C. Plinius Secundus scripsit TITO imperante,
circa Annum Christi LXXX. Grotius.

C. PLINII SECVNDI HISTORIAE MVNDI LIBRI XXXVII. DENVO AD VETVSTOS CODICES COLLATI, ET PLVRIMIS LOcis iam iterum post cunctorum editiones emendati, adiunctis Sigismundi Gelenij Annotationibus.

In calce operis nouus Index est additus, non minore diligentia ac labore, quàm opus ipsum repurgatus.

BASILEAE M. D. LIIII.

Mo.Bot. Garden,
1902.

SIGISMVNDVS GELENIVS LECTORI S.

TAmetsi editionibus superioribus ueteres potissimum manuscriptos codices secutus sim, tamen ut est res sollicita demerendi doctos studium, ita ne offendantur eorum iudicia, uix mihi satis fidens αὐθις αὖ eadem uetusta exemplaria consulere non sum grauatus. nec operæ pœnituit, quòd hac nouissima collatione animaduerti, quàm parum antea uel mihi uel alijs reliquum fecerim. deprehensa tamen sunt quædam præsertim in geographicis, maxime in prouinciarum descriptionibus, quod adhibito Ptolemæo & Antonini itinerario factum est euidentius. In cæteris libris non multa grauioris momenti mutata sunt, quorum aliquot in Annotationes nostras retulimus. sed minutiora quædam, quale fuerit addita detractáue præpositio, aut ordo luxatus, quæ prius in grauiora intentos, nescio quomodo fefellerant, penè per singulas occurrebant paginas. Itaque his quoque medicinam attuli, ut hac diligentia me simul atque Plinium à simili uexatione redimerem in posterum. hoc te lector latere nolui. Bene uale, & fruere.

REVERENDISSIMO PRAE-

SVLI, ET ILLVSTRISS▸ PRINCIPI

STANISLAO TVRZO, OLMVTZENSI EPI-

ſcopo DES. ERASMVS ROTEROD. S. D.

ABENT hoc egregia magnorum artificum opera, præſul ornatiſſime, ut non ſolùm nobilitent autores ſuos, quorum auſpicijs impendijsúe nata ſunt, aut quibus dicata fuerant: uerumetiam omnes, quicunq; uel in abſoluendo, uel in ſarciendo portionem aliquam induſtriæ ſuæ contulerunt. Quorundam etiam æmulatio quamuis parum felix, tamen illuſtris fuit. Quis enim hodie noſſet Mauſolum Cariæ regulum, aut huius coniugem Artemiſiam, quis Scopam, Bryaxem, Timotheũ, Leocharem, aut Pithim, niſi Mauſoleum opus longè celebratiſsimum omnibus famam dediſſet immortalẽ, quum ipſum ſeſe ab iniuria temporis exedentis omnia, uindicare non potuerit? Nullum hodie ueſtigiũ extat operoſi tabernaculi quod condidit Moſes, aut celeberrimi quondam templi quod Hieroſolymis extruxit Solomon, Eſdras reſtituit: & tamen ſemper uicturum eſt in hominum memoria nomen laudati Beſelehelis, & Hyram Tyriorum regis. Quin & ipſe Solomon, quamlibet alijs quoq; nominibus inclytus, bonã magnãq; gloriæ ſuæ partẽ nobili debet ædificio. Solidior autẽ ueriorq; gloria contingit ex his monumentis quæ uitæ mortaliũ inſignẽ aliquã adferunt utilitatem, q̃ ex Ægyptiarum pyramidum molibus, quæ præter opulentiæ barbaricæ ſtultam & ocioſam oſtentationẽ nihil habẽt: aut ex Labyrinthis, coloſsis, nodis inexplicabilibus, muſcis tegentibus quadrigã, Dodonæis lebetibus, heptaphonis porticibus, alijsq; id genus argumentis, quæ delectant quidem artis & ingenij miraculo, ſed præterea nullo iuuant uſu. huiuſmodi famam pariunt autoribus ſuis uerius quàm gloriam. Nobilitatus eſt ſuo tauro ęneo Perillus, ſed ut pręſtiterit obſcurũ eſſe. Plus itaq; uerę laudis promeruerunt, qui extructis pontibus, portubus, thermis, & aquę ductibus utilitatẽ cum operum magnificentia cõiunxerunt. E quibus omnibus, ſi quod eſt pręſtantiſsimũ eligas, quid ad hoc opus, quod nobis uiuum ac ſpirans ingenij ſui monumentũ reliquit Plinius? Imò nõ opus eſt, ſed theſaurus, ſed uerè mundus rerum omnium cognitu dignarum. Proinde non mirũ ſi unum tot uiros nobilitauit, hodieq; nobilitat. Nemo fuit tam obſcurus, quin illuſtris eſſe cœperit, poſteaquã huic operi manum admouit. Perierat nobis hoc diuinũ munus, ni certatim à ſummis ingenijs aduigilatũ eſſet, ut ex ruinis penè deploratis orbi renaſceret. Inter hos prima citra controuerſiã laus debetur Hermolao Barbaro, non tantũ ob id quòd primus omnium facinus longè pulcherrimũ auſus ſit aggredi, uerũ etiã quòd cęterorũ nemo unus plura reſtituerit. Ac ne longũ texã catalogon, inter plurimos qui Barbari exemplũ ſunt ęmulati, nõ inſtrennuã operam hic nobis nauauit Guilielmus Budęus, uir pręter abſolutam eruditionẽ, exquiſitę diligentię. Poſt hũc Nicolaus Beraldus, homo ſupra peritiã humanarũ literarũ Mathematices etiam pulchrè callens, quodq; hic uel pręcipuũ erat, ſani iudicij, nõ minore ſtudio q̃ religione uerſatus eſt in hoc labore. Nuper omniũ poſtremus Ioannes Cęſareus in omni genere literarum exercitatiſsimus, non infelicem operã pręſtitit. Atq; horum omnium quidem induſtrię debemus, quòd Plinium habemus multo quàm antehac emendatiorem. Cęterùm ut in picturis quibuſdam artis exquiſitę, ſemper oculis contemplantiũ offert ſeſe noui quippiam quod admirẽtur, ita in emaculando Plinio uerſantibus, nunquã defuturũ eſt quod ſarciendum ſit. Feſtiuiter quidem dictũ eſt à Plauto: Negocij ſibi qui uolet uim comparare, nauim & mulierem hæc duo comparato. Nam nullæ res magis duę plus negocij habent. Idem ſerio uereq; dici poteſt, nunquam ei defuturũ negotiũ, qui in Plinio reſtituendo uelit operã ſumere. Vt enim nihil

aliud,certe typographorum incuria facit,ut in probatiſsimis quibuſq; ſcriptoribus,ſem per eruditis uiris retexenda ſit, ut ita dicam, tela Penelopes, quandoquidē illi quotidie plus deprauant ſua ſocordia,q; eruditorū diligentia poſsit reponi. Nonnullorum ope= rum ea diuinitas fuit,ut omnium artificū manus inimitabili quadam artis eminentia de= terrerent,uel à ſupplendo quod erat inchoatū, uel à ſartiendo quod erat deprauatū. In= ter Apellis opera duæ potiſsimum Veneres celebrantur à ſcriptoribus,altera emergens è mari,unde & ἀναδυομένη dicta, altera quam Cois inchoauit, illam etiam ſuperaturus: niſi mors inuidiſſet operi naſcenti. Prioris inferiorem partem corruptā nullus inuentus eſt qui poſſet reficere:poſteriorem imperfectam nemo potuit ad præſcripta lineamenta perficere. Quo magis probata eſt artificum modeſtia, hoc magis deteſtanda eſt quorun dam temeritas,ne dicam impietas,qui Plinianū opus,omnibus omnium ſculptorum ac pictorum operibus anteponendum,ſic uel deſcribendo uel excudendo corruperunt,ut deuotis animis in tam eximij ſcriptoris exitiū conſpiraſſe uideri queant. Atqui id ne fie= ret,oportuit regum eſſe curam,quum nullus ſit liber dignior qui regū manibus teratur, quòd non ex alio citius hauriatur rerum omnium cognitio. Quid autem magis decet or bis monarchas,quàm cæteris antecellere prudentia? Prudentia uerò quæ rebus periclis tandis colligitur,nō ſolùm miſera eſt,quemadmodum uerè ſcripſit ille,propterea quòd magno multorum malo paratur,uerùm etiam diſpendioſa, ut plerunq; ſero contingat. At iſtas moras nihilo magis fert Reſpublica, quàm nauis in mari periclitans nauclerum imperitum donec proficiat. Præſens enim periculum artificem iam promptum requirit. Itaq; Monarchas nō uacat ullam uitæ portionem amittere, nec pueros eſſe licet, etiamſi ſint imberbes,animi canicies adſit oportet: ea nō aliunde rectius colligitur quàm ex hoc opere,quod tanto compendio rerum docet uniuerſitatē. Mundum docet Plinius. Quid autem abſurdius,quàm imperare mundo,& neſcire quid ſit mūdus? Nec eſt quod excu ſent publica negocia. Talibus negocijs diſtrictus hæc ex tot librorū milibus ſcripſit Pli= nius. certe par erat, aliquam horarū partem quæ pereunt in alea,in tam frugiferam, nec minus iucundam lectionem decidere. Verùm ut quò cœpi pergā,quo deteſtabilior eſt deprauatorū temeritas,hoc eruditos omnes pro ſua quemq; uirili,maiore religione ad= mouere manū oportet operi reſtituendo. Superſtitio quidem eſt,nihil hic audere,quum tam multis hic auſus feliciſsime ceſſerit. Temeritas eſt,ex quālibet leui coniectura expun cta uetere ſcriptura nouā inducere. Religio eſt, ſeorſum annotare ſi quid probabilibus argumentis deprehenſum eſt,& eruditis ad ulteriora perueſtiganda ueluti gradum iace re. Atq; utinam in hoc pulcherrimum negocium conſpirarent omnes rei literariæ proce res,ut quiſq; quod deprehendit in medium conferat,donec Plinium haberemus abſolu tum. Non leue præmium oſtenditur,uel unus locus reſtitutus promerebitur honeſtam apud ſtudioſos nominis memoriam. Is eſt Pliniani nominis ſplendor,ea eſt operis tum gratia tum utilitas. Bene merebitur de publicis ſtudijs, ſi tua autoritas Velium tuū,aut ſi qui ſunt Velij ſimiles,ad hanc prouinciā extimularit. Nos ex uetuſtiſsimo quodam co dice,ſed,ut ferè ſunt,deprauatiſsimè ſcripto,non pauca reſtituimus,quæ citra ſubſidium exemplaris corrigi non poterant,quæq; hactenus à nemine fuerant animaduerſa. Hoc dictum ne fide careat,præſtabit hic locus libri xij. cap. iiij. Æthiopiæ forma,ut diximus nuper allata &c. Item lib. xiij. cap. xxiiij. Apes quoque nunquam defore &c. Rurſum li= bro xviij. cap. vi. Verumq; confitentibus latifundia &c. & cap. xxi. Omnesq; eæ diffe= rentiæ fiunt in octauis partibus ſignorum &c. Sed ineptum ſit recenſere quicquid cor= rectum eſt. hæc in hoc indicaui, quo lector collatis his locis cum omnium æditionibus perſpiciat ad hūc modum plurima feliciter reſtituta ex fide uetuſtiſsimi codicis,quę nul= lis coniecturis potuiſſent reſtitui. In cæteris item ita uigilatū eſt,ut meo periculo non du bitem polliceri,nunquā hactenus exiſſe Plinium felicius tractatū. Acceſsit officinæ Fro benianæ maieſtas nitorq;,qui uir mihi literis illuſtrandis natus uidetur. Iam quo cōmen datior etiam Plinius exiret in manus hominū,hoc operę tuo nomini dedicare uiſum eſt.

Scio

Scio quantũ debeam incõparabili uiro fratri tuo Turzoni, quondam præſuli Vratiſlauienſi, qui me tam procul ſemotum & ſplendidis xenijs, & amantiſsimis literis ad amicitiã prouocauit. Ab hoc ære alieno non liberat mors creditoris. Memoriæ perſoluendũ, quod ipſi perſoluere nõ licuit. Succeſsiſti in germani locum, iam ſemel atq; iterum laceſſens ad amicitiã. Eſt tibi res, ampliſsime Præſul, cũ homuncione planè uitreo. Subinde periclitor. Proinde ſi deus dederit uitam longiorẽ, hanc arram eſſe putato, quæ adeò nõ liberat, ut obſtrictiorem etiam reddat debitorem: ſin minus, hoc erit argumentũ, mihi facultatem defuiſſe non animũ hominis grati memoriſq;. Amplitudinem tuam ſeruet dominus Ieſus. Baſileæ. Anno ab orbe redempto M. D. XXV. ſexto Idus Feb.

C. PLINIVS CAECILIVS MARCO SVO S.

PErgratum eſt mihi quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, ut habere omnes uelis, quę rasq; qui ſint. Fungar indicis partibus, atq; etiam quo ſint ordine ſcripti, notũ tibi faciã. Eſt enim hæc quoq; ſtudioſis nõ iniucunda cognitio. De iaculatione equeſtri unus. Hunc cùm præfectus alæ militaret, pari ingenio curaq; cõpoſuit. De uita Q. Pomponij Secũdi duo, à quo ſingulariter amatus, hoc memoriæ amici quaſi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ uiginti, quibus omnia quę cum Germanis geſsimus bella collegit. Inchoauit cũ in Germania militaret, ſomnio monitus: Adſtitit enim ei quieſcenti Druſi Neronis effigies, qui Germaniæ latiſsimè uictor ibi perijt. Cõmendabat memoriã ſuã, orabatq; ut ſe ab iniuria obliuionis aſſereret. Studioſi tres, in ſex uolumina propter amplitudinẽ diuiſi, quibus oratorẽ ab incunabulis inſtituit & perficit. Dubij ſermonis octo ſcripſit ſub Nerone nouiſsimis annis, cũ omne ſtudiorũ genus paulò liberius & erectius, periculoſum ſeruitus feciſſet. A fine Aufidij Baſſi XXXI. Naturæ hiſtoriarũ XXXVII. opus diffuſum, eruditũ, nec minus uariũ quàm ipſa natura. Miraris quòd tot uolumina, multaq; in ijs tã ſcrupuloſa, homo occupatus absoluerit? Magis miraberis, ſi ſcieris illum aliquandiu cauſas actitaſſe, deceſſiſſe anno VI. & L. mediũ tempus diſtentũ impeditumq;, quà officijs maximis, quà amicitia principũ egiſſe. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudiũ, ſumma uigilantia. Lucubrare à uulcanalibus incipiebat, nõ auſpicandi cauſa, ſed ſtudendi ſtatim à nocte multa: hyeme uerò ab hora ſeptima, uel cũ tardiſſimè, octaua, ſæpe ſexta. Erat ſanè ſomni parciſſimi, nonnunquã etiã inter ipſa ſtudia inſtantis, & deſerentis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum imperatorem: nam ille quoq; noctibus utebatur: inde ad delegatũ ſibi officiũ. Reuerſus domũ, quod reliquum temporis, ſtudijs reddebat. Poſt cibum ſæpe, quem interdiu leuem & facilẽ ueterũ more ſumebat, æſtate, ſi quid ocij, iacebat in ſole, liber legebatur, adnotabat excerpebatq;. Nihil enim unquam legit, quod non excerperet. Dicere etiam ſolebat, nullũ eſſe librũ tam malum, ut non aliqua ex parte prodeſſet. Poſt ſolẽ plerunq; frigida lauabatur. Deinde guſtabat, dormiebatq; minimũ. Mox quaſi alio die ſtudebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem curſim. Memini quendã ex amicis, cùm lector quædam pronunciaſſet perperã, reuocaſſe, & repeti coegiſſe. Huic auunculũ meum dixiſſe: Intellexeras nempe. quũ ille annuiſſet. Cur ergo reuocabas? decẽ amplius uerſus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parſimonia temporis. Surgebat æſtate â cœna luce, hyeme intra primã noctis, ſed tanquã aliqua lege cogente. Hæc inter medios labores, urbisq; fremitũ. In ſeceſſu ſolùm balinei tẽpus ſtudijs eximebatur. Cũ dico balinei, de interioribus loquor. Nã dum diſtringitur tergiturq;, audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere quaſi ſolutus cæteris curis, huic uni uacabat. Ad latus notarius cũ libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebantur, ut ne cœli quidẽ aſperitas ullum ſtudijs tempus eriperet. Qua ex cauſa Romę quoq; ſella uehebatur. Repeto me correptum ab eo cùm ambularẽ: Poteras, inquit, has horas nõ perdere. Perire enim omne tẽpus arbitrabatur, quod ſtudijs nõ impartiretur. Hac intentione tot iſta uolumina peregit, electorũq; cõmentarios CLX mihi reliquit, opiſthographos quidẽ, & minutiſſime ſcriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe, potuiſſe ſe cũ procuraret in Hiſpania, uendere hos cõmentarios Largio Licinio CCCC millibus nummûm, & tunc aliquanto pauciores erant. Non'ne uidetur tibi recordanti quantũ legerit, quantũ ſcripſerit, nec in officijs ullis nec in amicitia principũ fuiſſe? Rurſus cùm audis quid ſtudijs laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis, nec legiſſe? Quid eſt enim quod nõ aut illæ occupationes impedire, aut hæc inſtantia nõ poſſit efficere? Itaq; ſoleo ridere cùm me quidã ſtudioſum uocant, qui ſi cõparer illi ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorũ officia diſtringunt? Quis exiſtis, qui tota uita literis aſſident, collatus illi, non quaſi ſomno & inertiæ deditus erubeſcat? Extendi epiſtolã, quãuis hoc ſolùm quod requirebas ſcribere deſtinaſſem, quos ſcilicet libros reliquiſſet. Confido tamẽ hæc quoq; tibi non minus grata, quàm ipſos libros futura, quæ te nõ tantũ ad legendos eos, uerumetiam ad ſimile aliquid elaborandum poſſunt æmulationis ſtimulis excitare. Vale.

PEtis ut tibi auunculi mei exitum scribã, quo uerius tradere posteris possis. Gratias ago. Nam uideo morti eius, si celebretur à te, immortalem gloriam esse propositã. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarũ, ut populi, ut urbes, memorabili casu quasi semper uicturus occiderit, quamuis ipse plurima scripserit, plura tamen perpetuitati eius scriptorũ tuorũ æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum est, aut facere scribẽda, aut scribere legenda: beatissimos uero, quibus utrunq; Horũ in numero auunculus meus & suis libris & tuis erit. Quo libẽtius suscipio, deposco etiam quod iniungis. Erat Miseni, classemq; imperio præsens regebat. Calen. Nouẽbris hora fere septima mater mea indicat ei apparere nubem inusitata & magnitudine & specie. Surgit ille, ut è sole solebat, frigida gustata: iacens enim studebat. Poposcit soleas, ascendit locum, ex quo maxime miraculum illud conspici poterat. Nubes, incertum procul intuẽtibus ex quo monte, Vesuuium fuisse postea cognitũ est, oriebatur: cuius similitudinẽ & formã non alia magis arbor, quàm pinus expresserit. Nam longissimo uelut trunco efflata in altũ, quibusdã ramis diffundebatur. Credo quia recenti spiritu euecta, dein senescente eo destituta, aut etiam pondere suo uicta, in latitudinem uanescebat, candida interdum, interdum sordida & maculosa, prout terrã cinerem' ue sustulerat. Magnum id propiusq; noscendum, ut eruditissimo uiro, uisum est. Iubet liburnicam aptari, mihi si uenire unà uellem facit copiam. Respõdi, studere me malle: & fortè ipse quod scriberem dederat. Egrediebatur domo, accepit codicillos Retinæ classiarij imminẽte periculo exterriti: nam uilla ea subiacebat, nec ulla nisi nauibus fuga, ut se tanto discrimini eriperet orabat. Vertit ille cõsilium, & quod studioso animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadriremes, ascendit ipse, non Retinæ modò, sed multis (erat enim frequẽs amœnitas oræ) laturus auxiliũ: properat illuc unde alij territi fugiũt, rectumq; cursum, rectaq; gubernacula in periculũ tenet, adeò solutus metu, ut omnes illius mali motus, omnes figuras ut deprehẽderat oculis, dictaret enotaretq;. Iam nauibus cinis inciderat: quo propius accederet, calidior & densior: iam pumices etiam, nigriq; & ambusti & fracti igne lapides: iam uadũ subitũ, ruinaq; montis littora obstantia. Cunctatus paulũ, an retro flecteret, mox gubernatori ut ita faceret monẽti: Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianum pete. Stabijs erat, perueneratq; sinu medio. Nã sensim circumactis curuatisq; littoribus mare infunditur. Ibi quanquam nondum periculo appropinquãte, conspicuo tamen, & cũ crescceret proximo, sarcinas contulerat in naues, certus fugæ, si cõtrarius uentus resediisset. Quò tunc auunculus meus secundissimo inuectus, complectitur trepidantẽ, consolatur, hortatur: utq; timorẽ eius sua securitate leniret, deferri se in balineũ iubet: lotus accubat, cœnat, atq; hilaris, aut (quod æque magnũ est) similis hilari. Interim è Vesuuio monte pluribus locis latissimæ flammæ atq; incendia relucebant, quorũ fulgor & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agrestium trepidatione igni relictas desertasq; uillas per solitudinẽ ardere, in remedium formidinis dictitabat. Tum se quieti dedit, & quieuit ueriissimo quidẽ somno. Nã meatus animæ, qui illi propter amplitudinẽ corporis grauior & sonantior erat, ab ijs qui limini obuersabãtur, audiebatur. Sed area, ex qua diæta adibatur, ita iã cinere mixtisq; pumicibus oppleta surrexerat, ut si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, seq; Pomponiano, cæterisq; qui peruigilarãt reddit: in cõmune consultant, intra tecta' ne subsistant, an in aperto uagentur: nam crebris uastisq; tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis, nũc huc, nunc illuc abire aut referri uidebantur. Sub dio rursus quanquã leuiũ exesorumq; pumicũ casus metuebatur, quod tamẽ malorũ collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationẽ, apud alios timorẽ timor uicit. Ceruicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id munimentum aduersus incidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorq;, quã tamen faces multæ uariaq; lumina soluebant. Placuit egredi in littus, & ex proximo aspicere, quid iam mare admitteret, quod adhuc uastũ & aduersum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans sedit, atq; iterum frigidam poposcit, hausitq;. Deinde flammæ, flammarumq; prænuncius odor sulphuris alios in fugam uertunt, excitant illũ, qui innixus seruis duobus assurrexit, & statim cõcidit (ut ego coniecto) crassiore caligine spiritu obstructo, clausoq; stomacho, qui illi natura inualidus, & angustus, & frequenter intus æstuans erat. Vbi dies redditus, is ab eo quẽ nouissime uiderat tertius, corpus inuentũ integrũ, illæsum, opertumq; ut fuerat indutus. Habitus corporis quiescenti quàm defuncto similior. Interim Miseni, ego & mater. Sed nihil ad historiã, Nec tu aliud quàm de exitu eius scire uoluisti: finem ergo faciã. Vnum adijciam: omnia me, quibus interfueram, quæq; statim, cum maxime uera memorantur, audierã, persecutum. Tu potissima excerpes. Aliud est enim epistolam, aliud historiam, aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

C. PLINII

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER PRIMVS. PRAEFATIO.

C. Plinius Secundus Vespasiano suo S.

IBROS NATVRALIS HISTORIAE NOVITIVM CAmœnis Quiritium tuorum opus natum apud me proxima fœtura, licentiore epistola narrare constitui tibi iucundissime Imperator (sit enim hæc tui præfatio uerissima, dum maximi consenescit in patre.) Nanque tu solebas meas esse aliquid putare nugas, ut obiter emolliam Catullum conterraneum meum. Agnoscis & hoc castrense uerbum. Ille enim, ut scis, permutatis prioribus syllabis duriusculum se fecit, quàm uolebat existimari à Veraniolis suis & Fabullis. Simul ut hac mea petulantia fiat, quod proximè non fieri questus es in alia procaci epistola nostra, ut in quædam acta exeat, sciantque omnes quàm ex æquo tecum uiuat imperium. Triumphalis & censorius tu, sexiesque consul, ac tribunitiæ potestatis particeps: & quod his nobilius feciſti, dum illud patri pariter & equestri ordini præstas, præfectus prætorio eius, omniaq; hæc Reipublicæ. & nobis quidem qualis in castrensi contubernio? Nec quicquam in te mutauit fortunæ amplitudo, nisi ut prodesse tantundem posses & uelles. Itaque cùm cæteris in uenerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendum te familiarius audacia sola supereſt. Hanc igitur tibi imputabis, & in nostra culpa tibi ignoſces. Perfricui faciem, nec tamen profeci: quando alia uia occurris ingens, & longius etiam submoues ingenij fascibus. Fulgurat in nullo unquam uerius dicta uis eloquentiæ, tribuniciæ potestatis facundia. Quanto tu ore patris laudes tonas? quanto fratris amas? quantus in poetica es? O magna fœcunditas animi: quemadmodum fratrem quoq; imitareris excogitasti. Sed hæc quis possit intrepidus æstimare subiturus ingenij tui iudicium, præsertim lacessitum? Neq; enim similis est conditio publicantium, & nominatim tibi dicantiũ. Tum possem dicere, quid ista legis imperator? Humili uulgo scripta sunt, agricolarum, opificum turbæ, denique studiorum ociosis: quid te iudicem facis? Cum hanc operam condicerem, non eras in hoc albo. Maiorem te sciebam, quàm ut descensurum huc putarem. Præterea est quædam publica etiam eruditorum reiectio. Vtitur illa & M. Tullius, extra omnem ingenij aleam positus, & (quod miremur) per aduocatũ defenditur. Hęc doctissimũ Persium legere nolo, Lęliũ Decimum uolo. Quòd si hoc Lucilius, qui primus condidit stili nasum dicendũ sibi putauit: si Cicero mutuandũ, præsertim cùm de re publica scriberet: quãto nos causatius ab aliquo iudice diffidimus? Sed hæc ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione, quoniã plurimũ interest, sortiatur aliquis iudicem an eligat: multũq; apparatus interest apud inuitatum hospitẽ & oblatũ. Cùm apud Catonem illum ambitus hostem, & repulsis tanq; honoribus indeptis gaudentẽ, flagrãtibus comitijs pecunias deponerẽt candidati, hoc se facere pro innocẽtia (quod in rebus humanis summũ esset) profitebantur: inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: O te felicẽ M. Porti, à quo rem improbã petere nemo audet. Cùm tribunos appellaret L. Scipio Asiaticus, inter quos erat Gracchus: hoc atteſtabatur, se uel inimico iudici approbari posse. Adeò summũ quisq; causæ suæ iudicẽ facit, quẽcunq; elegit, unde prouocatio appellatur. Te quidem in excelsissimo humani generis fastigio positum, summa eloquẽtia, summa eruditiõe præditũ, religiose adiri etiã à salutantib. scio. Et ideò immẽsa præter cæteras subit cura, ut quæ tibi dicãtur, te digna sint. Verùm & dijs lacte rustici multæq; gentes supplicãt, & mola tantũ salsa litant, qui nõ habẽt thura: nec

ulli fuit uitio deos colere,quoquo modo poſſet. Meę quidẽ temeritati acceſsit hoc quoque quòd leuioris operæ hos tibi dedicaui libellos.Nam nec ingenij ſunt capaces,quod alioquin nobis perquàm mediocre erat:nec admittũt exceſſus aut orationes, ſermonésue aut caſus mirabiles, uel euentus uarios,nõ alia iucũda dicta,aut legẽtibus blanda.Sterili materia rerũ natura,hoc eſt,uita narratur,& hæc ſordidiſsima ſui parte,ut plurimum rerum aut ruſticis uocabulis aut externis,imò barbaris,etiã cùm honoris præfatione ponendis.Pręterea iter eſt,nõ trita autoribus uia,nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos qui idẽ tentauerit,nemo apud Græcos qui unus omnia ea tractauerit. Magna pars,ſtudiorũ amœnitates quærimus. Quæ uerò tractata ab alijs dicunt immenſæ ſubtilitatis,obſcuris rerum tenebris premuntur.Iam omnia attingenda, quæ Græci τὰς ἐγκυκλοπαιδείας uocant,& tamen ignota aut incerta ingenijs facta. Alia uerò ita multis prodita,ut in faſtidium ſint adducta.Res ardua,uetuſtis nouitatem dare, nouis autoritatem,obſoletis nitorem,obſcuris lucem,faſtiditis gratiã,dubijs fidem,omnibus uerò naturam,& naturæ ſuæ omnia. Itaq; etiam non aſſecutis,uoluiſſe, abunde pulchrum atq; magnificum eſt.Equidem ita ſentio,peculiarem in ſtudijs cauſam eorũ eſſe,qui difficultatibus uictis,utilitatem iuuandi prętulerunt gratiæ placendi:idq; iam & in alijs operibus ipſe feci.& profiteor mirari me T. Liuium, autorem celeberrimũ, in hiſtoriarũ ſuarum, quas repetit ab origine Vrbis,quodã uolumine ſic orſum: Satis iam ſibi gloriæ quęſitũ. & potuiſſe ſe deſinere,ni animus inquies paſceretur opere.Profecto enim populi gentiũ uictoris,& Romani nominis gloriæ nõ ſuę compoſuiſſe illa decuit. Maius meritũ eſſet, operis amore,non animi cauſa perſeueraſſe: & hoc populo Romano præſtitiſſe, nõ ſibi. Viginti milia rerum dignarum cura,(quoniam ut ait Domitius Piſo, theſauros oportet eſſe,non libros)ex lectione uoluminũ circiter duûm milium, quorum pauca admodum ſtudioſi attingunt propter ſecretum materiæ,ex exquiſitis autoribus cẽtum,incluſimus triginta ſex uoluminibus, adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerant priores, aut poſtea inuenerat uita. Nec dubitamus multa eſſe quæ & nos præterierint. Hominẽs enim ſumus,& occupati officijs: ſucciſiuisq; tẽporibus iſta curamus,id eſt,nocturnis, ne quid ueſtris putetis ceſſatũ horis.Dies uobis impendimus: cũ ſomno ualetudinẽ cõputamus:uel hoc ſolo præmio contenti,quòd dum iſta(ut ait M. Varro)muſinamur, pluribus horis uiuimus. Profecto enim uita uigilia eſt. Quibus de cauſis atq; difficultatibus nihil auſo promittere,hoc ipſum tu pręſtas quòd ad te ſcribimus.Nec fiducia operis hęc eſt,ſed indicatura. Multa ualde pretioſa ideo uidentur, quia ſunt tẽplis dicata.nos quidem omnes,patrẽ,te,fratremq; diximus opere iuſto,temporũ noſtrorum hiſtoriam orſi à fine Aufidij Baſſi. Vbi ſit ea quærescam pridem peracta ſancitur: & alioquin ſtatutũ erat hæredi mandare,ne quid ambitioni dediſſe uita iudicaretur.Proinde occupãtibus locum faueo,ego uerò & poſteris, quos ſcio nobiſcum decertaturos,ſicut ipſi fecimus cũ prioribus.Argumentum huius ſtomachi mei habebis,quod in his uoluminibus autorũ nomina prætexui.Eſt enim benignũ(ut arbitror) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris,non ut plerique ex ijs quos attigi fecerunt.Scito enim conferentem autores me deprehendiſſe à iuratiſsimis & proximis ueteres tranſcriptos ad uerbũ,neq; nominatos,non illa Virgiliana uirtute ut certarent,non Ciceroniana ſimplicitate,qui in libris de Republica,Platonis ſe comitem profiteturin Cõſolatione filiæ, Crantorem,inquit,ſequor:item Panætium de Officijs,Quę uolumina eius ediſcenda, nõ modò in manibus quotidie habẽda,noſti.Obnoxij profecto animi,& infelicis ingenij eſt,deprehendi in furto malle q; mutuũ reddere, cùm præſertim ſors fiat ex uſura.Inſcriptionis apud Græcos mira felicitas: κηρίον inſcripſere,quod uolebant intelligi fauum.alij κόρας ἀμαλθείας, quod Copiæ cornu, ut uel lactis gallinacei ſperare poſsis in uolumine hauſtum. Iam Muſæ, πάνδεκται, ἐγχειρίδιον, λειμών, ποινικίδιον, inſcriptiones propter quas uadimonium deſeri poſsit. At cùm intraueris, dij deæ que,quàm nihil in medio inuenies: Noſtri craſsiores,Antiquitatum,Exemplorũ, Artiumq; quàm facetiſsimi.Lucubrationem

nem

nem puto,qui Antias ciuis erat & uocabatur, Valerius primus asserit: Varro in satyris suis Sesculixem & Flexibulas. Apud Græcos desiit nugari Diodorus,& βιβλιοθήκης historiam suam inscripsit. Apion quidem grammaticus,hic quem Tiberius Cæsar cymbalum mundi uocabat,quum publicæ famæ tympanum potius uideri posset, immortalitate donari à se scripsit,ad quos aliqua componebat. Me non pœnitet nullum festiuiorem excogitasse titulũ. Et ne in totum uidear Græcos insectari,ex illis nos uelim intelligi pingendi fingendiq; cõditoribus,quos in libellis his inuenies,absoluta opera, & illa quoq; quæ mirando nõ satiamur,pendenti titulo inscripsisse: Vt, Apelles faciebat,aut Polycletus: tanquã inchoata semper arte & imperfecta,ut contra iudiciorũ uarietates supereſſet artifici regressus ad ueniã, uelut emendaturo quicquid desideret,si nõ esset interceptus. Quare plenum uerecundiæ illud est, quod omnia opera tanq; nouissima inscripsere,& tanquam singulis fato adempti. Tria non amplius,ut opinor, absolute traduntur inscripta,Ille fecit,quæ suis locis reddã:quo apparuit, summã artis securitatẽ autori placuisse, & ob id magna inuidia fuere omnia ea. Ego planè meis adñci posse multa confiteor:nec his solis,sed & omnibus quę edidi: ut obiter caueã istos Homeromastigas. Ita enim uerius dixerim,quoniã audio et Stoicos,et dialecticos,Epicureos quoq; (nam de grãmaticis semper expectaui)parturire aduersus libellos,quos de Grãmatica edidi, & subinde aborius facere iam decẽ annis,cùm celerius etiam elephanti pariant: Ceu uerò nesciam aduersus Theophrastum,hominem in eloquentia tantum,ut nomẽ diuinum inde inuenerit,scripsisse etiam fœminã,& prouerbiũ inde natum,suspendio arborem eligendi. Non queo mihi tẽperare,quo minus ad hoc pertinentia ipsa Censorij Catonis uerba ponam, ut inde appareat,etiam Catoni de militari disciplina cõmentanti,qui sub Africano, imò uerò & sub Annibale didicisset militare,et ne Africanum quidem ferre potuisset,qui imperator triumphum reportasset, paratos fuisse istos qui obtrectatione alienæ scientiæ famam sibi aucupantur. Quid enim ait in eo uolumine? Scio ego quæ scripta sunt si palàm proferãtur multos fore qui uitilitigent,sed ñ potissimum,qui ueræ laudis expertes sunt. Eorũ ego orationes sino præterfluere. Nec Plancus illepide,cum diceretur Asinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipso aut liberis post mortẽ Planci æderentur,ne respondere posset: Cum mortuis non nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercussit illas,ut apud eruditos nihil impudentius iudicetur. Ergo securi etiã contra uitilitigatores,quos Cato eleganter ex uitijs & litigatoribus composuit: quid enim illi aliud quàm litigant, aut litem quęrunt? exequemur reliqua propositi. Quia occupationibus tuis publico bono parcendum erat,quid singulis contineatur libris huic epistolæ subiunxi: summaq; cura,ne perlegendos eos haberes,operam dedi. Tu per hoc & alijs præstabis ne perlegãt: sed ut quisq; desiderauerit aliquid,id tantùm quærat, & sciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in literis nostris Valerius Soranus,in libris quos ἐποπτίδων inscripsit.

C. PLINII SECVNDI HI-
STORIARVM MVNDI ELENCHOS LI-
BRORVM OMNIVM TRIGINTASEPTEM LIBER
unus qui primus. Summatim hæc inſunt
libris ſingulis.

PRimo, præfatio operis ad Titum Veſpaſianum Cęſarem. Item autorum nomina, ex quibus deſumpſit ea quæ perſequitur libris ſex & triginta, capita rerum ſingularum attingens.

Secundo de mundo, & elementis, & ſideribus. Libros
Tertio primus & ſecundus Europæ ſinus. Mundum
Quarto tertius Europæ ſinus. Hactenus
Quinto deſcribitur Africa. Tertius
Sexto Aſiæ deſcriptio continetur. Africam
Septimo de homine, & rebus ab homine inuentis. Pontus
Octauo terreſtrium animalium genera. Mundus
Nono aquatilia. Ad reliqua
Decimo uolucrum genera. Animalium
Vndecimo inſecta animalia. Sequitur
Duodecimo plantæ odoratorum. Reſtant
Decimotertio plantæ arborum peregrinarum. Animalium
Decimoquarto plantæ uitium. Hactenus
Decimoquinto plantæ arborum frugiferarum. Externæ
Decimoſexto plantæ arborum ſylueſtrium. Oleam
Decimoſeptimo plantæ ſatiuarum. Pomiferas
Decimooctauo natura frugum & cerealium ac ſtudia agricolatoria. Natura
Decimonono linum, ſpartum & hortenſia. Sequitur
Vigeſimo quæ cibis & medicinæ in plantis ſatiuis conueniant. Siderum
Vigeſimoprimo flores & coronamenta. Maximum
Vigeſimoſecundo coronæ & medicinæ ex herbis. In hortis
Vigeſimotertio medicinæ ex uino & arboribus urbanis. Compleſſe
Vigeſimoquarto medicinæ ex arboribus ſylueſtribus. Peracta
Vigeſimoquinto medicinæ herbarum ſponte naſcentium. Ne ſyluę
Vigeſimoſexto noui morbi, & medicinæ quarundã herbarũ per morbos. Ipſa quę
Vigeſimoſeptimo herbæ aliæ quædam & medicinæ. Senſit
Vigeſimooctauo medicinæ ex homine & animalibus magnis. Creſcit
Vigeſimonono de medicinę autoribus, & medicinę ex reliquis animalib. Dictæ erant
Trigeſimo magia, & medicinæ quædam per membra. Natura
Trigeſimoprimo medicinæ ex aquatilibus. Magicas
Trigeſimoſecundo reliqua ex aquatilibus. Aquatilium
Trigeſimotertio metalla auri & argenti. Ventum
Trigeſimoquarto metalla æris & plumbi, & artifices ærarij. Metalla
Trigeſimoquinto pictura, coloresq; & pictores. Proxime
Trigeſimoſexto marmora & lapides. Metallorum
Trigeſimoſeptimo gemmæ. Lapidum
Vt nihil

LIbro ſecundo continetur de mundo et cæleſtibus & terreſtribus, & aerijs.

An finitus ſit mundus & an unus. cap. I
De forma eius. cap. II
De motu

De motu eius cap.III
Cur mundus dicatur cap.IIII
De quatuor elementis cap.V
De ſeptem planetis cap.VI
De deo cap.VII
De natura ſiderũ errantiũ & eorũ ambitu
De natura lunæ cap.IX (cap.VIII
De defectu ſolis & lunę,& de nocte.cap.X
De ſiderum magnitudine cap.XI
Quæ quis inuenerit in obſeruatiõe cęleſti
De defectibus cap.XIII (cap.XII
De lunæ motu cap.XIIII
Errantiũ motus et luminũ Canonica XV
Quæ eadem aliàs altiora,aliàs inferiora uideantur cap.XVI
Catholica ſiderum errantium cap.XVII
Quæ ratio colores corũ mutet cap.XVIII
Solis motus,& dierũ inęqualit. ratio XIX
Quare Ioui fulmina aſsignentur cap.XX
Interualla ſiderum cap.XXI
De ſiderum muſica cap.XXII
De mundi geometria cap.XXIII
De repentinis ſideribus cap.XXIIII
De cometis & cęleſtibus prodigĩjs,natura & ſitu,& generibus eorum cap.XXV
Hipparchea de ſiderib. p exẽpla hiſtorica, faces,lãpades,trabes,bolides,et chaſma cę
De cęli colorib. cap.XXVII (li cap.XXVI
De flamma cæli cap.XXVIII
De coronis cæleſtibus cap.XXIX
De circulis repentinis cap.XXX
Plures ſoles cap.XXXI
Plures lunæ cap.XXXII
Dierum lux nocte cap.XXXIII
Clypei ardentes cap.XXXIIII
Oſtentum cæli cap.XXXV
De diſcurſu ſtellarum cap.XXXVI
De ſtellis caſtoribus cap.XXXVII
De aere cap.XXXVIII
De ſtatis tempeſtatibus cap.XXXIX
De ui caniculæ cap.XL
Sidera in alĩjs ſignorum partibus & temporibus aliàs influere cap.XLI
Imbriũ uentorũ & nubiũ cauſæ cap.XLII
De tonitruis & fulguribus cap.XLIII
Qua ratione echo reddatur cap.XLIIII
De uentis iterum cap.XLV
Naturę et obſeruatiões uentorũ cap.XLVI
Ventorum genera cap.XLVII
De repentinis flatibus cap.XLVIII
Alia ꝓdigioſa genera tẽpeſtatũ cap.XLIX
Quibus in terris fulmina non cadãt cap.L
Fulgurum genera & miracula cap.LI
De obſeruationibus cap.LII
De fulminibus euocandis cap.LIII
Catholica fulgurum cap.LIIII
Quæ non feriantur fulmine cap.LV
De prodigioſis pluuĩjs,lacte,ſanguine,carne,ferro,lana,lateribus coctis cap.LVI
De crepitu armorum & tubarum de cælo audito cap.LVII
De lapidibus è cælo cadentibus cap.LVIII
De arcu cæleſti cap.LIX
De grãdine,niue,pruina,nebula,rore LX
De nubium imaginibus cap.LXI
De proprietatibus cæli in locis cap.LXII
De natura terræ cap.LXIII
De forma terræ cap.LXIIII
De antipodib.et aquę rotũditate cap.LXV
Quomodo ſit aqua terrę innexa cap.LXVI
De nauigatione maris & flum. cap.LXVII
Quæ portio terræ habitetur cap.LXVIII
Mediam eſſe mundi terram cap.LXIX
De ſiderũ ortus inæqualitate,& de eclipſi, & ubi & quare cap.LXX
Quæ ratio diurnæ lucis in terris cap.LXXI
Gnomonica de eadem re,& horologio primo cap.LXXII
Vbi & quando nullæ umbræ cap.LXXIII
Vbi bis anno umbræ, & ubi in cõtrarium cap. LXXIIII
Vbi lõgiſsimus dies,& ubi breuiſs. LXXV
Item de horologio cap.LXXVI
Quomodo dies obſeruentur cap.LXXVII
Differentiæ gentium ratio cap.LXXVIII
De motu terræ cap.LXXIX
De terræ hiatibus cap.LXXX
Signa motus futuri cap.LXXXI
Auxilia cõtra motus futuros cap.LXXXII
Portẽta terrarum ſemel uiſa cap.LXXXIII
Miracula terræmotus cap.LXXXIIII
Quib. locis maria receſſerint cap.LXXXV
Ratio inſularum enaſcentiũ cap.LXXXVI
Quę et quib.tẽporib.enatę ſunt LXXXXII
Quas terras interruperint mar. LXXXVIII
Quæ inſulæ cõtinenti adiunctæ LXXXIX
Quæ terrę in totũ mari permutatę cap.XC
Quæ terræ ipſæ ſe ſorbuerunt cap.XCI
Quæ urbes hauſtæ ſunt à mari cap.XCII
De miraculis terrarum cap.XCIII

De terris

De terris ſemper trementibus cap. XCIIII
De inſulis ſemper fluctuantibus cap. XCV
Quibus in terris nō pluat, et aceruata terra rū miracula, & cęterorū elemētorū XCVI
Qua ratiōe ęſtus maris accedāt & recedāt, & ubi æſtus extra rationem cap. XCVII
Miracula maris cap. XCVIII
Poteſtas lunę terrena & marina cap. XCIX
Poteſtas ſolis, & quare ſalſum mare cap. C
Item de natura lunæ cap. CI
Vbi altiſsimum mare cap. CII
Miracula aquarū, fontiū & fluminū CIII
Igniū et aquarū iūcta miracula, & de mal= De naphtha cap. CV (tha cap. CIIII
De ſemper ardentibus locis cap. CVI
Ignium per ſe miracula cap. CVII
Terrę uniuerſæ menſura, longitudo & latitudo cap. CVIII
Harmonica mundi ratio cap. CIX
Summa res, & hiſtoriæ, & obſeruationes CCCCXVII

Ex autoribus.

M. Varrone, Sulpitio Gallo, Tiberio Cęſare imperatore, Q. Tuberone, Tullio Tirone, L. Piſone, T. Liuio, Cor. Nepote, Statio Seboſo, Cęlio Antipatro, Fabiano, Antiate, Mutiano, Cecina, qui de Hetruſca diſciplina ſcripſit: Tarquitio, L. Aquila, qui item: Sergio Plauto.

Externis.

Hipparcho, Timarcho, Soſigene, Petoſiri, Necepſo, Pythagoricis, Poſidonio, Caſimādro, Epigene Gnomonico, Euclide, Ceraſino Philoſopho, Eudoxo, Democrito, Critodemo, Traſillo, Serapione, Dicæarcho, Archimede, Oneſicrito, Eratoſthene, Pythea, Herodoto, Ariſtotele, Cteſia, Artemidoro Epheſio, Iſidoro Characeno, Theopōpo.

Libro III. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt, aut fuerunt.

De Europa cap. I
Bæticæ longitudo & latitudo. cap. II
Hiſpania citerior cap. III
Narbonenſis prouincia cap. IIII
Italia Tiberis, Roma, Campania cap. V
De Corſica cap. VI
De Sardinia cap. VII
De Sicilia cap. VIII
De Lipara cap. IX
De Locris Italiæ fronte cap. X
Secundus Europæ ſinus cap. XI
Regio Italiæ quarta cap. XII
Quinta regio cap. XIII
Sexta regio cap. XIIII
Octaua regio XV
De Pado flumine cap. XVI
De Italia tranſpadana, regio XI cap. XVII
Venetica decima regio cap. XVIII
De Iſtria cap. XIX
De Alpibus & gentibus Alpinis cap. XX
Illyricum cap. XXI
Liburnia cap. XXII
Macedonia cap. XXIII
Norici cap. XXIIII
Pannonia, Dalmatia cap. XXV
Mœſia cap. XXVI
Inſularū Ioniį & Adriatici ſūma Oppida gentes XXVI. Sūma flumina clara. Summi mōtes pręclari. Summa inſulę. Summa ea, quę intercidêre, oppida et gentes. Summa res, & hiſtorię & obſeruationes CCCXXVI

Ex autoribus

Turānio Graccula, Cor. Nepote, T. Liuio, Catone Cenſorio, M. Agrippa, M. Varrone, Diuo Auguſto, Varrone Attacino, Antiate, Hygino, L. Vetere, Mela Pōponio, Curione patre, Cęlio, Aruntio, Seboſo, Licinio Mutiano, Fabricio Thuſco, L. Atteio Capitone, Verrio Flacco, L. Piſone, C. Æliano, Valeriano.

Externis.

Artemidoro, Alexādro polyhiſtore, Thucydide, Theophraſto, Iſidoro, Theopōpo, Metrodoro Scepſio, Callicrate, Xenophōte Lāpſaceno, Diodoro Syracuſano, Nymphodoro, Calliphane, Timagene.

Libro IIII. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, montes, portus, flumina, menſuræ, populi qui ſunt, aut fuerunt.

Epirus cap. I
Ætolia cap. II
Locri cap. III
Peloponneſus cap. IIII
Achaia cap. V
Arcadia cap. VI
Græcia & Attica cap. VII
Theſſalia cap. VIII
Magneſia cap. IX
Macedonia cap. X
Thracia cap. XI
Inſulæ

Insulæ inter eas terras, inter quas Creta, Euboœa, Cyclades, Sporades, Hellesponti, Ponti, Mæotidis, Daciæ, Sarmatię, Scythiæ cap. XII
Insulæ Ponti cap. XIII
Germaniæ cap. XIIII
Insulæ in Gallico oceano cap. XV
Britannia & Hibernia cap. XVI
Gallia cap. XVII
Lugdunensis Gallia cap. XVIII
Aquitania cap. XIX
Citerior Hispania cap. XX
Lusitania cap. XXI
Insulæ in oceano cap. XXII
Vniuersæ Europæ mensura cap. XXIII
Summa oppida & gẽtes. Summa flumina clara. Summa mõtium clara. Summa insulæ quæ intercidere oppida & gentes.
Summa res historiæ & obseruationes.
Ex autoribus.
M. Varrone, Catone Censorio, M. Agrippa, diuo Augusto, Varrõe Attacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Pomponio Mela, Licinio Mutiano, Fabricio Thusco, Atteio Capitone, Atteio Philologo.
Externis.
Polybio, Hecatęo, Hellanico, Damaste, Eudoxo, Dicæarcho, Timosthene, Ephoro, Cratete grãmatico, Serapione Antiochense, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Eumacho Siculo musico, Alexãdro Polyhistore, Thucydide, Dosiade, Anaximãdro, Philistide, Mallote, Dionysio, Aristide, Callidemo, Menæchmo, Ædosthene, Anticlide, Heraclide, Philemõe Menephonte, Pythea, Isidoro, Philonide, Xenagora, Astynomo, Staphylo, Aristocrito, Metrodoro, Cleobulo, Posidonio.

Libro v cõtinentur situs, gentes, maria, oppida, portus, mõtes, flumina, mẽsuræ, populi qui sunt aut fuerunt.

De Mauritania cap. I
Tingitana prouincia cap. II
Numidia cap. III
Africa cap. IIII
Cyrene cap. V
Libya Mareotis cap. VI
Insulæ circa Africam, & ex aduerso Africæ cap. VII
Æthiopes cap. VIII
De Asia cap. IX
Alexandria cap. X
Arabia cap. XI
Syria, Palæstine, Phœnice cap. XII
Idumæa, Syria, Palęstina, Samaria, Ascalo, Azotus, Cæsarea cap. XIII
Iudęa, Galilęa, Hiericho, Emmaus, Lydda, Ioppe cap. XIIII
Iordanis cap. XV
Asphaltites cap. XVI
Gens Essenorum cap. XVII
Decapolis cap. XVIII
Tyrus & Sidon cap. XIX
Mons Libanus cap. XX
Syria Antiochena cap. XXI
Casius mons cap. XXII
Cœle Syria cap. XXIII
Euphrates cap. XXIIII
Palmira cap. XXV
Hierapolis cap. XXVI
Cilicia, & adiunctæ gẽtes, Pamphylia, Isauria, Homonadũ, Pisidia, Lycaonia, Taurus mons, Lycia cap. XXVII
Indus fluuius cap. XXVIII
Laodicea, Apamia, Ionia, Ephesus XXIX
Æolis, Troas, Pergamus cap. XXX
Insulæ ante Asiã, Pamphylium mare, Rhodus, Samus, Chius cap. XXXI
Hellespõtus, Mysia, Phrygia, Galatia, Nicea, Bithynia, Bosphorus cap. XXXII
Summa oppida & gentes, summa flumina clara, summa mõtium clara, summa insulæ CXVIII. summa quæ intercidere oppida, summa res historiæ & obseruationes.
Ex autoribus.
Agrippa, Suetonio Paulino, Varrone Attacino, Corn. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela, Domitio Corbulone, Licinio Mutiano, Cl. Cæsare, Aruntio, Liuio filio, Seboso, Actis triumphorum.
Externis.
Iuba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaste, Dicæarcho, Bione, Timosthene, Philonide, Xenagora, Astynomo, Staphylo, Aristotele, Dionysio, Aristocrito, Ephoro, Eratosthene, Hipparcho, Panætio, Serapione Antiocheno, Callimacho, Agathocle, Polybio, Timęo mathematico, Herodoto, Myrsilo, Alexãdro Polyhistore, Metrodo

ro,Posidonio,qui periplum aut perihege-
sim,Sotade,Periandro,Aristarcho Sicyo-
nio,Eudoxo,Antigene,Callicrate,Xeno-
phonte Lampsaceno, Diodoro Syracusa-
no,Hannone, Himilcone, Nymphodoro,
Calliphone,Artemidoro, Megasthene,Isi
doro,Cleobulo,Aristocreonte.

LIbro VI continentʒ situs,gentes,maria,
oppida,portus,flumina,mensuræ,po-
puli qui sunt aut fuerunt

Pontus Euxinus,antea Axenos cap. I
Gens Paphlagonũ & Cappadocũ cap.II
Cappadocia cap.III
Themiscyræ regionis gentes cap.IIII
Regio Colchica, Achæi, & cæteri eodem tractu cap.V
Bosphorus Cimmericus,Mæotis cap.VI
Gentes circa Mæotim cap.VII
Armeniæ duæ cap.VIII
Armenia maior cap.IX
Albana,Iberia cap.X
Portæ Caucasiæ cap.XI
Insulæ in Ponto cap.XII
Gentes in Scythico oceano cap.XIII
Media,Caspiæ portæ cap.XIIII
Gentes circa Hyrcanum mare cap.XV
Item aliæ gentes cap.XVI
Scytharum gentes cap.XVII
Fluuius Ganges cap.XVIII
Gentes Indiæ cap.XIX
Indus fluuius cap.XX
Arij & iunctæ gentes cap.XXI
Taprobane insula cap.XXII
Capissene,Carmania cap.XXIII
Sinus Persicus & Arabicus cap.XXIIII
Cascandrus insula,Parthorũ regna XXV
Media, Mesopotamia, Babylon,Seleucia, cap. XXVI
Flumen Tigris cap.XXVII
Arabia,Nomades,Nabatæi, Omani, Tylos & Ogyris insulæ cap.XXVIII
Sinus maris rubri, Troglodytici,& Æthiopici cap.XXIX
Multiformes & mirę hoĩm effigies XXX
Insulæ Æthiopici maris cap.XXXI
De fortunatis insulis cap.XXXII
Terræ per mensuras computatæ digestio cap. XXXIII
Digestio terrarũ in paralellos & umbras pares cap.XXXIIII

Sũma oppida CXCV.Sũma gentes DLXVI.
Summa clara flumina CLXXX.Sũma mon
tes clari XXXVIIII.Sũma insulę CVIII.Sum
ma quę intercidere oppida aut gẽtes CXCV
Summa res & historiæ & obseruationes,
duo milia,CC.XIIII.

Ex autoribus.

M.Agrippa, Varrone Attacino,Cor.Ne-
pote,Hygino, L.Vetere, Mela Põponio,
Domitio Corbulone, Licinio Mutiano,
Cl.Cæsare, Arũtio,Sebosо,Fabricio Thu
sco, Tito Liuio,Seneca,Nigidio.

Externis

Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damaste,
Eudoxo,Dicæarcho, Betone, Timosthe-
ne, Patrocle, Demodamante, Clitarcho,
Eratosthene, Alexãdro Magno, Ephoro,
Hipparcho,Panætio,Callimacho,Artemi
doro, Apollodoro, Agathocle, Polybio,
Eumacho Siculo,Alexandro Polyhistore,
Isidoro, Amometo, Metrodoro, Posido-
nio, Onesicrito, Nearcho, Megasthene,
Diogneto,Aristocreonte,Bione, Dialdo-
ne,Simonide minore,Basile, Xenophon-
te Lampsaceno.

LIbro VII continentur gentiũ mirabiles
figuræ

Gentium mirabiles figuræ cap.I
De Scythis & aliarũ diuersitate gentiũ II
De prodigiosis partubus cap.III
De mutatiõe sexus,et geminis partub. IIII
De homine generãdo & pariẽdi tempore per illustria exẽpla à mẽsib.VII.ad IX. V
De conceptibus,& signa sexus in grauidis præuenientia partum cap.VI
De cõceptu hoĩm & generatione VII
De Agrippis cap.VIII
Monstrosi partus excisi utero cap.IX
Qui sint Vopisci cap.X
Exempla numerosæ sobolis cap.XI
Exempla similitudinum cap.XII
Quæ sit generandi ratio cap.XIII
Item de eodem multiplicius cap.XIIII
De menstruis mulierum cap.XV
Item de ratione partuum cap.XVI
Insignia corporum cap.XVII
Exempla uariarum figurarum cap.XVIII
Diuersorum morum exempla cap.XIX

De for-

De fortitudine & uelocitate cap.xx
De uiſu cap.xxi
De auditu cap.xxii
Exempla patientiæ cap.xxiii
Memoriæ exempla cap.xxiiii
Laus C.Iulij Cęſaris cap.xxv
Laus Pompeij Magni cap.xxvi
Laus Catonis primi cap.xxvii
Item de fortitudine cap.xxviii
De ingenijs ſiue laudibus quorundam ab ingenijs cap.xxix
De Platone,Ennio, Virgilio,M.Varrone & M.Cicerone cap.xxx
De morum maieſtate cap.xxxi
De autoritate cap.xxxii
De diuinitate cap.xxxiii
De Naſica cap.xxxiiii
De pudicitia cap.xxxv
De pietate cap.xxxvi
De artiũ plurimarũ excellẽtia, aſtrologia, grãmatica,geometria cap.xxxvii
Item mira opera artificis cap.xxxviii
De ſeruitijs cap.xxxix
De præſtantia gentium cap.xl
De felicitate ſumma cap.xli
Varia exempla fortunæ cap.xlii
De bis ꝓſcriptis,L.Sylla,Q.Metello xliii
De altero Metello cap.xliiii
De diuo Auguſto cap.xlv
Quos beatiſsimos dij iudicauerunt xlvi
Quẽ uiuentẽ ut deũ coli iuſſerunt xlvii
De ſpatijs uitæ longiſsimis cap.xlviii
De uarietate naſcendi cap.xlix
In morbis uaria exempla cap.l
De ſignis mortis cap.li
De his qui elati reuixerunt cap.lii
De mortibus repentinis cap.liii
De ſepultura cap.liiii
De anima,uel de manibus cap.lv
Quæ quis inuenerit in uita cap.lvi
In quo primus gentium conſenſus lvii
De literis antiquis cap.lviii
Quando primum tonſores Romæ lix
Quando primum horologia cap.lx
Summa res & hiſtoriæ; & obſeruationes dccxlvii.

Ex autoribus.

Verrio Flacco,Cn.Gellio, Licinio Mutiano,Mutio,Maſſurio, Agrippina Claudij, M.Ciceroe,Aſinio Pollione, Meſſala,Rufo,Corn.Nepote,Virgilio,Liuio,Cordo, Meliſſo,Seboſo,Cor.Celſo, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Figulo, Pomponio Attico, Pædiano Aſconio, Sabino, Catone Cenſorio,Fabio Veſtale.

Externis.

Herodoto,Ariſtea,Betone,Iſigono,Cratete, Agatharchide, Calliphane, Ariſtotele, Nymphodoro, Apollonide, Philarcho, Damõe,Megaſthene,Cteſia, Taurõe,Eudoxo,Oneſicrito,Clitarcho,Duride,Artemidoro,Hippocrate med. Aſclepiade me. Heſiodo,Anacreõte,Theopõpo,Hellanico,Damaſte,Ephoro,Epigene,Beroſo,Petoſiri,Necepſo,Alexãdro Polyhiſtore,Xenophonte,Callimacho,Democrito,Duillio Polyhiſtore hiſtorico,Stratone qui cõtra Ephori theoremata ſcripſit, Heraclide Põtico,Aſclepiade qui tragodumena, Philoſtephano,Hegeſia,Archimacho, Thucydide,Mneſigitone, Xenagora, Metrodoro Scepſio,Anticlide,Critodemo.

Libro viii cõtinentur animalium terreſtrium naturæ pedatim gradientium

De animalibus terreſtribus, elephãtorum cõmendatio,& de ſenſu eorum cap.i
Quando primum iuncti cap.ii
De docilitate eorum cap.iii
De clemẽtia eorũ,& ꝙ pericula ſua intelligant,& de tigridis truculentia cap.iiii
De intellectu & memoria eorum cap.v
Quando primum in Italia cap.vi
Pugnæ eorum cap.vii
Quomodo capiantur cap.viii
Quomodo domentur cap.ix
De partu eorum & reliqua natura cap.x
Vbi naſcantur,& de diſcordia eorũ & draconum cap.xi
De ſolertia animalium cap.xii
De draconibus cap.xiii
De ſerpentibus maximis & bois xiiii
De Scythicis animalibus & ſeptemtrionalibus cap.xv
De leonibus cap.xvi
De pantheris cap.xvii
De tigridis natura, & camelis, et camelopardali,& qñ primũ Romæ uiſa xviii
De chao & cepho cap.xix
De rhinocerote cap.xx

De lyncib. & ſphingib. & crocutis, cercopithecis, Indicis bubus, leucrocutis, eale, tauris Æthiopię, mãtichora, monocerote, catopleba, Baſiliſco cap. XXI
De lupis cap. XXII
De ſerpentibus cap. XXIII
De ichneumone cap. XXIIII
De crocodilo & hippopotamo cap. XXV
Quis primus Romę hippopotamũ & crocodilos oſtendit, & medicinæ ab animalibus repertæ cap. XXVI
Quę animalia quas herbas oſtenderũt, cerui, lacerti, hirundines, teſtudines, muſtela, ciconia, aper, anguis, draco, panthera, elephas, urſi, cerui, palumbes, columbę, grues, coruus cap. XXVII
Prognoſtica animalium cap. XXVIII
Ciuitates & gentes à minutis animalibus deletæ cap. XXIX
De hyæna & crocuta & mantichora & fibris & lutris cap. XXX
De ranis & uitulis marinis & ſtellionibus cap. XXXI
De ceruis cap. XXXII
De tragelapho & chamæleõte, & reliquis colorem mutantibus cap. XXXIII
De tarando & lycaone & thoe XXXIIII
De hyſtrice cap. XXXV
De urſis & fœtibus eorum cap. XXXVI
De muribus Ponticis & Alpinis, & herinacijs cap. XXXVII
De leontophono, lynce, melibus & ſciuris cap. XXXVIII
De uipera, cochleis & lacertis XXXIX
De canibus cap. XL
Ad canis rabidi morſum cap. XLI
De natura equorum cap. XLII
De aſinis cap. XLIII
De mulis cap. XLIIII
De bubus cap. XLV
De api boue cap. XLVI
De natura pecorũ & generatione eorum cap. XLVII
De generibus lanarum & ueſtium XLVIII
De muſimone cap. XLIX
De capris & generatione earum cap. L
De ſuibus & natura earum cap. LI
De uiuarijs beſtiarum cap. LII
De ſemiferis animalibus cap. LIII
De ſimijs cap. LIIII
De leporibus & cuniculis cap. LV
De ſemiferis cap. LVI
De muribus & gliribus cap. LVII
Quæ animalia quibus locis nõ ſint LVIII
Quæ aduenis noceant cap. LIX
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes DCCLXXVIII.

Ex autoribus.

Mutiano, Porcilio, Verrio Flacco, L. Piſone, Cor. Valeriano, Catõe Cẽſorio, Feneſtella, Trogo, Actio, Columella, Virgilio, Varrõe, L. Metello Scipione, Cor. Celſo, Nigidio, Trebio Nigro, Pomponio Mela, Manlio Sura.

Externis

Iuba, Polybio, Oneſicrito, Iſidoro, Antipatro, Ariſtotele, Demetrio phyſico, Democrito, Theophraſto, Euanthe, Agriopa qui Olympionicas, Hierõe rege, Attalo rege, Philometore itẽ, Cteſia, Duride, Philiſto, Archita, Philarcho, Amphilocho Atheneo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtãdro Athenęo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenęo, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Hegeſia Maroneo, Menandris Prieneo & Heracleote, Menecrate poeta, Androcione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui itẽ, Dionyſio qui Magonẽ tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Archelao rege, Nicandro.

LIbro IX cõtinentur animalium aquatilium hiſtoriæ & naturæ
De aquatilium natura cap. I
Quare maxima in mari animalia cap. II
De Indici maris beluis cap. III
Quæ in quoq; oceano maxima cap. IIII
De tritonum & nereidũ & elephantorum marinorum figuris cap. V
De balenis & orcis cap. VI
An ſpirent piſces, an dormiant cap. VII
De delphinis & eorũ natura mirabili VIII
De turſionibus ſiue tyrſionibus cap. IX
De teſtudinibus, & quõ capiant cap. X
Quis primus teſtudines ſecare inſtituerit cap. XI

Tegmenta

Tegmenta aquatilium cap.XII
De uitulo marino cap.XIII
De piſcibus pilo carentibus,et quõ pariãt, & quot eorum genera cap.XIIII
De nominibus & naturis multorum piſcium cap.XV
De augurijs & diuerſitate piſcium XVI
De mugili & alijs piſcibus, & ꝙ nõ ijdem ubiꝙ placeant cap.XVII
De mullo & coracino,ſalpa,ſalmõe XVIII
De exocœto, muribus, polypis,& murenis cap.XIX
Digeſtio piſciũ in figuras corporũ XX
De anguillis cap.XXI
De captura earum in lacu Benaco XXII
De murenæ natura cap.XXIII
De planis piſcibus cap.XXIIII
De echeneide,eiuſꝙ natura mirabili XXV
De uarietate naturæ piſcium cap.XXVI
De lucerna piſce & dracõe marino XXVII
De piſcibus ſanguine carentibus XXVIII
De loligine & ſepijs,& polypis,& nautilis cap. XXIX
De ozeno,nauplio,& locuſtis cap.XXX
De cãcris,echinis & echinometris XXXI
De cochleis cap.XXXII
De pectinibus,murice,& concharũ generibus cap.XXXIII
De diuitijs marinis cap.XXXIIII
Quomodo naſcantur & ubi,& quomodo inueniantur margaritæ cap.XXXV
De natura purpuræ & muricis XXXVI
Quot ſint genera cap.XXXVII
Quomodo capiantur cap.XXXVIII
Romæ quando uſus purpuræ XXXIX
De precio earum cap.XL
De tingẽdo amethyſtino, et cocco et hyſgino cap.XLI
De pinna & pinnothere,et aquatilium ſenſu cap.XLII
De ſcolopẽdris,uulpibus & glanis XLIII
De ariete cap.XLIIII
De his quæ tertiam naturam habent, non animalium neꝙ fruticum, & de urticis, & ſpongijs cap.XLV
De caniculis marinis cap.XLVI
De his quæ ſilicea teſta includunt, & quæ ſine ullo ſenſu, & de reliquis ſordidis animalibus cap.XLVII
De uenenatis marinis cap.XLVIII
De morbis piſcium cap.XLIX
De generatione eorum mira cap.L
Item de generatione, & qui piſces oua pariant cap.LI
De uuluis piſcium cap.LII
De longiſsima uita piſcium cap.LIII
De uiuarijs oſtreorũ,& quis ea primus inuenerit cap.LIIII
Quis primus murenarũ uiuaria fecerit LV
De cochlearum uiuarijs,et quis primus inſtituit cap.LVI
De piſcibus terrenis cap.LVII
De muribus Nili cap.LVIII
De anthia piſce,& quomodo capiat LIX
De ſtellis marinis cap.LX
De dactylis eorumꝙ miraculis cap.LXI
De inimicitijs & amicitijs inter ſe aquatilium cap.LXII
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes DCL.

Ex autoribus.

Turanio Gracula, Trogo, Mecœnate, Alfio Flauo, Cor. Nepote, Laberio mimographo, Fabiano, Feneſtella, Mutiano, Ælio Stilone, Statio Seboſo, Meliſſo, Seneca, Cicerone, Macro Æmilio, Meſſala Coruino, Trebio Nigro, Nigidio.

Externis.

Ariſtotele, Archelao rege, Callimacho, Democrito, Theophraſto, Thraſillo, Hegeſidemo Cythnio, Alexandro Polyhiſtore.

LIbro X cõtinentur naturæ & hiſtoriæ animalium uolatilium.
De natura auium cap.I
De phœnice cap.II
De aquilis cap.III
Quando legionum ſigna eſſe cœperint, & cum quibus ſit aquilis bellum IIII
Mirum de aquila cap.V
De uulturibus cap.VI
De ſangale cap.VII
De accipitribus cap.VIII
De coccyce quæ à ſuo genere interimitur cap. IX
De miluis cap.X
Digeſtio auium per genera cap.XI
De inauſpicatis auibus,cornice,coruis,bubone cap.XII
De incendiaria aue cap.XIII

De cliuinà cap.XIIII
De auibus incognitis cap.XV
De auibus nocturnis cap.XVI
De noctuis cap.XVII
De pico martio cap.XVIII
De uncos ungues habẽtib.& digitos XIX
De pauonibus,et quis eos primus cibi cau sa occiderit cap.XX
De gallis,& quõ castrentur, & de gallinaceo locuto cap.XXI
De anseribus,& quis primus iecur anserinũ comederit,& de adipe anserino Comageno cap.XXII
De gruibus,ciconijs,olorib. & peregrinis auib.& coturnicib.& de glotte XXIII
De hirũdinib.& merulis,turdis et sturnis, turturibus & palumbis cap.XXIIII
Quæ auium perennes,quæ semestres, quę trimestres cap.XXV
De auibus mira cap.XXVI
De auibus seleucidibus cap.XXVII
De ibi cap.XXVIII
Quę aues in quib.locis nõ sunt, & quę mutãt colorẽ & uocẽ,& de luscinijs XXIX
De merulis cap.XXX
Tempus auium genituræ cap.XXXI
De halcyonibus,& de diebus earũ nauigabilibus,& gauijs,& mergis XXXII
De auiũ solertia in nidificãdo,hirũdine, argatili,cinnamologis et perdicib.XXXIII
De columbis cap.XXXIIII
De palumbis cap.XXXV
De passeribus cap.XXXVI
De tinnunculo cap.XXXVII
De uolatu & incessu auium XXXVIII
De apodibus cap.XXXIX
De caprimulgis & plateis cap.XL
De ingenijs auium cap.XLI
De carduele & psittaco, & auibus quæ loquuntur cap.XLII
De coruorum intelligentia cap.XLIII
De Diomedis auibus cap.XLIIII
Quæ animalia nihil discant cap.XLV
De potu auium cap.XLVI
De himantopode, & onocrotalis, & de peregrinis auibus cap.XLVII
De multarum auium nominibus & natura cap.XLVIII
De nouis auibus & fabulosis cap.XLIX
Quis gallinas farcire instituerit,de auiarijs & quis ea primus instituerit cap.L
De Æsopi patina cap.LI
De generatione auiũ, & præter aues quæ quadrupedes oua pariant cap.LII
De ouorum generatione, incubatu auium & coitu cap.LIII
De uitijs & remedijs incubantium LIIII
De augurijs ouorum cap.LV
Quæ gallinæ optimæ cap.LVI
De morbis earum & remedijs LVII
De cõceptu & numero fœtus auiũ LVIII
De pauone & anseribus cap.LIX
De ardeolis,et quõ seruent optime oua LX
Quæ uolucrum sola animal pariat,& lacte nutriat cap.LXI
De conceptu uiperæ & partu, & quæ terrestrium oua pariant cap.LXII
De generatione terrestrium cap.LXIII
De uaria generatione animalium LXIIII
De murium fœtu cap.LXV
De spina hominis anguem nasci LXVI
De salamandra cap.LXVII
De ijs quæ nascuntur ex nõ genitis,& quę nata nihil gignunt cap.LXVIII
De sensibus animalium cap.LXIX
Auditũ & olfactum esse piscibus LXX
Tactum cõmunem esse omnibus LXXI
Quæ uenenis uiuant,& quæ terra LXXII
De cibo & potu quorundam LXXIII
Quæ inter se dissideãt,& quæ inter se conueniant cap.LXXIIII
De somno animalium LXXV
Summa res & historiæ & obseruationes DCCXXIIII.

Ex autoribus.

Manilio, Cor. Valeriano, Actis, Vmbritio Meliore, Massurio Sabino, Antistio Labeone, Trogo Cremutio, M. Varrõe, Macro Æmilio,Melisso,Mutiano, Nepote,Fabio Pictore, T.Lucretio, Cor.Celso, Horatio Defulone,Hygino,Sarsennis,Nigidio,Manlio Sura.

Externis

Homero,Phœmonoe,Philemõe,Boetho, qui ornithogoniam,Hyla qui de augurijs, Aristotele, Theophrasto,Callimacho, Æschylo,Hierõe,Philometore,Archita,Amphilocho Athenienſe, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apol-

Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solẽse, Chærea Atheniẽse, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Democrito, Diophane Nicæẽse, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Iuba, Androcione qui de agricultura, Æschrione qui itẽ, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Nicãdro, Onesicrito, Philarcho, Hesiodo.

LIbro XI cõtinentur historię & naturæ paruorum animalium & reptilium

De insectorum genere cap. I
De subtilitate naturæ in his cap. II
Vtrũ spirent an habeant sanguinẽ III
De corpore eorum cap. IIII
De apibus cap. V
Qui ordo naturæ in eis cap. VI
De uocabulis operis cap. VII
Ex quibus floribus opera fiant cap. VIII
De amatoribus earum cap. IX
Ratio operis cap. X
De fucis cap. XI
Quæ natura mellis cap. XII
Quæ optima mella cap. XIII
Quæ genera mellis in singulis cap. XIIII
Quomodo probentur mella cap. XV
De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur cap. XVI
Quæ regiminis ratio cap. XVII
De gñe apũ, & quę inimica apibus XVIII
De morbis apum cap. XIX
De continendis apibus, & quomodo reparentur cap. XX
De uespis & crabronibus cap. XXI
De bombycibus & bombyli, & necydalo, & quis primus bombycinam uestem in uenerit cap. XXII
De bombyce Coa cap. XXIII
De araneis & generatione earum XXIIII
De scorpionibus cap. XXV
De stellionibus & cicadis cap. XXVI
Cicadæ ubi non sint, & ubi mutæ XXVII
De pennis insectorum, & scarabeis, & scarabeorum generibus cap. XXVIII
De locustis cap. XXIX
De formicis nostratibus cap. XXX
De Indicis cap. XXXI
De diuersitate insectorum cap. XXXII
De animalibus in ligno & ex ligno nascentibus cap. XXXIII
De animali cui cibi exitus nõ est XXXIIII
De tineis & culicibus cap. XXXV
De pyrali siue pyrausta cap. XXXVI
Historia naturę animaliũ per singula membra cap. XXXVII
De sanguine, & quorum celerrime ficcet, quorum non coeat, quorum grauissimus, uel tenuissimus, uel quorum nullus cap. XXXVIII
An in sanguine principatus, & de tergore & pilis & mammis cap. XXXIX
Notabilia animalia quæ mammis XL
De lacte, & unde caseus non fiat XLI
De diuersitate caseorum cap. XLII
Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus cap. XLIII
De simiarum similitudine cap. XLIIII
De unguibus cap. XLV
De ungulis cap. XLVI
De pedibus auium & unguibus XLVII
De pedib. insectorũ à binis ad C. XLVIII
De pomilionibus & genitalibus XLIX
De caudis cap. L
De uocibus cap. LI
De agnascentibus membris, & dicta Aristotelis de uita hominis cap. LII
De anima & de halitu animaliũ, & quæ gustata interimant, & de uictu hominis, & quibus de causis non coquatur LIII
De corpulentia augenda uel minuenda, & quæ gustu plus famẽ ac sitim sedẽt LIIII
Summa res, & historiæ, & obseruationes MMCCLXX.

Ex autoribus.

M. Varrone, Hygino, Scropha, Sarsenna, Celso Cornelio, Æmilio Macro, Virgilio, Columella, Iulio Aquila qui de Hetrusca disciplina scripsit, Tarquitio qui itẽ, Umbritio qui item, Catone Censorio, Domitio Caluino, Trogo, Meliisso, Fauonio, Fabiano, Mutiano, Nigidio, Manlio, Opio.

Externis.

Aristotele, Democrito, Neoptolemo qui meliturgia, Aristomacho qui item, Philisto qui item, Nicandro, Menecrate, Dionysio qui Magonem transtulit, Empedocle, Callimacho, Attalo rege, Apollodoro qui de bestijs uenenatis, Hippocrate, Eri-

philo, Erasistrato, Asclepio, Themisone, Posidonio Stoico, Menandris Prienẽse & Heracliote, Euphronio Athenæo, Theophrasto, Hesiodo, Philometore rege.

LIbro XII continetur de arboribus.

De arborũ honore, & quãdo platanus primũ in Italia, & de natura earũ cap. I
De chamæplatano, & quis totonderit uiridaria cap. II
De peregrinis arborib. & malo Assyria III
De Indię arboribus, & quando primũ Romæ ebenus cap. IIII
De spina & ficu Indicis cap. V
De arbore pala, & arborib. Indicis sine nominibus, & laniferis cap. VI
De piperis arboribus, & garyophyllo, & alijs pluribus cap. VII
De macir & saccharo & arboribus Arianę gentis cap. VIII
De bdellio & arborib. Persici maris IX
De arboribus Persicæ insulæ, & lanigeris arboribus cap. X
De gossampinis & arborib. ex quibus uestes fiunt, & quibus modis constent arborum fructus cap. XI
De costo & nardo, & differẽtijs nardi XII
De asaro, amomo, amomide, & cardamomo cap. XIII
De thure & arboribus thuris cap. XIIII
De myrrha & arboribus myrrhæ XV
De generibus myrrhæ & natura & precio eius cap. XVI
De mastiche, ladano, & bruta, enhæmo, & strobo & styrace. cap. XVII
De felicitate Arabiæ cap. XVIII
De cinnamomo & xylocinnamomo & casia cap. XIX
De isocinnamomo & cãcamo ac taro XX
De serichato & gabalio & de myrobalano cap. XXI
De phœnicobalano & calamo odorato cap. XXII
De ammoniaco & sphagno cap. XXIII
De cypro & asphalatho & maro XXIIII
De balsamo & opobalsamo, xylobalsamo, & styrace & galbano cap. XXV
De panace & spondylio & malobathro cap. XXVI
De oleo omphacio cap. XXVII
De bryo & œnanthe, & de elate arbore, et cinnamo caryopo cap. XXVIII

Summa res & historiæ & obseruationes DCCCCLXXIIII.

Ex autoribus

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboso, Pomponio Mela, Flauio Proculo, Trogo, Hygino, Cl. Cæsare, Cor. Nepote, Sextio Nigro, qui Græce de medicina scripsit, Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiate.

Externis.

Theophrasto, Herodoto, Callisthene, Isidoro, Clearcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diogneto, Nicobulo, Anticlide, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo, Xenia Athenæo, Lyco, Antea, Ephippo, Chærea, Democle, Ptolemęo Lago, Marsya Macedone, Zoilo itẽ, Democrito, Amphilocho, Aristomacho, Alexandro Polyhistore, Iuba, Apollodoro qui de odorib. scripsit, Heraclide medico, Archidemo itẽ, Dionysio item, Democle item, Euphrone item, Obsenide item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrito Ephesio, Eratosthene.

LIbro XIII continetur de unguentis & odoribus maritimis

De unguentis, & quando primum sunt cognita nobis, & de cõpositione cap. I
Quod unguentũ regale uocetur, & quæ diapasmata, & qualiter seruentur cap. II
Quanta in unguẽtis luxuria, & quãdo primum Romanis in usu cap. III
De palmis & natura earũ & generib. IIII
De Syriæ generibus cap. V
De terebintho cap. VI
De ficu Ægyptia & Cypria cap. VII
De ceraunia siliqua cap. VIII
De persica Ægypti & spina Ægypti IX
De pruno & arborib. circa Memphim X
De gummi generibus & papyro XI
De generibus chartarũ, & quõ chartæ fiant, & de chartarum probatione, & uitijs, & glutino earum cap. XII
De libris Numæ cap. XIII
De arboribus Æthiopiæ cap. XIIII
De Atlantis arboribus & citreis, & quę in his

his laudent̃,& quæ uituperent̃ cap.XV
De arbore thya cap.XVI
De arbore loto cap.XVII
De ſcapo ipſo & radice loti cap.XVIII
De paliuro,& punici malo, & de flore punici mali cap.XIX
De Aſiæ & Græcię fruticibus cap.XX
De timelæa ſiue chamelęa,& tragacanthe, & de tragio,ſiue ſcorpione,& myrice,et brya,& galla cap.XXI
De euonymo, adrachne, & coggigrya,& thapſia cap.XXII
De cappari ſiue cynosbato aut opheoſtaphyle,& de ſari cap.XXIII
De ſpina Babyl.regia,& de cytiſo XXIIII
De fructibus & arborib.noſtri maris,atq; rubri & Indici cap.XXV
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes CCCCLVIII.

Ex autoribus.

M. Varrone,Mutiano, Virgilio,Fabiano, Seboſo,Pomponio Mela,Fabio,Hygino, Trogo, Proculo, Cl.Cæſare, Cor.Nepote, Sextio Nigro, qui Græce de medicina ſcripſit,Caſsio Hemina,L.Piſone, Tuditano,Antiate.

Externis.

Theophraſto,Herodoto, Calliſthene, Iſidoro,Clitarcho,Anaximene,Duride,Nearcho,Oneſicrito,Olympiodoro,Diogneto, Cleobulo, Anticlide, Charace Mitylenæo,Menæchmo,Dorotheo Athenienſe, Lyco,Anteo,Ephippo, Dione,Adimãto, Ptolemæo Lago,Marſya Macedone, Zoilo item,Democrito,Amphilocho,Alexandro Polyhiſtore, Ariſtomacho,Iuba rege, Apollodoro qui de odoribus ſcripſit, Heraclide medico, Botrye medico, Archidemo item,Dionyſio item, Democlide item, Euphrone item,Mneſicle item,Diagora item,Iolla item,Heraclide Tarẽtino,Xenocrito Epheſio.

LIbro quartodecimo continetur de uitibus & uineis
De uitiũ natura,& quib.modis ferãt cap.I
De generibus uitium cap.II
Item de uitium generibus,ſecundum locorum & regionum proprietatem III
Inſignia culturæ uinearum cap.IIII
De natura uini cap.V
Vina generoſa cap.VI
Vina tranſmarina cap.VII
De uino quod uocatur Biæon, genera ſeptem cap.VIII
De dulcium generibus XIIII cap.IX
De deuterijs & ſecũdarijs,uini gña III X
Quæ nuper in Italia generoſa uina eſſe cœperunt cap.XI
De uini obſeruatiõe à Romulo rege poſita cap. XII
Qui uini uſus antiquis,et de uinis antiquorum cap.XIII
De apothecis,& de uino Opimiano XIIII
De liberalitate Cæſaris in uino,& quando primũ quatuor genera uini poſita XV
De uinis fictitijs cap.XVI
De hydromeli & oxymeli cap.XVII
Prodigioſa genera uini cap. XVIII
Quibus uinis ad ſacra uti fas nõ ſit, & quibus generib.muſta cõdiant̃ XIX
De picis generibus & reſinis, & muſtis cõdiendis,& de aceto & de fece XX
De cellis uinarijs cap.XXI
De uitanda ebrietate cap.XXII
Sũma res & hiſtoriæ & obſeruatiões DX.

Ex autoribus

Corn. Valeriano, Virgilio, Celſo, Catone Cẽſorio,Sarſennis patre & filio, Scropha, Varrone,D.Syllano,Fabio Pictore,Trogo,Hygino,Flacco Verrio,Grecino Iulio, Actio,Columella,Maſſurio Sabino, Fenestella, Tergilla, M. Actio Plauto, Flauio Dorſeno,Scæuola,Ælio,Atteio Capitõe, Cotta Meſſalino,L.Piſone,Pompeio Leneo,Fabiano,Sextio Nigro,Vibio Ruffo

Externis

Heſiodo,Theophraſto,Ariſtotele,Democrito, Attalo rege, Philometore rege, Archita,Xenophõte,Amphilocho Athenęo Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymęo, Agathocle Chio,Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo,Botrye itẽ,Bacchio Mileſio,Bione Solẽſe,Chærea Atheniẽſe, Cheriſto item, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio,Euphrone Athenęo,Androcione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui item,Lyſimacho qui itẽ,Dionyſio qui Magonem

gonem trãſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Aſclepiade medico, Oneſicrito, Iuba rege.

LIbro XV continentur naturæ frugiferarum arborum & cultarum.

Natura frugiferarum arborum cap. I
De oleo cap. II
De natura oliuæ & oleæ incipiẽtis III
De natura olei cap. IIII
De cultura oliuarum cap. V
De ſeruãdis oliuis, & quomodo faciẽdum oleum cap. VI
De oleo factitio cap. VII
De amurca cap. VIII
Pomorũ omniũ genera & naturæ ca. IX
Nucum pinearũ genera quatuor cap. X
De malo cotoneo cap. XI
De perſico genera quatuor cap. XII
De pruno genera undecim cap. XIII
De diuerſis generibus malorum, genera uigintinouem cap. XIIII
De piris & inſitorum uarietate cap. XV
De pomis ſeruandis cap. XVI
De cotoneis, punicis, piris et ſorbis et uuis ſeruandis cap. XVII
De ficis genera XXIX cap. XVIII
De caprifico & caprificatione cap. XIX
De meſpilis, & eorũ generib. tribus XX
De ſorbis genera quatuor cap. XXI
De nuce iuglande cap. XXII
De caſtaneis genera octo cap. XXIII
De ſiliquis & carnoſis pomis, & moris, & de acinis & baccis cap. XXIIII
De ceraſis genera octo cap. XXV
De corno & lentiſco cap. XXVI
De generib. ſuccorũ, & de odore XXVII
De ſuccis fructuũ & arborũ, & coloribus, & odoribus, & natura pomorũ, et de cõmendatione fructuum cap. XXVIII
De myrto, genera eius XI cap. XXIX
De lauro genera tredecim cap. XXX
Sũmares & hiſtoriæ & obſeruatiões DXX

Ex autoribus

Feneſtella, Fabiano, Virgilio, Corn. Valeriano, Celſo, Catone Cenſorio, Sarſennis patre & filio, Scropha, M. Varrõe, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino, Attico, Iulio Sabino, Tergilla, Cotta Meſſalino, Columella, L. Piſone, Põpeio Leneo, M. Actio Plauto, Flauio Dorſeno, Scęuola, Ælio, Atteio Capitone, Seſtio Nigro, Vibio Ruffo.

Externis.

Heſiodo, Ariſtotele, Democrito, Hierone rege, Archita, Philometore rege, Attalo rege, Xenophonte, Amphilocho Athenęo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollodoro Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenęo, Cheriſto item, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio, Euphronio Athenæo, Androciõe qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui itẽ, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Dionę qui ex Dionyſio epitomen fecit, Aſclepiade medico, Eraſiſtrato item, Comiade qui de conditura uini, Ariſtomacho qui item, Hiceſio qui item, Themiſone medico, Oneſicrito, Iuba rege.

LIbro XVI cõtinentur ſylueſtrium arborum naturæ

Gentes ſine arbore, & miracula in ſeptemtrionalis regionis arboribus cap. I
De Hercyniæ ſyluæ magnitudine cap. II
De glandiferis cap. III
De ciuica corona, & qui frõdea corona donati cap. IIII
De glande genera tredecim cap. V
De fagina glande, reliquis glãdibus, & carbone, & paſtu porcorum cap. VI
De galla, & cęt multa præter glandẽ eędem ferant arbores cap. VII
De cachrye, & cocco grano, & agarico, & ſubere cap. VIII
Quarum ſint in uſu cortices cap. IX
De ſcandulis, & pinu, pinaſtro, abiete, piceaq́, larice, tæda, taxo cap. X
Quibus modis fiunt genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de ſpiſſa pice quo modo fiat, & quibus modis reſina coquatur cap. XI
De zopiſſa & ſapio, & quarum arborum materia in precio cap. XII
De fraxino genera eius quatuor cap. XIII
De tilia genera eius duo cap. XIIII
De aceris generibus decem cap. XV

De bru-

De bruſco,& molluſco,& ſtaphylodẽdro, & buxo,genera tria cap.XVI
De ulmo genera quatuor cap.XVII
De arborum natura per ſitus cap.XVIII
Diuiſio generum cap.XIX
Quibus folia nõ decidant,et de rhododendro cap. XX
Item quibus folia non decidant, & quibus non omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum cap.XXI
De natura foliorum cadentium,& quibus foliorum uarij colores cap.XXII
De populo tria genera,& quorũ foliorum figura mutetur cap.XXIII
Quæ folia uerſentur omnibus annis, quæ foliorũ è palmis cura & uſus , & foliorũ mirabilia cap.XXIIII
De ordine naturæ in ſatis, & de flore arborum,& cõceptu,& germinatiõe,& partu;& quo ordine floreant cap.XXV
De corno, & quo tempore quæq; ferãt,& quæ fructum nõ ferant,& quæ infelices exiſtimantur, & quæ facillime fructum perdũt, quibus fructus antequã folium naſcantur cap.XXVI
De biferis & triferis,& quę celerrime ſeneſcant,& de ætatibus earum cap.XXVII
De moro cap.XXVIII
De ſylueſtribus cap.XXIX
De buxo & faba greca ſiue loto cap.XXX
De ramis & cortice,& radicib.arb. XXXI
De prodigioſis arboribus, & quib.modis ſponte naſcantur, & quòd non omnia ubiq; naſcantur,& quæ nõ alibi naſcantur arbores cap.XXXII
De cypreſſo, & quòd ex terra noua aliqua ſæpe naſcantur quæ in ea ante non fuerunt cap.XXXIII
De edera cap.XXXIIII
De edera quæ uocaſ ſmilax cap.XXXV
De aquaticis calamis & fruticib. XXXVI
De ſalice,gña eius octo,et quę pręter ſalicẽ ſint utilia ligaturis,& de rubis XXXVII
De ſuccis arborũ,& natura materiarum,et de cædendis arboribus cap.XXXVIII
De larice & abiete & ſapino,& cæteris huiuſmodi arboribus cædendis XXXIX
De materijs, de magnitudine arborum,& quę cariem & ruinam nõ ſentiunt,& de perpetuitate materiarum cap.XL
De teredinibus cap.XLI
De materijs architecti,& quæ materies ad quid utilis,& quæ firmior materia in tecto cap.XLII
De glutinanda materia,& lignis ſectilibus cap. XLIII
De arborũ ætate, & quæ genera arborum minime durãt.ſimiliter de uiſco & Druidibus cap.XLIIII
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes centum uigintiquinq;.

Ex autoribus

M. Varrõe,Fœciale,Nigidio,Cor.Nepote,Hygino, Maſſurio, Catone, Mutiano, L.Piſone, Trogo,Calphurnio Baſſo,Cremutio,Seſtio Nigro,Cor.Boccho, Victruuio,Græcino. Externis

Alexandro Polyhiſtore, Heſiodo, Theophraſto,Democrito,Homero, Timæo mathematico.

LIbro XVII continentur ſatiuarũ ac cultarum arborum naturæ

Arborum precia mirabilia cap.I
De natura cæli ad arbores , & quã partem cæli ſpectare debeant cap.II
De ſocietate cæli & terræ ad arbores III
De qualitate regionum cap.IIII
Genera terrarum cap.V
De terra quã Britãnia & Gallia amat VI
De Græcorũ circa hæc doctrina VII
De terrarum generibus cap.VIII
De cineris uſu,et de ſimo, et quę ſata uberiorem terrã faciãt,& quę urãt cap.IX
De ſatione arborum,et quòd auulſione naſcuntur arbores cap.X
De transferẽdis ſeminarijs,& ulmis ſerendis,& ſcrobibus cap.XI
De interuallis plantandarum arborum,& umbris,& ſtillicidijs,& ubi plantari debeant cap.XII
Quæ arbores tarde creſcant,& quæ celeriter,& de ſabina cap.XIII
De ſatiõe arborũ & inſitiõe,& quõ inuenta ſit tenera inſerẽdi emplaſtratio XIIII
De uite inſerenda cap.XV
De emplaſtratione cap.XVI
Exemplum huius rei cap.XVII
De cultura olearũ, & quibus temporibus inſitio fiat cap.XVIII

Quæ

Quæ arbores ſocietate gaudeãt,& de diſci
plina ablaqueãdi & accumulãdi ca. XIX
De ſalicto & harũdineto,et cęteris cæduis
ad perticas,palos cap. XX
De culturis,& diſciplina excolendarum ui
nearum cap. XXI
De ſulco & uinearũ putatione cap. XXII
Ratio arbuſtorum cap. XXIII
De ſeruãdis uuis,& morbis arb. XXIIII
De uarijs prodigijs ſiue oſtentis in arbori-
busdęq; oliueto publicã uiã olim tranſ-
greſſo cap. XXV
De remedijs morborũ arborũ cap. XXVI
De caprificatione & ſtercoratione XXVII
De diuerſis medicamentis arborum cõtra
uenenata animalia,& cõtra formicas,&
contra noxia animalia cap. XXVIII
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes
quingentæ octogintauna.

Ex autoribus

Cor.Nepote,Catone Cẽſorio,M. Varro-
ne,Celſo,Virgilio,Hygino,Sarſenis patre
& filio,Scropha,Calphurnio Baſſo, Tro-
go,Æmilio Macro,Græcino, Columella,
Attico Iulio,Fabiano,Sura Manilio, Dor
ſeno Mundo,C.Epidico,L.Piſone.

Externis.

Iſidoro,Theophraſto,Ariſtotele, Demo-
crito,Theopõpo,Hierone rege, Attalo re
ge,Philometore rege,Archita,Xenophõ-
te, Amphilocho Athenienſe, Anaxipoli
Thaſio,Apollodoro Lemnio,Ariſtopha-
ne Mileſio,Antigono Cymęo, Agathocle
Chio,Apollonio Pergamẽo,Bacchio Mi-
leſio,Bione,Chęrea Athenienſe, Cheriſto
item,Diodoro Prienæo, Dione Colopho
nio, Epigene Rhodio, Euagone Thaſio,
Euphronio Athenæo,Androcione qui de
agricultura ſcripſit,Æſchrione qui itẽ,Ly-
ſimacho qui item, Dionyſio qui Magonẽ
tranſtulit,Diophane qui ex Dionyſio epi-
tomen fecit,Ariſtandro qui de portentis.

LIbro XVIII continetur de agricultura.
Quòd antiquis maximum ſtudium a-
griculturæ fuit, & de hortorum ſingula
ri diligentia cap. I
Quæ corona prima Romæ cap. II
De iugere,& actu,& legibus circa pecora,
& quoties & quibus tẽporibus fuit ſum
ma uilitas annonæ, & qui agricultura il
luſtres cap. III
Ratio de agricultura cap. IIII
Laus agricolarum, & quæ obſeruanda in
agro parando cap. V
De uillarũ poſitione, & præcepta antiquo
rum de agro colendo cap. VI
De frugum generibus & natura cap. VII
Non omnia frumẽti genęra ubiq; naſci, &
de reliquis in oriẽte generibus cap. VIII
De piſtorijs & molitura & farina cap. IX
De ſimilagine, ſiligine, & alijs generibus,
& de piſtura cap. X
De fermentis,& panis faciendi ratio,& ge
nera, & quando primũ piſtores Romę,
& de cribris & alica cap. XI
De leguminibus cap. XII
De rapis & napis Amiterninis cap. XIII
De lupino cap. XIIII
De uicia & eruo cap. XV
De fœnogræco,& farragine,& de ocimo,
& medica,& cytiſo cap. XVI
De uitijs frugũ & remedijs,et quid in quo
que terræ genere debeat ſeri cap. XVII
De prodigijs frugũ,& arandi diſciplina,et
uomerum generibus cap. XVIII
De temporibus arandi, & iunctione bo-
um cap. XIX
De occando,& quodã arationis genere,&
de iteratione & reſectione cap. XX
De cultura terræ cap. XXI
Exempla diuerſarum terrarum, & ſumma
fertilitate,& bifera uite,& aquarum diſ-
ferentia cap. XXII
De qualitate terræ & ſtercoratione XXIII
De bonitate ſeminum, & diſciplina ſemi-
nandi, & quantum ex quoq; genere fru
menti in iugero ſerendum, & tempori-
bus ſerendi cap. XXIIII
Digeſtio ſiderũ in noctes & dies XXV
Replicatio totius culturæ, & quid quoq;
mẽſe in agro fieri oporteat cap. XXVI
Ne agricolæ aſpiciãt ſtellas, ſed magis tem
pora ſerendæ frugis, & ortus occaſusq;
ſideris in quibuſdam herbis,& de ſtella-
rum ortu & occaſu cap. XXVII
De pratis & reparatione prati, & cotibus,
falcibus, & deſcriptio frugum & ſide-
rum cap. XXVIII
De tempeſtatibus utriuſq; temporis, & re
medijs

mediis sterilitatum cap.XXIX
De messe, & tritico, & palea, & frumento seruando cap.XXX
De uindemia & autūni tēporibus XXXI
De lunari ratione cap.XXXII
De uentorum ratione cap.XXXIII
De limitatione agrorum cap.XXXIIII
Prognostica tempestatum cap.XXXV
Summa res & historiæ, & obseruationes MMLX. Ex autoribus
Massurio Sabino, Casio Hemina, Verrio Flacco, L.Pisone, Corn.Celso, Turannio Graccula, D.Silano.M.Varrone, Catone Cēsorio, Scropha, Sarsennis patre & filio, Domitio Caluino, Hygino, Virgilio, Trogo, Ouidio, Grecino, Columella, Tubero ne, L.Aruntio qui Græce de astris scripsit, Cæsare dictatore qui itē, Sergio Paulo, Sabino, Fabiano, M.Cicerone, Calphurnio Basso, Atteio Capitōe, Mālio Sura, Actio qui praxidica. Externis.
Hesiodo, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Hierōe rege, Philometore rege, Attalo rege, Archelao rege, Archita, Xenophōte, Amphilocho Athenęo, Anaxipoli Thasio, Aristophane Milesio, Apollodoro Lēnio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solēse, Chærea Atheniēse, Chęristo itē, Diodoro Prieneo, Dione Colophōio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Androciōe qui de agricultura scripsit, Æschrione qui itē, Lysimacho qui itē, Dionysio qui Magonē transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomē fecit, Thalete, Eudoxo, Philippo, Callippo, Dositheo, Parmeniscо, Melitone, Critone, Oenopide, Zenone, Euctemone, Harpalo, Hecatęo, Anaximandro, Sosigene, Hipparcho, Arato, Zoroastre, Archibio.

Libro XIX cōtinetur lini natura, & mirabilia.
De lini satione & generib.eius, & quō perficiaī, & de mappis, & lino nō ardēte, & quando primū in theatris uela cap.I
De sparti natura, & quando primum usus eius, & quomodo perficiaī, & quæ sine radice nascantur & uiuant cap.II
De miſy & tuberibus & de fungis pezicis, laserpitio, & magydari, & rubia, & radicula cap.III
De hortorū cura, & digestio terræ nascentium præter fruges & frutices IIII
Natura & genera et historia nascentium in hortis rerum cap.V
De hortēsium herbarum radicibus, foliis, floribus, coloribus cap.VI
Quoto die quæcę herbæ nascunī satæ, & quomodo quæcę formenī uel digeranī, & quorum singula genera sunt, & quorum plura cap.VII
Natura & genera & historiæ ad cōdimenta in horto satarū rerū XLVI. ca.VIII
De fœniculo & cannabe cap.IX
De morbis hortorū, & remedia circa formicas, erucas & culices cap.X
Quæ magis sint fortia uel minus, & quib. salsæ aquæ prosint cap.XI
Ratio rigandorū hortorū, & quæ translata meliora fiant, & de succis hortensiorū & saporibus cap.XII
Summa res, & historiæ, & obseruationes MCXLIIII. Ex autoribus
M.Actio Plauto, M.Varrone, D.Silano, Catone Cēsorio, Hygino, Virgilio, Mutiano, Celso, Columella, Calphurnio Basso, Manilio Sura, Sabino, Tyrōe, Licinio Macro, Q.Hircio, Vibio Ruffo, Cęsennio qui cepurica scripsit, Castritio itē, Firmo item, Peritio. Externis
Herodoto, Theophrasto, Democrito, Aristomacho, Menandro qui biochresta scripsit, Anaxilao.

Libro XX continentur medicinæ ex his quæ in hortis seruntur
De cucumere syluestri & elaterio cap.I
De anguino cucumere siue erratico, & de satiuo, & de pepone cap.II
De cucurbita syluestri & rapo cap.III
De naporū differentijs, & rhaphano syluestri, & de rhaphano satiuo & pastinaca cap. IIII
De staphylo, & pastinaca, & gingidio, & seseli, & inula, & de cepe cap.V
De porro sectiuo & capitato, et de allio VI
De lactuca syluatica siue caprina, & esopo, & isati, & lactuca satiua cap.VII

De generibus betæ & intubis, cichorio & seri cap. VIII
De brasica & lapsana, & de brassica marina & scila, de bulbis & bulbine IX
De asparagis & corruda, & libyco & orminio cap. X
De apio & apiastro & helioselino & oreoselino cap. XI
De petroselino & ocimo cap. XII
De syluestri ocimo, & eruca, & nasturtio, & ruta cap. XIII
De mentastro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino cap. XIIII
De cumino Æthiopico, quod urinã stringit, & de cappari, & de ligustico siue panace, & cunila bubula cap. XV
Item de cunila bubula, gallinacea siue origano heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila satiua & mõtana XVI
De piperiti, & origano, & oniti prasio, & tragorigano, & heraclio, & lepidio: & de gith, siue melanthio & aniso XVII
De anetho & sagapeno, & de papauere albo & nigro, & quõ succus herbarũ colligendus est, & de opio cap. XVIII
De erratico & ceratico, & glaucio siue paralio, & heraclio siue aphro, & de diacodio, & tithymalo cap. XIX
De portulaca siue peplio, coriandro & atriplici cap. XX
De malua, malope, & althea, & lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hippolapatho, & bulapatho cap. XXI
De sinapis tribus generibus, & marrubio, & serpyllo, & sisymbrio siue thymbrio, & de lini semine, & blito cap. XXII
De meu, & fœniculo, & hippomarathro uel mysineo & cannabi, & de ferula & carduis cap. XXIII
Confectio theriacæ, compositio medicaminis Antiochi cap. XXV
Sũma medicinæ & historiæ & obseruationes MDCVII. Ex autoribus
Catone Censorio, M. Varrone, Pompeio Leneo, Galliõe, Hygino, Sestio Nigro qui Græce scripsit, Iulio Basso qui item, Celso, Antonio Castore. Externis
Democrito, Theophrasto, Orpheo, Menandro qui biochresta scripsit, Pythagora, Nicandro. Medicis
Nicãdro, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Tarentino, Apollodoro Cittiẽse, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistone, Asclepiade, Crateua, Petrõio Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Sosimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petridio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

LIbro XXI continentur florum & coronamentorum naturæ
De natura florum et coronamentorum, de mira florum uarietate cap. I
De strophiolo serto, & qui primum flores miscere cœperint, & qñ primum corolla inuenta uel appellata, & quare II
Quis primũ coronã foliis aureis & argenteis dedit, & de honore coronarũ apud antiquos, & de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatræ regine facto cap. IIE
De rosa in coronis, & de generibus eius, et ubi seratur cap. IIII
De lilio tria gña, & ratione ea inserẽdi V
De uiolis, & de caltha, & baccare, combreto, asaro, & croco cap. VI
De floribus antiquis, & de odoramẽtorũ diuersitate, saliunca & polio cap. VII
De uestiũ ęmulatiõe cũ florib. & amarantho, & chrysocome siue chrysiti VIII
De honore coronarũ, & cyclamino, & meliloto, & trifolio, tria genera eius IX
De origano, & thymo, & melle Attico, & coniza, & louis flore, & helenio, et abrotano, & leucanthemo cap. X
De amaraco uel sampsucho, & nyctegerto & meliloto, & uiola alba & codiamino, & de syluestrib. bulbis, & heliochryso, & lychni, & de herbis citra mare XI
De cura apum & pabulo, & morbis earũ, & remedijs cap. XII
De uenenato melle, & de remedijs mellis uenenati, & mellis insani cap. XIII
De melle quod muscæ nõ attingunt, & aluearijs, & cura eorum, si famem sentiunt apes, & quomodo cera fiat cap. XIIII

De her-

De herbis ſpõte naſcẽtib.& aculeatis xv
De carduo ac helxine, & tribulo & anchuſa cap.xvi
De differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno floreant,& haſtula regia & piſtana,& de gladiolo xvii
De iunco genera ſex, & de cypero, & de medicamentis earum,& de cypiro & odorato iunco cap.xviii
Ex roſa medicinę,& de lilio,& de narciſſo, & ex uiola, & de baccare, & combreto, & aſaro ca.xix
De nardo gallico,& de croco medicinę,& crocomagmate, & ſaliunca, & polio, & iri,& holochryſo,& chryſocome, & meliloto cap.xx
De trifolio, & thymo, & hemerocalle, & de helenio & abrotono ca.xxi
De leucãthemo & ſãſucho medicinę xxii
De anemona medicinæ cap.xxiii
De œnanthe medicinæ cap.xxiiii
Ex heliochryſo medicinæ cap.xxv
Ex hyacintho medicinæ ca.xxvi
Ex uincaperuinca medicinæ,ruſco,bati,& acino cap.xxvii
Ex colocaſia medicinæ cap.xxviii
Ex anthalio medicinæ ca.xxix
De parthenio medicinæ cap.xxx
De ſtrychno medicinæ ca.xxxi
De corchoro & cnico cap.xxxii
De perſoluta ca.xxxiii
De menſuris & ponderibus xxxiiii
Summa medicinæ,hiſtoriæ, & obſeruationes dccxxx. Ex autoribus
Catone Cenſorio,M.Varrone,Maſſurio, Antiate, C.Helio Veſtino, Vibio Ruffino,Hygino, Põponio Mela,Pompeio Leneo,Cor.Celſo,Calphurnio Baſſo,P.Largio,Licinio Macro, Seſtio qui Græce ſcripſit,Iulio Baſſo qui itẽ,Antonio Caſtore.
Externis
Theophraſto,Democrito,Orpheo,Pythagora,Magone, Menandro qui biochreſta ſcripſit,Nicandro,Homero,Heſiodo,Muſæo,Sophocle,Anaxilao.
Medicis
Mneſtheo qui de coronis,Callimacho quí itẽ,Phania phyſico,Simo, Timariſto, Hippocrate,Chryſippo,Diocle,Ophione,Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Cittiẽſe,Apollodoro Tarẽtino, Praxagora,Pliſtonico medico,Dieuche,Cleophanto,Philiſtione,Aſclepiade,Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea,Mneſicle, Epicharmo,Damione, Dalione,Soſimene, Theopolemo, Metrodoro,Solone,Lyco,Olympiade Thebana Phyllino,Petreio,Mictione,Glaucia,Xenocrate.

Libro xxii continẽt de autoritate herbarum
De gẽtib.herbis formę gratia utẽtibus i
Quod herbis ueſtes inficiantur cap.ii
De corona graminea cap.iii
De raritate eius cap.iiii
Qui ſoli corona ea donati cap.v
Qui ſolus centurio coronatus capvi
Medicinæ ex reliquis ornamẽtis, & eryngę cap.vii
De herba quã centũ capita uocant viii
De acano & glycyrrhiza cap.ix
De tribulo et generib.eius,et medicinis x
De ſtœbe & medicinis eius ca.xi
De hippophye, hippope, & medicinis earum cap.xii
De urtica & medicinis eius cap.xiii
De lamio & medicinis eius cap.xiiii
De ſcorpione,generibusq; ac medicinis eius ca.xv
De leucacantha,& de medicinis eius xvi
De helxine,perdicio,parthenio,ſiderite,et medicinis eius ca.xvii
De chamæleonte,generibus ac medicinis eius cap.xviii
De coronopo,& medicinis eius xix
De anchuſa & pſeudanchuſa,& medicinis earum cap.xx
De onochelo,anthemi,loto,& lotometra, heliotropio,tricocco, & adianto ſiue calitricho cap.xxi
De picride,theſio,aſphodelo,halimo,acantho,et bupreſti,elaphoboſco,ſandice,iaſone,et de caucalide,ſio,ſillibo,ſcolymo ſiue limonio,ſoncho,condrillo ſiue condrilli,& boletis cap.xxii
De fungis & ſilphio,& de laſere xxiii
De natura mellis & aqua mulſa, & quare genere ciborum mores immutentur, & de melitide et cera,et contra compoſitio nes

nes medicorum ca.XXIIII
Medicinæ ex frugibus cap.XXV
Sūma medicinæ & hiſtoriæ & obſeruationes DCCCCVI.
Ex autoribus
liſdem quibus priore libro, & præter eos Chryſermo, Eratoſthene. Alcæo.

LIbro XXIII cōtinet de cultis arboribus
De medicinis uuarū recentiū, & de ſarmentis uuarū, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua paſſa, & aſtaphide, & aſtaphiſagria, pituitaria, & labruſca, & de uite alba & nigra, & de muſtis & uini generibus, & aceto cap.I
De aceto ſcillino & oxymelle, & ſapa, & fece uini, aceti, & ſapæ cap.II
De oleis & folijs oleę, flore & cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca III
De folijs oleaſtri, & cœnanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrſino, & cupreſsino, & citreo, & carino cap.IIII
De myrobalano palma, et de palma elata V
Medicinæ ex ſingulorum generum flore, folijs, fructu, ramis, cortice, ligno, ſucco, radice, cinere cap.VI
De piris & eorū obſeruationibus, & de ficorū obſeruatiōe, & caprifico & erineo, & aliorum generibus medicinæ VII
De pineis, & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglāde, & de piſtacijs, & caſtaneis, ſiliquis, cornu & unedōe, & lauro cap.VIII
De myrto ſatiua, & myrtidano, & myrto ſylueſtri cap.IX
Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſeruationes MCCCCXIX.
Ex autoribus
C. Valgio, Pompeio Leneo, Seſtio Nigro qui Græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui itē, Antonio Caſtore, M. Varrone, Corn. Celſo, Fabiano.
Externis
Theophraſto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menādro q biochreſta ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Anaxilao.
Medicis
Mneſtheo, Callimacho, Phania phyſico, Simo, Timariſto, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Cittienſe, Apollodoro Tarētino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſcieפpiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damiōe, Dalione, Soſimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petrino, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

LIbro XXIIII continentur medicinæ ex arboribus ſylueſtribus
Medicinæ ex arboribus ſylueſtribus I
Lotos cap.II
Glans cap.III
De cocco ilicis, & galla, & uiſco, pilulis, glãde, & de cerri radice, & ſubere IIII
De fago, & cupreſſo, & cedro magna, & de cedride, galbano cap.V
De ammoniaco, & ſtyrace, et ſpondylio, et ſpagno & terebintho, chamæpity, & pityuſa, & reſinis, & picea, & lentiſco VI
De pice ſpiſſa & liquida, & palimpiſſa, & piſſaſphalto, & zopiſſa, & tæda, & lentiſco cap.VII
De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & ſambuco, & iunipero cap.VIII
De ſalice et amerina et uitilib. et erice IX
De uirga ſanguinea, & ſilere, et liguſtro, et alno, & edera, & ciſtho, & ciſſo, & erythrano, & chamæciſſo, & ſmilace, & de clematide cap.X
De harundine, & papyro, ebeno, & rhododēdro, de rhue erythro, et erythrodano, alyſſo, & radicula, et apocino, & rorema rino, & canchry, & ſabina, & ſelagine, et ſamulo, & gummi medicinis ca.XI
De ſpina Arabica, & ſpina alba, & acāthio, & acacia cap.XII
De uulgari ſpina & ſylueſtri, & de eryſiſceptro, & de appendice ſpina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicinæ cap.XIII
De cynosbato, & Idęo rubo, & rhamno, et lycio, & ſarcocolla, & de oporice medicinæ cap.XIIII
De chamædrye, & chamædaphne, & chamelæa, & chamæſyce, & chamæciſſo, & chamęleuce, et chamęcypariſſo, et ampeלopraſo

Iopraſo,& ſtachye,& clinopodio,& cẽtunculo, & clematide Ægyptia medicinæ cap.XV
De aro,& dracunculo,dracontio,& ari,& millefolio,et herba eiuſdem nominis,& pſeudobunio,& myrrhi, & onobrychi medicinæ cap.XVI
De coriaceſia,et callicia,et menaide,et alijs uigintitrib. & medicinis earũ quas quidã magicas eſſe dicũt,& de cõſidia,et de aproxi,& recidiuis amorum ca.XVII
De eriphia, & lanaria, & ſtratioti medicinæ cap.XVIII
De herba quæ naſcitur in capite ſtatuæ,& de herba è fluminibus, & herba lingua, & cribro,& fimetis, & rhodora, & impia,& Veneris pectine, & nodia,& philanthropo, & canaria lappa, & tordile, & de gramine,& dactylo, & fœnogræco medicinæ cap.XIX
Summa medicinæ hiſtoriæ & obſeruationes MCCCCXVIII.

Ex autoribus

C. Valgio,Pompeio Leneo, Seſtio Nigro qui Græce ſcripſit,Iulio Baſſo qui itẽ,Antonio Caſtore, M. Varrone, Corn. Celſo, Fabiano.

Externis

Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Orpheo,Pythagora,Magone,Menandro qui biochreſta ſcripſit,Nicãdro, Homero, Heſiodo,Muſæo,Sophocle,Anaxilao.

Medicis

Mneſtheo, Callimacho, Phania phyſico, Simo,Timariſto,Hippocrate,Chryſippo, Diocle,Ophione,Heraclide, Hiceſio,Dionyſio,Apollodoro Cittienſe,Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico medico,Dieuche,Cleophãto,Philiſtione,Aſclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato,Diagora,Andrea,Mneſicle,Epicharmo,Damione,Soſimene, Theopolemo,Solone,Lyco,Metrodoro,Olympia de Thebana, Phyllino, Petreio, Glaucia, Xenocrate.

LIbro XXV cõtinentur naturæ herbarũ ſponte naſcentiũ,autoritas herbarum, & de origine uſus earum.
Naturæ herbarũ ſponte naſcentiũ cap.I
Qui Latine uſus herbarũ ſcripſerint,& qñ ad Romanos notitia earum peruenerit, qui primi Græcorũ de his cõpoſuerint, & de herbarũ inuẽtione,& antiqua medicina,& quare minus exerceant earum remedia,& de cynorhodo,et de dracunculo medicinæ cap.II
De quodam peſtifero fonte Germanię, & de Britannica, & maximis morborũ doloribus cap.III
De moly,& dodecatheo,& pęonia, uel pẽtorobo,uel glycyſide,et panace uel aſclepio,& heraclio, & panace Chironio, & panace centaureo,uel pharnaceo,& heraclio ſidereo,& hyoſcyamo, uel apollinari ſiue altercangeno cap.IIII
De linozoſte, parthenio, hermupoa, ſiue potius mercuriali,& achilleo,& panace heracleo,ſideriti,millefolio, & de ſcopa regia, & hemionio, teucrio, ſplenio, de melampodio ſiue elleboro, quotue eorum genera,et de nigro elleboro et albo medicinæ,& quando detur,& quomodo ſumendum,& quibus non dandum, & quod mures necat ca.V
De mithridatio,& ſcordoti ſiue ſcordio,et polemonia uel phileteria uel chiliodyna ma,& eupatorio,& centauria ſiue chironea, & de lepto centaureo libadio,felleterræ,triorche medicinæ ca.VI
De clymeno, & gentiana,& lyſimachia,& parthenide,& artemiſia,& ambroſia,& nymphæa,& heraclio,& euphorbia medicinæ cap.VII
De plantagine,& bugloſſa,& cynogloſſa, & buphthalmo, & ſcythica, & hippice, & de iſchæmone,& de betonica, & cantabrica,& conſiligne,& hiberide,& chelidonio,& canaria,& elaphoboſco,et dictamo,& ariſtolochia,& quod eius delectatio inuoluat piſces,et ſtatim capiant, & medicinę cõtra ſerpentiũ ictus ex herbis quas ſuperius nominauit ca.VIII
De argemonia,& agarico,& echio,& hyoſcyamo,& hierobotane,& blataria,et lemonia,& quinquefolio,& dauco,et perſolata,& arcio,& cyclamino, & peucedano,omnia ad ſerpentiũ ictus ca.IX
De ebulo, & uerbaſco, & thelyphono, & cõtra ſcorpionũ ictus, & rubetarũ & canum

num morſus, & generaliter cõtra omne uenenum cap.x
Remedia ad capitis uitia cap.xi
De cẽtaureo et chelidõio & panace & hyoſcyamo et euphorbio ad oculorũ uitia xii
De anagallide ſiue corchoro, & mãdragora ſiue circeio, et cicuta, et crethmoagria, & molybdena, & capno, & acoro, & iride, cotyledo, aizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranũculo, ad oculorũ, aurium, nariũ, dentiũ, oriſq; uitia medicinæ xiii
Summa medicinæ hiſtoriæ & obſeruationes mccxcii.

Ex autoribus

Sex. Gallico, Pompeio Leneo, Seſtio Nigro qui Græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui itẽ, Antonio Caſtore, Corn. Celſo.

Externis

Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui biochreſta ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſeo, Sophocle, Xãtho, Anaxilao.

Medicis

Mneſtheo, Callimacho, Phania phyſico, Timariſto, Simo, Hippoc. Chryſipp. Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Cittiẽſe, Apollodoro Tarẽtino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophãto, Philiſtione, Aſclepiade Crateua, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, And. Mneſicle, Epicharmo, Damione, Soſimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Ad lateris dolores & pectoris, & ad orthopnœas, ad iocineris dolorẽ, cordis dolori, pulmoni, urinæ, tuſsi, pectori, ulceribus, renibus, hepaticis, ad uomitionẽ & ſingultus, pleureticis, lateri cap.vii
De omnib. uitijs uentris & remedijs, & eorum quæ circa uel intra ſunt, & de aluo ſiſtenda, uel ſoluenda cap.viii
De pulegio & argemone cap.ix
De nymphæa, & abſtinentia & appetẽtia Veneris, & de ſatyrio erythrococco, & crategi & ſideriti cap.x
Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis neruis & remedia cõtra morbos q̃ totũ corpus occupãt, et de merthryda et uigilijs, paralyſi, & de febrib. frigidis & febre iumentorũ, & phreneticis & chamæacta & aizoo, & igne ſacro ca.xi
Ad luxata mẽbra, & cõtra morbũ regiũ, & cõtra furunculos, & fiſtulas, & inflationes, & ambuſtionem, & cõtra alios morbos, ad neruos, & ſanguinem cap.xii
De herba equiſeto, nymphæa, peucedano, ſiderite, alijſq; plurib. ad ſanguinẽ ſiſtendum utilibus, & ſtephanomeli, & eriſithale, & contra uermes cap.xiii
Ad ulcera & plagas, & ad uerrucas tollendas, & de polycnemo cap.xiiii
De pluribus experimẽtis ad mulierũ menſes & uuluę morbos, & partus eijciẽdos & cõtinẽdos, & cutis in facie uitia, & capillum tingendũ & tollendũ, & quadrupedum ſcabiem cap.xv
Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſeruationes mccxii.

Ex autoribus

M. Varrone, C. Valgio, Pompeio Leneo, Seſtio Nigro q̃ Græce ſcripſit, Iulio Baſſo, qui item, Antonio Caſtore, Corn. Celſo.

Externis

Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menãdro qui biochreſta ſcripſit, Nicãdro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.

Medicis

Mneſtheo, Callimacho, Phania phyſico, Timariſto, Simo, Hippoc. Chryſipp. Diocle, Ophiõe, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Tarẽtino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione

Libro xxvi cõtinent reliquæ per morborum genera medicinæ, & de nouis morbis, & de lichene quid ſit, & quãdo primum in Italia cœperint, & de carbunculo, elephantiaſi, & colo. cap.i

Laus Hippocratis cap.ii
De noua medicina, & Aſclepiade med. & qua ratiõe ueterẽ medicinã mutauerit iii
Irriſio magicæ artis, & de lichene eiuſq; remedio, & faucium cap.iiii
Ad ſtrumas, & ad digitos & ad pectus, & ad tuſsim medicinæ cap.v
De uerbaſco et cacalia uel tuſsilagine & bechio & ſaluia, ad tuſsim cap.vi

ſtione, Aſclepiade, Crateua, Iolla, Eraſiſtra to, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epichar=mo, Damione, Theopolemo, Metrodoro, Solõe, Lyco, Thebana Olympiade, Phylli no, Petreio, Mictiõe, Glaucia, Xenocrate.

LIbro XXVII continentur reliqua herba rum genera cap. I
De aconito, & panthera quæ extinguitur aconito cap. II
Quòd omnium creaturarum conditor ſit deus cap. III
De Æthiopide et agerato, & aloe, & alcea, & alipo, & alſina, & androſace, et andro ſęmo, & ambroſia, & anoni, & anagyro, & anonymo cap. IIII
De aparine & arctio & aſpleno & aſclepia de & aſtere uel bubonia, & aſcyro uel a=ſcyroide, & aphace & de alcibio & ale=ctorolopho cap. V
De alo cap. VI
De alga & actea & de ampeloſagria & ab ſynthio cap. VII
De ballote & botrye fruticoſa & brabylla & bryo, bupleuro, & catanance, calla, & circeia & cirſio & crategono & thelygo no & crocodilio & cynoſorchi & chry=ſolachano & cucubalo & cõferua VIII
De cocco gnidio & dipſaco & dryopteri & dryophono elatine & empetro ſiue calcifraga, & epipacti uel eleborine, & epimedio & enneaphyllo & filice, & de femore bubulo cap. IX
De glaucio & glyciſide & gnaphalio ſiue chamęzelo, & galedrago & holco & hy oſiri & holoſteo & hypopheſto X
De hypogloſſa & hipicoo, idæa, iſopiro lathyri, leontopetalo, lycopſide, & alĳs quibuſdam cap. XI
De medio & myoſota & myagro & natri=ce & othone & onoſma & onopordo et oſiri & oxye & batrachio & polygono & leucanthemo & phyteuma & phyllo & phellandrio & phalari polyrrhizo & proſerpinaca & de rachoma, & de reſe=da & ſtœchade cap. XII
De ſolano & ſmyrnio & telephio et tricho mane & thalietro & thlaſpe & tragonia & tragoni & trago et tragopogo & ſpõ dyli, & quod quidã morbi in quibuſdã non ſunt gentibus cap. XIII
Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſerua=tiones DCCII.

Ex autoribus
Pompeio Leneo, Seſtio Nigro qui Græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Ca=ſtore, Corn. Celſo,

Externis
Theophraſto, Apollodoro qui item, De=mocrito, Ariſtogitone, Orpheo, Pythago ra, Magone, Menãdro qui biochreſta ſcri=pſit, Nicandro.

Medicis
Mneſtheo, & cæteris ĳſdem quibus in pri ore libro.

LIbro XXVIII continentur medicinæ ex animalibus cap. I
An ſit in medendo aliqua uis uerborum, oſtenta & ſanciri & depelli cap. II
Remedia ex homine contra magos III
De quibuſdam ſortilegĳs, & ſaliua homi=nis cap. IIII
De obſeruatione uictus cap. V
De ſternutamento & Venere, & cæteris remedĳs cap. VI
De remedĳs muliebribus cap. VII
Medicinę ex animalibus peregrinis, & ele phanto & leone, & de camelo & hyæna & crocodilo & chamæleonte & ſcinco & hippopotamo & lyncibus VIII
Medicinæ communes ex feris animalibus aut eiuſdẽ generis placidis, lactis uſus, et obſeruationes, & de caſeis, butyro & a=dipe cap. XI
Medicinæ de apro & capris & eqs feris, & remedia ex beſtĳs cõtra oẽs morbos X
De remedĳs ad morborũ multa genera ex animalibus cap. XI
Ad faciei uitia, ceruicis & pectoris mor=bos cap. XII
Ad ſtomachi, lumborũ, & renũ uitia XIII
Ad aluum ſiſtendum, cœliacos, & dyſente ricos, inflationes alui, rupta, tenaſmon, & tineas, & colum cap. XIIII
Ad ueſicæ cruciatus, & calculos, de genita lium & ſedis uitĳs, & inguinum reme=dĳs cap. XV
Ad podagras, morbum comitialem, ſidera tos, oſſaq; fracta remedia cap. XVI

Ad melancholicos, lethargicos, hydropi=
cos, ignem ſacrum, & ad dolores neruo/
rum remedia cap. XVII
Ad ſanguinẽ ſiſtẽdũ, & cõtra ulcera & car
cinomata, ad ſcabiẽ remedia cap. XVIII
Ad muliebria mala medicinæ ca. XIX
Mira de animalibus ca. XX
Summa medicinæ hiſtoriæ & obſeruatio=
nes CLXXXV.

Ex autoribus

M. Varrone, L. Piſone, Fabiano, Verre, Antiate, Verrio Flacco, Catone Cenſorio, Sergio Sulpitio, Licinio Macro, Celſo, Maſſurio, Seſtio Nigro, qui Græce ſcripſit Bytho Dyrracheno, Ophilio medico, Granio medico.

Externis

Democrito, Apollonio qui myrſin, Mileto, Artemone, Sextilio Anteo, Homero, Theophraſto, Lyſimacho, Attalo, Xenocrate, Orpheo q̃ Diophios, Archelao qui itẽ, Demetrio, Sotira, Laide, Elephantide, Salpe, Olympiade Thebana, Diotimo, Iolla, Mictione Smyrnæo, Æſchine medico, Hippocrate, Ariſtotele, Metrodoro, Icacida med. Heſiodo, Dialcone, Cęcilio Bione qui Peri dynameon, Anaxilao, Iuba rege.

LIbro XXIX continentur medicinæ ex animalibus
De origine medicinæ, & quãdo primũ cli
nice, & quãdo primũ iatraleptice, & de
Chryſippo, & Eraſiſtrato, & empirice,
& Herophilo, & reliquis illuſtrib. medi
cis, & quoties ratio medicinę mutata ſit,
& qui primus Romę medicus, & qñ, &
quid de medicis antiqui Romani iudica
uerint, & uitia medicinæ cap. I
De medicinis lanarum cap. II
De ouorum natura cap. III
Remedia de cane, & ex animalib. quæ pla
cida nõ ſunt ſed fera, & ex uolucribus et
contra morſus phalangiorum IIII
De ſeuo camelino, & cane rabido, & lacer
ta, & anſeribus, & columbis, & muſtelis
remedia cap. V
Ad alopecias tollendas, & ad pilos redden
dos, & ad lendes tollendos, & ad palpe=
bras, & ad glaucomata, & ad oculos &
parotidas remedia cap. VI
Summa medicinæ & obſeruationes DXXI

Ex autoribus

M. Varrõe, L. Piſone, Verrio Flacco, Antiate, Nigidio, Caſsio Hemina, Cicerone, Plauto, Celſo, Seſtio Nigro qui Græce ſcripſit, Cæcilio medico, Metello Scipione, Ouidio poeta, Licinio Macro.

Externis

Philopatore, Homero, Ariſtotele, Orpheo, Democrito, Anaxilao.

Medicis

Botrye, Apollodoro, Archidemo, Anaxilao, Ariſtone, Xenocrate, Diodoro, Chryſippo philoſopho, Horo, Nicandro, Apollonio Pitanæo.

LIbro XXX cõtinentur medicinę ex animalibus reliquæ prioris libri
De origine magicæ artis, quãdo & à quib.
cœperit, & à quib. celebrata fuerit, & re
liquæ ex animalibus medicinæ cap. I
De ſpeciebus magiæ, Neronisq̃ & mago=
rum deteſtatio cap. II
De talpis, & reliquæ medicinæ per mor=
bos digeſtæ in animalibus, quorũ gene=
ra placida ſunt aut fera cap. III
Quomodo cõmendetur os, & cõtra macu
las faciei, & ad faucium uitia cap. IIII
Ad ſtrumas exulceratas, ad humerorũ &
præcordiorum dolores cap. V
De pulmonũ uitijs, iecoris & ſanguinis re
iectionibus cap. VI
Ad dyſentericos et uẽtris mala remedia VII
Ad calculos & ueſicę dolores, teſtiumq̃ et
inguinũ tumores, & ad panos ca. VIII
Ad podagras & articulorum dolores IX
Remedia aduerſus morbos toti corpori X
Contra morbum regium, & phreneticos,
& cõtra febres & hydropicos cap. XI
Ad ignẽ ſacrũ, ad carbũculos, furunculos,
ambuſta, neruorũq̃ cõtractiones XII
Ad ſanguinem ſiſtendum, & tumores uul
nerum, & ulcera, & uulnera, & alia mala
ex animalibus remedia ca. XIII
Ad muliebria mala medenda, & cõceptus
maturandos cap. XIIII
Promiſcuæ medicinæ cap. XV
De miraculis quarundã beſtiarum XVI
Summa medicinæ & obſeruationes octin
gentæ LIIII.

Ex

Ex autoribus
M. Varrone, Nigidio, M. Cicerone, Seſtio Nigro qui Græce ſcripſit, Licinio Macro.
Externis
Eudoxo, Ariſtotele, Hermippo, Homero, Apione, Orpheo, Democrito, Anaxilao.
Medicis
Botrye, Horo, Apollodoro, Menãdro, Archimede, Ariſtone, Xenocrate, Diodoro, Chryſippo, Nicãdro, Apollonio Pitanęo.

LIbro XXXI continentur medicinæ ex aquatilibus, & aquarum mirabilia

Aquarum mirabilia cap. I
De differentia aquarũ, medicinis, & obſeruationibus CCLXVI cap. II
De qualitate aquarũ in ſalubritate uel cõmoditate cap. III
Aquarum ſubitò naſcentium aut deſinentium ratio cap. IIII
Obſeruatio hiſtorica cap. V
Ratio aquæ ducẽdæ, & quomodo medicatis utendum, & quid proſit nauigatio, et medicinæ aquæ marinæ cap. VI
De generibus ſalis, & cõfecturis, et medicinis, & obſeruationibus cap. VII
De ſcõbro piſce, & muria, & alece ca. VIII
De natura ſalis & eius medicinis cap. IX
De nitri generibus, & cõfecturis, & medicinis, & obſeruationibus cap. X
De ſpongiarum natura cap. XI
Summa medicinæ hiſtoriæ & obſeruationes DCCCCXXIII.

Ex autoribus
M. Varrone, Caſsio Parmenſe, Cicerone, Mutio, Corn. Celſo, Trogo, Ouidio, Polybio, Sornatio.
Externis
Callimacho, Cteſia, Eudico, Theophraſto Eudoxo, Theopompo, Polyclito, Iuba, Lyco, Apione, Epigene, Pelope, Apelle, Democrito, Thraſillo, Nicandro, Menãdro comico, Attalo, Salluſtio Dionyſio, Andrea, Nicerato, Hippocrate, Anaxilao.

LIbro XXXII cõtinentur reliqua medicinæ ex aquatilibus.

De echeneide piſce, et mirabili eius proprietate, de torpedine & marino lepõre, & mirabilia rubri maris cap. I
De ingenijs & manſuetudine quorundam piſcium, & ubi ex manu edant, & ubi reſponſa dantur ex piſcibus cap. II
De his quibus in terris & in aquis uictus eſt, & de caſtoreis medicinæ & obſeruationes cap. III
De teſtudine, & multorum piſcium medicinæ & obſeruationes cap. IIII
De aquatilibus, quõ remedia in morbos digeſta ſunt, & primum contra uenena, & uenenata animalia cap. V
De oſtreis & purpuris, & alga & eorũ remedia cap. VI
Ad alopecias & capillos, & oculorũ, & aurium, & dentium, & faciei uitia VII
Promiſcuæ medicinę cap. VIII
Ad iocineris uitia, laterumq́, ad ſtomachi, alui, & aliæ promiſcuæ medicinæ IX
Ad febres omnium generum, & contra diuerſas infirmitates cap. X
Animaliũ omniũ in mari uiuẽtiũ CLXXVI. genera eſſe cap. XI
Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſeruationes nongentæ XXVIII.

Ex autoribus
Licinio Macro, Trebio Nigro, Seſtio Nigro qui Grẹce ſcripſit, Ouidio poeta, Caſſio Hemina, Mecœnate, L. Atteio.
Externis
Iuba, Andrea, Salpe, Apione, Pelope, Apelle Thaſio, Thraſillo, Nicandro.

LIbro XXXIII continentur naturæ metallorum

Quæ prima cõmendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorũ, & modo auri apud antiquos, & equeſtri ordine, & de iure anulorum aureorum I
De decurijs iudicũ, & quoties noĩa equeſtris ordinis immutata, & donis militaribus, & quãdo primũ corona aurea II
De reliquo uſu auri in uiris & mulieribꝫ & de numo aureo, & qñ primũ ſignatum eſt æs, argentũ & aurũ, & anteq́ ſignaretur qui mos in ære, & quę maxima pecunia primo cẽſu, & quoties, & quib. temporibus autoritas auri ca. III
Ratio naturalis auri ĩueniẽdi, & qñ primũ aurea ſtatua, & medicinæ ex auro IIII.
De chryſocolla, et medicinę ex chryſocolla ſex, & mirabilis natura eius glutinandis inter ſe perficiendiſq́ metallis ca. V

De argen-

De argento, & argento uiuo, & ſtibio ſiue alabaſtro,& ſcoria argenti, & de ſpuma argenti cap.VI
De minio quantæ autoritatis fuerit apud Romanos,& inuentores eius,& cinnabaris ratione in picturis,& medicinę,de generibus minij,et ratione eius in picturis cap.VII
De hydrargyro, de argento inaurando,de coticulis in argenti generibus & experimentis cap.VIII
De ſpeculis & Ægyptio argento IX
De immodica pecunia, & quorũ maximæ opes fuerint, & quando primũ po.Romanus ſtipem ſparſerit ca.X
De luxuria & frugalitate in uaſis, & lectis argenteis,qñ lãces immodicæ factæ XI
De ſtatuis argenteis,& cælatura argẽti, & cæteris quibuſdam cap.XII
De ſile & ceruleo,& neſtoriano,& cilono, & quòd non omni anno æqualiter ſpecies uendantur cap.XIII
Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſeruationes MCCXV.
Ex autoribus.
L.Piſone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Cor.Nepote,Meſſala,Ruffo, Marſo poeta,Butho, Iulio Baſſo qui de medicinis grę ce ſcripſit,Seſtio Nigro qui itẽ,Fabio Veſtale. Externis
Democrito,Metrodoro Scepſio,Menęchmo q̃ de toreutice ſcripſit, Xenocrate qui item, Antigono qui itẽ, Heliodoro qui de Atheniẽſiũ anathematis,Paſitele qui admirabilia opera ſcripſit, Nymphodoro, Timæo qui de medicina metallica ſcripſit,Iolla,Apollodoro,Andrea,Heraclide Diagora Botryẽſe,Archimede,Dionyſio, Ariſtogene,Democrito, Mneſicle,Attalo medico,Xenocrate Zenonis, Theomneſto.

LIbro XXXIIII cõtinentur æris metalla, & ferri,& plumbi,& ſtanni cap. I
Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca,quæ Æginetica cap.II
De cãdelabris & templorũ ornamẽtis III
Quando primum ſimulacrum Romæ factum, & de origine ſtatuarũ, & honore ſtatuarum,& generibus,& figuris IIII
De ſtatuis togatis,& quibuſdã alĳs,& quibus primũ in columna, & quãdo roſtra, & quando primum publice, & quæ primum ſtatuæ Romæ cap.V
De ſtatuis ſine tunicis,& quibuſdã alĳs,& quę prima Romę ſtatua equeſtris,& qñ oẽs ſtatuæ priuatim & publice ſublatæ, & quibus Romę mulieribus,& quę primæ ab exteris publice poſitæ VI
De antiquis ſtatuarĳs,& precĳs ſignorum immodicis, & coloſſis in urbe celeberrimis cap.VII
Nobilitates ex ære operum & artificum CCCLXVI cap.VIII
Differentiæ æris & mixturæ, & de ſeruando ære cap.IX
De cadmia medicinæ cap.X
De ſcoria & flore & ſquama ęris,& ſtomomate & ærugine & hieracio cap.XI
De ſcolecia, & chalciti, & miſy, & ſory, & chalcantho cap.XII
De pompholyge,& ſpodio,& antiſpodio, & diphryge,& triente Seruilio XIIII
De ferro & ferreis metallis, & differentiæ ferri cap.XIII
De temperatura ferri,& medicinę ex ferro & ærugine,& rubigine,& ſquama ferri, & hygremplaſtro cap.XV
De plumbi metallis, & albo plumbo & nigro ca.XVI
De ſtanno & plumbo argentario, & quibuſdam alĳs ca.XVII
Medicinę de plumbo & ſcoria plumbi,de molibdena ſiue galena, de pſimmythio & ſandaracha ca.XVIII
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes DCCCXV. Ex autoribus
L.Piſone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Meſſala,Ruffo, Marſo poeta,Butho,Iulio Baſſo qui de medicina Græce ſcripſit, Seſtio Nigro qui item,Fabio Veſtale. Externis
Democrito,Metrodoro Scepſio,Menęchmo q̃ de toreutice ſcripſit, Xenocrate qui item, Antigono qui item, Duride qui itẽ, Heliodoro qui Athenienſium anathemata ſcripſit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Diagora Botryenſe, Iolla, Apollodoro,Archimede,Dionyſio,Ariſtogene,Diomede, Mneſicle, Xenocrate Zenonis, Theomneſto.

LIbro xxxv cõtinet honos picturæ
Honos picturæ cap. I
Honos imaginum cap. II
Quando primũ clypei imaginũ publice,& qñ in domib. positi,& de picturę initijs, & monochromato,et primis pictoribus & antiquitate pictorum in Italia III
De pictoribus Romanis, & quãdo primũ dignitas picturę,& qui uictorias suas pictura proposuerunt, & quãdo externis picturis dignitas Romæ cap. IIII
Ratio pingendi,de pigmentis cap. V
De coloribus natiuis & factitijs cap. VI
Qui colores udo nõ inducant,& quib. coloríb. antiqui pinxerũt, & qñ primũ gladiatorũ pugnæ propositæ sunt VII
De ætate picturæ, operũ & artificũ indicatura,nobilitates CCCV cap. VIII
Primum picturæ certamẽ,& qui primi penicillo pinxerunt cap. IX
De auibus per picturam deceptis, & quid difficillimum in pictura cap. X
De auium cantu compescendo. & quis encausto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit,sparsimq; precia miratilia picturarum cap. XI
Plastices primi inuẽtores, de simulacris & uasis fictilibus & precio eorum XII
Terrę uarietates,et de puluere Putcolano, & alijs terræ generibus quæ in lapidem uertuntur cap. XIII
De parietibus fornaceis & lateritijs,& eorum ratione cap. XIIII
De sulphure & alumine, & generibus eorum,& medicinæ cap. XV
De terra Samia et eretria et Chia et Selenusia pigniti & ampeliti medicinæ XVI
Cretæ genera ad uestium usus, cimolia,sarda,umbrica,saxum,argentaria XVII
Qui & quorũ liberti præpositi XVIII
De terra ex Galatha,& terra Clupea, terra Balearica,terra Ebusitana cap. XIX
Summa medicinæ & historiæ & obseruationes DCCCCLVI.

Ex autoribus

Messala oratore, Messala sene, Fenestella, Attico, Verrio, M. Varrone, Corn. Nepote, Decio Eculeone, Mutiano, Melisso, Vitruuio, Casio Seuero, Longulano, Fabio Vestale qui de pictura scripsit.

Externis

Pasitele, Apelle, Melãthio, Asclepiodoro, Euphranore, Parasio, Heliodoro, qui anathemata scripsit Athenis, Metrodoro qui de architectonice scripsit, Democrito, Theophrasto, Apione grãmatico qui de metallica medicina scripsit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Iolla, Apollodoro, Diagora Botryense, Archidemo, Dionysio, Aristogene, Demade, Mnesicle, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.

LIbro xxvi continentur naturæ lapidũ & luxuriæ marmorum cap. I
Quis primus marmor in publicis operib. ostenderit cap. II
Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ cap. III
Qui primum laudati marmore scalpendo, & quibus temporibus cap. IIII
Nobilitates operum & artificum in marmore CXXVI. de marmore pario & mausoleo cap. V
Quando primum marmorum in ædificijs usus, & quis primus Romæ crustauerit parietes,& quibus ætatibus quæq; marmora in usum uenerint, & quis primus marmora secuerit,& ratio secandi: de harena cap. VI
De naxio & armenio,& de generibus marmorum cap. VII
De alabastrite & lygdino & alabandico cap. VIII
De obelisco Thebaico, Alexãdrino, & de illo qui est in circo magno cap. IX
De illo qui est in campo Martio pro gnomone cap. X
De tertio obelisco Romæ in Vaticano XI
De pyramidib. Ægyptijs & sphinge XII
De labyrinthis, Ægyptio, Lemnio, & Italico cap. XIII
De pẽsili horto,& oppido & templo Dianæ Ephesiæ cap. XIIII
De delubro Cyzici et lapide fugitiuo,et de echo septies resonãte, et ędificio sine cluuo,& mirabilia ædificiorũ Romæ XV
De magnetis generibus & medicinis XVI
De lapidib. qui cito absumũt corpora ĩ eis cõdita,& de his qui diu seruãt,& de thasio lapide,& medicinis eius cap. XVII

De ebore

De cbore foſsili,& lapidibus offeis & palmatis,& aliorum generibus cap.XVIII
De corallio uel pyrite & medicinis eius,& oſtracite, de amiãto lapide & medicinis eius,de melitide lapide & uirib.eius, de gagate lapide & medicinis eius,de ſpongijs et phrygio lapid.et natura eius XIX
De hæmatite & quinq; generibus eius,& ſchiſto cap.XX
De quatuor generibus aetitis,& calamo et ſamio & arabo & pumicibus cap.XXI
De lapidibus mortariorũ medicinaliũ, & mollib.lapidibus,& ſpeculari lapide, & ſilicibus,& phengite,& cotibus,& reliquis ad ſtructurã lapidibus,igni & tempeſtatibus reſiſtentibus cap.XXII
De ciſternis & calce & harenæ generibus & mixtura calcis & harenæ & uitijs ſtructuræ,& tectorijs & columnis XXIII
De medicinis calcis, & maltha & gypſo cap. XXIIII
De pauimentis,& quando primũ Romæ, & ſubdialib.pauimẽtis, & Græcanicis, & quando primum cameræ XXV
De origine uitri, & ratione faciendi, & de obſidiano uitro,& generibus multiformibus uitri cap.XXVI
Igniũ miracula,medicinę,prodigia XXVII
Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes DXXIII.

Ex autoribus.

M. Varrone,Cęlio, Galba, C.Ictio,Mutiano,Nepote Cor.L.Piſone, Tuberone,Seneca,Fabio Veſtale,Annio Fœciale,Fabiano,Catone Cenſorio,Vitruuio.

Externis.

Theophraſto,Praxitele,Iuba rege,Nicandro,Sotaco,Sudine,Alexãdro Polyhiſtore, Apione, Pliſtonico, Duride, Herodoto,Euhemero,Ariſtagora,Dionyſio,Artemidoro,Bucorida,Antiſthene, Democrito,Demotele,Lycea.

LIbro XXXVII continetur origo gemmarum

De gemma Polycratis tyranni & Pyrrhi regis,& qui ſculptores optimi,& nobilitates artificum,et quis primus dactyliothecam Romæ habuit cap.I
De gemmis translatis in triumpho Pompeij, & natura cryſtalli & medicinis,& luxuria circa eam,& quãdo primum inuenta myrrhina,et luxuria circa ea,& natura myrrhinorum,& quæ mentiti ſunt autores de ſuccino cap. II
De ortu & medicinis et generibus & luxuria ſuccinorum,& lyncurio,& medicinę cap. III
De adamantis generibus, & medicinis & margaritis cap.IIII
De ſmaragdi generibus, & gemmis uiridibus translucidis cap.V
De opali generibus,& uitijs, & experimẽtis,& uarijs gemmis cap.VI
De generibus carbunculorũ,et uitijs,& experimẽtis,& gẽmis ardentibus VII
De generib.topazij et callaide,et de gẽmis uiridibus nõ translucentibus VIII
De iaſpidum generibus cap.IX
De quibuſdam gemmis per alphabeti ordinem cap.X
De gemmis quæ à membris hominum cognominantur,& quæ ab animalibus,& de his quæ à cæteris rebus cap.XI
De gemmis naſcẽtibus & factitijs,& figuris gemmarum cap.XII
De ratione probandarũ gẽmarum XIII
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes MCCC.

Ex autoribus.

M.Varrone, Actis triumphorum, Mœcenate,Iaccho,Cornelio Bocho.

Externis

Iuba rege, Xenocrate Zenonis, Sudine, Æſchylo, Philoxeno, Euripide, Nicãdro, Satyro, Theophraſto, Carete,Philomene, Democrate,Xenotimo,Metrodoro,Sotaco, Pythea, Timæo Siculo, Nicea, Theochreſto,Aſaruba,Mnaſea, Theomẽe,Cteſia,Mithridate,Sophocle, Archelao rege, Calliſtrato,Democrito,Iſmenia, Olympico,Alexandro Polyhiſtore,Apione,Horo Zoroaſtre,Zactalia.

Finis libri primi.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE

LIBER SECVNDVS.

An finitus sit mundus, & an unus. Caput I

MVNDVM, & hoc quod nomine alio cælū appellare libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta, numē esse credi par est, ęternum, immensum, neqꝫ genitū, neqꝫ interiturum unquam. Huius extera indagare, nec interest hominū, nec capit humanæ coniectura mentis. Sacer est, æternus, immēsus, totus in toto, imò uerò ipse totum: finitus, & infinito similis: omniū rerum certus, & similis incerto: extrà, intrà, cuncta complexus in se, idemqꝫ rerum naturæ opus, & rerum ipsa natura. Furor est, mensuram eius animo quosdā agitasse, atqꝫ prodere ausos: alios rursus occasione hinc sumpta, aut his data, innumerabiles tradidisse mundos, ut totidem rerum naturas credi oporteret: aut, si una omnes incubaret, totidem tamen soles, totidemqꝫ lunas, & cætera etiam in uno immensa & innumerabilia sidera: quasi non eadē quæstione semper in termino cogitationis occursura, desiderio finis alicuius: aut, si hęc infinitas naturę omnium artifici possit assignari, non illud idem in uno facilius sit intelligi, tanto pręsertim opere. Furor est, profectò furor, egredi ex eo: & tanquam interna eius cuncta planè iam sint nota, ita scrutari extera: quasi uerò mensuram ullius rei possit agere, qui sui nesciat: aut mēs hominis uidere, quæ mundus ipse non capiat.

De forma eius. Cap. II

FOrmam eius in speciem orbis absoluti globatam esse, nomen in primis & consensus in eo mortalium, orbem appellantium, sed & argumenta rerum docent: non solum quia talis figura omnibus sui partibus uergit in sese, ac sibi ipsa toleranda est, secqꝫ includit & continet, nullarum egens compaginum, nec finem aut initium ullis sui partibus sentiens, nec quia ad motum quo subinde uerti debeat (ut mox apparebit) talis aptissima est: sed oculorum quoqꝫ probatione, quòd conuexus mediusqꝫ quacunqꝫ cernatur, cùm id accidere in alia non possit figura.

De motu eius. Cap. III

HAnc ergo formam eius, æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate, uigintiquatuor horarum spatio circumagi, solis exortus & occasus haud dubium relinquere. An sit immensus, & ideo sensum aurium facile excedens, tantæ molis rotatæ uertigine assidua sonitus, non equidem facile dixerim, non hercle magis q̄ circumactorum simul tinnitus siderum, suosqꝫ uoluentiū orbes: an dulci quidem & incredibili suauitate concētus, nobis qui intus agimus, iuxtà diebus noctibusqꝫ tacitus labitur mundus. Esse innumeras ei effigies animaliū rerumqꝫ cunctarū impressas, nec (ut in uolucrū notamus ouis) leuitate continua lubricū corpus, quod clarissimi autores dixere tenerū, argumētis indicatur: quoniā inde deciduis rerum omniū seminibus, innumeræ, in mari præcipuè, ac plerunqꝫ confusis monstrificæ gignant effigies. Præterea uisus probatione, alibi plaustri, alibi ursi, tauri alibi, alibi literæ figura, candidiore medio super uerticem circulo.

Cur mundus dicatur. Cap. IIII

EQuidem & consensu gentiū moueor. Nam quem κόσμον Græci nomine ornamenti appellauerūt, eum nos à perfecta absolutaqꝫ elegantia, mundum. Cælum quidem haud dubiè cęlati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro. adiuuat rerum ordo, descripto circulo, qui signifer uocatur, in duodecim animalium effigies: & per illas solis cursus, congruens tot seculis, ratio.

De quatuor elementis. Cap. V

NEc de elementis uideo dubitari, quatuor ea esse. Ignium summũ, inde tot stellarum collucentium illos oculos. Proximũ spiritus, quem Græci nostriq; eodẽ uocabulo aera appellant: uitalẽ hunc, & per cuncta rerũ meabilẽ, totoq; consertũ. Huius ui suspensam, cũ quarto aquarũ elemento, librari medio spatio tellurẽ. Ita mutuo cõplexu diuersitatis effici nexũ, & leuia ponderib. inhiberi, quo minus euolẽt: cõtraq; grauia ne ruãt, suspendi leuibus, in sublime tendentibus. Sic pari in diuersa nisu, ui sua quęq; consistere, ir requieto mũdi ipsius cõstricta circuitu: quo semper in se currẽte, imã atq; mediã in toto esse terrã, eandemq; uniuersi cardine stare pendentẽ, librantẽ per quę pendeat: ita solam immobilẽ circa eam uolubili uniuersitate, eandẽ ex omnib. necti, eidemq; omnia inniti.

De septem planetis. Cap. VI

INter hanc cælumq;, eodem spiritu pẽdent, certis discreta spatijs, septem sidera, quę ab incessu uocamus errantia, cùm errent nulla minus illis: eorũ medius sol fertur amplissima magnitudine ac potestate: nec temporũ modo terrarumq;, sed siderum etiam ipsorũ cæliq; rector. Hunc mundi esse totius animum, ac planius mentem: hunc principale naturæ regimen, ac numẽ credere decet opera eius æstimantes. Hic lucem rebus ministrat, aufertq; tenebras: hic reliqua sidera occultat, hic uices temporum, annumq; semper renascentem ex usu naturæ temperat: hic cæli tristitiã discutit, atq; etiam humani nubila animi serenat: hic suum lumẽ cæteris quoq; sideribus fœnerat, pręclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens: ut principi literarum Homero placuisse in uno eo uideo.

De deo. Cap. VII

QVapropter effigiẽ dei formamq; quærere imbecillitatis humanę reor. Quisquis est deus (si modò est alius) & quacunq; in parte, totus est sensus, totus uisus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus sui. Innumeros quidem credere, atq; etiam ex uirtutibus uitijsq; hominũ, ut pudicitiam, concordiam, mentẽ, spem, honorem, clementiam, fidem, aut (ut Democrito placuit) duos omnino, Pœnam & Beneficium, maiorẽ ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, ut portionibus quisq; coleret, quo maxime indigeret. Itaq; nomina alia alijs gentibus, & numina in ijsdẽ innumerabilia reperimus, inferis quoq; in genera descriptis, morbisq; & multis etiam pestibus, dum esse placatas trepido metu cupimus. Ideoq; etiã publicè Febri fanum in palatio dicatum est, Orbonæ ad ædem larium ara, & Malæ fortunæ exquilijs. Quamobrẽ maior cælitũ populus etiam q; hominum intelligi potest, cùm singuli quoq; ex semetipsis totidem deos faciant, Iunones Geniosq; adoptãdo sibi. Gentes uerò quædam animalia etiã, aliqua & obscœna, pro dijs habent, ac multa dictu magis pudenda, per fœtidos cibos & alia similia iurantes. Matrimonia quidem inter deos credi, tantoq; æuo ex his neminem nasci, & alios esse grandæuos semperq; canos, alios iuuenes atq; pueros, atricolores, aligeros, claudos, ouo æditos, & alternis dieb. uiuentes morientetq;, puerilium propè deliramentorũ est. Sed super omnem impudẽtiam, adulteria inter ipsos fingi, mox iurgia & odia, atq; etiam furtorum esse & scelerum numina. Deus est mortali iuuare mortalem, & hæc ad æternam gloriam uia: hac proceres iere Romani: hac nũc cælesti passu cum liberis suis uadit maximus omnis æui rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subueniens. Hic est uetustissimus referendi benemerẽtibus gratiam mos, ut tales numinibus adscribantur. Quippe & omnium aliorum nomina deorum, & quæ suprà retuli siderum, ex hominũ nata sunt meritis. Iouem quidem aut Mercurium, alitérue alios inter se uocari, & esse cælestem nomenclaturã, quis non interpretatione naturæ fateatur? Irridendum uerò, agere curam rerum humanarũ, illud quicquid est summum. Anne tam tristi atq; multiplici ministerio nõ pollui credamus dubitemúsue? Vix propè est iudicare, utrũ magis conducat generi humano, quãdo alijs nullus est deorum respectus, alijs pudendus. Externis famulantur sacris, ac digitis deos gestant, & monstra quoq; colunt: damnãt, & excogitãt cibos: imperia dira in ipsos, ne somno quidem quie-

to,irrogãt.Non matrimonia,nõ liberos,nõ denicꝫ quicꝗ aliud,niſi iubẽtibus ſacris deligunt.Alij in ipſo Capitolio fallunt,ac Fulminantẽ peierãt louẽ:& hos iuuant ſcelera,illos ſacra ſua pœnis agũt.Inuenit tamẽ inter has utraſcꝫ ſentẽtias mediũ ſibi ipſa mortalitas numẽ,quo minus etiã plana de deo cõiectatio eſſet.toto quippe mũdo,& locis omnibus,omnibuſcꝫ horis, omniũ uocibus Fortuna ſola inuocaẽ, una nominaẽ, una accuſaẽ, una agiẽ rea,una cogitaẽ,ſola laudaẽ,ſola arguiẽ,& cũ conuicijs coliẽ,uolubilis, à pleriſcꝫ uerò & cæca etiã exiſtimata,uaga,incõſtans,incerta,uaria,indignorũ fautrix. Huic omnia expenſa,huic omnia ferunẽ accepta:& in tota ratione mortaliũ,ſola utrancꝫ paginã facit.Adeoꝺcꝫ obnoxię ſumus ſortis,ut ſors ipſa pro deo ſit,qua deus probaẽ incertus.Pars alia & hanc pellit,aſtroꝺcꝫ ſuo euentus aſsignat,& naſcẽdi legibus:ſemelꝺcꝫ in oẽs futuros unquã deo decretũ,in reliquũ uerò ocium datũ. Sedere cœpit ſentẽtia hæc, pariterꝺcꝫ & eruditũ uulgus & rude in eam curſu uadit.Ecce fulgurũ monita, oraculorũ præſcita,aruſpicũ prædicta,atcꝫ etiã parua dictu in augurijs ſternutamenta,& offenſiones pedũ. Diuus Auguſtus læuũ prodidit ſibi calceũ prępoſtere inductum,quo die ſeditione militari propè afflictus eſt.Quæ ſingula improuidã immortalitatẽ inuoluunt, ſolũ ut inter iſta certum ſit,nihil eſſe certi,nec miſerius quicꝗ homine,aut ſuperbius. Cęteris quippe animantiũ ſola uictus cura eſt,in quo ſponte naturæ benignitas ſufficit. Vno quidẽ uel præferenda cunctis,quod de gloria, de pecunia,ambitione, ſuperꝺcꝫ de morte non cogitant. Verum in his deos agere curã rerum humanarũ credi,ex uſu uitę eſt:pœnasꝺcꝫ maleficijs aliquando ſeras,occupato deo in tanta mole,nunꝗ aũt irritas eſſe.Nec ideo proximum illi genitũ hominẽ,ut uilitate iuxta beluas eſſet.Imperfectæ uerò in homine naturæ pręcipua ſolatia,ne deum quidẽ poſſe omnia.Namcꝫ nec ſibi poteſt mortẽ conſciſcere,ſi uelit,quod homini dedit optimũ in tantis uitæ pœnis:nec mortales æternitate donare,aut reuocare defunctos:nec facere,ut qui uixit,non uixerit:qui honores geſsit, non geſſerit, nullũꝺcꝫ habere in præterita ius,prætercꝫ obliuionis: atcꝫ (ut facetis quocꝫ argumẽtis ſocietas hęc cũ deo copuleẽ) ut bis dena,uiginti nõ ſint,ac multa ſimiliter efficere nõ poſſe: per quæ declaratur haud dubiè naturę potentia,idꝺcꝫ eſſe quod deum uocamus.In hæc diuertiſſe non fuerit alienum,uulgata propter aſsiduam quæſtionem de deo.

De natura ſiderum errantium,& eorum ambitu. Cap. VIII

HInc redeamus ad reliqua naturæ.Sidera,quæ affixa dicimus mũdo,nõ illa, ut exiſtimat uulgus,ſingulis attributa nobis,& clara diuitibus, minora pauperibus,obſcura defectis,ac pro ſorte cuiuſcꝫ lucẽtia,adnumerata mortalibus, nec cũ ſuo quæcꝫ homine orta moriunẽ,nec aliquẽ extingui decidua ſignificãt.Non tanta cælo ſocietas nobiſcũ eſt,ut noſtro fato mortalis ſit ille quocꝫ ſiderũ fulgor.Illa nimio alimento tracti humoris igneã uim abundantia reddũt,cũ decidere crediunẽ,ut apud nos quocꝫ id luminib.accenſis liquore olei notamus accidere.Cæterũ æterna eſt cæleſtibus natura,intexentib.mundum,intextuꝺcꝫ cõcretis:potẽtia aũt ad terrã magnopere eorũ pertinẽs,quæ propter effectus claritatemꝺcꝫ & magnitudinẽ,in tanta ſubtilitate noſci potuerũt,ſicut ſuo demõſtrabimus loco.Circulorũ quocꝫ cæli ratio in terræ mentione aptius dicetur, quãdo ad eam tota pertinet,ſigniferi modo inuentionibus nõ dilatis.Obliquitatẽ eius intellexiſſe, hoc eſt,rerũ fores aperuiſſe,Anaximãder Mileſius traditur primus Olympiade quinquageſimaoctaua.Signa deinde in eo Cleoſtratus,& prima Arietis ac ſagittarij. Sphęrã ipſam ante multo Atlas.Nunc relicto mundi ipſius corpore, reliqua inter cælum terrasꝺcꝫ tractentur.Summũ eſſe quod uocant Saturni ſidus,ideoꝺcꝫ minimũ uideri, & maximo ambire circulo,ac trigeſimo anno ad breuiſsima ſedis ſuæ principia regredi certũ eſt. Omnium aũt errantiũ ſiderum meatus,interꝺcꝫ ea ſolis & lunæ, contrariũ mundo agere curſum,id eſt læuũ,illo ſemper in dexterã præcipiti.Et quamuis aſsidua cõuerſione immenſæ celeritatis attolanẽ ab eo,rapianẽꝺcꝫ in occaſum,aduerſo tamẽ ire motu per ſuos quęcꝫ paſſus:ita fieri,ne conuolutus aer,eandẽ in partẽ,ęterna mundi uertigine,ignauo globo torpeat,ſed findaẽ aduerſo ſiderũ uerbere diſcretus & digeſtus.Saturni aũt ſidus gelidæ

ac rigẽtis esse naturæ, multoq; eo inferiorem Iouis circulũ, & ideo motu celerioris duodenis circũagi annis. Tertiũ Martis, quod quidã Herculis uocãt, ignei, ardẽtis à solis uicinitate, binis ferè annis conuerti. Ideoq; huius ardore nimio, & rigore Saturni, interiectũ ambobus, ex utroq; tẽperari louẽ, salutarẽq; fieri. Deinde solis meatũ esse partiũ quidẽ trecentarũ sexaginta: sed ut obseruatio umbrarũ eius redeat ad notas, quinos annis dies adiici, superq; quartã partẽ diei. Quã ob causam quinto anno unus intercalaris dies addi tur, ut temporũ ratio solis itineri cõgruat. Infra solẽ ambit ingens sidus appellatũ Veneris, alterno meatu uagũ, ipsisq; cognominibus æmulũ solis ac lunæ. Prẽueniens quippe & ante matutinũ exoriens, luciferi nomẽ accipit, ut sol alter, diẽ maturãs: cõtrà ab occasu refulgẽs nuncupat Vesper, ut prorogãs lucẽ, uicemq; lunæ reddens. Quam naturã eius Pythagoras Samius primus deprehẽdit, Olympiade circiter quadragesimasecunda, qui fuit urbis Romæ annus cẽtesimus quadragesimussecũdus. Iam magnitudine extra cuncta alia sidera est: claritatis quidẽ tantæ, ut unius huius stellæ radijs umbrę reddant. Itaq; & in magno nominũ ambitu est. Alij enim Iunonis, alij eam Isidis, alij Matris deũm appellauere: huius natura cuncta generant in terris. Namq; in alterutro exortu genitali rore conspergẽs, nõ terræ modo cõceptus implet, uerũ animantiũ quoq; omniũ stimulat. Signiferi aũt ambitũ peragit trecenis & duodequinquagenis diebus, ab sole nunq; absistens partibus sex atq; quadraginta lõgius, ut Timæo placet. Simili ratione, sed nequaq; magnitudine aut ui, proximũ illi Mercurij sidus, à quibusdã appellatũ Apollinis, inferiore circulo fert nouẽ diebus ocyore ambitu, modò ante solis exortũ, modò post occasum splendens, nunquã ab eo uigintitribus partibus remotior, ut hic idem & Sosigenes docent. Ideo & peculiaris horum siderum ratio est, neq; cõmunis cum supradictis. Namq; ea & quarta parte cæli à sole abesse & tertia, & aduersa soli sæpe cernuntur, maioresq; alios habent cuncta plenæ conuersionis ambitus, in magni anni ratione dicendos.

De lunæ natura. Cap. IX.

SEd omnium admirationem uincit nouissimũ sidus, terrisq; familiarissimũ, & in tenebrarum remedium ab natura repertum, lunæ. Multiformi hæc ambage torsit ingenia contemplantium, & proximum ignorari maxime sidus indignantium, crescens semper aut senescens. Et modò curuata in cornua, modò æqua portione diuisa, modò sinuata in orbem, maculosa eademq; subitò prænitens, immensa orbe pleno, ac repente nulla: aliâs pernox, aliâs sera, & parte diei solis lucẽ adiuuans: deficiens, & in defectu tamẽ conspicua: quæ mensis exitu latet, cùm laborare non creditur. Iam uerò humilis & excelsa, & ne id quidem uno modo, sed aliâs admota cælo, aliâs contigua montibus: nunc in aquilonem elata, nũc in austros deiecta: quæ singula in ea deprehendit hominũ primus Endymion, & ob id amore eius captus fama tradit. Non sumus profecto grati erga eos, qui labore curaq; lucem nobis aperuere in hac luce: miraq; humani ingenij peste, sanguinem & cædes condere annalibus iuuat, ut scelera hominum noscantur mundi ipsius ignaris. Proxima ergo cardini, ideoq; minimo ambitu, uicenis dieb. septenisq; & tertia diei parte peragit spacia eadem, quæ Saturni sidus altissimum triginta (ut dictum est) annis. Deinde morata in coitu solis biduo, cùm tardissime, à tricesima luce rursus ad easdem uices exit: haud scio an omnium quæ in cælo pernosci potuerunt magistra. In duodecim mensium spacia oportere diuidi annum: quando ipsa toties solem, redeuntem ad principia, consequitur. Solis fulgore eam ut reliqua sidera tegi. Siquidem in totum mutuata ab eo luce fulgere, qualem in repercussu aquæ uolitare conspicimus. Ideo molliore & imperfecta ui soluere tantum humorem, atq; etiã augere, quem solis radij absumant. Ideo & inæquali lumine aspici: quia ex aduerso demũ plena, reliquis diebus tantum ex se terris ostendat, quantũ ex sole ipsa cõcipiat. In coitu quidẽ non cerni, quoniã hausturn omnem lucis auersa illò regerat, unde acceperit. Sidera uerò haud dubie humore terreno pasci, quia orbe dimidio nonnunq; maculosa cernatur, scilicet nondum suppetẽte ad hauriendum ultrà iusta ui. Maculas enim non aliud esse, quàm terræ raptas cum humore sordes.

De

De defectu solis & lunæ,& de nocte. Cap. X

DEfectus aũt suos & solis,rem in tota contemplatione naturæ maxime mirã,& ostento similem,eorũ magnitudinũ umbrarúmq; indices existere. Quippe manifestũ est solem interuentu lunæ occultari,lunãq; terræ obiectu,ac uices reddi,eosdẽ solis radios luna interpositu suo auferẽte terræ,terraq; lunę.Hac subeunte repẽtinas obduci tenebras, rursumq; illius umbra sidus hebetari.Neq; aliud esse noctem, q̃ terræ umbrã. Figuram aũt umbræ similem metæ ac turbini inuerso,quando mucrone tantũ ingruat, neq; lunæ excedat altitudinẽ,quoniã nullum aliud sidus eodẽ modo obscuretur,& talis figura semper in mucronẽ deficiat.Spacio quidem consumi umbras,indicio sunt uolucrum prælati uolatus.Ergo confiniũ illis est aeris terminus,initiumq; ætheris.Supra lunam pura omnia,ac diuturnæ lucis plena: A nobis aũt per noctem cernunt sidera,ut reliqua lumina è tenebris.Et propter has causas nocturno tempore deficit luna. Stati autem atq; mẽstrui non sunt utriq; defectus,propter obliquitatem signiferi, lunæq; multiuagos(ut dictum est)flexus,non semper in scrupulis partium congruente siderum motu.

De siderum magnitudine. Cap. XI

HÆc ratio mortales animos subducit in cælum:ac uelut inde cõtemplantibus,trium maximarũ rerum naturæ partiũ magnitudinem detegit. Non posset quippe totus sol adimi terris intercedẽte luna,si terra maior esset q̃ luna. Certior ex utraq; uastitas solis aperitur,ut non sit necesse amplitudinẽ eius oculorũ argumentis atq; coniectura animi scrutari: immensum esse , qui arborũ in limitibus porrectarum in quotlibet passuum milia umbras parib.iaciat interuallis,tanq; toto spacio medius . Et quia per æquinoctiũ omnibus in meridiana plaga habitãtibus,simul fiat à uertice: item quia circa solstitialem circulum habitantium meridie ad septemtrionem umbræ cadant,ortu uerò ad occasum. Quæ fieri nullo modo possent,nisi multo q̃ terra maior esset.Et quod montẽ Idam exoriens latitudine exuperet,dextra læuaq; large amplectens,præsertim tanto discretus interuallo.Defectus lunæ magnitudinem eius haud dubia ratione declarat, sicut terrę paruitatem ipse deficiens.Namq; cum sint tres umbrarum figuræ,constetq;,si par lumini sit materia quæ iactat umbram,columnæ effigie iaci,nec habere finem: si uerò maior materia quàm lumen, turbinis recti, ut sit imum eius angustissimum , & simili modo infinita longitudo:si minor materia quàm lux,metæ existere effigiem in cacuminis finẽ desinentem,talemq; cerni umbram deficiente luna: palàm fit, ut nulla amplius relinquatur dubitatio,superari magnitudine terram.Id quidem & tacitis ipsius naturę indicijs. Cur enim partitis uicibus anni brumalis abscedit? ut noctium opacitate terras reficiat, exusturus haud dubie,& sic quoq; exurens quadam in parte,tanta magnitudo est.

Quæ quis inuenerit in obseruatione cælesti. Cap. XII

ET rationẽ quidem defectus utriusq;,primus Romani generis in uulgus extulit Sulpicius Gallus , qui consul cũ M.Marcello fuit: sed tum tribunus militũ solicitudine exercitu liberato,pridie q̃ Perseus rex superatus à Paulo est,in concionẽ ab imperatore productus ad prædicendam eclipsim,mox & cõposito uolumine.Apud Græcos autem inuestigauit primus omniũ Thales Milesius,Olympiadis xlviij.anno quarto,prædicto solis defectu,qui Alyatte rege factus est,urbis conditæ anno clxx.Post eos utriusq; sideris cursum in sexcentos annos præcinuit Hipparchus , menses gentium diesq; & horas, ac situs locorum,& uicos populorum complexus,æuo teste,haud alio modo,q̃ consilio rum naturæ particeps. Viri ingentes,supraq; mortalium naturam, tantorum numinum lege deprehensa,& misera hominum mente absoluta, in defectibus stellarum scelera aut mortem aliquam siderum pauente:quo in metu fuisse Stesichori & Pindari uatum sublimia ora palàm est deliquio solis,& in luna ueneficia arguente mortalitate,& ob id crepitu dissono auxiliãte.Quo pauore ignarus causæ Nicias Athenienſiũ imperator, ueritus classem portu educere,opes eorũ afflixit.Macti ingenio este cęli interpretes, rerumq; naturæ capaces,argumenti repertores,quo deos homines q; uicistis.Quis enim hęc cernẽs

& ſtatos ſiderum (quoniam ita placuit appellare) labores, nõ ſuæ neceſsitati mortalis genitus ignoſcat? Nunc confeſſa de ijſdem breuiter atq; capitulatim attingam, ratione admodum neceſſarijs locis ſtrictimq; reddita. Nam neq; inſtituti operis talis argumẽtatio eſt: neq; omnium rerum afferre poſſe cauſas minus mirum eſt, q̃ conſtare in aliquibus.

De defectibus. Cap. XIII

DEfectus ducentis uigintiduobus menſib. redire in ſuos orbes certũ eſt, ſolisq; defectum nõ niſi nouiſsima primáue fieri luna, quod uocãt coitũ. Lunæ aũt nõ niſi plena, ſemperq; citrà q̃ proxime fuerit. Omnibus aũt annis fieri utriuſq; ſideris defectus ſtatis diebus horisq; ſub terra. Nec tamẽ cũ fiant ſuperne, ubiq; cerni, aliquãdo propter nubila, ſæpius globo terræ obſtante cõuexitatibus mũdi. Intra ducentos annos Hipparchi ſagacitate compertũ eſt, & lunæ defectũ aliquãdo quinto menſe à priore fieri, ſolis uero ſeptimo. Eandẽ bis in triginta diebus ſupra terras occultari, ſed ab alijs atq; alijs hoc cerni: quæq; ſunt in hoc miraculo maxime mira, cum conueniat umbra terræ lunã hebetari, nunc ab occaſus parte hoc ei accidere, nunc ab exortus. Et quanã ratione cum ſolis exortu umbra illa hebetatrix ſub terra eſſe debeat, ſemel iam acciderit, ut in occaſu luna deficeret, utroq; ſuper terrã conſpicuo ſidere. Nã ut duodecim diebus utrũq; ſidus quæreret, & noſtro æuo accidit, Imperatoribus Veſpaſianis, patre III. filio iterum COSS.

De lunæ motu. Cap. XIIII

LVnam ſemper, auerſis à ſole cornibus, ſi creſcat, ortus ſpectare: ſi minuatur, occaſus, haud dubiũ eſt. Lucere dodranteis ſemuncias horarũ ab ſecunda adijcientem uſq; ad plenum orbem, detrahentemq; in diminutionem. Intra quatuordecim autem partes ſolis, ſemper occultam eſſe. Quo argumento amplior errantiũ ſtellarum q̃ lunæ magnitudo colligitur, quando illæ & à ſeptenis interdum partibus emergant. Sed altitudo cogit minores uideri, ſicut affixas cælo ſolis fulgore interdiu non cerni, cum æque diu ac noctu luceant: idq; manifeſtum fiat defectibus ſolis, & præaltis puteis.

Errantium motus, & luminum canonica. Cap. XV

ERrantium autem tres, quas ſupra ſolem dicimus ſitas, occultantur meantes cum eo. Exoriunt uerò matutino, diſcedentes partibus nunq; amplius undenis. Poſtea radiorum eius contactu teguntur, & in triquetro à partibus centum uiginti ſtationes matutinas faciunt, quæ & primæ uocant: mox in aduerſo à partibus centũ octoginta, exortus ueſpertinos. Itemq; in centum uiginti ab alio latere appropinquãte, ſtationes ueſpertinas, quas & ſecundas uocãt: donec affecutus in partibus duodenis occultet illas, qui ueſpertini occaſus appellantur. Martis ſtella, ut propior, etiam ex quadrato ſentit radios, ab nonaginta partibus: unde & nomen accepit is motus, primus & ſecundus nonagenarius dictus ab utroq; exortu. Eadem ſtationalis ſenis menſibus cõmoratur in ſignis, alio qui bimeſtris, cum cæteræ utraq; ſtatione quaternos menſes nõ impleant. Inferiores autem duæ occultantur in coitu ueſpertino ſimili modo, relictoq; ſole, totidem in partibus faciunt exortus matutinos, atque à longiſsimis diſtantiæ ſuæ metis ſolem inſequuntur, adeptæq; occaſu matutino, conduntur ac prætereunt. Mox eodem interuallo ueſperi exoriuntur uſq; ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiuntur ad ſolem, & occaſu ueſpertino deliteſcũt. Veneris ſtella & ſtationes duas, matutinã ueſpertinãq;, ab utroq; exortu facit, à longiſsimis diſtantiæ ſuæ finibus: Mercurij ſtationes breuiore momento, q̃ ut deprehendi poſsit. Hæc eſt luminũ occultationumq; ratio, perplexiore motu, multisq; inuoluta miraculis. Siquidem magnitudines ſuas & colores mutant, & eædem ad ſeptemtrionem accedunt, abeuntq; ad auſtrum, terrisq; propiores aut cælo repente cernuntur: in quibus aliter multa q̃ priores tradituri, fatemur ea quoq; illorũ eſſe muneris, qui primi quærendi uias demonſtrauerunt: modo ne quis deſperet ſecula proficere ſemper. Pluribus de cauſis hæc omnia accidunt: prima circulorũ, quos Græci abſidas in ſtellis uocant: etenim utendum Græcis erit uocabulis. Sunt autem hi ſui cuiq; earum, alijq; q̃ mundo: quoniam terra à uerticibus duobus, quos appellauerunt polos, centrum cæli

eſt

eſt,necnon ſigniferi,oblique inter eos ſiti. Omnia autẽ hæc conſtant ratione circini ſemper indubitata. Ergo ab alio cuicꝫ centro abſides ſuæ exurgunt. Ideoꝙ diuerſos habent orbes,motusꝙ diſsimiles,quoniam interiores abſidas neceſſe eſt breuiores eſſe.

Quare eadem aliâs altiora,aliâs inferiora uideantur. Cap. XVI

IGitur à terræ cẽtro abſides altiſsimæ ſunt,Saturno in ſcorpione,Ioui in uirgine, Marti in leone,Soli in geminis, Veneri in ſagittario, Mercurio in capricorno, mediſs omnium partibus. Et è cõtrario ad terræ centrũ humillimæ atqꝫ proximæ. Sic fit,ut tardius moueri uideantur cùm altiſsimo ambitu ferũtur: non quòd accelerent tardéntue naturales motus,qui certi ac ſinguli ſunt illis:ſed quia deductas ab ſumma abſide lineas, coartari ad centrũ neceſſe eſt,ſicut in rotis radios:idemꝙ motus aliâs maior,aliâs minor,centri propinquitate ſentitur. Altera ſublimitatum cauſa, quoniam à ſuo centro abſidas altiſsimas habent in alijs ſignis. Saturnus in libræ parte uiceſima,Iupiter cancri quintadecima,Mars capricorni uiceſimaoctaua,Sol arietis uiceſimanona, Venus piſciũ decimaſexta,Mercurius uirginis decimaquinta,Luna tauri quarta. Tertia altitudinũ ratio, cæli menſura non circuli intelligitur,ſubire eas aut deſcendere per profundũ aeris,oculis exiſtimantibus. Huic connexa latitudinum ſigniferi obliquitatisꝙ cauſa eſt. Per hunc ſtellę quas diximus errãtes, ferunt. Nec aliud habitatur in terris,ꝙ quod illi ſubiacet. Reliqua à polis ſqualent. Veneris tantum ſtella excedit eum binis partibus. Quæ cauſa intelligitur efficere,ut quædam animalia & in deſertis mundi naſcantur. Luna quoꝙ per totã latitudinẽ eius uagatur,ſed omnino nõ excedens eum. Ab his Mercurij ſtella laxiſsime,ut tamẽ è duodenis partibus(tot enim ſunt latitudinis) nõ amplius octonas pererret, neqꝫ has ęqualiter,ſed duas medio eius,& ſupra quatuor,infra duas. Sol deinde medio fertur inter duas partes flexuoſo draconum meatu inæqualis: Martis ſtella quatuor medias,Iouis mediam & ſuper eam duas,Saturni duas ut ſol. Hæc erit latitudinũ ratio ad auſtrum deſcendentiũ,aut ad aquilonem ſubeuntium. Hac conſtare & tertiã illam à terra ſubeuntium in cælum, & pariter ſcandi eam quoꝙ exiſtimauere pleriꝙ falſo:qui ut coarguant, aperienda eſt ſubtilitas immẽſa,& omneis eas complexa cauſas. Conuenit ſtellas in occaſu ueſpertino proximas eſſe terræ & latitudine & altitudine:exortusꝙ matutinos in initio cuiuſꝙ fieri:ſtationes in mediſs latitudinum articulis,quæ uocant ecliptica. Perinde confeſſum eſt motũ augeri,quamdiu in uicino ſint terrę:cum abſcedant in altitudinẽ,minui. Quæ ratio lunæ maxime ſublimitatibus approbatur. Æque non eſt dubiũ,in exortibus matutinis etiam numerũ augeri, atqꝫ à ſtationibus primis tres ſuperiores diminui uſqꝫ ad ſtationes ſecundas. Quæ cum ita ſint,manifeſtum erit ab exortu matutino latitudines ſcandi,quoniam in eo primũ abitu incipiãt parcius adiici motus: in ſtationibus uero primis & altitudine ſubire,quoniam tum primũ incipiant detrahi numeri,ſtellæꝙ retroire. Cuius rei ratio priuatim reddẽda eſt. Percuſſę in qua diximus parte, & triangulo ſolis radio inhibent rectum agere curſum,& ignea ui leuantur in ſublime. Hoc non protinus intelligi poteſt uiſu noſtro,ideoꝙ exiſtimantur ſtare, unde & nomẽ accepit ſtatio. Progreditur deinde eiuſdem radij uiolentia,& retroire cogit uapor repercuſſas. Multo id magis in ueſpertino earum exortu,toto ſole aduerſo,cum in ſummas abſidas expelluntur,minimeꝙ cernuntur,quoniam altiſsime abſunt, & minimo feruntur motu,tanto minore,cum hoc in altiſsimis abſidum euenit ſignis. Ab exortu ueſpertino latitudo deſcenditur,parcius iam ſe minuente motu,non tamen ante ſtationes ſecundas agentẽ, cum & altitudo deſcenditur,ſuperueniente ab alio latere radio, eademꝙ ui rurſus ad terras deprimente,quæ ſuſtulerit in cælum ex priore triquetro. Tantum intereſt,ſubeãt radij,an ſuperueniant. Multoꝙ eadem magis in ueſpertino occaſu accidunt. Hęc eſt ſuperiorum ſtellarum ratio:difficilior reliquarum,& à nullo ante nos reddita.

Catholica ſiderum errantium. Cap. XVII

PRimum igitur dicatur,cum ſint diuerſæ ſtellæ,cur Veneris ſtella nunquam longius XLVI. partibus,Mercurius uigintitribus à ſole abſcedãt,ſæpe citra eas ad ſolem reci-

procent. Conuerſas habent utræq; abſidas, ut infra ſolem ſitæ: tantumq; circulis earum ſubter eſt, quantū ſuperne prædictarū: & ideo nō poſſunt abeſſe amplius: quoniā curuatura abſidū ibi nō habet longitudinē maiorē. Ergo utræq; ſimili ratione modū ſtatuunt abſidū ſuarū margines, ac ſpacia longitudinis latitudinū euagatione pēſant. At enim cur nō ſemper ad quadragintaſex & ad partes uigintitres peruenīūt? Imò uero. Sed ratio canonica fallit. Namq; apparet abſidas quoq; earū moueri, quod nunq; tranſeāt ſolē. Itaq; cum in partē eius ipſam incidêre margines alterutro latere, tum & ſtellę ad lōgiſsima ſua interualla peruenire intelligunt: cū citrà fuere margines totidē partibus, & ipſę ocyus redire creduntur, cū ſit illa ſemper utriq; extremitas ſumma. Hinc & ratio motuū cōuerſa intelligit. Superiores enim celerrime ferunt in occaſu ueſpertino, hæ tardiſsime: illæ à terra altiſsime abſunt, cū tardiſsime mouent, hæ cum ocyſsime. Quia ſicut in illis propinquitas centri accelerat, ita in ijs extremitas circuli: illæ ab exortu matutino minuere celeritatē incipiūt, hæ uerò augere: illæ retro curſum agūt à ſtatione matutina uſq; ad ueſpertinā, Veneris à ueſpertina uſq; ad matutinā. Incipit aūt ab exortu matutino latitudinem ſcandere, altitudinē uerò ac ſolē inſequi à ſtatione matutina, ocyſsima in occaſu matutino & altiſsima. Digredi aūt latitudine, motumq; minuere ab exortu matutino: retro quidem ire, ſimulq; altitudine digredi, à ſtatione ueſpertina. Mercurij rurſus ſtella utroque modo ſcandere ab exortu matutino, digredi uerò latitudine à ueſpertino: cōſecutoq; ſole ad quindecim partiū interuallū, cōſiſtit quatriduo propè immobilis. Mox ab altitudine deſcendit, retroq; gradit ab occaſu ueſpertino uſq; ad exortū matutinum. Tantumq; hæc & luna, totidem diebus quot ſubiere, deſcendunt. Veneris quindecim & pluribus ſubit. Rurſus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur. Martis etiā quadruplicato. Tanta eſt naturæ uarietas, ſed ratio euidens. Nam quæ in uaporē ſolis nituntur, etiā deſcendunt ægre. Multa promi amplius circa hæc poſſunt ſecreta naturæ legesq;, quibus ipſa ſeruiat. Exempli gratia: In Martis ſidere, cuius eſt maxime inobſeruabilis curſus, nunq; id ſtationem facere, Iouis ſidere triquetro, raro admodum ſexaginta partibus diſcreto, qui numerus ſexangulas mundi efficit formas. Nec exortus, niſi in duobus ſignis tantū, cancri & leonis, ſimul ædere. Mercurij uerò ſidus in piſcibus exortus ueſpertinos raros facere, creberrimos in uirgine: in libra matutinos. Item matutinos in aquario, rariſsimos in leone. Retrogradū in tauro & geminis nō fieri: in cācro uerò nō citra uigeſimāquintā partē. Lunā bis coitum cum ſole in nullo alio ſigno facere q̄ geminis: nō coire aliquādo, in ſagittario tantū. Nouiſsimā uerò primamq; eadem die ac nocte, nullo alio in ſigno q̄ ariete conſpici: id quoq; paucis mortalium cōtigit. Et inde fama cernendi Lynceo. Non comparere in cælo Saturni ſidus & Martis cum plurimū diebus centūſeptuaginta: Iouis trigintaſex, aut cum minimū, denis detractis diebus: Veneris ſexagintanouem, aut cum minimum, quinquagintaduobus: Mercurij tredecim, aut cum plurimum, ſeptemdecim.

Quæ ratio colores eorum mutet. Cap. XVIII

COlores ratio altitudinū temperat: ſiquidem earū ſimilitudinē trahunt, in quarum aera uenere ſubeundo, tingitq; appropinquantes utralibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, uentoſus in horrorem. Sol atq; cōmiſſuræ abſidum, extremæq; orbitæ atram in obſcuritatem. Suus quidem cuiq; color eſt, Saturno candidus, Ioui clarus, Marti igneus, Lucifero cādens, Veſperi refulgēs, Mercurio radians, Lunæ blandus, Soli cum oritur ardens, poſtea radians, his cauſis connexo uiſu & earum quæ cælo continentur. Namq; modo multitudo conferta ineſt circa dimidios orbes lunæ, placida nocte leniter illuſtrante eas: modo raritas, ut fugiſſe miremur pleniluniō abſcondente, aut cum ſolis, ſupraue dictarum radij uiſus perſtrinxere noſtros. Et ipſa aūt luna ingruentiū ſolis radiorū haud dubie differentias ſentit, hebetante cætera inflexos mundi conuexitate eos, præterq; ubi recti angulorū competunt ictus. Itaq; in quadrato ſolis diuidua eſt, in triquetro ſeminani ambit orbe, implet aūt in aduerſo: rurſusq; minuēs eaſdē effigies, paribus ædit interuallis, ſimili ratione qua ſupra ſolem tria ſidera.

Solis

Solis motus,& dierum inæqualitatis ratio. Cap. XIX

SOl autem ipſe quatuor differentias habet,bis æquata nocte diei,uere & autumno,& in centrum incidens terræ octauis in partibus arietis ac libræ: bis permutatis ſpatijs, in auctum diei,bruma octaua in parte capricorni:noctis uerò, ſolſtitio totidem in partibus cancri.Inæqualitatis cauſa obliquitas eſt ſigniferi,cùm pars æqua mundi ſuper ſubterq; terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu ſuo conſurgunt ſigna longiore tractu tenent lucem:quæ uerò obliqua,ocyore tranſeunt ſpatio.

Quare Ioui fulmina aſsignentur. Cap. XX

LAtet pleroſq;,magna cæli aſſectatione compertum à principibus doctrinæ uiris,ſuperiorum trium ſiderum ignes eſſe, qui decidui ad terras fulminum nomen habeãt: ſed maxime ex ijs medio loco ſiti: fortaſsis quoniam contagium nimij humoris ex ſuperiore circulo,atq; ardoris ex ſubiecto,per hunc modum egerat.Ideoq; dictum Iouem fulmina iaculari.Ergo ut è flagrante ligno carbo cum crepitu, ſic à ſidere cæleſtis ignis exa puitur, præſcita ſecum afferens, ne abdicata quidem ſui parte in diuinis ceſſante operibus.Idq; maxime turbato fit aere,quia collectus humor abundantiam ſtimulat,aut quia turbatur quodam ceu grauidi ſideris partu.

Interualla ſiderum. Cap. XXI

INteruallaquoq; ſiderũ à terra,multi indagare tentauerũt:& ſolem abeſſe à luna undeuiginti partes,quantũ lunã ipſam à terra,prodiderũt.Pythagoras uerò uir ſagacis animi,à terra ad lunam centũ uigintiſex milia ſtadiorũ eſſe colligit. Ab ea uſq; ad ſolem duplum.Inde ad duodecim ſigna triplicatũ. In qua ſentẽtia & Gallus Sulpicius noſter fuit.

De ſiderum muſica. Cap. XXII

SEd Pythagoras interdum ex muſica ratione appellat tonum, quantũ abſit à terra luna:ab ea ad Mercurium,ſpatij eius dimidium: & ab eo ad Venerem ferè tantundem. A qua ad ſolem ſeſquiplum. A ſole ad Martem tonum,id eſt quantum ad lunam à terra. Ab eo ad Iouem dimidium, & ab eo ad Saturnum dimidium, & inde ſeſquiplum ad ſigniferum:ita ſeptem tonos effici,quam diapaſon harmoniam uocant,hoc eſt uniuerſitatem concentus.In ea Saturnum Dorio moueri,Mercurium phthongo,Iouem Phrygio, & in reliquis ſimilia,iucunda magis quàm neceſſaria ſubtilitate.

De mundi geometria. Cap. XXIII

STadium centum uigintiquinq; noſtros efficit paſſus,hoc eſt,pedes ſexcẽtos uigintiquinq;.Poſidonius non minus quadraginta ſtadiorum à terra altitudinẽ eſſe, in qua nubila ac uenti nubesq; proueniant. Inde purum liquidumq;, & imperturbatæ lucis aerem. Sed à turbido ad lunã uicies centũ milia ſtadiorũ. Inde ad ſolem quinquies milies. Eo ſpacio fieri,ut tam immenſa eius magnitudo nõ exurat terras.Plures aũt nubes nongentis ſtadijs in altitudinẽ ſubire prodiderũt. Incomperta hæc & inextricabilia,ſed tamen prodenda,q; ſunt prodita:in quis tamen una ratio geometricæ collectionis nunq; fallacis poſsit nõ repudiari,ſi cui libeat altius iſta perſequi.nec ut mẽſura (id enim uelle penè dementis ocij eſt)ſed ut tantũ æſtimatio coniectandi,conſtet animo.Nam cum trecentis ſexaginta & ferè ſex partibus orbis ſolis ex circuitu eius patere appareat circulũ per quẽ meat, ſemperq; dimetiens tertiam partem ambitus,& tertiæ paulominus ſeptimam colligat,apparet dempta eius dimidia(quoniã terra centralis interueniat)ſextam ferè partem huius immẽſi ſpacij,quod circa terrã circuli ſolaris animo cõprehenditur,ineſſe altitudinis ſpacio,lunæ uerò duodecimã,quoniã tanto breuiore q; ſol ambitu currit: ita ferri eã in medio ſolis ac terræ. Mirũ quò procedat improbitas cordis humani, paruulo aliquo inuitata ſucceſſu, ſicut in ſupradictis occaſionẽ impudẽtiæ ratio largitur: auſiq; diuinare ſolis ad terram ſpacia,eadem ad cælum agunt, quoniã ſit medius ſol, ut protinus mundi quoq; ipſius menſura ueniat ad digitos. Quantas enim dimetiens habeat ſeptimas, tantas habere circulum duo & uiceſimas, tanq; planè à perpendiculo menſura cæli conſtet. Ægyptia ratio, quã Petoſiris & Necepſos oſtẽdere, ſingulas partes,in lunari circulo(ut dictum

dictum est)minimo,trigintatribus stadijs paulo amplius patere colligit: in Saturni amplissimo duplum:in solis,quem medium esse diximus,utriusq; mẽsuræ dimidium. Quæ computatio plurimum habet pudoris: quoniam ad Saturni circulum, addito signiferi ipsius interuallo,innumerabilis multiplicatio efficitur.

De repentinis sideribus. Cap. XXIIII

REstant perpauca de mundo,namque & in ipso cælo stellæ repente nascuntur. Plura earum genera.

De cometis & cælestibus prodigijs,natura & situ,& generibus earũ. Cap. XXV

COmetas Græci uocant,nostri crinitas,horrentes crine sanguineo,& comarum modo in uertice hispidas. Iidem pogonias, quibus inferiore ex parte in speciem barbæ longæ promittitur iuba. Acontiæ iaculi modo uibrantur ocyssimo significatu. Hæc fuit de qua quinto consulatu suo Titus Imperator Cæsar præclaro carmine præscripsit, ad hunc diem nouissime uisa. Easdem breuiores & in mucronem fastigiatas, xiphias uocauere,quæ sunt omnium pallidissimæ,& quodam gladij nitore, ac sine ullis radijs: quos discus suo nomini similis,colore autem electro,raros è margine emittit. Pithetes doliorum cernitur figura,in concauo fumidæ lucis. Ceratias cornus speciem habet,qualis fuit cùm Græcia apud Salamina depugnauit. Lampadias ardentes imitatur faces: Hippeus equinas iubas celerrimi motus,atq; in orbem circa se euntes. Fit & candidus cometes,argenteo crine,ita refulgens,ut uix contueri liceat,speciecq; humana dei effigiem in se ostendens. Fiunt & hirti uillorum specie, & iuba aliqua circumdati. Semel adhuc iubæ effigies mutata in hastam est, Olympiade centesimaoctaua, urbis anno tricentesimo nonagesimooctauo. Breuissimum quo cernerentur spatium, septem dierum annotatum est: longissimum octoginta. Mouentur autem alij errantium modo,alij immobiles hærent. Omnes fermè sub ipso septemtrione, aliqua eius parte non certa, sed maxime in candida,quæ lactei circuli nomẽ accepit. Aristoteles tradit & simul plures cerni, nemini compertum alteri,quod equidem sciam. Ventos autẽ ab ijs graues æstusq; significari. Fiunt & hybernis mensibus, & in austrino polo, sed ibi citra ullum iubar: Diraq; comperta Æthiopum & Ægypti populis, cui nomen æui eius rex dedit Typhon,ignea specie, ac spiræ modo intorta, uisu quoque toruo, nec stella uerius, quàm quidam igneus nodus. Sparguntur aliquando & errantibus stellis cæterisq; crines. Sed cometes nunquam in occasura parte cæli, terrificum magna ex parte sidus,ac non leuiter piatum,ut ciuili motu Octauio consule, iterumq; Pompei & Cæsaris bello. In nostro uerò æuo circa uenesicium, quo Claudius Cæsar imperium reliquit Domitio Neroni, ac deinde principatu eius, assiduum propè ac sæuum. Referre arbitrantur, in quas partes sese iaculetur, aut cuius stellæ uires accipiat, quasq; similitudines reddat,& quibus in locis emicet. Tibiarum specie, musicæ arti portendere. Obscœnis autem moribus, in uerendis partibus signorum. Ingenijs & eruditioni,si triquetram figuram quadratámue paribus angulis ad aliquos perennium stellarum situs edant. Venena fundere,in capite septentrionalis austrinæ ue serpentis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo Romæ, admodum faustus diuo Augusto iudicatus ab ipso. qui incipiente eo,apparuit ludis quos faciebat Veneri genitrici,non multo post obitum patris Cæsaris, in collegio ab eo institu to. Namq; his uerbis id gaudium prodidit: Iis ipsis ludorum meorum diebus,sidus crinitum per septem dies in regione cæli,quę sub septemtrionibus est,conspectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei,clarumq; & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere significari uulgus credidit,Cæsaris animam inter deorum immortalium numina receptam: quo nomine id insigne simulachro capitis eius, quod mox in foro consecrauimus,adiectum est. Hæc ille in publicum,interiore gaudio sibi illum natum,seq; in eo nasci interpretatus est:&,si uerum fatemur,salutare id terris fuit. Sunt qui & hæc sidera perpetua esse credant,suoq; ambitu ire,sed non nisi relicta à sole cerni. Alij uerò,qui nasci humore fortuito,& ignea ui,ideoq; solui.

Hippar-

Hipparchus de ſideribus, per exempla hiſtorica, faces, lampades, trabes, bolides, & chaſma cæli. Cap. XXV

IDem Hipparchus, nunquam ſatis laudatus, ut quo nemo magis approbauerit cognationem cum homine ſiderum, animaſq; noſtras partem eſſe cęli, nouã ſtellam & aliam in æuo ſuo genitam deprehendit: eiuſq; motu, qua die fulſit, ad dubitationem eſt adductus, an ne hoc ſępius fieret, mouerẽturq; & eæ quas putamus affixas. Idemq; auſus, rem etiam deo improbam, annumerare poſteris ſtellas, ac ſidera ad normam expãgere, organis excogitatis, per quæ ſingularum loca atq; magnitudines ſignarent: ut facile diſcerni poſſet ex eo, non modo an obirent, naſcerentúrue, ſed an omnino aliqua tranſirent moueréntúrue: item an creſcerẽt minuerenturq;, cælo in hæreditate cunctis relicto, ſi quiſquam qui rationem eam caperet, inuentus eſſet. Emicant & faces, non niſi cùm decidunt uiſæ: qualis Germanico Cæſare gladiatorum ſpectaculum ædẽte, præter ora populi meridiano tranſcurrit. Duo genera earum: Lampades uocant planè faces: alterum bolidas, quale Mutinenſibus malis uiſum eſt. Diſtant, quòd faces ueſtigia longa faciũt, priore ardente parte: bolis uerò perpetua ardens, longiorem trahit limitem. Emicant & trabes ſimili modo, quas docos uocant: qualis cùm Lacedæmonij claſſe uicti, imperium Græciæ amiſere. Fit & cæli ipſius hiatus, quod uocant chaſma.

De cæli coloribus. Cap. XXVII

FIt & ſanguinea ſpecies, & (quo nihil terribilius mortalium timori eſt) incendium ad terras cadens inde, ſicut Olympiadis cẽteſimæ ſeptimæ anno tertio, cùm rex Philippus Græciam quateret. Atq; hæc ego ſtatis temporibus naturæ, ut cætera, arbitror exiſtere, non ut plericq; uarijs de cauſis, quas ingeniorũ acumen excogitat: quippe ingentiũ malorum fuere prænuncia. Sed ea accidiſſe, nõ quia hæc facta ſunt, arbitror: uerùm hæc ideo facta, quia incaſura erant illa. Raritate autem occultam eorum eſſe rationẽ, ideoq; non ſicut exortus ſupradictos defectuſq; & multa alia noſci.

De flamma cæli. Cap. XXVIII

CErnuntur & ſtellæ cum ſole totis diebus, plerunq; & circa ſolis orbem, ceu ſpecie coronæ: & uerſicolores circuli, qualiter Auguſto Cæſare in prima iuuenta urbem intrante, poſt obitum patris, ad nomen ingens capeſſendum.

De coronis cæleſtibus. Cap. XXIX

EXiſtunt eædem coronæ circa lunam, & circa nobilia aſtra, cælo quoq; inhærentia. Circa ſolem arcus apparuit L. Opimio, Q. Fabio coss. orbis L. Portio, M. Acilio.

De circulis repentinis. Cap. XXX

CIrculus rubri coloris L. Iunio, P. Rutilio coss. Fiũt prodigioſi & longiores ſolis defectus, qualis occiſo dictatore Cæſare, & Antoniano bello, totius penè anni pallore continuo.

Plures ſoles. Cap. XXXI

ET rurſus plures ſoles ſimul cernunt, nec ſupra ipſum nec infra, ſed ex obliquo, nunquã iuxta, nec cõtra terrã, nec noctu, ſed aut oriente aut occidente. Semel et meridie conſpecti in Boſphoro produnt, qui à matutino tempore durauerũt in occaſum. Trinos ſoles antiqui ſæpius uidere: ſicut Sp. Poſthumio, Q. Mutio: & Q. Marcio, M. Portio: & M. Antonio, P. Dolabella: & M. Lepido, L. Planco coss. Et noſtra ætas uidit diuo Claudio principe, cõſulatu eius, Cornelio Orfito collega. Plures ſimul q; tres uiſi, ad hoc æui nunq; produntur.

Plures lunæ. Cap. XXXII

LVnæ quoq; trinæ, ut Cn. Domitio, C. Fannio coss. apparuere: quos plericq; appellauerunt ſoles noctturnos.

Dierum lux nocte. Cap. XXXIIII

LVmen de cælo noctu uiſum eſt, C. Cæcilio, Cn. Papyrio coss. & ſæpe aliâs, ut diei ſpecies noctu luceret.

Clypei ardentes. Cap. XXXIIII

CLypeus ardens ab occaſu ad ortum ſcintillans tranſcurrit, ſolis occaſu L. Valerio, C. Mario Conſulibus.

Oſtentum

Ostentum cæli. Cap. XXXV

SCintillam èstella cadere, & augeri terrę appropinquantẽ: ac postq̃ lunæ magnitudine facta sit, illuxisse ceu nubilo diei: dein cùm in cælũ se reciperet, lampadẽ factam, semel unquã proditur, Cn. Octauio, C. Scribonio coss. Vidit hoc Licinius Syllanus proconsul cum comitatu suo.

De discursu stellarum. Cap. XXXVI

FLeri uidentur & discursus stellarum, nunquàm temerè, ut non ex ea parte truces uenti cooriantur. Existunt stellæ & in mari terrisq̃.

De stellis Castoribus. Cap. XXXVII

VIdi nocturnis militũ uigilijs, inhærere pilis pro uallo fulgorẽ effigie ea: & antennis nauigantiũ, alijsq̃ nauiũ partibus, ceu uocali quodã sono insistunt, ut uolucres sedẽ ex sede mutantes: graues cùm solitariæ uenere, mergentesq̃ nauigia: & si in carinæ ima deciderint, exurentes: geminæ aũt salutares, & prosperi cursus prænuntiæ, quarum aduentu fugari dirã illã ac minacẽ, appellatamq̃ Helenã, ferunt. Et ob id Polluci & Castori id numẽ assignant, eosq̃ in mari deos inuocãt. Hominũ quoq̃ capita uespertinis horis, magno pręsagio circumfulgent. Omnia incerta ratione, & in naturæ maiestate abdita.

De aere. Cap. XXXVIII

HActenus de ipso mũdo sideribusq̃. Nunc reliqua cęli memorabilia. Namq̃ & hoc cęlum appellauere maiores, quod alio nomine aera: omne quod inani simile, uitalẽ hunc spiritũ fundit. Infra lunã hæc sedes, multoq̃ inferior (ut animaduerto propemodũ constare) infinitũ ex superiore natura aeris, infinitũ & terreni halitus miscẽs, utraq̃ sorte confundit. Hinc nebula, tonitrua, & alia fulmina. Hinc grandines, pruinæ, imbres, procellæ, turbines. Hinc plurima mortaliũ mala, & rerũ naturæ pugna secũ. Terrena in cęlũ tendentia deprimit siderũ uis: eademq̃ quæ sponte nõ subeunt, ad se trahunt. Decidunt imbres, nebulæ subeunt, siccant amnes, ruunt grãdines, torrent radij, & terrã in medium undiq̃ impellunt. Iidem infracti resiliunt: & quæ potuere, auferunt secum. Vapor ex alto cadit, rursumq̃ in altũ redit. Venti ingruunt inanes, ijdemq̃ cum rapina remeãt. Tot animalium haustus spiritũ è sublimi trahit. at ille cõtrà nitit, tellusq̃, ut inani cælo spiritũ infundit. Sic ultro citro cõmeante natura, ut tormẽto aliquo, mundi celeritate discordia accendit. Nec stare pugnæ licet, sed assiduè rapta conuoluit, & circa terrã immenso rerũ quasi globo tendit, subinde per nubes cælum aliud obtexens. Ventorũ hoc regnũ. Itaq̃ præcipua eorũ natura ibi, & fermè reliquas cõplexa causas, quoniam & tonitruũ & fulminum iactus, horũ uiolentiæ plericq̃ assignant. Quin & ideo lapidibus pluere interim, quòd uento sint rapti, & multa similiter. Quamobrem plura simul dicenda sunt.

De statis tempestatibus. Cap. XXXIX

TEmpestatum rerumq̃ statas quasdam esse causas, quasdam uerò fortuitas, aut adhuc rationis incompertæ, manifestum est. Quis enim æstates & hyemes, quæq̃ in temporibus annua uice intelligunt, siderum motu fieri dubitet? Ergo ut solis natura temperãdo intelligitur anno, sic reliquorũ quoq̃ siderum propria est quibusq̃ uis, & ad suam cuiq̃ naturam fertilis. Alia sunt in liquorẽ soluti humoris fœcunda, alia concreti in pruinas, aut coacti in niues, aut glaciati in grandines: alia flatus, alia teporis, alia uaporis, alia roris, alia rigoris. Nec uerò hęc tanta debent existimari, quanta cernunt, cùm esse eorum nullum minus luna tam immensæ altitudinis ratio declaret. Igitur in suo quęq̃ motu naturam suam exercent, quod manifestũ Saturni maxime transitus imbribus faciunt. Nec meantiũ modò siderũ hęc uis est, sed multorũ etiã adhærentiũ cælo: quoties errantiũ accessu impulsa, aut cõiectu radiorũ extimulata sunt: qualiter in suculis sentimus accidere, quas Gręci ob id pluuio nomine hyadas appellãt. Quin & sua spõte quędã statisq̃ tẽporibus, ut hædorũ exortus. Arcturi uerò sidus nõ fermè sine procelloſa grãdine emergit.

De ui caniculæ. Cap. XL

NAm caniculæ exortu accendi solis uapores quis ignorat? cuius sideris effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruẽt maria exoriente eo, fluctuant in cellis uina, mo-

uentur

uentur ſtagna. Orygem appellat Ægyptus feram, quam in exortu eius contra ſtare & contueri tradit, ac uelut adorare, cum ſternuerit. Canes quidem toto eo ſpacio maxime in rabiem agi, non eſt dubium.

Sidera in alijs ſignorum partibus & temporibus aliâs influere. Cap. XLI

QVin partibus quoq; ſignorum quorundam ſua uis ineſt, ut autumnali æquinoctio, brumaq;, cum tempeſtatibus confici ſidus intelligimus. Nec imbribus tantum tempeſtatibusq;, ſed multis & corporũ & ruris experimẽtis. Afflant alij ſidere, alij cõmouentur ſtatis temporibus aluo, neruis, capite, mẽte. Olea, & populus alba, & ſalices, folia ſolſtitio circũagunt. Floret ipſo brumali die, ſuſpẽſa in tectis arentis herba pulegij, rumpuntur intentæ ſpiritu membranæ. Miretur hoc, qui nõ obſeruet quotidiano experimento, herbam unam, quæ uocatur heliotropium, abeuntem ſolem intueri ſemper, omnibusq; horis cum eo uerti, uel nubilo obumbrante. Iam quidem lunari poteſtate oſtrearum, conchyliorumq;, & concharũ omnium corpora augeri, ac rurſus minui. Quin & ſoricum fibras reſpondere numero lunæ, exquiſiuere diligentiores: minimumq; animal formicam ſentire uires ſideris, interlunio ſemper ceſſantem. Quo turpior hominii inſcitia eſt, fatenti præcipue iumentorũ quorundã in oculis morbos cum luna increſcere ac minui. Patrocinatur uaſtitas cæli immenſa, diſcreta altitudine in duo atq; LXX. ſigna. Hæ ſunt rerum aut animantiũ effigies, in quas digeſſere cælum periti. In his quidem mille ſexcentas annotauere ſtellas, inſignes uidelicet effectu, uiſuue. Exempli gratia, in cauda tauri ſeptem, quas appellauere Vergilias, in fronte ſuculas, Booten, qui ſequitur ſeptemtriones.

Imbrium, uentorum, & nubium cauſæ. Cap. XLII

EXtra has cauſas non negauerim exiſtere imbres uentosq;: quoniam humidam à terra, aliâs uero propter uapores fumidam, exhalare caliginem certum eſt. Nubesq; liquore egreſſo in ſublime, aut ex aere coacto in liquorem, gigni. Denſitas earũ corpusq; haud dubio coniectatur argumento cum ſolem obumbrent, perſpicuum aliâs etiam urinantibus in quamlibet profundam aquarum altitudinem.

De tonitruis & fulguribus. Cap. XLIII

IGitur nõ eam inficias, poſſe in has & ignes ſuperne ſtellarum decidere, quales ſereno ſæpe cernimus, quorũ ictu cõcuti aera uerũ eſt, quando & tela uibrata ſtridunt. Cum uero in nubem peruenerint, uaporem diſſonum gigni, ut candente ferro in aquam demerſo, & fumidum uorticem uolui. Hinc naſci procellas. Et ſi in nube luctetur flatus, aut uapor, tonitrua ædi: ſi erumpat ardens, fulmina: ſi longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nubem, illis perrumpi. Et eſſe tonitrua impactorum ignium plagas, ideoq; protinus coruſcare igneas nubium rimas. Poſſe & repulſu ſiderũ depreſſum, qui à terra meauerit, ſpiritum nube cohibitum tonare, natura ſtrangulante ſonitum dum rixetur, ædito fragore cum erumpat, ut in membrana ſpiritu intenta. Poſſe & attritu, dum in præceps feratur, illum, quiſquis eſt, ſpiritũ accendi. Poſſe & conflictu nubium elidi, ut duorum lapidum, ſcintillantibus fulgetris. Sed hæc omnia eſſe fortuita. Hinc bruta fulmina & uana, ut quæ nulla ueniant ratione naturæ. Iis percuti montes, ijs maria, omnesq; alios irritos iactus. Illa uero fatidica ex alto, ſtatisq; de cauſis, & ex ſuis uenire ſiderib. Simili modo uentos uel potius flatus, poſſe & ex arido ſiccoq; halitu terræ gigni non negauerim: poſſe & aquis aera expirantibus, qui neq; in nebulam denſetur, nec craſſeſcat in nubes: poſſe & ſolis impulſu agi: quoniam uentus nõ aliud intelligitur, quàm fluctus aeris: pluribusq; etiam modis. Namq; & è fluminibus ac niuibus, & è mari uidemus, & quidem tranquillo, & alios quos uocant altanos è terra conſurgere. Qui quidem cum è mari redeunt, tropæi uocantur: ſi pergunt, apogæi.

Qua ratione echo reddatur. Cap. XLIIII

MOntium uero flexus crebriq; uertices, & conflexa cubito, aut cõfracta in humeros iuga, concaui uallium ſinus, ſcindunt inæqualiter inde reſultantem aera: quæ cauſa etiam uoces multis in locis reciprocas facit.

De uentis iterum. Cap. XLV

SIne fine uentos generant iam quidam etiam ſpecus, qualis in Dalmatiæ ora, uaſto in præceps hiatu: in quem deiecto leui pondere, quamuis tranquillo die, turbini ſimilis emicat procella. Nomen loco eſt Senta. Quin & in Cyrenaica prouincia rupes quædam auſtro traditur ſacra, quam profanum ſit attrectari hominis manu, confeſtim auſtro uol uente harenas. In domibus etiam multis, manu facta incluſa opacitate conceptacula au ras ſuas habent, adeo cauſa non deeſt. Sed plurimum intereſt, flatus ſit, an uentus. Illos ſtatos atque perſpirantes, quos non tractus aliquis, uerùm terræ ſentiunt: qui non aura, non procella maris, ſed appellatione quoque ipſa uenti ſunt: qui ſiue aſsiduo mundi in citu, & contrario ſiderum occurſu naſcuntur, ſiue hic eſt ille generabilis rerum naturæ ſpiritus, huc illuc tanquam in utero aliquo uagus, ſiue diſparili errantium ſiderum ictu, radiorumq; multiformi iactu flagellatus aer, ſiue à ſuis ſideribus exeũt his propioribus, ſiue ab illis cælo affixis cadunt, palàm eſt illud quoq; legem naturę habere non ignotam, etiamſi nondum percognitam.

Naturæ & obſeruationes uentorum. Cap. XLVI

VIginti amplius autores Græci ueteres prodidere de his obſeruationes. Quo magis miror, orbe diſcordi, & in regna, hoc eſt in membra diuiſo, tot uiris curę fuiſſe tam ardua inuentu, inter bella præſertim & infida hoſpitia, piratis etiam omnium mortalium hoſtibus tranſitus fermè tenentibus: ut hodie quædam in ſuo quiſque tractu ex eorum commentarijs, qui nunquam eò acceſſere, uerius noſcat quàm indigenarũ ſcientia: nunc uero pace tam feſta, tam gaudente prouentu rerum artiumq; principe, omnino nihil ad diſci noua inquiſitione, imò ne ueterum quidem inuenta perdiſci. Non erant maiora prę mia in multos diſperſa fortunæ magnitudine, & iſta plures ſine præmio alio quàm po ſteros iuuandi eruerunt. Namq; mores hominum ſenuere, non fructus. Et immenſa mul titudo aperto quodcunq; eſt mari, hoſpitaliq; littorum omnium appulſu nauigat, ſed lu cri non ſcientiæ gratia. Nec reputat cæca mens & tantum auaritiæ intenta, idipſum ſcien tia poſſe tutius fieri. Quapropter ſcrupuloſius quàm inſtituto fortaſsis conueniat operi, tractabo uentos, tot milia nauigantium cernens.

Ventorum genera. Cap. XLVII

VEteres quatuor omnino ſeruauere, per totidem mundi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti ut mox iudicatum eſt ratione: ſecuta ætas octo addidit, ni mis ſubtili & conciſa: proximis inter utramq; media placuit, ad breuem ex numeroſa ad ditis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus: Ab oriente æquinoctiali ſubſola nus, ab oriente brumali uulturnus: illum apelioten, hunc eurum Græci appellant. A me ridie auſter, ab occaſu brumali africus, noton & liba nominant: Ab occaſu æquinoctia li fauonius, ab occaſu ſolſtitiali corus, zephyron & argeſten uocant: A ſeptemtrioni bus ſeptemtrio, interq; eum & exortum ſolſtitialem aquilo, aparctias dicti & boreas. Nu meroſior ratio quatuor his interiecerat, thraſciam, media regione inter ſeptemtrionem & occaſum ſolſtitialem: itemq; cæcian, media inter aquilonem & exortum æquinoctia lem: Ab ortu ſolſtitiali phœnician, media regione inter ortum brumalem & meridiem: Item inter liba & noton compoſitum ex utroque medium, inter meridiem & hybernum occidentem, libanoton. Nec finis: Alij quippe meſen nomine etiamnum addidere inter borean & cæcian, & inter eurum & noton euronoton. Sunt etiam quidam peculiares quibuſq; gentibus uenti, non ultra certum procedentes tractum: ut Athenienſibus ſci ron, paulum ab argeſte deflexus, reliquæ Græciæ ignotus. Aliubi elatior idem olympi as uocatur. Conſuetudo omnibus his nominibus argeſten intelligit: & cæcian aliqui uo cant helleſpontium, & eoſdem alibi aliter. Item in Narbonẽſi prouincia clariſsimus uen torum eſt circius, nec ulli uiolentia inferior, Oſtiam plerunq; recta Liguſtico mari perfe rens: idem non modo in reliquis partibus cæli ignotus, ſed ne Viẽnam quidem eiuſdem prouinciæ urbem attingens, paucis ante limitibus iugi modici occurſu tantus ille uento

rum

rum coercitus. Et auſtros in Ægyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifeſta lex naturæ, uentis etiam & tempore & fine dicto. Ver ergo aperit nauigantibus maria: cuius in principio, fauonij hybernum molliunt cælum, ſole aquarij uigeſimamquintam obtinente partem. Is dies ſextus eſt ante Februarias Idus. Competit fermè & hoc omnibus quos deinde ponam, per ſingulas intercalationes uno die anticipantibus, rurſumq; luſtro ſequenti ordinem ſeruantibus. Fauonium quidam ad ſeptimum Calend. Martij chelidoniam uocant, ab hirundinis uiſu: nonnulli uerò ornithian, uno & ſeptuageſimo die poſt brumam, ab aduẽtu auium, flantem per dies nouem. Fauonio contrarius eſt, quem ſubſolanum appellauimus. Datus eſt autem huic exortus Vergiliarum in totidem partibus tauri, ſex diebus ante Maias Idus, quod tempus auſtrinum eſt, huic uento ſeptemtrione contrario. Ardentiſsimo autem æſtatis tempore exoritur caniculæ ſidus, ſole primam partem leonis ingrediente: qui dies decimuſquintus ante Auguſtas Calen. eſt. Huius exortum diebus octo fermè aquilones antecedunt, quos prodromos appellant. Poſt biduum autem exortus, ijdem aquilones cõſtantius perflant diebus quadraginta, quos eteſias uocant. Molliri eis creditur ſolis uapor geminatus ardore ſideris: nec ulli uentorum magis ſtati ſunt. Poſt eos rurſus auſtri frequentes uſq; ad ſidus Arcturi, quod exoritur undecim diebus ante æquinoctium autumni. Cum hoc corus incipit. Corus autumnat: huic eſt contrarius uulturnus. Poſt id æquinoctium diebus ferè quatuor & quadraginta Vergiliarum occaſus hyemem inchoat: quod tempus in tertium Idus Nouembris incidere conſueuit: hoc eſt aquilonis hyberni, multumq; æſtiuo illi diſsimilis, cuius ex aduerſo eſt africus. Ante brumam autem ſeptem diebus, totidemq; poſtea, ſternitur mare halcyonum fœturæ: unde nomen hi dies traxere: reliquum tempus hyemat. Nec tamen fæuitia tempeſtatum concludit mare. Piratę primũ coegere mortis periculo in mortem ruere, & hyberna experiri maria: nunc idem hoc auaritia cogit. Ventorum frigidiſsimi ſunt quos à ſeptẽtrione diximus ſpirare, & uicinus his corus. ij & reliquos compeſcunt, & nubes abigunt. Humidi, africus, & præcipue auſter Italiæ. narrant & in Ponto cæcian in ſe trahere nubes. Sicci corus & uulturnus, præterquam deſinentes. Niuales aquilo & ſeptemtrio. Grandines ſeptentrio importat & corus. Æſtuoſus auſter. Tepidi uulturnus & fauonius. Iidem ſubſolano ſicciores: & in totũ omnes à ſeptentrione & occidente ſicciores, quàm à meridie & oriente. Saluberrimus autem omniũ aquilo: noxius auſter, et magis ſiccus, fortaſsis quia humidus frigidior eſt. Minus eſurire eo ſpirante creduntur animantes. Eteſiæ noctu deſinunt ferè, & à tertia diei hora oriuntur. In Hiſpania & Aſia ab oriente flatus eſt eorum, in Ponto ab aquilone, reliquis in partibus à meridie. Spirant autem & à bruma cùm uocantur ornithiæ, ſed leniores & paucis diebus. Permutant & duo naturam cum ſitu, auſter Africæ ſerenus, aquilo nubilus. Omnes uẽti uicibus ſuis ſpirant maiore ex parte, aut ut contrarius deſinenti incipiat. Cùm proximi cadentibus ſurgunt, à læuo latere in dextrum (ut ſol) ambiunt. De ratione eorũ menſtrua, quarta maxime luna decernit. Iiſdem autem uentis in contrarium nauigatur, prolatis pedibus, ut noctu plerunq; aduerſa uela concurrant. Auſtro maiores fluctus æduntˇ, quàm aquilone: quoniam ille infernus ex imo maris ſpirat, hic ſummo. Ideoq; poſt auſtros noxij præcipue terræmotus. Noctu auſter, interdiu aquilo uehementior. Et ab ortu flantes diuturniores ſunt ab occaſu flantibus. Septemtriones impari ferè deſinunt numero: quę obſeruatio & in alijs multis rerum naturæ partibus ualet. Mares itaq; exiſtimantur impari numero. Sol & auget, & comprimit flatus. Auget exoriens occidensq;, comprimit meridianus æſtiuis temporibus. Itaq; medio diei aut noctis plerunq; ſopiuntur, quia aut nimio frigore aut æſtu ſoluuntur. Et imbribus uenti ſopiuntur. Expectantur autem maxime, unde nubes diſcuſſæ adaperuere cælum. Omnium quidem (ſi libeat obſeruare minimos ambitus) redire eaſdem uices quadriennio exacto Eudoxus putat, nõ uentorum modo, uerùm & reliquarum tempeſtatum magna ex parte. Et eſt principium luſtri eius ſemper intercalari anno caniculæ ortu. De generalibus uentis hæc.

De repentinis flatibus. Cap. XLVIII

NVnc de repentinis flatibus, qui exhalante terra (ut dictum est) coorti, rursusq; dejecti, interim obducta nubium cute multiformes existunt. Vagi quippe & ruentes torrentiū modo, ut aliquibus placere ostendimus, tonitrua & fulgura ædunt. Maiore uerò illati pondere incursuq;, si latè siccā ruperint nubē, procellam gignunt, quæ uocatur à Græcis ecnephias. Sin uerò depresso sinu arctius rotati effregerint, sine igne, hoc est sine fulmine, uorticem faciunt, qui typhon uocatur, id est, uibrans ecnephias. Defert hic secū aliquid, abruptū è nube gelida conuoluens uersansq;, & ruinā suam illo pondere aggrauans, & locum ex loco mutans rapida uertigine: præcipua nauigantium pestis, non antennas modò, uerùm ipsa nauigia contorta frangens, tenui remedio aceti in adueniētem effusi, cui frigidissima est natura. Idem illisu ipso repercussus, correpta secū in cælum refert, sorbetq; in excelsum. Quod si maiore depressæ nubis eruperit specu, sed minus lato q; procella, nec sine fragore, turbinē uocant, proxima quæq; prosternentē. Idem ardentior accensusq; dum furit, prester uocatur, amburens contacta pariter & proterens.

Alia prodigiosa genera tempestatum. Cap. XLIX

NOn fit autem aquilonius typhon, nec niualis aut niue iacente ecnephias. Quod si simul rupit nubem, exarsitq; & ignem habuit, non postea cōcepit, fulmen est. Distat à prestere, quo flamma ab igne. Hic late funditur flatu, illud conglobatur impetu. Vortex aūt remeādo distat à turbine, & quo stridor à fragore. Procella latitudine ab utroq;, disiecta nube uerius quàm rupta. Fit & caligo beluę similis, nube dira nauigantibus. Vocatur & columna, cùm spissatus humor rigensq; ipse se sustinet. Ex eodem genere, & in longam ueluti fistulam nubes aquam trahit.

Quibus in terris fulmina non cadant. Cap. L

HYeme & æstate rara fulmina, cōtrarijs de causis, quoniā hyeme densatus aer nubiū crassiore corio spissat: omnisq; terrarū exhalatio rigens ac gelida, quicquid accipit ignei uaporis, extinguit. Quę ratio immunē Scythiā & circà rigentia à fulminū casu prę stat, & è diuerso nimius ardor Ægyptū. Siquidē calidi sicciq; halitus terrę, raras admodū tenuesq; & infirmas densantur in nubes. Vere autē & autumno crebriora fulmina, corruptis in utroq; tempore æstatis hyemisq; causis. Qua ratione crebra in Italia, quia mobilior aer mitiore hyeme & æstate nimbosa; semper quodāmodo uernat uel autumnat. Italiæ quoq; partibus ijs, quæ à septemtrione discedunt ad teporem, qualis est Vrbis & Campaniæ tractus, iuxtà hyeme & æstate fulgurat, quod non in alio situ.

Fulgurum genera & miracula. Cap. LI

FVlminum ipsorum plura genera traduntur. Quæ sicca ueniūt, non adurunt, sed dissipant. Quæ humida, nō urunt sed infuscant. Tertium est quod clarum uocant, mirificæ maxime naturæ, quo dolia exhauriuntur intactis operimentis, nulloq; alio uestigio relicto. Aurum & æs & argentū liquatur intus, sacculis ipsis nullo modo ambustis, ac ne confuso quidem signo ceræ. Marcia princeps Romanarū icta grauida, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud incommodum uixit. In Catilinianis prodigijs, Pompeiano ex municipio M. Herennius decurio sereno die fulmine ictus est.

De obseruationibus. Cap. LII

THuscorum literæ nouem deos emittere fulmina existimant, eaq; esse undecim genera rum. Iouem enim trina iaculari. Romani duo tantum ex ijs seruauere: diurna attribuentes Ioui, nocturna Summano, rariora sanè eadem de causa frigidioris cęli. Hetruria erumpere terra quoq; arbitratur, quæ infera appellat, brumali tempore facta, sæua maxime & execrabilia, cùm sint omnia quæ terrena existimant, non illa generalia, nec à sideribus uenientia, sed ex proxima atq; turbidiore natura. Argumentum euidens est, quòd omnia à superiore cælo decidentia obliquos habeant ictus: hæc autem quæ uocantur terrena, rectos. Sed quia ex propiore materia cadunt, ideo creduntur è terra exire, quoniam ex repulsu nulla uestigia ædant, cùm sit illa ratio non inferni ictus sed aduersi. à Saturni

ea ſidere proficiſci ſubtilius iſta cõſectati putant: ſicut cremantia, à Martis. Qualiter cùm Volſiniĳ oppidum Thuſcorum opulentiſsimum totum concrematum eſt fulmine. Vocant & familiaria in totam uitam fatidica, quæ prima fiunt familiam ſuam cuicp indepto. Cæterùm exiſtimant non ultra decem annos portendere priuata, præterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die. Publica non ultra triceſimum annum, præterquam in deductione oppidorum.

De fulminibus euocandis. Cap. LIII

EXtat annalium memoria, ſacris quibuſdã & precationibus uel cogi fulmina uel impetrari. Vetus fama Hetruriæ eſt, impetratum Volſinios urbem agris depopulatis ſubeunte monſtro, quod uocauere Voltam: euocatũ & à Porſena ſuo rege. Et ante eum à Numa ſæpius hoc factitatum, in primo annalium ſuorum tradit L. Piſo grauis autor: quod imitatũ parum rite Tullum Hoſtilium, ictum fulmine. Lucoſcp & aras, & ſacra habemus, intercp Statores, & Tonãtes, & Feretrios, Elicium quocp accepimus Iouem. Varia in hoc uitæ ſententia, & pro cuiuſcp animo. Imperari naturæ, audacis eſt credere: nec minus hebetis, beneficĳs abrogare uires: quando in fulgurum quocp interpretatione eò profecit ſcientia, ut uentura alia finito die præcinat: & an peremptura ſint fatũ, aut apertura potius alia fata quæ lateant, innumerabilibus in utroque publicis priuatiſcp experimentis. Quamobrem ſint iſta (ut rerum naturæ libuit) alĳs certa, alĳs dubia, alĳs probata, alĳs damnanda. Nos cætera quæ ſunt in hĭs memorabilia non omittemus.

Catholica fulgurum. Cap. LIIII

FVlgetrum prius cerni, cp tonitrum audiri (cùm ſimul fiant) certum eſt. Nec mirum, quoniam lux ſonitu uelocior. Ictum autem & ſonitum congruere, ita modulante natura. Sed ſonitum profecti eſſe fulminis: non illati, etiamnum ſpiritum ocyorem fulmine, ideo quati prius omne & afflari quàm percuti: nec quenquam tangi qui prior uiderit fulmen, aut tonitru audierit. Læua proſpera exiſtimantur, quoniã læua parte mundi ortus eſt. Nec tam aduentus ſpectatur quàm reditus, ſiue ab ictu reſiliat ignis, ſiue opere confecto aut igne conſumpto ſpiritus remeet. In ſedecim partes cælum in eo reſpectu diuiſere Thuſci. Prima eſt à ſeptemtrionibus ad æquinoctialem exortum: ſecunda ad meridiem, tertia ad æquinoctialem occaſum, quarta obtinet quod reliquũ eſt ab occaſu ad ſeptemtriones. Has iterum in quaternas diuiſere partes, ex quibus octo ab exortu ſiniſtras, totidem è contrario appellauere dextras. Ex his maxime diræ, quę ſeptemtrionẽ ab occaſu attingunt. Itacp perplurimũ refert, unde uenerint fulmina, & quò cõceſſerint. Optimum eſt, in exortiuas redire partes. Ideo cùm à prima cæli parte uenerint, & ad eandẽ conceſſerint, ſumma felicitas portenditur, quale Syllæ dictatori oſtentũ datum accepimus. Cætera ipſius mundi portione minus proſpera aut dira. Quædã fulgura enunciare nõ putant fas, nec audire, præterquam ſi hoſpiti indicentur aut parẽti. Magna huius obſeruationis uanitas, tacta Iunonis æde, Romæ deprehenſa eſt Scauro cõſule, qui mox princeps fuit. Noctu magis cp interdiu ſine tonitribus fulgurat. Vnum animal hominẽ non ſemper extinguit, cætera ilico: hunc uidelicet natura tribuente honorẽ, cùm tot beluæ uiribus præſtent. Omnia cõtrarias incubãt in partes: homo niſi conuertat in percuſſas non expirat. Superne icti cõcidunt. Vigilans ictus cõniuentibus oculis, dormiẽs patentibus reperit. Hominẽ ita exanimatũ cremari fas nõ eſt, condi terra religio tradit. Nullum animal, niſi exanimatũ, fulmine accenditur. Vulnera fulminatorum frigidiora reliquo corpore ſunt.

Quæ non feriantur fulmine. Cap. LV

EX ĳs quæ terra gignuntur, lauri fruticem non icit: nec unquam quinque altius pedibus deſcendit in terram. Ideo pauidi altiores ſpecus tutiſsimos putant: aut tabernacula è pellibus beluarum, quas uitulos appellant: quoniam hoc ſolum animal ex marinis non percutiat, ſicut nec è uolucribus aquilam, quæ ob hoc armiger huius teli fingitur. In Italia inter Tarracinam & ædem Feroniæ, turres bellicis temporibus deſiere fieri, nulla non earum fulmine diruta.

De prodigiosis pluuijs,lacte,sanguine,carne,ferro,lana,lateribus coctis. Cap. LVI

PRæter hæc inferiore cælo relatũ in monumenta est,lacte & sanguine pluisse M.Acilio,C.Porcio coss. & sæpe aliâs,sicut carne L.Volumnio, Seruio Sulpicio coss. exq; ea non perputruisse quod non diripuissent aues.Item ferro in Lucanis,anno anteq; M.Crassus à Parthis interemptus est,omnesq; cum eo Lucani milites,quorum magnus numerus in exercitu erat.effigies quæ pluerat,spongiarum ferè similis fuit: aruspices cauenda præmonuerunt superna uulnera. L.autem Paulo, C.Marcello coss. lana pluit circa castellum Carissanum , iuxta quod post annũ T.Annius Milo occisus est. Eodem causam dicente lateribus coctis pluisse,in eius anni acta relatum est.

De crepitu armorum & tubarum de cælo audito. Cap. LVII

ARmorum crepitus & tubæ sonitus auditos è cælo Cimbricis bellis accepimus , crebrosq; & prius & postea. Tertio uerò cõsulatu Marij ab Amerinis & Tudertibus spectata arma cælestia,ab ortu occasuq; inter se concurrẽtia,pulsis quæ ab occasu erant. Ipsum ardere cælũ,minime mirũ est,& sæpius uisum,maiore ui ignis nubibus correptis.

De lapidibus è cælo cadentibus. Cap. LVIII

CElebrant Græci Anaxagoram Clazomenium, olympiadis septuagesimæoctauę secundo anno,prædixisse cælestiũ literarũ scientia,quibus diebus saxum casurũ esset è sole.Idq; factũ interdiu in Thraciæ parte ad Ægos flumen:qui lapis etiam nunc ostenditur,magnitudine uehis,colore adusto,comete quoq; illis noctibus flagrante.Quod si quis prædictũ credat,simul fateatur necesse est , maioris miraculi diuinitatẽ Anaxagoræ fuisse:soluiq; rerum naturæ intellectum , & confundi omnia , si aut ipse sol lapis esse, aut unquam lapidem in eo fuisse credatur,decidere tamẽ crebro non erit dubium.In Abydi gymnasio ex ea causa colitur hodieq;,modicus quidem,sed quem in medio terrarũ casurum idem Anaxagoras prædixisse narratur. Colitur & Cassandriæ,quæ Potidæa uocitata est,ob id deducta.Ego ipse uidi in Vocontiorum agro paulo ante delatum.

De arcu cælesti. Cap. LIX

ARcus uocamus extra miraculũ frequẽtes,& extra ostentũ.nam ne pluuios quidem aut serenos dies,cũ fide portendũt.Manifestũ est,radiũ solis immissum cauæ nubi, repulsa acie in solẽ refringi,colorumq; uarietatẽ mixtura nubiũ,aeris,igniũq; fieri.Certe nisi sole aduerso nõ fiunt,nec unq; nisi dimidia circuli forma.nec noctu,quãuis Aristoteles prodat aliquãdo uisum:quod tamẽ fatetur idem nõ nisi quartadecima luna posse.Fiunt aũt hyeme,maxime ab æquinoctio autumnali die decrescente. Quo rursus crescente ab æquinoctio uerno,nõ existũt:nec circa solstitiũ longissimis diebus:bruma uerò,hoc est, breuissimis diebus,frequenter.Iidẽ sublimes humili sole,humilesq; sublimi, & minores occidente uel oriẽte,sed in latitudinẽ diffusi,meridie exiles,uerũ ambitus maioris.Æstate uerò per meridiẽ non cernunt:post autumni æquinoctiũ, quacunq; hora : nec unquã plures simul quàm duo.Cætera eiusdem naturæ non multis dubia esse uideo.

De grandine,niue,pruina,nebula,rore. Cap. LX

GRandinem conglaciato imbre gigni,& niuem eodem humore mollius coacto,pruinam aũt ex rore gelido.Per hyemẽ niues cadere nõ grãdines, ipsasq; grandines interdiu sæpius q; noctu,& multo celerius resolui q; niues . Nebulas nec æstate nec maximo frigore existere. Rores neq; gelu, neq; ardoribus, neq; uentis,nec nisi serena nocte. Gelando liquorem minui,solutaq; glacie non eundem inueniri modum.

De nubium imaginibus. Cap. LXI

VArietates colorũ figurarũq; in nubib.cerni , prout admixtus ignis superet aut uincatur.

De proprietatibus cæli in locis. Cap. LXII

PRæterea quasdam proprietates cæli quibusdã locis esse.Roscidas æstate Africæ noctes.In Italia Locris & in lacu Velino,nullo non die apparere arquus. Rhodi & Syracusis nunquam tanta nubila obduci,ut non aliqua hora sol cernatur,qualia aptius suis referentur locis.Hæc sint dicta de aere.

De

De natura terræ. Cap. LXIII

SEquitur terra, cui uni rerũ naturę partiũ, eximia propter merita, cognomẽ indidimus maternæ uenerationis. Sic hominũ illa, ut cælum dei: quę nos naſcẽtes excipit, natos alit, ſemelq; æditos ſuſtinet ſemper: nouiſsime complexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tum maxime ut mater operiẽs: nullo magis ſacramẽto, q̃ quo nos quoq; ſacros facit, etiã monumenta ac titulos gerens, nomenq; prorogãs noſtrum, & memoriã extendens contra breuitatẽ æui. Cuius numen ultimum iam nullis precamur irati graue: tanq; neſciamus hanc eſſe ſolam, quæ nunq; iraſcatur homini. Aquæ ſubeunt in imbres, rigeſcunt in grandines, tumeſcunt in fluctus, præcipitanť in torrẽtes: aer denſatur nubibus, furit procellis: at hæc benigna, mitis, indulgens, uſusq; mortalium ſemper ancilla, quæ coacta generat? quæ ſponte fundit? quos odores ſaporesq;? quos ſuccos? quos tactus? quos colores? q; bona fide creditũ fœnus reddit? quæ noſtri cauſa alit? Peſtifera enim animantia, uitali ſpiritu habente culpam, neceſſe eſt illi ſeminata excipere, & genita ſuſtinere. Sed in malis generantiũ noxa eſt. Illa ſerpentem homine percuſſo nõ amplius recipit, pœnasq; etiam inertium nomine exigit: illa medicas fundit herbas, & ſemper homini parturit. Quin & uenena, noſtri miſertam inſtituiſſe credi poteſt, ne in tædio uitæ diræ famis mors, terræ meritis alieniſsima, lenta nos coſumeret tabe, ne lacerũ corpus abrupta diſpergerẽt, ne laquei torqueret pœna præpoſtera, incluſo ſpiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quęſita morte, ſepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus ſcinderet corpus. Ita eſt, miſerta genuit id, cuius facillimo hauſtu, illibato corpore, & cum toto ſanguine extingueremur, nullo labore, ſitientibus ſimiles: qualiter defunctos, nõ uolucris, nõ fera attingeret: terræq; ſeruareť, qui ſibĳpſi periſſet. Et ut uerũ fateamur, terra nobis malorũ remediũ genuit, nos illud uitæ fecimus uenenum. Nos enim & ferro, quo carere nõ poſſumus, ſimili modo utimur. Nec tamẽ quereremur merito, etiamſi maleficĳ cauſa tuliſſet. Aduerſus unã quippe naturæ partẽ ingrati ſumus: quaſi non ad delicias quaſq;, nõ ad cõtumelias ſeruiat homini. In maria iaciť, aut ut freta admittamus erodiť aquis: ferro, ligno, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis: multoq; plus ut delicĳs, q̃ ut alimẽtis famuletur noſtris. Et tamen quæ ſumma patitur atq; extrema cute, tolerabilia uideanť. Penetramus in uiſcera, auri argẽtiq; uenas, & æris ac plumbi metalla fodientes, gẽmas etiã & quoſdam paruulos quęrimus lapides, ſcrobibus in profundũ actis. Viſcera eius extrahimus, ut digito geſtetur gẽma quam petimus. Quot manus atteruntť, ut unus niteat articulus? Si ulli eſſent inferi, iam profecto illos auaritiæ atq; luxuriæ cuniculi refodiſſent. Et miramur ſi eadẽ ad noxã genuit aliqua. Feræ enim credo cuſtodiũt illã, arcentq; ſacrilegas manus. Nónne inter ſerpẽtes fodimus, & uenas auri tractamus cum ueneni radicibus? Placatiore tamẽ dea ob hoc utimur, q̃ omnes hi opulẽtiæ exitus, ad ſcelera cędesq; & bella tendũt: quamq; ſanguine noſtro irrigamus, inſepultis oſsibus tegimus. Quibus tamen uelut exprobrato furore tandẽ ipſa ſe obducit, & ſcelera quoq; mortalium occultat. Inter crimina ingrati animi & hoc duxerim, quod naturam eius ignoramus.

De forma terræ. Cap. LXIIII

ESt aũt figura prima, de qua conſenſus iudicat. Orbem certe dicimus terræ, globũq; uerticibus includi fatemur. Neq; enim abſoluti orbis eſt forma, in tanta montiũ excelſitate, tanta camporũ planicie: ſed cuius amplexus, ſi capita linearum comprehendantur ambitu, figurã abſoluti orbis efficiat, id quod rerũ ipſa naturæ cogit ratio, nõ eiſdem cauſis quas attulimus in cælo. Namq; in illo caua in ſe conuexitas uergit, & cardini ſuo, hoc eſt terrę, undiq; incumbit. Hæc ut ſolida atq; cõferta, aſſurgit intumeſcẽti ſimilis, extraq; protenditur. Mundus in centrum uergit: at terra exit à centro, immenſum eius globum in formam orbis aſsidua circa eam mundi uolubilitate cogente.

De antipodibus an ſint, & aquæ rotunditate. Cap. LXV

INgens hic pugna literarum, contraq; uulgi, circumfundi terræ undiq; homines, conuerſisq; inter ſe pedibus ſtare, & cunctis ſimilem eſſe cæli uerticẽ, ſimili modo ex qua-

cunctꝫ parte mediam calcari: illo quærente cur non decidant contrà ſiti: tanquam non & ratio præſto ſit, ut nos non decidere mirẽtur illi. Interuenit ſentẽtia, quãuis indocili probabilis turbæ, inæquali globo, ut ſi ſit figura pineæ nucis, nihilominus terrã undiqꝫ incoli. Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriẽte ne pẽdere ipſam ac nõ cadere nobiſcũ, ceu ſpiritus uis mũdo præſertim incluſi, dubia ſit: aut poſsit cadere, natura repugnante, & quò cadat negãte. Nam ſicut igniũ ſedes nõ eſt niſi in ignibus, aquarũ niſi in aquis, ſpiritus niſi in ſpiritu: ita terrę, arcentibus cunctis, niſi in ſe locus nõ eſt. Globũ tamẽ effici mirũ eſt, in tanta planicie maris cãporumꝫ. Cui ſententiæ adeſt Dicæarchus uir in primis eruditus, regũ cura permẽſus mõtes, ex quibus altiſsimũ prodidit Pelion, M. ccl. paſſ. ratione perpendiculi, nullam eſſe eam portionẽ uniuerſę rotunditatis colligẽs. Mihi incerta hęc uideri cõiectatio, haud ignaro quoſdam alpiũ uertices, longo tractu, nec breuiore L. milibus paſſuũ aſſurgere. Sed uulgo maxima hæc pugna eſt, ſi coactam in uerticẽ aquarum quoqꝫ figurã credere cogat. Atqui non aliud in rerũ natura aſpectu manifeſtius. Namqꝫ & dependentes ubiqꝫ guttæ paruis globant orbibus: & pulueri illatæ frondiumꝫ lanugini impoſitæ, abſoluta rotũditate cernunt: & in poculis repletis media maxime tumẽt. Quæ propter ſubtilitatẽ humoris, mollitiamꝫ in ſe reſidentẽ, ratione facilius qꝫ uiſu deprehendunt. Idꝫ etiã magis mirum, in poculis repletis, addito humore minimo circumfluere quod ſuperſit: cõtrà euenire põderibus additis ad uicenos ſæpe denarios: ſcilicet quia intus recepta liquorẽ in uerticẽ attollant, at cumulo eminẽte infuſa dilabant. Eadem eſt cauſa, propter quam è nauibus terra nõ cernat, è nauiũ malis conſpicua: ac procul recedente nauigio, ſi quid quod fulgeat religet in mali cacumine, paulatim deſcendere uideatur, & poſtremo occultet. Deniqꝫ oceanus, quẽ fatemur ultimũ, quanã alia figura cohæreret atqꝫ non decideret, nullo ultra margine includente? Ipſum id ad miraculũ redit, quonam modo etiã ſi globet, extremũ non decidat mare. Contra quod, ut ſint plana maria, & qua uident figura, non poſſe id accidere magno ſuo gaudio magnaꝫ gloria inuentores Græci ſubtilitate geometrica docẽt. Namqꝫ cùm è ſublimi in inferiora aquæ ferantur, & ſit hæc natura earũ confeſſa, nec quiſquã dubitet in littore ullo acceſsiſſe eas, quò lõgiſsime deuexitas paſſa ſit, procul dubio apparere, quo quid humilius ſit, propius centro eſſe terræ: omnesꝫ lineas quæ emittant ex eo ad proximas aquas, breuiores fieri, qꝫ quæ ad extremũ mare à primis aquis. Ergo totas omniqꝫ ex parte aquas uergere in centrũ: ideoqꝫ nõ decidere, quoniã in interiora nitant. Quod ita formaſſe artifex natura credi debet: ut cùm terra arida & ſicca conſtare per ſe ac ſine humore non poſſet, nec rurſus ſtare aqua niſi ſuſtinente terra, mutuo implexu iungerent: hac ſinus pandente, illa uerò permeante totã, intrà, extrà, ſuprà, uenis ut uinculis diſcurrentibus, atqꝫ etiam in ſummis iugis erumpente: quò ſpiritu acta, & terræ pondere expreſſa, ſiphonũ modo emicat: tantumqꝫ à periculo decidendi abeſt, ut in ſumma quæque & altiſsima exiliat. Qua ratione manifeſtum eſt, quare tot fluminum quotidiano acceſſu maria non creſcant.

Quomodo aqua ſit terræ innexa. Cap. LXVI

ESt igitur in toto ſuo globo tellus medio ambitu præcincta circumfluo mari. Nec argumentis hoc inueſtigandum, ſed iam experimentis cognitum.

De nauigatione maris & fluminum. Cap. LXVII

A Gadibus columnisqꝫ Herculis, Hiſpaniæ & Galliarũ circuitu, totus hodie nauigatur occidens. Septẽtrionalis uerò oceanus, maiore ex parte nauigatus eſt, auſpicijs diui Auguſti Germaniã claſſe circumuecta ad Cimbrorũ promontoriũ: & inde immenſo mari proſpecto, aut fama cognito, ad Scythicã plagam, & humore nimio rigẽtia. Propter quod minime ueriſimile eſt illic maria deficere, ubi uis humoris ſuperet. Iuxta uerò ab ortu ex Indico mari, ſub eodem ſidere pars tota uergens in Caſpiũ mare, pernauigata eſt Macedonum armis, Seleuco atqꝫ Antiocho regnantibus, qui & Seleucida atqꝫ Antiochida ab ipſis appellari uoluere. Circa Caſpiũ quoqꝫ multa oceani littora explorata, paruoqꝫ breuius qꝫ totus hinc aut illinc ſeptemtrio eremigatus. Vt tamen coniecturæ lo-

cum

cum ſic quoq; nõ relinquat,ingens argumentum paludis Mæoticæ, ſiue ea illius oceani ſinus eſt,ut multos aduerto credidiſſe, ſiue anguſto diſcreti ſitu reſtagnatio. Alio latere Gadium,ab eodem occidente,magna pars meridiani ſinus ambitu Mauritaniæ nauigatur hodie.Maiorem quidem eius partem,& orientis,uictoriæ magni Alexandri luſtrauere,uſq; in Arabicum ſinum.In quo res gerente C.Cęſare Auguſti filio,ſigna nauiũ ex Hiſpanienſibus naufragijs feruntur agnita.Et Hanno Carthaginis potentia florente,circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ,nauigationem eam prodidit ſcripto: ſicut ad extera Europæ noſcenda miſſus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius autor eſt,Eudoxũ quendam ſua ætate,cùm Lathyrum regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum,Gades uſq; peruectum:multoq; ante eum Cælius Antipater,uidiſſe ſe qui nauigaſſet ex Hiſpania in Æthiopiã cõmercij gratia. Idem Nepos de ſeptemtrionali circuitu tradit,Q.Metello Celeri,C.Afranij in conſulatu collegæ,ſed tum Gallię proconſuli,Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India commercij cauſa nauigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti.Sic maria circumfuſa undiq; diuiduo globo,partem orbis auferunt nobis:nec inde huc,nec hinc illò peruio tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium uanitati,poſcere uidetur, ut totum hoc quicquid eſt, in quo ſingulis nihil ſatis eſt,ceu ſubiectum oculis,quantum ſit oſtendam.

Quæ portio terræ habitetur. Cap. LXVIII

IAm primum in dimidio computari uidetur, tanquam nulla portio ipſi decidatur oceano:qui toto circumdatus medio,& omnes cæteras fundens recipienſq; aquas,& quicquid exit in nubes,ac ſidera ipſa tot & tantæ magnitudinis paſcens, quo tandem amplitudinis ſpatio credetur habitare? Improba & infinita debet eſſe tam uaſtæ molis poſſeſſio.Adde quòd ex relicto plus abſtulit cælum. Nam cùm ſint eius quinque partes,quas uocant zonas,infeſto rigore & æterno gelu premitur omne,quicquid eſt ſubiectũ duabus extremis utrinq; circa uertices,hunc qui ſeptentrio uocatur, eumq; qui aduerſus illi auſtrinus appellatur.Perpetua caligo utrobiq;,& alieno molliorũ ſiderum aſpectu,maligna ac pruina tantũ albicãs lux.Media uerò terrarum,qua ſolis orbita eſt,exuſta flammis & cremata,cominus uapore torretur. Circà duæ tantum inter exuſtam & rigentes, temperãtur:eæq; ipſæ inter ſe non peruiæ,propter incendiũ ſideris.Ita terræ tres partes abſtulit cælum: Oceani rapina in incerto eſt. Sed & relicta nobis una portio haud ſcio an etiam in maiore damno ſit. Idem ſiquidem oceanus infuſus in multos(ut dicemus)ſinus,adeò uicino acceſſu interna maria allatrat,ut centũ xv. milibus paſſuũ Arabicus ſinus diſtet ab Ægyptio mari:Caſpius uerò ccclxxv.milibus à Pontico. Idem interfuſus intrat per tot maria,quibus Africam,Europam,Aſiam diſpeſcit.Quantum terrarũ occupet,computeť etiam nunc menſura tot fluminũ,tantarũ paludium.Addantur et lacus & ſtagna:iam elata in cælum,& ardua aſpectu quoq; iuga:iam ſyluæ uallesq; prærupte,& ſolitudines, & mille cauſis deſerta detrahanť.Hę tot portiones terrę,imò uerò,ut plures tradidere,mundi punctus (neq; enim eſt aliud terra in uniuerſo) hæc eſt materia gloriæ noſtræ,hęc ſedes:hic honores gerimus,hic exercemus imperia,hic opes cupimus,hic tumultuatur humanũ genus,hic inſtauramus bella etiam ciuilia, mutuisq; cædibus laxiorem facimus terram.Et ut publicos gentiũ furores tranſeam, hęc in qua cõterminos pellimus,furtoq; uicini ceſpitem noſtro ſolo affodimus,ut qui latiſsime rura metatus fuerit, ultraq; fines exegerit accolas,quota terrarum parte gaudeat? uel cùm ad menſuram auaritiæ ſuæ propagauerit,quam tandem portionem eius defunctus obtineat?

Mediam eſſe mundi terram. Cap. LXIX.

MEdiam eſſe mundi totius haud dubijs conſtat argumentis, ſed clariſsime æquinoctij paribus horis.Nam niſi in medio eſſet,æquales dies noctesq; haberi non poſſe deprehenderunt & dioptræ,quæ uel maxime id confirmãt: cùm æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occaſusq; cernatur, & ſolſtitialis exortus per ſuam lineam, brumalisq; occaſus.Quæ accidere nullo modo poſſent,niſi in centro ſita eſſet.

De

De ſiderum ortus inæqualitate,& de eclipſi,& ubi,& quare. Cap. LXX

TRes autem circuli ſupradictis zonis implexi,inæqualitates temporum diſtinguunt: Solſtitialis à parte ſigniferi excelſiſsima nobis, ad ſeptemtrionalem plagam uerſus, contrácq; ad alium polum brumalis,item medio ambitu ſigniferi orbis incedens æquinoctialis.Reliquorũ,quæ miramur, cauſa in ipſius terrę figura eſt,quam globo ſimilem,& cum ea aquas,ijſdem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubie, ut nobis ſeptemtrionalis plagæ ſidera nunc̃q; occidant, contràmeridianæ nunc̃q; oriantur: rurſusq; hæc illis non cernantur,attollente ſe contra medios uiſus terrarũ globo. Septemtriones non cernit Troglodytice & confinis Ægyptus:nec Canopum Italia, & quem uocant Berenices crinem,item quem ſub diuo Auguſto cognominauere Cæſaris thronon,inſignes ibi ſtellas: adeoq; manifeſto aſſurgens faſtigiũ curuat̃, ut Canopus quartam ferè partem ſigni unius ſupra terrã eminere Alexandriæ intuẽtibus uideatur: eadem à Rhodo terram quodãmodo ipſam ſtringere:in Ponto omnino nõ cernat̃, ubi maxime ſublimis ſeptemtrio.Idem à Rhodo abſcondit̃, magisq; Alexandriæ: in Arabia Nouembri menſe prima uigilia occultus,ſecũda ſe oſtendit:in Meroe ſolſtitio ueſperi pauliſper apparet, paucisq; ante exortum Arcturi diebus pariter cum die cernitur. Nauigantiũ hæc maxime curſus deprehendũt,in alia aduerſo,in alia prono mari,ſubitoq; conſpicuis, atq; ut è freto emergentibus,quæ in anfractu pilæ latuere,ſideribus. Neq; enim (ut dixere aliqui) mundus hoc polo excelſiore ſe attollit:aut undiq; cernerent̃ hæc ſidera,uerũ hęc eadem quibuſq; proximis ſublimiora credunt̃,eademq; demerſa longinquis, utq; nunc ſublimis in deiectu poſitis uidetur hic uertex:ſic in illam terræ deuexitatem tranſgreſsis,illa ſe attollunt, reſidentibus quæ hic excelſa fuerant,quod niſi in figura pilæ accidere non poſſet.Ideoq; defectus ſolis ac lunæ ueſpertinos orientis incolæ non ſentiunt, nec matutinos ad occaſum habitantes:meridianos uerò ſæpius.Nobili apud Arbela magni Alexãdri uictoria, luna defeciſſe noctis ſecunda hora prodita eſt:eademq; in Sicilia exoriens.Solis defectũ, Vipſanio & Fonteio coss. qui fuere ante paucos annos,factum pridie Calendas Maias,Campania hora diei inter ſeptimam & octauam ſenſit: Corbulo dux in Armenia inter horam diei decimam & undecimam prodidit uiſum, circuitu globi alia alijs detegẽte & occultante.Quod ſi plana eſſet terra,ſimul omnia apparerent cunctis,noctesq; nõ fierent inæquales:nec aliâs quàm in medio ſitis paria duodecim horarum interualla cernerentur,quæ nunc in omni parte ſimili modo congruunt.

Quæ ratio diurnæ lucis in terris. Cap. LXXI

IDeo nec nox diesq; quęuis eadem toto orbe ſimul eſt, oppoſitu globi noctem autambitu diem afferente.Multis hoc cognitũ experimentis. In Africa Hiſpaniaq; turrium Annibalis:in Aſia uerò propter piraticos terrores,ſimili ſpecularũ præſidio excitato: in quis prænunciatiuos ignes ſexta hora diei accenſos,ſępe compertũ eſt,tertia noctis à tergo ultimis uiſos.Eiuſdem Alexandri curſor Philonides, ex Sicyone Elin mille & ducenta ſtadia nouem diei confecit horis:indeq; quamuis decliui itinere,tertia noctis hora remenſus eſt ſæpius.Cauſa,quod eunti cum ſole iter erat, eundem remeans obuiũ contrario præteruertebat occurſu. Qua de cauſa ad occaſum nauigantes,quamuis breuiſsimo die,uincunt ſpatia nocturnæ nauigationis,ut ſolem ipſum comitantes.

Gnomica de eadem re,& horologio primo. Cap. LXXII

VAſaq; horoſcopa non ubiq; eidem ſunt uſui,in trecenis ſtadijs,aut ut longiſsime in quingenis,mutantib.ſemet umbris.Solis itaq; umbilici(quẽ gnomonẽ appellant) umbra,in Ægypto meridiano tẽpore,æquinoctij die, paulo plus q̃ dimidiã gnomonis menſurã efficit.In urbe Roma nona pars gnomonis deeſt umbrę.In oppido Ancona ſupereſt quinta trigeſima.In parte Italię quæ Venetia appellat̃, eiſdẽ horis umbra gnomoni par fit. Vbi & quando nullæ umbræ. Cap. LXXIII

SImili modo tradunt in Syene oppido,quod eſt ſupra Alexandriã quinq; milibus ſtadiorum,ſolſtitij die medio nullam umbram iaci:puteumq; eius experimenti gratia factum

ctum,totum illuminari. Ex quo apparere tum ſolem illi loco ſupra uerticem eſſe: quod & in India ſupra flumen Hypaſin fieri tempore eodem Oneſicritus ſcripſit. Conſtatq; in Berenice urbe Troglodytarum,& inde ſtadijs quatuor milibus dccc.xx.in eadem gente Ptolemaide oppido, quod in margine rubri maris ad primos elephantorum uenatus conditum eſt,hoc idem ante ſolſtitium quadragenis quinis diebus, totidemq; poſtea fieri,& per eos nonaginta dies in meridiē umbras iaci. Rurſus in Meroe inſula, quæ eſt caput gentis Æthiopū,& quinq; milibus ſtadiorū à Syene in amne Nilo habitaſ,bis anno abſumi umbras, ſole duodeuiceſimam tauri partem, & quartamdecimā leonis obtinēte. In Indiæ gente Oretum,mons eſt Maleus nomine, iuxta quem umbræ æſtate in auſtrū, hyeme in ſeptemtrionem iaciūtur. Quindecim tantum noctibus ibi apparet ſeptemtrio. In eadem India Patales celeberrimo portu, ſol dexter oritur, umbræ in meridiem cadūt. Septemtrionem ibi Alexandro morante annotatum, prima tantum noctis parte aſpici. Oneſicritus dux eius ſcripſit,quibus in locis Indię umbræ non ſint, ſeptemtrionem non conſpici,& ea loca appellari Aſcia,nec horas dinumerari ibi.

Vbi bis anno umbræ,& ubi in contrarium. Cap. LXXIIII

AT in tota Troglodytice,umbras bis quadragintaquinq; diebus in anno Eratoſthenes in contrarium cadere prodidit.

Vbi longiſsimus dies,& ubi breuiſsimus. Cap. LXXV

SIc fit, ut uario lucis incremento,in Meroe longiſsimus dies duodecim horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat, Alexandriæ uerò quatuordecim horas. In Italia quindecim. In Britannia ſeptemdecim, ubi æſtate lucidæ noctes haud dubie repromittunt id, quod cogit ratio credi: ſolſtitij diebus accedente ſole propius uerticem mundi, anguſto lucis ambitu, ſubiecta terræ continuos dies habere ſenis menſibus,noctesq; è diuerſo ad brumam remoto. Quod fieri in inſula Thule Pytheas Maſſilienſis ſcripſit,ſex dierū nauigatione in ſeptemtrionē à Britannia diſtante: quidā uerò & in Mona,quæ diſtat à Camaloduno Britanniæ oppido circiter ducentis milibus,affirmant.

Item de horologio. Cap. LXXVI

VMbrarum hanc rationem,& quam uocant gnomonicen,inuenit Anaximenes Mileſius,Anaximandri(de quo diximus)diſcipulus: primusq; horologium quod appellant ſciotericon,Lacedæmone oſtendit.

Quomodo dies obſeruentur. Cap. LXXVII

IPſum diem alij aliter obſeruauere. Babylonij inter duos ſolis exortus: Athenienſes inter duos occaſus: Vmbri à meridie in meridiem: uulgus omne à luce ad tenebras: Sacerdotes Romani, & qui diem diffiniere ciuilem, item Ægyptij & Hipparchus, à media nocte in mediam. Minora autem interualla eſſe lucis inter ortus ſolis iuxta ſolſtitia, quàm æquinoctia apparet, quia poſitio ſigniferi circa media ſui obliquior eſt, iuxta ſolſtitium uerò rectior.

Differentiæ gentium ratio. Cap. LXXVIII

COntexenda ſunt his cæleſtibus nexa cauſis. Namque Æthiopas uicini ſideris uapore torreri,aduſtisq; ſimiles gigni, barba & capillo uibrato,non eſt dubiū. Et aduerſa plaga mūdi atq; glaciali,candida cute eſſe gentes,flauis promiſſas crinibus: truces uerò ex cæli rigore has & illas mobilitates habentes. Ipſoq; crurum argumento, illis in ſupera ſuccū reuocari,natura uaporis: his in inferas partes depelli,humore deciduo. Hic graues feras,illic uarias effigies animaliū prouenire,et maxime alitū,et in multas figuras gigni uolucres. Corporū autem proceritatem utrobiq;,illic igniū niſu, hic humoris alimēto. Medio uerò terræ ſalubris utrinq; mixtura,fertilis ad omnia tractus,modicus corporū habitus. Magna & in colore temperies. Ritus molles,ſenſus liquidus, ingenia fœcunda, totiusq; naturæ capacia. Iiſdem imperia,quæ nunq; extimis gētibus fuerint: ſicut ne illæ quidem his paruerint auulſæ,ac pro immanitate naturæ urgentis illas ſolitariæ.

De

De motu terræ. Cap. LXXIX

BAbyloniorum placita motus terræ, hiatusq́; & cætera omnia, ui ſiderum exiſtimãt fieri, ſed illorum trium quibus fulmina aſsignãt: fieri autem, meantium cùm ſole aut congruentium, & maxime circa quadrata mundi. Præclara quædam eſſe & immortalis in eo (ſi credimus) diuinitas perhibetur, Anaximandro Mileſio phyſico: quem ferunt Lacedæmonijs prædixiſſe, ut urbem ac tecta cuſtodirent: inſtare enim motum terræ: cùm & urbs tota eorũ corruit, & Taygeti montis magna pars ad formã puppis eminẽs abrupta, cladem inſuper eam ruina preſsit. Perhibetur & Pherecydis Pythagoræ doctoris aſsidua coniectatio, ſed & illa diuina: Hauſtu aquæ è puteo præſenſiſſe, ac prædixiſſe ibi terræ motum. Quæ ſi uera ſunt, quantum à deo tandem uideri poſſunt tales diſtare, dum uiuant? Et hæc quidem arbitrio cuiuſq́; exiſtimanda relinquantur, uentos in cauſa eſſe nõ dubium reor. Neq́; enim unquam intremiſcunt terræ, niſi ſopito mari: cæloq́; adeo tranquillo, ut uolatus auium non pendeant, ſubtracto omni ſpiritu qui uehit: nec unquam niſi poſt uentos, condito ſcilicet in uenas & cauernas occultas flatu. Neq́; aliud eſt in terra tremor, quàm in nube tonitruum. Nec hiatus aliud quàm cum fulmen erumpit, incluſo ſpiritu luctante, & ad libertatem exire nitente.

De terræ hiatibus. Cap. LXXX

VArie itaque quatitur, & mira æduntur opera, alibi proſtratis mœnibus, alibi hiatu profundo hauſtis, alibi egeſtis molibus, alibi emiſsis amnibus, nõnunquam etiam ignibus calidisue fontibus, alibi auerſo fluminũ curſu. Præcedit uerò comitaturq́; terribilis ſonus, aliâs murmur ſimilis mugitibus, aut clamori humano, armorúmue pulſantium fragori, pro qualitate materię excipientis, formaq́; uel cauernarum uel cuniculi per quem meat, exilius graſſante in anguſto, eodem rauco in recuruis reſultante, in duris fremente, in humidis fluctuante & ſtagnantibus: item fremente contra ſolida. Itaq́; & ſine motu ſæpe æditur ſonus. Nec ſimplici modo quatitur unquam, ſed tremit uibratq́;. Hiatus uerò aliâs remanet, oſtendens quæ ſorbuit, aliâs occultat ore compreſſo: rurſusq́; ita inducto ſolo, ut nulla ueſtigia extẽt, urbibus plerunq́; deuoratis, agrorumq́; tractu hauſto. Maritima autem maxime quatiuntur. Nec montoſa tali malo carent. Exploratum eſt mihi Alpes Apenninumq́; ſæpius tremuiſſe. Et autumno ac uere terræ crebrius mouentur, ſicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ & Ægyptus minime quatiuntur, quoniam hic æſtatis cauſa obſtat, illic hyemis. Item noctu ſæpius quàm interdiu. Maximi autem motus exiſtũt matutini ueſpertiniq́;: ſed propinqua luce crebri. Interdiu autem circa meridiem fiunt, & ſolis lunæq́; defectu, quoniam tempeſtates tunc ſopiuntur. Præcipue uerò cùm ſequitur imbrem æſtus, imbrésue æſtum.

Signa motus futuri. Cap. LXXXI

NAuigantes quoq́; ſentiũt nõn dubia coniectura, ſine flatu intumeſcente fluctu ſubito, aut quatiente icti. Intremunt uerò & in nauibus poſita, æque q̃ in ædificijs, crepituq́; prænunciant. Quin & uolucres non impauidæ ſedent. Eſt & in cælo ſignũ, præceditq́; motu futuro, aut interdiu, aut paulo poſt occaſum ſereno, ceu tenuis linea nubis in longum porrectæ ſpatium. Eſt & in puteis turbidior aqua, nec ſine odoris tædio.

Auxilia contra motus futuros. Cap. LXXXII

SIcut in ijſdem eſt remedium, quale & crebri ſpecus præbent. Præconceptũ enim ſpiritum exhalant, quod in certis notatur oppidis, quæ minus quatiunt̃, crebris ad eluuiem cuniculis cauata. Multoq́; ſunt tutiora in ijſdem illis quæ pendent, ſicut Neapoli in Italia intelligit̃: parte eius quæ ſolida eſt, ad tales caſus obnoxia. Tutiſsimi ſunt ędificiorũ fornices, anguli quoq́; parietũ, poſtesq́; alterno pulſu renitẽtes. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiunt̃. Magna differentia eſt & in ipſo genere motus, pluribus ſiquidem modis quatitur. Tutiſsimũ eſt, cùm uibrat criſpante ædificiorũ crepitu, & cùm intumeſcit aſſurgens, alternoq́; motu reſidet: innoxiũ & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietãt, quoniam alter motus alteri renitit̃. Vndantis inclinatio, & fluctus more

quædam

quædam uolutatio infesta est:aut cùm in unam partẽ totus se motus impellit. Desinunt autem tremores,cùm uentus emersit:sin uerò durauere,nõ ante quadraginta dies sistun tur:plerunq; & tardius,utpote cùm quidam annuo & bienni spatio durauerint.

Portenta terrarum semel uisa. Cap. LXXXIII

FActum est semel,quod equidem in Hetruscæ disciplinæ uoluminibus inueni, ingẽs terrarum portentum L.Marcio,Sex.Iulio coss. in agro Mutinensi. Namq; mon tes duo inter se concurrerunt,crepitu maximo assultantes recedentesq;, inter eos flam ma fumoq;q in cælum exeunte interdiu, spectante è uia Æmylia magna equitum Roma norum,familiarumq; & uiatorum multitudine.Eo concursu uillæ omnes elisæ,animalia permulta quæ intra fuerant exanimata sunt,anno ante sociale bellum:quod haud scio an funestius ipsi terræ Italiæ fuerit,quàm ciuilia. Non minus mirum ostentum & nostra co gnouit ætas,anno Neronis principis supremo,sicut in rebus eius exposuimus,pratis o leisq; intercedente uia publica in contrarias sedes transgressis,in agro Marrucino,præ diis Vectij Marcelli equitis Romani,res Neronis procurantis.

Miracula terræmotus. Cap. LXXXIIII

FIunt simul cũ terræmotu & inundationes maris,eodẽ uidelicet spiritu infusi, aut resi dentis sinu recepti. Maximus terræ memoria mortaliũ extitit motus, Tiberij Cæsa ris principatu,xij.urbibus Asiæ una nocte prostratis. Creberrimus Punico bello, intrà eundem annũ septies atq; quinquagies nunciatus Romam. Quo quidem anno ad Tra symenum lacum dimicantes,maximũ motum neq; Pœni sensere,nec Romani.Nec uero simplex malum,aut in ipso tantum motu periculum est,sed par aut maius ostentũ.Nun quam urbs Roma tremuit,ut non futuri euentus alicuius id prænuncium esset.

Quibus locis maria recesserint. Cap. LXXXV

EAdem nascentiũ causa terrarũ est,cùm idẽ ille spiritus attollendo potẽs solo,nõ ua luit erumpere.Nascunt enim nec fluminũ tantũ inuectu, sicut Echinades insulæ ab Acheloo amne cõgestæ,maioq; pars Ægypti à Nilo, in quam à Pharo insula noctis & diei cursum fuisse Homero credimus:sed & recessu maris, sicut eidẽ de Circeijs:quod ac cidisse & in Ambraciæ portu decẽ miliũ passuũ interuallo, & Athenien siũ quinq; miliũ ad Piræũ memorat. Et Ephesi,ubi quondã ædem Dianę alluebat. Herodoto quidẽ si cre dimus,mare fuit supra Memphim usq; ad Æthiopum montes: itemq; à planis Arabiæ. Mare & circa Ilium,& tota Teuthrania,quaq; campos intulerit Mæander.

Ratio insularum enascentium. Cap. LXXXVI

NAscuntur & alio modo terræ,ac repente in aliquo mari emergunt,uelut paria secũ faciente natura,quæq; hauserit hiatus,alio loco reddente.

Quæ & quibus temporibus enatæ sunt. Cap. LXXXVII

CLaræ iampridem insulæ,Delos & Rhodos,memoriæ produnt enatę.Postea mino res,ultra Melon Anaphe,inter Lemnum & Hellespontũ, Nea: inter Lebedum & Teon,Alone:inter Cycladas olympiadis cxxxv.anno quarto,Thera & Therasia. Inter easdem post annos cxxx.Hiera,eademq; Automate.Et ab ea duobus stadijs post annos cx.in nostro æuo,M.Iunio Syllano,L.Balbo coss. ad viij.Idus Iulias, Thia.

Quas terras interruperint maria. Cap. LXXXVIII

ANte nos & iuxta Italiam inter Æolias insulas,item iuxta Cretã emersit è mari M.D. passuũ,unà cum calidis fontibus,altera olympiadis cxliij.anno tertio in Thusco si nu,flagrãs hæc uiolento cum flatu.Proditurq; memorię magna circa illã multitudine pi scium fluitante,confestim expirasse quibus ex his cibus fuisset.Sic & Pithecusas in Cam pano sinu ferũt ortas.Mox in his montẽ Epopon, cùm repẽte flamma ex eo emicuisset, cãpestri æquatũ planicie.In eadẽ & oppidũ haustũ profundo: alioq; motu terræ stagnũ emersisse:& alio,prouolutis montibus insulã extitisse Prochytã.Namq; & hoc modo in sulas rerum natura fecit.Auellit Siciliam Italiæ,Cyprum Syriæ, Eubœam Bœotiæ, Eu bœæ Atalanten & Macrin,Besbycum Bithyniæ,Leucosiam Sirenum promontorio.

Quæ insulæ continenti adiunctæ. Cap. LXXXIX

RVrsus abstulit insulas mari, iunxitq; terris: Antissam Lesbo, Zephyrium Halicarnasso, Ethusam Mindo, Dromiscon & Pernen Mileto, Narthecusam Parthenio promontorio. Hybanda quondam insula Ioniæ ducentis nunc à mari abest stadijs. Syri ten Ephesus in mediterranea habet, Derasidas & Sophoniam uicina ei Magnesia. Epidaurus & Oricum insulæ esse desierunt.

Quæ terræ in totum mari permutatæ. Cap. XC

IN totum abstulit terras, primum omnium ubi Atlanticum mare est, si Platoni credimus, immenso spatio. Mox interno, quæ uidemus hodie, mersam Acarnaniam Ambracio sinu, Achaiam Corinthio, Europam Asiamq; Propontide & Ponto. Ad hoc perrupit mare Leucada, Antirrhium, Hellespontum, Bosphoros duos.

Quæ terræ ipsæ se sorbuerint. Cap. XCI

ATque ut sinus & stagna præteream, ipsa se condens terra deuorauit Cybotum altissimum montem, cum oppido Curite, Sipylum in Magnesia: & prius in eodem loco clarissimam urbem quæ Tantalis uocabatur. Galanis & Gamales urbium in Phœnice agros cum ipsis, Phegium Æthiopiæ iugum excelsissimum tanquam non infida grassarentur & littora.

Quæ urbes hausta sint à mari. Cap. XCII

PYrrham & Antissam circa Męotim pontus abstulit, Elicem & Buram in sinu Corinthio, quarum in alto uestigia apparent. Ex insula Cea amplius triginta milia passuũ abrupta subito, cum plurimis mortalium rapuit. Et in Sicilia dimidiam Tyndarida urbem, ac quicquid ab Italia deest. Similiter in Bœotia & Eleusina.

De miraculis terrarum. Cap. XCIII

MOtus enim terræ sileantur, & quicquid est, ubi saltem busta urbium extant: simul ut terræ miracula potius dicamus, quàm scelera naturæ. Et hercule non cælestia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam uaria, tam diues, tam fœcunda, tot seculis suboriens: cum tantum quotidie orbe toto populentur ignes, ruinæ, naufragia, bella, fraudes, tantum uero luxuria & tot mortales conterant: gẽmarum pictura tam multiplex, lapidum tam discolores maculæ, interq; eos candor alicuius, pręter lucem omnia excludens: medicatorum fontium uis: ignium tot locis emicantium perpetua tot seculis incendia: spiritus letales alibi, aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi uolucribus tantum, ut Soracte uicino urbi tractu: alibi præter hominẽ cæteris animantibus: nonnunquam & homini, ut in Sinuessano agro & Puteolano: spiracula uocant, alij Charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis Ansancti, ad Mephitis ædem locum, quem qui intrauere moriuntur. Simili modo Hierapoli in Asia, matris tantum magnæ sacerdoti innoxium. Alibi fatidici specus, quorum exhalatione temulenti futura præcinunt, ut Delphis, nobilissimo oraculo. Quibus in rebus quid possit aliud causæ afferre mortalium quispiam, quàm diffusæ per omne naturæ subinde aliter atq; aliter numen erumpens?

De terris semper trementibus. Cap. XCIIII

QVædam uero terræ ad ingressus tremunt, sicut in Gabiensi agro, non procul urbe Roma, iugera fermè ducenta, equitantium cursu: similiter in Reatino.

De insulis semper fluctuantibus. Cap. XCV

QVædam insulæ semper fluctuãt, sicut in agro Cęcubo, & eodẽ Reatino, Mutiensi, Statoniensi: in Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas opaca sylua, quæ nunq; die ac nocte eodem loco uisitur: in Lydia quæ uocant Calaminæ, nõ uentis solum, sed etiã contis quò libeat impulsæ, multorũ ciuium Mithridatico bello salus. Sunt & in Nymphæo paruæ, saltuares dictæ, quoniam in symphoniæ cantu ad ictus modulantiũ pedum mouentur. In Tarquiniensi lacu magno Italiæ duæ nemora circumferunt, nunc triquetram figuram ædentes, nunc rotundam complexu, uentis impellentibus, quadratã nunquã.

Quibus

Quibus in terris non pluat: & aceruata terrarum miracula, & cæterorum elementorum. Cap. XCVI

CElebre fanum habet Veneris Paphos, in cuius quandam aream non impluit. Item in Nea oppido Troadis circa ſimulacrum Mineruæ. In eodem & relicta ſacrificia non putreſcunt. Iuxta Harpaſa oppidum Aſię, cautes ſtat horrenda, uno digito mobilis: eadem ſi toto corpore impellatur, reſiſtens. In Taurorum peninſula in ciuitate Paraſino terra eſt, qua ſanantur omnia uulnera. At circa Aſſon Troadis lapis naſcitur, quo conſumuntur omnia corpora: Sarcophagus uocatur. Duo ſunt montes iuxta flumen Indum, alteri natura eſt ut ferrum omne teneat, alteri ut reſpuat. Itaq; ſi ſint claui in calciamento, ueſtigia auelli in altero nō poſſe, in altero ſiſti. Locris & Crotone peſtilentiā nunquam fuiſſe, nec ullo terræmotu laboratū, annotatū eſt. In Lycia uerò ſemper à terræmotu XL. dies ſerenos eſſe. In agro Ardano frumentū ſatum nō naſcitur. Ad aras Murtias in Veiente, & apud Tuſculanum, & in ſylua Ciminia loca ſunt in quibus in terrā depacta non extrahuntur. In Cruſtumino natum fœnum ibi noxium, extra ſalubre eſt.

Qua ratione æſtus maris accedāt & recedāt. Et ubi idem extra rationē. Cap. XCVII

ET de aquarū natura complura dicta ſunt: ſed æſtus maris accedere & reciprocare, maxime mirum: pluribus quidem modis, uerum cauſa in ſole lunaq;. Bis inter duos exortus lunæ affluunt, bisq; remeant, uicenis quaternisq; ſemper horis. Et primum attollente ſe cum ea mūdo intumeſcentes, mox à meridiano cæli faſtigio uergēte in occaſum reſidentes: rurſusq; ab occaſu ſubter cæli ima, & meridiano cōtraria accedente, inundantes: hinc donec iterum exoriatur, ſe ſorbentes. Nec unquam eodem tempore quo pridie reflui, ut ancillante ſidere, trahēteq; ſecum auido hauſtu maria, & aſsidue aliunde quàm pridie exoriente: paribus tamen interuallis reciproci, ſenisq; ſemper horis, non cuiuſq; diei aut noctis, aut loci, ſed æquinoctialibus: ideoq; inæquales uulgarium horarum ſpatio, utcunq; plures in eas aut diei aut noctis illarum menſuræ cadunt, & æquinoctio tantum pares ubiq;. Ingens argumētum plenumq; lucis ac uocis etiam diurnæ, hebetes eſſe, qui negēt ſubtermeare ſidera, ac rurſus eadē reſurgere, ſimilemq; terris, imò uerò uniuerſæ naturæ exinde faciem, in ijſdem ortus occaſusq; operibus: non aliter ſub terra manifeſto ſideris curſu alióue effectu, quàm cū præter oculos noſtros feratur. Multiplex etiamnum lunaris differentia, primumq; ſeptenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduam æſtus, pleniore ab ea exundant, plenaq; maxime feruent. Inde miteſcunt. Pares ad ſeptimam primis. Iterumq; alio latere diuidua augent. In coitu ſolis pares. Planè eadem aquilonia, & à terris longius recedente mitiores, quàm cum in auſtros digreſſa, propiore niſu uim ſuam exercet. Per octonos quoq; annos ad principia motus & paria incrementa centeſimo lunæ reuocantur ambitu, augente ea cuncta ſolis annuis cauſis, duobus æquinoctijs maxime tumentes, & autumnali amplius quàm uerno. Inanes uerò bruma, & magis ſolſtitio. Nec tamen in ipſis, quos dixi, temporum articulis, ſed paucis pòſt diebus, ſicuti neq; in plena aut nouiſsima, ſed poſtea: nec ſtatim ut lunam mundus oſtendat occultetue, aut media plaga declinet, uerum duabus ferè horis æquinoctialibus ſerius, tardiore ſemper ad terras omnium quę geruntur in cælo effectu cadente q; uiſu, ſicuti fulguris & tonitrus & fulminū. Omnes autem æſtus in oceano maiora integunt ſpatia inundantq;, quàm in reliquo mari: ſiue quia totum in uniuerſitate animoſius eſt quàm in parte, ſiue quia magnitudo aperta ſideris uim laxe graſſantis efficacius ſentit, eandem anguſtijs arcentibus. Qua de cauſa nec lacus, nec amnes ſimiliter mouentur. Octogenis cubitis ſupra Britanniam intumeſcere æſtus, Pytheas Maſsilienſis autor eſt. Interiora autem maria terris clauduntur ut portu. Quibuſdam tamen in locis ſpatioſior laxitas ditioni paret: utpote cum plura exempla ſint, in tranquillo mari, nulloq; uelorum impulſu, tertio die ex Italia prouectorum Vticam, æſtu feruente. Circa littora autem magis quàm in alto deprehenduntur hi motus: quoniam & in corpore extrema pulſum uenarum, id eſt, ſpiritus magis ſentiunt. In pleriſque tamen æſtuarijs, propter diſpares ſiderum in quoq; tractu

tractu exortus, diuersi existunt æstus, tempore non ratione discordes, sicut in Syrtibus. Et quorundam tamen priuata natura est, uelut Taurominitani euripi sæpius, & in Euboea septies die ac nocte reciprocantis. Æstus idem triduo in mense consistit, septima, octaua, nonaq; luna. Gadibus, qui est delubro Herculis proximus, fons inclusus ad putei modum, aliâs simul cum oceano augetur minuiturq;, aliâs uerò utrumq; contrariis temporibus. Eodem in loco alter, oceani motibus consentit. In ripa Bætis oppidum est, cuius putei crescente æstu minuuntur, augescunt decedẽte, mediis temporum immobiles. Eadẽ natura in Hispali oppido uni puteo, cæteris uulgaris. Et Pontus semper extrà meat in Propontidem, introrsus in Pontum nunquam refluo mari.

Miracula maris. Cap. XCVIII

OMnia plenilunio maria purgantur, quædam & stato tempore. Circa Messanam & Mylas fimo similia expuuntur in littus purgamenta, unde fabula solis boues ibi stabulari. His addit (ut nihil quod equidem nouerim præteream) Aristoteles, nullum animal nisi æstu recedente expirare. Obseruatum id multum in Gallico oceano, & duntaxat in homine compertum.

Quæ potestas lunæ, & terrena, & marina. Cap. XCIX

QVo uera coniectatio existit, haud frustra spiritus sidus lunæ existimari. Hoc esse quod terras saturet, accedensq; corpora impleat, abscedens inaniat. Ideo cum incremento eius augeri conchylia, & maxime spiritum sentire quibus sanguis non sit. Sed & sanguine hominem etiam cum lumine eius augeri ac minui: frondes quoq; ac pabula (ut suo loco dicetur) sentire, in omnia eadem penetrante ui.

Quæ solis, & quare salsum mare. Cap. C

ITaq; solis ardore siccatur liquor: & hoc esse masculum sidus accepimus, torrẽs cuncta sorbensq;. Sic mari late patẽti saporem incoqui salis, quia exhausto inde dulci tenuiq;, quod facillime trahat uis ignea, omne asperius crassiusq; linquatur. Ideo summa æquorum aqua dulciorem profundam. Hanc esse ueriorem causam asperi saporis, quàm quòd mare terræ sudor sit æternus, aut quia plurimum ex arido misceatur illi uapore, aut quia terræ natura medicatas aquas inficiat. Est in exemplis, Dionysio Siciliæ tyrãno cum pulsus est ea potentia, accidisse prodigium, ut uno die in portu dulcesceret mare.

Item de natura lunæ. Cap. CI

EContrario ferũt lunæ fœmineũ ac molle sidus atq; nocturnũ soluere humorẽ, & trahere nõ auferre. Id manifestũ esse, q; ferarũ occisa corpora in tabẽ uisu suo resoluat, somnoq; sopitis torporẽ contractũ in caput reuocet: glaciẽ refundat, cunctaq; humifico spiritu laxet. Ita pensari naturæ uices, semperq; sufficere, aliis siderũ elemẽta cogentibus, aliis uerò fundentibus. Sed in dulcibus aquis lunæ alimentũ esse, sicut in marinis solis.

Vbi altissimum mare. Cap. CII

ALtissimum mare XV. stadiorum Fabianus tradit. Alij in Ponto ex aduerso Coraxorum gentis (uocãt Bathea ponti) trecentis ferè à continẽti stadiis immensam altitudinem maris tradunt, uadis nunquam repertis.

Miracula aquarum, fontium, & fluminum. Cap. CIII

MIrabilius id faciunt aquę dulces, iuxta mare ut fistulis emicãtes. Nam nec aquarum natura à miraculis cessat. Dulces mari inuehunt, leuiores haud dubie. Ideo & marinæ, quarum natura grauior, magis inuecta sustinent. Quædã uerò & dulces inter se supermeãt alias. Vt in Fucino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuinno Ollius, in Lemano Rhodanus, hic trãs alpes, superiores in Italia, multorũ milium transitu hospitales suas tantum, nec largiores q; intulere aquas euehentes. Proditũ hoc & in Oronte amne Syriæ, multisq; aliis. Quidam uerò odio maris ipsa subeunt uada, sicut Arethusa fons Syracusanus, in quo reddunt iacta in Alpheũ: qui per Olympiã fluens, Peloponnesiaco littori infunditur. Subeunt terras rursusq; redduntur, Lycus in Asia, Erasinus in Argolica, Tigris in Mesopotamia. Et quæ in Æscula

pñ fonte Athenis immerſa ſunt,in Phalerico reddunt̃.Et in Atinate campo fluuius merſus,poſt xx.M.paſſ.exit.Et in Aquileienſi Timauus.Nihil in Aſphaltite Iudææ lacu, qui bitumen gignit,mergi poteſt:nec in Armeniæ maioris Arethiſſa:is quidem nitroſus piſces alit.In Salentino iuxta oppidũ Manduriã lacus ad margines plenus, neq; exhauſtis aquis minuit̃,neq; infuſis auget̃.In Ciconum flumine, & in Piceno lacu Velino lignum deiectum,lapideo cortice obducitur:& in Surio Colchidis flumine,adeo ut lapidem plerunq; durãs adhuc integat cortex.Similiter in flumine Silaro ultra Surrentũ,nõ uirgulta modo immerſa, uerũ & folia lapideſcũt,aliâs ſalubri potu eius aquæ. In exitu paludis Reatinæ,ſaxum creſcit.Et in rubro mari oleæ,uirentesq; frutices enaſcuntur.Sed & fontium plurimorũ natura,mira eſt feruore. Idq; etiam in iugis alpium, ipſoq; in mari inter Italiam & Ænariam, ut in Baiano ſinu,& in Liri fluuio, multisq; alijs. Nam dulcis hauſtus in mari plurimis locis,ut ad Chelidonias inſulas & Aradũ, & in Gaditano oceano. Patauinorũ aquis calidis herbæ uirentes innaſcunt̃,Piſanorum ranæ: ad Vetulonios in Hetruria nõ procul à mari,piſces.In Caſinate fluuius appellat̃ Scatebra,frigidus, abundantior æſtate.In eo ut in Arcadiæ Stymphali, enaſcunt̃ aquatiles muſculi. In Dodone Iouis fons cum ſit gelidus,& immerſas faces extinguat, ſi extinctæ admoueant̃, accẽdit. Idem meridie ſemper deficit,qua de cauſa Anapauomenon uocãt.Mox increſcẽs ad medium noctis exuberat:ab eo rurſus ſenſim deficit. In Illyrijs ſupra fontẽ frigidũ expanſæ ueſtes accendunt̃. Iouis Hammonis fons interdiu frigidus, noctibus feruet. In Troglodytis fons ſolis appellatur dulcis,& circa meridiẽ maxime frigidus: mox paulatim tepeſcens,ad noctis media feruore & amaritudine infeſtat̃. Padi fons medijs diebus æſtiuis uelut interquieſcẽs ſemper aret.In Tenedo inſula fons,ſemper à tertia noctis hora in ſextam ab æſtiuo ſolſtitio exundat. Et in Delo inſula Inopus fons eodẽ quo Nilus modo, ac pariter cum eo decreſcit augeturq;. Contra Timauũ amnẽ inſula parua in mari eſt cũ fontibus calidis,qui pariter cum æſtu maris creſcũt minuunturq;.In agro Pitinate trans Apenninum fluuius Nouanus omnibus ſolſtitijs torrens,bruma ſiccatur.In Faliſco omnis aqua pota candidos boues facit:in Bœotia amnis Melas oues nigras:Cephiſus ex eodem lacu profluens, albas: rurſus nigras Penius, ruffasq; iuxta Ilium Xanthus,unde & nomen amni.In Ponto fluuius Aſtaces rigat campos, in quibus paſtæ nigro lacte equæ gentem alunt.In Reatino fons Neminiæ appellatus,alio atq; alio loco exoritur,annonæ mutationem ſignificans. Brunduſii in portu fons,incorruptas præſtat aquas nauiganti-bus.Lynceſtis aqua quæ uocatur acidula,uini modo temulentos facit.Item in Paphlagonia,& in Agro Caleno. In Andro inſula tẽplo Liberi patris fontẽ Nonis Ianuarijs ſemper uini ſapore fluere Mutianus ter cos. credit: Diotecnoſia uocatur.Iuxta Nonacrim Arcadiæ Styx,nec odore differẽs,nec colore,epota ilico necat.Item in Beroſo Taurorũ colle tres fontes, ſine remedio, ſine dolore mortiferi. In Carrinenſi Hiſpaniæ agro duo fontes iuxtà fluunt,alter omnia reſpuens,alter abſorbens. In eadem gẽte alius,aurei coloris omnes oſtendit piſces,nihil extra illam aquam cæteris differentes. In Comenſi iuxta Larium lacum,fons largus horis ſingulis ſemper intumeſcit ac reſidet. In Cydonia inſula ante Lesbon fons calidus,uere tantum fluit.Lacus Sinnaus in Aſia circumnaſcẽte abſynthio inficit̃.Colophone in Apollinis Clarij ſpecu lacuna eſt, cuius potu mira reddun tur oracula, bibentium breuiore uita. Amnes retro fluere & noſtra uidit ætas, Neronis principis ſupremis,ſicut in rebus eius retulimus. Iam omnes fontes æſtate quàm hyeme gelidiores eſſe,quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera,æs & plumbum in maſſa mergi,dilatata fluitare. Eiuſdemq; põderis alia ſidere,alia inuehi. Onera in aqua facilius moueri. Thyrreum lapidem quamuis grandem innatare,eundemq; comminutum mergi.Recẽtia cadauera ad uadum labi,intumeſcentia attolli.Inania uaſa haud facilius q; plena extrahi.Pluuias ſalinis aquas utiliores eſſe,q; reliquas:nec fieri ſalẽ niſi admixtis dulcibus. Marinas tardius gelare, celerius accendi. Hyeme mare calidius eſſe, autumno ſalſius.Omne oleo tranquillari.Et ob id urinantes ore ſpargere,quoniam mitiget naturam

aſperam,lucemq́ deportet.Niues in alto mari nõ cadere.Cum omnis aqua deorſum feratur,exilire fontes,atq́ etiam in Ætnæ radicibus flagrantis in tantum,ut quinquagena & centena milia paſſuum harenas flammarum globus eructet.

Ignium & aquarum iuncta miracula,& de maltha. Cap. CIIII

IAmq́ et ignium,quod eſt naturæ quartum elementũ,reddamus aliqua miracula.Sed primum ex aquis.In Comagenes urbe Samoſata ſtagnum eſt,emitt ẽs limum(malthã uocant)flagrantem:cum quid attigit ſolidi,adhæret:præterea tactus ſequitur fugientes. Sic defendêre muros oppugnante Lucullo,flagrabatq́ miles armis ſuis: Aquis etiam accenditur. Terra tantum reſtingui docuere experimenta.

De Naphtha. Cap. CV

SImilis eſt natura naphthæ:ita appellatur circa Babyloniam,& in Auſtagenis Parthiæ profluens,bituminis liquidi modo.Huic magna cognatio ignium, tranſiliuntq́ protinus in eam undecunq́ uiſam.Ita ferunt à Medea pellicem crematam, poſtquam ſacrificatura ad aras acceſſerat,corona igne rapta.

De ſemper ardentibus locis. Cap. CVI

VErum in montiũ miraculis,ardet Ætna noctibus ſemper,tantoq́ æuo ignium materiæ ſufficit,niualis hybernis temporibus,egeſtumq́ cinerẽ pruinis operiẽs. Nec in illo tantũ natura ſæuit,exuſtionem terris denunciãs. Flagrat in Phaſelide mons Chimæra,& quidem immortali diebus ac noctibus flamma.Ignem eius accendi aqua,extingui uerò terra aut fœno,Gnidius Cteſias tradit.Eadem in Lycia Hephæſtij mõtes, tęda flammante tacti, flagrant adeo , ut lapides quoq́ riuorũ & harenæ in ipſis aquis ardeãt: aliturq́ ignis ille pluuijs. Baculo ſiquis ex ijs accẽſo traxerit ſulcos, riuos igniũ ſequi narrant.Flagrat in Bactris Cophanti noctibus uertex. Flagrat in Medis & Ceſtia gẽte confinio Perſidis:Suſis quidẽ ad turrim albã,è XV. caminis,maximo eorũ & interdiu. Campus Babyloniæ flagrat,quadã ueluti piſcina iugeri magnitudine.Item Æthiopum iuxta Heſperium montẽ,ſtellarũ modo campi noctu nitent.Similiter in Megalopolitanorum agro,tametſi internus ſit ille iucundus,frondemq́ denſi ſupra ſe nemoris nõ adurens.& iuxta gelidum fontem ſemper ardens Nymphæi crater dira Apolloniatis ſuis portẽdit, ut Theopompus tradidit. augetur imbribus, egeritq́ bitumẽ, temperandum fonte illo inguſtabili,aliâs omni bitumine dilutius.Sed quis hæc miretur? in medio mari Hiera inſula Æolia iuxta Italiã cũ ipſo mari arſit per aliquot dies ſociali bello,donec legatio ſenatus piauit.Maximo tamẽ ardet incendio Theon ochema dictum,Æthiopum iugũ, torrentesq́ ſolis ardoribus flammas egerit. Tot locis tot incendijs rerum natura terras cremat.

Ignium per ſe miracula. Cap. CVII

PRæterea cum ſit huius unius elementi ratio fœcunda,ſeq́ ipſe pariat, & minimis crescat ſcintillis,quid fore putandum eſt in tot rogis terræ? Quæ eſt illa natura, quę uoracitatem in toto mundo auidiſsimã ſine damno ſui paſcit? Addantur ijs ſidera innumera,ingensq́ ſol. Addantur humani ignes,& lapidum quoq́ inſiti naturæ , attrita inter ſe ligna,iam nubium & origines fulminũ . Excedit profecto omnia miracula , ullum diem fuiſſe quo nõ cuncta conflagrarent: cum ſpecula quoq́ concaua aduerſa ſolis radijs facilius etiam accendant,q́ ullus alius ignis. Quid quòd innumerabiles parui,ſed naturales ſcatent? In Nymphæo exit è petra flamma quæ pluuijs accẽditur.Exit & ad aquas Scantias . Hæc quidem inualida cum tranſit , nec longe in alia materia durans . Viret æterno hunc fontem igneum contegẽs fraxinus.Exit in Mutinenſi agro ſtatis Vulcano diebus. Reperitur apud autores,ſubiectis Ariciæ aruis,ſi carbo deciderit,ardere terram.In agro Sabino & Sidicino unctũ flagrare lapidẽ.In Salentino oppido Egnatia, impoſito ligno in ſaxum quoddam ibi ſacrũ,protinus flammã exiſtere . In Laciniæ Iunonis ara ſub dio ſita,cinerẽ immobilem eſſe,perflantibus undiq́ procellis. Quin & repentinos ignes exiſtere,& in aquis,& in corporibus etiã humanis. Traſimenum lacum arſiſſe totum : Seruio Tullio dormienti in pueritia,ex capite flammam emicuiſſe;L.Marcio in Hiſpania in

teremptis

teremptis Scipionibus concionanti,& milites ad ultionem exhortanti,arsisse simili modo, Valerius Antias narrat. Plura mox & distinctius. Nunc enim quadā mixtura rerum omnium exhibentur miracula. Verum egressa mens interpretationem naturæ, festinat legentium animos per totum orbem ueluti manu ducere.

Terræ uniuersæ mensura,longitudo & latitudo. Cap. CVIII

PArs nostra terrarū,de qua memoro, ambienti (ut dictum est) oceano uelut innatās, longissime ab ortu ad occasum patet, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacratas,octuagies quinquies cētena septuagintaocto M.pass.ut Artemidoro autori placet. Vt uerò Isidoro,nonagies octies cētena & decē & octo M. Artemidorus adjicit amplius,à Gadibus circuitu sacri promōtorij ad promōtoriū Artabrū, quò longissime frōs procurrit Hispaniæ,octingēta M.nonagintaunū. Id mēsuræ, duplici currit uia. A Gange amne ostioq; eius,quo se in eoum oceanum effundit,per Indiā Parthyenemq; ad Myriandrū urbē Syriæ,in Issico sinu positā,quinquagies bis centena,quindecim M. pass. Inde proxima nauigatione Cyprum insulā, Patara Lyciæ, Rhodū, Astypalæam in Carpathio mari insulas,Laconicæ Tænarū, Lilybæū Siciliæ, Calarim Sardiniæ, tricies quater cētena,quinquaginta M.Deinde Gades quatuordecies cētena & quinquaginta M. pass.Quę mensura uniuersa ab eo mari efficit octogies quinquies centena, lxxviij.M. pass.Alia uia quæ certior,itinere terreno maxime patet,à Gange ad Euphratem amnem quinquagies cētena M.p.& xxi. Inde Cappadociæ Mazaca cc.M.xliij.Inde per Phrygiam,Cariam,Ephesum cccc.M.pass.xcviij. Ab Epheso per Ægeū pelagus Delum ducenta M.Isthmum ducenta duodecim M. Deinde terra & Laconico mari & Corinthiaco sinu Patras Peloponnesi ducentaduo M.quingenti:Leucadē lxxxvi.milia quingenti;Corcyram totidem:Acroceraunia centum trigintaduo milia quingenti: Brundusium lxxxvi.milia quingenti;Romam ccc.milia lx. Alpes usq; ad Cincomagum uicū dxviij. M.Per Galliam ad Pyrenæos montes Illiberim quingenta quinquagintasex milia. Ad oceanum & Hispaniæ oram trecenta trigintaduo milia. Traiectu Gadis septē milia quingenti. Quæ mensura Artemidori ratione efficit octuagiessexies centena octogintaquinque. Latitudo autem terræ à meridiano situ ad septemtriones, dimidio ferè minor colligitur,quinquagies quater centena sexagintaduo milia. Quo palàm fit,quantum & hinc uapor abstulerit,et illinc rigor. Neq; enim deesse arbitror terris,aut nō esse globi formā, sed inhabitabilia utrinq; incōperta esse. Hæc mensura currit à littore Æthiopici oceani, quà modo habitat,ad Meroen dl.M. Inde Alexandriam duodecies centena milia quinquaginta. Rhodū quingenta octogintatria. Gnidū octogintaquatuor milia quingenti. Con uigintiquinq; milia. Samū c.milia. Chium lxxxiiij.milia. Mitylenen lxv.milia. Tenedon xxviij.milia. Sigæū promontoriū xij.milia quingenti. Os ponti cccxij.milia quingenti. Carambin promontoriū cccl. Os Mæotidis cccxij.milia quingenti. Ostiū Tanais cclxv.M. qui cursus compendijs maris breuior fieri potest lxxxix.M. Ab ostio Tanais nihil modicū diligentissimi autores fecere, Artemidorus ulteriora incōperta existimauit cum circa Tanaim Sarmatarū gentes degere fateretur ad septemtriones uersas. Isidorus adiecit XIIcM.L.usq; ad Thulen,quæ cōiectura diuinationis est. Ego nō minore q; proxime dicto spatio, Sarmatarū fines nosci intelligo. Et alioquin quātum esse debet,quod innumerabiles gentes subinde sedem mutantes capiat? Vnde ulteriorem mensurā inhabitabilis plagæ, multo esse maiorē arbitror. Nam & à Germania immensas insulas nuper compertas,cognitum habeo. De longitudine ac latitudine hæc sunt,quæ digna memoratu putem. Vniuersum autem hūc circuitum Eratosthenes,in omnium quidem literarum subtilitate,& in hac utiq; præter cæteros solers, quam cunctis probari uideo, ducentorum quinquagintaduorū milium stadium prodidit. Quæ mēsura Romana computatione efficit trecenties quindecies centena milia pass. Improbum ausum: uerum ita subtili computatione comprehensum,ut pudeat nō credere. Hipparchus & in coarguendo eo,& in reliqua omni diligentia mirus,adjecit stadiorum paulo minus xxv. milia.

Harmoniaca mundi ratio. Cap. CIX

ALia Dionysodoro fides: neq; enim subtrahã exemplum uanitatis Græcæ maximũ. Melius hic fuit, Geometrica scientia nobilis. Senectam diem obiit in patria. Funus duxere ei propinquæ, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum secutis diebus iusta perage rent, inuenisse dicuntur in sepulchro epistolã Dionysodori nomine ad superos scriptã. Peruenisse eum à sepulchro ad infimã terrã: esseq; eo stadiorum quadragintaduo milia. Nec defuere geometræ, qui interpretarent significare epistolã à medio terrarũ orbe missam, quò deorsum ab summo longissimũ esset spatium, & idem pilæ mediũ. Ex quo consecuta cõputatio est, ut circuitu esse ducẽta quinquaginta quinq; milia stadia pronuncia rent. Harmoniaca ratio, quæ cogit rerũ naturã sibi ipsam cõgruere, addit huic mẽsuræ sta dia septem milia, terramq; nonagesimam sextammillesimam totius mundi partem facit.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER III.

PROOEMIVM.

HACTENVS de situ & miraculis terræ, aquarumq; ac siderum, & ratione uniuersitatis atq; mensura. Nunc de partibus, quanquã infinitum id quoq; existimatur, nec temere sine aliqua reprehensione tractatum. Haud ullo in genere uenia iustior est, si modo minime mirũ est, hominem genitum nõ omnia humana nouisse. Quapropter autorẽ neminẽ unum sequar, sed ut quenq; uerisimũ in quaq; parte arbitrabor. Quoniã cõmune fermè omnibus fuit, ut eos quisq; diligẽtissime situs diceret, in quibus ipse prodebat, ideo nec culpabo aut coarguã quenq;. Locorũ nuda nomina, & quãta dabitur breuitate ponent, claritate causisq; dilatis in suas partes. Nunc enim sermo de toto est. Quare sic accipi uelim, ut si uidua fama sua nomina, qualia fuere primordio ante res ullas gestas, nũcupent, & sit quædã in his nomẽclatura quidẽ, sed mundi rerũq; naturæ. Terrarũ orbis uniuersus in tres diuidit partes, Europã, Asiã, Africã. Origo ab occasu solis & Gaditano freto, quà irrũpens oceanus Atlãticus in maria interiora diffundit. Hinc intrãti dextra Africa est, læua Europa: inter has Asia est. Termini amnes, Tanais & Nilus. Quindecim M. pass. in lõgitudinẽ, quas diximus, fauces oceani patẽt, quinq; M. in latitudinẽ, à uico Mellaria Hispaniæ ad promontoriũ Africæ albũ, autore Turãnio Gracula iuxta genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderũt, ubi minimũ VIJ. M. pass. ubi uerò plurimũ, X. M. Tam modico ore tã immẽsa æquorũ uastitas pãditur. Nec profunda altitudo miraculũ minuit. Frequẽtes quippe teniæ cãdicantis uadi, carinas territãt. qua de causa limẽ interni maris multi eum locũ appellauere. Proxima aũt faucibus utrinq; impositi mõtes coercent claustra, Abila Africæ, Europæ Calpe, laborũ Herculis metæ. quam ob causam indigenæ columnas eius dei uocant, creduntq; perfossas excluſa antea admisisse maria, & rerum naturæ mutasse faciem.

De Europa. Cap. I

PRimum ergo de Europa altrice uictoris omniũ gentiũ populi, longeq; terrarũ pulcherrima, quã plericq; merito non tertiã portionẽ fecere, uerum æquã, in duas partes ab amne Tanai ad Gaditanum fretum uniuerso orbe diuiso. Oceanus hoc, quod dictum est, spatio Atlanticum mare infundens, & auido meatu terras, quæcunq; uenientẽ expauere, demergẽs, resistẽtes quoq; flexuoso littorũ anfractu lãbit, Europã uel maxime recessib. crebris excauãs, sed in quatuor præcipue sinus. Quorũ primus à Calpe Hispaniæ extimo (ut dictũ est) mõte, Locros & Brutiũ usq; promõtoriũ immẽso ambitu flectitur. In eo prima Hispania terrarũ est, ulterior appellata, eadem Bætica. Mox à fine Vrgitano citerior, eadẽq; Tarraconẽsis ad Pyrenæa iuga. Vlterior in duas per longitudinẽ prouincias diuidit. Siquidẽ Bæticæ latere septemtrionali prætendit Lusitania, amne Ana discreta. Ortus hic Laminitano agro citerioris Hispaniæ, & modo se in stagna fundẽs, mo-

do

do in anguſtias reſorbẽs,aut in totũ cuniculis cõdens,& ſæpius naſci gaudens, in Atlanticum oceanũ effundit. Tarraconẽſis aũt affixa Pyrenæo,totoq; eius latere decurrens,& ſimul ad Gallicũ oceanũ Iberico à mari trãſuerſa ſe pãdens,Solorio mõte & Oretanis iugis Carpetanisq; & Aſturũ,à Bætica atq; Luſitania diſtinguitur. Bætica à flumine eam mediam ſecãte cognominata,cunctas prouinciarũ diuiti cultu,et quodã fertili ac peculiari nitore præcedit.Iuridici cõuentus ei quatuor,Gaditanus,Cordubenſis, Aſtigitanus, Hiſpalẽſis. Oppida omnia numero clxxv.in ijs coloniæ viij.municipia viij.Latio antiquitus donata xxix.libertate vi. fœdere ij. ſtipẽdiaria cxx.Ex his digna memoratu,aut Latiali ſermone dictu facilia,à flumine Ana littore oceani oppidum Oſſonoba,Luſturia cognominatũ. Interfluẽtes Luxia & Vriũ.Ariani mõtes. Bætis fluuius.Littus Corenſe inflexo ſinu.Cuius ex aduerſo Gades inter inſulas dicẽdæ. Promontoriũ Iunonis. Portus Beſippo.Oppidũ Belon,Mellaria.Fretũ ex Atlãtico mari.Carteia, Tarteſſos à Græcis dicta.Mõs Calpe.Dein littore interno oppidũ Barbeſula cũ fluuio. Itẽ Salduba oppidũ,Suel,Malacha cũ fluuio fœderatorũ.dein Menoba cũ fluuio. Sexti Firmũ cognomine Iuliũ,Selãbina,Abdera.Murgis Bæticæ finis.Orã eã uniuerſam originis Pœnorũ exiſtimauit M.Agrippa.Ab Ana aũt Atlãtico oceano obuerſa Baſtulorũ Turdulorũq; eſt.In uniuerſam Hiſpaniã M.Varro perueniſſe Iberos & Perſas,& Phœnicas,Celtasq; et Pœnos tradit.Luſum enim Liberi patris aut Iyſſam cũ eo bacchãtiũ,nomẽ dediſſe Luſitaniæ,& Pana præfectũ eius uniuerſæ. At quæ de Hercule ac Pyrene uel Saturno traduntur,fabuloſa in primis arbitror.Bętis in Tarraconẽſis prouincię, nõ ut aliqui dixere Menteſa oppido,ſed Tugienſi exoriẽs ſaltu, quem Tader fluuius qui Carthaginenſem agrũ rigat,Ilorci refugit Scipionis rogũ:uerſusq; in occaſum,oceanũ Atlanticũ prouinciam adoptãs petit,modicus primo,ſed multorũ fluminũ capax, quib.ipſe famã aquasq; aufert.Bæticæ primũ ab Oſsigetania infuſus,amœno blandus alueo, crebris dextra læuaq; accolitur oppidis. Celeberrima inter hunc & oceani orã in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominaẽ,Iulia quę Fidentia, Virgao quę Alba, Ebura quæ Cerealis, Iliberri quod Liberini, Ilipula quæ Laus, Artigi quod Iulienſes, Veſci quod Fauentia, Singilia,Hegua,Arialdunum, Agla minor,Bæbro, Caſtra uinaria, Epiſibrium, Hippo noua,Illurco,Oſca,Eſcua,Succubo,Nuditanum, Tucci uetus,omnia Baſtetanię uergentis ad mare.Conuentus uerò Cordubenſis circa flumẽ ipſum Oſsigi,quod cognominatur Laconicum,Illiturgi quod Forumiulium,Ipaſturgi quod Triumphale,Sitia,& xiiij. M.paſſuũ remotũ in mediterraneo Obulco,quod Pontificenſe appellaẽ.Mox Ripepora fœderatorum,Sacili,Martialiũ Onoba.Et dextra Corduba,colonia patritia cognominata,inde primum nauigabili Bæti.Oppida Carbulo,Decuma:fluuius Singulis,eodem Bætis latere incidens.Oppida Hiſpalẽſis cõuentus Celtica,Axatiara,Arruci,Menoba, Ilipa cognomine Italica.Et à lęua Hiſpalis colonia,cognomine Romulenſis. Ex aduerſo oppidum Oſſet,quod cognominatur Iulia Conſtantia, Vergentum,quod Iulij genitor, Hippo Cauraſiarũ,fluuius Menoba,Bæti & ipſe à dextro latere infuſus.At inter æſtuaria Bætis oppidũ Nebriſſa,cognomine Veneria,& Colobona,colonię,Aſta quę Regia dicitur.Et in mediterraneo Aſido,quæ Cæſariana.Singulis fluuius in Bætin, quo dictũ eſt ordine,irrumpens,Aſtigitanam coloniam alluit, cognomine Auguſtam firmam, ab ea nauigabilis.Huius conuentus ſunt reliquæ coloniæ immunes. Tucci,quæ cognominatur Auguſta gemella,Ituci quæ Virtus Iulia,Attubi,quæ Claritas Iulia, Vrſo quæ Genua urbanorũ,inter quę fuit Munda cum Pompeij filio capta.Oppida libera,Aſtigi uetus,Oſtippo.ſtipendiaria Callet,Calucula,Caſtra gemina,Illipula minor,Merucra,Sacrana,Obulcula,Oningis.Ab ora uenienti prope Menobam amnẽ & ipſum nauigabilem,haud procul accolunt Alontigiceli, Aloſtigi. Quæ aũt regio à Bæti ad fluuium Anam tendit, extra prædicta Beturia appellatur, in duas diuiſa partes, totidemq; gentes: Celticos qui Luſitaniam attingunt,Hiſpalenſis conuẽtus: Turdulos qui Luſitaniam & Tarraconenſem accolũt,iura Cordubam petunt. Celticos à Celtiberis ex Luſitania ad-

ueniſſe

uenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorum uocabulis, quæ cognominibus in Bętica distinguuntur: Seria quæ dicitur fama Iulia: Vertobrige, concordia Iulia: Segedere stituta Iulia: contributa Iulia, Vcultuniacum, quæ & Curiga nunc est: Laconimurgi, constantia Iulia: Teresibus fortunales, & Callensibus Emanici. Præter hæc in Celtica Acinippo, Arunda, Arunci, Turobrica, Lastigi, Alpesa, Sæpona, Serippo. Altera Beturia, quam diximus Turdulorum & conuentus Cordubensis, habet oppida non ignobilia, Arsam, Mellariam, Mirobricam, regiones Osintigi, Sisaponem. Gaditani conuentus ciuium Romanorū Regina, Latinorum Læpia, Vlia, Carisa cognomine Aurelia, Vrgia cognominata Castrū Iulium. Item Cæsaris Salutariensis. Stipendiaria, Besaro, Belippo, Berbesula, Lacippo, Besippo, Callet, Cappagum, Oleastro, Itucci, Brana, Lacibi, Saguntia, Andorisippo. Longitudinem uniuersam eius prodidit M. Agrippa cccclxv. M. passuum, latitudinem cclvij. M. sed cùm termini Carthaginem usq; procederent, quæ causa magnos errores computatione mensuræ sæpius parit, alibi mutato prouinciarum modo, alibi itinerum auctis aut diminutis passibus. Incubuere maria tam longo æuo alibi, processere littora, torsere se fluminum aut correxere flexus. Præterea aliunde alijs exordium mensuræ est, & alià meatus: ita fit ut nulli duo concinant.

Bæticæ longitudo & latitudo. Cap. II

BÆticę longitudo nūc à Castulonis oppidi fine Gadeis cccclxxv. M. & à Murgi maritima ora xxij. M. pass. amplior. Latitudo à Carteiana ora ccxxiij. M. pass. Agrippā quidē in tāta uiri diligētia, præterq; in hoc opere cura, cum orbē terrarū urbi spectandū propositurus esset, errasse quis credat, & cū eo diuū Augustū? Is namq; complexā eum porticum ex destinatione & cōmentarijs M. Agrippæ à sorore eius inchoatā peregit.

Hispania citerior. Cap. III

CIterioris Hispaniæ sicut compluriū prouinciarū aliquantū uetus forma mutata est, utpote cum Pompeius Magnus trophæis suis quę statuebat in Pyrenæo dcccxlvi. oppida ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditionē à se redacta testatus sit. Nunc uniuersa prouincia diuiditur in cōuentus septē, Carthaginiensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturū, Lucensem, Bracarum. Accedunt insulæ, quarum mentione sepositā, præter ciuitates cōtributas alijs, prouincia ipsa ccxciij. cōtinet oppida. In ijs colonias xij. Oppida ciuium Romanorū xiij. Latinorū ueterum xvij. fœderatorum unum, stipendiaria cxxxij. Primi in ora Bastuli, post eos quo dicetur ordine intus recedentes Mentesani, Oretani, & ad Tagū Carpetani, iuxta eos Vaccei, Vectones, et Celtiberi, Arrebaci. Oppida oræ proxima, Vrci, asscriptūq; Bęticę Barea, regio Mauitania, mox Deitania, dein Contestania, Carthago noua, colonia: cuius à promontorio quod Saturni uocat, Cæsariā Mauritanię urbem clxxxvij. M. pass. traiectus. Reliqua in ora flumen Tader, colonia immunis Illici, unde Illicitanus sinus, in eam contribuuntur Icositani: mox Latinorum Lucentum, Dianium stipendiarium, Sucro fluuius, & quondam oppidum, Contestaniæ finis. Regio Edetania amœno prætēdente se stagno ad Celtiberos recedens. Valentia Colonia iij. M. pass. à mari remota: flumē Turium, & tantundem à mari Saguntum ciuium Romanorū oppidum, fide nobile: flumen Idubeda: regio Ilergaonū. Iberus amnis nauigabili cōmercio diues, ortus in Cantabris haud procul oppido Iuliobrica, ccccl. M. pass. fluēs, nauiū per cclx. M. à Varia oppido capax, quem propter uniuersam Hispaniā Græci appellauere Iberiam. Regio Cossetania, flumē Subi, colonia Tarraco Scipionum opus, sicut Carthago Pœnorū. Regio Ilergetum, oppidū Subur, flumen Rubricatum, à quo Laletani et Indigetes. Post eos quo dicetur ordine intus recedentes radice Pyrenæi, Ausetani, Itani, Lacetani, perq; Pyrenæū Cerretani, dein Vascones. In ora aūt colonia Barcino, cognomine Fauentia. Oppida ciuium Romanorum, Betulo, Illuro, flumen Larnum, Blandæ: flumen Alba, Emporiæ: geminū hoc, ueterū incolarum, & Græcorū, qui Phoceensium fuere soboles: flumē Tichis. Ab eo Pyrenęa Venus in latere promontorij altero xl. M. Nunc per singulos conuētus reddentur insignia

præter ſupradicta. Tarracone diſceptant populi xliiij. quorum celeberrimi ciuium Romanorum Dertuſani, Biſgargitani. Latinorum Auſetani, Cerretani, qui Iuliani cognominantur, & qui Auguſtani, Sedetani, Gerundenſes, Geſſorienſes, Tearí qui Iulienſes. Stipendiariorum Aquicaldenſes, Onenſes, Betulonenſes. Cæſarauguſta colonia immunis amne Ibero affuſa, ubi oppidum antea uocabatur Salduba, regionis Sedetaniæ, recipit populos LII. Ex his ciuium Romanorū Bellitanos, Celſenſes. Ex colonia Calagurita nos, qui Naſcici cognominantur. Ilerdenſes Surdaonum gentis, iuxta quos Sicoris fluuius: Oſcenſes regionis Veſcitaniæ, Turiaſonenſes. Latinorū ueterū Caſcantenſes, Ergauicenſes, Graccuritanos, Leonicenſes, Oſsigerdenſes. Fœderatos Tarragēſes. Stipendiarios Arcobricenſes, Andologenſes, Arocelitanos, Burſaonenſes, Calaguritanos qui Fibularenſes cognominantur, Complutenſes, Carenſes, Cincenſes, Cortonēſes, Dammanitanos, Larnenſes, Iturisenſes, Iſpalenſes, Ilumberitanos, Lacetanos, Vibienſes, Pompelonenſes, Segienſes. Carthaginē conueniunt populi lxij. exceptis inſularū incolis. Ex colonia Accitana Gemellenſes, & Libiſoca cognomine Foroauguſtana, quibus duab. ius Italiæ datū. Ex colonia Salarienſe oppidani Latij ueteris Caſtulonenſes, qui Cæſari uenales appellantur. Setabitani qui Auguſtani, Valerienſes. Stipendiariorū autem celeberrimi, Babanenſes, Baſtitani, Conſaburenſes, Dianenſes, Egeleſtani, Ilorcitani, Laminitani, Menteſani qui & Oritani, Menteſani qui & Baſtuli, Oretani qui & Germani cognominantur, caputq; Celtiberiæ Segobrigenſes, Carpetaniæ Toletani Tago flumini impoſiti. Dein Viacienſes & Virgilienſes. In conuentum Clunienſem Varduli ducunt populos xiiij. ex quibus Albanenſes tantum nominare libeat, Turmodigi quatuor, in quibus Segiſamonenſes, Segiſamaiulienſes. In eundem conuentum Carietes & Vennenſes quinq; ciuitatibus uadunt, quarū ſunt Velienſes. Eodem Pelendones Celtiberorū quatuor populis, quorum Numantini fuere clari: ſicut in Vacceorū xviij. ciuitatibus Intercatienſes, Pallantini, Lacobricenſes, Caucēſes. Nam in Cantabricis quatuor populis Iuliobrica ſola memoratur: In Autrigonū decem ciuitatibus Tritium, & Viroueſca. Areuacis nomē dedit fluuius Areua. Horum ſex oppida, Saguntia, & Vxama, quæ nomina crebro alijs in locis uſurpantur, præterea Segouia, & noua Auguſta, Termes, ipſaq; Clunia Celtiberiæ finis. Ad oceanū reliqua uergūt, Vardulíq; ex prędictis & Cantabri. Iunguntur his Aſturū xij. populi, diuiſi in Auguſtanos & tranſmōtanos Aſturica urbe magnifica. In his ſunt Giguri, Peſici, Lancienſes, Zoelæ. Numerus omnis multitudinis ad ccxl. M. liberorū capitū. Lucenſis conuētus populorū eſt xvi. præter Celticos & Lebunos ignobiliū ac barbaræ appellationis, ſed liberorū capitum fermè clxvi. M. Simili modo Bracarum xxiiij. ciuitates cclxxv. M. capitū, ex quibus pręter ipſos Bracaros Vibali, Celerini, Galeci, Æqueſilici, Querquerni citra faſtidium nominentur. Longitudo citerioris Hiſpaniæ eſt ad finem Caſtulonis à Pyrenæo, ſexcentaſeptem M. paſſ. & ora paulo amplius. Latitudo à Tarracone ad littus Olarſonis cccvij. Et radicibus Pyrenæi, ubi cuneatur anguſtijs inter duo maria, paulatim deinde ſe pandens, quà contingit ulteriorem Hiſpaniam, tantundem & amplius latitudini adjcit. Metallis, plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota fermè Hiſpania ſcatet. Citerior & ſpecularibus lapidibus: Bætica & minio. Sunt & marmorum lapidicinæ. Vniuerſæ Hiſpaniæ Veſpaſianus imperator Auguſtus iactatus procellis Reipub. Latij ius tribuit. Pyrænei montes Hiſpanias Galliasq; diſterminant, promontorijs in duo diuerſa maria proiectis.

Narbonenſis prouincia. Cap. IIII

NArbonenſis prouincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, Bracata antè dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, alpiumq; ſaluberrimis Romano imperio iugis. A reliqua uerò Gallia latere ſeptemtrionali, mōtibus Cebenna & Iura: agrorum cultu, uirorum morumq; dignatione, amplitudine opum nulli prouinciarū poſtferenda, breuiterq; Italia uerius q; prouincia. In ora regio Sardonū, intusq; Conſuaranorum. flumina Tecum, Vernodubrum. Oppida, Illiberis, magnæ quondā urbis tenue ueſtigium

ſtigium,Ruſcino Latinorum.flumen Atax è Pyrenæo Rubrenſem permeans lacũ:Nar
bo Martius,decumanorum Colonia XII.M.paſſ.à mari diſtans.Flumina,Araris,Liria.
Oppida de cætero rara,præiacentibus ſtagnis,Agatha quondam Maſsilienſium,& re=
gio Volcarum Tectoſagum:atq; ubi Rhoda Rhodiorum fuit, unde dictus multo Gal=
liarum fertiliſsimus Rhodanus amnis,ex alpibus ſe rapiẽs per Lemanũ lacum,ſegnemq;
deferens Ararim,nec minus ſeipſo torrẽtem Iſaram,& Druentiam.Libyca appellantur
duo eius ora modica,ex his alterum Hiſpanienſe, alterum Metapinum: tertium idemq;
ampliſsimum Maſſalioticum. Sunt autores, & Heracleam oppidum in oſtio Rhodani
fuiſſe.ultra foſſa ex Rhodano C.Marij opere & nomine inſigne ſtagnũ: Aſtromela op=
pidum,maritima Auaticorum,ſuperq; campi lapidei,Herculis præliorum memoria:Re
gio Anatiliorum,& intus Deſuuiatium,Cauarumq;. Rurſus à mari Tricoriũ, & intus
Tricollorum, Vocontiorum,& Segouellaunorum,mox Allobrogum.at in ora Maſsi=
lia Græcorum Phoceenſium fœderata.Promontorium Cithariſta,portus,regio Cama=
tullicorum.Dein Suelteri,ſupraq; Verucini.In ora autem Athenopolis Maſsilienſium:
Forum Iulij Octauianorum colonia,quæ Pacenſis appellatur,& claſsica: amnis in ea Ar
genteus.Regio Oxubiorũ,Ligaunorumq;, ſuper quos Suetri, Quariates, Adunicates.
At in ora oppidum Latinum Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex alpium
monte Acema profuſus.In mediterraneo coloniç, Arelate ſextanorum,Bliteræ ſeptuma
norum,Arauſio ſecundanorum.In agro Cauarum, Valentia, Vienna Allobrogũ.Oppi
da Latina,Aquæ ſextiæ Salyorum,Auennio Cauarum, Apta Iulia Vulgientiũ,Alebe=
ceriorum Apollinariũ,Alba Heluorum,Auguſta Tricaſtinorum:Anatilia,Aeria,Bor=
mannico,Macina,Cabellio,Carcaſum,Volcarum Tectoſagũ:Ceſſero,Carpentoracte,
Meminorũ:Cenicenſes,Cambolecti,qui Atlantici cognominantur,Forũ Voconij,Gla
num,Liuij,Luteuani,qui & Foroneronienſes,Nemauſum Arecomicorũ,Piſcenæ,Ru=
teni,Sanagenſes,Toloſani Tectoſagum.Aquitaniæ contermini Taſcodunitari,Cono=
nienſes,Vmbranici:Vocontiorũ ciuitatis fœderatæ duo capita, Vaſio & lucus Augu=
ſti.Oppida uerò ignobilia xix.ſicut xxiiij.Nemauſienſibus attributa. Adiecit formulæ
Galba imperator ex inalpinis Auanticos,atq; Ebroduntios:quorũ oppidũ Dinia.Lon=
gitudinem prouinciæ Narbonenſis ccclxx.M.paſſ.Agrippa tradit, latitudinẽ ccxlviij.

Italia, Tiberis, Roma, Campania. Cap. V

ITalia dehinc,primiq; eius Ligures,mox Hetruria, Vmbria,Latium, ubi Tiberina o=
ſtia,& Roma terrarum caput xvi.mil.paſſ.interuallo à mari. Volſcorum poſtea littus
& Campaniæ,Picentinum,ac Lucanum Brutiumq;:quò longiſsime in meridiem,ab al=
pium penè lunatis iugis,in maria excurrit Italia.Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pe=
diculi,Apuli,Peligni,Frentani,Marrucini, Veſtini,Sabini,Picentes,Galli, Vmbri, Tu
ſci,Veneti,Carni,Iapides, Iſtri, Liburni. Nec ignoro ingrati ac ſegnis animi exiſtimari
poſſe merito,ſi breuiter atq; in tranſcurſu,ad hunc modum dicatur terra, omnium terra
rum alumna eadẽ & parens,numine deûm electa,quæ cælum ipſum clarius faceret,ſpar
ſa congregaret imperia,ritusq; molliret:& tot populorum diſcordes ferasq; linguas, ſer
monis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuiterq;
una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret.Sed quid agam? Tanta nobilitas om=
nium locorum,quos quis attigerit,tanta rerum ſingularum populorumq; claritas tenet.
Vrbs Roma,uel ſola in ea,& digna tam feſta ceruice facies,quo tandem narrari debet o=
pere? Qualiter Campaniæ ora per ſe, felixq; illa ac beata amœnitas? ut palàm ſit, uno in
loco gaudentis opus eſſe naturæ.Iam uerò tota ea uitalis ac perẽnis ſalubritatis cæli tem
peries eſt,tam fertiles campi,tam aprici colles,tam innoxij ſaltus,tam opaca nemora,tam
munifica ſyluarum genera,tot montium afflatus,tanta frugum & uitium olearumq; fer=
tilitas,tam nobilia pecori uellera,tot opima tauris colla,tot lacus,tot amnium fontiumq;
ubertas,totam eam perfundens,tot maria,portus,gremiumq; terrarum commercio pa=
tens undiq;:& tanquam ad iuuandos mortales,ipſa auide in maria procurrens.Neq; in

genia ritusq; ac uiros,& lingua manuq; ſuperatas cõmemoro gentes.Ipſi de ea iudicauere Græci, genus in gloriam ſuam effuſiſsimũ,quotam partẽ ex ea appellando Græciã magnam.Nimirum id quod in mentione cæli fecimus,hac quoq; in parte faciendum eſt,ut quaſdam notas ac pauca ſidera attingamus.Legentes tantum quæſo meminerint,ad ſingula toto orbe ediſſerẽda feſtinari.Eſt ergo folio maxime querno aſsimulata,multo proceritate amplior quàm latitudine,in læua ſe flectẽs cacumine,& Amazonicæ figura deſinens parmæ,ubi à medio excurſu Cocinthos uocatur, per ſinus lunatos duo cornua emittens,Leucopetrã dextera,Laciniũ ſiniſtra.Patet lõgitudine ab alpino fine prætoriæ Auguſtæ per Vrbem Capuamq; curſu meante Rhegium oppidũ in humero eius ſitũ,à quo ueluti ceruicis incipit flexus,decies centena & uiginti M. paſſuũ: multoq; amplior menſura fieret Laciniũ uſq;,ni talis obliquitas in latus digredi uideretẽ. Latitudo eius uaria eſt,ccccx.milium inter duo maria,inferum & ſuperum,amnesq; Varum atq; Arſiam: mediæ atq; fermè circa urbem Romã ab oſtio Aterni amnis in Adriaticũ mare influentis, ad Tiberina oſtia cxxxvi. & paulo minus à Caſtro nouo Adriatici maris Alſium ad Tuſcum æquor,haud ullo loco cc.in latitudinẽ excedens. Vniuerſę aũt ambitus à Varo ad Arſiã xxx paſſuũ lviij.efficit. Abeſt à circũdatis terris, Iſtria ac Liburnia quibuſdã locis c.M.paſſ.ab Epiro & Illyrico l.Ab Africa minus cc.ut author affirmat Varro. Ab Sardinia cxx. M.Ab Sicilia M.d.A Corcyra minus lxx. Ab Iſſa l.Incedit per maria cæli regione ad meridiem quidem: ſed ſi quis id diligenti ſubtilitate exigat, inter ſextam horam primamq; brumalem.Nunc ambitũ eius urbesq; enumerabimus. Qua in re prę fari neceſſariũ eſt,autorem nos diuum Auguſtũ ſecuturos,deſcriptionemq; ab eo factam Italiæ totius in regiones xi.ſed ordine eo qui littorũ tractu fiet: urbium quidem uicinitates oratione utiq; præpropera ſeruari non poſſe: itaq; interiori in parte digeſtionem in literas eiuſdẽ nos ſecuturos,coloniarũ mentione ſignata,quas ille in eo prodidit numero. Nec ſitus originesq; perſequi facile eſt,Ingaunis Liguribus(ut cæteri omittantur)agrotricies dato.Igitur ab amne Varo Nicæa oppidum à Maſsilienſibus conditum.Fluuius Pado:alpes,populiq; inalpini multis nominibus,ſed maximè capillati:oppidũ Vediantiorum ciuitatis Cemelion, portus Herculis Monœci,Liguſtica ora. Ligurũ celeberrimi ultra alpes Sallyi,Deceates,Oxubij:citra Veneni,& Caturigibus orti Vagienni,Statyelli,Vibelli,Magelli,Euburiates,Caſmonates, Veliates,& quorũ oppida in ora proxima dicemus.Flumen Rutuba,oppidũ albium Intemelium,flumen Merula, oppidum albium Ingaunũ,portus uadum Sabatiũ, flumen Porcifera,oppidũ Genua,fluuius Feritor, portus Delphini,Tigulia, intus Segeſta Tiguliorũ. flumen Macra Liguriæ finis. A tergo aũt ſupradictorũ omniũ Apẽninus mõs Italiæ ampliſsimus, perpetuis iugis ab alpibus tendens ad Siculum fretũ.Ab altero eius latere ad Padum amnem Italiæ ditiſsimum,omnia nobilibus oppidis nitent,Libarna,Dertona colonia,Iria,Barderate, Induſtria,Polentia,Carrea quod Potẽtia cognominatur,Forofului quod Valentinũ, Auguſta Vagiennorũ,Alba Pompeia,Aſta,aquis Statyellorũ.Hæc regio ex deſcriptione Auguſti nona eſt. Patet ora Liguriæ inter amnes Varum & Macram çcxi.M.p. Adnectitur ſeptimę in qua Hetruria eſt ab amne Macra,ipſa mutatis ſæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus Pelaſgi:hos Lydi,à quorum rege Tyrrheni,mox à ſacrifico ritu lingua Græcorũ Thuſci ſunt cognominati. Primũ Hetruriæ oppidum Luna portu nobile. Colonia Luca à mari recedens, propiorq; Piſæ inter amnes Auſerem & Arnum ortæ à Pelope Piſisq;,ſiue Atintanis Græca gente. Vada Volaterrana, fluuius Cecina,Populonium Hetruſcorũ quondam hoc tantum in littore. Hinc amnes Prille, mox Vmbro nauigiorũ capax,& ab eo tractus Vmbriæ portusq; Telamon, Coſſa Volcientium à populo Rom.deducta, Grauiſcæ, Caſtrum nouum,Pyrgi, Cæretanus amnis, & ipſum Cære intus M.paſſuum quatuor, Agylla à Pelaſgis conditoribus dictum: Alſiũ, Fregenæ. Tiberis amnis à Macra cclxxxiiij. M. paſſ.intus coloniæ, Faliſca Argis orta (ut autor eſt Cato)quę cognominatur Hetruſcorũ,Lucus Feroniæ,Ruſellana, Senẽſis;

Sutrina. De cætero Aretini ueteres, Aretini fidentes, Aretini Iulienſes, Amitinẽſes, Aquenſes cognomine Taurini, Blerani, Cortonẽſes, Capenates, Cluſini noui, Cluſini ueteres, Fluentini præfluenti Arno appoſiti, Feſulæ, Ferentinũ, Feſcennia, Hortanũ, Herbanum, Nepet, Nouem pagi, præfectura claudia Foroclodĳ, Piſtoriũ, Peruſia, Suanenſes, Saturnini, qui antè Aurinini uocabant, Sudertani, Statones, Tarquinienſes, Tuſcanienſes, Vetulonienſes, Veientani, Veſentini, Volaterrani cognomine Hetruſci, Volſinienſes. In eadẽ parte oppidorum ueterũ nomina retinent agri Cruſtuminus, Caletranus. Tiberis antea Tibris appellatus, & prius Albula, è media ferè longitudine Apennini finib. Aretinorũ profluit tenuis primo, nec niſi piſcinis corriuatus, emiſſuſq; nauigabilis, ſicuti Tinia & Glanis influentes in eũ, nouenorũ ita conceptu dierũ, ſi non adiuuent imbres: ſed Tiberis propter aſpera & cõfragoſa, ne ſic quidem prætercq; trabibus uerius cq; ratibus longe meabilis fertur, per cl. M. paſſuũ non procul Tiferno Peruſiaq; & Ocriculo, Hetruriam ab Vmbris ac Sabinis, mox citra xiĳ. M. paſſ. urbis Veientem agrum à Cruſtumino, dein Fidenatem Latinumq; à Vaticano dirimens: ſed infra Aretinũ Glanim duobus & xl. fluuĳs auctus, præcipuis aũt Nare & Aniene, qui & ipſe nauigabilis Latium includit à tergo, nec minus tamen aquis ac tot fontibus in urbem perductis: & ideo quamlibet magnarũ nauium ex Italo mari capax, rerũ in toto orbe naſcentium mercator placidiſsimus. Pluribus propè ſolus, cq; cæteri in omnibus terris amnes, accolitur aſpicituրq; uillis. Nulliq; fluuiorũ minus licet incluſis utrinq; lateribus: nec tamen ipſe pugnat, quancq; creber ac ſubitis incrementis, & nuſquã magis aquis cq; in ipſa urbe ſtagnantibus. Quinimò uates intelligit potius ac monitor, auctu ſemper religioſus uerius cq; ſequus. Latiũ antiquũ à Tiberi Circeios ſeruatũ eſt. M. p. L. lõgitudine. Tam tenues primordio imperĳ fuere radices. Colonis ſæpe mutatis tenuere alĳ alĳs temporibus, Aborigines, Pelaſgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et ultra Circeios Volſci, Oſci, Auſones, unde nomẽ modo Latĳ proceſsit ad Lirim amnẽ. In principio eſt Oſtia colonia à Romano rege deducta. Oppidum Laurentũ, lucus Iouis indigetis, amnis Numicius, Ardea à Danae Perſei matre condita. Dein quondam Aphrodiſium, Antiũ colonia. Aſtura flumen & inſula. Fluuius Nymphæus, Cloſtra Romana. Circeĳ quondã inſula immenſo quidẽ mari circundata (ut creditur Homero) at nunc planicie. Mirũ eſt quod hac de re tradere hominũ notitię poſſumus. Theophraſtus, qui primus externorũ aliqua de Romanis diligentius ſcripſit (nam Theopompus, ante quem nemo mentionẽ habuit, urbẽ duntaxat à Gallis captam dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationẽ tantum ad Alexandrũ miſſam) hic iam pluſquã & fama, Circeiorũ inſulę & menſurã poſuit ſtadia lxxx. in eo uolumine quod ſcripſit Nicodoro Athenienſiũ magiſtratui, qui fuit urbis noſtræ cccclx. anno. Quicquid eſt ergo terrarũ præter x. M. p. prope ambitus, adnexum inſulæ. Poſt eũ annũ acceſsit Italiæ aliud miraculũ: A Circeĳs palus Pomptina eſt, quem locũ xxiĳ. urbium fuiſſe Mutianus ter cõſul prodidit: Dein flumen Vfens, ſupra quod Tarracina oppidũ, lingua Volſcorũ Anxur dictũ: & ubi fuere Amyclæ à ſerpentibus deletæ. Dein locus Speluncæ, lacus Fundanus, Caieta portus. Oppidũ Formiæ, Hormiæ dictũ, ut exiſtimauere, antiqua Læſtrygonũ ſedes. Vltra fuit oppidũ Pyrę. Colonia Minturnæ, Liri amne diuiſa Glanico appellato. Oppidum Sinueſſa extremum in adiecto Latio, quam quidã Sinopen dixere uocitatam. Hinc felix illa Campania eſt. Ab hoc ſinu incipiunt uitiferi colles, & temulentia nobilis ſucco per omnes terras inclyto, atq; (ut ueteres dixere) ſummũ Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc Setini & Cæcubi obtendunt agri. His iunguntur Falerni, Caleni. Dein cõſurgunt Maſsici, Gaurani, Surrentiniq; montes. Ibi Laborini campi ſternunt, & in delicias alicæ polit meſsis. Hæc littora fontib. calidis rigantur: prætercq; cętera in toto mari conchylio & piſce nobili annotantur. Nuſquã generoſior oleæ liquor. Et hoc quoq; certamen humanæ uoluptatis tenuere Oſci, Græci, Vmbri, Tuſci, Campani. In ora Sauo fluuius, Vulturnũ oppidum cum amne, Liternũ, Cumæ Chalcidenſiũ, Miſenũ, portus Baiarũ, Bauli, lacus Lucrinus

&

& Auernus,iuxta quem Cimmerium oppidū quondam.Dein Puteoli colonia,Dicæarchia dicti: postq; Phlegrei campi, Acherusia palus Cumis uicina.Littore aūt Neapolis, Chalcidensiū & ipsa,Parthenope à tumulo Sirenis appellata:Herculaniū,Põpeij: haud procul spectante monte Vesuuio,alluente uero Sarno amne,ager Nucerinus: & ix.M. pass.à mari ipsa Nuceria.Surrentū cum promontorio Mineruę,Sirenum quondã sede. nauigatio à Circeis duodeoctoginta M.p.patet.Regio ea à Tiberi prima Italię seruatur, ex descriptione Augusti.Intus coloniæ,Capua ab campo dicta,Aquinū,Suessa,Venafrum,Sora,Teanum Sidicinū cognomine,Nola.Oppida Abellinū, Aricia, Alba lõga, Acerani,Allifani,Atinates,Aletrinates,Anagnini,Atellani,Asulani,Arpinates, Auximates,Auellani,Alfaterni:& qui ex agro Latino,item Hernico,item Labicano cognominati:Bouillæ,Calatiæ,Casinum,Calenū,Capitulū, Cernetū, Cernetani qui Mariani cognominant:Corani à Dardano Troiano orti,Cubulterini,Castrimonienses, Cingulani:Fabienses,in monte Albano Foropopulienses. Ex Falerno Frusinates, Ferentinates,Freginates,Fabraterni ueteres,Fabraterni noui, Ficolenses, Fregellani, Foroappi, Forentani,Gabini,Interamnates,Succasani qui & Lirinates uocant, Ilionẽses, Lauinij, Norbani,Nomentani,Prenestini,urbe quondã Stephane dicta, Priuernates, Setini,Signini,Suessulani, Telini, Trebulani cognomine Baliniẽses, Trebani, Tusculani, Verulani, Veliterni, Vlubrenses, Vluernates, superq; Roma ipsa,cuius nomẽ alterū dicere,arcanis ceremoniarū nefas habet:optimaq; et salutari fide abolitū enūciauit Valerius Soranus,luitq; mox pœnas. Nõ alienū uidet inserere hoc loco exemplū religiõis antiquę, ob hoc maxime silentiū institutæ. Namq; diua Angerona, cui sacrificatur ad diem xij.Cal. Ianuarij,ore obligato obsignatoq; simulacrū habet. Vrbẽ tris portas habentẽ Romulus reliquit,aut(ut plurimas tradẽtibus credamus) quatuor.Mœnia eius collegere ambitu imperatoribus censoribusq; Vespasianis anno cõditæ dcccxxviij.pass.xiij.M.cc.Complexa montes vij.ipsa diuidit in regiones xiiij.compita larum cclxv.Eiusdem spacij mensura currẽte à miliario in capite Rom.fori statuto ad singulas portas,quæ sunt hodie numero xxxvij.ita ut xij.portæ semel numerent,prætereanturq; ex ueteribus vij. quæ esse desierunt,efficit passuū per directū xxx.M.dcc.lxv. Ad extrema uero tectorū cū castris prætorijs ab eodẽ miliario per uicos omnium uiarū mensura colligit paulo amplius lxx. M.pass.Quò si quis altitudinẽ tectorū addat,dignã profecto æstimationẽ concipiat,fateaturq; nullius urbis magnitudinẽ in toto orbe potuisse ei cõparari.Claudit ab oriente aggere Tarquinij Superbi,inter prima opere mirabili.Namq; eum muris æquauit,quà maxime patebat aditu plano,cętero munita erat pręcelsis muris,aut abruptis mõtibus, nisi q̃ expatiantia tecta multas addidere urbes. In prima regiõe præterea fuere,in Latio clara oppida,Satricū,Pometia,Scaptia,Pitulum,Politoriū, Tellene, Tifata,Cænina,Ficana,Crustumeriū,Ameriola,Medullia,Corniculū,Saturnia,ubi nunc Roma est: Antipolis quod nũc Ianiculū in parte Romæ: Antemnæ,Cameriū,Collatia,Amiternū,Norbe,Sulmo,& cum his carnem in monte Albano soliti accipere populi Albẽses, Albani, Æsolani,Aciẽses,Abolani,Bubetani,Bolani,Cusuetani,Coriolani, Fidenates, Foretij, Hortenses,Latinienses,Longulani,Manates,Macrales,Mutucumẽses,Muniẽses,Numinienses,Olliculani,Octulani,Pedani, Pollustini, Querquetulani, Sicani, Sisolenses, Tolerienses, Tutienses, Vimitellarij, Velienses, Venetulani, Vicellenses. ita ex antiquo Latio liij.populi interiere sine uestigijs.In Campano aūt agro Stabię oppidū fuere usq; ad Cn.Pompeiū,& L.Carbonẽ cos.pridie Cal.Maij,quo die L. Sylla legatus bello sociali id deleuit,quod nunc in uillas abijt.Intercidit ibi & Taurania. Sunt & moriẽtis Casilini reliquiæ.Præterea autor est Antias, oppidū Latinorum Apiolas captum à L. Tarquinio rege,ex cuius præda Capitoliū is inchoauerit. A Surrento ad Sílarū amnem xxx M.pass.ager Picentinus fuit, Tuscorū tẽplo Iunonis Argiuæ ab Iasone cõdito insignis. Intus oppidum Salerni,Picentia. A Silaro regio tertia & ager Lucanus Brutiusq; incipit,nec ibi rara incolarū mutatione. Tenuerunt eam Pelasgi, Oenotri, Itali,Morgetes, Siculi

Siculi, Græciæ maxime populi, nouiſsime Lucani à Samnitibus orti duce Lucio. Oppidum Pæſtū Græcis Poſidonia appellatū, ſinus Pæſtanus, oppidū Helia, quæ nunc Velia. Promōtoriū Palinurū: à quo ſinu recedēte traiectus ad columnā Rhegiā c. M. p. Proximum autē huic flumen Melphes. Oppidū Buxentū græcè Pyxûs, Laus amnis: fuit & oppidū eodē nomine. Ab eo Brutiū littus, oppidū Blanda, flumen Batū, portus Parthenius Phocenſiū, ſinus Vibonenſis, locus Clampetiæ, oppidū Tempſa à Græcis Temeſe dictū, & Crotonienſiū Terina, ſinuſq; ingens Terinæus. Oppidum Conſentia. Intus in peninſula fluuius Acheron à quo oppidani Acherontini. Hippo quod nūc Vibonē Valentiam appellamus. Portus Herculis, Metaurus amnis, Tauroentū oppidum, portus Oreſtis & Medua. Oppidū Scylleum. Cratęis fluuius, mater (ut dixere) Scyllæ. Dein columna Rhegia: Siculum fretum, ac duo aduerſa promontoria: ex Italia Cænis, ex Sicilia Pelorum xij. ſtad. interuallo. Vnde Rhegium xij. M. d. p. Inde Apennini ſylua Sila, promontorium Leucopetra xij. M. p. ab ea Locri cognominati à promontorio Zephyrio, abſunt à Silaro cccij. M. p. Et includit Europæ ſinus primus, in eoq; maria nuncupant: unde irrumpit Atlanticum, ab alijs magnum: quà intrat, Porthmos à Grecis, à nobis Gaditanum fretum: cum intrauit, Hiſpanū quatenus Hiſpanias alluit: ab alijs Ibericum, aut Balearicum: mox Gallicū ante Narbonenſem prouinciā, hinc Liguſticū. Ab eo ad Siciliam inſulā, Tuſcum: quod ex Græcis alij Notiū, alij Tyrrhenum: è noſtris plurimi inferum uocāt. Vltra Siciliā ad Salentinos, Auſonium Polybius appellat. Eratoſthenes autem inter oſtium oceani et Sardiniā quicquid eſt, Sardoum. Inde ad Siciliā Tyrrhenum. Ab hac Cretā uſq; Siculum. ab ea Creticum. Inſulę per hæc maria primę omnium Pityuſæ à Græcis dictæ, à frutice pineo, nunc Ebuſus uocat utraq; ciuitate fœderata anguſto freto interfluēte, patent xlij. M. p. Abſunt à Dianio ſeptingētis ſtadijs, totidē Dianium per continentē à Carthagine noua. Tantundē à Pityuſis in altum, Baleares duæ, & Sucronē uerſus Colubraria. Baleares funda bellicoſas, Græci Gymnaſias dixere. Maior c. M. p. longitudine: circuitu uerò cclxxx. M. oppida habet ciuium Rom. Palmam & Pollentiam, latina Cinium & Cunici, & fœderatum Bochri fuit. Ab ea xxx. M. p. diſtat minor, longitudine lx. M. circuitu cl. M. paſſ. ciuitates habet, Iamnonē, Saniſeram, Magonem. A maiore xij. M. p. in altum abeſt Capraria, inſidioſa naufragijs, & è regiōe Palmę urbis Menariæ ac Tiquadra, & parua Annibalis. Ebuſi terra ſerpētes fugat, Colubrarię parit. Ideo infeſta omnib. niſi Ebuſitanā terrā inferētibus: Greci Ophiuſam dixere. Nec cuniculos Ebuſus gignit, populantes Balearium meſſes. Sunt aliæ xx. fermè paruæ mari uadoſo. Galliæ autē ora, in Rhodani oſtio Metina, mox quæ Blaſcon uocat, tres Stœchades à uicinis Maſſilienſib. dictę propter ordinē quo ſitę ſunt. nomina ſingulis, Prote, Meſe, quę & Pomponiana uocat, tertia Hypæa. Ab his Sturium, Phœnice, Phila, Lero, & Lerina aduerſum Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

De Corſica. Cap. vi

IN Liguſtico mari eſt Corſica, quā Græci Cyrnon appellauere, ſed Tuſco propior, à ſeptētrione in meridiē proiecta, lōga paſſ. cl. M. lata maiore ex parte l. circuitu cccxxij. Abeſt à Vadis Volaterranis lxij, M. p. Ciuitates habet xxxiij. & colonias Marianā à C. Mario deductā, Aleriā à dictatore Sylla. Citra eſt Oglaſa: intra uero lx. M. p. à Corſica, Planaria à ſpecie dicta, æqualis freto, ideoq; nauigijs fallax. Amplior Vrgo & Capraria, quam Græci Ægilon dixere. Itē Egilium & Dianium quā Artemiſiā, ambæ cōtra Coſanum littus: & paruæ, Menaria, Columbaria, Venaria, Ilua cum ferri metallis, circuitu c. M. à Populonia x. à Græcis Æthalia dicta. Ab ea Planaſia xxxix. M. ab his ultra Tiberina oſtia in Antiano Aſtura, mox Palmaria, Sinonia, & aduerſum Formias Pōtiæ. In Puteolano autē ſinu Pandataria, Prochyta nō ab Æneæ nutrice, ſed quia profuſa ab Ænaria erat. Ænaria ipſa à ſtatione nauium Æneæ, Homero Inarime dicta, Grecis Pithecuſa nō à ſimiarum multitudine (ut aliqui exiſtimauere) ſed à figlinis doliariorum. Inter Pauſilypum & Neapolim Megaris: mox à Surrento viij. M. p. diſtantes, Tiberij principis arce

arce nobiles Capreæ,circuitu xl.M.p.Leucothea,extracq; conſpectũ,pelagus Africũ attingens Sardinia,minus ix.M.p.à Corſicæ extremis,etiamnũ anguſtias eas arctantibus inſulis paruis,quæ Cunicularię appellantur, itẽq; Phintonis & Foſſæ,à quib.fretũ ipſum Taphros nominatur.

De Sardinia. Cap. VII

SArdinia ab oriẽte patens,clxxxvij.M.p:ab occidẽte,clxx.M.à meridie, lxxiij.M.à ſeptentrione,cxxij.circuitu,dlx.M.abeſt ab Africa Caralitano promõtorio cc.milia, à Gadibus quatuordecies centena.Habet & à Gorditano promõtorio duas inſulas quę uocantur Herculis,à Sulcenſi Enoſin,à Caralitano Ficariam. Quidã haud procul ab ea etiam Beleridas ponunt & Collodem,& quam uocant Heras lutra.Celeberrimi in ea populorũ Ilienſes,Balari,Corſi.Oppidorũ xiij.Sulcitani, Valentini,Neapolitani, Boſenſes,Caralitani ciuiũ Rom.& Norẽſes.Colonia aũt una, quæ uocatur ad turrim Libyſonis. Sardiniam ipſam Timæus Sandaliotin appellauit ab effigie ſoleæ,Myrſilus Ichnuſam à ſimilitudine ueſtigij.Contra Pæſtanũ ſinum Leucaſia eſt, à Sirene ibi ſepulta appellata. Contra Veliam, Pontia, & Iſcia, utræq; uno nomine Oenotrides argumentũ poſſeſſæ ab Oenotrijs Italiæ:& contra Vibonẽ paruæ,quæ uocantur Ithaceſiæ, Vlixis ſpecula.

De Sicilia. Cap. VIII

VErum ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra à triangula ſpecie: circuitu patens,ut autor eſt Agrippa,dcxvij.M. paſſ.quondã Brutio agro cohærens, mox interfuſo mari auulſa xij.M.in longitudinem freto:in latitudinẽ autẽ M.d.p.iuxta columnã Rhegiam. Ab hoc dehiſcendi argumẽto, Rhegiũ Græci nomẽ dedere oppido,in margine Italiæ ſito.In eo freto eſt ſcopulus Scylla,item Charybdis,mare uorticoſum,ambo clara ſæuitia. Ipſius Triquetræ,ut diximus, promontoriũ Pelorus uocatur,aduerſus Scyllam uergens in Italiam: Pachynum in Græciam, cxliij.M.ab eo diſtante Peloponneſo: Lilybæũ in Africam clxxx.M.interuallo à Mercurij promontorio:& à Caralitano Sardiniæ cxx.M. Inter ſe aũt hæc promontoria ac latera diſtant his ſpatijs. Terreno itinere à Peloro Pachynũ clxvi.M.paſſ. Inde Lilybæum cc.M. Inde Pelorũ clxx.M. Coloniæ immunes v.ciuitates lxxij. A Peloro mare Ioniũ ora ſpectante,oppidũ Meſſana ciuiũ Rom.qui Mamertini uocantur.Promontoriũ Drepanũ,colonia Taurominiũ,quæ antea Naxos,flumẽ Aſines, mõs Ætna nocturnis mirus incendijs.Crater eius patet ambitu ſtad.xx.Fauilla Taurominiũ et Catanam uſq; peruenit feruens,fragor uero ad Maronẽ & gemellos colles.Scopuli tres Cyclopũ, portus Vlixis,colonia Catana.Flumina Symethum, Terias,Intus Læſtrygonij campi. Oppida,Leontini,Megaris,amnis Pantagies.Colonia Syracuſæ,cũ fonte Arethuſa.Quanquã & Temenitis,& Archidemia,& Magæa, & Cyane, & Milichie fontes in Syracuſano potantur agro.Portus Nauſtathmus,flumen Elorum,promontorium Pachynum: à qua fronte Siciliæ flumen Hirminiũ,oppidũ Camarina, fluuius Gelas,oppidum Acragas,quod Agrigentum noſtri dixere. Thermæ colonia, amnes Atys & Hypſa, Selinûs oppidum.Lilybæũ ab eo promontoriũ.Drepana,mons Eryx.Oppida Panhormũ,Solûs,Himera cum fluuio,Cephalœdis,Aluntium,Agathirnum, Tyndaris colonia, oppidum Mylæ,& unde cœpimus Pelorus.Intus latinæ cõditionis Centuripini,Netini,Segeſtani:ſtipendiarij,Aſſorini, Ætnenſes,Agyrini,Aceſtei,Acrenſes,Bidini,Citarij, Cacirini,Drepanitani,Ergetini,Eceſtienſes,Erycini,Entellini,Etini,Enguini,Gelani, Galathani,Haleſini,Hennenſes,Hyblenſes,Herbitenſes,Herbeſſenſes,Herbulenſes,Halicyenſes,Hadranitani,Imacarenſes,Ichanenſes,Ietenſes,Mutuſtratini,Magellini, Murgentini,Mutyenſes,Menanini,Naxij,Nocœni,Petrini,Paropini,Phinthienſes,Semelitani,Scherini,Selinũtij,Symethij, Talarenſes, Tiſsinenſes, Triocalini, Tiraciẽſes,Zanclæi Meſſeniorũ in Siculo freto.Inſulę ſunt in Africam uerſæ,Gaulos,Melita à Camerina lxxxiiij milia paſſ.à Lilybęo cxij. Coſyra,Hieroneſos,Cæne,Galatha,Lopaduſa,Æthuſa,quam alij Æguſam ſcripſerunt,Bucinna,& à Solunte lxxv.milia. Oſteodes,contraq; Paropinos Vſtica.Citra uero Siciliã ex aduerſo Metauri amnis xij.millibus ferme

paſſ.ab Italia,vij. Æoliæ appellatæ.Eædē Lipareorum & Hephæſtiades à Græcis,à noſtris Vulcani,Æoliæ,quòd Aeolus Iliacis temporibus ibi regnabat.

De Lipara. Cap. IX

LIpara cum ciuium Rom.oppido,dicta à Liparo rege,qui ſucceſsit Æolo,antea Meſlogonis uel Meligunis uocitata,abeſt xij.milia paſſ.ab Italia, ipſa circuitu paulo minori.Inter hanc & Siciliam altera,antea Theraſia appellata,nunc Hiera,quia ſacra Vulcano eſt, colle in ea nocturnas euomēte flammas. Tertia Strongyle, à Lipara mille paſſ. ad exortum ſolis uergens,in qua regnauit Æolus,quæ à Lipara liquidiore flamma tantum differt:è cuius fumo,qui nam flaturi ſint uenti,in triduū prædicere incolæ traduntur.unde uentos Æolo paruiſſe exiſtimatum.Quarta Didyme,minor q̄ Lipara.Quinta Ericuſa,ſexta Phœnicuſa,pabulo proximarum relicta. Nouiſsima, eademq̄ minima, Euonymos.Hactenus de primo Europæ ſinu.

De Locris Italię fronte. Cap.X

A Locris Italiæ frons incipit,magna Græcia appellata,in tres ſinus recedēs Auſonij maris, quoniā Auſones tenuere primi:patet lxxxij.milia paſſ.ut autor eſt Varro. Plericq̄ lxxij.milia fecere.In ea ora flumina innumera, ſed memoratu digna à Locris Sagra,& ueſtigia oppidi Caulonis,Myſtia,Conſilinū caſtrū,Cocinthū, quod eſſe longiſſimum Italiæ promontoriū aliqui exiſtimant.Dein ſinus,& Scylacæū, Scylletium Athenienſibus cum conderent dictum: quē locum occurrens Terinæus ſinus peninſulā efficit:& in ea portus,qui uocat caſtra Annibalis,nuſquā anguſtiore Italia.xx.milia paſſ.latitudo eſt. Itaq̄ Dionyſius maior interciſam eo loco adijcere Siciliæ uoluit. Amnes ibi nauigabiles,Cæcinos, Crotalus, Semirus,Arocha,Targines. Oppidum intus Petilia, mons Clibanus,promontoriū Lacinium: cuius ante oram inſula x.milia p.à terra Dioſcoron,altera Calypſus,quam Ogygiam appellaſſe Homerus exiſtimat: prēterea Tyris, Eranuſa,Meloeſſa. Ipſam à Caulone abeſſe lxx.millibus paſſ. prodidit Agrippa.

Secundus Europæ ſinus. Cap.XI

A Lacinio promontorio ſecundus Europę ſinus incipit,magno ambitu flexus,& Acroceraunio Epiri finit promontorio,à quo abeſt lxxv.M.p.Oppidū Croto, amnis Neęthus.Oppidū Thuriū inter duos amnes Crathin & Sybarin,ubi fuit urbs eodē nomine. Similiter eſt inter Sirin & Acirin Heraclea, aliquando Siris uocitata. Flumina Acalandrū,Caſuentum,oppidū Metapontū,quo tertia Italiæ regio finit. Mediterranei Brutiorū Apruſtani tantū.Lucanorum aūt Atinates,Bantini,Eburini,Grumentini,Potentini,Sontini,Sirini, Tergilani, Vrſentini, Volcentani,quibus Numeſtrani iungūtur.Præterea interiſſe Thebas Lucanas Cato autor eſt.Et Pandoſiam Lucanorum urbē fuiſſe Theopompus,in qua Alexander Epirotes occubuerit. Connectit ſecunda regio, amplexa Hirpinos,Calabriā,Apuliam,Salentinos ccl.M.ſinu qui Tarentinus appellat, ab oppido Laconū in receſſu hoc intimo ſito,cōtributa eò maritima colonia quæ ibi fuerat. Abeſt cxxxvi.M.p.à Lacinio promontorio,aduerſam ei Calabriā in peninſulā emittens.Græci Meſſapiam à duce appellauere:& ante Peucetiā, à Peucetio Oenotri fratre. In Salentino agro inter promontoria c.M.p.interſunt. Latitudo peninſulæ à Tarento Brunduſiū terreno itinere xxxij.M.paſſ.patet,multoq̄ breuius à portu Saſina.Oppida per continentē à Tarento, Varia,cui cognomen Apulæ,Meſſapia,Aletium.In ora uero Senonū Gallipolis,quæ nunc eſt Anxa lxij.M.p.à Tarento.Inde xxxij.M. promontorium,quod Acran Iapygiam uocant, quo longiſsime in maria excurrit Italia. Ab eo Baſta oppidū,& Hydruntū decem ac nouē M.p.ad diſcrimen Ionij & Adriatici maris,qua in Græciā breuiſsimus tranſitus,ex aduerſo Apolloniæ oppidi, latitudine intercurrētis freti,l.M.non amplius.Hoc interuallū pedeſtri continuare tranſitu pontibus iactis, primum Pyrrhus Epiri rex cogitauit:poſt eum M. Varro,cum claſsibus Pompeij piratico bello præeſſet. Vtrūq̄ aliæ impediere curæ. Ab Hydrunte Soletū deſertū,dein Fratuertium.portus Tarētinus,ſtatio militū Lupia,Baleſium,Cęlium,Brunduſium l.milia p.ab

Hydrunte

Hydrunte,in primis Italiæ portu nobile,ac uelut certiore trãſitu,ſicuti lõgiore,excipiente Illyrica urbe Dyrrachio ccxx.M.traiectu.Brunduſio cõterminus Pediculorum ager. ix.adoleſcentes totidemq; uirgines ab Illyrijs tredecim populos genuere. Pediculorum oppida,Rhudia,Egnatia,Barion,ante Iapyx à Dædali filio,àquo & Iapygia:amnes,Pactius,Aufidus ex Hirpinis montib.Canuſiũ præfluens.Hinc Apulia Dauniorũ cognomine,à duce Diomedis ſocero.In qua oppidũ Salapia, Annibalis meretricio amore inclytum,Sipontũ,Vria: amnis Cerbalus,Dauniorũ finis:portus Agaſus, promontoriũ montis Gargani,à Salentino ſiue Iapygio ccxxxiiij.M.p.ambitu Gargani: portus Garnæ,lacus Pantanus. Flumen portuoſum Frento, Teanum Apulorũ.Itemq; Larinũ,Cliternia, Tifernus amnis. Inde regio Frentana. Ita Apulorum genera tria: Teani à duce è Grajs:Lucani,ſubacti à Calchante,quæ loca nunc tenẽt Atinates.Dauniorũ præter ſupra dicta colonię,Luceria, Venuſia:Oppida Canuſiũ, Arpi aliquando Argos hippium Diomede cõdente,mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes Monadorũ, Dardorumq;,& urbes duas,quæ in prouerbij ludicrũ uertêre,Apinam & Tricam. Cætera intus in ſecunda regione,Hirpinorũ colonia una Beneuentum, auſpicatius mutato nomine,quæ quondã appellata Maleuentum. Æculani,Aquiloni, Abellinates cognomine Protropi,Compſani,Caudini,Ligures qui cognominant Corneliani, & qui Bebiani,Veſcellani, Deculani, Aletrini, Abellinates cognominati Marſi, Atrani, Ænani, Alfellani, Attinates,Arpani,Borcani,Collatini, Corinenſes, & nobiles clade Romana Cannenſes,Dirini,Forentani,Genuſini,Hordonienſes,Hyrini,Larinates, cognomine Frentani,Metinates,ex Gargano Mateolani,Neritini,Matini,Rubuſtini,Syluini,Strapellini, Turmentini, Vibinates, Venuſini, Vlurtini.Calabrorum mediterranei, Ægetini,Apameſtini, Argentini,Butuntinẽſes,Deciani,Brumbeſtini,Norbanẽſes,Palionenſes,Sturnini, Tutini.Salentinorũ,Aletini,Baſterbini,Neretini, Valentini, Veretini.

Regio Italiæ quarta. Cap. XII

SEquitur regio quarta gentium uel fortiſsimarum Italiæ. In ora Frentanorum à Tifer no flumen Trinium portuoſum.Oppida,Hiſtoniũ,Buca,Ortona, Aternus amnis. Intus Anxani cognomine Frẽtani,Carentini ſupernates & infernates,Lanuenſes: Marrucinorum Teatini:Pelignorum Corfinienſes,Superæquani,Sulmonẽſes: Marſorum Anxantini,Atinates,Fucenſes,Lucenſes,Maruuij, Albenſium Alba ad Fucinum lacũ: Æquiculanorum Cliternini,Carſeolani: Veſtinorum Angulani, Pinnenſes, Peltuinates,quibus iunguntur Aufinates ciſmontani:Samnitium,quos Sabellos,& Græci Saunitas dixere,colonia Bouianum uetus,& alterum cognomine Vndecumanorum.Aufidenates,Eſernini,Fagifulani,Ficolenſes,Sepinates, Treuentinates:Sabinorũ Amiternini, Curenſes,Forum Decij,Forum nouum,Fidenates,Interamnates, Nurſini, Nomentani,Reatini, Trebulani,qui cognominat Mutuſcęi,& qui Suffenates, Tiburtes, Tarinates.In hoc ſitu ex Æquiculis interiere Comini, Tadiates, Acedici, Alfaterni. Gellianus autor eſt,lacu Fucino hauſtum Marſorum oppidũ Archippe, conditum à Marſya duce Lydorum:item Vidicinorum in Piceno deletũ à Romanis, Valerianus. Sabini(ut quidam exiſtimauere)à religione & deorũ cultu Seuini appellati, Velinos accolunt lacus, roſcidis collibus. Nar amnis exhaurit illos ſulphureis aquis. Tiberim ex his petens replet,è monte Fiſcello labens,iuxta Vacunę nemora & Reate in eoſdem conditus. At ex alia parte Anio,in monte Trebanorum ortus,lacus tris amœnitate nobiles,qui nomen dedere Sublaqueo, defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuet inſula,Italiæ umbilicum eſſe M. Varro tradit.Infra Sabinos Latium eſt,à latere Picenũ, à tergo Vmbria,Apennini iugis Sabinos utrinq; uallantibus.

Quinta regio. Cap. XIII

QVinta regio Piceni eſt,quondam uberimæ multitudinis. ccclx.M.Picentium in fidem populi Rom.uenere. Orti ſunt à Sabinis uoto uere ſacro. Tenuere ab Aterno amne ubi nunc ager Adrianus, et Adria colonia,à mari vij.M.paſſ.flumen Vomanum,

ager prætutianus,Palmenſiſq;. Item Caſtrum nouum, flumen Batinū, Truentum cum amne:quod ſolum Liburnorū in Italia reliquū eſt. Flumina Albulates, Suinum, Heluinum,quo finitur Prætutiana regio, & Picentiū incipit. Cupra oppidū, caſtellū Firmanorum,& ſuper id colonia Aſculū,Piceni nobiliſsima:Intus Nouana.In ora Cluana,Potentia,Numana à Siculis cōdita. Ab ĥiſdē colonia Ancona, appoſita promontorio Cumero in ipſo flectentis ſe oræ cubito:à Gargano clxxxiĳ.M.p.Intus Auximates, Beregrani,Cingulani,Cuprenſes cognomine Montani,Falarienſes,Pauſulani,Pleninenſes, Ricinenſes,Septempedani, Tollentinates, Triacenſes,urbs Saluia,Pollentini.

Sexta regio. Cap.XIIII

IVngitur his ſexta regio,Vmbriam cōplexa,agrumq; Gallicū circa Ariminū. Ab Ancona Gallica ora incipit,togatę Gallię cognomine. Siculi & Liburni plurima eius tractus tenuere,in primis Palmenſem,Prætutianū, Adrianumq; agrum. Vmbri eos expulere,hos Hetruria,hanc Galli. Vmbrorū gens antiquiſs.Italiæ exiſtimat, ut quos Ombrios à Gręcis putēt dictos, q̄ inundatione terrarū imbribus ſuperfuiſſent.ccc.eorū oppida Thuſci debellaſſe reperiunt.Nūc in ora flumē Æſis,Senogallia,Metaurus fluuius, colonia Fanū fortunæ,Piſaurū cum amne.Et intus Hiſpellū, Tuder. De cætero Amerini,Attidiates,Aſirinates,Arnates,Æſinates,Camertes, Caſuentillani,Carſulani,Dolantes cognomine Salentini,Fulginates, Foroflaminienſes, Foroiuliēſes cognomine Concubienſes,Forobremitiani, Foroſempronienſes,Iguini,Interamnates cognomine Nartes,Meuanates,Meuanienſes,Matilicates,Narnienſes,quod oppidū Nequinum antea uocatū eſt.Nucerini cognomine Fauonienſes,& Camelani,Ocriculani,Oſtrani, Pituſani cognomine Piſuertes,& alĳ Mergentini,Peleſtini,Sentinates,Sarſinates, Spoletini,Suarrani,Seſtinates,Suillates, Tadinates, Trebiates, Tuficani, Tifernates cognomine Tibertini,& alĳ Metaurenſes, Veſionicates, Vrbinates cognomine Metaurēſes, & alĳ Hortenſes, Vettionenſes, Vindinates, Viuentani. In hoc ſitu interiere Feliginates, & qui Cluſiolū tenuere ſupra Interamnam: & Sarranates,cum oppidis Acerris quę Vafrię cognominant, Turocelo,quod Vetriolū.itē Solinates,Suriates,Fallienates,Apiennates. interiere & Arienates cū Crinouolo,& Vſidicani,& Plangenſes,Piſinates,Cęleſtini.Ameriā ſupraſcriptā Cato ante Perſei bellū conditā annis dcccclxiiĳ. prodidit.

Octaua regio. Cap.XV

Octaua regio determinat Arimino,Pado,Apennino.In ora fluuius Cruſtumiū,Ariminū colonia cū amnibus Arimino & Apruſa. Fluuius hinc Rubico quondā finis Italię. Ab eo Sapis,& Vitis,& Anemo, Rauenna Sabinorū oppidū,cū amne Bedeſe,ab Ancona cĳ.M.p.Nec procul à mari Vmbrorū Butriū. Intus coloniæ, Bononia Felſina uocitata cū princeps Hetruriæ eſſet,Brixillū,Mutina,Parma,Placētia.Oppida Ceſena, Claterna,Forū Clodĳ,Liuĳ,Popilĳ, Truentinorū,Cornelĳ,Licini, Fauentini,Fidētini, Oteſini,Padinates,Regienſes à Lepido,Solonates, ſaltusq; Galliani qui cognominant Aquinates, Tanetani, Veliates cognomine Vectēri,Regiates, Vmbranates. In hoc tractu interierūt Boĳ,quorū tribus cxĳ.fuiſſe autor eſt Cato:itē Senones q̄ ceperāt Romā.

De Pado flumine. Cap. XVI

PAdus è gremio Veſuli mōtis,celſiſſimū in cacumen elati,finibus Ligurum Vagiennorum uiſendo fonte profluens,condensq; ſeſe cuniculo, & in Forouibienſiū agro iterū exoriens,nulli amniū claritate inferior:Grecis dictus Eridanus, ac pœna Phaetontis illuſtratus:augetur ad canis ortus liquatis niuibus,agris q̄ nauigĳs torrentior, nil tamen ex rapto ſibi uindicans, atq; ubi liquit agros ubertate largior, trecētis M.p.à fonte addens meatu duodenonaginta:nec amnes tantū Apenninos Alpinosq; nauigabiles capiens,ſed lacus quoq; immēſos in eū ſeſe exonerātes,omni numero xxx.flumina in mare Adriaticū defert. Celeberrima ex ĳs, Apennini latere iactū, Tanarū, Trebiā Placentinum, Tarū,Niciā, Gabellū, Scultennā,Rhenū. Alpiū uero Sturā,Morgū,Durias duas, Seſſiten, Ticinū,Lambrū,Adduā,Oliū,Minciū.nec aliusamniū tā breui ſpatio maioris incrementi

incrementi eſt: Vrgeť quippe aquarũ mole,& in profundũ agiť,grauis terræ, quanq̃ di ductus in flumina & foſſas inter Rauennã Altinũq́ cxx.M.p.tamẽ quia largius uomit, ſeptẽ maria dictus facere. Anguſta foſſa Rauennam trahiť, ubi Paduſa uocať,quondam Meſſanicus appellatus. Proximũ inde oſtiũ,magnitudinẽ portus habet,qui Vatreni di citur,quo Claudius Cęſar è Britannia triumphans, prægrandi illa domo uerius q̃ naue intrauit Adriam. Hoc ante Eridanũ oſtium dictũ eſt,alĳs Spineticũ ab urbe Spina, quæ fuit iuxtà,prędualens ut Delphicis creditũ eſt theſauris,cõdita à Diomede. Auget ibi Padum Vatrenus amnis,ex Forocornelienſi agro. Proximũ inde oſtiũ Capraſiæ,dein Sagis,dein Volane,quod antè Olane uocabať. Omnia ea flumina,foſſasq́, primi à Sagi fecere Tuſci,egeſto amnis impetu per tranſuerſum in Atrianorũ paludes, quæ ſeptẽ maria appellanť,nobili portu oppidi Thuſcorũ Atriæ, à quo Atriaticũ mare antè appellabatur,quod nunc Adriaticũ. Inde oſtia plena, Carbonaria ac foſsiones Philiſtinæ quod alĳ Tartarũ uocant:omnia ex Philiſtinæ foſſæ abundatiõe naſcentia,accedentib. Atheſi ex Tridentinis alpibus,& Togiſono ex Patauinorũ agrís. Pars eorũ & proximum portum fecit Brundulum,ſicut Edronẽ Medoaci duo,ac foſſa Clodia. His ſe Padus miſcet, ac per hæc effundiť,pleriſq́ ut in Ægypto Nilus quod uocant Delta,triquetrã figuram inter alpes atq́ oram maris facere proditus,ſtad.ĳ.M.circuitu. Pudet à Gręcis Italiæ rationẽ mutuari. Metrodorus tamẽ Scepſius dicit,quoniã circa fontem arbor multa ſit picea,quæ pades Gallice uoceť,Padum hoc nomen accepiſſe. Ligurum quidẽ lingua amnem ipſum Bodincum uocari,quod ſignificet fundo carentẽ. Cui argumento adeſt oppidum iuxta Induſtria,uetuſto nomine Bodincomagum,ubi præcipua altitudo incipit.

Italia tranſpadana. Regio undecima. Cap. XVII

TRanſpadana appellatur ab eo regio undecima,tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuoſo alueo important. Oppida Vibiforum,Seguſio. Colonię ab alpium radicibus,Auguſta Taurinorum antiqua Ligurum ſtirpe,inde nauigabili Pado. Dein Salaſorum Auguſta prætoria,iuxta geminas alpium fauces,Graias atq́ Pœninas. His Pœnos,Graĳs Herculẽ tranſiſſe memorant. Oppidum Eporedia,Sibyllinis libris à po.Ro. condi iuſſum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores uocant. Vercellæ Libycorum ex Sallyis ortæ,Nouaria ex Vertacomacoris, Vocontiorum hodieq́ pago,non (ut Cato exiſtimat)Ligurum:ex quibus Leui & Marici condidere Ticinum,nõ procul à Pado,ſicut Boĳ trans alpes profecti Laudẽ Pompeiam,Inſubres Mediolanum. Orobiorum ſtirpis eſſe Comum atq́ Bergomum, & Liciniforum, & aliquot circa populos, autor eſt Cato:ſed originem gentis ignorare ſe fatetur,quã docet Cornelius Alexander ortam à Græcia,interpretatione etiã nominis,uitã in montibus degentibus. In hoc ſitu interĳt oppidum Orobiorum Barra,unde Bergomates Cato dixit ortos,etiãnum prodente ſe altius q̃ fortunatius ſitos. Interiere & Caturiges Inſubrum exules, & Spina ſupradicta. Item Melpum opulentia prędipuum,quod ab Inſubribus & Boĳs & Senonibus deletum eſſe eo die quo Camillus Veios ceperit,Cornelius tradidit.

Venetia. Decima regio. Cap. XVIII

SEquitur decima regio Italiæ Adriatico mari appoſita, Venetia,cuius fluuius Silis ex montibus Tauriſanis. Oppidum Altinum,flumen Liquentia ex montibus Opiterginis,& portus eodẽ nomine,colonia Cõcordia,flumina & portus Romatinum, Tiliauentum maius minusq́,Anaſſum quo Varamus defluit, Alſa, Natiſo cum Turro præfluentes Aquileiã coloniã xĳ.M.p.à mari ſitã. Carnorum hæc regio, iunctaq́ lapidum, amnis Timauus,caſtellum nobile uino Pucinum: Tergeſtinus ſinus, colonia Tergeſte xxiĳ.M.p.ab Aquileia. Vltra quã vi.M.p. Formio amnis,ab Rauenna clxxxix.M.p.antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc uerò Iſtriæ, quã cognominatã à flumine Iſtro, in Adriã effluente è Danubio amne:eidemq́ Iſtro ex aduerſo Padi fauces, contrario eorum percuſſu mari interiecto dulceſcẽte,plericq́ dixere falſo,et Nepos Cornelius etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effundiť. Deceptos credo, quoniam

quoniam Argo nauis flumine in mare Adriacum descendit, non procul Tergeste: nec iam constat quo flumine. Humeris trauectã alpes, diligẽtiores tradũt. Subijsse aũt Istro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea causa est, inter Æmonam alpesq; exorienti.

Istria. Cap. xix

ISTria ut peninsula excurrit. Latitudinẽ eius xl. M.p. circuitũ uero cxxij.M. prodidere quidã. Item adhærentis Liburniæ & Flanatici sinus. Alij Liburnię clxxx. M. Nonnulli in Flanaticum sinum lapidiam promouere, à tergo Istriæ, cxxx. M.p. Dein Liburniam cl.M. fecere. Tuditanus, qui domuit Istros, in statua sua ibi inscripsit, ab Aquileia ad Titium flumen stad. cc. Oppida Istriæ ciuium Ro. Ægida, Parentium: colonia Pola, quæ nunc Pietas Iulia, quondã à Colchis condita. Abest à Tergeste c.M.p. Mox oppidum Nesactium: & nunc finis Italiæ fluuius Arsia. Polam ab Ancona traiectus cxx.M.p. est. In mediterraneo regionis decimę coloniæ, Cremona, Brixia Cenomannorũ agro, Venetorum aũt Atestę, & oppida Acelum, Patauium, Opitergium, Belunum, Vicetia, Mantua Tuscorum trans Padum sola reliqua. Venetos Troiana stirpe ortos autor est Cato. Cenomannos iuxta Massiliã habitasse in Volcis. Fertini, & Tridẽtini, & Bernenses, Rætica oppida: Rætorum & Eugancorum Verona. Iulienses Carnorũ. Dein quos scrupulose dicere non attineat, Alutraenses, Asseriates, Flamoniẽses, Vannienses, & alij cognomine Culici: Foroiuliẽses cognomine Transpadani, Foretani, Venidates, Quarqueni, Taurisani, Togienses, Varuani. In hoc situ interiere per oram Iramine, Pellaon, Palsicium: ex Venetis Atina, & Cęlina: Carnis, Segeste, & Ocra: Tauriscis Norea. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum etiã inuito senatu, à M. Claudio Marcello, L. Piso autor est. In hac regione & x. lacus inclyti sunt, amnesq; eorum partus aut alumni, si modo exceptos reddunt, ut Adduã Larius, Ticinum Verbanus, Minciũ Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi. Alpes in longitudinem x̄. p. patere à supero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes xxij.M.p. deductis: in latitudinẽ autẽ Cornelius Nepos c.M. T. Liuius tria M. stadiorum: uterq; diuersis in locis. Nam & centum milia excedunt aliquãdo, ubi Germaniã ab Italia submouẽt, nec lxx. M. explent, reliqua sui parte graciles, ueluti naturæ prouidentia. Latitudo Italię subter radices earum à Varo, per uada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronã, Vicetiam, Opitergium, Aquileiam, Tergeste, Polam, Arsiam, dcclij.M.p. colligit.

De alpibus & gentibus alpinis. Cap. xx

INcolæ alpium multi populi, sed illustres à Pola ad Tergestis regionẽ Secusses, Subocrini, Catili, Menocaleni, iuxtaq; Carnos quondã Taurisci appellati, nũc Norici. His contermini Ræti, & Vindelici, omnes in multas ciuitates diuisi. Rætos Thuscorũ prolem arbitrabant, à Gallis pulsos duce Ręto. Verso deinde Italiam pectore alpium latini iuris Euganeæ gentes, quarũ oppida xxxiiij.enumerat Cato. Ex ijs Triumpilini uenalis cũ agris suis populus: Dein Camuni, cõpluresq; similes, finitimis attributi municipijs. Lepontios & Salasos, Tauriscæ gentis idem Cato arbitrat. Cæteri ferè Lepontios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione Græci nominis credunt, pręustis intra sinus alpium niue membris: eiusdẽ & Graios fuisse positos in transitu, Graiarũ alpiũ incolas, præstantesq; genere Euganeos, inde tracto nomine. Caput eorũ Stonos. Rætorũ Vennonetes, Sarunetesq; ortus Rheni amnis accolunt, Lepontiorũ qui Viberi uocant, fontem Rhodani, eodẽ alpium tractu. Sunt præterea Latio donati incolæ, ut Octodurẽses, & finitimi Ceutrones, Cottianæ ciuitates. Caturiges, & ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui montani uocant: Capillatorumq; plura genera ad confiniũ Ligustici maris. Non alienum uidet, hoc loco subijcere inscriptionẽ è trophæo alpium, quæ talis est: Imperatori Cęsari Diui Fil. Aug. Põtifici max. Imp. xiiij. tribunitię potestatis S.P.Q.R. quòd eius ductu auspicijsq; gentes alpinæ omnes, quæ à mari supero ad inferum pertinebant, sub imperiũ pop. Rom. sunt redactæ. Gentes alpinæ deuictæ, Triumpilini, Camuni, Vennonetes, Isarci, Breuni, Naunes, Focunates, Vindelicorum gentes quatuor,

Consuane-

Consuanetes, Virucinates, Licates, Catenates: Abisontes, Rugusci, Suanetes, Calucones, Brixentes, Leponti, Viberi, Nantuates, Seduni, Veragri, Salassi, Ceutrones, Medulli, Vceni, Caturiges, Brigiani, Sogionti, Ebroduntii, Nemaloni, Edenates, Esubiani, Veamini, Gallitæ, Triulatti, Ectini, Vergunni, Eguituri, Nementuri, Oratelli, Nerusi, Velauni, Suetri. Non sunt adiectæ Cottianæ ciuitates xii. quæ nõ fuerunt hostiles, item attributæ municipijs lege Pompeia. Hæc est Italia dijs sacra, hæ gentes eius, hęc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Æmylio Paulo, C. Atilio Regulo cõsulibus, nunciato Gallico tumultu, sola sine externis ullis auxilijs, atq; etiã tunc sine transpadanis, equitum lxxx. M. peditum dcc. M. armauit. Metallorũ omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id uetere consulto patrum, Italiæ parci iubentium.

Illyricum. Cap. XXI

ARsiæ gens Liburnorum iungitur, usq; ad flumẽ Titium. Pars eius fuere Mentores, Hymani, Encheleæ, Dudini, & quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum uno nomine Illyricum uocatur generatim, populorum pauca effatu digna aut facilia nomina. Conuentũ Scardonitanũ petunt lapides, et Liburnorũ ciuitates xiij. è quib. Lacinienses, Stulpinos, Burnistas, Albonẽses nominare non pigeat. Ius Italicũ habẽt eo conuentu Alutæ, Flanates à quibus sinus nominatur, Lopsi, Varubarini, immunesq; que Assesiates, & ex insulis Fulfinates, Curictæ. Cæterũ per oram oppida à Nesactio, Aluona, Flauona, Tarsatica, Senia, Lopsica, Ortopula, Vegium, Argyruntũ, Coriniũ, Ænona ciuitas, Pausinus flumen, Tedaniũ quo finitur lapidia. Insulæ eius sinus cum oppidis præter supra significatas, Absyrtium, Arba, Traguriũ, Issa, Pharos, Paros antè: Crexa, Gissa, Portunata. Rursus in continente colonia Iadera, quæ à Pola clx. M. p. abest: inde triginta M. Colentum insula xvij. ostium Titij fluminis.

Liburnia. Cap. XXII

LIburniæ finis, & initiũ Dalmatię Scardona, in amne eo xij. M. p. à mari. Dein Tariotarũ antiqua regio, & castellum Tariona: promontoriũ Diomedis, uel ut alij peninsula Hyllis, circuitu c. M. p. Traguriũ ciuium Rom. marmore notum: Sicum, in quem locũ diuus Claudius ueteranos misit. Salona colonia, ab Iadera ccxxij. M. p. petunt in eam iura descripti in decurias cclxxij. Dalmatæ: xxij. Decuni: ccxxxix. Ditiones: lxix. Mezæi: lij. Sardiates. In hoc tractu sunt Burnum, Mandetrium, Tribulium nobilitata pop. Ro. prælijs castella. Petunt & ex insulis, Issæi, Colentini, Separi, Epetini. Ab his castella, Piguntiæ, Rataneum, Narona colonia tertij cõuentus, à Salona lxxij. M. p. apposita cognominis sui fluuio, à mari xx. M. p. M. Varro lxxxix. ciuitates eò uentitasse author est. Nunc soli prope noscunt̃ Cerauni decurijs xxiiij. Daorizi xvij. Desitiates ciij. Docleatę xxxij. Diretini xiij. Deremistæ xxx. Dindari xxxij. Glinditiones xliij. Melcomani xxiij. Naresij cij. Scirtari lxxij. Siculotæ xxiij. populatoresq; quondam Italiæ Vardæi, non amplius q̃ xx. decurijs. Præter hos tenuere tractum eum Oenei, Partheni, Hemasini, Arthitæ, Armistæ. A Narone amne c. M. p. abest Epidaurum colonia. Oppida ciuium Rom. Rhizinium, Ascriuium, Butua, Olchinium, quod antea Colchinium dictũ est, à Colchis cõditum: amnis Drilo, superq; eum oppidum ciuium Rom. Scodra, à mari xvij. M. p. Præterea multorum Græciæ oppidorum deficiens memoria, necnon & ciuitatum ualidarũ. Eo namq; tractu fuere Labeatæ, Enderudini, Sassei, Grabæi, proprieq; dicti Illyrij, & Taulanti, & Pyræi. Retinet nomen in ora Nymphęum promontorium: Lissum oppidum ciuium Romanorum, ab Epidauro c. M. passuum.

Macedonia. Cap. XXIII

ALisso Macedonia prouincia, gentes Partheni, & à tergo eorum Dassarethę. Montes Candauiæ à Dyrrachio lxxix. M. passuum. In ora uero Denda ciuiũ Rom. Epidamnum colonia, propter inauspicatum nomen à Romanis Dyrrachium appellata, flumen Aous, à quibusdã Æas nominatum: Apollonia, quondam Corinthiorum colonia vij. M. passuum à mari recedẽs: cuius in finibus celebre Nymphęum, accolunt barbari,

Amant

Amantes & Buliones. At in ora oppidum Oricum à Colchis conditum. Inde initiũ Epiri, montes Acroceraunia, quibus hunc Europę determinauimus ſinum. Oricum à Salentino Italiæ promontorio diſtat lxxxv. M. paſſuum.

Noricum. Cap. XXIIII

A Tergo Carnorum & Iapidum, quà ſe fert magnus Iſter, Rætis iunguntur Norici. Oppida eorum Virunũ, Celeia, Teurnia, Aguntũ, Viana, Æmonia, Claudia, Flauium, Soluenſe. Noricis iunguntur lacus Peiſo, deſerta Boiorum: iam tamẽ colonia diui Claudij Sabaria, & oppido Scarabantia Iulia habitantur.

Pannonia. Cap. XXV

INde glandifera Pannoniæ: quà miteſcentia Alpium iuga, per medium Illyricum à ſeptentrione ad meridiem uerſa, molli in dextra ac læua deuexitate cõſidunt. Quæ pars ad mare Adriaticũ ſpectat, appellatur Dalmatia, & Illyricũ ſuprà dictum. Ad ſeptentriones Pannonia uergit, finitur inde Danubio. In ea colonæ, Æmona, Siſcia. Amnes clari, & nauigabiles in Danubiũ defluunt, Draus è Noricis uiolentior, Saus ex alpibus Carnicis placidior cxv. M. p. interuallo. Draus per Serretes, Serrapillos, Iaſos, Sandrizetes: Saus per Colapianos, Breucoſq; : Populorũ hęc capita. Pręterea Ariuates, Azali, Amantes, Belgites, Catari, Corneates, Arauiſci, Hercuniates, Latouici, Oſcriates, Varciani. Mons Claudius, cuius in fronte Scordiſci, in tergo Tauriſci. Inſula in Sao Metubarris, amnicarũ maxima. Præterea amnes memorandi, Calapis in Saum influens iuxta Siſciã, gemino alueo inſulã ibi efficiẽs, quę Segeſtica appellat. Alter amnis Bacuntius in Saum Sirmio oppido influit: ubi ciuitas Sirmienſiũ, & Amantinorũ. Inde xlv. M. paſſ. Taurunũ, ubi Danubio miſcet Saus. Supra influũt Valdanus, Vrpanus, & ipſi nõ ignobiles.

Mœſia. Cap. XXVI

PAnnoniæ iungitur prouincia, quæ Mœſia appellatur, ad Pontum uſq; cum Danubio decurrens. Incipit à cõfluente ſupradicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Trimachi, Mœſi, Thraces, Pontoq; contermini Scythæ: flumina clara, è Dardanis Margis, Pingus, Timachus: ex Rhodope Oeſcus: ex Hæmo, Vtus, Eſcamus, Ieterus. Illyrici latitudo quà maxima eſt cccxxv. M. paſſ. colligit. Lõgitudo à flumine Arſia ad flumen Drinium dccc. M. à Drinio ad promõtorium Acroceraunium clxxij. M. Agrippa prodidit uniuerſum hunc ſinũ Italiæ & Illyrici ambitu, $\overline{\text{XIII}}$. In eo duo maria quo diſtinximus fine, inferum ſiue Ionium in prima parte, interius Adriaticum, quod ſuperum uocant. Inſulæ in Auſonio mari, præter iam dictas, memoratu dignæ, nullæ, in Ionio paucæ: Calabro littore ante Brundiſium, quarũ obiectu portus efficitur: cõtra Apulum littus Diomedea, conſpicua monumento Diomedis: & altera eodem nomine, à quibuſdam Teuthria appellata. Illyrici ora mille amplius inſulis frequẽtatur, natura uadoſo mari, æſtuarijſq; tenui alueo intercurſantibus. Claræ ante oſtia Timaui calidorum fontiũ cum æſtu maris creſcentium: iuxta Iſtrorum agrum, Ciſſa, Pullariæ, & Abſyrtides Graijs dictæ, à fratre Medeæ ibi interfecto Abſyrto. Iuxta eas Electridas uocauere, in quibus proueniret ſuccinum, quod illi electrum appellant, uanitatis Grecæ certiſsimum documentum: adeò ut quas earum deſignent, haud unquam conſtiterit. Contra Iader eſt Liſſa: quæq; appellatæ contra Liburnos Creteæ aliquot: nec pauciores Liburnicæ, Celaduſſæ. Contra Surium, bubus & capris laudata Brattia: Iſſa ciuium Romanorũ reliqua, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata cum Gnidiorũ oppido diſtat xxij. millia paſſuum: inter quam & Illyricum Melita, unde catulos Melitæos appellari Callimachus autor eſt. xij. M. paſſ. ab ea tres Elaphites. In Ionio autem mari ab Orico MM. paſſuum Saſonis piratica ſtatione nota.

C. PLINII NATVRALIS HISTORIAE LIBER IIII.

Vnde primum omnis Græciæ fabulositas, & literarū claritas effulsit.

TERTIVS Europæ sinus Acroceraunijs incipit montibus, finitur Hellesponto, amplectit̃ præter minores sinus XIX. XXV M.p. In eo Epirus, Acarnania, Ætolia, Phocis, Locris, Achaia, Messenia, Laconia, Argolis, Megaris, Attica, Bœotia, iterumq; ab alio mari eadem Phocis & Locris, Doris, Phthiotis, Thessalia, Magnesia, Macedonia, Thracia. Omnis Græcię fabulositas sicut & literarū claritas, ex hoc primū sinu effulsit. Quapropter in eo paululum cōmorabimur. Epiros in uniuersum appellata, Acroceraunijs incipit montibus. In ea primi Chaones, à quibus Chaonia: dein Thesproti, Antigonenses: locus Aornos, & pestifera auibus exhalatio: Cestrini, Perrhæbi, quorū mons Pindus, Cassiopæi, Dryopes, Selli, Hellopes, Molossi, apud quos Dodonæi louis templū, oraculo illustre: Tomarus mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

Epirus Cap. I

EPirus ipsa ad Magnesiam Macedoniamq; tendens, à tergo suo Dassaretas supradiectos liberam gentem, mox feram Dardanos habet. Dardanis læuo Triballi prætenduntur latere & Mœsicæ gentes, à fronte iunguntur Mædi ac Denselatæ, quibus Thraces, ad pontum usq; pertinentes. Ita succincta Rhodopes, mox & Æmi uallatur excelsitas. In Epiri ora castellum in Acroceraunijs Chimæra, sub eo aquæ regiæ fons, oppida Mæandria, Cestria, flumen Thesprotiæ Thyamis, colonia Buthrotum, maximeq; nobilitatus Ambracius sinus, D.p. faucibus spacioſum æquor accipiēs longitudinis XXXIX M. pass. latitudinis XV. miliū. In eum defertur amnis Acheron, è lacu Thesprotiæ Acherusia profluens XXXVI. milia pass. inde, & mille pedū ponte mirabilis omnia sua mirantibus. In sinu oppidū Ambracia. Molossorū flumina, Aphas & Arachthus. Ciuitas Anactoria, lacus Pandosia. Acarnaniæ quæ antea Curetis uocabat̃, oppida Heraclia, Echinus, & in ore ipso colonia Augusti Actium, cum templo Apollinis nobili, ac ciuitate libera Nicopolitana. Egressos sinu Ambracio in Ionium excipit Leucadiū littus, promontorium Leucates. Dein sinus ac Leucadia ipsa peninsula, quondam Neritis appellata, opere accolarum abscisa à continenti, ac reddita uentorū flatu congeriem harenę accumulantium, qui locus uocatur Dioryctos, stadiorum longitudine trium. Oppidū in ea Leucas, quondā Neritū dictū. Deinde Acarnanū urbes, Halyzea, Stratos, Argos Amphilochium cognominatum. Amnis Achelous è Pindo fluens, atq; Acarnaniam ab Ætolia dirimens, & Artemitam insulam assiduo terræ inuectu continenti annectens.

Ætolia. Cap. II

AEtolorum populi Athamanes, Tymphei, Ephyri, Ænienses, Perrhæbi, Dolopes, Maraces, Atraces, à quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Ætoliæ oppidū Calydon est septem milium quingentorū passuum à mari, iuxta Euenum amnem. Dein Macynia, Molycria: cuius à tergo Chalcis, & mons est Taphiassus. At in ora promontorium Antirium, ubi ostium Corinthiaci sinus, minus mille passuum latitudine influentis, Ætolosq; dirimentis à Peloponneso. Promontorium, quod contra procedit, appellatur Rhion: sed in Corinthiaco sinu oppida Ætoliæ Naupactum, Pylene: & in mediterraneo Pleuron, Halysarna. Montes clari, in Dodone Tomarus, in Ambracia Crania, in Acarnania Aracynthus, in Ætolia Acanthon, Panætolium, Macinium.

Locri. Cap. III

PRoximi Ætolis Locri, qui cognominantur Ozolę, immunes. Oppidum Oeanthe, Portus Apollinis Phæstij, sinus Crissæus. Intus oppida Argyna, Eupalia, Phęstum Calamissus. Vltra Cirrhæi Phocidis campi, oppidum Cirra, portus Chalæon, à quo vij milia passuum introrsus liberum oppidum Delphi, sub monte Parnaso, clarissimum in terris oraculo Apollinis. Fons Castalius, amnis Cephisus præfluens Delphos, ortus in

Mo.Ect. Gar[illegible]n,
1552.

Lilæa quondam urbe. Præterea oppidum Criſa, & cum Bulenſibus Anticyra, Naulochum, Pyrrha, Amphiſſa immunis, Trichone, Tritea, Ambryſus, Drymæa regio, Daulis appellata. Dein in intimo ſinu angulus Bœotię alluitur cum oppidis, Siphis, Thebis, quæ Corſicæ cognominatæ ſunt iuxta Heliconem. Tertium ab hoc mari Bœotiæ oppidum Page, unde Peloponneſi proſilit ceruix.

Peloponneſus. Cap. IIII

PEloponneſus Apia antè appellata, & Pelaſgia, peninſula haud ulli terræ nobilitate poſtferēda, inter duo maria, Ægæū & Ioniū, platani folio ſimilis, propter angulo-ſos receſſus, circuitu dlxiij. M.p. colligit autore Iſidoro. Eadē per ſinus penè tantundem adiȷcit. Anguſtiæ unde procedit, Iſthmos appellanť. In eo loco irrūpentia è diuerſo quę dicta ſunt maria, à ſeptentrione & exortu eius omnē ibi latitudinē uorant, donec cōtrario incurſu æquorū tantorū in v. M. paſſ. interuallo, exeſis utrinq; lateribus, anguſta ceruice Pelopōneſum cōtingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellať ſinus: Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc, anguſtiarū termini, longo & ancipiti nauiū ambitu, quas magnitudo plauſtris trāſuehi prohibet. Quā ob cauſam perfodere nauigabili alueo eas anguſtias tētauere, Demetrius rex, dictator Cęſar, C. princeps, Domitius Nero, infauſto (ut omniū patuit exitu) incepto. Medio hoc interuallo, quod Iſthmon appellauimus, applicata colli habitať colonia Corinthus, antea Ephyra dicta, ſexagenis ab utroq; littore ſtadiȷs, è ſumma ſua arce quæ uocať Acrocorinthus, in qua fons Pyrene, diuerſa duo maria proſpectās. lxxxvij. M.p. ad Corinthiacū ſinum traiectus eſt Patras à Leucade. Patrę colonia in longiſſimo promontorio Peloponneſi condita, ex aduerſo Ætoliæ, & flumi nis Eueni, minus M. paſſ. (ut dictum eſt) interuallo, in ipſis faucibus. ſinum Corinthiacū lxxxv. M. paſſ. in longitudinem uſq; ad Iſthmon tranſmittunt.

Achaia. Cap. v

ACHaiæ nomen prouinciæ, ab Iſthmo incipit: antè Ægialos uocabatur, propter urbes in littore per ordinem diſpoſitas. Primæ ibi, quas diximus, Lecheę Corinthiorum portus. Mox Oluros, Pellenæorū caſtellum. Oppida Helice, Bura, in quæ refugêre hauſtis prioribus, Sicyon, Ægyra, Ægion, Erineos: Intus Cleone, Hyſiæ. Panhormus portus, demonſtratūq; iam Rhium, à quo promontorio v. M. paſſ. abſunt Patræ, quas ſuprà memorauimus. locus Pheræ. In Achaia, ix montiū Scioeſſa notiſſimus, fons Cymothoe. Vltra Patras oppidū Olenū, colonia Dyme. loca Bupraſiū, Hyrmine, promontorium Araxum. Cyllenes ſinus, promontoriū Chelonates, unde Cyllenen duo M. p. caſtellum Phliûs. Quæ regio ab Homero Arethyrea dicta, poſtea Aſophis. Inde Eliorū ager, qui antea Epei uocabantur. ipſa Elis in mediterraneo, & à Pylo xȷ̄. M. paſſuū. Intus delubrum Olympiȷ̄ Iouis, ludorū claritate faſtos Græciæ complexum. Piſæorū quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys, amnis Alpheus nauigatur in oppida Aulos & Leprion, promontorium Plataniſtus: omnia hæc ad occaſum uerſa. Ad meridiem aūt Cypariſſius ſinus cum urbe Cypariſſa lxxȷ̄. milium paſſuum circuitu. Oppida Pylos, Methone: locus Helos, promontorium Acritas, ſinus Aſinæus, ab oppido Aſine, Coronæus à Corone. finiuntur Tænaro promontorio. Ibi regio Meſſenia duodeuiginti montium. Amnis Pamiſus. Intus autē ipſa Meſſene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, uariȷs clara temporibus. Huius ſinus circuitus lxxx. M. paſſ. traiectus uero xxx. M. Dehinc à Tænaro ager Laconicus, liberæ gentis: & ſinus circuitu ccvi. M. traiectu xxxix. M. Oppida Tænarū, Amyclæ, Pheræ, Leuctra, & intus Sparta, Theramne, atq; ubi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane: Locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus, amnis Eurotas, ſinus Ægilodes, oppidū Pſammathus. Sinus Gytheates ab oppido: ex quo ad Cretam inſulā certiſſimus curſus. Omnia aūt Maleo promontorio includuntur. Qui ſequitur ſinus ad Scyllieū, Argolicus appellatur, traiectu l. M. paſſ. idem ambitu centū ſeptuagintaduorū miliū. Oppida Boea, Epidaurus Limera cognomine, Zarax, Cyphanta portus. amnes, Inachus, Eraſinus, in-

ter quos

ter quos Argos hippium cognominatum, supra lacum Lernam, à mari M. M. pass. nouemq; additis millib. Mycenæ: & ubi fuisse Tyrintha tradunt: & locus Mantinea. Montes, Artemius, Apesantus, Asterion, Parparus, alijq; xi. numero. Fontes Niobe, Amymone, Psammate. A Scylleo ad Isthmum clxxvij. M. pass. Oppida Hermione, Trœzen, Coryphasium: appellatumq; aliàs Inachium, aliàs Dipsium Argos. Portus Cænites, sinus Saronicus olim querno nemore redimitus, unde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurum oppidum, Æsculapij delubro celebre, Spiræum promontorium, portus Anthedon, & Bucephalus, & quas supra dixeramus, Cenchreæ, Isthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquennalibus inclyto ludis. Tot sinus Peloponnensem oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidẽ à septentrione Ionium irrumpit, ab occidente Siculo pulsatur, à meridie Cretico urgetur, ab oriente brumali Ægæo, ab oriente solstitiali Myrtoo, quod à Megarico incipiens sinu, totam Atticam alluit.

De Arcadia. Cap. VI

MEditerranea eius Arcadia maxime tenet, undiq; à mari remota: initio Drymodis, mox Pelasgis appellata. Oppida eius, Psophis, Mantinea, Stymphalũ, Tegea, Antigonea, Orchomenum, Pheneum, Palantium, unde Palatium Romę: Megalepolis, Catina, Bocalium, Carnon, Parrhasiæ, Thelphusa, Melanæa, Heræa, Pyle, Pellana, Agræ Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea, Methydriũ, Enispe, Macistũ, Lampe, Clitorium, Cleone, inter quæ duo oppida regio Nemæa, Bembinadia uocitata. Montes in Arcadia, Pholoe cum oppido, item Cyllene, Lyceus, in quo Lycei Iouis delubrũ: Mœnalus, Artemisius, Parthenius, Lampeus, Nonacris: prętereq; ignobiles octo. Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è monte eiusdẽ nominis in Alphęum defluentes. Reliquæ ciuitates in Achaia dicendæ, Aliphiræi, Abeatæ, Pyrgenses, Pareatæ, Peragenitæ, Tortuni, Typanei, Tryasij, Trittenses. Vniuersæ Achaiæ libertatẽ Domitius Nero dedit. Peloponnesus, in latitudine à promontorio Maleæ, ad oppidũ Lechæũ Corinthiaci sinus clx. M. p. patet. At in transuersum ab Elide Epidaurũ cxxv. M. Ab Olympia Argos per Arcadiã lxiij. M. Ab eodẽ loco ad Phliunta dicta mensura est. Vniuersa aũt, uelut pensante æquorũ incursus natura, in montes vi atq; lxx. attollitur.

Græcia & Attica. Cap. VII

AB Isthmi angustijs Hellas incipit, nostris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Acte uocata. Attingit Isthmũ parte sui, quę appellatur Megaris, à colonia Megara, è regione Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Pelopõneso sita sunt utraq; ex parte, uelut in humeris Helladis. Pagæi & amplius Ægosthenenses cõtributi Megarẽsibus, in ora aũt portus Schœnus. Oppida Sidûs, Cremyon, Scyronia saxa iij. M. longitudine, Geranea, Megara, Eleusin. Fuere et Oenoa, Probalinthos, nũc sunt ab Isthmo lij. milia pass. Piræus & Phalera portus v. M. p. muro recedentib. Athenis iuncti. Libera hæc ciuitas, nec indiga ullius præconij amplius, tanta claritas superfluit. In Attica fontes, Cephisia, Larina, Calliroe, Enneacrunos. Montes Brilessus, Ægialeus, Icarius, Hymettus, Lycabetus, amnis Ilissos. A Pyræo xlij. millia pass. Suniũ promontoriũ, Dorischum promontoriũ. Potamos, Brauron, quondam oppida. Rhamnûs pagus. locus Marathon, campus Thriasius, oppidũ Melita, & Oropus, in cõfinio Bæotiæ. Cuius Anthedon, Onchestos, Thespiæ liberũ oppidũ, Lebadea: nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominant Bœotiæ Thebæ, duorũ numinũ Liberi atq; Herculis (ut uolunt) patria. Et Musis natale in nemore Heliconis assignant. Datur & his Thebis saltus Cithæron, amnis Ismenus. Præterea fontes in Bœotia, Oedipodia, Psammate, Dirce, Epigranea, Arethusa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Montes extra prædictos, Mycalesus, Adylisus, Acontius. Reliqua oppida, inter Megaram & Thebas Eleutheræ, Haliartus, Plateæ, Pheræ, Aspledon, Hylæ, Thisbe, Erythræ, Glissas, Copę: iuxta Cephisum amnem Lamia & Anichia: Medeon, Phligone, Grephis, Coronęa, Chęronia. In ora autem infra Thebas, Ocale, Elęon, Scolos, Schœnos, Peteon, Hyrię, Mycalessus, Hyreseon, Pteleon

Pteleon,Olyros.Tanagra liber populus,et in ipſis faucibus euripi,quẽ facit obiectu inſulæ Eubœæ,Aulis capaci nobilis portu.Bœotos Hyantas antiquitus dixere.Locri deinde Epicnemidij cognominantᷣ,olim Leleges appellati,per quos amnis Cephiſus defertur in mare. Oppida, Opûs,unde opuntinus ſinus,Cynos. Phocidis in littore unũ Daphnûs.Introrſus in Locris Elatea,& in ripa Cephiſi(ut diximus) Lilæa,Delphosq; uerſus Cnemis,& Hyampolis.Rurſus Locrorũ ora,in qua Larymna, Throniũ,iuxta quod Boagrius amnis deferᷣ in mare.Oppida Narycion, Alope, Scarphia. Poſtea Maliacus ſinus ab incolis dictus:in quo oppida,Halcyone,Econia,Phalara. Doris deinde,in qua Sperchios,Erineon,Boion,Pindus,Cytinon.Doridis à tergo mõs eſt Oeta.Sequiᷣ mutatis ſæpe nominibus Æmonia.Eadẽ Pelaſgicũ Argos,Hellas eadẽ Theſſalia,& Dryopis,ſemper à regib.cognominata.Ibi genitus rex nomine Græcus,à quo Græcia: ibi Hellen,à quo Hellenes. Hos eoſdẽ Homerus tribus nominib.appellauit, Myrmidonas, & Hellenas,& Achæos.Ex his Phthiotæ nominantᷣ Dorida accolẽtes.Eorũ oppida, Echinus in faucib.Sperchij fluminis, Thermopylarũ anguſtiæ: quo argumẽto iiij.M.p.inde Heraclea, Trachin dicta eſt.mons ibi Callidromus,oppida celebria,Hellas,Halos, Lamia,Phthia,Arne.

Theſſalia. Cap.VIII

IN Theſſalia aũt Orchomenus,Minyeus antea dictus:& oppidũ Almon, ab alijs Elmon,Atrax,Pelinna,fons Hyperia.Oppida,Pherę,quarũ à tergo Pierus ad Macedoniam protendiᷣ,Lariſſa,Gomphi,Thebæ Theſſaliæ,nemus Pteleon,ſinus Pagaſicus. Oppidũ Pagaſa,idem poſtea Demetrias dictũ, Tricca, Pharſalici campi cum ciuitate libera,Cranon,Iletia.Mõtes Phthiotidis,Nymphæus,quodã topiario naturæ opere ſpectabilis:Buzygæus,Donaceſa,Bermius,Daphiſſa,Chimerion,Athamas, Stephane. In Theſſalia ſunt iiij.atq; xxx.quorũ nobiliſsimi Cerceti,Olympus,Pierus,Oſſa: cuius ex aduerſo Pindus & Othrys,Lapitharũ ſedes.hi ad occaſum uergentes: ad ortus, Pelios: omnes theatrali modo inflexi cuneatis ante eos lxxv urbibus.Flumina Theſſaliæ,Apidanus,Phœnix,Enipeus,Onochonus,Pamiſus.Fons Meſſeis. Lacus Bœbeis. Et ante cunctos claritate Peneus, ortus iuxta Gomphos: interq; Oſſam & Olympũ nemoroſa conualle defluens d.ſtadijs,dimidio eius ſpatio nauigabilis. In eo curſu Tempe uocantᷣ v.M.paſſ.longitudine,& fermè ſeſquijugeri latitudine, ultra uiſum hominis attollentib. ſe dextera læuaq; leniter conuexis iugis.Intus uero luco uiridante allabitur Peneus, uiridis calculo,amœnus circa ripas gramine,canorus auium concentu. Accipit amnẽ Euroton,nec recipit,ſed olei modò ſupernatantem(ut dictũ eſt Homero) breui ſpatio portatum abdicat:pœnales aquas dirisq; genitas,argenteis ſuis miſceri recuſans.

Magneſia. Cap.IX

THeſſaliæ annexa Magneſia eſt,cuius fons Libethra. Oppida, Iolcus, Hormenium, Pyrrha,Methone,Olizon.Promontorium Sepias. Oppida, Caſtana,Spalathra. Promontorium Æantium.Oppida,Melibœa,Rhizus,Erymne, oſtium Penei, oppida Homoliũ,Orthe,Theſpiæ,Phalanna,Thaumaciæ,Gyrton,Cranon, Acarne, Dotion, Melitea, Phylace, Potniæ: Epiri, Achaiæ, Atticæ, Theſſaliæ in porrectum longitudo cccclxxx.M.paſſ.traditur,latitudo cclxxxvij.M.

Macedonia. Cap.X

MAcedonia poſtea cl.populorũ, duobus inclyta regibus, quondamq; terrarũ imperio Æmathia antea dicta. Hæc ad Epiroticas gentes in ſolis occaſum recedẽs poſt terga Magneſiæ atq; Theſſaliæ, infeſtaᷣ à Dardanis. Partẽ eius ſeptentrionalẽ Pæonia ac Pelagonia protegunt à Triballis.Oppida Ægæ,in quo mos ſepelire reges:Berœa:& in regione quæ Pieria appellatur à nemore, Æginiũ.In ora Heraclea,flumen Apilas:oppida,Phina,Oloros.Amnis Haliacmon. Intus Haloritæ, Vallei, Phylacei, Cyrrheſtæ, Tyriſſei.Pella colonia.Oppidũ Stobi ciuium Rom.Mox Antigonia,Europus ad Axiũ amnem,eodemq; nomine per quod Rhœdias fluit.Heordeę Scydra,Mieza Gordinię. Mox in ora Ichnæ,fluuius Axius.Ad hunc finẽ Dardani, Treres,Pieres, Macedoniam accolunt

accolũt. Ab hoc amne Pæonię gentes, Parorei, Heordenſes, Almopĳ, Pelagones, Mygdones. Montes Rhodope, Scopius, Orbelus. Dein præiacẽte gremio terrarũ, Arethuſij, Antiochenſes, Idomenenſes, Doberienſes, Trienſes, Allantenſes, Audariſtẽſes, Moryllĳ, Gareſci, Lynceſtæ, Othrionei, & liberi Amantini atq; Oreſtæ, coloniæ Bulliden-ſis & Dienſis: Xylopolitæ, Scotuſſæi liberi, Heraclea Sintica, Timphei, Coronęi. In ora ſinus Macedonici oppidum Chalaſtra, & intus Phileros, Lete: medióque flexu littoris Theſſalonica, liberæ conditionis. Ad hanc à Dyrrachio cxiiĳ. M. paſſ. Therme. In Thermaico ſinu oppida, Dicæa, Pydna, Derra, Scione: promontorium Canaſtræũ. Oppida, Pallene, Phlegra. Qua in regione mõtes Hypſizorus, Epitus, Alchione, Leuomne. Oppida, Niſſos, Brygion, Eleon, Mendæ, & in Pallenenſi Iſthmo quondã Potidæa, nunc Caſſandria colonia: Anthemus, Holophyxos ſinus, Meciberna. Oppida Phyſcella, Ampelos, Torone, Singos: fretũ quo montẽ Athon Xerxes rex Perſarũ continẽti abſcidit, in lõgitudine paſſuũ M. d. Mons ipſe à planicie excurrit in mare lxxv. M. paſſ. Ambitus radicis cl. M. colligit. Oppidũ in cacumine fuit Acrothon. Nunc ſunt Vranopolis, Palæotriũ, Thyſſus, Cleone, Apollonia, cuius incolæ Macrobĳ cognominant̃. Oppidum Caſſera, fauceſq; alterę Iſthmi, Acanthus, Stagira, Sitone, Heraclea, & regio Mygdonię ſubiacẽs, in qua recedẽtes à mari Apollonia, Arethuſa. In ora rurſus Poſidiũ, & ſinus cũ oppido Cermoro, Amphipolis liberũ, gens Biſaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Æmo. Memorandũ, in ſeptẽ lacus eũ fundi, prius q̃ dirigat curſum. Hæc eſt Macedonia, terrarũ imperio potita quondã: hæc Aſiam, Armeniã, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptũ, Taurũ, Caucaſum tranſgreſſa: hæc in Bactris, Medis, Perſis dominata, toto oriẽte poſſeſſo: hæc etiã Indiæ uictrix, per ueſtigia Liberi patris atq; Herculis uagata: hæc eadem eſt Macedonia, cuius uno die Paulus Æmilius imp. noſter lxxĳ. urbes direptas uendidit. Tantã differentiam ſortis præſtitere duo hominęs.

Thracia. Cap. xi

THracia ſequitur, inter ualidiſsimas Europæ gentes, in ſtrategias l. diuiſa. Populorũ eius quos nominare non pigeat, amnem Strymonem accolunt dextero latere Denſeletæ, & Mædi, Biſaltas uſq; ſupra dictos: læuo, Digeri, Beſſorumq; multa nomina, ad Neſtũ amnem Pangæi montis ima ambientem, inter Eletos, Diobeſos, Carbileſos, inde Bryſas, Sapæos. Odomantes Odryſarum gens infundit Hebrum accolentibus Carbiletis, Pyrogeris, Drugeris, Cænicis, Hypſaltis, Benis, Corpillis, Botiæis, Edonis. Eodẽ ſunt in tractu Selletæ, Priantæ, Doloncæ, Thyni, Celetæ, maiores Æmo, minores Rhodopæ ſubditi. Inter quos Hebrus amnis. Oppidum ſub Rhodope Poneropolis antea, mox à conditore Philippopolis, nũc à ſitu Trimontium dicta. Æmi excelſitas vi. M. p. ſubitur. Auerſa eius & in Iſtrũ deuexa Mœſi, Getæ, Aoti, Gaugdæ, Clariæq;, & ſub ĳs Arręi Sarmatæ, quos Areatas uocant, Scythæq;, & circa Ponti littora Moriſeni, Sithonĳq; Orphei uates genitores obtinent. Ita finit Iſter à ſeptentrione. Ab ortu Pontus ac Propontis. A meridie Ægeũ mare, cuius in ora à Strymone, Apollonia, Oeſima, Neapolis, Paſtos. Intus Philippi colonia, abſunt à Dyrrachio cccxxv. M. p. Scotuſa, Topiris, Neſti amnis oſtiũ. Mons Pangæus. Heraclea, Olynthos, Abdera libera ciuitas, ſtagnum Biſtonũ, & gens. Oppidũ fuit Tinda, Diomedis equorũ ſtabulis dirum. Nunc ſunt Diceæ, Iſmaron, locus Parthenion, Phaleſina, Maronea prius Ortagurea dicta. Mons, Serriũ & Zone, tum locus Doriſcus x. M. hominũ capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitũ. Os Hebri. Portus Stentoris. oppidũ Ænos liberũ cum Polydori tumulo, Ciconum quondam regia. à Doriſco incuruat̃ ora ad Macrontichos centum uiginti duorum M. paſſ. Circa quem locum fluuius Melas, à quo ſinus appellatur. Oppida Cypſela, Biſanthe, Macron tichos dictũ, qua à Propontide ad Melanem ſinũ inter duo maria porrectis muris procurrentẽ excludit Cherroneſum. Namq; Thracia altero latere à Pontico littore incipiens, ubi Iſter amnis immergit̃, uel pulcherrimas in ea parte urbes habet Iſtropolin Mileſiorũ, Tomos Calatinq;, quæ antea Acerucetis uocabat̃. Heracleã

habuit,& Bizonem terræ hiatu raptam.nūc habet Dionysopolin, Crunos antea dictā. Alluit Zyras amnis: Totum eum tractū Scythæ Aroteres cognominati tenuere. Eorū oppida Aphrodisias,Libistos,Zigere,Borcobe,Eumenia,Parthenopolis,Gerania,ubi Pygmæorū gens fuisse proditur,quos Catizos Barbari uocant, creduntq; à gruibus fugatos.In ora à Dionysopoli est Odessus Milesiorū.Flumen Pamisus,oppidū Tetranaulochus.Mons Æmus uasto iugo procumbens in Pontū,oppidū habuit in uertice Aristæum:nunc in ora Mesembria,Anchialū,ubi Messa fuerat.Astice regio. fuit oppidum Anthium,nūc est Apollonia.Flumina Panissa,Rira, Tearus,Orosines.Oppida, Thynnias,Salmydessos, Deuelton cum stagno quod nunc Deultum uocatur ueteranorum, Phinopolis,iuxta quam Bosphorus. Ab Istri ostio ad os ponti pass.dlv.M.alij fecere. Agrippa adiecit xl. Inde ad murum supradictum cl. ab eo Cheronesus cxxvi.M. Sed à Bosphoro sinus Casthenes.Portus senum,& alter qui mulierum cognominat.Promontorium Chrysoceras,in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos dictum. Abest à Dyrrachio dccxi.M.p: Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare & Propontidē. Amnes,Bathynias,Pydaras,siue Atyras. Oppida,Selimbria, Perinthus latitudine cc.pass.continenti adnexa. Intus Byzia arx regū Thraciæ, à Terei nefasto crimine inuisa hirundinibus.regio Cænica,colonia Flauiopolis,ubi antea Zela oppidum uocabat.Et à Byzia l.M.pass.Apros colonia,quæ à Philippis abest clxxxviij. M.passuum.At in ora amnis Erginus, oppidū fuit Gonos, deseritur & Lysimachia iam in Cherroneso.Alius namq; ibi isthmos angustia simili est, eodem nomine & pari latitudine:Illustrant duæ urbes utrinq; littorā,quæ haud dissimili modo tenuere, Pactiæ à Propontide, Cardia à Melane sinu,hæc ex facie loci nomine accepto,utræq; cōprehensæ postea Lysimachia,v.M.pass.à longis muris.Cherronesos à Propontide habuit Tyristasin,Crithoten,Cissam flumini Ægos appositam: nunc habet à colonia Apro xxxij. M.pass.Resiston,ex aduerso coloniæ Parianæ.Et Hellespontus septem(ut diximus)stadijs Europam ab Asia diuidens,quatuor illic inter se contrarias urbes habet, in Europa Callipolin & Seston,in Asia Lampsacum & Abydon.Dein promōtorium Cherronesi Mastusia aduersum Sigeo, cuius in fronte obliqua Cynossema, ita appellatur Hecubæ tumulus, statio Achæorum. Turris & delubrum Protesilai. Et in extrema Cherronesi fronte,quæ uocatur Æolium,oppidum Elæûs.Dein petenti Melanem sinū portus Cœlos,& Panhormus,& supradicta Cardia. Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur.Mōtes extra prædictos Thraciæ Edonus,Gigemoros,Meritus, Melanphyllon. Flumina in Hebrum cadentia Bargus,Suemus.Macedoniæ, Thraciæ, Hellespōti longitudo supradicta.Quidā dccxx.M.faciunt.Latitudo ccclxxxiij.M.est.Ægeo mari nomen dedit scopulus inter Tenedum & Chium uerius q; insula,Ex nomine, à specie capræ,quæ ita Græcis appellatur,repente in medio mari exiliens. Cernunt eum à dextera parte Andrum nauigantes ab Achaia, dirum ac pestiferum. Ægei pars Myrtoo datur: appellatur ab insula parua,quæ cernitur Macedoniam à Geresto petentibus,haud procul Eubœæ Carysto. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellant, Macedonicū quodcunq; Macedoniam aut Thraciam attingit,Grecienſe quà Græciam alluit. Nam Græci & Ionium diuidunt in Siculum ac Creticum ab insulis.Item Icarium, quod est inter Samū & Myconum.Cętera nomina sinus dedere quos diximus.Et maria quidem gentesq; in tertio Europæ sinu ad hunc modum se habent.

Insulæ inter eas terras,inter quas Creta,Eubœa,Cyclades,Sporades,Hellesponti, Ponti,Mæotidis,Daciæ,Sarmatiæ,Scythiæ. Cap.XII

INsulæ aūt ex aduerso Thesprotiæ Corcyra,à Butroto xij.M.pass,eadem ab Acroceraunijs l.M.cum urbe eiusdē nominis Corcyra liberæ ciuitatis, & oppido Cassiope, tēploq; Casij Iouis,pass.xcvij.M.in longitudinē patens:Homero dicta Scheria & Phęacia,Callimacho etiam Drepane.Circa eam aliquot,sed ad Italiam uergēs Thoronos, ad Leucadiam Paxæ duæ,v.M,discretæ à Corcyra.nec procul ab ijs ante Corcyrā Ericusa,

Marathe,Elaphuſa,Malthace,Trachie,Pytionia,Ptychia,Tarachie.Et à Phalacro Corcyræ promõtorio ſcopulus,in quem mutatã Vlixis nauẽ à ſimili ſpecie fabula eſt. Ante Leucadiã Sybota.Inter Leucadiam aũt & Achaiam permultæ:quarũ Teleboides,eędẽ quę Taphiæ,ab incolis ante Leucadiã appellanť, Taphias,Oxiæ,Prinoeſſa:& ante Ætoliam Echinades,Ægialia,Cotonis,Thyatira,Geoaris,Dionyſia,Cyrnus,Chalcis,Pinara,Myſtus.Ante eas in alto Cephalenia,Zacynthus,utræq; liberæ, Ithaca, Dulichium, Same,Crocylea,Paxos.Cephalenia quondam Melæna dicta,xi.M.paſſ.abeſt, circuitu patet xliij.Same diruta à Romanis:adhuc tamẽ oppida tria habet. Inter hanc & Achaiã cum oppido magnifica & fertilitate præcipua Zacynthus aliquãdo appellata Hyrie,Cephaleniæ à meridiana parte xxij.M.abeſt:mons Elatus ibi nobilis . Ipſa circuitu colligit xxxvi.M.Ab ea Ithaca xij.M.diſtat,in qua mons Neritus. Tota uero circuitu patet xxv M.paſſ.Ab ea Araxũ Peloponneſi promontoriũ xij.M.paſſ. Ante hanc in alto Aſteris, Prote:ante Zacynthũ xxxv.M.paſſ.in eurum uentum Strophades duæ, ab alijs Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia. Ante Pylum tres Sphagiæ, & totidẽ ante Meſſenen Oenuſſæ.In Aſinæo ſinu tres Thyrides:in Laconico Teganuſa,Cothon,Cythera cum oppido,antea Porphyris appellata.Hæc ſita eſt à Maleæ promontorio v.M.paſſ. anciſpiti propter anguſtias ibi nauium ambitu.In Argolico Pityuſa,Irine,Ephyre,cõtra Hermionium agrum Tiparenus,Epiropia,Colonis,Ariſtera:cõtra Trœzenium Calauria, quingentos paſſus diſtans,Plateis,Belbina,Laſia,Baucidias.Cõtra Epidaurum Cecryphalos,Pityoneſos vi. M.paſſ.à continente . ab hac Ægina liberæ conditionis xvij.M. cuius xx.M.p.prętернauigatio eſt:eadẽ aũt à Piræo Athẽienſiũ portu xij.M.p.abeſt,ante Oenone uocitata. Spirço promõtorio obiacẽt Eleuſa,Dendros,Craugię duæ,Cęciæ duæ,Selachuſa,Cenchreis,Aſpis.ſunt & in Megarico ſinu Methurides iiij. Æglia autẽ xv.M.paſſ.à Cythera:eademq; à Cretæ Phalaſarna oppido xxv.M.p. Ipſa Creta altero latere ad auſtrũ,altero ad ſeptentrionem uerſa,inter ortum occaſumq; porrigitur , centum urbium clara fama. Doſiades eam à Creta nympha Heſperidis filia , Anaximander à rege Curetum, Philiſtides, Mallotes Crates primum Aeriam dictam , deinde poſtea Curetin,& Macaron nõnulli à temperie cæli appellatam exiſtimauere.Latitudine nuſquam l.M.paſſ.excedens, & circa mediam ſui partẽ maxime patens, lõgitudine implet cclxx.M.paſſ.circuitu d.lxxxix. flectensq; ſe in Creticum pelagus ab ea dictũ , quà longiſſima eſt ad orientem Sammonium promontorium aduerſum Rhodo , ad occidẽtem Criu metopon Cyrenas uerſus expellit. Oppida eius inſignia, Phalaſarne, Elæa , Cyſamum,Pergamum,Cydon,Minoum,Apteron,Pantomatrium,Amphimalla, Rhythymna,Panormum,Cyteũ,Apollonia,Matium,Heraclea, Miletos, Ampelos, Hierapytna,Lebena,Hierapolis.Et in mediterraneo,Gortyna,Phęſtum,Gnoſus,Polyrhenium, Myrina,Lycaſtus,Rhamnus,Lyctus,Dium,Aſum,Pyloros,Rhytion,Clatos, Pharæ, Holopyxos,Laſos,Eleuthernæ, Therapnæ,Marathuſa, Cytinos:& aliarum circiter lx. oppidorum memoria extat.Montes,Cadiſcus,Idæus,Dicteus,Coricus.Ipſa abeſt promontorio ſuo,quod uocatur Criu metopon,ut prodit Agrippa,à Cyrenarum promontorio Phycunte ccxxv.M.p.Item Cadiſco à Malea Peloponneſi lxxx . A Carpatho inſula promontorio Sammonio lx.M.in fauonium uentũ.Hęc inter eam & Rhodum interiacet.Reliqua circa eam ante Peloponneſum duę Coricæ,totidem Mylæ:& latere ſeptentrionali,dextera Cretam habenti,cõtra Cydoniam Leuce, & duæ Budoræ . Cõtra Matium Cia. Cõtra Itanum promontoriũ Oniſa,Leuce:Contra Hierapytnam Chryſa, Gaudos.Eodem tractu Ophiuſſa,Butoa,Rhamnus:circumuectisq; Criu metopon,tres Muſagores appellatæ.Ante Sammonium promontoriũ,Phocæ,Platiæ,Sirnides,Naulochos,Armedon,Zephyre.At in Hellade etiamnum in Ægeo Lichades,Scarphia,Careſa,Phocaria, complureſq; aliæ ex aduerſo Atticæ ſine oppidis,& ideo ignobiles.Sed cõtra Eleuſina clara Salamis,ante eam Pſytalia: à Sunio uero Helene v.M.paſſ. diſtans. Dein Ceos ab ea totidem , quam noſtri quidam dixere Ceam , Græci & Hydruſſam.

Auulſa

Auulſa Eubœæ,quingentis longa ſtadijs fuit quondã:mox quatuor ferè partibus, quæ ad Bœotiam uergebãt,eodẽ mari deuoratis,oppida habet reliqua,Iulida,Cartheiam:intercidére Coreſſus,Pœeſſa.Ex hac profectam delicatiorẽ fœminis ueſtẽ, autor eſt Varro.Eubœa & ipſa auulſa Bœotię,tam modico interfluente euripo ut ponte iungatur, ad meridiẽ promontorijs duobus,Gereſto ad Atticã uergente,& ad Helleſpontũ Caphareo inſignis,à ſeptentrione Cæneo,nuſquã latitudinẽ ultra xl.M.p.extendit,nuſquã intra xx.M.contrahit:ſed in longitudinẽ uniuerſæ Bœotiæ,ab Attica Theſſaliã uſq; prętenta in cl.M.p.circuitu uero ccclxv. abeſt ab Helleſponto parte Capharei ccxxv.M.p. urbibus claris quondã, Pyrrha,Porthmo,Neſo,Cerintho,Oreo, Dio,Ædepſo,Ocha, Oechalia,nunc Chalcide,cuius ex aduerſo in continenti Aulis eſt,Gereſto,Eretria,Caryſto,Oritano Artemiſio, fonte Arethuſa, flumine Lelanto,aquisq; calidis quæ Hellopiæ uocantur nobilis,notior tamẽ marmore Caryſtio, antea uocitata eſt Chalcodontis, aut Macris,ut Dionyſius & Ephorus tradunt,ut Ariſtides Macra, & Callidemus Chalcis,ære ibi primũ reperto:ut Menæchmus,Abãtias,ut poetæ uulgo Aſopis.Extra eam in Myrtoo multæ,ſed maxime illuſtres Glauconeſos,& Ægilia. Et à promontorio Gereſto,circa Delum in orbem ſitæ,unde & nomen traxere,Cyclades.Prima earũ Andrus cum oppido,abeſt à Gereſto x.M.paſſ.à Ceo xxxix.M.Ipſam Myrſilus Cauron, deinde Antandron cognominatã tradit,Callimachus Laſiam,alij Nonagriam,Hydruſſam, Epagrin.patet circuitu xciij.M.paſſuũ. Ab eadem Andro paſſus mille,& à Delo xv.M. Tenos cum oppido xv.M.paſſ.porrecta,quam propter ąquarũ abundantiam Ariſtoteles Hydruſſam appellatam ait,aliqui Ophiuſſam. Cæterę Myconos cũ monte Dimaſto à Delo xv.M.paſſ.Scyros,Siphnus ante Meropia,& Acis appellata,circuitu xxviij.M. paſſ.Seriphus xij.Præpeſinthus,Cythnos:Ipſaq; longe clariſsima, Cycladũ media, templo Apollinis & mercatu celebrata Delos:quæ diu fluctuata (ut proditur) ſola motum terræ non ſenſit ad M. Varronis ætatem.Mutianus prodidit bis concuſſam.Hanc Ariſtoteles ita appellatam prodidit,quoniam repente apparuerit enata: Ægloſthenes Cynthiam,alij Ortygiam,Aſteriam,Lagiam,Chlamydiam,Cynethũ,Pyrpilen,igne ibi primum reperto.Cingitur v.M.paſſ.aſſurgit Cyntho monte.Proxima ei Rhene,quã Anticlides Celaduſſam uocat,item Artemiten Helladius.Syros quam circuitu patere xx.M. paſſ.prodidere ueteres.Mutianus clx.Olearos,Paros cum oppido ab Delo xxxviij.M. marmore nobilis,quam primo Pactiam,poſtea Minoida uocarunt. Ab ea vij.M.quingentis Naxus,à Delo xviij.cum oppido,quã Strongylen,dein Dian, mox Dionyſiada à uinearũ fertilitate,alij Siciliam minorẽ,aut Callipolin appellarunt.Patet circuitu lxxv. M.paſſ.dimidioq; maior eſt q̃ Paros:& hactenus quidẽ Cycladas ſeruant,cæteras quę ſequuntur Sporadas.Sunt autẽ Helene,Phocuſſa,Phæcaſia,Schinuſſa, Pholegandros, & à Naxo decem & ſeptem M.paſſ.Icaros,quæ nomen mari dedit,tantundẽ ipſa in longitudinem patens,cum oppidis duobus,tertio amiſſo, ante uocata Doliche, & Macris, & Ichthyoeſſa.Sita eſt ab exortu ſolſtitiali à Delo l.M.paſſuum.Eadẽ à Samo xxxv. M. Inter Eubœam & Andrum x.M.paſſ.fretũ. Ab ea Gereſtum cxij.M.quingenti paſſus. Nec deinde ſeruari poteſt ordo.Aceruatim ergo ponẽtur reliquę.Ios à Naxo xxiiij.M. paſſuũ. Homeri ſepulchro ueneranda, longitudinis xxv.M. antea Phœnice appellata. Odia,Letandros,Gyaros,cum oppido,circuitu xij.M.paſſuum.Abeſt ab Andro ſexagintaduo M.paſſuum.Ab ea Syrnos lxxx.M.paſſuum.Cynethuſſa, Telos unguẽto nobilis,à Callimacho Agathuſſa appellata.Donyſa,Patmos circuitu triginta M.paſſuum. Coraſiæ, Lebinthus, Leros, Cynara, Sycinus, quæ antea Oenoe, Heratia,quæ Onus, Caſus quæ Aſtrabe, Cimolus quæ Echinuſſa. Melos cum oppido quam Ariſtides Byblida appellat,Ariſtoteles Zephyriam,Callimachus Mimallida,Heraclides Siphnum, & Acyton.Hæc inſularum rotũdiſsima eſt.Poſt Machia,Hypere quondam Patage, ut alij Platage,nunc Amorgos,Polyægos,Phyle, Thera,cum primum emerſit,Calliſte dicta: ex ea auulſa poſtea Theraſia, atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera:

& in noſtro quo Thia iuxta eandē Hieram nata. Diſtat Ios à Thera xxv. M. paſſ. Sequuntur Lea, Aſcania, Anaphe, Hippuris, Hippuriſſuſa. Aſtypalæa liberæ ciuitatis, circuitu lxxxviij. M. p. abeſt à Cadiſco Cretæ cxxv. M. ab ea Platea lx. M. Vnde Camina xxxviij. M. Azibintha. Laniſe, Tragia, Pharmacuſa, Techedia, Chalcia, Calydna, in qua oppida Coos & Olymna. à qua Carpathū, quæ nomen Carpathio mari dedit, xxv. M. paſſ. Inde Rhodum Africo uento l. M. paſſ. à Carpatho ad Caſon vij. M. à Caſo Samonium Cretæ promontorium xxx. M. In euripo aūt Euboico primo ferè introitu Petaliæ quatuor inſulæ, & in exitu Atalante. Cyclades, & Sporades, ab oriente littoribus Icarijs Aſiæ, ab occidente Myrtois Atticæ, à ſeptentrione Ægeo mari, à meridie Cretico & Carpathio incluſæ, per cc. M. in longitudinem iacent. Pagaſicus ſinus ante ſe habet Eutychiam, Cicynetum, & Scyrum ſupradictam, ſed Cycladum & Sporadum extimam, Gerontiam, Scadiram, Thermeuſim, Irrheſiam, Solimniam, Eudemiam, Neam, quæ Mineruæ ſacra eſt. Athos ante ſe quatuor, Peparethum cum oppido, quondam Euonum dictam ix. M. paſſ. Scyathum xv. M. Imbrum cum oppido lxxxviij. M. paſſ. Eadem abeſt à Maſtuſia Cherroneſi lxxv. M. paſſ. Ipſa circuitu lxxij. M. paſſ. Perfunditᵉ amne Iliſſo. Ab ea Lemnos xxij M. quæ ab Atho lxxxvij. M. paſſ. Circuitu patet xxij. M. d. paſſ. Oppida habet Ephæſtiā & Myrinam, in cuius forū ſolſtitio Athos eiaculatur umbram. Ab ea Thaſſos libera v. M. paſſ. olim Aeria uel Aethria dicta. Inde Abdera cōtinentis xx. M. paſſ. Athos lxij. M. tantundē inſula Samothrace, quæ libera ante Hebrū, ab Imbro xxxij. M. à Lemno xxij. M. d. à Thraciæ ora xxxviij. M. circuitu xxxij. M. attollitur mōte Saoce x. M. paſſ. portuoſiſsima omnium: Callimachus eam antiquo nomine Dardaniam nominat. Inter Cherroneſum & Samothracen utrinq; ferè xv. M. Haloneſos, ultra Gethone, Lamponia, Alopeconneſus haud procul à Cœlo Cherroneſi portu, & quædā ignobiles. Deſertis quoq; reddantur in hoc ſinu, quarum modo inueniri potuerunt nomina, Deſticos, Larnos, Cyſſiros, Carbruſa, Calathuſa, Scylla, Draconon, Arconeſus, Diethuſa, Scapos, Capheris, Meſate, Æantion, Phateruneſos, Pateria, Calete, Neriphus, Polendos. Quartus è magnis Europæ ſinus ab Helleſponto incipiens, Mæotis oſtio finitur. Sed totius Ponti forma breuiter amplectenda eſt, ut facilius partes noſcantᵉ. Vaſtum mare prę iacens Aſiæ & ab Europa porrecto Cherronneſi littore expulſum, anguſto meatu irrumpit in terras, vij ſtadiorum, ut dictū eſt, interuallo Europam auferens Aſiæ. Primas anguſtias Helleſpontū uocant. Hac Xerxes Perſarū rex, conſtrato in nauibus ponte, duxit exercitū. Porrigitur inde tenuis euripus lxxxvi. M. paſſ. ſpatio ad Priapū urbem Aſiæ, quà magnus Alexander tranſcendit. Inde expatiatur æquor, rurſuſq; in arctū coit laxitas. Propontis appellatur, anguſtiæ Thracius Boſphorus, latitudine d. paſſuum, qua Darius pater Xerxis copias ponte tranſuexit. Tota ab Helleſponto longitudo ccxxxix. M. paſſ. Dein uaſtū mare, pontus Euxinus, qui quondam Axenus, longe refugientes occupat terras, magnoq; littorū flexu retro curuatus in cornua, ab his utrinq; porrigitᵉ, ut ſit planè arcus Scythici forma. Medio flexu iungitᵉ oſtio Mæotici lacus. Cimmerius Boſphorus id os uocatur M M D. paſſ. latitudine. At inter duos Boſphoros Thraciū & Cimmerium directo curſu, ut autor eſt Polybius, d. M. paſſ. interſunt. Circuitu uero totius Ponti uicies ſemel centena quinquaginta M. ut autor eſt Varro, & ferè ueteres. Nepos Cornelius ccc. M. l. adijcit. Artemidorus uicies nouies centena xix. M. facit, Agrippa xxiii. lx. M. Mutianus xxviii lxv. M. Simili modo Europæ latere menſurā alij quatuordecies centena lxxviij. M. d. determinauere: alij undecies cētena lxxij. M. M. Varro ad hunc modū metitᵉ. Ab oſtio Pōti Apolloniā clxxxviij. M. d. paſſ. Calatin tantundē. Ad oſtiū Iſtri cxxv. Ad Boryſthenen ccl. Cherroneſum Heracleatarū oppidū ccclxxv. M. paſſ. Ad Panticapæum quod aliqui Boſphorū uocant, extremū in Europæ ora cc. xxij. M. d. quæ ſumma efficit xiii. xxvi. M. d. Agrippa à Byzantio ad flumē Iſtrū. d. lx. In Pantacapæū dcxxx. Inde lacus ipſe Męotis Tanain amnem ex Riphæis montibus defluentem accipiens, nouiſſimum inter Europam Aſiamq; finem xiii. vi. M. circuitu patere traditur. Ab alijs xi. uigintiquinq; M.

Ab oſtio

Ab oſtio eius ad Tanais oſtiũ directo curſu ccclxxv.M.paſſ.eſſe conſtat. Accolæ ſinus eius in mentione Thraciæ dicti ſunt Iſtropolin uſq;. Inde oſtia Iſtri. Ortus hic in Germaniæ iugis montis Abnobæ, ex aduerſo Raurici Galliæ oppidi, multis ultra alpes millibus, ac per innumeras lapſus gentes Danubij nomine, immenſo aquarũ auctu, & unde primum Illyricum alluit Iſter appellatus, lx. amnibus receptis, medio fermè numero eorum nauigabili, in Pontũ uaſtis ſex fluminibus euoluitur. Primũ oſtiũ Peuces, mox ipſa Peuce inſula: à qua proximus alueus appellatus, xix.M.paſſ.magna palude ſorbetur. Ex eodẽ alueo & ſuper Iſtropolim lacus gigniť, lxiij.M.paſſ.ambitu, Halmyrin uocant. Secundum oſtium Naracuſtoma appellatur. Tertium Caloſtoma iuxta inſulam Sarmaticam. Quartum Pſeudoſtoma, & inſula Conopon diabaſis, poſtea Boreoſtoma & Spireoſtoma. Singula aũt ora tanta ſunt, ut prodatur in xl.milia paſſ. longitudinis uinci mare, dulcemq; intelligi hauſtũ. Ab eo in plenum quidem omnes Scytharum ſunt gentes, uariæ tamẽ littori appoſita tenuere, aliâs Getæ, Daci Romanis dicti, aliàs Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorumq; Hamaxobij aut Aorſi, aliàs Scythæ degeneres & à ſeruis orti, aut Troglodytæ, mox Alani & Roxalani. Superiora autem inter Danubium & Hercinium ſaltum, uſq; ad Pannonica hyberna Carnunti, Germanorumq; ibi confinium, campos & plana Iazyges Sarmatæ, mõtes uero & ſaltus pulſi ab his Daci, ad Pathiſſum amnem à Moro, ſiue is Duria eſt, à Sueuis regnoq; Vanniano dirimens eos: auerſa Baſternæ tenent, alijq; inde Germani. Agrippa totũ eum tractum ab Iſtro ad oceanum bis ad decies centũ M.paſſ.in longitudinẽ, quantũ minus quadringentis in latitudinẽ, ad flumen Viſtulam à deſertis Sarmatiæ, prodidit. Scytharũ nomẽ uſquequaq; tranſit in Sarmatas atq; Germanos. Nec alijs priſca illa durauit appellatio, q; qui extremi gentium harum ignoti propè ceteris mortalibus degunt. Verũ ab Iſtro oppida, Cremniſcos, Æpolium, montes Macrocremnij, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, ubi antea Ophiuſa dicebatur. In eodem inſulam ſpatioſam incolunt Tyragetæ. Abeſt à Pſeudoſtomo Iſtri oſtio cxxx.M.paſſ. Mox Axiacæ cognomines flumini, ultra quos Crobyzi, flumen Rode, ſinus Sagaricus, portus Ordeſus. Et à Tyra cxx.millia paſſ. flumen Boriſthenes, lacusq; & gens eodem nomine, & oppidum à mari recedẽs quindecim M.paſſuũ, Olbiopolis & Miletopolis, antiquis nominibus. Rurſusq; in littore portus Achæorũ. Inſula Achillis, tumulo eius uiri clara. Et ab ea cxxxv milia paſſuum peninſula, ad formã gladij in tranſuerſum porrecta, exercitatiõe eiuſdem cognominara Dromos Achilleos, cuius longitudinem lxxx.M.paſſuum tradidit Agrippa. Totum eum tractũ Tauri Scythæ & Sarmatæ tenent. Inde ſylueſtris regio Hylæum mare, quo alluitur, cognominauit, Enœcadloe uocantur incolæ. Vltrà Panticapes amnis, qui Nomadas & Georgos diſterminat: mox Aceſinus. Quidam Panticapen cõfluere infra Olbiam cum Boryſthene tradunt, diligentiores Hypanin: tanto errore eorum, qui illum in Aſiæ parte prodidere. Mare ſubit uaſto receſſu, donec v.M. paſſ. interuallo abſit à Mæotide, uaſta ambiens ſpatia, multas q; gentes. Sinus Carcinnites appellatur, flumen Pacyris. Oppida Naubarum, Carcine. A tergo lacus Buges, foſſa emiſſus in mare. Ipſe Buges à Coreto, Mæotis lacus ſinu, petroſo diſcluditur dorſo. Recipit amnes Bugen, Gerrhum, Hypanin, ex diuerſo uenientes tractu. Nam Gerrhus Baſilidas & Nomadas ſeparat. Hypanis per Nomadas & Hylæos fluit, manu facto alueo in Bugen, naturali in Coretum. Regio Scythiæ Sendica nominatur. Sed à Carcinite Taurica incipit, quondam mari circunfuſa & ipſa, quaqua nunc iacent campi. Deinde uaſtis attollitur iugis. Triginta ſunt eorũ populi. Ex ijs mediterranei xxiiij. Sex oppida, Orgocyni, Caraſeni, Aſſyrani, Tractari, Arcilachitæ, Caliordi. Iugum ipſum Scythotauri tenent. Claudunť ab occidente Cherroneſo, ab ortu Scythis Satarchis. In ora à Carcinite oppida: Taphræ, in ipſis anguſtijs peninſulæ: mox Heraclea Cherroneſos, libertate à Romanis donatum. Megarice uocabatur antea, præcipui nitoris in toto eo tractu, cuſtoditis Græciæ moribus, v.M.p.ambiente muro. Inde Parthenium promontorium Taurorum, ciuitas Placia. Symbolon portus.

Promonto-

Promontorium Criu metopon,aduerſum Carambi Aſiæ promontorio per mediũ Euxinum procurrens clxx.M.paſſ.interuallo:quæ maxime ratio Scythici arcus formã efficit. Ab eo Taurorũ portus multi & lacus, oppidũ Theodoſia à Criumetopo cxxij.M. paſſ.A Cheronneſo clxv.M.p. Vltra fuere oppida,Cyte, Zephyriũ, Acre,Nymphæũ, Dia.Reſtat longe ualidiſsimũ in ipſo Boſphori introitu,Panticapæũ Mileſiorũ,à Theodoſia M.xxxv.paſſ.A Cimmero uero oppido trans fretũ ſito M M D.(ut diximus)paſſ. Hæc ibi latitudo Aſiam ab Europa ſeparat, eaq; ipſa pedibus plerunq; peruia, glaciato freto.Boſphori Cimmerij latitudo xij.M.D.paſſ.Oppida habet Hermiſium, & Myrmecium:& intus inſulã Alopecen.Per Mæotin aũt ab extremo Iſthmo, qui locus Taphrias uocat, ad os Boſphori cclx.M.p.longitudo colligit. A Taphris per continentẽ introrſus tenent Auchetæ,apud quos Hypanis orit, Neuri apud quos Boryſthenes, Geloni, Thuſſagetæ,Budini,Baſilidæ,& cæruleo capillo Agathyrſi.Super eos Nomades:dein Anthropophagi.A Buge ſuper Mæotin Sauromatæ,& Eſſedones.At per oram ad Tanaim uſq; Mæotæ,à quibus lacus nomen accepit:ultimiq; à tergo eorũ Arimaſpi. Mox Riphæi montes, & aſsiduo niuis caſu pinnarũ ſimilitudine, Pterophoros appellata regio:pars mundi damnata à natura rerũ,& denſa merſa caligine:neq; in alio q̃ rigoris opere gelidisq; aquilonis conceptaculis.Ponè eos montes,ultraq; aquilonẽ,gens felix(ſi credimus)quos Hyperboreos appellauere,annoſo degit æuo,fabuloſis celebrata miraculis.Ibi credunt eſſe cardines mũdi, extremiq; ſiderũ ambitus, ſemeſtri luce & una die ſolis auerſi:non,ut imperiti dixere,ab æquinoctio uerno in autumnũ.Semel in anno ſol ſtitio oriunt ij ſoles,brumaq; ſemel occidũt.Regio aprica,felici tẽperie,omni afflatu noxio carẽs.Domus ijs nemora luciq;,& deorũ cultus uiritim gregatimq;,diſcordia ignota & ægritudo omnis. Mors nõ niſi ſatietate uitæ, epulatis delibutisq; ſenibus luxu, ex quadã rupe in mare ſalientibus.Hoc genus ſepulturæ beatiſsimũ. Quidam eos in prima parte Aſiç littorũ poſuere,nõ in Europa,quia ſunt ibi ſimili cõſuetudine & ſitu,Atacori nomine.Alij medios fecere eos inter utrũq; ſolem,Antipodũ occaſum exorientẽq; noſtrum,quod fieri nullo modo poteſt,tam uaſto mari interueniente.Qui nõ alibi q̃ in ſemeſtri luce cõſtituêre eos,ſerere eos,matutinis meridie metere, occidente ſole fœtus arborum decerpere,noctibus in ſpecus condi tradiderunt.Nec licet dubitare de gente ea, cum tot autores prodant frugũ primitias ſolitos Delon mittere Apollini,quẽ præcipue colũt. Virgines ferebant eas hoſpitijs gentiũ per annos aliquot uenerabiles: donec uiolata fide,in proximis accolarũ finib.deponere ſacra ea inſtituêre,hiq; ad cõterminos deferre,atq; ita Delon uſq;.Mox & hoc ipſum exoleuit.Sarmatiæ,Scythiæ,Tauricæ, omniſq; à Boryſthene amne tractus lõgitudo dccccclxxx.M. Latitudo dccxvij.M. à M.Agrippa tradita eſt.Ego incertã in hac terrarũ parte menſurã arbitror. Verũ inſtituto ordine,reliqua huius ſinus dicant:& maria quidem eius nuncupauimus.

Inſulæ Ponti. Cap.XIII

HElleſpontus inſulas non habet in Europa dicendas.In Ponto duæ, M.D.paſſ.ab Europa,xiiij.M.ab oſtio, Cyaneæ ab alijs Symplegades appellatæ, traditæq; fabulis inter ſe concurriſſe:quoniã paruo diſcretæ interuallo,ex aduerſo intrantib. geminæ cernebantur,paulumq; deflexa acie,coeuntium ſpeciem præbebant.Citra Iſtrum Apolloniatarum una lxxx.M.à Boſphoro Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem aduexit.Inter oſtia Iſtri quę eſſent diximus. ante Boryſthenem Achillea eſt ſupradicta,eadem Leuce & Macaron appellata.Hanc temporũ horũ demonſtratio à Boryſthene cxl.M.ponit, à Tyra cxx.M.à Peuce inſula l.milia. Cingitur circiter x.M.paſſ.Reliquæ in Carcinite ſinu Cephalonneſos,Rhoduſa,Macra.Non eſt omittenda multorum opinio,priuſquam digrediamur à Ponto,qui maria omnia interiora illo capite naſci nõ Gaditano freto, exiſtimauere, haud improbabili argumento: quoniam æſtus ſemper è Ponto profluens nunquam reciprocetur. Exeundum deinde eſt, ut extera Europæ dicantur:tranſgreſsisq; Riphæos montes,littus oceani ſeptentrionalis in lęua,donec peruenia-

ueniatur Gades,legendum.Insulę complures sine nominibus eo situ traduntur.Ex quibus ante Scythiam quæ appellatur Bannomanna abesse à Scythia diei cursu,in quam uere temperie fluctibus electrũ ejiciatur, Timæus prodidit.Reliqua littora incerta signata fama.Septentrionalis oceanus,Amalchiũ eũ Hecatæus appellat, à Paropamiso amne quà Scythiam alluit,quod nomẽ eius gentis lingua significat congelatũ. Philemon Morimarusam à Cimbris uocari,hoc est mortuũ mare, usqꝫ ad promontoriũ Rubeas, ultra deinde Croniũ:Xenophon Lampsacenus,à littore Scytharũ tridui nauigatiõe,insulam esse immensę magnitudinis,Baltiam tradit.Eandẽ Pytheas Basiliam nominat.Feruntur & Oonæ,in quibus ouis auiũ & auenis incolæ uiuant.Aliæ, in quibus equinis pedibus homines nascantur,Hippopodes appellati:Fanesiorum aliæ,in quib.nuda alioquin corpora prægrandes ipsorũ aures tota contegant.Incipit inde clarior aperiri fama ab gente Ingęuonũ,quæ est prima inde Germaniæ. Seuo mons ibi immẽsus, nec Riphæis iugis minor,immanem ad Cimbrorũ usqꝫ promontoriũ efficit sinum, qui Codanus uocatur, refertus insulis:quarũ clarissima Scandinauia est, incõpertæ magnitudinis, portionem tantũ eius,quod sit notum,Hilleuionũ gente D. incolente pagis, quæ alterũ orbem terrarum eam appellat,Nec est minor opinione Eningia.Quidã hæc habitari ad Vistulam usqꝫ fluuium,à Sarmatis Venedis,Scyris,Hirris tradunt.Sinum Clylipenum uocari,& in ostio eius insulam Latrin.Mox alterum sinum Lagnum,cõterminum Cimbris. Promontorium Cimbrorũ excurrens in maria longe peninsulam efficit, quæ Cartris appellatur.xxiij. inde insulæ Rom.armis cognitæ.Earũ nobilissimæ,Burchana, Fabaria à nostris dicta,à frugis similitudine sponte prouenientis.Item Glessaria,à succino militiæ appellata,à Barbaris Austrania,præterꝙ Actania. Toto aũt hoc mari ad Scaldin usqꝫ fluuium,Germanicę accolunt gentes haud explicabili mensura, tam immodica prodentiũ discordia est.Græci & quidam nostri, xxv.p.oram Germaniæ tradiderunt. Agrippa cum Rætia & Norico longitudinẽ dclxxxvi.M.passuum,latitudinem cclxviij.milia.

Germania. Cap.XIIII

RÆtiæ propè unius maiore latitudine, sanè circa excessum eius subactæ. Nam Germania multis postea annis nec tota percognita est. Si coniectare permittitur, haud multũ oræ deerit Græcorũ opinioni,& longitudinis ab Agrippa proditæ.Germanorũ genera v. Vindili,quorum pars Burgundiones, Varrini,Carini,Guttones. Alterũ genus Ingæuones,quorũ pars Cimbri, Teutoni,ac Cauchorum gentes. proximi aũt Rheno Istęuones,quorum pars Cimbri mediterranei:Hermiones,quorum Sueui,Hermunduri,Chatti,Cherusci.Quinta pars Peucini,Basternę,supradictis cõtermini Dacis.Amnes clari in oceanũ defluunt,Guttalus,Vistillus siue Vistula,Albis,Visurgis,Amisius, Rhenus,Mosa.Introrsus uero,nulli inferius nobilitate, Hercyniũ iugum prætenditur.

Insulæ in Gallico oceano. Cap.XV

IN Rheno ipso,propè centũ milia pass.in longitudinem, nobilissima Batauorum insula,& Cannenufatum,& aliæ Frisiorum,Cauchorum, Frisiabonum, Sturiorum,Marsatiorum, quæ sternuntur inter Helium ac Fleuum. Ita appellantur ostia in quæ effusus Rhenus,ab septentrione in lacus, ab occidẽte in amnem Mosam se spargit: medio inter hæc ore,modicum nomini suo custodiens alueum.

Britannia & Hibernia. Cap.XVI

EX aduerso huius situs Britannia insula, clara Gręcis nostrisꝙ monumẽtis,inter septentrionẽ & occidentẽ iacet:Germaniæ,Galliæ,Hispaniæ, multo maximis Europæ partibus magno interuallo aduersa.Albion ipsi nomen fuit, cũ Britanniæ uocarentˇ omnes,de quib. mox paulo dicemus. Hæc abest à Gessoriaco Morinorũ gentis littore, proximo traiectu l. M. circuitu uero patere tricies octies centena uigintiquinꝙ M. Pytheas & Isidorus tradunt,xxx propè iam annis notitiã eius Rom.armis nõ ultra uicinitatem syluæ Calidoniæ propagantibus.Agrippa longitudinẽ dccc.M.p.esse:latitudinem ccc. M. credit, Eandem Hiberniæ latitudinem, sed longitudinem cc.M.pass.minorem.

Super

Super eam hæc ſita abeſt breuiſsimo tranſitu à Silurum gente xx.M. paſſ. Reliquarum nulla cxxv.M.circuitu amplior proditur.Sunt aũt xl.Orcades,modicis inter ſe diſcretę ſpatijs.Septem Acmodæ,& triginta Hæbudes,& inter Hiberniam ac Britanniam Mona,Monapia,Ricnea,Vectis,Silimnus,Andros.Infrà uerò Siambis,& Axantos. Et ab aduerſo in Germanicum mare ſparſæ Gleſſariæ, quas Electridas Græci recentiores appellauere,quòd ibi electrum naſceretur.Vltima omnium quæ memorantur, Thule: in qua ſolſtitio nullas eſſe noctes indicauimus,caneri ſignum ſole tranſeunte,nullosq́ contrà per brumam dies.Hæc quidam ſenis menſibus continuis fieri arbitrantur. Timæus hiſtoricus à Britannia introrſus ſex dierum nauigatione abeſſe dicit inſulam Mictim,in qua candidum plumbum proueniat. Ad eam Britannos uitilibus nauigijs corio circumſutis nauigare.Sunt qui & alias prodant,Scandiam,Dumnam,Bergos:maximamq́ omnium Nerigon,ex qua in Thulen nauigetur. A Thule unius diei nauigatione mare concretum, à nonnullis Cronium appellatur.

Gallia. Cap. XVII

GAllia omnis comata uno nomine appellata,in tria populorũ genera diuiditur, amnibus maxime diſtincta.A Scalde ad Sequanã Belgica. Ab eo ad Garumnã Celticaeademq́ Lugdunenſis.Inde ad Pyrenæi montis excurſum Aquitania, Aremorica antè dicta.Agrippa uniuerſarũ Galliarũ inter Rhenum & Pyrenæũ,atq́ oceanum ac montes Cebennã & Iuram,quibus Narbonenſem Galliam excludit,longitudinẽ ccccxx.M. paſſ.latitudinẽ cccxiij.cõputauit.A Scaldi incolunt extera Toxandri pluribus nominibus.Deinde Menapij, Morini, Oromanſaci iuncti pago qui Geſſoriacus uocatur: Britanni,Ambiani,Bellouaci,Haſsi. Introrſus Caſtologi, Atrebates, Neruij liberi, Veromandui,Sueconi,Sueſsiones liberi, Vlbanectes liberi, Tungri,Rinuci,Friſiabones, Betaſi,Leuci liberi, Treueri liberi antea,& Lingones fœderati,Remi fœderati,Mediomatrici,Sequani,Raurici, Heluetij.Coloniæ,Equeſtris & Rauriaca.Rhenum autem accolentes,Germaniæ gentium in eadem prouincia, Nemetes, Tribochi, Vangiones: hinc Vbij,Colonia Agrippinenſis,Gugerni,Bataui,& quos in inſulis diximus Rheni.

Lugdunenſis Gallia. Cap. XVIII

LVgdunenſis Gallia habet Lexouios, Vellocaſſes, Galletos, Venetos, Abrincatuos, Oſiſmios,flumen clarum Ligerim.Sed peninſulam ſpectatiorem excurrentem in oceanum à fine Oſiſmiorum circuitu dcxxv.M.paſſ.ceruice in latitudinem cxxv.M. Vltra eam Nannetes.Intus autem Hedui fœderati,Carnuti fœderati,Boij,Senones,Auleroi,qui cognominantur Eburouices,& qui Cenomanni, Meldi liberi, Parrhiſii, Trecaſſes,Andegaui,Vidugaſſes, Vadicaſſes, Venelli, Cariosuelites, Diablindi, Rhedones, Turones, Iteſui,Secuſiani liberi:in quorum agro colonia Lugdunum.

Aquitania. Cap. XIX

AQuitanicæ ſunt Ambilatri, Anagnutes, Pictones, Sanctones liberi, cognomine Vbiſci,Aquitani,unde nomẽ prouinciæ,Sediboniates. Mox in oppidũ cõtributi Conuenæ,Begerri, Tarbeli quatuorſignani,Cocoſſates ſexſignani,Venami,Onobriſates,Belẽdi,ſaltus Pyrenæus.Infraq́ Moneſi,Oſquidates mõtani, Sibyllates, Camponi, Bercorcates,Bipedimui,Saſſumini, Vellates, Tornates,Conſorãni,Auſci,Eluſates,Sotiates,Oſquidates cãpeſtres,Succaſſes,Latuſates,Baſabocates, Vaſſei,Sẽnates, Cambolectri,Ageſinates Pictonib.iuncti.Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellant. Dein Lemouices,Aruerni liberi,Gabales.Rurſus Narbonẽſi prouinciæ cõtermini Rutheni,Cadurci,Antobroges, Tarneq́ amne diſcreti à Toloſanis Petrogori.Maria circa oram,ad Rhenũ ſeptẽtrionalis oceanus,inter Rhenũ & Sequanã Britãnicus,inter eũ & Pyrenęũ Gallicus.Inſulæ cõplures Venetorũ,quæ & Veneticæ appellant,& in Aquitanico ſinu Vliarus.

Citerior Hiſpania. Cap. XX

A Pyrenæi promõtorio Hiſpania incipit, anguſtior nõ modò Gallia, uerùm etiã ſemetipſa,ut diximus,immẽſum quantũ hinc oceano, illinc Iberico mari cõprimenti

bus.Ipſa Pyrenæi iuga ab exortu æquinoctiali fuſa in occaſum brumalem,breuiores latere ſeptemtrionali q̃ meridiano Hiſpanias faciũt.Proxima ora citerioris eſt,eiuſdemq; Tarraconenſis ſitus,à Pyrenæo per oceanum Vaſconum ſaltus,Olarſo, Vardulorũ oppida Moroſgi,Menoſca,Veſperies,Amanum portus,ubi nunc Flauiobriga, colonia ciuitatum ix.Regio Cantabrorum,flumen Sanda,portus uictoriæ Iuliobrigenſium. Ab eo loco fontes Iberi xl.M.paſſ. Portus Biendium, Origeni mixtis Cantabris.Portus eorum Veſei,Veca.Regio Aſturum,Nœga oppidum,in peninſula Peſici.Et deinde conuentus Lucẽſis à flumine Nauilubione,Cibarci,Egouarri cognomine Namarini,Iadoni, Arrotrebæ, promontorium Celticum. Amnes Florius, Nelo, Celtici cognomine Neriæ,ſuperq; Tamarici,quorum in peninſula tres aræ Seſtianæ Auguſto dicatæ, Cepori, oppidum Noela. Celtici cognomine Præſamarci, Cileni. Ex inſulis nominandæ, Corticata & Aunios. A Cilenis, conuentus Bracarum, Heleni, Grauij, caſtellum Tyde, Græcorum ſobolis omnia.Inſulæ Cicæ. Inſigne oppidum Abobrica. Minius amnis iiij.M.paſſ.ore ſpatioſus,Leuni,Seurbi,Bracarum oppidum Auguſta,quos ſupra Gallecia.Flumen Limia.Durius amnis ex maximis Hiſpanię,ortus in Pelendonibus, & iuxta Numantiam:lapſus dein per Areuacos Vacceosq;,diſterminatis ab Aſturia Vectonibus,à Luſitania Gallecis,ibi quoq; Turdulos à Bracaris arcens. Omnisq; dicta regio à Pyrenæo metallis referta,auri,argenti,ferri,plumbi,nigri albiq;.

Luſitania. Cap. XXI

A Durio Luſitania incipit, Turduli ueteres,Peſuri:flumen Vacca. Oppidum Talabrica.Oppidum & flumen Minium.Oppida Conimbrica,Colippo, Eburo, Britium.Excurrit deinde in altum uaſto cornu promontorium, quod alij Artabrum appellauere,alij magnum,multi Oliſsipponenſe ab oppido,terras,maria,cælum diſterminãs. Illo finitur Hiſpaniæ latus, & à circuitu eius incipit frons.

Inſulæ in Oceano. Cap. XXII

SEptemtrio hinc oceanusq; Gallicus,occaſus illinc & oceanus Atlanticus, promõto Srij excurſum lx.M.prodidere,alij xc.M.p.Ad Pyrenæum inde non pauci xii.l.milia, & ibi gentẽ Artabrũ,quæ nunq; fuit manifeſto errore.Arrotrebas enim, quos ante Celticum diximus promõtorium,hoc in loco poſuere literis permutatis.Erratũ & in amnibus inclytis.ab Minio quem ſupra diximus,cc.M.paſſ.(ut autor eſt Varro)abeſt Æminius,quem alibi quidam intelligunt,& Limæam uocãt,obliuionis antiquis dictus, multumq; fabuloſus.ab Durio Tagus cc.M.p. interueniente Munda. Tagus auriferis harenis celebratur. ab eo clx.M.p. promontorium ſacrum è media propè Hiſpaniæ fronte proſilit.xiiii.M.p.inde ad Pyrenæum medium colligi Varro tradit. Ab Ana uerò, quo Luſitaniã à Bætica diſcreuimus,ccxxvi.M.p.à Gadibus cij.M.p.additis. Gentes Celtici, Varduli,& circa Tagum Vettones.ab Ana ad ſacrum Luſitani: oppida memorabilia à Tago in ora,Oliſsippo equarũ è fauonio uẽto cõceptu nobile,Salacia cognominata Vrbs imperatoria,Merobrica:promontoriũ ſacrũ,& alterũ Cuneus. Oppida,Oſſonoba,Balſa,Myrtilis. Vniuerſa prouincia diuidit in cõuentus tres, Emeritenſem,Pacenſem,Scalabitanũ. Tota populorũ xlv.in quibus coloniæ ſunt quinq;,municipiũ ciuium Ro.unũ:Latij antiqui tria:ſtipendiaria xxxvi.coloniæ, Auguſta emerita Anæ fluuio appoſita,Metallinenſis,Pacẽſis,Norbẽſis,Cęſariana cognomine. Contributa ſunt in eam caſtra Iulia,caſtra Cæcilia. Quinta eſt Scalabis,quæ præſidium Iulium uocatur. Municipiũ ciuiũ Ro.Oliſsippo,felicitas Iulia cognominatũ. Oppida ueteris Latij Ebora, quod idem liberalitas Iulia,& Myrtilis ac Salacia,quę diximus.Stipendiariorũ, quos nominare nõ pigeat,præter iam dictos in Bæticæ cognominibus,Auguſtobrigenſes,Ammienſes,Aranditani,Axabricẽſes,Balſenſes,Cæſarobricenſes,Caperenſes,Caurẽſes,Colarni,Cibilitani,Cõcordienſes,qui et Boccori,Interauſenſes, Lanciẽſes, Mirobrigẽſes qui Celtici cognominant̃,Medubricẽſes,qui Plũbarij,Ocelenſes qui & Lãcienſes, Turduli qui Barduli & Tapori.Luſitaniã cũ Aſturia & Gallecia patere lõgitudine dxl.M.p.latitudine

tudine d.xxxvi.M.Agrippa prodidit.Omnes autem Hiſpaniæ à duobus Pyrenæi promontoriis per maria totius oræ circuitu paſſuũ XXIX.M.colligere exiſtimantur, ab aliis XXVII.M. Ex aduerſo Celtiberiæ complures ſunt inſulæ,Caſsiterides dictę Græcis,à fertilitate plumbi:& è regione Arrotrebarum promontorij,deorum ſex,quas aliqui fortunatas appellaaere.In ipſo uero capite Bæticæ,ab oſtio freti paſſ.lxxv.M.Gadis,longa(ut Polybius ſcribit)xij.M.paſſ.lata iij.M.paſſ.Abeſt à continente proxima parte minus paſſus dcc.Reliqua plus ſeptem milibus:ipſius ſpatium XV.M.paſſ.eſt. Habet oppidum ciuium Romanorum quod appellatur Auguſta urbs Iulia Gaditana.Ab eo latere quo Hiſpaniam ſpectat,paſsibus ferè centum altera inſula eſt longa iij.M.paſſ.M.lata,in qua prius oppidum Gadium fuit.Vocatur ab Ephoro & Philiſtide Erythia, à Timęo & Sileno Aphrodiſias,ab indigenis Iunonis .maiorem Timæus Cotinuſſam apud eos uocatam ait:noſtri Tarteſſon appellãt,Pœni Gadir,ita Punica lingua ſepẽ ſignificãte. Erythia dicta eſt,quoniã Tyrij ab origine eorum orti ab Erythreo mari ferebant.In hac Geryones habitaſſe à quibuſdam exiſtimat,cuius armenta Hercules abduxerit.Sunt qui aliam eſſe eam & contra Luſitaniam arbitrentur,eodemq; nomine quondam ibi appellatam.

Vniuerſæ Europæ menſura. Cap. XXIII

PEracto ambitu Europæ,reddenda conſummatio eſt, ne quid non in expedito ſit noſcere uolentibus .Longitudinem eius Artemidorus atq; Iſidorus à Tanai uſq; Gades LXXXIIII.xiiij.M.prodiderunt.Polybius latitudinẽ Europæ ab Italia ad oceanũ ſcripſit XI.M.l.eſſe,etiam tum incõperta magnitudine eius.Eſt autem ipſius Italiæ(ut diximus) XII.xix.M.ad alpes.Vnde per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, quà uidetur menſuram agere Polybius, XI.M.lxviij.Sed certior menſura ac longior ad occaſum ſolis æſtiui oſtiumq; Rheni,per caſtra legionum Germanię ab iiſdem dirigitur alpibus XII. xliij.M.paſſ.Hinc deinde Africa atq; Aſia dicetur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER V.

Africæ deſcriptio

AFRICAM Græci Libyam appellauere,quà mare ante eã Libycũ incipiẽs, Ægyptio finitur.Nec alia pars terrarum pauciores recipit ſinus, longe ab occidente littorum obliquo ſpacio. Populorum eius oppidorumq; nomina, uel maxime ſunt ineffabilia; præterquam ipſorum linguis, & aliâs caſtella fermè inhabitant.

Mauritania. Cap. I

PRincipio terrarum Mauritaniæ appellantur, uſq; ad C.Cæſarem Germanici filium regna,ſæuitia eius in duas diuiſa prouincias. Promontorium oceani extimum Ampeluſia nominatur à Græcis. Oppida fuere Liſſa, Cotes ultra columnas Herculis, nunc eſt Tingi,quondam ab Antæo conditum:poſtea à Claudio Cæſare,cum coloniam faceret,appellatum tradũcta Iulia.Abeſt à Belone oppido Bæticæ proximo traiectu XXX.M. paſſ.Ab eo XXV.M.paſſ.in ora oceani colonia Auguſti Iulia conſtantia,Zilis regũ ditioni exempta,& iura in Bæticã petere iuſſa:& ab ea XXXij.M.paſſ.colonia à Cl.Cęſare facta Lixos,uel fabuloſiſsime ab antiquis narrata.Ibi regia Antęi,certamẽq; cum Herculẽ,& Heſperidum horti. Affundit autẽ huic æſtuariũ è mari flexuoſo meatu,in quo draconis cuſtodiæ inſtar fuiſſe nunc interpretantur.Amplectitur intra ſe inſulam quã ſolam è uicino tractu aliquanto excelſiore,non tamen æſtus maris inundat.Extat in ea & ara Herculis,nec præter oleaſtros aliud ex narrato illo aurifero nemore.Minus profecto mirentur portentoſa Græciæ mendacia, de iis & amne Lixo prodita, qui cogitent noſtros nuper paulo minus monſtrifica quædam de iiſdem tradidiſſe:præualidam hanc urbem, maioremq; Carthagine magna: præterea ex aduerſo eius ſitam, & propè immenſo tractu ab

Tingi,quæq; alia Cornelius Nepos auidissime credidit. Ab Lixo xl.m.in mediterraneo altera Augusti colonia est Babba,Iulia campestris appellata:et tertia Banasa lxxv.m. Valentia cognominata. Ab ea xxxv.m.p. Volubile oppidum, tantundem à mari utroq; distans:& in ora à Lixo l.m. amnis Subur,præter Banasam coloniã defluens, magnificus & nauigabilis. Ab eo totidem m.p.oppidum Sala, eiusdem nominis fluuio impositum, iam solitudinibus uicinum,elephantorumq; gregibus infestum,multo tamẽ magis Autololum gente,per quã iter est ad montem Africę uel fabulosissimũ Atlantem. E medijs hunc harenis in cælum attolli prodiderũt,asperũ,squalentem,quà uergat ad littora oceani,cui cognomen imposuit.eundem opacum nemorosumq;, & scatebris fontium riguũ, quà spectat Africam,fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus,ut nunquã satietas uoluptatibus desit.incolarum neminem interdiu cerni, silere omnia haud alio q̃ solitudinum horrore,subire tacitam religionem animos propius accedentium,præterq; horrorem elati super nubila,atq; in uiciniam lunaris circuli. Eundemq; noctibus micare crebris ignibus,Aegipanum Satyrorumq; lasciuia,impleri tibiarum ac fistulæ cãtu,tympanorumq; & cymbalorũ sonitu strepere. Hæc celebrati autores prodidere, præter Herculi & Perseo laborata ibi. Spatium ad eum immensum incertumq;. Fuere & Hannonis Carthaginensium ducis cõmentarij, Punicis rebus florentissimis explorare ambitũ Africæ iussi: quem sequuti plericq; è Græcis nostrisq; ad alia quædam fabulosa, & urbes multas ab eo conditas ibi prodidere,quarum nec memoria ulla,nec uestigium extat. Scipione Aemiliano res in Africa gerente, Polybius annaliũ conditor ab eo accepta classẽ, scrutandi illius orbis gratia circumuectus,prodidit à monte eo ad occasum uersus saltus plenos feris,quas generat Africa:ad flumen Anatin cccclxxxv.m.pass. Ab eo Lixũ ccv. m.pass. Agrippa,Lixum à Gaditano freto cxij.m.pass.abesse. Inde sinum qui uocetur Saguti. Oppidum in promontorio Mulelacha. Flumina,Subur,& Salam. Portum Rutubis à Lixo cccxiij.m pass. Inde promontorium solis:portum Risardir,Getulos,Autololes,flumen Cosenum,gentem Scelaticos & Masatos. Flumen Masatat,flumen Darat,in quo crocodilos gigni. Deinde sinum dcxvi.m.pass. includi montis Barce promontorio excurrente in occasum,quod appellatur Surrentium. Postea flumen Palsum,ultra quod Aethiopas Perorsos,quorũ à tergo Pharusos. Iis iungi mediterraneos Getulos Daras. At in ora Aethiopas Daratitas, flumen Bambotum, crocodilis & hippopotamis refertum. Ab eo montes perpetuos usq; ad eum quem Theôn ochema dicemus. Inde ad promontorium Hesperium nauigatione dierũ ac noctium x. in medio eo spatio Atlantem locauit,à cæteris omnibus in extremis Mauritaniæ proditum. Ro.arma primum Claudio principe in Mauritania bellauere, Ptolemæum regem à C. Cæsare interemptum ulciscente liberto Aedemone,refugiẽtibusq; barbaris uentũ constat ad montẽ Atlantem. Nec solum cõsulatu perfunctus,atq; è senatu ducibus,qui tum res gessere, sed equitibus quoq; Ro.qui ex eo præfuere ibi,Atlantẽ penetrasse in gloria fuit. Quinq; sunt(ut diximus)Ro.coloniæ in ea prouincia,peruiũq; famę uideri potest. Sed id plerunq; fallacissimum experimento deprehendit,quia dignitates cum indagare uera pigeat, ignorantiæ pudore mentiri nõ piget:haud alio fidei proniore lapsu, q̃ ubi falsæ rei grauis autor existit. Et quidem minus miror incõperta quædam esse equestris ordinis uiris, iam uerò & senatorij, nihil demirantibus q̃ luxuriam, cuius efficacissima uis sentitur atq; maxima, cum ebori citroq; syluæ exquirantur,omnes scopuli Getuli muricibus ac purpuris. Indigenæ tamen tradunt in ora ab Sala cl.m.pass. flumen Asanam marino hausto,sed portu spectabile:mox amnem quem uocant Fut,ab eo ad Dyrin(hoc enim Atlanti nomen esse eorum lingua conuenit) cc.m.pass. interueniente flumine,cui nomen est Vior. Ibi fama,existere circa uestigia habitati quondam soli,uinearũ palmetorumq; reliquias. Suetonius Paulinus,quem consulẽ uidimus,primus Romanorũ ducum transgressus quoq; Atlantem aliquot miliũ spatio,prodidit de excelsitate quidem eius quæ cæteri:imas radices densis altisq; repletas syluis, incognito genere arborũ, proceritatẽ spectabilem esse

enodi

enodi nitore,frondes cupreſsis ſimiles,prætercꝫ grauitatẽ odoris, tenui eas obduci lanugine:quibus addita arte,poſſe quales è bombyce ueſtes cõfici. Verticem altis etiam æſtate operiri nubibus. Decumis ſe eò peruenisſe caſtris,& ultra ad fluuium qui Niger uocatur,per ſolitudines nigri pulueris,eminentibus interdum uelut exuſtis cautibus,loca inhabitabilia feruore,quanquam hyberno tempore experto. Qui proximos inhabitẽt ſaltus,refertos elephantorum ferarumꝫ & ſerpentium omni genere, Canarios appellari. Quippe uictum eius animalis promiſcuũ his eſſe,& diuidua ferarũ uiſcera. Iunctam Æthiopum gentem,quos Perorſos uocant,ſatis conſtat. Iuba Ptolemæi pater,qui primus utriꝫ Mauritaniæ imperauit,ſtudiorum claritate memorabilior etiam ꝙ regno, ſimilia prodidit de Atlante:prætercꝫ gigni ibi herbam euphorbiã nomine, ab inuẽtore medico ſuo appellatam. Cuius lacteum ſuccum miris laudibus celebrat in claritate uiſus,cõtraꝫ ſerpentes & uenena omnia,priuatim dicato uolumine. Et ſatis ſupercꝫ de Atlante.

Tingitania prouincia. Cap. II

TIngitaniæ prouinciæ longitudo clxx. M. paſſ. eſt. Gentes in ea,quondam præcipua Maurorũ,unde nomẽ prouinciæ,quos plericꝫ Mauruſios dixerũt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias. Proxima illi Maſſæſulorũ fuerat, ſed ſimili modo extincta eſt. Getulæ nunc tenent gentes,Banurri,multoꝫ ualidiſsimi Autololes: & horum pars quõdam Veſuni,qui auulſi his,propriã fecere gentẽ uerſi ad Æthiopas. Ipſa prouincia ab oriente mõtoſa,fert elephantos. In Abila quoꝫ mõte,& quos ſeptẽ fratres à ſimili altitudine appellant:ij freto imminẽt iuncti Abilæ. Ab his ora interni maris. Flumen Tamuda nauigabile,quõdam & oppidũ. Flumẽ Laud,& ipſum nauigiorum capax. Ruſaddir oppidũ & portus,Maluana fluuius nauigabilis,Siga oppidũ ex aduerſo Malachę in Hiſpania ſitæ Syphacis regia,alterius iam Mauritaniæ. Namꝫ diu regum nomina obtinuere,ut Bogudiana appellareẽ extima:itemꝫ Bochi,quæ nunc Cæſarienſis. Ab ea portus Magnus à ſpatio appellatus,ciuiũ Ro. oppidũ. Amnis Mulucha, Bochi Maſſæſulorumꝫ finis. Quiza xenitana peregrinorũ oppidũ, Arſennaria Latinorũ, tribus milibus paſſ. à mari. Cartenna colonia Auguſti,legio ſecunda. Itẽ colonia eiuſdẽ deducta cohorte prætoria Gunugi,promõtorium Apollinis. Oppidumꝫ ibi celeberrimũ Cæſarea,antea uocitatũ Iol,Iubæ regia,à diuo Claudio coloniæ iure donata, eiuſdem iuſſu deductis ueteranis. Oppidũ nouũ,& Latio donatũ, Tipaſa. Itemꝫ à Veſpaſiano imperatore eodem munere donatum Icoſion. Colonia Auguſti Ruſconiæ, Ruſcuriũ ciuitate honoratum à Claudio,Ruſacus colonia Auguſti. Salde colonia eiuſdem,Igilgili,oppidũ Tucca impoſitũ mari & flumini Ampſagæ. Intus colonia Auguſta,quæ item Succubar, itẽ Tubuſuptus. Ciuitates Timici, Tigauæ. Flumina Sardabala,Nabar,gens Macurebi,flumẽ Vſar,gens Nabades. Flumen Ampſaga,abeſt à Cæſarea ccxxxiij. M. paſſ. Vtriuſꝫ Mauritaniæ longitudo dccc. xxxix. M. Latitudo cccclxvij. M. paſſuum.

Numidia. Cap. III

AB Ampſaga Numidia eſt,Maſaniſſę clara nomine,Metagonitis terra à Græcis appellata:Numidę uerò Nomades à permutãdis pabulis, mapalia ſua,hoc eſt domus plauſtris circũferentes. Oppida Cullu,Ruſicade,& ab eo ad xlviij. M. p. in mediterraneo colonia Cirta,Sittianorũ cognomine,& alia intus Sicca, liberũꝫ oppidũ Bulla regia. at in ora Tacatua,Hippo regius,flumẽ Armua. Oppidũ Tabracha ciuium Ro. Tuſca fluuius,Numidiæ finis:nec præter marmoris Numidici,ferarũꝫ prouentũ aliud inſigne.

Africa. Cap. Cap. IIII

A Tuſca Zeugitana regio,& quæ proprie uocetẽ Africa,eſt. Tria promõtoria, Candidum,mox Apollinis aduerſum Sardiniæ, Mercurij aduerſum Siciliæ, in altum procurrẽtia,duos efficiunt ſinus:Hipponenſem proximũ ab oppido,quod Hipponẽ diarrutum uocant,Diarrhytum à Græcis dictũ,propter aquarũ irrigua. Cui finitimũ Theudalis immune oppidum,longius à littore. Dein promõtoriũ Apollinis,& in altero ſinu Vtica ciuium Ro. Catonis morte nobilis,flumen Bagrada. Locus,caſtra Cornelia,colo-

nia Carthago,magnæ in ueſtigijs Carthaginis,colonia Maxula.Oppida,Carpi,Miſua, & liberum Clupea in promõtorio Mercurij.Item libera,Curubis,Neapolis.Mox Africæ ipſius alia diſtinctio.Libyphœnices uocantur qui Byzaciũ incolunt. Ita appellat regio ccl.M.paſſ.circuitu,fertilitatis eximiæ,cum centeſima fruge agricolis fœnus reddente terra.Hic oppida libera,Leptis,Adrumetum,Ruſpina,Thapſus.Inde Thenæ,Macomades,Tacape.Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quam Numidiæ & Africæ ab Ampſaga longitudo dlxxx.M.p.Latitudo,qua cognitum eſt,cc.M. Ea pars quam Africã appellauimus,diuiditur in duas prouincias,ueterẽ & nouã,diſcretas foſſa,inter Africanum ſequentẽ & reges,Thenas uſq; perducta,quod oppidũ à Carthagine abeſt ccxvij. M.p. Tertius ſinus diuiditᷣ in geminos , duarũ Syrtium uadoſo ac reciproco mari diros. Ad proximam quæ minor eſt,à Carthagine ccc.M.paſſ.Polybius tradit.Ipſam c.M.paſſ. aditu, ccc.M. ambitu. Et terra autem ſiderum obſeruatione ad eam per deſerta harenis, perq; ſerpentes iter eſt.Excipiunt ſaltus repleti ferarũ multitudine,& introrſus elephantorum ſolitudines, mox deſerta uaſta,ultraq; Garamantes , ab Augylis dierũ xij. itinere diſtantes. Super illos fuere gens Pſylli,ſuper quos lacus Lycomedis,deſertis circumdatus.Augylæ ipſi medio ferè ſpatio locãtur ab Æthiopia, quæ ad occidentẽ uergit,& à regione quæ duas Syrtes interiacet , pari utrinq; interuallo , ſed littore inter duas Syrtes, ccl.M.p.Ibi ciuitas Oeenſis,Cynips fluuius ac regio.Oppida,Neapolis, Taphra, Abrotonum,Leptis altera quæ cognominatur magna.inde Syrtis maior,circuitu dcxxv.adi- tu autem cccxiij. M. paſſuum. Inde accolit gens Ciſipadum . In intimo ſinu fuit ora Lotophagon,quos quidam Alachroas dixere,ad Philenorum aras: ex harena ſunt eæ. Ab his non procul à continente palus uaſta amnem Tritonem,nomenq; ab eo accipit, Pallantias appellata Callimacho,& citrà minorẽ Syrtim eſſe dicta : à multis uerò inter duas Syrtes.Promontoriũ quod maiorem includit,Borion appellatur : ultra Cyrenaica prouincia.Ad hunc finem Africa à fluuio Ampſaga populos xxvi.habet , qui Rom.parent imperio.In his colonias vi.præter iam ſupradictas, Vthinam,Tuburbin. Oppida ciuiũ Rom.xv.ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanum, Abutucenſe,Aborienſe,Canopicum,Chilmanenſe,Simittuenſe, Thunuſidenſe, Tuburnicenſe, Tynidrumenſe, Tibigenſe, Vcitana duo,maius & minus, Vagenſe. Oppidum Latinum unum Vſalitanũ. Oppidũ ſtipendiariũ unũ Caſtris Cornelijs.Oppida libera xxx. ex quib.dicenda intus Acolitanum,Acharitanum,Auinenſe,Abziritanum,Canopitanum,Melzitanum, Madaurenſe,Salaphitanum, Tuſdritanum, Tiricenſe, Tiphicenſe, Tunicenſe, Theudenſe, Tageſtenſe, Tigenſe, Vluſuburitanum, Vagenſe aliud, Vigenſe, Zamenſe. Ex reliquo numero non ciuitates tantum,ſed pleræq; etiam nationes iure dici poſſunt, ut Natabudes, Capſitani, Miſulani, Sabarbares, Maſſyli, Niſiues, Vamacures, Ethini, Muſsini, Marchubij,& tota Getulia ad flumen Nigrin,qui Africam ab Æthiopia dirimit.

Cyrene. Cap. v

CYrenaica eadem Pentapolitana regio illuſtratur Ammonis oraculo, quod à Cyrenis abeſt cccc.M.paſſ.fonte ſolis,urbibus maxime quinq;,Berenice,Arſinoe,Ptolemaide,Apollonia,ipſa Cyrene.Berenice in Syrtis extimo cornu eſt , quondã uocata Heſperidum ſupradictarum,uagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluuius Lethon,lucus ſacer,ubi Heſperidum horti memorantur. Abeſt à Lepti ccclxxxv.M. paſſ.Ab ea Arſinoe, Teuchira uocitata,xliij.M.p.Et deinde Ptolemais, antiquo nomine Barce, xxij.M.paſſ. Mox ccl.M.promontorium Phycûs per Creticum mare excurrit, diſtans cccl.M. paſſuum à Tænaro Laconicæ promontorio . A Creta uerò ipſa cxxv.M. Poſt id Cyrene à mari xi.M.paſſuum . A Phycunte Apolloniam xxiiij.M.paſſuum . Ad Cherroneſum lxxxviij.M.paſſuum. Vnde Catabathmum ccxvi.M.paſſuum. Accolunt Marmaridæ,à Parætonij fermè regione ad Syrtin uſq; maiorem porrecti. Poſt eos Araurauceles,& iam in ora Syrtis Naſamones,quos antea Meſammones Græci appellauere ab argumento loci,medios inter harenas ſitos,Cyrenaicus ager xv.M.paſſuum latitudi-

ne

ne à littore & arboribus fertilis habetur. Intus eodem ſpatio frugibus tãtùm: mox xxx. M. paſſ. latitudine, & ccl. M. paſſ. longitudine, laſere modo. Poſt Naſamones Hasbitæ & Macæ uiuunt. Vltra eos Hammanientes xi. dierum itinere à Syrtibus maioribus ad occidentem, & ipſi quaquà uerſus harenis circundati: puteos tamen haud difficiles binûm fermè cubitorũ inueniunt altitudine, ibi reſtagnantibus Mauritaniæ aquis. Domos ſale montibus ſuis exciſo ceu lapide cõſtruunt. Ab his ad Troglodytas hyberni occaſus plaga dierum iiij. iter, cum quibus cõmercium gẽmæ tantũ, quam carbunculum uocamus, ex Æthiopia uectæ. Interuenit ad ſolitudines Africæ ſupra minorẽ Syrtin dictas uerſa Phaſania, ubi gentem Phazaniorũ, urbesq; Alelen & Cillabam ſubegimus. Item Cydamum è regione Sabratæ. Ab his mons longo ſpatio in occaſum ab ortu tendit, Ater noſtris dictus à natura, aduſto ſimilis; aut ſolis repercuſſu accenſo. Vltra eum deſerta: Matelgæ oppidum Garamantũ: itemq; Debris, affuſo fonte, à medio die ad mediã noctem aquis feruentibus, totidemq; horis ad medium diem rigẽtibus: clariſsimumq; oppidum Garama caput Garamantũ: omnia armis Rom. ſuperata, & à Cornelio Balbo triumphata, unius omnium externo curru & Quiritiũ iure donato: quippe Gadibus nato ciuitas Ro. cum Balbo maiore patruo data eſt. Et hoc mirum, ſupradicta oppida ab eo capta, autores noſtros prodidiſſe. Ipſum in triumpho præter Cydamum & Garamam, omnium aliarum gentiũ urbiumq; nomina ac ſimulacra duxiſſe, quæ iere hoc ordine: Tabidum oppidum, Niteris natio, Negligemela oppidum, Bubeium natio, Vel oppidũ, Enipi natio, Thuben oppidũ, mons nomine Niger: Nitibrum, Rapſa, oppida: Diſcera natio, Debris oppidum, flumẽ Nathabur, Tapſagum oppidum, Nannagi natio, Boin oppidum, Pege oppidum, flumen Daſibari. Mox oppida continua, Baracum, Buluba, Alaſi, Balſa, Galla, Maxala, Zizama. Mons Gyri, in quo gẽmas naſci titulus præceſsit. Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis eius, puteos (qui ſunt non alte fodiendi, ſi locorum notitia adſit) harenis operientibus. Proximo bello, quod cum Oeenſibus geſſere initijs Veſpaſiani imperatoris, compendiũ uiæ quatridui deprehenſum eſt. Hoc iter uocatur, præter caput ſaxi. Finis Cyrenaicus Catabathmos appellatur, oppidum & uallis repente conuexa. Ad eum terminum Cyrenaica Africa à Syrti minore decies centena lx. M. paſſuum in longitudine patet: in latitudine qua cognitum eſt dccc.

Libya Mareotis. Cap. VI

EA quæ ſequit̃ regio, Mareotis Libya appellatur, Ægypto cõtermina. Tenent Marmarides, Adirmachidæ, dein Mareotæ: Menſura à Catabathmo ad Parætonium lxxxvi. M. paſſ. In eo tractu uicus Apis intereſt, nobilis religione Ægypti locus. Ab eo Parætonium xij. M. paſſ. Inde Alexandriam c. M. paſſ. latitudo clxix. eſt. Eratoſthenes à Cyrenis Alexandriam terreſtri itinere dxxv. M. prodidit. Agrippa totius Africæ à mari Atlantico cum inferiore Ægypto xxx. xl. M. paſſ. longitudinem. Polybius & Eratoſthenes diligentiſsimi exiſtimati, ab oceano ad Carthaginem magnam xvi. M. paſſ. ab ea Canopicum Nili proximũ oſtium xvi. M. paſſ. xxix. fecerunt; Iſidorus à Tingi Canopum xxxv. xcix. M. paſſuum: Artemidorus xl minus quàm Iſidorus.

Inſulæ circa Africam, & ex aduerſo Africæ. Cap. VII

INſulas non ita multas cõplectuntur hæc maria. Clariſsima eſt Meninx, longitudine xxxv. M. paſſuum, latitudine xxv. ab Eratoſthene Lotophagitis appellata. Oppida habet duo, Meningen ab Africæ latere, & altero Thoar, ipſa à dextro Syrtis minoris promontorio paſsibus cc. ſita. Ab ea c. M. paſſ. contra læuum Cercina, cum urbe eiuſdem nominis libera, longa xxv. M. paſſuum, lata dimidium eius ubi plurimum, ac in extremo non plus v. M. paſſuum. Huic perparua Carthaginem uerſus Cercinitis ponte iungitur. Ab his l. M. ferè paſſuum, Lopaduſa, longa vi. M. paſſuum. Mox Gaulos & Galata, cuius terra ſcorpionem dirum animal Africæ necat. Dicuntur & in Clupea emori, cuius ex aduerſo Coſyra cũ oppido. At cõtra Carthaginis ſinum duo Ægimori à re, ſcopuli uerius quàm inſulæ inter Siciliam maxime & Sardiniam. Autores ſunt & has quondam habi-

tatas ſubſediſſe. Interiori aũt ambitu Africæ ad meridiẽ uerſus, ſuperq́ Getulos interuenientibus deſertis, primi omnium Libyæ gyptĩ, deinde Leucæthiopes habitant.

Æthiopes. Cap. VIII

SVper eos Æthiopum gentes Nigritæ, à quo dictum eſt flumine: Gymnetes, Pharuſi, & iam oceanum attingentes, quos in Mauritanię finibus diximus, Perorſi. Ab his omnibus uaſtæ ſolitudines orientẽ uerſus, uſq; Garamantes, Augylasq́ & Troglodytas: ueriſsima opinione eorum, qui deſertis Africæ duas Æthiopias ſuperponũt, & ante omnes Homeri, qui bipertitos tradit Æthiopas, ad orientẽ occaſumq́ uerſos. Nigri fluuio eadem natura quæ Nilo, calamum & papyrum, & eaſdem gignit animãtes, ĩſdemq́ temporibus augeſcit. Oritur inter Tareleos Æthiopas, & Oecalicas. Horum oppidum Mauin quidam ſolitudinibus impoſuerunt. Atlantas iuxta eos, Ægipanas ſemiferos, & Blemmyas, & Gamphaſantas, & Satyros, & Himantopodas. Atlantes degeneres ſunt humani ritus, ſi credimus. nam neq; nominũ ullorũ inter eos appellatio eſt, & ſolẽ oriẽtem occidentemq́ dira imprecatione cõtuentur, ut exitialem ipſis agrisq́: neq; inſomnia uiſunt, qualia reliqui mortales. Troglodytæ ſpecus excauant. Hæ illis domus, uictus ſerpentium carnes, ſtridorq́ nõ uox: adeò ſermonis cõmercio carent. Garamantes matrimoniorum exortes, paſsim cum fœminis degunt. Augylæ inferos tantum colunt. Gamphaſantes nudi, præliorumq́ expertes, nulli externo congregantur. Blemmyis traduntur capita abeſſe, ore & oculis pectori affixis. Satyris præter figurã nihil moris humani. Ægipanum qualis uulgo pingitur forma. Himantopodes loripedes quidam, quibus ſerpendo ingredi natura eſt. Pharuſi quondam Perſæ, comites dicuntur fuiſſe Herculis ad Heſperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur occurrunt.

De Aſia. Cap. IX

ADhæret Aſia, quam patere à Canopico oſtio ad ponti oſtium Timoſthenes xxvi xxxviij. M. paſſ. tradidit. Ab ore autem ponti ad os Mæotis Eratoſthenes xv xlv. M. paſſ. Vniuerſam uerò cum Ægypto ad Tanaim Artemidorus & Iſidorus lxxxviii M. paſſuum. Maria eius complura ab accolis traxere nomina, quare ſimul indicabuntur. Proxima Africæ incolitur Ægyptus, introrſus ad meridiẽ recedens, donec à tergo prætendantur Æthiopes. Inferiorem eius partem Nilus, dextra læuaq́ diuiſus amplexu ſuo determinat, Canopico oſtio ab Africa, ab Aſia Peluſiaco clxx. M. paſſ. interuallo. Quam ob cauſam inter inſulas quidam Ægyptum retulere, ita ſe findente Nilo, ut triquetrã terræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ uocabulo, Delta appellauere Ægyptum. Menſura ab unitate aluei, unde ſe primum findit in latera, ad Canopicũ oſtium, cxlvi. M. ad Peluſiacum cclvi. M. eſt. Summa pars cõtermina Æthiopiæ, Thebais uocatur. Diuiditur in præfecturas oppidorum, quas nomos uocant, Ombiten, Phatniten, Apollopoliten, Hermonthiten, Tiniten, Phanturiten, Coptiten, Tentiriten, Dioſpoliten, Antæopoliten, Aphroditopoliten, Lycopoliten. Quæ iuxta Peluſium eſt regio, nomos habet, Pharbætiten, Bubaſtiten, Sethroiten, Thaniten. Reliqua aũt Arabicũ, Ammoniacũ tendentem ad Ammonis Iouis oraculũ, Oxyrynchiten, Leontopoliten, Atharrabiten, Cynopoliten, Hermopoliten, Xoiten, Mendeſiũ, Sebenniten, Capaſtiten, Latopoliten, Heliopoliten, Proſopiten, Panopoliten, Thermopoliten, Buſiriten, Onuphitẽ, Saiten, Ptenethu, Phthemphu, Naucratiten, Nitriten, Gynæcopoliten, Menelaiten, Alexãdriæ regione. Itẽ Libyæ Mareotis, Heracleopolites eſt in inſula Nili, lõga paſſuum l. M. in qua & oppidum Herculis appellatũ. Arſinoitæ duo ſunt: hi & Memphites, uſq; ad ſummum Delta perueniunt. Cui ſunt cõtermini ex Africa duo Oeaſitæ. Quidam ex his aliqua nomina permutant, & ſubſtituunt alios nomos, ut Heroopoliten, Crocodilopoliten. Inter Arſinoiten autem ac Memphitem lacus fuit, circuitu ccl. M. paſſ. aut ut Mutianus tradit, cccc l. M. & altitudinis l. paſſ. manu factus, à rege qui fecerat, Mœridis appellatus. Inde lxxĳ. M. paſſ. abeſt Memphis, quondam arx Ægypti regum: unde ad Ammonis oraculum xĳ. dierũ iter eſt, ad ſciſſuram autẽ Nili, quod appellauimus Delta, xy. M. paſſ. Nilus

incertis

incertis ortus fontibus,it per deſerta & ardentia: & immenſo longitudinis ſpatio ambulans,famaq; tantũ inermi quæſitu cognitus ſine bellis,quę cæteras omnes terras inuenore,originẽ(ut luba rex potuit exquirere) in mõte inferioris Mauritaniæ nõ procul oceano habet,lacu protinus ſtagnante,quẽ uocant Nilidem.Ibi piſces reperiunt alabetæ,coracini,ſiluri,crocodilus quoq;.Inde ob argumentũ hoc Nili ortus creditus, Cæſareæ in Iſeo dicatus ab eo ſpectat hodie.Præterea obſeruatũ eſt, prout in Mauritania niues imbrésue ſatiauerint,ita Nilũ increſcere. Ex hoc lacu profuſus indignat fluere per harenoſa & ſqualentia,conditq; ſe aliquot dierum itinere.Mox alio lacu maiore, in Cæſarienſis Mauritaniæ gente Maſſæſylûm erumpit,& hominũ cœtus ueluti circumſpicit,ñſdẽ animalium argumentis:iterũ harenis receptus conditur rurſus xx. dierum deſertis ad proximos Æthiopas:atq; ubi iterum ſenſerit hominem, proſilit fonte (ut ueriſimile eſt)illo quem Nigrin uocauere.Inde Africam ab Æthiopia diſpeſcens, etiã ſi non protinus populis,feris tamen & beluis frequens,ſyluarumq; opifex,medios Aethiopas ſecat,cognominatus Aſtapus,quod illarum gentiũ lingua ſignificat aquam è tenebris profluentem. Inſulas ita innumeras ſpargit,quaſdamq; tam uaſtę magnitudinis,ut quanq; rapida celeritate, tamen dierum v.curſu non breuiore tranſuolet: circa clariſsimã earum Meroen, Aſtabores lęuo alueo dictus,hoc eſt,ramus aquę ueniẽtis è tenebris: dextero uerò Aſtu ſapes,quod latentis ſignificationẽ adñcit:nec antè Nilus, q; ſe totum aquis concordibus rurſus iunxit,ſic quoq; etiamnum Siris ut antè nominatus per aliquot milia,& in totum Homero Aegyptus,alñsq; Triton:ſubinde inſulis impactus,totidẽ incitatus irritamentis,poſtremo incluſus mõtibus,nec alibi torrẽtior,uectus aquis properãtibus ad locum Aethiopũ,qui Catadupi uocantur , nouiſsimo cataracte inter occurſantes ſcopulos non fluere immenſo fragore credit,ſed ruere. poſtea lenis & cõfractis aquis,domitaq; uiolentia,aliquid & ſpatio feſſus,multis quamuis faucibus in Aegyptium marc ſe euomit.Certis tamen diebus auctu magno per totam ſpatiatus Aegyptum,fœcundus innatat terræ. Cauſas huius incrementi uarias prodidere,ſed maxime probabiles,eteſiarum eo tempore ex aduerſo flantium repercuſſum,ultro in ora acto mari:aut imbres Aethiopiæ æſtiuos,ñſdem eteſiis nubila illò ferẽtibus è reliquo orbe. Timæus mathematicus occultam protulit rationẽ:Phialam appellari fontẽ eius,mergiq; in cuniculos ipſum amnem,uapore anhelantẽ fumidis cautibus ubi conditur. Verum ſole per eos dies cominus facto,extrahi ardoris ui & ſuſpenſum abundare, ac ne deuoret abſcondi.Id euenire à canis ortu, per in troitũ ſolis in leonem,contra perpendiculum fontis ſidere ſtante,cum in eo tractu abſumantur umbræ:Pleriſq; è diuerſo opinatis largiorẽ fluere,ad ſeptemtrionẽ ſole diſcedente,quod in cãcro & leone euenit.Ideoq; tũc minus ſiccari.Rurſus in capricornum & auſtrinum polum reuerſo ſorberi, & ob id parcius fluere. Sed Timæo ſi quis extrahi poſſe credat,umbrarũ defectu ijs diebus & locis ſine fine adeſt. Incipit creſcere luna noua,quæcunq; poſt ſolſtitium eſt, ſenſim modiceq; cancrũ ſole tranſeunte, abundantiſsime autem leonem.Et reſidit in uirgine,ñſdem quibus accreuit modis.In totum autem reuocat intra ripas in libra,ut tradit Herodotus,centeſimo die.Cum creſcit,reges aut præfectos nauigare eo,nefas iudicatũ eſt.Auctus eius per puteos menſuræ notis deprehenduntur.Iuſtũ incrementũ eſt cubitorũ xvi.Minores aquæ non omnia rigant,ampliores detinent tardius recedendo.Hæ ſerendi tempora abſumũt ſolo madente , illæ non dant ſitiente. Vtrumq; reputat prouincia.In xñ.cubitis famem ſentit,in xiñ.etiamnum eſurit: xiiñ.cubita hilaritatem afferũt: xv.ſecuritatem:xvi.delicias.Maximũ incrementũ ad hoc æui fuit cubitorũ xviñ.Claudio principe: minimum quinq; Pharſalico bello , ueluti necem Magni prodigio quodã flumine auerſante.Cum ſtetere aquæ , apertis molibus admittuntur. Vt quæq; liberata eſt terra,ſeritur.Idem amnis unus omnium nullas expirat auras.Ditionis Aegypti eſſe incipit à fine Aethiopiæ Syene: ita uocat peninſula c.M.p. ambitu,in qua Ceraſtæ ſunt latere Arabiæ,& in aduerſo inſulæ iiñ.Philæ, dc.M.p.à Nili fiſſura,unde appellari diximus Delta: hoc ſpatium ædidit Artemidorus , & in eo ccl.

oppida

oppida fuiſſe.Iuba cccc.M.paſſ.Ariſtocreon ab Elephãtide ad mare dccl.M.paſſ.Elephantis inſula infra nouiſsimũ cataracten iij.M.paſſ.& ſupra Syenen xvi.M.habitatur, nauigationis Aegyptiæ finis,ab Alexãdria dlxxxvi.M.paſſ.In tantum errauere ſupraſcripti.Ibi Aethiopicæ conueniunt naues.Namq; eas plicatiles humeris transferunt,quoties ad cataractas uentũ eſt.Aegyptus ſuper cæterã antiquitatis gloriã xx.M. urbium ſibi Amaſe regnante habitata præfert,nũc quoq; multis etiamſi ignobilibus frequẽs:celebratur tamen Apollinis,mox Leucotheæ,& Dioſpolis magna,eadẽ Thebe portarũ c.nobilis fama,Coptos Indicarũ Arabicarũq; merciũ Nilo proximũ emporiũ.Mox Veneris oppidum,& iterũ Iouis,ac Tentyris:infra quod Abydus,Memnonis regia,& Oſiris templo inclytũ,vij.M.d.p.in Libyã remotũ à flumine.Dein Ptolemais & Panopolis ac Veneris iterum.Et in Libyco Lycon, ubi montes finiunt Thebaidem. Ab ijs oppida Mercurij, Alabaſtrum,canum,& ſupradictum Herculis.Deinde Arſinoe,& iam dicta Memphis, inter quam & Arſinoiten nomon,in Libyco turres quæ pyramides uocantur,Labyrinthus in Mœridis lacu nullo addito ligno exædificatus:& oppidum Crialon. Vnum præterea intus & Arabiæ conterminum,claritatis magnæ,Solis oppidum.

Alexandria. Cap. x

SEd iure laudet in littore Aegyptij maris Alexandria, à magno Alexandro cõdita in Africæ parte,ab oſtio Canopico xij.M.p.iuxta Mareotin lacũ, qui locus antea Rhacotes nominabat.Metatus eſt eam Dinochares architectus pluribus modis memorabili ingenio,xv.M.paſſ.laxitate inſeſſa,ad effigiem Macedonicæ chlamydis,orbe gyrato laciniosam,dextera læuaq; anguloſo procurſu,iam tum tamen quinta ſitus parte regiæ dicata.Mareotis lacus à meridiana urbis parte,euripo è Canopico oſtio mittitur,mediterraneo cõmercio,inſulas quoq; plures amplexus,xxx.M.paſſ.traiectu, dc.ambitu, ut tradit Cl.Cæſar.Alij ſchœnos in longitudinem patere xl.faciunt, ſchœnumq; ſtadia xxx. ita fieri longitudinis cl.M.paſſ.tantundem & latitudinis. Sunt in honore & intra decurſus Nili multa oppida,præcipue quæ nomina dedere oſtijs,non omnibus,xi.enim reperiuntur,ſuperq; quatuor,quæ ipſi falſa ora appellant:ſed celeberrimis ſeptem, proximo Alexandriæ Canopico,deinde Bolbitino,Sebennitico,Phatnitico,Mendeſico, Tanitico,ultimoq; Peluſiaco.Præter ea Butos,Pharbœtos,Leontopolis,Atribis, Iſidis oppidum,Buſiris,Cynopolis, Aphrodites,Sais,Naucratis, unde oſtium quidam Naucraticum nominant,quod alij Heracleoticum,Canopico cui proximum eſt,præferentes.

Arabia. Cap. xi

VLtra Peluſiacum Arabia eſt,ad rubrum mare pertinens,& odoriferam illam ac diuitem & beatæ cognomine inclytam.Hæc Catabanum & Esbonitarum & Scenitarum Arabum uocatur,ſterilis,præterquam ubi Syriæ confinia attingit, nec niſi Caſio monte nobilis.His Arabes iunguntur,ab oriente Canchlei,à meridie Cedrei, qui deinde ambo Nabateis.Heroopoliticus uocat,alterq; Aelaniticus ſinus rubri maris in Aegyptum uergentis,cl.M.paſſuum interuallo inter duo oppida Aelana,& in noſtro mari Gazam.Agrippa à Peluſio Arſinoen rubri maris oppidum, per deſerta cxxv.M.paſſ.tradit.Tam paruo diſtat ibi tanta rerum naturæ diuerſitas.

Syria,Palæſtina,Phœnice. Cap. xii

IVxta Syria littus occupat,quondã terrarũ maxima, & pluribus diſtincta nominibus. Namq; Palæſtina uocabat quà cõtingit Arabas,& Iudæa,& Cœle, dein Phœnice: & quà recedit intus,Damaſcena:ac magis etiamnum meridiana,Babylonia.Et inde Meſopotamia inter Euphratem & Tigrin,quaq; tranſit Taurũ,Sophene: citra uero etiã Comagene.Et ultra Armeniã,Adiabene,Aſſyria ante dicta:& ubi Ciliciam attingit,Antiochia.Longitudo eius inter Ciliciã & Arabiã cccclxx.M.p.eſt.Latitudo à Seleucia Pieria, ad oppidum in Euphrate Zeugma,clxxv.M.paſſ.Qui ſubtilius diuidunt, circũfundi Syria Phœnicen uolunt,& eſſe oram maritimã Syriæ, cuius pars ſit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Id quod præiacet mare totum, Phœnicium appellatur.

Ipſa

Ipsa gens Phœnicum in gloria magna literarum inuentionis & siderum, naualiumq; ac bellicarum artium. A Pelusio Chabriæ castra, Casius mõs, delubrum Iouis Casii, tumulus Magni Pompeij, Ostracine. Arabia finitur à Pelusio lxv. milia passuum.

Idumæa, Syria Palæstina, Samaria. Cap. XIII

MOx Idumæa incipit & Palæstina, ab emersu Sirbonis lacus, quem quidam cl. M. pass. circuitu tradidere, Herodotus Casio monti applicuit: nunc est palus modica. Oppida Rhinocolura, & intus Raphea: Gaza, & intus Anthedon: mons Angaris. Regio per oram Samaria. Oppidum Ascalo liberum, Azotus: Iamnes duæ, altera intus. Ioppe Phœnicum, antiquior terrarum inundatione, ut ferunt. Insidet collem præiacente saxo, in quo uinculorum Andromedæ uestigia ostendunt. Colitur illic fabulosa Derceto. Inde Apollonia, Stratonis turris, eadem Cęsarea, ab Herode rege condita: nunc colonia prima Flauia, à Vespasiano Imperatore deducta. Finis Palæstines clxxxix. M. pass. à confinio Arabiæ: deinde Phœnice. Intus autem Samarię oppida, Neapolis, quod antea Mauortha dicebatur, Sebaste in monte, & altior ea Gamala.

Iudæa, Galilæa. Cap. XIIII

SVpra Idumæam & Samariam Iudæa longe lateq; funditur. Pars eius Syriæ iuncta, Galilæa uocatur: Arabiæ uerò & Ægypto proxima, Peræa, asperis dispersa montibus, & à cæteris Iudæis Iordane amne discreta. Reliqua Iudęa diuiditur in toparchias x. quo dicemus ordine: Hierichuntẽ palmetis consitam, fontibus irriguam Emmaum, Lyddam, Ioppicam, Acrabatenam, Gophniticam, Thamniticam, Betholenen, Tephenen, Orinen, in qua fuere Hierosolyma longe clarissima urbium orientis, non Iudææ modo: Herodium cum oppido illustri eiusdem nominis.

Iordanis. Cap. XV

IOrdanis amnis oritur è fonte Paneade, qui cognomẽ dedit Cæsareę, de qua dicemus: amnis amœnus, & quatenus locorum situs patitur, ambitiosus accolisq; se præbens, uelut inuitus Asphaltitem lacum dirum natura petit, à quo postremo ebibitur, aquasq; laudatas perdit pestilentibus mixtas. Ergo ubi prima cõuallium fuit occasio, in lacum se fundit, quem plures Genesarã uocant xvi. M. pass. lõgitudinis, vi. M. latitudinis, amœnis circumseptum oppidis: ab oriente Iuliade & Hippo, à meridie Tarichea, quo nomine aliqui & lacum appellant, ab occidente Tiberiade, aquis calidis salubri.

Asphaltites. Cap. XVI

ASphaltites nihil præter bitumẽ gignit, unde & nomẽ. Nullũ corpus animaliũ recipit: tauri camelicq; fluitãt. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit c. M. p. latitudine maxima xxv. implet, minima sex. Prospicit eũ ab oriẽte Arabia Nomadum, à meridie Macherûs, secunda quondã arx Iudææ ab Hierosolymis. Eodem latere est calidus fons medicæ salubritatis Calliroe, aquarum gloriam ipso nomine præferens.

Gens Essenorum. Cap. XVII

AB occidente littora Esseni fugitant usq; quà nocent, gens sola, & in toto orbe præter cæteras mira, sine ulla fœmina omni Venere abdicata, sine pecunia, socia palmarum. In diem ex æquo conuenarum turba renascitur, large frequentantibus quos uita fessos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per seculorum milia (incredibile dictu) gens æterna est, in qua nemo nascitur. Tam fœcunda illis aliorum uitæ pœnitentia est. Infra hos Engadda oppidum fuit, secundum ab Hierosolymis fertilitate, palmetorumq; nemoribus: nunc alterum bustum. Inde Masada castellum in rupe, & ipsum haud procul Asphaltite. Et hactenus Iudæa est.

Decapolis. Cap. XVIII

IVngitur ei latere Syriæ Decapolitana regio, à numero oppidorũ, in quo non omnes eadem obseruant. Plurimi tamen Damascum & Opoton riguas amne Chrysorrhoa, fertilem Philadelphiam, Raphanam, omnia in Arabiam recedentia. Scythopolin antea Nysam, à Libero patre, sepulta nutrice ibi, Scythis deductis. Gaddara Hieromiace præ

fluente

fluente,& iam dictũ Hippon Dion,Pellam aquis diuitẽ,Galasam, Canatham. Intercurſant cinguntq; has urbes tetrarchiæ,regionũ inſtar ſingulę,& in regna cõtribuunt, Trachonitis,Paneas,in qua Cęſarea cũ ſupradicto fonte,Abila,Arca, Ampeloeſſa,Gabe.

Tyrus & Sidon Cap. XIX

HInc redeundum eſt ad oram atq; Phœnicen. Fuit oppidum Crocodilon,eſt flumẽ: memoria urbium, Dorum, Sycaminum, promontorium Carmelum, & in monte oppidum eodem nomine,quondam Ecbatana dictum.Iuxta Getta,Iebba. riuus Pagida ſiue Belus, uitri fertiles harenas paruo littori miſcens. Ipſe è palude Cendeuia à radicibus Carmeli profluit.Iuxta colonia Claudij Cæſaris Ptolemais,quę quondam Ace. Oppidum Ecdippa.Promontorium album. Tyrus quondam inſula, prælto mari ſeptingentis paſsibus diuiſa,nunc uerò Alexandri oppugnantis operibus continens,olim partu clara urbibus genitis,Lepti,Vtica,& illa Romani imperij æmula, terrarum orbis auida, Carthagine, etiam Gadibus extra orbem conditis. Nunc omnis eius nobilitas conchylio atq; purpura conſtat.Circuitus xix.M.paſſuum eſt intra Palætyro incluſa.Oppidum ipſum xxij ſtadia obtinet.Inde Euhydra,Sarepta,& Ornithon oppida:& Sidon artifex uitri, Thebarumq; Bœotiarum parens.

Mons Libanus. Cap. XX

ATergo eius mons Libanus orſus, mille quingentis ſtadijs Simyram uſq; porrigitur,quà Cœle Syria cognominatur.Huic par,interiacente ualle, mõs aduerſus Antilibanus obtenditur,quondam muro coniunctus. Poſt eum introrſus Decapolitana regio eſt,prædictæq; cum ea tetrarchiæ,& Palæſtinæ tota laxitas.At in ora etiamnũ ſubiecta Libano,fluuius Magoras:Berytus colonia,quæ Felix Iulia appellatur. Leontos oppidum,flumen Lycos, Palæbyblos, flumen Adonis. Oppida Byblos, Botrys, Gigarta, Trieris, Calamos, Tripolis,quam Tyrij & Sidonij & Aradij obtinent. Orthoſia,Eleutheros flumen. Oppida Simyra, Marathos, contraq; Aradum Antarados ſeptem ſtadiorum oppidum & inſula cc.paſſus à continente diſtans.Regio in qua ſupradicti deſinunt montes:& interiacentibus campis,Bargylus mons incipit.Hinc rurſus Syria,deſinente Phœnice.Oppida Carne,Balanea,Paltos,Gabale:promontorium, in quo Laodicea libera,Dioſpolis,Heraclea,Charadrus,Poſidium.

Syria Antiochena. Cap. XXI

DEinde promontoriũ Syriæ Antiochenæ. Intus ipſa Antiochia libera, Epidaphnes cognominata,Oronte amne diuiditur.In promõtorio aũt Seleucia libera,Pieria appellata.

Caſius mons. Cap. XXII

SVper eam mons eodem quo alius nomine,Caſius. Cuius excelſa altitudo quarta uigilia orientem per tenebras ſolem aſpicit:breui circumactu corporis,diem noctemq; pariter oſtendens.Ambitus ad cacumẽ xix.M.paſſ.eſt, altitudo per directum quatuor. At in ora amnis Orontes,natus inter Libanum & Antilibanum,iuxta Heliopolin.Oppidum Rhoſos,& à tergo portæ quæ Syriæ appellantur, interuallo Rhoſiorum montium & Tauri.In ora oppidum Myriandros,mons Amanus,in quo oppidum Bomitæ. Ipſe ab Syria Ciliciam ſeparat.

Cœle Syria. Cap. XXIII

NVnc interiora dicantur. Cœle habet Apamiã, Marſya amne diuiſam à Nazerinorum tetrarchia.Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis uocatur, Syris uerò Magog.Ibi prodigioſa Atargatis,Græcis aũt Derceto dicta,colitur. Chalcidem cognominatam ad Belum,unde regio Chalcidene fertiliſsima Syriæ: & unde Cyrreſtica, Cyrrũ: Gazatas,Gindarenos,Gabenos, tetrarchias duas,quæ Granucomatæ uocãtur: Hemiſenos,Hylatas,Ituræorum gentem,& qui exijs Bætarreni uocãtur:Mariãmitanos. Tetrarchiam,quæ Mammiſea appellatur, Paradiſum, Pagras, Pinaritas, Seleucias præteriam dictam duas,quæ ad Euphraten,& quæ ad Belum uocantur, Carditenſes. Reliqua autem Syria habet,exceptis quæ cum Euphrate dicentur,Arethuſios, Bercœenſes, Epiphanenſes

phanenſes. Ad orientem Laodicenos, qui ad Libanum cognominantur, Leucadios, Larilſæos, præter tetrarchias in regna deſcriptas barbaris nominibus xvij.

Euphrates. Cap. XXIIII

ET de Euphrate hoc in loco dixiſſe aptiſsimũ fuerit. Oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranitide, ut prodidere ex ijs qui proxime uiderunt, Domitius Corbulo in monte Aba, Licinius Mutianus ſub radicibus mõtis quem Capoten appellant, ſupra Simyram xij. M.p. initio Pyxirates nominatus. Fluit Derxenẽ primũ, mox Anaetiã, Armeniæ regiones à Cappadocia excludens. Daſcuſa abeſt à Simyra lxxv. M. p. Inde nauigatur Paſtonam l. M.p. Melitenen Cappadociæ lxxiiij. M.p. Elegiam Armeniæ x. M. paſſ. acceptis fluminib. Lyco, Arſania, Arſano. Apud Elegiam occurrit ei Taurus mõs, nec reſiſtit quanq; xij. M.p. latitudine prævalens. Omirram uocant irrumpentem, mox ubi perfregit, Euphratẽ, ultra quoq; ſaxoſum ac uiolentũ. Arabiam inde læua, Merorũ dictam regionẽ triſchœna menſura, dextraq; Comagenẽ diſterminat, pontis tamen etiã ubi Taurum expugnat patiens. Apud Claudiopolim Cappadociæ, curſum ad occaſum ſolis agit. Primũ hunc illi impugnatus Taurus aperit: uictusq; & abſciſus ſibimet, alio modo uincit, ac fractum expellit in meridiem. Ita naturæ dimicatio illa æquat, hoc eunte quò uult, illo prohibente ire quà uelit. à cataractis iterũ nauigatur: xl. M.p. inde Comagenes caput Samoſata. Arabia ſupradicta habet oppida, Edeſſam, quę quondam Antiochia dicebat, Calliroen à fonte nominatam, Carras clade Craſsi nobiles. Iungitur præfectura Meſopotamiæ, originem à Syris trahens, in qua Anthemuſia & Nicephoriũ oppida. Mox Arabes, qui Rhetaui uocant: horum caput Singara. A Samoſatis autẽ latere Syrię, Marſyas amnis influit. Gingla Comagenem finit, Merorũ ciuitas incipit. Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphratẽ uocant. Item Zeugma lxxij. M. à Samoſatis, tranſitu Euphratis nobile. Ex aduerſo Apamiam Seleucus, idẽ utriuſq; conditor, ponte iunxerat. Qui cohærent Meſopotamiæ, Rhoali uocant. At in Syria oppida, Europũ, Thapſacum quondam nunc Amphipolis, Arabes Scenitæ. Ita fertur uſque Vram locum, in quo conuerſus ad orientẽ relinquit Syriæ Palmirenas ſolitudines, quę uſq; ad Petram urbem, & regionẽ Arabiæ felicis appellatæ, pertinent.

Palmira. Cap. XXV

PAlmira urbs nobilis ſitu, diuitijs ſoli & aquis amœnis, uaſto undiq; ambitu harenis includit agros: ac uelut terris exempta à rerũ natura, priuata ſorte inter duo imperia ſumma, Romanorũ Parthorumq;, & prima in diſcordia ſemper utrinq; cura, abeſt à Seleucia Parthorum, quæ uocat ad Tigrin dxxxvij. M. paſſ. A proximo uero Syriæ littore ducentis quinquaginta duobus millibus, & à Damaſco uigintiſeptem propius.

Hierapolis. Cap. XXVI

INfra Palmiræ ſolitudines, Stelendena regio eſt, dictæq; iam Hierapolis, ac Berœa, & Chalcis. Vltra Palmiram quoq; ex ſolitudinibus ijs aliquid obtinet Hemeſa, item Elatium, dimidio propior Petræ q̃ Damaſcus. Aſura autem proxime eſt Philiſcum, oppidum Parthorum ad Euphratem: ab eo Seleuciam dierũ decem nauigatio, totidemq; ferè Babylonem. Scinditur Euphrates à Zeugmate lxxxiij. M.p. circa uicum Maſſicen. Et parte læua in Meſopotamiam uadit per ipſam Seleuciam, circa eam præfluenti infuſus Tigri. Dexteriore aũt alueo Babylonẽ, quondã Chaldææ caput, petit, mediamq; permeans, item quam Otrin uocant, diſtrahit in paludes. Increſcit aũt & ipſe Nili modo ſtatis diebus, paulum differens, ac Meſopotamiam inundat ſole obtinente uiceſimam partem cancri. Minui incipit in uirginem à leone tranſgreſſo. In totum uero remeat in uiceſimanona parte uirginis.

Cilicia & adiunctæ gentes Iſauricæ, Homonadum, Piſidia, Lycaonia, Pamphylia, Taurus mons, Lycia. Cap. XXVII

SEd redeamus ad oram Syriæ, cui proxima eſt Cilicia. Flumẽ Diaphanes, mons Crocodilus, portæ Amani montis. Flumina, Andricus, Pinarus, Lycus, ſinus Iſſicus. Op

pidum Issos,inde Alexandria:flumen Chlorus,oppidum Ægæ liberũ,amnis Pyramus, portæ Ciliciæ:oppida,Mallos,Magarsos,& intus Tarsos. Campi Aleïj : oppida Cassiopolis,Mopsos liberum Pyramo impositũ, Thynos,Zephyrium,Anchiale. Amnes Saros,Cydnus Tarsum liberam urbem procul à mari secans.Regio Celenderitis cum oppido.Locus Nymphæũ,Solœ Cilicĩj,nunc Pompeiopolis,Adana,Cybira,Pinara, Pedalie,Halix,Arsinoe,Tabæ,Doron. Iuxtaq; mare Corycos , eodem nomine oppidũ & portus & specus.Mox flumen Calicadnus,promontoriũ Sarpedon:oppida Olme,Myle,promontoriũ & oppidum Veneris,à quo proxime Cyprus insula. Sed in continenti oppida,Myanda,Anemuriũ,Coracesium, finisq; antiquus Ciliciæ Melas amnis . Intus autẽ dicendi Anazarbeni,qui nunc Cæsarauguſtani, Castabala , Epiphania quæ antea Eniandos,Eleusa,Iconium.Seleucia supra amnem Calicadnũ Trachiotis cognomine , à mari relata,ubi uocabatur Hormia.Prẽterea intus flumina Liparis,Bombos,Paradisus. Mons Imbarus.Ciliciæ Pamphyliam omnes iunxere neglecta gẽte Isaurica:oppida eius intus Isaura,Clibanus,Lalasis:decurrit aũt ad mare Anemurĩj regiõe supradicti.Simili modo omnibus qui eadem composuere , ignorata est illi contermina gens Homonadũ, quorum intus oppidũ Homona.Cætera castella xliiĩj.inter asperas conualles latent. Insident uerticem Pisidæ,quondam Solymi appellati,quorũ colonia Cæsarea,eadem Antiochia.Oppida Oroanda,Sagalessos . Hos includit Lycaonia in Asiaticam iurisdictionem uersa,cum qua cõueniunt Philomelienses, Tymbriani,Leucolithi,Pelteni,Hyrienses.Datur & tetrarchia ex Lycaonia,qua parte Galatiæ contermina est , ciuitatum xiiĩj. urbe celeberrima Iconio.Ipsius Lycaoniæ celebrant̃ Tembasa in Tauro , Sinda in confinio Galatiæ atq; Cappadociæ.à latere aũt eius super Pamphyliam ueniunt Thracũ soboles,Milyæ,quorũ Aricãda oppidũ.Pamphylia antè Mopsopia appellata. Mare Pamphylium Cilicio iungitur.Oppida eius Side,& in monte Aspendũ , Plataniſtus, Perga: Promontoriũ Leucolla . Mons Sardemisus, amnis Eurymedon iuxta Aspendũ fluens : Cataractes,iuxta quem Lyrnesus & Olbia:ultimaq; eius oræ Phaselis.Iunctum ei mare Lycium est,gensq; Lycia,unde uastus sinus. Taurus mons,ab Eois ueniens littoribus, Chelidonio promontorio disterminat.Immensus ipse,& innumerarũ gentium arbiter, dextero latere septentrionalis,ubi primũ ab Indico mari exurgit,leuo meridianus,et ad occasum tendens:mediamq; distrahens Asiam,nisi opprimenti terras occurrerẽt maria. Resilit ergo ad septentriones,flexusq; immensum iter quærit,uelut de industria rerũ natura subinde æquora opponente,hinc Phœniciũ,hinc ponticũ, illinc Caspium & Hyrcanium,cõtraq; Męoticũ lacum. Torquetur itaq; collisus inter hæc claustra, & tamẽ uictor, flexuosus euadit usq; ad cognata Riphæorũ montium iuga , numerosis nominib. & nouis quacunq; incedit insignis : Imaus prima parte dictus,mox Emodus , Paropamisus,Circius,Chambades,Pharphariades, Choatras, Oreges, Oroandes,Niphates, Taurus.Atq; ubi se quoq; exuperat,Caucasus:ubi brachia emittit, subinde tentanti maria similis,Sarpedon,Coracesius,Cragus,iterumq; Taurus,etiam ubi dehiscit, secq; populis aperit, portarũ tamen nomine unitatem sibi uindicans , quæ alibi Armeniæ , alibi Caspiæ,alibi Ciliciæ uocant̃.Quinetiam confractus,effugiens quoq; maria,plurimis se gentiũ nominibus hinc & illinc implet: à dextra Hyrcanus, Caspius : à læua Pariedrus, Moschicus,Amazonicus,Coraxicus, Scythicus appellatus . In uniuersum uero Græce Ceraunius.In Lycia igitur,à promontorio eius oppidũ Simena,mons Chimæra noctibus flagrans,Hephæstium ciuitas, & ipsa sæpe flagrantibus iugis.Oppidum Olympus ibi fuit , nunc sunt montana , Gage , Corydalla , Rhodiopolis . Iuxta mare Lymira cum amne,in quem Arycandus influit,et mons Massycites, Andriaca ciuitas,Myra.Oppida Apyre,& Antiphellos, quæ quondam Habessus,atq; in recessu Phellus . Deinde Pyrrha,itemq; Xanthus à mari xv.M.pass.flumenq; eodem nomine. Deinde Patara, quæ prius Sataros,& in monte Sydima.Promontorium Cragus. Vltrà par sinus priori . Ibi Pinara,& quæ Lyciam finit Telmessus.Lycia quondam lx.oppida habuit,nunc xxxvi.

habet

habet. Ex his celeberrima prẽter ſupra dicta Canas, Candyba ubi laudat̃ Oeniũ nemus, Podalia, Choma præfluente Adeſa, Cyane, Aſcandalis, Amelas, Noſcopium, Tlos, Telandrus. Comprehendit in mediterraneis Cabaliam, cuius tres urbes, Oenoanda, Balbura, Bubon. à Telmeſſo Aſiaticum mare ſiue Carpathium, & quæ proprie uocat̃ Aſia. In duas eam partes Agrippa diuiſit. Vnam incluſit ab oriente Phrygia & Lycaonia, ab occidente Ægeo mari, à meridie Ægyptio, à ſeptentrione Paphlagonia. Huius longitudinem cccclxx. M.p. latitudinem ccc. M. fecit. Alteram determinauit ab oriente Armenia minore, ab occidente Phrygia, Lycaonia, Pamphylia, à ſeptentrione prouincia Pontica, à meridie mari Pamphylio, longam dlxxv. M.p. latam cccxxv. M. In proxima ora Caria eſt. mox Ionia. ultra eam Æolis. Caria mediẽ Doridi circunfundit̃, ad mare utroq; latere ambiens. In ea promontorium Pedalium. Amnis Glaucus deferens Telmeſſum. Oppida Dædala, Crya fugitiuorum. Flumen Axon, oppidum Calydna.

Indus fluuius. Cap. XXVIII

AMnis Indus in Cybiratarum iugis ortus, recipit lx. perennes fluuios. torrentes uero amplius c. oppidũ Caunos liberum, deinde Pyrnos. Portus Creſſa, à quo Rhodus inſula xx. M. locus Loryma. Oppida Thyſanuſa, Paridion, Larymna. Sinus Thymnias. Promontorium Aphrodiſias. Oppidum Hyda. Sinus ſchœnus. Regio Bubaſſus. Oppidum fuit Acanthus, alio nomine Dulopolis. Eſt in promontorio Gnidos libera, Triopia, dein Peguſa & Stadia appellata. Ab ea Doris incipit, ſed prius terga, & mediterraneas iuriſdictioness indicaſſe cõueniat. Vna appellatur Cybiratica. Ipſum oppidũ Phrygiæ eſt. Conueniunt eò xxv. ciuitates,

Laodicea, Apamia, Ionia, Epheſus. Cap. XXIX

CEleberrima urbe Laodicea. Impoſita eſt Lyco flumini, latera alluentibus Aſopo & Capro, appellata primo Dioſpolis, dein Rhoas. Reliqui in eo conuentu quos nominare non pigeat, Hydrelitæ, Themiſones, Hierapolitæ: Alter conuentus à Synnada accipit nomen. Conueniunt Lycaones, Appiani, Eucarpeni, Dorylei, Midæi, Iulienſes, & reliqui ignobiles populi xv. Tertius Apamiam uadit, ante appellatam Celẽnas, dein Ciboton. Sita eſt in radice montis Signiæ, circumfuſa Marſya, Obrima, Orga, fluminibus in Mæandrũ cadentibus. Marſyas ibi redditur, ortus ac paulo mox cõditus, ubi certauit tibiarũ cantu cum Apolline, Aulocrenis: ita uocatur conuallis x. M.p. ab Apamia, Phrygiam petẽtibus. Ex hoc cõuentu deceat nominare Metropolitas, Dionyſopolitas, Euphorbenos, Acmonenſes, Peltenos, Silbianos. Reliqui ignobiles ix. Doridis in ſinu, Leucopolis, Amaxitos, Elæûs, Euthene. Dein Cariæ oppida, Pitaium, Eutanæ, Halicarnaſſus: ſex oppida cõtributa ei ſunt à magno Alexandro, Theangela, Sibde, Medmaſſa, Euraniũ, Pedaſum, Telmeſſum. Habitatur inter duos ſinus, Ceramicum & Iaſium. Inde Myndos, & ubi fuit Palẽmyndus, Nariandus, Neapolis, Carianda, Termera libera, Bargyla & à quo ſinus Iaſius, oppidũ Iaſus. Caria interiorum nominum fama prẽnitet: quippe ubi ſunt oppida Mylaſa libera, Antiochia, ubi fuere Seminethos & Cranaos oppida, nunc eam circumfluũt Mæander & Moſsinus. Fuit in eo tractu & Mæandropolis. Eſt Eumenia Cludro flumini appoſita, Glaucus amnis, Lyſias oppidum & Orthoſia, Berecynthius tractus, Nyſa, Trallis, eadẽ Euanthia & Seleucia & Antiochia dicta. Alluitur Eudone amne, perfundit̃ Thebaide. Quidã ibi Pygmẽos habitaſſe tradũt. Prẽterea ſunt Thydonos, Pyrrha, Eurome, Heraclea, Amyzon, Alabanda libera, quæ conuentũ eum cognominauit: Stratonicea libera, Hynidos, Ceramus, Trœzene, Phorontis. Longinquiores eodem diſceptant foro, Othronienſes, Halydienſes, ſeu Hippini, Xyſtiani, Hydiſſenſes, Apolloniatæ, Trapezopolitæ, Aphrodiſienſes liberi. Præter hæc ſunt Coſcinus, Harpaſa appoſita fluuio Harpaſo, quo & Trallicon cum fuit alluebatur. Lydia autẽ perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus, ſuper Ioniam procedit. Phrygiæ ab exortu ſolis uicina, ad ſeptentrionem Myſiæ, meridiana parte Cariam amplectẽs, Mæonia ante appellata. Celebrat̃ maxime Sardibus in latere Tmoli montis, qui ante Timolus appel-

labatur,uitibus confitus,& ex eo profluente Pactolo eodẽq; Chryſorrhoa,ac fonte Tarne:à Mæonijs ciuitas ipſa Hyde uocitata eſt,clara ſtagno Gygeo. Sardiana nunc appellatur ea iuriſdictio.Conueniũtq; in eam extra prædictos,Macedones Cadueni,Loreni, Philadelpheni,& ipſi in radice Tmoli Cogamo flumini appoſiti Mæonij, Tripolitani: ijdem & Antoniopolitæ Mæandro alluuntur:Apollonohieritæ,Myſotmolitæ, & alij ignobiles.Ionia ab Iaſio ſinu incipiens,numeroſiore ambitu littorũ flectit. In ea primus ſinus Baſilicus,Poſideũ promontoriũ & oppidũ,oraculũ Branchidarũ appellatũ,nunc Didymæi Apollinis,à littore ſtad.xx.Et inde clxxx.Miletus Ioniæ caput,Lelegeis ante & Pityuſa & Anactoria nominata,ſuper lxx.urbium per cuncta maria genitrix:nec fraudanda ciue Cadmo,qui primus proſam orationẽ condere inſtituit.Amnis Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene,plurimisq; affuſus oppidis,& repletus fluminib.crebris ita ſinuoſus flexibus, ut ſæpe credatur reuerti, Apamenam primũ peruagat regionem, mox Eumeneticam,ac dein Bargylleticos campos:poſtremo Cariam placidus,omnesq; eos agros fertiliſsimo rigãs limo,ad decimũ à Mileto ſtadiũ lenis illabit mari. Inde mõs Latmus.Oppida,Heraclea montis eius,cognominis caricæ,Myûs,quod primo condidiſſe Iones narrant,Athenis profecti,Naulochum,Priene.In ora quæ Trogilia appellatur,Geſſus amnis.Regio omnibus Ionibus ſacra,& ideo Panionia appellata.Iuxta fugitiuis conditum(uti nomen indicio eſt)Phygela,fuit & Maratheſium oppidũ.Supra hęc Magneſia Mæandri cognomine inſignis,à Theſſalica Magneſia orta.Abeſt ab Epheſo xv.M.p.Trallibus eo amplius M M M,antea Theſſaloce & Androlitia nominata,& litto ri appoſita Deraſidas inſulas ſecum abſtulit mari. Intus & Thyatira alluitur Lyco, Pelopia aliquando & Euhippa cognominata. In ora autem Manteium, Epheſus Amazonum opus,multis ante expetita nominibus: Alopes cum pugnatũ apud Troiam eſt, mox Ortygia & Morges uocata eſt,& Smyrna cognomine Trachea,& Samornion,& Ptelea.Attollit monte Pione,alluitur Cayſtro in Cylbianis iugis orto,multosq; amnes deferente & ſtagnũ Pegaſeum,quod Phyrites amnis expellit.ab his multitudo limi eſt, qua terras propagat,mediſq; iam campis Syrien inſulã adiecit.Fons in urbe Calliopia, & templum Dianæ complexi è diuerſis regionibus duo Selinuntes. Ab Epheſo Manteium aliud Colophoniorũ,& intus ipſa Colophon,Haleſo affluẽte.Inde Apollinis Clarij phanum,Lebedos:fuit & Notium oppidum.Promontoriũ Coryceon, mõs Mimas ccl.M.paſſ.excurrens,atq; in continentibus campis reſidens.Quo in loco magnus Alexander intercidi planiciem eam iuſſerat.vij.M.d.p.longitudine,ut duos ſinus iungeret, Erythrasq; cum Mimante circumfunderet.Iuxta eas fuere oppida Pteleon,Helos, Dorion:nunc eſt Aleon fluuius,Corinæum Mimantis promontoriũ,Clazomene,Partheniæ & Hippi,Chytophoria appellatę cum inſulæ eſſent: Alexander idem per duo ſtadia continenti adnexuit.Interiere intus Daphnûs & Hermeſia,& Sipylum,quod antè Tantalis uocabatur,caput Mæoniæ,ubi nunc eſt ſtagnum Sale: ob id & Archæopolis ſubſtituta Sipylo, & inde illi Colpæ, & huic Lebade. Regredientibus inde abeſt xij.M.p. ab Amazone condita,reſtituta ab Alexandro,in ora Smyrna, amne Melete gaudẽs nõ procul orto. Montes Aſiæ nobiliſſimi in hoc tractu ferè explicant ſe, Maſtuſia à tergo Smyrnæ & Termetis Olympi radicib.iunctus.Is in Dracone deſinit,Draco in Tmolo, Tmolus in Cadmo,ille in Tauro.à Smyrna Hermus amnis campos facit, & nomini ſuo adoptat.Orit iuxta Dorilęũ Phrygię ciuitatẽ,multosq; colligit fluuios, inter quos Phrygem,qui nomine genti dato,à Caria eam diſterminat,Hyllum & Cryon, & ipſos Phrygiæ,Myſiæ,Lydiæ amnibus repletos.Fuit in ore eius oppidũ Temnos:nũc in extremo ſinu Myrmeces ſcopuli,oppidum Leuce in promontorio quod inſula fuit,finisq; Ioniæ Phocæa.Smyrnæum conuentũ magna pars Æoliæ quæ mox dicet,frequẽtat:præterq; Macedones Hyrcani cognominati & Magnetes à Sipylo. Epheſum uero alterum lumẽ Aſiæ,remotiores conueniunt Cæſarienſes,Metropolitæ, Cylbiani, inferiores & ſuperiores Myſomacedones,Maſtaurenſes,Brullitæ,Hypæpeni,Dioshieritæ.

Æolis

Æolis, Troas. Cap. XXX

AEolis proxima eſt, quondam Myſia appellata, & quæ Helleſponto adiacet Troas. Ibi à Phocæa, Aſcanius portus, dein fuerat Lariſſa, ſunt Cyme, Myrrhina, quę Sebaſtopolim ſe uocat: & intus Ægæ, Attalia, Poſidea, Neon tichos, Temnos. In ora autẽ Titanus amnis, & ciuitas ab eo cognominata. Fuit & Grynia, nunc tantum portus ſoli, inſula apprehenſa. Oppidũ Elea, & ex Myſia ueniens Caicus amnis. Oppidum Pitane, Canaius amnis. Intercidêre Cane, Lyſimachia, Atarnea, Carene, Ciſthene, Cilla, Cocillum, Thebæ, Aſtyre, Chryſa, Palæſcepſis, Gergithos, Neandros: nunc eſt Perperenne ciuitas, Heracleotes tractus. Coriphas oppidum, amnis Grylioſolius. Regio Aphrodiſias, quæ antea Politiceorgas. Regio Scepſis. Flumen Euenũ, cuius in ripis intercidêre Lyrneſos & Miletos. In hoc tractu Ida mons. Et in ora quæ ſinũ cognominauit & conuentũ, Adramytteos olim Pedaſus dicta. Flumina Aſtron, Cormalos, Eryannos, Alabaſtros, Hieros ex Ida. Intus mons Gargara, eodẽq; nomine oppidũ, Rurſus in littore Antandros, Edonis prius uocata, deinde Cimmeris, & Aſſos, eadem Apollonia. Fuit & Palamedium oppidum. Promontoriũ Lecton diſterminans Æolida & Troada. Fuit et Polymedia ciuitas, & Cryſſa, & Lariſſa alia. Smintheũ templum durat. Intus Colone intercidit, deportata Adramytteũ negotia. Apolloniatæ à Rhyndaco amne, Ereſii, Miletopolitæ, Pœmaneni Macedones, Aſchilacæ, Polichnæi, Pionitæ, Cilices, Mandagandeni: in Myſia Abrettini, & Helleſpõtij appellati, & alij ignobiles. Troadis primus locus Amaxitus, dein Cebrenia, ipſaq; Troas Antigonia dicta, nũc Alexandria, colonia Ro. Oppidum Nee. Scamander amnis nauigabilis, & in promõtorio quondam Sigæũ oppidum. Dein portus Achæorũ in quem influit Xanthus Simoenti iunctus. ſtagnumq; prius faciens Palæſcamander. Cęteri Homero celebrati, Rheſus, Heptaporus, Careſus, Rhodius ueſtigia nõ habent. Granicus diuerſo tractu in Propontida fluit. Eſt tamen & nũc Scamandria ciuitas parua, ac M.d.p. remotũ à portu Ilium immune, unde omnis rerum claritas. Extra ſinũ ſunt Rhetea littora, Rheteo & Dardanio & Arisbe oppidis habitata. Fuit & Achilleon, oppidũ iuxta tumulũ Achillis conditũ à Mitylenæis, & mox Athenienſibus, ubi claſsis eius ſteterat in Sigęo: fuit & Æantium à Rhodijs conditũ in altero cornu, Aiace ibi ſepulto xxx. ſtad. interuallo à Sigæo, & ipſo in ſtatiõe claſſis ſuę. Supra Æolida & partẽ Troadis in mediterraneo eſt, quæ uocaẽ Teuthrania, quã Myſi antiquitus tenuere, Ibi Caicus amnis iam dictus oritur. Gens ampla per ſe, etiam cum tota Myſia appellaretur. In ea Pioniæ, Andera, Dale, Stabulum, Coniſium, Tegiũ, Balcea, Tiare, Teuthranie, Sarnaca, Haliſerne, Lycide, Parthenium, Thymbre, Oxiopum, Lygdanũ, Apollonia, longeq; clariſsimũ Aſiæ Pergamũ, quod intermeat Selinus, præfluit Cetius profuſus Pindaſo mõte. Abeſt haud procul Elea, quam in littore diximus. Pergamena uocaẽ eius tractus iuriſdictio. Ad eam cõueniunt Thiatyreni, Mygdones, Moſſini, Bregmẽteni, Hieracomitę, Perpereni, Tyareni, Hierapolẽſes, Harmatopolitę, Attalenſes, Pantaenſes, Apollonidienſes, aliæq; inhonoræ ciuitates. à Rheteo Dardanium oppidũ paruum abeſt ſtad. lxx. Inde xviij. M. promontoriũ Trapeza, unde primũ cõcitat ſe Helleſpontus. Ex Aſia interijſſe gentes tradit Eratoſthenes Solymorũ, Lelegum, Bebrycum, Colycantiorum, Trepſedorum. Iſidorus Arimos, & Capretas, ubi ſit Apamia cõdita à Seleuco rege inter Ciliciam, Cappadociã, Cataoniam, Armeniam. Et quoniam ferociſſimas gentes domuiſſet, initio Dameam uocatam.

Inſulæ ante Aſiam, Pamphyliũ mare, Rhodus, Samus, Chius. Cap. XXXI

INſularũ ante Aſiam prima eſt in Canopico oſtio Nili, à Canopo Menelai gubernatore (ut ferunt) dicta. Altera iuncta põte Alexandriæ colonia Cęſaris dictatoris Pharus, quondam diei nauigatione diſtans ab Ægypto, nunc è turri nocturnis ignibus curſum nauium regens. Namq; fallacibus uadis Alexandria, tribus omnino aditur alueis maris, Tegamo, Poſideo, Tauro. In Phœniceo deinde mari eſt ante Ioppen Paria, tota oppidũ in qua obiectam beluæ Andromedam ferunt: & iam dicta Arados, inter quam & conti

nentem l.cubita alto mari (ut autor eſt Mutianus) è fonte dulcis aqua tubo corijs facto, uſq; à uado trahit. Pamphyliũ mare ignobiles inſulas habet. Cilicium ex v. maximis Cyprum, ad ortũ occaſumq; Cilicię ac Syrię obiectam, quondam ix. regnorũ ſedem. Huius circuitũ Timoſthenes ccccxxix. M.d. prodidit. Iſidorus ccclxxv. M. Longitudinẽ inter duo promõtoria, Dinaretũ & Acamanta, quod eſt ad occaſum, Artemidorus clx.d. Timoſthenes cc. uocatam ante Acamantida, Philonides Ceraſtin, Xenagoras & Aſpeliã, & Amathuſiam, & Macariam, Aſtynomus Crypton, & Coliniam. Oppida in ea xv. Paphos, Palæpaphos, Curias, Citiũ, Corineum, Salamis, Amathus, Lapethos, Solœ, Tamaſeus, Epidarũ, Chytri, Arſinoe, Carpaſiũ, Golgi. Fuere & ibi Cinyria, Marium, Idalium. Abeſt ab Anemurio Ciliciæ l.M.paſſ. Mare quod prætendit, uocant aulona Cilicium. In eodẽ ſitu Elæuſa inſula eſt, & quatuor ante promontoriũ ex aduerſo Syriæ Clides, rurſusq; ab altero capite Stiria. Cõtra Neampaphũ Hierocepia. Contra Salamina Salaminæ. In Lycio aũt mari Illyris, Telendos, Attelebuſſa, Cypriæ tres ſteriles, & Dionyſia prius Caretha dicta. Deinde cõtra Tauri promontoriũ peſtiferę nauigantib. Chelidoniæ, totidem ab ijs cum oppido Leucola, Pactię, Laſia, Nymphais, Macris: Megiſta cuius ciuitas interijt. Multæ deinde ignobiles. Sed cõtra Chimæram Dolichiſte, Chirogylium, Crambuſſa, Rhoge, Enagora viij. M.paſſ. Dædaleon duæ, Cryeon tres, Strongyle, & cõtra Sidyma Antiochi, Glaucumq; uerſus amnem Laguſa, Macris, Didymæ, Helbo, Scope, Aſpis, & in qua oppidũ interijt Telandria, proximaq; Cauno Rhoduſſa. Sed pulcherrima & libera Rhodos, circuitu cxxx. M.p. aut ſi potius Iſidoro credimus, cij. habitata urbibus Lindo, Camiro, Ialyſo nunc Rhodo. Diſtat ab Alexandria Ægypti dlxxviij. M. ut Iſidorus tradit: ut Eratoſthenes cccclxix. M. ut Mutianus d. à Cypro clxvi. Vocitata eſt antea Ophiuſa, Aſteria, Æthræa, Trinacria, Corymbia, Pœeſſa, Atabyria ab rege. Deinde Macria, & Oloeſſa. Rhodiorũ inſulæ, Carpathus quę mari nomẽ dedit: Caſos, Achne olim: Niſyros diſtans ab Gnido xij. M.d. Porphyris antea dicta. Et eodẽ tractu media inter Rhodũ Gnidumq; Syme. Cingit xxxvij. M.d. Portus benigne præbet octo. Præter has circa Rhodum, Cyclopis, Teganon, Cordyluſa, Diabetæ iiij. Hymos, Chalce cum oppido, Seutluſa, Narthecuſa, Dimaſtos, Progne: & à Gnido, Ciſeruſſa, Therionarce, Calydne cum tribus oppidis, Notio, Niſyro, Mendetero, & in Arconeſo oppidum Ceramus. In Cariæ ora quæ uocant Argiæ, numero xx, & Hyetuſſa, Lepſia, Leros. Nobiliſſima aũt in eo ſinu Cos, ab Halicarnaſſo xv. M.p. diſtans, circuitu c. ut plures exiſtimant Merope uocata, Cos ut Staphylus, Meropis ut Dionyſius, dein Nymphæa. Mons ibi Prion, & Niſyron abruptam illi putant quæ Porphyris antea dicta eſt. Hinc Carianda cum oppido. Nec procul ab Halicarnaſſo Pidoſus. In Ceramico autem ſinu Priaponneſos, Hipponneſos, Pſyra, Mya, Lampſemandus, Paſſala, Cruſa, Pyrrhe, Sepiuſſa, Melano: paulumq; à cõtinente diſtans, quæ uocata eſt Cinædopolis, probroſis ibi relictis à rege Alexandro. Ioniæ ora Ægeas & Corſeas habet, & Icaron de qua dictum eſt: Laden quæ prius Late uocabat, atq; inter ignobiles aliquot, duas Camelidas Mileto uicinas: Mycalen, Trogilias, Trepſilion, Argennon, Sandalion, Samon liberam, circuitu lxxxvij. M.paſſ. aut ut Iſidorus, centũ: Partheniam primum appellatam Ariſtoteles tradit, poſtea Dryuſam, deinde Anthemuſam: Ariſtocritus adijcit Melamphyllũ, dein Cypariſſiam: alij Parthenoaruſam, Stephanen. Amnes in ea Imbraſus, Cheſius, Ibettes. Fontes Gigarto, Leucothea, Mons Cercetius. Adiacent inſulæ, Rhypara, Nymphæa, Achillea. Par claritate ab ea diſtat xciij. M.paſſ. cum oppido Chios libera, quam Ætaliam Ephorus priſco nomine appellat, Metrodorus & Cleobulus Chiam, à Chione nympha, aliqui à niue, & Macrin & Pityuſam. Montem habet Pellenæum, marmor Chium. circuitu cxxv. M.paſſ. colligit, ut ueteres tradidere. Iſidorus ix. M. adijcit. Poſita eſt inter Samum et Lesbum, ex aduerſo maxime Erythrarum. Finitimę ſunt Thaluſa, quam alij Daphnuſam ſcribunt, Oenuſſa, Elaphites, Euryanaſſa, Arginuſa cum oppido, iam hæc circa Epheſum, & quæ Piſiſtrati uocantur, Anthinæ, Myonneſos, Diareuſa

reusa. In utraq; oppida intercidere. Poroselene cum oppido, Cerciæ, Halone, Cõmone, Illeria, Lepria, & Rhesperia, Procusæ, Bolbulæ, Phanæ, Priapos, Syce, Melane, Ænare, Siduſa, Pela, Drymusa, Anydros, Scopelos, Sycussa, Marathussa, Psile, Perirheusa, mul tæq; ignobiles. Clara uerò in alto Teos cum oppido, à Chio lxxi. M. pass. tantundem ab Erythris. Iuxta Smyrnam sunt Peristerides, Carteria, Alopece, Elæussa, Bachina, Pystira, Crommyonnesos, Megale. Ante Troada Ascaniæ, Plateæ iij. Dein Lamiæ, Plitaniæ duæ, Plate, Scopelos, Getone, Artheidon, Celæ, Lagussæ, Didymæ. Clarissima autem Lesbos, à Chio lxv. M. pass. Hemerte, & Lasia, Pelasgia, Ægira, Æthiope, Macaria appellata fuit, octo oppidis inclyta. Ex ijs Pyrrha hausta est mari, Arisbe terrarum motu subuersa. Antissam Methymna traxit in seipsam viij. urbibus Asiæ in xxxvij. M. passuum uicina. Et Agamede obijt & Hiera. Restant Eresos, Pyrrha, & libera Mitylene, amnis D. potens. Tota insula circuitur, ut Isidorus clxviij. M. pass. ut ueteres cxcv. M. Montes habet Lepethymum, Ordymnum, Maciſtum, Creonẽ, Olympum. A proxima continente abest vij. M. d. pass. Insulæ appositæ, Sanḍalion, Leucæ v. Ex ijs Cydonea cum fonte calido. Argenussæ ab Ægę iiij. M. pass. distant. Dein Phelluſa, Pedna. Extra Hellespontum aduersa Sigæo littori adiacet Tenedus Leucophrys dicta, & Phœnice, & Lyrnessos. Abest à Lesbo lvi. M. pass. à Sigæo xij. M. d.

Hellespontus, Mysia, Phrygia, Galatia, Bithynia, Bosphorus. Cap. xxxii

IMpetum deinde sumit Hellespontus, & mare incumbit, uorticibus limitem fodiens, donec Asiam abrumpat Europæ. Promontoriũ id appellauimus Trapezam: ab eo x M. p. Abydum oppidum, ubi anguſtiæ septem ſtadiorum. Deinde Percote oppidum, & Lampsacum, antea Pityusa dictum. Parium colonia, quam Homerus Adrastiam appellauit, Oppidum Priapos, amnis Æsepus, Zelia, Propontis, ita appellatur ubi se dilatat mare. Flumen Granicũ, Artace portus, ubi oppidum fuit: Vltrà insula, quã cõtinenti iunxit Alexander, in qua oppidum Milesiorũ Cyzicũ, antea uocitatum Arconnesos, & Dolionis, et Dindymis, cuius à uertice mons Dindymus. Mox oppida Placia, Ariacos, Scylace, quorũ à tergo mons Olympus, Mysius dictus: ciuitas Olympena. Amnes Horisius, & Rhyndacus, ante Lycus uocatus. Orit in ſtagno Artynia iuxta Miletopolim, recipit Macestον & pleroſq; alios, Asiã Bithyniamq; disterminãs. Ea appellata est Cronia, dein Thessalis, dein Maliande & Strymonis. Hos Homerus Halizonas dixit, quando præcingitur gens mari. Vrbs fuit immensa Attusa nomine, nũc sunt xv. ciuitates, inter quas Gordiu come, quę Iuliopolis uocat, & in ora Dascylos. Deinde flumen Gebes, & intus Helgas oppidum, quæ Germanicopolis, alio nomine Booſcœte, ſicut Apamia quæ nunc Myrlea Colophoniorũ: flumen Etheleũ, antiquus Troadis finis & Mysię initium. Postea sinus in quo flumen Ascanium, oppidum Bryllion, amnes Hylas, & Cios cum oppido eiusdem nominis, quod fuit emporium non procul accolentis Phrygiæ, à Milesiis quidem conditũ, in loco tamen qui Ascania Phrygiæ uocabatur. Quapropter nõ alibi aptius de ea dicatur. Phrygia Troadi superiecta, populisq; à promõtorio Lecto ad flumen Etheleũ prædictis, septentrionali sui parte Galatiæ cõtermina, meridiana Lycaoniæ, Pisidiæ, Mygdoniæq;, ab oriente Cappadociã attingit. Oppida ibi celeberrima præter iam dicta, Ancyra, Andria, Celænæ, Colossæ, Carina, Cotiaion, Cerane, Iconiũ, Midaion. Sunt autores transisse ex Europa Mysos, & Brygas, & Thynos, à quib. appellãtur Mysi, Phryges, Bithyni. Simul dicendũ uidet & de Galatia, quę superposita agros maiori ex parte Phrygiæ tenet, caputq; quondã eius Gordiũ. Qui partem eam insedere Gallorũ Tolistobogi, & Voturi, & Ambitui uocantur: qui Mæoniæ & Paphlagoniæ regionẽ, Trocmi. Prætenditur Cappadocia à septentrione & solis ortu, cuius uberrimã partẽ occupauere Tectosages, ac Teutobodiaci. Et gentes quidem hæ. Populi uero ac tetrarchiæ omnes numero cxcv. Oppida, Tectosagum Ancyra, Trocmorum Tauium, Tolistobogorum Pessinûs. Præter hos, celebres Attalenses, Arasenses, Comẽses, Diosieronitæ, Lystreni, Neapolitani, Oeandenses, Seleucenses, Sebasteni, Timoniacẽses,

Tebaſeni. Attingit Galatia & Pamphyliæ Cabaliam, & Milyas, qui circa Barin ſunt, & Cyllanticũ, & Oroandicũ Piſidiæ tractũ. Item Lycaonię partẽ Obigenen. Flumina ſunt in ea præter iam dicta, Sangarium & Gallus, à quo nomen traxere matris deûm ſacerdotes. Nunc reliqua in ora, à Cio intus in Bithynia Pruſa, ab Annibale ſub Olympo condita. Inde Nicæam xxv. M.p. interueniente Aſcanio lacu. Deinde Nicæa in ultimo Aſcanio ſinu, quæ prius Olbia: & Pruſa item altera ſub Hippio mõte. Fuere Pythopolis, Parthenopolis, Coryphanta. Sunt in ora amnes, Æſius, Bryazon, Plataneus, Areus, Siros, Gendos, qui & Chryſorrhoas. Promontoriũ in quo Megarice oppidum fuit. Inde Craſpedites ſinus uocabatur, quoniã id oppidũ uelut in lacinia erat. Fuit & Aſtacum, unde & ex eo Aſtacenus idem ſinus. Fuit & Libyſſa oppidũ, ubi nunc Annibalis tantũ tumulus, eſt in intimo ſinu Nicomedia Bithyniæ præclara. Leucatas promontoriũ, quo includitur Aſtacenus ſinus, à Nicomedia xlij. M.d. Rurſuſq; coeuntibus terris anguſtię pertinentes uſq; ad Boſphorũ Thraciũ. In ijs Chalcedon libera, à Nicomedia lxxij.d. Proceraſtis antea dicta, dein Compuſa: poſtea Cæcorũ oppidum, quod locum eligere neſciſſent, vij. ſta dijs diſtante Byzantio, tanto feliciore omnibus modis ſede. Cæterum intus in Bithynia colonia Apamena, Agrippenſes, Iuliopolitæ, Bithynion. Flumina, Syrium, Lapſias, Pharmicas, Alces, Crynis, Lylæus, Scopius, Hieras, qui Bithyniã & Galatiã diſterminat. Vltra Chalcedona Chryſopolis fuit. Deinde Nicopolis, à quo nomen etiamnũ ſinus retinet. In quo portus Amyci. Deinde Naulochũ promontoriũ, Eſtiæ templũ Neptuni, Boſphorus D.p. interuallo Aſiam Europæ iterũ auferens, abeſt à Chalcedone xij. M.d.p. Inde fauces primæ viij. M.ccl.p. ubi Phinopolis oppidũ fuit. Tenent orã omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Aſiæ eſt, populorumq; cclxxxij. qui ad eum locũ à fine Lyciæ numerant. Spatiũ Helleſponti & Propontidis ad Boſphorum Thracium clxxxviij. M.p. diximus. à Chalcedone Sigæum Iſidorus ccclxij. M.d.p. tradit. Inſulæ in Propontide ante Cyzicũ Elaphonneſus, unde Cyzicenũ marmor. Eadẽ Neuris, & Proconneſus dicta. Sequuntur Ophiuſa, Acanthus, Phœbe, Scopelos, Porphyrione, Halone cum oppido. Delphacia, Polydora. Artacæon cum oppido. Eſt & contra Nicomediam Demonneſos. Item ultra Heracleam aduerſa Bithyniæ Thynnias, quam Barbari Bithyniam uocant. Eſt & Antiochia, & contra fauces Rhyndaci Besbicos, xviij. M. circuitus. Eſt & Elæa, & duæ Rhoduſæ, Erebinthus, Megale, Chalcitis, Pityodes.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VI.

Pontus Euxinus. Cap. I

PONTVS Euxinus, antea ab inhoſpitali feritate Axenos appellatus, peculiari inuidia naturæ ſine ullo fine indulgentis auiditati maris, & ipſe inter Europam Aſiam q; fundit. Non fuerat ſatis oceano ambiſſe terras, & partem earũ aucta immanitate abſtuliſſe, non irrupiſſe fractis montibus, Calpeq; Africæ auulſa tanto maiora abſorbuiſſe q; reliquerit ſpatia, non per Helleſpontum Propontida infudiſſe, iterũ terris deuoratis: à Boſphoro quoq; in aliam uaſtitatem panditur nulla ſatietate, donec expatianti lacus Mæotis rapinam ſuam iungat. Inuitis hoc accidiſſe terris indicio ſunt tot anguſtiæ, atque tam parua naturæ repugnantis interualla, ad Helleſpontũ octingentorum lxxv. paſſuum, ad Boſphoros duos, uel bubus meabili tranſitu. Vnde nomen ambobus, & tanquam in diſſociatione germanitas concors. Alitum quippe cantus, canúmq; latratus inuicem audiuntur: uocis etiam humanæ commercia inter duos orbes manente colloquio, niſi quum idipſum auferunt uenti. Menſuram Ponti à Boſphoro ad Mæotim lacum quidam fecere xiiii.xxxviij. M. d.paſſuũ. Eratoſthenes centum minorem. Agrippa à Chalcedone ad Phaſin x. M. Inde Boſphorum Cimmerium ccclx millia. Nos interualla generatim ponemus comperta in noſtro æuo, quando etiam in ipſo ore Cimmerio pugnatum eſt. Ergo à faucibus Boſphori

ſphori eſt amnis Rhebas, quem aliqui Rhœſum dixerunt. Deinde Pſillis, portus Calpas. Sangarius fluuius ex inclytis. Oritur in Phrygia, accipit uaſtos amnes, inter quos Tembrogiũ & Gallum. idem Sangarius à pleriſq; dictus Coralius, à quo incipiunt Maryandini ſinus, oppidumq; Heraclea Lyco flumini appoſitũ. Abeſt à Ponti ore M. ducentis: portus Acone, ueneno aconito dirus, ſpecus Acheruſia. Flumina Pedopiles, Callichorũ, Sonautes. Oppidum Tium, ab Heraclea xxxviij.M.p. Fluuius Bilis.

Gens Paphlagonum & Cappadocum. Cap. II

VLtra quem gens Paphlagonia, quam Pylæmeniã aliqui dixerũt, incluſam à tergo Galatia. Oppidũ Maſtya Mileſiorũ, deinde Cromna. Quo loco Henetos adĳcit Nepos Cornelius, à quib. in Italia ortos cognomines eorũ Venetos credi poſtulat. Seſamum oppidũ, quod nunc Amaſtris. Mons Cytorus, à Tio lxiij.M.p. Oppida Cimolis, Stephane, amnis Parthenius. Promontoriũ Carambis uaſto excurſu, abeſt à Ponti oſtio cccxv.M. uel ut alĳs placuit, cccl.M. Tantundẽ à Cimmerio, aut ut aliqui maluere, cccxĳ.M.d. Fuit & oppidũ eodem nomine, & aliud inde Armine, nunc eſt colonia Sinope à Cytoro clxiiĳ.M. Flumen Varetũ. Gens Cappadocũ. Oppidum Gaziura & Gazelum. Amnis Halys, à radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamq; decurrẽs. Oppida Gangre, Cariſſa: Amiſum liberũ, à Sinope cxxx.M. Eiuſdemq; nominis ſinus tanti receſſus, ut Aſiam penè inſulam faciat, cc.M.paſſ. haud amplius per continentẽ ad Iſſicũ Ciliciæ ſinum. Quo in omni tractu prodĳt, tres tantũ gentes Græcas iure dici, Doricam, Ionicam, Æolicam, cæteras Barbarorũ eſſe. Amiſo iunctũ fuit oppidũ Eupatoria, à Mithridate conditum. Victo eo, Pompeiopolis utrumq; dictum eſt.

Cappadocia. Cap. III

CAppadocia intus habet coloniam Claudĳ Cæſaris Archelaidẽ, quam præfluit Halys. Oppida Comana quod Sarus, Neocęſaream quod Lycus, Amaſiam quod Iris in regione Gazacena. In Colopena uero Sebaſtiam, & Sebaſtopolin. Hæc parua, ſed paria ſupradictis. Reliqua ſui parte Melitam à Semiramide conditã, haud procul Euphrate: Diocæſaream, Tyana, Caſtabala, Magnopolim, Zelam. Et ſub mõte Argæo Mazacam, quæ nunc Cæſarea nominatur. Cappadociæ pars prætenta Armeniæ maiori, Melitene uocatur: Comagenæ, Cataonia: Phrygiæ, Garſauritis: Sargauraſanæ, Cammanene: Galatię, Morimene: ubi diſterminat eos Cappadox amnis, à quo nomen traxere, antea Leucoſyri dicti. à Neocæſarea ſupradicta minorẽ Armeniam Lycus amnis diſterminat. Eſt & Ceraunus intus clarus. In ora aũt ab Amiſo oppidũ & flumen Chadiſia, Lycaſtum, à quo Themiſcyra regio. Iris flumẽ deferens Lycũ. Ciuitas Ziela intus, nobilis clade Triarĳ, & uictoria C. Cæſaris: in ora amnis Thermodon. ortus ad caſtellũ quod uocant Phanaroeam, præterq; radices Amazonĳ mõtis lapſus. Fuit oppidũ eodẽ nomine, & alia quinq;, Phamizoniũ, Themiſcyra, Sotira, Amaſia, Comana, nunc Manteium.

Themiſcyrenæ regionis gentes. Cap. IIII

GEntes, Genetarum, Chalybum. Oppidum Cotyorum. Gentes Tibareni, Moſſyni notis ſignãtes corpora. Gens Macrocephali, oppidum Ceraſus, portus Cordulę. Gentes Bechires, Buzeri. Flumen Melas. Gens Macrones, Sideni, flumenq; Sidenum, quo alluitur oppidum Polemonium, ab Amiſo cxx.M.paſſ. Inde flumina Iaſoniũ, Melanthium, & ab Amiſo lxxx.M.paſſ. Pharnacea oppidum, Tripolis caſtellũ & fluuius. Item Philocalia, & ſine fluuio Liuiopolis, & à Pharnacea c.M.paſſ. Trapezus liberum uaſto monte clauſum. Vltra quod gens Armenochalybes, & maior Armenia xxx.M. paſſ. diſtans. In ora ante Trapezunta flumen Pyxites: ultra uero gens Sannorum Heniochorum. Flumen Abſarum cum caſtello cognomine in faucibus, à Trapezunte cl.M.p. Eius loci à tergo montium Iberia eſt, in ora uero Heniochi, Ampreutæ, Lazi. Flumina Campſeonyſis, Nogrus, Bathys. Gentes Colchorum. Oppidum Matium, flumen Heracleum, & promontoriũ eodem nomine, clariſsimusq; Ponti Phaſis. Oritur in Moſchis, nauigatur quamlibet magnis nauigĳs xxxviij.M.d.paſſ. inde minoribus longo ſpacio,

pontibus

pontibus cxx peruius. Oppida in ripis habuit cõplura: celeberrima, Tyritacen, Cygnũ, & in faucibus Phasin. Maxime autem inclaruit Æa, xv. M.p. à mari, ubi Hippos & Cyanos uasti amnes è diuerso in eum confluunt. Nunc habet Surium tantum, & ipsum ab amne influente ibi cognominatũ, usquequò magnarum nauiũ capacem esse diximus. Et alios accipit fluuios, magnitudine numeroq; mirabiles, inter quos Glaucum. In ore eius insulæ sine nomine. Abest Absaro lxxv. M. Inde aliud flumen Charien. Gens Salæ, antiquis Phthirophagi dicti, & Suani. Flumen Cobum è Caucaso per Suanos fluens. Dein Rhoas. Regio Ecrectice. Amnes Sigania, Tersos, Atelpos, Chrysorrhoas, gens Absilę, castellum Sebastopolis, à Phaside c. M.p. gens Sannigarum, oppidum Cygnus, flumen & oppidum Pityûs. Deinde multis nominibus Heniochorum gentes.

Regio Colchica, Achæi, & cæteri eodem tractu. Cap. v

SVbijcitur Ponti regio Colchica, in qua iuga Caucasi ad Riphæos montes torquentur, ut dictum est, altero latere in Euxinum & Mæotin deuexa, altero in Caspium & Hyrcaniũ mare. Reliqua littorũ feræ nationes tenent, Melanchlæni, Coraxi urbe Colchorũ Dioscuriade, iuxta fluuiũ Antemunta, nunc deserta: quondam adeo clara, ut Timosthenes in eam ccc. nationes, quæ dissimilibus linguis uterent, descendere prodiderit. Et postea à nostris cxxx. interpretibus negotia ibi gesta. Sunt qui conditam eam ab Amphito & Telchio, Castoris ac Pollucis aurigis putent, à quibus ortam Heniochorũ gentem feram constat. A Dioscuriade oppidũ Heracleũ, distat à Sebastopoli lxxx. M.p. Achæi, Mardi, Cercetæ, post eos Serri, Cephalotomi. In intimo eo tractu Pityûs oppidum opulentissimũ, ab Heniochis direptũ est. A tergo eius Epageritæ, Sarmatarũ populus in Caucasi iugis, post quem Sauromatæ. Ad hos cõfugerat Mithridates Claudio principe, narrauitq; Thalos ijs esse confines, qui ab oriente Caspij maris fauces attingerent: siccari eas æstu recedente. In ora aũt iuxta Cercetas, flumen Icarusa, cũ oppido Hiero & flumine, ab Heracleo cxxxvi. M Inde promontoriũ Cruncæ, à quo supercilium arduum tenent Toretæ, ciuitas Sindica ab Hiero lxvij. M. pass. Flumen Sceaceriges.

Bosphoros Cimmericus, Mæotis. Cap. vi

INde ad Bosphori Cimmerij introitum lxxxvij. M. d. pass. Sed ipsius peninsulæ inter Pontum & Mæotin lacum excurrentis, nõ amplior lxxxvij. M. d. p. longitudo est, latitudo nusquam infra duo iugera. Eionẽ uocant. Ora ipsa Bosphori, utrinq; ex Asia atq; Europa, curuatur in Mæotin. Oppida, in aditu Bosphori primo Hermonassa, dein Cepi Milesiorum. Mox Stratoclia & Phanagoria, & penè desertũ Apaturos, ultimoq; in ostio Cimmerium, quod antea Cerberion uocabatur.

Gentes circa Mæotin. Cap. vii

INde Mæotis lacus in Europa dictus. A Cimmerio accolũt Męotici, Vali, Serbi, Archi, Zingi, Psesii. Dein Tanain amnem, gemino ore influentem, incolunt Sarmatæ, Medorum (ut ferunt) soboles, & ipsi in multa genera diuisi. Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni, unde Amazonum connubia. Dein Euazę, Cottæ, Cicimeni, Messeniani, Costobocci, Choatræ, Zigœ, Dandari, Thussagetæ, Turcæ, usq; ad solitudines saltuosis conuallibus asperas: ultra quas Arimphæi, qui ad Ripheos pertinẽt montes. Tanain ipsum Scythæ Silyn uocant, Mæotin Temerinda, quod significat matrẽ maris. Oppidũ in Tanais quoq; ostio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenij & Męones, postea Panticapenses. Sunt qui circa Mæotin ad Ceraunios montes altiores has tradũt gentes, à littore Napæas, supraq; Essedones Colchis iunctos, ac montiũ cacuminibus. Dein Carmacas, Oranos, Antacas, Mazacas, Ascanticos, Acapeatas, Agagammatas, Phycaros, Rhimosolos, Ascomarcos. Et ad iuga Caucasi Icatalas, Imaduchos, Ranos, Anclacas, Tydios, Carastascos, Asuciandas: Lagoum amnem ex montibus Catheis, in quem defluit Opharus: ubi gentes Caucadas, Opharitas. Amnes Menotharũ & Imiten ex montibus Cissijs, inter Agedos, Carnapas, Gardeos, Accisos, Gabros, Gregaros, circaq; fontem Imitis, Imituos, & Aparthenos. Alij influxisse eò Suitas, Auchetas,

Satar-

Satarneos, Asampatas. Ab his Tanaitas & Nepheonitas uiritim deletos. Aliqui flumẽ Opharium labi per Cantecos & Sapeos. Tanain uero transisse Phatareos, Herticeos, Spondolicos, Synhietas, Amassos, Issos, Catacetos, Tagoros, Catonos, Neripos, Agandeos, Mandareos, Saturcheos, Spaleos.

Cappadocia. Cap. VIII

PEracta est interior ora, omnesq; accolæ: nunc reddatur ingens mediterraneo sinus, in quo multa aliter ac ueteres prodituru me non eo inficias, anxia perquisita cura, rebus nuper in eo situ gestis à Domitio Corbulone, regibusq; inde missis supplicibus, aut regum liberis obsidibus. Ordiemur aũt à Cappadocũ gente. Longissime hæc Ponticarum omniũ introrsus recedens, minorẽ Armeniã maioremq; & Comagenem læuo suo latere transit: dextra uero omnes in Asia dictas gentes, plurimis superfusa populis: magnoq; impetu scandẽs ad ortũ solis & Tauri iuga, transit Lycaoniã, Pisidiã, Ciliciam: Vadit super Antiochiæ tractũ, & usq; ad Cyrrestĩcam eius regionẽ, parte sua quæ uocatur Cataonia, contendit. Itaq; ibi longitudo Asiæ xii. l. M. p. efficit, latitudo dcxl. M.

Armeniæ. Cap. IX

ARmenia autẽ maior incipiens à Pariedris montibus, Euphrate amne (ut dictũ est) aufertur Cappadociæ: & quà discedit Euphrates, Mesopotamiæ, haud minus claro amne Tigri. Vtrunq; fundit ipsa, & initiũ Mesopotamiæ facit, inter duos amnes sitę. Terræ quod interest ibi, tenent Arabes Orei. Sic finem usq; in Adiabenem perfert. Ab ea transuersis iugis inclusa, latitudinem in læua pandit ad Cyrum amnem, transuersa in Araxem: longitudinem uero ad minorem usq; Armeniam, Absaro amne in pontum defluente, & Pariedris montibus (qui fundunt Absarum) discreta ab illa. Cyrus oritur in Heniochĩs montibus, quos alij Coraxicos uocauere, Araxes eodẽ monte quo Euphrates vi. M. p. interuallo: auctusq; amne Musi, & ipse (ut plures existimauere) à Cyro defertur in Caspiũ mare. Oppida celebrantur in minore, Cæsarea, Aza, Nicopolis: in maiore Arsamote Euphrati proximũ, Tigri Carcathiocerta, in excelsis aũt Tigranocerta, & in campis iuxta Araxem Artaxata. Vniuersæ magnitudinẽ Ausidius quinquagies centena M. prodidit. Claudius Cæsar longitudinẽ à Dascusa ad confiniũ Caspĩ maris xiii. M. pass. latitudinẽ dimidiũ eius, à Tigranocerta ad Iberiam. Diuiditur (quod certũ est) in præfecturas quas ĩ strategias uocant, quasdam ex ĩs uel singula regna quondã, barbaris nominibus cxx. Cludunt eã ab oriente montes, sed nõ statim Ceraunĩ, nec Adiabene regio. Quod interest spatĩ, Sopheni tenent: ab his iuga: ultrà Adiabeni tenent. Per conualles aũt proximi Armeniæ sunt Menobardi, & Moscheni. Adiabenen Tigris & montium sinus inuĩ cingunt. Ab læua eius regio Medorũ est, & prospectus Caspĩ maris. Ex oceano hoc (ut suo loco dicemus) infunditur, totumq; Caucasiis montibus cingitur. Horum incolæ per confinium Armeniæ nunc dicentur.

Albania, Iberia. Cap. X

PLaniciem omnem à Cyro usq;, Albanorum gens tenet, mox Iberum, discreta ab ĩs amne Alazone, in Cyrum è Caucasiis montibus defluente. Præualent oppida Albaniæ Cabalaca, Iberiæ Harmastis iuxta flumen, Neoris: regio Thasie, & Triare usq; ad Pariedros montes. Vltra sunt Colchicæ solitudines: quarũ à latere ad Ceraunios uerso, Armenochalybes habitant, & Moschorum tractus ad Iberum amnem in Cyrũ defluentem: & infra eos Sacassani, & deinde Macrones ad flumen Absarum. sic plana ac deuexa obtinentur. Rursus ab Albaniæ confinio, tota montium fronte, gentes Syluorum feræ, & infra Lubienorum, mox Diduri & Sodĩ.

Portæ Caucasiæ. Cap. XI

AB ĩs sunt portæ Caucasiæ, magno errore à multis Caspiæ dictæ, ingens ñaturæ opus, montibus interruptis repente, ubi fores obditæ ferratis trabibus, subter mediãs amne Dyriodori fluente, citraq; in rupe castello (quod uocaẽ Cumania) cõmunito ad arcendas transitu gẽtes innumeras: ibi loci terrarum orbe portis discluso, ex aduerso

maxime

maxime Harmaſtis oppidi Iberum. à portis Caucaſiis per montes Gordyeos Valli, Suarni indomitę gentes, auri tantum metalla fodiunt. Ab ijs ad Pontum uſq; Heniochorum plura genera, mox Achæorũ. Ita ſe habet terrarum ſinus è clariſsimis. Aliqui inter Pontum & Caſpiũ mare ccclxxv. M. paſſ. non amplius intereſſe tradiderunt, Cornelius Nepos cl. M. Tantis iterum anguſtijs infeſtatur Aſia. Claudius Cęſar à Cimmerio Boſpho ro ad Caſpium mare cl. M. prodidit: eaq; perfodere excogitaſſe Nicatorem Seleucum, quo tempore ab Ptolemæo Cerauno ſit interfectus. A portis Caucaſiis ad Pontum cc. M. paſſuum eſſe conſtat ferè.

Inſulæ in Ponto. Cap. XII

INſulæ in Ponto Planctæ, ſiue Cyaneæ, ſiue Symplegades. Deinde Apollonia Thynias dicta, ut diſtingueretur ab ea quę eſt in Europa. Diſtat à continenti paſſus mille, cingit tribus millibus. Et cõtra Pharnaceam Chalceritis, quam Græci Ariam dixerunt, ſacramq; Marti, & in ea uolucres cum aduenis pugnaſſe pinnarum ictu.

Gentes in Scythico oceano. Cap. XIII

NVnc omnibus quæ ſunt interiora Aſiæ dictis, Riphæos montes tranſcendat animus, dextraq; littore oceani incedat. Tribus hic è partibus cæli alluens Aſiam, Scythicus à ſeptentrione, ab oriẽte Eous, à meridie Indicus uocatur: uarieq; per ſinus & accolas in complura nomina diuiditur. Verùm Aſiæ quoq; magna portio appoſita ſeptentrioni, iniuria ſideris rigentis uaſtas ſolitudines habet. Ab extremo aquilone ad initium orientis æſtiui Scythæ ſunt. Extra eos ultraq; aquilonis initia Hyperboreos aliqui poſuere, pluribus in Europa dictos. Primum inde noſcitur promontorium Celticæ Lytarmis, fluuius Carambucis, ubi laſſata cum ſiderum ui Riphæorum montium deficiunt iuga. Ibiq; Arimphæos quoſdam accepimus, haud diſsimilem Hyperboreis gentem. Sedes illis nemora, alimenta baccæ, capillus iuxtà fœminis uiriſq; in probro exiſtimatur, ritus clementes. Itaq; ſacros haberi narrant, inuiolatosq; eſſe etiam feris accolarũ populis: nec ipſos modò, ſed illos etiam qui ad eos perfugerint. Vltra eos planè iam Scythæ, Cimmerij, Ciſianthi, Georgi, & Amazonum gens. Hæc uſq; ad Caſpium & Hyrcanum mare. Namq; id erumpit Scythico oceano in auerſa Aſiæ, pluribus nominibus accolarũ appellatum, celeberrimis duobus Caſpio & Hyrcano. Non minus hoc eſſe q; Pontum Euxinum Clitarchus putat. Eratoſthenes ponit & menſuram: ab exortu ad meridiem, per Caduſiæ & Albaniæ oram quinquies M. cccc. ſtad. Inde per Aratiaticos, Amarbos, Hyrcanos, ad oſtium Zoni fluminis, quater M. dccc. ſtad. Ab eo ad oſtium Iaxartis M. cccc. Quę ſumma efficit quindecies centena lxxv. M. p. Artemidorus hinc detrahit xxv M. paſſ. Agrippa Caſpium mare, gentesq; quæ circa ſunt, & cum his Armeniam determinans, ab oriente oceano Serico, ab occidente Caucaſi iugis, à meridie Tauri, à ſeptentrione oceano Scythico, patere quà cognitum eſt ccccxc. M. paſſ. in longitudinem: ccxc. M. in latitudinem prodidit. Nõ deſunt uerò qui eius maris uniuerſum circuitum à freto xxv. M. paſſ. tradunt. Irrumpit autem arctis faucibus in longitudinem ſpatioſis. At ubi cœpit in latitudinem pandi, lunatis obliquatur cornibus: uelut ad Mæotim lacũ ab ore diſcedens, Scythici arcus (ut autor eſt M. Varro) ſimilitudine. Primus ſinus appellatur Scythicus, utrinq; enim accolũt Scythæ, & per anguſtias inter ſe cõmeant, hinc Nomades & Sauromatæ multis nominibus, illinc Abzoæ non paucioribus. Ab introitu dextera, mucronem ipſum faucium tenent Vdini, Scytharum populus: dein per oram Albani (ut ferunt) ab Iaſone orti. Ante quos mare quod eſt, Albanũ nominatur. Hæc gens ſuperfuſa montibus Caucaſeis, ad Cyrum amnem, Armeniæ confinium atq; Iberiæ, deſcendit, ut dictum eſt. Super maritima eius, Vdinorumq; gentem Sarmatæ, Vtidorſi, Aroteres prætenduntur: quorum à tergo indicatæ iam Amazones Sauromatides. Flumina per Albaniam decurrunt in mare, Caſsios & Albanos: deinde Cambyſes in Caucaſijs ortus montibus: mox Cyrus in Coraxicis, ut diximus. Oram omnem à Caucaſo prærupti rupibus inacceſſo, patere cccc. xxv. M. paſſ. autor eſt Agrippa, à Cyro Caſpium

mare

mare uocari incipit.accolunt Caſpij.Corrigendus eſt error in hoc loco multorũ, & eorum etiam qui in Armenia res proxime cum Corbulone geſſere. Namq; hi Caſpias appellauere portas Iberiæ,quas Caucaſias diximus uocari:ſitusq; que depicti, & inde miſſi, hoc nomen inſcriptum habent.Et Neronis principis cõminatio,ad Caſpias portas tendere dicebatur,cum peteret illas,quæ per Iberiam in Sarmatas tendũt,uix ullo propter appoſitos montes aditu. Ad Caſpiũ mare ſunt aliæ Caſpijs gentibus iunctæ: quod dignoſci non poteſt,niſi comitatu rerum Alexandri Magni.Namq; Perſarum regna,quę nunc Parthorum intelligimus,inter duo maria Perſicum & Hyrcanum Caucaſiis iugis attolluntur: utrinq; per deuexa laterum Armeniæ maiori, à frontis parte quæ uergit in Comagenem,Sophene(ut diximus)copulatur,eiq; Adiabene Aſſyriorum initium.Cuius pars eſt Arbelitis,ubi Dariũ Alexander debellauit,proxima Syriæ. Totam eam Macedones Mygdoniam cognominauerunt à ſimilitudine.Oppida Alexandria,item Antiochia quam Niſibin uocant.Abeſt ab Artaxatis dccl.M.paſſ. Fuit & Ninus impoſita Tigri,ad ſolis occaſum ſpectans,quondam clariſſima. Reliqua uerò fronte qua tẽdit ad Caſpium mare,Atropatene,ab Armeniæ Otene regiõe diſcreta Araxe.Oppidum eius Gazæ ab Artaxatis quadringenta quinquaginta M.p. Totidem ab Ecbatanis Medorum,quorum pars ſunt Atropateni.

Media,Caſpiæ portæ. Cap.xiiii

ECbatana caput Mediæ,Seleucus rex condidit:à Seleucia magna dccl.M.p.à portis uero Caſpijs xx.M. Reliqua Medorum oppida, Phauſia, Agamzua, Apamia Raphane cognominata. Cauſa portarum nominis eadem quæ ſupra, interruptis anguſto tranſitu iugis,ita ut uix ſingula meent plauſtra,longitudine viij.M.paſſ. toto opere manufacto. Dextera leuaq; ambuſtis ſimiles impendent ſcopuli ſitiente tractu per xxxviij. M.paſſ.Anguſtias impedit corriuatus ſalis è cautibus liquor,atq; eadem emiſſus. Præterea ſerpentium multitudo,niſi hyeme,tranſitum non ſinit.

Gentes circa Hircanum mare. Cap. xv

ADiabenis connectuntur Carduchi quondam dicti, nunc Cordueni,præfluẽte Tigri:his Pratitæ Paredoni appellati,qui tenent Caſpias portas. Iis à latere altero occurrũt deſerta Parthiæ,& Citheni iuga.Mox eiuſdem Parthiæ amœniſſimus ſinus,qui uocatur Choara.Duæ urbes ibi Parthorum,oppoſitæ quondã Medis, Calliope,& alia in rupe Iſſatis quondam.Ipſius uero Parthiæ caput Hecatompolis abeſt à portis cxxxiij M.paſſ.ita Parthorum quoq; regna foribus diſcluduntur. Egreſſos portis excipit protinus gens Caſpia,ad littora uſq;,quæ nomen portis & mari dedit. Læua montoſa. Ab ea gente retrorſus ad Cyrum amnem prodũtur ccxx.M. p. Ab eodem amne ſi ſubeatur ad portas dcc.M.paſſ.Hunc enim cardinem Alexandri Magni itinera fecere,ab ijs portis ad Indiæ principium,ſtadia xv.M.dclxxx.prodendo:ad Bactra oppidum,quod appellant Zariaſpa,tria M.dcc.Inde ad Iaxartem amnem v.M.

Item aliæ gentes. Cap.xvi

A Caſpijs ad orientem uerſus regio eſt Zapauortene dicta,et in ea fertilitatis inclytę locus Darieum.mox gentes Tapyri,Anariaci,Stauri,Hyrcani, à quorũ littoribus idem mare Hyrcanũ uocari incipit à flumine Syderi.Circa id amnes Mazeras, Stratos, omnia ex Caucaſo. Sequit regio Margiane apricitatis inclytæ, ſola in eo tractu uitifera, undiq; incluſa mõtibus amœnis ambitu ſtadiorum mille quingentorum,difficilis aditu propter harenoſas ſolitudines per cxx.M. paſſ.& ipſa contra Parthiæ tractũ ſita,in qua Alexander Alexandriam condiderat: qua diruta à Barbaris, Antiochus Seleuci filius, eodem loco reſtituit Syrianam interfluente Margo,qui corriuatur in Zotale. is maluerat illam Antiochiam appellari. Vrbis amplitudo circuitu lxx.ſtad. In hanc Orodes Romanos Craſſiana clade captos deduxit. Ab huius excelſis per iuga Caucaſi protenditur ad Bactros uſq; gens Mardorum,fera,ſui iuris. Ab eo tractu gentes Ochani, Chomari, Berdrigei,Harmatotrophi,Bomarei,Commani,Marucæi, Mandrueni,Iatij. Flumina

Mandrum,Cridinũ: Vltraq́ꝫ Choraſmĳ,Gandari,Attaſini,Paricani,Sarangæ,Parrhaſini,Maratiani,Naſotiani,Aorſi,Gelæ,quos Greci Caduſios appellauere,Matiani. Oppidum Heraclea,ab Alexandro conditum: quod deinde ſubuerſum ac reſtitutum,Antiochus Achaida appellauit: Derbices, quorũ medios fines ſecat Oxus amnis, ortus in lacu Oxo:Syrmatæ,Oxĳ,Tagæ,Heniochi,Bateni,Saarparę,Bactri,quorum oppidum Zariaſpe,quod poſtea Bactrum à flumine appellatũ eſt. Gens hæc obtinet auerſa montis Paropamiſſi,ex aduerſo fontis Indi:includitur flumine Ocho. Vltrà Sogdiani, oppidum Panda,& in ultimis eorum finibus Alexandria, ab Alexandro magno conditum. Aræ ibi ſunt ab Hercule ac Libero patre conſtitutæ,item Cyro & Semiramide atq́ꝫ Alexandro:finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum,includente flumine Iaxarte,quod Scythæ Silyn uocant: Alexãder,militesq́ꝫ eius, Tanain putauere eſſe. Traſcendit eum amnem Demonax,Seleuci & Antiochi regum dux,quem maxime ſequimur in ĳs: arasq́ꝫ Apollini Didymæo ſtatuit.

Scytharum gens. Cap. XVII

VLtrà ſunt Scytharum populi. Perſæ illos Sacas in uniuerſum appellauere à proxima gente,antiqui Arameos. Scythæ ipſi Perſas, Chorſaros: & Caucaſum montẽ, Graucaſum:hoc eſt,niue candidum. Multitudo populorum innumera:& quę cum Parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorum Sacæ, Maſſagetæ, Dahæ,Eſſedones,Ariacæ, Rhymnici,Peſici,Amordi,Hiſti,Edones,Camæ,Camacæ,Euchatæ,Cotieræ,Antariani,Pialæ,Arimaſpi antea Cacidiri,Aſæi,Oetei. Ibi Napæi interiſſe dicuntur,& Apellęi. Nobilia apud eos flumina,Mandagræum & Caſpaſium. Nec in alia parte maior autorũ inconſtantia,credo,propter innumeras uagasq́ꝫ gentes. Hauſtum ipſius maris dulcem eſſe & Alexander Magnus prodidit, & M. Varro talem perlatum Pompeio, iuxta res gerenti Mithridatico bello,magnitudine haud dubie influentium amnium uicto ſale. Adĳcit idem,Pompei ductu exploratũ,in Bactros vĳ. diebus ex India peruenĳri ad Icarum flumen,quod in Oxum influat,& ex eo per Caſpium in Cyrum ſubuectas, quinq́ꝫ nõ amplius dierum terreno itinere, ad Phaſin in Pontum Indicas poſſe deuehi merces. Inſulæ toto eo mari multæ,uulgata una maxime Tazata:à Caſpio mari Scythicoq́ꝫ oceano,in eam curſus inflectitur,ad orientem conuerſa littorum frõte. Inhabitabilis eius prima pars,à Scythico promontorio,ob niues:proxima,inculta fæuitia gentium, Anthropophagi Scythæ inſident,humanis corporibus ueſcentes. Ideo iuxta uaſtæ ſolitudines, ferarumq́ꝫ multitudo, haud diſſimilem hominum immanitatem obſidens. Iterum deinde Scythæ. Iterumq́ꝫ deſerta cum beluis, uſque ad iugum incumbens mari, quod uocant Tabin. Nec ante dimidiam fermè longitudinem eius oræ quę ſpectat æſtiuũ orientem,inhabitatur illa regio. Primi ſunt hominum,qui noſcantur, Seres, lanicio ſyluarum = nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium caniciem: unde geminus fœminis no= ſtris labor,redordiendi fila,rurſumque texendi: Tam multiplici opere,tam longinquo= orbe petitur,ut in publico matrona transluceat. Seres mites quidẽ,ſed & ipſi feris perſimiles,cœtum reliquorum mortalium fugiunt,cum cõmercia expetant. Primum eorum noſcitur flumen Pſitaras,proximũ Carabi,tertium Lanos,à quo promontoriũ, Chryſe ſinus,Cyrnaba flumẽ,Attanos ſinus. Et gens hominũ Attacorũ, apricis ab omni noxio afflatu ſecluſa collibus,eadem qua Hyperborei degunt temperie. De ĳs priuatim cõdidit uolumen Amometus,ſicut Hecatæus de Hyperboreis. Ab Attacoris gẽtes Thyri & Tochari,& iam Indorũ Caſiri: introrſus ad Scythas uerſi, humanis corporibus ueſcuntur. Nomades quoq́ꝫ Indiæ uagantur. Sunt qui ab aquilone cõtingi ab ipſis & Cyconas dixere,& Bryſanos. Sed inde(ut planè conſentiunt omnes)Emodi mõtes aſſurgunt,Indorumq́ꝫ gens incipit, non eo tantũ mari adiacens, uerũ & meridiano, quod Indicũ appellauimus:quæq́ꝫ pars orienti aduerſa recto prætẽditur ſpatio, ad flexũ & initiũ Indici maris XVIII. lxxv. M. paſſ. colligit. Deinde qua flectitur in meridiẽ XXIIII. lxxv. M. paſſ. ut Eratoſthenes tradit,uſq́ꝫ ad Indum,qui eſt ab occidente finis Indiæ. Complures autẽ

totam

totam ipſius longitudinem x. dierum noctiumq; uelifico nauium curſu determinauere: & à ſeptentrione ad meridiem xxvii.l. M. paſſ. Agrippa longitudinis xxxiii.latitudinis xxiii.prodidit.Poſidonius ab æſtiuo ſolis ortu ad hybernũ exortũ metatus eſt eam, aduerſam Galliæ ſtatuens, quam ab occidente æſtiuo ad occidentẽ hybernum metabat totam à fauonio.Itaq; obuerſam eius uenti afflatu iuuari Indiam,ſalubremq; fieri, haud dubia ratione docuit. Alia illius cæli facies,alij ſiderum ortus:binæ meſſes in anno, binę æſtates,media inter illas hyeme eteſiarũ flatu:noſtra uero brumali.Lenes ibi aurę,mare nauigabile,gẽtes & urbes innumerabiles,ſi quis omnes perſequi uelit. Etẽ patefacta eſt nõ modò Alexandri magni armis,regũq; qui ei ſucceſſere,circumuectis etiã in Hyrcanum mare & Caſpium Seleuco & Antiocho,præfectoq; claſſis eorum Patrocle:uerũ & alijs autorib.Græcis,qui cum regibus Indicis morati ſunt:ſicut Megaſthenes, & Dionyſius à Philadelpho miſſus ex ea cauſa. Vires quoq; gentium prodidere.Non tamẽ deeſt diligentiæ locus, adeo diuerſa & incredibilia traduntur. Alexandri Magni comites in eo tractu Indiæ quem ſubegerant,ſcripſerũt v.M.oppidorum fuiſſe,nullũ Co minus, gẽtium ix.Indiamq; tertiam partem eſſe terrarum omnium, multitudinem populorum innumeram, probabili ſanè ratione.Indi enim prope gentium ſoli nunq; emigrauere finibus ſuis.Colliguntur à Libero patre ad Alexandrum Magnum reges eorum cliij.annis v.M.ccccij.adijciunt & menſes tres.Amniũ mira uaſtitas.Proditur Alexandrũ nullo die minus ſtadia ſexcenta nauigaſſe in Indo,nec potuiſſe ante menſes v.enauigare,ad iectis paucis diebus:& tamen minorem Gange eſſe conſtat.Seneca etiam apud nos,tentata Indiæ cõmentatione lx.amnes eius prodidit,gentes duodeuiginti centumq;. Par labor ſit montes enumerare.Iunguntᵉ inter ſe Imaus,Emodus,Paropamiſſus, Caucaſi partes,à quibus tota decurrit in planiciem immenſam,& Ægypto ſimilem. Verum ut terrena demonſtratio intelligatᵉ,Alexandri Magni ueſtigijs inſiſtamus.Diognetus & Beton itinerum eius menſores,ſcripſere, à portis Caſpijs Hecatompylon Parthorum quot diximus millia eſſe:inde Alexandriam Arion,quam urbem is rex condidit,d.lxv.M. Inde ad Prophthaſiam Drangarũ cxix.M.Inde ad Arachoſiorũ oppidum d.xv.M.Inde Orthoſpanum ccl.M. Inde Alexandri oppidum l.M. In quibuſdam exemplaribus diuerſi numeri reperiuntur:hanc urbem ſub ipſo Caucaſo eſſe poſitã.Ab ea ad flumẽ Copheta, & oppidum Indorum Peucolaitin ccxxvij.M. Inde ad flumen Indum & oppidum Taxila lx. M. Ad Hydaſpen fluuium clarum cxx.M. Ad Hypaſin non ignobiliorem xlix. cccxc.M.qui fuit Alexandri itinerum terminus.exuperato tamen amne,arisq; in aduerſa ripa dicatis.Epiſtolæ quoq; regis ipſius conſentiunt his.Reliqua inde Seleuco Nicatori peragrata ſunt:ad Heſidrum clxviij.M.Iomanem amnem tantundem. Exemplaria aliqua adijciunt v.M.p.Inde ad Gangen cxij.M.Ad Rhodapham cxix. M. alij cccxxv. M.in hoc ſpatio produnt.ad Calinipaxa oppidum clxvij.d.alij cclxv.M.Inde ad confluentem Iomanis amnis,& Gangis dcxxv.M. plericq; adijciunt xiij.M. ad oppidumq; Palibotra ccccxxv.Ad oſtium Gangis dc.xxxviij.M.paſſ. Gentes quas memorare non pigeat à montibus Emodis,quorum promontorium Imaus uocatur, incolarum lingua niuoſum ſignificãte,Iſari,Coſyri,Izgi,& per iuga Chiſiotoſagi, multarũq; gẽtium cognomen Brachmanę,quorum Maccocalingę.flumina Pumas & Cainas (quod in Gangem influit)ambo nauigabilia.Gentes Calingæ proximi mari,& ſupra Mandei,Malli,quorum mons Mallus,tractusq; eius finis Ganges.

Fluuius Ganges. Cap. xviii

HVnc alij incertis fontibus ut Nilum,rigantemq; uicina eodẽ modo, alij in Scythicis montibus naſci dixerunt.Influere in eum xix.amnes.Ex ijs nauigabiles,præter iam dictos,Canucham, Vamam,Erranoboam,Coſoagũ,Sonum. Alij cum magno fragore ipſius ſtatim fontis erumpere: deiectumq; per ſcopuloſa & abrupta, ubi primum molles planicies cõtingat,in quodam lacu hoſpitari:inde lenem fluere,ubi minimũ viij. M.paſſ.latitudine, ubi modicum,ſtadiorum c.altitudine nuſquam minore paſſ.xx.

Gentes Indiæ. Cap. XIX

NOuissima gente Gangaridum Calingarum regio Partalis uocatur: regi lxx. M. peditum equites mille, elephanti dcc. in procinctu bellorũ excubant. Namq; uita mitioribus populis Indorũ multipartita degitur. Alij tellurem exercẽt, militiam alij capessunt, merces alij suas euehunt, res externas inuehũt, res publicas optimi ditissimiq; temperant, iudicia reddunt, regibus assident. Quintum genus celebratæ illic, & propè in religionem uersæ, sapientiæ deditũ, uoluntaria semper morte uitam accenso prius rogo finit. Vnum super hęc est semiferũ, ac plenũ laboris immensi, & quo supra dicta cõtinentˉ, uenandi elephantes dómandiq;. Iis arant, ijs inuehuntˉ, hæc maxime nouere pecuaria, ijs militant, dimicantq; pro finibus. Delectũ in belua uires & ætas atq; magnitudo faciunt. Insula in Gange est amplæ magnitudinis, gentẽ continẽs unam, Modogalicã nomine. Vltra siti sunt Modubæ, Molindæ, ubere cum oppido eiusdẽ nominis magnifico, Galmodroesi, Preti, Calissæ, Sasuri, Passalæ, Colubæ, Orzulæ, Abali, Talucte. Rex horum peditum l. M. equitũ iij. elephantos cccc. in armis habet. Validior deinde gens Andarę, plurimis uicis, xxx. oppidis, quæ muris turribusq; muniuntˉ, regi præbet peditum c. M. equitũ ij. M. elephantos mille. Fertilissimi sunt auri Dardæ, Setæ uero argenti. Sed omnium in India propè, nõ modò in hoc tractu, potentiã claritatemq; antecedũt Prasii, amplissima urbe ditissimaq; Palibotra. Vnde quidã ipsam gentẽ Palibotros uocãt, imò uerò tractũ uniuersum à Gange. Regi eorũ peditum dc. M. equitũ xxx. M. elephantorũ ix M. per omnes dies stipendiantˉ. Vnde coniectatio ingens opũ est. Ab ijs in interiore situ Monedes & Suari, quorũ mons Maleus, in quo umbræ ad septentrionẽ cadũt hyeme, æstate in austrũ, per senos menses. Septentriones eo tractu semel in anno apparere nec nisi xv. diebus, Beton autor est: hoc idẽ pluribus locis Indiæ fieri, Megasthenes. Austrinum polum Indi Dramasa uocãt. Amnis Iomanes in Gangem per Palibotros decurrit inter oppida Methora & Cyrisoborca. à Gange uersa ad meridiẽ plaga tinguntˉ sole populi, iam quidẽ infecti, nondũ tamen Æthiopũ modo exusti: quantũ ad Indũ accedunt, tantũ colore præferunt sidus. Intus statim à Prasiorũ gente, quorũ in montanis Pygmęi traduntur. Artemidorus inter duos amnes $\overline{\text{xxi}}$. M. pass. interesse tradit.

Indus fluuius. Cap. XX

INdus, Sandus ab incolis appellatus, in iugo Caucasi montis quod uocatˉ Paropamisus aduersus solis ortũ effusus, & ipse undeuiginti recipit amnes. Sed clarissimos Hydaspem quatuor alios afferentẽ, Cantabram tres. Per se uero nauigabiles Acesinũ et Hypasin, quadam tamen aquarũ modestia nusquam latior l. stadijs, aut altior xv. p. amplissimam insulam efficiens, quæ Prasiane nominatur, & aliam minorem quæ Patale. Ipse per $\overline{\text{xii}}$. xl. M. p. parcissimis autoribus nauigatus, & quodam solis comitatu in occasum uersus, oceano infundiˉ. Mensuram in ora ad eum ponã, ut inuenio, generatim, quanq; inter se nullę congruant. Ab ostio Gangis ad promontoriũ Calingon, & oppidũ Dandagula dccxxv. M. p. Ad Tropina $\overline{\text{xii}}$. xxv. M. p. Ad Perimulæ promontoriũ, ubi est celeberrimũ Indiæ emporiũ dccl. ad oppidum in insula quam supra diximus Patalam dcxx. M. pass. Gentes montanæ inter eum & Iomanem Cesi, Cetriboni syluestres: deinde Megallæ, quorũ regi quingẽti elephanti, peditũ equitumq; numerus incertus: Chrysei, Parasangæ, Asangæ tigri fera scatentes. Armant peditum xxx. M. elephantos ccc. equites dccc. Hos includit Indus, montiũ corona circumdatos & solitudinibus per dcxxv. M. Infra solitudines, Dari, Suræ: iterumq; solitudines per clxxxviij. M. pass. plerunq; harenis ambientibus haud alio modo q; insulas mari. Infra deserta hæc Maltecoræ, Singæ, Marohæ, Rarungæ, Moruntes, Masuæ, Pagungæ: iam hi montiũ qui perpetuo tractu oceani oram tenent incolæ, liberi & regum expertes, multis urbibus montanos obtinẽt colles. Nareæ deinde, quos claudit mons altissimus Indicorũ Capitalia. Huius incolæ, alio latere late auri & argenti metalla fodiunt. Ab ijs Oraturę, quorũ regi elephanti quidem x. sed amplæ uires peditum: Varetatæ, qui sub rege elephantos non alunt, fiducia

equitum

equitum peditumq́; Odomboeræ, Salabastræ, Horatę urbe pulchra, fossis palustribus munita: per quas crocodili, humani corporis auidissimi, aditum nisi ponte non dant. & aliud apud illos laudatur oppidum Automela, impositū littori, quinq; amnium in unū confluente concursu, emporio nobili. Regi eorum elephanti M.dc. peditum cl. M. equitum v. M. Pauperior Charmarum rex, elephantos lx. paruasq; reliquas uires habet. Ab ijs gens Pandæ, sola Indorū regnata fœminis. Vnam Herculi sexus eius genitam ferūt, ob idq; gratiorem præcipuo regno donatam. Ab ea deducentes originem imperitant ccc. oppidis, peditum cl. M. elephantis quingētis. Post hanc trecentarū urbium Syrieni, Derangæ, Posingæ, Buzæ, Gogiarei, Vmbræ, Nereæ, Brancosi, Nobundæ, Cocondæ, Nesei, Pedatritæ, Salobriasæ, Olostræ Patalam insulam attingentes: à cuius extremo littore ad Caspias portas xviii. xxv. M. produntur. Hinc deinde accolunt Indū aduersum euidenti demonstratione Amatæ, Bolingæ, Galitalutę, Dimuri, Megari, Ordabæ, Mesæ. Ab his Vri, Sileni: mox deserta in ccl. M. p. Quibus exuperatis Organagæ, Abacratæ, Sibaræ, Suertæ: & ab ijs solitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgæ, Baraomatæ, Gumbritæq;, quorū xij. nationes, singulisq; binæ urbes. Aseni trium urbium incolæ. Caput eorū Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi sepulto conditū. Montani super hos Caucaso subiecti, Soleadæ, Sondræ, transgressisq; Indū, & cum eo decurreatib. Samarabriæ, Sambruceni, Brisabritę, Orsii, Antixeni, Taxilæ, cum urbe celebri, iam in plana demisso tractu, cui uniuerso nomē Amandrę. Populi iiij, Peucolaitæ, Arsagalitæ, Geretæ, Asoi. Etenim plericq; ab occidēte non Indo amne determinant, sed adijciunt quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamissadas.

Arij & iunctæ gentes. Cap. xxi

VLtimo fine Cophete fluuio, quæ omnia Ariorum esse alijs placet. Necnon & Nysam urbem plericq; Indię ascribunt, montemq; Merum Libero patri sacrum: unde origo fabulæ, Iouis fœmine editum: Item Aspagonas gentem, uitis, & lauri, & buxi, pomorumq; omnium in Græcia nascentium fertilem. Quæ memoranda & prope fabulosa, de fertilitate terræ, ac genere frugum arborumq;, aut ferarum aut uolucrum & aliorū animalium traduntur, suis quæq; locis in reliqua parte operis cōmemorabuntur. Quatuor uero satrapiæ mox paulo, ad Taprobanen insulam festinante animo. Sed ante sunt aliæ, Patale, quam significauimus, in ipsis faucibus Indi triquetra figura ccxx. M. passuū latitudine. Extra ostium Indi, Chrysæ, & Argyræ, fertiles metallis, ut credo. Nam quod aliqui tradidere, aureum argenteumq; ijs solum esse haud facile crediderim. Ab ijs xx. M. pass. Crocale. Ab ea xij. M. pass. Bibaga, ostreis & conchylijs referta. Deinde Toralliba ix. M. p. à supradicta, multæq; ignobiles.

Taprobane insula. Cap. xxii

TAprobanen alterum orbem terrarum esse, diu existimatum est, Antichthonum appellatione. Vt liqueret insulam esse, Alexandri Magni ætas resq; præstitere. Onesicritus eius præfectus, elephantos ibi maiores bellicosioresq; quàm in India gigni scripsit: Megasthenes flumine diuidi, incolasq; Palęogones appellari, auri margaritarumq; grandium fertiliores q̄; Indos. Eratosthenes & mensuram prodidit longitudinis vij. M. stad. latitudinis v. M. nec urbes esse, sed uicos septingentos. Incipit ab Eoo mari, inter ortum occasumq; solis Indiæ prætenta, & quondam credita xx. dierum nauigatione à Prasiana gente distare: mox, quia papyraceis nauibus armamentisq; Nili peteretur, ad nostrarum nauium cursus, vij. dierum interuallo taxato. Mare interest uadosum, senis non amplius altitudinis passibus, sed certis canalibus adeo profundum, ut nullæ ancoræ fidant: ob id nauibus utrinq; proræ, ne per angustias aluei circumagi sit necesse. Siderum in nauigando nulla obseruatio. Septentrio non cernitur, sed uolucres secum uehūt emittētes sæpius, meatumq; earum terras petentium comitant̄. Nec plus q̄; ternis mensibus in anno nauigant. Cauent à solstitio maxime c. dies, tunc illo mari hyberno. Hactenus à priscis memorata: nobis diligentior notitia Claudij principatu contigit, legatis etiam ex *v. Ies: 18: 2.*

insula aduectis. Id accidit hoc modo: Annij Plocami, qui maris rubri uectigal à fisco redemerat, libertus circa Arabiam nauigans, Aquilonibus raptus præter Carmaniam xv die Hippuros portum eius inuectus, hospitali regis clementia sex mensium tempore imbutus alloquio, percontanti postea enarrauit Romanos & Cęsarem: mirũ in modum in auditis iustitiam ille suspexit, quod pares põdere denarij essent in captiua pecunia, cum diuersæ imagines indicarent à pluribus factos. Et hoc maxime solicitatus ad amicitiã, legatos quatuor misit, principe eorũ Rachia. Ex ijs cognitum D. esse oppida, portũ contra meridiem appositũ oppido Palesimundo, omnium ibi clarissimo, ac regiæ cc. M. plebis. Stagnũ intus Megisba, cclxxv. M. p. ambitu, insulas pabuli tantũ fertiles, complexum. Ex eo duos amnes erumpere, Palesimundũ, iuxta oppidũ eiusdem nominis influentẽ in portum tribus alueis, quinq; stadiorũ arctissimo, xv. amplissimo. Alterũ ad septentrionem Indiamq; uersum, Cydara nomine. Proximũ esse Indiæ promontoriũ, quod uocet Colaicum, quatridui nauigatione, medio in cursu solis insula occurrẽte. Mare id colore peruiridi, prẽterea fruticosum arboribus, iubas earũ gubernaculis deterẽtibus. Septentriones Vergiliasq; apud nos ueluti nouo cælo, mirabant. Lunam quidẽ apud ipsos nõ nisi ab octaua ad xvi. supra terram aspici fatentes. Canopũ lucere noctibus, sidus ingens & clarum. Sed maxime mirum ijs erat, umbras suas in nostrũ cælum cadere, nõ in suum: solemq; à læua oriri, & in dexteram occidere potius q; è diuerso. Iidem narrauere, latus insulæ quod prætenderet Indiæ x. M. stad. esse, ab oriente hyberno ultra montes Emodos. Seras quoq; ab ipsis aspici, notos etiam cõmercio: patrẽ Rachiæ cõmeasse eò. aduenis ibi feras occursare. Ipsos uero excedere hominũ magnitudinẽ, rutilis comis, cæruleis oculis, oris sono truci, nulli cõmercio linguæ. Cætera eadem quæ nostri negotiatores. Fluminis ulteriore ripa merces positas iuxta uenalia tolli ab his, si placeat permutatio: non aliter odio iustiore luxuriæ q; si perducta mens illuc usq; cogitet, quid & quò petatur, & quare. Sed ne Taprobane quidẽ, quamuis extra orbem à natura relegata, nostris uitijs caret. aurum argentumq; & ibi in pretio. marmor testudinis simile, gemmę margaritæq; in honore multo præstantiores, & totius luxuriæ nostræ cumulus. Ipsorum opes maiores esse dicebant, sed apud nos opulentiæ maiorem usum. Seruum nemini, non in diem aut interdiu somnum: ædificia modice ab humo extantia: annonam nunq; augeri. non fora lites ue esse. coli Herculem: eligi regem à populo senecta clemẽtiaq;, liberos nõ habentem: & si postea gignat, abdicari, ne fiat hæreditarium regnum. Rectores ei à populo xxx. dari: nec nisi plurium sententia quenq; capitis damnari: sic quoq; appellationem esse ad populũ. lxx. iudices dari: si liberent ij reum, amplius triginta ijs nullã esse dignationem, grauissimo probro. regi cultum Liberi patris, cæteris Arabũ. regem, si quid delinquat, morte mulctari, nullo interimente, auersantibus cunctis, & cõmercia etiã sermonis negantibus. Festa uenatione absumi, gratissimam eam tigribus elephantisq; constare. Agros diligenter coli, uitis usum non esse, pomis abundare. Esse & in piscatu uoluptatem, testudinũ maxime, quarũ superficie familias habitantium contegi: tanta reperiri magnitudine. Vitam hominum centum annis modicam. Hæc comperta de Taprobane.

Quatuor satrapiæ, quas in hunc locum distulimus, ita se habent.

Capissene, Carmania. Cap. XXIII

A Proximis Indo gentib. montana Capissenæ habent Capissam urbem, quam diruit Cyrus. Arachosia cum oppido & flumine eiusdẽ nominis, quod quidam Cophen dixere, à Semiramide conditũ. Amnis Hermandus præfluens per Abesten Arachosiorum. Proximos ijs à meridie ad partẽ Arachotarũ faciunt Gedrosos, & à septẽtrione Paropamissadas. Cartana oppidũ sub Caucaso, quod postea Tetragonis dictũ. Hæc regio est ex aduerso Bactrianorũ, deinde cuius oppidũ Alexandria, à cõditore dictũ, Syndraci, Dangulæ, Parapiani, Cantaces, Maci. Ad Caucasum Cadrusi oppidũ ab Alexandro conditũ. Infra hęc omnia in ora ab Indo Ariana regio ambusta feruoribus, desertisq; circundata, multa tamẽ interfusa opacitate: cultores cõgregat circa duos maxime fluuios,

Tonderon

Tonderon & Aroſapen. Oppidū Artacacna. Arius amnis, qui præfluit Alexandriā ab Alexandro conditā. Patet oppidū ſtad. xxx. multoq; pulchrius, ſicut antiquius, Artacabane iterū ab Antiocho munitū, ſtad. l. Doriſci gēs. Amnes Pharnacotis, Ophradus. Prophthaſia oppidū Zaraſparū, Drangæ, Argetæ, Zarangę, Gedruſi. Oppida Peucolais, Lymphorta, Methoricū deſertū. Amnis Manain. Augutturi gens. Flumen Borru, Gens Vrbi, flumen nauigabile Ponamus Pandorū finibus. Item Caberon Sorarū oſtio portuoſus. Oppidū Condigramma. Flumen Cophes. Influunt in eum nauigabilia Sadarus, Paroſpus, Sodinus. Arianæ partē eſſe Daritin aliqui uolunt, menſuramq; produnt utriuſq; longitudine xix. l. M. p. latitudine dimidio minore q; Indiæ. Alij Gedruſos & Scyros poſuere per clxxxiij. M. p. Mox Ichthyophagos Oritas, propria non Indorū lingua loquētes, per cc. M. p. Inde poſuere Arbiorū gentē per cc. M. Ichthyophagos omnes Alexander uetuit piſcibus uiuere. Vltrà deſerta, deinde Carmania, ac Perſis, atq; Arabia. Sed prius q; hæc generatim perſequamur, indicare cōuenit, quæ prodit Oneſicritus claſſe Alexandri circumuectus in mediterranea Perſidis ex India, narrata proxime à Iuba: dein eam nauigationē, quæ his annis cōperta ſeruat hodie. Oneſicriti & Nearchi nauigatio nec nomina habet manſionū, nec ſpatia. Primūq; Xylenopolis, ab Alexādro condita, unde cœperunt exordiū, iuxta quod flumē, aut ubi fuerit, non ſatis explanatur. Hæc tamen digna memoratu produnt ab eis: oppidum à Nearcho conditum in nauigatione ea. Flumen Nabrū nauium capax, contrà inſula diſtans lxx. ſtad. Alexandria cōdita à Leonato iuſſu Alexandri in finibus gentis, Argenus portu ſalubri, flumen Tuberū nauigabile, quod circa Pariræ. Deinde Ichthyophagi tam longo tractu, ut xx. dierū ſpatio prænauigauerint. Inſula, quæ ſolis appellatur, & eadem cubile Nympharum, rubēs, in qua nullum nō animal abſumitur, incertis cauſis. Ori gens. Flumē Carmanię Hytanis portuoſum & auro fertile. Ab eo primū ſeptentriones apparuiſſe adnotauere. Arcturū nec omnib. cerni noctibus, nec totis unq;. Achemenidas uſq; illo tenuiſſe. Æris & ferri metalla & arſenici & minij exerceri. Inde promontoriū Carmaniæ eſt: ex quo in aduerſa ora ad gentē Arabię Macas traiectus diſtat l. M. p. Inſulæ tres, quarū Organa tantum habitatur aquoſa, à continenti xxv. M. p. Inſulę iij, iam in ſinu ante Perſida. Circa has hydri marini uicenū cubitorum adnatantes terruere claſſem. Inſula Acrotadus, item Gaurare, in quibus Chiani gens. Flumen Hyperis in medio ſinu Perſico, onerariarū nauium capax. Flumen Sitiogagus, quo Paſargadas ſeptimo die nauigatur. Flumen nauigabile Phirſtimus, inſula ſine nomine. Flumen Granius modicarū nauium capax, per Suſianen fluit: dextra eius accolunt Deximontani, qui bitumē perficiūt. Flumē Oroatis oſtio difficili niſi peritis, inſulæ ii. paruæ, inde uadoſa nauigatio paluſtri ſimilis: per euripos tamē quoſdam peragit. Oſtium Euphratis. Lacus, quem faciunt Eulæus & Tigris iuxta Characem. Inde Tigri Suſa. Feſtos dies ibi agentē Alexandrum inuenerunt ſeptimo menſe, poſtq; digreſſus ab ijs fuerat Patalis, tertio nauigationis. Sic Alexandri claſſis nauigauit. Poſtea à Syagro Arabiæ promōtorio Patalam fauonio, quem Hypalum ibi uocant, peti certiſſimum uidebat xiii. xxxij. M. p. æſtimatione. Secuta ætas propiorem curſum tutioremq; iudicauit, ſi ab eodem promontorio Zizerū amnem portum Indiæ peteret. Diuq; ita nauigatum eſt, donec compendia inuenit mercator, lucroq; India admota eſt. Quippe omnibus annis nauigatur, ſagittariorum cohortibus impoſitis. Etenim piratæ maxime infeſtabant. Nec pigebit totum curſum ab Ægypto exponere, nunc primū certa notitia pateſcente. Digna res, nullo anno imperij noſtri minus H—S quingēties exhauriente India & merces remittente, quæ apud nos centuplicato ueneant. M M. paſſuum ab Alexandria abeſt oppidum Iuliopolis. Inde nauigant Nilo Coptum ccciij. M. paſſ. qui curſus Eteſiis flantibus peragitur xij. diebus. A Copto camelis itur, aquationum ratiōe manſionibus diſpoſitis. Prima appellatur Hydreuma xxxij. M. Secunda in monte, diei itinere. Tertia in altero hydreumate à Copto xcv. M. Deinde in monte. Mox ad hydreuma Apollinis, à Copto clxxxiiij. M. paſſ. Rurſus in monte. Mox ad nouum Hydreum à

Copto ccxxxiij.M.p.Est & aliud Hydreuma uetus, Troglodyticum nominat̃,ubi præsidium excubat diuerticulo II.milliũ. Distat à nouo Hydreumate iiij.M.p.Inde Berenice oppidũ,ubi portus rubri maris,à Copto cclviij.M.p. Sed quia maior pars itineris conficitur noctibus propter æstus,& statiuis dies absumunt̃, totum à Copto Berenicen iter duodecimo die peragitur.Nauigare incipiunt æstate media ante canis ortũ, aut ab exortu protinus. Veniuntq; circiter xxx.die Ocelim Arabiæ,aut Canan thuriferæ regionis. Est & tertius portus,qui uocat̃ Muza,quem Indica nauigatio non petit, nec nisi thuris odorumq; Arabicorũ mercatores. Intus oppida, regia eius appellatur Saphar, aliudq; Sabe.Indos aũt petentibus utilissimum est ab Oceli egredi.Inde uẽto Hypalo nauigant diebus xl.ad primum emporium Indiæ Muzirim,non expetendum propter uicinos piratas,qui obtinent locũ nomine Hydras,neq; est abundans mercibus. Præterea longe à terra abest nauium statio,lintribusq; efferuntur onera,quæ gerũtur.Regnabat ibi,cum proderẽ hæc,Celebothras.Alius utilior portus gẽtis Necanidon,qui uocatur Becare.Ibi regnat Pandion,longe ab emporio mediterraneo distante oppido, quod uocatur Moduſa.Regio autem ex qua piper monoxylis lintribus Becaren conuehunt,uocatur Cottona: quæ omnia gentium portuũm ue aut oppidorum nomina apud neminem priorũ inueniuntur.Quo apparet mutari locorum status. Ex India renauigant mẽse Ægyptio Tybi incipiẽte,nostro Decembri:aut utiq; Mechiris Ægyptij intra diem sextum,quod fit intra Idus Ianuarias nostras:ita euenit ut eodẽ anno remeent. Nauigant autem ex India uento uulturno:& cum intrauere rubrum mare,africo uel austro. Nunc reuertemur ad propositum,Carmaniæ oram patere duodecies centena l.M.pass. Nearchus scripsit. Ab initio eius ad flumen Sabin.c.M.passuum. Inde uineas coli, & arua ad flumen Andanin,xxv.M.spatio. Regio uocat̃ Armuzia. Oppida Carmaniæ Zetis & Alexandria. Irrumpit deinde & in hac parte geminũ mare in terras,quod rubrum dixere nostri.Greci Erythræum à rege Erythra,aut (ut alij) solis repercussu talem reddi colorem existimantes: alij ab harena terraq;, alij tali aquæ ipsius natura.

Sinus Persicus & Arabicus. Cap. xxiiii

SEd in duos diuiditur sinus.Is qui ab oriẽte est,Persicus appellatur xxv.M.pass.circuitu,ut Eratosthenes tradit.Ex aduerso est Arabia, cuius xii.M.pass.est lõgitudo. Rursus altero ambitur sinu Arabico nominato: oceanum qui influit, Azanium appellant. Persicum introitum v.M.pass.latitudinis, alij iiij.fecerunt. Ab eo ad intimũ sinum recto cursu xi.xxv.M.propemodum constat esse, & situm eius humani capitis effigie. Onesicritus & Nearchus ab Indo amne in sinum Persicũ,atq; illinc Babylonem ab Euphratis paludibus, scripserunt xxv.M.pass. esse. In Carmaniæ angulo sunt Chelonophagi,testudinũ superficie casas tegentes, carne uescẽtes. A flumine Arbi promontoriũ ipsum inhabitant,præter capita toto corpore hirti,corijsq; piscium uestiti.

Cascandrus insula,Parthorum regna. Cap. xxv

AB horũ tractu Indiam uersus Cascandrus deserta insula in oceano l.M.p. traditur: iuxtaq; eam freto interfluente Stoidis,quæstuosa margaritis. A promontorio Carmanis iungunt̃ Armozei. Quidã interponũt Arbios ccccxij.M.p.toto littore. Ibi portus Macedonũ,& aræ Alexandri in promontorio. Amnes Saganos,dein Daras & Salsos. Ab eo promõtoriũ Themisteas, insula Aphrodisias habitat̃. inde Persidis initiũ ad flumen Oroatin, quo diuidit̃ ab Elymaide. Cõtra Persidẽ insulæ,Philos,Casandra,Aratia cum monte præalto Neptuno sacra. Ipsa Persis aduersus occasum sita obtinet littora d.l.M.pass.etiam in luxũ diues,in Parthorũ iampridẽ translata numen. Horũ de imperio nũc paucis.Regna Parthorũ duodeuiginti sunt omnia, ita enim diuidũt prouincias circa duo(ut diximus)maria,rubrum à meridie,Hyrcanũ à septẽtrione. Ex ijs undecim, quæ superiora dicuntur,incipiunt à confinio Armeniæ,Caspijsq; littoribus:pertinẽt ad Scythas,cum quibus ex æquo degunt. Reliqua septẽ regna inferiora appellant̃. Quod ad Parthos attinet, semper fuit Parthia in radicibus montiũ sæpius dictorũ, qui omnes

eas

eas gentes prætexũt. Habet ab ortu Arios, à meridie Carmaniam & Arianos, ab occasu Pratitas, Medos, à septẽtrione Hyrcanos, undiq; desertis cincta. Vlteriores Parthi Nomades appellantur: citra deserta, ab occasu urbes eorum, quas diximus, Issatis & Calliope: ab oriente æstiuo Europum, ab hyberno Mania: in media Hecatonpylos, Arsacia: regio Nisæa Parthyenes nobilis, ubi Alexandropolis à conditore.

Media, Mesopotamia, Babylon, Seleucia. Cap. XXVI

NEcessarium est hoc in loco signare & Medorum situm, terrarumq; faciem circumagere ad Persicũ mare, quo facilius deinde reliqua noscant̃. Namq; Media ab occasu transuersa oblique Parthiæ occurrens, utraq; regna includit. Habet ergo ipsa ab ortu Caspios & Parthos, à meridie Sittacenen & Susianen & Persida, ab occasu Adiabenẽ, à septentrione Armeniã. Persæ rubrũ mare semper accoluere, propter quod is sinus Persicus uocat̃. Regio ibi maritima Cyropolis. Quà uero ipsa subit ad Medos Elymais. Megala appellat̃ locus, arduo mõtis ascensu per gradus, introitu angusto, ad Persepolin caput regni, dirutam ab Alexandro. Præterea habet in extremis finibus Laodiceã, ab Antiocho conditam. Inde ad orientẽ Magi obtinẽt Passagardas castellũ, in quo Cyri sepulchrũ est: & horũ Ecbatana oppidum translatũ ab Dario rege ad montes. Inter Parthos & Arianos excurrunt Parætaceni. His gentibus & Euphrate, inferiora regna cludunt̃. Reliqua dicemus à Mesopotamia, excepto mucrone eius Arabumq; populis, in priore dictis uolumine. Mesopotamia tota Assyriorum fuit uicatim dispersa præter Babylona & Ninum. Macedones eam in urbes congregauere, propter ubertatẽ soli. Oppida præter iam dicta, habet Seleuciam, Laodiceam, Artemitam: item in Arabũ gente, qui Aroei uocantur, & Mardani, Antiochiam: quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicanore condita Arabis uocatur. Iunguntur his Arabes, introrsus Eldamarij. Super quos ad Pellacontam flumen Bura oppidum, Salmani & Masei Arabes. Gordyęis uero iuncti Aloni, per quos Zerbis fluuius in Tigrin cadit, Azones, Silices montani, & Orontes. Quorum ad occidentem oppidum Gaugamela. Item Sue in rupibus. Suprà Silici, Clasitæ, per quos Lycus ex Armenia fertur: Absitris ad hybernum exortum. Azochis oppidum. Mox in campestribus oppida Diospage, Polytelia, Stratonicea, Anthemus. In uicinia Euphratis Nicephorion, quod ut diximus, Alexander iussit condi propter loci opportunitatem. Dicta est in Zeugmate Apamia, ex qua orientem petentes excipit oppidũ apprime munitũ, quondã stadiorũ lxv. amplitudine, & satraparum regia appellatũ, quò tributa conferebantur, nunc in arcem redactum. Durant ut fuerant Hebata, & ductu Pompeij Magni terminus Rom. imperij Oruros, à Zeugmate ccl. millibus passuũ. Sunt qui tradunt Euphratem Gobaris præfecti opere diductũ, ubi éum diximus findi, ne præcipiti cursu Babyloniam infestaret: ab Assyrijs uero uniuersis appellatũ Armalchar, quod significat regium flumen. quà deriuatur oppidum fuit Agrani è maximis, quod diruêre Persæ. Babylon Chaldaicarum gentium caput diu summam claritatem obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Mesopotamiæ Assyriæq; Babylonia appellata est, lx. M. passuũ amplexa muris, ducenos pedes altis, quinquagenos latis, in singulos pedes ternis digitis mẽsura ampliore q̃ nostra, interfluo Euphrate, mirabili opere utroq;. Durat adhuc ibi Iouis Beli templum. Inuentor hic fuit sideralis scientiæ. Cętero in solitudinem redijt, exhausta uicinitate Seleuciæ, ob id conditæ à Nicanore intra nonagesimum lapidem, in confluente Euphratis fossa perducti atq; Tigris, quæ tamen Babylonia cognominatur, libera hodie ac sui iuris, Macedonumq; moris. Ferunt ei plebis urbanæ dc. M. esse: sitũ uero mœnium aquilæ pandentis alas: agrum totius orientis fertilissimum. Inuicem ad hanc exhauriendam, Ctesiphontem iuxta tertiũ ab ea lapidem in Chalonitide cõdidere Parthi, quod nunc est caput regni, & postq̃ nihil proficiebatur, nuper Vologesus rex aliud oppidũ Vologesocertam in uicino condidit. Sunt etiamnũ in Mesopotamia oppida, Hipparenũ, Chaldæorũ & hoc sicut Babylon, iuxta flumen Narragã, qui dedit ciuitati nomen. Muros Hipparenorum Persæ diruêre. Orcheni quoq; tertia Chaldæorum doctrina

doctrina,in eodem ſitu locantur,ad meridiem uerſi. Ab his Notitæ & Ortophantæ, & Græciochantæ.Euphrate nauigari Babylonẽ è Perſico mari ccccxij.M.p.tradunt Nearchus & Oneſicritus. Qui uero poſtea ſcripſere, à Seleucia ccccxc. M. Iuba à Babylone Characem clxxv.M.paſſ.Fluere aliqui ultra Babylonem continuo alueo prius q̃ diſtrahitur in irrigua lxxxvij.M. Vniuerſo aũt curſu xi.M.p. Inconſtantiam menſuræ diuerſitas autorum facit, cum Perſæ quoq; ſchœnos & paraſangas alij alia menſura determinent. Vbi deſinit alueo munire,ad confinium Characis accedente tractu,ſtatim infeſtãt Attali latrones,Arabum gens. Vltra quos Scenitæ.Ambitu uero Euphratis Nomades Arabiæ uſq; ad deſerta Syriæ,unde in meridiẽ flecti eum diximus, ſolitudines Palmirenas relinquentem. Seleucia abeſt à capite Meſopotamiæ Euphratem nauigantibus undecies centena xxv.M.paſſuũ. A mari rubro ſi Tigri nauigetur, cccxx.M.à Zeugmate dxxvij.M.Zeugma à Seleucia Syrię ad noſtrum littus,cxxxij.M.p. Hęc eſt ibi latitudo terrarũ inter duo maria.Parthici uero regni dcccc. xliij. M.p. Eſt etiamnum oppidum Meſopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes,quod uocant Digbam.

Flumen Tigris. Cap. xxvii

SEd & de Tigri ipſo dixiſſe cõueniat.Oritur in regione Armeniæ maioris, fonte conſpicuo in planicie.Loco nomẽ Elongoſine eſt.Ipſius,quà tardior fluit,Diglito:unde cõcitatur,à celeritate Tigris incipit uocari.Ita appellant Medi ſagittam.Influit lacũ Arethiſſam omnia illata põdera ſuſtinentem, & nitrum nebulis exhalantem. Vnum genus ei piſciũ eſt,idq; tranſcurrentis nõ miſcetur alueo,ſicut nec è Tigri piſces in lacũ tranſnatant.Fertur aũt & curſu & colore diſſimilis: tranſuectusq; occurrente Tauro monte in ſpecu mergitur:ſubterq; lapſus,à latere altero eius erumpit. Locus uocatur Zoroanda. Eundẽ eſſe manifeſtũ eſt,quod demerſa perfert. Alterũ deinde tranſit lacũ,qui Thoſpites appellatur,rurſusq; in cuniculos mergitur,& poſt xxv.M.p. circa Nymphæum redditur. Tam uicinũ Arſaniæ fluere eum in regione Arrene Claudius Cæſar autor eſt, ut cum intumuere, confluant, nec tamen miſceant, leuiorq; Arſanias innatat iij.M.fermè ſpatio:mox diuiſus in Euphratem mergitur. Tigris aũt ex Armenia acceptis fluminib. claris,Parthenia ac Nicephorione,Arabas Aroeos Adiabenosq; diſterminãs, & quam diximus Meſopotamiam faciens,luſtratis montib.Gordyæorum circa Apamiam Meſenes oppidum,citra Seleuciam Babyloniam cxxv.M.p.diuiſus in alueos duos, altero meridiem ac Seleuciam petit,Meſenen perfundens: altero ad ſeptentrionem flexus,eiuſdẽ gentis tergo campos Cauchas ſecat. Vbi remeauere aquæ,Paſitigris appellatur. Poſtea recipit ex Media Choaſpem,atq; (ut diximus)inter Seleuciam et Cteſiphontem uectus, in lacus Chaldaicos ſe fundit,eosq; lxx.M.p. amplitudine implet.Mox uaſto alueo profuſus,dextra Characis oppidi infertur mari Perſico x.M.p.ore. Inter duorum amnium oſtia xxv.M.paſſ.fuere,aut(ut alij tradunt)vij.M.utroq; nauigabili.Sed longo tempore Euphratem præcluſere Orcheni,& accolæ agros rigantes, nec niſi per Tigrin deferẽt in mare.Proxima Tigri regio Parapotamia appellatur.In ea dictum eſt de Meſene.Oppidum eius Dibitach.Iungitur Chalonitis cum Cteſiphonte,non palmetis modo, uerũ & olea pomisq;,alijsq; arbuſtis nobilis.Ad eam peruenit Zagrus mõs, ex Armenia inter Medos Adiabenosq; ueniens, ſupra Parætacenen & Perſidem. Chalonitis abeſt à Perſide cccclxxx.M.paſſ. Tantum à Caſpio mari Aſſyriam abeſſe compendio itinerum aliqui tradunt.Inter has gentes atq; Meſenen Sittacene eſt,eadem Arbelitis & Palæſtine dicta.Oppidum eius Sittace Græcorum ab ortu eſt,& Sabata.Ab occaſu autem Antiochia,inter duo flumina Tigrin & Tornadotum.Item Apamia, cui nomẽ Antiochus matris ſuæ impoſuit, Tigri circumfunditur. Hæc diuiditur Archoo. Infrà eſt Suſiane, in qua uetus regia Perſarum Suſa à Dario Hyſtaſpis filio condita:abeſt à Seleucia Babylonia ccccl.M. paſſuum. Tantundem ab Ecbatanis Medorum per montem Charbanũ. In ſeptentrionali Tigris alueo oppidum eſt Babytace. Abeſt à Suſis centum xxxv. M. paſſuũ.Ibi mortalium ſoli aurum in odio contrahunt:id defodiunt,ne quo cui ſit in uſu.

Suſianis

Susianis ad orientem uersus iunguntur Cosæi latrones,& Mizæorum xl.populi liberę feritatis.Supra eos patent Parthusi,Mardi,& Saitæ,Hyi,qui prætenduntur supra Elymaida,quam Persidi in ora iunximus.Susa à Persico mari absunt ccl,M.pass.Qua subijt ad eam classis Alexandri Pasitigri,uicus ad lacum Chaldaicū uocatur Aphle,unde Susa nauigatione lxv.M.d.pass.absunt.Susianis ab oriente proximi sunt Cossæi, supra Cossæos ad septentrionem Mesobatene sub monte Cambalido,qui est Caucasi ramus,inde mollissimo transitu in Bactros.Susianen ab Elymaide disterminat amnis Eulæus,ortus in Medis:modicoq; spatio cuniculo conditus, ac rursus exortus & per Mesobatenen lapsus,circuit arcem Susorum ac Dianæ templum augustissimum illis gentibus,& ipse in magna ceremonia.Siquidem reges non ex alio bibunt,& ob id in longinqua portant. Recipit amnem Hedypnum, præter asylum Persarum ueniētem, & unum ex Susianis oppidum iuxta eum Magoa,à Charace xv.M.pass.Quidam hoc in extrema Susiana ponunt solitudinibus proximum.Infra Eulæum Elymais est,in ora iuncta Persidi,à flumine Oroati ad Characem ccxl.M.p.Oppida eius Seleucia & Sosirate,apposita mōti Cassyro.Oram quæ præiacet, minorum Syrtium uice diximus inaccessam cœno, plurimū limi deferentibus Brixia & Ortacea amnibus:madente & ipsa Elymaide iu tantū,ut nūllus sit nisi circuitu eius ad Persidem aditus.Infestatur & serpentibus, quos flumina deportant.Pars eius maxime inuia,Characene uocatur ab oppido Arabiæ, claudente regna,de quo dicemus expositа prius M.Agrippæ sententia. Namq; is Mediam & Parthiam,& Persidem ab oriente Indo,ab occidente Tigri,à septentrione Tauro,Caucaso, à meridie rubro mari terminatas,patere in longitudinem xiii.xx.M.passuum,in latitudinem dcccxl.prodidit.Præterea per se Mesopotamiam ab oriente Tigri, ab occasu Euphrate,à septentrione Tauro,à meridie mari Persico inclusam,longitudine octingentorum M.pass.latitudine ccclx. Charax oppidum Persici sinus intimum,à quo Arabia Eudæmon cognominata excurrit,habitatur in colle manufacto inter cōfluentes,dextra Tigrin,læua Eulæum iij.M.pass.laxitate.Conditum est primum ab Alexādro magno:qui colonis ex urbe regia Durine(quæ tum interijt)deductis, militumq; inutilibus ibi relictis,Alexandriam appellari iusserat:pagumq; Pellæum,à patria sua, quem proprie Macedonum fecerat.Flumina id oppidum expugnauere.Postea Antiochus restituit,quintus regum,& suo nomine appellauit.Iterumq; infestatum Pasines Sogdonaci filius,rex finitimorum Arabum,quem Iuba satrapen Antiochi fuisse falso tradit, oppositis molib. restituit:nomenq; suum dedit,emunito situ iuxta in longitudinem iij.M.pass. in latitudinem paulo minus.Primo fuit à littore stadijs x.maritimum, etiam inde pseudoporticus habet:Iuba uerò prodente l.M.pass.Nunc abesse à littore cxx. M. legati Arabū nostriq; negotiatores,qui inde uenere affirmant. Nec ulla in parte plus aut celerius profecere terræ fluminibus inuectæ.Magis id mirum est, æstu longe ultra id accedente nō re percussas.Hoc in loco genitum esse Dionysium,terrarum orbis situs recentissimum autorem constat,quem ad cōmentanda omnia in orientem præmisit diuus Augustus,ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicasq; res maiore filio.Non me præterit,nec sum oblitus, sui quemq; situs diligentissimum autorem uisum nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma Romana sequi placet nobis,Iubamq; regem ad eundem Caium Cæsarem scriptis uoluminibus de eadem expeditione Arabica.

Arabia,Nomades,Nabatæi,Omani,Tylos & Ogyris insulæ. Cap.xxviii

ARabia gentium nulli postferenda, amplitudine lōgissima à mōte Amano à regiōe Ciliciæ Comagenesq; descendit,ut diximus, multis gentibus eorum deductis illò à Tigrane magno,sponte uero ad mare nostrum littusq; Ægyptiacum,ut docuimus: necnon in media Syriæ ad Libanū montem penetrantibus Nubeis, quib. iungūtur Ramisi.Deinde Taranei,deinde Patami.Ipsa uero peninsula Arabia inter duo maria,rubrū Persicum'que procurrens, quodam naturæ artificio ad similitudinem atque magnitudinem Italiæ mari circumfusa, in eandem etiam cæli partem nulla differentia spec-

Hęc quoq; in illo ſitu felix. Populos eius à noſtro mari uſq; ad Palmirenas ſolitudines diximus: reliqua nũc inde peragemus. Nomadas infeſtatoresq; Chaldæorum Scenitæ (ut diximus) claudũt, & ipſi uagi, ſed à tabernaculis cognominati, quę cilicijs metantur ubi libuit. Deinde Nabatæi oppidum incolunt Petram nomine in conualle, paulo minus II. M. paſſ. amplitudinis, circundatũ montibus inacceſſis amne interfluente. Abeſt à Gaza oppido littoris noſtri dc. M. à ſinu Perſico cxxij. M. Huc conuenit utrunq; biuiũ, eorum qui Syriæ Palmiram petiere, & eorũ qui ab Gaza uenerunt. à Petra incoluerunt Omani ad Characẽ uſq;, oppidis quondam claris à Semiramide cõditis, Abeſamide et Soractia. Nunc ſunt ſolitudines. Deinde eſt oppidũ quod Characenorũ regi paret in Paſitigris ripa, Forath nomine, in quo à Petra conueniunt, Characemq; inde xij. M. p. ſecũdo ęſtu nauigant. E Parthico enim regno nauigantibus uicus Teredon, infra confluentem Euphratis & Tigris: læua fluminis Chaldæi obtinent, dextra Nomades Scenitæ. Quidam & alia duo oppida longis interuallis Tigris prænauigari tradunt, Barbatiam, mox Thumatam: quod abeſſe à Petra x. dierũ nauigatione, noſtri negotiatores dicunt, Characenorumq; regi parere: et Apamiam ſitam ubi reſtagnatio Euphratis cum Tigri confluat. Itaq; molientes incurſionem Parthos, operibus abiectis inundatione arceri. Nũc à Charace dicemus oram, Epiphani primum exquiſitam: locus ubi Euphratis oſtium fuit, flumen ſalſum, promontorium Chaldone, uoragini ſimilius q̃ mari per l. M. oræ, flumen Achana, deſerta c. M. p. uſq; ad inſulam Icharam. Sinus Capeus quem accolunt Gaulopes & Chateni. Sinus Gerraicus. Oppidũ Gerra v. M. p. amplitudine, turres habet ex ſalis quadratis molibus, à littore l. M. paſſ. regio Attene. Ex aduerſo Tylos inſula, totidem millibus à littore, plurimis margaritis celeberrima cum oppido eiuſdẽ nominis: iuxtaq; altera minor, à promontorio eius xij. M. p. Vltra magnas aſpici inſulas tradunt, ad quas non ſit peruentũ. Huius ambitũ cxij. M. d. paſſ. à Perſide longius abeſſe, adiri uno alueo anguſto. Inſula Aſgilia, gentes Nocheti, Zurachi, Borgodi, Cataræi, Nomades. Flumen Cynos. Vltrà nauigationẽ incompertam ab eo latere propter ſcopulos tradit Iuba, prętermiſſa mentione oppidi Omanorũ Batraſabbes, & Omanæ, quod priores celebrem portũ Carmaniæ fecere. Item Omnæ & Athanæ, quæ nunc oppida maxime celebrari à Perſico mari noſtri negotiatores dicunt. A flumine Canis, ut Iuba tradit, mons aduſto ſimilis. Gentes Epimaranitæ. Mox Ichthyophagi, inſula deſerta, gẽtes Bathymi. Eblitei montes, inſula Omœnus. Portus Machorbæ, inſulæ Etaxalos, Onchobrice, gens Chadæi. Inſulæ ſine nominibus multæ. Celebres uerò Iſura, Rhinnea, & proxima in qua ſcriptæ ſunt ſtelæ lapideæ literis incognitis. Goboea portus, Bragæ inſulæ deſertæ. Gens Thaludæi. Dabanegoris regio. Mons Orſa cum portu. Sinus Duatus, inſulæ multæ. Mons Tricoryphos. Regio Cardalena, inſulæ Solanidæ, Capina. Item Ichthyophagorum. Deinde Glari. Littus Hammęũ, ubi auri metalla. Regio Canauna, gentes Apitami, Gaſani. Inſula Deuadæ. Fons Goralus, Garpheti, inſulæ Aleu & Amnamethu. Gens Darrę, inſulę Chelonitis, Ichthyophagon multę. Eodanda deſerta, Baſag. Multæ Sabęorum. Flumina Thamar, Amnon, inſulæ Dolicæ. Fontes Daulotes, Dora: inſulę Pteros, Labanis, Cabaris, Sambracate, & oppidũ eodẽ nomine in cõtinẽti. à meridie inſulę multæ, maxima Camari. Flumen Myſecros. Portus, Leupas. Scenitæ Sabæi. Inſulæ multæ. Emporiũ eorum Acila, ex quo in Indiam nauigat. Regio, Amithoſcuta, Damnia. Mizi maiores & minores, Drimati, Macę. Horũ promontoriũ contra Carmaniam eſt. Diſtat l. M. p. Mira res ibi traditur: Numeniũ ab Antiocho rege Meſenæ pęrpoſitũ ibi uiciſſe eodẽ die claſſe, æſtuq; reuerſo iterũ equitatu cõtra Perſas dimicantẽ, & gemina trophęa eodẽ in loco Ioui ac Neptuno ſtatuiſſe. Inſula in alto obiacet Ogyris, clara Erythra rege ibi ſepulto. Diſtat à continente cxxv. M. p. circuitu cxij. M. p. Nec minus altera clara in Azanio mari Dioſcoridu, diſtans à Syagro extimo promontorio cclxxx. M. p. Reliqui in cõtinente à noto etiamnũ Autaridæ, in mõtes vij. dierũ tranſitus. Gentes Larendani, Catabani, Gebanitæ, pluribus oppidis, ſed maximis, Nagia, & Tamna templorum lxv.

Hæc

Hæc eſt amplitudinis ſignificatio. Promontorium, à quo ad cõtinentem Troglodytarũ L.M.paſſ. Toani, Acchitæ, Chatramotitæ, Tomabei, Antidalei, Lexianæ, Agrei, Cerbani, Sabæi Arabum propter thura clariſsimi, ad utraq; maria porrectis gẽtibus. Oppida eorũ in rubro littore Marane, Marma, Corolia, Sabatra: intus oppida Naſcus, Cardaua, Carnus, & quò merces odorũ deferũt Tomala. Pars eorũ Atramitæ, quorum caput Sabota lx. templa muris includens. Regia tamẽ omniũ eſt Mariaba: ſinum obtinet xciiij.M. paſſ. refertum inſulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo iunguntur Minæi, mare accolunt & Elamitæ. Oppidum eiuſdem nominis. Iis iũcti Cagulatæ. Oppidũ Siby, quod Græci Apaten uocãt: Arſicodani, Vadei cum oppido magno, Baraſei, Licheni. Syagros inſula, quam canes nõ intrant, expoſitiq; circa littora errando moriuntur. Sinus intimus in quo Leanitæ qui nomen ei dedere. Regia eorũ Agra, & in ſinu Læana, uel ut alij Ælana. Nam & ipſum ſinum noſtri Ælaniticum ſcripſere, alij Elenaticum, Artemidorus Aleniticum, Iuba Lænitícum. Circuitus Arabiæ à Charace Læana colligere proditur quadragies octies centena lxv.M. Iuba paulo minus XL.M. putat. Latiſsima eſt à ſeptemtrione inter oppida Heroum & Characem. Nunc & reliqua mediterranea eius dicãtur. Nabateis Thimaneos iunxerũt ueteres, nunc ſunt Taueni, Suelleni, Sarraceni. Arra oppidum in quo omnis negociatio conuenit, Hemuatæ, Analitæ: oppida Domada, Egra: Thamudei, oppidum Badanatha. Carrei, oppidum Chariati: Achoali, oppidum Phoda: ac Minæi, à rege Cretæ Minoe (ut exiſtimãt) originem trahentes: quorum Charmei; oppidum xiiij.M. paſſuum Mariaba, Baramalacum, & ipſum nõ ſpernendum: item Carnon: Rhamnei, & horum origo Rhadamanthus putatur frater Minois. Homeritę, Maſſala oppido. Hamirei, Gedranitæ, Ampræ, Iliſanitæ, Bachilitæ, Sammei, Amathei cum oppidis Neſſa & Cenneſſeri. Zamareni, cum oppidis Saiace, Scantate, Bacaſcami. Riphearma oppidum, quo uocabulo hordeum appellant. Autei & Raui, Gyrei & Mathatæi. Helmodenes cum oppido Ebode. Agacturi in montibus, oppido xx.M. paſſuum, in quo fons Emiſchabales, quod ſignificat camelorum. oppidum Ampelone, colonia Mileſiorum. Actrida oppidum: Calingij, quorum Mariaba oppidum ſignificat dominos omnium. Oppida Pallon, Murannimal iuxta flumen, per quod Euphratem emergere putant. Gentes Agrei, Hammonij. Oppidum, Athenæ. Caurarani, quod ſignificat ditiſſimos armento, Coranitæ, Cæſani, Choani. Fuerunt & Græca oppida, Arethuſa, Lariſſa, Chalcis, deleta uarijs bellis. Romana arma ſolus in eam terram adhuc intulit Ælius Gallus ex equeſtri ordine. Nam Caius Cęſar Auguſti filius proſpexit tantum Arabiam. Gallus oppida diruit nõ nominata ab autoribus qui ante ſcripſerũt, Egran, Anneſtum, Eſcam, Maguſum, Tammacum, Labeciam, & ſupradictam Mariabam, circuitu VI.M.p. Item Caripeta, quò longiſsime proceſsit. Cætera explorata retulit, Nomades lacte & ferina carne ueſci. Reliquos uinum ut Indos palmis exprimere, oleum ſeſamæ. Numeroſiſsimos eſſe Homeritas, Minæis fertiles agros palmetis arbuſtisq;, in pecore diuitias. Cembanos & Arios armis præſtare, maxime Chatramotitas. Caræis latiſsimos & fertiliſsimos agros. Sabæos ditiſsimos ſyluarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceræq; prouentu. De odoribus ſuo dicemus uolumine. Arabes, mitrati degunt, aut intonſo crine: barba abraditur, præterquam in ſuperiore labro. Alijs & hæc intonſa: mirumq; dictu, ex innumeris populis pars æqua in cõmercijs, aut latrocinijs degit: in uniuerſum gẽtes ditiſsimæ, ut apud quas maxime opes Romanorũ Parthorumq; ſubſidant, uendentibus quæ è mari aut ſyluis capiant, nihil inuicem redimẽtibus. Nunc reliquam oram Arabiæ cõtrariam perſequemur. Timoſthenes totum ſinum quatridui nauigatione in lõgitudinem taxauit, bidui in latitudinem, anguſtias iiij.M.D.paſſ. Eratoſthenes ab oſtio XIII.M. in quamq; partem. Artemidorus Arabiæ latere XIIII.L.M.

Sinus maris rubri, Troglodytici & Æthiopici. Cap. XXIX

TRoglodytico uerò XI.lxxxij.M.paſſuum, Ptolemaida uſq;. Agrippa XIIII.xxij.M.p. ſine differentia laterum. Plericq; latitudinem cccclxij. prodiderunt, fauces q; hyber-

no orienti obuerſas,alĩ iiĩ.M. alĩ viĩ.M.alĩ xiĩ.M.paſſ.patere. Situs aũt ita ſe habet, A ſi-
nu Ælanitico alter ſinus quẽ Arabes Æant uocant, in quo Heroũ oppidum eſt. Fuit &
Cambyſu inter Nelos & Marchadas,deductis eò ægris exercitus.Gens Tyra. Daneon
portus,ex quo nauigabilem alueũ perducere in Nilũ,qua parte ad Delta dictũ decurrit
lxĩ.M.p.interuallo(quod inter flumẽ & rubrum mare intereſt) primus omniũ Seſoſtris
Ægypti rex cogitauit:mox Darius Perſarum. deinde Ptolemæus ſequens : qui & duxit
foſſam latitudine pedũ c. altitudine xxx.in longitudinẽ xxxviĩ.M.D.paſſ.uſq; ad fontes
amaros.ultra deterruit inundationis metus, excelſiore trib.cubitis rubro mari cõperto,
q; terra Ægypti. Aliqui nõ eam afferũt cauſam, ſed ne immiſſo mari corrumperet aqua
Nili,quæ ſola potus præbet. Nihilominus iter totũ terendo frequentatur à mari Ægy- 10
ptio,quod eſt triplex: Vnum à Peluſio per harenas,in quo niſi calami defixi regant, uia
non reperitur,ſubinde aura ueſtigia operiente. Alterum uerò II.M. paſſuũ ultra Caſium
montem,quod à lx.M.paſſuum redit in Peluſiacam uiam. Accolunt Arabes Autei. Ter
tium à Gerro(quod Adipſon uocant)per eoſdem Arabes lx.M.paſſ.propius, ſed aſpe-
rum montibus & inops aquarum. Eæ uiæ omnes Arſinoen ducunt,cõditam ſororis no
mine in ſinu Charandra,à Ptolemæo Philadelpho: qui primus Troglodyticen excuſsit,
& amnem qui Arſinoen præfluit,Ptolemęum appellauit. Mox oppidum paruũ eſt Æn
num,pro quo alĩ Philoteram ſcribunt. Deinde ſunt Azarei, ex Troglodytarum connu
biis Arabes feri:inſulæ,Sapirene,Scytala,mox deſerta ad Myos hormon,ubi fons Tãd-
nos,mons Eos,inſula Lambe, portus multi, Berenice oppidum matris Philadelphi no- 20
mine,ad quod iter à Copto diximus. Arabes Autei & Gnebadei. Troglodytice, quã pri
ſci Michoen,alĩ Midoen dixere.mons Pentedactylos.inſulæ Stenæ deiræ aliquot,Ha-
lonneſi non pauciores: Cardamine, Topazos,quæ gemmæ nomen dedit. Sinus inſulis
refertus:ex iis quæ Mareu uocant,aquoſæ:quæ Eratonos,ſitientes. Regũ ĩ præfecti fue
re.Introrſus Candei,quos Ophiophagos uocant,ſerpentibus ueſci aſſueti.Neq; alia re-
gio fertilior earum.Iuba qui uidetur diligentiſsime proſecutus hæc,omiſit in hoc tractu
(niſi ſi exemplarium uitium eſt) Berenicen alteram, quæ Panchryſos cognominata eſt.
Tertiam quæ Epidires,inſignẽ loco. Eſt enim ſita in ceruice longe procurrente,ubi fau-
ces rubri maris,iiij.M.D.paſſ.ab Arabia diſtant. Inſula ibi Cytis,topazium ferens & ipſa.
ultrà ſyluæ,ubi Ptolemais à Philadelpho condita ad uenatus elephantorum, ob id Epi- 30
theras cognominata,iuxta lacum Monoleum. Hæc eſt regio ſecundo uolumine à nobis
ſignificata:in qua xlv.diebus ante ſolſtitium,totidemq; poſtea,hora vi.conſumunt um-
bræ,& in meridiem reliquis horis cadunt,cæteris diebus in ſeptemtrionem: cum in Be-
renice quam primam poſuimus, ipſo die ſolſtitĩ vi. hora umbræ in totum abſumantur,
nihilq; annotetur aliud noui,dcĩ.M.paſſ.interuallo à Ptolemaide:res ingentis exempli,
locusq; ſubtilitatis immenſæ,mundo ibi deprehenſo:cum indubitata ratione umbrarũ,
Eratoſthenes menſuram terræ prodere inde cœperit. Hinc Azanium mare,promonto-
rium quod aliqui Hiſpalum ſcripſere. Lacus,Mandalũ. Inſula Colocaſitis, & in alto mul
tæ,in quibus teſtudo plurima. Oppidum,Suchæ,inſula Daphnidis. Oppidum,Aduli-
ton. Ægyptiorum hoc ſerui à dominis profugi condidere. Maximũ hic emporium Tro 40
glodytarum, etiam Æthiopum. Abeſt à Ptolemaide v.dierũ nauigatione. Deferũt plu-
rimum ebur,rhinocerotum cornua,hippopotamorum coria, celtium teſtudinũ, ſphin-
gia,mancipia. Suprà Æthiopes Aroteres. Inſulæ quæ Aliæu uocantur, item Bacchias &
Antibacchias,& Stratonis. Hinc in ora Æthiopiæ ſinus incognitus, quod admiremur,
cum ulteriora mercatores ſcrutentur. Promõtoriũ in quo fons Cucios,expetitus nauigan-
tibus. Vltrà Iſidis portus x.dierum remigio ab oppido Adulitarum diſtãs. In eum Tro-
glodytis myrrha confertur. Inſulæ ante portũ duæ,Pſeudopylæ uocantur,interiores to-
tidem Pylæ. In altera ſtelæ lapideæ literis ignotis. Vltrà ſinus Abalites. Inſula Diodori,
& aliæ deſertæ.per cõtinentẽ quoq; deſerta.oppidũ Gaza,promõtoriũ & portus Moſ-
ſylites,quò cinnamomũ deuehit. Hucuſq; Seſoſtris exercitũ duxit. Aliqui unum Æthio 50

piæ

piæ oppidũ ultrà ponũt in littore Baragaza. à Mossylite promõtorio Atlanticũ mare incipere uult Iuba, præter Mauritanias suas Gadis usq; nauigandum coro. Cuius tota sententia hoc in loco subtrahenda nõ est. à promõtorio Indorum quod uocatur Lepte acra, ab alijs Drepanum, proponit recto cursu præter exusta ad Malchu insulam XV.M.pass. esse. Inde ad locum quem uocant Sceneos, CCXXV.M.pass. Inde ad insulam Sadanum CL.M. passuum. Sic fieri ad apertũ mare XVIII.LXXXV.M.pass. Reliqui omnes propter solis ardorem nauigari posse nõ putauerunt. Quin & commercia ipsa infestant ex insulis Arabes Ascitæ appellati, quoniam bubulos utres binos sternentes põte, piraticã exercent sagittis uenenatis. Gẽtes Troglodytarũ idẽ Iuba tradit Therothoas à uenatu dictos, miræ uelocitatis: sicut Ichthyophagos, natantes ceu maris animalia: Bargenos, Zageras, Chalybas, Saxinas, Syrecas, Daremas, Domazanes. Quin & accolas Nili à Syene nõ Æthiopum populos, sed Arabum esse dicit usq; Meroen. Solis quoq; oppidum quod nõ procul Memphi in Ægypti situ diximus, Arabas cõditores habere. Sunt & qui ulteriorem ripam Æthiopiæ auferant, annectantq; Africæ. ripas aũt incolere propter aquam. Nos relicto cuiq; intelligẽdi arbitrio, oppida quo traduntur ordine utrinq; ponemus. à Syene, & prius Arabiæ latere, gens Catadupi. deinde Syenitæ. Oppida, Tacompson, quam quidam appellauerunt Thathicen, Aranium, Sesanium, Sandura, Nasaudum, Anaudoma, Cumara, Beta & Bochiana, Leuphithorga, Tantarene, Mœchindira, Noa, Gophoa, Gystatę, Megeda, Lea, Rhemnia, Nupsia, Direa, Pataga, Bagada, Dumana, Rhadata, in quo felis aurea pro deo colebatur. Boron in mediterraneo, Mallos, proximum Meroæ. sic prodidit Bion. Iuba aliter: Oppidum in monte Megatichos, inter Ægyptum & Æthiopiam, quod Arabes Myrson uocauere. deinde Tacompson, Aranium, Sesanium, Piden, Mamuda, Corambin, iuxta eam bituminis fontem, Hammodara, Prosda, Parenta, Mama, Tessara, Gallas, Zoton, Graucomẽ, Emeũ, Pidibotas, Hebdomecontacometas, Nomadas in tabernaculis uiuentes: Cysten, Pemman, Gadagalen, Paloin, Primmin, Nupsin, Daselin, Patin, Gambreues, Magasen, Segasmala, Cranda, Denna, Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macua, Scammos, Goram in insula: ab ijs Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen. Ex Africæ latere tradita sunt eodem nomine Tacompsos altera, siue pars prioris: Magora, Sea, Edosa, Pelenaria, Pindis, Maguſa, Bauma, Linitima, Spyntuma, Sydopta, Gensoa, Pindicitora, Eugoa, Orsima, Suasa, Mauma, Rhuma, Vrbubuma, Mulona, quod oppidum Græci Hypaton uocarunt: Pagoargas, Zamnes, unde elephanti incipiant: Mamblia, Berresa, Cetuma. Fuit quondam & Epis oppidũ contra Meroen, antequam Bion scriberet deletum. Hæc sunt prodita usq; Meroen, ex quibus hoc tempore nullũ propè utroq; latere extat. Cætera solitudines, nuper renunciauere principi Neroni, missi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandũ, inter reliqua bella & Æthiopicum cogitanti. Intrauere autem & eò arma Romana diui Augusti temporibus, duce P. Petronio, & ipso equestris ordinis præfecto Ægyptijs. Oppida eorũ expugnauit, quæ sola inuenerat quo dicemus ordine: Pselchin, Primin, Aboccin, Phthurin, Cambusin, Attenan, Stadisin, ubi Nilus præcipitans se, fragore auditum accolis aufert. Diripuit & Napata. Longissime aũt à Syene progressus est DCCCLXX.M.passuum. Nec tamen arma Romana ibi solitudinẽ fecerunt. Ægyptiorum bellis attrita est Æthiopia, uicissim imperitando seruiendoq;, clara & potens etiam usq; ad Troiana bella Memnone regnante: & Syriæ imperitasse eam, nostroq; littore ætate regis Cephei patet Andromedæ fabulis. Simili modo & de mensura eius uaria prodidere: primus Dalion ultra Meroen longe subuectus: mox Aristocreon, & Bion, & Basilis: Simonides minor etiã quinquennio in Meroe moratus cũ de Æthiopia scriberet. Nam & Timosthenes classiũ Philadelphi præfectus, sine mensura dierũ LX. à Syene Meroen iter prodidit. Eratosthenes DCXXV.M. Artemidorus DC.M. Sebosus ab Ægypti extremis sexdecies centena LXXV.M. pass. unde proxime dicti XII.LXX. Verũ omnis hæc finita nuper disputatio est, quoniam à Syene DCCCLXIJ.M. Neronis exploratores renunciauere his modis: A Syene Hieran sycaminon

caminon liiij.M.paſſ. Inde Tama lxxv.M.paſſ. regionem Euonymiton Æthiopum primam cxx. Acinam liiij.M. Pitaran xxv. Tergedum cvi. M. inſulam Gagaudem eſſe in medio eo tractu. Inde primum uiſas aues pſittacos, & ab altera (quæ uocatur Artigula) animal ſphingion, à Tergedo cynocephalos. Inde Napatha lxxx.M. Oppidũ id paruum inter prædicta ſolum. Ab eo ad inſulam Meroen ccclx.M. Herbas circa Meroen demum uiridiores ſyluarumq; aliquid apparuiſſe, & rhinocerotum elephantorumq; ueſtigia. Ipſum oppidum Meroen ab introitu inſulæ abeſſe lxx.M.paſſ. iuxtaq; aliam inſulam Tatu dextro ſubeuntibus alueo, quæ portum faceret. Ædificia oppidi pauca. Regnare fœminam Candacen, quod nomen multis iam annis ad reginas tranſiit. Delubrum Ammonis & ibi religioſum, & toto tractu ſacella. Cæterum cum potirentur rerum Æthiopes, inſula ea magnæ claritatis fuit. Tradunt armatorum ccl.M. dare ſolitam, artificum cccc. M. alere. Reges Æthiopum xlv. & hodie traduntur.

Multiformes & miræ hominum effigies. Cap. xxx

VNiuerſa uerò gens Ætheria appellata eſt, deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Æthiope Æthiopia. Animalium hominumq; effigies monſtrificas circa extremitates eius gigni minime mirum, artifici ad formanda corpora effigiesq; cælandas mobilitate ignea. Ferunt certe ab oriẽtis parte intima gẽtes eſſe ſine naribus, æquali totius oris planicie. Alias ſuperiore labro orbas, alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto & naribus carens, uno tantũ foramine ſpirat, potumq; calamis auenæ trahit, & grana eiuſdem auenæ, ſponte prouenientis ad ueſcendũ. Quibuſdã pro ſermone nutus motusq; membrorum eſt. Quibuſdam ante Ptolemæum Lathyrum regẽ Ægypti ignotus fuit uſus igniũ. Quidam & Pygmæorum gentem prodiderunt ante paludes, ex quibus Nilus oriretur. In ora autẽ ubi deſiimus, continui montes ardentibus ſimiles rubent. Troglodytis & rubro mari à Meroe tractus omnis ſuperponitur: à Napata tridui itinere ad rubrum littus aqua pluuia ad uſum compluribus locis ſeruatur, fertiliſsima regione quæ intereſt auri. Vlteriora Atabuli Æthiopum gens tenet. Deinde contra Meroen Megabari, quos aliqui Adiabaras nominauere, oppidum habent Apollinis. Pars eorum Nomades, quæ elephantis ueſcitur. Ex aduerſo in Africæ parte Macrobij. Rurſus à Megabaris Memnones & Dauelli, dierumq; uiginti interuallo Critenſi. ultra eos Dochi. deinde Gymnites ſemper nudi. mox Anderæ, Mathitæ, Meſagebes, Hipporeæ, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex Africæ parte Medimni. Deinde Nomades cynocephalorum lacte uiuentes, Olabi, Syrbotę, qui octonum cubitorum eſſe dicuntur. Ariſtocreon Libyę latere à Meroe oppidum Tolen dierum v. itinere tradit. Inde dierum xij. Eſar Ægyptiorum oppidum, qui Pſammetichum fugerint: in eo produntur annis ccc. habitaſſe. Contra in Arabico latere Daron oppidum eſſe eorum. Bion autem Sapen uocat, quod ille Eſar, & ipſo nomine aduenas ait ſignificari. Caput eorum in inſula Sembobitim, & tertium in Arabia Sai. Inter montes autem & Nilum Symbari ſunt, Phalanges, in ipſis uerò montibus Aſachæ multis nationibus. Abeſſe à mari dicunt dierum v. itinere. Viuunt elephantorũ uenatu. Inſula in Nilo Semberritarum, reginæ paret. Ab ea Nubei Æthiopes dierum octo itinere. Oppidum eorum Nilo impoſitum, Tenupſis. Sambri apud quos quadrupedes omnes ſine auribus, etiam elephanti. At ex Africę parte Ptoembari, Ptoemphanæ qui canem pro rege habent, motu eius imperia augurantes: Auruſpi oppido longe à Nilo ſito. Poſtea Achiſarmi, Phaliges, Marigeri, Caſamarri. Bion & alia oppida in inſulis tradit, à Sembobiti Meroen uerſus dierum toto itinere xx. Proximæ inſulæ, oppidum Semberritarum ſub regina: & aliud Aſar. alterius oppidũ Daron. Tertiam Medoen uocant, in qua oppidum Aſel. Quartam eodem quo oppidum nomine Garoden. Inde per ripas oppida, Nauos, Modundam, Andatim, Setundum, Colligat, Secande, Nauectabe, Cumi, Agroſpi, Ægipam, Candrogari, Arabam, Summaram. Regio ſuprà Sirbitum, ubi deſinunt montes, traditur à quibuſdam habere maritimos Æthiopas, Niſicaſtes, Niſitas, quod ſignificat ternum & quaternum oculorum uiros: non quia ſic

ſint

sint,sed quia sagittis præcipua contemplatione utantur. Ab ea uerò parte Nili quæ supra Syrtes maiores oceanumq; meridianum protenditur,Dalion uocatos esse dicit,pluuia tantũ aqua utẽtes Cisoros, Longoporos. Ab Occalicibus dierum v.itinere Vsibalcos,Isuelos,Pharusos,Valios,Cispios.Reliqua deserta. Deinde fabulosa: ad occidẽtem uersus Nigrœ,quorum rex unum oculum habeat in fronte. Agriophagi pantherarũ & leonum carnibus maxime uiuentes.Pamphagi omnia mandentes.Anthropophagi humana carne uescentes.Cynamolgi caninis capitibus. Artabatitę quadrupedum ferarum modo uagi.Deinde Hesperij,Perorsi quos in Mauritaniæ confinio diximus. Pars quædam Æthiopum locustis tantum uiuit,fumo & sale duratis in annua alimenta:ij quadragesimum annum uitæ non excedunt.Æthiopum terram uniuersam cum mari rubro patere in longitudinem semel & uicies centena lxx.M.pass. in latitudinem cum superiore Ægypto duodecies cẽtena xcvij.M.Agrippa existimauit.Quidam longitudinẽ ita diuiserunt.A Meroe Sirbitum xij.dierũ nauigationẽ.Ab ea xij.ad Dauellos.Ab ijs ad oceanum Æthiopicum vi.dierum iter.In totum autem ab oceano ad Meroen dccxxv.M.pas. esse inter autores ferè conuenit:inde Syenen quantum diximus.Sita est Æthiopia ab oriente hyberno ad occidentem hybernum.Meridiano cardine syluæ hebeno maxime uirent:à media eius parte imminẽs mari mõs excelsus,æternis ardet ignibus, Theon ochema dictus Græcis: à quo nauigatio quatridui ad promontorium quod Hesperion ceras uocatur,cõfine Africæ iuxta Æthiopes Hesperios. Quidam & in eo tractu modicos colles amœna opacitate uestitos Ægipanum Satyrorumq; produnt.

Insulæ Æthiopici maris. Cap. xxxi

INsulas toto eo mari & Ephorus cõplures esse tradidit, & Eudoxus & Timosthenes, Clitarchus uerò Alexandro regi renunciatam adeò diuitem, ut equos incolæ talentis auri permutarent. Alteram, ubi sacer mons opaca sylua repertus esset,distillantibus arboribus odore miræ suauitatis.Contra sinum Persicum Cerne nominatur insula aduersa Æthiopiæ,cuius neq; magnitudo neq; interuallum à cõtinente cõstat.Æthiopas tantum populos habere proditur. Ephorus autor est, à rubro mari nauigantes in eam non posse propter ardores ultra quasdã columnas(ita appellanť paruæ insulæ)prouehi. Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem à terra stadia VIII.abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex aduerso maxime Carthaginis à continente passus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. Traditur & alia insula contra montem Atlantem, & ipsa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum nauigatione solitudines ad Æthiopas Hesperios,& promontoriũ quod uocauimus Hesperion ceras,inde primum circumagente se terrarum fronte in occasum ac mare Atlanticum.Contra hoc promontorium Gorgades insulę narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui nauigatione distantes à cõtinente,ut tradit Xenophon Lampsacenus.Penetrauit in eas Hanno Pœnorum imperator,prodiditq; hirta fœminarũ corpora,uiros pernicitate euasisse:duarumq; Gorgonum cutes argumenti & miraculi gratia in Iunonis templo posuit, spectatas usq; ad Carthaginem captam. Vltra has etiamnũ duæ Hesperides insulæ narrantur.Adeoq; omnia circa hæc incerta sunt,ut Statius Sebosus à Gorgonũ insulis prænauigatione Atlantis dierum xl.ad Hesperidum insulas cursum prodiderit,ab ijs ad Hesperion ceras uenius.Nec Mauritaniæ insularum certior fama est. Paucas modò constat esse ex aduerso Autololum,à Iuba repertas,in quibus Getulicam purpuram tingere instituerat.

De fortunatis insulis. Cap. xxxii

SVnt qui ultra eos fortunatas putant esse quasdamq; alias, quorum numero idem Sebosus etiam spatia complexus,Iunoniam abesse à Gadibus dccl.M.pass.tradit. Ab ea tantundem ad occasum uersus Pluuialiam Caprariamq;: in Pluuialia nõ esse aquam nisi ex imbribus.Ab ijs ccl.M.pass.Fortunatas,cõtra læuam Mauritaniæ viij.M.pass. Oram solis uocari in cõualle à cõuexitate,& Planariã à specie,cõuallis circuitu ccc.M.pass. Arborum ibi proceritatẽ ad centum quadragintaquatuor pedes adolescere. Iuba de Fortu-

natis ita inquisiuit:sub meridiem positas esse prope occasum,à Purpurarijs dccxxv.M.p. sic ut ccl.supra occasum nauigetur:deinde per ccclxxv.M.pass.ortus petatur.Primam uocari Ombrion nullis ædificiorum uestigijs:habere in montibus stagnum, arbores similes ferulæ,ex quibus aquæ exprimantur,ex nigris amara,ex candidioribus potui iucunda.Alteram insulam Iunoniam appellari, in ea ædiculam esse tantum lapide extructam. Ab ea in uicino eodem nomine minorem. Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam.In conspectu earum esse Niuariam,quę hoc nomen accepit à perpetua niue, nebulosam.Proximam ei Canariam uocari,à multitudine canum ingētis magnitudinis:ex quibus perducti sunt Iubæ duo:apparentq; ibi uestigia ædificiorum.Cum autem omnes copia pomorum & auium omnis generis abundent,hanc & palmetis caryotas ferentibus, ac nuce pinea abundare.Esse copiam & mellis.Papyrum quoq; & siluros in amnibus gigni.Infestari eas beluis,quæ expellantur assidue,putrescentibus. At abunde orbe terrarum extrà intrà indicato,colligenda in arctum mensura æquorum uidetur.

Terræ per mensuras computatæ digestio. Cap. XXXIII

POlybius à Gaditano freto longitudinē directo cursu ad os Mæotis, XXXIIII.XXXVIJ. M.D.passuum prodidit.Ab eodem initio ad orientē recto cursu Siciliam XII. lx. M.d. pass. Cretam ccclxxv.M.pass. Rhodum clxxxvi.M.d.pass. Chelidonias tantundem:Cyprum cccxxv.M.passuum.Inde Syriæ Seleuciam Pieriam cxv.M.passuum. Quæ computatio efficit uicies ter centena xl.M.pass. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad sinum Issicum per longitudinē directam XXXIIII xl.M.passuum taxat,in quo haud scio an sit error numeri,quoniam idem à Siculo freto Alexandriam cursus XII. l.M. pass. tradidit. Vniuersus autem circuitus per sinus dictos ab eodem exordio colligit ad Mæotin lacum CLVI.M.passuū. Artemidorus adijcit dcclvi.M.Idem cum Mæotide CLXXIII. xc.M.passuum esse tradit. Hæc est mensura inermium, & pacata audacia fortunam prouocantium hominum.Nunc ipsarum partium magnitudo comparabitur,utcunq; difficultatem afferet autorum diuersitas.Aptissime tamen spectabitur ad longitudinem latitudine addita.Est ergo ad hoc præscriptum Europæ magnitudo LXXXI. xlviJ. M.pass. Africæ(ut media ex omni uarietate prodeuntium sumatur computatio) efficit longitu- XXXVII.xlviJ.M.Latitudo quà colitur,nusquam ccl.M.p.excedit.Sed quoniam à Cyrenaica eius parte dccccx.M.passuum eam fecit Agrippa, deserta eius ad Garamantas usq; quà noscebantur,complectens,uniuersam mensuram quæ uenit in computationē XLVI. viij.M.pass.efficit.Asiæ longitudo in confesso est lxiij.M.dccl.M.pass. Latitudo sanè computetur ab Æthiopico mari Alexandriam iuxta Nilum sitam,ut per Meroen & Syenen mensura currat XVIII.lxxv.M.pass.Apparet ergo Europam paulo minus dimidia Asiæ parte maiorem esse quàm Asiam.Eandem altero tanto & sexta parte Africæ ampliorem q; Africam.Quòd si misceantur omnes summæ, liquido patebit Europam totius terræ tertiam esse partē & octauam paulo amplius: Asiam uerò quartam & quartamdecimā: Africam autem quintam & insuper sexagesimam.His addemus etiamnum unam Greçę inuentionis sententiam uel exquisitissimæ subtilitatis,ut nihil desit in spectando terrarū situ:indicatisq; regionibus noscatur, & quæ cuiq; earum societas sit siue cognatio dierū ac noctium, quibusq; inter se pares umbræ & æqua mundi conuexitas. Ergo reddetur hoc etiam,terraq; uniuersa in membra cæli digeretur.Plura sunt aūt hæc segmenta mundi,quæ nostri circulos appellauere,Græci parallelos.

Digestio terrarum in parallelos & umbras pares. Cap. XXXIIII

PRincipium habet Indiæ pars uersa ad austrum.Patet usque Arabiam & rubri maris accolas.Continentur Gedrosi,Persæ,Carmani, Elymæi,Parthyene, Aria, Susiane, Mesopotamia,Seleucia cognominata Babylonia,Arabia ad Petras usq;,Syriacœle,Pelusium Ægypti,inferiorq; ora quæ uocaī Alexandriæ,Africę maritima, Cyrenaica oppida omnia, Thapsus,Hadrumetū,Clupea, Carthago, Vtica, utraque Hippo, Numidia, Mauritania utraq;,Atlanticū mare,columnæ Herculis.In hoc cęli circumplexu æquino

ctŋ die media,umbilicus,quem gnomonẽ uocant,vŋ.pedes longus, umbrã nõ amplius iiŋ.pedes longam reddit.Noctis uerò dieiq; longissima spatia horas xiiŋ.æquinoctiales habent,breuissima è contrario x.Sequens circulus incipit ab India uergẽte ad occasum, uadit per medios Parthos,Persepolin,citima Persidis,Arabiam citeriorẽ,Iudæam, Libani montis accolas.Amplectitur Babylonem,Idumæam,Samariam,Hierosolymã,Ascalonem,Ioppen,Cæsaream,Phœnicen,Ptolemaidem, Sidonem, Tyrum, Berytum, Botryn, Tripolin,Biblum,Antiochiam,Laodiceã,Seleuciam, Ciliciæ maritima, Cyprum, austrinam Cretam,Lilybæum in Sicilia,septẽtrionalia Africæ & Numidiæ. Vmbilicus æquinoctio xxxv.pedum, umbram xxiiŋ.pedes longam facit. Dies autem noxq; maxima xiiŋ.horarum æquinoctialium est, accedente ŋs quinta parte unius horæ. Tertius circulus ab Indis Imao proximis oritur. Tendit per Caspias portas Mediæ proximas, Cataoniam,Cappadociam, Taurum,Amanum, Issum, Cilicias portas, Solos, Tarsum, Cyprum,Pisidiam,Pamphyliæ Siden,Lycaoniã,Lyciæ Pataram, Xanthum, Caunum, Rhodum,Coum,Halicarnassum,Gnidum,Dorida, Chium, Delum, Cycladas medias, Gythium,Maleam,Argos,Laconiam,Elin,Olympiam,Messanam Peloponnesi, Syracusas,Catinam,Siciliam mediam,Sardiniæ austrina,Carteiam,Gades. Gnomonis centum unciæ,umbram lxxvŋ.unciarum faciunt.Longissimus dies est æquinoctialium horarum xiiŋ.atq; dimidiæ,cum xxx.parte unius horæ.Quarto subiacent circulo quę sunt ab altero latere Imai, Cappadociæ austrina, Galatia, Mysia, Sardis, Smyrna, Sipylus, Tmolus mons Lydię,Caria,Ionia, Trallis,Colophon,Ephesus,Miletos,Samos,Chios, Icarium mare,Cyclades septentrionales,Athenæ,Megara,Corinthus, Sicyon, Achaia, Patræ,Isthmos,Epirus,septemtrionalia Siciliæ,Narbonensis Gallię exortiua,Hispanię maritima à Carthagine noua,& inde ad occasum.Gnomoni xxi.pedum, respondẽt umbræ xvŋ.pedum.Longissimus dies habet æquinoctiales horas quatuordecim, & duas tertias unius horæ.Quinto continẽtur segmento ab introitu Caspŋ maris, Bactria,Iberia,Armenia,Mysia,Phrygia,Hellespontus, Troas, Tenedus,Abydus,Scepsis,Iliũ,Idamons,Cyzicum,Lampsacũ,Sinope,Amisum,Heraclea in Ponto,Paphlagonia, Lẽnus, Imbrus, Thassus,Cassandria, Thessalia,Macedonia,Larissa, Amphipolis, Thessalonice, Pella,Edessa,Berœa,Pharsalia,Carystum, Eubœa, Bęotia, Chalcis,Delphi, Acarnania, Ætolia,Apollonia, Brundusium, Tarentum, Thurŋ, Locri,Rhegium,Lucani,Neapolis,Puteoli, Tuscum mare, Corsica, Baleares, Hispania media.Gnomoni septem pedes, umbræ sex.Magnitudo diei summa, horarum æquinoctialium quindecim.Sexta comprehensio qua continetur urbs Roma,amplectitur Caspias gentes, Caucasum, septemtrionalia Armeniæ, Apolloniam supra Rhyndacum,Nicomediam,Nicæam,Chalcedonem,Byzantium,Lysimachiam, Cherronesum,Melanem sinum,Abderam,Samothraciam,Maroneam,Ænum,Besicam,Thraciam mediam,Pęoniam,Illyrios,Dyrrhachiũ, Canusium, Apuliæ extima, Campaniam, Hetruriam,Pisas, Lunam, Lucam, Genuam, Liguriam, Antipolin, Massiliam, Narbonem, Tarraconem, Hispaniam Tarraconensem mediam,& inde per Lusitaniam.Gnomoni pedes nouem, umbræ octo. Longissima diei spatia,horarum æquinoctialium quindecim,addita nona parte unius horæ:aut, ut Nigidio placuit,quinta.Septima diuisio ab altera Caspŋ maris ora incipit: caditq; supra Callatim,Bosphorum,Borysthenem, Tomos, Thracię auersa, Triballos,Illyrici reliqua,Adriaticum mare,Aquileiam,Altinum, Venetiam, Vicentiam, Patauium, Veronam,Cremonam,Rauennam,Anconã,Picenum,Marsos,Pelignos, Sabinos, Vmbriã, Ariminum,Bononiã,Placentiam,Mediolanum,omniaq; ab Apennino: transq; Alpes, Galliam Aquitanicam, Viennam,Pyrenæum,Celtiberiã. Vmbilico trigintaquinq; pedum,umbræ triginta sex, ut tamen in parte Venetiæ exæquetur umbra gnomoni: amplissima dies horarum æquinoctialium quindecim, & quintarum partium horæ trium. Hactenus antiquorum exacta celebrauimus.Sequentium diligentissimi,quod supereſt terrarum tribus assignauere segmentis.à Tanai per Mæotin lacum & Sarmatas usq; Bo

ryſthenem,atq; ita per Dacos partemq; Germaniæ,Gallias,oceani littora amplexi,quod eſſet horarum ſedecim.Alterum per Hyperboreos & Britanniam,horarum decem & ſeptem.Poſtremo Scythicum à Riphæis iugis in Thulen, in quo dies continuarentur (ut diximus)noctesq; per uices. Iidē & ante principia quæ fecimus, poſuere circulos duos. Primum per inſulam Meroen & Ptolemaidem, in rubro mari ad elephantorū uenatus conditam:ubi longiſsimus dies duodecim horarum eſſet,dimidia hora amplior. Secundum per Syenen Ægypti euntem,qui eſſet horarum tredecim. Iidemq; ſingulis dimidia horarum ſpatia uſq; ultimum adiecere circulis.Et hactenus de terris.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VII.

PROOEMIVM.

MVNDVS, & in eo terræ,gentes,maria,inſulæ,inſignes urbes,ad hunc modum ſe habent.Animantium in eodem natura, nullius propè partis contemplatione minor eſt,ſiquidem omnia exequi humanus animus queat. Principium iure tribuetur homini,cuius cauſa uidetur cūcta alia genuiſſe natura, magna & ſæua mercede contra tanta ſua munera: ut non ſit ſatis æſtimare,parens melior homini, an triſtior nouerca fuerit. Ante omnia unum animantium cunctorum, alienis uelat opibus:cæteris uarie tegumenta tribuit,teſtas,cortices,coria,ſpinas,uillos,ſetas,pilos,plumam,pēnas, ſquamas, uellera. Truncos etiam arboresq; cortice,interdum gemino, à frigoribus & calore tutata eſt. Hominem tantum nudum,& in nuda humo, natali die abiicit ad uagitus ſtatim & ploratum, nullumq; tot animalium aliud ad lachrymas,& has protinus uitæ principio. At Hercule riſus,præcox ille & celerrimus,ante quadrageſimum diem nulli datur.Ab hoc lucis rudimento,quæ ne feras quidem inter nos genitas,uincula excipiunt, & omnium membrorum nexus:itaq; feliciter natus iacet,manibus pedibusq; deuinctis,flens,animal cæteris imperaturum:et à ſupplicijs uitam auſpicatur,unam tantum ob culpam,quia natum eſt. Heu dementiā ab ijs initijs exiſtimantium ad ſuperbiam ſe genitos.Prima roboris ſpes, primumq; temporis munus quadrupedi ſimilem facit. Quando homini inceſſus? quādo uox? quando firmum cibis os? quando palpitans uertex, ſummæ inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? Iam morbi totq; medicinæ contra mala excogitatę,& hæ quoq; ſubinde nouitatibus uictę. Cætera ſentire naturam ſuam,alia pernicitatem uſurpare,alia præpetes uolatus,alia uires,alia nare:Hominē ſcire nihil ſine doctrina,nō fari,nō ingredi,non ueſci:breuiterq; non aliud naturæ ſponte quàm flere.Itaq; multi extitere, qui nō naſci optimum cenſerent,aut quamocyſsime aboleri. Vni animantium luctus eſt datus, uni luxuria,et quidem innumerabilibus modis,ac per ſingula membra:uni ambitio,uni auaritia,uni immenſa uiuēdi cupido,uni ſuperſtitio, uni ſepulturæ cura, atq; etiam poſt ſe de futuro.Nulli uita fragilior,nulli rerum omnium libido maior,nulli pauor cōfuſior, nulli rabies acrior.Deniq; cætera animantia in ſuo genere probe degunt:congregari uidemus,& ſtare contra diſsimilia:leonum feritas inter ſe non dimicat,ſerpentum morſus non petit ſerpentes:ne maris quidem beluæ ac piſces,niſi in diuerſa genera, ſæuiunt.At Hercule homini plurima ex homine ſunt mala.

Gentium mirabiles figuræ. Cap. 1

ET de uniuerſitate quidem generis humani,magna ex parte in relatione gentium diximus.Neq; enim ritus moresq; nunc tractamus innumeros,ac totidem penè quot ſunt hominum cœtus. Quædam tamen non omittenda duco, maximeq; longius à mari degentium: in quibus prodigioſa aliqua & incredibilia multis, uiſum iri haud dubito. Quis enim Æthiopas antequam cerneret,credidit, aut quid non miraculo eſt cum primum in notitiā uenit? Quàm multa fieri nō poſſe,priuſquā ſint facta,iudicātur? Naturæ uerò

uerò rerum uis atq; maiestas,in omnibus momentis fide caret: si quis modò partes eius, ac non totam complectatur animo. Ne pauones, aut tigrium, pantherarumq; maculas, & tot animalium picturas cõmemorem, paruum dictu,sed immensum æstimatione,tot gentium sermones, tot linguæ, tanta loquendi uarietas, ut externus alieno penè non sit hominis uice. Iam in facie uultuq; nostro,cum sint decem aut paulo plura membra, nullas duas in tot milibus hominum indiscretas effigies existere: quod ars nulla in paucis numero præstet affectando. Nec tamen ego in plerisq; eorum obstringam fidem meam, potiusq; ad autores relegabo,qui dubijs reddentur omnibus;modò ne sit fastidio Græcos sequi,tanto maiore eorum diligentia uel cura uetustiore.

De Scythis,& aliarum diuersitate gentium. Cap. II

ESse Scytharum genera,& quidẽ plura,quæ corporibus humanis uescerentur, indicauimus. Idipsum incredibile fortasse,ni cogitemus in medio orbe terrarũ ac Sicilia & Italia fuisse gentes huius monstri,Cyclopas & Lęstrygonas,& nuperrime trãs Alpes hominem immolari gentium earum more solitum,quod paulum à mãdendo abest. Sed & iuxta eos qui sunt ad septemtrionem uersi,haud procul ab ipso aquilonis exortu,specuq; eius dicto,quem locum Gesclitron appellant, produntur Arimaspi quos diximus; uno oculo in fronte media insignes:quibus assidue bellũ esse circa metalla cum gryphis; ferarum uolucri genere quale uulgò traditur,eruente ex cuniculis aurũ,mira cupiditate & feris custodiẽtibus,& Arimaspis rapientibus,multi,sed maxime illustres Herodotus & Aristeas Procõnesius scribunt. Super alios autẽ Anthropophagos Scythas, in quadam conualle magna Imai montis, regio est, quæ uocatur Abarimon, in qua syluestres uiuũt homines,auersis post crura plantis,eximię uelocitatis,passim cum feris uagantes: Hos in alio nõ spirare cælo,ideoq; ad finitimos reges nõ pertrahi,neq; ad Alexandrum Magnum pertractos, Beton itinerũ eius mensor prodidit. Priores Anthropophagos, quos ad septemtrionẽ esse diximus, x. dierum itinere supra Borysthenem amnem, ossibus humanorum capitum bibere,cutibusq; cum capillo pro mãtelibus ante pectora uti, Isigonus Nicæensis. Idem in Albania gigni quosdam glauca oculorũ acie,à pueritia statim canos,qui noctu plusquam interdiu cernãt. Idem itinere x. dierum supra Borysthenem,Sauromatas tertio die cibũ capere semper. Crates Pergamenus in Hellespõto circa Parium,genus hominũ fuisse tradit,quos Ophiogenes uocat,serpentum ictus contactu leuare solitos,& manu imposita uenena extrahere corpori. Varro etiã nunc esse paucos ibi,quorũ saliuæ cõtra ictus serpentum medeantur. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit,ut Agatharchides scribit, à Psyllo rege dicta, cuius sepulchrũ in parte Syrtium maiorum est. Horum corpori ingenitum fuit uirus exitiale serpẽtibus,ut cuius odore sopirẽtur eas. Mos uerò,liberos genitos protinus obijciendi sæuissimis earum, eoq; genere pudicitiam cõiugum experiendi,nõ profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Hæc gens ipsa quidẽ propè internecione sublata est à Nasamonibus, qui nunc eas tenẽt sedes:genus tamen hominum ex his qui profugerant, aut cum pugnatum est, abfuerãt, hodieq; remanet in paucis. Simile & in Italia Marsorum genus durat, quos à Circes filio ortos ferunt,& ideo inesse ijs uim naturalem eam. Et tamẽ omnibus hominibus contra serpentes inest uenenũ. Feruntq; ictas saliua,ut feruẽtis aquæ contactũ fugere. Quod si in fauces penetrauerit,etiam moriri: idq; maxime humani ieiuni oris. Supra Nasamonas cõfinesq; illis Machlyas, Androgynos esse utriusq; naturæ,inter se uicibus coeũtes, Calliphanes tradit. Aristoteles adijcit,dextram mãmam ijs uirilem, læuam muliebrem esse. In eadem Africa familias quasdam effascinantium, Isigonus & Nymphodorus tradunt: quorũ laudatione intereant probata,arescant arbores,emoriãtur infantes. Esse eiusdem generis in Triballis & Illyrijs,adijcit Isigonus,qui uisu quoque effascinent,interimantq; quos diutius intueantur,iratis præcipue oculis:quod eorũ malum facilius sentire pueres. Notabilius esse quod pupillas binas in oculis singulis habeant. Huius generis & fœminas in Scythia, quæ uocantur Bithyæ, prodit Apollonides. Philarchus & in Ponto

Thibiorum

Thibiorũ genus,multosq́ alios eiuſdẽ naturæ:quorũ notas tradit in altero oculo gemi=
nam pupillam,in altero equi effigiẽ:eoſdẽ præterea nõ poſſe mergi,ne ueſte quidem de=
grauatos.Haud diſsimile ijs genus Pharnacũ in Æthiopia prodidit Damon,quorum ſu
dor tabẽ cõtactis corporibus afferat.Fœminas quidẽ omnes ubiq; uiſu nocere,quæ du=
plices pupillas habeãt,Cicero quoq; apud nos autor eſt.Adeò naturæ,cum ferarũ morẽ
ueſcẽdi humanis uiſceribus in homine genuiſſet,gignere etiã in toto corpore & in quo
rundam oculis quoq; uenena placuit:ne quid uſquã mali eſſet,quod in homine nõ eſſet.
=Haud procul urbe Roma in Faliſcorũ agro familiæ ſunt paucæ,quę uocanť Hirpię: quę
=ſacrificio annuo quod fit ad montẽ Soractem Apollini, ſuper ambuſtã ligni ſtruẽ ambu
=lantes nõ adurunť. Et ob id perpetuo ſenatuſcõſulto militiæ omniumq; aliorũ munerũ
=uacationem habent.Quorundam corpore partes naſcunť ad aliqua mirabiles:ſicut Pyr=
rho regi pollex in dextro pede,cuius tactu lienoſis medebať. Hunc cremari cum reliquo
corpore nõ potuiſſe tradunt,conditumq; loculo in templo.Præcipue India Æthiopũq;
tractus miraculis ſcatẽt.Maxima in India gignunť animalia.Indicio ſunt canes grandio=
res cæteris.Arbores quidẽ tantæ proceritatis traduntť,ut ſagittis ſuperari nequeãt. Hæc
facit ubertas ſoli,temperies cæli,aquarũ abundantia(ſi libeat credere)ut ſub una ficu tur
mæ condanť equitũ.Arundines uerò tantæ proceritatis,ut ſingula internodia alueo na=
uigabili ternos interdũ homines ferant.Multos ibi quina cubita cõſtat longitudine ex=
cedere:non expuere,nõ capitis, aut dentiũ,aut oculorum ullo dolore affici,raro aliarum
corporis partium:tam moderato ſolis uapore durari. Philoſophos eorũ quos Gymno=
ſophiſtas uocant, ab exortu ad occaſum perſtare, cõtuentes ſolem immobilibus oculis:
feruentibus harenis toto die alternis pedibus inſiſtere.In mõte cui nomen eſt Milo,ho=
mines eſſe auerſis plantis,octonos digitos in ſingulis pedibus habẽtes,autor eſt Mega=
ſthenes.In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis,ferarum pellibus
uelari,pro uoce latratum ædere,unguibus armatum uenatu & aucupio ueſci.Horum ſu
pra cxx.M.fuiſſe prodente ſe, Cteſias ſcribit: & in quadam gente Indiæ, fœminas ſemel
in uita parere,genitosq́ confeſtim caneſcere. Item hominũ genus qui Monoſceli uoca=
rentur,ſingulis cruribus,mirę pernicitatis ad ſaltũ,eoſdemq́ Sciopodas uocari:quod in
maiori æſtu humi iacẽtes reſupini,umbra ſe pedũ protegant:nõ longe eos à Troglody=
tis abeſſe.Rurſusq́ ab his occidentẽ uerſus quoſdam ſine ceruice, oculos in humeris ha
bentes.Sunt & Satyri ſubſolanis Indorum mõtibus(Cartadulorũ dicitur regio) perni=
ciſsimum animal:tum quadrupedes,tum recti currentes humana effigie,propter uelocia=
tatem niſi ſenes aut ægri nõ capiuntur. Choromandarum gentem uocat Tauron ſylue=
ſtrẽ ſine uoce,ſtridoris horrẽdi,hirtis corporibus,oculis glaucis,dentib.caninis. Eudo=
xus in meridianis Indiæ uiris plantas eſſe cubitales:fœminis adeò paruas, ut Struthopo
des appellentur. Megaſthenes gentem inter Nomadas Indos nariũ loco foramina tan=
tum habentem,anguium modo loripedem,uocari Syrictas.Ad extremos fines Indiæ ab
oriente circa fontem Gangis, Aſtomorũ gentẽ ſine ore, corpore toto hirtã ueſtiri froni=
dium lanugine,halitu tantũ uiuentẽ,& odore quẽ naribus trahant. Nullum illis cibum,
nullumq; potum: tantũ radicum florumq; uarios odores & ſylueſtrium malorum, quæ
ſecũ portãt longiore itinere,ne deſit olfactus:grauiore paulo odore haud difficulter exa
nimari.Supra hos extrema in parte montiũ Spithamæi Pygmæi narranť, ternas ſpitha=
mas lõgitudine,hoc eſt ternos dodrãtes nõ excedẽtes,ſalubri cælo, ſemperq́ uernante,
montibus ab aquilone oppoſitis:quos à gruibus infeſtari Homerus quoq; prodidit. Fa
ma eſt inſidentes arietũ caprarumq; dorſis,armatos ſagittis ueris tẽpore uniuerſo agmi=
ne ad mare deſcendere,& oua pullosq́ earũ alitum cõſumere: ternis expeditionem eam
menſibus cõfici,aliter futuris gregibus nõ reſiſti.Gaſas eorum luto pennisq́,& ouorum
putaminibus conſtrui.Ariſtoteles in cauernis uiuere Pygmæos tradit.Cætera de his,ut
reliqui.Cyrnos Indorũ genus Iſigonus annis centenis quadragenis uiuere. Item Æthio
pas macrobios & Seras exiſtimat,& qui Athon montem incolant:hos quidem,quia ui=

perinis

perinis carnibus alantur: itaq; nec capiti nec ueſtibus eorum noxia corpori ineſſe animalia. Oneſicritus quibus in locis Indiæ umbræ non ſint, corpora hominũ cubitorum quinûm & binorum palmorum exiſtere, & uiuere annos CXXX. nec ſeneſcere, ſed ut medio æuo mori. Crates Pergamenus Indos, qui cẽtenos annos excedant, Gymnetas appellat, non pauci Macrobios. Cteſias gentem ex his quæ appellatur Pandoræ, in cõuallibus ſitam, annos ducẽtos uiuere, in iuuẽta candido capillo, qui in ſenectute nigreſcat. Contrà alios quadragenos nõ excedere annos, iunctos Macrobijs, quorũ fœminę ſemel pariãt: idq; & Agatharchides tradit. Præterea locuſtis eos ali, & eſſe pernices. Mandrorum nomen ijs dedit Clitarchus & Megaſthenes, trecentosq; eorũ uicos annumerat. Fœminas ſeptimo ætatis anno parere, ſenectã quadrageſimo anno accedere. Artemidorus, in Taprobana inſula longiſsimam uitãm ſine ullo corporis languore traduci. Duris, Indorum quoſdam cum feris coire, mixtosq; & ſemiferos eſſe partus. In Calingis eiuſdem Indiæ gente quinquennes cõcipere fœminas, octauum uitæ annum nõ excedere. Et alibi cauda uilloſa homines naſci, pernicitatis eximiæ, alios auribus totos cõtegi. Oritas ab Indis Arbis fluuius diſterminat. Ii nullum aliũ cibum nouere q; piſcium, quos unguibus diſſectos ſole torreant: atq; ita panem ex his faciunt, ut refert Clitarchus. Troglodytas ſuper Æthiopiam uelociores eſſe equis, Pergamenus Crates. Item Æthiopas octona cubita longitudine excedere. Syrbotas uocari gentem eam Nomadum Æthiopum, ſecundum flumen Aſtapum ad ſeptemtrionem uergẽtium. Gens Meniſminorum appellata, abeſt ab oceano dierũ itinere XX. animaliũ quæ cynocephalos uocamus, lacte uiuit, quorũ armenta paſcit maribus interemptis, præterquam ſobolis cauſa. In Africæ ſolitudinib. hominum ſpecies obuiæ ſubinde fiunt, momẽtoq; euaneſcũt. Hæc atq; talia ex hominum genere ludibria ſibi, nobis miracula, ingenioſa fecit natura. Et ſingula quidem quæ facit indies, ac propè horas, quis enumerare ualeat? Ad detegendam eius potentiã, ſatis ſit inter prodigia poſuiſſe gentes. Hinc ad confeſſa in homine pauca.

De prodigioſis partubus. Cap. III

TErgeminos naſci certum eſt, Oratiorũ Curiatiorumq; exemplo: ſuprà inter oſtenta ducitur, præterq; in Ægypto, ubi fœtifer potu Nilus. Annis proximis, ſupremis diui Auguſti, Fauſta quædã è plebe, Oſtiæ duos mares, totidem fœminas enixa, famem quæ cõſecuta eſt portendit haud dubie. Reperit & in Pelopõneſo quinos quater enixa, maioremq; partẽ ex omni eius uixiſſe partu. Et in Ægypto ſeptenos uno utero ſimul gigni, autor eſt Trogus. Gignunt & utriuſq; ſexus, quos Hermaphroditos uocamus olim Androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nũc uerò in delicijs. Pompeius Magnus in ornamẽtis theatri mirabiles fama poſuit effigies, ob id diligentius magnorũ artificum ingenijs elaboratas: inter quas legitur Eutyche, à XX. liberis rogo illata Trallibus, enixa XXX. partus. Alcippe elephantum, quanq; id inter oſtenta eſt. Namq; & ſerpentem peperit inter initia Marſici belli ancilla. Multiformes pluribus modis inter mõſtra partus æduntur. Cl. Cæſar ſcripſit hippocentaurum in Theſſalia natum eodem die interijſſe. Et nos principatu eius allatum illi ex Ægypto in melle uidimus. Eſt inter exempla, in uterũ protinus reuerſus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta eſt.

De mutatione ſexus, & geminis partubus. Cap. IIII

EX fœminis mutari in mares, nõ eſt fabuloſum. Inuenimus in annalibus, P. Licinio Craſſo, C. Caſsio Longino coss. Caſsini puerum factum ex uirgine ſub parẽtibus, iuſſuq; aruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit uiſum à ſe Argis Areſcontem, cui nomẽ Areſcuſæ fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam & uirilitatem proueniſſe, uxoremq; duxiſſe. Eiuſdẽ ſortis & Smyrnæ puerum à ſe uiſum. Ipſe in Africa uidi mutatũ in marem nuptiarũ die, L. Coſsiciũ ciuem Tiſdritanũ. Æditis geminis rarã eſſe, aut puerperæ, aut puerperio, præterq; alteri, uitã. Si uerò utriuſq; ſexus ædi ti ſint gemini, rariorẽ utricq; ſalutẽ. Fœminas gigni celerius q; mares, ſicut celerius ſenescere. Sępius in utero moueri mares, & in dextra ferè geri parte, in lęua fœminas, cõſtat.

De homine

De homine generãdo,& pariẽdi tẽpore per illuſtria exẽpla à mẽſibus VII.ad XI. Ca.V

CÆteris animantibus ſtatum,& pariendi,& partus gerendi tempus eſt: homo toto anno & incerto gignitur ſpatio.Alius ſeprimo menſe,alius octauo,& uſq; ad initia decimi undecimiq;.Ante ſeptimum menſem haud unquam uitalis eſt.Septimo non niſi pridie poſteróue plenilunij die,aut interlunio concepti naſcuntur. Translatitiũ in Ægypto eſt,& octauo gigni.Iam quidem & in Italia tales partus eſſe uitales, cõtra priſcorum opiniones. Variant hæc pluribus modis. Veſtilia C.Herdicij, ac poſtea Põponij Orfiti clariſſimorũ ciuium cõiunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium ſeptimo menſe genuit,Suillium Ruffum undecimo,Corbulonem ſeptimo,utrumq; cõſulem:poſtea Cęſoniam Caij principis cõiugem,octauo.In quo menſium numero genitis,intra quadrageſimum diem maximus labor.Grauidis autem quarto & octauo menſe,letalesq; ab iis abortus.Maſſurius autor eſt,L.Papyrium prætorem,ſecundo hærede lege agente, bonorum poſſeſsionem contra eum dediſſe,cum mater partum ſe XIII.menſibus diceret tuliſſe,quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatutum uideretur.

De cõceptibus,& ſigna ſexus in grauidis præuenientia partum. Cap. VI

AConceptu decimo die dolores capitis,oculorũ uertigines tenebræq;,faſtidiũ in cibis,redundatio ſtomachi,indices ſunt hominis inchoati.Melior color marẽ ferẽti, & facilior partus:motus in utero quadrageſimo die.Contraria omnia in altero ſexu: ingeſtabile onus,crurũ & inguinũ leuis tumor.Primus aũt XC,die motus. Sed plurimum languoris in utroq; ſexu,capillũ germinãte partu,& in plenilunio:quod tempus æditos quoq; infantes præcipue infeſtat.adeoq; inceſſus,atq; omne quicquid dici poteſt,in gra uida refert:ut ſalſioribꝰ cibis uſæ,carentẽ unguiculis partũ edant:& ſi reſpirauere,difficilius enitant.Oſcitatio quidẽ in enixu letalis eſt:ſicut ſternuiſſe à coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione. Cap. VII

MIſeret atq; etiam pudet æſtimantem quàm ſit friuola animalium ſuperbiſsimi origo,cum pleruncq; abortus cauſa fiat odor à lucernarum extinctu. His principijs naſcuntur tyranni,his carnifex animus. Tu qui corporis uiribus fidis,tu qui fortunę munera amplexaris,& te ne alumnũ quidem eius exiſtimas,ſed partum:tu cuius ſemper in uictoria eſt mens,tu qui te deum credis aliquo ſucceſſu tumens,tanti perire potuiſti:atque etiam hodie minoris potes,quantulo ſerpẽtis ictus dente: aut etiam ut Anacreon poeta, acino uuæ paſſæ:ut Fabius ſenator prætorius,in lactis hauſtu uno pilo ſtrãgulatus.Is demum profectò uitã æqua lance pẽſitabit, qui ſemper fragilitatis humanæ memor fuerit.

De Agrippis. Cap. VIII

IN pedes procedere naſcentem,contra naturam eſt: quo argumento eos appellauere Agrippas, ut ægre partos:qualiter M.Agrippam ferunt genitum unico propè felicitatis exemplo in omnibus ad hũc modum genitis. Quanquam is quoq; aduerſa pedum ualetudine, miſera iuuenta,exercito æuo inter arma mortesq;,ad noxia ſucceſſu, infelici terræ ſtirpe omni,ſed per utraſq; Agrippinas maxime,quæ Caium & Domitium Neronem principes genuere totidem faces generis humani: pręterea breuitate æui quinquageſimo uno raptus anno,in tormẽtis adulteriorum coniugis,ſocericq; prægraui ſeruitio, luiſſe augurium præpoſteri natalis exiſtimatur.Neronem quoq; paulo ante principem, & toto principatu ſuo hoſtem generis humani, pedibus genitũ parẽs eius ſcribit Agrippina.Ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt,pedibus efferri.

Monſtruoſi partus exciſi utero. Cap. IX

AVſpicatius enecta parẽte gignuntur: ſicut Scipio Africanus prior natus,primusq; Cæſarum à cæſo matris utero dictus:qua de cauſa & Cæſones appellati.Simili modo natus & Manlius,qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui ſint Vopiſci. Cap. X

VOpiſcos appellabant è geminis, qui retenti utero naſcerentur, altero interempto abortu.Namq; maxima,& rara,circa hoc miracula exiſtunt.

Exempla

Exempla numerosæ sobolis. Cap. XI

PRæter mulierẽ,pauca animalia coitũ nouere grauida. Vnum quidẽ omnino aut alterum superfœtat.Extat in monumẽtis etiã medicorum,& quibus talia consectari curæ fuit,uno abortu xij.puerperia egesta. Sed ubi paululũ temporis inter duos cõceptus interceſsit,utercꝫ perfertur:ut in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit, & in ea,quę gemino partu,alterũ marito similẽ,alterũ adultero genuit: item in Procõnesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu, alterum domino similem,alterum procuratori eius: & in alia quæ unum iusto partu,quincꝫ mensium alterum ædidit:rursus in alia,quæ septẽ mensium ædito puerperio,insecutis mensib.geminos enixa est.Iam illa uulgata,uarie ex integris truncos gigni,ex truncis integros,eademꝫ parte trunços:signa quædam næuosꝫ & cicatrices etiam regenerari.Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla similitudinum. Cap. XII

IN Lepidorum gente tres,intermisso ordine,obducto membrana oculo, genitos accepimus.Similes quidem alios auo:& ex geminis quocꝫ alterũ patri, alterum matri:annoꝫ post genitũ,maiori similem fuisse ut geminũ. Quasdam sibi similes semper parere, quasdam uiro,quasdã nulli,quasdam fœminã patri, marem sibi.Indubitatũ exemplũ est Nicæi nobilis pyctæ Byzantij geniti,qui adulterio Æthiopis nata matre, nihil à cæteris colore differente,ipse auum regenerauit Æthiopem.Similitudinũ quidem in mente reputatio est,& in qua credantur multa fortuita pollere,uisus,auditus,memoria, hausteꝫ imagines sub ipso conceptu.Cogitatio etiã utriuslibet animum subito trãsuolans,effingere similitudinem aut miscere existimatur.Ideoꝫ plures in homine,ꝙ in cæteris omnibus animalibus differentiæ,quoniã uelocitas cogitationum,animiꝫ celeritas,& ingenij uarietas multiformes notas imprimit:cum cæteris animantibus immobiles sint animi,et similes omnibus,singulisꝫ in suo cuiꝫ genere.Antiocho regi Syrię,è plebe nomine Artemon intantũ similis fuit,ut Laodice coniunx regia,necato iam Antiocho,mimum per eum cõmendationis,regniꝫ successionis peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam è plebe & Publicius etiã seruitute liberatus,indiscreta propè specie fuere similes,illud os probum reddentes,ipsumꝫ honorẽ eximiæ frontis.Qualis causa patri quoꝫ eius,Menogenis coci sui cognomen imposuit,iam Strabonis à specie oculorum habenti, uitium imitata & in seruo:Scipioni Serapionis:is erat suarij negociatoris uile mancipiũ. Eiusdẽ familiæ Scipioni post eum cognomen Salutio mimus dedit:sicut Spinter secundarũ,tertiarumꝫ Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli c o s s. In quo perquã importune fortuitum hoc quoꝫ fuit,duorũ simul consulum in scena imagines cerni,Ediuerso L. Plancus orator,histrioni Rubrio cognomẽ imposuit . rursus Curioni patri Burbuleius,itẽꝫ Messalæ Censorio Menogenes,perinde histriones.Suræ quidem proconsulis etiam rictum in loquendo,contractionemꝫ linguæ,& sermonis tumultum, non imaginem modo,piscator quidã in Sicilia reddidit. Calsio Seuero celebri oratori, armẽtarij Mirmillonis obiecta similitudo est. Toranius M. Antonio iam triumuiro,eximios forma pueros, alterum in Asia genitũ,alterum trans alpes,ut geminos uẽdidit:tanta unitas erat.Postꝫ deinde sermone puerorum detecta fraude à furẽte increpitus Antonio est,inter alia magnitudinẽ precij cõquerente(nam ducentis mercatus erat sestertijs) respondit uersutus ingenij mango,ob idipsum se tanti uendidisse, quoniam nõ esset mira similitudo in ullis eodem utero æditis:diuersarũ quidem gentium natales tam concordi figura reperiri,super omnem esse taxationẽ. Adeoꝫ tempestiuã admirationem intulit, ut ille proscriptor animus,modo & contumelia furens,non aliud in censu magis ex fortuna sua duceret.

Quæ sit generandi ratio. Cap. XIII

EST quędam priuatim dissociatio corporum:& inter se steriles,ubi cum alijs iunxere, gignunt:sicut Augustus & Liuia.Item alij aliæꝫ fœminas tantum generant aut mares:plerunꝫ & alternãt:sicut Gracchorũ mater duodecies,& Agrippina Germanici nouies. Alijs sterilis est iuuẽta:alijs semel in uita datur gignere.Quædã non perferunt par-

tus:quales ſiquando medicina & cura uicere,fœminam ferè gignũt.Diuus Auguſtus in reliqua exemplorum raritate,neptis ſuæ nepotem uidit, genitum quo exceſsit anno M. Silanum:qui cum Aſiam obtineret poſt conſulatum, Neronis principis ſucceſsione,ueneno eius interẽptus eſt.Q.Metellus Macedonicus,cum ſex liberos relinqueret, undecim nepotes reliquit,nurus uerò generoſq́, & oẽs qui ſe patris appellatione ſalutarent, uigintiſeptem.In actis temporum diui Auguſti inuenitur, XII. conſulatu eius,L.q́ Sylla collega,ad III.Idus Aprilis,C.Criſpinum Hilarum ex ingenua plebe Feſulana,cum liberis nouem(in quo numero filiæ duæ fuerunt)nepotibus XXVII.pronepotibus XXIX.neptibus IX,prælata pompa,cum omnibus his in Capitolio immolaſſe.

De eodem multiplicius. Cap. XIIII

MVlier poſt quinquageſimũ annum non gignit, maiorq́ pars quadrageſimo profluuium genitale ſiſtit. Nam in uiris Maſiniſſam regem,poſt LXXXVI.annum generaſſe filium,quem Methymathnum appellauerit,clarum eſt:Catonem Cenſorium octogeſimo exacto,è filia Salonij clientis ſui. Qua de cauſa, aliorum eius liberorum propago,Liciniani ſunt cognominati, hi Saloniani, ex quibus Vticenſis fuit. Nuper etiam L.Voluſio Saturnino in urbis præfectura extincto,notum eſt Cornelia Scipionũ gentis Voluſium Saturninum,qui fuit conſul,genitũ poſt LXII.annum.Et uſq́ ad LXXXV. apud ignobiles uulgaris reperitur generatio.

De menſtruis mulierum. Cap. XV

SOlum aũt animal menſtruale mulier eſt:inde unius utero,quas appellarũt molas.Ea eſt caro informis,inanima,ferri ictum & aciem reſpuẽs.Mouetur,ſiſtitq́ menſes: & ut partus,aliâs letalis,aliâs una ſeneſcens,aliquãdo aluo citatiore excidens.Simile quiddam & uiris in uentre gigniť,quod uocãt ſcirron: ſicut Oppio Capitoni prætorio uiro. Sed nihil facile reperiatur mulierum profluuio magis monſtrificum.Aceſcũt ſuperuentu muſta,ſterileſcunt tactæ fruges,moriunt̃ inſita,exuruntur hortorum germina, & fructus arborũ quibus inſedere,decidunt:ſpeculorum fulgor aſpectu ipſo hebetatur,acies ferri præſtringitur,eboriſq́ nitor,aluei apum emoriuntur:æs etiam ac ferrũ rubigo protinus corripit odorq́ dirus:& in rabiem aguntur guſtato eo canes,atq́ inſanabili ueneno morſus inficitur.Quin & bituminum ſequax alioquin ac lenta natura, in lacu Iudææ (qui uocaťAſphaltites)certo tempore anni ſupernatans,nequit ſibi auelli,ad omnẽ contactum adhærens,præterquam filo quod tale uirus infecerit.Etiam formicis,animali minimo,ineſſe ſenſum eius ferũt:abiiciq́ guſtatas fruges,nec poſtea repeti.Et hoc tale tantumq́ omnibus tricenis diebus malum in muliere exiſtit,& trimeſtri ſpatio largius.Quibuſdam uerò ſæpius menſe:ſicut aliquibus nunq̃,ſed tales non gignũt, quando hæc eſt generãdo homini materia,ſemine è maribus coaguli modo hoc in ſeſe glomerãte, quod deinde tempore ipſo animatur,corporaturq́. Ergo cum grauidis fluxit, inualidi aut nõ uitales partus æduntur,aut ſanioſi,ut autor eſt Nigidius.

Item de ratione partuum. Cap. XVI

IDem,lac fœminæ non corrumpi alenti partũ,ſi ex eodem uiro rurſus conceperit,arbitratur.Incipiente autem hoc ſtatu aut deſinente,cõceptus facillimi traduntur.Fœcunditatis in fœminis prærogatiuam accepimus inunctis medicamine oculis,ſaliuam inficiCæterum æditis primores ſeptimo mẽſe gigni dentes,priusq́ in ſupera ferè parte, haud dubiũ eſt.Septimo eoſdem decidere anno,aliosq́ ſuffici. Quoſdam & cum dentibus naſci,ſicut M.Curium,qui ob id Dentatus cognominatus eſt: & Cn.Papyriũ Carbonem, præclaros uiros.In fœminis ea res inauſpicati fuit exempli regũ temporibus.Cum ita nata eſſet Valeria,exitio ciuitati,in quã delata eſſet, futurũ, reſponſo aruſpicũ uaticinante, Sueſſam Pometiam illa tempeſtate florentiſsimã deportata eſt,ueridico exitu cõſecuto. Quaſdam concreto genitali gigni,infauſto omine,Cornelia Gracchorum mater indicio eſt.Aliqui uice dentiũ continuo oſſe gignũtur: ſicuti Pruſiæ regis Bithyniorum filius,ſuperna parte oris.Dentes aũt tantum inuicti ſunt ignibus,nec cremãtur cum reliquo cor-

pore

pore. Iidem flammis indomiti, cauantur tabe pituitæ. Candorem trahunt quodam medi-
camine. Vſu atterunt, multoq; primum in aliquibus deficiunt. Nec cibo tantū & alimen
tis neceſſarij: quippe uocis ſermonisq; regimē primores tenent, cōcentu quodā excipien
tes ictum linguæ, ſeriēq; ſtructuræ, atq; magnitudine mutilantes molientésue aut hebe
tantes uerba: & cum defluxere, explanationem omnem adimētes. Quin & augurium in
hac eſſe creditur parte. Triceni bini uiris attribuuntur excepta Turdulorū gēte: quibus
plures fuere, longiora promitti uitæ putant ſpatia. Fœminis minor numerus. Quibus in
dextra parte gemini ſuperne, à canibus cognominati, fortunę blandimenta pollicentur,
ſicut in Agrippina Domitij Neronis matre: cōtrà in læua. Hominē prius q; genito den-
10 te cremari, mos gentiū nō eſt. Sed mox plura de hoc, cum membratim hiſtoria decurret.
Riſiſſe eodem die quo genitus eſſet, unum hominē accepimus Zoroaſtren. Eidem cere-
brum ita palpitaſſe, ut impoſitā repelleret manum, futuræ præſagio ſcientiæ. In trimatu
ſuo cuiq; dimidiam eſſe menſurā ſtaturæ certum eſt. In plenū autem cuncto mortalium
generi minorem indies fieri, propemodū obſeruatur: raroſq; patribus proceriores, con
ſumente ubertatē ſeminum exuſtione, in cuius uices nunc uergat æuum. In Creta terræ
motu rupto monte, inuentū eſt corpus ſtans XVI. cubitorum, quod alij Orionis, alij Oti
fuiſſe arbitrantur. Oreſtis corpus oraculi iuſſu refoſſum, VII. cubitorū fuiſſe monumen-
tis creditur. Iam uerò ante annos propè mille, uates ille Homerus nō ceſſauit minora cor
pora mortaliū q; priſca conqueri. Næuij Pollionis amplitudinem annales non tradunt.
20 Sed quia populi concurſu penè interemptus eſſet, prodigij uice habitū. Proceriſsimum
hominē ætas noſtra diuo Claudio principe Gabbarā nomine, ex Arabia aduectum, IX.
pedum & totidem unciarum uidit. Fuere ſub diuo Auguſto ſemipede addito, quorum
corpora eius miraculi gratia, in conditorio Salluſtianorū aſſeruabantur hortorum: Pu-
ſioni & Secundillæ erant nomina. Eodem præſide minimus homo duos pedes & pal-
mum Conopas nomine, in delicijs Iulię neptis eius fuit. Et mulier Andromeda liberta Iu
liæ Auguſtæ. Manium Maximum, & M. Tullium equites Romanos, binûm cubitorū
fuiſſe autor eſt M. Varro, & ipſi uidimus in loculis aſſeruatos. Seſquipedales gigni quoſ
dam longiores, in trimatu implentes uitæ curſum, haud ignotum eſt. Inuenimus in mo-
numentis Salamine Euthimenis filium, in tria cubita triēnio adoleuiſſe, inceſſu tardum,
30 ſenſu hebetem: & iam puberem factum uoce robuſta, abſumptum contractione mem-
brorum ſubita triennio circumacto. Ipſi nos pridem uidimus eadem fermè omnia, præ-
ter pubertatem, in filio Cornelij Taciti equitis Romani Belgicæ Galliæ rationes procu-
rantis. Ectrapelos Græci uocant eos: in Latino non habent nomen.

Inſignia corporum. Cap. XVII

QVod ſit hominum ſpatium à ueſtigio ad uerticem, id eſſe paſsis manibus inter lon-
giſsimos digitos obſeruatū eſt: ſicuti uires dextra parte maiores, quibuſdam æquas
utraq;, aliquibus læua manu præcipuas: nec id unq; in fœminis: mares præſtare pōdere,
& defuncta uiuentibus corpora omniū animaliū, & dormiētia uigilantibus. Virorū ca-
dauera ſupina fluitare, fœminarū prona: uelut pudori defunctarum parcente natura.

40 Exempla uariarum figurarum. Cap. XVIII

COncretis quoſdam oſsibus, ac ſine medullis uiuere accepimus. Signum eorū eſſe,
nec ſitim ſentire, nec ſudorē emittere: quanquam & uoluntate ſcimus ſitim uictam:
equitemq; Romanum Iulium Viatorem è Vocontiorū gente fœderata, in pupillaribus
annis aquæ ſubter cutem fuſæ morbo prohibitum humore à medicis, naturā feciſſe con
ſuetudine, atq; in ſenecta caruiſſe potu. Necnon & alij multa ſibi imperauere.

Diuerſorum morum exempla. Cap. XIX

FErunt Craſſum auū Craſsi in Parthis interempti nunq; riſiſſe, ob id Agelaſtum uo-
catum: ſicuti nec fleſſe multos. Socratem clarum ſapientia eodem ſemper uiſum uul-
tu, nec aut hilari magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliquando in rigorē quendam
50 toruitatemq; naturæ duram & inflexibilem, affectusq; humanos adimit, quales apathes

Græci uocant, multos eius generis experti: quodq; mirum sit, autores maxime sapiẽtiæ, Diogenem Cynicum, Pyrrhonem, Heraclitũ, Timonem, hunc quidem etiam in totius odium generis humani euectum. Sed hæc prauæ naturæ insignia in multis uaria cognoscuntur: ut in Antonia Drusi nunquam expuisse, in Pomponio consulari poeta nũquam ructasse. Quibus natura concreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei uocantur.

De fortitudine & uelocitate. Cap. XX

CORpore uesco, sed eximijs uiribus Tritanum, in gladiatorio ludo Samnitium armatura celebrem, filiumq; eius militem Magni Pompeij, & rectos & transuersos cancellatim toto corpore habuisse neruos, in brachijs etiam manibusq;, autor est Varro in prodigiosa uirium relatione. Atq; etiam hostem ab eo ex prouocatione dimicantem, inermi dextra uno digito superatum, & postremo correptum in castra translatum. A. Iunius Valens meruit in prætorio diui Augusti centurio, uehicula cum culeis onusta donec exinanirentur, sustinere solitus: carpenta apprehensa una manu retinere, obnixus cõtra nitentib. iumentis: & alia mirifica facere, quæ insculpta monumẽto eius spectant. Ideo M. Varro: Rusticellus, inquit, Hercules appellatus, mulũ suum tollebat. Fusius Saluius duo centenaria põdera pedibus, totidem manibus, & ducenaria duo humeris contra scalas ferebat. Nos quoq; uidimus Athanatum nomine, prodigiosæ ostentationis, quingenario thorace plumbeo indutum, cothurnisq; quingentorum pondo calciatum per scenam ingredi. Crotoniatam Milonem athletam, cum constitisset, nemo uestigio educebat: malum tenenti nemo digitum corrigebat. Cucurrisse M C X L. stadia, ab Athenis Lacedæmonem, biduo Philippidem, magnum erat: donec Anistis cursor Lacedæmonius, & Philonides Alexandri Magni, à Sicyone Elin, uno die M C C. stadia cucurrerunt. Nunc quidem in circo quosdã C L X. M. pass. tolerare non ignoramus. Nuperq; Fonteio & Vipsanio C O S S. annos IX. genitum puerum à meridie ad uesperam L X X V. M. p. cucurrisse. Cuius rei admiratio ita demũ solida perueniat, si quis cogitet nocte ac die longissimum iter uehiculis tribus Tiberium Neronem emensum, festinantem ad Drusum fratrem ægrotantem in Germania: in eo fuerunt C C. M. passuum.

De uisu. Cap. XXI

OCulorum acies uel maxime fidem excedẽtia inuenit exempla. In nuce inclusam Iliada Homeri carmen in membrana scriptum tradidit Cicero. Idem fuisse qui peruideret C X X X V. M. pass. Huic & nomen M. Varro reddidit, Strabonem uocatum. Solitum autem Punico bello, à Lilybæo Siciliæ promontorio, exeunte classe Carthaginis portu, etiam numerum nauium dicere. Callicrates ex ebore formicas, & alia tam parua fecit animalia, ut partes earum à cæteris cerni non possent. Myrmecides quidam in eodem genere inclaruit, à quo quadrigam ex eadem materia quam musca integeret alis fabricatam, & nauem, quam apicula pinnis absconderet.

De auditu. Cap. XXII

AVditus unũ exemplum habet mirabile, prelium quo Sybaris deleta est, eo die quo gestum erat, auditũ Olympiæ. Nam Cimbricæ uictoriæ, Castoresq; Romani qui Persicam uictoriam ipso die quo cõtigit, nunciauere, uisus, & numinum fuere præsagia.

Exempla patientiæ. Cap. XXIII

PAtientia corporis, ut est crebra sors calamitatum, innumera documenta peperit. Clarissimũ in fœminis Leænæ meretricis, quæ torta non indicauit Harmodium & Aristogitonem tyrannicidas: in uiris Anaxarchi, qui simili de causa cum torqueretur, præsam dentibus linguam, unamq; spem indicij in tyranni os expuit.

Memoriæ exempla. Cap. XXIIII

MEmoria necessarium maxime uitæ bonũ, cui præcipua fuerit haud facile dictu est, tam multis gloriam eius adeptis. Cyrus rex omnibus in exercitu suo militibus nomina reddidit, L. Scipio populo Romano, Cyneas Pyrrhi regis legatus senatui & equestri ordini Romæ postero die q̃ aduenerat. Mithridates duarum & xx. gentium rex, totidem

tidem linguis iura dixit,pro concione ſingulas ſine interprete affatus.Charmidas quidã in Græcia, quæ quis exegerat uolumina in bibliothecis, legentis modo repræſentauit. Ars poſtremo eius rei facta, & inuenta eſt à Simonide melico,conſummata Metrodoro Scepſio,ut nihil non ijſdem uerbis redderetur auditum.Nec aliud eſt æque fragile in homine,morborum & caſus iniurias atq; etiam metus ſentiens,aliâs particulatim,aliâs uniuerſa. Ictus lapide oblitus eſt literas tantum.Ex prælto tecto lapſus,matris & affinium, propinquorumq; cepit obliuionem . Alius ægrotus, ſeruorum etiam : ſui uerò nominis Meſſala Coruinus orator.itaq; ſæpe deficere tentat ac meditatur uel quieto corpore & ualido.Somno quoq; ſerpente computat,ut inanis mens quærat ubi ſit loci.

Laus C.Iulij Cæſaris. Cap. XXV

ANimi uigore præſtantiſsimũ arbitror C.Cæſarẽ dictatorem. Nec uirtutẽ conſtantiamq; nunc cõmemoro,nec ſublimitatẽ omnium capacẽ, quę cælo continẽtur:ſed propriũ uigorẽ celeritatemq; quodã igne uolucrẽ.Scribere & legere ſimul,dictare & audire ſolitum accepimus.Epiſtolas uerò tantarũ rerum quaternas pariter librarijs dictare:aut ſi nihil aliud ageret,ſeptenas.Idem ſignis collatis quinquagies dimicauit:ſolus M. Marcellum trãſgreſſus,qui undequadragies dimicauerat.Nam prẽter ciuiles uictorias, undecies C.& XCII.M.hominũ occiſa prælijs ab eo,non equidem in gloria poſuerim,tantam etiam coactam humani generis iniuriam : quod ita eſſe confeſſus eſt ipſe,bellorũ ciuilium ſtragem non prodendo.Iuſtius Pompeio Magno tribuatur DCCCXLVI.naues piratis ademiſſe. Cæſari propriũ & peculiare ſit,præter ſupradicta,clementiæ inſigne:quæ uſq; ad pœnitentiam omnes ſuperauit . Idem magnanimitatis perhibuit exemplum, cui comparari non poſsit aliud.Spectacula enim edita effuſasq; opes, aut operum magnificentiam in hac parte enumerare,luxuriæ fauentis eſt.Illa fuit uera & incomparabilis inuicti animi ſublimitas:captis apud Pharſaliam Pompeij Magni ſcrinijs epiſtolarum,iterumq; apud Thapſum Scipionis,concremaſſe ea optima fide,atq; non legiſſe.

Laus Pompeij Magni. Cap. XXVI

VErum ad decus imperij Ro.nõ ſolum ad uiri unius pertinet uictoriã, Pompeij Magni titulos omnes,triumphosq; hoc in loco nũcupari : æquato nõ modo Alexãdri Magni rerũ fulgore,ſed etiã Herculis propè ac Liberi patris. Igiť Sicilia recuperata,unde primũ Syllanus in Reip.cauſa exoriẽs auſpicatus eſt: Africa uerò tota ſubacta, & in ditionẽ redacta,Magnioq; nomine ſpolio inde capto,eques Ro.(id quod antea nemo)curru triũphali reuectus eſt:& ſtatim ad ſolis occaſum trãſgreſſus,excitatis in Pyrenæo trophæis,oppida DCCCLXXVI.ab alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris in ditionẽ redacta uictoriæ ſuæ aſſcripſit,& maiore animo Sertoriũ tacuit:belloq; ciuili(quod omnia externa cõciebat)extincto,iterũ triũphales currus eques Ro.induxit,toties imperator anteq; miles.Poſtea ad tota maria & deinde ſolis ortus miſſus , hos retulit patriæ titulos, more ſacris certaminibus uincentiũ.Neq; enim ipſi coronanť,ſed patrias ſuas coronãt.Hos ergo honores urbi tribuit in delubro Mineruæ,quod ex manubijs dicabat. Cn.Põpeius Magnus Imp.bello XXX.annorũ confecto,fuſis,fugatis,occiſis,in deditionem acceptis hominũ uicies ſemel centenis LXXXIII.M.depreſsis aut captis nauibus DCCCXLVI.oppidis,caſtellis M.D.XXXVIII.in fidem receptis:terris à Mæotis lacu ad rubrum mare ſubactis,uotum merito Mineruæ.Hoc eſt breuiariũ eius ab oriẽte. Triumphi uerò quem duxit ad tertium Calend.Octobres M.Meſſala,M.Piſone c o s s. præfatio hæc fuit: Cum oram maritimam à prædonibus liberaſſet,& imperium maris populo Romano reſtituiſſet,ex Aſia,Ponto,Armenia,Paphlagonia,Cappadocia,Cilicia,Syria,Scythis, Iudęis, Albanis,Iberia,inſula Creta,Baſternis,& ſuper hæc de regibus Mithridate atq; Tigrane triumphauit.Summa ſummarũ in illo gloria fuit(ut ipſe in concione dixit)cum de rebus ſuis differeret)Aſiam ultimã prouinciarum accepiſſe,eandemq; mediam patriæ reddidiſſe.Siquis è contrario ſimili modo uelit percenſere Cæſaris res,qui maior illo apparuit,totum profecto terrarum orbem enumeret:quod infinitum eſſe conueniet.

Laus Catonis primi. Cap. XXVII

CÆteris uirtutum generibus uarie & multi fuere præſtantes. Cato primus Porciæ gentis, tres ſummas in homine res præſtitiſſe exiſtimatus eſt, optimus orator, optimus imperator, optimus ſenator: quæ mihi omnia, etiamſi non prius, attamen clarius fulſiſſe in Scipione Æmiliano uidentur: dempto præterea plurimorum odio, quo Cato laborauit. Itaq; ſit proprium Catonis, quater et quadragies cauſam dixiſſe; nec quenquam ſæpius poſtulatum, & ſemper abſolutum.

Item de fortitudine. Cap. XXVIII

FOrtitudo in quo maxime extiterit, immenſæ quæſtionis eſt, utiq; ſi recipiatur poetica fabuloſitas. Q. Ennius T. Cæcilium Teucrum, fratremq; eius præcipue miratus, propter eos ſextum adiecit Annalem. L. Siccius Dentatus, qui tribunus plebei fuit, Sp. Tarpeio, A. Æternio conſulibus, haud multo poſt exactos reges, uel numeroſiſsima ſuffragia habet, centies uicies præliatus, octies ex prouocatione uictor, quadragintaquinq; cicatricibus aduerſo corpore inſignis, nulla in tergo. Item ſpolia cepit triginta quatuor, donatus haſtis puris duodeuiginti, phaleris uigintiquinq;, torquibus tribus & LXXX. armillis CLX. coronis XXVI. ciuicis XIIII. aureis VIII. muralibus tribus, obſidionali una, fiſco æris, X. captiuis & XX. ſimul bubus, Imperatores nouẽ, ipſius maxime opera triumphantes ſecutus: præterea (quod optimum in operibus eius reor) uno ex ducibus T. Romulio ex conſulatu ad populum conuicto male acti imperij rei militaris. Haud minora forent Manlij Capitolini decora, ni perdidiſſet illa exitu uitæ. Ante decimum ſeptimum annum bina ceperat ſpolia. Primus omnium eques coronam muralem acceperat, ſex ciuicas, triginta ſeptem dona, triginta tres cicatrices aduerſo corpore exceperat: P. Seruilium magiſtrum equitum ſeruauerat, ipſe uulneratus humerum ac femur. Super omnia, Capitolium ſummamq; rem in eo ſolus à Gallis ſeruauerat, ſi nõ regno ſuo ſeruaſſet. Verum ſunt in his quidem uirtutis opera magna, ſed maiora fortunæ. M. Sergio, ut quidẽ arbitror, nemo quenquam hominum iure prætulerit: licet pronepos Catilina gratiam nomini deroget. Secundo ſtipendio dexteram manum perdidit: ſtipendijs duobus ter & uicies uulneratus eſt: ob id neutra manu, neutro pede ſatis utilis: uno tantum ſeruo, plurimis poſtea ſtipendijs debilis miles. Bis ab Annibale captus (necq; enim cum quolibet hoſte res fuit) bis uinculorum eius profugus, uiginti menſibus nullo non die in catenis aut compedibus cuſtoditus. Siniſtra manu ſola quater pugnauit, duobus equis inſidente eo ſuffoſsis. Dexteram ſibi ferream fecit, eaq; religata præliatus, Cremonam obſidione exemit, Placentiam tutatus eſt: duodena caſtra hoſtium in Gallia cepit: quę omnia ex oratione eius apparẽt, habita cum in prætura ſacris arceretẽ à collegis ut debilis. Quos hic coronarum aceruos conſtructurus hoſte mutato? Etenim plurimum refert, in quæ cuiuſq; uirtus tempora inciderit. Quas Trebia Ticinusq; aut Traſymenus ciuicas dedêre? Quæ Cannis corona merita? unde fugiſſe, uirtutis ſummum opus fuit. Cæteri profecto uictores hominum fuere, Sergius uicit etiam fortunam.

De ingenijs ſiue laudibus quorundam ab ingenijs. Cap. XXIX

INgeniorum gloriæ quis poſsit agere delectũ, per tot diſciplinarum genera, & tantam rerũ operumq; uarietatẽ? niſi forte Homero uate Græco, nullum felicius extitiſſe conuenit, ſiue operis fortuna, ſiue materia æſtimetur. Itaq; Alexander Magnus (etenim inſignibus iudicijs optime citraq; inuidiam tam ſuperba cenſura perageret) inter ſpolia Darij Perſarum regis unguentorũ ſcrinio capto, quod erat auro gẽmisq; ac margaritis precioſum, uarios eius uſus amicis demõſtrantibus (quando tędebat unguenti bellatorẽ & militia ſordidum) imò Hercule, inquit, librorũ Homeri cuſtodiæ detur: ut precioſiſsimum humani animi opus, cẽq; maxime diuiti opere ſeruaret. Idem Pindari uatis familiæ penatibusq; iuſsit parci, cum Thebas caperet. Ariſtotelis philoſophi patriam cõdidit: tantæq; rerum claritati, tam benignũ teſtimoniũ miſcuit. Archilochi poetæ interfectores Apollo arguit Delphis. Sophoclẽ tragici cothurni principem defunctum ſepeliri Liber pater

iuſsit

iuſsit,obſidentibus mœnia Lacedæmoniis:Lyſandro eorũ rege in quiete ſæpius admonito,ut pateretur humari delicias ſuas. Requiſiuit rex quis ſupremũ diẽ Athenis obiiſſet:nec difficulter ex iis quem deus ſignificaſſet,intellexit:pacemq; funeri dedit.

De Platone,Ennio,Virgilio,M.Varrone,& M.Cicerone. Cap. xxx

PLatoni ſapientiæ antiſtiti Dionyſius tyrannus,aliâs ſæuitiæ ſuperbiæq; natus, uitta tam nauem miſit obuiam:ipſe quadrigis albis egredientem in littore excepit. Viginti talentis unam orationẽ Iſocrates uendidit.Æſchines Athenienſis ſummus orator,cum accuſationem qua fuerat uſus,Rhodi legiſſet,legit & defenſionẽ Demoſthenis, ob quã in illud depulſus fuerat exilium:mirantibusq;,tum magis fuiſſe miraturos dixit,ſi ipſum orantem audiuiſſent:in calamitate teſtis ingens factus inimici. Thucydidem imperatorẽ Athenienſes in exilium egere,rerum conditorem reuocauere,eloquentiam mirati,cuius uirtutem damnauerant. Magnum & Menandro in comico ſocco teſtimonium regum Ægypti & Macedoniæ contigit,claſſe & per legatos petito:maius ex ipſo, regiæ fortunæ prælata literarum conſcientia.Perhibuere & Romani proceres etiam exteris teſtimonia.Cn.Pompeius confecto Mithridatico bello, intraturus Poſidonii ſapientiæ profeſſione clari domum,fores percuti de more à lictore uetuit:& faſces lictorios ianuæ ſubmiſit is,cui ſe oriens occidensq; ſubmiſerat. Cato Cenſorius, in illa nobili trium ſapientiæ procerum ab Athenis legatione,audito Carneade,quamprimum legatos eos cenſuit dimittendos: quoniam illo uiro argumentante, quid ueri eſſet haud facile diſcerni poſſet. Quanta morum commutatio? Ille ſemper alioquin uniuerſos ex Italia pellendos cenſuit Græcos:at pronepos eius Vticenſis Cato,unum ex tribunatu militum philoſophum,alterum ex Cypria legatione deportauit.Eandemq; linguam ex duobus Catonibus, in illo abieciſſe,in hoc importaſſe,memorabile eſt. Sed & noſtrorum gloriam percẽſeamus. Prior Africanus Q.Ennii ſtatuã ſepulchro ſuo imponi iuſsit:clarumq; illud nomen,imò uerò ſpolium ex tertia orbis parte raptum,in cinere ſupremo cum poetæ titulo legi. Diuus Auguſtus carmina Virgilii cremari contra teſtamenti eius uerecundiam uetuit: maiusq; ita uati teſtimonium contigit, quàm ſi ipſe ſua carmina probauiſſet. M. Varronis in bibliotheca,quæ prima in orbe ab Aſinio Pollione ex manubiis publicata Romę eſt, unius uiuentis poſita imago eſt:haud minore(ut equidem reor)gloria,principe oratore & ciue,ex illa ingeniorum quæ tunc fuit,multitudine,uni hanc coronam dante, q; cum eidem Magnus Pompeius piratico ex bello naualem dedit. Innumerabilia deinde ſunt exempla Romana,ſi perſequi libeat: cum plures una gens in quocunq; genere eximios tulerit, q; cæteræ terræ.Sed quo te M. Tulli piaculo taceam? quóue maxime excellẽtem inſigni prædicem? quo potius quàm uniuerſi populi illius gentis ampliſsimi teſtimonio, è tota uita tua conſulatus tantum operibus electis? Te dicente,legem agrariam, hoc eſt, alimenta ſua,abdicauerunt tribus:te ſuadente,Roſcio theatralis autori legis ignouerũt, notataq; ſe diſcrimine ſedis æquo animo tulerunt:te orante,proſcriptorum liberos honores petere puduit:tuum Catilina fugit ingenium:tu M.Antonium proſcripſiſti. Salue primus omnium parens patriæ appellate,primus in toga triumphum, linguaq; laurea merite,& facundiæ Latiarumq; literarum parens: atque(ut dictator Cæſar hoſtis quondam tuus de te ſcripſit) omnium triumphorum lauream adepte maiorem, quanto plus eſt,ingenii Romani terminos in tantum promouiſſe,quàm imperij.

De morum maieſtate. Cap. xxxi

RElíquis animi bonis præſtitere cæteros mortales ſapiẽtia,ob id Cati, Corculi, apud Romanos cognominati. Apud Græcos Socrates, oraculo Apollinis Pythii prælatus cunctis.

De autoritate. Cap. xxxii

RVrſus mortales oraculorum ſocietatẽ dedere Chiloni Lacedæmonio,tria præcepta eius Delphis conſecrando aureis literis,quæ ſunt hæc:Noſſe ſe quemq;: & Nihil nimium cupere:Comitemq; æris alieni atq; litis,eſſe miſeriam. Quin & funus eius,cum uictore filio Olympiæ expiraſſet gaudio,tota Græcia proſecuta eſt.

De diuinitate. Cap. XXXIII

DIuinitas,& quædã cælitũ ſocietas nobiliſsima,ex fœminis in Sibylla fuit: ex uiris in Melãpode apud Græcos,apud Ro.in Marcio. De Naſica. Cap.XXXIIII

VIr optimus ſemel à condito æuo iudicatus eſt Scipio Naſica, à iurato ſenatu. Idem in toga candida bis repulſa notatus à populo.In ſumma,eĩ in patria mori nõ licuit: non Hercule magis,q̃ extra uincula illi ſapientiſsimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia. Cap. XXXV

PVdiciſsima fœmina ſemel matronarũ ſententia iudicata eſt Sulpitia Paterculi filia, uxor Fuluĩ Flacci:electa ex centũ præcipuis, quæ ſimulacrũ Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret.Iterum religionis experimento Claudia, inducta Romam deũm matre.

De pietate. Cap. XXXVI

PIetatis infinita quidem exempla toto orbe extitere,ſed Romæ unum, cui comparari cuncta non queant.Humilis in plebe,& ideo ignobilis puerpera ſupplicĩ cauſa carcere incluſa matre,cum impetraſſet aditum,à ianitore ſemper excuſſa ne quid inferret cibi,deprehenſa eſt uberibus ſuis alens eam.quo miraculo,matris ſalus donata pietati eſt, ambæq̃ perpetuis alimentis,& locus ille eidem conſecratus deæ, C.Quintio,M.Acilio coss.templo pietatis extructo in illius carceris ſede,ubi nunc Marcelli theatrũ eſt. Gracchorum pater anguibus prehenſis in domo,cum reſponderet,ipſum uicturũ alterius ſexus interempto:imò uerò,inquit,meum necate:Cornelia enim iuuenis eſt,& parere adhuc poteſt.Hoc erat uxori parcere,& reip.conſulere. Idq̃ mox conſecutũ eſt. M Lepidus Apuleiæ uxoris charitate poſt repudium obĩit. P.Rutilius morbo leui impeditus, nunciata fratris repulſa in conſulatus petitione,ilico expirauit.P.Catienus Philotimus, patronum adeò dilexit,ut hæres omnibus bonis inſtitutus,in rogum eius ſe iaceret.

De artiũ plurimarũ excellẽtia,aſtrologia,grãmatica,geometria. Cap. XXXVII

VAriarum artium ſcientia innumerabiles enituere, quos tamẽ attingi par ſit, florem hominum libantibus: Aſtrologia Beroſus,cui ob diuinas prædictiones Athenienſes publice in gymnaſio ſtatuam inaurata lingua ſtatuêre. Grãmatica Apollodorus, cui Amphictyones Græciæ honorem habuere.Hippocrates medicina: qui uenientem ab Illyrĩs peſtilentiam prædixit, & diſcipulos ad auxiliandum circa urbes dimiſit, quod ob meritum honorẽs illi,quos Herculi,decreuit Græcia. Eandem ſcientiam in Cleombroto Ceo Ptolemæus rex Megalenſibus ſacris donauit centum talentis,ſeruato Antiocho rege.Magna & Critobulo fama eſt,extracta Philippi regis oculo ſagitta, & citra deformitatem oris curata orbitate luminis.Summa autem Aſclepiadi Pruſienſi,condita noua ſecta,ſpretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis, reperta ratione qua uinum ægris medetur,relato è funere homine & ſeruato:ſed maxime ſponſione facta cum fortuna,ne medicus crederetur, ſi unquam inualidus ullo modo fuiſſet ipſe: & uictor ſuprema in ſenecta lapſu ſcalarum exanimatus eſt. Grande & Archimedi geometricæ ac machinalis ſcientiæ teſtimonium M.Marcelli contigit,interdicto, cum Syracuſæ caperentur,ne uiolaretur unus,niſi fefelliſſet imperium militaris imprudentia. Laudatus eſt & Cherſiphron Gnoſius æde Epheſiæ Dianæ admirabiliter fabricata:Philon,Athenis armamentario mille nauium:Cteſibius,pneumatica ratione & hydraulicis organis repertis:Dinocrates,metatus Alexandro condente in Ægypto Alexandriam.Idem hic imperator edixit,ne quis ipſum alius quàm Apelles pingeret, quàm Pyrgoteles ſculperet, q̃ Lyſippus ex ære duceret:quæ artes pluribus inclaruere exemplis.

Item mira opera artificis. Cap. XXXVIII

ARiſtidis Thebani pictoris unam tabulam,centum talentis rex Attalus licitatus eſt. Octoginta emit duas Cæſar dictator,Medeam & Aiacem Timomachi, in templo Veneris genitricis dicaturus. Candaules rex Bularchi picturam Magnetum exitĩ mediocris ſpatĩ pari rependit auro.Rhodum nõ incendit rex Demetrius,Expugnator cognominatus,ne tabulam Protogenis cremaret,à parte ea muri locatam.Praxiteles mar-

more

more nobilitatus est, Gnidiaq; Venere, præcipue uæsano amore cuiusdam iuuenis insigni: & Nicomedis æstimatione regis, grandi Gnidiorum ære alieno permutare eam conati. Phidiæ Iupiter Olympius quotidie testimonium perhibet, Mentori Capitolinus & Diana Ephesia, quibus fuere consecrata artis eius uasa.

De seruitijs. Cap. XXXIX

PRetium hominis in seruitio geniti maximum ad hanc diem (quod equidem comperim) fuit grãmaticæ artis Daphnidis, Cn. Pisaurensi uendente, & M. Scauro principe ciuitatis IIIMDCC. sestertijs licente. Excessere hoc in nostro æuo nec modice histriones, sed libertatem suam mercati. Quippe cum iam apud maiores Roscius histrio H—S quingenta annua meritasse prodatur: nisi si quis in hoc loco desiderat Armeniaci belli, paulo ante propter Tyridatem gesti, dispensatorem, quem Nero H—S CXX. M. manumisit. Sed hoc pretium belli non hominis fuit, tam hercule, quàm libidinis non formæ Pæzontem è spadonibus Seiani III. M. D. mercante Sutorio Prisco. Quam quidem iniuriam lucrifecit ille mercatus in luctu ciuitatis, quoniam arguere nulli uacabat.

De præstantia gentium. Cap. XL

GEntium in toto orbe præstantissima una omni uirtute haud dubie Romana extitit. Felicitas cui præcipua fuerit homini nõ est humani iudicij: cum prosperitatẽ ipsam alius alio modo, & suopte ingenio quisq; terminet. Si uerum facere iudiciũ uolumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abũde igitur atq; indulgenter fortuna decidit cum eo, qui iure dici non infelix potest. Quippe ut alia non sint, certe ne lassescat fortuna metus est: quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid, quod nemo mortalium omnibus horis sapit? utinamq; falsum hoc, & non à uate dictum quamplurimi iudicẽt. Vana mortalitas, & ad circumscribendũ seipsam ingeniosa, cõputat more Thraciæ gẽtis: quæ calculos colore distinctos, pro experimẽto cuiusq; diei in urnam condit, ac supremo die separatos dinumerat, atq; ita de quoq; pronũciat. Quid, quod iste calculi candore illo laudatus dies, originem mali habuit? Quàm multos accepta afflixere imperia? quàm multos bona perdidere, & ultimis merssere supplicijs? Ista nimirum bona, si cui inter illa, hora in gaudio fuit. Ita profecto est, alius de alio iudicat dies, & tamen supremus de omnibus: ideoq; nullis credendum est. Quid? quod bona malis paria non sunt, etiam pari numero, nec lætitia ullo minimo mœrore pensanda. Heu uana & imprudens diligẽtia: numerus dierum comparatur, ubi quæritur pondus.

De felicitate summa. Cap. XLI

VNa fœminarum in omni æuo Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis uxor, regis mater fuit. Vna Pherenice, quæ filia, soror, mater Olympionicarum: Vna familia Curionum, in qua tres continua serie oratores extiterunt: Vna Fabiorum, in qua tres continui principes senatus, M. Fabius Ambustus, Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.

Varia exempla fortunæ. Cap. XLII

CÆtera exempla fortunæ uariãtis innumera sunt. Etenim quæ fecit magna gaudia, nisi ex malis? aut quæ mala immensa, nisi ex ingentibus gaudijs?

De bis proscripto, L. Sylla. Q. Metello. Cap. XLIII

SEruauit proscriptum à Sylla M. Fidustium senatorem, annis xxxvi. sed iterum proscriptus. Superstes Syllę uixit, sed usq; ad Antoniũ: constatq; nulla alia de causa ab eo proscriptum, quàm quia proscriptus fuisset. Triumphare P. Ventidium de Parthis uoluit quidem solum, sed eundẽ in triumpho Asculano Cn. Pompeij Strabonis duxit puerum: quanquam Massurius autor est, bis in triumpho ductum: Cicero, mulionẽ castrensem suffarraneũ fuisse: plurimi, iuuentam inopem in caliga militari toleraſſe. Fuit & Balbus Cornelius maior consul, sed accusatus, atq; de iure uirgarũ in eum iudicum in consilium missus, primus externorũ, atq; etiam in oceano genitorum usus illo honore, quem maiores Latio quoq; negauerũt. Est & L. Fuluius inter insignia exempla, Tusculanorũ

rebellan

rebellantium consul: eodemq; honore, cum transisset, exornatus confestim à populo Romano: qui solus eodem anno quo fuerat hostis, Romæ triumphauit ex ijs quorum consul fuerat. Vnus hominum ad hoc æui, felicis sibi cognomen asseruit L. Sylla, ciuili nempe sanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatus. Et quibus felicitatis inductus argumentis? quòd proscribere tot milia ciuium ac trucidare potuisset. O praua interpretatio, & futuro tempore infelix. Non melioris sortis tunc fuere pereuntes, quorum miseremur hodie, cum Syllam nemo non oderit? Age, nõ exitus uitæ eius omnium proscriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente seipso corpore, & supplicia sibi gignente? Quod ut dissimulauerit, & supremo somnio eius (cui immortuus quodammodo est) credamus, ab uno illo inuidia gloriam uictam: hoc tamen nempe felicitati suæ defuisse confessus est, quòd Capitolium non dedicauisset. Q. Metellus in ea oratione quam habuit supremis laudibus patris sui L. Metelli, pontificis, bis consulis, dictatoris, magistri equitum, quindecimuiri agris dandis, qui primus elephantos primo Punico bello duxit in triumpho, scriptum reliquit: decem maximas res optimasq;, in quibus quærendis sapientes ætatem exigerent, consummasse eum. Voluisse enim primarium bellatorem esse, optimum oratorem, fortissimum imperatorem, auspicio suo maximas res geri, maximo honore uti, summa sapientia esse, summũ senatorem haberi, pecuniam magnam bono modo inuenire, multos liberos relinquere, & clarissimum in ciuitate esse. Hæc contigisse ei, nec ulli alij post Romam conditam, longũ est refellere & superuacuum, abunde uno casu refutãte. Siquidem is Metellus orbam luminibus exegit senectã, amissis incendio cum Palladium raperet ex æde Vestæ, memorabili causa, sed euentu misero. Quo fit ut infelix quidem dici non debeat, felix tamen non possit. Tribuit ei populus Romanus quod nunquam ulli alij ab condito æuo, ut quoties in senatum iret, curru ueheretur ad curiam: Magnum & sublime, sed pro oculis datum.

De altero Metello. Cap. XLIIII

HVius quoque Q. Metelli, qui illa de patre dixerat, filius, inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur. Nam præter honores amplissimos, cognomenq; è Macedonia, quatuor filijs illatus rogo, uno prætorio, tribus consularibus, duobus triumphalibus, uno censorio: quæ singula quoque paucis contigere: in ipso tamen flore dignationis suæ ab Catinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, tribuno plebis, quem è senatu censor eiecerat, reuertens è campo meridiano tempore, uacuo foro & Capitolio, ad Tarpeium raptus ut præcipitaretur, cõuolante quidem tam numerosa illa cohorte, quæ patrem eum appellabat, sed (ut necesse erat in subito) tarde & tanquam in exequias, cum resistendi sacroq; sanctum repellendi ius non esset, uirtutis suæ opera & censuræ perituras ægre tribuno qui intercederet reperto, à limine ipso mortis reuocatus: alieno beneficio postea uixit, bonis inde etiam consecratis à damnatu suo: tanquam parum esset, fauci um certe intortarum, expressisq; per aures sanguinis pœnam exactam esse. Equidem et Africani sequentis inimicum fuisse inter calamitates duxerim, ipso teste Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filij, celebrate exequias, nunquam ciuis maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iam Balearicis & Creticis & Diadematis, iam Macedonicus ipse. Verum ut illa sola iniuria æstimetur, quis hunc iure felicem dixerit, periclitatum ad libidinem inimici, nec Africani saltem, perire? quos hostes uicisse tanti fuit? aut quos non honores currusq; illa sua uiolentia fortuna retroegit, per mediam urbem censore tracto, (etenim sola hęc moriendi ratio fuerat) tracto in Capitolium illud, in quod triumphans ipse de eorum exuuijs, nec captiuos quidem sic traxerat. Maius hoc scelus felicitate consecuta factũ est, periclitato Macedonico uel funus tantum ac tale perdere, in quo à triumphalibus liberis portaretur in rogum, uelut exequijs quoq; triumphans. Nulla est profecto solida felicitas, quam contumelia ulla uitæ rumpit, nedum tanta. Quod superest, nescio morum gloriæ an indignationis dolori accedat, inter tot Metellos tam sceleratã Catinij audaciam semper fuisse inultam.

De diuo

De diuo Augusto. Cap. XLV

IN diuo quoq; Augusto, quem uniuersa mortalitas in hac censura nuncupat, si diligenter æstimentur cuncta, magna sortis humanæ reperiantur uolumina. Repulsa in magistrio equitum apud auunculum, & contra petitionem eius prælatus Lepidus: proscriptionis inuidia, collegium in triumuiratu pessimorum ciuium, nec æqua saltem portione, sed prægraui Antonio: Philippensi prælio morbus, fuga, & triduo in palude ægroti, & (ut fatentur Agrippa & Mœcenas) aqua subter cutem fusa turgidi latebra: naufragia Sicula, & alia ibi quoq; in spelunca occultatio. Iam in nauali fuga urgente hostium manu preces Proculeio mortis admotæ: cura Perusinæ contentionis: solicitudo martis Actiaci: Pannonici belli ruina è turri: tot seditiones militum, tot ancipites morbi corporis: suspecta Marcelli uota, pudenda Agrippæ ablegatio, toties petita insidijs uita, incusatæ liberorum mortes, luctusq; non tantum orbitate tristes: adulterium filiæ, & consilia parricidæ palàm facta: contumelioſus priuigni Neronis secessus: aliud neptis adulterium: iuncta deinde tot mala: inopia stipendij, rebellio Illyrici, seruitiorum delectus, iuuentutis penuria: pestilentia urbis, fames sitisq; Italiæ, destinatio expirandi, & quatridui inedia maior pars mortis in corpus recepta: iuxta hæc Variana clades, & maiestatis eius fœda suggillatio, abdicatio Posthumi Agrippæ post adoptionem, desiderium post relegationem: inde suspicio in Fabium, arcanorumq; proditionem: hinc uxoris & Tiberij cogitationes suprema eius cura. In summa, deus ille, cælumq; nescio adeptus magis an meritus, hærede hostis sui filio excesit.

Quos beatissimos dij iudicauerunt. Cap. XLVI

SVbeunt in hac reputatione Delphica oracula, uelut ad castigandum hominum uanitatem à deo emissa. Duo sunt hæc: Phedium felicissimum, qui pro patria proxime occubuisset. Iterum à Gyge rege tunc amplissimo terrarum consultum, Aglaum Psophidium esse feliciorem. Senior hic in angustissimo Arcadiæ angulo paruum, sed annuis uictibus large sufficiens, prædium colebat, nunquam ex eo egressus: atq; (ut è uitæ genere manifestum est) minima cupidine minimum in uita mali expertus.

Quem uiuentem ut deum coli iusserunt. Cap. XLVII

CONsecratus est uiuus sentiensq; oraculi eiusdem iussu, & Iouis deorum summi astipulatu, Euthymus pycta, semper Olympiæ uictor, & semel uictus. Patria ei Locri in Italia: ibi imaginem eius & Olympiæ alterã eadem die tactam fulmine, Callimachum ut nihil aliud miratum uideo, deumq; iussisse sacrificari: quod & uiuo factitatum & mortuo: nihilq; adeò mirum aliud, quàm hoc placuisse dijs.

De spatijs uitæ longissimis. Cap. XLVIII

DE spatio atq; longinquitate uitæ hominum, non locorum modò situs, uerùm exempla, ac sua cuiq; sors nascendi incertum fecere. Hesiodus, qui primus aliqua de hoc prodidit, fabulosè (ut reor) multa de hominũ æuo referens, cornici nouem nostras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis, id triplicatum coruis. Et reliqua fabulosius in phœnice ac nymphis. Anacreon poeta Arganthonio Tartessiorũ regi cl. tribuit annos, Cyniræ Cypriorũ x. annis amplius, Ægimio cc. Theopompus Epimenidi Gnosio clvij. Hellanicus quosdam in Ætolia Epiorum gentis cc. explere. Cui astipulatur Damastes, memorans Pictoreum ex ijs præcipuum corpore uiribusq;, etiam ccc. uixisse. Ephorus Arcadum reges ccc. annis. Alexander Cornelius, Dandonem quendam in Illyrico D. uixisse. Xenophon in Periplo, maritimorum regem dc. atq; ut parce mentitus, filiũ eius dccc. quæ omnia insciti a temporum acciderunt. Annum enim alij æstate unum determinabant, & alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni trimestres fuere: quidã lunæ senio, ut Ægyptij: itaq; apud eos aliqui & singula milia annorum uixisse produnt. Sed ut ad confessa transeamus, Arganthoniũ Gaditanũ lxxx. annis regnasse propè certum est: putant quadragesimo cœpisse. Masiniſſam lx. annis regnasse indubitatum est: Gorgiam Siculum cviij. uixisse. Q. Fabius Maximus lxij. annis augur

fuit

fuit. M. Perpenna, & nuper L. Volusius Saturninus, omnium quos in consulatu sententiam rogauerant, superstites fuere. Perpenna septem reliquit ex ijs quos censor legerat, uixit annos nonagintaocto. Qua in re & illud annotare succurrit, unum omnino quinquennium fuisse, quo senator nullus moreretur: cum Flaccus & Albinus censores lustrum condidere usq; ad proximos censores, ab anno urbis quingentesimo septuagesimonono. M. Valerius Coruinus centum annos impleuit: cuius inter primum & sextum consulatum, quadragintasex anni interfuere. Idem sella curuli semel ac uicies sedit, quoties nemo alius. Æquauit eius uitæ spatium Metellus pontifex. Et ex fœminis Liuia Rutilij nonagintaseptem annos excesit. Statilia Claudio principe ex nobili domo nonagintanouem, Terentia Ciceronis CIII. Clodia Ofilij CXV. hæc quidem etiam enixa quindecies. Luceia mima centum annis in scena pronunciauit. Galeria Copiola Emboliaria reducta est in scenam, Cn. Pompeio, Q. Sulpitio COSS. ludis pro salute diui Augusti uotiuis, annum centesimumquartum agens: quę producta fuerat tyrocinio à M. Pomponio ædili plebis, C. Mario, Cn. Carbone consulibus, ante annos nonagintaunum: & à Magno Pompeto magni theatri dedicatione, anus pro miraculo reducta. Samullam quoq; centum decem annis uixisse, autor est Asconius Pedianus. Minus miror Stephanionem (qui primus togatus saltare instituit) utriscq; secularibus ludis saltasse, & diui Augusti, & quos Claudius Cæsar consulatu suo quarto fecit, quando sexagintatres non amplius anni interfuere, quanquam & postea diu uixit. In Tmoli montis cacumine, quod uocant Tempsin, CL. annis uiuere, Mutianus autor est. Totidem annos censum Claudij Cæsaris censura T. Fulloniũ Bononiensem: idq; collatis censibus quos ante detulerat, uitæq; argumentis (etenim id curæ principi erat) uerum apparuit.

De uarietate nascendi. Cap. XLIX

POscere uidetur locus ipse sideralis scientiæ sentẽtiam. Epigenes CXXij. annos impleri negauit posse: Berosus excedi CXVij. Durat & ea ratio quam Petosiris ac Necepsos tradiderunt, & tetartemorion appellant, à trium signorum portione, qua posse in Italiæ tractu CXXVI. annos uitæ contingere apparet. Negauere illi quenquã XC. partium exortiuam mensuram (quod anaphoras uocant) transgredi, & has ipsas incidi occursu malefi corum siderum, aut etiam radijs eorum solisq;. Rursus Æsculapij secta, quæ stata uitę spatia à stellis accipi dicit, sed quantum plurimum tribuat, incertum est. Rara autem esse dicunt longiora tempora, quandoquidem momentis horarum insignibus lunæ dierúmue septem atq; IX. (quæ nocte ac die obseruantur) ingens turba nascatur, scansili annorum lege occidua, quam climacteras appellant, nõ ferè ita genitis LIIII. annum excedentibus. Primum ergo artis ipsius inconstantia declarat, quàm incerta res sit. Accedunt experimenta & exempla recentissimi census, quem intra quadriennium imperatores Cæsares Vespasiani, pater filiusq; censores egerunt. Nec sunt omnia uasaria excutienda: mediæ tantum partis, inter Apenninũ Paduma;q;, ponemus exẽpla. Centũ uiginti annos Parmę tres ædidere, Brixelli unus. CXXV, Parmæ duo. CXXX, Placentiæ unus. CXXXI, Fauentiæ una mulier. CXXXII, Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini uerò M. Aponius C & L, Tertulla, CXXXVII. Circa Placẽtiam in collibus oppidum est Velleiacium, in quo CX annos sex detulere, quatuor centenos uicenos, unus CXL. M. Mutius M. filius, Galerius Felix. Ac ne pluribus moremur in re confessa, in regione Italiæ octaua centenum annorum censi sunt homines quinquagintaquatuor, centenum denum homines quinquagintaseptem, centenum uicenumquinum homines duo, centenum tricenum homines quatuor, centenum tricenum quinum aut septenum totidem, centenum quadragenum homines tres. Alia mortalitatis inconstantia: Homerus eadem nocte natos Hectorem & Polydamanta tradit, tam diuersæ sortis uiros. C. Mario, Cn. Carbone III. COSS. ad v. Calend. Iunias, M. Cæcilius Rufus & C. Licinius Caluus eadem die geniti sunt, oratores quidem ambo, sed tam dispari euẽtu. Hoc etiã ijsdem horis nascentibus in toto mundo quotidie euenit, pariterq; domini ac serui gignuntur, reges & inopes.

In morbis

In morbis uaria exempla. Cap. L

PVblius Cornelius Rufinus, qui consul cum M. Curio fuit, dormiens oculorum uisum amisit, cũ id sibi accidere somniaret. E diuerso Iason Pheræus deploratus à medicis uomicę morbo, cum mortem in acie quæreret, uulnerato pectore medicinam inuenit ex hoste. Q. Fabius Maximus consul apud flumen Isaram prælio cõmisso aduersus Allobrogum Aruernorumq; gentes, ad vi. idus Augustas cxxx. M. perduellium cæsis, febri quartana liberatus est in acie. Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, quicquid datur nobis: malignum uero & breue etiam in ijs, quibus largissime cõtingit, uniuersum utiq; æui tempus intuentibus. Quid, quod æstimatione nocturnæ quietis, dimidio quisq; spatio uitæ suæ uiuit? pars æqua morti similis exigit, aut pœnæ, nisi contingit quies. Nec reputantur infantiæ anni qui sensu carent, non senectæ in pœnam uiuacis. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata morte, ut nullum frequentius sit uotũ. Natura uero nihil hominibus breuitate uitæ præstitit melius. Hebescunt sensus, membra torpent, præmoritur uisus, auditus, incessus, dentes etiã ac ciborum instrumenta, & tamen uitę hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id solitarium reperitur exemplum, Xenophilum musicum centum & quinq; annis uixisse sine ullo corporis incõmodo. At Hercule reliquis omnibus per singulas membrorum partes, qualiter nullis alijs animalibus, certis pestifer calor remeat horis aut rigor, neq; horis modo, sed & diebus noctibusq; trinis quadrinis ue, etiã anno toto: Atq; etiã morbus est aliquis, per sapientiam mori. Morbis enim quoq; quasdam leges natura posuit. Quadrini circuitus febrem, nunquã bruma, nunquã hybernis mensibus incipere: quosdam post sexagesimum uitæ spatium non accidere, alios pubertate deponi, à fœminis præcipue. Senes minime sentire pestilentiam. Namq; & uniuersis gentibus ingruũt morbi, & generatim modo seruitijs, modo procerum ordini, aliosq; per gradus. Qua in re obseruatum, à meridianis partibus ad occasum solis pestilentiam semper ire; nec unquam ferè aliter nisi hyeme, nec ut ternos excedat menses.

De signis mortis. Cap. LI

IAm signa letalia: In furoris morbo risum: sapientię uero ægritudine, fimbriarũ curam & stragulæ uestis plicaturas, à somno mouentiũ neglectũ, præfandi humoris è corpore effluuiũ: in oculorũ quidem & nariũ aspectu indubitata maxime, atq; etiã supino assidue cubitu: uenarũ inæquabili aut formicante percussu: quæq; alia Hippocrati principi medicinæ obseruata sunt. Et cũ innumerabilia sint mortis signa, salutis securitatisq; nulla sunt. Quippe cũ Censorius Cato ad filiũ de ualidis quoq; obseruationẽ ut ex oraculo aliquo prodiderit, senilem iuuentam præmaturæ mortis esse signũ. Morborũ uero tam infinita est multitudo, ut Pherecydes Syrius copia serpentiũ ex corpore eius erumpente expirauerit. Quibusdam perpetua febris est, ut C. Mœcenati. Eidem triennio supremo nullo horæ momento contigit somnus. Antipater Sidonius poeta omnibus annis uno die tantum natali corripiebatur febri, & eo consumptus est satis longa senecta.

De his qui elati reuixerunt. Cap. LII

AViola consularis in rogo reuixit: & quoniam subueniri non potuerat præualente flamma, uiuus crematus est. Similis causa in L. Lamia prętorio uiro traditur. Nam C. Ælium Tuberonem prætura functum à rogo relatum, Messala Rufus, & plerique tradunt. Hæc est conditio mortalium: ad has & eiusmodi occasiones fortunę gignimur, uti de homine ne morti quidem debeat credi. Reperimus inter exempla, Hermotimi Clazomenij animam relicto corpore errare solitam, uagamq; è longinquo multa annunciare, quæ nisi à præsenti nosci non possent, corpore interim semianimi: donec cremato eo inimici (qui Cantharidæ uocabantur) remeanti animæ uelut uaginam ademerint: Aristeæ etiam uisam euolantem ex ore in Proconneso, corui effigie, magna quæ sequit fabulositate: quam equidem & in Gnosio Epimenide simili modo accipio. Puerum æstu & itinere fessum in specu vij. & l. dormisse annis: rerum faciem mutationemq; mirantem, uelut

postero experrectum die: hinc pari numero dierũ senio ingruente, ut tamen in septimũ & quinquagesimũ atq; centesimum uitæ duraret annum. Fœminarũ sexus huic malo uidetur maxime opportunus, conuersione uuluæ: quæ si corrigatur, spiritus restituit. Huc pertinet nobile illud apud Græcos uolumen Heraclidis, septem diebus fœminæ exanimis ad uitam reuocatæ. Varro quoq; autor est, xx uiris agros diuidentib. Capuæ, quendam qui efferretur feretro, domũ remeasse pedibus: Hoc idem Aquini accidisse. Romæ quoq; Corfidiũ materteræ suæ maritũ funere locato reuixisse, & locatorẽ funeris ab eo elatum. Adjcit miracula, quæ tota indicasse conueniat. E duobus fratribus equestri ordinis Corfidio maiori accidisse, ut uideret expirasse, apertoq; testamento recitatũ hæredem minorem funeri instituisse: interim eum qui uidebatur extinctus, plaudendo concisse ministeria, & narrasse à fratre se uenisse, cõmendatam sibi filiam ab eo. Demonstratum præterea quo in loco defodisset aurũ, nullo cõscio, & rogasse ut jjs funebribus quæ comparasset efferretur. Hoc eo narrante, fratris domestici propere annunciauere exanimatum illum: & aurum ubi dixerat repertum est. Plena præterea uita est his uaticinijs, sed non referendis, cum sæpius falsa sint, sicut ingenti exẽplo docebimus. Bello Siculo Gabienus Cæsaris classiarius fortissimus captus à Sex. Pompeio, iussu eius incisa ceruice, & uix cohærente, iacuit in littore tota die. Deinde cum adue sperauisset, cum gemitu precibusq; congregata multitudine petijt, uti Pompeius ad se ueniret, aut aliquẽ ex charis mitteret: se enim ab inferis remissum, habere quæ nunciaret. Misit plures Pompeius ex amicis, quibus Gabienus: Inferis djjs placere Pompeij causas & partes pias. proinde euentum futurũ quem optaret, hoc se nunciare iussum. argumentũ fore ueritatis, quod peractis mandatis, protinus expiraturus esset. Idq; ita euenit. Post sepulturam quoq; uisorum exempla sunt: nisi quod naturæ opera, non prodigia consectamur.

De mortibus repentinis. Cap. LIII

IN primis autem miraculo sunt atq; frequenti mortes repentinæ, hoc est, summa uitæ felicitas, quas esse naturales docebimus. Plurimas prodidit Verrius: nos cum delectu modum seruabimus. Gaudio obiere præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles & Dionysius Siciliæ tyrannus, uterq; accepto tragicæ uictoriæ nuncio. Mater pugna illa Cannensi, filio incolumi uiso contra falsum nuncium. Pudore Diodorus sapientiæ dialecticæ professor, lusoria quæstione non protinus ad interrogationes Stilbonis dissoluta. Nullis euidentibus causis obiere, dum calciantur matutino duo Cæsares, prętor & prętura perfunctus dictatoris Cæsaris pater: hic Pisis exanimatus, ille Romæ. Q. Fabius Maximus in cõsulatu suo pridie Calend. Ianuarias: in cuius locum Rebilus paucissimarum horarum consulatum petijt: Item C. Vulcatius Gurges senator. Omnes adeo sani atq; tempestiui, ut de progrediendo cogitarẽt. Q. Æmilius Lepidus iam egrediens incusso pollice limini cubiculi. C. Aufidius egressus cum in senatum iret, offenso pede in comitio. Legatus quoq; qui Rhodiorũ causam in senatu magna cum admiratione orauerat, in limine curiæ protinus expirauit progredi uolens. Cn. Bebius Pamphilus, prætura & ipse functus, cum à puero quæsisset horas. A. Pompeius in Capitolio cum deos salutasset. M. Iuuentius Talua Cos. cum sacrificaret. C. Seruilius Pansa cũ staret in foro ad tabernam hora diei secunda, in P. Pansam fratrem innixus. Bebius iudex dum uadimoniũ differri iubet. M. Terentius Corax dum tabellas scribit in foro. Necnon & proximo anno, dum consulari uiro in aurem dicit, eques Romanus, ante Apollinem eboreum, qui est in foro Augusti. Super omnes C. Iulius medicus, dum inungit, specillum per oculũ trahens. Iam L. Manlius Torquatus consularis cum in cœna placentam appeteret. L. Durius Valla medicus, dum mulsi potionẽ haurit. Ap. Saufeius cũ à balineo reuersus mulsum bibisset, ouumq; sorberet. P. Quintius Scapula cũ apud Aquiliũ Gallũ cœnaret. Decimus Saufeius scriba cũ domi suæ pranderet. Cornelius Gallus prætorius et T. Æterius eques Ro. in Venere obiere. Et quos nostra adnotauit ętas, duo equestris ordinis in eodẽ pantomimo Mythico tum forma præcellente. Operosissima tamẽ secu-

ritas

ritas mortis in M. Ofilio Hilaro ab antiquis tradit, comœdiarũ hiſtrione. is cũ populo admodũ placuiſſet natali die ſuo, cõuiuiumq́ haberet, ædita cœna calidã potionẽ in pultario popoſcit, ſimulq́ perſonã eius diei acceptã intuẽs, coronã è capite ſuo in eam tranſtulit, tali habitu rigẽs nullo ſentiẽte, donec accubantiũ proximus tepeſcere potionẽ ammoneret. Hæc felicia exempla: at cõtrà miſeriarũ innumera. L. Domitius clariſsimæ gentis apud Maſsiliam uictus, Corſinŋ captus ab eodẽ Cæſare, ueneno poto propter tędiũ uitæ, poſtq̃ biberat, omni ope ut uiueret annixus eſt. Inuenit in actis, Felice ruſſato auriga elato, in rogum eius unũ è fauentibus ieciſſe ſeſe: friuolũ dictu, ne hoc gloriæ artificis daretur, aduerſis ſtudiis copia odorũ corruptũ criminantibus. Cum ante non multo M. Lepidus nobiliſsimæ ſtirpis, quẽ diuortiŋ anxietate diximus mortuũ, flammę ui è rogo eiectus recõdi propter ardorẽ non potuiſſet, iuxtà ſarmẽtis aliis nudus crematus eſt.

De ſepultura. Cap. LIIII

IPſum cremare, apud Romanos nõ fuit ueteris inſtituti: terra cõdebantur. At poſtq̃ longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc inſtitutum. Et tamen multæ familiæ priſcos ſeruauere ritus: ſicut in Cornelia nemo antè Syllam dictatorem traditur crematus. Idq́ uoluiſſe, ueritũ talionem, eruto C. Mariŋ cadauere. Sepultus intelligit quoquo modo conditus, humatus uero humo contectus.

De anima uel de manibus. Cap. LV

POſt ſepulturã aliæ atq́ alię maniũ ambages. Omnibus à ſuprema die eadẽ quæ ante primũ: nec magis à morte ſenſus ullus aut corpori aut animæ, q̃ ante natalẽ. Eadẽ enim uanitas in futurũ etiam ſe propagat, & in mortis quoq́ tẽpora ipſa ſibi uitã mentitur: aliàs immortalitatẽ animæ, aliàs transfigurationẽ, aliàs ſenſum inferis dando, & manes colendo, deumq́ faciendo, qui iam etiam homo eſſe deſierit: ceu uero ullo modo ſpirandi ratio homini à cæteris animalib. diſtet, aut nõ diuturniora in uita multa reperiant, quib. nemo ſimilẽ diuinat immortalitatẽ. Quod aũt corpus animæ perſequit materiam? ubi cogitatio illi? quomodo uiſus, auditus, aut quid agit, qui uſus eius, aut quod ſine his bonum? Quæ deinde ſedes, quanta ue multitudo tot ſeculis animarũ uelut umbrarum? Puerilium iſta deliramentorum, auidæq́ nunquam deſinere mortalitatis cõmenta ſunt. Similis & de aſſeruandis corporibus hominũ ac reuiuiſcendi promiſſa Democrito uanitas, qui nõ reuixit ipſe. Quæ (malũ) iſta demẽtia eſt, iterari uitã morte? quæ ue genitis quies unq̃, ſi in ſublimi ſenſus animæ manet, inter inferos umbræ? Perdit profecto iſta dulcedo credulitasq́ præcipuũ naturę bonũ mortẽ, ac duplicat obituri dolorẽ etiã pòſt futuri æſtimatione. Etenim ſi dulce uiuere, cui poteſt eſſe uixiſſe? At quanto facilius certiusq́, ſibi quemq́ credere, ac ſpecimen ſecuritatis antegenitali ſumere experimento.

Quæ quis inuenerit in uita. Cap. LVI

COnſentaneũ uidet, prius q̃ digrediamur à natura hominũ, indicare quę cuiuſq́ inuenta ſunt. Emere ac uendere inſtituit Liber pater. Idem diadema regiũ inſigne, & triumphũ inuenit. Ceres frumẽta, cum antea glande ueſcerent. Eadẽ molere & cõficere in Attica, Italia & Sicilia: ob id dea iudicata. Eadẽ prima leges dedit, ut aliŋ putauere Rhadamanthus. Literas ſemper arbitror Aſſyrias fuiſſe: ſed aliŋ apud Ægyptios à Mercurio, ut Gellius: aliŋ apud Syros repertas uolunt. Vticq́ in Græciam intuliſſe è Phœnice Cadmum ſedecim numero. Quibus Troiano bello Palamedẽ adieciſſe quatuor hac figura, ΘΞΦΧ. Totidẽ poſt eum Simonidẽ melicũ. ZHΨΩ. quarũ omniũ uis in noſtris recognoſcitur. Ariſtoteles Χ & viŋ. priſcas fuiſſe, ΑΒΓΔΕΖΙΚΛΜΝΟΠΡΣΤΥΦ: & duas ab Epicharmo additas ΘΧ, quàm à Palamede mauult. Anticlides in Ægypto inueniſſe quendam nomine Menona tradit xv. annis ante Phoroneũ antiquiſsimũ Græciæ regem: idq́ monumẽtis approbare conat. E diuerſo Epigenes, apud Babylonios dccxx. annorũ obſeruationes ſiderũ coctilibus laterculis inſcriptas docet, grauis autor in primis: qui minimũ, Beroſus & Critodemus, cccc.lxxx. annorũ. Ex quo apparet æternus literarũ uſus. In Latiũ eas attulerunt Pelaſgi. Laterarias ac domos conſtituerunt primi Eu

ryalus & Hyperbius fratres Athenis, antea ſpecus erant pro domibus. Gellio Doxius Cæli filius, lutei ædificij inuentor placet, exemplo ſumpto ab hirundinũ nidis. Oppidũ Cecrops à ſe appellauit Cecropiam, quæ nunc eſt arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroneo rege ante conditũ uolunt: quidã & Sicyonem. Ægyptij multo ante apud ipſos Diospolin. Tegulas inuenit Cynira Agriopæ filius, & metalla æris, utrũq; in inſula Cypro: Item forcipem, marculũ, uectem, incudem. Puteos Danaus, ex Ægypto aduectus in Græciam, quę uocabat Argos Dipſion. Lapidicinas Cadmus Thebis, aut (ut Theophraſtus) in Phœnice. Thraſon muros. Turres, ut Ariſtoteles, Cyclopes: Tirynthij, ut Theophraſtus: Ægyptij textilia: inficere lanas Sardibus Lydi. Fuſos in lanificio Cloſter filius Arachnes, linũ & retia Arachne. Fulloniam artem Nicias Megarenſis. Sutrinam Boethius. Medicinam Ægyptij apud ipſos uolunt repertam: alij per Arabũ, Babylonis & Apollinis filium: Herbariam & medicamentariã à Chirone, Saturni & Phylliræ filio. Æs conflare & temperare, Ariſtoteles Lydũ Scythen monſtraſſe, Theophraſtus Delam Phrygem putat. Ærariam fabricam alij Chalybas, alij Cyclopas. Ferrũ Heſiodus in Creta eos qui uocati ſunt Dactyli Idæi. Argentũ inuenit Erichthonius Athenienſis, ut alij Æacus. Auri metalla & conflaturam, Cadmus Phœnix ad Pangeum montem: ut alij, Thoas & Eaclis in Panchaia. aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinę quoq; inuentionẽ & mellis aſſignat. Plumbũ ex Caſsiteride inſula primus apportauit Midacritus. Fabricã ferrariam inuenere Cyclopes. Figlinas Choroebus Athenienſis. In ijs orbem Anacharſis Scythes, ut alij Hyperbius Corinthius. Fabricã materiariã Dædalus, & in ea ſerram, aſciam, perpendiculũ, terebram, glutinum, ichthyocollam: normam aũt & libellam, & tornũ & clauem Theodorus Samius. Menſuras & pondera, Phidon Argiuus: aut Palamedes, ut maluit Gellius. Ignem è ſilice Pyrodes Cilicis filius: eundem aſſeruare in ferula, Prometheus. Vehiculũ cum quatuor rotis Phryges. Mercaturas Pœni. Culturas uitium & arborum Eumolpus Athenienſis. Vinum aqua miſceri Staphylus Sileni filius. Oleum & trapetas Ariſtæus Athenienſis. Idem mella. Bouem & aratrũ Buzyges Athenienſis, ut alij Triptolemus. Regiam ciuitatẽ Ægyptij, popularem Attici. Poſt Theſeum tyrannus primus fuit Phalaris Agrigenti. Seruitiũ inuenere Lacedęmonij. Iudiciũ capitis in Areopago primũ actum eſt. Prælium Afri contra Ægyptios primũ fecere fuſtibus, quos uocant phalangas. Clypeos inuenerũt Prœtus & Acriſius inter ſe bellantes, ſiue Chalcus Athamantis filius. Loricam Midias Meſſenius. Galeam, gladiũ, haſtam Lacedæmonij. Ocreas & criſtas Cares. Arcũ & ſagittam Scythem Iouis filiũ, alij ſagittas Perſen Perſei filiũ inueniſſe dicunt, lanceas Ætolos, iaculũ cum amento Ætolum Martis filiũ. Haſtas uelitares Tyrrhenũ, pilumq;, Penthefileam Amazonẽ ſecurim, Piſeum uenabula. Et in tormentis ſcorpionẽ Cretas, catapultam Syros, Phœnicas baliſtã & fundam. Æneam tubam Piſeum Tyrrhenũ. Teſtudines Artemonem Clazomeniũ. Equum (qui nũc aries appellatur) in muralibus machinis Epeum ad Troiam. Equo uehi Bellerophontem. Frenos & ſtrata equorum Pelethronium. Pugnare ex equo Theſſalos, qui Centauri appellati ſunt, habitantes ſecundũ Pelium montem. Bigas primũ iunxit Phrygum natio, quadrigas Erichthonius. Ordinẽ exercitus, ſigni dationẽ, teſſeras, uigilias Palamedes inuenit Troiano bello. Specularem ſignificationẽ eodem Sinon. Inducias Lycanor. Fœdera Theſeus. Auguria ex auibus Car, à quo Caria appellata. Adiecit ex cæteris animalibus Orpheus. Aruſpicium Delphus, igniſpicia Amphiaraus, auſpicia auium Tireſias Thebanus. Interpretationẽ oſtentorum & ſomniorum Amphictyon. Aſtrologiam Atlas Libyæ filius, ut alij Ægyptij, ut alij Aſſyrij. Spheram in ea Mileſius Anaximander. Ventorum rationem Æolus Hellenis filius. Muſicam Amphion. Fiſtulam & monaulum Pan Mercurij. Obliquam tibiam Midas in Phrygia. Geminas tibias Marſyas in eadẽ gẽte. Lydios modulos Amphion, Dorios Thamyras Thrax, Phrygios Marſyas Phryx, Citharã Amphion, ut alij Orpheus, ut alij Linus. Septẽ chordis additis Terpander. Octauam Simonides addidit. Nonam Timotheus. Cithara ſine uoce cecinit Thamyras primus

mus:cum cantu Amphion, ut alij Linus. Citharœdica carmina composuit Terpander. Cum tibijs canere uoce Troœzenius Dardanus instituit. Saltationẽ armatam Curetes docuere,pyrrhicen Pyrrhus,utramq; in Creta. Versum heroicũ Pythio oraculo debemus. De poematũ origine magna quæstio est. Ante Troianum bellum probant fuisse. Prosam orationẽ condere Pherecydes Syrius instituit,Cyri regis ætate. Historiam Cadmus Milesius. Ludos gymnicos in Arcadia Lycaon,funebres Acastus in Iolco, post eũ Theseus in Isthmo. Hercules olympiæ athleticã. Pythus pilam lusoriam. Gyges Lydius picturam in Ægypto. In Græcia uero Euchir Dædali cognatus, ut Aristoteli placet: ut Theophrasto,Polygnotus Athenienſis. Naue primus in Greciam ex Ægypto Danaus aduenit:antè ratibus nauigabat,inuentis in mari rubro inter insulas à rege Erythra. Reperiuntur qui Mysos & Troianos priores excogitasse in Hellespontoputent, cũ transirent aduersus Thracas. Etiam nũc in Britannico oceano uitiles corio circumsutæ fiunt: in Nilo ex papyro, & scirpo,& arundine. Longa naue Iasonem primũ nauigasse,Philostephanus autor est:Egesias Paralum:Ctesias Samyram:Saphanus Semiramin: Archimachus Ægeonem,Biremem Damastes Erythreos fecisse:triremem Thucydides Aminoclen Corinthium:quadriremem Aristoteles Carthaginienses. Quinqueremem instituit Nesichthon Salaminius:sex ordinũ Xenagoras Syracusius: ab ea ad decemremem Mnesigeton. Alexandrũ magnum ferunt instituisse ad xij.ordines:Philostephanus Ptolemæum Soterem ad quindecim: Demetriũ Antigoni ad xxx. Ptolemæũ Philadelphũ ad xl. Ptolemæum Philopatorẽ,qui Tryphon cognominatus est,ad l. Onerariam Hippus Tyrius inuenit,lembũ Cyrenenses,cymbam Phœnices,celocem Rhodij, cercuron Cyprij. Siderũ obseruationem in nauigando Phœnices,remum Copę,latitudinem eius Plateæ,uela Icarus,malum & antennam Dædalus,Hippagum Samij,aut Pericles Athenienſis,tectas longas Thasii:antea ex prora tantum & puppi pugnabatur. Rostra addidit Piseus Tyrrhenus,ancoram Eupalamus, eandem bidentẽ Anacharsis, harpagonas & manus Pericles Athenienſis,adminicula gubernandi Typhis. Classe princeps depugnauit Minos. Animal occidit primus Hyperbius Martis filius,Prometheus bouem.

Ios:18:2.

In quo primus gentium consensus. Cap. LVII

GEntium consensus tacitus primus omnium conspirauit, ut Ionũ literis uterentur.

De literis antiquis. Cap. LVIII

VEteres Grecas fuisse easdẽ penè quæ nunc sunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris,quæ est hodie in palatio,dono principũ Mineruæ dicata in bibliotheca,cum inscriptione tali,Ναυσιμράτης ποσμένος Αθλωκῶ νόρα καὶ ἀθλωρ ἀνέθηκεμ.

Quando primum tonsores Romæ. LIX

SEquens gentium consensus in tonsoribus fuit,sed Romanis tardior. In Italiam ex Sicilia uenere post Romam conditã anno quadringentesimo quinquagesimoquarto, adducente P. Ticinio Mena,ut autor est Varro: ante intonsi fuere. Primus omniũ radi quotidie instituit Africanus:sequens diuus Augustus cultris semper usus est.

Quando primum horologia. Cap. LX

TErtius consensus fuit in horarũ obseruatione,iam hic rationi accedens.quando & à quo in Græcia reperta,diximus in secundo uolumine. Serius etiam hoc Romæ contigit. Duodecim tabulis ortus tantum & occasus nominantur. post aliquot annos adiectus est & meridies,accenso consulum id pronunciante,cũ à curia inter rostra & Græcostasim prospexisset talem solem. A columna Menia ad carcerẽ inclinato sidere,supremam pronunciabat. Sed hoc serenis tantũ diebus usq; ad primũ Punicum bellum. Princeps Romanis solarium horologiũ statuisse, ante duodecim annos q̃ cum Pyrrho bellatum est,ad ædem Quirini,L. Papyrius Cursor, cum eandem dedicaret à patre suo uotam, à Fabio Vestali proditur. Sed neq; facti horologij rationẽ uel artificem significat, nec unde translatum sit,aut apud quem scriptũ id inuenerit. M. Varro primũ statutũ in publico secũdum Rostra in columna tradit,bello Punico primo, à M. Valerio Messala

consule Catina capta in Sicilia: deportatū inde post xxx annos, quàm de Papyriano horologio traditur, anno urbis ccccl xxvij. nec congruebant ad horas eius lineæ: paruerūt tamē eis annis undecentū, donec Q. Marcius Philippus, qui cū L. Paulo fuit censor, diligentius ordinatum iuxta posuit: idq; munus inter censoria opera gratissime acceptū est. Etiam tum tamen nubilo incertæ fuere horæ usq; ad proximum lustrum. Tunc Scipio Nasica collega Lænatis, primus aqua diuisit horas æque noctium ac dierum. Idq; horologium sub tecto dicauit, anno urbis dxcv. Tam diu populi Romani indiscreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua animalia, primumq; terrestria.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VIII.

De animalibus terrestribus, elephantorum commendatio, & de sensu eorum. Cap. I

AD reliqua transeamus animalia, & primum terrestria. Maximum est elephas, proximūq; humanis sensibus: quippe intellectus illis sermonis patrij, & imperiorū obedientia, officiorumq; quæ didicere memoria, amoris & gloriæ uoluptas: imò uero (quæ etiā in homine rarà) probitas, prudentia, æquitas: religio quoq; siderū, solisq; ac lunæ ueneratio. Autores sunt, in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Amilo, nitescente luna noua, greges eorū descēdere: ibiq; se purificantes solenniter aqua circumspergi, atq; ita salutato sidere in syluas reuerti, uitulorū fatigatos præ se ferētes. Alienæ quoq; religionis intellectu, credunt maria transituri nō ante naues cōscendere, q; inuitati rectoris iureiurando de reditu. Visiq; sunt fessi ęgritudine (quando & illas moles infestant morbi) herbas supini in cælum iacientes, ueluti tellure precibus allegata. Nam quod ad docilitatem attinet, regem adorant, genua submittunt, coronas porrigunt. Indis arant minores, quos appellant nothos.

Quando primum iuncti. Cap. II

ROmæ iuncti primū subiere currū Pompeij magni Africano triumpho, quod prius India uicta triumphante Libero patre memorat. Procilius negat potuisse Pōpeij triumpho iunctos ingredi portā. Germanici Cæsaris munere gladiatorio, quosdā incōditos motus ędidere, saltantiū modo. Vulgare erat per auras arma iacere nō auferentibus uētis, atq; inter se gladiatorios cōgressus ędere, aut lasciuiēte pyrrice colludere: postea et per funes incessere, lecticis etiā ferētes quaterni singulos puerperas imitātes: plenisq; hominū triclinijs accubitu iere per lectos, ita libratis uestigijs, ne quis potantiū attingeret.

De docilitate eorum. Cap. III

CErtum est, unū tardioris ingenij in accipiēdis quæ tradebant, sæpius castigatū uerberibus, eadē illa meditantē noctu repertū. Mirū maxime, & aduersis quidē funibus subire, sed regredi magis utiq; pronis. Mutianus ter cōsul autor est, aliquē ex his & literarū ductus Gręcarū didicisse, solitumq; perscribere eius linguæ uerbis: Ipse ego hæc scripsi, & spolia celtica dicaui. Itemq; se uidente Puteolis, cum aduecti è naue egredi cogerent, territos spatio pontis procul à cōtinente porrecti, ut sese longinquitatis æstimatione fallerent, auersos retrorsus isse, Prædam ipsi in se expetendā, sciunt solam esse in armis suis, quæ luba cornua appellat, Herodotus tanto antiquior, & consuetudo melius, dentes. Quamobrē deciduos casu aliquo uel senecta defodiūt: hoc solū ebur est, cætero et in his quoq; quà corpus intexit, uilitas ossea. Quanq; nuper ossa etiā in laminas secari cœpere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentiū, præterq; ex India, reperitur: cętera in nostro orbe cessere luxuriæ. Dentiū candore intelligit iuuenta. Circa hos beluis summa cura: alterius mucroni parcunt, ne sit prælijs hebes: alterius operario usu fodiunt radices, impellunt moles. circumuentiq; à uenantibus, primos cōstituunt quibus sunt minimi, ne tanti prælium putetur. postea fessi, impactos arbori frangūt, prędaq; se redimunt.

De

De clementia eorum, & quòd pericula ſua intelligant, & de tigridis truculentia. Cap. IIII

MIrum in pleriſq; animalium, ſcire quare petantur: ſed & per cuncta quid caueant: Elephas homine obuio forte in ſolitudine, & ſimpliciter oberrante, clemens placidusq; etiam demõſtrare uiam traditur. Idem ueſtigio hominis animaduerſo prius q̃ homine, intremiſcere inſidiarũ metu, ſubſiſtere ab olfactu, circũſpectare, iras proflare, nec calcare, ſed erutum proximo tradere: illum ſequenti, nuncio ſimili uſq; ad extremum: & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemq; dirigi: adeo omniũ odori durare uirus illud maiore ex parte ne nudorũ quidem pedum. Sic & tigris etiam feris cæteris truculenta, atq; ipſa elephanti quoq; ſpernens ueſtigia, homine uiſo transferre dicitur protinus catulos. Quó nam modo agnito? Sanè mirent̃ ipſam ueſtigij raritatẽ, ſed unde ſciũt timendum eſſe? Imo uerò cur uel ipſius conſpectũ paueant, tanto uiribus, magnitudine, uelocitate præſtantiores? Nimirũ hæc eſt natura rerũ, hæc potentia eius, ſquiſsimas ferarum maximasq; nunq̃ uidiſſe quod debeant timere, & ſtatim intelligere cur ſit timendum.

De intellectu & memoria eorum. Cap. V

ELephanti gregatim ſemper ingrediunt̃. Ducit agmẽ maximus natu, cogit ętate proximus. Amnẽ tranſituri minimos prę̃mittũt, ne maiorũ ingreſſu atterẽte alueũ, creſcat gurgitis altitudo. Antipater autor eſt, duos Antiocho regi in bellicis uſibus celebres etiã cognominib. fuiſſe: etenim nouere ea. Certe Cato, cum imperatorũ nomina annalib. deſcriberet, eũ qui fortiſsime præliatus eſſet in punica acie, Surũ tradidit uocatũ, altero dente mutilato. Antiocho uadũ fluminis experienti renuit Aiax, alioquin dux agminis ſemper: Tũ pronunciatũ, eius fore principatũ qui trãſiſſet: auſumq; Patroclũ ob id phaleris argẽteis, quo maxime gaudẽt, et reliquo omni primatu donauit. Ille qui notabatur, inedia mortẽ ignominiæ prętulit. Mirus nanq; pudor eſt, uictusq; uocẽ fugit uictoris: terrã ac uerbenas porrigit. Pudore nunq̃ niſi in abdito coeunt: mas quinquennis, fœmina decennis. Initur aũt biennio, quinis (ut ferũt) cuiuſq; anni diebus, nec amplius: ſexto perfundunt̃ amne, nõ ante reduces ad agmẽ. Nec adulteria nouere, ulla'ue propter fœminas inter ſe prælia, cęteris animalib. pernicialia: nõ quia deſit illis amoris uis: nanq; traditur unus amaſſe quandã in Ægypto corollas uendentẽ. ac ne qs uulgariter dilectã putet, mire tũ gratã Ariſtophani, celeberrimo in arte Grammatica. Alius Menandrũ Syracuſanũ incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemęi, deſideriũ eius quotiens nõ uideret, inedia teſtatus. Et unguentariã quandã dilectã Iuba tradit. Omniũ amoris fuere argumẽta, gaudiũ à cõſpectu, blanditiæq; incõditæ, ſtipesq;, quas populus dediſſet, ſeruatæ, & in ſinũ effuſæ. Nec mirũ, eſſe amorẽ, quibus ſit memoria. idem nanq; tradit, agnitũ in ſenecta multos poſt annos, qui rector in iuuẽta fuiſſet. Idẽ diuinationẽ quandã iuſtitię. Cum Bochus rex xxx elephãtis, totidẽ, in quos ſæuire inſtituerat, ſtipitib. alligatos obiciſſet, procurſantib. inter eos qui laceſſerẽt, nõ potuiſſe effici, ut crudelitatis alienæ miniſterio fungerent̃.

Quando primum in Italia. Cap. VI

ELephantos Italia primũ uidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit, in Lucanis uiſos, anno urbis quadringẽteſimo ſeptuageſimo ſecũdo. Roma aũt in triumpho, ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingenteſimo ſecundo, uictoria L. Metelli põtificis in Sicilia de Pœnis captos. Centũ quadraginta duo fuere tranſuecti ratibus, quas doliorũ conſertis ordinibus impoſuerant. Verrius eos pugnaſſe in circo, interfectosq; iaculis tradit penuria conſilij: quoniam neq; ali pacuiſſet, neq; donari regibus. L. Piſo inductos duntaxat in circum, atq; ut cõtemptus eorum increſceret, ab operarijs haſtas præpilatas habentibus, per circũ totum actos. Nec quid deinde ijs factum ſit, autores explicant, qui non putant interfectos.

Pugnæ eorum. Cap. VII

CLara eſt unius è Romanis dimicatio aduerſus elephantũ, cũ Annibal captiuos noſtros dimicare inter ſe coegiſſet. Namque unum qui ſupererat, obiecit elephanto:

& ille, dimitti pactus si interemisset, solus in harena congressus, magno Pœnorum dolore confecit. Annibal, cum famam eius dimicationis contemptum allaturam beluis intelligeret, equites misit qui abeuntem interficerent. Proboscidem eorum facilime amputari, Pyrrhi præliorum experimentis patuit. Romæ pugnasse Fenestella tradit primum omniũ in circo Claudij Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Posthumio Coss. anno urbis sexcentesimo quinquagesimoquinto. Item post annos xx. Lucullorum ædilitate curuli, aduersus tauros. Pompeij quoq; altero consulatu, dedicatione templi Veneris uictricis, pugnauere in circo uiginti, aut ut quidam tradunt xvij, Getulis ex aduerso iaculantibus, mirabili unius dimicatione, qui pedibus cõfossis repsit genibus in cateruas, arrepta scuta iaciens in sublime, quæ decidentia uoluptati spectantibus erant in orbem circumacta, uelut arte non furore beluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit, uno ictu occiso. Pilum sub oculo adactũ, in uitalia capitis uenerat. Vniuersi eruptionem tentauere, non sine uexatione populi, circumdati clatris ferreis. Qua de causa Cæsar dictator, postea simile spectaculũ æditurus, euripis harenã circumdedit: quos Nero princeps sustulit, equiti loca addens. Sed Pompeiani amissa fugæ spe misericordiã uulgi inenarrabili habitu quærentes supplicauere, quadam sese lamentatione cõplorantes: tanto populi dolore, ut oblitus imperatoris, ac munificentiæ honori suo exquisitæ, flens uniuersus consurgeret, dirasq; Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaret. Pugnauere & Cæsari dictatori tertio consulatu eius, uiginti contra pedites quingentos: iterũ totidẽ turriti cũ sexagenis propugnatoribus, eodẽ quo priores numero peditũ, & pari equitũ ex aduerso dimicante: postea singuli, principibus Claudio & Neroni, in consummatiõe gladiatorũ. Ipsius animalis tanta narrat clementia contra minus ualida, ut in grege pecudum occurrentia manu dimoueat, ne quod obterat imprudẽs: nec nisi lacessiti noceant, ideoq; gregatim semper ambulent, minime ex omnibus soliuagi. Equitatu circumuenti, infirmos aut fessos uulneratósue in medium agmen recipiunt: ac uelut imperio ac ratione, per uices subeunt. Capti celerrime mitificantur hordei succo.

Quomodo capiantur. Cap. VIII

CApiuntur autem in India unum ex domitis agente rectore: qui deprehensum solitarium, abactum' ue à grege, uerberat ferum: quo fatigato, transcendit in eum, nec secus ac priorẽ regit. Africa foueis capit, in quas deerrante aliquo, protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres cõstruunt, omniq; ui conant extrahere. Antea domitandi gratia greges equitatu cogebant in conuallem manu factam, & longo tractu fallacem: cuius inclusos ripis fossisq;, fame domabant. Argumentũ erat ramus, homine porrigente clementer acceptus. Nunc dentiũ causa, pedes eorũ iaculantur alioquin mollissimos. Troglodytæ contermini Æthiopiæ, qui hoc solo uenatu aluntur, arbores propinquas itineri eorũ conscendunt. Inde totius agminis nouissimũ speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua apprehendit cauda, pedes stipant in sinistro fœmine. Ita pendẽs alterũ poplitem dextra cædit: ac præacuta bipenni hoc crure tardato profugiẽs, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens. Alij tutiore genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui uirib. iuuenes continent, alij connixi pari conatu tendunt, ac prætereuntibus sagittarũ uenabula infigunt, mox sanguinis uestigijs sequunt. Elephantorũ generis fœminę multo pauidiores.

Quomodo domentur. Cap. IX

DOmantur aũt rabidi fame & uerberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantẽ catenis coerceant: & aliàs circa coitus maxime efferant, & stabula Indorũ dentibus sternũt. Quapropter arcẽt eos coitu, fœminarũq; pecuaria separant, quæ haud alio modo q; armentorũ habent. Domiti militant, & turres armatorũ in hostes ferũt, magnaq; ex parte orientis bella cõficiunt. Prosternunt acies, proterũt armatos. Iidẽ minimo suis stridore terrent, uulneratiq; & territi retro semper cedunt, haud minore partiũ suarum pernicie. Indicũ Afri pauent, nec cõtueri audent. nam & maior Indicis magnitudo est.

De

De partu eorum & reliqua natura. Cap. X

DEcem annis geſtare in utero uulgus exiſtimat: Ariſtoteles biennio, ne campliusq; ſemel gignere, plurésue q; ſingulos: uiuere ducenis annis, & quoſdam trecenis. Iuuenta eorũ à ſexageſimo incipit. Gaudẽt amnibus maxime, & circa fluuios uagant, cum alioquin nare propter magnitudinẽ corporis nõ poſſint. Iidem frigoris impatiẽtes. Maximum hoc malũ, inflationemq; & profluuiũ alui, nec alia morborũ genera ſentiũt. Olei potu tela, quæ corpori eorũ inhæreant, decidere inuenio: à ſudore aũt facilius adhærẽſcere. Et terrã ediſſe ijs tabificũ eſt, niſi ſæpius mandant. Deuorant aũt & lapides. Truncos quidẽ gratiſſimo in cibatu habent. Palmas excelſiores fronte proſternũt, ac ita iacentium abſumunt fructũ. Mandunt ore: ſpirant & bibunt, odoranturq; haud improprie appellata manu. Animaliũ maxime odere murem: & ſi pabulũ in præſepio poſitũ attingi ab eo uidêre, faſtidiunt. Cruciatũ in potu maximũ ſentiunt hauſta hirudine, quam ſanguiſugam uulgò cœpiſſe appellari aduerto. Hæc ubi in ipſo animæ canali ſe fixit, intolerando afficit dolore. Duriſſimũ dorſo tergus, uentri molle, ſetarum nullum tegumentũ, ne in cauda quidẽ præſidiũ abigendo tedio muſcarũ (namq; id & tanta uaſtitas ſentit) ſed cancellata cutis, & inuitans id genus animaliũ odore. Ergo cum extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, cõprehenſas enecant: Hoc ijs pro cauda, iuba, uillo eſt. Dentibus ingens pretium, & deorum ſimulacris laudatiſſima ex ijs materia. Inuenit luxuria cõmendationem & aliam, expetit in callo manus uim ſaporis, haud alia de cauſa credo q; quia ipſum ebur ſibi mandere uidetur. Magnitudo dentium uidetur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, quà confinis Æthiopię eſt, poſtium uicem in domicilijs prębere: ſepesq; in ijs & pecorũ ſtabulis pro palis elephantorum dentibus fieri, Polybius tradit, autore Guluſſa regulo.

Vbi naſcantur, & de diſcordia eorũ & draconum. Cap. XI

ELephantes fert Africa ultra Syrticas ſolitudines, & in Mauritania: ferũt Æthiopes & Troglodytæ, ut dictũ eſt: ſed maximos India, bellantesq; cum ijs perpetua diſcordia dracones, tantæ magnitudinis & ipſos, ut circumflexu facili ambiant, nexuq; nodi pręſtringant. Cõmoritur ea dimicatio: uictuſq; corruens, complexũ elidit pondere.

De ſolertia animalium. Cap. XII

MIra animalium pro ſe cuiq; ſolertia eſt, ut ijs una ſcandẽdi in tantam altitudinẽ difficultas. Draco itaq; iter ad pabula ſpeculatus, ab excelſa ſe arbore inijcit. Scit ille imparem ſibi luctatum contra nexus, itaq; arborum aut rupium attritum quærit. Cauẽt hoc dracones, ob idq; greſſus primum alligant cauda. Reſoluunt illi nodos manu. At hi in ipſa nare caput condunt, pariterq; ſpiritum præcludũt, & molliſſimas lancinant partes. Iidem obuij deprehenſi, in aduerſos erigunt ſe, oculoſq; maxime petunt. Ita fit ut plerunq; cæci ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantę diſcordiæ cauſam attulerit, niſi naturæ ſpectaculum, ſibi paria componentis? Eſt & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidiſſimum eſſe ſanguinem, ob id æſtu torrente præcipue à draconibus expeti. Quamobrẽ in amnes merſos inſidiari bibentibus: arctatisq; illigata manu in aurem morſum defigere, quoniam is tantũ locus defendi nõ poſſit manu. Dracones eſſe tantos, ut totũ ſanguinem capiant. Itaq; elephantos ab ijs ebibi, ſiccatosq; concidere: & dracones inebriatos opprimi, commoriq;.

De draconibus. Cap. XIII

GEnerat eos & Æthiopia Indicis pares, uicenûm cubitorũ. Id modo mirum, unde cri ſtatos luba crediderit. Aſachęi uocant Æthiopes, apud quos maxime naſcunt. Narratur in maritimis eorum quaternos quinosq; inter ſe cratiũ modo implexos, erectis capitibus uelificantes ad meliora pabula Arabiæ uehi fluctibus.

De ſerpentibus maximis & bois. Cap. XIIII

MEgaſthenes ſcribit in India ſerpẽtes in tantam magnitudinẽ adoleſcere, ut ſolidos hauriant ceruos tauroſq;. Metrodorus, circa Rhyndacũ amnẽ in Põto, ut ſuperuolantes

uolantes quamuis alte perniciterq́;,alites hauſtu raptas abſorbeant.Nota eſt, in punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo imp.baliſtis tormẽtisq́;,ut oppidũ aliquod,expugnata ſerpens cxx.pedũ longitudinis.Pellis eius maxillęq́; uſq; ad bellũ Numantinũ durauere Romæ in tẽplo.Faciunt his fidem in Italia appellatę boæ: in tantam amplitudinẽ exeuntes,ut diuo Claudio principe, occiſæ in Vaticano ſolidus in aluo ſpectatus ſit infans.Alunt̃ primo bubuli lactis ſucco,unde nomẽ traxere.Cæterorũ animaliũ,quæ modò conuecta undiq; Italiæ contigere ſæpius,formas nihil attinet ſcrupuloſe referre.

De Scythicis animalibus & ſeptentrionalibus. Cap. xv

PAuciſsima Scythia gignit,inopia fruticũ: pauca cõtermina illi Germania,inſignia tamen boum ferorũ genera,iubatos biſontes,excellentiq; & ui & uelocitate uros,quibus imperitũ uulgus bubalorũ nomẽ imponit,cũ id gignat Africa,uituli potius ceruí uequadã ſimilitudine.Septentrio fert & equorũ greges ferorũ, ſicut aſinorũ Aſia & Africa:præterea alcen,ni proceritas auriũ & ceruicis diſtinguat,iumento ſimilẽ.item notam in Scandinauia inſula,nec unq; uiſam in hoc orbe,multis tamen narratã, machlin, haud diſsimilẽ illi,ſed nullo ſuffraginũ flexu:ideoq; non cubantẽ,ſed accliuẽ arbori in ſomno, eaq; inciſa ad inſidias capi,aliàs uelocitatis memoratæ.Labrũ ei ſuperius prægrande: ob id retrogradit̃ in paſcendo,ne in priora tendens inuoluat̃. Traduntin Pæonia ferã,quæ bonaſus uocetur,equina iuba,cætera tauro ſimilẽ,cornibus ita in ſe flexis,ut non ſint utilia pugnæ.quapropter fuga ſibi auxiliari, reddentẽ in ea fimũ interdũ & trium iugerum longitudine:cuius contactus ſequentes,ut ignis aliquis,amburat. Mirũ pardos, panthe ras,leones,& ſimilia,condito in corporis uaginas unguiũ mucrone,ne refringatur hebetuŕue,ingredi:auerſisq; falculis currere,nec niſi appetendo protendere.

De leonibus. Cap. xvi

LEoni præcipua generoſitas,tunc cũ colla armosq; ueſtiunt iubæ. Id enim ætate contingit è leone conceptis.Quos uero pardi generauere,ſemper inſigni hoc carent:ſimili modo fœminæ.Magna ĩis libido coitus,& ob hoc maribus ira.Africa hæc maxime ſpectat,inopia aquarũ ad paucos amnes congregantib.ſe feris.Ideo multiformes ibi animalium partus,uarie fœminis cuiuſq; generis mares aut ui aut uoluptate miſcẽte. Vnde etiam uulgare Græciæ dictum,Semper aliquid noui Africã afferre . Odore pardi coitũ ſentit in adultera leo, totaq; ui conſurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitatur.Semel aũt ædi partum,lacerato unguium acie utero in enixu,uulgum credidiſſe uideo.Ariſtoteles diuerſa tradit, uir quẽ in ĩis magna ſecuturus in parte præfandum reor: Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas noſcendi, delegataq; hac cõmentatione Ariſtoteli, ſummo in omni doctrina uiro,aliquot millia hominum in totius Aſiæ Greciæq; tractu parêre iuſſa,omnium quos uenatus,aucupia,piſcatusq; alebant:quibusq; uiuaria,armẽta,aluearia, piſcinæ,auiaria in cura erãt: ne quid uſquã genitũ ignoraretur ab eo:quos percontando, quinquaginta fermè uoluminaillaprælara de animalibus condidit:quæ à me collecta in arctũ cum ĩis quæ ignorauerat,quæſo ut legentes boni conſulant,in uniuerſis rerum naturę operibus,medioq; clariſsimi regũ omnium deſiderio cura noſtra breuiter peregrinantes. Is ergo tradit leænam primo fœtu parere v.catulos,ac per annos ſingulos uno minus,ab uno ſterileſcere. Informes minimasq; carnes magnitudine muſtelarum eſſe initio, ſemeſtres uix ingredi poſſe,nec niſi bimeſtrem moueri.In Europa aũt inter Acheloum tantum,Neſtumq; amnes leones eſſe,ſed longe uiribus præſtantiores ĩis quos Africa aut Syria gignant. Leonum duo genera,compactile & breue criſpioribus iubis.Hos pauidiores eſſe quàm longo ſimplicioq; uillo,eos contemptores uulnerũ. Vrinam mares crure ſublato reddere ut canes:grauẽ odorẽ,nec minus halitũ:raros in potu,ueſci alternis diebus: à ſaturitate interim triduo cibis carere.Quæ poſsint in mandendo ſolida deuorare: nec capiente auiditatẽ aluo,coniectis in fauces unguibus extrahere,ut(ſi fugiendũ ſit)non ſatietate grauentur. Vitam ĩis longam docet argumẽto, quod plerioq; dentibus defecti reperiantur.

Polybius

Polybius Æmyliani comes,in ſenecta hominẽ appeti ab ijs refert,quoniã ad perſequendas feras uires nõ ſuperant. Tunc obſidere Africę urbes:eaq; de cauſa crucifixos uidiſſe ſe cum Scipione, quia cæteri metu pœnæ ſimilis abſterrerent eadem noxa: Leoni tantũ ex feris clemẽtia in ſupplices:proſtratis parcit:& ubi ſæuit, in uiros prius q̃ in fœminas fremit, in infantes nõ niſi magna fame. Credit Libya intellectum peruenire ad eos precum. Captiuam certe Getuliæ reducem audiui,multorũ in ſyluis impetũ à ſe mitigatũ alloquio, auſę dicere ſe fœminã,profugam,infirmam,ſupplicem animalis omniũ generoſiſsimi,cæterisq; imperantis,indignã eius gloria prædam. Varia circa hęc opinio ex ingenio cuiuſq; uel caſu, mulceri alloquijs feras: quippe ubi etiã ſerpentes extrahi cantu, cogiq; in pœnam,uerũ falſum ue ſit,uita nõ decreuerit. Leonũ animi index cauda, ſicut & equorũ aures. Namq; & has notas generoſiſsimo cuiq; natura tribuit. Immota ergo placidus,clemẽs,blandientiq; ſimilis,quod rarũ eſt:crebrior enim iracũdia eius. In principio terra uerberat: incremento terga, ceu quodã incitamento, flagellant. Vis ſumma in pectore. Ex omni uulnere,ſiue ungue impreſſo,ſiue dente,ater profluit ſanguis. Iidẽ ſatiati,innoxij ſunt. Generoſitas in periculis maxime deprehendit,nõ in illo tantummodo,quòd ſpernens tela diu ſe terrore ſolo tuetur ac uelut cogi teſtat:cooriturq; nõ tanq; periculo coactus,ſed tanq; amentię iratus. Illa nobilior animi ſignificatio: quamlibet magna canũ & uenantiũ urgente ui,cõtemptim reſtitansq; cedit in campis, & ubi ſpectari poteſt. idẽ ubi uirgulta ſyluasq; penetrauit, acerrimo curſu ferit,uelut abſcondẽte turpitudinẽ loco. Dum ſequit,inſilit ſaltu,quo in fuga nõ utit. Vulneratus, obſeruatiõe mira percuſſorẽ nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eũ uero qui tela quidẽ miſerit, ſed tamen nõ uulnerauerit,correptũ raptatumq; ſternit, nec uulnerat. Cum pro catulis fœta dimicat,oculorũ aciem tradit defigere in terrã,ne uenabula expauęſcat. Cæterũ dolis carent et ſuſpicione:nec limis intuent oculis,aſpiciq; ſimili modo nolunt. Creditũ eſt à moriente humũ morderi,lacrymamq; leto dari. Atq; hoc tale tam ſæuũ animal,rotarũ orbes circumacti,currusq; inanes,& gallinaceorũ criſtæ,cantusq; etiã magis terrẽt, ſed maxime ignes. Ægritudinẽ faſtidij tantũ ſentit,in qua medet ei contumelia,in rabiem agente annexarũ laſciuia ſimiarũ. Guſtatus deinde ſanguis in remedio eſt. Leonũ ſimul pluriũ pugnam,Romæ princeps dedit Q. Sceuola P. filius in curuli ędilitate. Centũ aũt iubatorũ primus omniũ L. Sylla,qui poſtea dictator fuit,in prætura. Poſt eũ Pompeius Magnus in circo DC. in ijs iubatorũ CCCXV. Cæſar dictator CCCC. Capere eos, ardui erat quondam operis,foueisq; maxime. Principatu Claudij caſus rationẽ docuit,pudendam penè talis ferę nomine,paſtoris Getuli ſago cõtra ingruentis impetũ obiecto:quod ſpectaculũ in harenam protinus translatũ eſt,uix credibili modo torpeſcente tanta illa feritate,quamuis leui iniectu operto capite,ita ut deuinciat non repugnans,uidelicet omnis uis cõſtat in oculis. Quo minus mirũ fit,à Lyſimacho Alexãdri iuſſu ſimul incluſo ſtrangulatũ leonem. Iugo ſubdidit eos,primusq; Romę ad currũ iunxit M. Antonius,& quidem ciuili bello,cum dimicatũ eſſet in Pharſalicis campis,nõ ſine quodam oſtento temporũ,generoſos ſpiritus iugũ ſubire illo prodigio ſignificante:nam q̃ ita uectuseſt cum mima Cytheride,ſupra monſtra etiam illarũ calamitatũ fuit. Primus autẽ hominũ leonẽ manu tractare auſus, & oſtendere manſuefactũ, Hanno è clariſsimis Pœnorũ traditur: damnatusq; illo argnmento,quoniam nihil non perſuaſurus uir tam artificis ingenij uidebatur:& male credi libertas ei,cui in tantũ ceſsiſſet etiam feritas. Sunt uero & fortuita eorũ quoq; clementiæ exempla. Mentor Syracuſanus in Syria leone obuio ſuppliciter uolutante,attonitus pauore,cum refugienti undiq; fera opponeret ſeſe, & ueſtigia lamberet adulanti ſimilis,animaduertit in pede eius tumorẽ uulnusq;,& extracto ſurculo liberauit cruciatu. Pictura caſum hũc teſtat Syracuſis. Simili modo Elpis Samius natiõe, in Africam delatus naue,iuxta littus cõſpecto leone hiatu minaci,arborẽ fuga petit,Libero patre inuocato:quoniã tum præcipuus uotorũ locus eſt,cum ſpei nullus eſt. Neq; profugienti cum potuiſſet,fera inſtiterat:& procumbens ad arborẽ,hiatu quo terruerat

miſeratio-

miſerationem quærebat. Os morſu auidiore inhęſerat dentibus, cruciabatq́ inedia tum penè in ipſis eius telis ſuſpectantem, ac ueluti mutis precibus orantem: dum fortuitu fidens non eſt contra feram, multo diutius miraculo q̄ metu ceſſatum eſt. Degreſſus tandem euellit præbenti, & q̄ maxime opus eſſet accommodanti. Traduntq́ quàm diu nauis ea in littore ſteterit retuliſſe gratiam uenatus aggerendo. qua de cauſa Libero patri templum in Samo Elpis ſacrauit, quod ab eo facto Græci κεχλωότ@ Διονύσ@ appellauere. Miremur poſtea ueſtigia hominum intelligi à feris, cum etiam auxilia ab uno animalium ſperent. Cur enim non ad alia iere? aut unde medicas manus hominis ſciũt? niſi forte uis malorum, etiam feras omnia experiri cogit.

De pantheris. Cap. XVII

AEquè memorandum & de panthera tradit Demetrius phyſicus, iacẽtem in media uia hominis deſiderio repentè apparuiſſe patri cuiuſdã Philini, aſſectatoris ſapientiæ: illum pauore cœpiſſe regredi, feram uero circumuolutari non dubie blandientẽ, ſeſeq́ cõflictantem mœrore, qui etiã in panthera intelligi poſſet. Fœta erat, catulis procul in foueam delapſis. Primum ergo miſerationis fuit non expaueſcere, proximũ ei curam intendere: ſecutusq́ quà trahebat ueſtem unguium leui iniectu, ut cauſam doloris intelexit, ſimulq́ ſalutis ſuæ mercedem, exemit catulos: eaq́ cum ijs proſequente, uſq́ extra ſolitudines deductus, læta atq́ geſtiente: ut facile appareret gratiam referre, & nihil inuicem imputare, quod etiam in homine rarum eſt. Hæc fidem etiam Democrito afferũt, qui Thoantem in Arcadia ſeruatum à dracone narrat. Nutrierat eum puer dilectũ admodum: pauenſq́ ſerpentis naturam, & magnitudinem metuens, in ſolitudines tulerat: in quibus circumuento latronum inſidijs, agnitoq́ uoce, ſubuenit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis, cum eſſent expoſiti, produntur, ſicut de cõditoribus noſtris à lupa, magnitudini ferarum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturę arbitror. Panthera & tigris macularum uarietate propè ſolæ beſtiarum ſpectantur, cæteris unus ac ſuus cuiuſq́ generis color eſt. Lęonum tantum in Syria niger. Pantheris in candido breues macularum oculi. Ferunt odore earum mire ſolicitari quadrupedes cunctas, ſed capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatas corripiũt. Sunt qui tradũt in armo ijs ſimilem lunæ eſſe maculam, creſcentem in orbes, & cauantem pari modo cornua. Nunc uarias & pardos, qui mares ſunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriaq́. Quidam ab ijs pantheras candore ſolo diſcernunt, nec adhuc aliam differentiam inueni. Senatuſconſultum fuit uetus, ne liceret Africanas in Italiam aduehere. Cõtra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis, permiſitq́ circenſium gratia importare. Primus autem Scaurus ædilitate ſua uarias centum quinquaginta uniuerſas miſit, dein Pompeius Magnus quadringentas decem, diuus Auguſtus quadringentas uiginti. Idẽ Q. Tuberone, Fabio Max. Coſs. IIII. Nonas Maias, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romæ oſtendit in cauea manſuefactam: diuus uero Claudius ſimul quatuor.

De tigridis natura, & camelis, & camelopardali, & quando primum uiſa Romæ. Cap. XVIII

TIgrin Hyrcani & Indi ferunt, animal uelocitatis tremẽdæ, & maxime cognitæ dum capitur. Totus enim fœtus, qui ſemper numeroſus eſt, ab inſidiante rapitur equo q̄ maxime pernici, atq́ in recentem ſubinde transfertur. At ubi uacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non eſt ſobolis) fertur præceps, odore ueſtigans. Raptor appropinquante fremitu, abijcit unum è catulis. Tollit illa morſu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumq́ conſequitur, ac ſubinde, donec in nauem regreſſo irrita feritas ſęuit in littore. Camelos inter armenta paſcit oriens, quorum duo genera, Bactriani & Arabici: differunt, quòd illi bina habent tubera in dorſo, hi ſingula, & in pectore alterum, cui incumbant. Dentium ſuperiore ordine, ut boues, carent in utroq́ genere. Omnes aũt iumentorum in ijs terris dorſo funguntur, atq́ etiã equitantur in prælijs. Velocitas inter

equos

equos, sed cuiqꝫ mensura, sicuti uires. Nec ultra assuetum procedit spatium, nec plus instituto onere recipit. Odium aduersus equos gerunt naturale. Sitim & quatriduo tolerant: implenturqꝫ cum bibendi occasio est, & in præteritū & in futurū, obturbata proculcatione prius aqua: aliter potu non gaudent. Viuunt quinquagenis annis, quidā & centenis. Vtcunqꝫ rabiem & ipsi sentiunt. Castrandi genus etiā fœminas, quæ bello præparentur, inuentum est: fortiores ita fiunt coitu negato. Horum aliqua similitudo in duo transfertur animalia: Nabin Æthiopes uocant, collo similem equo, pedibus & cruribus boui, camelo capite, albis maculis rutilum colorē distinguentibus, unde appellata camelopardalis, dictatoris Cæsaris Circensibus ludis primum uisa Romæ. Ex eo subinde cernitur, aspectu magis qꝫ feritate conspicua: quare etiam ouis feræ nomen inuenit.

De chao & cepho. Cap. XIX

POmpeij Magni primum ludi ostenderunt chaum, quem Galli rhaphium uocabāt, effigie lupi, pardorum maculis. Idem ex Æthiopia quas uocant cephos, quarum pedes posteriores pedibus humanis & cruribus, priores manib. fuere similes. Hoc animal postea Roma non uidit.

De rhinocerote. Cap. XX

IIsdem ludis & rhinoceros, unius in nare cornu, qualis sępe, uisus. Alter hic genitus hostis elephanto: cornu ad saxa limato prępарat se pugnę, in dimicatione aluum maxime petens, quam scit esse molliorem. Longitudo ei par, crura multo breuiora, color buxeus.

De lyncibus, & sphingibus, & crocutis, cercopithecis, Indicis bubus, leucrocutis, eale, tauris Æthiopiæ, mantichora, monocerote, catoblepa, basilisco. Cap. XXI

LYncas uulgo frequentes, & sphingas, fusco pilo, māmis in pectore geminis, Æthiopia generat, multaqꝫ alia monstro similia: pēnatos equos & cornibus armatos, quos Pegasos uocant: Crocutas uelut ex cane lupoqꝫ conceptos, omnia dentibus frangentes, protinusqꝫ deuorata conficientes uentre: Cercopithecos, nigris capitibus, pilo asinino, & dissimiles cæteris uoce: Indicos boues unicornes tricornesqꝫ: Leucrocutā perniciosissimam ferā, asini feri magnitudine, crurib. ceruinis: collo, cauda, pectore leonis, capite melium, bisulca ungula, ore ad aures usqꝫ rescisso, dentiū locis osse perpetuo. Hanc ferā humanas uoces tradunt imitari. Apud eosdem & quæ uocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephanti, colore nigra uel fulua: maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habens, mobilia, quæ alterna in pugna sistit, uariatqꝫ infesta aut obliqua, utcunque ratio monstrauit. Sed atrocissimos habet tauros syluestres maiores agrestibus, uelocitate ante omnes, colore fuluos, oculis ceruleis, pilo in contrariū uerso, rictu ad aures dehiscēte, iuxta cornua mobilia, tergori duritia silicis, omne respuens uulnus. Feras omnes uenantur: ipsi non aliter qꝫ foueis capti, feritate semper intereunt. Apud eosdē nasci Ctesias scribit, quam mantichoram appellat, triplici dentium ordine pectinatim coeuntium, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo, corpore leonis, cauda scorpionis modo spicula infigentē: uocis, ut si miscetur fistulæ & tubæ concentus: uelocitatis magnæ, humani corporis uel pręcipue appetentē. In India & boues solidis ungulis, unicornes: et feram nomine axin, hinnuli pelle, plurib. candidioribusqꝫ maculis, sacram Liberi patris. Orsei Indi simias candentes toto corpore uenantur. Asperrimam autem feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, uno cornu nigro media fronte cubitorū duûm eminente. Hanc feram uiuam negant capi. Apud Hesperios Æthiopas fons est Nigris, ut plerique existimauere Nili caput, ut argumenta quæ diximus persuadent: iuxta hunc fera appellatur catoblepas, modica alioquin, cæterisqꝫ membris iners, caput tantum pręgraue ægre ferens: id deiectum semper in terram, aliàs internecio humani generis, omnibus qui oculos eius uidere cōfestim exspirantibus. Eadē & basiliski serpentis est uis. Cyrenaica hunc generat prouincia XII. non amplius digitorū magnitudine, candida in capite macula ut quodam diademate insignem. Sibilo omnes fugat serpentes: nec flexu multiplici ut reliquæ, corpus impel

lit,ſed celſus & erectus à medio incedens.Necat frutices,non contactos modo,uerum et afflatos,exurit herbas,rumpit ſaxa. Talis uis malo eſt.Creditum quondam,ex equo occiſo haſta,& per eum ſubeunte ui,nõ equitem modo,ſed equum quoq; abſumptũ. Atq; huic tali monſtro(ſæpe enim enectum concupiuere reges uidere)muſtelarum uirus exitio eſt:adeò naturæ nihil placuit eſſe ſine pari . Inijciunt eas cauernis , facile cognitis ſola tabe.Necant illæ ſimul odore,moriunturq;,& naturæ pugna conficitur.

De lupis. Cap. XXII

SEd in Italia quoq; creditur luporum uiſus eſſe noxius : uocemq; homini quem priores contemplentur,adimere ad præſens.Inertes hos paruosq; Africa & Ægyptus gignũt,aſperos truces q; frigidior plaga.Homines in lupos uerti,rurſumq; reſtitui ſibi,falſum eſſe confidenter exiſtimare debemus , aut credere omnia quæ fabuloſa tot ſeculis comperimus. Vnde tamen iſta uulgo infixa ſit fama in tantum,ut in maledictis uerſipelles habeat,indicabitur.Euanthes inter autores Græciæ non ſpretus,tradit Arcadas ſcribere , ex gẽte Antæi cuiuſdam ſorte familiæ lectum ad ſtagnum quoddam regionis eius duci,ueſtituq; in quercu ſuſpẽſo tranare,atq; abire in deſerta , transfigurariq; in lupum, & cum cæteris eiuſdem generis congregari per annos nouẽ. Quo in tempore ſi homine ſe abſtinuerit , reuerti ad idem ſtagnum:et cum tranauerit,effigiem recipere,ad priſtinũ habitum addito nouem annorum ſenio. Id quoq; Fabius, eandem recipere ueſtem.Mirum eſt,quò procedat Græca credulitas.Nullum tam impudens mendacium eſt,ut teſte careat.Itaq; Agriopas qui Olympionicas ſcripſit, narrat Demænetum Parrhaſium in ſacrificio quod Arcades Ioui Lyceo humana etiam tum hoſtia faciebant , immolati pueri exta deguſtaſſe,& in lupum conuertiſſe:eundem decimo anno reſtitutum athleticæ,certaſſe in pugilatu,uictoremq; Olympia reuerſum. Quin & caudę huius animalis creditur uulgo ineſſe amatorium uirus exiguo in uillo,eumq; cum capiatur abijci,nec idem polle re niſi uiuenti direptum. Dies quibus coeat toto anno non amplius XII. Eundem in fame ueſci terra . Inter auguria ad dexteram commeantium præciſo itinere, ſi pleno id ore fecerit,nullum omnino præſtantius . Sunt in eo genere qui ceruarij uocantur, qualem è Gallia in Pompeij Magni harena ſpectatum diximus. Huic quamuis in fame mandenti, ſi reſpexit,obliuionem cibi ſurrepere aiunt,digreſſumq; quærere aliud.

De ſerpentibus. Cap. XXIII

QVod ad ſerpentes attinet , uulgatum eſt colorem pleroſq; terræ habere qua occultentur.Innumera eſſe genera . Ceraſtis corpore eminere cornicula ſæpe quadrigemina : quorum motu reliquo corpore occultato,ſollicitent ad ſe aues . Geminum caput amphisbenæ,hoc eſt,ad caput & ad caudam,tanquam parum eſſet uno ore fundi uenenum. Alijs ſquamas eſſe,alijs picturas:omnibus exitiale uirus . Iaculum ex arborum ramis uibrari:nec pedibus tantum cauendas ſerpentes , ſed & miſſili uolare tormẽto.Colla aſpidum intumeſcere nullo ictus remedio , præterquam ſi confeſtim partes contactæ amputentur . Vnus huic tam peſtifero animali ſenſus , uel potius affectus eſt . Coniuga fermè uaganturnec niſi cum compare,uita eſt:itaq; alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura.Perſequitur interfectorem , unumq; eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infeſtat,perrumpit omnes difficultates,permeat ſpatia,nec niſi amnibus arcetur,aut præceleri fuga . Non eſt fateri, rerum natura largius mala an remedia genuerit.Iam primum hebetes oculos huic malo dedit:eosq; non in fronte ex aduerſo cernere,ſed in temporibus:itaq; excitatur,ſed ſæpius auditu quàm uiſu.

De ichneumone. Cap. XXIIII

DEinde internecinum bellum cum ichneumone.Notum eſt animal hac gloria maxime,in eadem natũ Ægypto.Mergit ſe limo ſæpius,ſiccatq; ſole. Mox ubi pluribus eodem modo ſe corijs loricauit,in dimicationem pergit.In ea caudam attollens,ictus irritos auerſus excipit,donec obliquo capite ſpeculatus inuadat in fauces.Nec hoc cõtentus,aliud haud mitius debellat animal.

De croco-

De crocodilio & scinco & hippopotamo. Cap. XXV

CRocodilum habet Nilus,quadrupes malum, & terra pariter ac flumine infestum. Vnum hoc animal terrestre linguę usu caret.unum superiore mobili maxilla imprimit morsum,aliâs terribile,pectinatim stipante se dentiū serie.Magnitudine excedit plerunqꝫ duodeuiginti cubita.Parit oua quanta anseres: eáqꝫ extra eum locum semper incubat,prædiuinatione quadam,ad quem summo auctu eo anno accessurus est Nilus. Nec aliud animal ex minore origine in maiorem crescit magnitudinẽ.Et unguibus hic armatus est,cõtra omnes ictus cute inuicta. Dies in terra agit,noctes in aqua, teporis utrunqꝫ ratione.Hunc saturum cibo piscium,& semper esculẽto ore,in littore somno datum,par ua auis,quæ trochilos ibi uocatur,rex auium in Italia,inuitat ad hiandum pabuli sui gratia,os primum eius assultim repurgãs,mox dẽtes,& intus fauces quoqꝫ,ad hanc scabendi dulcedinẽ quammaxime hiantes:in qua uoluptate somno pressum cõspicatus ichneumon,per easdem fauces ut telũ aliquod immissus,erodit aluũ. Similis crocodilo, sed minor etiam ichneumone,est in Nilo natus scincos,contra uenena præcipuus antidotis: item ad inflammandam uirorum uenerem. Verum in crocodilo maior erat pestis, quàm ut uno esset eius hoste natura contenta.Itaqꝫ & delphini immeantes Nilo, quorũ dorso tanquam ad hunc usum cultellata inest pinna,abigẽtes eos prẽda, ac uelut in suo tantum amne regnantes,alioquin impares uiribus ipsi,astu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia,sciuntqꝫ nõ sua modo cõmoda,uerũ & hostium aduersa:norũt sua tela,norunt occasiones, partesqꝫ dissidentium imbelles . In uentre mollis est tenuisqꝫ cutis crocodilo:ideo se ut territi mergunt delphini , subeuntesqꝫ aluum illa secant spina . Quin & gens hominum est huic beluæ aduersa in ipso Nilo Tentyritæ , ab insula in qua habitat appellata.Mensura eorum parua,sed prẽsentia animi in hoc tantum usu mira. Terribilis hæc contra fugaces belua est,fugax contra insequentes : sed aduersum ire soli hi audent. Quin etiam flumini innatant , dorsoqꝫ equitantium modo impositi , hiantibus resupino capite ad morsum,addita in os claua,dextra ac læua tenentes extrema eius utrinqꝫ, ut frenis in terram agunt captiuos:ac uoce etiam sola territos,cogunt euomere recentia corpora ad sepulturam.Itaqꝫ uni ei insulæ crocodili non adnatant:olfactuqꝫ eius generis hominum,ut Psyllorum serpentes, fugantur.Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua,extra acerrimi uisus:quatuorqꝫ menses hyemis inedia semper transmittere in specu. Quidam hoc unum quamdiu uiuat,crescere arbitrantur:uiuit autẽ longo tempore. Maior altitudine in eodẽ Nilo belua hippopotamus editur : ungulis bifidis quales bubus, dorso equi & iuba & hinnitu, rostro resimo,cauda & dentibus aprorum,aduncis sed minus noxijs:tergoris ad scuta galeasqꝫ impenetrabilis,præterquã si humore madeat. Depascitur segetes,destinatione antè(ut ferunt)determinatas in diem, & ex agro serẽtibus uestigijs,ne quæ reuertenti insidiæ comparentur.

Quis primus Romæ hippopotamum & crocodilos ostendit,& medicinæ ab animalibus repertæ. Cap. XXVI

PRimus eum & quinqꝫ crocodilos Romæ ædilitatis suæ ludis M.Scaurus tẽporario euripo ostẽdit.Hippopotamus in quadã medendi parte etiam magister extitit.Assi dua namqꝫ satietate obesus exit in littus,recentes harundinũ cęsuras speculatus:atqꝫ ubi acutissimũ uidet stirpem,imprimens corpus uenam quandam in crure uulnerat,atqꝫ ita profluuio sanguinis morbidum aliâs corpus exonerat,& plagam limo rursus obducit.

Quæ animalia quas herbas ostenderunt,cerui, lacerti, hirundines, testudines,mustela,ciconia,aper,anguis,draco,panthera,elephas,ursi,palumbes,columbæ,grues,coruus. Cap. XXVII

SImile quiddã & uolucris in eadem Ægypto monstrauit,quæ uocatur ibis : rostri adunciate per eam partem se perluens,qua reddi ciborũ onera maxime salubre est.nec hæc sola à mutis animalibus reperta sunt,usui futura & homini.Dictamnũ herbã extrahendis sagittis cerui monstrauere,percussi eo telo pastuqꝫ eius herbæ eiecto.lidem per-

cuſsi à phalangio, quod eſt aranei genus, aut aliquo ſimili, cancros edendo ſibi medent. Eſt & ad ſerpentum ictus præcipua, qua ſe lacerti, quoties cum his conſeruere pugnam, uulnerati refouent. Chelidoniam uiſui ſaluberrimam hirundines monſtrauere, uexatis pullorum oculis illa medentes. Teſtudo cunilæ, quam bubulam uocant, paſtu uires contra ſerpentes refouet. Muſtela ruta, in murium uenatu cum ijs dimicatione conſerta: Citra coniam origano. Edera apri in morbis ſibi medentur, & cancros ueſcẽdo, maxime mari ectos. Anguis hyberno ſitu membrana corpori obducta, fœniculi ſucco impedimentum illud exuit, nitidusq; uernat. Exuit autem à capite primum, nec celerius quàm uno die ac nocte replicans, ut extra fiat mẽbranæ quod fuerat intus. Idem hyberna latebra uiſu obſcurato, marathro herbæ ſeſe affricans, oculos inungit ac refouet: ſi uerò ſquamæ obtorpuere, ſpinis iuniperi ſe ſcabit. Draco uernã nauſeam ſylueſtris lactucæ ſucco reſtinguit. Pantheras perfricata carne aconito (uenenum id eſt) barbari uenãtur. Occupat ilico fauces earum angor, quare pardalianches id uenenum appellauere quidam. At fera contra hæc excrementis hominis ſibi medetur: & aliâs tam auida eorum, ut à paſtoribus excluſtria in aliquo uaſe ſuſpenſa altius quàm ut queat ſaltu attingere, iaculando ſe appetendoq; deficiat, & poſtremo expiret: alioqui uiuacitatis adeò lentæ, ut eiectis interaneis pugnet. Elephas chamæleonte cõcolori frondi deuorato, occurrit oleaſtro huic ueneno ſuo. Vrſi cum mandragoræ mala guſtauere, formicas lambunt. Ceruus herba cinare uenenatis pabulis reſiſtit. Palumbes, graculi, merulæ, perdices lauri folio annuum faſtidium purgant: columbæ, turtures & gallinacei herba quæ uocatur helxine: anates, anſeres, cæteræq; aquaticæ herba ſiderite: grues & ſimiles iunco paluſtri. Coruus occiſo chamæleonte, qui etiam uictori nocet, lauro infeſtum uirus extinguit.

Prognoſtica animalium. Cap. XXVI

MIlia præterea, utpote cum plurimis animalibus eadẽ rerũ natura, cæli quoq; obſeruationem & uentorum, imbrium, tempeſtatũ præſagia, alijs alia dederit: quod perſequi immenſum eſt, æque ſcilicet q̃ reliquam cum ſingulis hominũ ſocietatem. Siquidem & pericula præmonent, non fibris modo extisq;, circa quod magna mortalium portio hæret, ſed alia quadam ſignificatione. Ruinis imminentibus muſculi præmigrãt, aranei cum telis primi cadunt. Auguria quidem artem fecere, apud Romanos & ſacerdotũ collegium uel maxime ſolenne eſt. In Thracia locis rigentibus & uulpes, animal alioqui ſolertia dirum. Amnes gelatos lacusq; non niſi ad eius itum reditumq; tranſeunt. Obſeruatum, eam aure ad glaciem appoſita, coniectare craſsitudinem gelus.

Ciuitates & gentes à minutis animalibus deletæ. Cap. XXIX

NEc minus clara exitij documenta ſunt etiã ex contemnendis animalibus. M. Varro autor eſt, à cuniculis ſuffoſſum in Hiſpania oppidum, à talpis in Theſſalia, ab ranis ciuitatem in Gallia pulſam, ab locuſtis in Africa: ex Gyaro Cycladũ inſula incolas à muribus fugatos, in Italia Amyclas à ſerpentibus deletas. Citra Cynamolgos Æthiopas late deſerta regio eſt, à ſcorpionibus & ſolpugis gente ſublata: & à ſcolopendris abactos Trerienſes, autor eſt Theophraſtus. Sed ad reliqua ferarum genera redeamus.

De hyæna, & crocuta, & mantichora, & fibris, & lutris. Cap. XXX

HYænis utramq; eſſe naturam, & alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere ſine mare uulgus credit, Ariſtoteles negat. Collum & iuba continuitate ſpinæ porrigitur, flectiq; niſi circumactu totius corporis nequit. Multa præterea mira traduntur. Sed maxime ſermonem humanum inter paſtorum ſtabula aſsimulare, nomenq; alicuius addiſcere, quem euocatum foras laceret. Item uomitionem hominis imitari, ad ſollicitandos canes, quos inuadat. Ab uno animali ſepulchra erui, inquiſitione corporum. Fœminam raro capi. Oculis mille eſſe uarietates, colorumq; mutationes. Præterea umbræ eius contactu canes obmuteſcere. Et quibuſdam magicis artibus omne animal quod terluſtrauerit, in ueſtigio hærere. Huius generis coitu leæna Æthiopica parit crocutam, ſimiliter uoces imitantẽ hominum pecorumq;. Acies ei perpetua in utraq; parte oris, nul

lis

lis gingiuis dente continuo:qui ne contrario occurſu hebetetur, capſarum modo inclu=
ditur. Hominum ſermones imitari & mantichoram in Æthiopia, autor eſt Iuba. Hyænę
plurimæ gignuntur in Africa, quæ & aſinorũ ſylueſtrium multitudinem fundit. Mares
in eo genere ſinguli fœminarum gregibus imperitant. Timẽt libidinis æmulos, & ideo
grauidas cuſtodiunt, morſuq; natos mares caſtrant. Contrà grauidæ latebras petunt, &
parere furto cupiunt, gaudentq; copia libidinis. Eaſdem partes ſibi ipſi Pontici amputãt
fibri, periculo urgente, ob hoc ſe peti gnari: caſtoreum id uocãt medici: aliàs animal hor=
rendi morſus, arbores iuxta flumina ut ferro cædit: hominis parte comprehenſa, non an
tequam fracta concrepuerint oſſa, morſus reſoluit. Cauda piſcium ijs, cætera ſpecies lu=
træ. Vtrumq; aquaticum, utriq; mollior pluma pilus.

De ranis, & uitulis marinis, & ſtellionibus. Cap. XXXI

RAnæ quoq; rubetæ, quarum & in terra & in humore uita, plurimis refertæ medica
minibus, deponere ea quotidie ac reſumere à paſtu dicũtur, uenena tantum ſemper
ſibi reſeruantes. Similis & uitulo marino uictus, in mari ac terra: ſimile fibro & ingeniũ.
Euomit fel ſuum, ad multa medicamenta utile. Item coagulum ad comitiales morbos: ob
ea ſe peti prudens. Theophraſtus autor eſt, anguis modo & ſtelliones ſenectutem exue
re, eamq; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia. Eoſdem mortiferi
in Græcia morſus, innoxios eſſe in Sicilia.

De ceruis. Cap. XXXII

CEruis quoq; eſt ſua malignitas, quanquam placidiſsimo animalium. Vrgente ui ca
num, ultro confugiunt ad hominẽ. Et in pariendo ſemitas minus cauent, humanis
ueſtigijs tritas, q; ſecreta ac feris opportuna. Conceptus earũ poſt Arcturi ſidus. Octo=
nis menſibus ferunt partus, interdum & geminos. A conceptu ſeparant ſe. At mares re
licti rabie libidinis ſæuiũt: fodiũt ſcrobes. Tunc roſtra eorũ nigreſcunt, donec aliquãdo
abluant imbres. Fœminæ aũt ante partũ purgantur herba quadam quę ſeſelis dicitur, fa
cilioreita utentes utero. A partu duas habent herbas, quæ aros & ſeſelis appellantur: pa=
ſtæ redeunt ad fœtũ: illis imbui lactis primos uolunt ſuccos, quacunq; de cauſa. Æditos
partus exercent curſu, & fugam meditari docent: ad prærupta ducunt, ſaltumq; demon=
ſtrant. Iam mares ſoluti deſiderio libidinis, auide petunt pabula. Vbi ſe præpingues ſen
ſere, latebras quærunt, fatentes incõmodum pondus. Et aliàs ſemper in fuga acquieſcũt,
ſtantesq; reſpiciũt, cum propè uentum eſt, rurſus fugæ præſidia repetentes. Hoc fit inte=
ſtini dolore, tam infirmi ut ictu leui rumpatur intus. Fugiũt autem latratu canum audito
ſecunda ſemper aura, ut ueſtigia cum ipſis abeant. Mulcent fiſtula paſtorali & cãtu: cum
erexere aures, acerrimi auditus: cum remiſere, ſurdi. Cætero animal ſimplex, & omnium
rerum miraculo ſtupens: in tantũ, ut equo aut bucula accedente propius, hominẽ iuxta
uenantẽ non cernant, aut ſi cernãt, arcum ipſum ſagittasq; mirentur. Maria tranant gre=
gatim nantes porrecto ordine, & capita imponẽtes præcedentiũ clunibus, uicibusq; ad
terga redeuntes. Hoc maxime notatur à Cilicia Cyprũ trajicientibus. Nec uident terras,
ſed in odorẽ earum natant. Cornua mares habent, ſoliq; animalium omnibus annis ſtato
ueris tempore amittunt: ideo ſub ipſa die quãmaxime inuia petunt. Latent amiſsis uelut
inermes, ſed & hi bono ſuo inuidentes. Dextrũ cornu negant inueniri, ceu medicamẽto
aliquo præditũ. Idq; mirabilius fatendũ eſt, cum & in uiuarijs mutẽt omnib. annis. defo=
di ab ijs putant. Accenſis autem utrislibet, odore ſerpentes fugantur, & comitiales mor
bi deprehenduntur. Indicia quoq; ætatis in illis gerunt, ſingulos annis adijcientibus ra=
mos uſq; ad ſexennes. ab eo tempore ſimilia reuiuiſcũt: nec poteſt ætas diſcerni, ſed den=
tibus ſenecta declaratur. Aut enim paucos aut nullos habẽt, nec in cornibus imis ramos
alioquin ante frontẽ prominere ſolitos iunioribus. Non decidũt caſtratis cornua nec na
ſcuntur. erumpunt autem renaſcentibus tuberibus primo aridæ cutis ſimilia. eadẽ tene=
ris increſcunt ferulis arundineas in paniculas, molli plumata lanugine. Quàm diu carent
ijs, noctibus procedunt ad pabula: increſcentia ſolis uapore durant, ad arbores ſubinde

experientes:ubi placuit robur,in aperta prodeũt.Captiq; iam sunt,edera in cornibus uiridante ex attritu arborum,ut in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata.Fiunt aliquando et candido colore,qualem fuisse traditur Q.Sertorij ceruã, quam esse fatidicam Hispaniæ gentibus persuaserat.Et ijs est cum serpente pugna. Vestigant cauernas,nariumq; spiritu extrahũt renitẽtes.Ideo singulare abigendis serpentibus odor adusto cerui no cornu.Contra morsus uerò præcipuũ remediũ ex coagulo hinuli in matris utero occisi.Vita ceruis in confesso longa,post centũ annos aliquibus captis cum torquibus aureis,quos Alexander Magnus addiderat,adopertis iam cute in magna obesitate.Febriũ morbos nõ sentit hoc animal,quin & medetur huic timori.Quasdam nos principes fœminas scimus omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas, longo æuo caruisse febribus:quod ita demum existimant ratum,si uulnere uno interierit.

De tragelapho & chamæleonte. Cap. XXXIII

EAdem est specie, barba tantum & armorum uillo distans, quem tragelaphon uocant,non alibi quàm iuxta Phasin amnem nascens.Ceruos Africa propemodum sola non gignit.At chamæleontem & ipsa,quanquam frequẽtiorem Indiæ.Figura & magnitudo erat lacertæ, nisi crura essent recta & excelsiora. Latera uentri iunguntur ut piscibus,& spina simili modo eminet.Rostrum,ut in paruo haud absimile suillo:cauda prę longa in tenuitatem desinens, & implicans se uiperinis orbibus: ungues adunci,motus tardior, ut testudini: corpus asperum, ceu crocodilo: oculi in recessu cauo, tenui discrimine prægrandes, & corpori concolores: nunquam eos operit: nec pupillæ motu,sed totius oculi uersione circumspicit. Ipse celsus hianti semper ore, solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento: circa caprificos ferus, innoxius alioqui. Et coloris natura mirabilior. Mutat namque eum subinde,& oculis & cauda & toto corpore: redditq; semper quemcunq; proxime attingit,præter rubrum candidumq;. Defuncto pallor est. Caro in capite & maxillis, & ad commissuram caudæ admodum exigua,nec alibi toto corpore: sanguis in corde,& circa oculos tantum; uiscera sine splene.Hybernis mensibus latet ut lacertæ.

De tarando,& lycaone,& thoe. Cap. XXXIIII

MVtat colores & Scytharũ tarandus,nec aliud ex ijs quę pilo uestiũtur,nisi in Indis lycaon,cui iubata tradit ceruix.Nam thoes,luporũ id genus est procerius longitudine,breuitate crurũ dissimile,uelox saltu,uenatu uiuẽs,innocuũ homini,habitũ non colorẽ mutant,per hyemes hirti,æstate nudi. Tarando magnitudo quæ boui, caput maius ceruino,nec absimile:cornua ramosa,ungulæ bifidæ,uillus magnitudine ursorũ. Sed cũ libuit sui coloris esse,asini similis est. Tergori tãta duritia ut thoraces ex eo faciant.Colorem omnium arborũ,fruticum,florum,locorumq; reddit metuẽs,in quibus latet,ideoq; raro capitur.Mirum esset habitum corpore tam multiplicem dari,mirabilius & uillo.

De hystrice. Cap. XXXV

HYstrices generat India & Africa spina cõtectas,ac herinaceorũ genere: sed hystrici longiores aculei,& cũ intendit cutẽ,missiles.Ora urgentiũ figit canũ, & paulo longius iaculat.Hybernis aũt se mensibus condit:quæ natura multis,& ante omnia ursis.

De ursis & fœtibus eorum. Cap. XXXVI

EOrum coitus hyemis initio,nec uulgari quadrupedum more,sed ambobus cubantibus cõplexisq;.Deinde secessus in specus separatim, in quib. pariunt trigesimo die, plurimũ quinos.Hi sunt candida informisq; caro,paulo muribus maior,sine oculis,sine pilo:ungues tantum prominent:hanc lambendo paulatim figurant.Nec quicquã rarius quàm parientem uidere ursam.Ideo mares quadragenis diebus latẽt,fœminę quaternis mensibus.Specus si non habuere,ramorũ fruticumq; congerie ædificãt,impenetrabiles imbribus, molliq; fronde constratos. Primis diebus bis septenis tam graui somno premuntur,ut ne uulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum ueterno pinguescunt.Illi sunt adipes medicaminibus apti,contraq; capilli defluuium tenaces.Ab ijs diebus

diebus reſidunt,ac priorum pedum ſuctu uiuunt. Fœtus rigentes apprimendo pectori fouent,non alio incubitu q̃ oua uolucres. Mirũ dictu, credit Theophraſtus per id tempus coctas quoq; urſorũ carnes,ſi aſſeruent̃,increſcere:cibi tunc nulla argumẽta,nec niſi humoris minimũ in aluo inueniri:ſanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil ineſſe. Procedũt uere,ſed mares præpingues: cuius rei cauſa nõ prõpta eſt: quippe nec ſomno quidẽ ſaginatis præter XIIII. dies,ut diximus. Exeuntes herbã quandam aron nomine laxãdis inteſtinis alioqui cõcretis deuorãt,circaq; ſurculos ſentiũ præ domantes ora. Oculi eorũ hebetant̃ crebro:qua maxime cauſa fauos expetũt,ut conuulneratũ ab apib.os leuet ſanguine grauedinẽ illam. Inualidiſsimũ urſo caput, quod leoni fortiſsimũ:ideo urgẽte ui,præcipitaturi ſe ex aliqua rupe,manib.eo operto iaciunt̃:ac ſæpe in harena colapho infracto exanimant̃. Cerebro ueneficiũ ineſſe Hiſpaniæ credũt, ociſorumq; in ſpectaculis capita cremãt,teſtato,quoniã potũ in urſinã rabiem agat. Ingrediuntur & bipedes. Arborẽ auerſi derepunt. Tauros,ex ore cornibusq; eorũ pedib.omnibus ſuſpenſi,pondere fatigãt. Nec alteri animaliũ in maleficio ſtultitia ſolertior. Annalibus notatum eſt,M. Piſone,M. Meſſala coss. ad XIIII. calen. Octob. Domitium Ænobarbum ædilem curulẽ urſos Numidicos c. & totidem uenatores Æthiopas in circo dediſſe. Miror adiectum Numidicos fuiſſe,cum in Africa urſos non gigni conſtet.

De muribus Ponticis,& alpinis,& herinaceis. Cap. XXXVII

COnduntur hyeme & Pontici mures,hi duntaxat albi: quorum palatum in guſtu ſagaciſsimum,autores quonam modo intellexerint miror. Conduntur & alpini,quibus magnitudo melium eſt:ſed hi pabulo ante in ſpecus cõuecto,cum quidam narrẽt alternos marem ac fœminam ſupra ſe complexo faſce herbæ ſupinos,cauda mordicus apprehenſa,inuicem detrahi ad ſpecum:ideoq; illo tempore detrito eſſe dorſo. Sunt his pares & in Ægypto,ſimiliterq; reſidunt in clunes,& binis pedibus gradiunt̃, prioribusq; ut manibus utuntur. Præparant hyemi & herinacei cibos: ac uolutati ſupra iacentia poma affixa ſpinis,unum amplius tenentes ore,portant in cauas arbores. Iidem mutationẽ aquilonis in auſtrum condentes ſe in cubile,præſagiunt. Vbi uerò ſenſere uenantẽ,contracto ore pedibusq;,ac parte omni inferiore, quà raram & innocuam habent lanuginẽ, confluunt in formam pilæ,ne quid comprehendi poſsit præter aculeos. In deſperatione uerò,urinam in ſe reddunt tabificam tergori ſuo ſpinisq; noxiã,propter hoc ſe capi gnari. Quamobrem exinanita prius urina uenari,ars eſt. Et cum præcipua dos tergori, aliàs corrupto,fragili,putribus ſpinis atq; decidiuis,etiam ſi uiuat ſubtractus fuga: ob id non niſi nouiſsima ſpe maleficio eo perfunditur:quippe & ipſi odere ſuum ueneficiũ, ita parcentes ſibi terminumq; ſupremum opperientes, ut fermè ante captiuitas occupet. Calidæ poſtea aquæ aſperſu reſoluitur pila:apprehenſusq; pede altero è poſterioribus, ſuſpendio ac fame necatur:aliter non eſt occidere & tergori parcere. Ipſum animal non, ut plericq; rentur,uitæ hominum ſuperuacuum eſt,ſi non ſint illi aculei, fruſtra uellerũ mollitie in pecore mortalibus data. Hac cute expoliuntur ueſtes. Magnum fraus & ibi lucrũ monopolio inuenit,de nulla re crebrioribus ſenatuſconſultis,nulloq; non principe adito querimonijs prouincialibus.

De leontophono,lynce,melibus,& ſciuris. Cap. XXXVIII

VRinæ & è duobus alijs animalib. ratio mira eſt. Leontophonon accipimus uocari paruũ,nec aliubi naſcens quàm ubi leo gignitur:quo guſtato tãta illa uis,ac cæteris quadrupedũ imperitãs,ilico exſpiret. Ergo corpus eius exuſtum aſpergũt alijs carnibus polentæ modo,inſidiantes feræ,necantq; etiã cinere. Tam contraria eſt peſtis. Haud immerito igitur odit leo,uiſumq; frangit,& citra morſum exanimat. Ille cõtrà urinam ſpargit prudens,hanc quoq; leoni exitialẽ. Lyncũ humor ita redditus ubi gignunt̃,glaciatur areſcitúe in gẽmas carbũculis ſimiles,& igneo colore fulgẽtes,lyncuriũ uocatas,atq; ob id ſuccino à pleriſq; ita generari prodito. Nouere hoc ſciuntq; lynces,& inuidẽtes urinã terra operiunt,eoq; celerius ſolidatur illa. Alia ſolertia in metu melibus, ſufflatæ cutis diſtentu

ſtentu ictus hominũ & morſus canũ arcent. Præuident tempeſtatẽ & ſciuri, obturatiſq; quà ſpiraturus eſt uentus cauernis, ex alia parte aperiũt fores: de cętero ipſis uilloſior cauda pro tegumento eſt. Ergo in hyemes alijs prouiſum pabulum, alijs pro cibo ſomnus.

De uipera, cochleis, & lacertis. Cap. XXXIX

SErpentium uipera ſola terra dicitur condi, cæteræ arborũ aut ſaxorum cauis. Et aliâs uel annua fame durãt, algore modo dempto. Omnia ſeceſſus tempore ueneno orba dormiunt. Simili modo & cochleæ. Illæ quidem iterũ & æſtatibus, adhærentes maxime ſaxis: ut etiã iniuria reſupinatæ auulſæq;, non tamẽ exeant. In Balearibus uerò inſulis cauaticæ appellatæ, non prorepũt è cauis terræ: neq; herba uiuunt, ſed uuæ modo inter ſe cohærẽt. Eſt & aliud genus minus uulgare, adhærente operculo eiuſdẽ teſtæ ſe operiẽs: obrutæ terra ſemper hæ, & circa maritimas tantum alpes quondam effoſſæ, cœpere iam erui & in Veliterno. Omniũ tamen laudatiſsimæ in Aſtypalæa inſula. Lacertæ inimiciſſimum genus cochleis, negãtur ſemeſtrem uitam excedere. Lacerti Arabiæ cubitales: in Indiæ uerò Nyſa monte xxiiij. in longitudine pedũ, colore fului aut punicei aut cerulei.

De canibus. Cap. XL

EX his quoq; animalibus quæ nobiſcum degunt multa ſunt cognitu digna, fideliſsimumq; ante omnia homini canis atq; equus. Pugnaſſe aduerſus latrones canẽ pro domino accepimus, confectumq; plagis à corpore non receſsiſſe, uolucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnitum in conuentu percuſſorem domini, laniatu & latratu coactum fateri ſcelus. Garamantũ regem canes ducenti ab exilio reduxere præliati contra reſiſtentes. Propter bella Colophonij, itemq; Caſtabalenſes, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabant in acie nunquam detrectantes. Hæc erant fidiſsima auxilia, nec ſtipendiorum indiga. Canes defendêre Cimbris cæſis domus eorum plauſtris impoſitas. Canis Iaſone Lycio interfecto cibum capere noluit, inediaq; conſumptus eſt. Is uero cui nomen Hyrcani reddidit Duris, accenſo regis Lyſimachi rogo iniecit ſe flammæ: ſimiliterq; Hieronis regis. Memorat & Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philiſtus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ regis, uxore eius Conſingi lacerata propter laſciuiorẽ cum marito iocũ. Apud nos Volcatium nobilẽ, qui Ceſelium ius ciuile docuit, aſturcone è ſuburbano redeuntẽ, cum adueſperauiſſet, canis à graſſatore defendit. Item Cælium ſenatorem ægrũ Placentiæ ab armatis oppreſſum: nec prius ille uulneratus eſt q̃ cane interempto. Sed ſuper omnia in noſtro æuo actis populi Ro. teſtatũ, Appio Iunio & P. Silio COSS. cum animaduerteretur ex cauſa Neronis Germanici filij, in T. Sabinum & ſeruitia eius, unius ex his canem nec à carcere abigi potuiſſe, nec à corpore receſsiſſe, abiecto in gradibus gemonijs mœſtos edentẽ ululatus, magna populi Ro. corona circumſtante: ex qua cum quidam ei cibum obieciſſet, ad os defuncti tuliſſe. Innatauit idem cadauere in Tiberim abiecto ſuſtentare conatus, effuſa multitudine ad ſpectandũ animalis fidem. Soli dominũ nouere: & ignotũ quoq;, ſi repente ueniat, intelligunt. Soli nomina ſua, ſoli uocem domeſticã agnoſcunt. Itinera quãuis longa meminere. Nec ulli præter hominẽ memoria maior. Impetus eorũ & fæuitia mitigatur ab homine conſidẽte humi. Plurima alia in his quoque uita inuenit. Sed in uenatu ſolertia & ſagacitas præcipua eſt. Scrutatur ueſtigia atq; perſequitur, comitantẽ ad feram inquiſitorẽ loro trahens: qua uiſa quàm ſilens & occulta, q̃ ſignificans demonſtratio eſt, cauda primum, deinde roſtro. Ergo etiam ſenecta feſſos cæcosq; ac debiles ſinu ferunt, uentos & odorem captantes, prodentesq; roſtro cubilia. E tigribus eos Indi uolunt concipi, & ob id in ſyluis coitus tempore alligant fœminas. Primo & ſecundo fœtu nimis feroces putant gigni, tertio demum educant. Hoc idem è lupis Galli, quorum greges ſuum quiſque ductorem è canibus & ducem habent. Illum in uenatu comitantur, illi parent. Namque inter ſe exercent etiam magiſteria. Certum eſt iuxta Nilum amnem currentes lambere, ne crocodilorum auiditati occaſionem præbeant. Indiam petenti Alexandro Magno, rex Albaniæ dono dederat inuſitatę magnitudinis unum: cuius ſpecie delectatus iuſsit urſos, mox apros, & deinde

deinde damas emitti,contẽptim immobili iacente eo. Qua ſegnicie tanti corporis offenſus Imperator generoſi ſpiritus,eum interimi iuſsit. Nunciauit hoc fama regi. Itaq; alterum mittens addidit mandata,ne in paruis experiri uellet,ſed in leone elephantóue. Duos ſibi fuiſſe:hoc interempto, præterea nullum fore. Nec diſtulit Alexander, leonemq; fractum protinus uidit. Poſtea elephantum iuſsit induci,haud alio magis ſpectaculo lætatus. Horrentibus quippe per totum corpus uillis,ingenti primũ latratu intonuit:mox ingruit aſſultans,contraq; beluam exurgens hinc & illinc,artifici dimicatione quà maxime opus eſſet infeſtans atque euitans,donec aſsidua rotatum uertigine afflixit,ad caſum eius tellure concuſſa. Canum generibus annui partus. Iuſta ad pariendum annua ætas. Gerunt uterum ſexagenis diebus. Gignunt cæcos:& quo largiore aluntur lacte,eo tardiorem uiſum accipiunt,non tamen unquam ultra uiceſimumprimum diem, nec ante ſeptimum. Quidam tradunt,ſi unus gignatur,nono die cernere:ſi gemini,decimo. Idemq; in ſingulos adĳci,totidemq; eſſe tarditatis ad lucem dies. Et ab ea quæ fœmina ſit ex primipara genita faunos cerni. Optimus in fœtu qui nouiſsime cernere incipit, aut quem primum fert in cubile fœta. Rabies canum ſirio ardente homini peſtifera,ut diximus, ita morſis letali aquæ metu. Quapropter obuiam itur per triginta eos dies,gallinaceo maxime ſimo mixto canum cibis:aut ſi præuenerit morbus,ueratro.

Ad canis rabidi morſum. Cap. XLI

A Morſu uerò unicum remedium oraculo quodam nuper repertum,radix ſylueſtris roſæ quæ cynorhodos appellat. Columella autor eſt,ſi quadrageſimo die quàm ſit natus,caſtretur morſu cauda,ſummusq; eius articulus auferatur, ſequenti neruo exempto,nec caudam creſcere,nec canes rabidos fieri. Canem locutum in prodigĳs (quod equidẽ annotauerim)accepimus:& ſerpentẽ latraſſe,cum pulſus eſt regno Tarquinius.

De natura equorum. Cap. XLII

E Idem Alexandro & equi magna raritas contigit:Bucephalon eum uocarunt,ſiue ab aſpectu toruo,ſiue ab inſigni taurini capitis armo impreſsi. Sedecim talentis ferunt ex Philonici Pharſalĳ grege emptum,etiam tum puero capto eius decore. Neminem hic alium quàm Alexandrum regio inſtratus ornatu recepit in ſedem, alios paſsim reĳciẽs. Idem in prælĳs memoratæ cuiuſdam perhibetur operæ, Thebarũ oppugnatione uulneratus in alium tranſire Alexandrum non paſſus:multa præterea eiuſdem modi,propter quæ rex defuncto ei duxit exequias,urbemq; tumulo circumdedit nomine eius. Nec Cęſaris dictatoris quenq; alium recepiſſe dorſo equus traditur, idemq; humanis ſimiles pedes priores habuiſſe:hac effigie locatus ante Veneris genitricis ædẽ. Fecit & diuus Auguſtus equo tumulum,de quo Germanici Cæſaris carmen eſt. Agrigenti compluriũ equorum tumuli pyramides habent. Equum adamatum à Semiramide uſq; ad coitum,Iuba autor eſt. Scythæ quidem equitatus & equorum gloria ſtrepunt. Occiſo deniq; ipſorum regulo ex prouocatione dimicante, hoſtem cum uictor ad ſpoliandum ueniſſet, ab equo eius ictibus morſuq; confectũ. Alium detracto oculorũ operimento,& cognito cũ matre coitu,petĳſſe prærupta,atq; exanimatũ. Equæ eadem ex cauſa in Reatino agro laceratum prorigam inuenimus. Namq; & cognationum intellectus in ĳs eſt:itaq; in grege prioris anni ſorore libentius etiam quàm matre equa comitatur. Docilitas tanta eſt, ut uniuerſus Sybaritani exercitus equitatus ad ſymphoniæ cantum ſaltatione quadam moueri ſolitus inueniatur. Iidem præſagiunt pugnam,& amiſſos lugent dominos,lacrymasq; interdum deſiderio fundunt. Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia uitam finiuit. Philarchus refert Centaretum è Galatis,in prælio occiſo Antiocho,potitũ equo eius conſcendiſſe ouantẽ. At illum indignatione accẽſum domitis frenis, ne regi poſſet, præcipitem in abrupta iſſe, exanimatumq; unà. Philiſtus à Dionyſio relictum in cœno hærentẽ,ut ſeſe euelliſſet,ſecutum ueſtigia domini,examine apum iubæ inhærente:eoq; oſtento tyrannidem à Dionyſio occupatam. Ingenia eorum inenarrabilia iaculantes ob ſequio experiuntur,difficiles conatus corpore ipſo nixúque inuitantium. Iam tela humi

collecta

collecta equiti porrigunt. Nam in circo ad currus iuncti, non dubie intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudij Cæsaris secularium ludorum circensibus excusso in carceribus auriga, albati equi palmam occupauere, primatū obtinuere, opposita effundentes, omnia quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente, facientes: cum puderet hominum artes ab equis uinci, peracto legitimo cursu ad metam stetere. Maius augurium apud priscos, plebeis circensibus excusso auriga, ita ut si staret in Capitolium cucurrisse equos, sedemq; ter lustrasse: maximum uerò, eodem peruenisse ab Veijs cum palma & corona, effuso Ratumena qui ibi uicerat: unde postea nomen portæ est. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguum tantum potum impartientes: atq; ita per centena milia & quinquaginta continuo cursu euntibus insident. Viuunt annis quidam quinquagenis: fœminæ minore spatio: eædem quinquennio finem crescendi capiunt, mares anno addito. Forma equorum, quales maxime legi oporteat, pulcherrime quidem Virgilio uate absoluta est. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri condito, & ferè inter omnes constare uideo. Diuersa autem circo ratio quæritur. Itaq; cum bimi in alio subigantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipit. Partum in eo genere undenis mensibus ferunt, duodecimo gignunt. Coitus uerno æquinoctio bimo utrinq; uulgaris, sed à trimatu firmior partus. Generat mas ad annos trigintatres, utpote cum à circo post uicesimum annum mittantur ad sobolem reparandam. Opunte & ad quadraginta durasse tradunt, adiutū modo in attollenda priore parte corporis. Sed ad generandum paucis animalium minor fertilitas, qua de causa per interualla admissuræ dantur, nec tamen quindecim initus eiusdem anni ualet tolerare. Equarum libido extinguitur iuba tonsa. Gignunt annis omnibus ad quadragesimum. Vixisse equum septuagintaquinq; annos proditur. In hoc genere grauida stans parit, præterq; cæteras fœtum diligit. Et sanè equis amoris innasci ueneficium, hippomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: quod statim ædito partu deuorat fœta, aut partum ad ubera non admittit, si quis præreptum habeat. Olfactu in rabiem id genus agitur. Amissa parente in grege armenti, reliquæ fœtæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo quàm sit genitus negant posse. Quo quis acrior, in bibendo profundius nares mergit. Scythæ per bella fœminis uti malunt, quoniam urinam cursu non impedito reddant. Constat in Lusitania circa Olysiponem oppidum & Tagum amnem equas Fauonio flante obuersas animalem concipere spiritum, idq; partum fieri & gigni perniciosimum ita, sed triennium uitæ non excedere. In eadem Hispania Gallaica gens, & Asturica, equini generis, quos thieldones uocamus, minori forma appellatos asturcones gignunt: quibus non uulgaris in usu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equis tolutim carpere incursus traditur arte. Equo ferè qui homini morbi, præterq; uesicæ conuersio, sicut omnibus in genere ueterino.

De asinis. Cap. XLIII

ASinum $\overline{cccc}$. nummûm emptum Q. Axio senatori, autor est M. Varro, haud scio an omniū precio animalium uicto: operâ sine dubio geruli mirifica, arando quoq;, sed mularum maxime progeneratione. Patria etiã spectatur in his, Arcadicis in Achaia, in Italia Reatinis. Ipsum animal frigoris maxime impatiẽs, ideo nõ generatur in Ponto: nec æquinoctio uerno, ut cætera pecua, admittit, sed solstitio. Mares in remissione operis deteriores. Partus à tricesimo mẽse ocyssimus, sed à trimatu legitimus: totidẽ quot equæ & eisdẽ mensibus, & simili modo. Sed incõtinens uterus urinam genitalẽ reddit, ni cogatur in cursum uerberibus à coitu. Raro geminos parit: paritura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conspiciatur ab homine. Gignit tota uita, quę est ei ad trigesimũ annum. Partus charitas summa, sed aquarũ tędium maius. Per ignes ad fœtus tendunt: eædem, si riuus minimus intersit, horrent ita, ut pedes omnino caueant tingere. Nec nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuarijs, atque ita ut sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeunt, per raritatem eorum translucentibus fluuijs. Mirumq; dictu, sitiunt: & si

mutentur

mutentur aquæ,ut bibant cogendæ exorandæúe sunt.Nec nisi spatiosa incubitant laxitate. Varia namq; somnio uisa concipiunt,ictu pedum crebro:qui nisi per inane emicuerit,repulsu durioris materiæ clauditatē ilico affert. Quæstus ex ijs opima prædia exuperat.Notum est,in Celtiberia singulas quadragenis milibus nummorum enixas. Ad mularum maxime partus,aurium referre in his & palpebrarum pilos aiunt.Quamuis enim unicolor reliquo corpore,totidem tamen colores quot ibi fuere,reddit.Pullos earum epulari Mœcenas instituit,multum eo tempore prælatos onagris: post eum interijt autoritas saporis. Asino moriente uiso,celerrime id genus deficit.

De mulis. Cap. XLIII

EX asino & equa mulus gignitur mense duodecimo, animal uiribus in labores eximium. Ad tales partus equas neque quadrimis minores, neq; decennibus maiores legunt:arceriq; utrumq; genus ab altero narrant,nisi in infantia eius generis quod ineāt lacte hausto:quapropter surreptos pullos in tenebris equarum uberi, asinarúmue equu leos admouent. Gignitur etiam mula ex equo & asina, sed effrenis & tarditatis indomitæ.Lenta omnia esse uetulis. Conceptum ex equo, secutus asini coitus, abortu perimit: non item ex asino equi. Fœminas à partu optime septimo die impleri obseruatum est, mares fatigatos melius implere. Quæ non prius quàm dentes quos pullinos appellant, iaciat,conceperit,sterilis intelligitur,& quæ non primo initu generare cœperit.Equo et asina genitos mares,hinulos antiqui uocabant:contraq; mulos,quos asini & equæ gene
20 rarent. Obseruatum, è duobus diuersis generibus nata, tertij generis fieri, & neutri parentum esse similia:eaq; ipsa quæ sunt ita nata,non gignere, in omni animalium genere. Idcirco mulas non parere.Est in annalibus nostris peperisse sæpe, uerùm prodigij loco habitum. Theophrastus uulgo parere in Cappadocia tradit:sed esse id animal ibi sui generis.Mulæ calcitratus inhibetur uini crebriore potu. In plurium Græcorum est monumentis,cum equa muli coitu natum, quem uocauerint hinnum, id est, paruum mulum. Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ ueloces in cursu, duritia eximia pedum,uerùm strigoso corpore,indomito animo, sed generoso. Onagro & asina genitus omnes antecellit.Onagri in Phrygia & Lycaonia pręcipui.Pullis eorum ceu præstantibus sapore,Africa gloriatur,quos lalisiones appellant. Mulum octoginta annis uixisse,
30 Athenienſium monumentis apparet.Eo gauisi cum templum in arce facerent,quod derelictus senecta,cadentia iumenta comitatu nisuq; exhortaretur,decretum fecere quo caueretur,ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.

De bubus. Cap. XLV

BVbus Indicis camelorum altitudo traditur,cornua in latitudinem quaternorum pedum.In nostro orbe Epiroticis laus maxima, à Pyrrhi (ut ferūt)iam inde regis cura. Id consecutus est,nō ante quadrimatū ad partus uocando.Prægrādes itaq; fuere,& hodieq; reliquiæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatē poscūtur, tolerātius tamen bimæ. Tauri generationem quadrimi implent, & singuli denas eodem anno.tradunt si à coitu in dextram partem abeant tauri,generatos mares esse: si in læuam, fœmi
40 nas.Conceptio uno initu peragitur:quæ si forte errauit,uigesimo post die marem fœmina repetit. Pariunt mense decimo,quicquid ante genitum inutile est. Sunt autores, ipso complente decimū mensem die parere.Gignunt raro geminos. Coitus à delphini exortu ad pridie nonas Ianuarij diebus XXX. aliquibus & autumno: gentibus quidem quæ lacte uiuunt ita dispensatur,ut omni tempore anni superſit id alimentum. Tauri non sæpius quàm bis die incunt. Boues animalium soli, & retro ambulantes pascuntur, apud Garamantas quidem haud aliter. Vita fœminis XV.annis longissima,maribus XX. Robur in quimatu.Lauatione calidæ aquę traduntur pinguescere,& si quis incisa cute spiritum harundine in uiscera adigat.Non degeneres existimādi etiā minus laudato aspectu. Plurimum lactis alpinis,quibus minimū corporis,plurimum laboris,capite non ceruice
50 iunctis.Syriacis non sunt palearia,sed gibber in dorso. Carici quoque in parte Asiæ fœ-

di

collecta equiti porrigunt. Nam in circo ad currus iuncti, non dubie intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudij Cæsaris secularium ludorum circensibus excusso in carceribus auriga, albati equi palmam occupauere, primatū obtinuere, opposita effundentes, omnia quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente, facientes: cum puderet hominum artes ab equis uinci, peracto legitimo cursu ad metam stetere. Maius augurium apud priscos, plebeis circensibus excusso auriga, ita ut si staret in Capitolium cucurrisse equos, sedemq; ter lustrasse: maximum uerò, eodem peruenisse ab Veijs cum palma & corona, effuso Ratumena qui ibi uicerat: unde postea nomen portæ est. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguum tantum potum impartientes: atq; ita per centena milia & quinquaginta continuo cursu euntibus insident. Viuunt annis quidam quinquagenis: fœminæ minore spatio: eædem quinquennio finem crescendi capiunt, mares anno addito. Forma equorum, quales maxime legi oporteat, pulcherrime quidem Virgilio uate absoluta est. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri condito, & ferè inter omnes constare uideo. Diuersa autem circo ratio quæritur. Itaq; cum bimi in alio subigantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipit. Partum in eo genere undenis mensibus ferunt, duodecimo gignunt. Coitus uerno æquinoctio bimo utrinq; uulgaris, sed à trimatu firmior partus. Generat mas ad annos trigintatres, utpote cum à circo post uicesimum annum mittantur ad sobolem reparandam. Opunte & ad quadraginta durasse tradunt, adiutū modo in attollenda priore parte corporis. Sed ad generandum paucis animalium minor fertilitas, qua de causa per interualla admissuræ dantur, nec tamen quindecim initus eiusdem anni ualet tolerare. Equarum libido extinguitur iuba tonsa. Gignunt annis omnibus ad quadragesimum. Vixisse equum septuagintaquinq; annos proditur. In hoc genere grauida stans parit, præterq; cæteras fœtum diligit. Et sanè equis amoris innasci uenesicium, hippomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: quod statim ædito partu deuorat fœta, aut partum ad ubera non admittit, si quis præreptum habeat. Olfactu in rabiem id getus agitur. Amissa parente in grege armenti, reliquæ fœtæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo quàm sit genitus negant posse. Quo quis acrior, in bibendo profundius nares mergit. Scythæ per bella fœminis uti malunt, quoniam urinam cursu non impedito reddant. Constat in Lusitania circa Olysiponem oppidum & Tagum amnem equas Fauonio flante obuersas animalem concipere spiritum, idq; partum fieri & gigni pernicissimum ita, sed triennium uitæ non excedere. In eadem Hispania Gallaica gens, & Asturica, equini generis, quos thieldones uocamus, minori forma appellatos asturcones gignunt: quibus non uulgaris in usu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equis tolutim carpere incursus traditur arte. Equo ferè qui homini morbi, præterq; uesicæ conuersio, sicut omnibus in genere ueterino.

De asinis. Cap. XLIII

ASinum CCCC. nummûm emptum Q. Axio senatori, autor est M. Varro, haud scio an omniū precio animalium uicto: operā sine dubio geruli mirifica, arando quoq;, sed mularum maxime progeneratione. Patria etiā spectatur in his, Arcadicis in Achaia, in Italia Reatinis. Ipsum animal frigoris maxime impatiēs, ideo nō generatur in Ponto: nec æquinoctio uerno, ut cætera pecua, admittit, sed solstitio. Mares in remissione operis deteriores. Partus à tricesimo mēse ocyssimus, sed à trimatu legitimus: totidē quot equæ & eisdē mensibus, & simili modo. Sed incōtinens uterus urinam genitalē reddit, ni cogatur in cursum uerberibus à coitu. Raro geminos parit: paritura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conspiciatur ab homine. Gignit tota uita, quę est ei ad trigesimū annum. Partus charitas summa, sed aquarū tędium maius. Per ignes ad fœtus tendunt: eædem, si riuus minimus intersit, horrent ita, ut pedes omnino caueant tingere. Nec nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuarijs, atque ita ut sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeunt, per raritatem eorum translucentibus fluuijs. Mirumq; dictu, sitiunt: & si-

mutentur

Ouium ſumma genera duo, tectum & colonicũ: illud mollius, hoc in paſcuo delicatius, quippe cum tectum rubis ueſcatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua.

De generibus lanarum & ueſtium. Cap. XLVIII

LAna autem laudatiſsima Apula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italica. Tertium locum Mileſiæ oues obtinent. Apulæ breues uillo, nec niſi penulis celebres. Circa Tarentum Canuſiumq; ſummam nobilitatem habent. In Aſia uerò eodem genere Laodiceæ. Alba circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos nummos ad hoc æui exceſsit ulla. Oues non ubiq; tõdentur, durat quibuſdam in locis uellendi mos. Colorum plura genera, quippe cum deſint etiam nomina eis, quas natiuas appellant, ali quot modis. Hiſpania nigri uelleris præcipuas habet: Polentia iuxta alpes cani: Aſia rutili, quas Erythreas uocant: item Bætica: Canuſium fului: Tarentum & ſuæ pulliginis. Succidis omnibus medica uis. Iſtriæ Liburniæq; pilo propior quàm lanæ, pexis aliena ueſtibus, & quam ſola ars ſcutulato textu commendat in Luſitania. Similis circa Piſcenas prouinciæ Narbonenſis, ſimilis & in Ægypto, ex qua ueſtis detrita uſu tingitur, rurſuſq; æuo durat. Eſt & hirtæ pilo craſſo in tapetis antiquiſsima gratia: iam certe priſcos ijs uſos, Homerus autor eſt. Aliter hæc Galli pingunt, aliter Parthorum gentes. Lanę & per ſe coactæ ueſtem faciunt: & ſi addatur acetum, etiam ferro reſiſtunt: imò uerò etiam ignibus, nouiſsimo ſui purgamento: quippe ahenis polientium extracta, in tomenti uſum ueniunt, Galliarum, ut arbitror, inuento: certe Gallicis hodie nominibus diſcernitur, nec facile dixerim qua id ætate cœperit. Antiquis enim torus è ſtramento erat, qualiter etiam nunc in caſtris gauſape. Patris mei memoria cœpere amphimalla noſtra, ſicut uilloſa etiam uentralia. Nam tunica lati claui in modum gauſape texi nunc primum incipit. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt. De reliquarũ infectu ſuis locis dicemus, in conchylijs marinis, aut herbarum natura. Lanam cum colo & fuſo Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia uocata eſt, in templo Sangi duraſſe, prodente ſe, autor eſt M. Varro: factamq; ab ea togam regiam undulatam in æde Fortunæ, qua Ser. Tullius fuerat uſus. Inde factum ut nubentes uirgines comitaretur colus compta & fuſus cum ſtamine. Ea prima texuit rectam tunicam, quales cum toga pura tyroni induuntur nouæq; nuptæ. Vndulata ueſtis primo è lautiſsimis fuit, inde ſoriculata defluxit. Togas raſas Phrygianasq;, diui Auguſti nouiſsimis temporibus cœpiſſe, ſcribit Feneſtella. Crebræ papaueratæ antiquiorem habent originẽ, iam ſub Lucilio poeta in Torquato notatæ. Prætextę apud Hetruſcos originem inuenere. Trabeis uſos accipio reges: pictas ueſtes iam apud Homerum fuiſſe, unde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuencrũt, idcoq; phrygiones appellati ſunt. Aurum intertexere in eadẽ Aſia inuenit Attalus rex, unde nomen Attalicis. Colores diuerſos picturæ intexere Babylon maxime celebrauit, & nomen impoſuit. Plurimis uerò licijs texere, quæ polymita appellant, Alexandria inſtituit: ſcutulis diuidere, Gallia. Metellus Scipio triclinaria Babylonica ſeſtertiũm octingentis milibus ueniſſe iam tunc, poſuit in Capitonis criminibus, quę Neroni principi quadragies ſeſtertio nuper ſtetere. Seruij Tullij prætextæ, quibus ſignum Fortunæ ab eo dicatæ cooperatum erat, durauere ad Seiani exitum. Mirumq; fuit nec defluxiſſe eas, nec teredinum iniurias ſenſiſſe annis quingentis ſexaginta. Vidimus iam & uiuentium uellera, purpura, cocco, conchylio, ſeſquilibris infecta, uelut illa ſic naſci cogente luxuria. In ipſa oue ſatis generoſitatis oſtenditur breuitate crurum, uentris ueſtitu: quibus nudus eſſet, apicas uocabant, damnabantq;. Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimumq; in ea parte lanicij. Caſtrari agnos niſi quinquemeſtres, præmaturum exiſtimatur.

De muſmone. Cap. XLIX

ESt & in Hiſpania, ſed maxime Corſica, non maxime abſimile pecori, genus muſmonum, caprino uillo q; pecoris uelleri propius. Quorum è genere & ouibus natos priſci umbros uocarunt. Infirmiſsimum pecori caput: quamobrem auerſum à ſole paſci cogendum. Quàm ſtultiſsima animaliũ lanata. Quà timuere ingredi, unum cornu raptum

ſequuntur. Vita longiſsima anni x. in Æthiopia XIII. Capris eodem loco XI. in reliquo orbe plurimum octoni. Vtrumq; genus intra quartum coitum implentur.

De capris, & generatione earum. Cap. L

CApræ pariunt & quaternos, ſed raro admodũ. Ferũt quinq; menſibus ut oues. Capræ pinguitudine ſterileſcũt. Trimæ minus utiliter generãt, & in ſenecta, nec ultra quadrienniũ. Incipiunt ſeptimo menſe, adhuc lactantes. Mutilum in utroq; ſexu utilius. Primus in die coitus nõ implet, ſequẽs efficacior, ac deinde. Concipiũt Nouembri menſe, ut Martio pariãt turgeſcentib. uirgultis, aliquando anniculæ, ſemper bimæ, in trimatu inutiles. Pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos ſuffuſos capra iunci puncto ſanguine exonerat, caper rubi. Solertiã eius animalis Mutianus uiſam ſibi prodidit in ponte prætenui, duab. obuĩs è diuerſo: cum circumactũ anguſtiæ non caperent, nec reciprocationẽ longitudo in exilitate cęca, torrente rapido minaciter ſubterfluente, alterã decubuiſſe, atq; ita alterã proculcatę ſupergreſſam. Mares q̃ maxime ſimos, longis auriculis infractis, armis q̃ uilloſiſsimis probant. Fœminarũ generoſitatis inſigne, laciniæ corporibus è ceruice binæ dependentes. Non omnib. cornua, ſed quib. ſunt in his & indicia annorũ per incremẽta nodorũ. Mutilis lactis maior ubertas. Auribus eas ſpirare non naribus, nec unquam febri carere Archelaus autor eſt: ideo fortaſsis anima his q̃ ouibus ardentior, calidioresq; cõcubitus. Tradunt & noctu nõ minus cernere q̃ interdiu: ideo ſi caprinũ iecur ueſcant̃, reſtitui ueſpertinã aciẽ his quos Nyctalopas uocant. In Cilicia circaq; Syrtes uillo tonſili ueſtiũtur. Capras in occaſum decliui ſole, in paſcuis negant cõtueri inter ſeſe, ſed auerſas iacere: reliquis autem horis aduerſas, & inter cognationes. Dependet omnium mento uillus, quem aruncum uocant: hoc ſi quis apprehenſam ex grege unam trahat, cæteræ ſtupentes ſpectant. Id etiam euenire, cum quandam herbam aliqua ex eis momorderit. Morſus earum arbori exitialis. Oliuam lambendo quoq; ſterilem faciunt, eaq; ex cauſa Mineruæ non immolantur.

De ſuibus, & natura earum. Cap. LI

SVilli pecoris admiſſura à Fauonio ad æquinoctium uernũ, ætatis octauo menſe: qui buſdam in locis etiam IIII. uſq; ad VII. annum. Partus bis anno, tempus utero IIII. menſium, numerus fœcunditatis ad uicenos, ſed educare tam multos nequeũt. Diebus X. circa brumã ſtatim dentatos naſci, Nigidius tradit. Implentur uno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi. Remedium, ne prima ſubatione, neq; ante flaccidas aures coitus fiat. Mares non ultra trimatũ generant. Fœminæ ſenectute feſſæ cubantes coeunt. Comeſſe fœtus his non eſt prodigiũ. Suis fœtus ſacrificio die quinto purus eſt, pecoris die octauo, bouis XXX. Coruncanius ruminales hoſtias, donec bidentes fierẽt, puras negauit. Suem oculo amiſſo putant cito extingui, alioqui uita ad XV. annos, quibuſdam & uicenos. Verum efferantur, & aliâs obnoxiũ genus morbis, anginæ maxime & ſtrumæ. Index ſuis inualidæ, cruor in radice ſetæ dorſo euulſæ, caput obliquũ in inceſſu. Pe nuriam lactis præpingues ſentiunt, & primo fœtu minus ſunt numeroſæ. In luto uolutatio generi grata. Intorta cauda: id etiam notatũ, facilius litare in dexterum q̃ in læuum detorta. Pingueſcunt LX. diebus, ſed magis tridui inedia ſaginatione orſa. Animaliũ hoc maxime brutũ, animamq; ei pro ſale datam non illepide exiſtimabatur. Compertũ agnitam uocẽ ſuarũ furto abactis, merſoq; nauigio inclinatione lateris unius remeaſſe. Quin & duces in urbe forũ nundinariũ domosq; petere diſcunt: & feri ſapiunt ueſtigia palude confundere, urina fugã leuare. Caſtrant̃ fœminæ quoq; ſicuti cameli, poſt bidui inediã, ſuſpenſæ pernis primoribus, uulua reciſa: celerius ita pingueſcunt. Adhibet̃ & ars iecori fœminarũ ſicut anſerum, inuentũ M. Apicĩ, fico carica ſaginatis, ac ſatie necatis repente mulſi potu dato. Neq; alio ex animali numeroſior materia ganeæ: quinquaginta propè ſapores, cum cęteris ſinguli. Hinc cenſoriarũ legum paginæ, interdictaq; cœnis abdomina, glandia, teſticuli, uuluæ, ſincipita uerrina, ut tamẽ Publĩ mimorũ poetę cœna, poſtq; ſeruitutẽ exuerat, nulla memoretur ſine abdomine, etiã uocabulo ſuminis ab eo impoſi-

to

to.Placuere aũt & feri ſues. Iam Catonis cenſoris orationes aprugnũ exprobrant callũ. In tres tamen partes diuiſo,media ponebatur lumbus aprugnus appellata. Solidũ aprũ Romanorũ primus in epulis appoſuit P.Seruilius Rullus, pater eius Rulli qui Ciceronis conſulatu legem agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei eſt.Et hoc annales notarunt,horum ſcilicet ad emendationem morum: quibus notata quidem cœna,ſed in principio,bini terniq; pariter mandantur apri.

De uiuarijs beſtiarum. Cap. LII

VIuaria horum cęterorumq; ſylueſtriũ,primus togati generis inuenit Fuluius Lippinus,qui in Tarquiniẽſi feras paſcere inſtituit. Nec diu imitatores defuere L.Lucullus & Q.Hortenſius.Sues ferè ſemel anno gignũt. Maribus in coitu plurima aſperitas. Tunc inter ſe dimicãt,indurãtes attritu arborũ coſtas,lutoq; ſe tergorãtes. Fœminæ in partu aſperiores,& ferè ſimiliter in omni genere beſtiarũ. Apris marib.nõ niſi annicu-lis generatio.In India cubitales dentiũ flexus gemini ex roſtro, totidẽ à fronte ceu uituli cornua exeũt.Pilus æreo ſimilis agreſtibus,cæteris niger. At in Arabia ſuillũ genus nõ uiuit.

De ſemiferis animalibus. Cap. LIII

IN nullo genere æque facilis miſtura cum fero, qualiter natos antiqui hybridas uocabant,ceu ſemiferos,ad homines quoq;, ut in C.Antoniũ Ciceronis in conſulatu collegam,appellatione translata. Non in ſuibus tantum, ſed in omnibus quoq; animalibus cuiuſcunq; generis ullum eſt placidum,eiuſdem inuenitur & ferum, utpote cum hominum etiam ſylueſtrium tot genera prædicta ſint.Caprę tamen in plurimas ſimilitudines transfigurantur.Sunt capreæ,ſunt rupicapræ,ſunt ibices pernicitatis mirandæ, quanq; onerato capite uaſtis cornibus gladiorumq; uaginis: in hæc ſe librant, ut tormento aliquo rotati in petras,potiſsimum è monte aliquo in alium transſilire quærentes, atq; recuſſu pernicius quò libuerit exultant. Sunt & oryges, ſoli quibuſdam dicti contrario pilo ueſtiri,& ad caput uerſo. Sunt & damę & pygargi,& ſtrepſicerotes,multaq; alia haud diſſimilia.Sed illa alpes,hæc tranſmarini ſitus mittunt.

De ſimijs. Cap. LIIII

SImiarũ quoq; genera hominis figuræ proxima,caudis inter ſe diſtinguunt. Mira ſollertia,uiſco inungi laqueisq; calceari imitatiõe uenantiũ tradũt.Mutianus & latrunculis luſiſſe fictis cera,nuces uiſu diſtinguere:luna caua triſtes eſſe quib.in eo genere cauda ſit,nouã exultatione adorare:nã defectũ ſiderũ & cæteræ pauẽt quadrupedes.Simiarum generi præcipua erga fœtũ affectio.Geſtant catulos, quos mãſuefactę intra domos peperere,omnib.demonſtrãt,tractariq; gaudent,ſimiles gratulationẽ intelligentis.Itaq; magna ex parte cõplectendo necant.Efferatior cynocephalis natura,ſicut mitiſsima ſatyris & ſphingibus.Callitriches toto penè aſpectu differunt:barba eſt in facie,cauda late fuſa primori parte.Hoc animal negaẽ uiuere in alio,q; in Æthiopiæ,quo gignitur cælo.

De leporibus & cuniculis. Cap. LV

ET leporum plura ſunt genera:in alpibus candidi,quibus hybernis menſibus pro cibatu niuem credunt eſſe:certe liqueſcente ea rutileſcunt annis omnibus,& eſt alio-qui animal intolerandi rigoris alumnum.Leporum generis ſunt & quos Hiſpania cuniculos appellat fœcunditatis innumeræ,famemq; Balearibus inſulis, populatis meſsibus afferentes. Fœtus uentre exectos uel uberibus ablatos non repurgatis interaneis, gratiſsimo in cibatu habent:laurices uocant.Certum eſt Balearicos aduerſus prouẽtum eorum auxilium militare à diuo Auguſto petiſſe. Magna propter uenatum eum uiuerris gratia eſt.Inijciunt eas in ſpecus,qui ſunt multifores in terra,unde & nomen animali:atque ita eiectos ſuperne capiunt.Archelaus autor eſt, quot ſint corporis cauernæ ad excrementa lepori,totidem annos eſſe ętatis. Varius certe numerus reperitur.Idem utrãq; uim ſingulis ineſſe,ac ſine mare ęque gignere.Benigna circa hoc natura,innocua & eſculenta animalia fœcunda generauit.Lepus omnium prædæ naſcens,ſolus præter daſypodem ſuperfœtat,aliud educãs,aliud in utero pilis ueſtitum,aliud implume, aliud inchoa

tum gerens pariter. Necnon & ueſtes leporino pilo facere tentatum eſt, tactu nõ perinde molli ut in cute, propter breuitatem pili dilabidas.

De ſemiferis. Cap. LVI

HI manſueſcunt raro, cũ feri dici iure non poſsint. Complura namq; ſunt nec placida, nec fera, ſed mediæ inter utrumq; naturæ, ut in uolucribus hirũdines, apes: in mari delphini.

De muribus & gliribus. Cap. LVII

QVo in genere multi & hos incolas domuum poſuere mures, haud ſpernendum in oſtentis etiã publicis animal. Arroſis Lauinij clypeis argẽteis, Marſicum portẽdêre bellum: Carboni imperatori apud Cluſium faſcijs, quibus in calceatu utebatur, exitium. Plura eorum genera in Cyrenaica regione, alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorũ genere pungentibus pilis. Theophraſtus autor eſt, in Gyaro inſula cum incolas fugaſſent, ferrum quoq; roſiſſe eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in ferrarijs officinis: Aurarijs quidem in metallis, ob hoc aluos eorum excidi, ſemperq; furtum id deprehendi: tantam eſſe dulcedinem furandi. Veniſſe murem cc. nummis, Caſilinum obſidente Annibale: eumq; qui uẽdiderat famẽ interiſſe, emptorẽ uixiſſe, annales tradunt. Cum candidi prouenere, lætum faciunt oſtentum. Nam ſoricum occentu dirimi auſpicia, annales refertos habemus. Sorices & ipſos hyeme condi, autor eſt Nigidius, ſicut glires: quos cenſoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in conſulatu, non alio modo cœnis ademere, q; conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues. Semiferum & ipſum animal, cui uiuaria in dolijs idem qui apris inſtituit. Qua in re notatum, nõ congregari niſi populares eiuſdem ſyluæ: & ſi miſceantur alienigenæ, amne uel monte diſcreti, interire dimicando. Genitores ſuos feſſos ſenecta, alunt inſigni pietate. Senium finitur hyberna quiete, conditi enim & hi cubant; rurſus æſtate iuueneſcunt, ſimili & nitelis quiete.

Quæ animalia quibus locis non ſint. Cap. LVIII

MIrum, rerum naturam non ſolum alia alijs dediſſe terris animalia, ſed in eodem quoque ſitu quædam aliquibus locis negaſſe. In Mæſia ſylua Italiæ, non niſi in parte reperiuntur hi glires. In Lycia dorcades non tranſeunt montes Syris uicinos: onagri montem qui Cappadociam à Cilicia diuidit. In Helleſponto in alienos fines non cõmeant cerui: & circa Arginuſſam Elatum montem non excedunt, auribus etiam in monte fiſsis. In Poroſelene inſula uiam muſtelæ non tranſeunt. In Bœotiæ Lebadia illatæ ſolum ipſum fugiunt, quæ iuxta in Orchomeno tota arua ſubruunt talpæ, quarũ è pellibus cubicularia uidimus ſtragula. Adeo ne religio quidem à portentis ſummouet delicias. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidem in littoribus: in Ebuſo cuniculi nõ ſunt, ſcatent in Hiſpania Balearibusq;. Cyrenis mutæ fuere ranę, illatis è continente uocalibus durat genus earum. Mutæ ſunt etiam nunc in Seripho inſula. Eædem aliò translatæ canunt: quod accidere & in lacu Theſſalię Sicendo tradunt. In Italia muribus araneis uenenatus eſt morſus: eoſdem ulterior Apennino regio non habet. Iidem ubicunq; ſint, orbitam ſi tranſiere, moriuntur. In Olympo Macedoniæ monte non ſunt lupi, nec in Creta inſula. Ibi quidem non uulpes urſiúe, atque omnino nullum maleficum animal, præter phalangium: aranei id genus, de quo dicemus ſuo loco. Mirabilius, in eadem inſula ceruos, præterquam in Cydoniatarum regione, non eſſe: item apros, & attagenas, & herinaceos: in Africa autem nec apros, nec ceruos, nec capreas, nec urſos.

Quæ aduenis noceant. Cap. LIX

IAm quædam animalia indigenis innoxia, aduenas interimunt: ſicut ſerpẽtes parui in Tyrinthe, quos terra naſci proditur. Item in Syria angues, circa Euphratis maxime ripas, dormientes Syros nõ attingunt: aut etiam ſi calcati momordere, non ſentiuntur maleficia: alijs cuiuſcunq; gentis infeſti, auide & cum cruciatu exanimantes: quamobrem & Syri non necant eos. Contrà in Latmo Cariæ monte Ariſtoteles tradit à ſcorpionibus hoſpites non lædi, indigenas interimi. Sed reliquorum quoq; animalium, & præter terreſtria, indicemus genera.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER IX.

De aquatilium natura. Cap. I

ANIMALIVM quæ terreſtria appellauimus, hominum quadam conſortione degẽtia, indicata natura eſt. Ex reliquis minimas eſſe uolucres cõuenit. Quamobrem prius æquorum, amnium, ſtagnorumq; dicentur.

Quare in mari maxima animalia. Cap. II

SVnt autem complura in ijs, maiora etiam terreſtribus: Cauſa euidens, humoris luxuria. Alia ſors alitum, quibus uita pẽdentibus. In mari autem tam late ſupino, molliq; ac fertili accremento, accipiẽte cauſas genitales è ſublimi, ſemperq; pariente natura, pleraq; etiam monſtrifica reperiuntur, perplexis & in ſemet aliter atq; aliter nunc flatu, nunc fluctu conuolutis ſeminibus atq; principijs: ut uera fiat uulgi opinio, quicquid naſcatur in parte naturæ ulla, & in mari eſſe, præterq; multa quæ nuſquam alibi. Rerum quidem nõ ſolum animalium ſimulacra eſſe, licet intelligere intuentibus uuam, gladium, ferras, cucumim uerò & colore & odore ſimilem: quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.

De Indici maris beluis. Cap. III

PLurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternũ iugerum, priſtes ducenum cubitorum: quippe ubi locuſtæ quaterna cubita impleant: anguillæ quoq; in Gange amne tricenos pedes. Sed in mari beluæ circa ſolſtitia maxime uiſuntur. Tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo uertunt maria, pulſatasq; ex profundo beluas cum fluctibus uoluunt, & aliâs tanta thynnorum multitudine, ut Magni Alexandri claſsis haud alio modo, q; hoſtium acie obuia, contrariũ agmen aduerſa fronte direxerit, aliter ſparſis non erat euadere: non uoce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrent, nec niſi ruina turbant. Cadara appellatur rubri maris peninſula ingens. Huius obiectu uaſtus efficitur ſinus, xij. dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemæo regi, quãdo nullius auræ recipit afflatũ. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinẽ beluæ adoleſcunt. Gedroſos qui Arbin amnẽ accolunt, Alexandri Magni claſsium præfecti prodidere, in domibus fores maxillis beluarum facere, oſsibus tecta contignare, ex quibus multa quadragenûm cubitorũ longitudinis reperta. Exeunt & pecori ſimiles beluæ ibi in terrã, paſtæq; radices fruticum remeant: & quædam equorum, aſinorum, taurorum capitibus, quæ depaſcuntur ſata.

Quæ in quoq; oceano maxima. Cap. IIII

MAximum animal in Indico mari priſtis & balena eſt: in Gallico oceano phyſeter, ingentis columnæ modo ſe attollens, altiorq; nauium uelis diluuiem quandam eructans. In Gaditano oceano arbor in tantum uaſtis diſpanſa ramis, ut ex ea cauſa fretum nunquam intraſſe credatur. Apparent & rotæ appellatæ à ſimilitudine, quaternis diſtinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus utrinq; claudentibus.

De tritonum, & nereidum, & elephantorum marinorum figuris. Cap. V

TIberio principi nunciauit Olyſsipponenſiũ legatio ob id miſſa, uiſum auditumq; in quodam ſpecu concha canentem tritonem, qua noſcitur forma: & nereidum falſa non eſt, ſquamis modo hiſpido corpore, etiam quà humanam effigiem habent. Namq; hæc in eodem ſpectata littore eſt, cuius morientis etiam gannitum triſtem accolæ audiuere longe. Et diuo Auguſto legatus Galliæ complures in littore apparere exanimes nereidas ſcripſit. Autores habeo in equeſtri ordine ſplendentes, uiſum ab his in Gaditano oceano marinum hominem, toto corpore abſoluta ſimilitudine. aſcendere eum nauigia nocturnis temporibus, ſtatimq; degrauari quas inſederit partes: & ſi diutius permaneat, etiam mergi. Tiberio principe contra Lugdunenſis prouincię littus in inſula ſimul trecentas amplius beluas reciprocans deſtituit oceanus, miræ uarietatis & magnitudi-

nis,nec pauciores Santonum littore:interq; reliquas elephantos & arietes,candore tantum cornibus aſsimulatis,nereidas uerò multas. Turanius prodidit, expulſam beluam in Gaditana littora,cuius inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita ſexdecim fuiſſent, dentes eiuſdem cxx.maximi dodrantium menſura,minimi ſemipedum.Beluæ cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda,oſſa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe,oſtendit inter reliqua miracula in ædilitate ſua M.Scaurus longitudine pedum quadraginta,altitudine coſtarum Indicos elephantos excedente,ſpinæ craſsitudine ſeſquipedali.

De balenis & orcis. Cap. VI

BAlenæ & in noſtra maria penetrant. In Gaditano oceano non ante brumam conſpici eas tradunt,condi autem ſtatis temporibus in quodam ſinu placido & capaci,mire gaudentes ibi parere.Hoc ſcire orcas,infeſtam his beluam,& cuius imago nulla repræſentatione exprimi poſsit alia,quàm carnis immenſæ dentibus truculentę.Irrumpunt ergo in ſecreta,ac uitulos earum & fœtas,uel etiamnum grauidas lancinãt morſu,incuſſęq; ceu Liburnicarum roſtris fodiunt.Illæ ad flexum immobiles,ad repugnandum inertes, & pondere ſuo oneratæ,tunc quidẽ & utero graues,pariendiúe pœnis inualidæ, ſolum auxilium nouere in altum profugere,& ſe toto defendere oceano.Contrà,orcæ occurrere laborãt,ſeſeq; opponere,& cautium anguſtijs trucidare, in uada urgere, ſaxis illidere. Spectantur ea prælia,ceu mari ipſo ſibi irato,nullis in ſinu uentis,fluctibus uerò ad anhelitus ictusq; quantos nulli turbines uoluunt.Orca & in portu Oſtiẽſi uiſa eſt,oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portum,inuitata naufragijs tergorum aduectorum è Gallia:ſatiansq; ſe per complures dies,alueum in uado ſulcauerat,accumulata fluctibus intantum,ut circumagi nullo modo poſſet:& dum ſaginã perſequit, in littus fluctibus propulſa,emineret dorſo multũ ſupra aquas carinæ uice inuerſæ.Prætendi iuſsit Cæſar plagas multiplices inter ora portus:profectusq; ipſe cum prætorianis cohortibus populo Ro.ſpectaculum præbuit,lanceas congerente milite è nauigijs aſſultantibus,quorum unum mergi uidimus,reflatu beluæ oppletum unda.Ora balenæ habent in frontibus:ideoq; ſumma aqua natantes,in ſublime nimbos efflant.

An ſpirent piſces,an dormiant. Cap. VII

SPirant autem confeſsione omnium & pauciſsima alia in mari,quæ internorum uiſcerum pulmonem habent,quoniam ſine eo nullum animal putatur ſpirare:nec piſcium branchias habentes,anhelitum reddere,ac per uices recipere exiſtimant,quorum hęc opinio eſt:nec multa alia genera etiam branchijs carentia:in qua ſententia fuiſſe Ariſtotelem uideo,& multis perſuaſiſſe doctrinæ indaginibus. Nec me protinus huic opinioni eorum accedere haud diſsimulo: quoniam & pulmonum uice alijs poſſunt alia ſpirabilia ineſſe uiſcera,ita uolẽte natura:ſicut & pro ſanguine eſt multis alius humor. In aquas quidem penetrare uitalem hunc halitum quis miretur, qui etiã reddi ab his eum cernat: & in terras quoq; tanto ſpiſsiorem naturæ partẽ,penetrare,argumento animalium, quę ſemper defoſſa uiuunt,ceu talpæ? Accedunt apud me certe efficacia,ut credam etiã omnia in aquis ſpirare naturæ ſuæ ſorte,primum ſæpe adnotata piſcium æſtiuo calore quædam anhelatio,& alia tranquillo uelut oſcitatio, ipſorum quoq; qui ſunt in aduerſa opinione,de ſomno piſcium confeſsio.Quis enim ſine reſpiratione ſomno locus? Præterea bullantium aquarũ ſufflatio,lunæq; effectu concharum quoq; corpora augeſcẽtia.ſuper omnia eſſe auditum & odoratũ piſcibus nõ erit dubium,ex aeris utrumq; materia. odorem quidem non aliud q; infectum aera intelligi poſſe. Quamobrem de his opinetur,ut cuiq; libitum erit.Branchiæ nõ ſunt balenis nec delphinis. Hæc duo genera fiſtulis ſpirant,quæ ad pulmonẽ pertinẽt,balenis à frõte,delphinis à dorſo.Et uituli marini, quos uocant phocas,ſpirant ac dormiunt in terra.Item teſtudines de quibus mox plura.

De delphinis. Cap. VIII

VElociſsimũ omnium animalium non ſolum marinorum eſt delphinus,ocyor uolucre,ocyor telo:ac niſi multum infra roſtrum os illi foret medio penè in uentre, nul-

lus

lus piſcium celeritatem eius euaderet. Sed affert moram prouidentia naturæ, quia niſi re ſupini atq; conuerſi non corripiunt, quæ cauſa præcipue uelocitatem eorum oſtendit. Nam cum fame conciti, fugientem in uada ima perſecuti piſcem, diutius ſpiritum continuere, ut arcu emiſſi ad reſpirandum emicant: tantaq; ui exiliunt, ut plerunq; uela nauiũ tranſuolent. Agunt ferè coniugia: pariunt catulos decimo menſe, æſtiuo tempore, interim & binos: nutriunt uberibus ſicut balena: atq; etiam geſtant fœtus infantia infirmos. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partum charitate. Adoleſcunt celeriter, decem annis putantur ad ſummam magnitudinẽ peruenire: uiuunt & tricenis, quod cognitum præciſa cauda in experimentũ. Abduntur tricenis diebus circa canis ortum, occultanturq; incognito modo: quod eo magis mirum eſt, ſi ſpirare in aqua nequeunt. Solent in terram erumpere incerta de cauſa: & ſtatim tellure tacta moriunt̃, multoq; ocyus fiſtula clauſa. Lingua eſt his contra naturam aquatilium mobilis, breuis atq; lata, haud differens ſuillæ. Pro uoce gemitus humano ſimilis, dorſum repandum, roſtrum ſimum. Qua de cauſa nomẽ Simonis omnes miro modo agnoſcunt, maluntq; ita appellari. Delphinus nõ homini tantum amicum animal, uerùm & muſicæ arti, mulcetur ſymphoniæ cantu, & præcipue hydrauli ſono. Hominem nõ expaueſcit ut alienum, obuiam nauigijs uenit, alludit exultãs, certat etiam, & quamuis plena præterit uela. Diuo Auguſto principe Lucrinum lacum inuectus pauperis cuiuſdam puerũ, ex Baiano Puteolos in ludum literarium itantem, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine, ſæpius fragmẽtis panis, quem ob id ferebat, allexiſſet, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mœcenatis & Flauiani & Flaui Alfii, multorumq; eſſet literis mandata. Quocunq; diei tempore inclamatus à puero, quamuis occultus atq; abditus, ex imo aduolabat: paſtusq; è manu præbebat aſcenſuro dorſum, pinnæ aculeos uelut uagina condens: receptumq; Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat, ſimili modo reuehens pluribus annis: donec morbo extincto puero, ſubinde ad conſuetum locum uentitans, triſtis & mœrenti ſimilis, ipſe quoque (quod nemo dubitaret) deſiderio expirauit. Alius intra hos annos in Africo littore Hipponis Diarrhyti ſimili modo ex hominis manu ueſcens, prẽbensq; ſe tractandum, & alludens natantibus, impoſitosq; portans, unguento perunctus à Flauiano proconſule Africæ, & ſopitus (ut apparuit) odoris nouitate, fluctuatusq; ſimilis exanimi, caruit hominum conuerſatione, ut iniuria fugatus, per aliquot menſes: mox reuerſus in eodem miraculo fuit. Iniuriæ poteſtatum inhoſpitales ad uiſendum uenientiũ; Hipponenſes in necem eius compulerunt. Ante hæc ſimilia de puero in laſſo urbe memorantur, cuius amore ſpectatus longo tempore dum abeũtem in littus auide ſequitur, in harenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni ſacerdotio præfecit, amorem illum numinis propitij fuiſſe interpretatus. In eadem urbe laſſo Egeſidemus ſcribit & alium puerum Hermiam nomine, ſimiliter maria perequitantem; cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet, relatum: delphinumq; cauſam lethi fatentem non reuerſum in maria, atq; in ſicco exſpiraſſe. Hoc idem & Naupacti accidiſſe Theophraſtus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochi & Tarentini de pueris delphinisq; narrant. Quæ faciunt ut credatur Arionem quoq; citharœdicæ artis interficere nautis in mari parantibus, ad intercipiendos eius queſtus, eblanditũ, ut prius caneret cithara, congregatis cantu delphinis cum ſe ieciſſet in mare, exceptũ ab uno Tænarum in littus peruectũ. Eſt prouinciæ Narbonenſis & in Nemauſienſi agro ſtagnum Laterra appellatũ, ubi cum homine delphini ſocietate piſcantur. Innumera uis mugilum ſtato tempore anguſtis faucib. ſtagni in mare erumpit; obſeruata æſtus reciprocatione. Qua de cauſa prætendi nõ queunt retia, quæ molẽ ponderis ullo modo tolerent, etiamſi nõ ſolertia inſidiet̃ tempori. Simili ratione in altũ protinus tendũt, quod uicino gurgite efficit̃, locumq; ſolũ pandendis retibus habilem effugere feſtinãt. Quod ubi animaduertêre piſcãtes, concurrit ãũt multitudo tẽporis gnara, & magis etiã uoluptatis huius auida, totusq; populus è littore quãto poteſt clamore cõciet Simonẽ ad ſpectaculi euentũ:

celeriter delphini exaudiunt desideria,aquilonũ flatu uocẽ prosequente,austro uerò tardius ex aduerso referẽte.Sed tum.quoq; improuiso in auxilium aduolãt. Propere apparet acies,quę protinus disponit in loco ubi coniectus est, pugna opponente sese ab alto: trepidosq; in uada urgent. Tum piscatores circumdant retia,furcisq; subleuant:mugilũ nihilominus uelocitas transilit.at illos excipiunt delphini, & occidisse ad præsens cõtenti,cibos in uictoriam differunt.Opere prælium feruet,includiq; retibus se fortissime urgentes gaudent. ac ne idipsum fugã hostium stimulet, inter nauigia & retia natantẽsuę homines ita sensim elabuntur,ut exitus nõ appareat. Saltu quod est aliâs blandissimum his,nullus conatur euadere,ni submittãtur sibi retia. Egressus protinus antę uallum præliatur.Ita peracta captura,quos interemere diripiũt.Sed enixioris operæ q̃ in unius diei præmium conscij sibi,opperiuntur in posterum: nec piscibus tantum, sed intrita panis è uino satiantur.Quæ de eodem genere piscandi in lasio sinu Mutianus tradit,hoc differunt,quòd ultro neq; inclamati præsto sint,partesq; è manibus accipiãt,& suum quæq; cymba è delphinis socium habeat,quamuis noctu & ad faces.Ipsis quoq; inter se publica est societas. Capto à rege Cariæ,alligatoq; in portu delphino,ingens reliquorum conuenit multitudo,mœstitia quadam,quæ posset intelligi,miserationem petẽs,donec dimitti rex eum iusit.Quin & paruos semper aliquis grandior comitatur ut custos. Conspectiq; sunt iam defunctum portantes,ne laceraretur à beluis.

De tursionibus. Cap. IX

DElphinorũ similitudinẽ habẽt qui uocant tursiones. Distant & tristitia quidẽ aspectus,abest enim illa lasciuia, maxime tamẽ rostris canicularũ maleficẽtiæ assimilati.

De testudinibus,& quomodo capiantur. Cap. X

TEstudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularum superficie habitabiles casas integant: atq; inter insulas rubri præcipue maris his nauigant cymbis. Capiuntur multis quidẽ modis, sed maxime euectæ in summa pelagi antemeridiano tempore blandito,eminente toto dorso per tranquilla fluitantes:quę uoluptas libere spirandi,in tantum fallit oblitas sui,ut solis uapore siccato cortice, non queant mergi, inuitæq; fluitent opportunæ uenantium prædæ. Ferunt & pastum egressas noctu, auideq; saturatas lassari:atq; ut remearint matutino,summa in aqua obdormiscere: id prodi sterentium sonitu,tumq; leuiter capi.Adnatare enim singulis ternos, à duobus in dorsum uerti,à tertio laqueum inij̃ci supinę,atq; ita ad terrã à pluribus trahi.In Phœnicio mari haud ulla difficultate capiuntur, ultroq; ueniunt stato tempore anni in amnem Eleutherum effusa multitudine. Dentes non sunt testudini, sed rostri margines acuti, superna parte inferiorem claudente pyxidum modo. In mari conchylij̃s uiuunt,tanta oris duritia,ut lapides comminuant:in terram egressę,herbis.Pariunt oua,auium ouis similia,ad centena numero.Eaq; defossa extra aquas,& cooperta terra, ac pauita pectore & complanata,incubant noctibus.Educant fœtus annuo spatio. Quidam oculis spectando quoq; oua foueri ab ij̃s putant.Fœminam coitum fugere, donec mas festucam aliquam imponat auersæ. Troglodytę cornigeras habent,ut in lyra,annexis cornibus latis,sed mobilibus,quorum in natando remigio se adiuuant:Celtium genus id uocatur eximiæ testudinis,sed rarę.Namque scopuli preacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant,ut sacras adorant.Sunt & terrestres,quæ ob id in operibus cherſinæ uocantur,in Africæ desertis,qua parte maxime sitientibus harenis squalent,roscido, ut creditur, humore uiuentes.Neq; aliud ibi animal prouenit.

Quis primus testudines secare instituerit. Cap. XI

TEstudinum putamina secare in laminas,lectosq; et repositoria his uestire,Carbilius Pollio instituit,prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenij̃.

Digestio aquatilium per species. Cap. XII

AQuatilium tegumẽta plura sunt:alia corio & pilo integunt̃, ut uituli & hippopotami:alia corio tantũ,ut delphini:cortice,ut testudines:silicũ duritia,ut ostreæ & conchæ

chæ:cruſtis,ut locuſtæ:cruſtis & ſpinis,ut echini:ſquamis,ut piſces:aſpera cute,ut ſquatina,qua lignum & ebora poliuntur:molli,ut murenæ:alia nulla,ut polypi.

De uitulo marino. Cap. XIII

QVæ pilo ueſtiuntur,animal pariunt,ut priſtis,balena,uitulus.Hic parit in terra pecudum more:ſecundas cum partu reddit: initu canum modo cohæret: parit nunq̃ geminis plures:educat mammis fœtum. Non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo ſubinde aſſuefaciens. Interficiuntur difficulter,niſi capite eliſo. Ipſis in ſono mugitus,unde nomen uituli. Accipiunt tamen diſciplinam, uoceq̃ pariter & uiſu populum ſalutant,incondito fremitu:nomine uocati reſpondent.Nullum animal grauiore ſomno premitur.Pinnis quibus in mari utunt̃, humi quoq̃ uice pedum ſerpũt. Pelles eorũ etiã detractas corpori,ſenſum ęquorũ retinere tradũt,ſemperq̃ æſtu maris recedẽte inhorreſcere:præterea dextræ pinnæ uim ſoporiferã ineſſe,ſomnosq̃ allicere ſubditam capiti.

De piſcibus pilo carentibus,& quõ pariant,& quot eorũ genera. Cap. XIIII

PIlo carẽtiũ duo oĩnino animal pariũt, delphinus ac uipera. Piſciũ ſpecies ſunt lxxiiij. præter cruſtis intecta,quæ ſunt xxx. De ſingulis aliâs dicemus. Nunc enim naturæ tractant̃ inſigniũ. De nominib.& naturis multorũ piſciũ. Cap. XV

PRæcipua magnitudine thynni. Inuenimus talenta quindecim pependiſſe. Eiuſdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum.Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores, ſilurus in Nilo, eſox in Rheno, attilus in Pado, inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras,catenato captus hamo,nec niſi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus piſcis appellatus clupea, uenam quandam eius in faucibus mira cupidine appetẽs, morſu exanimat. Silurus graſſatur ubicunq̃ eſt omne animal appetens, equos natantes ſæpe demergens,præcipue in Mœno Germaniæ amne prope Lisboum.Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino ſimillimus: & in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo,nullis oſsibus ſpinis ue interſitis,carne prædulci.In Gange Indiæ plata niſtas uocant,roſtro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum. In eodem eſſe Statius Seboſus haud modico miraculo affert,uermes branchijs binis, ſexaginta cubitorum, ceruleos,qui nomen à facie traxerunt.His tantas eſſe uires,ut elephantos ad potum uenientes,mordicus comprehenſa manu eorum abſtrahant. Thynni mares ſub uentre non habent pinnam. Intrant è magno mari Pontum uerno tempore gregatim,nec alibi fœtificant.Cordylla appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur.Limoſæ uerò à luto pelamides incipiũt uocari,& cum annuum exceſſere tempus,thynni.Hi membratim cæſi,ceruice & abdomine cõmendantur atq̃ clidio, recenti duntaxat, & tum quoq̃ graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis ſale aſſeruantur.Melandria uocantur,cæſis quernis aſſulis ſimillima. Viliſsima ex his quę caudę proxima,quia pĩngui carẽt:probatiſsima quę faucibus: at in alio piſce circa caudã exercitiſsima.Pelamides in apolectos particulatimq̃ conſectę, in genera cybiorum diſpartiuntur.Piſcium genus omne præcipua celeritate adoleſcit, maxime in Ponto: Cauſa,multitudo amnium dulces inferentium aquas. Amiam uocant, cuius incrementum ſingulis diebus intelligitur.Cum thynnis hæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrãt gregatim cum ſuis quæq̃ ducibus,& primi omnium ſcombri,quibus eſt in aqua ſulphureus color,extra qui cæteris.Hiſpaniæ cetarias hi replent, thynnis non commeantibus. Sed in Pontũ nulla intrat beſtia piſcibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos. Thynni dextra ripa intrant,exeunt lęua.Id accidere exiſtimatur, quia dextro oculo plus cernant, utroq̃ natura hebete. Eſt in euripo Thracij Boſphori, quo Propontis Euxino iungit̃,in ipſis Europã Aſiamq̃ ſeparantis freti anguſtijs,ſaxum miri candoris,à uado ad ſumma perlucẽs,iuxta Chalcedonẽ in latere Aſiæ.Huius aſpectu repente territi,ſemper aduerſum Byzantij promontoriũ, ex ea cauſa appellatum Auricornu, præcipiti petunt agmine.Itaq̃ omnis captura Byzantij eſt,magna Chalcedonis penuria,D.paſſ.medij interfluentis euripi.Opperiuntur aũt aquilonis flatum,ut ſecundo fluctu exeant è Ponto:

nec

nec niſi intrantes Pontum Byzantiȝ capiuntur. Bruma non uagantur: ubicunqȝ deprehenſi uſqȝ ad æquinoctium ibi hybernant. Iidem ſæpe nauigia uelis euntia comitantes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum ſpatia & paſſuum milia à gubernaculis ſpectantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos uocant. Multi in Propontide æſtiuant, Pontum non intrant. Item ſoleæ cum rhombi intrẽt: nec ſepia eſt, cum loligo reperiatur. Saxatilium, turdus & merula deſunt, ſicut conchylia, cum oſtreæ abundent. Omnia autem hybernant in Ægeo. Intrantium Pontum ſoli non remeant trichiæ. Græcis enim in pleriſqȝ nominibus uti par erit, quando aliȝs atqȝ aliȝs eoſdem diuerſi appellauere tractus. Sed hi ſoli Iſtrum amnem ſubeunt, ex eo ſubterraneis eius uenis in Adriaticum mare defluunt: itaqȝ & illic deſcendentes, nec unquam ſubeuntes è mari, uiſuntur. Thynnorum captura eſt à Vergiliarum exortu ad Arcturi occaſum: reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, niſi tempore aliquo euocati, aut plenilunȝis. Pingueſcunt & in tantum, ut dehiſcant. Vita longiſſima his biennio. Animal eſt paruum, ſcorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc ſe & thynno & ei qui gladius uocatur, crebro delphini magnitudinem excedenti, ſub pinna affigit aculeo: tantoqȝ infeſtat dolore, ut in naues ſæpenumero exiliant. Quod & aliâs faciunt aliorum uim timentes, mugiles maxime, tam præcipuæ uelocitatis, ut tranſuerſa interim nauigia ſuperiactent.

De augurijs & diuerſitate piſcium. Cap. XVI

SVnt & in hac parte naturæ auguria, ſunt & piſcibus præſcita. Siculo bello ambulante in littore Auguſto, piſcis è mari ad pedes eius exiliȝt: quo argumento uates reſpondere (Neptunum patrem adoptante ſibi Sexto Pompeio, tanta erat naualis rei gloria) ſub pedibus Cæſaris futuros qui maria illo tempore tenerent. Piſcium fœminæ maiores quàm mares. In quodam genere omnino non ſunt mares, ſicut in erythinis & chanis. Omnes enim ouis grauidæ capiuntur. Vagantur gregatim ferè cuiuſqȝ generis ſquamoſi. Capiuntur ante ſolis ortum: tum maxime piſcium fallitur uiſus. Noctibus quidem illuſtribus æque quàm die cernunt. Aiunt & ſi iteretur gurges, intereſſe capturæ, itaqȝ plures ſecundo tractu capi quàm primo. Guſtu olei maxime, dein modicis imbribus gaudent alunturqȝ. Quippe & harundines, quamuis in palude prognatæ, non tamẽ ſine imbre adoleſcunt: & aliâs ubicunqȝ piſces in eadem aqua aſſidui, niſi appluat, exanimãtur. Prægelidam hyemem omnes ſentiunt, ſed maxime qui lapidem habere in capite exiſtimantur, ut lupi, chromes, ſcienæ, pagri. Cum aſperæ hyemes fuere, multi cæci capiũtur. Itaqȝ his menſibus iacent ſpeluncis conditi, ſicut in terreſtrium genere retulimus, maxime hippurus & coracinus, hyeme non capti præterquam ſtatis diebus paucis, & ijſdem ſemper: item murena & orphus, conger, percæ, & ſaxatiles omnes. Terra quidẽ, hoc eſt, uado maris excauato condi per hyemes torpedinẽ, pſittam, ſoleamqȝ tradunt. Quidam rurſus æſtus impatientia, mediȝs feruoribſexagenis diebus latent, ut glaucus, aſelli, auratæ: Fluuiatilium ſilurus caniculæ exortu ſideratur, & aliâs fulgure ſopitur. Hoc & in mari accidere cyprino putant. Et alioquin totum mare ſentit exortum eius ſideris, quod maxime in Boſphoro apparet. Algæ enim & piſces ſuperferuntur, ab imo uerſa omnia.

De mugili, & aliȝs piſcibus, & quòd non ijdem ubiqȝ placeant. Cap. XVII

MVgilum natura ridet, in metu capite abſcõdito, totos ſe occultari credentiũ. Iiſdem tamen tanta ſalacitas, ut in Phœnice & Narbonẽſi prouincia coitus tẽpore è uiuariȝs marem linea longinqua per os ad branchias religata emiſſum in mare eademqȝ linea retractum fœminæ ſequãtur ad littus, rurſusqȝ fœminam mares partus tempore. Apud antiquos piſciũ nobiliſſimus habitus acipenſer, unus omniũ ſquammis ad os uerſis, contra aquam nando meat: nullo nunc in honore eſt: quod quidẽ miror, cum ſit rarus inuentu. Quidam eum elopem uocant. Poſtea præcipuã autoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere. Luporum laudatiſsimi, qui appellantur lanati à candore mollitiaqȝ carnis. Aſellorum duo genera, callariæ minores & bac-

chi

chi,qui non niſi in alto capiuntur,ideo prælati prioribus. At in lupis in amne capti præferuntur. Nunc ſcaro datur principatus,qui ſolus piſcium dicitur ruminare, herbisq; uesci non alijs piſcibus,mari Carpathio maxime frequẽs. Promontorium Troadis Lecton ſponte nunquam tranſit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe Optatus è libertis eius præfectus claſsis, inter Oſtienſem & Campaniæ oram ſparſos diſſeminauit. Quinquennio ferè cura eſt adhibita,ut capti redderentur mari. Poſtea frequentes inueniũtur Italiæ in littore,non ante ibi capti. Admouitq; ſibi gula ſapores piſcibus ſatis, & nouum incolam mari dedit,ne quis peregrinas aues Romę parere miretur. Proxima eſt his mensa generis duntaxat muſtelarum, quas mirum dictu inter alpes quoq; lacus Rætiæ Brigantinus æmulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima eſt & copia mullis,ſicut magnitudo modica,binasq; libras ponderis raro admodum exuperãt, nec in uiuarijs piſcinisq; creſcunt. Septemtrionalis tantum hos & proxima occidentis parte non gignit oceanus: cætero eorum genera plura. Nam & alga ueſcuntur,& oſtreis,& limo,& aliorum piſcium carne,barba gemina inſigniuntur inferiori labro. Lutariũ ex ijs uiliſsimi generis appellant. Hunc ſemper comitatur ſargus nomine alius piſcis, & cœnũ fodiente eo,excitatum deuorat pabulum. Nec littoralibus gratia. Laudatiſsimi conchylium ſapiunt. Nomen his Feneſtella à colore mulleorũ calciamentorum datum putat. Pariunt ter anno. His certe toties fœtura apparet. Mullum expirantẽ uerſicolori quadã & numeroſa uarietate ſpectari,proceres gulæ narrant,rubentium ſquamarũ multiplici mutatione palleſcẽtem,utiq; ſi uitro ſpectetur incluſus. M. Apicius ad omne luxus ingeniũ mirus,in ſociorum garo (nam ea quoq; res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit,atq; è iecore earũ alecem excogitare prouocauit. Id enim eſt facilius dixiſſe,q; quis uicerit. Aſinius Celer è conſularibus, hoc piſce prodigus, Caio principe unũ mercatus octo milibus nummũm,quæ reputatio aufert trãſuerſum animũ ad contemplationẽ eorum,qui in conqueſtione luxus cocos emi ſingulos pluris q; equos quiritabãt. At nunc coci triumphorum pretijs parantur, & coquorum piſces. Nullusq; propè iam mortalis æſtimatur pluris,quàm qui peritiſsime cenſum domini mergit.

De mullo,& coracino,ſalpa,& ſalmone. Cap. XVIII

MVllum octoginta librarũ in mari rubro captũ Licinius Mutianus prodidit, quanti mercatura eum luxuria, ſuburbanis littoribus inuentum? Eſt & hæc natura, ut alij alibi piſces principatum obtineant: coracinus in Ægypto: zeus idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebuſum ſalpa, obſcœnus alibi, et qui nuſquã percoqui poſsit, niſi ferula uerberatus: in Aquitania ſalmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Piſciũ alij branchias multiplices habent, alij ſimplices, alij duplices. His aquam emittunt acceptam ore. Senectutis indicium ſquamarum duritia, quæ non ſunt omnibus ſimiles. Duo lacus Italiæ in radicibus alpium, Larius & Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtunt ſquamis cõſpicui crebris atq; peracutis, clauorum caligarium effigie: nec amplius quàm circa eum menſem uiſuntur.

De exocœto. Cap. XIX

MIratur & Arcadia ſuum exocœtum, appellatum ab eo quod in ſiccum ſomni cauſa exeat. Circa Clitorium uocalis hic traditur, & ſine branchijs: idem aliquibus adonis dictus. Exeunt in terram & qui marini mures uocantur, & polypi, & murenæ. Quin & in Indiæ fluminibus certum genus piſcium, ac deinde reſilit. Nam in ſtagna & amnes tranſeundi pleriſque euidens ratio eſt, ut tuto fœtus ædant, quia non ſunt ibi quę deuorent partus, fluctusq; minus ſæuiant. Has intelligi ab his cauſas ſeruarijq; temporum uices magis miretur, ſi quis reputet quoto cuique hominum noſci uberrimam eſſe capturam ſole tranſeunte piſcium ſignum.

Digeſtio piſcium in figuras corporum. Cap. XX

MArinorum alij ſunt plani, ut rhombi, ſoleæ ac paſſeres, qui à rhombis ſitu tantum corporũ differunt. Dexter reſupinatus eſt illis, paſſeri lęuus. Alij longi, ut murena, conger

conger. Ideo pinnarū quoq; fiunt diſcrimina, quę pedum uice ſunt datæ piſcibus. Nullis ſupra quaternas. Quibuſdā binæ, quibuſdam trinæ, aliquibus nullæ. In Fucino tantū lacu piſcis eſt, qui octonis pinnis natat. Binę omnino longis & lubricis, ut anguillis & congris. Nullæ, ut murenis, quibus nec branchiæ. Hæc omnia flexuoſo corporum impulſu ita mari utuntur, ut ſerpentes terra: in ſicco quoq; repunt, ideo etiam uiuaciora talia. Et è planis aliqua non habent pinnas, ut paſtinacæ: ipſa enim latitudine natāt. Et quæ mollia appellantur, ut polypi, quoniam pedes illis pinnarum uicem præſtant.

De anguillis. Cap. XXI

ANguillæ octonis uiuunt annis. Durāt & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirante, auſtro paucioribus. At hyemem eædem in exigua aqua non tolerant: nec in turbida: ideo circa Vergilias maxime capiuntur, fluminibus tum præcipue turbidis. Paſcuntur noctibus. Exanimes piſcium ſolæ non fluitant.

De captura earum in lacu Benacu. Cap. XXII

LAcus eſt Italiæ Benacus, in Veronenſi agro Mincium amnem tranſmittēs, ad cuius emerſus annuo tempore Octobri ferè mēſe, autumnali ſidere (ut palàm eſt) hyemato lacu, fluctibus glomeratæ, uoluuntur in tantum mirabili multitudine, ut in excipulis eius fluminis, ob hoc ipſum fabricatis, ſingulorum milium globi reperiantur.

De murena. Cap. XXIII

MVrena quocunq; tempore parit, cum cæteri piſces ſtato pariāt. Oua eius citiſsime creſcūt: in ſicco littore lapſas uulgus coitu ſerpentiū impleri putat. Ariſtoteles myrum uocat marem qui generat. Diſcrimen eſſe, quòd murena uaria & infirma ſit, myrus unicolor & robuſtus, dētesq; extra os habeat. In Gallia ſeptētrionali murenis omnibus dextra in maxilla ſeptenæ maculæ, ad formā ſeptemtrionis, aureo colore fulgent, duntaxat uiuentibus, pariterq; cum anima extinguūtur. Inuenit in hoc animali documenta ſæuitiæ Vedius Pollio eques Ro. ex amicis diui Auguſti, uiuarijs earum immergens damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarum non ſufficientibus, ſed quia in alio genere totum pariter hominem diſtrahi ſpectari non poterat. Ferunt aceti guſtu præcipue eas in rabiem agi. Tenuiſsimum his tergus: contrà anguillis craſsius, eoq; uerberari ſolitos tradit Verrius prætextatos, & ob id mulctam his dicit non inſtitutam.

De planis piſcibus. Cap. XXIIII

PLanorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, ut raiæ, paſtinacæ, ſquatinæ, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranę nominibus Græci appellant. Quo in numero ſunt ſquali quoq;: quamuis nō plani. Hæc Græce in uniuerſum ſelache appellauit Ariſtoteles primus, hoc nomine eis impoſito: nos diſtinguere nō poſſumus, niſi cartilaginea appellare libeat. Omnia autem carniuora ſunt talia, & ſupina ueſcuntur, ut in delphinis diximus. Et cum cęteri piſces oua pariant, hoc genus ſolum ut ea quæ cete appellant, animal parit, excepta quam ranam uocant.

De echeneide. Cap. XXV

ESt paruus admodum piſcis aſſuetus petris, echeneis appellatus: hoc carinis adhærente naues tardius ire creduntur, inde nomine impoſito: quam ob cauſam amatorijs quoque ueneficijs infamis eſt, & iudiciorum ac litium mora: quæ crimina una laude penſat, fluxus grauidarum utero ſiſtens, partusq; continens ad puerperium. In cibos tamen non admittitur. Pedes eum habere arbitratur Ariſtoteles, ita poſita pinnarum multitudine. Mutianus muricem eſſe latiorem purpura, neque aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice, concha utroque latere ſeſe colligente: quibus inhærentibus, plenam uentis ſtetiſſe nauem, portantem nuncios à Periandro, ut caſtrarentur nobiles pueri, conchasq; quæ id præſtiterint, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger pedalem eſſe, & craſsitudine quinque digitorum: naues morari. Præterea hanc eſſe uim eiūs aſſeruati in ſale, ut aurum quod deciderit in altiſsimos puteos, admotus extrahat.

De uarieta-

De uarietate naturæ piſcium. Cap. XXVI

MVtant colorem candidæ hyeme menæ,& fiunt æſtate nigriores. Mutat & phycis, reliquo tempore candida, uere uaria. Eadem piſcium ſola nidificat ex alga, atq; in nido parit. Volat hirundo, ſanè perquam ſimilis uolucri hirundini: item miluus.

De lucerna piſce,& dracone marino. Cap. XXVII

SVbit in ſumma maria, piſcis ex argumento appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet. Attollit è mari ſeſquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomẽ traxit. Rurſus draco marinus captus, atq; immiſſus in harenam, cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauat.

De piſcibus ſanguine carentibus. Cap. XXVIII

PIſciũ quidã ſanguine carent, de quibus dicemus. Sunt aũt tria genera: in primis quæ mollia appellanť, deinde cõtecta cruſtis tenuibus, poſtremo teſtis cõcluſa duris. mollia ſunt, loligo, ſepia, polypus,& cætera eius generis. His caput inter pedes & uentrẽ, pediculi octoni omnib. Sepiæ & loligini pedes duo ex his lõgiſſimi & aſperi, quib. ad ora admouent cibos,& in fluctibus ſe uelut ancoris ſtabiliunt: cæteri cirri quibus uenantur.

De loligine,& ſepijs,& polypis,& nautilis. Cap. XXIX

LOligo etiam uolitat, extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittę modo. Sepiarũ generis mares uarij & nigriores, conſtantiæq; maioris. Percuſſæ tridente fœminæ auxiliantur, at fœmina icto mare fugit. Ambo aũt ubi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt, infuſcata aqua abſconduntur. Polyporum multa genera: Terreni maiores q̃ pelagij, omnes brachijs ut pedibus ac manibus utuntur: cauda uerò quæ eſt biſulca & acuta, in coitu. Eſt polypis fiſtula in dorſo, qua trãſmittunt mare: eamq; modo in dexteram partem, modo in ſiniſtram transferũt. Natant obliqui in caput, quod prædurum eſt ſufflatione uiuentibus. Cætero per brachia uelut acetabulis diſperſis, hauſtu quodam adhæreſcunt, tenent ſupini, ut auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in ſiccum exeunt duntaxat aſperum, leuitatem odere. Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu criniũ frangunt: itaq; præiacẽtibus teſtis cubile eorum deprehendit. Et cum alioqui brutum habeatur animal, ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodãmodo familiari callet. Omnia in domũ comportat, dein putamina eroſa carne egerit, adnatãtesq; piſciculos ad ea uenatur. Colorem mutat ad ſimilitudinẽ loci,& maxime in metu. Ipſum brachia ſua rodere falſa opinio eſt. Id enim à congris euenit ei: ſed renaſci ſicut colotis & lacertis caudã, haud falſum. Inter præcipua aũt miracula eſt qui uocatur nautilos, ab alijs pompilos. Supinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, ut emiſſa omni per fiſtulã aqua, uelut exoneratus ſentina, facile nauiget. Poſtea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua uelificante in aura, cæteris ſubremigans brachijs, media cauda ut gubernaculo ſe regit. Ita uadit alto, Liburnicarum ludens imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua.

De ozena, nauplio,& locuſtis. Cap. XXX

POlyporũ generis eſt ozena, dicta à graui capitis odore, ob hoc maxime murenis eã conſectantibus. Polypi binis menſibus condunť. Vltra bimatũ nõ uiuunt. Pereunt autẽ tabe ſemper, fœminæ celerius,& ferè à partu. Non ſunt prætercunda & L. Lucullo proconſule Bæticæ cõperta de polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius prodidit. Auidiſſimos eſſe concharũ. Illas ad tactum cõprimi, præcidentes brachia eorum, ultroq; eſcam ex prædante capere. Carent conchæ uiſu, omniq; ſenſu alio q̃ cibi & periculi. Inſidiantur ergo polypi apertis: impoſitoq; lapillo extra corpus, ne palpitatu eijciatur, ita ſe curi graſſantur, extrahuntq; carnes: illę ſe cõtrahunt, ſed fruſtra diſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoq; eſt. Præterea negat ullum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominẽ in aqua. Luctatur enim complexu,& ſorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit, cum in naufragos urinãte ſue impetũ cepit. Sed ſi inuertatur, elangueſcit

uis. Exporrigunt enim ſe reſupinati, mire omnibus marinis expetẽtibus odorem quoq; eorum: qua de cauſa & naſsis illinuntur. Cætera quæ idẽ retulit, monſtro propiora poſſunt uideri. Carteię in cetarijs aſſuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atq; ibi ſalſamenta populari, conuertit in ſe cuſtodum indignationem aſsiduitate furti immodici. Sepes erant obiectę, ſed has tranſcendebat per arborem: nec deprehendi potuit niſi canum ſagacitate. Hi redeuntem circumuaſere noctu, concitiq; cuſtodes expauere nouitatẽ. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi polypum expectaſſet, aut ita cognoſceret? cum monſtro dimicare ſibi uidebant̃. Namq; & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robuſtioribus brachijs clauarum modo incuſſos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Oſtendêre Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarũ quindecim capax, atq; (ut ipſius Trebij uerbis utar) barbas quas uix utroq; brachio complecti eſſet, clauarũ modo toroſas: longas pedum XXX. acetabulis ſiue caliculis urnalibus peluium modo, dentes magnitudini reſpondentes. Reliquiæ aſſeruatæ miraculo, pependêre pondo DCC. Sepias quoq; & loligines eiuſdem magnitudinis expulſas in littus illud, idem autor eſt. In noſtro mari loligines quinûm cubitorum capiuntur, ſepiæ binûm. Neq; his bimatu longior uita. Nauigeram ſimilitudinem & aliam in Propontide uiſam ſibi prodidit Mutianus: concham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hac condi nauplium, animal ſepię ſimile, ludendi ſocietate ſola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim uectorẽ demiſsis palmulis ferire ut remis. Si uerò flatus inuitẽt, eaſdem in uſu gubernaculi porrigi, pandiq; concharum ſinus auræ. Huius uoluptatem eſſe ut ferat, illius ut regat: ſimulq; eam deſcendere in duo ſenſu carentia: niſi fortè triſti (id enim conſtat) omine nauigantiũ humana calamitas in cauſa eſt. Locuſtæ cruſta fragili muniũtur in eo genere, quod caret ſanguine. Latent menſibus quinis. Similiter cancri, qui eodem tempore occultant̃, et ambo ueris principio ſenectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Cętera in undis natant: locuſtæ reptantiũ modo fluitant: ſi nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ ſunt propria rotũditate præpilata, ad latera porrectis: ijſdem erectis in pauore oblique in latera procedunt. Cornibus inter ſe dimicant. Vnum hoc animalium, niſi uiuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum.

De cancris, echinis, & echinometris. Cap. XXXI

Vluunt petroſis locis, cancri mollibus. Hyeme aprica littora ſectãtur: æſtate in opaca gurgitum recedũt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & uere pingue ſcunt, & plenilunio magis, quia nocte ſidus tepido fulgore mitificat. Cancrorum genera carabi, aſtaci, maiæ, paguri, heracleotici, leones, & alia ignobiliora. Carabi cauda à cæteris cancris diſtant. In Phœnice hippœ uocant̃, tãtæ uelocitatis ut cõſequi nõ ſit. Cancris uita longa. Pedes octoni, omnes in obliquũ flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primorib. his mouetur, inferiore immobili. Dextrũ brachiũ omnibus maius. Vniuerſi ubi aliquando congregantur, os ponti euincere nõ ualent: quamobrẽ regreſsi circumeũt, appareteq; tritum iter. Pinnoteres autẽ uocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic ſolertia eſt inaniũ oſtrearũ teſtis ſe cõdere: et cũ accreuerit, migrare in capaciores. cancri in pauore etiã retrorſum pari uelocitate redeũt. Dimicãt inter ſe ut arietes aduerſis cornibus incurſantes. Contra ſerpentiũ ictus medent̃. Sole cãcri ſignũ trãſeunte, & ipſorũ, cũ exanimati ſint, corpus trãsfigurari in ſcorpiones narrat̃ in ſicco. Ex eodẽ genere ſunt echini, quib. ſpinæ pro pedibus. Ingredi eſt his in orbẽ uolui: itaq; detritis ſæpe aculeis inueniunt̃. Ex his echinometræ appellant̃, quorũ longiſsimæ ſpinæ, calices minimi. Nec omnib. idem uitreus color. Circa Toronen cãdidi naſcunt̃, ſpina parua. Oua omniũ amara, quina numero. Ora in medio corpore in terrã uerſa. Tradunt ſæuitiã maris pręſagire eos, correptisq; operiri lapillis, mobilitatẽ pondere ſtabilientes. Nolunt uolutatione ſpinas atterere. Quod ubi uidere nautici, ſtatim pluribus anchoris nauigia infrenant.

De co-

De cochleis. Cap. XXXII

IN eodem genere cochleæ,aquatiles terreſtresq́;,exerẽtes ſe domicilio, binaq́; ceu cornua protendentes contrahentesq́;:oculis carent:itaq́; corniculis prætentant iter.

De pectinibus,murice,& concharũ generibus. Cap. XXXIII

PEctines in mari ex eodem genere habentur,reconditi & ipſi in magnis frigoribus,ac magnis æſtibus:ungulesq́; uelut igne lucentes in tenebris,etiam in ore mandentium. Firmioris iam teſtæ murices,& concharum genera:in quibus magna ludẽtis naturæ uarietas,tot colorum differentiæ,tot figuræ,planis,concauis,longis,lunatis,in orbem circumactis,dimidio orbe cæſis,in dorſum elatis,leuibus,rugatis,denticulatis,ſtriatis,uertice muricatim intorto,margine in mucronem emiſſo,foris effuſo,intus replicato:iam diſtinctione uirgulata, crinita,criſpa,canaliculatim,pectinatim diuiſa, imbricatim undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expanſa, denſata, porrecta, ſinuata breui nodo ligatis,toto latere connexis,ad plauſum apertis,ad buccinam recuruis. Nauigant ex his ueneriæ,præbentesq́; concauam ſui partẽ & auræ opponentes, per ſumma æquorum uelificant.Saliunt pectines,& extra uolitant,ſeq́; & ipſi carinant.

De diuitijs marinis. Cap. XXXIIII

SEd quid hæc tã parua cõmemoro,cũ populatio morũ atq́; luxuria nõ aliunde maiorq́; è concharũ genere proueniat? Iam quidẽ ex tota rerũ natura damnoſiſsimũ mare eſt,tot modis,tot menſis,tot piſciũ ſaporibus, quibus precia capientium periculo fiunt.

Quomodo & ubi inueniantur margaritæ. Cap. XXXV

SEd quota hæc portio eſt reputantibus purpuras,conchylia,margaritas? Parum ſcilicet fuerat in gulas cõdi maria,niſi manibus,auribus,capite,totoq́; corpore à fœminis iuxtà uirisq́; geſtarentur.Quid mari cum ueſtibus? quid undis fluctibusq́; cum ueilere? Non rectè recipit hæc nos rerum natura niſi nudos.Eſto,ſi tanta uentri cum eo ſocietas, quid tergori? Parum eſt,niſi qui ueſcimur periculis,etiã ueſtiamur. Adeò per totum corpus,anima hominis quæſita maxime placẽt.Principium ergo culmenq́; omnium rerum precij,margaritæ tenent.Indicus maxime has mittit oceanus.Inter illas beluas tales tantasq́; quas diximus,per tot maria uenientes,tam longo terrarum tractu,è tantis ſolis ardoribus,atq́; Indis quoq́; in inſulas petuntur,& admodum paucas. Fertiliſsima eſt Taprobane & Toidis,ut diximus in circuitu mũdi:itẽ Perimula promontoriũ Indiæ. Præcipue autem laudantur circa Arabiam in Perſico ſinu maris rubri. Origo atq́; genitura conchæ,eſt haud multum oſtrearum conchis differens. Has ubi genitalis anni ſtimulauerit hora,pandentes ſeſe quadam oſcitatione impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti: partumq́; concharum eſſe margaritas pro qualitate roris acceptí: ſi purus influxerit,candorem conſpici:ſi uerò turbidus,& fœtum ſordeſcere: eundem pallere,cælo minante conceptum: ex eo quippe conſtare, cælicq́; eis maiorem ſocietatem eſſe quàm maris, inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenum. Si tempeſtiue ſatientur,grandeſcere & partus. Si fulguret,comprimi conchas,ac pro ieiunij modo minui.Si uerò & tonuerit,pauidas ac repente compreſſas,quæ uocant phyſemata efficere,ſpecie modò inani inflata ſine corpore:hos eſſe concharum abortus. Sani quidem partus multiplici conſtant cute,nõ improprie callum,ut exiſtimari corporis poſsit:itaq́; & purgantur à peritis.Miror ipſo tantum eos cælo gaudere,ſole rubeſcere,candoremq́; perdere ut corpus humanum.Quare præcipuum cuſtodiũt pelagiæ,altius merſæ quàm ut penetrent radij.Flaueſcunt tamen & illæ ſenecta, rugisq́; torpeſcunt: nec niſi iuuenta conſtat ille qui quæritur uigor. Craſſeſcunt etiam in ſenecta,conchisq́; adhæreſcunt,nec ijs auelli queunt niſi lima:quibus una tantum eſt facies,& ab ea rotunditas. Auerſis planicies,ob id tympania nominantur. Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguenta circumferẽtibus.Cætero in aqua mollis unio,exẽptus protinus dureſcit.Concha ipſa cum manũ uidet comprimit ſeſe,operitq́; opes ſuas,gnara propter illas ſe peti:manumq́; ſi præueniat,acie ſua abſcindit,nulla iuſtiore pœna, & alijs munita ſupplicijs quippe in-

ter ſcopulos maior pars inuenitur:ſed in alto quoq; comitant marinis canibus:nec tamē aures fœminarum arcentur. Quidam tradunt, ſicut apibus, ita concharum examinibus ſingulas magnitudine & uetuſtate præcipuas eſſe ueluti duces,miræ ad caucdum ſolerſtiæ:has urinantium cura peti, illis captis, facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas ſale in uaſis fictilibus,eroſa carne omni,nucleos quoſdā corporū,hoc eſt uniones decidere in ima. Vſu atteri non dubium eſt,coloremq; indiligentia mutari. Dos omnis in candore,magnitudine,orbe,leuore,pondere,haud promptis rebus,in tantum ut nulli duo reperiantur indiſcreti:unde nomen unionū Romanæ ſcilicet impoſuere deliciæ. Nam id apud Grecos nō eſt,ne apud barbaros quidē inuentores eius aliud q̄ margaritæ. Et in candore ipſo magna differentia. Clarior in rubro mari repertus. Indicus ſpecularium lapidum ſquamas aſsimulat,aliâs magnitudine præcellēs. Summa laus coloris eſt,exaluminatos uocari. Et proceriorib. ſua gratia eſt. elenchos appellant faſtiagata longitudine,alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes. Hos digitis ſuſpendere, & binos ac ternos auribus,fœminarum gloria eſt. Subeunt luxuriæ eius nomina & tædia exquiſita perditione portatu:ſiquidē cum id fecere,crotalia appellāt, ceu ſono quoq; gaudeant,& colliſu ipſo margaritarum. Affectantq; iam & pauperes,lictorem fœminæ in publico unionem eſſe dictitantes. Quin & pedibus,nec crepidarū tantum obſtragulis,ſed totis ſocculis addūt. Neq; enim geſtare iam margaritas,niſi calcēt,ac per uniones etiam ambulēt,ſatis eſt. In noſtro mari reperiri ſolebant, crebrius circa Boſphorū Thracium, ruffi ac parui in conchis,quas myas appellant:at in Acarnania,quæ uocatur pinna gignit. Quo apparet non uno conchæ genere naſci. Namq; & Iuba tradit Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto,hirſutam echinorum modo, ipſum unionem in carne, grandini ſimilem. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania autem laudati reperiuntur,enormes ferè,coloriſq; marmorei. Meliores circa Actium, ſed & hi parui:& in Mauritaniæ maritimis. Alexāder Polyhiſtor & Sudines ſeneſcere eos putāt, colorem q; expirare. Eorum corpus ſolidum eſſe manifeſtū eſt, quòd nullo lapſu frangun-
tur. Non autem ſemper in media carne reperiuntur, ſed aliis atq; aliis locis. Vidimusq; iam in extremis etiā marginibus uelut concha exeuntes:& in quibuſdam quaternos quinosq;. Pondus ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. In Britānia paruos atq; decolores naſci certum eſt:quoniam diuus Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit,ex Britānicis margaritis factū uoluerit intelligi. Lolliam Paulinam,quę fuit Caij principis matrona,ne ſerio quidem ac ſolenni ceremoniarum aliquo apparatu, ſed mediocriū etiam ſponſalium cœna, uidi ſmaragdis margaritisq; opertam, alterno textu fulgentibus,toto capite,crinibus,ſpiris,auribus, collo, manibus digitisq;: quæ ſumma quadringenties H—S colligebat,ipſa confeſtim parata nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant,ſed auitę opes,prouinciarum ſcilicet ſpolijs partæ. Hic eſt rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriente, interdicta amicitia à Caio Cæſare Auguſti filio uenenum biberet,ut neptis eius CCCC H—S operta ſpectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte,quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorū fercula,& ex altera parte Lolliam,unam imperij mulierculam accubantem:non illos curru detractos,quam in hoc uiciſſe malit? Nec hæc ſumma luxuriæ exempla ſunt: Duo fuere maximi uniones per omne æuum,utrumq; poſſedit Cleopatra, Ægypti reginarum nouiſsima,per manus orientis regum ſibi traditos. Hæc cum exquiſitis quotidie Antonius ſaginaretur epulis, ſuperbo ſimul ac procaci faſtu, ut regina meretrix lautitiā eius omnē apparatum q; obtrectans,quærēte eo quid aſtrui magnificentiæ poſsit,reſpondit, una ſe cœna centies H—S abſumpturam. Cupiebat diſcere Antonius,ſed fieri poſſe non arbitrabatur. Ergo ſponſionibus factis,poſtero die quo iudicium agebatur, magnificā aliâs cœnam,ne dies periret,ſed quotidianam Antonio appoſuit, irridēti, computationem q; expoſtulanti. At illa corollarium id eſſe, conſumpturam q; ſe ea in cœna taxationem confirmans

firmans,ſolamq; ſexcenties H—S cœnaturam, inferri menſam ſecundam iuſsit. Ex præcepto miniſtri unum tantum uas ante eam poſuere aceti, cuius aſperitas uisq; in tabem margaritas reſoluit. Gerebat auribus cum maxime ſingulare illud,& uere unicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio quidnam eſſet actura, detractum alterum merſit, ac liquefactum abſorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus,iudex ſponſionis eius, eum quoque paranti ſimili modo abſumere, uictumq; Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama unionis eius parem, capta illa tantæ quæſtionis uictrice regina diſſectum,ut eſſet in utriſq; Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam,ſpoliabunturq; etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in unionibus magnę taxationis Clodius tragœdi Æſopi filius,relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu ſuo nimis ſuperbiat Antonius, penè hiſtrioni comparatus, & quidem nulla ſponſione ad hoc producto, quo id magis regium erat,ſed ut experiretur in gloria palati, quid ſaperent margaritæ:atq; ut mire placuere,ne ſolus hoc ſciret, ſingulos uniones conuiuis abſorbendos dedit. Romæ in promiſcuum ac frequentem uſum ueniſſe, Alexandria in ditionem redacta: primum autem cœpiſſe circa Sullana tempora minutas & uiles Feneſtella tradit manifeſto errore, cùm Ælius Stilo lugurthino bello unionum nomen impoſitum maxime grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè poſſeſsionis eſt. Sequitur hæredem,in mancipatum uenit ut prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis precia fecit.

De natura purpuræ & muricis. Cap. XXXVI

PVrpuræ uiuunt annis plurimum ſeptenis. Latẽt ſicut murices circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur uerno tempore, mutuoq; attritu lentorẽ cuiuſdam ceræ ſaliuãt. Simili modo & murices. Sed purpuræ florẽ illum tingẽdis expetitũ ueſtibus, in medijs habẽt faucibus. Liquoris hic minimi eſt in candida uena,unde pretioſus ille bibitur nigrantis roſæ colore ſublucens. Reliquũ corpus ſterile. Viuas capere cõtendunt, quia cum uita ſuccũ eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt:minores trapetis frangũt,ita demum rorem eum excipiẽtes Tyrij. Præcipuus hic Aſiæ,in Meninge Africæ,& Getulo littore oceani,in Laconica Europæ. Huic faſces ſecureſq; Romanæ uiam faciunt, idemq; pro maieſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab equite curiam,dijs aduocat placandis,omnemq; ueſtem illuminat,in triumphali miſcetur auro: quapropter excuſata & purpuræ ſit inſania. Sed unde conchylijs pretia, quîs uirus graue in fuco,color auſterus in glauco,& iraſcenti ſimilis mari? Lingua purpuræ longitudine digitali,qua paſcit perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo eſt. Aqua dulci necantur,& ſicubi flumẽ immergitur:alioqui captæ,diebus quinquagenis uiuunt ſaliua ſua. Conchæ omnes celerrime creſcũt:præcipue purpuræ: anno magnitudinẽ implent. Quòd ſi hactenus tranſcurrat expoſitio,fraudatã profecto ſe luxuria credat, nosq; indili gentię damnet. Quamobrem perſequemur etiã officinas:ut tanquam in uita frugum noſcitur ratio,ſic omnes qui iſtis gaudent,præmia uitæ ſuæ calleãt. Concharũ ad purpuras & conchylia eadem quidẽ eſt materia,ſed diſtat temperamento. Duo ſunt genera:Buccinum minor concha,ad ſimilitudinẽ eius buccini, quo ſonus editur: unde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa. Alterũ purpura uocatur,cuniculatim procurrẽte roſtro,& cuniculi latere introrſus tubulato,quà proferat lingua. Præterea clauatum eſt ad turbinem uſq; aculeis in orbem ſeptenis ferè,qui non ſunt buccino,ſed utriſq; orbes totidem quot habeant annos. Buccinum non niſi petris adhæret, circaq; ſcopulos legitur.

Quot ſint genera. Cap. XXXVII

PVrpuræ,nomine alio pelagiæ uocantur. Earũ genera plura,pabulo & ſolo diſcreta. Lutenſe putri limo, & algenſe enutritum alga uiliſsimum: utriſq; melius Tenienſe in Tenei maris ora collectum,hoc quoq; tamen etiamnum leuius atq; dilutius:calculoſæ appellantur à calculo maris,mire apto conchylijs: & longe optimum purpuris Dialu

tenſe,id eſt uario ſoli genere paſtum.Capiuntur autem purpurę paruulis rariſq; textu ue luti naſsis in alto iactis . Ineſt ijs eſca, cluſiles mordaceſq; conchæ, ceu mitulos uidemus. Has ſemineces, ſed redditas mari, auido hiatu reuiuiſcentes, appetunt purpuræ, porrectiſq; linguis infeſtant. At illæ aculeo extimulatæ claudunt ſeſe, comprimuntq; morden tia:ita pendentes auiditate ſua purpuræ tolluntur.

Quo capiantur tempore. Cap. XXXVIII

CApi eas poſt canis ortum,aut ante uernum tempus utiliſsimum:quoniam cum ceri ficauere,fluxos habent ſuccos.Sed id tingentiū officinæ ignorant,cum ſumma uer tatur in eo.Eximitur poſtea uena quam diximus,cui addi ſalem neceſſariū, ſextarios fermè in libras centenas. Macerari triduo, iuſtum. Quippe maior uis tanto, quanto recentior.Feruere in plumbo,ſinguliſq; aquæ amphoris centenas atq; quinquagenas medicaminis libras æquari,ac modico uapore torreri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita deſpumatis ſubinde carnibus quas hęſiſſe uenis neceſſe eſt,decimo fermè die liquata cortina, uellus elutriatum mergitur in experimentum : & donec ſpei ſatisfiat,uritur liquor. Rubens color nigrante deterior.Quinis lana potat horis, rurſusq; mergitur carminata, donec omnem ebibat ſaniem.Buccinum per ſe damnatur,quoniam fucum remittit.Pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam nitoremq; qui quę ritur cocci.Ita permixtis uiribus alterum altero excitatur aut aſtringitur . Summa medicaminum in libras uellerum,buccini c c.pelagij cxi. Ita fit amethyſti color eximius ille. At Tyrius pelagio primum ſatiatur immatura uiridiq; cortina: mox permutatur in buccino.Laus ei ſumma,color ſanguinis concreti,nigricans aſpectu,idemq; ſuſpectu refulgens. Vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis.

Romæ quando uſus purpuræ. Cap. XXXIX

PVrpuræ uſum Romæ ſemper fuiſſe uideo,ſed Romulto in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hoſtilium è regibus primum uſum Hetruſcis deuictis ſatis cõſtat.Nepos Cornelius,qui diui Auguſti principatu obijt:Me,inquit,iuuene uiolacea purpura uigebat,cuius libra denarijs centum ueniebat, nec multo pòſt rubra Tarentina.Huic ſucceſsit dibapha Tyria,quæ in libras denarijs mille non poterat emi.Hac P.Lentulus Spinter ædilis curulis primus in prætexta uſus improbatur : qua purpura quis non iam,inquit,triclinaria facit? Spinter ædilis fuit urbis conditæ anno ſeptingenteſimo,Cicerone conſule.Dibapha tunc dicebatur,quę bis tincta eſſet, ueluti magnifico impendio,qualiter nunc omnes penè commodiores purpurę tinguntur. In conchyliata ueſte cętera eadem ſine buccino: prętereq; ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremento,dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor ſaturitate fraudata,tantoq; dilutior,quanto magis uellera eſuriunt.

De pretio earum. Cap. XL

PRetia medicamento ſunt quidem pro fertilitate littorum uiliora:non tamen uſquam pelagij libras quinquagenos nummos excedere,& buccini centenos ſciant,qui mercantur immenſo.Sed alia ſunt è fine initia:iuuatq; ludere impẽdio,& luſus geminare miſcendo iterum,& ipſa adulterare adulteria naturæ:ſicut teſtudines tingere,argentum auro confundere ut electra fiant:addere his æra,ut Corinthia.

De tingendo amethyſtino,& cocco,& hyſgino. Cap. XLI

NOn eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſum abſolutus inebriatur Tyrio, ut ſit ex utroque nomen improbum,ſimulq; luxuria duplex:& cum confecere conchylia, tranſire melius in Tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inueniſſe, artifice mutante quod damnabat: inde ratione nata, uotum quoque factum è uitio portentoſis ingenijs, & gemina demonſtrata uia luxuriæ, ut color alius operiretur alio,ſuauior ita fieri leniorq; dictus.Quin & terrena miſcere,coccoq; tinctum Tyrio tingere ut fieret hyſginum . Coccum Galatiæ rubens granum, ut dicemus in terreſtribus, aut circa Emeritam Luſitaniæ in maxima laude eſt. Verùm ut ſimul peragantur nobilia

pigmenta

pigmenta,anniculo grano languidus ſuccus,idem à quadrimo euanidus. Ita nec recenti uires,neq; ſeneſcenti. Abunde tractata eſt ratio,qua ſe uirorum iuxtà fœminarumq; forma credit ampliſsimam fieri.

De pinna,& pinnotere,& aquatilium ſenſu. Cap. XLII

COncharum generis & pinna eſt. Naſcitur in limoſis ſubrecta ſemper, nec unquam ſine comite,quem pinnoterem uocant,alij pinnophylacem.is eſt ſquilla parua,alibi cancer dapis affectator.Pandit ſe pinna,luminibus orbum corpus intus minutis piſcib. præbẽs.Aſſultant illi protinus,& ubi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa compreſſu quicquid incluſit exanimat, partemq; ſocio tribuit. Quo magis miror,quoſdã exiſtimaſſe,aquatilibus nullum ineſſe ſenſum.Nouit torpedo uim ſuam ipſa non torpens:merſaq; in limo ſe occultat, piſcium qui ſecuri ſupernatantes obtorpuere corripiens.Huius iecori teneritas nulla prẽfertur.Nec minor ſolertia ranæ,quæ in mari piſcatrix uocatur:eminentia ſub oculis cornicula turba to limo exerit,aſſultantes piſciculos attrahens,donec tam propè accedant, ut aſsiliat. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie uermiculorum: itemq; quæ uocatur raia.Nam paſtinaca latrocinatur ex occulto,trãſeuntes radio(quod telum eſt ei)figens.Argumenta ſolertiæ huius,quod tardiſsimi piſcium hi,mugilem uelociſsimum omnium habentes in uentre reperiuntur.

De ſcolopendris,uulpibus,& glanis. Cap. XLIII

SColopendrę terreſtribus ſimiles,quas centipedes uocant,hamo deuorato omnia interanea euomunt,donec hamum egerant,deinde reſorbent.At uulpes marinę,ſimili in periculo glutiunt amplius uſq; ad infirma lineæ, quæ facile prærodant. Cautius qui glanis uocatur,auerſos mordet hamos,nec deuorat,ſed eſca ſpoliat.

De ariete piſce. Cap. XLIIII

GRaſſatur aries ut latro.Et nunc grandiorũ nauium in ſalo ſtantium occultatus umbra,ſi quem nandi uoluptas inuitet expectat:nunc elato extra aquam capite, piſcantium cymbas ſpeculatur,occultusq; adnatans mergit.

De his quæ tertiam naturam habent,non animalium,neq; fruticum,& de urticis & ſpongijs. Cap. XLV

EQuidem & his ineſſe ſenſum arbitror, quæ nec animalium, nec fruticũ, ſed tertiam ex utroq; naturã habent, urticis dico & ſpongijs. Vrticæ noctu uagantur, noctuq; mutantur:carnoſæ frondis his natura,& carne ueſcuntur. Vis pruritu mordax,eademq; quæ terreſtris urticæ. Contrahit ergo ſe quammaxime rigens, ac prænatante piſciculo frondem ſuam ſpargit,complectensq; deuorat. Aliâs marcenti ſimilis, & iactari ſe paſſa fluctu algæ uice,contactos piſces,attrituq; petræ ſcalpentes pruritũ inuadit.Eadem nocte pectines & echinos perquirit: dum admoueri ſibi manum ſentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta uredinem mittit,paulumq; ſi fuit interualli,abſconditur. Ora ei in radice eſſe traduntur.Excrementa per ſumma tenui fiſtula reddi. Spongiarum tria genera accipimus, ſpiſſum ac prædurum & aſperũ,tragos id uocatur:minus ſpiſſum & mollius manon:tenue denſumq;,ex quo penicilli,Achilleum.Naſcũtur omnes in petris, aluntur conchis,piſce,limo.Intellectum ineſſe his apparet,quia ubi auulſorem ſenſere,contracte multo difficilius abſtrahuntur.hoc idem fluctu pulſante faciunt. Viuere eſca,manifeſto conchæ minutæ in his repertæ oſtendunt. Circa Toronem ueſci illis auulſas etiam aiũt, & ex relictis radicibus recreſcere. In petris cruoris quoq; inhæret color, Africis præcipue quæ generanť in Sirtibus.Maximæ fiunt manæ,ſed molliſsimæ circa Liciam.In profundo autem nec uentoſo molliores.In Helleſponto aſperæ,& denſæ circa Maleam.Putreſcunt in apricis locis,ideo optimæ in gurgitibus. Viuẽtibus idem qui madentibus nigricans color.Adhærẽt nec parte nec totæ:interſunt enim fiſtulæ quædam inanes,quaternæ ferè aut quinæ,per quas paſci exiſtimantur.Sunt & aliæ,ſed ſupernè concretæ.Et ſubeſſe membrana quædam radicibus earũ intelligitur: Viuere conſtat longo tempore.

Pessimum omnium genus est earum quæ aplysię uocantur,quia elui non possunt,in qui bus magnæ sunt fistulæ,& reliqua densitas spissa.

De caniculis marinis. Cap. XLVI

CAniculaꝝ maxime multitudine circa eas urinantes graui periculo infestantur. Ipsi ferunt & nubem quandam crassescere super capita,planorum piscium similem,pre mentem eos,arcentemq; à reciprocando,& ob id stilos præacutos lineis annexos habe re sese:quia nisi perfossæ ita nō recedant,caliginis & pauoris,ut arbitror,opere.Nubem enim & nebulam(cuius nomine id malum appellant)inter animalia haud ullam compe rit quisquam. At cum caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces omnemq; candorem corporum appetunt. Salus una in aduersas eundi,ultroq; terrēdi.Pauet enim hominem æquè ac terret.Et sors æqua in gurgite. Vt ad summa aquę uentum est,ibi periculum an ceps,adempta ratione contra eundi dum conetur emergere,& salus omnis in socijs. Fu nem illi religatum ab humeris eius trahunt, hunc dimicans, ut sit periculi signum, læua quatit:dextra apprehenso stilo in pugna est:modicus aliâs tractus. Vt prope carinā uen tum est,nisi præcleri ui repente rapiant,absumi spectant.Ac sæpe iam subducti, è mani bus auferuntur,si non trahentium opem,conglobato corpore in pilę modum, ipsi adiu uere.Protēdunt quidem tridentes alij,sed monstro solertia est nauigium subeundi,atq; ita è tuto præliandi.Omnis ergo cura ad speculandum hoc malum insumitur.

De his quæ silicea testa includuntur,& quæ sine ullo sensu,& de reliquis sordidis animalibus. Cap. XLVII

CErtissima est securitas uidisse planos pisces:quia nunquā sunt,ubi maleficæ bestiæ: qua causa urinantes sacros appellant eos.Silicea testa inclusis fatendum est nullum esse sensum,ut ostreis.Multis eadem natura quæ frutici,ut holothurijs,pulmonibus,stel lis.Adeoq; nihil non gignitur in mari,ut cauponarum etiam æstiua animalia,pernici mo lesta saltu,aut quæ capillus maxime celat,existant:& circumglobata escæ sæpe extrahun tur:quæ causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur. Quibusdam ue rò ipsis innascuntur,quo in numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. Cap. XLVIII

NEc uenena cessant dira,ut in lepore:qui in Indico mari etiā tactu pestilēs, uomitum dissolutionemq; stomachi protinus creat:in nostro offa informis,colore tantum le pori similis:in Indis,& magnitudine,& pilo duriore tantū,nec uiuus ibi capitur. Æquè pestiferū animal araneus,spinæ in dorso aculeo noxius. Sed nullū usquā execrabilius q̄ radius,super caudam eminēs trygonis,quam nostri pastinacam appellant, quincunciali magnitudine.Arbores infixus radici necat,arma ut telū perforat ui ferri & ueneni malo.

De morbis piscium. Cap. XLIX

MOrbos uniuersa genera piscium,ut cætera animalia etiam fera,non accipimus senti re. Verum ægrotare singulos manifestum facit aliquorum macies, cum in eodem genere præpingues alij capiantur.

De generatione eorum mira. Cap. L

QVonam modo generent, desiderium & admiratio hominum differri non patitur. Pisces attritu uentrium coeunt,tanta celeritate ut uisum fallant: delphini & reliqua cete simili modo,paulo diutius. Fœmina piscis coitus tempore marem sequitur, uētrem eius rostro pulsans:sub partum mares fœminam similiter, oua uescētes earum. Nec satis est generationi per se coitus, nisi æditis ouis inter se uersando mares & fœminæ uitale asperserint uirus.Non omnibus id contingit ouis in tanta multitudine,alioqui repleren tur maria & stagna,cùm singuli uteri innumerabilia concipiant.

Item de generatione,& qui pisces oua pariant. Cap. LI

PIscium oua in mari crescunt,quædam summa celeritate, ut murenarū: quædam pau lo tardius.Plani piscium quibus cauda nō est,aculeatiq;, ut testudines, in coitu super ueniunt: polypi crine uno fœminæ naribus adnexo: sepiæ & loligines linguis,compo nentes

nentes inter ſe brachia,& in contrariũ nantes:ore & pariũt.Sed polypi in terrã uerſo capite coeunt.Reliqua molliũ tergis,ut canes.Itẽ locuſtæ & ſquillæ, cancri,ore. Ranæ ſuperueniũt, priorib.pedibus alas fœminæ mare apprehẽdente,poſterioribus clunes.Pariunt minimas carnes nigras,quas gyrinos uocãt,oculis tantũ & cauda inſignes:mox pedes figurant̃,cauda findente ſe in poſteriores. Mirumq́, ſemeſtri uita reſoluunt̃ in limũ nullo cernẽte,& rurſus uernis aquis renaſcunt̃ quæ fuere natæ,perinde occulta ratione,cùm omnib.annis id eueniat.Et mituli & pectines ſpõte naturæ in harenoſis proueniũt. Quæ durioris teſtæ ſunt,ut murices,purpuræ,ſaliuario lentore.Sicut aceſcente humore culices,apuæ ſpuma maris incaleſcẽte,cùm admiſſus eſt imber. Quæ uerò ſiliceo tegmine operiunt̃,ut oſtrea,putreſcẽte limo, aut ſpuma circa nauigia diutius ſtante, defixosq́ palos,& lignũ maxime.Nuper compertum in oſtrearijs,humorẽ ijs fœtificum lactis modo effluere.Anguillæ atterũt ſe ſcopulis,ea ſtrigmenta uiuiſcũt, nec alia eſt earũ procreatio.Piſciũ diuerſa genera nõ coeũt,præter ſquatinã & raiam,ex quibus naſcit̃ priori parte raiæ ſimilis,& nomẽ ex utroq́ compoſitũ apud Græcos trahit.Quædã tempore anni gignunt̃ & in humore ut in terra:uere pectines,limaces,hirudines:eodẽ modo tempore euaneſcũt.Piſciũ lupus et trichias bis anno parit:& ſaxatiles omnes.Mullus ter ut chalcis, cyprinus ſexies,ſcorpiones bis ac ſargi,uere & autũno.Ex planis ſquatina ſola bis,autumno & uergiliarũ occaſu.Plurimi piſciũ tribus menſibus,Aprili,Maio,Iunio. Salpæ autumno:Sargi,torpedo,ſquali circa æquinoctiũ.Molles uere. Sepia omnibus menſibus. Oua eius glutino atramẽti ad ſpeciẽ uuæ cohærentia,maſculus proſequit̃ afflatu,aliâs ſterileſcunt.Polypi hyeme cocunt,pariũt uere oua tortili uibrata pampino, tanta fœcunditate,ut multitudinẽ ouorũ occiſi non recipiant cauo capitis,quo prægnãtes tulere.Ea excludunt quinquageſimo die,è quibus multa propter numerũ intercidũt.Locuſtæ & reliqua tenuioris cruſtæ ponunt oua ſuper oua,atq́ ita incubant. Polypus fœmina modo in ouis ſedet,modo cauernã cãcellato brachiorũ implexu claudit.Sepia & in terreno paſtit inter harũdines,aut ſi cubi enata alga:excludit xv.die. Loligines in alto conſerta oua ædunt,ut ſepiæ.Purpuræ,murices,ciuſdẽq́ generis,uere pariũt. Echini oua plenilunijs habent hyeme,cochleæ hyberno tempore naſcunt̃. Torpedo octogenos fœtus habens inuenitur:eaq́ intra ſe parit oua præmollia,in alium locũ uteri transferens,atq; ibi excludens.Simili modo omnia quæ cartilaginea appellauimus: Ita fit, ut ſola piſciũ & animal pariant,& oua cõcipiant.Silurus mas ſolus omniũ ædita cuſtodit oua ſæpe & quinquagenis diebus,ne abſumant̃ ab alijs. Cæteræ fœminæ in triduo excludunt, ſi mas attigit. Acus ſiue belone unus piſcium dehiſcente propter multitudinẽ utero parit.A partu coaleſcit uulnus,quod & in cæcis ſerpentibus tradunt. Mus marinus in terra ſcrobe effoſſo parit oua,& rurſus obruit terra. Triceſimo die refoſſa aperit,fœtumq́ in aquam ducit.

De uuluis piſcium. Cap. LII

ERythini & chanæ uuluas habere traduntur: Qui trochos appellatur à Græcis, ipſe ſe inire. Aquatilium omnium fœtus inter initia uiſu carent.

De longiſsima uita piſcium. Cap. LIII

AEui piſcium memorandũ nuper exemplum accepimus. Pauſilypum uilla eſt Campaniæ,haud procul Neapoli:in ea in Cęſaris piſcinis à Pollione Vedio coniectum piſcem,ſexageſimum poſt annum expiraſſe ſcribit Anneus Seneca, duobus alijs æqualibus eius ex eodem genere etiam tunc uiuentibus: quæ mentio piſcinarum admonet, ut paulo plura dicamus hac de re,priuſquam digrediamur ab aquatilibus.

De uiuarijs oſtrearum,& quis ea primus inuenerit: Cap. LIIII

OStrearum uiuaria primus omniũ Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L.Craſſi oratoris,ante Marſicum bellum:nec gulæ cauſa,ſed auaritiæ, magna uectigalia tali ex ingenio ſuo percipiẽs,ut qui primus penſiles inuenit balineas, ita mangonizatas uillas ſubinde uendendo.Is primus optimum ſaporẽ oſtreis Lucrinis adiudicauit,quando eadem aquatiliũ genera aliubi atq; aliubi meliora: ſicut lupi piſces in Tiberi amne inter duos

duos pontes:rhombus Rauennæ,murenæ in Sicilia,clops Rhodi:& alia genera similiter,ne culinarum censura peragatur.Nondum Britannica seruiebant littora,cùm Orata Lucrina nobilitabat: postea uisum tanti in extremã Italiam petere Brundisium ostreas: ac ne lis esset inter duos sapores,nuper excogitatũ,famẽ longæ aduectionis à Brundisio compascere in Lucrino.Eadem ætate prior Licinius Murena, reliquorum piscium uiuaria inuenit,cuius deinde exemplum nobilitas secuta est,Philippi,Hortẽsii:Lucullus exciso etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio quàm uillam ædificauerat,euripum & maria admisit. Qua de causa Magnus Pompeius Xerxen togatum eum appellabat. Tricies ipsius piscinæ à defuncto illo ueniere pisces.

Quis primus murenarum uiuaria fecerit. Cap. LV

MVrenarum uiuarium priuatim excogitauit C.Hirius ante alios, qui cœnis triumphalibus Cæsaris dictatoris sex milia numero murenarum mutuo appendit.Nam permutare quidem precio noluit,aliáue merce.Huius uillam intra quammodicã quadragies piscinæ uendiderũt.Inuasit deinde singulorum piscium amor. Apud Baulos in parte Baiana piscinam habuit Hortensius orator,in qua murenam adeò dilexit, ut exanimatam flesse credatur.In eadem uilla,Antonia Drusi, murenæ quam diligebat maures addidit,cuius propter famam nonnulli Baulos uidere concupiuerunt.

De cochlearum uiuarijs,& quis primus instituit. Cap. LVI

COchlearũ uiuaria instituit Fuluius Hirpinus in Tarquiniensi,paulo ante ciuile bellum,quod cum Pompeio Magno gestum est, distinctis quidem generibus earum, separatim ut essent albæ,quæ in Reatino agro nascuntur:separatim Illyricæ,quibus magnitudo præcipua:Africanæ,quibus fæcunditas:Solitanæ,quibus nobilitas.Quin & saginam earum commentatus est,sapa & farre,alijsq; generibus, ut cochleæ quoq; altiles ganeam implerent:cuius artis gloria in eam magnitudinẽ perducta sit,ut octoginta quadrantes caperent singularum calices. Autor est M. Varro.

De piscibus terrenis. Cap. LVII

PIscium genera etiamnũ à Theophrasto mira produntur: circa Babylonis rigua decedentibus fluuijs,in cauernis aquas habentibus remanere.Quosdã inde exire ad pabula pinnulis gradientes,crebro caudæ motu,contraq; uenanteis refugere in suas cauernas,& in ijs obuersos stare:capita eorum esse ranæ marinæ similia,reliquas partes gobiorum,branchias ut cæteris piscibus. Circa Heracleã & Cromnam & multifariã in Ponto unum genus esse, quod extremas fluminũ aquas sectetur, cauernasq; faciat sibi in terra, atq; in his uiuat,etiã reciprocis amnibus siccato littore. Effodi ergo: motu demũ corporum uiuere eos approbãt.Circa Heracleã eandẽ,eodemq; Lyco amne decedente,ouis relictis in limo generari pisces,qui ad pabula petẽda palpitẽt exiguis branchijs, quod fieri non indigo humoris:propter quod & anguillas diutius uiuere exemptas aquis.Oua aũt in sicco maturari,ut testudinum.Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piscium maxime gobiones,non nisi patinarum calore uitalem motum fatentes.In his quidẽ,tametsi mirabilis,est tamen aliqua ratio.Idem tradit, in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobibus,in his locis ubi nullæ restagnent aquæ,miraturq; & ipse gigni sine coitu.Humoris quidem uim aliquam inesse quam puteis arbitratur,cum in nonnullis reperiãtur pisces. Quicquid est,hoc certe minus admirabile talparũ facit uita subterranei animalis,nisi forte uermium terrenorum & piscibus natura inest.

De muribus Nili. Cap. LVIII

VErum omnibus his fidem Nili inundatio affert,omnia excedentẽ miracula. Quippe detegente eo musculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræq;, iam parte corporis uiuentes,nouissima effigie etiamnum terrena.

De anthia pisce,& quomodo capiatur. Cap. LX

NEc de anthia pisce sileri conuenit, quæ plerosque aduerto credidisse. Chelidonias insulas diximus Asiæ, scopulosi maris, ante promontorium sitas: ibi frequens hic

piſcis,& celeriter capitur,uno genere: paruo nauigio, & concolori ueſte, eademq; hora per aliquot dies continuos piſcator enauigat certo ſpatio,eſcamq; proiicit. Quicquid ex eo mittitur,ſuſpecta fraus prædæ eſt:cauēsq; quod timuit, cum id ſæpe factum eſt,unus aliquando conſuetudine inuitatus anthias,eſcam appetit.notatur hic intentione diligenti,ut autor ſpei,conciliatorq; capturæ. Necq; enim eſt difficile, cum per aliquot dies ſolus accedere audeat. Tandē & aliquos inuenit: paulatimq; comitatior,poſtremo greges adducit innumeros, iam uetuſtiſsimis quibuſq; aſſuetis piſcatorē agnoſcere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum ultra digitos in eſca iaculatus hamū, ſingulos inuolat uerius quàm capit,ab umbra nauis breui conatu rapiēs,ita ne cæteri ſentiant,alio intus excipiente centonibus raptum,ne palpitatio ulla aut ſonus cæteros abigat.Conciliatorem noſſe ad hoc prodeſt,ne capiatur.Parcit piſcator fugituro in reliquum gregem . Ferunt diſcordem ſocium duci inſidiatum pulchre noto cepiſſe malefica uoluntate: agnitum in macello à ſocio,cuius iniuria erat,& dati damni formulam editam,condemnatumq;:addidit Mutianus æſtimata lite decem libris . Iidem anthiæ cum unum hamo teneri uiderint,ſpinis quas in dorſo ſerratas habent,lineam ſecare traduntur:eo qui tenetur,extendente,ut præcidi poſsit.At inter ſargos,ipſe qui tenetur,ad ſcopulos lineam terit.

De ſtellis marinis. Cap. LX

PRæter hæc claros ſapientia autores uideo mirari ſtellam in mari. Ea figura eſt parua admodum caro intus, extra duriore callo . Huic tam igneum feruorem eſſe tradunt, ut omnia in mari contacta adurat,omnem cibum ſtatim peragat. Quibus ſit hoc cognitum experimentis,haud facile dixerim : multo memorabilius duxerim id,cuius experiendi quotidie occaſio eſt.

De dactylis,eorumq; miraculis. Cap. LXI

COncharum è genere ſunt dactyli,ab humanorū unguiū ſimilitudine appellati . His natura in tenebris remoto lumine,alio fulgore clarere,& quāto magis humorē habeant,lucere in ore mandentiū,lucere in manibus,atq; etiā in ſolo ac ueſte,decidentibus guttis:ut proculdubio pateat,ſucci illam naturā eſſe,quam miremur etiā in corpore.

De inimicitijs & amicitijs inter ſe aquatilium. Cap. LXII

SVnt & inimicitiarum atq; concordiæ miracula.Mugil & lupus mutuo odio flagrāt: conger & murena, caudas inter ſe prærodentes . Polypum in tantum locuſta pauet, ut ſi iuxtà uiderit,omnino moriatur:locuſtam conger.rurſus polypum congri lacerant. Nigidius autor eſt,prærodere caudam mugili lupum,eoſdemq; ſtatis menſibus concordes eſſe.Omnes aūt uiuere,quibus caudæ ſic amputentur. At è contrario amicitiæ exemplа ſunt,præter illos de quorum diximus ſocietate,balęna & muſculus: quando prægraui ſuperciliorum pondere obrutis eius oculis,infeſtantia magnitudinem uada prænatās demonſtrat,oculorumq; uice fungitur.Hinc uolucrum naturæ dicentur.

De natura auium. Cap. I

EQVITVR natura auium, quarū grandiſsimi & penè beſtiarū generis,ſtruthiocameli Africi uel Æthiopici,altitudinem equitis inſidentis equo excedūt,celeritatē uincūt:ad hoc demū datis pennis,ut currentē adiuuent:cætero nō ſunt uolucres,nec à terra tollunt. Vngulæ ijs ceruinis ſimiles,quibus dimicant,biſulcæ,cōprehendendis lapidibus utiles,quos in fuga cōtra ſequētes ingerūt pedibus.Cōcoquēdi ſine delectu deuorata mira natura,ſed nō minus ſtoliditas,in tāta reliqui corporis altitudine,cū colla frutice occultauerint,latere ſe exiſtimātiū. Præmia ex ijs oua,propter amplitudinē pro quibuſdā habita uaſis,conosq; bellicos & galeas adornātes pīnę.

De phœ-

De phœnice. Cap. II

AEthiopes atq; Indi, discolores maxime & inenarrabiles ferunt aues, & ante omnes nobilem Arabia phœnicē, haud scio an fabulose, unum in toto orbe, nec uisum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cerulcam roseis caudam pennis distinguētibus, cristis faciem caputq; plumeo apice cohonestante. Primus atq; diligentissimus togatorum de eo prodidit Manilius, senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo: neminē extitisse qui uiderit uescentem: sacrum in Arabia soli esse, uiuere annis DCLX. senescentem casia thurisq; surculis cōstruere nidum, replere odoribus, & superemori. Ex ossibus deinde è medullis eius nasci primo ceu uermiculum, inde fieri pullum. Principioq; iusta funeri priori reddere, & totū deferre nidū prope Panchaiam in Solis urbē, & in ara ibi deponere. Cum huius alitis uita magni conuersionem anni fieri prodit idem Manilius, iterumq; significationes tempestatū & siderum easdem reuerti. Hoc autem circa meridiem incipere, quo die signum arietis sol intrauerit. Et fuisse eius conuersionis annum prodente se P. Licinio, M. Cornelio COSS. Cornelius Valerianus phœnicē deuolasse in Ægyptū tradit, Q. Plautio, Sex. Papinio COSS. Allatus est & in urbem, Claudij principis censura, anno urbis DCCC. & in comitio propositus, quod actis testatum est, sed quem falsum esse nemo dubitaret.

De aquilis. Cap. III

EX his quas nouimus, aquilæ maximus honos, maxima & uis. Sex earū genera: Melænaetos à Græcis dicta, eademq; ualeria, minima magnitudine, uiribus præcipua, colore nigricans: sola aquilarum fœtus suos alit, cæteræ, ut dicemus, fugant: sola sine clangore, sine murmuratione. Conuersat autē in mōtibus. Secundi generis pygargus, in oppidis mansitat & in campis, albicāte cauda. Tertij morphnos, quā Homerus & percnon uocat, aliqui & plancum, & anatariam, secūda magnitudine & ui: huicq; uita circa lacus. Phœmonoe Apollinis dicta filia, dentes ei esse prodidit, mutæ aliâs, carētiq; lingua: eandem aquilarum nigerrimā, prominētiore cauda. Consentit & Boethus. Ingenium est ei, testudines raptas frangere è sublimi iaciendo: quæ sors interemit poetā Æschylum, prædictam satis (ut ferunt) eius diei ruinam secura cæli fide cauentē. Quarti generis est percnopterus: eadem oripelargus, uulturina specie, alis minimis, reliqua magnitudine antecellens, sed imbellis & degener, ut quam uerberet coruus. Eadem ieiunæ semper auiditatis, & querulæ murmurationis: sola aquilarum exanima fert corpora, cæterę cum occidere consident. Hæc facit ut quintum genus gnesion uocetur, uelut uerum, solumq; incorruptæ originis, media magnitudine, colore subrutilo, rarum conspectu. Supereſt haliæetos, clarissima oculorū acie, librans ex alto sese: uisoq; in mari pisce, pręceps in eum ruēs, & discussis pectore aquis rapiens. Illa quam tertiam fecimus, circa stagna aquaticas aues appetit mergētes se subinde, donec sopitas lassatasq; rapiat. Spectanda dimicatio, aue ad perfugia littorum tendente, maxime si condensa harundo sit, aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetit in lacus cadente, umbramq; suam nanti sub aqua à littore ostendente: rursus aue in diuersa, & ubi minime se credat expectari, emergente. Hæc causa gregatim auibus natandi, quia plures simul non infestantur, respersu pinnarum hostem obcantes. Sæpe & aquilæ ipsæ non tolerantes pondus apprehensum, unà merguntur. Haliæetus tantum implumes etiamnum pullos suos percutiens, subinde cogit aduersos intueri solis radios: & si conniuentem humectantemq; animaduertit, præcipitat è nido, uelut adulterinum atq; degenerem: illum cuius acies firma contrà steterit, educat. Halyęeti suum genus non habent, sed ex diuerso aquilarum coitu nascuntur. Id quidem quod ex ijs natum est, in ossifragis genus habet, è quibus uultures progenerantur minores: & ex ijs magni qui omnino non generāt. Quidam adijciunt genus aquilę, quam barbatam uocant, Thusci uerò ossifragā. Tribus primis & quinto aquilarū generi inædificatur nido lapis aetites, quem aliqui dixere gagatē, ad multa remedia utilis, nihil igne deperdēs. Est autem lapis iste prægnans, intus cum quatias, alio uelut utero sonante. Sed uis illa medi

ca non nisi nido direptis. Nidificant in petris & arboribus, pariũt oua terna; excludunt pullos binos, uisi sunt & tres aliquãdo. Alterũ expellunt tędio nutriẽdi. Quippe eo tempore ipsis cibum negauit natura, prospiciẽs ne omniũ ferarum fœtus raperent. Vngues quoq; earum inuertuntur diebus ijs, albescunt inedia pennæ, ut merito partus suos oderint. Sed eiectos ab ijs cognatum genus ossifragæ excipiũt & educant cum suis. Verùm adultos quoq; persequitur parens, & longè fugat, æmulos scilicet rapinæ. Et alioquin unum par aquilarum magno ad populandum tractu ut satietur indiget. Determinant ergo spatia, nec in proximo prædantur. Rapta non protinus ferunt, sed primò deponunt, expertæq; pondus tunc demum abeunt. Oppetunt non senio nec ægritudine, sed fame, in tantũ superiore accrescẽte rostro, ut adũcitas aperiri nõ queat. A meridiano aũt tẽpore operantur, & uolant: prioribus horis diei, donec impleantur hominum conuentu fora, ignauę sedent. Aquilarũ pennæ mixtas reliquarũ alitũ pennas deuorant. Negãt unq; solam hanc alitem fulmine exanimatam, ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit.

Quando legionũ signa esse cœperint, & cum quibus sit aquilis bellum. Cap. IIII

ROmanis eam legionibus C. Marius in secundo consulatu suo proprie dicauit. Erat & antea prima cum quatuor alijs: lupi, minotauri, equi, apriq;, singulos ordines anteibant. Paucis antè annis sola in aciem portari cœpta erat, reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatum, non ferè legionis unquã hybernasse castra ubi aquilarum non sit iugum. Primo & secundo generi non minorum tantũ quadrupedum rapina, sed etiam cum ceruis prælia. Multum puluerem uolutatu collectum, insidens cornibus excutit in oculos, pẽnis ora uerberans, donec precipitet in rupes. Nec unus hostis illi satis est, acrior est cum dracone pugna, multoq; magis anceps etiam si in aere. Oua hic consectatur aquilæ auiditate malefica, at illa ob hoc rapit ubicunq; uisum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita se implicans, ut simul decidat.

Mirum de aquila. Cap. V

ESt percelebris apud Sestion urbem aquilæ gloria: educatam à uirgine retulisse gratiam, aues primo, mox deinde uenatus aggerentem. Defuncta postremo, in rogũ accensum eius iniecisse sese, & simul conflagrasse. Quam ob causam incolæ, quod uocant Heroum, in eo loco fecere, appellatũ Iouis & uirginis, quoniam illi deo ales adscribitur.

De uulturibus. Cap. VI

VVlturum præualent nigri. Nidos nemo attigit. Ideo etiam fuere, qui putarent illos ex aduerso orbe aduolare falsò. Nidificant enim in excelsissimis rupibus. Fœtus quidem sæpe cernuntur ferè bini. Vmbricius aruspicum in nostro æuo peritissimus, parere tradit oua tria: uno ex ijs reliqua oua nidumq; lustrare, mox abijcere. Triduo autem antè aut biduo uolare eos, ubi cadauera futura sunt.

De sanguale. Cap. VII

SAngualem auem atq; immussulum, augures Romani in magna quæstione habent. Immussulum aliqui uulturis pullum arbitrantur esse, & sangualem ossifragę. Massurius sangualem ossifragam esse dicit, immussulum autem pullum aquilæ priusquam albicet cauda. Quidam post Mutium augurẽ uisos non esse Romę confirmauere, ego (quod uerisimilius est) in desidia rerum omnium non arbitror agnitos.

De accipitribus. Cap. VIII

ACcipitrum genera XVI. inuenimus. Ex ijs circon claudum altero pede prosperrimi augurij nuptialibus negotijs & pecuariæ rei. Triorchem à numero testiũ, cui principatum in augurijs Phœmonoe dedit: buteonem hunc appellant Romani, familia etiã ex eo cognominata, cùm prospero auspicio in ducis naui sedisset. Æsalona Græci uocãt, qui solus omni tempore apparet. cęteri hyeme abeunt. Distinctio generum ex auiditate. Alij non nisi ex terra rapiunt auem, alij non nisi circa arbores uolitantem, alij sedentem in sublimi, aliqui uolantem in aperto. Itaq; & columbæ nouere ex ijs pericula, uisoq; considunt, uel subuolant, cõtra naturam eius auxiliantes sibi. In insula Africæ Cerne in ocea-

no accipitres totius Massyliæ humi fœtificant, nec alibi nascuntur illis assueti gentibus. In Thraciæ parte super Amphipolim homines atque accipitres societate quadam aucupantur. Hi ex syluis & harundinetis excitant aues, illi superuolantes deprimunt. Rursus captas aucupes diuidũt cum ijs. Traditum est, missas in sublime sibi excipere eos: & cùm tempus sit capturę, clangore ac uolatus genere inuitare ad occasionem. Simile quiddam lupi apud Mæotin paludem faciunt. Nam nisi partem à piscantibus suam accepere, expansa eorum retia lacerant. Accipitres auium non edunt corda. Nocturnus accipiter cymindis uocatur, rarus etiam in syluis, interdiu minus cernens. Bellum internecinum gerit cum aquila, cohærentesq; sæpe prehenduntur.

De coccyce, quæ à suo genere interimitur. Cap. IX

COccyx ex accipitre uidetur fieri, tempore anni figuram mutans, quoniam tunc non apparent reliqui, nisi perquam paucis diebus: ipséq; modico tempore æstatis uisus non cernitur postea. Est autem neq; aduncis unguibus solus accipitrũ, nec capite similis illis, neq; alio q̃ colore, ac rictu columbi potius. Quin & absumitur ab accipitre, si quando unà apparuere: sola omnium auis à suo genere interempta. Mutat autem & uocem: procedit uere, occultatur caniculæ ortu: semperq; parit in alienis nidis, maxime palumbium, maiori ex parte singula oua, quod nulla alia auis: rarò bina. Causa subijciendi pullos putat, quòd sciat se inuisam cunctis auibus. nam minutæ quoq; infestant: ita non fore tutam generi suo stirpem opinatur, ni fefellerit: quare nullum facit nidum, alioquin trepidum animal. Educat ergo subditum adulterato fœta nido. Ille auidus ex natura, prȩripit cibos reliquis pullis, itaq; pinguescit, & nitidus in se nutricem conuertit. Illa gaudet eius specie, miraturq; sese ipsam, quòd talem peperit: suos comparatione eius damnat ut alienos, absumiq; etiam se inspectante patitur, donec corripiat ipsam quoq; iam uolandi potens. Nulla tum auium suauitate carnis comparatur illi.

De miluis. Cap. X

MIlui ex eodem accipitrum genere, magnitudine differũt Notatum in his, rapacissimam & famelicam semper alitem nihil esculenti rapere unq̃ ex funerum ferculis, nec Olympiæ ex ara. Ac ne ferentium quidem manibus, nisi lugubri municipiorum immolantium ostento. Iidem uidentur artem gubernandi docuisse caudæ flexibus, in cælo monstrante natura, quid opus esset in profundo. Milui et ipsi hybernis mensibus latent, non tamen ante hirundinem abeuntes. Traduntur autem & à solstitijs affici podagra.

Digestio auium per genera. Cap. XI

VOlucrum prima distinctio pedibus maxime cõstat. Aut enim aduncos ungues habent, aut digitos, aut palmipedum in genere sunt, uti anseres, & aquaticę ferè aues. Aduncos ungues habentia, carne tantum uescuntur ex parte magna.

De inauspicatis auibus, cornice, coruis, bubone. Cap. XII

COrnices & alio pabulo, ut quæ duriciem nucis rostro repugnantem, uolantes in altum in saxa tegulásue iaciunt iterum ac sæpius, donec quassatã perfringere queant. Ipsa ales est inauspicatæ garrulitatis, à quibusdam tamen laudata. Ab Arcturi sidere ad hirundinum aduentum notatur, eam in Mineruæ ludis templisq; raro, alicubi omnino non aspici, sicut Athenis. Præterea sola hæc etiam uolantes pullos aliquandiu pascit: inauspicatissima fœtus tempore, hoc est, post solstitium. Cæteræ omnes ex eodem genere pellunt nidis pullos, ac uolare cogũt, sicut & corui: qui & ipsi non carne tantum aluntur, sed robustos quoq; fœtus suos fugant longius. Itaq; paruis in uicis non plus bina coniugia sunt: circa Cranonem quidem Thessaliæ singula perpetuò: genitores soboli loco cedunt. Diuersa in hac & supradicta alite quædam. Corui ante solstitium generant: ijdem ægrescunt sexagenis diebus, siti maxime, antequam fici coquantur autumno. Cornix ab eo tempore corripitur morbo. Corui pariunt cum plurimũ quinos. Ore eos parere aut coire uulgus arbitratur: ideoq; grauidas, si ederint coruinum ouum, per os partum reddere: atq; in totum, difficulter parere, si tecto inferantur. Aristoteles negat, non hercule

magis

magis quàm in Ægypto ibim: ſed illam exoſculationem, quæ ſæpe cernitur, qualem in columbis eſſe. Corui in auſpicijs ſoli uidẽtur intellectum habere ſignificationũ ſuarum. Nam cùm Mediæ hoſpites occiſi ſunt, omnes è Peloponneſo & Attica regione uolauerunt. Peſsima eorum ſignificatio, cùm glutiũt uocem ueluti ſtrangulati. Vncos ungues & nocturnæ aues habent, ut noctuæ, bubo, ululæ. Omnium horum hebetes interdiu oculi. Bubo funebris, & maxime abominatus, publicis præcipue auſpicijs: deſerta incolit, nec tantum deſolata, ſed dira etiam & inacceſſa: noctis monſtrum, nec cantu aliquo uocalis, ſed gemitu. Itaq; in urbibus aut omnino in luce uiſus, dirum oſtẽtum eſt. Priuatorum domibus inſidentem plurimis ſcio non fuiſſe feralem. Volat nunquam quò libuit, ſed trãſuerſus aufertur. Capitolij cellam ipſam intrauit Sex. Papellio Iſtro, L. Pedanio coss. propter quod Nonis Martijs urbs luſtrata eſt eo anno.

De incendiaria aue. Cap. XIII

INauſpicata eſt & incendiaria auis, propter quam ſæpenumero luſtratam urbem in annalibus inuenimus, ſicut L. Caſsio, C. Mario coss. quo anno & bubone uiſo luſtrata eſt. Quæ ſit auis ea, nec reperitur nec traditur. Quidam ita interpretantur, incendiariam eſſe quæcunq; apparuerit carbonem ferens ex aris uel altaribus. Alij ſpinturnicem eam uocant: ſed hæc ipſa quæ eſſet inter aues, qui ſe ſcire diceret non inueni.

De cliuina. Cap. XIIII

CLiuinam quoq; auem ab antiquis nominatam animaduerto ignorari. Quidam clamatoriam dicunt, Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidium ſubis appellatur auis, quæ aquilarum oua frangat.

De auibus incognitis. Cap. XV

SVnt præterea complura genera depicta in Hetruſca diſciplina, ſeculis non uiſa: quæ nunc defeciſſe mirum eſt, cùm abundent etiam quæ gula humana populatur.

De auibus nocturnis. Cap. XVI

EXternorũ de augurijs peritiſsime ſcripſiſſe Hylas nomine putat. Is tradit noctuam, bubonem, picũ arbores cauantẽ, trogonẽ, cornicem, à cauda de ouo exire: quoniam pondere capitũ peruerſa oua, poſteriorem partem corporũ fouendam matri applicent.

De noctuis. Cap. XVII

NOctuarum contra aues ſolers dimicatio. Maiore circumdatæ multitudine, reſupinæ pedibus repugnant, collectæq; in arctum, roſtro & unguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodam naturæ, bellumq; partitur. Noctuas ſexagenis diebus hyemis cubare, & nouem uoces habere tradit Nigidius.

De pico martio. Cap. XVIII

SVnt & paruæ aues uncorũ unguium, ut pici, martio cognomine inſignes, & in auſpicijs magni. Quo in genere arborum cauatores, ſcandentes in ſubrectum felium modo: illi uerò & ſupini, percuſsi corticis ſono, pabulũ ſubeſſe intelligũt. Pullos in cauis educant auium ſoli. Adactos cauernis eorum à paſtore cuneos, admota quadam ab his herba, elabi creditur uulgò. Trebius autor eſt, clauum cuneúmue adactum quanta libeat ui arbori in qua nidũ habeat, ſtatim exilire cum crepitu arboris, cùm inſederit clauo aut cuneo. Ipſi principales Latio ſunt in augurijs, à rege qui nomẽ huic aui dedit. Vnum eorũ præſcitũ tranſire non queo. In capite prætoris urbani L. Tuberonis, in foro iura pro tribunali reddentis, ſedit ita placidè, ut manu prehenderet. Reſpondere uates, exitiũ imperio portendi ſi dimitteretur: at ſi exanimaretur, prętori. Et ille auem protinus concerpſit: nec multo pòſt impleuit prodigiũ. Veſcunt & glande in hoc genere, pomiſq; multę, ſed quæ carne tantum non uiuunt, excepto miluo: quod ipſum in augurijs dirum eſt.

De uncos ungues habentibus & digitos. Cap. XIX

VNcos ungues habẽtes omnino nõ congregant, & ſibi quæq; prædant. Sunt autem omnes ferè altiuolæ præter nocturnas: & magis, maiores. Omnib. alæ grandes, corpus exiguũ. Ambulant difficulter. In petris raro conſiſtũt, curuatura unguiũ prohiben-

te.Nunc de ſecundo ordine dicamus,qui in duas diuiditur ſpecies,oſcines,& álites: illarum generi cantus oris,his magnitudo differentiam dedit.Itaq; præcedent & ordine.

De pauonibus,& quis eos primus cibi cauſa occiderit. Cap. xx

OMnesq; reliquas in his pauonũ genus,cũ forma tũ intellectu eius & gloria.Gẽmantes laudatus expãdit colores aduerſo maxime ſole,quia ſic fulgẽtius radiant.Simul umbræ quoſdam repercuſſus cæteris,qui in opaco clarius micãt,conchata quęrit cauda: oẽsq; in aceruũ cõtrahit pennarũ,quos ſpectari gaudet oculos.Idẽ cauda annuis uicibus amiſſa cũ foliis arborũ,donec renaſcat̃ iterũ cum flore,pudibũdus ac mœrẽs quærit latebrã.Viuit annis xxv.Colores incipit fundere in trimatu.Ab autorib.nõ glorioſum tantum animal hoc tradit̃,ſed & maleuolũ, ſicut anſer uerecundũ: quoniã has quoq; quidã addiderũt notas in his,haud probatas mihi.Pauonem cibi gratia Romæ primus occidit orator Hortẽſius,aditiali cœna ſacerdotij.Saginare primus inſtituit circa nouiſsimũ piraticũ bellum M.Aufidius Lurco,exq; eo quęſtu reditus ſeſtertiũm ſexagena M.habuit.

De gallis,& quomodo caſtrentur,& de gallinaceo locuto. Cap. xxi

PRoximè gloriã ſentiũt & hi noſtri uigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus,rumpendoq; ſomno natura genuit.Norunt ſidera, & ternas diſtinguũt horas interdiu cãtu.Cum ſole eunt cubitũ,quartaq; caſtrenſi uigilia ad curas laborẽq; reuocãt. Nec ſolis ortũ incautis patiunt̃ obrepere,diemq; uenientem nunciant cantu,ipſum uerò cantum plauſu laterũ.Imperitant ſuo generi,& regnum in quacunq; ſunt domo exercẽt. Dimicatione paritur hoc quoq; inter ipſos,uelut ideo tela agnata crurib.ſuis intelligentes:nec finis ſæpe cõmorientibus.Quòd ſi palma contingit,ſtatim in uictoria canũt, ſeq; ipſi principes teſtant̃. Victus occultat̃ ſilens, ægreq; ſeruitiũ patit̃. Et plebs tamen æquè ſuperba gradit̃ ardua ceruice,criſtis celſa:cælumq; ſola uolucrũ aſpicit crebrò,in ſublime caudam quoq; falcatã erigens:itaq; terrori ſunt etiã leonibus ferarũ generoſiſsimis. Iam ex his quidam ad bella tantũ & prælia aſsidua naſcunt̃,quibus etiam patrias nobilitarũt Rhodum ac Tanagrã.Secũdus eſt honos habitus Melicis ac Chalcidicis,ut planè digne aliti tantũ honoris præbeat Romana purpura.Horum ſunt tripudia ſoliſtima.Hi magiſtratus noſtros quotidie regũt,domosq; ipſis ſuas claudũt ac reſerãt: hi faſces Ro.impellunt aut retinẽt,iubent acies aut prohibẽt, uictoriarũ omniũ toto orbe partarũ auſpices: hi maxime terrarũ imperio imperant, extis etiam fibriſq; haud aliter q̃ opimæ uictimæ diis grati.Habent oſtenta & præpoſteri eorũ ueſpertiniq; cãtus. Namq; totis noctibus canendo,Bœotijs nobilẽ illam aduerſus Lacedæmonios præſagiuere uictoriã, ita conjecta interpretatione,quoniã uicta ales illa nõ caneret.Deſinũt canere caſtrati,quod duobus fit modis,lumbis aduſtis cãdente ferro,aut imis cruribus: mox ulcere oblito figlina creta:facilius ita pingueſcunt.Pergami omnibus annis ſpectaculum gallorũ publicè ædi tur ceu gladiatorum.Inuenitur in annalibus,in Ariminenſi agro, M.Lepido,Q.Catulo coss.in uilla Galerij locutum gallinaceum,ſemel quod equidem ſciam.

De anſeribus,& quis primus iecur anſerinum comederit,& de adipe anſerino Comageno. Cap. xxii

ESt & anſeri uigil cura Capitolio teſtata defenſo,per id tempus canum ſilentio prodi tis rebus.Quamobrẽ cibaria anſerum cenſores in primis locant.Quin & fama amoris.Argis dilecta forma pueri nomine Oleni, & Glauces Ptolemęo regi cithara canẽtis, quam eodem tempore & aries adamaſſe proditur. Poteſt & ſapientiæ uideri intellectus ijs eſſe.Ita comes perpetuò adhæſiſſe Lacydi philoſopho dicit̃, nuſquã ab eo,non in publico,non in balneis,nõ noctu,non interdiu digreſſus.Noſtri ſapientiores,qui eos iecoris bonitate nouere. Fartilibus in magnam amplitudinẽ creſcit, exemptum quoq; lacte mulſo augetur. Nec ſine cauſa in quæſtione eſt, quis primus tantum bonum inuenerit, Scipio Metellus uir conſularis,an M.Seſtius eadem ætate eques Ro. Sed(quod cõſtat) Meſſalinus Cotta,Meſſalę oratoris filius,palmas pedum in his torrere, atq; patinis cum gallinaceorum criſtis condire reperit. Tribuetur enim à me culinis cuiuſq; palma cum fi

de

de. Mirum in hac alite, à Morinis usq; Romam pedibus uenire. Fessi proferũtur ad primos, ita cæteri stipatione naturali propellunt eos. Candidorum alterum uectigal in pluma. Velluntur quibusdam locis bis anno. Rursus plumigeri uestiunt: molliorq; quę corpori q; proxima, & è Germania laudatissima. Candidi ibi, ucrùm minores, ganzæ uocantur. Pretium plumæ eorum, in libras denarij quini. Et inde crimina plerunq; auxiliorum præfectis, à uigili statione ad hæc aucupia dimissis cohortibus totis. Eoq; deliciæ processere, ut sine hoc instrumẽto durare iam ne uirorũ quidẽ ceruices possint. Aliud reperit Syriæ pars, quæ Comagene uocat: adipem eorum in uase æreo cum cinnamo niue multa obrutum, ac rigore gelido maceratũ, ad usum præclari medicaminis, quod ab gente dicit Comagenũ. Anserini generis sunt chenalopeces, & quibus lautiores epulas non nouit Britannia chenerotes, fero ansere minores. Decet tetraonas suus nitor, absolutaq; nigritia, in supercilijs cocci rubor. Alterũ eorum genus uulturum magnitudinẽ excedit, quorum & colorẽ reddit. Nec ulla ales excepto struthiocamelo maius corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quoq; immobilis prehẽdatur. Gignunt eos alpes & septemtrionalis regio. In auiarijs saporẽ perdunt. Moriuntur contumacia spiritu reuocato. Proximæ eis sunt quas Hispania aues tardas appellat, Græcia otidas, damnatas in cibis. Emissa enim ossibus medulla, odoris tædium extemplo sequitur.

De gruibus, ciconijs, oloribus, & peregrinis auibus, & coturnicibus, & glotte. Cap. XXIII

INducias habet gens Pygmæa abscessu gruum (ut diximus) cum ijs dimicantium. Immensus est tractus quo ueniunt, si quis reputet à mari Eoo. Quando proficiscant consentiunt, uolant ad prospiciendum altè, ducem quem sequãtur eligunt: in extremo agmine per uices, qui acclament dispositos habent, & qui gregem uoce contineant. Excubias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinentes, qui laxatus somno & decidẽs, indiligentiam coarguat. Cæteræ dormiunt capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes. Dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Eædem mansuefactæ lasciuiunt, gyrosq; quosdam indecoro cursu uel singulæ peragunt. Certum est, Pontum transuolaturas, primum omnium angustias petere, inter duo promõtoria Criu metopon & Carambin: mox saburra stabiliri. Cùm medium transierint, abijci lapillos è pedibus: cùm attigerint continentem, & è gutture harenam. Cornelius Nepos, qui diui Augusti principatu obijt, cùm scriberet, turdos paulo antè cœptos saginari, addidit ciconias magis placere quàm grues: cùm hæc nunc ales inter primas expetatur, illam nemo uelit attigisse. Coniæ quonam è loco ueniant, aut quò se referãt, incompertum adhuc est. E longinquo uenire non dubium, eodem quo grues modo: illas hyemis, has æstatis aduenas. Abituræ congregãtur in loco certo: comitataq; sic, ut nulla sui generis relinquatur, nisi captiua & serua, ceu lege prędicta die recedunt. Nemo uidit agmẽ discedentium, cùm discessurum appareat: nec uenire, sed uenisse cernimus: utrumq; nocturnis fit temporibus. Et quãuis ultra citráue peruolent, nunquam tamen aduenisse usquam, nisi noctu existimantur. Pythonos comen uocãt in Asia patentibus campis, ubi congregatæ inter se cõmurmurant, eam quæ nouissima aduenit lacerant, atq; ita abeunt. Notatum, post Idus Aug. nõ temerè uisas ibi. Sunt qui ciconijs nõ inesse linguas confirment. Honos ijs serpentium exitio tantus, ut in Thessalia capitale fuerit occidisse, eademq; legibus pœna quæ in homicidã. Simili anseres quoq; & olores ratione cõmeant, sed horum uolatus cernitur: liburnicarum more rostrato impetu feruntur, facilius ita findentes aera, quàm si recta fronte impellerent: à tergo sensim dilatante se cuneo porrigitur agmen, largeq; impellenti præbetur auræ. Colla imponunt præcedentibus, fessos duces ad terga recipiunt. Ciconiæ nidos eosdem repetunt, genitricum senectam inuicẽ educant. Olorum morte narratur flebilis cantus, falso, ut arbitror, aliquot experimentis. Idem mutua carne uescunt inter se. Verùm hæc cõmeantium per maria terrasq; peregrinatio non patitur differri minores quoq;, quibus est natura similis: utcunq; enim supradictas magnitudo & uires corporũ

inuitare uideri possunt. Coturnices ante etiam semper adueniunt q̃ grues, parua auis, et cùm ad nos uenit, terrestris potius q̃ sublimis. Aduolant & hæ simili modo non sine periculo nauigantium, cùm appropinquauere terris. Quippe uelis sæpe insidunt, & hoc semper noctu, merguntq̃ nauigia. Iter est his per hospitia certa. Austro non uolant, humido scilicet & grauiore uento. Aura tamen uehi uolunt, propter pondus corporum uires q̃ paruas. Hinc uolantium illa cõquestio labore expressa. Aquilone ergo maxime uolant ortygometra duce. Primam earum terrę appropinquantem accipiter rapit. Semper hinc remeantes comitatũ sollicitant, abeuntq̃ unà persuasę glottis & otis & cychramus. Glottis prælongam exerit linguã, unde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione auidè profectam, pœnitentia in uolatu cum labore scilicet subit. Reuerti incomitatam piget, & sequi: nec unquam plus uno die pergit, in proximo hospitio deserit. Verùm inuenitur alia, antecedẽte anno relicta: simili modo in singulos dies. Cychramus perseuerantior festinat etiam peruenire ad expetitas sibi terras. Itaq̃ noctu is eas excitat, admonetq̃ itineris. Otis bubone minor est, noctuis maior, auribus plumeis eminentibus, unde & nomen illi: quidam Latine asionem uocant: imitatrix aliâs auis ac parasita, & quodam genere saltatrix. Capitur haud difficulter, ut noctuæ, intenta in aliquem circumeunte alio. Quòd si uentus agmen aduerso flatu cœperit inhibere, ponduscŭlis lapidum apprehensis, aut gutture harena repleto, stabilitæ uolant. Coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus: quam ob causam eas damnauere mensæ, simulq̃ comitialem propter morbum despui suetum, quem solæ animalium sentiunt præter hominem.

De hirundinibus, merulis, turdis, & sturnis, turturibus & palumbis. Cap. XXIIII

ABeunt & hirundines hybernis mensibus, sola carne uescens auis ex ijs quæ aduncos ungues nõ habent: sed in uicina abeunt, apricos secutæ montiũ recessus: inuentæq̃ iam sunt ibi nudæ atq̃ deplumes. Thebarũ tecta subire negãtur, quoniam urbs illa sæpius capta sit: nec Biziæ in Thracia propter scelera Terei. Cecina Volaterranus equestris ordinis quadrigarũ dominus, cõprehensas in urbẽ secum auferẽs, uictoriæ nuncias amicis mittebat, in eundẽ nidum remeãtes illito uictorię colore. Tradit et Fabius Pictor in Annalibus suis, cùm obsideret præsidium Romanum à Ligustinis, hirundinẽ à pullis ad se allatam: ut lino ad pedem eius alligato nodis significaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merulæ turdiq̃ & sturni simili modo in uicina: sed hi plumã non amittunt, nec occultant, uisi sæpe ibi, quo hybernum pabulum petũt. itaq̃ in Germania hyeme maxime turdi cernunt. Verius turtur occultatur, pennasq̃ amittit. Abeunt & palumbes, quónam & in ijs incertũ. Sturnorũ generi proprium cateruatim uolare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus. Volucrum soli hirundini flexuosi uolatus, uelox celeritas, quibus ex causis neq̃ rapinæ cæterarum alitum obnoxia est. Eadem demum sola auium non nisi in uolatu pascitur.

Quæ auium perennes, quæ semestres, quæ trimestres. Cap. XXV

TEmporum magna differẽtia auibus. Perẽnes ut columbæ, semestres ut hirundines, trimestres ut turdi & turtures: & quę cùm fœtũ eduxere, abeunt, ut galguli, upupę.

De auibus mira. Cap. XXVI

AVtores sunt, omnibus annis aduolare Ilium ex Æthiopia aues, & cõfligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas uocant. Hoc idem quinto quoq̃ anno facere eas in Æthiopia circa regiam Memnonis, exploratum sibi Cremutius tradit. Simili modo pugnant Meleagrides in Bœotia. Africę hoc est gallinarum genus, gibberũ, uarijs sparsum plumis, quæ nouissimæ sunt peregrinarũ auium in mensas receptæ propter ingratum uirus. Verùm Meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auibus seleucidibus. Cap. XXVII

SEleucides aues uocantur, quarum aduentum ab Ioue precibus impetrant Casii montis incolæ, fruges eorum locustis uastantibus. Nec unde ueniant, quóue abeant compertum, nunquam conspectis, nisi cùm præsidio earum indigetur.

De ibi

De ibi. Cap. XXVIII

INuocant & Ægyptij ibes ſuas cõtra ſerpentiũ aduentũ: & Elei Myiagron deum, muſcarũ multitudine peſtilentiã afferente: quæ protinus intereunt qua litatũ eſt illi die.

Quæ aues in quibus locis non ſunt, & quæ mutant colorem & uocem, & de luſcinijs. Cap. XXIX

SEd in receſſu auium & noctuæ paucis diebus latere tradunt, quarum genus in Creta inſula non eſt: etiã ſi qua inuecta ſit, emoritur. Nam hæc quoq; mira naturæ differentia: alia alijs locis negat, tanq; genera frugũ fruticúmue, ſic & animaliũ: non naſci, translatitium: inuecta emori, mirũ. Quid eſt illud unius generis ſaluti aduerſum, quæ ue iſta naturæ inuidia? aut qui terrarũ dicati auibus termini? Rhodus aquilam non habet. Tranſpadana Italia iuxta alpes Larium lacum appellat, amœnum arbuſto agro, ad quem ciconiæ non permeant: ſicuti nec octauum circa lapidem ab eo, immenſa alioqui finitimo Inſubrium tractu examina graculorum monedularumq;, cui ſoli aui furacitas auri argẽtiq; præcipue mira eſt. Picus Martius in Tarẽtino agro negatur eſſe. Nuper, & adhuc tamẽ rara, ab Apennino ad urbẽ uerſus cerni cœpere picarũ genera, quę longa inſignes cauda uariæ appellant. Propriũ his calueſcere omnibus annis, cùm ſerantur rapa. Perdices non tranſuolant Bœotiæ fines in Attica: nec ulla auis in Ponto, inſula qua ſepultus eſt Achilles, ſacratã ei ædem. In Fidenate agro iuxta urbem ciconiæ nec pullos nec nidum faciũt. At in agrum Volaterranum palumbium uis è mari quotannis aduolat. Romæ in ædem Herculis in foro Boario, nec muſcæ nec canes intrãt. Multa pręterea ſimilia, quæ prudẽs ſubinde omitto in ſingulis generibus, faſtidio parcẽs: quippe cùm Theophraſtus tradat inuectitias eſſe in Aſia etiã columbas, & pauones, & coruos: & in Cyrenaica uocales ranas. Alia admiratio circa oſcines: ferè mutant colorẽ uocemq; tempore anni, ac repente fiunt aliæ, quod in grandiore alitũ genere grues tantũ. Eæ enim ſenectute nigreſcũt. Merula ex nigra ruffeſcit, canit æſtate, hyeme balbutit, circa ſolſtitium muta. Roſtrum quoq; anniculis in ebur transfiguratur, duntaxat maribus. Turdis color æſtate circa ceruicẽ uarius, hyeme cõcolor. Luſcinijs diebus ac noctibus cõtinuis XV. garrulus ſine intermiſſu cantus, denſante ſe frondiũ germine, non in nouiſsimũ digna miratu aue. Primum tanta uox tam paruo in corpuſculo, tã pertinax ſpiritus. Deinde in una perfecta muſicæ ſcientia modulatus æditur ſonus: & nunc cõtinuo ſpiritu trahit in longum, nunc uariat inflexo, nunc diſtinguitur cõciſo, copulatur intorto, promittit reuocato, infuſcatur exinopinato: interdum & ſecũ ipſe murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extentus, ubi uiſum eſt uibrans, ſummus, medius, imus. Breuiterq; omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquiſitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit: ut nõ ſit dubium, hanc ſuauitatem præmonſtratã efficaci auſpicio, cùm in ore Steſichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis eſſe, plures ſingulis ſunt cantus, nec ijdem omnibus, ſed ſui cuiq;. Certant inter ſe, palamq; animoſa contentio eſt. Victa morte finit ſæpe uitam, ſpiritu prius deficiente quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, uerſusq; quos imitẽtur accipiunt. Audit diſcipula intentione magna, & reddit, uicibusq; reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædam reprehenſio. Ergo ſeruorũ illis pretia ſunt, & quidem ampliora q; quibus olim armigeri parabantur. Scio feſtertijs ſex candidam alioquin, quod eſt propè inuſitatũ, ueniſſe, quæ Agrippinæ Claudij principis cõiugi dono daretur. Viſum iam ſępe, iuſſas canere cœpiſſe, & cum ſymphonia alternaſſe: ſicut homines repertos, qui ſonũ earum, addita in tranſuerſas harundines aqua, foramen inſpirantes, linguæ ue parua aliqua oppoſita mora, indiſcreta redderent ſimilitudine. Sed eæ tantæ tamq; artifices argutiæ à XV. diebus paulatim deſinunt, ut nec fatigatas poſsis dicere, nec ſatiatas. Mox æſtu aucto in totum alia uox fit, nec modulata aut uaria. Mutatur & color. Poſtremo hyeme ipſa non cernitur. Linguis earum tenuitas illa prima non eſt, quæ cæteris auibus. Pariunt uere primo cum plurimum ſena oua. Alia ratio ficedulis. Nam formam ſimul colorem q; mutant. Hoc nomen non niſi autumno habent, poſtea melancoryphi uocantur.

Sic & erithacus hyeme,idem phœnicurus æſtate. Mutat & upupa, ut tradit Æſchylus poeta,obſcœna aliâs paſtu auis,criſta uiſenda plicatili, contrahens eam ſubrigenſq; per longitudinem capitis. Oenanthe quidem etiam ſtatos latebrę dies habet, exoriente ſirio occultata,ab occaſu eiuſdem prodit:quod miremur,ipſis diebus utrunq;. Chlorion quoque,qui totus eſt luteus,hyeme non uiſus,circa ſolſtitia procedit.

De merulis. Cap. xxx

MErulæ circa Cyllenen Arcadiæ,nec uſquam aliubi candidæ naſcũtur. Ibis circa Peluſium tantum nigra eſt,cæteris omnibus locis candida.

Tempus auium genituræ. Cap. xxxi

OScines præter exceptas,non temerè fœtus faciunt ante æquinoctium uernum,aut poſt autumnale:ante ſolſtitium autem dubios,poſt ſolſtitium uitales.

De halcyonibus,& de dieb.earũ nauigabilibus,& gauijs,& mergis. Cap. xxxii

EO maxime ſunt inſignes halcyones. Dies earum partus,maria quiq; nauigant noue re. Ipſa auis paulo amplior paſſere, colore cyaneo ex parte maiore, tãtum purpureis & candidis admixtis pennis,collo gracili ac procero. Alterum genus earum magnitudine diſtinguitur & cantu. Minores in harundinetis canunt. Halcyonẽ uidere rariſsimum eſt,nec niſi Vergiliarum occaſu,& circa ſolſtitia brumámue,naue aliquando circumuolata ſtatim in latebras abeuntẽ. Fœtificãt bruma,qui dies halcyonides uocantur,placido mari per eos & nauigabili, Siculo maxime. In reliquis partib.eſt quidẽ mitius pelagus, Siculum utiq; tractabile. Faciunt aũt ſeptẽ ante brumã diebus nidos,& totidẽ ſequentibus pariunt. Nidi earũ admirationẽ habent,pilæ figura, paulum eminẽti ore perq; anguſto grandium ſpongiarum ſimilitudine:ferro intercidi non queunt,franguntur ictu ualido,ut ſpuma arida maris. Nec unde confingantur,inuenitur. Putãt ex ſpinis aculeatis: piſcibus enim uiuunt. Subeunt & in amnes. Pariũt oua quina. Gauiæ in petris nidificãt, mergi & in arboribus. Pariunt plurimum terna:ſed gauiæ æſtate,mergi incipiente uere.

De auium ſolertia in nidificando,hirundine,argatili,cinnamologis,& perdicibus. Cap. xxxiii

HAlcyonum nidi figura,reliquarum quoq; ſolertię admonet:neq; alia parte ingenia auium magis admirãda. Hirundines luto cõſtruunt,ſtramento roborant. Si quando inopia eſt luti,madefactæ multa aqua pennis puluerem ſpargunt. Ipſum uerò nidum mollibus plumis floccisq; conſternunt tepefaciendis ouis, ſimul ne durus ſit infantibus pullis. In fœtu ſumma æquitate alternant cibum. Notabili munditia egerunt excrementa pullorum:adultioresq; circumagi docent,& foris ſaturitatem emittere. Alterum genus hirundinum eſt ruſticarum & agreſtium, quæ rarò in domibus,diuerſos figura, ſed eadem materia confingũt nidos, totos ſupinos,faucib.porrectis in anguſtũ, utero capaci: mirum qua peritia & occultãdis habiles pullis,& ſubſternẽdis molles. In Ægypti Heracleotico oſtio molem continuatione nidorũ euaganti Nilo inexpugnabilem opponunt ſtadij ferè unius ſpatio,quod humano opere perfici non poſſet. In eadem Ægypto iuxta oppidum Copton inſula eſt ſacra Iſidi,quã ne laceret amnis idem, muniũt opere,incipientibus uernis dieb.palea & ſtramento roſtrũ eius firmantes, cõtinuatis per triduũ noctibus tanto labore,ut multas in opere emori cõſtet. Ea militia illis cum anno redit ſemper. Tertiũ eſt earũ genus quæ ripas excauãt,atq; ita internidificant. Harũ pulli ad cinerem ambuſti,mortifero fauciũ malo,multisq; alijs morbis humani corporis medentur. nõ faciunt hæ nidos,migrantq; multis diebus antè, ſi futurũ eſt ut auctus amnis attingat. In genere pararum eſt cui nidus ex muſco arido ita abſoluta perficitur pila, ut inueniri non poſsit aditus. Argatilis appellatur,eadem figura ex lino intexens. Picorũ aliquis ſuſpendit in ſurculo primis in ramis cyathi modo, ut nulla quadrupes poſsit accedere. Galgulos quidẽ ipſos depẽdentes pedibus ſomnũ capere confirmãt, quia tutiores ita ſe ſperẽt. Iam publicũ quidem omniũ eſt,tabulata ramorũ ſuſtinendo nido prouidè eligere, cameraq; ab imbre aut frõde protegere denſa. In Arabia cinamologos auis appellat: cinnami

ſurculis

ſurculis nidificat. Plumbatis eos ſagittis decutiũt indigenæ, mercis gratia. In Scythis auis magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle ſemper in cacuminibus ramorum ſuſpenſa. Picæ cùm diligẽtius uiſum ab homine nidum ſenſere, oua transferũt aliò. Hoc in his auibus, quarũ digiti nõ ſunt accõmodati complectendis transferẽdisq; ouis, miro traditur modo. Namq; ſurculo ſuper bina oua impoſito, ac ferruminato alui glutino, ſubdita ceruice medio, æqua utrinq; libra deportãt aliò. Nec uerò ijs minor ſolertia, quæ cunabula in terra faciunt, corporis grauitate prohibitæ ſublime petere. Merops uocat, genitores ſuos reconditos paſcens, pallido intus colore pennarũ, ſupernè cyaneo, primori ſubrutilo. Nidificat in ſpecu ſex pedũ defoſſa altitudine. Perdices ſpina & frutice ſic muniunt receptaculũ, ut cõtra feras abunde uallent. Ouis ſtragulũ molli puluere contumulant, nec in quo loco peperere incubãt: néue cui frequẽtior cõuerſatio ſit ſuſpecta, trãsferunt aliò. Illæ quidẽ & maritos ſuos fallũt, quoniã intẽperãtia libidinis frangũt earũ oua, ne incubando detineantur. Tunc inter ſe dimicant mares deſiderio fœminarum: victum aiunt Venerem pati. Id quidem & coturnices, Trogus & gallinaceos aliquando: Perdices uerò à domitis feros & nouos aut uictos iniri promiſcuè. Capiuntur quoq; pugnacitate eiuſdem libidinis, contra aucupis indicẽ exeunte in prælium duce totius gregis. Capto eo procedit alter, ac ſubinde ſinguli. Rurſus circa conceptum fœminæ capiũtur, contra aucupum fœminam exeuntes, ut rixando abigãt eam. Neq; in alio animali par opus libidinis. Si cõtra mares ſteterint fœminę, aura ab his flante pręgnãtes fiunt. Hiantes aũt exerta lingua per id tempus æſtuant, cõcipiuntq; ſuperuolantiũ afflatu, ſæpe uoce tantũ audita maſculi. Adeoq; uincit libido etiã fœtus charitatẽ, ut illa furtim & in occulto incubans, cũ ſenſit fœminã aucupis accedentẽ ad marẽ, recanat reuocetq;, & ultro præbeat ſe libidini. Rabie quidẽ tanta ferunt, ut in capite aucupantiũ ſæpe cæcę metu ſedeant. Si ad nidum is cœperit accedere, procurrit ad pedes fœta, pręgrauẽ aut delumbẽ ſeſe ſimulãs, ſubitoq; in procurſu, aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala aut pedibus: procurrit iterum, iamiam prehenſurum effugiens, ſpemq; fruſtrans, donec in diuerſum abducat à nidis. Eadem pauore libera, ac materna uacans cura, in ſulco reſupina gleba ſe terrę pedibus apprehenſa operit. Perdicum uita ad ſexdecim annos durare exiſtimatur.

De columbis. Cap. XXXIIII

AB his columbarum maxime ſpectantur ſimili ratione mores ijdem, ſed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidem nõ uiolant, cõmunemq; ſeruant domũ. Niſi cœlebs aut uidua, nidũ nõ relinquit. Et imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos ferũt: quippe ſuſpicio eſt adulterij, quamuis natura nõ ſit. Tunc plenũ querela guttur ſæuiq; roſtro ictus, mox in ſatisfactione exoſculatio, & circa Veneris preces crebris pedũ orbib. adulatio. Amor utriq; ſobolis ęqualis: ſæpe & ex hac cauſa caſtigatio, pigrius intrãte fœmina ad pullos. Parturiẽti ſolatia & miniſteria ex mare. Pullis primò ſalſiorem terrã collectã gutture in ora inſpuunt, præparãtes tempeſtiuitatẽ cibo. Propriũ generis eius, & turturũ, cùm bibant colla nõ reſupinare, largeq; bibere, iumentorũ modo.

De palumbibus. Cap. XXXV

VIuere palũbes ad xxx. annũ, aliquos ad xl. habemus autores, uno tantũ incõmodo unguiũ, eodem & argumento ſenectæ, qui citra perniciem recidunt. Cantus omnibus ſimilis atq; idem, trino conficitur uerſu, præterq; in clauſula gemitu: hyeme mutis, uere uocalibus. Nigidius putat, cùm oua incubat, ſub tecto nominatã palumbem relinquere nidos. Pariũt autem poſt ſolſtitium. Columbæ & turtures octonis annis uiuunt.

De paſſeribus. Cap. XXXVI

COntrà paſſeri minimũ uitæ, cui ſalacitas par. Mares negant anno diutius durare, argumento quia nulla ueris initio appareat nigritudo in roſtro, quę ab æſtate incipit. Fœminis longiuſculum ſpatium. Verùm columbis ineſt quidam & gloriæ intellectus. Noſſe credas ſuos colores, uarietatemq; diſpoſitã: quin etiã ex uolatu queritur plaudere in cælo, uarieq; ſulcare. Qua in oſtentatione ut uinctæ præbent accipitri, implicatis ſtre-

pitu

pitu pennis,qui nõ niſi ipſis alarum humeris eliditur, alioquin ſoluto uolatu in multum uelociore.Speculatur occultus frondè latro,& gaudentem in ipſa gloria rapit.

De tinnunculo. Cap. XXXVII

OB id cum ijs habenda eſt auis quæ tinnunculus uocat. Defendit enim illas,terretq; accipitres naturali potẽtia, in tantum, ut uiſum uocemq; eius fugiant. Hac de cauſa præcipuus columbis amor eorũ. Feruntq;,ſi in quatuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis,non mutare ſedem columbas: quod auro inſectis alarũ articulis quæſiere aliqui,nõ aliter innoxijs uulneribus,multiuaga alioquin aue. Eſt enim ars illis inter ſe blandiri,& corrũpere alias,furtoq; comitatiores reuerti. Quin & internũcię in rebus magnis fuere,epiſtolas annexas earũ pedibus obſidione Mutinẽſi in caſtra cõſulũ,Decimo Bruto mittẽte. Quid uallũ & uigil obſidio, atq; etiã retia amne prætenta profuere Antonio, per cælum eunte nuncio? Et harum amore inſaniũt multi, ſuper tecta exædificant turres ijs,nobilitatemq; ſingularũ & origines narrant,uetere iam exemplo.L.Axius eques Romanus ante bellum ciuile Pompeianũ denarijs quadringentis ſingula paria uenditauit, ut M.Varro tradit. Quin & patriam nobilitauere,in Campania grandiſsimę prouenire exiſtimatæ. Harum uolatus in reputationem cæterarum quoq; uolucrum nos impellit.

De uolatu & inceſſu auium. Cap. XXXVIII

OMnibus animalib.reliquis certus & uniuſmodi, & in ſuo cuiq; genere inceſſus eſt: aues ſolæ uario meatu ferũtur,& in terra & in aere. Ambulant aliquæ, ut cornices: ſaliunt aliquæ,ut paſſeres,merulæ:currunt,ut perdices,ruſticulæ:ante ſe pedes iaciũt,ut ciconiæ,grues:expandunt alas,pendentesq; raro interuallo quatiunt, aliæ crebrius, ſed & primas duntaxat pennas:aliæ & tota latera pandunt: quædam uerò maiore ex parte compreſsis uolant.percuſſoq; ſemel aliquæ & gemino ictu aere ferũtur: uelut incluſum eum prementes, eiaculant ſeſe in ſublime,in rectum,in pronũ. Impingi putes aliquas,aut rurſus ab alto cadere has,illas ſalire. Anates ſolæ,quæq; ſunt eiuſdem generis,in ſublime protinus ſeſe tollunt,atq; eueſtigio cælum petũt,& hoc etiã ex aqua. Itaq; in foueas quibus feras uenamur,delapſæ ſolę euadunt. Vultur,& ferè grauiores,niſi ex procurſu,aut altiore cumulo immiſſæ non euolant,cauda reguntur. Aliæ circumſpectant, aliæ flectũt colla. Nonnullæ ueſcuntur ea quæ rapuere pedibus. Sine uoce nõ uolãt multę: aut è contrario ſemper in uolatu ſilent. Subrectæ,pronæ,obliquæ in latera,in ora,quædã & reſupinæ ferunt;ut ſi pariter cernantur plura genera, nõ in eadem natura meare uideantur.

De apodibus. Cap. XXXIX

PLurimum uolant quæ apodes, quia careant uſu pedum, ab alijs cypſeli appellantur, hirundinum ſpecie. Nidificant in ſcopulis. Hæ ſunt quæ toto mari cernũtur: nec unquam tam longo naues,tamq; continuo curſu recedunt à terra,ut non circumuolitẽt eas apodes. Cætera genera reſidunt & inſiſtunt:his quies,niſi in nido,nulla:aut pendent aut iacent. Et ingenia æquè uaria,ad paſtum maxime.

De caprimulgis & plateis. Cap. XL

CAprimulgi appellanť grandioris merulæ aſpectu,fures nocturni:interdiu enim uiſu carent. Intrãt paſtorum ſtabula, caprarumq; uberibus aduolant ſuctum propter lactis:qua iniuria uber emoritur, capriſq; cæcitas quas ita mulſere oboritur. Platea nominatur aduolans ad eas quæ ſe in mari mergunt,& capita illarum morſu corripiens,donec capturam extorqueat. Eadem cum deuoratis ſe impleuit conchis, calore uentris coctas euomit,atq; ita ex ijs eſculenta legit,teſtas excernens.

De ingenijs auium. Cap. XLI

VIllaribus gallinis & religio ineſt. Inhorreſcũt ædito ouo,excutiuntq; ſeſe,& circumactæ purificant,ac feſtuca aliqua ſeſe & oua luſtrant.

De carduele,& pſittaco,& auibus quæ loquuntur. Cap. XLII

MInimæ auium cardueles imperata faciunt,nec uoce tantum,ſed pedibus & ore pro manibus. Eſt quæ boum mugitus imitetur,in Arelatẽſi agro taurus appellata, alio

quin

quin parua. Eſt quæ equorũ quoq; hinnitus, anthus nomine, herbę pabulo aduentu eorum pulſa imitatur, ad hunc modum ſe ulciſcens. Super omnia humanas uoces reddunt, pſittaci quidem etiam ſermocinantes. India hanc auem mittit, ſittacem uocat, uiridem toto corpore, torque tantum miniato in ceruice diſtinctam. Imperatores ſalutat, & quæ accipit uerba pronunciat, in uino præcipue laſciua. Capiti eius duritia eadem quæ roſtro. Hoc, cùm loqui diſcit, ferreo uerberatur radio: nõ ſentit aliter ictus. Cùm deuolat, roſtro ſe excipit, illi innititur, lenioremq; ſe ita pedũ infirmitati facit. Minor nobilitas, quia non ex longinquo uenit, ſed expreſsior loquacitas certo generi picarum eſt. Adamant uerba quæ loquantur. Nec diſcunt tantum, ſed diligunt: meditantesq; intra ſemet, cura atq; cogitatione intentionẽ non occultant. Conſtat emori uictas difficultate uerbi, ac niſi ſubin de eadem audiant, memoria falli: quærentes mirum in modum hilarari, ſi interim audierint id uerbum. Nec uulgaris ĩjs forma, quamuis non ſpectanda. Satis illis decoris in ſpecie ſermonis humani eſt. Verùm addiſcere alias negant poſſe, quàm quæ ex genere earũ ſunt, quæ glande ueſcãtur: & inter eas facilius, quibus quini ſunt digiti in pedibus, ac ne eas quidem ipſas niſi primis duobus uitæ annis. Latior ĩjs eſt lingua: omnibusq; in ſuo cuiq; genere, quæ ſermonem imitantur humanum: quanquam id penè in omnibus contingit. Agrippina coniunx Claudĩj Cæſaris turdum habuit (quod nunquã antè) imitantem ſermones hominum, cùm hæc proderem. Habebant & Cæſares iuuenes item ſturnum, luſcinias, Græco atq; Latino ſermone dociles: præterea meditates in diem, & aſſidue noua loquentes longiore etiam contextu. Docentur ſecreto, & ubi nulla alia uox miſceatur, aſſidente qui crebro dicat, quæ condita uelit, ac cibis blandiente.

De coruorum intelligentia. Cap. XLIII

REddatur & coruis ſua gratia, indignatione quoq; populi Ro. teſtata, nõ ſolum conſcientia. Tiberio principe ex fœtu ſupra Caſtorum ædem genitus pullus, in oppoſitam ſutrinam deuolauit, etiam religione cõmendatus officinæ domino. Is maturè ſermoni aſſuefactus, omnibus matutinis euolans in Roſtra, in forũ uerſus, Tiberiũ, dein Germanicum & Druſum Cæſares nominatim, mox tranſeuntem populum Rom. ſalutabat, poſtea ad tabernam remeans, plurium annorum aſſiduo officio mirus. Hunc ſiue æmulatione uicinitatis mãceps proximæ ſutrinæ, ſiue iracundia ſubita, ut uoluit uideri, excrementis eius impoſita calceis macula, exanimauit, tanta plebei conſternatione, ut primo pulſus ex ea regione, mox & interemptus ſit, funusq; innumeris aliti celebratũ exequĩjs, conſtratum lectum ſuper Æthiopum duorum humeros, precedente tibicine, & coronis omnium generum, ad rogum uſq;, qui conſtructus dextra uiæ Appiæ ad ſecundum lapidem, in cãpo Rediculi appellato fuit. Adeò ſatis iuſta cauſa populo Ro. uiſa eſt ad exequiarum ingeniũ auis: aut ſupplicĩj de ciue Romano: in ea urbe, in qua multorũ principũ nemo deduxerat funus: Scipionis uerò Æmiliani poſt Carthaginẽ Numantiamq; deletas ab eo nemo uindicauerat mortẽ. Hoc geſtum M. Seruilio, C. Ceſtio coss. ad v. Cal. April. Nunc quoq; erat in urbe Roma, hæc prodente me, equitis Ro. cornix è Bætica, primũ colore mire admodum nigro, deinde plura cõtexta uerba exprimens, & alia atq; alia crebrò addiſcens. Necnõ & recẽs fama Crateri monocerotis cognomine in Erizena regione Aſiæ equorũ operą uenantis. equo deuehebat in ſyluas eos cõſidentes cornicu-lis humeriſq;, illi ueſtigabant agebantq; eò perducta conſuetudine, ut exeuntẽ ſic comitarentur & feri. Tradendum putauere memoriæ quidam, uiſum per ſitim lapides congerentem in ſitulam monumenti, in qua pluuia aqua durabat, ſed quæ attingi nõ poſſet: ita deſcendere pauentem expreſsiſſe tali congerie, quantum poturo ſufficeret.

De Diomedeis auibus. Cap. XLIIII

NEc Diomedeas præteribo aues: luba cataractas uocat, & eis eſſe dentes, oculosq; igneo colore, cætero candidis tradẽs. Duos ſemper ĩjs duces: alterũ ducere agmen; alterũ cogere. Scrobes excauare roſtro, inde crate cõſternere, & operire terra quæ antè fuerit egeſta: in his fœtificare. Fores binas omnium ſcrobibus: orientem ſpectare quibus

exeant

exeant in paſcua,occaſum quibus redeant. Aluũ exoneraturas ſubuolare ſemper,& contrario flatu. Vno hæ in loco totius orbis uiſuntur,in inſula,quam diximus nobilem Diomedis tumulo atq; delubro,contra Apuliæ oram,fulicarum ſimiles. Aduenas barbaros clangore infeſtant,Græcis tantũ adulantur,miro diſcrimine,uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemq; eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt atq; purificant:unde origo fabulæ,Diomedis ſocios in earum effigies mutatos.

Quæ animalia nihil diſcant. Cap. XLV

NOn omittendum eſt, cùm de ingenijs diſſerimus, è uolucribus hirundines eſſe indociles,è terreſtribus mures:cùm elephanti iuſſa faciant, leones iugum ſubeant, in mari uituli,totq; piſcium genera miteſcant.

De potu auium. Cap. XLVI

BIbunt aues ſuctu,ex his quibus longa colla,intermittentes, & capite reſupinato ueBlut infundentes ſibi. Porphyrio ſolus morſu bibit. Idem eſt proprio genere, omnem cibum aqua ſubinde tingens, deinde pede ad roſtrum ueluti manu afferens. Laudatiſſimi in Comagene. Roſtra ijs & prælonga crura rubent.

De himantopode,& onocrotalis,& de peregrinis auibus. Cap. XLVII

HÆc quidem & himantopodi,multo minori,quanquam eadem crurum altitudine. NaſcituR in Ægypto. Inſiſtit ternis digitis. Præcipue ei pabulum muſcæ. Vita in Italia paucis diebus. Grauiores omnes fruge ueſcuntur,altiuolæ carne tantum. Inter aquaticas mergi ſoliti ſunt deuorare quæ cæteræ reddunt. Olorum ſimilitudinem onocrotali habent:nec diſtare exiſtimarentur omnino, niſi faucibus ipſis ineſſet alterius uteri genus. Huc omnia inexplebile animal congerit,mira ut ſit capacitas. Mox perfecta rapina ſenſim inde in os reddita, in ueram aluum ruminantis modo refert. Gallia hos ſeptẽtrionalis proxima oceano mittit. In Hercynio Germaniæ ſaltu inuſitata genera alitum accepimus,quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus:in cæteris nihil præter nobilitatem longinquitate factam,memorandum occurrit.

De multarum auium nominibus & natura. Cap. XLVIII

PHalerides in Seleucia Parthorum,& in Aſia aquaticarũ laudatiſſimæ:rurſus phaſiænæ in Colchis geminas ex pluma aures ſubmittunt ſubriguntq;. Numidicæ in parte Africæ Numidia, omnesq; iam in Italia. Phœnicopteri linguã præcipui ſaporis eſſe, Apicius docuit nepotum omnium altiſsimus gurges. Attagen maxime Ionius celebratur, uocalis aliâs,captus uerò obmuteſcens, quondam exiſtimatus inter raras aues. Iam & in Gallia Hiſpaniaq; capitur, & per alpes etiam, ubi & phalacrocoraces aues, Balearium inſularum peculiares:ſicut alpium pyrrocorax,luteo roſtro,et præcipuo ſapore lagopus. Pedes leporino uillo nomen ei hoc dedere: cætero candidæ, columbarum magnitudine. Non extra terram eam ueſci facile, quando nec uiua manſueſcit,& corpus occiſæ ſtatim marceſcit. Eſt & alia nomine eodem, à coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo tinctu cibis gratiſsima. Viſam in alpibus ab ſe peculiarem Ægypti Ibin M. Egnatius Caluinus præfectus earum prodidit.

De nouis auibus & fabuloſis. Cap. XLIX

VEnere in Italiam Bebriacenſibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc uocantur)turdorum ſpecie,paulum infra columbas magnitudine,ſapore gratæ. Baleares inſulę nobiliorem etiam ſupradicto Porphyrionem mittunt. Ibi & buteo accipitrum generis in honore menſarum eſt:item uipiones, ſic enim uocãt minorem gruem. Pegaſos equino capite uolucres, & gryphas aurita aduncitate roſtri, fabuloſos reor:illos in Scythia,hos in Æthiopia. Equidem & tragopanadem, de qua plures affirmant,maiorem aquila,cornua in temporibus curuata habentem,ferruginei coloris,tantum capite phœniceo. Nec Sirenes impetrauerint fidem: licet affirmet Dino, Clitarchi celebrati autoris autoris pater,in India eſſe:mulceriq; earum cantu,quos grauatos ſomno lacerent. Qui credit iſta,& Melampodi profectò aures lambẽdo, dediſſe intellectum

auium

auium ſermonis dracones non abnuet: uel quæ Democritus tradit, nominando aues, quarum confuſo ſanguine ſerpẽs gignatur: quem quiſquis ederit, intellecturus ſit auium colloquia: quæq́ de una aue galerita priuatim cõmemorat, etiam ſine his immenſa uitæ ambage circa auguria. Nominãtur ab Homero ſcopes, auium genus: neq́ harum ſatyricos motus cùm inſident, pleriſq́ memoratos facile cõceperim mente: neq́ ipſæ iam aues naſcuntur. Quamobrem de confeſsis diſſeruiſſe præſtiterit.

Quis gallinas farcire inſtituerit. De auiarijs, & quis ea primus inſtituerit. Cap. L.

GAllinas ſaginare Deliaci cœpere: unde peſtis exorta, opimas aues, & ſuopte corpore unctas deuorãdi. Hoc primũ antiquis cœnarũ interdictis exceptũ inuenio iã lege C. Fannij Cos. XI. annis ante tertiũ Punicũ bellũ, ne quid uolucrũ poneret̃ prẽter unã gallinã, quæ nõ eſſet altilis: quod deinde caput translatũ, per oẽs leges ambulauit. Inuentũq́ diuerticulũ eſt, in fraude earũ gallinaceos quoq́ paſcendi lacte madidis cibis: multo ita gratiores approbant̃. Fœminæ quidem ad ſaginã nõ omnes eligunt̃, nec niſi in ceruice pingui cute. Poſtea culinarũ artes, ut clunes ſpectent̃, ut diuidantur in tergora, ut à pede uno dilatatæ repoſitoria occupent. Dedere & Parthi cocis ſuos mores. Nec tamen in hoc mangonio quicq́ totũ placet: hic clune, alibi pectore tantũ laudatis. Auiaria primus inſtituit, incluſis omnium generum auibus, M. Lælius Strabo Brundiſii equeſtris ordinis. Ex eo cœpimus carcere animalia coercere, quibus natura cælum aſsignauerat.

De Æſopi patina. Cap. LI

MAxime tamen inſignis eſt in hac memoria, Clodij Æſopi tragici hiſtrionis patina, ſexcentis H—S taxata: in qua poſuit aues cantu aliquo, aut humano ſermone uocales, nummis ſex ſingulas coemptas: nulla alia inductus ſuauitate, niſi ut in his imitationẽ hominis manderet, ne quæſtus quidem ſuos reueritus, illos opimos & uoce meritos, dignus prorſus filio, à quo deuoratas diximus margaritas. Non ſit tamẽ (ut uerum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis: niſi quod minus eſt, ſummas rerum naturę opes quàm hominum linguas cœnaſſe.

De generatione auium, & præter aues quæ quadrupedes oua pariant. Cap. LII

GEneratio auium ſimplex uidetur eſſe, cùm & ipſa ſua habeat miracula, quoniam & quadrupedes oua gignunt, chamæleontes, lacertæ, & quę diximus inter ſerpentes. Pennatorum autem infœcunda ſunt, quæ aduncos habent ungues: cenchris ſola ex his ſupra quaterna ædit oua. Tribuit hoc auium generi natura, ut fœcundiores eſſent fugaces earum quàm fortes. Plurima pariũt ſtruthiocameli, gallinę, perdices, ſali. Coitus auibus duobus modis: Fœmina humi conſidente, ut in gallinis: aut ſtante, ut in gruibus. Ouorum alia ſunt candida, ut columbis, perdicibus: alia pallida, ut aquaticis: alia punctis diſtincta, ut meleagridi: alia rubri coloris, ut phaſianis, cenchridi. Intus aũt omne ouum uolucrum bicolor. Aquaticis lutei plus q̃ albi, idq́ ipſum magis luridum q̃ cæteris. Piſcium unus color, in quo nil candidi. Auium oua ex calore fragilia, ſerpentium ex frigore lenta, piſcium ex liquore mollia: aquatilium rotunda, reliqua ferè faſtigio cacuminata. Exeunt à rotundiſsima ſui parte, dum pariuntur, molli putamine, ſed protinus dureſcente, quibuſcunq́ emergunt portionibus. Quæ oblonga ſint oua, gratioris ſaporis putat Horatius Flaccus. Fœminam ædunt quæ rotundiora gignuntur, reliqua marem. Vmbilicus ouis à cacumine ineſt, ceu gutta eminens in putamine.

De ouorum generatione, incubatu auium & coitu. Cap. LIII

QVædam omni tempore coeunt, ut gallinæ, & pariunt, prætereq́ duobus menſibus hyemis brumalibus. Ex ijs iuuencæ plura q̃ ueteres, ſed minora: & in eodem fœtu prima ac nouiſsima. Eſt aũt tanta fœcunditas, ut aliquæ & ſexagena pariant, aliquæ quotidie, aliquæ bis die, aliquæ intantum ut effœtæ moriantur. Hadrianis laus maxima. Columbæ decies anno pariunt, quædã & undecies: in Ægypto etiã brumali menſe. Hirundines, & merulæ, & palumbi, & turtures bis anno pariũt: cæteræ aues ferè ſemel. Turdi in cacuminibus arborũ luto nidificantes, penè contextim in ſeceſſu generãt. A coitu x.

diebus oua matureſcunt in utero. Vexatæ autē gallinæ & columbæ penna euulſa, aliáue ſimili iniuria, diutius. Omnib. ouis medio uitelli parua ineſt uelut ſanguinea gutta, quod eſſe cor auium exiſtimāt, primum in omni corpore id gigni opinantes: in ouo certe gutta ſalit, palpitatq; . Ipſum animal ex albo liquore oui corporatur . Cibus eius in luteo eſt. Omnibus intus caput maius toto corpore, oculi cōpreſsi capite maiore. Increſcente pullo, candor in medium uertitur, luteum circumfundit. Viceſimo die, ſi moueatur ouum, iam uiuentis intra putamen uox audit. Ab eodē tempore plumeſcit, ita poſitus, ut caput ſupra dextrum pedem habeat, dexterā uerò alam ſupra caput. Vitellus paulatim deficit. Aues omnes in pedes naſcuntur, contrà q; reliqua animalia. Quædam gallinę omnia gemina oua pariunt, & geminos interdū excludunt, ut Cornelius Celſus autor eſt, alterum maiorem. Aliqui negant omnino geminos excludi. Plus uicena quina incubanda ſubiici uetant. Parere à bruma incipiunt. Optima fœtura ante uernū æquinoctiū . Poſt ſolſtitiū nata non implent magnitudinem iuſtam, tantoq; minus quanto ſerius prouenere.

De uitijs & remedijs incubantium. Cap. LIIII

OVa incubari intra x. dies ædita utiliſsimū, uetera aut recentiora infœcunda. Subiici impari numero debent. Quarto die poſtquam cœpere incubari, ſi contra lumen cacumine ouorū apprehenſo una manu, purus & uniuſmodi perluceat color, ſterilia exiſtimantur eſſe, proq; eis alia ſubſtituenda. Et in aqua eſt experimentū, inane fluitat: itaq; fidentia, hoc eſt plena, ſubiici uolunt. Concuti uerò experimento uetant, quoniam nō gignant confuſis uitalibus uenis. Incubationi datur initium poſt nouam lunam, quia prius inchoata nō proueniant. Celerius excluduntur calidis diebus. Ideo æſtate undeuiceſimo educunt fœtum, hyeme xxv. Si incubatu tonuerit, oua pereunt: & accipitris audita uoce uitiantur. Remedium contra tonitrū, clauus ferreus ſub ſtramine ouorū poſitus, aut terra ex aratro. Quædam autem & citra incubitum, ſponte naturæ gignūt, ut in Ægypti fimetis. Scitum de quodam potore reperitur, Syracuſis tam diu potare ſolitū, donec cooperta terra fœtum æderent oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De augurijs ouorum. Cap. LV

IVlia Auguſta, prima ſua iuuenta Tiberio Cæſare ex Nerone grauida, cùm parere uirilem ſexum admodum cuperet, hoc uſa eſt puellari augurio, ouum in ſinu fouendo: atq; cùm deponendū haberet, nutrici per ſinum tradēdo, ne intermitteretur tepor. Nec falſò augurata proditur. Nuper inde fortaſſe inuentū, ut oua in calido loco poſita paleis igne modico fouerentur, homine uerſante, pariterq; & ſtato die illinc erumperet fœtus. Traditur quædam ars gallinarij cuiuſdam, dicentis quòd ex quacq; eſſet. Narrantur & mortua gallina mariti earum uiſi ſuccedentes in uicem, & reliqua fœtæ more faciētes, abſtinentesq; ſe à cantu . Super omnia eſt anatum ouis ſubditis atq; excluſis admiratio, primò non planè agnoſcentis fœtum: mox incertos incubitus ſollicitè conuocantis: poſtremò lamenta circa piſcinæ ſtagna, mergentibus ſe pullis natura duce.

Quæ gallinæ optimæ. Cap. LVI

GAllinarum generoſitas ſpectatur criſta erecta, interdū et gemina, pennis nigris, ore rubicundo, digitis imparibus, aliquando & ſuper quatuor digitos tranſuerſo uno. Ad rem diuinam, luteo roſtro pedibusq;, puræ nō uidentur: ad opertanea ſacra, nigræ. Eſt & pumilionum genus non ſterile in iis, quod non in alio genere alitum, ſed quibus certa fœcunditas rara, & incubatio ouis noxia.

De morbis earum & remedijs. Cap. LVII

INimiciſsima aūt omnium generi pituita, maximeq; inter meſsis & uindemiæ tempus. Medicina in fame, & cubatus in fumo, utiq; ſi ex lauro & herba ſabina fiat: penna per tranſuerſas inſerta nares, & per omnes dies mota: cibus allium cum farre, aut aqua perfuſus, in qua lauerit noctua, aut cum ſemine uitis albæ coctus: & quædam alia.

De conceptu & numero fœtus auium. Cap. LVIII

COlumbæ proprio ritu oſculantur ante coitum. Pariunt ferè bina oua: ita natura moderante

derante,ut alijs crebrior ſit partus,alijs numeroſior. Palumbes & turtures plurimū terna,nec plus q̄ bis ferè pariūt:atq; ita,ſi prior fœtus corruptus eſt.Et quamuis tria pepererint,nunquam plus duobus educant. Tertium quod irritum eſt,urinum uocāt.Palumbes incubat fœmina poſtmeridiana in matutinū,cætero mas . Columbæ marem ſemper & fœminam pariunt,priorem marem,poſtridie fœminam.Incubant in eo genere ambo, interdiu mas,noctu fœmina.Excludunt XX.die. Pariūt à coitu quinto. Æſtate quidem interdū binis menſibus terna ædunt paria.nam XVIII.die excludunt,ſtatimq; concipiūt. Quare inter pullos ſæpe oua inueniuntur , & alij prouolant , alij erumpunt. Ipſi deinde pulli quinquemeſtres fœtificant.Et ipſæ autem inter ſe(ſi mas non ſit)fœminæ æquè ſaliunt,pariuntq; oua irrita,ex quibus nihil gignitur:quæ hypenemia Græci uocant.

De pauone & anſeribus. Cap. LIX

PAuo à trimatu parit.Primo anno unum aut alterū ouum,ſequēti quaterna quináue, cæteris duodena,non amplius.Intermittēs binos dies terno ſue parit , & ter anno,ſi gallinis ſubijciātur incubanda.Mares ea frangunt deſiderio incubantium . Quapropter noctu & in latebris pariunt,aut in excelſo cubantes:& niſi molli ſtrato excepta frangun tur.Mares ſinguli quinis ſufficiūt coniugibus.Cùm ſingulę aut binę fuere,corrumpitur ſalacitate fœcunditas.Partus excudit diebus ter nouenis,aut tardius triceſimo.Anſeres in aqua coeunt,pariūt uere:aut ſi bruma coiuere,poſt ſolſtitium quadraginta propè.Bis anno,ſi priorē fœtum gallinæ excludant,aliâs plurima oua ſedecim, pauciſsima ſeptem: Si quis ſurripiat,pariunt donec rumpantur.Aliena nō excludunt.Incubanda ſubijci utiliſsimum IX.aut XI.Incubant fœminæ tantum tricenis diebus.Si uerò tepidiores ſint,ui gintiquinq;.Pullis eorum urtica contactu mortifera.Nec minus auiditas, nunc ſatietate nimia,nunc ſuamet ui:quando apprehēſa radice,morſu ſæpe conātes auellere, ante colla ſua abrumpunt.Contra urticā remedium eſt,ſtramēto ab incubatu ſubdita radix earū.

De ardeolis,& quomodo ſeruentur optime oua. Cap. LX

ARdeolarū tria genera,leucon,aſterias,pellos.Hi in coitu angūtur . Mares quidem cum uociferatu ſanguinem etiam ex oculis profundunt. Nec minus ægre pariunt grauidæ.Aquila tricenis dieb.incubat,& ferè maiores alites:minores uicenis,ut miluus & accipiter.Singulos ferè parit,nunquam plus ternos,is qui ægolios uocat,quaternos, coruus aliquando & quinos:incubant totidem diebus.Cornicem incubantem mas paſcit.Pica nouenos,Melancoryphus ſupra XX.parit,ſemper numero impari : nec alia plures,tanto fœcunditas maior paruis.Hirundinii cæci primò pulli,& ferè omnibus quibus numeroſior partus.Irrita oua,quæ hypenemia diximus,aut mutua fœminæ inter ſe libidinis imaginatione concipiunt,aut puluere:nec columbæ tantū,ſed & gallinę,perdices, pauones,anſeres,chenalopeces,Sunt autem ſterilia & minora, ac minus iucūdi ſaporis, ac magis humida.Quidam & uento putant ea generari:qua de cauſa etiam zephyria appellantur.Hæc aūt uere tantum. Vrina fiunt,incubatione derelicta,quæ alij cynoſura dixere.Oua aceto macerata in tantum emolliunt, ut per annulos tranſeant.Seruari ea in lomento,aut hyeme in paleis,æſtate in furfuribus utiliſsimū.Sale exinaniri creduntur.

Quæ uolucrum ſola animal pariat,& lacte nutriat. Cap. LXI

VOlucrum animal parit ueſpertilio tantum,cui & membranaceæ pinnæ uni.Eadem ſola uolucrum lacte nutrit ubera admouens,geminos uolitat amplexa infantes, ſecumq; deportat.Eidem coxendix una traditur,& in cibatu culices gratiſsimi.

De conceptu uiperæ,& partu,& quæ terreſtriū oua pariant. Cap. LXII

RVrſus in terreſtribus oua pariunt ſerpentes,de quibus nondum dictum eſt . Coeūt complexu,adeò circumuolutę ſibijpſæ,ut una exiſtimari biceps poſsit. Viperę mas caput inſerit in os , quod illa abrodit uoluptatis dulcedine . Terreſtrium eadem ſola,intra ſe parit oua unius coloris, & mollia ut piſces . Tertia die intra uterum catulos excludit: deinde ſingulos diebus ſingulis parit,uiginti ferè numero.Itaq; cæteræ tarditatis impatientes,perrumpunt latera,occiſa parente. Cæteræ ſerpentes contexa oua in terra incubant

cubant, & fœtum ſequente excludunt anno. Crocodili uicibus incubant mas & fœmina. Sed reliquorum quoq; terreſtrium reddatur generatio.

De generatione terreſtrium. Cap. LXIII

BIpedum ſolus homo animal gignit. Homini tantum primi coitus pœnitentia, auguRium ſcilicet uitæ à pœnitenda origine. Cæteris animalibus ſtati per tempora anni concubitus: homini (ut dictum eſt) omnibus horis dierum noctiumq;. Ceteris ſatietas in coitu, homini propè nulla. Meſſalina Claudij Cæſaris coniunx, hanc regalem exiſtimãs palmam, elegit in id certamẽ nobiliſsimã è proſtitutis ancillam mercenariæ ſtipis, eamq; die ac nocte ſuperauit quinto ac uiceſimo cõcubitu. In hominum genere maribus diuerticula Veneris excogitata, omnia ſcelere naturæ, fœminis uerò abortus. Quantũ in hac parte multo nocentiores quàm feræ ſumus? Viros auidiores Veneris hyeme, fœminas æſtate, Heſiodus prodidit. Coitus auerſus elephantis, camelis, tigribus, lyncibus, rhinoceroti, leoni, daſypodi, cuniculis, quibus auerſa genitalia. Cameli etiã ſolitudines, aut ſecreta certè petunt, neq; interuenire datur ſine pernicie. Coitus tota die eſt tantum ijs ex omnibus, quibus ſolida ungula. In quadrupedum genere mares olfactus accendit. Auertuntur & canes, phocæ, lupi, in medioq; coitu, inuitiq; etiam cohærent. Supradictorum pleriſq; fœminæ priores ſuperueniunt, reliquis mares. Vrſi autem, ut dictum eſt, humanitus ſtrati. Herinacei ſtantes ambo inter ſe complexi: Feles mare ſtante, fœmina ſubiacente: Vulpes in latera proiectæ, maremq; fœmina amplexa. Taurorum ceruorumq; fœminæ uim non tolerant, ea de cauſa ingrediuntur in coitu. Cerui uiciſsim ad alias tranſeunt, & ad priores redeunt. Lacertæ, ut ea quæ ſine pedibus ſunt, circumplexu Venerẽ nouere. Omnia animalia quo maiore corpore, hoc minus fœcũda ſunt. Singulos gignũt elephanti, cameli, equi: acanthis duodenos auis minima. Ocyſsime pariunt, quæ plurimos gignunt. Quo maius eſt animal, tanto diutius formatur in utero. Diutius geſtantur quibus longiora ſunt uitæ ſpatia. Neq; creſcentiũ tempeſtiua ad generandum ætas. Quę ſolidas habent ungulas, ſingulos: quæ biſulcas, & geminos pariunt. Quorum in digitos pedum fiſſura diuiſa eſt, eo numeroſiora in fœtu. Sed ſuperiora omnia perfectos ædunt partus, hæc inchoatos, in quo ſunt genere leænæ, urſæ, & uulpes. Informia etiam magis quàm ſupradicta, urſæ pariunt, rarumq; eſt uidere parientes. Poſtea lambendo calefaciunt fœtus omnia ea, & figurant. Pariunt plurimum quaternos. Cæcos autem gignũt canes, lupi, pantheræ, thoes. Canum plura genera: Laconicæ octauo menſe utrinq; generant. Ferunt ſexaginta diebus, & plurimum tribus. Cæteræ canes & ſemeſtres coitum patiuntur. Implentur omnes uno coitu. Quæ ante iuſtum tempus concepere, diutius cæcos habent catulos, nec omnes totidem diebus. Exiſtimantur in urina attollere crus ferè ſemeſtres, id eſt ſignum conſummati uirium roboris, fœminę hoc idem ſidentes. Partus duodeni, quibus numeroſiſsimi, cętero quini, ſeni, aliquando ſinguli, quod prodigioſum putant: ſicut omnes mares, aut omnes fœminas gigni. Primos quoq; mares pariũt, in cętteris alternant, ſi ineant opportuno & recto menſe. Ineuntur à partu ſexto menſe. Octonos Laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus à labore ſalacitas. Viuunt Laconici annis denis, fœminæ duodenis: cætera genera XV. annos, aliquando XX. Nec tota ſua ætate generant, ferè à XII. deſinentes. Felium & ichneumonum reliqua, ut canũ. Viuunt annis ſenis. Daſypodes omni menſe pariunt, & ſuperfœtãt ſicut lepores. A partu ſtatim implentur. Concipiunt quamuis ubera ſiccante fœtu. Pariunt non cæcos. Elephanti, ut diximus, pariunt ſingulos, magnitudine uituli trimeſtris. Cameli duodecim menſibus ferunt: à trimatu pariunt uere, iterumq; poſt annum implentur à partu. Equas autem poſt tertium annum, aut poſt unum ab enixu utiliter admitti putant, coguntq; inuitas. Et mulier ſeptima die concipere facillime creditur. Equarum iubas tondere præcipiunt, ut aſinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria ſuperbire. A coitu ſolæ animalium currunt ex aduerſo aquilonũ auſtrorúmue, prout marem aut fœminam concepere. Colorem ilico mutant rubriore pilo, uel quicunq; ſit pleniore: hoc argumẽto deſinunt

ſinunt admittere etiam uolentes. Nec impedit partus quaſdam ab opere, falluntq; graui-
dæ. Viciſſe Olympia prægnantẽ Enchecratidis Theſſali inuenimus. Equos, & canes, &
ſues initum matutinũ appetere, fœminas autem poſt meridiẽ blandiri, diligentiores tra-
dunt. Equas domitas LX. diebus equire, antequam gregales: ſues tantum coitu ſpumam
ore fundere: Verrem ſubantis audita uoce, niſi admittatur, cibum non capere uſq; in ma
ciem: fœminas autem in tantum efferari, ut hominem lacerent, candida maxime ueſte in
dutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ aſperſo. Auiditas coitus putat̃ & cibis fieri: ſi-
cut uiro eruca, pecori cepa. Quæ ex feris mitigent̃, non concipere, ut anſeres: apros uerò
tardè, & ceruos, nec niſi ab infantia educatos. Mirum eſt quadrupedum prægnãtes Ve
nerem arcent, præter equam & ſuem. Sed ſuperfœtant daſypus & lepus tantum.

De uaria generatione animalium. Cap. LXIIII

QVæcunq; animal pariunt, in capita gignunt, circumacto ſub enixum fœtu, aliâs in
utero porrecto. Quadrupedes geſtantur extenſis ad longitudinem cruribus, & ad
aluum ſuam applicatis: homo in ſemet conglobatus, inter duo genua naribus ſitis. Mo-
las, de quibus antè diximus, gigni putant, ubi mulier non ex mare, uerũ ex ſemetipſa tan
tum conceperit: ideo nec animari, quia non ſit ex duobus: altricemq; habere per ſe uitam
illam, quæ ſatis arboribusq; contingat.

De murium fœtu. Cap. LXV

EX omnibus quæ perfectos fœtus, ſues tantũ & numeroſos ædunt: item plures, con
tra naturam ſolidipedum aut biſulcorũ. Supra cuncta eſt murium fœtus, haud ſine
cunctatione dicendus, quanq; ſub autore Ariſtotele & Alexandri Magni militibus. Ge
neratio eorũ lambendo conſtare nõ coitu dicitur: ex una genitos CXX. tradiderũt, apud
Perſas uerò prægnãtes & in utero parẽtis repertas. Et ſalis guſtatu fieri prægnãtes opi-
nantur. Itaq; deſinit mirũ eſſe, unde uis tãta meſſes populet̃ murium agreſtiũ: in quibus
illud quoq; adhuc latet, quonam modo illa multitudo repente occidat. Nam nec exani-
mes reperiũtur, neq; extat qui murem hyeme in agro effoderit. Plurimi ita ad Troadem
proueniunt: & iam inde fugauerũt incolas. Prouentus eorum ſiccitatibus tradũt: & iam
obituris uermiculũ in capite gigni. Ægyptijs murib. durus pilus, ſicut herinaceis. Idem
bipedes ambulant, ceu alpini. Cùm diuerſi generis coiuere animalia, ita demũ generant,
ſi tempus naſcendi par habent. Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere (ut
creditur uulgò) Ariſtoteles negat: neq; incubant eædem, oblitæ quo ſint in loco enixæ,
quoniam huic animali nulla memoria. Itaq; catuli per ſeſe erumpunt.

De ſpina hominis anguem naſci. Cap. LXVI

ANguem ex medulla hominis ſpinæ gigni, accepimus à multis. Pleraq; enim occul-
ta & cæca origine proueniunt, etiam in quadrupedum genere.

De ſalamandra. Cap. LXVII

SIcut ſalamãdra, animal lacerti figura, ſtellatum, nunquã niſi magnis imbribus proue-
niens, & ſerenitate deficiens. Huic tantus rigor, ut ignem tactum extinguat, non alio
modo q; glacies. Eiuſdem ſanie, quæ lactea ore uomitur, quacunq; parte corporis huma
ni contacta, toti defluunt pilitidq; quod contactum eſt, colorem in uitiliginem mutat.

De ijs quæ naſcuntur ex nõ genitis, & quæ nata nihil gignunt. Cap. LXVIII

QVædam uerò gignuntur ex non genitis, & ſine ulla ſimili origine, ut ſupradicta: &
quæcunq; æſtas aut uer, ſtatumq; tempus anni generãt. Ex ijs quædã nihil gignũt,
ut ſalamandræ. Neq; eſt ijs genus maſculinum fœmininúmue, ſicut neq; in anguillis, o-
mnibusq; quæ nec animal nec ouum ex ſeſe generant. Neutrum eſt & oſtreis genus, &
cæteris adhærentibus uado uel ſaxo. Quæ autem per ſe generantur, ſi in mares ac fœmi-
nas deſcripta ſunt, generant quidem aliquid coitu, ſed imperfectũ & diſsimile, & ex quo
nihil amplius gignatur, ut uermiculos muſcæ. Id magis declarant naturæ eorũ quæ inſe-
cta dicuntur, arduæ explanationis omnia, & priuatim dicato opere narranda. Quapro-
pter ingenium prædictorum & reliqua ſubtexetur diſſertatio.

De ſenſibus animalium. Cap. LXIX

EX ſenſibus ante cætera homini tactus, deinde guſtatus: reliquis ſuperatur à multis. Aquilæ clarius cernunt, uultures ſagacius odorantur, liquidius audiunt talpæ obrutæ terra, tam denſo atq; ſurdæ naturæ elemento. Præterea uoce omnium in ſublime tendente, ſermonem exaudiunt: & ſi de ijs loquare, intelligere etiam dicũtur, & profugere. Auditus cui hominum primus negatus eſt, huic & ſermonis uſus ablatus: nec ſunt naturaliter ſurdi, ut non ijdem ſint & muti. In marinis oſtreis auditum eſſe, non eſt ueriſimile, ſed ad ſonum mergere ſe ſolent. Ideo & ſilentium in mari piſcantibus.

Auditum & olfactum eſſe piſcibus. Cap. LXX

PIſces quidem auditus nec membra habent, nec foramina, audire tamẽ eos palàm eſt: utpote cum plauſu congregari feros ad cibum conſuetudine in quibuſdam uiuarijs ſpectatur: & in piſcinis Cæſaris, genera piſcium ad nomen uenire, quoſdã ſingulos. Itaq; produntur etiã clariſsimè audire, mugil, lupus, ſalpa, chromis, & ideo in uado uiuere. Olfactum ijs eſſe manifeſte patet. Quippe nõ omnes eadem eſca capiuntur, & prius quàm appetant, odorantur. Quoſdam & ſpeluncis latentes, ſalſamento illitis faucibus ſcopuli, piſcator expellit, ueluti ſui cadaueris agnitionem fugientes. Conueniuntq; ex alto etiam ad quoſdam odores, ut ſepiam uſtam, & polypum: quæ ideo conijciuntur in naſſas. Sentinæ quidem nauium odorem procul fugiunt, maxime tamen piſcium ſanguinem. Non poteſt petris auelli polypus: idem cunila admota, ab odore protinus reſilit. Purpuræ quoq; fœtidis capiuntur. Nam de reliquo animalium genere quis dubitet? Cornus ceruini odore ſerpentes fugantur, ſed maxime ſtyracis: Origani, aut calcis, aut ſulphuris formicæ necantur. Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant.

Tactum communem eſſe omnibus. Cap. LXXI

TActus ſenſus omnibus eſt, etiam quibus nullus alius: nam & oſtreis & terreſtribus uermibus quoq;. Exiſtimauerim omnibus ſenſum & guſtatus eſſe. Cur enim alios alia ſapores appetunt? in quo uel præcipua naturæ architectio. Alia dentibus prædantur, alia unguibus, alia roſtri aduncitate carpunt, alia latitudine ruunt, alia acumine excauãt, alia ſugunt, alia lambunt, ſorbent, mandunt, uorant. Nec minor uarietas in pedum miniſterio, ut rapiant, diſtrahant, teneant, premant, pendeant, tellurem ſcabere non ceſſent.

Quæ uenenis uiuant, & quæ terra. Cap. LXXII

VEnenis capreæ & coturnices (ut diximus) pingueſcũt, placidiſsima animalia: at ſerpentes ouis, ſpectanda quidem draconum arte. Aut enim ſolida hauriũt, ſi iam fauces capiunt, quæ deinde in ſemet conuoluti frangunt intus, atq; ita putamina excutiunt: aut ſi tenerior eſt, & catuli adhuc ætas, orbe apprehenſa ſpiræ, ita ſenſim uehementerq; præſtringunt, ut amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur, ſorbeant. Simili modo auibus deuoratis ſolidis, contentione plumas & oſſa reuomunt. Scorpiones terra uiuunt. Serpentes, cùm occaſio eſt, uinum præcipuè appetunt, cùm alioqui exiguo indigeant potu. Eædem minimo & penè nullo cibo, cùm aſſeruantur incluſæ: ſicuti aranei quoq;, alioqui ſuctu uiuẽtes. Ideo nullum interit fame aut ſiti uenenatum. Nam neq; calor his, neq; ſanguis, neq; ſudor, qui auiditatem naturali ſale augẽt. In quo genere omnia magis exitialia, ſi ſuum genus edêre antequam noceant. Condit in theſauros maxillarum cibum ſphingiorum & ſatyrorum genus: mox inde ſenſim ad mãdendum manibus expromit: & quod formicis in annum ſolenne eſt, his in dies uel in horas.

De cibo & potu quorundam. Cap. LXXIII

VNum animal digitos habentium herba alitur, lepus: ſed et fruge ſolidipedes, & è biſulcis ſues omni cibatu & radicibus. Solidipedũ uolutatio propria. Serratorũ dentium carniuora ſunt omnia. Vrſi & fruge, fronde, uindemia, pomis uiuũt & apibus, cancris etiam & formicis. Lupi, ut diximus, & terra in fame. Pecus potu pingueſcit, ideo ſal illis aptiſsimus: item ueterina, quanquã & fruge & herba: ſed ut bibêre ſic edunt. Ruminant, præter iam dicta, ſylueſtrium cerui, cùm à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius

tius quàm ſtantia,& hyeme magis q̃ æſtate,ſeptenis ferè mẽſibus. Pontici quoq; mures ſimili modo remandunt.In potu, quibus ſerrati dentes, lambunt: & mures hi uulgares, quamuis ex alio genere ſint.Quibus continui dentes,ſorbent,ut equi,boues. Neutrum urſi,ſed aquã quoq; morſu uorant.In Africa maior pars ferarũ ęſtate non bibunt,inopia imbrium:quam ob cauſam capti mures Libyci,ſi biberint,moriũtur.Orygem perpetuo ſitientia Africæ generãt,& natura loci potu carentẽ, & mirabili modo ad remedia ſitientium.Namq; Getuli latrones eo durãt auxilio,repertis in corpore eorum ſaluberrimi liquoris ueſicis. Inſidunt in eadem Africa pardi condenſa arborũ, occultatiq; earũ ramis, in prætereuntia deſiliunt,atq; è uolucrum ſede graſſantur. Feles quidem quo ſilentio,q̃ leuibus ueſtigijs obrepũt auibus:q̃ occulto ſpeculatu in muſculos exiliunt:Excrementa ſua effoſſa obruunt terra,intelligentes odorem illum indicem ſui eſſe.

Quæ inter ſe diſſideant,& quæ inter ſe conueniant. Cap. LXXIIII

ERgo & alios quoſdam ſenſus eſſe quàm ſupradictos,haud difficulter apparet. Sunt enim quædã his bella inimicitiæq;,unde & affectus,prẽter illa quę de quibuſq; eorũ ſuis diximus locis.Diſſidẽt olores & aquilæ:coruus & chlorio, noctu inuicẽ oua exquirentes:ſimili modo coruus & miluus,illo præripiẽte huic cibos. Cornices & noctua:Aquilæ & trochilus(ſi credimus)quoniã rex appellatur auium:Noctuæ & cæteræ minores aues.Rurſus cũ terreſtrib.muſtela & cornix: turtur & pyralis, ichneumones ueſpæ, & phalangia aranei.Aquaticæ,anates & gauiæ.Harpę & triorches accipiter.Sorices & ardeolæ,inuicem fœtibus inſidiantes.Ægithus auis minima cum aſino.Spinetis enim ſe ſcabendi cauſa atterẽs,nidos eius diſſipat:quod adeò pauet,ut uoce omnino rudentis audita,oua ejciat,pulli ipſi metu cadant.Igitur aduolãs ulcera eius roſtro excauat.Vulpes & Nili angues:muſtelæ & ſues. Æſalon uocaẽ parua auis,oua corui frangens,cuius pulli infeſtantur à uulpibus.Inuicẽ hæc catulos eius ipſamq; uellit.Quod ubi uiderunt corui,contrà auxiliantur,uelut aduerſus communem hoſtem.Et acanthis in ſpinis uiuit,idcirco aſinos & ipſa odit,flores ſpinæ deuorantes.Ægithum uerò anthus in tantũ,ut ſanguinem eorum credant non coire,multisq; ob id ueneficijs infament.Diſſident thoes & leones,& minima æquè ac maxima. Formicoſam arborẽ ſorices cauent. Librat araneus ſe filo in caput ſerpẽtis porrectæ ſub umbra arboris ſuæ: tantaq; ui morſu cerebrum apprehendit,ut ſtridens ſubinde,ac uertigine rotata,ne filum quidẽ deſuper pẽdentis rumpere,adeò nõ fugere queat:nec finis ante mortẽ eſt. Rurſus amici pauones & columbæ, turtures & pſittaci,merulæ & turtures, cornix & ardeolæ cõtra uulpiũ genus cõmunibus inimicitijs.Harpę & miluus cõtra triorchyn.Quid nõ & affectus indicia ſunt etiã in ſerpentibus,immitiſsimo animalium genere? Dicta ſunt quę Arcadia narrat de domino à dracone ſeruato,& agnita uoce hominis.De aſpide miraculum Philarcho reddatur: is enim autor eſt,cùm ad menſam cuiuſdam ueniẽs in Ægypto aleretur aſsiduè,enixam catulos,quorum ab uno filium hoſpitis interemptũ: illam reuerſam ad conſuetudinem cibi,intellexiſſe culpam,& necem intuliſſe catulo,nec poſtea in tectum id reuerſam.

De ſomno animalium. Cap. LXXV

SOmni quæſtio non obſcuram coniectationem habet.In terreſtribus omnia quæ conniueant,dormire manifeſtum eſt.Aquatilia quoq; exiguũ quidem etiam qui de cæteris dubitant,dormire tamen exiſtimant:non oculorum argumento,quia non habent genas,uerùm ipſa quiete cernuntur placida ceu ſoporata,neq; aliud quàm caudas mouentia,& ad tumultũ aliquem expauẽtia.De thynnis confidentius affirmatur.Iuxta ripas enim aut petras dormiunt.Plani autem piſcium in uado,ut manu ſæpe tollant. Nam delphini balenæq; ſtertentes etiam audiuntur.Inſecta quoq; dormire ſilentio apparet,quia ne luminibus quidem admotis excitentur. Homo genitus premitur ſomno per aliquot menſes:deinde longior indies uigilia.Somniat ſtatim infans. Nam & pauore expergiſcitur,& ſuctum imitatur.Quidam uerò nunquã, quibus mortiferum fuiſſe ſignum contra conſuetudinem ſomnium,inuenimus exempla.Magnus hic inuitat locus,& diuerſis re-

fertus documẽtis,utrúmne ſint aliqua præſcita animi quieſcẽtis:qua fiant ratione,an fortuita res ſit,ut pleraq;.Et ſi exemplis agatur,profectò paria fiant.A uino & à cibis proxima,atq; in redormitatione uana eſſe uiſa,propè conuenit.Eſt autẽ ſomnus nihil aliud,q; animi in medium ſeſe receſſus.Præter hominem ſomniare equos, canes, boues, pecora, capras,palàm eſt.Ob hoc creditur & in omnibus quæ animal pariant.De ijs quæ oua gignunt,incertum eſt,ſed dormire ea certum.Verùm ad inſecta tranſeamus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XI.

RESTANT immenſæ ſubtilitatis animalia: quando aliqui ea neq; ſpirare, & ſine ſanguine eſſe etiam prodiderunt.

De inſectorum genere. Cap. I

MVlta hæc & multigena, terreſtrium uolucriumq; uita. Alia pennata,ut apes:alia utroq; modo,ut formicæ:aliqua & pẽnis & pedibus carentia:& iure omnia inſecta appellata ab inciſuris, quæ nunc ceruicum loco, nunc pectorum atq; alui præcincta ſeparant membra,tenui modò fiſtula cohærentia.Aliquibus uerò non tota inciſura eas ambiente rugas,ſed in aluo,aut ſupernè tantũ, imbricatis flexilibus uertebris,nuſquam alibi ſpectatiore naturæ rerum artificio.

De ſubtilitate in his naturæ. Cap. II

IN magnis ſiquidẽ corporibus,aut certe maioribus,facilis officina ſequaci materia fuit. In his tam paruis,atq; tam nullis,quę ratio,quanta uis, quàm inextricabilis perfectio? Vbi tot ſenſus collocauit in culice? & ſunt alia dictu minora.Sed ubi uiſum in eo prætendit? ubi guſtatum applicauit? ubi odoratum inſeruit? ubi uerò truculentam illam & portione maximam uocem ingenerauit? qua ſubtilitate pennas adnexuit? prælongauit pedum crura? diſpoſuit ieiunam caueam uti aluum,auidam ſanguinis,& pòtiſsimũ humani ſitim accẽdit? Telum uerò perfodiẽdo tergori,quo ſpiculauit ingenio? Atq; ut in capaci cum cerni non poſsit exilitas,ita reciproca geminauit arte,ut fodiendo acuminatũ pariter ſorbendoq; fiſtuloſum eſſet. Quos teredini ad perforanda robora cum ſono teſte dentes affixit,potiſsimumq; è ligno cibatum fecit? Sed turrigeros elephantorum miramur humeros,taurorumq; colla,& truces in ſublime iactus,tigrium rapinas,leonum iubas,cùm rerum natura nuſquam magis quàm in minimis tota ſit. Quapropter quæſo,ne hæc legentes,quoniam ex his ſpernũt multa,etiam relata faſtidio damnent,cùm in contemplatione naturæ nihil poſsit uideri ſuperuacuum.

Vtrum ſpirent,an habeant ſanguinem. Cap. III

INſecta multi negarũt ſpirare,idq; ratione perſuadẽtes , quoniã uiſceri interiori nexus ſpirabilis non ineſſet.Itaq; uiuere ut fruges,arboresq;:ſed plurimũ intereſſe,ſpiret aliquid an uiuat.Eadem de cauſa nec ſanguinem ijs eſſe,qui ſit nullis carentibus corde atq; iecore.Sic nec ſpirare ea quibus pulmo deſit. Vnde numeroſa quæſtionũ ſeries exorit. Iidem enim & uocẽ eſſe his negant,in tanto murmure apum, cicadarũ ſono, & alijs quæ ſuis æſtimabuntur locis . Nam mihi contuẽti ſe perſuaſit rerum natura, nihil incredibile exiſtimare de ea.Nec uideo cur magis poſsint nõ trahere animam talia,& uiuere, q; ſpirare ſine uiſceribus:quod etiã in marinis docuimus,quamuis arcente ſpiritum denſitate & altitudine humoris. Volare quidẽ aliqua,& animatu carere in ipſo ſpiritu uiuentia,habere ſenſum uictus,generationis,operis,atq; etiã de futuro curã:& quãuis nõ ſint membra,quæ uelut carina ſenſus inuehant, eſſe tamen his auditum,olfactum,guſtatũ,eximia præterea naturæ dona,ſolertiam,animum,artem,quis facile crediderit? Sanguinem non eſſe his fateor,ſicut ne terreſtribus quidem cunctis, uerùm ſimile quiddam. Vt ſepiæ in mari ſanguinis uicem atramẽtum obtinet,purpurarum generi infector ille ſuccus : ſic & inſectis quiſquis eſt uitalis humor,hic erit & ſanguis,donec exiſtimatio ſua cuiq; ſit. Nobis propoſitum eſt,naturas rerum manifeſtas indicare,non cauſas iudicare dubias.

De corpo=

De corpore eorum. Cap. IIII

INsecta,ut intelligi possit,non uidentur neruos habere,nec ossa,nec spinas,nec cartilaginem,nec pinguia,nec carnes, ne crustam quidem fragilem, ut quædam marina, nec quæ iure dicatur cutis:sed mediæ cuiusdam inter omnia hæc naturæ corpus, arenti simile,neruo mollius,in reliquis partibus siccius uerius quàm durius.Et hoc solũ his est,nec præterea aliud.Nihil intus, nisi admodum paucis intestinum implicatum. Itaq; diuulsis præcipua uiuacitas,& partium singularum palpitatio. Quia quæcunq; est ratio uitalis, illa non certis inest membris,sed toto in corpore,minime tamen capite:solumq; nõ mouetur,nisi cum pectore auulsum.In nullo genere plures sunt pedes. Et quibus ex his plurimi,diutius uiuũt diuulsa,ut in scolopendris uidemus.Habent autem oculos, præterq; è sensibus tactum atq; gustatum,aliqua & odoratum,pauca & auditum.

De apibus. Cap. V

SEd inter omnia ea principatus apibus,& iure præcipua admiratio,solis ex eo genere hominum causa genitis.Mella contrahunt, succumq; dulcissimũ atq; subtilissimum, ac saluberrimũ.Fauos confingunt & ceras mille ad usus uitæ,laborẽ tolerant, opera cõficiunt,remp.habent,cõsilia priuatim ac duces gregatim:& quod maxime mirũ sit,mores habent.Præterea cùm sint neq; mansueti generis neq; feri, tamẽ tanta est natura rerum, ut propè ex umbra minimi animalis,incõparabile effecerit quiddã.Quos efficaciæ industriæq; tantæ cõparemus neruos? quas uires? quos rationi medius fidius uiros? hoc certe præstantioribus,quo nihil nouere nisi cõmune.Non sit de anima quæstio, constet & de sanguine,quantulum tamen esse in tantulis potest.Æstimemus postea ingenium.

Qui ordo naturæ. Cap. VI

HYeme conduntur. Vnde enim ad pruinas niuesq;, & aquilonũ flatus perferendos uires? Sanè & insecta omnia,sed minus diu quæ parietibus nostris occultata maturè tepefiunt. Circa apes aut temporũ locorúmue ratio mutata est, aut errauerũt priores. Conduntur à Vergiliarum occasu,sed latent ultra exortũ: adeò non ad ueris initium,ut dixere,nec ut quisquam in Italia de alueis existimat.Ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores,nullusq; cùm per cælum licuit,ocio perit dies.Primũ fauos construunt, ceram fingunt, hoc est domos cellasq; faciunt. Deinde sobolem, postea mella ceram ex floribus,melligínem è lachrymis arborum quæ glutinum pariunt,salicis,ulmi,harundinis,succo gummi,resina.His primum alueum ipsum intus totum,ut quodam tectorio illinunt,& alijs amarioribus succis contra aliarum bestiolarũ auiditates:id se facturas conscias,quod concupiscí possit.His deinde fores quoq; latiores circumstruunt.

De uocabulis operis. Cap. VII

PRima fundamenta commosin uocant periti,secunda pissoceron,tertia propolin,inter coria cerasq;,magni ad medicamina usus.Cõmosis crusta est prima,saporis amari.Pissoceros super eam uenit picantium modo,ceu dilutior cera è uitium populorumq; mitiore gummi. Propolis crassioris iam materiæ additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilimentum,qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obstruuntur, odore & ipsa etiamnum graui,ut qua plericq; pro galbano utantur.Præter hæc conuehitur erithace,quam aliqui sandaracam,alij cerinthum uocant. Hic erit apum dum operantur cibus,qui sæpe inuenitur in fauorũ inanitatibus sepositus, & ipse amari saporis. Gignitur autem rore uerno,& arborum succo, gummi modo,africi minor, austri flatu nigrior,aquilonibus melior & rubens, plurimus in Græcis nucibus. Menecrates florem esse dicit,futuræ messis indicium,sed nemo præter eum.

Ex quibus floribus opera fiant. Cap. VIII

CEras ex omnium arborum satorumq; floribus confingunt,excepta rumice & chenopode.Herbarum hæc genera.Falsò excipitur & spartum, quippe cùm in Hispania multa in spartarijs mella herbam eam sapiunt.Falsò & oleas excipi arbitror, quippe oliuæ prouentu plurima examina gigni certũ est.Fructibus nullis nocet.Mortuis ne floribus

bus quidem,non modo corporibus,insidunt.Operantur intra sexaginta passus.Et subinde consumptis in proximo floribus,speculatores ad pabula ulteriora mittunt.Noctu deprehensæ in expeditione excubant supinæ,ut alas à rore protegant.

De amatoribus earum. Cap. IX

NE quis miretur amore earum captos,Aristomachum Solensem duodesexaginta annis nihil aliud egisse:Philiscum uerò Thasium in desertis apes colentem Agrium cognominatum:qui ambo scripsere de his.

Ratio operis. Cap. X

RAtio operis hæc:Interdiu statio ad portas more castrorũ, noctu quies in matutinũ, donec una excitet gemino aut triplici bombo,ut buccino aliquo. Tũc uniuersæ pro uolant,si dies mitis futurus est.Prędiuinãt enim uentos imbrescq́,& tunc se continẽt tectis.Itaq́ temperie cæli(& hoc inter præscita habent)cùm agmẽ ad opera processit,aliæ flores aggerunt pedibus,aliæ aquam ore,guttasq́ lanugine totius corporis.quib.est earum adolescentia, ad opera exeunt, & supradicta conuehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportãt,prioribus pedibus femina onerant,propter id natura scabra, pedes priores rostro:totæq́ onustæ remeant sarcina pandatæ. Excipiũt eas ternæ aut quaternæ atq́ exonerant.Sunt enim intus quoq́ officia diuisa. Aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt,aliæ cibum comparant ex eo quod allatum est.Neq́ enim separatim uescuntur,ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis.Struunt orsæ à cõcameratione aluei,textumq́ uelut à summa tela deducunt, limitibus binis circa singulos actus, ut alijs intrent,alijs exeant. Faui superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul hærẽt & pendent unà.Alueum non cõtingunt,nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter popposcit alueus:aliquando & duorum generum,cùm duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à solo fornicatis,ne desit aditus ad sarciendum.Primi ferè tres uersus inanes struuntur, ne promptum sit quod inuitet furantem. Nouissimi maxime implentur melle, ideoq́ auerso alueo faui eximũtur. Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensi pondusculo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uerò terram uolant in aduerso flatu uepribus hebetato.Mira obseruatio operis.Cessantium inertiam notant,castigant mox,& puniunt morte.Mira munditia. Admoliunt omnia è medio,nullæq́ inter opera spurcitiæ iacent.Quin & excremẽta operantiũ intus,ne longius recedant,unum congesta in locũ,turbidis diebus & operis ocio egerũt.Cùm aduesperascit,in alueo obstrepũt minus ac minus,donec una circumuolet eodem quo excitauit bombo,ceu quietem capere imperans:& hoc castrorum more. Tunc repente omnes conticescunt.

De fucis. Cap. XI

DOmos primum plebei exædificant,deinde regibus.Si speratur largior prouentus, adijciunt cõtubernia & fucis.His cellarũ minimę,sed ipsi maiores apibus. Sunt aũt fuci,sine aculeo uelut imperfectæ apes,nouissimæq́ à fessis & iam emeritis inchoatæ,serotinus fœtus,& quasi seruitia uerarũ apũ.Quamobrẽ imperãt ijs,primosq́ in opera expellunt, tardantes sine clemẽtia puniũt. Neq́ in opere tantũ, sed in fœtu quoq́ adiuuãt eas,multũ ad calorẽ conferẽte turba.Certe quo maior fuerit multitudo,eo maior fiet examinum prouentus.Cùm mella cœperunt maturescere,abigunt eos:multęq́ singulos aggressæ trucidant.Nec id genus nisi uere conspicit.Fucus ademptis alis in alueũ reiectus, ipse cæteris adimit. Regias imperatoribus futuris in una parte aluei extruũt amplas, magnificas,separatas,tuberculo eminẽtes:quod si exprimatur,non gignunt soboles.Sexangulæ omnes cellæ,à singulorũ eæ pedum opere. Nihil horum stato tempore, sed rapiũt diebus serenis munia.Et melle uno alteróue ad summum die cellas replent.

Quæ natura mellis. Cap. XII

VEnit hoc in aere,& maxime siderũ exortu, præcipueq́ ipso sirio exsplendescẽte fit, nec omnino prius Vergiliarũ exortu sublucanis tẽporibus. Itaq́ tũ prima aurora

folia

folia arborum melle roſcida inueniũtur: ac ſi qui matutino ſub dio fuere, unctas liquore ueſtes, capillumq́ concretũ ſentiunt. Siue ille eſt cęli ſudor, ſiue quædam ſiderum ſaliua, ſiue purgãtis ſe aeris ſuccus: utinamq́ eſſet & purus ac liquidus, & ſuæ naturę qualis defluit primo: nunc uerò è tanta cadens altitudine, multumq́ dum uenit ſordeſcens, & obuio terræ halitu infectus, præterea è fronde ac pabulis potus, & in uterculos congeſtus apum (ore enim uomunt) ad hæc ſucco florũ corruptus, & alueis maceratus, totiesq́ mutatus, magnam tamen cæleſtis naturæ uoluptatem affert.

Quæ optima mella. Cap. XIII

IBi optimus ſemper, ubi optimorũ doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ, Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna inſula. Eſt autem initio mel (ut aqua) dilutum, & primis diebus feruet ut muſtum, ſeq́ purgat: uiceſimo die craſſeſcit, mox obducitur tenui membrana, quę feruoris ipſius ſpuma concreſcit. Sorbetur optimũ & minime fronde infectum, è quercus, tiliæ, harundinum foliis.

Quæ genera mellis in ſingulis. Cap. XIIII

SVmma quidem bonitatis natione cõſtat (ut ſuprà diximus) pluribus modis. Aliubi enim faui cera ſpectabiles gignuntur, ut in Pelignis, Sicilia: aliubi mellis copia, ut in Creta, Cypro, Africa: aliubi magnitudine, ut in ſeptentrionalibus, uiſo iam in Germania octo pedum longitudinis fauo, in caua parte nigro. In quocunq; tamẽ tractu terna ſunt mellis genera. Vernum ex floribus conſtructo fauo, quod ideo uocatur anthinum. Hoc quidam attingi uetant, ut largo alimẽto ualida exeat ſoboles. Alij ex nullo minus apibus relinquunt, quoniam magna ſequatur ubertas magnorũ ſiderum exortu. Præterea ſolſtitio, cùm thymum & uua florere incipiunt, præcipua cellarũ materia. Eſt autem in eximendis fauis neceſſaria diſpenſatio, quoniã inopia cibi deſperant, moriunturq́ aut effugiunt: contrà copia ignauiam affert, ac iam melle non crithace paſcuntur. Ergo diligẽtiores ex hac uindemia XII. partem apibus relinquunt. Dies ſtatus inchoãdi, ut quadam lege naturæ, ſi ſcire aut obſeruare homines uelint, XXX. ab educto examine, ferèq; Maio menſe includitur hæc uindemia. Alterum genus eſt mellis æſtiui, quod ideo uocatur horæum, à tempeſtiuitate præcipua, ipſo ſirio exſplendeſcẽte poſt ſolſtitium diebus XXX. ferè. Immẽſa circa hoc ſubtilitas naturæ mortalibus patefacta eſt, niſi fraus hominũ cuncta pernicie corrũperet. Namq; ab exortu ſideris cuiuſcunq;, ſed nobiliũ maxime, aut cęleſtis arcus, ſi non ſequantur imbres, ſed ros tepeſcat ſolis radijs, medicamẽta non mella gignunt, oculis, ulceribus, interniſq́ uiſceribus dona cęleſtia. Quòd ſi ſeruetur hoc ſirio exoriente, caſuq́ congruat in eundẽ diem (ut ſæpe) Veneris, aut Iouis, Mercurij'ue exortus, non alia ſuauitas, uiſq́ mortaliũ malis à morte uocandis, q̃ diuini nectaris fiat.

Quomodo probentur mella. Cap. XV

MEl plenilunio uberius capitur, ſerena die pinguius. In omni melle quod per ſe fluit, ut muſtum oleumq́, appellaturq́ acœton, maxime laudabile eſt. Æſtiuum omne rutilum, ut diebus confectum ſiccioribus. Aptiſsimũ exiſtimatur è thymo, coloris aurei, ſaporis gratiſsimi, quod fit palàm doliolis, pingue, marino è rore ſpiſſum. quod cõcreſcit aũt, hoc minime laudatur. Thymoſum non coit, & tactu prætenuia fila mittit, quod primum grauitatis argumentũ eſt. Abrumpi ſtatim & reſilire guttas, uilitatis indicium habetur. Sequẽs probatio, ut ſit odoratum ex dulci acre, glutinoſum, perlucidum. Æſtiua mellatione decimam partem Caſsio Dionyſio apibus relinqui placet, ſi pleni fuerint aluei: ſi minus, pro rata portione: aut ſi inanes, omnino non attingi. Huic uindemiæ Attici ſignum dedere initium caprificalem diem Vulcano ſacrum.

De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur. Cap. XVI

TErtium genus mellis, minime probatum, ſylueſtre, quod ericæum uocant. Conuehitur poſt primos autumni imbres, cum erice ſola floret in ſyluis, ob id harenoſo ſimile. Gignitur id maxime Arcturi exortu à pridie Idus Septemb. Quidam æſtiuam mellationem ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium autumni ab eo ſuperſint

sint dies XIIII. & ab æquinoctio ad Vergiliarũ occasum diebus XLVIII. plurima sit erice. Athenienses tetralicem appellant, Eubœa sisaram, quam putãt apibus esse gratissimam, fortassis quia nulla tunc alia sit copia. Hæc ergo mellatio fine uindemiæ & Vergiliarum occasu, Idibus Nouemb. ferè includitur. Relinqui ex ea duas partes apibus ratio persuadet, & semper eas partes fauorum, quæ habeant erithacen. A bruma ad Arcturi exortũ diebus sexaginta somno aluntur sine ullo cibo. Ab Arcturi exortu ad æquinoctium uernum tepidiore tractu iam uigilant: sed etiã tunc alueo se continent, seruatosq; in id tẽpus cibos repetunt. In Italia uerò hoc idem à Vergiliarũ exortu faciunt, & in eum dormiunt. Alueos quidam in eximendo melle expendunt, ita diribentes quantum relinquant. Æquitas quidem etiam in eis obstringitur: feruntq; societate fraudata alueos mori. In primis ergo præcipitur, ut lauti puriq; eximant mella. & furem mulierumq; menses odêre. Cùm exoriuntur mella, apes abigi fumo utilissimum, ne irascantur, aut ipsæ auide uorent. Fumo crebriore etiam ignauia earum excitatur ad opera. Nam nisi incubauere, fauos liuidos faciunt. Rursus nimio fumo inficiuntur: quarum iniuriam celerrime sentiunt mella, uel minimo contactu roris acescentia. Et ob id inter genera seruatur, quod acapnon uocant. Album mel non fit, quod bithymum est, sed oculis & ulceribus aptissimum existimatur. Fœtus quonam modo progenerarent, magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum enim coitus uisus est nunquã. Plures existimauere oportere confici floribus compositis apte atq; utiliter. Aliqui coitu unius, qui rex in quoque appellatur examine. Hunc esse solum marem, præcipua magnitudine, ne fathiscat. Ideo fœtum sine eo non ædi: apesq; reliquas tanquam marem fœminas comitari, non tanquam ducẽ: quam probabilem aliâs sententiã fucorum prouentus coarguit. Quę enim ratio, ut idem coitus alios perfectos, imperfectos generet alios? Propior uerò prior existimatio fieret, ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores: quæ cæteras fugãt: Oestrus uocat hoc malum: quonã modo nascens, si ipsæ fingunt? Quod certum est, gallinarum modo incubant. Id quod excusum est, primum uermiculus uidet candidus, iacens transuersus, adhærensq; ita ut pascere uideatur. Rex statim mellei coloris, ut electo flore ex omni copia factus, neq; uermiculus, sed statim pẽ niger. Cætera turba cùm formam capere cœpit, nymphæ uocantur: ut fuci, sirenes aut cephenes. Si quis alterutris capita demat, prius q; pennas habeant, pro gratissimo sunt pabulo matribus. Tempore procedente instillant cibos, atq; incubant, tum maxime murmurantes, caloris (ut putant) faciendi gratia, necessariq; excludendis pullis, donec ruptis membranis, quæ singulos cingunt ouorum modo, uniuersum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ cõsularis cuiusdam suburbano, alueis cornu laternæ translucido factis. Fœtus intra quadragesimum quintum diem peragitur. Fit in fauis quibusdam, qui uocatur clerus, amaræ duritia ceræ, cùm fœtum inde non eduxere morbo aut ignauia, aut infœcunditate naturali. Hic est abortus apum. Protinus autem educti operantur quadam disciplina cum matribus: regemq; iuuenem æqualis turba comitatur. Reges plures inchoantur ne desint. Postea ex his soboles cùm adulta esse cœpit, concordi suffragio deterrimos necant, ne distrahant agmina. Duo autem genera eorũ, melior ruffus quàm niger uariusq;. Omnibus forma semper egregia, & duplo quàm cæteris maior, pennæ breuiores, crura recta, ingressus celsior, in fronte macula quodã diademate candicans. Multum etiam nitore à uulgo differunt.

Quæ regiminis ratio. Cap. XVII

QVærat nunc aliquis, unúsne Hercules fuerit, & quod Liberi patris sepulchrum, & reliqua uetustatis situ obruta. Ecce in re parua, uillisq; nostris annexa, cuius assidua copia est, non constat inter autores: rex nullum ne solus habeat aculeũ, maiestate tantum armatus: an dederit eum quidem natura, sed usum eius illis tantum negauerit. Illud constat, imperatorem aculeo non uti. Mira plebei circa eum obedientia. Cùm procedit, unà est totum examen, circaq; eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo

tempore

tempore cùm populus in labore eſt,ipſe opera intus circuit ſimilis exhortanti,ſolus immunis. Circa eum ſatellites quidã lictoresq́,aſsidui cuſtodes autoritatis. Procedit foras non niſi migraturo examine. Id multo intelligit̃ antè, aliquot diebus murmure intus ſtrepente,apparatus indice diem tempeſtiuũ eligentiũ. Si quis alam ei detruncet,non fugiet examen. Cùm proceſſere, ſe quæq́ proximã illi cupit eſſe, & in officio conſpici gaudet. Feſſum humeris ſubleuant,ualidius fatigatũ ex toto portant. Siqua laſſata deficit,aut forte aberrauit,odore perſequit̃. Vbicunq́ ille cõſedit,ibi cunctarũ caſtra ſunt. Tunc oſtenta faciunt priuata ac publica,uua depẽdente in domibus tẽpliśue, ſæpe expiata magnis euentibus. Sedêre in ore infantis tum etiã Platonis,ſuauitatẽ illã prædulcis eloquij̃ portendẽtes. Sedêre in caſtris Druſi imperatoris, cũ proſperrime pugnatũ apud Arbalonẽ eſt,haudquaquã perpetua aruſpicum coniectura, qui dirum id oſtentũ exiſtimant ſemper. Duce prehenſo totum tenetur agmẽ: amiſſo dilabit̃,migratq́ ad alios. Eſſe uticq́ ſine rege nõ poſſunt. Inuitæ autem interimunt eos,cùm plures fuere,potiusq́ naſcentiũ domos diruunt,ſi prouentus deſperatur: tunc & fucos abigũt. Quanquam de ijs uideo dubitari,propriumq́ ijs genus eſſe aliquos exiſtimare,ſicut furibus, grãdiſsimis inter illas ſed nigris,latáq́ aluo: ita appellatis, quia furtim deuorẽt mella. Certum eſt,ab apibus fucos interfici. Vticq́ regem non habent. Sed quomodo ſine aculeo naſcantur,in quæſtione eſt. Humido uere melior fœtus,ſicco mel copioſius. Quod ſi defecerit alicuius aluei cibus,impetum in proximas faciunt rapinæ propoſito. At illæ contra dirigunt aciem: & ſi cuſtos adſit,alterutra pars quæ ſuis fauere ſentit,non appetit eum. Ex alijs quoq́ ſæpe dimicant cauſis,easq́ acies contrarias duo imperatores inſtruunt, maximè rixa in conuehendis floribus exorta, & ſuos quibuſq́ euocantibus: Quæ dimicatio iniectu pulueris aut fumo tota diſcutitur. Reconciliantur uerò lacte uel aqua mulſa.

De genere apum,& quæ inimica apibus. Cap. XVIII

APes ſunt & ruſticæ ſylueſtresq́,horridæ aſpectu,multo iracundiores, ſed opere ac labore præſtãtes. Vrbanarũ duo genera: Optimæ breues,uariæq́,& in rotunditatem cõpactiles: deteriores longę,& quibus ſimilitudo ueſparũ: etiamnũ deterrimę ex ijs piloſæ. In Ponto ſunt quædã albæ,quę bis in mẽſe mella faciũt. Circa Thermodontẽ aũt fluuiũ duo genera: aliarũ quæ in arboribus mellificãt: aliarũ quę ſub terra,triplici cerarũ ordine uberrimi prouẽtus. Aculeũ apibus natura dedit uentri conſertũ: ad unum ictum hoc infixo,quidã eas ſtatim emori putãt. Aliqui nõ niſi intantũ adacto,ut inteſtini quippiam ſequat̃: ſed fucos poſtea eſſe,nec mella facere,uelut caſtratis uiribus,pariterq́ & nocere & prodeſſe deſinere. Eſt in exẽplis,equos ab ijs occiſos. Odere fœdos odores,proculq́ fugiũt,ſed & infectos. Itaq́ unguẽta redolentes infeſtãt, ipſæ plurimorũ animaliũ iniurijs obnoxiæ. Impugnãt eos naturæ eiuſdẽ degeneres ueſpæ atq́ crabrones,& è culicum genere qui uocant̃ muliones: populant̃ hirundines, & quædã aliæ aues. Inſidiant̃ aquantibus ranæ,quæ maxima earũ eſt operatio,tũ cùm ſobolẽ faciunt. Nec hæ tantum quæ ſtagna riuosq́ obſidẽt,uerũ & rubetę ueniũt ultro,adrepẽtesq́ foribus per eas ſufflant: ad hoc prouolãt,cõfeſtimq́ abripiunt̃. Nec ſentire ictus apũ ranæ traduntur. Inimicę et oues,difficile ſe à lanis earũ explicãtibus. Cancrorũ etiã odore ſi quis iuxtà coquat,exanimant̃. Quin & morbos ſuapte natura ſentiũt. Index eorũ triſtitia torpẽs,& cũ ante fores in teporẽ ſolis promotis aliæ cibos miniſtrant, cũ defunctas progerũt, funerantiũq́ more comitant̃ exequias. Rege peſte conſumpto,mœret plebs ignauo dolore, nõ cibos conuehit,non procedit, triſti tantum murmure glomeratur circa corpus eius. Subtrahit̃ itaq́ deductæ multitudini: aliâs ſpectantes exanimẽ,luctum non minuunt. Tunc quoq́ ni ſubueniatur, fame moriuntur. Hilaritate igitur & nitore ſanitas æſtimatur.

De morbis apum. Cap. XIX

SVnt & operis morbi: cum fauos non explent,cleron uocant. Iidem blapſigoniam ſi fœtum non peragant. Inimica & echo eſt reſultanti ſono, qui pauidas alterno pulſat ictu: inimica & nebula. Aranei quoq́ uel maxime hoſtiles,cùm prævaluere ut intexant,

enecant alueos. Papilio etiã hic ignauus & inhonoratus, luminibus accensis aduolitans, pestifer, nec uno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa quibus teredines gignũtur: filis etiam araneosa, quacunq; incessit, alarum maxime lanugine obtexit. Nascuntur & in ipso ligno teredines, quæ ceras præcipuè appetunt. Infestat & auiditas pastus nimia florum satietate, uerno maxime tempore aluo cita. Oleo quidem non apes tantum, sed omnia insecta exanimantur, præcipuè si capite uncto in sole ponantur. Aliquando & ipsæ contrahunt mortis sibi causas, cùm senserè eximi mella auidè uorantes. Cætero præparcę, & quæ alioquin prodigas atq; edaces non secus ac pigras & ignauas proturbent. Nocent & sua mella ipsis, illitæq; ab aduersa parte moriuntur. Tot hostibus, tot casibus, & quota portione eorum commemorata? tam munificum animal expositum est. Remedia dicemus suis locis: nunc enim sermo de natura est.

De continendis apibus, & quomodo reparentur. Cap. XX

GAudent plausu atq; tinnitu æris, eoq; conuocant̃: quo manifestum, auditus quoq; inesse sensum. Effecto opere, educto fœtu, functæ munere omni, exercitationẽ tum solennem habent: spatiatæq; in aperto, & in altum datę gyris uolatu æditis, tum demum ad cibum redeũt. Vita eis longissima, ut prosperè inimica ac fortuita cadant, septenis annis uniuersa. Alueos nunq; ultra decem annos durasse proditur. Sunt qui mortuas, si intra tectum hyeme seruentur, deinde sole uerno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foueantur, putẽt reuiuiscere. In totum uerò amissas reparari uentribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Vergilius iuuẽcorum corpore exanimato, sicut equorum uespas atq; crabrones, sicut asinorum scarabeos, mutante natura ex alijs quædam in alia. Sed horum omnium coitus cernuntur. Et tamen in fœtu eadem propè natura quæ apibus.

De uespis & crabronibus. Cap. XXI

VEspæ in sublimi è luto nidos faciũt, & in ijs ceras: crabrones in cauernis ac sub terra. Et horũ omniũ sexangulæ cellæ, ceræ aũt è cortice araneoso. Fœtus ipse inæqualis ut barbaris, alius euolat, alius in nympha est, alius in uermiculo. Et autumno non uerno omnia ea. Plenilunio maxime crescũt. Vespæ quæ ichneumones uocant̃ (sunt aũt minores q; aliæ) unum genus ex araneis perimunt, phalangiũ appellatum, & in nidos suos ferunt: deinde illinunt, & ex ijs incubando suum genus procreãt. Præterea omnes carne uescunt̃ contra q; apes, quæ nullum corpus attingunt. Sed uespæ muscas grandiores uenantur: & amputato ijs capite, reliquum corpus auferunt. Crabronum syluestres, in arborum cauernis degunt: hyeme ut cætera insecta conduntur: uita bimatum non transit. Ictus eorum haud temerè sine febri est. Autores sunt, ter nouenis punctis interfici hominem. Aliorum qui mitiores uident̃, duo genera: Opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme: matres quæ biennio durant, ij & clementes. Nidos uere faciunt ferè quadrifores, in quibus opifices generentur. Iis eductis, alios deinde nidos maiores fingũt, in quibus matres futuras producant. Iam tum opifices fungunt̃ munere, & pascunt eas. Latior matrum species, dubiumq; an habeant aculeos, quia non egrediunt̃. Et his sui fuci. Quidam opinantur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec crabronum autem, nec uespарum generi reges aut examina: sed subinde renouatur multitudo sobole.

De bombycibus, & bombyli, & necydalo, & quis primus bombycinam uestem inuenerit. Cap. XXII

QVartum inter hæc genus est bombycum, in Assyria proueniens, maius q; supradicta. Nidos luto fingunt, salis specie, applicatos lapidi, tanta duritia, ut spiculis perforari uix possint. In ijs & ceras largius q; apes faciũt, deinde maiorẽ uermiculũ. Et alia horum origo è grandiore uermiculo, gemina protẽdente sui generis cornua. Eruca fit dein, quæ uocatur bombylis, ex ea necydalus, ex hoc in VI. mensibus bombyx. Telas araneorum modo texunt ad uestem luxumq; fœminarum, quæ bombycina appellantur. Prima eas redordiri, rursusq; intexere inuenit in Ceo mulier Pamphila Plateæ filia, nõ fraudanda gloria excogitatæ rationis, ut denudet fœminas uestis.

De bomby

De bombyce Coa. Cap. XXIII

BOmbycas & in Co insula nasci tradunt, cupressi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decussum terræ halitu animãte. Fieri autem primo papiliones paruos nudosq́, mox frigorum impatientia uillis inhorrescere, & aduersum hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in uellera. Hanc ab his cogi subigiq́ unguiũ carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine. Post ea apprehensam corpori inuolui nido uolubili. Tum ab homine tolli, fictilibusq́ uasis tepore & furfurum esca nutriri: atq́ ita subnasci sui generis plumas, quibus uestitos ad alia pensa dimitti. Quæ uerò cœpta sint lanificia, humore lentescere, mox in fila tenuari iunceo fuso. Nec puduit has uestes usurpare etiam uiros, leuitatem propter æstiuam. In tantum à lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam uestes. Assyria tamen bombyce adhuc fœminis cedimus.

De araneis, & generatione eorum. Cap. XXIIII

ARaneorum his non absurdè iungat̃ natura, digna uel præcipua admiratione. Plura autem sunt genera, nec dictu necessaria in tanta notitia. Phalangia ex his appellantur, quorum noxij morsus, corpus exiguum, uarium, acuminatum, assultim ingredientium. Altera eorum species, nigri, prioribus cruribus longissimis. Omnibus internodia terna in cruribus. Luporum nomine minimi non texunt. Maiores in terra cauernis exigua uestibula præpandunt. Tertium eorundem genus erudita operatione conspicuum. Orditur telas, tantiq́ operis materiæ uterus ipsius sufficit: siue ita corrupta alui natura statо tempore (ut Democrito placet) siue est quædam intus lanigera fertilitas: tam mode rato ungue, tam tereti filo, & tam æquali deducit stamina, ipso se pondere usus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina adnectẽs: maculasq́ paribus semper interuallis, sed subinde crescẽtibus, ex angusto dilatãs indissolubili nodo implicat. Quanta arte celat pedicas scutulato rete grassantes, q̃ non ad hoc uidetur pertinere cribratæ pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipsa per se tenax ratio tramę? q̃ laxus ad flatus non ad respuenda quæ ueniant sinus, derelicta lasso prætẽti summa parte, ut arbitrari licet illa quę difficile cernuntur: atq́ ut in plagis lineæ offensæ pręcipitant in sinum? Specus ipse qua concamerat̃ architectura? & contra frigora quãto uillosior? q̃ remotus à medio, aliudq́ agenti similis: incluſus uerò sic, ut sit nec ne intus aliquis, cerni non possit? Age firmitas quanta irrumpentibus uentis, qua puluerem mole ui grauante? Latitudo telę sæpe inter duas arbores, cùm exercet artem & discit texere: Longitudo fili à culmine, ac rursus à terra per illud ipsum uelox reciprocatio, subitq́ pariter ac fila deducit. Cùm uerò captura incidit, q̃ uigilans & paratus ad cursum? licet extrema hæreat plaga, semper in mediũ currit, quia sic maxime totum concutiendo implicat. Scissa protinus reficit ad polituram sarciens. Namq́ & lacertarum catulos uenãtur, os primũ tela inuoluentes, & tunc demum labra utraq́ morsu apprehẽdentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit. Sunt ex eo & auguria. Quippe incremento amnium futuro telas suas altius tollunt. Idem sereno nõ texunt, nubilo texunt. Ideoq́ multæ araneæ imbrium signa sunt. Fœminam putant esse quæ texat, marem qui uenatur: ita paria fieri merita coniugio. Aranei conueniunt cluni bus: pariũt uermiculos ouis similes. Nam nec horũ differri potest genitura, quoniã infectorũ uix ulla alia narratio est. Pariũt aũt oua ea in telas & sparsa, quia saliũt, atq́ ita emittunt. Phalangius tantum in ipso specu incubat magno numero: qui ut emerserit, matrem consumit, sæpe & patrem: adiuuat enim incubare. Pariunt autem & tricenos, cæterę pauciores. Et incubant triduo. Consumantur aranei quater septenis diebus.

De scorpionibus. Cap. XXV

SImiliter his & scorpiones terrestres, uermiculos ouorũ specie pariunt, similiterq́ pereunt: pestis importuna ueneni serpentium, nisi quòd grauiore supplicio lenta per triduum morte conficiunt, uirginibus letali semper ictu, & fœminis ferè in totum: uiris aũt matutino, exeuntes cauernis, prius q̃ aliquo fortuito ictu ieiunũ egerãt uenenũ. Semper

cauda in ictu est,nullóq; momẽto meditari cessat,ne quãdo desit occasioni. Ferit & obliquo ictu & inflexo. Venenum ab ijs candidum fundi Apollodorus autor est, in nouem genera descriptis,per colores maxime superuacuos, quoniam nõ est scire, quos minime exitiales prædixerit. Geminos quibusdã aculeos esse,maresq; sæuissimos. Nam coitum ijs tribuit. Intelligi aũt gracilitate & longitudine. Venenum omnibus medio die,cùm in canduere solis ardoribus. Itemq; cùm sitiũt,inexplebiles potu. Constat & septena caudæ internodia sæuiora esse. Pluribus enim sena sunt. Hoc malũ Africæ uolucre etiã austri faciunt,pandentibus brachia,ut remigia subleuãtes. Apollodorus idem planè quibusdam inesse pẽnas tradit. Sæpe Psylli,qui reliquarũ uenena terrarũ inuehentes,quęstus sui causa peregrinis malis impleuere Italiã,hos quoq; importare conati sunt. sed uiuere intra Siculi cæli regionẽ nõ potuere. Visunt tamẽ aliquando in Italia, sed innocui,multisq; alijs in locis,ut circa Pharũ in Ægypto. In Scythia interimunt etiam sues,alioquin uiuaciores contra uenena talia: nigras quidem celerius,si in aquam se immerserint. Homini icto putatur esse remedio ipsorũ cinis potus in uino. Magnam aduersitatem oleo mersis & stellionibus putant esse,innocuis duntaxat ijs,qui et ipsi carent sanguine,lacertarum figura. Atq; scorpiones in totũ nulli nocere,quibus non sit sanguis. Quidam & ab ipsis fœtum deuorari arbitrãtur. Vnum modo relinqui solertissimũ, & qui se ipsius matris clunibus imponendo,tutus & à cauda & à morsu loco fiat. Hunc esse reliquorum ultorem,qui postremo genitores supernè conficiat. Pariuntur autem undeni.

De stellionibus & cicadis. Cap. XXVI

CHamæleonum stelliones quodãmodo naturam habent, rore tantum uiuentes,præterq; araneis. Similis cicadis uita,quarum duo genera. Minores, quæ primæ proueniunt,& nouissimè pereunt. sunt autem mutæ. Sequens est uolatu rara. Quæ canunt,uocantur achetæ: & quæ minores ex eis sunt,tettigoniæ: sed illæ magis canoræ. Mares canunt in utroq; genere: fœminæ silent. Gentes uescuntur ijs ad orientem,etiam Parthi opibus abundantibus. Ante coitum mares præferunt,à coitu fœminas,ouis earum correptis quæ sunt candida. Coitus supinis. Asperitas præacuta in dorso,qua excauant fœturæ locum in terra. Fit primò uermiculus: dein ex eo quæ uocatur tettigometra, cuius cortice rupto circa solstitia euolant,noctu semper. Primum nigræ atq; duræ. Vnum hoc ex ijs quæ uiuũt,& sine ore est. Pro eo quiddã aculeatũ linguis simile,& hoc in pectore quo rorem lambũt. Pectus ipsum fistulosum: hoc canũt achetæ,ut diximus. De cętero in uentre nihil est. Excitatæ cùm subuolant, humorem reddunt: quod solum argumentum est rore easdem ali. Iisdem solis nullum ad excremẽta corporis foramen. Oculi tam hebetes, ut si quis digitum contrahens ac remittẽs ijs appropinquet,transeant uelut in folia. Quidam duo alia genera faciunt earum: Surculariam, quæ sit grandior: frumentariam,quam alij auenariam uocant. Apparet enim simul cum frumentis arescentibus.

Cicadæ ubi non sint,& ubi mutæ. Cap. XXVII

CIcadæ non nascuntur in raritate arborum, idcirco sunt Cyrenis circa oppidum, nec in campis,nec in frigidis aut umbrosis nemoribus. Est quędam & ijs locorum differentia. In Milesia regione paucis sunt locis. Sed in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit. At in Rhegino agro silent omnes: ultra flumen in Locrensi canunt. Pennarum illis natura quæ apibus,sed pro corpore amplior.

De pennis insectorum,& scarabeorum generibus. Cap. XXVIII

INsectorũ quædam binas gerunt pinnas,ut muscæ: quædam quaternas,ut apes. Membranis & cicadæ uolant. Quaternas habent quę aculeis in aluo armant. Nullũ,cui telũ in ore,pluribus q; binis aduolat pennis. Illis enim ultionis causa datum est,his auiditatis. Nullis eorum pennæ reuiuiscunt auulsæ. Nullum cui aculeus in aluo,bipenne est. Quibusdam pẽnarum tutelæ crusta superuenit,ut scarabeis, quorũ tenuior fragiliorq; pẽna. his negatus aculeus: sed in quodã genere eorũ grandi cornua prælonga, bisulcis dentata forcipibus,in cacumine cùm libuit ad morsum coeũtibus,infantũ etiã remedijs ex cerui-

ce ſuſpenduñt. Lucanos uocat hos Nigidius. Aliud rurſus eorũ genus, qui è ſimo ingen teis pilas auerſi pedibus uolutãt, paruoſq; in ijs cõtra rigorem hyemis uermiculos fœtus ſuos nidulanť. Volitant alij magno cum murmure ac mugitu. Alij focos & prata crebris foraminibus excauãt, nocturno ſtridore uocales. Lucẽt ignium modo noctu, laterum & clunium colore lampyrides, nunc pennarũ hiatu refulgẽtes, nũc uerò compreſſu obumbratæ, nõ ante matura pabula, aut poſt deſecta conſpicuæ. Ecõtrario tenebrarũ alumna blattis uita, lucemq; fugiũt in balineis maxime humido uapore prognatæ. Fodiũt ex eodem genere rutili atq; prægrãdes ſcarabei tellurẽ aridam, fauoſq; paruæ ac fiſtuloſæ modo ſpongiæ, medicato melle fingũt. In Thracia iuxta Olynthum locus eſt paruus, in quo unum hoc animal exanimaťur, ob hoc Cantharolethrus appellatus. Pennæ inſectis omnibus ſine ſciſſura, nulli cauda niſi ſcorpioni. Hic eorum ſolus & brachia habet, & in cauda ſpiculum. Reliquorũ quibuſdam aculeus in ore, ut aſilo, ſiue tabanũ dici placet: item culicibus & quibuſdã muſcis. Omnibus aũt his in ore & pro lingua ſunt hi aculei. Quibuſdã hebetes, neq; ad punctum, ſed ad ſuctum, ut muſcarũ generi, in quo lingua euidens fiſtula eſt: nec ſunt talibus dentes. Alijs cornicula ante oculos prætenduntur ignaua, ut papilionibus. Quædam inſecta carent pẽnis, ut ſcolopendræ. Inſectorum pedes quibus ſunt, in obliquum mouentur. Quorundam extremi longiores foris curuantur, ut locuſtis.

De locuſtis. Cap. XXIX

HÆ pariunt in terram demiſſo ſpinæ caule, oua condenſa, autumni tempore. Ea durant hyeme ſub terra. Subſequenti anno exitu ueris emittunt paruas, nigrantes, & ſine cruribus, pẽnisq; reptantes. Itaq; uernis aquis intereũt oua, ſicco uere maior prouentus. Alij duplicem earum fœtum, geminumq; exitum tradunt. Vergiliarum exortu parere, deinde ad canis ortũ obire, & alias renaſci. Quidam Arcturi occaſu renaſci. Mori matres cùm pepererint, certum eſt, uermiculo ſtatim circa fauces innaſcente, qui eas ſtrangulat. Eodem tempore mares obeunt. Tam friuola ratione morientes, ſerpentem (cùm libuit) necãt ſingulæ, faucibus eius apprehenſis mordicus. Non naſcunť niſi in planis & rimoſis locis. In India ternum pedum longitudinis eſſe tradũtur, cruribus & feminibus ferrarum uſum præbere cùm inaruerint. Eſt & alius earũ obitus. Gregatim ſublatæ uento in maria aut ſtagna decidũt. Forte hoc caſuq; euenit, nõ (ut priſci exiſtimauere) made factis nocturno humore alis. Idem quippe nec uolare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab ijs tranſiri, continuata pluriũ dierum (quod maxime miremur) fame quoq; quam propter extrema pabula petere ſciunt. Deorum ire peſtis ea intelligitur. Namq; & grandiores cernunť, & tanto uolant pennarũ ſtridore, ut aliæ alites credanť: ſolemq; obumbrant, ſollicitè ſuſpectantibus populis, ne ſuas operiãt terras. Sufficiunt quippe uires, & tanq; parum ſit maria tranſiſſe, immenſos tractus permeant, diraq; meſsibus contegũt nube, multa contactu adurẽtes: omnia uero morſu erodẽtes, & fores quoq; tectorũ. Italiam ex Africa maxime coortæ infeſtãt, ſæpe populo ad Sibyllina coacto remedia cõfugere, inopiæ metu. In Cyrenaica regione lex etiã eſt terra no debellandi eas, primò oua obterendo, deinde fœtum, poſtremò adultas, deſertoris pœna in eum qui ceſſauerit. Et in Lemno inſula certa menſura præfinita eſt, quam ſingu li enecatarũ ad magiſtratus referant. Graculos quoq; ob id colunt, aduerſo uolatu occurrentes earum exitio. Necare & in Syria militari imperio cogũtur. Tot orbis partibus uagatur id malum. Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox earum proficiſci ab occipitio uidetur. Eo in loco cõmiſſura ſcapularũ habere quaſi dentes exiſtimanť, eoſq; inter ſe terẽdo ſtridorem edere, circa duo æquinoctia maxime, ſicut cicadæ circa ſolſtitiũ. Coitus locuſtarum, qui & inſectorũ omniũ quæ coeunt, marem portante fœmina, in eum fœminarũ ultimo caudę reflexo, tardoq; digreſſu. Minores aũt in omni hoc genere fœminis mares.

Apoc. VIIII: 7, 8, 9, 10.

De formicis noſtratibus. Cap. XXX

PLurima inſectorum uermiculum gignunt. Nam & formicæ ſimilem ouis uere: & hę communicantes laborem ut apes: ſed illæ faciunt cibos, hæ cõdunt. Et ſi quis compa

ret onera corporibus earum, fateatur nullis portione uires esse maiores. Gerunt ea morsu. Maiora auersæ postremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. Et ijs reipublicæ ratio, memoria, cura. Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant è terra. Maiora ad introitum diuidunt. Madefacta imbre proferunt atq; siccant. Operantur et noctu plena luna. Eædem interlunio cessant. Iam in opere qui labor? quę sedulitas? Et quoniam ex diuerso conuehunt altera alterius ignara, certi dies ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc earum concursatio? quàm diligens cum obuijs quædam collocutio atq; percontatio? Silices itinere earum attritos uidemus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit quantulacunq; assiduitas. Sepeliuntur inter se uientium solæ, præter hominem. Non sunt in Sicilia pennatæ.

De Indicis. Cap. XXXI

INdicæ formicæ cornua, Erythris in æde Herculis fixa, miraculo fuere. Aurum ex cauernis egerunt terræ, in regione septemtrionalium Indorum, qui Dardæ uocantur. Ipsis color felium, magnitudo Ægypti luporum. Erutum hoc ab ijs tempore hyberno, Indi furantur æstiuo feruore, conditis propter uaporem in cuniculos formicis: quæ tamen odore sollicitatæ prouolant, crebroq; lacerant, quamuis præuelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feritasq; est cum amore auri.

De diuersitate insectorum. Cap. XXXII

MVlta autem insecta & aliter nascuntur, atque in primis ex rore. Insidet hic raphani folio primo uere, & spissatus sole in magnitudinem milij cogitur. Inde porrigitur uermiculus paruus, & triduo mox eruca: quæ adiectis diebus accrescit, immobilis, duro cortice: ad tactum tantum mouetur†. Araneosa hæc eruca quam chrysalidem appellant, rupto deinde cortice uolat papilio. († atque Asilius imprimis & vide tamen annotationes.)

q aranea. grot.

De animalibus in ligno, & ex ligno nascentibus. Cap. XXXIII

SIc quædam ex imbre generantur in terra, quædã & in ligno. Nec enim cosi tantum in eo, sed etiã tabani ex eo nascunt, & alia ubicunq; humor est nimius: sicut intra hominem tæniæ tricenum pedum, aliquando & pluriũ longitudine. Iam in carne exanimi, & uiuentiũ quoq; hominũ capillo, qua fœditate & Sylla dictator, & Alcman ex clarissimis Græciæ poetis, obiere. Hoc quidẽ & aues infestat, phasianas uerò interimit, nisi puluerantes sese. Pilos habentiũ asinũ tantum immunẽ hoc malo credunt, & oues. Gignuntur aũt & uestis genere, præcipue lanicio interemptarũ à lupis ouiũ. Aquas quoq; quasdam, quibus lauamur, fertiliores eius generis, inuenio apud autores. Quippe cùm et cerę id gignãt, quod animalium minimũ existimat. Alia rursus generãtur sordibus aridi soli, posteriorum crurum lasciuia petauristarum. Alia puluere humido in cauernis, uolucria.

De animali, cui cibi exitus non est. Cap. XXXIIII

ESt animal eiusdem turpitudinis, infixo semper sanguini capite uiuens, atq; ita intumescens, unũ animalium cui cibi nõ sit exitus: dehiscitq; nimia satietate, alimẽto ipso moriens. Nunquam hoc in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia. In ouibus & in capris hoc solum. Æquè est mira sanguinis & hirudinum generi in palustri aqua sitis. Namq; & hæ toto capite condunt. Est & uolucre canibus peculiare suum malum, aures maxime lancinans, quà defendi morsu non queunt.

De tineis & culicibus. Cap. XXXV

IDem puluis in lanis & ueste tineas creat, præcipuè si araneus unà includat. Sitit enim & omnem humorẽ absorbens, ariditatẽ ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Est earum genus tunicas suas trahentiũ quo cochleæ modo. Sed harum pedes cernuntur. Spoliatę expirãt. Si accreuere, faciunt chrysalidẽ. Ficarios culices caprificus generat. Cantharidas uermiculi ficorũ & piri, & peuces, & cynacanthæ, & rosæ. Venenũ hoc remedia secũ habet. Alæ medent, quibus demptis letale est. Rursus alia genera culicũ acescens natura gignit. Quippe cùm & in niue candidi reperiant, & uetustiore uermiculi: in media quidẽ altitudine rutili (nam & ipsa nix uetustate rubescit) hirti pilis, grandiores torpentesq;.

De pyrali

De pyrali siue pyrausta. Cap. XXXVI

GIgnit aliqua & contrarium naturæ elementũ. Siquidem in Cypri ęrarijs fornacibus ex medio igni, maioris muscæ magnitudinis uolat pennatũ quadrupes: appellatur pyralis, à quibusdã pyrausta. Quamdiu est in igne, uiuit: cũ euasit lõgiore paulo uolatu, emoritᷣ. Hypanis fluuius in Ponto, circa solstitium defert acinorũ effigie tenues membranas: quibus erumpit uolucre quadrupes supradicti modo, nec ultra unũ diẽ uiuit, unde hemerobion uocatᷣ. Reliquis talium ab initio ad finẽ septenarij sunt numeri, culici & uermiculo ter septeni, corpus parientib. quater septeni. Mutationes & in alias figuras transitus, trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex his pennata, autumno ferè moriuntur: tabani quidem etiam cæcitate. Muscis humore exanimatis, si cinere condantur, redit uita.

Historia naturæ animalium per singula membra. Cap. XXXVII

NVnc per singulas corporis partes, præter iam dicta, membratim tractetur historia. Caput habent cuncta quæ sanguinẽ. In capite paucis animaliũ, nec nisi uolucribus, apices, diuersi quidem generis. Phœnici plumarũ serie, medio eo exeũte alio: pauonibus crinitis arbusculis, stymphalidæ cirro: phasianæ corniculis: præterea paruæ, quæ ab illo galerita appellata quondã, postea Gallico uocabulo etiã legioni nomen dederat alaudæ. Diximus & cui plicatilẽ cristam dedisset natura, per medium caput à rostro residẽtem. Et fulicarũ generi dedit cirros. Pico quoq; Martio, & grui Balearicæ. Sed spectatissimũ insigne gallinaceis, corporeũ, serratum: nec carnem id esse, nec cartilaginẽ, nec callum iure dixerimus, uerùm peculiare. Draconũ enim cristas qui uiderit, nõ reperitur. Cornua multis quidẽ & aquatiliũ, & marinorũ, & serpentiũ uarijs data sunt modis: sed quæ iure cornua intelligantᷣ quudrupedũ generi tantũ. Actæonẽ enim, & Cippum etiã in Latina historia, fabulosos reor. Nec alibi maior naturæ lasciuia. Lusit animalium armis. Sparsit hæc in ramos, ut ceruorũ. Alijs simplicia tribuit, ut in eodẽ genere subulonibus ex argumẽto dictis. Aliorũ finxit in palmas, digitosq; emisit ex ijs, unde platycerotas uocãt. Dedit ramosa capreis, sed parua, nec fecit decidua. Conuoluta in anfractũ arietũ generi, ceu cestus daret: infesta, tauris. In hoc quidẽ genere, & fœminis tribuit: in multis, tantũ maribus. Rupicapris in dorsum adunca, damis in aduersum. Erecta autẽ, rugarumq; ambitu contorta, & in leue fastigiũ exacuta (ut lyras diceres) strepsiceroti, quẽ addacẽ Africa appellat. Mobilia eadẽ (ut aures) Phrygiæ armentis: Troglodytarũ, in terrã directa: qua de causa obliqua ceruice pascuntᷣ. Alijs singula, & hæc medio capite, aut narib. ut diximus. Iamq; alijs ad incursum robusta, alijs ad ictũ, alijs adunca, alijs reduncа, alijs ad iactũ, pluribus modis, supina, conuersa, cõnexa: omnia in mucronem migrantia. In quodam genere pro manibus ad scabẽdum corpus. Cochleis ad prætentandũ iter: corporea hæc, sicut cerastis, aliquãdo & singula. Cochleis semper bina, & ut prętendantᷣ ac resiliãt. Vrorum cornibus barbari septẽtrionales potant, urnasq; binas capitis unius cornua implẽt. Alij præfixa hastilia cuspidant. Apud nos in laminas secta translucẽt, atq; etiam lumen inclusum latius fundunt, multasq; alias ad delicias conferuntᷣ, nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ cerostrota picturæ genere dicuntur. Omnibus autem caua, & in mucrone demum cõcreta sunt. Ceruis tantũ tota solida, & omnib. annis decidua. Boũ attritis ungulis, cornua unguendo aruina, medentᷣ agricolæ. Adeoq; sequax natura est, ut in ipsis uiuentium corporibus feruẽti cera flectantᷣ, atq; incisa nascentium in diuersas partes torqueãtur, ut singulis capitibus quaterna fiant. Tenuiora fœminis plerunq; sunt, ut in pecore multis: ouiũ nulla, nec ceruarũ, nec quibus multifidi pedes, nec solidipedũ ulli: excepto asino Indico, qui uno armatus est cornu. Bisulcis bina tribuit: nulli, superne primores habẽti dẽtes. Qui putãt eos in cornua absumi, facile coarguuntᷣ ceruarũ natura, quę neq; dẽtes habent, ut neq; mares, nec tamẽ cornua. Cæterorũ osib. adhærent, ceruorũ tantũ cutibus enascuntur. Capita piscibus portione corporum maxima, fortasis ut mergãtur. Ostrearum generi, nulla, nec spongijs, nec alijs ferè quibus solus ex sensibus tactus est. Quibusdam indiscretum caput est, ut cancris. In capite cunctorum animalium homini plurimus

pilus,iam quidem promiſcuè maribus ac fœminis,apud intõſas utiq; gentes. Atq; etiam nomina ex eo capillatis alpiũ incolis,Galliæ comatæ, ut tamen ſit aliqua in hoc terrarum differentia. Quippe Myconij carẽtes eo gignunt̃,ſicut in Cauno lienoſi. Et quædam ani maliũ naturaliter caluẽt,ſicut ſtruthiocameli,& corui aquatici, quibus apud Græcos no men eſt inde. Defluuium eorum in muliere rarum,in ſpadonibus non uiſum, nec in ullo ante Veneris uſum. Nec infra cerebrũ,aut infra uerticẽ, aut circa tẽpora atq; aures. Cal uitium uni tantũ animaliũ homini,præterq; innatũ. Canicies homini tantũ & equis, ſed homini ſemper à priori parte capitis, tum deinde ab auerſa. Vertices bini homini tantũ. Aliquibus capitis oſſa plana, tenuia, ſine medullis, ſerratis pectinatim ſtructa cõpagib. Perfracta nõ queunt ſolidari: ſed exempta modicè nõ ſunt letalia, in uicẽ eorũ ſuccedẽte corporea cicatrice. Infirmiſsima eſſe urſis,duriſsima pſittacis,ſuo diximus loco. Cerebrũ omnia habent animalia quæ ſanguinẽ: etiam in mari quæ mollia appellauimus,quamuis careant ſanguine,ut polypi. Sed homo portione maximum & humidiſsimũ, omniumq; uiſcerũ frigidiſsimũ,duabus ſuprà ſubterq; mẽbranis uelatũ,quarum alterutram rumpi mortiferũ eſt. Cætero uiri q; fœminæ maius. Hominibus hoc ſine ſanguine, ſine uenis, & reliquis ſine pingui. Aliud eſſe q; medullã,eruditi docẽt,quoniam coquẽdo dureſcat. Omnium cerebro medio inſunt oſsicula parua. Vni hominũ infantia palpitat,nec corro boratur ante primũ ſermonis exordium. Hoc eſt uiſcerũ excelſiſsimũ,proximumq; cæ lo capitis,ſine carne,ſine cruore,ſine ſordibus: hanc habent ſenſus arcem: huc uenarum omnis à corde uis tendit,hic deſinit: hic culmẽ altiſsimũ,hic mentis eſt regimẽ. Omnium autem animalium in priora pronum,quia & ſenſus ante nos tẽdunt. Ab eo proficiſcitur ſomnus,hinc capitis nutatio. Quæ cerebrum nõ habent,non dormiunt. Ceruis in capite ineſſe uermiculi,ſub linguæ inanitate,& circa articulum quà caput iungitur,numero ui ginti produntur. Aures homini tantum immobiles. Ab ijs Flaccorum cognomina. Nec in alia parte fœminis maius impendium,margaritis depẽdentibus. In oriente quidem & uiris aurum geſtare eo loci decus exiſtimat̃. Animalium alijs maiores,alijs minores. Cer uis tantũ ſciſſæ,ac uelut diuiſæ: foricibus piloſæ. Sed auriculę omnibus,animal duntaxat generãtibus,excepto uitulo marino atq; delphino,& quę cartilaginea appellauimus, & uiperis. Hæc cauernas tantũ habent aurium loco,pręter cartilaginea,& delphinũ,quem tamen audire manifeſtum eſt. Nam & cantu mulcẽtur,& capiuntur attoniti ſono. Quo nam modo audiãt,mirũ. Idem nec olfactus ueſtigia habẽt,cùm olfaciãt ſagaciſsimè. Pen natorum animalium buboni tantum & oto,plumæ uelut aures,cæteris cauernæ ad audi tum. Simili modo ſquamigeris atq; ſerpentibus. In equis & omnium iumentorum gene re,indicia animi præferũt: teſsis marcidæ,micantes pauidis,ſubrectæ furentibus, reſolu tæ ægris. Facies homini tantũ,cæteris os aut roſtra. Frõs & alijs: ſed homini tantũ triſti ciæ,hilaritatis,clemẽtię,ſeueritatis index. In aſcẽſu eius ſupercilia homini,& pariter & al ternè mobilia,& in ijs pars animi. Negamus,annuimus. Hęc maxime indicãt faſtum. Su perbia aliubi conceptaculũ,ſed hic ſedẽ habet. In corde naſcitur,huc ſubit,hic pẽdet. Ni hil altius ſimul abruptiusq; inuenit in corpore,ubi ſolitaria eſſet. Subiacẽt oculi, pars cor poris precioſiſsima, & qui lucis uſu uitã diſtinguãt à morte. Non omnibus animaliũ hi. Oſtreis nulli. Quibuſdã concharũ dubij. Pectines enim, ſi quis digitos aduerſum hiãtes eos moueat,cõtrahuntur ut uidentes: & ſolenes fugiunt admota ferramẽta. Quadrupe dum talpis uiſus non eſt,oculorum effigies ineſt,ſi quis prętentã detrahat membranam. Et inter aues ardeolarũ genere,quos leucos uocãt,altero oculo carere tradũt. Optimi au gurij,cùm ad auſtrum uolant, ſeptemtrionémue. Solui enim pericula & metus narrant. Nigidius nec locuſtis,nec cicadis eſſe dicit. Cochleis oculorũ uicem cornicula bina præ tentatu implent. Nec lumbricis ulli ſunt,uermiúmue generi. Oculi homini tantũ diuer ſo colore,cæteris in ſuo cuiq; genere ſimiles. Et equorum quibuſdam glauci,ſed in homi ne numeroſiſsimæ uarietatis atq; differẽtiæ, grãdiores, modici,parui,prominẽtes,quos hebetiores putãt: conditi,quos clariſsimè cernere,ſicut in colore caprinos. Præterea alij

contuentur

contuentur longinqua,alĳ nisi propè admota non cernunt.Multorum uisus fulgore solis constat,nubilo die nõ cernentiũ,nec post occasus.Alĳ interdiu hebetiores,noctu prę ter cæteros cernũt. De geminis pupillis, aut quib.noxĳ uisus essent,satis diximus. Cæsii in tenebris clariores.Ferunt Tiberio Cæsari,nec alĳ genitorũ mortalium, fuisse naturã: ut expergefactus noctu paulisper,haud alio modo q̃ꝫ luce clara contueret omnia, paulatim tenebris sese obducẽtibus.Diuo Augusto equorũ modo glauci fuere,supraq̃ꝫ hominem albicãtis magnitudinis . Quam ob causam diligẽtius spectari eos iracundè ferebat. Claudio Cæsari ab angulis cãdore carnoso,sanguineis uenis subinde suffusi: Caio principi rigentes:Neroni nisi cùm cõniueret ad propè admota hebetes. Viginti gladiatorum paria in Caĳ principis ludo fuere, in ĳs duo omnino qui contra cõminationem aliquam non cõniuerent,& ob id inuicti. Tantæ hoc difficultatis est homini. Plerisq̃ꝫ uerò naturale,ut nictare non cessent,quos pauidiores accepimus.Oculus unicolor nulli,cum candore omnibus medius color differens . Necꝫ ulla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus, sed homini maxime,id est,moderationis,clemẽtiæ,misericordiæ,odĳ,amoris,tristitiæ,lætitiæ.Contuitu quoq̃ꝫ multiformes,truces,torui, flagrãtes,graues, transuersi,limi,summissi,blandi.Profectò in oculis animus inhabitat.Ardẽt,intenduntur,humectant,cõniuent.Hinc illæ misericordiæ lachrymę.Hos cùm osculamur,animũ ipsum uidemur attingere.Hinc fletus,& rigãtes ora riui.Quis ille humor est,in dolore tam fœcundus & paratus, aut ubi reliquo tempore? Animo autem uidemus, animo cernimus: oculi,ceu uasa quædam,uisibilem eius partem accipiũt,atq̃ꝫ transmittunt.Sic magna cogitatio obcæcat,abducto intus uisu Sic in morbo comitiali aperti nihil cernũt,animo caligante.Quin & patẽtibus dormiũt lepores,multiq̃ꝫ hominum,quod corybantian Græci dicunt. Tenuibus multisq̃ꝫ membranis eos natura composuit,callosis cõtra frigora caloresq̃ꝫ in extremo tunicis,quas subinde purificãt lachrymationum saliuis,lubricos propter incursantia & mobiles.Media eorũ cornea fenestrauit pupilla,cuius angustiæ nõ sinunt uagari incertam aciem,& uelut canali dirigunt , obiterq̃ꝫ incidentia facile declinãt: alĳs nigri, alĳs raui,alĳs ruffi, alĳs glauci coloris orbibus circumdatis, ut habili mixtura & accipiatur circumiecto cãdore lux,& temperato repercussu nõ obstrepat. Adeoq̃ꝫ ĳs absoluta uis speculi,ut tam parua illa pupilla, totã imaginẽ reddat hominis.Ea causa est, ut pleræq̃ꝫ alitum è manibus hominum oculos potissimũ appetant, quod effigiem suam in ĳs cernentes,uelut ad cognata desideria sua tendũt. Veterina tantum quædam,ad incrementa lunæ morbos sentiunt.Sed homo solus emisso humore cęcitate liberatur.Post uicesimum annũ multis restitutus est uisus.Quibusdam statim nascẽtibus negatus nullo oculorum uitio:multis repẽte ablatus simili modo, nulla præcedente iniuria. Venas ab ĳs pertinere ad cerebrum , peritissimi autores tradunt : ego ad stomachum crediderim. Certe nulli sine redundatione eius,eruitur oculus . Moriẽtibus illos operire, rursusq̃ꝫ in rogo patefacere,Quiritiũ magno ritu sacrum est:ita more condito, ut neq̃ꝫ ab homine supremum eos spectari fas sit, & cælo nõ ostendi nefas. Vni animalium homini deprauantur,unde cognomina Strabonũ & Pętorum.Ab ĳsdem qui altero lumine orbi nascerentur,Coclites uocabant:qui paruis utrisq̃ꝫ,Ocellę,Luscini iniurię cognomẽ habuere.Nocturnorum animalium,uelut felium, in tenebris fulgent radiantq̃ꝫ oculi, ut cõtueri non sit,& capreæ lupoq̃ꝫ splendent,lucemq̃ꝫ iaculantur. Vituli marini & hyænæ in mille colores transeũt subinde. Quin & in tenebris multorum piscium refulgẽt aridi,sicut robusti caudices uetustate putres.Non cõniuere diximus,quę nõ obliquis oculis,sed circumacto capite cernerẽt. Chamæleontis oculos ipsos circumagi totos tradũt.Cancri in obliquum aspiciũt.Crusta fragili inclusis rigẽtes.Locustis squillisq̃ꝫ magna ex parte sub eodem munimento præduri eminẽt.Quorum duri sunt,minus cernũt, quàm quorum humidi.Serpentium catulis,& hirundinum pullis,si quis eruat,renasci tradũt. Insectorum omnium,& quibus testacea operimenta,oculi mouẽtur,sicut quadrupedum aures.Quibus fragilia operimẽta,ĳs oculi duri. Omnia talia, & pisces, & insecta,nõ habent genas,

nec

nec integũt oculos. Omnibus membrana uitri modo translucida obtenditur. Palpebræ in genis homini utrinqꝫ. Mulieribus uerò etiam infectæ quotidiano. Tanta est decoris affectatio, ut tingantur oculi quoqꝫ. Alia de causa hoc natura dederat, ceu uallum quoddam uisus, & prominẽs munimentum contra occursantia animalia, aut alia fortuitu incidentia. Defluere eas haud immeritò, uenere abundantibus tradunt. Ex cęteris nulli sunt, nisi quibus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedib. in superiore tantũ gena, uolucribus in inferiore: & quibus molle tergus, ut serpẽtibus: & quadrupedũ quæ oua pariũt, ut lacertæ. Struthiocamelus alitũ sola (ut homo) utrinqꝫ palpebras habet. Nec genę quidem omnibus: ideo neqꝫ nictationes ijs quæ animal generant. Grauiores alitũ inferiore gena cõniuent. Eædem nictant, ab angulis mẽbrana obeunte. Columbę & similia utraqꝫ cõniuent. At quadrupedes quæ oua pariũt, ut testudines, crocodili, inferiore tantũ sine ulla nictatione, propter pręduros oculos. Extremũ ambitum genę superioris, antiqui cilium uocauere, unde & supercilia. Hoc uulnere aliquo diductũ nõ coalescit, in paucis humani corporis mẽbris. Infra oculos malæ, homini tantũ, quas prisci genas uocabant, XII. tabularum interdicto radi à fœminis eas uetantes. Pudoris hæc sedes. Ibi maxime ostenditur rubor. Infra eas hilaritatem risumqꝫ indicantes, buccæ. Et altior homini tantum, quem noui mores subdolæ irrisioni dicauere, nasus. Non alij animalium nares eminent. Auibus, serpentibus, piscibus foramina tantum ad olfactus, sine naribus. Et hinc cognomina Simorum, Silonum. Septimo mense genitis sæpenumero foramina aurium & narium defuere. Labra, à quibus Brocci, Labeones dicti, & os probum duriúsue, animal generantibus: pro ijs cornea & acuta uolucribus rostra. Eadem rapto uiuẽtibus adunca: collecto, recta: herbas ruentibus limumqꝫ lata, ut suum generi. Iumẽtis uice manus ad colligenda pabula ora, apertiora laniatu uiuentibus. Mentum nulli præter hominem, nec malæ. Maxillas crocodilus tantũ superiores mouet: terrestres quadrupedes, eodem quo cætera more, præterqꝫ in obliquum. Dentium tria genera: Serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes, ne contrario occursu atterant, ut serpentibus, piscibus, canibus. Continui, ut homini, equo. Exerti, ut apro, hippopotamo, elephãto. Continuorũ qui digerunt cibum, lati & acuti: qui conficiunt duplices: qui discriminant eos, canini appellant. Hi sunt serratis longissimi. Continui aut utraqꝫ parte oris sunt, ut equo: aut superiore primores nõ sunt, ut bubus, ouibus, omnibusqꝫ quæ ruminant. Capræ superiores non sunt, præter primores geminos. Nulli exerti, quibus serrati. Rarò fœminæ, & tamẽ sine usu. Itaqꝫ cùm apri percutiant, fœminæ sues mordent. Nulli, cui cornua, exerti: sed omnibus concaui, cæteri dentes solidi. Piscium omnibus serrati, præter scarum: huic uni aquatilium plani. Cętero multis eorum in lingua & toto ore: ut turba uulnerũ molliant, quæ attritu subigere non queant. Multis & in palato, atque etiam in cauda. Præterea in os uergentes, ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum. Similes aspidi & serpentibus: sed duo in supera parte dextra læuaqꝫ longissimi, tenui fistula perforati (ut scorpionum aculei) uenenum infundentes. Non aliud hoc esse quàm fel serpentinum, & inde uenis sub spina ad os peruenire, diligentissimi autores scribunt. Quidam unum esse eum: & quia sit aduncus, resupinari cùm momorderit. Aliqui tunc decidere eum, rursusqꝫ recrescere facilem decussu, & sine eo esse quos tractari cernamus. Scorpionis caudæ inesse eum, & plerisque ternos. Viperæ dentes gingiuis conduntur. Hæc eadem prægnans ueneno, impresso dentium repulsu uirus fundit in morsus. Volucrum nulli dentes, præter uespertilionem. Camelus una ex ijs quæ non sunt cornigera, in superiori maxilla primores non habet. Cornua habentium nulli serrati. Et cochleæ dentes habent: indicio est à minimis earum derosa uitis. At in marinis crustata & cartilaginea primores habere, item echinis quinos esse, unde intelligi potuerit miror. Dentium uice aculeus insectis. Simiæ dentes ut homini. Elephanto intus ad mandendum quatuor, præterqꝫ eos qui prominent, masculis reflexi, fœminis recti atque proni. Musculus marinus, qui balenam antecedit, nullos habet: sed pro ijs, setis intus os hirtum, & linguam

etiam

etiam ac palatum. Terrestrium minutis quadrupedibus, primores bini utrinq; longissimi. Cæteris cum ipsis nascuntur: homini, postquã natus est septimo mense. Reliquis perpetuò manent. Mutantur homini, leoni, iumento, cani & ruminantibus. Sed leoni & cani, non nisi canini appellati. Lupi dexter caninus, in magnis habetur operibus. Maxillares, qui sunt à caninis, nullum animal mutat. Homini nouissimi, qui genuini uocantur, circiter uigesimum annum gignũtur, multis & octogesimo. Fœminis quoq;, sed quibus in iuuenta non fuere nati, decidere in senecta, & mox renasci certũ est. Zanclen Samothracenum ciuem, cui renati essent post centum & quatuor annos, Mutianus uisum à se prodidit. Cætero maribus plures q̃ fœminis in homine, pecude, capra, sue. Timarchus Nicoclis filius Paphij, duos ordines habuit maxillarum. Frater eius nõ mutauit primores, ideoq; prætriuit. Est exemplum dentis, homini & in palato geniti. At canini amissi casu aliquo, nunquam renascuntur. Cæteris senecta rubescunt, equo tantũ candidiores fiunt. Ætas ueterinorum dentibus indicatur. Equo sunt numero quadraginta. Amittit tricesimo mense primores utrinq; binos: sequẽti anno totidẽ proximos, cùm subeunt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui sexto anno renascuntur. Septimo omneis habet, & renatos & immutabiles. Equo castrato prius, nõ decidunt dentes. Asinorum genus tricesimo mense similiter amittit, deinde senis mẽsibus. Quod si nõ prius peperere quàm decidant postremi, sterilitas certa. Boues bimi mutant. Suibus decidunt nunquã. Absumpta hac obseruatione senectus in equis, & cæteris ueterinis, intelligitur dentium brochitate, superciliorũ canicie, & circa ea lacunis cùm ferè XVI. annorum existimantur. Hominum dentibus quoddam inest uirus. Namq; & speculi nitorem ex aduerso nudati hebetant, & columbarum fœtus implumes necãt. Reliqua de ijs in generatione hominũ dicta sunt. Erumpentibus morbi corpora infantiũ accipiunt. Reliqua animalia quæ serratos habent, sæuissima dentibus. Linguæ non omnibus eodem modo. Tenuissima serpentibus & trisulca, uibrans, atri coloris, & si extrahas prælonga: lacertis bifida & pilosa: uitulis quoq; marinis duplex: sed supradictis capillamenti tenuitate. Cæteris ad circumlambenda ora. Piscibus paulo minus q̃; tota adhærẽs, crocodilis tota. Sed in gustatu, linguæ uice carnosum aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis, omnibusq; generis eius, etiam felibus, imbricatæ asperitatis, ac limę similis, attenuãsq; lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuefacta, ubi ad uicinum sanguinem peruenit saliua, inuitat ad rabiem. De purpurarum linguis diximus. Ranis prima cohæret, intima absoluta à gutture, quà uocem mittunt mares, cùm uocantur ololygones. Stato id tempore euenit, cientibus ad coitum fœminas. Tum siquidem inferiore labro demisso, ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua ululatus elicit. Tunc extenti buccarum sinus perlucẽt, oculi flagrant labore perpulsi. Quibus in posteriori parte aculei, ijs & dentes & lingua. Apibus etiã prælonga, eminens & cicadis. Quibus aculeus in ore fistulosus, ijs nec lingua nec dentes. Quibusdam insectis intus lingua, ut formicis. Cæterùm lata elephanto præcipue. Reliquis in suo genere semper absoluta: homini tantum ita sæpe constricta uenis, ut intercidi eas necesse sit. Metellum pontificẽ adeò inexplanatæ fuisse accepimus, ut multis mensibus tortus credatur, dum meditat in dedicanda æde opiferæ dicere. Cæteris septimo fermè anno sermonẽ exprimit. Multis uerò talis eius ars contingit, ut auium & animalium uocis indiscretè edatur imitatio. Intellectus saporum est cæteris in prima lingua, homini & in palato. Tonsillæ in homine, in sue glandulæ. Quod inter eas uuæ nomine ultimo dependet palato, homini tantũ est. Sub ea minor lingua epiglosis appellata, nulli oua generantiũ. Opera eius gemina, duabus interpositę fistulis. Interior earum appellatur arteria, ad pulmonem atq; cor pertinens. Hanc operit in epulando, ne spiritu ac uoce illac meante, si potus cibúsue in alienum deerrauerit tramitem, torqueat. Altera exterior appelletur sanè gula, qua cibus atq; potus deuoratur. Tendit hæc ad stomachum, is ad uentrem. Hanc per uices operit, cùm spiritus tantum aut uox commeat, ne restagnatio intempestiua alui obstrepat. Ex cartilagine & car-

ne

ne arteria,gula neruo & carne conſtat.Ceruix nulli,niſi quibus utracꝫ hæc.Cæteris col-
lum quibus tantũ gula.Sed quibus ceruix,è multis uertebratiſcꝫ orbiculatim oſsibus fle
xilis ad circumſpectũ,articulorũ nodis iungitur.Leoni tantũ,& lupo,& hyænæ, ex ſin-
gulis rectiſcꝫ oſsibus rigens.Cætero ſpinæ annectit. Spina lumbis, oſſea ſed tereti ſtru-
ctura,per media foramina à cerebro medulla deſcẽdente.Eandẽ eſſe ei naturã quam cere
bro colligunt,quoniã prætenui eius membrana modò inciſa ſtatim expiret.Quibus lon
ga crura, ijs longa & colla. Item aquaticis,quamuis breuia crura habẽtibus:ſimili modo
uncos ungues.Guttur homini tantum & ſuibus intumeſcit,aquarum quæ potantur ple
runcꝫ uitio.Summum gulæ fauces uocãtur,extremum ſtomachus. Hoc nomine eſt ſub
arteria iam carnoſa inanitas adnexa ſpinæ, ad latitudinem ac longitudinem lagenæ mo- 10
do fuſa.Quibus fauces non ſunt,ne ſtomachus quidem eſt,nec colla,nec guttur, ut piſci
bus,& ora uentribus iunguntur. Teſtudini marinæ lingua nulla, nec dentes: roſtri acie
cõminuit omnia.Poſtea arteria & ſtomachus denticulatus callo, in modum rubi ad con
ficiendos cibos,decreſcentibus crenis quicquid appropinquat uẽtri. Nouiſsima aſperi-
tas,ut ſcobina fabri. Cor animalibus cæteris in medio pectore eſt: homini tantum infra
læuam papillam,turbinato mucrone in priora eminẽs. Piſcibus ſolis ad os ſpectat. Hoc
primum naſcentibus formari in utero tradũt: deinde cerebrum,ſicut tardiſsimè oculos.
Sed hos primum emori,cor nouiſsimè.Huic præcipuus calor.Palpitat certe,& quaſi al-
terum mouetur animal,intra præmolli firmoꝫ opertũ membranæ inuolucro,munitum
coſtarum & pectoris muro,ut par erat præcipuã uitæ cauſam & originem.Prima domi- 20
cilia intra ſe animo & ſanguini prębet,ſinuoſo ſpecu, & in magnis animalibus triplici,in
nullo non gemino.Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grandes uenæ in priora & terga
diſcurrunt,ſparſæꝫ ramorum ſerie,per alias minores omnibus membris uitalem ſangui
nem rigant.Solum hoc uiſcerum uitijs non maceratur,nec ſupplicia uitę trahit,læſumꝫ
mortem ilico affert.Cæteris corruptis,uitalitas in corde durat. Bruta exiſtimant animа-
lium quibus durum riget,audacia quibus paruum eſt,pauida quibus prægrande. Maxi
mum autem eſt portione muribus, lepori, aſino, ceruo, pantheræ, muſtelis, hyænis, &
omnibus timidis,aut propter metum maleficis. In Paphlagonia bina perdicibus corda.
In equorum corde & boum oſſa reperiũtur interdũ. Augeri id per ſingulos annos in ho
mine,ac binas drachmas ponderis ad quinquageſimum annum accedere: ab eo detrahi 30
tantundem,& ideo non uiuere hominem ultra centeſimũ annum defectu cordis, Ægy-
ptij exiſtimant,quibus mos eſt cadauera aſſeruare medicata. Hirſuto corde gigni quoſ-
dam homines proditur, neꝫ alios fortioris eſſe induſtriæ, ſicut Ariſtomenẽ Meſſeniũ,
qui ccc.occidit Lacedæmonios.Ipſe conuulneratus & captus ſemel per cauernam lato-
miarum euaſit,anguſtos uulpium aditus ſecutus.Iterum captus,ſopitis cuſtodibus ſom-
no, ad ignem aduolutus lora cum corpore exuſsit. Tertio capto Lacedæmonij pectus
diſſecuere uiuenti, hirſutumꝫ cor repertum eſt. In corde ſummo, pinguitudo eſt quæ-
dam lætis extis. Non ſemper autem in parte extorum habitum eſt. L.Poſthumio Albi-
no rege ſacrorum poſt centeſimam uiceſimamtertiã Olympiadem, cùm rex Pyrrhus ex
Italia diſceſsiſſet,cor in extis aruſpices inſpicere cœperunt.Cæſari dictatori,quo die pri- 40
mum ueſte purpurea proceſsit,atꝫ in ſella aurea ſedit,ſacrificanti bis in extis defuit. Vn
de quæſtio magna de diuinatione argumentantibus, potuerit ne ſine illo uiſcere hoſtia
uiuere,an ad tẽpus amiſerit? Negatur cremari poſſe in ijs qui cardiaco morbo obierint,
negatur & ueneno interemptis.Certe extat oratio Vitellij, qua reum Piſonem eius ſcele
ris coarguit,hoc uſus argumento: palamꝫ teſtatus, non potuiſſe ob uenenum cor Ger-
manici Cæſaris cremari. Contrà genere morbi defenſus eſt Piſo. Sub eo pulmo eſt,ſpi-
randiꝫ officina,attrahens ac reddens animam,idcirco ſpõgioſus,ac fiſtulis inanibus ca-
uus. Pauca eum(ut dictum eſt) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, ſpu-
moſum,nec ſanguineum,ideo non ſitiunt. Eadem eſt cauſa, quare ſub aqua diu ranæ &
phocæ urinentur. Teſtudo quoꝫ,quamuis prægrandem & ſub toto tegumẽto habeat, 50

ſine

ſine ſanguine tamen habet. Quanto minor hic corporibus, tanto uelocitas maior. Chamæleonti portione maximus, & nihil aliud intus. Iecur in dextra parte eſt. In eo quod caput extorum uocant, magnæ uarietatis. M. Marcello circa mortem, cùm perijt ab Annibale, defuit in extis. Sequenti deinde die geminum repertum eſt. Defuit & C. Mario cùm immolaret Vticæ. Item Caio principi calend. Ianuarijs, cùm iniret conſulatum, quo anno interfectus eſt. Claudio ſucceſſori eius, quo menſe interẽptus eſt ueneno. Diuo Auguſto Spoleti ſacrificanti primo poteſtatis ſuæ die, ſex uictimarum iocinera replicata in trinſecus ab ima fibra reperta ſunt, reſponſumq; duplicaturum intra annum imperium. Caput extorum triſtis oſtenti cæſum quoq; eſt, præterq; in ſollicitudine ac metu. Tunc enim perimit curas. Bina iocinera leporibus circa Briletum & Tharnen, & in Cherrone ſo ad Propontidem. Mirumq;, translatis alio interit alterum. In eodem eſt fel, non omnibus datum animalibus. In Euboeæ Chalcide nullum pecori. In Naxo prægrande geminumq;, ut prodigij loco utrumq; aduenæ. Equi, muli, aſini, cerui, capræ, apri, cameli, delphini non habent. Murium aliqui habent. Hominum paucis non eſt, quorum ualetudo firmior, & uita longior. Sunt qui equo non quidem in iecore eſſe, ſed in aluo putent: & ceruo in cauda aut inteſtinis. Ideo tantam habent amaritudinem, ut à canibus non attingantur. Eſt autem nihil aliud quàm purgamentum peſsimi ſanguinis, & ideo in materia eius eſt. Certe iecur nulli eſt niſi ſanguinem habẽtibus. Accipit hoc à corde cui iungitur, funditq; in uenas. Sed in felle nigro inſaniæ cauſa homini, morsq; toto reddito. Hinc & in mores crimen, bilis nomine. Adeò magnũ eſt in hac parte uirus, cùm ſe fundit in animum. Quin & toto corpore uagum, colorẽ quoq; oculis aufert: illud quidem redditum, etiam ahenis: nigreſcuntq; contacta eo, ne quis miretur id uenenum eſſe ſerpentium. Carent eo qui abſynthium ueſcũtur in Ponto. Sed renibus, & parte tantum altera inteſtino iungitur in coruis, coturnicibus, phaſianis: quibuſdam inteſtino tãtum, ut columbis, accipitri, murenis. Paucis auium in iecore. Serpentibus portione maxime copioſum, & piſcibus. Eſt autem pleriſq; toto inteſtino, ſicut accipitri, miluo. Pręterea in iecore eſt & cetis omnibus: uitulis quidem marinis ad multa quoq; nobile. Taurorum felle aureus ducitur color. Aruſpices id Neptuno & humoris potentiæ dicauere: geminumq; fuit diuo Auguſto, quo die apud Actium uicit. Muriũ iecuſculis fibræ ad numerum lunæ in menſe congruere dicuntur, totidemq; inueniri quotum lumen eius ſit. Præterea bruma increſcere. Cuniculorum exta in Bætica ſæpe gemina reperiuntur. Ranarum rubetarum altera fibra à formicis non attingitur, propter uenenum, ut arbitrantur. Iecur maxime uetuſtatis patiens, centenis durare annis, obſidionum exempla prodidere. Exta ſerpentibus & lacertis longa. Cecinæ Volaterrano dracones emicuiſſe de extis læto prodigio traditur. Et profecto nihil incredibile ſit exiſtimantibus, Pyrrho regi, quo die perijt, prę ciſa hoſtiarum capita repſiſſe, ſanguinem ſuum lambentia. Exta homini ab inferiore uiſcerum parte ſeparantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellauerunt phrenas. Omnia quidem principalia uiſcera membranis proprijs, ac uelut uaginis incluſit prouidens natura: in hac fuit & peculiaris cauſa uicinitas alui, ne cibo ſupprimeret animus. Huic certe refertur accepta ſubtilitas mentis, ideo nulla eſt ei caro, ſed neruoſa exilitas. In eadẽ præcipua hilaritatis ſedes, quod titillatu maxime intelligitur alarum, ad quas ſubit, non alibi tenuiore cute humana, ideo ſcabendi dulcedine ibi proxima. Ob hoc in prælijs gladiatorumq; ſpectaculis mortem cum riſu traiecta præcordia attulerunt. Subeſt uenter ſtomachum habentibus, cęteris ſimplex, ruminantibus geminus, ſanguine carentibus nullus. Inteſtinis enim quibuſdam ab ore incipiens, quadam uia eodem reflectitur, ut ſepiæ, polypo. In homine adnexus infimo ſtomacho, ſimilis canino. His ſolis animalium inferiore parte anguſtior: itaq; & ſola uomunt, quia repleto propter anguſtias ſupprimitur cibus: quod accidere non poteſt ijs, quorum ſpatioſa laxitas eum in inferiora tranſmittit. Ab hoc uentriculo lactes in homine & oue, per quas labitur cibus, in cæteris ile: à quibus capaciora inteſtina ad aluum, ho

miniq; flexuosissimis orbibus Idcirco magis auidi ciborum, quibus ab aluo longius spatium. Iidem minus solertes, quibus obesissimus uenter. Aues quoq; geminos sinus habent. Quædam unum quo merguntur recentia ut guttur, alterum in quem ex eo demittunt concoctione maturata, ut gallinæ, palumbes, columbæ, perdices. Cætera ferè carẽt eo, sed gula patentiore utunt̃, ut graculi, corui, cornices. Quædam neutro modo, sed uentrem proximum habent, quibus prælonga colla & angusta, ut porphyrioni. Venter solidipedum asper & durus. Terrestrium alijs denticulatæ asperitatis, alijs cãcellatim mordacis. Quibus neq; dentes utrinq;, nec ruminatio, hic conficiuntur cibi, hinc in aluum delabuntur. Media hæc umbilico adnexa in omnibus, in homine suillę infima parte similis, à Græcis appellatur colon, ubi dolorum magna causa est. Angustissima canibus: qua de causa uehementi nisu, nec sine cruciatu leuant eam. Insatiabilia animalium, quibus à uentre protinus recto intestino transeunt cibi, ut lupis ceruarijs, & inter aues mergis. Ventres elephanto quatuor, cætera suibus similia: pulmo quadruplo maior bubulo. Auibus uenter carnosus callosusq;. In uentre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore, qui chelidonij uocãtur, magicis narrati artibus reperiunt̃. Et in iuuencarum secundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo põdere: singulare (ut putãt) remedium ægrè parientibus, si tellurẽ nõ attigerit. Ventriculus atq; intestina pingui ac tenui omento integunt̃, præterquam oua gignentibus. Huic adnectitur lien in sinistra parte aduersus iecori; cum quo locum aliquando permutat, sed prodigiose. Quidam eum putant inesse oua parientibus, item serpẽtibus admodum exiguum: ita certe apparet in testudine, & crocodilo, & lacertis, & ranis. Ægocephalo aui nõ esse cõstat, neq; ijs quæ careant sanguine. peculiare cursus impedimentũ aliquando in eo: quamobrem inurit̃ cursorum laborantibus. Et per uulnus etiã exempto uiuere animalia tradunt. Sunt qui putẽt adimi simul risum homini: intemperantiamq; eius cõstare lienis magnitudine. Asiæ regio Scepsis appellatur, in qua minimos esse pecori tradũt, & inde ad lienem inuẽta remedia. At in Brileto & Tharne quaterni renes ceruis: contrà pennatis squamosisq; nulli. Cætero summis adhærẽt lumbis. Dexter omnib. elatior, & minus pinguis, siccioráq;. Vtriq; aũt pinguitudo è medio exit, præterq; in uitulo marino. Animalia in renibus pinguissima: oues quidem letaliter circũ eos cõcreto pingui. Aliquãdo in eis inueniunt̃ lapilli. Renes habent omnia quadrupedum quæ animal generãt: oua parientium testudo sola, quæ & alia omnia uiscera, sed homo bubulis similes, uelut è multis renib. compositos. Pectus, hoc est ossa, præcordijs & uitalibus natura circũdedit: at uẽtri, quem necesse erat increscere, ademit. Nulli animalium circa uẽtrem ossa. Pectus homini tantum latum, reliquis carinatum, uolucribus magis, & inter eas aquaticis maxime. Costæ homini tantũ octonæ, suibus denæ, cornigeris tredecim, serpentibus triginta. Infra aluum est à priore parte uesica, quæ nulli oua gignentium, præter testudinem: nulli nisi sanguineum pulmonem habenti, nulli pedibus carentium. Inter eam & aluum arteriæ, ad pubem tendentes, quæ ilia appellantur. In uesica lupi lapillus, qui Syrites appellatur. Sed in hominũ quibusdam diro cruciatu subinde nascentes calculi, & setarũ capillamẽta. Vesica mẽbrana constat, quæ uulnerata cicatrice nõ solidescit: neq; qua cerebrũ aut cor inuoluit̃. Plura enim membranarũ genera. Fœminis eadem omnia, preteráq; uesicę iunctus utriculus, unde dictus uterus: quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus uuluam. Hæc uiperæ, & intra se parientibus, duplex. Oua generantiũ adnexa præcordijs: & in muliere geminos sinus ab utraq; parte laterũ habet; funebris quoties uersa spiritum inclusit. Boues grauidas negant præterq; dextero uuluæ sinu ferre, etiam cùm geminos ferant. Vulua eiecto partu melior quàm edito. Eiectitia uocatur illa, hæc porcaria, primiparæ suis optima. contrà effœtis. A partu, præterquam eodem die suis occisæ, liuida ac macra. Nec nouellarum suum, præterquam primipararum probatur, potiusq; ueterum, dum ne effœtarum, nec biduo ante partum, aut post partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ est occisæ uno die post partũ. Huius & sumen optimũ, si modò fœtus non hausit

ſerit:eiectitiæ deterrimũ. Antiqui abdomẽ uocabant, priuſquam calleret id ſciẽtes occidere non aſſueti. Cornigera una parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, ſęuo pinguescunt. Biſulca ſciſsis ue in digitos pedibus, & nõ cornigera, adipe. Concretus hic: & cum refrixit, fragilis: ſemperq́ in fine carnis. Contrà pingue inter carnem cutemq́, ſucco liquidum. Quædã non pinguescunt, ut lepus, perdix. Steriliora cuncta pinguia, & in maribus & in fœminis. Seneſcunt celerius præpinguia. Omnibus animalibus eſt quoddam in oculis pingue. Adeps cũctis ſine ſenſu, qui nec arterias habet, nec uenas. Pleriſq́ animalium eſt pinguitudo ſine ſenſu, quã ob cauſam ſues ſpirãtes à muribus tradunt arroſas. Quin & L. Apronij conſularis uiri filio detractos adipes, leuatumq́ corpus immobili onere. Et medulla ex eodẽ uidetur eſſe, in iuuenta rubens, & ſenecta albeſcens. Non niſi cauis hæc oſsibus, nec cruribus iumentorum aut canũ: quare fracta non ferruminantur: quod defluente euenit medulla. Eſt aũt pinguis ijs quibus adeps, ſæuoſa cornigeris: neruoſa & in ſpina tantum dorſi, oſſa nõ habentibus, ut piſcium generi: urſis nulla, leoni in feminũ & brachiorum oſsibus paucis, exigua admodum: cętera tanta duricie, ut ignis elidatur, uelut è ſilice. & ijs dura quę nõ pinguescunt: aſinorum ad tibias canora. Delphinis oſſa non ſpinæ, animal enim pariunt: ſerpẽtibus ſpinæ. Aquatilium mollibus nulla: ſed corpus circulis carnis uinctum, ut ſepiæ atq́ loligini. Et inſectis negaẽ ęquè eſſe ulla. Cartilaginea aquatilium habent medullam in ſpina. Vituli marini cartilaginem, nõ oſſa. Item omnium auriculæ ac nares quæ modicum eminẽt, flexili mollitia, naturæ prouidentia, ne frangerentur. Cartilago rupta non ſolideſcit. Nec præciſa oſſa recreſcunt, præterquam ueterinis ab ungula ad ſuffraginem. Homo creſcit in longitudinem ad annos uſq́ ter ſeptenos, tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubeſcens nodum quendam ſoluere, & præcipue ægritudine, ſentitur. Nerui orſi à corde, bubuloq́ etiã circumuoluti, ſimilem naturã & cauſam habent, in omnibus lubricis applicati oſsibus: nodoſq́ corporum, qui uocãtur articuli, aliubi interuentu, aliubi ambitu, aliubi tranſitu ligantes, hic teretes, illic lati, ut in unoquoq́ poſcit figuratio. Neq́ ij ſolidanẽ inciſi: mirumq́, uulneratis ſummus dolor, præſectis nullus. Sine neruis ſunt quędam animalia, ut piſces: arterijs enim cõſtant. Sed neq́ eę molli piſciũ generi. Vbi ſunt nerui, interiores conducunt membra, ſuperiores reuocãt. Inter hos latent arteriæ, id eſt, ſpiritus ſemitæ. His innatant uenæ, id eſt, ſanguinis riui. Arteriarum pulſus, in cacumine maxime membrorũ euidẽs, index ferè morborum, in modulos certos, legesq́ metricas, per ętates ſtabilis aut citatus aut tardus, deſcriptus ab Herophilo medicinæ uate, miranda arte, nimiã propter ſubtilitatẽ deſertus. obſeruatione tamen crebri aut languidi ictus, gubernacula uitæ temperat. Arteriæ carẽt ſenſu, nã & ſanguine. Nec omnes uitalẽ continẽt ſpiritũ: præciſisq́ torpeſcit tantũ pars ea corporis. Aues nec uenas nec arterias habẽt: itẽ ſerpẽtes, teſtudines, lacertæ, minimũq́ ſanguinis. Venæ in prætenues poſtremo fibras ſubter totã cutẽ diſperſæ, adeò in anguſtã ſubtilitatẽ tenuaẽ, ut penetrare ſanguis nõ poſsit, aliúdue q̃ exilis humor ab illo, qui cacuminib. innumeris ſudor appellaẽ. uenarũ in ũbilico nodus ac coitus.

De ſanguine, & quorum celerrime ſiccetur, quorum non coeat, quorum grauiſsimus uel tenuiſsimus, quorum nullus. Cap. XXXVIII

SAnguis quibus multus & pinguis, iracunda: maribus q̃ fœminis nigrior: & iuuentę magis q̃ ſenio: & inferiore parte pinguior. Magna & in eo uitalitatis portio. Emiſſus ſpiritũ ſecum trahit, tamẽ tactum nõ ſentit. Animalium fortiora quibus ſanguis craſſior, ſapiẽtiora quibus tenuior: timidiora quibus minimus: at quib. nullus hebetia. Taurorum celerrime coit atq́ dureſcit, ideo peſtifer potu maxime. Aprorum & ceruorum caprearumq́ & bubalorũ omnium non ſpiſſaẽ: pinguiſsimus aſinis, homini tenuiſsimus. Iis quibus plus quaterni pedes, nullus. Obeſis minus copioſus, quoniam abſumitur pingui. Profluuiũ eius uni fit in naribus homini, alijs nare altera, alijs utraq́, quibuſdam per inferna: multis per ora ſtato tempore, ut nuper Macrino Viſco uiro prætorio, & omnibus annis Voluſio Saturnino urbis præfecto, qui nonageſimum etiam exceſsit annum.

Solum hoc in corpore temporarium ſentit incrementum. Siquidem hoſtiæ abundantio rem fundunt, ſi prius bibêre. Quæ animalium latere certis temporibus diximus, non ha bent tunc ſanguinem, præter exiguas admodum circa corda guttas, miro opere naturę: ſicut in homine, uim eius ad minima momenta mutari, non modo tanto minore ſuffuſi materia, uerùm ad ſingulos animi habitus, pudore, ira, metu, palloris plurib. modis, item ruboris. Alius enim iræ, & alius uerecundiæ. Nam & in metu refugere, & nuſquam eſſe certum eſt: multiſq; non transfluere transfoſsis, quod homini tantum euenit. Nam quæ mutari diximus, colorem alienum accipiunt quodam repercuſſu; homo ſolus in ſe mutat. Morbi omnes morſq; ſanguinem abſumunt.

An in ſanguine principatus, & de tergore & pilis & mammis. Cap. XXXIX

SVnt qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putent, ſed cute operimentisq; corporū magis aut minus bruta eſſe, ut oſtrea & teſtudines: boum tergora, ſetas ſuum obſtare tenuitati immeantis ſpiritus, nec purū liquidumq; tranſmitti: ſic & in homine, cùm craſsior calloſiórue excludat cutis: ceu uerò non crocodilis & duritia tergoris tribuatur & ſolertia. Hippopotami corij craſsitudo talis, ut inde tornẽtur haſtæ, & tamen quædam ingenio medica diligentia. Elephantorū quoq; tergora impenetrabiles cetras habent, cùm tamen omnium quadrupedum ſubtilitas animi præcipua perhibeatur illis. Ergo cutis ipſa ſenſu caret, maxime in capite. Vbicunq; per ſe, ac ſine carne eſt, uulnerata non coit, ut in bucca cilioq;. Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ oua, pennas, aut ſquamas, aut corticem, ut teſtudines, aut cutem puram, ut ſerpentes. Pennarum cau- 20
les omnium caui, præciſiq; non creſcunt: euulſæ renaſcuntur. Membranis uolant fragilibus inſecta, humentibus hirundines in mari, ſiccis inter tecta ueſpertilio. Horum alæ quoq; articulos habent. Pili à cute exeunt craſſa hirti, fœminis tenuiores, equis in iuba largi, in armis leoni: daſypodi & in buccis intus, & in pedibus, quę utraq; Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinoſiores hominum quoq; hirtos colligens. Villoſiſsimum animalium lepus. Pubeſcit homo ſolus: quod niſi contingat, ſterilis in gignẽdo eſt, ſeu mas ſeu fœmina. Pili in homine partim ſimul, partim poſtea gignũtur. Congeniti autem non deſinunt, ſicut nec fœminis magnopere. Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ: ut & lanugines oris, cùm menſtrui curſus ſtetere. Quibuſdam poſt geniti uiris ſponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atque ſubnaſci annuum eſt. 30
Viris creſcunt maxime in capite, mox in barba. Reciſi non ut herba ab ipſa inciſura augentur, ſed ab radice exeunt. Creſcunt & in quibuſdam morbis, maxime phthiſi, & in ſenecta: defunctorum quoq; corporibus. Libidinoſis congeniti, maturius defluunt: agnati, celerius recreſcunt. Quadrupedibus ſenectute craſſeſcunt, lanæq; rareſcunt. Quadrupedum dorſa piloſa, uentres glabri. Boum corijs glutinum excoquitur, taurorumq; præcipuum. Mammas homo ſolus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantum. Sed ne fœminæ quidem in pectore, niſi quæ poſſunt partus ſuos attollere. Oua gignentium nulli: nec lac, niſi animal parienti: uolucrum ueſpertilioni tantum. Fabuloſum enim arbitror de ſtrigibus, ubera eas infantium labris immulgere. Eſſe in maledictis iam antiquis ſtrigem conuenit: ſed quæ ſit auium, conſtare non arbitror. 40

Notabilia animalia quæ mammis. Cap. XL

ASinis à fœtu dolent, ideo ſexto mẽſe arcẽt partus, cùm equæ anno propè toto præbeant. Quibus ſolida ungula, nec ſupra geminos fœtus, hæc omnia binas habent mãmas, nec aliubi q̃; in fœminibus. Eodem loco biſulca & cornigera: boues quaternas, oues capræq; binas. Quæ numeroſo fœcũda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent toto uẽtre duplici ordine, ut ſues: generoſæ duodenas, uulgares binis minus. ſimiliter canes. Alia uentre medio quaternas, ut pantheræ: alia binas, ut leænæ. Elephas tantum ſub armis duas: nec in pectore, ſed citra in alis occultas. Nulli in fœminibus digitos habentium. Primis genitis in quoq; partu ſues primas præbent: eæ ſunt faucib. proximæ: & ſuam quiſq; nouit in fœtu quo genitus eſt ordine, eaq; alitur nec alia: detracto 50

illa

illa alũno ſuo ſterileſcit ilico,ac reſilit. Vno uerò ex omni turba relicto,ſola munifex,quæ genito fuerat attributa,deſcendit. Vrſæ mammas quaternas gerunt. Delphini binas in ima aluo papillas tantum,nec euidẽtes,& paulo in obliquum porrectas.Neq; aliud animal in curſu lambitur.Et balenæ autem uitulíq; mammis nutriunt fœtus.

De lacte,& unde caſeus non fiat. Cap. XLI

MVlieri ante ſeptimum menſem profuſum lac,inutile.Ab eo menſe,quod uitalis eſt partus,ſalubre.Pleriſq; autem totis mammis, atq; etiam alarum ſinu fluit. Cameli lac habent donec iterum graueſcant.Suauiſsimum hoc exiſtimatur, ad unam menſuram tribus aquæ additis. Bos ante partum non habet.Ex primo ſemper à partu coloſtra fiũt: quæ,ni admiſceatur aqua,in pumicis modum coeunt duritia. Aſinæ prægnantes continuo lacteſcunt.Pullis earum,ubi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac guſtaſſe letale eſt.Genus mali uocatur coloſtratio.Caſeus non fit ex utrinq; dentatis, quoniã eorum lac non coit. Tenuiſsimum camelis,mox equis: craſsiſsimum aſinæ, ut quo coaguli uice utantur.Conferre aliquid & candori in mulierũ cute exiſtimatur.Poppea certe Domitij Neronis coniux,quingentas ſecum per omnia trahens fœtas, balnearum etiam ſolio totum corpus illo lacte macerabat,extendi quoq; cutem credens. Omne aũt lac igne ſpiſſatur,frigore fereſcit.Bubulum caſeo fertilius quam caprinum, ex eadem menſura penè altero tanto.Quæ plures quaternis mãmas habent,caſeo inutilia, & meliora quæ binas.Coagulum hinulei,leporis,hædi laudatũ.Præcipuũ tamen daſypodis,quod & profluuio alui medetur,unius utrinq; dentatorũ. Mirum barbaras gentes quæ lacte uiuant, ignorare aut ſpernere tot ſeculis caſei dotem,denſantes id alioquin in acorem iucundum & pingue butyrum:ſpuma id eſt lactis,concretiusq; q; quod ſerum uocatur.Non omittendum in eo olei uim eſſe,& barbaros omnes infantesq; noſtros ita ungi.

De diuerſitate caſeorum. Cap. XLII

LAus caſeo Romæ,ubi omnium gentium bona cominus iudicantur,è prouincijs Nemauſenſi præcipua Læſuræ Gabaliciq; pagis,ſed breuis ac muſteo tantum commendatio.Duobus alpes generibus pabula ſua approbant,Dalmaticæ Docleatem mittunt, Ceutronicę Vatuſicum.Numeroſior Apennino.Ceuanum hic è Liguria mittit, ouium maxime lactis:Æſinatem ex Vmbria:mixtoq; Hetruriæ atq; Liguriæ confinio,Lunenſem magnitudine conſpicuum: quippe & ad ſingula milia pondo premitur. Proximum autem urbi Veſtinum,eumq; à Cæditio campo laudatiſsimum. Et caprarum gregibus ſua laus eſt, recenti maxime, eam augente gratiam fumo, qualis in ipſa urbe conficitur, cunctis præferendus.Nam Galliarum ſapor medicamenti uim obtinet. Trans maria uerò Bithynus ferè in gloria eſt.Ineſſe pabulis ſalem,etiam ubi non detur, ita maxime intelligitur,omni in ſalem caſeo ſeneſcente:quales redire in muſteum ſaporem, aceto & thymo maceratos,certum eſt. Tradũt Zoroaſtrem in deſertis caſeo uixiſſe annis uiginti,ita temperato,ut uetuſtatem non ſentiret.

Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus. Cap. XLIII

TErreſtrium ſolus homo bipes. Vni iuguli, humeri, cæteris armi: uni ulnæ. Quibus animalium manus ſunt,intus tantum carnoſæ:extra neruis & cute conſtant. Digiti quibuſdam in manibus ſeni:M.Curiatij ex patricia gente filias duas ob id Sedigitas appellatas accepimus,& Volcatiũ Sedigitũ,illuſtrẽ in poetica.Hominis digiti articulos habent ternos,pollex binos,& digitis aduerſus uniuerſis flectitur:per ſe uerò in obliquum porrigitur,craſsior cęteris.Huic minimus mẽſura par eſt:duo reliqui ſibi, inter quos medius longiſsime protenditur. Quibus ex rapina uictus quadrupedũ, quini digiti in prioribus pedibus,reliquis quaterni.Leones,lupi,canes,& pauca in poſteriorib.quoq; quinos ungues habent,uno iuxta cruris articulum dependente:reliqua quę ſunt minora, digitos quinos.Brachia nõ omnibus paria ſecum.Studioſo Thraci in C.Cæſaris ludo notum eſt dextram fuiſſe proceriorem. Animaliũ quædam, ut manibus, utuntur priorum miniſterio pedum,ſedentq; ad os illis admouentia cibos,ut ſciuri.

De ſimiarum ſimilitudine. Cap. XLIIII

NAm ſimiarũ genera perfectam hominis imitationem continent,facie, naribus,auribus,palpebris,quas ſolę quadrupedum & in inferiore habent gena. Iam mãmas in pectore,& brachia,& crura in contrariũ ſimiliter flexa:in maribus ungues, digitos,longioremq; medium.Pedibus paulum differunt. Sunt enim ut manus prælongi, & ueſtigium palmæ ſimile faciunt.Pollex quoq; his & articuli ut homini:ac præter genitale, & hoc in maribus tantum,uiſcera etiam interiora omnia ad exemplar.

De unguibus. Cap. XLV

VNgues clauſulæ neruorum ſummę exiſtimantur. omnibus hi quibus & digiti. Sed ſimiæ imbricati,hominibus lati,& defuncto creſcunt:rapacibus unci, cęteris recti, ut canibus,præter eum qui à crure pleriſque dependet. Omnia digitos habent quæ pedes,excepto elephanto.Huic enim informes numero quidem quinq;,ſed indiuiſi,ac leuiter diſcreti, ungulisq; haud unguibus ſimiles, & pedes maiores priores. In poſterioribus articuli breues.Idem poplites intus flectit hominis modo.Cætera animalia in diuerſum poſterioribus articuli pedibus,quàm prioribus.Nam quæ animal generant, genua ante ſe flectunt,& ſuffraginum artus in auerſum.Homini genua & cubita cõtraria: Item urſis & ſimiarum generi,ob id minime pernicibus.Oua parientibus quadrupedum,crocodilo,lacertis,priora genua poſt curuantur,poſteriora in priorem partem.Sunt autem crura his obliqua, humani pollicis modo. Sic & multipedibus, præterquam nouiſſima ſalientibus.Aues,ut quadrupedes,alas in priora curuant,ſuffraginem in poſteriora. Hominis genibus quædam & religio ineſt,obſeruatione gentium. Hęc ſupplices attingũt, ad hæc manus tendunt,hęc ut aras adorãt,fortaſsis quia ineſt ijs uitalitas. Namq; in ipſa genu utriuſq; commiſſura,dextra læuaq; à priore parte gemina quædam buccarum inanitas ineſt:qua perfoſſa,ceu iugulo,ſpiritus fugit.Ineſt & alijs partibus quędam religio: ſicut dextra oſculis auerſa appetitur, in fide porrigitur.Antiquis Græciæ in ſupplicãdo mentum attingere mos erat.Eſt in aure ima memoriæ locus,quem tangentes atteſtãtur. Eſt poſt aurem æquè dextram Nemeſios, quæ dea Latinum nomen ne in Capitolio quidem inuenit,quò referimus tacto ore proximum à minimo digitum, ueniam ſermonis à dijs ibi recondentes. Varices in cruribus uiro tantum, mulieri raro. C.Marium, qui ſepties conſul fuit,ſtantem ſibi extrahi paſſum unum hominem Oppius autor eſt.Omnia animalia à dextris partibus incedunt,ſiniſtris incubant. Reliqua ut libitum eſt gradiuntur.Leo tantum & camelus pedatim,hoc eſt,ut ſiniſter pes nõ tranſeat dextrum, ſed ſub ſequatur.Pedes homini maximi, fœminis tenuiores in omni genere. Suræ homini tantum,& crura carnoſa.Reperitur apud autores, quendam in Ægypto nõ habuiſſe ſuras. Vola homini tantum,exceptis quibuſdam.Namq; & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti,Scauri,Panſæ,ſicut à cruribus, Vari, Vatiæ, Vatinij, quæ uitia & in quadrupedibus.Solidas habent ungulas,quæ non ſunt cornigera,igitur pro eis telum ungula eſt illis.Nec talos habent eadem.At quæ biſulca ſunt,habent. Idem digitos habentibus non ſunt:neq; in prioribus pedib. omnino ulli.Camelo tali ſimiles bubulis, ſed minores paulo.Eſt enim biſulcus diſcrimine exiguo pes imus, ueſtigio carnoſo, ut urſi: qua de cauſa in longiore itinere ſine calciatu fathiſcunt.

De ungulis. Cap. XLVI

VNgulæ ueterino tantum generi renaſcuntur.Sues in Illyrico quibuſdã locis ſolidas habẽt ungulas.Cornigera ferè biſulca.Solida ungula, & bicorne nullũ. Vnicorne aſinus tantũ Indicus:unicorne et biſulcũ oryx. Talos aſinus Indicus unus ſolidipedũ habet.nã ſues ex utroq; genere exiſtimanť,ideo fœdi earũ.Hominẽ qui exiſtimarunt habere,facile cõuicti.Lynx tantũ digitos habentiũ,ſimile quiddã talo habet: leo etiamnũ tortuoſius. Talus aũt rectus eſt in articulo pedis uẽtre eminẽs,cõcaua in uertebra ligatus.

De pedibus auium & unguibus. Cap. XLVII

AVium aliæ digitatæ,aliæ palmipedes,aliæ inter utrumq;, diuiſis digitis adiecta latitudine

tudine. Sed omnib. quaterni digiti, tres in priore parte, unus à calce. Hic deeſt quibuſdam longa crura habentibus. Lynx ſola utrinq; binos habet. Eadem linguam ſerpentium ſimilem in magnam longitudinem porrigit. Collum circumagit in auerſum. Vngues ei grandes ceu graculis. Auium quibuſdam grauioribus, in cruribus additi radij, ſed nulli uncos habentium ungues. Longipedes porrectis ad caudam cruribus uolant: quibus breues, contractis ad medium. Qui negant uolucrem ullam ſine pedibus eſſe, confirmãt & apodas habere, & ocen, & drepanin, ex his quæ rariſsime apparent. Viſæ iam & ſerpentes anſerinis pedibus.

De pedibus inſectorum. Cap. XLVIII

INſectorum pedes primi longiores, duros habentibus oculos, ut ſubinde pedibus eos tergeant, ceu notamus in muſcis. Quæ ex his nouiſsimos habent longos, ſaliunt ut locuſtæ. Omnibus autem his ſeni pedes. Araneis quibuſdam prælongi accedunt bini. Internodia ſingulis terna. octonos & marinis eſſe diximus, polypis, ſepijs, loliginibus, cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent, cancri tantum quaternos. Quę hũc numerum pedum exceſſere terreſtria, ut pleriq; uermes, non infra duodenos habent, aliqua uerò & centenos. Numerus pedum impar nulli eſt. Solidipedum crura ſtatim iuſta naſcuntur menſura: poſtea exporrigentia ſe uerius quàm creſcentia. Itaq; in infantia ſcabunt aures poſterioribus, quod addita ætate non queunt, quia longitudo ſuperficiẽ corporum ſolam ampliat. Hac de cauſa inter initia paſci, niſi ſubmiſsis genibus nõ poſſunt, nec uſq; dum ceruix ad iuſta incrementa perueniat.

De pumilionibus & genitalibus. Cap. XLIX

PVmilionũ genus in omnibus animalib. eſt, atq; etiam inter uolucres. Genitalia maribus quibus eſſent retro, ſatis diximus. Oſſea ſunt lupis, uulpibus, muſtelis, uiuerris, unde etiam calculo humano remedia præcipua. Vrſo quoq; ſimul atq; expirauerit, cor neſcere aiunt. Camelino arcus intendere orientis populis fidiſsimũ. Necnõ aliqua gentium quoq; in hoc diſcrimina, & ſacrorũ etiã, citra perniciẽ amputantibus Matris deûm gallis. Contrà mulierũ paucis prodigioſa aſsimulatio. Sicut hermaphroditis utriuſq; ſexus: quod etiã quadrupedũ generi accidiſſe Neronis principatu primũ arbitror. Oſtẽtabat certe hermaphroditas ſubiunctas carpẽto ſuo equas, in Treuerico Gallię agro repertas: ceu planè uiſenda res eſſet, principem terrarũ inſidere portẽtis. Teſtes pecori armento q; ad crura decidui, ſubus adnexi, delphino prælongi ultima condunt aluo, & elephanto occulti: oua parientium lumbis intus adhærent, qualia ocyſsima in Venere. Piſcib. ſerpentibusq; nulli, ſed eorũ uice binæ ad genitalia à renib. uenæ. Buteonib. terni. Homini tantũ iniuria, aut ſpõte naturæ frangunt: idq; tertiũ ab hermaphroditis & ſpadonib. ſemiuiri genus habent. Mares in omni genere fortiores, præterq; in pantheris & urſis.

De caudis. Cap. L

CAudæ præter hominem ac ſimias omnib. ferè animalibus, & oua gignentibus, pro deſiderio corporum: nudæ hirtis, ut apris: paruæ uilloſis, ut urſis: prælongis ſetoſę, ut equis. Amputatæ lacertis & ſerpentibus renaſcũtur. Piſcium meatus gubernaculi modo regunt: atq; etiam in dextram atq; læuam motæ, ut remigio quodam impellunt. Lacertis inueniuntur & geminæ. Boum caudis longiſsimus caulis, atq; in ima parte hirtus. Idem aſinis longior quàm equis, ſed ſetoſus ueterinis. Leoni infima parte ut bubus & ſorici: pantheris non item: uulpibus & lupis uilloſus, ut ouibus, quibus procerior. Sues retorquent, canum degeneres ſub aluum reflectunt.

De uocibus. Cap. LI

VOcem non habere niſi quæ pulmonem & arterias habent, hoc eſt, niſi quæ ſpirant, Ariſtoteles putat. Idcirco & inſectis ſonum eſſe, nõ uocem, intus meante ſpiritu, & incluſo ſonante. Alia murmur edere, ut apes. Alia cum tractu ſtridorem, ut cicadas. Recepto enim ut duobus ſub pectore cauis ſpiritu, mobili occurſante membrana intus, attri-

tu eius ſonare uiſcera ſat notũ eſt. Cætera ſimul cũ uolatu & incipere audiri & deſinere, ut muſcas, apes. Sonum enim attritu & interiore aura, non anima reddi. Locuſtas penarum & fœminum attritu ſonare, creditũ ſanè. Item aquatiliũ pectines ſtridere cùm uolant. Mollia & cruſta intecta, nec uocem nec ſonum ullum habere. Sed & cæteri piſces, quamuis pulmone & arteria careant, non in totũ ſine ullo ſono ſunt. Stridorem eum dentibus fieri cauillantur. Et is qui caper uocatur in Acheloo amne grunnitum habet, & alĳ de quibus diximus. Oua parientibus ſibilus, ſerpentibus longus, teſtudini abruptus. Ranis ſonus ſui generis, ut dictum eſt, niſi ſi & in his ferenda dubitatio eſt, qui mox in ore concipitur non in pectore. Multum tamen in ĳs refert & locorum natura. Mutæ in Macedonia traduntũ, muti & apri. Auium loquaciores quæ minores, & circa coitus maxime. Alĳs in pugna uox, ut coturnicibus: alĳs ante pugnam, ut perdicibus: alĳs cùm uicere, ut gallinaceis. Iiſdem ſua maribus: alĳs eadem, ut fœminis, ut luſciniarum generi. Quædam toto anno canunt, quædam certis temporibus, ut in ſingulis dictum eſt. Elephas citra nares ore ipſo, ſternutamento ſimilem elidit ſonum, per nares autem tubarũ raucitati. Bubus tantum fœminis uox grauior, in omni alio genere exilior quàm maribus: in homine etiam caſtratis. Infantis in naſcendo nulla auditur, antequã totus emergat utero. Primus ſermo anniculo eſt. Semeſtris locutus eſt Crœſi filius in crepũdĳs: quo prodigio totum id concidit regnum. Qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur XIIII. anno. Eadem in ſenecta exilior: neq; in alio animalium ſæpius mutatur. Mira præterea ſunt de uoce digna dictu. In theatrorum orcheſtris ſcobe aut harena ſuperiecta deuoratur, & in rudi parietum circumiectu, dolĳs etiam inanibus: currit eadem cõcauo uel recto parietum ſpatio, quamuis leui ſono dicta uerba ad alterum caput perferens, ſi nulla inæqualitas impediat. Vox in homine magnam uultus habet partem. Agnoſcimus eam prius quàm cernamus, non aliter quàm oculis: totidemq; ſunt eæ, quot in rerum natura mortales, & ſua cuiq; ſicut facies. Hinc illa gẽtium totq; linguarum toto orbe diuerſitas, hinc tot cantus & moduli flexionesq;. Sed ante omnia explanatio animi, quæ nos diſtinxit à feris, inter ipſos quoq; homines diſcrimen alterum æquè grande q; à beluis fecit.

De agnaſcentibus membris, & dicta Ariſtotelis de uita hominis. Cap. LII

MEmbra animalib. agnata inutilia ſunt, ſicut ſextus homini ſemper digitus. Placuit in Ægypto nutrire portentum, binis & in auerſa capitis parte oculis hominẽ, ſed ĳs non cernentem. Miror quidem Ariſtotelẽ non modo credidiſſe præſcita uitæ eſſe aliqua in corporibus ipſis, uerumetiam prodidiſſe. Quę quanquam uana exiſtimo, nec ſine cunctatione proferenda, ne in ſe quiſq; & auguria anxiè quærat: attingã tamen quæ tantus uir in doctrinis non ſpreuit. Igitur uitæ breuis ſigna ponit raros dentes, prælongos digitos, plumbeũ colorẽ, pluresq; in manu inciſuras, nec perpetuas. Contrà longæ eſſe uitæ incuruos humeris, & in manu una duas inciſuras longas habentes, & plures quàm XXXII. dentes, auribus amplis. Nec uniuerſa hæc (ut arbitror) ſed ſingula obſeruat, friuola (ut reor) & uulgo tamen narrata. Addidit morũ quoq; aſpectus ſimili modo apud nos Trogus, et ipſe autor ſeueriſsimus, quos uerbis eius ſubĳciã: Frons ubi magna eſt, ſegnẽ animum ſubeſſe ſignificat: quibus parua, mobilem: quibus rotunda, iracundũ, uelut hoc ueſtigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in rectum, molles ſignificãt: quibus iuxta naſum flexa ſunt, auſteros: quibus iuxta tempora inflexa, deriſores: quibus in totum demiſſa, maleuolos & inuidos. Oculi quibuſcunq; ſunt longi, maleficos eſſe indicant. Qui carnoſos à naribus angulos habent, malitiæ notam præbent. Candida pars extenta, notam impudentiæ habet: qui identidem operire ſolent, inconſtantiæ. Oricularum magnitudo, loquacitatis & ſtultitiæ nota eſt. Hactenus Trogus.

De anima, & de halitu animalium, & quæ guſtata interimant, & de uictu hominis, & quibus de cauſis non coquatur. Cap. LIII

ANimæ leonis uirus graue, urſi peſtilens. Contacta halitu eius nulla fera attingit, ciq; putreſcũt afflata reliquis. Hominis tantum natura infici uoluit pluribus modis

dis & ciborum ac dentium uitijs,ſed maxime ſenio. Dolorem ſentire non poterat, tactu ſenſúq; omni carebat,ſine qua nihil ſentitur. Eadem commeabat recens aſsidue, exitura ſupremo,& ſola ex omnibus ſuperfutura. Denique hæc trahebatur è cælo. Huius quoq; tamẽ reperta pœna eſt,ut neq; idipſum quo uiuitur,in uita iuuaret. Parthorum populis hoc præcipue,& à iuuenta,propter indiſcretos cibos: namq; & uino fœtent ora nimio. Sed ſibi proceres medentur grano Aſſyrij mali,cuius eſt ſuauitas præcipua,in eſculenta addito. Elephantorum anima ſerpentes extrahit,ceruorum item urit. Diximus hominũ genera,qui uenena ſerpentium ſuctu corporibus eximerent. Quin et ſubus ſerpentes in pabulo ſunt,& alijs uenenum eſt. Quæ inſecta appellauimus, omnia olei aſperſu necantur. Vultures unguento qui fugantur,alios appetunt odores: ſcarabei roſam. Quaſdam ſerpentes ſcorpio occidit. Scythæ ſagittas tingunt uiperina ſanie & humano ſanguine: irremedicabile id ſcelus,mortem ilico adfert leui tactu. Quæ animalium paſcerentur ueneno diximus. Quædam innocua alioquin, uenenatis paſta noxia fiunt & ipſa. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuoſis, ſalamandra ab his deuorata, qui edêre moriuntur. Nec eſt intellectus ullus in odore uel ſapore. Et aqua uinumq; interimit, ſalamandra ibi immortua, uel ſi omnino biberit unde potetur: item rana quam rubetam uocant. Tantum inſidiarum eſt uitæ. Veſpæ ſerpente auidè ueſcuntur, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Ideoq; magna differentia eſt uictus: ut in tractu piſce uiuentium Theophraſtus prodidit, boues quoque piſce ueſci,ſed non niſi uiuente. Homini cibus utiliſsimus ſimplex. Aceruatio ſaporum peſtifera, & condimenta perniciosiora. Difficulter autem perficiuntur omnia in cibis acria, nimia, & auidè hauſta, & æſtate quàm hyeme difficilius,& in ſenecta quàm in iuuenta. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitatæ,frigidiora corpora faciunt, inimicæ oculis maxime ac dentibus. Somno concoquere corpulentiæ quàm firmitati utilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere. Peruigilio quidem præcipuè uincuntur cibi.

De corpulentia augenda uel minuenda,& quæ guſtu famem ac ſitim ſedent. Cap. LIIII

AVgeſcunt corpora dulcibus atq; pinguibus & potu: minuuntur ſiccis & aridis,frigidisq; ac ſiti. Quædam animalia & pecudes quoque in Africa, quarto die bibunt. Homini non utiq; ſeptimo letalis inedia, duraſſe & ultra undecimũ pleroſq; certum eſt. Mori eſuriendi ſemper inexplebili auiditate,animalium uni homini. Quædã rurſus exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant,conſeruãtq; uires,ut butyrum,hippace, glycyrrhizon. Perniciosiſsimum autẽ in omni quidem uita quod nimium,præcipue tamen corpori, minuiq; quod grauat quolibet modo utilius. Verum ad reliqua naturæ tranſeamus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XII.

PROOEMIVM.

ANIMALIVM omnium, quæ noſci potuere, naturæ generatim membratimq; ita ſe habent. Reſtant neq; ipſa anima carentia (quandoquidem nihil ſine ea uiuit) terra ædita, ut inde eruta dicantur,ac nullum ſileatur rerũ naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia,ſummumq; munus homini datum,arbores ſyluęq; intelligebantur. Hinc primum alimentum,harum fronde mollior ſpecus,libro ueſtis. etiamnum gentes ſic degunt. Quo magis ac magis admirari ſubit,ab ijs principijs cædi montes in marmora,ueſtes ad Seras peti: unionem in rubri maris profundo,ſmaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata ſunt aurium uulnera: nimirum quoniam parum erat collo crinibusq; geſtari, niſi infoderentur etiam corpori. Quamobrem ſequi par eſt ordinem uitæ,& arbores ante alia dicere,ac moribus primordia ingerere.

De arbo-

De arborum honore,& quando platanus primum in Italia,& de natura earum. Cap. I

HÆc fuere numinum templa,priſcoq; ritu ſimplicia rura etiam nunc deo præcellentem arborem dicant.Nec magis auro fulgentia atq; ebore ſimulacra,q̃; lucos, & in ijs ſilentia ipſa adoramus . Arborum genera numinibus ſuis dicata perpetuo ſeruantur, ut Ioui eſculus,Apollini laurus,Mineruæ olea, Veneri myrtus,Herculi populus. Quin & Syluanos Faunosq; & dearum genera ſyluis ac ſua numina,tanquam & cælo,attributa credimus.Arbores poſtea blandioribus fruge ſuccis hominem mitigauere. Ex ijs recreans membra olei liquor, uiresq; potus uini , tot denicq; ſapores annui ſponte uenientes:& menſæ,depugnetur licet earum cauſa cum feris,et paſti naufragorum corporibus piſces expetantur,etiamnum tamen ſecundæ.Mille præterea ſunt uſus earum, ſine quis uita degi nõ poſsit.Arbore ſulcamus maria,terrasq; admouemus,arbore exædificamus tecta.Ex arbore & ſimulacra numinum fuere, nondum pretio excogitato beluarũ cadaueri,anteq; ut à dijs nato iure luxuriæ, eodem ebore numinũ ora ſpectarent & mẽſarum pedes.Prodũt alpibus coercitas,& tum inexuperabili munimẽto Gallias,hanc primum habuiſſe cauſam ſuperfundendi ſe Italiæ,quod Elico ex Heluetijs ciuis earũ, fabrilem ob artem Romæ cõmoratus,ficum ſiccam & uuam , oleiq; ac uini præmiſſa remeans ſecum tuliſſet. Quapropter hæc uel bello queſiſſe uenia ſit.Sed quis non iure miretur arborem umbræ gratia tantum ex alieno petitã orbe? Platanus hæc eſt, per mare Ionium in Diomedis inſulam eiuſdem tumuli gratia primum inuecta, inde in Siciliam tranſgreſſa, atq; inter primas donata Italiæ,& iam ad Morinos uſq; peruecta,ad tributarium etiam pertinens ſolum,ut gentes uectigal & pro umbra pendant.Dionyſius prior Siciliæ tyrãnus Rhegium in urbem tranſtulit eas,domus ſuæ miraculum, ubi poſtea factum gymnaſiũ: nec potuiſſe in amplitudinem adoleſcere,& alias fuiſſe in Italia,ac nominatim Hiſpania, apud autores inuenitur.Hoc actum circa captæ urbis ætatem,tantumq; poſtea honoris increuit,ut mero infuſo enutrianť,compertũ id maxime prodeſſe radicibus,docuimusq; etiam arbores uina potare.Celebratæ ſunt primum in ambulatione Academię Athenis cubitorum XXXVI.unius radice ramos antecedente.Nunc eſt clara in Lycia gelidi fontis ſocia amœnitate,itineri appoſita,domicilij modo caua LXXX.atq; unius pedum ſpecu,nemoroſo uertice,& ſe uaſtis protegẽs ramis,arborũ inſtar,agros longis obtinẽs umbris:ac ne quid deſit ſpeluncæ imagini,ſaxea intus crepidinis corona muſcoſos complexa pumices:tam digna miraculo,ut Licinius Mutianus ter cos. & nuper prouincię eius legatus,prodendum etiam poſteris putarit, epulatum intra eam ſe cum duodeuiceſimo comite, large ipſa toros præbente fronde, ab omni afflatu ſecurum, optantem imbrium per folia crepitus,lætiorem q̃ marmorum nitore,picturę uarietate,laquearium auro,cubuiſſe in eadem. Aliud exemplum Caij principis,in Veliterno rure mirati unius tabulata,laxisq; ramorum trabibus ſcamna patula,& in ea epulati , cùm ipſe pars eſſet umbræ, XV.conuiuarũ ac miniſterij capace triclinio,quam cœnã appellauit ille nidum . Eſt Gortinæ in inſula Creta iuxta fontem platanus una , inſignis utriuſq; linguæ monumentis, nunquam folia dimittẽs: ſtatimq; ei Græciæ fabuloſitas ſuperfuit, Iouem ſub ea cum Europa concubuiſſe:ceu uerò non alia eius generis eſſet in Cypro:ſed ex ea primum in ipſa Creta(ut eſt natura hominum nouitatis auida)platani ſatæ regenerauere uitium: quandoquidem cõmendatio arboris eius non alia maior eſt,q̃ ſolem æſtate arcere, hyeme admittere.Inde in Italiã quoq; ac ſuburbana ſua Claudio principe Marcelli Eſernini libertus,ſed qui ſe potentiæ cauſa Cæſaris libertis adoptaſſet,ſpado Theſſalicus prædiues,ut merito dici poſſet is quoq; Dionyſius,tranſtulit id genus. Durantq; etiam in Italia portenta terrarum,præter illa ſcilicet quæ ipſa excogitauit Italia.

De chamæplatano,& quis primus totonderit uiridaria. Cap. II

NAmq; & chamæplatani uocantur coactæ breuitatis,quoniã arborum etiã abortus inuenimus.Hoc quoq; ergo in genere pumilionũ infelicitas dicta erit.Fit autem & ſerendi

ſerendi genere & recidendi. Primus Cn. Matius ex equeſtri ordine, diui Auguſti amicus, inuenit nemora tonſilia intra hos LXXX. annos.

De peregrinis arboribus, & malo Aſſyria. Cap. III

PEregrinæ & ceraſi, Perſicæq́, & omnes quarũ Græca nomina aut aliena: ſed quæ ex his incolarum numero eſſe cœpere, dicentur inter frugiferas. In præſentia externas perſequemur, à ſalutari maxime orſi. Malus Aſſyria, quam alij uocant Medicam, uenenis medetur. Folium eius eſt unedonis intercurrentibus ſpinis. Pomũ ipſum aliâs non manditur, odore præcellit foliorum quoq́, qui tranſit in ueſtes unà conditus, arceq́; animalium noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera eſt, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, alijs uerò ſubnaſcentibus. Tentauere gentes transferre ad ſeſe propter remedij præſtantiam fictilibus in uaſis, dato per cauernas radicibus ſpiramento: qualiter omnia trãſitura longius, ſeri arctiſsime transferriq́ meminiſſe conueniet, ut ſemel quæq́ dicantur. ſed niſi apud Medos & in Perſide naſci noluit. Hæc eſt autem, cuius grana Parthorum proceres incoquere diximus eſculentis, commendandi halitus gratia. Nec alia arbor laudatur in Medis. Lanigeras Serum in mentione gentis eius narrauimus.

De Indiæ arboribus, & quando Romæ primum ebenus. Cap. IIII

ITem Indiæ arborum magnitudinem. Vnam è peculiaribus Indiæ Virgilius celebrauit ebenum, nuſquã alibi naſci profeſſus. Herodotus eam Æthiopiæ intelligi maluit, in tributi uicem regibus Perſidis è materie eius centenas phalangas tertio quoq́ anno penſitaſſe Æthiopas cum auro & ebore, prodendo. Non omittendum id quoq́, uicenos dentes elephantorum grandes, quoniam ita ſignificauit, Æthiopas eadem cauſa pendere ſolitos. Tanta ebori autoritas erat urbis noſtræ trecenteſimodecimo anno: tunc enim autor ille hiſtoriam eam condidit Thurijs in Italia. Quo magis mirum eſt, quod eidẽ credimus, qui Padum amnem uidiſſet, neminem ad id tempus Aſiæ Græciæq́, aut ſibi cognitum. Æthiopiæ forma, ut diximus, nuper allata Neroni principi, raram arborem ebenum Meroen uſq́ à Syene fine imperij, per nongenta XCVI. M. paſſuum, nullamq́ aliam niſi palmarum generis eſſe docuit. Ideo fortaſsis in tributorum autoritate tertia res fuerit ebenus. Romæ eam Magnus Pompeius in triumpho Mithridatico oſtendit. Accendi eam Fabianus negat, uritur tamen odore iucundo. Duo genera eius. Rarum id quod melius arboreum, trunco enodi, materie nigri ſplendoris, ac uel ſine arte protinus iucundi. Alterum fruticoſum cytiſi modo, & tota India diſperſum.

De ſpina & ficu Indicis. Cap. V

IBi & ſpina ſimilis, ſed deprehenſa uel lucernis, igni protinus tranſiliente. Nunc eas exponam quas mirata eſt Alexandri Magni uictoria, orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet. Ipſa ſe ſemper ſerens, uaſtis diffunditur ramis: quorum imi adeò in terram curuantur, ut annuo ſpatio infigantur, nouamq́ ſibi propaginem faciant circa parentem in orbem, quodam opere topiario. Intra ſepem eam æſtiuant paſtores, opacam pariter & munitam uallo arboris, decora ſpecie ſubter intuenti, procúlue fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelſum emicant, ſyluoſa multitudine, uaſto matris corpore, ut LX. paſſ. pleræq́ orbe colligant, umbra uerò bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: ea cauſa fructum integens, creſcere prohibet. Rarusq́ eſt, nec fabæ magnitudinem excedens: ſed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Aceſinem maxime amnem.

De arbore pala, & arboribus Indicis ſine nominibus, & laniferis. Cap. VI

MAior alia pomo & ſuauitate præcellentior, quo ſapiẽtes Indorum uiuunt. Folium malas auium imitatur, longitudine trium cubitorũ, latitudine duũm. Fructũ cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, ut uno quaternos ſatiet. Arbori nomẽ palæ, pomo arienæ. Plurima eſt in Sydracis, expeditionũ Alexandri termino. Eſt & alia ſimilis huic, dulcior pomo, ſed interaneorũ ualetudini infeſta. Edixerat Alexander, nẽ quis agminis ſui id pomum attingeret. Genera arborum Macedones narrauere, maiore ex parte ſine nomi-

nominibus. Eſt & terebintho ſimilis cætera, pomo amygdalis, miñore tantum magnitudine, præcipuæ ſuauitatis. In Bactris uticq; hanc aliqui terebinthum eſſe proprij generis potius quàm ſimilem ei putauerunt. Sed unde ueſtes lineas faciunt, folijs moro ſimilis, calyce pomi cynorhodo. Serunt eam in campis, nec eſt gratior ullarum proſpectus. Oliua Indiæ ſterilis, præterquam oleaſtri fructu.

De piperis arboribus, & de gariophyllo, & alijs pluribus. Cap. VII

PAſsim uerò quæ piper gignũt, iuniperis noſtris ſimiles, quancq; in fronte Caucaſi ſolibus oppoſita gigni tantum eas aliqui tradidere. Semine à iunipero diſtant paruulis ſiliquis, quales in faſeolis uidemus. Hæ priuſquã dehiſcant decerptæ, toſtæq; ſole, faciũt quod uocatur piper longum: paulatim uerò dehiſcentes maturitate, oſtendunt candidũ piper: quod deinde toſtum ſolibus, colore rugisq; mutatur. Verùm & ijs ſua iniuria eſt, atq; cæli intemperie carbunculantẽ, fiuntq; ſemina caſſa & inania, quod uocant brechma ſin, ſic Indorum lingua ſignificante abortum. Hoc ex omni genere aſperrimũ eſt, leuiſsimumq; & pallidum. Gratius nigrũ, leniusq; utroq; candidum. Non eſt huius arboris radix, ut aliqui exiſtimauere, quod uocant zimpiberi, alij uerò zingiberi, quancq; ſapore ſimile. Id enim in Arabia atq; Troglodytica in uillis naſcitur, paruæ herbę radice candida. Celeriter ea cariem ſentit, quamuis in tanta amaritudine. Pretium eius in libras VI. Piper longum facillime adulteratur Alexandrino ſinapi. Emitur in libras X. XV. Album X. VII. Nigrum. X. IIII. Vſum eius adeò placuiſſe mirum eſt. In alijs quippe ſuauitas cepit, in alijs ſpecies inuitauit: huic nec pomi nec baccæ cõmendatio eſt aliqua, ſola placere amaritudine, & hanc in Indos peti. Quis ille primus experiri cibis uoluit? aut cui in appetenda auiditate eſurire non fuit ſatis? Vtrumq; ſylueſtre gentibus ſuis eſt, & tamen pondere emitur ut aurum uel argentũ. Piperis arborem iam & Italia habet, maiorẽ myrto, nec abſimilem. Amaritudo grano eadem quæ piperi muſteo creditẽ eſſe. Deeſt toſta illa maturitas, ideoq; & rugarum coloriſq; ſimilitudo. Adulteratur iuniperi baccis mire uim trahentibus. In pondere quidem multis modis. Eſt etiamnum in India piperis grani ſimile, quod uocatur gariophyllon, grandius fragiliusq;. Tradunt in Indico luco id gigni. Aduehitur odoris gratia. Fert & ſpina piperis ſimilitudinẽ, præcipua amaritudine, foljs paruis denſisq; cypri modo, ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata, lignoſaq;, buxei coloris. Hæc in aqua cum ſemine excepta in æreo uaſe medicamentum fit, quod uocatur lycion. Ea ſpina & in Pelio monte naſcitur, adulteratq; medicamentum. Item aſphodeli radix aut fel bubulum, aut abſynthium, uel thus, uel amurca. Lycion aptiſsimũ medicinæ, quod eſt ſpumoſum. Indi in utribus camelorum aut rhinocerotum id mittunt. Spinam ipſam in Græcia quidam pyxacanthum Chironium uocant.

De macir, & ſaccaro, & arboribus Arianæ gentis. Cap. VIII

ET macir ex India aduehitur, cortex rubẽs radicis magnæ, nomine arboris ſuę. Qualis ſit ea, incompertum habeo. Corticis melle decocti uſus in medicina ad dyſentericos pręcipuus habetur. Saccaron & Arabia fert, ſed laudatius India. Eſt autem mel in harundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile, ampliſsimum nucis auellanæ magnitudine, ad medicinæ tantum uſum. Contermina Indis gens Ariana appellatur, cuius ſpina lachrymarum pretioſa, myrrhę ſimilis, acceſſu propter aculeos anxio. Ibi & frutex peſtilens rhaphani, folio lauri, odore equos inuitante, qui penè equitatu orbauit Alexandrum primo introitu, quod & in Gedroſis accidit. Item laurino folio & ibi ſpina tradita eſt, cuius liquor aſperſus oculis, cæcitatẽ infert omnibus animalibus. Necnon & herba præcipui odoris, referta minutis ſerpentibus, quarũ ictu protinus moriendum eſſet. Oneſicritus tradit in Hyrcaniæ conuallibus ficis ſimiles eſſe arbores, quæ uocentur occhi, ex quibus defluat mel horis matutinis duabus.

De bdellio, & arboribus Perſici maris. Cap. IX

VIcina eſt Bactriana, in qua bdellium nominatiſsimũ. Arbor nigra eſt, magnitudine oleę, folio roboris, fructu caprifici naturaq;. Gummi alij brochon appellant, alij malachram

lachram,alij maldacon.Nigrum uerò & in offas conuolutum hadrobolon.Esse autē debet translucidum simile ceræ,odoratum,& cùm fricatur pingue, gustu amarum citra acorem.In sacris uino perfusum odoratius.Nascitur & in Arabia,Indiaq;,& Media ac Babylone.Aliqui peraticum uocant ex Media aduectum. Facilius hoc & crustosius, amariusq;:at Indicum humidius ac gummosum.Adulteratur amygdala nuce.Cętera eius genera cortice scordasti.Ita uocatur arbor æmulo gummi.Sed deprehendunt̃(quod semel dixisse & in cæteros odores satis sit) odore, colore, pondere, gustu, igne. Bactriano nidor siccus, multiq; candidi ungues.Prętera suum pondus,quod grauius esse aut leuius non debeat.Precium sincero in libras x.terni.Gentes supradictas Persis attingit, rubro mari(quod ibi Persicum uocauimus)longe in terra æstus agente,mira arborum natura. Namq; erosæ sale,inuectis derelictisq; similes, sicco littore radicibus nudis polyporum modo amplexæ steriles harenas spectantur. Eædem mari adueniente fluctibus pulsatæ, resistunt immobiles.Quin & pleno æstu operiuntur totæ, apparetq; rerum argumentis asperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda est, species similis unedonis, pomum amygdalis extrà,intus contortis nucleis.

De arboribus Persicæ insulæ,& lanigeris arboribus. Cap. x

TYlos insula in eodem sinu est,repleta syluis quà spectat orientem, quaq; & ipsa æstu maris perfunditur.Magnitudo singulis arborib.fici,flos suauitate inenarrabili, pomum lupino simile,propter asperitatem intactum omnibus animalibus.Eiusdem insulę excelsiore suggestu lanigeræ arbores alio modo q̃ Serum.His folia infœcunda: quæ niminora essent,uitiū poterāt uideri.Ferunt cotonei mali amplitudine cucurbitas,quæ maturitate ruptæ ostendunt lanuginis pilas,ex quibus uestes precioso linteo faciunt.

De gosampinis, & arboribus ex quibus uestes fiunt, & quibus modis constent arborum fructus. Cap. xi

ARbores uocant gossampinos, fertiliore etiam Tylo minore, quæ distat x. m. pass. Iuba circa fruticē lanugines esse tradit,linteaq; ea Indicis præstantiora.Arabiæ autem arbores ex quibus uestes faciant cynas uocari, folio palmæ simili. Sic Indos suæ arbores uestiunt.In Tylis autē & alia arbor floret albæ uiolæ specie,sed magnitudine quadruplici,sine odore,quod miremur in eo tractu.Est & alia similis, folioſior tamē roseiq; floris:quem noctu comprimens,aperire incipit solis exortu,meridie expādit.Incolæ dormire eum dicūt.Fert eadem insula & palmas, oleasq; ac uites, & cum reliquo pomorum genere ficos.Nulli arborum folia ibi decidunt.Rigaturq; gelidis fontibus, & imbres accipit. Vicina his Arabia flagitat quandam generum distinctionem, quoniam fructus is constat radice,frutice,cortice,succo,lachryma,ligno,surculo,flore,folio,pomo.

De costo,& nardo,& differentijs nardi. Cap. xii

RAdix & folium Indis est maximo precio. Radix costi gustu feruens, odore eximio, frutice aliâs inutili. Primo statim introitu amnis Indi in Patale insula, duo sunt eius genera,nigrum,& quod melius candicans.Precium in libras x v i. De folio nardi plura dici par est,ut principali in unguētis.Frutex est graui & crassa radice, sed breui ac nigra, fragiliq;,quamuis pingui,situm redolente ut cyperi,aspero sapore,folio paruo, densoq;. Cacumina in aristas se spargunt,ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. Alterum eius genus apud Gangem nascens damnatur in totum,ozenitidis nomine,uirus redolens.Adulteratur & pseudonardo herba,quæ ubiq; nascitur crassiore atq; latiore folio,& colore languido in candidum uergente. Item sua radice permixta ponderis causa, & gummi,spumaq; argenti aut stibio,cyperi ue cortice.Syncerū quidem leuitate deprehenditur,& colore ruffo, odorisq; suauitate,& gustu maxime siccante os, sapore iucundo.Precium spicæ in libras x.c. Folia diuisere annonam, ab amplitudine hadrosphærū uocatur maioribus folijs x.xxx.Quod minore folio est,mesosphærum appellatur,emitur x.lx.Laudatissimū microsphærum è minimis folium,precium eius x.lxxv. Odoris gratia omnibus maior recentibus. Nardo color qui inueterauerit nigriori melior. In

Yp·392·33.

noſtro orbe proxime laudatur Syriacum,mox Gallicum,tertio loco Creticum, quod ali qui agrium uocant,alij phu,ſolio olulatri,caule cubitali, geniculato in purpura albicãte, radice obliqua uilloſaq́;,& imitante auium pedes.Baccaris uocatur nardum ruſticum,de quo dicemus inter flores.Sunt aũt ea omnia herbæ præter Indicũ. Ex ijs Gallicũ,& cum radice uellitur,abluiturq́; uino.Siccatur in umbra,alligatur faſciculis in charta, non mul tum ab Indico differens,Syriaco tamẽ leuius.Preciũ XIII. In his probatio una,ne ſint fra gilia,& arida potius q̃; ſicca folia.Cum Gallico nardo ſemper naſcitur herba, quæ hircu lus uocatur,à grauitate odoris & ſimilitudine,qua maxime adulteratur. Diſtat,quòd ſi= ne cauliculo eſt,& quòd minoribus folijs,quodq́; radicis neq; amaræ,neq; odoratæ.

De aſaro,amomo,amomide,& cardamomo. Cap. XIII

NArdi uim habet & aſarum,quod & ipſum aliqui ſylueſtre nardum appellãt. Eſt au tem ederæ folijs rotundioribus tantum mollioribusq́;, flore purpureo, radice Gal= lici nardi.Semen acinoſum,ſaporis calidi ac uinoſi. Montibus in umbroſis bis anno flo= ret.Optimum in Ponto,proximũ in Phrygia,tertium in Illyrico.Foditur cùm folia mit= tere incipit,& in ſole ſiccat̃,celeriter ſitum trahens ac ſeneſcens.Inuẽta nuper & in Thra= cia herba eſt,cuius folia nihil ab Indico nardo diſtant. Amomi uua in uſu eſt, Indica uite labruſca:ut alij exiſtimauere,frutice myrtuoſo,palmi altitudine:carpituráq; cũ radice,ma= nipulatim leniter componitur,protinus fragile.Laudatur quàm maxime Punici mali fo= lijs ſimile,nec rugoſis, colore ruffo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum peius, peſsi= mumq́; candidum,quod & uetuſtate euenit.Preciũ uuæ in libras X.LX.friato uero amo= mo XLVIII.Naſcitur & in Armeniæ parte,quæ uocatur Otene, & in Media, & in Pon= to.Adulteratur folijs Punicis,& gummi liquido ut cohæreat, conuoluatq́; ſe in uuæ mo dum.Eſt & quæ uocatur amomis,minus uenoſa atq; durior,ac minus odorata: quo ap= paret,aut aliud eſſe,aut colligi immaturum.Simile his & nomine & frutice cardamomũ, ſemine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius genera, Viridiſsi= mum ac pingue acutis angulis contumax fricanti,quod maxime laudatur. Proximum è ruffo candicans. Tertium breuius atq; nigrius.Peius tamen uariũ et facile tritu,odoriſq; parui:qui uerus,coſto uicinus eſſe debet.Hoc & apud Medos naſcitur. Precium optimi in libras duodecim.Cinnamomo proxima gentilitas erat, ni prius Arabiæ diuitias indi cari conueniret, cauſasq́; quæ cognomen illi felicis ac beatæ dedere. Principalia ergo in illa thus,& myrrha:hæc & cum Troglodytis communis.

De thurifera regione. Cap. XIIII

THura præter Arabiã nullis,ac ne Arabiæ quidem uniuerſæ. In medio eius ferè ſunt Atramitæ pagus Sabæorum capite regni Sabota,in monte excelſo,à quo octo man ſionibus diſtat regio eorum thurifera,Saba appellata, quod ſignificare Græci myſteriũ dicunt:ſpectat ortus ſolis æſtiui,undiq; rupibus inuia, & à dextera maris ſcopulis inac= ceſſa.Id ſolum è rubro lacteum traditur. Syluarum longitudo eſt ſchœnorum uiginti,la titudo dimidium eius.Schœnus patet Eratoſthenis ratione,ſtadia XL.hoc eſt,paſſ.quin que M.aliqui XXXII.ſtadia ſingulis ſchœnis dedere.Attolluntur colles alti, decurruntq́; & in plana arbores ſponte natæ. Terrã argilloſam eſſe conuenit, raris fontibus ac nitro= ſis. Attingunt & Minæi pagus alius, per quos euehitur uno tramite anguſto. Hi primi cõmercium thuris fecere,maximeq́; exercent:à quibus & Minæum dictum eſt.Nec præ terea Arabum alij thuris arborem uident,ac ne horum quidem omnes.Feruntq́; MMM. non amplius eſſe familiarum,quæ ius per ſucceſsiones id ſibi uendicẽt.Sacros uocari ob id,nec ullo congreſſu fœminarum funerumq́;,cùm incidant eas arbores aut metant, pol lui:atq; ita religione mercẽs augeri. Quidam promiſcuum ius ijs populis eſſe tradunt in ſyluis,alij per uices annorum diuidi.Nec arboris ipſius quę ſit facies conſtat.Res in Ara bia geſsimus,& Romana arma in magnam partem eius penetrauere:C.etiam Cæſar Au guſti filius inde gloriam petijt,nec tamẽ ab ullo (quod equidem ſciam) Latino arborum earum tradita eſt facies.Græcorum exempla uariant.Alij folio piri,minore duntaxat,& herbidi

herbidi coloris prodidere. Alij lentiſco ſimilem ſubrutilo folio: quidã terebinthum eſſe, & hoc uiſum Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs uoluminibus quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium ardentem fama Arabiæ, tradit contorti eſſe caudicis, ramis aceris maxime Pontici. Succum amygdalę modo emittere, talesq; in Carmania apparere, & in Ægypto ſatas ſtudio Ptolemęorum regnantium. Cortice lauri eſſe conſtat: quidam & folium ſimile dixere. Talis certe fuit arbor Sardibus. Nam & Aſiæ reges ſerendi curam habuerunt. Qui mea ætate legati ex Arabia uenerunt, omnia incertiora fecerunt, quod iure miremur, uirgis etiam thuris ad nos cõmeantibus: quibus credi poteſt, matrẽ quoq; teretẽ enodi fruticare trunco. Meti ſemel anno ſolebat, minore occaſione uendendi. Iam quæſtus alteram uindemiam affert. Prior atq; naturalis uindemia circa canis ortum flagrantiſsimo æſtu, incidentibus quà maxime uideatur eſſe prægnans, tenuiſsimusq; tendi cortex. Laxatur hic plaga, non adimit. Inde proſilit ſpuma pinguis. Hæc concreta denſatur, ubi loci natura poſcat tegete palmea excipiente, aliubi area circumpauita. Purius illo modo, ſed hoc ponderoſius. Quod in arbore hæſit, ferro depectitur, ideo corticoſum. Sylua diuiſa certis portionibus, mutua innocentia tuta eſt. Neq; ullus ſaucias arbores cuſtodit. Nemo furatur alteri. At hercule Alexandriæ ubi thura interpolantur, nulla ſatis cuſtodit diligentia officinas. Subligaria ſignantur opifici. Perſona adijcitur capiti, denſus ue reticulus. Nudi emittuntur. Tanto minus fidei apud nos pœna quàm apud illos ſyluæ habent. Autumno legitur ex æſtiuo partu. Hoc puriſsimum, candidum. Secunda uindemia eſt uere, ad eam hyeme corticibus inciſis. Ruffum hoc exit, nec comparãdum priori. Illud carpheotum, hoc dathiathum uocant. Creditur & nouellę arboris cãdidius, ſed ueteris odoratius. Quidam & in inſulis melius putant gigni. Iuba in inſulis negat naſci. Quod ex eo rotunditate guttæ pependit, maſculum uocamus, cùm aliâs nõ ferè mas uocetur, ubi nõ ſit fœmina. Religioni tributũ ne ſexus alter uſurparetur. Maſculum alij putant à ſpecie teſtium dictum. Præcipua autem gratia eſt mãmoſo, cùm hærente lachryma priore conſecuta alia miſcuit ſe. Singula hæc manum implere ſolita inuenio, cùm minore diripiendi auiditate lentius naſci liceret. Græci ſtagoniam & atomum tali modo appellant, minorem autem orobiam. Micas concuſſu eliſas mannam uocamus. Etiamnum tamen inueniuntur guttæ, quæ tertiam partem minæ, hoc eſt XXXIX. denariorum pondus æquent. Alexandro Magno in pueritia ſine parſimonia thura ingerenti aris, pædagogus Leonides dixerat, ut illo modo cùm deuiciſſet thuriferas gentes ſupplicaret. At ille Arabia potitus, thure onuſtã nauem miſit ei, exhortatus ut large deos adoraret. Thus collectum Sabotam camelis conuehitur, porta ad id una patente. Digredi uia capitale leges fecere. Ibi decimas deo, quem uocãt Sabin, menſura non pondere ſacerdotes capiũt. Nec antè mercari licet, inde impenſæ publicæ tolerãtur. Nam et benigne certo itinerum numero deus hoſpites paſcit. Euehi non poteſt niſi per Gebanitas, itaque & horum regi penditur uectigal. Caput eorum Thomna abeſt à Gaza noſtri littoris in Iudæa oppido LXXX. XXVII. M. paſſ. quod diuiditur in mãſiones camelorum LXII. Sunt & quæ ſacerdotibus dantur portiones, ſcribiſq; regum certæ. Sed pręter hos & cuſtodes, ſatellitesq; & hoſtiarij, & miniſtri populantur. Iam quacunq; iter eſt, aliubi pro aqua, aliubi pro pabulo, aut pro manſionibus, uarijſq; portorijs pendunt, ut ſumptus in ſingulos camelos denariũm DCLXXXVIII. ad noſtrum littus colligat, iterumq; imperij noſtri publicanis penditur. Itaq; optimi thuris libra XVI. preciũ habet, ſecunda XV. tertia XIIII. Apud nos adulteratur reſinæ candidæ gemma perquàm ſimili, ſed deprehenditur quibus dictum eſt modis. Probatur candore, amplitudine, fragilitate, carbone, ut ſtatim ardeat. Item ne dentem recipiat potius quàm in micas frietur.

De myrrha, & arboribus myrrhæ. Cap. XV

MYrrham in ijſdem ſyluis permixta arbore naſci tradidere aliqui, plures ſeparatim. Quippe multis in locis Arabiæ gignitur, ut apparebit in generibus. Conuehitur & ex inſulis laudata, petuntq; eam etiam ad Troglodytas Sabæi tranſitu maris. Satiua

quoq; prouenit,multum ſylueſtri prælata.Gaudet raſtris atq; ablaqueationibus,melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinq; cubita, nec ſine ſpina, caudice duro & intorto,craſsiore quàm thuris,& ab radice etiam quàm reliqua ſui parte. Corticem leuem ſimilemq; unedoni,ſcabrum alij ſpinoſumq; dixere. Folium oliuæ, uerum criſpius,& aculeatum.Iuba oluſatri.Aliqui ſimilem iunipero,ſcabriorem tantum ſpinisq; horridam, folio rotundiore,ſed ſapore iuniperi. Necnon fuere qui è thuris arbore utrumque naſci mentirentur.Incidũtur bis & ipſæ,ijſdemq; temporibus,ſed à radice uſq; ad ramos,qui ualent.Sudant autem ſponte prius quàm incidantur,ſtacten dictam, cui nulla prefertur. Ab hac ſatiua,& in ſylueſtri quoque melior æſtiua.Non dant ex myrrha portiones deo, quoniam et apud alios naſcitur.Regi tamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cætero paſsim à uulgo coemptam in folles cõfarciunt,ipſiq; unguentarij digerunt haud difficulter odoris atq; pinguedinis argumentis.

De generibus myrrhæ,& natura,& precio eius. Cap. XVI

GEnera complura. Troglodytica ſylueſtrium prima. Sequens Minęa,in qua & Atramitica, & Auſaritis Gebanitarum regno. Tertia Dianitis. Quarta collaticia. Quinta Sembracena,à ciuitate regni Sabæorum mari proxima.Sexta quam Duſaritin uocãt. Eſt & candida uno tantum loco,quæ in Meſſalum oppidum confertur. Probatur Troglodytica pinguitudine,& quod aſpectu aridior eſt,ſordidaq; ac barbara,ſed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret uitijs, ante alias hilaris, ſed uiribus tenuis. In plenum autem probatio eſt minutis glebis,nec rotundis, in concretu albicantis ſucci & tabeſcentis:utq; fracta candidos ungues habeat, guſtu leniter amara. Secunda bonitas intus uariæ.Peſsima intus nigra:peior ſi etiam foris.Precia ex occaſione ementium uaria. Stactæ uerò à VI. ad L. Satiuæ ſummum ad XXII.Erythreæ ad XVI. Hanc uolunt Arabicam intelligi: Troglodyticæ nucleo ad XIII.eius uerò quam odorariam uocant ad XIIII.Adulteratur lentiſci glebis,& gummi.Item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa, ſicut ponderis ſpuma argenti.Reliqua uitia deprehenduntur ſapore gummis dente lenteſcentis.Fallaciſsime autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam ſpina colligitur. Hoc ſolum peius India affert facili diſtinctione,tanto deterior eſt.

De maſtiche,ladano,& bruta,enhæmo,& ſtrobo,& de ſtyrace. Cap. XVII

ERgo trãſit in maſtichen,quæ & ex alia ſpina fit in India,itemq; in Arabia: lamam uocant. Sed maſtiche quoq; gemina eſt, quoniam & in Aſia Græciaq; reperitur herba radice folia emittens, & carduum ſimilem malo, ſeminis plenum: lachrymaq; erumpit inciſa parte ſumma, ut uix dignoſci poſsit à maſtiche uera. Necnon & tertia in Ponto eſt,bituminis ſimilior.Laudatiſsima autem Chia cãdida,cuius precium in libras XX. nigræ uerò XII.Chia è lentiſco traditur gigni gummi modo. Adulteratur ut thura reſina.Arabia etiamnum ladano gloriatur:forte caſuq; hoc,& iniuria fieri odoris, plures tradidere.Capras maleficum aliâs frondibus animal, odoratorũ uerò fruticum appetẽtius, tanquã intelligant precia,carpere germinum caules prędulci liquore turgentes, diſtillantemq; ab his caſus mixtura ſuccum improbo barbarũ uillo abſtergere. Hunc glomerari puluere,incoqui ſole.Et ideo in ladano caprarum pilos eſſe. Sed hoc non alibi fieri q; in Nabatæis,qui ſunt ex Arabia contermini Syriæ.Recentiores ex autoribus ſtrobon hoc uocant. Traduntq; ſyluas Arabum paſtu caprarum infringi, atq; ita ſuccum uillis inhæreſcere:uerum autem ladanum Cypri inſulæ eſſe:ut obiter quæq; genera odorum dicantur,quamuis non terrarum ordine.Similiter hoc & ibi fieri tradunt,& eſſe œſypũ hircorum barbis genibusq; uilloſis inhærens,ſed ederæ flore deroſo,paſtibus matutinis,cùm eſtrorulenta Cypros.Deinde nebula ſole diſcuſſa,puluerem madentibus uillis adhæreſcere,atq; ita ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro ex qua id fiat,ledam appellẽt: etenim illi ledanum uocant. huius pingue inſidere: itaq; attractis funiculis herbam eam conuolui,atq; ita offas fieri.Ergo in utraq; gente bina genera, terrenum & factitium. Id quod terrenum eſt, friabile:factitium,lentum.Necnõ & fruticẽ eſſe dicunt in Carmania,

&

& ſuper Ægyptum per Ptolemæos translatis plantis:aut (ut alij) generante & id thuris arbore:colligíq; ut gummi inciſo cortice, & caprinis pellibus excipi. Precia ſunt laudatiſsimo in libras aſſes XL. Adulteratur myrti baccis,& alijs animalium ſordibus. Sinceri odor debet eſſe ferus,& quodammodo ſolitudinem redolens: ipſum uiſu aridum, tactu ſtatim molleſcere,accenſum fulgere,odore iucundo gratum. Myrtata deprehenduntur, crepitantq; in igne. Præterea ſincero calculi potius è rupibus inhærent quàm puluis. In Arabia & olea dotatur lachryma,qua medicamentum conficitur,Græcis enhæmon dictum, ſingulari effectu contrahendis uulnerum cicatricibus: in maritimis eæ fluctibus æſtuq; operiuntur. Nec baccæ nocetur,cum conſtet & in foliis ſalem relinqui,Hæc ſunt peculiaria Arabiæ,& pauca præterea communia,alibi dicenda, quoniam in ijs uincitur. Peregrinos ipſa mirè odores & ad exteros petit. Tanta mortalibus ſarum rerum ſatietas eſt,& alienarum auiditas. Petunt igitur in Helimæos arborem brutam, cupreſſo fuſæ ſimilem,exalbidis ramis,iucundi odoris accenſam, & cum miraculo hiſtorijs Claudij Cæſaris prædicatam. Folia eius inſpergere potionibus Parthos tradit. Odorem eſſe proximum cedro,fumumq; eius contra ligna alia remedio. Naſcitur ultra Paſitigrin in finibus oppidi Sitacæ,monte Zagro. Petunt & in Carmanos arborem ſtrobum ad ſuffitus,per fuſam uino palmeo accendentes. Huius odor redit à cameris ad ſolum iucundus,ſed aggrauans capita,citra dolorem tamen. Hoc ſomnum ægris quęrunt. His commercijs Carras oppidum aperuere,quod eſt illis nundinarium. Inde Gabbam omnes petere ſolebãt, dierum XX. itinere,& Palæſtinam Syriam. Poſtea Characem peti cœptum ac regna Parthorum ex ea cauſa,autor eſt Iuba. Mihi ad Perſas etiam prius iſta portaſſe, quàm in Syriam aut Ægyptum uidentur, Herodoto teſte, qui tradit ſingula milia talentum thuris annua penſitaſſe Arabas regibus Perſarum. Ex Syria reuehunt ſtyracem,acri odore eius in focis abigentes ſuorum faſtidium. Cætero,non alia ligni genera ſunt in uſu quàm odorata: cibosq; Sabæi coquunt thuris ligno,alij myrrhæ, oppidorum uicorumq; non alio quàm ex aris fumo atq; nidore. Ad hunc ergo ſanandum urunt ſtyracem in pellibus hircinis,ſuffiuntq; tecta. Adeò nulla eſt uoluptas, quæ non aſsiduitate ſui faſtidium pariat. Eundem ad ſerpentes fugandas urunt,in odoriferis ſyluis frequentiſsimas.

De felicitate Arabiæ. Cap. XVIII

NOn ſunt eorum cinnamomum aut caſia: & tamen felix appellatur Arabia, falſa & ingrata cognominis,quæ hoc acceptũ ſuperis ferat, cùm plus ex eo inferis debeat. Beatã illam fecit hominum etiam in morte luxuria, quæ dijs intellexerat genita adhibẽs urendis defunctis. Periti rerum aſſeuerãt,non ferre tantum annuo fœtu,quantum Nero princeps nouiſsimo Poppeæ ſuæ die concremauerit. Æſtimentur poſtea toto orbe ſingulis annis tot funera,aceruatimq; congeſta honori cadauerũ,quæ dijs per ſingulas micas dantur. Nec minus propitij erant mola ſalſa ſupplicantibus, imò uerò (ut palàm eſt) placatiores. Verum Arabię etiamnum felicius mare eſt. Ex illo namq; margaritas mittit. Minimaq; computatione milies centena milia ſeſtertiũm annis omnibus India & Seres peninſulaq; illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis deliciæ & fœminæ conſtãt. Quota enim portio ex illis ad deos quæſo iam uti ad inferos pertinet?

De cinnamomo,& xylocinnamomo,& caſia. Cap. XIX

CInnamomum & caſias fabuloſa narrauit antiquitas,princépsue Herodotus, auium nidis,& priuatim phœnicis,in quo ſitu Liber pater educatus eſſet, ex inuijs rupib. arboribusq; decuti,carnis quam ipſæ inferrent pondere,aut plumbatis ſagittis. Item caſiam circa paludes propugnãte unguibus diro ueſpertilionum genere,aligerisq; ſerpentibus,his commẽtis augentes rerum precia. Commutata uerò fabula eſt,ad meridiani ſolis repercuſſus inenarrabilem quendã uniuerſitatis halitum è tota peninſula exiſtere, tot generum aſpirante concentu,Magnióq; Alexandri claſsibus Arabiam odore primũ nunciatam in altum. Omnia falſa,ſiquidem cinnamomum,idemq; cinnamum naſcitur in Æthiopia Troglodytis connubio permixta. Ii mercantes id à conterminis, uehunt per ma

ria uaſta ratibus,quas neq; gubernacula regant,neq; remi trahant uel impellant,non uela,non ratio ulla adiuuet,cum omnium inſtar ibi ſint homo tantum & audacia.Præterea hybernum mare exigunt circa brumam,euris tum maxime flantibus.Hi recto curſu per ſinus impellunt, atq; à promontorij ambitu argeſte deferunt in portum Gebanitarum qui uocatur Ocila.Quamobrem illi maxime id petũt,produntq; uix quinto anno reuerti negociatores,& multos interire.Contra reuehunt uitrea,& ahena,ueſtes,fibulasq; cũ armillis ac monilibus.Ergo negociatio illa fœminarum maxime fide conſtat. Ipſe frutex duûm cubitorum altitudine ampliſsimus,palmiq; minimus,quatuor digitorum craſsitudinis,ſtatim à terra ſex digitis ſurculoſus,arido ſimilis.Cum uiret non odoratus,folio origani,ſiccitate gaudens,ſterilior imbre,cæduæ naturæ.Gignitur quidem in planis, ſed denſiſsimis in uepribus rubisq;,difficilisq; collectu.Metitur non niſi permiſerit deus.Iouem hunc intelligunt aliqui,Aſſabinum illi uocant:XLIIII.boum caprarumq; & arietum extis impetratur uenia cædendi.Non tamen aut ante ortum ſolis,aut poſt occaſum licet. Sarmenta haſta diuidit ſacerdos,deoq; partem ponit:reliquũ mercator in naſſas condit. Eſt & alia fama,cum ſole diuidi, ternasq; partes fieri, dein ſorte cremia diſcerni: quodq; ſoli ceſſerit relinqui,ac ſpõte conflagrare.Præcipua bonitas uirgultorũ tenuiſsimis partibus,ad longitudinẽ palmi.Secunda proximis breuiore mẽſura,atq; ita ordine.Viliſsimum quod radicibus proximũ, quoniã ibi minimũ corticis in quo ſumma gratiæ. Qua de cauſa præferunt cacumina,ubi plurimus cortex.Ipſum uerò lignũ in faſtidio eſt propter origani acrimoniã:xylocinnamomũ uocatur.Precium eſt in libras XX. Quidã cinnami duo genera tradidere,candidius,nigriusq;.Quondã præferebatur cãdidum, nunc contrà nigrum laudatur:atq; etiã uarium præferunt candido.Certiſsima tamen æſtimatio,ne ſit ſcabrum,atq; ut inter ſe tritum tarde frietur.Damnatur in primis molle,aut cui albet cortex.Ius eius à Gebanitarũ rege ſolo proficiſcitur,is edicto mercatu uendit. Pretia quondã fuere in libras denariûm mille.Auctũ id parte dimidia eſt,incenſis,ut ferunt, ſyluis ira barbarorũ. Id acciderit ne ob iniquitatẽ prȩpotentiũ,an forte,non ſatis cõſtat. Auſtros ibi tã ardentes flare,ut æſtatibus ſyluas accendãt,inuenimus apud autores.Coronas ex cinnamo interraſili auro incluſas, primus omniũ in templis Capitolij atq; Pacis dicauit Imperator Veſpaſianus Auguſtus. Radicem eius magni põderis uidimus in palatij templo,quod fecerat diuo Auguſto coniux Auguſta,aureæ pateræ impoſitã: ex qua guttæ æditæ annis omnibus in grana durabant,donec id delubrũ incẽdio conſumptum eſt.Frutex & caſia eſt,iuxtaq; cinnami campos naſcitur,ſed in montibus craſsiore ſarmento, tenui cute uerius q; cortice, quem contrà atq; in cinnamo leuari & exinaniri precium eſt.Amplitudo fruticis trium cubitorum.Colos triplex.Cum primum emicat, candidus pedali menſura:deinde rubeſcit addito ſemipede;ultra nigricãs.Hæc pars maxime laudatur,ac deinde proxima:damnatur uerò candida. Conſecant ſurculos longitudine binûm cubitorum.Mox præſuunt recentibus corijs quadrupedum ob id interemptarum,ut ijs putreſcentibus uermiculi lignum erodant,& excauent corticẽ tutum amaritudine.Probatur recens maxime,& quæ ſit odoris grauiſsimi, guſtúue q; maxime feruens,potius q; lento tepore leniter mordens,colore purpureo, quæq; plurima minimũ ponderis faciat,breui tunicarũ fiſtula & non fragili.Lactam uocãt talem barbaro nomine.Alia eſt balſamodes ab odore ſimili appellata,ſed amara, ideoq; utilior medicis, ſicut nigra unguentis.Precia nulli diuerſiora.Optimæ in libras X.L.cæteris X.V.

De iſocinnamo,& cancamo,ac taro. Cap. XX.

His addidere mangones quam daphnoidem uocant,iſocinnamon cognominatã,precium q; eius faciũt X.CCC.Adulteratur ſtyrace, & propter ſimilitudinem corticum lauri tenuiſsimis ſurculis.Quin & in noſtro orbe ſeritur:extremoq; in margine imperij, quà Rhenus alluit,uiuit in aluearijs apum ſata. Color abeſt ille torridus ſole, & ob id ſimul idem odor. Ex confinio caſiæ cinnamiq; & cancamũ ac tarum inuehitur,ſed per Nabatæos Troglodytas,qui conſidere ex Nabatæis.

De ſeri-

De ſerichato,& gabalio,& de myrobolano. Cap. XXI

EO comportatur & ſerichatum,& gabaliũ,quæ intra ſe conſumũt Arabes,noſtro orbi tantũ nominib.cognita,ſed cum cinnamo caſiaq́ naſcẽtia. Peruenit tamẽ aliquando ſerichatũ,& in unguẽta addit̃ ab aliquibus. Permutat̃ in libras X.VI. Myrobalanum Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ quæ Iudææ ab Ægypto diſterminat,cõmune eſt, naſcẽs unguẽto,ut ipſo nomine apparet. Quo item indicat̃ & glãdem eſſe arboris,heliotropio,quam dicemus inter herbas,ſimili folio. Fructus magnitudine auellanę nucis. Ex his in Arabia naſcens Syriaca appellatur,& eſt cãdida. Contrà in Thebaide nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimit̃:ſed copia Thebaica. Inter hæc Troglodytica uiliſsima eſt. Sunt qui Æthiopicã ijs præferant, glandem nigrã ac pinguẽ, nucleoq́ gracili,ſed liquore qui exprimit̃ odoratiori,naſcentẽ in cãpeſtribus. Ægyptiã pinguiorẽ eſſe, & craſsiori cortice rubentẽ:& quãuis in paluſtribus naſcatur,breuiorẽ ſiccioremq́. Euerſo Arabicã uiridem ac tenuiorẽ:& quoniã ſit montuoſa,ſpiſsiorem. Longe aũt optimam Petræã,ex quo diximus oppido,nigro cortice,nucleo candido. Vnguentarij autẽ tantum cortices premunt:medici nucleos,tundentes affuſa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano,& calamo odorato. Cap. XXII

MYrobalano in unguentis ſimilem proximumq́ uſum habet palma in Ægypto quę uocatur Adipſos, uiridis, odore mali cotonei, nullo intus ligno. Colligitur autem paulo antequã incipiat matureſcere. Quod relinquitur phœnicobalanus uocatur, & nigreſcit,ueſcentesq́ inebriat. Myrobalano precium in libras X. bini. Inſtitores & fecẽ unguenti hoc nomine appellant. Calamus quoq́ odoratus in Arabia naſcens communis Indis atq́ Syriæ eſt:in qua uincit omnes,à noſtro mari centum L. ſtadijs. Inter Libanum montem,aliumq́ ignobilem,non(ut quidã exiſtimauere)Antilibanum,in conualle modica iuxta lacum,cuius paluſtria æſtate ſiccantur, tricenis ab eo ſtadijs calamus & iuncus odorati gignuntur. Sanè enim dicamus & de iunco,quamuis alio herbis dicato uoluminę,quoniã tamen hic unguentorũ materia tractatur. Nihil ergo à cęteris ſui generis differunt aſpectu:ſed calamus præſtantior odore, ſtatim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliorq́ qui minus fragilis,& qui aſſuloſe potius quàm rhaphani modo frangitur. Ineſt fiſtulæ araneum, quod uocãt florem. Præſtantior eſt cui numeroſius. Reliqua probatio ut niger ſit. Damnatur aliubi. Melior quo breuior & craſsior,lentusq́ in frangendo. Calamo precium in libras XI. iunco XV. Traduntq́ iuncum odoratum & in Campania inueniri. Diſceſsimus à terris oceanum ſpectantibus ad conuexas in noſtra maria.

De ammoniaco & ſphagno. Cap. XXIII

ERgo Æthiopiæ ſubiecta Africa ammoniaci lachrymam ſtillat in harenis ſuis: inde et nomine etiam ab Ammonis oraculo,iuxta quod gignitur arbor quam metopion uocant:reſinæ modo aut gummi. Genera eius duo. Thrauſton,maſculi thuris ſimilitudine,quod maxime probatur. Alterum pingue & reſinoſum, quod phyrama appellant. Adulteratur harenis,uelut naſcendo apprehenſis. Igitur q̃q̃ minimis glebis probatur,& quàm puriſsimis. Preciũ optimi in libras aſſes XL. Sphagnos infra eos ſitus in Cyrenaica prouincia maxime probatur. Alij bryon uocant. Secundum locum obtinet Cyprius, tertium Phœnicius. Fertur & in Ægypto naſci:quin & in Gallia,nec dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum uilli,quales in quercu maxime uidemus,ſed odore præſtantes. Laus prima candidiſsimis atq́ altiſsimis, ſecunda rutilis, nulla nigris. Et in inſulis petrisq́ nati improbantur,omnesq́ quibus palmarum atq́ non ſuus odor ſit.

De cypro,& aſpalatho,& maro. Cap. XXIIII

CYprus in Ægypto eſt arbor ziziphi foliis,ſemine coriãdri, flore candido odorato. Coquitur hoc in oleo,premiturq́ poſtea quod Cyprus uocat̃. Precium ei in libras quinq́. Optimũ habet̃ è Canopica in ripis Nili nata,ſecundum Aſcalone Iudęę,tertium Cypro inſula odoris ſuauitate. Quidã hanc eſſe dicũt arborẽ quę in Italia liguſtrũ uocet̃. In eodem tractu aſpalathos naſcit̃,ſpina candida,magnitudine arboris modicę,flore roſæ

ſæ. Radix unguentis expetitur. Traduntin quocunqꝫ frutice curuet arquus cęleſtis, eandem quæ ſit aſpalatho, ſuauitatem odoris exiſtere, ſed in aſpalatho inenarrabilem quandam. Quidã eum Eryſiſceptrũ uocãt, alij ſceptrũ: probatio eius in colore ruffo uel igneo, tactuqꝫ ſpiſſo, & odore caſtorei. Permutatur in libras xv. In Ægypto naſcitur & maron, peius quàm Lydium, maioribus foliis ac uarijs: illa breuia ac minuta & odorata.

De balſamo, & opobalſamo, & xylobalſamo, & ſtyrace, & galbano. Cap. xxv

SEd omnibus odoribus præfertur balſamũ, uni terrarum Iudææ cõceſſum, quondam in duobus tantũ hortis utroqꝫ regio, altero iugerũ xx. non amplius, altero paucio-
rum. Oſtendere arbuſculam hanc urbi imperatores Veſpaſiani. Clarumqꝫ dictu à Pompeio Magno: in triumpho arbores quoqꝫ duximus. Seruit nunc hæc, & tributa pendit cum ſua gente, in totum alia natura q̃ noſtri externiqꝫ prodiderãt. Quippe uiti ſimilior eſt q̃ myrto. Malleolis ſeri dicitur, nuper uincta ut uitis: & implet colles uinearũ modo, quæ ſine adminiculis ſe ipſæ ſuſtinent. Tondetur ſimiliter fruticãs, ac raſtris niteſcit, properatqꝫ naſci, intra tertium annum fructifera. Folium proximũ rutæ, perpetua coma. Sæuiere in eandem Iudæi, ſicut in uitã quoqꝫ ſuam. Contrà defendêre Romani, & dimicatũ pro frutice eſt. Seritqꝫ nunc eam fiſcus: nec unquã fuit numeroſior aut procerior. Proceritas intra bina cubita ſubſiſtit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma, quod uocant eutheriſton. Alterum ſcabro aſpectu, incuruum, fruticoſum, odoratius: hoc trachy appellant. Tertium eumeces, quia eſt reliquis procerius, leui cortice. Huic ſecunda bonitas, nouiſsima eutheriſto. Semen eius uino proximum guſtu, colore ruffum, nec ſine pingui: peius in grano quod leuius atqꝫ uiridius. Ramus craſsior q̃ myrto. Incidit uitro, lapide, oſſeis ue cultellis. Ferro lædi uitalia odit. Emorit protinus, eadẽ amputari ſuperuacua patiens. Incidentis manus librat artifici temperamẽto, ne quid ultra corticem uiolet. Succus è plaga manat, quem opobalſamũ uocant, ſuauitatis eximiæ, ſed tenui gutta, ploratu lanis parua colligitur in cornua. Ex his nouo fictili conditur craſsiori ſimilis oleo, & in muſto cãdida. Rubeſcit deinde, ſimulqꝫ dureſcit è trãslucido. Alexandro Magno res ibi gerente, toto die æſtiuo unam conchã impleri iuſtum erat. Omni uerò fœcunditate è maiore horto congios ſenos, minore ſingulos, cum duplo rependebatur argento. Nunc etiam ſingularum arborũ largior uena, ter omnibus percutitur æſtatibus, poſtea deputatur. Et ſarmenta quoqꝫ in merce ſunt. DCCC. amputatio ipſa ſurculusqꝫ uenit intra quintũ demum annum. Xylobalſamũ uocatur, & coquitur in unguentis. Pro ſucco ipſum ſubſtituêre officinæ. Corticis etiã ad medicamenta precium eſt. Præcipua aũt gratia lachrymę, ſecunda ſemini, tertia cortici, minima ligno. Ex hoc buxoſum eſt optimum, quod eſt odoratiſsimum: è ſemine autem maximum & ponderoſiſsimũ, mordens guſtu, feruẽsqꝫ in ore. Adulteratur Petræo Hyperico, quod coarguitur magnitudine, inanitate, longitudine, odoris ignauia, ſapore piperis. Lachrymæ probatio ut ſit pinguis, tenuis, ac modice ruffa, & in fricando odorata. Secundus candido colos, peior uiridis craſſusqꝫ, peſsimus niger. Quippe ut oleum ſeneſcit. Ex omni inciſura maxime probatur quod ante ſemen fluxit. Et alias adulteratur ſemine ſuo, uixqꝫ maleficium deprehenditur guſtu amariore. Eſſe enim debet lenis, non ſubacidus, odore tantum auſterus. Vitiatur & oleo roſæ, cyperi, lentiſci, balani, terebinthi, myrti, reſina, galbano, cera Cypria, prout quæque res fuit. Nequiſsime autem gummi, quoniã ipſum quoqꝫ inhæreſcit manu inuerſa, & in aqua ſidit: quæ probatio eius gemina eſt. Debet ſincerum & inhęreſcere, ſed hoc & gummi addita fragili cruſta euenit. Et guſtu deprehẽditur. Carbone uerò, quod cera reſinaqꝫ adulteratum eſt, nigriori flamma. Nam melle mutatum ſtatim contrahit muſcas. Prętera ſinceri dẽſatur in tepida aqua gutta ſidens ad ima uaſis: adulterata olei modo innatat, & ſi metopio uitiata eſt circulo candido cingitur. Summa probatio eſt ut lac coagulet, in ueſte maculas non faciat, nec manifeſtior alibi fraus. Quippe millib. denariũ ſextarij empti, uendente fiſco trecenis denarijs ueneũt. In tantũ expedit augere liquorẽ. Xylobalſamo preciũ in libras VI. Proxima Iudęę Syria ſupra Phœnicẽ ſtyracẽ gignit, circa Gabala

&

& Marathunta & Caſium Seleucię montem. Arbor eſt eodem nomine, cotoneo malo ſimilis, lachrymæ ex auſtero iucundioris, intus ſimilitudo harundinis, ſucco prægnans. In hanc circa canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes, ob id in ſcobe ſordeſcit. Styrax laudatur poſt ſupradicta ex Piſidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta minime. Ex Amano Syriæ medicis, ſed unguentarijs magis. Colos in quacunqꝫ natione præfertur ruffus, & pinguiter lentus: deterior furfuroſus, & cano ſitu obductus. Adulteratur cedri reſina uel gūmi, aliâs melle, aut amygdalis amaris: omniaq́ꝫ ea deprehenduntur guſtu. Precium optimo XIX. Exit & in Pamphylia, ſed aridior, minusq́ꝫ ſuccoſus. Dat & galbanum Syria in eodem Amano monte è ferula, quam eiuſdem nominis reſinæ modo ſtagonitin appellant. Quod maxime laudant, cartilaginoſum, purum ad ſimilitudinem ammoniaci, minimeq́ꝫ lignoſum. Sic quoqꝫ adulteratur faba aut ſagapeno. Syncerum ſi uratur, fugat nidore ſerpentes. Permutatur in libras V. Medicinæ hoc tantum.

De panace, & ſpondylio, & malobathro. Cap. XXVI

PAnacem & unguentis eadem gignit, naſcentem & in Pſophide Arcadiæ, circaq́ꝫ Erymanthi fontes, et in Africa, & in Macedonia: ferula ſui generis quinqꝫ cubitorum, folijs primo quaternis, mox ſenis in terra iacentibus, ampla magnitudine rotundis, in cacumine uerò oleagineis, ſemine in muſcarijs dependente, ut ferulæ: excipitur ſuccus inciſo caule meſsibus, radice in autumno. Laudatur cādor eius coacti. Sequens pallido ſtatera. Niger color improbatur. Precium optimo in libras bini aſſes. Ab hac, ferula differt quæ uocatur ſpondylion, folijs tantū, quia ſunt minora, et platani diuiſura. Non niſi in opacis gignitur. Semen eodem nomine ſilis ſpeciem habet, medicinæ tantū utile. Dat & malobathron Syria, arborem folio conuoluto, arido colore: ex quo exprimit oleū ad unguenta, fertiliore eiuſdem Ægypto: Laudatius tamē ex India uenit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, ſcabrumq́ꝫ quodā ſalis guſtu. Minus probatur candidum. Celerrime ſitum in uetuſtate ſentit. Sapor eius nardo ſimilis eſſe debet ſub lingua. Odor uerò in uino ſufferuefacti antecedit alios. In precio quidem prodigio ſimile eſt, à ſingulis ad CCC. peruenire libras: oleum autem ipſum in libras LX.

De oleo omphacio. Cap. XXVII

OLeum & omphacium eſt. Fit duobus generibus, & totidem modis, ex olea & uite. Olea adhuc alba expreſſa, deterius ex druppa: ita uocatur prius q̄ꝫ cibo matura ſit, iam tamen colorem mutās. Differentia, quòd hoc uiride eſt, illud cādidum. E uite fit pſythia aut aminæa, cùm ſint acini ciceris magnitudine ante canis ortum. In prima lanugine demetitur uua, eiusq́ꝫ melligo. Reliquum corpus ſole coquitur. Nocturni rores cauētur. In fictili condita melligo colligitur, ſubinde Cyprio ære ſeruatur. Optima quę ruffa, acrioraq́ꝫ, & aridior. Preciū omphacio in libras VI. Fit & alio modo, cùm in mortarijs uua immatura teritur: ſiccataq́ꝫ in ſole, poſtea digeritur in paſtillos.

De bryo & œnanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo. Cap. XXVIII

EOdem & bryon pertinet uua populi albæ. Optima circa Gnidum aut Cariam, in ſitientibus aut ſiccis aſperisq́ꝫ: ſecunda in Lyciæ cedro. Eodem & œnanthe pertinet. Eſt autem uitis labruſcæ uua. Colligitur cùm floret, id eſt, cùm optime olet. Siccat in umbra ſubſtrato linteo, atqꝫ in cados conditur. Præcipua ex Parapotamia, ſecunda ab Antiochia, atqꝫ Laodicea Syriæ, tertia ex montibus Medicis. Hæc utilior medicinæ. Quidā omnibus ijs præferunt eam, quæ in Cypro inſula naſcitur. Nam quæ in Africa fit, ad medicos tantum pertinet, uocaturq́ꝫ maſſaris. Omnis autem ex alba labruſca prę̄ſtantior q̄ꝫ è nigra. Eſt præterea arbor ad eadem unguenta pertinens, quam alij elaten uocant, quod nos abietem, alij palmam, alij ſpathen. Laudatur Ammoniaca maxime, mox Ægyptia. Dein Syriaca, duntaxat in locis ſitientibus odorata, pingui lachryma, quæ in unguenta additur ad domandum oleum. In Syria gignitur & cinnamum, quod & caryopon appellant. Hic eſt ſuccus nuci expreſſus, multum à ſurculo ueri cinnami differens, uicina tamē gratia. Precium in libras aſſes quadraginta.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIII.

PROOEMIVM.

HACTENVS in odoribus habent precia ſyluæ, erantq; per ſe mira ſingula, iuuitq; luxuriam ea omnia miſcere, & è cunctis unum odorem facere: ita reperta ſunt unguenta.

De unguentis, & quando primum ſunt cognita nobis, & de compoſitione. Cap. I

QVis primus inuenerit non traditur: Iliacis temporibus non erāt, nec thure ſupplicabatur: cedri tantum & citri ſuorum fruticum in ſacris fumo conuolutum nidorem uerius quàm odorem nouerant, iam roſæ ſucco reperto. Nominatur enim id quoq; in olei laude. Perſarum eſſe debet gentis unguentū. Illi madent eo, & accerſita commendatione, ingluuie natum uirus extinguunt. Primum, quod equidem inueniam, caſtris Darij regis expugnatis, in reliquo eius apparatu Alexander cepit ſcrinium unguentorū. Poſtea uoluptas eius à noſtris quoq; inter laudatiſsima atq; etiam honeſtiſsima uitæ bona admiſſa eſt. Honosq; is & ad defunctos pertinere cœpit. Quapropter plura de eo dicemus. Quæ ex his non erunt fruticum, ad præſens nominibus tantum indicabuntur, natura uerò eorum ſuis reddetur locis. Vnguentis cognomina dedere alijs patriæ, alijs ſucci, alijs arbores, alijs cauſę. Primumq; id ſcire conuenit, mutatam autoritatem, & ſæpius tranſiſſe gloriam. Laudatiſsimum fuit antiquitus in Delo inſula, poſtea Mendeſium. Nec mixtura & cōpoſitione tantū hoc accidit, ſed ijdem ſucci uariè alibi atq; alibi ad quælibet præualuere, aut degenerauere: Irinū Corinthi diu maxime placuit, poſtea Cyzici: ſimili modo rhodinum Phaſeli, quam gloriam abſtulere Neapolis, Capua, Prænęſte. Crocinum in Solis Ciliciæ diu maxime laudatum, mox Rhodi. Oenanthinum in Cypro, deinde in Ægypto præpoſitum, poſtea Adramyttio. Amaracinum in Coo: poſtea eodem loco prælatum eſt Melinum. Cyprinum in Cypro, deinde in Ægypto, ubi Mendeſium & metopiū ſubito gratius factum eſt. Mox hæc abſtulit Phœnice, & cyprini laudem Ægypto reliquit. Panathenaicon ſuum Athenæ perſeueranter obtinuere. Fuerat & Pardalium in Tarſo, cuius etiam compoſitio & mixtura obliterata eſt. Narciſſinum quoq; ex flore narciſſi deſiit componi. Ratio faciendi duplex, ſuccus et corpus. Ille olei generibus ferè conſtat, hoc odorum. Hæc ſtymmata uocant, illa hedyſmata. Tertius inter hæc eſt colos, multis neglectus. Huius cauſa adduntur cinnabari & anchuſa. Sal aſperſus olei naturam coercet. Quibus anchuſa adiecta eſt, ſal non additur. Reſina aut gummi adijciuntur ad continendum odorem in corpore. Celerrime is euanęſcit atq; defluit, ſi non ſint hæc addita. Vnguentorū expeditiſsimū fuit, primumq; ut ueriſimile eſt è bryo & balanino oleo, de quib. ſuprà diximus. Increuit deinde Mendeſiū, balanino reſina mixta, magisq; etiamnum metopio. Oleum hoc eſt, amygdalis amaris expreſſum in Ægypto: cui addidere omphacium, cardamomum, iuncum, calamum, mel, uinum, myrrham, ſemē balſami, galbanum, reſinam terebinthinam. Et è uiliſsimis quidem hodie eſt, ob id creditum & in uetuſtiſsimis eſſe, quod conſtat oleo myrteo, calamo, cupreſſo, cypro, lentiſco, malo granati cortice. Sed diuulgata maxime unguēta crediderim roſa, quæ plurima ubiq; gignit. Itaq; ſimpliciſsima rhodini mixtura diu fuit, additis omphacio flore roſæ, crocino, cinnabari, calamo, melle, iunco, ſalis flore, aut anchuſa, uino: ſimilis ratio & in crocino, additis cinnabari, anchuſa, uino: ſimilis & in ſamſucino, admixtis omphacio, calamo. Optimum hoc in Cypro & Mitylenis, ubi plurima ſamſucus. Miſcentur & uiliora genera olei è myrto, lauro, quibus additur ſamſucinum, lilium, fœnum Græcum, myrrha, caſia, nardum, iuncus, cinnamomum. E malis quoq; cotoneis & ſtrutheis fit oleum (ut dicemus) melinum, quod in unguenta tranſit, admixtis omphacio, cyprino, ſeſamino, balſamo, iunco, caſia, abrotano. Suſinum tenuiſsimū omnium eſt. Conſtat

ſtat ex liliȝs,balano,calamo,melle,cinnamomo,croco,myrrha, aſpalatho. Et idem cypri-
num ex cypro,& omphacio,& cardamomo,calamo,aſpalatho,abrotano. Aliqui & in cy
prinum addunt myrrham & panacen. Hoc optimum Sidone,mox Ægypto,ſi nõ adda-
tur ſeſaminum oleum. Durat & quadriennio. Excitatur cinnamomo. Telinum fit ex
oleo recenti,cypero,calamo,meliloto,fœnogræco,melle,melino,maro,amaraco. Hoc e-
rat celeberrimum Menandri poetæ comici ætate. Poſtea multo ſucceſsit propter gloriã
appellatũ megalium,ex oleo balanino,balſamo,calamo,iunco,xylobalſamo,caſia,reſina.
Huius proprietas,ut uentiletur in coquendo donec deſinat olere. Rurſus refrigeratum,
odorem ſuum capit. Singuli quoqȝ ſucci nobilia unguẽta faciunt. In primis malobathrũ,
10 poſtea iris Illyrica,& Cyzicena amaracus: Herbarij in utraqȝ pauca, ſed alia alij miſcent:
Qui plurima,alterutri mel,ſalis florem,omphacium,agni foiia,panacen. Externa omnia
& prodigioſa. Cinnamomino adȝcitur balaninum oleum,xylobalſamum, calamus,iun-
cus,balſami ſemina,myrrha,mel odoratum. Vnguentorum hoc craſsiſsimum. Precia ei
à xxxv.ad x.ccc. Nardinum ſiue foliatum conſtat omphacio, balanino, iunco, coſto,
nardo,amomo,myrrha,balſamo. In hoc genere conueniet meminiſſe herbarum,quę nar
dum Indicum imitentur, ſpecies nouem à nobis eſſe dictas: tanta materia adulterandi
eſt. Omnia autem acutiora fiunt coſto,amomo,quę maxime nares feriunt: craſsiora myr
rha ſuauioraqȝ, medicinæ autem utiliora croco, acerrima per ſe amomo. Hoc & capitis
dolores facit. Quidam ſatis habent aſpergere quæ ſunt precioſiſsima, cæteris decoctis,
20 impendio parcentes: ſed non eadem eſt uis,niſi unà decoctis. Myrrha & per ſe unguen-
tum facit ſine oleo,ſtacte duntaxat, alioquin nimiam amaritudinem affert. Cyprino ui-
ride fit,Suſino unguinoſum,Mendeſio nigrum, rhodino candidum, myrrha pallidum.
Hæc ſunt antiquæ inuentionis genera,& poſtea officinarum furta. Nunc dicetur cumu-
lus ipſe deliciarum & ſumma autoritas rei.

Quod unguentũ regale uocetur,& quæ diapaſmata,& qualiter ſeruentur. Cap. II

ERgo regale unguentũ appellatũ,quoniam Parthorum regibus ita temperatur,con
ſtat myrobalano,coſto,amomo,cinnamomo,comaro,cardamomo, nardiſpica, ma-
ro,myrrha,caſia,ſtyrace,ladano,opobalſamo,calamo iuncoqȝ Syrio, œnanthe, maloba-
thro,ſerichato,cypero,aſpalatho,panace,croco,cypro,amaraco,colato melle, uino. Ni-
30 hilqȝ eius rei cauſa in Italia uictrice omnium,in Europa uerò tota præter irin Illyricam &
nardum Gallicum gignitur. Nam uinum,& roſa,& myrti folia oleumqȝ,communia ferè
omnium terrarum intelliguntur. Siccis odoribus conſtant, quæ diapaſmata uocantur.
Nam fecem unguenti magma appellant. Inter omnes potentiſsimus odor, quiſquis no-
uiſsime additur. Vnguenta optime ſeruantur in alabaſtris,odores in oleo: quod diutur-
nitati eorum tanto utilius eſt,quanto pinguius,ut ex amygdalis. Et ipſa unguenta uetu-
ſtate meliora. Sol inimicus his,quamobrem in umbra coquuntur plumbeis uaſis. Expe-
rimentum eorum inuerſa manu capitur,ne carnoſæ partis calor uitiet.

Quanta in unguentis luxuria,& quando primum Romanis in uſu. Cap. III

HÆc eſt materia luxus è cunctis maxime ſuperuacui. Margaritæ enim gemmæqȝ ad
40 hæredem tamen tranſeunt,ueſtes prorogãt tempus: unguenta ilico expirãt, ac ſuis
moriuntur horis. Summa cõmendatio eorum, ut tranſeunte fœmina odor inuitet etiam
aliud agentes. Excedunqȝ quadringẽos denarios libræ. Tanti emit uoluptas aliena. Ete
nim odorem qui gerit,ipſe non ſentit. Sed & hæc aliqua differentia ſignanda ſunt. In M.
Ciceronis monumentis inuenitur, unguenta gratiora eſſe quæ terram, quàm quæ cro-
cum ſapiant: Quando etiam corruptiſsimo in genere magis tamen iuuat quędam ipſius
uitij ſeueritas. Sed quoſdam craſsitudo maxime delectat,ſpiſſum appellantes: liniqȝ iam,
non ſolum perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam ueſtigia pedum tingi: quod M.
Othonem monſtraſſe Neroni principi ferebant. Quæſo ut qualiter ſentiret iuuaretqȝ ab
ea parte corporis? Necnõ aliquẽ ex priuatis audiuimus iuſsiſſe ſpargi parietes balinearũ
50 unguento,atqȝ Caium principem ſolia temperari. Ac ne principale uideatur hoc bonũ,

&

& poſtea quendam ex ſeruis Neronis. Maxime tamen mirum eſt, hanc gratiã penetraſſe & in caſtra. Aquilę certe ac ſigna, puluerulenta illa & cuſtodijs horrida, inunguuntur feſtis diebus: utinamq; dicere poſſemus, quis primus inſtituiſſet. Ita eſt, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Iſta patrocinia quærimus uitijs, ut per hoc ius ſumantur ſub caſside unguenta. Quando id primum ad Romanos penetrauerit, non facile dixerim. Certum eſt Antiocho rege Aſiaq; deuictis, urbis anno quingenteſimo ſexageſimoquinto, P. Liciniũ Craſſum, L. Iulium Cæſarem cenſores edixiſſe, ne quis uenderet unguenta exotica: ſic enim appellauere. At hercule iam etiam in potu addunt: tantiq; amaritudo eſt, ut odore prodigo fruantur ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Planci bis conſulis cenſoris ue fratrem, proſcriptum à triumuiris, in Salernitana latebra unguenti odore proditum cõſtat. Quo dedecore tota abſoluta proſcriptio eſt. Quis enim non merito iudicet perijſſe tales? Cęterum terrarum omnium Ægyptus accommodatiſsima unguentis: ab ea Campania eſt, copia roſæ.

De palmis, & natura eorum, & generibus. Cap. IIII

IVdæa uerò inclyta eſt uel magis palmis, quarũ natura nũc dicetur. Sunt quidem & in Europa, uulgoq; Italia, ſed ſteriles. Ferunt in maritimis Hiſpaniæ fructũ, uerùm immitem, dulcem in Africa, ſed ſtatim euaneſcentem. Contrà in oriente ex his uina, gentiumq; aliquibus panis: plurimis uerò etiam quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicẽtur externæ. Nulla eſt in Italia ſponte genita, nec in alia parte terrarum niſi in calida. Frugifera uerò nuſquam niſi in feruida. Gignitur leui ſabuloſaq; terra, maiore in parte & nitroſa. Gaudet & riguis, totoq; anno bibere cùm amet, anno ſitienti. A fimo quidam etiam lædi putant: & Aſſyriorum pars aliqua, ſi non riuis miſceatur. Genera earum plura: & prima fruticem nõ excedentia: ſterilem hunc, aliubi & ipſum fertilem, breuiq; ramorum orbe folioſum. Tectorij uicem hic parietibus pleriſque in locis præſtat contra aſpergines. Procerioribus ſylua arbore ex ipſa, foliorũ aculeo fruticante circa totas pectinatim, quas ſylueſtres intelligi neceſſe eſt. Incerta tamen libidine etiam mitioribus ſe miſcent. Reliquæ teretes atq; proceræ, denſis gradatiſq; corticum pollicibus ut orbibus, faciles ſe ad ſcandendum orientis populis præbent, utilem ſibi arboriſq; induuijs circulum mira pernicitate tum homine ſubeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum eſt, non inter folia, ut in cæteris, ſed ſuis inter ramos palmitibus racemoſum, utraq; natura, uuæ atq; pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in ſeſe bifidatis, bellas primum demonſtrauere gẽmas: nunc ad funes uitiliumq; nexus & capitum leuia umbracula finduntur. Arboribus, imò potius omnibus quæ terra gignit, herbiſq; etiam, utrumq; ſexum eſſe diligentiſsimi naturæ tradunt. Quod in plenum ſatis ſit dixiſſe hoc in loco. Nullis tamen arborib. manifeſtius: Mas in palmite floret, fœmina citra florem germinat tantum ſpinæ modo. Vtriſq; autem prima naſcitur pomi caro, poſtea lignum intus, hoc eſt ſemen eius. Argumentum quod paruæ ſine hoc reperiuntur in eodem palmite. Eſt autem oblongum, non ut oliuis orbiculatum. Præterea cæſum à dorſo puluinata fiſſura, & in aluo media pleriſq; umbilicatum, unde primum ſpargitur radix. Scritur autem pronum, & bina iuxta compoſita ſemina, ſuperq; totidem, quoniam infirma ſingulis planta eſt. Quaternæ coaleſcunt. Multis candidiſq; lignum hoc à carnibus diſcernitur tunicis, alijs corpori adhærentibus: laxeq; diſtans, tantum cacumini filo adhæret. Caro matureſcit anno. Quibuſdam tamen in locis, ut in Cypro, quanquã ad maturitatem non perueniat, grato ſapore dulcis eſt: & folium ibi latius, fructuſq; reliquis rotundior. Nec ut deuoretur corpus, uerùm ut expuatur, ſucco modo expreſſo. Et in Arabia languidè dulces traduntur eſſe palmę: quanquam Iuba apud Scenitas Arabas præfert omnibus ſaporibus, quam uocant dabulan. Cætero non ſine maribus gignere fœminas ſponte ædito nemore confirmant, circaq; ſingulos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hiſpidum, afflatu uiſuq; ipſo & puluere etiam reliquas maritare. Huius arbore exciſa uiduas poſt ſterileſcere fœminas. Adeoq; eſt Veneris intellectus, uti coitus etiam excogitatus ſit ab homine, ex maribus

ribus flore ac lanugine, interim uerò puluere inſparſo fœminis. Seruntur autem palmæ et trunco, duorum cubitorũ longitudine, à cerebro ipſo arboris uiridi fiſſuris diuiſo atq; defoſſo. Et ab radice auulſæ uitalis eſt ſatus, & ramorũ tenerrimis. In Aſſyria, ipſa quoq; arbor ſtrata in ſolo humido tota radicatur, ſed in frutices non in arborem. Ergo plantaria inſtituunt, anniculasq; transferunt, & iterum bimas. Gaudent enim mutatione ſedis, uerna alibi, in Aſſyria autem circa canis ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellas, ſed reliqant comas, ut in altitudinem exeant. Robuſtas deputant craſsitudinis gratia, ſemipedales ramorum relinquentes truncos, qui deciſi alibi necãt matrem. Diximus falſum ab his ſolum diligi. Ergo ubi non eſt tale, ſalem aſpergunt, non radicibus, ſed longius paulo.
10 Quædam in Syria & Ægypto in binos diuidunt ſe truncos, in Creta & ternos, quædam & in quinos. Ferunt ſtatim in trimatu. In Cypro uerò, Syria, Ægypto, quadrimæ aliæ, aliæ quinquennes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno quamdiu ſunt nouellæ, ob id ſpadonum accepto nomine. Genera earum multa: Sterilibus ad materias, operumq; lautiora utitur Aſſyria, & tota Perſis. Sunt & cæduæ palmarum quoq; ſyluæ, germinantes rurſus ab radice ſucciſæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrum appellant: exemptaq; uiuunt, quod non aliæ. Vocãtur autem chameropes, folio latiore ac molli, ad uitilia utiliſsimo. Copioſæ in Creta, ſed magis in Sicilia. E palmis prunæ uiuaces, ignisq; lentus. Fructiferarum alijs breuius lignum in pomo, alijs longius: his mollius, illis durius: quibuſdam oſſeum lunatumq;, dente contra faſcinantes religione politum.
20 Aliud pluribus ueſtitum pauciorib́ſue tunicis: aliud craſsioribus tenuioribúſue. Ita fiunt undequinquaginta genera, ſi quis omnium perſequi uelit nomina etiam barbara, uinorumq; ex ijs differentias. Clariſsimæ omniũ quas regias appellauere ab honore: quoniam regibus tantum Perſidis ſeruarẽtur, Babylone natæ uno in horto Bagou. Ita enim uocant ſpadones, qui apud eos etiam regnauere. Hortus ille nunquam niſi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem ſyagri, proximamq; margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora eſſe traditur, una & ſyagrorum. Mirumq; de ea accepimus, cum phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepiſſe, emori ac renaſci ex ſeipſa: eratq; cùm hæc proderem fertilis. Ipſum
30 pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus diſtans ſapore ferino, quem fermè in apro nouimus: euidentiſsimeq; cauſa eſt nominis. Quarta autoritas ſandalidũ, à ſimilitudine appellatarum. Iam in Æthiopiæ fine quinq; earum nec plures arbores tradunt, non raritate magis quàm ſuauitate mirabiles. Ab his caryotæ maxime celebrãtur, & cibo quidem, ſed & ſucco uberrimæ. Ex quibus præcipua uina orienti, iniqua capiti, unde pomo nomen. Sed ut copia ibi atq; fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, ſed Hiericunte maxime. Quanquam laudatæ & Archelaide, & Phaſelide, atq; Liuiade, gentis eiuſdem conuallibus. Dos his præcipua ſucco pingui lactentibus, quodamq; uini ſapore in melle prædulci. Sicciores in hoc genere nicolai, ſed amplitudinis præcipuę, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minus ſpecioſæ, ſed ſapore caryotarum ſoro-
40 res, ob hoc adelphides dictæ, proximã ſuauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus pateton, nimio liquore abundat: rumpitq; ſe pomi ipſius etiam in ſua matre ebrietas, calcatis ſimilis. Suum genus è ſicciore turba dactylis, prelonga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his deorum honori damus, Chydæos appellauit Iudæa, gens contumelia numinũ inſignis. In totum arentes Thebaides atq; Arabicæ, macroq; corpore exiles, & aſsiduo uapore torrentes, cruſtam uerius quàm cutem obducunt. In ipſa quidem Æthiopia friatur hæc (tanta eſt ſiccitas) & farinæ modo ſpiſſatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, ſed maiore quàm mali amplitudine: Cycas uocant. Triennio matureſcunt. Semperq; frutici pomum eſt ſubnaſcente alio. Thebaidis fructus extemplo in cados conditur: cum ſui ardoris anima: ni
50 ita fiat, celeriter expirat; marceſcitq; nõ retoſtus furnis. Ex reliquo genere plebeię uiden

tur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in alia parte Phœnices Ciliciæq́, populari etiam nomine à nobis appellantur balani. Eorum quoq́ plura genera. Differũt figura rotunditatis aut proceritatis. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores ficu tradunt̃ colores. Maxime tamen placent cãdidi. Distant & magnitudine, prout multi cubitum effecere. Quidam sunt non ampliores faba. Seruãtur hi demum, qui nascuntur in salsis atq́ sabulosis, ut in Iudæa & Cyrenaica Africa. Non item in Ægypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ. Quamobrem sues & reliqua animalia ex his saginantur. Vitiati aut uetusti eius pomi signum est, decidisse candidam uerrucam, quæ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis uiridibus strangulati sunt. In Gedrosis id factũ est pomi genere, alibi copia euenit. est enim tãta musteis suauitas, ut finis mãdendi nõ nisi periculo fiat.

De Syriæ arboribus. Cap. V

SYria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere pistacia nota. Prodesse aduersus serpentium traduntur morsus, & potu & cibo. In ficorum autem caricas, & minores eius generis, quæ cottana uocãt. Item pruna in Damasco monte nata, & myxa, utramq́ iam familiarem Italiæ. Ex myxis in Ægypto & uina fiunt. Iuniperi similem habent Phœnices & cedrum minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, spinosum habet, oxycedros uocatur, ramosa & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem sapore. Et maioris cedri duo genera: Quæ floret, fructum non fert. Frugifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidam cedrelaten uocãt. Ex hac resina laudatissima. Materiæ uerò ipsi æternitas. Itaq́ & simulacra deorum ex ea factitauerunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollo Sosianus, Seleucia aduectus. Cedro similis in Arcadia est arbor: in Phrygia frutex uocatur.

De terebintho. Cap. VI

SYria et terebinthũ habet. ex his mascula est sine fructu. Fœminarũ duo genera, alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus. Cum uite matureſcit, nõ grãdior faba, odore iucundior, tactu resinosus circa Idã Troadis. Sed in Macedonia breuis arbor hæc atq́ fruticosa, in Damasco Syriæ magna. Materies ei admodũ lenta, ac fidelis ad uetustatem, eximij ac nigri splendoris, flos racemosus oliuæ modo, sed rubens, folia densa. Fert & folliculos emittẽtes quædã animalia, ceu culices, lentorẽq́ resinosum, qui & cortice erumpit. Etiã rhus Syriæ mascula fert, sterili fœmina, folio ulmi paulo longiore & piloso, foliorũ inter se semper cõtrarijs pediculis, gracili breuiq́ ramo. Pelles cãdidæ confi ciunt̃ ijs. Semẽ lenti simile cum uua rubescit, quod uocat̃ rhus, medicamentis necessariũ.

De ficu Ægyptia & Cypria. Cap. VII

ET in Ægypto multa genera, quæ nõ alibi. Ante omnia ficus, ob id Ægyptia cognominata. Arbor moro similis folio, magnitudine, aspectu. Pomũ fert nõ ramis sed caudice ipso. Idq́ ipsum ficus est prędulcis, sine granis interioribus, perq́ fœcũdo prouẽtu, scalpendo tantũ ferreis unguibus: aliter nõ matureſcit. Sed cùm factũ est, quarto die demetit̃, alio subnascẽte: septeno ita numerosa partu, per singulas æstates multo lacte abundante. Subnascit̃ etiã si nõ scalpat̃ fœtus quater æstate, prioreḿq́ expellit immaturũ. Materies propri̇ generis inter utilissimas. Cæsa statim stagnis mergit̃. Hoc est eius siccari. Et primo sidit, postea fluitare incipit: certoq́ fugit eam alienus humor, qui aliã omnẽ rigat. Cùm innatare cœperit, tẽpestiuæ habet signũ. Huic similis quadãtenus quæ uocat̃ Cypria ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipso fert pomũ et ramis, cùm in crassitudinẽ adoleuere. Sed hæc germina emittit sine ullis foli̇s radicis similia. Caudex arboris similis populo, folium ulmo. Fructus quaternos fundit, toties & germinat. Sed grossus eius nõ matureſcit, nisi inciſura emisso lacte. Suauitas & interiora fici, magnitudo sorbi.

De Ceraunia siliqua. Cap. VIII

SImilis his siliqua, quam Iones Ceraunïam uocant: trunco & ipsa fertilis, sed pomo siliquæ. Ob id quidam Ægyptiã ficum dixere, errore manifesto. Nõ enim in Ægypto

nascitur

naſcitur,ſed in Syria Ioniaq́, & circa Gnidum, atque in Rhodo,ſemper comantibus foliis,flore candido,cum uehemẽtia odoris:plantigera imis partibus,& ideo ſuperficie flaueſcens,ſuccum auferẽte ſobole.Pomo antecedentis anni circa canis ortus detracto,ſtatim alterum parit:poſtea florem,per arcturum hyeme fœtus enutriente.

De perſica Ægypti,& ſpina Ægyptia. Cap. IX

AEgyptus & perſicã arborem ſui generis habet,ſimilem piro,folia retinentem.Ferti litas aſsidua ei,ſubnaſcente craſtino fructu.Maturitas eteſiarum afflatu. Pomũ longius piro, incluſum amygdalæ putamine & corio, colore herbido: ſed ubi nux illi, huic pomum,differens breuitate ac mollitie:& quamuis blandiatur prædulcis ſuauitas,innocuum.Materies bonitate,firmitudine,nigritia quoq; nihil differens à loto. Simulacra ex ea factitauere,non eadem gratia quàm fideli materie,ut ex arbore quam balanum appellauimus,magna ex parte contorta.Naualis itaq; tantum eſt. At è diuerſo cuci in magno honore palmæ ſimilis,quando & eius foliis utuntur ad textilia. Differt,quòd in brachia ramorum ſpargitur.Pomo magnitudo quæ manum impleat, color fuluus, commendabilis,ſucco ex auſtero dulci. Lignum intus grande firmæq; duritię,ex quo uelares detornant anulos.In eo nucleus dulcis dum recens eſt.Siccatus dureſcit ad infinitum,ut mandi non poſsit,niſi pluribus diebus maceratus.Materies criſpioris elegantię, & ob id Perſis gratiſsima.Nec minus ſpina celebratur in eadem gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id utiliſsima nauium coſtis. Candida facile putreſcit. Aculeus ſpinarum & in foliis.Semen in ſiliquis,quo coria perficiuntur gallę uice.Flos & coronis iucundus, & medicamentis utilis. Manat & gummi ex ea. Sed præcipua utilitas quòd cæſa anno tertio reſurgit.Circa Thebas hæc, ubi & quercus, & perſica, & oliua,trecentis à Nilo ſtadiis ſylueſtri tractu,& ſuis fontibus riguo.

De pruno,& arboribus circa Memphim. Cap. X

IBi & prunus Ægyptia, nõ diſsimilis ſpinæ proximę dictæ,pomo meſpili, matureſcẽs bruma,nec folia dimittens. Lignum in pomo grãde, ſed corpus ipſum natura copiaq; meſsium inſtar incolis.Purgatũ enim tundunt,ſeruantq; eius offas. Sylueſtris fuit & circa Memphim regio tam uaſtis arboribus,ut terni nequirẽt uel circũplecti,unius peculiari miraculo,nec pomum propter uſũmue aliquem,ſed euentum. Facies enim ſpinæ folia habet ceu pennas,quæ tactis ab homine ramis,cadunt protinus, ac poſtea renaſcuntur.

De gummi generibus,& papyro. Cap. XI

GVmmi optimum eſſe ex Ægyptia ſpina conuenit,uermiculatum,colore glauco,pũrum ſine cortice, dentibus adhærens. Precium eius in libras X. III. Deterius ex amygdalis amaris & ceraſo.peſsimũ ex prunis. Fluit & ex uitibus, infantium ulceribus aptiſsimum,& aliquando ex olea dentium dolori:ulmo etiam in Coryco monte Cilicię, ac iunipero,ad nihil utile:ex ulmi uerò gummi & culices ibi naſcuntur.Fit & ex ſarcocolla(ita uocatur arbor)gummi utiliſsimum pictoribus ac medicis, ſimile pollini thuris: & ideo candidum quàm ruffum melius.Precium eius quod ſuprà.Nondum paluſtria attigimus,nec frutices amnium. Prius tamen quàm digrediamur ab Ægypto & papyri natura dicetur,cùm chartæ uſu maximæ humanitas uitæ conſtet & memoria.Et hanc Alexandri Magni uictoria repertam,autor eſt M. Varro, condita in Ægypto Alexandria. Antea non fuiſſe chartarum uſum.In palmarũ foliis primo ſcriptitatum:deinde quarundam arborum libris.Poſtea publica monumenta plumbeis uoluminibus,mox & priuata linteis confici cœpta,aut ceris. Pugillarium enim uſum fuiſſe etiam ante Troiana tempora inuenimus apud Homerum.Illo uerò prodente ne terram quidem ipſam totam fuiſſe,quæ nunc Ægyptus intelligit,cùm in Sebennytico ſaltẽ eius nomo omnis charta naſcatur.Poſtea adaggeratam Nilo.Siquidem à Pharo inſula,quæ nunc Alexandriæ ponte iungitur,noctis dieiq; uelifico nauigij curſu terram fuiſſe prodidit. Mox æmulatione circa bibliothecas regum Ptolemæi & Eumenis,ſupprimente chartas Ptolemæo, idem Varro membranas Pergami tradidit repertas.Poſtea promiſcue patuit uſus rei,qua con

malvarum leg. al. putant.

ſtat immortalitas hominũ. Papyrum ergo naſcitur in paluſtribus Ægypti, aut quieſcentibus Nili aquis, ubi euagatæ ſtagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum, brachiali radicis obliquæ craſsitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine in gracilitatẽ faſtigiatum, thyrſi modo cacumen includens. Semine nullo, ut uſu eius alio quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur: nec ignis tantum gratia, ſed ad alia quoque utenſilia uaſorum. Ex ipſo quidem papyro nauigia texunt. Et è libro uela, tegetesq́, necnon & ueſtem, atque ſtragula ac funes. Iſa. 18:2. Mandunt quoque crudum decoctumq́, ſuccum tantum deuorantes. Naſcitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Neque alijs uſus eſt, quàm inde funibus rex Antigonus in naualibus rebus, nondum ſparto communicato. Nuper & in Euphrate naſcens circa Babylonem papyrum intellectum eſt eundem uſum habere chartæ. Et tamen adhuc malunt Parthi ueſtibus literas intexere. Præparãtur ex eo chartæ, diuiſo acu in prætenues ſed quàm latiſsimas philuras.

De generibus chartarum, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatione, & uitijs, & glutino earum. Cap. XII

PRincipatus medio, atq́ inde ſciſſuræ ordine. Hieratica appellabatur antiquitus, religioſis tantum uoluminibus dicata, quæ ab adulatione Auguſti nomen accepit, ſicut ſecunda Liuiæ à coniuge eius. Ita deſcendit Hieratica in tertium nomen. Proximum amphitheatricæ datum fuerat à confecturæ loco. Excepit hanc Romæ Fannij ſagax officina, tenuatamq́ curioſa interpollatione principalẽ fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quę non eſſet ita recurata, in ſuo manſit amphitheatrica. Poſt hanc Saitica ab oppido, ubi maxima fertilitas ex uilioribus ramẽtis: propiorq́ etiamnum cortici Tæniotica à uicino loco, pondere iam hæc non bonitate uenalis. Nam emporetica inutilis ſcribendo, inuolucris chartarum ſegreſtiumq́ in mercibus uſum præbet, & ideó à mercatoribus cognominata. Poſt hanc papyrum eſt, extremumq́ eius ſcirpo ſimile, ac ne ad funes quidem niſi in humore utile. Texunturq́ omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet, cùm primo ſupina tabula ſcheda adlinitur, longitudine papyri, quæ potuit eſſe ſegminibus utrinq́ amputatis. Tranſuerſa poſtea crates peragitur. Premitur deinde prælis, & ſiccãtur ſole plagulæ atque inter ſe iunguntur, proximarum ſemper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures ſcapo quàm uicenæ. Magna in latitudine earum differentia, tredecim digitorũ optimis. Duo detrahuntur hieraticæ. Fanniana denos habet. Et uno minus amphitheatrica. Pauciores Saitica, nec malleo ſufficit. Nam emporeticæ breuitas ſex digitos non excedit. Præterea ſpectantur in chartis, tenuitas, denſitas, candor, leuor. Primatum mutauit Claudius Cæſar. Nimia quippe Auguſtę tenuitas tolerandis non ſufficiebat calamis. Ad hoc tranſmittẽs literas lituræ metum afferebat aduerſis, & aliâs indecoro uiſu pertranslucida. Igitur & ſecundo corio ſtatumina facta ſunt è primo ſubtegmine. Auxit & latitudinem. Pedalis erat menſura, & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit uitium, unius ſchedæ reuulſione plures infeſtante paginas. Ob hoc prælata omnibus Claudia. Auguſtæ in epiſtolis autoritas relicta. Liuiana ſuam tenuit, cui nihil è prima erat, ſed omnia è ſecunda. Scabritia leuigatur dente concháue, ſed caducæ literæ fiunt. Minus ſorbet politura charta, magis ſplendet. Rebellat ſæpe humor incurioſe datus, primoq́ malleo deprehenditur, aut etiam odore cùm fuerit indiligentior. Deprehenditur & lentigo oculis, ſed inſerta mediis glutinamẽtis tenia, fungo papyri bibula, uix niſi litera fundente ſe: tantum ineſt fraudis. Alius igitur iterum texendis labor. Glutinum uulgare è pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti aſperſu. Nam fabrile gummisq́ fragilia ſunt. Diligentior cura, molli panis fermentati colata aqua feruente: minimum hoc modo intergerij, atq́ etiam Nili lenitas ſuperatur. Omne autem glutinum, nec uetuſtius eſſe debet uno die, nec recentius. Poſtea malleo tenuatur, & iterum glutino percurritur, iterumq́ conſtricta erigatur atq́ extenditur malleo. Ita ſunt longinqua monumenta Tiberij Caijq́ Gracchorum manus, quæ apud Pomponium

ponium Secundum uatem ciuemq; clariſsimum uidi annos ferè poſt ducentos. Iam uerò Ciceronis ac diui Auguſti Virgilijq; ſæpenumero uidemus.

De libris Numæ. Cap. XIII

INgentia quidem exempla cõtra Varronis ſententiam de chartis reperiuntur. Namq; Caſsius Hemina uetuſsimus autor annaliũ, quarto eorũ libro prodidit, Cn. Terẽtium ſcribam agrum ſuum in Ianiculo repaſtinantẽ offendiſſe arcã, in qua Numa qui Romæ regnauit ſitus fuiſſet. In eadem libros eius repertos P. Cornelio L. F. Cethego, M. Bebio, Q. F. Pamphilo coss. ad quos à regno Numæ colliguntur anni DXXXV. & hos fuiſſe è charta: maiore etiamnum miraculo, quod tot infoſsi durauerunt annis. Quapropter in re tanta ipſius Heminæ uerba ponam. Mirabantur alij quomodo hi libri durare potuiſſent. Ille ita rationem reddebat: Lapidem fuiſſe quadratum circiter, in medio arcte uinctum candelis quoquo uerſus. In eo lapide inſuper libros impoſitos fuiſſe, propterea arbitrarier eos non computruiſſe. Et libros cedratos fuiſſe, propterea arbitrarier tineas nõ tetigiſſe. In his libris ſcripta erant, philoſophiæ Pythagoricæ. Eoſq; combuſtos à Q. Petilio prætore, quia philoſophiæ ſcripta eſſent. Hoc idem tradit C. Piſo cenſorius primo Commentariorum. Sed libros ſeptem iuris pontificij, totidemq; Pythagoricos fuiſſe. Tuditanus decimotertio, Numæ decretorum fuiſſe. Libros XII. fuiſſe, ipſe Varro humanarum antiquitatum V. Antias ſecundo, duos pontificales Latinos, totidem Græcos præcepta philoſophię continẽtes. Idem tertio, ponit quò comburi eos placuerit. Inter omnes uerò conuenit, Sibyllam ad Tarquinium Superbum tres libros attuliſſe. Ex quibus igni duo cremati ab ipſa, tertius cum Capitolio Syllanis temporibus. Pręterea Mutianus ter conſul prodidit nuper ſe legiſſe, cùm præſideret Lyciæ, Sarpedonis à Troia ſcriptam in quodam templo epiſtolę chartam. Quod eo magis miror, ſi etiamnum Homero condente Ægyptus non erat. At cur, ſi iam hic erat uſus, in plumbeis linteisq; uoluminibus ſcriptitatum conſtet? Cur et Homerus in illa ipſa Lycia Bellerophonti codicillos datos non epiſtolas prodidit? Sterilitatẽ ſentit hoc quoq;. Factumq; iam Tiberio principe inopia chartæ, ut è ſenatu darentur arbitri diſpenſandi: aliâs in tumultu uita erat.

De arboribus Æthiopiæ. Cap. XIIII

AEthiopia Ægypto cõtermina, inſignes arbores nõ ferè habet, præter laniferas, quarum natura in deſcriptione Indorum atq; Arabiæ dicta eſt. Propior tamen huic natura lanæ, maiorq; folliculus granati modo mali: ſimilesq; & inter ſe arbores ipſæ. Præter hanc palmæ, quales retulimus. Inſularum arbores ambitu Æthiopiæ, & nemora odorata, in mentione earum dicta ſunt.

De Atlantis Arboribus, & cedrinis menſis, & quæ in his laudentur, & quæ uituperentur. Cap. XV

ATlas mons peculiari proditur ſylua, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri, & menſarum inſania, quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt. Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum eſt, illo ævo empta H—S. X. memoratur & Galli Aſinij, H—S. XI. Venundatæ ſunt & duæ luba rege uendente: quarum alteri precium fuit H—S. XV. alteri paulo minus. Interijt nuper incendio à Cethegis deſcendens, H—S. XIIII. permutata, latifundij taxatione, ſi quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo ampliſsima adhuc fuit, unius commiſſæ ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniæ Ptolemæo, quatuor pedum & ſemipedis per medium ambitum, craſsitudine quadrantali: maiusq; miraculum in ea eſt artis latente iunctura, quàm potuiſſet eſſe natura ſolidæ. Item à Nomio Tiberij Cæſaris liberto cognomen trahentis, tribus ſicilicis infra quatuor pedes, totidemq; infra ſemipedem craſsitudinis. Qua in re non omittendum uidetur: Tiberio principi menſam quatuor pedes ſextante & ſicilico excedentem, tota uerò craſsitudine ſeſcunciali, operimento laminæ ueſtitam fuiſſe, cum tam opima Nomio liberto eius eſſet, cuius materia erat tuber: hoc eſt radicis uitium, maximeq; in eo laudatum, quod ſub terra totum fuerit, & rarius quàm

quæ ſuperne, quæq; gignuntur etiam in ramis: propriéq; quod tanti emitur, arborum uitium eſt, quarum amplitudo ac radices æſtimari poſſunt ex orbibus. Sunt autem cupreſſo fœminæ etiamnum ſylueſtri ſimiles folio, odore, caudice. Anchorarius mons uocatur citerioris Mauritaniæ, qui laudatiſsimã dedit cedrum, iam exhauſtus. Menſis præcipua dos in uena criſpis, uel in uertice uariis. Illud oblongo euenit diſcurſu, ideoq; tigrinæ appellantur. Hoc intorto, & ideo tales pantherinæ uocantur. Sunt & undatim criſpæ, maiore gratia, ſi pauonum caudæ oculos imitentur. Magna uerò poſt has gratia extra prædictas criſpis denſa ueluti grani congerie, quas ob id à ſimilitudine apiatas uocant. Summa uerò omnium in colore. Hic maxime mulſi placet, ſuis refulgens uenis. Poſt hæc amplitudo eſt iam totius caudicis. Iuuant plura quoq; in una menſa uitia. Lignum, ita uocatur materia ſurda, & indigeſta ſimplicitas, aut platani foliorũ modo digeſta. item ilignæ uenæ ſimilitudo, uel coloris: & quibus maxime obnoxias fecere æſtus uentiq;, rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Poſtea murena nigro tranſcurrens limite, uariisq; corticum punctis apprehenſus papauerũ modo, & in totum atro propior color, maculæue diſcolores. Virides terra condunt barbari, & illinunt cera. Artifices uerò frumẽti aceruis imponunt ſeptenis diebus, totidem intermiſsis: mirumq;, ponderi quantum ita detrahant. Naufragia docuere nuper, hanc quoq; materiam ſiccatã mari, duricie incorrupta ſpiſſari, non ullo modo uehementius. Nutriuntur optime, ſplendeſcuntq;, manu ſicca fricatæ à balineis maxime: nec à uinis læduntur, ut his genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ inſtrumenta hæc arbor eſt: quapropter inſiſtendum ei quoq; paulum uidetur.

Trogete arbor quæ. Cap. XVI

EOta etiam Homero fuit: trogete uocatur, ab aliis thya. Hanc igitur inter odores uri tradit in delicijs Circes, quam deam uolebat intelligi, magno errore eorũ, qui odoramenta in eo uocabulo accipiunt, cùm præſertim eodem uerſu cedrum laricemq; unà tradat. In quo manifeſtum eſt de arboribus tantum locutum. Theophraſtus, qui primus à Magni Alexandri ætate ſcribit quæ circa urbis Romæ quadringenteſimum quadrageſimum geſta ſunt annum, magnũ iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorũ ueterum cõtignationes, quandamq; immortalitatẽ materiæ in tectis contra uitia omnia incorruptæ. Radice nihil criſpius, nec aliunde precioſiora opera. Præcipuam aũt eſſe eam arborem circa Ammonis delubrũ. Naſci & interiore Cyrenaicæ parte. De menſis tamen tacuit, & aliâs nullius ante Ciceronianam uetuſtior memoria eſt: ex quo nouitiæ apparent. Alia eſt arbor eodem nomine, malum ferens execratũ aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda uerboſius.

De arbore loto. Cap. XVII

EAdem Africa quà uergit ad nos, inſignem arborem loton gignit, quam uocant celtin, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa Syrtes atq; Naſamonas. Magnitudo quæ piro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ folio crebriores, alioquin ilicis uiderentur. Differentiæ plures, eæq; maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius atque alius, ſicut in uuis. Naſcitur denſus in ramis myrti modo, non ut in Italia ceraſi. Tam dulcis ibi cibus, ut nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hoſpitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt uentris non ſentire morbos, qui eum mandant. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus uidetur. Vinum quoq; exprimit huic ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare idẽ Nepos: baccasq; cõtuſas cum alica ad cibos doliis condi. Quin & exercitus paſtos eo accepimus, ultro citroq; cõmeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos breuesq; alios uſus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Eſt autem eodem nomine & herba, & in Ægypto caulis in paluſtrium genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis, prouenit ſimilis fabæ caule, foliisq; denſa congerie ſtipatis, breuioribus tantum, gracilioribusq;: cui fructus in capite papaueri ſimilis inciſuris, omniq; alio modo, intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putre

putrefaciunt, mox ſeparant lauando, & ſiccata tundunt, eoq; pane utuntur. Mirum eſt quod præter hæc traditur. Sole occidente papauera ea comprimi, & integi foliis. Ad ortum autem aperiri donec matureſcant, floſq; qui eſt candidus decidat.

De ſcapo ipſo, & radice loti. Cap. XVIII

HOc amplius in Euphrate tradunt, & ſcapum ipſum & florem ueſpera mergi uſq; in medias noctes: totumq; abire in altum, ut ne dimiſſa quidem manu poſsit inueniri. Verti deinde, paulatimq; ſubrigi, & ad exortum ſolis emergere extra aquam, ac florem patefacere, atq; etiamnum exurgere, ut planè ab aqua abſit altè. Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudine, opertam nigro cortice, qualis & caſtaneas tegit. Interius candidum corpus, gratum cibis, ſed crudo gratius decoctum, ſiue aqua, ſiue pruna. Nec aliunde magis, quàm purgamentis eius ſues craſſeſcunt.

De paliuro, & Punico malo, & de flore Punici mali. Cap. XIX

CYrenaica regio loton ſuæ poſtponit paliuro. Fruticoſior hęc fructuq; magis rubẽs, cuius nucleus non ſimul manditur, iucundus per ſe, atq; ſuauior è uino, quin & uina ſucco ſuo commendans. Interior Africa ad Garamantas uſque, & deſerta, palmarum magnitudine et ſuauitate conſtat, nobilibus maxime circa delubrum Ammonis. Sed circa Carthaginem Punicum malum cognomine ſibi uendicat. Aliqui granatum appellãt. Diuiſit & in genera, apyrinon uocando, cui lignoſus nucleus abeſt. Sed candidior ei natura, & blandiores ſunt acini, minusq; amaris diſtincti membranis. Alia ſtructura eorũ, ut in fauis, cõmunis. Nucleos habentium quinq; ſpecies, dulcia, acria, mixta, acida, uinoſa. Samia & Ægyptia diſtinguuntur erythrocomis & leucocomis. Corticis maior uſus ex acerbis ad perficiẽda coria. Flos balauſtium uocatur, & medicinis idoneus, & tingendis ueſtibus, quarum color inde nomen accepit.

De Aſiæ & Græciæ fruticibus. Cap. XX

IN Aſia & Græcia naſcuntur frutices, Epicactis, quem alij embolinen uocãt, paruis foliis, quæ pota contra uenena proſunt, ſicut herices contra ſerpentes.

De thymelæa, ſiue chamelæa, & tragacanthe, & de tragio, ſiue ſcorpione, & myrice, & brya, & galla. Cap. XXI

ET in quo naſcitur granum Gnidium, quod aliqui linum uocant. Fruticem uerò thymelæam, alij chamelæam, alij pyros achnen, alij cneſtron, alij cneoron. Eſt ſimilis oleaſtro, foliis anguſtioribus, gummoſis ſi mordeantur, myrti magnitudine, ſemine colore & ſpecie farris, ad medicinæ tantum uſum. Tragion fruticem ſola Creta inſula gignit, terebintho ſimilem & ſemine, quod contra ſagittarum ictus efficaciſsimum tradunt. Eadem & tragacanthen, ſpinæ albæ radice, multum prælatam apud Medos aut in Achaia naſcenti. Precium eius in libras XIII. Tragion & Aſia fert, ſiue ſcorpionem, ueprem ſine foliis, racemis rubentibus, ad medicinæ uſum. Myricen & Italia, quam alij tamaricem uocant, Achaia autem bryan ſylueſtrem: inſigne in ea, quod ſatiua tantum ferat gallæ ſimilem fructum. In Syria & in Ægypto copioſa hæc eſt, cuius infelicia ligna appellamus, quæ tamen infeliciora ſunt Græciæ. Gignit enim arborem oſtryn, quam & oſtryam uocant, ſolitariam circa ſaxa aquoſa, ſimilem fraxino cortice, & ramis, folio piri, paulo tamẽ longioribus craſsioribusq;, ac rugoſis inciſuris, quæ per tota diſcurrunt: ſemine hordeo ſimili & colore. Materia eſt dura atque firma: qua in domum illata, difficiles partus fieri produnt, mortesq; miſeras.

De euonymo, & adrachne, coggygria, & thapſia. Cap. XXII

NEc auſpicatior in Lesbo inſula arbor quæ uocatur euonymos, non abſimilis Punicæ arbori, inter eam & laurum folij magnitudine, figura uerò & mollitia punicæ, flore candidiore, ſtatim peſtem denunciãs. Fert ſiliquas ſeſami ſimiles, intus granum quadrangula figura, ſpiſſum, letale animãtibus: necnon & in folio eadem uis. Succurrit aliquando præceps alui exinanitio. Alexãder Cornelius arborem eonem appellauit, ex

qua facta esset Argo, similem robori uiscum ferenti, quæ nec aqua, nec igni posset corrumpi, sicuti nec uiscum, nulli alij cognitam, quod equidem sciam. Adrachnen omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cùm illa sit herba, & andrachne uocetur, unius literæ diuersitate. Cæterum adrachne est sylvestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantum minore, & nunquam decidẽte: cortice nec scabro quidem, sed qui circumgelatus uideri possit: tam tristis aspectu est. Similis & coggygria folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum uocant) quod nulli alij arbori euenit. Similis & apharce, bifera æquè quàm adrachne. Priorẽ fructum incipiente pubescere uua peragit, alterum initio hyemis: quales eos, non traditur. Et ferulam inter externas dixisse conueniet, arborumq; generi asscripsisse, quoniam quarundam naturæ (sicut distinguemus) lignum omne corticis loco habent, hoc est, forinsecus, ligni autem loco fungosam intus medullam, ut sambuci: quædam uerò inanitatem, ut harundines. Ferula calidis nascitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata scapis. Duo eius genera: Nartheca Græci uocant, assurgentem in altitudinem, Nartheciam uerò semper humilem. A genibus exeuntia folia maxima, ut quæq; terræ proxima. Cætero natura eadem, quæ anetho, & fructui similis. Nulli fruticum leuitas maior: ob id gestatu facilis, baculorum usum senectuti præbet. Semen ferulæ, thapsiam quidam uocauere: decepti eo, quoniam ferula sine dubio est thapsia, sed sui generis, foliis fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Semẽ quale ferulæ, radix candida. Incisa lacte manat, & contusa succo: nec corticem abdicant, omnia ea uenenata. Quippe etiam fodientibus nocet: si minima aspirat aura, intumescunt corpora, faciemq; inuadunt ignes sacri: ob id cerato prius illinunt. Quibusdam tamen morbis auxiliari dicunt medici, permixtam alijs. Item in alopecijs sugillatisq; ac liuentibus: ceu uerò remedia desint, ut scelera contrectent. Sed ista prætexunt noxio instrumento: tantumq; impudentiæ est, ut uenenum artis esse persuadeant. Thapsia est in Africa uehementissima. Quidam caulem incidũt per messes, & in ipsa excauãt radice quò succus confluat, arefactumq; tollunt, alij folium. Radicem tundunt in pila, & succum in sole coactum diuidunt in pastillos. Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure ceraq;, et sequuto die contra famam cutem sinceram circumferens. Ignem ferulis optime seruari certum est, easq; in Ægypto præcellere.

De cappari siue cynosbato, aut opheostaphyle, & de sari. Cap. XXIII

IBi & capparis, firmioris ligni frutex, seminisq; & cibi uulgati, caule quoque unà plerunque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidem Arabicum pestilens, Africum gingiuis inimicum, Marmaricum uuluis, & omnium inflationibus. Apulum uomitus facit, stomachum & aluum mouet. Quidam eum cynosbaton uocãt, alij opheostaphylen. Fruticosi est generis & sari, circa Nilum nascens duorum cubitorum altitudine, pollicari crassitudine, coma papyri, similiq; manditur modo: radice, ferrarijs officinis præcipua, carbonis usu propter duritiam.

De spina Babylonis regia, & de cytiso. Cap. XXIIII

NOn omittendum est & quod Babylone seritur in spinis, quoniam non aliubi uiuit. Estq; sicut uiscum in arboribus: sed illud in spina tantũ, quæ regia uocatur. Mirum, quod eadem die germinat qua iniectum est. Inijcitur autem ipso canis ortu, & celerrime arborem occupat. Condiunt eo uina, & ideo seritur. Spina illa nascit & Athenis in longis muris. Frutex est & cytisus, ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uerò etiam suum: spondetq; iugero eius annua H—S. M M. uel mediocri solo reditus. Vtilitas quæ eruo, sed ocyor satietas, percq; modico pinguescẽte qua drupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni usu præstante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet: firmiores celsioresq; infantes fore. Viridem etiã gallinis, aut si aruerit madefactum. Apes quoq;

quoq; nunquam defore cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendꝝ eſt. Seritur cum hordeo, aut uere ſemine ut porrũ, uel caule autumno ante brumam. Si ſemine, madidum. Et ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur. Plantæ cubitales ſeruntur ſcrobe pedali. Seritur poſt æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur uerno æquinoctio cùm florere deſinit, uel pueri, uel anus uiliſsima opera. Canus aſpectu, breuiterq; ſi quis exprimere ſimilitudinem uelit, anguſtioris trifolꝝ frutex. Datur animalibus poſt biduum ſemper. Hyeme uerò quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterq; inter ordines allium & cepe ſeri fertile eſt. Inuentus hic frutex in Cithno inſula, inde translatus eſt in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno caſei prouentu, propter quod maxime miror rarum eſſe in Italia. Non æſtuum, non frigorum, non grandinum, aut niuis iniuriã expaueſcit. Adꝝcit Hyginus, ne hoſtium quidem, propter nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus noſtri maris, atq; rubri, & Indici. Cap. XXV

NAſcuntur & in mari frutices arboresq;, minores in noſtro. Rubrum enim & totus orientis oceanus refertus eſt ſyluis. Non habet lingua aliud nomen, quod Græci uocant phycos: quoniam alga herbarũ magis uocabulum intelligitur: hic autem eſt frutex. Folia lata, colore uiridi gignit, quod quidam praſon uocant, alꝝ zoſtera. Alterum genus eiuſdem, capillaceo folio ſimile fœniculo, in ſaxis naſcit. Superius in uadis haud procul littore. Verno utrumq;, & interit autumno. Circa Cretã inſulam nato in petris purpuras quoq; inficiunt. Laudatiſsimo à parte aquilonis, aut cum ſpongꝝs. Tertiũ eſt gramini ſimile, radice geniculata & caule, qualiter calami. Aliud genus fruticum bryon uocatur, folio lactucæ, rugoſiore tantũ, iam hoc interius naſcens. In alto uerò abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earũ adhærent conchæ. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glandem etiam quaſdam ferre in alto: naufragis hæc deprehenſa urinantibusq;. Et aliæ traduntur prægrandes circa Sicyonem. Vitis enim paſsim naſcitur. Sed ficus ſine foliꝝs, rubro cortice. Fit & palma fruticum generis. Extra Herculis columnas porri fronde naſcitur frutex, & alius lauri & thymi, qui ambo iecti in pumicem transfigurantur. At in oriente mirum eſt, ſtatim à Copto per ſolitudines nihil gigni præter ſpinam, quæ ſitiens uocatur, & hanc raram admodum. In mari uerò rubro ſyluas uiuere, laurum maxime & oliuam ferentem baccas: & cùm pluat fungos, qui ſole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipſorum magnitudo ternorum eſt cubitorum, caniculis referta, ut uix proſpicere è naui tutum ſit, remos plerunq; ipſos inuadentibus. Qui nauigauere in Indos Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua uiridem fuiſſe, exemptam ſole protinus in ſalem areſcentem. Iuncos quoq; lapideos perquàm ſimiles ueris per littora, & in alto quaſdam arbuſculas colore bubuli cornus ramoſas, & cacuminibus rubentes: cùm tractarentur, uitri modo fragiles, in igne autem ut ferrum inardeſcẽtes, reſtinctis colore ſuo redeunte. Eodem tractu inſularum ſyluas operit æſtus, quanquam altiores platanis populisq; altiſsimis. Folia eius lauri, flos uiolæ & odore & colore. Baccæ ut oleis, & ipſæ odoris iucundi autumno naſcentis, foliꝝs nunquam deciduis. Harum minores totas integit mare. Maximarum cacumina extant, ad quæ naues religantur: & cùm receſsit æſtus, ad radices. Alias quoque arbores in alto ab eiſdem accepimus eodem in mari uiſas, ſemper folia retinentes: fructu earum lupino ſimili. Iuba tradit circa Troglodytarum inſulas fruticem in alto uocari Iſidos plocamon, corallio ſimilem ſine foliꝝs: præciſum mutato colore in nigrum dureſcere. Cùm cadat, frangi. Item alium qui uocatur charitoblepharon, efficacem in amatoriꝝs. Spathalia eo facere & monilia fœminas. Sentire eum ſe capi, durariq; cornus modo, & hebetare aciem ferri.

Quod ſi fefellerint inſidiæ, in lapidem transfigurari.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIIII.

In quo frugiferæ arbores traduntur.

PROOEMIVM.

EXTERNAE arbores indocileśq; nasci alibi quàm ubi cœpere, & quæ in alienas non commeant terras, hactenus ferè sunt. Licet́q; iam de communibus loqui, quarum omnium peculiaris parens uideri potest Italia. Nascentes tantum meminerint, naturas earum à nobis interim dici, non culturas. Quanquam & colendi maxima in natura portio est. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam memoriam: atq; etiam nominum, quæ autores prodidere, notitiam. Quis enim non communicato orbe terrarum, maiestate Romani imperij profeciſſe uitam putet commercio rerum ac societate festæ pacis, omniáq; etiam quæ oc culta antè fuerant, in promiscuo usu facta? At hercule non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita: tanto priscorum cura fertilior, aut industria felicior fuit, ante milia annorum inter principia literarum Hesiodo præcepta agricolæ pandere orso, subsecutisq; non paucis hanc curam eius, unde nobis creuit labor. Quippe cum requirenda sint non solum postea inuenta, uerumetiam ea quæ inuenerant prisci, desidia rerum internecione memoriæ inducta. Cuius somni causas quis alias quàm publicas mũdi inuenerit? Nimirum alij subiere ritus, circaq; alia mentes hominum detinentur, & auaritię tantum artes coluntur. Antea inclusis gentium imperijs intra ipsas, ideoq; & ingenijs, quadam sterilitate fortunæ, necesse erat animi bona exercere: regesq; innumeri honore artium colebantur, & in ostentatione has præferebant opum, immortalitatem sibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabant & præmia & operæ uitæ. Posteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, postquam senator censu legi cœptus, iudex fieri censu, magistratum ducemq; nil magis exornare quàm census: postquam cœpere orbitas in autoritate summa & potentia esse, captatio in quæstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessum iere uitæ precia: omnesq; à maximo bono liberales dictæ artes, in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici cœptum: hanc alius alio modo, & in alijs adorare, eodem tamen habendi quò eat spes omnium, tendente uoto. Passim uerò etiam egregij aliena uitia, quàm bona sua colere malle. Ergo hercule uoluptas uiuere cœpit, uita ipsa desiit. Sed nos obliterata quoque scrutabimur. Nec deterrebit quarundam rerum humilitas, sicut nec in animalibus fecit. Quanquam uidemus Virgilium præcellentissimum uatem, ea de causa hortorum dotes fugisse: è tantisq; quæ retulit, flores modo rerum decerpsisse, beatum felicemq; gratiæ XV. omnino generibus uuarum nominatis, tribus oleæ, totidem pirorum, malo uerò tantum Assyrio, cæteris omnibus neglectis. Vnde autem potius incipiemus quàm à uitibus? quarum principatus in tantum peculiaris Italiæ est, ut uel hoc uno omnia gentium uicisse, quanquã odorifera, possit uideri bona: quanquam ubicunq; pubescentium odori nulla suauitas præfertur.

De uitium natura, & quibus modis ferant. Cap. I

VItes iure apud priscos magnitudine quoq; inter arbores numerabantur. Iouis simulacrum in urbe Populonia ex una conspicimus, tot æuis incorruptum. Item Massiliæ pateram. Metaponti templum Iunonis uitigineis columnis stetit. Etiã nunc scalis tectum Ephesiæ Dianæ scanditur uite una Cypria, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. Nec est ligno ulli æternior natura. Verum ista ex syluestribus facta crediderim, quando hæ uites tonsura annua coercentur, & uis earum omnis euocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, succiq; tantum gratia ex his pluribus modis ad cæli mores soliq; ingenia. In Campano agro populis nubunt: maritasq; complexæ, atque per ramos earum procacibus brachijs geniculato cursu scandentes, cacumina æquãt, in tantum sublimes, ut uindemiator autoratus rogum ac tumulum excipiat. Nullo

lo fine crescunt, diuidiq; aut potius auelli nequeunt. Villas & domos ambiri singularum palmitibus, ac sequacibus loris quoque, memoria dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius existimauit. Vna uitis Romæ in Liuiæ porticibus subdiales inambulationes umbrosis pergulis opacat, eadem duodenis musti amphoris fœcũda. Vlmos quidem ubiq; exuperant. Miratumq; altitudinem earum Ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi Cyneam facete lusisse in austeriorem gustum uini, merito matrẽ eius pendere in tam alta cruce. Rumbotinus uocatur & alio nomine populus arbor Italiæ Padum transgressis, cuius tabulata in orbem patula replent: puroq; producto dracone in palmam eius, inde in subiectos ramorum digitos flagella dispergunt. Eædem modici hominis altitudine adminiculatæ sudibus horrent, uineamq; faciunt, & alię improbo reptatu pãpinorumq; superfluitate peritia domini amplo discursu atria media complentes. Tot differẽtias uel sola tantum Italia recipit. Stat prouinciarum aliquarum per se uitis sine ullo pedamento, artus suos in se colligens, & breuitate crassitudinem pascens. Vetant hoc aliubi uenti, ut in Africa, & in Narbonensis prouinciæ partibus. Excrescere ultra suos pollices prohibitæ, semperq; pastinatis similes, herbarum modo uagantur per arua, ac succum terrę passim uuis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vua non aliubi gratior callo, ut inde possit inuenisse nomen duracina. Namque genera magnitudine, colore, saporibus, acinis, innumera, etiamnum multiplicantur uino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roseo, nitentq; uiridi. Candicans enim nigerq; uulgares. Tument uerò mammarum modo bumasti. Prælongis dactyli porriguntur acinis. Est & illa naturæ lasciuia, ut prægrandibus adhæreant parui, mites, & suauitate certantes: leptoragas has uocant. Durant aliæ per hyemem, pensili concameratæ nodo. Aliæ in sua tantum continentur anima ollis fictilibus, & insuper dolijs inclusæ, stipatæ uinaceis circumsudantibus. Alijs gratiam qui & uinis fumus affert fabrilis, ijsq; gloriam præcipuã in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris autoritas fecit. Ante eum Ræticis prior mensa erat, & uuis Veronensium agro. Quin & à patientia nomen acinis datur passis. Conduntur & musto uuæ, ipsæq; uino suo inebriantur. Aliæ decoctæ in musto dulcescunt, aliæ uerò sobolem nouam in matre ipsa expectant translucidæ uitro: additq; acinis eandem, quam in dolijs amphoris ue duratricem illam firmitatem austeritas picis infusa pediculo. Iam inuenta uitis per se in uino picem resipiens, Viennensem agrum nobilitans, Aruerno, Sequanoq; & Heluico generib. non pridem illustrata. Atq; hæc Virgilij uatis ætate incognita, à cuius obitu xc. aguntur anni. Quid quod insertæ castris summam rerum imperiumq; continent? Centurionum in manu uitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atq; etiam in delictis pœnã ipsam honorat. Necnon uineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeò magnum obtinent locum, ut per sese uino ipso remedia sint.

De generibus uitium. Cap. II

GEnera uitium numero comprehendi posse unus existimauit Democritus, cuncta sibi Græciæ cognita professus. Cæteri innumera atq; infinita esse prodiderũt, quod uerius apparebit ex uinis. Nec omnia dicẽtur, sed maxime insignia, quippe quæ totidem penè sunt quot agri. Quamobrem celeberrimas uitium, aut quibus est aliqua proprietate miraculum, ostendisse satis erit. Principatus datur aminęis propter firmitatem, senioq; proficientem uini eius ubiq; uitam. Quinque earum genera: ex ijs germana minor acino melior defloresçit, imbres tempestatesq; tolerat. Non item maior, sed in arbore quàm in iugo minus obnoxia. Gemellarũ quibus hoc nomen uuæ semper geminæ dedere, asperrimus sapor, sed uires præcipuæ. Ex ijs minor austro lædituꝛ, cæteris uentis alitur, ut in Vesuuio monte Surrentinisq; collibus. In reliquis Italiæ partibus nõ nisi arbori accommodata. Quintum genus lanatæ, ne Seres miremur aut Indos, adeò lanugo eam uestit. Prima ex aminæis matureſcit, ocysimeq; putreſcit. Proxima dignitas Nomentanis rubente materia, quapropter quidam rubellas appellauere uineas. Eæ minus fertiles uino, acinis

acinis & fece nimiæ: contra pruinas fortiſsimæ, ſiccitate magis quàm imbre, æſtu quàm algore uexantur. Quamobrem in frigidis humidiſq; principatū obtinent. Fertilior quæ minor acino, & folio ſciſſa minus. Apianis apes dedere cognomen, præcipue earum auidæ. Ex his duo genera. Lanugine & ipſæ pubeſcunt. Diſtant, quòd altera celerius maturescit, quanquam & altera properante. Situs frigidos non reſpuunt, & tamen nullæ celerius imbre putreſcūt. Vina primo dulcia, auſteritatē annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis uite gaudet. Et hactenus potiſsima nobilitas datur peculiaribus atq; uernaculis Italiæ. Cæteræ aduenere Chio Thaſóue. Græcula non inferior aminæis bonitate, præterea acino: & uua tam parua, ut niſi pinguiſsimo ſolo colere non profit. Eugeniam Taurominitani colles cum generoſitatis cognomine, miſere Albano tantum agro, quoniam translata ſtatim mutatur. Namque eſt aliquibus tantus locorum amor, ut omnem in his gloriam ſuam relinquant, nec uſquam tranſeāt totæ. Quod & in Rætica Allobrogicaq;, quam ſupra picatam appellauimus, euenit, domi nobilibus, nec agnoſcendis alibi. Fœcundæ tamen, bonitatis uice copiam præſtant, Eugenia feruentibus locis, Rætica temperatis, Allobrogica frigidis, gelu matureſcēs, & colore nigra. Ex his quas adhuc diximus, ſed etiam è nigris uina uetuſtate in album colorem tranſeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamen cæli aut ſoli opera non fallunt uetuſtatem, ſicuti fecenia, & cum ea florēs Biturica, acino rarior, nunquam floris obnoxij, quoniam antecedunt, uentisq; & imbribus reſiſtunt: meliores tamen algentibus locis quàm calidis, humidis quàm ſitientibus. Vix ulla magis tam denſo uuarum partu, impatiens uariantis cæli, ſed contra tenorem unum algoris æſtúsue conſtans. Quæ minor eſt ex eo genere, melior. In eligēdo ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino non prouenit. Mediam temperiem delicatè quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vua eius indecora uiſu, ſapore iucunda, niſi matura protinus rapiatur, etiam non putreſcens cadit. Contra grādines eam tuetur foliorum amplitudo atq; duritia. Inſignes iam colore inter purpureas nigrasq; medio heluolæ ſæpius uarianti, & ob id uarianæ à quibuſdam appellatæ. Præfertur in his nigrior, utraque alternis annis fertilis: ſed melior uino, cum parcior. Et preciæ duo genera magnitudine acini diſcernuntur. Quibus materies plurima, uuaq; ollis utiliſsima, folium apio ſimile. Baſilicam Dyrrhacini celebrāt, Hiſpaniæ cocolobin uocant. Rarior uua, æſtus auſtrosq; tolerat, capiti inimica, copia larga. Hiſpaniæ duo genera eius faciunt. Vnum oblongo acino, alterum rotundo, nouiſsimas uindemiāt. Quo dulcior cocolobis, hoc melior. Sed & auſtera tranſit in dulcem uetuſtate, & quæ dulcis fuit, in auſteritatem: tuncq; Albano uino æmulantur. Tradunt ueſicæ uitijs utiliſsimum ex his potum. Albuelis ſummis arboribus fertilior eſt, uiſula imis. Quamobrem circa eaſdem ſatæ diuerſitate naturæ locupletant. Inerticulā è nigris appellauere, iuſtius ſobriam dicturi, inueterato præcipue commendabilem uino, ſed uiribus innoxiam. Siquidem temulentiam ſola non facit. Fertilitas commendat cæteras, principemq; heluenacam. Duo eius genera. Maior, quam quidam longam, minor quam arcam appellant, non tam fœcundam, ſed gratiorem hauſtu. Diſcernitur folio circinato. Verum utraq; gracilis. Furcas ſubdere his neceſſarium, alioqui ubertatē ſuam non tolerant. Maritimo afflatu gaudent, roſcido odore. Nulla uitium minus Italiam amat, rara, parua, putreſcens in ea: uino quoq; quod genuit, æſtatem non exuperans. Nec alia macro ſolo familiarior. Græcinus, qui alioqui Cornelium Celſum tranſcripſit, arbitratur non naturam eius repugnare Italiæ, ſed culturam, auidè palmites euocantium. Ob id fertilitatem ſuam abſumi, ſi nō præpinguis ſoli ubertas laſſeſcentem ſuſtineat. Carbunculari negatur, magna dote, ſi uerum eſt, aliqua in uite cælo nō eſſe ius. Æſtum fert ſpionia, quam quidam ſpineam uocāt, autumnisq; & imbribus pingueſcit. Quinimo nebulis una alitur, ob id Rauennati agro peculiaris. Veniculam inter optime defloreſcentes, & ollis aptiſsimam, Campani malunt ſirculam uocare, alij ſtaculam, Tarracina numiſianam, nullas uires proprias habentem, ſed totam perinde ac ſolum ualeat. Surrentinis tamen efficaciſsima teſtis Veſuuio tenus. Ibi enim murgentina è Sicilia potiſsi-

potiſsima,quam Pompeianã aliqui uocãt,Latio demum feracem:ſicut horconia in Cam pania,tantum uilitatis cibariæ,ſed ubertate præcipua. Tolerat & annos mœrica, contrà omne ſidus firmiſsima,nigro acino,uinis uetuſtate rubeſcentibus.

Item de uitiũ generibus,ſecundũ locorũ & regionũ proprietatẽ. Cap. III

ET hactenus publica ſunt genera,cætera regionum locorumq́;,aut ex his inter ſe in= ſitu mixta.Siquidem Thuſcis peculiaris eſt tudernis,atq́; etiam eius nominis floren tia.Eſt opima Aretio talpana & Eteſiaca & conſeminia. Talpana nigra candidũ facit mu ſtum.Eteſiaca fallax,quæ quo plus tulit,eo laudabilius fundit:mirunq́; fœcunditate ceſ= ſat.Conſeminia nigra,uino minime durante,uua maxime: poſt quindecim dies quàm ul la alia metitur,fertilis,ſed cibaria.Huius folia ſicut labruſcæ,prius quàm decidãt,ſangui= neo colore mutantur.Euenit hoc etiam quibuſdam alijs,peſsimi generis argumento. Ir= tiola Vmbriæ Meuanatiq́; & Piceno agro peculiaris eſt,Amiternino pumula. Iiſdẽ ban nanica fallax eſt,amant tamen eam.Municipij uuam Pompeij nomine appellant: quãuis Cluſinis copioſiorem.Municipij & Tiburtes appellauere,quamuis oleaginam nuper in uenerint à ſimilitudine oliuæ.Nouiſsima hæc uuarum ad hoc tempus reperta eſt. Vina= ciolam ſoli nouere Sabini & Laurenti.Nam Gauranas ſcio à Falerno agro trãslatas uo= cari Falernas,celerrime ubiq́; degenerantes. Necnon Tarentinum genus aliqui fecere, prædulci uua.Capnias & bucconiatis,& tarrupia,in Thurinis collibus non ante deme= tuntur quàm gelauerit.Pharia gaudent Piſæ,mutina pruſiniæ,nigro acino,intra quadri ennium albeſcente uino.Mirum,ubiq́; cum ſole circumagi uuam,quæ ob id ſtreptos uo catur.Et in Italia Gallicam placere, trans alpes uerò Picenam. Dixit Virgilius thaſias & mareotidas,& lageas:complureſq́; externas, quæ non reperiuntur in Italia. Sed ſunt e= tiamnum inſignes uua non uino:ambroſiaca, duracina, ſine ullis uaſis in uite ſeruabilis: tanta eſt contra frigora æſtus tempeſtatesq́; firmitas. Nec orthampelos indiget arbore aut palis,ipſa ſe ſuſtinens:non item dactylides digitali gracilitate. Columbinæ acinoſiſsi mæ.Et magis purpureæ cognomine bimammiæ,quando non racemos,ſed uuas alias ge runt.Item tripedanea, cui nomen à menſura eſt. Item ſcripula paſſo acino. Et Rætica in maritimis alpibus appellata,diſsimilis laudatæ illi.Namq́; hæc breuis,cõferta acino,de= gener uino,ſed cute omnium tenuiſsima, nucleo quem Chium uocant, uno ac minimo, acinum prægrandem unum alterúmue habens.Eſt & nigra aminæa,cui Syriacæ nomen imponunt.Item Hiſpana ignobilium probatiſsima.In pergulis uerò ſeruntur eſcariæ ap pellatæ,ederæ acinis,albæ nigræq́;.Et bumaſti totidem coloribus.At nondum dictæ e= gia,& rhodia,& uncialis,uelut à pondere acini.Item pucina omnium nigerrima.& coro nario naturæ luſu ſtephanitis,acinos folijs intercurſantibus. & quæ forenſes uocantur, celeres prouentu,uendibiles aſpectu,portatu faciles.Contrà damnantur etiam uiſu cine rea & rabuſcula & aſiniſca,minus tamen caudas uulpium imitata alopecis. Alexandrina appellatur uitis circa Phalacram breuis,ramis cubitalibus,acino nigro fabæ magnitudi= ne,nucleo molli & minimo,obliquis racemis prædulcibus, folio paruo & rotundo, ſine diuiſuris.Septẽ his annis, in Narbonenſis prouinciæ Alba eluia inuẽta eſt uitis uno die defloreſcens:ob id tutiſsima:Narbonicã uocant,quam nunc tota prouincia conſerit.

Inſignia culturæ uinearum. Cap. IIII

CAtonum ille primus,triumpho & cenſura ſuper cætera inſignis,magis tamẽ etiam num claritate literarum,præceptisq́; omnium rerum expetendarũ datis generi Ro mano,inter prima uerò agrum colendi, illius æui confeſsione optimus ac ſine æmulo a= gricola,pauca attigit uitium genera, quarundam ex his iam etiã nominibus abolitis. Se= paratim toto tractatu ſententia eius indicanda eſt, ut in omni genere noſcamus quæ fue rint celeberrima,anno ſexcenteſimo urbis,circa captas Carthaginẽ ac Corinthum, cùm ſupremum is diem obijt,& quantum poſtea CCXXX.annis uita profecerit.Ergo de uiti= bus uuisq́; ita prodidit:Qui locus uino optimus dicetur eſſe,et oſtentus ſolibus,aminẽũ minuſculum & geminum eugenium,heluinũ minuſculum conſerito. Qui locus craſsior

aut nebulosior,aminiũ maius,aut murgentinũ,Apiciũ,Lucanũ ferito. Cæteræ uites mi-
scellæ maxime in quemuis agrũ conueniunt.In lora recte condunt.Quas suspensas dura
cinas,aminias maiores,uel ad fabrum ferrariũ pro pasis hæ recte seruantur.Nec sunt ue
tustiora de illa re Latinæ linguæ præcepta:tam propè ab origine rerũ sumus.Aminçam
proxime dictam,Varro scantianam uocat. In nostra ætate pauca exempla consummatæ
huius artis fuere:uerùm eo minus omittẽda,ut noscantur etiam præmia, quæ in omni re
maxime spectantur.Summã ergo adeptus est gloriam Acilius Sthenelus è plebe liberti-
na,LX.iugerum non amplius uineis excultis in Nomentano agro, atq; CCCC. nummûm
uenundatis.Magna fama & Vetuleno Ægialo perinde libertino fuit in Campanię rure
linternino, maiorq; etiã fauore hominum , quoniã ipsum Africani colebat exilium. Sed
maxima,eiusdem Stheneli opera Rhemnio Palæmoni,aliâs grammatica arte celebri, in
hisce XX.annis mercato rus DC.nummûm in eodem Nomentano,decimi lapidis ab urbe
diuerticulo . Est autem usquequaq; nota uilitas mercis per omnia suburbana , ibi tamen
maxima,quoniam & neglecta per indiligentiam prædia parauerat, ac ne in pessimis qui
dem elegãtioris soli.Hæc aggressus excolere,non uirtute animi,sed uanitate primo, quę
nota mire in illo fuit,pastinatis de integro uineis cura Stheneli dum agricolam imitatur,
ad uix credibile miraculum perduxit , intra octauum annum CCCC. nummûm emptori
addicta pendente uindemia . Cucurritq; non nemo ad spectandas uuarum in ijs uineis
strues,literis eius altioribus cõtra id pigra uicinitate sibi patrocinãte: nouissime Anneo
Seneca principe tum eruditionis,ac potẽtia quæ postremo nimia fuit super ipsum,mini-
me uticq; miratore inanium,tanto prædij eius amore capto, ut nõ puderet inuiso aliâs &
ostentaturo tradere palmam eam , emptis quadruplicato uineis illis intra decimum ferè
curæ annum,digna opera quæ in Cæcubis Setinisq; agris proficeret: quando & postea
sæpenumero septenos culeos singula iugera,hoc est amphoras cẽtenas quadragenas mu
sti dedere. Ac ne quis uictam in hoc antiquitatem arbitraretur, idem Cato denos culeos
redire ex iugeribus scripsit,efficacibus exemplis nõ maria plus temerata conferre merca
tori,non in Rubrum littus Indicúmue merces petitas,cq; sedulum ruris larem. Vino an-
tiquissima claritas Maroneo, in Thraciæ maritimâ parte genito, ut autor est Homerus.
Neq; enim fabulosa,aut de origine uarie prodita consectamur,præterq; Aristæum pri-
mum omnium in eadem gente mel miscuisse uino, suauitate præcipua utriusque naturæ
sponte prouenientis.Maroneum uicies tanto addito aquæ miscendum Homerus prodi
dit.Durat etiam uis eadem in terra generi , uigorq; indomitus . Quippe cùm Mutianus
ter consul ex his qui nuperrime prodidere, sextarios singulos octonis aquæ misceri com
pererit præsens in eo tractu.Esse autem colore nigrũ,odoratũ,uetustate pinguescere. &
Pramnio,quod idem Homerus celebrauit,etiã nũc honos durat.Nascit Smyrnæ regio-
ne,iuxta delubrum Matris deûm.In reliquis claritas generi nõ fuit alicui.Anno fuit om-
nium generum bonitas,L.Opimio consule, cùm C.Gracchus tribunus plebẽ seditioni-
bus agitãs interemptus, ea cæli temperies fulsit,quam coctură uocant, solis opere,natali
urbis DCXXXIIII.Durantq; adhuc uina ducentis ferè annis, iam in speciem redacta mel-
lis asperi:etenim hęc natura uinis in uetustate est:nec potari per se queũt,si nõ peruincat
aqua,usq; in amaritudinẽ carie indomita : sed cæteris uinis cõmendandis minima aliqua
mixtura medicamenta sunt , quo fit ut eius temporis æstimatione in singulas amphoras
centeni nummi statuantur.Ex his tamen usura multiplicata semissibus,quę ciuilis ac mo
dica est,in C.Cæsaris Germanici filij principatu,annis CLX. singulas uncias uini consti-
tisse nobili exemplo docuimus , referentes uitã Pomponij Secũdi uatis, cœnamq; quam
principi illi dedit. Tantum pecuniarum detinent uini apothecę. Nec alia res maius incre
mentum sentit ad uicesimum annum,maiúsue ab eo dispendium, nõ proficiente precio.
Raro quippe adhuc fuere,nec nisi in nepotatu,singulis testis milia nummûm: Viennen-
ses soli picata sua,quorum genera diximus,pluris permutasse,sed inter sese amore patrio
creduntur.Idq; uinum frigidius reliquis existimatur in frigido potu.

De

De natura uini. Cap. V

VIno natura eſt,hauſto accendendi calore uiſcera intus,foris infuſo refrigerãdi. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco, quod Androcydes ſapientia clarus ad Alexandrum Magnum ſcripſit, intemperantiam eius cohibens: Vinum potaturus rex, memento te bibere ſanguinem terræ:ſicut cicuta homini uenenum eſt, ſic cicutę uinum. Quibus præceptis ſi ille obtemperaſſet, profecto amicos in temulentia non interemiſſet.Prorſus ut iure dici poſsit,neque uiribus corporis utilius aliud, neque aliud uoluptatibus pernicioſius,ſi modus abſit.

Vina generoſa. Cap. VI

GEnera autem uini alia alijs gratiora eſſe, quis dubitet? aut non ex eodem lacu aliud præſtantius altero germanitatem præcedere,ſiue teſta,ſiue fortuito euentu? Quam ob rem de principatu ſe quiſq; iudicem ſtatuat.Iulia Auguſta LXXXII. annos uitæ pucino retulit acceptos,non alio uſa.Gignitur in ſinu Adriatici maris, non procul à Timauo fonte,ſaxeo colle,maritimo afflatu paucas coquẽte amphoras.Nec aliud aptius medicamentis iudicatur.Hoc eſſe crediderim,quod Græci celebrãtes miris laudibus pyctanon appellauerunt ex Adriatico ſinu.Diuus Auguſtus Setinum prætulit cunctis,& ferè ſecuti principes,confeſſa propter experimenta,non temere cruditatibus noxijs ab ea ſaliua.naſcitur ſupra Forum Appij.Antea Cæcubo erat generoſitas celeberrima in paluſtribus populetis,ſinu Amyclano:quod iam intercidit & incuria coloni locíq; anguſtia, magis tamẽ foſſa Neronis,quã à Baiano lacu Oſtiam uſq; nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas Falerno agro erat, & ex eo maxime Fauſtiano, cura culturáq; id collegerat.Exoleſcit hoc quoq;, copiæ potius q̃ bonitati ſtudentiũ.Falernus ager à ponte Campano læua petentibus urbanam coloniam Syllanam nuper Capuę contributam incipit. Fauſtianus autem circiter quatuor miliaria à uico prope Cedias, qui uicus à Sinueſſa ſex milibus abeſt.Nec ulli in uino maior autoritas:ſolo uinorum flamma accendit̃. Tria eius genera,Auſterum,dulce,tenue.Quidam ita diſtinguunt,Summis collibus Gauranum gigni, mediis Fauſtianum, imis Falernum. Non omittendum autem nulli eorum quæ celebrentur,iucundum ſaporem uuæ eſſe. Ad tertiam palmam uarie uenere Albana urbi uicina,prædulcia ac rara in auſtero. Item Surrentina in uineis tantum naſcentia, conualeſcentibus maxime probata,propter tenuitatẽ ſalubritatemq;. Tiberius Cæſar dicebat conſenſiſſe medicos,ut nobilitatẽ Surrentino darent,alioquin eſſe generoſum acetum.C.Cæſar qui ſucceſsit illi,nobilem uappam.Certant maſsica æquè ex monte Gaurano,Puteolos Baiasq; proſpectantia.Nam Falerno cõtermina Statana ad principatus uenere non dubie:palamq; fecere:ſua quibuſq; terris tempora eſſe,ſicut rerũ prouentus ocaſusq;.Iuncta his pręponi ſolebãt Calena,& quæ in uineis arbuſtisq; naſcunt̃ fundana. Ex alia uicinia urbis Veliternina,Priuernatiaq;. Nam quod Signiæ naſcitur, auſteritate nimia continendę utile aluo,inter medicamina numeratur.Quartũ curriculum publicis epulis obtinuere à diuo Iulio (is enim primus autoritatem his tribuit, ut in epiſtolis eius apparet)Mamertina,circa Meſſanam in Sicilia genita. Ex ijs Potulana, ab autore dicta, in loco proximo Italiæ laudantur præcipue. Eſt in eadem Sicilia & Tauromitanis honos,lagenis pro Mamertino plerunq; ſubditis.Ex reliquis autem à ſupero mari Prætutia,atq; Ancone naſcentia,& quæ à palma una forte enata palmeſia appellantur.In mediterraneo uerò Ceſenatia ac Mœcenatiana. In Veronenſi item Rætica, Falernis tantum poſthabita à Virgilio.Mox ab intimo ſinu maris,Adriana. Ab infero autem Latiniẽſia, Grauiſcana, Statonienſia. Hetruriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua. Inter Pyrenæum Alpesq; Maſsilia gemino ſapore, quando & condiendis alijs pinguius gignit, quod uocant ſuccoſum.Beterrarum intra Gallias conſiſtit autoritas. De reliquis in Narbonenſi genitis aſſeuerare non eſt,quoniam officinam eius rei fecere tingẽtes fumo, utinamq; non & herbis,ac medicaminibus noxijs. Quippe etiam aloen mercantur, qua ſaporem coloremq; adulterant. Verùm & longinquiora Italiæ ab Auſonio mari non ca-

ra gloria, Tarentina, & Seruiliana, & Conſentiæ genita, & Tempſæ ac Babiæ, Lucanáq; antecedentibus Thuriinis. Omniũ uerò eorũ maxime illuſtrata Meſſalæ potu & ſalute Lagarina, nõ procul Grumento naſcẽtia. Campania nuper excitauit nouis nominibus autoritatem, ſiue cura, ſiue caſu, ad quartũ à Neapoli lapidẽ Trebellicis, iuxta Capuã Caulinis, & in ſuo agro Trebulanis, alioqui ſemper inter plebeia & Trifolinis gloriata. Nam Pompeianis ſummũ x. annorũ incrementũ eſt, nihil ſenecta conferente. Dolore etiam capitũ in horã ſextã diei ſequẽtis infeſta deprehendunt. Quibus exẽplis, niſi fallor, manifeſtum eſt, patriã terramq; referre nõ uuam: & ſuperuacuã generũ conſectationẽ in numerũ, cùm cadẽ uitis aliud alĳs in locis polleat. Hiſpaniarũ Laletana copia nobilitant, elegãtia uerò Tarraconenſia, atq; Lauronenſia: & Balearica ex inſulis, conferunt Italiæ primis. Nec ignoro multa prætermiſſa pleroſq; exiſtimaturos, quando ſuum cuiq; placet, & quocunq; eatur, fabula cadẽ reperit: diui Auguſti iudiciorũ ac palati peritiſsimũ è libertis, cenſurã uini in epulas eius facientẽ, dixiſſe hoſpiti de indigena uino, nouum quidem ſibi guſtum eſſe eum, atq; nõ ex nobilibus, ſed Cæſarẽ non aliud poturum. Nec negauerim & alia digna eſſe fama: ſed de quibus conſenſus æui iudicauerint hæc ſunt.

Vina tranſmarina. Cap. VII

NVnc ſimili modo trãſmarina dicemus. In ſumma gloria poſt Homerica illa, de quibus ſuprà diximus, fuere Thaſium Chiumq;. Ex Chio quod ariuſium uocant. His addidit Lesbium Eraſiſtrati maximi medici autoritas, circiter DC. annum urbis Romæ. Nunc gratia ante omnia eſt Clazomenio, poſtquã parcius mari condiunt. Lesbiũ ſponte naturæ ſuæ mare ſapit. Nec Tmoliti per ſe gratia ut uino: ſed cuius dulci admixto, reliquorum duritia ſuauitatẽ accipiat, ſimul & ætatem, quoniam uetuſtiora protinus uidentur. Ab his dignatio eſt Sicyonio, Cyprio, Telmeſico, Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebẽnytico. In Ægypto hoc naſcitur tribus generibus uuarũ ibi nobile, thaſia, æthalo, peuce. Poſt hæc autoritas hippodamantio, myſtico, cantharitæ, protropo gnidio, catececaumenitæ, petritæ, myconio. Nam meſogitem capitis dolores facere compertũ eſt. Nec Epheſium ſalubre eſſe, quoniam mari & defruto condiatur. Apamenum mulſo præcipue conuenire dicitur, ſicut prætutium in Italia. Eſt enim & hæc proprietas generum, ut dulcia uticq; inter ſe non congruant. Exoleuit & protagion, quod Italicis proximum fecerant Aſclepiadis ſcholæ. Apollodorus medicus in uolumine quo ſuaſit Ptolemæo regi quæ uina biberet, Italicis etiã tum ignotis, laudauit in Ponto naſperceniten, mox orœticum, œneaten, leucadium, ambracioten, & quod cunctis prætulit præparentium. Sed minoris famæ eſſe dixit, quoniam poſt ſex annos non placeret.

De uini ſalſi generibus ſeptem. Cap. VIII

HActenus bonitas uini nationibus debetur. Apud Græcos iure clariſsimum nomen accepit, quod appellauerunt bion, ad plurimos ualetudinum uſus excogitatum, ut docebimus in parte medicinæ. Fit autem hoc modo: Vuæ paulum ante maturitatem decerptæ, ſiccantur acri ſole, ter die uerſatæ per triduum: quarto exprimũtur, dein cadis ſole inucterantur. Cui marinã aquam largiorem miſcent, à ſerui furto origine orta, ſic menſuram explentis, idq; translatum in album muſtum leucochrum appellatur. In alĳs autẽ gentibus ſimili modo factum tethalaſſomenon uocant: Thalaſsiten autẽ uaſis muſti deiectis in mare, quo genere præcox fit uetuſtas. Necnõ apud nos quoq; Coum uinum ex Italico faciendi rationem Cato demonſtrauit, ſuper cætera in ſole quadriennio maturandum præcipiens. Rhodium Coo ſimile eſt. Phorineum ſalſius Coo. Omnia tranſmarina ſeptem aut ſex annis ad uetuſtatem mediam peruenire exiſtimantur.

De dulcium generibus XIIII. Cap. IX

VInum omne dulce minus odoratum, quo tenuius, eo odoratius. Colores uinis quatuor. Albus, fuluus, ſanguineus, niger. Pſythiũ & melampſythiũ paſsi genera ſunt, ſuum ſaporẽ, non uini referentia, Ciſibilites uerò muſti, in Galatia naſcens, & halyntium in Sicilia. Nam ſiræum, quod alĳ hepſema, noſtri ſapam appellant, ingenĳ non naturæ

opus

opus eſt,muſto uſq; ad tertiã partem menſuræ decocto. Quod ubi factum ad dimidiam eſt,defrutum uocamus. Omnia in adulterium mellis excogitata. Sed priora uua terraq; conſtant. Paſſum à Cretico Cilicium probatur & Africum & in Italia prouinciis q; finiti mis. Fieri certum eſt ex uua,quam Græci ſticam uocãt,nos apianã,item ſcirpula, diutius in uite ſole aduſtis,aut feruẽte oleo. Quidam è quacunq; dulci,dum præcocta alba faciũt ſiccantes ſole,donec paulo amplius dimidiũ pondus ſuperſit,tuſasq; leniter exprimunt. Deinde quantum expreſſere,adiiciunt uinaceis aquæ puteanæ,ut & ſecundariũ paſſum faciant. Diligentiores eodem modo ſiccatis acinos eximunt:ac ſine ſarmẽtis madefactos uino excellenti donec intumeſcant,premunt. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac ſimi li modo aqua addita,ſecundarium faciunt. Medium inter dulcia uinumq; eſt,quod Græci aigleuces uocant,hoc eſt ſemper muſtum. Id euenit cura,quoniam feruere prohibetur. ſic appellant muſti in uina tranſitum. Ergo mergũt è lacu protinus in aqua cados, donec bruma tranſeat,& conſuetudo fiat algendi. Eſt etiamnum aliud genus eius per ſe, quod uocat dulce Narbonenſis prouincia, & in ea maxime Vocontij. Aſſeruatur eius gratia uua diutius in uite,pediculo intorto. Ab alijs ipſe palmes inciditur in medullam, ab alijs uua torretur in tegulis:omnia ex Heluennaca uite. His adiiciunt aliqui, quod uocãt diachyton uuis in ſole ſiccatis loco clauſo per dies ſeptem,in cratibus,totidem pedes à terra alte,noctibus à rore defenſis,octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris ſaporisq;. Dulci è genere eſt & melitites. Diſtat à mulſo quod fit è muſto,cum quinq; congijs auſteri muſti,congio mellis & ſalis cyatho ſufferuefactis,auſterum. Sed inter hæc genera potuum ponere debeo & protropum:ita appellatur à quibuſdam muſtum ſponte defluens, ante quam calcentur uuæ. Hoc protinus diffuſum lagenis ſuis deferuere paſsi, poſtea in ſole quadraginta diebus torrent æſtatis ſecutæ ipſo canis ortu.

De deuterijs & ſecundarijs,uini tria genera. Cap. x

NOn poſſunt iure dici uina,quæ Græci deuteria appellant,Cato & nos loram,macerati aqua uinaceis,ſed tamen inter uina operaria numerantur. Tria eorum genera. Decima parte aquę addita quę muſti expreſſa ſit,& ita nocte ac die madefactis uinaceis, rurſusq; prælo ſubiectis. Alterum, quomodo Græci factitauere, tertia parte eius quod expreſſum ſit addita aquæ,expreſſoq; decocto ad tertias partes. Tertium eſt fecibus uini expreſſum,quod fecatum Cato appellat. Nulli ex his plus quàm anno uſus.

Quæ nuper in Italia generoſa uina eſſe cœperunt. Cap. xi

VErum inter hęc ſubit mentẽ, cũ ſint genera nobilia, quæ proprie uini intelligi poſſint,LXXX. ferè in toto orbe,duas partes ex hoc numero Italiæ eſſe,longe præterea ante cunctas terras. Et hinc deinde altius cura ſerpit, non à primordio hanc gratiã fuiſſe.

De uini obſeruatione. Cap. xii

AVtoritatem poſt ſexcenteſimum urbis annum cœpiſſe. Romulum lacte non uino libaſſe,indicio ſunt ſacra ab eo inſtituta,quæ hodie cuſtodiunt morem. Numæ regis poſthumia lex eſt: Vino rogum ne reſpergito. Quod ſanxiſſe illum propter inopiam rei nemo dubitet. Eadem lege,ex imputata uite libari uina dijs, nefas ſtatuit, ratione excogitata,ut putare cogerentur,aliâs aratores & pigri circa pericula arbuſti. M. Varro autor eſt,Mezentium Hetruriæ regem auxilium Rutulis contra Latinos tuliſſe uini mercede,quod tum in Latino agro fuiſſet.

Qui uini uſus antiquis,& de uinis antiquorum. Cap. xiii

NOn licebat id fœminis Romę bibere. Inuenimus inter exempla, Egnatij Mecennij uxorẽ,quod uinũ bibiſſet è dolio,interfectã fuſte à marito,eumq; cædis à Romulo abſolutũ. Fabius Pictor in Annalibus ſuis ſcripſit: Matronã q; loculos, in quibus erant claues uinariæ cellæ,reſignauiſſet,à ſuis inedia mori coactã. Cato,ideo propinquos fœminis oſculũ dare,ut ſcirẽt an temetũ olerẽt. Hoc tum nomẽ uino erat, unde & temulentia appellata. Cn. Domitius iudex pronũciauit, mulierẽ uideri plus uini bibiſſe q; ualetudinis cauſa uiro inſciente,& dote mulctauit. Diuq; eius rei magna parſimonia fuit. L. Pa

pyrius imperator aduerſus Samnites dimicaturus uotũ fecit,ſi uiciſſet, Ioui pocillũ uini. Deniq; inter dona ſextarios lactis datos inuenimus,nuſquã uini.Idem Cato cum in Hiſpaniã nauigaret,unde cum triumpho rediit:Non aliud,inquit, uinũ bibi q̃ remiges: in tantũ diſsimilis iſtis qui etiã conuiuis alia q̃ ſibimetipſis miniſtrãt,aut procedente menſa ſubĩciunt. Lautiſsima apud priſcos uina erant, myrrhæ odore condita, ut apparet in Plauti fabula,quæ Perſa inſcribitur,quan q̃ in ea & calamum addi iubet.Ideo quidã aromatite delectatos maxime credunt.Sed Fabius Dorſenus his uerſibus decernit:

Mittebam uinum pulchrum,murinam.

Et in Achariſtione:

Panem & polentam,uinum murinam.

Scæuolam quoq; & Lælium & Atteium Capitonem in eadẽ ſententia fuiſſe uideo,quoniam in Pſeudolo ſit:

Quod ſi opus eſt,ut dulce promat
Indidem,ecquid habet?rogas?
Murinam,paſſum,defrutum,mella.

Quibus apparet non inter uina modo murinam,ſed inter dulcia quoq; nominatam.

De apothecis,& de uino Opimiano. Cap. XIIII.

APothecas fuiſſe & diffundi ſolita uina, anno DCXXXIII. urbis apparet indubitato Opimiani uini argumento,iam intelligente ſuum bonũ Italia.Nondum tamen iſta genera in claritate erãt.Itaq; omnia tũc genita unũ habent cõſulis nomẽ.Sic quoq; poſtea diu tranſmarina in autoritate fuerunt,& ad auos uſq; noſtros:quin & Falerno iam reperto,ſicut apparet ex illo comico uerſu, Quinq; Thaſii uini inde depromã, Falerni bina.P.Licinius Craſſus,& L.Iulius Cæſar cẽſores anno urbis cõditæ DCLXXV.edixerũt, ne quis uinũ Græcũ aminium q; octonis æris ſingula quadrantalia uenderet. Hæc enim uerba ſunt. Tanta uerò uino Græco gratia erat,ut ſingulę potiões in cõuictu darent. Quibus uinis autoritas fuerit ſua in mẽſa,M.Varro his uerbis tradit:L.Lucullus puer apud patrẽ nunq; lautũ conuiuiũ uidit,in quo plus ſemel Græcũ uinũ daret. Ipſe cum rediit ex Aſia,milia cadûm congiariorũ diuiſit amplius centum. C.Sentius quem prætorem uidimus, Chium uinum in domũ ſuam illatum dicebat tum primum,cum ſibi cardiaco medicus dediſſet.Hortenſius ſuper decem milia cadûm hæredi reliquit.Hactenus Varro.

De liberalitate Cæſaris in uino. Cap. XV

QVid non & Cæſar dictator triumphi ſui cœna uini Falerni amphoras, Chĩ cados in conuiuia diſtribuit?Idem Hiſpanienſi triumpho Chium & Falernum dedit. Epulo uerò in tertio cõſulatu ſuo,Falernum,Chium,Lesbium,Mamertinum: quo primum tempore quatuor genera uini appoſita conſtat. Poſtea ergo alia omnia in nobilitatem uenerunt,circiter ſeptingenteſimum urbis annum.

De uinis fictitĩs. Cap. XVI.

ITaq; nõ miror innumerabilia penè genera fictitĩ reperta multis antè ſeculis,quæ nũc dicemus,omnia ad medicinę uſum pertinentia.Omphacinũ quomodo fieret,propter unguenta diximus priori libro.Fit è labruſca,hoc eſt uite ſylueſtri,quod uocat œnanthinum.Flores eius libris duabus in muſti cado macerati,poſt XXX. dies mutantur.Præterhoc radix labruſcæ & acini coria perficiũt. ĩ paulo poſtq; defloruere,ſingulare remediũ habent ad refrigerandos in morbis corporum ardores,gelidiſsima,ut ferũt natura.Pars eorum æſtu moritur,priuſquam reliqui qui ſolſtitiales dicuntur:uniuerſi nunq; matureſcunt.& ſi prius q̃ tota matureſcat,uua incocta detur cibo gallinaceo generi,faſtidiũ gignit uuas appetendi.Fictitiorum primum fit ex ipſo uino,quod uocant adynamon, hoc modo:Albi muſti ſextarĩ XX.aquæ dimidium, feruet donec excoquatur aquæ mẽſura. Alĩ marinæ ſextarios decẽ,tantundem pluuiæ in ſole quadraginta diebus torrẽt.Dant ægris,quibus uini noxiam timent.Proximũ fit è milĩ ſemine maturo,cum ipſa ſtipula libram & quadrantẽ in congios duos muſti macerato,& poſt ſeptimũ menſem transfuſo.

Ex

Ex loto arbore,frutice,herba,dictū est uti quæcp fierent.Fiunt & è pomis quæ dicemus, interpretationibus nō nisi necessarijs additis:primūcp è palmis,quo Parthi & Indi utuntur,& oriēs totus,maturarū quas uocāt chydæas modio in aquæ congijs tribus macerato expressocp.Sic fit & sycites è fico,quem alij palmiprimū, alij catorchiten uocant. Aut si dulce esse nō libeat,pro aqua tantundē uinaceorum adijcit. E Cypria fico & acetum fit præcellens,atcp Alexandrino quocp melius. Vinum fit & è siliqua Syriaca,& è piris malorumcp omnib.generibus.Sed è punicis,quod rhoiten uocēt:& è cornis, mespilis,sorbis,moris siccis,nucleis pineis.Hi musto madidi exprimunt,superiora per se mitia.Myrtiten Cato quemadmodum fieri docuerit,mox paulo indicabimus.Græci & alio modo. Ramis teneris cum suis folijs in albo musto decoctis, tusis, librā in tribus musti congijs deferuere faciūt,donec duo supersint.Quod ita sylueſtris myrti baccis factū est,myrtidanum uocāt.hoc manus tingit.Ex his quæ in hortis gignunt fit uinum è radice,asparago, cunila,origano,apij semine,abrotano,menthastro,ruta,nepeta,serpillo,marubio.Manipulos binos tundunt in cadum musti & sapæ sextariū,& aquæ marinæ heminam.E napis fit,XI.denariorum pondere in sextarios binos musti addito.Item è scillę radice. Inter flores ex rosæ folijs tusis,in linteolo in mustum colatis cum ponduſculo ut sidat,XL.pondere denariorum in sextarios uicenos musti,nec ante tres menses uase aperto.Item è nardo Gallico,& aliud è sylueſtri.Aromatiten quocp inuenio factitatū tantum non unguentorum compositione,primo è myrrha,ut diximus,mox & nardo celtico,calamo,aspalatho,offis in mustum aut dulce uinum desectis.Aliud è calamo,iunco,costo,nardo Syriaco,amomo,casia,cinnamomo,croco,palma, asaro,similiter & offa. Apud alios nardi, & malobathri selibris in musti cōgios duos additis: qualia nūc quocp fiunt pipere & melle addito,quæ alij condita,alij piperata appellāt.Inuenitur et nectarites ex herba,quam alij helenion,alij medicam,alij symphyton,alij idæam,& horestion,alij nectaream uocāt,radice ponderis XL.denariorum in sextarios sex musti addita,similiter in linteo. Ex cęteris herbis fit absynthites in XL.sextarios musti absynthij Pōtici libra decocta ad tertias partes,uel scopis absynthij in uinū additis.Similiter hyssopites è Cilicio hyssopo,uncijs tribus in duos cōgios musti cōiectis,aut tusis in uinum.Fiunt utracp & alio modo,circa radices uitium sato.Sic & elleboriten fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & scāmonites.Mira uitiū natura,saporem alienū in se trahendi,qualem & salicū redolent Patauinorum in paluſtribus uindemiæ.Sic & elleborū seritur in Thaso,aut cucumis sylueſter,aut scāmonea,quod uinum phthorium uocāt,quoniam abortus facit. Fit & ex herbis, quarum naturæ suo loco dicent.E stœchade & radice gentianæ,& tragorigano, & dictāno, asaro,dauco,eleliſphaco,panace,acoro,conyza,thymo,mandragora,iunco. Vocarūt & scyzinum,& itæomelin,& lectiſphagiten,quorū iam obliterata ratio est.Et fruticum uero è genere,cedri utriuscp,cupressi,laurus,iuniperi,terebinthi,calami,lentisci,baccas aut lignū recens musto decoquūt.Item chamelææ, & chamæpityos, & chamædryos lignū. Eodem modo & ex flore,in congium musti decem denariorum pondere addito.

De hydromeli,& oxymeli. Cap. XVII.

Fit uinum & ex aqua ac melle tantū.Quinquēnio ad hoc seruari cæleſtē iubēt. Aliqui prudētiores statim ad tertias partes decoquūt,& tertiā mellis ueteris adijciūt:deinde XL.diebus canis ortu in sole habēt. Alij diffusa ita X.die obturāt. Hoc uocat hydromeli, & uetustate saporē uini assequit,nusquā laudatius cp in Phrygia. Quin & acetum melle temperabat:adeò nihil intentatum uitæ fuit. Oxymeli hoc uocarūt, mellis X.libris,aceti ueteris heminis quincp, salis marini libra, aquæ pluuiæ sextarijs quincp, sufferuefactis decies,mox elutriatis atcp ita inueteratis. Omnia ab Themisone summo autore dānata: & hercule coactus eorū usus uideri potest,nisi si quis naturæ opus esse credit aromatitē, & ex unguētis uina cōpositа,aut ut biberent genuisse eā frutices.Ista sunt cognitu iucunda,solertia humani animi omnia exquirente.Nihil quidem ex his anno durare, prętercp quæ uetustate ipsa fieri diximus,& plura ne tricenis quidem diebus,non erit dubium.

Prodigiosa genera uini. Cap. XVIII

SVnt & in uino prodigia. Dicitur in Arcadia fieri quod fœcunditatẽ fœminis impor
tet, uiris rabiem. At in Achaia maxime circa Caryniã abigi partum uino, atq; etiam si
uuam edant grauidæ, cum differentia in gustatu nõ sit. Trœzenium uinum qui bibunt,
negantur generare. Thasios duo genera uini diuersa facere proditur: unum quo somnus
concilietur, alterũ uerò quo fugetur. Apud eosdem uitis theriace uocat, cuius & uinũ &
uua contra serpentium ictus medetur. Libanios thuris odore, ex qua dijs prolibant. E di
uerso aspendios damnata aris. Ferũt eam nec ab alite ulla attingi. Thasiã uuam Ægyptus
uocat apud se prædulcẽ, quæ soluit aluum. Est contrà in Lycia quæ solutã firmat. Ægy-
ptus & ecbolada habet, abortus facientem. Vina in apothecis canis ortu mutantur quę- 10
dam, postq; restituũtur sibi. Sic & mari nauigato, cuius iactatus his quæ durauerint tan-
tum uetustatis adijcere sentitur, quantum habuerint.

Quibus uinis ad sacra uti fas non sit, & quibus generibus musta condiantur. Cap. XIX

ET quoniam religione uita constat, prolibare dijs nefastum habetur uina præter im-
putatæ uitis, fulmine tactæ, quamq; iuxta hominis mors laqueo pependerit, aut uul
neratis pedibus calcata, & quod circumcisis uinaceis profluxerit, aut superne deciduo
immundiore lapsu aliquo polluta. Item Græca, quoniã aquam habeant. Vitis ipsa quoq;
manditur decoctis caulibus summis, qui & condiuntur in aceto ac muria. Verùm & de
apparatu uini dixisse conueniat, cùm Græci priuatim ea præcepta condiderint, artemq; 20
fecerint, sicut Euphronius, & Aristomachus, & Coniades, & Hicesius. Africa gypso mi
tigat asperitatem, necnon aliquibus sui partibus calce. Græcia argilla, aut marmore, aut sa
le, aut mari, lenitatẽ excitat: Italiæ pars aliqua rabulana pice: ac resina condire musta uul-
gare est ei, prouincijsq; finitimis. Nonnusquam prioris uini fece aceto'ue condiunt. nec-
non & ex ipso musto fiunt medicamina, decoquitur ut dulcescat portione uirium. Nec
durare ultra annuum spatium tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt ad sapas mu-
sta, infusisq; his ferociam frangunt. Et in hoc tamen genere, & in omni alio subministrãt
uasa ipsa condimentis picis. Cuius faciendæ ratio proximo dicetur uolumine.

De picis generibus, & resinis, & mustis condiendis, & de aceto, & fece. Cap. XX

ARborum succo manantiũ picem resinamq;, aliæ ortæ in oriente, aliæ in Europa fe- 30
runt. Quæ interest Asia, utrinq; quasdam habet. In oriente optimã tenuissimamq;
terebinthi fundunt: deinde lentisci, quã & mastichen uocãt: postea cupressi, acerrimã sa-
pore. Liquidã omnes, & tantum resinã: crassiorẽ uerò & ad pices faciendas cedrus. Ara-
bica resina alba est, acri odore, difficilis coquẽti. Iudaica callosior, & terebinthina quoq;
odoratior. Syriaca Attici mellis similitudinẽ habet. Cypria antecedit omnes. Est autem
melleo colore, carnosa. Colophonia præter cæteras fulua si teratur alba fit, grauior odo-
re, ob id non utuntur ea unguentarij. In Asia quæ fit è picea, admodũ cãdida, spagas uo-
catur. Resina omnis dissoluit oleo. Quidã & creta figlinarũ hoc fieri arbitrant. Pudetq;
cõfiteri, maximũ iã honorẽ eius esse in euellendis uirorũ corpori pilis. Ratio aũt condien
di musta, in primo feruore, qui nouem diebus cum plurimum peragitur, aspersu picis, ut 40
odor uino contingat, & saporis quædam acumina. Vehementius id fieri arbitrantur cru
do flore resinę, excitariq; lenitatem. E diuerso crapula compesci feritatem nimiã, frangiq;
uirus: aut ubi pigra lenitas torpeat, uirus addi. Ligurię maxime circumpadanisq; mustis
utilitas discernitur hoc modo, Pugnacibus mustis crapulę plus inditur, lenibus parcius.
Sunt qui ex utroq; condiri uelint: necnon alia æquè multiplici natura. Vitiumq; musto
quibusdã in locis, iterũ sponte feruere: qua calamitate deperit sapor, uappæq; accipit no-
men, probrosum etiam hominum cum degenerauerit animus. Aceti enim nequitię inest
uirtus magnos ad usus, & sine queis uita mitior degi nõ possit. Cætero uinorũ medica-
minis tanta cura est, ut cinere apud quosdam, ceu gypso alibi quibus diximus modis in-
staurentur. Sed cinerem è uitis sarmentis, aut quercu præferunt. Quin & marinã aquam 50

eiusdem

eiusdē rei gratia ex alto peti iubēt,seruariq́ab æquinoctio uerno,aut certe nocte solstitio & aquilone flante hauriri,uel si circa uindemiā hauriatur decoqui.Pix in Italia ad uasa uino condendo maxime probatur Brutia.Fit è piceæ resina:in Hispania autem è pinastris, minime laudata.Est enim resina harum amara & arida,& graui odore. Differentiam rationemq́ faciendi proximo uolumine demonstrabimus inter arbores feras. Vitia præter supradicta,acor,aut fumidum uirus,picis autem adustio:experimentum uerò si fragmenta subluceant,ac sub dente lentescant acore iucundo.Asia picem Idæam maxime probat, Græcia Piericam, Virgilius Naritiam. Diligentiores admiscent nigram mastichen, quæ in Ponto bituminis similis gignitur,& iris radicem oleumq́. Nam ceram accipientibus uasis compertum est uina accescere.Sed transferre in ea uasa in quibus acetum fuerit utilius,quàm in ea in quibus dulce aut mulsum.Cato iubet uina cōcinnari(hoc enim utitur uerbo)cineris lixiuij,cum defruto cocti parte quadragesima,pulegij uel salis sesquilibra, interim & tuso marmore.Facit & sulphuris mentionem,resinæ uerò in nouissimis. Super omnia addi matureſcente iam uino iubet mustum, quod ille tortiuum appellat, nos intelligimus nouissime expressum:& adijci mustis tingendi gratia coloris,ut pigmentū aliquod uini,atq́ ita pinguius fieri. Tot ueneficijs placere cogitur: & miramur noxium esse.In uitium inclinantis experimentum est,laminæ plumbeæ mutatus in ea colos.Proprium autem inter liquores uino, mucescere,aut in acetum uerti:extantq́ medicinæ uolumina.Et fex uini siccata recipit ignes,ac sine alimento per se flagrat. Cinis eius nitri naturam habet,easdemq́ uires,hoc amplius quo pinguior sentitur.

De cellis uinarijs. Cap. XXI

MAgna & collecto iam uino differētia in cella. Circa alpes ligneis uasis condunt,circulisq́ cingunt,atq́ etiam hyeme gelida ignibus rigorem arcent.Mirum dictu,sed aliquando uisum,ruptis uasis stetere glaciatæ moles prodigij modo,quoniam uini natura non gelascit,aliâs ad frigus stupens tantum.Mitiores plagæ dolijs cōdunt,infodiūtq́ terræ tota,aut ad portionem situs.Item cælum præbent:alibi uerò impositis tectis arcēt: traduntuŕq & hæc præcepta.Latus cellæ uinariæ,aut certe fenestras obuerti in aquilonem oportere,uel uticq́ in exortum æquinoctialem. Sterquilinia & arborum radices procul abesse,omniaq́ odoris euitandi,facillimo in uina trāsitu:ficos uticq́ & caprificos. Dolijs etiā interualla dari,ne inter sese uitia serpant,contagione uini semper ocyssima.Quin & figuras referre. Ventrosa ac patula minus utilia.Picari oportere protinus à canis ortu, postea perfundi marina aqua aut salsa, dein cinere sarmenti aspergi uel argilla, absterſa myrrha suffiri,ipsasq́ sæpius cellas.Imbecilla uina demissis in terram dolijs seruanda,ualida expositis. Nunquam implenda,& quod supersit, passo aut defruto perungendum, admixto croco,pice ueteri cum sapa: sic opercula doliorum medicanda, addita mastiche ac pice.Bruma aperiri uetant,nisi sereno die. Vetant austro flante,lunáue plena.Flos uini candidus probatur,rubens triste signum est,si non uini colos sit.Item uasa incalescentia,operculáue sudantia.Quod celeriter florere cœperit,odoremq́ trahere, non fore diutinum.Ipsa quoq́ defruta ac sapas,cùm sit cælum sine luna, hoc est, in sideris eius coitu, neq́ alio die coqui iubent.Præterea plumbeis uasis non æreis, nucibus iuglandibus additis:eas enim fumum excipere.Campaniæ nobilissima exposita sub dio cadis uerberari sole,luna,imbre,uentis,aptissimum uidetur.

De uitanda ebrietate. Cap. XXII

AC si quis diligentius reputet,in nulla parte operosior uita est, ceu nō saluberrimum ad potum aquæ liquorem natura dederit,quo cętera omnia animantia utuntur. At nos uinum bibere & iumenta cogimus,tantoq́ opere, tanto labore & impendio cōstat, quod hominis mentem mutet,ac furorē gignat, milibus scelerum huic deditis tanta dulcedine,ut magna pars non aliud uitæ præmium intelligat. Quinimo ut plus capiamus, sacco frangimus uires:& alia irritamēta excogitātur:ac bibendi etiam causa uenena conficiuntur,alijs cicutā præsumentibus,ut bibere mors cogat,alijs pumicis farinam,& quę

referendo

referendo pudet docere. Cautiſsimos ex his balineis coqui uidemus, exanimesq; efferri. Iam uerò alios lectum expectare non poſſe, imò uerò nec tunicã, nudos ibi protinus anhelos ingentia uaſa corripere, uelut ad oſtentationẽ uirium, ac planè infundere ut ſtatim euomant, rurſusq; hauriant, idq; iterum tertiumq;: tanquam ad perdenda uina geniti, & tanq; effundi illa non poſsint, niſi per humanum corpus. Huc pertinẽt peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectoroſa ceruicis repãdæ oſtentatio. Per omnia hæc prædicatur ſitis quæri. Iam uerò quæ uaſa adulterijs cælata? tanquã per ſe parum doceat libidines temulentia. Ita uina ex libidine hauriuntur, atq; etiã prẽmio inuitatur ebrietas, Et ſi diſs placet, emitur alius, ut quantũ biberit, tantum edat: & preciũ uinolentiæ lege accipit. Alius quantum alea quæſierit, tantum bibit. Tunc auidi matronã oculi licẽtur, graues produnt marito: tunc animi ſecreta proferuntur. Alij teſtamenta ſua nuncupant: alij mortifera loquunt̃, rediturasq; per iugulum uoces non continent, q; multis ita interemptis. Vulgoq; ueritas iam attributa uino eſt. Interea ut optime cedat, ſolem orientem nõ uident, ac minus diu uiuunt. Hinc pallor, & genæ pendulæ, oculorũ ulcera, tremulæ manus, effundentes plena uaſa, & (quæ ſit pœna præſens) furiales ſomni, & inquies noctur na. Præmiumq; ſummũ ebrietatis libido portẽtoſa, ac iucundũ nefas. Poſtera die ex ore halitus cadi, ac ferè rerum omniũ obliuio, morsq; memoriæ. Rapere ſe ita uitã prædicãt, cùm priorem diem quotidie perdant, illi uerò & uenientem. Tib. Claudio principe ante hos annos XL. inſtitutum, ut ieiuni biberent, potusq; uini antecederet cibos, externis & hoc artibus, ac medicorum placitis nouitate aliqua ſeſe cõmendantium. Gloriã hac uirtute Parthi quærunt, famam apud Græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiam Nouellius Torquatus Mediolanenſis ad proconſulatum uſq; è prætura honoribus geſtis, tribus congijs (unde & cognomen illi fuit) epotis uno impetu, ſpectãte miraculi gratia Tiberio principe in ſenecta iam ſeuero atq; etiam ſæuo aliâs, ſed ipſa iuuenta ad merũ pronior fuerat. Eaq; cõmendatione credidere L. Piſonem urbis Romæ curæ ab eo delectum, quod biduo duabusq; noctibus perpotationẽ continuaſſet apud ipſum iam principem. Nec alio magis Druſus Cæſar regeneraſſe patrem Tiberium ferebatur. Torquati rara gloria (quando & hæc ars ſuis legibus conſtat) non labaſſe ſermone, nec leuatum uomitione, non altera corporis parte dum biberet, matutinas obiſſe uigilias, plurimum hauſiſſe uno potu, plurimum præterea alijs minoribus addidiſſe, optima fide non reſpiraſſe in hauriendo, neq; expuiſſe, nihilq; ad elidendum in pauimentis ſonum ex uino reliquiſſe, diligenti ſcito legum contra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronem M. filium binos congios ſimul haurire ſolitum ipſi obijcit: Marcoq; Agrippæ à temulento ſcyphum impactum. Etenim hæc ſunt ebrietatis opera. Sed nimirũ hanc gloriã auferre Cicero uoluit interfectori patris ſui M. Antonio. Is enim ante eum auidiſsime apprehenderat hanc palmã, ædito etiã uolumine de ſua ebrietatẽ: quo patrocinari ſibi auſus, approbauit plane (ut equidem arbitror) quanta mala per temulentiã terrarũ orbi intuliſſet. Exiguo tempore ante prælium Actiacũ id uolumen euomuit: quo facile intelligat̃ ebrius iam ſanguine ciuiũ, & tanto magis eum ſitiens. Namq; & hæc neceſsitas uitiũ comitat̃, ut bibendi conſuetudo augeat auiditatẽ. Scitumq; eſt Scytharũ legati, quanto plus biberint, tanto magis ſitire Parthos. Eſt & occidentis populis ſua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hiſpaniasq;, nominibus alijs, ſed ratione eadem. Hiſpanię iam & uetuſtatem ferre ea genera docuerunt. Ægyptus quoque è fruge ſibi potus ſimiles excogitauit. Nullaq; in parte mundi ceſſat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales ſuccos, nec diluendo ut uina mitigant. At hercule illic tellus fruges parere uidebat̃. Heu mira uitiorũ ſolertia, inuentũ eſt quemadmodũ aqua quoq; inebriaret. Duo ſunt liquores corporibus humanis gratiſsimi, intus uini, foris olei, arborum è genere ambo præcipui, ſed olei neceſſarius. Nec ſegniter uita in eo elaborauit. Quanto tamen in potu ingenioſior apparebit, ad bibendũ generibus centum nonagintaquinq;, ſi ſpecies uerò æſtimẽt̃, penè duplici numero excogitatis, tantoq; pauciorib̃ olei. De quo in ſequenti uolumine dicemus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XV.

Naturæ frugiferarum arborum. Cap. I.

OLEAM Theophraſtus è celeberrimis Græcorum autoribus urbis Romę anno circiter quadringenteſimo quadrageſimo, negauit niſi intra XL. M. paſſuum à mari naſci: Feneſtella uerò omnino nõ fuiſſe in Italia, Hiſpania, atq; Africa, Tarquinio Priſco regnãte, ab annis populi Rom. CLXXXIII. quæ nũc peruenit trãs Alpes quoq;, & in Gallias Hiſpaniasq; medias. Vr bis quidem anno quingenteſimoquinto, Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio COSS. olei libræ duodenæ aſsibus ueniere. Et mox anno ſexcẽteſimo octogeſimo, M. Seius L. F. ædilis curulis olei denas libras ſingulis aſsibus præſtitit populo Rom. per totũ annũ. Minus ea miret, qui ſciat poſt annos XXII. Cn. Pompeij IIII. conſulatu oleum prouincijs Italiã miſiſſe. Heſiodus quoq; in primis cultũ agrorum docendã arbitratus uitã, negauit oleæ fatorẽ fructũ ex ea percepiſſe quenq;. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiã in plan tarijs ferunt, translatarumq; altero anno decerpunt baccæ. Fabianus negat prouenire in frigidiſsimis oleam, neq; in calidiſsimis. Genera earũ tria dixit Virgilius, orchites, & ra- dios, & pauſias. Nec deſiderare raſtros. aut falcẽ, ullámue curã. Sine dubio & in ijs ſolum maxime cælumq; refert. Veruntamẽ & tondent cum & uites, atq; etiã interradi gaudẽt. Conſequens earum uindemia eſt, arsq; uel maior, oleum cq; muſta temperãdi. Ex eadem quippe oliua differunt ſucci. Primum omniũ cruda, atq; nondum inchoatæ maturitatis: hoc ſapore præſtantiſsimũ. Quin & ex eo prima unda præli laudatiſsima, ac deinde per diminutiones, ſiue (ut nuper inuentum eſt) exilibus regulis pede incluſo. Quanto matu- rior bacca, tanto pinguior ſuccus, minusq; gratus. Optima autem ętas ad decerpendum inter copiam bonitatemq;, incipiente bacca nigreſcere. Noſtri uocant drupas, Græci ue rò drypetas. Cætero diſtat, an maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis: rigua fuerit ar- bor, an ſuo tantum bacca ſucco, nihilq; aliud quàm rores cæli biberit.

De oleo. Cap. II

VEtuſtas oleo tędium affert, non item ut uino, plurimumq; ętatis annuo eſt, prouida (ſi libeat intelligere) natura. quippe temulentiæ naſcẽtibus uinis, uti neceſſe nõ eſt: quinimo inuitat ad ſeruandũ blãda inueterati caries. Oleo noluit parci, fecitq; ea neceſsi tate promiſcuum & uulgo. Principatũ in hoc quoq; bono obtinuit Italia toto orbe, ma- xime agro Venafrano, eiusq; parte quæ Licinianũ fundit oleum: unde & Liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguenta hanc palmã dedere, accõmodato ipſis odore. Dedit & pala tum delicatiore ſententia. De cætero baccas Liciniæ nulla auis appetit. Reliquũ certamẽ inter Iſtriæ terrã & Bæticæ par eſt. Vicina bonitas prouincijs, excepto Africę frugifero ſolo. Cereri totũ id natura cõceſsit, oleũ ac uinũ nõ inuidit tantũ, ſatisq; gloriæ in meſsi- bus fecit. Reliqua erroris plena, quem in nulla parte uineę numeroſiorẽ eſſe docebimus.

De natura oliuæ, & oleæ incipientis. Cap. III

OLiuæ conſtant nucleo, oleo, carne, amurca: ſanies hæc eſt eius amara. Fit ex aquis, ideo ſiccitatibus minima, riguis copioſa. Suus quidem oliuæ ſuccus oleum eſt, idq; præcipue ex immaturis intelligimus, ſicut de omphacio docuimus. Auget oleum ab Ar- cturi exortu XVI. Calend. Octobris, poſtea nuclei increſcunt et caro. Cum ſitiẽti imbres copioſi acceſſere, uitiatur oleum in amurcã. Huius color oliuam cogit nigreſcere. Ideoq; incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eam nihil. Et error hominum falſus, exiſti- mantium maturitatis initium, quod eſt uitij proximũ. Deinde quod oleum creſcere oli- uæ carne arbitrantur, cùm ſuccus omnis in corpus abeat, lignumq; intus grandeſcat. Er- go tum maxime rigantur. Quod ubi cura multa ſiue imbribus accidit, oleum abſumitur, niſi conſecuta ſerenitate quę corpus extenuet. Omnino enim, ut Theophraſto placet, eſt olei cauſa calor, quare & in torcularibus & iam in cellis multo igne quęrit. Tertia eſt cul

pa

pa in parſimonia, quoniã propter impendium decerpendi expectatur ut decidat oliua. Qui medium temperamentũ in hoc ſeruãt, perticis decutiunt, cum iniuria arborum, ſequentisq; anni dãno. Quippe oliuantibus lex antiquiſsima fuit: Oleã ne ſtringito, néue uerberato. Qui cautiſsime agunt, harundine leui ictu, nec aduerſos percutiũt ramos. Sic quoq; alternare fructus cogit decuſsis germinibus. Nec minus, ſi expectet ut cadat. Hęrendo enim ultra ſuum tempus, abſumunt uenientibus alimentũ, & detinent locum. Argumentum eſt, quod niſi ante fauonium collectæ, nouas uires reſumunt, & difficilius cadunt. Prima ergo ab autumno colligitur, uitio operæ non naturæ, pauſia cui plurimum carnis: mox orchites, cui olei: poſt radius. Has enim ocyſsime occupatas, quia ſunt tener rimæ, amurca cogit decidere. Differunt uerò etiã in Martium menſem calloſæ, contra hu morem pugnaces, ob idq; minimæ, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quã Sabini regiam uocant, non ante fauonij afflatum nigreſcentes, hoc eſt ad VI. Idus Febr. Tunc arbitrantur eas matureſcere, & quoniam probatiſsimũ ex ijs fiat oleum, accedere etiam ratio prauitati uidetur. Feruntq; frigore ſterilitatem fieri, ſicut copiam maturitate: cùm ſit illa bonitas non temporis, ſed generis tarde putreſcentium in amurcã. Similis error collectam ſeruandi in tabulatis, nec priuſquam ſudet premẽdi, cùm omni mora oleum decreſcat, amurca augeatur. Itaque uulgo non amplius ſenas libras ſingulis modijs exprimi dicunt. Amurcæ menſuram nemo agit, quanto ea copioſior reperiatur in eodem genere diebus adiectis. Omnino in uita error eſt publicus, tumore oliuæ creſcere oleum exiſtimãtium: præſertim cùm magnitudine copiam olei non conſtare, indicio ſint quæ regiæ uocãtur, ab alijs maiorinæ, ab alijs phauliæ, grandiſsimæ, alioquin minimo ſucco. Et in Ægypto carnoſiſsimis olei exiguum. Decapoli uerò Syriæ perq; paruæ, nec cappari maiores, carne tamẽ cõmendantur. Quam ob cauſam Italicis trãſmarinę pręferunt in cibis, cùm oleo uincantur. Et in ipſa Italia cæteris Picenæ, & Sidicinæ. Sale illæ primum condiuntur, & ut reliquæ, amurca ſapáue. Necnon aliquæ oleo ſuo ſine accerſita commendatione puræ innatant, colymbades: franguntur eædem herbarumq; uiridium ſapore condiunt. Fiunt & præcoces feruenti aqua perfuſæ, quamlibet immaturæ. Mirumq;, dulcem ſuccum oliuas bibere, & alieno ſapore infici. Purpureæ ſunt & in ijs, ut uuis in nigrũ colorẽ tranſeuntibus, pauſiæ. Sunt & ſuperbę, pręter iam dicta genera. Sunt & prædulces, per ſe tantum ſiccatæ, uuisq; paſsis dulciores: admodũ rarę in Africa, & circa Emeritã Luſitaniæ. Oleum ipſum ſale uindicatur à pinguitudinis uitio. Cortice oleæ conciſo odorẽ accipit medicati, aliâs ut uino palati gratia nulla eſt. Nec tam numeroſa differentia: tribus ut plurimum bonitatibus diſtat. Odor in tenui argutior, & is tamen etiam in optimo breuis.

De natura olei. Cap. IIII

OLeo natura tepefacere corpus, & contra algores munire. Eidemq; feruores capitis refrigerare. Vſum eius ad luxuriam uertêre Græci, uitiorum omnium genitores, in gymnaſiis publicando. Notum eſt, magiſtratus honoris eius octogenis ſeſtertijs ſtrigmenta olei uendidiſſe. Oleæ honorem Romana maieſtas magnũ præbuit, turmas equitum Idibus Iulijs ex ea coronando: item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoq; uictores olea coronant, Græci uerò oleaſtro Olympiæ.

De cultura oliuarum. Cap. V

NVnc dicentur Catonis placita de oliuis. In calido & pingui ſolo radium maiorem, Salentinam, orchitem, pauſiam, Sergianam, Cominianam, albiceram ſeri iubet. Adijcitq; ſingulari prudentia, quam earum in finitimis locis optimam eſſe dicant. In frigido autem & macro Liciniam. Pingui enim aut feruenti uitiari eius oleum, arboremq; ipſam fertilitate conſumi. Muſco præterea rubro infeſtari. Spectare oliueta in fauonium loco expoſito ſolibus cenſet.

De ſeruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum. Cap. VI

NEc alio ullo modo laudat cõdi oliuas, optime orchites & pauſias, quàm uel uirides in muria, uel fractas in lentiſco. Oleum quàm acerbiſsima oliua optimum fieri. Cæ-

tero

tero quamprimum è terra colligendam. ſi inquinata ſit, lauãdam. ſiccari triduo ſatis eſſe. Si gelent frigora, quarto die premendã. Hanc & ſale aſpergi. Oleum in tabulato minui, deteriuſq; fieri. Item & in amurca & fracibus. hę ſunt carnes & inde feces. Quare ſępius die decapulandũ, prętерea in conchas & plumbeas cortinas, ęre uitiari. Feruentibus omnia ea fieri clauſisq; torcularibus, & q̃ minime uentilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de cauſa è nucleis ipſarũ ignis aptiſsimus. & è cortinis in labra fundendũ, ut fraces et amurca liquent̃. Ob id crebrius uaſa mundãda, fiſcinas ſpongia tergẽdas, ut q̃ maxime pura ſynceritas conſtet. Poſtea inuentũ, ut lauarentur utiq; feruẽti aqua: protinus prẹlo ſubĳcerent̃ ſolidę (ita enim armurca exprimitur) mox trapetis fractę premerẽtur. iterum premi plus q̃ centenos modios nõ probãt. Factus uocatur. Quod uero poſt molam primum eſt, flos. Factus tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iuſtum eſt.

De oleo fictitio. Cap. VII

NOn erat tum fictitium oleum, ideoq; arbitror nihil à Catone dictum. Nũc eius genera plura. Primumq; perſequemur ea quę ex arboribus fiũt, & inter illas ante omnes ex oleaſtro. Tenue id, multoq; amarius quàm oleę, tantũ ad medicamentũ utile. Simillimũ huic eſt ex chamelęa frutice ſaxoſo, nõ altiore palmo, folĳs oleaſtri bacisq;. Proximum fit & è cici, arbore in Ægypto copioſa: alĳ crotonẽ, alĳ trixin, alĳ ſeſamum ſylueſtre appellant: ibiq; non pridem. Et in Hiſpania repente prouenit altitudine oleæ, caule ferulaceo, folio uitiũ, ſemine uuarũ gracilium, pallidarumq;. Noſtri eam ricinũ uocant à ſimilitudine ſeminis. Coquitur id in aqua, innatansq; oleum tollitur. At in Ægypto ubi abundãt, ſine igne & aqua ſale aſperſum exprimitur, cibis fœdũ, lucernis utile. Amygdalinum, quod aliqui metopiũ uocant, ex amaris nucibus arefactis, & in offam contuſis, aſperſis aqua iterumq; tuſis exprimitur. Fit & è lauro, admixto druparũ oleo. Quidamq; è baccis exprimunt tantum: alĳ folĳs modo, aliqui folio & cortice baccarum. Necnõ ſtyracem addũt, aliosq; odores. Optima laurus ad id latifolia, ſylueſtris, nigra baccis. Simile eſt è myrto nigra, & hęc latifolia melior. Tundũtur baccę aſperſę calida aqua, mox decoquuntur. Alĳ foliorũ molliſsima decoquunt in oleo, & exprimũt. Alĳ deiecta ea in oleum prius ſole maturant. Eadẽ ratio & in ſatiua myrto, ſed præfertur ſylueſtris minore ſemine quam quidã oxymyrſinen uocant, alĳ chamæmyrſinẽ, alĳ acaron à ſimilitudine. Eſt enim breuis, fruticoſa. Fit & ex citro, cupreſſo, nucibus iuglandibus, quod caryinon uocant: malis cedri, quod cedrelæon. Ex grano quoq; gnidio purgato ſemine & tuſo. Item lentiſco: nam & cyprinũ è glande Ægyptia ut fieret odorum cauſa, dictũ eſt. Indi excaſtaneis & ſeſama atq; oryza facere dicuntur: Ichthyophagi è piſcibus. Inopia cogit aliquando luminũ cauſa et è platani baccis fieri, aqua & ſale maceratis. Et œnanthinũ fit de ipſa œnanthe, ut dictum eſt in unguentis. Gleucino muſtũ incoquitur uapore lento: ab alĳs ſine igne circundatis uinaceis diebus XXII bis ſingulis permixtũ: cõſumiturq; muſtum oleo. Aliqui non ſamſucum tantũ admiſcent, ſed etiam pretioſiora odoramenta. Et in gymnaſiis quoq; conditur odoribus, ſed uiliſsimis. Fit & de aſpalatho, calamo, balſamo, iri, cardamomo, meliloto, nardo gallico, panace, ſamſuco, helenio, cinnami radice, omnium ſuccis in oleo maceratis expreſsisq;. Sic & rhodinũ è roſis, iuncinum è iunco, quod eſt roſaceo ſimillimum. Itẽ hyoſcyamo, lupinis & narciſſo. Plurimũ autẽ in Ægypto è rhaphani ſemine, aut gramine herba, quod chortinon uocant. Itẽ ſeſama & urtica, quod cnecinum appellant. E lilio & alibi fit ſub diuo, ſole, luna, pruina maceratum. Suis herbis componunt inter Cappadociã & Galatiã, quod Selgiticũ uocant, neruis admodum utile: ſicut in Italia è gummi. E pice fit quod piſsinum appellant, cum coquit̃ uelleribus ſupra halitũ eius expanſis atq; ita expreſsis, probatũ maxime è Brutia. Eſt enim pinguiſsima & reſinoſiſsima. Color oleo fuluus. Sponte naſcitur in Syriæ maritimis, quod elęomeli uocant. Manat ex arboribus pingue, craſsius melle, reſina tenuius, ſapore dulci, & hoc medicis. Veteri quoq; oleo uſus eſt ad quædã genera morborũ. Exiſtimat̃ & ebori uindicãdo à carie utile eſſe. Certe ſimulacrũ Saturni Romæ intus oleo repletũ eſt.

De amurca. Cap. VIII

SVper omnia autẽ celebrauit amurcã laudibus Cato. Dolia olearia cadosq; illa imbui, ne bibãt oleũ. Amurca ſubigi areas terẽdis meſsibus, ut formicæ rimæq; abſint. quin & lutũ parietũ ac tectoria & pauimẽta horreorũ frumẽti, ueſtiariũ etiã contra teredines ac noxia animalia, amurca aſpergi: ſemina frugũ perfundi: morbis quadrupedum, arborũ quoq; illa medendũ, efficaci ad ulcera interiora humani quoq; oris. Lora etiã ac coria omnia, & calceamina, axesq;, decocta ungi, atq; æramenta cõtra ęruginẽ coloriſq; gratia elegantioris: & totã ſupellectilẽ ligneã, ac uaſa fictilia, in quis ficum aridã libeat aſſeruare: aut ſi folia baccasq; in uirgis myrti, aliúdue id genus ſimile. Poſtremo ligna macerata amurca, nullius fumi tedio ardere. Oleã ſi lambendo capra lingua cõtigerit, depaueritq; primo germinatu, ſterileſcere, autor eſt M. Varro. Et hactenus de olea atq; oleo.

Pomorum omnium genera & naturæ. Cap. IX

RElIqui arborũ fructus uix ſpecie figuráue, nõ modo ſaporib. ſuccisq; toties permixtis atq; inſitis, enumerari queunt. Nucum pinearũ genera IIII. Cap. X

GRandiſsimus pineis nucibus, altiſsimeq; ſuſpẽſus, intus exiles nucleos lacunatis in cludit toris, ueſtitos alia ferruginis tunica, mira naturæ cura molliter ſemina collocandi. Harũ genus alterũ Tarẽtinę, digitis fragili putamine, auiũq; furto in arbore. Tertium ſapinię è picea ſatiua, nucleorũ cute uerius q̃; putamine, adeo molli, ut ſimul mandatur. quartũ pityida uocãt è pinaſtris, ſingularis remedij aduerſus tuſsim. In melle decoctos nucleos Taurini aquicelos uocãt. Pinea corona uictores apud Iſthmũ coronãtur.

De malo cotoneo. Cap. XI

HIs proxima amplitudine mala quæ uocamus cotonea, & Græci cydonea, ex Creta inſula aduecta. Incuruatos trahunt ramos, prohibẽtq; creſcere parentẽ. Plura eorũ genera. Chryſomela, inciſuris diſtincta, colore ad aurũ inclinato. Quę cãdidiora, noſtratia cognominata, odoris pręſtãtiſsimi. Eſt & Neapolitanis ſuus honos. Minora ex eodẽ genere ſtruthea, odoratius uibrant, ſerotino prouẽtu, pręcoci uero muſtea. Strutheis autem cotonea inſita ſuum genus fecere muluianum, quę ſola ex his uel cruda manduntur. Omnia iam & uirorum ſalutatorijs cubilibus incluſa, ſimulacris noctium conſcijs impoſita. Sunt præterea parua ſylueſtria, à ſtrutheis odoratiſsima, in ſepibus naſcentia. Mala appellamus, quanquã diuerſi generis, perſica, granata, quę in punicis arboribus nouem generum dicta ſunt. His acinus ſub cortice intus, illis lignũ in corpore. Necnon & quædam è piris libralia appellata, amplitudinem ſibi ponderis nomine aſſerunt.

De Perſico, genera IIII. Cap. XII

SEd perſicorũ palma duracinis. Nationũ habẽt cognomẽ Gallica & Aſiatica. Poſt autumnum matureſcunt, ęſtate pręcocia intra xxx annos reperta, et primo denarijs ſingula uenundata. Supernatia è Sabinis ueniũt, popularia undiq;. Pomũ innocuũ expetitur ęgris: pretiũq; iam ſingulis triceni nummi fuere, nullius maiore: quod miremur, quia non aliud fugacius. Longiſsima nanq; decerpto bidui mora eſt, cogitq; ſe uenundari.

De pruno, genera XI. Cap. XIII

INgens poſtea turba prunorũ, uerſicolor, nigra, candicãs. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius. Alia eodem colore ſeriora maioraq;, aſinina cognominata à uilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora cerina atq; purpurea. Necnõ ab externa gente Armeniaca, quæ ſola & odore cõmendantur. Peculiaris impudẽtia eſt nucibus inſitorũ, quæ faciem parentis ſuccumq; adoptionis exhibent, appellata ab utroq; nucipruna, Et hęc autem et perſica, & cerina, ac ſylueſtria, ut uuæ autumno cadis condita, uſq; ad alia naſcentia ætatem ſibi prorogant. Reliquorum uelocitas cito miteſcentiũ tranſuolat. Nuper in Bętica malina appellari cœperunt malis inſita, et alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ eſt: nec aliud pomũ ingenioſius geminatum eſt. In peregrinis arboribus dicta ſunt Damaſcena, à Syriæ Damaſco cognominata, iampridem in Italia naſcentia, grandiore quanquã ligno, & exiliore carne, nec unquã in rugas ſiccata quoniam ſo-

les ſui

les ſui deſunt. Simul dici poſſunt populares eorū myxæ, quæ & ipſæ nūc cœpere Romę naſci inſitę ſorbis. In totum quidem perſica peregrina etiā Aſiæ Græciæq; eſſe, ex nomine ipſo apparet, atq; ex Perſide aduecta. Sed pruna ſylueſtria ubiq; naſci certū eſt. Quo magis miror, huius pomi mentionem à Catone non habitam, præſertim cum condenda demonſtraret quædā & ſylueſtria. Nam perſicæ arbores ſero, & cum difficultate trāſiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hoſpitiū. Falſum eſt, uenenata cum cruciatu in Perſis gigni, et pœnarum cauſa à regibus translata in Ægyptum, terra mitigata. Id enim de Perſea diligētiores tradunt, quę in totum alia eſt, myxis rubentibus ſimilis, nec extra orientē naſci uoluit. Eam quoq; eruditiores negauerunt ex Perſide propter ſupplicia translatā, ſed à Perſeo Memphi ſatā. Et ob id Alexandrum illa coronari uictores ibi inſtituiſſe, in honorē ataui ſui. Semper autē folia habet et poma, ſubnaſcentibus alijs. Sed pruna quoq; omnia poſt Catonē cœpiſſe manifeſtū eſt.

De diuerſis generibus malorum, genera XXIX Cap. XIIII

MAlorum plura ſunt genera. De citreis cum ſua arbore diximus. Medica aūt Greci uocant patriæ nomine. Æque peregrina ſunt zizipha, & tuberes, quę & ipſa non pridem uenere in Italiā, hæc ex Africa, illa ex Syria. Sex. Papinius, quē conſulē uidimus, primus utraq; attulit, diui Auguſti nouiſsimis temporibus, in caſtrorū aggeribus ſata, baccis ſimiliora quàm malis, ſed aggeribus pręcipue decora, quoniam & in tecta iam ſylueſcandunt. Tuberum duo genera, Candidum, et à colore ſericū dictum. Penè peregrina ſunt in uno Italię agro Veronenſi naſcentia, quę lanata appellātur. Lanugo ea obducit, ſtrutheis quidem perſicisq; plurima: his tamen peculiare nomē dedit, nulla alia commendatione inſignibus. Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cum conditoribus ſuis æternam propagauerint memoriā, tanquā ob egregiū aliquod in uita factū? Niſi fallor, apparebit ex eo ingenium inſerendi: nihilq; tam paruum eſſe, quod non gloriam parere poſsit. Ergo habent originem à Matio, Geſtioq; & Manlio, item Claudio. Quibus cotoneo inſito ab Appio è Claudia gente, Appiana ſunt cognominata. Odor eſt his cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubēs. Ac ne quis id ambitu ualuiſſe claritatis & familiæ putet, ſunt & Sceptiana ab inuentore libertino, inſignia rotunditate. Cato adijcit Quiriana, & quæ tradit in dolijs cōdi Scantiana. Omnium autē nuperrime adoptata ſunt parua, gratiſsimi ſaporis, quę Petiſia nominantur. Patrias nobilitauere Camerina & Græcula. Cætera è cauſis traxere nomen: germanitatis cohęrētia & gemella, nunquam ſingula in fœtu, coloris ſerica, cognationis melapia. Muſtea à celeritate miteſcēdi: quę nunc melimela dicūtur, à ſapore melleo. Orbiculata, à figura orbis in rotunditatem circumacti. Hæc in Epiro primum proueniſſe, argumento ſunt Græci, qui Epirotica uocant. Mammarum effigie orthomaſtica. A conditione caſtrati ſeminis, quæ ſpadonia appellant Belgę. Melofolijs folium unum, aliquando et geminum erumpit è latere medio. Celerrime in rugas marceſcunt pannucea. Stolide tument pulmonea. Sunt quibus ſanguineus eſt color, origine ex mori inſitu tracta. Cunctis uero quæ fuerunt à ſole, partes rubent. Sunt & parua gratia ſaporis, atq; etiam acutiora odore, ſylueſtria. Id peculiare improbitatis & acerbitatis conuicium, & uis tanta, ut aciem gladij perſtringat. Dacis fermè uiliſsimis nomen, quanquam primis aduentu decerpiq; properantibus.

De piris, & inſitorum uarietate. Cap. XV

EAdem cauſa in piris taxatur ſuperbiæ cognomine. Parua hæc, ſed ocyſsima. Cūctis autem Cruſtumina gratiſsima. Proxima ijs Falerna à potu, quoniam tanta uis ſucci abundat. Lactea hæc uocātur, in ijsq; alia colore nigro donant Syriæ. Reliquorū nomina aliter in alijs atq; alijs locis appellantur. Sed cōfeſsis urbis uocabulis autores ſuos nobilitauere decimiana, & ex eo tractū quod pſeudodecimianū uocāt. Dolabelliana lōgiſſimi pediculi. Pōpeiana cognomine māmoſa, liceriana, ſeueriana: & quæ ex ijs nata ſunt tyranniana, lōgitudine pediculi diſtātia. Fauoniana rubra, paulo ſuperbis maiora. Lateriana, Anitiana poſt autumnalia acidulo ſapore iucūda. Tiberiana appellātur, quę maxi

me Tiberio principi placuere. colorãtur magis sole, grandescuntq́, alioquin eadẽ essent quæ Liceriana. Patrię nomina habẽt, serisima omniũ Amerina, Picentina, Numantina, Alexãdrina, Numidiana, Greca, & in ijs Tarẽtina: Signina, quæ alij à colore testacea appellant, sicut onychina, purpurea. Ab odore myrapia, laurea, nardina. A tẽpore hordearia, collo ampullacea, et Coriolana. Brutę gẽtilitatis cucurbitina, acidula succi. Incerta nominum causa est barbaricis uenereisq́, quæ colorata dicũt: regijs quæ minimo pediculo sessilia, patricijs, uoconijs, uiridibus oblõgisq́. Pręterea dixit uolema Virgilius à Catone sumpta, qui & sementina, & mustea nominat. Pars hæc uitæ iampridẽ peruenit ad culmen, expertis cuncta hominibus. Quippe cum Virgilius insitã nucibus arbutũ, malis platanũ, cerasis ulmũ dicat. Nec quicquã amplius excogitari potest. Nullum certe pomum nouum diu iam inuenitur. Neq; omnia insita misceri fas est, sicut nec spinas inseri, quando fulgura expiari non queunt facile: quotq́ genera insita fuerũt, tot fulgura uno ictu pronunciãtur. Turbinatior piris figura. In ijs serotina ad hyemem usq; ad matrem pendent gelu maturescẽtia, Græca, ampullacea, laurea: sicut in malis Amerina, Scãtiana. Conduntur uero pira ut uuæ, ac totidem modis: neq; aliud in cadis pręterquam pruna. Pomis proprietas pirisq́ uini: similiterq́ in ægris medentes cauent: ac uino & aqua coquuntur, atq; pulmentarij uicem implent, quod non alia præter cotonea & struthea.

De pomis seruandis. Cap. XVI

IN uniuersum uero de pomis seruãdis pręcipitur: pomaria in loco frigido ac sicco con tabulari, septentrionalibus fenestris sereno die patere, austros specularib. arcere, aquilonis quoq; afflatu poma deturpante rugis. Colligi mala post æquinoctium autumnale, neq; ante xv lunam, neq; ante primam horam. Cadiua separari, stramentis, storeis, paleisue substerni. Rara componi, ut limites peruij spiritum æqualem accipiant. Amerina maxime durare, melimela minime.

De cotoneis, Punicis, piris, & sorbis, & uuis seruandis. Cap. XVII

COtoneis intercluſis spiramentũ omne adimendũ, aut incoqui melle ea immergiue oportere. Punica aqua marina feruente indurari, mox triduo sole siccata, ita ne nocturno rore cõtingantur, suspendi. Cum libeat uti, aqua dulci perlui. M. Varro & in doljs harenæ seruari iubet, & immatura obrui terra in ollis fundo effracto, sed spiritu excluso, ac surculo pice illito. Sic etiã crescere amplitudine maiore q̃; possunt in arbore. Cętera mala foljs ficulnis, præterquam cadiuis, singula cõuolui, cistisq́ uitilibus condi, uel creta figlinarum illini. Pira in uasis fictilibus picatis inuersis obrui inter scobes. Tarentina seriſsime legi. Anitiana seruari & in passo. Sorba uero & in scrobibus gypsato operculo, duũm pedũ terra superinducta, in loco aprico, inuersis uasis, & in doljs ut uuas cũ ramis suspendi. E proximis autoribus quidã altius curam petunt: deputariq́ statim poma ac uites ad hunc usum præcipiunt, decrescente luna, post horam diei tertiã, cęlo sereno ac siccis uentis. Similiter deligi & ex locis siccis, & ante perfectã maturitatem, addito ut luna infra terram sit: uuas cum malleolo sarmenti duro, demptis forfice corruptioribus acinis, in dolio picato recẽti suspẽdi, excluſa omni aura operculo & gypso: sic & sorba ac pira, illitis omnium surculis pice. Dolia procul ab aqua esse. Quidã sic cum palmite in gypso coindunt, capitibus eius scillæ infixis utrinq;. Alij etiam uina habentibus doljs, dum ne contingant ea uuæ. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitãtia, quo genere & uino odorem acquiri putant. Aliqui omnia hæc in milio seruare malunt. Plerique uero in scrobe duũm pedum altitudinis harena substrato, & fictili operculo, dein terra operto. Creta quidam etiam figlina uuas illinunt, siccatasq́ sole suspẽdunt, in usu diluentes cretam. Eandẽ pomis uino subigunt. Mala uero generosissima eadem ratio ne crustant gypso uel cera: quæ nisi maturuerint, incremento calycẽ rumpũt. Semper aũt in pediculos collocant ea. Alij decerpũt cum surculis, eosq́ in medullam sambuci abditos obruũt ut supra scriptũ est. Alij singulis malis pirisq́ singula uasa fictilia assignant, et opercula eorum picata dolio iterũ includunt. Necnon aliqui in floccis capsisq́, quas luto paleato illinunt.

linunt. Alij hoc quidem in patinis fictilibus: aliqui & in ſcrobe ſubiecta harena, ita ſicca operiunt mox terra. Sunt qui cotonea cera Pontica illita melle demergãt. Columella au thor in puteos ciſternasúe in fictilibus uaſis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritima alpibus proxima, uuas ſole ſiccatas iunci faſcijs inuoluit, cadisq; conditas, gypſo includit. Hoc idem Græci platani folijs, aut uitis ipſius, aut fici, uno die in umbra ſiccatis, atq; in cado uinaceis interpoſitis. Quo genere Coa uua & Berytia ſeruantur, nullius ſuauitati poſt ferendę. Quidã ut has faciant, in cinere lixiuo tingunt protinus quàm detraxere uitibus, mox in ſole ſiccant: tum folijs (ut ſupra dictum eſt) inuolutas uinaceis ſtipant. Sunt qui malunt uuas in ſcobe ramẽtisúe abietis, populi, fraxini ſeruare. Sunt qui ſuſpendi procul malis, protinusq; in granarijs iubeant, quoniam optime ſit operimento puluis penſilibus. Cõtra ueſpas remedio eſt, oleo aſpergi ex ore. De palmis diximus.

De ficis genera XXIX. Cap. XVIII

EReliquo genere pomorũ ficus ampliſsima eſt: quędamq; & piris magnitudine ęmulæ. De Ægyptiæ Cypriæq; miraculis retulimus inter externas. Idæa rubet oliuę magnitudine, rotundior tantum, ſapore meſpili. Alexandrinã hanc ibi uocant, craſsitudine cubitali ramoſam, materie ualidã, lentã, ſine lacte, cortice uiridi, folio tiliæ, ſed molli. Oneſicritus tradit in Hyrcania multũ noſtris eſſe dulciores, fertilioresq;, ut quæ modios CCLXX ſingulæ ferant. Ad nos ex alijs tranſiere gentibus, Chalcide, Chio, quarũ plura genera, ſiquidem & Lydiæ quæ ſunt purpureę, & mãmillanę, ſimilitudinẽ earũ habent: & calliſtruthiæ parũ ſapore præſtantiores, ficorum omnium frigidiſsimę. Nam de Africanis quas multi præferunt cunctis, magna quæſtio eſt: cum id genus in Africam nuperrime tranſierit, patrię nomen obtinent. nam Alexandrina è nigris eſt, candicãte rima, cognomine delicatę. Nigra & Rhodia eſt, & Tiburtina de præcocibus. Sunt & autorũ nomina ijs, Liuiæ, Pompeiæ: ſiccandis hæc ſole in annuos uſus aptiſsima, cum mariſcis, & quas harũdinũ folij macula uariat. Eſt & Herculanea, et albicerata, & aratia alba, pediculo minimo, latiſsima. Primo aũt prouenit porphyritis, longiſsimo pediculo. Comitatur eam è minimis et uiliſsimis, popularis dicta. Contrà nouiſsima ſub hyeme maturat̃ chelidonia. Sunt præterea eædẽ ſerotinæ & præcoces, biferę, alba ac nigra, cum meſſe uindemiaq; matureſcentes. Serotinæ & à corio appellatę duro: ex Chalcidicis quarundã trifero prouentu. Tarenti tantũ prędulces naſcunt̃, quas uocãt omas. Cato de ficis ita memorat, Ficos mariſcas in loco cretoſo aut aperto ſerito. In loco autẽ craſsiore aut ſtercorato Africanas, & Herculaneas, Sagũtinas hybernas, tellianas, atras pediculo longo. Poſtea tot ſubiere nomina atq; genera, ut uel hoc ſolum æſtimantibus appareat, mutatã eſſe uitam. Sunt & hybernæ quibuſdam prouincijs, ſicuti Mœſiæ, ſed artis, non naturæ. Paruarum genus arborum poſt autumnum fimo contegunt, deprehenſasq; in his hyeme groſſos: quæ mitiore cælo refoſſę cum arbore atq; in lucem remiſſę, nouos ſoles, aliosq; quàm quibus uixere, auide tanquã iterum natæ accipiunt: & cum uenientiũ flore maturescunt, alieno pręcoces anno, in tractu uel gelidiſsimo. Sed à Catone appellata iam tum Africana, admonet & Africæ, ad ingens documentum uſo eo pomo. Namq; perniciali odio Carthaginis flagrãs, nepotumq; ſecuritatis anxius, cum clamaret omni ſenatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiã præcocẽ ex ea prouincia ficum. Oſtendensq; patribus, interrogo uos, inquit, quando hoc pomum demptum putetis ex arbore? Cum inter omnes recentem eſſe conſtaret, Atqui tertiũ, inquit, ante diem ſcitote decerptum Carthagine, tam prope à muris habemus hoſtem: ſtatimq; ſumptum eſt Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta eſt: quanquam Catone anno ſequẽte rapto. Quid primum in eo miremur? curam ingenij, an occaſionem fortuitã? celeritatemq; curſus, an uehementiam uiri? Supra omnia quiddã eſt, quo nihil equidem duco mirabilius, tantam illam urbem, & de terrarum orbe per CXX annos æmulam, unius pomi argumento euerſam: quod non Trebia aut Traſymenus, nõ Cannæ buſto inſignes Romani nominis perficere potuere; non caſtra Punica ad tertiũ lapidẽ uallata, portæq; Collinæ

adequitans ipſe Annibal. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit. Colitur ficus arbor in foro ipſo ac comitio Romæ nata, ſacra fulguribus ibi cõditis. Magiſq; ob memoriã eius quæ nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata: quoniã ſub ea inuenta eſt lupa infantibus præbens rumen (ita uocabant mammã) miraculo ex ære iuxta dicato, tanquam in comitium ſponte tranſiſſet. Adacto nauigio ilico areſcit, rurſusq; cura ſacerdotum ſeritur. Fuit & ante Saturni ædem urbis anno CCLX ſublata ſacro à Veſtalibus facto, cum Syluani ſimulacrum ſubuerteret. Eadem fortuito ſatu uiuit in medio foro, quà fidentia imperij fundamenta oſtento fatali Curtius maximis bonis, hoc eſt uirtute ac pietate, ac morte præclara expleuerat. Æque fortuita eodem loco eſt uitis atq; olea, umbrę gratia ſedulitate plebeia ſatæ. Ara inde ſublata gladiatorio munere diui Iulij, quod nouiſsime pugnauit in foro. Admirabilis eſt pomi huiuſce feſtinatio, unius in cunctis ad maturitatem properantis arte naturæ.

De caprifico, & caprificatione. Cap. XIX

CAprificus uocatur è ſylueſtri genere ficus nunquã matureſcens, ſed quod ipſa non habet alijs tribuens, quoniam eſt naturalis cauſarum tranſitus, atq; è putreſcẽtibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimẽto in matre, putri eius tabe, ad cognatam uolant: morſuq; ficorum crebro, hoc eſt auidiore paſtu aperientes ora earum, atq; ita penetrantes, intus ſolem primo ſecum inducunt, cerealesq; auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorẽ, hoc eſt infantiam pomi abſumũt, quod fit & ſponte. Ideoq; ficetis caprificus permittitur ad rationem uenti, ut flatus euolantes in ficus ferat. Inde repertum, ut illatæ quoq; aliunde, & inter ſe colligatæ injcerentur fico: quod in macro ſolo et aquilonio non deſideratur, quoniam ſponte areſcunt loci ſitu, rimisq; eadem quæ culicum opera, cauſa perficit: necnon ubi multus puluis, quod euenit maxime frequenti uia appoſita. Namq; & pulueri uis ſiccandi, ſuccumq; lactis abſorbendi: quæ ratio puluere & caprificatione hoc quoq; præſtat ne decidãt, abſumpto humore tenero, & cum quadam fragilitate ponderoſo. Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: ſuccus matureſcentibus lactis, percoctis mellis. Seneſcunt in arbore, anusq; diſtillant gummi modo lacrymam, ſiccanturq;. Honos laudatas ſeruat in capſis, Ebuſo inſula præſtantiſsimas, ampliſsimasq;, mox in Marrucinis. At ubi copia abũdat, implentur orcæ in Aſia, cadi autem in Ruſpina Africæ urbe, panisq; ſimul & obſonij uicem ſiccatæ implent: utpote cum Cato cibaria ruris operarijs iuſta ceu lege ſanciens, minui iubeat per fici maturitatem. Cum recenti fico ſalitis uice caſei ueſci, nuper excogitatum eſt. Ex hoc genere ſunt, ut diximus, coctana & caricæ, quæq; conſcendenti nauim aduerſus Parthos omen fecere M. Craſſo, uenales prædicantis uoce cauneę. Omnia hęc in Albenſe rus è Syria intulit L. Vitellius, qui poſtea cenſor fuit, cum legatus in ea prouincia eſſet, nouiſsimis Tiberij Cæſaris temporibus.

De meſpilis & eorum generibus tribus. Cap. XX

MAlorum pirorumq; generi adnumerẽtur iure meſpila atq; ſorba. Meſpilis tria genera, anthedon, ſetania: tertium degenerat, tametſi anthedoni ſimilius eſt, quod Gallicum uocant. Setaniæ maius pomum candidiusq;, acini molliore ligno: cæteris minus pomum, ſed odore præſtantius, & quod diutius ſeruetur. Arbor ipſa de ampliſsimis. Folia antequam decidant rubeſcunt, radices multæ atq; altæ, & ideo inextirpabiles. non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo.

De ſorbis genera quatuor. Cap. XXI

SOrbis quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas mali, alijs turbinatio piri, alijs ouata ſpecies ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore & ſuauitate rotunda præcellunt: cæteris uini ſapor. Generoſiſsima, quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant, remedio tantum probabile, aſsiduum prouentu minimumq; pomo, arbore diſsimili, folijs planè platani. Non ferunt ante trimatum ex ullo genere. Cato & ſorba ſapa condi iubet.

De

De nuce iuglande. Cap. XXII

AB his locum amplitudine uindicauerunt, quæ ceſſere autoritati, nuces iuglandes: quanquam & ipſæ nuptialium Feſcenniorum comites, multum pineis minores uniuerſitate, eædemq; portione ampliores nucleo. Necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, puluinati primū calycis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa eas nuptijs fecit religioſas, tot modis fœtu munito: quod eſt ueriſimilius, quàm quia cadendo tripudium ſonumúe faciant. Et has è Perſide à regibus translatas, indicio ſunt Græca nomina. Optimum quippe genus earum Perſicon atq; Baſilicon uocant. Et hæc fuere prima nomina. Caryon à capitis grauedine, propter odoris grauitatem conuenit dictum. Tinguntur cortice earum lanæ, & ruffatur capillus primum prodeuntibus nuculis. Id compertum infectis tractatu manibus. Pingueſcunt uetuſtate. Sola differentia generum in putamine duro fragiliúe, & tenui ac craſſo, loculoſo & ſimplici. Solum hoc pomum natura compactili operimento clauſit. Namq; ſunt bifidæ putaminum carinæ, nucleorumq; illis quadripartita diſtinctio, lignea intercurſante membrana. Cæteris quicquid eſt, ſolidum eſt, ut in auellanis, & ipſo nucum genere, quas antea abellinas patrio nomine uocabant. In Aſiam Græciamq; è Ponto uenere, & ideo Ponticæ nuces uocantur. Has quoq; mollis protegit barba. Sed putamini nucleisq; ſolida rotunditas ineſt. Eæ & torrētur. Vmbilicus illis intus in uentre medio. Tertia ab his natura amygdalis, tenuiore ſed ſimili iuglandium ſummo operimento: item ſecundo putaminis. Nucleus diſſimilis latitudine, & acriore calio. Hęc arbor an fuerit in Italia Catonis ętate, dubitatur, quoniam Græcas nominat, quas quidam & in iuglandiū genere ſeruant. Adijcit præterea auellanas & galbas, prænestinas, quas maxime laudat, & conditas ollis, in terra ſeruari uirides tradit. Nunc Thaſiæ & Albenſes celebrantur. Et Tarentinarū duo genera, fragili putamine, ac duro: quæ ſunt & ampliſsimæ & minime rotundę. Pręterea molluſcæ putamen rumpentes. Sunt qui honoris nomen interpretentur, & Iouis glandem eſſe dicant. Nuper conſularem uirum audiui, biferas & iuglandes nuces habere ſe profitentem. De piſtaceis & ipſi retulimus. Et hæc autem idem Vitellius in Italiam primus intulit eodem tempore: ſimulq; in Hiſpaniam Flaccus Pompeius eques Romanus, qui cum eo militabat.

De caſtaneis genera octo. Cap. XXIII

NVces uocamus & caſtaneas, quanquam accōmodatiores glandiū generi. Armatū ijs echinato calyce uallū, quod inchoatū glandibus. Mirūq;, uiliſsima eſſe quæ tanta occultauerit cura naturę. Trini quibuſdā partus ex uno calyce, cortexq; lentus. Proxima uero corpori mēbrana, & in his & in nucibus ſaporē, ni detrahatur, infeſtat. Torrere has in cibis gratius. Moluntur etiā, & præſtant ieiunio fœminarū quandā imaginem panis. Sardibus eæ prouenere primū. Ideo apud Græcos Sardianos balanos appellant. Nam diuus Tiberius poſtea balanū nomen impoſuit, excellētioribus ſatu factis. Nunc plura earum genera. Tarentinæ faciles, nec operoſo ſunt cibo, planæ figura. Rotundior quæ balanitis uocat, purgabilis maxime, & ſponte proſiliens. Pura & plana eſt ex eis & Salariana, Tarētina minus tractabilis. Laudatior Corelliana, & ex ea facta quo dicemus in inſitis modo, meterana, quam rubēs cortex præfert triangulis, & popularibus nigris, quæ coctiuæ uocantur. Patria laudatiſsimis Tarentum, & in Campania Neapolis. Cętere ſuum pabulo gignuntur, ſcrupuloſa corticis intra nucleos quoq; ruminatione.

De ſiliquis & carnoſis pomis, & moris, & de acinis & baccis. Cap. XXIIII

HAud procul abeſſe uideant & prædulces ſiliquę, niſi quod in ijs cortex ipſe mandi tur. Digitorū hominis longitudo illis, & interim falcata, pollicari latitudine. Glandes inter poma numerari nō poſſunt: quamobrē in ſua natura dicentur. Reliqua carnoſi ſunt generis, ea baccis atq; carnibus diſtāt. Alia acinis caro, alia moris, alia unedonibus, & alia acinis inter cutē ſuccumq;, alia myxis, alia baccis ut oliuis. Moris ſuccus, in carne uinoſus: trini colores, cādidus primo, mox rubens, maturis niger. In nouiſsimis florent, inter prima matureſcunt. Tingunt manus ſucco matura, eluūt acerba. Minimum in hac

arbore ingenia profecerunt, nec nominibus, nec inſitis, nec alio modo q̃ pomi magnitudine. Differũt mora Oſtienſia & Tuſculana Romę. Naſcuntur & in rubis, multũ differente callo. Aliud corpus eſt terreſtribus fragis, aliud congeneri eorũ unedoni, quod ſolum pomũ ſimile fructui terræ gignitur. Arbor ipſa fruticoſa. Fructus anno matureſcit: pariterq́ floret ſubnaſcẽs, & prior coquit. Mas ſit an fœmina ſterilis, inter autores non conſtat. Pomũ inhonorũ, ut cui nomẽ ex argumento ſit unum tantum edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellant Gręci, comarõ & memecylon. quo apparet totidem eſſe genera & apud nos. Alio nomine arbutus uocatur. Iuba autor eſt, quinquagenum cubitorum altitudine in Arabia eſſe eas. Acinorum quoq́ magna eſt differentia. Primum inter uuas ipſas callo, teneritate, craſsitudine, interiore ligno aliįs paruo, et in aliįs etiã gemino, qui minime feraces muſti. Plurimũ uero differũt ederæ ſambuciq́ acini: & figura etiam punici, anguloſi quippe ſoli. Nec cutis ulla ſingulis, præter cõmunem quę eſt candida. Totisq́ ſuccus & caro eſt, įs præcipue quibus paruulũ ineſt ligni. Magna & baccis differẽtia. Alię nãq́ ſunt oliuis, lauris: & alio modo loto, cornis: alio myrtis, lentiſco. Aquifolio enim ac ſpinæ ſine ſucco: medioq́ etiamnum genere inter baccas acinosq́ ceraſis. Pomum his primo candidum, & ferè omnibus baccis. Mox aliįs uireſcit, ut oliuis, lauris: rubet uero moris, ceraſis, cornis. Deinde nigreſcit moris, ceraſis, oliuis.

De ceraſis, genera octo. Cap. XXV

CEraſi ante uictoriam Mithridaticã L. Luculli non fuere in Italia. Ad urbis annũ DCLXXX is primum uexit è Ponto, annisq́ CXX trans Oceanum in Britanniam uſq́ peruenere. Eadem, ut diximus, in Ægypto nulla cura potuere gigni. Ceraſorũ apronia na maxime rubent: nigerrima ſunt, ut Actia. Cęciliana uero & rotũda. Iulianis gratus ſapor, ſed penè tantum ſub arbore ſua, adeo teneris, ut geſtatum non tolerẽt. Principatus duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica uero Luſitanis. In ripis etiã Rheni. Tertius įs colos è nigro ac rubenti uiridiq́, ſimilis matureſcentibus ſemper. Minus quinquennium eſt, quod prodiere quæ uocant laurea: non ingratæ amaritudinis, inſitæ in lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris, raroq́ tria cubita excedentis, & minore etiamnum frutice chamæceraſi. Inter prima hoc è pomis colono gratiam annuam refert. Septentrione frigidisq́ gaudet. ſiccatur etiam ſole, conditurq́ ut oliua cadis.

De corno & lentiſco. Cap. XXVI

QVæ cura & cornis atq́ etiã lentiſco adhibeť, ne quid nõ hominis uẽtri natũ eſſe uideatur. Miſcentur ſapores, & alio alius placere cogitur. Miſcentur uero & terræ cę liq́ tractus. In alio cibi genere India aduocať, in alio Ægyptus, Creta, Cyrene, ſinguleq́ terræ. Nec ceſſat in ueneficįs uita, dũmodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarũ natura.

De generibus ſuccorum, & de odore. Cap. XXVII

INterim quæ ſunt communia & pomis omnibusq́ ſuccis ſaporum genera XIII reperiuntur, dulcis, ſuauis, pinguis, amarus, auſterus, acer, acutus, acerbus, acidus, ſalſus. Præter hæc, tria ſunt genera mirabili maxime natura. Vnum, in quo plures pariter ſentiuntur ſapores, ut uinis. Namq́ in his & auſterus, & acutus, & dulcis, & ſuauis, omnes alieni. Alterum eſt genus, in quo ſit & alienus quidem, ſed et ſuus quidam ac peculiaris, ut in lacte. Siquidem ineſt ei quod tamen iure dici dulce, & pingue, & ſuaue non poſſet, obtinente lenitate, quę ipſa ſuccedit in ſaporis uicẽ. Nullus hic aquis, ne ſuccus quidem, ut tamen eo ipſo fiat aliquis, ac ſuum genus faciat. Sentiri quidem aquæ ſaporem ullum ſuccumúe, uitium eſt. Magnum his omnibus in odore momentum, et magna cognatio, qui & ipſe nullus eſt aquis: aut ſi ſentitur, omnino uitium eſt. Mirum, tria naturæ præcipua elementa ſine ſapore eſſe, ſine odore, ſine ſucco: aquas, aera, ignes.

De ſuccis fructuum, & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorum, & de commendatione fructuum. Cap. XXVIII

ERgo ſuccorum uinoſus piro, moro, myrto: minime (quod miremur) uuis. At pinguis oliuæ, lauro, nuci iuglãdi, amygdalis: dulcis uuis, ficis, palmis: aquoſus prunis,

magna

magna differẽtia & in colore ſucci. Sanguineus moris, ceraſis, cornis, uuis nigris. Idem albis candidus. Lacteus in capite ficis, in corpore non item. ſpumeus malis, nullus perſicis, cum præſertim duracina ſucco abundẽt: ſed quis eius ullum dixerit colorem? Sua & in odore miracula. Malis acutus, perſicis dilutus, dulcibus nullus. nam & uinũ tale ſine odore, tenue odoratius. Multoq; celerius talia ad naſum ueniunt q̃ pinguia. Quæ odorata, non eadẽ in guſtu tenera, quia non ſunt pariter odor & ſapor. Quamobrem citreis odor acerrimus, ſapor aſperrimus, quadã tenus & cotoneis: nullusq; odor ficis. Et hactenus ſint ſpecies ac genera pomorũ, naturas arctius colligi par eſt. Alia ſiliquis gignuntur, ipſis dulcibus, ſemenq; complexis amarũ: cum in pluribus ſemina placeãt, in ſiliqua damnentur. Alia baccis, quarum intus lignũ, & extra caro, ut oliuis, ceraſis. Aliquorum intus baccæ, foris lignum, ut his quæ in Ægypto diximus gigni. Quæ baccis natura, eadem & pomis. Aliorum intus corpus, & foris lignũ, ut nucum. Alijs foris corpus, intus lignum, ut perſicis et prunis, uitiumq; cinctum fructu, cum fructus alibi muniatur uitio. Putamine clauduntur nuces, corio caſtaneę. Detrahitur hoc ijs, at in meſpilis manditur. Cruſta tegũtur glandes, cute uuę, corio et membrana punica. Carne & ſucco mora conſtant, cute & ſucco ceraſi. Quędam ſtatim à ligno recedunt, ut nuces & palmę. Quędam adhærent, ut oliuę lauriq;. Quorundam generi utraq; eſt natura, ut perſicis. Etenim duracinis adhæret corpus, è lignoq; auelli nequit, cum in cęteris facile ſeparetur. Quibuſdam nec intus, nec extra lignũ, ut in palmarũ genere. Aliquorũ lignum ipſum in uſu & pomi uice, ut generi amygdalæ, quam in Ægypto gigni diximus. Quorundam extra gemina geminantur uitia, ut in caſtaneis, amygdalis, nucibusq; iuglandibus. Quorũdam natura trigemina eſt, corpus, deinde lignũ, rurſusq; ſemen in ligno, ut perſicis. Quędam inter ſe denſa, ut uuę, ſorba: quæ ramos circundata ex omni parte uuarum modo degrauant. Alia rara, ut in perſicis. Quædam aluo continentur, ut granata. Dependent alia pediculis, ut pira. Alia racemis, ut uuę, palmę. Alia & pediculis & racemis, ut ederę, ſambuci. Alia ramo adhærent, ut in lauro. Quędam utroq; modo, ut oliuæ. Nam & breues pediculi & longi. Quędã uaſculis conſtant, ut punica & meſpila, lotosq; in Ægypto & Euphrate. Iam uero diuerſa gratia & commẽdatio. Carne palmæ placent, cruſta Thebaicę, ſucco uuæ & cariotę: callo pira ac mala, corpore melimela, mora cartilagine, nuclei grano. Quędam in Ægypto cute, ut caricæ. Detrahitur hęc ficis uirentibus, ut putamen: eadem in ſiccis maxime placet. In papyris & ferulis, ſpinaq; alba, caulis ipſe pomũ eſt. Sunt & ficulni caules. In fruticoſo genere cum caule capparis: in ſiliquis uero quod mãditur, quid niſi lignum eſt? non omittenda ſeminis earum proprietate. Nam neq; corpus, nec lignum, nec cartilago dici poteſt, neq; aliud nomen inueniat.

De myrto, genera eius XI. Cap. XXIX

SVccorum natura præcipuã admirationem in myrto habet, quando ex una omnium Solei uiniq; bina genera fiunt. Itẽ myrtidanũ, ut diximus. Et alius uſus baccę fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens uicem, quodã etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiam nũc myrtatũ uocatur. Eademq; origine aprorum ſapor cõmendatur, plerunq; ad intinctus additis myrtis. Arbor ipſa in Europæ citeriore cælo, quod à Ceraunijs montib. incipit, primũ Circeis in Elpenoris tumulo uiſa traditur: Gręcumq; ei nomẽ remanet, quo peregrinam eſſe apparet. Fuit ubi nunc Roma eſt, iam tum cum conderetur. Quippe ita tradit: myrtea uerbena Romanos Sabinosq;, cum propter raptas uirgines dimicare uoluiſſent, depoſitis armis purgatos in eo loco qui nunc ſigna Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui purgare dicebãt. Et in ea quoque arbore ſuffimẽti genus habetur. Ideo tum electa, quoniã cõiunctioni & huic arbori Venus præeſt. Haud ſcio an prima etiam omniũ in locis publicis Romę ſata ſit, fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquiſsima nanq; delubra habetur Quirini, hoc eſt, ipſius Romuli: in eo ſacræ fuere myrti duę ante ædem ipſam per longũ tempus, altera patricia appellata, altera plebeia. Patricia multis annis pręualuit flaccęſcẽte plebeia exuberans

uberans ac lęta,quandiu ſenatus quoqꝫ floruit,illa uigens,plebeia retorrida ac ſqualida. Quæ poſteaquã eualuit flacceſcẽte patricia Marſico bello lãguida autoritas patrũ facta eſt,ac paulatim in ſterilitatẽ emarcuit maieſtas. Quin & ara uetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiã uocãt. Cato tria genera myrti prodidit. Nigrã,candidã,coniugulam fortaſsis à cõiugĩs ex illo Cluacinę genere. Nunc & alia diſtinctio,ſatiuæ aut ſylueſtris, & in utraqꝫ latifoliæ. In ſylueſtri propria oxymyrſine. Satiuarũ genera topiarĩ faciunt. Tarentinam folio minuto,noſtratẽ patulo,exoticã denſiſsimo,ſenis foliorum uerſibus. Hæc non eſt in uſu: ramoſa utraqꝫ alia. Coniugulã exiſtimo nunc noſtratẽ dici. Myrtus odoratiſsima eſt in Ægypto. Cato docuit uinũ fieri è nigra, ſiccata uſqꝫ in ariditatem in umbra,atqꝫ ita mulſo indita. Si non ſiccentur baccę,oleum gigni. Poſtea compertum,& ex alba uinum fieri album, duobus ſextarĩs myrti tuſæ in uini tribus heminis maceratæ expreſſęqꝫ. Folia & per ſe ſiccantur in farinam ad ulcerum remedia in corpore humano, leniter mordaci puluere,ac refrigerandis ſudoribus. Quinimo oleo quoqꝫ (mirum dictu) ineſt quidam uini ſapor,ſimulqꝫ pinguis liquor,præcipua ui ad corrigẽda uina,ſaccis ante perfuſis. Retinet quippe fecem,nec pręter purum liquorẽ tranſire patitur,datqꝫ ſe comitem præcipua commendatione liquato. Virgę quoqꝫ eius geſtatæ manu uiatori proſunt in longo itinere pediti. Quin & uirgei anuli expertes ferri inguinũ tumori medentur. Bellicis quoqꝫ ſe rebus inſeruit, triumphansqꝫ de Sabinis Poſthumius Tubertus in conſulatu (qui primus omniũ ouans ingreſſus urbem eſt, quoniã rem leuiter ſine cruore geſſerat) myrto Veneris uictricis coronatus inceſsit,optabilẽqꝫ arborẽ etiã hoſtibus fecit. Hæc poſtea ouantiũ fuit corona,excepto M. Craſſo,qui de fugitiuis & Sparta co laurea coronatus inceſsit. Maſſurius autor eſt,curru quoqꝫ triumphantes myrtea corona uſos. L. Piſo tradit, Papyriũ Maſſonẽ, qui primus in mõte albano triumphauit de Corſis,myrto coronatũ ludos Circẽſes ſpectare ſolitũ. Auus maternus Africani ſequentis hic fuit. Marcus Valerius duabus coronis utebatur,laurea & myrtea, qui & hoc uoluerat.

De lauro genera tredecim. Cap. xxx

LAurus triumphis proprie dicatur,uel gratiſsima domibus ianitrix Cæſarũ pontificumqꝫ: quæ ſola & domos exornat,& ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato: Delphicã & Cypriã. Põpeius Lenæus adiecit quam muſtacẽ appellauit,quoniam muſtaceis ſubĩceretur. Hanc eſſe folio maximo,flaccidoqꝫ & albicãte. Delphicam æquali colore,uiridiorẽ,maximis baccis,atqꝫ è uiridi rubentibus. Hac uictores Delphis coronari,& triumphantes Romę. Cypriã eſſe folio breui,nigro, per margines imbricato,criſpam. Poſtea acceſſere genera: tinus,hanc ſylueſtrẽ laurũ aliqui intelligũt,nõnulli ſui generis arborem. differt colore,eſt enim ei cærulea bacca. Acceſsit & regia,quę cœpit Auguſta appellari,ampliſsima & arbore & folio, baccis guſtatu quoqꝫ non aſperis. Aliqui negant eandẽ eſſe,& ſuum genus regiæ faciunt longioribus folĩs latioribusqꝫ. Idem in alio genere baccaliã appellant hanc quæ uulgatiſsima eſt,baccarumqꝫ fertiliſsima. Sterilem uero earum (quod maxime miror) triumphalem, eaqꝫ dicũt triumphantes uti: niſi id à diuo Auguſto cœperit,ut docebimus,ex ea lauru quæ ei miſſa è cælo minima eſt altitudine,folio criſpo ac breui,inuentu rara. Accedit in topiario opere taxa,excreſcẽte in medio folio paruulo,ueluti lacinia folĩ. Et ſine ea ſpadonia,mira opacitatis patientiã. Itaqꝫ quanta libet ſub umbra ſolum implet. Eſt & chamędaphne ſylueſtris frutex, eſt & Alexandrina,quam aliqui Idęã,alĩ hippoglottion,alĩ daphnitin, alĩ carpophyllon,alĩ hypelaten uocant. Ramos ſpargit à radice dodrantales,topiarĩ ac coronarĩ operis,folio acutiore quàm myrti,molliore et candidiore,maiore ſemine inter folia rubro. Plurima in Ida,& circa Heracleam Ponti,nec niſi mõtoſis. Id quoqꝫ quod Daphnoides uocatur genus,in nominum ambitu eſt. Alĩ enim Pelaſgum,alĩ eupetalon,alĩ ſtephanon Alexandri uocãt. Et hic frutex eſt ramoſus,craſsiore ac molliore q̃ laurus folio,cuius guſtatu accenditur os atqꝫ guttur,baccis è nigro ruffis. Notatũ antiquis, nullũ genus lauri in Corſica fuiſſe,quod nunc ſatum & ibi prouenit. Ipſa pacifera, ut quam prætendi etiam inter armatos

armatos hoſtes quietis ſit indiciũ:Romanis prȩcipue lȩtitiȩ uictoriarũq́ nuncia additur literis,& militũ lanceis,pilisq́.Faſces imperatorũ decorat. Ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur,quoties lætitiam noua uictoria attulit.Idq́ non quia perpetuo uiret,nec quia pacifera eſt,præferenda ei utroq́ olea,ſed quia ſpectatiſsima in monte Parnaſo.Ideoq́ etiam grata Apollini,aſſuetis eò dona mittere iam & regibus Romanis, teſte L.Bruto:Fortaſsis etiam in argumentum,quoniã ibi libertatem publicã is meruiſſet, lauriferam tellurem illam oſculatus ex reſponſo:Et quia manu ſatarum receptarumq́ in domos,fulmine ſola non icitur.Ob has cauſas equidẽ crediderim,honorem ei habitum in triumphis potius,quam quia ſuffimentũ ſit cædis hoſtium & purgatio, ut tradit Maſ
10 ſurius.Adeoq́ in profanis uſibus pollui laurũ & oleã fas non eſt,ut ne propiciãdis quidem numinibus accendi ex his altaria araeúe debeant. Laurus quidẽ manifeſto abdicat ignes crepitu,et quadam deteſtatione,interaneorum etiam uitia & neruorum ligno torquente. Tiberium principem tonante cȩlo coronari ea ſolitum ferunt contra fulminum metus.Sunt & circa diuum Auguſtũ euenta eius digna memoratu.Nanq́ Liuiæ Druſillæ,quæ poſtea Auguſta matrimonȳ nomen accepit,cum pacta eſſet illa Cæſari, gallinam conſpicui candoris ſedenti aquila ex alto abiecit in gremiũ illæſam. Intrepideq́ miranti acceſsit miraculum,quoniam teneret roſtro laureum ramum onuſtum ſuis baccis. Conſeruari alitem & ſobolẽ iuſſere aruſpices,ramumq́ eum ſeri,ac rite cuſtodiri.Quod factum eſt in uilla Cæſarũ,fluuio Tiberi impoſita iuxta nonum lapidẽ Flaminia uia,quȩ
20 ob id uocatũr ad gallinas:mireq́ ſylua prouenit.Ex ea triumphãs poſtea Cæſar,laurum in manu tenuit,coronamq́ capite geſsit.ac deinde imperatores Cæſares cuncti. Traditusq́ mos eſt ramos quos tenuerunt ſerendi. Et durant ſyluæ nominibus ſuis diſcretæ, fortaſsis ideo mutatis triumphalibus. Vnius arborum latina lingua nomen imponitur uiris. Vnius folia diſtinguuntur appellatione.Laureã enim uocamus. Durat & in urbe impoſitum loco,quando loretum in Auentino uocatur,ubi ſylua lauri fuit.Eadem purificationibus adhibetur:teſtatumq́ ſit obiter & ramo eam ſeri,quoniam dubitauere Democritus & Theophraſtus.Nunc dicemus ſylueſtrium naturas.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XVI.

30

Sylueſtrium arborum naturæ.

PROOEMIVM.

POMIFERAE Arbores,quæq́ mitioribus ſuccis uoluptatem primæ cibis attulerunt,& neceſſario alimento delicias immiſcere docuerunt,ſiue illæ ultro,ſiue ab homine didicere blandos ſapores adoptione & connubio, idq́ munus etiam feris uolucribusq́ dedimus,intra prædictas conſtant. Proximum erat narrare glandiferas quoq́, quæ primo uictum mortalium aluerunt nutrices inopis ac feræ ſortis,ni prȩuerti cogeret admiratio uſu comperta, quæ nam qualisq́ eſſet uita,ſine arbore ulla,ſine frutice uiuentium.

40 Gentes ſine arbore,& miracula in ſeptentrionalis regionis arboribus. Cap. I

DIximus & in oriente quidem,iuxta oceanũ complures ea in neceſsitate gẽtes. Sunt uero & in ſeptentrione uiſȩ nobis Cauchorum,qui maiores minoresq́ appellãtur. Vaſto ibi meatu,bis dierũ noctiumq́ ſingularũ interuallis,effuſus in immenſum agitur oceanus,æternam operiens rerum naturæ controuerſiã:dubiumq́ terræ ſit,an parte in maris.Illic miſera gens tumulos obtinet altos,aut tribunalia ſtructa manibus ad experimenta altiſsimi æſtus,caſis ita impoſitis:nauigantibus ſimiles cum integant aquȩ circundata,naufragis uero cum receſſerint:fugientesq́ cũ mari piſces circa tuguria uenantur. Non pecudem his habere,nõ lacte ali,ut finitimis,ne cum feris quidẽ dimicare cõtingit, omni procul abacto frutice. Vlua & paluſtri iunco funes nectũt ad prætexẽda piſcibus
50 retia:captumq́ manibus lutum uentis magis quàm ſole ſiccantes,terra cibos,et rigentia

ſeptentrione

ſeptentrione uiſcera ſua urunt. Potus ijs nõ niſi ex imbre ſeruato ſcrobibus in ueſtibulo domus. Et hæ gentes ſi uincantur hodie à Po. Ro. ſeruire ſe dicunt. Ita eſt profecto, multis fortuna parcit in pœnam. Aliud è ſyluis miraculum: totam reliquam Germaniam replent, adduntq; frigori umbras: altiſsimæ tamen haud procul ſupra dictis Cauchis, circa duos præcipue lacus: littora ipſa obtinent quercus, maxima auiditate naſcendi: ſuffoſ sæq; fluctibus, aut propulſæ flatibus, uaſtas complexu radicum inſulas ſecum auferunt. Atq; ita libratæ ſtantes nauigant ingentium ramorum armamentis, ſæpe territis claſsibus noſtris, cum uelut induſtria fluctibus agerẽtur in proras ſtantium noctu, inopesq; remedij illæ, prælium nauale aduerſus arbores inirent.

De Hercyniæ ſyluæ magnitudine. Cap. II

IN eadem ſeptentrionali plaga Hercyniæ ſyluæ roborũ uaſtitas intacta æuis & congenita mundo, prope immortali ſorte miracula excedit. Vt alia omittantur fide caritura, conſtat attolli colles occurſantium inter ſe radicum repercuſſu: aut ubi ſecuta tellus non ſit, arcus ad ramos uſq;, & ipſos inter ſe rixantes, curuari portarum patentium modo, ut turmas equitum tranſmittant.

De glandiferis. Cap. III

GLandiferi maxime generis omnes, quibus honos apud Romanos perpetuus.

De ciuica corona, & qui frondea corona donati. Cap. IIII

HInc ciuicæ coronæ, militum uirtutis inſigne clariſsimum: iam pridem uero & clementiæ imperatorum, poſtquam ciuilium bellorum profano meritum cœpit uideri ciuem non occidere. Cedunt his murales uallaresq;, & aureæ, quanquam pretio antecedentes. Cedunt & roſtratæ, quamuis in duobus maxime ad hoc qui celebres: M. Varrone è piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itemq; M. Agrippa tribuente Cæſare è Siculis, quæ & ipſa piratica fuere. Antea roſtra nauiũ tribunali præfixa fori decus erant, ueluti populo Ro. ipſi corona impoſita. Poſtquam uero tribunitijs ſeditionibus calcari ac pollui cœpere, poſtquam uires ex publico in priuatum magis ſingulisq; ciuium quæri, & ſacroſancta omnia profana fecere, tum à pedibus eorum ſubiere in capita ciuium roſtra. Dedit hanc Auguſtus coronam Agrippæ, ſed ciuicam à genere humano accepit ipſe. Antiquitus quidem nulla niſi deo dabatur: ob id Homerus cælo tantum eas & prælio uniuerſo tribuit, uiritim uero ne in certamine quidem ulli. Feruntq; primum omnium Liberum patrem impoſuiſſe capiti ſuo ex edera. Poſtea deorum honori ſacrificãtes ſumpſere, uictimis ſimul coronatis. Nouiſsime & in ſacris certaminibus uſurpatæ, in quibus hodieq; non uictori datur, ſed patriã ab eo coronari pronunciatur. Inde natum, ut etiam triumphaturis conferrentur in templis dicãdę, mox ut & ludis darentur. Longum eſt, nec inſtituti operis, diſſerere quiſnam Romanorum primus acceperit. Neq; enim alias nouerant quàm bellicas. Quod certum eſt, uni gentium huic plura ſunt genera quàm cunctis. Romulus frondea coronauit Hoſtum Hoſtilium, quod Fidenam primus irrupiſſet: auus hic Tulli Hoſtilij regis fuit. P. Decium patrem, tribunum militum, frondea donauit exercitus ab eo ſeruatus, imperatore Cornelio Coſſo cos. Samnitium bello. Ciuica iligna primo fuit, poſtea magis placuit ex eſculo Ioui ſacra. Variatumq; & cum quercu eſt, ac data ubiq; quæ fuerat, cuſtodito tantum honore glandis. Additæ leges arctæ, & ideo ſuperbæ, quasq; conferre libeat cum illa Græcorum ſumma, quæ ſub ipſo Ioue datur, cuiq; muros patria gaudẽs rumpit. Ciuẽ ſeruare, hoſtem occidere. Vtq; eum locum in quo ſit actum, hoſtis obtineat eo die. Vtq; ſeruatus fateatur: aliâs teſtes nil proſunt. Vt ciuis fuerit. Auxilia quamuis rege ſeruato, decus id nõ dant. Nec creſcit honos idem imperatore conſeruato, quoniam conditores in quocunq; ciue ſummum eſſe uoluere. Accepta licet uti perpetuo. Ludos ineunti ſemper aſſurgi etiã ab ſenatu, in more eſt. Sedendi ius in proximo ſenatui. Vacatio munerũ omnium ipſi, patriq; & auo paterno. Quatuordecim eas accepit Siccius Dentatus, ut retulimus ſuo loco: ſex Capitolinus. Is quidem & de duce Seruilio. Africanus de patre accipere noluit apud Trebiam.

O mores

O mores æternos,qui tanta opera honore ſolo donauerint:& cum reliquas coronas auro commendarẽt, ſalutẽ ciuis in pretio eſſe noluerint:clara profeſsione, ſeruari quidem hominem nefas eſſe lucri cauſa.

De glande,genera XIII. Cap. V

GLandes opes eſſe nunc quoq; multarum gentium,etiam pace gaudentium, cõſtat. Nec nõ & inopia frugum arefactis molitur farina,ſpiſſaturq; in panis uſum. Quin & hodieq; per Hiſpanias,ſecundis menſis glans inſeritur. Dulcior eadem in cinere toſta.Cautum eſt præterea lege XII tabularum, ut glandem in alienum fundum procidentem liceret colligere.Genera earum multa diſtant fructu,ſitu,ſexu,ſapore.Nanq; alia fageæ,glandi figura,alia quernæ,& alia ilignæ:atq; inter ſe quoq; generũ differentię.Præterea ſunt aliquæ ſylueſtres,aliæ placidiores,quæ culta obtinent.Iam etiam in montoſis planisq; diſtant.Sicut & ſexu mares ac fœminæ.Item ſapore.Dulciſsima omnium fagi, ut qua obſeſſos,etiam homines duraſſe in oppido Chio, tradat Cornelius Alexander. Genera diſtinguere non datur nominibus,quæ ſunt alia alibi. Quippe cum robur quercumq; uulgo naſci uideamus,æſculum non ubiq;.Quartam uero generis eiuſdem,quæ cerrus uocatur,ne Italiæ quidem maiore ex parte notam eſſe. Diſtinguemus ergo proprietate naturaq;:& ubi res coget,etiam græcis nominibus.

De fagina glande,& reliquis glandibus,& carbone,& paſtu porcorum. Cap. VI

FAgi glans nucleis ſimilis,triãgula cute includitur.Folium tenue,ac leuiſsimũ populo ſimile,celerrime flaueſcens:& media parte plerunq; gignẽs ſuperne paruulã baccam uiridem,cacumine aculeatã. Fagi glãs muribus gratiſsima eſt,& ideo animalis eius unà prouẽtus.Glires quoq; ſaginat.Expetitur & turdis.Arborũ fertilitas omnium fere alternat,ſed maxime fagi.Glandẽ quę proprie intelligitur,ferũt robur,quercus,æſculus, cerrus,ilex,ſuber.Continentur hiſpido calyce,per genera plus minus cutẽ cõplectente. Folia pręter ilicem grauia,carnoſa,procera,ſinuoſa lateribus,nec dum cadunt flaueſcentia,ut fagi,pro differentia generũ breuiora,uel longiora.Ilicis duo genera.Ex ijs in Italia folio non multum ab oleis diſtant,milaces à quibuſdã græcis dictę,in prouincijs aquifoliæ.Ilicis glans utriuſq; breuior & gracilior,quam Homerus acylon appellat,eoq; nomine à glande diſtinguit.Maſculas ilices negant ferre. Glans optima in quercu atq; grandiſsima,mox æſculo:nam roboris parua.Cerro triſtis,horrida,echinato calyce ceu caſtaneæ.Sed & in querna alia dulcior,molliorq; fœminę,maris ſpiſsior.Maxime autẽ probantur latifolię ex argumẽto dictę.Diſtant autẽ inter ſe magnitudine & cutis tenuitate. Item quod alijs ſubeſt tunica rubigine ſcabra,alijs protinus candidũ corpus. Probaẽ & ea,cuius in balano utrinq; ex longitudine extrema lapideſcit duritia:melior,cui in cortice,quàm cui in corpore,utrunq; nõ niſi mari.Præterea alijs ouata, alijs rotũda,alijs acutior figura.Sicut & colos nigrior,candidiorúe,qui præfertur.Amaritudo in extremitatibus,medię dulces.Quin & pediculi breuitas proceritasq; differentiã habet.In ipſis uero arboribus quæ maximam fert,hemeris uocatur,breuior,& in orbẽ comoſa,alasq; ramorum crebro cauata. Fortius lignum quercus habet & incorruptius: ramoſa & ipſa, procerior tamen & craſsior caudice.Excelſiſsima autem ægilops,incultis amica.Ab hac proxima latifoliæ proceritas,ſed minus utilis ædificijs:atq; carbone dotata,uitijs obnoxia eſt. Quamobrem ſolida utuntur carboni, ærariorum tantum officinis compendio: quoniam deſinente flatu protinus emoriens ſæpius recoquitur:cætero plurimis ſcintillis.Idem è nouellis melior.Acerui confertis taleis recentibus luto caminãtur:accenſaq; ſtrue contis pungitur dureſcens calyx,atq; ita ſudorẽ emittit.Peſsima & carboni & materię haliphleos dicta,cui craſsiſsimus cortex atq; caudex,et plerũq; cauus fungoſusq;. Nec alia putreſcit ex hoc genere,etiã cum uiuit. Quin & fulmine ſæpiſsime icitur,quam uis altitudine non excellat: ideo ligno eius nec ad ſacrificia uti fas habetur. Eidem raro glans,& cum tulit amara,quam præter ſues nullum attingat animal: ac ne eæ quidem,ſi aliud pabulum habeant.Hoc quoq; inter reliqua neglectę religionis eſt,quod emortuo carbone ſacrificatur. Glans fagea ſuem hilarem facit, carnem coquibilem ac leuem &

utilem ſtomacho:iligna ſuem anguſtam,nitidam,ſtrigoſam,ponderoſam:querna diffuſam & grauiſs imam,& ipſa glandium æque dulciſsima. Proximam huic cerream tradit Nigidius, nec ex alia ſordidiorem carnem, ſed duram. Iligna tentari ſues,niſi paulatim detur.Hanc nouiſsimam cadere.Fungoſam carnẽ fieri æſculo,robore,ſubere.Quę glandem ferunt,omnes & gallam,alternisq; annis glandem. Sed gallam hemeris optimam, & coriis perficiendis aptiſsimam. Similem huic latifolia, ſed leuiorem, multoq; minus probatam.Fert & nigram.Duo enim genera ſunt.Hæc tingendis utilior.

De galla,& quàm multa præter glandem eædem ferant arbores. Cap. VII

NAſcitur autẽ galla ſole de geminis exeunte,erumpens noctu ſemper uniuerſa.Creſcit uno die candidior.Et ſi æſtu excepta eſt areſcit protinus, neq; ad iuſtum incrementum peruenit:hoc eſt,ut nucleũ fabæ magnitudine habeat. Nigra diutius uiret,creſcitq; ut interdum mali compleat magnitudinẽ.Optima Comagena, deterrima ex robore.Signum eius,quod cauernę translucent.Robur pręter fructũ plurima & alia gignit. Nanq; fert & gallę utrunq; genus,& quędam ueluti mora,ni diſtarent arida duritie,plerunq; tauri caput imitantia,quibus fructus ineſt nucleis oliuæ ſimilis.Naſcũtur in eo & pilulæ,nucibus non abſimiles,intus habentes floccos molles, lucernarum luminibus aptos.Nam & ſine oleo flagrãt,ſicuti galla nigra.Fert & aliã inutilẽ pilulam cum capillo, uerno tamen tempore melligeni ſucci.Gignunt & alę ramorũ eius pilulas corpore non pediculo adhærẽtes,candicãtes umbilicis. Cętera nigra uarietate diſperſa. Media cocci colorem habent. Apertis amara inanitas eſt.Aliquando & pumices gignit, necnon & è foliis conuolutas pilulas:& in folio rubente aquoſos nucleos candicantes & translucidos,quamdiu molles ſint,in quibus & culices naſcuntur:matureſcunt in modum gallæ.

De cachrye,& cocco grano,& agarico,& ſubere. Cap. VIII

FErunt robora & cachryn:ita uocatur pilula in medicina urẽdi uim babens.Gignitur & in abiete,larice,picea,tilia,nuce,platano,poſtquam folia cecidere,hyeme durans. Continet nucleum pineis ſimilem.Is creſcit hyeme,aperitur uere pilula tota. Cadit cum folia ceperint creſcere. Tam multifera ſunt,& tot res pręter glandẽ pariunt robora. Sed & boletos ſuillosq;,gulæ nouiſsima irritamenta,quę circa radices gignuntur. Quercus probatiſsimos,robur aũt & cupreſſus,& pinus,noxios.Robora ferũt & uiſcum,& mel la,ut autor eſt Heſiodus.Conſtatq; rores melleos è cælo,ut diximus,cadentes, non aliis magis inſidere frondibus.Cremati quoq; roboris cinerem nitroſum eſſe certũ eſt.Omnes tamen has eius dotes ilex ſolo prouocat cocco.Granum hoc,primoq; ceu ſcapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis,cuſculium uocant: penſionem alterã tributi pauperibus Hiſpanię donat. Vſum eius gratiorẽ in conchylij mẽtione tradidimus. Gignitur & in Galatia,Africa,Piſidia,Cilicia,peſsimum in Sardinia. Galliarum glandiferæ maxime arbores agaricum ferunt.Eſt autem fungus candidus,odoratus,antidotis efficax, in ſummis arboribus naſcens,nocte relucens.Signum hoc eius,quo in tenebris decerpitur. E glandiferis ſola quæ uocatur ęgilops,fert panos arentes,muſcoſo uillo canos, non in cortice modo,uerum & è ramis dependentes cubitali magnitudine,odoratos,ut diximus inter unguenta.Suberi minima arbor,glans peſsima,rara,cortex tantum in fructu pręcraſſus ac renaſcens,atq; etiam in denos pedes undiq; explanatus. Vſus eius ancoralibus maxime nauiũ,piſcantiũq; tragulis,& cadorũ obturamentis:præterea in hyberno fœminarũ calceatu.Quamobrẽ non infacete Greci corticis arborẽ appellãt. Sunt & qui fœminam ilicem uocent,atq; ubi non naſcitur ilex, pro ea ſubere utãtur,in carpẽtarijs pręcipue fabricis,ut circa Elin & Lacedæmonem.Nec in Italia tota naſcitur, aut in Gallia omnino.

Quarum ſint in uſu cortices. Cap. IX

COrtex & fagis,tiliæ,abieti,piceæ,in magno uſu agreſtium. Vaſa corbesq; ac patentiora quædam meſsibus conuehendis uindemijsq; faciunt,atq; prætexta tuguriorum.Scribit in recenti ad duces explorator,incidens literas à ſucco. Necnõ in quodam uſu ſacrorum religioſus eſt fagi cortex.Sed non durat arbor ipſa.

De

De scandulis,& pinu,pinastro,abiete,picea,larice,tæda,taxo. Cap. x

SCandulę è robore aptissimę,mox è glādiferis alijs fagoq́ꝫ: facillimę ex omnibus quę resinam ferunt,sed minime durant,prę terquā è pino. Scādula contectā fuisse Romā, ad Pyrrhi usq́ꝫ bellū annis quadringentis LXX Cornelius Nepos autor est. Syluarū certe distinguebatur insignibus,Fagutali Ioui etiā nunc, ubi lucus fageus fuit,porta querquetulana,colle in quem uimina petebātur,totq́ꝫ lucis,quibusdā & geminis. Q. Hortensius dictator,cum plebs secessisset in Ianiculū, legē in æsculeto tulit,ut quod ea iussisset, omnes Quirites teneret. Peregrinæ tunc uidebant̃,quoniā non erant suburbanæ,pinus atq́ꝫ abies,omnesq́ꝫ quæ picē gignūt,de quibus nunc dicemus,simul ut tota condiēdi ui na origo cognoscatur. Quędā ferūt in Asia,aut oriēte, è prędictis picē. In Europa sex genera cognatarum arborū ferunt. Ex ijs pinus atq́ꝫ pinaster foliū habent capillamēti modo prætenue longumq́ꝫ,& mucrone aculeatū. Pinus fert minimū resinæ,interdū et nucibus ipsis,de quibus dictum est, uix ut ascribatur generi. Pinaster nihil aliud est quàm pinus syluestris,mira altitudine,et à medio ramosa,sicut pinus in uertice. Copiosiorē dat hæc resinam,quo dicemus modo: Gignitur & in planis. Easdē arbores alio nomine esse per oram Italiæ,quos tibulos uocant,plericq́ꝫ arbitrātur, sed graciles succinctioresq́ꝫ, & enodes,liburnicarū ad usus, penè sine resina. Picea montes amat atq́ꝫ frigora: feralis arbor,& funebri indicio ad fores posita,ac rogis uirēs, iam tamē & in domos recepta,tonsili facilitate. Hæc plurimā resinā fundit,interueniēte candida gēma, tam simili thuris,ut mixta uisu discerni non queat, unde fraus seplasiæ. Omnibus his generibus folia breui seta et crassiore duraq́ꝫ ceu cupressis. Piceę rami penè statim ab radice modici,uelut brachia lateribus inhærent. Similiter abieti expetitæ nauigijs. Situs in excelso montiū,ceu maria fugerit,nec forma alia. Materies uero præcipua trabibus, & plurimis uitæ operibus. Resina ei uitium,unde fructus unus piceę: exiguūq́ꝫ sudat aliquādo contactu solis. E diuerso materies quæ abieti pulcherrima,piceę ad fissiles scandulas,cupasq́ꝫ, & pauca alia secamenta. Quinto generi situs idē,eadem facies: larix uocatur: materies prę stantior longe,incorrupta uis,emori contumax,rubens præterea,& odore acrior. Plusculū huic erumpit liquoris,melleo colore,atq́ꝫ lentiore,nunquam durescentis. Sextū genus est tæda proprie dicta,abundātior succo quàm reliqua,parcior liquidioriq́ꝫ quàm picea,flammis ac lumini sacrorū etiam grata. Hæ,mares duntaxat,ferunt & eam quam Græci sycen uocant,odoris grauissimi. Laricis morbus est,ut tæda fiat. Omnia autem hæc genera accensa,fuligine immodica,carbonē repēte expuūt cum eruptionis crepitu,eiaculanturq́ꝫ longe: excepta larice,quę nec ardet,nec carbonē facit,nec alio modo ignis ui cōsumitur, quàm lapides. Omnia ea perpetuo uirent,nec facile discernuntur in fronde etiam à peritis. Tanta nataliū mixtura est: sed picea minus alta quàm larix. Illa crassior leuioriq́ꝫ corti ce,folio uillosior,pinguior,& densior,molliorq́ꝫ flexu. At piceæ rariora siccioraq́ꝫ folia, & tenuiora,ac magis algētia: totaq́ꝫ horridior est,& perfusa resina. Lignum abietis similius. Larix ustis radicibus non repullulat,picea repullulat,ut in Lesbo accidit, incēso ne more Pyrrhęo. Alia etiamnū generibus ipsis in sexu differentia. Mas breuior & durior: fœmina procerior,pinguioribus folijs & simplicibus,atq́ꝫ non rigentibus. Lignum maribus durum,& in fabrili opere contortum: fœminæ mollius, publico discrimine in securibus. Hæ in quocunq́ꝫ genere deprehendunt marem: quippe respuūtur,& fragosius siduntˌegrius reuelluntur. Ipsa materies retorrida,& nigrior maribus radix. Circa Idam in Troade & alia differentia est,montanæ maritimæq́ꝫ. Nam in Macedonia & Arcadia circaq́ꝫ Elin permutant nomina: nec cōstat autoribus,quod cuiq́ꝫ generi attribuant: nos ista Romano discernimus iudicio. Abies è cunctis amplissima est,& fœmina etiam prolixior: materie mollior utilioriq́ꝫ, arbore rotundior, folio pinnato densa, ut imbres non transmittat, atq́ꝫ hilarior in totum. è ramis generum horum panicularum modo nucamenta squammatim compacta dependent, præterquam larici. Hæc abietis masculæ,primori parte nucleos habent, non item fœminæ. Piceæ uero totis paniculis,minoribus

gracilioribusq́ꝫ,minimos ac nigros.Propter quod Grẽci phthirophoron eam appellãt. In eadem nucamenta compreſſiora maribus ſunt,ac minus reſina roſcida. Similis his eti amnum aſpectu eſt,ne quid prætereatur,taxus, minus uirens gracilisq́ꝫ & triſtis,ac dira, nullo ſucco, ex omnibus ſola baccifera. Mas noxio fructu. Letale quippe baccis, in Hiſpania præcipue,uenenum ineſt. Vaſa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia facta,mortifera fuiſſe compertum eſt.Hanc Seſtius milacem à Græcis uocari dixit:& eſſe in Arcadia tam præſentis ueneni,ut qui obdormiant ſub ea,cibumúe capiant, moriantur. Sunt qui et taxica hinc appellata dicant uenena, quę nunc toxica dicimus,quibus ſagittæ tingantur.Repertum, innoxiam fieri,ſi in ipſam arborem clauus æreus adigatur.

Quibus modis fiant genera picis,& quomodo fiat cedrium,& de ſpiſſa pice quomodo fiat,& quibus modis reſina coquatur. Cap. XI

PIx liquida in Europa è tæda coquitur,naualibus muniendis, multosq́ꝫ alios ad uſus. Lignum eius conciſum,furnis undiq́ꝫ igni extra circundato,feruet:primus ſudor aquæ modo fluit canali:hoc in Syria cedrium uocatur,cui tanta uis eſt,ut in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſeruentur. Sequens liquor,craſsior iam,picem fundit. Hæc rurſus in cortinas æreas coniecta, aceto ſpiſſatur: & coagulata brutiæ cognomen accepit,dolijs duntaxat uaſisq́ꝫ cęteris utilis, lentore ab alia pice differens:item colore rutilante, & quòd pinguior eſt. E tæda omnia illa fiunt. E picea reſina,feruentibus cocta lapidibus,in alueis ualidi roboris:aut ſi aluei non ſint,ſtruis congerie uelut in carbonis uſu.Hæc in uinum additur,farinæ modo tuſa, nigrior colore. Eadem reſina ſi cum aqua leuius decoquatur coleturq́ꝫ,ruſſo colore lenteſcit,ac ſtillatica uocatur.Seponuntur autem in id ferè uitia reſinæ cortexq́ꝫ. Alia temperies ad crapulam. Nanq́ꝫ flos crudus reſinæ,cum multa aſtula tenui breuiq́ꝫ auulſus, conciditur ad cribri minuta:dein de feruenti aqua,donec coquatur,perfunditur. Huius expreſſum pingue,præcipua reſina fit,atq́ꝫ rara,nec niſi paucis in locis ſubalpinæ Italiæ, conueniens medicis.Reſinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt. Alij utilius putant ſine aqua coquere lento igne tota die,utiq́ꝫ uaſe æris albi.Item terebinthinam in ſartagine referuenti, hanc cæteris præferentes.Proxima ex lentiſco.

De zopiſſa & ſapio,& quarum arborum materia in pretio. Cap. XII

NOn omittendum, apud eoldem zopiſſam uocari deraſam nauibus maritimis picem cum cera, nihil non experiẽte uita,multo efficaciorem ad omnia quibus pices reſinæq́ꝫ proſunt,uidelicet adiecto ſalis callo.Aperitur picea è parte ſolari,nõ plaga, ſed uulnere ablati corticis, cum plurimum bipedali hiatu, ut à terra cubito cum minimum abſit.Nec corpori ipſi parcitur,ut in cæteris,quoniam aſtula in fructu eſt. Verum hæc terrę proxima laudatur:altior amaritudinem affert.Poſtea humor omnis è tota confluit in ulcus.Item in tæda.Cum id manare deſiit, ſimili modo ex alia parte aperitur, ac deinde alia.Poſtea tota arbor ſucciditur,& medulla eius uritur.Sic & in Syria terebintho detrahunt cortices,ibi quidẽ & è ramis ac radicibus, cum reſina damnetur ex his partibus. In Macedonia laricem maſculam urũt,fœminæ radices tantum. Theopompus ſcripſit, in Apolloniatarum agro picem foſsilẽ non deteriorẽ Macedonica inueniri.Pix optima ubiq́ꝫ ex apricis aquilonis ſitu.Ex opacis horridior, uirusq́ꝫ præferens. Frigida hyeme deterior,ac minus copioſa & decolor. Quidam arbitrantur in montoſis copia præſtantiorem ac colore,& dulciorem fieri,odorem quoq́ꝫ gratiorem dum reſina ſit.decoctã autem minus picis reddere,quoniã in ſerum abeat: tenuioresq́ꝫ eſſe ipſas arbores quàm in planis:ſed has & illas ſerenitate ſteriliores.Fructum quædã proximo anno ab inciſu largiuntur,aliæ ſecundo,quædam tertio.Expletur autem plaga reſina,non cortice, nec cicatrice,quæ in hac arbore non coit. Inter hæc genera proprium quidam fecere ſapium, quoniam ex cognatione earũ ſeritur,qualis dicta eſt in nucleis.Eiusq́ꝫ arboris imas partes tædas uocant, cum ſit illa arbor nil aliud quàm picea, feritate paulum mitigata ſatu: ſapinus autem materies cæſarum è genere fiat,ſicuti docebimus.

De

De fraxino, genera eius quatuor. Cap. XIII

MAteriæ enim cauſa reliquas arbores natura geñuit, copioſiſsimamq́ fraxinum. Procera hæc ac teres, pennata & ipſa folio: multumq́ Homeri præconio, & Achillis haſta nobilitata. Materies eſt ad plurima utilis. Ea quidem quæ fit in Ida Troadis intantum citro ſimilis, ut ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere, Longam, enodem. Alteram, breuem, duriorem fuſcioremq́, laureis foliis. Bumeliam uocant in Macedonia ampliſsimam lentiſsimamq́. Alij ſitu diuiſere. Campeſtrem enim eſſe criſpam, montanam ſpiſſam. Folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua Græci prodidere. In Italia nec iumentis nocent. Contra ſerpentes uero ſucco expreſſo ad potum & impoſita ulceribus, opifera ac nihil æque reperiuntur. Tantaq́ eſt uis, ut ne matutinas quidem, occidentesúe umbras quàm ſunt longiſsimæ, ſerpens arboris eius attingat, adeo ipſam procul fugiat. Experti prodimus: Si fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potius quàm in fraxinum fugere ſerpentem. Mira naturæ benignitas, prius quàm hæ prodeant, florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.

De tilia, genera duo. Cap. XIIII

IN tilia mas et fœmina differunt omni modo. Nanq́ & materies maris dura, ruffiorq́ ac nodoſa, et odoratior. Cortex quoq́ craſsior, ac detractus inflexibilis. Nec ſemẽ fert aut florem, ut fœmina, quæ craſsior arbore, materie candida præcellensq́ eſt. Mirum in hac arbore, fructum à nullo animalium attingi, foliorum corticisq́ ſuccum eſſe dulcem. Inter corticem ac lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus uincula tilię uocantur: tenuiſsimæ earum philyræ, coronarum lemniſcis celebres, antiquorumq́ honore. Materies teredinem non ſentit, proceritate perquam modica, uerum utilis.

De aceris generibus x. Cap. XV

ACer eiuſdem ferè amplitudinis, operum elegantia ac ſubtilitate cedro ſecundum. Plura eius genera. Album quod præcipui candoris, uocatur gallicum, in tranſpadana Italia transq́ alpes naſcens, Alterum genus criſpo macularum diſcurſu, qui cum excellentior fuit, à ſimilitudine caudæ pauonum nomen accepit, in Iſtria Rætiaq́ præcipuum. E uiliori genere craſsiueniũ uocatur. Græci ſitu diſcernunt. Campeſtre enim candidum eſſe, nec criſpũ, quod glinon uocant, montanũ uero criſpius duriusq́, etiamnum à maſcula criſpius ad lautiora opera. Tertium genus zygiam, rubentem, fiſsili ligno, cortice liuido, & ſcabro. Hoc alij generis proprij eſſe malũt, & Latine carpinum appellant.

De bruſco, molluſco, & ſtaphylodendro, & buxo genera tria. Cap. XVI

PVlcherrimum uero eſt bruſcum, multoq́ excellẽtius etiamnum molluſcum. Tuber utrunq́ arboris eius: bruſcum intortius criſpum: molluſcum ſimplicius ſparſum. Et ſi magnitudinem menſarum caperet, haud dubie præferretur citro. Nunc intra pugillares lectorumq́ ſilicios aut laminas raro uſu ſpectatur: E bruſco fiunt & menſę nigreſcentes, Reperitur & in alno tuber: tanto deterius, quanto ab acere alnus ipſa diſtat. Aceris mares prius florent. Etiamnum in ſiccis natæ præferuntur aquaticis, ſicut & fraxini. Eſt & trans alpes arbor ſimillima aceri albo materia, quæ uocatur ſtaphylodendron. Fert ſiliquas & in ijs nucleos ſapore nucis auellanæ. In primis uero materies honorata buxo eſt, raro criſpicanti, nec niſi radice: cætero lenis quies materiæ, ſilentio quodam & duritie ac pallore commendabilis: in ipſa uero arbore topiario opere. Tria eius genera: Gallicum, quod in metas emittitur, amplitudinemq́ proceriorem: Oleaſtrum in omni uſu damnatum, grauem præfert odorem. Tertium genus noſtrate uocant: ſylueſtre, ut credo, mitigatum ſatu: diffuſius, & denſitate parietum uirens ſemper ac tonſile. Buxus Pyreneis, ac Cytorijs montibus plurima, & Berecynthio tractu. Craſsiſsima in Corſica, flore non ſpernendo: quæ cauſa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuiſum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, ſed breuis. Amat frigida, aprica. In igni quoq́ duritia quæ ferro, nec flamma, nec carbone utili.

De ulmo, genera quatuor. Cap. XVII

INter has atq; frugiferas, materie uitiumq; amicitia, accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere: Montosam, quæ sit amplior: Campestrem, quę fruticosa. Italia atinias uocat excelsissimas, & ex ijs siccanas præfert, quæ non sint riguæ. Alterum genus gallicas. Tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem pediculo numerosiore. Quartum syluestre. Atiniæ non ferunt samara: ita uocatur ulmi semen: omnesq; radicum plantis proueniunt, reliquæ semine.

De arborum natura per situs. Cap. XVIII

NVnc celeberrimis arborum dictis, quędã in uniuersum de cunctis indicanda sunt. Montes amant cedrus, larix, tæda, & cæteræ è quibus resina gignitur. Item aquifolia, buxus, ilex, iuniperus, terebinthus, populus, ornus, cornus, carpinus. Est & in Apennino frutex qui uocatur cotinus, ad liniamẽta modo, conchylij colore insignis. Montes & ualles diligit abies, robur, castaneę, tilia, ilex, cornus. Aquosis mõtibus gaudent acer, fraxinus, sorbus, tilia, cerasus. Non temere in montibus uisæ sunt prunus, punicæ, oleastri, iuglans, morus, sambuci. Descendunt & in plana, cornus, corylus, quercus, ornus, acer, fraxinus, fagus, carpinus. Subeunt & in montosa, ulmus, malus, pirus, laurus, myrtus, sanguinei frutices, ilex, tingendisq; uestibus nascentes genistæ. Gaudet frigidis sorbus, & magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atq; tenuitate, terribilis magistratuum uirgis. Eadem circulis flexilis, item corbium sportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt. In eosdem situs comitatur & spina, nuptiarum facibus auspicatissima, quoniam inde fecerint pastores qui rapuerunt Sabinas, ut autor est Massurius. Nunc facibus carpinus & corylus familiarissimæ. Aquas odere cupressi, iuglandes, castaneę, laburnum: Alpina & hæc arbor, nec uulgo nota, dura ac candida materie, cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Odit & quæ appellatur Iouis barba, in opere topiario tonsilis, & in rotunditatem spissa, argenteo folio. Non nisi in aquosis proueniunt salices: alni, populi, siler, ligustra tesseris utilissima: Item uacinia, Italiæ in aucupijs sata, Galliæ uero etiam purpurea, tingendi causa ad seruitiorum uestes. Quæcunq; communia sunt montibus planisq;, maiora fiunt aspectuq; pulchriora in campestribus, meliora materie crispioraq; in montibus, exceptis malis, pirisq;.

Diuisio generum. Cap. XIX

PRæterea arborum alijs decidunt folia, aliæ sempiterna coma uirent. Quam differentiam antecedat necesse est prior. Sunt enim arborum quædam omnino syluestres, quædã urbaniores, quas his placet nominibus distinguere. Ergo mites, quæ fructu, aut aliqua dote umbrarumúe officio humanius iuuant, non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia non decidant, & de rhododendro. Cap. XX

HArum generi non decidunt, oleæ, lauro, palmæ, myrto, cupresso, pinis, ederæ, rhododendro. Et quamuis herba dicatur sabina rhododendron, ut nomine apparet, à græcis uenit. Alij nerion uocarunt, alij rhododaphnen, sempiternum fronde, rosæ similitudine caulibus fruticosum. Iumentis caprisq; & ouibus uenenum est. Idem homini contra serpentium uenena remedio.

Item quibus folia non decidant, & quibus non omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum. Cap. XXI

SYluestrium generis folia nõ decidunt abieti, larici, pinastro, iunipero, cedro, terebintho, buxo, ilici, aquifolio, suberi, taxo, tamarici. Inter utraq; genera sunt adrachne in Græcia, & ubiq; unedo. Reliqua enim folia decidunt his, præterquam in cacuminibus. Non decidunt autem & in fruticum genere cuidam rubo, & calamo. In Thurino agro, ubi Sybaris fuit, ex ipsa urbe prospiciebatur quercus una, nunquam folia dimittens, nec ante mediam æstatem germinans. Idq; mirum est, Græcis autoribus proditum, apud nos postea fileri. Nam locorum tanta uis est, ut circa Memphim Ægypti, & in Elephantine Thebaidis nulli arbori decidant, ne uitibus quidem.

De

De natura foliorum cadentium,& quibus foliorum uarij colores. Cap. XXII

CÆteræ omnes extra prædictas (etenim enumerare longum est) folia deperdunt: obseruatumq; non arescere nisi tenuia,& lata, & mollia. Quæ uero non decidant, callo crassa & angusta esse. Falsa definitio est,non decidere his quarum succus pinguior sit. Quis enim potest in ilice intelligere? Decidere Timæus mathematicus sole scorpionem transeũte,sideris ui,quodam ueneno aeris,putat. Cur ergo non eadem causa aduersum omnes polleat, iure miremur. Cadunt plurimis autumno. Quędam tardius amittunt,atq; in hyemes prorogant moras. Nec interest maturius germinasse, utpote cum quædam primæ germinent,& inter nouissimas nudentur:ut amygdalæ, fraxini,sambuci. Morus autem nouissime germinat,cum primis folia dimittit. Magna & in hoc uis soli. Prius decidunt in siccis macrisq;,& uetustæ prius arbori: multis etiam antequam maturescat fructus. In serotina ficu, & hyberna piro, & malogranato est pomum tantum aspici in matre. Neque his autem quæ semper retinent comas, eadem folia durant: sed subnascentibus alijs, tum arescunt uetera, quod euenit circa solstitium. Maxime foliorum unitas in suo cuiq; genere permanet,præterquam populo,ederæ,crotoni,quam et cici diximus uocari.

De populo tria genera,& quorum foliorum figura mutetur. Cap. XXIII

POpuli tria genera,alba,nigra,& quę Libyca appellatur,minima folio,ac nigerrima, fungisq; enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor,superne candicans,inferiore parte uiridi. Huic nigræ,ut crotoni,folia in iuuenta circinatæ rotunditatis sunt:uetustiora in angulos exeunt. E contrario ederæ angulosa rotundantur. Populorum folijs grandissima lanugo. Euolat candidę (tradita folio numerosiore candida) ut iulus. Folia granatis & amygdalis rubentia. Mirum in primis id,quod ulmo tiliæq;, & oleæ,& populo albæ & salici euenit. Circumagũtur enim folia earum post solstitium. Nec alio argumento certius intelligitur sidus confectum.

Quæ folia uersentur omnibus annis,quæ foliorum è palmis cura & usus,& foliorum mirabilia. Cap. XXIIII

ESt & publica omnium foliorum in ipsis differentia. Nanq; pars inferior à terra herbido uiret colore. Ab eadem leuiora, neruos callumq; & articulos in superiore habent parte:incisuras uero subter,ut manus humana. Oleæ superne candidiora,& minus leuia: Item ederæ. Sed omnium folia quotidie ad solem oscitant, interiores partes tepefieri uolentia. Superior pars omnium lanuginem quantulamcunq; habet, quæ in alijs gentium lana est. In oriente funes ualidos è palmæ folijs fieri dictum est, eosq; in humore utiliores esse. Et apud nos ferè palmis à messe decerpuntur. Ex his meliora, quæ sese non diuiserint. Siccantur sub tecto quaternis diebus: mox in sole expanduntur,& noctibus relicta,donec candore inarescant,postea in opera finduntur. Latissima fico, uiti, platano:angusta myrto,punicæ,oleæ:capillata pino,cedro:aculeata aquifolio,& ilicum generi:nam iunipero spina pro folio est:carnosa cupresso,tamarici:crassissima alno:longa harundini,salici,palmæ etiam duplicia:circinata piro,mucronata malo,angulosa ederæ, diuisa platano: insecta pectinum modo piceæ, abieti: sinuosa toto ambitu robori: spinosa cute,rubo. Mordacia sunt quibusdam,ut urticis. Pungentia pino, piceæ, abieti, larici, cedro, aquifolijs. Pediculo breui oleæ, & ilici: longo uitibus: tremulo populis, & ijsdem solis inter se crepitantia. Iam & in pomo ipso, mali quodam in genere, parua medijs emicant folia, interim & gemina. Præterea alijs circa ramos, alijs & in cacumine ramorum,robori & in caudice ipso. Iam densa, ac rara semperq; lata rariora. Disposita myrto,concaua buxo, inordinata pomis. Plura eodem pediculo exeuntia malis pirisq;. Ramulosa ulmo, & cytiso. Quibus adijcit Cato decidua, populea quernaq;,animalibus iubens dari non perarida:bubus quidem & ficulnea,ilignaq; & ederacea:Dantur & ex harundine ac lauro. Decidunt sorbo uniuersa, cæteris paulatim. Et de folijs hactenus.

De ordine naturæ in ſatis,& de flore arborum,& conceptu,& germinatione, & partu,& quo ordine floreant. Cap. XXV

ORdo autem naturæ annuus ita ſe habet. Primus eſt conceptus,flare incipiente uen to fauonio circiter ferè VI.Idus Feb. Hoc enim maritantur uiueſcentia è terra, quo etiam equæ in Hiſpania,ut diximus.Hic eſt genitalis ſpiritus mundi, à fouendo dictus, ut quidam exiſtimauere.Flat ab occaſu æquinoctiali,uer inchoans.Catulitionem ruſti= ci uocant,geſtiente natura ſemina accipere,eoq; animam inferente omnibus ſatis.Con= cipiunt uarijs diebus,et pro ſua quęq; natura.Alia protinus,ut animalia:tardius aliqua, & diutius grauida partus gerunt:quod germinatio ideo uacatur. Pariunt uero cum flo= rent,floſq; ille ruptis conſtat utriculis.Educatio in pomo eſt:hoc & germinatio. Arbo= rum flos eſt pleni ueris indicium & anni renaſcentis,flos gaudium arborum. Tunc ſe no uas,aliasq; quàm ſunt,oſtendunt:tunc uarijs colorum picturis in certamen uſq; luxuri= ant.Sed hoc negatum pleriſq;,Non enim omnes florent,& ſunt triſtes quædam, quęq; non ſentiant gaudia annorum.Nam neq; ilex,picea,larix,pinus,ullo flore exhilarantur, natalesúe pomorum recurſus annuos uerſicolori nuncio promittunt:nec fici atq; capri fici, Protinus enim fructum flores gignunt. In ficis mirabiles ſunt & abortus,qui nun= quam matureſcunt.Nec iuniperi florent.Quidam earum duo genera tradunt. Alteram florere,nec ferre.Quæ uero non floreat,ferre protinus baccis ſubnaſcentibus,quæ bien nio hæreant.Sed id falſum,omnibusq; ijs dura facies ſemper. Sic & hominũ multis for= tuna ſine flore eſt.Omnes autem germinant,etiam quæ non florent,magna & locorum differentia. Quippe cum ex eodem genere quæ ſunt in paluſtribus priora germinent, mox campeſtria,nouiſsima in ſyluis.Per ſe autẽ tardius piri ſylueſtres quàm cætera.pri= mo fauonio germinat cornus,proxime laurus,paulóq; ante æquinoctiũ tilia, acer. Inter primas uero populus,ulmus,ſalix,alnus,nuces.Feſtinat et platanus.Cęterę uere cœptu ro,aquifolium,terebinthus,paliurus,caſtanea glandes.Serotino autem germine malus, tardiſsimo ſuber.Quibuſdã geminatur germinatio,nimia ſoli ubertate,aut inuitantis cę li uoluptate,quod magis in herbis ſegetum euenit. In arboribus tamen nimia germina= tio elaſſeſcit.Sunt aliæ naturales quibuſdã præterq; uernas,quę ſuis conſtant ſideribus, quorum ratio aptius reddetur tertio ab hoc uolumine.Hyberna aquilę exortu,æſtiua ca nis ortu,tertia Arcturi.Has duas quidam omnibus arboribus communes putant,ſenti= ri autem maxime in fico,uite,punicis:cauſam afferentes, quoniam in Theſſalia Macedo niaq; plurima tum ficus exeat.Maxime tamen in Ægypto apparet hæc ratio. Et reliquę quidẽ arbores,ut primũ cœpere,continuant germinationẽ.Robur, & abies,& larix in= termittũt tripartito,ac terna germina ædũt:ideo & inter ſquamas corticũ ſpargũt:quod omnibus arboribus in germinatione euenit,quoniã pręgnantiũ rumpit̃ cortex.Eſt autẽ prima earum incipiẽte uere,circiter XV.diebus.Iterũ germinãt tranſeunte geminos ſole. Sic fit,ut prima cacumina impelli ſecutis appareat,geniculato incremento. Tertia eſt ea= rundem ad ſolſtitiũ breuiſsima,nec diutius ſeptenis diebus. Clareq; & tunc cernitur ex creſcentium cacuminũ articulatio. Vitis ſola bis parturit, cum primũ emittit uuã, iterum cum digerit.Eorũ quę non florẽt,partus tantũ eſt & maturitas. Quædã ſtatim in germi natione florẽt,properantq; in eo,ſed matureſcũt tarde,ut uites. Serotino quędã germi= natu florent,maturãtq; celeriter,ſicuti morus,quę nouiſsima urbanarũ germinat,nec ni ſi exacto frigore,ob id dicta ſapientiſsima arborũ.Sed cum cœpit, intantũ uniuerſa ger minatio erumpit,ut una nocte peragat etiã cum ſtrepitu. Ex his quæ hyeme aquila exori ente(ut diximus)concipiunt,floret prima omniũ amygdala menſe Ianuario.Martio ue= ro pomũ maturat.Ab ea proxime florent armeniaca,dein tuberes,& præcoces.Illę pere grinæ,hæ coactæ.Ordine autẽ naturę,ſylueſtriũ primę ſambucus,cui medulla plurima: & cui nulla,cornus maſcula: Vrbanarũ malus, paruoq; poſt, ut ſimul uideri poſsit,pi= rus,& ceraſus,& prunus.Sequitur laurus,illamq; cupreſſus,dein punica,fici.At uites et oleæ florentibus iam ijs germinant.Concipiũt Vergiliarũ exortu. Hoc ſidus illarũ eſt.

Floret

Floret autem solstitio uitis,& quæ paulo serius incipit olea. Defloreſcunt omnia septenis diebus,non celerius:quædam tardius,sed nulla pluribus bis septenis. Omnia & intra VIII.Idus Iulij,eteſiarum præcurſu.Nec ſtatim fructus ſequitur in aliquibus.

De corno,& quo tempore quæ ferant,& quæ fructum non ferant,& quæ infelices exiſtimantur,& quæ facillime fructum perdunt,& quibus fructus antequam folium naſcantur. Cap. XXVI

COrnus enim circa ſolſtitia reddit primo cãdidum,poſtea ſanguineũ. Ex eo genere fœmina poſt autumnum fert baccas acerbas,& inguſtabiles cunctis animantibus: ligno quoq; fungoſa & inutilis,cum mas è fortiſsimis quoq; ſit: tanta differentia ab eodem genere fit.Sed et terebinthus meſsibus reddit ſemẽ,et acer,et fraxinus:nuces & mala,& pira,præterquam hyberna aut præcocia, autumno . Glandiferæ ſerius etiamnum, uergiliarum occaſu:eſculus tantũ,autumno.Incipiente autẽ hyeme quędam genera mali piriq;,& ſuber.Abies flores croci colore circa ſolſtitiũ, ſemen reddit poſt uergiliarum occaſum.Pinus autem & picea præueniunt germinatione XV. ferè diebus . Semen uero poſt uergilias & ipſæ reddunt.Citreæ & iuniperus & ilex anniferæ habentur , nouusq; fructus in his cum annotino pendet.In maxima tamen admiratione pinus eſt.Habet fructum matureſcentem,habet proximo anno ad maturitatem uenturum,ac deinde tertio. Nec ulla arborum auidius ſe promittit.Quo menſe ex ea nux decerpitur,eodem matureſcit alia:& ſic diſpenſatur,ut nullo non menſe matureſcant. Quę ſe in arbore ipſa diuiſere,zamiæ uocantur:lædunt́q; cæteras,niſi detrahantur.Fructum arborum ſolæ nullum ferunt,hoc eſt,ne ſemen quidem,tamarix ſcopis tantum naſcens,populus , alnus,ulmus attinia,alaternus,cui folia inter ilicem & oliuam . Infelices autem exiſtimantur , damnatæq; religione, quæ neq; ſeruntur unquam , neq; fructum ferunt . Cremutius autor eſt, nunquam uirere arborem,ex qua Phyllis ſe ſuſpenderit. Quę gummi gignunt poſt germinationem aperiuntur:gummi uero non niſi fructu detracto ſpiſſatur.Nouellæ arbores carent fructu,quandiu creſcunt.Perdunt facillime ante maturitatem, palma,ficus,amygdala,malus,pirus.Item punica,quæ etiam roribus nimijs & pruinis florem amittit. Qua de cauſa inflectunt ramos eius,ne ſubiecti humorem infeſtum excipiant,atq; contineant.Pirus & amygdala etiam ſi non pluat, ſed fiat auſtrinũ cęlum,aut nubilum, amittunt florem & primos fructus,ſi cum defloruere tales dies fuerint. Ociſsime autem ſalix amittit ſemen,antequam omnino maturitatem ſentiat,ob id dicta Homero frugiperda: ſecutaq; ætas ſcelere ſuo interpretata eſt hanc ſententiam , quando ſemen ſalicis mulieri ſterilitatis medicamentum eſſe conſtat.Sed in hoc quoq; prouidẽs natura,facile naſcenti & depacto ſurculo,incurioſius ſemen dedit. Vna tamen proditur ad maturitatem perferre ſolita,in Creta inſula,ipſo deſcenſu Iouis ſpeluncæ,toruum ligneumq; magnitudine ciceris.Fiunt uero quædam & loci uitio infructuoſa,ſicut in Paro ſylua cædua quę nihil fert.Perſicæ arbores in Rhodo,florent tantum.Fit hæc differentia & ex ſexu,in ijsq; mares non ferunt.Aliqui hoc permutantes,mares eſſe quæ ferant tradunt.Facit & denſitas ſterilitatem.Gignentium autem quędam & lateribus ramorum & cacuminibus ferunt,ut pirus,punica,ficus,myrtus.Cętero eadem natura quæ frugibus.namq; & in eis ſpica in cacumine naſcitur,legumina in lateribus.Palma ſola (ut dictũ eſt) in ſpathis habet fructum,racemis propendentem.Reliquis ſub folio pomum,ut protegatur,excepta fico,cui folium maximũ umbroſiſsimumq;,& ideo ſupra id pomum: eidemq; ſerius folium naſcitur quàm pomum.Inſigne proditur in quodam genere Ciliciæ,Cypri,Helladis,ficos ſub folio,groſſos uero poſt folium naſci. Ficus & præcoces habet , quas Athenis prodromos uocant.In Laconico genere maximæ ſunt.

De biferis & triferis,& quæ celerrime ſeneſcant,& de ætatibus earum. Cap. XXVII

SVnt & biferæ in eiſdem.In Cea inſula caprifici triferę ſunt.Primo fœtu ſequens euocatur,ſequenti tertius.hoc fici caprificantur.Et caprifici aũt ab aduerſis folijs naſcuntur.Biferæ & in malis ac piris quędã,ſicut & prȩcoces.Malus ſylueſtris bifera.Sequens

eius

eius fructus post Arcturum in apricis maxime. Vites quidem & triferę sunt, quas ob id insanas uocant, quoniã in ijs alia matureſcunt, alia turgeſcunt, alia florent. M. Varro autor est, uitem fuisse Smyrnæ apud mare biferam, & malum in agro Consentino. Hoc autem euenit perpetuo in Tacapẽsi Africæ agro, de quo plura aliàs: ea est soli fertilitas. Trifera est & cupressus. Nãqꝫ baccæ eius colliguntur mense Ianuario, & Maio, & Septembri, ternasqꝫ earum gerit magnitudines. Est uero & in ipsis arboribus etiam onustis peculiaris differentia. Summa sui parte fertilior est arbutus: quercus inferiore, iuglandes, fici, mariscæ. Omnes quo magis seneſcunt, hoc maturius ferunt, & in apricis locis, nec pingui terra. Syluestriora omnia tardiora. Quædã ex ijs omnino non matureſcunt. Item quæ subarantur, aut quę ablaqueãtur, celeriora neglectis: hęc & fertiliora. Est etiamnum ætatis differẽtia. Amygdala enim & pirus in senecta fertilisimę, ut glandiferę, & quoddam genus ficorum. Cæteræ in iuuenta, tardiusqꝫ maturantes, quod maxime notatur in uitibus. Vetustioribus enim uinum melius, nouellis copiosius. Celerrime uero seneſcit, & in senecta deteriorem fructum gignit malus. Namqꝫ & minora poma proueniunt, & uermiculis obnoxia. Quin & in ipsa arbore nascuntur. Ficus sola ex omnium arborum fœtu, maturitatis causa medicatur: iam quidem ex portentis, quoniam maiora sunt pretia præposteris. Omnia autem celerius seneſcunt præfœcunda. Quin & protinus moriuntur aliqua, cælo fœcunditatem omnem eblandito: quod maxime uitibus euenit.

De moro. Cap. XXVIII

COntrà morus tardisime seneſcit, fructibus minime laborans. Tarde & quorum crispa materies, ut acer, palma, populus. Et subarata ocyus seneſcunt.

De syluestribus. Cap. XXIX

SYluestria autẽ tardisime. Atqꝫ in totum, omnis cura fertilitatẽ adijcit, fertilitas senectã: ideo & præflorent talia & prægerminãt, atqꝫ in totũ præcocia fiunt, quoniam omnis infirmitas cælo magis obnoxia est. Multæ uero plura gignũt, ut diximus in glandiferis: inter quas laurus uuas suas, maximeqꝫ sterilis quæ non gignit aliud: ob id à quibusdam mas existimatur. Ferunt & auellanæ iulos compactili callo, ad nihil utiles.

De buxo, & faba Græca, siue loto. Cap. XXX

PLurima uero buxus. nam & semen suum, & granũ quod carthegon uocant, & à septentrione uiscum, à meridie hyphear, de quibus plura mox paulò. Interdumqꝫ pariter res quaternas habent. Arborum quædam simplices, quibus à radice caudex unus, et rami frequentes, ut oliuæ, fico, uiti. Quædam fruticosi generis, ut paliurus, myrtus. Item nux auellana: quinimò melior est et copiosior fructu, in plures dispersa ramos. In quibusdam omnino nullus, ut in suo genere buxo, loto transmarinæ. Quædam bifurcæ, atqꝫ etiam in quinas partes diffusæ. Quædam diuiduæ nec ramosæ, ut sambuci. Quędam indiuiduæ, ramosæ, ut piceæ. Quibusdam ramorum ordo, sicut piceæ, abieti. Alijs incondi-tus, ut robori, malo, piro. Et abieti quidem subrecta diuisura, ramiqꝫ in cælum tendentes, non in latera proni. Mirum, cacuminibus eorum decisis moritur, totis uero detruncatis durat. & si infra quàm rami fuere præcidatur, quod supereſt uiuit: si uero cacumen tantum auferatur, tota moriẽ. Alia ab radice brachiata, ut ulmus. Alia in cacumine ramosa, ut pinus, lotos, siue faba Græca: quã Romę à suauitate fructus syluestris quidẽ, sed cerasorum penè natura loton appellant. præcipue domibus expetitur ramorũ petulantia, breui caudice, latisima exspatiantiũ umbra, & in uicinas domos sæpe transilientiũ. Nulli opacitas breuior, nec aufert solẽ hyeme decidẽtibus folijs. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiẽs blandius. Nulli rami longiores ualidioresqꝫ, aut plures, ut dixisse totidẽ arbores liceat. Cortice pelles tingũt, radice lanas. Malis propriũ genus. Ferarũ enim rostra reddunt, adhęrentibus uni maximo minoribus. Ramorum aliqui cæci, qui non germinant: quod natura fit, si non eualuere: aut pœna, cum deputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuiduis in ramo natura est, hæc uiti in oculo, harundini in geniculo. Omnium terræ proxima crasiora. In longitudinem excreſcunt abies, larix, palma, cupressus, ulmus,

& siqua

& ſiqua uniſtirpia. Ramoſarum ceraſus etiam in XL cubitorum trabes, æquali per totum duũm cubitorum craſsitudine reperitur.

De ramis, & cortice, & radicibus arborum. Cap. XXXI

QVædam ſtatim in ramos ſparguntur, ut mali. Cortex alijs tenuis, ut lauro, tiliæ. alijs craſſus, ut robori. Alijs leuis, ut malo, fico. Idem ſcaber robori, palmæ. Omnibus in ſenecta rugoſior. Quibuſdam rumpitur ſponte, ut uiti: quibuſdam etiam cadit, ut malo, unedoni: carnoſus, ſuberi, populo: membranaceus, ut uiti, harũdini: libris ſimilis, ceraſo: multiplex tunicis, ut uitibus, tiliæ, abieti. Quibuſdam ſimplex, ut fico, harũdini. Magna & radicum differentia. Copioſæ fico, robori, platano: breues & anguſtæ, malo: ſingulares abieti, larici. Singulis enim innituntur, quanquã minimis in latera diſperſis. Craſsiores lauro & inæquales: Item oleæ, cui & ramoſæ. At robori carnoſæ. Robora ſuas in profundum agunt. Si Virgilio quidem credimus, æſculus quantũ corpore eminet, tantum radice deſcendit. Oleæ, malis & cupreſsis per ſumma ceſpitum. Alijs recto meatu, ut lauro, oleæ: alijs flexuoſo, ut fico. Minutis hæc capillamentis hirſuta, ut abies, multæque ſyluestrium, è quibus montani prætenuia fila decerpẽtes, ſpectabiles lagenas, & alia uaſa nectunt. Quidam non altius deſcendere radices, quàm ſolis calor tepefaciat, idque natura loci tenuioris craſsiorisue dixere, quod falſum arbitror. Apud autores certe inuenitur, abietis planta cum transferretur, VIII cubitorum in altitudine, nec totam refoſſam, ſed abruptam. Maxima ſpatio atque plenitudine & citri eſt. Ab ea platani, roboris, & glandiferarum. Quarundam radix uiuacior ſuperficie, ut lauri. Itaque cum trunco inaruit reciſa, etiam lætius fruticat. Quidam breuitate radicũ celerius ſeneſcere arbores putant: quod coarguunt fici, quarũ radices longiſsimæ, & ſenectus ocyſsima. Falſum arbitror & quod aliqui prodidere, radices arborũ uetuſtate minui. Viſa etenim eſt annoſa quercus euerſa ui tempeſtatis, & iugerum ſoli amplexa. Proſtratas reſtitui plerunque, & quadam terræ cicatrice reuiuiſcere, uulgare eſt. & familiariſsimum hoc platanis, quæ plurimum uentorum concipiunt propter denſitatem ramorum: quibus amputatis, leuatæ onere in ſua ſcrobe reponuntur. Factumque iam eſt hoc in iuglandibus oleisque, ac multis alijs.

De prodigioſis arboribus, & quibus modis ſponte naſcantur, & quod non omnia ubique naſcantur, & quæ non alibi naſcantur arbores. Cap. XXXII

ESt in exemplis, & ſine tẽpeſtate, ullaue cauſa alia quẽ prodigij cecidiſſe multas, ac ſua ſponte reſurrexiſſe. Factũ hoc populi Ro. quiritibus oſtentũ Cimbricis bellis Nuceriæ in luco Iunonis, ulmo poſtquã etiã cacumẽ amputatũ erat, quoniam in aram ipſam procumbebat, reſtituta ſponte, ita ut protinus floreret, à quo deinde tẽpore maieſtas populi Ro. reſurrexit, quæ ante uaſtata cladibus fuerat. Memoratur hoc idẽ factũ & in Philippis, ſalice procidua atque detruncata: & Stagiris in muſæo populo alba. omnia fauſti ominis. Sed maxime mirũ, Antandri platanus etiã circũdolatis lateribus reſtibilis ſponte facta, uitæque reddita longitudine XV cubitorũ, craſsitudine quatuor ulnarũ. Arbores quas naturæ debeamus, tribus modis naſcuntur: Sponte, aut ſemine, aut ab radice. Cura numeroſior exiſtit, de qua ſuo dicemus uolumine, nunc enim totus ſermo de natura eſt, multis modis miriſque memorabili. Namque nõ omnia in omnibus locis naſci docuimus, nec translata uiuere. Hocque aliàs faſtidio, aliàs cõtumacia, ſæpius imbecillitate eorũ quæ transferuntur euenit: aliàs cælo inuidẽte, aliàs ſolo repugnãte. Faſtidit balſamũ alibi naſci, Aſſyria malus alibi ferre: necnõ et palma naſci ubique, aut nata parere: uel cum promiſit etiã oſtenditque, ea educare, quæ tanque inuita peperit. Non habet uires frutex cinnami in Syriæ uicina perueniẽdi. Non ferunt amomi nardique deliciæ, ne in Arabia quidem ex India naue peregrinari. Tentauit enim Seleucus rex. Illud maxime mirum, ipſas arbores plerunque exorari ut uiuant, atque tranſmigrent: aliquando et à ſolo impetrari, ut alienas alat, aduenasque nutriat: cælum nullo modo flecti. Viuit in Italia piperis arbor: caſiæ uero etiam in ſeptentrionali plaga. uixit et in Lydia thuris. Sed unde ſorbentes ſuccũ omnem

ex ijs

ex ijs ſoles,coquentesq; lachrymam: Illud proxime mirum,mutari naturam in ijſdem locis,atq; pro indiuiſo ualere. Cedrum æſtuoſis partibus dederat, at in Lycijs Phrygijſq; montibus naſcitur. Frigus inimicum lauro fecerat, ſed in Olympo copioſior nulla eſt. Circa Boſphorum Cimmerium in Pãticapeo urbe,omni modo laborauit Mithridates rex & cæteri incolæ,ſacrorum certe cauſa laurum myrtumq; habere: non contigit, cum teporis arbores abundent ibi,punicæ ficiq;,iam mali & piri laudatiſsimæ. Frigidas eodem tractu non genuit arbores,pinum,abietem,piceam. Et quid attinet in Pontum abire? luxta Romam ipſam caſtaneæ ceraſiq; ægre proueniunt,perſica in Thuſculano. nec non nuces græcæ cum tedio inſeruntur, Tarracina ſyluis ſcatente earum.

De cupreſſo: & quod ex terra noua aliqua ſæpe naſcantur, quæ in ea antè non fuerunt. Cap. XXXIII

CVpreſſus aduena,& difficillime naſcentiũ fuit, ut de qua uerboſius ſæpiusq; quàm de omnibus alijs prodiderit Cato. Natu moroſa, fructu ſuperuacua,baccis torua, folio amara,odore uiolenta,ac ne umbra quidem gratioſa,materie rara,ut penè fruticoſi generis,diti ſacra,& ideo funebri ſigno ad domos poſita. Fœmina ſterilis diu. Metę demum aſpectu non repudiata,diſtinguendis tantum pinorum ordinibus. nunc uero tonſilis facta in denſitate parietum, coercitaq; gracilitate perpetuo tenera. Trahitur etiã in picturas opere hiſtoriali: uenatus claſſesue,& imagines rerum tenui folio, breuiq; & uirenti ſuperueſtiens. Duo genera earum: Meta in faſtigium conuoluta, quæ & fœmina appellatur. Mas ſpargit extra ſe ramos, deputaturq; & accipit uitem. Vtraq; autem immittitur in perticas aſſeresue amputatione ramorum, qui XIII anno denarijs ſingulis ueneunt. Quæſtuoſiſsima in ſatus ratione ſylua,uulgoq; dotem filiarum antiqui plantaria appellabant. Huic patria inſula Creta, quanquam Cato Tarentinã eam appellat, credo, quod primum eò uenerit. Et in Ænaria ſucciſa regerminat. Sed in Creta quocunq; loco terram mouerit quiſpiã, niſi ſeratur alia, hæc gignitur, protinusq; emicat. Illa uero etiam non appellato ſolo ac ſponte, maximeq; in Idæis montibus, & quos Albos uocant, ſummisq; iugis, unde niues nunquã abſunt, plurima: quod miremur, alibi non niſi in tepore proueniens, & nutricem magnopere faſtidiens. Nec terræ tantũ natura circa has refert, aut perpetua cæli, uerum & quædam temporaria uis. Imbres aliquæ pleruncq; ſemina afferunt, & certo fluunt genere, aliquando etiam incognito: quod accidit Cyrenaicæ regioni cum primum ibi laſerpitium natum eſt, ut in herbarũ natura dicemus. Nata eſt & ſylua urbi ei proxima imbre piceo craſſoq;, circiter urbis Romæ annum CCCCXXX.

De edera. Cap. XXXIIII

EDera iam dicitur in Aſia naſci. Negauerat Theophraſtus: nec in India, niſi in monte Mero. Quin et Harpalum omni modo laboraſſe ut ſereret eam in Medis, fruſtra, Alexandrum uero ob raritatem ita coronato exercitu, uictorem ex India redijſſe, exemplo Liberi patris: cuius dei & nunc adornat thyrſos, galeasq; etiam & ſcuta, in Thraciæ populis in ſolennibus ſacris. Inimica arbori ſatisq; omnibus, ſepulcraq; ac muros rumpens: ſerpentium frigori gratiſsima, ut mirum ſit ullum honorem habitum ei. Duo genera eius prima ut reliquarum, mas & fœmina. Maior traditur mas corpore, & folio duriore etiam ac pinguiore, & flore ad purpuram accedẽte. Vtriuſq; autem flos ſimilis eſt roſæ ſylueſtri, niſi quod caret odore. Species horum generum tres: Eſt enim candida & nigra edera, tertiaq; quæ uocatur helix. Etiãnum hæ ſpecies diuiduntur in alias, quoniã eſt aliqua fructu tantum candida, alia & folio: fructum quoq; candidum ferentium alijs denſus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui uocantur corymbi. Item ſelenitium, cuius eſt minor acinus, ſparſior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & ſemen nigrum, alij crocatum: cuius coronis poetæ utuntur, folijs minus nigris, quam quidam Nyſiam, alij Bacchicam uocant, maximis inter nigras corymbis. quidam apud Grecos etianum duo genera huius faciunt, à colore acinorum erythranũ & chryſocarpum. Plurimas autem habet differentias helix, quoniam folio maxime diſtat. Parua ſunt & angluoſa

angulosa concinniora q́, cum reliquorum generum simplicia sint. Distat & longitudine internodiorum, præcipue tamen sterilitate, quoniam fructum non gignit. Quidam hoc ætatis esse non generis existimant: primoq́ helicem esse, fieri ederam uetustate. Horum error manifestus intelligitur, quoniam helicis plura genera reperiũtur, sed tria maxime insignia. Herbacea ac uirens quæ plurima est, altera candido folio, tertia uersicolor, quæ Thracia uocatur. Etiamnum herbaceę tenuiora folia, in ordinem digesta, densioraq́. In alio genere diuersa omnia. Et in uersicolori alia tenuioribus foliis, & similiter ordinatis dẽsioribusq́ est: alteri generi neglecta hæc omnia. Maiora quoq́ aut minora sunt folia, macularumq́ habitu distant. & in candidis alia sunt candidiora. Adolescit in longitudinem maxime herbacea. Arbores autem necat candida, omnemq́ succum auferendo tanta crassitudine augetur, ut ipsa arbor fiat. signa eius folia maxima atq́ latissima, mãmas erigentis, quæ sunt cæteris inflexæ: racemi stantes, ac subrecti. Et quanquam omniũ ederarũ generi radicosa brachia, huic tamẽ maxime ramosa ac robusta. ab ea nigrę: sed proprium albę, quod inter media folia emittit brachia utrinq́ semper amplectens: hoc & in muris, quamuis ambire non possit. Itaq́ etiam pluribus locis interciſa, uiuit tamen duratq́, & totidem initia radicũ habet quot brachia, quibus incolumis & solida arbores fugit ac strangulat. Est & in fructu differentia albæ nigræq́ ederæ: quoniam alijs tanta amaritudo acini, ut aues non attingant. Est & rigens edera, quę sine adminiculo stat sola omnium generum ob id uocata cissos. E diuerso nunquã nisi humi repens chamęcissos,

De edera quæ uocatur smilax. Cap. XXXV

SImilis est ederæ, è Cicilia quidem primum profecta, sed in Gręcia frequentior, quam uocant smilacem, densis geniculata caulibus, spinosis fruticosa ramis, folio ederaceo paruo, non angulosо, à pediculo emittente pampinos, flore cãdido, olente lilium. fert racemos labruscæ modo non ederę, colore rubro, complexa acinis maioribus nucleos ternos, minoribus singulos, nigros durosq́: infausta omnibus sacris & coronis, quoniã sit lugubris, uirgine eius nominis propter amorẽ iuuenis Croci, mutata in hunc fruticem. Id uulgus ignorans, pleruncq́ festa sua polluit, ederam existimando: sicut in poetis, aut Libero patre, aut Sileno, quis omnino nescit quibus coronentur. E smilace fiunt codicilli. Propriumq́ materiæ est, ut admota auribus leuem sonum reddat. Ederæ mira prodi-
tur natura ad experienda uina, si uas fiat ex ligno eius, uina trãsfluere ac remanere aquã, siqua fuerit mixta.

De aquaticis calamis, & fruticibus. Cap. XXXVI

INter ea quæ frigidis gaudent, & aquaticos frutices dixisse conueniat: principatum in his tenebunt harundines, belli pacisq́ experimẽtis necessariæ, atq́ etiam delicijs gratæ. Tegulo earum domus suas septentrionales populi operiunt, durantq́ æuis tecta alta. & in reliquo uero orbe cameras leuissime suspendũt. Chartisq́ seruiunt calami, Ægyptij maxime, cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidij, & qui in Asia circa Anaiticum lacum nascuntur. Nostratibus fungosior subest natura, cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus superne tenui inarescit ligno: fissilis, pręacuta semper acie, geniculata. Cætero gracilitas nodis distincta, leui fastigio tenuat in cacumina, crassiore paniculæ coma, neq́ hac superuacua. At enim pro pluma strata cauponarũ replet: aut ubi limosiore callo induruit, sicut in Belgis, contusa & interiecta nauium commissuris ferruminat textus, glutino tenacior, rimisq́ explendis fidelior pice. Calamis orientis populi bella conficiunt. Calamis spicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita calamis. Fitq́ & ex ipso telum aliud fracto in uulneribus. His armis solem ipsum obumbrant. Propter hoc maxime serenos dies optant: odere uentos & imbres, qui inter illos pacem esse cõgunt. Ac si quis Æthiopas, Ægyptum, Arabas, Indos, Scythas, Bactros, Sarmatorum tot gentes, & orientis, omniaq́ Parthorũ regna diligentius computet, æqua ferè pars hominum in toto mundo calamis superata degit. Præcipuus hic usus in Creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoq́ ut cęteris in rebus, uicit Italia: quando nullus sagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononiensi amne, cui plu-

rima ineſt medulla pondusq́ uolucre, contra flatus quoq; peruicax libra. quippe non eadem gratia Belgicis. Hæc & Creticis commendatioribus: quanquam preferantur Indi, quorum alia quibuſdam uidetur natura, quando & haſtarum uicem præbent additis cuſpidibus. Harundini quidem Indicæ arborea amplitudo, quales uulgo in templis uidemus. Differre mares ac fœminas in his quoq; Indi tradũt. Spiſsius mari corpus, fœminæ capacius. nauigiorumq́ etiam uicem præſtãt (ſi credimus) ſingula internodia. Circa Aceſinem amnem maxime naſcuntur. Harundo omnis ex una ſtirpe numeroſa. Atq; etiam reciſa fœcũdius reſurgit. Radix natura uiuax, geniculata & ipſa. Folia Indicis tantum breuia. Omnibus uero à nodo orſa, complexu tenues per ambitum inducunt tunicas: atq; à medio internodio, cum plurimum, deſinũt ueſtire, procumbuntq́. Latera harundini calamoq́ in rotũditatem bina, ſupernodos alterno ſemper inguine, ut alterum ad dextra fiat, alterum ſuperiore geniculo ad læua per uices. Inde exeunt aliquando rami, qui ſunt calami tenues. Plura autem genera: Alia ſpiſsior denſioreq́ geniculis, breuibus internodijs. Alia rarior maioribus, tenuioreq́ & ipſa. Calamus uero alius totus concauus, quem ſyringiam uocant, utiliſsimus fiſtulis, quoniam nihil eſt ei cartilaginis atq; carnis. Orchomenius eſt continuo foramine peruius, quem auleticon uocant. hic tibijs utilior, fiſtulis ille. Eſt alius craſsiore ligno, & tenui foramine. Hunc totũ fungoſa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior craſſioreq́. Fruticoſiſſimus qui uocatur donax, non niſi in aquaticis natus, quoniam & hæc differentia eſt, multũ prælata harundine quæ in ſiccis proueniat. Suum genus ſagittario calamo, ut diximus, ſed Cretico longiſsimis internodijs, obſequentiq́ quò libeat flecti calefacto. Differentias faciunt & folia, non multitudine, uerum robore & colore. Valida Laconicis, & ab una parte denſiora: quales in totum circa ſtagna gigni putãt, diſsimiles amnicis, longiſq́ ueſtiri tunicis, ſpatioſius à nodo ſcandente complexu. Eſt & obliqua harundo non in excelſitatem naſcens, ſed iuxta terrã fruticis modo ſe ſpargens, ſuauiſsima in teneritate animalibus. Vocatur à quibuſdã elegia. Eſt & in Italia naſcens adarcha nomine, paluſtris: & cortice, tantum ſub ipſa coma, utiliſsima dentibus: quoniã uis eadẽ eſt quę ſinapi. De Orchomenij lacus harundinetis accuratius dici cogit admiratio antiqua. Characiã uocabant craſsiorem firmioremq́, plotiam uero ſubtiliorem, hanc in inſulis fluitantibus natam, illam in ripis expatiantis lacus. Tertia harundo eſt tibialis calami, quem auleticon dicebant. Nono hic anno naſcebatur. Nam & lacus incrementa hoc temporis ſpatio ſeruabat, prodigioſus ſi quando amplitudinem biennio extendiſſet: quod notatũ apud Chęroniam infauſto Athenienſium prælio, & apud Lebadiam ſæpe notatur influente Cephiſo. Cum igitur anno permanſit inundatio, proficiunt in aucupatoriam quoq; amplitudinẽ: uocabantur zeugitæ. Contrà bombyciæ maturius reciproco, graciles, fœminarum latiore folio atq; candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla, ſpadonum nomine inſignibus. Hinc erant armamenta ad incluſos cantus, non ſilendo & reliquo curæ miraculo, ut ueſtia ſit, argento iam potius cani. Cædi ſolebant tempeſtiue uſq; ad Antigenẽ tibicinem, cum adhuc ſimplici muſica uterentur, ſub Arcturo: ſic pręparatæ aliquot poſt annos utiles eſſe incipiebant. Tunc quoq; multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipſæ docendæ, comprimentibus ſe ligulis, quod erat illis theatrorũ moribus utilius. Poſtquam uarietas acceſsit, & cantus quoq; luxuria, cædi ante ſolſtitia cœptæ, & fieri utiles in trimatu, apertioribus earum ligulis ad flectendos ſonos: quæ inde ſunt & hodie. Sed tum ex ſua quanq; tantum harundine congruere perſuaſum erat: & eam quæ radicem anteceſſerat, læuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen, dextræ: immenſum, quantum prælatis quas ipſe Cephiſus abluiſſet. Nunc ſacrificæ Tuſcorum è buxo, ludicræ uero loto, oſsibuſq; aſininis & argento fiunt. Aucupatoria harundo à Panhormo laudatiſsima, piſcatoria Abaritana ex Africa. Harundinis Italiæ uſus ad uineas maxime. Cato ſeri eam iubet in humidis agris, bipalio ſubacto prius ſolo, oculis diſpoſitis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, unde aſparagi fiant: concordare enim amicitiam.

De

De ſalice eius genera octo, & quæ præter ſalicem ſint utilia ligaturis, & de rubis. Cap. XXXVII

SAlicem uero circà, qua nulla aquaticarum utilior, licet populi uitibus placeant, & cę cuba educent, licet alni ſepibus muniant, contraq; erumpentium amniũ impetus, riparum muro in tutela ruris excubẽt in aqua ſatę, cæſęq; denſius innumero hærede proſint. Salicis ſtatim plura genera. Nanq; & in proceritatẽ magnã emittũt iugis uinearum perticas, pariuntq; baltheo corticis uincula: & alię uirgas ſequacis ad uincturas lenticię. Aliæ prætenues uiminibus texendis ſpectabili ſubtilitate. Rurſus aliæ firmiores corbibus, ac plurimę agricolarum ſupellectili: cãdidiores ablato cortice, leuiq; tractatu, uiliores uaſis quàm ut è corio fiant, atq; etiam ſupinarum in delicias cathedrarũ aptiſsimę. Cædua ſalici fertilitas, denſior tonſura ex breui pugno uerius quàm ramo, non ut remur in nouiſsimis curãda arbore. Nullius quippe tutior eſt reditus minorisúe impendij, aut tempeſtatum ſecurior. Tertium locũ ei in æſtimatione ruris Cato attribuit, prioremq; quàm oliuetis, quamq; frumento, aut pratis: nec quia deſunt alia uincula. Siquidẽ et geniſtæ, & populi, & ulmi, & ſanguinei frutices, & betulæ, & harundo fiſſa, & harundinũ folia, ut in Liguria, & uitis ipſa, reciſisq; aculeis rubi alligant, & intorta corylus. Mirumq; contuſo ligno alicui maiores ad uincula eſſe uires. Salici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorq; amerina, ſed paulo fragilior, ideo ſolido ligat nexu. In Aſia tria genera obſeruant. Nigrã, utiliorem uiminibus: candidã agricolarum uſibus: tertiam quæ breuiſsima eſt helicen uocant. Apud nos quoq; multi totidẽ generibus nomina imponunt, uimineam uocant, eandem purpuream. Alteram nitelinam à colore, quæ ſit tenuior. Tertiam Gallicã, quę tenuiſsima. Nec in fruticũ, nec in ueprium cauliumúe, neq; in herbarum, aut alio ullo quàm ſuo genere numerentur iure ſcirpi fragiles paluſtresq; ad tegulũ tegetesq;: è quibus detracto cortice, cãdelæ luminibus & funeribus ſeruiunt. Firmior quibuſdam in locis earum rigor. Nanq; ijs uelificant non in Pado tantum nautici, uerũ & in mari piſcator Africus, præpoſtero more uela intra malos ſuſpendens. Et mapalia ſua Mauri tegunt, proximeq; æſtimanti hoc uideantur eſſe, quo inferiore Nili parte papyri ſunt uſu. Sed fruticoſi generis ſunt inter aquaticas & rubi, atque ſambuci fungoſi generis, aliter tamen quàm ferulæ. Quippe plus ligni utiq; ſambuco. Ex qua magis canoram buccinam tubamq; credit paſtor ibi cæſa, ubi gallorum cantum frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt, & alio genere ſimilitudinem roſæ, qui uocatur cynosbatos. Tertium genus Idæum uocant Græci à loco. Tenuius eſt quàm cætera, minoribusq; ſpinis, & minus aduncis. Flos eius contra lippitudines illinitur ex melle & igni ſacro. Contra ſtomachi quoq; uitia bibitur ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atq; paruos, humoris lenti, inficiendo maxime capillo, qui & ipſi aqua decocti manduntur.

De ſuccis arborum, & natura materiarum, & de cædendis arboribus. Cap. XXXVIII

HVmor & cortici arborum eſt, qui ſanguis earũ intelligi debet, non idem omnibus. Ficis lacteus: huic ad caſeos figurãdos coaguli uis. Ceraſis gummoſus, ulmis ſaliuoſus, lentus ac pinguis malis, uitibus ac piris aquoſus. Viuaciora quibus lentior. Atq; in totum corpore arborum, ut reliquorũ animalium, cutis, ſanguis, caro, nerui, uenæ, oſſa, medullæ. Pro cute cortex. Mirum, hic in moro medicis ſuccum quærentibus, ferè hora diei ſecũda, lapide incuſſus manat, altius fractus ſiccus uidetur. Proximi pleriſq; adipes. ij uocantur à colore alburnum: mollis ac peſsima pars ligni, etiam in robore facile putrescens, teredini obnoxia: quare ſemper amputabitur. Subeſt huic caro, cui oſſa: id eſt materiæ optimum. Alternant fructus quibus ſiccius lignum, ut olea, magis quàm quibus carnoſum, ut ceraſus. Nec omnibus adipes carnesúe largæ, ſicuti nec animalium acerrimis. Neutrum habent buxus, cornus, olea: nec medullam, minimumq; etiam ſanguinis: ſicut oſſa non habent ſorba, carnem ſambuci, & plurimam ambæ medullam: nec harum dines maiore ex parte. In quarundam arborum carnibus pulpę uenæq; ſunt. Diſcrimen

carum facile. Venæ latiores candidioresq; pulpæ fissilibus insunt. Ideo fit, ut aure ad caput trabis quamlibet prælongæ admota, ictus ab altero capite uel graphij sentiatur, penetrante rectis meatibus sono. Vnde deprehenditur an torta sit materies, nodisq; concisa. Quibusdam sunt tubera, sicut sunt in carne glãdia. In ijs nec uena, nec pulpa, quodam callo carnis in se conuoluto. hoc pretiosissimum in cedro & acere. Cætera mensarum genera fissis arboribus circinantur in pulpam, alioqui fragilis esset uena in orbem arboris cęsa. Fagis pectines transuersi in pulpa. Apud antiquos inde & uasis honos. Manius Curius iurauit se ex pręda nihil attigisse, præter guttum faginũ quo sacrificaret. Lignum in longitudinem fluctuatur, ut quæ pars fuit ab radice, ualidius sidit. Quibusdam pulpa sine uenis, mero stamine & tenui cõstat. Hęc maxime fissilia. Alia frangi celeriora quàm findi, quibus pulpa non est, ut oleæ, uites. At è contrario, totum è carne corpus fico. Tota ossea est ilex, cornus, robur, cytisus, morus, ebenus, lotos, & quæ sine medulla esse diximus. Cæteris nigricans color. Fulua cornus, in uenabulis nitet incisuris nodata propter decorem. Cedrus & larix & iuniperus rubent.

De larice, & abiete, & sapino, & cæteris huiusmodi arboribus cædendis. Cap. XXXIX

LArix fœminam habet, quam Gręci uocant ægida, mellei coloris. Inuentum est pictorum tabellis immortale nullisq; fissile rimis hoc lignum. Proximum medullæ est. In abiete leuson Græci uocauere. Cedrus quoq; durissima, quę medullę proxima, ut in corpore ossa, deraso modo limo. Et sambuci interiora mire firma traduntur. Nanq; qui uenabula ex ea faciunt, præferunt omnibus. Constat enim ex cute & ossibus. Cædi tempestiuum quæ decorticentur, ut teretes, ad templa cæteraq; usus rotundi, cum germinant, aliàs cortice inextricabili, & carie subnascente ei, materiaq; nigrescente. Tigna & quibus aufert securis corticem, à bruma ad fauonium: aut si præuenire cogamur, arcturi occasu, & ante eum fidiculæ. Nouissima ratione solstitio. Dies siderum horum reddentur suo loco. Vulgo satis putant obseruare, ne quæ dedolandæ arbores sternãtur antea ędi tos suos fructus. Robur uere cæsum, teredinem sentit, bruma autem neq; uiatur, neque pandatur, aliàs obnoxium etiam ut torqueat sese findatq;, quod in subere tempestiue quoq; cæso euenit. Infinitum refert & lunaris ratio: nec nisi à uicesima in tricesimam cædi uolunt. Inter omnes uero cũuenit, utilissime in coitu eius sterni, quem diem alij interlunium, alij silentis lunæ appellant. sic certe Tib. Cæsar, concremato ponte naumachiario, larices ad restituendum cædi ex Retia præfiniuit. Quidam dicunt, ut in coitu & sub terra sit luna, quod fieri non potest nisi noctu. At si competant coitus in nouissimũ diem brumæ, illa sit æterna materies, proxime cum supradictis sideribus. Quidam & canis ortum addunt, & sic cæsas materies in forum Augustum. Nec nouellæ autẽ ad materiem, nec ueteres utilissimæ. Circumcisas quoq; ad medullam aliqui nõ inutiliter relinquunt, ut omnis humor stantibus defluat. Mirum, apud antiquos primo Punico bello classem Duellij imperatoris ab arbore excisa LX die nauigasse. Contra uero Hieronem regem CCXX naues effectas diebus XLV tradit L. Piso. Secundo quoq; Punico bello, Scipionis classis XL die à securi nauigauit. Tantum tempestiuitas etiam in rapida celeritate pollet. Cato hominum summus in omni usu, de materijs hæc adijcit: Prælum è sapino atra potissimum facito. Vlmeam, pineam, nuceam, hanc atq; aliã materiẽ omnem cum effodies, luna decrescente eximito post meridiem, sine uento austro. tunc erit tempestiua, cum semen suum maturum erit. Caueto, ne per rorem trahas, aut doles. Idemq; mox: Nisi inter mestri luna atq; dimidiata, ne tangas materiẽ. Tunc ne effodias, aut præcidas abs terra. Diebus quatuor proximis quibus luna plena fuerit, optime eximitur. Omnino caueto nigram materiã doles, neue cædas, neue tangas, nisi siccam, neue gelidã, neue rorulentã. Tiberius idem & in capillo tondendo seruauit interlunia. M. Varro aduersus defluuia præcepit obseruandũ id à plenilunijs. Larici & magis abieti succisis, humor diu defluit. Hæ omniũ arborũ altissimæ ac rectissimæ. Nauiũ malis antemnisq; propter leuitatem

præfertur abies. Communia his pinoq́, ut quadripartitos uenarum cursus bifidosq́ habeant, uel omnino simplices. Ad fabrorū intestina opera medulla sectilis. Optima quadripartitis materies, & mollior quàm cæteræ. Intellectus in cortice protinus peritis. Abietis quæ pars à terra fuit, enodis est: hæc qua diximus ratione fluuiata decorticatur, atq́ ita sapinus uocatur: superior pars nodosa, duriorq́, fusterna. Et in ipsis autem arboribus robustiores aquiloniæ partes. Et in totum deteriores ex humidis opacisq́: spissiores ex apricis ac diuturnæ. Ideo Romæ infernas abies supernati præfertur. Est per gentium quoq́ regiones in ijs differentia. Alpibus Apenninoq́ laudatissimæ: in Gallia Iura ac monte Vogeso: in Corsica, Bithynia, Ponto, Macedonia. Deteriores Æneatica & Arcadica. Pessimæ Parnasia, & Euboica, quoniam ramosæ ibi & contortæ, putrescentesq́ facile. At cedrus in Creta, Africa, Syria laudatissima. Cedri oleo perūcta materies, nec tineam, nec cariem sentit. Iunipero eadem uirtus quæ cedro. Vasta hęc in Hispania, maximæq́ baccæ eius. Medulla eius ubicunq́ solidior etiam quàm cedrus. Publicum omnium uitium uocant spiras, ubi conuoluêre se uenę atq́ nodi. Inueniuntur in quibusdam, sicut in marmore, centra: id est duritia clauo similis, inimica serris. Et quædam forte accidunt, lapide comprehenso aut recepto in corpus, aut alterius arboris ramo. Megaris diu stetit oleaster in foro, cui uiri fortes affixerant arma, quę cortice ambiente ętas longa occultauerat. Fuitq́ arbor illa fatalis excidio urbis, præmonitæ oraculo, cum arbor arma peperisset: quod succisæ accidit, ocreis galeisq́ intus repertis. Ferunt lapides ita in uentos, ad continendos partus esse remedio.

De materijs, & de magnitudine arborum, & quæ cariem & ruinam non sentiunt & de perpetuitate materiarum. Cap. XL

AMplissima arborum ad hoc ęui existimatur Romę uisa, quam propter miraculum Tiberius Cæsar in eodem ponte naumachiario exposuerat aduectam cum reliqua materie: durauitq́ ad Neronis principis amphitheatrum. Fuit autē trabs è larice longa pedes CXX bipedali crassitudine æqualis. Quo intelligebat uix credibilis reliqua altitudo fastigium ad cacumen æstimantibus. Fuit memoria nostra & porticibus septorum à M. Agrippa relicta, æque miraculi causa, quæ diribitorio superfuerat XX pedibus breuior, sesquipedali crassitudine. Abies admiratiōis pręcipuę uisa est in naui, quę ex Ægypto Caij principis iussu, obeliscum in uaticano circo statutū, quatuorq́ truncos lapidis eiusdem ad sustinendum eum adduxit: qua naue nil admirabilius uisum in mari certum est. CXX M modiûm lentis pro saburra ei fuere. Longitudo spacium obtinuit magna ex parte Ostiensis portus latere ęuo. Ibi nanq́ demersa est à Claudio principe, cum tribus molibus, turrium altitudine in ea exædificatis obiter Puteolano puluere aduectisq́. Arboris eius crassitudo quatuor hominum ulnas complectentium implebat. Vulgoq́ auditur octoginta nummorum & pluris malos uenūdari ad eos usus, rates uero connecti quadraginta sestertijs pleraſque. At in Ægypto & Syria reges inopia abietis cedro ad classes feruntur usi. Maxima ea in Cypro traditur ad undeciremem Demetrij succisa centum triginta pedum, crassitudinis uero ad trium hominum complexum. Germanię prę dones singulis arboribus cauatis nauigant, quarū quædam & triginta homines ferunt. Spississima ex omni materie, ideo & grauissima, iudicatur ebenus, & buxus, graciles natura: neutra in aquis fluitat, nec suber, si dematur cortex, nec larix. Ex reliquis siccissima lotos, quæ Romæ ita appellatur. Deinde robur exalburnatum: & huic nigricans color, magisq́ etiam cytiso, quæ proxime accedere ebenum uidetur. Quanquam non desint, qui Syriacas terebinthos nigriores affirment. Celebratur & Thericles nomine, calices ex terebintho solitus facere torno, per quem probatur materies. Omnium hæc sola unegi uult, meliorq́ oleo fit. Colos mire adulteratur iuglande ac piro syluestri tinctis, atque in medicamine decoctis. Omnibus quæ diximus spissa firmitas. Ab his proxima est cornus: quanquam non potest uideri materies propter exilitatem, sed lignum non aliò penè quàm ad radios rotarum utile: aut si quid cuneandum sit in ligno, clauisúe figendum

ceu ferreis. Ilex itē & olcaſter, & olea atq; caſtanea, carpinus, populus. Hæc & criſpa aceris modo, ſi ulla, materies idonea eſſet ramis ſæpe deputatis: caſtratio illa eſt, adimitq; uires. De cætero pleriſq; eorum, ſed utiq; robori tanta duritia eſt, ut terebrari niſi madefactum non queat, & ne ſic quidem adactus auelli clauus. E diuerſo clauum non tenet cedrus. Molliſsima tilia, eadem uidetur & calidiſsima: argumentum afferunt, quod citiſsime aſcias retundat. Calidæ & morus, laurus, edera, & omnes è quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc uſus in caſtris, paſtorumq; repperit, quoniā ad excudēdum ignem non ſemper lapidis occaſio eſt. Teritur ergo lignū ligno, ignemq; concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi, uel foliorum facillime cōceptum. Sed nihil edera præſtantius quæ teratur, lauro quæ terat. Probatur & uitis ſylueſtris, alia quàm labruſca, & ipſa ederæ modo arborem ſcandens. Frigidiſsima quæcunq; aquatica, lentiſsima autem, & ideo ſcutis faciendis aptiſsima, quorum plaga contrahit ſe protinus, cluditq; ſuum uulnus, & ob id contumacius tranſmittit ferrum: in quo ſunt genere fici, ſalix, tilia, betulla, ſambucus, populus utraq;. Leuiſsima ex his ficus & ſalix, ideoq; utiliſsimæ. Omnes autem etiam ad ciſtas, quę q; flexili crate conſtant. Habent & candorē rigoremq;, & in ſculpturis facilitatem. Eſt lentitia platano, ſed madida ſicut alno. Siccior eadē ulmo, fraxino, moro, ceraſo, ſed ponderoſior. Rigorem fortiſsime ſeruat ulmus, ob id cardinibus aſſamentisq; portarum utiliſsima, quoniam minime torquetur: permutanda tantum ſic, ut cacumē ab inferiore ſit cardine, radix ſuperior. Palmæ eſt mollis, & ſuberis: ſpiſſæ & malus, pirusq;, necnon acer: ſed fragiles, & quæcūq; criſpa. In omnibus ſylueſtria & maſcula differentias cuiuſq; generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus, niſi quo in genere mares ferunt, ſicut cupreſſus & cornus. Cariem uetuſtatemq; nō ſentiunt cupreſſus, cedrus, ebenus, lotos, buxū, taxus, iuniperus, oleaſter, & olea. Et ex reliquis tardiſsime larix, robur, ſuber, caſtanea, iuglans. Rimam fiſſuramq; non capit ſponte cedrus, cupreſſus, olea. Buxum maxime æternam putant, ebenū & cupreſſum, cedrumq;, claro de omnibus materijs iudicio in templo Epheſiæ Dianæ, utpote cum tota Aſia extruente quadringentis annis peractum ſit. Conuenit tectum eius eſſe è cedrinis trabibus. De ipſo ſimulachro deæ ambigitur. Cæteri ex ebeno eſſe tradunt. Mutianus ter conſul, ex his qui proxime uiſo eo ſcripſere, uitigineum & nunquam mutatum, ſepties reſtituto templo. Hanc materiam elegiſſe eandem, Canetiam nomen artificis nuncupans: quod equidem miror, cum antiquiorem Minerua quoq; nō modo Libero patre uetuſtatem ei tribuat. Adijcit multis foraminibus nardo rigari, ut medicatus humor alat, teneatq; iuncturas, quas & ipſas eſſe modico admodum miror. Valuas eſſe è cupreſſo, & iam quadringentis prope annis durare materiam omnem nouæ ſimilem. Id quoq; notandum, ualuas in glutinis compage quadriennio fuiſſe. Cupreſſus in eas electa, quoniā preter cætera uno in genere materiæ nitor maxime ualeat æternus. Nónne ſimulacrum Veiouis in arce è cupreſſo durat, à condita urbe quingenteſimo quinquageſimoprimo anno dicatū? Memorabile & Vticæ templum Apollinis, ubi Numidicarum cedrorum trabes durāt, ita ut poſitæ fuere prima urbis eius origine, annis mille centum octogintaocto. Et in Hiſpania Sagunti aiunt templū Dianæ à Zacyntho aduectę cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Troiæ, ut autor eſt Bochus, infraq; oppidum ipſum id haberi. Cui pepercit religione inductus Annibal: iuniperi trabibus etiam nunc durātibus. Super omnia memoratur ædes in Aulide eiuſdem deæ, ſeculis aliquot ante Troianum bellum exædificata: quonam genere materiæ ſciētia obliterata. In plenū dici poteſt, utiq; quæ odore præcellant, ea ęternitate pręſtare. A prędictis morus proxime laudatur, quę uetuſtate etiam nigreſcit. Et quædā tamē in alijs diuturniora ſunt uſibus quàm alia. Vlmus in perflatu firma, robur defoſſum. & in aquis quercus obruta. Eadē ſupra terram rimoſa facit opera torquendo ſeſe. Larix in humore præcipua, & alnus nigra. Robur marina aqua corrumpitur. Non improbatur & fagus in aqua & iuglans, hæ quidem in his quæ defodiuntur, uel principales. Item iuniperus: eadē & ſubdialibus aptiſsima. Fagus & cerrus

celeriter

v. L. XXXVI: c. 14. p. 634. lin. 10.

celeriter marceſcunt. Æſculus quoq; humoris impatiens. contrà adacta in terram in paluſtribus alnus æterna, oneriſq; quantilibet patiens. Ceraſus firma. Vlmus & fraxinus lentæ, ſed facile pandantur, flexiles tamen, ſtantesq; á circunciſura ſiccatæ fideliores. Laricem in maritimis nauibus obnoxiam teredini tradunt: omniaq; præterquã oleaſtrum & oleam. Quædam enim in mari, quædam in terra uitijs opportuniora.

De teredinibus. Cap. XLI

INfeſtantium quatuor genera. Terediñes capite ad portionẽ grauiſsimo, rodunt dentibus. hæ tantum in mari ſentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici. terreſtres tineas uocant: culicibus uero ſimiles, thripas. quartum eſt & è uermiculorum genere, quorum quidem alij putreſcente ſucco, ipſa materie: alij pariuntur, ſicut in arboribus, ex eo qui ceraſtes uocatur. Cum tantum eroſerit, ut circumuagat ſe, generat alium. Hæc naſci prohibet in alijs amaritudo, ut cupreſſo: alijs duratia, ut buxo. Tradunt & abietem circa germinationes decorticatam qua diximus luna, aquis non corrumpi. Alexandri Magni comites prodiderũt, in Tilo rubri maris inſula arbores eſſe, ex quibus naues fierent, quas cc annis durantes inuentas: & ſi mergerentur, incorruptas. In eadem eſſe fruticem baculis tantum idoneæ craſsitudinis, uariũ tigrium maculis, ponderoſum: & cum in ſpiſsiora decidat, uitri modo fragilem.

De materijs architecti, & quæ materies ad quid utilis, & quæ firmior materia in tectum. Cap. XLII

APud nos materiæ finduntur aliquę ſponte: ob id architecti eas fimo illitas ſiccari iubent, ut afflatus non noceant. Pondus ſuſtinere ualidæ, abies, larix, etiam in tranſuerſum poſitæ. Robur, olea, incuruantur ceduntq; ponderi. Illæ renituntur, nec temere rumpuntur: priusq; carie quàm uiribus deficiunt. Et palmę arbor inualida, in diuerſum enim curuatur, At populus contra omnia inferiora pandatur, palma è contrario fornicatur. Pinus & cupreſſus aduerſus cariẽ tineasq; firmiſsimę. Facile pandatur iuglans. fiunt & ex ea trabes, frangiq; ſe prenunciat ſtrepitu: quod in Antandro accidit, cum è balneis territi ſono profugerunt. Pinus, piceæ, alni, ad aquarum ductus in tubos cauantur. Obrutæ terra, plurimis durant annis. Eædem ſi non integãtur, cito ſeneſcunt: mirum in modum fortiores, ſi humor extrà quoq; ſuperſit. Firmiſsima ad tectum abies. Eadem ualuarum repagulis, & ad quæcunq; libeat inteſtina opera aptiſsima, ſiue Greco, ſiue Campano, ſiue Siculo fabricæ artis genere ſpectabilis, ramentorũ crinibus pampinato ſemper orbe ſe uoluens ad incitatos runcinarum raptus. Eadem & curribus, maxime ſociabilis glutino in tantum, ut findantur antè quà ſolida eſt.

De glutinanda materia, & lignis ſectilibus. Cap. XLIII

MAgna autẽ & glutini ratio, propter ea quæ ſectilibus laminis, ac in alio genere operiuntur. Stamineam in hoc uſu probant uenam, & uocãt fertilem, argumento ſimilitudinis, quoniam lacrymoſe criſpa. In omni genere & glutinũ abdicant quædam, & inter ſe & cum alijs inſociabilia glutino, ſicut robur. Sed nec ferè cohærẽt, niſi ſimilia natura, ut ſi quis lapidem lignumq; coniungat. Cornum maxime audit ſorbus, carpinus, buxus, poſtea tilia. Cuicũq; operi facilia, flexilia omnia, quę lenta diximus, pręterq; morus & caprificus. Durabilia ac ſectilia, quæ modice humida. Arida enim latius quàm uirida ſerris cedunt, præter robur & buxũ, quæ pertinacius reſiſtunt, ſerrarũq; dentes replent æqualitate inerti: qua de cauſa alterna inclinatione egerunt ſcobẽ. Obedientiſsima quoq; cunq; in opere fraxinus, eademq; haſtis corylo melior, cornu leuior, ſorbo lentior. Galli ca uero etiã ad currus flexibilis. Vitem ęmularetur ulmus, ni põdus eſſet in culpa. facilis & fagus, quanquam fragilis et tenera. Eadem ſectilibus laminis in tenui flexilis, capſisq; ac ſcrinijs ſola utilis, Secatur in laminas prætenues & ilex, colore quoq; non ingrata: ſed maxime fida ijs quę terantur, ut rotarum axibus: ad quos lentore fraxinus utilis, ſicut durities ilex, & utroque legitur ulmus. Sunt uero & parui uſus fabrilium miniſteriorum inſignes. Ideoq; proditum, terebris uaginas ex oleaſtro, buxo, ilice, ulmo, fraxino

utiliſsimas fieri. Ex ijſdem malleos, maiores quoq; è pinu & ilice. Et his autem maior ad firmitatem cauſa tempeſtiuæ cæſuræ quàm immaturæ: quippe cum ex olea duriſsimo ligno cardines in foribus diutius immoti, plantæ modo germinauerint. Cato uectes aquifolios, laureos, ulmeos fieri iubet. Hyginus manubria ruſticis carpinea, iligna, cerrea. Quæ in laminas ſecantur, quorumq; operimento ueſtiatur alia materies, præcipua ſunt citrum, terebinthus, aceris genera, buxum, palma, aquifolium, ilex, ſambuci radix, populus. Dat & alnus, ut dictum eſt, tuber ſectile, ſicut citrum acerq;. Nec aliarum tubera in precio. Mediaq; pars arborum criſpior, & quo propior radici minoribus magisq; flexilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ, arborem alia intelligi, & uiliores ligno precioſiores cortice fieri, ut una arbor ſæpius ueniret. Excogitæ ſunt & ligni bracteæ. nec ſatis cœpere tingi animalium cornua, dentes ſecari: lignumq; ebore diſtingui, mox operiri. Placuit deinde materiem & in mari quæri. Teſtudo in hoc ſecta. Nuperq; portentoſis ingenijs principatu Neronis inuentum, ut pigmentis perderet ſe, pluriſquę ueniret imitata lignum. Sic lectis pretia quæruntur, ſic terebinthum uinci iubent, ſic citrum pretioſius fieri, ſic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi teſtudinem facit.

De arborum ætate, & quæ genera arborum minime durant. Similiter de uiſco & Druidis. Cap. XLIIII

VIta arborum quarundam immenſa credi poteſt, ſi quis profunda mundi & ſaltus inacceſſos cogitet. Verum ex his quas memoria hominum cuſtodit, durant in Liternino Africani prioris manu ſatæ oliuæ. Item myrtus eodem loco conſpicuę magnitudinis. Subeſt ſpecus, in quo manes eius cuſtodire draco traditur. Romæ uero lotos in Lucinę area, anno qui fuit ſine magiſtratibus CCCLXIX urbis ędę condita, incertum ipſa quanto uetuſtior. Eſſe quidem uetuſtiorem non eſt dubium, cum ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annum CCCCL habet. Antiquior illa eſt, ſed incerta eius ętas, quæ capillata dicitur, quoniam Veſtalium uirginũ capillus ad eam defertur. Verum altera lotos in uulcanali, quod Romulus conſtituit ex uictoria de decumis, æquæua urbi intelligitur, ut autor eſt Maſſurius. Radices eius in forum uſq; Cęſaris per ſtationes municipiorum penetrant. Fuit cum ea cupreſſus æqualis, circa ſuprema Neronis principis prolapſa atq; neglecta. Vetuſtior autem urbe in Vaticano ilex, in qua titulus æreis literis Hetruſcis, religione arborem iam tunc dignam fuiſſe ſignificat. Tiburtes quoq; originem multo ante urbem Romã habent. Apud eos extãt ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum uetuſtiores, apud quas inauguratus traditur. Fuiſſe autem eum tradunt filium Amphiarai, qui apud Thebas obierit una ætate ante Iliacum bellum. Sunt autores & Delphicam platanum Agamemnonis manu ſatam: & alteram in Caphyis Arcadiæ luco. Sunt hodie ex aduerſo Ilienſium urbis iuxta Helleſpõtum in Proteſilai ſepulchro arbores, quæ omnibus ephebijs eius cum in tantum accreuere ut Ilium aſpiciant, inareſcunt, rurſusq; adoleſcunt. Iuxta urbem autem quercus in Ili tumulo tunc ſatę dicuntur, cum cœpit Ilium uocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur, ad quam Io in uaccã mutatam Argus alligauerit. In Ponto circa Heracleam aræ ſunt Iouis Stratij cognomine, ibiq; quercus duæ ab Hercule ſatæ. In eodem tractu portus eſt, Amyco Bebrycum rege interfecto clarus. Eius tumulus à ſupremo die lauro tegitur, quam inſanam uocant: quoniam ſi quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiãt donec abijciatur. Regionem Aulocrenen diximus, per quam ab Apamia in Phrygiam itur: ibi platanus oſtẽditur, ex qua pependit Marſya uictus ab Apolline, quę iam tum magnitudine electa eſt. Necnon palma Deli ab eiuſdem dei ætate conſpicitur. Olympiæ oleaſter, ex quo primus Hercules coronatus eſt, et nũc cuſtodiẽ religioſe. Athenis quoq; olea durare tradiẽ in certamine ędita à Minerua. E diuerſo breuiſsima uita eſt punicis, fico, malis: et ex his præcocibus breuior q̃ ſerotinis, dulcibus q̃ acutis, & dulciori in punicis. Itẽ in uitibus, præcipueq; fertilioribus. Græcinus autor eſt ſexagenis annis duraſſe uites. Videntur & aquaticæ celerius

celerius interire. Senescunt quidem uelociter, sed è radicibus repullulant, laurus et mali & punicæ. Firmissimæ ergo ad uiuendum oleæ, ut quas durare annis cc inter autores conueniat. Est in suburbano Tusculani agri colle qui Corne appellatur, lucus antiqua religione Dianæ sacratus à Latio, uelut arte tonsili coma fagei nemoris. In hoc arborem eximiam ætate nostra adamauit Passienus Crispus, bis consul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior postea, osculari complectiq; eam solitus, non modo cubare sub ea uinumq; illi affundere. Vicina luco est ilex, & ipsa nobilis, xxxv pedum ambitu caudicis, x arbores mittens singulas magnitudinis uisendæ, syluamq; sola facit. Edera necari arbores certum est. Simile quiddam & in uisco, tametsi tardiorem earum iniuriam arbitrantur. Namq; & hoc præter fructus agnoscitur non in nouissimis mirabile. Quædam enim in terra gigni non possunt, & in arboribus nascuntur. Namq; cum suam sedem non habeant in aliena uiuunt, sicut uiscum. Est & in Syria herba, quæ uocatur cadytas, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Item circa Tempe Thessalica, quæ polypodion uocatur, & quæ dolichos ac serpillum. Oleastro quoq; deputato quod gignatur uocant phaunos. Quod uero in spina fullonia hypophestον, calyculis inanibus, foliis paruis, radice alba, cuius succus ad detractiones in comitiali morbo utilissimus habetur. Visci tria genera. Namq; in abiete ac larice stelin dicit Euboea nasci, hyphear Arcadia. Viscum autem in quercu, robore, ilice, pruno syluestri, terebintho, nec alijs arboribus adnasci, plericq;. Copiosissimum in quercu, quod dryos hyphear uocant. In omni arbore, excepta ilice & quercu, differentiam facit odor uirusq;: & folium non iucundi odoris in utroq;, uisco amarũ & lentum. Hyphear ad saginanda pecora utilius. Vitia modo purgat primo, dein pingue facit quæ sufficere purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio æstatis quadragenis diebus. Adijciunt discrimen, uisco in his quæ folia amittant, & ipsi decidere, contrà inhærere nato in æterna fronde. Omnino autem satum nullo modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditum, maxime palumbis ac turdi. Hæc est natura, ut nisi maturatum in uentre auium, non proueniat. Altitudo eius non excedit cubitalem, semper fruticosi ac uiridis. Mas fertilis, fœmina sterilis. Aliquando non fert. Viscum confit ex acinis qui colliguntur messium tempore immaturi. nam si accessere imbres, amplitudine quidem augentur, uisco uero marcescunt. Siccantur deinde & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt duodenis ferè diebus. Vnumq; hoc rerum putrescendo gratiam inuenit. Inde in profluẽte rursus malleo tusi, amissis corticibus interiore carne lentescunt. Hoc est uiscum pennis auium tactu ligandis, iuglandis oleo subactum, cum libeat insidias moliri. Non est omittenda in ea re & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant magos) uisco & arbore in qua gignatur (si modo sit robur) sacratius. Iam per se roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoq; interpretatione græca possint Druidæ uideri. Enimuero quicquid adnascatur illis, è cælo missum putant, signumq; esse electæ ab ipso deo arboris. Est autem id rarum admodum inuẽtu, & repertum magna religione petitur: & ante omnia sexta luna, quæ principia mensium annorumq; his facit, & seculi post tricesimum annum, quia iam uirium abunde habeat, nec sit dimidia. Omnia sanantem appellantes suo uocabulo, sacrificijs epulisq; rite sub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorũ cornua tunc primum uinciantur. Sacerdos candida ueste cultus arborem scandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tum deinde uictimas immolant, precantes ut suum donum deus prosperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicunq; animali sterili arbitrantur, contraq; uenena omnia esse remedio. Tanta gentium in rebus fri uolis plerunq; religio est.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XVII.

Arborum pretia mirabilia. Cap. I

NATVRA arborum, terra mariqúe ſponte ſua prouenientium, dicta eſt. Reſtat earum quæ arte & humanis ingenijs fiunt uerius quàm naſcuntur. Sed prius mirari ſuccurrit, quæ abſtulimus penuria pro indiuiſo poſſeſſa à feris, depugnante cum ijs homine circa caducos fructus, circa pendentes uero & cum alitibus, in tanta delitiarum pretia ueniſſe, clariſsimo (ut equidem arbitror) exemplo L. Craſsi atque Cn. Domitij Ænobarbi. Craſſus orator fuit in primis nominis Romani: domus ei magnifica: ſed aliquanto præſtantior in eodem palatio Quinti Catuli, qui Cimbros cum C. Mario fudit. Multo uero pulcherrima conſenſu omnium ætate ea in colle uiminali C. Aquilij equitis Romani: clarioris illa etiam, quàm iuris ciuilis ſcientia, cum tamen obiecta Craſſo ſua eſt. Nobiliſsimarum gentium ambo Craſſus atque Domitius cenſuram poſt conſulatum ſimul geſſere, anno conditæ urbis DCLXII, frequentem iurgijs propter diſsimilitudinem morum. Tum Cn. Domitius, ut erat uehemens natura, præterea accenſus odio, quod ex æmulatione auidiſsimum eſt, grauiter increpuit tanti cenſorem habitare, pro domo eius ſeſtertium milies identidem promittens. Et Craſſus, ut preſens ingenio ſemper, & faceto lepôre ſolers, addicere ſe reſpõdit, exceptis ſex arboribus, ac ne uno quidem denario, ſi adimerentur, emptam uolente Domitio: Craſſus, utrúmne igitur ego ſum, inquit, quæſo Domiti, exemplo grauis & ab ipſa mea cenſura notandus, qui in domo quæ mihi hæreditate obuenit, comiter habitem: an tu, qui H — S milies ſex arbores æſtimes? Eæ fuere loti, patula ramorum opacitate laſciuæ, Cecina Largo è proceribus crebro in iuuenta noſtra eas in domo ſua oſtentante. Durauerunt qúe, quoniam & de longiſsimo æuo arborum diximus, ad Neronis principis incendia, quibus cremauit urbem, annis CLXXX poſtea, cultu uirides iuueneſqúe, ni princeps ille acceleraſſet etiam arborum mortem. Ac ne quis uilem de cætero Craſsi domum, nihilqúe in ea iurgante Domitio fuiſſe dicendum præter arbores iudicet, iam columnas quatuor Himettij marmoris, ædilitatis gratia ad ſcenam ornandam aduectas, in atrio eius domus ſtatuerat, cum in publico nondum eſſent ullæ marmoreæ. Tam recens eſt opulentia: tantoqúe tunc plus honoris arbores domibus afferebant, ut ſine illis ne inimicitiarum quidem pretium ſeruauerit Domitius. Fuere ab ijs & cognomina antiquis: Fronditio militi illi, qui præclara facinora Vulturnum tranſnatans fronde capiti impoſita, aduerſus Annibalem ædidit. Stolonum Liciniæ genti: ita enim appellatur in ipſis arboribus fruticatio inutilis, unde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen. Fuit & arborum cura legibus priſcis: cautumqúe eſt XII tabulis, ut qui iniuria cecidiſſet alienas, lueret in ſingulas æris XXV. Quid exiſtimamus, futuras ne eas credidiſſe ad ſupradictam æſtimationem illos, qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in pomo eſt, multarum circa ſuburbana fructu annuo addicto binis milibus nummûm, maiore ſingularum reditu, quàm erat apud antiquos prædiorum. Ob hoc inſita, & arborum quoque adulteria excogitata ſunt, ut nec poma pauperibus naſcerentur. Nunc ergo dicemus quo maxime modo tantum ex his uectigal contingat, ueram colendi rationem abſolutamqúe prodituri. Et ideo non uulgata tractabimus, nec quæ conſtare animaduertimus, ſed incerta atque dubia, in quibus maxime fallitur uita. Nam diligentiam in ſuperuacuis affectare, non noſtrum eſt. Ante omnia autem in uniuerſum, & quæ ad cuncta arborum genera pertinent, in commune de cælo terraqꝫ dicemus.

De natura

De natura cæli ad arbores, & quam partem cæli ſpectare debeant. Cap. II

AQuilone maxime gaudent, denſiores ab afflatu eius lætioresq́, & materiæ firmio ris. Qua in re pleriq́ falluntur, cum in uineis pedamẽta nõ ſint à uẽto eo opponen da, & id tantũ à ſeptentrione ſeruandũ. Quinimo tẽpeſtiua frigora plurimũ arborũ firmitati conferũt, & ſic optime germinãt: alioqui ſi blandiantur auſtri, defatiſcẽtes, ac magis etiam in flore. Nam ſi cum defloruere, protinus ſequãtur imbres, in totũ poma depereunt: adeo ut amygdalæ & piri, etiã ſi omnino nubilũ fuit, auſtrinusúe flatus, amittant fœtus. Circa uergilias quidẽ pluere, inimiciſsimũ uiti & oleæ: quoniã tunc coitus eſt earum. hoc eſt illud quatriduũ oleis decretoriũ, hic articulus auſtrinus nubili ſpurci quod diximus. Fruges quoq́ peius matureſcũt auſtrinis diebus, ſed celerius. Illa ſunt noxia frigora, quæ ſeptentrionibus aut prępoſteris fiunt horis. Hyemẽ quidẽ aquiloniã eſſe, omnibus ſatis utiliſsimũ. Imbres uero tunc expetendi euidens cauſa eſt, quoniã arbores fœturexinanitas, & foliorũ quoq́ amiſsione languidas, naturale eſt auide eſurire. Cibus autem earum imber. Quare tepidã eſſe hyemẽ, ut abſumpto partu arborũ, ſequat̃ protinus conceptus, id eſt germinatio, ac deinde alia floreſcendi exinanitio, inutiliſsimũ experimentis creditur. Quinimo ſi plures ita continuẽtur anni, etiam ipſę moriuntur arbores, quãdo nemini dubia pœna eſt in fame laborantiũ. Ergo qui dixit hyemes ſerenas optandas, non pro arboribus uota fecit. Nec per ſolſtitia imbres uitibus conducunt. Hyberno quidem puluere lętiores fieri meſſes, luxuriantis ingenij fertilitate dictũ eſt. Alioqui uota arborum frugumq́ cõmunia ſunt, niues diutinas ſedere. Cauſa, non ſolũ quia animam terræ, euaneſcentem exhalatione, includunt & comprimunt, retroq́ agunt in uires frugum atq́ radices: uerum quod & liquorẽ ſenſim præbent, purum præterea leuiſſimumq́, quando nix aquarum cæleſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex his non uniuerſus ingurgitans diluensq́, ſed quomodo ſititur diſtillãs, uelut ex ubere alit omnia quæ non inundat. Tellus quoq́ illo modo fermenteſcit, & ſucci plena ac lacteſcentibus ſatis non effœta, cum tempus aperit, tepidis arridet horis. Ita maxime frumẽta pingueſcunt, præterquam ubi calidus ſemper aer eſt, ut in Ægypto. Continuatio enim & ipſa conſuetudo, idem quod modus aliubi efficit: plurimũq́ prodeſt ubicunq́ non eſſe quod noceat. In maiore parte orbis, cum præcoces excurrêre germinationes, euocatę indulgẽtia cęli, ſecutis frigoribus exuruntur. Qua de cauſa ſerotinæ hyemes noxię ſylueſtribus quoq́, quæ magis etiam dolent urgente umbra ſua, nec adiuuante medicina, quoniã ueſtire teneras intorto ſtramento in ſylueſtribus non eſt. Ergo tẽpeſtiuæ aquę hybernis primum imbribus, deinde germinationem antecedentibus. Tertiũ tempus eſt cum educant poma, nec protinus, ſed iam ualido fœtu. Quę fructus ſuos diutius continent, longioresq́ deſiderant cibos, his & ſerotinæ aquæ utiles, ut uiti, oleæ, punicis. Hæ iam pluuiæ generis cuiuſq́ arboribus diuerſo modo deſiderantur, alijs alio tẽpore maturantibus. Quapropter ijſdem imbribus quædam lædi uideas, alia iuuari, etiam in eodẽ genere, ſicut in piris: alio die hyberna quęrũt pluuias, alio uero pręcocia, ut pariter quidẽ omnia deſiderent. Hybernum tempus eſt ante germinationem, quæ aquilonem auſtro utiliorẽ facit. Ratio eadẽ mediterranea maritimis præfert (ſunt enim plerunq́ frigidiora) & montuoſa planis, & nocturnos imbres diurnis. Magis fruuntur aquis ſata, non ſtatim auferente eas ſole. Connexa & ſitus uinearũ arbuſtorumq́ ratio eſt, quas in oras debeãt ſpectare. Virgilius ad occaſus ſeri damnauit. Aliqui ſic maluere, quàm in exortu. A pluribus meridiem probari aduerto. nec arbitor perpetuũ quicquã in hoc præcipi poſſe. Ad ſoli naturam, ad loci ingenium, ad cæli cuiuſq́ mores dirigẽda ſolertia eſt. In Africa meridiem uineas ſpectare, & ſi uiti inutile, colono ſalubre eſt, quoniã ipſa meridianæ ſubiacet plagæ: quapropter qui ibi in occaſum aut ſeptentriones cõſeret, optime miſcebit ſolũ cęlo, cum Virgilius occaſus improbet. Nec de ſeptẽtrione relinqui dubitatio uidetur. Atqui in Ciſalpina Italia magna ex parte uineis ita poſitis, compertum eſt nullas eſſe fertiliores. Multum rationis obtinent uenti. In Narbonenſi prouincia atq́ Liguria, & parte Hetruriæ,

Hetruriæ,contra circium ſerere imperitia exiſtimatur:eundemq; obliquũ accipere,prouidentia. Is namq; æſtates ibi temperat,ſed tanta plerunq; uiolentia,ut auferat tecta.

De ſocietate cæli & terræ ad arbores. Cap. III

QVidam cęlum terrę parere cogunt:ut quæ in ſiccis ſerantur, orientẽ ac ſeptentriones ſpectent:quæ in humidis,meridiem. Necnon ex ipſis uitibus cauſas mutuãtur, in frigidis præcoces ſerendo,ut maturitas antecedat algorem. Quæ poma uitesq; rores oderint,contra ortus,ut ſtatim auferat ſol:quæ ament,ad occaſus,uel etiã ad ſeptentriones,ut diutius fruantur. Cæteri uero ferè rationem naturæ ſecuti, in aquilonem obuerſas uites et arbores poni ſuaſere. Odoratiorẽ etiam fieri talem fructũ Democritus putat.

De qualitate regionum. Cap. IIII

AQuilonis ſitum uentorumq; reliquorũ diximus in ſecũdo uolumine, dicemusq; proximo plura cęleſtia. Interim manifeſtũ uidetur ſalubritatis argumentum,quoniam in meridiem etiam ſpectantium ſemper ante decidant folia. Similis & in maritimis cauſa. Quibuſdam locis afflatus maris noxij, in plurimis ijdem utiles: quibuſdam ſatis è longinquo aſpicere maria,iucundum:propius admouere ſalis halitũ, inutile. Similis & fluminum ſtagnorumq; ratio. Nebulis adurunt, & æſtuantia refrigerãt opacitate, atq; etiam rigore gaudent,quæ diximus. Quare experimentis optime creditur. A cælo proximum eſt terrę dixiſſe rationẽ,haud faciliore tractatu. Quippe nõ eadẽ arboribus conuenit & frugibus plerunq;:nec pulla,qualẽ habet Campania,ubiq; optima uitibus,aut quæ tenues exhalat nebulas. nec rubrica multis laudata. Cretã in Albenſiũ Pompeiano rum agro & argillã cunctis ad uineã generibus anteponũt,quanquã prępingues,quod excipitur in eo genere. Inuicẽ ſabulũ albũ in Ticinenſi,multisq; in locis nigrũ itemq; rubrum etiam pingui terræ permixtũ,infœcundũ eſt. Argumenta quoq; iudicantiũ ſæpe fallunt. Non utiq; lætum ſolũ eſt,in quo proceræ arbores nitent,præterquam illis arboribus. Quid enim abiete procerius? aut quæ uixiſſe poſsit alia in loco eodem? Nec luxuriоſa pabula pinguis ſoli ſemper indicium habent. Nam quid laudatius Germaniæ pabulis? & tamen ſtatim ſubeſt harena tenuiſsimo ceſpitum corio. Nec ſemper aquoſa eſt terra,cui proceritas herbarũ,non Hercule magis quàm pinguis adhęrens digitis, quod in argillis arguitur. Scrobes quidẽ regeſta in eos nulla cõplet,ut denſa atq; rara ad hunc modum deprehẽdi poſsit,ferroq; omnis rubiginẽ obducit. Nec grauis aut leuior iuſto deprehenditur pondere. Quod enim pondus terræ iuſtũ intelligi poteſt? Nec fluminibus aggeſta ſemper laudabilis,quando ſeneſcãt ſata quędã aqua. Sed neq; illa quę laudatur,diu præterquã ſalici utilis ſentitur. Inter argumenta ſtipulę craſsitudo eſt,tanta alioquin in Laborino Campaniæ nobili campo,ut ligni uice utantur. Sed idẽ ſolũ ubicunq; arduum opere difficile cultu,bonis ſuis acrius penè quàm uitijs poſſet, affligit agricolã. Et carbunculus,terra quę ita uocatur,emendari uite macra putatur. Nam tophus ſcaber natura friabilis expetitur quoq; ab autoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat uitibus. Salſæq; terræ multa melius creduntur,tutiora à uitijs innaſcentiũ animaliũ. Nec colles opere nudantur,ſi quis perite fodiat. Nec campi omnes minus ſoles atq; perflatus quàm opus ſit accipiunt. Et quaſdam pruinis ac nebulis paſci diximus uites. Omnium rerum ſunt quędã in alto ſecreta,& ſuo cuiq; corde peruidenda. Quid? quod mutantur ſæpe iudicata quoq; ac diu comperta? In Theſſalia circa Lariſſam emiſſo lacu frigidior facta ea regio eſt,oleæq; deſierunt quæ prius fuerant. Item uites aduri,quod non antea, Ænos ſenſit admoto Hebro. Et circa Philippos cultura ſiccata regio mutauit cæli habitũ. At in Syracuſano agro aduena cultore lapidato ſolo perdidit fruges luto,donec regeſsit lapides. In Syria leuem tenui ſulco imprimũt uomerẽ, quia ſubeſt ſaxũ exurens æſtate ſemina. Iam in quibuſdam locis ſimiles æſtus immodici,& frigorum effectus. Eſt fertilis Thracia frugum rigore,æſtibus Africa & Ægyptus. In Chalcia Rhodiorum inſula locus quidam eſt in tantum fœcundus, ut ſuo tempore ſatum demetant hordeum, ſublatumq; protinus ſerant,& cum alijs frugibus metant. Glareoſum oleis ſolũ aptiſsimum in

mum in Venafrano,pinguiſsimum in Bætica. Pucina uina in ſaxo coquuntur.Cæcubę uites in Pontinis paludibus madent. Tanta eſt argumentorum & ſoli uarietas ac differentia.Cæſar Vopiſcus cũ cauſam apud cẽſores ageret, cãpos Roſeę dixit Italiæ ſumen eſſe,in quibus perticas pridie relictas gramẽ operiret.Sed non niſi ad pabulum probantur.Non tamen indociles natura nos eſſe uoluit, & uitia cõfeſſa fecit,etiam ubi bona certa non fecerat.Quamobrem primum crimina dicamus.

Genera terrarum. Cap. V

TErram amaram ſiue macrã ſi quis probare uelit,demonſtrant eam atrę degeresq́ herbæ:frigidam autem retorride nata.Item uliginoſam, triſtia:rubricam oculi argillamq́,operi difficillimas, queq́ raſtros ac uomeres ingẽtibus glebis onerẽt:quanquam non quod operi,hoc & fructui aduerſum.Item è contrario cineraccã,et ſabulum album. Nam ſterilis denſa callo facile deprehenditur uel uno ictu cuſpidis.Cato breuiter atque ex ſuo more uitia determinat: Terram carioſam caue:neúe plauſtro,neúe pecore impellas.Quid putamus hac appellatione ab eo tãtopere reformidari,ut penè ueſtigijs quoq́ interdicat?Redeamus ad ligni cariem,& inueniemus illa,quæ in tantum abominatur uitia,aridæ,fiſtuloſæ,ſcabrę,caneſcentis,exeſę,& pumicoſę. Plus dixit una ſignificatione, quàm poſsit ulla copia ſermonis enarrari. Eſt enim interpretatione uitiorum quædam non ætate(quæ nulla in ea intelligi poteſt)ſed natura ſua, anus terra:& ideo infœcunda ad omnia,atq́ imbecilla.Idem agrum optimum iudicat,ad radicem montium planicie in meridiem excurrente,qui eſt totius Italiæ ſitus:terram uero teneram,quæ uocetur pulla.Erit igitur hæc optima,& operi ſatior.Intelligere modo libeat dictã mira ſignificatione teneram:& quicquid optari debet,in eo uocabulo inuenietur. Illa temperatæ uberta tis,illa mollis facilisq́ culturæ, nec madida,nec ſitiens.Illa poſt uomerem niteſcens:qualem fons ingeniorum Homerus in armis à deo cælatam dixit, addiditq́ miraculũ nigre ſcentis,quamuis fieret in auro.Illa quam recentem exquirunt improbæ alites uomerem comitantes, coruiq́ aratoris ueſtigia ipſa rodẽtes. Reddatur hoc in loco luxurię quoq́ ſentẽtia,& aliqua in propoſitum. Certe Cicero lux doctrinarum altera,meliora,inquit, unguenta ſunt quæ terram,quàm quæ crocum ſapiunt. Hoc enim maluit dixiſſe, quàm redolent.Ita eſt profecto,illa erit optima quæ unguenta ſapiet. Quod ſi admonendi ſumus,qualis ſit terræ odor ille qui quæritur, contingit ſæpe etiam quieſcente ea ſub occaſum ſolis, in quo loco arcus cæleſtis deiecerit capita ſua: & cum à ſiccitate continua immaduit imbre:tunc emittit illum ſuum halitum diuinum ex ſole conceptum,cui comparari ſuauitas nulla poſsit.Is eſſe odor in commota debebit,repertusq́ neminem fallet:ac de terra odor optime iudicabit. Talis ferè eſt in noualibus cæſa uetere ſylua, quę conſenſu laudatur.Et in frugibus quidẽ ferendis eadem terra utilior intelligitur, quoties intermiſſa cultura quieuit:quod in uineis non fit. Eoq́ diligentius eligẽda eſt,ne uera exiſtat opinio eorum qui iam Italię terram exiſtimauere laſſam. Operis quidem facultas in alijs generibus conſtat & cęlo,nec poteſt arari poſt imbres aliqua,ubertatis uitio lenteſcens. Contrà,in Byzacio Africæ illum centena quinquagena fruge fertilem campum, nullis cum ſiccus eſt arabilem tauris,poſt imbres uili aſello,& à parte altera iugi anu uomerem trahente uidimus ſcindi. Terram enim terra emendari (ut aliqui præcipiunt) ſuper tenuem pingui iniecta,aut gracili bibulaq́ ſuper humidam ac præpinguẽ,dementia operæ eſt.Quid enim poteſt ſperare,qui talem colit?

De terra quam Britannia & Gallia amat. Cap. VI

ALia eſt ratio,quam Britãnia et Gallia inuenere alendi eam ipſa, quod genus uocãt margam.Spiſsior ubertas in ea intelligitur.Eſt autem quidam terrę adeps,ac uelut glandia in corporibus,ibi denſante ſe pinguitudinis nucleo.

De Græcorum circa hæc doctrina. Cap. VII

NOn omiſere & hoc Græci.Quid enim intentatum illis? Leucargillon uocãt candidam argillam,qua in Megarico agro utuntur, ſed tantũ in humida frigidaq́ terra.

Illas Gallias Britanniasq; locupletantes cum cura dici cõuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingenijs. Est enim alba, ruffa, columbina, argillacia, tophacea, harenacea. Natura duplex, aspera, aut pinguis. Experimẽta utriusq; in manus, ususq; geminus, aut ut fruges tantum alant, aut edant & pabulũ. Fruges alit tophacea alba, quæ si sit inter fontes reperta, est ad infinitum fertilis, uerum aspera tractatu: & si nimia iniecta est, exurit solũ. Proxima est ruffa, quę uocatur capnumargos, intermixto lapide terræ minutæ, harenosæ. Lapis contunditur in ipso campo, primisq; annis stipula difficulter cæditur propter lapides. Impendio tamen minimo leuitate dimidio minoris quàm cæteræ inuehitur. Inspergitur rara, sale eam misceri putant. Vtrumq; hoc genus semel iniectum in L. annos ualet, & frugum & pabuli ubertate.

De terrarum generibus. Cap. VIII

Quę pingues esse sentiuntur, ex his pręcipua alba. Plura eius genera. Mordacissimũ quod supra diximus. Alterum genus albę cretę argẽtaria est. Petitur ex alto, in cenos pedes actis plerunq; puteis, ore angustatis, intus (ut in metallis) spatiãte uena. hac maxime Britannia utitur. Durat annis LXXX. Neq; est exemplum ullius, qui bis in uita hanc eidem iniecerit. Tertium genus candidæ glischromargon uocant. Est autem creta fullonia mixta pingui terra, pabuli quàm frugũ fertilior, ita ut messe sublata ante sementem alteram lætissimum secetur. Dum in fruge est, nullum aliud gramen emittit. Durat XXX annis, densior iusto cymini modo strangulat solum. Columbinam Gallia suo nomine eglecopalam appellat, glebis excitatur lapidum modo: sole & gelatione ita soluitur, ut tenuissimas bracteas faciat. Hæc ex æquo fertilis. Harenacea utuntur, si alia non sit, in uliginosis uero & si alia sit. Vbios gentium solos nouimus, qui fertilissimũ agrum colentes, quacunq; terra infra tres pedes effossa, & pedali crassitudine iniecta lętificent. Sed ea nõ diutius annis X prodest. Hedui & Pictones calce uberrimos fecere agros, quę sanè & oleis, & uitibus utilissima reperitur. Omnis autem marga arato inijcienda est, ut medicamentum rapiatur, & fimi desiderat aliquantulum quæ primo plus aspera, & quę in herbas non effunditur: alioqui nouitate quæcunq; fuerit solum lædet, ne sic quidem primo post anno fertilis. Interest & quali solo quæratur. Sicca enim humido melior, arido pinguis. Temperatæ alterutra, creta uel columbina conuenit.

De cineris usu, & de fimo, & quæ sata uberiorem terram faciant, & quæ urant. Cap. IX

TRanspadanis cineris usus adeò placet, ut anteponãt fimo iumentorum, quod quia leuissimum est, ob id exurunt. Vtroq; tamen pariter non utuntur in eodẽ aruo, nec in arbustis cinere, nec quasdã ad fruges, ut diximus. Sunt qui puluere quoq; uuas ali iudicent, pubescentesq; puluerent, & uitium arborumq; radicibus aspergant. Quod certum est Narbonensi prouinciæ, & uindemias certius sic eo coqui, quia plus puluis ibi quàm sol cõfert. Fimi plures differẽtię, ipsa res antiqua. Iam apud Homerũ regius senex agrum ita suis manibus lętificans reperit. Augeas rex in Gręcia excogitasse traditur. Di uulgasse uero Hercules in Italia, quæ regi suo Stercutio Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatem tribuit. M. Varro principatũ dat turdorũ fimo ex auiarijs. Quod etiã pabulo boum suumq; magnificat: neq; alio cibo celerius pinguescere asseuerat. De nostris moribus bene sperare est, si tanta apud maiores fuere auiaria, ut ex his agri stercorarentur. Proximum Columella columbarijs, mox gallinarijs facit, natantium alitum damnato. Cęteri autores consensu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alij ex his pręferunt hominum potus, in coriariorũ officinis pilo madefacto. Alij per sese, aqua iterum, largiusq; etiam quàm cum bibitur admixta. Quippe plus iam ibi male domandum est, cum ad uirus illud uini homo accesserit. Hæc sunt certamina, quibus inuicẽ ad tellurem quoq; alendam utuntur homines. Proxime spurcitias suum laudant. Columella solus damnat. Alij cuiuscũq; quadrupedis ex cytiso. Aliqui columbaria præferũt. Proximum deinde caprarum est, ab hoc ouium, deinde boum, nouissimum iumentorum. Hæ fuere

apud

apud priſcos differentiæ, ſimulq; præcepta (ut inuenio) re tali utendi, quando & hic uetuſtas utilior: uiſumq; iam eſt apud quoſdam prouincialium, in tantum abundante geniali copia pecudum, farinæ uice cribris ſuperinjci, fœtore aſpectuq; temporis uiribus in quãdam etiam gratiam mutato. Nuper repertum, oleas gaudere maxime cinere è calcarijs fornacibus. Varro præceptis adjcit, equino quod ſit leuiſsimum ſegetes alendas: prata uero grauiore, & quod ex hordeo fiat, multasq; gignat herbas. Quidam etiam bubulo iumentorum preferunt, ouillumq; caprino: omnibus uero aſininum, quoniam lentiſsime mandant. E contrario uſus aduerſus utrunq; pronũciat. Inter omnes autem conſtat nihil eſſe utilius lupini ſegete, priuſquam ſiliquetur, aratro uel bidentibus uerſa, manipulisúe deſectæ circa radices arborum ac uitium obrutis. Etiam ubi non ſit pecus, culmo ipſo uel etiam filice ſtercorare arbitrantur. Cato ſtercus unde fiat, ſtramenta, lupinum, paleas, fabalia, ac frondes ilignas, quernasq;. E ſegete euellito ebulum, cicutam, & circum ſalicta herbam auctam, uluamq;: ea ſubſternito ouibus, frondemq; putridam. Vinea ſi macruerit, ſarmenta ſua comburito, & ibidem inarato. Itemq; ubi ſaturus eris frumentum, oues ibi delectato. Necnon & ſatis quibuſdam ipſis paſci terram dicit. Segetem ſtercorant fruges, lupinum, faba, uicia. Sicut è contrario cicer quia uellitur, & quia ſalſum eſt, hordeum, fœnum Græcum, eruum, hæc omnia ſegetem exurunt, & omnia quæ uelluntur. Nucleos in ſegetem ne indideris. Virgilius & lino ſegetem exuri, & auena, & papauere arbitratur. Fimeta ſub dio concauo loco, & qui humorem colligat, ſtramento intecta, ne in ſole areſcant, palo è robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innaſcantur his ſerpentes. Fimum miſcere terræ, plurimum refert fauonio flante, ac luna ſitiente. Id plericq; praue intelligunt à fauonij ortu faciendum, ac Februario menſe tantum, cum id pleraq; ſata alijs poſtulent menſibus. Quocunq; tempore facere libeat, curandùm ut ab occaſu æquinoctiali flante uento fiat, lunaq; decreſcente ac ſicca. Mirum in modum augetur ubertas effectusq; eius obſeruatione tali.

De ſatione arborum, & quod auulſione naſcuntur arbores. Cap. x

ABunde prędicta ratione cęli ac terrę, nũc de his arboribus dicemus, quę cura homi nũ atq; arte proueniunt. Nec pauciora propè ſunt genera, tam benignè naturę gratiam retulimus. Aut enim ſemine proueniũt, aut plantis radicis, aut propagine, aut auulſione, aut ſurculo, aut inſito & conſecto arboris trunco. Nã folia palmarũ apud Babylonios ſeri, atq; ita arborẽ prouenire, Trogũ credidiſſe demiror. Quædã autẽ pluribus generibus ſerunt̃, quędã omnibus. Ac pleraq; ex his natura ipſa docuit, et in primis ſemen ſerere, cum decidens exceptumq; terra uiuiſceret. Sed quędã non aliter proueniũt, ut caſtaneæ, iuglandes, cęduis duntaxat exceptis. Et ſemine autẽ quanquã diſsimili, ea quoq; quæ & alijs modis ſerũtur, ut uites, & mala, atq; pira. Nanq; ijs pro ſemine nucleus, non ut ſupra dictis fructus ipſe. Et meſpila ſemine naſci poſſunt. Omnia hæc tarda prouẽtu, ac degenerantia, & inſito reſtituenda. Interdũ etiam caſtaneæ. Quibuſdã natura contrà, omnino non degenerandi, quoquo modo ſerãtur, ut cupreſsis, palmis, lauris. Namq; & laurus pluribus modis ſeritur. Genera eius diximus. Ex his auguſta, & baccalis & tinus ſimili modo ſeruntur. Baccę menſe Ianuario aquilonis afflatu ſiccãte legũtur, expandunturq; rarę, ne calefiant aceruo. Poſtea quidã fimo ad ſatũ pręparatas, urina madefaciunt. Alij in qualo pedibus in profluente deculcant, donec auferatur cutis. Alioquin uligo infeſtat, nec patitur naſci. In ſulco repaſtinato palmi altitudine, uicenę ferè aceruatim mẽſe Martio: eędem & propagine ſerũtur: triumphalisq; talea tantũ. Myrti genera omnia in Campania baccis ſeruntur, Romę propagine Tarentina. Democritus & alio modo ſeri docet, grandiſsimis baccarũ tuſis leuiter ne grana frangantur, eaq; intrita reſtẽ circũlini atq; ita ſeri: parietẽ fore denſitatis, ex quo uirgulæ differãtur. Sic & ſpinas ſepis cauſa ſerunt, tomice moris ſpinarũ circumlita. Pilas autẽ laurus & myrti inopia à trimatu tempeſtiuũ eſt transferre. Inter ea quę ſemine ſerunt̃, Mago in nucibus operoſus eſt. Amygdala in argilla molli meridiem ſpectãte ſeri iubet. Gaudere & dura calidaq; terra, in pingui

aut humida mori ac ſterileſcere. Serẽdas quàm maxime falcatas & è nouella, fimoq́ dilu
to maceratas per triduũ, aut pridie quàm ſerantur aqua mulſa. Mucrone defigi, aciẽ late-
ris in aquilonẽ ſpectare: ternas ſimul ſerẽdas triãgula ratione, palmo inter ſe diſtãtes: de-
nis diebus adaquari donec grandeſcãt. Iuglãdes nuces porrectę ſerunt cõmiſſuris iacen
tibus. Pineæ nucleis ſeptenis ferè in ollas perforatas additis: aut ut laurus, quæ baccis ſe
ritur. Citrea grano & propagine: ſorba ſemine, & à radice plãta, & auulſione proueniũt.
Sed illa in calidis, ſorba in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonſtrauit, multa-
rum radicibus pullulante ſobole denſa, & pariente matre quas enecet. Eius quippe um-
bra turba indigeſta premit, ut in lauris, punicis, platanis, ceraſis, prunis. Paucorũ in hoc
genere rami parcunt ſoboli, ut ulmorũ palmarũq́. Nullis uero tales pulluli proueniũt, 10
niſi quarũ radices amore ſolis atq́ imbris in ſumma tellure ſpatiantur. Omnia ea non ſta
tim moris eſt in ſua locari, ſed prius nutrici dari, atq́ in ſeminarijs adoleſcere, iterũq́ mi
grare. Qui tranſitus mirum in modũ mitigat etiã ſylueſtres: ſiue arborũ quoq́, ut homi-
num natura nouitatis ac peregrinatiõis auida eſt: ſiue diſcedentes uirus relinquũt, man-
ſueſcuntq́ tractatu (ceu feræ) dum radici auellitur planta. Et aliud genus ſimile natura
monſtrauit, auulſiq́ arboribus ſtolones uixere. Quo in genere & cũ perna ſua auellun-
tur, partemq́ aliquã è matris quoq́ corpore auferũt ſecũ fimbriato corpore. Hoc modo
plantantur punicæ, coryli, mali, ſorbi, meſpili, fraxini, fici, in primisq́ uites. Cotoneũ ita
ſatum degenerat. Ex eodem inuentũ eſt ſurculos abſciſos ſerere. Hoc primo ſepis cauſa
factum, ſambucis, cotoneo, & rubis depactis: mox & culturę, ut populis, alnis, ſalici, quę 20
uel inuerſo ſurculo ſeritur. Iam eę ibi diſponuntur, ubi libeat eſſe eas. Quamobrem ſemi
narij curam ante conuenit dici, quàm tranſeatur ad alia genera. Nanq́ ad id pręcipuũ eli
gi ſolum refert, quoniã nutricẽ indulgentiorem eſſe quàm matrẽ ſæpe cõuenit. Sit ergo
ſiccum ſuccoſumq́, bipalio ſubactũ, aduenis hoſpitale, & quàm ſimillimũ terrę in quam
transferendæ ſint. Ante omnia elapidatũ, munitũq́ ad incurſum etiã gallinacei generis.
Quàm minime rimoſum, ne penetrans ſol exurat fibras. Interuallo ſeſquipedũ ſeri, ne ſe
inter ſe contingant. Præter alia uitia etiam uerminoſa fiunt: ideo ſarriri conuenit ſæpius
herbasq́ euelli. Præterea ſemina ipſa fruticantia ſupputare, ac falcẽ pati conſueſcere. Ca-
to & furcis crates imponi iubet, altitudine hominis, ad ſolem recipiendũ: atq́ integi cul-
mo ad frigora arcenda. Sic pirorũ malorumq́ ſemina nutriri, ſic pineas nuces, ſic cupreſ 30
ſos, ſemine ſatas & ipſas. Minimis id granis conſtat, ut uix perſpici quædã poſsint: non
omittendo naturæ miraculo, é tam paruo gigni arbores, tanto maiore tritici & hordei
grano, ne quis fabã reputet. Quid ſimile originis ſuę habent malorũ pirorumq́ ſemina:
his principijs reſpuentem ſecures materiem naſci, indomita ponderibus immẽſis præla,
arbores uelis, turribus murisq́ impellendis arietes? Hæc eſt naturę uis, hęc potentia. Su
per omnia erit, è lacryma naſci aliqd, ut ſuo loco dicemus. Ergo è cupreſſo fœmina (mas
enim ut diximus non gignit) pilulæ collectæ, quibus docui menſibus ſiccantur ſole: ru-
ptęq́ emittunt ſemen, formicis mire expetitum: ampliato etiã miraculo, tantuli animalis
cibo abſumi natalem tãtarum arborum. Seritur menſe Aprili, area ęquata cylindris, aut
uolgiolis, dẽſum: terraq́ cribris ſupercernitur pollicis craſsitudine. Cõtra immane pon 40
dus attollere ſe non ualet, retorqueturq́ ſub terra. Ob hoc parcitur ueſtigijs. Leniter ri-
gatur à ſolis occaſu in trinis diebus, ut æqualiter bibat, donec erumpant. Differuntur
poſt annum dodrantali filo, cuſtodita temperie ut uiridi cælo ſerantur, ac ſine aura. Mi-
rumq́ dictu, periculum eo tantũ die eſt, ſi rorauerit quantulumcunq́ imbrem, aut ſi af-
flauerit. De reliquo tutę ſunt perpetua ſecuritate, aquasq́ poſtea odere. Et zizifa grano
ſeruntur menſe Aprili. Tuberes melius inſerũtur in pruno ſylueſtri, & malo cotoneo, &
in calabrice: ea eſt ſpina ſylueſtris. Quæcũq́ optime & myxas recipit, utiliter & ſorbos.

De transferendis ſeminarijs, & ulmis ſerendis, & ſcrobibus. Cap. XI

PLantas ex ſeminario transferre in aliud priuſquam ſuo loco ponantur operoſe prę-
cipi arbitror, licet translatione folia latiora fieri ſpondeãt. Vlmorũ prius quàm folio 50
ueſtiantur,

ueſtiantur,ſamara colligẽda eſt circa Martias Calend.cum flaueſcere incipit.Deinde biduo in umbra ſiccata ſerenda,denſa in refracto, terra ſuper minutatim cribrata craſsitudine quæ in cupreſsis. Pluuiæ ſi non adiuuent, rigandum.Differendæ ex arearũ uenis poſt annũ in ulmaria,interuallo pedali in unamquamq; partẽ.Maritas ulmos autumno ſerere utilius,quia carent ſemine.Nam eę è plantis ſeruntur. In arbuſtum quinquennes ſub urbe transferunt,aut(ut quibuſdam placet)quæ uicenûm pedum eſſe cœperunt:ſulco qui nouenarius dicitur,altitudine pedũ trium,pari latitudine,& eo amplius circa poſitas pedes terni undiq; è ſolido adaggerantur.Arulas id uocant in Campania.Interualla ex loci natura ſumuntur.Aridiores ſerendas in campeſtribus cõuenit.Populos & fraxinos,quia feſtinantius germinant,diſponi quoq; maturius conuenit,hoc eſt,ab Idibus Feb.plantis & ipſas naſcentes. In diſponendis arboribus arbuſtisq; ac uineis,quincuncialis ordinũ ratio uulgata & neceſſaria,non perflatu modò utilis,uerum & aſpectu grata,quocunq; modo intueare,in ordinem ſe porrigente uerſu.Populis eadẽ ratio ſemine qua ulmos ſerendi,transferẽdi quoq; è ſeminarijs eadem & ſyluis. Ante omnia igitur in ſimilem transferri terrã aut meliorem oportet.Nec è tepidis aut præcocibus in frigidos aut ſerotinos ſitus,ut neque ex his in illos.Præfodere ſcrobes ante (ſi fieri poſſet) tanto prius donec pingui ceſpite obducantur.Mago ante annũ iubet,ut ſolem pluuiasq; combibant:aut ſi id conditio largita nõ ſit,ignes in medio fieri ante mẽſes duos,nec niſi poſt imbres in his ſeri. Altitudinem eorum in argilloſo aut duro ſolo trium cubitorũ eſſe in quamq; partẽ.In prunis palmo amplius, & ubiq; caminata foſſura ore cõpreſsiore ſint. Nigra uero terra duo cubita,& palmum quadratis angulis.Eadem menſura Græci autores conſentiunt,non altiores quino ſemipede eſſe debere,nec latiores duobus pedibus. Nuſquam uero ſeſquipede minus altos,quoniam in humido ſolo ad uicina aquæ perueniat.Cato,ſi locus aquoſus ſit,inquit,latos pedes ternos in faucibus,imosq; palmũ & pedem,altitudine IIII.pedum,eos lapide conſterni:aut ſi non ſit,perticis ſalignis uiridibus. Si neq; eæ ſint,ſarmentis,ita ut in altitudinem ſemipedẽ trahantur.Nobis adijciendum uidetur ex prædicta arborũ natura,ut altius demittãtur ea quæ ſumma tellure gaudent, tanquam fraxinus, olea. Hęc & ſimilia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris ſat eſt, ſi altitudinis pedes ternos effecerint.Excide,inquit, radicẽ iſtã Papyrius Curſor imperator,ad terrorem Prænestinorũ prætoris.Diſtringi ſecurius ſe teſte,innoxiũ abradi partes quę ſe nudauerint terra.Aliqui lapides rotundos ſubijci malũt, qui & contineant humorem,& tranſmittant:non item planos facere,& à terreno arcere radicẽ, exiſtimantes. Glarea ſubſtrata inter utramq; ſententiam fuerit. Arborem nec minorẽ bima,nec maiorem trima transferri quidam præcipiunt:alij cum annũ impleat:Cato craſsiorem quinq; digitis.Non omiſiſſet idem, ſi attineret meridianam cęli partẽ ſignare in cortice,ut tranſlata in ijſdem & aſſuetis ſtatueretur horis:ne aquiloniæ meridianis oppoſitę ſolibus finderentur,et algerent meridianę aquilonibus.Quod è diuerſo affectant etiam quidam in uite ficoq;,permutantes in contrarium.Denſiores enim folio ita fieri, magisq; protegere fructum,& minus amittere:ficumq; ſic etiam ſcanſilem fieri. Plericq; id demum cauẽt, ut plaga deputati cacuminis meridiem ſpectet, ignari fiſſuris nimij uaporis opponi. Id quidem in horam diei quintam uel octauam ſpectare maluerim. Æque latet non negligendum,ne radices mora inareſcant,neúe à ſeptentrionibus, aut ab ea parte cęli uſq; ad exortum brumalem uento flante effodiantur arbores, aut certe non aduerſæ ijs uentis radices præbeantur. Propter quod emoriuntur ignaris cauſæ agricolis. Cato omnes uentos,& imbrem quoq; in tota translatione damnat.Et hoc proderit,quamplurimum terræ in qua uixerint,radicibus cohærere,ac totas ceſpite circumligari: cum ob id Cato in corbibus transferri iubeat.Proculdubio utiliſsimè quidam ſummam terram contentus eſt ſubdi.Quidam Punicis malis ſubſtrato lapide, non rumpi pomum in arboribus tradunt.Radices inflexas poni melius.Arborem ipſam ita locari,ut media ſit totius ſcrobis,neceſſarium.Ficus ſi ſcilla(bulborum hoc genus eſt) ſeratur, ocyſsimè ferre traditur

pomum,neq; uermiculationi obnoxium: quo uitio non carent reliqua poma, similiter sata. Radicum eius magnam adhibendam curam, ut exemptas appareat, non euulsas, quis dubitet? Qua ratione & reliqua confessa omittimus,sicuti terram circa radices fistu cato spissandam, quod Cato primum in ea re esse censet:plagam quoq; à trunco oblini fimo & folijs præligari præcipiens.

De interuallis plantandarum arborum,& umbris,& stillicidijs,& ubi plantari debeant. Cap. XII

HVius loci pars est ad interualla pertinens. Quidã punicas,et myrtos,& lauros'den siores seri iusserunt,in pedibus tamẽ nouenis,Malos amplius paulò,uel magis etiã piros,magisq; amygdalas,& ficus:quod optime dijudicabit ramorum amplitudinis ratio,locorumq;,& umbræ cuiusq; arboris: quoniã has quoq; obseruari oportet.Breues sunt,quamuis magnarum arborum, quæ in orbem ramos circinent, ut in malis pirisq;. Eædem enormes cerasis,lauris.Iam quędã umbrarum proprietas.Iuglandium grauis & noxia etiam capiti humano, omnibusq; iuxta satis. Necat germina & pinus, sed uentis utraq; resistit,quoniam & protecta uinearũ ratione egent. Stillicidia,pinus,quercus,ilicis ponderosissima.Nullum cupressi,umbra minima,& in se conuoluta.Ficorum leuis, quamuis sparsa,ideoq; inter uineas seri non uetantur. Vlmorũ leuis, etiã nutriens quascunq; opacat.Attico hæc quoq; uidetur è grauissimis:nec dubito,si emittãtur in ramos. Constrictæ quidem ullius noxiam esse non arbitror.Iucunda & platani, quanquã crassa.Licet gramini credere non soli,haud alia lætius operiente toros.Populo nulla ludentibus folijs.Pinguis alno,sed pascẽs sata. Vitis sibi sufficit,mobili folio, iactatuq; crebro solem umbra temperans,eodem graui protegens in imbre. Omnium ferè leuis umbra, quorum pediculi longi.Non fastidienda hæc quoq; scientia,atq; non in ultimis ponenda,quando quibusq; satis umbra aut nutrix,aut nouerca est. Iuglandium quidem pinorumq; & picearum,& abietis,quęcunq; attigere,non dubie uenenum est.Stillicidij breuis definitio est.Omniũ quæ proiectu frondis ita defendũtur, ut per ipsas non defluant imbres,stilla sæua est.Ergo plurimum intererit hac in quęstione,terra in qua seremus in quantum arbores quasq; alat.Iam per se colles minora quærunt interualla. Ventosis locis crebriores seri conducit. Olea tamen maximo interuallo, de qua Catonis Italica sententia est:in XXV.pedibus minimum,plurimũ XXX. seri.Sed hoc uariatur locorum natura.Non alia maior in Bætica arbor. In Africa uero(fides penes autores erit) miliarias uocari multas narrant à pondere olei,quod ferant annuo prouentu. Ideo LXXV. pedes Mago interuallo dedit undiq;:etiam in macro solo ac duro,atq; uẽtoso, cum minimum XLV.Bætica quidem uberrimas messes inter oleas metit. Illam inscitiam pudendam esse conuenit, adultas interlucare iusto plus, & in senectam præcipitare,aut (plerunq; ipsis qui posuere,coarguentibus imperitiam suam)totas excidere.Nihil est fœdius agricolis, quàm gestæ rei pœnitentia,multo ut præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde crescant,& quæ celeriter:& de sabina. Cap. XIII

QVædam autem natura tarde crescunt,& in primis semine tantum nascentia,& longo ęuo durantia. At quę cito occidunt,uelocia sunt,ut ficus,punica,prunus,malus, pirus,myrtus,salix,& tamen antecedunt diuitijs.In trimatu enim ferre incipiunt,ostendentes & antè.Ex his lentissima pirus.Ocyssima omnium cypirus,et pseudocypirus frutex.Protinus enim floret,semenq; profert. Omnia uero celerius adolescunt stolonibus ablatis,unamq; in stirpem redactis alimentis. Eadẽ natura & propagines docuit. Rubi namq; curuati gracilitate & simul proceritate nimia, defigunt rursus in terrã capita, iterumq; nascuntur ex sese,repleturi omnia,ni resistat cultura:prorsus ut possint uideri homines terræ causa geniti.Ita pessima atq; execrãda res,propaginẽ tamen docuit,ac uiuaradicem.Eadem autẽ natura est ederis.Cato propagari præter uitem tradit ficũ, oleam, punicam,malorum genere omnia,laurum,prunos,myrtos,nuces auellanas,& prænestinas,platanum.Propaginum duo genera: ramo ab arbore depresso in scrobem quatuor pedum

pedum quoquò,& poſt biennium amputato flexu,plãtaq; translata poſt trimatũ: quas ſi longius ferre libeat, in qualis ſtatim, aut uaſis fictilib.defodere propagines aptiſsimũ: ut in ijs transferantur. Alterũ genus luxurioſius,radices in ipſa arbore ſollicitãdo, traiectis per uaſa fictilia uel qualos ramis,terraq; circumpactis: atq; hoc blandimento impetratis radicibus,inter poma ipſa & cacumina (in ſumma enim cacumina hoc modo petuntur)audaci ingenio arborem aliam longe à tellure faciendi,eodem quo ſuprà biennij ſpatio abſciſſa propagine,et cum qualis illis ſata. Sabina herba propagine ſeritur et auulſione. Tradunt fece uini,aut è parietibus latere tuſo mire ali. ijſdem modis roſmarinum ſerunt & ramo,quoniam neutri ſemen. Rhododendron propagine & ſemine.

De ſatione arborum,& inſitione,& quomodo inuenta ſit tenera inſerendi emplaſtratio. Cap. XIIII

SEmine quoq; inſerere natura docuit, raptim auium fame deuorato,ſolidoq;, & alui tepore madido,cum fœcundo fimi medicamine adiecto in mollibus arborũ lecticis, & uentis ſæpe translato in aliquas corticũ rimas: unde uidimus ceraſum in ſalice, platanum in lauro,laurũ in ceraſo,& baccas ſimul diſcolores. Tradunt & monedulã condentem ſemina in theſauros cauernarũ,eiuſdẽ rei prębere cauſas. Hinc nata inoculatio ſutoriæ ſimili fiſtula aperiẽdi in arbore oculũ cortice exciſo, ſemenq; includendi eadẽ fiſtula ſublatum ex alia. In ficis autẽ & malis hæc fuit inoculatio antiqua. Vergiliana quærit ſinum in nodo gemmæ expulſi corticis, gemmamq; ex alia arbore includit. Et hactenus natura ipſa docuit. Inſitionẽ autẽ caſus,magiſter alius,& penè numeroſior,ad hunc modum: Agricola ſedulus caſam ſepis munimento cingens,quo minus putreſcerent ſudes, limen ſubdidit ex edera. At illæ uiuaci morſu apprehenſæ,ſuã ex alieno fecere uitã,apparuitq; truncum eſſe pro terra. Aufertur ergo ſerra æqualiter ſuperficies, leuigatur falce truncus. Ratio poſtea duplex: Et prima inter corticẽ lignumq; inſerendi. Timebant priſci truncũ findere: mox inforare auſi medio. Ipſiq; medullę calamũ imprimebant, unum inſerentes, neque enim plures capiebat medulla. Subtilior poſtea ratio uel ſenos adijcit, mortalitati eorũ & numero ſuccurrere perſuaſa,per media trunco leniter fiſſo, cuneoq; tenui fiſſuram cuſtodiente,donec cuſpidatim deciſus deſcendat in rimam calamus. Multa in hoc ſeruanda. Primum omnium quę patiatur coitum talem arbor, & cuius arboris calamus. Variè quoq; & non ijſdem in partibus ſubeſt omnibus ſuccus. Vitibus ficisq; media ſicciora,& è ſumma parte conceptus,ideo illinc ſurculi petuntur. Oleis circa medias ſuccus,inde & ſurculi,cacumina ſitiunt. facillime coaleſcunt,quibus eadem corticis natura,quæq; pariter florentia eiuſdẽ horæ germinationẽ ſuccorũq; ſocietatem habent. Lenta enim res eſt,quoties humidis repugnant ſicca, mollibus corticũ duri. Reliqua obſeruatio,ne fiſſura in nodo fiat,repudiat quippe aduenam inhoſpitalis duritia: ut in parte nitidiſsima,ne longior multo tribus digitis, ne obliqua,ne translucens. Virgilius ex cacumine inſeri uetat. Certumq; eſt,ab humeris orborum orientem æſtiuum ſpectantibus ſurculos petendos,& è feracibus,& è germine nouello,niſi uetuſtæ arbori inſerantur. ij enim robuſtiores eſſe debent. Prętera ut prægnãtes,hoc eſt, gemmatione turgentes, & qui parere illo ſperauerint anno. Bimi utriq; nec tenuiores digito medio. Inſeruntur autẽ & inuerſi, cum id agitur,ut minor altitudo in latitudinẽ ſe fundat. Ante omnia gemmantes nitere conueniet,nihil uſquam ulceroſum eſſe aut retorridũ. Spei fauet medulla calami commiſſuræ,ſi in matre ligni corticisq; iungatur. Id enim ſatius quàm foris cortici æquari. Calami exacutio medullam ne nudet. Tenui tamẽ fiſtula detegat,ut faſtigatio leui deſcẽdat cuneo,tribus nõ ampliore digitis. Quod facillime cõtingit, tinctum aqua radẽtibus. Ne exacuatur in uẽto,nec cortex à ligno decedat alterutri. Calamus ad corticem uſq; ſuum deprimatur. Ne luxetur dum deprimitur,neúe cortex replicetur in rugas. Ideo lachrymantes calamos inſeri non oportet, non hercule magis quàm aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex, hoc uitali defectu nõ humeſcit neq; concorporatur. Id etiã religionis ſeruant,ut luna creſcẽte, ut calamus utraq; deprimatur manu.

Et alioquin in hoc opere duæ ſimul manus minus nituntur, neceſſario temperamento. Validius enim demiſſi tardius ferunt, fortius durant: contraria ex diuerſo. Ne hiſcat nimium rima, laxeq; capiat, aut ne parum: & exprimat, aut compreſſum necet. Hoc maxime præcauendum, ut prequalide accipiētis trunco in media fiſſura relinquatur. Quidam ueſtigio fiſſuræ falce in truncis facto, ſalice preligant marginem ipſum. Poſtea cuneos figunt, continente uinculo libertatem dehiſcendi. Quędam in plantario inſita eodem die transferuntur. Si craſsior trūcus inſeratur, inter corticem & lignum inſeri melius, cuneo optime oſſeo ne cortice rumpatur laxato. Cerafi libro dempto findūtur. Hę ſolæ & poſt brumam inſeruntur. Dempto libro habent ueluti lanuginem, quæ ſi comprehendit inſitum, putrefacit. Incolumi cuneo adactum utiliſsime adſtringitur. Inſerere aptiſsimum quàm proximum terræ, ſi patiatur nodorum truncíq; ratio. Eminere calami ſex digitorum longitudine non amplius debent. Cato argillæ, uel cretæ harenam, fimumq; bubulum admiſceri, atq; ita uſq; ad lentorem ſubigi iubet, idq; interponi & circumlini. Ex ijs quæ commentatus eſt, facile apparet illa ætate inter lignum & corticem, nec alio modo inſerere ſolitos, aut ultra latitudinem duûm digitorum calamos demittere. Inſeri autem prędipit pira ac mala per uer, & poſt ſolſtitium diebus L. poſt uindemiam. Oleas autem & ficos per uer tantum, luna ſitiente, hoc eſt, ſicca. Præterea poſt meridiem, ac ſine uento auſtro. Mirum, quod non contentus inſitum muniſſe, ut dictum eſt, & ceſpite ab imbre frigoribusq; protexiſſe, ac mollibus bifidorum uiminū faſcibus, lingua bubula (herbæ id genus eſt) inſuper obtegi iubet, eamq; illigari opertam ſtramentis. Nunc abunde arbitrantur paleato luto libros farcire, duos digitos inſito extante. Verno inſerētes tempus urget, incitantibus ſe gēmis, præterquam in olea, cuius diutiſsime oculi parturiunt, minimumq; ſucci habent ſub cortice, qui nimius inſitis nocet. Punicam uero & ficum quanquam aliàs ſicca ſint, recraſtinare minime utile. Pirum uel florentem inſerere licet, & in Maium quoq; menſem protendere inſitionem. Quòd ſi longius afferantur pomorum calami, rapo infixos optime cuſtodire ſuccum arbitrantur: ſeruari inter duos imbrices iuxta riuos uel piſcinas, utrinq; terra obſtructos.

De uite inſerenda. Cap. XV

Vltium uero in ſcrobibus ſiccis ſtramento opertos, ac deinde terra obrutos, ut cacumine exiſtant. Cato uitem tribus modis inſerit. Præfectam findi iubet per medullam, in eam ſurculos exacutos (ut dictum eſt) addi, medullas iungi. Altero ſi inter ſeſe uites contingant, utriuſq; in obliquum latere contrario adraſo, iunctis medullis colligari. Tertium genus eſt, terebrare uitem in obliquum ad medullā, calamosq; addere longos pedes binos: atq; ita ligatum inſitum, intritaq; illitum operire terra, calamis ſubrectis. Noſtra ætas correxit, ut Gallica uteretur terebra, quæ excauat, nec urit, quoniā aduſtio omnis hebetat, atq; ut gemmaſcere incipiens legatur calamus. Nec plus quàm binis ab inſito emineret oculis, ulmeo uimine alligatus, binaq; circumcideretur acie à duabus partibus, ut inde potius diſtillaret mucor, qui maxime uites infeſtat. Deinde cum eualuiſſent flagella pedes binos, uinculum inſiti incideretur, ubertati craſsitudine permiſſa. Vitibus inſerendis tempus dedere ab æquinoctio autumno ad germinationis initia. Satiuæ plantę ſylueſtrium radicibus inſeruntur natura ſiccioribus. Si ſatiuę ſylueſtribus inſerantur, degenerant in feritatem. Reliqua cælo conſtant. Aptiſsima inſitis ſiccitas. Huius enim remedium appoſitis fictilibus uaſis modicus humor per cinerem diſtillat. Inoculatio rores amat leueis.

De emplaſtratione. Cap. XVI

EMplaſtri ratio & ipſa ex inoculatione nata uideri poteſt. Craſſo autem maxime cortici conuenit, ſicut eſt ficis. Ergo amputatis omnibus ramis ne ſuccum auocent, nitidiſsima in parte, quaq; præcipua cernatur hilaritas, exempta ſcutula (ita ne deſcendat ultra ferrum) cortici, imprimitur ex alia cortex par cum ſui germinis māma, ſic compage denſata ut cicatrici locus non ſit, & ſtatim fiat unitas, non humorem, non afflatum recipiens:

recipiens:nihilo minus tamē & luto munire,& uinculo melius.Hoc genus non pridem repertum uolunt,qui nouis moribus fauēt. Sed id etiã apud ueteres Græcos inuenitur, & apud Catonem,qui oleam ficumq́ sic inseri iussit,mensura etiam prefinita secundum reliquam diligentiã suam: cortices scalpro excidi quatuor digitorũ lõgitudine,& trium latitudine,atq́ ita coagmẽtari,& illa sua intrita oblini.eadẽ ratione & in malo. Quidam huic generi miscuere fissuram in uitibus,exempta cortice tessella, furculo à latere plano adigendo. Tot modis insitã arborem uidimus iuxta Tiburtes Tulias,omni genere pomorum onustam,alio ramo nucibus,alio baccis,aliunde uite, ficis, piris,punicis, malorumq́ generibus. Sed huic breuis fuit uita.Nec tamen omnem experimentis assequi naturam possumus. Quædam enim nasci,nisi sponte,nullo modo queunt: eaq́ immitibus tantum & desertis locis proueniunt. Capacissima insitorum omnium dicitur platanus, postea robur:uerum utraq́ sapores corrumpunt. Quædam omni genere inseruntur,ut ficus & punicæ. Vitis nõ recipit emplastra,nec quibus tenuis ac caducus rimosusq́ cortex.Neq́ inoculationem siccæ aut humoris exigui.Fertilissima omnium inoculatio, postea emplastratio.Sed utraq́ infirmissima.Et quæ cortice nituntur tantum,uel leui aura ocyssime deplantantur.Inserere firmissimum & fœcundius quàm serere.

Exemplum huius rei. Cap. XVII

NOn est omittenda raritas unius exempli.Corellius eques Ro.Atestе genitus,inseruit castaneã suomet ipsam furculo in Neapolitano agro.Sic facta est castanea,quę ab eo nomen accepit inter laudatas.Postea hæres eiusdem libertus Corellianam iterum inseruit.Hæc est inter eas differentia,illa copiosior,hæc Corelliana melior.Reliqua genera casus ingenio suo excogitauit, ac defractos serere ramos docuit,cum pali defixi radices cepissent.Multa sic seruntur,in primisq́ ficus: omnibus alijs modis nascẽs,præterquam talea:optime quidem,si uastiore ramo pali modo exacuto adigatur alte,exiguo super terram relicto capite,eoq́ ipso harena cooperto. Ramo seruntur & punica,palis laxato prius meatu:Item myrtus.Omnium horum longitudine trium pedum,crassitudine minus brachiali,cortice diligenter seruato, trunco exacuto. Myrtus & taleis seritur: morus talea tantũ,quoniam ramo eam seri religio fulgurũ prohibet. Quapropter de talearum satu nunc dicendum est.Seruandum in eo ante omnia,ut taleę ex feracibus fiant arboribus,ne curuæ,neúe scabræ,aut bifurcæ,neúe tenuiores quàm ut manũ impleant, ne minores pedalibus,ut illibato cortice,atq́ ut sectura inferior ponat semper, & quod erit ab radice:ac cumuleturq́ germinatio terra,donec robur planta capiat.

De cultura olearum,& quibus temporibus insitio fiat. Cap. XVIII

QVæ custodienda in olearũ cultura Cato iudicauerit,ipsius uerbis optime præcipiemus: Taleas oleaginas,quas in scrobe saturus eris, tripedaneas facito.Diligenterq́ tractato,ne liber laboret,cũ dolabis aut secabis. Quas in seminario saturus eris pedales facito:eas sic inserito:Locus bipalio subactus sit,beneq́ glutus. cum taleã demittis pede taleam opprimito.Si parũ descendat,malleo aut mateola adigito,caueto q́ ne librũ scindas.Cum adigis,palo prius locũ feceris,quò taleã demittas,ita melius uiuet talea.Et ubi trimæ sunt,tum deniq́ curæ sint,ubi liber se uertet. Si in scrobibus aut in sulcis seras,ternas taleas ponito.Eas diuaricato supra terrã,ne plus quatuor digitos transuersos eminеant,uel oculos serito. Diligẽter eximere oleã oportet,& radices quamplurimas cũ terra ferre. Vbi radices bene operueris,calcare bene ne quid noceat.Si quis quęrat quod tempus oleæ serẽdę sit,agro sicco per sementẽ, agro læto per uer. Oliuetũ diebus XV. ante æquinoctiũ uernum incipito putare.Ex eo die dies XL.recte putabis.Id hoc modo puto. Quà locus recte ferax erit,quæ arida erunt, & si quid uentus interfregerit, ea omnia eximito. Quà locus ferax non erit, id plus concidito,aratoq́ bene,enodatoq́,stirpesq́ leues facito.circum oleas autumno ablaqueato, & stercus addito.Qui oliuetũ sępissime & altissime miscebit,is tenuissimas radices exarabit.Radices si sursum abibũt,crassiores fient,& in eo radices uires oleæ abibunt,Quæ genera olearum, uel in quo genere terrę

uiuere

uiuere & ſeri debeant,quoq; ſpectare oliueta,diximus in ratione olei. Mago in colle & ſiccis,et argilla,inter autumnum et brumã ſeri iuſsit.In craſſo aut humido,aut ſubriguo, à meſſe ad brumam. Quod præcipiſſe eum Africæ intelligitur. Italia quidem nunc uere maxime ſerit. Sed ſi & autumno libeat, poſt æquinoctium XL. diebus ad Vergiliarum occaſum.XIIII.ſoli dies ſunt,quibus ſeri noceat. Africæ peculiare quidem in oleaſtro eſt inſerere.Quadam æternitate conſeneſcunt proxima adoptione uirga emiſſa,atq; ita alia arbore ex eadem iuueneſcente:iterumq; & quoties opus ſit, ut æuis eadem oliueta conſtent.Inſeritur autem oleaſter calamo & inoculatione.Olea,ubi quercus effoſſa ſit,male ponitur:quoniam uermes qui raucæ uocantur,in radice quercus naſcũtur & tranſeunt. Non inhumare taleas,aut ſiccare prius quàm ſerantur,utilius compertum. Vetus oliue- 10
tum ab æquinoctio uerno intra Vergiliarum exortum interradi alternis annis, melius inuentum:Item muſcum circũdare radici. Circumfodi autem omnibus annis à ſolſtitio duûm cubitorum ſcrobe pedali altitudine:ſtercorari tertio anno. Mago idem amygdalas ab occaſu Arcturi ad brumam ſeri iubet. Pira non eodem tempore omnia, quoniam non æquè floreant.Eadem oblonga aut rotunda, ab occaſu Vergiliarũ ad brumam.Reliqua genera media hyeme,ab occaſu ſagittę,ſubſolanum aut ſeptentrionem ſpectantia. Laurum ab occaſu aquilæ ad occaſum ſagittæ. Connexa enim de tempore ſerendi ęquè ratio eſt. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere.Eſt & alia hora circa canis ortus,paucioribus: nota quoniam nõ omnibus locis pariter utilis intelligitur:ſed haud omittenda nobis,non tractus alicuius rationem,uerum naturæ totius indagantibus.In 20
Cyrenaica regione ſub eteſiarum flatu conſerunt:necnon & in Gręcia,oleam maxime in Laconia.Cos inſula & uites tunc ſerit.Cęteri apud Gręcos inoculare & inſerere non dubitant,ſed arborem non ſerunt.Plurimumq; in eo locorũ natura pollet.Nanq; in Ægypto omni ſerunt menſe,& ubicunq; imbres æſtiui nõ ſunt,ut in India & Æthiopia.Neceſſario poſt hæc autumno ſeruntur arbores. Ergo tria tempora eadem germinationis, uer,& canis Arcturiq; ortus.Neq; enim animalium tantũ eſt ad coitus auiditas,ſed multo maior eſt terræ ac ſatorum omnium libido:qua tempeſtiue uti,plurimũ intereſt conceptus.Peculiare uticq; in inſitis,cum ſit mutua cupiditas utrinq; coeundi.Qui uer probant,ab æquinoctio ſtatim admittunt,prædicantes germina parturire,ideo faciles corticum eſſe complexus.Qui præferunt autumnum,ab Arcturi ortu:quoniam ſtatim radi- 30
cem quandam capiãt,& ad uer parata ueniant,atq; non protinus germinatio auferat uires.Quædam tamen ſtatutũ tempus anni habent ubiq;, ut ceraſi & amygdalæ circa brumam,ſerendi uel inſerendi.De pluribus locorum ſitus optime iudicabit.Frigida enim et aquoſa uerno conſeri oportet,ſicca & calida autumno. Communis quidem Italiæ ratio tempora ad hunc modum diſtribuit:Moro ab Idibus Februarijs in æquinoctium, piro autumnum,ita ut brumam XV.nec minus diebus antecedant.Malis ęſtiuis & cotoneis, item ſorbis,prunis:poſt mediam hyemem in Idus Februarias.Siliquæ Græcæ & Perſicis ante brumam per autumnum:Nucibus,iuglandi,& pineæ,& auellanæ,Græcæ,atq; caſtaneæ, à Calendis Martijs ad Idus eaſdem: Salici,geniſtæ, circa Martias Calendas. 40
Hanc in ſiccis ſemine,illam in humidis uirga ſeri diximus.

Quæ arbores ſocietate gaudeant,& de diſciplina ablaqueandi & accumulandi. Cap. XIX

EST etiam noua inſerendi ratio,ne quid ſciens quidem præteream,quod uſquam inuenerim,Columellæ excogitata,ut affirmat ipſe,qua uel diuerſæ inſociabilesq; naturæ arborum copulentur,ut fici atq; oleę. Iuxta hanc ſeri ficum iubet,non ampliore interuallo,quàm ut cõtingi large poſsit ramo oleæ quàm maxime ſequaci atq; obedituro: eumq; omni interim tempore edomari meditatione curuandi. Poſtea fico adepta uires, quod euenire trimę atq; uticq; quinquenni, detruncata ſuperficie, ipſumq; deputatum, & ut dictum eſt adraſo cacumine,defigi in crure fici,cuſtoditũ uinculis, ne curuatura fugiat.Ita quodam propaginum inſitorumq; temperamẽto, triennio communi inter duas 50
matres

matres coalescere. Quarto anno abscissum totū adoptantis esse, nondū uulgata ratione, aut mihi certe satis cōperta. Cętero eadem illa de calidis frigidisq; & humidis & siccis supra dicta ratio, & scrobes fodere monstrauit. In aquosis enim neq; altos, neq; amplos facere expediet: aliter in ęstuoso solo et sicco, ut quàm maxime accipiāt aquā contineantq;. Hæc & ueteres arbores colendi ratio est. Feruentibus enim locis accumulāt ęstate radices operiuntq;, ne solis ardor exurat. Aliubi ablaqueāt, perflatusq; admittunt. Iidē hyeme cumulis à gelu uindicant. Contra illi hyeme aperiunt, humoremq; sitientibus quærunt. Vbicunq; circumfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbem ternos, neque id in pratis, quando amore solis humorisq; in summa tellure oberrant. Et de arboribus hæc quidem fructus gratia serendis inserendisq; in uniuersum sint dicta.

De salicto & harundineto, & cæteris cæduis ad perticas, palos. Cap. xx

HInc restat earū ratio, quæ propter alias serūtur, ac uineas maxime, cęduo ligno. Principatum in ijs obtinent salices, quarū satio fit loco madido: tamen refosso duos pedes & semipedē, talea sesquipedali, uel pertica, quę utilior quo plenior. Interuallo esse debent pedes seni. trimæ pedibus binis à terra putatione coercentur, ut se in latitudinem fundant, ac sine scalis tondeātur. Salix enim fœcūdior est quo terræ propior. Has quoq; omnibus annis confodi iubent mense Aprili. Hęc est uiminaliū cultura. Perticalis & uirga & talea seritur fossura eadem. Perticas ex ea cędi iustum est quarto ferè anno. Et ęę autem senescentium propagine farciunt locum, pertica immersa, ac post annum recisa. Salicis uiminalis iugera singula sufficiunt xxv. uineæ iugeribus. Eiusdem rei causa populus alba seritur bipedaneo pastinatu, talea sesquipedali, biduo siccata, palmipede interuallo, terra superiecta duorum cubitorū crassitudine. Harundo etiamnū dilutiore quàm hæ solo gaudet. Seritur bulbo radicis, quem alij oculum appellant, dodrantali scrobe, interuallo duûm pedū & semipedis: reficiturq; ex sese uetere harūdineto extirpato, quod utilius repertum quàm castrare sicut antea. Nanq; inter se radices serpunt, mutuoq; discursu necantur. Tempus inserendi, priusquam oculi harundinum intumescant, ante kalen. Martias. Crescit ad brumam usq;, desinitq; cum durescere incipit. Hoc signum, quod tempestiuam habet cęsuram: & hanc autem, quoties & uineam fodiēdam putant. Seritur et transuersa, non alte terra condita, erumpuntq; singulis oculis totidem plantę. Seritur & deplantata pedali sulco binis obrutis gemmis, ut tertius nodus terram attingat prono cacumine, ne rores concipiat. Cæditur decrescente luna. Vineis anno siccata utilior quàm uiridis. Castanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus, perdurandi peruicacia, regerminatione cædua uel salice lętior. Quęrit solum facile, nec non harenosum, maximeq; sabulum humidum aut carbunculum, uel tophi etiam farinam, quamlibet opaco septentrionaliq; & præfrigido situ, uel etiā decliui. Recusat eadem gallicam, rubricam, cretam, omnemq; terræ fœcunditatem. Seri nuce diximus, sed nisi ex maximis non prouenit, nec nisi quinis aceruatim satis. Perfringi solū debet suprà ex Nouembri mense in Februarium: quo solutæ, sponte cadunt ex arbore, atq; subnascuntur. Interualla sint pedalia undiq; sulco dodrātali. Ex hoc seminario transferuntur in aliud, bipedali interuallo, plus biennio. Sunt & propagines, nulli quidem faciliores. Nudata enim rādice, tota in sulco prosternitur. Tunc ex cacumine super terrā relicto renascitur, & alia ab radice. Sed translata nescit hospitari, pauetq; nouitatem. Biennio ferè postea prosilit. Ideo nucibus potius quàm uiuiradicibus plantaria cædua implentur. Cultura non alia quàm supra dictis fodiendis supputandisq; per bienniū sequens: de cætero ipsa se colit, umbra stolones superuacuos enecante, Cæditur intra septimū annū. Sufficiunt pedamenta iugeri unius uicenis uinearum iugeribus, quādo etiam ea bifida stirpe fiunt, durantq; ultra alteram syluæ suæ cæsuram. Æsculus similiter prouenit, cæsura triēnio serior, nimis morosa nasci. In quacunq; terra seritur, nascitur è balano, sed non nisi æsculi, scrobe dodrantali, interuallis duorū pedum seritur leuiter quater anno. Hoc pedamentum minime putrescit, læsumq; maxime fruticat. Præter hæc sunt cædua quæ diximus, fraxinus,

fraxinus,laurus,perſica,corylus,malus:ſed tardius naſcuntur, terramq; defixa uix tolerant,non modo humorem. Sambucus contrà firmiſsima ad palum, taleis ſeritur ut populus. Nam de cupreſſo ſatis diximus.

De culturis,& diſciplina colendarum uinearum. Cap. XXI

ET prædictis uelut armamentis uinearum,reſtat ipſarum natura præcipua tradenda cura. Vitium ſurculi & quarundam arborum,quibus fungoſior intus natura eſt,geniculatis ſcaporum nodis interſepiunt medullam. Ferulæ ipſæ breues, & ad ſumma breuiores,articulis utiq; duobus internodia includunt. Medulla, ſiue illa uitalis anima eſt, ante ſe tendit,longitudinẽ impellens,quandiu nodis peruia patet fiſtula. Cum uero concreti ademere tranſitũ,repercuſſa erumpit,ab ima ſui parte,iuxta priorem nodũ alternis laterum ſemper inguinibus,ut dictũ eſt in harundine ac ferula,quorũ dextrũ ab imo intelligitur articulo,læuũ in proximo,atq; ita per uices. Hoc uocatur in uite gẽma,cum ibi ceſpitem fecit. Antè uero q̃ faciat,in cõcauo oculus:& in cacumine ipſo,germẽ. Sic palmites,nepotes,uuæ,folia,pampini gignuntur. Mirũq;, firmiora eſſe in dextra parte genita. Hos ergo in ſurculis nodos cum ſerũtur,medios ſecare oportet,ita ne profluat medulla. Et in fico quidẽ dodrãtales paxillo ſolo patefacto ſerũtur,ſic ut deſcendãt quę proxima arbori fuerint,duo oculi extra terrã emineãt. Oculi autẽ in arborũ ſurculis proprie uocantur unde germinãt. Hac de cauſa & in plantarijs aliquãdo eodẽ anno ferũt, quos fuere laturi fructus in arbore: cum tẽpeſtiue ſati pregnãtes, inchoatos conceptus aliubi pariunt. Ita ſatas ficos,tertio anno trãsferre facile. Hoc pro ſeneſcẽdi celeritate attributũ huic arbori,ut citiſsime proueniat. Vitiũ numeroſior ſatus. Primũ omnium nihil ſeritur ex his,niſi inutile & deputatũ in ſarmento. Opputatur autẽ,quicquid proximo tulit fructum. Solebat capitulatus utrinq; è duro ſurculus ſeri, eoq; argumento malleolus uocatur etiam nunc. Poſtea auelli cum ſua calce cœptus eſt,ut in fico: neq; eſt aliud uiuacius. Tertium genus adiectũ etiamnũ expeditius ſine calce, propter quod ſagittæ uocantur, cum intorti panguntur. ijdem cum reciſi nec intorti trigẽmes. Plures autem ex eodẽ ſurculo hoc modo fiunt. Serere è pampinarijs ſterile eſt: nec niſi fœcundo oportet. Quę raros habet nodos,infœcũda iudicatur. At denſitas gemmarũ, fertilitatis indiciũ eſt. Quidam ſeri uetant niſi eos,qui floruerint,ſurculos. Sagittas ſerere minus utile,quoniam in transferendo facile rumpit quod intortũ fuit. Seruntur pedali,non breuiores,lõgitudine,quinq;,ſexúe nodorũ. Pauciores tribus gẽmis in hac menſura eſſe non poterũt. Inſeri eodẽ die quo deputent,utiliſsimũ. ſi multo poſtea neceſſe ſit ſerere cuſtoditos uti præcepimus,caueri utiq;,ne extra terrã poſiti ſole inareſcant,uentoúe aut frigore hebetentur. Qui diutius in ſicco fuerint,priuſquã ſerantur,in aqua pluribus diebus reuireſcant. Solum apricũ & q̃ ampliſsimũ in ſeminario,ſiue in uinea, bidẽte paſtinari debet ternos pedes,bipalio alto marra reijci quaternũ pedũ ferramẽto, ita ut in pedes binos foſſa procedat. Foſſum purgari,& extendi,ne crudũ relinquatur: uerum exigi menſura. Male paſti natum deprehendũt ſcãna inæqualia. Metiẽda eſt & ea pars quæ interiacet puluini. Surculi ſeruntur & in ſcrobe & in ſulco longiore,ſuper quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili ſolo fruſtra,niſi ſubſtrato pinguiore. Nec minus quàm duos integi oportet,et proximam attingi terrã,eodem paxillo deprimi & ſpiſſari. Intereſſe in plãtario ſeſquipedes inter bina ſemina in latitudinem,in longitudinẽ ſemiſſes. Ita ſatos malleolos XXIIII. menſe recidere ad imũ articulum,niſi ipſi parcatur. Oculorum inde materia emicat,cum qua XXXVI. menſe uiuiradix transfertur. Eſt & luxurioſa ratio uites ſerendi,ut quatuor malleoli uehementi uinculo colligẽtur in parte luxurioſa: atq; ita uel per oſſa bubuli cruris,uel per cocta fictilia traiecti,obruantur binis eminentibus gẽmis. Humeſcũt hoc modo,reciſiq; palmitem emittunt. Poſtea fiſtula fracta radix libere capit uires,uuamq; fert, & omnium corporum ſuorum acinos. In alio genere inuẽtu nouitio finditur malleolus, medullaq; eraſa,in ſe colligantur ipſi caules, ita ut gemmis parcatur omni modo. Tum malleolus in terra fimo miſta ſeritur, & cum ſpargere cœpit caules,deciditur, foditurq; ſæpius.

sæpius. Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros Columella prómittit, cùm uiuere semina ipsa perquàm mirum sit,& medulla adempta nasci. Surculis etiã quibusnam sit articulatio arboris, non omittendum uidetur. Namq; buxi tenuissimis quinis senisue colligatis depacti proueniunt. Quondam in obseruatione erat,ut defringerentur ex imputata buxo,aliter uiuere non crediti. detraxere hoc experimenta. Seminarij curam sequitur uinearum ratio. Quinq; generum hæ. Sparsis per terram palmitibus, aut per se uite subrecta,uel cum adminiculo sine iugo,aut pedatæ simplici iugo, aut compluuiatæ quadruplici. Quæ pedatæ ratio erit, eadem intelligitur eius quoq;, in qua sine adminiculo uitis per se stabit. Id enim non fit nisi pedamenti inopia. Simplici iugo constat porrecto ordine,quem canterium appellant. Melior ea uino, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduoq; sole coquitur, & afflatum magis sentit, & celerius rorem dimittit: Pampinationi quoq; & occationi,omnióq; opere facilior. Super cętera defloresćit utilius. Iugum fit pertica aut harundine, aut crine, funiculóue, ut in Hispania Brundisioq;. Compluuiata copiosior uino est,dicta à cauis ædium compluuijs. Diuiditur in quaternas partes totidem iugis. Huius serendi ratio dicetur, eadem ualitura in omni genere,in hoc uerò numerosior tantum. His uero tribus seritur modis: Optime in pastinato, proxime in sulco,nouissime in scrobe. De pastinatione dictum est.

De sulco,& uinearum putatione. Cap. XXII

SVlco latitudo palæ satis est: scrobibus ternorum pedum in quanq; partem. Altitudo in quocunq; genere tripedalis,ideo nec uitis minor transferri debet, extatura etiamnum duabus gemmis. Emolliri terrã minutis in scrobe ima sulcis, fimoq; miscери,necessarium. Cliuosa altiores poscunt scrobes, præterèa puluinatis à deuexitate labris. Qui ex his longiores fient,ut uites binas accipiãt è diuerso,aluei uocabuntur. Esse uitis radicem in media scrobe oportet: sed ipsam innixam solido in orientem æquinoctialem spectare. Adminicula prima è calamo accipere. Vineas limitari decumano XVIII. pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum transitus, alijsq; transuersis limitibus denûm pedum distingui per media iugera. Aut si maior modus sit,totidem pedum cardine,quot decumano limitari. Semper uerò quintanis seminari,hoc est,ut quinto quoq; palo singulæ iugo paginæ includant̃. Solo spisso,nõ nisi repastinato,nec nisi uiuiradicem seri: tenero & soluto,uel malleolum sulco,uel scrobe. In colles sulcos agere transuersos melius q̃ pastinare,ut defluuia palis eorum contineãtur. Aquoso cælo,uel sicco solo, malleolos serere autumno,nisi si tractus ratio mutauit. Siccus enim & calidus autumno poscit seri,humidus frigidusq; etiam ueris exitu. In arido solo uiuiradix quoq; frustra seritur. Male & in siccis malleolus,nisi post imbrem. At in riguis,uel frondens uitis, & usq; ad solstitiũ recte, ut in Hispania. Quiescere uentos sationis die utilissimum. Plericq; austros optant, Cato abdicat. Interesse medio temperamento inter binas uites oportet pedes quinos. Minimum autem læto solo pedes quaternos, tenui plurimũ octonos. Vmbri & Marsi ad uicenos intermittũt arationis gratia in his quæ uocant porculeta. Pluuio & caliginoso tractu rariores poni,sicco densiores cõgruit. Subtilitas parsimoniæ cõpendia inuenit, cùm uinea in pastinato seritur,obiter seminarium faciendi,ut uiuiradix loco suo,& malleolus qui tranferat̃,inter uites & ordines serat̃. Quæ ratio in iugero circiter XVI. M. uiuiradicũ donat. interest aũt bienniũ fructus,quo tardius in sato prouenit quàm in translato. Viuiradix posita in uinea post annum resecatur usque ad terram, ut unus tantum emineat oculus,adminiculo iuxta affixo,& fimo addito. Simili modo & secundo anno reciditur, uiresq; concipit,& intra se pascit suffecturas oneri, aliâs festinatione pariendi gracilis ac emucida,ni cohibeatur castigatione tali,in fœtum exeat tota. Nihil auidius nascit̃,ac nisi ad pariendum uires seruent̃,tota fit fœtus. Pedamenta optima quæ diximus, aut ridicæ robore,oleaq;: aut si nõ sint,pali è iunipero,cupresso,laburno,sambuco. Reliquorum generum sudes omnibus annis recidunt̃. Saluberrima in iugo harũdo cõnexa fasciculis,durat quinis annis. Cùm breuiores palmites sarmento iunguntur inter se funium modo,ex

hoc arcus funeta dicunt. Tertias uineę annus palmitē uelocē robuſtumq́ emittit, & quē faciat ætas uitem. Hic in iugū inſilit. Quidam tunc excæcant eum ſupina falce auferendo oculos, ut noxia iniuria longius euocēt. Vtilior enim conſuetudo pariendi, ſatiusq́ pampinos adiugatæ detergere, uſquequo placeat roborari eam. Sunt qui uetant tangi proximo anno q̄ translata ſit, neq́ ante LX. menſem falce curari. Tunc aūt ad tres gēmas recidi. Alīq́ & proximo quidem anno recidūt, ſed ut ternos quaternósue ſingulis annis adīq́ciant articulos, quarto demū perducant ad iugū. Id utrumq́ fructū tardum, præterea retorridū & nodoſum reddit, pumilionū incremēto. Optimū aūt, matrē eſſe firmā, poſtea fœtum audacē. Nec tutum eſt quod cicatricoſum, magno imperitię errore. Quicquid eſt tale, plagis naſcit, non è matre. Totas enim habet illa uires dum roborat, & annuos accipit tota fœtus, cum permiſſum fuerit naſci. Nil natura portionibus parit. Quæ cū excreuerit, ſatis firma protinus in iugo collocari debebit: ſin etiamnū infirmior erit, ſub ipſo iugo hoſpitari reciſa: uiribus nō ætate decernit. Temerariū eſt, ante craſsitudinē pollicarē uiti imperare. Sequenti anno palmites ſalutentur pro uiribus matris ſinguli aut gemini. Iidem & ſecuto, ſi cogit infirmitas, nutriant: tertioq́ demū duo adīq́ciantur. Nec ſunt plures quaternis unquam permittendi. Breuiterq́, non indulgendū eſt, & ſemper inhibēda fœcunditas. Ea eſt enim natura, ut parere malit q̄ uiuere. Quicquid materiæ adimit, fructui accedit. Illa ſemina mauult, q̄ fructum gigni: quoniam fructus caduca res eſt. Sic pernicioſe luxuriat, nec ampliat ſe, ſed egerit. Dabit conſilium & ſoli natura. In macro etiā ſi uites habebit, reciſa intra iugū moretur, ut omnis fœtura ſub eo exeat. Minimum id eſſe debebit interuallum, ut attingat iugum, ſperetq́, non teneat: adeò non recumbat in eo, nec delicate ſe ſpargat. Ita temperetur hic modus, ut creſcere etiam malit q̄ parere. Palmes duas trésue gemmas ſub iugo habere debet, ex quibus materia naſcatur: tunc per iugum mergi alligariq́, ut ſuſtineatur iugo, non pendeat. Vinculo mox adſtrictus à tertia gemma alligari, quoniam & ſic coercetur impetus materiæ, denſioresq́ citra pampini exultant: cacumen religari uetant. Natura hæc eſt, deiecta pars aut præligata fructū dat, plurimumq́ ipſa curuatura. Quod citra eſt, materiem mittit, offenſante credo ſpiritu, & illa quam diximus medulla. Quæ ita emicuerit materia, fructum dabit anno ſequēte. Sic duo genera palmitum: Quod è duro exit, materiamq́ in proximum annum promittit, pampinarium uocatur: at ubi ſupra cicatricem eſt, fructuarium. Alterū ex anniculo palmite, ſemperq́ fructuariū relinquitur ſub iugo, & qui uocatur cuſtos. Hic eſt nouellus palmes, non longior tribus gemmis, proximo anno materiam daturus, ſi uitis luxuria ſe conſumpſerit. Et alius iuxta eum uerrucæ magnitudine, qui furunculus appellatur, ſi forte cuſtos fallat. Vitis anteq́ ſeptimum annum à ſurculo compleat, euocata ad fructū euaneſcit, ac moritur. Nec ueterem placet palmitem in longum, & ad quartū uſq́ pedamentum emitti, quod alīq́ dracones, alīq́ iuniculos uocant, ut faciant quæ maſculeta appellāt. Cum induruit uitis, peſsimum in uinea traducere. Quinto anno & ipſi palmites intorquentur, ſingulæq́ è ſingulis materiæ emittūtur, ac deinde è proximis, prioresq́ amputantur: ſemper cuſtodem relinqui melius: ſed is proximus uiti eſſe debet, nec longior q̄ dictū eſt. Et ſi luxuriauerint palmites, intorqueri: ut quatuor materias, uel duas ſi unīuga erit uinea, emittat. Si per ſe uitis ordinabitur ſine pedamento, qualecunque initio adminiculum deſiderabit, dum ſtare cōdiſcat, & recta ſurgere. Cætera à primordio eadem. Diuidi autem putatione pollices æquali examine undiq́, ne prægrauet fructus parte aliqua, obiter idem deprimens prohibebit in excelſum emicare. Huic uineæ trium pedum altitudo excelſior nutat, cæteris à quinto, dum ne excedat hominis longitudinē iuſtam. Iis quoq́ quæ ſpargunt in terra breues ad innitendū caueas circūdant, ſcrobibus per ambitum factis, ne uagi palmites inter ſe pugnēt occurſantes: maiorq́ pars terrarū ita ſupinam in tellure uindemiā metit. Siquidē & in Africa, & in Ægypto Syriaq́, ac tota Aſia, & multis locis Europæ hic mos pręualet. Ibi ergo iuxta terrā cōprimi debet uitis: eodem modo & tēpore nutrita radice, quo in iugata uinea, ut ſemper pollices tantū relinquant,

fertili

fertili ſolo cum tribus gemmis,graciliore quinis, præſtatq́ multos eſſe q̄ longos. Quæ de natura ſoli diximus,tanto potentiora ſentientur,quanto propior fuerit uua terræ. Genera ſeparari,ac ſingulis conſeri tractibus,utiliſsimū. Mixtura enim generū etiam in uino non modo in muſto diſcors. Aut ſi miſceantur,non alia q̄ pariter matureſcentia iungi neceſſarium. Iuga altiora quo lętior ager,& quo planior:item roſcido,nebuloſo,minusq́ uentoſo conueniunt. Contrà,humiliora gracili & arido,æſtuoſo,uentisq́ expoſito. Iuga ad pedamentum q̄ arctiſsimo nodo uinciri oportet,uitem leui cōtineri. Quæ genera uitium,& in quali ſolo cæloq́ eſſent conſerenda, cum enumeraremus naturas earum & uinorum,notauimus: De reliquo cultu uehementer ambigitur. Pleriq́ æſtate tota poſt ſingulos rores confodi iubent uineam. Alij uetant gemmantē: decuti enim oculos,tractuq́ intrantium deteri: & ob id arcendum procul omne quidem pecus,ſed maxime lanatum, quoniam facillime auferat gēmas: Inimicos et pubeſcente uua raſtros: ſatisq́ eſſe uineam ter anno confodi, ab æquinoctio uerno ad uergiliarum exortum,& canis ortu,& nigreſcente acino. Quidam ita determināt: Veterem ſemel à uindemia ante brumam,cum alij ablaqueare & ſtercorare ſatis putent. Iterū ab Idibus Aprilis anteq̄ concipiat,hoc eſt,in VI. Idus Maias. Deinde priuſquam florere incipiat,& cum defloruerit, & uariāte ſe uua. Peritiores affirmant, ſi iuſto ſæpius fodiatur, in tantū tenereſcere acinos, ut rumpantur. Quæ fodiantur,ante feruentes horas diei fodiendas conuenit: ſicut lutū neq̄ arare,neq̄ fodere. Foſsione puluerē excitatū contra ſoles nebulasq́ prodeſſe. Pampinatio uerna in confeſſo eſt,ab Idibus Maijs intra dies decem, utiq̄ anteq̄ florere incipiat, & eam infra iugum debere fieri. De ſequente uariant ſententię. Cum defloruerit,aliqui pampinandū putant: alij ſub ipſa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernent. Namq̄ & putationum tradenda ratio eſt. Protinus hanc à uindemia,ubi cæli tepor indulget,adoriūtur. Sed hoc fieri nunq̄ debet ratione naturæ ante aquilæ exortum, ut in ſiderum cauſis docebimus proximo uolumine. Imò uerò fauonio, quoniam anceps culpa ſit præproperæ feſtinationis. Si faucias recenti medicina mordeat quædam hyemis ruminatio, certū eſt gemmas earum frigore hebetari, plagasq́ findi, & cæli uitio exuri oculos lachryma diſtillante. Nam gelu fragiles fieri quis neſciat? Operarum iſta computatio eſt in latifundijs,non legitima naturæ feſtinatio: quo maturius putantur aptis diebus,eo plus materiæ fundunt: quo ſerius,eo fructum uberiorem. Quare macras prius cōuenit putare,ualidas nouiſsime. Plagam omnem obliquam fieri, ut facile decidant imbres: & ad terram uerti,quàm leuiſsima cicatrice acie falcis exacta,plagaq́ conuelata. Recidi autem ſemper inter duas gēmas,ne ſit uulnus oculis in reciſa parte. Nigram eſſe eam exiſtimant: & donec ad ſyncera ueniatur,recidendam: quoniā è uitioſa materie utilis non exeat. Si macra uitis idoneos palmites non habeat,ad terram recidi eam,nouosq́ elici utiliſsimū. In pampinatione nō hos detrahere pampinos,qui cum uua ſint. Id etenim uuas ſupplantat pręterquā in nouella uinea. Inutiles iudicantur in latere nati,nō ab oculo: quippe etiam uua quæ naſcatur è duro rigeſcente, ut niſi ferro detrahi non poſsit. Pedamentum quidam inter duas uites utilius putant ſtatui,& facilius ablaqueātur ita, meliusq́ eſt unijugæ uineę, ſi tamē & ipſi iugo ſint uires, nec flatu infeſta regio. In quadripartita q̄ proximū oneri adminiculum eſſe debet: ne tamen impedimentū ſentiat ablaqueatio, cubito abeſſe,nō amplius: ablaqueari autem prius quàm putari iubent. Cato de omni cultura uitium ita præcipit. Quàm altiſsimā uineā facito,alligatoq́ recte,dum ne nimium conſtringas. hoc modo eam curato: Capita uitium putata circumfodito,arare incipito. Vltrò citroq́ ſulcos perpetuos ducito. Vites teneras quamprimum propagato, ueteres quamminimum caſtrato. Potius ſi opus fuerit deijcito,biennioq́ pòſt præcidito. Vitem nouellam reſecari tum erit tempus,ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit, ſulcos interponito, ibiq́ uiui radicem ſerito. Vmbrā à ſulcis remoueto,crebroq́ fodito. In uinea ueteri ſerito ocymū, Si macra erit,quod granum capit ne ſerito, & circum capita addito ſtercus, paleas, uinaceas,aliquid horunce. Vbi uinea frondere cœperit,pampinato. Vineas nouellas alliga-

to crebro,ne caulis præfringatur.Et quæ iam in perticã ibit,eius pãpinos teneros alliga-
to leuiter,porrigitoq́;.Quæ ubi recte ſteterint,ubi uua uaria fieri cœperit, uites ſubliga-
to.Vitis inſitio una eſt per uer,altera cum uua floret:ea optima eſt.Vincam uetere ſi in
aliũ locũ transferre uoles,dũtaxat brachiũ craſſum primũ deputato. Binas gemmas nec
amplius relinquito. Ex radicibus bene effodito. Et caue radices ne ſaucies. Ita uti fuerit
ponito in ſcrobe,aut in ſulco,operitoq́;, & bene occultato. Eodemq́; modo uineam ſta-
tuminato, alligato, laxatoq́; uti fuerat, crebroq́; fodito. Ocymum quod in uinea ſeri iu-
bet,antiqui appellabant pabulum,umbræ patiens, quod celerrime proueniat.

Ratio arbuſtorum. Cap. XXIII

SEquitur arbuſti ratio,mirũ in modum damnata Sarſenæ patri filioq́; celebrata Scro- 10
fæ,uetuſsimis poſt Catonem, peritiſsimisq́;, ac ne à Scrofa quidem, niſi uni Italiæ
conceſſa:cum tam longo iudicetur æuo,nobilia uina non niſi in arbuſtis gigni, & in his
quoq; laudatiora ſummis,ſicut uberiora imis: Adeò excelſitate proficitur. Hac ratione
& arbores eliguntur.Prima omnium ulmus,excepta propter nimiã frondem atinia.De-
inde populus nigra, eadem de cauſa, minus denſa folio. Non ſpernunt pleriq; & fraxi-
num,ficumq́;,etiam oleam, ſi non ſit umbroſa ramis. Harum ſatus cultusq́; abunde tra-
ctatus eſt.Ante triceſimum ſextum menſem attingi falce uetantur.Alterna ſeruantur bra
chia.Alternis putantur annis.Sexto anno maritantur. Tranſpadana Italia præter ſupra-
dictas,cornu,populo,tilia, acere,orno, carpino, quercu, arbuſtat agros: Venetia ſalice,
propter uliginem ſoli. Et ulmus detrũcata à media in ramorum ſcamna digeritur, nulla 20
ferè xx.pedum altiore arbore. Tabulata earum ab octauo pede altitudinis dilatantur in
collibus ſiccisq́; agris,à XII.in campeſtribus & humidis.Meridianũ ſolem ſpectare pal-
mæ debent.Rami à proiectu digitorum modo ſubrigi, tonſili in his tenuium quoq; uir-
gultorum barba,ne obumbrent.Interuallũ iuſtum arborum,ſi aretur ſolum, quadrage-
ni pedes in terga frõtemq́;,in latera uiceni.Si non aretur, hoc in omnes partes. Singulis
denas ſæpe adnutriũt uites,damnato agricola minus ternis. Maritare niſi ualidas inimi-
cum,enecante ueloci uitium incremento.Serere tripedaneo ſcrobe neceſſarium, diſtan-
tes inter ſeſe arboremq́; ſingulis pedibus.Nihil ibi malleolis atq; paſtinationi, nulla fo-
diendi impendia:utpote cum arbuſti ratio hac peculiari dote præſtet, quod in eodem ſo-
lo ſeri fruges & uitibus prodeſt. Superq́; quod uindicans ſe altitudo,non,ut in uinea,ad 30
arcendas animalium iniurias pariete,uel ſepe,uel foſſarum utiq; impendio muniri ſe co-
gat.In arbuſto è prædictis,ſola uiuiradicum ratio,item propaginum, & hæc gemina, ut
diximus.Qualorum in ipſo tabulato maxime probata, quoniam à pecore tutiſsima eſt.
Altera,deflexa uite uel palmite iuxta ſuam arborem,aut circa proximã cœlibem. Quod
ſupra terram eſt è matre,radi iubetur,ne fruticet.In terra nõ pauciores gemmæ quatuor
obruuntur ad radicem capiendam, extrà in capite binæ relinquuntur. Vitis in arbuſto
quatuor pedes in longo conſtat, omni ſulco tres lato, alto duos cum ſemipede. Poſt an-
num propago inciditur ad medullam,ut paulatim radicibus ſuis aſſueſcat.Caulis á capi-
te ad duas gemmas reciditur. Tertio totus mergus abſcinditur,reponiturq́; altius in ter-
ram,ne ex reciſo frõdeat. Tolli uiuiradix à uindemia protinus debet. Nuper repertum, 40
draconem ſerere iuxta arborem: ita appellamus palmitem emeritum, pluribusq́; indu-
ratum annis. Hunc præciſum quàm maxima amplitudine tribus partibus, longitudi-
nis deraſo cortice quatenus obruatur,unde & raſilem uocant, deprimere ſulco, reliqua
parte ad arborem erecta,ocyſsimum in uite.Si gracilis ſit uitis,aut terra,uſitatũ eſt quàm
proxime ſolum decidi,donec firmetur radix: ſicut neq; roſcidam ſeri, neq; à ſeptentrio-
nis flatu. Vites aquilonem ſpectare debent ipſæ,palmites autem earum meridiem. Non
eſt feſtinandum ad putationem nouellæ, ſed primo in circulos materies colligenda, nec
niſi ualidæ putatio admouenda.Seriora ferè anno ad fructum arbuſta, quàm uitis iuga-
ta.Sunt qui omnino putari uetant, priuſquam arborum longitudinem æquauerit.Pri-
ma falce ſex pedes à terra recidatur flagello infrà relicto, & naſci coacto in curuatione 50

materiæ,

materiæ. Tres ei gemmæ non amplius deputato ſuperſint. Ex his emiſsi palmites proximo anno imis inferantur ſcamnis, ac per ſingulos annos ad ſuperiora ſcandant, relicto ſemper duramento in ſingulis tabulatis, & emiſſario uno, qui ſubeat uſq; quo placuerit. De cætero putatione omni, flagella quæ proxime tulerint recidantur: noua circunciſis undiq; capreolis ſpargantur in tabulatis. Vernacula putatio deiectis per ramos uitium crinibus circumueſtit arborẽ, crinesq; ipſos uuis: Gallica in traduces porrigitur, Æmilię uiæ in ridicas atiniarum ambitu frondem earũ fugiens. Eſt quorundam imperitia ſub ramo uinculo ſuſpendendi, ſuffocante iniuria: quando contineri debet uimine, nõ arctari. Quinimo etiam quibus ſalices ſuperſunt, molliore hoc uinculo facere malunt: herbaq; Siculi quam uocant ampelodeſmon: Græcia uero uniuerſa iũco, cypero, ulua. Liberatam quoq; uinculo per aliquot dies uagari, & inconditã ſpargi, atq; in terra quam per totum annum ſpectauerit recumbere. Namq; ut ueterina à iugo, & carnes à curſu uolutatio iuuat, ita tum & uitium porrigi lumbos. Arbor quoq; ipſa gaudet aſsiduo leuata onere ſimilis reſpiranti. Nihilq; eſt in operæ naturæ, quod nõ exemplo dierũ noctiumq; aliquas uices feriarum uelit. Ob id protinus à uindemia putari, & laſſas etiamnum fructu edito, improbatur, ut putatæ rurſus alligentur alio loco. Nanq; orbitas uinculi ſentiunt uexatione non dubia. Traduces Gallica cultura bini utrinq; lateribus, ſi pes quadrageno diſtet ſpatio, quaterni ſi uiceno, inter ſe obuij miſcentur, alliganturq; unà conciliati, uirgultorum comitatu obiter rigorati quà deficiant: aut ſi breuitas non patiatur ipſorũ, adalliga to protenduntur in uiduã arborem unco. Traducem bimum præcidere ſolebant. Oneratis enim uetuſtate melius donare tempus ut trãſilem faciãt, ſi largiatur craſsitudo, aliâs utile toros futuri draconis paſci. Vnum etiamnum genus eſt mediũ inter hoc & propaginem, totas ſupplantandi in terram uites, cuneisq; findendi, & in ſulcos plures ſimul ex una propagandi, gracilitate ſingularum firmata circunligatis haſtilibus, nec reciſis qui à lateribus excurrant pampinis. Nouarienſis agricola traducum turba nõ contentus, nec copia ramorum, impoſitis etiamnum patibulis palmites circumuoluit. Itaq; præter ſoli uitia, cultura quoq; torua fiunt uina. Alia culpa iuxta urbem Varacinis, quæ alternis putantur annis, non quia id uiti conducat, ſed quia uilitate reditũ impendia exuperẽt. Medium temperamentum in Carſeolano ſequuntur, carioſasq; tantũ uitis partes incipientes inareſcere deputando, cęteris ad uuam relictis detracto onere ſuperuacuo, pro nutrimento omni eſt raritas uulneris. Sed niſi pingui ſolo talis cultura degenerat in labruſcã. Arbuſta arari quàm altiſsime deſiderant, & ſi tantum frumenti ratio non exigit. Pampinari ea non eſt moris, & hoc compendium operæ. Deputantur cum uite pariter interlucata denſitate ramorum, qui ſint ſuperuacui, & abſumant alimenta. Plagas ad ſeptẽtriones, aut ad meridiem ſpectare uetuimus. Melius, ſi neq; in occaſus ſolis. Diu dolent talia quoq; ulcera, & difficile ſaneſcunt, algendo nimis æſtuandóue. Non eadem in uite, quæ in arbuſtis libertas, quoniam certa latera eſt facilius abſcondere, quàm detorquere quò uelis plagas. In arborũ tonſura ſupiniore uelut calices faciendi, ne conſiſtat humor. Viti adminicula addenda quæ ſcandat apprehenſa, ſi maiora ſint.

De ſeruandis uuis, & morbis arborum. Cap. XXIIII

VItium generoſarũ pergulas quinquatribus putandas, & quarũ ſeruare uuas libeat, decreſcente luna tradunt. Quæ uero interlunio ſint putatæ, nullis animaliũ obnoxias eſſe. Alia ratione plena luna noctu tõdendas, cũ ſit ea in leone, ſcorpione, ſagittario, tauro: atq; in totũ ſerendas plena, aut creſcente utiq;, cenſent. Sufficiunt in Italia cultores deni in centena iugera uinearũ. At abunde ſatu, cultuq; arborũ tractato, quoniã de palmis ac cytiſo in peregrinis arboribus affatim diximus, ne quid deſit, indicãda reliqua natura ſit, magnopere pertinens ad omnia ea. Infeſtantur nanq; & arbores morbis. Quid enim gentiũ caret his malis? Et ſylueſtriũ quidem pernicioſos negant eſſe, uexariq; tantum grandine in germinatione aut flore. Aduri quoq; feruore, aut flatu frigidiore præpoſtero die, quoniam ſuo frigora etiam proſunt ut diximus. Quid ergo? nónne & uites

algore intereũt: Hoc quidem eſt quo deprehendaẽ ſoli uitium, quoniam non euenit niſi in frigido. Itaq; per hyemes cæli rigorẽ probamus, nõ ſoli. Nec infirmiſsimæ arbores ge lu periclitantur, ſed maximæ, uexatisq; ita cacumina prima inareſcunt, quoniã præſtri- ctus gelu non potuit eò peruenire humor. Arborũ quidam cõmunes morbi, quidã pri- uati generũ. Communis uermiculatio eſt, ſideratio, & dolor membrorũ. Vnde partium debilitas, ſocietate nominũ quoq; cum hominũ miſeriis. Trunca dicimus certe corpora, & oculos germinum exuſtos, ac multa ſimili ſorte: itaq; laborãt & fame & cruditate, quę fiunt humoris quantitate. Aliquæ uerò & obeſitate: ut omnia quę reſinam ferunt, nimia pinguitudine in tædam mutanẽ: & cum radices quoq; pingueſcere cœpere, intereunt ut animalia nimio adipe: aliquãdo & peſtilentia per genera, ſicut inter homines, nunc ſerui tia, nunc plebs urbana uel ruſtica. Vermiculantur magis minúsue quædã, omnes tamen ferè: idq; aues caui corticis ſono experiunẽ. Iam quidem & in hoc luxuria eſſe cœpit: præ grandesq; roborum delicatiore ſunt in cibo. coſſos uocant. atq; etiam farina ſaginati, hi quoq; altiles fiunt. Maxime autem arborum hoc ſentiunt piri, mali, fici: minus quæ ama- ræ ſunt & odoratæ. Eorum qui in ficis exiſtunt, alij naſcuntur ex ipſis, alios parit qui uo- catur ceraſtes. Omnes tamen in ceraſten figurãtur, ſonumq; ædunt paruuli ſtridoris. Et ſorbus arbor infeſtatur uermiculis ruffis piloſis, atq; ita emoritur. Meſpilus quoq; in ſe- necta obnoxia ei morbo eſt. Sideratio tota cęlo cõſtat. Quapropter & grando in his cau ſis intelligi debet, & carbunculatio, & quod pruinarum iniuria euenit. Hæc enim uerno tepore inuitatis & erumpere audentibus ſatis mollibus inſidens, adurit lacteſcentes ger minum oculos, quod in flore carbunculũ uocant. Pruinæ pernicioſior natura, quoniã la pſa perſidet, gelatq;, ac ne aura quidem ulla depelliẽ, quia non fit niſi immoto aere & ſere no. Propriũ tamen ſiderationis eſt, ab ortu canis ſiccitatum uapor, cum inſitę ac nouellæ arbores moriunẽ, præcipue ficus, & uites. Olea præter uermiculationem, quam æquè ac ficus ſentit, clauum etiam patitur, ſiue fungum placet dici uel patellam. Hęc eſt ſolis exu- ſtio. Nocere tradit Cato & muſcum rubrum. Nocet plerunq; uitibus atq; oleis nimia & fertilitas. Scabies communis omnium eſt. Impetigo, & quæ adnaſci ſolent cochleæ, pecu liaria ficorum uitia: nec ubiq;. ſunt enim quędam ægritudines & locorum. Verum ut ho mini neruorum cruciatus, ſic & arbori, ac duobus æquè modis. Aut enim in pedes, hoc eſt, radices erumpit uis morbi: aut in articulos, hoc eſt, cacuminum digitos, qui longiſsi- me à toto corpore exeunt. Inareſcunt ergo, & ſunt apud Græcos ſua nomina utriq; uitio. Vndiq; primo dolor, mox & macies earum partium fragilis, poſtremo tabes morbusq; non intrante ſucco, aut non perueniente: maximeq; id fici ſentiunt. Caprificus omnibus immunis eſt, quæ adhuc diximus. Scabies gignitur roribus lentis poſt uergilias. Nam ſi rariores fuere, perfundunt arborem, non ſcalpunt ſcabie. Cæterum ſi cadunt, ſiue imbres nimij fuere, alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationẽ & ſiderationem morbus peculiaris articulatio, tribus de cauſis. Vna, ui tempeſtatũ ger- minibus ablatis. Altera, ut notauit Theophraſtus, in ſupinum exciſis. Tertia, culturę im peritia læſis. Omnes enim earum iniuriæ in articulis ſentiuntur. Siderationis genus eſt in his defloreſcentibus roratio. Aut cum acini priuſquã creſcant decoquũtur in callum. Ægrotant & cum alſere, læſis uredine attonſarũ oculis. Et calore hoc euenit intempeſti- uo, quoniam omnia modo conſtant, certoq; temperamẽto fiunt. Et culpa uinitorum co- lentium cum præſtringunẽ, ut dictũ eſt. Aut circumfoſſor iniurioſo ictu uerberauit. Vel etiã ſubarator imprudens luxauit radices, corpúsue deſquamauit. Eſt & quædã cõtuſio ſalcis hebetioris. Quibus omnibus cauſis difficilius tolerant frigora aut æſtus, quoniam in ulcus penetrat omnis à foris iniuria. Infirmiſsima uerò malus, maximeq; quę dulcis eſt. Quibuſdam debilitas ſterilitatẽ non necem affert, ut ſi quis pino cacumẽ auferat uel pal- mæ. Sterileſcunt enim, nec moriunẽ. Ægrotãt aliquãdo & poma ipſa per ſe ſine arbore, ſi neceſſarijs temporibus imbres aut tepores uel afflatus defuere, aut cõtrà abundauere. Decidunt enim aut deteriora fiunt. Peſsimũ eſt inter omnia cum defloreſcentẽ uitem & oleam

oleam percuſsit imber,quoniã ſimul defluit fructus.Sunt ex eadẽ cauſa naſcentes & erucæ dirum animal, eroduntq́ frondem,aliæ florẽ, oliuarũ quoq́ ut in Mileto, ac depaſtã arborem turpi facie relinquunt. Naſcit hoc malum tepore humido,& lento.Fit aliud ex eodem,ſi ſol acrior inſecutus inuſsit ipſum uitium,ideoq́ mutauit. Eſt etiamnũ peculiare oliuis & uitibus (araneam uocant) cum ueluti telæ inuoluunt fructum & abſumunt. Adurunt & flatus quidam eas maxime,ſed & alios fructus.Nam uermiculationẽ & poma ipſa per ſe quibuſdam annis ſentiũt,mala,pira,meſpila,punica.In oliua ancipiti euentu,quando ſubeunt nati,fructum adimũt:augent, ſi in ipſo nucleo fuere erodentes eum. Gigni illos prohibent pluuiæ quæ fiunt poſt arcturum.Eædem ſi auſtrinæ fuere, generant in drupis quoq́,quæ matureſcẽtes tunc ſunt præcipue caducæ.Id riguis magis euenit,etiamſi non cecidere faſtidiendis.Sunt & culicũ genera aliquibus moleſta,ut glandibus,fico, qui uidentur ex humore naſci,tunc dulci ſubdito corticibus.Et ægrotatio quidem ferè in his eſt.Quædã temporũ cauſæ,aut locorũ non proprie dicuntur morbi,quoniam protinus necant,ſicut tabes cum inuaſit arborẽ,aut uredo: uel flatus alicuius regionis proprius,ut eſt in Apulia atabulus, in Eubœa olympias. Hic enim ſi flauit circa brumam frigore exurit arefaciens,ut nullis poſtea ſolibus recreari poſsint.Hoc genere conualles & appoſita fluminibus laborãt,præcipueq́ uitis, olea, ficus. Quod cum euenerit, detegit ſtatim in germinatione:in oliua tardius. Sed in omnibus ſignum eſt reuiuiſcẽdi, ſi folia amiſere:alioquin quas putes præualuiſſe,moriuntur.Nonnunquã inareſcunt folia,eademq́ reuiuiſcunt.Aliæ in ſeptemtrionalibus,ut Ponto, Phrygia, frigore aut gelu laborãt,ſi poſt brumã continuauere XL.diebus.Et ibi aũt & in reliquis partibus, ſi protinus æditis fructibus gelatio magna conſecuta eſt,etiã paucis diebus necat. Quæ iniuria hominũ conſtant,ſecundas habent cauſas.Pix,oleum,adeps,inimica præcipue nouellis. Cortice in orbem detracto necant,excepto ſubere,quod ſic etiam iuuat.craſſeſcens enim præſtringit & ſtrangulat.Nec adrachne offendit,ſi non ſimul incidatur & corpus. Alioquin & ceraſus,& tilia,& uitis corticem mittunt,ſed non uitalem, nec proximũ corpori, uerum eum qui ſubnaſcente alio expellitur. Quarundam natura rimoſus cortex, ut platanis. Tiliæ renaſcitur paulo minus q̃ totus.Ergo his quarum cicatricem trahit, medentur luto fimoq́:& aliquando proſunt,ſi non uehementior frigorũ aut calorum uis ſecuta eſt.Quædã tardius ita moriuntur,ut robora & quercus.Refert & tempus anni. Abieti enim & pino ſi quis detraxerit ſole taurum uel geminos tranſeunte cum germinãt,ſtatim moriuntur.Eandem iniuriã hyeme paſſæ diutius tolerant.Similiter ilex & robur, & quercus.Quod ſi anguſta decorticatio fuit,nihil nocetur ſupradictis. Infirmiores quidẽ & in ſolo gracili,uel ab una tãtum parte detractus interimit. Similem & decacuminatio rationem habet,cupreſsi,piceæ,cedri.hæ enim detracto cacumine,aut ignibus aduſto intereunt.Similem & depaſtio animalium.Oleam quidem etiã ſi lambat capra,ſterileſcere, autor eſt Varro,ut diximus.Quædã hac iniuria moriũtur. Aliqua deteriora tantũ fiunt, ut amygdalæ:ex dulcibus enim transfigurant in amaras. Aliqua uerò etiam utiliora, ut apud Chios pirus,quã phocida appellant.Nam detruncatio diximus quibus prodeſſet. Intereunt pleraq́ & fiſſa ſtirpe,exceptis uite,malo,fico,punica. Quędã uel ab ulcere tantum. Ficus hanc iniuriam ſpernit,& omnia quæ reſinã gignũt.Radicibus amputatis mori,minime mirum eſt.Pleræq́ tamen non omnibus,ſed maximis,aut quæ ſunt inter illas uitales abſciſsis,moriuntur.Necant inuicem inter ſeſe umbra,uel denſitate atq́ alimenti rapina. Necat & edera uinciens. Nec uiſcum prodeſt & cytiſus,nec auro,quod alimon uocant Græci.Quorundam natura non necat quidem,ſed lædit odore, aut ſucci mixtura, ut raphanus & laurus uitem. Olfactatrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum:ideo cum iuxtà ſit,auerti et recedere,ſaporemq́ inimicum fugere.Hinc ſumpſit Androcydes medicinam contra ebrietates, raphanum mandi præcipiens. Odit & caulem & olus omne,odit & corylum,ni procul abſint,triſtis atq́ ægra. Nitrum quidem & alumen,marina aqua calida,& fabæ putamina uel erui,ultima uenena ſunt.

De uarijs prodigijs siue ostentis in arboribus, déq; oliueto publicam uiam olim transgresso. Cap. XXV

INter uitia arborum, est & prodigijs locus. Inuenimus enim sine folijs natas: uitem & malum punicam stirpe fructum tulisse non palmite aut ramis, uitem uuas sine folijs, oleas quoque amisisse folia baccis hærentibus. Sunt & miracula fortuita. Nam & oliua in totum ambusta reuixit, & in Bœotia derosæ à locustis ficus iterum germinauere. Mutantur arbores & colore, fiuntq; ex nigris candidæ, non semper prodigiosæ, & maxime quæ ex semine nascuntur, ut populus alba in nigram transit. Quidam & sorbum si in calidiora loca uenerit, sterilescere putant. Prodigio autem fiunt ex dulcibus acerba poma, aut dulcia ex acerbis, è caprifico fici, aut contrà, graui ostento, cum in deteriora mutantur, ex olea in oleastrum, ex candida uua & fico in nigras: ut Laodiceæ Xerxis aduentu platano in oleam mutata: qualibus ostentis Aristandri apud Græcos uolumen scatet, ne in infinitum abeamus: apud nos uerò C. Epidij commentarij, in quibus arbores locutæ quoq; reperiuntur. Subsedit in Cumano arbor graui ostento, paulo ante Pompeij Magni bella ciuilia, paucis ramis eminẽtibus. Inuentum Sibyllinis libris internecionem hominum fore, tantoq; eam maiorem, quanto propius ab urbe postea facta esset. Sunt prodigia & cum alienis locis enascantur, ut in capitibus statuarum uel aris, & cum in arboribus ipsis alienæ. Ficus in lauro nata est Cyzici ante obsidionem. Simili modo Trallibus palma in basi Cæsaris dictatoris circa bella ciuilia eius. Necnon & Romæ in Capitolio in capite bis bello Persei enata palma, uictoriam triumphosq; portendit: hac tempestatibus prostrata, eodem loco ficus enata est, M. Messalæ, C. Cassij censorum lustro. A quo tempore pudicitiam subuersam Piso grauis autor prodidit. Super omnia quæ unquam audita sunt erit prodigium in nostro æuo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino, Vectij Marcelli è primis equestris ordinis oliueto uniuerso uiam publicã transgresso, aruisq; inde è contrario in locum oliueti profectis.

De remedijs morborum arborum. Cap. XXVI

NVnc expositis arborum morbis, consentaneum est dicere & remedia. Ex his quædam sicut communia omnium, quædam propria quarundam. Communia ablaqueatio, accumulatio, afflari radices, aut cooperiri, riguis dato potu uel ablato, fimi succo refectis, putatione leuatis onere. Item succo emisso quædam ueluti detractio sanguinis, circumrasio corticis, uitium extenuatio, & domitura palmitum. Gemmas si frigus retorridas hirtasq; fecerit, repumicatio & quædam politura. Arborum ijs aliæ magis, aliæ minus gaudent: ueluti cupressus & aquam aspernatur & fimum, & circumfossuram amputationemq;, & omnia remedia odit: quinetiam necatur. Riguis & uites, & punicæ præcipue aluntur. Ficus arbor ipsa riguis alitur, pomum uerò eius marcescit. Amygdalæ si colantur fossione, florem amittunt. Nec insitas circumfodere oportet, prius quàm ualidæ ferre cœperint poma. Plurimæ autem amputari sibi uolunt onerosa ac superuacua, sicut nos ungues & capillum. Reciduntur ueteres totæ, ac rursus à stolone aliquo resurgunt, sed non omnes, nec nisi quarum naturam pati diximus. Rigua æstiuis uaporibus utilia, hyeme inimica, autumno uaria & ex natura soli, quippe cum uindemiator Hispaniarum stagnante solo uuas demetat: cætero maiore in parte orbis etiam pluuias autumni aquas eriuari conuenit. Circa canis ortum rigua maxime prosunt, ac ne tunc quidem nimia, quoniam inebriatis radicibus nocent. Et ætas modum temperat. Nouellæ enim minus sitiunt. Desiderant autem maxime rigari quæ assueuere. Contrà siccis locis genita non expetunt humorem, nisi necessarium. Asperiora uina rigari utique cupiunt in Sulmonensi Italiæ agro, pago Fabiano, ubi & arua rigantur: mirumq;, herbæ aqua illa necantur, fruges aluntur, & riguus pro sarculo est. In eodem agro bruma, tanto magis si niues iaceant gelétue, ne frigus uites adurat, circumfundunt riguis, quod ibi tepidare uocant, memorabili natura in amne solo. Sed idem æstate uix tolerandi rigoris.

De caprifi-

De caprificatione,& ſtercoratione. Cap. XXVII

CArbunculi ac rubiginum remedia demõſtrabimus uolumine proximo. Interim eſt & ſcarificatio quædã in remediis: cũ macie corticis ex ægritudine aſtringente ſe, iuſtoq; plus uitalia arborũ comprimente, exactam falcis aciem utraq; manu imprimentes, perpetuis inciſuris deducunt,ac ueluti cutẽ laxant. Salutare id fuiſſe,argumẽto ſunt dilatatæ cicatrices,& internato corpore expletæ. Magnaq; ex parte ſimilis hominum medicina & arborum eſt,quando earum quoq; terebrantur oſſa. Amygdalæ ex amaris dulces fiunt, ſi circumfoſſo ſtipite,& ab ima parte circumforato defluẽs pituita abſtergeatur:& ulmis detrahitur ſuccus inutilis,ſupra terram foratis uſq; ad medullã in ſenecta, aut cum alimento nimio abundare ſentiũtur. Idem & ficorũ turgido cortice inciſuris in obliquũ leuibus emittitur. Ita fit ne decidant fructus. Pomiferis quæ germinãt, nec ferunt fructũ, fiſſa radice inditur lapis,fertilesq; fiunt. Hoc idem & amygdalis, è robore cuneo adacto. In piris ſorbisq; è tæda,ac cinere & terra cooperto. Etiã radices circumcidiſſe prodeſt uitium luxuriantium ficorumq;,& circumciſis cinerẽ addidiſſe. Fici ſerotinę fiunt,ſi primę groſsi,cum fabæ magnitudinẽ exceſſere,detrahantur. Subnaſcuntur enim quæ ſerius matureſcunt. Eædẽ cum frondere incipiũt, ſi cacumina rami cuiuſq; detrahantur, firmiores fertilioresq; fiunt. Nam caprificatione maturata, in ea culices naſci è groſsis manifeſtum eſt: quoniã cum euolauere,non inueniuntur intus grana,quæ in eos uerſa apparet. Exeũdi tanta eſt auiditas,ut pleriq; aut pede relicto aut penna pariter erumpant. Eſt & aliud genus culicum quos uocãt centrinas, fucis apum ſimiles ignauia maliciaq; cum pernicie uerorum & utilium. Interimunt enim illos,atq; ipſi moriuntur. Vexant & tineæ ſemina ficorum. Contra quas remedium, in eodem ſcrobe defodere Italicam lentiſcum inuerſa parte quæ fuerit à cacumine. Vberrimas aũt ficus rubrica amurca diluta,& cum fimo infuſa radicibus frondere incipientiũ facit. Caprificorum laudãtur maxime nigræ,& in petroſis,quoniam frumenta plurima habeant,caprificatio ipſa poſt imbrẽ. In primis autem cauendum,ne ex remediis uitia fiant,quod euenit nimia aut intempeſtiua medicina. Interlucatio arboribus prodeſt,ſed omniũ annorũ trucidatio inutiliſsima. Vitis tantũ tonſuram annuã quærit,alternã uerò myrtus,punicæ,oleæ,quia celeriter fruticeſcũt. Cæteræ rarius tondentur:nulla autumno. Ac ne raduntur quidem,niſi uere putatione. Plagæ ad uitalia ſunt omnia:quæcunq; nõ ſuperuacua. Similis fimi ratio. Gaudent eo,ſed cauendũ ne in feruore ſolis admoueatur,ne immaturiũ,ne ualidius q; opus ſit. Vrit uineas ſuillum, niſi quinquennio interpoſito,prę terquã ſi riguis diluatur. Et è coriariorum ſordibus niſi admixta aqua. Item largius. Iuſtum exiſtimant in denos pedes quadratos tres modios. Id quidem ſoli natura decernet. Columbino ac ſuillo plagis quoq; arborum medentur. Si mala punica acida naſcantur,ablaqueatis radicibus fimum ſuillum adhibent: eo anno uinolenta,proximo dulcia futura. Alij urina hominis,aqua mixta riganda cenſent quater anno,ſingulis amphoris: aut cacumina ſpargi uino laſere diluto. Si findantur in arbore, pediculum intorqueri. Ficis utiq; amurcã affundi. Cæteris arboribus ægris, fecem uini, ac lupinum circa radices earum ſeri. Aqua quoq; lupini decocti circumfuſa, pomis prodeſt. Fici cum Vulcanalibus tonuit,cadunt. Remediũ eſt,ut ante ſtipula hordeacea areæ ſtringantur. Ceraſos præcoces facit,cogitq; matureſcere calx admota radicibus. Et hæc ante omnia poma interuelli melius eſt,ut quæ relicta ſunt grandeſcant.

De diuerſis medicamentis arborum contra uenenata animalia, & contra formicas,& contra noxia animalia. Cap. XXVIII

QVædam pœna emendãtur, aut morſu excitantur, ut palmæ & lentiſci. Salſis enim aquis aluntur. Salis uim & cinis,ſed leniorem habet. Ideo ficis aſpergunturruta, ne fiant uerminoſæ,néue radices putreſcant. Quin & uitium radicibus aquam ſalſam iubẽt affundi, ſi ſint lachrymoſæ. Si uerò fructus earum decidant, cinerem aceto aſpergi, ipſaſq; illini,aut ſandaracha,ſi putreſcat uua. Si uerò fertiles non ſunt,aceto acri ſubacto cinere rigari atq; oblini. Quòd ſi fructum nõ maturent, prius inareſcentẽ, præciſarum ad

radices

radices plagam,fibrasq́;,aceto acri & urina uetuſta madefacere,atq́; eo luto obruere, ſæpe fodere. Olearum,ſi parum promiſere fructus,nudatas radices hyberno frigori opponunt,eaq́; caſtigatione proficiunt. Omnia hæc annua cęli ratione conſtant:& aliquando ſerius poſcuntur,aliquando celerius. Necnõ ignis aliquid prodeſt,ut harundini. Ambuſta namque denſior mitiorq́; ſurgit. Cato & medicamenta quædam componit,menſuræ quoq́; diſtinctione,ad maiorũ arborum radices amphorã,ad minorum urnam amurcæ, & aquæ portionẽ æquam,ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubens. In olea hoc amplius,ſtramentis antea circumpoſitis: item fico. Huius præcipue ueterem terram adaggerari radicibus, ita futurum ut non decidant groſsi, maiorq́; fœcunditas nec ſcabra proueniat. Simili modo ne conuoluulus fiat in uinea, amurcæ congios duos decoctos in craſsitudinem mellis,rurſusq́; cum bituminis tertia parte,& ſulphuris quarta ſub dio coqui,quoniã exardeſcat ſub tecto. Hoc uites circa capita ac ſub brachijs ungi:ita nõ fore conuoluolũ. Quidam contenti ſunt fumo huius mixturæ ſuffire uineas ſecundo flatu, continuo triduo. Plericq́; non minus auxilij & alimenti arbitrant̃ in urina,q̃; Cato in amurca,addita modo aquæ pari portione,quoniã per ſe noceat. Alij uoluocẽ appellant, animal prærodens pubeſcẽtes uuas:quod ne accidat,falces cum ſint exacutæ fibrina pelle detergent,atq́; ita putant. Aut ſanguine urſino liniri uolunt poſt putationem eaſdem. Sunt arborum peſtes & formicæ. Has abigunt, rubrica ac pice liquida perunctis caudicibus. Necnon & piſce ſuſpenſo iuxta in unum locum congregãt. Aut lupino trito cum oleo radices linunt. Multi & has & talpas amurca necant:contraq́; erucas & mala ne putreſcant,lacertæ uiridis felle tangi cacumina iubent. Priuatim autem contra erucas ambiri arbores ſingulas à muliere incitati menſis nudis pedibus recincta. Item ne quod animal paſtu malefico decerpat frondem fimo boum diluto aſpergi folia, quoties imber interueniat,quoniam ita abluatur uirus medicaminis, mira quædam excogitante ſolertia humana. Quippe cum auerti carmine grandines credant plerique, cuius uerba inſerere non equidem ſerio auſim,quamq̃ à Catone prodita,contra luxata membra iungenda harundinũ fiſſuræ. Idem arbores religioſas lucosq́; ſuccidi permiſit ſacrificio prius facto; cuius rei rationem quoq́; eodem uolumine tradit.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XVIII.

Quòd antiquis maximum ſtudium agriculturæ fuit,& de hortorum ſingulari diligentia. Cap. I

SEQVITVR natura frugum hortorumq́; ac florum, quæq́; alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt,uel per ſe tantum herbarum immenſa contemplatione, ſi quis æſtimet uarietatem, numerum,flores,odores,coloresq́; & ſuccos ac uires earum,quas ſalutis aut uoluptatis hominum gratia gignit. Qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adeſſe cunctorum parenti iuuat, quanquam inter initia operis defenſæ. Quoniam tamen ipſa materia intus accendit ad reputationem eiuſdem parientis & noxia, noſtris eam criminibus urgemus, culpamq́; noſtram illi imputamus. Genuit uenena,ſed quis inuenit illa præter hominem? Cauere ac refugere alitibus ferisq́; ſatis eſt. Atq́; cum arbore exacuẽt limentq́; cornua elephanti,& ſaxo rhinocerotes, et utroq́; apri dentium ſicas, ſciantq́; ad nocendum ſe præparare animalia, quod tamen eorum tela ſua excepto homine uenenis tingit? Nos & ſagittas ungimus, ac ferro ipſi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus & rerum naturæ elementa. Ipſum quoque quo uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neque eſt ut putemus ignorari ea ab animalibus, quæ quidem quæ præpararẽt contra ſerpentium dimicationem, quæ poſt prælium ad medendum excogitarent, indicauimus.

Nec

Nec ab ullo præter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo cũlpam, ne ijs quidem quæ naſcuntur contenti: etenim complura eorum genera humana manu fiunt. Quidnon & homines quidem ut uenena naſcũtur? Atra ceu ſerpentium lingua uibrat, tabesq; animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoq; ſuis & ipſarum noctium quieti inuidentium gemitu (quæ ſola uox eorum eſt) ut inauſpicatarum animantium uice obuij quoq; uetẽt agere, aut prodeſſe uitę. Nec ullum aliud abominati ſpiritus præmium nouere, quàm odiſſe omnia. Verùm & in hoc eadem naturæ maieſtas, tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilior in ijs quæ iuuant aluntq; quorum æſtimatione & gaudio nos quoq;, relictis æſtuationi ſuæ iſtis hominum turbis, pergemus excolere uitã: eoq; conſtantius, quo operæ nobis maior quàm famæ gratia expetitur. Quippe ſermo circa rura eſt, agreſtesq; uſus, ſed quibus uita honosq; apud priſcos maximus fuerit.

Quæ corona prima Romæ. Cap. II

ARuorum ſacerdotes Romulus in primis inſtituit, ſeq; duodecimum fratrem appellauit inter illos, ab Acca Laurentia nutrice ſua, ſpicea corona, quæ uitta alba colligaretur, in ſacerdotio ei pro religioſiſsimo inſigni data, quæ prima apud Romanos fuit corona: honosq; is non niſi uita finitur, & exules etiam captosq; comitatur. Bina tunc iugera po. Rom. ſatis erant, nulliq; maiorem modum attribuit: quo ſeruos paulo ante principis Neronis, cõtemptis huius ſpatij uiridarijs, piſcinas iuuat habere maiores: gratumq; ſi non aliquem & culinas. Numa inſtituit deos fruge colere, & mola ſalſa ſupplicare, atq; (ut autor eſt Hemina) far torrere, quoniã toſtum cibo ſalubrius eſſet. Id uno modo conſecutum, ſtatuendo nõ eſſe purum ad rem diuinam niſi toſtum. Is et fornacalia inſtituit, farris torrendi ferias, et æquè religioſas terminis agrorum. Hos enim deos tunc maxime nouerant. Seiamq; à ſerendo, Segeſtam à ſegetibus appellabãt, quarum ſimulacra in Circo uidemus. Tertiam ex ijs nominare ſub tecto religio eſt. Ac ne deguſtabãt quidem nouas fruges aut uina, antequam ſacerdotes primitias libaſſent.

De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties, & quibus temporibus fuit ſumma uilitas annonæ, & qui agricultura illuſtres. Cap. III

IVgerum uocabatur, quod uno iugo boum in die exarari poſſet. Actus, in quo boues agerent, cum aratur, uno impetu iuſto. Hic erat CXX. pedũ, duplicatusq; in longitudinem iugerum faciebat. Dona ampliſsima imperatorũ ac fortium ciuium, quantum quis uno die plurimum circumarauiſſet. Item quartarij farris, aut heminæ, conferẽte populo. Cognomina etiã prima inde, Pilumni, qui pilum piſtrinis inuenerat: Piſonis à piſendo. Iam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, ut quiſq; aliquod optime genus ſereret. Iuniorum familiæ Bubulcum nominauerũt, qui bubus optime utebatur. Quin & in ſacris nihil religioſius confarrationis uinculo erat: nouæq; nuptæ farreum præferebant. Agrum male colere, cenſorium probrum iudicabaẽ. Atq; (ut refert Cato) quem uirũ bonum colonũ dixiſſent, ampliſsime laudaſſe exiſtimabãt. Hinc & locupletes dicebãt, loci, hoc eſt, agri plenos. Pecunia ipſa à pecore appellabaẽ. Etiam nunc in tabulis cenſorijs paſcua dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet, quia diu hoc ſolũ uectigal fuerat. Mulctatio quoq; non niſi ouium boumq; impendio dicebatur: non omittenda priſcarum legum beneuolentia. Cautũ quippe eſt, ne bouem priuſquã ouem nominaret qui indiceret mulctam. Ludos boum cauſa celebrantes, bubetios uocabãt. Seruius rex, ouiũ boumq; effigie primus æs ſignauit. Frugẽ quidẽ aratro quæſitã furtim noctu pauiſſe, ac ſecuiſſe, puberi XII. tabulis capitale erat, ſuſpenſumq; Cereri necari iubebant grauius cẽ in homicidio conuictũ: Impubẽ prætoris arbitratu uerberari, noxámue duplionémue decerni. Iam diſtinctio honosq; ciuitatis ipſius nõ aliunde erat. Ruſticæ tribus laudatiſsimæ eorum qui rura haberẽt: urbanæ uerò, in quas transferri ignominiæ eſſet, deſidiæ probro. Itaq; quatuor ſolæ erãt à partibus urbis, in queis habitabãt, ſuburrana, palatina, collina, exquilina. Nundinis urbem reuiſitabant, & ideo comitia nundinis haberi nõ licebat, ne

plebs

plebs ruſtica auocaretur. Quies ſomnuſq; in ſtramentis erat. Gloriam denicq; ipſam à far ris honore adoream appellabant. Equidem etiam uerba priſcæ ſignificationis admiror. Ita enim eſt in commentarijs Pontificum: Augurio canario agendo dies conſtituantur priuſquam frumenta uaginis exeant, & antequam in uaginas perueniant. Ergo ijs moribus non modo ſufficiebant fruges, nulla prouinciarum paſcente Italiam, uerùm etiam annonæ uilitas incredibilis erat. Manius Marcius ædilis plebis primum frumentum populo in modios aſsibus donauit. Minucius Augurinus, qui Sp. Melium coarguerat, farris precium in trinis nundinis ad aſſem redegit undecimus plebei tribunus: qua de cauſa ſtatua ei extra portam trigeminam, à populo ſtipe collata ſtatuta eſt. Trebius in ædilitate aſsibus populo frumentum præſtitit. Quam ob cauſam & ei ſtatuæ in Capitolio ac palatio dicatæ ſunt. Ipſe ſupremo die populi humeris portatus in rogũ eſt. Verum quo anno Mater deûm aduecta Romam eſt, maiorem ea æſtate quàm antecedentibus annis decem factam eſſe tradunt. M. Varro autor eſt, cùm L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephantos, aſsibus ſingulis farris modios fuiſſe, item uini congios, ficiq; ſiccę pondo triginta, olei pondo decem, carnis pondo duodecim. Nec è latifundijs ſingulorũ contingebat arcentium uicinos. Quippe etiam lege Stolonis Licinij incluſo modo quingentorum iugerum, & ipſo ſua lege damnato, cum ſubſtituta filij perſona amplius poſſideret. Luxuriantis iam reipublicæ fuit iſta menſura. Manij quidem Curij poſt triumphos immenſumq; terrarum adiectum imperio nota concio eſt, pernicioſum intelligi ciuem, cui ſeptem iugera non eſſent ſatis. Hæc autẽ menſura plebei poſt exactos reges aſsignata eſt. Quænam ergo tantæ ubertatis cauſa erat? Ipſorum tunc manibus imperatorũ colebantur agri (ut fas eſt credere) gaudente terra uomere laureato, & triumphali aratore: ſiue illi eadem cura ſemina tractabant, qua bella: eademq; diligẽtia arua diſponebãt, qua caſtra: ſiue honeſtis manibus omnia lætius proueniunt, quoniã & curioſius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato uiator attulit dictaturam, & quidem ut traditur nudo, plenoq; pulueris etiamnum ore. Cui uiator, uela corpus, inquit, ut proferam Senatus populiq; Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quod ipſum nomen inditum eſt, ſubinde & ex agris ſenatum ducesq; accerſentibus. At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ manus, inſcripti uultus exercent: non tamen ſurda telure, quę parens appellatur, coliq; dicitur & ipſa: honore his abſumpto, ut non inuita ea, & indigne ferente, credatur id fieri. Sed nos miramur ergaſtulorum non eadem emolumenta eſſe, quæ fuerint imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit etiam apud exteros. Siquidem & reges fecere, Hiero, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces, Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantum honorem ſenatus noſter habuit Carthagine capta, ut cum regulis Africæ bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumina cenſeret in Latinam linguam transferenda, cùm iam M. Cato præceptа condidiſſet: peritisq; linguæ Punicæ dandum negotium, in quo pręceſsit omnis uir clariſsimæ familiæ D. Syllanus. Sapientes uerò complures, quos ſequẽtes prætexuimus in hoc uolumine, non ingrate nominando M. Varrone, qui octogeſimumprimum uitæ annum agens de ea re prodendum putauit.

Ratio de agricultura. Cap. IIII

APud Romanos multo ſerior uitium cultura eſſe cœpit. Primoq;, ut neceſſe erat, arua tantũ coluere. Quorum nobis ratio nunc tractabit non uulgari modo, uerùm ut adhuc fecimus, & uetuſtis & poſtea inuentis omni cura perquiſitis, cauſaq; rerũ & ratione ſimul eruta. Dicemus & ſidera, ſiderumq; ipſorũ terreſtria ſigna dabimus indubitata. Quandoquidem qui adhuc ea diligentius tractauere, quibuſuis oratoribus potius q; agricolis ſcripſiſſe poſſunt uideri, ac primũ omniũ oraculis maiore ex parte agemus, quę non in alio uitæ genere plura certioraue ſunt. Cur enim non uideantur oracula, à certiſsimo die, maximeq; ueridico uſu profecta? Principium autem à Catone ſumemus.

Laus

Laus agricolarum, & quæ obſeruanda in agro parando. Cap. V

FOrtiſsimi uiri & milites ſtrenuiſsimi ex agricolis gignuntur, minimeq; male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re ruſtica operę ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum eſt, ſemper pœnitet. Agrum paraturos antea omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinum. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in conterminis hoc amplius æſtimari iubet, quo pacto niteant. In bona eſt, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis conſul aiebat, neq; fœcundiſsimis locis inſalubrem agrum parandum, neq; effœtis ſaluberrimum. Salubritas loci non ſemper incolarum colore detegitur, quoniam aſſueti etiam in peſtilentibus durant. Præterea ſunt quædam partibus anni ſalubria. Nihil autem ſalutare eſt, niſi quod toto anno ſalubre. Malus eſt ager, cum quo dominus luctat. Cato inter prima ſpectari iubet, ut ſolum ſua uirtute ualeat, qua dictum eſt poſitione: Vt operariorum copia propè ſit, oppidumq; ualidum: Vt nauigiorum euectus uel itinerum: Vt bene ædificatus & cultus, in quo falli pleroſq; uideo. Segniciem enim prioris domini pro emptore eſſe arbitrãtur. Nihil eſt damnoſius deſerto agro. Itaq; Cato, De bono domino melius emi, nec temere contemnendam alienam diſciplinam: agroq; ut homini, quamuis quæſtuoſus ſit, ſi tamen & ſumptuoſus, non multum ſupereſſe. Ille in agro quæſtuoſiſsimam indicat uitem, non fruſtra, quoniam ante omnia de impenſæ ratione cauit. Proxime hortos riguos, nec id falſo, ſi ſub oppido ſint. Et prata, antiqui parata dixere. Idemq; Cato interrogatus, quis eſſet certiſsimus quæſtus, reſpondit: Si bene paſcas. Quis proximus? ſi mediocriter paſcas. Summa omnium in hoc ſpectando fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui quammini mo impendio conſtaturus eſſet. Hoc ex locorum occaſione aliter alibi decernitur. Eodemq; pertinet, quod agricolam uendacem eſſe oportere dixit. Fundum in adoleſcentia conſerendum ſine cunctatione, ædificandum non niſi conſito agro. Tunc quoque cunctanter, optimumq; eſt (ut uulgo dixere) aliena inſania frui: ſed ita, ut uillarum tutela non ſit oneri. Eum tamen qui bene habitet, ſæpius uentitare in agrum, frontemq; domini plus prodeſſe quàm occipitium, non mentiuntur.

De uillarum poſitione, & præcepta antiquorum de agro colendo. Cap. VI

MOdus hic probatur, ut neq; fundus uillam quærat, neq; uilla fundum. Non ut fecerunt iuxta diuerſum eadem ætate exemplis L. Lucullus & Q. Scæuola, cum uilla Scæuolæ fundus careret, uilla Luculli agro. Quo in genere cenſoria caſtigatio erat, minus arare quàm uerrere. Nec hoc ſine arte quadam eſt. Nouiſsimus uillam in Miſenenſi poſuit C. Marius ſepties conſul, ſed peritia caſtrametandi, ſicut comparatos ei cæteros etiam Syllla Felix cæcos fuiſſe diceret. Conuenit nec iuxta paludes ponendam eſſe, neq; aduerſo amne. Quanquam Homerus omnino è flumine ſemper antelucanas auras inſalubres ueriſsime tradidit. Spectare in æſtuoſis locis ſeptemtriones debet, meridiem in frigidis. In temperatis exortum æquinoctialem. Agri ipſius bonitas, quibus argumẽtis iudicanda ſit, quanquam de terræ optimo genere differentes abunde dixiſſe poſſumus uideri, etiamnũ tamen traditas notas ſubſignabimus, Catonis maxime uerbis: Ebulum, uel prunus ſylueſtris uel rubus, bulbus minutus, trifolium, herba pratenſis, quercus, ſylueſtris pirus malusq;, frumentarij ſoli notæ. Item nigra terra, & cinerei coloris. Omnis creta coquit, niſi permacra. Sabulum etiam, niſi id pertenue eſt: & multo campeſtribus magis quàm cliuoſis reſpondent eadem. Modum agri in primis ſeruandum antiqui putauere. Quippe ita cenſebant, Satius eſſe minus ſerere, & melius arare. Qua in ſentẽtia & Virgilium fuiſſe uideo. Verumq; confitentibus latifundia perdidere Italiã: iam uerò & prouincias. Sex domini ſemiſſem Africæ poſsidebant, cum interfecit eos Nero princeps: nõ fraudando magnitudine hac quoq; ſua Cn. Pompeio, qui nunquã agrum mercatus eſt conterminum. Agro empto domum uendendam inclementer, atq; non ex utilitate publici ſtatus Mago cenſuit, hoc exordio præcepta pandere ingreſſus, ut tamen appareat aſsiduitatem deſideratam ab eo. Dehinc peritia uillicorum in cura habenda eſt, multaq;

de ijs Cato præcepit. Nobis satis sit dixisse, quàm proximum domino cordi esse debere, & tamen sibimetipsi non uideri. Coli rura ergastulis pessimum est, & quicquid agitur à desperantibus. Temerarium uideatur unam uocem antiquorum posuisse, & fortassis incredibile penitus existimetur, Nihil minus expedire quàm agrum optime colere. L. Tarius Ruffus infima natalium humilitate, consulatum militari industria, antiquæ aliâs parsimoniæ, circiter milies H—S. liberalitate diui Augusti congestum usq; ad detractationem hæredis exhausit, agros in Piceno coemendo, colendoq; in gloriam. Internitionem ergo famemq; censemus? Imò hercule iudico modum rerum omnium utilissimum. Bene colere necessarium est, optime damnosum, præterquam sobole sua, colonóue pascendis. Alioqui domino aliquas messes colligere non expedit, si computetur impendium operæ. Nec temere oliuam. Nec quasdam terras diligenter colere, sicut in Sicilia tradunt. Itaq; decipi aduenas. Quonam igitur modo utilissime colentur agri? Ex oraculo scilicet, malis bonis. Sed defendi æquum est abauos, qui præceptis suis prospexere uitæ. Nec cum dicerent malis, intelligere uoluere uilissimos. Summum prouidentiæ illorum fuit, ut quàm minimum esset impendij. Præcipiebant enim ista, qui triumphali denas argenti libras in supellectile crimini dabant, qui mortuo uillico relinquere uictorias, & reuerti in sua rura postulabant, quorum prædia colenda suscipiebat respublica, exercitusq; ducebant senatu illis uillicante. Inde illa reliqua oracula, Nequam agricolam esse quisquis emeret, quod præstare fundus ei posset. Malum patremfamiliâs quisquis interdiu faceret, quod noctu posset, nisi intempestate cæli. Peiorem qui profestis diebus ageret quod feriatis deberet. Pessimum qui sereno die sub tecto potius operaretur, quàm in agro. Ne queo mihi temperare, quo minus unum exemplum antiquitatis afferam, ex quo intelligi possit, apud populum etiam de culturis agendi morem fuisse, qualiter defendi soliti sint illi uiri. C. Furius Cresinus è seruitute liberatus, cum in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex amplissimis uicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret ueneficijs. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam ualidam, atque (ut ait Piso) bene curatam ac uestitam, ferramenta egregie facta, graues ligones, uomeres ponderosos, boues saturos. Postea dixit: Veneficia mea, Quirites, hæc sunt, nec possum uobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes meas uigiliasq; & sudores. Omnium sententijs absolutus. Itaq; est profecto, opera non impensa cultura constat. Et ideo maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt. Reliqua præcepta reddentur suis locis, quę propria generum singulorum erunt. Interim communia quæ succurrunt, non omittemus. Et in primis Catonis humanissimum & utilissimum, Id agendum, ut diligant uicini. Causas reddit ille, quas existimamus nulli esse dubias. Inter prima idem cauet, ne familiæ malæ sint. Nihil sero faciendum in agricultura omnes censent: iterumq; suo quæque tempore facienda. Et tertio præcepto, prætermissa frustra reuocari. De terra iocosa execratio Catonis abunde indicata est. Quanquam prædicere non cessat is. Quicquid per asellum fieri potest, uilissime constat. Filix biennio moritur, si frondem agere non patiaris. Id efficacissime contingit, germinantis ramis baculo decussis. Succus enim ex ipsa defluens, necat radices. Aiunt & circa solstitium auulsas non renasci, nec harundine sectas, aut exaratas uomeri harundine imposita. Similiter & harundinem exarari filice uomeri imposita precipiunt. Iuncosus ager uerti pala debet, at in saxoso bidentibus. Frutecta igni optime tolluntur. Humidiorem agrum fossis concidi atq; siccari, utilissimum est: fossas autem cretosis locis apertas relinqui, in solutiore terras sepibus firmari ne procidant, aut supinis lateribus procumbere: quasdam occæcari, & in alias dirigi maiores patentioresq;: si sit occasio, silice uel glarea sterni. Ora autem earum binis utrinq; lapidibus statuminari, & alio super integi. Syluæ extirpandæ rationem Democritus prodidit, lupini flore in succo cicutæ uno die macerato, sparsisq; radicibus.

De frugum

De frugum generibus & natura. Cap. VII

ET quoniam præparatus eſt ager, natura nunc indicabitur frugum. Sunt autem duo prima earum genera, Frumenta, ut triticũ, hordeum: & legumina, ut faba, cicer. Differentia uerò notior, quàm ut indicari deceat. Frumenti ipſius totidem genera per tempora ſatu diuiſa. Hyberna quæ circa uergiliarũ occaſum ſata terra per hyemem nutriuntur, ut triticum, far, hordeum. Æſtiua quæ æſtate ante uergiliarum exortum ſeruntur, ut milium, panicum, ſeſama, horminum, irio, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & in Aſia omnia uergiliarum occaſu ſeruntur. Quædam autem utroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, ueris ſcilicet. Aliqui uerna, milium, panicum, lentem, cicer, alicam appellant: Sementiua autem triticum, hordeum, fabam, napum, rapam. Et in tritici genere pars aliqua pabuli eſt, quadrupedum cauſa ſati, ut farrago: & in leguminibus, ut uicia. At commune quadrupedum hominumq; uſui, lupinum. Legumina omnia ſingulas habent radices, præter fabam, easq; ſurculoſas, quia non in multa diuiduntur: altiſſimas autem cicer. Frumenta multis radicantur fibris ſine ramis. Erumpit à primo ſatu hordeum die ſeptimo: legumina quarto, uel cum tardiſsime ſeptimo: faba à decimoquinto ad uigeſimum: legumina in Ægypto tertio die. Ex hordeo alterum caput grani in radicem exit, alterum in herbam, quæ & prior floret. Radicem craſsior pars grani fundit, tenuior florem. Cæteris ſeminibus eadem pars & radicẽ & florem. Frumenta hyeme in herba ſunt, uerno tempore faſtigantur in ſtipulam, quæ ſunt hyberni generis: at milium & panicum in culmum geniculatum & concauum: ſeſama uerò in ferulaceum. Omnium ſatorum fructus, aut ſpicis continetur, ut tritici, hordei, munituſq; uallo ariſtarum quadruplici: aut includitur ſiliquis, ut leguminum: aut uaſculis, ut ſeſamæ, ac papaueris. Milium, ac panicum tantum pro indiuiſo, & paruis auibus expoſita ſunt. Indefenſa quippe membranis continetur. Panicum à paniculis dictum, cacumine languide nutante, paulatim extenuato culmo penè in ſurculum, prædenſis aceruatur granis, cum longiſsima pedali obba: miliq; comæ granum complexæ fimbriato capillo curuantur. Sunt & panico genera. Mammoſo, è pano paruis racemato paniculis, & cacumine gemino. quin et colore diſtinguuntur, candido, nigro, ruffo, etiam purpureo. Panis multifariè & è milio fit, è panico rarius. Sed nullum frumentum ponderoſius eſt, aut quod coquendo magis creſcat. LX. pondo panis è modio reducunt, modiumq; pultis ex tribus ſextariis madidis. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum eſt, nigrum colore, amplum grano, harundineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem prægrandibus culmis: lobas uocant: omnium frugum fertiliſsimũ. Ex uno grano terni ſextarij gignuntur. Seri debet in humidis. Frumenta quædam in tertio geniculo ſpicam incipiunt concipere, quædam in quarto, ſed etiam nũ occultam. Genicula autem ſunt tritico quaterna, farri ſena, hordeo octona. Sed non ante ſupradictum geniculorum numerum conceptus eſt ſpicæ: qui ut ſpem ſui fecit, quatuor aut quinq; tardiſsime diebus florere incipiunt: totidemq; aut paulo pluribus defloreſcunt: hordea uerò cum tardiſsime ſeptẽ. Varro quater nouenis diebus fruges abſolui tradit, & menſe nono meti. Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulem emittunt, nullis diſtinctum internodijs. Reliqua legumina ſurculoſa ſunt. Ex his ramoſa, cicer, eruum, lens. Quorundam caules ſparguntur in terram, ſi non habeant adminiculum, ut piſorum. Quod ſi non habuere, deteriora fiunt. Leguminũ unicaulis faba ſola, unus & lupinis. Cæteris ramoſus prætenui ſurculo: omnibus uerò fiſtuloſus. Folium quædam ab radice mittunt, quædam à cacumine. Frumentũ & hordeum utrunq;, & quicquid in ſtipula eſt, in cacumine unum folium habet. Sed hordeo ſcabra ſunt, cæteris leuia. Multiplicia contrà fabæ, ciceri, piſo. Frumẽtis foliũ harundinaceũ, fabæ rotundũ, & magnæ leguminũ parti. Longiora eruiliæ & piſo. Faſeolis uenoſa, ſeſamæ & irioni ſanguinea. Cadũt folia lupino tantũ, & papaueri. Legumina diutius florent, & ex his eruũ ac cicer, ſed diutiſsime faba XL diebus. Non aũt ſinguli ſcapi tam diu, quoniã alio deſinẽte alius incipit: nec tota ſeges, ſicut frumẽti, pariter. Siliquanť uerò omnia diuerſis diebus, & ab ima primum

mum parte,paulatim flore ſubeunte.Frumenta cum defloruere craſſeſcunt,maturãturq́ cum plurimũ diebus quadraginta:item faba,pauciſsimis cicer.Id enim à ſemente diebus XL.perficitur.Milium,& panicum,& ſeſama,& omni æſtiua,XL.diebus maturãtur à flo re,magna terræ cælíq́ differentia.In Ægypto enim hordeum ſexto à ſatu menſe,frumen ta ſeptimo metuntur.In Hellade hordeum. In Peloponneſo octauo, & frumenta etiam= num tardius. Grana in ſtipula crinito textu ſpicantur.In faba leguminibusq́,alternis la= teribus ſiliquantur.Fortiora ad hyemes frumenta,legumina in cibo. Tunicæ frumento plures.Hordeũ maxime nudũ,& arinca,ſed præcipue auena. Calamus altior frumento, quàm hordeo. Ariſta mordacior hordeo. In area exteruntur triticũ & ſiligo, & hordeũ. Sic & ſeruntur poma:qualiter moliuntur,quia toſta non ſunt.E diuerſo far, miliũ, pani= cum purgari niſi toſta non poſſunt.Itaq́ hæc cum ſuis folliculis ſeruntur cruda.Et far in uaginulis ſuis ſeruant ad ſatus,atq́ non torrẽt.Leuiſsimum ex his hordeum, raro exce= dit XV. libras,& faba XXII. Ponderoſius far, magisq́ etiamnũ triticum. Far in Ægypto ex olyra conficitur. Tertium genus ſpicæ hoc ibi eſt. Galliæ quoq́ ſuum genus farris de dere:quod illic brance uocãt,apud nos ſandalum,nitidiſsimi grani. Et alia differẽtia eſt, quòd ferè quaternis libris plus reddit panis q̃ far aliud.Populum Ro.farre tantum è fru mento CCC.annis uſum, Verrius tradidit. Tritici genera plura,quæ fecere gentes. Italico nullum equidẽ cõparauerim candore ac pondere,quo maxime decernit: montanis mo= do comparet Italiæ agris externũ,in quo principatũ tenuit Bœotia,deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat Thracio Syrioq́,deinde Ægyptio,athletarum cum decre= to,quorum capacitas iumentis ſimilis,quem diximus ordinem fecerat. Græcia & Ponti= cum laudauit,quod in Italiam non peruenit. Ex omni eadẽ genere grani prętulit dracon tiam,ſtrangiam & ſelenuſium,argumẽto craſſiſſimi calami:itaq́ pingui ſolo hæc genera aſſignabat. Leuiſſimum & maxime inane, ſeu tenuiſſimi calami, in humidis ſeri iubebat, quoniam multo egeret alimẽto. Hæ fuerunt ſentẽtiæ Alexandro Magno regnãte, cum clariſſima fuit Græcia, atq́ in toto terrarum orbe potentisſima:ita tamẽ ut ante mortem eius annis ferè CXLV. Sophocles poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit,ad uerbum translata ſententia,

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodieq́ Italico eſt. Quo magis admiror poſteros Græcorũ nullam mentionem huius feciſſe frumenti. Nunc ex his generibus quæ Romam inuehuntur,le uiſsimum eſt Gallicum,atq́ è Cherſoneſo aduectum, quippe non excedunt in modium nicenas libras,ſi quis granum ipſum ponderet.Adĵcit Sardum ſelibras,Alexandrinum & trientes:hoc & Siculi pondus.Bœoticum totam libram addit,Africum et dodrantes. In tranſpadana Italia ſcio uicenas quinas libras farris modios pendere, circa Cluſium & ſenas.Lex certa naturæ,ut in quocunq́ genere pani militari tertia portio ad grani pon= dus accedat:ſicut optimum frumentum eſſe,quod in ſubactu congium aquę capiat. Qui buſdam generibus per ſe pondus,ſicut Balearico: modio tritici panis pondo XXX.red= dit.Quibuſdam in binis mixtis,ut Cyprio & Alexandrino, XX. propè libras non exce= dentibus.Cyprium fuſcum eſt,panemq́ nigrum facit: itaq́ miſcetur Alexandrinum can didum,reddunt́q́ XXV.pondo. Thebaicum libras adĵcit.Marina aqua ſubigi,quod ple riq́ maritimis in locis faciunt occaſione lucrandi ſalis, inutiliſsimum. Non alia de cauſa opportuniora morbis corpora exiſtũt.Gallię & Hiſpanię frumẽto in potũ reſoluto,qui= bus diximus generibus,ſpuma ita concreta pro fermẽto utũtur. Qua de cauſa leuior illis quàm cæteris panis eſt. Differentia eſt & calami. Craſsior quippe melioris eſt generis. Plurimis tunicis Thracium triticum ueſtitur, ob nimia frigora illi plagæ exquiſitum. Ea dem cauſa & trimeſtria inuenit,detinentibus terras niuibus,quod tertio ferè à ſatu men= ſe & in reliquo orbe metitur. Totis hoc Alpibus notũ,et hyemalibus prouinciĵs nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum præterea,nec uſquam capax, ſeriturq́ non niſi tenui terra.Eſt et bimeſtre circa Thracium ſinum,quod quadrageſimo die quàm ſatum eſt ma

turescit

turescit:mirumq́,nulli frumento plus esse ponderis,& furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia & Achaia,montosis utraq; partibus.Euboea quoq; circa Carystum.Intantũ fallitur Columella,qui ne trimestris quidem propriũ genus existimauerit esse,cum sit antiquissimum.Græci trimenon uocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri,ut singula spicas nostras æquent.Primũ ex omnibus frumentis seritur hordeum.Dabimus et dies serendi cuiq; generi,natura singulorũ exposita. Hordeum Indis satiuũ & syluestre, ex quo panis apud eos præcipuus. Italica maxime quidem oryza gaudent, ex qua ptisanam conficiunt,quam reliqui mortales ex hordeo. Oryzæ quidẽ folia carnosa, porro similia,sed latiora:altitudo cubitalis,flos purpureus,radix gẽmeæ rotunditatis.Antiquissimum in cibis hordeum.sicut Athenienſium ritu Menandro autore apparet,& gladiatorum cognomine,qui hordearij uocabantur.Polentã quoq; Græci non aliunde præferunt.Pluribus fit hæc modis: Greci perfusum aqua hordeũ siccant nocte una,ac postero die frigunt,deinde molis frangũt. Sunt qui uehementius tostũ rursus exigua aqua aspergant,siccentq; prius q̃ molant. Alij uerò uirentibus spicis decussum hordeũ recens purgant,madidumq; in pila tundunt,atq; in corbibus eluunt,ac siccatũ sole rursus tundunt, & purgatum molunt.Quocunq; autem genere præparato,uicenis hordei libris, ternas seminis lini,& coriandri selibras,salisq; acetabulo, torrentes ante omnia miscẽt in mola. Qui diutius uolunt seruare,cum polline ac furfuribus suis condunt nouis fictilibus. Italia sine perfusione tostum in subtilem formã molit,ijsdem additis,atq; etiã milio. Panem ex hordeo antiquis usitatum uita damnauit, quadrupedumq; tradidit refectibus. Ptisanæ inde usus ualidissimus saluberrimusq;,tantopere probatur. Vnum laudibus eius uolumen dicauit Hippocrates, è clarissimis medicinæ scientia. Ptisanæ bonitas præcipua Vticensi.In Ægypto uerò ea est, quæ fit ex hordeo cui sunt bini anguli. In Bætica & Africa genus,ex quo fiat,hordei glabrum appellat Turanius.Idem olyram & oryzam eandem esse existimat. Ptisanæ conficiendæ uulgata ratio est. Simili modo ex tritici semine tragum fit,in Campania duntaxat & Ægypto. Amylum uerò ex omni tritico & siligine, sed optimum è trimestri.Inuentio eius Chio insulæ debetur,& hodie laudatissimum inde est,appellatum ab eo quod sine mola fiat. Proximũ è trimestri quodam minime ponderoso tritico.Madescit dulci aqua ligneis uasis,ita ut integatur, quinquies in die mutata.Melius si & noctu,ita ut misceatur pariter emollitũ,prius q̃ acescat. Linteo aut sportis siccatum tegulæ infunditur illitæ fermento,atq; ita in sole densatur. Post Chium maxime laudatur Creticum,mox Ægyptium. Probatur autem leuitate atq; leuore, atq; ut recens sit,iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendum utuntur. Mirumq;, in usu iumentorum ignibus durato,ac postea molito, offisq; humana manu demissis in aluum,maiores uires,torosq; corporis fieri.Spicæ quædam binos ordines habent, quædam plures usq; ad senos.Grano ipsi aliquot differentiæ,longius,leuiusq;,aut breuius,aut rotundius,candidius,nigrius,uel cui purpura est. Vltimo ad polentam,contra tempestates candido maxima infirmitas.Hordeum frugum omnium mollissimũ est, seri non uult,nisi in sicca & soluta terra,ac nisi læta.palea ex optimis.stramento uerò nullum comparatur.Hordeum ex omni frumento minime calamitosum, quia tollitur antequam triticum occupet rubigo. Itaq; sapientes agricolæ triticum cibarijs tantum serunt. Hordeum sarculo seri dicunt,propterea celerrime redit,fertilissimumq;: quod in Hispaniæ Carthagine Aprili mense collectum est, hoc seritur eodem mense in Celtiberia, eodemq; anno bis nascitur. Rapitur omne à prima statim maturitate festinantius quàm cætera.Fragili enim stipula & tenuissima palea granum cõtinetur.Meliorem etiam polentam fieri tradunt,si non excocta maturitate tollatur.

Non omnia frumenti genera ubiq; nasci,& de reliquis in oriẽte generibus. Ca. VIII

FRumenti genera non eadem ubiq;:neq; ubi eadem sunt,ijsdem nominibus. Vulgatissima far,quod adoreum ueteres appellauere,siligo, triticum. Hæc plurimis terris communia.Arinca Galliarum propria,copiosa & Italiæ est.Ægypto autem ac Syriæ,Ciliciaq;

licíæq; & Asiæ, ac Græciæ peculiares zea, olyra, tiphe. Ægyptus similaginẽ conficit è tritico suo, nequaquam Italicæ parem. Qui zea utuntur, non habent far. Est & hęc Italiæ in Campania maxime, semenq; appellatur. Hoc habet nomen res præclara, ut mox docebimus: propter quam Homerus ζείδωρον ἄρουραν dixit: non ut aliqui arbitrantur, quoniã uitam donaret. Amylum quoq; ex ea fit, priore crassius. Hæc sola differentia est. Ex omni genere durissimum far, & contra hyemes firmissimũ. Patitur frigidissimos locos, & minus subactos uel æstuosos, sitientesq;. Primus antiquis Latio cibus, magno argumẽto in adoreæ donis, sicuti diximus. Pulte autẽ non pane uixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodieq; dicuntur. Et Ennius antiquissimus uates obsidionis famem exprimens, offam eripuisse plorãtibus liberis patres cõmemorat. Et hodie sacra prisca atq; nataliũ pulte fitilla conficiunt: uideturq; tam puls ignota Græciæ fuisse, quàm Italiæ polenta. Tritici semine auidius nullum est, nec quod plus alimenti trahat. Siliginem propriè dixerim tritici delicias: candor est, & sine uirtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ comatæ. Sed & trãs Alpes in Allobrogum tantum Meninorumq; agro pertinax: in cæteris ibi partibus biennio in triticum transit. Remedium, ut grauissima quæq; grana eius serantur.

De pistorijs, & molitura, & farina. Cap. IX

E Siligine lautissimus panis, pistrinarumq; opera laudatissima. Præcellit in Italia, si Campana Pisis natæ misceatur. Ruffior illa, at Pisana candidior, ponderosior uerò cretacea. Iustum est è grano Campanæ quam uocant castratam, è modio redire sextarios quatuor siliginis, uel è gregali sine castratura sextarios quinq;: præterea floris semodiũ. Et cibarij, quod secundarium uocant, sextarios quatuor: furfuris sextarios totidem. E Pisana autem siliginis sextarios quinq;: cætera paria sunt. Clusina, Aretinaq; etiamnũ sextarios siliginis assumunt: in reliquis pares. Si uerò pollinem facere libeat, XVI. pondo panis redeunt, & cibarij tria, furfurumq; semodius. Molæ discrimine hoc constat. Nam quæ sicca moluntur, plus farinæ reddunt: quæ salsa aqua sparsa, candidiorem medullam, uerũ plus retinent in furfure. Farinam à farre dictam nomine ipso apparet. Siligineæ farinæ modius Gallicæ XXII. libras panis reddit, Italicæ duabus tribúsue amplius in artopticio pane. Nam furnaceis binas adijciunt libras in quocunq; genere.

De similagine, siligine, & alijs generibus, & de pistura. Cap. X

S Imilago ex tritico fit laudatissima. Ex Africo iustum est è modijs redire semodios, & pollinis sextarios quinq;. Ita autem appellant in tritico, quod florem in siligine. Hoc ærariæ officinæ chartariæq; utuntur. Pręterea secundarij sextarios quatuor, furfurumq; tantundem. Panes uerò è modio similaginis CXXII. è floris modio CXVII. Precium huic annona media in modios farinæ XL. asses, similagini castratæ octonis assibus amplius, siligini castratæ duplum. Est & alia distinctio. Similago L. pollin autem XVII. põdo panis reddere uisa, tritici XXX. cum triente, & secundarij panis quinas selibras, totidem cibarij, & furfurum sextarios sex. Siligo nunquã maturescit pariter, nec ulla segetum minus dilationem patitur propter teneritatem, ijs quæ maturuere protinus granum dimittentibus. Sed minus quàm cætera frumenta in stipula periclitatur, quoniã semper rectam habet spicam: nec rorem continet, qui rubiginem faciat. Ex arinca dulcissimus panis, ipsa spissior, quàm far, & maior spica eadem & ponderosior. Raro modius grani non XVI. libras implet. Exteritur in Græcia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim est quam olyram uocat. Eadem in Ægypto facilis fertilisq;. Far sine arista est. Item siligo, excepta quæ Laconica appellatur. Adijciuntur his genera, bromos, siligo exceptitia, & tragos, externa omnia ab oriente inuecta, oryzæ similia. Tiphe & ipsa eiusdem generis, ex qua fit in nostro orbe oryza. Apud Gręcos est zea. Traduntq; eã ac tiphen cum sint degeneres, redire ad frumentum, si pistæ serantur, nec protinus, sed tertio anno. Tritico nihil est fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniã eo maxime alat hominẽ: utpote cum è modio, si sit aptum solum, quale in Byzacio Africæ campo, centeni quinquageni modij

reddantur

reddantur. Misit ex eo loco diuo Augusto procurator eius ex uno grano (uix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, extantq; de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter CCCXL. stipulas ex uno grano. Cum centesimo quidem & Leontini Sicilię campi fundunt, aliiq;, & tota Bætica, & in primus Ægyptus. Fertilissima tritici genera, ramosum, aut quod centigranum uocant. Inuentus est iam & scapus unus centum fabis onustus. Æstiua frumenta diximus, sesamam, milium, panicum. Sesama ab Indis uenit, ex ea & oleum faciunt. Color eius candidus. Huic simile est in Asia Græciaq; erysimũ: idemq; erat, nisi pinguius esset, quod apud nos uocant irionem, medicaminibus annumerãdum potius quàm frugibus. Eiusdem naturæ & horminũ à Græcis dictum, sed cymino simile, seritur cum sesama: hoc & irione nullum animal uescitur uirentibus. Pistura non omnium facilis. Quippe & Hetruria spicam farris tosti pisente pilo præferrato, fistula serrata, & stella intus denticulata, ut nisi intenti pisant, concidantur grana, ferroq; frangãtur. Maior pars Italiæ ruido utitur pilo, rotis etiam quas aqua uerset obiter, & molat. De ipsa ratione pisendi Magonis proponetur sententia. Triticum antè perfundi aqua multa iubet, postea eualli, deinde sole siccatũ pilo repeti. Simili modo hordeum. Huius sextarios XX. spargi duobus sextariis aquæ. Lentem torrere prius, deinde cum furfuribus leuiter pisi. Aut addito in sextarios XX. lateris crudi frusto, & harenæ semodio. Eruiliam iisdem modis quibus lentem. Sesamam in calida maceratam exporrigi. Deinde confricari, frigidæ immergi, ut paleæ fluctuent, iterumq; exporrigi in sole super lintea. Quod nisi festinato peragatur, lurido colore mucescere. Et ipsa autem quæ eualluntur, uariam pisturarum rationem habent. Acus uocatur cum per se pistur spica tantum aurificum ad usus. Si uerò in area teritur cum stipula, palea, ut maiore in terrarum parte ad pabula iumentorũ. Milij, & panici, & sesamæ purgamenta, appludam uocant, alibi alijs nominibus. Milio Campania præcipue gaudet, pultemq; candidam ex ea facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarum quoque gentes hac maxime pulte aluntur, & cruda etiam farina equino lacte uel sanguine è cruris uenis admixto. Æthiopes non aliam frugem quàm milij hordeiq; nouere. Panico Galliæ quædam, præcipue Aquitania utitur. Sed & circumpadana Italia addita faba, sine qua nihil conficiunt. Ponticæ gentes nullum panico præferunt cibũ. Cætero æstiua frumenta riguis magis quàm imbribus gaudent. Milium & panicum aquis minime, cum in folia exeunt. Vetant ea inter uites arboresue frugiferas seri, terram emacrari hoc satu existimantes.

De fermentis, & panis faciendi ratio, & genera, & quando primum pistores Romæ, & de cribris, & alica. Cap. XI

Milij præcipuus ad fermenta usus, è musto subacti in annuũ tempus. Simile fit ex tritici ipsius furfuribus minutis & optimis, è musto albo triduo maturato subactis, ac sole siccatis. Inde pastillos in pane faciendo dilutos, cum similagine feminis feruefaciunt, atq; ita farinæ miscent, sic optimũ panem fieri arbitrãtes. Græci in binos semodios farinę satis esse besses fermenti constituere. Et hæc quidem genera uindemijs tantũ fiunt. Quo libeat uerò tempore, ex aqua hordeoq; bilibres offæ feruenti foco, uel fictili patina torrentur cinere & carbone, usq; dum rubeant. Postea operiuntur in uasis donec acescant, hinc fermentum diluitur. Cum fieret aũt panis hordeacius, eruiliæ aut cicerculę farina ei præfermentabatur: iustumq; erat, duę libræ in v. semodios. Nunc fermentũ fit ex ipsa farina quæ subigitur, prius q; addatur sal ad pultis modum decocta, & relicta donec acescat. Vulgo uerò nec sufferuefaciũt, sed tantũ pridie asseruata materia utuntur. Palamq; natura est acore fermentari: sicut & ualidiora esse corpora, quæ fermẽtato pane alantur: quippe cũ apud ueteres põderosissimo cuiq; tritico præcipua salubritas perhibita sit. Panis ipsius uaria genera persequi superuacuũ uideť: aliâs ab obsonijs appellati, ut ostrearij: aliâs à delicijs, ut artolagani: aliâs à festinatione, ut speustici: necnõ à coquẽdi ratione, ut furnacei, uel artopticij, aut in clibanis cocti: nõ pridẽ etiã è Parthis inuecto, quẽ aquaticum uocant, quoniam aqua trahitur, tenuem & spongiosa inanitate, alij Parthicũ. Sum

ma laus, siliginis bonitate & cribri tenuitate constat. Quidam & ouis aut lacte subigũt. Butyro uerò gentes etiam pacatæ, ad operis pistorij genera transeunte cura. Durat sua Piceno in panis inuentione gratia, ex alicæ materia: eum nouẽ diebus macerant, decimo ad speciem tractæ subigũt uuæ passæ succo: postea in furnis, ollis inditum quæ rumpantur ibi, torrent. Neq; est ex eo cibus nisi madefacto, quod fit lacte maxime mulso. Pistores Romæ non fuerunt ad Persicum usq; bellum, annis ab Vrbe condita super DLXXX. Ipsi panem faciebant Quirites, mulierumq; id opus erat, sicut etiã nunc in plurimis gentium. Artoptam Plautus appellat in fabula quam Aululariam scripsit: magna ob id concertatione eruditorũ, an is uersus poetæ sit illius: certumq; fit, Atteij Capitonis sentẽtia, tostum panem lautioribus coquere solitos, pistoresq; tantum eos qui far pinsebant, nominatos. Nec cocos uerò habebant in seruitijs, eosq; ex macello conducebant. Cribrorũ genera Galli è setis equorũ inuenere, Hispani è lino excussoria & pollinaria, Ægyptus è papyro atq; iunco. Sed inter prima dicatur & alicę ratio, præstantissimæ saluberrimęq;: quæ palma frugum indubitanter Italiam contingit. Fit sine dubio & in Ægypto, sed admodum spernenda. In Italia uerò pluribus locis, sicut Veronensi Pisanoq; agro, in Campania tamẽ laudatissima. Campus est subiacens montibus nimbosis totis quidem XLM. passuum planicie. Terra eius (ut protinus soli natura dicatur) puluerea summa, inferior bibula, & pumicis uice fistulans: montiũ quoq; culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atq; transmittit, nec dilui aut madere uoluit propter facilitatẽ culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddit, sed temperat, & concoquens intra se ui ce succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen uere segetes quæ interquieuere fundunt rosam odoratiorem satiua: adeò terra non cessat parere. Vnde uulgo dictum, Plus apud Campanos unguenti, quàm apud cæteros olei fieri. Quantum autem uniuersas terras campus Campanus antecedit, tantum ipsum pars eius, quæ Laboriæ uocantur, quem Phlegræum Græci appellant. Finiuntur Laboriæ uia ab utroque latere consulari, quæ à Puteolis, & quæ à Cumis Capuam ducit. Alica fit è zea, quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea. Nam lapidis duritia cõteritur. Nobilius, ut notum est, pilo uinctorũ pœnali opera. Primori inest pyxis ferrea: excussis inde tunicis, iterũ ijsdem armamentis nudata cõciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera, minimũ, ac secundarium: grandissimũ uerò aphærema appellãt. Nondũ habent candorem suũ quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferunt. Postea (mirũ dictu) admiscetur creta, quæ trãsit in corpus, colorem q; & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Extatq; diui Augusti decretũ, quo annua uicena milia Neapolitanis pro eo numerari iussit è fisco suo, coloniam deducens Capuam. Adiecitq; causam afferendi, quoniam negassent Campani alicam confici sine eo metallo posse. In eodem reperitur & sulphur: emicantq; fontes Oraxi oculorum claritati, & uulnerum medicinæ, dentiumq; firmitati. Alica adulterina fit maxime quidem è zea, quæ in Africa degenerat. Latiores eius spicæ, nigrioresq;, & breui stipula. Pisunt cũ harena, & sic quoq; difficulter deterunt utriculos, fitq; dimidia nudi mensura. Posteaq; gypsi pars quarta inspargitur, atq; ut cohæsit, farinario cribro subcernunt. Quæ in eo re manst, excepticia appellatur, & grandissima est. Rursus quæ transit, arctiore cernitur, et secundaria uocatur. Item cribraria, quæ simili modo in tertio remanst cribro angustissimo, & tantum harenas transmittente. Alia ratio ubiq; adulterandi: Ex tritico candidissima & grandissima eligunt grana, ac semicocta in ollis, postea arefaciunt sole ad initium, rursusq; leuiter aspersa molis frangunt. Ex zea pulchrius q; ex tritico fit granum, quamuis id alicæ uitium sit. Candorem autem pro creta lactis incocti mixtura confert.

De leguminibus. Cap. XII

SEquitur natura leguminũ, inter quæ maximus honos fabæ: quippe ex qua tẽtatus sit etiam panis. Lomentũ appellatur farina ea, aggrauaturq; pondus illa ex omni legumine. Iam uerò & pabulo uenalis. Fabæ multiplex usus omniũ quadrupedũ generi, precipue

cipue homini. Frumento etiam miſcetur apud pleraſq; gentes, & maxime panico ſolida, ac delicatius fracta. Quin & priſco ritu fabacia ſuæ religionis dijs in ſacro eſt, præualens pulmentari cibo, & hebetare ſenſus exiſtimata, inſomnia quoq; facere. Ob hæc Pythagoricæ ſententiæ damnata: ut alij tradidere, quoniam mortuorum animæ ſint in ea. Qua de cauſa parentando uticq; aſſumitur. Varro & ob hæc flaminem ea non ueſci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiãtur. In eadem peculiaris religio. Namq; fabam uticq; è frugibus referre mos eſt auſpicij cauſa, quæ ideo refrina appellatur. Et auctionibus eam adhiberi lucroſum putant. Sola certe frugum etiam exeſa repletur creſcente luna. Aqua marina, aliáue ſalſa non percoquitur. Seritur ante Vergiliarum occaſum leguminum prima, ut antecedat hyemem. Virgilius eam per uer ſeri iubet, circumpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars malunt fabalia maturæ ſationis, quàm trimeſtrem fructum eius. Namq; ſiliquæ caulesq; gratiſsimo ſunt pabulo pecori. Aquas in flore maxime concupiſcit, cum uerò defloruit, exiguas deſiderat. Solum in quo ſata eſt lætificat ſtercoris uice. Ideo circa Macedoniam Theſſaliamq; cum florere incepit, uertunt arua. Naſcitur & ſua ſponte pleriſq; in locis, ſicut ſeptemtrionalis oceani inſulis, quas ob id noſtri fabarias appellant. Item in Mauritania ſylueſtris paſsim, ſed prædura, & quæ percoqui non pǒſsit. Naſcitur & in Ægypto ſpinoſo caule: qua de cauſa crocodili oculis timentes refugiunt. Longitudo ſcapo quatuor cubitorũ eſt, ampliſsima craſsitudo. Nec genicula habet molli calamo. Simile caput papaueri, colore roſeo. In eo fabæ non ſupra tricenas. Folia ampla. Fructus ipſe amarus & odore, ſed radix perquam lauta incolarum cibis, cruda, & omnino decocta, harundinum radicibus ſimilis. Naſcitur & in Syria, Ciliciaq;, & in Torone Chalcidis lacu. Ex leguminibus autẽ Nouembri ſeruntur lens, & in Græcia piſum. Lens amat ſolum tenue magis quàm pingue, cælum uticq; ſiccũ. Duo genera eius in Ægypto, alterum rotundius nigriusq;, alterum ſua figura. Vnde uario uſu translatum eſt in lenticulas nomen. Inuenio apud autores æquanimitatem fieri ueſcentibus ea. Piſum in apricis ſeri debet, frigorum impatientiſsimum. Ideo in Italia & in auſteriore cælo non niſi uerno tempore, terra facili ac ſoluta. Ciceris natura eſt gigni cum ſalſilagine, ideo ſolum urit. Nec niſi madefactum pridie, ſeri debet. Differentiæ plures, magnitudine, figura, colore, ſapore. Eſt enim arietino capiti ſimile, unde ita appellatur, album nigrumq;. eſt et columbinum, quod alij uenerium uocant, candidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. Eſt & cicercula minuti ciceris, inæqualis anguloſi, uelut piſum. Dulciſsimũ autem id quod eruo ſimillimũ, firmiusq; quod nigrum & rufum q̃; quod album. Siliquæ rotundæ ciceri, cæteris leguminũ longæ, & ad figurã ſeminis lateq;, piſo cylindraceæ. Faſeolorũ cum ipſis manduntur granis. Serere eos qua uelis terra licet ab Idibus Octob. in Calend. Nouemb. Legumina cum matureſcere cœperint, rapienda ſunt, quoniam cito exiliunt, latentq; cum decidêre, ſicut & lupinum.

De rapis & napis Amiterninis. Cap. XIII

QVanq; prius de rapis dixiſſe cõueniat. In trãſcurſu ea attigere noſtri, paulo diligentius Græci, & ipſi tamẽ inter hortẽſia: ſi iuſtus ordo fiat, à frumẽto protinus aut certe faba dicendis, quando alij uſus præſtantior ab his non eſt. Ante omnia namq; cunctis animalibus naſcuntur, nec in nouiſsimis ſatiant ruris alitum quoque genera, magisq; ſi decoquãtur aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Et homini non minor rapacium ſuis horis gratia, quàm cymarum: flaccidorum quoq;, & in horreis enecatorum, uel maior quàm uirentium. Ipſa uerò durant & in ſua terra ſeruata: & poſtea paſſa, penè ad alium prouentum, famemq; ſentiri prohibent. A uino atq; meſſe tertius hic trãſpadanis fructus. Terram nõ moroſè eligit, penè ubi nihil aliud ſeri poſsit. Nebulis & pruinis ac frigore ultro alunt amplitudine admirabili. Vidi XL. libras excedẽtia. In cibis quidem noſtris pluribus modis cõmendantur, durantq; ad alia ſinapis acrimonia domita, etiam coloribus picta præter ſuum ſex alijs, purpureo quoq;: neq; aliud in cibis tingi decet. Genera eorum Græci duo prima fecere, maſculum fœmininumq;, & ea ſerẽdi modo ex eo-

dem

dem ſemine. Denſiore enim ſatu maſculeſcere, item in terra difficili. Semen præſtantius, quo ſubtilius. Species uerò omnium tres. Aut enim in latitudinẽ fundi, aut in rotunditatem globari. Tertiam ſpeciem ſylueſtrem appellauere, in longitudinẽ radice procurrente, raphani ſimilitudine, & folio anguloſo ſcabroq́; ſucco acri: qui circa meſſem exceptus oculos purget, medeaturq́; caligini admixto lacte mulierum. Frigore dulciora fieri exiſtimantur & grandiora: tepore in folia exeunt. Palma in Nurſino agro naſcentibus. Taxatio in libras ſeſtertij ſinguli, & in penuria bini. Proxima in Algido natis. Napi uerò Amiternini, quorum eadem ferè natura, gaudent æquè frigidis. Seruntur & ante Calen. Martias in iugero ſextarij quatuor. Diligentiores quinto ſulco napum ſeri iubent, rapa quarto, utrumq; ſtercorato. Rapa lætiora fieri, ſi cum palea ſeminent̃. Serere nudum uolunt, precantem ſibi & uicinis ſerere ſe. Satus utriq; generi iuſtus, inter duorum numinũ dies feſtos, Neptuni atq; Vulcani. Feruntq́; ſubtili obſeruatione, quota luna præcedẽte hyeme nix prima ceciderit, ſi totidem luminum die intra prædictum temporis ſpatium ſerantur, mirè prouenire. Seruntur & uere in calidis atq; humidis.

De lupino. Cap. XIIII

LVpino eſt uſus proximus, cum ſit & homini & quadrupedũ generi ungulas habenti cõmunis. Remedium eius, ne metentes fugiat exiliendo, ut ab imbre tollatur. Nec ullius quæ ſerunt̃ natura, aſſenſu terræ mirabilior eſt. Primum omniũ cum ſole quotidie circumagitur, horasq́; agricolis etiam nubilo demonſtrat. Ter præterea floret. Terram amat, terraq́; operiri non uult. Et unum hoc ſerit̃ non arato. Quærit maxime ſabuloſa & ſicca atq; etiam harenoſa. Coli utiq; non uult. Tellurem adeò amat, ut quamuis frutecto ſo ſolo coniectum inter folia uepreſq́;, ad terram tamẽ radice perueniat. Pingueſcere hoc ſatu arua uineasq́; diximus. Itaq; adeò non eget fimo, ut optimi uicem repræſentet. Nihilq́; aliud nullo impendio conſtat, ut quod ne ſerendi quidẽ gratia opus ſit afferre. Protinus ſeritur ex aruo: ac ne ſpargi quidem poſtulat decidens ſponte. Primumq́; omnium ſeritur, nouiſſimũ tollitur: utrumq; ſeptembri ferè menſe, quia ſi nõ anteceſſit hyemẽ, frigoribus obnoxium eſt. Impune præterea iacet, uel derelictum etiam, ſi non protinus ſecuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudine ſua tutũ. Plerunq; tamen leui ſulco integũt. Ex denſiore terra rubricam maxime amat. Ad hanc alendam poſt tertium florem uerti debet, in ſabulo poſt ſecundum. Cretoſa tantum limoſaq́; odit, & in ijs non prouenit. Maceratũ calida aqua homini quoq; in cibo eſt. Nam bouẽ unũ modij ſinguli ſatiant, ualidumq́; præſtãt: quando etiã impoſitum puerorũ uentribus, pro remedio eſt. Condi in fumo maxime conuenit, quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in ſterilitatem caſtrant. Si depaſtum ſit in fronde, inarari protinus ſolum opus eſt.

De uicia & eruo. Cap. XV

ET uicia pingueſcunt arua, nec ipſa agricolis operoſa: uno ſulco ſata: nõ ſarritur, non ſtercorat̃, nec aliud cẽ deoccatur. Sationis eius tria tempora: Circa occaſum arcturi, ut decembri menſe paſcat, tunc optime serit̃ in ſemẽ. Æquè namq; fert depaſta. Secunda ſatio menſe Ianuario eſt: nouiſſima Martio, tum ad frondem utiliſſima. Siccitatem ex omnibus quæ ſeruntur maxime amat, non aſpernatur etiam umbroſa. Ex ſemine eius, ſi lecta matura eſt, palea cæteris prefertur. Vitibus præripit ſuccũ, langueſcuntq́; ſi in arbuſto ſeratur. Nec erui operoſa cura eſt. Hoc amplius cẽ uicia runcatur, & ipſum medicaminis uim obtinẽs. Quippe per eruum diuum Auguſtum curatũ, epiſtolis ipſius memoria extat. Sufficiunt ſingulis boum iugis modij quini ſati. Martio menſe ſatum, noxium eſſe bubus aiunt, item autumno grauedinoſum. innoxium autem fieri primo uere ſatum.

De fœno Græco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cytiſo. Cap. XVI

ET ſilicia, hoc eſt fœnũ Græcum, ſcarificatione seritur, nõ altiore quatuor digitorum ſulco: quantoq́; peius tractatur, tanto prouenit melius. Rarum dictu, eſſe aliquid cui proſit negligẽtia. Id autem quod ſecale atq; farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub alpibus aſiam uocant, deterrimũ, & tantum ad arcẽdam famem utile:

fœcunda

fœcunda,ſed gracili ſtipula,nigritia triſte,ſed põdere præcipuum. Admiſcetur huic far, ut mitiget amaritudinem eius,& tamẽ ſic quoq; ingratiſsimum uentri eſt. Naſcitur qualicunq; ſolo cum centeſimo grano:ipſumq; pro lætamine eſt. Farrago ex recrementis farris prædenſa ſeritur,admixta aliquando & uicia. Eadem in Africa fit ex hordeo. Omnia hæc pabularia: degeneransq; ex leguminibus quæ uocatur cracca: in tantum columbis grata,ut paſtas ea,negẽt fugitiuas illius loci fieri. apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato ocymum uocat, quo ſiſtebant aluum bubus. Id erat è pabulis ſegete uiridi deſecta antequam gelaret. Sura Manlius id aliter interpretatur,& tradit fabæ modios decem,uiciæ duos,tantundem eruiliæ in iugero autumno miſceri & ſeri ſolitum. Melius & auena Græca,cui non cadit ſemen,admixta. Hoc uocitatum ocymum, boumq; cauſa fieri ſolitum. Varro appellatum à celeritate proueniendi,è Græco quod ὠκὺς dicũt. Medica externa,etiam Græciæ,ut à Medis aduecta per bella Perſarum,quæ Darius intulit, ſed uel in primis dicenda. Tanta dos eius eſt,cum uno ſatu amplius q; tricenis annis duret. Similis eſt trifolio,caule foliſq; geniculata:quicquid in caule aſſurgit,folia contrahunt. Vnũ de ea & cytiſo uolumen Amphilochus fecit confuſim. Solum in quo ſerat,elapidatũ purgatumq; ſubigitur autumno:mox aratum & occatũ integitur crate iterũ & tertium,quinis diebus interpoſitis,& ſimo addito. Poſcit autem ſiccum ſuccoſumq;, uel riguum. Ita præparato ſeritur menſe Maio,aliâs pruinis obnoxia. Opus eſt denſitate ſeminis omnia occupari,internaſcentesq; herbas excludi. Id præſtant in iugera modia uicena. Cauendũ ne adurat,terraq; protinus integi debet. Si ſit humidum ſolum herboſúmue,uincitur,& deſciſcit in pratum. Ideo protinus altitudine unciali herbis omnibus liberanda eſt manu potius q; ſarculo. Secatur incipiens florere, & quoties refloruit. Id ſexies euenit per annos,cum minimum quater. In ſemen matureſcere prohibenda eſt, quia pabulum utilius eſt uſq; ad trimatum. Verno ſeri debet,liberariq; cæteris herbis: ad trimatum marris ad ſolum radi. Ita reliquę herbæ intereunt ſine ipſius damno,propter altitudinem radicum. Si euicerint herbæ,remedium unicum eſt aratio,ſæpius uertendo donec omnes aliæ radices intereant. Dari nõ ad ſatietatem debet,ne deplere ſanguinem neceſſe ſit. Et uiridis utilior eſt. Areſcit ſurculoſè,ac poſtremo in puluerẽ inutilem extenuatur. De cytiſo, cui & ipſi principatus datur in pabulis,affatim diximus inter frutices. Et nunc frugum omnium natura peragenda eſt,cuius in parte de diuitijs quoq; dicatur.

De uitijs frugũ & remedijs,quid in quoq; terræ genere debeat ſeri. Cap. XVII

PRimum omnium frumẽti uitium auena eſt,& hordeum in eam degenerat: ſicut ipſa frumenti fit inſtar:quippe cum Germaniæ populi ſerant eam,neq; alia pulte uiuant. Soli maxime cæliq; humore hoc euenit uitium. Sequentem cauſam habet imbecillitas ſeminis,cum diutius retentum eſt terra,prius q; erumpat. Eadem eſt ratio, ſi carioſum fuit cum ſereretur. Prima aũt ſtatim eruptione agnoſcit,ex quo apparet in radice eſſe cauſam. Eſt & aliud ex uicino auenæ uitiũ,cum amplitudine inchoata granum,ſed nondum matura prius quàm roboretur corpus,afflatu noxio caſſum & inane in ſpica euaneſcit quodam abortiuo. Venti autem tribus temporibus nocent frumẽto & hordeo. In flore, aut protinus cum defloruere, uel matureſcere incipientibus. Tum enim exinaniunt grana: prioribus cauſis naſci prohibent. Nocet & ſol creber è nube. Naſcuntur & uermiculi in radice,cum ſementem imbribus ſecutis incluſerit repentinus calor humorem. Gignuntur & in grano,cum ſpicæ pluuijs calor inferueſcit. Eſt & cantharis dictus ſcarabeus paruus,frumẽta erodens. Omnia ea animalia cum cibo deficiunt. Oleum,pix, adeps,cõtraria ſeminibus:cauendumq; ne contacta eis ſerantur. Imber in herba utilis tantũ: Florentibus autem frumento & hordeo nocet,leguminibus innocuus,præterquam ciceri. Maturęſcentia frumẽta imbre læduntur,& hordeum magis. Naſcitur & herba alba,panico ſimilis,occupans arua,pecori quoque mortifera. Nam lolium & tribulos,& carduos lappasq; non magis quàm rubos,inter frugum morbos potius quàm inter ipſius terræ peſtes numerauerim. Cæleſte frugum uinearumq; malum, nullo minus noxium eſt rubigo

go. Frequentiſsima hæc in roſcido tractu, conuallibuſq́, ac perflatum non habentibus. E diuerſo carent ea uentoſa & excelſa. Inter uitia ſegetum & luxuria eſt, cum onerata fertilitate procumbunt. Commune autem omniũ ſatorum uitium urica, etiam ciceris, cum ſalſilaginem eius abluendo imber dulcius id facit. Eſt herba quæ cicer enecat & eruũ circumligando ſe, uocatur orobanche: Triticum ſimili modo ęra: Hordeum feſtuca quę uocatur ægilops: Lentem herba ſecuridaca, quam Græci à ſimilitudine pelecinon uocant. Et hæ quidem complexu necant. Circa Philippos ateramon nominãt in pingui ſolo herbam, qua faba necatur: teramon, qua in macro, cum udam quidam uentus afflauit. Aeræ granum minimum eſt in cortice aculeato. Cum eſt in pane, celerrime uertigines facit: aiuntq́, in Aſia & Græcia balneatores cum uelint turbam pellere, carbonibus id ſemẽ inij cere. Naſcitur & phalangion in eruo, beſtiola aranei generis, ſi hyems aquoſa ſit. Limaces naſcuntur in uicia: & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Et morbi quidem ferè hi ſunt. Remedia eorum quæcunq́ pertinent ad herbas, in ſarculo, & cum ſemen iactatur cinere. Quę uerò in ſemine & circa radicem conſiſtunt, præcedente cura cauentur. Vino antè ſemina perfuſa, minus ægrotare exiſtimant. Virgilius nitro & amurca perfundi iubet fabam: ſic etiam grandeſcere promittit. Quidã uerò ſi triduo ante ſatum urina & aqua maceretur, præcipue adoleſcere putãt. Ter quidem ſarritam modium fractæ è modio ſolidæ reddere. Reliqua ſemina cupreſsi foliis tuſis ſi miſceantur, non eſſe uermiculis obnoxia, nec ſi interlunio ſerantur. Multi ad milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubent prius quàm ſarriatur, defodiq́ in medio incluſam uaſe fictili: ita nec paſſerem, nec uermem nocere: ſed eruendam prius quàm metatur, alioqui amarum fieri. Quin & armo talpæ contacta ſemina uberiora eſſe. Democritus ſucco herbæ, quæ appellatur aizoon in tegulis naſcẽs tabuliśue, Latinè uerò ſedum aut digitellum, medicata ſeri iubet omnia ſemina. Vulgò uerò, ſi dulcedo noceat, & uermes radicibus inhæreãt, remediũ eſt amurca pura, ac ſine ſale ſpargere, deinde ſarrire. Si in articulũ ſeges ire cœperit, runcare, ne herbæ uincant. Peſtem à milio atq́ panico ſturnorum paſſerúmue agmina ſcio abigi herba, cuius nomen ignotũ eſt, in quatuor angulis ſegetis defoſſa: mirũ dictu, ut omnino nulla auis intret. Mures abigũtur cinere muſtelæ, uel felis diluto, & ſemine ſparſo, uel decoctarum aqua. Sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane. Ob id felle bubulo ſemina attingi utilius putãt. Rubigo quidem, maxima ſegetum peſtis, lauri ramis in aruo defixis, tranſit in earum folia ex aruis. Luxuria ſegetum caſtigatur dente pecoris in herba duntaxat, & depaſtæ quidem uel ſæpius nullam in ſpica iniuriam ſentiunt. Retonſarum etiam ſemel, omnino certum eſt, granũ longius fieri, ſed inane caſſumq́, ac ſatum non naſci. Babylone tamen bis ſecant, tertio depaſcunt, alioquin folia tantum fierent. Sic quoq́ cum quinquageſimo fœnore meſſes reddit felicitas ſoli: uerum diligentioribus cum centeſimo quinquageſimo. Necq́ eſt cura difficilis, cq́ diutiſsime aqua rigandi, ut prępinguis & denſa ubertas diluatur. Limum autem non inuehunt Euphrates Tigriſq́, ſicut in Ægypto Nilus. Nec terra ipſa herbas gignit. Vbertatis tamen tantæ ſunt, ut ſequente anno ſponte reſtibilis fiat ſeges, impreſsis ueſtigio ſeminibus: quæ tanta ſoli differentia admonet terrę genera in fruges deſcribere. Igitur Catonis hæc ſententia eſt, In agro craſſo & læto frumentum ſeri. Si uerò nebuloſus ſit idem, raphanum, milium, panicum. In frigido & aquoſo prius ſerendũ, poſtea in calido. In ſolo autem rubricoſo, uel pullo, uel harenoſo, ſi nõ ſit aquoſum, lupinum. In creta & rubrica, & aquoſiore agro adoreum. In ſicco & nõ herboſo, nec umbroſo, triticum. In ſolo ualido fabam. Viciam uerò quamminime in aquoſo herbidoq́. Siliginẽ & triticum in loco aperto æditoq́, qui ſole quàm diutiſsime torreatur. Lentẽ in frutectoſo & rubricoſo, qui nõ ſit herbidus. Hordeum in nouali, & in aruo quod reſtibile poſsit fieri: trimeſtre: ubi ſementem maturam facere nõ poſsit, & cuius craſsitudo ſit reſtibilis. Subtilis & illa ſententia, Serenda ea in tenuiore terra, quæ nõ multo indigent ſucco, ut cytiſus & cicer, exceptis leguminibus quæ uelluntur è terra, non ſubſecantur. Vnde & legumina appellata

pellata,quia ita leguntur.In pingui autem,quæ cibi ſunt maſoris,ut olus,triticum,ſiligo, linum.Sic ergo tenue ſolum hordeo dabitur,minus enim alimẽti radix poſcit:leuior terra denſiorq; tritico.In loco humili far,adoreum,potius quàm triticum ſeretur: temperato & triticum & hordeum.Colles robuſtius,ſed minus, reddunt triticum. Far & ſiligo, & cretoſum & uliginoſum ſolum ſortiuntur.

De prodigijs frugũ,& arandi diſciplina,& uomerũ generibus. Cap. XVIII

ET frugibus oſtentum ſemel(quod equidem inuenerim)accidit, P.Ælio,Cn.Cornelio COSS. quo anno ſuperatus eſt Annibal.In arboribus enim tum nata produntur frumenta.Et quoniam de frugum terræq; generibus abunde diximus,nunc de arandi ratione dicemus,ante omnia Ægypti facilitate cõmemorata. Nilus ibi coloni uice fungẽs, euagari incipit,ut diximus,à ſolſtitio aut noua luna:ac primo lente,deinde uehementius quàm diu in leone ſol eſt. Mox pigreſcit in uirginem tranſgreſſo, atq; in libra reſidet. Si duodecim cubita nõ exceſsit,fames certa eſt.Nec minus ſi XVI.exuperauit. Tanto enim tardius decedit,quãto abundantius creuit,& ſementem arcet. Vulgo credebatur ab eius deceſſu ſerere ſolitos, mox ſues impellere ueſtigijs ſemina deprimentes in madido ſolo: & credo antiquitus factitatum.Nunc quoq; non multo grauiore opera,ſed tamen inarari certum eſt abiecta prius ſemina in limo digreſsi amnis,hoc eſt, Nouembri menſe incipiente:poſtea pauci runcant,quod botaniſmon uocant. Reliqua pars non niſi cum falce arua uiſit paulo ante Calend.Aprilis.Peragitur autem meſsis Maio, ſtipula nunquã cubitali.Quippe ſabulum ſubeſt,granumq; limo tantum continetur. Excellentius Thebaidis regioni frumẽtum,quoniam paluſtris Ægyptus.Similis ratio,ſed felicitas maior Babyloni ac Seleuciæ,Euphrate atq; Tigri reſtagnantibus,quoniam rigãdi modus ibi manu temperatur.Syria quoque tenui ſulco arat,cum multifariam in Italia octoni boues ad ſingulos uomeres anhelent. In omni quidem parte culturæ, ſed in hac quidem maxime ualet oraculum illud:Quid quæq; regio patiatur. Vomerum plura genera,Culter uocatur,prædenſam,prius quàm proſcindatur,terram ſecãs,futuriſq; ſulcis ueſtigia præſcribens inciſuris,quas reſupinus in arando mordeat uomer. Alterum genus eſt uulgare,roſtrati uectis. Tertiũ in ſolo facili, nec toto porrectũ dentali, ſed exigua cuſpide in roſtro. Latior hæc quarto generi, ſed exacutior in mucronem faſtigiata, eodemq; gladio ſcindens ſolum,& acie laterum radices herbarum ſecans: id nõ pridem inuẽtum in Rhætia. Galliæ duas addiderunt tali rotulas,quod genus uocant planarati.Cuſpis effigiem palæ habet.Serunt ita non niſi culta terra,& ferè noua. Latitudo uomeris ceſpites uerſat. Semen protinus inijciunt,crateſq; dentatas ſuper trahunt.Nec ſarrienda ſunt hoc modo ſata,ſed porcellis binis terniſq; ſic arant. Vno boum iugo cenſeri anno facilis ſoli quadragena iugera,difficilis tricena,iuſtum eſt.

De temporibus arandi,& iunctione boum. Cap. XIX

IN arando magnopere ſeruandum eſt Catonis oraculum. Quid eſt primũ? Agrum bene colere.Quid ſecundum? Bene arare.Quid tertium? Stercorare.Sulco uario ne ares. Tempeſtiue ares. Tepidioribus locis à bruma proſcindi arua oportet, frigidioribus ab æquinoctio uerno.Et maturius ſicca regione quàm humida.Maturius denſa terra quàm ſoluta,pingui quàm macra. Vbi ſiccæ & graues æſtates,terra cretoſa aut gracilis, utilius inter ſolſtitium & autumni æquinoctium aratur. Vbi leues æſtus,frequẽtes,imbres,pingue herboſumq; ſolum,ibi melius caloribus. Altum & graue ſolum etiam hyeme moueri placet:tenue ualde & aridum,paulo ante ſationis tempus.Sunt & hic ſuæ leges.Lutoſam terram ne tangito. Vi omni arato:prius quàm ares proſcindito.Hoc utilitatẽ habet, quod inuerſo ceſpite herbarum radices necantur. Quidam utiq; ab æquinoctio uerno proſcindi uolunt.Quod uere ſemel aratum eſt,à temporis argumento ueruactum uocatur.Hoc in nouali atq; requieto neceſſarium eſt.Nouale eſt,quod alternis annis ſeritur. Araturos boues q; arctiſsime iungi oportet, ut capitibus ſublatis arent:ſic minime colla contundunt.Si inter arbores uitesq; aretur,fiſcellis capiſtrari, ne germinum tenera præ

cerpant.Securiculam insitiuã pendere,qua intercidantur radices.Hoc melius quàm con uelli aratro,bouesq; luctari.In arando uersum peragi,nec striare in actu sæpius. Iustum est proscindi sulco dodrantali iugerum uno die,iterari sesquiugerum,si sit facilitas soli:si minus,proscindi semissem,iterari assem: quando & animaliũ labori natura leges statuit. Omne aruum rectis sulcis,mox & obliquis subigi debet. In collibus transuerso tantum monte aratur,sed modo in superiora,modo in inferiora rostrante uomere. Tantumq; est laboris homini, ut etiam boum uice fungatur. Certe sine hoc animali montanæ gentes sarculis arant.Arator,nisi incuruus,prꝙuaricatur. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi uticq; caueatur,ubi inuentum est.Purget uomerem subinde stimulus cuspidatus rulla.Scamna inter duos sulcos cruda ne relinquantur, glebæ ne exultent. Male aratur aruum,quod satis frugibus occandum est.Id demum recte subactum erit, ubi non intelligetur utrò uomer ierit.In usu est & collicias interponere,si ita locus poscat, ampliore sulco,quæ in fossas aquam deducant.

De occãdo,& quodã arationis genere,& de iteratione & resectione. Cap. xx

ARatione per transuersum iterata,occatio sequitur,ubi res poscit,crate uel rastro,& sato semine iteratio.Hæc quoq; ubi cõsuetudo patitur,crate dentata,uel tabula aratro adnexa,quod uocant lirare, operientes semina:unde primum appellata deliratio est. Quarto seri sulco Virgilius existimaꝰ uoluisse,cum dixit optimam esse segetem, quę bis solem,bis frigora sensisset.Spissius solũ, sicut plerunq; in Italia, quinto sulco seri melius est,in Thuscis uerò nono.At fabam & uiciam non proscisso serere sine damno,compendium operæ est.Non omittemus unam etiamnũ arandi rationẽ,in trãspadana Italia bellorum iniuria excogitatã. Salassi cum subiectos Alpibus depopulareñ agros,panicum miliumq; iam excrescens tentauere.Postq; respuebat natura,inararũt. At illæ messes duplicatæ docuere quod nunc uocant artrare,id est aratrare,ut credo tunc dictum.Hoc fit uel incipiente culmo,cũ iam is bina ternáue emiserit folia. Nec recẽs subtrahemus exemplum,in Treuerico agro tertio ante hunc annum compertũ. Nam cum hyeme prægelida captæ segetes essent,reseuerũt,resarrientes campos mense Martio, uberrimasq; messes habuerunt.Nunc reliqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ. Cap. xxi

SIliginem,far,triticum,semen,hordeum occato, sarrito,runcato quibus dictũ erit diebus.Singulæ operæ cuiq; generi in iugero sufficient.Sarculatio induratam hyberno rigore soli tristitiam laxat temporibus uernis,nouosq; soles admittit.Qui sarriet,caueat ne frumenti radices suffodiat. Triticum,hordeum,semen,fabam bis sarrire melius.Runcatio cum seges in articulo est euulsis inutilibus herbis, frugum radicem uindicat, segetemq; discernit à cespite.Leguminum cicer eadem quæ far desiderat.Faba runcari nõ gestit,quoniam euincit herbas,lupinum runcatur tantum.Milium,panicum occatur & sarritur,non iteratur,non runcatur:silicia & faseoli occantur tantũ.Sunt genera terræ, quarum ubertas pectinari segetem in herba cogat.Cratis & hoc genus,dentatę stilis ferreis. Eadem nihilominus & depascuntur.Quæ depasta sunt, sarculo iterum excitari necessarium.At in Bactris,Africa,Cyrene,omnia hæc superuacua fecit indulgentia cæli,& à semente non nisi nonis mensibus in aream redeunt:quia siccitas coercet herbas, fruges nocturno tactas rore nutriens. Virgilius alternis cessare arua suadet,& hoc,si patiantur ruris spatia,utilissimum proculdubio est. Quod si neget conditio,far serendum, unde lupinum,aut uicia,aut faba sublata sint,& quæ terram faciant lętiorem.In primisq; & hoc notandum,quædam propter alia seri obiter: sed parum prouenire priori diximus uolumine,ne eadem sæpius dicantur.Plurimum enim refert soli cuiusq; ratio.

De summa fertilitate,& bifera uite,& aquarum differentia. Cap. xxii

CIuitas Africæ in medijs harenis,petẽtibus Syrteis Leptinq; magnã, uocatur Tacape,felici super omne miraculum riguo solo:ternis ferè M.pass.in omnẽ partem fons abundat,largus quidem,sed certis horarum spatijs disp enſatus inter incolas. Palmæ ibi prægrandi

prægrandi ſubditur olea,huic ficus,fico punica,illi uitis,ſub uite ſeritur frumẽtum,mox legumen,deinde olus,omnia eodem anno,omniaq; aliena umbra alunt. Quaterna cubita eius ſoli in quadratum,nec ut à porrectis metiant digitis,ſed in pugnũ contractis,quaternis denarijs uenundant. Super omnia eſt, biferam uitem bis anno uindemiare. Et niſi multiplici partu exinaniat ubertas,pereũt luxuria ſinguli fructus. Nunc uerò toto anno metitur aliquid. Conſtatq; fertilitati nõ occurrere homines. Aquarum quoq; differẽtia magna riguis eſt.In Narbonẽſi prouincia nobilis fons Orge nomine eſt: in eo herbæ naſcuntur in tantũ expeditæ bubus,ut merſis capitibus totis eas quærant.Sed illas in aqua naſcentes certum eſt non niſi imbribus ali.Ergo ſuam quiſq; terram aquamq; nouerit.

De qualitate terræ,& ſtercoratione. Cap. XXIII

SI fuerit illa terra,quam appellauimus teneram,poterit ſublato hordeo milium ſeri,eo condito raphanus:his ſublatis hordeum uel triticum, ſicut in Campania: ſatisq; talis terra aratur cum ſeritur.Alius ordo,ut ubi adoreũ fuerit, ceſſet III. menſibus hybernis, & uernam fabam recipiat,aut ante hyemalem ne ceſſet.Necnon minus pinguis alternari poteſt ita,ſi frumẽto ſublato legumen tertio ſeratur. Gracilior & in annum tertiũ ceſſet. Frumentum quidam ſeri uetant,niſi in ea quæ proximo anno quieuerit. Maximam huius loci partem ſtercorationis obtinet ratio,de qua & priori diximus uolumine. hoc tantum unum in confeſſo eſt,niſi ſtercorato ſeri non oportere,quanq; & hic leges ſunt propriæ.Milium,panicum,rapa,napus,niſi in ſtercorato nõ ſerat.Non ſtercorato frumentum potius q; hordeum ſerito.Item in noualibus,tametſi in illis fabam ſeri uolunt,eandẽ ubicunq; q; recentiſsime ſtercorato ſolo.Autumno aliquid ſaturus, Septembri menſe fimum inaret poſt imbrem. Vticq; ſi uerno erit ſaturus, per hyemem fimum diſponat. Iuſtum eſt uehes XVIII.iugero tribui:diſpergere autem prius q; areſcat,aut iactato ſemine. Si hæc omiſſa ſit ſtercoratio,ſequẽs eſt prius q; ſerat,ante puluerẽ. Quod ut hanc quoq; curam determinemus,iuſtum eſt ſingulas uehes fimi denario ire,in ſingulas pecudes minores,in maiores denas:niſi contingat hoc, male ſubſtrauiſſe pecori colonum appareat. Sunt qui optime ſtercorari putent,ſub dio retibus incluſa pecorũ manſione. Ager ſi non ſtercoratur,alget:ſi nimium ſtercoratus eſt,aduritur:ſatiusq; eſt id ſæpe, quàm ſupra modum facere. Quo calidius ſolum eſt,eo minus addi ſtercoris,ratio eſt.

De bonitate ſeminũ,& diſciplina ſeminandi,& quantũ ex quoquo genere frumenti in iugero ſerendum,& temporibus ſerendi. Cap. XXIIII

SEmen optimum anniculum,bimum deterius,trimum peſsimũ,ultrà ſterile:& in uno omnium definita genere ratio eſt. Quod in ima area ſubſedit,ad ſemen reſeruandum eſt.Id enim optimum,quoniam grauiſsimum: neq; alio modo utilius diſcernitur. Quæ ſpica per interualla ſemina habebit, abijcietur.Optimum granum quod rubet,& dentibus fractum eundem habet colorem:deterius, cui plus intus albi eſt.Certum terras alias plus ſeminis recipere,alias minus. Religioſumq; inde primum colonis augurium, cum auidius accipiat,eſurire creditur,& comeſſe ſemen.Sationem locis humidis celerius fieri ratio eſt,ne ſemen imbre putreſcat.Siccis ſerius,ut pluuiæ ſequantur:ne diu iacẽs atq; non concipiens,euaneſcat.Itemq; feſtinata ſatione denſum ſpargi ſemen,quia tarde concipiat.Serotina rarum, quia denſitate nimia necetur. Artis quoq; cuiuſdam eſt, æqualiter ſpargere. Manus uticq; congruere debet cum gradu, ſemperq; cum dextro pede. Fit quoq; quorundam occulta ratione,quod ſors genialis atque fœcunda eſt. Non transferendum eſt ex frigidis locis ſemen in calida,neq; ex præcocibus in ſerotina: idq; in contrarium præcepere quidam falſa diligentia. Serere in iugero temperati ſoli iuſtum eſt tritici aut ſiliginis modios quinq;,farris aut ſeminis(quod frumenti genus ita appellamus) decem,hordei ſex.Fabæ quintam partem amplius quàm tritici,uiciæ XII.ciceris & cicerculæ & piſi III.lupini X.lentis III.ſed hanc cum fimo arido ſeri uolunt,erui VI. ſiliciæ VI. faſeolorum IIII.pabuli XX. milij, panici ſextarios quatuor. Pingui ſolo plus, gracili minus.Eſt & alia diſtinctio.In denſo,aut cretoſo, aut uliginoſo ſolo, tritici aut ſiliginis modios

dios ſex: in ſoluta terra & nuda, & ſicca, & læta, quatuor. Macies enim ſoli maior, niſi rarum culmum habeat, ſpicam minutam facit & inanem. Pinguia arua ex una ſeminis radice fruticem numeroſum fundunt, denſamq; ſegetem è raro ſemine emittunt. Ergo inter quatuor & ſex modios pro natura ſoli, alij quinq; non minus ſeri, plurésue præcipiunt: item in conſito, aut cliuoſo, ut in macro. Huc pertinet oraculum illud magnopere cuſtodiendum, Segetẽ ne defruges. Adiecit ijs Axius in praxidico, ut ſereretur, cum luna eſſet in ariete, geminis, leone, libra, aquario. Zoroaſtres ſole XII. partes ſcorpionis trãſgreſſo, cum luna eſſet in tauro. Sequitur huc dilata & maxima indigens cura de tempore fruges ſerendi quæſtio, magnaq; ex parte ratione ſiderum connexa. Quamobrem ſentẽtias omnium in primis ad id pertinentes exponemus. Heſiodus, qui princeps omnium de agricultura præcepit, unum tempus ſerendi tradidit à uergiliarum occaſu. Scribebat enim in Bœotia Helladis, ubi ita ſeri diximus. Inter diligentiſsimos cõuenit, ut in alitum quadrupedumq; genitura, eſſe quoſdam ad conceptum impetus & terræ. Hos Græci ita definiunt, cum ſit calida & humida. Virgilius triticum & far à uergiliarũ occaſu ſeri iubet, hordeum inter æquinoctium autumni & brumam: uiciam uerò, faſeolos & lentem, boote occidente. Quo fit, ut horum ſiderum aliorumq; exortus & occaſus digerẽdi ſint in ſuos dies. Sunt qui & ante uergiliarum occaſum ſeri iubeant, duntaxat in arida terra, calidisq; prouincijs. Cuſtodiri enim ſemen corrumpente humore, & à proximo imbre uno die erumpere. Alij ſtatim ab occaſu uergiliarum ſequi imbres, à ſeptimo ferè die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autumni, in calidis ſerius, ne ante hyemẽ luxurient. Inter omnes aũt conuenit, circa brumam ſerendum non eſſe, magno argumento: quoniam hyberna ſemina, cum ante brumam nata ſint, ſeptimo die erumpant: ſi poſt brumam, uix XL. Sunt qui properent, atque ita pronuncient, feſtinatam ſementem ſæpe decipere, ſerotinam ſemper. E contrario alij, uel uere potius ſerendum, quàm male in autumno. Atq; ubi fuerit neceſſe, inter fauonium & uernum æquinoctium. Quidam omiſſa cæleſti cura ut inutili, temporibus definiunt. Vere linum, & auenam, & papauer: atq; uti nunc etiam tranſpadani ſeruant, uſq; in quinquatrus, fabam, ſiliginem Nouembri menſe, far Septembri extremo uſq; in Idus Octobris. Alij poſt hunc diem in Calendas Nouembres. Ita his nulla naturæ cura eſt, illis nimia, & ideo cæca ſubtilitas, cum res inter ruſticos geratur, literarumq; expertes, non modo ſiderum. Et confitendum eſt, cælo maxime conſtare ea: quippe Virgilio iubente prædiſci uentos ante omnia, ac ſiderum mores, neq; aliter quàm nauigantibus ſeruari. Spes ardua & immenſa, miſceri poſſe cæleſtem diuinitatem imperitiæ, ſed tentanda tam grandi uitæ emolumento. Prius tamen ſideralis difficultas, quam ſenſere etiam periti, ſubijcienda contemplationi eſt: quòd deinde lætior mens diſcedat à cælo, & facta ſentiat, quæ futura prænoſci non poſsint.

Digeſtio ſiderum in noctes & dies. Cap. XXV

PRimum omniũ dierum ipſorũ anni, ſolisq; motus propè inexplicabilis ratio eſt: ad CCCLXV. adijciunt etiam nũ intercalarios diei noctisq; quadrantes. Ita fit, ut tradi nõ poſsint certa ſiderum tempora. Accedit confeſſa rerum obſcuritas, nunc præcurrẽte, nec paucis diebus, tempeſtatum ſignificatu, quod prochimazin Græci uocãt: nunc poſtueniente, quod epichimazin: & plerunq; aliâs citius, aliâs tardius cæli effectu ad terram deciduo: unde uulgo ſerenitate reddita, confectũ ſidus audimus. Præterea cum omnia hęc ſtatis ſideribus cæloq; affixis conſtent, interueniunt motu ſtellarũ grandines, imbres, & ipſi nõ leui effectu, ut docuimus, turbantq; conceptę ſpei ordinem. Idq; ne nobis tantum putemus accidere, & reliqua fallit animalia ſagaciora circa hoc, ut quo uita eorũ conſtet: æſtiuasq; alites præpoſteri aut præproperi rigores necant, hybernas æſtus. Ideo Virgilius errantiũ quoq; ſiderũ rationem ediſcendam præcipit, admonens obſeruandũ frigidæ Saturni ſtellæ tranſitum. Sunt qui certiſsimũ ueris indicium arbitrentur ob infirmitatem animalis, papilionis prouentũ. Id eo ipſo anno cum cõmentaremur hæc, notatum eſt, prouentum eorum ter repetito frigore extinctum, aduenasq; uolucres ad VI. Calen. Februarij

Februarij ſpem ueris attuliſſe,mox ſæuiſsima hyeme conflictatas. Res anceps primũ omnium à cælo peti legem,deinde eam argumentis eſſe quærendam. Super omnia eſt mundi conuexitatis,terrarumq; globi differentia, eodem ſidere alio tempore alijs aperiẽte ſe gentibus. quo fit,ut cauſa eius non ijſdem diebus ubiq; ualeat. Addidere difficultatem et autores,diuerſis in locis obſeruando,mox etiã in ijſdem diuerſa prodendo. Tres autem fuere ſectæ,Chaldæa,Ægyptia,Græca. His addidit apud nos quartã Cæſar dictator,annos ad ſolis curſum redigens ſingulos,Soſigene perito ſcientiæ eius adhibito. Et ea ipſa ratio poſtea comperto errore correcta eſt:ita ut XII. annis continuis non intercalaretur, quia cœperat ſidus annus morari,qui prius antecedebat. Et Soſigenes ipſe trinis cõmentationibus,quanq; diligentior eſſet cæteris,nõ ceſſauit tamẽ addubitare ipſe ſemet corrigẽdo. Autores prodidere ea,quos prætexuimus uolumini huic,raro ullius ſentẽtia cum alio congruẽte. Minus hoc in reliquis mirum,quos diuerſi excuſauerint tractus. Eorum qui in eadem regione diſsidere,unam diſcordiã ponemus exempli gratia: Occaſum matutinũ uergiliarũ Heſiodus(nam huius quoq; nomine extat aſtrologia) tradidit fieri,cũ æquinoctiũ autumni conficeret, Thales XXV. die ab æquinoctio,Anaximander XXIX. Euctemon XLVIII. Nos ſequemur obſeruationem Cæſaris,maximéq; hæc erit Italiæ ratio. Dicemus tamen & aliorum placita, quoniam non unius terræ, ſed totius naturæ interpretes ſumus,non autoribus poſitis(id enim uerboſum eſt)ſed regionibus:ut legentes tantum meminerint,breuitatis gratia, cum Attica nominata fuerit, ſimul intelligere Cycladas inſulas: cum Macedonia Magneſiam, Thraciam: cum Ægyptus Phœnicen, Cyprum, Ciliciam:cum Bœotia, Locridem,Phocidẽ, & finitimos ſemper tractus: cum Helleſpontus,Cherroneſum,& continẽtia uſq; Atho montem:cum Ionia,Aſiam,& inſulas Aſię,cum Peloponneſus, Achaiã,& ad heſperũ iacentes terras. Chaldæi Aſſyriam & Babyloniã demonſtrabunt. Africam, Hiſpanias, Gallias ſileri non erit mirum. Nemo enim obſeruauit in ijs qui ſiderum proderet exortus. Non tamen difficili ratione dignoſcentur in illis quoq; terris digeſtione circulorum,quam in ſexto uolumine fecimus:qua cognatio cæli non gentiũ modo, uerũ urbium quoq; ſingularũ intelligit̃ nota ex his terris quas nominauimus,ſumpta cõuexitate circuli pertinentis ad quas quiſq; quæret terras,& ad earum ſiderũ exortus, per omniũ circulorũ pares umbras. Indicãdum & illud, tempeſtates ipſas ardores ſuos habere quadrinis annis: & eaſdem non magna differẽtia reuerti ratione ſolis:octonis uerò augeri eaſdẽ,centeſima reuoluẽte ſe luna. Omnis autẽ ratio obſeruata eſt tribus modis, ortu ſiderũ occaſuq;, & ipſorũ temporum cardinibus. Exortus occaſusq; binis modis intelligunt̃. Aut enim aduentu ſolis occultant̃ ſtellæ, & conſpici deſinũt,aut eiuſdẽ abſceſſu proferũt ſe. Emerſum hoc melius q; exortũ conſuetudo dixiſſet:& illud occultationẽ potius q; occaſum. Alio modo quo die incipiunt apparere uel deſinunt,oriente ſole aut occidente, matutini ueſpertini ue cognominati,pro ut alterutris eorum mane uel crepuſculo cõtingit. Dodrantes horarum,cum minimum, interualla ea deſiderant ante ſolis ortum,uel poſt occaſum,ut aſpici poſsint. Prꝛterea bis quædam exoriuntur & occidunt. Omniſq; ſermo de his eſt ſtellis, quas adhærere cælo diximus. Cardo temporum quadripartita anni diſtinctione conſtat, per incrementa lucis. Augetur hæc à bruma,& æquatur noctibus uerno æquinoctio diebus XC. horis tribus. Deinde ſuperat noctes ad ſolſtitium diebus XCIII. horis XII. uſq; ad æquinoctium autumni. Et tum æquata die procedit ex eo ad brumam diebus LXXXIX. horis III. Horæ nunc in omnia acceſsione æquinoctiales,non cuiuſcunq; diei ſignificantur: omneſq; eæ differentiæ fiunt in octauis partibus ſignorum. Bruma capricorni,ad VIII. Calend. Ianuarij ferè:æquinoctium uernum,arietis:ſolſtitium,cancri: alterumq; æquinoctium,libræ: qui & ipſi dies raro non aliquos tempeſtatum ſignificatus habẽt. Rurſus hi cardines ſingulis etiamnum articulis temporũ diuiduntur,per media omnes dierũ ſpatia. Quoniam inter ſolſtitium & æquinoctiũ autumni, fidiculæ occaſus autumnum inchoat die XLV. At ab æquinoctio eo ad brumam,uergiliarum matutinus occaſus hyemem die XLIII. Inter

ter brumam & æquinoctium die XLV. flatus fauonij uernũ tempus. Ab æquinoctio uer no initium æstatis ad XLVIII. uergiliarum exortus matutinus. Nos incipiemus à sementibus frumenti, hoc est, à uergiliarum occasu matutino. Nec deinde paruorum siderum mentione concidenda ratio est, & difficultas rerum augenda, cum sidus uehemẽs Oriones ijsdem diebus longo decedat spatio. Sementibus tempora plericꝫ præsumunt, & ab undecimo die autumnalis æquinoctij fruges serunt, adueniente coronæ exortu, continuis diebus certo propè imbrium promisso. Xenophon nõ antequam deus signum dederit. Hoc Cicero Nouembris imbre fieri interpretatus est, cum sit uera ratio non prius serendi, cꝫ folia cœperint decidere. Hoc ipso uergiliarum occasu fieri putant. Aliqui ad III. Idus Nouembris, ut diximus, seruant, quoniam id sidus etiam uestis institoris est, & est in cælo notatu facillimum. Ergo ex occasu eius de hyeme augurantur, quibus est cura insidiandi negociatoris auaritia. Nubilo occasu pluuiosam hyemem denunciat, statimꝫ augent lacernarum precia: sereno asperam, & reliquarum uestium accendunt. Sed ille indocilis cæli agricola, hoc signum habeat inter suos uepres, humumꝫ suam aspiciẽs, cum folia uiderit decidua. Sic indicatur anni temperies, alibi tardius, alibi maturius. Ita enim sentitur ut cæli lociꝫ afficit natura: idꝫ in hac ratione præcellit, quod eadem & in mundo publica est, & unicuicꝫ loco peculiaris. Miretur hoc qui non meminerit ipso bruma li die pulegium in carnarijs florere: adeò nihil occultum esse natura uoluit. Et serendi igitur hoc dedit signum. Hæc est uera interpretatio, argumentum naturæ secum afferens. Quippe sic terram peti suadet, promittitꝫ quandam stercoris uicem, & contra rigores terram flatusꝫ operiri à se nunciat, & monet festinare. Varro in fabæ uticꝫ satu hanc obseruationem custodiri precepit. Alij plena luna serendam. Lentem uerò à XXV. ad XXX. Viciam quocꝫ ijsdem lunæ diebus. Ita demum sine limacibus fore. Quidam pabuli causa sic seri iubent, seminis autem uere. Est & alia manifestior ratio, mirabiliore naturæ prouidentia, in qua Ciceronis sententiam ipsius uerbis subsignabimus,

Iam uerò semper uiridis, semperꝫ grauata
Lentiscus, triplici solita est grandescere fœtu:
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi.

Ex his unum hoc erit idem & lino ac papaueri serendo. Cato de papauere ita tradit: Virgas & sarmenta, quæ tibi in satione superant, in segete comburito. Vbi eas combusseris, ibi papauer serito syluestre: quod in miro usu est melle decoctum ad faucium remedia. Visꝫ somnifera etiam satiuo. Et hactenus de hyberna semente.

Replicatio totius culturæ, & quid quocꝫ mense in agro fieri oporteat. Cap. XXVI

VErum ut pariter omnis culturę quoddã breuiariũ peragat, eodẽ tempore conuenit & arbores stercorare, accumulare item uineas: sufficit in iugerũ opera: & ubi patiet loci ratio, arbusta ac uineas putare, seminarijs solum bipalio præparare, incilia aperire, aquam de agro pellere, torcular lauare & recondere. A Calen. Nouemb. gallinis oua supponere nolito, donec bruma conficiat. In eum diem ternadena subijcito æstate tota; hyeme pauciora, non tamẽ infra nouena. Democritus talem futurã hyemem arbitrat, qualis fuerit brumæ dies, & circa eum terni: itẽ solstitio æstatẽ. Circa brumã pleriscꝫ bis septem halcyonum fœtura uentorum quiete mollius cælum: sed & in his & in alijs omnibus ex euentu significationũ intelligi sidera debebunt, nõ ad dies uticꝫ prefinitos expectari tempestatum uadimonia. Per brumã uitẽ ne colito. Vina tum defecari, uel etiã diffundi Hyginus suadet à confecta ea septimo die, uticꝫ si septima luna cõpetat. Cerasa circa brumã seri. Bubus glandẽ tunc aspergi conuenit in iuga singula modios. Largior ualetudinẽ infestat, & quocunꝫ tempore detur, si minus XXX. diebus cõtinuis data sit, narrant uerna scabie pœnitere. Materiei cædendę tempus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maxime uigilia constant, cum sint noctes tanto ampliores. Qualos, crates, fiscinas texere. Faces incidere. Ridicas præparare interdiu XXX. palos LX. in lucubratione uespertina ridicas V. palos X. totidẽ antelucana. A bruma in fauoniũ Cæsari nobilia sidera significãt, III. Calend.

Calend.Ianuarij matutino canis occidẽs. Quo die Atticæ & finitimis regionibus aquila ueſpere occidere traditur. Pridie Nonas Ianuarij Cæſari delphinus matutino exoritur, & poſtero die fidicula,quo Ægypto ſagitta ueſperi occidit.Item ad VI.Idus Ianuarij eiuſdem delphini ueſpertino occaſu continui dies hyemant Italiæ, & cum ſol in aquariũ ſentiatur tranſire,quod ferè XVI.Calen.Feb.euenit:VIII.Calen.ſtella regia appellata Tuberoni in pectore leonis occidit matutino.Et pridie Nonas Feb.fidicula ueſperi.Huius tẽporis nouiſsimis diebus,ubicunq; patiet cæli ratio, terram ad roſarũ & uineæ ſatũ uertere bipalio oportet.Iugero operæ LX.ſufficiunt.Foſſas purgare,aut nouas facere.Antelucanis ferramẽta acuere,manubria aptare,dolia quaſſa ſarcire,ipſorumq; laminas ſcabendo purgare,aut nouas facere.A fauonio in æquinoctium uernum Cęſari ſignificat XVII. Calen.Martij triduum uariè.Et VIII.Calen.hirundinis uiſu,& poſtero die arcturi exortu ueſpertino.Item III.Nonas Martij Cęſar cancri exortu id fieri obſeruauit.Maior pars autorum uindemitoris emerſu VIII.Idus aquilonij piſcis exortu,& poſtero die Orionis. In Attica miluiũ apparere obſeruatur. Cæſar & Idus Martias ferales ſibi annotauit ſcorpionis occaſu:XV.uerò Calen.Aprilis Italiæ miluum oſtendi, XII.Calen.equum occidere matutino.Hoc interuallum temporis ucgentiſsimum agricolis, maximeq; operoſum eſt,in quo præcipue falluntur.Neq; enim eo die uocant ad munia, quo fauonius flare debeat,ſed quo cœperit.Hoc acri intentione ſeruandũ eſt.Hoc illo menſe ſignum deus habet,obſeruatione minime fallaci aut dubia, ſi quis attẽdat. Vnde autem ſpiret is uentus, quaq; parte ueniat,diximus ſecũdo uolumine,& dicemus mox paulo operoſius.Interim ab eo die(quiſquis ille fuerit)quo flare cœperit,nõ utiq; VI.Idus Feb.ſed ſiue antè, quando præuernat,ſiue poſt,quando hyemat:poſt eam diem,inquam,innumera ruſticos cura diſtringat,& prima quæq; peragant quæ differri nequeunt. Trimeſtria ſerantur. Vites putentur qua diximus ratione. Oleæ curentur. Poma ſerant inſerantur q;. Vineæ paſtinentur.Semina digerant,inſtaurentur alia.Harundines,ſalices, geniſtæ ſerant cædantur q;.Serantur uerò ulmi,populi,platani,uti dictum eſt. Tum & ſegetes cõuenit purgare,ſarrire hybernas fruges,maximeq; far.Lex certa in eo, cum quatuor fibrarũ eſſe cœperit.Faba uerò non antequ trium foliorũ. Tunc quoq; leui ſarculo purgare uerius q fodere.Florentẽ utiq; XV.primis diebus non attingere.Hordeum niſi ſicco,ne ſerito.Putationem æquinoctio peractam habeto. Vineæ iugerum quaternæ operæ putant,alligant q;. In arbuſto ſingulæ operæ arbores XV. Eodem hoc tempore hortorũ roſariorum q cura eſt,quę ſeparatim proximis uoluminibus dicet,eodem & topiariorũ. Tunc optime ſerobes fiunt. Terra in futurũ proſcindit, Virgilio maxime autore,ut glebas ſol coquat. Vtilior ſentẽtia,quæ non niſi temperatũ ſolũ in medio uere arari iubet:quoniã in pingui ſtatim ſulcos occupãt herbæ,gracili inſecuti æſtus excitant:tum namq; ſuccũ uenturis ſeminibus auferũt. Talia autumno melius arari certum eſt.Cato uerna opera ſic definit:ſcrobes fieri,ſeminaria propagari in locis craſsis & humidis:ulmos,ficos,poma,oleas, prata ſtercorari luna ſitiente. Quæ rigua non erunt,ab afflatu fauonij defendi,purgari herbas, malas radicitus erui,ficus interpurgari,ſeminaria fieri, & uetera ſarciri. Hæc antequam uinea florere incipiat.Itaq; piro florente arare incipiat macra harenoſaq;. Poſtea utique grauiſsima & aquoſiſsima.Ita poſtremo arato.Ergo hæc aratio has habebit notas, lenti ſci primũ fructum oſtendentis,ac piri florentis. Erit & tertia in bulborũ ſatu ſcillæ. Item in coronamentorũ narciſsi.namq; & hęc ter florent:primoq; flore primã arationẽ oſtendunt,medio ſecundam,tertio nouiſsimam,quando inter ſeſe alia alijs notas præbent.Ac non in nouiſsimis cauetur,ne fabis florentibus attingatur edera.Id enim noxium & exitiale ei eſt tempus.Quędam uerò & ſuas habent notas,ſicuti ficus. Cum folia pauca in cacumine acetabuli modo germinent, tunc maxime ſerendas ficus. Æquinoctiũ uernũ ad VIII.Calen.Aprilis peragi uidetur.Ab eo ad uergiliarũ exortum matutinũ,Cæſari ſignificant Calen.Aprilis. Tertio Nonas Aprilis in Attica uergiliæ ueſperi occultantur.Eædem poſtridie in Bœotia.Cæſari autem & Chaldæis Nonis, Ægypto Orion & gladius

eius incipiunt abſcondi. Cæſari ſexto Idus ſignificatur imber libræ occaſu: decimoquar to Calend. Maij Ægypto ſuculæ occidunt ueſperi, ſidus uehemẽs & terra mariq; turbi dum, decimoſexto Atticæ, XV. Cæſari, continuoq; triduo ſignificat. Aſſyriæ autem XII. Calend. Hoc eſt uulgo appellatũ ſidus Palilicium, quoniam XI. Calend. Maij urbis Ro mæ natalis, quo ferè ſerenitas redditur, claritatẽ obſeruationi dedit, nimborũ argumen to hyadas appellantibus Græcis has ſtellas. Quod noſtri à ſimilitudine cognominis Græ ci propter ſues impoſitum arbitrantes, imperitia appellauere ſuculas. Cæſari ad VIII. Ca lend. notatur dies, VII. Calend. Ægypto hædi exoriuntur, VI. Calend. Bœotiæ & Atticæ canis ueſperi occultatur, fidicula mane oritur: V. Calend. Aſſyriæ Orion totus abſcondi tur, III. autem canis: VI. Nonas Maij Cæſari ſuculæ matutino exoriunt̃, & VIII. Idus capel la pluuialis. Ægypto autem eodem die canis ueſperi occultatur. Sic ferè in VI. Idus Maij, qui eſt uergiliarum exortus, decurrunt ſidera. In hoc temporis interuallo, XV. diebus pri mis agricolæ rapienda ſunt ea, quibus peragendis ante æquinoctium nõ ſuffecerit, dum ſciat inde natam exprobrationem fœdam putantium uites per imitationem cantus alitis temporarij, quem cuculum uocant. Dedecus enim habetur, opprobriumq; meritum, fal cem ab illa uolucre in uite deprehẽdi, ut ob id petulantiæ ſales etiam cum primo uere lu dantur. Auſpicio tamen deteſtabiles uidentur. Adeò minima quęq; in agro naturalibus trahuntur argumentis. Extremo autem hoc tempore panici milijq; ſatio eſt. Iuſtum eſt hoc ſeri maturato hordeo, atq; etiam in eodem aruo. Eſtq; ſignum illius maturitatis, & horum ſationis commune, lucentes ueſpere per arua cicindelæ. Ita appellant ruſtici ſtel lantes uolatus, Græci uerò lampyridas, incredibili benignitate naturæ.

Ne agricolæ aſpiciant ſtellas, ſed magis tempora ſerendæ frugis, & ortus occa ſuſq; ſideris, in quibuſdam herbis, & de ſtellarũ ortu & occaſu. Cap. XXVII

IAm uergilias in cęlo notabiles caterua fecerat, non tamen his contenta, terreſtres fecit alias, ueluti uociferans: Cur cælum intuearis agricola? Cur ſidera quæras ruſtice? Iam te breuiore ſomno feſſum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas ſpargo peculiares ſtellas, easq; ueſpere & ab opere diſiungenti oſtendo: ac ne poſsis præterire, miraculo ſo licito. Vidésne ut fulgor igni ſimilis alarum compreſſu tegatur, ſecumq; lucem habeat & nocte? Dedi tibi herbas horarum indices: & ut ne ſole quidem oculos tuos à terra auo ces, heliotropium & lupinum circumaguntur cum illo. Cur etiam nunc altius ſpectas, ipſumq; cælum ſcrutaris? Habes ante pedes tuos ecce uergilias. In certis eæ diebus pro ueniunt, durantq; fœdere ſideris huiuſce: partumq; eas illius eſſe certũ eſt. Proinde quiſ quis æſtiuos fructus ante illas ſeuerit, ipſe fruſtrabitur ſeſe. Hoc interuallo & apicula procedens fabam florere indicat, fabaq; floreſcens eam euocat. Dabitur & aliud finiti fri goris indicium. Cum germinare uideris morum, iniuriam poſtea frigoris timere nolito. Ergo opera, taleas oliuarũ ponere, ipſasq; oleas interradere, rigare prata æquinoctij die bus primis. Cum herba creuerit in feſtucam, arcere aquas. Vineas pampinare. Et huic lex ſua, cum pampini quatuor digitos longitudine expleuerint. Pampinat uua opera iu gerum. Segetes iterare. Sarritur uerò diebus uiginti. Ab æquinoctio ſartura nocere & uineæ & ſegeti exiſtimatur. Et oues lauandi hoc idem tempus eſt. A uergiliarum exortu ſignificant Cæſari poſtridie Arcturi occaſus matutini, tertio Idus Maij fidiculæ exortus Duodecimo Calendas Iunij capella ueſperi occidens, & in Attica canis. Vndecimo Ca lendas Cæſari Orionis gladius occidere incipit: tertio Nonas Iunij Cæſari & Aſſyriæ aquila ueſperi oritur, octauo Idus arcturus matutino occidit, Italię ſexto, & quarto Idus delphinus ueſperi exoritur: decimoſeptimo Calendas Iulij gladius orionis exorit̃, quod Ægypto poſt quatriduum. Vndecimo Calen. eiuſdem orionis gladius Cæſari occidere incipit. Octauo Calen. Iulij uerò longiſsima dies totius anni, & nox breuiſsima ſolſtitiũ conficiunt. In hoc temporis interuallo uineæ pampinantur, curaturq; ut uinea uetus ſe mel foſſa ſit, bis nouella. Oues tondentur, lupinum ſtercorandi cauſa uertitur, terra pro ſcinditur, uicia in pabulum ſecatur, faba metitur, deinde concutitur.

De pratis

De pratis,& reparatione prati,& cotibus,& falcibus,& descriptio frugum & siderum. Cap. XXVIII

PRata circa Calendas Iunij cæduntur,quorum facillima agricolis cura,ac minimi impendij,hæc de se postulat dici. Relinqui debent in læto solo, uel humido, uel riguo, eaq; aqua pluuia rigari uia publica. Vtilissimum simul & herbæ arare,deinde gratire,serere florem ex fœnilibus,atq; ex præsepibus fœno dilapsum spargere, prius quàm gratiantur.Nec primo anno rigari,nec pasci ante secunda fœnisecia,ne herbæ uellantur,obtritúq; hebetentur.Senescunt prata,restituiq; debent faba in his sata, uel rapis, uel milio. Mox in sequente anno frumento, rursusq; in prata tertio relinqui. Præterea quoties secta sint,sicilire,hoc est quæ fœnisæces præterierunt secari. Est enim in primis inutile,ena sci herbas sementaturas.Herba optima in prato trifolij,proxima graminis, pessima mimuli:siliqua etiam dira fœnisecis,inuisa & equiselis est,à similitudine equinæ setæ.Secandi tempus cum spica defloresc ere cœpit,atq; roborari,secandum antequã inaresc at. Cato fœnum,inquit,ne sero seces,prius quàm semen maturum sit secato. Quidam pridie rigant ubi sunt rigua.Noctibus roscidis secari melius.Quædam partes Italię post messem secant. Fuit hoc quoq; maioris impendij apud priores, Creticis tantum transmarinisq; cotibus notis,nec nisi oleo falcis aciem excitantibus.Igitur cornu propter oleum ad crus ligato fœnisex incedebat.Italia aquarias cotes dedit,limæ uicem imperantes ferro.Sed aquaria protinus uiret.Falcium ipsarum duo genera:Italicum breuius,ac uel inter uepres quoq; tractabile. Galliarum latifundia maioris compendij, quippe medias cædunt herbas,breuioresq; prætereũt. Italus fœnisex dextera una manu secat. Iustum est una opera iugerũ in die desecari,alligariq; manipulos mille ducentos quaterna pondo.Sectum uerti ad solem,nec nisi siccum construi oportet.Nisi fuerit hoc obseruatum diligenter, exhalare matutino nebulam quandam, metasq; mox sole accendi, & conflagrare certum est. Rursus rigari desecta oportet,ut secetur autumnale fœnum,quod uocant cordum.Interamnæ in Vmbria quater anno secantur, etiam non rigua. Ter uerò plerisq; in locis, & postea in ipso pabulo non minus emolumẽti est,quàm à fœno.Armentorum id cura,iumentorumq; progeneratio suum cuiq; consilium dabit optimũ, maxime quadrigarum quæstus.Solstitium peragi in octaua parte cancri,& octauo Calendas Iulij diximus.Magnus hic anni cardo,magna res mundi. In hoc usq; à bruma dies creuerũt sex mensibus. Sol ipse ad aquilonem scandens,ac per ardua enisus, ab ea meta incipit flecti, & digredi ad austrum, aucturus noctes sex alijs mensibus,ablaturusq; diei mensurã.Ex hoc deinde rapiendi conuehendiq; fructus alios atq; alios tempus, & præparandi se contra sæuam feramq; hyemem:decebatq; hoc discrimen indubitatis notis signasse naturam.Quam ob rem eas manibus ipsis agricolarum ingesit,uertiq; iussit ipsa die folia,& esse confecti sideris signum.Nec syluestrium arborum remotarumq;,ne in saltus deuios montesq; eundum esset quærentibus signa:non rursus urbanarum, quæq; topiario tantum coluntur, quanquam & in his illa uisantur.Vertit oleæ ante pedes satæ,uertit tiliæ ad mille usus pretendæ:uertit populi albæ etiam uitibus nuptæ.Adhuc parum est,inquit,ulmum uite dotatam habes,& huius uertam. Pabulo folia eius stringis, uitem deputas.Aspice,& tenes sidus.Alia parte cælum respiciunt, quàm qua spectauere pridie.Salice omnia alligas,humillima arborum,ipse toto capite altior,& huius circumagam. Quid te rusticum quereris? Non stat per me quo minus cælum intelligas, & cælestia scias. Dabo & auribus signum.Palumbũm utiq; exaudi gemitus. Transisse solstitium caueto putes,nisi cum incubantem uideris palumbum.A solstitio ad fidiculæ occasum sexto Calendas Iunij Cæsari Orion exoritur,zona autem eius quarto Nonas Assyriæ,Ægypto uerò procyon matutino æstuosus,quod sidus apud Romanos non habet nomen,nisi caniculã hanc uelimus intelligi,hoc est,minorẽ canem:sanè ut in astris pingitur. Est autẽ magnopere pertinẽs, sicut paulo mox docebimus:III.Nonas Chaldęis corona occidit matutino.Atticæ Oriõ totus eo die exoritur.Pridie Idus Iulij & Ægyptijs Orion desinit exoriri: XVI. Calend. Augusti

Auguſti Aſſyriæ procyon exoritur. Dein poſtridie, ferè ubique confeſſum inter omnes ſidus indicans, quod canis ortum uocamus, ſole partem primam leonis ingreſſo. Hoc fit poſt ſolſtitium uigeſimotertio die. Sentiunt id maria & terræ, multę uerò & feræ, ut ſuis locis diximus. Necꝫ eſt minor ei ueneratio, quàm deſcriptis in deos ſtellis. Accenditꝙ ſolem, & magnam æſtus obtinet cauſam. Decimooctauo Calend. Auguſti Ægypto aquila occidit matutino, eteſiarumꝙ prodromi flatus incipiunt, quod Cæſar decimo Calendas ſentire Italiam exiſtimauit. Aquila Atticæ matutino occidit: tertio Calendas regia in pectore leonis ſtella matutino Cæſari immergitur: octauo Idus Auguſti, Arcturus medius occidit: tertio Idus fidicula occaſu ſuo autumnum inchoat, uti is adnotat. Sed ut uera ratio id fieri inuenit, ſexto Idus eiuſdem. In hoc temporis interuallo res ſumma uitium agitur, decretorio uuis ſidere illo, quod caniculam appellauimus. Vnde carbunculare dicuntur, ut quodam uredinis carbone exuſtæ. Non comparantur huic malo grandines, procellæ, quæꝙ nunquam annonæ intulere caritatem. Agrorum quippe mala ſunt illa. Carbunculus autem regionum late patentium, non difficili remedio, niſi calumniari naturam rerum homines cꝫ ſibi prodeſſe mallent. Ferunt Democritum, qui primus intellexit oſtenditꝙ cum terris cæli ſocietatem, ſpernentibus hanc curam eius opulentiſsimis ciuium, præuiſa olei caritate ex futuro uergiliarū ortu, qua diximus ratione, oſtendimusꝙ iam plenius, magna tum uilitate propter ſpem oliuæ coemiſſe in toto tractu omne oleū, mirantibus qui paupertatem & quietem doctrinarū ei ſciebāt in primis cordi eſſe. Atꝙ ut apparuit cauſa, & ingens diuitiarum curſus, reſtituiſſe mercedem anxiæ & auidæ dominorum pœnitentiæ, contentium ita probaſſe, opes ſibi in facili cum uellet fore. Hoc poſtea Sextius è Romanis ſapientiæ aſſectatoribus Athenis fecit eadem ratione. Tanta literarum occaſio eſt: Quas equidem miſcebo agreſtibus negocijs cꝫ potero dilucide atque perſpicue. Plericꝙ dixere rorem inuſtum ſole acri, frugibus rubiginis cauſam eſſe, & carbunculi uitibus. Quod ex parte falſum arbitror, omnemꝙ uredinem frigore tantum conſtare ſole innoxio. Id manifeſtum fiet attendentibus. Nam primum omniū non hoc euenire, niſi noctibus & ante ſolis ardorem, deprehenditur, totumꝙ lunari ratione conſtat: quoniam talis iniuria non fit niſi interlunio, plenáue luna, hoc eſt prꝙualente: utrocꝫ enim habitu plena eſt, ut ſæpius diximus. Sed interlunio omne lumen quod à ſole accepit, cælo regerit. Differentia utriuſcꝫ habitus magna, ſed manifeſta. Namcꝫ interlunio æſtate calidiſsima eſt, hyeme gelida. E diuerſo in plenilunio æſtate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Cauſa euidens, ſed alia redditur à Fabiano Græciſcꝫ autoribus. Æſtate enim interlunio neceſſe eſt cum ſole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademꝙ interlunio abſit hyeme, quando abſcedit & ſol. Item plenilunio æſtiuo procul abeat diuerſa ſoli: hyeme autem ad nos per æſtiuum circulum accedat. Ergo per ſe roſcida quoties alget, infinitum quantum illo tempore cadentes pruinas cōgelat. Ante omnia autem duo genera eſſe cæleſtis iniuriæ meminiſſe debemus. Vnū quod tempeſtates uocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraꝙ ſimilia intelliguntur: quæ cum acciderint, uis maior appellatur. Hæc ab horridis ſideribus exeunt, ut ſæpius diximus, ueluti arcturo, orione, hædis. Alia ſunt illa, quæ ſilente cælo ſereniſcꝫ noctib. fiunt, nullo ſentiente niſi cum facta ſunt. Publica hæc, & magnæ differētiæ à prioribus, alijs rubiginem, alijs uredinem, alijs carbunculum appellantibus: omnibus uerò ſterilitatē. De his nunc dicemus, à nullo ante nos prodita, priuſcꝫ cauſas reddemus.

De tempeſtatibus utriuſcꝫ temporis, & remedijs ſterilitatum. Cap. xxix.

DVæ ſunt præter lunarem, paucisꝙ cæli locis cōſtant. Namcꝫ uergiliæ priuatim attinent ad fructus, ut quarum exortu æſtas incipiat, occaſu hyems, ſemeſtri ſpatio intra ſe meſſes uindemiasꝙ & omnium maturitatem complexæ. Eſt præterea in cælo, qui uocatur lacteus circulus, etiã uiſu facilis. Huius defluuio, uelut ex ubere aliquo, ſata cuncta lacteſcunt, duorum ſiderum obſeruatione, aquilæ in ſeptentrionali parte, & in auſtrina caniculæ, cuius mentionem ſuo loco fecimus. Ipſe circulus fertur per ſagittarium atꝙ

geminos

geminos,ſolis centro bis æquinoctialem circulum ſecans, commiſſuras eorum obtinẽte hinc aquila, illinc canicula. Ideo effectus utriuſq; ad omnes frugiferas pertinent terras: quoniã in his tantũ locis ſolis terræq; terra congruunt. Igitur horum ſiderũ diebus, ſi purus atq; mitis aer genitalem illum lacteumq; ſuccum tranſmiſit in terras, læta adoleſcunt ſata. Si luna, qua dictum eſt ratione, roſcidum frigus aſperſit, admixta amaritudo, ut in lacte, puerperium necat. Modus in terris huius iniuriæ, quẽ fecit in quacunq; conuexitate comitatus utriuſq; cauſæ. Et ideo nõ pariter in toto orbe ſentiť, ut nec dies. Aquilã diximus in Italia exoriri ad XIII. Calend. Ianuarij. Nec patiť ratio naturæ quicq; in ſatis ante eum diẽ ſpei eſſe certæ. Si uerò interluniũ incidat, omnes hybernos fructus & præcoces lædi neceſſe eſt. Rudis fuit priſcorum uita, atq; ſine literis: non minus tamẽ ingenioſam fuiſſe in illis obſeruationẽ apparebit, q; nũc eſſe rationẽ. Tria namq; tempora fructibus metuebant, propter quod inſtituerũt ferias, diesq; feſtos, rubigalia, floralia, uinalia. Rubigalia Numa conſtituit anno regni ſui XI. quæ nunc aguntť ad VII. Calen. Maij, quoniã tunc ferè ſegetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat ſole tauri partem decimam obtinente, ſicut tunc ferebat ratio Sed uera cauſa eſt, q; poſt dies undeuiginti ab æquinoctio uerno, per id quatriduũ, uaria gentiũ obſeruatione in IIII. Calend. Maij, canis occidit, ſidus & per ſe uehemens, & cui præoccidere caniculã neceſſe ſit. Itaq; ijdem Floralia III. Calend. eiuſdem inſtituerunt, Vrbis anno quingenteſimo ſextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene defloreſcerẽt. Hunc diem Varro determinat, ſole tauri partem quartamdecimã obtinente. Ergo ſi in hoc quatriduũ inciderit pleniluniũ, fruges & omnia quæ florebunt lædi neceſſe erit. Vinalia priora quæ ante hos dies ſunt IX. Calen. Maij deguſtandis uinis inſtituta, nihil ad fructus attinẽt. Nec quæ adhuc diximus ad uites oleasq;, quoniã eorum conceptus exortu uergiliarũ incipit ad VI. Idus Maij, ut docuimus. Aliud hoc quatriduum eſt, quod neq; rore ſordere uelint: exhorrẽt enim frigidum ſidus arcturi poſtridie occidens: & multo minus pleniluniũ incidere. III Nonas Iunij ite rum aquila exoriť ueſperi, decretorio die florentibus oleis uitibusq; ſi pleniluniũ in eum incidat. Equidem & ſolſtitium VIII. Calend. Iulij in ſimili cauſa duxerim, & canis ortum poſt dies à ſolſtitio XXIII. ſed interlunio accidente, quoniã uapore conſtat culpa, aciniq; præcoquuntur in callum. Rurſus pleniluniũ nocet ad III. Nonas Iulij, cum Ægypto canicula exoritur: uel certe XVI. Calen. Aug. cum Italiæ. Item XIII. Calen. Aug. cum aquila occidit, uſq; in X. Calen. eiuſdẽ. Extra has cauſas ſunt uinalia altera, quæ aguntur ad XIII. Calen. Septemb. Et Varro à fidicula incipiẽte occidere mane, determinat, quod uult initium autumni eſſe, & hunc diem feſtum tempeſtatibus lenicndis inſtitutum. Nunc fidiculam occidere ad VI. Idus Auguſt. ſeruatur. Intra hæc conſtat cæleſtis ſterilitas. Neq; negauerim poſſe eam permutari arbitrio legentium, locorum æſtimantium naturas. Sed à nobis rationem demonſtratam eſſe ſatis eſt: reliqua obſeruatione cuiuſq; conſtabunt. Alterutrum quidem fore in cauſa, hoc eſt plenilunium aut interlunium, nõ erit dubium. Et in hoc mirabilem admirari benignitatẽ naturæ ſuccurrit: iam primũ hanc iniuriã omnibus annis accidere nõ poſſe, propter ſtatos ſiderũ curſus: nec niſi paucis noctibus anni, idq; quando futurum ſit, facile noſci. Ac ne per omnes mẽſes timeretur, earum quoq; lege diuiſum, æſtate interlunia præterq; biduo ſecura eſſe, hyeme plenilunia: nec niſi æſtiuis breuiſsimisq; noctibus metui, diebus nõ idem ualere. Præterea tam facile intelligi, ut formica minimũ animal interlunio quieſcat, plenilunio etiam noctibus operetur. Auem parram oriente Sirio, ipſo die non apparere, donec occidat. E diuerſo uireonem prodire ipſo die ſolſtitij. Neutrum uerò lunæ ſtatũ noxium eſſe, ne noctibus quidem, niſi ſerenis & omni aura quieſcente: quoniã neq; in nube, neq; in flatu cadunt rores: ſic quoq; non ſine remedio. Sarmenta, aut palearũ aceruos, et euulſas herbas fruticesq;, per uineas camposq; cum timebis incendito, fumus medebitur. Hic è paleis & contra nebulas auxiliatur, ubi nebulæ nocent. Quidã tres cãcros uiuos cremari iubent in arbuſtis, ut carbunculi non noceant. Alij ſiluri carnẽ leuiter uri à uento, ut per totam uineam fumus diſperga-

tur

tur. Varro autor eſt, ſi fidiculæ occaſu, quod eſt initium autumni, uua picta conſecretur inter uites, minus nocere tempeſtates. Archibius ad Antiochum Syrię regem ſcripſit: Si fictili nouo obruatur rubeta rana in media ſegete, nõ eſſe noxias tempeſtates. Opera ruſtica huius interualli, terram iterare, arbores circumfodere, ubi æſtuoſa regio poſcat, accumulare. Germinantia niſi in ſolo luxurioſo, fodienda non ſunt. Seminaria purgari ſarculo. Meſſem hordeaceam facere. Aream ad meſſem creta præparare, Catonis ſententia amurca temperata, Virgilij operoſius. Maiore ex parte æquant tantum, & fimo bubulo dilutiore illinunt. Id ſatis ad pulueris remedium uidetur.

De meſſe, & tritico, & palea, & frumento ſeruando. Cap. xxx

MEſsis ipſius ratio uaria. Galliarũ latifundĳs ualli prægrandes dentibus in margine infeſtis, duabus rotis per ſegetem impelluntur, iumento in contrarium iuncto: ita direptæ in uallum cadũt ſpicæ. Stipulæ alibi mediæ falce præcidunt̃, atq; inter duas mergites ſpica diſtringitur. Alibi ab radice uellunt. quiq; id faciunt, proſcindi ab ſe obiter agrum interpretantur, cum extrahant ſuccum. Differentia hæc, Vbi ſtipula domos contegunt, q̃; longiſsimam ſeruant. Vbi fœni inopia eſt, ſtramento paleam quærũt. Panici culmo non tegunt. Milĳ culmum ferè inurunt. Hordei ſtipulam bubus gratiſsimã ſeruant. Panicum & milium ſingillatim pectine manuali legunt Galliæ. Meſsis ipſa alibi tribulis in area, alibi equarũ greſsibus exteritur, alibi perticis flagellatur. Triticũ quo ſerius metitur, copioſius inuenitur: quo celerius uerò, hoc ſpecioſius ac robuſtius. Lex aptiſsima, antequam granum indureſcat, & cum iam traxerit colorem. Oraculum uerò, biduo celerius meſſem facere potius q̃; biduo ſerius. Siliginis et tritici etiam ratio in area horreoq;. Far, quia difficulter excutit̃, conuenit cum palea ſua condi, & ſtipula tantũ, & ariſtis liberatur. Palea plures gentiũ pro fœno utuntur. Melior ea quæ tenuior minutiorq;, & pulueri propior: ideo optima è milio, proxima ex hordeo, peſsima ex tritico, præterquã iumentis opere laborantibus. Culmum ſaxoſis locis cum inaruit, baculo frangũt ſubſtratu animaliũ. Si palea defecit, & culmus terit̃. Ratio hęc: maturius deſectus muria diu reſpergitur, dehinc ſiccatus in manipulos cõuoluitur, atq; ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendant in aruo & ſtipulas, magno Virgilĳ pręconio. Summa aũt eius ratio, ut herbarum ſemen exurant. Ritus diuerſitatẽ magnitudo facit meſsium, & caritas operarũ. Connexa eſt ratio frumenti ſeruandi. Horrea operoſa tripedali craſsitudine, pariete lateritio, exædificari iubent aliqui. Præterea ſuperne impleri, nec afflatus admittere, aut feneſtras habere ullas. Alĳ ab exortu tantum æſtiuo, aut ſeptentrione: eaq; ſine calce cõſtrui, quoniam ſit frumẽto inimiciſsima. Nam quæ de amurca præceperint, indicauimus. Alibi cõtrà ſuſpendunt granaria lignea columnis, & perflari undiq; malunt, atq; etiam à fundo. Alĳ omnino pendente tabulato extenuari granũ arbitrãtur: & ſi tegulis ſubiaceat, cõferueſcere. Multi uentilari quoq; uetant. Gurgulionẽ enim nõ deſcendere infra quatuor digitos, nec amplius periclitari. Columella & fauoniũ uentum conferre frumẽto præcipit, quod miror equidẽ, ſicciſsimũ alioqui. Sunt qui rubeta rana in limine horrei pede è longioribus ſuſpenſa, inuehere iubeãt. Nobis referre plurimum tempeſtiuitas condendi uidebitur. nam ſi parum toſtum atq; robuſtum collectum ſit, aut calidum conditũ, inimica innaſci neceſſe eſt. Diuturnitatis cauſæ plures. Aut in ipſius grani corio, cum eſt numeroſius, ut milio: aut ſucci pinguedine, qui pro humore ſufficit tantum, ut ſeſamæ: aut amaritudine, ut lupino & cicerculæ. In tritico maxime creſcũt animalia, quoniam ſpiſsitate ſua concaleſcit, & furfure craſſo ueſtit̃. Tenuior hordeo palea, exilis & legumini, ideo nõ generant. Faba craſsioribus tunicis operitur, ob hoc efferueſcit. Quidam ipſum triticũ diuturnitatis gratia aſpergunt amurca, mille modios quadrantali. Alĳ Chalcidica aut Carica creta, aut etiam abſynthio. Eſt & Olynthi ac Cerinthi Eubœæ terra, quę corrumpi nõ ſinat. Nec ferè condita in ſpica læduntur. Vtiliſsime tamen ſeruantur in ſcrobibus, quos ſiros uocant, ut in Cappadocia & in Thracia. In Hiſpania & Africa, ante omnia ut ſicco ſolo fiant curant: mox ut palea ſubſternatur. Præterea cum ſpica ſua conduntur. Ita frumenta

menta si nullus spiritus penetret,certum est nihil maleficũ nasci. Varro autor est,sic conditum triticum durare annis quinquaginta,milium uerò centum.Fabam & legumina in olearijs cadis oblita cinere, longo tempore seruari. Idem fabam à Pyrrhi regis ætate, in quodam specu Ambraciæ usq; ad piraticum Pompeij Magni bellum durasse, annis circiter CXX. Ciceri tantùm nullæ bestiolæ in horreis innascuntur.Sunt qui urceis cinere substratis & illitis acetum habentibus,leguminum aceruos superingerant, ita non nasci maleficia credentes.Alij,qui in salsamentarijs cadis gypso illinant.Alij,qui lentem aceto laserpitiato respergant, siccatamq; oleo inungant. Sed breuissima obseruatio, quod uitijs carere uelis,interlunio legere.Quare plurimum refert condere quis malit,an uendere.Crescente enim luna,frumenta grandescunt.

De uindemia,& autumni temporibus. Cap. XXXI

SEquitur ex diuisione temporũ autumnus à fidiculæ occasu ad æquinoctium,ac deinde uergiliarũ occasum,initiumq; hyemis.In his interuallis significat,pridie Idus Augusti Atticæ equus oriens,uesperi Ægypto & Cæsari delphinus occidens.XI.Cal.Septemb.Cæsari & Assyriæ stella quę uindemiator appellat,exoriri mane incipit,uindemię maturitatẽ promittens.Eius argumentũ erunt acini colore mutati.Assyriæ V.Calend.& sagitta occidit,& etesiæ desinunt. Vindemiator Ægypto Nonis exoritur.Atticæ arcturus matutino,& sagitta occidit mane.Quinto Idus Septemb. Cæsari capella orit uesperi. Arcturus uerò medius pridie Idus ,uehementissimo significatu terra mariq; per dies quinq;.Ratio eius hæc traditur,Si delphino occidẽte imbres fuerint, non futuros per arcturum.Signum orientis eius sideris seruetur hirundinũ abitus,namq; deprehẽsæ intereunt.Decimosexto Calen.Octob.Ægypto spica, quam tenet uirgo,exoritur matutino, etesiæq; desinunt.Hoc idem Cæsari XIIII.Calen.XIII.Assyriæ significant,& XI.Calend. Cæsari cõmissura piscių occidens,ipsumq; æquinoctij sidus VIII.Calen.Octob. Deinde consentiunt,quod est rarum,Philippus,Callippus,Dositheus, Parmenisçus,Conõ,Criton,Democritus,Eudoxus,Ion,IIII.Calen.Octob.capellam matutino exoriri,& III.Calend.hædos.Sexto Nonas Octob.Atticæ corona exoritur mane.Asiæ & Cæsari V.Calend.heniochus occidit matutino. Tertio Calendas Cæsari corona exoriri incipit,& postridie occidunt hædi uesperi.Octauo Idus Octobris Cæsari fulgens in corona stella oritur.Et III.Idus uergiliæ uesperi.Idibus corona tota. Sexto Calen.Nouemb.suculæ uesperi exoriuntur.Pridie Calen.Cæsari arcturus occidit, & suculæ exoriunt cum sole. Quarto Nonas arcturus occidit uesperi . Quinto Idus Nouembris gladius Orionis occidere incipit. Deinde tertio Idus uergiliæ occidunt. In his temporum interuallis opera rustica, napos,raphanos serere,quibus diebus diximus. Vulgus agreste & rapa post ciconiæ discessum male seri putant.Nos omnino post Vulcanalia,& præcocia cum panico.A fidiculæ autem occasu uiciam,faseolos,pabulum.hoc silente luna seri iubent.Et frondis præparandæ tempus hoc est . Vnus frondator quatuor frondarias fiscinas complere in die iustum habet.si decrescente luna præparetur,non putrescit. Aridam colligi nõ oportet. Vindemiam antiqui nunq; existimauere maturam ante æquinoctiũ: iam passim rapi cerno.Quam ob rem & huius tempora notis argumentisq; signentur. Leges ita se habent: Vuam calidam ne legito,hoc est in eius siccitate,ac nisi imber interuenerit.Hanc ne legito rorulentam,hoc est,si ros nocturnus fuerit,nec prius q̃ sole discutiat. Vindemiare incipito,cum ad palmitẽ pampinus procumbere cœperit,aut cum exempto acino ex densitate interuallum nõ compleri apparuerit,acinum non augeri. Acino plurimum refert, si contingat crescente luna uindemiare.Pressura una culeos XX.implere debet.Hic est pes iustus.Ad totidem culeos & lacus XX.iugeribus unum sufficit torculum.Premũt aliqui singulis,utilius binis,licet magna sit uastitas singulis. Longitudo in his refert, nõ crassitudo.Spatiosa melius premunt.Antiqui funibus uittisq; loreis ea detrahebant & uectibus.Intra centũ annos inuenta Græcanica,mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella,à palis arcas lapidum attollente secum arbore,quod maxime probatur.

Intra XXII. hos annos inuentum, paruis prælis, & minori torculari, ædificio breuiore, & malo in medio decreto, tympana impoſita uinaceis, ſuperne toto pondere urgere, & ſuper præla conſtruere congeriem. Hoc & poma colligendi tempus, & obſeruatio, cum aliquod maturitate non tempeſtate deciderit: hoc & feces exprimendi: hoc & defrutum coquendi, ſilente luna noctu, aut ſi interdiu, plena. Cæteris diebus aut ante exortum lunę, aut poſt occaſum. Nec de nouella uite aut paluſtri, nec niſi è matura uua, nec niſi foliis deſpumandum: quia ſi ligno contingatur uas, aduſtum ac fumoſum fieri putant. Iuſtum uindemiæ tempus ab æquinoctio ad uergiliarum occaſum dies XLIIII. Ab eo die oracu lum occurrit, frigidum picari pro nihilo ducẽtium. Sed iam & Calendis Ianuarij defectu uaſorum uindemiantes uidi, piſcinisq; muſta condi, aut uina effundi priora, ut dubia reciperentur. Hoc non tam ſæpe prouentu nimio euenit, quàm ſæuitia inſidiantium caritati ciuili. Sed æqui patrisfamiliâs modus eſt, annona cuiuſq; anni uti. Id peræquè etiam lucroſiſsimum. Reliqua de uinis affatim dicta ſunt. Item uindemia facta oliuam eſſe rapiendam, & quæ ad oleum pertinent, quæq; ad uergiliarum occaſum agi debent.

De lunari ratione. Cap. XXXII

His quæ ſunt neceſſaria adijcientur de luna, uentisq; & præſagijs, ut ſit tota ſideralis ratio perfecta. Namq; Virgilius etiam in numeros lunæ digerenda quædam putauit, Democriti ſecutus oſtentationem. Nos legum utilitas, quæ in toto opere, in hac quoque mouet parte. Omnia quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentius decreſcente luna quàm creſcente fiunt. Stercus niſi decreſcẽte luna ne tangito. Maxime interſtrua dimidiaq; ſtercorato. Verres, iuuencos, arietes, hædos decreſcente luna caſtrato. Oua luna noua ſupponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arborum radices luna plena operito. Humidis locis interlunio ſerito, & circa interlunium quatriduo. Ventilari quoque frumenta ac legumina, & condi circa extremam lunam iubent. Seminaria cùm luna ſupra terram ſit, fieri: Calcari muſta, cùm luna ſub terra. Item materies cædi, quæq; alia ſuis locis diximus. Neque facilior eſt obſeruatio ac iam dicta à nobis ſecundo uolumine: ſed quod intelligere uel ruſtici poſsint, quoties ab occidente ſole cernetur, prioribusq; noctis horis lucebit, creſcens erit, & oculis dimidiata iudicabitur: cùm uerò occidente ſole orietur ex aduerſo, ita ut pariter aſpiciãtur, tum erit plenilunium. Quoties ab ortu ſolis orietur, prioribusq; noctis horis detrahet lumen, & in diurnas extendet, decreſcens erit, iterumq; dimidia. In coitu uerò, quod interlunium uocant, cùm apparere deſierit. Supra terras autem erit, quamdiu & ſol, interlunio, & prima tota die, ſecũda hora noctis unius dextante ſicilico, ac deinde tertia uſq; ad quintamdecimam, multiplicatis horarum ijſdem portionibus: quintadecima tota ſupra terras noctu erit, eademq; ſub teris tota die. Decimaſexta ad primæ horæ nocturnæ dextantem ſicilicum ſub terra aget, eaſdemq; portiones horarum per ſingulos dies adijciet uſq; ad interlunium. Et quãtum primis partibus noctis detraxerit, quod ſub terris agat, tantundem nouiſsimis ex die adijciet ſupra terram. Alternis autem menſibus triginta implebit numeros, alternis uerò detrahet ſingulos. Hæc erit ratio lunaris.

De uentorum ratione. Cap. XXXIII

Ventorum paulo ſcrupuloſior. Obſeruato ſolis ortu quocunq; libeat die, ſtantibus hora diei ſexta, ſic ut ortũ eum à ſiniſtro humero habeãt, contra mediã faciem meridies, à uertice ſeptentrio erit. Qui ita limes per agrũ currit, cardo appellat. Circumagi deinde melius eſt ut umbram ſuam quiſq; cernat, alioqui poſt hominẽ erit. Ergo permutatis lateribus, ut ortus illius diei à dextro humero fiat, occaſus à ſiniſtro, tũc erit hora ſexta, cùm minima umbra contra mediũ fiet hominẽ. Per huius mediã longitudinẽ duci ſarculo ſulcum, uel cinere lineã, uerbi gratia pedum XX. conueniet: mediamq; menſurã, hoc eſt, in X. pede, circumſcribi circulo paruo, qui uocetur umbilicus. Quæ pars fuerit à uertice umbræ, hæc erit uentus ſeptentrionalis. Illò tibi putator arborũ plagæ ne ſpectent, néue arbuſta uineæúe, niſi in Africa, Cyrenis, Ægypto. Illinc flante ne arato, quæq; alia præcepi-

præcepimus. Quæ pars lineæ fuerit à pedibus umbræ, meridiem ſpectans, hæc uentum auſtrum dabit, quem à Græcis notum diximus uocari. Illinc flatu ueniente, materiam uineamq́ agricola ne tractes. Humidus aut æſtuoſus Italiæ eſt. Africę quidē incendia cum ſerenitate affert. In hunc Italiæ palmites ſpectent, ſed nōn plagæ arborū uitiúmue. Hunc oliueti metator uergiliarum quatriduo, hunc caueat inſitor calamis, gemmisq́ inoculator. De ipſa regionis eius hora præmonuiſſe conuēniet. Frondem media die arborator ne cædito. Cum meridiem adeſſe ſenties paſtor, æſtate contrahente ſe umbra, pecudem à ſole in opaca cogito. Cum æſtate paſces, in occidentem ſpecta ante meridiem, poſt meridiem in orientem. Aliter noxium, ſicut hyeme & uere, ſi in rorulentum duceres. Nec contra ſeptentrionem paueris ſuprà dictum. Clodunt ita, lippiúntue ab afflatu, & aluo cita pereunt. Qui fœminas concipi uoles, in hunc uentum ſpectantes iniri cogito.

De limitatione agrorum. Cap. XXXIIII

Diximus ut in media linea deſignaretur umbilicus. Per hunc mediū tranſuerſa currat alia. Hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occaſum æquinoctialem. & limes qui ita ſecabit agrum, decumanus uocabitur. Ducantur deinde aliæ duæ lineæ in decuſſeis obliquæ, ita ut à ſeptentrionis dextra læuaq́ ad auſtri dextram lęuamq́ deſcendant. Omnes per eundem currant umbilicum, omnes inter ſe pares ſint, omniū interualla paria. Quæ ratio ſemel in quoq́ agro ineunda erit: uel ſi ſæpius libeat uti, è ligno facienda, regulis paribus in tympanum exiguum, ſed circinatum adactis. Ratione qua doceo, occurrendum ingenijs quoq́ imperitorum eſt. Meridiem excuti placet, quoniam ſemper eſt idem, ſol autem quotidie ex alio cæli momento quàm pridie oritur: ne quis forte ad exortum capiendam putet lineam. Ita cæli exacta parte, quod fuerit lineæ caput ſeptentrioni proximum à parte exortiua, ſolſtitialem habebit exortum, hoc eſt longiſsimi diei, uentumq́ aquilonem, boream Græcis dictum. In hunc ponito arbores uiteſq́. Sed hoc flante ne arato, frugem ne ſerito, ſemen ne iacito. Præſtringit enim atq́ percellit hic radices arborum, quas poſiturus afferes. Prædoctus eſto: alia robuſtis proſunt, alia infantibus. Nec ſum oblitus in hac parte uentum Græcis poni, quem cæciam uocant. Sed idem Ariſtoteles uir immenſæ ſubtilitatis, qui idipſum fecit, rationem conuexitatis mundi reddit, qua contrarius aquiloafrico flat. Nec tamen eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit ſidera æſtate media, mutatq́ nomen, & eteſias uocatur. Ergo cum frigidum ſenties, caueto, ac quacunq́ aquilo prædicitur, tanto pernicioſior ſeptentrio eſt. In hunc Aſię, Greciæ, Hiſpaniæ, maritimæ Italiæ, Campaniæ, Apuliæ arbuſta uineæq́ ſpectent. Qui mares concipi uoles, in hunc paſcito, ut ſic ineuntem ineat. Ex aduerſo aquilonis ab occaſu brumali Africus flabit, quem Græci Liba uocant. In hunc à coitu cum ſe pecus circumegerit, fœminas conceptas eſſe ſcito. Tertia à ſeptentrione linea, quam per latitudinē umbræ duximus, & decumanam uocauimus, exortum habebit æquinoctialem, uentumq́ ſubſolanum, Græcis apelioten dictum. In hunc ſalubribus locis uillæ uineæq́ ſpectent. Ipſe leniter pluuius, tamen eſt ſiccior fauonius, ex aduerſo eius ab æquinoctiali occaſu, zephyrus Græcis nominatus. In hunc ſpectare oliueta Cato iuſsit. Hic uer inchoat, aperitq́ terras tenui frigore ſaluber. Hic uites putandi, fruges q́ curādi, arbores ſerendi, poma inſerendi, oleas tractādi ius dabit, afflatuq́ nutricium exercebit. Quarta à ſeptentrione linea, eadem auſtro ab exortiua parte proxima, brumalem habebit exortū, uentumq́ uulturnum, eurum Græcis dictum, ſicciorem & ipſum tepidioremq́. In hunc Apiaria & uineæ Italiæ, Galliarumq́ ſpectare debent. Ex aduerſo uulturni flabit corus, ab occaſu ſolſtitiali & occidentali latere ſeptentrionis, Græcis dictus argeſtes, ex frigidiſsimis & ipſe, ſicut omnes qui à ſeptentrionis parte ſpirant. Hic & grandines infert, cauendus & ipſe non ſecus ac ſeptentrio. Vulturnus ſi à ſerena cæli parte cœperit flare, non durabit in noctem: at ſubſolanus in maiorem partem noctis extenditur. Quiſquis erit uentus, ſi feruidus ſentietur, pluribus diebus permanebit. Aquilonem prænunciat terra ſicceſcens repente, auſtrum humeſcens rore occulto.

Prognostica tempestatum. Cap. XXXV

ET enim prædicta uentorum ratione, ne sæpius eadem dicantur, transire conuenit ad reliqua tempestatum præsagia, quoniã & hoc placuisse Virgilio magnopere uideo. Siquidem in ipsa messe sæpe concurrere prælia uentorũ damnosa imperitis refert. Tradunt eundem Democritum metente fratre eius Damaso ardentissimo æstu orasse, ut reliquæ segeti parceret, raperetq; desecta sub tectum, paucis mox horis sæuo imbre uaticinatione approbata. Quinimo & harundinem non nisi impendente pluuia seri iubent, & fruges insecuturo imbre. Quamobrẽ & hæc breuiter attingemus, scrutati maxime pertinentia, primumq; à sole capiemus præsagia. Purus oriens atq; non feruens serenũ diem nunciat: at hybernam pallidus grandinẽ. Si & occidit pridie serenus, & oritur, tanto certior fides serenitatis. Concauus oriẽs pluuias prædicit: item uentos, cum ante exoriẽtem eum nubes rubescũt. quòd si & nigræ rubentibus interuenerint, & pluuias. Cum orientis atq; occidentis radij rubent, coire pluuias. Si circa occidentẽ rubescunt nubes, serenitatẽ futuræ diei spondent. Si in exortu spargent partim ad austrũ, partim ad aquilonẽ, pura circa eũ serenitas sit licet, pluuiã tamen uentosq; significabunt. Si in ortu aut in occasu contracti cernent radij, imbrẽ. Si in occasu eius pluet, aut radij in se nubem trahent, asperam in proximum diem tempestatẽ significabunt. Cum oriente radij nõ illustres emine-
bunt, quamuis circundati nube non sint, pluuiã portendent. Si ante exortũ nubes globa
buntur, hyemem asperam denunciabunt. Si ab ortu repellentur, & ad occasum abibunt,
serenitatẽ. Si nubes solem circuncludẽt, quãto minus luminis relinquẽt, tanto turbidior
tempestas erit: si uerò etiã duplex orbis fuerit, eo atrocior. Quòd si in exortu fiet ita ut ru
bescant nubes, maxima ostendetur tempestas. Si non ambibunt, sed incumbent, à quo-
cunq; uento fuerint, eum portendent. si à meridie, & imbrem. Si oriens cingetur orbe,
ex qua parte is se aperit, expectetur uentus. Si totus defluxerit æqualiter, serenitatem da
bit. Si in exortu longe radios per nubes porriget, & medius erit inanis, pluuiã significa-
bit. Si ante ortum radij se ostendent, aquam & uentum. Si circa occidentẽ candidus cir-
culus erit, noctis leuem tempestatem. Si nebula, uehementiorẽ. Si candẽte sole, uentum.
Si ater circulus fuerit, ex qua regione is ruperit se, uentum magnũ. Proxima sint iure lu-
næ præsagia. Quartam eam maxime obseruat Ægyptus. Si splendens exorta puro nito-
re fulsit, serenitatẽ: si rubicunda, uentos: si nigra, pluuias portendere creditur. In quinta
cornua eius obtusa, pluuiã: erecta & infesta uentos semper significant, quarta tamen ma-
xime. Cornu eius septentrionale acuminatum atq; rigidum, illum præsagit uentũ. Infe-
rius austrum: utraq; recta, noctem uentosam. Si quartam orbis rutilus cingit, uentos &
imbres prȩmonebit. Apud Varronem ita est: Si quarto die luna erit directa, magnã tem
pestatem in mari præsagiet, nisi si coronã circa se habebit, & eam synceram: quoniam illo
modo non ante plenam lunam hyematurum ostendit. Si plenilunio per dimidium pura
erit, dies serenos significabit: si rutila, uentos: nigrescens, imbres. Si caligo orbis nubem
incluserit, uentos quà se ruperit: si gemini orbes cinxerint, maiorem tempestatem. Et ma
gis si tres erũt, aut nigri, aut interrupti atq; distracti. Nascẽs luna, si cornu superiore oba-
tro surget, pluuias decrescens dabit: si inferiore, ante plenilunium: si in media nigritia illa
fuerit, imbrem in plenilunio. Si plena circa se habebit orbẽ, ex qua parte is maxime splen
debit, ex ea uentum ostẽdet. Si in ortu cornua crassiora fuerint, horridam tempestatem.
Si ante quartam non apparuerit, uento fauonio flante, hyemalis toto mense erit. Si XVI.
uehementius flammea apparuerit, asperas tempestates præsagiet. Sunt & ipsius lunæ o-
cto articuli, quoties in angulos solis incidit, pleriscq; inter eos tantùm obseruantibus prȩ
sagia eius, hoc est, tertia, septima, undecima, decimaquinta, decimanona, uigesimatertia,
uigesimaseptima, & interlunium. Tertio loco stellarum obseruationem esse oportet. Di-
scurrere ea uidentur interdum, uentiq; protinus sequuntur. In quarum parte ita præsagi
uere: Cælum cum æqualiter totum erit splendidum, articulis temporum quos proposui
mus, autumnum serenum præsagibunt & frigidum. Si uer & æstas non sine riguo ali-

quo transierint,autumnum serenum & densum minusq; uentosum facient.Autumni serenitas uentosam hyemem facit.Cum repente stellarũ fulgor obscuratur,et id neq; nubilo,neq; caligine,pluuia aut graues denunciãtur tempestates.Si uolitare plures stellæ uidebuntur,quò ferentur albescentes, uẽtos ex ijs partibus nunciabunt. Aut si cursitabũt, certos:si id in pluribus partibus fiet,inconstantes uentos effundent. Si stellarum errantium aliquã orbes incluserint,imbres.Sunt in signo cancri duæ stellæ paruę,aselli appellatæ,exiguũ inter illas spatiũ obtinẽte nubecula,quã præsepia appellant.Hæc cum cælo sereno apparere desierit,atrox hyems sequit.Si alteram earum aquiloniã caligo abstulit, auster sæuit:si austrinã,aquilo.Arquus cũ sunt duplices,pluuias nunciant. A pluuijs serenitatẽ non perinde certã.Circuli noui circa sidera aliqua,pluuiã. Cum ęstate uehementius tonuit q̃ fulsit,uentos ex ea parte denunciat:contrà si minus tonuit, imbrem. Cum sereno cælo fulget,pluuię erunt & tonitrua,& hyemabit. Atrocissime aũt,cum ex omnibus quatuor partibus cæli fulgurabit.Cum ab aquilone tantũ,in posterũ diem aquã portendit.Cum à septentrione,uentũ eum.Cum ab austro uel coro, aut fauonio nocte serena fulgurauerit,uentum & imbrẽ ex ijsdem regionibus demonstrabit. Tonitrua matutina uentũ significant,imbrẽ meridiana.Nubes cum sereno cælo ferũtur,à quacunq; parte id fiet,expectent uenti:si eodem loco globabuntur,appropinquante sole discutientur. Et hoc si ab aquilone fiat,uentos:si ab austro,imbres portendent.Sole occidente,si ex utra parte eius cælum petent,tempestatẽ significabunt. Vehementius atræ ab oriente,in noctem aquam minantur:ab occidente,in posterum diem. Si nubes,ut uellera lanæ spargentur multæ ab oriente,aquam in triduum præsagient. Cum in cacuminibus montium nubes consident,hyemabit.Si cacumina pura fient,differenabit.Nube grauida cãdicante,quod uocant tempestatem albam,grando imminebit.Cælo quamuis sereno,nubecula quamuis parua,uentum procellosum dabit.Nebulæ è montibus descendentes,aut cęlo cadentes,uel in uallibus sedentes,serenitatem promittunt.Ab his terreni ignes proximè significant:pallidi namq; murmurantesq; tempestatum nunciũ sentiuntur,pluuiæ etiam, in lucernis fungi. Si flexuose uolitet flamma, uentum . Et lumina cum ex sese flammas elidunt, aut uix accenduntur. Item cum in eo pendentes coaceruantur scintillæ, uel cum tollentibus ollas carbo adhærescit:aut cum cõtectus ignis è se fauillam discutit,scintillámue emittit : uel cum cinis in foco concrescit, & cum carbo uehementer perlucet.

Est & aquarum significatio.Mare si tranquillum in portu à cursu stabit,& murmurauerit intra se,uentum prædicit.Si identidem,& hyemem & imbrem.Littora ripæq; si resonabunt tranquillo,asperam tempestatem:item maris ipsius tranquillo sonitus, spumęúe dispersæ,aut aquæ bullantes.Pulmones marini in pelago,plurium dierum hyemem portendunt.Sæpe & silentio intumescit, flatuq; altius solito iam intra se esse uentos fatetur. Equidem & montium sonitus,nemorumq; mugitus prædicũt. Et sine aura quæ sentiãt, folia ludentia.Lanugo populi aut spinæ uolitãs , aquisq; pluma innatans. Atq; etiam in campis tempestatem uẽturam præcedens suus fragor: cæli quidẽ murmur, non dubiam habet significationem.Præsagiunt & animalia. Delphini tranquillo mari lasciuientes flatum,ex qua ueniunt parte:item spargentes aquam turbato,tranquillitatem.Loligo uolitans,conchæ adhærescẽtes,echini affigentes sese,aut harena saburrantes, tempestatis signa sunt.Ranæ quoq; ultra solitũ uocales.Et fulicæ matutino clangore.Item mergi anatesq; pẽnas rostro purgantes,uentũ.Cæteræq; aquaticæ aues cõcursantes.Grues in mediterranea festinantes.Mergi maria ac stagna fugiẽtes, grues silentio per sublime uolantes,serenitatem:sic noctua in imbre garrula:at sereno,tempestatẽ. Coruiq; singultu quodam latrantes,seq; concutientes,si continuabunt,uentos:si uerò carptim uocem resorbebunt,uentosum imbrem . Graculi serò à pabulis recedentes, hyemem. Et albæ aues cum congregabuntur.Et cum terrestres uolucres contra aquã clangores dabunt,perfundentes sese:sed maxime cornix. Hirundo tam iuxta aquam uolitans, ut pẽna sæpe percutiat. Quæq; in arboribus habitant,fugitantes in nidis suis . Et anseres continuo clangore in-

tempestiui. Ardea in medijs harenis tristis. Nec mirum, aquaticas, aut in totū uolucres præsagia aeris sentire. Pecora exultantia, & indecora lasciuia ludentia, eandem significationem habent. Et boues cęlum olfactantes, seq; lambentes contra pilum. Turpesq; porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes, segniterq; & contra industriam suam absconditæ formicæ, uel concursantes, aut oua progerentes. Item uermes terreni erumpentes. Trifolium quoq; inhorrescere, & folia contra tempestatem subrigere certū est. Necnon & in conuiurijs mensisq; nostris, uasa quibus esculentum additur, sudorem repositorijs linquentia, diras tempestates prænunciant.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIX.

PROOEMIVM.

SIDERVM quoq; tempestatumq; ratio, uel imperitis facili, atq; indubitato modo monstrata est: uereq; intelligentibus nō minus conferunt rura deprehendendo cælo, q̄ sideralis scientia agro colendo. Proximam multi hortorū curam fecere. Nobis non protinus transire ad ista tempestiuū uidetur. Miramurq; quosdā sciētiæ gratia, eruditionis sue gloriā ex his petentes tam multa præterijsse, nulla mentione habita tot rerum sponte curaue prouenientiū, præsertim cum plerisq; earum precio usuq; uitæ maior etiam q̄ frugibus perhibeatur autoritas. Atq; ut à confessis ordiamur utilitatibus, quæq; non solū terras omnes, uerū etiam maria repleuere, serit, ac dici neq; inter fruges, neq; inter hortensia potest, linum. Sed in qua nō occurret uitæ partæ, quódue miraculū maius, herbam esse que admoueat Ægyptū Italiæ: in tantū, ut Galerius à freto Sicilię Alexandriam septima die peruenerit, Babilius sexta, ambo præfecti: æstate uerò proxima Valerius Marianus ex prætorijs senatoribus, à Puteolis nono die leniſsimo flatu: herbam esse quæ Gadeis ad Herculis colūnas septimo die Ostiā afferat, & citeriorē Hispaniam quarto, prouinciā Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiā mollissimo flatu cōtigit C. Flacco legato Vibij Crispi procōsulis: Audax uita, scelerū plena, aliquid seri, ut uētos procellasq; recipiat: & parū esse fluctibus solis uehi. Iam uerò nec uela satis esse maiora nauigijs. Sed quāuis amplitudini antemnarū singulæ arbores sufficiāt, super eas tamē addi uelorū alia uela: præterq; alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortē. Deniq; tā paruo semine nasci, quod orbē terrarū ultro citroq; portet, tā gracili auena, tam nō altè à terra tolli: neq; id uiribus suis necti, sed passum tusumq; & in molliciē lanæ coactū, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quò peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorē dictū suo loco à nobis: cui satis non fuit hominē in terra mori, nisi periret et insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauēdos, frugū causa uictusq;, præmonebamus. Ecce seritur hominis manu, metitur eiusdē hominis ingenio, quod uentos in mari optet. Præterea ut sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: ut sentiamus nolente id fieri natura, urit agrum, deteriorem q̄ etiam terram facit.

De lini satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris uela. Cap. 1

SEritur sabulosis maxime, unoq; sulco, nec magis festinat aliud. Vere satū æstate uellitur, & hanc quoq; terrę iniuriā facit. Ignoscat tamen aliquis Ægypto serenti, ut Arabiæ Indiæq; merces importet, itáne & Galliæ censent hoc reditu? montesq; mari oppositos esse non est satis, & à latere Oceani obstare ipsum quod uocant inane? Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimiq; hominum existimati Morini, imò uerò Galliæ uniuersæ uela texunt. Iam quidem & transrhenani hostes, nec pulchriorē aliam uestem eorum fœminæ nouere. Qua admonitione succurrit quod M. Varro tradit, in Serranorū familia gentilicium esse, fœminas linea uestе nō uti. In Germania autem defossi atq; sub terra id opus

opus agũt. Similiter & in Italia ratione alia inter Padũ Ticinũq; amnes, ubi à Setabi tertia in Europa lino palma: ſecundã enim in uicino allianis capeſſunt retouina, & in Æmilia uia Fauentina. Candore allianis ſemper crudis Fauentina præferunt: retouinis tenuitas ſumma denſitasq;, candor æquè ut Fauentinis, ſed lanugo nulla: quod apud alios gratiam, apud alios offenſionem habet. Neruoſitas filo æqualior penè q̃ araneis, tinnitusq;, cum dente libeat experiri: ideo duplex quàm cæteris preciũ. Et Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbaſis repertis. Non dudum ex eadem Hiſpania Zoelicum uenit in Italiam, plagis utiliſsimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Eſt ſua gloria & Cumano in Campania, ad piſcium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neq; enim minores cunctis animalibus inſidias, q̃ nobiſmetipſis lino tẽdimus. Sed Cumanæ plagæ concidunt apros, & hæ caſſésue ferri aciem uincũt. Vidimusq; iam tantæ tenuitatis, ut anulum hominis cum epidromis tranſirẽt, uno portante multitudinem qua ſaltus cingerentur. Nec id maxime mirum, ſed ſingula earum ſtamina centeno quin quageno filo conſtare, ſicut paulo antè Iulio Lupo, qui in præfectura Ægypti obĳt. Mirentur hoc, ignorantes in Ægyptij quondã regis, quem Amaſin uocant, thorace in Rhodiorum inſula oſtendi in templo Mineruæ CCCLXV. filis ſingula fila conſtare. Quod ſe expertum nuper Romæ prodidit Mutianus ter conſul, paruasq; iam reliquias eius ſupereſſe hac experientium iniuria. Italia & Pelignis etiamnum linis honorem habet, ſed fullonum tantum in uſu. Nullum eſt candidius lanæue ſimilius, ſicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc & tormenta pariter inuentũ. Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione ſtramẽti. Ægyptio lino minimam firmitatis, plurimũ lucri. Quatuor ibi genera. Taniticum, ac Peluſiacũ, Buticum, Tentyriticũ, cum regionum nominibus in quibus naſcũtur. Superior pars Ægypti in Arabiam uergens gignit fruticẽ, quem aliqui goſsipion uocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus eſt, ſimilemq; barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla ſunt eis candore mollitiáue præferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Ægypti gratiſsimæ. Quartum genus Orchomeniũ appellant. Fit è paluſtri uelut harundine, duntaxat panicula eius. Aſia è geniſta facit lina ad retia præcipua, in piſcando durantia, frutice madefacto x. diebus. Æthiopes Indiq; è malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumẽtis intelligit̃, intumeſcente ſemine, aut colore flaueſcẽte. Tum euulſum, & in faſciculos manuales colligatũ, ſiccat̃ in ſole pendens conuerſis ſupernè radicibus uno die, mox quinq; alĳs, in contrariũ inter ſe uerſis faſciũ cacumiñibus, ut ſemẽ in mediũ cadat. Inter medicamina huic uis, & in quodam ruſtico ac prædulci Italiæ tranſpadanæ cibo, ſed iam pridem ſacrorum tantum gratia. Deinde poſt meſſem triticeam uirgæ ipſæ merguntur in aquam ſolibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas indicio eſt membrana laxatior. Iterumq; inuerſæ, ut prius, ſole ſiccantur. Mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris lini, lucernarũ ferè luminibus aptior. Et ipſa tamẽ pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decortice tur. Medullæ numeroſior diſtinctio, candore, mollitia. Linumq; nere & uiris decorum eſt. Cortices quoq; decuſsi clibanis & furnis præbẽt uſum. Ars depectendi digerendiq;: Iuſtum è quinquagenis faſcium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illiſum crebro in ſilice ex aqua: textumq; rurſus tundit̃ clauis, ſemper iniuria melius. Inuentum iam eſt etiam quod ignibus non abſumeretur. Viuum id uocant, ardentesq; in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas, ſordibus exuſtis ſplendeſcẽtes igni magis quàm poſſent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo ſeparãt cinere. Naſcitur in deſertis aduſtisq; ſole Indiæ, ubi nõ cadunt imbres, inter diras ſerpentes: aſſueſcitq; uiuere ardendo, rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. Ruffus de cætero colos, ſplendeſcit igni. Cum inuentum eſt, æquat precia excellentiũ margari-

tarum. Vocatur autem à Græcis asbeſtinum ex argumento naturę. Anaxilaus autor eſt, linteo eo circundatã arborẽ, ſurdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus byſsino, mulierum maxime delicijs circa Elim in Achaia genito: quaternis denarijs ſcripula eius permutata quondam, ut auri, reperio. Linteorum lanugo, è uelis nauium maritimarũ maxime, in magno uſu medicinæ eſt, & cinis ſpodij uim habet. Eſt & inter papauera genus quoddam, quo candorẽ lintea præcipuum trahunt. Tentatũ eſt tingi linum quoq; , & ueſtiũ inſaniam accipere in Alexãdri Magni primum claſsibus, Indo amne nauigãtis, cum duces eius ac præfecti in certamine quodã uariaſſent inſignia nauium, ſtupuerũtq; littora flatu uerſicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Antonio Cleopatra uenit, eodemq; effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis inſigne. Poſtea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitoliũ dedicaret. Carbaſina deinde uela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis. Mox Cęſar dictator totum forum Romanum intexit, uiamq; ſacram ab domo ſua ad cliuum uſq; Capitolinũ, quod munere ipſo gladiatorio mirabilius uiſum tradũt. Deinde & ſine ludis Marcellus Octauiæ ſorore Auguſti genitus, in ædilitate ſua, auunculo XI. COS. Calend. Auguſti, uelis forum inumbrauit, ut ſalubrius litigantes conſiſterent: quantũ mutatis moribus Catonis Cenſorij, qui ſternendum quoq; forum muricibus cenſuerat. Vela nuper colore cæli ſtellata per rudentes, terra etiam in amphitheatris principis Neronis rubente: in cauis ædium, & muſcum à ſole defendunt. Cætero manſit candori pertinax gratia. Honor etiã & Troiano bello. Cur enim non & prælijs interſit, ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen pugnaſſe, teſtis eſt Homerus. Hinc fuiſſe & nauium armamenta apud eundem interpretantur eruditiores: quoniam cum ſparta dixerit, ſignificauerit ſata.

De ſparti natura, & quando primum uſus eius, & quomodo perficiatur, & quæ ſine radice naſcantur, & uiuant. Cap. II

SParti quidem uſus multa poſt ſecula cœptus eſt: nec ante Pœnorũ arma, quæ primũ Hiſpaniæ intulerũt. Herba & hæc ſponte naſcẽs, & quæ nõ queat ſeri, iuncuſq; proprie aridi ſoli, uni terræ dato uitio. Namq; id malum telluris eſt, nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In Africa exiguũ & inutile gignit. Carthaginienſis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoq; ſparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorũ, hinc ignes faceſq;, hinc calciamina, & paſtorũ ueſtis, animalibus noxium præterq; cacuminum teneritate. Ad reliquos uſus laborioſe euellitur, ocreatis cruribus, manibusq; tectis manicis, conuolutum oſſeis ligneis ue conamẽtis. Nunc iam in hyemem uix. Facillime tamen ab Idibus Maijs in Iunias: hoc maturitatis tempus. Vulſum faſcibus in aceruo animatum biduo, tertio reſolutum, ſpargitur in ſole, ſiccaturq;, et rurſus in faſcibus redit ſub tecta. Poſtea maceratur aqua, marina optime, ſed & dulci, ſi marina deſit. Siccatumq; ſole iterum rigatur, ſi repente urgeat deſiderium, perfuſum calida in ſolio, ac ſiccatũ ſtans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipue in aquis mariq; inuictum. In ſicco proferunt è canabi funes. At ſpartum alitur etiam demerſum, ueluti natalium ſitim penſans. Eſt quidem eius natura interpollis, rurſusq; quàm libeat uetuſtum nouo miſcetur. Veruntamẽ complectetur animo, qui uolet miraculum æſtimare, quanto ſit in uſu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, alijſq; deſiderijs uitæ. Ad hos omnes uſus quæ ſufficiant, minus XXX. M. paſſ. in latitudinem à littore Carthaginis nouæ, minusq; in longitudinem eſſe reperientur. Longius uehi impendia prohibent. Iunco Græcos ad funes uſos nomini credamus, quo herbam eam appellant: poſtea palmarum folijs phiſuraq; , manifeſtum eſt: & inde translatum à Pœnis ſparti uſum, perq; ſimile ueri eſt. Theophraſtus autor eſt, eſſe bulbi genus circa ripas amnium naſcens, cuius inter ſummum corticem eamq; partem qua ueſcũtur, eſſe laneam naturam ex qua mapalia ueſteſq; quædam conficiant. Sed neq; regionem in qua id fiat, neq; quicquam diligentius, præterq; eriophoron id appellari, in exemplaribus quæ quidẽ inue-

inerim

nerim,tradit:neq; omnino ullam mẽtionem habet ſparti, cuncta cura magna perſecutus cccc xc.annis ante nos,ut iam & in alio loco diximus.quo apparet,poſt id temporis ſpatium in uſum ueniſſe ſpartũ.Et quoniã à miraculis rerũ cœpimus,ſequemur eorum ordinem,in quibus uel maximũ eſt, aliquid naſci aut uiuere ſine ulla radice. Tubera hæc uocantur,undiq; terra circundata,nullisq; fibris nixa,aut ſaltem capillamẽtis, nec utiq; extuberante loco in quo gignuntur,aut rimas agente,neq; ipſa terræ cohærẽt.Cortice etiã includuntur,ut planè nec terram eſſe poſsimus dicere, nec aliud q̃ terræ callum. Siccis hæc ferè & ſabuloſis locis frutectoſisq; naſcuntur. Excedunt ſæpe magnitudinẽ mali cotonei,etiam librali pondere. Duo eorũ genera, harenoſa dentibus inimica,& altera ſyncera.Diſtinguuntur & colore,ruffo nigroq;,& intus candido,laudatiſsima Africæ. Creſcant,an ne uitium id terrę(neq; enim aliud intelligi poteſt)ea protinus globetur magnitudine qua futurũ eſt:& uiuántne,an non,haud facile arbitror intelligi poſſe.Putreſcendi enim ratio cõmunis eſt ẽs cum ligno.Lartio Licinio prętorio uiro iura reddenti in Hiſpania Carthagine,paucis his annis ſcimus accidiſſe,mordenti tuber,ut deprehenſus intus denarius primos dentes inflecteret.Quo manifeſtum erit,terræ naturam in ſe globari:quod certum eſt ex ĩjs quæ naſcantur,& ſeri non poſsint.

De miſy,& tuberibus:de fungis pezicis,laſerpitio,& magydari, & rubia,& radicula. Cap. III

SImile eſt & quod in Cyrenaica prouincia uocant miſy, præcipuũ ſuauitate odoris ac ſaporis,ſed carnoſius: & quod in Thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter:Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc naſci, & maxime è tonitribus,nec ultra annum durare,tenerrima autem uerno eſſe.Quibuſdam locis acceptа riguis ferunt, ſicut Mitylenis negant naſci niſi exundatione fluminũ inuecto ſemine ab Tiaris. Eſt autem is locus in quo plurima naſcunt. Aſiæ nobiliſsima circa Lampſacũ & Alopecõneſum,Græciæ uerò circa Elin. Sunt & in fungorũ genere à Græcis dicti pezicæ,qui ſine radice aut pediculo naſcunt.Ab his proximũ dicet autoritate clariſsimum laſerpitiũ,quod Græci ſilphion uocant,in Cyrenaica prouincia repertũ:cuius ſuccũ uocant laſer,magnificũ in uſu medicamẽtisq;,& ad pondus argentei denarij penſum.Multis iam annis in ea terra non inuenit,quoniam publicani,qui paſcua conducũt, maius ita lucrum ſentiẽtes,depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis noſtra repertus memoria,Neroni principi miſſus eſt.Si quãdo incidit pecus in ſpem naſcẽtis,hoc deprehendit ſigno: oue cum comederit dormiente protinus,capra ſternuente. Diuq; iam non aliud ad nos inuehitur laſer,q̃ quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur large,ſed multo infra Cyrenaicũ: id quoq; adulteratum gũmi,aut ſagapeno, aut faba fracta. Quo minus omittendũ uidetur,C. Valerio,M.Herennio coss.Cyrenis aduecta Romam publicè laſerpitij pondo xxx.Cæſarẽ uerò dictatorẽ initio belli ciuilis,inter aurum argentumq; protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo cxi.Id apud autores Græciæ cuidẽtiſsimos inuenimus natũ imbre piceo repẽte madefacta tellure, circa Heſperidũ hortos Syrtinq; maiorem,ſeptem annis ante oppidum Cyrenarũ, quod cõditum eſt Vrbis noſtræ anno cxliii. Vim aũt illam per quatuor milia ſtadiũm Africæ ualuiſſe.In ea laſerpitium gigni ſolitum,rem feram ac contumacẽ:& ſi coleret,in deſerta fugiẽtem,radice multa craſſaq;, caule ferulaceo,haud ſimili craſsitudine.Huius folia maſpetũ uocabant,apio maxime ſimilia.Semen erat foliaceum,folium ipſum uere deciduum. Veſci pecora ſolita, primoq; purgari,mox pingueſcere,carne mirabilẽ in modum iucunda.Poſt folia amiſſa,caule ipſo & homines ueſcebantur decocto,aſſo,elixoq;:eorum quoq; corpora xl. primis diebus purgante à uitijs omnibus.Succus duobus modis capiebatur,è radice atq; caule.Et hæc duo erant nomina,rhizias,atq; caulias,uilior ille ac putreſcens.Radice cortex niger & ad mercis adulteria.Succum ipſum in uaſa coniectum,admixto furfure,ſubinde cõcutiendo ad maturitatem perducebant:ni ita feciſſent,putreſcentem. Argumentũ erat maturitatis,color,ſiccitasq; ſudore finito. Alij tradunt laſerpitij radicem fuiſſe maiorem cubitali

bitali,tuberq́ in ea ſuper terram.Hoc inciſo,profluere ſolitum ſuccum ceu lactis, ſuper-
nato caule,quem magydarin uocarũt. Folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe,cadentia à ca-
nis ortu,auſtro flante.Ex his laſerpitiũ naſci ſolitum,annuo ſpatio & radice & caule con
ſummantibus ſeſe.Hoc & circumfodi ſolitũ prodidere.Nec purgari pecora, ſed ægra ſa
nari,aut protinus mori,quod in paucis accidere. Perſico ſilphio prior opinio congruit.
Alterũ genus eſt quod magydaris uocat, tenerius & minus uehemens,ſine ſucco: quod
circa Syriam naſcitur,nõ proueniẽs in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnaſſo mon
te copioſius,quibuſdam laſerpitiũ uocantibus,per quæ omnia adulterat rei ſaluberrimę
utiliſsimæq́ autoritas.Probatio ſynceri prima in colore modicè ruffo,& cum frangitur, 10
candido intus,mox translucente:gutta aqua ſaliuaq́ liqueſcit. Vſus in multis medicami-
nibus.Sunt etiamnum duo genera,non niſi ſordida nota uulgo,cum quæſtu multũ pol-
leant.In primis rubia,tingẽdis lanis & corijs neceſſaria. Laudatiſsima Italica,& maxime
ſuburbana,& omnes penè prouinciæ ſcatent ea.Sponte prouenit, ſeriturq́ ſimilitudine
eruilię. Verum ſpinoſus ei caulis:geniculatus hic eſt,quinis circa articulos in orbe folijs.
Semen eius rubrum eſt.Quos in medicina uſus habeat,ſuo dicemus loco.At quæ uoca-
tur radicula, lauandis demum lanis ſuccum habet: mirum, quantum conferens candori
mollitiæq́.Naſcitur ſatiua ubiq́,ſed ſponte præcipua in Aſia Syriaq́, ſaxoſis & aſperis
locis.Trans Euphraten tamẽ laudatiſsima,caule ferulaceo tenui, & ipſo cibis indigena-
rum expetito,& tingenti quicquid ſit,cum quo decoquatur,folio oleæ. Struthion Græ-
ci uocant,floret æſtate,grata aſpectu:uerum ſine odore,ſpinoſa,& caule lanuginoſo.Se/ 20
men ei nullum,radix magna,quæ conciditur ad quem dictum eſt uſum.

De hortorũ cura,& digeſtio terræ naſcentiũ præter fruges & frutices. Cap. IIII

AB his ſupereſt reuerti ad hortorum curam,& ſuapte natura memorandam,& quo-
niam antiquitas nihil prius mirata eſt, quàm Heſperidum hortos, ac regum Ado-
nis & Alcinoi,itemq́ penſiles,ſiue illos Semiramis,ſiue Aſſyriæ rex Cyrus fecit, de quo
rum opere alio uolumine dicemus.Romani quidem reges ipſi coluere.Quippe etiã Su-
perbus Tarquinius nunciũ illum ſæuum atq́ ſanguinariũ filio remiſit ex horto.In XII.ta
bulis legum noſtrarũ nuſquam nominat uilla,ſemper in ſignificatione ea hortus:in horti
uerò prædiũ.Quam rem comitata eſt & religio quædam:hortosq́ & fores tantum con-
tra inuidentium effaſcinationes dicari uidemus.In remedio ſatyrica ſigna, quanquã hor 30
tos tutelæ Veneris aſsignante Plauto.Iam quidem hortorum nomine in ipſa urbe deli-
cias,agros,uillasq́ poſsidẽt. Primus hoc inſtituit Athenis Epicurus otij magiſter. Vſq́
ad eum,moris non fuerat in oppidis habitari rura.Romę quidem per ſe hortus ager pau
peris erat.Ex horto plebei macellum,quanto innocentiore uictu? Mergi enim credo in
profunda ſatius eſt,& oſtrearũ genera naufragio exquiri,aues ultra Phaſidem amnẽ pe-
ti,& fabuloſo quidem terrore tutas,imò ſic pretioſiores, alias in Numidiam atq́ Æthio
piæ ſepulchra:aut pugnare cum feris,mandiq́ capientem quod mandat alius. At hercu-
le quàm uilia hæc,quàm parata uoluptati ſatietatiq́, niſi eadem quæ ubiq́ indignatio oc
curreret? Ferendum ſanè fuerit exquiſita naſci poma, alia ſapore, alia magnitudine, alia
monſtro,pauperibus interdicta:inueterari uina,faccisq́ caſtrari:nec cuiq́ adeò longam 40
eſſe uitam,ut non ante ſe genita potet:è frugibus quoq́ quoddam alimentũ ſibi excogi-
taſſe luxuriã,ac medullam tantũ earũ,ſuperq́ piſtrinarũ operibus et cęlaturis uiuere,alio
pane procerum,alio uulgi,tot generibus uſq́ ad infimam plebem deſcendente annona.
Etiámne in herbis diſcrimen inuentum eſt,opesq́ differentiam fecere in cibo,etiam uno
aſſe uenali? In his quoq́ aliqua ſibi naſci tribus negant, caule in tantum ſaginato,ut pau-
peris menſa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, ut quiſq́ demeteret paſsim.
Ecce altiles ſpectantur aſparagi.Et Rauẽna ternos libris rependit. Heu prodigia uẽtris.
Mirum eſſe nõ licere pecori carduis ueſci,non licet plebei.Aquæ quoq́ ſeparant:& ipſa
naturæ alimenta ui pecuniæ diſcreta ſunt.Hi niues,illi glaciem potant, pœnasq́ monti-
um in uoluptatem gulæ uertunt.Seruatur algor æſtibus,excogitaturq́ ut alienis menſi- 50

bus

bus nix algeat. Decoquũt alij aquas, mox & ilias hyemãt. Nihil itaq; homini ſic, quomodo rerum naturę placet. Etiámne herba aliqua diuitijs tantũ naſcitur? Nemo Sacros Auentinosq; montes, & iratæ plebis ſeceſſus circumſpexerit. Mors enim certe æquabit, quos pecunia ſeparauerit. Itaq; hercule nullum macelli uectigal maius fuit Romę, clamore plebis incuſantis apud omnes principes, donec remiſſum eſt portoriũ mercis huius: cõpertumq; non aliter quæſtuoſius cenſum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum creditur penſio ea pauperũ. Is in ſolo ſponſor eſt, & ſub dio reditus, ſuperficiesq; cælo quocunq; gaudens. Hortorũ Cato prædicat caules. Hinc primum agricolæ æſtimabant priſci, & ſic ſtatim faciebãt iudicium, nequã eſſe in domo matremfamiliâs (etenim hæc cura fœminæ dicebatur) ubi indiligẽs eſſet hortus. Quippe è carnario aut macello uiuendum eſſe. Nec caules, ut nunc, maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari deſideria etiam in exprobratione erãt. Horti maxime placebant, quia nõ egerent igni, parcerentq; ligno, expedita res & parata ſemper: unde & acetaria appellantur, facilia concoqui, nec oneratura ſenſum cibo, & quę minime accenderent deſiderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinẽs, fatetur domi uerſuram fieri ſolitam, atq; non Indicũ piper quæſitum, quæq; trans maria petimus. Iam in feneſtris ſuis plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, antequam præfigi proſpectus omnis coegit multitudinis innumeræ ſæua latrocinatio. Quam ob rem ſit aliquis & his honos, néue autoritatem rebus uilitas adimat, cum præſertim etiam cognomina procerũ inde nata uideamus, Lactucinosq; in Valeria familia non puduiſſe appellari: & contingat aliqua gratia operæ curæq; noſtræ, Virgilio quoq; confeſſo, cũ ſit difficile uerborum honorem tam paruis perhibere. Hortos uillæ iungendos non eſt dubium, riguosq; maxime habendos, ſi contingat profluo amne: ſi minus, è puteo pertica, organiſue neumaticis, uel tollenonum hauſtu rigandos. Solum proſcindendum à fauonio, in autumnũ præparandum eſt poſt XIIII. dies, iterandumq; ante brumam. Octo iugerum operis palari iuſtum eſt. ſimum tres pedes alte cum terra miſceri, areis diſtingui, easq; reſupinis puluinorum toris, ambiri ſingulas tramitum ſulcis, quà detur acceſſus homini, ſcatebriſq; decurſus. In hortis naſcentium alia bulbo cõmendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroq;, alia ſemine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnoſis. Aliorum fructus in terra eſt, aliorũ & extra, aliorum non niſi extra. Quædã iacent creſcuntq;, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem pẽdent, quanquam grauiora multo etiam ijs quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate tranſit in lignum. Terra conduntur raphani, napiq;, et rapa, atq; alio modo inulæ, ſiſer, paſtinacæ. Quædam uocabimus ferulacea, ut anethum, maluas. Namq; tradunt autores, in Arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere, baculorum uſum præbere extemplò. Sed & arbor eſt malua in Mauritania Lixi oppido æſtuario, ubi Heſperidum horti fuiſſe produnt, c c. paſſ. ab Oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt. Ipſa altitudinis pedum XX. craſsitudinis quam circumplecti nemo poſsit. In ſimili genere habebitur & cannabis. Necnon & carnoſa aliqua appellabimus, ut ſpongias in humore pratorum enaſcentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumq; natura diximus, & alio genere tuberum paulo antè.

Natura, & genera, & hiſtoria naſcentium in hortis rerum. Cap. V

CArtilaginei generis, extraq; terrã eſt cucumis, mira uoluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe nõ die contigit ei, penſiles eorũ hortos promouẽtibus in ſolem rotis olitoribus: rurſusq; hybernis diebus intra ſpecullariũ munimẽta reuocãtibus. Quin & lacte mulſo ſemine eorum biduo macerato, apud antiquos Græcię autores ſcriptum eſt ſeri oportere, ut dulciores fiant. Creſcunt qua cogunt forma. In Italia uirides & quàm minimi, in prouincijs quàm maximi & citrini aut nigri. Placẽt copioſiſsimi Africæ, grandiſsimi Mœſiæ: cum magnitudine exceſſere, pepones uocantur. Viuunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt in cibis, non inſalubres tamen pluri-

mum

mum.Natura oleum olere mirè,nec minus aquas diligunt. Defecti quoq;,ad eas modicè diſtantes adrepunt,contrà oleum refugiunt:aut ſi quid obſtet,uel ſi pendeant,curuantur: idq; uel una nocte deprehenditur, ſi uas cum aqua ſubñciatur à quatuor digitorum interuallo deſcendentibus ante poſterũ diem:at ſi oleum eodem modo ſit,in hamos curuatis.ñdem in fiſtula flore demiſſo,mira longitudine creſcunt. Ecce cũ maxime noua forma eorũ in Campania prouenit,mali cotonei effigie. Forte primo natũ ita audio unum, mox ſemine ex illo genus factum,melopeponas uocant.Non pẽdent hi,ſed humi rotundantur.Mirum in his,præter figuram coloremq;,& odorem,quod maturitatem adepti, quanquam nõ pendentes,ſtatim à pediculo recedunt.Columella ſuum tradit commentum,ut toto anno contingãt.Fruticem rubi quàm uaſtiſsimum in apricum locum transferre,& recidere,duũm digitorũ relicta ſtirpe,circa uernum æquinoctium:ita in medulla rubi ſemine cucumeris inſito, terra minuta ſimoq; circumaggeratas reſiſtere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere:Laconicũ,Scytalicum,Bœoticũ. Ex his tantum Laconicũ aqua gaudere.Sunt qui herba,quæ uocatur culix nomine, trita,ſemen eorum maceratum ſeri iubeant,ut ſine ſemine naſcãtur. Similis & cucurbitis natura,dun taxat in naſcendo.Æquè hyemem odere. Amãt rigua ac ſimum. Seruntur ambo ſemine in terra ſeſquipedali foſſura,inter æquinoctiũ uernum & ſolſtitium: Parilibus tamen aptiſsime.Aliqui malũt ex Calen.Martij cucurbitas,& Nonis cucumeres,& per quinquatrus ſerere, ſimili modo reptantibus flagellis , ſcandẽtes parietum aſpera in tectum uſq;, natura ſublimitatis auida . Vires ſine adminiculo ſtandi non ſunt, uelocitas pernix, leui umbra cameras ac pergulas operiens.Inde hæc duo prima genera: Camerarium,& plebeium,quod humi repit.In priore mirè tenui pediculo libraẽ põdus immobile aurę.Cucurbita quoq; omni modo faſtigiatur,uaginis maxime uitilibus,coniecta in eas poſtquã defloruit.Creſcit qua cogitur forma,plerunq; & draconis intorti figura.Libertate uerò penſili conceſſa,iam uiſa eſt nouem pedum longitudinis.Particulatim cucumis floret,ſibiſpe ſuperfloreſcẽs,& ſicciores locos patitur,cãdida lanugine obductus, magisq; cum creſcit.Cucurbitarum numeroſior uſus.Et primus caulis in cibo.Atq; ex eo totum natura diuerſa.Nuper in balinearum uſum uenere urceorũ uice, iampridem uerò etiam cadorum ad uina condenda.Cortex uiridi tener.Deraditur nihilominus in cibis.Cibus ſaluber ac lenis pluribus modis exiſtimatur,qui perfici humano uentre non queant,ſed non intumeſcant.Semina quæ proxima collo fuerint,proceras pariunt:item ab imis,ſed non comparãdas ſupradictis:quæ in medio,rotundas:quæ in lateribus, craſſas breuioresq;. Siccant in umbra,& cũ libeat ſerere , in aqua macerant. Cibis quo lõgiores tenuioresq;, eo gratiores.Et ob id ſalubriores quę pendendo creuere,minimũq; ſeminis tales habẽt, duritia eius in cibis gratiã terminante . Eas quæ ſemini ſeruentur, ante hyemem præcidi non eſt mos.Poſtea fumo ſiccantur,condendis hortenſiorum ſeminibus ruſticæ ſupellectili.Inuenta eſt ratio,qua cibis quoq; ſeruarentur,eodemq; modo cucumis,uſq; ad alios penè prouentus,& id quidem in muria fit. Sed & ſcrobe , opaco in loco harena ſubſtrato,fœnoq; ſicco opertos,ac deinde terra,uirides ſeruari tradunt . Sunt & ſylueſtres in utroq; genere,& omnibus ferè hortenſiis.Sed & his medica tantum natura eſt.Quam ob rem differentur in ſua uolumina. Reliqua cartilaginum naturæ terra occultantur omnia.In quibus de rapis abunde dixiſſe poteramus uideri,niſi medici maſculini ſexus facerent in his rotunda:latiora uerò concaua & fœminini,præſtantiora ſuauitate,& ad condiendum faciliora,quæ ſæpius fata tranſeunt in marem. Iidem naporũ quinq; genera fecere:Corinthium,Cleonæum,Liothaſium,Bœoticum,& quod per ſe uiride dixerũt.Ex ijs in amplitudinẽ adoleſcit Corinthiũ,nuda ferè radice. Solum enim hoc genus ſuperne tendit,non ut cætera in terram.Liothaſium quidam Thracium appellant,frigorum patientiſsimum.Ab eo Bœoticum dulce eſt,rotunditate etiam breui notabile,neq; ut Cleonæum prælongũ.In totum quidem,quorũ tenuiora folia, ipſi quoq; dulciores: quorum ſcabra & anguloſa & horrida , amariores . Eſt præterea genus ſylueſtre , cuius folia ſunt

erucæ

erucæ ſimilia. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nurſinis, tertia noſtratibus. Cætera de ſatu eorum in rapis dicta ſunt. Cortice & cartilagine conſtant raphani: multiſq; eorum cortex craſſior etiam q̄ quibuſdam arborum. Amaritudo plurima illi eſt, & procraſſitudine corticis. Cætera quoq; aliquãdo lignoſa. Et uis mira colligendi ſpiritum, laxandiq; ructum. Ob id cibus illiberalis, utiq; ſi proxime olus mandatur: ſi uerò cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minusq; fœtidus. Ægypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod è ſemine eius faciunt. Hoc maxime cupiunt ſerere, ſi liceat: quoniã & quæſtus plus q̄ à frumento, & minus tributi eſt, nullumq; copioſius oleum. Genera raphani Græci fecere tria foliorum differentia, criſpi, atq; leuis, & tertium ſylueſtre. Atq; huic leuia quidem, ſed breuiora ac rotunda, copioſaq; atq; fruticoſa: ſapor autem aſper, & medicamenti inſtar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differentia ſeminis eſt, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc uitia non cadunt niſi in criſpa folia. Noſtri alia fecere genera. Algidenſe à loco, longum atq; translucidum. Alterum rapi figura quod uocant Syriacum, ſuauiſsimum ferè ac tenerrimũ, hyemisq; patiens. Præcipuum tamen eſt, quod è Syria non pridem aduectum apparet, quoniam apud autores non reperitur, id autem tota hyeme durat. Etiamnum unum ſylueſtre Græci agrion uocant, Pontici armon, aliĳ leucen, noſtri armoraciam, fronde copioſius q̄ corpore. In omnibus aũt probandis maxime ſpectantur caules. Immitiũ enim rotundiores craſſioresq; ac longis canalibus. Folia ipſa triſtiora, & angulis horrida. Seri uult raphanus terra ſoluta, humida. Fimum odit, palea contentus. Frigore adeò gaudet, ut in Germania infantiũ puerorũ magnitudinẽ æquet. Seriť poſt Idus Feb. ut uernus ſit, iterumq; circa Vulcanalia, quæ ſatio melior. Multi & Martio & Aprili ſerũt & Septẽbri. Incipiente incremẽto confert alterna folia circũobruere, ipſos uerò accumulare. Nam qui extra terrã emerſit, durus fit atq; fungoſus. Ariſtomachus detrahi folia per hyemem iubet, & ne lacunæ ſtagnent accumulare: ita in æſtatem grandeſcere. Quidam prodidere, ſi palo adacto cauerna palea inſternať ſex digitorũ altitudine', deinde in ſemẽ fimumq; & terra congeratur, ad magnitudinẽ ſcrobis creſcere. Præcipuè tamẽ ſalſis aluntur. Itaq; etiã talibus aquis irrigantur, & in Ægypto nitro ſpargunť, ubi ſunt ſuauitate præcipui. In totũ quoq; ſalſugine amaritudo eorum eximitur, fiuntq; coctis ſimiles. Namq; & cocti dulceſcunt, & in naporũ uicem tranſeunt. Crudos medici ſuadent ad colligẽda acria uiſcerũ dandos cum ſale ieiunis eſſe, atq; ita uomitionibus præparant meatũ. Tradunt & præcordĳs neceſſarium hunc ſuccũ. quãdo phthiſin cordi intus inhærentẽ, nõ alio potuiſſe depelli cõpertũ ſit in Ægypto, regibus corpora mortuorũ ad ſcrutandos morbos inſecantibus. Atq; ut eſt Græca uanitas, fertur in tẽplo Apollinis Delphis adeò cæteris cibis prælatus raphanus, ut ex auro dicareť, beta ex argẽto, rapũ è plumbo. Scires nõ ibi genitũ Marium Curium imperatorẽ, quem Samnitiũ legatis aurũ repudiaturo afferentibus, rapũ torrẽtem in foco inuentũ annales noſtri prodidere. Scripſit & Moſchion Græcus unum de rapha no uolumẽ. Vtiliſsimi in cibis hyberno tẽpore exiſtimanť: ĳdemq; dentib. ſemper inimici, quoniã atterant. Ebora certe poliunt. Odiũ his cũ uĭte maximũ, refugitq; iuxtà ſatos. Lignoſiora ſunt reliqua, in cartilaginũ genere à nobis poſita. Mirũq;, omnib. uehementiam ſaporis ineſſe. Ex ĳs paſtinacæ unũ genus agreſte ſpõte prouenit, ſtaphilinos Græcè dicitur. Alterum ſeritur radice uel ſemine, primo uere uel autumno, ut Hygino placet Februario, Auguſto, Septembri, Octobri, ſolo q̄ altiſsimè refoſſo. Annicula utilis eſſe incipit, bima utilior, gratior autumno, patiniſq; maxime. & ſic quoq; uirus illi intractabile eſt. Hibiſcũ à paſtinaca gracilitate diſtat, damnatum in cibis, ſed medicinæ utile. Eſt & quartũ genus in eadẽ ſimilitudine paſtinacæ, quã noſtri Gallicã uocant: Græci uerò daucon: cuius genera etiã quatuor fecere. Inter medica dicendũ ſiſer, et ipſum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellať caſtellum Rheno impoſitum, ubi generoſitas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Ineſt longitudine neruus, qui decoctis extrahiť amaritudinis tamen magna parte relicta: quæ

mulſo in cibis temperata,etiam in gratiã uertit. Neruus idem & paſtinacæ maiori, duntaxat anniculæ. Siſeris ſatus menſibus Februario,Martio, Aprili,Auguſto, Septembri, Octobri.Breuior his eſt,ſed toroſior amariorq́,inula,per ſe ſtomacho inimiciſsima; eadem dulcib. mixtis ſaluberrima.Pluribus modis auſteritate uicta gratiã inuenit.Namq́ & in pollinem tunditur arida, liquidoq́ dulci temperat: & decocta poſca,aut aſſeruata, uel macerata pluribus modis,& tunc mixta defruto,aut ſubacta melle,uuis ue paſsis,aut pinguibus cariotis.Alio rurſus modo cotoneis malis,uel ſorbis,aut prunis,aliquãdo pipere aut thymo uariata, defectus præcipuè ſtomachi excitat,illuſtrata maxime luliæ Auguſtæ quotidiano cibo.Superuacuum eius ſemen,quoniã oculis ex radice exciſis,ut harundo ſeritur.Et hæc autem ſeritur,& ſiſer,& paſtinaca utroq́ tempore,uere & autũno magnis ſeminum interuallis,nullãue minus quàm ternorum pedum, quoniam ſpatioſè fruticat.Siſer autem transferre melius.Proxima his eſt bulborũ natura,quos Cato in primis ſerendos præcepit,celebrãs Megaricos. Verùm nobiliſsima eſt ſcilla,quanq́ medicamini nata,acetoq́ exacuẽdo.Nec ulli amplitudo maior,ſicut nec uis aſperior.Duo genera medica:Maſculus albis foliis,fœmina nigris.Et tertiũ genus eſt cibis gratum: Epimenidium uocatur,anguſtius folio,ac minus aſpero. Seminis plurimum omnibus. Celerius tamen proueniunt ſatæ bulbis circa latera natis.Et ut creſcant,folia quæ ſunt his ampla, deflexa circa obruuntur. Ita ſuccum omnem in ſe trahunt capita. Sponte naſcuntur copioſiſsimè in Balearibus Ebuſoq́ inſulis,ac per Hiſpanias. Vnum de iis uolumen condidit Pythagoras philoſophus,colligens medicas uires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborum genera differunt colore, magnitudine,ſuauitate. Quippe cum quidam crudi mandantur, ut in Cherroneſo Taurica. Poſt hos in Africa nati maxime laudantur,mox Apuli. Genera Græci hæc fecere,Bolbinen,ſetanion,pythion, acrocorion, ægilopa,ſiſyrinchion. In hoc mirum,imas eius radices creſcere hyeme:uerno autem cum apparuerit uiola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pingueſcere. Eſt inter genera & quod in Ægypto aron uocant,ſcillæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto duũm cubitorum,baculi craſsitudine,radice mollioris naturæ,quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante uer,aut deteriores illico fiunt.Signũ maturitatis, folia inareſcentia ab imo. Vetuſtiores improbant.Item paruos & longos. Contrà rubicundis rotundioribusq́ laus,& grandiſsimis.Amaritudo pleriſq́ in uertice eſt.Media eorum dulcia. Bulbos non naſci,niſi ex ſemine,priores tradiderunt.Sed & Præneſtinis campis ſponte naſcuntur,ac ſine modo etiam in Remorum aruis.

De hortenſium herbarũ radicibus,foliis,floribus,coloribus. Cap. VI

HOrtenſiis omnibus ferè ſingulæ radices,ut raphano,betæ,apio,maluæ. Ampliſsima autẽ lapatho,ut quæ deſcẽdat ad tria cubita.Sylueſtri minores,tumidæ. Effoſſa quoq́ diu uiuit.Quibuſdam tamen capillatæ,ut apio,maluæ. Quibuſdam ſurculoſæ,ut ocimo.Aliis carnoſæ,ut betæ,aut magis etiamnum croco.Aliquibus ex cortice & carne conſtant,ut raphano,rapis.Quorundam geniculatæ ſunt,ut graminis. Quæ rectam nõ habent radicem,ſtatim plurimis naſcuntur capillamẽtis,ut atriplex,& blitum.Scilla autem & bulbi & cepe & allium non niſi in rectum radicantur. Sponte naſcentium quædam numeroſiora ſunt radice q̃ folio,ut aſpalax,perdicium,crocum. Florent cum fraxino ſerpillum,abrotanum,napi,raphani,menta, ruta, & cætera quidem cum cœpere defloreſcunt.Ocimum autem particulatim & ab imo incipit:qua de cauſa diutiſsimè floret. Hoc & in heliotropio herba euenit.Flos aliis candidus,aliis luteus,aliis purpureus.Folia cadunt à cacuminibus,origano,inulæ,& aliquãdo rutæ iniuria læſæ.Maxime concaua ſunt cepæ,gethyo.Allium cepasq́ inter deos in iureiurãdo habet Ægyptus.Cepæ genera apud Græcos,Sardia,Samothracia,Alſidena,Setania,Schiſta,Aſcalonia, ab oppido Iudææ nominata.Omnib.etiã odor lachrymoſus,& præcipuè Cypriis,minime Gnidiis.Omnibus corpus totũ pinguitudinis earũ cartilagine.E cunctis Setania minima,excepta Tuſculana,ſed dulcis.Schiſta aũt & Aſcalonia condiunt.Schiſtam hyeme cum co

ma

ma ſua relinquunt,uere folia detrahunt,& alia ſubnaſcunt ijſdem diuiſuris: unde & nomen.Hoc exemplo reliquis quoq; generibus detrahi iubent, ut in capita creſcāt potius q̄ in ſemina.Aſcaloniarū propria natura.Etenim uelut ſteriles ſunt ab radice,& ob id ſemine ſeri illas,non deponi,iuſſere Græci.Præterea ſerius circa uer cum germinant transferri,ita craſſeſcere,& tunc properare præteriti temporis penſitatione. Feſtinandū autē in his eſt,quoniā maturæ celeriter putreſcūt.Si deponant,& caulem emittunt & ſemen, ipſæq; euaneſcunt.Eſt & colorum differentia.Samo enim & Sardibus cādidiſsimæ proueniunt.Sunt in honore Creticæ,de quibus dubitant an eædē ſint quæ Aſcaloniæ: quoniam ſatis capita craſſeſcunt:depoſitis,caules & ſemina.Diſtant ſapore tantum dulci.Apud nos duo prima genera: Vnum condimētariæ,quam illi gethyon,noſtri pallacanam uocant.Seritur menſibus Martio,Aprili,Maio.Alterū capitatæ,quæ ab æquinoctio autumni,uel à fauonio.Genera eius auſteritatis ordine,Africana,Gallica,Tuſculana,Amiternina.Optima aūt quæ rotundiſsima.Item rufa acrior quàm candida, ſicca quàm uiridis,& cruda quàm cocta, ſicca quàm condita.Seritur Amiternina frigidis & humidis locis,& ſola alliq; modo capite,reliquæ ſemine.Proximaq; æſtate nullū ſemen emittunt,ſed caput tantum quod inareſcit. Sequenti autem anno permutata ratione ſemen gignitur, caput ipſum corrumpitur.Ergo omnibus annis ſeparatim ſemē cepæ cauſa ſeritur,ſeparatim cepę ſeminis.Seruantur autem optimè in paleis.Gethyum penè ſine capite eſt,cer uicis tantum longæ,& ideo totum in fronde,ſępiusq; reſecatur ut porrum.Ideo & illud ſerunt,non deponunt.Cætero cepas ter foſſo ſolo ſeri iubent,extirpatis radicibus herbarum in iugera denas libras.Intermiſceri ſatureiam, quoniam melius proueniat.Runcari præterea,& ſarriri,ſi non ſæpius,quater.Aſcaloniam menſe Februario ſerunt noſtri. Semen ceparum nigreſcere incipiens,antequam marceſcat metunt. Et de porro in hac cognatione dici conueniat, præſertim cum ſectiuo nuper autoritatē dederit princeps Nero,uocis gratia,ex oleo ſtatis menſium omnium diebus,nihilq; aliud,ac ne pane quidem ueſcendo.Seritur ſemine ab æquinoctio autumno:ſi ſectiuū facere libuit,denſius. In eadem area ſecatur donec deficiat,ſtercoraturq; ſemper, nutritur in capita antequā ſecetur. Cum increuit in aliam aream transfertur, ſummis folijs leuiter reciſis ante medullam, & capitibus retractis,tunicisúe extremis.Antiqui ſilice uel tegula ſubiecta capita dilatabāt. Hoc item in bulbis.Nunc ſarculo leuiter conuelluntur radices,ut delumbatę alant, necq; diſtrahant.Inſigne quod cum fimo lætoq; ſolo gaudeat,rigua odit,& tamen proprietate quadam ſoli conſtant.Laudatiſsimus in Ægypto,mox Orthiæ atq; Ariciæ.Sectiui duo genera:Herbaceum folio inciſuris eius euidentibus,quo utuntur medicamentarij.Alterum genus ſuauioris folij,rotundioriſq;,inciſuris leuioribus.Fama eſt,Melam equeſtris ordinis reum ex procuratione à Tiberio principe accerſitū, in ſumma deſperatione ſucco porri ad trium denariorum argenteorum pondus hauſto, cōfeſtim expiraſſe ſine cruciatu.Ampliorem modum negant noxium eſſe. Allium ad multa ruris præcipue medicamenta prodeſſe creditur. Tenuiſsimis & quæ ſeparant in uniuerſum uelatur membranis,mox pluribus coaugmentat nucleis,& his ſeparatim ueſtitis.Aſperi ſaporis:quo plures nuclei fuere,hoc eſt aſperius. Tædium huic quoq; halitu, ut cepis, nullum tamen coctis.Generum differētia in tempore.Præcox matureſcit ſexaginta diebus. Tum in magnitudine. Vlpicum quoq; in hoc genere Græci appellauere allium Cypriū, alij antiſcorodon,præcipue Africæ celebratū inter pulmētaria ruris,grandius allio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantum increſcat ſpuma. Quidam ulpicum & allium in plano ſeri uetant,caſtellatimq; grumulis imponi,diſtantibus inter ſe pedes ternos. Inter grana digiti intereſſe debent,ſimulatq; tria folia eruperint,ſarriri.Grandeſcūt quo ſępius ſarriuntur. Matureſcentium caules depreſsi in terram obruuntur, ita cauetur ne in frondem luxurient.In frigidis utilius uere ſeri quàm in autumno.Cæterū ut odore careant, omnia hæc iubentur ſeri cum luna ſub terra ſit,colligi cum in coitu.Sine his Menander è Græcis auctor eſt,allium edentibus,ſi radicē betæ in pruna toſtam ſuperederint, odorem extingui.

Sunt qui & allium & ulpicum inter Compitalia ac Saturnalia ſeri aptiſsimè putent. Allium & ſemine prouenit, ſed tardè. Primo enim anno porri craſsitudine caput efficitur: ſequenti diuiditur, tertio conſummatur: pulchriusq; tale exiſtimant quidam. In ſemẽ exire non debet, ſed intorqueri caulis ſationis gratia, uti caput ualidius fiat. Quòd ſi diutius allium cepamq; inueterari libeat, aqua ſalſa tepida capita intingenda ſunt. Ita diuturniora fient, melioraq; uſui, ſed in ſatu ſterilia. Alij contenti ſunt primo ſuper prunas ſuſpendiſſe, abundeq; ita profici arbitrantur ne germinent. Quod facere allium cepamq; extra terram quoq; certum eſt, & cauliculo acto euaneſcere. Aliqui & allium palea optime ſeruari putant. Allium eſt & in aruis ſponte naſcens, alum hoc uocant: quod aduerſus improbitatem alitum depaſcentiũ ſemina coctum, ne renaſci poſsit, abijcitur: ſtatimq; quæ deuorauere aues, ſtupentes manu capiuntur, & ſi paulum cõmorauere ſopitæ. Eſt & ſylueſtre, quod urſinum uocant, odore molli, capite prætenui, folijs grandibus.

Quoto die quæq; herbæ naſcuntur: ſeminum natura: quomodo quæq; ſerantur, & quorum ſingula genera ſint, & quorum plura. Cap. VII

IN horto ſatorum celerrime naſcuntur ocimum, blitum, napus, eruca: tertio enim die erumpunt: anethum quarto, lactuca quinto, raphanus ſexto, cucumis & cucurbitę ſeptimo, prior cucumis, naſturtiũ ac ſinapi quinto, beta æſtate ſexto, hyeme decimo, atriplex octauo, cepe XIX. aut XX. gethyũ X. aut XII. Contumacius coriandrũ. Cunila quidem & origanũ poſt XXX. diem. Omnium aũt difficillimè apium: quadrageſimo enim die cum celerrimè, quinquageſimo maiore ex parte emergit. Aliquid & ſeminũ ætas cõfert, quoniam recentiora maturius gignunt: in porro, gethyo, cucumere, cucurbita. Ex uetere aũt celerius proueniunt apium, beta, cardamũ, cunila, origanũ, coriandrum. Mirum in betæ ſemine: non enim totum eodem anno gignit, ſed aliquid ſequente, aliquid tertio. Itaq; ex copia ſeminis, modicè naſcit. Quædam anno tantũ ſuo pariunt, quędã ſæpius, ſicut apiũ, porrum, gethyũ. Hæc enim ſemel ſata pluribus annis reſtibili fertilitate proueniũt. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea & lata, ut atriplici. Quibuſdam anguſta & canaliculata, ut cumino. Differunt & colore, nigro candidoq;: itẽ duritie. Surculacea in folliculo ſunt raphano, ſinapi, rapo. Nudum ſemẽ apij, coriandri, anethi, fœniculi, cumini. Cortici obducta bliti, betæ, atriplicis, ocimi. At lactucis in lanugine. Nihil ocimo fœcundius, cum maledictis ac probris ſerendũ præcipiunt, ut lætius proueniat: ſato pauitur terra. Et cuminũ qui ſerunt precantur ne exeat. Quæ in cortice ſunt, difficillimè inareſcunt, maximeq; ocimũ & gith. ſiccantur omnia, ac ſunt fœcunda. Vticq; meliora naſcunt aceruatim ſato ſemine, cq; ſparſo. Ita certè porrũ & allium ſerunt in lacinijs colligatum. Apium etiã paxillo cauerna facta, ac ſimo ingeſto. Naſcuntur aũt omnia aut ſemine, aut auulſione. Quædam ſemine & ſurculo, ut ruta, origanũ, ocimũ: prędidũt enim & hoc cum peruenit ad palmũ altitudinis. Quædam & radice & ſemine, ut cepa, allium, bulbi, & ſi quorum radicem anniferorũ relinquunt. Eorum uerò quæ à radice naſcunt, radix diuturna & fruticoſa eſt, ut bulbi, gethyi, ſcillę. Fruticant alia & non capite, ut apiũ & beta. Caule reciſo ferè quidem omnia regerminant, exceptis quæ non ſcabrũ caulem habent: & in uſum uerò ocimũ, raphanus, lactuca. Hanc etiam ſuauiorẽ putant à regermi natione. Raphanus uticq; iucundior detractis folijs anteq; decauleſcat. Hoc & in rapis. Nam & eadẽ direptis folijs cooperta terra creſcunt, durantq; in æſtate. Singula genera ſunt ocimo, lapatho, blito, naſturtio, erucæ, atriplici, coriandro, anetho. Hæc enim ubicq; eadem ſunt, neq; aliud alio melius uſquã. Rutam furtiuã tantum prouenire fertilius putant, ſicut apes furtiuas peſsimè. Naſcunt etiã non ſata, mentaſtrũ, nepeta, intubum, pulegium. Contrà plura genera ſunt eorum quæ diximus dicemusq;, & in primis apio.

Natura, & genera, & hiſtoriæ ad condimenta in horto ſatarum rerum XXXVI. Cap. VIII

ID enim quod ſpõte in humidis naſcit, helioſelinũ uocatur, uno folio, nec hirſutũ. Rurſus in ſiccis hippoſelinũ, pluribus folijs, ſimile helioſelino. Tertiũ eſt oreoſelinũ, cicutæ

tæ foliis,radice tenui,semine anethi,minutiore tantū.Et satiui aūt differētiæ in folio,dēso,crispo,ac rariore & leuiore. Itē caule tenuiore aut crassiore. Et caulis aliorū candidus est,aliorū purpureus,aliorū uarius.Lactucæ Græci tria fecere genera: unū lati caulis, adeò ut hostiola olitoria ex his factitari prodiderint.Folium his paulò magis herbaceo & angustissimū,ut alibi cōsumpto incremēto:alterū rotundi caulis:tertiū sessile,quod Laconicon uocant.Alij colore & tempore satus genera discreuere.Esse enim nigras,quarū semen mense Ianuario serat:albas,quarū Martio:rubentes,quarū Aprili. Et omniū earū plantas post binos mēses differri. Diligētiores plura genera faciunt, purpureas,crispas, Cappadocas,Græcas.Longioris has folij,caulisq; lati:præterea longi & angusti, intubi similis.Pessimū aūt genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Est etiamnū alia distinctio atræ, quæ meconis uocat, à copia lactis soporiferi, quanq; omnes somnū parere credunt.Apud antiquos Italiæ hoc solū genus earū fuit,& ideo lactucę nomen adeptæ.Purpureā maximæ radicis,Cæcilianā uocant. Rotundā uerò ac minima radice,latis foliis,astylida:quidamq; eunuchion,quoniā hæc maxime refraget Veneri.Est quidem natura omnibus refrigeratrix,& ideo æstate gratę stomacho fastidium auferūt, cibiq; appetentiā faciunt.Diuus certe Augustus lactuca conseruatus in ægritudine fert, prudentia Musæ medici. Cum priores cauerent, religione nunc omni caret,in tantum recepta cōmendatione,ut seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertū sit. Sanguinē quoq; augere credunt.Est etiamnū quæ uocatur caprina lactuca, de qua dicemus inter medicas.Et ecce cum maxime cœpit irrepere satiuis admodū probata, quæ Cilicia uocat,folio Cappadocæ,nisi crispum latiusq; esset. Nec ex eodem genere possunt dici,neq; ex alio intubi,hyemis impatiētiores,uirusq; præferentes, sed caule nō minus grati.Serunt uerno plantæ eorū,ultimo uere transferunt. Est & erraticū intubum, quod in Ægypto cicorium uocant, de quo plura aliâs. Inuentū omnes thyrsos uel folia lactucarū prorogare urceis conditos,ac recentes in patinis coquere.Serunt lactucæ anno toto lætis & riguis stercoratisq;,binis mensibus inter semen plantamq; et maturitatē.Legitimū tamen,à bruma semen iacere,plantā fauonio transferre:aut semen fauonio,plantā æquinoctio uerno.Albæ maximè hyemē tolerant.Humore omnia hortensia gaudent, & stercore,præcipuè lactucæ,& magis intubi.Seri etiam radices illitas fimo interest, & replerī ablaqueata humo. Quidam & aliter amplitudinē augēt,recisis cum ad semipedē excreuerint,fimoq; suillo recenti illitis.Candorē uerò putant cōtingere ijs duntaxat quæ sint seminis albi,si harena de littore à primo incremēto congerat in medias, atq; increscentia folia contra ipsas religentur. Beta hortensiorū leuissima est. Eius quoq; à colore duo genera Græci faciunt,nigrum,& candidius,quod præferunt,parcissimi seminis: appellantq; Siculum,candoris sanè discrimine præferentes & lactucæ.Nostri betæ genera faciunt uernū & antumnale,à temporibus satiuis,quanq; & Iunio serit. Transferunt autē in planta hæ quoq;,& oblini fimo radices suas,locumq; similiter madidū amāt. Vsus ijs & cum lente ac faba,idemq; qui oleris:& præcipuus,ut lenitas excitet acrimonia sinapis. Medici nocentiorē q; olus esse iudicauere. Quamobrē appositas non nemini degustare etiā religio est,ut ualidis potius in cibo sint.Gemina ijs natura,& oleris et capite ipso exilientis bulbi.Species summa in latitudine.Ea cōtingit ut in lactucis,cum cœperint colorem trahere imposito leui pondere.Neq; alij hortensiorū latitudo maior.In binos pedes aliquādo se pādunt,multū & soli natura conferēte.Hæ quidē in Circeiensi agro amplissimæ proueniūt.Sunt qui betas Punico malo florēte optimè seri existimēt, trāsferri autē cum quinq; foliorū esse cœperint.Mira differētia,si uera est, cādidis solui aluos modicè, nigris inhiberi.Et cū brassica corrumpat in dolio uini sapor, odore betæ foliis demersis restitui.Olus caulesq; quibus nunc principatus hortorū, apud Græcos in honore fuisse nō reperio.Sed Cato brassicæ miras canit laudes,quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria:unā extētis foliis,caule magno:alterā crispo folio,quam apianā uocat: tertiā minutis caulibus, lenem, tenerā, minime probat. Brassica toto anno serit, quoniā

& toto ſecatur. Vtiliſsimè tamen ab æquinoctio autumni. Transfert cum quinq; foliorũ eſt. Cymas à prima ſectione præſtat proximo uere. Hic eſt quidã ipſorũ caulium delicatior teneriorq; cauliculus, Apicij luxuria, & per eum Druſo Cæſari faſtiditus, nõ ſine caſtigatione Tiberij patris. Poſt cymam ex eadem braſsica cõtingunt æſtiui autumnalesq; cauliculi, mox hyberni, iterumq; cymæ, nullo æquè genere multifero, donec ſua fertilitate conſumat. Tertia circa ſolſtitiũ, ex qua ſi humidior locus eſt æſtate, ſi ſiccior autumno plantat. Humor fimusq; ſi defuere, maior ſaporis gratia eſt: ſi abundauere, lætior fertilitas. Fimũ aſininũ maxime cõuenit. Eſt hæc quoq; res inter opera ganeæ, quapropter nõ pigebit uerboſius perſequi. Præcipuus fit caulis ſapore ac magnitudine, primũ omniũ ſi in repaſtinato ſeras, dein ſi terrã fugiẽtes cauliculos feces, à terraq; proceritate luxurioſa attollentes ſe, exaggerãdo aliam accumules, ita ne plus q; cacumẽ emineat. Tritianũ hoc genus uocat, bis cõputabili impẽdio tædioq;. Cætera genera cõplura ſunt. Cumanũ ſeſſili folio, capite patulũ. Aricinũ altitudine nõ excelſius, folio numeroſius q; tenuius. Hoc utiliſsimũ exiſtimat, quia ſub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius, caule ab radice tenui, intra folia craſſeſcit. Rariora hęc anguſtioraq;, ſed teneritas in dote, ſi frigora nõ tolerat: quibus etiam aluntur Brutiani, prægrandes foliis, caule tenues, ſapore acuti. Sabellico uſq; in admirationẽ criſpa ſunt folia, quorũ craſſitudo caulẽ ipſum extenuat, ſed dulciſsimi perhibent ex omnibus. Nuper ſubiere lacuturres ex cõualle Aricina, ubi quondã fuit lacus turrisq; quæ remanet: capite pręgrãdes, folio innumeri. Alij in orbẽ porrecti, alij in latitudinẽ toroſi. Nec plus ullis capitis poſt tritianũ, cui pedale aliquãdo conſpicit, & cyma nullis ſerior. Cuicunq; aũt generi purinę plurimum ſuauitatis conferũt: & niſi obliquo uulnere defendat medulla, plurimum nocent. Semini deſtinati non ſecantur. Eſt etiam ſua gratia nunquam plantæ habitum excelentibus, halmyridia uocãt, quoniã niſi in maritimis nõ proueniunt, nauigatione quoq; longinqua uiridibus adſeruatis. Statim deſecti ita ne humum attingant, in cados olei q; proximè ſiccatos, obturatosq; conduntur omni ſpiritu excluſo. Sunt qui plantã in transferendo alga ſubdita pediculo nitròue trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putent. Sunt qui ſemen trifolij nitrumq; ſimul tritum aſpergant foliis. Nitrum in coquendo etiam uiriditatem cuſtodit: aut Apiciana coctura oleo ac ſale prius quàm coquantur maceratis. Eſt inter herbas genus inſerendi, præciſis germinibus caulis, & in medullã ſemine ex alijs addito. Hoc & in cucumere ſylueſtri. Necnõ olus quoq; ſylueſtre eſt trium foliorũ, diui Iulij carminibus præcipuè iocisq; militaribus celebratũ. Alternis quippe uerſibus exprobrauere lapſana ſe uixiſſe apud Dyrrhacium, præmiorũ parſimoniam cauillantes. Eſt autem id cyma ſylueſtris. Omnium hortẽſiorum lautiſsima cura aſparagis. De origine eorum in ſylueſtribus curis abundè dictum, et quomodo eos iuberet Cato in harundinetis ſeri. Eſt & aliud genus incultius aſparago, mitius corruda, paſsim etiam montibus naſcens refertis ſuperioris Germaniæ campis, non infaceto Tiberij Cæſaris dicto, herbam ibi quandam naſci ſimillimam aſparago. Nam quod in Neſide Campaniæ inſula ſponte naſcitur, longè optimum exiſtimatur. Hortenſium ſeritur ſpongijs. Eſt enim plurimæ radicis, altiſsimeq; germinat. Viret thyrſo primum emicante: qui caulem educẽs, tempore ipſo faſtigatus in toros ſtriatur. Poteſt & ſemine ſeri. Nihil diligentius comprehendit Cato, nouiſsimũq; libri eſt, ut appareat repentinã ac nouitiam uiro curam fuiſſe. Locum ſubigi iubet humidum & craſſum. Semipedali undiq; interuallo ſeri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti, uidelicet ſemine tum tantum ſerebant. Id fieri ſecundum æquinoctiũ uernum. Stercore ſatiari, crebrò purgari, caueri ne cum herbis euellat aſparagus. Primo anno ſtramẽto ab hyeme protegi. Vere aperiri, ſarriri, runcari. Tertio incendi uerno. Quo maturius incenſus eſt, hoc melius prouenit. Itaq; harundinetis maxime cõuenit, quæ feſtinãt incẽdi. Sarriri iubet idẽ nõ anteq; aſparagus natus fuerit, ne in ſarriẽdo radices uexent. Ex eo uelli aſparagum ab radice. Nam ſi defringat, ſtirpeſcere, & intermori. Velli donec in ſemẽ eat. Id aũt matures

matureſcere ad uer, incendióq; : ac rurſus cum apparuerit aſparagus, farriri ac ſtercorari. Ac poſt annos nouem, cum iam uetus ſit, digeri ſubacto ſolo ſtercoratóq;. Tum ſpõgijs ſeri, ſingulorũ pedum interuallo. Quin & ouillo ſimo nominatim uti, quoniã aliud herbaſceret. Nec quicq; poſtea tentatũ utilius apparuit, niſi quod circa Idus Feb. defoſſo ſemine aceruatis paruulis ſcrobibus ſerunt, plurimũ maceratũ ſimo. Dein nexis inter ſe radicibus, ſpongias factas poſt æquinoctiũ autumni diſponunt pedalibus interuallis, fertilitate in denos annos durãte. Nullum gratius his ſolum q; Rauennatiũ hortorum. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo ſylueſtrẽ aſparagum, quem Græci orminum aut myacanthon uocant, alijs' ue nominibus. Inuenio naſci & arietis cornibus tuſis atq; defoſsis. Poterant uideri dicta omnia quæ in precio ſunt, niſi reſtaret res maximi quæſtus, non ſine pudore dicenda. Certum eſt quippe carduos apud Carthaginem magnã, Cordubamóq; præcipuè, ſeſtertia ſena milia ut parcius reddere, quoniam portenta quoq; terrarum in ganeam uertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes cõſciæ. Carduos ergo duobus modis ſerunt: autumno planta, & ſemine ante Nonas Martias: plantæq; ex eo diſponuntur ante Idus Nouembris, aut in locis frigidis circa fauonium. Stercorantur etiam, ſi dijs placet, lætiusq; proueniunt: condiunturq; aceto, melle diluto, addito laſeris radice, & cumini, ne quis dies ſine carduo ſit. Cætera in tranſcurſu dici poſſunt. Ocimum Parilibus optimè ſeri ferunt. Quidam & autumno: iubentq;, cum hyeme ſeratur, aceto ſemen perfundi. Eruca quoq; & naſturtium, uel æſtate uel hyeme facillimè naſcunt. Eruca præcipuè frigorum contemptrix, diuerſæ eſt q; lactuca naturæ, concitatrix Veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Naſturtium nomen accepit à narium tormento. Et inde uigoris ſignificatio prouerbio id uocabulum uſurpauit, ueluti torporẽ excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Ruta quoq; ſerit fauonio, & ab æquinoctio autumni, odit hyemẽ & humorẽ ac ſimum. Apricis gaudet & ſiccis, terra q; maxime lateraria. Cinere uult nutriri. hic & ſemini miſcet, ut careat erucis. Autoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio muſtum rutatũ populo datum à Cornelio Cethego, in conſulatu collega Quintij Flaminini, comitijs peractis. Amicitia ei eſt & cum fico, in tantũ, ut nuſquã lætior proueniat q; ſub hac arbore. Seritur & ſurculo, melius in perforatã fabam indito, quę ſucco nutrit; cõprehendendo ſurculũ. Serit & à ſe ipſa. Namq; incuruato cacumine alicuius rami, cum attigerit terram, ſtatim radicat. Eadem & ocimo natura, niſi quòd difficilius creſcit. Sed durata runcat non ſine difficultate, prouenientibus ulceribus, ni munitis manibus id fiat, oleóue defenſis. Condunt autẽ & eius folia, ſeruanturq; faſciculis. Ab æquinoctio uerno ſeritur apium, ſemine paululum in pila pulſato. Criſpius ſic putant fieri, aut ſi ſatum calcet cylindro pedibúsue. Propriũ ei q; colorẽ mutat. Honos ipſi in Achaia, coronare uictores ſacri certaminis Nemeæ. Eodem tempore serit menta planta: uel ſi nondum germinat, ſpongia. Minus hæc humido gaudet. Æſtate uiret, hyeme flaueſcit. Genus eius ſylueſtre, mentaſtrum eſt. Et hoc propagatur ut uitis, uel ſi inuerſi rami ſerãtur. Mentæ nomen ſuauitas odoris apud Græcos mutauit, cum alioqui mintha uocaret, unde ueteres noſtri nomen declinauerunt. Grato menta menſas odore percurrit in ruſticis dapibus. Semel ſata, diutina ætate durat. Congruit pulegio, cuius natura in carnarijs reflores cens ſæpius dicta eſt. Hæc quoq; ſeruantur ſimili genere, mentã dico pulegiumq; & nepitã. Condimentorũ tamen omnium faſtidijs cuminum amiciſsimũ. Naſcitur in ſumma tellure uix hærens, & in ſublime tendens. In putridis & calidis maxime locis, medio ſerendum uere. Alterũ eius genus ſylueſtre, quod ruſticum uocant, alij Thebaicum: ſi tritũ ex aqua potet, in dolore ſtomachi prodeſt. In Carpetania noſtri orbis maxime laudatur, alioqui Æthiopico Africóq; palma eſt. quidã huic Ægyptiũ præferũt. Sed præcipuè oluſatrum miræ naturæ eſt. Hippoſelinũ Græci uocãt, alij Smyrnæũ. Elachryma caulis ſui naſcitur. Seritur & radice. Succũ eius qui colligunt, myrrhę ſaporem habere dicunt. Autorq; eſt Theophraſtus, myrrha ſata natum. Hippoſelinũ ueteres præceperant

in locis incultis,lapidoſis,iuxta maceriã ſeri.nũc & repaſtinato ſeritur, & à fauonio poſt æquinoctiũ autumni. Quippe cum capparis quoq; ſeratur ſiccis maxime,area in defoſſu cauata,ripiſq; undiq; circumſtructis lapide:aliâs euagat̃ per agros, & cogit ſolum ſterileſcere. Floret æſtate. Viret uſq; ad uergiliarũ occaſum,ſabuloſis familiariſsimum. Vitia eius quod trans maria naſcitur,diximus inter peregrinos frutices. Peregrinum & Careum,gentis ſui nomine appellatum,culinis principale. In quacunq; terra ſeri uult,ratione eadem qua oluſatrum. Laudatiſsimum tamen in Caria,proximum Phrygia. Liguſticum ſylueſtre eſt in Liguriæ ſuæ montibus:ſeritur ubiq;:ſuauius ſatiuũ,ſed ſine uiribus. Panacẽ aliqui uocãt. Crateuas apud Græcos cunilã bubulã eo nomine appellat. Cæteri ferè conizoides,cunilaginẽ. Tymbram uerò quæ ſit cunila. Hęc apud nos habet uocabulum & aliud, ſatureia dicta in condimentario genere. Seritur menſe Februario, origano æmula. Nuſquã utrumq; additur,quippe ſimilis effectus. Sed cunilæ Ægyptiũ origanũ tantum præfertur. Peregrinũ fuit & lepidium. Seriť à fauonio:dein cum fruticauit, iuxta terram præcidiť:tunc runcatur,ſtercoraturq;.per bienniũ hoc. Poſtea ijſdem fruticibus utuntur,ſi non ſæuitia hyemis ingrauat, quando impatientiſsimũ eſt frigorũ. Exit & in cubitalem altitudinẽ,folijs laurinis,ſed mollibus:uſuſq; eius nõ ſine lacte. Gith piſtrinis, aniſum & anethum culinis & medicis naſcunť. Sagapenũ & ipſum in hortis quidem, ſed medicinæ tantum. Sunt quædam comitantia aliorũ ſatus,ut papauer. Namq; cum braſſica ſeritur,ac portulaca,& eruca cum lactuca. Papaueris ſatiui tria genera: Candidũ,cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos dabať. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur affuſo ouo inhærens, ubi inferiorem cruſtam apium githq; cereali ſapore condiunt. Alterũ genus eſt papaueris nigrũ,cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus excipitur. Tertium genus rhœam uocant Græci,id noſtri erraticũ. Sponte quidem, ſed in aruis cum hordeo maxime naſcitur,erucæ ſimile, cubitali altitudine, flore ruſo & protinus deciduo,unde & nomẽ à Græcis accepit. De reliquis generib.papaueris ſpõte naſcẽtis dicemus in medicinæ loco. Fuiſſe autẽ in honore apud Romanos ſemper, indicio eſt Tarquinius Superbus, qui legatis à filio miſsis decutiendo papauera in horto altiſsima, ſanguinariũ illud reſponſum hac facti ambage reddidit. Rurſus alio comitatu æquinoctio autumni ſeruntť coriandrum,anethum,atriplex,malua,lapathum,cærefolium,quod pæderota Græci uocant:& acerrimum ſapore, ignei effectus ac ſaluberrimũ corpori, ſinapi nulla cultura,melius tamen planta tralata. Quin è diuerſo uix eſt ſato ſemel eo liberare locum,quoniã ſemen cadens protinus uiret. Vſus eius etiã pro pulmẽtario in patellis decocto,citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia ſicut reliquorũ olerũ. Sunt autem trium generum: Vnum gracile,alterũ ſimile rapi folijs,tertium erucæ. Semẽ optimũ Ægyptiũ. Atheniẽſes napi appellauerũt,alij thapſi,alij ſaurion. Serpillo & ſiſymbrio montes plericq; ſcatent,ſicut in Thracia,ubi aquæ deferunt ex ijs auulſos ramos ſerũtq;. Item Sicyone ex ſuis montibus,& Athenis ex Hymetto. Simili modo & ſiſymbrium ſerunt. Lætiſsimum naſcitur in puteorum parietibus,& circa piſcinas ac ſtagna.

De fœniculo & cannabe. Cap. IX

REliqua ſunt ferulacei generis,ceu fœniculum,anguibus (ut diximus) gratiſsimũ,ad condienda plurima cum inaruit. Eiq; perq; ſimilis thapſia,de qua diximus inter externos frutices. Deinde utiliſsima funibus cãnabis ſeritur à fauonio. Quo denſior eſt,eo tenerior. Semen eius cum eſt maturum, ab æquinoctio autumni diſtringitur, & ſole aut uento aut fumo ſiccatur. Ipſa cannabis uellitur poſt uindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica,plagarum præcipuè uſibus. Tria eius ibi genera. Improbatur cortici proximum,aut medullæ:laudatiſsimum eſt è medio,quæ meſa uocatur. Secunda mylaſea. quod ad proceritatẽ quidem attinet roſea agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semen eius in Italia cibus eſt. Conditur quippe duratq; in urceis uel anni ſpatio. Duo eius genera. Caules,& racemi. Corymbiam hanc uocant,corymboſq; quos condiunt.

De morbis

De morbis hortorū,& remedia circa formicas,erucas,& culices. Cap. X

MOrbos hortenſia quoq; ſentiunt,ſicut reliqua terræ ſata. Namq; & ocimum ſenecta degenerat in ſerpyllum, & ſiſymbrium in calamintham. Et ex ſemine braſsicæ ueteris rapa fiunt,atq; inuicem. Et necatur cuminū ab imo dorſo,niſi repurgetur. Eſt autem unicaule, radice bulbo ſimili non niſi in ſolo gracili naſcens. Aliâs priuatim cumini morbus ſcabies. Et ocimum ſub canis ortu palleſcit. Omnia uerò acceſſu mulieris menſtrualis flaueſcunt. Beſtiolarū quoq; genera innaſcuntur. Napis culices,raphano erucæ, & uermiculi: item lactucis & oleri: utriſq; hoc amplius limaces & cochleæ. Porro uerò priuatim animalia quæ facillime ſtercore iniecto capiunt̄,condentia in id ſe. Ferro quoq; non expedire tangi rutam,cunilam,mentam,ocimū,autor eſt Sabinus Tyro in libro Cepuricon, quem Mœcenati dicauit. Idem contra formicas nō minimum hortorū exitium ſi non ſint rigui,remedium monſtrauit,limum marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. Sed efficaciſsime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicina eſt,ſiliquas unà ſeri,ſicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quo ſi omiſſo iam natę ſint,remediū eſt abſynthij ſuccus decocti inſperſus,& ſedi quam aizoū uocāt:genus hoc herbæ diximus. Semē olerū ſi ſucco eius madefactum ſeratur,olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum uerò nec erucas,ſi palo imponantur in hortis oſſa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Ad uerſus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant. Sunt qui ſanguineis uirgis tangunt ea,quæ nolunt his obnoxia eſſe. Infeſtāt & culices hortos riguos præcipuè,ſi ſint arbuſculæ aliquæ. Hi galbano accenſo fugantur.

Quæ magis ſint fortia uel minus,& quibus ſalſæ aquæ proſint. Cap. XI

NAm quod ad permutationem ſeminū attinet, quibuſdā ex ijs firmitas maior eſt, ut coriādro,betæ,porro,naſturtio,ſinapi,erucę,cunilę,& ferè acribus. Infirmiora aūt ſunt atriplici,ocimo,cucurbitæ,cucumi:& æſtiua omnia hybernis magis durāt, minime aūt gethyum. Sed ex his quę ſunt fortiſsima,nullum ultra quadrimatū utile eſt,duntaxat ſerendo. Cunilis & ultrà tempeſtiua ſunt. Peculiaris medicina raphano,betæ,rutæ, cunilæ,in ſalſis aquis,quæ & alioqui plurimū ſuauitati & fertilitati conferunt. Cæteris dulcium aquarum rigua proſunt. Vtiliſsimæ ex ijs quæ frigidiſsimæ, & quæ potu ſuauiſsimæ. Minus utiles è ſtagno,& quas elices inducunt,quoniam herbarū ſemina inuehunt. Præcipuè tamen imbres alunt. Nam & beſtiolæ innaſcentes necantur.

Ratio rigandorum hortorum,& quæ translata meliora fiant,& de ſuccis hortenſiorum & ſaporibus. Cap. XII

HIs horæ rigādi matutina atq; ueſpera,ne inferueſcat aqua ſole. Ocimo tantū & meridiana: etiā ſatum celerrime erumpere putant, inter initia feruenti aqua aſperſum. Omnia autem translata meliora grandioraq; fiunt,maxime porri napiq;. In translatione & medicina eſt,deſinuntq; ſentire iniurias,ut gethyum,porrum, raphani, apium, lactucæ,rapæ, cucumis. Omnia autem ſylueſtria ferè ſunt & foliis minora & caulibus, ſucco acriora,ſicut cunila,origanū,ruta. Solum uerò ex omnibus lapathū ſylueſtre melius: hoc in ſatiuis rumex uocatur,naſciturq; fortiſsimū: traditur certe ſemel ſatum durare,nec uinci unquam à terra, maxime iuxta aquā. Vſus eius cum ptiſana tantum in cibis leuiorem gratioremq; ſaporem præſtat. Sylueſtre ad multa medicamina utile eſt. Adeoq; nihil omiſit cura,ut carmine quoq; cōprehenſum reperiā, in fabis caprini fimi ſingulis cauatis, ſi porri,erucæ, lactucæ,apij,intubi,naſturtij ſemina incluſa ſeran̄,mirè prouenire. Quæ ſunt & ſylueſtria, eadem in ſatiuis ſicciora intelliguntur & acriora. Namq; & ſuccorum ſaporumq; dicenda differentia eſt,uel maior in his q̄ pomis. Sunt aūt acres cunilę,origani,naſturtij,ſinapis. Amari,abſynthij,centaurei. Aquatiles cucumeres,cucurbitæ,lactucę. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati,apij,anethi,fœniculi. Salſus tantū è ſaporibus non naſcitur,aliquādo extrà inſidit pulueris modo,& cuniculis tantū aquæ: ut intelliga tur uana,ceu pleruncq;,uitæ perſuaſio. Panax piperis ſaporē reddit,& magis etiā ſiliqua-

ſtrum

ſtrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murra myrrhæ. De panace abunde dictum eſt. Libanotis locis putribus & macris ac roſcidis ſeritur ſemine, Radicem habet oluſatri, nihil à thure differentem. Vſus eius poſt annum ſtomacho ſaluberrimus. Quidam eam nomine alio roſmarinum appellant. Et Smyrnium olus ſeritur ijſdem locis, myrrhamq; radice reſipit. Eadē & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua à cęteris & odore & ſapore differunt, ut anethum. Tantaq; eſt diuerſitas atq; uis, ut nō ſolum aliud alio mutetur, ſed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui obſonijs acetum, eodem cellarij in ſaccis odorem uino grauem. Et hactenus hortenſia dicta ſint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in ijſdem naturæ reſtat, quoniam prouentus tantùm adhuc, ſummasq; quaſdam tractauimus. Vera autem cuiuſq; natura nō niſi medico effectu pernoſci poteſt, opus ingens occultumq; diuinitatis, & quo nullum reperiri poſſit maius. Ne ſingulis id rebus contexeremus, iuſta fecit ratio, cum ad alios medendi deſideria pertinerent, longis utriuſq; dilationibus futuris ſi miſcuiſſemus. Nunc ſuis quæq; partibus conſtabunt, poterunt à uolentibus iungi.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XX.

PROOEMIVM.

MAXIMVM hinc opus naturę ordiemur, & cibos ſuos homini narrabimus, fateriq; cogemus ignota eſſe per quæ uiuat. Nemo id paruum ac modicū exiſtimauerit, nominum uilitate deceptus. Pax ſimul in his aut bellum naturæ dicetur, odia inimicitiæq; rerum ſurdarū ac ſenſu carentium. Et quo magis miremur, omnia ea hominū cauſa (quod Græci ſympathiam appellauere) quibus cuncta conſtant, ignes aquis reſtinguentibus, aquam ſole deuorante, luna pariente, altero alterius iniuria deficiente ſidere. Atq; ut à ſublimioribus recedamus, ferrum ad ſe trahente magnete lapide, & alio rurſus abigente à ſeſe: Adamantem opum gaudium, infragilem omni cætera ui & inuictum, ſanguine hircino rumpente, quęq; alia in ſuis dicemus locis, paria uel maiora mira. Tantùm uenia ſit, à minimis, ſed à ſalutaribus ordienti, primumq; ab hortenſibus.

De cucumere ſylueſtri, & elaterio. Cap. 1

CVcumim ſylueſtrem eſſe diximus, multo infra magnitudinem ſatiui. Ex eo fit medicamentum, quod uocatur elaterium, ſucco expreſſo è ſemine. Cuius cauſa niſi maturius incidatur, ſemen exilit, oculorum etiam periculo. Seruatur aūt decerptus una nocte, poſtera die inciditur harundine. Semen quoq; cinere conſpergitur, ad coercendam ſucci abundantiam, qui expreſſus ſuſcipitur aqua cæleſti, atq; ſubſidit, deinde ſole cogitur in paſtillos, ad magnos mortalium uſus. Obſcuritates & uitia oculorū ſanat, genarumq; ulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, ſuccoq; dentium dolori medetur. Arida cum reſina impetiginem & ſcabiem, quæ pſoram & lichenas uocant: parotidas & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur. Elaterium tempeſtiuum eſt autumno. Nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore uti uelit, paſtillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius quo uetuſtius: fuitq; iam ducentis annis ſeruatum, ut autor eſt Theophraſtus. Et uſque ad quinquageſimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum eſt, ſi admotum prius quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Pallidum ac leue herbaceo ac ſcabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato ſemine adiuuari, ſi terram non attigerit. Partus uerò, ſi in arietis lana alligatum inſcientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domum. Ipſum cucumim qui magnificant, naſci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, ſimi-

lem

lem heliotropio, cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa, sed candida. Aliqui etiã ab eo scorpionum cucumin uocãt, efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & elaterio, & ad purgandum uterum, aluosq; . Modus portione uirium ab dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo uetere sanat.

De anguino cucumere, siue erratico, & de satiuo, & de pepone. Cap. II

MVlti hunc esse apud nos qui anguinus uocatur, ab alijs erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de eius medicina non attingunt. Idem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto, illinunt præsentaneo remedio. Lumborũ uerò dolori semine solo siccato, dein trito triginta denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & tumores subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed grauidis abortum facit, suspiriosis prodest. Morbo uerò regio in nares cõiectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in sole illitum. Multi eadem omnia satiuis attribuunt. Magnum etiam in eis momentũ. Namq; & eorum semẽ quantum tres digiti apprehenderint, cum cumino tritum, potumq; in uino tussientibus auxiliat. Sed & phreniticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & iocineris uitijs in aqua mulsa. Vrinam mouet ex uino dulci, & in renum dolore clysteribus simul cum cumino infundit. Pepones qui uocant, refrigerant maxime in cibo, et emolliunt aluũ. Caro eorũ epiphoris oculorũ aut doloribus imponitur. Radix sanat ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant. Eadem contra uomitiones siccat, in farina tusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adijcit. Cortex quoq; uomitionẽ mouet, faciẽ purgat. Hoc & folia cuiuscunq; satiui illita. Eadem cum melle epinyctidas sanãt: cum uino, canis morsus. Item millepedæ, sepa Græci uocant, oblongã, pilosis pedibus, pecori præcipue nociuam. Morsum tumor insequitur, & putrescit locus. Ipse cucumis odore defectum animi. Coctos deraso cortice, ex oleo, aceto, & melle, iucundiores esse certum est.

De cucurbita syluestri, & rapo. Cap. III

CVcurbita quoq; syluestris inuenit, somphos à Græcis appellata, inanis, unde & nomen, digitali crassitudine, nõ nisi in saxosis nascẽs. Huius cõmanducatæ succus stomacho admodũ prodest. Colocynthis uocat alia, ipsa plena, sed minor q; satiua. Vtilior pallida, quãdo eius sunt medicinæ. Herbacea arefacta per se inanit aluũ. Infusa quoq; clysteribus, intestinorũ omniũ uitijs medet & renum, & lumborũ, & paralysi. Electo semine, aqua mulsa in ea decoquit ad dimidias: sic tussienti, infundit obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo regio utiliter semina eius sumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes eius cum absynthio & sale dentiũ dolorẽ tollunt. Succus uerò cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinæ & lumborũ ac coxendicum dolores, cum oleo si infricet. Præterea mirum dictu, semina eius si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur, quas Græci periodicas uocãt. Satiuæ quoq; rasæ succus tepefactus auribus medet. Caro eius interior sine semine, clauis pedũ, & suppurationibus, quæ Græci uocãt apostemata. Decoctæ aũt uniuersę succus, dentiũ motus stabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactum, oculorũ etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupressi, contusa, & imposita: ipsa quoq; tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris uulneribus medetur. Necnon ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maxime. Et ignes sacros de strigmentis, uel his impositis, uel seminibus. Succus ex strigmentis illitus cum rosaceo & aceto, febriũ ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus mirè combusta sanat. Chrysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omniũ consensu stomacho utilissimæ iudicantur, & interaneorum ueficarumq; exulcerationibus. Est & rapo uis medica. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis

medetur

medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunq; uitio pedum. Semen illitũ & potum in uino, contra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis uerò antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam Venerẽ stimulari ab eis professus: item Dionysius, magisq; si eruca condirentur. Tosta quoq; articulorum dolori cum adipe prodesse. Syluestre rapum in aruis maxime nascitur, fruticosum, semine candido, duplo maiore q̃ papaueris. Hoc ad leuigandam cutem in facie, totoq; corpore utuntur, mixta urina pari mẽsura. Eruui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.

De naporum differentijs, & raphano syluestri, & de raphano satiuo, & pastinaca. Cap. IIII

NAporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosis foliorum caulibus florentis, quod bunion uocant, purgationibus fœminarum, & uesicæ & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulsa, uel succi drachma. Semen dysentericis tostum tritumq; in aqua calida, è cyathis quatuor. Sed urinam inhibet, si non lini semen unà biba tur. Alterum genus buniada appellant, & raphano & rapo simile: seminis præclari cõtra uenena, ob id & in antidotis utuntur illo. Raphanum & syluestrem esse diximus. Laudatissimum in Arcadia, quanquam & alibi nascitur, utilior urinæ duntaxat ciendæ. Cæteroquin bilem detrahunt. Præterea cortices in uino. Præter ea quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant. Est & satiui usus in Italia, & armoraciam uocant. Et satiui uerò decocti mane poti ad ternos cyathos, cõminuunt & eijciũt calculos. Idem in posca decocti contra serpentiũ morsus illinunt. Ad tussim etiam mane ieiunis raphanus prodest cum melle. Semen eorũ tostum ipsumq; cõmanducatum, ad lagonoponon: aquam foliijs eius decoctis bibere, uel succũ ipsius cyathis binis cõtra phthiriafes: phlegmoni ipsos illinire tusos, liuori uerò recenti corticem cum melle: ueternosis autem quàm acerrimos mandere, semenq; tostum, dein contritum cum melle, suspiriosis. Idem & contra uenena prosunt. Cætero & scorpionibus aduersatur: uel ipso uel semine infectis manibus impune tractabis: Impositoq; raphano scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami uenena æquè, ut Nicander tradit. Et cõtra uiscum quoq; dari Apollodori duo iubent, sed Citieus semen ex aqua tritum, Tarentinus succum. Lienem item extenuant: iocineri prosunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoq; ex aceto aut sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & ilios dandos censet, Plistonicus & cœliacis. Intestinorum ulcera sanant: at purulenta præcordiorum, si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum uino, enterocelis prosunt, sanguinem quoq; inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia fricari raphanis: & super umbilicum imponi, contra tormenta uuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum, sistit ulcera quæ phagedænas uocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat, ob id fortasis uoci nocere aliqui tradiderũt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi uerò acrior raphani medicina admota sit, hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia est. At aurium grauitati succum raphani instillant. Nam uomituris summo cibo esse eos, utilissimum est. Pastinacæ simile hibiscum, quod molochen agrian uocant, & aliqui plistolochiam, ulceribus cartilaginis & ossibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum soluunt, serpentes abigunt. Apum, uesparum, crabronum ictibus illita medentur. Radicem eius ante solis ortum erutam inuoluunt lana coloris, quem natiuum uocant, prẽterea ouis quę fœminam peperit, strumisq; uel suppuratis alligant. Quidam ad hunc usum auro effodiendam censent, cauendumq; ne terram attingat. Celsus & podagris quæ sine tumore sint, radicem eius ex uino decoctam imponi iubet.

De staphy-

De ſtaphylino ſiue paſtinaca,& gingidio,& ſiſere,& ſeſeli,& inula,& de cepe. Cap. v

ALterum genus eſt ſtaphylinos,quod paſtinacã erraticam uocant.Eius ſemen cõtritum,& uino potum,tumentẽ aluum, & ſuffocationes mulierum doloresq; lenit,in tantum ut uuluas corrigat,illitum quoq; è paſſo uentri earum proſit: uiris uerò prodeſt, cum panis portione æqua tritum,ex uino potũ cõtra uentris dolores. Pellit & urinã, & phagedænas ulcerum ſiſtit recens cum melle impoſitũ,uel aridum farina inſperſum. Radicem eius Dieuches cõtra iocineris ac lienis,ilium,lumborũ, & renũ uitia,ex aqua mulſa dari iubet:Cleophantus & dyſentericis ueteribus.Philiſtio in lacte coquit,& ad ſtranguriã dat radicis uncias quatuor:Ex aqua hydropicis,ſimiliter & opiſthotonicis,& pleuriticis,& comitialibus.Habentes eam, feriri à ſerpentibus negant: aut qui antè guſtauerint,non lædi.Percuſsis imponitur cum axungia.Folia contra cruditates mandunt. Orpheus amatorium ineſſe ſtaphylino dixit, fortaſsis quoniã Venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt:ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & ſatiua pollet. Efficacior tamen ſylueſtris,magisq; in petroſis nata. Semẽ ſatiuæ quoq; contra ſcorpionum ictus,ex uino aut poſca,ſalutare eſt.Radice eius circumſcalpti dentes, dolore liberantur. Syria in hortis operoſiſsima.Indeq; prouerbium Græcis:Multa Syrorum olera. Similimam ſtaphylino herbam ſerit, quam alij gingidion uocant, tenuius tantùm & amarius, eiuſdemq; effectus.Eſtur coctum crudumq; ſtomachi magna utilitate.Siccat enim ex alto omnes eius humores.Siſer erraticũ ſatiuo ſimile eſt et effectu:ſtomachum excitat,faſtidium abſterget.Ex aceto laſerpitiato ſumptum,aut ex pipere et mulſo,uel ex garo,urinã ciet,ut Opion credit & Venerẽ.In eadem ſententia eſt & Diocles. Pręterea cordi conuenire conualeſcentium,aut poſt multas uomitiones perq; utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit,et Veneri ſubinde offenſanti,ægrisq; ſe recolligentibus.Hiceſius ideo ſtomacho utile uideri dixit,quoniam nemo tres ſiſeres edendo cõtinuaret:eſſe tamẽ utile conualeſcentibus ad uinum tranſeuntibus . Satiui priuatim ſuccus cum lacte caprino potus ſiſtit aluum.Et quoniam pleroſq; ſimilitudo nominum Græcorum confundit,contexemus & de ſili,ſed hoc eſt uulgaris notitiæ.Optimum Maſsilienſe:lato enim grano & fuluo eſt.Secundum Æthiopicum,nigrius.Creticum odoratiſsimũ omnium. Radix iucundi odoris eſt.Semen eius eſſe & uultures dicuntur.Prodeſt homini ad tuſsim ueterẽ, rupta,conuulſa,in uino albo potum.Item opiſtothonicis,& iocinerum uitijs,& tormini bus,& ſtranguriæ,duarum aut trium ligularum menſura.Sunt & folia utilia,ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum.Hoc maxime paſci dicuntur ceruæ parituræ.Illinitur & igni ſacro.Multumq; in ſummo cibo concoctionib.confert,uel folio uel ſemine.Quadrupedum quoq; aluum ſiſtit,ſiue tritum potui infuſum, ſiue mãdendo cõmanducatum è ſale.Boum morbis tritum infunditur.Inula quoq; à ieiunis cõmanducata, dentes confirmat,ſi,ut eruta eſt,terram non attingat:condita tuſsim emẽdat. Radicis uerò decoctæ ſuccus tineas pellit:ſiccatæ autem in umbra farina tuſsi,& conuulſis,& inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morſus abigit.Folia ex uino lumborum dolori illinunt. Cepæ ſylueſtres non ſunt.Satiuæ olfactu ipſo & delachrymatione caligini medẽtur, magis uerò ſucci inunctione.Somnum etiam facere traduntur, & ulcera oris ſanare, cõmanducatæ cum pane.Et canis morſus,uirides ex aceto illitæ,aut ſiccæ cum melle et uino,ita ut poſt diem tertium ſoluantur.Sic & tritæ ſanant. Coctam in cinere & epiphoris multi impoſuere cum farina hordeacea,& genitalium ulceribus.Succo & cicatrices oculorum & albugines,& argema inunxere:& ſerpẽtium morſus,& omnia ulcera cum melle.Item auricularum cum lacte mulierum:& in ijſdem ſonitum ac grauitatem emendantes , cum adipe anſerino,aut cum melle ſtillauere . Et ex aqua bibendum dedere repente obmutescentibus:in dolore quoq; ad dentes colluendos inſtillauere, & plagis beſtiarum omnium,priuatim ſcorpionum.Alopecias fricuere & pſoras tuſis cepis . Coctas dyſentericis ueſcendas dedere, & contra lumborum dolores, purgamenta quoq; earum cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium morſibus , ipſasq; multipedæ ex aceto . Reliqua

inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordijs & concoctioni, inflationemq; & sitim facere dixerũt: Asclepiadis schola ad colorem quoq; ualidum profici hoc cibo. Et si ieiuni quotidie edant, firmitatem ualetudinis custodiri: stomacho utilia esse, spiritus agitatione: uentrem mollire, hęmorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mire proficere. Item contra anginas, cum ruta & melle. Excitari eisdẽ lethargicos. Varro, quę sale, & aceto pista est arefactaq;, uermiculis non infestari, autor est.

De porro sectiuo, & capitato, & de allio. Cap. VI

POrrum sectiuum profluuia sanguinis sistit in naribus, cõtrito eo obturatis, uel gallæ mixto, aut mentæ: item ex abortu profluuia, poto succo cum lacte mulierum. Tussi etiam ueteri ac pectoris & pulmonis uitijs medetur. Illitis folijs sanantur & ambusta & epinyctides: ita uocat ulcus quæ & syce, in angulo oculi perpetuò humore manans. Quidam eodem nomine appellant pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto: Item serpentiũ. Aurium uerò uitia cum felle caprino, uel pari mensura mulsi: Stridores cum lacte mulieris: Capitis dolores, si in nares fundatur: dormituris ue, in aurem duobus succi cochlearibus, uno mellis. Succus & ad serpentium scorpionumq; ictus bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum uini hemina potus. Sanguinem uerò exscreãtibus & phthisicis, distillationibus longis, uel succus, uel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, uel hydropicis: Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mẽsura. Idem modus cum melle, uuluas purgat. Estur uerò & contra fungorum uenena, imponitur & uulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoq; facere, quæ tamen stomacho non noceat, uentremq; molliat. Voci splendorem affert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reiciẽtibus succus eius cum gallæ aut thuris farina uel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet: Vuluasq; contactas aperire putat. Fœcunditatem etiam fœminarũ hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgat. Tussim & distillationes thoracis, pulmonis & arteriæ uitia sanat, datũ in sorbitione ptisanæ uel crudum, præter capita, sine pane, ita ut alternis diebus sumatur: uel si purulenta exscreentur: Sic et uoci uel Veneri, somnoq; multum cõfert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, et fluctiones ueteres. Cortex decoctus illitusq; inficit canos. Allio magna uis, magnæ utilitates contra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit, & scorpiones odore: atq; ut aliqui tradidere, & bestiarum omnium ictibus medetur, potu uel cibo, uel illitu: priuatim contra hęmorrhoidas prodest, cum uino redditum uomitu. Ac ne contra aranearum murum uenenatum morsum ualere miremur, aconitũ, quod alio nomine pardalianches uocatur, debellat. Item hyoscyamum, canum morsus, in quæ uulnera cum melle imponitur. Ad serpentium quidem ictus potum cum restibus suis, efficacissime ex oleo illinitur: attritisq; corporum partibus, uel si in uesicas intumuerint. Quin & suffitu eo, fœcundas partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eorũ cum oleo, capitis ulcera manantia sanitati restituens. Suspiriosis coctum, aliqui crudum id dedere. Diocles hydropicis cum centaurio, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius prestat uiride cum coriãdro in mero potum. Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium uino miscuit: & cõtra ileum in oleo & pulte, sic illinens strumis quoq;. Antiqui & insanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargarizare prodest. Dentiũ dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, uel si decocti aqua colluant, addaturq; ipsum in caua dentium. Auribus etiam instillatur succus cum adipe anserino: phthiriases & prurigines potum, tusum item cum aceto & nitro compescit, distillationes cum lacte coctum, uel tritum permixtúmue caseo molli: quo genere et raucitatem extenuat: uel phthisin, in fabæ sorbitione. In totum autem coctum utilius est crudo, elixumq; tosto: sic & uoci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulso coctum.

Tenesmo

Teneſmo in pulte medetur: temporũ doloribus illitum elixum, & puſtulis coctum cum melle, deinde tritum: tuſsi cum adipe uetuſto decoctum, uel cum lacte: aut ſi ſanguis etiã exſcreetur, uel purulenta, ſub pruna coctum, & cum mellis pari modo ſumptum: conuul ſis ruptis & cum ſale & oleo. Nam cum adipe tumores ſuſpectos ſanat. Extrahit fiſtulis uitia cum ſulphure & reſina, etiã harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, ſanatq; cum origano, uel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & ſacros ignes. Suggillata aut liuentia ad colorẽ reducit, combuſtum ex melle. Credunt & comitialem morbum ſanare, ſi quis eo in cibo utatur ac potione. Quartanas quoq; excutere potũ caput unum cum laſerpitij obolo in uino auſtero. Tuſsim & alio modo ac pectorum ſuppurationes quantaslibet ſanat, fractæ incoctum fabæ, atq; ita in cibo ſumptum, donec ſanitatem reſtituat. Facit & ſomnos, atq; in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; ſtimulat cum coriandro uiridi tritum, potumq; è mero. Vitia eius ſunt, quòd oculos hebetat, inflationes facit, ſtomachum lædit copioſius ſumptum, ſitim gignit. Cæterò cõtra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodeſt mixtum farre in cibo. Iumenta urinam reddere, atq; non torqueri tradunt, ſi trito natura tangatur.

De lactuca ſyluatica, ſiue caprina, & eſopo, & iſati, & lactuca ſatiua. Cap. VII

LActucæ ſponte naſcentis primum eſt genus eius quam caprinam uocant, qua piſces in mare deiecta protinus necantur, qui ſunt in proximo. Huius lac ſpiſſatum, mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquæ uno cyatho, hydropicis datur. Caule & foliis contuſis, aſperſo ſale, nerui inciſi ſanantur. Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis menſe, dentium dolorem prohibet. Alterum eſt genus, quod Græci eſopon uocant. Huius folia trita, & cum polenta illita, ulceribus medentur. Hæc in aruis naſcitur. Tertium genus eſt in ſyluis naſcens, iſatin uocant. Huius folia trita cum polenta, uulneribus proſunt. Quarto infectores lanarum utuntur, quod glaſtum uocant: ſimile erat lapatho ſylueſtri foliis, niſi quòd plura habet & nigriora. Sanguinem ſiſtit. Phagedænas & putreſcentia ulcera quæ ſerpunt, ſanat: item tumores ante ſuppurationem. Contra ignem ſacrum radice uel foliis prodeſt, uel ad lienes pota. Hæc propria ſingulis. Communia autem ſponte naſcentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipſo, & foliis ſcabritia. Ex his rotunda folia & breuia habentẽ, ſunt qui hieraciam uocent: quoniam accipitres ſcalpendo eam, ſuccoq; oculos tingendo, obſcuritatem cum ſenſere diſcutiãt. Succus omnibus candidus, uiribus quoque papaueri ſimilis: carpitur per meſſes inciſo caule, conditur in fictili nouo, ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, aduſtionesq; omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem ſuccus aluum purgat, in poſca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in uino potus. Et folia toſta thyrſiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra ſcorpionum ictus. Verùm contra phalangia, cõmixto uino ex aceto. Aliis quoq; uenenis reſiſtunt, exceptis quæ ſtrangulando necant, aut iis quæ ueſicæ nocent. Item pſimmythio excepto. Imponuntur & uentri ex melle atq; aceto, ad detrahenda uitia alui. Vrinæ difficultates ſuccus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho uini dari iubet. Quidam & è ſatiuis colligunt ſuccum minus efficacem. Peculiares earum uires partim iam dictæ ſunt, ſomnum faciendi, Veneremq; inhibendi, æſtum refrigerandi, ſtomachum purgandi, ſanguinem augendi. Non paucæ reſtant, quoniam & inflationes diſcutiunt, ructusq; lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipſæ nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis auiditatem incitat inhibetq; eadem, in cauſa alter utraq; modus eſt. Sic & aluum copioſiores ſoluunt, modicæ ſiſtunt. Lentitiam pituitæ digerunt: atq; ut aliqui tradiderunt, ſenſus purgant. Stomachi diſſoluti utiliſsimè adiuuantur: in eo uſu & oxypori obolis aſperitatem addito, dulci ad intinctum aceti temperantes, ſi craſsior pituita ſit ſcillite, aut uino abſynthite, ſi & tuſsis ſentiatur hyſſopite admixto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copioſio-

res,& ad ueſicæ uitia. Praxagoras & dyſentericis dedit. Ambuſtis quoq; proſunt recentibus,prius q̃ puſtulæ fiant,cum ſale illitæ. Vlcera etiã quæ ſerpunt coercent,initio cum aphronitro, mox in uino: tritæ igni ſacro illinuntur. Conuulſa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularũ ex uino & polenta. In cholera quoq; coctas patinis dederunt,ad quod utiliſsimæ q̃ maximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti hi caules & ſtomacho utiliſsimi traduntur,ſicut ſomno ſatiua maxime lactuca,& amara lactensq;,quam meconidẽ uocauimus. Hoc lac et oculorũ claritati cum muliebri lacte utiliſsimũ eſſe præcipitur, dum tempeſtiuè capiti inunguntur. Oculorum quoq; uitijs quæ frigore in ijs facta ſunt. Miras & alias inuenio laudes. Thoracis uitijs prodeſſe non ſecus q̃ abrotonum,cum melle Attico. Purgari et fœminas hoc cibo. Semen ſatiuarũ contra ſcorpiones dari. Semine trito ex uino poto & libidinũ imaginationes in ſomno compeſci. Tentantes aquas nõ nocere lactucã edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus betæ,& intubis,& cichorio,& ſeri genera duo. Cap. VIII

NEc beta ſine remedio eſt utraq;. Siue candidæ,ſiue nigræ, radix recens, & madefacta,ſuſpenſa funiculo,contra ſerpentium morſus efficax eſſe dicitur. Candida beta cocta,& cum allio crudo ſumpta,contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ,porrigi-nem tollunt:atq; in totum efficacior eſſe traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines:item ſonitum aurium ſedat,infuſus ijs:ciet urinam. Medetur dyſenterijs iniecta,& morbo regio. Dolores quoq; dentium ſedat illitus ſuccus. Et cõtra ſerpentium ictus ualet,ſed huius radici duntaxat expreſſus. Ipſa uerò decocta, pernionibus occurrit. Albæ ſuccus epiphoras ſedat,fronte illita,aluminis pauco admixto, ignem ſacrũ. Sine oleo trita licet,aduſtis medetur,& contra eruptiones papularũ, coctaq; eadem contra ulcera quæ ſerpunt illinitur:& alopecijs cruda,& ulceribus quæ in capite manãt. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto,ut uentrem molliat. Validius cocto fluxiones ſtomachi ſiſtit & uentris. Eſt & beta ſylueſtris,quam limonion uocant,alij neuroides,multum minoribus tenuioribusq; ac denſioribus folijs,undecim ſæpe caulium. Huius folia ambuſtis utilia,guttantia aſtringunt. Semen acetabuli menſura dyſentericis prodeſt. Aqua & è radice coctę maculas ueſtium elui dicunt,item membranarum. Intubi quoque non extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cum uino potus, iocinoribus & ueſicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambugiam appellauere. In Ægypto cichorium uocant,quod ſylueſtre ſit. Satiuum autem ſerin, quod eſt minus & ueneſius. Cichorium refrigerat. In cibo ſumptum & illitum collectiones, ſuccusq; decocti uentrem ſoluit. Iocinori, & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item ſi in aceto decoquatur, urinæ tormina diſcutit. Item morbum regium è mulſo,ſi ſine febre ſit. Veſicam adiuuat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aqua adeò prodeſt,ut emortuos partus trahat. Adijciunt magi,ſucco totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ uelint facilius impetrare. Quod quidem propter ſingularem ſalubritatem aliqui chreſton appellant,alij pancration. Et ſylueſtre genus,alij hedypnoida uocant, latioris folij. Stomachum diſſolutum aſtringit cocta:crudaq; ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt, magis cum lente. Rupta & conuulſa utroq; genere iuuantur. Item quibus genitura ualetudinis morbo effluat. Seris & ipſa lactucis ſimillima,duorum generũ eſt, ſylueſtris melior. Nigra iſta & æſtiua. Deterior hyberna & candidior. Vtraque tamen ſtomacho utiliſsima, præcipue quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant uel illitæ,diſcutiuntq; & alios quàm ſtomachi. Cum polenta ſylueſtrium radices ſtomachi cauſa ſorbentur, & cardiacis illinuntur ſuper ſiniſtram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & ſanguinem reijcientibus. Item quibus genitura fluit,alterno dierũ potu. Petronius Diodotus,qui Antilegomena ſcripſit,in totum damnauit ſerin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio reſiſtit.

De

De braſsica,& lapſana,& de braſsica mariña,& ſcilla,& de bulbis,& bulbine. Cap. IX

BRaſsicæ laudes longũ eſt exequi, cum & Chryſippus medicus priuatim uolumen ei dicauerit per ſingula mẽbra hominis digeſtũ,& Dieuches: ante omnes autẽ Pythagoras & Cato nõ parcius celebrarint. Cuius ſententiã uel eo diligẽtius perſequi par eſt, ut noſcaẽ qua medicina uſus ſit annis DC. Ro. populus. In tres ſpecies diuiſere eam Græci antiquiſsimi. Criſpam,quam ſelinada uocauerunt,à ſimilitudine apij foliorũ, ſtomacho utilem,aluum modicè mollientẽ. Alteram leam,latis folijs è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam uocauere,nullius in medicina momẽti. Tertia eſt propriè appellata crambe,tenuioribus folijs,& ſimplicibus denſiſsimisq́,amarior,ſed efficaciſsima. Cato criſpã maxime probat,dein leuem grandibus folijs,caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus,oculorum caligini ſcintillationibusq́,uel ſtomacho, præcordijs, crudam ex aceto & melle,coriandro, ruta, menta, laſeris radicula ſumptam acetabulis duobus matutino: tantamq́ eſſe uim,ut qui terat hæc,ualidiorẽ fieri ſe ſentiat. Ergo uel cum his tritam, ſorbendam,uel ex hoc intinctu ſumendam. Podagrę autem,morbisq́ articularijs illini cum rutæ,coriandri,& ſalis mica,hordei farina. Aqua quoq́ eius decocta,neruos articulosq́ mirè iuuari. Si foueantur uulnera,& recentia & uetera,etiam carcinomata,quæ nullis alijs medicamẽtis ſanari poſsint. Foueri prius aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fiſtulas eluxatas,& tumores euocari,quæq́ diſcuti opus ſit. Inſomnia etiam,uigiliasq́ tollere decoctam,ſi ieiuni edant quamplurimam ex oleo & ſale. Tormina ſi decocta iterum decoquatur,addito oleo,ſale,cumino,polenta. Si ita ſumatur ſine pane,magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per uinum nigrum pota. Quin & urinam eius qui braſsicã eſitauerit, aſſeruari, calefactamq́ neruis remedio eſſe. Verba ipſius ſubijciã, ad exprimendam ſententiam: Pueros puſillos ſi laues ea urina,nunquã debiles fieri. Auribus quoq́ ex uino ſuccum braſsicæ tepidum inſtillari ſuadet. Idq́ etiam tarditati audientium prodeſſe aſſeuerat. Et impetigines eadem ſanari ſine ulcere. Græcorum quoque opiniones iam & Catonis cauſa poni conuenit,in ijs duntaxat quę ille prætermiſerit. Biles detrahere non percoctam putant. Item aluũ ſoluere,eandemq́ bis coctam ſiſtere. Vino aduerſari, ut inimicam uitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem: poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: ſuccum uerò crudæ uel angulis tantum tactis cum Attico melle,plurimum. Facillime cõcoqui,ciboq́ eo ſenſus purgari. Eraſiſtrati ſchola clamat, nihil eſſe utilius ſtomacho neruisq́,ideo & paralyticis & tremulis dari iubet,& ſanguinem exſcreantibus. Hippocrates cœliacis & dyſentericis bis coctam cum ſale. Item ad teneſmon & renum cauſas,lactis quoq́ uberta tatem puerperis hoc cibo fieri iudicans,& purgationem fœminis. Crudus quidem caulis ſi mandatur,partus quoq́ emortuos pellit. Apollodorus aduerſus fungorum uenena ſemen aut ſuccum bibendum cenſet. Philiſtion opiſthotonicis ſuccum ex lacte caprino cum ſale & melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eã,decoctæq́ ius bibẽdo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito ſale. Item ſpleneticis in uino albo per dies quadraginta. Ictericis,necnon & phreneticis radicis crudę ſuccum gargarizandum bibendumq́ demonſtrat. Contra uerò ſingultus cum coriãdro & anetho, & melle ac pipere,ex aceto. Illitam quoq́ prodeſſe inflationibus ſtomachi. Item ſerpentium ictibus,et ſordidis ulceribus,ac uetuſtis,uel ipſam aquam cum hordeacea farina. Succum ex aceto, uel cum fœno Græco. Sic & aliqui & articulis,podagrisq́ imponũt. Epinyctidas ac quicquid aliud ſerpit in corpore,impoſita leuat. Item repentinas caligines: has & ſi manditur ex aceto. Suggillata uerò & alios liuores pura illita. Lepras, & pſoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtium & genitalium malis hanc utiliſsimè imponi aſſerit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulſis cum ruta. Contra ardorem febrium & ſtomachi uitia cum rutæ ſemine: & ad ſecundas. Et muris aranei morſus,foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Ex omnibus braſsi

cæ generibus ſuauiſsima eſt cyma,& ſi inutilis habetur,difficilis in coquendo,et renibus contraria. Illud quoq; non eſt omittendũ, aquam decoctæ ad tot uſus laudatam fœtere humi effuſam. Stirpium braſsicæ aridorũ cinis,inter cauſtica intelligit. Ad coxendicum dolores cũ adipe peruetuſto. At cũ laſere & aceto in uicẽ pſilothri euulſis illitus pilis,naſci alios prohibet. Bibitur & cum oleo ſubferuefactus,uel per ſe elixus ad conuulſa & rupta intus,lapſumq; ex alto. Nulla ergo ſunt crimina braſsicæ? imò uerò apud eoſdẽ animæ grauitatem facere,dentibus & gingiuis nocere, & in Ægypto propter amaritudinẽ non eſtur. Sylueſtris ſiue erraticæ immẽſo plus effectus laudat Cato,adeò ut aridæ quoque farinã in olfactorio collectã,uel odore tantũ naribus rapto, uitia earum graueolentiamq; ſanare affirmet. Hanc alij petreã uocant,inimiciſsimam uino,quam præcipue uitis fugiat:aut ſi non poſsit fugere,moriat. Folia habet bina,parua,rotunda,leuia,plantis oleris ſimilior,cãdidior ſatiua & hirſutior. Hanc inflationibus mederi:melancholicis quoq; ac uulneribus recentibus,cum melle,ita ne ſoluantur ante diem ſeptimum. Strumis,fiſtulis,in aqua contritã,Chryſippus autor eſt. Et alij uerò cõpeſcere mala corporis quæ ſerpant:nomas uocant. Itẽ excreſcentia abſumere. Cicatrices ad planũ redigere. Oris ulcera & tonſillas manducatã & coctam ſucco gargarizato cum melle tollere. Itẽ pſoras & lepras ueteres, ipſius tribus partibus cũ duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus ſatis eſſe eam contra canis rabioſi morſum imponi. Melius ſi cum laſere & aceto acri. Necari quoq; canes ea,ſi det ex carne. Semẽ eius toſtũ axiliat contra ſerpentes, fungorumq; uenena,tauri ſanguinẽ. Folia cocta ſpleniticis in cibo data,& cruda illita cum ſulphure et nitro proſunt. Item mãmarum duritiæ. Radicũ cinis uuæ in faucibus tumenti tactu medetur,& parotidas cum melle illitus reprimit,ſerpentiũ morſus ſanat. Viriũ braſsicæ unum & magnũ argumentũ addemus & mirabile. Cruſtæ ſi occupẽt intus uaſa omnia in quibus aquæ feruẽt,in tantũ,ut non ſit eas auellere,ſi braſsica in ijs decoquat abſcedunt. Inter ſylueſtres braſsicas et lapſana eſt,pedalis altitudinis,hirſutis folijs,napi ſimillimus, niſi candidior eſſet flore. Coquit in cibo. Aluũ leniter emollit. Marina braſsica uehementiſsimè ex omnibus aluũ ciet. Coquitur propter acrimoniã cum pingui carne,ſtomacho inimiciſsima. Scillarũ in medicina alba eſt quæ maſculus,fœmina nigra. Quæ candidiſsima fuerit,utiliſsima erit. Huic aridis tunicis direptis,quod reliquum è uiuo eſt,conſectũ ſuſpenditur lino modicis interuallis. Poſtea arida fruſta in cadum aceti cq; aſperrimi pendentia immerguntur,ita ne ulla parte uas cõtingant. Hoc fit ante ſolſtitiũ diebus XLVIII. Gypſo deinde oblitus cadus ponit ſub tegulis,totius diei ſolem accipientibus. Poſt eum numerum dierum tollitur uas,ſcilla eximitur,acetum transfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare eſt ſtomachi, laterumq; doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed tanta uis eſt, ut auidius hauſtum extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingiuis & dentibus, uel per ſe commanducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex aceto & melle ſumpta. Linguæ quoq; recens ſubiecta præſtat,ne hydropici ſitim ſentiant. Coquitur plurimis modis:in olla,quæ conijciatur in clibanum aut furnum,uel adipe aut luto illita:aut fruſtatim in patinis. Et cruda ſiccatur,deinde conciditur,coquiturq; in aceto,tum ſerpentium ictibus imponitur. Tolta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vſus ſic coctæ ad hydropicos. Ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad ſpleneticos & ſtomachicos,ſi non ſentiant ulcus,quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tuſsim ueterem cum ſuſpirio. Diſcutit & folijs ſtrumas,quadrinis diebus ſoluta. Furfures capitis, & ulcera manantia illita ex eo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maxime uti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum ſanat in oleo cocta,& mixta reſinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras ſcillam in limine quoque ianuæ ſuſpenſam malorum medicamentorum introitum pellere tradit. Cæterùm bulbi ex aceto & ſulphure uulneribus in facie medentur. Per ſe uerò triti neruorum contractioni,& ex uino porrigini:cum melle canum morſibus. Eraſiſtrato placet cum pice. Sanguinem

guinem idem eos siſtere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, coriandrũ & farinam adijciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpẽtia in capite cum uino auſtero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & ſic lippitudini medetur. Æquè uitia quæ ſunt in facie, eorũ rubentes maxime, in ſole illiti, cum melle & nitro emendant lentiginẽ cũ uino, aut cucumi cocto. Vulnerib. quoq; mire proſunt per ſe, aut (ut Damion) ex mulſo, ſi quinto die ſoluãtur. Iiſdem & auriculas fractas curat, & teſtium pituitas. In articulorum doloribus miſcent farinam. In uino cocti illiti uentri, duritiẽ præcordiorum emolliunt. Dyſentericis in uino ex aqua cæleſti temperato dant. Ad conuulſa intus cum ſilphio pilulis fabæ magnitudine. Ad ſudorẽ tuſi illinunt. Neruis utiles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus qui ſunt rufi ex his citiſsimè ſanant cum melle et ſale. Venerẽ maxime Megarici ſtimulant. Hortenſii partũ cum ſapa aut paſſo ſumpti. Syluaeſtres intereaneorũ plagas & uitia cum ſilphio pilulis deuoratis ſedant, & ſatiuorũ ſemen contra phalangia bibitur in uino. Ipſi ex aceto illinunt contra ſerpentiũ ictus. Semen antiqui bibendũ inſaniẽtibus dabant. Flos bulborũ tritus crurũ maculas uarietatesq; igne factas emẽdat. Diocles oculos hebetari ab ijs putat. Elixos aſsis minus utiles eſſe adjicit, & difficile concoqui ex ui uniuſcuiuſq; naturæ. Bulbinẽ Græci uocãt herbã porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur uulneribus mirè utilis, duntaxat recẽtibus. Bulbus, quem uomitorium uocant ab effectu, folia habet nigra, cæteris longiora.

De aſparagis, & corruda, & libyco, & orminio. Cap. x

VTiliſsimus ſtomacho cibus aſparagi, ut traditur. Cumino quidẽ addito inflationes ſtomachi coliq; diſcutiunt, ijdem oculis claritatẽ afferunt. Ventrẽ leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus inteſtinorũq; uitijs proſunt, uino cum coquunt addito. Ad lumborũ & renũ dolores, ſemen trium obolorũ pondere, pari cumini bibitur. Venerem ſtimulant. Vrinã cient utiliſsimè, præterq; quòd ueſicã exulcerãt. Radix quoq; plurimorum prædicatione trita, & ex uino albo pota, calculos quoq; exturbat, lumborũ & renũ dolores ſedat. Quidam & ad uuluæ dolorẽ radicẽ cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta cõtra elephantiaſin proficit. Aſparago trito cum oleo perunctũ pungi ab apibus negant. Syluestrẽ aſparagũ aliqui corrudã, aliqui libycũ uocant, Attici orminiũ. Huius ad ſupradicta omnia efficacior uis, & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris cauſa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminã. Ad idem & ſemen ualet cum anetho, ternis utrumq; obolis. Datur & ad ſerpentium ictus ſuccus decoctus. Radix miſcetur radici marathri inter efficaciſsima auxilia. Si ſanguis per urinam reddat, ſemẽ aſparagi, & apij, & cumini ternis obolis in uini cyathis duobus, quinis dieb. Chryſippus dari iubet. Sic & hydropicis cõtrarium eſſe, quamuis urinam moueat, docet: item Veneri. Veſicæ quoq; niſi decoctum: quæ aqua ſi canibus detur, occidi eos. In uino decoctæ radicis ſuccum, ſi ore contineatur, dentibus mederi.

De apio, & apiaſtro, & helioſelino, & oreoſelino. Cap. xi

APio gratia uulgo eſt. Nanq; rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarẽ gratiam habent. Preterea oculis illitũ cum melle, ita ut ſubinde foueantur feruẽti ſucco decocti, alijsq; membrorũ epiphoris per ſe tritũ, aut cum pane, uel polenta impoſitũ, mirè auxiliatur. Piſces quoq; ſi ægrotẽt in piſcinis, apio uiridi recreantur. Verùm apud eruditos non aliud erutum terra in maiore ſententiarum uarietate eſt. Diſtinguitur ſexu. Chryſippus fœminã eſſe dicit criſpioribus foliis & duris, craſſo caule, ſapore acri & feruido. Dionyſius nigriorẽ, breuioris radicis, uermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum eſſe, uiſus quoque claritati inimicum. Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoq; eos qui dederint ſterileſcere, mares fœminasq;. In puerperijs uerò ab eo cibo comitiales fieri qui ubera hauriunt. Innocentiorẽ tamen eſſe marem. Eaq; cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damnetur. Mammarum duritiam impoſitis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctum preſtat. Succo maxime radicis cum uino lumborũ dolores mi

tigat. Eodem iure inſtillato grauitatem aurium. Semine urinam ciet, menſtrua ac ſecundos partus. Et ſi foueãtur ſemine decocto, ſuggillata reddit colori. Cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum potumq; renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cum uino, uel radix cum ueteri uino ueſicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex uino albo. Apiaſtrum Hyginus quidem meliſſophyllon appellat. Sed in confeſſa damnatione eſt uenenatum in Sardinia. Contexenda enim ſunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia. Oluſatrum quod Hippoſelinum uocãt, aduerſatur ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus interaneis medetur. Itemq; difficultatibus urinæ ſemẽ eius decoctum ex mulſo potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabioſi morſibus potũ & illitũ medetur: ſuccus eius algẽtes calefacit potus. Quartum genus ex eodem faciunt aliqui oreoſelinon, palmum alto frutice ac recto, ſemine cumino ſimile, urinæ & menſtruis efficax. Helioſelino uis priuata contra araneos. Sed & oreoſelino fœminæ purgantur è uino.

De petroſelino & ocimo. Cap. XII

ALio genere petroſelinon quidam appellant in ſaxis natum, præcipuum ad uomicas, cochlearibus binis ſucci additis in cyathum marrubij ſucci, atq; ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam buſelinon, differens breuitate caulis à ſatiuo & radicis colore ruſſo, eiuſdem effectus. Præualuere contra ſerpentes potu & linitu. Ocimum quoq; Chryſippus grauiter increpuit, inutile ſtomacho, urinæ, oculorũ quoq; claritati. Præterea inſaniam facere & lethargos & iocinoris uitia: ideoq; capras id aſpernari: hominibus quoq; fugiendum cenſet. Addunt quidam, tritum ſi operiatur lapide, ſcorpionẽ gignene: cõmanducatum & in ſole poſitum, uermes afferre. Afri uerò, ſi eo die feriatur quiſpiã à ſcorpione, quo dederit ocimum, ſeruari non poſſe. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decẽ marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad id ſcorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum. Secuta ætas acriter defendit, nam id eſſe capras. Nec cuiquam mentem motam: & ſcorpionũ terreſtrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi ex uino, addito aceto exiguo. Vſu quoq; compertum deficientibus ex aceto odoratu ſalutare eſſe. Item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum roſaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impoſitum ex uino. Stomacho quoq; utile, inflationes & ructum ex aceto diſſoluere ſumptum. Aluum ſiſtere impoſitum, urinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodeſſe. Choleras eo & diſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philiſtio dedit: & coctum dyſentericis, & colicis Pliſtonicus. Aliqui & in teneſmo & ſanguinem exſcreantibus in uino, duritia quoq; præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitq; lactis prouentum. Auribus utiliſimum infantium, præcipue cum adipe anſerino. Semen tritum & hauſtum naribus, ſternutamenta mouet, & diſtillationes quoq; capiti illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat. Ideo etiam equis aſinisq; admiſſuræ tempore ingeritur.

De ſyueſtri ocimo, & eruca, & naſturtio, & ruta. Cap. XIII

SYlueſtri ocimo uis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris contrahuntur. Vomicisq; uuluæ, contraq; beſtiarũ morſus radix in uino eſt efficaciſsima. Erucæ ſemen ſcorpionũ uenenis & muris aranei medet. Beſtiolas omnes innaſcẽtes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt uerbera ſubituris potũ ex uino, duritiam quandam cõtra ſenſum inducere. In condiendis obſonijs tanta eſt ſuauitas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant ſubtrita eruca ſi foueantur oculi, claritatẽ reſtitui. Tuſsim infantium ſedari. Radix eius in aqua cocta fracta oſſa extrahit. Nam de Venere ſtimulãda diximus: tria folia ſylueſtris erucæ ſiniſtra manu decerpta, & trita in aqua mulſa ſi bibantur. E contrario naſturtium Venerem inhibet, animum exacuit. Vt diximus, duo eius genera. Album purgat, detrahit bilem potum in aqua x. pondere. Cum lomento

lomento ſtrumis illitũ opertumq; braſsica præclarè medetur. Alterum eſt nigrius, quod capitis uitia purgat. Viſum compurgat. Commotas mentes ſedat ex aceto ſumptũ. Lienem ex uino potum, uel cum fico. Tuſsim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex uino omnia inteſtinorum animalia pellit, efficacius addito mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria & tuſsim cum origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctũ in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitũ ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uerò è melle utiliſsimè. Seſtius adiicit, uſtũ ſerpentes fugare, ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contrito & alopecias emendari addito ſinapi, grauitatẽ aurium trito impoſito auribus cum fico. Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationem perducit & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxẽdicibus & lumbis cum polenta ex aceto illiniť: item licheni. Item unguibus ſcabris, quippe natura eius cauſtica eſt. Optimum autem Babylonicũ. Sylueſtri uerò ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta eſt. Latiora ſatiuæ folia, rami fruticoſiores. Sylueſtris horrida ad effectum eſt, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tuſa ea & aſperſa modicè aqua, & in pyxide Cypria aſſeruať. Hic copioſior datus ueneni noxiam obtinet, in Macedonia maxime iuxta flumen Alyacmon. Mirumq;, cicutæ ſucco extinguitur, adeò etiã uenenorum uenena ſunt, quando cicutæ ſuccus prodeſt manibus colligentium rutam. Cæterò inter prima miſcetur antidotis, præcipueq; Galatica. Quæcunque autem ruta & per ſe pro antidoto ualet, foliis tritis, & ex uino ſumptis. Contra aconitum maxime & uiſcum. Item fungos, ſiue in potu detur, ſiue in cibo. Simili modo contra ſerpentium ictus, utpote cum muſtelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo ſe muniãt. Valent & contra ſcorpionũ ictus, & araneorum, apum, crabronum, ueſparum aculeos, & cantharidas, ac ſalamandras, canisq; ue rabioſi morſus: acetabuli menſura ſuccus è uino bibitur, & folia trita uel cõmanducata imponunť cũ melle & ſale: uel cũ aceto & pice decocta. Succo uerò peruncto s aut eam habentes, negant feriri ab his maleficiis. Serpentesq;, ſi uratur ruta, nidorem fugere. Efficaciſsima tamẽ eſt ſylueſtris radix cum uino ſumpta, eandem adiiciunt efficaciorẽ eſſe ſub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceiq; coloris foliis à fœmina diſcreuit: eam lætioribus foliis & colore. Idem oculis noxiã putauit falſò, quoniã ſcalptores & pictores hoc cibo utũtur oculorũ cauſa. Cum pane quoq; uel naſturtio ſatiuæ atq; ſylueſtris propter uiſum. Vt aiunt, multi ſucco eius cum melle Attico inuncti diſcuſſerunt caligines, uel cum lacte mulieris puerum enixæ, uel puro ſucco angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta impoſito. Lenit autem capitis dolores pota cum uino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si uerò ſit cephalea, cum farina hordeacea & aceto. Eadem cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi ueteres. Vuluas aperit, corrigitq; cõuerſas illita in melle toto uẽtre & pectore. Hydropicis cũ ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq; ex uino: ſic bibitur & ad pectoris dolores, laterumq; & lumborum, tuſſes, ſuſpiria: pulmonum, iocinerum, renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines, decoquunť folia poturis. Et in cibo uel cruda, uel decocta cõditáue prodeſt. Item torminibus in hyſſopo decocta, & cum uino. Sic & ſanguinẽ ſiſtit interiorem, & nariũ indita, ſic & collutis dentibus prodeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infunditur, cuſtodito ut diximus modo. E ſylueſtri uerò contra tarditatẽ & ſonitũ cum roſaceo, uel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ inſtillatur in tempora & cerebrũ. Adiecerũt aliqui & ſerpyllũ, & laurũ, illinentes capita, & colla. Dederũt & lethargicis ex aceto olfaciendũ. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ ſuccum in cyathis quatuor ante acceſsiones, quarũ frigus intolerabile eſt: alſioſisq; crudam in cibo. Vrinam quoq; uel cruentam pellit. Fœminarũ etiam purgationes, ſecundasq;, etiã emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaq; illitam & uuluarũ cauſa etiã ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle

cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & uelleribus collecta. Multi uerò & cõtra purulentas exſcreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris unam & dimidiam ſumi cenſent: & cõtra cruentas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dyſentericis cum caſeo in uino cõtrita. Dederũt & cum bitumine infriatã potioni propter anhelitũ: Ex alto lapſis ſeminis tres uncias. Olei libra, uinique ſextario illinit cum oleo coctis foliis partibus quas frigus aduſſerit. Si urinã mouet (ut Hippocrati uidetur) mirum eſt quoſdam dare uelut inhibentem potui cõtra incontinentiã urinæ. Pſoras & lepras cum melle & alumine illita emẽdat. Item uitiligines, uerrucas, ſtrumas, & ſimilia, cum ſtrychno & adipe ſuillo ac taurino ſeuo. Item ignem ſacrũ ex aceto & oleo uel pſimmythio: Carbunculum ex aceto. Nonnulli laſerpitium unà illini iubent, ſine quo epinyctidas puſtulas curant. Imponunt & mãmis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Teſtium uerò epiphoris cum ramis laureę teneris, adeò peculiari in uiſceribus his effectu, ut ſylueſtri ruta cum axungia ueteri illitos ramices ſanari prodãt. Fracta quoque membra ſemine trito cum cera impoſito. Radix rutæ ſanguinem oculis ſuffuſum, & toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum eſt, cum feruentem rutæ naturã eſſe conueniat, faſciculum eius in roſaceo decoctum addita uncia aloes, perunctis ſudorẽ reprimere. Itemque generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerem crebrò per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis abſtineãt hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus ſatis quadrupedum quoque morbis in maximo uſu eſt, ſiue difficile ſpirantibus, ſiue contra maleficorum animalium ictus: infuſa per nares ex uino: aut ſi ſanguiſuga exhauſerit, ex aceto: et quocunque in ſimili morborum genere, ut in homine temperato.

De mentaſtro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino. Cap. XIIII

MEntaſtrum ſylueſtris menta eſt, differens ſpecie foliorũ quaſi figura ocimi, pulegij colore. Propter quod quidã ſylueſtre pulegium uocãt. Iis cõmanducatis & impoſitis ſanari elephantiaſin, Magni Pompeij ætate, fortuito cuiuſdam experimẽto propter pudorem facie illita compertũ eſt. Eadem illinuntur bibunturque aduerſus ſcolopendras, & ſerpẽtium ictus, drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduerſus ſcorpionũ ictus cum ſale, oleo, & aceto. Item aduerſus ſcolopendras ius decocti. Aduerſusque omnia uenena ſeruantur folia arida, ad farinæ modum. Subſtratũ uel accenſum fugat ſcorpiones, potum fœminas purgat à partu, ſed partus necat. Orthopnoicis, torminibus cholericis efficaciſsimum: item lumbis, podagris impoſitum. Succus auribus uerminoſis inſtillatur: in regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia Veneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in ſole. Mentæ ipſius odor animũ excitat, & ſapor auiditatem in cibis, ideo embammatum mixturæ familiaris. Ipſa aceſcere aut coire denſareque lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aqua aut mulſo, eadem ui reſiſtere & generationi creditur, cohibendo genitalia denſari. Æquè maribus ac fœminis ſiſtit ſanguinem, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorũ impetus. Syriation & uomicas uuluæ curauit Ille & iocinerum uitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem exſcreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantium mirè ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas aſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis duntaxat, qui & gargarizatur uua tumente, adiecta ruta & coriãdro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad cõuulſa intus per ſe uitijque pulmonis. Singultus & uomitiones ſiſtit cũ ſucco granati, ut Democritus mõſtrat. Recentis ſuccus nariũ uitia ſpiritu ſubductus emendat. Ipſa trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta, & ſi mammæ tendantur, illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumit & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpẽtes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item ſedis uitijs. Intertrigines quoque, uel ſi teneatur tantùm, prohibet. Auribus

cum

cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne uellatur: ſi is qui mordeat, dicat ſe lieni mederi per dies rx. Aridæ quoq; farinam tribus digitis apprehenſam & ſtomachi dolorem ſedare in aqua: & ſimiliter aſperſa in potionem, uentris animalia expellere. Magna ſocietas cũ hac ad recreandos defectos animo pulegio, cũ ſurculis ſuis in ampullas uitreas aceti utriſq; deiectis. Qua de cauſa dignior è pulegio corona uertigini q̃ è roſis, cubiculis noſtris pronunciata eſt. Nam & capitis dolores impoſita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtusq; iniuriam, & ab ſiti traditur: neq; æſtuare eos, qui duos è pulegio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeant. Illinitur etiã in doloribus cum polenta & aceto. Fœmina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauſeas cum ſale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item roſiones ſiſtit, & uomitiones cum aceto & polẽta. Inteſtinorũ uitia melle decocta & nitro ſanat. Vrinam pellit ex uino: & ſi Aminæũ ſit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto ſedat menſtrua, & ſecundas. Vuluas conuerſas corrigit. Defunctos partus eĩcit. Semen obmuteſcentibus olfactu admoueť. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſint, tritũ aſpergiť. Salſitudines corporis, ſi cũ uino tradať, minuit. Neruorũ cauſa & in contractione cũ ſale & aceto & melle confricať opiſthotono. Bibitur ad ſerpentium ictus decoctũ. Ad ſcorpionũ in uino tritum, maxime quod in ſicciſ naſcitur. Ad oris exulcerationes, ad tuſsim efficax habeť. Flos recentis incenſus, pulices necat odore. Xenocrates pulegij ramum lana inuolutũ, in tertianis ante acceſsionem olfactandũ dari, aut ſtragulis ſubĩci, & ita collocari ægrũ, inter remedia tradit. Sylueſtri ad eadẽ uis efficacior eſt, quod ſimile eſt origano, minoribus folijs q̃ ſatiuũ, & à quibuſdam dictamnus uocať. Guſtatũ à pecore capriſq;, balatũ concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes blechon uocauerunt. Natura tam feruens eſt, ut illitas partes exulceret. In tuſsi ex perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante acceſsionum horrorem conuulſis & torminibus. Podagris mire prodeſt. Epaticis cum melle & ſale bibẽdum datur, pulmonum uitia exſcreabilia facit. Ad lienem cum ſale utile eſt, & ueſicæ, & ſuſpirijs, & inflationibus decoctum ſucco æqualiter, & uuluas corrigit: & contra ſcolopendram terreſtrem uel marinam, item ſcorpiones: priuatimq; ualet contra hominis morſum. Radix contra increſcentia ulcera recẽs potentiſsima: arida uerò cicatricibus decorẽ affert. Item pulegio eſt nepetæq; ſocietas. Decocta enim in aqua ad tertias diſcutiunt frigora, mulierumq; menſtruis proſunt. Et æſtate ſedant calores. Nepeta quoque uires contra ſerpentes habet. Fumum ex ea nidoremq; fugiunt, quam & ſubſternere in metu obdormituris utile eſt. Tuſa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recẽs cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus eius inſtillatus naribus ſupinis profluuium ſanguinis ſiſtit. Item radix, quæ cum myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata anginis medetur. Cumini ſylueſtre eſt prætenue, quaternis aut quinis folijs, ueluti ſerratis. Sed & ſatiuo magnus uſus, in ſtomachi præcipue remedijs. Diſcutit pituitas & inflationes, tritũ & cum pane ſumptum, uel potum ex aqua uinoq;: tormina quoq; & inteſtinorum dolores. Veruntamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certe ferunt Portij Latronis clari inter magiſtros dicendi adſectatores ſimilitudinem coloris ſtudijs contracti imitatos: & paulò ante Iulium Vindicem adſertorem illum à Nerone libertatis, captatione teſtamẽti ſic lenocinatum. Narium ſanguinem paſtillis inditum, uel ex aceto recẽs ſiſtit. Et oculorum epiphoris per ſe impoſitum, tumentibus cum melle prodeſt. Infantibus imponi in uentre ſatis eſt. Morbo regio in uino albo à balineis datur.

De cumino Æthiopico, quod urinam ſtringit, & de cappari, & de ligu-ſtico ſiue panace, & cunila bubula. Cap. xv

AEthiopicũ maxime in poſca, & in ligmate cum melle. Africano priuatim urinæ incontinentiã cohiberi putant. Satiuũ datur ad iocineris uitia toſtum, tritũ in aceto. Item ad uertiginẽ, his uerò quos acriore ui urina mordeat. in dulci tritũ uino. Ad uuluarum

rum uitia in uino:præterq; impoſitis uellere foliis:teſtiũ tumoribus,toſtũ,tritumq; cum melle,aut cũ roſaceo & cera. Sylueſtre ad omnia eadẽ efficacius. Præterea ad ſerpẽtes cũ oleo,ad ſcorpiones,ad ſcolopendras.Siſtit & uomitionẽ nauſeasq; ex uino,quantum apprehenderint tres digiti.Propter colum quoq; bibit, illinituríq; uel penicillis feruens adprimitur faſciis.Strangulationes uuluæ potum in uino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis uini.Auribus inſtillat ad ſonitus atq; tinnitus cum ſeuo uitulino,uel melle.Suggillatis illinitur cum melle,& uua paſſa,& aceto.Lentigini nigræ ex aceto.Eſt cumino ſimillimum,quod Græci uocant ammi. Quidam uerò Æthiopicum cuminum id eſſe exiſtimant.Hippocrates regiũ appellat,uidelicet,quia efficacius in Ægypto iudicauit. Pleriq; alterius naturæ in totum putant,quoniã ſit exilius & candidius.Similis autẽ & huic uſus. Nanq; & panibus Alexandrinis ſubditur,& condimẽtis interponitur. Inflationes & tormina diſcutit. Vrinam & menſtrua ciet. Suggillata & oculorũ epiphoras mitigat. Cum lini ſemine ſcorpionum ictus in uino potum drachmis duabus: priuatimq; ceraſtarum, cum pari portione myrrhæ. Colorẽ quoq; bibentium ſimiliter mutat in pallorem. Suffitũ cum uua paſſa aut reſina,uuluas purgat. Tradunt facilius cõcipere eas,quæ odorentur id per coitũ.De cappari ſatis diximus inter peregrinos frutices. Nõ utendũ trãſmarino:innocentius Italicum eſt. Ferunt,eos qui quotidie id edunt,paralyſi non periclitari,nec lienis doloribus.Radix eius uitiligines albas tollit,ſi trita in ſole fricent.Spleneticis prodeſt in uino potu radicis cortex duabus drachmis,dẽpto balinearũ uſu.Ferũtq; xxxv.diebus per urinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralyſi.Dentium dolores ſedat tritum ex aceto ſemen decoctum, uel manducata radix.Infunditur & aurium dolori decoctũ oleo. Vlcera quæ phagedænas uocant: folia & radix recens cum melle ſanãt:ſic & ſtrumas diſcutit radix:parotidas uermiculoſq; cocta in aqua.Iocineris quoq; malis medetur.Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit,ſtomacho inutiles eſſe inter autores cõuenit.Liguſti cum aliqui panacem uocant,ſtomacho inutile eſt.Item conuulſionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellauerint,ut diximus,falſo.

Item de cunila bubula,gallinacea ſiue origano Heracleotico,cunilagine molli,
Libanotide,cunila ſatiua & montana. Cap. XVI

CVnilæ præter ſatiuã plura ſunt in medicina genera.Quæ bubula appellatur,ſemen pulegij habet,utile ad uulnera cõmanducatum impoſitumq;, ut quinto poſt die ſoluatur.Et contra ſerpentes in uino bibitur,ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perfricantur.Item teſtudines cum ſerpentibus pugnaturæ hac ſe muniunt:quidamq; in hunc uſum panacem uocãt.Sedat & tumores, & uirilium mala ſicca, uel foliis tritis,in omni uſu mirè congruẽs ex uino.Eſt alia cunila,gallinacea appellata noſtris,Græcis origanum Heracleoticum.Prodeſt oculis trita addito ſale.Tuſsim quoq; emẽdat & iocinerum uitia.Laterum dolores cum farina,oleo & aceto in ſorbitionẽ temperata. Præcipue uerò ſerpentium morſus. Tertium genus eſt eius,quæ à Græcis maſcula,à noſtris cunilago uocatur,odoris fœdi,radicis lignoſæ,folio aſpero. Vires eius uehementiſsimas in omnibus generibus earum tradunt.Manipulo quoq; eius abiecto,omnes è tota domo blattas conuenire ad eam.Priuatim aduerſus ſcorpiones ex poſca pollere. Tribus foliis ex oleo perunctohomine,fugari ſerpentes.E contrario quæ mollis uocatur,piloſioribus foliis ac ramis, & aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohæreſcentibus. Altera thuris,quam libanotidem appellamus.Medetur utraq; contra ſerpentes ex uino uel aceto.Pulices etiam contritæ cum aqua ſparſæ necant. Satiua quoq; ſuos uſus habet. Succus eius cum roſaceo auriculas iuuat.Ipſa ad ictus bibitur. Fit ex ea mõtana, ſerpyllo ſimilis,efficax contra ſerpentes. Vrinam mouet,purgat & à partu mulieres.Concoctionem mire adiuuat,& ad cibos auiditatẽ. Vtraq; uel in cruditate ieiunis in portione aſperſa.Luxatis quoq; utilis. Contra ueſparum & ſimiles ictus, ex farina hordeacea & poſca, utiliſsima.Libanotidis alia genera ſuis dicentur locis.

De pipe-

De piperiti & origano,& oniti praſio,& tragorigano,& heraclio,& lepidio. & de gith,ſiue melanthio,& aniſo. Cap. XVII

PIperitis quam & ſiliquaſtrum appellauimus, contra morbos comitiales bibitur. Caſtor & aliter demonſtrabat,caule rubro & longo,denſis geniculis, foliꝭs lauri,ſemine albo,tenui,guſtu piperis,utilem gingiuis,dentibus,oris ſuauitati & ructibus. Origanum quod in ſapore cunilæ æmulatur,ut diximus,plura genera in medicina habet:onitin uel praſion appellant,non diſsimile hyſſopo.Priuatim eius uſus contra roſiones ſtomachi in tepida aqua,& cruditates. Contra araneas ſcorpionesq; in uino albo. Luxata & incuſſa in aceto,& oleo,& lana. Tragoriganū ſimilius eſt ſerpyllo ſylueſtri. Vrinam ciet,tumores diſcutit,cōtra uiſcum potum uiperæq; ictum efficaciſsimum, ſtomachoq; acida ructanti & præcordiꝭs. Tuſsientibus quoq; cum melle datur,& pleuriticis,& peripneumonicis.Heracliū quoq; tria genera habet,nigrius latioribus foliꝭs, glutinoſum. Alterum exilioribus,mollius, ſampſuco non diſsimile, quod aliqui praſion uocare malunt. Tertium eſt inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum.Nam & iucunde olet.Proximum Smyrnæum.Deinde heracleoticum ad potum utilius,quod onitin uocant. Communis autem uſus ſerpētes fugare, Percuſsis eſui dare decoctum,Potu urinam ciere,Ruptis, cōuulſis mederi cum panacis radice,Hydropicis cum fico:aut cum hyſſopo,acetabuli menſuris decoctum ad ſextā.Item ad ſcabiem, pruriginem, pſoras in deſcenſione balinearum. Succus auribus infunditur cum lacte. Tonſillis quoq; & uuis medetur,Capitis ulceribus. Venena opiꝭ & gypſi extinguit decoctum,ſi cum cinere in uino bibatur.Aluum mollit acetabuli menſura. Suggillatis illinitur.Item dentium dolori,quibus etiam et candorem facit,cum melle & nitro.Sanguinem narium ſiſtit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias aſperas cum galla & melle teritur.Ad lienē folia cum melle & ſale. Craſsiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & ſale ſumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Laſsi perunguntur ex eo, ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cum pice ſanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacia.Lateris dolores cum fico illitum.Fluxiones ſanguines in genitalibus tuſum, ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu. Lepidium inter urentia intelligitur. Sic et in facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera et roſacio facile ſanetur. Sic et lepras & pſoras tollit ſemper facile,& cicatricum ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat,compeſcere dolorem.Gith ex Græcis,aliꝭ melanthion, aliꝭ melaſpermon uocant. Optimum quàm excitatiſsimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionū. Illini ex aceto ac melle reperio,incenſoq; serpentes fugari. Bibitur drachma una contra araneos. Diſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum.Capitis dolores illitum ex aceto & infuſum naribus. Cum iriſino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum aut commanducatū,Item lepras & lentigines ex aceto.Difficultates ſpirandi addito nitro potum.Duritias tumoresq; ueteres & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum.Colligitur ſuccus eius,ut hyoſcyami. Similiterq; largior uenenum eſt,quod miremur, cum ſemen gratiſsime panes etiam condiat. Oculos quoq; purgat, urinam & menſes ciet. Quinimo linteolo alligatis tantum granis XXX. ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina: culices ſuffitu necare.Item muſcas.Et aniſum aduerſus ſcorpiones ex uino bibitur,Pythagorę inter pauca laudatum,ſiue crudum,ſiue decoctum.Item uiride aridumúe,omnibus quæ condiuntur,quæq; intinguntur deſideratum.Panis etiā cruſtis inferioribus ſubditum. Sac cis quoq; additur.Cum amaris nucibus uina commendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit,fœtoremq; tollit manducatū matutinis cum ſmyrneo,& melle exiguo, mox uino collutum. Vultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in puluino, ut dormientes olfaciant.Appetentiam ciborum præſtat, quādo id quoq; inter artificia deliciæ

deliciæ fecere,ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has causas quidam anicetum id uo cauere.Laudatissimum est Creticum,proximum Ægyptium. Hoc liguistici uicē præstat in condimentis.Dolores capitis leuat suffitum naribus. Epiphoris oculorū è uino radicem eius tusam imponit lollas:Ipsum croco pari modo & uino,& per se tritum cum polenta ad magnas fluxiones,extrahendisq; si qua in oculos inciderint.Narium quoq; carcinodes consumit illitum ex aqua.Sedat anginas cum melle & hyssopo ex aceto gargarizatum.Auribus infunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum, cum melle sumptum melius.Cum acetabulo anisi nuces amaras L.purgatas tere in melle ad tussim. Facillime uero anisi drachmæ tres, papaueris duæ miscentur melle ad fabæ magnitudinem,& ternis diebus sumuntur. Præcipuum autem est ad ructus,ideo inflationibus stomachi,& intestinorū torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactū decoctum potumq; inhibet.Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus sternutamenta inhibet.Potum somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum uitijs, neruis quoq; quibus succinctū est corpus,utilissimum. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud utilius uentri & intestinis putant, ideo dysentericis & in tenesmo datur tostum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis lupini magnitudine in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores succo usus est. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta è uino, radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplasma imposuit cum apio:Item uuluarū dolori. Deditq; bibendum cum anetho parturientibus.Phreneticis quoq; illinūt uel recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitium aut contractiones sentientibus. Pythagoras quidem negat corripi uitio comitiali in manu habentes. Ideoq; quamplurimum domi ferendum. Parere quoq; facilius olfactantes.Est statim à partu dandum potui polenta aspersa.Sosimenes contra omnes duritias ex aceto usus est eo:& contra lassitudines,in oleo decoquens addito nitro.Semine eius poto,lassitudinis auxiliū uiatoribus spopondit.Heraclides ad inflationes stomachi semen tribus digitis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit.Similiter ad uentris aut intestinorum inflationes.Et orthopnoicis,quod ternis digitis prehenderit feminis, tantundem hyoscyami cum lacte asinino.Multi uomituris acetabula eius & folia lauri decē trita in aqua,bibenda inter cœnā suadent. Strangulationes uuluę,si manducetur & linatur calidum,uel si bibatur cum castoreo in aceto & melle,sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris et lini pari mensura ternū digitorum,uini albi tribus cyathis discutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis feminis anisi & fœniculi usus est,in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitū. Sunt qui & aspidum uenenis aduersari naturā eius putēt. Vrinā ciet.Sitim cohibet. Venerem stimulat. Cum uino sudorem leniter præstat. Vestes quoq; à tineis defendit.Efficacius semper recens & quo nigrius. Stomacho tamen inutile est præterquam inflato.

De anetho & sagapeno,& de papauere albo & nigro,& quomodo succus herbarum colligendus est,& de opio. Cap. XVIII

ANethum quoq; ructus mouet,& tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruens,olfactū. Sumptum ex aqua,sedat cruditates.Cinis eius uuam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Sacopenium quod apud nos gignitur,in totū transmarino alienatur.Illud enim ammoniaci lachrymæ simile,sagapenon uocatur.Prodest laterū & pectoribus,conuulsis,tussibus uetustis excreationibusq;,præcordiorum tumoribus. Sanat & uertigines, tremulos,opisthotonicos,lienes,lumbos,perfrictiones. Datur & olfactandū ex aceto in strangulatu uuluæ.Cæteris & potui datur,& cū oleo infricatur. Prodest & contra mala medicamenta.Papaueris satiui diximus genera,& sponte nascentis alia promisimus. Sed satiui albi calyx ipse teritur,& è uino bibitur somni causa. Semen elephantiasi medetur. E nigro papauere sapor gignitur scapo inciso, ut Diagoras suadet,cum turgescit:ut lollas,

cum

cum defloreſcit hora diei ſereni,hoc eſt,cum ros in eo exaruerit.Incidi iubent ſub capite & calyce.Nec in alio genere ipſum inciditur caput.Succus & hic, & herbæ cuiuſcunq; lana excipitur:aut ſi exiguus eſt,ungue pollicis ut lactucis,& poſtero die magis quod in aruit.Papaueris uero largus denſatur, & in paſtillos tritus in umbra ſiccatur,nõ ui ſopo rifera modò,uerum ſi copioſior hauriatur etiam mortifera per ſomnũ:opion uocãt. Sic ſcimus interemptum Licinij Cecinnæ prętorij uiri patrem in Hiſpania Bauili,cum uale tudo impatibilis odium uitæ feciſſet,Item pleroſq; alios.Qua de cauſa magna concerta- tio extitit.Diagoras & Eraſiſtratus in totum damnauere,ut mortiferum,infundi uetan- tes. Præterea quoniam uiſui noceret.Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed poſtea uſus eius non improbatus eſt medica- mento nobili,quod diacodion uocant. Semine quoq; eius trito in paſtillos,è lacte utun tur ad ſomnũ.Item ad capitis dolores cum roſaceo . Cum hoc & auriũ dolori inſtillatur. Podagris illinitur cum lacte mulierũ.Sic & folijs ipſis utuntur.Itẽ ad ſacros ignes et uul nera ex aceto.Ego tamen damnauerim collyrijs addi:multoq; magis quas uocãt lexipy- retas,quasq; pepticas et cœliacas.Nigrũ tamen cœliacis in uino datur.Satiuũ omne ma gis rotundat capita.At ſylueſtri longũ ac puſillum,& ad omnes effectus ualentius . De- coquitur & bibitur contra uigilias,eademq; aqua fouent ora. Optimum in ſiccis,& ubi raro pluit.Cum capita ipſa & folia decoquũtur, ſuccus meconium uocatur , multum o- pio ignauior . Experimentum opij eſt primum odore : ſyncerum enim perpeti non eſt, mox in lucernis,ut pura luceat flamma,aut extinctum demum oleat, quæ in fucato non eueniunt.Accẽditur quoq; difficilius,& crebro extinguitur.Eſt ſynceri experimentum & in aqua,quia nebula innatat : fictum in puſtulas coit. Sed maxime mirum,æſtiuo ſole deprehendi,Syncerum enim ſudat,& ſe diluit,donec ſucco recenti ſimile fiat.Mneſicles optime ſeruari putat hyoſcyami ſemine adiecto.Alij in faba.

De erratico & ceratiti,& glaucio ſiue paralio,& heraclio ſiue aphro,& de diacodio,& tithymallo. Cap. XIX

INter ſatiua & ſylueſtria medium genus,quoniam in aruis ſed ſponte naſceretur,rhœ am uocauimus & erraticum . Quidam id decerptum protinus cum toto calyce man- dunt.Aluum exinaniunt capita quinq; decocta in uini tribus heminis pota,& ſomnum faciunt.Sylueſtrium unum genus,ceratitin uocant , nigrum , cubitali altitudine, radice craſſa & corticoſa,calyculo inflexo ut cornicula.Folia minora & tenuiora quàm cæteris ſylueſtribus.ſemen exile,tempeſtiuum eſt meſsibus:aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo , argema iumentorum ſanant . Radix acetabuli menſura co- cta in duobus ſextarijs ad dimidias,datur ad lumborum uitia & iocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion uocant,alij paralion . Naſcitur e- nim in afflatu maris,aut nitroſo loco . Alterum è ſylueſtribus genus heraclion uocatur, ab alijs aphron , folijs (ſi procul intuearis) ſpeciem paſſerum præſentantibus,radice in ſumma terræ cute,ſemine ſpumeo.Ex hoc lina ſplendorem trahunt æſtate. Tunditur in pila comitialibus morbis,acetabuli menſura in uino albo,uomitiones enim facit.Medi- camento,quod diacodiõ & arteriace uocatur,utiliſsimũ. Fit autem huius papaueris aut cuiuſcunq; ſylueſtris capitibus CXX . in aquæ cæleſtis ſextarijs tribus biduo maceratis, in eademq; diſcoctis, deinde ſaccatis iterumq; cum melle decoctis ad dimidias partes ua pore tenui.Addidere poſtea drachmas ſenas croci,hypociſthidis,thuris,acaciæ,& paſsi Cretici ſextarium.Hæc oſtentatione,ſimplex quidem & antiqua illa ſalubritas,papaue- re & melle conſtat. Tertium genus eſt tithymallon , mecona uocant,alij paralion , folio leui,albo,capite magnitudinis fabæ.Colligitur uua florente.Siccatur in umbra . Semen potum purgat aluum, dimidio acetabulo in mulſo . Cuiuſcunq; autem papaueris caput uiride,uel ſiccum,illitum epiphoras oculorum lenit . Opium ex uino meraculo ſi proti- nus detur,ſcorpionum ictibus reſiſtit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt, ſi capita eius uel folia terantur.

De portulaca siue peplio, coriandro & atriplici. Cap. XX.

EST & portulaca quam peplion uocant, non multum satiua efficacior. Cuius memorabiles usus traduntur. Sagittarum uenena, & serpentium hæmorrhoidum & presterum restingui, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi. Itē hyoscyami, pota è passo expresso succo. Cum ipsa non est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum uitijs, capitis dolori, ulceribusq; in uino tusa & imposita. Reliqua ulcera commanducata cum melle sanat. Sic & infantium cerebro imponitur, umbilicoq; prociduo. In epiphoris uero omnium, fronte temporibusq; cum polenta. Sed ipsis oculis, è lacte & melle. Eadem, si procident, prodest, folijs tritis cum corticibus fabę. Pustulis cum polenta & sale, & aceto. Vlcera oris, tumoremq; gingiuarum commāducata cruda sedat, Item dentium dolores. Tonsillarum ulcera, succus decoctæ. Quidam adiecere paulum murę. Nam & mobiles dentes stabilit commanducata. Cruditates sedat, uocemq; firmat, et sitim arcet. Ceruicis dolores, cum galla & lini semine pari mensura sedat. Mammarum uitia, cum melle & cimolia creta. Salutaris & suspirijosis, semine cum melle hausto. Stomachum in acetarijs sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliâs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ & uomicis estur ex aceto, uel bibitur cum cumino, Tenesmis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodest. Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat, ac uesicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorum duritias emollit. Metrodorus, qui ἐπιτομὴν τῶν ξιζοτομημένων scripsit purgationibus à partu dandam censuit. Venerem inhibet, ueneriscq; somnia. Prætorij uiri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles uuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquàm in balineis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter syluestria non inuenitur. Præcipuum tamen esse constat Ægyptium. Valet contra serpentium genus unum, quod amphisbænas uocant, potum impositumq;. Sanat & alia uulnera. Epinyctidas, pustulas tritum. Sic & omnes tumores collectionesq;, cum melle aut uua passa. Panos uero ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubēt aliqui ante accessionē: uel plura illini fronti. Sunt qui & ante solis ortum ceruicalibus subijci efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi. Vlcera quoque quæ serpunt, sanat cum melle, uel uua passa: item testes, ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: uentris & intestinorū fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali punici succo & oleo semen potum. Xenocrates tradit rem miram, si uera est: Menstrua contineri uno die, si unum granum biberint fœminæ: biduo si duo, & totidem diebus quot grana sumpserint. Marcus Varro, coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate seruari putat. Atriplex & sylueſtre est, accusatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbosque regios & pallorem, coqueretur difficillime: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicquam nisi languidum culpauit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates uuluarum uitijs id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, uel cocto, uel crudo utiliter illini putauit. Item ignem sacrum, cum melle, aceto, nitroque: Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui & morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto uel per se, uel cum malua aut lenticula, concitantes uomitiones: Sylueſtri capillos tingunt, & ad supradicta utuntur.

De malua,

De malua,malope,& althea,& lapatho,& oxylapatho,& hydrolapatho,& & hippolapatho,& bulapatho. Cap. XXI

EContrario in magnis laudibus malua eſt utraqꝫ,& ſatiua & ſylueſtris. Duo genera earum amplitudine foliꝝ diſcernuntur. Maiorem Græci malopen uocant in ſatiuis. Alteram ab emolliendo uentre,dictam putant malachen. E ſylueſtribus, cui grande folium & radices albæ,althea uocatur,ab excellentia effectus à quibuſdã ariſtalthea. Omne ſolum in quo ſerantur,pinguius faciũt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficaciores uis præcipuè ſcorpionum,ueſparũ,ſimiliumqꝫ, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti antè,uel habentes eas,non feriuntur. Folium impoſitum ſcorpionibus torporem affert. Valent & contra uenena. Aculeos omnes extrahũt illitæ crudæ cum nitro,potæ uero decoctæ cum radice ſua,leporis marini uenena reſtringunt:& ut quidam dicunt,ſi uomaẽt. De eiſdẽ mira & alia tradũtur. Sed maxime,ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium,omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite ſanant in urina putrefactæ, lichenas & ulcera oris cum melle. Radix decocta,furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet,radice circa dentem qui doleat punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panosqꝫ,addita hominis ſaliua,purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum à pituita & nauſeis liberat. Radix mammarum uitiꝝs occurrit,adalligata in lana nigra. Tuſsim in lacte cocta,& ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas,foliꝝs earum manus plenæ mẽſura,in oleo & uino ſumptis. Vtiqꝫ conſtat parturientes foliꝝs ſubſtratis celerius ſolui,protinus à partu reuocãdum, ne uulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturiẽtibus ieiunis,in uino decocta hemina. Quin & ſemen tritum adalligant brachio,genitale non continentium. Adeoqꝫ eæ ueneri naſcuntur,ut ſemen unicaulis aſperſum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitũ Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas. Teneſmo & dyſentericis utiliſsimè infundi. Item ſedis uitiꝝs,uel ſi foueantur. Melancholicis quoqꝫ ſuccus datur cyathis ternis tepidus,& inſanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. His & calculoſis,& inflatione & torminibus, aut opiſthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et ſacris ignibus & ambuſtis, decocta in oleum folia imponuntur:et ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodeſt,& ueſicæ, & inteſtinorum roſionibus. Vuluas & cibo & infuſione emollit in oleo, ſuccus decoctæ pori meatus ſuaues facit. Altheæ in omnibus ſupradictis efficacior radix:præcipue conuulſis ruptisqꝫ. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas & parotidas, & mammarũ inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet pernitioſæ tuſsi citiſsime medentur. Hippocrates uulneratis, ſitientibusqꝫ defectu ſanguinis,radicis decoctæ ſuccum bibendum dedit. Et ipſam uulneribus cum melle & reſina:item contuſis,luxatis tumentibus,et muſculis,neruis,articulis impoſuit. Et aſmaticis ac dyſentericis in uino bibendum dedit. Mirum, aquam radice ea addita addenſari ſubdio,atque lacteſcere. Efficacior autem quo recentior. Nec lapathum diſsimiles effectus habet. Eſt autem & ſylueſtre, quod aliꝝ oxalidem appellant, ſatiuo proximum, foliꝝs acutis,colore betæ candidæ,radice minima:noſtri uero rumicem,aliꝝ lapathum cantherinum,ad ſtrumas cum axungia efficaciſsimum. Eſt & alterũ genus,ferè oxylapathon uocant,ſatiuo item ſimilius, & acutiora habet folia ac rubriora, non niſi in paluſtribus naſcens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in aqua natum. Eſt & aliud hippolapathon,maius ſatiuo,candidiusqꝫ ac ſpiſsius. Sylueſtria ſcorpionũ ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta ſi coletur,ſuccus dentibus auxiliatur:ſi uero bibatur,morbo regio. Semẽ ſtomachi inextricabilia uitia ſanat. Hippolapathi radices priuatim ungues ſcabros detrahunt. Dyſentericos ſemen duabus drachmis in uino potum liberat. Oxilapathi ſemen lotum in aqua cæleſti, ſanguinem reiꝝcientibus adiecta acacia

lentis magnitudine prodeſt. Præſtantiſsimos paſtillos faciunt ex folijs & radice, addito nitro & iure exiguo. in uſu aceto diluunt. Sed ſatiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In uino uero decocta, ſtrumas & parotidas & calculos: Poto uino & lienes, cœliacos æquè & dyſentericos, & teneſmos. Ad eademq; omnia efficacius ius lapathi: & ructus facit, & urinã ciet, & caliginem oculorum diſcutit: Item pruritum corporis, in ſolia balinearum additum, aut prius ipſum illitum ſine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum uino, ſiſtit aluum: folia ſoluunt. Adiecit Solon (ne quid omittamus) bulapathon: radicis tantùm altitudine differens, & erga dyſentericos effectu, potum ex uino.

De ſinapis tribus generibus, & marrubio, & ſerpyllo, & ſiſymbrio, ſiue thymbreo, & de lini ſemine, & blito. Cap. XXII

SInapi, cuius in ſatiuis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum ſublime uis feratur, iudicauit, quoniã non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad ſerpentium ictus & ſcorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena diſcutit. Contra pituitã tenetur in ore donec liqueſcat, aut gargarizatur cum aqua mulſa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utiliſsimum contra omnia uitia, pulmonibusq; Excreationes faciles facit in cibo ſumptum, datur & ſuſpirioſis. Item comitialibus tepidum cum ſucco cucumerum. Senſus atq; ſternutamentis caput purgat, aluum mollit, menſtrua & urinam ciet. Hydropicis imponitur. Cũ fico & cumino tuſum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarum conuerſione ſuffocatas excitat odore, aceto mixto: Item lethargicos. Adijcitur tordiliõ. Eſt autem id ſemen ex ſeſeli, Et ſi uehementior ſomnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores, thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacunq; parte corporis ex alto uitia extrahenda ſunt, illitũ cauſtica ui emendat puſtulas faciendo. At in magna duritia ſine fico impoſitum: uel ſi uehementior urigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, pſoras, lepras, phthiriaſes, tetanicos, opiſthotonicos. Inungunt quoq; ſcabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, caleſcitq; in eo in ſole modice. Exit & è cauliculo ſuccus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur: Semen ac radix cum immaduere muſto, conterũtur, manusq; plenę menſura ſorbentur ad firmãdas fauces, ſtomachum, oculos, caput, ſenſusq; omnes: mulierum etiam laſsitudines, ſaluberrimo genere medicinæ. Calculos quoq; diſcutit potum ex aceto: Illinitur & liuoribus ſugillatisq; cum melle & adipe anſerino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex ſemine madefacto in oleo expreſſoq;, quo utuntur ad neruorũ rigores, lumborumq; & coxẽdum perfrictiones. Sinapis naturam effectusq; eoſdem habere traditur adarca, inter ſyluas tacta, in cortice calamorum ſub ipſa coma naſcens. Marrubium plericq; inter primas herbas commendauere, quod Græci praſion uocant, alij linoſtrophon, nonnulli philopœda, aut philochares, notius quàm ut indicandum ſit. Huius folia ſemenq; contrita proſunt contra ſerpentes, pectorum & lateris dolores, tuſsim ueterẽ. Et ijs qui ſanguinem reiecerint, eximie utile, ſcopis eius cum panico aqua decoctis, ut aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui uiridis ſemen quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere ieiunos ad tuſsim iubeant: Alij nihil comparãt in eadem cauſa marrubij & fœniculi ſuccis ad ſextarios ternos expreſsis, decoctisq; ad ſextarios duos, cũ addito mellis ſextario, rurſus decocto ad ſextarios duos, ſi cochlearij mẽſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. & uirilium uitijs tuſum cum melle mire prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulſis, ſpaſticis neruis ſalutare. Potum aluum ſoluit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierum. Arida farina cum melle ad tuſsim ſiccam efficaciſsima eſt. Item ad gangrænas & pterygia. Succus uero auriculis & naribus & morbo regio minuendę; bili cum melle prodeſt. Item contra uenena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachũ & excreationes

pectoris

pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ ueſicæ & renum uitijs. Dicitur ſuccus claritatem oculorum adiuuare. Caſtor marrubij duo genera tradit. Nigrum, & quod magis probat, candidum. In ouum inane ſuccum additis, ipſumq; ouum infundit melle æquis portionibus tepefactum, uomicas rumpere, purgare, perſanare promittens: illitis etiam uulneribus à cane factis tuſo cum axungia ueteri. Serpillum à ſerpendo putant dictum. Quod in ſylueſtri euenit, in petris maxime. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit. Pinguius uoluntarium, & candidioribus foliis ramisq; aduerſus ſerpentes efficax, maxime cenchrin & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones, decoctis in uino ramis foliisq;. Fugat & odore omnes ſi uratur. Et contra marinorum uenena præcipue ualet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum roſaceo. Item phreneticis, lethargicis: contra tormina, et urinæ difficultatem, anginas, uomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinerum deſiderium. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. ſiſymbriū ſylueſtre à quibuſdam thymbræum appellatum, pedali non amplius altitudine. Quod in riguis naſcitur, ſimile naſturtio eſt. Vtrunq; efficax aduerſus aculeata animalia, ut crabrones & ſimilia. Quod in ſicco ortum odoratum eſt, & inſeritur coronis anguſtiore folio. Sedant utraq; capitis dolorem. Item epiphoras. Alij panem addunt: Alij per ſe decoquunt in uino. Sanat et epinyctidas, cutisq; uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impoſitū, diebusq; detractum. Vomitiones, ſingultus, tormina, ſtomachi diſſolutiones cohibet ſiue in cibo ſumptum, ſiue ſucco potum. Non edendum grauidis niſi mortuo cōceptu. Quippe etiam impoſitum eijcit. Mouet urinam cum uino potum, ſylueſtre & calculos. Quos uigilare opus ſit excitat infuſum capiti cum aceto. Lini ſemē cum alijs quidem in uſu eſt. Et per ſe mulierum cutis uitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac uino ſedat: Parotidas cum melle aut adipe, aut cera: Stomachi ſolutiones inſperſum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur ut aluum ſiſtat. Cœliacis, & dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iocineris dolores eſtur cum uua paſſa. Ad phtiſin utiliſsime è ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico idem concoquit ac maturat. Cum radice uero cucumeris ſylueſtris extrahit quæcunque corpori inhæreant. Sic & fracta oſſa. Serpere ulcus in uino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cum melle. Emendat ungues ſcabros cum pari modo naſturtij: & teſtium uitia & ramices cum reſina & murra, & gangrenas ex aqua. Stomachi dolores cum fœno Græco ſextarijs utriuſq; decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa uitia, clyſtere in oleo & melle. Blitum iners uidetur ac ſine ſapore, aut acrimonia ulla. Vnde conuitium fœminis apud Menandrum faciūt mariti. Stomacho inutile eſt. Ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduerſus ſcorpiones potum è uino prodeſſe & clauis pedum illini: Item lienibus & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menſtrua ſiſti eo cibo putat.

De meu, & fœniculo, & hippomarathro uel myrſineo, & cannabi, & de ferula, & carduis. Cap. XXIII

MEu in Italia non niſi à medicis feritur, & ijs admodū paucis. Duo genera eius, Nobilius athamanticum uocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniā laudatiſsimum in Athamante reperiatur, foliis aniſo ſimile, & caule aliquādo bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibuſdam altiſsimis. Minus ruffum quàm illud alterū. Ciet urinam in aqua potū, radice trita uel decocta. Inflationes ſtomachi mirè diſcutit. Itē tormina & ueſicę uitia: uuluarūq; articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo uentri urinas mouet. Fœniculū nobilitauere ſerpentes, guſtatu, ut diximus, ſenectam exuendo, oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo. Vnde intellectum eſt, hominum quoque

caliginem præcipue eo leuari. Colligitur hic caule turgescẽte. In sole siccatur, inungiturq; ex melle. Vbiq; hoc est. Laudatissimus in Iberia èlachrymis fit, & ex semine recenti, fit etiam èradicibus, prima germinatione incisis. Est & in hoc genere sylvestre, quod alij hippomarathron, alij myrsineum uocant, foliis maioribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida. Nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles et aliud hippomarathri genus tradit, longo & angusto folio, semine coriandri. Medicinæ in satiuo, ad scorpionum ictus & serpentium, semine in uino poto. Succus & auribus instillatur, uermiculosq; in his necat. Ipsum condimentis propè omnibus inseritur. Oxyporis etiam aptissime. Quin & panis crustis subditur. Semen stomachum dissolutum astringit, uel in febribus sumptum. Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonibus et iocineribus laudatissimum. Ventrem sistit cum modice sumitur urinam exciet, & tormina mitigat decoctum, lactisq; defectu potum mammas replet. Radix cum ptisana sumpta renes purgat, siue decocto succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex uino cocta: Item conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos uesicæ pellunt. Geniturę abundãtiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, siue ad fouendum radice cum nino cocta, siue contrita in oleo illitum: Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. Et radice in succo uel cum melle contra canis morsum utuntur, & contra multipedẽ ex uino. Hippomarathron ad omnia uehementius. Calculos præcipue pellit. Prodest uesicæ cum uino leni, & fœminarum menstruis hærentibus. Efficacius in eo semen quàm radix. Modus in utroq; quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius qui Ophiaca scripsit, & Micciõ qui Rhizotomumena, aduersus serpẽtes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sanè & Nicander non in nouissimis posuit. Cannabis in syluis primum nata est, nigriore folio & asperiore. Semen eius extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcunq; animal intrauerit eĳcit, sed cum dolore capitis. Tantaq; uis ei est, ut aquæ infusa, coagulare eam dicatur. Et ideo iumentorum aluo succurrit pota in aqua. Radix cõtractos articulos emollit in aqua cocta: Item podagras & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat. Ferula semen anetho simile habet. Quæ ab uno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commẽdanturq; musto ac melle, stomacho utiles. Sin plures sumpti, capitis dolores faciũt. Radix denarĳ pondere in uini cyathis duobus, bibitur aduersus serpẽtes: Et ipsa radix imponitur. Sic & tormĩnibus medetur. Ex oleo autem & aceto, contra sudores immodicos, uel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum soluit, fabæ magnitudine deuoratus. E uiridi ferula ramusculus, utilis est ad omnia ea uitia. Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibũtur, in uino trita, uel medulla. Sed qui comitialibus morbis dandũ putant luna quarta, sexta, septima, ligulæ mensura. Natura ferularum murenis infestissima est, tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum satu inter hortensia diximus, quapropter & medicinam ex ĳs non differamus. Syluestrium genera sunt duo. Vnum fruticosius à terra statim. Alterum unicaule crassius. Vtriq; folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florẽ purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentem, & abeuntẽ cum aura: scolymon Græci uocant. Hic antequam floreat cõtusus atq; expressus, illito succo alopecias replet. Radix cuiuscunq; ex aqua decocta, potoribus sitim facere narratur. Stomachum corroborat: & uuluis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, ut mares gignantur. Ita enim Chæreas Athenienſis scripsit, & Glaucias, qui circa carduos diligentissimus uidetur. Manducatus carduus, odorem commendat oris.

Theriacæ compositio, medicaminis Antiochi. Cap. XXIIII

SEd discessuri ab hortensibus, unam compositionem ex his clarissimam subtexemus, aduersus uenenata animalia, incisam lapide uersibus in limine ædis Æsculapĳ. Serpylli duûm denariorũ pondus: opponacis & milĳ tantundẽ singulorũ, trifolĳ pondus denarĳ:

denarij:anethi & fœniculi ſeminis,& aniſi,& ammij, & apij, denariorum ſenûm ſingulis generibus,erui farinæ duodecim.Hęc tuſa cribrataq; uino quàm poſsit excellenti,digeruntur in paſtillos,uictoriati pondere. Ex his ſinguli dantur ex uini mixti cyathis ternis.Hac theriaca magnus Antiochus rex aduerſus omnia uenena uſus traditur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXI

De natura florum & coronamentorum.

De mira florum uarietate. Cap. I

IN HORTIS ſeri & coronamenta iuſsit Cato,inenarrabili florum maximẽ ſubtilitate:quando nulli poteſt facilius eſſe loqui,quàm rerum naturę pingere,laſciuienti pręſertim & in magno gaudio fertilitatis tam uarię ludenti.Quippe reliqua,uſus alimentiq; gratia genuit:ideoq; ſecula annosq; tribuit ijs.Flores uero odoresq; in diem gignit:magna(ut palam eſt)admonitione hominum,quę ſpectatiſsime floreant,celerrime marceſcere.Sed ne pictura quidem ſufficiente imagini colorum reddendæ,mixturarum uarietati, ſiue alterni atq; multiplices inter ſe nectantur,ſiue priuatis generum funiculis in orbem,in obliquum,in ambitum,quædam coronæ per coronas currunt.

De ſtrophiolo ſerto,& qui primum flores miſcere cœperint,& quando primum corolla inuenta eſt uel appellata,& quare. Cap. II

TEnuioribus utebantur antiqui,ſtrophia appellãtes,unde nata ſtrophiola. Quin & uocabulum ipſum tarde communicatum eſt, inter ſacra tantum & bellicos honores coronis ſuum nomen uindicantibus.Cum uero è floribus fierent ſerta, à ſerendo ſeruię appellabantur:quod apud Græcos quoq; non adeò antiquitus placuit.Arborum enim ramis coronari in ſacris certaminibus,mos erat primũ:Poſtea uariari cœptũ mixtura uerſicolori.Florumq; inuicem odores coloresq; accendêre Sicyonij, ex ingenio Paura ſiæ pictoris atq; Glyceræ coronariæ,dilectæ admodum illi,cum opera eius pictura imitãretur, & illa prouocans uariaret, eſſetq; certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellę,atq; in primis appellata Stephanoplocos,qua pinxit ipſam. Idq; factum eſt poſt olympiadem cẽteſimam.Sic coronis è floribus receptis,paulò mox ſubiere quæ uocantur Ægyptiæ,ac deinde hybernæ,cum terra flores negat, ramento è cornibus tincto.Paulatimq; & Romæ ſubrepſit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollarijs, poſtquam è lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Quis primum coronam folijs aureis & argenteis dedit,& de honore coronarum apud antiquos,& de Scipionis honore,& de pactilibus coronis, & Cleopatræ reginæ facto. Cap. III

CRaſſus diues,primus argento auroq; folia imitatus,ludis ſuis coronas dedit. Acceſſeruntq; & lemniſci, quos adijci ipſarum coronarũ honos erat propter Hetruſcas, quibus iungi niſi aurei nõ debebãt.Puri diu fuere ij.Cęlare eos primus inſtituit P.Claudius Pulcher,bracteasq; etiam philyræ dedit.Semper tamen autoritas uel ludicro quæſitarum fuit.Nanq; ad certamina in circũ per ludos & ipſi deſcendebant,& ſeruos ſuos quiſq; mittebant.Inde illa XII.tabularum lex:qui coronam parit,ipſe pecuniaúe eius,uir tutis ergò arguitur.Quam ſerui equiúe meruiſſent,pecunia partam lege dici, nemo dubitauit.Quis ergo honos ut ipſi mortuo,parentibusq; eius,dum intus poſitus eſſet,foris ue ferretur,ſine fraude eſſet impoſita.Aliâs in uſu promiſcuo ne ludicrę quidem erãt. Ingensq; & hinc ſęueritas. L. Fuluius argentarius, bello Punico ſecundo, cum corona roſacea interdiu è pergula ſua in forum proſpexiſſe dictus,ex autoritate ſenatus in carcerem adductus, non ante finem belli emiſſus eſt. P. Munatius, cum demptam Marſiæ coronam

coronam è floribus capiti ſuo impoſuiſſet, atq; ob id duci eum in uincula triũuiri iuſſiſſent, appellauit Trib. Pleb. Nec interceſſere illi, aliter quàm Athenis, ubi comeſſabundi iuuenes ante meridiem conuentus ſapientiũ quoq; doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ huius non eſt aliud quàm filia diui Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatum Marſiam, literæ illius dei gemunt. Florũ quidem Pop. Romanus honorem Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur, propter ſimilitudinem ſuarij cuiuſdam negociatoris. Ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus, dignuſq; Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impenſa. Aſſes ergo contulit populus, ac funus elocauit, quaq; præferebatur flores è proſpectu omni ſparſit. Et iam tunc coronæ deorum honos erant, & larium publicorum priuatorumq;, ac ſepulchrorum & manium. Summaq; autoritas pactili coronę. Sutiles aliorum ſacris inuenimus & ſolennes cœnis. Tranſiere deinde ad roſaria: eoq; luxuria proceſsit, ut non eſſet gratia niſi mero folio: ſutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautiſsimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut ueſte ſerica uerſicolores unguentis madidas. Hunc habet nouiſsime exitum luxuria fœminarum. Et apud Græcos quidem de coronis priuatim ſcripſere Mneſtheus atq; Callimachus medici, quæ nocerent capiti. quoniam & in hoc eſt aliqua ualetudinis portio, in potu atq; hilaritate præcipue, odorum ui ſurrepente fallaciter, ſcelerata Cleopatræ ſolertia. Nanq; apparatu belli Actiaci gratificationem ipſius reginæ Antonio timente, nec niſi præguſtatos cibos ſumente, fertur pauore eius luſiſſe, extremis coronæ floribus ueneno illitis, ipſaq; capiti impoſita, mox procedente hilaritate inuitauit Antonium ut coronas biberẽt. Quis ita timeret inſidias? Ergo cõcerpta in ſcyphum incipienti haurire oppoſita manu: En ego ſum inquit, illa chare Antoni, quam tu noua præguſtantium diligentia caues: adeò mihi, ſi poſsim ſine te uiuere, occaſio aut ratio deeſt. Inde eductum cuſtodia bibere iuſsit, illico expirante. De floribus extra ſupradictos ſcripſit Theophraſtus apud Græcos. Ex noſtris autem inſcripſere aliqui libros Anthologicôn: flores uero perſecutus eſt nemo, quod equidem inueniam. Nec nos nunc ſcilicet coronas nectemus: id enim friuolum eſt: ſed de floribus quæ uidebuntur digna, memorabimus. Pauciſsima noſtri genera coronamentorum inter hortenſia nouere, ac penè uiolas roſasq; tantum.

De roſa in coronis, & de generibus eius, & ubi ſeratur. Cap. IIII

ROſa naſcitur ſpina uerius quàm frutice, in rubo quoq; proueniens, illic etiam iucundi odoris, quàmuis anguſti. Germinat omnis primo incluſa granoſo cortice. Quo mox intumeſcente, & in uirides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, in calicis medio ſui ſtantis cõplexa luteos apices. Vſus eius in coronis propè minimus eſt. Oleo maceratur, idq; iam à Troianis temporibus, Homero teſte. Præterea in unguenta tranſit, ut diximus. Per ſe medicas artes prębet. Emplaſtris atq; collyrijs inſeritur mordaci ſubtilitate. Mẽſarũ etiã delicijs inungẽdis minime noxia. Genera eius noſtri fecere celeberrima Pręneſtinã & Campanã. Addidere alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſsimus colos, non excedẽtis duodena folia. Proximã ei Trachiniam minus rubentem. Mox Alabandicam, uiliorem albicantibus folijs. Vtiliſsimam uero plurimis, ſed minutiſsimis ſpineolam. Differunt enim multitudine foliorum, aſperitate, leuore, colore, odore. Pauciſsima quina folia, ac deinde numeroſiora, cum ſit genus eius quam centifoliam uocant: quæ eſt in Campania Italiæ, Græciæ uero circa Philippos: ſed ibi non ſuæ terrę prouentu. Pangæus mons in uicino fert, numeroſis folijs ac paruis, unde accolæ transferentes conſerunt, ipſaq; plantatione proficiunt. Non autẽ talis odoratiſsima eſt, nec cui latiſsimum maximumq; folium. Breuiterq; indiciũ eſt odoris, ſcabritia corticis. Cepio Tiberij Cæſaris principatu, negauit centifoliam in coronis addi, pręterquam extremos uelut ad cardines, nec odore, nec ſpecie probabilem. Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis lychnis, non niſi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinque folia, uiolæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, conuo-

lutis

lutis foliorum paniculis,nec dehiſcens niſi manu coacta, ſemperq; naſcenti ſimilis,latiſſimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo,folia oleæ habente,moſceuton uocant. Atq; inter has media magnitudine autumnalis,quam coroneolam uocant. Omnes ſine odore,præter coroneolam & in rubo natam:tot modis adulterãtur. Et aliâs uera quoq; plurimum ſolo præualet. Cyrenis odoratiſsima eſt,ideoq; ibi unguẽtum pulcherrimũ. Carthagine Hiſpaniæ,hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibuſdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnis ſiccis quàm humidis odoratior: Seri nec pinguibus uult,nec argilloſis locis,nec riguis,contenta raris: proprieq; ruderatum agrum amat. Præcox Campana,ſera Mileſia. Nouiſsime tamen deſinit Præneſtina. Fodiuntur altius quàm fruges,leuius quàm uites. Tardiſsime proueniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt ſub ipſo flore opertum lanugine, ob id potius caule conciſo inſeruntur. Et ocellis radicis,ut harundo,unum genus inſeritur pallidæ ſpinoſæ, longiſsimis uirgis quinquefolię,quę è Grecis altera eſt. Omnis autẽ reciſione atq; uſtione proficit:tranſlatione quoq;,ut uitis optime ocyſsimeq; prouenit, ſurculis quaternum digitorum longitudine,aut ampliore,poſt uergiliarum occaſum ſata:dein per fauonium translata,pedalibus interuallis,crebroq; circumfoſſa. Qui præcocem faciunt,pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt,germinare incipiente calyce.

De lilio tria genera,& ratione ea inſerendi. Cap. V

LIlium roſę nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione unguenti oleiq; quod lirinon appellatur. Et impoſitum etiam maxime roſas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ulli florum excelſitas maior, interdũ cubitorum trium,languido ſemper collo,& non ſufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris ſtriatis,& ab anguſtijs in latitudinem paulatim ſeſe laxantibus,effigie calathi, reſupinis per ambitum labris,tenuiq; filo & ſemine ſtantibus in medio crocis. Ita odor colorq; duplex, & alius calycis,alius ſtaminis,differentia anguſta. In unguẽti uero oleiq; uſu, & folia non ſpernuntur. Eſt flos non diſsimilis illi in herba quam conuoluulum uocant,naſcens per frutecta, nullo odore,nec crocis intus,candorem tantum referens,ac ucluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis. Alba lilia iiſdem omnibus modis ſeruntur, quibus roſa: & hoc amplius lachryma ſua,ut hippoſelinũ: nihilq; eſt fœcundius,una radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens lilium,quod Græci crinon uocãt. Alij florem eius cynorrhodõ. Laudatiſsimum in Antiochia & Laodicea Syrię,mox in Phaſelide. Quartum locum obtinet in Italia naſcens. Sunt & purpurea lilia,aliquando gemino caule,carnoſiore tantum radice,maioriſq; bulbi,ſed unius:Narciſſum uocant: Huius alterum genus flore candido,calyce purpureo. Differentia à liliis eſt & hæc, quod narciſsis folia in radice ſunt,probatiſsimis in Lycię montibus. Tertio generi cętera eadem,calyx herbaceus. Omnes ſerotini. Poſt arcturum enim florent,ac per æquinoctium autumnum. Inueuenta eſt & in his ratio inſerendi,monſtrificis hominum ingenijs. Colliguntur nanque menſe Iulio ſcapi areſcentes,liliaq; ſuſpenduntur in fumo. Dein nudantibus ſe nodulis, in fece nigri uini uel Græci menſe martio macerantur, ut colorem percipiant: atq; ita in ſcrobiculis ſeruntur,heminis fecis circumfuſis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumq;,ita tingi aliquid,ut naſcatur infectum.

De uiolis & de caltha,& de baccare,combreto,aſaro & croco. Cap. VI

VIolis honos proximus. Earum plura genera. Purpureæ,luteæ,albæ:plantis omnes ut olus ſatæ. Ex iis uero quæ ſponte apricis & macris locis proueniunt purpureæ, latiore folio ſtatim ab radice carnoſa exeunt,ſolæq; Græco nomine à cæteris diſcernuntur,appellata Ia,ut ab his Ianthina ueſtis. Sed ſatiuis maxima autoritas luteis. Genera iis Tuſculana, & quæ marina appellaẽ,folio aliquãto latiore,ſed minus odorato. In totum uero ſine odore,minutoq; folio calathiana,munus autumni,cętere ueris. Proxima ei calutha eſt concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinq; non exceden tem: Eadem odore ſuperatur. Eſt enim grauis caltha. Non leuior ei quam ſcopã regiam appellant:

appellant:quanquam folia eius olent,non flores. Baccar quoq; radicis tantum odoratæ eſt,à quibuſdam nardum ruſticum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri ſolita apud antiquos,Ariſtophanes priſcę comœdię poeta teſtis eſt. Vnde quidam errore falſo barbaricam eam appellabant. Odor eſt ei cinnamomo proximus. Gracili ſolo nec humido prouenit.Simillimum ei combretum appellatur,foliorum exilitate uſq; in fila attenuata & procerius quàm baccar. Nec hæc ſunt tantum, ſed eorum quoq; error corrigendus eſt,qui baccar,ruſticū nardum appellauere. Eſt enim alia herba ſic cognominata,quam Græci aſaron uocant, cuius ſpeciem figuramq; diximus in nardi generibus. Quinimo aſaron inuenio uocitari,quoniam in coronis non addatur. Crocum ſylueſtre optimum: ſerere in Italia minime expedit, ad ſcrupula uſq; ſingula areis decoquentibus.Seritur radicis bulbo.Satiuū latius,maiusq; et nitidius,ſed multò leuius degenerãs.Sed ubiq; fœcundū, etiam Cyrenis,ubi ſemper flores laudatiſsimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco mõte,dein Lycio,monte Olympo,mox Centuripino Sicilię. Aliqui Phlegræo ſecundum locū dedere. Adulteratur nihil æquè. Probatio ſynceri,ſi impoſita manu crepat ueluti fragile.Humidum enim, quod euenit adulteratione,cedit. Altera probatio:ſi manu prolata ad ora,leniter faciem oculosq; mordeat. Eſt per ſe genus ſatiui blandiſsimum uulgo,cum ſit medio candidū,dialeucon uocant.Contra Cyrenaico uitium,quod omni croco nigrius eſt,& celerrime marceſcit. Optimū ubicunq; quod pinguiſsimum, & breuibus capillis: peſsimum uero,quod ſitum redolet. Mutianus autor eſt, in Lycia anno ſeptimo aut octauo transferri in locum ſubactum, atque ita degenerans renouari. Vſus eius in coronis nuſquam. Herba enim eſt folio anguſto penè in capillamenti modum.Sed uino mire congruit,præcipue dulci,tritum ad theatra replenda. Floret uergiliarum occaſu paucis diebus,folioq; florem expellit. Viret bruma & colligitur.Siccatur umbra,melius etiam hyberna.Carnoſa & illi radix,uiuacioraq; quàm cęteris.Gaudet calcari & atteri,pereundoq; melius prouenit.Ideo iuxta ſemitas ac fontes lætiſsimum.

De floribus antiquis,& de odoramentorum diuerſitate,ſaliunca, & polio. Cap. VII

TRoianis temporibus iam erat honos ei. Hos certe flores Homerus treis laudat, loton,crocon,hyacinthum. Omnium autem odoramentorum, atq; adeo herbarum differẽtia eſt in colore,& odore, & ſucco. Odorato ſapor raro ulli non amarus. è contrario dulcia raro odorata: itaque & uina muſtis odoratiora, & ſylueſtria magis omnia ſatiuis.Quorundam odor ſuauior è longinquo,propius admotus hebetatur, ut uiolæ,Roſa recens à longinquo olet,ſicca propius.Omnis autem uerno tempore acrior,& matutinis: quicquid ad meridianas horas dies uergit, hebetatur. Nouella quoq; uetuſtis minus odorata.Acerrimus tamen odor omnium eſtate media.Roſa & crocum odoratiora,cum ſerenis diebus leguntur:& omnia in calidis quàm in frigidis.In Ægypto tamen minime odorati flores,quia nebuloſus & roſcidus aer eſt à Nilo flumine. Quorundam ſuauitati grauitas ineſt.Quædã cum uirent non olent,propter humorẽ nimium:ut buceros,quod eſt fœnum Græcum. Acutus odor non omnium ſine ſucco eſt,ut uiolæ, roſæ,croco.Quæ uero ex acutis ſucco carent,eorum omniũ odor grauis,ut in lilio utriuſq; generis.Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundã flos tantùm iucundus,reliquæ partes ignauæ,ut uiolæ ac roſæ.Hortenſium odoratiſsima quæ ſicca,ut ruta,menta,apium, & quæ in ſiccis naſcantur.Quædam uetuſtate odoratiora, ut cotonea:eademq; decerpta,quàm in ſuis radicibus.Quędam non niſi defracta,aut ex attritu olent.Alia non niſi detracto cortice.Quædam uero non niſi uſta,ſicut thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariores quàm intacti.Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilotos.Quædam locum ipſum odoratiorem faciunt,ut iris: quin & arborem totam cuiuſcunq; radices attingit.Heſperis noctu magis olet,inde nomine inuento.Animaliũ nullum odoratum,niſi ſi de pantheris quod dictum eſt credimus. Illa quoq; non omittenda differentia eſt,odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamẽta:ut irin atq; ſaliuncam,

ſaliuncam,quanquam nobiliſsimi odoris utrancꝫ. Sed iris radice tantùm commẽdatur, unguentis & medicinę naſcens.Laudatiſsima in Illyrico.Et ibi quoꝙ non in maritimis, ſed in ſylueſtribus Drilonis & Naronæ.Proxima in Macedonia,longiſsima hęc & candicans & exilis.Tertium locum habet Africana, ampliſsima inter omnes,guſtuꝙ amariſsima.Illyrica quoꝙ duorum generum eſt,Rhaphanitis à ſimilitudine,quæ & melior: Rhizotomos ſubruſa.Optima,quæ ſternutamenta tactu mouet.Caulem habet cubitalem,erectum. Floret diuerſi coloris ſpecie, ſicut arquus cæleſtis,unde & nomen. Non improbatur & Piſidica.Et foſſuri tribus ante menſibus mulſa aqua circumfuſa,hoc uelu ti placamento terræ blandiuntur,circumſcripta mucrone gladij orbe triplici:& cum legerint eam,protinus in cælum attollunt.Natura eſt feruens, tractataꝙ puſtulas ambuſti modo facit.Præcipitur ante omnia,ut caſti legant. Teredines non ſicca modò,uerùm & in terra celerrime ſentit.Optimum antea irinum Leucade & Elide ferebatur:iampridem enim & ſeritur:nunc è Pamphylia. ſed Cilicium maxime laudatur atꝙ ſeptentrionale.Saliunca folioſa quidem eſt,ſed breuis,& quæ necti non poſsit. Radici numeroſæ cohęret,herba uerius quàm flos,denſa ueluti manu preſſa,breuiterꝙ ceſpes ſui generis. Pannonia hanc gignit & Norici Alpiumꝙ aprica:urbiũ Eporredia, tantę ſuauitatis,ut metallum eſſe cœperit. Veſtibus interponi eam gratiſsimũ.Sic & apud Græcos polion herbam,inclytam Muſæi & Heſiodi laudibus,ad omnia utilem prædicantium, ſuperꝙ cætera ad famam etiã ac dignitates:prorſusꝙ mirã,ſi modò(ut tradunt) folia eius mane candida,meridie purpurea,ſole occidente cerulea aſpiciuntur. Duo genera eius,campeſtre maius,ſylueſtre quod minus eſt.Quidam teuthrion uocant. Folia canis hominis ſimilia,à radice protinus,nunquam palmo altiora.Et de odoratis floribus ſatis dictum.

De ueſtium æmulatione cum floribus,& amaranto,& chryſocome, ſiue chryſiti. Cap. VIII

IN quibus unguento uiciſſe naturam gaudẽs luxuria, ueſtibus quoꝙ prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres eſſe principales. Vnum in cocco,qui in roſis micat. Gratius nihil traditur aſpectu, & in purpuras Tyrias, dibaphasꝙ ac Laconicas.Alium in amethiſto,qui in uiola: & ipſe in purpureũ quemꝙ ianthinum appellauimus.Genera enim tractamus,in ſpecies multas ſeſe ſpargẽtia. Tertius eſt qui proprie conchylij intelligitur,multis modis: Vnus in heliotropio,et in aliquo ex his pleruncꝫ ſaturatior.Alius in malua,ad purpuram inclinans. Alius in uiola ſerotina, conchyliorum uegetiſsima.Paria nunc cõponuntur,& natura atꝙ luxuria depugnant. Lutei uideo honorem antiquiſsimum,in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum.Et fortaſsis ideo non numerari inter principales,hoc eſt,communes maribus ac fœminis,quoniam ſocietas principatum dedit.Amaranto non dubie uincimur. Eſt autem ſpica purpurea uerius,quàm flos aliquis,& ipſe ſine odore.Mirum in eo,gaudere decerpi,& lætius renaſci.Prouenit Auguſto menſe. Durat in autumnum. Alexandrino palma,qui decerptus aſſeruatur. Mirumꝙ, poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit,& hybernas coronas facit.Summa eius natura in nomine eſt,appellato, quoniam non marceſcat:In nomine et cyani colos.Item holochryſi.Omnes autem hi flores non fuere in uſu Alexandri Magni ætate,quoniam proximi à morte eius autores ſiluere de illis:quo manifeſtum eſt poſtea placuiſſe.A Grecis tamẽ repertos quis dubitet? non aliter Italia uſurpante nomina illorum.At Hercules petilio ipſa nomen impoſuit autumnali,circaꝙ uepres naſcenti,& tantum colore commendato, qui eſt roſæ ſylueſtris. Folia parua,quina.Mirumꝙ in eo flore,inflecti cacumen,& non niſi retorto folia naſci, paruo calyce,ac uerſicolori,luteum ſemen includente. Luteus & bellio paſtillicantibus quinquageniſquinis barbulis coronatur.Pratenſes hi flores,ac ſine uſu pleriꝙ, & ideo ſine nominibus.Quin & hiſipſis alia alij uocabula imponũt. Chryſocome ſiue chryſitis, non habet Latinam appellationem.Palmi altitudine eſt, comãtibus fulgore auri corymbis,radice nigra,ex auſtero dulci,in petroſis opaciſꝙ naſcens.

De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto, & trifolio, tria genera eius. Cap. IX

ET ferè peractis colorum quoq; celeberrimis, tranſeat ratio ad eas coronas, quæ uarietate ſola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore conſtant, aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas. Nanq; & ijs decerpitur luteus: Item rhododendron. Item zizipha, quæ & Cappadocia uocantur: his odoratus ſimiliſq; olearum floribus. In uepribus naſcitur cyclaminū, de quo plura aliâs. Flos eius coloſsinus in coronas admittitur. Folia in coronamentis ſmilacis & ederæ, corymbiq; earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abunde diximus. Sunt & alia genera, nominibus Græcis indicanda, quia noſtris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura. Et pleraq; eorum in exteris terris naſcuntur, nobis tamen conſectanda, quoniam de natura ſermo, non de Italia eſt. Ergo in coronamenta folio uenere melothron, ſpireon, trigonon, cneoron, quod caſiam Hyginus uocat. Et quod cunilaginem quæ conyza, meliſſophyllon quod apiaſtrum, meliloton quod ſertulam Campanam uocamus. Eſt enim in Campania Italiæ laudatiſsima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica & Cretica, ubicunq; uero aſperis & ſylueſtribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio eſt nomen ſertulæ, quod occupauit. Odor eius croco uicinus eſt & flos, ipſa cana. Placet maxime folijs breuiſsimis atq; pinguiſsimis. Folio coronat et trifolium. Tria eius genera: Minyanthes uocant Græci, alij aſphaltion, maiore folio, quo utuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus munitiſsimum. Inter hæc neruoſi cauliculi quibuſdam, ut marathro, hippomarathro, myophono: Vtuntur è ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Eſt & in alio genere earum ſylueſtribus roſis ſimilis: Et in ijs quoq; colos tantum delectat, odor autem abeſt. Et cneori duo genera, nigri atq; candidi. Hoc & odoratum. Ramoſa ambo. Florent poſt æquinoctium autumnum.

De origano, & thymo, & melle Attico, & conyza, & Iouis flore, & helenio, & abrotono, & leucanthemo. Cap. X

TOtidem & origani in coronamentis ſpecies. Alterius enim nullum ſemen. Id cui odor eſt Creticum uocatur. Totidem & thymi: candidum ac nigricans. Floret autem circa ſolſtitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis eſt. Prouentum enim ſperant apiarij large floreſcente eo. Læditur imbribus amittitq; florem. Semen thymi non poteſt deprehendi, cum origani per quàm minutum, non tamen fallat. Sed quid intereſt occultaſſe id naturam? In flore ipſo intelligitur, ſatoq; eo naſcitur. Quid non tentaucre homines? Mellis Attici in toto orbe ſumma laus exiſtimatur. Ergo translatum eſt ex Attica thymum, & uix flore (uti docemus) ſatum. Sed alia ratio naturæ obſtitit, non durante attico thymo, niſi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoq; non naſci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, niſi intra CCC. ſtadia à mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia Narbonenſi refertos ſcimus: hoc penè ſolo reditu, è longinquis regionibus pecudum milibus conuenientibus ut thymo ueſcantur. Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ & conſtrictius anguſtiusq;, imbricatum maris & ramoſius. Flos quoque magis ſplendet eius, ſerotinus utrique poſt arcturum. Mas odore grauior, fœmina acrior, & ideo contra beſtiarum morſus aptior. Folia fœminæ mellis odorem habent: Maſculæ radix à quibuſdam libanotis appellatur, de qua diximus. Et tantum folio coronant Iouis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, ſiſymbrium, ſerpillum, omnia ſurculoſa roſæ modo. Colore tantum placet Iouis flos, odor abeſt: ſicut & illi qui Græce phlox uocatur. Et ramis autem & folio odorata ſunt, excepta ſerpyllo. Helenium è lachrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helena inſula laudatiſsimum. Eſt autem frutex humi ſe ſpargens dodrantalibus ramulis, folio ſimili ſerpyllo. Abrotonum odore iucundè graui floret æſtate. Flos aurei coloris. Vacuum ſponte prouenit. Cacumine ſuo ſe propagat. Seritur autem ſemine melius

lius quàm radice aut furculo: semine quoque non sine negocio: plantaria transferuntur. Sic & adonium. Vtrunque æstate. Alsiosa enim admodum sunt, & sole tamen nimio leduntur. Sed ubi conualuere, ritu uitis fruticant. Abrotono simile odore leucanthemum est, flore albo folliosum.

De amaraco uel sampsucho, & nyctegreto, & meliloto, & uiola alba, & codiamino, et de syluestribus bulbis, & heliochryso, & lychni, & de herbis citra mare. Cap. XI

AMaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Ægyptus & Syria sampsuchum. Seritur utroq; genere, & semine & ramo, uiuacius prędictis, & odore melius. Copiosum amaraco æque quàm abrotono semen. Sed abrotono radix una & alte descendens, cæteris in summo terræ leuiter hærens. Reliquorum satio autumno ferè incipiente, nec non & uere quibusdam locis quæ umbra gaudent, & aqua ac fimo. Nyctegretum inter pauca miratus est Democritus, coloris ignei, foliis spinę, nec à terra se attollentem, præcipuam in Gedrosia narrat. Erui post æquinoctium uernum radicitus, siccariq; ad lunam XXX. diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumq; reges uti hac herba ad uota suscipiẽda. Eandem uocari chenomychon, quoniam anseres à primo conspectu eius expaueścant: ab alijs nyctilopa, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. Melilotos ubiq; nascitur. Laudatissima tamen in Attica. Vbicũq; uerò recens, nec candicans, & croco quàm simillima: quanquam in Italia odoratior & candida. Florum prima uer nunciantium, uiola alba. Tepidioribus uerò locis etiam hyeme emicat. Postea quæ appellatur purpurea. Proxime flãmea, quæ & phlox uocatur, sylueſtris duntaxat. Codiaminon bis anno, uere & autumno: æstates hyemesq; fugit. Seriores supradictis aliquanto narcissus & lilium trans maria, in Italia quidem, ut diximus, post rosam. Nam in Grecia tardius etiamnum anemone. Est autem hæc sylueſtrium bulborum flos, aliaq; quàm quę dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanion, ex sylueſtribus heliochrysos. Deinde alterum genus anemones, quæ limonia uocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouissima rosa. Eademq; prima deficit, excepta satiua, è cęteris hyacinthus maxime durat, & uiola alba, & œnanthe. Sed hæc ita, si deuulsa crebro prohibeatur in semen abire. Nascitur locis tepidis. Odor idem ei qui germinãtibus uuis, atq; inde nomen. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctũ præferens eius quem Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruore æditi, ita discurrentibus uenis, ut Græcarum literarum figura AI legatur inscripta. Heliochryson florem habet auro similem, folium tenue, caulicum quoq; gracilem, sed durum. Hoc coronare se magi, si & unguenta sumantur exauro, quod apyron uocant, ad gratiam quoque uitæ gloriamq; pertinere arbitrantur. Et uerni quidem flores hi sunt. Succedunt illis ęstiui, lychnis, & Iouis flos, & alterum genus lilij. Item tiphyon & amaracus, quem phrygium cognominant. Sed maxime spectabilis pothos. Duo genera huius. Vnum cui flos hyacinthi est: alterum candidius, qui ferè nascitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æstate floret. Abeũt & hi marceścuntq;. Alij rursus subeunt autumno. Tertium genus lilij & crocum, in utroq; genere unum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarij quidem & spinæ flore utuntur, quippe cum spinæ albę cauliculi inter oblectamenta gulę quoq; condiantur. Hic est trans maria ordo florum. In Italia uiolis succedit rosa, huic interuenit lilium, rosam cyanus excipit, cyanum amarantus. Nam uincaperuinca semper uiret, in modum lineæ foliis geniculatim circundata. Topiaria herba: inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis chamædaphne uocatur. Vita longissima uiolæ albę est trimatu. Ab eo tempore degenerat. Rosa & quinquenniũ perfert, nec recisa nec adusta. Illo enim modo iuueneścit. Diximus & terram referre plurimum. Nam & in Ægypto sine odore hæc omnia: tantumq; myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria à fauonio fossa oportet esse, iterumq; solstitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura sint.

De cura apum,pabulo & morbis earum,& remedijs. Cap. XII

VErùm hortis coronamẽtisq; maxime aluearia & apes cõueniunt, res præcipui quę ſtus compẽdijq;,cum fauit.Harum ergo cauſa oportet ſerere thymum, apiaſtrum, roſam,uiolas,lilium,cytiſum,fabam,eruilium,cunilam,papauer,conyzam,caſiam,meli lotum,meliſſophyllum,cerinthen.Eſt autem cerinthe folio candido,incuruo,cubitalis, capite concauo,mellis ſuccum habẽte.Horum floris auidiſsimæ ſunt,atq; etiam ſinapis, quod miremur,cum oliuæ florem ab his non attingi conſtet.Ideoq; hanc arborem pro cul eſſe melius ſit:cum aliquas quàm proxime ſeri conueniat,quæ & euolantium exami na inuitent,nec longius abire patiantur.Cornum quoq; arborem caueri oportet. Nam flore eius deguſtato,aluo concita moriuntur.Remedium,ſorba contuſa è melle prębere his,uel urinam hominum:uel boum,aut grana punici mali,aminæo uino conſperſa. At geniſtas circunſeri aluearijs gratiſsimum. Mirum eſt dignumq; memoratu de alimentis quod comperi.Hoſtilia uicus alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circà deficiente im ponunt nauibus alueos,noctibusq; quina milia paſſuum contrario amne naues ſubue hunt.Egreſſæ luce apes paſtæq;,ad naues quotidie remeant,mutantes locũ, donec pon dere ipſo preſsis nauibus,pleni aluei intelligantur,reuectisq; eximantur mella.

De uenenato melle,& de remedijs mellis uenenati,& mellis inſani. Cap. XIII

ET in Hiſpania mulis prouehunt,ſimili de cauſa: Tantumq; pabulum refert,ut mella quoq; uenenata fiant.Heracleę in Ponto, quibuſdã annis perniciosiſsima exiſtunt, ab ijſdem apibus facta. Nec dixere autores è quibus floribus ea fierent. Nos trademus quæ comperimus.Herba eſt ab exitio & iumentorum quidem, ſed pręcipue caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium uirus aquoſo uere marceſcen tes.Ita fit,ut non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Venenati ſigna ſunt,quod omni no non denſatur,quod color magis rutilus eſt,odor alienus,ſternutamẽta protinus mo uens,quod ponderoſius innoxio.Qui edêre,abijciunt ſe humi,refrigerationem quęren tes:nam & ſudore difluunt.Remedia ſunt multa,quæ ſuis locis dicemus. Sed quoniam ſtatim repræſentari aliqua in tantis inſidijs oportet, mulſum uetus è melle optimo & ru ta:ſalſamenta etiam ſi reijciantur ſumpta crebro. Certumq; eſt id malum per excremen ta ad canes etiam peruenire,ſimiliterq; torqueri eos.Mulſum tamen ex eo inueteratum, innocuum eſſe conſtat.Et fœminarum cutem nullo melius emendari cum coſto,ſuggil lata cum aloe. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab inſania, quam gignit,mænomenon uocant.Id exiſtimatur contrahi flore rhododendri,quo ſca tent ſyluæ.Gensq; ea cum ceram in tributa Romanis pręſtet,mel(quoniam exitiale eſt) non uendit.Et in Perſide,& in Mauritaniæ Cæſarienſis Getulia,contermina Maſſæſu lis,uenenati faui gignuntur:quidamq; à parte,quo nihil eſſe fallacius poteſt, niſi quòd li uore deprehenduntur. Quid ſibi uoluiſſe naturam ijs arbitremur inſidijs, ut ab ijſdem apibus,nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat genuiſſe rem, in qua uenenũ facillime daretur, etiamne hoc ipſa in melle tot animalibus dedit? Quid ſibi uoluit,niſi ut cautiorem minusq; auidum faceret hominem? Nõ enim ipſi melli,ſed apibus iam cuſpides dederat,& quidem uenenatas,remedio aduerſus has utiq; non dif ferendo.Ergo maluæ ſuccu, aut foliorum ederæ perungi ſalutare eſt, uel percuſſos eas bibere.Mirum tamen eſt,uenena portantes ore,fingentesq; ipſas non mori:niſi quòd il la domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus:ſicut contra ſerpentes Pſyl lis Marſisq; inter homines.

De melle quod muſcæ non attingunt,& aluearijs,& cura eorum ſi famem ſentiunt apes,& quomodo cera fiat. Cap. XIIII

ALiud in Creta miraculum mellis.Mons eſt Carina IX. M.paſſ.ambitu,intra quod ſpatium muſcæ non reperiuntur,natumq; ibi mel nuſquam attingunt.Hoc experi mento ſingulare medicamentis eligitur.Aluearia orientem equinoctialem ſpectare con uenit,aquilonem euitent:Nec fauoniũ minus.Aluearia optima è cortice,ſecunda ferula, tertia

tertia uimine: multi ea & ſpeculari lapide fecere, ut operantes intus ſpectarent. Circumlini alueos fimo bubulo utiliſsimum, operculum à tergo eſſe ambulatorium, ut proferatur intus ſi magnus ſit alueus, aut ſterilis operatio, ne deſperatione curam abiiciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Aluearia hyeme ſtramento operiri, crebro ſuffiri, maxime fimo bubulo. Cognatum hoc iis, innaſcentes beſtiolas necat, araneos, papiliones, teredines, apesq; ipſas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius eſt, papilionum maior peſtis. Tollitur uero cùm matureſcit malua noctu, interlunio, cælo ſereno, accenſis lucernis ante alueos. In eam flammam ſeſe ingerunt. Si cibus deeſſe cenſeatur apibus, uuas paſſas ſiccasúe, ficosq; tuſas, ad fores earum poſuiſſe conueniet. Item lanas tractas madentes paſſo, aut defruto, aut aqua mulſa. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibuſdam etiam æſtatibus iidem cibi præſtandi, cum ſiccitas continua florum alimentum abſtulit. Alueorum, cum mel eximitur, illini oportet exitus, meliſſophyllo aut geniſta tritis: aut medios alba uite præcingere, ne apes diffugiant. Vaſa mellaria aut fauos lauari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri ſaluberrimum acetum. Cera fit expreſsis fauis, ſed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris ſiccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc ſporta colatis. Rurſus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturq; alia frigida, uaſis melle circumlitis. Optima quæ Punica uocatur. Proxima quàm maxime fulua, odoriſq; mellei, pura, natione autem Pontica, quam conſtare equidem miror inter uenenata mella. Deinde Cretica. Plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Poſt has Corſica, quoniam ex buxo fit, habere quandam uim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur ſub diuo ſæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro, Inde ligulis hauriunt florem, id eſt candidiſsima quæq;, transfunduntq; in uas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rurſus marina decoquunt ſeparatim, dein uas ipſum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, iuncea cratæ ſub diuo ſiccant ſole, lunaq;, hæc enim candorem facit: ſiccantes, ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidiſsima uerò fit, poſt inſolationem etiamnum recocta. Punica medicinis utiliſsima. Nigreſcit cera addito chartarum cinere, ſicut anchuſa admixta rubet. Varioſqúe in colores pigmentis trahitur, ad reddendas ſimilitudines, & innumeros mortalium uſus, parietumq; etiam & armorum tutelam. Cætera de melle apibuſqúe in natura earum dicta ſunt. Et hortorum quidem omnis ferè ratio peracta eſt.

De herbis ſponte naſcentibus & aculeatis. Cap. XV

SEquuntur herbæ ſponte naſcentes, quibus pleræq; gentium utuntur in cibis, maximeq; Ægyptus, frugum quidem fertiliſsima, ſed ut propè ſola iis carere poſsit: tanta eſt ciborum ex herbis abundantia. In Italia pauciſsimas nouimus, fraga, tanum, ruſcum, batin marinam, batin hortenſianam, quam aliqui aſparagum Gallicum uocant. Præter has paſtinacam pratenſem, lupum ſalictarium, eaq; uerius oblectamenta quàm cibos. In Ægypto nobiliſsima eſt colocaſia, quam cyamon aliqui uocant. Hanc è Nilo metunt, caule cum coctus eſt araneoſo in mandendo, thyrſo autem qui inter folia emicat ſpectabili, foliis latiſsimis, etiam ſi arboreis comparentur, ad ſimilitudinem eorum quæ perſonata in noſtris amnibus uocamus. Adeoq; Nili ſui dotibus gaudent, ut implexis colocaſiæ foliis in uariam ſpeciem uaſorum, potare gratiſsimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. In Ægypto proxima autoritas cichorio eſt, quam diximus intubum erraticum. Naſcitur poſt uergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad uincula utuntur illa. Anthalium longius à flumine naſcitur, meſpili magnitudine & rotunditate, ſine nucleo, ſine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratum. Mandunt & cœtum, cui pauca folia minimaq;, uerum radix magna. Aracidna quidem & aracos cùm habeant radices ramoſas ac multiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quicquam aliud ſupra terram habent. Reliqua uulgarium in cibis apud eos herbarum nomina, condrylla, hypochœris, & caucalis, anthriſcum, ſcandix, quæ ab aliis tragopogon uocatur, foliis croco ſimilis:

limis:parthenium,ſtrychnum,corchorus, & æquinoctio naſcens aphace, acinos quam epipetron uocant,quæ nunquam floret. At è contrario aphace ſubinde marceſcente flore emittit alium,tota hyeme totoq; uere uſq; in æſtatem. Multas præterea ignobiles habent,ſed maxime celebrant cnicon Italiæ ignotam,ipſis autẽ oleo non cibo gratam. Hoc faciunt è ſemine eius. Differentia prima,ſylueſtris & ſatiuæ. Sylueſtriũ duę ſpecies: Vna mitior eſt,ſimili caule,tamen rigido:itaq; & colu antiquæ mulieres utebãtur ex illis,quare quidam atractylida uocant. Semen eius candidum & grande amarum. Altera hirſutior toroſiore caule,& qui penè humi ſerpat,minuto ſemine. Aculeatarum generis hæc eſt,quoniam diſtinguenda ſunt & genera. Ergo quædam herbarum ſpinoſę ſunt, quædam ſine ſpinis. Spinoſarum multę ſpecies. In totum ſpina eſt aſparagus,ſcorpio,nullum enim folium habet. Quædam ſpinoſa foliata ſunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhizon, urtica. Iis enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. Aliqua & ſecũdum ſpinam habent folium,ut tribulus,& ononis. Quędam in folio habent & in caule,ut phleos,quod aliqui ſtœben appellauere. Hippohaes ſpinis geniculatum: tributa proprietas, quod & fructum ſpinoſum habet. Ex omnibus his generibus urtica maxime noſcitur,acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus,ſæpe altior binis cubitis. Plures eius differentiæ. Sylueſtris quam fœminam uocãt,mitior. Et in ſylueſtri quę dicitur cania,acrior, caule quoq; mordaci,fimbriatis foliis. Quæ uerò etiam odorem fundit,herculanea uocatur. Semen omnibus copioſum,nigrum. Mirum, ſine ullis ſpinarũ aculeis lanuginem ipſam eſſe noxiam: & tactu tantùm leni pruritum, puſtulasq; confeſtim aduſto ſimiles exiſtere. Notum eſt & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipſa herba gignitur,nec niſi ſolibus roborata. Incipiens quidem ipſa naſci uiuere,non ignorato,multis etiam religioſo in cibo eſt ad pellẽdos totius anni morbos. Sylueſtrium quoq; radix, omnem carnem teneriorem facit ſimul cocta. Quæ innoxia, morſu carens,lamium uocatur. De ſcorpione dicemus inter medicas.

De carduo,& helxine,& tribulo & anchuſa. Cap. XVI

CArduus & folio & caule ſpinoſas lanugines habet. Item acorna,leucacanthos, chalceos,cnicos, polyacanthos,onopyxos,helxine,ſcolymos. Chamęleõ, in foliis non habet aculeos. Eſt & illa differentia, quòd quædam in iis multicaulia ramoſaq; ſunt, ut carduus. Vno autem caule nec ramoſum, cnicos. Quædam cacumine tantum ſpinoſa ſunt,ut eryngium. Quædam æſtate florent,ut tetralix,& helxine. Scolymus quoq; floret ſero & diu. Acorna colore tantum ruffo diſtinguitur, & pinguiore ſucco. Idem erat atractylis quoq;,niſi candidior eſſet,& niſi ſanguineum ſuccum funderet. Qua de cauſa phonos uocatur à quibuſdam, odore etiam grauis, ſero matureſcente ſemine, nec ante autumnum,quanquam id de omnibus ſpinoſis dici poteſt. Verùm omnia hæc & ſemine et radice naſci poſſunt. Scolymus carduorum generis ab iis diſtat,quòd radix eius uescendo eſt decocta. Mirũ,quòd ſine interuallo tota æſtate aliud floret in eo genere,aliud concipit,aliud parturit. Aculei areſcente folio deſinunt pungere. Helxine rara uiſu eſt, neq; in omnibus terris eſt, radice folioſa, ex qua media ueluti malum extuberat, contectum ſua fronde. Huius uertex ſummus lachrymam continet iucundi ſaporis,acanticen maſtichen appellatam. Et cactos quoq; in Sicilia tantum naſcitur, ſuæ proprietatis & ipſa,cuius in terra ſerpunt caules, à radice emiſsi, lato folio & ſpinoſo. Caules uocant cactos:nec faſtidiunt in cibis inueteratos quoq;. Vnum caulem rectum habent,quem uocant pternica,eiuſdem ſuauitatis,ſed uetuſtatis impatientem. Semen ei lanuginis,quam pappon uocant:quo detracto & cortice,teneritas ſimilis cerebro palmę eſt: uocant aſcaliam. Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi, iuxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis,inclinatus in uadum,folio ad effigiem ulmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo,uni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ſerius floret,magisq; ſepta obſidet uillarum. Semen ei rotundius, nigrum in ſiliqua. Alteri harenaceum. Spinoſorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim ſpinas habet appoſito

ſito folio rutæ ſimili,toto caule foliatum in modum coronæ : ſequitur à frugibús, aratro inimica,uiuaxq; præcipue. Aculeatarũ caules aliquarum per terrã ſerpũt, ut eius quam coronopum uocant. E diuerſo ſtant,anchuſa inficiendo ligno cerisq; radice apta,& è mitioribus anthemis,& phyllanthes,& anemone,& aphace. Caule foliato eſt & crepis,& apate. Differentia foliorum & hic quæ in arboribus, breuitate pediculi ac longitudine, anguſtijs ipſius folij,amplitudine,angulis,inciſuris,odore,flore. Diuturnior hic quibuſdam per partes florentibus,ut ocimo,heliotropio,aphacæ,onocichlæ.

Differentia herbarum per folia,& quæ herbæ toto anno floreant,& de haſtula regia,& piſtana,& gladiolo. Cap. XVII

MVltis inter hæc æterna folia, ſicut quibuſdam arborum : in primisq; heliotropio, adiantho. Aliud rurſus ſpicatarum genus,ex quo eſt cynops,alopecuros,ſtelephuros,quam quidam ortyga uocãt,alij plantaginem, de qua plura dicemus inter medicas: thryallis. Ex ijs alopecuros ſpicam habet mollem & lanuginem denſam,non diſsimilem uulpium caudis,unde ei & nomen. Proxima eſt ei & ſtelephuros,niſi quòd illa particulatim floret. Cichorion & ſimilia,circa terram folia habent,germinãtibus ab radice poſt uergilias. Perdicium & aliæ gentes quàm Ægyptij edunt:nomen dedit auis, id maxime eruens. Craſſas,plurimasq; habet radices. Item ornithogale,caule tenero,candido,ſemipedali radice,bulboſa,molli,tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirum, loton herbam & ægilopa,non niſi poſt annum è ſemine ſuo naſci. Mira & anthemidis natura,quod à ſummo florere incipit,cùm cæteræ omnes quę particulatim florent, ab ima ſui parte incipiant. Notabile & in lappa quæ adhæreſcit, quoniam in ipſa flos naſcitur, non euidẽs,ſed intus occultus,& intra ſe germinat uelut animalia quæ in ſe pariũt. Item circa Opuntem opũtia eſt herba,etiam homini dulcis. Mirumq; è folio eius radicẽ fieri, ac ſic eam naſci. Iaſione unum folium habet,ſed ita implicatum,ut plura uideantur. Condrylla amara eſt,& acri in radice ſucco. Amara & aphace,& quæ picris nominatur, & ipſa toto anno florens : nomen ei amaritudo impoſuit. Notabilis & ſcillæ crociq; natura, quod cum omnes herbæ folium primum emittant,mox in caulẽ rotundentur, in ijs caulis prior intelligitur quàm folium. Et in croco quidem flos impellitur caule : in ſcilla uerò caulis exit,deinde flos & ex eo emergit. Eademq; ter floret(ut diximus) tria tempora ſationum oſtendens. Bulborum generi quidam adnumerant & cypiri, hoc eſt gladioli, radicem. Dulcis ea eſt,& quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderoſioremq; ſimul ſubacta. Non diſsimilis eſt & quæ theſion uocatur,guſtu aſpera. Cæteræ eiuſdem generis folio differunt. Aſphodelus oblongum & anguſtum habet, ſcilla latum & tractabile,gladiolus ſimile nomini. Aſphodelus manditur, & ſemine toſto & bulbo: Sed hoc in cinere toſto,dein ſale & oleo addito:præterea tuſo cum ficis, præcipua uoluptate,ut uidetur Heſiodo. Traditur & ante portas uillarum ſatum, remedio eſſe contra ueneficiorum noxiam. Aſphodeli mentionem & Homerus fecit. Radix eius napis modicis ſimilis eſt:Neq; alia numeroſior, LXXX. ſimul aceruatis ſæpe bulbis. Theophraſtus & ferè Græci,princepsq; Pythagoras,caulem eius cubitalem,& ſępe duũm cubitorum, foliis porri ſylueſtris,antericõ uocauere:radicem uerò,id eſt bulbos,aſphodelon. Noſtri illud albucum uocant,& aſphodelum haſtulam regiam. Ea eſt & caulis acinoſi:Eius duo genera faciunt. Albuco eſt ſcapus cubitalis, amplus, purus, leuis. De quo Mago præcipit,exitu menſis Martij,& initio Aprilis,cum floruerit, nondum ſemine eius intumeſcente,demetendum:findendosq; ſcapos,& quarto die in ſolem proferendos. Ita ſiccatis manipulos faciendos. Item piſtanam dicit à Græcis uocari, quam inter uluas ſagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maij uſq; ad finem Octobris menſis decorticari, atq; leni ſole ſiccari iubet. Idem & gladiolum alterum,quem cypiron uocant, & ipſum paluſtrem,Iulio menſe toto ſecari iubet ad radicem,tertioq; die in ſole ſiccari, donec cãdidus fiat. Quotidie autem ante ſolem occidentem in tectum referri,quoniam paluſtribus deſectis nocturni rores noceant.

De iunco genera ſex,& de cypero,& de medicamentis eorum,& de cypiro,& odorato iunco. Cap. XVIII

SImilia præcipit & de iunco,quem mariſcon appellant, ad texendas tegetes,& ipſum Iunio menſe eximi ad Iulium medium præcipiens. Cætera de ſiccando,eadem quæ de ulua ſuo loco diximus. Alterum genus iuncorum facit, quod marinum, & à Græcis oxyſchœnon uocari inuenio. Tria genera eius:acuti,ſterilis,quem marem,& oxyn Græci uocant:reliqua fœminini,ferentis ſemen nigrum, quem melãcranin uocant. Craſsior hic & fruticoſior. Magiſq; etiamnum tertius,qui uocatur holoſchœnos. Ex his melancranis ſine alijs generibus naſcitur. Oxys autem & holoſchœnos eodem ceſpite. Vtiliſſimus ad uitilia holoſchœnos,quia mollis & carnoſus eſt. Fert fructum ouorum cohærentium modo. naſcitur autem is,quem marem appellamus, ex ſemetipſo, cacumine in terram defixo:melãcranis autem ſuo ſemine. Alioquin omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Vſus ad naſſas marinas,uitilium elegantiam,lucernarum lumina, præcipua medulla,amplitudine iuxta maritimas Alpes tanta, ut inciſo uentre impleant pene unciarum latitudinem, in Ægypto uerò cribrorum longitudinem, non aliâs utiliorem. Quidam etiamnum unum genus faciunt, iunci trianguli,cyperon uocant. Multi uerò non diſcernunt à cypiro uicinitate nominis. Nos diſtinguemus utrunq;. Cypirus eſt gladiolus,ut diximus,radice bulboſa, laudatiſsimus in inſulis Creta, dein Naxo, & poſtea in Phœnice. Cretico candor odorq; uicinus nardo,Naxio acrior,Phœnicio exiguum ſpirans,nullus Ægyptio. Nam & ibi naſcitur. Diſcutit duritias corporum. Iam enim remedia dicemus,quoniam & florum odorumq; generi eſt magnus uſus in medicina. Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidẽ ſequar,qui negabat bibendũ:quanquam profeſſus efficaciſsimũ eſſe aduerſus calculoſos,eos fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumq; tradit,harbaros ſuffitum huius herbę excipientes ore, lienes conſumere:& non egredi domibus, niſi ab hoc ſuffitu. Vegetiores enim firmioresq; ſic etiam fieri. Intertriginum & alarum uitijs, perfrictionibusq; cum oleo illitum, non dubie mederi. Cyperos iuncus eſt,qualiter diximus anguloſus,iuxta terram candidus,cacumine niger,pinguisq;. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ eſt ſemen. Radix oliuæ nigræ ſimilis,quam cum oblonga eſt,cyperida uocant,magni in medicina uſus. Laus cypero prima Ammoniaco, ſecũda Rhodio,tertia Thracio, nouiſsima Ægyptio, quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi naſcitur. Sed cyperos duriſsima uixq; ſpirans. Cæteris odor & ipſis nardum imitans. Eſt & per ſe Indica herba,quæ cyperis uocatur,gingiberis effigie: cõmanducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina pſilothri. Illinitur pterygijs, ulceribusq; genitaliũ,& quæ in humore ſunt omnibus,ſicut oris ulceribus. Radix aduerſus ſerpentiũ ictus,et ſcorpionum præſertim,remedio eſt. Vuluas aperit pota. Largiori tanta uis,ut expellat eas. Vrinam ciet,& calculos,ob id utiliſsima hydropicis. Illinit̃ et ulceribus quę ſerpunt,ſed his præcipue quę in ſtomacho ſunt,ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias,tuſsi medet̃. Semẽ toſtũ & in aqua potũ,ſiſtit aluũ & fœminarũ menſes, capitisq; dolores facit. At qui uocat̃ holoſchœnos,eius quæ proxima ſunt radicis,commanducantur aduerſus araneorũ morſus. Inuenio etiamnũ unũ iunci genus, quod euripicem uocãt. Huius ſemine ſomnũ allici,ſed modũ ſeruandũ ne ſopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinę dicẽtur,quoniã & in Syriacœle(ut ſuo loco retulimus)naſcit̃. Laudatiſsimus ex Nabatæa,cognomine teuchites,proximus Babylonius,peſsimus ex Africa, ac ſine odore. Eſt autẽ rotũdus,uinoſæ mordacitatis ad linguã. Syncerus in cõfricando odorem roſę emittit,rubentibus fragmentis. Diſcutit inflationes,ob id ſtomacho utilis, bilemq; & ſanguinẽ reijcientibus. Singultus ſedat,ructus mouet,urinã ciet,ueſicę medetur. Ad muliebres uſus decoquitur. Opiſthotonicis cum reſina arida imponit̃. Excalfactoria & roſa. Vteros aſtringit,refrigerat. Vſus eius diuidit̃ in folia & flores. Capita foliorum partesq; cãdidæ,ungues uocãtur. In flore aliud eſt ſemẽ, aliud capillus in capite,

aliud

aliud cortex,aliud calyx.Folium ſiccatur, aut tribus modis exprimitur. Per ſe, cum unguis non detrahuntur:ibi enim humoris plurimum. Aut cum detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut uino maceratur in ſole uaſis uitreis. Quidam & ſalem admiſcent, & anchuſam nonnulli,aut aſpalathum, aut iuncum odoratum, quia talis maxime prodeſt uuluæ ac dyſentericis. Exprimuntur eadem folia detractis unguibus,trita per linteum ſpiſſum in ęreum uas,leniq; igni ſuccus coquitur,donec fiat craſsitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratiſsima quæq; folia.

Ex roſa medicinæ,& de lilio,& de narciſſo,& ex uiola,& de baccare, & combreto,& aſaro. Cap. XIX

VInum quomodo fieret è roſa diximus inter genera uini. Vſus ſucci ad aures, oris ulcera,gingiuas,tonſillas,gargarizatus,ſtomachum,uuluas,ſedis uitia,capitis dolores.In febre per ſe,uel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia uruntur in calliblepharum. Et ſiccis fœmina aſperguntur.Epiphoras quoq; arida leniunt.Flos ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierum,maxime albas,in poſca potus:& ſanguinis exſcreationes.Stomachi quoq; dolores, quantum in uini cyathis tribus: Semen his optimum crocinum, nec anniculo uetuſtius,& in umbra ſiccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet.Stomacho imponitur.Item igni ſacro non ueteri.Naribus ſubductum caput purgat.Capita pota uentrem & ſanguinem ſiſtunt. Vngues roſę epiphoris ſalubres ſunt. Vlcera enim oculorum roſa fordeſcunt,præterquam initijs epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur.Folia quidem uitijs ſtomachi,roſionibus & uitijs uentris,& inteſtinorum,& præcordijs utiliſsima uel illita. Cibo quoq; lapathi modo condiuntur. Cauendus in his ſitus celeriter inſidens.Et aridis & expreſsis aliquis uſus. Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coercendos,ita ut à balineis inareſcant corpori,dein frigida abluantur. Sylueſtris cum adipe urſino alopecias mirifice emendat. Lilij radices multis modis florem ſuum nobilitauere, contra ſerpentium ictus ex uino potæ, & contra fungorum uenena.Propter clauos pedum in uino decoquuntur,triduoq; non ſoluuntur.Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoq; aduſtis reddunt. Emulſo potæ inutilem ſanguinem cum aluo trahunt:lieniq; & ruptis uulſis proſunt,& menſibus fœminarum. In uino uero decoctæ,impoſitæq; cum melle neruis præciſis medentur.Lichenas & lepras, & furfures in facie emendãt.Erugant corpora, Folia in aceto cocta, uulneribus imponuntur. Epiphoris teſtium:in melle cum hyoſcyamo & farina tritici. Semen illinitur igni ſacro: flos & folia ulcerum uetuſtati. Succus qui flore expreſſus eſt, ab alijs mel uocatur, ab alijs ſyrium,ad emolliendas uuluas ſudoresq; faciendos, & ſuppurationes coquendas. Narciſsi duo genera in uſu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum.Hunc ſtomacho inutilem,& ideo uomitorium,aluosq; ſoluentem, neruis inimicum,caput grauantem,& à narce narciſſum dictũ,non à fabuloſo puero. Vtriuſq; radix mulſei ſaporis eſt.Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle.Sic & uulneribus & luxatis. Panis uerò cũ melle & auenę farina.Sic & infixa corpori extrahit.In polenta tritus oleoq;, contuſis medetur & lapide percuſsis.Purgat uulnera permixtus farinæ. Nigras uitiligines emaculat.Ex hoc flore fit narciſsinũ oleum ad emolliendas duritias,calfacienda quę alſerint.Auribus eſt utiliſsimus, ſed capitis dolores facit. Violæ ſylueſtres ſunt & ſatiuæ.Purpureæ refrigerant.Contra inflammationes illinuntur ſtomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & ſede procidente uuluaúe: & contra ſuppurationes.Crapulã & grauedines capitis impoſitis coronis olfactuúe diſcutiunt.Anginas ex aqua potæ.Id quod purpureũ eſt ex ijs,comitialibus medetur,maxime pueris in aqua potũ.Semen uiolæ ſcorpionibus aduerſatur.Contrà flos albæ ſuppurata aperit.Ipſa diſcutit.Et alba autẽ & lutea extenuant menſtrua,urinã cient. Minor uis eſt recentibus:ideoq; aridis poſt annum utendum.Lutea dimidio cyatho in aquę tribus,menſes trahit.Radices eius cum aceto illitę ſedant lienem:item podagrã:oculorum autem inflãmationes cum myrrha & croco.Folia cũ melle purgãt capitis ulcera:cum cerato rimas

rato rimas ſedis,& quæ in humidis ſunt.Ex aceto uerò collectiones ſanãt.Baccar in medicinæ uſu aliqui ex noſtris perpenſam uocant.Auxiliat contra ſerpẽtes,capitis dolores feruoresq́;:item epiphoras.Imponitur mammis tumentibus à partu, & ægilopis incipientibus,& ignibus ſacris. Odor ſomnum gignit. Radicem decoctam bibere ſpaſticis,euerſis,conuulſis,ſuſpirioſis,ſalutare eſt. In tuſsi uetere radices eius tres quatuórue decoquuntur ad tertias partes . Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit , & ueſicæ calculos . Conditur cum diapaſmate . Veſtibus odoris gratia inſeritur. Combretum,quod ſimile ei diximus, tritum cum axungia, uulnera mirè ſanat . Aſarum iocinerum uitijs ſalutare eſſe traditur,uncia ſumptum in hemina mulſi mixti.Aluum purgat ellebori modo . Hydropicis prodeſt & præcordijs uuluisq́; ac morbo regio. In muſtum ſi addatur , facit uinum urinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in umbra.Situm celerrimè ſentit.

De nardo Gallico,& de croco medicinæ,& crocomagmate,& ſaliunca,& polio,& iri,& holochryſo,& chryſocome,& meliloto. Cap. xx

ET quoniam quidam, ut diximus, nardum ruſticum nominauere radicem baccaris, contexemus et Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduerſus ſerpentes duabus drachmis in uino ſuccurrit . Inflammationibus coli, uel ex aqua,uel ex uino. Item iocineris & renum,ſuffuſisq́ felle : & hydropicis per ſe,uel cum abſynthio. Siſtit purgationum mulierum impetus. Eius uerò quod phu eodem loco appellauimus, radix datur potui trita,uel decocta ad ſtrangulationes,uel pectoris dolores, uel laterum.Menſes quoque ciet. Bibitur cum uino . Crocum melle non ſoluitur, nulloq́ dulci : Facillime autem uino,aut aqua,utiliſsimum in medicina.Adſeruatur cornea pyxide. Diſcutit inflammationes omnes quidem , ſed oculorum maxime ex ouo illitum. Vuluarum quoque ſtrangulatus . Stomachi exulcerationes , pectoris , & renum, iocinerũ,pulmonũ,ueſicarumq́, peculiariter inflammationi earũ uehemẽter utile. Item tuſsi,& pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinã ciet. Qui crocum prius biberint,crapulam non ſentiunt. Ebrietati eo reſiſtunt. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem . Somnum facit.Caput leniter mouet. Venerem ſtimulat. Flos eius igni ſacro illinitur cum creta Cimolia.Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur. Collyrio uni etiam nomẽ dedit,ex eo quoq́ expreſſo unguento crocino,quod crocomagma appellant.Habet ſuas utilitates contra ſuffuſiones oculorum . Vrinas magis excalfacit quàm crocum ipſum . Optimum quod guſtatum ſaliuam dentesq́ inficit.Iris rufa melior quàm candida: infantibus eam circumligari ſalutare eſt,dentientibus præcipue & tuſsientibus,tinearúmue uitio laborãtibus inſtillari.Cæteri effectus eius nõ multum à melle differunt. Vlcera purgat capitis præcipue,ſuppurationes ueteres.Aluum ſoluit duabus drachmis cum melle. Tuſsim,tormina,inflationes pota. Lienes ex aceto . Contra ſerpentium & araneorum morſus,ex poſca ualet . Contra ſcorpiones, duarum drachmarum pondere in pane uel aqua ſumitur.Contra canum morſus, ex oleo imponitur : & contra perfrictiones. Sic & neruorum doloribus. Lumbis uerò & coxẽdicibus cum reſina illinitur. Vis ei concalfactoria.Naribus ſubducta,ſternutamenta mouet,caputq́ purgat.Dolori capitis cũ cotoneis malis aut ſtrutheis illinitur . Crapulas quoq́ & orthopnœas diſcutit . Vomitiones ciet, duobus obolis ſumpta.Oſſa fracta extrahit,impoſita cum melle . Ad paronychias farina eius utuntur:cum uino,ad clauos uel uerrucas,triduoq́ non ſoluitur. Halitus oris comanducata abolet,alarumq́ uitia.Succo duritias omnes emollit.Somnum conciliat,ſed genituram conſumit. Sedis rimas & condylomata,omniaq́ in corpore excreſcentia ſanat. Sunt qui ſylueſtrẽ xyrin uocent.Strumas hæc uel panos uel inguina diſcutit.Præcipitur ut ſiniſtra manu lecta ad hos uſus eruatur : colligentesq́ dicãt cuius hominis utiq́ cauſa eximant.Scelus herbariorũ aperitur in hac mentione.Partẽ eius ſeruant,& quarundam aliarũ herbarũ,ſicut plantaginis:& ſi parum mercedis tuliſſe ſe arbitrãtur, rurſusq́ opus quærunt,partẽ eam quam ſeruauere,eodẽ loco infodiunt:credo,ut uitia quę ſanauerint,

faciant

faciant rebellare. Saliuncæ radix in uino decocta, sistit uomitiones, corroborat stomachum. Pollio Musæus & Hesiodus perungi iubent dignationis gratia, gloriæq; auidos polium tractare, colere. Polium contra serpentes substernitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens, uel aridum, illinuntq;, uel spleneticis propinant ex aceto: Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus in uino decoctum. Vulneribus quo que sic illinunt. Secũdas mulierum, partusq; emortuos, repellit: Item dolores corporis: Vesicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia herba cõuenit medicamẽto, quod alexipharmacon uocant. Stomacho tamen inutile esse, caputq; eo impleri, & abrotum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt, ubi inuentum sit, protinus adalligandum contra oculorum suffusiones, cauendumq; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt, nisi quòd molliora sunt, & lanatiore canicie. Cum ruta syluestri, & si teratur ex aqua cæleſti, aspidas mitigare dicitur: & non secus atque cytinus astringit & cohibet uulnera, prohibetq; serpere. Holochrysos medetur stranguriæ in uino pota, & oculorum epiphoris illita. Cum fece uerò uini cremeta & polẽta, lichenas emendat. Chrysocomes radix calfacit, & stringit. Datur potui ad iocinerum uitia: item pulmonum: Vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet menstrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam. Melissophyllo siue melitide si perungantur aluearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina facillime continentur. Idem præsentissimum est contra ictus earum, uesparumq;, & araneorum, item scorpionum. Item contra uuluarum strangulationes, addito nitro. Contra tormina, è uino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis uitijs, cum sale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes discutit, & ulcera sanat. Articularios morbos sedat, canisque morsus. Prodest dysentericis ueteribus & cœliacis, & orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi, eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte, aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum rosaceo: item aurium è passo, quæque in manibus intumescunt, uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaque. Idem effectus & ad uuluas. Testes uerò & sedem prociduam, quæque ibi sint uitia, recens ex aqua decocta, uel ex passo. Adiecto rosaceo illinitur ad carcinomata. Deferuescit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

De trifolio, & thymo, & hemerocalle, & de helenio, & abrotono. Cap. XXI

TRifolium scio credi præualere contra serpentium ictus & scorpionum, ex uino aut posca, seminis granis uiginti potis: uel folijs, & tota herba decocta: serpentesq; nunquam in trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus, contra omnia uenena pro antidoto sufficere XXV. grana eius, quod minianthes ex eo appellauimus, tradi. Multa alia præterea in remedijs eius adscribi. Sed me contra sententias eorum grauissimi uiri autoritas mouet. Sophocles enim poeta uenenatum id dicit. Simus quoq; medicus decocti, aut contriti succum infusum corpori, easdem uredines facere, quas si percussis à serpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo quàm contra uenena censuerim. Fortasis enim et his uenenis inter se contraria sit natura, sicut multis alijs. Item animaduerto semen eius cuius minima sint folia, utile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiã, in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra siccari. Duo autem sunt genera eius, Candidum, radice lignosa, in collibus nascens, quod & præfertur: Alterum nigrius, floriscq; nigri. Vtraq; oculorum claritati multum conferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinem concrescere non pati è melle: Lõgas fauciũ distillationes extrà illita cum sinapi, extenuare: item stomachi & uentris uitia. Modice his tamen utendum est, quoniã excalfaciunt, quamuis sistunt aluũ: quæ si exulcerata sit denarij põdus in sextariũ aceti & mel lis addi oportet: Itẽ si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Precordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis ac melancholicis.

Datur

Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodeſt & orthopnoicis & anhelationi, mulierumq; mẽſibus retardatis. Vel ſi emortui ſint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et uiris uerò contra inflationes, cum melle & aceto. Et ſi uenter turgeat, teſtesúe aut ueſicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impoſitum. Item cum aceto callũ & uerrucas. Coxendicibus imponitur & articularibus morbis, & luxatis tritum ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in faſtidio, tritum cum ſale. Hemerocalles pallidum è uiridi, et molle folium habet, radice odorata atq; bulboſa. Quæ cum melle impoſita uentri, aquam pellit, & ſanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum, mammarumq; poſt partum doloribus illinuntur. Helenium ab Helena ut diximus natum, fauere creditur formæ: cutẽ mulierum in facie reliquoq; corpore nutrire incorruptam. Præterea putant uſu eius quandam gratiam ijs ueneremq; conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in uino, eumq; quem habuerit nepenthes illud prędicatum ab Homero, quòd triſtitia omnis aboleatur. Eſt autem ſucci prædulcis. Prodeſt & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Eſt autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra ſerpentium ictus ex uino. Mures quoq; contrita dicitur necare. Abrotonum duorum traditur generum, campeſtre ac montanum. hoc fœminam, illud marem intelligi uolumus. Amaritudo abſinthij in utroq;. Siculum laudatiſsimum, dein Galaticum. Vſus eſt & folijs, ſed maior ſemini ad excalfaciendum: ideo neruis utile, tuſsi, orthopnoicis, conuulſis ruptis, lumbis, urinæ anguſtijs. Datur bibendũ manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & ſemen tuſum in aqua drachmæ pondere. Prodeſt & uuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur, cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum uino, illinituŕq;. Efficaciſsimum contra ea, quorum ueneno tremores & frigus accidũt, ut ſcorpionum & phalangiorum: & contra uenena alia pota prodeſt, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius ſi ſubijciatur puluino, uenerẽ ſtimulari aiunt: efficaciſsimamq; eſſe herbam contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo & ſampſucho medicinæ. Cap. XXII

LEucanthemum ſuſpirioſis medetur, duabus partibus aceti permixtũ. Sampſuchum ſiue amaracum, in Cypro laudatiſsimum & odoratiſsimum, ſcorpionibus aduerſatur, ex aceto ac ſale illitum. Menſtruis quoq; multum confert impoſitum. Minor eſt eidem poto uis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina diſcutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet & aridum ſternutamenta. Fit ex eo oleum, quod ſampſuchinum uocatur aut amaracinũ, ad excalfaciendos emolliendosq; neruos: & uuluas calefacit. Et folia ſuggillatis cum melle, & luxatis cum cera proſunt.

De anemona medicinæ. Cap. XXIII

ANemonas coronarias tantum diximus, nunc reddemus & medicas. Sunt qui phenion uocent. Duo eius genera, Sylueſtris prima, altera in cultis naſcens, utraq; ſabuloſis. Huiusq; plures ſpecies. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copioſiſsima eſt, aut purpureum, aut lacteum. Harum trium folia apio ſimilia ſunt. Nec temerè ſemipedem altitudine excedũt, cacumine aſparagi. Flos nunquam ſe aperit niſi uento ſpirante, unde & nomen accepit. Sylueſtri amplitudo maior, latioribus folijs, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alij rurſus papauer, quod rhœan appellauimus. Sed diſtinctio magna, quòd utraq; hæc poſtea floret. Nec aut ſuccũ illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec niſi aſparagi cacumen. Proſunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, uuluis mulierum, lacti quoq;. Et menſtrua cient cum ptiſana ſumptæ, aut uellere appoſitæ. Radix commãducata pituitam trahit, dentes ſanat, decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem ijs tribuêre, quamprimum

aſpiciatur

aſpiciatur eo anno tolli iubentes: dicíq́, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Poſtea alligari florem panno roſeo, & in umbra aſſeruari, ita cum opus ſit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuicunq́ animalium impoſita, ulcus facit ſceptica ui. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

De œnanthe medicinæ. Cap. XXIIII

OEnanthe herba naſcitur in petris, folio paſtinacæ, radice magna, numeroſa. Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi præſtãt, ſecundasq́ purgant. Tuſsim è melle tollunt: urinam cient. Radix & ueſicæ uitijs medetur.

De heliochryſo medicinæ. Cap. XXV

HEliochryſon, quod alij chryſanthemon uocant, ramulos habet candidos, folia ſubalbida, abrotono ſimilia: ad ſolis repercuſſum, aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquam marceſcunt. Qua de cauſa deos coronant illo, quod diligentiſsimè ſeruauit Ptolemęus rex Ægypti. Naſcitur in frutectis. Ciet urinas è uino pota, & menſes. Duritias & inflammationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponit. Contra ſerpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem concretum uentris aut ueſicæ abſumit cum mulſo. Folia eius trium obolorum pondere ſiſtunt profluuia mulierum in uino albo. Veſtes tuetur odore non ineleganti.

Ex hyacintho medicinæ, & lychnide. Cap. XXVI

HYacinthus in Gallia eximiè prouenit. Hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur. Radix eſt bulbacea, mangonicis uenalicijs pulchrè nota: quæ è uino dulci illita, pubertatẽ coercet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorũ morſibus reſiſtit. Vrinã impellit. Contra ſerpentes & ſcorpiones, morbũq́ regiũ, ſemen eius cum abrotono datur. Lychnis quoq́ flammea illa aduerſus ſerpentes, ſcorpiones, crabrones, ſimiliaq́ bibitur è uino, ſemine trito. Sylueſtris eadẽ ſtomacho inutilis. Aluũ ſoluit. Ad detrahendam bilem efficaciſsima duabus drachmis. Scorpionibus adeò cõtraria, ut omnino uiſa ea torpeſcant. Radicẽ eius Aſiani boliten uocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuinca medicinæ, ruſco, bati, & acino. Cap. XXVII

ET uincaperuinca, ſiue chamædaphne, arida tuſa hydropicis datur in aqua, cochleari menſura, celerrimeq́ reddunt aquã. Eadem decocta in cinere, ſparſa uino, tumores ſiccat. Auribus ſucco medetur. Aluinis impoſita multũ prodeſſe dicitur. Ruſci radix decocta bibitur alternis diebus in calculorũ ualetudine, & tortuoſiore urina uel cruẽta. Radicem pridie erui oportet, poſtero mane decoqui: ex ea ſextariũ uini cyathis duobus miſceri. Sunt qui & crudam radicẽ tritam ex aqua bibãt: & in totũ ad uirilia, cauliculis eius in uino & aceto tritis, nihil utilius putant. Batis quoq́ aluũ mollit. Illinit podagricis toſta & contuſa. Acinon & coronarũ cauſa & ciborum Ægyptij ſerunt. Eademq́ erat quæ ocimum, niſi hirſutior ramis ac folijs eſſet, & admodũ odorata. Ciet menſes & urinas.

Ex colocaſia medicinæ. Cap. XXVIII

COlocaſia Glaucias acria corporis leniri putauit, & ſtomachum iuuari.

Ex anthalio medicinæ. Cap. XXIX

ANthalij, quod Ægyptij edunt, nullum alium reperi uſum. Eſt & herba anthyllon, quam alij anticellion uocant, duorum generum, folijs & ramis lenticulæ ſimilis, palmi altitudine, ſabuloſis apricis naſcens, ſubſalſa guſtanti. Altera chamæpityi ſimilis, breuior & hirſutior, purpurei floris, odore grauis, in ſaxoſis naſcens. Prior uuluis aptiſsima, & ex roſaceo ac lacte impoſita & uulneribus. Bibitur in ſtranguria renumq́ doloribus, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia uuluarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

De parthenio medicinæ. Cap. XXX

PArthenium, alij leucanthen, alij tamnacum uocant. Celſus apud nos, perdicium & muralium. Naſcitur in hortorum ſepibus, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Ad inſidendum decoctæ in duritia uuluarum, & inflammationibus. Sicca cum melle, & ace

to impoſita,bilem detrahit atram.Ob hoc contra uertigines utilis,& calculoſis. Illinitur ſacro igni:item ſtrumis,cum axungia inueterata. Magi contra tertianas ſiniſtra manu euelli eam iubent,dicióꝙ cuius cauſa uellatur,nec reſpicere. Dein eius folium ægri linguæ ſubiícere,ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

De ſtrychno medicinæ. Cap. xxxi

STrychno,quam quidam trychnon ſcripſere, utinã nec coronariꝭ in Ægypto uterentur,quos inuitat ederæ florum ſimilitudo,in duobus eius generibus. Quorum alterum,cui acini coccinei,granoſi folliculi,halicacabum uocant,aliꝭ callion.Noſtri autẽ ueſicariam,quoniam ueſicæ & calculis proſit.Frutex eſt ſurculoſus uerius quàm herba,folliculis magnis latisꝙ,& turbinatis,grandi intus acino, qui matureſcit Nouembri menſe. Tertio folia ſunt ocimi,minime diligenter demonſtranda, remedia nõ uenena tractanti:quippe inſaniam facit paruo quoꝙ ſucco.Quanquam & Græci autores in iocum uertere. Drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt, ſpecies uanas imaginesꝙ conſpicuas obuerſari demonſtrantes.Duplicatum hunc modum,legitimam inſaniam facere.Quicquid uerò adꝭciatur ponderi,repræſentari mortem. Hoc eſt uenenum, quod innocentiſsimi autores ſimpliciter dorycnion appellauere,ab eo,quòd cuſpides in præliꝭs tingerentur illo paſsim naſcente.Qui parcius ſpectauerant,manicon cognominauere:qui nequiter occultabant,erythron,aut neurida:ut nonnulli,periſſon:ne cauendi quidem cauſa curioſius dicendum.Quin & alterum genus,quod halicacabon uocant, ſoporiferum eſt,atꝙ etiam opio uelocius ad mortem:ab aliꝭs morion,ab aliꝭs moly appellatũ. Laudatum uerò à Diocle & Euenore,à Timariſto quidem etiam carmine,mira obliuione innocentiæ:quippe præſentaneum remedium ad dentium mobiles firmandos,ſi colluerẽtur: halicacabo uni exceptionem addidere,ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo.Nec demõſtranda remedia, quorum medicina maioris mali periculum afferat. Commendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortenſis ſaporibus. Et nihil eſſe corporis malorum,cui non ſalutare ſit ſtrychnos,Xenocrates prædicat.Non tamen auxilia eorum tanti ſunt,ut uel profutura de iꝭs commemorare fas putem,præſertim tanta copia innoxiorum medicaminum.Halicacabi radicem bibunt, qui ſunt uaticinãdi calentes,quòd furere ad confirmãdas ſuperſtitiones aſpici ſe uolunt.Remedio eſt(id enim libentius retulerim)aqua copioſa mulſa calida potui data.Nec illud præteribo, aſpidum naturæ halicacabum in tantum aduerſam, ut radice eius propius admota ſoporetur illa ſopore enecans uis earum.Ergo trita ex oleo percuſsis auxiliatur.

De corchoro & cnico. Cap. xxxii

COrchorum Alexandrini cibi herba eſt,conuolutis foliꝭs ad ſimilitudinẽ mori,præcordiꝭs(ut ferunt)utilis,alopeciꝭsꝙ & lentigini. Boum quoꝙ ſcabiem celerrimè ſanari ea inuenio,apud Nicandrum quidem & ſerpẽtium morſus, antequam floreat. Nec de cnico ſiue atractylide uerboſius dici par eſſet,Ægyptia herba, ni magnum contra uenenata animalia præberet auxilium:item aduerſus fungos. Conſtat à ſcorpione percuſſos,quamdiu teneant eam herbam,non ſentire cruciatum.

De perſoluta. Cap. xxxiii

ET perſolutam Ægyptus in hortis ſerit,coronarum gratia.Duo genera eius,fœmina ac mas. Vtraꝙ ſubdita Venerem inhiberi,uirorum maxime,tradunt.

De menſuris & ponderibus. Cap. xxxiiii

ET quoniam in menſuris quoꝙ ac ponderibus,crebrò Græcis nominibus utendum eſt,interpretationẽ eorum ſemel in hoc loco ponemus. Drachma Attica(ferè enim Attica obſeruatione medici utuntur)denariꝭ argentei habet pondus. Eadem ſex obolos pondere efficit. Obolus decem chalcos. Cyathus pendet per ſe drachmas decem. Cum acetabuli menſura dicitur,ſignificat heminæ quartam partem, id eſt, drachmas quindecim.Mna,quam noſtri minam uocant,pendet drachmas Atticas centum.

HISTORIAE LIBER XXII.

PROOEMIVM.

COMPLESSE poterant miraculum ſui natura atq; tellus, reputantium uel prioris tantum uoluminis dotes, totq; genera herbarum, utilitatibus hominum, aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura reſtant, quãtoq; mirabiliora inuentu? Illa enim maiore in parte cibi aut odoris decoris ue commendatio ad numeroſa experimenta duxit: reliquarum potẽtia approbat, nihil à rerum natura ſine aliqua occultiore cauſa gigni.

De gentibus, herbis formæ gratia utentibus. Cap. I

EQuidem & formæ gratia ritusq; perpetui, in corporibus ſuis aliquas exterarũ gentium uti herbis quibuſdã, aduerto animum. Illinunt certe alĳs aliæ faciem in populis Barbarorum fœminæ, maresq; etiam apud Dacos & Sarmatas corpora ſua inſcribunt. Simile plantagini glaſtum in Gallia uocatur: quo Britannorũ cõiuges nurusq; toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.

Quòd herbis ueſtes inficiantur. Cap. II

IAm uerò infici ueſtes ſcimus admirabili fuco. Atq; ut ſileamus, Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ granis, coccum Imperatorĳs dicatũ paludamentis, tranſalpina Gallia herbis Tyriũ atq; conchyliũ tingit, omnesq; alios colores. Nec quærit in profundis murices, ſeſeq; obĳciendo eſcam, dum præripit beluis marinis, intacta etiã ancoris ſcrutatur uada, ut inueniat per quod facilis matrona adultero placeat, corruptor inſidietur nuptæ. Stans & in ſicco carpit, quod frugi mũdos exſculpat. His alioqui fulgentib. inſtrui poterat luxuria, certe innocẽtius. Nunc propoſitũ iſta cõſectari nõ eſt, nec cõmittemus, ut ſubĳciẽdo utiliora, luxuriam utilitate circumſcribamus, dicturi & aliâs herbis tingi lapides, parietesq; pingi. Nec tingendi tamẽ rationẽ omiſiſſemus, ſi unquã ea liberalium artiũ fuiſſet. Interim fortius augetur autoritas: quæ quanta debeatur etiã ſurdis, hoc eſt, ignobilibus herbis perhibebit. Siquidem autores imperĳ Ro. conditoresq; immenſum quiddam & hinc ſumpſere, quoniam nõ aliunde ſagmina in remedĳs publicis fuere, & in ſacris legationibusq; uerbenæ. Certè utroq; nomine idem ſignificatur, hoc eſt gramẽ ex arce cum ſua terra euulſum: ac ſemper & legati cum ad hoſtes clarigatumq; mitterentur, id eſt, res raptas clarè repetitum, unus uticq; Verbenarius uocabatur.

De corona graminea. Cap. III

COrona quidem nulla fuit graminea nobilior, in maieſtate populi terrarũ principis, præmĳsq; gloriæ. Gemmatæ & aureæ, uallares, murales, roſtratæ, ciuicę, triumphales, poſt hanc fuere, ſuntq; cunctę magno interuallo, magnaq; differẽtia. Cæteras omnes ſinguli, & duces ipſi, imperatoresq; militibus, aut aliquando collegis dedere.

De raritate eius. Cap. IIII

DEcreuit in triumphis ſenatus, cura belli ſolutus, & populus ocioſus: graminea nunquam niſi in deſperatione ſuprema contigit, nulli niſi ab uniuerſo exercitu ſeruato decreta. Cæteras imperatores dedere, hanc ſolam miles imperatori. Eadem uocatur obſidionalis, liberatis obſidione abominandoq; exitio totis caſtris. Quòd ſi ciuicæ honos uno aliquo ac uel humillimo ciue ſeruato, præclarus ſacerq; habetur, quid tandem exiſtimari debet, unius uirtute ſeruatus uniuerſus exercitus? Dabatur hęc uiridi è gramine, de cerpto inde ubi obſeſſos ſeruaſſet aliquis. Nanq; ſummũ apud antiquos ſignum uictoriæ erat, herbam porrigere uictos, hoc eſt, terra & altrice ipſa humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos ſcio.

Qui ſoli corona ea donati. Cap. V

DOnatus eſt ea L. Siccius Dentatus ſemel, cũ ciuicas quatuordecim meruiſſet, depugnaſſetq; CXX. prælĳs ſemper uictor. Tanto rarius eſt ſeruatorẽ unũ à ſeruatis do-

nari. Quidam imperatores & ſæpius donati ſunt, ueluti P. Decius Mus, tribunus militũ ab exercitu, altera ab his, qui in præſidio obſeſsi fuerant, quãta eſſet honoris eius autoritas, confeſſus religione: ſiquidẽ donatus bouẽ albũ Marti immolauit, & c. fuluos, qui ei uirtutis cauſa dati fuerãt ſimul ab obſeſsis. Hic Decius poſtea ſe conſul, Imperioſo collega, pro uictoria deuouit. Data eſt & à ſenatu populóq; Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis ſublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanã reſtituit nõ pugnando. Nec data cum magiſtrum equitum & exercitũ eius ſeruaſſet: tunc ſatius fuit nomine nouo coronari, appellatum patrem ab his quos ſeruauerat: ſed quo dictum eſt conſenſu honoratus eſt, Annibale ex Italia pulſo. Quæ corona adhuc ſola ipſius imperij manibus impoſita eſt, & quod peculiare eſt ei, ſola à tota Italia data.

Qui ſolus centurio coronatus. Cap. VI

PRæter hos contigit eius coronæ honos M. Calphurnio Flammæ, tribuno militum in Sicilia: Centurioni uerò uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati, Cimbrico bello. Primum pilum is capeſſens ſub Catulo, excluſam ab hoc legionẽ ſuam hortatus, Tribunum ſuum dubitantem per caſtra hoſtium erumpere interfecit, legionemq; eduxit. Inuenio apud autores, eundem præter hunc honorem, adſtantibus Mario & Catulo cos s. prætextatũ immolaſſe ad tibicinẽ foculo poſito. Scripſit & Sylla dictator, ab exercitu ſe quoq; donatum apud Nolam, legatum bello Marſico. Idq; etiam in uilla ſua Tuſculana, quæ fuit poſtea Ciceronis, pinxit. Quod ſi uerum eſt, hoc execrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capite ſuo proſcriptione ipſe detraxit, tãto paucioribus ciuium ſeruatis, quàm poſtea occiſis. Addat etiamnum huic gloriæ ſuperbum cognomen Felicem, ipſe tamen obſeſsis in toto orbe proſcriptis, hac corona Sertorio ceſsit. Æmilianũ quoq; Scipionem Varro autor eſt donatum obſidionali in Africa, Manlio cos. tribus cohortibus ſeruatis, totidemq; ad ſeruandas eas eductis: quod & ſtatuæ eius in foro ſuo diuus Auguſtus adſcripſit. Ipſum Auguſtum cum M. Cicerone filio conſulem Idibus Septembribus ſenatus obſidionali donauit. Adeò ciuica nõ ſatis uidebatur. Nec præterea quenquam hac inuenimus donatum. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: ſed quæcunque fuerant in periculi ſede, quamuis ignobiles ignotæq;, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidem miror, cernens negligi ea quoq;, quæ ad ualetudinem conſeruandam, cruciatusq; corporis propulſandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure caſtiget? Addidere uiuendi precio deliciæ luxusq;. Nunquam fuit cupido uitæ maior, nec minor cura. Aliorũ hanc operæ credimus, ac ne mãdato quidem noſtro alios id agere, medicisq; prouiſum eſſe. Proh, bonis ipſi fruimur uoluptatis, & (quo nihil equidem probroſius duco) uiuimus aliena fiducia. Imò uerò pleriſq; ultro etiam irriſui ſumus iſta commentantes, atq; friuoli operis arguimur. Magna quanquam immenſi laboris ſolatia, ſperni cum rerum natura, quam certe non defuiſſe nobis docebimus, & inuiſis quoq; herbis inſeruiſſe remedia, quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime reſtant ex his, quas priori libro nominauimus, in quibus ipſis prouidentiam naturæ ſatis admirari amplectiq; nõ eſt. Dederat quas diximus molles, cibisq; gratas. Pinxerat remedia in floribus, uiſuq; ipſo animos inuitauerat, etiã delicijs auxilia permiſcens. Inde excogitauit aliquas aſpectu hiſpidas, tactu truces, ut tantum nõ uocem ipſius fingentis illas, rationemq; reddentis exaudire uideamur, ne ſe depaſcat auida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglecta ueſtigia obterãt, ne inſidens ales infringat: his muniendo aculeis teliſq; armando, remedijs ut tuta ac ſalua ſint. Ita hoc quoq; quod in ijs odimus, hominum cauſa excogitatum eſt.

Medicinæ ex reliquis coronamentis, & erynge. Cap. VII

ET clara in primis aculeatarum erynge eſt, ſiue eryngion, cõtra ſerpentes et uenenata omnia naſcens. Aduerſus ictus morſusq; radix eius bibitur drachmæ põdere in uino: aut ſi plerunq; tales iniurias comitat & febris, ex aqua. Illinit plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas. Omnibus uerò contra toxica & aconita efficaciorẽ Heraclides

raclides medicus, in iure anſeris decoctam, arbitrat. Apollodorus aduerſus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Ipſa dura, fruticoſa, ſpinoſis foliis, caule geniculato, cubitali & maiore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & ſatiua quidem eſt. Sed & ſponte naſcitur in aſperis & ſaxoſis: & in littoribus maris, durior, nigriorq́; , folio apij.

De herba quam centum capita uocant. Cap. VIII

EX his candidam noſtri centum capita uocant. Omnes eiuſdem effectus, caule & radice in cibos Græcorum receptis utroq; modo, ſiue coquere libeat, ſiue cruda ueſci. Portentoſum eſt quod de ea traditur. Radicem eius alterutrius ſexus ſimilitudinẽ referre, raram inuentu, ſed ſi uiris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonẽ Lesbium dilectum à Sappho. Multæ circa hoc nõ Magorum ſolum uanitates, ſed etiam Pythagoricorum. Sed in medico uſu præter ſupradicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis uitijs, ſtomacho, iocineri, præcordijs in aqua mulſa, lieni in poſca. Item ex mulſa renibus, ſtranguriæ, opiſthotonicis, ſpaſmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierũ menſibus, ſiue ſubſidant, ſiue abundent, uuluarumq́; omnibus uitijs. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab oſsibus carnes ſanat cum axungia ſalſa, & cerato: item fracturas. Crapulam præſumpta arcet, aluum ſiſtit. Aliqui è noſtris ſub ſolſtitio colligi eam iuſſere. Ex aqua cæleſti imponi omnibus ceruicis uitijs. Oculorum quoq; albugines ſanare adalligatam tradiderunt.

De acano, & glycyrrhiza. Cap. IX

SVnt qui & acanon eryngio aſſcribant, ſpinoſam breuemq́;, ac latam herbam, ſpiniſq́; latioribus. Hanc impoſitam, ſanguinem mirè ſiſtere. Alij eryngen falſò eandem putauerunt eſſe & glycyrrhizam, quare ſubiungi eam protinus refert. Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, foliis echinatis, pinguibus, tactuq́; gummoſis, fruticoſa, binũm cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantiſsima in Cilicia, ſecunda Ponto, radice dulci, & hac tantum in uſu. Capitur ea uergiliarũ occaſu, longa ceu uiti, coloris buxei. Meliorq́; nigra, quæq́; lenta, quàm quæ fragilis. Vſus in ſubditis decocta ad tertias, cæterò ad mellis craſsitudinem, aliquando & tuſæ, quo genere & uulneribus imponitur, & faucium uitijs omnibus. Item uoci utiliſsimo ſucco, ſic ut ſpiſſatus eſt linguæ ſubdito. Item thoraci, iocineri. Hac diximus ſitim famemq́; ſedari. Ob id quidam adipſon appellauere eam, & hydropicis dedere ne ſitirent. Ideo & commanducata ſtomatice eſt, & ulceribus oris inſperſa ſæpe, & pterygijs. Sanat & ueſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum põdere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata ſanguinem ex uulnere ſiſtit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo, & generibus eius, & medicinis. Cap. X

TRibuli unum genus in hortis naſcitur, alterum in fluminibus tantum. Succus ex his colligitur ad oculorũ medicinas. Eſt enim refrigerantis naturæ, & ideo utilis contra inflammationes collectionesq́;. Vlcera per ſe erumpentia, & præcipue in ore, cum melle ſanat: item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tribuli equos ſaginant: ipſi nucleo uiuunt, panem facientes prædulcẽ, & qui contrahat uentrem. Radix caſte pureq́; collecta, diſcutit ſtrumas. Semen adalligatum, uaricum dolores ſedat: tritum uerò in aquam ſparſum, pulices necat.

De ſtœbe, & medicinis eius. Cap. XI

STœbe, quam aliqui phleon uocãt, decocta in uino: præcipue auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhagiæ quoq; & dyſenteriæ infuſa.

De hippophye, & hippope, & medicinis earum. Cap. XII

HIppophyes in ſabuloſis maritimisq́; naſcit ſpinis albis. Ederæ modo racemoſa eſt, candidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix ſucco madet, qui aut per ſe conditur, aut paſtillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo põderis, ſaluberrimè cũ mulſo. Eſt altera hippope, ſine caule, ſine flore, foliis tantum minutis. Huius quoq; ſuccus hydropicis mi-

rè prodeſt. Debent accõmodatæ eſſe equorũ naturæ, neq; ex alia cauſa nomẽ accepiſſe. Quippe quædam animalium remedijs naſcuntur, locupleti diuinitate ad gerenda præſidia: ut non ſit mirari ſatis ingenium eius, diſponentis auxilia in genera, in cauſas, in tempora, ut alijs proſit atq; alijs horis, dieſq; nullus propè ſine præſidijs reperiatur.

De urtica, & medicinis eius. Cap. XIII

VRtica quid eſſe inuiſius poteſt? At illa præter oleum, quod in Ægypto ex ea fieri diximus, uel plurimis ſcatet remedijs. Semen eius cicutæ contrarium eſſe Nicander affirmat. Item fungis & argento uiuo. Apollodorus & ſalamãdræ cum iure decoctæ teſtudinis. Item aduerſari hyoſcyamo, & ſerpentibus, & ſcorpionibus. Quin illa ipſa amari tudo mordax, uuas in ore, procidenteſq; uuluas, & infantium ſedes, tactu reſilire cogit: lethargicos expergiſci tactis cruribus, magiſq; fronte. Eadem canis morſibus addito ſale medetur. Sanguinem trita naribus indita ſiſtit, & magis radice. Carcinomata & ſordida ulcera, ſale admixto: item luxata ſanat, & panos, parotidas, carneſq; ab oſsibus recedentes. Semen potum cum ſapa, uuluas ſtrangulantes aperit, et profluuia narium ſiſtit impoſitum. Vomitiones in aqua mulſa ſumptum à cœna faciles præſtat, duobus obolis: uno autem in uino poto laſsitudines recreat. Vuluæ uitijs toſtum, acetabuli menſura: potum in ſapa reſiſtit ſtomachi inflationibus. Orthopnoicis prodeſt cum melle, & thoracẽ purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum ſemine lini. Addunt hyſſopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrem toſtum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari toſto acetabuli menſura dulci poto, & impoſito cum ſucco maluæ. Inteſtinorum animalia pelli cum hydromelite & ſale. Defluuia capitis ſemine illito cohoneſtari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere, aut folia cum urſino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tuſa cum aceto non minus utilis: item lieni. Et cocta in uino diſcutit panos, cum axungia uetere ſalſa. Eadem pſilothrum eſt ſicca. Condidit laudes eius Phanias phyſicus, utiliſsimam cibis coctam condimue profeſſus arteriæ, tuſsi, uentris diſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, perniobus: cum oleo ſudorem, coctam cum conchylijs ciere aluum, cum ptiſana pectus purgare, mulierumq; menſes: cum ſale ulcera quæ ſerpant cohibere. Succus quoque in uſu eſt. Expreſſus illituſq; fronti, ſanguinem narium ſiſtit: potus urinam ciet. Calculos rumpit, uuam gargarizatus reprimit. Semen colligi meſsibus oportet, Alexandrinum maxime laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem teneræq; efficaces, ſed præcipue ſylueſtris illa, & amplius lepras è facie tollit, in uino pota. Si quadrupes fœtum non admittat, urtica naturam fricandam monſtrant.

De lamio, & medicinis eius. Cap. XIIII

EA quoq; num, quam lamium inter genera earum appellauimus, mitiſsima, & folijs non mordentibus, medetur cum mica ſalis contuſis incuſsisq;, inuſtis & ſtrumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam è noſtris tempore diſcreuere genera. Autumnalis urticæ radice alligata in tertianis, ita ut ægri nuncupentur cum eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderũt. Hoc idem cõtra quartanas pollere. ijdem urticæ radice addito ſale, infixa corpori extrahi. Folijs cum axungia ſtrumas diſcuti: uel ſi ſuppurauerint, erodi compleriq;.

De ſcorpione, generibuſq; ac medicinis eius. Cap. XV

EX argumẽto nomẽ accepit ſcorpius herba. Semẽ enim habet ad ſimilitudinẽ caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & aduerſus animal nominis ſui. Eſt & alia eiuſdem nominis effectuſq; ſine folijs, aſparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

De leucacantha, & medicinis eius. Cap. XVI

LEucacantham alij phyllon, alij iſchiada, alij polygonaton appellãt, radice cyperi, quę cõmanducata dentium dolorem ſedat. Item laterum & lumborum, ut Hiceſius tradit, ſemine poto drachmis octo, aut ſucco. Eademq; ruptis conuulſis medetur.

De

De helxine,perdicio,parthenio,ſiderite,& medicinis eius. Cap. XVII

HElxinen aliqui perdicium uocãt:quoniam perdices ea præcipue ueſcantur. Alij ſideritin,nõnulli parthenium. Folia habet mixtę ſimilitudinis plantagini & marrubio, cauliculos denſos,leuiter rubentes, ſemina in capitibus lappaceis adhærentia ueſtibus, unde & helxinen dictam uolunt. Sed nos qualis uera eſſet helxine,diximus priori libro. Hæc autem inficit lanas,ſanat ignes ſacros & tumores, collectionesq; omnes, & aduſta. Panos ſuccus eius cum pſimmythio. Ignes ſacros,tumores,collectionesq;, & guttura incipientia turgeſcere. Item ueterem tuſsim cyatho hauſto,& omnia in humido: ſicut tonſillas & uarices cum roſaceo. Imponit & podagris cum caprino ſeuo ceraq; Cypria. Perdicium ſiue Partheniũ(nam ſideritis alia eſt)à noſtris herba urceolaris uocat,ab alijs aſtericum,folio ſimilis ocimo,nigrior tantũ,naſcens in tegulis parietinisq;. Medet cum micea ſalis trita ijſdem omnibus quibus lamium,& eodem modo. Item uomicæ calfacto ſuco pota. Et contra ulcera,rupta,lapſusq;,& præcipitia, aut uehiculorũ euerſiones ſingulares. Vernula charus Pericli Athenienſium principi,cum is in arce templum ædificaret, repſiſſetq; ſuper altitudinẽ faſtigij,& inde cecidiſſet,hac herba dicitur ſanatus,monſtrata Pericli ſomnio à Minerua. Quare Parthenium uocari cœpta eſt, aſsignaturq; ei deæ. Hic eſt uernula,cuius effigies ex ære fuſa eſt,& nobilis ille Splanchnoptes.

De chamæleone,generibusq; & medicinis eius. Cap. XVIII

CHamæleonem aliqui ixiam uocant. Duo genera eius. Candidior aſperiora folia habet,ſerpit in terra echini modo ſpinas erigens,radice dulci,odore grauiſsimo. Quibuſdam in locis uiſcũ gignit album ſub alis foliorũ,maxime circa canis ortum,quomodo thura naſci dicuntur,unde & ixia appellatur. Hoc ut maſtiche utuntur mulieres. Quare & chamæleon uocetur,uarietate foliorum euenit. Mutat enim cum terra colores,hic niger,illic uiridis,aliubi cyaneus,aliubi croceus,atq; alijs coloribus. Ex his cãdidus hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & intercaneorum animalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in uino auſtero cum origani ſcopis. Facit ad difficultatem urinæ. Hic ſuccus occidit canes ſuesq; in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in ſe mures ac necat,niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem eius aliqui conciſam ſeruari iubent funiculis pendentem, decoquuntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos uocant. Ex nigris aliqui marem dixere,cui flos purpureus eſſet, & fœminam cui uiolaceus. Vno naſcuntur caule cubitali,craſsitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur,cum ſulphure & bitumine unà coctis:cõmanducatis uerò dentes mobiles,aut in aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanãt. Et ricinos canum necant, iuuencas quoq; anginæ modo. Quare à quibuſdam ulophonon uocatur, & cynozolon,propter grauitatem odoris. Ferunt & hæc uiſcum ulceribus utiliſsimum. Omnium autem generum eorum radices ſcorpionibus aduerſantur.

De coronopo,& medicinis eius. Cap. XIX

COronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim,quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta.

De anchuſa,& pſeudañchuſa,& medicinis earum. Cap. XX

ET anchuſæ radix in uſu eſt,digitali craſsitudine. Findit papyri modo, manusq; inficit ſanguineo čolore,præparat lanas precioſis coloribus. Sanat ulcera in cerato,præcipue ſenũ,itẽ aduſta. Liquari nõ poteſt in aqua,oleo diſſoluit:idq; ſyncerę experimentũ eſt. Datur & ad renũ dolores drachma eius potui in uino. Aut ſi febris ſit,in decocto balani. Item iocinerũ uitijs,& lienis,& bile ſuffuſis. Lepris & lentigini illinit ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis imponunt. Et pota drachmis duabus in mulſo aluum ſiſtunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Eſt & alia ſimilis pſeudanchuſa ob id appellata,à quibuſdam uerò enchuſa,aut doris,aut multis alijs nominibus, lanuginoſior & minus pinguis,tenuioribus folijs & languidioribus. Radix oleũ nõ fundit,ſed rubentẽ ſuccum; & hoc ab anchuſa diſcernit. Contra ſerpẽtes efficaciſsima potu foliorum,

uel ſeminis. Folia ictibus imponunt. Virus ſerpentiũ fugat. Bibit & propter ſpinã. Foliũ eius ſiniſtra decerpi iubẽt magi, & cuius cauſa ſumat dici, tertianiſq; febribus adalligari.

De onochile, anthemi, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adianto ſiue callitricho. Cap. xx

EST & alia herba proprie nomine onochiles, quam aliqui anchuſam uocant, alij arcebion, alij onochelin, aliqui rhexiam, multi enchuſam, paruo frutice, flore purpureo, aſperis foliis & ramis, radice meſsibus ſanguinea, cæterò nigra, in ſabuloſis naſcens, efficax cõtra ſerpẽtes, maximeq; uiperas, & radice & foliis, æquè cibo ac potu. Vires habet meſsibus. Folia trita odorẽ cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus uulua procidẽte. Pellit et tineas cum hyſſopo. Et in dolore renũ aut iocineris ex aqua mulſa, ſi febris ſit: ſin aliter, ex uino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinit. Habentes eam, à ſerpentibus feriri negant. Eſt & alia huic ſimilis, flore rubro, minor, & ipſa ad eoſdẽ uſus. Traduntq; commanducata ea, ſi inſpuatur, mori ſerpentẽ. Anthemis magnis laudibus celebrat ab Aſclepiade. Aliqui leucanthemida uocant. Alij leucanthemum, alij eranthemon, quoniã uere floreat. Alij chamæmelon, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon uocant. Genera eius tria tantum flore diſtant, palmum nõ excedentia, paruisq; floribus, ut rutæ candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro ſolo, aut iuxta ſemitas colligitur uere, & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tuſa in paſtillos digerunt, Item florem & radicẽ. Dant omnia mixta drachmæ unius pondere, contra ſerpentiũ omnium ictus. Pellit mortuos partus. Item menſtrua in potu, & urinam, calculosq;: inflationes, iocinerũ uitia, bilem ſuffuſam, ægilopia cõmanducata, ulcerũ eruptiones manantes ſanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficaciſsima eſt quę florẽ purpureũ habet, cuius & foliorũ & fruticis amplitudo maiuſcula eſt. Hanc propriè quidam eranthemon uocãt. Loton qui arborẽ putãt tantum eſſe, uel Homero autore coargui poſſunt. Is enim inter herbas ſubnaſcẽtes deorũ uoluptati, loton primã nominauit. Folia eius cum melle oculorũ cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt. Eſt & lotometra, quæ fit ex loto ſata, ex cuius ſemine ſimili milio, fiunt panes in Ægypto à paſtoribus, maxime aqua uel lacte ſub acto. Negatur quicquam illo pane ſalubrius eſſe, aut leuius, dum caleat: refrigeratus difficilius concoquitur, fitq; ponderoſus. Conſtat, eos qui illo uiuant, nec dyſenteria, nec teneſmo, neq; aliis morbis uentris infeſtari. Itaq; inter remedia eorum habetur. Heliotropij miraculum ſæpius diximus, cum ſole ſe circumagentis, etiam nubilo die: tãtus ſideris amor eſt. Noctu uelut deſiderio contrahi cæruleũ florem. Genera eius duo, Tricoccum, & helioſcopium. Hoc altius (quanquã utrunq; ſemipedalem altitudinem non excedat) ab ima radice ramoſum. Semen in folliculo meſsibus colligitur. Naſcitur non niſi in pingui ſolo, cultoq; maxime, tricoccũ ubiq;. Si decoquatur, inuenio cibis placere. Et in lacte iucundius aluum molliri. Et ſi decocti ſuccus bibat, efficaciſsimè exinaniri. Maioris ſuccus excipitur æſtate, hora ſexta, miſcetur cum uino, ſic firmior. Capitis dolores ſedat roſaceo admixto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus è folio: unde noſtri uerrucariam herbam appellauere, alijs cognominari effectibus digniorẽ. Nanq; et ſerpẽtibus et ſcorpionibus reſiſtit, ex uino aut aqua mulſa, ut Apollophanes & Apollodorus tradũt. Folia infantiũ diſtillationibus, quod ſtriaſin uocãt, illita medentur. Item confractionibus, etiam ſi id comitialiter accidat. Decocto quoq; foueri eos ſaluberrimum eſt. Potum id pellit tineas, & renum harenas. Si cuminũ adijciatur, calculos frãgit. Decoqui cum radice oportet, quæ cum foliis & hircino ſeuo podagris illinitur. Alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine ſcorpiuron uocatur, foliis nõ ſolum minoribus, ſed etiam in terram uergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ, quare ei nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia, & cõtra ſcorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et ſi terram ſurculo heliotropij circumſcribat aliquis, negant ſcorpionem egredi. Impoſita uerò herba, aut uda omnino reſperſum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodeſſe dicunt, tria uerò tertianis: uel ſi herba ipſa ter circumlata ſubijciat capiti. Semen

men & Venerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. Et uerrucas hoc utiq; heliotropiũ radicitus extrahit, & excreſcẽtia in ſedibus. Spinæ quoq; ac lumborum ſanguinem corruptum trahit, illitum ſemen & potum in iure gallinacei decoctum, aut cum beta & lente. Cortex uerò liuentibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari iubẽt ab ipſo ægro, precariq; eum, ſoluturum ſe nodos liberatum, & ita facere non exempta herba. Aliud adianto miraculum, æſtate uiret, bruma non marceſcit, aquas reſpuit, perfuſum merſu mue ſucco ſimile eſt: tanta diſſociatio deprehenditur, unde & nomen à Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam callitrichon uocant, alij polytrichon, utrunq; ab effectu. Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in uino cum ſemine apij, adiecto oleo copioſè, ut criſpum denſumq; faciat. Defluere autem prohibet. Duo eius genera, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod maius eſt polytrichon, aliud trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent folijs filicis. Ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt: omnia aũt contrarijs pediculis denſa inter ſe ex aduerſo: radix nulla: umbroſas petras, parietumq; aſpergines, ac fontium maxime ſpecus ſequitur, & ſaxa manantia, quod miremur, cum aquas non ſentiat. Calculos è corpore mirè pellit, frangitq;, utiq; nigrum. Qua de cauſa potius quàm quod in ſaxis naſceretur, à noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur è uino quantũ terni decerpſere digiti. Vrinã cient. Serpentium & araneorum uenenis reſiſtunt. In uino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebrò auferendi ne pereãt: hoc & in alopecijs. Strumas diſcutiunt, furfuresq; in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctũ ex his prodeſt ſuſpirioſis, & iocineri, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum abſynthio. Secundas cient & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut rubi ſucco poti. Infantes quoq; exulcerati perunguntur ex ijs cum roſaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum uentri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq; eſſe utiliſsimos.

De picride, theſio, aſphodelo, halimo, acantho, bupreſti, elaphoboſco, ſcandice, iaſione, & de caucalide, ſio, ſillybo, ſcolymo ſiue limonio, ſoncho, condrillo, ſiue condrilli, & boletis. Cap. XXII

Picris ab inſigni amaritudine cognominatur, ut diximus, rotũdo folio. Tollit eximiè uerrucas. Theſium quoq; non diſsimili amaritudine eſt, ſed purgat aluum, in quem uſum teritur ex aqua. Aſphodelum de clariſsimis herbarum, quam heroion aliqui appellauerunt, Heſiodus & in ſyluis naſci dixit: Dionyſius, marem ac fœminam eſſe. Defectis corporibus & phthiſicis cõſtat bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſsimè dari: panẽq; ex his cum farina ſubactis, ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes ac ſcorpiones, uel caulem quem anthericon uocauimus, uel ſemen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: ſubſtrauitq; ſomno cõtra hos metus. Dat & cõtra uenenata marina, & cõtra ſcolopendras terreſtres. Cochleæ mirè in Campania caulem eum perſequunt, & fugendo arefaciunt. Folia quoq; illinunt uenenatorũ uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisq; cum polenta tuſi illinunt. Prodeſt & cõciſis ex aceto lichenas fricare: item ulceribus putreſcentibus ex aqua imponere: mãmarum quoq; & teſtium inflãmationibus. Decocti in fece uini, oculorũ epiphoris ſuppoſito linteolo medẽtur. Ferè in quocunq; morbo decoctis magis medici utunt. Item ad tibiarum tetra ulcera, rimasq; corporũ quacunq; in parte farina arefactorũ. Autumno aũt colligunt, cum plurimũ ualẽt. Succus quoq; ex tuſis expreſſus aut decoctus, utilis fit corporis dolori, cum melle: idem odorẽ corporis iucundũ affectantibus, cũ iri arida & ſalis exiguo. Folia etiã ſupradictis medent, & ſtrumis, panis, ulcerib. in facie, decocta in uino. Cinis è radice alopecias emẽdat, & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitatẽ auriũ infunditur. A cõtraria aure in dolore dentiũ. Prodeſt & urinę pota modicè radix, & mẽſtruis & lateris doloribus. Itẽ ruptis conuulſis, tuſsibus, drachmę põderę in uino pota. Eadem

&

& uomitiones adiuuat cõmanducata. Semine ſumpto turbat̃ uenter. Chryſermus & parotidas in uino decocta radice curauit: itẽ ſtrumas, admixta cachry ex uino. Quidã aiunt, ſi impoſita radice pars eius in fimo ſuſpendat̃, & quarta die ſoluat̃, unà cum radice areſcere ſtrumam. Sophocles ad podagras utroq; modo, cocta crudáq; uſus eſt. Ad perniones decoctã ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in uino, & hydropicis. Venerẽ quoq; cõcitari cum uino & melle perunctis, aut bibẽtibus, tradiderũt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto decocta, tolli dicit. Itẽ ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida, alarũ quoq; & feminũ uitia: et capillũ criſpiorẽ fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricet̃. Simus lapides renũ in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſemẽ eius ad impetus lienis dari censet. Iumentorũ quoq; ulcera ac ſcabiẽ, radix illita, aut decoctæ ſuccus ad pilũ reducit. Mures etiã eadem fugantur, cauerna præcluſa moriunt̃. Aſphodelon ab Heſiodo quidã halimon appellari exiſtimauere, quod falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine halimon, non parui & ipſum erroris inter autores. Alĳ enim fruticẽ eſſe dicũt denſum, candidum, ſine ſpina, folĳs oleæ, ſed mollioribus. Coquitur aũt hoc ciborũ gratia. Radix tormina diſcutit, drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Item cõuulſa & rupta. Alĳ olus maritimũ eſſe dixere falſum, & inde nomẽ, folĳs in rotunditate longis, laudatũ in cibis. Duorum præterea generũ, ſylueſtre & mitius: utruncq; prodeſſe dyſentericis etiã exulceratis cũ pane, ſtomacho uerò ex aceto. Vlceribus uetuſtis illini crudũ, & uulnerũ recentiũ impetus lenire, & luxatorũ pedũ ac ueſicæ dolores. Sylueſtri tenuiora folia, ſed in ĳſdẽ remedĳs effectus maiores, & in ſananda hominũ ac pecorum ſcabie. Præterea nitorem corpori fieri dentibuſq; candorẽ, ſi fricentur radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri. Hoc quoq; mandi, & utraq; etiam condiri. Crateuas tertium quoq; genus tradidit, longioribus folĳs & hirſutioribus, odore cupreſsi: naſci ſub edera maxime, prodeſſe opiſthotonicis, contractionibus neruorum, tribus obolis in ſextarium aquæ. Acanthos eſt topiaria & urbana herba, elato longoq; folio, crepidines marginum, aſſurgẽtiumq; puluinorum toros ueſtiens. Duo genera eius ſunt, aculeatum & criſpum, quod breuius: alterum leue, quod aliqui pæderota uocant, alĳ melamphyllum. Huius radices uſtis luxatisq; mirè proſunt. Item ruptis conuulſis & phthiſin metuentibus incoctæ cibo, maxime ptiſana. Podagris quoq; illinuntur tritæ & calefactæ calidis. Bupleuron in ſponte naſcentium olerum numero Græci habent, caule cubitali, folĳs multis longisq;, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone & Nicandro. Semẽ contra ſerpentes ualet. Folia ad ſecundas fœminarum, uel ſuccum ex uino illinunt. Et ſtrumis folia cum ſale & uino. Radix contra ſerpentes datur in uino, & urinæ ciendæ. Bupreſtim magna inconſtantia Græci in laudibus ciborum etiam habuere, ĳdemq; remedia tanquam contra uenenum prodiderunt. Et ipſum nomẽ indicio eſt, boum certe uenenũ eſſe, quos diſsilire deguſtata fatẽtur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt uerò cauſa, quare uenena monſtremus inter gramineas coronas, niſi libidinis cauſa expetenda alicui uideatur, quam non aliter magis accendi putant quàm potu. Elaphoboſcon ferulaceum eſt, geniculatum, digiti craſsitudine, ſemine corymbis dependentibus ſimili effigie, ſed non amaris, folĳs oluſatri: & hoc laudatũ in cibis. Quippe etiam conditũ prorogatur ad uri-
nam ciendam, lateris dolores ſedandos, rupta conuulſa ſananda, inflationes diſcutiẽdas, coli quoq; tormenta. Contra ſerpentiũ omniumq; aculeatorum ictus. Quippe fama eſt, hoc pabulo ceruos reſiſtere ſerpẽtibus. Fiſtulas quoq; radix nitro addito illita ſanat. Sicanda autem in eos uſus prius eſt, ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentiũ ictus non facit eam deteriorem. Scandix quoq; in olere ſylueſtri à Græcis ponitur, ut Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta aluũ ſiſtit. Semine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, urinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho, iocineri, renibus, ueſicæ. Hæc eſt quam Ariſtophanes Euripidi poetæ obĳcit ioculariter, matrẽ eius ne olus quidem legitimum uenditaſſe, ſed ſcandicem. Eadem erat anthriſcus, ſi tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius, q̃ fatigato Venere corpori ſuccurrit, marcen-

tesq;

tesq; ſenio iam coitus excitat. Siſtit profluuia alba fœminarũ. Et laſone olus ſylueſtre habetur,in terra repens,cum lacte multo,florem fert candidum: concilium uocant. Et huius eadem commendatio ad ſtimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumpta, mulieribus lactis ubertatem præſtat. Salutaris eſt phthiſin ſentiẽtibus. Infantium capiti illita nutrit capillum,tenaciorem q; eius cutem efficit. Eſtur & caucalis, fœniculo ſimilis, breui caule,flore candido,cordi utilis. Succus quoq; eius bibit̃,ſtomacho perquã cõmodatus & urinæ,calculisq; & harenis pellendis,& ueſicę pruritibus. Extenuat & lienis,io cineris,renumq; pituitas. Semen menſes fœminarum adiuuat,bilemq; à partu ſiccat. Datur & contra profluuia genituræ uiris. Chryſippus & conceptionibus eam putat conferre multum:bibitur in uino ieiunis. Illinitur & contra uenena marinorum, ſicut Petricus in carmine ſuo ſignificat. His adnumerant Sion,latius apio,in aqua naſcens,pinguius, nigriusq;,copioſum ſemine,ſapore naſturtij. Prodeſt urinę,renibus,lienibus,mulierũq; menſibus,ſiue ipſum in cibo ſumptum,ſiue ius decocti,ſiue ſemen è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq; quæ gignunt eos reſiſtit. Dyſentericis prodeſt infuſum. Item lentigini illitum & mulierum uitijs in facie noctu illitum,momentoq; cutem emendat,& ramices lenit,& ſcabiem equorũ. Sillybum chamæleonti albo ſimilem,æquè ſpinoſam,ne in Cilicia quidem,aut Syria,aut Phœnice,ubi naſcit̃,coquere tanti eſt:ita operoſa eius culina traditur. In medicina nullum habet uſum. Scolymon quoq; in cibos recipit oriens, & alio nomine limonion appellat. Frutex eſt nunc̃q; cubitali altior, criſtisq; foliorum ac radice nigra, ſed dulci: Eratoſtheni quoq; laudata in pauperis cœna. Vrinã ciere præcipuè traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerẽ ſtimulare in uino,Heſiodo & Alcæo teſtibus:qui florẽte ea cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſſimas,uirosq; in coitum pigerrimos ſcripſere,uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentiſſimo. Item graueolentiam alarum emendat radicis emedullatæ uncia, in uini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balineo ieiuno, itemq; poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirum eſt, quod Xenocrates promittit experimẽto, uitium id ex alis per urinam effluere. Eſtur & ſonchos, ut quem Theſeo apud Callimachum apponat Hecale,utercq; albus & niger,lactucæ ſimiles albo,niſi ſpinoſi eſſent,caule cubitali,anguloſo,intus cauo,ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus,qui è lacte nitor,utilis orthopnoicis lactucarum modo. Eraſiſtratus calculos per urinam pelli eo monſtrat, & oris graueolentiam cõmanducato corrigi. Succus trium cubitorum menſura,in uino albo & oleo calefactus,adiuuat partus,ita ut à partu ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq; meliorẽ infantium:utiliſsimus his quæ lac ſibi coire ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus,calidusq; in ſtranguria bibitur cyathi menſura,& in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris nucleisq; pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionesq;,radix uerò illinitur. Eadem decocto in oleo Punici mali calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet ueſci, ut morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demõſtrat ſuccum eius. Refrigeratoriam tamen uim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Zenon radice albi ſtranguriam docet ſanari. Condrillon ſiue condrille,folia habet intubi circumroſis ſimilia,caulem minus pedalem,ſucco madentem amaro,radice faba ſimili,aliquando numeroſa. Habet proximam terræ maſtichen tuberculo fabæ, quæ appoſita fœminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota,diuiditur in paſtillos,contra ſerpentes argumẽto probabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab his, hanc eſſe dicuntur. Succus ex uino coctę,aluum ſiſtit. Eadem palpebrarum pilos inordinatiſsimos, pro gummi efficaciſsimè regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus utilem carminibus ſuis pronunciauit. Aliqui fœminis & oculis, generationiq; uirorum contrariam putauere. Inter ea quæ temerè manduntur,boletos meritò poſuerim, optimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, ueneno Tiberio Claudio principi per hanc occaſionem

occaſionem à coniuge Agrippina dato: quo facto illa terris uenenum alterum, ſibiq; ante omnes, Neronem ſuum dedit. Quorundam ex his facile noſcuntur uenena, diluto rubore, rancido aſpectu, liuido intus colore, rimoſa ſtria, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam, ſicciq; & nitri ſimiles, ueluti guttas in uertice albas ex tunica ſua gerunt. Voluam enim terra ob hoc prius gignit, ipſum poſtea in uolua ceu in ouo eſt luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo naſcente, mox in pediculo corpus abſumitur, raroq; unquam geminis ex uno pede. Origo prima cauſaq; è limo, & aceſcente ſucco madentis terræ, aut radicis ferè glandiferæ: initioq; ſpuma lentior, dein corpus membranæ ſimile, mox partus. Vt diximus, illa pernicialia, prorſus improbanda. Si enim caligaris clauus ferrue aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit naſcenti, omnem illico ſuccum alienum ſaporemq; in uenenum concoquit: deprehendiſſeq; niſi agreſtes poſſunt atq; qui colligunt. Ducunt ipſi alia uitia, nunc quidem ſi ſerpentis cauerna iuxtà fuerit, ſi pateſcentes primo adhalauerit, capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiendum. Itaq; caueri conueniet, prius quàm ſe condant ſerpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticesq;, ab emerſu earum ad latebram uſq; uernãtes: & uel fraxini tantum folia, nec poſtea naſcentia, nec antè decidẽtia. Et boletis quidem ortus occaſusq; omnis intra dies ſeptem eſt.

De fungis, & ſilphio, & de laſere. Cap. XXIII

FVngorum lentior natura, & numeroſa genera, ſed origo non niſi ex pituita arborũ. Tutiſſimi qui rubent callo, minus diluto rubore q; boleti. Mox candidi, uelut apice flaminis inſignibus pediculis. Tertium genus ſuilli, uenenis accommodatiſſimum. Familias nuper interemere, & tota conuiuia, Anneum Serenum præfectum Neronis uigilum, & tribunos, & centuriones. Quæ uoluptas tanta ancipitis cibi? Quidam diſcreuere arborum generibus, fico, ferula, & gummi ferentibus: nos item fago, aut robore, aut cupreſſo, ut diximus. Sed iſta quis ſpondet in uenalibus? Omnium colos liuidus. His aberit ueneni argumentum, quo ſimilior fuerit arborum fici. Aduerſus hæc diximus remedia, dicemusq;: interim ſunt aliqua & in his. Glaucias ſtomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes ſuilli, iunco transfixi, quales è Bithynia ueniunt. Hi fluxionibus alui, quas rheumatiſmos uocant, medentur, excreſcẽtibusq; in ſede carnibus: minuunt enim eas, & tempore abſumunt. Item lentigines, & mulierum uitia in facie. Lauantur etiam ut plumbum, in oculorũ medicamenta. Sordidis ulceribus & capitis eruptionibus, canum morſibus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas cõmunes in omni eo genere obſeruationes, quando ipſæ ſuis manibus deliciæ præparãt hunc cibum ſolum, & cogitatione antè paſcunt, ſuccineis nouaculis aut argẽteo apparatu comitãte. Noxij erunt fungi qui in coquendo duriores fient: innocentiores qui nitro addito coquẽtur, ſi utiq; percoquantur. Tutiores fient cum carne cocti, aut cũ pediculo piri. Proſunt & pira confeſtim ſumpta. Debellat eos & aceti natura, cõtraria ijs. Imbribus proueniũt omnia hæc.

Imbre & ſilphion. Venit primò è Cyrenis, ut dictum eſt. Ex Syria nunc maxime importatur, deterius Parthico, ſed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Vſus ſilphij in medicina. Nam folia ad expurgandas uuluas pellendoſq; emortuos partus decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur menſura acetabuli à balineis. Radix prodeſt arterijs exaſperatis, & collectionibus ſanguinis illinit. Sed in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq; noxia. Suggillatis cum uino & oleo amiciſſima, & cum cera ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore eius ſuffitu cadunt. Laſer è ſilphio profluens quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratũ, pluribus compoſitionibus inſeritur. Per ſe autẽ algores excalfacit. Potum neruorũ uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menſes ciendos. Pedum clauos circumſcarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas ſpondet, copioſius ſumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre ſenibus & fœminis: item hyeme q; æſtate utilius, & tum aquã bibẽtibus:

cauen-

cauendumq; ne qua intus sit exulceratio. Ab ęgritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiuè enim datum, cauterij uim obtinet: assuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad extera corporum indubitatas confessiones habet. Venena telorum & serpentiū extinguit potum, ex aqua uulneribus his circumlinitur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uerò non matureſcentibus cum farina hordeacea uel fico sicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per se uisco superlitū ut hæreat: sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cum tegmine Punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedum, qui uulgo morticini appellantur, nitro mixto, antè subactum. Carnes replet cum uino & croco, aut pipere, aut murium fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, uel dies. In tussi, uua, fellis ueteri suffusione, hydropisi, raucitatibus: confestim enim purgat fauces uocemq; reddit. Podagras in spongia dilutū posca lenit. Pleuriticis in sorbitione uinum poturis datur: contractionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi uctusta cum porro ex aceto datur: æquè ex aceto his qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorum uitijs, syntecticis, comitialibus in uino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborū doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim quod autores suadent, caucrnis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimēto hominis qui se ea de causa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis, serpentes auidissimas uini admixtū rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum alijs, immēsum est referre, & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis coniecturam sæpius fallacem, nulli satis custodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura.

De natura mellis, & aqua mulsa, & quare genere ciborum mores immutentur, & de melitite & cera: & contra compositiones medicorum. Cap. XXIIII

NOn esset mellis autoritas in precio minor quàm laseris, ni ubique nascceretur: illud ipsa fabricata sit natura, sed huic gignendo animal, ut diximus: innumeros ad usus si quoties misceatur æstimemus. Prima propolis alueorum (de qua diximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera discutit, dura concoquit, dolores neruorum mulcet, ulceraq; iam desperantia cicatrice includit. Mellis quidem ipsius natura talis est, ut putrescere corpora non sinat, iucundo sapore atq; nō aspero, alia quàm salis natura. Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibusq; oris desiderijs utilissimum, arescentiq; in febribus linguæ. Iam uerò peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item uulneribus à serpente percussis. Et contra uenena fungorum. Paralyticis in mulso, quanquā suæ mulso dotes constant. Mel auribus instillat̃ cum rosaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Vsus despumati semper aptior: stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidiū creat, et oculis per se inutile aliqui arbitrantur. Rursus quidem angulos exulceratos melle tangi suadent. Mellis causas atque differentias nationesq; & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio operis diuidi cogeret miscenda rursus naturam rerum pernoscere uolentibus. In mellis operibus & aqua mulsa tractari debet. Duo genera eius, subitæ ac recentis, alterum inueteratæ. Repētina despumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium leui, hoc est alicæ elutæ, uiribus recreādis, ore stomachoq; mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim utilius dari uentri molliendo, inuenio apud autores. Hunc potum bibendum alsiosis: item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropsychos. Est & ratio subtilitatis immensæ à Platone descendens: corpusculis rerum leuibus, scabris, angulosis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus, ideo non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam, & in siti. Ergo & hæc animi asperitas, seu potius animæ, dulciore succo mitigatur. Lenit transitum spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntemq;. Experimenta in se cuiq;: nullius non ira luctusq;, tristitia & omnis animi im-

petus cibo mollitur. Ideoq; obſeruanda ſunt, quæ non ſolum corporum medicinam, ſed & morum habent. Aqua mulſa & tuſsientibus utilis traditur, calefacta inuitat uomitiones. Contra uenenum pſimmythij ſalutaris, addito oleo. Item contra hyoſcyamum, cum lacte maxime aſinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus, & genitalium fiſtulis. Vuluis imponitur cum pane molli, ſubitis tumoribus, luxatis, leniẽdisq; omnibus. Inueteratæ uſum damnauere poſteri, minus innocentem aqua, minusq; uino firmum. Longa tamen uetuſtate tranſit in uinum, ut conſtat inter omnes ſtomacho inutiliſsimum, neruisq; contrarium. Semper mulſum ex uetere uino utiliſsimũ, facillimeq; cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam euenit. Ex auſtero factum nõ implet ſtomachum, neq; ex decocto melle, minusq; inflat, quod ferè euenit. Appetendi quoq; reuocat auiditatem cibi. Aluum mollit frigido potu pluribus, calido ſiſtit. Corpora auget. Multi ſenectam longam mulſi tantum nutritu tolerauere, neq; alio ullo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo. Centeſimum annum excedentem eum diuus Auguſtus hoſpes interrogauit, quanam maxime ratione uigorem illum animi corporisq; cuſtodiſſet. At ille reſpondit: Intus mulſo, foris oleo. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulſo curetur. Melitites quo fieret modo ex muſto & melle, docuimus in ratione uini. Seculis iam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat tamẽ inueteratum alui cauſa dari in febre: item articulario morbo, & neruorum infirmitate laborantibus, & mulieribus uini abſtemijs. Mellis naturæ adnexa cera eſt, de cuius origine, bonitate, nationibus, ſuis diximus locis. Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora: recens melior. Datur in ſorbitione dyſentericis, fauiſq; ipſi, in pulte alicæ prius toſtæ. Aduerſatur lactis naturæ: ac milij magnitudine decem grana ceræ hauſta, non patiuntur coagulari lac in ſtomacho. Si inguen tumeat, albam ceram in pube fixiſſe remedio eſt. Nec huius uſus, quos mixta alijs præſtat, enumerare medicina poſsit, ſicuti nec cæterorum quæ cum alijs proſunt. Iſta, ut diximus, ingenijs conſtant. Non fecit cerata, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, parens illa ac diuina rerum artifex: officinarum hæc, imò uerius auaritiæ commenta ſunt. Naturæ quidem opera abſoluta atq; perfecta gignuntur: paucis ex cauſa non ex coniectura rebus aſſumptis, ut ſucco aliquo ſicca temperentur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miſcere uires, non coniecturæ humanæ opus, ſed impudentiæ eſt. Nos nec Indicarum Arabicarumq; mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remedijs tam longe naſcentia, non nobis gignuntur: imò ne illis quidem, alioquin nõ uenderent. Odorum cauſa unguentorumq; & deliciarum, ſi placet, etiam ſuperſtitionis gratia emantur, quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidem ſine his poſſe cõſtare, uel ob id probabimus, ut tanto magis ſui delicias pudeat. Sed medicinas è floribus coronamentisq; & hortenſiis, quęq; manduntur herbis proſecuti, quonam modo frugum omittimus? Nimirum & has indicare conueniat.

Medicinæ ex frugibus. Cap. XXV.

IN primis ſapientiſsima animalium eſſe conſtat, quæ fruge ueſcantur. Siliginis grana combuſta, & trita in uino Aminæo, oculis illita epiphoras ſedãt: tritici uerò ferro combuſta ijs, quæ frigus uſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, neruorum contractionibus, cum roſaceo uerò & fico ſicca myxisq; decoctis furfures tonſilis faucibusq; gargarizatione proſunt. Sextus Pomponius prætorij uiri pater, Hiſpanię citerioris princeps, cum horreis ſuis uentilandis præſideret, correptus dolore podagræ, merſit in triticum ſeſe ſuper genua: leuatusq; ſiccatis pedibus mirabilem in modum, hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tãta eſt, ut cados plenos ſiccet. Paleam quoq; tritici uel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quaq; decoctæ ſunt aqua foueri. Eſt in farre uermiculus teredini ſimilis: quo cauis dentium cera incluſo, cadere uitiati dicuntur, etiam ſi fricentur. Olyram arincam diximus uocari. Hac decocta fit medicamentum, quod Ægyptij atharam uocant, infantibus utiliſsimum, ſed & adultos illinunt

eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones impetusq; discutit, lenit & concoquit. Decoquitur aliâs in mulsa aqua, aut fico sicca. Ad iocineris dolores eam cum posca concoqui opus est, aut cum uino. Cum uerò inter coquendum discutiendumq; cura est, tunc in aceto melius, aut in fece aceti, aut in cotoneis pirisue decoctis. Ad multipedum morsus cum melle, ad serpentium in aceto, & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes ex posca, addita resina & galla. Ad concoctiones uerò & ulcera uetera, cũ resina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorũ inflammationes aut intestinorum uel laterum, uel uirilium dolores cum papauere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cum melle uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea uidetur, trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida, et sanguinem exscreantibus: item arteriæ. Tussi cum caprino seuo, aut butyro. Ex fœnogræco mollissima omnium. Vlcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes, & mammas cum uino & nitro cocta. Ærina magis cæteris purgat ulcera uetera & gangrenas. Cum raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in uino. De polentæ generibus in frugum loco satis diximus, locorum ratione. A farina hordei distat eo quòd torretur, ob id stomacho utilis. Aluum sistit, impetusq; rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cum menta, aut alia refrigerante herba: Item pernionibus & serpentium plagis: item ambustis ex uino. Inhibet quoq; pustulas. Farina in pollinem subacta, uim extrahendi humoris habet, ideo & cruore suffusis in fascias usq; sanguinem perducit: efficacius in sapa. Imponitur et pedum callo clauisq;. Nam cum oleo uetere ac pice decocto polline, condylomata & alia omnia sedis uitia quàm maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina qua chartæ glutinantur, sanguinem exscreantibus datur tepida sorbenda efficaciter. Alica res Romana est, & non pridem excogitata, alioquin non ptisanæ potius laudes scripsissent Græci. Nondum arbitror Pompeij Magni ætate in usu fuisse, & ideo uix quicquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola. Esse quidem eximiè utilem nemo dubitat, siue eluta detur ex aqua mulsa, siue in sorbitiones decocta, siue in pultem. Eadem in aluo sistenda torretur, dein fauorum cera coquitur, ut suprà diximus. Peculiariter tamẽ longo morbo ad habitudinẽ redactis subuenit, ternis eius cyathis in sextarium aquæ sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Tali sorbitionis genere emendãtur syntexes. Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur antè. Neruorum doloribus & alijs feruens in sacco imponitur: neq; aliud utilius, quoniam leuissimum mollissimũq; est, & caloris capacissimũ. Itaq; talis usus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos milium. In uino potum prodest dysentericis. Similiter his quæ uaporanda sunt, excalfactum imponitur. Sistit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die haustum: sic prodest & ad tormina. Sesama trita in uino sumpta, inhibet uomitiones. Aurium inflammationi illinitur & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Hoc amplius oculis imponitur decocta in uino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit, stellionum morsibus resistit: item ulceribus, quæ cacoethe uocant. Et auribus oleum quod ex ea fit prodesse dixi mus. Sesamoides à similitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Nascit in glareosis. Detrahit bilem in aqua potũ. Semen illinitur igni sacro, discutit panos. Est etiamnum aliud sesamoides Anticyræ nascens, quod ideo aliqui Anticyricon uocant: cætera simile erigeronti herbæ, de qua suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in uino dulci ad

detractiones,quantum tribus digitis capitur, miſcentq; elleborialbi unum & dimidium obolum,purgationẽ eam adhibentes,maxime inſaniæ melancholicæ, comitialibus, podagricis.Et per ſe drachmæ pondere exinaniuit. Hordeũ optimũ quod candidiſsimũ. Succus decocti in aqua cæleſti digerit in paſtillos, ut infundatur exulceratis interaneis & uuluis.Cinis eius ambuſtis illinitur,& carnibus quæ recedunt ab oſsibus, & eruptionibus pituitæ,muris aranei morſibus. Idẽ aſperſo ſale ac melle candorẽ dentibus & ſuauitatem oris facit.Eos qui pane hordeaceo utunt,morbo pedũ tentari negant. Nouemq; granis ſi furunculum quis circumducat,ſingulis ter,manu ſiniſtra, & omnia in ignẽ abijciat,confeſtim ſanari aiunt. Eſt & herba Phœnicea appellata Græcis, noſtris uerò hordeum murinũ.Hæc trita è uino pota præclarè ciet mẽſes.Ptiſanæ quæ ex hordeo fit, laudes uno uolumine condidit Hippocrates,quæ nunc omnes in alicam tranſeunt. Contrà quanto innocentior eſt alica.Hippocrates tantũ ſorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur,quoniã ſitim arceret,quoniã in aluo nõ intumeſceret, quoniam facile redderet, & aſſuetis hic ſolus cibus in febri bis die poſsit dari: tantùm remotus ab iſtis qui medicinã fame exercent.Sorbitionẽ tamen dari totã uetuit,aliúdue q; ſuccũ ptiſanæ.Item quamdiu pedes frigidi eſſent,tunc quidem nec potionẽ dandam.Fit & ex tritico glutinoſior,arteriæq; exulceratæ utilior.Amylon hebetat oculos,& gulæ inutile cõtrà q; creditur.Item ſiſtit aluũ,epiphoras oculorũ inhibet,& ulcera ſanat. Item puſtulas & fluxiones ſanguinis,genas duras emollit. Datur cum ouo his qui ſanguinẽ reiecerint. In ueſicæ uerò dolore,ſemuncia amyli cum ouo & paſsi tribus ouis ſufferuefacta, à balineo.Quin & auenacea farina decocta in aceto næuos tollit.Panis hic ipſe quo uiuitur,innumeras penè continet medicinas.Ex aqua & oleo aut roſaceo mollit collectiones, ex aqua mulſa duritias ualde mitigat.Datur & ex uino ad diſcutienda quæ præſtringi opus ſit,& ſi magis etiamnũ,ex aceto:aduerſus acutas pituitæ fluxiones,quas Græci rheumatiſmos uocant:item ad percuſſa,luxata.Ad omnia aũt hæc fermentatus, qui uocatur autopyros,utilior.Illinitur & paronychijs,& callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tuſus atq; iterum coctus,ſiſtit aluũ. Vocis ſtudioſos, & contra diſtillationes, ſiccum eſſe primo cibo utiliſsimũ eſt.Sitanius,hoc eſt,è trimeſtri,incuſſa in facie,aut deſquamata cum melle aptiſsimè curat.Candidus ægris,aqua calida frigidáue madefactus, leuiſsimum cibum præbet.Oculorũ tumori ex uino imponitur.Sic & puſtulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua eſſe ieiunis ſtatim à balineis demonſtrant. Quin & grauitatẽ odorum in cubiculis uſtus emendat,& uini,in ſaccos additus. Auxiliatur & faba.Namq; ſolida fricta,feruensq; in acre acetum coniecta,torminibus medet. In cibo freſſa & cum allio cocta,contra deploratas tuſſes ſuppurationesq; pectorũ,quotidiano cibo ſumitur:& cõmanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturãdos diſcutiendósue imponitur:& in uino decocta,ad teſtium tumores & genitalium. Lomento quoq; ex aceto decocto tumores maturat atq; aperit.Item liuoribus,combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe autor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarumq; cinis, ad coxendices,& ad neruorũ ueteres dolores,cũ adipis ſuilli uetuſtate prodeſt. Et per ſe corticesdecocti ad tertias ſiſtunt aluum. Lens optima quæ facillime coquitur, eaq; quæ maxime aquam abſorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & ſtomachum inflat,ſed aluum ſiſtit in cibo,magisq; diſcocta cæleſti aqua:eadem ſoluit,minus percocta. Cruſtulas ulcerum rumpit, eaq; quæ intra os ſunt purgat & aſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat,maximeq; exulceratas & rimoſas. Oculorũ autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo.Contra ſuppurantia cum polenta imponitur.Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur:ad ſedem,cum roſaceo aut cotoneo.In ijs quę acrius remedium exigunt cum putamine Punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celerius inareſcat,adijciunt & betæ folia.Imponitur & ſtrumis panisq;,uel maturis uel maturescentibus , ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa:& gangrenis cum Punici tegmine. Item podagris cum polenta,& uuluis,& renibus,pernionibus,ulercibus difficile cicatri

cem

cem trahentibus. Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo uſu melius ſemper eam torrere aut tundere, ut quàm tenuiſsima detur, uel per ſe, uel cum cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſisq; omnibus, & felli: nec ſomno facilis: ad puſtulas utilis, igniq; ſacro & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura. Eſt & paluſtris lens per ſe naſcens in aqua non fluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod collectionibus illinitur, & maxime podagris, & per ſe & cum polenta: glutinat & interanea procidentia. Eſt et ſylueſtris elelisphacos dicta à Græcis, ab alijs phacos. Eſt ea ſatiua lẽte leuior, & folio minore, atq; ſicciore & odoratiore. Eſt & alterum genus eius ſylueſtris, odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menſes ciet & urinas, & paſtinacæ marinæ ictus ſanat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſynthio ad dyſenteriam. Cum uino eadem commorantes mẽſes trahit. Abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita herba, uulnerũ ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in uino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Noſtri, qui nunc ſunt, herbarij elelisphacon Græcè, Latinè ſaluiam uocant, mentæ ſimilem, canam, odoratam: partus emortuos ea appoſita extrahunt. Item uermes aurium ulcerumq;. Cicer & ſylueſtre eſt, folijs ſatiuo ſimile, odore graui. Si largius ſumatur, aluus ſoluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. Cicercula etiamnum magis in aluo proficit. Farina utriuſque ulcera manantia capitis ſanat, efficacius ſylueſtris. Item comitiales & iocinerum tumores, & ſerpentium ictus. Ciet menſes & urinas, grano maxime. Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam ueſicam et renes. Gangrenis utiliora cum melle, & his quæ cacoethe uocantur. Verrucarum in omni genere prima luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaq; grana in linteolo deligata poſt ſe abijciunt, ita fugari uitium arbitrantes. Noſtri præcipiunt arietinum in aqua cum ſale diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ: ſic & calculos pellit, morbumq; regiũ: eiuſdem folijs ſarmentisq; decoctis aqua quàm maxime calida morbos pedum mollit, & ipſum calidum tritumq; illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum ulceribus ex paſſo medetur. De eruo quædam in mentione eius diximus, nec potentiam ei minorem ueteres quàm braſsicę tribuêre. Contra ſerpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumq; morſum. Si quis eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius abſumi certiſsimi autores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) maculas toto corpore emendat. Serpere ulcera non patitur: in mammis efficaciſsimum. Carbunculos rumpit ex uino. Vrinæ difficultates, inflationem, uitia iocineris, teneſmon, & quæ cibum non ſentiunt, atropha appellata, toſtum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratumq; corrigit. Item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die ſolutum. Panos in melle impoſitum ſuppurare prohibet. Aqua decocti perniones & pruritus ſanat fouendo. Quin & uniuerſo corpori, ſi quis quotidie ieiunus biberit, meliorem fieri colorem exiſtimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & ſtomacho oneroſum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus, miteſcit, bubus iumentisq; utiliſsimum. Siliquæ eius uirides, prius quàm indureſcãt, cum ſuo caule folijsq; contritæ, capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoque ſylueſtres ſunt, omni modo minores ſatiuis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, ſicco nulli minus ponderis eſt, nec plus utilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant, amari contra aſpidas ualent. Vlcera atra, aridi decortica-

tiq; triti, suppositο linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uẽtris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris uerò impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, uel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas pruritusq; in balineis illita cohibet, & per se siccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Syluestrium efficacior uis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex ijsdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt. Si uerò ad mellis crassitudinem decoquantur uel satiui, uitilignes nigras & lepras emendant. Satiui quoq; rumpunt carbunculos impositi, panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto, cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uerò cælesti aqua discoquantur, succus ille smegma fit: quo fouere gangrenas, eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleonte herba decocti aqua in potum collata. Sanant et scabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, uel utroq; liquore postea mixto. Funus crematorum culices necat. Irionem inter fruges sesamæ similem esse diximus, & à Græcis erysimon uocari: Galli uelarum appellant. Est autem fruticosum, folijs erucæ angustioribus paulò, semine nasturtij. Vtilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis exscreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum uitijs, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur uerò parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliâs cum melle. Infantibus quoq; utilissimum. Item sedis uitijs & articularijs morbis, cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & suspirijosis. Item fistulis, cum axungia uetери, ita ne intus addatur. Horminum semine (ut diximus) cumino simile est, cæterò porro, dodrantali altitudine. Duorum generum alteri semen nigrius, & oblongum. Hoc ad Venerem stimulandam, & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius semẽ & rotundius. Vtroq; tuso extrahuntur aculei ex corpore: per se illitum ex aqua, folia ex aceto imposita, panos per se uel cum melle discutiunt: item furunculos, priusquam capita faciant, omnesq; acrimonias. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt usu. Infelix dictũ est à Vergilio lolium. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impositumq; sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris alijsq; doloribus ex oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextarijs tribus, decocta farina lolij sextarijs duobus, usq; ad crassitudinem, calidumq; ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Miliaria appellatur herba quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum uino infusa, podagras iumentorum dicitur sanare. Bromos semen est spicam ferentis herbæ, nascitur inter uitia segetis auenæ genere, folio & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes, paruulas uelut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata, atq; hordeum, & similia. Prodest tussientibus succus. Orobanchen appellauimus necantem eruum & legumina, alij cynomorion eam appellant, à similitudine canini genitalis: cauliculus est sine folijs, pinguis, rubens. Estur & per se, in patinis cum tenera est decocta. Et leguminibus innascuntur bestiolæ uenenatæ, quæ manus pungunt, & periculum uitæ afferunt, solifugarum generis. Aduersus has omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonstrantur. Et frugum quidem hęc sunt in usu medico. Ex ijsdem fiunt & potus, zythum in Ægypto, cælia & ceria in Hispania, ceruisia & plura genera in Gallia, alijsq; prouincijs, quorum omnium spuma cutem fœminarũ in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat ad uini transire mentionem, atq; à uite ordiri medicinas arborum.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIII.

PROOEMIVM.

PERACTA cerealium in medẽdo quoq; natura eſt, omniumq; quæ ciborum aut florũ odorumq; gratia proueniunt ſupina tellure. Non ceſsit his Pomona, partesq; medicas pendentibus quoq; dedit, non contenta protegere, arborumq; alere umbra quę diximus, imò uelut indignata plus auxilij ineſſe his quæ longius à cælo abeſſent, quæq; poſtea cœpiſſent. Primum enim homini cibum fuiſſe inde, & ſic inductos cælum ſpectare, paſciq; & nunc ex ſe poſſe ſine frugibus. Ergo hercule has in primis dedit uitibus, non contenta delicias etiam & odores atq; unguẽta omphacio atq; œnanthe ac maſſari (quę ſuis locis diximus) nobiliter inſtruxiſſe: plurimum, inquit, homini uoluptatis ex me eſt. Ego ſuccum uini, liquorem olei gigno. Ego palmas & poma, totq; uarietates: necq; (ut tellus) omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde ſaxis, ut quando quantóue opere cibi fiant. At ex me parata omnia, nec curuo adornãda aratro, nec cura laboranda, ſed ſeſe porrigentia ultro: & ſi pigeat attingere, etiam cadentia. Certauit ipſa ſecũ, plusq; utilitatis cauſa genuit etiam q̃ uoluptatis. Folia uitium & pampini capitis dolores, inflammationesq; corporum mitigant cum polenta. Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida: cum farina uerò hordei, articularios morbos. Pampini triti & impoſiti, tumorẽ omnẽ ſiccant. Succus eorũ dyſentericis infuſus medet. Lachryma uitiũ, quę ueluti gũmi eſt, lepras & lichenas, & pſoras nitro antè præparatas ſanat. Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis, pſilothri effectum habet, maximeq; aqua quã uirides accenſæ, uites exſudãt, qua & uerrucæ tollunt. Pampini ſanguinẽ exſcreantibus, & mulierũ à conceptu defectioni diluti potu proſunt. Cortex uitiũ & folia arida, uulnerũ ſanguinẽ ſiſtunt, ipſumq; uulnus conglutinãt. Vitis albę uiridis tuſæ ſucco & thure impetigines toliunt. Cinis ſarmentorũ uitiumq; et uinaceorum condylomatis & ſedis uitijs medet ex aceto: itẽ luxatis & ambuſtis, & lienis tumori, cum roſaceo & ruta & aceto. Item igni ſacro, ex uino citra oleum aſpergit, & intertrigines & pilos abſumit. Dant & bibendũ cinerem ſarmentorũ ad lienis remedia aceto conſperſum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibant, utq; qui biberit, in lienẽ iaceat. Clauiculæ ipſæ quibus repunt uites, tritæ, & ex aqua potæ ſiſtunt uomitionũ conſuetudinẽ. Cinis uitium cum axungia uetere contra tumores proficit, fiſtulas purgat, mox & perſanat: itẽ neruorũ dolores frigore ortos, cõtractionesq;: cõtuſás uerò partes cum oleo, carnes excreſcentes in oſsibus cum aceto & nitro, ſcorpionũ & canũ plagas cũ oleo. Corticis per ſe cinis combuſtis pilos reddit. Omphacium qua fieret ratione incipientis uuæ pubertate, in unguentorũ loco docuimus. Nunc ad medicinã de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea quæ in humido ſunt ulcera, ut oris, tonſillarũ, genitaliũ. Oculorũ claritati plurimũ confert. Scabritiæ genarũ, ulceribusq; angulorũ, nubeculis, ulceribus quacũq; in parte manantibus, cicatricibus marcidis, oſsibus purulentè limoſis. Frangitur uehementia eius melle aut paſſo. Prodeſt & dyſentericis, ſanguinem exſcreantibus, anginis. Omphacio cohæret œnanthe, quam uites ſylueſtres ferunt, dicta à nobis in unguenti ratione. Laudatiſsima in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ mõtes, & ex alba uite refrigerat, adſtringit, uulneribus inſpergit, ſtomacho illinit, utilis urinæ, iocineri, capitis doloribus, dyſentericis, cœliacis, cholericis. Contra faſtidia obolo ex aceto pota. Siccat manãtes capitis eruptiones, efficaciſsima ad uitia quæ ſunt in humidis: ideoq; & oris ulceribus, & uerendis ac ſedi. Cum melle & croco aluum ſiſtit. Genarũ ſcabiem emẽdat, oculorumq; lachrymationes: ex uino ſtomachi diſſolutionem: ex aqua frigida pota ſanguinis exſcreationẽ. Cinis eius ad collyria, & ad ulcera purganda, & paronychia, & pterygia probatur. Vritur in furno, donec panis percoquat. Maſſaris odoribus tantũ gigni tur: omniaq; ea auiditas humani ingenij nobilitauit, rapere feſtinando.

De medicinis uuarū recentiū,& ſarmentis uuarū,& uinaceis,& de uua theriacē, & de uua paſſa,& aſtaphide,& aſtaphide agria, pituitaria,& labruſca,& de uite alba & nigra,& de muſtis,& uini generibus,& aceto. Cap. 1

MAtureſcentiū autem uuæ uehementiores nigræ,ideoq; uinum ex his minus iucundum:ſuauiores albæ,quoniam è translucido facilius accipitur aer.Recentes ſtomachum & ſpiritū inflant,aluumq; turbant, itaque in febri damnātur utiq; largiores.Grauedinem enim capiti,morbumq; lethargicum faciunt. Innocentiores quæ decerptæ diu pependere:qua uentilatione etiā utiles fiunt ſtomacho ægrisq;. Nam & refrigerāt leuiter,& faſtidiū auferūt.Quæ autem in uino dulci conditæ fuere, caput tentant. Proximæ ſunt penſilibus in palea ſeruatæ.Nam in uinaceis ſeruatę, & caput & ueſicā & ſtomachū infeſtant.Siſtunt tamen aluum,ſanguinem exſcreātibus utiliſsimæ.Quæ uerò in muſto fuere,peiorem uim etiamnum habent,q; quæ in uinaceis.Sapa quoq; ſtomacho inutiles facit:ſaluberrimas putant medici in cæleſti aqua ſeruatas, etiamſi minime iucundas: ſed uoluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri,& in amaritudine iecoris felliſq; uomitione in choleris,hydropicis,cum ardore febrium ægrotātibus.At in ollis ſeruatæ, & os & ſtomachum & auiditatem excitant. Paulò tamen grauiores exiſtimantur fieri uinaceorum halitu. Vuę florem in cibis ſi edêre gallinacei,uuas non attingunt.Sarmenta earum in quibus acini fuere,adſtringendi uim habent,efficaciora ex ollis.Nuclei acinorum eandem uim obtinēt.Hi ſunt qui in uino capitis dolorem faciūt. Toſti tritiq; ſtomacho utiles ſunt.Inſpergitur farina eorū polentæ modo potionis dyſentericis,& cœliacis, & diſſolutis ſtomacho.Decocto etiā eorum fouere pſoras & pruritū, utile eſt. Vinacei per ſe, minus capiti aut ueſicæ nocēt q; nuclei.Mammarū inflāmationi triti cum ſale utiles.Decoctum eorum ueteres dyſentericos & cœliacos iuuat,& potione & fotu.Vua theriace, de qua ſuo loco diximus,contra ſerpentium ictus eſtur. Pampinos quoq; eius edendos cenſent,imponendosq;,uinumq; & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem uim habent. Vua paſſa,quam aſtaphida uocāt,ſtomachum,uentrem,interanea tentaret,ni ſi pro remedio in ipſis acinis nuclei eſſent,ijs exemptis, ueſicæ utilis habetur, & tuſsi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibus,ſicut ex his paſſum priuatim è ſerpentibus contra hæmorrhoida potens. Teſtium inflāmationi cum farina cumini aut coriādri imponunt. Item carbunculis,articularibus morbis,ſine nucleis trita cū ruta:fouere antè uino ulcera oportet.Sanāt epinyctidas & dyſenteriā cum ſuis nucleis. Et in oleo coctæ gangrenis illinunt cum cortice raphani & melle. Podagris & unguiū mobilibus cum panace, & per ſe ad purgandū os caputq;,cum pipere cōmanducant. Aſtaphiſagria ſiue ſtaphis,quam uuam Taminiā aliqui uocant falſo,ſuum enim genus habet,cauliculis nigris rectis, foliis labruſcæ,fert folliculos uerius q; acinos,uirides,ſimiles ciceri:in his nucleū triangulum. Matureſcit cum uindemia nigreſcitq;,cum Taminiæ rubētes norimus acinos:ſciamusq; illam in apricis naſci,hanc nō niſi in opacis.His nucleis ad purgationem uti non cenſuerim propter ancipitem ſtrangulationem,nec ad pituitam oris ſiccandam,fauces enim lædunt.Phthiriaſi caput & reliquū corpus liberant triti,facilius admixta ſandaracha: item pruritu & pſoris.Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: ad aurium uitia, rheumatiſmum cicatricum,ulcerum manantia. Flos tritus in uino contra ſerpentes bibit: ſemen enim abdicauerim propter nimiam uim ardoris.Quidam eam pituitariā uocant, & plagis ſerpentium utiq; illinunt.Labruſca quoq; œnanthen fert,ſatis dictam, quę à Græcis ampelos agria appellatur,ſpiſsis & candicantibus foliis,geniculata, rimoſo cortice: fert uuas rubentes cocci modo,quæ cutem in facie mulierum purgant,& uariis coxendicum & lumborum uitis tuſæ cum foliis & ſucco proſunt.Radix decocta in aqua,pota in uini Coi cyathis duobus,humorem alui ciet,ideo hydropicis datur.Hanc potius crediderim eſſe,quam uulgus uuam Taminiā uocat. Vtuntur ea pro amuleto, & ad exſpuitionē ſanguinis quoq; adhibent,non ultra gargarizationes,& ne quid deuoretur,addito ſale,thymo,aceto,mulſo.Ideo & purgationibus ancipitē putant. Eſt huic ſimilis,ſed in ſalictis naſcens

naſcens,ideo diſtinguitur nomine,cum eoſdem uſus habeat,& ſalicaſtrum uocatur. Scabiem & pruriginem hominũ quadrupedumq; aceto mulſo trita hæc efficacius tollit. Vitis alba eſt,quã Græci ampeloleucen,alij ophioſtaphylon, alij melothron,alij pſilothrũ, alij archezoſtin,alij cedroſtin,alij madon appellant.Huius ſarmẽta longis & exilibus internodijs geniculata ſcandunt. Folia pampinoſa ad magnitudinẽ edcræ, diuidunt ut uitium.Radix alba,grãdis,raphano ſimilis initio;ex ea caules aſparagi ſimilitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluum & urinã cient.Folia & caules exulcerant corpus:utiq; ulcerum phagedænis & gangrenis,tibiarumq; tædio cum ſale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet,ſucco rubente,poſtea croci.Nouere id qui coria perficiunt, illo enim utuntur.Pſoris & lepris illinitur.Lactis abundantiã facit coctũ cum tritico, potumq;. Radix numeroſis utilitatibus nobilis,contra ſerpentiũ ictus trita drachmis duabus bibitur.Vitia cutis in facie,uarosq; & lentigines, & ſuggillata emẽdat, & cicatrices. Eademq; præſtat decocta in oleo.Decoctæ datur & comitialibus potus:item mente cõmotis,& uertigine laborantibus,drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipſa aũt largior aliquanto, ſenſus purgat.Illa uis præclara,quòd oſſa infracta extrahit in aqua impoſita, ut bryonia: quare quidam hanc albam bryoniã uocãt.Alia uerò nigra efficacior in eodẽ uſu cũ melle & thure.Suppurationes incipiẽtes diſcutit,ueteres maturat & purgat. Ciet mẽſes & urinam.Ecligma ex ea fit ſuſpirioſis,& contra lateris dolores,uulſis,ruptis.Splenem ternis obolis pota xxx.diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorum. Exuino ſecundas fœminarum appoſita trahit:& pituitã,drachma pota in aqua mulſa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem ſeminis: qui illitus per ſe & cum eruo, lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora:ſerpentes fugat. Tunditur ipſa radix cum pingui fico,erugatq; corpus ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur:aliâs urit, niſi frigida abluatur. Iucundius hoc idem præſtat nigra uitis, quoniã alba pruritum affert.Eſt ergo & nigra,quam propriè bryoniam uocãt,alij chironiam,alij gynecanthen,aut apro-niam,ſimilem priori,præterquam colore.Huius enim nigrum eſſe diximus. Aſparagos eius Diocles prætulit ueris aſparagis in cibo urinæ ciendę,lieniq; minuendo.In frutectis uel harundinetis maxime naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, oſſa infracta uel efficacius extrahit quàm ſupradicta. Cæterùm eidem peculiare eſt,quod iumentorum ceruicibus unicè medetur.Aiunt ſi quis uillam ea tinxerit,fugere accipitres, tutasq; fieri uillaticas alites. Eadem in iumẽto hominęq; phlegma aut ſanguinem qui ſe ad talos deiecerit circumligata ſanat.Et hactenus de uitium generibus. Muſta differentias habent naturales has,quòd ſunt candida aut nigra aut inter utrumq;,aliaq; ex quibus uinũ fiat,alia ex quibus paſſum:cura differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixiſſe conueniat. Muſtum omne ſtomacho inutile,uenis iucundum. A balineis raptim & ſine interſpiratione potũ,necat.Cantharidum naturæ aduerſatur.Item ſerpentibus,maxime hæmorrhoidi & ſalamandræ.Capitis dolores facit,& gutturi inutile. Prodeſt renibus,iocineri,& interaneis ueſicæ:colleuat enim ea.Priuatim cõtra bupreſtin ualet.Contra meconium,lactis coagulationem,cicutam,toxica,dorycnium,ex oleo potum, reddituq; uomitionibus.Ad omnia infirmius album,iucundius paſsi muſtum, & quòd minorem capitis dolorem afferat. Vini genera differentiasq; perquam multas expoſuimus,& ferè cuiuſq; proprietates. Neq; eſt ulla pars difficilior tractatu, aut numeroſior: quippe cùm ſit tardum dictu,pluribus proſit an noceat: præterea q; ancipiti euẽtu potu ſtatim auxilium fit,aut uenenum. Etenim de natura ad remedia tantùm pertinente nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Aſclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui uerò poſtea de uolumine illo diſſeruere, innumera. Nos iſta Romana grauitate,artium q; liberalium appetentia,non ut medici,ſed ut iudices ſalutis humanæ,diligenter diſtinguemus. De generibus ſingulis diſſerere immenſum & inexplicabile eſt,diſcordibus medicorum ſententijs.Surrentinum ueteres maxime probauere,ſequens ętas Albanum aut Falernum. Deinde alia alij, iniquiſsimo genere decreti, quod cuiq; gratiſsimũ

cæteris

cæteris omnibus pronunciando. Quin ut conſtarent ſententiæ, quota portio tamẽ mortalium ijs generibus poſſet uti? Iam uerò nec proceres uſquam ſynceris. Eò uenere mores ut nomina modò cellarum ueneant, ſtatimq; in lacubus uindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius iam eſt quodcunque & ignobilius. Hæc tamen facere conſtantiſsimè uidentur ſententiæ uictoriam, quorum mentionem fecimus, ſi quis hoc quoq; diſcrimẽ exigat. Falernum nec in nouitate, nec in nimia uetuſtate corpori ſalubre eſt. Media eius ætas à quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu ſtomacho utile, non item in calido. Et in diutina tuſsi ſorbetur merum utiliter à ieiunis. Item in quartanis. Nullo æquè uenæ excitantur. Aluum ſiſtit, corpus alit. Creditum eſt obſcuritatẽ uiſus facere: nec prodeſſe neruis, aut ueſicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ ſunt dulcia, auſtera uel Falerno utiliora. Concoctionem minus adiuuãt, ſtomachum modicè implent. At Surrentina nullo modo, nec caput tentant, ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba iam non gignuntur. At quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentino, auſteritatis Albano, uehementiæ minus Falerno. Ab his Statana nõ longo interuallo abfuerint. Aluo citæ Signinum maxime conducere indubitatum eſt. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur uires, ſanguis colosq; hominum. Hoc quoq; diſtat orbis medius, & mitior plaga à circumiectis: quantũ illis feritas facit roboris, tantum nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit, frugum neruos, aquæ carnes. Ideo minus ruboris eſt in corporibus illis, & minus roboris, contraq; labores patientiæ. Vino modico nerui iuuãtur, copioſiore læduntur, ſic & oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, triſtitia & cura hebetatur, urina & algor expellitur, ſomnus cõciliatur. Præterea uomitiones ſiſtit, collectiones extra lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatem uini æquari uix deorum potentia poſſe pronunciauit. Vetus copioſiore aqua miſcetur, magisq; urinam expellit: minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat, ſed ſtomacho innatat: auſterum facilius concoquitur. Leuiſsimum eſt quod celerrimè inueteratur. Minus infeſtat neruos quod uetuſtate dulceſcit. Stomacho minus utile eſt pingue, nigrum, ſed corpora magis alit. Tenue & auſterũ minus alit, magis ſtomachum nutrit. Celerius per urinam tranſit, tantoq; magis capita tentat: hoc & in omni alio ſucco ſemel dictum ſit. Vinum ſi ſit fumo inueteratũ, inſaluberrimũ eſt. Mangones iſta in apothecis excogitauere. Iam & patresfamiliâs ætatem ademere his, quę per ſe cariem traxere. Quo certe uocabulo ſatis conſilij dedere priſci, quoniam & in materijs cariem fumus erodit. At nos è diuerſo fumi amaritudine uetuſtatẽ indui perſuaſum habemus. Quæ ſunt admodum exalbida, hæc uetuſtate ſalubria fiunt. Quo generoſius uinum eſt, hoc magis uetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem corpori minime utilem coit. Condire eo aliud minus annoſum, inſalubre eſt. Sua cuiq; uino ſaliua innocẽtiſsima, ſua cuiq; ætas gratiſsima, hoc eſt, media. Corpus augere uolentibus, aut mollire aluum, conducit inter cibos bibere. Contrà minuentibus aluumq; cohibentibus, ſitire in edendo, poſtea parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento, inutiliſsimum eſt. Curas uigoremq; animi impedit, ad procinctum tendentibus: ſomno uerò ac ſecuritatibus iam dudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum miniſtrauit. Sic quoque in prouerbium ceſsit, ſapientiam uino obumbrari. Vino debemus homines, quòd ſoli animalium non ſitientes bibimus. Aquæ potum interponere utiliſsimum. Itemq; iugi ſuperbi bere ebrietati, quam quidem frigidæ potus extemplo diſcutit. Meracis potionibus per uiginti dies ante canis ortũm, totidemq; poſtea, ſuadet Heſiodus uti. Merum quidem re medio eſt contra cicutas, coriandrum, aconita, uiſcum, meconium, argentũ uiuum, apes, ueſpas, crabrones, phalangia, ſerpentium ſcorpionumq; ictus, contraq; omnia quæ refrigerando nocent. Priuatim contra hæmorrhoidas, preſteras, fungos. Item contra inflationes roſionesq; præcordiorum, & quorũ ſtomachus in uomitiones effunditur: & ſi uenter aut interanea rheumatiſmũ ſentiant. Dyſentericis, ſudatoribus, in longa tuſsi, in epiphoris, meracum. At uerò cardiacis, in mamma lęua merum in ſpongia imponi prodeſt.

Ad

Ad omnia autem maxime album inueteraſcens. Vtiliter etiam fouetur uino calido uirilitas iumentis, quo etiam infuſo cornu laſſitudinem auferri aiunt. Simias quadrupedesq́ quibus digiti ſunt, negant creſcere aſſuetas meri potu. Nunc circa ægritudines ſermo de uinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcunq́ tenuiſsimum: uulgo uerò, quod quemq́ maxime iuuerit ualidum. Vtiliſsimum omnibus facco uiribus fractis. Meminerimus ſuccum eſſe, qui feruendo uires è muſto ſibi fecerit. Miſceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in muſto additum eſt: meliusq́, ſi nec uaſis pix affuit. Marmore enim & gypſo aut calce condita, quis non etiam ualidus expauerit? In primis igitur uinum marina aqua factum, inutile eſt ſtomacho, neruis, ueſicæ. Reſina condita, frigidis ſtomachis utilia exiſtimantur. Non expedire uomitoribus, ſicut neque muſtum, neq́ ſapa, neq́ paſſum. Nouitium reſinatum nulli conducit. Capitis dolorem & uertigines facit, ab hoc dicta crapula eſt. Tuſsientibus & in rheumatiſmo nominata proſunt. Item cœliacis & dyſentericis, mulierum menſibus. In hoc genere rubrum nigrúmue magis conſtringit, magisq́ calfacit. Innocentius pice ſola conditum. Sed & picem meminiſſe debemus, non aliud eſſe quàm combuſtæ reſinæ fluxum. Hoc genus uini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, uẽtri utile. Item uuluarũ dolori, ſi ſine febre ſint, ueteri rheumatiſmo, exulcerationi, ruptis conuulſis, uomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tuſsi, anhelationibus, luxatis, in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc utilius id quod ſponte naturæ ſuæ picem reſipit, picatumq́ appellatur. Heluẽnaco quoq́ tamẽ nimio caput tentari conuenit. Quod ad febrium ualetudines attinet, certum eſt non dandum in febre, niſi ueteribus ægris, uinum: nec niſi declinante morbo. In acutis uerò periculis, nullis niſi qui manifeſtas remiſsiones habeant, & has noctu potius. Dimidia enim pars periculi eſt, noctu, hoc eſt, ſpe ſomni, bibentibus. Nec à partu abortúue, nec à libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum acceſsiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tuſsientibus, nec in tremore neruorumq́ doloribus uel faucium, aut ſi uis morbi circa illa intelligatur, nec in duritia præcordiorũ, uenarum uehementia, neq́ in opiſthotono, tetano, nec ſingultiẽtibus, nec ſi cum febre dyſpnœa ſit. Minime uerò oculis rigentibus, & genis ſtantibus, aut defectis grauibusq́: nec quorũ conniuentiũ perlucebunt oculi, neu palpebris non coeuntibus, uel ſi dormiẽtibus hoc idem eueniet: aut ſi cruore ſuffunduntur oculi, uel ſi lemæ in oculis erunt. Minime lingua fungoſa, nec graui, & ſubinde imperfecta loquẽtibus: nec ſi urina difficile reddetur, neq́ expaueſcentibus repente, nec ſpaſticis, aut rurſus torpentibus, nec ſi per ſomnos genitura effundat. Cardiacorũ morbo unicam ſpem in uino eſſe, certum eſt. Sed id dandum quidam nõ niſi in acceſsione cenſent, alij non niſi in remiſsione. Illi ut ſudorẽ coerceant: hi quia tutius putant, minuente ſe morbo: quam pluriũ ſententiã eſſe uideo. Dari utiq́ non niſi in cibo debet, nec à ſomno, nec præcedente alio potu, hoc eſt, utiq́ ſitienti, nec niſi in deſperatione ſuprema, & uiro facilius q̃ fœminæ, ſeni q̃ iuueni, iuueni q̃ puero, hyeme q̃ æſtate, aſſuetis potius q̃ expertibus. Modus dandi pro uehementia uini: item mixtura. Atq́ uulgo ſatis putant unũ uini cyathum duobus aquæ miſceri. Si diſſolutio ſit ſtomachi, dandum: & ſi cibus non deſcendat. Inter uini genera quæ fingi docuimus, nec fieri iam arbitror, & ſuperuacaneũ eorum uſum, cum ipſis rebus ex quibus finguntur doceamus uti. Et aliâs modum exceſſerat medicorũ in his oſtentatio, ueluti è napis uinũ utile eſſe ab armorum equitandi ue laſſitudine prẽcipientiũ, atq́ ut reliqua omittamus, etiam è iunipero. Et quis ſatius cenſeat, abſynthite uino utendum potius q̃ abſynthio ipſo? In reliquis omittetur & palmeũ, capiti noxiũ, uentríq́ tantũ molliendo, & ſanguinẽ exſcreantibus non inutile. Fictitiũ non poteſt uideri, quod bion appellauimus, cum ſit in eo ſola pro arte feſtinatio. Prodeſt ſtomacho diſſoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, uertigini, torminibus, iſchiadicis. In peſtilẽtia quoq́ ac peregrinationibus, uim magnã auxiliandi habere dicit. Vini etiam uitiũ tranſit in remedia. Aceto ſumma uis eſt in refrigerando, non tamen minor in diſcutiendo; ita fit ut infuſum ter-

ræ ſpumet. Dictum eſt ſæpius, diceturq; quoties cum alijs profit. Per ſe hauſtum faſtidia diſcutit, ſingultus cohibet, ſternutamenta olfactu. Vim in balineis æſtus arcet, ſi cõtinea tur ore. Quin & cum aqua bibitur. Multorum ſtomacho utiliter gargarizatur. Cum eadem conualeſcẽtium & à ſolis ardoribus. Oculis quoq; illo modo ſaluberrimum. Plurimum fotu medetur poſt uredines. Item lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morſibus, ſcorpionum ictibus, ſcolopendrarum, muris araneiſ contraq; omnium aculeatorum uenena & pruritus. Item contra multipedæ morſum. Calidum in ſpongia appoſitum, adiecto ſulphuris ſextante ſextarijs tribus aceti, aut hyſſopi faſciculo, medetur ſedis uitijs. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omni alia, foris in ſpongia impoſitum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum. Conglobatum uticq; ſanguinem diſcutit. Cõtra lichenas & bibitur & imponitur. Siſtit aluos, & rheumatiſmos interaneorum infuſum. Item procidentia ſedis uuluæq;. Tuſsim ueterem inhibet, & gutturis rheumatiſmos, orthopnœam, dentium labefactationem. Veſicæ nocet, neruorumq; infirmitatibus. Neſciere medici quantum contra aſpidas polleret. Nuper ab aſpide calcata percuſſus utrem aceti ferẽs, quoties depoſuiſſet ſentiebat ictum, aliâs illæſo ſimilis: Intellectum ibi remedium eſt, potuq; ſuccurſum. Necq; altero os colluunt uenena exugẽtes. In totum domitrix uis hæc non ciborum modo eſt, uerùm & rerum plurimarum. Saxa rumpit infuſum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & ſapores non alius magis ſuccus commendat aut excitat: in quo uſu mitigatur toſto pane aut uino, uel accenditur pipere ac laſere: uticq; ſale compeſcitur. Non eſt prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa ſupremis ſuis annis cõflictatus graui morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorũ portentoſa ſcientia, ignorante diuo Auguſto, tanti putauit uſu pedum ſenſuq; carere, dummodo et dolore illo careret, demerſis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

De aceto ſcillino, & oxymelle, & ſapa, & fece uini, aceti, & ſapæ. Cap. II

ACetum ſcillinũ inueteratũ magis probatur: prodeſt ſuper ea quæ diximus aceſcentibus cibis: guſtatum enim diſcutit pœnam eam. Et his qui ieiuni uomunt: callum enim faucium facit, ac ſtomahi: odorem oris tollit, gingiuas aſtringit, dentes firmat, colorem meliorem præſtat. Tarditatem quoq; aurium gargarizatione purgat, & tranſitum auditus aperit. Oculorũ aciem obiter exacuit. Comitialibus, melãcholicis, uertiginoſis, uuluarum ſtrangulationibus, percuſsis aut præcipitatis, & ob id ſanguine conglobato, neruis infirmis, renum uitijs perquam utile. Cauendũ exulceratis. Oxymeli antiqui (ut Dieuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti ueteris heminas v. ſalis marini pondo, thymbræ quadrantem, aquæ marinæ ſextarios quinq; pariter coquebant, decies deferueſcente cortina, atq; ita diffundebãt inueterabantq;. Suſtulit totum id Aſclepiades, coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuiſſe tamen fatentur cõtra ſerpentes quas ſepas uocãt, & cõtra meconiũ, ac uiſcum, & anginas, calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturisq; deſiderijs, quæ nunc omnia oxalme cõtingunt: id ſale & aceto recẽte efficacius eſt. Vino cognata res ſapa eſt, muſto decocto donec tertia pars ſuperſit. Ex albo hoc melius. Vſus contra cantharidas, bupreſtin, pinorum erucas, quas pityocampas uocant, ſalamandras, & contra mordentia uenenata. Secundas partusq; emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus autor eſt, uenenum eſſe ſi quis ieiunus à balineis id bibat. Conſequens horũ eſt uini fex, ſui cuiuſq; generis. Ergo uini feci tanta uis eſt, ut deſcendentes in cupas enecet. Experimentũ demiſſa præbet lucerna, quãdiu extinguatur periculum denuncians. Illota miſcetur medicamentis. Cum iridis uerò pari pondere, eruptionibus pituitæ illinitur. Et ſicca uel madida contra phalangia, & teſtiũ mammarumq; inflammationes, uel in quacunq; parte corporis. Item cum hordeacea farina, et thuris polline in uino decocta crematur & ſiccatur. Experimẽtum eſt legitimè coctæ, ut refrigerata linguam tactu uideatur urere. Celerrimè exanimatur loco non incluſo condita. Crematio ei multũ uirium adijcit. Vtiliſsima eſt ad compeſcendas lichenas furfuresq;

cum

cum fico decocta. Sic & lepris et ulceribus manantibus imponitur. Fungorũ naturę contraria eſt pota, ſed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miſcetur. Medetur illita & teſtibus & genitalibus. In uino autem aduerſus ſtrangurias bibitur. Cum expirauit quoq́, lauandis corporibus & ueſtibus utilis, tunćq́ uſum acaciæ habet. Fex aceti pro materia acrior ſit neceſſe eſt, multoćq́ magis exulceret. Reſiſtit ſuppurationum incrementis, ſtomachum, intereanea, uentrem illita adiuuat. Siſtit earum partium rheumatiſmos, & mulierum menſes. Panos diſcutit nondũ exulceratos, et anginas. Sacros ignes cum cera. Mammas lactis ſui impatientes eadem extinguit. Vngues ſcabros aufert. E ſerpentibus contra ceraſtas ualidiſsima cum polenta. Cum melanthio autem contra crocodili morſus, et canis. Et hęc cremata ampliat uires. Tunc addito lentiſcino oleo, illita una nocte ruffat capillum. Eadem ex aqua in linteolo appoſita, uuluas purgat. Sapæ fece ambuſta ſanantur, melius addita lanugine harũdinis. Eadẽ fece decocta potaćq́, tuſſes ueteres. Decoquitur in patinis cum ſale & adipe ad tumorẽ quoq́ maxillarum & ceruicum.

De oleis, & foliȷs oleæ, & flore, & cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca. Cap. III

OLearum proxima autoritas intelligitur. Folia earum uehementiſsime adſtringunt, purgant, ſiſtunt. Itaq́ commanducata impoſita, ulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorũ cum melle his quæ medici uſſerint, gingiuarum inflammationibus, paronychȷs, ſordidisq́ ulceribus excreſcentibus. Cum melle profluuium ſanguinis è neruoſis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos ulceribus, & puſtulis, procidentiq́ pupillæ efficax, quapropter in collyria additur. Nam & ueteres lachrymationes ſanat, & genarum eroſiones. Exprimitur autem ſuccus tuſis, affuſo uino & aqua cæleſti, ſiccatusq́ in paſtillos digeritur. Siſtit menſes in lana admotus uuluæ. Vtilis & ſaniem emanantibus. Item condylomatis, ignibus ſacris, quæq́ ſerpunt ulcera, epinyctidi. Eoſdem & flos earum habet effectus. Vruntur & cauliculi floreſcentes, ut ſpodiȷ uicem cinis pręſtet, uinoq́ infuſo iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, uel foliȷs tuſis cum melle, oculos uerò cum polenta. Succus frutiçis recentis accenſi diſtillans, ſanat lichenas, furfures, manantia ulcera. Nam & lachryma quæ ex arbore ipſa diſtillat, Æthiopicæ maxime oleæ, mirari ſatis eſt repertos qui dentium dolores illinendos cenſerent, uenenum eſſe prædicantes, atq́ etiam in oleaſtro quę rendam. E radice oleæ quàm tenerrimę cortex deraſus, in melle crebro guſtatu medetur ſanguinem reȷcientibus, & ſuppurata extuſsientibus. Ipſius oleæ cinis cum axungia tumores ſanat, extrahitq́ fiſtulis uitia, & ipſas ſanat. Oliuæ albę ſtomacho utiliores, uentri minus. Præclarum habent antequam condiantur uſum, recentes per ſe cibi modo deuoratæ. Medentur enim arenoſæ urinæ, item dentibus, aut attritis, aut conuulſis. Nigra oliua ſtomacho inutilior, uentri facilior, capiti & oculis non conuenit. Vtraq́ ambuſtis prodeſt trita & illita. Sed nigra commanducatur, & protinus ex ore impoſita, puſtulas gigni prohibet. Colymbades ſordida ulcera purgant, inutiles difficultatibus urinæ. De amurca poteramus uideri ſatis dixiſſe, Catonem ſecuti, ſed reddenda medicinæ quoque eſt. Gingiuis & oris ulceribus, dentium ſtabilitati efficaciſsimè ſubuenit. Item ignibus ſacris infuſa, & his quæ ſerpunt. Pernionibus nigræ oliuæ amurca utilior. Item infantibus fouendis. Albæ uerò mulierum uuluæ in lana admouetur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo uaſe ad craſsitudinem mellis. Vſus eius cum aceto, aut uino uetere, aut mulſo, ut quæq́ cauſa exigat in curatione oris, dentium, aurium, ulcerum manantium, genitalium, rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lana: ingens hic uſus, utiq́ inueterato medicamento. Tale enim fiſtulas ſanat. Infundiatur ſedis, genitalium, uuluæ exulcerationi. Illinitur uerò podagris incipientibus: Item articularibus morbis. Si uerò cum omphacio recoquatur ad mellis craſsitudinem, caſuros dentes extrahit. Item iumentorum ſcabiem, cum decocto lupinorũ & chamæleonte herba, mire ſanat. Cruda amurca podagris foueri utiliſsimum.

De foliis oleaſtri, & œnanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrſino, & cupreſsino, & citreo, & carino. Cap. IIII

OLeaſtri foliorum eadem natura. Spodium è cauliculis uehementius inhibet rheumatiſmos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat ulcera, alienata explet, excreſcentia leniter erodit, ſiccat, & ad cicatricem perducit: cætera ut in oleis. Peculiare autem quòd folia decoquũtur ex melle, danturq; cochlearibus contra ſanguinis exſcreationes. Oleum tamen acrius atq; efficacius: & os quoq; colluitur illo ad dentium infirmitatem. Imponuntur folia & paronychiis, & carbunculis, & cõtra omnem collectionem cum uino: iis uerò quæ purganda ſunt, cum melle. Miſcentur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum, & ſuccus oleaſtri. Vtiliter etiam auribus inſtillatur cum melle, uel ſi pus effluat. Flore oleaſtri condylomata illinuntur et epinyctides. Item cum farina hordeacea uenter in rheumatiſmo cum oleo capitis dolores. Cutem in capite ab oſsibus recedẽtem cauliculi decocti, & cum melle impoſiti comprimunt. Ex oleaſtro maturi in cibo ſumpti ſiſtunt aluum. Toſti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt. Olei naturam cauſasq; abunde diximus. Ad medicinã ex olei generibus hæc pertinent. Vtiliſsimum eſt omphacinum, proxime uiride. Præterea quàm maxime recens, niſi cum uetuſtiſsimum quæritur, tenue, odoratum, quodq; non mordeat, è diuerſo quàm in cibos eligitur. Omphacinum prodeſt gingiuis. Si contineatur in ore, colorem dentium cuſtodit magis quàm aliud: ſudores cohibet. Oenanthino idem eſt effectus qui roſaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, uigorem & robur accipit. Stomacho cõtrarium. Auget ulcerum incrementa. Fauces exaſperat, & uenena omnia hebetat, præcipue pſimmythij & gypſi in aqua mulſa, aut ficorum ſiccarũ decocto potũ, contra meconium ex aqua, contra cantharidas, bupreſtin, ſalamandras, pityocampas per ſe potum, redditumq; uomitionibus, contra omnia ſupradicta laudatiſsimum. Et laſsitudinum perfrictionumq; refectio eſt: tormina calidum potum cyathis ſex, magisq; ruta ſimul decocta pellit. Item uentris animalia. Soluit aluum heminæ menſura, cum uino & calida aqua potum, aut ptiſanæ ſucco. Vulnerariis emplaſtris utile. Faciẽ purgat. Bubus infuſum per nares donec ructent, inflationem ſedat. Vetus autem magis excalfacit corpora, magisq; diſcutit ſudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum pari portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium eſt. Item ardoribus in febri cum aqua: & ſi uetuſti non ſit occaſio, decoquitur, ut uetuſtatem repræſentet. Oleum cicinum bibitur ad purgationes uentris cum pari caldę menſura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articulorum morbis, duritiis omnibus, uuluis, auribus, ambuſtis. Cum cinere uerò muricum, ſedis inflammationibus, item pſoræ. Colorem cutis commendat, capillumq; fertili natura euocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex uua fiunt, claritatis præcipuę. Ex oleo lumen obſcurum propter nimiam pinguitudinem. Folia igni ſacro illinũtur ex aceto. Per ſe autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in uino inflãmationibus cum polenta & croco: per ſe autem triduo impoſita faciem purgant. Oleum amygdalinũ purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, uaros cum melle tollit è facie. Prodeſt & auribus, cum roſaceo & melle & mali punici germine decoctum, uermiculosq; in his necat, & grauitatẽ auditus diſcutit, ſonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores & oculorum. Medetur furũculis, & à ſole uſtis cum cera. Vlcera manãtia & furfures cum uino expurgat, cõdylomata cum meliloto. Per ſe uerò capiti illitum, ſomnum allicit. Oleum laurinum utilius quo recentius, quoq; uiridius colore. Vis eius excalfactoria, & ideo paralyticis, ſpaſticis, iſchiadicis, ſuggillatis, capitis doloribus, inueteratis diſtillatiõibus, auribus, in calyce punici calfactũ illinitur. Similis & myrtei olei ratio, aſtringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dyſenteriæ, uuluæ exulceratæ, ueſicis, ulceribus uetuſtis uel manantibus, cum ſquama æris & cera. Item eruptionibus, ambuſtionibus. Attrita ſanat & furfures, & rhadagas, condylomata, articulos luxatos, odorem grauem corporis.

Aduerſatur cantharidi,bupreſti, alijsq; malis medicamentis, quæ exulcerando nocent. Chamæmyrſinæ ſiue oxymyrſinæ eadem natura. Cupreſſinum oleum eoſdem effectus habet quos myrteum. Item citreum. E nuce uerò iuglande quod caryinum appellauimus,alopecijs utile eſt,& tarditati aurium infuſum. Item capitis doloribus illitum. Cæterùm iners & graui ſapore. Enimuero ſi quid in nucleo putridi fuerit,totus motus deperit. Ex gnidio grano factum,eandem uim habet quam cicinum: E lentiſco factum,utiliſsimum acopo eſt. Idemq; proficeret æquè ut roſaceũ,ni durius paulò intelligeretur. Vtuntur eo & contra nimios ſudores, papulasq; ſudorum. Scabiem iumentorum efficaciſsime ſanat. Balaninum oleum repurgat uaros, furunculos,lentigines, gingiuas. Cypros qualis eſſet,& quemadmodum ex ea fieret oleum,docuimus. Natura eius excalfacit,mollit neruos. Folia ſtomacho illinuntur, & uuluæ concitatæ ſuccus quoq; eorum apponitur. Folia recentia commanducata,ulceribus in capite manantibus, item oris medentur, & collectionibus,condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa ruffant capillum tuſa,adiecto ſtruthei mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat, & putreſcentia ulcera per ſe, uel cum melle. Odor floris olet,qui ſomnum facit. Aſtringit gleucinum, & refrigerat, eadem ratione qua & œnanthinum. Balſaminum longe pretioſiſsimũ omnium, ut in unguentis diximus,contra omnes ſerpentes efficax. Oculorum claritati plurimum confert, caliginem diſcutit. Item dyſpnœas,collectiones omnes duritiasq; lenit. Sanguinem denſari prohibet,ulcera purgat:auribus, capitis doloribus, tremulis, ſpaſticis, ruptis perquam utile. Aduerſatur aconito ex lacte potum. Febres cum horrore uenientes perunctis leuiores facit. Vtendum tamen modice,quoniam adurit, augetq; uitia non ſeruato temperamento. Malobathri quoq; naturam & genera expoſuimus. Vrinam ciet. Oculorum epiphoris uino expreſſum utiliſsime imponitur. Item frontibus dormire uolentibus. Efficacius ſi & nares illinantur: aut ſi ex aqua bibatur. Oris & halitus ſuauitatem commendat linguæ ſubditum folium, ſicut & ueſtium odorem interpoſitum. Hyoſcyaminum emolliendo utilius,neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum è lupinis emollit,proximum roſaceo effectum habens. Narciſsinum dictum eſt cum ſuo flore. Rhaphaninũ phthiriaſes longa ualetudine cõtractas tollit, ſcabritiasq; cutis in facie emendat. Seſaminum aurium dolores ſanat,& ulcera quæ ſerpunt & quæ cacoethe uocant. Lirinõ,quod & phaſclinũ & Syriũ uocauimus,renibus utiliſsimũ eſt,ſudoribusq; euocandis,uuluæ molliendæ, concoquẽdoq; intus. Selgiticum neruis utile eſſe diximus,ſicut herbaceum quoq;, quod Iguini circa Flaminiam uiam uendunt. Elæomeli, quod in Syria ex ipſis oleis manare diximus,ſapore melleo non ſine nauſea, aluum emollit: bilem præcipue detrahit,duobus cyathis in hemina aquę datis: qui bibêre torpeſcunt, excitanturq; crebro. Potores certaturi præſumunt ex eo cyathum unum. Piſsino oleo uſus & paſsim ad quadrupedum ſcabiem eſt. A uitibus oleisq; proxima nobilitas palmis: inebriant recentes, capitis dolorem afferunt minus ſiccæ, nec quantum uidetur utiles ſtomacho,tuſsim exaſperant,corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad uires recreandas,ſitim ſedandam,in quem uſum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoq; exſcreantibus utiles,in cibo maxime. Illinuntur caryotæ ſtomacho,ueſicæ,uentri,inteſtinis. Cum cotoneis & cera & croco ſuggillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo,cinere loto ſpodij uicem efficiunt, miſcenturq; collyrijs,& calliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma,& de palma elate. Cap. v

PAlma quæ fert myrobalanum,probatiſsima in Ægypto,oſſa non habet reliquarum modo in balanis. Aluum & menſes ſiſtit in uino auſtero,& uulnera conglutinat. Palma,ſiue elate,ſiue ſpathe, medicinæ confert germina,folia,corticem. Folia imponuntur præcordijs,ſtomacho,iocineri,ulceribus quæ ſerpunt cicatrici repugnantia. Pſoras cortex eius tener cum reſina & cera ſanat diebus xx. Decoquitur & ad teſtium uitia. Capil-

lum denigrat ſuffitu,partus extrahit.Datur bibendus renum uitijs & ueſicæ,præcordio rum,& capiti & neruis inimicus.Vuluæ ac uentris fluxionem ſiſtit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino albo,in uuluarum uitijs efficaciſsimus.

Medicinæ ex ſingulorum generum flore,folijs,fructu,ramis,cortice,ligno, ſucco,radice,cinere. Cap. VI

PRoximæ uarietates generum medicinarũq́,quæ mala habent. Ex his uerna,acerba, ſtomacho inutilia ſunt:aluũ,ueſicam circumagũt:neruos lędunt.Cocta meliora.Cotonea cocta ſuauiora.Cruda tamen duntaxat matura, proſunt ſanguinem exſcreantibus ac dyſentericis,cholericis cœliacis.Nõ idem poſſunt decocta, quoniã amittunt conſtringentem illam uim ſucci.Imponuntur & pectori in febris ardoribus:& tamen decoquuntur in aqua cæleſti,ad eadẽ quæ ſuprà ſcripta ſunt.Ad ſtomachi autẽ dolores cruda decoctaúe cerati modo imponuntur.Lanugo eorum carbũculos ſanat, cocta in uino,& illita cum cera.Alopecijs capillum reddunt.Quæ ex his cruda in melle condiũtur, aluum mouent.Mellis autem ſuauitati multum adijciunt,ſtomachoq́ utilius id faciunt. Quæ uerò in melle condiũtur cocta, quidã ad ſtomachi uitia trita cum roſę folijs decoctis dant pro cibo.Succus crudorum lienibus,orthopnoicis,hydropicis prodeſt.Item mãmis,condylomatis,uaricibus. Flos & uiridis & ſiccus inflãmationibus oculorum exſcreationibus ſanguinis,menſibus mulierũ.Fit & ſuccus ex his mitis,cum uino dulci tuſis,utilis & cœliacis & iocineri.Decocto quoq́ eorum fouentur,ſi procidant uuluæ & interanea.Fit et oleum ex his,quod melinum uocauimus,quoties nõ fuerint in humidis nata.Ideo utiliſſima quæ ex Sicilia ueniunt.Minus utilia ſtruthia,quamuis cognata.Radix eorũ circumſcripta terra manu ſiniſtra capitur,ita ut qui facit,dicat quæ capiat,& cuius cauſa:ſic adalligata ſtrumis medetur.Melimela & reliqua dulcia,ſtomachum & uentrem ſoluunt,ſiticuloſa,æſtuoſa,ſed neruos non lędũt.Orbiculata ſiſtũt aluũ & uomitiones, urinas cient. Sylueſtria mala ſimilia ſunt uernis acerbis,aluumq́ ſiſtũt. Sanè in hunc uſum immatura opus ſunt. Citrea contra uenenũ in uino bibuntur, uel ipſa uel ſemen. Faciunt oris ſuauitatem,decocto eorũ colluto,aut ſucco expreſſo. Horũ ſemen edendũ prędipiunt in malacia prægnantibus:ipſa uerò contra infirmitatẽ ſtomachi, ſed nõ niſi ex aceto facile manduntur. Punici mali nouem genera nunc iterare ſuperuacuũ.Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellauimus,ſtomacho inutilia habentur,inflationes pariũt,dentes gingiuasq́ lædũt.Quę uerò ab his ſapore proxima uinoſa diximus,paruũ nucleũ habentia, utiliora paulò intelligũtur.Aluũ ſiſtunt & ſtomacho proſunt,duntaxat pauca citraq́ ſatietatem.Sed hæc minime danda:quanquã omnino nulla in febri,nec carne acinorũ utili nec ſucco.Cauentur æque uomitionibus,ac bilem reijcientibus. Vuam in his,ac ne muſtum quidem,ſed protinus uinum aperuit natura. Vtrunq́ aſperiore cortice.hic ex acerbis in magno uſu. Vulgus coria maxime perficere illo nouit,ob id malicorium appellant medici. Vrinam cieri eodem monſtrant:mixtaq́ galla in aceto decocto, mobiles dentes ſtabilire.Expetitur grauidarum malaciæ,quoniam guſtatu moueant infantẽ. Diuiditur malum,cæleſtiq́ aqua madeſcit ternis ferè diebus.Hæc bibit frigida cœliacis,& ſanguinem exſcreantibus.Ex acerbo fit medicamentum, quod ſtomatice uocatur, utiliſsimum oris uitijs,narium,aurium,oculorum caligini:pterygijs, genitalibus, & his quas nomas uocant,& quæ in ulceribus excreſcunt.Contra leporem marinum hoc modo,Acinis detracta cortice tuſis,ſuccoq́ decocto ad tertias,cum croci,& aluminis ſciſsi,myrrhæ,mellis Attici ſelibris.Alij & hoc modo faciunt.Punica acida multa tunduntur, ſuccus in cacabo nouo coquitur mellis craſsitudine, ad uirilitatis & ſedis uitia, & omnia quæ lycio curantur,aures purulentas,epiphoras incipientes,rubras maculas.In manibus rami punicorum ſerpentes fugãt.Cortice punici ex uino decocti & impoſiti,perniones ſanãtur. Contuſum malum ex tribus heminis uini,decoctum ad heminam, tormina & tineas pellit.Punicum in olla noua,operculo indito,in furno toſtum & contritum,potumq́ in uino,ſiſtit aluum,diſcutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientis,cytinus uocatur

uocatur Græcis,miræ obſeruationis multorum experimento. Si quis unum ex his,ſolutus uinculo omni cinctus & calceatus,atq; etiã annuli, decerpſerit duobus digitis,pollice & quarto ſiniſtræ manus,atq; ita luſtratis leui tactu oculis, mox in os additum deuorauerit ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem paſſurum eo anno.Idem cytini ſiccati tritiq;,carnes excreſcentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur:uel ſi mobiles ſint decocto ſucco.Ipſa corpuſcula trita, ulceribus quæ ſerpunt putreſcuntúe illinuntur.Item oculorum inflammationi inteſtinorumq;: & ferè ad omnia quæ cortices malorum.Aduerſantur ſcorpionibus.Non eſt ſatis mirari curam diligentiamq; priſcorum,qui omnia ſcrutati,nihil intẽtatum reliquere. In hoc ipſo cytino floſculi ſunt, antequam ſcilicet malum ipſum prodeat erumpentes, quos balauſtium uocari diximus. Hos quoq; ergo experti inuenerunt ſcorpionibus aduerſari. Siſtunt potu menſes fœminarum,ſanant oris ulcera,tonſillas, uuam, ſanguinis exſcreationes, uentris & ſtomachi ſolutiones,genitalia,ulcera quacunq; in parte manantia.Siccauere etiam, ut ſic quoq; experirentur,inuenerũtq; tuſorum farina dyſentericos à morte reuocari,aluum ſiſti. Quin & nucleos ipſos acinorum experiri non piguit. Toſti tuſiq; ſtomachum iuuant,cibo aut potioni inſperſi.Bibuntur ex aqua cæleſti, ad ſiſtendum aluum. Radix decocta ſuccum remittit,qui tineas necat, uictoriati pondere. Eadem diſcocta in aqua quas lycium præſtat utilitates.Eſt & ſylueſtre punicum,à ſimilitudine appellatũ. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex uino potæ ſomnos faciunt. Semine poto, aqua quæ ſubierit cutem,ſiccatur.Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De piris & eorum obſeruationibus,& de ficorum obſeruatione,& caprifico,& erineo,& aliorum generibus medicinæ. Cap. VII

PIrorum omnium cibus etiam ualentibus oneroſus,ægris quoq; uini modo negatur. Decocta eadem mire ſalubria & grata,præcipue Cruſtumina.Quæcunq; uerò cum melle decocta,ſtomachum adiuuant.Fiunt cataplaſmata è piris,ad diſcutiẽda corporum uitia:& decocto eorũ ad duritias utuntur.Ipſa aduerſantur boletis atq; fungis,pelluntq; pondere et pugnante ſucco.Pirũ ſylueſtre tardiſsime matureſcit.Concidit,ſuſpenſumq; ſiccatur ad ſiſtendam aluum,quod & decoctum eius potũ præſtat.Decoquuntur & folia cum pomo ad eoſdem uſus.Pirorum ligni cinis, contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala piraq; portatu iumẽtis mire grauia ſunt uel pauca. Remedio aiũt eſſe,ſi prius edenda dentur aliqua,aut uticq; oſtendantur. Fici ſuccus lacteus, aceti naturam habet. Itaq; coaguli modo lac contrahit.Excipitur ante maturitatem pomi,et in umbra ſiccatur ad aperienda ulcera,cienda menſtrua,appoſito cum luteo oui,aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto.Pilos quoq; detrahit, palpebrarumq; ſcabiem emendat.Item lichenas & pſoras.Aluũ ſoluit.Lactis ficulni natura aduerſatur crabronum ueſparumq; & ſimilium uenenis,priuatim ſcorpionum.Idem cum axungia uerrucas tollit.Folia & quę non maturuere fici ſtrumis illinuntur, omnibusq; quę emollienda ſunt diſcutiendáue.Præſtant hæc & per ſe folia. Et alij uſus eorum tanquam in fricando lichene & alopecijs & quæcunq; exulcerari opus ſit.& aduerſus canis morſus,ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur.ijdem cum melle ulceribus quæ ceria uocantur,illinuntur.Extrahunt infracta oſſa cum papaueris ſylueſtris folijs. Canum rabioſorũ morſus,folio trito ex aceto reſtringunt.E nigra ficu candidi cauliculi illinũtur furunculis, muris arenei morſibus cum cera.Cinis earum è folijs gangrenis,conſumendisq; quæ excreſcunt.Fici maturæ urinam cient,aluum ſoluunt, ſudorem mouent papulasq;. Ob id autumno inſalubres, quoniã ſudantia huius cibi opera corpora perfrigeſcunt.Nec ſtomacho utiles,ſed ad breue tempus,& uoci contrariæ intelliguntur. Nouiſsimæ ſalubriores quàm primæ,medicatæ uerò nunquam.Iuuenum uires augent:ſenibus meliorem ualetudinem faciunt,minusq; rugarum. Sitim ſedant,calorẽ refrigerant. Ob id non negandæ in febribus conſtrictis,quas ſtegnas uocant. Siccæ fici ſtomachum lædunt: gutturi & faucibus magnifice utiles. Natura his excalfaciendi,Sitim adferunt.Aluum mol

liunt,rheumatiſmis eius & ſtomacho contrariq. Veſicæ ſemper utiles, & anhelatoribus, ac ſuſpirioſis. Item iocinerum,renum,lienum uitijs. Corpus & uires adiuuant,ob id antè athletæ hoc cibo paſcebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos tranſtulit. Recolligentibus ſe à longa ualetudine utiliſsimæ. Item comitialibus & hydropicis omnibuſq; quæ maturanda aut diſcutiẽda ſunt imponũtur: efficacius calce aut nitro admixto. Coctę cum hyſſopo pectus purgant,pituitam,tuſsim ueterem. Cum uino autẽ ad ſedem & tumorem maxillarum,& furunculos,panos,parotidas decoctę illinuntur. Vtile et decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoq; eædem cum fœnogræco utiles ſunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum ruta coctę torminibus proſunt. Tibiarũ ulceribus cum ceris flore. Pterygijs cum punico malo. Ambuſtis,pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in uino,& cum abſinthio & farina hordeacea,nitro addito. Aluum ſiſtunt manducatæ. Scorpionum ictibus cum ſale tritę illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impoſitæ. Carcinomati,ſi ſine ulcere eſt,quàm pinguiſsimam ficum imponi,penè ſingulare remedium eſt: item phagedęnę. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior,conglutinat,replet,aſtringit. Bibit & ad diſcutiendũ ſanguinẽ concretũ. Item percuſsis,pręcipitatis,cõuulſis ruptis,cyathis ſingulis aquæ & olei. Datur tetanicis & ſpaſticis. Item potus uel infuſus cœliacis,dyſentericis. Et ſi quis eo cum oleo perungantur,excalfacit. Item cum cera et roſaceo ſubactus,ambuſtis cicatricem tenuiſsimã obducit. Luſcioſos ex oleo illitus emendat,dentiumq; uitia crebro fricatu. Prodũt etiam,ſi quis inclinata arbore,ſupino ore aliquem nodum eius morſu abſtulerit nullo uidente, atq; in aluta illigatũ licio è collo ſuſpenderit,ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, uentris ulcera ſanat. Crudæ groſsi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt. Spodij uicẽ exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis toſtus adiecto pſimmythio digeritur in paſtillos,ad ulcera oculorum & ſcabritiam. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: ſurculo quoq; eius lac coagulatur in caſeum. Exceptũ id coactumq; in duritiam,ſuauitatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miſcetur exulceratorijs medicamentis. Aluum ſoluit,uuluam cum amylo aperit. Pota menſes ciet cum luteo oui. Podagris cum farina fœnigræci illinitur. Lepras,pſoras, lichenas, lentigines expurgat. Item uenenatorum ictus,& canis morſus. Dẽtium quoq; dolori hic ſuccus appoſitus in lana prodeſt,aut in cauis eorum additus. Cauliculi et folia,admixto eruo,contra marinorum uenena proſunt. Adijciũt & uinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt. Groſsi illitæ ſtrumas,& omnium collectionem emolliunt & diſcutiunt. Aliquatenus & folia. Quæ molliſsima ſunt ex his,cum aceto ulcera manãtia & epinyctidas & furfures ſanant. Cũ melle item & folijs ceria ſanãt,& canis morſus. Recentes cum uino,phagedænas. Cum papaueris folijs oſſa extrahunt. Groſsi caprifici inflammationes diſcutiunt ſuffitu. Reſiſtunt & ſanguini taurino poto,& pſimmythio,& lacti coagulato potæ. Item in aqua decoctæ atq; illitæ parotidas ſanant. Cauliculi aut groſsi eius quamminutiſsimę,ad ſcorpionum ictus è uino bibuntur. Lac quoq; inſtillatur plagę, & folia imponuntur. Item aduerſus murem araneum. Cauliculorum cinis uuam faucium ſedat. Arboris ipſius cinis ex melle,rhagadia. Radix deferuefacta in uino, dentiũ dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita,impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami ſine cortice quàm minutiſsima ad ſcobis modum. Caprifico quoq; medicinæ unius miraculum additur. Corticem eius impubeſcentem puer impubis ſi defracto ramo detrahat dentibus,medullam ipſam adalligatam ante ſolis ortum, prohibere ſtrumas. Caprificus tauros quamlibet feroces,collo eorum circundata, in tantum mirabili natura compeſcit, ut immobiles præſtet. Herba quoq; quam Græci erineon uocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta eſt,cauliculis quinis ferè, ocimi ſimilitudine, flos candidus,ſemen nigrum,paruum: tritum cum melle Attico,oculorum epiphoris medetur: utcunq; autem decerpta manat lacte multo & dulci, herba perquã utilis aurium dolori,nitri exiguo addito. Folia reſiſtũt uenenis. Pruni folia decocta tonſillis, gingiuis, uuæ,

uuæ, prosunt in uino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa pruna aluum molliunt, stomacho uerò utilissima, sed breui momento. Vtiliora persica succusq; eorum, etiamnum in uino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minus odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam sistunt. Nuclei persicorum in aceto & oleo, capitis doloribus illinuntur. Syluestrium quidē prunorum baccæ, uel è radice cortex, in uino austero si decoquantur, ita ut triens ex hemina superfit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. & in ijs & satiuis prunis est limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadijs et condylomatis mire utilis. Mora in Ægypto & Cypro sui generis, ut diximus, largo succo abundant, summo cortice desquamato: altiore plaga, siccantur, mirabili natura. Succus aduersatur uenenis serpentium, prodest dysentericis, discutit panos omnesq; collectiones: uulnera conglutinat, capitis dolores sedat, item aurium: spleneticis bibitur. Illinitur & contra per frictiones. Celerrime teredinem sentit. Nec apud nos succo usus minor. Aduersatur aconito & areneis, in uino potus. Aluum soluit, pituitasq; ac tineas & similia uentris animalia extrahit. Hoc idem præstat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigræ & uitis corticibus simul coctis in aqua cælesti. Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa poma ad præsens stomacho utilia, refrigerant, sitim faciunt. Si non superueniat alius cibus, intumescunt. Ex immaturis succus sistit aluum: ueluti animalis alicuius, in hac arbore obseruandis miraculis, quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchrestos stomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo, Sextarij tres succi è pomo, leui uapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Post additur omphacij aridi pondus x duorum, aut myrrhę x. unius, croci ʒ. unius. Hæc simul trita miscentur decocto. Neq; est aliud oris, arteriæ, uuę, stomachi, iucundius remediū. Fit & alio modo, Succi sextarij duo, mellis attici sextarius, decoquuntur, ut suprà diximus. Mira sunt præterea quę produntur. Mori germinatione prius quàm in folia exeant, sinistra decerpi iubentur futura poma, ricinos Græci uocant. Hi terram si non attigere, sanguinem sistūt adalligati, siue ex uulnere fluat, siue ore, siue naribus, siue hæmorrhoidis: ad hoc seruantur repositi. Idem pręstare & ramus dicitur, luna plena defractus, incipiens fructum habere. Si terram non attigerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensium. Hoc & quocūq; tempore ab ipsis decerptum ita ut terram non attingat, adalligatumq; existimant præstare. Folia mori trita, aut arida decocta serpentium ictibus imponuntur. Ad idemq; potu proficitur. Scorpionibus aduersatur à radice corticis succus, ex uino aut posca potus. Reddēda est & antiquorum compositio, Succum expressum pomi maturi immaturiq; mixtū, coquebant in uase æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupresso prædurato tum uas sole torrebant, permiscentes spatha ter die. Hæc erat stomatice, qua & uulnera ad cicatricem perducebant. Alia ratio: succum siccato exprimebant pomo, multū sapori obsoniorū conferente. In medicina uerò contra nomas & pectoris pituitas, & ubicunq; opus esset astringi uiscera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertium genus succi folijs & radice decoctis ad ambusta ex oleo illinēda. Imponūtur et per se folia. Radio per messes incisa succum dat aptissimū dentiū dolori, collectionibusq; & suppurationibus. Aluū purgat. folia mori in urina madefacta pilum corijs detrahunt. Cerasa aluum molliunt, stomacho inutilia. Eadem siccata aluum sistunt, urinam cient. Inuenio apud autores, si quis matutino roscida cum suis nucleis deuoret, in tantum leuari aluum, ut pedes morbo liberentur. Mespila exceptis setanijs quæ malo propiorem uim habent, reliqua astringunt stomachum, sistuntq; aluū. Item sorba sicca, nam recentia stomacho & aluo citę prosunt.

De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglande, & de pistacijs & castaneis, siliquis, cornu, & unedone, & lauro. Cap. VIII

NVces pineæ, quæ resinam habent, contusæ leuiter, additis in singulis sextarijs aquę ad dimidium decoctæ, sanguinis excreationi medentur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Corticis è pino in uino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitim

ſedant & acrimoniam ſtomachi roſionesq́;,& contrarios humores conſiſtentes ibi,& in firmitatem uirium roborant,renibus & ueſicæ utiles.Fauces uidentur exaſperare,& tuſſim.Bilem pellũt poti ex aqua,aut uino,aut paſſo, aut balanorũ decocto. Miſcetur his contra uehementiores ſtomachi roſiones cucumeris ſemen, & ſuccus portulacę:Item ad ueſicæ ulcera & renum,quoniam & urinam cient.Amygdalę amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit,coloremq́; hilariorem facit.Nuces ipſæ ſomnũ faciunt & auiditatem.Vrinam & menſes cient.Capitis dolori illinũtur, maximeq́; in febri:ſi ab ebrietate, ex aceto & roſaceo & aquæ ſextario.Et ſanguinem ſiſtunt. Cum amylo & menta lethargicis comitialibusq́; proſunt.Capite peruncto epinyctidas ſanãt,è uino ueteri ulcera putreſcentia.Canum morſus cum melle.Et furfures ex facie antè fotu præparata.Item iocineris & renum dolores ex aqua potæ:& ſæpe ex ecligmate cum reſina terebinthina. Calculoſis & difficili urinæ in paſſo,& ad purgandam cutem in aqua mulſa tritæ ſunt efficaces.Proſunt ecligmate iocineri, tuſsi & colo cum eleliſphaco modice addito.In melle ſumitur nucis auellanæ magnitudo.Aiunt quinis ferè præſumptis ebrietatem non ſentire potores:Vulpesq́; ſi ederint eas,nec contingat è uicino aquam lambere, mori.Minus ualent in remedijs dulces,& hæ tamen purgant,& urinam cient.Recentes ſtomachum implent. Nucibus Græcis cum abſinthij ſemine ex aceto ſumptis, morbus regius ſanari dicitur:Item illitis per ſe uitia ſedis,& priuatim condylomata.Item tuſsi & ſanguinis reiectioni prodeſt.Nuces iuglandes Græci à capitis grauedine appellauere. Etenim arborũ ipſarum foliorumq́; uires, in cerebrum penetrant:hocq́; minore momento, ſed in cibis, nuclei faciunt.Sunt autem recentes iucundiores, ſiccę unguinoſiores,& ſtomacho inutiles,difficiles concoctu,dolorẽ capitis inferẽtes,tuſsiẽtibus inimicę,& uomituris ieiunis, aptæ in teneſmo ſolo,trahunt enim pituitã.Eędẽ pręſumptę uenena hebetant:item anginam cum ruta & oleo.Item aduerſantur cepis,leniuntq́; earum ſaporẽ. Aurium inflammationi imponũtur cum mellis exiguo.Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autem & ſale & melle,canis hominisq́; morſui.Putamine nucis iuglãdis,dens cauus inuritur.Putamen combuſtũ tritumq́; in oleo aut uino,infantium capite peruncto, nutrit capillum,& ad alopecias eo ſic utunt̃.Quo plures nuces quis ederit,hoc facilius tineas pellit. Quæ perueteres ſunt nuces,gangrenis & carbunculis medentur.Item ſugillatis. Cortex iuglandium,lichenum uitio & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto,aurium dolori.In ſanctuarijs Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu cõpoſitionem antidoti, è duabus nucibus ſiccis,itẽ ficis totidem,& rutæ folijs uiginti ſimul tritis,addito ſalis grano:& qui hoc ieiunus ſumat, nullũ uenenum nociturum illo die. Cõtra rabioſi quoq́; canis morſus, nuclei à ieiuno homine commanducati illitiq́; præſenti remedio eſſe dicũtur. Nuces auellanę capitis dolorem faciunt,inflationem ſtomachi,& pinguedini corporis conferunt, plus quàm ſit ueriſimile. Toſtæ & deſtillationi medent̃. Tuſsi quoq́; ueteri tritæ,& in aqua mulſa potæ. Quidam adijciunt grana piperis, alij è paſſo bibũt. Piſtacia eoſdem uſus & effectus habẽt, quos pinei nuclei,præterq́; ad ſerpentiũ ictus,ſiue edantur,ſiue bibantur. Caſtanęę uehementer ſiſtunt ſtomachi et uentris fluxiones,aluum cient,ſanguinẽ exſcreantibus proſunt,carnes alunt.Siliquę recentes ſtomacho inutiles,aluum ſoluunt. Eædem ſiccatæ ſiſtunt,ſtomachoq́; utiliores fiunt.Vrinam cient. Syriacas in dolore ſtomachi ternas in aquæ ſextarijs decoquunt quidam ad dimidium,eumq́; ſuccum bibunt.Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea cadente exceptus, non contingente ligno, illitaq́; inde ferrugo, incipientes lichenas ſanat. Arbutus ſiue unedo,fructum fert difficilem concoctioni,et ſtomacho inutilem. Laurus excalfactoriam naturam habet,& folijs,& cortice,& bacis.Itaq́; decoctum ex his,maxime è folijs,prodeſſe uuluis & ueſicis conuenit.Illita uerò ueſparum crabronumq́; & apium,item ſerpentiũ uenenis reſiſtunt, maxime ſepis,diſpadis & uiperæ.Proſunt & menſibus fœminarũ cum oleo cocta.Cum polenta autem quæ tenera ſunt trita, ad inflammationes oculorum, cum ruta teſtium, cum roſaceo capitis dolores,

dolores,aut cum irino. Quin & commanducata atq; deuorata per triduū terna, liberant à tuſsi. Eadem proſunt ſuſpirijs trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipſa radix calculos rumpit, iocineri prodeſt, tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiones mouent. Baccæ menſes trahunt appoſitæ tritæ, uel potæ. Tuſsim ueterem et orthopnœam ſanant binæ, detracto cortice in uino potæ. Si & febris ſit, ex aqua aut ecligmate ex aqua mulſa, aut ex paſſo decoctæ. Proſunt & phthiſicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatiſmis. Nam & concoquunt pituitam, & extrahunt. Aduerſus ſcorpiones quaternæ ex uino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines, & ulcera manantia, & ulcera oris, & furfures. Cutis pruriginem ſuccus baccarum emendat, & phthiriaſin. Aurium dolori & grauitati inſtillatur, cum uino uetere & roſaceo. Peruncto eo fugiunt uenenata omnia: prodeſt contra ictus & potus, maxime autem eius laurus, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum uino ſerpentibus, & ſcorpionibus, & araneis reſiſtunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lieni & iocineri: gangrenis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione ſucco eo perungi, nitro adiecto prodeſt. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli menſura in aqua potam, efficacius recentem quàm aridam. Quidam aduerſus ſcorpionum ictus, decem baccas dari iubēt potui. Item & in remedio uuę iacentis, quadrantem pondo baccarum foliorumq; decoqui in aquæ ſextarijs tribus ad tertias, eamq; calidam gargarizare: Et in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo cōterere, et calefacere. Laurus Delphicę folia trita olfactaq; ſubinde, peſtilentię contagia prohibent, tanto magis ſi & urantur. Oleum ex Delphica ad cerata acopumq;, ad perfrictiones diſcutiendas, neruos laxandos, lateris dolores, febresq; frigidas utile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uuam cohibent gargarizatione: potu alui dolores, inteſtinorumque. Tenerrima ex his trita in uino, papulas pruritusq;, illita noctibus. Proxime ualent cætera lauri genera. Laurus Alexādrina ſiue Idæa, partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere, in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſesq; eodem modo pota. Daphnoides (ſiue his nominibus quæ diximus) ſylueſtris laurus prodeſt, aluum ſoluit, uel recenti folio uel arido drachmis tribus cum ſale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & uomitus, ſtomacho inutile. Sic & baccę quinę de næue, purgationis cauſa ſumuntur.

De myrto ſatiua, & myrtidano, & de myrto ſylueſtri. Cap. IX

MYrtus ſatiua candida, minus utilis eſt medicinæ quàm nigra. Semen eius medetur ſanguinem exſcreantibus. Item contra fungos in uino potum. Odorem oris commendat uel pridie cōmanducatum. Item apud Menandrum Synariſtuſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarij põdere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat, cum uino ſubferuefactum. Imponitur lippitudini cum polenta, & cardiacis in mamma ſiniſtra: Et contra ſcorpionis ictus in mero, & ad ueſicæ uitia, capitis dolores, & ægilopas antequam ſuppurent: Item tumoribus, exemptisq; nucleis in uino uetere tritū eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis aluum ſiſtit, urinam ciet. Ad eruptiones puſtularum pituitæq; cum cerato illinitur: & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem myrto, lenius & uinum quo nunquam inebriatur. Inueteratum ſiſtit aluum & ſtomactum, tormina ſanat, faſtidiū abigit. Foliorū arentium farina ſudores cohibet inſperſa, uel in febri. Vtilis & cœliacis & procidentiæ uuluarū, ſedis uitijs, ulceribus manantibus, igni ſacro fotu, capillis fluētibus, furfuribus: Itē alijs eruptiōibus, ambuſtis. Additur quoq; in medicamento quod liparas uocant, eadem de cauſa qua oleum ex his, efficaciſsimum ad ea quæ in humore ſunt, tanquam in ore & uulua. Folia ipſa fungis adueruantur trita ex uino, cum cera uerò articularibus morbis & collectionibus. Eadē in uino decocta dyſentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam quæ inſpergitur ulceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgāt & lentigines, pterygia & paronychia & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra ulcera: Item ambuſta cum cerato, Ad aures purulentas

& folijs

& foliis crematis utuntur & succo & decocto. Comburuntur & in antidota: Item cauliculi flore decerpti, in nouo fictili operto cremati in furno, dein triti ex uino. Et ambustis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumescat ex ulcere, satis est surculum tantum myrti habere secum, non ferro nec terra contactum. Myrtidanum diximus quomodo fieret: Vuluae prodest appositum fotu, & illitu. Multo efficacius & cortice & folio & semine. Exprimitur & foliis succus mollissimis in pila tusis, affuso paulatim uino austero, aliàs aqua cælesti, atq; ita expresso utuntur ad oris sedisq; ulcera, uuluae & uentris: capillorum nigritiam, malarum perfusiones, purgationes lentiginum, & ubi constringendū aliquid est. Myrtus sylvestris, siue oxymyrsine, siue chamæmyrsine, baccis rubentibus & breuitate à satiua distat. Radix eius in honore est, decocta uino, ad renum dolores pota, & difficili urinæ, præcipueq; crassę, & graue olenti: Morbo regio, & uuluarū purgationi trita cum uino. Cauliculi quoq; incipientes asparagorum modo in cibo sumpti, & in cinere cocti: Semen cum uino potum, aut oleo aut aceto, calculos frangit. Item in aceto & rosaceo tritum, capitis dolores sedat: & potum morbum regium. Castor oxymyrsinen myrti foliis acutis: ex qua fiunt ruri scopę, ruscum uocauit, ad eosdem usus. Et hactenus habent se medicinæ urbanarum arborum. Transeamus ad sylvestres.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIIII

Medicinæ ex arboribus sylvestribus. Cap. I

E Sylvae quidem, horridioráq; naturae facies, medicinis carent, sacra illa parente rerum omnium, nusquam non remedia disponente homini, ut medicina fieret etiam solitudo ipsa, sed ad singula illius discordiæ atq; concordiæ miraculis occursantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio dissidēt, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur. Quercus uerò & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & brassicae cum uite odia: ipsumq; olus, quo uitis fugatur, aduersum cyclamino & origano arescit. Quin & annosas iam, & quæ sternuntur arbores, difficilius cædi, ac celerius inarescere tradunt, si prius manu quàm ferro attingantur. Pomorum onera à iumentis statim sentiri: ac nisi prius ostendantur his, quamuis pauca portent, sudare ilico. Ferulae asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris uero iumentis præsentaneo ueneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Surdis etiam rerum sua cuiq; sunt uenena, ac minimis quoq;. Philyra coci et polline nimium salem cibis eximunt. Prædulcium fastidium sal temperat. Nitrosæ aut amaræ aquæ, polenta addita mitigantur, ut intra duas horas bibi possint: Qua de causa & in saccos uinarios additur polenta. Similis uis Rhodiæ cretæ, & argillæ nostratis. Concordia ualent cum pice oleo extrahitur, quando utrunq; pinguis naturæ est. Oleum solum calci miscetur, quando utrunq; aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera præterea alia, quæ suis locis dicentur assidue. Hinc nata medicina. Hæc sola naturę placuerat esse remedia parata uulgo, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum & ingeniorum, capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini uenalis promittitur uita. Statim compositiones & mixturę inexplicabiles decantantur. Arabia atq; India in medio æstimantur, ulcerióq; paruo medicina à rubro mari imputatur, cum remedia uera quotidie pauperrimus quisq; cœnet. Nam si ex horto petantur, aut herba uel frutex quęratur, nulla artium uilior fiat. Ita est profecto, magnitudo populi Romani perdidit ritus, uincendo uicti sumus. Paremus externis, & una artium imperatoribus quoq; imperat. Verùm de his aliâs plura.

Lotos. Cap. II

LOton herbam, itemq; Ægyptiam eodem nomine, aliâs & Syrticam arborem, diximus suis locis. Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur à nostris, aluum baccis sistit.

Ramenta

Ramenta ligni decocta in uino prosunt dysentericis, menstruis, uertigini, comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil esse amarius, fructuq; dulcius. Fit & è scobe eius medicamentum, ex aqua myrti, decocta, subacta, & diuisa in pastillos, dysente ricis utilissimum, pondere uictoriati cum aquæ cyathis tribus.

Glans. Cap. III

GLans intrita duritias quas cacoethes uocant, cum salsa axungia sanat. Vehementio- ra sunt ligna & in omnibus cortex ipse, corticiq; tunica subiecta. Hæc decocta iuuat cœliacos. Dysentericis etiam illinitur, uel ipsa glans. Eademq; resistit serpẽtium ictibus, rheumatismis, suppurationibus. Folia & baccæ, uel cortex uel succus decocti prosunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte uaccino, serpentis plagæ. Datur & ex uino dysentericis, Eadem & ilici uis.

De cocco ilicis, & galla, & uisco, pilulis, glande, & de cerri radice, & subere. Cap. IIII

COccum illicis, uulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis suffusis sanguine instillatur. Est autem genus ex eo in Attica ferè & Asia nascens, celerrime in uermiculũ se mutans, quod ideo scolecion uocant, improbantq;. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora gallæ genera fecimus, solidam, perforatã: Item albam, nigram, maiorem, minorem: uis omnium similis. Optima Comagena. Excrescentia in corpore tollit. Prosunt gingiuis, uuæ, oris exulcerationi. Crematæ & in uino extinctæ, cœliacis. Dysentericis illinuntur. Paronychijs ex melle, & unguibus scabris, pterygijs, ulceribus manantibus, condylomatis, uulneribus quę phagedænica uocantur. In uino autem decoctæ auribus instillantur, oculis illinuntur. Aduersus eruptiones & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat: Item intertrigines, & ambusta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem consumunt. Eædem crematæ, & aceto salso extinctę, menses sistunt, uuluasq; procidentes fotu. Omnes capillos denigrant. Viscum è robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contusum in aqua decoquunt, donec innatet. Quidam commanducantes acinos, expuunt cortices. Optimum est, quod sine cortice est, quodq; leuissimum, extra fuluum, intus porraceum, quo nihil est glutinosius. Emollit, discutit tumores, siccat strumas. Cum resina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adijciunt, pari pondere singulorum, eoq; modo et ad uulnera utuntur. Vnguium scabricias expolit, si septenis diebus soluantur, nitroq; colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, prima luna collectum è robore sine ferro. Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum fœminarum adiuuare, si omnino secum habeant. Vlcera commanducato impositoq; efficacissime sanari. Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cerri folia cortex, & glans, siccat collectiones suppurationesq;: Fluxiones sistit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum eius fotu: cui & insidere expedit, siccandis astringendisue partibus. Radix cerri aduersatur scorpionibus. Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, sanguinem fluentem ex utralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex uino calido, sanguinem exscreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupresso, & cedro magna, & de cedride, galbano. Cap. V

FAgi folia manducantur in gingiuarũ labiorumq; uitijs. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: Item cum melle alopecijs. Cupressi folia trita, serpentium ictibus imponuntur: & capiti cum polenta, si à sole doleat: Item ramici, qua de causa & bibũtur. Testium quoq; tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadẽ trita cum duabus partibus panis mollis, & è uino aminæo subacta, pedum ac neruorũ dolores sedant. Pilulæ aduersus serpentium ictus bibuntur, aut si eijciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq; teneræ tusæ cum axungia & lomento, prosunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusis cum semine, qui mixtus oleo caliginem oculorum aufert. Item uictoriati põdere in uino potus illitusq;,

illitusq́,cum fico ſicca pingui,exemptis granis,uitia teſtium ſanat, tumores diſcutit, & cum fermento ſtrumas. Radix cum folijs trita potaq́, ueſicæ & ſtranguriæ medetur:& contra phalangia. Ramenta pota menſes cient, ſcorpionum ictibus aduerſantur. Cedrus magna,quam cedrelaten uocant, dat picem quæ cedria uocatur, dentium doloribus utiliſsimam. Frangit enim eos & extrahit:dolores ſedat. Cedri ſuccus ex ea quomodo fieret diximus,magni ad lumina uſus,ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta æuis ſeruat,uiuentia corrumpit:mira differentia,cum uitam auferat ſpirantibus,defunctis pro uita ſit. Veſtes quoq; corrumpit,& animalia necat. Ob hoc non cenſeam in anginis hoc remedio utendum,neq; in cruditatibus, quod ſuaſere aliqui, guſtu: dentes quoq; colluere ex aceto in dolore timuerim, uel grauitati aut uermibus aurium inſtillare. Portentum eſt quod tradunt, abortiuum fieri in uenere ante perfuſa uirilitate. Phthiriaſes perungere eo non dubitauerim,itemq; porrigines. Suadent & contra uenenum leporis marini bibere in paſſo. Facilius in elephantiaſi illinatur. Et ulcera ſordida & excreſcentia in ijs autores quidam & oculorum albugines caligines q́ inunxere eo: Et contra pulmonis ulcera cyathum eius ſorbere iuſſerunt: Item aduerſus tineas. Fit ex eo & oleum,quod piſſelæon uocant,uehementioris ad omnia eadem uſus. Cedri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt:Item baccis tritis cum oleo, ſi qui perungãtur. Cedrides,hoc eſt,fructus cedri,tuſsim ſanant,urinam cient,aluum ſiſtunt,utiles ruptis conuulſis, ſpaſticis,ſtranguriæ,uuluis admoti. Contra lepores marinos,eademq; quæ ſupra,collectionibus inflammationibusq;. De galbano diximus. Neque humidum neq; aridum probatur,ſed quale docuimus. Per ſe bibitur ad tuſsim ueterem,ſuſpiria,rupta conuulſa. Imponitur iſchiadicis,lateris doloribus,panis,furunculis,corpori ab oſsibus recedẽti,ſtrumis,articulorum nodis,dentium quoq; doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum roſaceo,aut nardo. Odore comitialibus ſubuenit,& uulua ſtrangulante & in ſtomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit appoſitu uel ſuffitu:Item ramis ellebori circumlitum atq; ſubiectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & à ſcorpione percuſsis:Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in uini cyatho, uuluaſqúe conuerſas corrigit. Cum myrrha autem & in uino mortuos partus extrahit. Aduerſatur & uenenis,maxime toxicis,cum myrrha & in uino. Serpentes oleo & ſpondylio mixto tactu necat. Nocere urinæ exiſtimatur.

De ammoniaco,& ſtyrace,& ſpondylio,& ſphagno,& terebintho,& chamæpity,& pityuſa,& reſinis,& picea,& lentiſco. Cap. VI

Similis ammoniaci natura atq; lachrymæ probandæ ut diximus,mollit,calefacit,diſcutit,diſſoluit. Claritati uiſus in collyrijs conuenit. Pruritum,cicatrices,albugines oculorum tollit. Dentium dolores ſedat,efficacius accẽſum. Prodeſt dyſpnoicis,pleuriticis, pulmonibus,ueſicis,urinæ cruentæ,lieni,iſchiadicis potum. Sic & aluum ſoluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & roſaceo coctum. Maturat panos, extrahit clauos cũ melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto et cera Cypria, uel roſaceo efficaciſsime imponitur. Laſsitudines perungi cũ aceto & oleo exiguoq; nitro,utile eſt. Et ſtyracis naturam in peregrinis arboribus expoſuimus. Placet preter illa quę diximus, maxime pinguis,purus, albicantibus fragmentis, Medetur tuſsi, faucibus, pectoris uitijs,uuluæ præcluſæ,duritieúe laboranti. Ciet menſes potu,appoſituúe, aluum mollit. In uenio potu modico triſtitiam animi reſolui,largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infuſum,ſtrumas illitum neruorumq; nodos. Aduerſatur uenenis, quæ frigore nocent, ideo & cicutæ. Spondylion unà demonſtratum,infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorũ:Item capitis doloribus longis. Cum oleo uetere bibitur,& in iocinerum uitijs,morbo regio,comitialibus,orthopnoicis,uuluarum ſtrangulatione, quibus & ſuffitu prodeſt. Aluum mollit. Illinitur ulceribus ſerpentibus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed ſuccus cum exprimitur integendus eſt, quoniam mire

appetitur à muſcis & ſimilibus. Radix deraſa, & in fiſtulas coniecta, callum earũ erodit. Auribus quoq; inſtillatur cum ſucco. Datur & ipſa contra morbum regium, & in iocineris uitio & uuluarum. Capillos criſpos facit peruncto capite. Sphagnos, ſiue ſphacos, ſiue bryon, & in Gallia, ut indicauimus naſcitur, uuluis decocto inſidentium utilis: Item genibus & fœminum tumoribus, mixtus naſturtio, & aqua ſalſa tritus. Cum uino ac reſina ſicca potus, urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit, cum uino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponũtur. Decoctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino, & contra difficultatem urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ & laricis folia trita & in aceto decocta, dentium dolori proſunt. Cinis corticum intertrigini & ambuſtis. Potus aluum ſiſtit, urinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Piceæ folia priuatim iocineri utilia ſunt, drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Syluas, eas duntaxat quæ picis reſinæq; gratia radantur, utiliſsimas eſſe phthiſicis, aut qui longa ægritudine non recolligant uires, ſatis conſtat: & illum cæli aera plus ita quàm nauigationem Ægyptiam proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æſtiua potus. Chamæpitys Latine abiga uocatur propter abortus, ab alijs thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior & incuruæ ſimilis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoq;, paruulo cauliculo, craſſitudine digitali, folijs ſcabris, exilibus, albis, in petris naſcens. Omnes herbæ, ſed propter cognationem nominis non differendæ. Proſunt aduerſus ſcorpionum ictus: Item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & ueſicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decocte bibuntur. Nouiſsima contra ſerpentes ualet cum melle. Sic & appoſita uuluas purgat. Sanguinem denſatum extrahit pota. Sudores facit peruncti ea, peculiariter renibus utilis. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoq; dolorẽ uictoriati pondere in uino finit, & tuſsim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta potaq;, eijcere protinus dicitur. Cum honore & pityuſa ſimili de cauſa dicetur, quam quidã in tithymalli genere numerant. Frutex eſt ſimilis piceæ: flore paruo purpureo. Bilem & pituitã per aluum detrahit radix, decocti hemina: aut ſeminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoq; mixto rutæ decocto & tormina, et ſerpentium ictus, & in totum collectiones incipientes. Reſinam è ſupradictis arboribus gigni docuimus, & genera eius & nationes in ratione uini, ac poſtea in arboribus. Summæ ſpecies duæ, ſicca, & liquida. Sicca è pinu & picea fit, liquida è terebintho, larice, lentiſco, cupreſſo. Nam & eæ ferunt in Aſia & Syria. Falluntur qui eandem putãt eſſe è picea atq; larice. Picea enim pinguem, & thuris modo ſuccoſam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, uirus redolentem. Medici liquida raro utuntur, & in ouo ferè: è larice propter tuſsim ulceraq; uiſcerum. Nec pinea magnopere in uſu: cęteris non niſi coctis. Et coquendi genera ſatis demonſtrauimus. In arborum differentia placet terebinthina, odoratiſsima atq; leuiſsima: nationum Cypria & Syriaca, utraq; mellis Attici colore, ſed Cypria carnoſior ſicciorq;. In ſicco genere quærunt ut ſit candida, pura, perlucida. In omni autẽ, ut montana potius quàm campeſtris: item aquilonia potius quàm ab alio uento. Reſoluitur reſina ad uulnerum uſus & malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris. Natura in medẽdo contrahere uulnera, purgare, diſcutere collectiones: Item pectoris uitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida membrorum doloribus ſpaſticisq; illinitur in ſole, totisq; corporibus, mangonum maxime cura, ad gracilitatem emendandam, ſpatijs ita laxantium cutem per ſingula membra, capaciora q; ciborum faciẽda corpora. Proximum locum obtinet è lentiſco. Ineſt ei uis aſtringendi. Mouet & ante cæteras urinam. Reliquę uentrem molliunt, cruda concoquunt, tuſsim ueterem ſedant, uuluæ onera extrahunt etiam ſuffitæ. Priuatim aduerſantur uiſco. Panos & ſimilia, cum ſeuo taurino & melle ſanãt. Palpebras lentiſcina commodiſsime replicat. Fractis quoq; utiliſsima, & auribus purulentis: Item in pruritu genitalium: Pinea capitis uulneribus optime medetur.

De pice ſpiſſa & liquida: & palimpiſſa, & piſſaſphalto, & zopiſſa, & tæda, & lentiſco. Cap. VII

PIx quoq; unde & quibus conficeretur modis, indicauimus: Et eius duo genera, ſpiſſum, liquidumq;. Spiſſarum utiliſsima medicinę eſt Brutia, quoniam pinguiſsima & reſinoſiſsima utraſq; præbet utilitates: ob id magis rutila quàm cæteræ. Id enim quod in hoc adiiciunt, è maſcula arbore meliorem eſſe, non arbitror poſſe intelligi. Picis natura excalfacit, explet. Aduerſatur priuatim ceraſtæ morſibus cum polenta: Item anginę cum melle, diſtillationibus & ſternutamẽtis. Purulẽtis auribus infunditur cum roſaceo: Illinitur cum cera. Sanat lichenas, aluũ ſoluit, exſcreationes pectoris adiuuat ecligmate, aut illita tõſillis cum melle. Sic & ulcera purgat: Explet cum uua paſſa & axungia. Carbunculos purgat, & putreſcentia ulcera. Quæ uerò ſerpũt, cũ pineo cortice aut ſulphure. Phthiſicis etiam cyathi menſura quidam dederunt, & contra ueterẽ tuſsim. Rhagadas ſedis & pedum, panosq; & ungues ſcabros emẽdat. Vuluę duritias & cõuerſiones, odore: Item lethargicos. Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis urina decocta ad ſuppurationem perducit. Et ad alopecias ſicca pice utũtur. Ad mulierum mammas Brutia, exuino ſubferuefacta cum polline farraceo, quàm calidiſsimis impoſitis. Liquida pix, oleumq; quod piſſelęon uocant, quemadmodũ fieret diximus. Quidam iterũ decoquunt, & uocant palimpiſſam. Liquida anginæ perungũtur intus & uua. Ad auriũ dolores, claritatem oculorum, oris circumlitiones, ſuſpirioſos, uuluas, tuſsim ueterem, & crebras exſcreationes pectoris, ſpaſmos, tremores, opiſthotonos, paralyſes, neruorũ dolores. Præſtantiſsimum ad canum & iumentorum ſcabiem. Eſt & piſſaphaltos, mixta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidam ipſi miſcent, præcipuum ad ſcabiem pecorum remedium, aut ſi fœtus mammas lęſerit. Maturum optimum ex eo, quod cum feruet, innatat. Zopiſſam eradi nauibus diximus, cera marino ſale macerata. Optima hæc à tyrocinio nauium. Additur autem in malagmata ad diſcutiendas collectiones. Tædæ decoctæ in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt. Lentiſci, & arbores, & ſemen, & cortex, & lachryma urinam cient, aluum ſiſtunt. Decoctum eorum ulcera quæ ſerpunt, fotu. Illinitur in humidis & igni ſacro, gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atterun tur, mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lachryma ſedis uitiis prodeſt, cum quid ſiccari excalfieriúe opus ſit. Decoctum & è lachryma ſtomacho utile, ructum & urinam mouens, quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. Item maſtiche lentiſci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie, & ſmegmata adhibetur, & ſanguinẽ reiicientibus, tuſsi ueteri: & ad omnia quę Ammoniaci uis. Medetur & attritis paribus, ſiue oleo è ſemine eius facto ceræq; mixto, ſiue foliis ex oleo decoctis, ſiue cum aqua uirilia foueãtur. Scio Damocratem medicum in ualetudine Conſidiæ M. Seruilij conſularis filiæ, omnem curationem auſteram recuſantis, diu efficaciter uſum lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat.

De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & ſambuco, & iunipero. Cap. VIII

PLatani aduerſantur ueſpertilionibus. Pilulæ earum in uino potæ x. quatuor ponderę, omnibus ſerpentium & ſcorpionum uenenis medentur: Item ambuſtis. Tuſæ autem cum aceto acri, magisq; ſcillite, ſanguinem omnem ſiſtunt. Et lentiginem & carcinomata, melanias quoq; ueteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinũtur collectionibus & ſuppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium eſt: Folia eorum tenerrima in uino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni uel frigore, Cortex è uino ſcorpionum ictus reſtinguit. Fraxinus quam uim aduerſus ſerpentes haberet, indicauimus. Semen foliis eius ineſt, quo medent iocineris & lateris doloribus in uino. Aquã quæ ſubit cutem, extrahunt. Corpus obeſum leuant onere, ſenſim ad maciem reducentes, iiſdem foliis cum uino tritis ad uirium portionem, ita ut puero quinquefolia tribus

cyathis

cyathis diluantur,robuſtioribus ſeptem folia quinq; cyathis uini.Non omittendum,ramenta eius & ſcobem quibuſdam cauenda prędici.Aceris radix contuſa iocineris doloribus efficaciſsime imponitur.Populi albę uuarum in unguentis uſum expoſuimus.Cortex potus iſchiadicis & ſtrangurię prodeſt.Foliornm ſuccus calidus aurium dolori.Virgam populi in manu tenentibus intertrigo nõ metuatur. Populus nigra efficaciſsima habetur,quæ in Creta naſcitur.Comitialibus ſemen ex aceto utile.Fundit illa & reſinã exiguam,qua utuntur ad malagmata.Folia podagris in aceto decocta imponuntur.Humor è cauis populi nigræ effluens,uerrucas papulasq; & attrita corporis tollit.Populi ferunt & folijs guttam,ex qua apes propolin faciunt.Gutta quoq; aquę propolis ex aqua remedium quàm efficax eſt. Vlmi & folia & cortex & rami uim habent ſpiſſandi, & uulnera contrahendi.Corticis utiq; interior tilia lepras ſedat,& folia ex aceto illita.Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat, pituitasq; & aquas priuatim trahit.Imponitur & collectionibus lachryma, & uulneribus & ambuſtis quæ decocto fouere prodeſt.Humor in folliculis arboris huius naſcens,cuti nitorẽ inducit,faciẽq; gratiorem præſtat.Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores ſanant, extrahuntq; per fiſtulas.Idem præſtant & tiliæ corticis. Multi corticem cõmanducatum uulneribus utiliſsimum putant.Folia trita aqua aſperſa pedum tumori. Humor quoq; è medulla uti diximus caſtratæ arboris effluens,capillũ reddit capiti illitus, defluentesq; continet.Arbor tilia leniter tuſa ad eadem ferè utilis eſt,atq; oleaſter.Folia autem tãtum in uſu, & ad infantium ulcera in ore cõmanducata,decocta urinam cient,menſes ſiſtunt illita, ſanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterũ genus magis ſylueſtre, quod Græci chamæacten,alij helion uocant,multo breuius: Vtriuſq; decoctum in uino ueteri foliorum, uel ſeminis,uel radicis ad cyathos binos potum, ſtomacho inutile eſt, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem, maxime recentis ambuſti: Et canis morſum cum polenta molliſsimis foliorũ illitis.Succus cerebri collectiones, priuatimq; membranæ quæ circa cerebrum eſt,lenit infuſus.Acini eius infirmiores quàm reliqua tingunt capillum.Poti acetabuli menſura,urinam mouent. Foliorũ molliſsima ex oleo & ſale edun tur,ad pituitam bilemq; detrahendã.Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in uino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniũt:uuluas emolliũt,has & foliorũ decoctum inſidentiũ.Caules teneri mitioris ſambuci,in patinis cocti,aluũ ſoluunt. Reſiſtunt folia & ſerpentiũ ictibus in uino pota. Podagricis cum ſeuo hircino uehemẽter proſunt cauliculi illiti.Iidemq; in aqua macerantur,ut ea ſparſa pulices necentur.Foliorũ decocto ſi locus ſpargatur,muſcę necantur.Boa appellatur morbus papularũ cum rubent corpora,ſambuci ramo uerberatur.Cortex interior tritus,ex uino albo potus,aluum ſoluit.Iuniperus uel ante cætera omnia excalfacit,extenuat,cedro aſsimilis. Et eius duo genera:altera maior,altera minor. Vtraq; accenſa ſerpentes fugat.Semen ſtomachi,pectoris,lateris doloribus utile.Inflationes algoresq; diſcutit,tuſſes concoquit & duritias. Illitum tumores ſiſtit:item aluum,baccis ex uino nigro potis:Item uentris tumore illitis. Miſcetur & antidotis oxyporis. Vrinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris.Datur conuulſis ruptis,torminibus,uuluis,iſchiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis uiginti in uino.Sunt qui & perungant corpus è ſemine eius in ſerpentium metu.

De ſalice,& amerina,& uitilibus,& erice. Cap. IX

SAlicis fructus ante maturitatem in araneam abit,ſed ſi prius colligatur,ſanguinem reſiſcientibus prodeſt.Corticis è ramis primis cinis,clauum & callum aqua mixta ſanat. Vitia cutis in facie emendat,magis admixto ſucco ſuo.Eſt autem hic trium generum. Vnum arbor ipſa exudat gummi modo.Alterum manat in plaga cum floret,exciſo cortice trium digitorum magnitudine.Hic ad expurganda quæ obſtent oculis: item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt,ciendamq; urinam,& ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum à falce diſtillans.Ex his ergo aliquis cum roſaceo in calice punici calfactus,auribus infunditur:uel folia cocta, & cum cera trita imponun-

tur:Item podagricis. Cortice & foliis in uino decoctis foueri neruos utilissimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coercent,atq; in totum auferunt usum sæpius sumpta. Amerinæ nigræ semẽ cum spuma argenti pari pondere,à balneo illitum,psilotrum est. Non multũ à salice uitilium usu distat uitex,foliorum quoq; aspectu, nisi odore gratior esset. Græci lygon uocant, alij agnon:quoniam matronæ thesmophoriis Athenienſium castitatem custodiẽtes,his foliis cubitus sibi sternunt. Duo genera eius. Maior in arborem salicis modo assurgit: minor ramosa foliis candidioribus lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quę & candida uocatur:Nigra quę tantum purpureum, nascũtur in paluſtribus campis. Semen potum uini quendam saporem habet, & dicitur febres soluere. Et cum ungantur, oleo admixtum sudorem facere. Sic & lassitudines dissoluere. Vrinam cient & menses. Caput tentant uini modo,nam & odor similis est. Inflationes pellũt in inferiora. Aluum sistunt,hydropicis & lienibus perquàm utiles. Lactis ubertatem faciunt. Aduersantur uenenis serpentium maxime quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes,bibitur seminis drachma in uino uel posca,aut duabus foliorum tenerrimorũ. Et illinuntur utraque aduersus araneorum morsus: uel peruunctis tantum, suffitu quoq; aut subſtratu fugant uenenata. Ad uenerẽ impetus inhibent:eoq; maxime phalangiis aduersantur,quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos teneriq; cauliculi. Seminis decoctum uehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu,& uuluam etiam suffitu uel appositu purgat, aluum cum pulegio & melle potum. Vomicas panosq; difficile concoquentes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat,& oris ulcera & eruptiones cum melle: testium cum butyro & foliis uitium:rhagadas sedis cum aqua illitum. Luxata cum sale & nitro, & cera. Et semen,& folium additur in malagmata neruorum & podagras. Semen instillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phreneſi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu, negantur intertriginem sentire. Ericen Greci uocant fruticem non multum à myrice differentem,colore roriſmarini,& penè folio. Hoc aduersari serpentibus tradunt. Geniſta quoq; uinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit quam Greci autores spartõ appellauere,cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim:& nunquid hanc designauerit Homerus,cum dixit nauium sparta dissoluta. Nondũ enim fuisse Africanum uel Hiſpanum spartum in usu certum est:& cum sutiles fierent naues, lino tamen non sparto unquam sutas. Semen eius quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis phaseolorum modo nascens, purgat ellebori uice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus,& tusi, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidam marina aqua macerare malunt,& infundere clyſtere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam utuntur semine. Geniſta tusa cum axũgia,genua dolentia sanat. Myricen, quam & tamaricen uocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in uino decocta tritaq; cum melle illita. Arbitrãtur quidam hanc esse tamaricem:sed ad lienẽ precipua est. si succus eius expressus in uino bibatur: Adeoq; mirabilem eius antipathiam contra solum hoc uiscerũ faciunt,ut affirment,si ex ea alueis factis bibant sues,sine liene inueniri. Et ideo homini quoq; splenetico cibum potumq; dant in uasis ex ea factis. Grauis autor in medicina, uirgam ex ea defractam, ut neq; terram neq; ferrum attingeret,sedare uentris dolores assueuerauit impositã,ita ut tunica cinctuq; corpori apprimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus,quoniam nihil ferat,nec seratur unquam. Corinthus,& quæ circa est regio, bryoniam uocat: Eiusq; duo genera facit,Syluestrem planè sterilem,alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaq; etiam abundanter lignosum fructum,maiorẽ galla, asperum gustu,quo medici utuntur uice gallæ,& in compositionibus quas antheras uocant. Et lignum autem & flos,& folia,& cortex in eosdem usus adhibentur,quanquam remissiora. Datur sanguinem

guinem reijcientibus cortex tritus,& contra profluuia fœminarũ,cœliacis quoq;. Idem tuſus impoſitusq; collectiones omnes inhibet. Folijs exprimit ſuccus ad hæc eadẽ, & in uino decoquuntur: ipſa uerò adiecto melle gangrenis illinũtur. Decoctum eorũ in uino potum, uel impoſita cum roſaceo & cera ſedant. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentiũ dolorem auriumq;, decoctum eorum ſalutare eſt: radix ad eadem, ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpunt, imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerſus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium uerò pingui furunculis imponitur. Efficax & contra ſerpentium ictus, præterquam aſpidum. Necnon morbo regio, phthiriaſi, lendibusq; decoctum infuſum prodeſt, abundantiamq; mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt. Aiunt, ſi bouis caſtrati urinæ immiſceatur, uel in potu uel in cibo, uenerem finiri. Carboq; ex eo genere urina ea reſtinctus in umbra conditur: idem cum libeat accendere, reſoluitur. Magi & id ex ſpadonis urina fieri tradiderunt.

De uirga ſanguinea & ſilere, & liguſtro, & alno, & edera, & ciſtho, & ciſſo, & erythrano, & chamæciſſo, & ſmilace, & de clematide. Cap. x

NEc uirga ſanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ prę ſanauere, aperit. Sileris folia illita fronti, capitis dolores ſedant. Eiuſdem ſemẽ tritum in oleo phthiriaſes coercet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt, baculumq; ruſtici ob id ex eo gerunt. Liguſtrum eadem arbor eſt, quę in oriente cypros. Suos in Europa uſus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia ubiq; ueteri ulceri cum ſalis mica, & oris exulcerationibus proſunt. Acini cõtra phthiriaſin, item cõtra intertrigines, foliaue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruẽti aqua certiſsimo remedio ſunt tumori. Ederæ genera xx. demonſtrauimus. Natura omniũ in medicina anceps. Mentem turbat, et caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iiſdem neruis adhibita foris prodeſt. Eadem natura, quæ aceto, ei eſt. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam cient potu, capitis dolorem ſedant, prę cipue cerebro continentiq; cerebrum membranę utiliter mollibus impoſitis folijs, cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſtea roſaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorũ fouetur os, caputq; perungitur: Lieni & pota & illita proſunt. Decoquuntur & contra horrores febrium eruptionesq; pituitæ, aut in uino teruntur. Corymbi quoq; poti uel illiti, lienem ſanãt: iocinera autem illiti. Trahunt & menſes appoſiti. Succus ederæ tedia narium graueolentiamq; emendat, præcipue albę ſatiuæ. Idem infuſus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoq; decorẽ facit. Ad lienes efficacior albæ eſt, ferro calefactus: ſatisq; eſt acinos ſex in uini cyathis duobus ſumi. Acini quoq; ex eadem alba terni, aceto mulſo poti, tineas pellunt: in qua curatione uentri quoq; impoſuiſſe eos utile eſt. Ederæ quã chryſocarpon appellauimus, baccis aurei coloris uiginti, in uini ſextario tritis, ita ut terni cyathi potẽtur, aquã quæ cutem ſubierit, per urinã educit Eraſiſtratus: Eiuſdẽ acinos v. tritos in roſaceo oleo, calefactosq; in cortice punici, inſtillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci ſuccum habent, prę ſumpti potu, à crapula tutos prę ſtant: Item ſanguinem exſcreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigræ candidiores corymbi poti, ſteriles etiam uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omnium ulcerum generi, etiamſi cacoethe ſint. Lachryma ederæ pſilothrum eſt, phthiriaſinq; tollit. Flos cuiuſcũq; generis trium digitorum captu, dyſentericos & aluum citam emendat, in uino auſtero bis die potus. Et ambuſtis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus, contra phalangia prodeſt. Huius quoq; ligni uaſe ſpleneticos bibẽtes ſanari inuenio. Et acinos terunt, moxq; comburunt, & ita illinũt ambuſta, prius perfuſa aqua calida: Sunt qui & incidant ſucci gratia, eoq; utantur ad dentes eroſos, frangiq; tradunt, proximis cera munitis ne lędantur. Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto utiliſsimum dentibus promittunt. Grę ci uicino uocabulo ciſthon appellant fruticem maiorem thymo, folijs ocimi. Duo eius genera. Flos maſculo roſaceus, fœminæ albus. Ambo proſunt dyſentericis &

ſolutionibus uentris, in uino auſtero ternis digitis flore capto, & ſimiliter bis die poto. Vlceribus ueteribus & ambuſtis cum cera, & per ſe oris ulceribus. Sub his maxime naſcitur hypociſthis, quam inter ederas diximus. Ciſſos erythranos ab iiſdem appellatur ſimilis ederæ, coxendicibus utilis è uino potus: Item lumbis: Tantamq; uim accipiunt, ut ſanguinem urina detrahant. Item chamæciſſon appellant ederam, non attollentem ſe à terra. Et hæc contuſa in uino acetabuli menſura, lieni medetur. Folia ambuſtis cum axungia. Smilax quoq; qui & nicophoros cognominatur, ſimilitudinem ederæ habet tenuoribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera ſmilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in conuallibus opacis, ſcandentem arbores comantibus acinorum corymbis, contra uenenata omnia efficaciſsimis, in tantum, ut acinorum ſucco infantibus ſæpe inſtillato, nulla poſtea uenena nocitura ſint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illam eſſe ſmilacem priorẽ, cuius lignum ad aures ſonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt, repentem per arbores, geniculatam & ipſam. Folia eius lepram purgant. Semen aluum ſoluit acetabuli menſura, in aquæ hemina, aut aqua mulſa. Datur ex eadem cauſa & decoctum eius.

De harundine, & papyro, & ebeno, & rhododendro, de rhue erythro, & de erythrodano, alyſſo & radicula, & apocyno, & rore marino, & cachry, & ſabina, & ſelagine, & ſamulo, & gummi medicinis. Cap. XI

HArundinis genera XXIX. demonſtrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quam continuis his uoluminibus tractamus. Siquidem harundinis radix contrita & impoſita, filicis ſtirpem corpore extrahit, item harundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ in India Syriaq; naſcitur odorum unguentorumq; cauſa urinam mouet cum gramine aut apij ſemine decocta. Ciet menſtrua admota. Medetur conuulſis duobus obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tuſsi etiã ſuffitu, magisq; cum reſina. Furfuribus ulcerumq; manãtibus cum myrrha decocta. Excipitur & ſuccus eius, fitq; elaterio ſimilis. Efficaciſsima autem in omni harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quę donax uocatur, corticis cinere alopecias emendat: Item putreſcentia ulcera. Foliis eius ad extrahẽdos aculeos utuntur. Efficacius & contra ignes ſacros collectionesq; omnes. Vulgaris harundo extractoriam uim habet, & recens tuſa, non in radice tantum. Multum enim & ipſam harundinem ualere tradunt. Medetur & luxatis, & ſpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita & in uino pota, uenerem concitat. Harundinum lanugo illata auribus, obtundit auditum. Cognata in Ægypto res eſt harundini papyrus, præcipuæ utilitatis cum inaruit, ad laxandas ſiccandasq; fiſtulas, & intumeſcendo ad intritum medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter cauſtica eſt. Cinis eius ex uino potus ſomnum facit. ipſa ex aqua impoſita callum ſanat. Ne in Ægypto quidem naſcitur ebenus, ut docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamẽ propter miraculum. Scobem eius oculis unice mederi dicunt; lignoq; ad cotem trito cum paſſo, caliginem diſcutit. Ex aqua uerò radice, albugines oculorum: Item tuſsim pari modo dracunculi radicis adiecto cum melle. Ebenum medici & inter erodentia aſſumunt. Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit Latinum, rhododaphnen uocãt, aut nerium. Mirum, folia eius quadrupedum uenenum eſſe, homini uerò contra ſerpentes præſidium, ruta addita è uino pota. Pecus etiam & caprę, ſi aquã biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. Nec rhus Latinũ nomẽ habet, cum in uſum pluribus modis ueniat. Nam & herba eſt ſylueſtris, foliis myrti, cauliculis breuibus, quę uenena & tineas pellit: & frutex coriarius appellatur, ſubrutilus, cubitalis, craſsitudine digitali: cuius aridis foliis, ut malicorio coria perficiunt. Medici autẽ rhoicis utuntur ad contuſa: item cœliacos & ſedis ulcera, aut quæ phagedęnas uocãt, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorum inſtillatur

ſtillatur auribus purulẽtis. Fit & ſtomatice decoctis ramis ad eadẽ quę ex moris, ſed efficacior admixto alumine. Illinituŕq; eadẽ hydropicorũ tumoribus. Rhus, quę erythros appellatur, frutex eſt, et huius fruticis ſemen uim habet aſtringẽdi refrigerãdíq;. Aſpergitur pro ſale obſonı̃s. Aluos ſoluit, omneśq; carnes cũ ſilphio ſuauiores facit. Vlceribus medetur manãtibus cum melle: Aſperitati linguę, percuſsis, liuidis, deſquamatis eodem modo capitis ulcera ad cicatricem celerrime perducit, & fœminarũ abundantiam ſiſtit cibo. Alia eſt erythrodanus, quã aliqui ereuthodanũ uocant, nos rubiam, qua tinguntur ianę, pelleśq; perficiuntur: in medicina urinã ciet, morbum regium ſanat ex aqua mulſa, & lichenas ex aceto illita: & iſchiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauent quotidie: Radix ſemeńq; trahunt menſes, aluũ ſiſtunt, et collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum foliı̃s imponuntur. Folia & capillũ tingunt. Inuenio apud quoſdã morbum regium ſanari hoc frutice, etiamſi adalligatus ſpectetur tantũ. Diſtat ab eo qui alyſſon uocatur, foliı̃s tantum & ramis minoribus: nomen accepit, quod à cane commorſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto adalligatuśq;. Mirum eſt quod additur, ſaniẽ conſpecto omnino frutice eo ſiccari. Tingẽtibus & radicula lanas præparat, quam ſtruthion à Græcis uocari diximus. Medetur morbo regio & ipſa decocti eius potu: item pectoris uitiı̃s. Vrinam ciet, aluum ſoluit, & uuluas purgat. Quamobrem aureum poculum medici uocant. Ea & ex melle prodeſt magnifice ad tuſsim, orthopnœæ cochlearis menſura. Cum polẽta uerò & aceto lepras tollit. Eadẽ cum panace & capparis radice calculos frangit, pellit́q;. Panos diſcutit, cum farina hordacea & uino decocta. Miſcetur & malagmatis & collyriı̃s, claritatis cauſa. Ad ſternutamenta utilis inter pauca. Lieni quoq; ac iocineri. Eadem pota denariı̃ unius pondere ex mulſa aqua, ſuſpirioſos ſanat. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni ſemẽ ex aqua. Frutex eſt, folio cederæ, molliore tamen, & minus longis uiticulis, ſemine acuto, diuiſo, lanuginoſo, graui odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Eſt & roſmarinũ. Duo genera eius. Alterum ſterile. alterum cui & caulis & ſemen reſinaceum, quod cachrys uocatur. Foliı̃s odor thuris. Radix uulnera ſanat uiridis impoſita, & ſedis procidentia, condylomata & hęmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurgãda ſunt. Oculorũ aciem exacuit. Semẽ ad uetera pectoris uitia datur potui. Et ad uuluas cum uino et pipere. Menſes adiuuat. Podagris illinitur cum ęrina farina. Purgat & lentigines, & quæ excalfaciendа ſunt, aut cum ſudor quærendus, illitum: Item conuulſis. Auget & lac in uino potum: Item radix. Ipſa herba ſtrumis cum aceto illinitur, ad tuſsim cum melle prodeſt. Cachrys multa genera habet, ut diximus. Sed hæc quæ ex rore ſupradicto naſcitur, ſi fricetur reſinoſa eſt. Aduerſatur uenenis & uenenatis, præterquam anguibus. Sudorem mouet, tormina diſcutit, lactis ubertatem facit. Herba Sabina, brathy appellata à Græcis duorum generum eſt: altera tamarici ſimilis folio, altera cupreſſo. Quare quidã Creticam cupreſſum dixerunt. A multis in ſuffitus pro thure aſſumitur. In medicamentis uero duplicato pondere eoſdem effectus habere quos cinnamum traditur. Collectiones minuit, & nomas compeſcit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit et ſuffitu. Illinitur igni ſacro & carbunculis. Cum melle & uino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt. Similis herbæ huic Sabinæ eſt ſelago appellata. Legitur ſine ferro dextra manu per tunicam, qua ſiniſtra exuitur uelut à furante, candida ueſte ueſtito, puréq; lotis nudis pedibus, ſacro facto prius quàm legatur, pane uinóq;. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum uitia fumum eius prodeſſe. Iidem ſamolum herbam nominauere naſcentem in humidis: Et hanc ſiniſtra manu legi à ieiunis contra morbos ſuum bouḿq;, nec reſpicere legentem, nec alibi quàm in canali deponere, ibíq; conterere poturis. Gummiũ genera diximus. Ex his maiores effectus melioris cuiuſq; erunt. Dentibus inutiles ſunt. Sanguinẽ coagulant, & ideo reı̃cientibus ſanguinem proſunt. Item ambuſtis, arterię uitiı̃s: inutilem urinam cient, amaritudines hebetant

astrictis cæteris. Quę ex amygdala amara est, spissandicq; uiribus efficacior, habet excalfactorias uires. Præponũtur autẽ prunorũ & cerasorũ ac uitiũ. Siccant illitę & astringunt: ex aceto uerò infantiũ lichenas sanãt. Prosunt & tussi ueteri, quatuor obolis in mixto potis. Creduntur & colorem gratiorẽ facere, ciborumcq; appetentiã, & calculosis prodesse cum passo potę. Oculorum & uulnerũ utilitabus maximè cõueniunt è spina Ægyptia.

De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia. Cap. XII

SPinæ Arabicę laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat stringitcq; distillationes omnes, & sanguinis exscreationes, mensiumcq; abundantiam, etiamnum radice ualentior. Spinæ albę semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. Huic similis est spina illa, quam Gręci acanthion uocant, minoribus multò foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta, etiam uestes quædam bombycinis similes fiunt in oriente. Ipsa folia uel radices ad remedia opisthotoni bibuntur. Est & acacię spina. Fit in Ægypto alba nigracq; arbore: item uiridi, sed longè melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima spinosiore arbore. Semen omnium lenticulę simile, minore est tantum & grano & folliculo. Colligitur autumno, ante collectum nimio ualidius. Spissatur succus ex folliculis aqua cęlesti perfusis, mox in pila tusis exprimitur organis, tunc densatur in sole mortarijs in pastillos. Fit & ex folijs minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui ualde ruffus. Purpurea aut leucophæa, & quæ facillime diluitur, ui summa ad spissandum refrigerandumcq; est, oculorum medicamentis ante alias utiles. Làuantur in eos usus pastilli ab alijs, torrentur ab alijs. Capillum tingunt. Sanant ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, & humida uitia corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium fœminis sistunt, uuluàmcq; et sedem procidentes. Item oculos, oris uitia & genitalium.

De uulgari spina & sylueſtri, & de erysisceptro, & de appendice spina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicinæ. Cap. XIII

VVlgaris quoq; hæc spina, ex qua cortinæ fulloniæ implẽtur, radicis usus habet. Per Hispanias quidẽ multi, & inter odores, & ad unguenta utuntur illa, aspalathum uocantes. Est sine dubio hoc nomine spina sylueſtris in oriente (ut diximus) candida magnitudine arboris iustę. Sed & frutex humilior æquè spinosus in Nisyro & Rhodiorũ insulis, quem alij erysisceptrũ, alij adipsateon, siue dipsacon, siue diacheton uocant. Optimus qui minime ferulaceus, rubẽs, & in purpurã uergens, detracto cortice, nascit pluribus locis, sed non ubicq; odoratus. Quã uim haberet cęlesti arcu in eum innixo, diximus. Sanat tetra oris ulcera & ozęnas, genitalia exulcerata aut carbunculãtia, item rhagadia, inflationes potu. Discutit & strangurias cortex. Sanguinẽ reddẽtibus medetur decoctum eius. Aluum sistit cortex. Similia præstare sylueſtrẽ quoq; putant. Spina est appendix appellata, quoniã baccæ puniceo colore in ea appendices uocantur. Hæ crudæ per se, & aridę in uino decoctæ, aluum citam, ac tormina cõpescunt. Pyxacanthi baccæ contra serpentium ictus bibuntur. Paliurus quoq; spinæ genus est. Semen eius Afrizuram uocant, contra scorpiones efficacissimum: item calculosis & tussi. Folia astrictoriam uim habent. Radix discutit panos, collectiones, uomicas: urinas trahit pota. Decoctum eius potum in uino aluum sistit. Serpentibus aduersatur, Radix præcipue datur in uino. Aliqui folia contusa addito sale, articulorum morbis imponunt. Prosunt baccæ purgationi fœminarum, cœliacis, dysentericis, ac cholericis. In uino potæ aluũ sistunt. Radix decocta & illita, extrahit infixa corpori. Vtilissima est et luxatis, tumoribuscq;. Aquifolia arbor iń domo aut uilla sata, ueneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit. Itemcq; baculũ ex ea factum, in quoduis animal emissum, etiam si citra ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propius adlabi: tam præcipuam naturam inesse arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideocq; ex eis mora uel hominibus cibos dedit. Vim habẽt siccandi, astringẽdicq;, gingiuis, tonsillis, genitalibus

libus accommodatiſsimi. Aduerſant ſerpentiũ ſceleratiſsimis hæmorrhoidi & preſteri flos aut mora. Scorpionũ uulnera ſine collectionũ periculo iungũt. Vrinã cient. Caules eorum tunduntur teneri, exprimiturq; ſuccus, mox ſole cogitur in craſsitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris oculorumq;, ſanguinẽ exſcreãtes, anginas, uuluas, ſedes, cœliacos potus aut illitus. Oris quidẽ uitijs etiã folia cõmanducata proſunt, et ulceribus manantibus, aut quibuſcunq; in capite illinunt: cardiacis uel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra. Item ſtomachi doloribus, oculisq; procidẽtibus. Inſtillatur ſuccus eorũ & auribus. Sanat condylomata cũ roſaceo cerato. Cauliculorũ ex uino decoctũ, uel præſentaneum remedium eſt. ijdem per ſe in cibo ſumpti cymę modo, aut decocti in uino auſtero, labantes dentes firmant. Aluũ ſiſtunt et profluuia ſanguinis, dyſentericis proſunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorũ uuam reprimat. Folia quoq; arefacta & contuſa, iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quę in his naſcuntur, uel efficaciorem ſtomaticen præbuerint q; ſatiua morus. Eademq; cõpoſitione, uel cũ hypociſthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & cõtra araneos. Inter medicamenta quæ ſtyptica uocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & ſedis foueãtur: tantaq; uis eſt, ut ſpongiæ ipſę lapideſcant. Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, precipuo remedio calculoſis. Alia eſt cynorhoda, quam proximo dicemus uolumine.

De cynosbato, & Idæo rubo, & rhamno, & lycio, & ſarcocolla, & de oporice medicinæ. Cap. XIIII

CYnosbaton, alij cynoſpaſton, alij neuroſpaſton uocãt, folium habet ueſtigio hominis ſimile. Fert & uuam nigram, in cuius acino neruum habet, unde neuroſpaſtos dicitur. Alia eſt à cappari, quam medici cynosbaton appellauerũt. Huius thyrſus ad remedia ſplenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Neruus eius cum maſtiche Chia commanducatus os purgat. Ruborum roſa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per meſſes colligitur. Candidus pleuriticis præcipuus ex uino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, aluũ ſiſtit & ſanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem ſucco fouentur ſedis atq; genitalium ulcera. Cinis è radice deprimit uuam. Idæus rubus appellatus eſt, quoniã in Ida non aliâs naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribusq;, ſub arborum umbra naſcens. Huius flos cũ melle epiphoris illinitur & ignibus ſacris, ſtomaticisq; ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præſtat quæ ſupradicta. Inter genera ruborum rhamnos appellatur à Græcis candidior & fruticoſior. Is floret, ramos ſpargens rectis aculeis, non ut cæteri aduncis, foliijs maioribus. Alterum genus eſt ſylueſtre nigrius, & quadantenus rubens. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamẽtum, quod uocatur lycium. Semen ſecundas trahit. Alter ille candidior aſtringit magis, refrigerat, collectionibus & uulneribus accõmodatior. Folia utriuſq; & cruda & decocta illinuntur cum oleo. Lycium præſtantius è ſpina fieri tradunt, quam & pyxacanthon chironiam uocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longe præſtantiſsimum eſtimatur Indicum. Coquuntur in aqua tuſi rami, radicesq;, ſummæ amaritudinis, æreo uaſe ferè per triduum, iterumq; exempto ligno, donec mellis craſsitudo fiat. Adulteratur amaris ſuccis, etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem purgat, et pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, ueteresq; fluxiones, aures purulẽtas, tonſillas, gingiuas, tuſsim, ſanguinis excretiones, fabæ magnitudine deuoratum. Aut ſi ex ulceribus fluat, illitũ, rhagadas, genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia, & ſerpentia, ac putreſcentia. In naribus clauos, ſuppurationes. Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differentia, glebis extrinſecus nigris, intus ruffis: cum fregeris, citõ nigreſcentibus. Aſtringit uehemẽter cum amaritudine. Ad eadem omnia utile eſt, ſed præcipue ad genitalia. Sunt qui & ſarcocollam ſpinæ lachrymam putent, pollini thuris ſimilem, cum quadam acrimonia dulcem.

Cum

Cum uino tusa sistit fluxiones. Illinitur infantibus. Vetustate & hæc maxime nigrescit, melior quo candidior. Vnum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen uocant. Fit ad dysentericos stomachicq; uitia, in congio musti albi, lento uapore decoctis malis cotoneis quinq; cum suis seminibus, punicis totidem, sorborum sextario, & pari mensura eius quod rhus Syriacon uocãt, croci semuncia. Coquitur usq; ad crassitudinem mellis. His subtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, an ne arborum essent.

De chamædrye, & camædaphne, & chamelæa, & chamæsyce, & chamæcisso, & chamæleuce, & chamæcypariſſo, & ampelopraso, & stachye, & clinopodio, & centunculo, & clematide Ægyptia medicinæ. Cap. XV

CHamædrys herba est, quæ Latine trissago dicitur. Aliqui eam chamædropem, alij teucrion appellauere. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diuisura quercus. Alij serratam, & ab ea serram inuentam esse dixere, flore penè purpureo. Carpitur prægnans succo in petrosis, aduersus serpentium uenena potu illituq; efficacissima: item stomacho, tussi uetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis conuulsis, lateris doloribus. Lienem consumit, urinam & menses ciet. Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis usq; ad tertias. Faciunt & pastillos, terrentes eam ex aqua. Ad supradicta sanat & uomicas, & uetera ulcera, uel sordida cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. Foliorum succus cum oleo caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur. Excalfacit perunctione. Chamædaphne unico ramulo est cubitali ferè, folio tenui, lauri similitudine. Semen rubens admixtum folijs illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat: ad tormina cum uino bibitur. Menses succus eius, & urinam ciet potu, partusq; difficiles in lana appositus. Chamelęa similitudinem foliorum oleæ habet. sunt autem amara, odorata, in petrosis, palmum altitudine non excedente. Aluum purgat. Detrahit pituitam bilemq;, folijs in duabus absinthij partibus decoctis, succoque eo cum melle poto. Folijs impositis & ulcera purgantur. Aiunt, si quis ante solis ortum eam capiat, dicatq; ad albugines oculorum se capere, adalligata discuti id uitium. Quoquo modo collectam iumentorum pecorumq; oculis salutarem esse. Chamæsyce lentis folia habet, nihil se attollentia, in aridis petrosisq; nascens. Claritati oculorum, & contra suffusiones utilissima, & cicatrices, caligines, nubeculas in uino cocta, inuncta. Vuluæ dolores sedat apposita in linteolo. Tollit & uerrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoicis. Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinis ferè, folioſa: cum floret existimari potest alba uiola, radice tenui, cuius bibunt ischiadici folia tribus obolis, in uini cyathis duobus VII. diebus, admodum amara potione. Chamæleucen apud nos farranum siue farfugium uocant. Nascitur secũdum fluuios, folio populi, sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupressi, atq; is nidor per infurnibulum imbibitur in uetere tussi. Chamæpeuce laricis folijs similis, lumborum & spinæ doloribus propria est. Chamæcypariſſos herba ex uino pota cõtra uenena serpentium omnium scorpionumq; pollet. Ampelopraſon in uinetis nascitur, folijs porri, ructu grauis. Contra serpentium ictus efficax. Vrinam & menses ciet, eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumq;. Datur & à partu mulieribus, & contra canis morsum. Ea quoq; quæ stachys uocatur porri similitudinem habet, longioribus foliijs pluribusq;, & odoris iucundi, coloris q; in luteum inclinati. Pellit menstrua. Clinopodion, alij cleonicion, alij zopyron, alij ocymoides appellant, serpyllo similem, surculosam, palmi altitudine: nascitur in petrosis, orbiculato florum ambitu, speciem lecti pedum prębens. Bibitur ad conuulsa rupta, strangurias, serpentium ictus: Item decoctę succus. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia uolumina dilatis. Itali centunculũ uocant rostratis foliijs, ad similitudinẽ capitis penularum iacentẽ in aruis: Gręci autẽ clematidẽ. Est eius egregius effectus ad sistendã aluum in uino austero. Idẽ sanguinẽ sistit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinq; denarij

denarij unius pondere,ſic & ad ſecũdas mulierum efficax. Sed Græci clematidas & alias habent,unam quam aliqui echiten uocant,alij laginem, nonnulli tenuem ſcammoniã:& pedales,folioſos,non diſsimiles ſcammoniæ ramos habet , niſi quòd nigriora minoraq; ſunt folia.Inuenitur in uineis aruisq;.Eſtur ut olus cum oleo ac ſale:Aluũ ciet.Eadẽ à dyſenţericis cum lini ſemine in uino auſtero ſorbeť.Folia epiphoris imponũtur cum polenta,ſuppoſito udo linteolo.Strumas impoſita ad ſuppurationem perducunt,deinde axungia adiecta percurant.Item hæmorrhoidas cum oleo uiridi, phthiſicos iuuãt cum melle. Lactis quoq; ubertatem faciunt in cibis ſumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentiũ dolores ſedant. Venerẽ ſtimulãt.Eſt & alia clematis Ægyptia cognomine, quę ab alijs daphnoides,ab alijs polygonoides uocatur,folio lauri, longa tenuisq;,aduerſus ſerpentes ac priuatim aſpides ex aceto pota efficax. Ægyptus hanc maxime gignit.

De aro & dracunculo,& dracontio,& ari,& millefolio,& herba eiuſdem nominis,& pſeudobunio,& myrrhi,& onobrichi medicinæ. Cap. XVI

QVæ & aron,de qua inter bulbos diximus,magnæ cum dracontio litis. Quidã enim eandem eſſe dixerunt. Glaucias ſatu diſcreuit,dracontiũ ſylueſtrẽ arum pronuncians do.Aliqui radicem aron appellauerunt,caulem uerò dracontium,in totum alium,ſi modo hic eſt,qui apud nos dracunculus uocatur.Nanq; aros radicem nigrã in latitudinẽ rotundam habet multoq; maiorem, & qua manus impleatur . Dracunculus ſubrutilam,& draconis conuoluti modo,unde ei & nomen. Quin & ipſi Græci immenſam poſuere differentiam,ſemen dracunculi feruens mordaxq; tradendo:tantumq; ineſſe ei uirus,ut olfactum grauidis abortũ inferat. Aron miris laudibus extulere , primũ in cibis fœminam præferentes,quoniam mas durior eſſet , & in coquendo lentior . Pectoris uitia purgare, & aridum in potione inſperſum,aut ecligmate urinam & menſes ciere. Sic & in oxymelite potum ſtomacho,interaneisq; exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tuſsim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte,ut decoctũ biberetur.Epiphoris elixũ impoſuere.Item ſugillatis,tõſillis.Ex oleo hęmorrhoidũ uitio infudere, lentigines ex melle illinentes.Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena:pleuriticis, peripneumoniacis,quo tuſsientibus modo:ſemẽ intritum cum oleo aut roſaceo infundẽs aurium dolori. Dieuches tuſsientibus aut ſuſpirioſis & orthopnoicis & purulẽta exſcreantibus farina permixtum in pane cocto dedit.Diodotus phthiſicis è melle ecligmate, & pulmonis uitijs,oſsibus etiam fractis impoſuit.Partus omnium animalium extrahit,naturæ circumlitum.Succus radicis cum melle Attico,oculorum caligines,ac ſtomachi uitia diſcutit,tuſsim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum, ſiue phagedęnę ſint,ſiue carcinomata,ſiue ſerpant,ſiue polypi in naribus,ſuccus mire ſanat . Folia ambuſtis proſunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex ſale & aceto ſumpta. Etiam luxatis cocta cum melle proſunt.item articulis podagricis cum ſale,recentia uel ſicca. Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle impoſuit:ad mẽſes trahendos ſeminis uel radicis drachmę duæ in uini cyathis duobus ſufficiunt. Eadem potio ſi à partu non purgantur , & ſecundas trahit.Hippocrates & radicem ipſam appoſuit.Dicunt & in peſtilẽtia ſalutarem eſſe in cibis.Ebrietatẽ diſcutit,Serpentes nidore cum crematur,priuatimq; aſpides fugat,aut inebriat,ita ut torpentes inueniantur:perunctos quoq; aro è laureo oleo fugiũt . Ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile.In folijs ari caſeus optime ſeruari traditur.Dracunculus quem dixi,hordeo matureſcente effoditur luna creſcente.Omnino habentem ſerpentes fugiunt.Ideo percuſsis prodeſſe in potu aiũt maiorem: ut & menſes,ſi ferro non attingatur,ſiſtat.Succus eius & aurium dolori prodeſt. Id autem quod Græci dracontion uocant,triplici effigie demonſtratum mihi eſt,folijs betæ non ſine thyrſo flore purpureo.Hoc eſt ſimile aro . Alij radice longa ueluti ſignata articuloſaq; monſtraue re tribus omnino cauliculis,folia eius ex aceto decoqui contra ſerpentiũ ictus iubentes. Tertia demõſtratio fuit folio maiore q; cornus,radice harundinea,totidẽ ut affirmabant geniculata nodis,quot haberet annos,totidẽq; eſſe folia. Hi ea ex uino uel aqua cõtra ſerpentes

pentes dabãt. Eſt & aris quę in eadẽ Ægypto naſcitur, ſimilis aro, minor tantùm minoribuſq; foliis, & uticę radice, quæ tamẽ oliuę grandis magnitudinẽ implet: alba geminum caulem, altera unũ tantũ emittens. Medetur utraq; ulceribus manãtibus: Itẽ cõbuſtis ac fiſtulis. Collyrio immiſſo nomas ſiſtunt, decoctarũ in aqua, & poſtea tritarũ roſaceo addito. Sed unum miraculũ ingens, contacto genitali cuiuſq; fœminini ſexus animal in perniciem agi. Myriophyllon, quod noſtri millefoliũ uocant, caulis eſt tener, ſimilis fœniculo, plurimis foliis, unde & nomẽ accepit. naſcitur in paluſtribus, magnifici uſus ad uulnera. Cũ aceto bibitur ad difficultates urinæ & ueſicę, & ſuſpiria, precipitatisq; ex alto. Efficaciſsima eadẽ ad dentiũ dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbã in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo folioſam, eximij uſus ad uulnera: boũ neruos abſciſos uomere ſolidari ea, rurſusq; iungi addita axungia affirmans. Pſeudobuniõ napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatiſsima in Creta. Cõtra tormina atq; ſtrangurią, laterũ præcordiorumq; dolores bibuntur rami eius quini ſeniúe. Myrrhis quam alij ſmyrrhizam, alij myrrham uocant, ſimillima eſt cicutæ, caule foliisq; & flore, minor tantũ & exilior, cibo non inſuauis. Ciet menſtrua & partus cum uino. Aiunt quoq; ęandẽ potam in peſtilentia ſalutarem eſſe. Subuenit & phthiſicis in ſorbitione. Auiditatẽ cibi facit. Phalangiorum morſus reſtringit. Vlcera quoq; in facie aut capite ſuccus eius in aqua triduo maceratæ ſanat. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem, Naſcitur circa fontes. Siccata in farinæ modũ & inſperſa uino albo, ſtrangurias finit. Aluum ſiſtit. Succus eius peruńctis cum oleo ſudores mouet.

De coriaceſia, & callicia, & menaide, & alijs XXIII. & medicinis earũ, quas quidã magicas eſſe dicunt, & de conſidia, & de aproxi, & de recidiuis. Cap. XVII

IN promiſſo herbarum mirabilium, occurit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores ſunt? Primi eas in noſtro orbe celebrauere Pythagoras atque Democritus, conſectati magos. Coriaceſia & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit, quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat, et nomine alio corinthadem, cuius decocto in aqua ſucco, protinus ſanari ictus ſerpentium, ſi foueantur, dicit. Eundem effuſum in herba qui ueſtigio contigerint, aut forte reſperſi fuerint, inſanabiles perire, monſtrifica prorſus natura ueneni, præterquam contra uenena. Ab eodẽ Pythagora aproxis appellatur herba, cuius radix è longinquo concipiat ignes ut naphtha, de qua interræ miraculis diximus. Idem tradit: ſi qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi, quamuis ſanatos, admonitionem eorum ſentire quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & uiolam ſimilem conditionẽ habere. Nec me fallit hoc uolumen eius à quibuſdã Cleemporo medico aſcribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasq; uindicant. Et idipſum autoritatem uoluminibus affert, ſi quis alius curæ ſuę opus, illo uiro dignũ iudicauit: quod feciſſe Cleemporũ, cum alia ſuo & nomine ederet, quis credat? Democriti certe chirocineta eſſe conſtat. At in his ille poſt Pythagoram magorum ſtudioſiſsimus, quanto portentioſiora tradit? Aglaophotin herbam, quę admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomẽ, in marmoribus Arabiæ naſcentẽ Perſico latere. Qua de cauſa & marmaritin uocari. Magos uticę ea uti, cum uelint deos euocare. Achemenidon, colore electri ſine folio, naſci in Tardaſtilis Indię, cuius radice in paſtillos digeſta, in dieq; pota in uino, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per uarias numinum imaginationes. Eandem hippophouada appellat, quoniam equæ precipue caueant eam. Theombrotion XXX. ſchœnis à Choaſpe naſci, pauonis picturis ſimilem, odore eximio. Hãc autem à regibus Perſarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, inſtabilitatemq; mentis: eandem ſemnion à potentiæ maieſtate appellari. Aliam deinde adamantida, Armeniæ Cappadociæq; alumnam. Hac admota, leones reſupinari cum hiatu laxo. Nominis cauſam eſſe, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni igneam colore, colligi cum ſol in leone ſit. Huius tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca in Cappadocia & Myſia naſcente, omnes feras

nes feras torpescere, nec nisi hyenæ urinæ aspersu recreari. Æthiopida in Meroe nasci. Ob id & meroidiem appellari, folio lactucæ, hydropicis utilissimã è mulso potã. Ophiusam in Elephãtine eiusdem Æthiopiæ, liuidam, difficilemq; aspectu, qua pota terrorem minasq; serpentium obuersari, ita ut mortẽ sibi eo metu conscisc̃at: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum uinum. Thalassegien circa Indum amnem inueniri, quæ ob id nomine alio potamautis appellatur. hac pota lymphari homines, obuersantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Susis Persidis nasci, qua pota magi diuinent. Gelotophyllida in Bactris & circa Borysthenem. Hæc si bibatur cum myrrha & uino, uarias obseruari species, ridendiq; finem non fieri: nipotis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in uino palmeo. Sisitieterida à conuictu in Perside nominari, quoniam hilarẽtur illa eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant. Casignetẽ, quoniam secum ipsa nascatur, nec cum ullis alijs herbis. Eandem dionysonymphadem, quoniam uino mire conueniat. Helianthen uocat in Themiscyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo uino, perungi magos & Persarum reges, ut fiat corpus aspectu iucundum. Ideo eadem heliocallidem nominari. Hermesias ab eodem uocatur, ad liberos generandos pulchros bonosq; : non herba, sed compositio è nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, uino palmeo, postea admixto theombrotio & lacte: bibere generaturos iubet, & à conceptu puerperas partum nutrientes, ita fieri excellentes animo & forma, atq; bonos. Harum omnium magica quoq; uocabula ponit. Adiecit his Apollodorus assectator eius herbam æschynomenen, quoniam appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocidem, cuius tactu phalangia morerentur. Crateuas œnotheridẽ, cuius aspersu è uino, feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampserotem celeber arte grammatica paulò antè, cuius omnino tactu redirent amores uel cum odio depositi. Et abunde sit hactenus attigisse insignia magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

De eriphia, & lanaria, & stratioti medicinæ. Cap. XVIII

ERiphiam multi prodidere. Scarabeũ hæc in auena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hædi, unde & nomen accepit. Hac ad uocem nihil præstantius esse tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data, lactis abundãtiam facit. Æquè nota lactoris uulgo est, plena lactis, quod degustatum uomitiones cõcitat. Eandẽ hanc aliqui esse dicunt, alij similem illi, quam militarem uocant, quoniam uulnus ferro factum, nullum non intra dies quinq; sanat, ex oleo imposita. Celebratur autem & à Græcis stratiotis, sed ea in Ægypto tãtum & inundatione Nili nascitur, aeizoo similis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mirè, & uulnera sanat ex aceto illita: Item ignes sacros, ac suppurationes. Sanguinem quoq; qui defluit à renibus, pota cum thure masculo mirifice sistit.

De herba quæ nascitur in capite statuæ, & de herba è fluminibus, & de herba lingua, & cribro, & simetis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, tordile, & de gramine, & dactylo, & fœnogræco medicinæ. Cap. XIX

HErba in capite statuæ nata, collectaq; alicuius in uestis panno, & alligata in lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur. Herba quæcunq; à riuis aut fluminibus ante solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem uideat, contra tertianas adalligata læuo brachio, ita ut æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur. Lingua herba nascitur circa fontes. Radix eius combusta & trita cum adipe suis, adijciũt ut nigra sit & sterilis, alopecias emendat ungentium in sole. Cribro in limite abiecto herbæ intus extantes decerptæ adalligatæq; grauidis, partus accelerant. Herba quæ gignitur supra fimeta ruris, contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam canes urinam fundunt euulsa ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur. Rombotinum arborẽ demonstrauimus inter arbusta. Iuxta hanc uiduam uite nascitur herba, quam Galli rhodo-

ram uocant:caulem habet uirgæ ficulneæ modo geniculatum,folia urticæ in medio exal
bida,eadem procedente tempore tota rubentia,florem argenteum,præcipua contra tu=
mores feruoresq; & collectiones cum axungia ueteri tusa, ita ut ferro nõ attingatur:qui
peruunctus est despuit ad suam dexteram ter. Efficacius remediũ esse aiunt, si tres quoq;
trium nationum homines perungant dextrorsus.Herba impia uocatur incana,roriſma=
rini aspectu,thyrsi modo uestita atq; capitata.Inde alij ramuli exsurgunt sua capitella ge=
rentes,ob id impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant. Alij potius
ita appellatam,quod nullum animal eam attingat,existimauere. Hæc inter duos lapides
trita feruet,præcipuo aduersus anginas succo,lacte & uino admixto:mirũ traditur,nun=
quam ab eo morbo tentari qui gustauerint. Itaq; & suibus dari: quæq; medicamentum
id noluerint haurire,eo morbo interimi.Sunt qui & in auiũ nidis inseri aliquid ex ea pu=
tent,atq; ita non strangulari pullos auidius deuorantes. Veneris pectinem appellant à si
militudine pectinum:cuius radix cum malua tusa,omnia corpori infixa extrahit. Veter=
nosa curat,quæ exedum uocatur. Nodia herba coriariorũ officinis nota,ea mularis dici=
tur,alijsq; nominibus.Nomas curat,efficacissimamq; aduersus scorpiones esse potam in
uino aut posca reperio.Philanthropon herbam Græci appellant hirsutam, quoniã uesti
bus adhæresçat.Ex hac corona imposita capitis dolores sedantur. Nam quæ canaria ap=
pellatur lappa,cũ plantagine & millefolio trita ex uino carcinomata sanat, ternis diebus
soluta.Medetur & suibus hæc effossa sine ferro,& addita in colluuiem poturis,uel ex la=
cte ac uino.Quidam adijciunt & fodientẽ dicere oportere,hęc est herba argemon,quam
Minerua reperit suibus remedium, qui de illa gustauerint. Tordilen alij semen silis esse
dixerunt,alij herbam per se,quam & syreon uocauerunt. Neq; aliud de ea proditum in=
uenio quàm in montibus nasci.Combustam potu ciere mẽses,& pectoris exscreationes,
efficaciore etiamnum radice. Succo eius ternis obolis hausto renes sanari.Addi radicem
eius & in malagmata.Gramen ipsum est inter herbas uulgatissimum.Geniculatis serpit
internodijs,crebroq; ab his,& ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo
orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnaso tãtum ederacea specie densius quàm usquam
fruticant,flore odorato candidoq;.Iumẽtis herba non alia gratior,siue uiridis,siue in fœ=
no siccata,cum detur aspersa aqua. Succũ quoq; eius in Parnaso excipi tradunt,propter
ubertatem. Dulcis hic est. In uicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad
uulnera conglutinanda,quod & ipsa herba tusa præstat, tueturq; ab inflammationibus
plagas.Decocto adijcitur uinum ac mel:ab aliquibus & thuris,& piperis, myrrhæq; ter
tiæ portiones.Rursusq; coquitur in æreo uase ad dentium dolores & epiphoras. Radix
decocta in uino torminibus medetur & urinę difficultatibus,ulceribus uesicæ.Calculos
frangit.Semen uehemẽtius urinam impellit. Aluum uomitionesq; sistit.Priuatim autem
draconum morsibus auxiliatur.Sunt qui genicula nouẽ uel unius, uel è duabus tribusúe
herbis, ad hunc articulorum numerum inuolui lana succida nigra iubeant, ad remedia
strumæ panorumúe.Ieiunum debere esse qui colligat. Ita ire in domum absentis cui me=
deatur,superuenientiq; ter dicere,ieiuno ieiunum medicamentum dare,atq; ita adalliga=
re,triduoq; id facere.Quod è graminum genere septem internodia habet, efficacissime
capiti contra dolores adalligatur.Quidã propter uesicę cruciatus decoctum ex uino gra
men ad dimidias à balineis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen uocent trium ge
nerum:cum in cacumine aculei sunt plurimum quini,dactylon appellant: hos conuolu=
tos naribus inserunt, extrahũtq; sanguinis ciendi gratia. Altero quod est aeizoo simile,
ad paronychia & pterygia unguium,& cum caro unguibus increuit, utuntur cum axun
gia,ideo dactylon appellantes,qui digitis medeatur. Tertiũ genus dactyli,sed tenuis,na
scitur in parietinis,aut tegulis.Huic caustica uis est.Sistit ulcera quę serpunt. Gramen ca
piti circundatum,sanguinis è naribus fluxiones sistit.Camelos necare traditur in Babylo
nis regione id,quod iuxta uias nascitur. Ne fœnogræco minor autoritas quod telin uo=
cant,alij carphos:aliqui buceras,alij ægoceras, quoniam corniculis semen est simile,nos

siliciam:

siliciam:quod quomodo sererẽt,suo loco docuimus. Vis eius siccare,mollire,dissoluere. Succus decocti fœminarũ pluribus malis subuenit,siue duritia, siue tumor, siue contractio sit uuluæ,fouentẽ,insidũt:infusum quoq; prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic & iocineri decoctum. Diocles difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritũ in nouẽ cyathis sapæ,ut cum tertias partes biberint,calida lauarẽtur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit,mox à balneo reliquum,pro summo auxilio. Farinã fœnigræci cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa contra uuluæ cruciatus subiecit. Item impo suit imo uentri. Lepras,lentigines,sulphuris pari portione mixta farina curauit, nitro an te preparata cute,sępius die illinens,perungiq; prẽcipiens. Theodorus fœnogræco miscuit quartam partem purgati nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion fœnigræci semen acetabuli dimidia mensura cum sapẽ & aquæ nouẽ cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitatur quin decoctũ eius utilissimũ sit uuluis interaneisq; exulceratis,sicuti semen articulis atq; præcordijs. Si uerò cum malua decoquatur, postea addito mulso potus ante cætera uuluis interaneisq; laudatur. Quippe cum uapor quoq; decocti plurimum prosit. Alarumq; etiã graueolentiã decoctũ fœnigrẽci semen emendat. Farina porrigines capitis furfuresq; cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autẽ decocta addita axungia genitalibus medet. Item pano,parotidi,podagræ,chiragræ,articulis,carnibusq; quę recedunt ab ossibus. Aceto uerò subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata subacta ex uino purgat,mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratum, longamq; tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXV.

Naturæ herbarum sponte nascentium. Cap. I

IPSA quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gignente eas tellure, in admirationem curæ priscorum diligentiæq; animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumq; illis fuit: nihil deinde occultatum, quod non prodesse posteris uellent. At nos elaborata ijs abscondere atq; supprimere cupimus & fraudare uitam etiã alienis bonis? Ita certe recondunt qui pauca aliqua nouere,inuidentes alijs:& neminem docere,in autoritatem scientiæ est. Tantum ab excogitandis nouis,ac iuuanda uita mores absunt: summumq; opus ingeniorũ diu iam hoc fuit,ut intra unũquenq; recte facta ueterũ perirẽt. At hercule singula quosdam inuẽta deorũ numero addidere,omniũ utiq; uitã clariorẽ fecere cognominibus herbarũ,tam benigne gratiã memoria referente. Non æque hæc cura eorũ mira est in his,quæ fatu blandiũtur,aut cibo inuitãt: sed culmina quoq; montiũ inuia & solitudines abditas omnisq; terræ fibras scrutati inuenere,quid quęq; radix polleret,ad quos usus herbarũ folia pertinerent, etiã quadrupedũ pabulo intacta ad salutis usus uertẽtes.

Qui Latine usus herbarum scripserint, & quãdo ad Romanos notitia earum peruenerit,& qui primi Græcorum de his composuerint,& de herbarum inuentione,& antiqua medicina,& quare minus exerceantur earum remedia,& de cynorrhodo,& de dracunculo medicinæ. Cap. II

MInus hoc quàm par erat,nostri celebrauere, omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primusq; & diu solus idem ille M. Cato, omniũ bonarũ artium magister, paucis duntaxat attigit,boum etiam medicina non omissa. Post eum unus illustrium tentauit C. Valgius,eruditione spectatus,imperfecto uolumine ad diuum Augustũ,inchoata etiam præfatione religiosa,ut omnibus malis humanis illius potissimũ principis semper medicetur maiestas. Antea condiderat solus apud nos,quod equidem inueni,Pom-

peius Lenæus, Magni libertus, quo primum tempore hanc ſcientiam ad noſtros perue-
niſſe animaduerto. Nanq; Mithridates, maximus ſua ætate regũ, quem debellauit Pom-
peius, omnium ante ſe genitorum diligentiſsimus uitę fuiſſe argumentis prę terquam fa
ma intelligitur. V ni ei excogitatũ, quotidie uenenũ bibere, prę ſumptis remediis, ut con-
ſuetudine ipſa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus unũ etiam no
men eius retinet. Illius inuentũ autumãt, ſanguinem anatũ Ponticarũ miſcere antidotis,
quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Aſclepiadis medendi arte clari, uolumina compoſi
ta extant, cum ſollicitatus ex urbe Roma, prę cepta pro ſe mitteret. Illum ſolũ mortalium
uigintiduabus linguis locutum certũ eſt, nec de ſubiectis gẽtibus ullum hominẽ per in-
terpretem appellatum ab eo annis LVI, quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magni 10
tudine medicinæ peculiariter curioſus, & ab hominibus ſubiectis, qui fuere pars magna
terrarum, ſingula exquirens ſcriniũ cõmentationũ harũ & exemplaria, effectuſq; in arca
nis ſuis reliquit. Pompeius autẽ omni regia prę da potitus, trãsferre ea ſermone noſtro li-
bertum ſuũ Lenę ũ, grãmaticę artis doctiſsimũ, iuſsit: uitę q; ita profuit non minus quàm
reipublicæ uictoria illa. Prę ter hos Grę ci autores meditinę prodidere, quos ſuis locis di
ximus. Ex his Euax rex Arabũ, qui de ſimpliciũ effectibus ad Neronẽ ſcripſit: Crateuas,
Dionyſius, Metrodorus, ratione blandiſsima, ſed qua nihil penè aliud q; rei difficultas
intelligatur. Pinxere nanq; effigies herbarũ, atq; ita ſubſcripſere effectus. Verum & pi-
ctura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multũ de-
generat tranſcribentium ſors uaria. Præterea parum eſt ſingulas earũ ætates pingi, cum 20
quadripartitis uarietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri ſermone eas tradidere: ali-
qui ne effigie quidẽ indicata, & nudis plerunq; nominibus defuncti, quoniam ſatis uide
batur, poteſtates uimq; demonſtrare quærere uolentibus. Nec eſt difficile cognitu. No-
bis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari ſcientia Antonij Ca-
ſtoris, cui ſumma autoritas erat in ea arte noſtro æuo, uiſendo hortulo eius in quo pluri-
mas alebat, centeſimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac
ætate quidem memoria aut uigore concuſsis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperie
tur. Inuenta iampridẽ ratio eſt prænuncians horas, non modo dies ac noctes, ſolis lunę q;
defectum. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte uulgi, neneficijs & herbis id co
gi, eamq; num fœminarum ſcientiam præualere. Certe quid non repleuere fabulis Col- 30
chis Medea, aliæq;, in primis Italia Circe, dijs etiam adſcripta? unde arbittror natum, ut
Æſchylus è uetuſtiſsimis in poetica refertam Italiam herbarum potentia proderet: mul-
tiq; Circeios, ubi habitauit illa, magno argumento etiamnũ durante in Marſis à filio eius
orta gente, quos eſſe domitores ſerpentium conſtat. Homerus quidem primus doctri-
narum & antiquitatis parens, multus aliâs in admiratione Circes, gloriã herbarũ Ægy-
pto tribuit, cum etiam quę rigatur Ægyptus illa non eſſet, poſtea fluminis limo inuecta.
Herbas certe Ægyptias à regis uxore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile il-
lud Nepenthes, obliuionẽ triſtitiæ ueniamq; afferens, & ab Helena utiq; omnibus mor-
talibus propinandum. Primus autem omnium quos memoria nouit, Orpheus de her
bis curioſius aliqua prodidit. Poſt eum Muſæus & Heſiodus polion herbam in quan 40
tum mirati ſunt, diximus. Orpheus & Heſiodus ſuffitiones cõmendauere. Homerus &
alias nominatim herbas celebrat, quas ſuis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus ſapi-
entia, primus uolumen de earum effectu compoſuit, Apollini Æſculapioq; & in totum
dijs immortalib. inuentione & origini aſsignata: cõpoſuit & Democritus, ambo peragra
tis Perſidis, Arabię, Æthiopię, Ægyptiq; magis. Adeoq; ad hęc attonita antiquitas fuit,
ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus hiſtoriarũ autor, in prima earum tradit,
occiſum draconis catulum reuocatum ad uitam à parẽte herba, quam balin nominat: ea-
demq; Thylonem quem draco occiderat, reſtitutũ ſaluti. Et luba in Arabia herba reuo-
catum ad uitam hominẽ tradit. Dixit Democritus, credidit Theophraſtus, eſſe herbam,
cuius contactu illatæ ab alite qua retulimus, exiliret cuneus à paſtoribus arbori adactus: 50

quæ

quæ etiamsi fide carent,admirationē tamen implent:coguntq; confiteri,multū esse quod uerò superfit.inde plerosq; ita uideo existimare, nihil non herbarū ui effici posse,sed plurimarum uires esse incognitas:quorū in numero fuit Herophilus clarus medicina,à quo ferunt dictum,quasdam fortasis etiam calcatas prodesse. Obseruatum certe est,inflammari uulnera ac morbos superuentu eorū,qui pedibus iter confecerint.Hęc erat antiqua medicina,quæ tota migrabat in Græciæ linguas.Sed quare non plures noscantur, causa est,quòd eas agrestes literarumq; ignari experiuntur:ut qui soli inter illas uiuant:præterea securitas quærendi,obuia medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina desunt, sicut illi, quam retulimus in frugum cura,scimusq; defossam in angulis segetis præstare, ne qua ales intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt demōstrare nolunt, tanquam ipsis periturū sit quod tradiderint alijs.Accedit ratio inuētionis anceps.Quippe etiā in repertis,alias inuenit casus,alias(ut uere dixerim) deus.Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus,pauorē aquæ,potusq; omnis afferens odium.Nuper cuiusdam militantis in prætorio mater uidit in quiete,ut radicem syluestris rosæ,quam cynorrhodon uocant,blanditam sibi aspectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam:in Lacetania res gerebatur,Hispaniæ proxima parte: casuq; accidit, ut milite à morsu canis incipiente aquas expauescere,superueniret epistola orantis ut parêret religioni:seruatusq; est ex insperato,& postea quisquis auxilium simile tentauit. Aliâs apud autores cynorrhodi una medicina erat,spongiolæ,quæ in medijs spinis eius nascitur,cinere cum melle alopecias capitis expleri.In eadē prouincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem,pollicari crassitudine uersiculoribus uiperarum maculis,quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est quàm quos in priori uolumine eiusdem nominis diximus:sed huic alia figura, aliudq; miraculum exerentis se terra ad primas serpentium uernationes bipedali ferè altitudine, rursusq; cum ijsdem in terram condentis:nec omnino occultato eo apparet serpēs, uel hoc per se satis officioso naturæ munere,si tantum præmoneret,tempusq; formidinis demonstraret.

De quodam pestifero fonte Germaniæ,& de Britannica,& maximis morborum doloribus. Cap. III

NEc bestiarū solum ad nocēdum scelera sunt, sed interim aquarū quoq; ac locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ,dulcis solus, qua pota intra bienniū dentes deciderent, compagesq; in genibus soluerent.Stomacacē medici uocabāt,& sceletyrben ea mala.Reperta auxilio est herba,quæ uocatur Britannica,non neruis modò et oris malis salutaris,sed contra anginas quoq; & serpentes.Folia habet oblonga nigra,radicē nigrā. Succus eius exprimitur & ex radice.Florem uibones uocāt:qui collectus prius q̄ tonitrua audiant,& deuoratus,securos in totū reddit.Frisii,quà castra erāt,nostris demōstrauere illā. Mirorq; nominis causam,nisi fortè confines oceano Britanniæ uelut propinquæ dicauere. Non enim inde appellatam eam,quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiam tum Britannia libera.Fuit quidem & hic quondā ambitus, nominibus suis eas adoptandi,ut docebimus fecisse reges,ut res tanta debeatur,herbam inuenire, uitam iuuare,nunc fortassis aliquibus curam nostrā friuolam quoq; existimaturis: adeo delicijs sordēt etiam quæ ad salutem pertinent. Autores tamen quarum inueniuntur, in primis celebrare par est, effectu earum digesto in genera morborum. Qua quidem in reputatione misereri sortis humanæ subit, præter fortuita casusq;, & nomina quæ omnis hora excogitat ad millia morborū,singulis mortaliū timenda.Qui grauissimi ex his sint,discernere stultitia prope uideri potest, cum suus cuiq; ad præsens quisq; atrocissimus uideatur. Et de hoc tamen iudicauere aui experimento,asperrimos cruciatus esse calculorum à stillicidio uesicæ.Proximum stomachi,tertium eorum quæ in capite doleant, non ob alios ferè morte conscita.A Græcis & noxias herbas demonstratas miror equidem.Nec uenenorum tantùm quoniam ea uitæ conditio est, ut mori plerunq; etiam optimi portus sit: tradatq;

M. Varro, Seruium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, ueneno crura perunxisse, & postea caruisse sensu omni æque quàm dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia monstrandi qua mentes soluerentur, partus elideren tur, multaq; similia? Ego nec abortiua dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum imperatorem clarissimum amatorio periisse. Nec alia magica portenta, nisi ubi cauenda sunt aut coarguenda, in primis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundeq; præstitum uitæ, salutares dixisse, ac postea inuentas.

De moly, & dodecatheo, & pæonia, uel pentorobo, uel glycysside, & panace, uel asclepio, & heraclio, & panace chironio, & panace centaurio, uel pharnaceo, & heraclio siderio, & hyoscyamo, uel apollinari, siue altercangeno. Cap. IIII

LAudatissima herbarum est Homero quam uocari à dijs putat moly, & inuentionem eius Mercurio assignat, contraq; summa ueneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneū, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda nigraq; magnitudine cepæ, folio scyllæ: effodi autem difficulter. Græci autores florem eius luteū pinxere, cum Homerus candidum scripserit. Inueni è peritis herbarum medicis qui & in Italia nasci eam diceret, afferriq; Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis xxx. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ sed abruptæ. Ab ea maxima autoritas herbæ est, quam dodecatheon uocant, omnium deorum maiestatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius septē, lactucis simillima, exeunt à lutea radice. Vetustissima inuentu pæonia est, nomenq; autoris retinet, quam quidam pentorobon appellāt, alij glycysiden. Hæc quoq; difficultas est, quòd eadem alter alibi nuncupantur. Nascitur opacis montibus, caule inter folia digitorū quatuor, ferente in cacumine ueluti Græcas nuces quatuor aut quinq;. Inest ijs semen copiosum, rubrum nigrumq;. Hæc medetur & launorum in quiete ludibrijs. Precipiūt eruere noctu, quoniam si Picus Martius uidcat, tuendo in oculos impetum faciat. Panaces ipso nomine omnium morborū remedia promittit, numerosum & dijs inuentoribus ascriptum. Vnum quippe Asclepiō cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellauit. Succus est coactus ferulæ, qualem diximus, radice multi corticis & salsi. Hac euulsa scrobem repleri uario genere frugum religio est, ac terræ piamentum. Vbi, & quo fieret modo, & quale maxime probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod è Macedonia affertur, bucolicon uocant, armentarijs sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrime euanescit. Etin alijs autē generibus improbatur maxime nigrum ac molle. Id enim argumentum est cera adulterati. Alterum genus heraclion uocant, & ab Hercule inuentum tradunt, alij origanum heracleoticum sylueſtre, quoniam est origano simile, radice inutili: de quo origano diximus. Tertiū panaces chironeon cognominatur ab inuentore. Folium eius lapatho simile, maius tamen & hirsutius. Flos aureus, radix parua. Nascitur pinguibus locis. Huius flos efficacissimus, eoq; amplius quàm supradicta prodest.

Quartum genus panaces ab eodem Chirone repertum, cētaurion cognominatur: sed & Pharnaceon, in controuersiam inuentionis à Pharnace rege deductū. Seritur hoc lon gioribus quàm cętera folijs, & serratis. Radix odorata in umbra siccatur, uinoq; gratiam adijcit. Huius genera duo fecere, alterū leuioris folij, alterū tenuioris. Heracleon siderion & ipsum ab Hercule inuentū est, caule tenui digitorū quatuor altitudine, flore puniceo, folijs coriandri. Iuxta lacus & amnes inuenitur, omniaq; uulnera ferro illata efficacissime sanat. Est Chironis inuentū ampelos quæ uocatur chironia, de qua diximus inter uites, sicuti de herba cuius inuētio assignatur Mineruæ. Herculi eam quoq; assceribūt, quę apollinaris, apud Arabas altercum siue altercangenō, apud Græcos uerò hyoscyamus appellatur. Plura eius genera, unū nigro semine, floribus penè purpureis, spinosum. Talis nascitur in Galatia. Vulgare autem candidius est & fruticosius, altius papauere. Tertij semen irionis semini simile, & omnia insaniam gignentia, capitisq; uertigines. Quartum genus molle, lanuginosum, pinguius cæteris, candidi seminis, in maritimis nascens, hoc

recepere

recepere medici. Item ruffi ſeminis. Nonnunquã ante candidũ rufeſcit, ſi nõ ematuruit, improbaturq́ꝫ. Et alioqui nullũ niſi cum inaruit, legit. Natura uini ideoq́ꝫ mentẽ caputq́ꝫ infeſtans. Vſus ſeminis & per ſe, & ſucco expreſſo. Exprimitur ſeparatim, & caulibus foliſq́ꝫ utuntur & radice, temeraria in totũ (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis conſtat mentem corrumpi, ſi plura quàm quatuor bibantur; etiã antiqui in uino febrem depelli arbitrantur. Et oleum fit ex ſemine, ut diximus, quod ipſum auribus infuſum tentat mentem: Mireq́ꝫ ut cõtra uenenum remedia prodidere his qui id bibiſſent, & ipſum pro remediis, adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam uenena prodeſſe.

De linozoſte, parthenio, hermupoa, ſiue potius mercuriali, & achilleo, & panace heracleo, ſideriti, millefolio, & de ſcopa regia, & hemionio, teucrio, ſplenio, & melampodio ſiue elleboro, quótue eorũ genera, & de nigro elleboro & albo medicinę, & quãdo detur, & quomodo ſumendum, & quibus non dandum, & quòd mures nccet. Cap. v

Linozoſtis ſiue parthenion Mercurij inuentũ eſt, ideo apud Grecos hermupoan multi uocãt eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, maſculus & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoſo in cacumine, ocimo anguſtioribus foliis, geniculis denſis, alarum cauis multis, ſemine in geniculis dependente fœminæ copioſo, mari iuxta genicula ſtante rariori ac breui contortoq́ꝫ, fœminæ ſoluto & candido. Folia maribus nigriora, fœminis candidiora, radix ſuperuacua, prætenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis. Mirum eſt quod de utroq́ꝫ corũ genere prodit: ut mares gignãtur hunc facere, ut fœminę illã. Hoc cõtingere, ſi à cõceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo, edantúrue folia decocta ex oleo & ſale, uel cruda ex aceto. Quidã decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duobus aut tribus ſpicis, donec decoquatur: decoctum dari iubent & herbam ipſam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduũ, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum uſu prædicauit has, ad hunc modum medicorũ nemo nouit. Iile eas uuluæ cum melle, uel roſaceo, uel irino, uel lirino admouit: item ad ciendos mẽſes ad ſecundasq́ꝫ. Hoc idẽ pręſtare potu fotuq́ꝫ dixit. Inſtillauit auribus olidis ſuccum, inunxitq́ꝫ cum uino uetere. Aluo folia impoſuit, epiphoris, ſtranguriæ, & ueſicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem ſoluendæ, uel in febri: decoquitur quãtum manus capiat, in duobus ſextarijs aquę ad dimidias, bibitur ſale & melle admixto, necnon cum ungula ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis cauſa putauere aliqui utranque dandam, ſiue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, ſed ſtomachum lædunt. Reliquos uſus dicemus ſuis locis. Inuenit & Achilles diſcipulus Chironis, qua uulneribus mederetur, quę ob id Achilleos uocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alij primum eruginem inueniſſe, utiliſsimam emplaſtris, ideoq́ꝫ pingitur ex cuſpide decutiens eam gladio in uulnus Telephi. Alij utroq́ꝫ uſum medicamento uolunt. Aliqui & hanc panacen heracleon, alij ſideritin, & apud nos millefoliam uocant, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quàm fœniculi foliis ueſtitam ab imo. Alij fatentur quidẽ illam uulneribus utilem, ſed ueram achilleon eſſe ſcapo ceruleo pedali, ſine ramis, ex omni parte ſingulis foliis rotundis eleganter ueſtitam. Alij quadrato caule, capitibus marrubij, folio quercus. Hãc etiam præciſos neruos glutinare faciunt. Alij ſideritim in macerijs naſcentem, cum teratur fœdi odoris. Etiamnum aliam ſimilem huic, ſed candidioribus foliis & pinguioribus, tenerioribus cauliculis, in uineis naſcentẽ. Aliam uerò binûm cubitorũ, ramulis exilibus, triãgulis, folio filicis, pediculo longo, betæ ſemine, omnes uulneribus præcipuas. Noſtri eam quæ eſt latiſsimo folio, ſcopas regias uocant. Medetur anginis ſuum. Inuenit & Teucer eadem ęta te Teucrion, quam quidã hemionion uocant, ſpargentẽ iuncos tenues, folia parua, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore, nunquam florentem: neq́ꝫ ſemen gignit. Medetur lienibus. Conſtatq́ue ſic inuentam: Cum exta ſuper eam proiecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eumq́ꝫ exinaniſſe. Ob id à quibuſdã ſplenion uocatur. Narrãt ſues, qui radicem eius ederint, ſine ſplene inueniri. Quidam ramis hyſſopi ſurculoſam, folio fabæ, eodem nomine

appellant,& colligi florentem adhuc iubent,adeò florere non dubitant,maximeq; ex Cilicijs & Pisidiæ montibus laudant.Melampodis fama,diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur unum ellebori genus melampodion.Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt,capras purgari pasto illo animaduertentem, datoq; lacte earum sanasse Prœtidas furentes.Quamobrem de omnibus eius generibus dici simul conuenit.Prima duo sunt,candidum & nigrum.Hoc radicibus tantum intelligi tradunt plerique.Alij folia nigri platani similia,sed minora nigrioraq;,& pluribus diuisuris sciſſa.Albi,betę incipientis.Hæc quoq; nigriora,& canalium dorso rubescentia.Vtraq; caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis cõuoluto,radice fibrata ceparũ modo.Nigro equi,boues,sues necantur:itaq; cauent id,cum candido uescantur.Tempestiuũ esse tradunt mesibus.Plurimũ autem nascitur in Oeta mõte:& optimũ uno eius loco circa Pyram.Nigrũ ubiq; prouenit,sed melius in Helicone, qui mons & alijs laudatur herbis.Candidum probatur Oetæum:secundum Ponticum:tertio loco Eleaticũ, quod in uitibus nasci ferũt:quarto Parnasium,quod adulteratur Ætolico ex uicino.Nigrum ex his melampodion uocant,quo & domos suffiunt purgantq; spargentes & pecora,cũ precatione solenni:hoc & religiosius colligitur.Primũ enim gladio circumscribit.Dein qui succisurus est, ortũ spectat:& precatur,ut id liceat sibi cõcedentibus dijs facere,obseruatq; aquilę uolatus:ferè enim secantibus interest.Et si propè aduolauit,moriturum illo anno qui succidat,augurium est. Nec album facile colligitur,caput aggrauans,maxime nisi præsumatur allium: & subinde uinum sorbeatur,celeriterq; fodiatur.Nigrũ alij entomon uocant,alij polyrrizon:purgat per inferna.Candidum autem uomitione,causasq; morborũ extrahit,quondam terribile,postea tam promiscuum,ut plericq; studiorũ gratia ad peruidenda acrius quę commentabantur,sæpius sumptitauerint.Carneadem respõsurum Zenonis libris, Drusum quoq; apud nos,tribunorum popularium clarissimum,cui ante omnes plebs stans plausit,optimates uerò bellum Marsicum imputauere, constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula.Ibi enim tutissime sumitur, quoniam(ut diximus)se samoides admiscent.Italia ueratrum uocat.Farina eorum per se,& mixta radicula qua lanas diximus lauari,sternumentum facit,amboq; somnum. Leguntur autem tenuissimæ radices breuesq;,ac uelut decurtatæ etiam hæ.Nam summa quæ est crassissima,cepis similis,canibus tantum datur purgationis causa. Antiqui radicem cortice quàm carnosissimo seligebant,quo tenuior eximeretur medulla.Hanc humidis spongijs opertã,turgescentemq; acu in longitudinẽ findebãt.Deinde fila in umbra siccabãt, ijs utẽtes:nunc ramulos ipsos ab radice q; grauissimi corticis ita dant.Optimũ quod acre gustu feruensq; in frangendo puluerem emittit.Durare uim eius xxx.annis ferunt.Nigrũ medetur paralyticis,insaniẽtibus,hydropicis,dum citra febrim,podagris ueteribus,articularijs morbis.Trahit aluum & bilem,pituitasq;.Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum, plurimum drachma,modice quatuor obolis.Miscuere aliqui & scammoneam,sed tutius salem.In dulcibus datum copiosius periculum infert,oculorum calignem fotu discutit:ob id quidam & inunxere trito.strumas,suppurata,duritias concoquit & purgat:Item fistulas,tertia die exemptũ.Verrucas tollit cum squamis æris & sandaracha.Hydropicorum uentri imponitur cum farina hordeacea & uino. Pecorum & iumẽtorum pituitas sanat, furculo per aurem traiecto, & postero die eadem hora exempto. Scabiẽ quadrupedum cum thure aut cera,ac pice,uel cum pisseleo.Album optimũ quod celerrime mouet sternutamenta,sed multum terribilius nigro, præcipue si quis apparatum poturorum apud antiquos legat,contra horrores,strangulatus,intempestiuas somni uires,singultus infinitos aut sternutamẽta,stomachi dissolutiones,tardiores uomitus aut lõgiores,exiguos aut nimios.Quippe alia dare soliti,quæ concitarent uomitiones,ipsumq; elleborum extraherent medicamentis,aut clysteribus, sæpe etiam sanguine uenis emisso.Iam uerò & cum prospere cedat,terribili uisu uarijs coloribus uomitionum, & post uomitiones obseruatione alui,balinearum dispensatione,totius corporis cura, antecedente omnia hæc

magno

magno terrore famæ. Nanq; tradunt absumi carnem, si coquatur unà, Sed antiquorum uitium erat, quod propter hos metus parcius dabant: cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Themison binas non amplius drachmas datauit, sequentes & quaternas dedere, claro Herophili prẽconio, qui elleborum fortissimi ducis similitudini ẽquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire. Prẽterea mirũ inuentum est, quod incisum forficulis, ut diximus cribrant: cortex remanet, hoc inaniunt: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data uomitiones sistit. Cauendum est felici quoq; cura, ne nubilo die detur: quippe impatibiles cruciatus existunt. Nam æstate potius quàm hyeme dandum, non est in dubio. Corpus septem diebus ante præparandũ cibis acribus, abstinẽtia uini, quarto & tertio die uomitionibus, pridie cœnę abstinentia. Albũ & in dulci datur, aptissime uerò in lacte aut pulte. Nuper inuenere dissectis rhaphanis inserere elleborum, rursusq; comprimere rhaphanos, ut transeat uis, atq; eo lenimẽto dare. Reddi post quatuor ferè horas incipit. Totum opus septenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, uertigini, melancholicis, insanientibus, lymphaticis, elephantiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusq; tympanicis, stomachicis, spasticis, clinicis, ischiadicis, quartanis quæ aliter non desinant, tussi ueteri, inflammationibus, torminibus redeuntibus. Vetant dari senibus & pueris. Item mollis ac fœminei corporis animiue, exilibus aut teneris, & fœminis minus quàm uiris. Item timidis, aut si exulcerata sint præcordia, uel tumeant, miniméue sanguinem exscreãtibus, causarijs, uel latere, uel faucibus. Medetur extra corporis eruptionibus pituitæ cum axungia salsa illitum: item suppurationi ueteri. Mures polenta admixtum necat. Galli sagittas in uenatu elleboro tingunt, circunciso q; uulnere teneriorem sentiri carnẽ affirmant. Muscæ quoque necantur albo trito & cum lacte sparso. Eodem & phthiriasis emendatur.

De Mithridatico & scordoti siue scordio, & polemonia, & philetęria, uel chiliodynama, & eupatoria, & centaurea siue chironia, & de lepto centaureo libadio, felle terræ, & triorche medicinæ. Cap. VI

IPsi Mithridati Crateuas adscripsit unam, Mithridation uocatam. Huic folia duo à radice acantho similia. Caulis inter utraq; lustinẽs roseum florem. Alteram Lenęus, scordotin siue scordion, ipsius manu adscriptã, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramosam quernæ similitudine, foliȷs lanuginosis. Reperitur in Ponto cãpis pinguibus humidisq;, gustus amari. Est & alterius generis, latioribus foliȷs, mentastro similis, plurimosq; utraq; ad usus per se & inter alia in antidotis. Polemoniam, alij philetæriam, à certamine regum inuentionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam, radice crassa, exilibus ramis, quibus in summis corymbi dependent, nigro semine: cętero rutę similis, nascitur in montosis. Eupatoria quoq; regiam autoritatẽ habet, caulis lignosi, nigricantis hirsuti, cubitalis, & aliquando amplioris, foliȷs per interualla quinquefolij, aut cannabis, per ambitum incisis quinquepartito, nigris & ipsis plumosisq;: radice superuacua. Semen dysentericis in uino potum auxiliatur unice. Centaurea curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma, sagitta excidisset in pedem, quare aliqui Chironion uocant. Folia sunt lata & oblonga, serrato ambitu, densa ab radice, caules ternûm cubitorum, geniculati. In his capita ceu papauerum. Radix uasta rubescens, tenera fragilisq;, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadam dulcedine. Nascitur in collibus pingui solo. Laudatissima in Arcadia, Elide, Messenia, Pholoe, & Lyceo, et in Alpibus uerò, plurimisq; alijs locis. Quidam & ex ea Lycium faciũt. Vis in uulneribus tanta, ut cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. In usu radix tantum duabus drachmis bibenda, quibus dicetur, si febris sit, in aqua trita, cæteris in uino. Medetur & ouium morbis decoctæ succus. Est alterum centaurion cognomine lepton, minutis foliȷs, quod aliqui libadion uocant, quoniã secundũ fontes nascitur, origano simile, angustioribus & lõgioribus foliȷs, anguloso caule paululũ alto fruticãte, flore lychnidis, radice tenui & superuacua, succo efficax. Ipsa herba autumno legitur, succus è fronde. Quidam

caules

caules conciſos madefaciunt diebus XVIII. atq; ita exprimunt. Hoc centaurion noſtri fel terræ uocant, propter amaritudinem ſummam: Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum è corpore exigat per aluum. Tertia eſt centauris, cognomine triorches. Qui eam ſecat, rarum eſt ut non uulneret ſeſe. Hæc ſuccum ſanguineũ mittit. Theophraſtus defendi eam, impugnariq; colligentes tradidit à triorche accipitrum genere, à quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & primo generi aſsignant.

De clymeno, & gentiana, & lyſimachia, & parthenide, & artemiſia, & ambroſia, & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicinæ. Cap. VII

CLymenos à rege herba appellata eſt, ederæ foliis, ramoſa, caule inani, articulis præcincta, odore graui, & ſemine ederæ, ſylueſtribus & montoſis naſcens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hic indicandum eſt, dum medeatur ſterilitatem pota etiam uiris fieri. Græci plantagini ſimilem eſſe dixerunt, caule quadrato, folliculis cum ſemine inter ſe implexis, uelut in polyporum cirris. Et ſuccus autem in uſu, ui ſumma in refrigerando. Gentianam inuenit Gentius, rex Illyriorum, ubique naſcentem, in Illyrico tamen præſtantiſsimam, folio fraxini: ſed magnitudine lactucæ, caule tenero pollicis craſsitudine cauo & inani, ex interuallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, ſubnigra, ſine odore, aquoſis montibus ſubalpinis plurima. Vſus in radice & ſucco. Radicis natura eſt excalfactoria, ſed prægnantibus non bibenda. Inuenit & Lyſimachus herbam Lyſimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato. Folia habet ſalicis uiridia, florem purpureum, fruticoſa, ramulis erectis, odore acri: gignitur in aquoſis. Vis eius tanta eſt, ut iumentis diſcordantibus iugo impoſita, aſperitatem cohibeat. Mulieres quoq; hanc gloriam affectauere, in quibus Artemiſia uxor Mauſoli, adoptata herba quæ antea parthenis uocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Eſt autem abſinthij modo fruticoſa, maioribus foliis pinguibusq;. Ipſius duo genera. Altera latioribus foliis, altera tenera tenuioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, ſimplici caule, minimis foliis, floris copioſi, erumpentis cum uua matureſcit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambroſiam uocant. Talis in Cappadocia naſcitur. Nymphæa nata traditur, nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heraclion uocant aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ ſimili. Ideoq; eos qui biberint eam duodecim diebus coitu genituraq; priuari. Laudatiſsima in Orchomeno & Marathone. Bœoti madon uocant, qui & ſemen edunt. Naſcitur in aquoſis, foliis magnis, in ſumma aqua, & alijs ex radice prodeuntibus, flore lilio ſimili, & cum defloruit, capiti papaueris. In caule ſecatur autumno. Radix nigra in ſole ſiccatur, aduerſaturq; aluinis. Eſt & alia nymphæa in Theſſalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, roſæ magnitudine. Inuenit & patrum noſtrorum ætate rex Iuba quam appellauit euphorbiam, medici ſui nomine & fratris Muſæ, à quo diuum Auguſtum conſeruatum indicauimus. Iidem fratres inſtituere à balineis frigida multa corpora adſtringi. Antea non erat mos niſi calida tantum lauari, ſicut apud Homerum etiam inuenimus. Sed Iubæ uolumen quoque extat de ea herba, & clarum præconium. Inuenit eam in monte Atlante, ſpectatur foliis acanthinis. Vis tanta eſt, ut è longinquo ſuccus excipiatur: inciſæ conto ſubditur excipulus uentriculo hædino: humor lactis uidetur effluere, ſiccatus cum coit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clarius uident. Contra ſerpentes medetur, quacunque parte percuſſa, uertice inciſo, & medicamento addito. Ibi Getuli qui legunt, hædino lacte adulterant, ſed diſcernitur igni. Id enim quod ſyncerum non eſt, faſtidiendum odorem habet. Multum infra hunc ſuccum eſt qui in Gallia fit ex herba chamelæa, granum cocci ferente. Fractus ammoniaco ſimilis eſt, etiam leui guſtu os accenſum diu detinens & magis ex interuallo, donec fauces quoq; ſiccet.

De plantagine, & bugloſſo, & cynogloſſo, & buphthalmo, & ſcythica, & hippice, & iſchæmone, & uettonica, & Cantabrica, & cõſiligine, & hiberida, & chelidonia, & cana-

& canaria,& elaphoboſco,& dictamno,& ariſtolochia,& quod eius delectatione aduolant piſces,& ſtatim capiuntur,& medicinæ contra ſerpentium ictus ex herbis quas ſuperius nominauit. Cap. VIII

CElebrauit & Themiſon medicus uulgarem herbam plãtaginem, tanquã inuentor, uolumine de ea edito. Duo eius genera. Minor anguſtioribus foliis & nigrioribus, linguę pecorum ſimillimis, caule anguloſo, in terrã inclinato, in pratis naſcens. altera maior, foliis laterum modo incluſa: quę quia ſeptena ſunt, quidam eam heptaleuron uocauere. Huius & caulis cubitalis eſt, et napi ſimilis. Naſcitur in humidis multo efficacior. Vis mira in ſiccando denſandoq; corpore, cauterij uicem obtinens. Nulla res æque ſiſtit fluxiones, quas Græci rheumatiſmos uocant. Iungitur huic bugloſſos, boum linguæ ſimilis: cui præcipuum, quod in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur euphroſynum. Iungitur et cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratiſsima. Aiuntq; quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei, quæ ferat lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur. Eſt & buphthalmos ſimilis boum oculis, folio fœniculi, circa oppida naſcens, fruticoſa caulibus, qui & manduntur decocti. Quidam cachlam uocant. Hæc cum cera ſciromata diſcutit. Inuenere herbas & uniuerſæ gentes, Scythia primum eam quæ Scythice uocatur, circa Bœotiam naſcẽs, prędulcis. Aliam utiliſsimam ad ea quæ ſpaſmata uocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famem ſitimq; non ſentiunt. Idem præſtat apud eoſdem hippice dicta, quòd in equis quoq; eundem effectum habeat. Traduntq; his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitiq;. Iſchæmonen Thracia inuenit, qua ferunt ſanguinem ſiſti, non aperta modo uena, ſed etiam præciſa. Serpit è terra milio ſimilis, foliis aſperis & lanuginoſis, farcit in nares. Quæ in Italia naſcitur, & ſanguinẽ eadẽ adalligata ſiſtit. Vettones in Hiſpania eam quæ uettonica dicitur in Gallia, in Italia autẽ ſerratula, à Græcis ceſtron aut pſychotrophon, ante cunctas laudatiſsima. Exit anguloſo caule, cubitorũ duûm, à radice ſpargens folia ferè lapathi, ſerrata, ſemine purpureo. Folia ſiccantur in farinam plurimos ad uſus. Fit uinum ex ea & acetum ſtomacho & claritati oculorum. Tantum q; gloriæ habet, ut domus in qua ſata ſit, tuta exiſtimetur à piaculis omnibus. In eadem Hiſpania inuenta eſt Cantabrica, per diui Auguſti tempora à Cãtabris reperta. Naſcitur ubiq; caule iunceo pedali, in quo ſunt floſculi oblõgi uelut calathi: in his ſemẽ perquam minutum. Nec aliàs defuere Hiſpaniæ herbis exquirẽdis, ut in quibus etiamnum hodie in numeroſo & lętiore cõuictu, potionẽ è centũ herbis mulſo additis credidere ſaluberrimam ſuauiſsimãq;: nec quiſquam genera earum iam nouit aut multitudinem, numerus tamen conſtat in nomine. Noſtra ætas meminit herbam in Marſis repertam. Naſcitur & in Æquicolis circa uicum Nerueſiæ, uocatur conſiligo. Prodeſt ut demonſtrabimus ſuo loco, deploratis in phthiſi. Inuenit nuper & Seruilius Damocrates è primis medentiũ, quã appellauit hiberida, quanquã ficto nomine, inuentioni eius aſsignato carmine. Naſcitur maxime circa uetera monumenta parietinasq;, et inculta itinerum. Floret ſemper folio naſturtij, caule cubitali, ſemine tam paruo, ut uix aſpici poſsit. Radici odor naſturtij. Vſus æſtate efficacior, & recenti tantum. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utiliſsima, uiris plurimũ quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, ut deinde in balineis deſcendat in calidã, & poſtea oleo acuino corpus perungatur, diebusq; uicenis interpoſitis idem fiat, ſi qua admonitio doloris ſuperſit. hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponit nõ in ipſa inflammatione, ſed imminuta. Animalia quoq; inuenere herbas, in primisq; chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reſtituũt uiſum, ut quidam uolunt, etiam eruatis oculis. Genera eius duo: Maior fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticę ampliore, ipſa altitudine duûm cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia edere rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, ſemen papaueris. Florent aduentu hirundinũ, diſceſſu

ſceſſu marceſcunt. Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo uaſe cum melle Attico leniter cineri feruenti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur et per ſe ſucco in collyriis, quæ chelidonia appellãtur ab ea. Inuenerunt & canes canariam, qua faſtidium deducunt, eamq; in noſtro conſpectu mãdunt, ſed ita ut nunquã intelligatur quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis huius malignitas in alia herba maior. Percuſſus enim à ſerpente mederi quadam ſibi dicitur, ſed illam homine inſpectante non decerpit. Simplicius ceruæ mõſtrauere elaphoboſcon, de qua diximus. Item ſeſeli enixæ à partu. Dictamnum oſtẽdêre (ut indicauimus) uulneratę paſtæ, ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi q̃ in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, feruens & acre guſtu: foliis tantum utuntur. Flos nullus ei, aut ſemẽ, aut caulis. Radix tenuis ac ſuperuacua. Et in Creta autẽ nõ ſpacioſe naſcitur, mireq; capris expetitur. Pro eo eſt & pſeudodictamnum, multis in terris naſcens, folio ſimili, ramulis minoribus, à quibuſdam chondris uocatum. Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamnũ enim minima portione accendit os. Qui legêre eam, in ferula uel harundine condunt, preligantq;, ne potentia euaneſcat. Sunt qui dicant utramq; naſci multifariam, ſed deteriores in agris pinguibus, ueram quidem dictamnum nõ niſi in aſperis. Eſt & tertiũ genus dictamnum uocatum, ſed neq; facie neq; effectu ſimile, folio ſiſymbrij, ramis maioribus: procedente perſuaſione illa, quicquid in Creta nàſcitur, infinito preſtare cęteris eiuſdem generis alibi genitis. Proxime quod in Parnaſo, alioquin herbiferum eſſe & Pelium montem in Theſſalia, & Telethrium in Eubœa, & totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. Arcades quidẽ non medicaminibus uti, ſed lacte circa uer, quoniam tunc maxime ſuccis herbæ turgeant mediceturq; ubera paſcuis. Bibunt autem uaccinum, quoniam boues omniuoræ ferè ſunt in herbis. Potentia earum per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifeſta fit. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis uocatur, equi paſti inflammantur rabie, circa Potnias uerò aſini. Inter nobiliſsimas ariſtolochiæ nomẽ dediſſe grauidæ uidentur, quoniam eſſet ἀρίσιμλεχόσαις. Noſtri malum terræ uocant, & quatuor genera eius ſeruant. Vnum tuberibus radicum rotundis, foliis inter maluam & ederam nigrioribus mollioribusq;. Alterum maſculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi craſsitudine. Tertium longiſsimæ tenuitatis, uitis nouellæ, cui ſit præcipua uis, quæ clematis uocatur ab aliis Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt bacculas paruas ut capparis. Valent radice tantum. Eſt & quæ piſtolochia uocatur, quarti generis, tenuior quàm proximè dicta, denſis radicis capillamentis, iunci plenioris craſsitudine. Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, ſed oblongæ radici tenuioriq; gratior. Carnoſi enim eſt corticis, unguentis quoque nardinis conueniens. Naſcuntur pinguibus locis & campeſtribus. Effodere eas meſsibus tempeſtiuum, ita deſquamato terreno ſeruantur. Maxime tamen laudatur Pontica, & in quocunq; genere põderoſiſsima quæq; medicinis aptior. Rotũda cõtra ſerpentes. Oblonga tamen in ſumma gloria eſt, ſi modo à conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piſcatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda eſt, uenenum terræ uocant, coramq; nobis contuſam immixta calce in mari ſparſere: aduolant piſces cupiditate mira, ſtatimq; exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, conuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utiliſsima eſſe traditur. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Eadem ſatyrion eſt. Verùm & effectus earum uſusq; dicendi ſunt: ordiendumq; à malorum omnium peſsimo, id eſt ſerpentium ictu. Medentur ergo Britannica herba, panacisq; generum omnium radix è uino, chironij flos & ſemen potum, illitumue ex uino & oleo: priuatimq; quæ cunila bubula appellat, polemonia uel philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: teucria, ſideritis, ſcordoris ex uino, priuatim ad angues, potæ & illitæ, ſiue ſucco, ſiue folio, ſiue decocto: centaurij maioris radix drachma in uini albi cyathis tribus: gentiana precipue aduerſus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, uini cyathis ſex, ſiue uiridis, ſiue ſicca. Et ly-

ſimachię

simachiæ odorem fugiũt. Datur ex uino percussis chelidonia. Morsibus imponitur uettonica præcipue, cui uis tanta perhibetur, ut incluso circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando. Datur ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini, uel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, aristolochia radicis drachma in uini hemina sæpius bibenda: prodest & illita ex aceto: similiter pistolochia. Quin & omnino suspensa supra focum, fugat è domibus serpentes.

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoscyamo, & hierabotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & persolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad serpentium ictus. Cap. IX

ARgemonia quoq; radice eius denarij pondere in uini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit dici, cæterisq; quę primum nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari quamq;, in quo maxime ualebit. Folia habet qualia anemone, diuisa apij modo, caput in cauliculo papaueris syluestris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Nascitur & in aruis apud nos. Nostri tria genera eius faciũt, & id demum probant, cuius radix thus redoleat. Agaricon ut fungus nascitur in arboribus circa Bosphorum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in Gallia nascit, infirmius habetur. Præterea mas spissior, amariorq;. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutior, initio gustu dulcis, mox in amaritudinem transit. Echios utriusq; generis pulegio similis, foliis coronata, drachmis duabus ex uini cyathis quatuor datur. Item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula uiperæ similia sunt: hæc ex uino & aceto. Quidam arcion personatam uocãt, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Huius radicem decoctã ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex uino datur peculiariter contra aspidas. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierabotane. Aliqui peristereon, nostri uerbenacam uocant. Hæc est quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac louis mensa uerritur, domus purgantur lustrantur q;. Genera eius duo sunt: Foliosa, quam fœminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriusq; plures, tenues, cubitales, anguloſi. Folia minora quàm quercus, angustiora q;, diuisuris maioribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubiq; in planis aquosis. Quidam non distinguũt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraq; eosdem effectus habeat. Vtraq; sortiuntur Galli, & præcinunt respõsa. Sed magi utiq; circa hanc insaniũt. Hac peruncto s impetrare quę uelint, febres abigere, amicitias cõciliare, nulliq; nõ morbo mederi. Colligi circa canis ortũ debere ita ut ne luna aut sol conspiciat, fauis ante & melle terræ ad piamentũ datis. Circumscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli. Siccari in umbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiunt q; si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex uino. Est similis uerbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoq; Romę blattariã uocant. Lemoniũ succum lacteũ mittit, concrescentem gummi modo humidis locis. Datur denarij pondus in uino. Quinquefoliũ nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur. Græci uocant pentapetes, siue chamæzelon, siue pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem. Hæc inarescens nigrescit & anguloſa fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum uite. Adhibetur & purgandis domibus. Aduersus serpentes bibitur & eius radix, quæ sparganion uocatur, ex uino albo. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ persequi nihil attinet, cum sint differentiæ duæ. Probatissimæ in Creta, mox in Achaia, & in siccis ubicunque nati, fœniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutisq;. Caule pedali recto, radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascit meridianis. Reliqua genera ubiq; nascũtur terrenis collibus limitibusq;, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpe pluribus quàm

ternis,radice lignoſa,ſed cum inaruit ſuperuacua. Semẽ huius cumino ſimile, prioris milio,album,acre,odoratum omnibus & feruẽs. Secundum priore uehemẽtius eſt,ideoq; parcè ſumi debet. Si iam maxime tertium genus facere libeat,eſt ſimile ſtaphylino,quod paſtinacam erraticam appellant,ſemine oblongo,radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æſtate ſunt intacta quadrupedi,niſi poſt abortus. Ex alijs uſus ſeminis: ex Creta radicis dulcis,& magis ad ſerpentes eſt. Bibitur è uino drachma una. Datur & quadrupedibus percuſsis. Therionarca alia quàm magica, & in noſtro orbe naſcitur, fruticoſa, folijs ſubuiridibus,flore roſeo:ſerpentes necat,cuicunq; admota feræ & hçc torporem affert.

Perſolata, quam nemo ignorat, Græci uerò arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis & hirſutiora,nigrioraq; & craſsiora,radicem albam & grandem. Hæc ex uino bibitur denariorum duûm pondere. ¶ Item cyclamini radix contra ſerpentes omnes. Folia habet minora quàm edera,nigrioraq; & tenuiora,ſine angulis,in quibus albicant maculæ. Caule exiguo,inani,floribus purpureis,radice lata,ut rapum uideri poſsit, cortice nigro. Naſcitur in umbroſis:noſtris tuber terræ uocatur:in omnibus ſerenda domibus,ſi uerum eſt,ubi ſata ſit nihil nocere mala medicamẽta:amuletũ uocant:narrantq; & ebrietatem repræſentari,addita in uinum. Radix ſiccata ſcillæ modo conciſa reponitur,decoquitur eadem ad craſsitudinem mellis. Suum tamen uenenum ei eſt, traduntq; ſi prægnans radicem tranſgrediatur,abortum fieri. Eſt & altera cyclaminos cognomine ciſſanthemos,geniculatis caulibus,ſuperuacuis,à priore diſtans,circa arbores ſe uoluẽs, acinis ederæ, ſed mollibus, flore candido, ſpecioſo, radice ſuperuacua. Acini tantum in uſu,guſtu acri,ſed lenti. Siccantur in umbra, tuſiq; diuiduntur in paſtillos. Mihi & tertia cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine chamæciſſos, uno omnino folio, radice ramoſa,qua piſces necantur. Sed inter primas celebratur peucedanum laudatiſsimũ in Arcadia,mox Samothrace. Caulis eſt ei tenuis,longus,fœniculo ſimilis,iuxta terram folioſus,radice nigra,craſſa,graui odore,ſuccoſa. Gignitur in montibus opacis. Foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altiſsimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, funduntq; ſuccum in umbra, capite prius & naribus roſaceo perunctis, ne uertigo ſentiatur. Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærens, inciſisq; manat. Probatur craſsitudine mellea,colore ruſſo,odore ſuauiter graui feruens guſtu. Et hic in uſu & radix,& decoctũ eius pluribus medicamẽtis. Succo tamẽ efficaciſsimo, qui reſoluitur amaris amygdalis aut ruta, bibiturq; cõtra ſerpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

De ebulo,& uerbaſco,& thelyphono,et contra ſcorpionum ictus,et rubetarum & canum morſus,& generaliter contra omne uenenum. Cap. x

EBuli quoq;,quem nemo ignorat,fumo fugant ſerpentes. Priuatim aduerſatur ſcorpionibus polemoniæ radix,uel alligata tantũ:item phalangio,ac cæteris minoribus uenenatis. Scorpionibus ariſtolochia:agaricum obolis quatuor in uini mixti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio cũ uino aut poſca: item quinquefoliũ,daucum. Verbaſcum Græci phlomon uocãt. Genera habet prima duo: Album,in quo mas intelligitur: alterum nigrum, in quo fœmina. Tertium genus non niſi in ſyluis inuenitur. Sunt folia braſsicæ latiora,piloſa,caulis erectus,cubitali amplior. Semẽ nigrum inutile. Radix una craſsitudine digiti. Naſcuntur & in campeſtribus. Sylueſtri folia eleliſphaci,alta,ramis lignoſis. Sunt & phlomides duæ hirſutæ, rotundis folijs,humiles. Tertia lychnitis uocatur, ab alijs thryallis, folijs ternis, aut cum plurimum quaternis,craſsis, pinguibusq;, ad lucernarum lumina aptis. Aiunt in folijs eius quam fœminã diximus, ficus omnino non putreſcere. Diſtingui genera hęc penè ſuperuacuum eſt,cum ſint omnia eiuſdẽ effectus. Contra ſcorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua,magna amaritudine,ſed effectu pari. Thelyphonon herba ab alijs ſcorpion uocatur, propter ſimilitudinem radicis, cuius tactu moriuntur ſcorpiones. Itaq; contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuũ ſiquis elleboro candido linat,reuiuiſcere aiunt. Telyphonon omnem quadrupedẽ necat,impo

sita uerendis radice: folio quidem, intra eundem diem, quod est simile cyclamino. Ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpionibus aduersatur & uettonicę succus, ac plantaginis. Sunt & ranis uenena, rubetis maximè: uidimusq; psyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aspidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion in uino pota. Aliqui neurada appellãt, alij poterion, floribus paruis, radicibus multis, neruosis, bene olentibus: item alisma, quam alij damasonion, alij lyron appellant. Folia erant plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, conuexaq; in terram, aliâs etiã uenosa similiter, caule simplici et tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus ut ueratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Nascitur in aquosis. Alterũ genus eiusdẽ in syluis, nigrius, maioribus foliis. Vsus in radice utriusq; aduersus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in uini potu. Lepori marino aduersatur & cyclaminos. Veneni uim canis quoq; rabidi morsus habent, contra quos erit cynorhodũ, de quo diximus. Plantago ad omnes bestiarũ morsus pota atq; illita prodest: uettonica ex mero ueteri. Peristereos uocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules se spargẽs, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hunc habentes negant latrari à canibus. Proxima ab his malis, uenena sunt, quæ sibimetipsi homines excogitant. Contra hæc omnia magicasq; artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & scordotis, & centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per aluum uettonicæ semen in mulso aut passo, uel farinæ drachma in uini ueteris cyathis IIII. Vomere cogẽdi, atq; iterum bibere. ijs qui quotidie gustent eã, nulla nocitura mala medicamẽta tradunt. Poto ueneno aristolochia subuenit eadẽ mensura qua contra serpentes. Quinquefolij succus: Agaricum, postq; uomuerint, denarij pondere ex aquę mulsæ cyathis tribus. Antirrhinon uocatur siue anarrhinon, siue lychnis agria, similis lino, radice nulla, flore hyacinthi, semine uituli nariũ. Et hoc perunctos uetustiores fieri, nec ullo malo medicamẽto lædi posse, aut ueneno, si quis in brachiali habeat, arbitrãtur magi. Similiter ea quam eupleã uocant, traduntq; ea perunctos cõmendatioris esse famæ. Artemisiam quoq; secum habentibus negant nocere mala medicamẽta bestiámue ullam, ne solem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduersus opiũ. Alligata priuatim potens traditur, potáue aduersus ranas. Pericarpũ bulbi genus est. Duæ eius species: cortice rubro alterum, alterum nigro papaueri simile. Sed uis maior quàm priori: utriq; autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur, contra quam & thus & panaces, chironium præcipue. Hoc & contra fungos.

Remedia ad capitis uitia. Cap. XI

VErùm & generatim membratimq; singulis corporũ morbis remedia subtexemus, orsi à capite. Alopecias emẽdat nymphææ & cicutæ radix, si unà tritæ illinant. Polytricha distat à callitricha, q iuncos albos habet, & folia plura maioraq;. Frutice quoq; maior est: defluentem capillum confirmat & densat: item lingulaca circa fontes nascens, cuius radix admixta combusta teritur cum adipe suis nigræ. Id quoq; excipitur, ut eius sit suis, quæ nunq; peperit. Sol deinde plurimum confert illitę. Similis usus est cyclamini radicis. Porriginem ueratri radix tollit in oleo decocta, uel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generũ radix in oleo contrita: Aristolochia, & iberis adalligata hora, uel diutius, si pati possit, comitãte balinei usu. Medetur & daucum. Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita, & ulcera capitis sanat illita. Medetur & peristereos.

Cacalia siue leontice uocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. Huius grana XV. in oleo macerantur, atq; ita aduerso capillo caput ungitur. Fit & ex callitriche sternutamentum. Folia sunt lenticulæ similia. Caules iuncis tenuissimis, radice minima. Nascitur in opacis & humidis, gustatu feruens. Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Est autem optimum Cilicium è Tauro monte, dein Pamphylium ac Smyrnæum: stomacho contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle uomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino. Lonchitis nõ (ut plerique existimauerunt)

eadem eſt quæ xiphion,aut phaſganion,quanquam cuſpidi ſimilis ſemine. Habet enim folia porri,rubentia ad radicem,et plura q̄ in caule capitula,perſonis comicis ſimilia,paruam exerentibus linguã,radicibus prelongis. Naſcitur in ſitientibus. E diuerſo xiphion, & phaſganion in humidis,cum primùm exit,gladij præbet ſpeciem caule duûm cubitorum,radicis ad nucis auellanæ figurã fimbriatæ,quam effodi ante meſſes oportet,ſiccari in umbra. Superior pars eius cum thure trita,æquo pondere admixto uino, oſſa fracta è capite extrahit,aut ſi quid in corpore ſuppurat,uel ſi calcata ſunt oſſa ſerpẽtis,eadem contra uenena efficax. Caput in dolore ueratro, uel oleo, uel roſaceo decocto tritoq̄ ungi conuenit: Peucedano ex oleo uel roſaceo & aceto. Tepidum hoc prodeſt & doloribus, qui plerunq̄ ex dimidia parte capitis ſentiuntur,& uertigini. Perungunt & radice eius ſudoris cauſa eliciendi,quoniam cauſtica uis ei eſt. Pſyllion alij cynoides, alij cryſtallion, alij ſicelion,alij cynomyian appellant,radice tenui,ſuperuacua, ſarmentoſum, fabæ granis in cacuminibus,foliis canino capiti non diſſimilibus,ſemine autẽ pulici, unde & nomen: hoc in baccis,ipſa herba in uineis inuenitur. Vis ei ad refrigerandum & diſcutiendum ingens. Semen in uſu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & roſaceo,aut poſca. Ad cætera illinitur acetabuli menſura ſextario aquæ, denſat ac contrahit. Tunc terere & craſsitudinẽ illinire oportet cuicunq̄ dolori & collectioni inflammationiq̄. Et uulneribus capitis medetur ariſtolochia, fracta extrahens oſſa, & in alia quidem parte corporis,ſed maxime capite: ſimiliter piſtolochia. Thyſſelium eſt non diſſimile apio. Huius radix commanducata purgat capitis pituitas.

De centaureo,& chelidonia,& panace,& hyoſcyamo,& euphorbio,ad oculorum uitia. Cap. XII

OCulorum aciem centaureo maiore putant adiuuari, ſi addita aqua foueãtur. Succo uerò minoris cum melle culices,nubeculas,obſcuritatẽ diſcuti, cicatrices extenuari. Albugines quidem etiã iumentorũ ſideriti. Iam chelidonia ſupradictis omnibus mire medet. Panacis radix cum polenta epiphoris imponit. Hyoſcyami ſemen bibunt obolo, tantundem meconij adijcientes uinumq̄,ad epiphoras inhibendas. Adiungunt & gentianæ ſuccũ,quem collyrijs acrioribus pro meconio miſcẽt. Facit claritatẽ & euphorbiũ inunctis. Inſtillatur plantaginis ſuccus lippitudini. Caligines ariſtolochia diſcutit. Iberis adalligata capiti cũ quinquefolio,epiphoras,& ſiqua in oculis uitia ſunt,emendat. Verbaſcum epiphoris imponitur. Periſtereos ex roſaceo uel aceto. Ad hypochyſin & caliginem,cyclaminon in paſtillos diluunt. Peucedani ſuccum,ut diximus,ad claritatem & caligines,cum meconio & roſaceo. Pſyllion illitum fronti epiphoras ſuſpendit.

De anagallide ſiue corchoro,& mãdragora ſiue circeio,& cicuta,et crethmo agrio, & molybdena,& capno,& acoro,& iride, & cotyledone, & aeizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum,aurium,narium,dentium,orisq̄ uitia medicinæ. Cap. XIII

ANagallida aliqui corchoron uocant. Duo eius genera: Mas flore phœniceo,fœmina ceruleo,nõ altiores palmo,frutice tenero,foliis puſillis,rotũdis, in terra iacentibus: naſcunt in hortis & aquoſis. Prior floret cerulea. Vtriuſq̄ ſuccus oculorũ caliginẽ diſcutit cum melle, & ex ictu cruorẽ & argema rubens, magis cũ Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur antè,quibus paracenteſis fit. Iumẽtorum quoq̄ oculis medentur. Succus caput purgat per nares infuſus, ita ut deinde uino colluatur. Bibit & contra angues ſucci drachma in uino. Mirum,quòd pecora fœminã uitant. At ſi decepta ſimilitudine (flore enim tantum diſtant) deguſtauere, ſtatim eam quæ aſyla appellatur,in remedio quærunt: ea à noſtris ferus oculus uocatur. Præcipiunt aliqui effoſſuris,ante ſolis ortum,priuſquam quicq̄ aliud loquantur, ter ſalutare eam,tum ſublatam exprimere: ita præcipuas eſſe uires. De euphorbio ſatis dictum eſt,cuius ſuccus lippitudini ſi tumor erit, item abſynthiũ cum melle tritũ, itemq̄ uettonicæ farina conueniet. Ægilopas ſanat herba eodem nomine, quæ in hordeo naſcit, tritici folio, ſemine contri-

to

to cum farina permixta impoſitaq́;,uel ſucco.Exprimitur hic è caule ſolijsq́; prægnantibus,dempta ſpica,& in trimeſtri farina digeritur in paſtillos. Aliqui & mandragoræ utebantur,poſtea abdicatus in hac curatione eſt.Epiphoris(quod certū eſt)medetur & oculorum dolori,radix tuſa cum roſaceo & uino.Nam ſuccus multis oculorum medicamentis miſcetur.Mandragoram alij circeium uocãt.Duo eius genera:Candidus qui & mas, niger quæ fœmina exiſtimatur,anguſtioribus folijs quàm lactucæ, hirſutis & caulibus, radicibus binis ternisue rufulis,intus albis, carnoſis teneriſq́;,penè cubitalibus.Ferunt mala auellanarum nucum magnitudine,& ijs ſemen ceu pirorum.Album hoc alij arſen, alij morion,alij hypophlomon uocant.Huius folia alba quàm alterius latiora, ut lapathi ſatiuæ. Cauent effoſſuri contrarium uentum, & tribus circulis antè gladio circumſcribunt,poſtea fodiunt ad occaſum ſpectantes.Succus fit & è malis & caule,deciſo cacumine & radice punctis aperta aut decocta:utilis hæc uel ſurculo. Conciſa quoq́; in orbiculos ſeruatur in uino.Succus non ubiq́; inuenitur,ſed ubi poteſt, circa uindemias quæritur.Odor grauis eius,ſed radicis & mali grauior.Ex albo mala matura in umbra ſiccant. Succus ex ijs ſole denſatur:item radicis tuſæ,uel in uino nigro ad tertias decoctæ. Folia ſeruantur in muria efficacius,aliâs recentium ſuccus peſtis eſt:ſic quoq́; noxiæ uires.Grauedinem afferunt etiam olfactu, quanquam mala in aliquibus terris mandantur, nimio tamen odore obmuteſcunt ignari.Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis ſomnifica pro uiribus bibentium.Media potio cyathi unius.Bibitur & contra ſerpentes,& ante ſectiones punctionesq́; ne ſentiantur.Ob hæc ſatis eſt aliquibus ſomnum odore quæ ſiſſe.Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulſo. Efficacius elleborum ad uomitiones,& ad bilem nigram extrahendam.Cicuta quoq́; uenenū eſt, publica Athenienſium pœna inuiſa,ad multa tamen uſus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autē & uiridis eſtur à pleriſq́; & in patinis.Leuis hic & geniculatus ut calami nigricans,altior ſæpe binis cubitis,in cacuminibus ramoſus:folia coriandri teneriora,graui odoratu: ſemē aniſo craſsius:radix concaua,nullius uſus.Semini & folijs refrigeratoria uis, quæ ſi enecat,incipiūt algere ab extremitatibus corporis. Remedio eſt, priuſquam perueniatur ad uitalia,uini natura excalfactoria.Sed in uino pota,irremediabilis exiſtimat. Succus exprimitur folijs floribusq́;,tunc enim maximè tempeſtiuus eſt.Semine trito expreſſus,& ſole denſatus in paſtillos,necat ſanguine ſpiſſando.Hæc altera uis.Et ideo ſic necatorum maculæ in corporibus apparent.Ad reſoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua.Fit ex eo ad refrigerandum ſtomachum malagma.Præcipuus tamen eſt ad cohibendas epiphoras æſtiuas,oculorumq́; dolores ſedandos circūlitus.Miſcet collyrijs, et alios omnes rheumatiſmos cohibet.Folia quoq́; tumorē omnē doloremq́; & epiphoras ſedant.Anaxilaus autor eſt,mãmas à uirginitate illitas, ſemper ſtaturas. Quod certū eſt, lac puerperarum mammis impoſita extinguit, Veneremq́; teſtibus circa pubertatē illita. Remedia liberationi quibus bibenda cenſet,non equidem præceperimus.Maxima uis natæ Suſis Parthorū,mox Laconicæ,Creticæ,Aſiaticæ.In Græcia uerò Megaricæ,deinde Atticæ. Crethmos agrios gramias tollit oculorū impoſitus,tumorē quoq́; polenta addita. Naſcitur uulgo molybdena,id eſt,plūbago,etiã in aruo,folio lapathi, craſſa radice, hiſpida. Hac cōmanducata ſi oculus ſubinde elingat, plumbū quod eſt genus uitrj, ex oculo tollitur.Capnos prima,quam pedes gallinaceos uocãt, naſcens in parietinis & ſepibus,ramis tenuiſsimis,ſparſisq́;,flore purpureo,uiridis,ſucco caliginē diſcutit,itaq́; in medicamenta oculorū addit.Similis & nomine & effectu,ſed alia eſt capnos fruticoſa,prætenera,folijs coriãdri,cineracei coloris,flore purpureo.Naſcit in hortis & ſegetibus hordeaceis.Claritatem facit inunctis oculis, delachrymationemq́; ceu fumus:unde nomen. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet.Acoros iridis folia habet,anguſtiora tantum & longiore pediculo,radices nigras minusq́; uenoſas,cæterò & has ſimiles iridis, guſtu acres,odore nō ingratas,ructu faciles.Optimæ Pōticæ,dein Galaticæ,mox Creticæ.Sed primæ in Colchide iuxta Phaſin amnem, & ubicunq́; aquoſis. Recentibus uirus maius

quàm uetuſtis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccãtur tribus in uumbra digitalibus frũ ſtis. Necnon inueniuntur qui oxymyrſinæ radicem acaron uocant: ideoq́ quidam hanc acaron agriũ uocare malunt. Vis ei ad calfaciendum extenuandumq́ efficax, contra ſuf- fuſiones & caligines oculorum ſucco eiuſdem poto, contraq́ ſerpentes. Cotyledon par- uula herba, cauliculo tenero, puſillo, pingui folio & concauo ut coxendices, naſcit in ma- ritimis petroſisq́, uiridis, radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur ſucco. Eſt aliud genus eiuſdem, ſordidis foliis latioribus denſioribusq́, circa radicem uelut oculum cin- gentibus, aſperrimi guſtus, longiore caule, ſed pergracili. Vſus eius ad eadem quæ iris. Aeizoi duo genera: Maius in fictilibus uaſculis ſeritur, quod aliqui buphthalmũ uocãt, alij zoophthalmon, alij ſtergetron, quòd amatoriis conueniat: alij hypogeſon, quoniam in ſubgrundijs ferè naſcitur. Sunt qui ambroſiam potius uocant, & qui amerimnon: Itali ſedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minuſculum, quod erithales uo- cant, alij trithales, quia ter floreat, alij chryſothales, aliqui iſoetes, ſed aeizoum utrumq́, quoniã uiret ſemper: aliqui ſemperuiuũ. Maius cubiti altitudinem excedit, craſsitudine pluſquam pollicari. Folia cacumine linguæ ſimilia, carnoſa, pinguia, largo ſucco, latitudi ne pollicari, alia in terram conuexa, alia ſtantia, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus eſt in muris parietinisq́ naſcitur & tegulis, fruticoſum à radice, & ſurſum uſque ad cacumen: foliis anguſtis, mucronatis, ſuccoſis, palmo alto caule: radix inutilis. Huic ſimilis eſt, quam Græci andrachnen agriam uocant, Itali illecebram, puſillis latiori- bus foliis, breuiori cacumine. Naſcitur in petris, et colligitur cibi cauſa. Omnium harum uis eadem perfrigerare & aſtringere. Medẽt epiphoris folia impoſita, uel ſuccus inun- ctis. Purgãt enim ulcera oculorum, explẽtq́ & ad cicatricem perducũt, palpebras deglu tinãt. Eædem capitis doloribus medẽt, ſucco uel folio temporibus illitis. Aduerſantur phalangiorum ictibus. Aconito uerò maius aeizoum præcipuè. A ſcorpionibus quoq́ habentem id feriri negant. Medentur & aurium dolori. Item ſuccus inunctus hyoſcya- mi modice: item achilleæ, & minoris cẽtaurei, & plantaginis, peucedani cum roſaceo & meconio. Acori ſuccus cum roſa. Omnis autẽ ſtrigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medulla ceruina calefacta. Ebuli radicis tritæ ſuccus linteolo co latus, mox in ſole denſatus, cum opus eſt roſaceo dilutus & calefactus, parotidas ſanat. Verbenaca quoq́: item plantago: item ſideritis cum axungia uetere. Narium ozenas emendat ariſtolochia cum cypero. Dentibus remedio ſunt panacis radix commandu cata, præcipue chironiæ, item ſuccus collutis: radix hyoſcyami ex aceto manducata. Item polemoniæ. Commanducãtur & plantaginis radices aut colluunt̃ in aceto decoctæ ſuc- co. Et folia ſunt utilia, uel ſi ſanguine gingiuæ putreſcant, uel ſanguinis ſit reiectio. Semẽ eiuſdem apoſtemata, & collectiones gingiuarũ ſanat. Et ariſtolochia gingiuas dentésue confirmat. Verbenaca cum radice manducata, & decocta ex uino aut aceto ſuccus collu tus: item quinquefolij radices, decoctæ ad tertias uino aũt aceto. Prius uerò quàm deco- quantur, aqua marina aut ſalſa lauantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cine- re quinquefolij fricare malunt. Et uerbaſci radix decoquitur in uino ad colluendos den- tes: & hyſſopo colluuntur, & peucedani ſucco cum meconio: uel radicũ anagallidis ma- gis fœminæ ſucco, ab altera nare q̃ doleat infuſo. Erigeron à noſtris uocatur ſenecio. Hanc ſi ferro circumſcriptam effodiat aliquis, tangatq́ ea dentem, & alternis ter deſpuat, ac reponat in eundem locum, ita ut uiuat herba, aiunt dentem eum poſtea non doliturũ. Herba eſt trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrubicundis, naſcitur & in tegulis, & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia uere caneſcit. Caput eius numeroſa diuidi- tur lanugine (qualis eſt ſpinæ) inter diuiſuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthi da appellat, alij pappum. Nec deinde Græcis de ea conſtat. Alij erucæ foliis eſſe dixerũt, alij roboris, ſed minoribus multò. Radice alij ſuperuacua, alij neruis utili, alij potu ſtran gulante. E diuerſo quidam regio morbo cum uino dederunt, & contra omnia ueſicæ ui- tia: Item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenã dixere, iſchiadicis drachmã cum

oxyme-

oxymelite ab ambulatione propinauere: torminibus quoq; in passo utilissimã, præcordijs etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ferentesq; in hortis. Nec defuere qui & alterũ genus facerent. Nec quale esse demonstrarũt, contra serpentes in aqua bibendam, edendamq; comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimẽtis per usus digeremus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epiphoris. Tosta cum mica salis strumis. Ephemeron folia habet lilij, sed minora, caulem parem, florem ceruleum, semen superuacuum, radicem unam digitali crassitudine, dentibus præcipuã concisam in aceto, decoctamq; ut tepido colluant. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. Cauis & exesis imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continet ore. Erosis ueratrũ nigrum imponit, mobiles utralibet decocta in aceto firmant. Labrum Venereũ uocant in flumine nascentem. Est ei uermiculus qui circa dentes necat, aut cauis dentiũ cera includit. Cauendũ ne auulsa herba terram tangat. Ranunculum uocamus, quem Græci batrachion. Genera eius quatuor: unum pinguioribus q; coriandri folijs, & ad latitudinẽ maluæ accedentibus, colore liuido, caule albo, gracili, & radice alba. Nascit in limitibus humidis & opacis. Alterũ folioſius, pluribus foliorũ incisuris, altis caulibus. Tertium minimũ est, graui odore, flore aureo. Quartum simile huic, flore luteo. Omnibus uis caustica, si cruda folia imponant, pustulasq; ut ignis faciunt. Ideo ad lepras & psoras eis utunt, & ad tollenda stigmata, caustici sq; omnibus miscent. Alopecijs imponunt, celeriter remouẽtes. Radix in dolore cõmanducata diutius, rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutamentũ est. Nostri herbarij strumeam uocant, quoniã medetur strumis & panis, parte in fumo suspensa. Creduntq; ea rursus sata quæ curauerint uitia: quo scelere & plantagine utuntur. Oris ulcera intus succus plantaginis emẽdat, & folia radicesq; cõmanducata, uel si rheumatismo laboret os. Vlcera fœtoremq; quinquefoliũ. Vlcera psylliũ. Composita quoq; ad fœtorem, uel maxime pudendum uitiũ trademus. Ergo folia myrti & lentisci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, simul terere, & uino uetusto sparsa mandere matutino, optimum est. Vel ederæ baccas cum casia & myrrha, pari pondere ex uino. Naribus utilissimum est dracontij semen contritum ex melle, etiamsi carcinomata in his sint. Suggillata hyssopo emendantur. Stigmata in facie, mandragora illita delet.

Reliquæ per membrorum genera medicinæ, & de nouis morbis, & lichenes quid sint, & quando primùm in Italia cœperint, & de carbunculo, & de elephantiasi, & colo. Cap. I

NASCIT & facies hominũ nouos, omniq; æuo priore incognitos, non Italiæ modò, uerumetiã uniuersæ propè Europæ, morbos: tũc quoq; nec tota Italia, nec per Illyricũ Galliásue aut Hispanias magnoperè uagatos, aut alibi q; Romæ circaq;, sine dolore quidem illos, ac sine pernicie uitæ: sed tanta fœditate, ut quæcunq; mors præferenda esset. Grauissimũ ex his lichenas appellauere, Græco nomine, Latinè, quoniam à mento fere oriebatur, ioculari primùm lasciuia (ut est procax natura multorum in alienis miserijs) mox & usurpato uocabulo mẽtagram, occupantem in multis totos utique uultus, oculis tantum immunibus, descendentem uerò & in colla pectusq; ac manus fœdo cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud maiores patresq; nostros. Et primùm Tiberij Claudij Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino equite Romano quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde cognationem eius importante. Nec sensere id malum fœminæ, aut seruitia, plebesq; humilis, aut media, sed proceres, ue loci transitu oſculi maxime, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam tolerauerant, cicatrice quàm morbo. Caustici s namque curabatur, ni usq; in ossa corpus exustum esset,

rebellante tædio. Aduenerunt́q; ex Ægypto genitrice talium uitiorum medici, hanc ſolam operam afferẽtes, magna ſua præda. Siquidem certum eſt, Manilium Cornutum ex prætorijs legatum Aquitanicæ prouincię, H—S. CC. elocaſſe in eo morbo curandum ſeſe. Accidit́q; ſæpius, ut noua contra genera morborum gregatim ſentirentur: Quo mirabilius quid poteſt reperiri? Aliqua gigni repente uitia terrarum in parte certa, mẽbriśq; hominum certis, uel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris graſſari, illa in adultis: hæc proceres ſentire, illa pauperes. L. Paulo, Q. Marcio cenſoribus, primùm in Italiam carbunculum ueniſſe, annalibus conſcriptum eſt, peculiare Narbonenſis prouinciæ malum: quo duo conſulares obiere, condentibus hęc nobis eodem anno, Iulius Rufus, & Q. Lecanius Baſſus: ille medicorum inſcitia ſectus, hic uerò pollice læuæ manus euulſo acu ab ſemetipſo, tam paruo uulnere, ut uix cerni poſſet. Naſcitur in occultiſsimis corporum partibus, & plerunq; ſub lingua, duritia rubens uaricis modo, ſed nigricans capite, aliâs liuida, corpus intendens, nec intumeſcẽs, ſine dolore, ſine pruritu, ſine alio quàm ſomni indicio, quo grauatos in triduo aufert, aliquando & horrorem afferens, circáq; puſtulas paruas, rarius febrem, ſtomachũ fauceśq; cum inuaſit ocyſſime exanimans. Diximus elephantiaſin ante Pompeij Magni ætatem nõ accidiſſe in Italia, & ipſam à facie ſæpius incipientem, in nare prima ueluti lenticula: mox inualeſcente per totum corpus, maculoſa, uarijs coloribus, & inæquali cute, alibi craſſa, alibi tenui, dura, ceu ſcabie aſpera: ad poſtremum uerò nigreſcente, & ad oſſa carnes apprimente, in tumeſcentibus digitis in pedibus manibuśq;. Ægypti peculiare hoc malum: & cum in reges incidiſſet, populis funebre. Quippe in balineis ſolia temperabantur humano ſangui ne ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia reſtinctus eſt: ſicut & ille quem gemurſam appellauere priſci, inter digitos pedum naſcentem, etiam nomine obliterato. Idipſum mirabile, alios deſinere in nobis, alios durare, ſicut colum. Tiberij Cæſaris principatu irrepſit id malum. Nec quiſquam prior imperatore ipſo ſenſit, magna ciuitatis ambage, cum edicto eius excuſantis ualetudinem, legeret nomẽ incognitum. Quid hoc eſſe dicamus, aut quas deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cum ſupra CCC. eſſent, niſi etiam noua timerentur? Nećq; ipſi autem homines pauciora ſibi opera ſua negocia important. Hæc apud priſcos erant quæ memoramus remedia, medicinam ipſam quodammodo rerum natura faciente, & diu fuere.

Laus Hippocratis. Cap. II

HIppocratis certe, qui primus medendi præcepta clariſsimè condidit, referta herbarum mentione inuenimus uolumina. Nec minus Dioclis Cariſtij, qui ſecundus ætate famáq; extitit. Item Praxagoræ & Chryſippi, ac deinde Eraſiſtrati. Herophilo quidem, quanquam ſubtilioris ſectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam, paulatim uſu, efficaciſsimo rerum omnium magiſtro, peculiariter utiq; medicinæ, ad uerba garrulitateḿq; deſcẽdente. Sedere namq; in his ſcholis auditioni operatos gratius erat, quàm ire per ſolitudines, & quærere herbas alias alijs diebus anni.

De noua medicina, & Aſclepiade medico, & qua ratione ueterem medicinam mutauerit. Cap. III

DVrabat tamen antiquitas firma, magnaśq; confeſſæ rei uindicabat reliquias, donec Aſclepiades ætate Magni Pompeij orãdi magiſter, nec ſatis in arte ea quæſtuoſus, ut ad alia ſagacis ingenij, huc ſe repente conuertit: at́q; (ut neceſſe erat homini qui nec id egiſſet, nec remedia noſſet, oculis uſúq; percipienda) torrẽti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicauit: totaḿq; medicinã ad cauſam reuocando, coniecturam fecit, quićq; res maxime cõmunium auxiliorũ profeſſus, abſtinentiã cibi, aliâs uini, fricationem corporis, ambulationẽ, geſtationes: quæ cum unuſquiſq; ſemetipſum ſibi præſtare poſſe intelligeret, fauentibus cunctis, ut eſſent uera quæ facillima erãt, uniuerſum propè humanũ genus circũegit in ſe, nõ alio modo q̃ ſi cælo emiſſus aduenisſet. Trahebat præterea mẽtes artificio mirabili, uinũ promittẽdo ægris, dandóq; tẽpeſtiuè, tũ frigidã aquã.

Et

Et quoniam cauſas morborum ſcrutari prior Herophilus inſtituerat,uini rationem illuſtrauerat Cleophantus apud priſcos,ipſe cognominari ſe frigida danda præferẽs,ut autor eſt M. Varro, alia quoq; blandimenta excogitabat, iam ſuſpendendo lectulos, quorum iactatu aut morbos extenuaret,aut ſomnos alliceret:iam balineas auidiſsima hominum cupidine inſtituendo,& alia multa dictu grata atq; iucunda:magna autoritate, nec minore fama,cum occurriſſet ignoto funeri,relato homine ab rogo atq; ſeruato, ne quis leuibus momentis tantam conuerſionem factam exiſtimet.Id ſolum poſſumus indignari,unum hominem è leuiſsima gente,ſine opibus ullis orſum,uectigalis ſui cauſa, repente leges ſalutis humano generi dediſſe, quas tamen poſtea abrogauere multi. Aſclepiadem adiuuere multa,quorum cura nimis anxia & rudis,ut obruendi ægros ueſte, ſudoreſq; omni modo ciendi, nunc corpora ad ignes torrendi, ſolésue aſsiduo quærendi, in urbe umbroſa:imò uerò tota Italia imperatrice, tum primum penſili balinearũ uſu ad infinitum blandientem.Præterea in quibuſdam morbis medẽdi cruciatus detraxit,ut in anginis,quas curabant in fauces organo demiſſo.Damnauit meritò et uomitiones,tunc ſupra modum frequentes.Arguit & medicamentorum potus ſtomacho inimicos,quod eſt magna ex parte uetitum.Itaq; nos in primis quæ ſunt ſtomacho utilia ſignamus.

Irriſio magicæ artis,& de lichene eiuſq; remedio,& faucium. Cap. IIII

SVper omnia adiuuere eum magicæ uanitates, in tantum euectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis poſſent.Æthiopide herba amnes ac ſtagna ſiccari coniectu,tactu clauſa omnia aperiri.Achimenide coniecta in aciem hoſtium,trepidare agmina, ac terga uertere.Latacen dari ſolitam à Perſarum rege legatis,ut quocunq; ueniſſent, omniũ rerum copia abundarent,ac multa ſimilia. Vbinam iſtæ fuere, cum Cimbri Teutoniq; terribili Marte ululare̅t,aut cum Lucullus tot reges magorũ paucis legionibus ſterneret? Cúrue Romani duces primam ſemper in bellis cõmerciorum habuere curam? Cur hercule Cæſaris miles ad Pharſaliam famem ſenſit,ſi abundantia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non ſatius fuit Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere,quàm machinis clauſtra per tot annos quatere? Siccẽtur hodie Æthiopide Põtinæ paludes,tantumq; agri ſuburbanæ reddatur Italiæ. Nam quæ apud eundem Democritum inuenitur compoſitio medicamenti,quo pulchri boniq; & fortunati gignantur liberi,cur nunquam Perſarũ regi tales dedit? Mirum eſſet profectò, hucuſq; prouectam cru delitatem antiquorũ,ſaluberrimis ortam initijs,ſi in ulla re modum humana ingenia nouiſſent, atq; non hanc ipſam medicinam ab Aſclepiade repertã, ſuo loco probaturi eſſemus euectam ultra magos etiam.Sed hæc eſt omni in re animorum cõditio,ut à neceſſarijs orſa primò,cuncta peruenerint ad nimiũ.Igitur demonſtratarũ priore libro herbarũ reliquos effectus reddemus: adijciemus ut quaſq; ratio dictauerit. Sed in lichenis remedijs,atq; tam fœdo malo,plura undiq; aceruabimus, quanquam non paucis iam demonſtratis.Medetur ergo plantago trita,quinquefolium, radix albuci ex aceto, ficulnei caules aceto decocti,hibiſci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas.Defricantur etiam pumice,ut rumicis radix trita ex aceto illinat̃,& flos uiſci cum calce ſubactus.Laudatur & tithymalli cum reſina decoctum.Lichen uerò herba omnibus his præfertur,inde nomine inuento.Naſcitur in ſaxoſis,folio uno ad radicem lato,caule uno,paruo, longis folijs depẽdentibus.Hæc delet & ſtigmata. Teritur cum melle. Eſt aliud genus lichenis,petris totum inhærens ut muſcus,qui & ipſe illinitur.Hic & ſanguinem ſiſtit uulneribus inſtillatus,& collectiones illitus.Morbum quoq; regium cum melle ſanat ore illito & lingua.Qui ita curantur,aqua ſalſa lauari iubentur,ungi oleo amygdalino,hortenſiis abſtinere.Ad lichenas & thapſiæ radice utũtur trita cum melle. Anginæ argemonia medetur ſumpta ex uino:Hyſſopum cum uino decoctum & gargarizatũ: Peucedanum cum coagulo uituli marini æquis partibus.Proſerpinaca cum muria ex menis & oleo trita,uel ſub lingua habita.Item ſuccus de quinquefolio,potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium uitijs medetur gargarizatus. Verbaſcum priuatim tonſillis in aqua potum.

Ad ſtrumas

Ad ſtrumas,& ad digitos,& ad pectus,& ad tuſsim medicinæ. Cap. V

STrumis plantago:Chelidonia cum melle & axungia:Quinquefolium: radix perſola tæ item cum axungia,operitur folio ſuo impoſita.Item artemiſia:radix mandragoræ ex aqua.Sideritis lata folia,clauo ſiniſtra manu circumfoſſa adalligantur,cuſtodienda ſanatis,ne rurſus fata diro herbariorũ ſcelere(ut in quibuſdã)rebellet:quod & in his quos artemiſia ſanauerit,prædici reperio:item in his quos plantago.Damaſonion quę et alcea uocatur,ſub ſolſtitio collecta,imponit ex aqua cæleſti,folium tritũ, uel radix cum axungia tuſa,ita ut impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresq; quacunq; in parte.Bellis in pratis naſcitur,flore albo,aliquatenus rubente.Hanc cum artemiſia illitam,efficaciorem eſſe produnt. Condurdum herba ſolſtitialis,flore rubro,ſuſpenſa in collo,comprimere dicitur ſtrumas:item uerbenaca cum plãtagine. Digitorum uitijs omnibus,& priuatim pterygijs,quinquefoliũ medet. In pectoris uitijs uel grauiſsimum eſt tuſsis, huic medet panacis radix in uino dulci. Succus hyoſcyami etiã ſanguinẽ exſcreãtibus.Nidor quoq; accẽſi tuſsientibus. Item ſcordotis mixto naſturtio & reſina, cum melle tuſa arida.Facit & per ſe faciles exſcreationes.Item centaurium maius,uel ſanguinem reijcientibus,cui uitio et plantaginis ſuccus medetur.Et uettonica obolis tribus in aqua,cõtra purulentas,contraq; cruẽtas exſcreationes.Perſolatæ radix drachmæ ponderis,cum pineis nucleis undecim.Peucedani ſuccus, pectoris doloribus, & acorũ ſubuenit,et ideo antidotis miſcetur. Tuſsi daucum.Itẽ Scythica herba.Ea demum omnibus pectoris uitijs,tuſsi & purulenta exſcreantibus,obolis tribus in paſſo.

De uerbaſco,& cacalia uel tuſsilagine,& bechio,& ſaluia ad tuſsim. Cap. VI

TOtidem uerbaſcum,cuius flos aureus. Tanta huic uis eſt,ut iumentis etiã non tuſsientibus modò,ſed ilia quoq; trahentibus auxilietur potu,quod & de gentiana reperio.Calix cacaliæ cõmanducata,& in uino madefacta,nõ tuſsi tantũ,ſed & faucibus proſunt.Hyſſopi quoq; quinq; rami cum duobus rutæ & ficis tribus decocti thoracem purgant. Tuſsim ſedat bechion,quæ & tuſsilago dicitur. Duo eius genera,ſylueſtris ubi naſcitur,ſubeſſe aquas credunt,& hoc habent ſignũ aquileges.Folia ſunt maiuſcula q; ederæ,quinq; aut ſeptem,ſubalbida à terra,ſupernè pallida,ſine caule,ſine flore,ſine ſemine, radice tenui.Quidam eandem eſſe bechion,& alio nomine chamæleucen putant.Huius aridæ cum radice fumus per harundinem hauſtus & deuoratus, ueterem ſanare dicitur tuſsim:ſed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandum eſt. Altera à quibuſdã ſaluia appellat, ſimilis uerbaſco : conteritur ea, & colata calefit, atq; ita ad tuſsim lateriſq; dolores bibit: contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoq; ex oleo perunguea prodeſt.Hyſſopi faſciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tuſsim.

Ad lateris dolores & pectoris,ad orthopnœas, ad iocineris dolorẽ, cordis dolori,pulmoni,urinæ,tuſsi,pectori,ulceribus,renibus,hepaticis,ad uomitiones,& ad ſingultus,pleuriticis,lateri. Cap. VII

LAteris & pectoris dolores uerbaſcum cum ruta ex aqua,uettonicæ farina bibitur ex aqua calida. Stomachũ corroborat ſcordotis ſuccus, centaurium, gentiana,ex aqua potæ.Plantago aut per ſe ſumpta in cibo,aut cũ lente alicę ue ſorbitione. Vettonica aliâs grauis ſtomacho,uitia tamen ſanat pota, uel folijs cõmanducata. Item ariſtolochia pota: Agaricum manducatum ſiccum,ut ex interuallo merum ſorbeatur : Nymphæa heraclia illita:Peucedani ſuccus. Pſyllion ardoribus imponit, uel cotyledon trita cum polẽta, uel aeizoum.Molon ſcapo eſt ſtriato,folijs mollib.paruis,radice IIII.digitorũ,in qua extrema allij caput eſt:uocatur à quibuſdam ſyron: ex uino ſtomacho , & dyſpnœæ medetur: Centauriũ maius ecligmate:Plantago ſucco uel cibo: Vettonicę tuſæ pondo libra mellis Attici ſemuncia ex aqua calida quotidie bibẽtibus. Ariſtolochia uel agaricon,obolis ternis ex aqua calida,aut lacte aſini pota.Ciſſanthemos ad orthopnœas bibitur. Item hyſſopũ et aſthmaticis.Peucedani ſuccus in iocineris doloribus,& pectoris lateriſq;,ſi febres non ſint.Sanguinẽ quoq; expuentibus ſubuenit agaricum,uictoriati pondere tritum &

in mulsi v.cyathis datum.Idem & amomon facit.Iocineri priuatim teucria bibitur recẽs, drachmis IIII.in poscæ hemina.Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis III.ad cordis uitia, in frigida cyathis II. Quinquefolij succus iocineris & pulmonis uitijs,sanguinemq; reijcientibus,& cuicunq; sanguinis uitio intus occurrit.Iocineri anagallides mire prosunt.Capnon herbam qui edêre,bilem per urinã reddunt.Acaron iocineri medetur, thoraci quoq; & præcordijs.Caucon,quæ & ephedra,ab alijs anabasis uocata, nascitur uentoso ferè tractu,scandens arborem,& ex ramis propendens,folio nullo,cirris numerosa,qui sunt iũci geniculati,radice pallida. Datur ex uino nigro austero trita ad tussim, suspiria,tormina,& sorbitione facta,in quam uinũ addi conuenit. Item gentiana madefacta pridie contrita denarij pondere in uini cyathis tribus. Geum radiculas tenues habet, nigras,bene olentes.Medetur nõ modò pectoris doloribus aut lateris, sed & cruditates discutit iucundo sapore. Verbenaca uerò omnibus uisceribus medet,lateribus, pulmonibus,iocineribus,thoraci.Peculiariter autẽ pulmonibus & quos ab his phthisis tentat. Radix herbæ consiliginis,quam nuper inuentam diximus,suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonũ uitio,uel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua,haberiq; in ore assiduè sub lingua. Superficies eius herbæ an sit in aliquo usu,adhuc incertum est.Renibus prodest plantaginis cibus, uettonicæ potus,agaricũ potum, ut in tussi. Tripolium in maritimis nascitur saxis,ubi alludit unda,necq; in mari,neque in sicco,folio isatis crassiore,palmo alto, in mucrone diuiso, radice alba, odorata, crassa, calidi gustus.Datur hepaticis in farre decocta. Hęc herba eadẽ uidet quibusdam quę polium,de qua suo loco diximus. Symphonia, uel gromphena, alternis uiridibus roseisq; per caulem folijs:in posca sanguinem reijcientibus medetur. Iocineri autẽ herba melandryum,nascens in segete ac pratis,flore albo odorato.Eius cauliculus conteritur ex uino uetere.Item herba chalcetum è uineis contra imponitur. Faciles præstat uomitiones radix uettonicę,ellebori modo quatuor drachmis in passo aut mulso.Hyssopum tritũ cum melle utilius præsumpto nasturtio aut irione. Molemonium denarij pondere. Est & sillibus lacteus succus,qui densatus in gummi,sumitur cum melle supradicto pondere:prę cipueq; bilem trahit. Rursus sistunt uomitionem cuminum syluestre, uettonicæ farina, sumuntur ex aqua, abstergent fastidia, cruditatesq; digerunt, daucum, uettonicæ farina ex aqua mulsa,plantago decocta caulium modo. Singultus hemionium sedat.Item aristolochia.Suspiria clymenos.Pleuriticis & peripneumonicis centauriũ maius:item hyssopum bibitur.Pleuriticis peucedani succus. Halus autem quam Galli sic uocant, Veneti cotoneam,medetur lateri:item renibus conuulsisq; & ruptis. Similis est cunilæ bubulæ,cacuminib.thymo,dulcis,& sitim sedans,raræ radicis, alibi albæ, alibi nigræ. Eosdem effectus lateris doloribus habet chamerops, myrteis circa caulem geminis folijs, capitibus Græculę rosæ,ex uino pota.Ischiadicos dolores et spinæ leuat agaricum potum, ut in tussi.Item stœchadis,aut uettonicæ farina ex aqua mulsa.

De omnibus uitijs uentris & remedijs,& eorum quæ circa uel intra sunt, & de aluo sistenda uel soluenda. Cap. VIII

PLurimum tamen homini negocij aluus exhibet, cuius causa maior pars mortalium uiuit.Aliâs enim cibos nõ transmittit,aliâs nõ continet,aliâs nõ capit,aliâs non conficit.Eoq; mores uenere, ut homo maxime cibo pereat. Pessimum corporum uas instat ut creditor,& sæpius die appellat.Huius gratia præcipue auaritia expetitur, huic luxuria conditur,huic nauigatur ad Phasin,huic profundi uasa exquirunt.Et nemo utilitatem eius æstimat,consummationis fœditate.Ergo numerosissima est circa hanc medicinę opera.Sistit eam scordotis recentis drachma cum uino trita,uel decocta potu. Polemonia quoque & dysentericis ex uino datur. Verbasci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine:Nymphææ heracliæ semen cum uino potũ.Radix superior è xiphio, drachmæ pondere ex aceto.Semẽ plantaginis in uino tritum, uel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo eius sumpta. Itẽ cum lenticula cocta, uel aridæ farina insparsa potioni cum

papauere

papauere tosto & trito, uel succus infusus, aut succus uettonicæ, in uino ferro calefacto. Eadem cœliacis in uino austero datur: his & iberis imponit, ut dictum est. Tenesmo radix nymphæę heracliæ è uino bibitur: Psyllium in aqua: Acori radicis decoctum. Aeizoi succus aluum sistit & dysenterias, & tineas rotundas pellit. Symphyti radix dysenteriam sistit. Item dauci. Aeizoum foliis contritis ex uino torminibus resistit. Alceæ siccæ farina torminibus pota cum uino. Astragalus folia habet longa incisuris multis, obliqua circa radices, caules tres aut quatuor foliorum plenos, florem hyacinthi, radices uillosas, implicatas, rubras, pręduras. Nascitur in petrosis, apricis, & iisdem niualibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad spissanda corpora. Aluum sistit radix in uino pota: quo fit ut moueat urinam repercusso liquore, sicut pleraq; quæ aluũ sistunt. Sanat & dysentericos in uino rubro tusa. Difficile autem tunditur. Eadem gingiuarum suppurationi utilissima est fotu. Colligitur exitu autumni cum folia amisit, siccatur in umbra. Et ladano sistitur aluus utroq;, quod in segetibus nascitur contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsa: item nobili, è uino. Lada appellatur herba ex qua ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhærescens. Nobilius in Arabia. Fit iam & in Syria atq; Africa, quod toxicon uocant. Neruos enim in arcu circumdatos lanis trahunt, adhærescente roscida lanugine. Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc grauissimum odore est, durissimumq; tactu. Plurimum enim terræ colligit, cum probetur maxime purum, odoratũ, molle, uiride, resinosum. Natura ei, molliendi, siccandi, concoquendi, somnum alliciendi. Capillum fluentem cohibet, nigritiamq; custodit. Auribus cum hydromelite aut rosaceo infunditur. Furfures cutis & manantia ulcera sale addito sanat. Tussim ueterem cum styrace sumptum. Efficacissimũ ad ructus. Aluum sistit & chondris, siue pseudodictamnũ: hypocisthis, orobathion quibusdam dicta, malogranato immaturo similis. Nascitur, ut diximus, sub cistho, unde nomen: hæc arefacta in umbra sistit aluum ex uino austero nigroq; utraq;. Duo enim genera eius, candida & ruffa. Vsus in succo, spissat, siccat. & ruffa magis stomachi rheumatismos emendat. Pota tribus obolis, sanguinis exscreationes. Cum amylo dysenterias pota & infusa. Item uerbenaca ex aqua data, aut carentibus febre ex uino Aminæo: cochlearibus quinq; additis in cyathos tres uini. Lauer quoq; nascẽs in riuis cõdita & cocta torminibus medetur. Potamogeton uerò ex uino dysentericis etiam & cœliacis, similis betæ foliis, minoribus tantum hirsutioribusq;, paulatim supereminens extra aquam, peculiariter refrigerat, spissat. Vsus in foliis, cruribus uitiosis utilia, & contra ulcerum nomas, cum melle uel aceto. Castor hanc aliter nouerat, tenui folio uelut equinis setis, thyrso longo & leui, in aquosis nascentem. Radice sanabat strumas & duritias. Potamogeton aduersatur & crocodilis, itaq; secum habent eam qui uenantur illos. Aluum sistit & achillea. Eosdem effectus præstat & statice septem caulibus, ueluti rosæ capita sustinens. Ceratia uno folio, radice nodosa & magna, in cibo cœliacis & dysentericis medetur. Leontopodion, alij leuceoron, alij doripetron, alij thorybetron uocant, cuius radix aluũ sistit, purgatq; bilem, in aquam mulsam addito pondere denariorum duûm. Nascitur in campestri & gracili solo. Semen eius potum, lymphatica somnia facere dicitur. Lagopus sistit aluum è uino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore. Nascitur in segetibus. Multi super omnia laudant ad deploratos dysentericos quinquefolium decoctis in lacte radicibus potis: & aristolochiam uictoriati pondere in cyathis uini tribus. Quæ ex supradictis calida sumentur, hæc candente ferro temperari aptius erit. E diuerso purgat aluum succus centaurij minoris, drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & aceti, bilemq; detrahit. Maiore tormina discutiũtur. Vettonica aluum soluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Item euphorbium uel agaricum drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua, aut in mulso obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aqua pota, aut balanis subditis. Item chamæcissi balanus. Hyssopi manipulus decoctus ad tertias cum sale, pituitas trahit illitus, uel contritus cum oxymelite & sale: pellitq; uentris animalia. Pituitam & bilem detrahit peucedani radix. Aluum purgat anagal-

lis

lis ex aqua mulsa. Item epithymon qui est flos è thymo, satureiæ simili. Differentia, quòd hic herbaceus est, alterius thymi albus: quidam hippopheon uocãt: stomacho minus utilis, uomitiones minus mouet, sed tormina & inflationes discutit. Sumitur & ecligmate ad pectoris uitia cum melle, & aliquando iride. Aluum soluit à quatuor drachmis ad sex, cum mellis exiguo salisq; & aceti. Quidam aliter epithymum tradunt, sine radice nasci tenui, similitudine pallioli, rubens: siccari in umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam bilemq;. Aluum leniter soluit & nymphæa in uino austero. Soluit & pycnocomon, erucæ foliis crassioribus & rarioribus, radice rotunda, lutei coloris, terrã olente, caule quadrangulo, modico, tenui, flore ocimi. Inuenitur in saxosis locis. Radix eius in aqua mulsa denariorum duûm pondere, & aluum, & bilem, & pituitam exinanit. Semen somnia tumultuosa facit, una drachma in uino potum. Et capnos strumam discutit. Detrahit bilem polypodion, quam nostri filiculam uocant: similis enim est filici. Radix in usu, pilosa, coloris intus herbacei, crassitudine digiti minimi, acetabulis cauernosa ceu polyporum cirri, subdulcis, in petris nascens, aut sub arboribus uetustis. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa concisa inspergitur oleri uel betæ, uel maluæ, uel salsamento, uel cum pulticula coquitur ad aluum uel in febri leniter soluẽdam. Detrahit bilem & pituitam, stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus polypum consumit. Floret, & semen non fert. Scammonium quoq; dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, aluum soluit, præterquam si adijciantur aloes drachmæ, duæ obolis eius duobus. Est autẽ succus herbæ ab radice ramosæ, pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassa, madida, nauseosa. Nascitur pingui & albo solo. Radix circa canis ortum excauatur, ut in ipsa confluat succus: qui sole siccatus, digeritur in pastillos. Siccatur & ipsa uel cortex. Laudatur natione Colophonium, Mysium, Prienense: specie autem nitidum & quàm simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, citò liquescens, uirus redolens, gummosum, linguæ tactu lactescens, quàm leuissimũ, cum diluitur albescẽs. Hoc euenit & adulterino, quod fit erui farina & tithymalli marini succo, in Iudæa ferè, quod etiam strangulat sumptum. Deprehenditur gustu. Tithymallus enim linguam excalfacit bulbi more, nec antè, nec postea utile. Dedere & per se ex aqua mulsa & sale quaternis obolis. Sed utilissimè cum aloe, ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinũtur. Et caput ungitur in dolore cum oleo. Tithymallum nostri herbam lactariam uocant, alij lactucam caprinam. Narrantq; lacte eius inscripto corpore cum inaruerit, si cinis inspergatur, apparere literas, & ita quidam adulteras alloqui maluere quàm codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur characias, qui & masculus existimatur, ramis digitali crassitudine, rubris, rugosis, quinq; aut sex, cubitali longitudine, à radice foliis pendulis, in cacuminibus coma iunci. Nascitur in asperis maritimis. Legitur semẽ autumno cum coma, siccatum sole tunditur, & reponitur. Succus uerò incipiente pomorum lanugine defractis ramulis excipitur farina erui, aut ficis, ut cum ijs arescat. Quinas autem guttas singulis excipi satis est. Traduntq; etiam toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis exceperit. Succus cum colligitur, ne attingat oculos cauendum est. Fit & è foliis tusis priore minus efficax. Fit & decoctum è ramis. Est & semen in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendę alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur, colluuntur & radicis decocto è uino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibuntq; eum ut purgent uomitione, & aluo soluta, aliâs stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in posca: si uomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis datur. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, ut per se extrà corpori impositum, pustulas ignium modo faciat, & pro causti co in usu sit. Alterum genus tithymalli myrsinitem uocant, alij caryitem, foliis myrti acutis & pungentibus, sed mollioribus, & ipsum in asperis nascens. Colliguntur comæ eius hordeo turgescente, siccataq; in umbra diebus nouem in sole inarescunt. Fructus nõ pariter

riter matureſcit,ſed pars anno ſequente,& nux uocatur. Inde cognomen Græci dedere. Demetitur cum meſsium maturitate,lauaturq́ꝫ,dein ſiccatur, & datur cum papaueris nigri duabus partibus,ita ut ſit totum acetabuli modus: minus hic uomitionibus quàm ſuperior,cæteri item. Aliqui ſic & folium eius dedere, nucem uerò ipſam in mulſo aut paſſo,uel cum ſeſama. Trahit bilem & pituitam per aluum. Oris ulcera ſanat. ad nomas oris folium cum melle eſtur. Tertium genus tithymalli paralius uocatur ſiue tithymallis, folio rotundo,caule palmum alto,ramis rubentibus,ſemine albo,quod colligitur incipiente uua,et ſiccatum teritur,ſumiturq́ꝫ acetabuli menſura ad purgationes. Quartum genus helioſcopion appellant,foliꝭs portulacæ, ramulis ſtantibus à radice quatuor aut quinq́ꝫ, rubentibus,ſemipedali altitudine, ſucci plenis. Hoc circa oppida naſcitur, ſemine albo, columbis gratiſsimo,quod colligitur incipiente uua. Nomen accipit,quoniã capita cum ſole circumagit. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo, cæteri uſus qui characiæ. Quintum cypariſsian uocant propter foliorum ſimilitudinem,caule gemino aut triplici naſcentem in campeſtribus, cui eadem uis quæ helioſcopio aut characiæ. Sextum platyphyllon uocant,aliꝭ corymbitem, aliꝭ amygdalitem à ſimilitudine. Nec ullius latiora ſunt folia. Piſces necat,aluum ſoluit, radice uel foliꝭs uel ſucco in mulſo aut aqua mulſa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas. Septimũ dendroides cognominant,aliꝭ cobion,aliꝭ leptophyllon,in petris naſcens,comoſiſsimum ex omnibus maximè cauliculis rubentibus,& ſemine copioſiſsimum,eiuſdem effectus cuius characias. Apios iſchas,ſiue raphanoſagria,iuncos duos,ſiue tres ſpargit in terra rubentes,foliꝭs rutæ: radix cepæ,ſed amplior: quare quidam raphanum ſyiueſtrem uocant. Intus habet mãmam candidam,extra cortices nigros. Naſcitur iṅ montoſis aſperis,aliquando & in herboſis. Effoditur uere,tuſaq́ꝫ in fictili mergitur: deiectoq́ꝫ quod ſupernatat,reliquus ſuccus purgat utraq́ꝫ parte, ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura. Inſpergitur & aridæ radicis farina potioni, aiuntq́ꝫ ſuperiorem partem eius uomitione biles extrahere,inferiorem per aluum. Tormina diſcutit quodcunq́ꝫ panaces & uettonica,preterq̃ꝫ à cruditate. Peucedani ſuccus & inflationes,ructu gignens: Item acori radix daucúmue,ſi lactucę modo ſumatur. Ladanum Cyprium potum interaneorum uitiꝭs occurrit: Item gentianæ farina, ex aqua tepida fabæ magnitodine. Plantago mane ſumpta duabus linguis,& tertia papaueris in uini non ueteris cyathis quatuor: datur & in ſomnum euntibus addito nitro uel polenta,ſi multo poſt cibum detur. Colo infundiť hemina ſucci,uel in febri. Agaricum potũ obolis tribus in uini ueteris cyatho uno,lieni medetur: & panacis omnium generũ radix in mulſo. Sed Teucria præcipue,pota arida & decocta,quantum manus capiat,in aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadẽ cum aceto: aut ſi tolerari nõ poſsit,ex ficu uel aqua. Polemonia bibitur ex uino. Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. Ariſtolochia ut contra ſerpẽtes. Argemonia VII. diebus in cibo ſumpta,lienem conſumere dicitur. Agaricũ in aceto mulſo obolis duobus. Nymphææ heraclię radix è uino pota,& ipſa cõſumit. Ciſſanthemus drachma bis die ſumpta, in uini albi cyathis II. per dies XL. lienem dicitur paulatim emittere per urinam. Prodeſt & hyſſopum cum fico decoctum. Lonchitidis radix decocta priuſquam ſemen emittat. Peucedani quoq́ꝫ radix decocta,& lieni & renibus. Lien acori potu conſumitur. Pręcordiis & ilibus utiliſsimæ radices. Clymeni ſemen potum diebus XXX. pondere denariꝭ in uino albo. Vettonicæ farina ex melle & aceto ſcillite pota. Radix lonchitidis in aqua,& Teucrium illinitur. Item ſcordium cum cera,agaricũ cum farina fœnigræci,ueſicę malis, contraq́ꝫ calculos grauiſsimis cruciatibus,ut diximus,auxilio eſt. Polemonia ex uino pota. Item agaricum. Plantago radice uel foliꝭs potis ex paſſo. Et uettonica,ut in iocinere diximus. Item ramici,pota atq́ꝫ illita. Eadem ad ſtrangurias efficaciſsima. Ad calculos quidam uettonicã & uerbenacã & millefolium æquis portionibus ex aqua, pro ſingulari remedio bibere ſuadẽt. Strangurias diſcuti & dictamno certum eſt. Item quinquefolio decocto ad tertias in uino,hoc & enterocelicis dari atq́ꝫ illini, utiliſsimũ eſt. Xiphiꝭ quoq́ꝫ

radix

radix ſuperior,urinam ciet infantibus.Enterocelicis datur ex aqua,et illinit̃ ueſicę uitꝛ̃s. Peucedani ſuccus infantium ramici,& umbilicis eminentibus pſyllion illinitur. Vrinam cient anagallides,acoriꝯ radicis decoctum,uel ipſa trita potaꝯ,& omnia ueſicæ uitia ſanat.Et calculos herba & radix cotyledonis . Itemꝯ genitalium inflammationẽ omnem, pari pondere caulis & ſeminis & myrrhæ.Ebulum teneris cum folꝯs tritum, ex uino potum,calculos pellit:impoſitũ teſtes ſanat.Erigeron quoꝯ cum farina thuris & uino dulci,teſtium inflammationes ſanat.Symphyti radix illita enterocelas cohibet,genitaliũ nomas hypociſthis alba.Artemiſia quoꝯ datur contra calculos ex uino dulci , & ad ſtranguriam.Dolores ueſicæ ſedat ex uino nymphææ heracliæ radix . Eadem uis crethmo,ab Hippocrate admodum laudata.Eſt autem inter eas quę eduntur ſylueſtrium herbarum. Hanc certe apud Callimachum apponit ruſtica illa Hecale, ſpeciesꝯ eſt batis hortenſis. Caulis unus palmum altus,ſemen feruens,odoratum ceu Libanotidis rotundum, ſiccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn uocant. Folia pinguia,albicãt ueluti oliuæ,craſsiora,& ſalſa guſtu:radices digiti craſsitudine tres aut quatuor.Naſcitur in maritimis petroſis.Eſtur crudum coctúmue cum olere,odorati ſaporis & iucũdi.Seruat̃ etiã in muria:præcipui uſus ad ſtranguriã, folio,uel caule,uel radice ex uino.Colorẽ quoꝯ corporis gratiorẽ facit,uerùm æquo largior inflationes.Aluum ſoluit decocto urinamꝯ,& à renibus humorem trahit.Sic & altheæ ſiccæ farina in uino pota,ſtranguriam tollit,efficacius addito dauco.Lieni quoꝯ utilis.Aduerſus ſerpentes bibitur.Iumentis quoꝯ in pituita,aut ſtranguria hordeo inſperſa ſuccurrit. Anthyllion eſt lenti ſimillima,quę in uino pota,ueſicas uitꝛ̃s liberat,ſanguinẽ ſiſtit.Altera eſt anthyllis,chamæpityos ſimilis,flore purpureo,odore graui,radice intubi. Vel magis cepæa,ſimilis portulacę,nigriore radice,ſed inutili,naſcẽs in littorib.harenoſis,guſtu amara.In uino cũ aſparagi radice,ueſicę plurimũ prodeſt:eadem præſtat hypericon,quã alij chamæpityn,alij corion appellant,oleraceo frutice,tenui cubitali,rubente,folio rutę,odore acri, ſemine in ſiliqua nigro,matureſcente cũ hordeo:natura ſemini ſpiſſandi,aluũ ſiſtit. Vrinam ciet.Ad calculos ueſicę cum uino bibitur. Eſt aliud hypericon, quod alij corin appellant,folio tamaricis, & ſub ea naſcitur , ſed pinguioribus folꝯs & minus rubentibus, odoratũ,palmo altius, leniter ſuaue,aculeatũ. Vis ſemini excalfactoria, & ideo inflationem enterocelis: ſed ſtomacho non inutile, præcipuũ ad ſtranguriam, ſi exulcerata non ſit ueſica . Medetur & pleuriticis ex uino potũ. Veſicæ autem callitrichon trita ſimul cũ cumino, & data ex uino albo. Verbenaca quoꝯ folꝯs decocta ad tertias, uel radix eius è mulſo calido calculos eijcit: Item perpreſſa, quæ Aretij & in Illyrico naſcit̃,in aqua decocta è tribus heminis ad unã & pota. Trifoliũ ex uino ſumptum,& chryſanthemũ primũ, Anthemũ quoꝯ calculos eijcit,paruis à radice folꝯs quinis, caulibus longis duobus.flore roſeo, radices tritæ per ſe ceu lauer crudũ.Silaus naſcitur glarioſis & perẽnibus riuis, cubitalis , apij ſimilitudine. Coquitur ut olus acidum, magna utilitate ueſicæ:quæ ſi ſcabiem ſentiat , panacis radice ſanatur , aliter inutile ueſicis . Calculos pellit malum erraticum,radicis libra in uini congio decocta ad dimidias:inde heminæ ſumuntur per triduum . Reliquum ex uino cum ſio & urtica marina & daucum & plantaginis ſemen ex uino . Et herba ſuluiana trita ex uino: & hæc nomen inuentoris habet , nota tractantibus, urinas ciet.Scordion teſtiũ tumores ſedat. Hyoſciamũ genitalibus medetur. Peucedani ſuccus ex melle & ſemẽ ſtranguriæ. Agaricũ obolis tribus in uini ueteris cyatho uno: trifolij radix drachmis duabus in uino : dauci una drachma uel ſeminis . Iſchiadici & ſemine & folꝯs erythrodani tritis ſanantur , panace pota : & infricata polemonia , ariſtolochiæ decocto folij . Agarico quidem & neruus qui platys appellatur,& humerorum dolor ſanatur, obolis tribus in uini ueteris cyatho uno poto. Quinquefolium iſchiadicis & bibitur & imponitur . Item ſcammonia decocta cum hordei farina . Semen hyperici utriuſque bibitur ex uino . Sedis uitia & attritus celerrimè ſanat plantago. Condylomata quinquefolium.Sedem conuerſam cyclamini radix ex aceto: Anagallis cerulea procidentia

tia ſedis retro agit: è diuerſo rubens proritat. Cotyledon condylomata & hæmorrhoidas mirè curat. Teſtium tumores acori radix decocta in uino tritaq; & illita. Intertrigines negat fieri Cato, abſynthium Ponticum ſecum habentibus.

De pulegio & argemone. Cap. ix

ALij adijciunt & pulegium: quod ieiunus qui legerit, ſi poſt ſe alliget, inguinis dolores prohibet, aut ſedat cœptos. Inguinaria (quam quidã argemonẽ uocant) paſsim in uepribus naſcens, ut proſit inguinibus, in manu tantũ habẽda eſt. Panos ſanat panaces cum melle: plantago cum ſale: quinquefoliũ: perſolatæ radix, ut in ſtrumis: itẽ damaſonium: uerbaſcũ cum ſua radice tuſum, uino aſperſum, folioq; inuolutũ, & ita in cinere calfactum, ut imponatur calidũ. Experti affirmauere, plurimũ referre ſi uirgo imponat nuda, ieiuna ieiuno, & manu ſupina tangẽs dicat: Negat Apollo peſtẽ poſſe creſcere, quam nuda uirgo reſtinguat: atq; ita retrorſa manu ter dicat, totiesq; deſpuãt ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radicis ſcãmoniæ decoctum cum melle: ſideritis cum adipe ueteri: uel chryſippea cum ficis pinguibus. Et hæc ab inuentore habet nomen.

De nymphæa, & abſtinentia, & appetentia Veneris, & de ſatyrio erythraico, & crategi, & ſideriti. Cap. x

VEnerem in totum adimit, ut diximus, nymphæa heraclia, eadem ſemel pota, in quadraginta dies. Inſomnia quoque Veneris à ieiuno pota, & in cibo ſumpta. Illita quoq; radix genitalibus, inhibet non ſolùm Venerem, ſed & affluentiam genituræ: ob id corpus alere uocemq; dicitur. Appetentiam Veneris facit radix è xiphio ſuperior, data potu in uino. Item quam crethmon agriam appellant, & orminos agrios, cum polenta contrita. Sed inter pauca mirabilis eſt orchis herba ſiue ſerapias, folijs porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, teſticulis ſimili, ita ut maior, ſiue (ut aliqui dicunt) durior, ex aqua pota excitet libidinem: minor ſiue mollior, è lacte caprino inhibeat. Quidam folio ſcillæ eſſe dicunt leuiori ac minori, caule ſpinoſo. Eiusq; radices ſanant oris ulcera, thoracis pituitas, aluum ſiſtũt è uino potæ. Concitatricem uim habet ſatyrion. Duo eius genera: una longioribus folijs quàm oleæ, caule quatuor digitorũ, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis teſtium, alternis annis intumeſcente ac reſidente. Altera ſatyrion orchis cognominatur, & fœmina eſſe creditur. Diſtinguitur internodijs & ramoſiore frutice, radice faſcinis utili. Naſcitur ferè iuxta mare. Hæc tumores & uitia partiũ earũ erumpentia cum polenta illita ſedat, uel per ſe trita. Superioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos intẽdit: eadem ex aqua remittit. Græci ſatyrion, folijs lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt, caule leui, cubitali, nudo, radice gemina: cuius inferior pars & maior mares gignat, ſuperior ac minor fœminas. Et aliud genus ſatyrij (erythraicon appellant) ſemine uiticis maiore, leui: duræ radicis, cortice rubro intus album includi, ſapore ſubdulce: ferè in montoſis inueniri. Venerem, etiam ſi omnino manu teneatur radix, ſtimulari, adeò ſi bibatur in uino auſtero. Arietibus quoq; & hircis ſegnioribus in potu dari. Et à Sarmatis equis ob aſsiduum laborem pigrioribus in coitu, quod uitium proſedamum uocant. Vim eius reſtinguit aqua mulſa, aut lactuca ſumpta. In totum quidem Græci, cum concitationem hanc uolunt ſignificare, ſatyrion appellant, ſic & crategin cognominantes, & thelygonon, quarum ſemen teſtium ſimile eſt. Tithymalli quoque ramorum medullam habentes, ad Venerem proniores fieri dicuntur. Prodigioſa ſunt quæ circa hoc tradidit Theophraſtus, autor alioqui grauis, ſeptuageno coitu duraſſe libidinem contactu herbæ cuiuſdam, cuius nomen ſpeciemq; non poſuit. Sideritis adalligata uarices minuit, & ſine dolore præſtat. Podagræ morbus rarior ſolebat eſſe, non modò patrum auorumq; memoria, uerùm etiam noſtra, peregrinus & ipſe. Nam ſi Italiæ fuiſſet antiquitus, Latinum nomen inueniſſet. Inſanabilis non eſt credendus: quippe quoniam & ſponte deſiit, & in pluribus cura. Medentur panacis radices cum uua paſſa, ſuccus hyoſcyami cum farina uel ſemen: ſcordion ex aceto, iberis uti dictum eſt. Verbenaca cum axungia trita, cyclamini radix, cuius decoctum

ctum & pernionibus prodeſt. Podagras refrigerat radix è xiphio, ſemen è pſyllio, cicuta cum lithargyro aut axungia, aeizoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc eſt, calidæ. Vtrilibet uerò conuenit erigeron cum axungia, plantaginis folia trita addito ſale modico, argemonia tuſa ex melle. Medetur & uerbenaca illita, aut ſi pedes macerentur in eius decocto. Et lappago, ſimilis anagallidi, niſi eſſet ramoſior ac pluribus foliis aſperſa, rugoſa, aſperioris ſucci, grauis odoris: quæ talis eſt, mollugo uocatur: ſimilis, ſed aſperioribus foliis, aſperugo. Superioris ſuccus expreſſus pondere undecim denariorum in uini cyathis duobus quotidie ſumit. Præcipuè uerò liberat eo malo phycos thalaſſion: id eſt fucus marinus, lactucæ ſimilis, qui conchylijs ſubſternitur: non podagrę modò, ſed omnibus articulorum morbis impoſitus, prius quàm exarefiat. Tria autem genera eius, Latum, & alterum longius, quadamtenus rubens: tertium criſpis foliis, quo in Creta ueſtes tinguntur, omnia eiuſdem uſus. Nicander ea & aduerſus ſerpentes in uino dedit. Salutare eſt & ſemen eius herbæ, quam pſyllion appellauimus, madefactum aqua, admixtis in heminam ſeminis, reſinæ Colophoniæ cochlearibus duobus, thuris uno. Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tuſa.

Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis, neruis, & remedia contra morbos qui totum corpus occupant, & de merthryda, & uigilijs, & paralyſi, & de febribus frigidis, & febre iumentorum, & phreniticis, & chamæacta, & aeizoo, & de igne ſacro. Cap. XI

TAlis uerò tumentibus, limus aquaticus cum oleo ſubactus, mirè prodeſt. Articulis ſuccus è centaureo minore. Idem neruis utiliſsimus. Item centauris. Vettonica neruis diſcurrentibus per ſcapulas, humeris, ſpinæ, lumbis pota, ut in iocinere. Articulis quinquefolium impoſitum. Mandragoræ folia cum polenta, uel radix recens tuſa cum cucumere ſylueſtri, uel decocta in aqua. Cubitorũ ac pedum rimis polypodij radix. Articulis ſuccus hyoſcyami cum axungia. Amomi ſuccus cum decocto: item cẽtunculus decocta, uel muſcus recens ex aqua obligatur donec inareſcat: item lappæ boarię radix è uino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat, omniáq; alia frigoris uitia. Perniunculos curat & cotyledon cum axungia: Folia ex batrachio: Epithymi ſuccus. Clauos pedum extrahit ladanum cum caſtoreo: uerbenaca ex uino. Nunc peractis malis quæ membratim ſentiuntur, dicemus de his quæ totis corporibus graſſantur. Remedia autẽ hæc communia inuenio. Ante omnes potam dodecatheum, de qua diximus. Deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, & ſemẽ interaneorum uitijs. Ad omnes uerò corporis dolores ſuccum è ſcordio: item uettonicæ, quæ pota colorem plumbeũ corporis priuatim emendat, gratioremq; reducit. Geranion aliqui myrrhin, alij merthryda appellant. Similis eſt cicutæ, foliis minutioribus, & caule breuiori, rotundo, ſaporis & odoris iucundi. Noſtri ſic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulò quàm maluæ, caulibus tenuibus, piloſis, ramoſam ex interuallis binûm palmorũ, & in his foliis, inter quæ in cacuminibus capitula ſint gruum. Alterum genus foliis anemones, diuiſuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus ſc ab imbecillitate utiliſsima, & ferè talis uera eſt. Bibitur contra phthiſin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemẽ drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum. Phthiſin ſanat, & plantaginis ſuccus ſi bibatur, & ipſa decocta. In cibo cũ ſale & oleo, à ſomno matutino refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos uocant, interpoſitis diebus. Vettonica phthiſicis ecligmate cum melle fabæ magnitudine: Agaricum potum duobus obolis in paſſo, uel daucon cum centaureo maiore in uino. Phagedęnis, quod nomẽ ſine modo exedentium eſt, & aliâs ulcerum, tithymalli medentur cum ſeſamis ſumpti. Inter mala uniuerſi corporis uigiliæ ſunt pleriſq;. Harum remedio monſtratur panaces, clymenos, ariſtolochia, & odore, & perunctо capite. Aeizoũ ſiue ſedũ, ſi inuolutũ pãno nigro, ignorantis puluino ſubijciatur; & œnothera ſiue onuris hilaritatẽ afferẽs in uino, amygdala-

ceo folio,flore roſacco,fruticoſa,longa radice,& cum ſiccata eſt,uinũ olente.Hæc in potu data feras quoq; mitigat.Cruditates quæ nauſeã faciunt,digerit uettonica.Eadem pota à cœna concoctionem facit,in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere, & crapulam diſcutit.Item agaricũ poſt cibos in aqua calida potũ.Paralyſin uettonica ſanare dicitur.Item iberis,ut dictum eſt.Eadem & torpentibus membris prodeſt. Item argemonia omnia quæ periclitentẽ ſecari diſcutiendo.Comitiales ſanãt panacis, quam heracliam diximus,radices potæ cum coagulo uituli marini, ita ut ſint panacis tres partes: plantago pota, uettonica in oxymelite drachma, uel agaricum obolis tribus, folia quinquefolij ex aqua.Sanat & archezoſtis,ſed cũ Aminæo pota.Sanat & baccaris radix arida in pulue-
rem contrita, cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centunculus trita in aceto, 10
aut melle,aut in aqua calida:uerbenaca ex uino pota,hyſſopi baccæ ternæ contritæ,& in aqua potæ diebus XVI. peucedanũ cum coagulo uituli marini æquis portionibus potũ: quinquefolij contrita folia ex uino pota diebus XXXI. uettonicæ farina pondere X. III. cum aceti ſcillitici cyatho,mellis Attici uncia:ſcammonium obolis duobus cum caſtorei drachmis quatuor.Febres frigidas leuiores facit agaricum potum in calida aqua: tertianas ſideritis cum oleo.Item ladanum quod in ſegetibus naſcitur,contuſum: plantago ex aqua mulſa,duabus horis ante acceſsionem pota binis drachmis: uel ſuccus radicis madefactæ uel tuſæ:uel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta.Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere.Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Bugloſſo inareſcente, ſi quis medullam è caule eximat, dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei 20
ſeptem folia ante acceſsionem,aiunt à febre liberari.Item uettonicæ drachmam, in aquæ mulſæ cyathis tribus, uel agaricum, maxime in his febribus,quæ cum horrore ueniunt. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedere,quaterna quartanis, plura cæteris,alij omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulſa. Verbenaca quidem & iumentorum febribus in uino medetur:ſed in tertianis à tertio geniculo inciſa,quartanis à quarto. Bibitur & ſemẽ hyperici utriuſq; in quartanis,& horroribus uettonicæ farina,quæ omnes horrores coercet.Item panaces,adeò excalfactoria natura,ut per niuẽ ituris bibere id,ac perungi eo præcipiãt.Et ariſtolochia perfrictionibus reſiſtit.Phreneticos ſomnus ſanat, qui cõtingit peucedano ex aceto capiti infuſo,anagallidum ſucco. E diuerſo lethargicos excitari labor eſt,hoc præſtante(ut perhibent)ex aceto naribus tactis peucedani ſucco. 30
Contra inſanias uettonica bibitur.Carbunculos rumpit panaces.Sanat uettonicę farina ex aqua,aut braſsica cũ thure,frequenti potu calidæ:uel è carbone in conſpectu extincto fauilla,digito ſublata & illita,uel plãtago tuſa. Tithymallus characites hydropicos ſanat. Panaces,plantago in cibo,cum prius panem ſiccũ ederint ſine potu:uettonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mulſi:uel agaricum,uel ſemẽ lochitidis,duabus linguis ex aqua potũ:pſyllium ex uino,anagallidum ſuccus,cotyledonis radix è mulſo: ebuli recentis radix,excuſſa tantum,nec colluta, quantum duo digiti comprehendant, ex uini ueteris calidi hemina:trifolij radix drachmis duabus ex uino:tithymallum,platyphyllon cognomine,ſemen hyperici,quod coris appellatur:acte,quam quidã eſſe ebulum putãt, radice contrita in uini cyathis tribus,ſi febris abſit,uel ſemine ex uino nigro. Item uerbe- 40
naca,faſciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias. Præcipue tamen chamæactæ ſuccus aptiſsimus creditẽ. Eruptiones pituitæ emendãt, plantago, cyclamini radix cum melle,ebuli folia contrita,& è uetere uino impoſita etiã boam ſanãt,id eſt rubentes papulas.Pruriginem ſuccus ſtrychni illitus. Igni ſacro medetur aeizoum, folia trita cicutæ, mandragoræ radix.Siccatur in aere ut cucumis, primoq; ſuper muſtum ſuſpenditẽ, mox in fumo, dein tunditur in uino aut aceto. Prodeſt & uino myrteo fouere: mentæ ſextãs, uiui ſulphuris uncia,ex aceto ſimul trita:fuligo ex aceto.Ignis ſacri plura ſunt genera,inter quæ medium hominem ambiẽs,qui zoſter appellatur,& enecat ſi cinxerit.Medetur plantago cum creta cimolia,& periſtereos per ſe,radix perſolatæ.Alijs quæ ſerpunt,cotyledonis radix cum mulſo;aeizoum,ſuccus linozoſtis ex aceto. 56

Ad

Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furunculos,& fistulas,& inflationes,& ambustionem,& contra alios morbos,ad neruos,ad sanguinem. Cap. XII

RAdix polypodij illita luxatis medetur. Doloremq; & tumores tollunt semen psyllij, folia plantaginis tusa,sale modico addito:uerbasci semen ex uino decoctum & contritum: cicuta cum axungia. Folia ephemeri tuberibus atque tumoribus illinuntur,quæ etiam dum discuti possunt. Morbum regium in oculis præcipue mirari est, tenuitatem illam densitatemq; tunicularum felle subeunte. Hippocrates à septimo die in febre, mortiferum signum esse docuit. Nos scimus uixisse aliquos etiam ab hac desperatione. Fit uerò & citra febres, impugnaturq; centaureo maiore (ut diximus) poto,uettonica, agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho: item uerbenacæ folio, obolis tribus ex uini calidi hemina quatriduo. Sed celerrimè quinquefolij succus medetur tribus cyathis potus cum sale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido,& à per frictionibus tuto: sudores enim felleos mouet. Folia tussilaginis ex aqua: Semen linozostis utriusque insperssum potioni, uel cum absynthio, aut cicere decoctum: hyssopi baccæ cum aqua potæ: Lichen herba si cùm sumitur cætero olere abstineatur: Polytrix in uino data, struthion in mulso. Passim & in quacunque parte ac maximo incommodo nascuntur, qui furunculi uocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio sunt pycnocomi folia trita cum polenta,si nondum caput fecerint. Discutiunt & folia ephedri illita. Fistulæ quoq; in omni parte serpunt,medicorum uitio male sectis corporibus. Auxilio est centaureum minus collyrijs cum melle decocto additis: plantaginis succus infusus, quinquefolium cum sale & melle: ladanum cum castoreo,cotyledon cum medulla ceruina calefacta,imposita: uerbasci radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur, uel aristolochiæ radix, uel succus tithymalli. Collectiones inflammationesq; sanant argemoniæ folia illita. Duritias & collectiones omnes uerbenaca, uel quinquefolium decoctum in aceto: uerbasci folia uel radix: hyssopum è uino impositum,acori radix,decocto eius herbæ feruentibus,aeizoum. Item quæ contusa sint duritiasq; & sinus corporis. Illecebræ omnia infixa corpori extrahunt,folia tussilaginis, daucum,semen leontopodij tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta,uel semen:item orchis. Vitia quæ sunt in ossibus satyrij radice imposita efficacissimè sanari dicuntur. Nomæ & collectiones omnes,fuco maris priusquam inarescat:& alceæ radix collectiones discutit. Ambusta sanantur plantagine,arcio,ita ut cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta & contrita illinuntur: radices cyclamini cum aeizoo,herba ipsa hyperici,quod corion appellauimus. Neruis & articulis conuenit plantago trita cum sale. Argemonia tusa ex melle. Peucedani succo perunguntur spastici, tetanici. Neruorum duritiæ ægilopis succo. Doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo spasticis opisthotonicis perungi, semine hyperici,quod coris uocatur, idemq; bibere prodest. Phrynion dicitur etiam abscissos sanare neruos,si confestim imponatur trita uel mansa. Spasticis, tremulis, opisthotonicis alceæ radix bibitur ex aqua mulsa. Sic & rigores excalfacit. Sanguinis profluuium sistit herbæ pæoniæ semen rubrum. Eadem & in radice uis. Cyclaminos uerò, si ore sanguis rejiciatur, siue è naribus, siue aluo fluat, siue fœminarum utero: item Lysimachia pota uel illita, uel naribus indita: item plantaginis semen: Quinquefolium potum & illitum. Cicutæ semen in nares, si inde fluat, tritum ex aqua inditum: Aeizoum,Astragali radix: sistit & ischæmon, & Achillea.

De herba equiseto,nymphæa,peucedano,sideriti, alijsq; pluribus ad sanguinem sistendum utilibus,& stephanomeli,& erisithale,& contra uermes. Cap. XIII

EQuisetum hippuris à Græcis dicta, & pratis uituperata nobis: est autem pilus terræ, equinæ setæ similis,lienem curssorum extinguit decocta fictili nouo ad tertias,quan

tum uas capiat,& per triduum heminis pota. Vnctis esculentis ante diem unum interdi citur.Græcorum uaria circa hanc opinio.Alij pini foljs similem,nigricãtem,eodem nomine appellant,uim eius admirabilem tradentes,quòd etiam sanguinis profluuia uel tacto ea tantũ homine sistat.Alij hippurin,alij ephedron,alij anabasin uocant. Traduntq; iuxta arbores nasci,& scandentẽ eas dependere comis iunceis multis nigris,ut est equorum cauda,geniculatis ramulis folia habere pauca,tenuia,exigua. Semen rotundum,simile coriandro,radice lignosa,nasci in arbustis maxime. Vis eius spissare corpora. Succus sanguinem è naribus fluentem inclusus sistit:item aluum.Medetur dysentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam ciet:tussim orthpnœam sanat:item rupta,& quæ serpunt.Intestinis & uesicæ folia bibuntur.Enterocelen cohibet.Faciunt & aliam hippu 10
rin,breuioribus & mollioribus comis cãdidioribusq;,perq; utilem ischiadicis,& uulneribus ex aceto impositam,propter sanguinem sistendum.Et nymphæa trita plagis imponitur. Peucedanũ cum semine cupressi bibitur,si sanguis per os redditus est, fluxitq; ab infernis.Sideritis tantam uim habet,ut quamuis recenti gladiatoris uulneri illigata,sanguinem claudat:quod facit & ferulæ cinis,uel carbo:fungus uerò etiam efficacius,qui secundum radicem eius nascitur. Per nares autem fluenti, & cicutæ semen tritum ex aqua inditumq;, efficax habetur:item stephanomelis ex aqua. Vettonicæ farina è lacte caprino pota,sistit ex ubere fluentem: plantagoq; contusa. Eiusdem succus uomentibus sanguinem datur.Ad erraticum autem radix persolatæ cum axungia uetere illita probatur: Ruptis conuulsisq; ex alto deiectis centaurium maius, gentianæ radix trita uel decocta, 20
uel succus uettonicæ,& hoc amplius à uocis aut lateris contentionibus:panaces, scordion,aristolochia,pota: agaricum. Item contusis & euersis potum duobus obolis in mulsi cyathis tribus,aut si febris sit, in aqua mulsa: uerbascum, cuius flos similis auro est, acori radix,aeizoum omne, sed è maiori succus efficacissimè: item symphyti uel radicis decoctum:daucum crudum.Erisithales est flore luteo,foljs acanthi:bibitur è uino: item chamærops: & in sorbitione irio, uel plantago omnibus modis. Item phthiriasi, qua Sylla dictator consumptus est:nascunturq; in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur uuæ Taminiæ succo,aut ueratri,cũ oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta,etiam uestes eo tædio liberat.

Ad ulcera,plagas,& ad uerrucas tollendas,& de polycnemo. Cap. XIIII 30

VLcera multorum sunt generũ,ac multis modis curãtur.Panacis omnium generum radix ex uino calido illinitur manantibus. Siccat priuatim quã chironiã diximus. Cum melle trita tubera aperit,ulceribusq; quæ serpunt deploratis,auxilio est cũ æris flore,uino tẽperata omnibus modis,uel flore,uel semine,uel radice. Eadem cum polenta uetustis uulneribus prodest.Heraclion quoq; siderion,apollinaris, psyllium,tragacantha, scordotis cum melle purgat.Farina eius carnes excrescentes per se insparsa cõsumit.Polemonia ulcera,quæ cacoethe uocãt,sanat:centauriũ maius insparsum uel illitũ: item minoris coma decocta uel trita,uetera quoq; ulcera purgat & persanat.Folliculi clymeni recentibus plagis imponuntur.Illinitur autẽ gentiana ulceribus quæ serpunt, radice tusa, uel decocta in aqua ad mellis crassitudinem,uel succo:uulneribus,ex ea factũ lyciũ.Lysi- 40
machia recentibus plagis medetur.Plantago omniũ generum ulceribus, peculiariter fœminarum,senum,& infantiũ.Igne mollita melior, & cum ceroto crassa ulcerũ labra purgat,nomas sistit:tritã suis foljs integere oportet.Suppurationes,collectiones,sinus ulcerum chelidonia quoq; siccantur,uulnera adeò,ut etiam pro spodio utantur. Eadem iam desperatis cum axungia imponit. Dictamnũ pota sagittas pellit, & alia tela extrahit illita.Bibitur ex aquæ cyatho foliorũ obolo.Proximè pseudodictamnũ. Vtraq; etiam suppurationes discutit. Aristolochia quoq; putria ulcera exest, sordida expurgat cũ melle, uermesq; extrahit,item clauos in ulcerib.natos,& infixa corpori omnia,præcipuè sagitas,& ossa fracta,cum resina.Caua uerò ulcera explet per se. Et cũ iride recentia uulnera ex aceto, Vetera ulcera uerbenaca,quinquefoliũ cũ sale & melle. Radices persolatę uul- 50

neribus

neribus ferro illatis recentibus imponunt: folia ueteribus. Cum axungia utrunq;, & suo folio operitur. Damasonium ut in struma: folia uerbasci ex aceto aut uino. Peristereos ad omnia genera, uel callosorum putrescentiumq; ulcerum facit. Manantia nymphææ heracliæ radix sanat. Item cyclamini radix uel per se, uel ex aceto, uel cum melle. Eadem & contra steatomata efficax, sicut ad ulcera manantia hyssopum, item peucedanum, cui ad recentia uulnera uis tanta est, ut saniem ossibus extrahat. Præstant hoc & anagallides, cohibentq; quas uocant nomas, & rheumatismos. Vtiles & recentibus plagis, sed præcipuè senum corpori. Cum ceroto apostemata & ulcera tetra, folia mandragoræ recentia, radix uulnera cũ melle aut oleo: cicuta cum siligine mixta mero: aeizoum herpetas quoque & nomas, ac putrescentia: sicut erigeron uerminosa: recentia autem uulnera astragali radix, & uetera quoq; ulcera purgat hypocisthis utraq;. Leontopodij semen tritum in aqua, & cum polenta illitum, spicula sagittarum extrahit: item pycnocomi semen. Tithymallus characias succo gangrenas, phagedænas, putria, uel decocto ramorum cum polenta & oleo: orchis radices, hoc amplius & cacoethe ex aceto cum melle siccæ & recentes: per se œnothera efferentia sese ulcera sanat. Scythica uulnera curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficacissima est. Vulneribus pręsanatis asphodeli radix decocta, ut diximus, trita cum polenta & illita, quibuscunq; uerò apollinaris. Astragali radix in puluerem trita, humidis ulceribus prodest: item callitrix decocta in aqua. Priuatim uerò ijs quæ calciamento facta sint uerbenaca, necnon & lysimachia contrita, ac nymphæa arida infriata. Polytrix inueteranis ijsdem utilior. Polycnemon cunilæ bubulæ similis est, semine pulegij, surculosa, multis geniculis, corymbo odorato, acri et dulci odore, quę ferro factis uulneribus commanducata imponitur, quinto die soluitur. Symphyton ad cicatricem celerrime perducit: item sideritis. Hæc imponitur ex melle. Verbasci semine ac folijs ex uino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ folijs cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. Trissaginis folia in oleo contrita, ijs maxime adhibentur ulceribus, quæ serpunt: & alga in melle trita. Vettonica ad carcinomata, & melanias ueteres addito sale. Verrucas tollit argemonia ex aceto, uel batrachij radix, quæ & ungues scabros aufert. Linozostidis utriusq; folia uel succus illitus. Tithymalli omnes, genera uerrucarum omnium: item omnia pterygia, uarosq; tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum.

De pluribus experimentis ad mulierum menses, & uuluæ morbos, & partus eijciendos & continendos, & cutis in facie uitia, & capillum tingendum, & tollendum, & quadrupedum scabiem. Cap. xv

ARtemisiam & eleliſphacum alligatas qui habeat uiator, negatur lassitudinem senti re. Mulebribus morbis medetur maxime in uniuersum pæoniæ herbæ semen nigrum ex aqua mulsa. Eadẽ & in radice uis mẽses ciet. Panacis semen cũ absynthio menses & sudores. Scordotis potu & illitu. Vettonica drachma in uini cyathis tribus bibit̃ contra omnia uuluarũ uitia, aut quæ à partu fiũt. Mẽses nimios sistit achillea imposita, & decoctum eius insidentibus. Mãmis imponitur hyoscyami semẽ ex uino: locis radix è cataplasmate. Et mãmis etiã chelidonia. Secundas morãtes, uel partus emortuos, radices panacis appositæ extrahunt. Ipsum panaces in uino potum uuluas purgat, appositumq; cum melle. Polemonia pota ex uino, secundas pellit: nidore purgat uuluas. Centaurij minoris succus potu fotuq; menses ciet. Item maioris radix, in uuluæ doloribus ijsdem modis prodest. Derasa uerò & apposita, extrahit partus emortuos. Plantago apponitur in lana & dolore uuluæ: in strangulatu bibit̃. Sed præcipua dictamno uis est. Menses ciet, partus emortuos uel transuersos eijcit: bibitur ex aqua foliorũ obolo, adeò ad hęc efficax ut ne in cubiculum quidem prægnantiũ inferatur. Nec potu tantùm, sed & illitu & suffitu ualet. Proximè pseudodictamnũ. Sed menses ciet cum mero decoctũ pondere denarij. Plurimis tamen modis aristolochia prodest, nam & menses & secundas ciet: & emortuos partus extrahit, myrrha et pipere additis, pota uel subdita. Vuluas quoq; procidentes

tes inhibet fotu uel ſuffitu, uel ſubiectu, maxime tenuis. Strangulatum ab his, mẽſiumq; difficultatem agaricum tribus obolis in uini ueteris cyatho potum, emendat: periſtereos appoſita in adipe ſuillo recenti: antirrhinon cum roſaceo & melle. Item appoſita nymphææ Theſſalæ radix, dolori medetur. In uino nigro pota profluuia inhibet. E diuerſo ciet cyclamini radix pota & appoſita. Et ueſicę incidentium decocto medetur. Secundas pota ciſſanthemos pellit, uuluam ſanat. Et xiphij radix ſuperior menſes ciet, drachma ex aceto pota. Peucedanum ſtrangulatus uuluæ nidore uſtum recreat. Menſes aluosq; prę cipue pſyllium, drachma in cyathis tribus aquæ mulſæ ciet, ſemen mandragoræ potum uuluam purgat. Menſes ciet ſuccus appoſitus, & emortuos partus. Nimia rurſus profluuia ſiſtit ſemen cum uino & ſulphure. Alui profluuia ſiſtit & contrahit batrachion potu uel cibo, ardens aliâs (ut diximus) cruda. Sed cocta commendatur ſale, & oleo, & cumino. Daucum & menſes & ſecundas potu facillimè pellit. Ladanum ſuffitu corrigit uuluas: dolori earum exulceratisq; imponitur. Emortua ſcammonium pellit, potum uel appoſitum. Menſes ciet hypericum utrumq; appoſitum. Ante alia uerò (ut Hippocrati uidetur) crethmos è uino ſemine uel radice: cortice trahit & ſecundas, ſuccurrit & ſtrangulationibus ex aqua pota: item radix è getanio, peculiariter ſecundis inflammationibusq; uuluarum conueniens. Purgat hippuris pota & appoſita uuluas. Polygonus pota menſes ciet & altheæ radix. Folia plantaginis pellunt: item agaricum ex aqua mulſa. Artemiſia uuluæ medetur trita, ex oleo irino aut fico, aut cum myrrha appoſita. Eiuſdem radix pota intantum purgat, ut partus enectos extrahat. Menſes & ſecundas ciet ramorum decoctum inſidentibus: item folia pota drachma. Ad eadem omnia proſunt uel impoſita uentri imo cum farina hordeacea. Acoron quoq; utile eſt interioribus fœminarum morbis, & coniza utraq;, & crethmos. Et anthillides duæ uuluis utiliſsimæ, torminibusq; et ſecundarum more, in uino potæ. Callitrix fotu locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in uino albo potum, hypociſthis in rubro, profluuium ſiſtunt. Hyſſopum ſuffocationes laxat. Radix uerbenacæ pota ex aqua, ad omnia in partu aut ex partu mala, præſtantiſsima eſt. Peucedano quidam miſcent in uino nigro ſemen cupreſsi contritum. Nam ſemen pſyllij deferuefactum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes uteri lenit. Symphyton tritum in uino nigro euocat menſes. Partus accelerat ſcordotis pota, drachma ſucci in aqua mulſa cyathis quatuor, dictamni folia præclarè dantur ex aqua. Conſtat, unius oboli pondere, uel ſi mortui ſint in utero infantes, protinus reddi ſine uexatione puerperæ. Similiter prodeſt pſeudodictamnum, ſed tardius: cyclaminos adalligata: ciſſanthemos pota: uettonicæ farina ex aqua mulſa. Arſenogonon & thelygonon herbæ ſunt, habentes uuas floribus oleæ ſimiles, pallidiores tamen, ſemen album papaueris modo, Thelygoni potu fœminam concipi narrant. Arſegonon ab ea ſemine oleæ, nec alio diſtat. Huius potu mares generari perhibentur, ſi credimus. Alij utramque ocimo ſimilem tradunt. Arſegoni autem ſemen geminum eſſe teſtibus ſimile. Mammarum uitijs aeizoum, quod digitellum appellauimus, unicè medetur. Erigeron ex paſſo mammas uberiores facit: Sonchum in farre coctum. Quæ uerò maſtos uocatur, indita, pilos mammarum è partu naſcentium aufert, & tineas in facie, aliaq; cutis uitia emendat. Gentiana, nymphæa heraclia illita, cyclamini radix, maculas omnes. Cacaliæ grana mixta ceræ liquidæ, extendunt cutem in facie, erugantq;: uitia omnia acori radix emendat. Capillum lyſimachia flauum facit: denigrat hypericon, quod & corion uocatur: item ophrys herba denticulato oleri ſimilis, folijs duobus. Nigritiam dat & polemonia, in oleo decocta. Pſilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus, uerùm iam & uiris eſt in uſu. Efficaciſsimum autem habetur archezoſtis: Item tithymalli ſucco, uel in ſole, cum oleo illito crebro, uel euulſis pilis. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo, ſuum anginas peculiariter ſideritis. Verùm & reliqua genera herbarum reddamus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXVII.

Reliqua herbarum genera. Cap. I

CRESCIT profectò apud me certe, tractatu ipso admiratio antiquitatis: quantoq; maior copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset uideri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humanis operis esset inuentio. Nunc uerò deorũ fuisse eam apparet, aut certe diuinam etiam cum homo inueniret: eandemq; omnium parentem & genuisse hęc & ostendisse, nullo uitæ miraculo maiore, si uerum fateri uolumus. Scythicam herbam à Mæotidis paludibus, & euphorbiam è monte Atlante, ultraq; Herculis columnas, & ipso rerũ naturæ defectu, parte alia Britannicã ex oceani insulis extra terras positis: itemq; æthiopidem ab exusto sideribus axe, alias præterea aliunde ultro citroq; humanæ saluti in toto orbe portari, immensa Romanæ pacis maiestate non homines modò diuersis inter se terris gentibusq;, uerùm etiam montes, & excedentia in nubes iuga, partusq; eorũ & herbas quoq; inuicem ostentante. Æternum quæso deorũ sit munus istud. Adeò Romanos, uelut alteram lucem, dedisse rebus humanis uidentur.

De aconito, & panthera, quæ extinguitur aconito. Cap. II

SEd antiquorum curam diligentiamq; quis possit satis uenerari, cum cõstet omnium uenenorum ocyssimum esse aconitũ: & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus, animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit uenenum, quo interemptas dormientes à Calfurnio Bestia uxores M. Cęcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabulæ narrauere è spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoq; apud Heracleam Ponticã, ubi mõstratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoq; tamen in usus humanæ salutis uertêre, scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in uino calido. Ea est natura, ut hominẽ occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna est, cum uenenum in uisceribus reperit: mirumq;, exitialia per se ambo cum sint, duo uenena in homine cõmoriuntur, ut homo superstit. Imò uerò etiam ferarum remedia antiqui prodiderũt, demonstrando quomodo uenenata quoq; ipsa sanarentur. Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentq; pallentes, & uinci se confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu resoluente: ceditq; aconitum duobus malis, suo & omnium. Quòd si quis illa fortè ab homine excogitari potuisse credit, ingratè deorum munera intelligit. Tangunt carnes aconito, necantq; gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu, demonstratum. Quod certe casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nũc ut nouum nasci, quoniam feris ratio & usus inter se tradi non possit.

Quòd omnium creaturarum conditor sit deus. Cap. III

HIc ergo casus, hic est ille, qui plurima in uita inuenit deus. Hoc habet nomẽ per quẽ intelligitur eadem & parens rerum omnium & magistra natura, utraq; coniectura pari, siue ista quotidie feras inuenire, siue semper scire iudicemus. Pudendũq; rursus omnia animalia quæ sint salutaria ipsis nosse, præter hominem. Sed maiores oculorũ quoq; medicamentis aconitum misceri, saluberrimè promulgauere, aperta professione malum quidem nullũ esse sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus uenena, monstrare quale sit aconitum, uel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta. Radicem modicam, cãmaro similem marino. Quare quidam cãmaron appellauere, alij thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulum scorpionũ modo, quare & scorpion aliqui appellauere. Nec defuere qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & è longinquo odore mures

necat

necat. Nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne puluere quidem nutriente. Hanc aliqui rationē nominis attulere. Alij, quoniam uis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimq; admota uelocitas sentiretur.

De æthiopide, & agerato, & aloe, & alcea, & alypo, & alsina, & androsace, & andro sæmo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonymo. Cap. IIII

AEthiopis folia habet phlomo similia, magna, & multa, & hirsuta ab radice. Caulem quadrangulum, scabrum, similem arcio, multis concauum alis, semen eruo simile, candidum, geminum, radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. Siccæ nigrescunt, duranturq; ut cornua uideri possint. Præter Æthiopiam nascuntur & in Ida monte Troadis, & in Messenia. Colligunt autumno, siccantur in sole aliquot diebus, ne situm sentiant. Medent uuluis, potæ in uino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucib. scabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Æthiopia uenit eximia est, atq; illico prodest. Agera ton ferulacea est, duorum palmorū altitudine, origano similis, flore bullis aureis. Huius ustæ nidor urinam ciet, uuluamq; purgat, tanto magis insidentibus. Causa nominis non hæc, sed quoniam diutissimè non marcescit. Aloe scillæ similitudinem habet, maior & pinguioribus foliis ex obliquo striata. Caulis eius tener est, rubēs medius, nō dissimilis antherico: radice una, ceu palo in terrā demissa, graui odore, gustu amara. Laudatissima ex India affert, sed nascit & in Asia, non tamen ea utunt, nisi ad uulnera recentibus foliis, mirifice enim conglutinat, uel succo. Ob id in turminibus cadorū eam serūt, ut aeizoum maius. Quidā & caulem ante maturitatē seminis incidunt succi gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per se lachryma adhærens. Ergo pauimentandū ubi sata sit, censent, ut lachryma nō absorbeat. Fuere qui traderent in Iudæa super Hierosolymā metallicam eius naturam, sed nulla magis improba est, neque alia nigrior est, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, ruffi coloris, friabilis, ac iocineris modo coacta, facile liquescēs. Improbanda nigra & dura, harenosa quoq; quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur et acacia. Natura eius spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis, sed principalis aluum soluere, cum penè sola medicamentorū quæ id præstant, cōfirmet etiā stomachum, adeò non infestet ulla ui contraria. Bibitur drachma. Ad stomachi uerò dissolutionē, in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis mensura, bis térue in die ex interualis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior, si pota ea sumatur cibus. Capillum fluentē continet cum uino austero, capite in sole cōtra capillum peruncto. Dolorē capitis sedat temporibus & frōti imposita ex aceto & rosaceo, dilutiorq; infusa. Oculorū uitia omnia sanari ea conuenit, priuatim prurigines & scabiem genarum: item insignita ac liuida, illita cum melle, maxime Pontico. Tonsillas, gingiuas, & omnia oris ulcera. Sanguinis exscreationes, si modicæ sint, drachmæ pōdere ex aqua: si minus, ex aceto pota. Vulnerum quoq; sanguinem, & undecunque fluentem sistit per se: uel ex aceto. Aliâs etiam est uulneribus utilissima, ad cicatricem perducens. Eadem in spergitur exulceratis genitalibus uirorum, condylomatis, rimisq; sedis aliâs ex uino, aliâs ex passo, aliâs sicca per se, ut exigit mitiganda curatio, aut coercenda. Hæmorrhoidū quoq; abundantiam leniter sistit. Dysenteriæ infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorant & pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purgāda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorū medicamentis lauatur, ut quod sit harenosissimū subsidat. Aut torretur in testa, pennaq; subinde uersat, ut possit æqualiter torreri. Alcea folia habet similia uerbenacæ, quæ & peristereon cognominat, caules tres aut quatuor, foliorū plenos, florem rosæ, radices albas, cum plurimū sex, cubitales, obliquas. Nascitur in pingui solo, nec sicco. Vsus radicis ex uino uel ex aqua dysentericis, aluo citæ, & ruptis conuulsis. Alypon cauliculus est molli capite, non dissimilis betæ, acre gustatu ac lentum, mordensq; uehementer & accendens. Aluum soluit in aqua mulsa, addito sale modico.

Minima

Minima potio duarum drachmarū, media quatuor, maxima ſex, ea purgatione quibus datur è gallinaceo iure. Alſine, quam quidam myoſoton appellant, naſcitur in lucis, unde & alſine dicta eſt. Incipit à media hyeme, areſcit æſtate media: cum prorepit, muſculorum aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus eſſe quæ iuſtius myoſotis uocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, niſi minor minuſcq; hirſuta eſſet. Naſcitur in hortis, & maxime in parietibus. Cum teritur, odorem cucumeris reddit. Vſus eius ad collectiones inflammationeſcq; & in eadem omnia quæ helxine, ſed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis ulceribuſcq;, cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur. Androſaces herba eſt alba, amara, ſine foliis, folliculos in cirris habens, & in his ſemen: naſcitur in maritimis Syriæ maximè. Datur hydropicis drachmis duabus tuſa aut decocta in aqua, uel aceto, uel uino. Vehementer enim urinas ciet. Datur & podagricis illiniturcq;. Idem effectus eſt & ſemini. Androſæmō, ſiue (ut alij appellauere) aſcyron, non abſimile eſt hyperico, de qua diximus, cauliculis maioribus, denſioribuſcq;, & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura. Semen papaueris nigri. Comæ tritæ ſanguineo ſucco manant. Odor ei reſinoſus. Gignitur in uineis. Ferè medio autūno effoditur, ſuſpenditurcq;. Vſus ad purgandam aluum tuſæ cum ſemine, potæcq; matutino, uel à cœna duabus drachmis, in aqua mulſa, uel uino, uel aqua pura, totius potionis ſextario. Trahit bilem: prodeſt iſchiadicis maxime. Sed poſtera die, capparis radicem reſinæ permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterumcq; quatridui interuallo eadem facere. A purgatione autem ipſa robuſtiores uinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambuſtis, & uulneribus, cohibens ſanguinem. Ambroſia uagi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuati: fruticem unum habet denſum, ramoſum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiorem, foliis rutæ. Circa imum caulem in ramulis ſemen eſt uuis dependentibus, odore uinoſo: qua de cauſa botrys à quibuſdam uocatur, ab aliis artemiſia. Coronantur illa Cappadoces. Vſus eius ad ea quæ diſcuti opus ſit. Anonin quidam ononida malunt uocare, ramoſam, ſimilem fœnogræco, niſi fruticoſior hirſutiorcq; eſſet, odore iucundo, poſtuer ſpinoſa. Eſtur etiam muria condita. Recens uerò margines ulcerum erodit. Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias. Anagyros quam aliqui acopon uocant, fruticoſa eſt, grauis odore, flore oleris: ſemen in corniculis non breuibus gignit, ſimile renibus, quod dureſcit per meſſes. Folia collectionibus imponuntur, difficultérque parientibus adalligantur, ita ut à partu ſtatim auferantur. Quôd ſi emortuus hæreat, & ſecundæ menſescq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in paſſo folia. Sic & ſuſpirioſis dantur: & in uino uetere ad phalangiorum morſus. Radix diſcutiendis concoquendiſcq; adhibetur. Semen commanducatum uomitiones facit. Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Affertur è Scythia, celebrata Hiceſio, non paruæ autoritatis medico, item Ariſtogitoni, in uulneribus plęclara, ex aqua tuſa & impoſita: pota uerò, mammis præcordijſcq; percuſſis: item ſanguinem exſcreantibus. Putauerunt & bibendam uulneratis. Fabuloſa arbitror quæ adijciuntur: recente ea ſi urantur, ferrum aut æs ferruminari.

De aparine, & arctio, & aſpleno, & aſclepiade, & aſtere uel bubonio, & aſcyro uel aſcyroide, & aphace, & de alcibio, & alectoropho. Cap. v

AParinen aliqui omphacocarpon, alij philanthropon uocant, ramoſam, hirſutam, quinis ſenisúe in orbē circa ramos foliis per interualla: Semen rotundum, durum, concauum, ſubdulce. Naſcitur in frumentario agro, aut hortis pratisúe, aſperitate etiam ueſtium tenaci. Efficax contra ſerpentes, ſemine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia impoſita, ſuccus auribus infunditur. Arction aliqui arcturum uocant: ſimilis eſt uerbaſco foliis, niſi quòd hirſutiora ſunt, caule lōgo, molli, ſemine cucumini. Naſcit in petroſis, radice tenera, alba, dulciq;. Decoquitur in uino ad dentium dolorem, ita ut contineatur orc decoctum. Bibitur pro-

pter iſchiada & ſtranguriam è uino, ambuſtis imponitur & pernionibus. Fouentur eadem cum radice ſemine trito in uino. Aſplenum ſunt qui hemionion uocant, foliis trientalibus multis, radice limoſa, cauernoſa, ſicut filicis candida, hirſuta: nec caulem, nec florem, nec ſemen habet. Naſcitur in petris, parietibuſq; opacis, humidis, laudatiſsima in Creta. Huius foliorum iure in aceto decocto, per dies XL. poto lienem abſumi aiunt: & illinuntur autem eadem ſedante ſingultus. Non danda fœminis, quoniam ſterilitatem facit. Aſclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numeroſas, tenues, odoratas: floris uirus graue, ſemen ſecuridacæ. Naſcitur in mõtibus. Radices torminibus medentur, & contra ſerpentium ictus, non ſolum potu, ſed etiam illitu. Aſter ab aliquibus buboniõn appellatur, quoniam inguinum preſentaneum remedium eſt. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus, in cacumine capitula ſtellæ modo radiata. Bibitur & aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam, ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata. Aſcyron & aſcyroides, ſimilia ſunt interſe & hyperico: maiores habet ramos quod aſcyroides uocaſ, ferulaceos, omnino rubentes, capitulis paruis, luteis. Semen in caliculis puſillum, nigrum, reſinoſum. Comæ tritæ uelut cruentant. Qua de cauſa quidã hanc androſæmon uocauere. Vſus ſeminis ad iſchiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis ſextario. Aluum ſoluit, bilem detrahit. Illinitur & ambuſtis. Aphace tenua admodum folia habet, puſillo altior lenticula eſt. Siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt nigriora, et madidiora & minora lenticula. Naſcitur in aruis. Natura ei ad ſpiſſandum efficacior quàm lenti: reliquo uſu eoſdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones ſiſtit ſemen decoctum. Alcibion qualis eſſet herba, apud autores nõ reperi. Sed radicẽ eius & folia trita, ad ſerpentis morſum imponi & bibi iubent: folia quãtum manus capiat trita cum meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum uini eadem menſura. Alectorolophos, quę apud nos criſta dicitur, folia habet ſimilia gallinacei criſtæ, plura, caulem tenuem, ſemen nigrum in ſiliquis. Vtilis tuſsientibus cocta cum faba freſſa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum ſemen conijcitur in oculum, nec turbat, ſed in ſe caliginẽ contrahit. Mutat colorem, ſed ex nigro albicare incipit, & intumeſcit, ac per ſe exit.

De alo. Cap. VI

ALum nos uocamus, Græci ſymphyton petræum, ſimile cunilæ bubulæ, foliis pariuis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, ſurculoſum, odoratum, guſtu dulce, ſaliuam ciens, radice longa rutila. Naſcitur in petris, ideo petręum cognominatum: utiliſsimum lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus ſanguinem reijcientibus, faucibus aſperis. Bibitur radix trita, & in uino decocta, & aliquando ſuperlinitur. Quin & commanducata ſitim ſedat, præcipueq; pulmonem refrigerat. Luxatis quoq; imponitur & conuulſis, lieni, interaneis. Aluum ſiſtit cocta in cinere: detractiſq; folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus ſanãdis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoq; dum coquuntur, conglutinet addita: unde & Græci nomen impoſuere. Oſsibus quoq; fractis medetur.

De alga, & actea, & de ampelo agria, & abſinthio. Cap. VII

ALga rubra & ſcorpionum ictibus. Actea graui foliorum odore, caulibus aſperis geniculatis, ſemine nigro ut ederæ, baccis mollibus, naſcitur in opacis et aſperis, aquoſiſq; Datur acetabulo pleno interioribus fœminarũ morbis. Ampelos agria uocaſ herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in ſatis diximus, uiticulis longis, calloſis, rubentibus, qualiter flos quem Iouis flammam appellauimus in uiolis, fert ſemen punici mali ſimile acinis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis, additis uini Coi cyathis duobus, aluum ſoluit leniter: ideoq; hydropicis datur. Vuluę uitia & cutis in facie mulierũ emendat, Iſchiadicos quoq; uti hac herba prodeſt, tuſa cum foliis, & illita cum ſucco ſuo. Abſinthij genera ſunt plura: Santonicum appellatur à Galliæ ciuitate: Ponticum à Ponto, ubi pecora pingueſcunt illo, & ob id ſine felle reperiuntur, neq; aliud præſtantius, mul-

toq;

toq̃ Italico amarius, ſed medulla Pontici dulcis. De uſu eius conuenit herbæ facillimæ, atq̃ inter paucas utiliſsimę, pręterea ſacris populi Romani celebratę peculiariter. Siquidem Latinarum ferijs quadrigę certant in Capitolio, nictorq̃ abſinthium bibit: credo ſanitatem pręmio dari honorifice arbitratis maioribus. Stomachū corroborat, & ob hoc ſapor eius in uina transfertur, ut diximus. Bibitur & decoctum aqua, ac poſtea nocte & die refrigeratum ſub diuo, decoctis ſex drachmis foliorū cum ramis ſuis in cœleſtis aquę ſextarijs tribus: oportet & ſalem addi. Vetuſtiſsime in uſu eſt. Bibitur & madefacti dilutum: Ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, ut (quiſquis fuerit modus aquę) tegatur per triduum. Tritum raro in uſu eſt, ſicut & ſuccus expreſsi. Exprimitur autem cum primum ſemen turgeſcit, madefactum aqua triduo recens, aut ſiccum ſeptem diebus. Deinde coctum in aheneo uaſe ad tertias x. heminis in aquæ ſextarijs XLV. iterumq̃ percolatum herba lente coquitur ad craſsitudinem mellis, qualiter ex minore centaurio quæritur ſuccus. Sed hic abſinthij, inutilis ſtomacho capitiq̃ eſt, cum ſit ille decocti ſaluberrimus. Nanq̃ aſtringit ſtomachum, bilemq̃ detrahit, urinam ciet, aluum emollit, & in dolore ſanat: uentris animalia pellit, malaciā ſtomachi & inflationes diſcutit cum ſili & nardo gallico, aceto exiguo addito. Faſtidia abſterget, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere & ſale. Antiqui purgationis cauſa dabāt, cum marinæ aquę ueteris ſextario, feminis ſex drachmis, cum tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato ſale. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quidam & in polenta dedere ſupradictum pondus, addito pulegio, alij cōtra paralyſin, alij pueris folio in fico, ſic ut amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride ſumptum. In regio morbo crudum bibitur cum opio, aut adianto. Aduerſus inflationes calidum paulatim ſorbetur ex aqua: iocineris cauſa cum gallico nardo: lienis cum aceto, aut pulte, aut fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto: item uiſco: Cicutæ ex uino & muris aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cum paſſo imponitur: ſugillatis cum melle. Aures decoctum eius uaporis ſuffitu ſanat: aut ſi manat ſanies, cum melle tritum. Vrinam ac menſes cient tres quatuórue ramuli, cum gallici nardi radice una, cyathis aquæ VI. Menſes priuatim cum melle ſumptum, & in uellere appoſitum. Anginis ſubuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat: uulnera recentia, priuſquam aqua tangantur impoſitum: præterea capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum Cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Nō eſt dandum in febri. Nauſeas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in uētrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inſcio ſub capite poſitum. Veſtibus inſertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo ſi uratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à muſculis tuetur: capillum denigrat abſinthij cinis, unguento roſaceoq̃ permixtus. Eſt & abſinthium marinum, quod quidam ſeriphium uocant, probatiſsimum in Tapoſiri Ægypti: huius ramum Iſiaci præferre ſolenne habent: anguſtius priore, minusq̃ amarum, ſtomacho inimicum, aluum mollit, pellitq̃ animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & ſale, aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ ſextario ad dimidias.

De ballote, & botrye fruticoſa, & brabyla, & bryo & bupleuro, & catanance, & calla, & circea, & cirſio, & crategono, & theligono, & crocodilio, & cynoſorchi, & chryſolachano, & cucubalo, & conferua. Cap. VIII

BAllotem alio nomine melampraſion Græci uocant, herbam fruticoſam anguloſis caulibus nigris, hirſutis folijs ueſtientibus maioribus, quàm porri, & nigrioribus, graue olentibus. Vis eius efficax aduerſus canis morſus, ex ſale folijs tritis impoſita: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & ſordida ulcera cum melle. Botrys fruticoſa herba eſt, luteis ramulis. Semen circa totam naſcitur, folia cichorio ſimilia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis: hoc Cappadoces ambroſiam uocant, alij artemiſiam. Brabyla ſpiſſandi uim habet cotonei mali modo, nec amplius de ea tra-

dunt autores. Bryon marina herba ſine dubitatione eſt, lactucæ folijs ſimilis, rugoſa uelu ti contracta, ſine caule, ab ima radice exeuntibus folijs. Naſcitur in ſcopulis maxime, te ſtisq; terra comprehenſis. Præcipua ſiccandi ei ſpiſſandiq; uis, & collectiones omnes in flammationesq; cohibendi, præcipue podagrę, & quicquid refrigerare opus ſit. Bupleu ri ſemen ad ictus ſerpentium dari reperio, foueriq; plagas decocta ea herba, adiectis fo liijs mori aut origani. Catanencen theſſalam herbam qualis ſit, à nobis deſcribi ſuperua cuum eſt, cum ſit uſus eius ad amatoria tantum. Illud non ab re eſt dixiſſe ad detegendas magicas uanitates, electam ad hunc uſum coniectura, quoniã areſcens contraheret ſe ad ſpeciem unguiũ milui exanimati. Eadẽ ex cauſa & cemos ſilebitur à nobis. Calla duorum generũ eſt. V na ſimilis aro. Naſcitur in arationibus. Colligitur antequã inareſcat uſusq; eoſdem habet quos arum. Bibiť quoq; radix huius ad exinaniendas aluos, menſesq; mu lierum: item caules cum folijs in leguminibus decocti, ſanant teneſmon. Alterum genus eius quidam anchuſam uocant, alij rhinochiſiam. Folia lactucę longiora, plumoſa, radice rubra, quæ ignes ſacros cum flore polentæ ſanat impoſita: iocineris autem uitia, in uino albo pota. Circea ſtrichno ſatiuo ſimilis eſt, flore nigro, puſillo, paruo ſemine ut milij, na ſcente in quibuſdã corniculis, radice ſemipedali, triplici fermè aut quadruplici, alba, odo rata, guſtus calidi. Naſcitur in apricis ſaxis. Diluitur in uino, bibiturq; ad dolorẽ uuluæ & uitia. Macerari oportet in ſextarijs tribus quadrantẽ radicis tuſæ, noctẽ & diem. Tra hit eadem potio & ſecundas, ſemine lac minuitur, in uino aut mulſa aqua poto. Cirſion cauliculus eſt tener duûm cubitorum, triangulo ſimilis, folijs ſpinoſis circũdatus. Spinæ molles ſunt. Folia bouis linguę ſimilia, minora, ſubcandida, & in cacumine capitula pur purea, quæ ſoluuntur in lanugines. Hanc herbam radicémue eius adalligatam, dolores uaricum ſanare tradunt. Cratægonon ſpicæ tritici ſimile eſt, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumq; geniculorũ. Naſcitur in opacis, ſemine milij, uehementer aſpe ro guſta: quod ſi bibant ex uino ante cœnam, tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mu lier ac uir, ante conceptum diebus XL. uirilis ſexus partum futurum aiunt. Eſt & alia cra tægonos, quæ thelygonos uocatur. Differentia intelligitur lenitate guſtus. Sunt qui flo rem cratægoni bibentes mulieres, intra XL. diem concipere tradant. Eadem ſanant ulce ra uetera nigra cum melle: explent ſinus ulcerum, & atropha carnoſiora faciunt, purulen ta expurgant, panos diſcutiũt, podagras, collectionesq; omnes leniũt, peculiariter mam marum. Theophraſtus arboris genus intelligi uoluit crategonon ſiue crategona, quam Itali aquifolium uocant. Crocodilion chamæleontis herbæ nigrę figuram habet, radi ce longa, æqualiter craſſa, odoris aſperi. Naſcitur in ſabuletis. Pota ſanguinem per nares pellit copioſum craſſumq;, atq; ita lienem conſumere dicitur. Cynoſorchin aliqui orchin uocant, folijs oleæ, mollibus, ternis, per ſemipedem longitudinis in terra ſtratis, radice bulboſa, oblõga duplici ordine, ſuperiore quę durior eſt, & inferiore quę mollior. Edun tur ut bulbi cocti, in uineis ferè inuenti. Ex his radicibus ſi maiorem edant uiri, mares ge nerari dicunt: ſi minorem fœminæ, alterum ſexum. In Theſſalia molliorem in lacte capri no uiri bibunt ad ſtimulandos coitus, duriorem uerò ad inhibendos. Aduerſatur alter alteri. Chryſolachanum in pineto, lactucæ ſimile naſcitur. Sanat neruos inciſos, ſi confe ſtim imponatur. Et aliud genus chryſolachani traditur, flore aureo, folijs oleris. Coctum eſtur, ut olus molle. Herba hac adalligata morbum regium habentibus, ita ut ſpectari ab his poſsit, ſanari id malum traditur. De chryſolachano nec ſatis dici ſcio, nec plura repe rio. Nanq; & hoc uitio laborauere proximi utiq; herbarij noſtri, quod ipſis notas uelut uulgares ſtrictim & nominibus tantum indicauere, tanquam coagulo terræ aluum ſiſti, ſtranguriam diſſolui, ſi bibatur ex uino aut aqua. Cucubali folia trita cum aceto, ſerpen tium ictibus & ſcorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine ſtrumum appellant, alij Græce ſtrychnõ: Acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulſi duobus, medetur lumbis: item capitis doloribus cũ roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita. Peculiaris eſt Alpi nis maxime fluminibus conferua, appellata à conferruminando, ſpongia aquarum dul

cium

cium uerius quàm muſcus aut herba, uilloſæ denſitatis atq; fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus ferè oſsibus confractis, prolapſum ex arbore alta putatorem circundata uniuerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus quoties inareſceret, raroq; nec niſi deficientem herbam mutationis cauſa reſoluentibus, conualuiſſe uix credibili celeritate.

De cocco Gnidio, & dipſaco, & dryopteri, & dryophono, & elatine, & empetro ſiue calcifraga, & epicacti ſiue elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo, & galeopſide ſiue galeobdolo, & glauce ſiue eugalacto. Cap. IX

COcco Gnidio color cocci, magnitudo grano piperis maior, uis ardẽs. Itaq; in pane deuoratur, ne adurat cum gulam tranſit. Huic uis præſentanea contra cicutam. Siſtit aluum. Dipſacos folia habet lactucæ, bullasq; ſpinoſas in dorſi medio, caulẽ duũm cubitorum, ĩiſdem ſpinis horridum, genicula eius binis foliis amplectentibus, concauo alarum ſinu, in quo ſubſiſtit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquoſis. Sanat rimas ſedis. Item fiſtulas decocta in uino radice, uſque dum ſit craſsitudo ceræ, ut poſsit in fiſtula collyrium mitti. Item uerrucas omnium generum. Quidam & alarum quas ſupra diximus ſuccum illinunt his. Dryopteris filici ſimilis, in arboribus naſcitur, tenui foliorum ſubdulcium, inciſura, radice hirſuta. Vis ei cauſtica eſt. Ideo pſilothrum eſt radix tuſa. Illinitur enim uſque dum ſudores euocet. Iterumq; & tertiò, ita ne ſudore abluatur. Dryophonon ſimilis herba eſt, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circundatis utrinque foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrſines, ſed candidioribus mollioribusq;, flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine uerò eius pro pipere utuntur. Elatine folia habet helxinæ, puſilla, piloſa, rotunda, ſemipedalibus ramulis quinis ſenisúe, à radice ſtatim folioſis. Naſcitur in ſegetibus. Acerba guſtu & ideo oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impoſitis ſubdito & linteolo. Eadem cum lini ſemine cocta ſorbitionis uſu dyſenteria liberat. Empetron, quam noſtri calcifragam uocant, naſcitur in montibus maritimis, ferè in ſaxo: quo propius mari fuit minus ſalſa eſt, potaq; bilem trahit ac pituitas: quo longius magisq; terrena, amarior ſentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in iure aliquo, aut in hydromelite. Vetuſtate uires perdit. Recens urinas ciet, decoctum in aqua uel tritum, calculosq; frangit. Qui fidem promiſſo huic quærunt, affirmant lapillos, qui ſubferuefiant unà, rumpi. Epicactis, ab alijs elleborine uocatur, parua herba, exiguis foliis, iocineris uitijs utiliſsima, & contra uenena pota. Epimenidion caulis eſt non magnus, ederæ foliis denis atq; duodenis, nunquam florẽs, radice tenui, nigra, graui odore. Naſcitur in humidis, & huic ſpiſſandi refrigerandiq; natura, fœminis cauenda. Folia in uino trita uirginum mammas cohibent. Enneaphyllon, longa folia nouena habet, cauſticæ naturę. Imponitur lana circundatum, ne urat latus, continuo enim puſtulas excitat, lumborum doloribus & coxendicum utiliſsimum. Filicis duo genera, nec florem habent, nec ſemen. Pterin Græci uocant, alij blechnon, cuius ex una radice complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marem exiſtimant. Alterum genus thelypterin Græci uocant, alij nymphæam pterin. Eſt autem ſingularis atq; non fruticoſa, breuior, molliorq; & denſior, foliis ad radicem canaliculata. V triuſque radice ſues pinguescunt. Folia utriuſq; lateribus pinnata, unde nomen Græci impoſuere. Radices utrique longæ in obliquum, nigræ, præcipue cum inaruere. Siccari autem eas ſole oportet. Naſcuntur ubique, ſed maxime frigido ſolo. Effodi debent Vergilijs occidentibus. Vſus radicis in trimatu tantum, neque antea neque poſtea. Pellunt interaneorum animalia: ex his tænias cum melle: cætera ex uino dulci triduo potæ. V traq; ſtomacho inutiliſsima. Aluum ſoluit, primò bilem trahens, mox aquam: melius tenias cum ſcammonij pari pondere. Radix eius duũm obolorum pondere ex aqua, poſt unius diei abſtinentiam bibitur, melle præguſtato contra rheumatiſmos. Neutra danda mulieribus, quoniam grauidis abortum, cæteris ſterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inſpergitur: iumen-

torum quoq; in ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt. Ideo subster ni utile est in locis suspectis: ustæ etiam fugant nidore. Fecere medici huius quoq; herbę discrimen. Optima Macedonica est, secunda Casiopica. Femur bubulum appellatur herba, neruis & ipsa utilis, recens in aceto ac sale trita. Galeopsis, aut ut alij, galeobdolon uel galion, caulem & folia habet urticæ leuiora, & quę grauem odorem trita reddant: flo re purpureo. Nascitur circa sepes ac semitas ubiq;. Folia caulesq; duritias & carcinoma- ta sanant ex aceto trita & imposita: item strumas. Panos & parotidas discutiunt. Ex usu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoq; & gangrenas sanat cum sale. Glaux anti- quitus eugalacton uocabatur, cytiso & lenticulę foliis similis: auersa candidiora. Rami in terram serpunt quini seniue, admodum tenues ab radice. Flosculi purpurei exeunt. Inue nitur iuxta mare. Coquitur in sorbitione similaginis, ad excitandam ubertatem lactis, eam qui hauserint, balineis uti conuenit.

De glaucio, & glycyside, & gnaphalio siue chamæzelo, & galedrago, & holco, & hyosiri, & holosteo, & hypophæsto. Cap. x

GLaucion in Syria & Parthia nascitur, humilis herba, densis foliis, ferè papaueris, mi noribus tamẽ sordidioribusq;, odoris tetri, gustus amari cum astrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circumlitũ, in clibanis calefaciũt, deinde exem pto succum exprimunt eiusdem nominis. Vsus est & succi et foliorum, si terantur, aduer sus epiphoras, quæ uniuersę uno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium, quod me- dici diaglaucion uocãt. Lactis quoq; ubertas intermissa restituitur. Sumitur eius rei cau sa ex aqua. Glycyside, quam aliqui pæoniam, aut pentorobon uocant, caulẽ habet duũm cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, subrutilũ, cute lauri, folia qualia isatis, pin- guiora, rotundioraq;, & minora. Semẽ in siliquis aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimat, cuius radicibus seu balani longiores, circiter octo aut sex adhærent. Mas plures habet, quoniã non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaq;. Ea gustu astringit. Fœminæ folia myrrham redolẽt, & densiora sunt. Nascun- tur in syluis. Tradunt noctu effodiendas, quoniã Pico Martio impetũ in oculos facien- te, interdiu periculosum sit. Radix uerò cum effodiatur, periculũ esse ne sedes procidat. Magna id uanitate ad ostentationẽ rei fictũ arbitror. Vsus in his diuersus. Rubra enim grana rubentis menses sistunt, XV. ferè pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medẽtur, ex passo aut uino totidẽ pota. Radix omnes uentris dolores sedat in uino, aluumq; pur- gat: sanat opisthotonũ, morbum regium, renes, uesicam: matricẽ autem & stomachũ de- cocta in uino: aluumq; sistit: estur etiam contra malum mentis, sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppressionibus nocturnis, in uino pota quo dictum est numero. Stomachi uerò erosionibus, et esse ea & illinire prodest. Suppu rationes quoq; discutiunt: recentes nigro semine, ueteres rubro. Vtrũq; auxiliatur à ser- pente percussis: Et pueris contra calculos, incipiente stranguria. Gnaphalion alij chamę zelon uocant, cuius foliis albis mollibusq; pro tomento utuntur: sanè & similia sunt. Da tur in uino austero ad dysenteriam, uentris solutiones, mẽsesq; mulierũ sistit. Infunditur autem tenesmo. Illinitur & putrescentibus ulcerum. Galedragon uocat Xenocrates leu- cacantho similẽ, palustrẽ & spinosam, caule ferulaceo, alto, cui summo capite inhęret simi le ouo. In hoc crescente ætate uermiculos nasci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem qua dẽs doleat, mireq; ilico dolorem tolli. Valere non diutius anno, et ita si terram non attigerit. Holcus in saxis nascitur siccis. Aristas habet in cacumine tenues, culmo quale ordeum restibile. Hæc circa caput alligata, uel circa lacer- tum, educit è corpore aristas. Quidã ob id aristidiã uocant. Hyosiris intubo similis, sed minor, & tactu asperior: uulneribus contusa præclare medetur. Holosteon sine duritia est herba, ex aduerso appellata à Gręcis, sicut fel dulce, tenuis usq; in capillamenti speciẽ, longitudine quatuor digitorum ceu gramen, foliis angustis, astringens gustu. Nascitur in collibus terrenis. Vsus eius ad conuulsa rupta, in uino pota. Vulnera quoq; congluti-

nat.

riat. Nam & carnes coguntur, addita. Hypophæſton naſcitur in ſpinis, ex quibus fiunt æneæ fulloniæ, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantùm inanibus, & foliis paruis, multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, molles. Succus earum exprimitur æſtate, ad ſoluendam aluum, tribus obolis, maxime in comitialibus morbis, & tremulis hydropicis. Contra uertigines, orhopnœas, paralyſeis incipientes.

De hypogloſia, & hypicoo, idea, iſopyro, lathyri, leontopetalo, lycopſide, lithoſpermo, lapide uulgari, de limeo, leuce, & leucographi. Cap. XI

HYpogloſſa folia habet figura ſylueſtris myrti, concaua, ſpinoſa, & in his ceu linguas folio paruo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex his impoſita minuit. Hypicoon in ſegetibus naſcitur, foliis rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris ſucco. Idææ herbæ folia ſunt quæ oxymyrſines: adhærent his uelut pampini, in quibus flos. Aluum menſeſq́, & omnem abundantiam ſanguinis ſiſtit. Spiſſandi cohibendiq́ naturam habet. Iſopyron aliqui phaſelion uocant, quoniam folium quod eſt aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Capitula ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis melanthij. Contra tuſſim & cætera pectoris uitia, ex melle aut aqua mulſa: item iocineri utiliſsima. Lathyris folia habet multa, lactucæ ſimilia, tenuiora, germina multa, in quibus ſemẽ tuniculis continetur ut capparis, quæ cum inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc uicena in aqua pura aut mulſa pota, hydropicos ſanant. Trahunt & bilẽ. Qui uehemẽtius purgari uolũt, cũ folliculis ipſis ſumunt ea: nam ſtomachũ lædunt. Itaq́ inuentũ eſt, ut cum piſce aut iure gallinacei ſumerẽtur. Leontopetalon alĩ rhapeion uocant, folio braſsicæ, caule ſemipedali: alæ multæ, ſemen in cacumine in ſiliquis ciceris modo: radix rapo ſimilis, grandis, nigra. Naſcitur in aruis. Radix aduerſatur omnium ſerpẽtium generibus ex uino pota, nec alia res celerius proficit. Datur & iſchiadicis. Lycopſis longioribus quàm lactuca eſt foliis, craſsioribusq́. Caule longo, hirſuto, adnatis multis cubitalibus, clore paruo, purpureo. Naſcitur in campeſtribus: Illinitur cum farina hordacea igni ſacro. Sudorem in febribus mouet, ſucco aquę calidę admixto. Inter omnes herbas lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui ægonichon uocant, alij dios pyron, alij heracleos. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo maioribus quàm rutę, ramulis furculoſis, craſsitudine iunci, gerit iuxta folia ſingulas ueluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candere & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris duritia uerò lapidea. Ipſi qua pediculis adhæreant, caruernulas habent, & intus ſemen. Naſcitur & in Italia, ſed laudatiſsimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aſpexi. Tantus eſt decor, uelut aurificũ arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Iacere atq́ humi ſerpere autores tradunt. Ego uulſam non hærentem uidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in uino albo calculos frangi, pelliq́ conſtat, & ſtranguriam diſcuti. Neq́ in alia herbarum fides eſt uiſus ſtatim, ad quam medicinam nata ſit. Eſt autem eius ſpecies, ut etiam ſine autore uiſu ſtatim noſci poſcit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muſcum ſiccum, canum. Hic fricatur altero lapide addita hominis ſaliua, illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit, φεύγετε παντὸς λύπου ἄγριου ὕμας λώπεα. Limeum herba appellatur à Gallis qua ſagittas in uenatu tingunt medicamento, quod uenenum ceruarium uocant. Ex hac in tres modios ſaliuati additur, quantum in una ſagitta addi ſolet, ita offa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari poſtea ad præſepia oportet, donec purgẽtur. Inſanire enim ſolent. Si ſudor inſequitur, aqua frigida perfundi. Leuce mercuriali ſimilis, nomen ex cauſa accepit, per medium folium candida linea tranſcurrente: quare meſoleucon quidam uocant. Succus eius fiſtulas ſanat: ipſa contrita, carcinomata. Fortaſsis eadem ſit quę leucas appellatur, contra omnia marina uenena efficax. Speciẽ eius autores nõ tradunt, nec aliud quàm ſylueſtrem latioribus foliis eſſe efficaciorẽ, hanc ſemine acriorem. Leucographis qualis eſſet ſcriptũ non reperi: quod eo magis miror, quoniã utilis proditur ſanguinem exſcreantibus, tribus obolis cum croco; Item cœliacis, trita ex aqua & appoſita:

Profluuio fœminarum, oculorum quoque medicamentis, & explendis ulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio, & myosota, & myagro, & natrice, & othone, & onosma, & onopordo, & osyri, & oxye, & batrachio, & polygono, & leucantemo, & phyteuma, & phyllo, & phellandrio, & phalari, & polyrrhizo, & proserpinaca, & de rhacoma, de reseda, & stœchade. Cap. XII

MEdion folia habet iridis satiuę, caulem tripedalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, semine minuto, radicem semipedalem. In saxis opacis nascitur. Radix drachmis duabus cum melle menses fœminarum sistit ecligmate per aliquot dies sumpto. Semen quoq; in uino tritum, contra abundantiam fœminarum datur. Myosota siue myosotis, leuis herba, caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus rubentibus canis, ab imo foliis angustis, oblõgis, dorso acuto, nigris, per interualla assidue geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore ceruleo. Radix digitali crassitudine, multis capillamentis fibrata. Vis ei septica & exulceratrix, ideoq; ægilopas sanat. Tradunt Ægyptij, mensis quem Thiatin uocant die XXVII. ferè in Augustum mensem incurrente, si quis huius herbæ succo inungatur mane priusquam loquatur, non lippitudinem eo anno. Myagros herba ferulacea est, foliis similis rubiæ, tripedanea. Semen oleosum, quod & fit ex eo. Medetur oris ulceribus perũctis hoc succo. Herba quę uocatur nigina, tribus foliis longis intubaceis, illita cicatrices ad colorem reducit. Natrix uocatur herba, cuius radix euulsa uirus hirci redolet. Hac in Piceno à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos uocant: ego species lymphantium hoc modo animorum esse credi derim, qui tali medicamento iuuentur. Odontitis inter fœni genera est, cauliculis densis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris: in geniculis folia parua habet, longiora tamen quàm polygonon. Semen in alis hordeo simile, florem purpureum, pusillum. Nascitur in pratis. Decoctum cauliculorum eius in uino austero quãtum manus capiat, dentium dolori medetur, ita ut contineatur ore. Othone in Syria nascitur, similis erucæ, perforatis crebro foliis, flore croci: quare quidam anemonen uocauerũt. Succus eius oculorum medicamentis conuenit. Mordet enim leuiter & excalfacit, astringitq; siccãdo. Purgat cicatrices & nubeculas, & quicquid obstat. Quidam tradunt lauari, atq; ita siccatam digeri in pastillos. Onosma longa folia habet ferè ad tres digitos in terra iacentia, tria, ad similitudinem anchusæ incisa, sine caule, sine flore, sine semine. Prægnans si edat eam, aut supergradiatur, abortum facere dicitur. Onopordon si comederint asini, crepitus reddere dicuntur. Trahit urinas & mẽses, aluum sistit, suppurationes & collectiones discutit. Osyris ramulos fert nigros, tenues, lẽtos, & in ijs folia nigra ceu lini: semenq; in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens, Smegmata mulieribus faciũt ex his. Radicum decoctum potum, sanat arquatos. Eædem priusquam maturescat semen, concisæ, & sole siccatæ, aluũ sistunt. Post maturitatem uerò collectæ, & in sorbitione decoctæ, rheumatismis uentris medentur, & per se tritæ ex aqua cælesti bibuntur. Oxis folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & quí enterocelen habẽt. Polyanthemum, quam quidam batrachion appellant, caustica ui exulcerat cicatrices & ad colorem reducit: Eademq; uitiligines concorporat. Polygonõ Græci uocãt, quam nos sanguinariam: non attollitur à terra, foliis rutę, semine graminis. Succus eius infusus naribus supprimit sanguinem, & potus cum uino, cuiuslibet partis profluuium, excretionesq; cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciũnt, hanc marem intelligi uolũt, appellariq; à multitudine feminis, aut densitate fruticis calligonon. Alij polygonaton à frequentia geniculorum, alij theuthalida, alij carcinetron, alij clema, multi myrtopetalon. Necnon inueniuntur, qui hanc fœminam esse dicunt: marem autem maiorem, minusq; nigram, & geniculis densiorem, semine sub omnibus foliis turgescentem. Quocunq; hæc modo se habeant, uis earum est spissare ac refrigerare. Semina aluũ soluũt, largius sumpta urinã cient. rheumatismos cohibent: qui si non fuere, non prosunt. Stomachi feruori folia imponun-

tur:

tur:ueſicæ dolori illinunt̃,& ignibus ſacris:Succus & auribus purulẽtis inſtillat̃ & oculorum dolori per ſe.Dabatur et in febribus ante acceſsiones duobus cyathis in tertianis, quartanisúe pręcipue:Item cholericis,dyſentericis,& in ſolutione ſtomachi. Tertiũ genus oreon uocatur in montibus naſcens harundini tenerę ſimile,uno caule, denſis geniculis,& in ſe fractis,foliȷs autẽ piceę,radicis ſuperuacuę, inefficacius q̃ ſuperiora.Peculiare iſchiadicis.Quartũ genus ſylueſtre appellatur,penè arboris modo frutex, radice lignoſa,ſtirpe cedri rubicundo:ramis ſparti,binûm palmorum nigris geniculorum tenuis quaternisúe articulis.Huic quoq; ſpiſſandi natura, ſapor mali cotonei.Decoquitur in aqua ad tertias,aut aridi farina inſpergitur & oris ulceribus, & attritis partibus. Propter gingiuarum uerò uitia ipſa cõmanducatur.Nomas ſiſtit,omniaq; quę ſerpunt,aut diffici lem cicatricẽ habẽt.Priuatim uerò ſanat à niue facta ulcera.Herbarȷ & ad anginas utuntur illa:& in capitis dolore coronã ex ea imponunt:& cõtra epiphoras collo circundant. In tertianis quidã ſiniſtra manu euulſam adalligant:adeò contra profluuia ſanguinis,nec ullam magis aridam quàm polygonum ſeruant. Pancration aliqui ſcillã puſillam appellare malunt,foliȷs albi lilij longioribus craſsioribusq;, radice bulbi magni, colore ruffo. Aluum ſoluit,ſucco cũ farina erui ſumpto:ulcera purgat. Hydropicis ſpleneticisq; cum melle datur. Alij decoquunt eam,donec aqua dulcis fiat.Eaq; effuſa,radicem terentes digerunt in paſtillos ſole ſiccatos,& poſtea utuntur ad capitis ulcera,& cætera quæ repurganda ſunt:Item ad tuſsim quantũ tribus digitis apprehẽderint,in uino dantes, & ad lateris dolores,aut peripneumonicis ecligmate.Propter iſchiada in uino bibendũ,& propter tormina menſesq; ciendos.Peplos,quam aliqui ſycen, alij meconion aphrodes uocant,ex una radice tenui fruticat,foliȷs rutæ paulo latioribus,ſemine ſub foliȷs rotũdo,minore quàm cãdidi papaueris.Inter uites ferè colligit̃ meſsibus:ſiccaturq; cum fructu ſuo, ſubiectis aquis in quas excidat. Hoc poto aluus ſoluitur, bilis ac pituita detrahit̃.Media potio eſt acetabuli menſura,in aquæ mulſæ heminis tribus.Et cibis inſpergit̃ obſonijsq; ad molliendam aluum.Periclymenos fruticat & ipſa,ex interuallo duo folia habens,ſub candida,mollia. In cacumine autem ſemen inter folia durum, & quod difficile euellatur. Naſcitur in aruis ac ſepibus,conuoluẽs ſe adminiculis quibuſcũq;.Semen eius in umbra ſiccatum tunditur,& in paſtillos digeritur.Hi reſoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus,ad lienem:eumq; urina cruenta,aut per aluum abſumit,quod intelligitur à decimo ſtatim die. Vrinã cient & folia decocta,quæ & orthopnoicis proſunt. Partum quoq; adiuuant, ſecundasq; pellunt pota ſimili modo. Pelecinum in ſegetibus diximus naſci,fruticoſam cauliculis,foliȷs ciceris.Semen in ſiliquis fert, corniculorũ modo aduncis,ternis quaternisúe,quale gith nouimus amarum,ſtomachò utile.Additur in antidotis.Polygala palmi altitudinem petit,in caule ſummo foliȷs lenticulę,guſtu aſtricto, quæ pota lactis abundantiam facit.Poterion,aut(ut alij uocant)phrynion, uel neurada,large fruticat,ſpinis retorrida,lanugine ſpiſſa,foliȷs paruis,rotundis, ramulis lõgis, mollibus, lentis,tenuibus,flore lõgo,herbacei coloris:ſeminis nulli uſus:ſed guſtu acuto & odorato.Inuenitur in aquoſis collibus.Radices habet duas aut tres, binũ cubitorum in altitudine,neruoſas,candidas,firmas.Circumfoditur autumno, & præciſo frutice dat ſuccum gummi ſimilem.Radix mira uulneribus ſanãdis traditur, pręcipueq; neruis uel præciſis illita.Decoctum quoq; eius cum melle potũ diſſolutiones neruorum, & infirmitates,& inciſuras iuuat.Phalangites, à quibuſdam phalangion uocatur, ab alijs leucanthemon, uel(ut in quibuſdam exemplaribus inuenio)leucacantha.Ramuli ſunt ei nunquam pauciores duobus,in diuerſa tendẽtes:flos cãdidus,lilio rubro ſimilis, ſemine nigro,lato,ad lenticulæ dimidię figuram,multo tenuiore,radice herbacei coloris.Huius folio uel flore uel ſemine auxiliantur contra ſcorpionum phalangiorumq; & ſerpentiũ ictus: Item contra tormina. Phyteuma qualis ſit, deſcribere ſuperuacuum habeo,cum ſit uſus eius tantum ad amatoria. Phyllon à Græcis uocatur herba in ſaxoſis montibus, fœmina magis herbacei coloris,caule tenui,radice parua,ſemine rotundo,papaueri ſimili;Hęc ſui ſexus

facit

facit partus. Mares autem ſemine tantum differens, quod eſt incipientis oliuæ. Vtruncꝫ bibitur in uino. Phellandrion naſcitur in paluſtribus, folio apĭj. Bibitur ſemen eius propter calculos & ueſicę incommoda. Phalaris thyrſum habet longum, tenuem, ceu calamum, in ſummo florem inclinatum: ſemen ſimile ſeſamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex uino uel aceto uel cum melle & lacte: Idem & uitia ueſicæ ſanat. Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas: Hæ tuſæ dantur in uino contra ſerpẽtes: Proſunt & quadrupedibus. Proſerpinaca herba uulgaris eſt, eximĭj aduerſus ſcorpiones remedĭj. Eadem contrita, addita muria & oleo anginam eximiè curari tradunt. Præterea in quantalibet laſsitudine recreari defeſſos, etiam cum obmutuerint, ſi ſubĭjciatur linguæ. Si deuoretur, uomitionem ſequi ſalutarem. Rhacoma affertur ex his quæ ſupra Pontum ſunt regionibus. Radix coſto nigro ſimilis, minor & ruffior paulò, ſine odore, calfaciens guſtu & aſtringens. Eadem trita uini colorem reddit, ad crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationesꝫ ſedat, uulnera ſanat, epiphoras oculorum ſedat ex paſſo illita. Inſignita cum melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius inſpergitur contra cacoethe, & ſanguinem reĭjcientibus drachmæ pondere in aqua. Dyſentericis etiam & cœliacis, ſi febri carent, in uino: ſin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici menſura ad rupta conuulſa, contuſis, ex ſublimi deuolutis. Si pectoris ſint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: ſi diſſolutio ſtomachi, ex frigida aqua ſumitur, ſiue intus ſiue extra purulentis exſcreationibus: item hepaticis, ſpleneticis, iſchiadicis: ad renum uitia, ſuſpiria, orthopnœas. Arterię ſcabritias ſanat ex paſſo, tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lichenas quoque ex aceto impoſita purgat. Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, ſingultus, tormina, aſperitates, capitis grauitates, melancholicas uertigines, laſsitudinum dolores & conuulſiones. Circa Ariminum nota eſt herba, quam reſedam uocant. Diſcutit collectiones inflammationesꝫ omnes. Qui curant ea, addunt hæc uerba, Reſeda morbos reſeda, ſcis' ne ſcis' ne quis hic pullos egerit? radices nec caput, nec pedes habeant. Hęc ter dicunt, totiesꝫ deſpuunt. Stœchas in inſulis tantum eiuſdem nominis gignitur, odorata herba, coma hyſſopi, amara guſtu. Menſes ciet potu, pectoris dolores leuat. Antidotis quoque miſcetur.

De ſolano, & ſmyrnio, & telephio, & trichomane, & thalietro, & thlaſpe, & tragonia, & tragoni, & trago, & tragopogo, & ſpondyli. Et quod quidam morbi in quibuſdam non ſunt gentibus. Cap. XIII

SOlanum Græci ſtrychnon uocant, ut tradit Cornelius Celſus. Huic uis reprimendi refrigerandiꝫ. Smyrnion caulem habet apĭj, folia latiora, & maxime circa ſtolones multos, quorum à ſinu exiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum langueſcente, capitibus caulium orbiculatis, ut anethi ſemine rotundo, nigro, quod areſcit incipiente æſtate. Radix quoꝫ odorata, guſtu acri mordet, ſuccoſa mollis. Cortex eius foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem, unde & nomen. Naſcitur & in ſaxoſis collibus, & in terrenis. Vſus eius calfacere, extenuare. Vrinam & menſes cient folia & radix. Semen aluum ſiſtit. Radix collectiones & ſuppurationes nõ ueteres, item duritias diſcutit illita. Prodeſt & contra phalangia ac ſerpentes, admixto cachry aut polio, aut meliſſophyllo, in uino pota, ſed particulatim, quoniam uniuerſa uomitionem mouet. Qua de cauſa aliquando cum ruta datur. Medetur tuſsi & orthopnœę ſemẽ, uel radix: Item thoracis, aut lienis, aut renum, aut ueſicę uitĭjs. Radix autem ruptis conuulſis. Partus quoꝫ adiuuat, & ſecundas pellit. Datur & iſchiadicis cum crethmo in uino. Sudores ciet & ructus, ideo inflationẽ ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricẽ perducit. Exprimitur & ſuccus radici, utilis fœminis & thoracis pręcordiorũꝫ deſiderĭjs: calfacit enim & cõcoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur, & malagmate è cortice arido. Et ad obſonia utuntur cũ mulſo & oleo, & garo, maxime in elixis carnibus ſimul, cõcoctiones facit,

facit,ſapore ſimillima piperi.Eadem in dolore ſtomachi efficax.Telephion portulacę ſimilis eſt & caule & folijs.Rami à radice ſepteni octoniúe fruticãt, folijs craſsis,carnoſis. Naſcitur in cultis,& maxime inter uites.Illinitur lẽtigini, & cum inaruit teritur. Illinitur & uitiligini,ternis ferè menſibus,ſenis horis noctis aut diei, poſtea farina hordeacea illinitur.Medetur & uulneribus & fiſtulis. Trichomanes adianto ſimilis eſt,exilius modo,nigriuſq;,folijs lenticulæ denſis,amaris,aduerſis inter ſe.Decoctum eius ſtrangurias ſanat in uino albo potum,addito cumino ruſtico. Succus cohibet capillos defluẽtes, aut ſi effluxerint reparat.Alopeciasq; denſat tritum,& in oleo illitum. Sternutamẽta quoq; guſtatu mouet. Thalietrum folia coriandri habet, pinguiora pauló, caulem papaueris. Naſcitur ubiq; prȩcipue in campeſtribus.Medentur ulceribus folia cum melle. Thlaſpe duorum generum eſt,anguſtis folijs digitali longitudine, & latitudine in terram uerſis, in cacumine diuiſis,cauliculo ſemipedali,non ſine ramis,peltarum ſpecie,ſemine incluſo lenticulæ effigie,niſi quod infringitur,unde nomen. Flos albicat. Naſcitur in ſemitis & ſepibus.Semen aſperi guſtus,bilem & pituitam utrinq; extrahit.Modus ſumendi,aceta buli menſura.Prodeſt & iſchiadicis infuſum,donec ſanguinem trahat.Mẽſes quoq; ciet, ſed partus necat.Alterum thlaſpe,aliqui Perſicum napi uocant, latis folijs,radicibus magnis,& ipſum utile iſchiadicorum infuſioni.Prodeſt & inguinibus utrunq;.Præcipitur, ut qui colligit,dicat ſumere ſe contra inguina & cõtra omnes collectiones,& contra uulnera, unaq; manu tollat. Trachinia herba qualis ſit, non traditur. Credo & falſum eſſe promiſſum Democriti.Portentoſum enim eſt,adalligatam triduo abſumere lienes. Tragonis,ſiue tragion,naſcitur in Cretæ tantum inſulæ maritimis, iunipero ſimilis,& ſemine & folio & ramis.Succus eius lacteus in gummi ſpiſſatus,uel ſemen,impoſitione ſpicula è corpore eijcit. Tunditur recens,& cum uino illinitur,aut ſiccæ farina cum melle.Eadem lactis abundantiam facit,mammisq; unice medetur. Eſt & alia herba tragos, quam aliqui ſcorpion uocant,ſemipedem alta,fruticoſa,ſine folijs,puſillis racemis rubentibus, grano tritici acuto cacumine,& ipſa in maritimis naſcens.Huius ramorum x. aut xii.cacumina trita ex uino pota cœliacis,dyſentericis,ſanguinẽ exſcreãtibus,menſiumq; abundantiæ auxiliantur. Eſt & tragopogon,quem alij comen uocant caule paruo, folijs croci,radice longa,dulci,ſuper caulẽ calyce lato,nigro.naſcitur in aſperis,ſine uſu.Et de herbis quidem memoria digna hactenus aut accepimus,aut comperimus.In fine earum admonere non ab re iudicamus,alijs alias uirium ętates eſſe, Lõgiſsimo tempore durat elaterium,ut diximus:Chamæleon niger xl. annis. Centaurium non ultra xii. Peucedanum & ariſtolochia acuitis ſylueſtris anno in umbra ſeruantur. Et animalium quidem cæterorum nullũ aliud radices à nobis dictas attingit,excepta ſpondyli,quæ omnes perſequitur.Genus id ſerpentis eſt.Ne illud quidem dubitatur,omnium radicum uim effectusq; minui,ſi fructus prius matureſcant:item ſeminum,antè radice propter ſuccum in ciſa.Reſoluitur autem omnium uis conſuetudine:& deſinũt prodeſſe cum opus eſt, quę quotidie in uſu fuere,æquè quàm nocere.Omnes uerò herbæ uehementiores effectu uiribusq; ſunt in frigidis locis,& in aquilonijs:item ſiccis.Sunt & gẽtium differentiæ non mediocres.Sicut accepimus de tineis lumbricisq;,ineſſe Ægypti,Arabiæ,Syriæ,Cilicię populis:è diuerſo Græciæ,Phrygiæ omnino non innaſci. Minus id mirum,quàm quod in confinio Atticæ Bœotiæq; Thebanis innaſcuntur, cum abſint Athenienſibus. Quæ contemplatio aufert rurſus nos ad ipſorum animalium naturas,ingenitasq; ijs uel certiores morborum omnium medicinas. Enimuero rerum omnium parens, nullum animal ad hoc tantum ut paſceretur, aut alia ſatiaret, naſci uoluit, arteſq; ſalutares inſeruit & uiſceribus,quippe cum ſurdis etiam rebus inſeruerit. Tum uerò illa animæ auxilia præſtantiſsima ex anima alia eſſe uoluit,contemplatione ante cuncta mirabili.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXVIII

De medicinis ex animalibus. Cap. I

DICTAE erant omnium rerum naturæ, inter cælum ac terram naſcentium, reſtabantq́ꝫ quę ex ipſa tellure fodiuntur, ſi non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent tranſuerſos, ex ipſis animalibus quæ ſanantur, reperta maiore medicina. Qui ergo dixerimus herbas & florum imagines, ac pleraq́ꝫ inuentu rara ac difficilia, ĩjdem tacebimus quid in ipſo homine proſit homini, cæteraq́ꝫ genera remediorum inter nos uiuentia? cum præſertim, niſi carenti doloribus morbisq́ꝫ uita ipſa pœna fiat. Minime uerò. Quin omnem inſumemus operam, licet faſtidĩj periculum urgeat: quando ita decretum eſt, minorem gratiæ quàm utilitatum uitæ reſpectum habere. Quinimo externa quoq́ꝫ, et barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantum autores appellet. Quanquam & ipſi conſenſu propè iudicata eligere laborauimus, potiusq́ꝫ curæ rerum, quàm copiæ inſtituimus. Illud admonuiſſe perquam neceſſarium eſt, dictas iam à nobis naturas animalium, & quę cuiuſq́ꝫ eſſent inuenta. Neq́ꝫ enim minus profuere medicinas reperiendo, quàm proſunt præbendo. Nunc quæ in ipſis auxilientur indicari, neq́ꝫ illic in totum omiſſa. Itaq́ꝫ hæc eſſe quidem alia, illis tamen connexa. Incipiemus autem ab homine, ipſum ſibi exquirentes, immẽſa ſtatim difficultate obuia. Sanguinem quoq́ꝫ gladiatorum bibunt, ut uiuentibus poculis, comitiales morbi: quod ſpectare faciẽtes in eadem harena feras quoq́ꝫ horror eſt. At hercule illi ex homine ipſo ſorberi efficaciſsimum putant calidum ſpirantemq́ꝫ, & unà ipſam animam ex oſculo uulnerum, cum plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas ſit humana. Alĩj medullas crurum quærunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, ſingulorum uiſcerum membrorumq́ꝫ etiam ſapores dixere, omnia perſecuti uſq́ꝫ ad reſegmina unguium: quaſi uerò ſanitas uideri poſsit, feram ex homine fieri, morboq́ꝫ dignum in ipſa medicina, egregia hercule fruſtratione ſi nõ proſit. Aſpici humana exta nefas habetur, quid mandi? Quis iſta inuenit oſtenta? Tecum enim res erit euerſor iuris humani, monſtrorumq́ꝫ artifex, qui primus ea condidiſti, credo ne uita tui obliuiſceretur. Quis inuenit ſingula membra humana mandere? qua coniectura inductus? Quam poteſt medicina iſta originem habuiſſe? Quis ueneficia innocẽtiora effecit quàm remedia? Eſto barbari externiq́ꝫ ritus inuenerint, etiámne Græci ſuas fecere has artes? Extant commentationes Democriti, ad alia noxĩj hominis è capite oſſa plus prodeſſe: ad alia, amici & hoſpitis. Iam uerò ui interempti dente gingiuas in dolore ſcarificari, Apollonius efficaciſsimum ſcripſit: Miletus, oculorum ſuffuſiones felle hominis ſanari. Artemon caluaria interfecti, neq́ꝫ cremati, propinauit aquam è fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem ſuſpendio interempti catapotia fecit, contra canis rabioſi morſus Antheus. Atq́ꝫ etiam quadrupedes homines ſanauere, contra inflationes boum, perforatis cornibus inferentes oſſa humana: ubi homo occiſus eſſet, aut crematus, ſiliginem quæ pernoctaſſet, ſuum morbis dando. Procul à nobis noſtrisq́ꝫ literis abſint iſta. Nos auxilia dicemus, non piacula: ſicubi lactis puerperarũ uſus mederi potuit, ſicubi ſaliua tactúsue corporis, cęteraq́ꝫ ſimilia. Vitam quidem non adeò expetendam cenſemus, ut quoquo modo trahenda ſit. Quiſquis es talis, æque moriere, etiam cum obſcœnus uixeris aut nefandus. Quapropter hoc primum quiſque in remedĩjs animi ſui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullum melius eſſe tempeſtiua morte: in eaq́ꝫ id optimum, quòd illam ſibi quiſque præſtare poterit.

An ſit in medendo uerborum aliqua uis: oſtenta & ſanciri & depelli. Cap. II

EX homine remediorum primũ maximę quęſtionis, & ſemper incertę eſt, ualeántne aliquid uerba & incantamenta carminum. Quod ſi uerum eſt, homini acceptũ ferri oportere conueniet. Sed uiritim ſapientiſsimi cuiuſque reſpuit fides. In uniuerſum uerò omnibus horis credit uita, nec ſentit. Quippe uictimas cędi ſine precatione non uidetur referre,

referre,nec deos rite consuli.Pręterea alia sunt uerba impetrãtis,alia depulsoris, alia commentationis. Vidimus certis precationibus obsecrasse summos magistratus. Et ne quid uerborum prætereatur,aut præposterum dicatur,de scripto præire aliquem,rursusq; alium custodem dari qui attẽdat,alium uerò præponi qui faueri linguis iubeat:tibicinem canere,ne quid aliud exaudiatur:utraq; memoria insigni, quoties ipsæ diræ obstrepentes nocuerint,quotiésue precatio errauerit:sic repente extis adimi capita, uel corda, aut geminari uictima stante.Duratq; immenso exemplo Deciorum,patris filijq;, quo se deuouere,carmen. Extat Tucciæ Vestalis incestæ precatio, qua usa aquam in cribro tulit, anno urbis DCIX. Boario uerò in foro Græcum Græcamq; defossos,aut aliarum gentium,cum quibus tum res esset,etiam nostra ætas uidit. Cuius sacri precationem,qua solet præire quindecemuirûm collegij magister, si quis legat, profecto uim carminum fateatur,ea omnia approbantibus octingentorum triginta annorum euentibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa urbe mancipia fugitiua retinere in loco precatione:cùm si semel recipiatur ea ratio,& deos preces aliquas exaudire, aut ullis moueri uerbis,confitendum sit de tota coniectatione. Prisci quidem nostri perpetuò talia prodidere:difficilimumq; ex his etiam fulmina elici,ut suo loco docuimus. L. Piso primo annalium autor est, Tullum Hostilium regem ex Numæ libris eodem quo illum sacrificio louem cœlo deuocare conatum,quoniam parum rite quędam fecisset,fulmine ictum. Multi uerò magnarum rerum fata & ostenta uerbis permutari. Cùm in Tarpeio fodientes delubro fundamenta,caput humanum inuenissent,missis ob id à senatu legatis, Hetruriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præclarum id fortunatumq; cernens, interrogatione in suam gentem transferre tentauit, scipione prius determinata templi imagine in solo ante se: Hoc ergo dicitis Romani, hic templum Iouis optimi maximi futurũ est? hic caput inuenimus? constantissima annalium affirmatione transiturum fuisse fatum in Hetruriam, ni prædmoniti à filio uatis legati Romani respondissent: non planè hic, sed Romæ inuentum caput dicimus. Iterum id accidisse tradunt, cum in fastigium eiusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent: & iterum simili modo retentum augurium.Hæc satis sint,exemplis ut appareat, ostentorum uires & in nostra potestate esse:ac prout quæq; accepta sint,ita ualere.In augurum certe disciplina constat, neque diras,neque ulla auspicia pertinere ad eos,qui quamque rem ingredientes, obserua re se ea negauerint:quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullum est. Quid? non & legum ipsarum in duodecim tabulis uerba sunt, Qui fruges excantasset? Et alibi, Qui malum carmen incantasset. Verrius Flaccus autores ponit quibus credat, in oppugnationibus ante omnia solitum à Romanis sacerdotibus euocari deum,cuius in tutela id oppidum esset:promittiq; illi eundem,aut ampliorem locum apud Romanos,cultúmue. Durat in pontificum disciplina id sacrum. Cõstatq; ideo occultatum,in cuius dei tutela Roma esset,ne qui hostium simili modo agerent. Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ouorum, ut exorbuerit quisque, calyces cochlearumque protinus frangi,aut eosdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos,proximeq; Vergilij incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo:non pauci etiam serpentes ipsas incantari: & hunc unum illis esse intellectum,cõtrahiq; Marsorum cantu,etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conscribuntur. Neque est facile dictu, externa uerba atque ineffabilia derogent fidem ualidius,an Latina inopinata, & quæ ridicula uideri cogit animus,semper aliquid immensum expectans,ac dignum deo mouendo, imò uerò quod numini imperet. Dixit Homerus, profluuium sanguinis uulnerato fœmine Vlixẽ inhibuisse carmine: Theophrastus ischiadicos sanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari, M. Varro podagris. Cæsarem dictatorem post unum ancipitem uehiculi casum,ferunt semper ut primùm consedisset, id quod plerosque nunc facere scimus,carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum. Licet hanc in partem

singulorum quoq; conscientiam coarguere. Cur enim primum anni incipientis diem lę-
tis precationibus inuicem faustum ominamur? Cur publicis lustris etiam nomina uicti-
mas ducentium prospera legimus? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occur-
rimus? alij Græcam Nemesin inuocantes? cuius ob id Romæ simulacrum in Capitolio
est, quamuis Latinum nomen non sit? Cur ad mentionem defunctorum, testamur me-
moriam eorum à nobis non sollicitari? Cur impares numeros ad omnia uehementiores
credimus? idq; in febribus dierum obseruatione intelligitur. Cur ad primitias pomo-
rum, hæc uetera esse dicimus, alia noua optamus? Cur sternutamentis salutamur? quod
etiam Tiberium Cæsarem, tristissimum (ut constat) hominum, in uehiculo exegisse tra-
dunt. Et aliqui nomine quoq; cõsalutare, religiosius putant. Quin & absentes tinnitu au
rium præsentire sermones de se, receptum est. Attalus affirmat scorpione uiso, si quis di-
cat duo, cohiberi nec uibrare ictus. Et quoniam scorpio admonuit, in Africa nemo desti
nat aliquid, nisi præfatus Africam. In cæteris uerò gentibus, deos ante obtestatur ut ue-
lint. Nam si mensa adsit, nullum ponere, translatitium uidemus etiam, quoniam multas
religiones pollere manifestum est. Alius saliua post aurem digito relata, sollicitudinem
animi propitiat. Pollices, cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. In adorãdo
dexteram ad osculum referimus, totumq; corpus circumagimus: quod in læuum feciſſe,
Galliæ religiosius credunt. Fulgetras popysmis adorare consensus gentiũ est. Incendia
inter epulas nominata, aquis sub mensis profusis abominamur. recedente aliquo ab epu
lis, simul uerri solum: aut bibente conuiua, mensam uel repositorium tolli, inauspicatissi-
mum iudicatur. Seruij Sulpitij principis uiri cõmentatio est, quamobrem mẽsa linquen
da non sit. Nondum enim plures quàm conuiuæ numerabãtur. Nam sternutamento re-
uocari ferculum mensamúe, si non postea gustetur aliquid, inter diras habetur, aut omni
no non esse. Hæc instituêre illi, qui omnibus negotijs horisq; interesse credebant deos:
& ideo placatos etiã uitijs nostris reliquerunt. Quin & repente conticescere conuiuium
adnotatum est, non nisi in pari præsentiũ numero: qua in re famæ labor est, ad quemcũq;
eorum pertinens. Cibus etiam è manu prolapsus reddebat, utiq; per mensas, uetabantq;
munditiarum causa deflare. Et sunt condita auguria, quid loquenti cogitantiúe id acci-
derit, inter execratissima. Si pontifici accidat ditis causa epulanti, in mensa utiq; id repo-
ni adoleriq; ad larem, piatio est. Medicamenta, priusquã adhibeantur, in mensa forte de-
posita, negantur prodesse. Vngues resecari nundinis Romanis tacenti atq; à digito indi
ce, multorum pecuniæ religiosum est. Capillum uerò contrectari, contra defluuia ac do-
lores capitis XVII. luna atq; XXIX. Pagana lege in plerisq; Italiæ prædijs cauetur, ne mu-
lieres per itinera ambulantes torqueãt fusos, aut omnino detectos ferãt, quoniã aduerse-
tur id omnium spei, præcipueq; frugum. M. Seruilius Nonianus princeps ciuitatis, non
pridem in metu lippitudinis, priusquã ipse eã nominaret, aliúsue ei prędiceret, duabus
literis Græcis, P & A, chartã inscriptã, circumligatam lino, subnectebat collo: Mutianus
ter consul, eadẽ obseruatione uiuentẽ muscam in linteolo albo, his remedijs carere ipsos
lippitudine prædicantes. Carmina quædam extant contra grandines, contraq; morbo-
rum genera, contraq; ambusta, quædam etiam experta: sed prodendo obstat ingens ue-
recundia, in tãta animorum uarietate. Quapropter de his ut libitũ cuiq; fuerit opinetur.

Remedia ex homine contra magos. Cap. III

HOminum mõstrificas naturas & ueneficos aspectus, diximus in portẽtis gentiũ &
multas animaliũ proprietates, quæ repeti superuacuũ est. Quorũdam hominũ to-
ta corpora prosunt, ut ex his familijs quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso leuant per-
cussos, suctúue modico. Quorũ è genere sunt Psylli Marsiq;, & qui Ophiogenes uocant
in insula Cypro: ex qua familia legatus Exagon nomine, à consulibus Romæ in dolium
serpentium coniectus experimẽti causa, circũmulcentibus linguis miraculũ prębuit. Si-
gnum eius familię est, si modo adhuc durat, uernis temporibus odoris uirus: atq; eorum
sudor quoq; medebat, non modò saliua. Nam in insula Nili Tentyri nascẽtes tanto sunt

crocodilis

crocodilis terrori,uocẽ quoq; eorũ fugiant.Horum omnium generum in ſua repugnan tia interuentũ quoq; mederi conſtat:ſicuti aggrauari uulnera introitu eorũ,qui unquam fuerint ſerpentium canisúe dente læſi. Iidem gallinarũ incubitus , pecorũ fœtus , abortu uitiant. Tantũ remanet uirus excepto ſemel malo, ut uenefici fiant uenena paſsi. Reme= dio eſt,ablui prius manus eorũ,aquaq; illa eos quibus medearis inſpergi.Rurſus à ſcor= pione aliquando percuſsi,nunquã poſtea à crabronibus,ueſpis,apibuſue feriuntur. Mi nus miretur hoc qui ſciat,ueſtẽ à tineis non attingi, quæ fuerit in funere:ſerpentes ægrè, præterquam læua manu extrahi.

De quibuſdam ſortilegijs,& ſaliua hominis. Cap. IIII

PYthagoræ inuentis non temerè fallere,impoſitiuorum nominum imparẽ uocalium numerum,clauditates,oculoruſmue orbitatem,ac ſimiles caſus dextris aſsignare par tibus,parem læuis.Ferũt difficiles partus ſtatim ſolui,cum quis tectũ,in quo ſit grauida, tranſmiſerit lapidẽ,uel miſsili ex his,quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, ho= minem,aprum,urſam.Probabilius id facit haſta uelitaris,euulſa à corpore hominis,ſi ter ram non attigerit. Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore eductas,ſi terram non attigerint,ſubiectas cubantibus,amatorium eſſe,Orhpeus & Archelaus ſcri bunt.Quin & comitialem morbum ſanari cibo è carne ferę occiſę eodẽ ferro,quo homo interfectus ſit.Quorundã partes medicæ ſunt,ſicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et Elide ſolebat oſtendi Pelopis coſta,quam eburneam affirmabant.Næuos in facie tonde re,religioſum habent etiam nunc multi.Hominum uerò in primis ieiunam ſaliuam, con tra ſerpentes præſidio eſſe , docuimus . Sed & alios efficaces eius uſus recognoſcat uita. Deſpuimus comitiales morbos,hoc eſt,contagia regerimus . Simili modo & faſcinatio= nes repercutimus,dextræq; clauditatis occurſum. Veniam quoq; à deis ſpei alicuius au= dacioris petimus,in ſinum ſpuendo etiam. Eadem ratione terna deſpuere deprecatione, in omni medicina mos eſt,atq; effectus adiuuare: Incipientes furunculos ter præſignare ieiuna ſaliua . Mirum dicemus , ſed experimento facile : Si quem pœniteat ictus eminus cominúsue illati,& ſtatim expuat mediam in manum qua percuſsit,leuatur ilico percuſ= ſus à pœna.Hoc ſæpe delumbata quadrupede approbatur , ſtatim à tali remedio corre= cto animalis ingreſſu , Quidam uerò aggrauant ictus , ante conatum ſimili modo ſaliua in manu ingeſta . Credamus ergo lichenas lepraſq; ieiunæ illitu aſsiduo arceri:item lip= pitudines,matutina quotidie uelut inũctione: carcinomata , malo terrę ſubacto,ceruicis dolorem,ſaliua ieiuni dextra manu ad dextrum poplitẽ relata, læua ad ſiniſtrum:ſi quod animal aurem intrauerit,& inſpuatur,exire.Inter amuleta eſt,editæ quenq; urinę inſpue re:ſimiliter in calciamentum dextri pedis antiquam induatur: Item cum quis tranſeat lo= cum in quo aliquod periculũ adierit. Marcion Smyrnęus qui de Simplicibus effectibus ſcripſit,rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit:item rubetas aliasq; ranas . Ophilius, ſerpentes,ſi quis in hiatum earum expuat.Salpe,torporẽ ſedari quocũq; membro inſtu= pente,ſi quis in ſinum expuat:aut ſi ſuperior palpebra ſaliua tangatur. Nos ſi hæc,& illa credamus rite fieri:Extranei interuentu,aut ſi dormiens ſpectetur infans,à nutrice terna adſpui,quanquã religione mutatur & Faſcinus , Imperatorum quoq; non ſolum infan= tium cuſtos,qui deus inter ſacra Romana à Veſtalibus colitur, & currus triumphãtium ſub his pendẽs defendit medicus inuidiæ,iubetq; eoſdem reſpicere.Similis medicina lin guæ , ut ſit exorata à tergo fortuna , glorię carnifex . Morſus hominis inter aſperrimos quoq; numeratur.Medẽtur ſordes ex auribus,Ac ne quis miretur,etiã ſcorpionum icti= bus ſerpentiumq; ſtatim impoſitæ.Melius è percuſsi auribus proſunt: Ita & reduuias ſa nari.Serpentium uerò ictum,contuſi dentis humani farina. Capillus puerorum qui pri= mùm deciſus eſt,podagræ impetus dicitur leuare circũligatus: & in totũ impubiũ impo ſitus. Virorum quoq; capillus,canis morſibus medetur ex aceto:Et capitum uulneribus ex oleo aut uino.Si credimus,à reuulſo cruci quartanis.Combuſtus æque capillus,carci nomati.Pueri qui primus ceciderit dens,ut terrã non attingat,incluſus in armillã,& aſsi

duè in brachio habitus, muliebriũ locorũ dolores prohibet. Pollex in pede prælígatus proximo digito, tumores inguinũ ſedat. In manu dextra duo medij lino leuiter colligati, diſtillationes atq; lippitudines arcent. Quin & eiectus lapillus calculoſo, alligatus ſupra pubẽ leuare cęteros dicitur, ac iocineris etiã dolores: ac celeritatẽ partus facere. Addidit Granius, efficaciorẽ ad hoc eſſe ferro exemptũ. Partus accelerat uicinos, ex quo quæq; conceperit, ſi cinctu ſuo ſoluto fœminã cinxerit, dein ſoluerit, adiecta precatione, ſe uinxiſſe, eundẽ & ſoluturũ, atq; abierit. Sãguine ipſius hominis, ex quacũq; parte emiſſo, efficaciſsimè anginã illini tradũt Orpheus & Archelaus: Item ora, comitiali morbo lapſorum: exurgere enim protinus. Quidã ſi pollices pedũ pungãtur, exq; his guttę referãtur in faciẽ: aut ſi uirgo dextro pollice attingat: hac cõiectura cenſentes uirgines carnes edendas. Æſchines Atheniẽſis ex crematorũ cinere anginis medebatur & tonſillis, uuisq;, & carcinomatis. Hoc medicamentũ uocabat botryon. Multa genera morborũ primo coitu ſoluuntur, primoq; fœminarũ menſe. Aut ſi non id cõtingat, longinqua fiunt, maximeq; comitiales. Quin & à ſerpente ac ſcorpione percuſſos, coitu leuari prodũt: uerùm fœminas uenere ea lędi. Oculorũ uitia fieri negant, nec lippire eos, qui cum pedes lauant, aqua inde ter oculos tangãt. Immatura morte raptorũ manu, ſtrumas, parotidas, guttura tactu ſanari affirmant. Quidã uerò cuiuſq; defuncti, duntaxat ſui ſexus, lęua manu auerſa. Et è ligno fulgure icto, reiectis poſt terga manibus, demorderi aliquid, et ad dentẽ qui doleat admoueri, remedio eſſe prodũt. Sunt qui prędpiãt dentẽ ſuffiri dente hominis ſui ſexus: & eum qui caninus uocet, inſepulto exemptum adalligari. Terrã ex caluaria, pſilothrum eſſe palpebrarũ tradunt. Herba uerò ſi qua ibi genita ſit, cõmanducata, dẽtes cadere. Vlcera non ſerpere oſſe hominis circumſcripta. Alij è tribus puteis pari menſura aquas miſcent, & prolibant nouo fictili: reliquũ dant in tertianis acceſſu febriũ bibendum. Item in quartanis fragmentũ claui à cruce, inuolutũ lana, collo ſubnectunt: aut ſpartum è cruce: liberatoq; condunt cauerna quam ſol non attingat. Magorũ hęc cõmenta ſunt: Vt cotem qua ferramẽta ſæpe exacuta ſint, ſubiectã ignari ceruicalibus, de ueneficio deficiẽtis, euocare indicium, ut ipſe dicat quid ſibi datum ſit, & ubi, & quo tempore: autorẽ tamen non nominare. Fulmine utiq; percuſſo, circumactũ in uulnus hominẽ, loqui protinus cõſtat. Inguinibus medentur aliqui, licium telæ detractũ alligantes nouenis ſeptenisúe nodis, ad ſinguios nominantes uiduã aliquam, atq; ita inguina alligantes licio. Et clauũ aliudúe quod quis calcauerit, alligatũ ipſos iubẽt gerere, ne ſit dolori uulnus. Verrucas auellunt à uiceſima luna, in limitibus ſupini ipſam intuentes, ultra caput manib. porrectis, & quic quid comprehendêre eo fricantes. Clauũ corporis, cum cadat ſtella, ſi quis diſtringat, uel cito ſanari aiunt. Cardinibus hoſtiorũ aceto affuſo, lutum fronti illitum, capitis dolorem ſedare: Item laqueũ ſuſpendioſi circumdatũ temporibus. Si quid è piſce hęſerit faucibus, in aquam demiſsis frigidam pedibus, cadere. Si uerò ex alijs oſsibus, impoſitis capiti ex eodem oſſe oſsiculis. Si panis hęreat, ex eodẽ in utranq; aurem addito pane. Quin & ſordes hominis in magnis fecere remedijs quęſtuoſorum gymnaſia Gręcorũ, quippe ea ſtrigmenta molliunt, calfaciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinã facientibus: Vuluis inflammatis contractisq; admouentur: Sic et menſes cient: ſedis inflammationes & condylomata leniunt: item neruorũ dolores, luxata, articulorũ nodos. Efficaciora ad eadem, ſtrigmenta à balineis, & ideo miſcẽtur ſuppuratorijs medicamẽtis. Nam illa quæ ſunt è ceromate permixto cœno, articulos tantùm molliunt, calefaciunt, diſcutiunt efficacius, ſed ad cętera minus ualent. Excedit fidem impudens cura, qua ſordes uirilitatis contra ſcorpionum ictus ſingularis remedij celeberrimi autores clamãt. Rurſus in fœminis, quas infantium aluo ędidas in utero ipſo contra ſterilitatem ſubdi cenſent: meconium uocant. Imò etiam ipſos gymnaſiorum raſere parietes, & illæ quoq; ſordes excalfactoriam uim habere dicuntur: panos diſcutiunt. Vlceribus ſenum puerorumq;, & deſquamatis ambuſtisúe illinuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Abſtinere cibo omni, aut potu, aliâs uino tantùm aut carne, aliâs balineis, cùm quid

eorum

eorum poſtulet ualetudo, in præſentiſsimis remediis habet. His remediis adnumeratur exercitatio, intentio uocis, ungue fricari cum ratione. Vehemens enim fricatio ſpiſſat, lenis mollit: Multa adimit corpus, auget modica. In primis uerò prodeſt ambulatio, geſtatio, & ea pluribus modis. Equitatio ſtomacho & coxis utiliſsima: Pthiſi nauigatio: Longis morbis locorum mutatio. Item ſomno mederi ſibi, aut lectulo, aut rara uomitione: Supini cubitus oculis conducũt, at proni tuſsibus in latera aduerſum diſtillationes. Ariſtoteles & Fabianus plurimum ſomniari circa uernum & autumnũ tradunt, magiſq; ſupino cubitu, at prono nihil. Theophraſtus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius à ſupinis. Solũ quoq; remediorum maximũ ab ipſo ſibi præſtari poteſt, ſicut linteorum ſtrigiliumq; uehementia: perfundere caput calida ante balinearum uaporationem, & poſtea frigida, ſaluberrimum intelligitur. Item præſumere cibis, & interponere frigidam, eiuſdemq; potu ſomnos antecedere, & ſi libeat interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus ſequi, ideoq; non eſſe naturales. Mero ante ſomnos colluere ora, propter halitus: frigida matutinis impari numero ad cauendos dentium dolores: item poſca oculos contra lippitudines, certa experimenta ſunt.

De obſeruatione uictus. Cap. V

SIcut totius corporis ualetudini in uarietate uictus obſeruata. Hippocrates tradit non prandentium exta celerius ſeneſcere. Verùm id remediis cecinit, non epulis: quippe multo utiliſsima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſeruoederat: ultimoq; probro manus in cibis triũphali ſeni deducebatur, uel in capitolio epulanti, pudenda re, ſeruo ſuo facilius parere quàm ſibi.

De ſternutamento, & uenere, & cæteris remediis. Cap. VI

STernutamenta pinna grauedinẽ emendãt, & ſi quis muris nares, ut tradũt, oſculo attingat. Sternutamenta & ſingultũ. Ob hoc Varro ſuadet palmã alterna manu ſcalpere. Plericq; anulum è ſiniſtra in longiſsimũ dextęq; digitũ transferre, aut in aquam feruentem manus immergere. Theophraſtus ſenes laborioſius ſternuere dicit. Venerẽ damnauit Democritus, ut in qua homo alius exiliret ex homine. Eſt hercule raritas eius utilior. Athletæ tamen torpentes reſtituuntur uenere, uox reuocatur, cum è candida declinat in fuſcam. Medetur & lumborum dolori, oculorũ hebetationi, mente captis ac melancholicis. Adſidere grauidis, uel cùm remediũ alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter ſe implexis ueneficium eſt: idq; compertũ tradunt, Alcmena Herculem pariẽte. Peius ſi circa unum amb́oue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in conciliis ducum poteſtatumúe fieri uetuere maiores, uelut omnem actum impedientia. Vetuere & ſacris uotisúe ſimili modo intereſſe. Capita autẽ aperiri aſpectu magiſtratuũ, non uenerationis cauſa iuſſere, ſed (ut Varro autor eſt) ualetudinis, quoniã firmiora conſuetudine ea fierent. Cum quid oculo inciderit, alterum comprimi prodeſt, Cum aqua dextrę auriculę, ſiniſtro pede exultare, capite in dextrum humerum deuexo, inuicem è diuerſa aure. Si tuſsis concitet, ſaliuam in fronte ab alio afflari. Si iaceat uua, à uertice morſu alterius ſuſpendi. In ceruicis dolore poplites fricare, aut ceruicẽ in poplitũ. Pedes in humo deponi, ſi nerui in his cruribúsue tendantur in lectulo. Aut ſi in lęua parte id accidat, ſiniſtrę plantę pollicem dextra manu apprehendi. Item è diuerſo. Extremitates corporis uel aurium perſtringi contra horrores corporis, ſanguinémue narium immodicum. Lino uel papyro principia genitalium: femur medium, ad cohibenda urinæ profluuia. In ſtomachi ſolutione pedes preſſare, ut manus in feruentẽ aquam demittere. Iam & ſermoni parci multis de cauſis ſalutare eſt. Triennio Mecœnatem Meſsium accepimus ſilentium ſibi imperauiſſe, à conuulſione reddito ſanguine. Nam euerſos ſcandentesq; ac iacentes, ſi quid ingruat, contraq; ictus, ſpiritum cohibere ſingularis pręſidij eſt: quod inuentum eſſe animalis docuimus. Clauum ferreum defigere, in quo ioco primũ caput defixerit corruens morbo comitiali, abſolutorium eius mali dicitur. Contra renum aut lumborum ueſicę q; cruciatus, in balinearum ſolijs pronos urinam reddere, mitigatorium habetur. Vulnera

nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina eſt. Atq; etiam quotidiani cinctus tali nodo, uim quandam habere utilem dicũtur, quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoq; quaternarium Demetrius condito uolumine, & quare quaterni cyathi ſextarij úe non eſſẽt potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodeſt, & lachrymoſis oculis frontem. Augurium ex homine ipſo eſt non timendi mortẽ in ęgritudine, quandiu oculorum pupillæ imaginẽ reddant. Magna & urinæ non ratio ſolum, ſed etiam religio apud autores inuenitur, digeſta in genera. Spadonum quoq; ad fœcunditatis beneficia. Verùm ex his quę referre fas ſit, impubium puerorũ contra ſaliuas aſpidum, quas ptyadas uocant, quoniam uenena in oculos hominum expuant: contra oculorum albugines, obſcuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum erui farina contra aduſtiones, contra aurium pura, uermiculoſq;, ſi decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoq; ea menſes fœminarum ciet. Salpe fouet illa oculos firmitatis cauſa: illinit ſole uſta, cum oui albumine, efficacius ſtruthiocameli, binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miſcetur cinis oſtreorum, aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia ulcera manantia. Ea exeſis, ambuſtis, ſedis uitijs, rhagadijs, & ſcorpionum ictibus illinitur. Obſtetricum nobilitas non alio ſucco efficacius curari pronunciauit corporum pruritus nitro addito, ulcera capitũ, porrigines, nomas, præcipue genitalium. Sua cuiq; autem (quod fas ſit dixiſſe) maxime prodeſt, confeſtim perfuſo canis morſu, echinorumq; ſpinis inhærentibus, & in ſpongia lanisúe impoſita: aut aduerſus canis rabidi morſus, cinere ex ea ſubacto: contraq; ſerpentium ictus. Nam contra ſcolopendras mirum proditur, uertice tacto urinæ ſuæ gutta, liberari protinus leſos. Auguria ualetudinis ex ea traduntur. Si mane candida, dein ruffa ſit: illo modo concoquere, hoc concoxiſſe ſignificatur. Mala ſigna rubræ, peſsima nigræ: mala bullantis & craſſæ: in qua quod ſubſidit ſi album eſt, ſignificat circa articulos aut uiſcera dolorem imminere. Eadem uiridis, morbum uiſcerum, pallida bilis, rubẽs ſanguinis. Mala & in qua ueluti furfures atq; nubeculę apparent. Diluta quoq; alba uitioſa eſt: mortifera uerò craſſa, graui odore: & in pueris tenuis ac diluta. Magi uetãt eius cauſa contra ſolem lunamq; nudari, aut umbram cuiuſquam ab ipſa aſpergi. Heſiodus iuxta obſtantia reddi ſuadet, ne deum aliquem nudatio offendat. Hoſthanes contra mala medicamenta omnia promiſit auxiliari, matutinis horis ſuam cuiq; inſtillatam in pedem.

De remedijs muliebribus. Cap. VII

QVæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedunt, ut ſileamus diuiſos membratim in ſcelera abortus, menſium piacula, quęq; alia non obſtetrices modò, uerumetiã ipſę meretrices prodidere. Capilli ſi crementur, odore ſerpentes fugari. Eodem odore uuluę morbo ſtrangulatas reſpirare. Cinere eo quidem, ſi in teſta ſint cremati, uel cum ſpuma argenti, ſcabricias oculorum ac prurigines emẽdari. Item uerrucas, & infantium ulcera cum melle. Capitis quoq; uulnera, & omnium ulcerum ſinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe ſuillo ſacrũ ignem, ſanguinemq; ſiſti ilico, & formicationes corporum. De lactis uſu conuenit dulciſsimum eſſe molliſsimumq;, & in longa febre cœliacisq; utiliſsimum, maxime eius quæ iam infantem remouerit. & in malacia ſtomachi, in febribus, roſionibus efficaciſsimum experiuntur. Item mammarum collectionibus cum thure, oculo ab ictu cruore ſuffuſo, & in dolore aut epiphoris ſi immulgeatur, plurimum prodeſt: magisq; cum melle & narciſsi ſucco, aut thuris polline. Semperq; in omni uſu efficacius eius quæ marem enixa ſit: multoq; efficaciſsimum eius quę geminos peperit mares, et ſi uino ipſa cibisq; acrioribus abſtineat. Mixto præterea ouorum candido liquore, madidaq; lana frontibus impoſitum, fluxiones oculorum ſuſpendit. Nam ſi rana ſaliua ſua oculum aſperſerit, præcipuum eſt remedium. Et contra morſum eiuſdem bibitur, ſtillaturq;. Qui ſimul matris filiæq; lacte inunctus ſit, liberari oculorum metu in totam uitam affirmant. Aurium quoq; uitijs medetur, modice

admixto

admixto oleo:aut ſi ab ictu dolent,anſerino adipe tepefactum.Si odor grauior ſit,ut plerunq; fit longis uitijs, diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium in oculis relictum,inſtillatur cum elaterio.Peculiariter ualet potum contra uenena,quę data ſunt à marino lepore bupeſtriq;,ut Ariſtoteles tradit,dorycnion.Et contra inſaniam,quæ facta ſit hyoſcyami potu.Podagris quoq; iubent illini cum cicuta.Alij cum œſipo & adipe anſerino, qualiter etiam uuluarum doloribus imponitur. Aluum etiam ſiſtit potum,ut Rabirius ſcribit.Et menſes ciet.Eius uerò quæ fœminam enixa ſit, ad uitia tantùm in facie ſananda præualet.Pulmonum quoq; incommoda lacte mulieris ſanantur:cui ſi admiſceatur impubis pueri urina uel mel Atticum, omnia ſingulorum cochlearium menſura, murmura quoq; aurium eijci inuenio.Eius quæ marem peperit,lacte guſtato, canes rabioſos fieri negant.Mulieris ſaliuam quoq; ieiunæ potentem dijudicant oculis cruentatis.Et ſi contra epiphoras,feruentes anguli oculorum ſubinde madefiant:efficacius,ſi cibo uinoq; ſe pridie ea abſtinuerit. Inuenio & faſcia mulieris alligato capite, dolores minui.Poſt hæc nullus eſt modus.Iam primùm abigi grandines turbinesq; contra fulgura ipſa in menſe connudata,ſic auerti uiolentiã cęli.In nauigando quidē tempeſtates, etiam ſine menſtruis. Ex ipſis uerò menſibus monſtrificis aliàs uti ſuo loco indicauimus,dira & infanda uaticinantur:è quibus dixiſſe non pudeat,ſi in defectu lunæ ſolisúe congruat uis illa,irremediabilem fieri: non ſegnius & ſilente luna, coitusq; tum maribus exitiales eſſe atq; peſtiferos.Purpuram quoq; ab his eo tempore pollui. Tanto uim eſſe maiorem. Quocunq; autem alio menſtruo, ſi nudatæ ſegetem ambiant,erucas ac uermiculos ſcarabęosq; ac noxia alia decidere.Metrodorus Scepſius in Cappadocia inuẽtum prodit, ob multitudinem cantharidum.Ire ergo per media arua,retectis ſuper clunes ueſtibus.Alibi ſeruatur,ut nudis pedibus eant,capillo cinctuq; diſſoluto.Cauendum ne id oriente ſole faciant,ſementem enim areſcere.Item nouellas uites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & edęras res medicatiſsimas ilico mori.Multa diximus de hac uiolentia.Sed præter illa certum eſt,apes tactis aluearijs fugere,linaq; cum coquantur nigreſcere, aciem in cultris tonſorum hebeteſcere,æs contactum graue uirus accipere & ęruginem,magis ſi decreſcente luna id accidat:equas,ſi ſint grauidæ,tactas abortum pati.Quin & aſpectu omnino, quamuis procul uiſas, ſi purgatio illa poſt uirginitatem prima ſit, aut in uirginea ætate ſpontanea.Nam bitumen in Iudæa naſcens, ſola hac ui ſuperari, filo ueſtis contactæ,docuimus. Ne igne quidem uincitur quo cuncta, cinisq; etiam ille, ſi quis aſpergat lauandis ueſtibus,purpuras mutat,florem coloribus adimit,ne ipſis quidē fœminis malo ſuo inter ſe immunibus. Abortum facit illitus, aut ſi omnino prægnans ſupergrediatur. Quæ Lais & Elephantis inter ſe contraria prodidere de abortiuis, carbone è radice braſsicæ uel myrti uel tamaricis in eo ſanguine extincto: item aſinas non concipere tot annis,quot grana hordei cõtacta ederint:quæq; alia nuncupauere monſtrifica, aut inter ipſas pugnantia,cùm hæc fœcunditatem fieri ijſdem modis quibus illa ſterilitatem pronunciaret,melius eſt non credere.Bythus Dyrrachinus hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem tradit,ijſdem auerſa rurſus contuentibus:omnemq; uim talem reſolui, ſi mullum piſcem ſecum habeant.Multi uerò ineſſe etiam remedia tanto malo aiunt.Podagras illini,ſtrumas,& parotidas, panos, ſacros ignes,furunculos, epiphoras tractatu earum mulierum leniri. Lais & Salpe canum rabioſorum morſus, & tertianas quartanasq; febres,menſtruo in lana arietis nigri,argenteo brachiali incluſo. Diotimus Thebanus,ueſtis omnino ita infectæ portiuncula,ac uel licio,brachiali inſerta.Sotira obſtetrix,tertianis quartaniſq; efficaciſsimum dixit plantas ægri ſubterlini: multoq; efficacius,ab ipſa muliere,& ignoranti.Sic & comitiales excitari. Icetidas medicus quartanas coitu finiri, incipientibus duntaxat menſtruis, ſpopondit. Inter omnes uerò conuenit, ſi aqua potusq; formidetur à morſu canis, ſuppoſita tantùm calici lacinia tali, ſtatim metum eum diſcuti:uidelicet præualente ſympathia illa Græcorum,cum rabiem canum eius ſanguinis guſtatu incipere dixerimus.Cinere eo iumẽtorum omnium ulcera ſanari certum eſt,

addita caminorum farina & cera. Maculas autem è ueſte eas, non niſi eiuſdem urina elui. Cinerem per ſe roſaceo mixtum, fœminarū præcipue, capitis ſedare dolores illitum fronti. Aſperrimamq; uim profluuij eius eſſe primis annis uirginitate ſoluta. Id quoq; conuenit, quo nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino menſtruo poſtibus, irritas fieri magorum artes, generis uaniſsimi, ut æſtimare licet. Ponam enim uel modeſtiſsimum è promiſsis eorum: ex homine ſiquidē reſegmina unguium è pedibus manibusq; cera permixta, ita ut dicatur tertianæ, uel quotidianę, uel quartanæ febri remedium quęri, ante ſolis ortum alienæ ianuæ affigi iubent, ad remedia in ijs morbis: quanta uanitate ſi falſum eſt, quantáue noxa, ſi transferunt morbos ad innocentiores? Ex his omnium digitorum reſegmina unguium, ad cauernas formicarum abijci iubent, eamq; quæ prima ceperit trahere, correptam ſubnecti collo, ita diſcuti morbum.

Medicinæ ex animalibus peregrinis, de elephanto, & leone, & camelo, & hyæna, & crocodilo, & chamæleonte, & ſcinco, & hippopotamo, & lyncibus. Cap. VIII

HÆc ſunt quæ retuliſſe fas ſit, ac pleraq; ex ijs non niſi honore dicto. Reliqua inteſtabilia & infanda, ut feſtinet oratio ab homine fugere. In cęteris claritates animalium aut operum ſequemur. Elephanti ſanguis præcipue maris fluxiones omnes, quas rheumatiſmos uocant, ſiſtit. Ramētis eboris cum melle attico (ut aiunt) nubeculę in facie, ſcobe paronychia tollūtur. Proboſcidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius ſi & ſternuat. Dextra pars proboſcidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum ſtimulat. Sanguis & ſyntecticis prodeſt, iecurq; comitialibus morbis. Leonis adipes cum roſaceo cutem in facie cuſtodiūt à uitijs, candorēq; ſeruant, ſanāt & aduſta niuibus, articulorūq; tumores. Magorum uanitas perunctis eo adipe, faciliorē gratiam apud reges populóſue promittit: præcipue tamen eo pingui quod ſit inter ſupercilia, ubi eſſe nullum poteſt. Similia dentis, maxime à dextra parte, uilliq; è roſtro inferiori, promiſſa ſunt. Fel aqua addita, claritatem oculis inunctis facit. Et cum adipe eiuſdem, comitiales morbos diſcutit, lui guſtu, & ut protinus qui ſumpſere curſu id digerant. Cor in cibo ſumptum, quartanis medetur: adeps cum roſaceo quotidianis febribus. Perunctos eo beſtiæ fugiunt. Reſiſtere etiam inſidijs uidetur. Cameli cerebrum arefactum, potumq; ex aceto, comitialibus morbis aiunt mederi: item fel cum mellepotum: hoc & anginæ. Cauda arefacta ſolui aluum. fimi cinere criſpari capillum cum oleo. Et dyſentericis prodeſt illitus cinis, potusq; quantum tribus digitis capiatur, & comitialibus morbis. Vrinā fullonibus utiliſsimam eſſe tradunt: itemq; ulceribus manantibus. Barbaros conſtat eam ſeruare quinquennio, & heminis pota ciere aluum. Setas è cauda cōtortas, & ſiniſtro brachio adalligatas quartanis mederi. Hyænam magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione poſuerūt, utpote cui & ipſi magicas artes dederint, uimq;, qua alliciat ad ſe homines mente alienatos. De permutationis ſexus annua uice diximus, cæteraq; de monſtrifica natura eius: nunc perſequemur quæcunq; medicinis produntur. Præcipue pantheris terrori eſſe traduntur, ut ne conentur quidem reſiſtere: & aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirumq; dictu, ſi pelles utriuſq; cōtrariæ ſuſpendātur, decidere pilos pantheræ. Cùm fugiant uenantem, declinare ad dextram, ut prægreſsi hominis ueſtigia occupent. Quòd ſi ſucceſſerit, alienari mente, ac uel ex equo hominem decidere. At ſi in læuam detorſerit, deficientis argumentum eſſe, celeremq; capturam. Facilius autem capi, ſi cinctus ſuos uenator, flagellumq; imperitans equo ſeptenis alligauerit nodis. Mox, ut eſt ſolers ambagibus uanitas magorum, capi iubent geminorum ſignum tranſeunte luna, ſingulosq; propè pilos ſeruari. Capitis dolori alligatam cutem prodeſſe quæ fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum frontibus: aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis attici cyathis tribus & croci uncia, inunctum: ſic & caligines diſcuti & ſuffuſiones. Claritatē excitari melius inueterato medicamento. Aſſeruari autē in Cypria pyxide. Eodem ſanari argema, ſcabritias, excreſcentia in oculis: itē cicatrices. Glaucomata uerò iocineris recentis

inaſſati ſanie,cũ deſpumato melle inunctis.Dentes eius dentiũ doloribus tactu prodeſſe uel adalligatos ordine,humeros humerorũ & lacertorum doloribus.Eiuſdẽ dentes ſi de ſiniſtra parte roſtri eruti ſint,alligatos pecoris aut capri pelle,ſtomachi cruciatibus.Pulmones in cibo ſumptos cœliacis:uentriculis,cinerẽ cum oleo illitum:neruis, medullas è dorſo cum oleo uetere ac felle. Febribus quartanis, iecur deguſtatũ ter ante acceſsiones. Podagris,ſpinę cinerẽ cum lingua & dextro pede uituli marini,addito felle taurino,omnia pariter cocta atq; illita hyęnę pelle. In eodẽ morbo prodeſſe & fel cũ adipe aſsio. Tremulis,ſpaſticis,exiliẽtibus,& quibus cor palpitet,aliquid ex corde mandendũ, ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyænæ illinat. Pilos etiam auferri hac compoſitione illita,aut per ſe felle,euulſis prius quos renaſci nõ libeat.Sic & palpebris inutiles tolli.Lumborum doloribus carnes è lumbis edendas illinendasq; cum oleo. Sterilitatẽ mulierum emendari,oculo cum glycyrrhiza& anetho ſumpto in cibo,promiſſo intra triduũ cõceptu.Contra nocturnos pauores umbrarumq; terrorẽ unus è magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narrat.Furẽtes ſuffiri eodem,& circumligari ante pectus cum adipe renum,aut iocinere,aut pelle præcipiunt.Mulieri candida à pectore hyænę caro,& pili ſeptem,& genitale cerui ſi illigẽtur dorcadis pelle,collo ſuſpenſa continere partus promittunt. Venerẽ ſtimulari,genitali ad ſexus ſuos in melle ſumpto, etiam ſi uiri mulierũ coitus oderint.Quinimo totius domus concordiã, eodem genitali & articulo ſpinę cum ad hærente corio aſſeruatis,conſtare:quem ſpinæ articulum ſiue nodum atlantion uocant. Eſt autem primus.In comitialium quoq; remedijs habent eum.Adipe accenſo, ſerpẽtes fugari dicunt.Maxillæ parte cõminuta in aniſo,& in cibo ſumpta,horrores ſedari.Eodẽ ſuffitu mulierum menſes euocari. Tantumq; eſt uanitatis, ut ſi ad brachium adalligetur ſuperioris roſtri dextræ partis dens,iaculantium ictus deerraturos negent. Palato eiuſdem arefacto,& cum alumine Ægyptio calefacto,ac ter in ore permutato, fœtores & ulcera oris emendari. Eos uerò qui linguam in calceamento ſub pede habeant, non latrari à canibus.Siniſtra parte cerebri narib.illita,morbos pernicioſos mitigari,ſiue hominũ,ſiue quadrupedum.Frontis corium faſcinationibus reſiſtere.Ceruicis carnes ſiue mãdantur, ſiue bibantur, arefactæ, lumborum doloribus. Neruis à dorſo armisq;, ſuffiendos neruorum dolores.Pilos roſtri admotos mulierum labris,amatorium eſſe.Iecur potum, torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potúue ſumptum, omnibus doloribus corporum auxiliari.Lienem lienibus.Omentum,ulcerum inflammationibus cum oleo. Medullas,doloribus ſpinæ & neruorum,laſsitudini renum. Neruos potos in uino cum thure,fœcunditatem reſtituere ademptam ueneficio. Vuluã cum mali Punici dulcis cortice in potu datam prodeſſe mulierum uuluæ.Adipe è lumbis ſuffiri difficulter pariẽtes, & ſtatim parere.E dorſo medullam adalligatam contra uanas ſpecies opitulari.Spaſticis genitale è maribus ſuffitu.Item lippientibus,ruptis,& contra inflammationes, ſeruatos pedes,tactu:læuos dextris partibus,dextros læuis.Siniſtrum pedem ſuperlatũ parturienti,letalem eſſe:dextro illato,facile eniti. Membranam quæ fel contineat, cardiacis potam in uino,uel in cibo ſumptam,ſuccurrere. Veſicam in uino potam, cõtra urinæ incontinentiam.Quæ autẽ in ueſica inuenta ſit urina,additis oleo ac ſeſamo, & melle, hauſtam prodeſſe ægrimoniæ ueteri. Coſtarum primam & octauam, ſuffitu ruptis ſalutarẽ eſſe. Ex ſpina uerò parturientibus oſſa.Sanguinem cum polenta ſumptum,torminibus. Eodem tactis poſtibus,ubicunq; magorum infeſtari artes,non elici deos,nec colloqui, ſiue lucernis,ſiue pelui,ſiue aqua,ſiue pila,ſiue quo alio genere tententur. Carnes ſi edantur, contra canis rabidi morſus efficaces eſſe:etiamnum iecur efficacius. Carnes uel oſſa hominis,ſi quæ in uentriculo occiſæ inueniantur,ſuffitu podagricis auxiliari,Si ungues inueniantur in his,mortem alicuius capientium ſignificari. Excrementa ſiue oſſa reddita cùm interimitur, contra magicas inſidias pollere. Fimum quod in inteſtinis inuentum ſit,arefactum,ad dyſentericos ualere potum,illitumq; cum adipe anſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento:à cane uerò morſis adipem illitum,& corium ſubſtra-

tum.

tum.Rursus tali siniſtri cinere decocto cum ſanguine muſtelę,perunctos omnibus odio uenire:idem fieri oculo decocto.Super omnia eſt,quod extremam fiſtulam inteſtini contra ducum, ac poteſtatum iniquitates commonſtrant, & ad ſucceſſus petitionum,iudiciorumq; ac litium euentus,ſi omnino tãtùm aliquis ſecum habeat. Eiuſdem cauerna ſiniſtro lacerto alligata,ſi quis mulierem reſpiciat,amatorium eſſe tam præſens,ut ilico ſequatur.Eiuſdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum uiris,qui ſint probroſæ molliciei, non modo pudicos,ſed & ſeueros mores induere.Proximè fabuloſus eſt crocodilus,ingenio quoq; illo,cui uita in aqua terraq; cõmunis.Duo enim genera eorũ:illius è dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto,coitus(ſi credimus)ſtimulãt.Canini eius dentes febres ſtatas arcent thure repleti,ſunt enim caui,ita ne diebus quinq; ab ægro cernaẽ qui adalligauerit.Idem pollere & uẽtre exemptos lapillos,aduerſus febriũ horrores uenientes tradunt.Eadem de cauſa Ægyptij perungũt & adipe ęgros ſuos.Alter illi ſimilis,multum infra magnitudinem,in terra tãtum,odoratiſsimisq; floribus uiuit. Ob id inteſtina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farcta:crocodileã uocant,oculorũ uitijs utiliſsimam,cum porri ſucco inũctis,& cõtra ſuffuſiones uel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino,moleſtias in facie enaſcentes tollit,ex aqua uerò morbos omnes, quorũ natura ſerpit in facie,nitoremq; reddit.Lentigines tollit ac uaros,omnesq; maculas,& cõtra comitiales morbos bibitur ex aceto mulſo binis obolis.Appoſita menſes ciet.Optima quę candidiſsima & friabilis,minimeq; ponderoſa:cum teratur inter digitos fermenteſcens. Lauatur ut ceruſa.Adulterant amylo,aut cimolia,ſed maxime,qui captos oryza tantùm paſcunt.Felle inunctis oculis ex melle contra ſuffuſiones nihil utilius prædicant.Inteſtinis & reliquo corpore eius ſuffiri uulua laborantes ſalutare tradunt.Item uelleribus circundari uapore eius infectis. Corij utriuſq; cinis ex aceto illitus his partibus quas ſecari opus ſit,aut nidor cremati,ſenſum omnẽ ſcalpelli aufert. Sanguis utriuſq; claritatẽ uiſus inunctis donat,& cicatrices oculorũ emendat.Corpus ipſum excepto capite pedibusq;, elixum mãditur iſchiadicis:tuſsimq; ueterem ſanat, præcipue in pueris:item lumborum dolores.Habent & adipem, quo tactus pilus defluit. Hic perunctos à crocodilis tuetur, inſtillaturq; morſibus.Cor annexum in lana ouis nigræ,cui nullus alius color incurſauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Iungemus illis ſimillima & peregrina æquè animalia,priusq; chamæleontẽ,peculiari uolumine dignum exiſtimatum Democrito,ac per ſingula membra deſecratũ, non ſine magna uoluptate noſtra,cognitis proditisq; mendacijs Græcæ uanitatis.Similis & magnitudine eſt ſupradicto crocodilo,ſpinæ tantùm acutiore curuatura,& caudę amplitudine diſtans.Nullum animal pauidius exiſtimatur,& ideo uerſicoloris eſſe mutationis. Vis eius maxima contra accipitrum genus.Detrahere enim ſuprà uolãtem ad ſe traditur,& uoluntariũ prębere laceran dum cęteris animalibus.Caput eius & guttur ſi roboreis lignis accendãtur,imbriũ & tonitruum concurſus facere Democritus narrat:item iecur in tegulis uſtum.Reliqua ad ueneficia pertinentia quæ dicit,quanquam falſa exiſtimantes, omittemus,prętерquam ubi irriſu coarguendum.Dextro oculo,ſi uiuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli:lingua adalligata, pericula puerperij. Eundem ſalutarem eſſe parturientibus ſi ſit domi:ſi uerò inferatur,perniciosiſsimum.Linguam,ſi uiuenti exempta ſit ad iudiciorum euentus pollere. Cor aduerſus quartanas illigatum nigra lana primæ tonſuræ.Pedem è prioribus dextrum, hyænæ pelle adalligatum ſiniſtro brachio, contra latrocinia terroresq; nocturnos pollere.Item dextram mammillam contra formidines pauoresq;. Siniſtrum uerò pedem torreri in furno cum herba quæ etiam chamęleon uocetur,additoq; unguento in paſtillos digeri:eos in ligneo uaſe conditos,præſtare (ſi credimus) ne cernatur ab alijs qui habeat. Armum dextrum ad uincendos aduerſarios uel hoſtes ualere,utique ſi abiectos eiuſdem neruos calcauerit.Siniſtrum humerum quibus monſtris conſecret,qualiter ſomnia quæ uelis & quibus uelis mittantur,pudet referre.Omnia ea dextro pede reſolui: ſicut ſiniſtro latere lethargos, quos fecerit dextrum.Capitis dolo-

res,infperſo uino,in quo latus alterutrum maceratum ſit, ſanari. Feminis ſiniſtri uel pedis cineri ſi miſceatur lac ſuillum,podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi propè creditur,tridui inunctione:ſerpētes fugari ignibus inſtillato. Muſtelas contrahi in aquam coniecto. Corpore uerò illito,detrahi pilos. Idem præſtare narrant iecur,cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præterea iocinere amatoria diſſolui. Melancholicos autem ſanari,ſi ex corio chamæleontis herbæ ſuccus bibatur. Inteſtina & fimum eorum,cum id animal nullo cibo uiuat,cum ſimiarum urina illita inimicorū ianuę, odium omnium hominum his conciliare. Cauda, flumina & aquarum impetus ſiſti,ſerpentes ſoporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigataq; gemino ramo palmæ,percuſſam aquam diſcuti, ut quæ intus ſint omnia appareant: utinamq; eo ramo contactus eſſet Democritus,quoniam ita loquacitates immodicas promiſit inhiberi. Palamq; eſt, uirum aliàs ſagacem & uitę utiliſsimū,nimio iuuandi mortales ſtudio prolapſum. Ex eadem ſimilitudine eſt ſcincus,quem quidam terreſtrem crocodilū eſſe dixerunt,candidiore tantū & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur à crocodilo, ſquamarum ſeta à cauda ad caput uerſa. Maximus Indicus,deinde Arabicus. Afferūtur ſalſi. Roſtrum eius & pedes in uino albo poti,cupiditates Veneris accendunt: utiq; cum ſatyrio & erucæ ſemine,ſingulis drachmis omniū, ac piperis duabus admixtis, ita ut paſtilli ſingularum drachmarum bibantur: per ſe laterū carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ,efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt & contra ſagittarum uenena, ut Apelles tradit,antè poſteaq; ſumptus. In antidota quoq; nobilia additur. Seſtius plus q; drachmæ pondere in uini hemina potum,perniciem afferre tradit. Præterea eiuſdem decocti ius cum melle ſumptum, Venerem inhibere. Eſt crocodilo cognatio quædā amnis eiuſdem geminiq; uictus cum hippotamo, repertore detrahendi ſanguinis,ut diximus. Plurimi autem ſuper Saiticam prefecturā. Huius corij cinis cum aqua illitus,panos ſanat:adeps frigidas febres:item fimum ſuffitu. Dentes è parte læua dolores dentium, ſcarificatis gingiuis. Pellis eius e ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata, Venerem inhibet. Eiuſdem cinis alopecias explet. Teſticuli drachma ex aqua contra ſerpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur. Peregrinæ ſunt & lynces,quæ clariſsime omnium quadrupedum cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficaciſsime in Carpatho inſula tradunt. Hoc cinere poto,propudia uirorum:eiuſdem aſperſu fœminarum libidines inhiberi:item pruritus corporum:urina,ſtillicidia ueſicæ. Itaq; eam protinus terra pedibus aggeſta obruere traditur. Eadem autem & iugulorum dolori monſtratur in remedio. Hactenus de externis Nunc reuertemur ad noſtrnm orbem:primumq; communia animalium remedia,atq; eximia dicemus.

Medicinæ communes ex feris animalibus, aut eiuſdem generis placidis. Lactis uſus & obſeruationes,& de caſeis,butyro & adipe. Cap. IX

SIcuti de lactis uſu. Vtiliſsimū cuiq; maternum. Concipere nutrices exitioſum eſt: hi ſunt enim infantes qui coloſtrati appellantur,denſato lacte in caſei ſpeciē. Eſt autem coloſtra,prima à partu ſpongioſa denſitas lactis. Maxime aūt alit quodcunq; humanū, mox caprinum: unde fortaſsis fabulæ Iouem ita nutritum dixere. Dulciſsimum ab hominis camelinum,efficaciſsimum ex aſinis. Magnorum animalium & corporū,facilius redditur. Stomacho accomodatiſsimum caprinum,quoniam fronde magis quàm herba uescuntur. Bubulū medicatius. Ouillum dulcius & magis alit,ſtomacho minus utile, quoniam eſt pinguius. Omne autē uernum aquatius æſtiuo, & de nouellis: probatiſsimum uerò quod in ungue hæret,nec defluit. Innocentius decoctū, præcipuè cū calculis marinis. Aluus maxime ſoluitur bubulo. Minus inflat quodcunq; decoctum. Vſus lactis ad omnia intus exulcerata,maxime renes,ueſicam,interanea,fauces,pulmones. Foris pruritum cutis,eruptiones pituitę,poſt abſtinentiam. Nam ut in Arcadia bubulum biberent phthiſici,ſyntecticiq; & cachectæ,diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla qui aſininum bibendo liberati ſint podagra chiragráue. Medici ſpeciem unam addidere lactis

ctis generibus,quod schiston appellauere. Id fit hoc modo: fictili nouo feruet caprinum maxime,ramisq; ficulneis recentibus miscetur,additis totidē cyathis mulsi quot sint heminæ lactis.Cum feruet ne circumfundatur præstat cyathus argēteus cum frigida aqua demissus,ita ne quid fundat:ablatum deinde igni refrigeratione diuiditur,& discedit serum à lacte.Quidam & ipsum serum iam multo potentisimū, decoquunt ad tertias partes,& sub dio refrigerant.Bibitur autem efficacisime heminis per interualla singulis diebus quinis:melius à potu gestari.Datur comitialibus,melācholicis,paralyticis,in lepris, elephantiasi,articularibus morbis. Infunditur quoq; lac cōtra rosiones à medicamentis factas.Et si uratur dysenteria,decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptisana hordacea. Item ad rosiones intestinorum,bubulum aut ouillum utilius.Recens quoq; dysentericis infunditur:ad colum autem crudū:item uuluæ,& contra serpentium ictus: pthisicis,cantharidum,aut salamandræ,aut bupresti, aut pityocampes uenenis. Priuatim bubulum his qui colchicon biberint,aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum:sicut asininum contra gypsum,& cerussam,& sulphur, & argētum uiuum: item duræ aluo in febri.Gargarizatur quoq; faucibus exulceratis utilisimè. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligentibus,quos atrophos uocant:in febri etiam quæ careat dolore capitis.Pueris ante cibum,lactis asinini heminā dari,aut si in exitu cibi rosiones sentirent, antiqui in arcanis habuerunt:si hoc non esset,habuerūt è caprino. Bubuli serum orthopnoicis prodest ante cætera,addito nasturtio.Inunguntur etiam oculi, in lactis heminis sesamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine.Caprino lienes sanātur, post bidui inediam tertia die edera pastis capris,per triduum poto sine alio cibo.Lactis usus aliàs contrarius capitis doloribus,hepaticis,splencticis,neruorū uitio,febres habentibus,uertigini præter quàm purgationis gratia,grauedini,tussiētibus,lippis. Suillum utilisimū tenesmo, dysenteriæ,necnon phthisicis.Hoc & mulieri saluberrimum qui dicerēt fuerunt. De generibus caseorum diximus, cum de uberibus singulisq; animalium mēbris diceremus. Sextius eōsdem effectus equino quos bubulo tradit.Hunc uocant hippacen.Stomacho utiles,qui non sint salsi,id est recentes. Veteres aluum sistunt,corpusq; minuunt,stomacho utiliores:& in totum salsa minuunt corpus, alunt mollia. Caseus recens cum melle, suggillata emendat,mollis aluum sistit. Sedat tormina pastillis in uino austero decoctis, rursusq; in patina tostis cum melle.Sapron uocant,qui cum sale et sorbis siccis è uino tristus potusq; medetur cœliacis.Genitalium carbūculis caprinus tritus & impositus: item acidus cum oxymelite.Maculis in balineo illitus oleo interlinitur.E lacte fit & butyrum, barbararum gentium laudatisimus cibus,& qui diuites à plebe discernat. Plurimum è bubulo,& inde nomen:pinguisimum ex ouibus.Fit & ex caprino, sed hyeme calefacto lacte,æstate expresso tantùm, crebro iactatu in longis uasis, angusto foramine spiritum accipientibus sub ipso ore,aliàs præligato.Additur paululum aquæ ut acescat.Quod est maxime coactum,in summo fluitat:id exemptum addito sale,oxygala appellāt. Reliqua decoquunt in ollis:ibi quod supernatat,butyrum est,oleosum natura. Quo magis uirus resipit,hoc prestantius iudicatur.Pluribus compositionibus miscetur inueteratum. Natura eius adstringere,mollire,replere,purgare.Oxygala fit & alio modo,acido lacte addito in recens quod uelis acescere, utilisimum stomacho. Effectus dicemus suis locis. Proxima in communibus adipis laus est,sed maxime suilli,apud antiquos etiam religiosi.Certè nouæ nuptæ intrantes,etiamnum solenne habent postes eo attingere. Inueteratur duobus modis,aut cum sale,aut syncerus:tanto utilior, quanto sit uetustior. Axungiam etiam Græci appellauere eum in uoluminibus suis. Neque est occulta uirium causa, quoniam id animal herbarum radicibus uescitur. Itaque etiam simo innumeri usus. Quamobrem non de alia loquimur sue, multo efficaciore fœmina, & quæ non peperit. Multo uerò præstantior in apris est. Vsus igitur axungiæ est ad mollienda,excalfacienda,discutienda,purgandaq;.Medicorum aliqui admixto anseris adipe,taurorumq; seuo & œsipo,ad podagras uti iubent.Si uerò permaneat dolor,cum cera,myrto,resina, pice.

Syncera

Syncera axungia medetur ambuſtis uel niue. Pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo. Prodeſt & confricatis membris: itinerumq́ laſsitudines & fatigationes leuat. Ad tuſsim ueterem recens decoquitur quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle. Vetus etiam phthiſin in pilulis ſumpta ſanat, quæ ſine ſale inueterata eſt. Omnino enim non niſi ad ea quæ purganda ſint, aut quæ non ſint exulcerata, ſalſa petitur. Quidam quadrantes axungiæ & mulſi in uini cyathis tribus decoquũt contra phthiſes, quintoq́ die picem liquidam in ouo ſumi iubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & ſcapulis eorum qui phthiſin ſentiunt. Tantaq́ eſt uis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os ſapor, eamq́ expuere uideantur. E ſue quæ non pepererit, aptiſsime utun
10 tur ad cutem mulieres. Contra ſcabiem uerò quiuis, admixto iumentorum ſeuo, pro parte tertia, & pice, pariterq́ ſubferuefactis. Syncera partus in abortũ uergentes nutrit, collyrij modo ſubdita. Cicatrices cõcolores facit ceruſa admixta, uel argenti ſpuma. At cum ſulphure, unguium ſcabricias emendat. Medetur & capillo fluenti: & ulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quarta: & infumata pilis oculorum. Datur & phthiſicis unciatim, cum uini ueteris hemina decocta, donec tres unciæ è toto reſidant. Aliqui & mellis exiguum adijciunt. Panis illinitur cum calce, item furunculis duritiæq́ mammarum. Rupta & conuulſa, & ſpaſmata, & luxata ſanat. Clauos & rimas callíq́ uitia, cum elleboro albo: parotidas admixta farina ſalſamentarię teſtę: quo genere proficit & ad ſtrumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit, alioq́ etiamnum modo podagricis pro-
20 deſt mixto oleo uetere, contrito unà ſarcophago lapide, et quinquefolio tuſo in uino, uel cum calce, uel cum cinere. Facit & peculiare emplaſtrum LXXXV. pondo, centum ſpumę argenteæ mixtis, utiliſsimum contra inflammationes ulcerum. Adipe uerrino & inungi putant utile, quæq́ ſerpant illinire cum reſina. Antiqui maxime axibus uehiculorũ perungendis, ad faciliorem circumactum rotarum utebantur: unde nomen: ſic quoq́ utili medicina cum illa ferrugine rotarum ad ſedis uitia uirilitatisq́. Et per ſe axungiam medici antiqui maxime probabant renibus detractam, & exemptis uenis aqua cæleſti fricabant crebro, decoquebantq́ fictili nouo ſæpius, tum demum aſſeruantes. Conuenit ſalſam magis emollire, excalfacere, diſcutere, utiliorẽq́ eſſe uino lotam. Maſſurius palmam lupino adipi dediſſe antiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perungere poſtes ſolitas, ne
30 quid mali medicamenti inferretur. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminãt ſeui eſt, alijs modis non minoris potentiæ. Perficitur omne exemptis uenis aqua marina uel ſalſa lotum, mox in pila tuſum, aſperſum marina. Crebro poſtea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox aſsiduo ſole ad candorem reducitur. à renibus autem omne laudatiſſimum eſt. Si uerò uetus reuocetur ad curam, liquefieri prius iubent: mox frigida aqua lauari ſæpius, dein liquefacere affuſo uino quàm odoratiſsimo, Eodemq́ modo iterum ac ſæpius coquunt, donec uirus euaneſcat. Multi priuatim ſic taurorum, leonumq́, ac pantherarum, & camelorum pinguia curari iubent. Vſus dicetur ſuis locis. Communis & ratio medullarum eſt. Omnes molliunt, explent, ſiccant, excalfaciunt. Laudatiſsima ceruina, mox uitulina, dein hircina & caprina. Curantur ante autumnum recentes lotæ, ſiccaq́ in umbra per cribrum, Dein liquatæ per lintea exprimuntur, ac reponuntur in fictili locis frigidis. Inter omnia autem communia animalium uel præſtantiſsimi effectus fel eſt. Vis eius excalfacere, mordere, ſcindere, extrahere, diſcutere. Minorũ animalium ſubtilius intelligitur, & ideo ad oculorum medicamenta utilius exiſtimatur. Taurino præcipua potentia, etiam in ære pellibusq́ colore aureo ducendis. Omne autẽ curatur recens præligalito ore lino craſſo, demiſſum in feruentem aquam ſemihora, mox ſiccatum ſine ſole, atq́ in melle conditum. Damnatur equinum tantùm inter uenena, ideo flamini ſacrorum equum tangere non licet, cum Romæ publicis ſacris equus etiam immoletur. Quin & ſanguis eorum ſepticam uim habet. Item equarum præterquam uirginum erodit, emarginat ulcera. Taurinus quidem recẽs inter uenena eſt, excepta Ægira. Ibi enim
50 ſacerdos Terræ uaticinatura, tauri ſanguinem bibit prius quàm in ſpecum deſcendat.

Tantùm poteſt ſympathia illa de qua loquimur, ut aliquando religione aut loco fiat. Druſus tribunus plebis traditur caprinum bibiſſe, cùm pallore & inuidia ueneni ſibi da ti inſimulare Q. Cepionem inimicum uellet. Hircorum ſanguinis tanta uis eſt, ut ferra= mentorum ſubtilitas non aliter acrius induretur, ſcabricia tollatur uehementius quàm li ma. Non igitur & ſanguis animalium inter communia dici poteſt, & ideo quiſq; ſuis di= cetur effectibus. Digeremus enim in animalia ſingula uſus, plurimumq; contra ſerpen= tes. Exitio his eſſe ceruos nemo ignorat, ut ſi quæ ſunt, extractas cauernis mandentes. Nec uerò ipſi ſpirantesq; tantùm aduerſantur, ſed membratim quoq;. Fugari eas nido= re cornus ſi uratur, dictum eſt: at è ſummo gutture uſtis oſsibus, congregari dicuntur. Pelles eiuſdem animalis ſubſtratæ, ſecuros præſtant ab eo metu ſomnos. Coagulum quoq; ex aceto potum ab ictu, & ſi omnino tractatum ſit, eo die non ferit ſerpẽs. Teſtes quoq; eius inueterati, uel genitale maris, ſalutariter dantur in uino: item uentres qui cen tipelliones uocantur. Fugiunt & omnino dentem cerui habentes, aut medulla perun= ctos ſeuóue cerui aut hinuli. Summis autem remedijs prefertur hinulei coagulum, ma= tris utero execti, ut indicauimus. Sanguine quoq; ceruino ſi unà urantur dracontion & cunilago & anchuſa lentiſci ligno, contrahi ſerpentes dicunt. Diſsipari deinde, ſi ſangui= ne detracto adijciatur pyrethrum. Inuenio apud autores Græcos animal ceruo minus, & pilo demùm ſimile, quod ophion uocatur. Sardiniam id tantùm ferre ſolitam. Hoc inte= riſſe arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

Medicinę de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex beſtijs contra omnes morbos. Cap. x

APri quoq; cerebrum contra eas laudatur cum ſanguine. Iecur etiam inueteratum cum ruta potum ex uino. Item adeps cum melle reſinaq;. Simili modo uerrinum ie cur, exemptis duntaxat fibris, quatuor obolorũ pondere, uel cerebrum in uino potũ. Ca prarum cornu uel pilis accenſis, fugari ſerpentes dicunt, cineremq; eorũ potũ uel illitum cõtra ictus ualere: item lactis hauſtus cum uua Taminia, uel urinæ cum aceto ſcillite: caſe um caprinũ cum origano impoſitũ, uel ſeuũ cum cera. Milia preterea remediorum ex eo animali demonſtrãtur, ſicut apparebit: quod equidẽ miror, cũ febri negetur carere. Am= plior potentia feris eiuſdem generis, quod numeroſiſsimum eſſe diximus. Alia uerò & hircis. Democritus etiamnum effectus eius auget, qui ſingularis natus ſit. Fimo quoq; caprarum in aceto decocto illini ictus ſerpentium placet, & recentis cinere in uino: atq; in totum difficilius ſe recolligẽtes à ſerpentium ictu, in caprilibus optimè conualeſcunt. Qui efficacius uolunt mederi, occiſæ capræ aluum diſſectam cum fimo intus reperto ſta tim illigant. Alij carnem recentem hædorum pilo ſuffiunt, eodemq; nidore fugant ſer= pentes. Vtuntur & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro paſti, coa= gulo leporis ex aceto, contraq; ſcorpionem & murem araneum. Aiunt autem non feriri leporis coagulo perunctos. A ſcorpione percuſsis, fimum capræ efficacius cum aceto de coctum auxiliatur. Lardũ iusq; decocti potum his, qui bupreſtim hauſerint. Quinetiam ſi quis aſino in aurem percuſſum à ſcorpione ſe dicat, tranſire malum protinus tradunt: uenenataq; omnia accẽſo eius pulmone fugere. Et fimo uituli ſuffiri percuſſos à ſcorpio= ne prodeſt. Canis rabidi morſu facta uulnera circũcidunt ad uiuas uſq; partes quidam, carnemq; uituli admouent, & ius ex eodẽ carnis decoctæ dant potui, aut axungiam cum calce tuſam. Laudant hirci iecur, quo impoſito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Laudant & capræ fimum ex uino illitum, aut melle: melis, & cuculi, & hirundinis deco= ctum & potum. Ad reliquos beſtiarum morſus caprinum caſeum ſiccum cum origano imponunt, & bibi iubent: ad hominis morſus carnem bubulam coctam. Efficacius uitu= li, ſi non ante quintum diem ſoluãt. Veneficijs roſtrum lupi reſiſtere inueteratum aiunt, ob idq; uillarum portis præfigunt. Hoc idem præſtare & pellis è ceruice ſolida exiſtima= tur: quippe tanta uis eſt animalis, præter ea quæ retulimus, ut ueſtigia eius calcata equis afferant torporem. Iis qui argentum uiuum biberint, lardum remedio eſt. Aſinino lacte

poto

poto uenena reſtinguuntur,peculiariter ſi hyoſcyamum potum ſit,aut uiſcum, aut cicuta, aut lepus marinus,aut opocarpathũ, aut pharicon,aut dorycnium,& ſi coagulum alicui nocuerit: nam id quoque uenenum eſt in prima lactis coagulatione. Multos eius & alios uſus dicemus.Sed meminiſſe oportebit recenti utendum,aut non multo poſtea tepefacto. Nullum enim celerius euaneſcit. Oſſa quoq; aſini confracta & decocta,contra leporis marini uenenum dantur.Omnia eadẽ onagris efficaciora.De equiferis non ſcripſerunt Græci,quoniam terrę illæ non gignebant. Veruntamen fortiora omnia eadem quàm in equis intelligi debent.Lacte equino uenena leporis marini et toxica expugnantur.Nec uros aut biſontes habuerunt Græci in experimẽtis, quanquam boue fero refertis Indię ſyluis,portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par eſt.Sic quoq; lacte bubulo cuncta uenena expugnari tradũt,maxime ſupradicta,& ſi ephemerum impactum ſit,aut ſi cantharides datæ,uomitione omnia egeri:ſic & caprino iure cantharides. Contra ea uerò quæ exulceratione enecant, ſeuum uitulinum ſeu bubulum auxiliatur. Nam cõtra ſanguiſugas potas butyrum remedio eſt, cum aceto ferro calefacto:quod & per ſe prodeſt cõtra uenena.Nam ſi oleum non ſit,uicem eius repręſentat. Multipedum morſus cum melle ſanat. Omaſi quoq; iure poto uenena ſupradicta expugnari putant, priuatim uerò aconita & cicutas:itemq; uitulino ſeuo.Caprinus caſeus recens,his qui uiſcum biberint:lac uerò contra cantharidas remedio eſt, & contra ephemerũ potum cum Taminia uua. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica uenena ſumitur: hædinus contra reliqua.Coagulum hædi contra uiſcum, & chamæleontem album,ſanguinemq; taurinum,contra quem & leporis coagulum ex aceto.Contra paſtinacam uerò & omnium marinorum ictus uel morſus,coagulũ leporis,uel hædi,uel agni,drachmę pondere ex uino.Leporis coagulum & contra uenena additur antidotis. Papilio quoq; lucernarum luminibus aduolans,inter mala medicamenta numeratur.Huic contrarium eſt iecur caprinum,ſicut fel ueneficijs ex muſtela ruſtica factis.

De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus. Cap. XI

HInc deinde reuertemur ad genera morborum. Capilli defluuia urſinus adeps admixto ladano & adianto continet,alopeciasq; emẽdat, & raritatẽ ſuperciliorum cum fungis lucernarum,ac fuligine quę eſt in roſtris earum.Porrigini cum uino prodeſt. Ad hanc & cornus ceruini cinis è uino,utq; non tedia animaliũ capillis inhæreſcant.Item fel caprinum cum creta Cimolia & aceto,ſic ut paululum capilli inareſcãt:item fel hircinum cum urina tauri.Si uerò uetus ſit,etiam furfures adiecto ſulphure emendat. Cinere genitalis aſinini,ſpiſſari capillũ putant,& è canitie uindicari ſi raſis illinatur,plumboq; tritus cum oleo.Denſari & aſinini pulli cum urina,admiſcentq; nardum faſtidij gratia. Alopecias felle taurino cum Ægyptio alumine tepefactis illinunt.Capitis ulcera manantia, urina tauri efficaciter ſanat:item hominis uetus,ſi cyclaminum adijciatur & ſulphur.Efficacius tamen & uitulinum fel:quo cum aceto calefacto,& lendes tollũtur.Seuũ uitulinum cum ſale tritum,capitis ulceribus utiliſsimum. Laudatur & uulpium adeps,ſed precipuè fel,& fimum cum ſinapis pari modo illitum.Caprini cornus farina uel cinis,magisq; hircini addito nitro & tamaricis ſemine,& butyro oleoq; , prius capite raſo,mire continent ita fluentẽ capillũ.Sicut & canis cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcunt.Lacte caprino lendes tolli tradunt:fimo cum melle alopecias expleri:item ungularum cinere cum pice, fluentem capillũ contineri.Leporinus cinis cum oleo myrteo,capitis dolores ſedat:item aqua pota,quæ è bouis aut aſini potu relicta eſt: & ſi credimus , uulpis maſculæ genitale circumligatum:cornus ceruini cinis illitus ex aceto uel roſaceo,aut ex irino.Oculorũ epiphoras bubulo ſeuo cum oleo cocto illinunt.Ceruini cornus cicere ſcabricies eorũ inungunt,mucrones autem ipſos efficaciores putant. Lupi excrementis circumlini ſuffuſiones prodeſt.Cinere eorum cum Attico melle inungi obſcuritates:item felle urſino.Epinyctidas,adipe aprugno cum roſaceo. Vngulæ aſininæ cinis inunctus è ſuo lacte,cicatrices oculorum,& albugines tollit.Medulla bubula ex dextro crure priore trita cum fu

ligine pilis & palpebrarum uitijs angulorumq; occurrit: calliblepharicq; modo fuligo in hoc usu temperatur: optime ellychnio papyraceo oleoq; sesamino, fuligine in nouũ uas pennis detersa. Efficacissime tamen euulsos ibi pilos coercet. Felle tauri cum oui albo, collyria fiunt, aquaq; dissoluta inungũtur per quatriduum. Seuũ uituli cum anseris adipe & ocimi succo, genarum uitijs aptissimum est. Eiusdem medullę cum pari pondere ceræ & olei uel rosacei, addito ouo, duritiæ genarum illinuntur. Caseo molli caprino impo sito ex aqua calida epiphoræ sedantur: si tumor sit, ex melle. Vtrunq; uerò sero calido fo uendum. Sicca lippitudo, lumbulis suum tostis atq; contritis, & impositis tollitur. Ca- pras negant lippire, quoniam cæ quasdam herbas edant: item dorcades. Et ob id fimum earum cera circundatum noua luna deuorare iubent, & quoniam noctu æque quoq; cer nant. Sanguine hircino sanari luscios putant: nyctalopas à Græcis dictos: capræ uero iocinere, in uino austero decocto. Quidam inassati iocineris sanie inungunt, aut felle ca- præ, carnesq; eas uesci, & dum coquantur oculos uapori præcipiunt. Id quoq; referre ar- bitrantur, si rutili coloris fuerint. Volunt & oculos suffiri, iocinere in ollis decocto: qui- dam inassato. Fel quidem caprinum pluribus modis assumunt: cum melle, contra caligi- nes: cum ueratri candidi tertia parte, contra glaucomata: cum uino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: ad palpebras uerò euulso prius pilo, cum succo oleris, ita ut unctio inarescat. Contra ruptas tunicułas, cum lacte mulieris. Ad om- nia autem inueterata, fel efficacius putant. Nec abdicant fimum ex melle illitum, epipho ris, contraq; dolores medullam: item pulmonem leporis. Sedat caliginem fel cum passo aut melle. Lupino quoq; adipe, uel medulla suum, fricari oculos contra lippitudines prę cipiunt. Nam uulpinam linguam habentes in armilla, lippituros negant. Aurium dolori & uitijs medetur urina apri uitro seruata: fel apri uel suis, uel bubulum, cum oleo cicino & rosaceo æquis portionibus. Præcipue uerò taurinum, cum porri succo tepidum, uel cum melle si suppuret. Contraq; odorem grauẽ per se tepefactum in malicorio. In ea par te rupta cum lacte mulierum efficaciter sanat. Quidam etiam in grauitate aures sic per- luendas putant. Alij cum senecta serpentium & aceto includunt lanas, antè aqua calida collutas. Aut si maior sit grauitas aurium, fel cum myrrha & ruta in malicorio excalfa- ctum infundunt: lardum quoq; pingue: item fimum asini recens cum rosaceo instillatur: omniaq; ea tepefacta. Vtilior equi spuma, uel equini fimi recentis cinis cum rosaceo. Se- uum bubulum cum adipe anserino, butyrum recens. Vrina capri uel tauri, uel fullonia uetus calfacta, uapore per lagenæ collum subeunte. Admiscent & aceti tertiam partem. Et aliquid urinæ uituli qui nondum herbam gustauerit. Fimum etiam mixto felle eius- dem. Et cutem quam relinquunt angues, excalfactis prius auribus. Lana autem medica- mina ea includuntur. Prodest & seuum uituli cum anseris adipe, & ocimi succo: eiusdem medulla admixto cumino trito infusa. Virus uerrinum è scropha exceptum prius quàm terram attingat, contra dolores. Auribus fractis glutinum è naturis uitulorum factum, & in aqua liquatum. Alijs uitijs adeps uulpium. Item fel caprinum cum rosaceo tepido, aut porri succo: aut si sint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris. Si grauitas sit audiendi, fel bu bulum cum urina capræ, uel hirci, uel si pus sit. In quocunque autem usu putant hæc effi- ciora in cornu caprino per dies uiginti infumata. Laudant & coagulum leporis tertia de- narij parte, dimidiaq; sagapeni in amineo uino. Parotidas ursinus adeps comprimit, pari pondere ceræ & taurini seui: addunt quidam hypocisthidem: & per se butyrum illitum, si prius foueantur fœnigræci decocti succo. Efficacius cum strychno. Prosunt & uulpi- um testes, & taurinus sanguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta instillata auribus: fi- mumq; eiusdem cum axungia illitum. Dentes mobiles confirmat ceruini cornus cinis, doloresq; eorum mitigat, siue infricentur, siue colluantur. Quidam efficaciorem ad om- nes eosdem usus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifricia utroq; modo fiunt. Ma- gnum remedium est & in luporum capitis cinere. Certumq; est in excrementis eorum plerunq; inueniri ossa. Hæc adalligata eundem effectum habent. Item leporina coagula

per au-

per aurem infusa cõtra dolores, & capitis eorum cinis dentifricium est, adiectoq; nardo mulcet graueolentiam oris. Aliqui murinorum capitum cinerem miscuisse malunt. Reperitur in latere leporis acui os simile, hoc scarificari dentes in dolore suadent. Talus bubulus accensus eos qui labant cum dolore admotus confirmat. Eiusdem cinis cum myrrha, dentifricium est. Ossa quoq; ex ungulis suum cõbusta, eundem usum prębent: Item ossa ex acetabulis pernarũ circa quæ coxendices uertuntur. Iisdem sanari, dimissis in fauces, iumentorum uerminationes notum est: sed & combustis dentes cõfirmari. Asinino quoq; lacte percussu uexatos, aut dentiũ eiusdem cinere: lichene item equi cum oleo infuso per aurem. Est autem hoc nõ hippomanes, quod alioqui noxium omitto, sed in equorum genibus, ac super ungulas. Præterea in corde equorum inuenitur os dentibus caninis maxime simile: hoc scarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat demonstrant. Equarum uirus à coitu in ellychnijs accensum, Anaxilaus prodidit, equinorum capitum uisus repræsentare monstrifice: similiter ex asinis. Nam hippomanes tantas in ueneficio uires habet, ut affusum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medetur dentibus & fabrile glutinum, in aqua decoctum illitumq;, & mox paulo detractum, ita ut confestim colluantur uino, in quo decocti sunt cortices mali Punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes, uel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet, & omnium ferè uillaticarum quadrupedum, ne sæpius eadem dicantur.

Ad faciei uitia, ceruicis & pectoris morbos. Cap. XII

CVtem in facie erugari & tenerescere, & candorem custodire lacte asinino putant. Notumq; est quasdã quotidie D. custodito numero fouere: Poppea hoc Neronis principis instituit, balinearũ quoq; sic solio temperato, asinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficacius cum ceruſa. Syncero uerò uitia quæ serpunt, insuper imposita farina hordacea. Vlcera in facie membrana è partu bouis madida. Friuolum uideatur, non tamen omittẽdum, propter desideria mulierum: Talum candidi iuuenci, quadraginta diebus noctibusq;, donec resoluatur in liquorem decoctum, & illitum linteolo, candorem cutisq; erugationem præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt, non crocodileam illini melius, sed foueri frigida & antè & postea iubent. Æstates, & quę decolorem faciunt cutem, fimum uituli cum oleo & gummi manu subactum emendat. Vlcera oris ac rimas, seuum uituli uel bouis cum adipe anseris, & ocimi succo. Est & alia mixtura, seuo uituli cum medulla cerui, & albę spinę folijs unà tritis. Idem præstat & medulla cum resina, uel si uaccina sit, iusq; è carne uaccina. Lichenas oris præstantissimè uincit glutinum factum è genitalibus uitulorum, liquatum aceto cum sulphure uiuo, ramo ficulneo permixtum, ita ut bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctum, quas & iecur hirci calidum illitum tollit: sicut elephantias in fel caprinum: etiamnum lepras ac furfures, tauri, uel addito nitro. Vrina asini circa canis ortum, maculas in facie: fel utriusq; per sese aqua infractum, euitatisq; solibus ac uentis post detractam cutem. Similis effectus in taurino seuo uitulinóue felle, cum semine culinæ ac cinere è cornu ceruino, si canicula exoriente comburatur. Asinino seuo cicatricibus ac licheni leprisq; maxime color redditur. Hirci fel & lentigines tollit, admixto caseo ac uiuo sulphure spongiæq; cinere, ut mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato felle uti maluere, mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius, quatuorq; mellis, prius defricatis maculis. Efficax eiusdem & seuũ cum melanthio, & sulphure, & iride. Labrorum fissuris cum adipe anserino, ac medulla ceruina resinaq; & calce. Inuenio apud authores, his qui lentiginem habeant negari magicæ sacrificiorum usum. Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & arteriæ exulceratæ leuantur: Gargarizatur tepidũ, ut est expressum, aut calefactum. Caprinum utilius, cum malua decoctum & sale exiguo. Linguæ exulcerationi & arteriarum prodest ius omasi gargarizatu. Tõsillis autẽ priuatim renes uulpium aridi, cum melle triti illitiq;. Anginæ fel taurinum uel caprinum cum melle. Iecur me-

lis ex aqua,oris grauitatem,ulceraq; butyrum emendat.Spinã aliudúe quid faucibus adhærens,felis extrinsecus fimo perfricatis, aut reddi aut delabi tradunt. Strumas discutit fel aprinum,uel bubulum tepidum illitum. Nam coagulũ leporis è uino in linteolo exulceratis duntaxat imponitur.Discutit & ungulę asini uel equi cinis,ex oleo aqua illitus, & urina calefacta:& bouis ungulæ cinis ex aqua:fimum quoq; feruens ex aceto.Item seuum caprinum cum calce,aut fimum ex aceto decoctum, testesq; uulpini:prodest & sapo:Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis,ex seuo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis, spissus ac liquidus: uterq; apud Germanos maiore in usu uiris quàm fœminis. Ceruicum dolores butyro aut adipe ursino perfricãtur. rigores bubulo seuo,quod & strumis prodest cum oleo.Dolorẽ inflexibilem(opisthotonon uocant)leuat urina capræ auribus infusa, aut fimum cum bulbis illitum. Vngues contusos fel cuiuscunq; animalis circumligatum. Pterygia digitorum fel taurinum aqua calida dissolutum.Quidam adijciunt sulphur & alumen,pari pondere omnium. Tussim iecur lupi ex uino tepido sanat:ursinumq; fel admixto melle,aut ex cornu bubuli summis partibus cinis:uel saliua equi,triduo potu eam mori tradũt:pulmo ceruinus cum gula sua arefactus in fumo,dein tusus ex melle quotidiano ecligmate.Efficacior est ad id subulo ceruorum generis.Sanguinem expuentes, ceruini cornus cinis: coagulum leporis tertia parte denarij cum terra Samia & uino myrteo potum sanat. Eiusdẽ fimi cinis in uino uesperi potus nocturnas tusseis:pili quoq; leporis suffiti,extrahunt pulmonibus difficiles exscreationes.Purulentas autem exulcerationes pectoris pulmonisq;, & à pulmone graueolentiam halitus,butyrum efficacissime iuuat,cum pari modo mellis Attici decoctum donec ruffescat,& matutinis sumptum ad mensuram ligulę. Quidam pro melle,laricis resinam addere maluerunt.Si sanguis rejciatur,efficacem tradunt bubulum sanguinem, modice & cum aceto sumptum:nam de taurino credere,temerarium est. Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in uetere sanguinis exscreatione.

Ad stomachi & lumborum dolores,& renum uitia. Cap. XIII

STomachum exulceratum lactis asinini potus reficit:item bubuli. Rosiones eius caro bubula admixto aceto & uino cocta.Rheumatismos cornus ceruini cinis.Sanguinis exscreationes hędinus sanguis recens,ad cyathos ternos cũ aceto acri pari modo feruens potus:coagulum tertia parte ex aceto potum.Iocineris dolores,lupi iecur aridum ex mulso:asininum iecur aridũ cum petroselini partibus duabus,ac nucibus tribus, ac melle tritum, & in cibo sumptum: sanguis hircinus cibo aptatus. Suspirijosis ante omnia efficax est potus equiferorum sanguinis.Proxime lactis asinini tepidi cum bulbis decocti,ita ut ferum ex eo bibat,addito in tres heminas cyatho nasturtij albi,perfusi aqua,deinde melle diluti.Iecur quoq; uulpinum,aut pulmo, in uino nigro, aut fel ursinum in aqua, laxat meatus spirandi.Lumborum dolores,& quęcũq; alia mollire opus sit,ursino adipe perfricare conuenit:cinerem aprini aut suilli fimi inueterati, aspergi potioni uini. Afferunt & magi sua commenta.Primùm omnium rabiem hircorum,si mulceatur barba,mitigari:eadem præcisa,non abire eos in alienum gregem. Huic admiscent fimũ caprinum,& subdito linteolo uncto caua manu,quantum pati possit feruens, sustineri iubent:ita ut si læua pars doleat,hæc medicina in dextra manu fiat,aut è contrario. Fimũ quoq; ad eum usum acus æreæ punctis tolli iubent.Modus curationis est,donec uapor ad lumbos sentiatur peruenire.Postea uerò manũ porro tuso illinunt, item lumbos ipso fimo cum melle,suadentq; in eodem dolore & testes leporis deuorare.Ischiadicis fimum bubulum imponunt,calfactum in folijs cinere feruẽti.In renumq; dolore leporis renes crudos deuorari iubent,aut certe coctos,ita ne dente cõtingantur. Ventris quidẽ dolore tentari negant talum leporis habentes.Lienẽ sedat fel apri uel suis potum,uel ceruini cornus cinis in aceto. Efficacissime tamẽ inueteratus lien asini, ità ut in triduo sentiatur utilitas. Asinini pulli fimũ,quod primum edidit,polean uocant Syri: dant in aceto mulso. Datur & equi lingua inueterata ex uino,prẽsentaneo medicamento, ut didicisse se ex barbaris Cę-

cilius Bion tradidit. Et lien bubulus simili modo. Recens autē assus uel elixus, in cibo. In uesica quoq; bouis allij capita xx. tusa, cū aceti sextario, imponuntur ad lienis dolorem. Eadem ex causa emi lienem uituli quanti indicatus sit, iubent magi, nulla pretij contatione, quoniam hoc quoq; religiose pertineat: diuisumq; per longitudinem annecti tunicæ utrinq;, & induentem pati decidere ad pedes: dein collectum in umbra arefacere. Cum hoc fiat, simul residere lienem ægri uitiatum, liberariq; eum morbo dicitur. Prodest & pulmo uulpium cinere siccatus, atq; in aqua potus. Item hædorum lien impositus.

Ad aluum sistendam, cœliacos, dysentericos, inflationes alui, rupta, tenesmon, & tineas, & colum. Cap. XIIII

ALuum sistit ceruinus sanguis, item cornus cinis: iecur aprinū ex uino potum citra salem, recensq;: item assum suillum, uel hircinum decoctum in uini hemina. Coagulum leporis in uino ciceris magnitudine: aut si febris sit, ex aqua. Aliqui & gallam adijciunt, alij per se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto. Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus ueteris ex parte ima cinis, insperſus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus. Coriū caprinū cum suo pilo decoctū, succo epoto. Coagulum equi, & sanguis caprinus, uel medulla, uel iecur aluū soluit. Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum. Vel lactis equini potus: item caprini cum sale & melle. Caprę fel cum cyclamini succo & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquam adieciſſe malunt. Fel tauri cum absinthio tritum ac subditum pastillo. Butyrum largius sumptum, cœliacis & dysentericis medetur, iecur uaccinum. Cornus ceruini cinis, tribus digitis captus in potione aquæ. Coagulum leporis subactū in pane. si uerò sanguinem detrahunt, in polenta. Aprini uel suilli uel leporini fimi cinis, insperſus potioni tepidæ uini. Vituli quoq; ius uulgariter datū, inter auxilia cœliacorum & dysentericorum tradunt. Lactis asinini potus utilior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex uino, utriq; uitio. Item polea supradicta. Equi coagulum, quod aliqui hippacen uocant, etiam si sanguinem detrahant: uel fimi cinis, dentiumq; eiusdē tusorum farina, salutaris dicitur: et bubuli lactis decocti potus. Dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & si tormina sint, cornus ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caseus recens uaccinus immittitur ad utrūq; uitiū. Item butyrū heminis quatuor, cū resinæ terebinthinę sextante, aut cum malua decocta, aut rosaceo. Datur & seuum uitulinū, aut bubulum. Item medullæ excoquūtur cum farina & cera exiguoq; oleo, ut sorberi possint. Medulla & in pane subigitur. Lac caprinum ad dimidias partes decoctū. Si sint & tormina, additur protropum. Torminibus satis esse remedij in leporis coagulo poto è uino tepido, uel semel, arbitrantur aliqui. Cautiores & sanguine caprino cū farina hordeacea & resina, uentrem illinunt. Ad omnes epiphoras uentris illini caseum mollem suadent: Veterem autem in farina tritum, cœliacis & dysentericis dari, cyatho casei in cyathis uini tribus. Sanguis caprinus decoctus cū medulla dysentericis. Iecur assum caprę, cœliacis subuenit, magisq; etiam hirci, in uino austero decoctū potumq;, uel ex oleo myrteo umbilico impositum. Quidam decoquunt à tribus sextarijs aquæ ad heminam, addita ruta. Vtuntur & liene assо capræ hirciue, & seuo hirci in pane qui cinere coctus sit, capræ à renibus maxime, ut per se hauriatur, protinusq; modice frigidam sorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctum seuum admixta polenta, & cumino, & anetho, acetoq;. Illinunt & uentrem cœliacis, fimo cum melle decocto. Vtuntur ad utrunq; uitium & coagulo hędi in uino myrtite, magnitudine fabæ poto: & sanguine eiusdem in cibum formato, quem sanguiculum uocant. Infundunt dysentericis & glutinum taurinum, aqua calida resolutum. Inflationes autem discutit uitulinum fimum in uino decoctum. Intestinorum uitijs magnopere prodest coagulum ceruorum, decoctum cum lente betáque, atque ita in cibo sumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo sale addito. Et si coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat. Eadem uis est & in seuo caprino in sorbitione aliqua, uti protinus hauriatur frigida aqua.

Item fœminum hædi cinis rupta inteſtina ſarcire mire traditur. Fimum leporis cum mele decoctum, & quotidie fabæ magnitudine ſumptum, ita ut deploratos ſanauerint. Laudant & caprini capitis cum ſuis pilis decocti ſuccum. Teneſmos, id eſt, crebra & inanis uoluntas egerendi, tollitur poto lacte aſinino: Item bubulo. Tinearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inueniri oſſa, ſi terram non attigerint, colo medentur adalligata brachio. Polea quoq; ſupradicta magnopere prodeſt in ſapa decocta. Item ſuilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ: Cornus ceruini teneri cinis, cochleis Africanis cum teſta ſua tuſis mixtus, in uini potione.

Ad ueſicæ cruciatus & calculos: de genitalium & ſedis uitijs, & inguinum remedijs. Cap. XV

VEſicæ calculorũq; cruciatibus auxiliatur urina apri, & ipſa ueſica pro cibo ſumpta: efficacius, ſi prius fumo maceretur utrũq;. Veſicam elixam mandi oportet, & à muliere fœminę ſuis. Inueniuntur & in iocineribus eorum lapilli, aut duritie lapillis ſimiles, candidi, ſicuti in uulgari ſue: quibus contritis atq; potis in uino, pelli calculos aiunt. Ipſi apro tam grauis ſua urina eſt, ut niſi egeſta fugæ non ſufficiat, ac uelut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati, in uino poti, calculos pellunt. In perna ſuis articulos eſſe diximus, quorum decoctum ius facit urinæ utile. Aſinini renes inueterati tritiq;, & in uino mero dati, ueſicę medẽtur. Calculos expellunt lichenes equini ex uino aut mulſo poti diebus XL. Prodeſt & ungulæ equinæ cinis, in uino, aut aqua. Item fimum caprarum in mulſo, efficacius ſylueſtrium. Pili quoq; caprini cinis. Verendorum carbunculis, cerebrũm apri uel ſuis, ſanguisq;. Vitia uerò quæ in eadem parte ſerpunt, iecur eorum combuſtum, maxime iuniperi ligno cum charta & arrenico ſanat. fimi cinis, fel bubulum cum alumine Ægyptio ac muria ad craſsitudinẽ mellis ſubactum, inſuper beta ex uino cocta impoſita: caro quoq;. Manantia uerò ulcera, ſeuum cum medulla uituli in uino decoctum, uel caprinum cum melle rubiq; ſucco: uel ſi ſerpãt, fimum etiam prodeſſe cum melle dicũt aut cum aceto, & per ſe butyrum. Teſtium tumor, cum ſeuo uituli, addito nitro cohibetur: uel fimo eiuſdem ex aceto decocto. Vrinæ incontinentiam cohibet ueſica aprina, ſi aſſa mandatur. Vngularum apri uel ſuis cinis potioni inſperſus. Veſica fœminæ ſuis combuſta ac pota: Item hædi, uel pulmo: Cerebrum leporis in uino: Eiuſdem teſticuli toſti, uel coagulum cum anſerino adipe in polenta: Renes aſinini in mero triti potiq;. Magi uerrini genitalis cinere poto ex uino dulci demõſtrant urinam facere in canis cubili, ac uerba adijcere, ne ipſe urinam faciat ut canis in ſuo cubili. Rurſus ciet urinam ueſica ſuis, ſi terram non attigerit, impoſita pubi. Sedis uitijs præclare prodeſt fel urſinum cum adipe. Quidam adijciũt ſpumam argenti ac thus. Prodeſt & butyrum cum adipe anſerino ac roſaceo. Modum ipſæ res ſtatuũt, ut ſint illitu faciles. Præclare medetur & taurinũ fel, in linteolis conceptis: rimasq; perducit ad cicatricem. Inflationibus in ea parte, ſeuũ uituli, maxime ab inguinibus cum ruta: Cæteris uitijs medetur ſanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomatis per ſe. Item fel lupinum ex uino. Panos & apoſtemata in quacũq; parte, ſanguis urſinus diſcutit: Item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur cum interficiatur reddere urinam, liquidiorem initio, ſed in terra ſpiſſantem ſe. Hic adalligatus fœmini, omnes impetus diſcutit, omniq; ſuppuratione liberat. Eſt autem rarus inuentu, nec ex omni onagro, ſed celebri remedio. Prodeſt & urina aſini cum melanthio. Et ungulæ equinę cinis cum oleo & aqua illitus. Sanguis equi, prȩcipue admiſſarij. Et ſanguis bubulus: item fel. Caro quoq; eoſdem effectus habet calida impoſita: et ungulæ cinis ex aqua aut melle: urina caprarũ, hircorumq; carnes in aqua decoctæ: aut fimum ex his cum melle decoctum: fel urſinum ſiue uerrinum: urina ſuum in lana impoſita. Fœmina atteri aduriq; equitatu notum eſt. Vtiliſsimum eſt ad omnes inde cauſas, ſpumam equi ex ore inguinibusq; illinire. Inguina & ex ulcerum cauſa intumeſcunt. Remedio ſunt equi ſetæ tres, totidem nodis alligatæ intra ulcus.

Ad po-

Ad podagras, ad morbum comitialem, ad ſideratos, morbumq́; regium, oſſaq́; fracta, remedia. Cap. XVI

PODagris medetur urſinus adeps, taurinumq́; ſeuum, pari pondere & ceræ. Addunt quidã hypociſthida & gallam. Alij hircinũ preferunt ſeuũ cum fimo caprę, & croco ſinapiúe, uel caulibus ederæ tritis, ac perdicio uel flore cucumeris ſylueſtris: Itẽ bouis fimum cum aceti fece. Magnificant & uituli qui nondũ herbam guſtauerit fimum, aut per ſe ſanguinem tauri: Vulpem decoctam uiuã, donec oſſa tantùm reſtent: lupúmue uiuum oleo cerati modo incoctum: Seuum hircinũ, cum helxines parte æqua, ſinapis tertia: Fimi caprini cinerem cum axungia. Quin & iſchiadicos uri ſub pollicibus pedum eo fimo ferucnte, utiliſsime tradũt. Articulorumq́; uitijs fel urſinum utiliſsimum eſſe, & leporis pedes adalligatos. Podagras quidã mitigari pede leporis uiuentis abſciſſo, ſi quis ſecum aſsidue habeat. Perniones urſinus adeps, rimasq́; pedum omnes ſarcit: Efficacius alumine addito: Seuum caprinũ: Dentium equi farina: Aprinum uel ſuillum fel: cum adipe pulmo impoſitus: & ſi ſubtriti ſint contuſiúe offenſatione: ſi uerò aduſti frigore, leporini pilicinis: Eiuſdem pulmo contuſis diſſectus, aut pulmonis cinis. Sole aduſta, ſeuo aſinino aptiſsimè curãtur. Item bubulo cum roſaceo. Clauos & rimas callicq́; uitia, fimum apri uel ſuis recens illitum, ac tertio die ſolutum ſanat. Talorum cinis, pulmo aprinus, aut ſuillus, aut ceruinus. Attritus calceamentorum, urina aſini cum luto ſuo illita. Clauos ſeuum bubulum cum thuris polline. Perniones uerò corium combuſtum: melius ex uetere calceamento. Iniurias è calceatu, ex oleo corij caprini cinis. Varicum dolores ſedat fimi uitulini cinis, cum lilij bulbis decoctis, addito melle modico: Itemq́; omnia inflammata & ſuppurationes minantia. Eadẽ res & podagricis prodeſt, & articularijs morbis, è maribus precipue uitulis. Articulorum attritis, fel aprorum uel ſuum, linteo calefacto impoſitum: uituliq́; qui nondum herbam guſtauerit, fimum: Item caprinum cum melle in aceto decoctum. Vngues ſcabros ſeuum uituli emendat: Item caprinum admixta ſandaracha. Verrucas uerò aufert uitulini fimi cinis ex aceto: aſini urinæ lutum. Comitiali morbo teſtes urſinos ediſſe prodeſt, uel aprinos bibiſſe ex lacte equino, aut ex aqua: Item aprinam uriñam ex aceto mulſo: efficacius, quæ inaruerit in ueſica ſua. Dantur & ſuum teſticuli inueterati tritiq́; in ſuis lacte, præcedente uini abſtinentia, & inſequente continuis diebus. Dantur & leporis ſale cuſtoditi pulmones, cum thuris tertia parte, in uino albo, per dies XXX. Item coagula eiuſdem. Aſini cerebrum ex aqua mulſa, infumatum prius in folijs, ſemuncia per dies: uel ungularum eius cinis cochlearibus binis toto menſe potus: Item teſtes ſale aſſeruati, & aſperſi potioni, in aſinarũ maxime lacte uel ex aqua. Membrana partus earum, præcipue ſi marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium reſiſtit. Sunt qui è mare nigroq́; cor edendum cum pane ſub dio prima aut ſecunda luna precipiant. Alij carnem, aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies XL. bibendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent, eademq́; potione & lymphaticis medentur. Comitialibus datur & lactis equini potus, lichenq́; in aceto mulſo bibendus. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis toſtę, ut uolunt magi. Seuum earum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo fellis recõditum, ita ne terrã attingat, potum uerò ſub limine ex aqua. Morbum ipſum deprehendit caprini cornus uel ceruini uſti nidor. ſideratis urina pulli aſinini nardo admixto perũctione prodeſſe dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis: ſanguis aſinini pulli ex uino. Item fimũ aſinini pulli, quod primũ edidit à partu, datum fabæ magnitudine è uino medetur intra diem tertiũ. Eadem & ex equino pullo ſimiliterq́; uis eſt. Fractis oſsibus præſentaneus maxillarum apri cinis uel ſuis. Item lardum elixum atq́; circumligatum mira celeritate ſolidat. Coſtis quidẽ fractis laudatur unicè caprinum fimũ ex uino uetere, aperit, extrahit, perſanat. Febres arcet ceruorum caro, ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter ſalſus adalligatusq́;, ſi credimus magis. Eſt genus febrium, quod amphemerinon uocant. Hoc liberari tradunt, ſi quis è uena auris aſini tres guttas ſanguinis in duabus

heminis

heminis aquæ hauſerit. Quartanis magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, & ne recidant, non remoueri ſepteno circuitu. Quis hoc quæſo inuenire potuit? quæ ue eſt iſta mixtura? cur digitus potiſsimum bubonis electus eſt? Modeſtiores iecur felis decreſcente luna occiſæ in ueteratum ſale, ex uino bibendum ante acceſsiones quartanæ dixere. Idem magi fimi bubuli cinere conſperſo puerorum urina illinunt digitos pedum, manibuſq; leporis cor adalligant. Coagulum ante acceſsionem propinant. Datur & caſeus caprinus recens cum melle diligenter ſero expreſſo.

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos: ad ignem ſacrum, & ad dolores neruorum remedia. Cap. XVII

MElancholicis fimum uituli in uino decoctum remedio eſt. Lethargicos excitat aſini lichen, naribus illitur ex accto: Caprini cornus nidor aut pilorum: iecur aprinum. Itaq; & ueternoſis datur. Phthiſicis medẽtur, iecur lupi ex uino, macræ ſuis fœminę her bis paſtæ lardum, carnes aſininæ ex iure ſumptæ. Hoc genere maxime in Achaia curant id malum. Fimi quoq; aridi, ſed pabulo uiridi paſto boue, fumũ harundine hauſtum pro deſſe tradunt. Bubuli quoq; cornus mucronem exuſtum, duorum cochleariorum menſura, addito melle, pilulis deuoratis. Capræ ſeuo in pulte ex alica & phthiſin & tuſsim ſanari, uel recenti cum mulſo liqueſacto, ita ut uncia in cyathum addatur, rutęq; ramo permiſceatur, non pauci tradunt. Rupicapræ ſeui cyatho, & lactis pari mẽſura, deploratum phthiſicum conualuiſſe certus autor affirmat. Sunt & qui ſuum fimi cinerẽ profuiſſe ſcripſerint in paſſo: & cerui pulmonem, maxime ſubulonis, ſiccatum in fumo tritumq; in uino. Hydropicis auxiliatur urina ueſicæ apri paulatim data in potus. Efficacius quæ inaruerit cum ueſica ſua: Fimi ceruini maxime ſubulonis, ſed & bubuli, de armẽtinis loquor (quod bolbiton uocant) cinis cochleariorum trium in mulſi hemina, bouis fœminæ in mulieribus, & ex altero ſexu in uiris, quod ueluti myſterium occultarunt magi: Fimum uituli maſculi illitũ: Fimi uituli cinis cum ſemine ſtaphylini, æqua portione ex uino: Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorem putant hircorũ, utiq; ſi lentiſco paſcantur. Igni ſacro urſinus adeps illinitur, maxime qui eſt ad renes: Vitulinum fimum recens, uel bubulum: Caſeus caprinus ſiccus cum porro: Ramenta pellis ceruinæ deiecta pumice, ex aceto trita. Rubori cum prurigine, equi ſpuma aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ, aſinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris, caſeus caprinus ſiccus ex melle & accto in balineis, oleo remoto. Puſtulis ſuilli fimi cinis aqua illitus, uel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimum aprinum uel ſuillum: Item uitulinum: Verris ſpuma recẽs cum aceto, fimum caprinum cum melle. Bubula caro impoſita tumorẽ ſanat. Fimum ſuillum in teſta calefactum tritumq; cum oleo, duritias corporum omnes tollit optimè. Adeps è lupis illitus, in his quæ rumpere opus eſt, plurimum proficit. Fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinum in uino uel accto decoctum. In furũculis ſeuum bubulum cum ſale: aut ſi dolor eſt intinctum oleo, liquefactum ſine ſale, ſimiliq; modo caprinum. In ambuſtis urſinus adeps cum lilij radicibus: Aprinum aut ſuillum fimũ inueteratum. Setarum ex his è penicillis tectorijs cinis cum adipe tritus: Tali bubuli cinis, cum cera & medulla ceruina: Fel tauri: Fimum leporis. Sed caprarum fimus ſine cicatrice ſanare dicitur. Glutinum præſtantiſsimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodeſt ambuſtis. Sed adulteratur nihil æque, quibuſuis pellibus inueteratis, calceamentisque etiam decoctis. Rhodiacum fideliſsimum: eoque pictores & medici utuntur: Id quoque quò candidius eò probatius. Nigrum & lignoſum damnatur. Neruorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, utiliſsimum putant, uel putreſcente neruo. Spaſmata & percuſſu uitiata fimo apruguo curant, uere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotáue uulneratos: & quoquo modo ſanguine contuſo, uel ſi recens illinatur. Sunt qui incoxiſſe aceto, utilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratisque & euerſis ex aceto ſalutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Feruntq; & Neronem

principem

principem hac potione recreari ſolitum,cùm ſic quoq; ſe trigario approbare uellet.Proximam ſuillo fimo uim putant.

Ad ſanguinem ſiſtendum,& contra ulcera & carcinomata,ad ſcabiem remedia:& quæ infixa corpori extrahunt,& quæ cicatricibus proſunt. Cap. XVIII

SAnguinem ſiſtit coagulum ceruinum ex aceto: Item leporis. Huius quidem & pilorum cinis:Item ex fimo aſinino cinis: & pilorum quidem cinis illitus. Efficacior uis è maribus aceto admixto,& in lana ad omne profluuium impoſito.ſimiliter ex equino capite & fœmine.Aut fimi uitulorum cinis illitus ex aceto.Item caprini cornus uel fimi ex aceto.hircini uerò iocineris diſſecti ſanies efficacior.Et cinis utriuſq; ex uino potus, uel naribus ex aceto illitus.Hircini quoq; utris uinarij duntaxat cinis,cum pari pondere reſinę,quo genere ſiſtitur ſanguis,& uulnus glutinatur.Hædinum quoq; coagulũ ex aceto,& fœminum eius combuſtorum cinis,ſimiliter pollere traduntur. Vlcera ſanat in tibijs cruribusq; adeps urſinus,admixta rubrica.Quæ uerò ſerpunt, fel aprugnũ cum reſina & ceruſa.Maxillarum apri uel ſuum cinis: Fimum ſuum illitũ ſiccum:Item caprinum ex aceto ſubferuefactum.Cætera purgantur & explentur butyro. Cornus ceruini cinere,uel medulla cerui.Felle taurino cũ cyprino oleo,aut fimo caprino,aut hircino.Fimum recens ſuum,uel inueterati farina illinitur uulneribus ferro factis. Phagedænis & fiſtulis immittitur fel tauri,cum ſucco porri,aut lacte mulierum,uel ſanguis aridus cum cotyledone herba.Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari pondere capparis aſperſum uino.Gangrenas urſinum fel penna illitum. Aſini ungularum cinis ea quæ ſerpunt ulcera inſperſus.Sanguis equi adrodit carnes ſeptica ui: Item fimi equini inueterati fauilla.Ea uerò quæ phagedænas uocant in ulcerum genere,corij bubuli cinis cum melle. Caro uituli recentia uulnera non patitur intumeſcere: Fimum bubulum cum melle.Fœminum uituli cinis ſordida ulcera,& quæ cacoethe uocant,è lacte mulieris ſanat.Recentes uerò plagas ferro illatas,glutinum taurinum liquefactum,tertio die ſolutum. Caſeus caprinus ſiccus ex aceto ac melle,purgat ulcera.Quæ uerò ſerpant, cohibet ſeuum cum cera:Item addita pice ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad cacoethe, hædi fœminum cinis è lacte mulieris.Et aduerſus carbunculos,ſuis fœminæ cerebrum toſtum illitumq;. Scabiem hominis,aſininæ medullæ maxime abolent. Vrinę eiuſdem cum ſuo luto illitę. Butyrum etiam,quod in iumentis proficit cum reſina calida:Glutinum taurinum in aceto liquefactum,addita calce:Fel caprinum cum aluminis cinere: Boas fimum bubulum, unde & nomen traxere. Canum ſcabies ſanantur bubulo ſanguine recẽti: iterumq; cum inareſcat illito,& poſtero die abluto cinere lixiuo.Spinæ ac ſimilia corpori extrahuntur felis excrementis:item capræ ex uino:coagulo quocunq;,ſed maxime leporis, cum thuris polline & oleo,aut cum uiſci pari pondere,aut cum propoli. Cicatrices nigras ſeuum aſininum reducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactum. Medici adijciũt myrrham & mel & crocum,æreaq; pyxide condunt.Aliqui & florem æris admiſcent.

Ad muliebria mala medicinę,& ad infantiũ morbos,& Veneris remedia. Cap. XIX

MVlierum purgationes adiuuat fel taurinum lana ſuccida appoſitũ.Olympias Thebana addidit hyſſopum & nitrũ.Cornus ceruini cinis potus. Item uuluas laborantes,illitu quoq;:& fel taurinum cum opio appoſitum obolis binis. Vuluas & pilo ceruino ſuffire prodeſt. Tradunt,ceruas cum ſenſerint ſe grauidas, lapillũ deuorare:quem in excrementis repertum,aut in uulua(nam & ibi inuenitur)cuſtodire partus adalligatum. Inueniuntur & oſsicula in corde & in uulua, perquam utilia grauidis parturientibusq;, Nam de pumice, qui in uaccarũ utero ſimili modo inuenitur, diximus in natura boum. Lupi adeps illitus uuluas mollit,dolores etiam iecur. Carnes lupi ediſſe parituris prodeſt:aut ſi incipientibus parturire ſit iuxtà qui ederit,adeò,ut etiam contra illatas noxias ualeat.Eundem ſuperuenire,perniciosum eſt.Magnus & leporis uſus mulieribus. Vuluas adiuuat pulmo aridus potus. Profluuia iecur cum Samia terra ex aqua potum. Secundas coagulum:cauentur pridiana balinea. Illitum quoque cum croco & porri ſucco,

uellere

uellere appoſitum abortus mortuos expellit. Si uuluę leporum in cibis ſumantur, mares concipi putant. Hoc & teſticulis eorum & coagulo profici. Conceptū leporis utero exemptum his quæ parere deſierint, reſtibilem fœcunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis ſaniem & uiro magi propinant. Item uirgini nouem grana fimi, ut ſtent perpetuo mammæ: coagulum quoq; obid cum melle illinunt: ſanguinem, ubi euulſos pilos renaſci nolunt. Inflationi uuluæ, fimum aprugnum ſuillúmue cum oleo illini prodeſt. Efficacius ſiſtit farina aridi, ut aſpergatur potioni, uel ſi grauidę aut puerperę torqueantur. Lacte ſuis poto cum mulſo adiuuãtur partus mulierum. Per ſe uerò potum, deficientia uberа puerperarum replet. Eadem circumlita ſanguine fœminæ ſuis, minus creſcent. Si dolent, lactis aſinini potu mulcentur: quod addito melle ſumptum, & purgationes earum adiuuat. Sanat & uuluarum exulcerationes eiuſdem animalis ſeuum inueteratum, & in uellere appoſitum duritiem uuluarum emollit. Per ſe uerò recens uel inueteratum, ex aqua illitum, pſilotri uim obtinet. Eiuſdem animalis lien inueteratus, ex aqua illitus mammis, abundantiam facit. Vuluas ſuffitu corrigit. Vngulę aſininæ ſuffitę partū maturant, ut uel abortus euocetur: nec aliter adhibentur, quoniam uiuentem partum necant. Eiuſdem animalis fimū ſi recēs imponatur, profluuia ſanguinis mire ſedare dicitur. Necnon & cinis eiuſdē fimi, qui & uuluæ prodeſt impoſitus. Equi ſpuma illita per dies xx. prius quàm primum naſcantur pili reſtinguūtur. Item cornus ceruini decocto: melius, ſi recentia ſint cornua. Lacte equino iuuant uuluę colluę. Quod ſi mortuus partus ſentiatur, lichen ex aqua dulci potus eijcit. Item ungulæ ſuffitu, aut fimum aridū. Vuluas procidentes butyrum infuſum ſiſtit. Induratã uuluam aperit fel bubulum roſaceo admixto, foris uellere cum reſina terebinthina impoſito. Aiunt & ſuffitu fimi è mare boue, procidentes uuluas reprimi, partus adiuuari. Cõceptus uerò uaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus uexationem fieri, certum eſt. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle tauri no, & adipe ſerpētium, & ęrugine, addito melle, medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoq; fel, ſi in purgationibus fuerit ſub coitu aſperſum uuluæ, etiam duritiam uentris emollit, & profluuium minuit umbilico peruncto, atq; in totum uuluæ prodeſt. Modum ſtatuunt fellis pondere denarij ad apij tertiam, admixto amygdalino oleo, quantum eſſe ſatis appareat: hoc in uellere imponunt. Maſculi fel uituli, cum mellis dimidio tritum, ſeruatur ad uuluas. Carnem uituli ſi cum ariſtolochia inaſſatam edant circa conceptum, mares parituras promittunt. Medulla uituli in uino ex aqua decocta cum ſeuo, exulcerationibus uuluarum impoſita prodeſt. Item adeps uulpium, excremētumq; felium: hoc cum reſina & roſaceo impoſitum. Caprino cornu ſuffiri uuluam, utiliſsimum putant. Sylueſtrium caprarum ſanguis cum palma marina pilos detrahit. Cæterarum uerò fel, callum uuluarnm emollit inſperſum, & à purgatione conceptus facit. Sic quoq; pſilothri uis efficitur, ſi euulſis pilis triduo ſeruetur illitum. Profluuium quamuis immenſum, urina capræ pota ſiſti, obſtetrices promittunt, & ſi fimum illinatur. Membrana caprarum in qua partus æditus, inueterata, potuq; ſumpta in uino, ſecundas pellit. Hædorum pilis ſuffiri uuluas, utile putant, & in profluuio ſanguinis coagulum bibi, aut hyoſcyami ſemen imponi. E boue ſylueſtri nigro ſi ſanguine ricini lumbi perungantur mulieri, tedium Veneris fieri dicit Oſthanes. Idem amoris, pota hirci urina, admixta propter faſtidium nardo. Infantibus nihil butyro utilius, per ſe & cum melle: priuatim et in dentitione & ad gingiuas, & ad oris ulcera. Dens lupi adalligatus, infantiū pauores prohibet, dentitionq; morbos, quod & pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum maximi, equis quoq; adalligati, infatigabilem curſum præſtare dicuntur. Leporum coagulo illito ubere, ſiſtitur infantium aluus. Iecur aſini, admixta modice panace, inſtillatum in os, à comitialibus morbis & alijs infantes tuetur: hoc xl. diebus fieri præcipiunt. Et pellis aſinina iniecta, impauidos infantes facit. Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem pręſtant infantibus adalligati, efficacius ſi terram non attigere. Lien bubulus in melle editur, & illinitur ad lienis dolores. Ad ulcera manantia cum melle. Lien uituli in uino decoctus, tri-

tusq;

tusq; & illitus ulcuſcula oris. Cerebrum capræ magi per anulum aureū traiectū, prius q̄ lac detur, infantibus inſtillant contra comitiales cæterosq; infantiū morbos. Caprinū fimum inquietos infantes adalligatū panno cohibet, maxime puellas. Lacte caprino, aut cerebro leporū perunctæ gingiuæ, faciles dentitiones faciunt. Somnos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitrat. Vulgus & gratiā corpori in VII. dies, friuolo quidē ioco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſa in tanta perſuaſione. Magi felle capræ, ſacrificatæ duntaxat, illito oculis, uel ſub puluino poſito, ſomnū allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis è myrteo oleo perunctis. Coitus ſtimulat fel aprugnū illitū: item medullæ ſuū hauſtæ: ſeuum aſininū, anſeris maſculi adipe permixto illitū: Item à coitu equi Virgilio quoq; deſcriptū uirus, & teſticuli equini aridi, ut potioni interi poſsint, dextérue aſini teſtis in uino potus pro portione, uel adalligatus brachiali. Eiuſdē à coitu ſpuma collecta roſeo panno, & incluſa argento, ut Oſthanes tradit. Salpe genitale in oleū feruens mergi iubet ſepties, eoq; perungi pertinentes partes. Bialcon cinerē ex eodem bibi, uel tauri à coitu urinā, lutoq; ipſo illini pubem. At è diuerſo muris fimo illito, cohibet uirorū Venus. Ebrietatē arcet pulmo apri aut ſuis aſſus, ieiuni cibo ſumptus eo die: item hædinus.

Mira de animalibus. Cap. XX

MIra præterea tradunt in eiſdem animalibus. Veſtigiū equi excuſſum ungula (ut ſolet plerunq;) ſi quis collectū reponat, ſingultus remediū eſſe recordātibus quonā loco id repoſuerint. Iecur luporū equinæ ungulę ſimile eſſe, & rumpi equos qui ueſtigia luporum ſub equite ſequant. Talis ſuum diſcordiæ uim quandā ineſſe. In incendijs ſi fimi aliquid egeratur è ſtabulis, facilius extrahi, nec recurrere oues bouesq;. Hircorū carnes uirus non reſipere, ſi panem hordeaceū eo die quo interficiant ederint, laſérue dilutum biberint. Nullas uerò teredinē ſentire, luna decreſcente induratas ſale. Adeoq; nihil omiſſum, ut leporē ſurdum celerius pinguēſcere reperiamus. Animaliū uerò medicinas: ſi ſanguis profluat iumentis, ſuillum fimū ex uino infundendū. Boum aūt morbis ſeuū, ſulphur uiuū, allium ſylueſtre, ouū coctum: omnia hæc trita in uino danda, aut uulpis adipem. Carnem caballinā diſcoctam, potu ſuum morbis mederi. Omnium uerò quadrupedum morbis, caprā ſolidam cum corio, & ranā rubetam diſcoctas. Gallinaceos non attingi à uulpibus, qui iecur animalis eius aridū ederint: uel ſi pellicula ex ea collo inducta galli inierint: ſimilia in felle muſtelæ. Boues in Cypro contra tormina hominū excrementis ſibi mederi. Non ſubteri pedes boum, ſi prius cornua pice liquida perunganť. Lupos in agrum non accedere, ſi capti unius pedibus infractis, cultroq; adacto, paulatim ſanguis circa fines agri ſpargatur: atq; ipſe defodiatur in eo loco ex quo cœperit trahi. Aut ſi uomerem, quo primus ſulcus eo anno in agro ductus ſit, excuſſum aratro, focus lariū, quo familia conuenit, abſumat: ac lupū nulli animalium nociturū in eo agro, quamdiu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia ſui generis, quæ aut placida non ſunt, aut fera.

De origine medicinæ, & quando primùm clinice, & quando primùm iatraleptice, & de Chryſippo & Eraſiſtrato, & empirice, & Herophilo, & reliquis illuſtrib. medicis, & quoties ratio medicinæ mutata ſit, & qui primus Romæ medicus, & quando, & quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, & uitia medicinæ. Cap. I

NATVRA remediorum, atq; multitudo inſtantium ac præteritorū, plura de ipſa medendi arte cogunt dicere: quanquam non ignarus ſim nullis antè hæc Latino ſermone condita, ancepsq; lubricum eſſe rerum omniū nouarum, talium utiq; q̄ ſteriles gratiæ difficultates in promendo: ſed quoniam occurrere ueriſimile eſt omniū qui hæc cognoſcant cogitationi, quo

nam modo exoleuerint in medicinæ uſu, quæ tam parata atq; pertinẽtia erant: mirumq; & indignũ protinus ſubit, nullam artiũ inconſtantiorẽ fuiſſe, & etiamnũ ſæpius mutari, cùm ſit fructuoſior nulla. Dijs primùm inuentores ſuos aſsignauit, & cælo dicauit. Nec non & hodie multifariã ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famã etiam crimine, ictum fulmine Æſculapiũ fabulata, quoniã Tyndaridem reuocauiſſet ad uitã: nec tamen ceſſauit narrare alios reuixiſſe opera ſua, clara Troianis tẽporibus, quibus fama certior, uulnerum tamen duntaxat remedijs: Sequentia eius (mirum dictu) in nocte denſiſsima latuere uſq; ad Peloponneſiacum bellum: tunc eam reuocauit in lucem Hippocrates, genitus in inſula Coo, in primis clara ac ualida, & Æſculapio dicata. Is cùm fuiſſet mos, liberatos morbis ſcribere in templo eius dei quid auxiliatum eſſet, ut poſtea ſimilitudo proficeret, exſcripſiſſe ea traditur, atq; (ut Varro apud nos credit) iam templo cremato, inſtituiſſe medicinam hanc quæ Clinice uocatur. Nec fuit poſtea quæſtus modus, quoniam Prodicus Selymbriæ natus, diſcipulus eius inſtituens quam uocant latralepticen, reunctoribus quoq; medicorum ac mediaſtinis uectigal inuenit. Horum placita Chryſippus ingenti garrulitate mutauit, plurimumq; etiam ex Chryſippo diſcipulus eius Eraſiſtratus, Ariſtotelis filia genitus. Hic Antiocho rege ſanato centum talentis donatus eſt à rege Ptolemæo filio eius, ut incipiamus & præmia artis oſtendere. Alia factio ab experimentis ſe cognominans, Empiricen cœpit in Sicilia, Acrone Agrigentino Empedoclis phyſici autoritate commendato. Diſſederuntq; eæ ſcholæ, & omnes eas damnauit Herophilus, in muſicos pedes uenarum pulſu deſcripto per ætatum gradus. Deſerta deinde & hæc ſecta eſt, quoniam neceſſe erat in ea literas ſcire. Mutata & quam poſtea Aſclepiades (ut retulimus) inuenerat. Auditor eius Themiſon fuit, qui quæ inter initia ſcripſit, illo mox recedente à uita, ad ſua placita mutauit. Sed & illa Antonius Muſa eiuſdem autoritate diui Auguſti, quem contraria medicina graui periculo exemerat. Multos prætereo medicos, celeberrimosq; ex ijs Caſsios, Calpitanos, Aruntios, Albutios, Rubrios, CCL. H—S. annua mercede ijs fuere apud principes. Q. uerò Stertinius imputauit principibus, q; H—S. quingenis annuis contẽtus eſſet: ſexcena enim ſibi quæſtu Vrbis fuiſſe numeratis domibus oſtendebat. Par & fratri eius merces à Claudio Cæſare infuſa eſt: cenſuſq; quanq; exhauſti operibus Neapoli exornata, hæredi H—S. CCC. reliquere, quantum ad eam ætatem Aruntius ſolus. Exortus deinde eſt Vectius Valens, adulterio Meſſalinæ Claudij Cæſaris nobilitatus, pariterq; eloquentiæ aſſectator. Is eam potentiam nactus, nouam inſtituit ſectam. Eadem ætas Neronis principatu ad Theſſalum tranſiliuit, delentem cuncta maiorum placita, & rabie quadam in omnis æui medicos perorantem: quali prudentia ingenioq;, æſtimari uel uno argumẽto abunde poteſt, cùm monumento ſuo (quod eſt Appia uia) iatronicem ſe inſcripſerit. Nullius hiſtrionum equarumq; trigarij comitatior egreſſus in publico erat: cùm Crinas Maſsilienſis arte geminata, ut cautior religioſiorq;, ad ſiderum motum ex ephemeride mathematica cibos dando, horasq; obſeruando, autoritate eũ præceſsit. Nuperq; centies H—S. reliquit muris patriæ, mœnibus quoq; alijs penè non minori ſumma extructis. Hi regebant fata, cùm repente ciuitatem Charmis ex eadem Maſsilia inuaſit, damnatis nõ ſolùm prioribus medicis, uerùm & balineis: frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari perſuaſit, merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes conſulares uſq; in oſtentationem rigentes. Qua de re extat etiam Annæi Senecæ aſtipulatio. Nec dubium eſt, omnes iſtos famam nouitate aliqua aucupantes, animas ſtatim noſtras negociari. Hinc illæ circa ægros miſeræ ſentẽtiarum concertationes, nullo idem cenſente, ne uideatur acceſsio alterius. Hinc illa infelicis monumenti inſcriptio, turba ſe medicorum periſſe. Mutatur ars quotidie toties interpollis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur. Palamq; eſt, ut quiſq; inter iſtos loquendo polleat, imperatorem ilico uitæ noſtræ necisq; fieri: ceu uerò non milia gentium ſine medicis degant, nec tamen ſine medicina: ſicut pop. Ro. ultra ſexcenteſimũ annum, nec ipſe in accipiendis artibus lentus, medicinæ uerò etiam auidus, donec expertam damnauit. Etenim percenſe-

re

re insignia priscorum in his moribus cõuenit. Cassius Hemina ex antiquis autor est, primum è medicis uenisse Romam Peloponneso Archagathum Lysaniæ filium, L. Æmylio, M. Liuio COSS. anno Vrbis DXXXV. eiq; ius Quiritium datum, & tabernam in compito Acilio emptam ob id publicè. Vulnerariũ eum tradunt fuisse uocatum, mireq; gratum aduentum eius initio, mox à sęuitia secandi urendiq;, transisse nomen in carnificem, & in tædium artem omnesq; medicos: quod clarissimè intelligi potest ex M. Catone, cuius autoritati triumphus atq; censura minimum conferunt: tanto plus in ipso est. Quam ob rem uerba eius ipsa ponemus: Dicam de istis Græcis suo loco Marce fili, quid Athenis exquisitũ habeam, & quòd bonum sit eorũ literas inspicere non perdiscere. Vincam nequissimũ & indocile genus illorum, & hoc puta uatem dixisse, Quandocunq; ista gẽs suas literas dabit, omnia corrumpet. Tum etiam magis si medicos suos huc mittet. Iurarunt inter se barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipsum mercede faciũt, ut fides ĩjs fit, & facile disperdant. Nos quoq; dictitant barbaros, & spurcius nos q̃ alios opicos appellatione fœdãt. Interdixi tibi de medicis. Atq; hic Cato DCV. anno Vrbis nostræ obĩjt, LXXXV. suo, ne quis illi defuisse publicè tempora, aut priuatim uitæ spatia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utilissimã credimus? Minime hercule. Subĩjcit enim qua medicina & se & coniugem usq; ad longam senectam perduxerit, ĩjs ipsis scilicet quæ nunc nos tractamus. Profiteturq; esse commentarium sibi quo medeatur filio, seruis familiaribus, quem nos per genera usus sui differimus. Non rem antiqui damnabant, sed artem. Maxime uerò quæstum esse immani precio uitæ recusabant. Ideo templum Æsculapĩj, etiam cum reciperetur is deus, extra urbem fecisse, iterumq; in insula traduntur. Et cum Græcos Italia pellerẽt, diu etiam post Catonem accepisse medicos. Augebo prouidentiam illorum. Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, paucissimi Quiritium attigere, & ipsi statim ad Græcos trãsfugæ. Imò uerò autoritas aliter quàm Græcè eam tractantibus, etiam apud imperitos expertesq; linguæ, non est. Ac minus credunt, quæ ad salutem suam pertinent, si intelligũt. Itaq; hercule in hac artium sola euenit, ut cuicunq; medicum se professo statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur. Adeò blanda est sperandi pro se cuique dulcedo. Nulla præterea lex quæ puniat insciti am capitalem, nullum exemplũ uindictæ. Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt: medicoq; tantùm hominem occidisse impunitas summa est. Quinimò transit cõuicium, & intemperantia culpatur, ultroq; qui periere arguuntur. Sed decuriæ pro more censuris principum examinãtur, inquisitio per parietes agitur, & qui de nummo iudicet à Gadibus columnisq; Herculis accersitur: de exilio uerò non nisi die quadragesimo, quinq; electis uiris datur tabella. At de iudice ipso quales in consilium eunt, statim occisuri? Meritò, dum nemini nostrum libet scire quid saluti suæ opus sit. Alienis pedibus ambulamus, alienis oculis agnoscimus, aliena memoria salutamus, aliena uiuimus opera. Perieruntq; rerum naturæ precia, & uitæ argumenta. Nihil aliud pro nostro habemus quàm delicias. Non deseram Catonem tam ambitiosæ artis inuidiæ à me obiectum, aut senatũ illum qui ita censebat: idq; non criminibus artis arreptis, ut aliquis expectauerit. Quid enim uenenorum fertilius, aut unde plures testamentorum insidię? Iam uerò & adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Liuia Drusi Cæsaris: item Valentis, in qua dictum est regina. Non sint artis ista, sed hominũ. Non magis hæc Vrbi timuit Cato, ut equidem credo, quàm reginas. Ne auaritiam quidem arguam, rapacesq; nundinas pendentibus fatis, & dolorum indicaturã, ac mortis arram, aut arcana præcepta: Squamã in oculis amouendã potius q̃ extrahendam: per quæ effectum est, ut nihil magis prodesse uideretur, q̃ multitudo grassantiũ. Necq; enim pudor, sed æmuli precia summittunt. Notum est ab eodem Charmide unũ ęgrum ex prouincialibus H—S. ducentis conductum: Alconti uulnerum medico H—S. C. damnato ademisse Claudium principem. Eidemq; in Gallia exulanti, & deinde restituto acquisitum non minus intra paucos annos. Et hęc

perſonis imputentur. Ne fecem quidem aut inſcitiã eius turbæ arguamus, ipſorumq; intemperantiam in morbis, aquarum calidarũ diuerticulis: imperioſam inediam, & ab iiſdem deficientibus cibos ſæpius die ingeſtos, mille præterea pœnitentiæ modis, culinarum etiam præceptis & unguentorum mixturis, quando nullas omiſere uitæ illecebras. Inuchi peregrinas merces, conciliariq; externa precia, diſplicuiſſe maioribus crediderim equidem, non tamen hoc Catonem prouidiſſe, cum damnaret artem. Theriace uocatur excogitata compoſitio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cũ tot remedia dederit natura, quę ſingula ſufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus LIIII. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum ſexageſima denarij unius imperata. Quo deorum perfidiam iſtam monſtrante? Hominum enim ſubtilitas tanta eſſe non potuit. Oſtentatio artis, & portentoſa ſcientię uenditatio manifeſta eſt. Ac ne ipſi quidem illam nouere. Comperiq; uulgo pro cinnabari Indica in medicamenta minium addi, inſcitia nominis, quod eſſe uenenum docebimus inter pigmenta. Verùm hæc ad ſingulorũ ſalutem pertinent. Illa aũt quæ timuit Cato, atq; prouidit, innocẽtiora multò & parua opinatu, quæ proceres artis eiuſdem in ſemetipſis fatentur. Illa perdidere imperij mores, illa quæ ſani patimur, luctatus, ceromata ceu ualetudinis cauſa inſtituta, balineæ ardẽtes, quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus ualidus exiret, obedientiſsimi uerò efferrentur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones, & rurſus perpotationes, ac piloorum euiratio inſtituta reſinis eorum: itemq; pectines in fœminis quidẽ publicati. Ita eſt profectò, lues morum, nec aliunde maior quàm è medicina, uatem prorſus quotidie facit Catonem, & oraculum: Satis eſſe ingenia Græcorum inſpicere, non perdiſcere. Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo ſexcẽtisq; populi Romani annis aduerſus artem, in qua conditione inſidioſiſsima autoritatem peſsimis boni faciunt: ſimul contra attonitas quorundam perſuaſiones, qui prodeſſe niſi precioſa non putant. Necq; enim dubitauerim aliquibus faſtidio futura quæ dicentur animalia: at non Virgilio fuit, nominare formicas nulla neceſsitate, & gurguliones, ac lucifugis congeſta cubilia blattis: non Homero inter prælia deorum improbitatem muſcæ deſcribere: non naturæ gignere iſta, cùm gignat hominem. Proinde cauſas quiſq; & effectus nõ res æſtimet. Ordiemur autem à confeſsis, hoc eſt lanis ouisq;, ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam ſi alienis locis, tamen obiter dici neceſſe erit. Nec deerat materiæ pompa, ſi quicquam aliud intueri liberet, quàm fidem operis. Quippe inter prima proditis etiã ex cinere phœnicis nidoq; medicinis, ceu uerò id certum eſſet, atq; non fabuloſum. Irridere eſt, uitæ remedia poſt milleſimum annum reditura monſtrare.

De medicinis lanarum. Cap. 11

LAnis autoritatem ueteres Romani etiam religioſam habuere, poſtes à nubentibus attingi iubentes. Præterq; cultũ & tutelam contra frigora, ſuccidę plurima præſtant remedia ex oleo uinoq; aut aceto, prout quęq; mulceri morderiúe opus ſit, & aſtringi laxariúc, luxatis membris, dolentibusq; neruis impoſitæ, & crebrò ſuffuſæ. Quidam etiã ſalem admiſcent luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipemq; imponunt. Item contuſis tumentibusq;. Halitus quoq; oris gratiores facere traditur, confricatis dentibus atq; gingiuis admixto melle. Prodeſt & phreneticis ſuffitu. Sanguinẽ in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo, & alio modo indita auribus obturatis ſpiſsius. Quin & ulceribus uetuſtis imponitur cum melle. Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo expreſſa ſanat. Arietis uellera lota frigida ex oleo madefacta, in muliebribus malis inflammationes uuluę ſedant. Et ſi procidant, ſuffitu reprimunt. Succida lana impoſita ſubditaq; mortuos partus euocat: ſiſtit etiam profluuia earum. At canis rabioſi morſibus inculcata poſt diem ſeptimum ſoluitur. Reduuias ſanat ex aqua frigida. Eadem nitro, ſulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, q; calidiſsima impoſita bis die, lumborum dolores ſedat. Sanguinem ſiſtit ex ariete ſuccida, articulos extremitatum præligans. Laudatiſsima omnis è collo, natione uerò Galatica, Tarentina, Attica, Mileſia. Succidam imponunt & deſquamatis

matis,percuſsis,liuidis,incuſsis,colliſis,contritis, deiectis,capitis & alijs doloribus,ſtomachi inflammationi ex aceto & roſaceo. Cinis eius illinitur attritis, uulneratis, ambuſtis.Et in oculorum medicamenta additur. Item in fiſtulas aureśq; ſuppuratas. Ad hæc detonſam eam, alij uerò euulſam deciſis ſummis partibus ſiccant, carpunt́q;, & in fictili crudo componunt,ac melle perfundunt utrunq;.Alij aſſulis tædæ ſubiectis, & ſubinde interſtratis, oleo aſperſam accendunt, cinereḿq; in labellis aqua addita confricant manu,& conſidere patiuntur,id́q; ſæpius mutantes aquam donec linguam adſtringat leniter,nec mordeat. Tum cinerem reponunt. Vis eius ſeptica eſt, efficaciſsiméq; genas purgat. Quin ipſæ ſordes pecudum ſudoŕq; feminum & alarum adhærentes lanis (œſipum uocant)innumeros propè uſus habẽt.In Atticis ouibus genito palma. Fit pluribus modis,ſed probatiſsimum,lana ab his partibus recẽti concerpta, aut quibuſcunq; ſordibus ſuccidis primùm collectis, ac lento igni in æneo uaſe ſubferuefactis & refrigeratis, pinguíq; quod ſupernatet,collecto in fictili uaſe, iteruḿq; decocta priori materia: quæ pinguitudo utraq; frigida aqua lauatur,& in linteo ſiccatur,ac ſole torretur, donec candida fiat ac translucida. Tum in ſtannea pyxide conditur. Probatio autem ut ſordium uirus oleat,& manu fricante ex aqua non liquetur,ſed albeſcat ut ceruſa. Oculis utiliſsimũ contra inflammationes genaruḿq; callum. Quidam in teſta torrent,donec pinguedinem amittat,utilius tale exiſtimantes eroſis & duris genis,angulis ſcabioſis & lachrymãtibus. Vlcera non oculorum modò ſanat,ſed oris etiam & genitaliũ cum anſerino adipe. Medetur & uuluæ inflammationibus, & ſedis rhagadijs & condylomatis cum meliloto ac butyro.Reliquos uſus eius ſuo loco digeremus. Sordes quoq; caudarum concretę in pilulas, ac ſiccatæ per ſe tuſǽq; in farinam & illitæ dentibus mirè proſunt, etiam labantibus,gingiuiśq; ſi carcinoma ſerpat.Iam uerò pura uellera aut per ſe impoſita cæcis doloribus,aut accepto ſulphure:& cinis eorum genitalium uitijs. Tantuḿq; pollent, ut medicamentis quoq; ſuperponantur.Medentur ante omnia & pecori ipſi, ſi faſtidio nõ paſcatur.Cauda enim quàm arctiſsimè præligata, euulſa inde lana, ſtatim ueſcuntur. Tradunt́q; quod extra nodum ſit è cauda præmori.

De ouorum natura. Cap. III

LAnæ habent & cum ouis ſocietatem ſimul fronti impoſitæ contra epiphoras. Non opus eſt eas in hoc uſu radicula eſſe curatas:neq; aliud quàm candidũ ex ouo infundi ac pollinem thuris.Oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent,urẽteśq; refrigerant.Quidam cum croco præferunt,& pro aqua miſcent collyrijs. Infantibus uerò contra lippitudines uix aliud remedium eſt, butyro admixto recenti. Eadem cum oleo trita ignes ſacros leniunt,betæ folijs ſuperilligatis. Candido ouorum in oculis & pili reclinantur ammoniaco trito admixtóq;.Et uari in facie cum pineis nucleis ac melle modico.Ipſa facies illita ſole non aduritur.Ambuſta aquis ſi ſtatim ouo occupentur, puſtulas non ſentiunt. Quidam admiſcent farinam hordeaceam, & ſalis parum. Vlceribus uerò ex ambuſto cum cãdido ouorum toſtum hordeum & ſuillo adipe mirè prodeſt. Eadem curatione ad ſedis uitia utuntur: infantibus quidem etiam ſi quid ibi procidat. Ad pedum rimas ouorum candido decocto cum ceruſæ denariorum duûm pondere, pari ſpumæ argenti,myrrhę,exiguo deinde uino.Ad ignem ſacrum candido ouorum trito cum amylo.Aiunt & uulnera candido glutinari,calculośq; pelli.Lutea ouorum cocta ut indureſcant,admixto croco modicè,item melle & lacte mulieris illita,dolores oculorum mitigant. Vel cum roſaceo & mulſo lana oculis impoſita,uel cum trito apij ſemine ac polenta in mulſo illita.Prodeſt & tuſsientibus per ſe luteum deuoratum liquidum, ita ut dentibus non attingatur. Thoracis diſtillationibus,faucium ſcabriciæ.Priuatim contra hæmorrhoidum morſum illinitur,ſorbetuŕq; crudum. Prodeſt & renibus, ueſicæ roſionibus exulcerationibuśq;,& cruenta exſcreantibus.Quinq; ouorum lutea in uini hemina cruda ſorbentur dyſentericis,cum iure putaminis ſui & papaueris ſucco ac uino.Dantur cœliacis cum uuæ paſſæ pinguis pari pondere & malicorio, per triduum æquis portio-

nibus. Et alio modo lutea ouorum trium lardi ueteris & mellis quadrantibus, uini uteris cyathis tribus trita ad crassitudinem mellis, & cùm opus sit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna, totis ouis pridie macerati in aceto. Sic & lienicis. Sanguinẽ autem reijcientibus cum tribus cyathis musti. Vtuntur ijsdem ad liuentia, si uetustiora sint, cum bulbis ac melle. Sistunt & menses mulierũ cocta, & ex uino pota: inflationes quoq; uuluæ cruda cum oleo ac uino illita. Vtilia sunt & ceruicis doloribus cum anserino adipe & rosaceo. Sedis etiã uitijs durata igni, ut calore quoq; prosint. Et condylomatis cum rosaceo. Item ambustis durata ex aqua, mox in pruna putaminibus exustis, tum lutea ex rosaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, quæ uocant schista: cum triduo incubata tolluntur. Stomachum dissolutum confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos, admixta uini austeri hemina, & pari modo olei polentęq; Membrana putaminis detracta siue crudo, siue cocto, labiorum fissuris medetur. Putaminis cinis in uino potus, sanguinis eruptionibus. Comburi sine membrana oportet, sic fit & denti fricium. Idem cinis & mulierum menses cum myrrha illitus sistit. Firmitas putaminũ tanta uis est, ut recta nec ui nec pondere ullo frangantur, nec nisi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partũ cum ruta, & anetho, & cumino pota ex uino. Scabiem corporum ac pruritũ oleo & cedria mixtis tollunt. Vlcera quoq; humida in capite cyclamino admixta. Ad puris & sanguinis exscreationes ouum crudum cum porri sectiui succo, pariq; mensura mellis Græci calefactum hauritur. Dantur & tussientibus cocta & trita cum melle, & cruda cum passo oleiq; pari modo. Infunduntur & uirilitatis uitijs singula cum ternis passi cyathis, amyliq; semuncia à balineis. Aduersus ictus serpentiũ cocta tritaq; adiecto nasturtio illinuntur. Cibo quot modis iuuẽt notum est, cùm transmeent faucium tumorem, calfactuq; obiter foueãt. Nullus est alius cibus qui in ægritudine alat neque oneret, simulq; uim potus ac cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cum farina in pane subactis cœliaci recreãtur. Quidam ita resoluta in patinis torreri utilius putant. Quo genere non aluos tantùm, sed & menses fœminarum sistunt: aut si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per se lutea ex ijs decocta in aceto donec indurescant: iterumq; cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos. Fit & dysentericis remedium singulare, quo effuso in fictili nouo, eiusdemq; oui mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebroq; permixtis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadẽ mensura pro oleo & aceto resinam adijciunt rubentẽ, uinumq;: & alio modo temperant, olei tantùm mensura pari, pineiq; corticis duabus sexagesimis denariorum, una eius quod rhus diximus, mellis obolis quinq; simul decoctis, ita ut cibus alius post quatuor horas sumat. Tormi-
nibus quoq; multi medentur, oua bina cum alijs piscis quatuor unà atterendo, uiniq; hemina calefaciendo, atq; ita potui dando. Et ne quid desit ouorũ gratiæ, candidum ex his admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. Vis uerò tanta est, ut lignũ perfusum ouo non ardeat, ac ne uestis quidem contactu aduratur. De gallinarũ autem ouis tantùm locuti sumus, cùm & reliquarũ alitũ restent magnæ utilitates, sicut suis locis dicemus. Præterea est ouorum genus in magna Galliarum fama, omissum Græcis. Angues innumeri æstate conuoluti, saliuis faucium corporumq; spumis artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari, sagoq; oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorẽ equo, serpentes enim insequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentũ eius esse, si contra aquas fluitet uel auro uinctum. Atq;, ut est magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capiendum censent, tanquam congruere operationem eam serpentiũ humani sit arbitrij. Vidi equidem id ouũ mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis uelut acetabulis brachiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad uictorias litium ac regum aditus mirè laudatur: tantæ uanitatis, ut habentem id in lite in sinu equitem Romanũ è Vocontijs, à di-

uo Claudio principe interemptum non ob aliud ſciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, cauſa uidetur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circũdata effigie anguiũ fecerint. Neq; enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt. De anſerum ouis magnæ utilitatis, ipſoq; anſere dicturi hoc in uolumine, debemus honorem & Comagenorum clariſsimæ rei. Fit ex adipe anſerum, alioqui celeberrimi uſus eſt, ad hoc in Comagene Syriæ parte cum cinamo, caſia, pipere albo, herba quæ comagene uocatur, obrutis niue uaſis, odore iucundo, utiliſsimũ ad perfrictiones, conuulſiones, cæcos ac ſubitos dolores, omniaq; quæ acopis curantur: unguentumq; pariter ac medicamentum eſt. Fit & in Syria alio modo, adipe auium curato, ut diximus, additis eryſiſcep tro, xylobalſamo, phœnice elate, item calamo, ſingulorũ pondere qui ſit adipis, cum uino bis aut ter ſubferuefactis. Fit autem hyeme, quoniam æſtate nõ glaciat niſi accepta cera. Multa præterea remedia ſunt ex anſere, quod miror æquè quàm capris. Namq; anſer coruusq; ab æſtate in autumnum morbo conflictari dicuntur. De anſerũ honore, quem meruere Gallorum in Capitolium aſcenſu deprehenſo, diximus.

Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non ſunt, ſed fera, & ex uolucribus, & contra morſus phalangiorum. Cap. IIII

EAdem de cauſa ſupplicia annua canes pendunt inter ędem Iuuentutis & Summani, uiui in furca ſambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſcorum mores. Catulos lactentes adeò puros exiſtimabant ad cibum, ut etiã placãdis numinibus hoſtiarũ uice uterent̃ his. Genito mane catulo res diuina fit, & in cœnis dcûm etiamnum ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrem fuiſſe, Plauti fabulæ indicio ſunt. Sanguine canino cõtra toxica nihil præſtantius putatur. Vomitiones quoq; hoc animal monſtraſſe homini uidetur. Et alios uſus ex eo mirè laudatos referemus ſuis locis. Nunc ad ſtatutũ ordinem pergemus. Aduerſus ſerpentium ictus efficacia habentur, fimum pecudis recens in uino decoctum illitumq;: mures diſſecti & impoſiti, quorũ natura nõ eſt ſpernenda, præcipuè in aſſenſu ſiderũ (ut diximus) cum lumine lunę fibrarũ numero crescente ac decreſcẽte. Tradunt magi iocinere muris dato porcis in fico, ſequi dantẽ id animal. In homine quoq; ſimiliter ualere, ſed reſolui cyatho olei poto. Muſtelarũ duo genera: alterum ſylueſtre. Diſtant magnitudine. Græci uocant ictidas. Harum fel contra aſpides dicitur efficax, cæterò uenenũ: hæc autem quæ in domibus noſtris oberrat, & catulos ſuos (ut autor eſt Cicero) quotidie trãsfert, mutatq; ſedem, ſerpentes perſequit̃. Ex ea inueterata ſale denarij pondus in cyathis tribus dat̃ percuſsis, aut uentriculus coriãdro fartus inueteratusq; & in uino potus. Et catulus muſtelæ etiã efficacius. Quæ dã pudenda dictu tanta autorum aſſeueratione cõmendantur, ut præterire fas non ſit. Siquidẽ illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur: uelut cimicum animalis fœdiſsimi, & dictu quoq; faſtidiendi natura, contra ſerpentiũ morſus, & præcipuè aſpidũ ualere dicitur. Item cõtra uenena omnia: argumẽto quòd dicũt gallinas quo die id ederint, non interfici ab aſpide: carnes quoq; earum percuſsis plurimũ prodeſſe. Ex his quæ tradunt, humaniſsimum eſt illinire morſibus cum ſanguine teſtudinis. Item ſuffitu eorum abigere. Sanguiſugas adhærentes, hauſtasq; ab animalibus reſtinguere in potu datos. Quanquam & oculos quidam ijs inungunt tritis cum ſale & lacte mulierũ, auresq; cum melle & roſaceo admixtis. Eos qui agreſtes ſunt & in malua naſcunt̃ crematos cinere permixto roſaceo infundunt auribus. Cætera quæ de ijs tradunt, uomicæ & quartanarũ remedia aliorumq; morborũ, quanquam ouo, aut cera, aut faba incluſos cenſeant deuorandos, falſa, nec referẽda arbitror. Lethargi tamẽ medicinæ cum argumẽto adhibent, quoniam uincatur aſpidum ſomnifica uis, ſeptenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et ſtranguriæ fiſtulæq; impoſuere. Adeò nihil parẽs illa rerum omnium ſine ingẽtibus cauſis genuit. Quin & adalligatos læuo brachio binos lana ſubrepta paſtoribus, reſiſtere nocturnis febribus prodiderũt, diurnis in roſaceo panno. Rurſus ijs aduerſatur ſcolopendra, ſuffituq; necat. Aſpides percuſſos torpore & ſomno necãt, omnium

ſerpentium minimè ſanabiles. Sed & uenenum earum ſi ſanguinem attingit, aut recens uulnus, ſtatim interimit: inueteratum ulcus tardius. De cętero potum quantalibet copia, non nocet. Non eſt enim tabifica uis: itaque occiſa morſu earum animalia, cibis innoxia ſunt. Cunctarer in proferendo ex his remedio, niſi M. Varronem ſcirem octuageſimo octauo uitæ anno prodidiſſe, aſpidum ictus efficaciſsimè curari, hauſta à percuſsis ipſorum urina. Baſiliſci, quem etiam ſerpentes ipſi fugiunt, alios olfactu necantem, qui homi nem uel ſi aſpiciat tantùm, dicitur interimere, ſanguinem magi miris laudibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & ſucceſ ſus petitionum à poteſtatibus, & à dijs etiam precum, morborũ remedia, ueneficiorum amuleta. Quidam id Saturni ſanguinem appellant. Draco nõ habet uenena. Caput eius limini ianuarum ſubditum, propitiatis adoratione dijs, fortunatam domum facere pro mittunt. Oculis eius inueteratis, & cum melle tritis, inunctos non pauescere ad noctur nas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalliga tum in lacerto, conferre iudiciorum uictoriæ. Primum ſpondylum aditus poteſtatũ mul cere. Dentes eius illigatos pedibus caprearum ceruinis neruis, mites præſtare dominos, poteſtatesq; exorabiles. Sed ſuper omnia eſt compoſitio, qua inuictos faciunt magorum mendacia. Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiuſdẽ, equi uicto ris ſpuma, canis unguib. adalligatis ceruino corio, neruisq; cerui alternatis & dorcadis: quæ arguiſſe non minus refert, quàm contra ſerpentes remedia demonſtraſſe, quoniam hæc morborum ueneficia ſunt. Draconum adipem uenenata fugiunt: item uirus ichneu monum, & cutis cinere in aceto perunctos. Viperæ caput impoſitum, uel alterius quàm quæ percuſſerit, ſine fine prodeſt. Item ſi quis eam ipſam in uapore baculo ſuſtineat, aiũt enim præcauere: item ſi quis exuſtæ eius cinerẽ illinat. Reuerti autem ad percuſſum ſer pentes neceſsitate naturæ, Nigidius autor eſt. Caput quidem diſſecant Scythæ inter au res ad eximẽdum lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipſo toto capite utun tur. Fiunt ex uipera paſtilli, qui theriaci uocantur à Græcis, quaternis digitis utrinq; am putatis, exemptisq; interaneis & liuore ſpinæ adhærente, reliquo corpore ex patina in aqua & anetho diſcocto, ſpinisq; exemptis, & addita ſimilagine, atq; ita in umbra ficca tis paſtillis, quibus ad multa medicamenta utuntur. Significandum uidetur è uipera tan tùm hoc fieri. Quidam purgatæ, ut ſuprà dictum eſt, adipem cum olei ſextario decoquũt ad dimidias. Ex eo cùm opus ſit ternis ſtillis additis in oleum perunguntur, ut omnes be ſtiæ fugiant eos. Præterea conſtat, contra omnium ſerpentium ictus, quamuis inſanabi les, ipſarum ſerpentiũ exta impoſita auxiliari. Eosq; qui aliquando uiperæ iecur coctum hauſerint, nunquam poſtea feriri à ſerpente. Neq; anguis uenenatus eſt, niſi per mẽſem luna inſtigatus. Sed prodeſt uiuus comprehenſus, & in aqua cõtuſus, ſi foueatur ita mor ſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, ut dicemus, & ideo Æſculapio dicatur. Democritus quidem monſtra quædam ex his conficit, ut poſsint auium ſermones intel ligi. Atqui anguis Æſculapius Epidauro Romã aduectus eſt, uulgoq; paſcitur & in do mibus. Ac niſi incendijs ſemina exurerentur, non eſſet fœcũditati eorum reſiſtere. In or be terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod in aqua uiuit, hydri uocantur, nul lis ſerpentium inferiores ueneno. Horum iecur ſeruatum aduerſum percuſſos ab his au xilium eſt. Scorpio tritus ſtellionũ ueneno aduerſatur. Fit enim & è ſtellionibus malum medicamentum. Nam cùm immortuus eſt uino, faciem eorum qui biberint, lentigine ob ducit. Ob hoc in unguento necant eum inſidiantes pellicum formæ. Remediũ eſt oui lu teum, & mel ac nitrum. Fel ſtellionum tritum in aqua muſtelas congregare dicitur. Inter omnia uenenata ſalamandræ ſcelus maximum eſt. Cætera enim ſingulos feriunt, nec plu res pariter interimunt: ut omittam, quòd perire conſcientia dicuntur homine percuſſo, neq; amplius admitti ad terras: ſalamandra populos pariter necare improuidos poteſt. Nã ſi arbori irrepſit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint necat frigida ui, nihil aconito diſtans. Quinimò ſi cõtacto ab eo ligno uel pede cruſta panis incoquat, idem ue

neficium

neficium eſt,uel ſi in puteum cadat. Quippe cum ſaliua eius quacunq; parte corporis,uel de imo reſperſa, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis ac tanta uis ueneni à quibuſdam animalium,ut ſuibus,manditur, domante eadem illa rerum diſsidentia. Venenum eius extingui primùm omnium ab his quę ueſcantur illa,ueriſimile eſt. Quæ prodantur,cantharidum potu,aut lacerta in cibo ſumpta: cætera aduerſantia diximus dicemuſq; ſuis locis. Ex ipſis quæ magi tradunt contra incendia,quoniam ignes ſola animalium extinguat, ſi forent uera, iam eſſet experta Roma. Sextius Venerem accendi cibo earum,ſi detractis interaneis, & pedibus,& capite,in melle ſeruentur tradit, negatq; reſtingui ignem ab ijs. Ex uolucribus in auxilio contra ſerpentes primùm uultur. Annotatum quoq;, minus uirium eſſe nigris. Pennarum ex his nidore, ſi urantur, fugari eas dicunt. Item cor eius alitis habentes,tutos eſſe ab impetu non ſolùm ſerpentium,ſed etiam ferarum, latronumq;,& regum ira. Carnibus gallinaceorum, ita ut tepeant auulſæ, appoſitis,uenena ſerpentium domantur: item cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrum plagis imponere. Ius quoque ex his potum præclarè medetur, & in multis aliſs uſibus mirabile. Pantheræ leonesq; non attingunt perunctos eo, præcipuè ſi & allium fuerit incoctum. Aluum ſoluit. Validius è uetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres,& torpentibus membris tremuliſq;, & articularijs morbis,& capitis doloribus,epiphoris,inflationibus,faſtidijs, incipienti teneſmo, iocineri, renibus, ueſicæ: contra cruditates,ſuſpiria. Itaq; etiam faciẽdi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino,aut cybio,aut cappari,aut apio,aut herba Mercuriali,aut polypodio, aut anetho: utiliſsimè autẽ in congijs tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis, & refrigeratum ſub diuo dari tempeſtiuis antecedente uomitione. Non præteribo miraculum,quanquam ad medicinam non pertinens: ſi auro liqueſcenti gallinarũ membra miſceantur, conſumunt id in ſe. Ita hoc uenenum auri eſt. At gallinaceis ipſis circulo è ſarmentis addito collo,non canunt. Auxiliatur contra ſerpentes & columbarum caro recens concerpta, & hirundinum: bubonis pedes uſti cum plumbagine herba. Nec omittam in hac quoq; alite exemplum magicæ uanitatis. Quippe præter reliqua portentoſa mendacia,cor eius impoſitum mammæ mulieris dormientis ſiniſtræ,tradunt efficere,ut omnia ſecreta pronunciet. Præterea in pugnam ferentes idem,fortiores fieri. Eiuſdem ouo ad capillos remedia demonſtrãt. Quis autem quæſo ouum bubonis unquam uidere potuit,cum ipſam auem uidiſſe prodigium ſit? quis utiq; experiri, & præcipuè in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam criſpari capillum promittunt. Cuius generis propè uideri poſsint quæ tradunt & de ueſpertilione,ſi ter circumlatus domui uiuus,per feneſtram inuerſo capite infigatur,amuletum eſſe: priuatimq; ouilibus circumlatum toties,& pedibus ſuſpenſum ſurſum in ſuperliminari. Sanguinem quoq; eius cum carduo, contra ſerpentium ictus inter præcipua laudant. Phalangium eſt Italiæ ignotum,& plurium generum. Vnum ſimile formicæ, ſed multò maius,ruffo capite, reliqua parte corporis nigra,albis incurſantibus reſperſum guttis. Acerbior huius quàm ueſpæ ictus. Viuit maxime circa furnos & molas. In remedio eſt,ſi quis eiuſdẽ generis alterum percuſſo oſtendat. Et ad hoc ſeruantur cum mortui inueniuntur. Et cortices eorum contriti & poti medentur,& muſtelæ catuli,ut diximus ſuprà. Æquè phalangion Græci uocant inter genera araneorũ,ſed diſtinguunt lupi nomine. Tertiũ genus eſt eodẽ phalangij nomine araneus lanuginoſus,grandiſsimo capite. Quo diſſecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo,adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante ſolis ortũ,præſtare ne concipiant, ut Cæcilius in cõmentarijs reliquit. Vis ea annua eſt, quã ſolam ex omni atocio dixiſſe fas ſit,quoniã aliquarũ fœcũditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur & rhagion acino nigro ſimilis,ore minimo ſub aluo, pedibus breuiſsimis tanquã imperfectis. Dolor à morſu eius qualis à ſcorpione. Vrina ſimilis araneis textis. Idem erat aſterion,niſi diſtingueretur uirgulis albis. Huius morſu genua labefactantur. Peior utroq; eſt ceruleus lanugine nigra,caliginẽ concitãs,& uomitus araneoſos; etiãnũ deterior, à crabronis

penna

penna tantùm differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ ſimilis capite,aluo nigra,guttis albis diſtinguẽtibus,ueſparũ dolore torquet. Tetragnathꝰ duo genera habent,peior medium caput diſtinguẽte linea alba & tranſuerſa altera.Hic oris tumorem facit.At cinereus poſteriori parte candicãs,lentior.Minimè autẽ noxius eodem colore qui telas muſcis in parietibus latiſsimè pandit. Contra omniũ morſus remedium eſt gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potũ in poſca.Item formicæ quinq; potę: pecudum fimi cinis illitus ex aceto:& ipſi aranei quicunq; in oleo putrefacti.Muris araſnei morſus ſanatur coagulo agnino in uino poto:ungulæ arietinæ cinere cum melle,muſtelæ catulo, ut in ſerpentibus dictum eſt. Si iumenta momorderit, mus recens cum ſale imponiť,aut fel ueſpertilionis ex aceto.Et ipſe mus araneus contra ſe remedio eſt,diuulſus & impoſitus.Nam ſi prægnans momordit,protinus diſsilit.Optimũ ſi imponať qui momorderit.Sed & alios ad hunc uſum ſeruãt in oleo,aut luto circumlitos.Eſt & contra morſum eius remedio terra ex orbita.Fertur enim non tranſiri ab eo orbitã torpore quodam naturę.Scorpionibus contrarius maxime inuicem ſtellio traditur, ut uiſu quoq; pauorem ijs afferat,& torporem frigidi ſudoris.Itaq; in oleo putrefaciũt eum,& ita ea uulnera perungunt. Quidam oleo illo ſpumam argenteam decoquunt ad emplaſtri genus, atq; ita illinunt.Hunc Græci coloten uocant,& aſcalaboten,& galeoten.In Italia non naſcitur.Eſt enim hic plenus lentigine,ſtridoris acerbi,& ueſcitur,quę omnia à noſtris ſtellionibus aliena ſunt.Prodeſt & gallinarum fimi cinis illitus,draconis iecur,lacerta diuulſa,mus diuulſus,ſcorpio ipſe ſuæ plagæ impoſitus, aut aſſus in cibo ſumptus, aut potus, in meri cyathis duobus.Proprium eſt ſcorpionũ, quòd manus palmam non feriunt, nec niſi pilos attigere.Lapillus qualiſcunq;,ab ea parte qua in terra erat,appoſitus plagæ,leuat dolorẽ.Item teſta terra operta ex aliqua parte ſicut erat impoſita,liberare diciť. Non debẽt reſpicere qui imponũt,& cauere ne ſol aſpiciat. Vermes terreni triti impoſiti proſunt. Multa & alia ex his remedia ſunt, propter quæ in melle ſeruantur. Noctua apibus contraria, & ueſpis crabronibusq; & ſanguiſugis:pici quoq; Martij roſtrum ſecum habentes non feriuntur ab ijs.Aduerſantur & locuſtarum minimæ ſine pennis, quos atte labos uocant.Eſt & formicarum genus uenenatum, non ferè in Italia. Solipugas Cicero appellat,ſalpugas Bætica. Iis cor ueſpertilionis contrariũ,omnibusq; formicis:ſalamandris cantharides,ut diximus.Sed in ijs magna quæſtio,quoniam ipſæ uenena ſunt potæ ueſicæ cum cruciatu præcipuo.Coſsinum equitem Romanum, amicitia Neronis principis notum,cùm is lichene correptus eſſet, uocatus ex Ægypto medicus ob hanc ualetudinem eius à Cæſare,cùm cantharidũ potum pręparare uoluiſſet,interemit. Verũ illitas prodeſſe non dubium eſt cum ſucco Taminiæ uuæ,& ſeuo ouis uel capræ.Ipſarum cantharidum uenenũ in qua parte ſit,nõ conſtat inter autores. Alij in pedibus & capite exiſtimant eſſe,alij negant.Conuenit tamen pennas earũ auxiliari,in quacunq; parte ſit uenenum.Ipſæ naſcũtur ex uermiculo, in ſpongia maxime cynorrhodi quæ fit in caule,ſed fœcundiſsimè in fraxino:cæteræ in alba roſa,minus efficaces. Potentiſsimę inter omnes uariæ,luteis lineis, quas in pẽnis tranſuerſas habent,multũ pingues:interiores minutæ, latæ,piloſæ:inutiliſsimæ uerò,unius coloris macræq;. Conduntť in calice fictili non picato,& linteo colligato,congeſtæ roſa matura,& ſuſpenduntur ſuper acetum cum ſale feruens,donec per linteolum uaporẽtur,poſtea reponuntť. Vis earum adurere corpus,cruſtas obducere.Eadem pityocampis,in picea naſcentibus,eadem bupreſti,ſimiliterq; præparantur.Efficaciſsimæ omnes ad lepras lichenasq;,dicuntť menſes ciere & urinam.Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. Cantharides obiectæ ſunt Catoni Vticenſi,ceu uenenum uendidiſſet in auctione regia,quoniam eas ſeſtertijs ſexaginta addixerat,

De ſeuo ſtruthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anſeribus, & columbis,& muſtelis remedia. Cap. v

ET ſeuum autem ſtruthiocamelinum tunc uęniſſe ſeſtertijs LXXX. obiter dictum ſit, efficacioris ad omnia uſus q; eſt adeps anſerinus.Diximus & mellis uenenati genera,

ra,cõtra quod utuntur melle in quo apes ſint mortuæ. Idem potum in uino, remẽdium eſt uitiorum quæ cibo piſciũ gignuntur: in canis rabidi morſu tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet aũt comburi omnia eodẽ modo, ut ſemel dicamus,in uaſe fictili nouo,argilla circũlito,atq; ita in furnũ indito.Idem & in potione proficit: quidam ob id edendũ dederunt. Aliqui & uermẽ è cadauere canino adalligauere. Menſtruáue in panno ſubdidere calici, aut intus ipſius caudæ pilos combuſtos inſuêre uulneri. Cor caninum habentem fugiunt canes. Non latrant uerò, lingua canina in calceamento ſubdita pollici,aut caudã muſtelæ,quæ abſciſſa dimiſſa ſit,habentes.Eſt limus ſaliuæ ſub lingua rabioſi canis,qui datus in potu,fieri hydrophouos non patitur.Multo tamen utiliſsimè iecur eius,qui in rabie momorderit,dat,ſi poſsit fieri, crudum mandendum:ſi minus, quoquo modo coctum, aut ius coctis carnibus. Eſt uermiculus in lingua canum,qui uocatur à Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt,nec faſtidium ſentiũt.Idem ter igni circumlatus,datur morſis à rabioſo,ne rabidi fiant.Et cerebello gallinaceo occurritur.Sed id deuoratũ anno tantùm eo prodeſt.Aiũt & criſtam contritam efficaciter imponi,& anſeris adipem cum melle.Saliũtur & carnes eorum qui rabidi fuerũt,ad eadem remedia in cibo dandæ.Quin & necantur catuli ſtatim in aqua, ad ſexum eius qui momorderit,ut iecur crudum deuoretur ex ijs.Prodeſt & fimum gallinaceum,duntaxat ruffum, ex aceto impoſitum: & muris aranei caudæ cinis, ita ut ipſe cui abſciſſa ſit,uiuus dimittatur.Glebula ex hirundinum nido illita ex aceto,uel pulli hirundinis combuſti.Membrana ſiue ſenectus anguiũ, uernatione exuta,cum cancro maſculo trita.Nam etiam per ſe repoſita in arcis armarijſq;,tineas necat. Tanta uis mali eſt, ut urina quoq; calcata rabioſi canis noceat,maxime ulcus habentibus.Remedium eſt fimum caballinum aſperſum aceto,& calfactum in fico impoſitũ.Minus hoc miretur,qui cogitet,lapidem à cane morſum, uſq; in prouerbium diſcordiæ ueniſſe. Qui in urinam canis ſuam egeſſerit,torporem lumborum dicitur ſentire.Lacerta,quam hi ſepa,alij chalcidicen uocãt,in uino pota,morſus ſuos ſanat.Veneficijs ex muſtela ſylueſtri factis,contrarium eſt ius gallinacei ueteris largè hauſtum, peculiariter contra aconitum, addi parum ſalis oportet. Gallinarũ fimum duntaxat candidum, in hyſſopo decoctum aut mulſo,uenena fungorum boletorumq; aſtringit: item inflationes ac ſtrangulationes: quod miremur,cùm,ſi aliud animal guſtauerit id fimũ, torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anſerinus contra lepores marinos ualet,cũ olei æqua portione. Item contra mala medicamenta omnia aſſeruatur cum Lemnia rubrica & ſpinæ albæ ſucco,paſtillorum drachmis quinq;,qui in cyathis ternis aquæ bibantur:item muſtelæ catulus,ut ſuprà diximus,præparatus. Coagulum quoq; agninum aduerſus omnia mala medicamẽta polſet:item ſanguis anatum Ponticarum.Itaq; & ſpiſſatus ſeruatur,uinoq; diluitur.quidam fœminæ anatis efficaciorem putant.Simili modo contra uenena omnia,ciconiarum uentriculus ualet,coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum,priuatim aduerſus cantharidas:item lac ouium calidum, præterquam ijs qui bupreſtin aut aconitum biberint. Columbarum ſylueſtrium fimum priuatim contra argenti uiui potum. Contra toxica, muſtela uulgaris inueterata,binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas,& ad pilos reddendos, & ad lendes tollendos,& ad palpebras,& ad glaucomata,& ad oculos,& ad parotidas remedia. Cap. VI

ALopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle:item ungularũ muli uel mulæ ex oleo myrteo.Prẽterea(ut Varro noſter tradit)murinũ fimum,quod item muſcerdas appellat.Et muſcarum capita recẽtia, prius folio ficulneo aſperatas. Alij ſanguine muſcarum utuntur.Alij decẽ diebus cinerẽ earum illinunt cum cinere chartæ, uel nucum,ita ut ſit tertia pars è muſcis. Alij lacte mulierum cum braſsica cinerẽ muſcarum ſubigunt,quidam melle tantùm.Nullum animal minus docile exiſtimat,minoris ue intellectus:eo mirabilius eſt,Olympię ſacro certamine, nubes earũ immolato tauro deo, quem Myiodem uocant,extra territoriũ id abire. Alopecias cinis è muriũ capitibus cau

diſq;

discq; & totius muris emendat:præcipuè si ueneficio acciderit hæc iniuria.Item herinacei cinis cum melle, aut coriũ combustũ cum pice liquida . Caput quidẽ eius ustũ per se,etiã cicatricibus pilos reddit. Alopecias autẽ in ea curatione præparari oportet nouacula & sinapi.Quidam ex aceto uti maluerũt.Quæ de herinaceis dicũtur omnia tanto magis ualebunt in hystrice.Lacertæ quoq;,ut docuimus, combustæ cum radice recẽtis harundinis,quæ ut unà cremari possit,minutim findẽda est:ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluuia continẽt.Efficacius uirides lacertę omnia eadem præstant.Etiamnum utilius admixto sale,& adipe ursino,& cepa tusa.Quidam denas uirides in decem sextarijs olei ueteris discoquunt,contenti semel in mense ungere.Pellium uiperinarum cinis, alopecias celerrimè explet:item gallinarũ fimum recens illitũ. Corui ouum in æreo uase permixtum illitumq; deraso capite nigritiam capillis aufert: sed donec inarescat, oleum in ore habendum est,ne & dentes simul nigrescant.Idq; in umbra faciendum, neq; ante quatriduum abluendum. Alij sanguine & cerebro eius utuntur cum uino nigro. Alij excoquunt ipsum,& nocte concubia in plumbeum uas condunt. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida,nitro præparata cute. Caustica uis earum, cauendumq; ne exulcerent altè. Postea ad ulcera ita facta,capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini iubent.Lendes tolluntur adipe canino, uel anguibus in cibo sumptis anguillarum modo,aut uernatione eorum quam exuunt pota. Porrigines felle ouillo cum creta Cimolia, illita capiti donec inarescat.Capitis doloribus remedio sunt cochlearum,quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita ex his lapidea duritia exempta (est autem calculi latitudine) quæ alligantur:& minutæ fronti illinuntur tritæ . Item ægypij ossa è capite aut uulturis adalligata , aut cerebrum , cum oleo cedrino peruncto capite & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctum,in cibo sumptum,uel noctuæ,idem præstat:gallinaceusq; si inclusus abstineat die ac nocte, pari inedia eius qui doleat,euulsis collo plumis circumligatisq;, uel cristis:mustelæ cinis illitus: furculus ex nido milui puluino subiectus:murina pellis cremata,ex aceto illito cinere.Limacis inter duas orbitas inuentæ osiculum per aurem cum ebore traiectum,uel in pellicula canina adalligatum,quod remedium pluribus semperq; prodest. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto imposita , non nisi uulnere sanato abscedit . Hæc & uulneribus tonstrinarum sanguinem sistit . A cerebro uerò profluentem , anseris sanguis , aut anatis infusus : adepsq; earundem alitum cum rosaceo coctus. Matutino pascentis hirundinis caput præcisum , maxime luna plena , lineo panno adalligant capitis doloribus licio, aut cera alba fronti illinunt,& pilos caninos panno adalligant.Cerebrum cornicis in cibo sumptum , palpebras gignere dicitur : œsypum cum myrrha calidum penicillo illitũ. Idem præstare muscarum,fimiq; murini cinerem æquis portionibus , ut efficiatur dimidium pondus denarij promittitur, additis duabus sextis denarij è stibi, ut omnia œsypo illinantur: item murini catuli triti in uino uetere ad crassitudinem acopi . Pilos in his incommodos,euulsos renasci non patitur fel herinacei:ouorum stellionis liquor:salamandræ cinis , lacertæ uiridis fel in uino albo sole coactum ad crassitudinem mellis in æreo uase:hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymalli,spumaq; cochlearum. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli septem dierum emendari, specillo dimisso in dextram partẽ, si dexter oculus curetur:in sinistram,si sinister:aut felle recenti asionis . noctuarum est id genus maximum,quibus pluma aurium modo micat. Suffusionem oculorum canino felle malebat,quàm hyænæ curari Apollonius Pitanæus cum melle:item albugines oculorum.Murium capitum caudarumq; cinere ex melle inunctis,claritatem uisus restitui dicunt: multoq; magis gliris aut muris syluestris cinere , aut aquilæ cerebro uel felle.Cum Attico melle cinis & adeps soricis combusti tritus lachrymosis oculis plurimum cõfert: stibi,quod quid sit dicemus in metallis.Mustelæ cinis suffusionibus,item lacertæ hirundinis ue cerebrum,quæ etiam tritæ coctæ ue fronti illitæ,epiphoras sedant,siue per se,siue cum polline,siue cum thure:sic & solatis prosunt. Viuas quoq; cremare,& cinere earum

rum cum melle Cretico inungi caligines, utiliſsimum eſt. Iumentorum oculis membrana aſpidis quam exuerit, cum adipe eiuſdem claritatem inunctis facit. Viperam uiuam in fictili nouo comburere, addito fœniculi ſucco ad cyathum unum, & thuris mãna una, atq; ita ſuffuſiones oculorum & caligines inungere utiliſsimum eſt. Medicamentum id echion uocatur. Fit & collyrium è uipera, in olla putrefacta, uermiculisq; enatis cum croco tritis. Exuritur in olla cum ſale, quem lingendo claritatem oculorum conſequuntur, & ſtomachi totiusq; corporis tempeſtiuitates. hic ſal & pecori datur ſalubritatis cauſa, et in antidotum contra ſerpentes additur. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Primùm omnium occiſæ ſtatim ſalem in os addi iubent, donec liqueſcat humor, quatuor digitorum menſura utrinq; præciſa, exemptisq; interaneis diſcoquunt in aqua, aut oleo, ſale, anetho, & omnibus, aut ſtatim ueſcuntur, aut pane colligunt ut ſæpius utantur. Ius præter ſupradicta pediculos è toto corpore expellit, pruritusq; etiã ſummæ cutis. Effectum oſtendit & per ſe capitis uiperini cinis. Vtiliſsimè oculos inungunt. Itemq; adeps uiperinus. De felle non audacter ſuaſerim quæ præcipiunt, quoniam (ut ſuo loco docuimus) non aliud eſt ſerpentium uenenum. Anguium adeps ærugini mixtus, ruptas oculorum partes ſanat, & membrana ſiue ſenectus uernatione eorum exuta, ſi adfricetur, claritatẽ facit. Vlulæ quoq; fel prædicatur ad albugines, ſuffuſiones, caligines: adeps ſimiliter ad claritatem. Aquilæ, quam diximus pullos ad contuendũ ſolem experiri, mixto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ & caligationes ſuffuſionesq; oculorum. Eadem uis & in uulturino felle eſt cum porri ſucco, & melle exiguo. Item in gallinacei felle alligato ad argema, & ad albugines ex aqua diloto: item ad ſuffuſiones oculorum, maxime candidi gallinacei. Fimum quoq; gallinaceorum duntaxat rubrum, luſcioſis illiniendum monſtrant. Laudant & gallinæ fel, ſed præcipuè adipem, contra puſtulas in pupillis. Has ſcilicet eius rei gratia ſaginant. Adiuuat mirificè & ruptas oculorum tuniculas admixtis ſchiſto & hæmatite lapidibus. Fimum quoq; earum, duntaxat candidum, in oleo uetere corneisq; pyxidibus aſſeruant, ad pupillarum albugines. Qua in mentione ſignificandum eſt, pauones fimum ſuum reſorbere tradi, inuidẽtes hominum utilitatibus. Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſsimus ad inunctiones omniũ uitiorum putatur: item fimi eius cinis cũ Attico melle. Laudat & milui iecur. Fimũ columbarũ ex aceto ad ęgilopas. Similiter ad albugines et cicatrices. Fel anſerinum, ſanguis anatum contuſis oculis, ita ut poſt ea hyſſopo & melle inungantur. Fel perdicum cum mellis æquo pondere, per ſe uerò ad claritatem dorcados. Hippocratis (ut putant) autoritate adijcitur, quòd in argentea pyxide id ſeruari iubent. Oua perdicum in uaſe æreo decocta cum melle, ulceribus oculorũ & glaucomatis medentur: columbarum, turturum, palumbium, perdicum ſanguis, oculis cruore ſuffuſis eximiè prodeſt. In columbis maſculæ efficaciorem putãt. Vena autem ſub ala ad hunc uſum inciditur, quoniã ſuo calore utilior eſt. Superimponi oportet ſplenium è melle decoctum, lanamq; ſuccidam ex oleo aut uino. Earundem auium ſanguis nyctalopas ſanat: & iecur ouium, atq; (ut in capris diximus) efficacius fuluæ. Decocto quoque eius oculos abluere ſuadent, & medulla dolores tumoresq; illinũt. Turturis fimum albugines extenuat: item cochlearum cinis: fimum cenchridis, accipitrum generis hanc Græci faciũt. Argema ex melle omnib. quæ ſuprà ſcripta ſunt ſanat. Mel utiliſsimũ oculis, in quo ſunt apes immortuæ. Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus: item qui draconis caput habeat. Huius adipe & melle cum oleo uetere, incipientes caligines diſcuti tradunt. Hirundinum pullos plena luna excęcant, reſtitutaq; eorum acie capita comburuntur: hoc cinere cum melle utuntur ad claritatem & dolores, ac lippitudines & ictus. Lacertas quoq; pluribus modis ad oculorum remedia aſſumunt. Alij uiridem includunt nouo fictili: ac lapillos, qui uocantur cinædia, quæ & inguinũ tumoribus adalligari ſolent, nouem ſingulos ſignis ſignantes, & ſingulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam, lapillos ſeruant ad oculorum dolores. Alij terram ſubſternunt lacertæ uiridi excæcatæ, & unà in uitreo uaſe annulos includunt è ferro ſolido uel auro:

cùm recepisse uisum lacertam apparuerit per uitrum, emisse ea, anulis contra lippitudinem utuntur. Alij capitis cinere pro stibio ad scabritias. Quidam uiridem longo collo in fabulosis nascentem comburunt, & incipientem epiphoram inunguntitem glaucomata. Mustelæ etiã oculis punctu erutis, aiunt uisum reuerti, eademq; quæ in lacertis & anulis faciunt. Serpentis oculum dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpẽs uiua dimittatur. Lachrymantibus sine fine oculis, cinis stellionis capitis cum stibio eximiè medetur. Aranei muscarij telæ, & præcipuè spelunca ipsa imposita per frontem ad duo tempora, ita ut à puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduo se ostendat ei cui medeatur, néue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo uetere. Sed is etiam cui crassissimũ textum est, in contignationibus ferè, adalligatus panno epiphoras sanare traditur. Scarabei uiridis natura contuentium uisum exacuit. Itaq; gemmarum sculptores contuitu eorum acquiescunt. Aures purgat fel pecudis cum melle, canini lactis instillatio sedat dolorem. Grauitatẽ adeps cum absynthio & oleo uetere, item adeps anserinus. Quidam adijciunt succum cepæ & allij pari modo. Vtuntur & per se ouis formicarũ. Namq; & huic animali est medicina, cõstatq; ursos ægros hoc cibo sanari. Anserum quoq; & omnium auium adeps præparatur, exemptisq; uenis omnibus patina nouo fictili operta in sole, subdita aqua feruenti liquatur. Saccatusq; lineis saccis, & in fictili nouo repositus loco frigido, minus putrescit addito melle. Murium cinis cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. Si aliquod animal intrauerit, præcipuum remedium est murium fel aceto dilutum. Si aqua intrauerit, adeps anserinus cum cepæ succo. Gliris detracta pelle, intestinis exemptis discoquit̃ melle in uase nouo: sed medici malunt è nardo decoqui usq; ad tertias, atq; ita asseruari: deinde cùm opus sit strigili tepefacta infundere. Constat deplorata aurium uitia eo remedio sanari: aut si terreni uermes adipe anseris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cum oleo triti exulceratis & ruptis auribus præclarè medentur. Lacerti inueterati in os pendentium addito sale contusi & ab ictu læsas aures sanant, efficacissimè autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiã per caudam distincti. Millepeda, ab alijs centipeda aut multipeda dicta, animal est è uermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuq; contrahens se: onisconGręci uocant, alij tilon: efficaciter sanat aurium dolores, in cortice Punici mali decoctum & porri succo. Addunt & rosaceum, & in alteram aurem infundunt. Illam autem quæ non arcuatur, sepa Græci uocant, alij scolopendram, minorem pernicioſamq;. Cochleæ quæ sunt in usu cibi, cum myrrha aut thuris polline appositæ: item minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cum melle. Senectus serpentiũ feruente testa usta instillatur rosaceo admixto, contra omnia quidem uitia efficax, sed contra graueolentiã præcipuè, aut si purulentæ sunt ex aceto, melius cum felle caprino, uel bubulo, aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, ut aliqui putant. Item aranei sanies cum rosaceo, aut per se in lana, uel cum croco, auribus prodest: gryllus cum sua terra effossus & illitus. Magnam autoritatem huic animali perhibet Nigidius, maiorem magi, quoniam retro ambulet, terramq; terebret, stridat noctibus. Venantur eum formica circumligato capillo in cauernam eius cõiecta, efflato prius puluere ne sese condat: ita formicæ complexu extrahitur. Ventris gallinaceorum membrana quæ abijci solet, inueterata in uino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarum quoq; adeps. Est & quædam pinguitudo blattæ si caput auellatur, hanc tritam unà cum rosaceo auribus mirè prodesse dicunt, sed lanam qua incluserint post paulum extrahendã. Celerrimè enim id pingue transire in animal, fierique uermiculum. Alij binas ternásue in oleo decoctas efficacissimè auribus mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi contusis. Hoc quoq; animal inter pudenda est: sed propter admirationem naturæ, priscorumq; curæ, totũ in hoc loco explicandum. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, uerrucis effi-

efficaciter illini experti sunt. Alterum genus mylœcon appellauere, circa molas ferè nascens. Has capite detracto attritas, lepras sanasse, Musa & Pycton in exẽplis reliquerũt. Tertium genus & odoris tædio inuisum, exacuta clune, cum pisselæo sanare ulcera aliâs insanabilia. Strumas, panos, diebus XXI. impositas, percussa, cõtusa, cacoethe, scabiẽ, furunculosq́, detractis pedib. & pennis. Nos hæc etiã audita fastidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio, & orthopnoicis se id dedisse tradit cum resina & melle. Tantũ potestatis habet ea pars pro medicamento dandi quicquid uelit. Humanissimi eorum cinerem crematarum seruãdum ad hos usus in cornea pyxide censuere, aut tritas clysteribus infundẽdas orthopnoicis aut rheumaticis. Infixa utiq́ corpori illitas extrahere constat. Mel utilissimum auribus quoq́ est in quo apes emortuæ sunt. Parotidas comprimit columbinum stercus uel per se, uel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuæq́ cerebrum uel iecur cum oleo infusum auriculæ aut parotidæ: multipeda cũ resinæ tertia parte illita: grylli siue illiti, siue adalligati. At reliqua morborum genera medicinasq́ ex ijsdem animalibus, aut eiusdem generis, sequenti dicemus uolumine.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXX.

De origine magicæ artis, quando & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicinæ. Cap. I

MAGICAS uanitates sæpius quidem antecedentis operis parte, ubicunq́ causæ locusq́ poscebant, coarguimus, detegemusq́ etiamnum: in paucis tamen digna res est de qua plura dicanť, uel eo ipso quòd fraudulẽtissima artium plurimùm in toto terrarum orbe, plurimisq́ seculis ualuit. Autoritatem ei maximã fuisse nemo miretur, quandoquidẽ sola artium tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in unam se redegit. Natam primùm è medicina nemo dubitat, ac specie salutari irrepsisse uelut altiorem sanctioremq́ quàm medicinam: ita blandissimis desideratissimisq́ promissis addidisse uires religionis, ad quas maximè etiamnum caligat humanum genus. Atq́ ut hoc quoq́ suggesserit miscuisse artes mathematicas, nullo non auido futura de sese sciendi, atq́ ea è cælo uerissimè peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici uinculo, in tantum fastigij adoleuit, ut hodieq́ etiam in magna gentium parte præualeat, & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perside à Zoroastre, ut inter autores conuenit. Sed unus hic fuerit, an postea & alius, non satis constat. Eudoxus qui inter sapiẽtiæ sectas clarissimã utilissimamq́ eam intelligi uoluit, Zoroastrem hunc sex milibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit. Sic & Aristoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentissimè scripsit, & uicies centum milia uersuum à Zoroastre condita, indicibus quoq́ uoluminum eius positis explanauit, præceptorem à quo institutum diceret, tradidit Azonacem, ipsum uerò quinque milibus annorum ante Troianum bellum fuisse. Mirum hoc in primis, durasse memoriam artemq́ tam longo æuo cõmentarijs non intercidentibus, præterea nec claris, nec continuis successionibus custoditam. Quotus enim quisque auditu saltem cognitos habet, qui soli cognominantur, Apuscorum & Zaratum Medos, Babyloniúmque Marmaridium, & Arabem Hippocum, Assyrium uerò Zarmocenidam, quorum nulla extant monumenta. Maximè tamen mirum est, in bello Troiano tantum de arte ea silentium fuisse Homero, tantumq́ operis ex eadem in Vlxis erroribus, adeò ut totum opus non aliunde constet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt: Circe utique & inferorum euocatione hoc solùm agi. Nec postea quisquam dixit, quonam modo ueniisset Telmessum religiosissimam urbem, quando transisset ad Thessalas urbes, quarum cognomen diu obtinuit in nostro orbe alienæ gentis. Troianis itaq́ temporibus Chironis medicinis contẽta & solo Marte fulminante, miror equi-

dem Achillis populis famam eius in tantùm adhæsisse, ut Menander quoque literarum subtilitati sine æmulo genitus, Thessalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam. Orphea putarem è propinquo intulisse, ad uicinas usq; superstitiones ac medicinæ profectum, si non expers sedes eius tota Thrace magices fuisset. Primus extat (ut equidem inuenio) commentatus de ea Osthanes, Xerxem regem Persarum bello, quod is Græciæ intulit, comitatus: ac uelut semina artis portentosæ sparsisse obiter infecto quacunq; cõmeauerat mundo. Diligentiores paulò ante hunc ponunt Zoroastrem alium Proconnesium. Quod certum est, hic maxime Osthanes ad rabiem, non auiditatem modò scientiæ eius, Græcorum populos egit. Quanquam animaduerto summam literarum claritatem gloriamq; ex ea scientia antiquitus & penè sem per petitam. Certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc discendam nauigauere, exilijs uerius quàm peregrinationibus susceptis. Hanc reuersi prædicauere, hanc in arcanis habuere. Democritus Apollonicem Captidenem & Dardanum è Phœnice illustrauit, uoluminibus Dardani in sepulchrum eius petitis, suis uerò ex disciplinæ eorum æditis: quæ recepta ab alijs hominum atq; transisse per memoriam, æquè ac nihil in uita mirandum est. In tantum fides istis fasq; omne deest, adeò, ut ij qui cætera in uiro illo probant, hæc eius esse opera inficientur. Sed frustra. Hunc enim maxime affixisse animis eam dulcedinem constat. Plenumq; miraculi & hoc, pariter utrasq; artes efflorusse, medicinã dico magicenq;, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illustrantibus, circa Peloponnesiacum Græciæ bellum, quod gestum est à CCC. Vrbis nostræ anno. Est & alia magices factio, à Moyse & Iamne & Iotape Iudæis pendens, sed multis milibus annorum post Zoroastrem. Tanto recẽtior est Cypria. Non leuem & Alexandri Magni tẽporibus autoritatẽ addidit professioni secundus Osthanes, comitatu eius exornatus, planeq; quod nemo dubitet, orbem terrarũ peragrauit. Extant itaq; & apud Italas gentes uestigia eius in duodecim tabulis nostris, alijsq; argumentis, quæ priori uolumine exposui. DCLVII. demum anno Vrbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso COSS. senatusconsultum factum est, ne homo immolaretur, palamq; in tempus illud sacra prodigiosa celebrata. Gallias utiq; possedit, & quidem ad nostram memoriam. Namq; Tiberij Cæsaris principatus sustulit Druidas eorum, & hoc genus uatum medicorumq;. Sed quid ego hæc commemorem in arte oceanum quoq; transgressa, & ad naturę inane peruecta? Britannia hodieq; eam attonitè celebrat tantis ceremonijs, ut dedisse Persis uideri possit. Adeò ista toto mundo consensere, quanquam discordi & sibi ignoto. Non satis æstimari potest quantum Romanis debeatur, qui sustulere monstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandi uerò etiam saluberrimum.

Act: VII. 22 et 2. Tim. 3: 8. vide annot. Gelenii ad h. l.

De speciebus magiæ, Neronisq; & magorum detestatio. Cap. II

VT narrauit Osthanes, species eius plures sunt. Namque & ex aqua, & ex sphæris, & ex aere, & stellis, & lucernis, ac peluibus, securibusq;, & multis alijs modis diuina promittit, præterea umbrarum, inferorumq; colloquia: quæ omnia ętate nostra princeps Nero uana falsaq; comperit: quippe non citharæ tragicique cantus libido ulli maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi uitijs. Primumq; imperare dijs concupiuit, nec quicquam generosius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Ad hæc non opes ei defuere, non uires, non discendi ingenium, aliaq; non patiente mundo. Immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero: utinamq; inferos potius & quoscunq; de suspicionib. suis deos consuluisset, quàm lupanaribus atq; prostitutis mandasset inquisitiones eas: nulla profectò sacra, barbari licet feriq; ritus, non mitiora quàm cogitationes eius fuissent. Sæuius sic nos repleuit umbris. Sunt quædam magis perfugia, ueluti lentiginem habentibus non obsequi numina, ut cerni non possint. Forte hoc in illo. Nihil membris defuit: nam dies eligere certos liberum erat: pecudes uerò quibus non nisi ater colos esset, facile. Nam hominem immolare etiam gratissimũ. Magus ad eum Tyridates uenerat, Armeniacũ de se triumphum

afferens

afferẽs,& ideo prouinciis grauis.Nauigare noluerat,quoniam exspuere in maria,alijsq; mortalium necessitatibus uiolare naturam eam fas non putãt. Magos secum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiauerat.Non tamen cum regnum ei daret,hanc ab eo accipere artem ualuit.Proinde ita persuasum sit,intestabilem,irritam,inanem esse, habẽtem tamen quasdam ueritatis umbras,sed in his ueneficas artes pollere,non magicas. Quærat aliquis quæ sint mentiti ueteres magi,cùm adolescentibus nobis uisus Apion,grammaticæ artis,prodiderit cynocephaliam herbam,quæ in Ægypto uocaretur osirites, diuinam, & contra omnia ueneficia: sed si ea erueretur, statim eum qui eruisset mori. Seq; euocasse umbras ad percontandum Homerum,qua patria quibusq; parentibus genitus esset:non tamen ausus profiteri,quid sibi respondisse diceret.

De talpis, & reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus, quorum genera placida sunt aut fera. Cap. III

PEculiare uanitatis sit argumentum,quòd animalium cunctorum talpas maxime mirantur,tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiamnum alijs,defossas sepultisq; similes.Nullis æquè credunt extis,nullum religionis capacius iudicant animal:ut si quis cor eius recens palpitansq; deuorarit,diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant.Dente talpæ uiuæ exempto,sanari dentiũ dolores adalligato affirmant.Cæterò ex eo animali placita eorum,suis reddemus locis. Nec quicquã probabilius inuenietur,quàm muris aranei morsibus aduersari eas,quoniam & terra orbitis(ut diximus)depressa aduersatur.Cæterũ dentium doloribus(ut ijdem narrãt)medetur canum qui rabie perierunt,capitum cinis crematorum sine carnibus,instillatus ex oleo cyprino per aurem cuius è parte doleãt.Caninus dens sinister maximus,circũscarificato eo qui doleat,aut draconis os è spina:item enhydridis.Est autẽ serpens masculus & albus.Huius maximo dente circũscarificant.At in superiorũ dolore duos superiores adalligant,è diuerso inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant. Dentes scarificant,& ossibus lacertæ è fronte luna plena exemptis,ita ne terram attingãt.Colluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tardè dentientes adiuuat cum melle.Fit eodem modo & dentifricium. Cauis dentibus cinis è murino fimo inditur,uel iecur lacertarum aridum.Anguinum cor si mordeatur aut alligetur,efficax habetur.Sunt inter eos qui murem bis in mense iubeant mandi, doloresq; ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo,infusiq; auriculæ cuius è parte doleãt,præstãt leuamentum.Eorundem cinis exesis dentibus coniectus,ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus iuuat.Comburi autem oportet in testa.Prosunt & cum mori radice in aceto scillite decocti,ita ut colluantur dentes. Is quoq; uermiculus,qui in herba Veneris labro appellata inuenitur,cauis dentium inditus mirè prodest. Nam erucæ brassicæ eius contactu cadunt. Et è malua cimices infunduntur auribus cum rosaceo. Harenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum,cauis dentium inditæ statim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodest: serpentis cum sale in olla exustæ cinis,cum rosaceo in contrariã aurem infusus. Anguinę uernationis membrana cum oleo tedæq; resina calefacta,& auri alterutri infusa:adijciunt aliqui thus & rosaceum:eadem cauis indita,ut sine molestia cadant præstat. Vanum arbitror esse,canis ortu angues candidos membranam exuere,quoniam nec in Italia uisum est,multoq; minus credibile in tepidis regionibus tam serò exui. Hanc autem uel inueteratã cum cera celerrimè dentes euellere tradunt.Et dens anguium adalligatus,dolores minuit.Sunt qui & araneum animal ipsum sinistra manu captum tritumq; in rosaceo, & in aurẽ infusum cuius à parte doleat, prodesse arbitrentur. Ossiculis gallinarum in pariete seruatis, fistula salua, adacto dente uel gingiua scarificata,proiectoq; ossiculo,statim dolorem abire tradunt. Item fimo corui lana adalligato,uel passerum cum oleo calefacto,& proximę auriculæ infuso, pruritum quidem intolerabilem facit:& ideo tolerabilius est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

Quomodo cõmendetur os,& contra maculas faciei,& ad fauciũ uitia. Cap. IIII

ORis saporẽ cõmendari affirmant murino cinere cum melle si fricent dentes. Admiscent quidam marathri radices. Penna uulturis si scalpant dentes,acidum halitũ faciunt. Hoc idem histricis spina feciſſe,ad firmitatẽ pertinet. Linguæ ulcera & labrorũ hirundines in mulso decoctæ sanãt. Adeps anseris aut gallinæ rimas. Oesypum cum galla, araneorum telæ candidæ,& quæ in trabibus paruæ texunt. Si feruentia os intus exusserint,lacte canino statim sanabit. Maculas in facie,œsypũ cum melle. Corsico,quod asperrimum habet,extenuat. Item scobem cutis in facie cum rosaceo impositũ uellere.quidam & butyrum addunt. Si uerò uitiligines sint,fel caninum prius acu compunctas. Liuentia & suggillata pulmones arietũ pecudumq; in tenues cõsecti membranas calidi imposiți, uel columbinũ fimũ. Cutem in facie adeps anseris uel gallinæ custodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinũt,& cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiũt. Tollit ex facie uitia & cochlearũ,quæ latæ & minutæ passim inueniuntur,cum melle cinis. Omniũ quidem cochlearũ cinis spissat,calfacit smectica ui: & ideo causticis cõmiscetur, psorisq; & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas herculaneas appellatas,quibus tritis adiecto sale exiguo talia uitia sanent. Bupreſtis animal est rarum in Italia,simillimũ scarabeo longipedi. Fallit inter herbas bouem maxime, unde & nomen inuenit: deuoratumq; tacto felle ita inflãmat,ut rumpat. Hæc cum hircino seuo illita lichenas ex facie tollit septica ui,ut suprà dictũ est. Vulturinus sanguis cum chamæleontis albæ (quã herbam esse diximus) radice & cedria tritus, contectusq; brasi ca lepras sanat: item pedes locustarũ cum seuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cũ cepa tritus & subactus. Vtilissimũ & in facie mel in quo apes sint immortuæ. Præcipuè tamen faciem purgat atq; erugat cygni adeps. Stigmata delẽtur columbino fimo ex aceto. Grauedinẽ inuenio finiri,si quis nares murinas osculetur. Vua & fauciũ dolor mitigatur fimo agnorũ,priusquam herbam gustauerint in umbra arefacto. Vua succo cochleæ acu transfossæ illita,ut cochlea ipsa in fumo suspẽdatur. Hirundinũ cinere cum melle: sic & tonsillis succurritur. Tonsillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita,fimum columbinũ cum passo gargarizatũ,etiam cum fico arida ac nitro impositum extra. Asperitatẽ faucium & distillationes leniunt cochleæ: coqui debent in lacte, demptoq; tantũ terreno conteri,& in passo dari potui. Sunt qui astypaleicas efficacissimè putant,& in ijs smegma earũ. Lenit & gryllus infricatus. Aut si quis manibus quibus eum contriuerit,tonsillas attingat. Anginis felle anserino cum elaterio & melle citissimè succurritur. Cerebro noctuæ,cinere hirũdinis,ex aqua calida poto. Huius medicinæ autor est Ouidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrant,pulli sylueſtrium. Figura nidorum eas deprehendit: multo tamen efficacissimi ripariarũ pulli. Ita uocant in riparum cauis nidificantes. Sunt qui cuiuscunq; hirundinis pullum edendum censent,ne toto anno metuatur id malum. Strangulatos cum sanguine comburunt in uase,& cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & mustelæ cineres pari modo admiscẽt. Sic & ad strumæ remedia dant,& comitialibus quotidie potu. In sale quoq; seruatæ hirundines ad anginam una drachma bibuntur: cui malo & nidus earũ mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis efficacissimũ putant. Alij XXI. tritas in aquæ mulsæ hemina dari per harundinem, quoniam dentibus tactis nihil prosunt. Tradunt & murẽ cum uerbenaca excoctum,si bibatur is liquor,remedio esse. Et corrigiam caninã ter collo circundatam: Fimum columbinum uino & oleo permixtum. Ceruicis neruus & opisthotono ex milui nido furculus uitis adalligatus auxiliari dicitur.

Ad strumas exulceratas,& humerorum & præcordiorum dolores. Cap. V

STrumis exulceratis mustelæ sanguis: ipsa decocta in uino, non tamẽ sectis admouetur. Aiunt & in cibo sumptam idem efficere. Vel cineri eius sarmentis combustæ miscetur axungia. Lacertus uiridis adalligat: post dies XXX. oportet aliũ adalligari. quidã cor eius in argenteo uasculo seruant. Ad fœminarum strumas ueteres cochleę cum testa

sua

ſua tuſæ illinunt̃,maxime quæ frutectis adhærent. Item cinis aſpidum cum ſeuo taurino imponitur.Anguinus adeps mixtus oleo.Item anguiũ cinis ex oleo illitus,uel cum cera. Ediſſe quoq; eos medios abſciſsis utrinq; extremis artub.aduerſus ſtrumas prodeſt:uel cinerem bibiſſe in nouo fictili ita crematorũ: efficacius multò inter duas orbitas occiſorum.Et gryllum illinire cum ſua terra effoſſum ſuadent.Item fimum columbarum per ſe, uel cum farina hordeacea auenaceáue ex aceto. Talpæ cinerẽ ex melle illinire. Alij iecur eiuſdem contritũ inter manus illinũt, & triduo non abluunt. Dextrũ quoq; pedem eius remedio eſſe ſtrumis affirmant.Alij præcidũt caput,& cum terra à talpis excitata tuſum digerunt in paſtillos pyxide ſtannea,& utũtur ad omnia quæ intumeſcunt,& quæ apoſtemata uocant,quæq; in ceruice ſint:ueſciq; ſuilla tunc uetant. Tauri uocantur ſcarabei terreſtres ricino ſimiles,nomẽ cornicula dedere.alij pediculos terrę uocãt.Ab his quoq; terram egeſtam illinũt ſtrumis & ſimilibus uitijs & podagris. Triduo non abluunt, prodeſtq; hæc medicina in annũ.Omniaq; his aſcribunt,quæ nos in gryllis retulimus.quidam & à formicis terra egeſta ſic utuntur. Alij uermes terrenos totidẽ quot ſint ſtrumæ adalligant,pariterq; cum his areſcunt. Alij uiperã circa canis ortum circuncidunt,ut diximus,dein mediam comburunt, dein cinerem eum dant bibendum ter ſeptenis diebus quantum prehenditur ternis digitis,ſic ſtrumis medentur.Aliqui uerò circumligant eas lino,quo præligata infra caput uipera pepẽderit donec exanimaret̃.Et millepedis utuntur addita reſinæ terebinthinæ parte quarta, quo medicamẽto omnia apoſtemata curari iubent.Humeri doloribus muſtelæ cinis cum cera medetur.Ne ſint malæ hirſutę,formicarum oua pueris infricata præſtant.Item mangonibus, ut lanugo tardior ſit pubeſcentium,ſanguis è teſticulis agnorum qui caſtrant̃:qui euulſis pilis illitus & cõtra uirus proficit.Præcordia uocamus uno nomine exta in homine, quorũ in dolore cuiuſcũq; partis ſi catulus lactens admoueatur,apprimaturq; his partibus,tranſire in eum morbus dicit̃. Idq; in exenterato perfuſoq; uino deprehẽdi,uitiato uiſcere illo quod doluerit hominis: & obrui tales religio eſt.Hi quoq; quos melitæos uocamus,ſtomachi dolorẽ ſedant applicati ſæpius. Tranſireq; morbos ægritudine eorum intelligitur,plerumq; & morte.

De pulmonum uitijs,iecoris,& ſanguinis reiectionibus. Cap. VI

PVlmonum uitijs medentur & mures, maxime Africani, detracta cute in oleo & ſale decocti,atq; in cibo ſumpti.Eadẽ res & purulentis uel cruentis exſcreationibus medetur.Præcipuè uerò cochlearũ cibus ſtomacho.In aqua eas ſubferuefieri intacto corpore earum oportet,mox & in pruna torreri,nihilo addito:atq; ita è uino garoq; ſumi,præcipuè Africanas.Nuper hoc compertũ plurimis prodeſſe.Id quoq; obſeruant,ut numero impari ſumant. Virus tamen earum grauitatẽ halitus facit.Proſunt & ſanguinem exſcreantibus dempta teſta tritæ in aquæ potu.Laudatiſsimæ autem ſunt Africanæ,ex his ſolitanæ.Aſtypaleicæ,Siculæ modicæ, quoniã magnitudo duras facit & ſine ſucco. Balearicæ quas cauaticas uocãt,quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatæ & ex inſulis Caprearum.Nullæ autem cibis gratæ,neq; ueteres,neq; recentes. Fluuiatiles & albæ uirus habent,necnon ſylueſtres,ſtomacho inutiles,aluum ſoluunt:item omnes minutæ.Contrà marinæ ſtomacho utiliores.Efficaciſsimæ tamẽ in dolore ſtomachi. Laudatiores traduntur quæcunq; uiuæ cũ aceto deuoratæ.Præterea ſunt quæ aceratæ uocant̃, latæ multifariamq; naſcentes,de quarum uſu ſuis dicemus locis. Gallinaceorũ uẽtris membrana inueterata & inſperſa potioni,diſtillationes pectoris & humidam tuſsim, uel recẽs toſta lenit.Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeant̃,tuſsim ſedãt. Diſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet digito circũdata.Iure perdicũ ſtomachus recreatur.Iocinerũ doloribus medetur muſtela ſylueſtris in cibo ſumpta, uel iocinera eius. Itẽ uiuerra porcelli modo inaſſata.Suſpirioſis multipedæ, ita ut ter ſeptenæ in Attico melle diluant̃,& per harundinẽ bibantur.Omne enim uas earum nigreſcit contactu.Quidam torrent ex his ſextarium in patina,donec candidæ fiant:tunc melle miſcent. Alij centipedam uocant, & ex aqua calda dari iubent. Cochleæ in cibos his quos linquit animus,

aut quorum alienatur mens, aut quibus uertigines fiunt, ex paſsi cyathis tribus ſingulæ contritæ cum ſua teſta & calefactæ,in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui ſingulas primo die dedere,ſequenti binas,tertio ternas,quarto duas,quinto unam. Sic & ſuſpiria emendant & uomicas. Eſt animal locuſtæ ſimile ſine pẽnis, quod tryxalis Græcè uocatur,Latinũ nomen non habet,ut aliqui arbitrantur: nec pauciores, hoc eſſe quod gryllus uocetur. Ex his xx. torreri iubent,ac bibi è mulſo contra orthopnœas, ſanguinemq; exſpuentibus. Eſt qui cochleis illotis protropum infundat,uel marinam aquam,ita decoquat,& in cibo ſumat: aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo, ſic & tuſsi mendentur. Vomicas priuatim ſanat mel in quo apes ſint emortuæ. Sanguinem reiciẽtibus pulmo uulturinus uitigineis lignis cõbuſtus adiecto flore mali Punici ex parte dimidia, item cotoneorũ liliorumq; ĩſdem portionibus potus mane atq; ueſperi in uino ſi febris abſit: ſi minus,ex aqua in qua cotonea decocta ſunt. Pecudis lien recẽs magicis præceptis ſuper dolentem lienem extenditur,dicente eo qui medeatur, lieni ſe remedium facere. Poſt hæc iubent eũ in pariete dormitorĩj eius tectóue includi,& obſignari annulo, terq; nouies carmen dici. Caninus ſi uiuenti eximatur, & in cibo ſumatur,liberat eo uitio. Quidam recentẽ ſuperalligant. Alĩj duorum dierũ catuli ex aceto ſcillitico dant ignoranti,uel herinacei lienem. Item cochlearũ cinerẽ cum ſemine lini & urticæ addito melle donec perſanet. Eo liberat & lacerta uiridis,uiua in olla ante cubiculum dormitoriũ eius cui medetur ſuſpenſa,ut egrediens reuertẽs attingat manu. Cinis è capite bubonis cum unguento: Mel in quo apes ſint emortuæ: Araneus,& maxime qui lycos uocatur. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur,& cochlearum cinis in ptiſana decoctarum,quæ & per ſe illinuntur. Canis rabioſi caluariæ cinis potioni inſpergitur. Lumborũ dolori ſtellio tranſmarinus,capite ablato & inteſtinis,decoctus in uino cum papaueris nigri denarĩj pondere dimidio eo ſucco bibitur. Lacertæ uirides deciſis pedibus & capite in cibo ſumunt. Cochleæ tres cõtritæ cũ teſtis ſuis,atq; in uino decoctæ cum piperis granis xv. Aquilæ pedes euellunt in aduerſum à ſuffragine, ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur,ſiniſter læuę. Multipeda quoq;,quam oniſcon appellauimus, medetur denarij pondere ex uino cyathis duobus pota. Vermem terrenum catillo ligneo antè fiſſo,& ferro uincto impoſitum, aqua excepta perfundere, & defodere unde effoderis magi iubent,mox aquam bibere catillo,mirè id prodeſſe iſchidiacis affirmantes.

Ad dyſentericos,& uentris mala,remedia. Cap. VII

DYſentericos recreant fœmina pecudum decocta cum lini ſemine aqua pota. Caſeus ouillus fœtus,ſeuum ouiũ decoctum in uino auſtero. Hoc & ileo medetur, & tuſsi ueteri. Dyſentericis ſtellio tranſmarinus ablatis inteſtinis & capite,pedibusq; ac cute, decoctusq; & in cibo ſumptus. Cochleæ duæ cum ouo utraq; cum putamine contrita,atq; in uaſe nouo addito ſale & paſsi cyathis duobus,aut palmarum ſucco & aquę cyathis tribus ſubferuefactis & in potu datis. Proſunt & combuſtæ,ut cinis earum bibatur in uino addito reſinæ momẽto. Cochleæ nudæ,de quibus diximus, in Africa maxime inueniuntur,utiliſsimæ dyſentericis,quinæ cõbuſtæ cum denarĩj pondere dimidĩj acaciæ,exq; eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite,aut quolibet auſtero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita utũtur. Alĩj totidem Africanas, uel latas infundunt potius. Et ſi maior fluxio ſit,addunt acaciam fabæ magnitudine. Senectus anguium dyſentericis & teneſmis in ſtanneo uaſe decoquitur cum roſaceo. Vel ſi in alio,cum ſtanno illinitur. Ius è gallinaceo ĩſdem medetur, ſed ueteris gallinacei uehementius. Salſum ius aluum ciet. Membrana gallinarũ toſta & data in oleo & ſale, cœliacorũ dolores mulcet. Abſtinere autem à frugibus antè & gallinam & hominẽ oportet. Fimum columbinum toſtum potumq;. Caro palumbi in aceto decocta dyſentericis & cœliacis medetur. Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis: item merulæ. Mel in quo ſint immortuæ apes decoctum. Grauiſsimũ uitiũ ileos appellatur. Huic reſiſti aiunt diſcerpti ueſpertilionis ſanguine,etiã illito uentre,ſubuenire. Siſtit aluum & cochlea,ſicut diximus in ſuſpirioſis

rioſis temperata. Item cinis earū quæ uiuæ crematæ ſint, potus ex uino auſtero. Gallinaceorum iecur aſſum cum uētriculi membrana, quæ abijci ſolet, inueterata, admixto papaueris ſucco. Alij recentem torrent ex uino bibendam. Ius perdicum, & per ſe uentriculus contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus è poſca decoctus. Lien pecudis toſtus, & in uino tritus. Fimum columbinū cum melle illitum. Oſsifragi uenter arefactus et potus ijs qui cibos non conficiunt utiliſsimus, uel ſi manu tantū teneant capientes cibum. Quidam adalligant ex hac cauſa, ſed continuare non debent: maciem enim facit. Siſtit & anatum maſcularum ſanguis. Inflationē diſcutit cochlearum cibus. Tormina ſanat lien ouium toſtus, atq; è uino potus. Palumbus ferus è poſca decoctus: Apodes ex uino. Cinis ibidis ſine pennis crematæ potus. Quod pręterea traditur in torminibus mirum eſt, anate appoſita uentri tranſire morbum, anatemq; emori. Tormina & melle curantur, in quo ſunt apes immortuæ decocto. Coli uitiū efficaciſsimè ſanatur aue galerita aſſa in cibo ſumpta. Quidam in uaſe nouo cum plumis exuri iubent, conteriq; in cinerem, bibiq; ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum. Quidam cor eius adalligari femini. Alij recens tepensq; adhuc deuorari. Conſularis Aſprenatū domus eſt, in qua alter è fratribus colo liberatus eſt, aue hac in cibo ſumpta, & corde eius armilla aurea incluſo: alter ſacrificio quodam facto crudis laterculis in formā camini, atq; ut ſacrum peractū erat, obſtructo ſacello. Vnum eſt oſsifrago inteſtinum mirabili natura, omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodeſſe contra colum conſtat. Sunt occulti interaneorū morbi, de quibus mirū prodit. Si catuli priuſquā uideant applicent triduo ſtomacho maxime ac pecori, & ex ore ægri ſuctum lactis accipiant, tranſire uim morbi, poſtremo exanimari, diſſectisq; palàm fieri ęgri cauſas. Mori et humari debere eos obrutos terra. Magi quidem ueſpertilionis ſanguine contacto uentre, in totum annum caueri dolorem tradunt: aut per dolorem ſi quis aquam per pedes fluentem haurire ſuſtineat.

Ad calculos & ueſicæ dolores, teſtiumq; & inguinū tumores, & ad panos. Cap. VIII

MVrino fimo contra calculos illinire uentrē prodeſt. Herinacei carnem iucundam eſſe aiūt, ſi capite percuſſo uno ictu interficiatur, priusq; in ſe urinā reddat, eos qui carnem ederint, ſtranguriæ morbū contrahere minime poſſe. Hæc caro ad hūc modum occiſi, ſtillicidia ueſicæ emendat. Item ſuffitus ex eodem. Quòd ſi urinā in ſe reddiderit, eos qui carnē ederint, ſtranguriæ morbū contrahere traditur. Iubēt & uermes terrenos bibi ex uino aut paſſo ad comminuendos calculos, uel cochleas decoctas uti ſuſpirioſis. Eaſdem exemptas teſtis tritasq;, tres in uini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die unā, ut ſtillicidia urinæ emendent. Teſtarum uerò inaniū cinerem ad calculos pellēdos. Item hydri iecur bibi, uel cinerē ſcorpionū in pane ſumi, uel ſi quis cum locuſta edit. Lapillos qui in gallinaceorum ueſica, aut in palumbium uentriculo inueniātur, conteri & potioni inſpergi. Item membranā è uentriculo gallinacei aridam: uel ſi recens ſit, toſtam. Fimum quoq; palumbinū in faba ſumi contra calculos & alias difficultates ueſicæ. Similiter plumarum cinerē palumbium ferorū ex aceto mulſo. Et inteſtinorū ex his cinerē cochlearibus tribus è nido hirundinū. Gryllum dilutū aqua calida. Oſsifragi uentrem arefactum, turturis ſimū in mulſo decoctum, uel ipſius diſcoctæ ius. Turdos quoq; ediſſe cū baccis myrti prodeſt urinæ. Cicadas toſtas in patellis. Millepedam oniſcon bibiſſe. Et in ueſicę doloribus decoctum agninorū pedum. Aluum ciet gallinaceorū diſcoctorū ius, & acria mollit. Ciet & hirundinum fimum adiecto melle ſubditū. Sedis uitijs efficaciſsima ſunt œſypum (quidam adijciunt pompholygem & roſaceum) canini capitis cinis, ſenecta ſerpentis ex aceto ſi rhagades ſint, cinis fimi canini candidi cum roſaceo: aiuntq; inuentum Æſculapij eſſe, & eodem uerrucas efficaciſsimè tolli: murini fimi cinis, adeps cygni, ſeuū bouis. Procidentia alui ſuccus cochlearum punctis euocatus illita depellit. Attritis medetur cinis muris ſyluatici cum melle: uel herinacei, cum ueſpertilionis cerebro, & alumine, et œſypo. Fimum columbinum cum melle. Condylomatis priuatim araneus demptò capite pedibusq; infricatur. Ne acria perurant, adeps anſerinus cum cera Punica, ceruſa,

roſaceo

roſaceo:adeps cygni.Hæc & hęmorrhoidas ſanare dicuntur.Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum uino Aminæo & pipere,potu prodeſſe dicũt.Lacertam uiridem in cibo ablatis pedibus,interaneis,capite. Sic & ſtellionem, adiectis huic papaueris nigri obolis tribus.Ruptis conuulſis fel ouium cum lacte mulierũ. Verendorũ formicationibus uerrucisq; medet arietini pulmonis inaſſati ſanies.Cæteris uitijs uellerũ eius uel ſordidorũ cinis ex aqua.Seuum ex omento pecudis,præcipuè à renibus, admixto cinere pumicis & ſale.Lana ſuccida ex aqua frigida.Carnes pecudis combuſtæ ex aqua.Mulę ungularum cinis.Dentis caballini contuſi farina inſperſa. Teſtibus uerò farina ex oſsibus canini capitis ſine carne tuſis.Si decidat teſtium alter, ſpumam cochlearũ illitam remedio eſſe tradunt. Tetris ibi ulceribus & manantibus auxiliantur canini capitis recentes cineres. Cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto,uel cinis eius. Mel in quo apes ſunt emortuæ cũ reſina.Cochleæ nudæ,quas in Africa gigni diximus,tritæ cum thuris polline & ouorum albo,triceſimoq; die reſoluunt. Aliqui pro thure bulbum admiſcent.Hydrocelicis ſtelliones mirè prodeſſe tradũt,capite,pedibus,interaneisq; demptis, reliquum corpus inaſſatum.In cibo id ſæpius id ſæpius datur,ſicut ad urinæ incontinentiam. Caninum adipem cum alumine ſciſſo fabæ magnitudine. Cochleas Africanas cum ſua carne & teſta crematas poto cinere.Anſerũ trium linguas inaſſatas in cibo:huius rei autor eſt Anaxilaus.Panos aperit ſeuum pecudũ cum ſale toſto.Murinum fimũ admixto thuris polline, & ſandaracha diſcutit.Lacertæ cinis,& ipſa diuiſa impoſita. Item multipeda contrita admixta reſina terebinthina ex parte tertia.Quidam & ſinopidem admiſcent cochleæ contuſę:& per ſe cinis inanium cochlearum ceræ mixtus,diſcuſſoriã uim habet. Fimum columbarũ per ſe uel cum farina hordeacea,aut auenacea illitũ.Cantharides mixta calce pãnos ſcalpelli uice aperiunt.Inguinum tumorem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniunt. Varices ne naſcantur,lacertæ ſanguine pueris crura ieiunis à ieiuno illinuntur.

Ad podagras articulorum dolores. Cap. IX

POdagras lenit œſypum cum lacte mulieris & ceruſa. Fimũ pecudũ quod liquidum reddunt.Pulmones pecudũ.Fel arietis cũ ſeuo.Mures diſſecti impoſiti.Sanguis muſtelæ cum plantagine illitus,& uiuæ combuſtæ cinis ex aceto & roſaceo,ſi penna illinat, uel ſi cera & roſaceum admiſceat:fel caninũ, ita ne manu attingatur, ſed penna illinatur. Fimum gallinarũ: Vermium terrenorũ cinis cum melle,ita ut tertio die ſoluãtur.Alij ex aqua illinire malunt:alij ipſos aceto menſura cum mellis cyathis tribus,pedibus antè roſaceo perunctis.Cochleæ latæ potæ tollere dicunt pedum & articulorũ dolores.Bibunt autem binæ in uino tritæ.Eædem illinuntur cum helxines herbæ ſucco.Quidam ex aceto intriuiſſe contenti ſunt.Quidam ſale cum uipera cremato in olla noua,& ſæpius ſumpto,aiunt podagra liberari. Vtile eſſe & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmant,ſi inueterato tritoq; quantum tres digiti capiant bibatur ex aqua.Aut ſi pedes ſanguinent cum urtica:uel pennis eorũ(cùm primùm naſcẽtur)tritis cum urtica.Quin & fimus corum articulorum doloribus illinitur.Item cinis muſtelæ aut cochlearum,& cum amylo uel tragacantho.Incuſſos articulos aranei telæ cõmodiſsimè curãt. Sunt qui cinere earum uti malint,ſicut fimi columbini cinere,cũ polẽta & uino albo. Articulis luxatis preſentaneum eſt & ſeuum pecudis cum cinere è capillo mulierum.Pernionibus quoq; imponitur ſeuum pecudũ cum alumine. Canini capitis cinis,aut fimi murini.Quòd ſi putrida ſint ulcera,cera addita ad cicatricem perducũt, uel gryllorum crematorũ fauilla ex oleo:Itẽ muris ſyluatici cum melle:uermiũ quoq; terrenorũ cum oleo uetere. Et cochleę quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum ſanat cinis earũ,quæ uiuæ combuſtę ſint. Fimiq; gallinacei cinis exulcerationes,columbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiã calceamentorum ueteris ſoleæ crematæ cinis,agninus pulmo & arietis ſanat. Dentis caballini contuſi farina priuatim ſubluuiẽ.Lacertæ uiridis ſanguis ſubtritus,& hominũ & iumentorum pedes ſublitus ſanat.Clauos pedũ urina muli mulæue cum luto ſuo illita. Fimum ouiũ.Iecur lacertæ uiridis,uel ſanguis flocco impoſitus. Vermes terreni ex oleo.Stellionis

nis caput cum uiticis pari modo tritum ex oleo. Fimum columbinū decoctum ex aceto. Verrucas uerò omnium generum urina canis recēs cum ſuo luto illita. Fimi canini cinis cum cera. Fimum ouium. Sanguis recēs murinus illitus, uel ipſe mus diuiſus. Herinacei fel. Caput lacertæ uel ſanguis, uel cinis totius. Membrana ſenectutis anguiū. Fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides cum uua Taminia intritæ exedunt: ſed ita eroſas aliis quæ ad perſananda ulcera monſtrauimus curari oportet.

Remedia aduerſus morbos toto corpori. Cap. x

NVnc reuertemur ad ea quæ totis corporibus metuenda ſunt. Fel canis nigri maſculi amuletum magis eſſe dicunt domus totius, ſuffitæ eo purificatę́ue contra omnia mala medicamenta. Item ſanguine canis reſperſis parietibus, genitaliq́ eius ſub limine ianuæ defoſſo. Minus mirentur hoc, qui ſciunt fœdiſsimū animalium in quantum magnificent ricinum, quoniam uni nullus ſit exitus ſaginæ, nec finis alia quàm morte, diutius in fame uiuenti. Septenis ita diebus duraſſe tradunt: at in ſatietate pauciōribus dehiſcere: hunc ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſedare adalligatum. Eundem in augurio uitalium habent. Nam ſi æger ei reſpondeat qui intulerit, à pedibus ſtanti interrogantiq́ de morbo, ſpem uitæ certam eſſe: moriturum nihil reſpondere. Adiiciūt ut euellatur ex aure læua canis, cui non ſit alius quàm niger color. Nigidius fugere tota die canes conſpectum eius qui è ſue id animal euellerit, ſcriptum reliquit. Rurſus magi tradunt, lymphatos ſanguinis talpę aſperſu reſipiſcere. Eos uerò qui à nocturnis diis Faunisq́ agitentur, draconis lingua, & oculis, et felle, inteſtinisq́ in uino & oleo decoctis, ac ſub diuo noctu refrigeratis, perūctos matutinis ueſpertinisq́ liberari. Perfrictionibus remedio eſſe tradit Nicander amphisbænam mortuam adalligatam, uel pellem tantùm eius. Quinimò arbori quæ cædatur adalligata non algere cędentes, faciliusq́ ſuccidere. Itaq́ ſola ſerpentium frigori ſe committit, prima omnium procedens, & ante cuculi cantum. Aliud eſt cuculo miraculum, quo quis loco primò audiat alitem illam, ſi dexter pes circumſcribatur, ac ueſtigium id effodiatur, non gigni pulices ubicunq́ id ſpargatur. Paralyſin cauētibus pinguia glirium decoctorum & ſoricum utiliſsima tradūt eſſe. Millepedas, ut in anginis diximus, potas phthiſin ſentientibus, lacertam uiridem decoctam in uini ſextarijs tribus ad cyathum unum, ſingulis cochlearibus ſumptis per dies donec conualeſcant. Cochlearum cinerem potum in uino. Comitialibus morbis œſypum cum myrrhæ momento, & in uini cyathis duobus dilutum magnitudine nucis auellanæ à balineo potum. Teſticulos arietinos inueteratos, tritosq́ dimidio denarij pondere in aqua, uel lactis aſinini hemina. Interdicit uini potus quinis diebus antè & poſtea. Magnificè laudatur & ſanguis pecudum potus. Item fel cum melle præcipuè agninum. Catulus lactens ſumptus abſciſſo capite pedibusq́ ex uino & myrrho. Lichen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis tranſmarini cinis potus in aceto. Tunicula ſtellionis, quā eodem modo ut anguis exuit, pota. Quidam & ipſum harundine exenteratum inueteratumq́ bibendū dedere. Alij in cibo in ligneis uerubus inaſſatum. Operæprecium eſt ſcire quomodo præripiatur, cùm exuitur membrana hyberna, aliâs deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. Indè ſtellionū nomen aiunt in maledictū tranſlatum. Obſeruant cubile eius æſtatibus. Eſt autem in locis hoſtiorum feneſtrarumq́, aut cameris ſepulchris ue: ibi uere incipiente fiſsis harundinibus textas opponūt caſas, quarum anguſtijs etiā gaudet, eo facilius exuens circundatū torporē. Sed eo derelicto nō poteſt remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfert. Prodeſt & cerebrū muſtelæ inueteratū potumq́, & iecur eius: Teſticuli uuluæq́ aut uētriculus inueteratus cū coriandro, ut diximus: item cinis, ſylueſtris uerò tota in cibo ſumpta. Eadē omnia prædicantur ex uiuerra. Lacerta uiridis cum condimētis quæ faſtidium abſtergeāt, ablatis pedibus & capite: Cochlearum cinis additò ſemine lini & urticæ cum melle iunctos ſanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata ceruinis neruis, uel lapilli è uētre pullorū hirundinū ſiniſtro lacerto annexi. Dicuntur enim excluſo pullo lapillū darc:

Quòd si pullus is detur incipiẽti in cibo quem primum pepererit, cùm quis primùm tentatus sit, liberatur eo malo. Postea medetur hirundinum sanguis cum thure uel cor recẽs deuoratum. Quin & è nido earũ lapillus impositus recreare dicitur confestim, & adalligatus in perpetuũ tueri. Prædicaẽ & iecur milui deuoratũ, & senectus serpentium. Iecur uulturis tritũ cum suo sanguine ter septenis diebus potũ. Cor pulli uulturini adalligatũ. Sed & ipsum uulturem in cibo dari iubent, & quidem satiatum humano cadauere. Quidam pectus eius bibendum censent, & in cerrino calice. Aut testes gallinacei ex aqua & lacte, antecedente quinq; dierum abstinentia uini ob id inueteratos. Fuere & qui uigínti unam muscas ruffas, & quidem emortuas in potu darent, infirmioribus pauciores.

Contra morbũ regiũ, & phreneticos, & contra febres & hydropicos. Cap. XI

MOrbo regio resistunt sordes aurium, aut mãmarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento, & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulso. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulso cum myrrha. Gallina si sit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein collutis uino quod bibatur. Cerebrum perdicis aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis palmarum aut interaneorũ palumbis in mulso ad cochlearia tria. Passerum cinis sarmentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulsa. Auis icterus uocatur à colore, quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & auem mori. Hanc puto Latinè uocari galgulum. Phreneticis prodesse uidetur pulmo pecudũ calidus circa caput alligatus. Nam non modò muris cerebrum dare potui ex aqua, aut cinerem mustelæ, uerùm etiam inueteratas herinacei carnes quis possit furenti, etiamsi certa sit medicina? Bubonis certè oculorum cinerem inter ea quibus prodigiosè uitam ludificantur, acceperim. Præcipueq; febrium medicina placitis eorum renunciat. Namq; & in duodecim signa digessere eam sole transmeante, iterumq; luna, quod totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Siquidem crematis tritisq; cum oleo perungi iubent ægros cùm geminos transit sol; cristis, & auribus, & unguibus gallinaceorũ. Si luna, radijs barbisq; eorum. Si uirginem alteruter, hordei granis. Si sagittariũ, uespertilionis alis. Si leonem luna, tamaricis fronde, & adijciunt satiuæ. Si aquarium, è buxo carbonibus tritis. Existis confessa, aut certe uerisimilia ponemus, sicut & lethargum olfactorijs excitari: Inter ea fortassis mustelæ testiculis inueteratis, aut iocinere usto. His quoq; pulmonem pecudis calidum circa caput adalligari putant utile. In quartanis medicina clinice propemodum nihil pollet. Quamobrem plura eorum remedia ponemus, primumq; ea quæ adalligari iubent: Puluerem in quo se accipiter uolutauerit, lino rutilo in linteolo: Canis nigri dentem longissimum. Pseudosphecem uocant uespam, quæ singularis uolitat: hanc sinistra manu apprehensam subnectunt, alij uerò quam quis eo anno uiderit primam. Viperæ caput abscissum in linteolo, uel cor uiuentis exemptum. Muris rostellum auriculasq; summas roseo panno, ipsumq; dimittunt. Lacertæ uiridis uiuæ dextrum oculum effossum, mox cum capite suo deciso, in pellicula caprina. Scarabeum qui pilulas uoluit. Propter hunc Ægypti magna pars scarabeos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligat solis operum similitudinẽ huic animali esse, ad excusandos gentis suæ ritus. Sed & alium adalligant magi, cui sunt cornicula reflexa, sinistra manu collectum. Tertium qui uocatur fullo, albis guttis, dissectum utriq; lacerto adalligãt. Cætera sinistro. Cor anguinum sinistra manu exemptum uiuentibus. Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo panno nigro, ita ut nec scorpionem dimissum, nec eum qui alligauerit, uideat æger triduo. Post tertium circuitum id condat. Erucam in linteolo ter lino circundant totidem nodis, ad singulos dicentes, quare faciat qui medebitur. Limacẽ in pellicula, uel quatuor limacum capita præcisa harundine. Multipedam lana inuolutã. Vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequam pennas germinent. Alios è spinosis frutectis lanuginosos. Quidam ex illis quaternos inclusos iuglandis nucis putamine adalligant: cochleasq; quæ nudæ inueniuntur. Stellionem inclusum capsulis subijciunt capiti, & sub decessu febris emittunt. Deuorari autem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum

ptum inueteratumq; conteri,& in calida aqua bibi.Corda hirundinum cum melle. Alij fimum drachma una in lactis caprini & ouilli, uel paſsi cyathis tribus ante acceſsiones. Sunt qui totas cenſeant deuorandas. Aſpidis cutem pondere ſexta parte denarij cum piperis pari modo,Parthorum gentes in remedium quartanæ bibunt. Chryſippus philoſophus tradidit phryganion adalligatum remedio eſſe quartanis. Quod eſſet animal,neque ille deſcripſit,nec nos inuenimus qui nouiſſet.Demonſtrandū tamen fuit à tam graui autore dictum,ſi cuiuſquam cura efficacior eſſet ad inquirendum. Cornicis carnes eſſe,& nidum illinire in longiſsimis morbis utiliſsimum putāt. Et in tertianis fiat poteſtas experiendi,quoniam miſeria ſpei delectat,anne aranei,quem lycon uocant,tela cum ipſo ſpecu toto reſina ceraq; impoſita utriſq; temporibus & fronti proſit: aut ipſe calamo adalligatus, qualiter & alijs febribus prodeſſe traditur: Item lacerta uiridis adalligata uiua in eo uaſe quod capiat. Quo genere & recidiuas frequenter abigi affirmant. Hydropicis œſypum ex uino addita myrrha modicè potui datur,nucis auellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anſerinum adipem, & oleum myrteum. Sordes ab uberibus ouium eundem effectum habent. Item carnes inueteratæ herinacei ſumptæ. Vomitus quoq; canum illitus uentri,aquam trahere promittitur.

Ad ignē ſacrū,ad carbūculos,furūculos,ambuſta,neruorumq; cōtractiones. Ca. XII

IGni ſacro medeť œſypum cum pompholyge & roſaceo,ricini ſanguis, uermes terreni ex aceto illiti,gryllus cōtritus in manibus. Quo genere pręſtat,ut qui id fecerit anteq; incipiat uitium,toto eo anno careat. Oportet aūt eum ferro cum terra cauernæ ſuæ tolli: Adeps anſeris;uiperæ caput aridum aſſeruatū & combuſtum,dein ex aceto impoſitum. Senectus ſerpentiū ex aqua illita à balineo cum bitumine & ſeuo agnino. Carbunculus fimo columbino aboleť per ſe illito,uel cum lini ſemine ex aceto mulſo. Itē apibus quæ in melle ſunt immortuæ impoſitis. Polentaq; impoſita inſperſa. Si in uerendis ſit, cęteriſq; ibi ulceribus occurrit è melle œſypum cum plumbi ſquamis. Item fimum pecudum incipientib. carbunculis. Tubera & quæcunq; molliri opus ſit, efficaciſsimè anſerino adipe curanť. Idem præſtat & gruū adeps. Furunculis mederi dicitur araneus,priuſquā nominetur impoſitus,& tertia die ſolutus. Mus araneus pendens enecatus,ſic ut terrā nec poſtea attingat: ter circundatus furunculo, toties exſpuentibus medēte & eo cui medebiť. Ex gallinaceo fimo quod eſt ruffum maximè recēs illitum ex aceto. Ventriculus ciconię ex uino decoctus. Muſcæ impari numero infricatæ digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuum ouium uetus cum cinere è capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere pumicis & ſalis pari pondere. Ambuſtis canini capitis cinis medetur. Item glirium cum oleo. Fimum ouium cum cera cōmixtum. Murium cinis & cochlearum,idq; ſic ut ne cicatrix quidem appareat. Item adeps uiperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus. Neruorum nodis medeť capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermes cū melle illiti. Dolores tollit eorum amphisbæna mortua adalligata. Adeps uulturinus cum uentre arefactus,cōtritusq; cum adipe ſuillo inueterato. Cinis è capite bubonis in mulſo potus cum lilij radice,ſi magis credimus. In cōtractione neruorum caro palumbina in cibis prodeſt & inueterata. Herinacei ſpaſticis. Item muſtelæ cinis. Serpentiū ſenectus in pelle taurina adalligata ſpaſmos fieri prohibet. Opiſthotonos milui iecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum. Reduuias & quæ in digitis naſcuntur pterygia, tollunt canini capitis cinis, aut uulua decocta in oleo, ſuperillito butyro ouillo cum melle. Item folliculus cuiuslibet animalium fellis. Vnguium ſcabritiem cantharides cum pice tertio die ſolutæ,aut locuſtæ fricte cum ſeuo hircino. Pecudum ſeuū. Aliqui miſcēt uiſcum & portulacam,alij æris florem & uiſcum,ita ut tertio die ſoluant.

Ad ſanguinem ſiſtendum,& tumores uulnerum, ulcera,uulnera, & alia mala,ex animalibus remedia. Cap. XIII

SAnguinem ſiſtit in naribus ſeuum ex omento pecudum inditum. Item coagulum ex aqua maxime agninū ſubductum uel infuſum,etiamſi alia non proſint. Adeps anſeri-

nus cum butyro pari pondere paſtillis ingeſtus. Cochlearum terrena. Sed & ipſę extractæ teſtis. E naribus fluentem ſiſtunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Aranei telæ ſuppoſitæ. Gallinacei cerebellum, uel ſanguinis profluuia ex cerebro: item columbinus ſanguis ob id ſeruatus concretusq́. Si uerò ex uulnere immodicè fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorũ cremati cinis impoſitus mirè ſiſtit. Vulneribus medetur œſypũ cum hordei cinere & ærugine æquis partibus. Ad carcinomata quoq́ & ſerpentia ualet. Erodit & ulcerum margines, carnesq́ excreſcentes ad æqualitatem redigit. Explet quoq́, & ad cicatricẽ perducit. Magna uis & in cinere pecudũ fimi ad carcinomata, addito nitro aut cinere ex oſsibus feminum agninorũ, præcipuè in his ulceribus quæ cicatricem non trahant. Magna & pulmonibus quoq́ arietum. Excreſcentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficaciſsimè reducunt. Fimo quoq́ ipſo ouium ſub teſto calefacto & ſubacto, tumor uulnerum ſedatur. Fiſtulæ purgantur ſananturq́. Item epinyctides. Summa uerò uis in capitis canini cinere: excreſcentia omnia ſpodij uice erodit ac perſanat. Et murino fimo erodunt. Item muſtelæ fimi cinere. Duritias etiam in alto ulcerũ & carcinomata perſequitur multipeda trita, admixta reſina terebinthina & ſinopide. Eademq́ utiliſsima ſunt in his ulceribus, quæ uermibus periclitantur. Quin & uermium ipſorum genera mirandos uſus habent. Coſſes qui in ligno naſcuntur, ſanant ulcera omnia. Nomas uerò, combuſti cum pari pondere aniſi, & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant terreni adeò ut neruos quoq́ abſciſſos illitis ſolidari infra ſeptimũ diem perſuaſum ſit: itaq́ in melle ſeruandos cenſent. Cinis eorum margines ulcerum duriores abſumit, cum pice liquida uel ſimblio melle. Quidam arefactis in ſole ad uulnera ex aceto utuntur, nec ſoluunt niſi biduo intermiſſo. Eadem ratione & cochlearum terrena proſunt: totæq́ exemptæ tuſæ & impoſitæ, recentia uulnera conglutinãt, & nomas ſiſtunt. Herpes quoq́ animal à Græcis uocatur, quo præcipuè ſanantur quæcunq́ ſerpunt. Cochleæ proſunt eis cum teſtis ſuis tuſæ: cum myrrha quidem & thure, etiã pręciſos neruos ſanare dicuntur. Draconum quoq́ adeps ſiccatus ſole magnopere prodeſt: item gallinacei cerebrum recentibus plagis, ſale uiperino in cibo ſumpto. Tradunt & ulcera tractabiliora fieri, & ſanari celerius. Antonius Muſa medicus cùm incidiſſet inſanabilia ulcera, uiperas edẽdas dabat, miraq́ celeritate perſanabat. Tryxalidũ cinis margines ulcerũ duros aufert cum melle. Itẽ fimi columbini cinis cum arſenico & melle ea quæ erodenda ſunt. Bubonis cerebrum cum adipe anſerino mirè uulnera dicitur glutinare: quæ uerò uocant cacoethe, cinis feminũ arietis cum lacte muliebri, diligenter elutis linteolis. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miſcetur butyrum ouillum et mel. Vlcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Et elephantiaſin ſanguis & cinis muſtelæ. Verberum uulnera atq́ uibices pellibus ouium recentibus impoſitis obliterant. Articulorum fracturis cinis feminum pecudis peculiariter medetur. Efficacius cum cera. Idem medicamentũ fit ex maxillis ſimul uſtis, cornuq́ ceruino & cera mollita roſaceo. Oſsibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, ſuperpoſitis lanis quæ ſubinde ſuffundantur, ferè XIIII. diebus ſolidat: nec tardius cinis ſylueſtris muris cum melle, aut cum uermium terrenorum cinere, qui etiam oſſa extrahit. Cicatrices ad colorẽ reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete ſeuum ex nitro: Lacertæ uiridis cinis: Vernatio anguiũ ex uino decocta: Fimum columbinum ex melle. Item uitiligines albas ex uino. Ad uitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in ſole, donec formicet cutis, tolerandæ ſunt. Poſtea fouere, oleoq́ perungere, neceſſariũ, iterumq́ illinire, idq́ diebus pluribus facere, cauẽtes exulcerationem multam. Ad eaſdem uitiligines, & muſcas illini iubent cum radice lapathorum: gallinarum fimum candidum, ſeruatum in oleo uetere cornea pyxide, ueſpertilionum ſanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem uerò, bubonis cerebrum cum aphronitro: ſed ante omnia ſanguis caninus ſedant: pruritũ cochleæ minutæ, latæ, contritæ illitę. Harundines, & tela, quæq́ alia extrahenda ſunt corpori, euocat mus diſſectus impoſitus. Præcipuè uerò lacerta diſſecta, & uel caput eius tantùm contuſum cum ſale impoſi-

tum

tum:Cochleæ ex his quæ gregatim folia sectantur,contusæ impositæq; cum testis,& eæ quæ manduntur exemptæ testis: sed cum leporis coagulo efficacissimè. Ossa anguium eundem cum coagulo cuiuscunq; quadrupedis intra tertium diem approbãt effectum. Laudantur & cantharides tritæ cum farina hordeacea.

Ad muliebria mala medenda,& conceptus maturandos. Cap. XIIII

IN muliebribus malis membranæ à partu ouiũ proficiunt,sicut in capris retulimus. Fimum quoq; pecudum eosdem usus habet. Locustarũ suffitu stranguriæ maximè mulierum iuuantur.Gallinaceorũ testes subinde si à cõceptu edat mulier,mares in utero fieri dicuntur.Partus conceptos hysticum cinis potus continet:maturat caninum lac potũ: euocat membrana è canum secundis,si terram non attigerit.Lumbos parturientium potus lactis: Fimum murinum aqua pluuia dilutum, mammas mulierũ à partu tumescentes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctarum custodit partus contra abortus: Facilius enituntur quæ fimum anserinum cum aquæ cyathis duobus sorbuerint aut ex utriculo mustelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & scapulas,ne nerui doleant præstant. Grauidis secundas pellunt in passo poti. ijdem per se impositi,mammarũ suppurationes concoquunt & aperiunt, extrahuntq;, & ad cicatricem perducunt.Lac deuocant poti cum mullo. Inueniunt & in gramine uermiculi,qui adalligati collo, continent partum. Detrahuntur autem sub partu, aliâs eniti non patiuntur. Cauendum etiam ne in terra ponant. Conceptus quoq; causa dantur in potu quini aut septeni. Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum. Item conceptũ impositæ cum croco.Eædem ex amylo & tragacantha illitæ, profluuia sistunt. Prosunt & purgationibus sumptæ in cibo,& uuluam aduersam corrigunt cum medulla ceruina,ita ut uni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoq; uuluarum discutiunt exemptæ testis,tritæq; cum rosaceo. Ad hæc astypaleicæ maximè eligũtur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor illinuntur aluo,prius irino succo perunctæ. Sunt & minutæ longæq;, candidæ cochleæ,passim oberrantes.Eæ arefactæ sole in tegulis,tusæq; in farina,miscentur lomento æquis partibus,candoremq; & leuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier prægnans si trãscenderit,abortũ faciet. Item amphisbænam,mortuam duntaxat.Nam uiuam habentes in pyxide,impune transeunt,etiam si mortua sit:atq; asseruata,partus faciles præstat,uel mortua. Mirum,si non asseruatam trascenderit grauida,innoxiam fieri,si protinus transcendat asseruatam. Anguis inueterati suffitus menstrua adiuuant. Anguium senectus adalligata lumbis,facilio res partus facit,protinus à puerperio remouẽda. Dant & in uino bibendã cum thure:aliter sumpta,abortum facit. Baculus quo angui rana excussa sit,parturientes adiuuat. Tryxalidum cinis illitus cum melle,purgationes. Item araneus qui filum deducit ex alto,capi debet manu caua,tritusq; admoueri:quòd si redeuntẽ prehenderit,inhibebit idem purgationes. Lapis aetites in aquilæ repertus nido, custodit partus cõtra omnes abortuum insidias. Penna uulturina subiecta pedibus adiuuat parturientes. Ouum corui grauidis cauendum constat,quoniam transgressus abortus asperos faciat. Fimũ accipitris in mulso potum,uidetur secundas facere. Vuluarum duritias & collectiones, adeps anserinus aut cygni mollit. Mammas à partu custodit adeps anseris cum rosaceo & araneo. Phryges & Lycaones mãmis puerperio uexatis inuenere otidum adipem utilem esse:his quę uulua strangulentur,& blattas illinunt. Ouorum perdicis putaminũ cinis cadmiæ mixtus & ceræ,stantes mammas seruat. Putant & ter circumductas ouo perdicis non inclinari. Et si absorbeantur eadem,fœcunditatem facere,lactis quoq; copiam. Cum anserino adipe perunctis mãmis,dolores minuere,molas uteri rumpere, scabiem uuluarũ sedare, si cum cimice trito illinant. Vespertilionũ sanguis psilotri uim habet: sed malis pucrorũ illitus non satis proficit,nisi erucę uel cicutæ semen postea inducat:sic enim aut in totum tollunt pili,aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorũ profici putãt. Est autem

duplex,rubens utiq; & candidum. Aliqui ſanguinem & iecur eius admiſcẽt. Quidam in tribus heminis olei diſcoquunt uiperam,exemptis oſsibus pſilotri uice utuntur, euulſis prius pilis quos renaſci nolunt. Fel herinacei pſilotrum eſt, utiq; mixto cerebro ueſperti lionis, & lacte caprino. Item per ſe cinis cum lacte canis primi partus, euulſis pilis quos renaſci nolunt,uel nondum natis peruncti s partibus,alij non ſurgunt. Idem euenire traditur ſanguine ricini euulſi cani. Item hirundinino ſanguine uel felle.

Promiſcuæ medicinæ. Cap. XV

OVis formicarum ſupercilia denigrari cum muſcis tritis tradunt. Si uerò oculi nigri naſcentium placeant,ſoricem prægnanti edendum. Capilli ne caneſcant,uermium terrenorum cinere præſtari admixto oleo. Infantibus qui lacte concreto uexantur,præſidio eſt agninũ coagulum ex aqua potum. Aut ſi uitium coagulato lacte acciderit, diſcutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitionem cerebrum pecoris utiliſsimum eſt. Oſsibus in canino ſimo inuentis,aduſtio infantium,quæ uocatur ſiriaſis, adalligatis emendatur: ramices infantium lacertæ uiridis admotæ dormientibus morſu. Poſtea harundini alligata ſuſpenditur in fumo,traduntq; pariter cum ea expirante ſanari infantem. Cochlearum ſaliua illita infantium oculis,palpebras corrigit gignitq;. Ramicoſis cochlearum cinis cum thure ex oui albi ſucco illitus per dies triginta medetur. Inueniuntur in cornuculis cochlearum harenaceæ duriciæ,eæ dentitionẽ facilem præſtant adalligatæ. Cochlearum inanium cinis admixtus cerę,procidentium interaneorũ partes extremas prohibet. Oportet autem cineri miſceri ſaniẽ punctis emiſſam è cerebro uiperæ. Cerebrum uiperæ illigatũ pelliculæ dentitiones adiuuat. Ad idem ualent & grandiſsimi dentes ſerpentium. Fimum corui lana adalligatũ infantium tuſsi medetur. Vix eſt ſerió cõplecti quædam,non omittenda tamẽ,quia ſunt prodita. Ramici infantiũ lacerta mederi iubent. Ma rem hanc prehendi. Id intelligi & q; ſub cauda unam cauernã habeat. Id agendum ut per aurum & argentũ,aut oſtrum mordeat uitium. Tum in calice nouo illigatur, & in fumo ponitur. Vrina infantiũ cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabeorũ cornua grandia denticulata,adalligata his amuleti naturam obtinent. Bouis capiti lapillum ineſſe tradunt,quem ab eo exſpui ſi necem timeat, inopinantis præciſo capite exemptũ, adalligatumq;,mirè prodeſſe dentitioni. Item cerebrum eiuſdem ad eundem uſum adalligari iubent. Et limacis lapillum ſiue oſsiculum quod inueniť in dorſo. Magnificè iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum. Sicut aures adeps anſerinus cum ocimi ſucco impoſitus. Sũt uermiculi in ſpinoſis herbis aſperi,lanuginoſi, hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus,ſi quid ex cibo hæreat. Somnos allicit œſypũ cum myrrhæ momento in uini cyathis duobus dilutum,uel cum adipe anſerino & uino myrtite: Auis cuculus leporina pelle adalligatus: Ardeolæ roſtrum in pelle aſinina fronti adalligatũ. Putant & per ſe roſtrum eiuſdem effectus eſſe uino collutum. E diuerſo ſomnum arcet ueſpertilionis caput aridum adalligatũ. In urina uirili lacerta necata, Venerem eius qui biberit,cohibet. Nam inter amatoria eſſe magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinum cum oleo & uino potum. Pulmonis uulturini dextræ partes Venerẽ concitant uiris adalligatę gruis pelle: Item ſi lutea ex ouis quinq; columbarum,admixto adipis ſuilli denarij pondere,ex melle ſorbeanť: Paſſeres in cibo uel oua eorũ. Gallinacei dexter teſtis arietina pelle adalligatus. Ibium cineres cum adipe anſeris & irino peruncti ſi cõceptus ſit, partus continere. Contrà inhiberi Venerẽ pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis adalligatisq; pelle arietina tradũt. Item cuiuſcunq; galli gallinacei,ſi cũ ſanguine gallinacei lecto ſubij ciantur. Cogunt concipere inuitas ſetæ ex cauda mulæ,ſi iunctis euellantur, inter ſe colligatæ in coitu. Qui urinã canis ſuã ingeſſerit,dicit ad Venerẽ pigrior fieri. Mirum & de ſtellionis cinere(ſi uerum eſt) linamento inuolutũ in ſiniſtra manu Venerẽ ſtimulare: ſi transferatur in dextram,inhibere. Item ueſpertilionis ſanguinẽ collectũ flocco, ſuppoſitumq; capiti mulierũ,libidinẽ mouere: aut anſeris linguam in cibo uel potione ſumptam Phthiriaſin à toto corpore pota membrana ſenectutis anguiũ triduo inhibet: Ac ſerum

exempto

exempto caſeo potum cum exiguo ſale. Caſeos ſi cerebrum muſtelę coaguło addatur, ne gant corrumpi uetuſtate, aut à muribus attingi. Eiuſdē muſtelæ cinis ſi detur in offa gallinaceis pullis & columbinis, tutos eſſe à muſtelis. Iumentorū urinę tormina ueſpertilione adalligato finiunt: Verminatio ter circumlato uerendis palumbo: mirū dictu, palumbus emiſſus moritur, iumentū liberatur confeſtim. Ebrioſis oua noctuæ per triduū data in uino, tædiū eius adducūt. Ebrietatē arcet pecudum aſſus pulmo præſumptus. Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus, & in uino quod bibet inſperſus, ſecuros præſtabit à temulentia: inuenit hoc Horus Aſſyriorū rex. Pręter hæc ſunt notabilia animaliū ad hoc uolumen pertinentium. Gomphenam auem in Sardinia narrant grui ſimilem, ignotam iam etiam Sardis, ut exiſtimo. In eadem prouincia eſt ophion ceruis tantùm pilo ſimilis, nec alibi naſcens. iidem autores nominauere ſirulugum, quod nec quale eſſet animal, nec ubi naſceretur, tradiderunt. Fuiſſe quidē nō dubito, cùm & medicinæ ex eo ſint demonſtratæ. M. Cicero tradit animal byturos uocari, qui uites in Campania erodant.

De miraculis quarundam beſtiarum. Cap. XVI

RElIqua mirabilia ex his quæ diximus. Non latrari à cane membranam ex ſecūdis canis habentem, aut leporis ſimum uel pilos tenentē. In culicum genere muliones non amplius q̄ uno die uiuere. Eoſq; qui arborariį pici roſtrum habeant, & mella eximāt, ab apibus non attingi. Porcos ſequi eos à quibus cerebrum corui acceperint in offa. Pulueꝛem in quo ſe mula uolutauerit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris. Sorices fugari, ſi unus caſtratus emittat. Anguina pelle, & ſale, & farre cū ſerpyllo cōtritis uno die, deiectiſq; cum uino in fauces boū uua matureſcente, toto anno eos ualere. Vel ſi hirundinum pulli tres tribus offis dent. Puluere è ueſtigio anguiū collecto, ſparſas apes in alueaꝛia reuerti. Arietis dextro teſte pręligato oues tantū gigni. Nō laſſeſcere in ullo labore, qui neruos ex alis & cruribus gruis habeāt. Mulas non calcitrare cùm uinū biberint. Vngulas tantū mularū repertas, neq; aliam ullam materiam quæ non perroderetur à ueneno ſtygis aquæ, cùm id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum eſt, magna Ariſtotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia reuertemur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXII.

Medicinæ ex aquatilibus. Aquarum mirabilia. Cap. I

AQVATILIVM ſequuntur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidē ceſſante, & per undas fluctuſq; ac reciprocos æſtus, amniumq; rapidos curſus improbas exerente uires: nuſquā potētia maiore, ſi uerū fateri uolumus. Quippe hoc elementū cæteris omnib. imperat: terras deuorant aquæ, flammas necāt, ſcandunt in ſublime, & cęlum quoq; ſibi uindicant, ac nubium obtentu uitalem ſpiritum ſtrangulant. Quæ cauſa fulmina elidit, ipſo ſecum diſcordante mundo. Quid eſſe mirabilius poteſt aquis in cælo ſtantibus? At illæ ceu parum ſit in tantam peruenire alitudinem, rapiunt eò ſecum piſcium examina. Sæpe etiam lapides ſubuehunt, portantes aliena pondera. Eædem cadentes omnium terra naſcentiū cauſa fiunt, prorſus mirabili natura, ſi quis uelit reputare, ut fruges gignantur, arbores fruticesq; uiuant, in cælum migrare aquas, animamq; etiam herbis uitalem inde deferre: iuſta cōfeſsione, omnes terræ quoq; uires aquarū eſſe beneficij. Quapropter ante omnia ipſarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

De differentia aquarū, medicinis, & obſeruationibus CCLXVI. Cap. II

EMicant benignè paſsimq; in plurimis terris, alibi frigidæ, alibi calidæ, alibi iunctæ, ſicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenæis montibus, tenui interuallo diſcernente. Alibi tepidę egelidæq; auxilia morborum conferentes, & è cunctis animalium hominum tantùm cauſa erumpentes. Augent numerum deorum nominibus uariįs, ur-

besq; condunt,ſicut Puteolos in Campania,Statiellas in Liguria,Sextias in Narbonenſi prouincia. Nuſquam tamen largius quàm in Baiano ſinu, nec pluribus auxiliandi generibus,aliæ ſulphuris,aliæ aluminis,aliæ ſalis,aliæ nitri,aliq; bituminis,nonnullæ etiam acida falſáue mixtura. Vapore quoq; ipſo aliquæ proſunt. Tãtaq; eſt eis uis,ut balineas calefaciant,ac frigidam etiã in ſolijs feruere cogant, quæ in Baiano Poſidianæ uocantur, nomine accepto à Claudij Cæſaris liberto. Obſonia quoque percoquunt. Vaporant & in mari ipſo,quæ Licinij Craſsi fuere:mediosq; inter fluctus exiſtit aliquid ualetudini ſalutare. Iam generatim neruis proſunt pedibúsue aut coxẽdicibus,aliæ luxatis fractis'ue. Inaniunt aluos. Sanant ulcera. Capiti auribusq; priuatim medentur. Oculis uerò Ciceronianæ. Digna memoratu uilla eſt ab Auerno lacu Puteolos tendentibus impoſita litori,celebrata porticu ac nemore,quam & uocabat M. Cicero Academiam,ab exemplo Athenarum,ibi compoſitis uoluminibus eiuſdem nominis,in qua & monumentum ſibi inſtauraverat, ceu uerò non & in toto terrarum orbe feciſſet. Huius in parte prima exiguo poſt obitum ipſius Antiſtio Vetere poſsidente,eruperunt fontes calidi perquam ſalubres oculis,celebrati carmine Laureæ Tullij,qui fuit è libertis eius,ut protinus noſcatur etiam miniſterium eius ex illa maieſtate:ponam enim ipſum carmen,dignum ubiq;, & non ibi tantùm legi:

Quo tua Romanæ uindex clariſsime linguæ
Sylua loco melius ſurgere iuſſa uiret:
Atq; Academiæ celebratam nomine uillam,
Nunc reparat cultu ſub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non antè repertæ,
Languida quæ infuſo lumina rore leuant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit,hac fontes cùm patefecit ope.
Vt,quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures oculis,quæ medeantur aquæ.

In eadem Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem fœminarum, & uirorum inſaniam abolere produntur. In Ænaria inſula calculoſis mederi. Et quæ uocatur Acidula, ab Teano Sidicino quatuor milibus paſſuum hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia uocatur,& in Venafrano ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte iuxta Taurum montẽ, autor eſt M. Varro: & in Phrygię Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potãdo neceſſarius modus,ne lymphatos agat, quod in Æthiopia accidere his qui fonte rubro biberint Cteſias ſcribit. Iuxta Romã Albulę aquę uulneribus medentur:egelidæ hæ,ſed Cutiliæ in Sabinis gelidiſsimæ,ſuctu quodã corpora inuadunt,ut propè morſus uideri poſsit,aptiſsimæ ſtomacho,neruis, uniuerſo corpori. Theſpiarum fons conceptus mulieribus repræſentat. Item in Arcadia flumen Elatum. Cuſtodit autem partum Linus fons in eadem Arcadia,abortusq; fieri non patitur. E diuerſo in Pyrrhea flumen,quod Aphrodiſium uocatur,ſteriles facit. Lacus Alphion uitiligines tollit. Varro autor eſt, Titium quendam prætura functum,marmorei ſigni faciem habuiſſe propter id uitium. Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, ſicut apparet in epiſtola Caſsij Parmenſis ad M. Antonium. Contrà, aquarum culpa in Trœzene omnium pedes uitia ſentiunt. Tungri ciuitas Galliæ fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtellantem,ferruginei ſaporis,quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur: purgat hic corpora, tertianas febres diſcutit, calculorumq; uitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit,ad poſtremum rubeſcit. Leucogæi fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & uulneribus medentur. Cicero in admirãdis poſuit,Reatinis tantùm paludibus ungulas iumentorum indurari. Eudicus in Heſtiæotide fonte duos tradit eſſe, Ceronem, ex quo bibentes oues nigras fieri:Melan,ex quo albas: ex utroque autem uarias. Theophraſtus in Thurijs Cratim cãdorem facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecori. Quin

& homines ſentire differentiam eam. Nam qui Sybarim bibãt, nigriores eſſe, durioresq; & criſpo capillo. Qui ex Cratide candidos molliores q;, ac porrecta coma. Item in Macedonia qui uelint ſibi candida naſci, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fuſca, ad Axiũ. Item omnia fuſca quibuſdam in locis tradit naſci, & fruges quoq;, ſicut in Meſſapijs. At Luſis Arcadiæ quodam fonte mures terreſtres uiuere & conuerſari. Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus. In Bœotia ad Trophonium deum iuxta flumen Orchomenon duo ſunt fontes, quorum alter memoriam, alter obliuionem affert, inde nominibus inuentis. In Cilicia apud oppidum Ceſcum riuus fluit Nus, ex quo bibentium ſubtiliores ſenſus fieri M. Varro tradit. At in Cea inſula fontem eſſe quo hebetes fiant: Zamę in Africa quo canoræ uoces. Vinum tædio uenire his qui ex Clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus ijs quos diximus. Mutianus Andri è fonte Liberi patris, ſtatis diebus ſeptenis eius dei uinum fluere, ſi auferatur à conſpectu templi, ſapore in aquam tranſeunte. Polyclytus explere olei uicem iuxta Solos Ciliciæ fontem. Theophraſtus hoc idem fieri in Æthiopia eiuſdem uirtutis fonte. Lycos, in Indiæ terris fontem eſſe, cuius aqua lucernæ ardeant: Idem Ecbatanis traditur. Theopompus in Scotuſſa lacum eſſe dicit, qui uulneribus medetur. Iuba in Troglodytis lacum, inſanum malefica ui appellatum, ter fieri die amarum ſalſumq;, ac deinde dulcem, totiesq; etiam noctu, ſcatentem albis ſerpentibus uicenûm cubitorũ. Idem in Arabia fontem exilire tanta ui, ut nullum non pondus impactum reſpuat. Theophraſtus Marſyæ fontem in Phrygia ad Celenarũ oppidum ſaxa egerere. Non procul ab eo duo ſunt fontes, Clæon & Gelon, ab effectu Græcorum nominum dicti. Cyzici fons Cupidinis uocatur, ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Cranone eſt fons calidus citra ſummum feruorem, qui in uinum additus, triduo calorem potionis cuſtodit in uaſis. Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum hauſtus triduo feruet. Circa margines uerò pumicem faciunt aquæ. Quòd ſi quis fide carere ex his aliqua arbitratur, diſcat in nulla parte naturæ maiora eſſe miracula: quanquam inter initia operis abunde multa retulimus. Cteſias tradit, Siden uocari ſtagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur. Cælius apud nos in Auerno ait etiã folia ſubſidere: Varro, aues quæ aduolauerint emori. Contrà in Africæ lacu Apuſcidamo omnia fluitant, nihil mergitur: itẽ in Siciliæ fonte Phinthia, ut Apion tradit. Et in Medorum lacu puteoq; Saturni. Fons Limyræ tranſire ſolet in loca uicina, portendens aliquid: mirumq; quòd cum piſcibus tranſit. Reſponſa ab his petunt incolæ cibo, quem rapiunt annuentes: ſi uerò euentum negent, caudis abigunt. Amnis Olachas in Bithynia Briazum alluit, hoc eſt & templo et deo nomen, cuius gurgite periuri notantur pati uelut flammam urentẽ. Et in Cantabria fontes Tamarici in augurio habentur. Tres ſunt octonis pedibus diſtantes. In unum alueum coeunt uaſto amne. Singulis ſiccãtur duodecies diebus, aliquando uicies, citra ſuſpicionem ullam aquæ, cùm ſit uicinus illis fons ſine intermiſsione largus. Dirum eſt nõ profluere eos aſpicere uolentibus, ſicut proximè Lartio Licinio legato poſt præturam poſt ſeptem dies accidit. In Iudæa riuus ſabbatis omnibus ſiccatur. E diuerſo miracula alia dira. Cteſias in Armenia ſcribit eſſe fontem, ex quo nigros piſces ilico mortem afferre in cibis: quod & circa Danubij exortum audiui, donec ueniatur ad fontem alueo appoſitum, ubi finitur id genus piſcium. Ideoq; ibi caput eius amnis intelligitur fama. hoc idem & in Lydia in ſtagno nympharũ tradunt. In Arcadia ad Pheneum aqua profluit è ſaxis, Styx appellata, quæ ilico necat, ut diximus. Sed eſſe piſces paruos in ea tradit Theophraſtus, letales & ipſos, quod non in alio genere mortiferorum fontiũ. Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit: Lycus in Leontinis tertio die, ſi quiſquam biberit. Varro ad Soracten in fonte, cuius ſit latitudo quatuor pedum: ſole oriente eum exundare feruenti ſimilem, aues q; quæ guſtauerint, iuxta mortuas iacere. Namq; & hęc inſidioſa conditio eſt, quòd quædam etiam blandiuntur aſpectu, ut ad Nonacrin Arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate: hanc putant nimio frigore eſſe noxiam,

v. Cuneum de R. H. L: II: C: 24.

utpote cùm profluẽs ipſe lapideſcat. Aliter circa Theſſalica Tempe, quoniã uiſus omnibus terrori eſt: traduntq; etiã æs ac ferrũ erodi illa aqua. Profluit (ut indicauimus) breui ſpatio: mirumq;, ſiliqua ſylueſtris amplecti radicibus fontẽ eum dicit, ſemper florẽs purpura. Et quædam ſui generis herba in labris fontis uiret. In Macedonia, nõ procul Euripidis poetæ ſepulchro, duo riui confluũt, alter ſaluberrimi potus, alter mortiferi. In Perperenis fons eſt, qui quacunq; rigat, lapideam facit terram: item calidæ aquæ in Eubœæ Delio. Nam quæ alluit riuus, ſaxa in altitudinem creſcũt. In Eurymenis deiectæ coronæ in fontẽ, lapides fiunt. In Coloſsis flumen eſt, in quo lateres coniecti, lapides extrahunt. In Scyretico metallo arbores quæcunq; flumine alluuntur, ſaxa fiunt cum ramis. Diſtillantes quoq; guttæ in lapides dureſcunt in antris Corycijs: nam Miezæ in Macedonia, etiam pendentes in ipſis cameris: at in Coryco cùm decidêre. In quibuſdam ſpeluncis utroq; modo, columnasq; faciunt, ut in Phauſia Cherſoneſi Rhodiorum in antro magno etiam diſcolori aſpectu. Et hactenus contenti ſimus exemplis.

De qualitate aquarum, inſalubritate uel cõmoditate earum. Cap. III

QVæritur inter medicos, cuius generis aquæ ſint utiliſsimæ. Stagnãtes pigrasq; meritò damnãt, utiliores quæ profluunt exiſtimãtes: curſu enim percuſſuq; ipſo extenuari atq; proficere: eoq; miror ciſternarũ ab aliquibus maximè probari. Sed hi rationẽ afferunt, quoniam leuiſsima ſit imbrium aqua, ut quæ ſubire potuerit ac pẽdêre in aere. Ideo & niues præferũt imbribus, niuibusq; etiam glaciẽ, uelut ad infinitum coacta ſubtilitate. Leuiora enim hæc eſſe, & glaciem multò leuiorẽ aqua. Horum ſententiam refellere intereſt uitæ. In primis enim leuitas illa deprehendi aliter q̃ ſenſu uix poteſt, nullo penè momento ponderis aquis inter ſe diſtantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumentum eſt ſubiiſſe eam in cælum, cùm etiam lapides ſubire appareat, cadensq; inficiat hálitu terræ. Quo fit ut pluuiæ aquæ ſordium ineſſe plurimùm ſentiatur, citiſsimeq; ideo caleſiat aqua pluuia. Niuem quidem glaciemq; ſubtiliſsimũ elementi eius uideri miror, appoſito grandinum argumento, de quibus peſtilentiſsimũ potum eſſe conuenit. Nec uerò pauci inter ipſos è contrario ex gelu ac niuibus inſaluberrimos potus prædicãt, quoniam exactum ſit inde quod tenuiſsimũ fuerit. Minui certè liquorẽ omnem congelatione deprehenditur, & rore nimio ſcabiẽ fieri, pruina uredinẽ, cognatis & niuis cauſis. Pluuias quidem aquas celerrimè putreſcere conuenit, minimeq; durare in nauigatione. Epigenes autem, aquã quæ ſepties putrefacta purgata ſit, perhibet amplius non putreſcere. Nam ciſternas etiam medici confitentur inutiles, aluo duritias facientes, faucibusq;, etiã limi non alijs ineſſe plus, aut animaliũ quæ faciunt tædium, confitendũ habent. Nec ſtatim amnium utiliſsimas eſſe, ſicuti nec torrentiũ ullius, lacusq; plurimos ſalubres maximè. Quædam igitur & huius generis aptiſsimæ aliæ alibi. Parthorũ reges ex Coaſpe & Euleo tantùm bibunt, & ea quamuis in longinqua comitantẽ illos. Et horum placere potum, non quia ſint amnes apparet, quoniam nec è Tigri, nec Euphrate, nec è multis alijs bibunt. Limus aquarũ uitium eſt: ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur: ſicuti frigoris, tineas in fonte gigni. Ante omnia autẽ damnantur amaræ, & quæ ſcrobem ſtatim implent, quod euenit Trœzene. Nam nitroſas atq; ſalmacidas in deſertis rubrum mare petentes, addita polenta, utiles intra duas horas faciunt, ipſaq; ueſcuntur polenta. Damnãtur in primis fontes, qui cœnum faciunt, quiq; malum colorem bibentibus: refert & ſi uaſa ære inficiũt, aut ſi legumina tardè percoquunt, ſi liquatæ leniter terram relinquunt, decoctæq; craſsis obducunt uaſa cruſtis. Eſt etiam nũ uitium non fœtidæ modò, uerùm omnino quicquam reſipientis, iucundum ſit illud licet gratumq;, & ut ſæpe ad uiciniam lactis accedẽs. Aquam ſalubrem aeri q̃ ſimillimam eſſe oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucundè olentis in Meſopotamia Caburæ. Fabulæ rationẽ afferũt, quoniã eo luno perfuſa ſit. De cæterò aquarum ſalubriũ ſapor odórue nullus eſſe debet. Quidã ſtatera iudicant de ſalubritate, fruſtrante diligẽtia, quando perrarum eſt ut leuior ſit aliqua. Certior ſubtilitas, inter pares meliorẽ eſſe, quæ calefiat refrige-

frigeretuŕq; celerius. Quin exhauſtam manſione manus pendeant, depoſitisq; in humum tepeſcere affirmant. Ex quonam ergo genere maximè probabilis continget? Puteis nimirum, ut in oppidis conſtare uideo: ſed his quibus exercitationis ratio crebrò hauſtu contingit, & illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc ſatis ſunt. Frigori & opacitas neceſſaria, utq; cælum uideant. Super omnia obſeruatio una, eadem & ad perennitatẽ pertinet, ut illa uado exiliat uena, non è lateribus. Nam ut tactu gelida ſit, etiam arte contingit, ſi etiam expreſſa in altũ, aut è ſublimi deiecta, uerberatu corripiat aera. In natando quidem ſpiritũ continentibus frigidior ſentitur eadem. Neronis principis inuentũ eſt, decoquere aquam, uitroq; demiſſam in niues refrigerare. Ita uoluptas frigoris cõtingit ſine uitio niuis. Omnem uticq; decoctam utiliorem eſſe conuenit: item calefactam magis refrigerari ſubtiliſsimo inuento. Vitioſæ aquæ remedium eſt, ſi decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta ſiſtit̃ ſanguis. Æſtus in balneis arcetur, ſi quis ore teneat. Quæ ſunt hauſtu frigidiſsimæ, nõ perinde & tactu eſſe, alternante hoc bono, multi familiari exemplo colligunt. Clariſsima aquarũ omniũ in toto orbe, frigoris ſalubritatisq; palma, præconio Vrbis, Marcia eſt, inter reliqua deũm munere Vrbi tributa. Vocabat̃ hæc quondam Aufeia, fons aũt ipſe Piconia. Oritur in ultimis montibus Pelignorũ, trãſit Marſos & Fucinum lacum, Romam non dubiè petens. Mox ſpecu merſa, in Tiburtina ſe aperit IX.M.p. fornicibus ſtructis perducta. Primus eam in Vrbẽ ducere auſpicatus eſt Ancus Marcius, unus è regibus. Poſtea. Q. Marcius Rex in prętura. Rurſusq; reſtituit Marcus Agrippa. Idem & Virginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo II.M.paſ. Prænęſtina uia. Iuxtà eſt Herculaneus riuus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit. Horum amnium comparatione differẽtia ſupradicta deprehenditur, cùm quantũ Virgo tactu, tantum præſtet Marcia hauſtu. Quanquam utriuſq; iampridẽ Vrbi perijt uoluptas, ambitione auaritiaq; in uillas ac ſuburbana decoquentibus publicam ſalutem. Non ab re ſit, quærendi aquas iunxiſſe rationem. Reperiunt̃ in conuallibus maximè, & quodam conuexitatis cardine, aut montiũ radicibus. Multi ſeptentrionales ubiq; partes aquoſas exiſtimauere. Qua in re uarietate naturæ aperuiſſe cõueniat. In Hyrcanis montibus à meridiano latere nõn pluit. Ideo ſyluigeri ab aquilonis tantũ parte ſunt. At Olympus, Oſſa, Parnaſſus, Apenninus, Alpes undiq; ueſtiuntur, amnibusq; perfundunt̃. Aliqui ab auſtro, ſicut in Creta Albi montes. Nihil ergo in his perpetuæ obſeruationis iudicabit̃. Aquarum ſunt notæ iuncus aut harundo, aut herba de qua dictũ eſt: multumq; alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica, aut alnus, aut uitex, aut edera ſponte proueniunt, & corriuatione aquæ pluuiæ in locũ humiliorem è ſuperioribus defluentis, augurio fallaci. Certior multò nebuloſa exhalatio eſt, ante ortũ ſolis lõgius intuẽtibus, quod ex ædito quidam ſpeculantur, proni terram mento attingẽte. Eſt & peculiaris æſtimatio peritis tantùm nota, quam feruẽtiſsimo æſtu ſequuntur, dieiq; horis ardentiſsimis, qualis ex quoq; loco repercuſſus ſplendeat: nam ſi terra ſitiente humidior eſt ille, indubitata ſpes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus eſt, ut indoleſcãt: quod fugientes ad alia experimenta decurrũt, loco in altitudinem pedum quinque defoſſo, olliſq; è figlino opere crudis, aut peruncta pelui ærea cooperto, lucernaq; ardente concamerata frontibus, dein terra. Si figlinum humidum ruptúmue, aut in ære ſudor, uel lucerna ſine defectu olei reſtincta, aut etiam uellus lanę madidũ reperiatur, non dubiè promittunt aquas. Quidam & igne prius excoquunt locũ, tanto efficaciore uaſorũ argumento. Terra uerò ipſa promittit candicantibus maculis, aut tota glauci coloris. In nigra enim ſcaturigines non ferè ſunt perẽnes. Figulari creta ſemper adimitur ſpes. Nec amplius puteũ fodiunt, coria terræ obſeruãtes, ut à nigra deſcendat ordo ſupradictus. Aqua ſemper dulcis in argilloſa terra, frigidior in topho. Namq; & hic probat̃. Dulces enim leuesq; facit, & colando continet ſordes. Sabulum exiles limoſasq; promittit. Glarea incertas uenas, ſed boni ſaporis. Sabulum maſculum et harena carbunculoſa, certas ſtabilesq; & ſalubres. Rubra ſaxa optimas, ſpeiq; certiſsimæ. Radices montium ſaxoſæ, & ſilex, hoc amplius rigentes.

Opor-

Oportet autem fodientibus humidiores aſsiduè reſpondere glebas, faciliusq; ferramenta deſcendere. Depreſsis puteis ſulphurata uel aluminoſa occurrentia putearios necant. Experimentū huius periculi eſt, demiſſa ardens lucerna, ſi extinguat. Tunc ſecundū puteum dextra ac ſiniſtra fodiuntur æſtuaria, quæ grauiorē illum halitum recipiant. Fit & ſine his uitijs altitudine ipſa grauior aer, quem emendant aſsiduo linteorū iactatu euenti lando: cùm ad aquam uentum eſt, ſine harena opus ſurgit, ne uenæ obſtruantur. Quædā aquæ uere ſtatim incipiente frigidiores ſunt, quarū non in alto origo eſt, hybernis enim conſtant imbribus: quædam canis ortu, ſicut in Macedoniæ Pella utrunq;. Ante oppidum enim incipiente æſtate, frigida eſt paluſtris: deīn maximo æſtu in excelſioribus oppidi riget. Hoc & in Chio euenit, ſimili ratione portus & oppidi. Athenis Enneacrunos nimboſa æſtate frigidior eſt quàm puteus in Iouis horto. At ille ſiccitatibus riget.

Aquarum ſubitò naſcentium, aut deſinentium ratio. Cap. IIII

MAximè autem putei circa Arcturum. Nam ipſa æſtate deficiūt, omnesq; quatriduo eo ſubſidunt. Iam uerò multi hyeme tota, ut circa Olympum, uere primū aquis redeuntibus. In Sicilia quidem circa Meſſanam & Mylas hyeme in totum inareſcunt fontes: æſtate exundant amnemq; faciunt. Apolloniæ in Ponto fons iuxta mare æſtate tantùm ſuperfluit, & maximè circa canis ortum, parcius ſi frigidior ſit æſtas. Quædam terræ imbribus ſicciores fiunt, uelut in Narnienſi agro, quod admirandis ſuis inſeruit M. Cicero, ſiccitate lutum fieri prodens, imbre puluerem. Omnis aqua hyeme dulcior, æſtate aūt minus, autumno minime: minusq; per ſiccitates. Neq; æqualis amnium plerunq; guſtus eſt, magna aluei differentia. Quippe tales ſunt aquæ, qualis terra per quam fluunt, qualesq; herbarum quas lauant ſucci: ergo ijdem amnes parte aliqua reperiūtur inſalubres. Mutant ſaporem & influentes riui, ut Boryſthenē, uictiq; diluuntur. Aliqui uerò & imbre mutantur. Ter accidit in Boſphoro, ut ſalſi deciderent, necarentq; frumenta. Toties & Nili rigua pluuiæ amara fecere, magna peſtilentia Ægypti. Naſcuntur fontes deciſis plerunq; ſyluis, quos arborum alimenta conſumebant: ſicut in Hæmo obſidente Gallos Caſſandro, cùm ualli gratia ſyluas cecidiſſent. Plerunq; uerò damnoſi torrētes corriuantur detracta collibus ſylua, continere nimbos ac digerere conſueta. Et coli moueriq; terram callumq; ſummæ cutis ſolui aquarū intereſt. Proditur certè in Creta expugnato oppido, quod uocabatur Arcadia, ceſſaſſe fontes, amnesq; qui in eo ſitu multi erāt. Rurſus condito poſt ſex annos emerſiſſe, uti quæq; cœpiſſent partes coli.

Obſeruatio hiſtorica. Cap. V

TErræ quoq; motus profundunt, ſorbentq; aquas, ſicut circa Pheneū Arcadiæ quinquies accidiſſe conſtat. Sic & in Corico monte amnis erupit, poſteaq; cœptus eſt coli. Illa mutatio mira, ubi cauſa nulla euidens apparet, ſicut in Magneſia calidas factas frigidas, aliâs non mutato ſapore. Et in Caria, ubi Neptuni templum eſt, amnis qui fuerat antè dulcis mutatus in ſalem eſt. Et illa miraculi plena, Arethuſam Syracuſis fimum redolere per Olympia: ueriq; ſimile, quoniā Alpheus in ea inſula ſub ima maria permeet. Rhodiorum fons in Cherroneſo nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum, ſicut Babyloniæ lacus æſtate rubras habet diebus XI. Et Boryſthenes æſtatis temporibus ceruleus fertur, quanq; omnium aquarum tenuiſsimus: ideoq; innatans Hypani. In quo & illud mirabile: auſtris flantibus ſuperiorem Hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum & aliud eſt, quod nullum halitum non modo nebulam emittat. Qui uolūt diligentes circa hoc uideri, dicunt aquas grauiores poſt brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis utendum, & quid profit nauigatio, & medicinæ aquæ marinæ. Cap. VI

CÆterùm à fonte duci fictilibus tubis utiliſsimū eſt, craſsitudine binûm digitorum, cōmiſſuris pyxidatis, ita ut ſuperior intret, calce uiua ex oleo leuigatis. Libramentum aquæ in centenos pedes ſurſum elici, minimum erit: ſi uno cuniculo ueniet, in binos actus: laminæ eſſe debebunt, per quas ſurgere in ſublime opus fuerit, è plumbo. Subit al-

titudinem

titudinem exortus ſui: ſi longiore tractu ueniet, ſubeat crebrò deſcendatq́, ne libramẽta pereant. Fiſtulas denûm pedum longitudinis eſſe, legitimũ eſt. Et ſi quinariæ erunt, ſexagena pondô pendere: ſi octonariæ, centena: ſi denariæ, centena uicena, ac deinde ad has portiones. Denariæ appellantur, cuius laminæ latitudo antequam curuetur digitorum decem eſt, dimidioq́ eius quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, ubi dometur impetus, neceſſarium eſt: item caſtella, prout res exiget. Homerum calidorum fontium mentionem non feciſſe demiror, cùm alioquin lauari calida frequenter induceret, uidelicet quia medicina tunc nõ erat hæc, quæ nunc aquarũ perfugio utit̃. Eſt aũt utilis ſulphurata neruis, aluminata paralyticis, aut ſimili morbo ſolutis. Bituminata aut nitroſa qualis Cutilia, utilis eſt bibendo atq́ purgationibus. Plericq́ in gloria ducunt, plurimis horis perpeti calorẽ earũ, quod eſt inimiciſsimũ. namq́ paulò diutius q̃ balineis uti oportet, ac poſtea frigida dulci nec ſine oleo diſcedentis, quod uulgus alienũ arbitrat̃, idcirco non alibi corporibus magis obnoxijs. Quippe & uaſtitate odoris capita replent̃, & frigore infeſtant̃ ſudantia, reliqua corporũ parte merſa. Similis error quo quidã plurimo potu gloriantur. Vidiq́ iam turgidos bibendo, in tantũ ut annuli integrent̃ cute, cũ reddi non poſſet hauſta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit, ſine crebro ſalis guſtu. Vtuntur & cœno fontium ipſorum utiliter, ſed ita ſi illitum ſole inareſcat. Nec uerò omnes quæ ſint calidæ, medicatas eſſe credendũ, ſicut in Egeſta Sicilię, Lariſſa, Troade, Magneſia, Melo, Lipara. Nec decolor ſpecies æris argẽti ue (ut multi exiſtimauere) medicaminum argumentum eſt, quando nihil eorum in Patauinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua deprehendit̃. Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiũt ad neruorum dolores, ferruminant & fracturas oſſaq́ contuſa. Item corpora ſiccant, qua de cauſa & frigido mari utũtur. Præterea eſt alius uſus multiplex, principalis uerò nauigandi phthiſi affectis, ut diximus, aut ſanguinem egerentibus, ſicut proximè Anneum Gallionem feciſſe poſt conſulatũ meminimus. Neq́ enim Ægyptus propter ſe petitur, ſed propter longinquitatem nauigandi. Quin & uomitiones ipſę inſtabili uolutatione commotæ plurimis morbis capitis, oculorum, pectoris medentur, omnibusq́ propter quæ elleborum bibitur. Aquam uerò maris per ſe efficaciorẽ diſcutiendis tumoribus putant medici, ſi illa decoquatur hordeacea farina, ad parotidas. Emplaſtris etiam maxime albis & malagmatis miſcent. Prodeſt & infuſa crebro ictu. Bibitur quoq́ quamuis nõ ſine iniuria ſtomachi ad purganda corpora, bilemq́ atram, aut ſanguinem concretum reddendum alterutra parte. Quidam & quartanis dedere eam bibẽdam: & in teneſmis articularibusq́ morbis aſſeruatã, & in hoc uetuſtate uirus deponentẽ. Aliqui decoctã, omnes ex alto hauſtam, nullaq́ dulcium mixtura corruptã, in quo uſu præcedere uomitum uolunt. Tunc quoq́ acetum aut uinum aqua miſcent. Qui parum dedere, raphanos ſuperman di ex mulſo aceto iubent, ut ad uomitiones reuocẽt. Clyſteribus quoq́ marinam infundunt tepefactam. Teſtium quidẽ tumori fouendo non aliud præferũt. Item pernionum uitio ante ulcera: ſimili modo pruritibus, pſoris, & lichenum curationi. Lendes quoq́ et tetra capitis animalia hac curãtur, & liuentia reducit eadem ad colorẽ. In quibus curationibus poſt marinã aceto calido fouere plurimũ prodeſt. Quin et ad ictus uenenatos ſalutaris intelligitur, ut phalangiorũ & ſcorpionũ, & ptyade aſpide reſperſis. Calida autem in his aſſumit̃. Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoq́ & choleram calida infuſa clyſteribus ſedat. Difficilius perfrigeſcunt marina calefacti. Mammas ſororientes præcordia maciemq́ corporis piſcinæ maris corrigũt. Aurium grauitatẽ, capitis dolores, cum aceto feruentiũ uapor. Rubiginẽ ferro marinæ celerrimę exterunt. Pecorũ quoq́ ſcabiẽ ſanãt, lanasq́ emolliũt. Nec ignoro hęc mediterraneis ſuperuacanea uideri poſſe. Verùm & hoc cura prouidit, inuenta ratione qua ſibi quiſq́ aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum, ſi plus quàm ſextarius ſalis cum quatuor aquæ ſextarijs mergatur, uinci aquam, ſalemq́ nõ liquari. Cæterò ſextarius ſalis cum quatuor aquæ ſextarijs, ſalſiſsimi maris uim & naturam implet. Moderatiſsimũ autem putãt, ſupradictam aquæ

menſuram

menſuram octonis cyathis ſalis temperari, quoniã ita & neruos calefaciat, et corpus non exaſperet. Inueteratur quod uocatur thalaſſomeli, æquis portionibus maris, mellis, imbris: ex alto & ad hunc uſum aduehunt, fictiliq; uaſe & picato condunt. Prodeſt ad purgationes maxime ſine ſtomachi uexatione, & ſapore grato & odore. Hydromeli quoq; ex imbre puro cum melle temperabatur quondam, quod daretur appetentibus uinum ægris, ueluti innocentiore potu, damnatum iam multis annis ijſdem uitijs quibus uinũ, nec ijſdem utilitatibus. Quia ſæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoq; ſubſidia demonſtrabimus. Expanſa circa nauim uellera madeſcunt accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. Item demiſſæ reticulis in mari concauæ è cera pilæ, uel uaſa inania obturata, dulcem intra ſe colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulceſcit. Luxata hominum corpora & quadrupedum natando in cuiuslibet generis aqua, facillimè in artus redeunt. Eſt & in metu peregrinantium, ut tentẽt ualetudinem aquæ ignotæ: hoc cauent è balineis egreſsi ſtatim frigidam ſuſpectã hauriendo. Muſcus qui in aqua fuerit podagris illitus prodeſt: item oleo admixto, talorũ dolori tumoriq;. Spuma aquæ affrictu uerrucas tollit. Necnõ harena littorum maris, præcipuè tenuis & ſolibus candens, in medicina eſt ſiccandis corporibus coopertis hydropicorũ, aut rheumatiſmos ſentientium. Et hactenus de aquis: nunc de aquatilibus. Ordiemur autem, ut in reliquis, à principalibus eorum, quæ ſunt ſal & ſpongia.

De generibus ſalis, & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. Cap. VII

SAl omnis aut fit, aut gignitur: utrunq; pluribus modis, ſed cauſa gemina, coacto humore, aut ſiccato. Siccatur in lacu Tarentino æſtiuis ſolibus, totumq; ſtagnũ in ſalem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu qui Cocanicus uocatur, & alio iuxta Gelam: horum extremitates tantùm inareſcunt, ſicut in Phrygia, Cappadocia, Aſpendi, ubi largius coquitur, & uſq; ad medium lacũ. Aliud etiã in eo mirabile, quòd tantundem noctu ſubuenit, quantũ die auferas. Omnis eſt talis ſal minutus, atq; non gleba eſt. Aliud genus ex aquis maris ſpõte gignitur, ſpuma in extremis littoribus ac ſcopulis relicta. Hic omnis rore denſatur, & eſt acrior qui in ſcopulis inuenit. Sunt etiamnum naturales differentiæ tres. Namq; in Bactris duo lacus uaſti, alter ad Scythas uerſus, alter ad Arios, ſale æſtuant. ſicut ad Citium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt lacu, dein ſole ſiccant. Sed & ſumma fluminũ denſantur in ſalem, amne reliquo ueluti ſub gelu fluente, ut apud Caſpias portas, quæ ſalis flumina appellantur. Item circa Mardos & Armenios. Pręterea apud Bactros amnis Ochus & Oxus, ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in Africa lacus, & quidem turbidi, ſalem ferentes. Ferunt quidẽ & calidi fontes, ſicut Pagaſæi. Et hactenus habent ſe genera ex aquis ſponte prouenientia. Sunt & mõtes natiui ſalis, ut in Indis Oromenus, in quo lapidicinarum modo cæditur renaſcens: maiuſq; regum uectigal ex eo eſt, q; ex auro atq; margaritis. Effoditur & è terra, ut palàm eſt humore denſato, in Cappadocia. Ibi quidem cædit ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas uulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido muros domosq; maſsis ſalis faciunt, aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta Peluſium Ptolemęus rex, cùm caſtra faceret. Quo exemplo poſtea inter Ægyptum & Arabiam, etiam ſqualentibus locis, cœptus eſt inueniri detractis harenis: qualiter & per Africæ ſitientia uſque ad Ammonis oraculum. Is quidem creſcens cum luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitãtur Ammoniaco, & ipſo quia ſub harenis inueniatur appellato. Similis eſt colore alumini, quod ſchiſton uocant, longis globis, neq; perlucidis, ingratus ſapore, ſed medicinæ utilis. Probatur quammaximè perſpicuus, rectis ſciſſuris. Inſigne de eo proditur, quòd leuiſsimus intra ſpecus ſuos, in lucem uniuerſam prolatus, uix credibili pondere ingraueſcat. Cauſa euidens, cuniculorũ ſpiritu madido ſic adiuuante molientes, ut adiuuant aquæ. Adulteratĩ Siculo, quem Cocanicon appellauimus, necnon & Cyprio mirè ſimili. In Hiſpania quoq; citeriore Egelaſtæ cædit, glebis penè trãſlucentibus, cui iampridem palma à pleriſq; medicis inter omnia ſalis genera perhibetur.

Omnis

Omnis locus in quo ſal reperitur,ſterilis eſt,nihilq́ gignit:& in totum ſponte naſcẽs inter hæc eſt.Factitij uaria genera. Vulgaris plurimusq́ in ſalinis,mari adfuſo, non ſine aquæ dulcis riguis,ſed imbre maxime iuuante,ac ſuper omnia ſole multo,non aliter inarescens.Africa circa Vticam conſtruit aceruos ſalis ad collium ſpeciem:qui ubi ſole lunaq́ induruere,nullo humore liqueſcunt,uixq́ etiam ferro cædunt̃. Fit tamẽ & in Creta ſine riguis,in ſalinas mare infundentibus:& circa Ægyptum,ipſo mari influẽte in ſolum (ut credo)Nilo ſuccoſum.Fit & è puteis in ſalinas ingeſtis. Prima denſatio Babylone in bitumen liquidum cogitur,oleo ſimile,quo & in lucernis utuntur: hoc detracto ſubeſt ſal. Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in ſalinas ingerunt.In Chaonia excoquunt aquam ex fonte,refrigerandoq́ ſalem faciunt inertẽ,nec candidum. Galliæ,Germaniæq́ ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt.Hiſpaniæ quadam ſui parte è puteis hauriũt, muriam appellant:& illi quidem etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima, ut quæ per ſe cinere ſyncero uim ſalis reddat: alibi corylus laudatur:ita infuſo liquore ſalſo, carbo etiam in ſalem uertitur.Quicunq́ ligno confit ſal,niger eſt.Apud Theophraſtum inuenio Imbrios harundinis & iunci cinerem decoquere aqua ſolitos, donec exiguum ſupereſſet humoris.Quin & è muria ſalſamentorum recoquitur, iterumq́ conſumpto liquore ad naturam ſuam redit:uulgo è uenis iucundiſsimus.Marinorum maxime laudatur Cyprius à Salamine:at è ſtagnis Tarentinus ac Phrygius, qui Tartæus uocatur. Hi duo oculis utiles. A Cappadocia uerò qui in laterculis affertur, cutis nitorẽ diciť facere. magis tamen extendit is quẽ Cittieũ appellauimus. Itaq́ à partu uentrẽ eo cũ melanthio illiniunt.Salſiſsimus ſal ficciſsimus: ſuauiſsimus omniũ Tarẽtinus, atq́ candidiſsimus. & de cætero fragilis,qui maxime candidus.Pluuia dulceſcit omnis.Suauiorẽ tamẽ rores faciunt.Sed copioſum aquilonis flatus.Auſtro nõ naſciť.Flos ſalis non fit,niſi aquilonibus.In igne nec crepitat,nec exilit Tragaſeus,neq́ Acanthius ab oppido appellatus:nec ullius ſpuma,aut ramentũ,aut tenuis. Agrigentinus igniũ patiẽs, ex aqua exilit.Sunt & colorũ differẽtiæ.Ruber Memphi,ruffus eſt circa Oxum,Centuripis purpureus. Circa Gelam in eadem Sicilia tãti ſplendoris,ut imaginẽ recipiat.In Cappadocia croceus effoditur,translucidus & odoratiſsimus.Ad medicinæ uſus antiqui Tarentinũ maximè laudabant.Ab hoc quemcunq́ è marinis,ex eo genere ſpumeũ præcipuè.Iumentorum uerò & boum oculis,Tragaſæum & Bæticum.Ad obſonium & cibum utilior quiſquis facile liqueſcit:item humidior,minorẽ enim amaritudinẽ habent,ut Atticus & Euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & ſiccus,ut Megaricus.Condiť etiam odoribus additis, & pulmentarij uicem implet,excitans auiditatẽ,inuitansq́ in omnibus cibis,ita ut ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimẽta.Ita eſt in mandendo quæſitus garo. Quin & pecudes armentaq́ & iumẽta ſale maxime ſolicitanť ad paſtũ, multo largiore lacte,multoq́ gratiore etiam in caſeo dote. Ergo hercule uita humanior ſine ſale nequit degere:adeoq́ neceſſariũ elementũ eſt, ut tranſierit intellectus ad uoluptates animi quoq́. Nam ita ſales appellanť:omnisq́ uitæ lepos & ſumma hilaritas, laborumq́ requies non alio magis uocabulo conſtat.Honoribus etiam militiæq́ interponiť, ſalarijs inde dictis, magna apud antiquos autoritate,ſicut apparet ex nomine Salarię uię, quoniam illa ſal in Sabinos portari conſuerat.Ancus Marcius rex, ſalis modia ſex milia in congiario dedit populo,& ſalinas primus inſtituit. Varro etiam pulmentarij uice uſos ueteres,autor eſt: Eſitaſſe enim ſalẽ cum pane & caſeo,ut prouerbio apparet. Maxime tamẽ in ſacris intelligitur autoritas,quando nulla conficiunť ſine mola ſalſa.Salinarum ſynceritas ſummã fecit ſuam differentiam quadam fauilla ſalis,quæ leuiſsima ex eo eſt & candidiſsima:appellatur & flos ſalis, in totum diuerſa res, humidioriſq́ naturæ, & crocei coloris, aut ruffi, ueluti rubigo ſalis:odore quoq́ ingrato ceu gari, diſſentiens à ſale, non modò à ſpuma. Ægyptus inuenit,uideturq́ Nilo deferri.Et fontibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinẽ reddit.Eſt enim etiam in ſale pinguitudo, quod miremur.Adulteratur autem tingiturq́ rubrica,aut plerunq́ teſta trita: qui fucus

aqua deprehenditur, diluente factitium colorem, cùm uerus ille non nisi oleo resolua-
tur,& unguentarij propter colorem eo maxime utantur. Canicia in uasis summa est: me-
dia uerò pars humidior,ut diximus. Floris natura aspera,excalfactoria,stomacho inuti-
lis. Sudorem ciet, aluum soluit in uino & aqua, acopicis & smegmaticis utilis. Detrahit
& ex palpebris pilos efficacissimè. Feces imę concutiuntur,ut color croci redeat. Præter
hæc etiamnum appellatur in salinis salsugo, ab alijs salsilago, tota liquida, marina aqua
salsior,ui distans. Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus,quod garon uocauere,inte-
stinis piscium cæterisq; quæ abijcienda essent,sale maceratis, ut sit illa putrescentium sa-
nies. Hoc olim conficiebatur ex pisce,quẽ Græci garon uocabant. Capite eius usto,suffi-
tu extrahi secundas morantes.

De scombro pisce,& muria,& alece. Cap. VIII

NVnc è scombro pisce laudatissimum in Carthaginis spartariæ cetarijs: sociorum id
appellatur,singulis milibus nummûm permutantibus congios penè binos. Nec li-
quor ullus penè præter unguenta maiore in precio esse cœpit,nobilitatis etiam gẽtibus.
Scombros quidem & Mauritania Bæticaq; & Carteia ex oceano intrantes capiunt, ad
nihil aliud utiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeijq; & Leptis,sicut muria An-
tipolis ac Thurij,iam uerò et Dalmatia. Vitium huius est alex,imperfecta nec colata fex.
Cœpit tamen & priuatim ex inutili pisciculo minimoq; confici: Apuam nostri, aphyen
Græci uocant,quoniã is pisciculus è pluuia nascitur. Foroiulienses piscem ex quo faciũt,
lupum appellant. Transiit deinde in luxuriam, creueruntq; genera ad infinitum: sicuti
garum ad colorem mulsi ueteris, adeoq; dilutam suauitatem ut bibi possit. Aliud uerò
ad castimoniarum superstitionem,etiam sacris Iudæis dicatum,quod sit è piscibus squa-
ma carentibus. Sic alex peruenit ad ostreas,echinos,urticas, cammaros, mullorum ioci-
nera. Innumerisq; generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata
sint desiderijs uitæ, & ipsa tamen nonnulli usus in medendo. Namq; & alece scabies pe-
coris sanatur, infusa per cutem incisam: & contra canis morsus draconisq; marini pro-
dest. In linteolis autem concerptis imponitur. Et garo ambusta recentia sanantur,si quis
infundat,ac non nominet garum. Contra canum quoq; morsus prodest,maximeq; cro-
codili, & ulceribus quæ serpunt, aut sordidis. Oris quoq; & aurium ulceribus aut do-
loribus mirificè prodest. Muria quoq;, siue illa salsugo, spissat, mordet,extenuat, siccat.
Dysentericis utilis est,etiam si nome intestina corripit. Ischiadicis,cœliacis ueteribus in-
funditur. Fotu quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ uicem pensat.

De natura salis,& eius medicinis. Cap. IX

SAlis natura est per se ignea,& inimica ignibus,fugiens eos,omnia erodens. Corpora
uerò astringens,siccans,alligans: defuncta etiam à putrescendo uendicans,ut durent
ita per secula. In medendo uerò mordens,adurens,repurgans,extenuãs,dissoluens. Sto
macho tantùm inutilis,præterq; ad excitandam auiditatem. Aduersus serpentium mor-
sus cum origano, melle, hyssopo. Contra cerasten cum origano, aut cedria,aut pice, aut
melle. Auxiliatur contra scolopendras ex aceto potus. Aduersus scorpionum ictus,cum
quarta parte lini seminis,ex oleo uel aceto illitus. Aduersus crabrones uerò uel uespas,si
milia q;,ex aceto. Ad heterocraneas,capitisq; ulcera,& pustulas,papulásue,& incipiẽtes
uerrucas,cum seuo uitulino: item oculorum remedijs, & ad excrescentes ibi carnes,toti-
usq; corporis pterygia: sed in oculis peculiariter,ob id collyrijs emplastrisq; additur. ad
hæc maxime probatur Tattæus,aut Caunites. Ex ictu uerò suffusis cruore oculis suggil-
latisq;,cum myrrha pari pondere ac melle,aut cum hyssopo ex aqua calida,utq; fouean-
tur salsugine. Ad hæc Hispaniensis eligitur, contraq; suffusiones oculorum cum lacte in
coticulis teritur. Priuatim suggillationibus in linteolo inuolutus, crebroq; ex aqua fer-
uenti impositus. Vlceribus oris manantibus in linteolo concerpto. Gingiuarum tumo-
ri infricatus. Et contra scabriciem linguæ fractus comminutusq;. Aiunt dentes non ero-
di neq; putrescere,si quis quotidie mane ieiunus salem cõtineat sub lingua,donec lique-
scat

ſcat. Lepras idem & furunculos, & lichenas, & pſoras emendat cum paſſa uua exempto eius ligno, & ſeuo bubulo atq; origano ac fermento uel pane, maximè Thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonſillis & uuis cum melle prodeſt. Quicunq; ad anginas, hoc amplius cum oleo & aceto, eodē tempore extrà faucibus illitus cum pice liquida. Emollit & aluum in uino mixtus. Idem noxia & tinearū genera pellit in uino potus. Æſtus balinearum conualeſcentes ut tolerare poſsint, linguæ ſubditus præſtat. Neruorū dolorē, maxima uſurpanda obſeruatione circa humeros & renes, in ſaccis aqua feruenti crebrò madefactus leuat. Colum torminaq; & coxarū dolores potus, & in ijſdem ſaxis impoſitus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo tritus, ibi maxime obſeruanda uſurpatione, qua quidē totis corporibus nihil eſſe utilius ſale & ſole dicūt. Itaq; cornea uidemus corpora piſcatorū. Sed hoc præcipuū dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum: itē perniones. Ambuſtis ex oleo imponit̄, aut cōmanducatus, puſtulasq; reprimit. Ignibus uerò ſacris ulceribusq; quæ ſerpūt ex aceto aut hyſſopo. Carcinomatis cum uua Taminia. Phagedænis ulcerū, tritus cum hordei farina, ſuperimpoſito linteolo madente uino. Morbo regio laborantes donec ſudent ad ignem, contra pruritus quos ſentiunt ex oleo & aceto infricatus iuuat: & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos ſale curauere, feruoresq; febrium cum oleo perunxere, et tuſsim ueterē linctu eius diſcuſſere. Clyſteribus infudere iſchiadicis. Vlceribus excreſcentibus uel putreſcentibus impoſuere. Crocodilorū morſibus ex aceto in linteolis, ita ut batuerent̄ antehac ulcera. Bibitur & cōtra opiū ex aceto mulſo. Luxatis imponit̄ cum farina & melle. Item extuberationibus. Dentiū dolori cum aceto & fotu, & illitus cum reſina prodeſt. Ad omnia aūt ſpuma ſalis iucundior utiliorq;. Sed quicunq; ſal acopis additur ad excalfactiones: item ſmegmaticis ad extendendam cutem leuandamq;. Pecorum quoq; ſcabiem & boum illitus tollit. Daturq; lingendus, & oculis iumentorum inſpuitur. Hæc & de ſale dicta ſint.

De nitri generibus, & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. Cap. x

NOn eſt differenda & nitri natura, non multum à ſale diſtans, & eo diligētius dicenda, quia palàm eſt & medicos qui de eo ſcripſere, ignoraſſe naturā, nec quenquam Theophraſto diligētius tradidiſſe. Exiguū fit apud Medos, caneſcentibus ſiccitate conuallibus, quod uocant halmirhaga. Minus etiam in Thracia iuxta Philippos, ſordidum terra, quod appellant agrium. Nam quercu cremata nunquam multum factitatum eſt, & iampridem in totum omiſſum. Aquæ uerò nitroſæ pluribus locis reperiunt̄, ſed ſine uiribus denſandi. Optimum copioſumq; in Clytis Macedoniæ, quod uocant chalaſtricum, candidum, purumq;, proximū ſali. Lacus eſt nitroſus, exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa canis ortum nouenis diebus, totidemq; ceſſat, ac rurſus innatat, & deinde ceſſat. Quo apparet ſoli naturā eſſe quæ gignat, quoniā compertū eſt nec ſoles proficere quicquam cùm ceſſet, nec imbres. Mirū eſt & illud, ſcatebra fonticuli ſemper emicante, lacū nec augeri, nec effluere. Iis aūt diebus quibus gignitur, ſi fuere imbres, ſalſius nitrum faciunt, aquilones deterius, quia ualidius cōmouent limū. Et hoc quidem naſcitur. In Ægypto autem conficitur multò abundantius, ſed deterius. Nam fuſcum lapidoſumq; eſt. Fit penè eodem modo quo ſal, niſi quòd ſalinis mare infundunt, Nilum autem nitrarijs. Excedente Nilo ſiccantur, decedente madent ſucco nitri XL. diebus continuis, non (ut in Macedonia) ſtatis. Si etiā imbres affuerint, minus de flumine addunt: ſtatimq; ut denſari eſt cœptum, rapitur ne reſoluatur in nitrarijs. Sic quoq; olei natura interuenit, ad ſcabiem animalium utilis. Ipſum autem conditum in aceruis durat. Mirum, in lacu Aſcanio, & quibuſdam circa Chalcida fontibus, ſummas aquas dulces eſſe potariq;, inferiores nitroſas. In nitro optimum quod tenuiſsimū, & ideo ſpuma melior. Ad aliqua tamen ſordidum, tanq; ad inficiēdas purpuras tincturasq; omnes. Magnus & nitro uſus, qui dicetur ſuo loco. Nitrariæ egregiæ Ægyptijs. Nam circa Naucratim & Memphin tantū ſolebant eſſe, circa Memphin deteriores. Nam & lapideſcit ibi in aceruis, multiq; ſunt tumuli ea de cauſa ſaxei. Faciunt ex his uaſa. Necnon frequenter liquatum cum ſul-

phure coquentes in carbonibus. Ad ea quoq; quæ inueterari uolunt, illo nitro utuntur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus & ruffum exit à colore terrę. Spumam nitri quę maxime laudatur, antiqui negabant fieri nisi cùm ros cecidisset, prægnantibus nitrarijs, sed nondum parientibus. Itaq; non fieri incitatis etiam si caderet. Alij operimentorũ fermento gigni existimauere. Proxima ætas medicorũ aphronitrum tradidit in Asia colligi, in speluncis molibus distillans. Specus eos colycas uocãt, dein siccant sole. Optimũ putant Lydium. Probatio, ut sit minime ponderosum, & maxime friabile, colore penè purpureo. Hoc in pastillis affertur. Ægyptium in uasis picatis, ne liquescat. Vasa quoq; ea sole inarescentia perficiunt. Nitri probatio ut sit tenuissimũ & quammaxime spongiosum fistulosumq;. Adulteratur in Ægypto calce. Deprehendit gustu. Syncerũ enim facile resoluit: adulteratum pungit. Calce aspersum reddit odorem uehementem. Vritur in testa opertum ne exultet: aliâs igni non exilit nitrũ: nihilq; gignit aut alit, cùm in salinis herbæ gignantur, & in mari tot animalia, tantũ algę. Sed maiorem esse acrimoniam nitro apparet, non hoc tantùm argumento, sed in illo quòd nitrariæ calceamenta protinus consumũt, aliâs salubres, oculorumq; claritati utiles. In nitrarijs non lippiũt. Vlcera allata eò celerrimè sanantur: ibi facta, tardè. Ciet & sudorẽ cum oleo perunctis, corpusq; emollit. In pane salis uice utuntur chalastræo: ad raphanos Ægyptio: teneriores eos facit, sed obsonia alba & deteriora, olera uiridiora. In medicina autẽ calfacit, extenuat, mordet, spissat, siccat, exulcerat. Vtile his quæ euocanda sint aut discutienda, & lenius mordenda atq; extenuãda, sicut in papulis pustulisq;. Quidam in hoc usu accensum uino austero restinguunt, atq; ita trito in balineis utunt sine oleo. Sudores nimios inhibet cum arida iride, adiecta oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorum & scabritias genarum cum fico illitum, aut decoctum in passo ad dimidias partes: item contra argema oculorũ. Vngues decoctum cum passo in mali Punici calice adiuuat nitrum: claritatẽ uisus cum melle inunctum. Prodest dentium dolori ex uino, si cum pipere colluantur. Item cum porro decoctum. Nigrescentes dentes crematũ dentifricio ad colorem reducit. Capitis animalia & lendes necat, cum Samia terra illitum ex oleo. Auribus purulentis uino liquatum infunditur. Sordes eiusdem partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus discutit siccum additũ. Vitiligines albas cum Cimolia creta, æquo pondere ex aceto, in sole illitum emendat. Furunculos admixtum resinæ extrahit, aut cum uua alba passa, nucleis eius simul tritis. Testium inflammationi occurrit: item eruptionibus pituitæ in toto corpore cum axungia. Contraq; canis morsus, addita & resina, initijs cum aceto illinitur. Sic & serpentium morsibus, phagedę nis, & ulceribus quæ serpunt, aut putrescunt, aut calce ex aceto. Hydropicis cum fico tussum datur illinituq;. Discutit & tormina, si decoctum bibatur pondere drachmæ cum ruta, uel anetho, uel cumino. Reficit lassitudines cum oleo ex aceto perunctorum. Et contra algores hororesq; prodest, manibus pedibusq; confricatis cum oleo. Comprimit et pruritus suffusorum felle, maxime cum aceto datum. Succurrit & uenenis fungorum ex posca potum: aut si bupreſtis pasta sit, ex aqua: uomitionesq; euocat. His qui sanguinem tauri biberint cum lasere datur. In facie quoq; exulcerationes sanat cum melle et lacte bubulo. Ambustis tostum donec nigrescat, tritumq; illinitur. Infunditur uentris & renum doloribus, aut rigori corporum, neruorumq; doloribus. Paralysi in lingua cum pane imponitur. Suspiriosis in ptisana sumitur. Tussim ueterem sanat, flore mixto galbano, resinæ terebinthinæ, pari pondere omnium, ita ut fabæ magnitudo deuoretur. Coquitur, dilutumq; postea cum pice liquida sorbendum in angina datur. Flos eius cum oleo Cyprio articulorum doloribus in sole iucundus est. Regium quoq; morbum in uino exterminat potum. Et inflationes discutit, sanguinis profluuium è naribus sistit ex feruenti aqua uapore naribus rapto. Pruriginem alumine permixto tollit. Alarum uirus ex aqua quotidiano fotu. Vlcera ex pituita nata cera permixtum: quo genere neruis quoq; prodest. Cœliacis infunditur. Perungi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic & aduersus lepras, lentigines. Podagricis in balineis uti solio nitri prodest, atro

phis

phis,opisthotonis,tetanis. Sal nitrum sulphuri concoctum in lapidem uertitur.

De spongiarum natura. Cap. XI

SPongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorũ. Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his mares existimauere,tenui fistula spissioresq́,persorbẽtes & quæ tinguntur in delicijs,aliquando & purpura. Alias fœminas,maioribus fistulis ac perpetuis. E maribus duriores alias,quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atq; dẽsissimis. Candidæ cura fiunt:è mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma, ad lunam & pruinas sternuntur inuersæ,hoc est qua parte adhæsere,ut candorẽ bibant. Animal esse docuimus,etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahiq; ad sonum,exprimẽtes abundantiam humoris, nec auelli petris posse, ideo abscindi ac saniem emittere. Quin & eas quæ ab aquilone sint genitæ,præferunt cæteris. Nec usquam diutius durare spiritum medici affirmant. Sic & prodesse corporibus,quia nostro suum misceant,et ideo magis recẽtes,magisq; humidas:sed minus in calida aqua minusq; unctas, aut unctis corporibus impositas. Et spissas minus adhæresce re. Mollissimum genus earum penicilli,oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Iidem abstergendæ lippitudini utilissimi,eosq; tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponuntur spongiæ ipsę epiphoris ex posca:ex aceto calido ad capitis dolores. De cæterò recentes discutiũt,molliunt,mitigant. Veteres conglutinant uulnera. Vsus earum ad abstergenda,fouẽda,operienda à fotu dum aliud imponatur. Vlcera quoq; humida & senilia impositę siccant:fracturæ & uulnera spongijs utilissimè fouentur. Sanguis rapitur in secãdo,ut curatio perspici possit. Et ipsæ uulnerum inflammationibus imponuntur, nunc siccæ, nunc ex aceto insperſæ,nunc è uino,nunc ex aqua frigida. Ex aqua uerò cælesti impositę, secta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus,sed fluctuatione occulta laborantibus,quæ discutienda sit,& ijs quæ apostemata uocant, melle decocto perunctis. Item articulis aliâs aceto salso madidæ,aliâs è posca. Si ferueat impetus,ex aqua. Eædem & callo salsa madidæ:at cõtra scorpionum ictus ex aceto. In uulnerum curatione & succidæ lanæ uicem implent,nunc ex uino & oleo,nunc ex eadem. Differẽtia hæc,quòd lanæ emolliunt,spongiæ coercent,rapiuntq; uitia ulcerum. Circumligantur & hydropicis siccæ,uel ex aqua tepida poscáue,utcunq; blandioribus opus est,operiri'ue aut siccari cutem. Imponuntur & his morbis,quos uaporari oporteat, feruenti aqua perfusæ expressæq; inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt, & in febri contra nimios ardores. Sed spleniticis è posca,ignibus sacris ex aceto,efficaciores quàm aliud. Imponi oportet sic,ut sanas quoq; partes spatiosè operiant. Sanguinis profluuiũ sistunt ex aceto,aut frigida. Liuorem ab ictu recentem, ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt, testium tumorem doloremq; ex posca. Ad canum morsus utiliter concisæ imponuntur,ex aceto,aut frigida,aut melle,abunde subinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri sectiui succo,sanguinem reijcientibus hausțu salis ex frigida prodest. Idem cinis uel cum oleo uel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Priuatim Africanæ ex posca tumorem discutiunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum,sanguinem sistit uulnerum. Aliqui raras tantùm,ad hoc cum pice urunt. Et oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis,plurimùm proficiente eo cinere contra scabricias genarum,excrescentesq; carnes,& quicquid opus sit ibi destringere,spissare,explere. Vtilius in eo usu lauare cinerẽ. Præstant & strigilum uicem linteolorumq; affectis corporibus. Et cõtra solem aptè protegunt capita. Medici inscitia ad duo nomina eas redegere, Africanas,quarum firmius sit robur, Rhodiacasq;, ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Trogus autor est, circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, unde ablatæ sint spongiæ. Polybius super ægrum suspensos quietiores facere noctes. Nunc reuertemur ad marina animalia & aquatilia.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXII.

PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus.

VENTVM est ad summa naturæ exemplorumq́, per rerum ordinem, & ipsum sua sponte occurrit immensum potẽtiæ occultæ documentũ, ut prorsus nec aliud ultra quæri debeat, nec par aut simile possit inueniri, ipsa se uincente natura, & quidem numerosis modis. Quid enim uiolentius mari uentisue, & turbinibus & procellis, quo maiore hominum ingenio in ulla sui parte adiuta est quàm uelis remisq́? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis uis, uersumq́ totum mare in flumen.

De echeneide pisce, & mirabili eius proprietate, & torpedine, & marino lepore, & mirabilia rubri maris. Cap. I

TAmen omnia hæc pariterq́ eodem impellẽtia, unus ac paruus admodũ pisciculus, echeneis appellatus, in se tenet. Ruant uenti licet, & sæuiãt procellæ, imperat furori, uiresq́ tantas compescit, & cogit stare nauigia: quod non uincula ulla, non ancoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla est satis contra tot impetus, ut uetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoq́ pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana, cùm rostra illa ære ferroq́ ad ictus armata, semipedalis inhibere possit, ac tenere deuincta pisciculus. Fertur Actiaco marte tenuisse prætoriã nauim Antonij, properãtis circumire & exhortari suos, donec trãsiret in aliã. Ideoq́ Cæsariana classis impetu maiore protinus uenit. Tenuit & nostra memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis, ut res est etiam auspicalis pisciculus. Si quidem nouissimè tum in urbẽ reuersus ille imperator, suis telis cõfossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cũ è tota classe quinqueremis sola non proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenere adhærentem gubernaculo, ostenderuntq́ Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorumq́ remigum obsequio cõtra se intercederet. Constabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc posteaq́ uidere, eum limaci magnæ similem esse dicunt. Nos plurium opiniones posuimus in natura aquatilium, cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualere contra omnia genera, cum celebri & consecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem, conchas quoque eiusdem potentiæ credi necesse sit. E nostris quidam Latinis remoram appellauere eum. Mirumq́, è Græcis alij lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (ut diximus) prodiderunt: alij sale adseruatum adalligatumq́ grauidis partus soluere, ob id alio nomine odinolyontem appellari. Quocunque modo ista se habent, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atque effectu, in remedijs sponte nascentium rerum dubitet? Quin & sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari torpedo: etiam procul & è longinquo, uel si hasta uirgáue attingatur, quamuis prævalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum ueloces alligari pedes. Quòd si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquam, quæ odore tantùm & quadam aura sui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis sperandum est? Non sunt minus mira quæ de lepore marino traduntur. Venenum est alijs in potu, aut in cibo datus, alijs etiam uisus. Siquidem grauidæ si omnino aspexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas, ob id induratus sale, ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Vescitur eo unum tantùm animalium ut non intereat, mullus piscis: tenere scit tantùm, & ingratior uilioreq́ fit. Homines qui-

bus

bus impactus est, piscem olent, hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cæ tero moriuntur totidem diebus, quot uixerit lepus. Incertiq; temporis ueneficium id esse, autor est Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuentem, inuicemq; ibi hominem illi pro ueneno esse, ac uel digito omnino in mari tactum mori. Esse autem ampliorem multò, sicut reliqua animalia. Iuba in his uoluminibus quæ scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit mitulos ternas heminas capere. Cetos sexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negociatores & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut asilos ab his fugent odore.

De ingenijs & manſuetudine quorundam piſcium, & ubi ex manu edant, & ubi reſponſa dantur ex piſcibus. Cap. 11

MIhi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia, in eo uolumine quod Halieuticon inscribitur. Scarum inclusum nasis non fronte erumpere, nec infestis uiminibus caput inserere, sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores, atq; ita retrorsum erumpere. Quem luctatum eius si forte alius scarus extrinsecus uideat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Lupum rete circumdatum harenas arare cauda, atq; ita conditum transire rete. Murenam maculas appetere ipsas, conſciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec euadat. Polypum hamos appetere, brachijsq; complecti, non morsu: nec prius dimittere, quàm escam circumroserit, aut harundine leuatum extra aquam. Scit & mugil esse in esca hamum, insidiasq; non ignorat: auiditas tamen tanta est, ut cauda uerberando excutiat cibos. Minus in prouidendo lupus solertiæ habet, sed magnum robur in pœnitendo. Nam ut hæsit in hamo, tumultuoso discursu laxat uulnera, donec excidant insidiæ. Murenæ amplius deuorant quàm hamum, admouentq; dentibus lineas, atque ita erodunt. Pytheas id tradit. Idem infixam hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spinaq; lineam præsecare. Licinius Macer murenas tantùm fœminini sexus esse tradit, & concipere è serpentibus, ut diximus, ob id sibilo à piscatoribus tanquam serpentibus euocari & capi: pingueſcere lactatu, fuste non interimi, easdem ferula protinus. Animam in cauda habere certum est, eáque icta celerrimè exanimari, at capitis ictu difficulter. Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent. Durissimum esse piscium constat qui orbis uocetur: rotundus est, & sine squamis, totusq; capite constat. Miluago quoties cernatur extra aquam uolitans, tempestates mutari, Trebius Niger autor est. Xiphiam, id est, gladium, rostro mucronato esse, ab hoc naues perfossas mergi in oceano ad locum Mauritanæ qui Cotta uocetur, non procul Lixo flumine. Idem loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine ut nauigia demergant. E manu uescuntur pisces in pluribus quidem Cæsaris uillis: sed quæ ueteres prodidere, in stagnis non piscinis admirati, in Eloro Siciliæ castello non procul Syracusis: item in Labradij Iouis fonte anguillas: hæ & inaures additas gerunt. Similiter in Chio iuxta senum delubrum: in Mesopotamiæ quoq; fonte Cabura, de quo diximus. Nam in Lyciæ Myris, fonte Apollinis, quem Curium appellant, ter fistula euocati ueniunt ad augurium. Diripere eos carnes obiectas lætum est consultantibus, caudis abigere dirum. Hierapoli Syriæ in lacu Veneris ædituorum uocibus parent uocati, exornati auro ueniunt, adulantes scalpuntur, ora hiantia manibus inferẽdis præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, melanuri in mari panem abiectũ rapiunt: ijdem ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedunt. Nec illa in nouissimis mira, amaros esse pisces ad Pelen insulam, & ad Clazomenas. Contrà, ad scopulum Siciliæ ac Leptin Africæ & Eubœam & Dyrrhaciũ. Rursus ita salsos, ut possint salsamenta existimari, circa Cephaleniam & Ampelon & Paron, & Deli petras: in portu eiusdem insulę, dulces. Quam differentiam pabulo constare non est dubium. Apion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriscum uocant. Grunnire eum cùm capiatur. Esse uerò illam naturæ accidentiã, quod magis miremur, etiã in locis quibusdam,

appoſito occurrit exemplo. Siquidem ſalſamenta omnium generum in Italia Beneuenti recentia effici conſtat. Piſces marinos in uſu fuiſſe protinus condita Roma, autor eſt Caſsius Hemina, cuius uerba de ea re hic ſubiiciam: Numa conſtituit ut piſces qui ſquamoſi non eſſent ni pollucerent patrimonia, commentus ut conuiuia publica & priuata, cœnæq; ad puluinaria facilius compararentur: ni qui ad polluctum emerent, precio minus parcerent, eaq; præmercarentur. Quantum apud nos Indicis margaritis precium eſt, de quibus ſuo loco ſatis diximus, tantum apud Indos in curalio. Namq; iſta perſuaſione gentium conſtant. Gignitur quidem & in rubro mari, ſed nigrius: item in Perſico uocatur lace, laudatiſsimũ in Gallico ſinu circa Stœchadas inſulas, & in Siculo circa Heliam ac Drepanum. Naſcitur & apud Grauiſcas, & ante Neapolin Campaniæ: maximeq; rubens, ſed molle, & ideo uiliſsimum Erythris. Forma eſt ei fruticis, color uiridis. Baccæ eius candidæ ſub aqua ac molles: exemptæ confeſtim durant̃ & rubeſcunt, quaſi corna ſatiua ſpecie atq; magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere, ſi uiuat. Itaq; occupari, euelliq; retibus, aut acri ferramento præcidi. Hac de cauſa curalium uocitatum interpretantur. Probatiſsimum quammaxime rubens, & quamramoſiſsimum, nec ſcabroſum, aut lapideum, uel rurſus inane, aut concauum. Autoritas baccarum eius non minus Iudæorum uiris quoq; precioſa eſt, quàm fœminis noſtris uniones Indici. Aruſpices eorum uatesq; in primis religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaq; & decore & religione gaudent. Prius quàm hoc innoteſceret, Galli gladios, ſcuta, galeas, adornabant eo. Nunc tanta penuria eſt uendibili merce, ut perquam raro cernatur in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur. Contraq; tormini ac ueſicæ & calculorum mala in puluerem igne redacti, potiq; cum aqua auxiliantur. Simili modo ex uino poti, aut ſi febris ſit, ex aqua ſomnum afferunt: Ignibus diu repugnant. Sed eodem medicamine ſæpius poto tradunt lienem quoq; abſumi. Sanguinem reiicientibus exſcreantibúsue medentur. Cinis eorum miſcetur oculorum medicamentis. Spiſſat enim ac refrigerat. Vlcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiam rerum attinet, quam Græci antipathian uocant, nihil eſt uſquam uenenatius quàm in mari paſtinaca, utpote cum radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen perſequitur galeos. Idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipuè, ſicut in terra ſerpentes muſtela. Tanta eſt auiditas ipſius ueneni. Percuſsis uerò ab ea medetur & hic quidem, ſed & mullus ac laſer.

De his quibus in terris & in aquis uictus eſt, & de caſtoreis medicinæ, & obſeruationes. Cap. III

SPectabilis naturæ potentia in his quoq;, quibus & in terris et in aqua uictus eſt, ſicut & fibris, quos caſtores uocãt, & caſtorea teſtes eorũ. Amputari hos ab ipſis cum capiant̃ negat Sextius diligẽtiſsimus medicinæ. Quinimò paruos eſſe ſubſtrictosq;, & adhærẽtes ſpinæ, nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari aũt renibus eiuſdẽ qui ſint grandes, cũ uteri teſtes parui admodũ reperiant̃. Præterea ne ueſicas quidẽ eſſe, cùm ſint geminę, quod nulli animaliũ. In his folliculis inueniri liquorẽ, & aſſeruari ſale. Itaq; inter probationes falſi eſſe folliculos geminos ex uno nexu depẽdentes, quod ipſum corrũpi fraude, coniicientibus gũmi cum ſale Ammoniaco: quoniã Ammoniaci coloris eſſe debeãt, tunicis circũdati liquore ueluti mellis ceroſi, odoris grauis, guſtu amaro & acri friabiles. Efficaciſsimi è Ponto Galatiæ, mox Africę. Sternutamẽta olfactu mouent. Somnũ conciliãt, cũ roſaceo & peucedano peruncto capite: & per ſe poti in aqua: ob id phreneticis utiles. Itẽ lethargicos odoris ſuffitu excitãt. Vuluarũq; exanimationes uel ſubditi, & menſes ac ſecũdas cient, duab. drachmis ex aqua cum pulegio poti. Medent̃ & uertigini, opiſthotonis, tremulis, ſpaſticis, neruorũ uitiis, iſchiadicis, ſtomachicis, paralyticis, perunctis omnibus: Vel triti ad craſsitudinẽ mellis cum ſemine uiticis, ex aceto aut roſaceo. Sic & contra comitiales ſumpti: poti uerò contra inflationes, tormina uenena. Differentia tantùm contra genera eſt mixturæ. Quippe aduerſus ſcorpiones, ex uino bibuntur:

aduerſus phalangia & araneos, ex mulſo, ita ut uomitione reddantur, aut ut retineantur, cum ruta. Aduerſus chalcidas cum myrtite. Aduerſus ceraſten & præſteras cum panace aut ruta ex uino. Aduerſus cæteras ſerpentes cum uino. Dari binas drachmas ſatis eſt, eorum quæ adijciantur ſingulas. Auxiliantur priuatim contra uiſcum ex aceto. Aduerſus aconitum ex lacte, aut aqua. Aduerſum elleborum album ex aqua mulſa nitroq; Medentur & dentibus infuſi cum oleo triti in aurem à cuius parte doleant. Aurium doloribus melius ſi cum meconio. Claritatem uiſus faciũt cum melle Attico inuncti. Cohibent ſingultus ex aceto. Vrina quoq; fibri reſiſtit uenenis, & ob id in antidota additur. Adſeruatur autem optimè in ſua ueſica, ut aliqui exiſtimant.

De teſtudine, & multorũ piſcium medicinæ & obſeruationes. Cap. IIII

GEminus ſimiliter uictus in aquis terraq; & teſtudinum, effectus quoq; pari honore habendi, uel propter excellens in uſu precium, naturæq; proprietatem. Sunt ergo teſtudinum genera, terreſtres, marinæ, lutarię, & quæ in dulci aqua uiuunt. Has quidam è Græcis emydas appellant. Terreſtrium carnes ſuffitionibus propriæ, magicisq; artibus refutandis, & contra uenena ſalutares produntur, plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibusq; pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in cibo ſumptę, ſtrumas diſcutere, ac lienes tollere: item comitiales morbos. Sanguis earum claritatem uiſus facit, ſuffuſionesq; oculorum tollit. Et contra ſerpentium omnium & araneorum ac ſimilium & ranarum uenena auxiliatur, ſeruato ſanguine in farina pilulis factis, & cùm opus ſit in uino datis. Felle teſtudinum cum Attico melle glaucomata inungi prodeſt: & ſcorpionum plagæ inſtillari. Tegumenti cinis uino & oleo ſubactus pedum rimas ulceraq; ſanat. Squamæ è ſumma parte deraſæ, & in potũ datæ, Venerem cohibent. Eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem. Vrinam earum aliter quàm in ueſica diſſectarum, inueniri poſſe non arbitror: & inter ea hoc quoque eſſe, quæ portentoſa magi demonſtrent: aduerſus aſpidum ictus ſingulare, efficacio re tamen, ut aiunt, cimicibus admixtis. Oua durata illinuntur ſtrumis, & ulceribus frigore aut aduſtione factis. Sorbentur in ſtomachi doloribus. Marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclarè auxiliantur. Neque eſt teſtudine aliud ſalamandræ aduerſius. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigo, omniáque capitis ulcera curantur. Inareſcere autem eum oportet, lenteq; ablui. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduerſus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus aceti, hemina uini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoque admixto, ut ſit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & ueſpertina dantur, dein poſt aliquot dies ueſpera. Comitialibus inſtillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. Quòd ſi dentes per annos colluantur teſtudinum ſanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit, quasq; orthopnœas uocant: ad has in polenta datur. Fel teſtudinum claritatem oculorũ facit, cicatrices extenuat, tonſillas ſedat & anginas, & omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi: item ardentium teſtium. Naribus illitum comitiales erigit, attollitq;. Idem cum uernatione anguium aceto admixto, unicè purulentis auribus prodeſt. Quidam bubulum fel admiſcẽt, decoctarumq; carniũ teſtudinis ſuccum, addita æquè uernatione anguiũ. Sed diu in uino teſtudinem excoquunt. Oculorũ quoq; uitia omnia fel inunctum cum melle emendat: ſuffuſiones etiam marinę fel cum fluuiatilis ſanguine & lacte mulierum. Capillus mulierum inficitur felle. Contra ſalamandras uel ſuccum decoctum bibiſſe ſatis eſt. Teſtudinum eſt tertium genus in cœno & paludibus uiuentium. Latitudo his in dorſo pectori ſimilis, nec conuexo incurua calice, ingrata uiſu. Ex hac quoq; tamen aliqua contingunt auxilia. Tres namq; in ſuccenſa ſarmenta conięctæ, diuidentibus ſe tegumentis rapiunt: tum euulſæ carnes earũ coquunt in aquæ congio ſale modicè addito: ita decoctarum, ad tertias partes ſuccus, paralyſin & articularios morbos ſentientibus bibit. Detrahit itẽ fel pituitas, ſanguinemq; uitiatũ. Siſtitur ab eo

remedio

remedio aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere teſtudinum, quæ ſunt in amnibus, diuulſarum pingui cum aeizoo herba tuſo, admixto unguento & ſemine lilij, ante acceſſiones ſi perungantur ægri, præter caput, mox conuoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc teſtudinem quintadecima luna capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verùm ægrum ſextadecima luna perungi tradunt. Ex eodem genere teſtudinum ſanguis inſtillatus crebros capitis dolores ſedat: item ſtrumas. Sunt qui teſtudinum ſanguinem cultro æreo ſupinarum capitibus præciſis, excipi nouo fictili iubeant. Ignem ſacrum, cuiuſcunq; generis ſanguine illini. Item capitis ulcera manantia, & uerrucas. Item promittunt teſtudinum omnium ſimo panos diſcuti. Et licet incredibile dictu ſit, aliqui tradunt, tardius ire nauigia, teſtudinis pedem dextrum uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem eſſe uniuerſitatem animalium, maioriſq; miraculi: ſed hoc utilius eſt uitæ, contributa habere remedia, cùm aliud alij proſit, aliud alibi facilius inueniatur.

De aquatilibus, remedia in morbos digeſta. Et primùm contra uenena, & uenenata animalia. Cap. V

VEnenatum mel diximus ubi naſceretur. Auxilio eſt piſcis aurata in cibo. Vel ſi ex melle ſyncero faſtidium cruditásue quæ ſit grauiſsima incidat: teſtudinem circunciſis pedibus, capite, cauda, decoctam, antidotum eſſe, autor eſt Pelops, ſcincumq; Apelles. Qui eſſet ſcincus, diximus. Sæpius uerò quantum ueneficium menſtruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur, ut diximus, mullus. Item contra paſtinacam & ſcorpiones terreſtres marinosq;, & dracones, & phalangia illitus ſumptúsue in cibo. Eiuſdem recentis è capite cinis contra omnia uenena, priuatim contra fungos. Mala medicamẽta inferri negant poſſe, aut certe nocere, ſtella marina uulpino ſanguine illita, & affixa limini ſuperiori, aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini ſcorpionumq; ictus, carnibus earum impoſitis: item araneorum morſus ſanantur. In ſumma contra omnia uenena, uel potu, uel ictu, uel morſu noxia, ſuccus earum ex iure decoctarum efficaciſsimus habetur. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ, ſalſamentorumq; cibus prodeſt à ſerpente percuſsis, & contra beſtiarum ictus, mero ſubinde hauſto, ita ut ad ueſperam cibus uomitione reddatur. Peculiariter à chalcide, ceraſte, aut quas ſepas uocant, aut elape dipſadéue percuſsis. Contra ſcorpiones largius ſumi, ſed non euomi ſalſamẽta prodeſt, ita ut ſitis toleretur, & imponere eadem plagis conuenit. Contra crocodilorum quidem morſus nõ aliud præſentius habetur. Priuatim contra præſteris morſum ſarda prodeſt. Imponuntur ſalſamenta & contra canis rabioſi: uel ſi non ſint ferro uſtæ plagæ, corporaq; clyſteribus exinanita, hoc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinũ ex aceto imponuntur. Idem & cybij profectus. Draco quidem marinus ad ſpinæ ſuæ, qua ferit, uenenum ipſe impoſitus, uel cerebro toto prodeſt. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum, ſuccus contra uenena bibitur, & contra ranæ rubetæ uenenum, & contra ſalamandras. Fluuiatiles, ſi carnes edantur iúsue decoctarum ſorbeatur proſunt, & contra leporem marinum, & cõtra ſerpentes ſupradictas. Contra ſcorpiones ex uino. Democritus quidem tradit, ſi quis extrahat ranæ uiuenti linguam, nulla alia corporis parte adhærente, ipſaq; dimiſſa in aquã, imponat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunq; interrogauerit, uera reſponſuram. Addunt etiamnum alia magi, quæ ſi uera ſunt, multo utiliores uitæ exiſtimentur ranę q; leges. Namq; harundine transfixa natura per os, ſi ſurculus in menſtruis defigatur à marito, adulteriorũ tædium fieri. Carnibus earũ uel hamo additis, præcipuè purpuras certũ eſt allici. Iecur ranæ geminũ eſſe dicunt, obijciq; formicis oportere, eam partem quam appetãt contra omnia uenena eſſe pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tantùm uiuunt, ob id rubetarum nomine ut diximus, quas Græci phrynos uocant, grandiſsimæ cunctarum, geminis ueluti cornibus plenæ ueneficiorum. Mira de his certatim tradunt autores. Illatis in populũ ſilentiũ fieri. Oſsiculo quod ſit in dextro latere in aquã feruentem deiecto, refrigerari uas, nec poſtea feruere niſi exempto. Id inueniri obiecta rana

formicis

formicis, carnibusq; erosis, singula in solium addi. Et aliud esse in sinistro latere, quo dejecto feruere uideatur, apocynon uocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum stimulare. Rursus à dextro latere refrigerari feruentia. Hoc & quartanas sanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliasq; febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra uenena, quæ fiant ex ipsis, auxiliatur. Cor uerò etiam efficacius est. Coluber est in aqua uiuens, huius adipem & fel habentes qui crocodilos uenentur, mirè adiuuari dicunt, nihil contrà belua audente. Efficacius etiam nũ si herba potamogiton misceatur. Cancri fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, seu cinere adseruato, contra uenena omnia prosunt, priuatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: uel si non sit, caprino, uel quocunque. Addi & uinum oportet. Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem uis contra uenenatorum omnium morsus, priuatim scytalen, & angues, & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Cinis eorum seruatus prodest pauore potus periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Quidam adjiciũt gentianã, & dant in uino. Nam si iam pauor occupauerit, pastillos uino subactos deuorandos ita præcipiunt. Decem uerò cancris cum ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi sint scorpiones ad eum locum coituros magi dicunt: & cum ocimo ipsos cinerémue eorum percussis imponunt. Minus in omnibus his marini prosunt, ut Thrasillus autor est. Nihil autem æquè aduersari serpentibus quàm cancros, susq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Cùm sol sit in cancro, torqueri serpentes. Ictibus scorpionum & carnes fluuiatilium cochlearum resistunt crudæ uel coctæ. Quidam ob id salsas quoq; adseruant: imponunt & ipsis plagis. Coracini pisces Nilo quidem peculiares sunt: sed nos hæc omnibus terris demonstramus. Carnes eorum aduersus scorpiones ualent impositæ. Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum, remedio est limus ex reliquo piscium eorum corpore. Canis rabidi morsu potum expauescentibus faciem perungunt adipe uituli marini. Efficacius si medulla hyenæ & oleum è lentisco & cera misceatur. Murenæ morsus ipsarum capitis cinere sanatur. Et pastinaca contra suum ictum remedio est, cinere suo ex aceto illito, uel alterius. Cibi causa extrahi debet è dorso eius quicquid simile est croco, caputq; totum. Et hanc autem & omnia testacea modicè collui in cibis, quia saporis gratia perit. E lepore marino ueneficium restinguunt poti hippocampi. Contra dorycnium echini maxime prosunt. Et ijs qui succum carpathi biberint, precipuè eius iure sumpto. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur.

De ostreis, & purpuris, alga, & eorum remedia. Cap. VI

PEculiariter uerò contra leporis marini uenena & ostrea aduersant. Idem uidetur, nec potest uideri satis dictũ esse de his, cùm palma mensarũ diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes, ideo pelagia parua & rara sunt. Gignuntur tamen in petrosis, carentibusq; aquarum dulciũ aduentu, sicut circa Grynium & Myrinam. Grandescunt sideris quidem ratione maxime, ut in natura aquatilium dixi mus: sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atq; ubi sol penetret in uada. Hæc uidetur causa quare minora in alijs locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Variant coloribus, rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeis. Præcipua uerò habentur, in quacunq; gente spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine potius spectanda quàm latitudine. Neq; in luto capta, neque in harenosis, sed solido uado, spondylo breui atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiẽte purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa interpretantur calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, transferriq; in ignotas aquas. Sic Brundisiana in Auerno compasta & suum retinere succum, & à Lucrino adoptare creduntur. Hęc sint dicta de corpore. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria sua littora, sed dicemus aliena lingua, quæq; peritissima huius censuræ in nostro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerba quę subjiciũ: Cyzicena

maiora

maiora Lucrinis,dulciora Britannicis,ſuauiora Edulis,acriora Lepticis,pleniora Lucenſibus,ſicciora Coryphantenis,teneriora Iſtricis,candidiora Circeienſibus. Sed his neq; dulciora,neq; teneriora eſſe ulla compertum eſt. In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodidere.Necnon inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator tridacna appellauit:tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda eſſent. Dos eorum in medicina hoc in loco tota dicetur.Stomachum unicè reficiũt.Faſtidijs medentur.Addiditq; luxuria frigus obrutis niue,ſumma montium & maris ima miſcens.Molliunt aluum leniter.Eadem cocta cum mulſo,teneſmo qui ſine exulceratione ſit,liberant. Veſicarũ ulcera quoq; repurgãt. In conchis ſuis uti clauſa uenerint, mirè diſtillationib.proſunt. Teſtæ oſtreorum cinis uuam ſedat,& tonſillas admixto melle.Eodem modo paro- 10
tidas,panos,mammarumq; duritias,capitum ulcera ex aqua,cutemq; mulierum extẽdit. Inſpergitur & ambuſtis.Et dentifricio placet.Pruritibus quoq; & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tundantur, ſtrumas ſanant & perniones pedum. Purpuræ quoq; contra uenena proſunt.Et algam maris theriacen eſſe,Nicander tradit.Plura eius genera,uti diximus. Longo folio & latiore,rubente, aliáue criſpo. Laudatiſsima quæ in Creta inſula iuxta terram in petris naſcitur:tingendis etiam lanis ita colorem alligans,ut elui poſtea non poſsit.E uino iubet eam dari.

Ad alopecias,& capillos,& oculorũ,& aurium,& dentiũ,& faciei uitia. Cap. VII

ALopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo mixtus, aut ſyncerus ex aceto.Præparat cutem ſepiarum cruſtæ farinę medicamentis.Cutem replet & mu 20
ris marini cinis cum oleo. Item echini cum carnibus ſuis cremati. Fel ſcorpionis marini. Ranarum quoque trium,ſi uiuæ in olla concrementur,cinis cum melle. Melius cum pice liquida.Capillum denigrant ſanguiſugæ, quæ in nigro uino diebus LX. cõputruere. Alij in aceti ſextarijs duobus ſanguiſugarum ſextariũ in uaſe plumbeo iubent putreſcere totidem diebus, mox illini in ſole. Sornatius tantam uim habere tradit, ut niſi oleum ore contineãt qui tingunt,dentes quoq; eorum denigrare dicat.Capitis ulceribus, muri cum uel purpurarum teſtæ cinis. Cum melle utiliter illinitur: conchyliorum, uel ſi non urantur,farina ex aqua doloribus. Caſtoreum cum peucedano & roſaceo. Omnium piſcium fluuiatilium marinorumq; adeps liquefactus oleo admixto melle, oculorũ claritati plurimùm confert.Item caſtoreum cum melle.Callionymi fel cicatrices ſanat,& carnes 30
oculorum ſuperuacuas conſumit. Nulli hoc piſcium copioſius, ut exiſtimauit Menander quoque in comœdijs. Idem piſcis & uranoſcopos uocatur, ab oculo quem in capite habet. Et coracini fel excitat uiſum. Et marini ſcorpionis ruffi cum oleo uetere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit:inungi ter oportet intermiſsis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit.Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt.Lepus marinus ipſe quidem uenenatus eſt, ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet. Et ad hunc uſum utiliſsimi minimi. Item pectunculi ſalſi triti cum cedria.Et ranæ, quas diopetes & calamitas uocant,ſanguis earum cum lachryma uitis,ſi euulſo pilo palpebris illinatur. Oculorum tumorem ruboremq; ſepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat,& per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaque genas id agentes,& medicamentum 40
auferunt poſt paulum,roſaceoq; inungũt,& pane impoſito mitigant nocte.Eadem cortice & nyctalopes curantur in farina trita, & ex aceto illita. Extrahit & ſquamas eius cinis. Cicatrices oculorum cum melle ſanat, pterygia cum ſale & cadmia ſingulis drachmis. Emendat & albugines oculorum iumentorum. Adijciunt & oſsiculis eius genas ſi terãtur ſanari.Echini ex aceto epinyctidas tollunt.Eundem comburi cum uiperinis pellibus ranisq;,& cinerem aſpergi potioni iubent magi,claritatem uiſus promittentes.Ichthyocolla appellat piſcis,cui glutinoſum eſt coriũ,idem nomenq; glutino eius. Hoc epinyctidas tollit. Quidã ex uentre nõ è corio fieri dicunt ichthyocollã, ut glutinũ taurinũ. Laudat Pontica candicans & carens uenis ſquamisq;,& quæ celerrimè liqueſcit.Madeſcere autem debet conciſa in aqua, aut aceto nocte ac die: mox tundi marinis lapidibus, 50

ut

ut facilius liqueſcat. Vtilem eam in capitis doloribus affirmant,& tetanothris. Ranę dexter oculus dextro,ſiniſtro læuus ſuſpenſi è collo natiui coloris panno, lippitudines ſanant. Quòd ſi per coitum ranæ eruantur, albuginem quoq; , alligati ſimiliter in putamine oui. Reliquæ carnes impoſitę ſugillationem rapiunt. Cancri etiam oculos adalligatos collo,mederi lippitudini dicũt. Eſt parua rana in harũdinetis & herbis maximè uiuens, muta ac ſine uoce,uiridis,ſi forte hauriatur,uentres boum diſtẽdens:huius corporis humorem ſpecillis deraſum claritatem oculis inunctis narrant afferre,ipſasq; carnes dolori bus oculorum ſuperponũt. Ranas etiam quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidam,ſuccum earum, qui ita effluxerit, admiſcent lachrymæ, quæ ex alba uite emanat,atq; ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis,acu inſtillantes hunc ſuccum in ueſtigia euulſorum. Meges pſilotrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putreſcentes,& hoc utebatur multis uarijsq; per aquationes autumni naſcentibus. Idẽ prę ſtare ſanguiſugarũ cinis ex aceto illitus putatur. Cõburi eas oportet in nouo uaſe. Idem tæniæ iecur ſiccatum pondere x.iiii.cum oleo cedrino perunctis pilis ix.menſibus. Auribus utiliſsimum bati piſcis fel recens,ſed & inueteratum uino. Item banchi, quem quidam myxona uocant. Item callionymi cum roſaceo infuſum. Vel caſtoreum cum papaueris ſucco. Vocant & in mari pedunculos, eosq; tritos inſtillari ex aceto auribus iubent. Et per ſe conchylio infecta lana magnopere prodeſt. Quidã aceto & nitro madefaciunt. Suntq; qui præcipue contra omnia aurium uitia laudent gari excellentis ſociorum cyathum,mellis dimidio amplius,aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere,ſubinde ſpuma pẽnis deterſa,& poſtquam deſierit ſpumare,tepidum infundere. Si tumeant aures,coriandri ſucco prius mitigandas ijdem præcipiunt. Ranarum adeps inſtillatus, ſtatim dolores tollit. Cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea aurium uulneribus efficaciſsime prodeſt. Parotides muricum teſtæ cinere cum melle,uel conchyliorum ex mulſo curantur. Dentium dolores ſedantur oſsibus draconis marini ſcarificatis gingiuis. Cerebro caniculæ in oleo decocto aduerſatoq;,ut ex eo dentes ſemel anno colluantur. Paſtinacæ quoq; radio ſcarificare gingiuas, & in dolore utiliſsimum. Conteritur is,& cum elleboro albo illitus,dentes ſine uexatione extrahit. Salſamentorum etiam fictili uaſe combuſtorum cinis,addita farina marmoris inter remedia eſt. Et cybia uetera eluta in nouo uaſe,deinde trita proſunt doloribus. Æque prodeſſe dicũtur omnium ſalſamentorum ſpinæ combuſtæ tritæq; & illitæ. Decoquuntur & ranæ ſingulę in aceti heminis,ut dentes ita colluantur,contineaturq; in ore ſuccus. Si faſtidium obſtaret, ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Saluſtius Dionyſius, ut ex ore uirus defluereet in acetũ feruens,idq; è pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis ex iure edẽdas dabat. Maxillaresq; ita ſanari dentes præcipuè putant,mobiles uerò ſupradicto aceto ſtabiliri. Ad hoc quidã ranarũ corpora binarum præciſis pedibus in uini hemina macerant, & ita collui dentes labantes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti ſextarijs tribus decoxere ad tertias partes,ut mobiles dentium ſtabilirent. Necnon xxxvi. ranarum corda in olei ueteris ſextario ſub æreo teſto diſcoxere, ut infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alij iecur ranæ decoctum & tritum cum melle impoſuere dentibus. Omnia ſupra ſcripta ex marina tanto efficaciora. Si carioſi & fœtidi ſunt, centum in furno arefieri per noctem præcipiunt. Poſtea tantundem ſalis addi atq; fricari. Enhydris uocatur à Græcis coluber in aquis uiuens. Huius quatuor dentiũ ſuperioribus in dolore ſuperiorum gingiuas ſcarificant,inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantùm earum contenti ſunt. Vtuntur & cancrorum cinere,nam muricum cinis dentifricium eſt. Lichenas & lepras tollit adeps uituli marini. Murenarum cinis cum mellis obolis ternis, iecur paſtinacæ in oleo decoctum. Hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. Exulcerationem ſequi debet curatio,quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrent, donec pinguitudo ſimilitudine olei fluat,ac perungunt. Muricum uel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat,extenditq; ſep-

tenis diebus illitur,ita ut octauo candido ouorum foueãtur.Muricum generis sunt quæ uocant Græci colycia,alij corythia,turbinata æquè, sed minora multo,efficaciora etiam & oris halitum custodientia.Ichthyocolla erugat cutem, extenditq; in aqua decocta horis quatuor,dein contusa,colluta & subacta ad liquorem usq; mellis, Ita præparata in uase nouo conditur,& in usu quatuor drachmis eius,binæ sulphuris,& anchusæ totidem, octo spumæ argenteæ adduntur, aspersaq; aqua teruntur unà. Sic illita facies post quatuor horas abluitur.Medetur & lẽtigini cæterisq; uitijs ex ossibus sepiarum cinis.Idem & carnes excrescentes tollit & humida ulcera.

Promiscuæ medicinæ. Cap. VIII.

PSoras tollit rana decocta in heminis quinq; aquæ marinæ.Excoqui debet,donec sit crassitudo mellis. Fit in mari & halcyoneum appellatum, ex nidis, ut aliqui existimant,halcyonum & ceycum,ut alij,è sordibus spumarum crassescentibus,alij èlimo uel quadam maris lanugine.Quatuor eius genera:cinereum spissum,odoris asperi: alterum molle,lenius,odore ferè alge:tertium candidioris uermiculi:quartum pumicosius,spongiæq; putri simile,penè purpureum,quod optimum:hoc & milesium uocatur.Quo candidius autem,hoc minus probabile est. Vis eorum, ut exulcerent, purgent. Vsus tostis & sine oleo:mire lepras,lichenas,lentigines tollunt cũ lupino, & sulphuris duobus obolis.Halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo usus est. Attalus thynni recentioris adipe ad ulcera. Murenarum muria & capitum cinis cum melle sanat strumas.Pungi piscis eius qui rana in mari appellatur, ossiculo de cauda,ita ut non uulneret,prodest: Id faciendum quotidie, donec percurentur. Eadem uis & pastinacæ radio, & lepore marino impositο, ita ut celeriter remoueantur: Echini testis contusis & ex aceto illitis. Item scolopendræ marinæ è melle:cancro fluuiatili contrito uel combusto ex melle. Mirificè prosunt & sepiæ ossa cum axungia uetere contusa & illita.Sic & ad parotidas utuntur,& scari piscis marini iocineribus. Quin & testis cadi salsamentarij tusis cũ axungia uetere, muricumq; cinere ex oleo ad parotidas strumasq;. Rigor ceruicis mollitur cum marinis,qui pedunculi uocantur,drachma pota. Castoreo poto cũ pipere ex mulso mixto ranis decoctis ex oleo & sale,ut sorbeatur succus.Sic & opisthotono medentur,tetano,spasticis uerò pipere adiecto. Anginas menarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet,ranarum decoctarum ex aceto succus:hic & contra tonsillas prodest.Cancri fluuiatiles triti singuli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati,aut è uino, aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus subditum. Vocem siluri recentes,salsiue in cibo sumpti adiuuant. Vomitiones mulli inueterati tritiq; in potione concitant. Suspirijosis castoreum cum ammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime potatur. Eadem potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanare dicuntur piscium modo è iure decoctæ in patinis ranæ. Suspensæ autem pedibus, cum distillauerit in patinam saliua earum, exenterari iubentur,abiectisq; interaneis condiri. Est rana parua arborem scandens, & ex ea uociferans.In huius os si quis expuat ipsamq; dimittat,tussi liberari narratur.Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta.

Adiocineris uitia laterumq;,ad stomachi,alui,& aliæ promiscuæ medicinæ. Cap. IX.

IOcineris doloribus scorpio marinus in uino necatur, ut inde bibatur.Conchæ longæ carnes ex mulso potæ cum aqua pari modo,aut si febres sint ex aqua mulsa.Lateris dolores leniũt hippocampi tosti sumpti,tetheaq; similis ostreo in cibo sumpta: ischiadicorum muria siluri clysteré infusa.Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in uini sextarijs duobus per dies quindecim.Aluũ emollit silurus è iure, & torpedo in cibo. Et olus marinũ simile satiuo,stomacho inimicũ,aluũ facillime purgat. Sed proptet acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et omnium piscium ius. Idem & urinas ciet è uino maxime. Optimum è scorpionibus & iulide,et saxatilibus,nec uirus resipientibus.Coqui debent cum anetho,apio,coriandro,porro,additis oleo & sale. Purgant & cybia uetera, priuatimq;

timq́ cruditates, pituitas bilemq́ trahunt. Purgant & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo, uiuuntq́ in algosis, gratissimi autumno, & ubi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Ægypto laudatissimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, coloremq́ rubrum. Horum ius traditur aluum & uesicas exinanire, interanea destringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipemq́ minuere: itaq́ utilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item prodesse felli pituitæq́ pulmonis, iocineris, splenis uitijs, rheumatismis. Fauces tantùm uexant, uocemq́ obtundunt. Vlcera quæ serpant, aut sint purganda, sanant. Item carcinomata. Cremati autem ut murices & morsus canum hominumq́ cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum & dentium uitia, eruptiones pituitæ, & contra dorycnium aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. Degenerant in duas species, in mitulos, qui salem uirusq́ resipiunt: Myscas, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atq́ hirtæ, tenuioribus testis, carne durio res. Mituli quoq́ ut murices cinere causticam uim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq́ plumbi modo ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesq́, atq́ in alijs partibus sordida ulcera, capitisq́ pustulas. Carnes uerò eorum ad canis morsus imponuntur. Et pelorides emolliunt aluum. Item castorea ex aqua mulsa drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti, addunt cucumeris satiui radicis siccæ drachmam, & aphronitri duas. Tetheæ torminibus & inflationibus occurrunt: inueniuntur hæ in folijs marinis fugentes, fungorum uerius generis quàm piscium. Eædem & tenasmum dissoluunt, renumq́ uitia. Nascitur & in mari absinthium quod aliqui seriphium uocãt, circa Taposirin maxime Ægypti, exilius terrestri. Aluum soluit, & noxijs animalibus intestina liberat. Soluunt & sepiæ. In cibo dantur cum oleo, & sale & farina decoctæ. Menæ salsæ cum felle taurino illitæ umbilico, aluum soluunt. Ius piscium in patina coctorum cum lactucis tenesmum discutit. Cãcri fluuiatiles triti ex aqua poti, aluum sistunt, urinam cient, in uino aluum. Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, singulis eorum drachmis. Ileos & inflationes castoreum cum dauci semine et petroselini quantum ternis digitis sumatur, ex mulsi calidi cyathis quatuor: Tormina uerò cum aceto uino mixto. Erythini in cibo sumpti sistunt aluũ. Dysentericis medentur ranæ cum scylla decocte, ita ut pastilli fiant: Fel siue cor earum cum melle tritum, ut tradit Niceratus. Morbo regio salsamentum cum pipere, ita ut reliqua carne abstineatur. Lieni medetur solea piscis impositus: Item torpedo: Item rhombus uiuus, dein remittitur in mare. Scorpius marinus necatus in uino, uesicæ uitia & calculos sanat. Lapis qui inuenitur in scorpionis marini cauda pondere oboli potus, Enhydridis iecur: Blenniorum cinis cum ruta. Inueniũtur & in branchi piscis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculosis preclare medentur. Aiunt & urticam marinam in uino potam prodesse. Item pulmonem marinum decoctum in aqua. Oua sepiæ urinam mouent, renumq́ pituitas extrahunt. Rupta conuulsa cancri fluuiatiles triti in asinino lacte maxime sanant: Echini uerò cum spinis suis contusi in uino poti calculos. Modus singulis hemina, bibitur donec prosit, & aliâs in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur uesica & pectinum cibo. Ex his mares alij donacas, alij aulos uocant: fœminas onychas. Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ sunt & unicolores. Sepiæ quoq́ oua urinam mouent, renes purgant. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle: Iecur quoq́ aquatici colubri: Item hydri tritũ potumq́ calculosis prodest. Ischiadicos autem liberant salsamenta ex siluro infusa clystere, euacuata prius aluo. Sedis attritus cinis è capite mugilum mullorumq́. Comburuntur autem in fictili uase. Illini cum melle debent. Item capitis menarum cinis ad rhagadas, & ad condylomata utilis, sicut pelamidum salsarum capitum cinis, uel cybiorum cum melle. Torpedo apposita procidentis interanei morbum ibi coercet. Cancrorum fluuiatilium cinis ex olea & cera, rimas in eadem parte emẽdat. Item & marini cancri polline. Panos salsamenta coracini discutiunt; Sciænæ interanea & squamæ combustæ: Scorpio in uino decoctus,

ctus,ita ut foueantur ex illo.At echinorum testæ contusæ & ex aqua illitę, incipientibus panis resistunt.Muricum uel purpurarum cinis utroqꝫ modo,siue discutere opus sit incipientes,siue concoctos emittere.Quidam ita componunt medicamentum,ceræ & thuris drachmas xx.spumæ argenti xl.cineris muricum x.olei ueteris heminam.Prosunt per se salsamenta cocta.Cancri fluuiatiles triti uerendorum pustulas discutiunt.Cinis ex capite menarum.Item carnes decoctæ & impositæ.Similiter percę salsę è capite cinis melle addito.Pelamidum capitis cinis,aut squatinæ piscis cutis combusta.Hæc est qua diximus lignum poliri,quia & è mari fabriles usus exeunt.Prosunt & smarides illitæ.Item muricum uel purpurarum testæ cinis cum melle.Efficacius crematarum cum carnibus suis.Carbunculos uerendorum priuatim salsamenta cocta cum melle restingunt.At testem,si descenderit,cochlearum spuma illini uolunt.Vrinæ incontinentiam hippocampi tosti & in cibo sæpius sumpti emendant.Item ophidion pisciculus cõgro similis cum lilij radice.Pisciculi minuti,ex uẽtre eius qui deuorauerit exempti,& cremati,ita ut cinis eorum bibatur ex aqua.Iubent & cochleas Africanas cum sua carne conburi,cineremqꝫ ex uino Signino dari.Podagris articularibusqꝫ morbis utile est oleũ,in quo decocta est rana,& ipsius intestina,& rubetæ cinis cum adipe uetere.Quidam et hordei cinerem adijciunt,trium generum æquo pondere.Iubent & lepore marino recenti podagram fricari.Fibrinis quoqꝫ pellibus calciari,maxime pontici fibri.Itẽ uituli marini,cuius,& adeps prodest.Item & bryon,de quo diximus,lactucę simile,rugosioribus folijs,sine caule.Natura est ei styptica.Impositum lenit impetus podagrę.Item alga,de qua supra dictum est: obseruaturqꝫ in ea ne arida imponatur.Perniones emendat pulmo marinus,cancriqúe marini cinis ex oleo:item fluuiatiles triti sicqúe cinere & oleo subacti,& siluri adeps.Et in articulis morborum impetus sedant ranæ subinde recentes impositæ,quas quidam dissectas iubent imponi.Corpus auget ius mitulorum,& concharum.Comitiales,ut diximus,coagulum uituli marini bibunt cum lacte equino,asininóue,aut cum punici succo.Quidam ex aceto mulsó.Nec non aliqui per se pilulas deuorant.Castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datur.His uerò qui sæpius corripiuntur,clystere infusum mirifice prodest.Castorei drachmæ duæ esse debebunt,mellis & olei sextarius,& aquę tantundem.Ad præsens uerò correptis olfactu subuenit cum aceto.Datur & mustelæ marinæ iecur.Item muris uel testudinum sanguis.

Ad febres omnium generum,& contra diuersas infirmitates. Cap. x

FEbrium circuitus tollit iecur delphini gustatũ ante accessiones.Hippocampi necantur in rosaceo,ut purgantur ægri in frigidis febribus.Et ipsi adalligantur ægris.Item ex asello pisce lapilli qui plena luna inueniunt in capite,alligant in linteolo.Pagri fluuiatilis longissimus dens capillo adalligatus,ita ut quinqꝫ diebus eum qui alligauerit,non cernat æger.Ranæ uerò in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus,perunctos liberant quartanis.Sunt qui strangulatas,in oleo ipsas clàm adalligent,oleoqꝫ eo perungant.Cor earum adalligatum frigora febrium minuit.Et oleum in quo intestina decocta sint.Maxime autem quartanis liberant,ablatis unguibus ranæ adalligatæ,& rubetę.Iecur eius uel cor adalligatur in panno leucophæo.Cancri fluuiatiles triti in oleo & aqua perunctis ante accessiones in febribus prosunt.Aliqui & piper addunt.Alij decoctos ad quartas in uino è balineo egressis bibere suadent in quartanis.Aliqui uerò siniſtrum oculum deuorari iubent.Magi quoqꝫ oculis earum ante solis ortum adalligatis ægro,ita ut cæcas dimittant in aquam,tertianas abigi promittunt.Eosdem oculos cum carnibus luscinię in pelle ceruina adalligatos,præstare uigiliam somno fugato tradunt.In lethargumqꝫ uergentibus coagulo balenę,aut uituli marini ad olfactum utuntur.Aliqui sanguinem testudinum lethargicis illinũt.Tertianis mederi dicitur,& spõdylus per se adalligatus.Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes.Quidam ob id asseruãt sale,ut dent tritas in potu.Strombi in aceto putrefacti,lethargicos excitant odore.Prosunt & cardiacis.Cachectis,quorum corpus macie conficitur,tetheæ utiles sunt cum ruta ac melle.Hydropicis

medetur

medetur adeps delphini liquatus,& cum uino potus. Grauitati ſaporis occurritur tactis naribus unguẽto,aut odoribus,uel quoquo modo obturatis. Strombi quoq; carnes tritæ,& in mulſi tribus heminis pari modo aquæ,aut ſi febres ſint,ex aqua mulſa datę proficiunt. Item ſuccus cancrorum fluuiatilium cum melle. Ranæ quoq; aquaticæ in uino uetere & farre decoctæ ac pro cibo ſumptæ,ita ut bibatur ex eodem uaſe. Vel teſtudo deciſis pedibus,capite, cauda, & inteſtinis exemptis, reliqua carne ita condita,ut citra faſtidium ſumi poſsit. Cancri fluuiatiles ex iure ſumpti, & phthiſicis prodeſſe tradũtur. Aduſta ſanantur cancri marini uel fluuiatilis cinere: Et ea quę feruenti aqua combuſta ſunt. Hæc curatio etiam pilos reſtituit cum cãcrorum fluuiatilium cinere. Putantq; utendum cum cera & adipe urſino. Prodeſt & febri ranarum fellis cinis. Ignes ſacros reſtinguunt ranarum uiuentium uentres impoſiti: pedibus poſterioribus pronas adalligari iubent, ut crebriore anhelitu proſint. Vtuntur & ſilurorum capitum cinere ſalſamentorum ex aceto. Pruritum ſcabiemq; non hominum modò, ſed & quadrupedum efficaciſsimè ſedat iecur paſtinacæ decoctum in oleo. Neruos uel præciſos purpurarum callum quo ſe operiunt,tuſum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potũ oboli pondere. Item ichthyocolla. Tremulos iuuat caſtoreum,ſi ex oleo perungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio. Sanguinem fieri piſcium cibo putãt,ſiſti polypo tuſo illitoq;. De quo & hæc traduntur,muriam ipſum ex ſeſe emittere,& ideo non debere addi in coquendo: ſecari harundine: ferro enim infici,uitiũq; trahere natura deſinente. Ad ſanguinem ſiſtendum & ranarum illinunt cinerem,uel ſanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana quam Græci calamiten uocant,quoniam inter harundines fruticesq; uiuat,minima omnium & uiridiſsima,cinerem fieri. Aliqui & naſcẽtium ranarum in aqua,quibus adhuc cauda eſt,in calice nouo combuſtarum cinerem,ſi per nares fluat, injiciendum. Diuerſus hirudinum,quas ſanguiſugas uocant,ad extrahendum ſanguinem uſus eſt. Quippe eadem ratio earum quæ cucurbitarum medicinalium, ad corpora leuanda ſanguine, ſpiramenta laxanda,iudicatur. Sed uitium quod admiſſæ ſemel deſiderium faciunt circa eadem tempora anni ſemper eiuſdem medicinæ. Multi podagris quoque admittendas cenſuere. Decidunt ſatietate,et pondere ipſo ſanguinis detractę,aut ſale aſperſę. Aliquando tamen affixa relinquũt capita,quę cauſa uulnera inſanabilia facit,& multos interimit, ſicut Meſſalinum è conſularibus patricijs, cùm ad genua admiſiſſet. Inuehunt uirus remedio uerſo,maximeq; rufæ ita formidantur: Ergo ſugentia ora forficibus pręcidunt,ac ueluti ſiphonibus defluit ſanguis,paulatimq; moriẽtium capita ſe contrahunt,nec relinquuntur. Natura earum aduerſatur cimicibus, & ſuffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combuſtarum cinis, nariũ profluuia ſiſtit, ſucco porri mollitus. Extrahunt tela corpori inhęrentia: Sepiarũ teſtę ex aqua, ſalſamentorum carnes, cancri fluuiatiles triti: ſiluri fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo naſcitur, carnes impoſitæ recentes ſiue ſalſæ. Eiuſdem cinis extrahit & adeps: & cinis ſpinæ eius uicem ſpodij præbet. Vlcera quæ ſerpunt,& quæ ex ijs excreſcunt,ex capite menarum cinis uel ſiluri coercet. Carcinomata percarum capita ſalſarum,efficacius ſi cineri earum miſceatur ſal, & cunila capitata,oleoq; ſubigantur. Cancri marini cinis uſti cum plumbo, carcinomata compeſcit. Ad hoc & fluuiatilis ſufficit cum melle lineaq; lanugine. aliqui malunt alumen melq; miſcere cineri. Phagedęnæ ſiluro inueterato,& cum ſandaracha trito: cacoethe & nomæ & putreſcentia cybio uetere ſanantur. Vermes uerò innati ranarum felle tolluntur: fiſtulæ aperiuntur,ſiccanturq; ſalſamentis cum lintheolo immiſsis. Intraq; alterum diem callum omnem auferunt,& putreſcentia ulcerum quæq; ſerpunt, emplaſtri modo ſubacta & illita. Et ſalpe expurgat ulcera in linteolis concerptis. Item echinorum teſtæ cinis. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt. Item mullorum ſalſamenti cinis. Quidam capite tantùm utuntur cum melle, uel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tumorem tollit. Cicatrices fel ſcorpionis marini: Verrucas tollit glani iecur illitũ. Capitis menarum cinis cum allio tritus, ad thymia crudis utuntur: fel ſcorpionis marini ruffi:

ſmarides tritæ illitæ. Alex deferuefacta unguium ſcabriciem, cinisq; è capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiam facit glauciſcus è iure ſumptus, & ſmarides cum ptiſana ſumptæ, uel cum fœniculo decoctę. Mammas ipſas muricum uel purpurę teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Cancri fluuiatiles illiti uel marini pilos in mamma, uel muricum carnes appoſitæ tollunt. Squatinæ illitæ creſcere mammas non patiuntur. Delphini adipe linamenta accenſa excitant uuluę ſtrangulatu oppreſſas. Item ſcombri in aceto putrefacti. Percarum uel menarum capitis cinis admixto ſale & cunila oleoq;, uuluæ medetur: ſuffitione quoq; ſecundas extrahit. Item uituli marini adeps inſtillatur igni naribus intermortuarum uuluæ uitio, & cum coagulo eiuſdem in uellere imponitur. Pulmonis marini cinis adalligatus, egregie profluuia purgat. Echini uiuentes tuſi & in uino dulci poti. Siſtunt & cancri fluuiatiles triti in uino potiq;. Item ſiluri ſuffitu, præcipue Africi, faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere: ex hyſſopo purgare. Et ſi partus ſtranguletur, ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuosq; partus utitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulſo datis potui. Item in iure cocti cum lapatho & apio, menſtruas purgationes expediunt: lactisq; ubertatem faciunt. Item in febri quæ ſit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in uino auſtero poti prodeſſe dicuntur. Caſtoreum ex mulſo potum purgationibus prodeſt. Contraq; uuluam olfactum cum aceto & pice, aut ſubditum paſtillis. Ad ſecundas etiam uti eodem prodeſt cum panace in IIII. cyathis uini. Et à frigore laborantibus ternis obolis. Sed ſi caſtoreum fibrúmue ſupergrediatur grauida, abortum facere dicitur, & periclitari partus ſi ſuperferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio: ſi capiatur cum luna in libra fuerit, triduoq; aſſeruetur ſub dio, faciles partus facere poſtea quoties inferatur. Adiuuare & paſtinacæ radius adalligatus umbilico eſtimatur, ſi uiuenti ablatus ſit, ipſaq; denuo in mare dimiſſa. Inuenio apud quoſdam oſtracium uocari, quod aliqui onychem uocant: hoc ſuffitum uuluæ pœnis mire reſiſtere. Odorem eſſe caſtorei, meliusq; cum eo uſtum proficere. Vetera quoq; ulcera & cacoethe eiuſdem cinere ſanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præſentiſsimo remedio ſanari tradunt cancro fœmina, cum ſalis flore contuſo poſt plenam lunam, & ex aqua illito. Pſilotrum eſt thynni ſanguis, fel, iecur, ſiue recentia, ſiue ſeruata. Iecur etiam tritum, mixtaq; cedria plumbea pyxide aſſeruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Eadem uis eſt pulmonis marini: leporis marini ſanguine & felle, uel ſi in oleo lepus hic necetur: cancri ſcolopendræ marini cinis cum oleo: urtica marina trita ex aceto ſcillite: torpedinis cerebrum cum alumine illitum XVI. luna. Ranæ paruæ quam in oculorum curatione deſcripſimus, ſanies efficaciſsime pſilothrum eſt, ſi recens illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis uaſis. Eadem menſura alij ex quindecim ranis conficiunt pſilothrum, ſicut in oculis diximus. Sanguiſugæ quoq; toſtæ in uaſæ fictili, & ex aceto illitæ, eundem contra pilos habent effectum. Et ſuffitus urentium eas necat cimices inuectas. Caſtoreo quoq; cum melle pro pſilothro uſi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem pſilothro uellendi prius ſunt pili. Infantium gingiuis dentitionibusq; multum confert delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. Adalligatusq; idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Vlcera uerò quæ in auribus, aut ulla corporis parte fiant, cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis proſunt. Siriaſeisq; infantium ſpongia frigida crebro humefacta rana inuerſa adalligata efficaciſsime ſanat, quam aridam inueniri affirmant. Mullus in uino necatus, uel piſcis rubellio, uel anguillæ duæ, item uua marina in uino putrefacta, ijs qui inde biberint, tædium uini affert. Venerem inhibet echeneis & hippopotami frontis è ſiniſtra parte pellis in linteolo adalligata, felúe torpedinis uiuæ genitalibus illitum. Concitant cochlearum fluuiatiliũ carnes ſale adſeruatæ, & in potu ex uino datę: erythini

in cibo

in cibo ſumpti: iecur ranæ diopetis uel calamitę in pellicula gruis alligatum, uel dens crocodili maxillaris annexus brachio, uel hippocampus, uel nerui rubetę dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata. Equorum ſcabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illiniri poſsit. Aiuntq; ita curatos non repeti poſtea. Et Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana uiua data ſit. Inter aquatilia dici debet et calamochnus, Latine adarca appellata. Naſcitur circa harundines tenues è ſpuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi ſe miſcent. Vim habet cauſticam, ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami ſimul dici debent. Phragmitis radix recens tuſa luxatis medetur, & ſpinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij uerò, qui & donax uocatur, cortex alopecijs medetur uſtus, & ulceribus ueteratis. Folia extrahendis quæ infixa ſint corpori, & igni ſacro. Paniculę flos ſi aures intrauerit, exurdat. Sepiæ atramento tanta uis eſt, ut in lucerna addito Æthiopas uideri ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubeta decocta, & in aqua potu data, ſuum morbis medetur, uel cuiuſcunque ranæ cinis. Pulmone marino ſi confricetur lignum, ardere uidetur, adeo ut baculum ita præluceat.

Animalium omnium in mari uiuentiũ, centum ſeptuaginta ſex genera eſſe. Cap. XI

PEracta aquatilium dote, non alienum uidetur indicare per tot maria, tam uaſta, et tot milibus paſſuum terræ infuſa, extraq; circundata menſura penè ipſius mundi, quæ intelligantur animalia centum ſeptuaginta ſex omnino generum eſſe, eaq; nominatim complecti. Quod in terreſtribus uolucribusq; fieri non quit. Neque enim omnis Indiæ Æthiopiæq; aut Scythiæ deſertorúmue nouimus feras aut uolucres, cum hominum ipſorum multo plurimæ ſint differentiæ, quas inuenire potuimus. Accedat his Taprobane, inſulæq; aliæ oceani fabuloſe narratæ. Profecto conueniet non poſſe omnia genera in contemplationem uniuerſam uocari. At hercule in tanto mari oceano quæcunq; naſcuntur certa ſunt, notioraq; quod miremur quæ profundo natura merſit. Vt à beluis ordiamur, arbores, phyſeteres, balenæ, priſtes, tritones, nereides, elephanti, homines qui marini uocantur, rotæ, orcæ, arietes muſculi, & alij piſcium forma arietes, delphini, celebresq; Homero uituli. Luxuriæ uerò teſtudines, & medicis fibri, quorum è genere lutras nuſquam mari accepimus mergi tantùm marina dicentes. Iam caniculæ, dromones, cornutæ, gladij, ſerræ: communesq; mari, terræ, amni, hippopotami, crocodili. Et amni tantùm ac mari thynni, thynnides, ſiluri, coracini, percæ. Peculiaris autem maris acipenſer, aurata, aſellus, acarne, aphya, alopecias, anguilla, araneus, box, batis, banchus, batrachus, belonæ, quos aculeatos uocamus, balanus, coruus, cytharus. Chromborum genera, cyprinus, chalcis, cobio. Callarias aſellorum generis, ni minor eſſet. Colias ſiue pariánus, ſiue ſaxitanus à patria Bætica, lacertorum minima: Ab ijs Mæotici, cybium. Ita uocatur conciſa pelamis, quæ poſt XL. dies à Ponto in Męotim reuertitur. Cordyla, & hęc pelamis puſilla, cum in Pontum è Męotide exit, hoc nomẽ habet: cantharus, callionymus, ſiue uranoſcopus, cinædi ſoli piſcium lutei: Cnide, quam nos urticam uocamus. Cancrorum genera, chamętrachea, chameleos, chamępelorides generis uarietate diſtantes & rotunditate, chamęglycimerides, quæ ſunt maiores quàm pelorides, colycia ſiue corophia. Concharum genera, inter quæ & margaritiferę: cochleę, quarum generis pentadactyles, melicembales, echinophoræ dicuntur quibus cantant. Extra has ſunt rotundæ in oleario uſu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynoſdexia, draco. Quidam aliud uolunt eſſe dracunculum. Eſt autem graculo ſimilis. Aculeos in branchijs habet ad caudam ſpectantes. Sic & ſcorpio lædit dum manu tollitur: erythinus, echeneis, echinus. Elephanti locuſtarum generis nigri, pedibus quaternis, biſulcis. præterea brachia duo binis articulis, ſinguliſq; forficulis denticulatis. Faber ſiue zeus, glauciſci, glanis, gonger, gerres, galeos, garus, hippus, hippuros, hirundo, halipleumon, hippocampos, hepar, helacatenes. Sunt lacertorum genera, loligo uolitans, locuſtæ, lucernę, liparis, lamyrus, lepus, leones, quorum brachia cancris ſimilia ſunt, reliqua pars locuſtæ, mullus, merula inter ſaxatiles

laudata,mugil,melanurus,mena,meryx,murena,mys,mitulus, myſcus, murex,oculata, ophidion,oſtrea,otia,orcynus.Hic eſt pelamidum generis maximus,neq; redit in Mæotin,ſimilis tritoni,uetuſtate melior.Orbis,orthragoriſcus,phager, phycis ſaxatilium,pelamis:earum generis maxima apolectus uocatur,durior tritone:phorcus,phitharus,paſſer,paſtinaca.Polyporum genera.pectines maximi & nigerrimi æſtate, laudatiſsimi Mitylenis, Tindaride,Salonis,Altini, Antij,in inſula Alexandriæ in Ægypto.pectunculi, purpuræ,percides,pinna,pinotheræ,rhina,quem ſquatum uocamus.Rhombus,ſcarus principalis hodie.Solea,ſargus,ſcylla, ſarda.Ita uocatur pelamis longa, ex oceano ueniens.Scomber,ſalpa,ſparus,ſcorpæna,ſcorpios,ſciadeus,ſciæna,ſcolopendra,ſmyrus,ſcepini,ſtrombus,ſolen,ſiue aulos,ſiue donax,ſiue onyx,ſiue dactylus, ſpõdylus,ſmarides, ſtella,ſpongia, Turdus inter ſaxatiles nobilis. Tomus thurianus, quem alij xiphiam uocant. Theſſa,torpedo,tethea. Triton pelamidum generis magni, ex eo uræa cybia fiunt. Vrenæ,uua,xiphię.His adjciemus apud Ouidium poſita nomina, quę apud neminem alium reperiuntur:ſed fortaſsis in Ponto naſcuntur, ubi id uolumen ſupremis ſuis temporibus inchoauit: Bopgyrum in ſcopulis uiuentem, orphum rubentem, rhacinumq; pullum.pictas mormyras,aureiq; coloris chryſon.Præterea paruum teragum,& placentem cauda labrum:epodas lati generis. Præter hæc inſignia piſcium tradit channem ex ſeipſa concipere, glaucum æſtate nunquam apparere, pompilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus,chromin qui nidificet in aquis: Helopem quoq; dicit eſſe noſtris incognitum undis:ex quo apparet falli eos,qui eundem acipenſerem exiſtimauerunt. Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedere. Sunt præterea à nullo autore nominati, ſudis Latinè appellata,à Græcis ſphyræna roſtro ſimilis nomine, magnitudine inter ampliſsimos,rarus,ſed tamen non degener.appellantur & pernæ concharum generis, circa Pontias inſulas frequentiſsimæ.Stant uelut ſuillo crure longo in harena defixæ, hiantesq; quà limpitudo eſt pedali non minus ſpacio. Cibum uenantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos.Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. Et hienam piſcem uidi in Ænaria inſula captum,caput exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna,& algis potius annumeranda quàm animalibus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXIII

Metallorum naturæ.

PROOEMIVM.

METALLA nunc,ipſæq; opes,& rerum pretia dicentur: tellurem intus inquirente cura multiplici modo:quippe alibi diuitijs foditur, quærente uita aurum,argentum,electrum,æs:alibi delicijs gemmas,& parietum digitorumq; pigmenta:alibi temeritati ferrum, auro etiam gratius inter bella cædesq;. Perſequimur omnes eius fibras, uiuimusq; ſuper excauatam, mirantes dehiſcere aliquando, aut intremiſcere illam, ceu uerò non hoc etiam indignatione ſacræ parentis exprimi poſsit. Imus in uiſcera eius, & in ſede manium opes quærimus, tanquam parum benigna fertiliqúe quaquà calcatur. Inter hæc minimum remediorum gratia ſcrutamur. Quoto enim cuique fodiendi cauſa medicina eſt? Quanquam & hæc ſumma ſui parte tribuit,ut minime parca, facilisqúe in omnibus quæ proſunt.Illa nos premunt,illa nos ad inferos agunt, quæ occultauit atque demerſit,illa quæ non naſcuntur:ut repente mens ad inane euolans rèputet,quæ deinde futura ſit finis,ſeculis omnibus exhauriendi eam, quouſque penetret auaritia. Quàm innocens, quàm beata,imò uerò & delicata eſſet uita,ſi nihil aliud quàm ſupra terras concupiſceret breuiterq; niſi quod ſecum eſt? Eruitur aurum & chryſocolla iuxtà,ut precioſior uideatur nomen ex auro cuſtodiens. Parum enim erat unam uitæ inueniſſe peſtem, niſi in pretio eſſet

eſſet auri etiam ſanies. Quærebat argentum auaritia, boni conſuluit interim inueniſſe minium, rubentiſq; terræ excogitauit uſum. Heu prodigioſa ingenia, quot modis auximus pretia rerum? Acceſsit ars picturæ, & aurum argentumq; cælando carius fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere & artem uitiorum irritamenta. In poculis libidines cælare iuuit, ac per obſcenitates bibere. Abiecta deinde ſunt hæc & ſordere cœpere, & auri argentiq; nimium fuit. Murrhina & cryſtallina ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipſa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc uera luxuriæ gloria exiſtimata eſt, habere quod poſſet ſtatim totum perire. Nec hoc fuit ſatis, turba gemmarum potamus, & ſmaragdis teximus calices, ac temulentiæ cauſa tenere Indiam iuuat, & aurum iam acceſsio eſt.

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorum, & modo auri apud antiquos, & equeſtri ordine, & de iure anulorum aureorum. Cap. I

VTinamq; poſſet è uita in totum abdicari aurum, ſacra fames, ut celeberrimi autores dixere, proſciſſum conuicijs ab optimis quibuſq;, & ad perniciem uitæ repertum: quantum feliciore æuo, cum res ipſę permutabantur inter ſe, ſicut & Troianis temporibus factitatum, Homero credi cõuenit. Ita enim (ut opinor) cõmercia uictus gratia inuenta, alios corijs boum, alios ferro captiuisq; rebus emptitaſſe tradit: quanquã & ipſe miratus aurũ, ęſtimationes rerum ita fecit, ut centum boum arma aurea permutaſſe Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua cõſuetudine mulcta legum antiquarum pecore cõſtat, etiam Romę. Peſsimũ uitæ ſcelus fecit, qui anulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabuloſa arbitror, quanquam illi quoq; ferreum anulum dederit antiquitas: uinculumq; id, non geſtamen intelligi uoluerit. Midæ quidem anulum, quo circumacto habentem nemo cerneret, quis non etiam fabuloſiorem fateatur? Manus & prorſus ſiniſtræ maximam autoritatem concilia uere auro, non quidẽ Romanæ, quorũ more ferreũ id erat & bellicę uirtutis inſigne. De regibus Romanis non facile dixerim. Nullũ habet Romuli in Capitolio ſtatua, nec præter Numę Seruijq; Tullij alia, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquinijs maxime miror, quorum è Græcia fuit origo, unde hic anulorum uſus uenit, quanquam etiam nunc Lacedæmone ferreo utantur. Sed à priſco Tarquinio omnium primo filium, cum in prætextæ annis occidiſſet hoſtem, bulla aurea donatum conſtat: unde mos bullę durauit, ut eorum qui eq̃o meruiſſent filij, inſigne id haberent, cęteri lorum. Et ideo miror Tarquinij eius ſtatuam ſine anulo eſſe. Quanquam & de nomine ipſo ambigi uideo: Greci à digitis appellauere, apud nos priſci ungulum uocabãt, poſtea & Greci & noſtri ſymbolũ. Longo certe tempore, ne ſenatũ quidem Romanũ habuiſſe aureos, manifeſtũ eſt. Siquidem his tantùm qui legati ad exteras gentes ituri eſſent, anuli publicè dabantur, credo quoniam ita exterorum honoratiſsimi intelligebantur. Neq; alijs uti mos fuit, quàm qui ex ea cauſa publice accepiſſent, uulgoq; ſic triumphabant. Et cum corona ex auro Hetruſca ſuſtineretur à tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, æque triumphantis & ſerui fortaſſe coronam ſuſtinentis. Sic triumphauit de Iugurtha C. Marius: aureumq; non ante tertium conſulatum ſumpſiſſe traditur. Hi quoq; qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantùm utebantur eis, intra domos uerò ferreis. Quo argumento etiam nunc ſponſæ annulus ferreus mittitur, iſq; ſine gemma: nec Iliacis temporibus ullos fuiſſe anulos uideo, nuſquam certe Homerus dicit, cùm & codicillos miſsitatos epiſtolarũ gratia indicet, & conditas arcis ueſtes, ac uaſa aurea argẽtea q;, & ea colligata nodi non anuli nota. Sortiri quoq; contra prouocationẽ duces non anulis tradit. Fabricã etiam deum fibulas & alia muliebris cultus, ſicut inaures, in primordio factitaſſe ſine mẽtione anulorum. Et quiſquis primus inſtituit, cunctanter id fecit, lęuisq; manibus ac latẽtibus induit, cum ſi honos ſecurus fuiſſet dextra fuerit oſtentandus. Quod ſi impedimentum potuit in eo aliquod intelligi etiam conſertoris uſu, argumẽtum eſt, maius in læua fuiſſe, qua ſcutum capitur.

capitur. Est quidem apud eundem Homerum uirorum crinibus aurum implexum: ideo nescio an prior usus à fœminis cœperit. Romæ quidem non fuit aurum, nisi admodum exiguum, longo tempore. Certe cum à Gallis capta urbe pax emeretur, non plus quàm mille pondo effici potuere. Nec ignoro duo millia põdo auri periisse, Pompeij tertio consulatu, è Capitolini Iouis solio, à Camillo ibi condita, & ideo à plerisq; existimari duo milia pondo collata. Sed quod accessit, Gallorum præda fuit, detractumq; ab his in parte captæ urbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare solitos, Torquatus indicio est. Apparet ergo Gallorum templorumq; tantundem, nec amplius fuisse: quod quidem in augurio intellectum est, cùm Capitolinis duplum reddidisset. Illud quoq; obiter indicari cõuenit, quoniam de anulis sermonem repetimus, ædituum custodię eius comprehensum, fracta in ore anuli gemma, statim expirasse, & indicium ita extinctum. Ergo ut maxime duo tantùm milia pondo, cum capta est Roma anno trecẽtesimo LXIIII. fuere, cùm iam capitum liberorum censa essent CLII. milia quingenti LXXX. In eadem post annos CCCVII. quod ex Capitolinæ ædis incendio cęterisq; omnibus delubris C. Marius filius Prænestę detulerat, tredecim milia pondo: quæ sub eo titulo in triumpho transtulit Sylla, & argenti VII. milia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie transtulerat auri pondo XV. milia, argenti pondo C. XV. milia. Frequentior autem usus anulorum non ante Cn. Flauium Annij filium deprehenditur. Hic namq; publicatis diebus fastis quos populus à paucis principum quotidie petebat, tantam gratiam plebis adeptus est, alioquin libertino patre genitus, & ipse Appij Cęci scriba, cuius hortatu exceperat eos dies, cõsultando assidue sagaci ingenio, promulgauerat q;, ut ædilis curulis crearetur cum Q. Anicio Pręnestino, qui paucis antè annis hostis fuisset, pręteritis C. Petilio & Domitio, quorum patres consules fuerant: additum Flauio, ut simul & tribunus plebis esset. Quo facto tanta senatus indignatione exarsit, ut anulos ab eo abiectos fuisse, in antiquissimis reperiatur annalibus. Fallit plerosq; qui tum & equestrem ordinem id fecisse arbitrantur. Est enim adiectum hoc quoq;: sed & phalera posita, propter quæ nomen equitum adiectum est. Anulos quoq; depositos à nobilitate, in annales relatum est, non à senatu uniuerso. Hoc actum P. Sempronio Longo, L. Sulpitio coss. Flauius uouit ædem Concordię, si populo reconciliasset ordines. Et cùm ad id pecunia publica non decerneretur, ex mulctaticia fœneratoribus condemnatis ædiculam æream fecit in græcostasi, quæ tunc supra comitium erat. Incidit q; in tabella ærea eam ædem C. quatuor annis post Capitolinam dedicatam. Ita CCCCXLVIII. à condita Vrbe gestũ est, & primum anulorum uestigium extat. Promiscui autem usus alterum secundo Punico bello: neq; enim aliter potuissent trimodia illa anulorum Carthaginem ab Annibale mitti. Inter Cepionem quoq; & Drusum ex anulo in auctione uenali, inimicitiæ cœpere, unde origo socialis belli, & exitia rerum. Ne tumquidem omnes senatores habuerunt: utpote cùm memoria auorum multi prætura quoq; functi, in ferro consenuerint: sicut Calphurnium & Manilium, qui legatus C. Marij fuerat Iugurthino bello, Fenestella tradit: & multi L. Fusidium illum, ad quem Scaurus de uita sua scripsit: in Quintiorum uerò familia aurum ne fœminas quidem habere mos fuerit: nullosq; omnino anulos maior pars gẽtium hominumq;, etiam qui sub imperio nostro degũt, hodieq; habeat. Non signat Oriens aut Ægyptus etiam nunc, literis contenta solis. Multis hoc modis, ut cętera omnia, luxuria uariauit, gemmas adden do exquisiti fulgoris, censuq; opimo digitos onerando, sicut dicemus in gemmarum uolumine, mox & effigies uarias cælando: ut alibi ars, alibi materia esset in pretio. Alias deinde gemmas uiolari nefas putauit: ac ne quis signandi causam in anulis esse intelligeret, solidas induit. Quasdam uerò neq; ab ea parte quæ digito occultatur, auro clusit, aurumq; milibus lapillorum uilius fecit. Contra uerò multi nullas admittunt gemmas, auroq; ipso signant: id Claudij Cæsaris principatu repertũ. Necnon & seruitia iam ferrum auro cingunt, alia per sese mero auro decorant, cuius licentiæ origo nomine ipso in Samothrace id institutum declarat. Singulis primò digitis geri mos fuerat, qui sunt minimis

mis proximi, ſic in Numæ & Seruij Tullij ſtatuis uidemus. Poſtea pollici proximo induêre, etiam deorum ſimulacris: dein iuuit & minimo dare. Galliæ Britannięq; in medio dicuntur uſæ. Hic nunc ſolus excipitur, cęteri omnes onerantur, atq; etiam priuatim articuli minoribus alijs. Sunt qui tres uni minimo congerant: alij uerò & huic unũ tantùm, quo ſignantem ſignent. Conditus ille ut res rara, & iniuria uſus indigna, uelut è ſacrario promitur: & unũ in minimo digito habuiſſe, precioſioris in recondito ſupellectilis oſtentatio eſt. Iam alij pondera eorum oſtentant. Alijs plures quàm unũ geſtare labor eſt. Alij bracteas infarcire leuiore materia propter caſum tutius gemmarum ſolicitudini putant. Alij ſub gemmis uenena cludunt, ſicut Demoſthenes ſummus oratorum Græciæ, anuloſq; mortis gratia habẽt. Deniq; ut plurimũ opum ſcelera anulis fiunt. Quę fuit illa priſcorum uita, qualis innocentia, in qua nihil ſignabatur? At nunc cibi quoq; ac potus anulo uindicantur à rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac ſeruorum quoq; cauſa nomenclator adhibẽdus: aliter apud antiquos, ſinguli Marcipores Luciporésue dominorum gentiles, omnem uictum in promiſcuo habebant, nec ulla domi cuſtodia à domeſticis opus erat. Nunc rapiendæ cõparantur epulæ, pariterq; qui rapiant eas, & claues quoq; ipſas ſignaſſe non eſt ſatis: grauatis ſomno aut morientibus anuli detrahuntur: maiorq; uitæ ratio circa hoc inſtrumentum eſſe cœpit, incertum à quo tempore. Videmur tamen poſſe in externis autoritatem eius rei intelligere circa Polycratem Sami tyrannum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus, capto relatus eſt piſce, ipſo circiter CCXXX. annum urbis noſtræ interfecto. Celebratior quidem uſus cum fœnore cœpiſſe debet: argumento eſt conſuetudo uulgi, ad ſponſiones etiamnum anulo exiliente, tracta ab eo tempore quo nondum erat arra uelocior: ut planè affirmare poſſimus, nummos antè apud nos, mox cœpiſſe anulos. De nummis paulò pòſt dicetur. Anuli diſtinxere alterum ordinem à plebe, ut ſemel cœperant eſſe celebres, ſicut tunica ab anulis ſenatum tantùm, quanquam & hoc ſerò, uulgoq; purpura latiore tunicæ uſos inuenimus etiam præcones, ſicut patrem L. Ælij Stilonis, Præconini ob id cognominati. Sed anuli planè medium ordinem, tertiumq; plebi & patribus inſeruere: ac quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factum: Diuo Auguſto decurias ordinante, maior pars iudicum in ferreo anulo fuit: ijq; non equites, ſed iudices uocabantur. Equitum nomẽ ſubſiſtebat in turmis equorum publicorum. Iudicum quoq; non niſi quatuor decuriæ fuere primò. uixq; ſingula milia in decurijs inuenta ſunt, nondum prouincijs ad hoc munus admiſsis: ſeruatumq; in hodiernum eſt ne quis è nouis ciuibus in ijs iudicaret.

De decurijs iudicum, & quoties nomina equeſtris ordinis immutata, & donis militaribus, & quando primùm corona aurea. Cap. II

DEcuriæ quoq; ipſæ pluribus diſcretæ nominibus fuere. Tribunorũ ęris, & Selectorum, & Iudicum: præter hos etiamnum Nongenti uocabantur ex omnibus ſelecti, ad cuſtodiendas ciſtas ſuffragiorum in comitijs. Et diuiſus hic quoq; ordo erat ſuperba uſurpatione nominum, cùm alius ſe Nongentum, alius Selectum, alius Tribunũ appellaret. Tiberij demũ principatus nono anno in unitatẽ uenit equeſter ordo, anulorumq; autoritati forma conſtituta eſt, C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio Vetere COSS. anno urbis conditæ DCCLXXV. quod miremur, futili penè de cauſa, cum C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, quæſtus eſſet in ſenatu, uulgò inſtitores eius culpæ defendi anulis. Hac de cauſa conſtitutum, ne cui ius id eſſet, niſi cui ingenuo ipſi, patri auoq; paterno ſeſtertia CCCC. cẽſus fuiſſet, & lege Iulia theatrali in XIIII. ordinibus ſedendi. Poſtea gregatim inſigne id appeti cœptum. Propterq; hæc diſcrimina Caius princeps decuriam quintã adiecit: tantũq; natum eſt faſtus, ut quæ ſub diuo Auguſto impleri non potuerant decuriæ, non capiant eum ordinẽ, paſsimq; ad ornamenta ea etiã ſeruitute liberati tranſiliãt, quod antea nunquã erat factum, quoniam in ferreo anulo equites iudicesq; intelligebantur: adeoq; promiſcuũ id eſſe cœpit, ut apud Claudium

Claudium Cæsarem in censura eius unus ex equitibus Flauius Proculus CCCC. ex ea causa reos postularet. Ita dum separatur ordo ab ingenuis, communicatus est cum seruitijs. Iudicum autem appellatione separari eum ordinem primi omnium instituere Gracchi, discordi popularitate in contumeliam senatus: mox ea debellata, autoritas nominis uario seditionum euentu circa publicanos substitit, & aliquamdiu tertiæ uires publicani fuere. M. Cicero demum stabiliuit equestre nomen in consulatu suo, ei senatum concilians, ex eo se ordine profectũ esse celebrans, eiusq; uires peculiari popularitate quærens. Ab illo tempore planè hoc tertium corpus in republica factũ est, cœpitq; adijci senatui populoq; Rom. & equester ordo. Qua de causa & nũc post populum scribitur, quia nouissime cœptus est adijci. Quinetiam ipsum equitum nomen sæpe uariatum est, in his quoq; qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo regibusq; appellati sunt, deinde flexumines, postea trossuli, cum oppidũ in Thuscis citra Volsinios passuum IX. M. sine ullo peditum adiumento cepissent eius uocabuli: idq; durauit ultra C. Gracchum. Iunius certe, qui ab amicitia eius Grachanus appellatus est, scriptum reliquit his uerbis: quod ad equestrem ordinem attinet, antea trossulos uocabãt, nunc equites uocant: ideo quia non intelligunt trossulos nomen quid ualeat, multos pudet eo nomine appellari: & causam quæ supra indicata est exponit, inuitosq; etiamnum tamẽ trossulos uocari. Sunt adhuc aliquæ non omittendæ in auro differentiæ. Auxliares quippe & externos torquibus aureis donauere, at ciues non nisi argenteis. Præterq; armillas ciuibus dedere, quas non habent externi. Iidem (quod magis miremur) coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus sit ea, non inueni, sed quis primùm donauerit à L. Pisone traditur. A. Posthumius dictator apud lacum Regillum castris Latinorum expugnatis, ei cuius maxime opera capta essent, hanc coronam ex præda dedit. Item L. Lentulus cos. Serg. Cornelio Merendæ, Samnitum oppido capto. Sed quinq; librarum corona Piso Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eamq; coronam testamento reipublicæ legauit.

De reliquo usu auri in uiris & mulieribus, & de nummo aureo: & quando primum signatum est æs, argentum, & aurum, & antequam signaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo censu, & quoties & quibus temporibus autoritas auri. Cap. III

DEorum uerò honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quàm ut auratis cornibus hostiæ, maiores duntaxat, immolarentur. Sed in militia quoq; in tantùm adoleuit hæc luxuria, ut M. Bruti in Philippicis campis epistolę reperiantur frementes, fibulas tribunitias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierũ pedibus aurum gestari tacuisti: cuius sceleris nos coarguimus illum primùm, qui auro dignitatem per anulos fecit, ut habeant in lacertis iampridem & uiri, quod è Dardanis uenit, itaq; & Dardanium uocabatur. Viriæ celticę dicũtur: uiriles celtibericę. Habeant fœminæ in armillis digitisq; totis, collo, auribus, spiris: Discurrant catenę circa latera, & inserta margaritarum pondera è collo dominarum auro pendeant, ut in somno quoq; unionũ conscięntia adsit: etiámne pedibus induitur, atq; inter stolam plebemq; hunc medium fœminarum equestrem ordinem facit? Honestius uiri pædagogijs id damus, balineasq; diues puerorũ forma conuertit. Iam uerò etiam Harpocratẽ, statuasq; Ægyptiorum numinũ, in digitis uiri quoq; portare incipiunt. Fuit & alia Claudij principatu differẽtia, in solis his quibus admissionem liberti eius dedissent imaginem principis in anulo ex auro gerendi, magna criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit, ęqualiter publicando principem. De anulis aureis eorumq; usu hactenus dictum sit. Proximum scelus fecit, qui primus ex auro denarium signauit, quod & ipsum latet autore incerto. Po. Ro. ne argento quidem signato ante Pyrrhum regem deuictum usus est. Libralis, unde etiam nunc libella dicitur, & dipondius appendebatur asis. Quare ęris grauis pœna dicta. Et adhuc expensa in rationibus dicuntur: item impendia & dependere. Quin & militum stipendiorum, hoc est stipis ponderandæ pensatores, libripẽdes dicuntur: qua con-

ſuetudine in his emptionibus quę mãcipij ſunt,etiã nunc libra interponitur.Seruius rex primus ſignauit æs.Antea rudi uſos Romæ Remeus tradit. Signatũ eſt nota pecudum, unde & pecunia appellata.Maximus cenſus CX. M. aſsiũ fuit illo rege:& ideo hæc prima claſsis.Argentum ſignatũ eſt anno urbis D.LXXXV.Q.Fabio COS.quinqȝ annis ante primum bellũ Punicum.Et placuit denarius pro X.libris æris,quinarius pro quinqȝ,ſeſtertium pro dipondio ac ſemiſſe.Libræ autem pondus æris imminutum bello Punico primo,cùm impenſis reſp.non ſufficeret, conſtitutumqȝ ut aſſes ſextãtario pondere feriren tur.Ita quinqȝ partes factæ lucri,diſſolutumqȝ æs alienum.Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus,ex altera roſtrũ nauis. In triente uerò & quadrante rates.Quadrãs antea triuncis uocatus à III.uncijs.Poſtea Annibale urgẽte,Q.Fabio Maximo dictatore, aſſes unciales facti:placuitqȝ denariũ XVI.aſsibus permutari, quinariũ octonis, ſeſtertiũ quaternis.Ita reſp.dimidium lucrata eſt.In militari tamen ſtipendio ſemper denarius pro X. aſsibus datus.Nota argenti fuere bigæ atqȝ quadrigæ,& inde bigati quadrigatiqȝ dicti. Mox lege Papyria ſemunciales aſſes facti. Liuius Druſus in tribunatu plebis octauã partem æris argento miſcuit.Qui nunc uictoriatus appellatur,lege Clodia percuſſus eſt.Antea enim hic nummus ex Illyrico aduectus,mercis loco habebatur.Eſt autem ſignatus uictoria,& inde nomẽ.Aureus nummus poſt annum LXII. percuſſus eſt quàm argenteus, ita ut ſcrupulum ualeret ſeſtertijs uicenis,quod efficit in libras ratione ſeſtertiorum, qui tunc erant,ſeſtertios DCCCC.Poſt hęc placuit XL.M.ſignari ex auri libris,paulatimqȝ principes imminuere pondus: minutiſsimus uerò ad XLV. M. Sed à nummo prima eſt origo auaritiæ excogitata,fœnore quæſtuoſa ſegnitia. Hæc paulatim exarſit rabie quadã,non iam auaritia,ſed fames auri:utpote cũ Septimuleius C. Gracchi familiaris auro repẽſum caput eius exciſum ad Opimium tulerit,plumboqȝ in os addito parricidio ſuo rempublicam etiam circumſcripſerit:nec iam quiritiũ aliquo,ſed uniuerſo nomine Romano infami,rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit:hæc parit habendi cupido. Pudet intuentem tantùm nomina iſta,quę ſubinde noua Græco ſermone excogitantur, expreſſo argenteis uaſis auro,aut incluſo,quibus delicijs ueneunt tam aurea quàm aurata,cum ſciamus interdixiſſe caſtris ſuis Spartacum, ne quis aurum haberet aut argẽtum. Tanto fuit plus animi fugitiuis noſtris.Meſſala orator prodidit Antonium triumuirum aureis uſum in omnibus obſcenis deſiderijs, pudendo crimine etiam Cleopatræ. Summæ apud exteros licentiæ fuerat,poculo aureo puluino ſubdito,Philippum regem dormire ſolitum:Agnonem Teium Alexandri Magni præfectũ aureis clauis ſuffigere, crepidas.Antonius in contumeliam naturæ uilitatẽ auro fecit,opus proſcriptione dignum. Sed præter alia equidem miror populum Rom.uictis gentibus in tributo ſemper argentum imperitaſſe, non aurum: ſicut Carthagini cum Annibale uictæ argenti pondo annua in quinquaginta annos,nihil auri.Nec poteſt uideri penuria. mũdi id ueniſſe. Nam Midas & Crœſus in infinitum poſſederant. Iam Cyrus deuicta Aſia pondo XXXIIII. milia inuenerat, præter uaſa aurea aurumqȝ factum, & in eo folia ac platanum uitemqȝ. Qua uictoria argenti quingenta milia talentorum reportauit,& craterem Semiramidis, cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentum autem Ægyptiũ pondo LXXX. capere Varro tradit. Iam regnauerat in Colchis Salauces & Eſubopes, qui terram uirginem nactus,plurimum argenti auriqȝ eruiſſe dicitur in Sannorum gente,& alioquin uel leribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ cameræ, & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atqȝ paraſtatæ,uicto Seſoſtre Ægypti rege,tam ſuperbo,ut prodatur annis quibuſqȝ ſorte reges ſingulos è ſubiectis iungere ad currum ſolitus,ſicqȝ triumphare. Et nos fecimus quæ poſteri fabuloſa arbitrentur. Cæſar qui poſtea dictator fuit,primus in ædilitate munere patris funebri,omni apparatu harenæ argenteo uſus eſt, ferasqȝ argenteis uaſis inceſſere tum primùm uiſum.Mox,quod etiã in municipijs æmulantur,C.Antonius ludos ſcena argentea fecit.Item L.Murena & Caius princeps in circo pegma duxit,in quo fuere argenti pondo C.XXIIII. Claudius ſucceſſor eius, cum de Britannia tri-

umpharet,inter coronas aureas unam VII.pondo habuit,quam cõtuliſſet.Hiſpania citerior,alterã IX. quam Gallia Comata,ſicut titulus indicauit. Huius deinde ſucceſſor Nero,Pompeij theatrum operuit auro in unum diem quod Tyridati regi Armeniæ oſtenderat.Et quota pars ea apparatus fuit aureę domus ambientis urbẽ? Auri in ęrario populi Romani fuere,Sex.Iulio,L.Aurelio COSS. ſeptem annis ante bellum Punicum tertium pondo DCC. XXVII. argenti nonagintaduo milia,& extra numerum CCC. & LXXXV. M. Item Sex.Iulio,L.Marcio COSS.hoc eſt,belli ſocialis initio,DCCCXLVI.auri pondo.C.Cęſar primo introitu urbis in ciuili bello ſuo ex ęrario protulit laterum aureorum XXVI.M. & in numerato pondo CCC.Nec fuit alijs temporibus reſp.locupletior . Intulit & Æmilius Paulus,Perſeo rege Macedonico deuicto,prædam pondo trium milium: à quo tempore populus Ro.tributum pendere deſiit.Laquearia, quę nunc & in priuatis domibus auro teguntur,poſt Carthaginem euerſam primò inaurata ſunt in Capitolio , cenſura L. Mummij.Inde tranſiere in cameras.In parietes quoq́,qui iam & ipſi tanquam uaſa inaurantur:cum ſua ætas uaria de Catulo exiſtimauerit , quòd tegulas æreas Capitolij inauraſſet primus.Inuentores auri , ſicut metallorum ferè omnium ſeptimo uolumine diximus.Præcipuam gratiam huic materiæ fuiſſe arbitror,non colore qui in argento clarior eſt,magisq́ diei ſimilis,& ideo militaribus ſignis familarior, quoniam is longius fulget: manifeſto errore eorum qui colorem ſiderum placuiſſe in auro arbitrantur,cum in gemmis alijſq́ rebus non ſit præcipuus.Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum eſt cæteris metallis,cùm cedat per utrunq́ plumbo . Sed quia rerum uni nihil igne deperit,tuto etiam in incendijs rogisq́ durante materia.Quinimo quo ſæpius arſit,proficit ad bonitatem.Auriq́ experimento ignis eſt,ut ſimili colore rubeat quo ignis,atq́ ipſum obryzum uocant.Primum autem bonitatis argumentum eſt,quàm difficilime accendi.Prętea miru:n,prunæ uiolentiſsimę igni indomitum,palea citiſsime ardeſcere:atq́ ut purgetur,cum plumbo coqui . Altera cauſa precij maior , quàm minimum uſu deteri , cùm argento,ęre,plumbo,linęq́ producãtur,manusq́ ſordeſcant decidua materia. Nec aliud laxius dilatatur,aut numeroſius diuidit,utpote cuius uncię in ſeptingenas & quinquagenas pluresq́ bracteas,quaternûm utroq́ digitorũ ſpargãtur.Craſsiſsimæ ex his Prænestinæ uocantur,etiamnum retinẽtes nomen, Fortunę inaurato ibi fideliſsime ſimulacro. Proxima bractea quæſtoria appellatur . Hiſpania ſtrigiles uocat auri paruulas maſſas, quod ſuper omna ſolùm in maſſa aut ramento capitur , cùm cætera metallis reperta igni perficiantur.Hoc ſtatim aurum eſt,conſummatam q́ materiã protinus habet,cùm ita inuenitur.Hæc enim inuentio eius naturalis eſt:alia quã dicemus,coacta.Super cętera non rubigo ulla,non ęrugo,non aliud ex ipſo quod conſumat bonitatem,minuátue pondus. Iam contra ſalis & aceti ſuccos domitores rerum conſtantia:ſuperq́ omnia netur, ac texitur lanæ modo,& ſine lana. Tunica aurea triumphaſſe Tarquinium Priſcũ Verrius tradit.Nos uidimus Agrippinam Claudij principis,ædente eo naualis pręlij ſpectaculum, aſsidentem ei,indutam paludamento,auro textili ſine alia materie. Attalicis uerò iampridem intexitur,inuento regum Aſię . Marmori & ijs quę candefieri non poſſunt,oui candido illinitur : ligno glutini ratione compoſita , leucophoron uocant . Quid ſit hoc,aut quemadmodum fiat,ſuo loco docebimus. Æs inaurari argento uiuo,aut certe hydrargyro legitimum erat:de quibus ut dicemus illorum naturã reddentes, excogitata fraus eſt. Nanq́ æs cruciatur in primis,accenſumq́ reſtinguitur ſale,aceto,alumine. Poſtea exarenatur,an ſatis recoctum ſit ſplendore deprehendente, iterumq́ exhalatur igni , ut poſsit edomitum,mixtis pumice,alumine,argento uiuo , inductas accipere bracteas . Alumen in purgando uim habet talem,qualem eſſe diximus plumbo.

Ratio naturalis inueniendi auri,& quando primùm aurea ſtatua & medicinæ ex auro. Cap. IIII

AVrum inuenitur in noſtro orbe,ut omittamus Indicum,atq́ à formicis,aut gryphibus apud Scythas erutum.Apud nos tribus modis,fluminum ramẽtis,ut in Tago Hiſpaniæ,

Hiſpaniæ,Pado Italiæ,Hebro Thraciæ,Pactolo Aſiæ,Gange Indiæ, Nec ullum abſolutius aurum eſt, curſu ipſo tritucꝙ perpolitū. Alio modo puteorum ſcrobibus effoditur, aut in ruina montium. Quare utracꝙ ratio dicetur. Aurū qui quærunt, ante omnia ſegullum tollunt,ita uocatur indiciū:alueus ubi id eſt,arenæcꝙ lauātur,atcꝙ ex eo quod reſedit coniectura capitur,ut inueniatur aliquando in ſumma tellure protinus rara felicitate: ut nuper in Dalmatia principatu Neronis, ſingulis diebus etiam quinquagenas libras fundens,cùm iam inuentū in ſummo ceſpite. Alutationē uocāt ſi & auro ea tellus ſubeſt. Cæterùm montes Hiſpaniæ aridi ſterilesꝙ,& in quibus nihil aliud gignatur,huic bono coguntur fertiles eſſe. Quod puteis foditur,canaliciū uocant alij canalienſe,marmoris glareę inhærens,non illo modo quo in oriēte ſapphiro atcꝙ Thebaico, aljſꝙ in gēmis ſcintillat,ſed micas amplexum marmoris. Hi uenarum canales per marmor uagantur & latera puteorū,& huc illuc,inde nomine inuēto,telluſcꝙ ligneis colūnis ſuſpenditur. Quod effoſſum eſt tunditur,lauatur,uritur,molitur in farinam. Nam quod ad pilas cudunt, apilaſcudem uocant. argentum quod exit à fornacis ſudore. Quę è catino iactatur ſpurcitia, in omni metallo uocatur ſcoria. Hæc in auro coquitur iterum & tunditur. Catini fiunt ex taſconio. Hæc eſt terra alba ſimilis argillę. Necꝙ enim alia afflatum ignemcꝙ & ardentem materiam tolerat. Tertia ratio opera uicerit gigantū:cuniculis per magna ſpatia actis,cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem menſura uigiliarū eſt, multiscꝙ menſibus non cernitur dies. Arrugias id genus uocant,ſiduntcꝙ rimæ ſubito,& opprimunt operarios,ut iam minus temerarium uideatur è profundo maris petere margaritas: tanto nocentiores fecimus terras. Relinquuntur itacꝙ fornices crebri montibus ſuſtinendis. Occurſant in utrocꝙ genere ſilices. Hos igni & aceto rumpunt. Sæpius uerò,quoniam in cuniculis uapor & fumus ſtrangulat,cædunt fracturis C. L. libras ferri terram argentibus: egeruntcꝙ humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes: Lucem nouiſsimi cernunt. Si longior uidetur ſilex,latus ſequitur. Foſſam ambit quiete. Tamē in ſilice facilius exiſtimatur opera. Eſt nancꝙ terra ex quodā argillæ genere glareę mixta (cādidam uocant)propè inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur,& ijſdē malleis:nihilcꝙ durius putāt,niſi quod inter omnia auri fames duriſsima eſt. Peracto opere,ceruices fornicum ab ultimo cedunt,dantcꝙ ſignum ruinæ, eamcꝙ ſolus intelligit in cacumine montis eius peruigil. Hic uoce ictúue repēte operarios reuocari iubet,paritercꝙ ipſe deuolat. Mons fractus cadit à ſeſe longo fragore,qui concipi humana mēte nō poſsit, & flatu incredibili. Spectant uictores ruinā naturę. Nec tamē adhuc aurum eſt: nec ſciere eſſe cum fodêre. Tantacꝙ ad pericula euincenda fuit ſatis cauſæ,ſperare quod cuperent. Alius par eſt labor,uel hoc maioris impendij, flumina ad lauandum hanc ruinam iugis montiū ducere obiter à centeſimo pleruncꝙ lapide. Corrugos uocant, à corriuatione credo,nimirū & hic labor eſt. Præcepiſſe libramento oportet,ut fruaris quando influat:itacꝙ altiſsimis partibus ducitur. Conuallis & interualla ſubſtructis canalibus iunguntur. Alibi rupes inuiæ cæduntur,ſedemcꝙ trabibus cauatæ præbere coguntur. Is qui cædit,funibus pendet,ut procul intuentibus ſpecies nefaria quidem,ſed alitū fiat. Pendentes maiore ex parte librant,& lineas itineri prefigunt. Itacꝙ inſiſtentis ueſtigijs hominis locus non eſt. Manes trahuntur ad homines,ut uitium importent. Id genus terræ urion uocant. Ergo per ſilices calculósue ducūtur,& urium euitant. Ad capita deiectus in ſuperciljs montium piſcinæ cauantur,ducenos pedes in quaſcꝙ partes, & altitudinē denos. Emiſſaria in his quina pedum quadratorum ternûm ferè linquuntur,& repleto ſtagno excuſsis obturamentis erumpit torrens tanta ui,ut ſaxa peruoluat. Alius etiamnum in plano labor. Foſſæ in quas profluat cauantur,agogas uocant,eę ſternuntur gradatim. Frutex eſt ulex roriſmarini ſimilis, aſper aurumcꝙ retinēs. Latera cludūtur tabulis, ac per prerupta ſuſpendunt,canali ita profluente de terra in mare. His de cauſis iam promouit Hiſpania in prio re genere,quæ exhauriuntur immenſo labore,ne occupent puteos,in hoc rigantur. Aurum arrugia quæ ſitum non coquitur, ſed ſtatim ſuum eſt. Inueniuntur ita maſſæ. Nec-

non in puteis etiã denas excedentes libras. Palacras Hiſpani, alij palacranas: ijdem quod minutum eſt, balucẽ uocãt. Vlex ſiccatus uritur, & cinis eius lauat̃ ſubſtrato ceſpite herboſo, ut ſidat aurum. Vicena milia pondo ad hunc modũ annis ſingulis Aſturiã atq; Galleciam & Luſitaniã prẽſtare quidã tradiderũt, ita ut plurimũ Aſturia gignat. Neq; in alia parte terrarum tot ſeculis hæc fertilitas. Italiæ parcitũ eſt uetere interdicto patrũ, ut diximus. alioquin nulla fœcundior metallorum quoq; erat tellus. Extat lex cenſoria Iſtimulorum aurifodinæ, qua in Vercellenſi agro cauebatur, ne plus quinq; M. hominũ in opere publicani haberent. Aurũ faciendi eſt etiam una ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus, in ſumma tellure, auri colore, ſed fragili lapidũ ſpeculiarium modo. Inuitauerat́q; ſpes Caium principem auidiſsimum auri, quamobrem iuſsit excoqui magnum pondus: & planè fecit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, ut detrimentũ ſentiret, illud propter auaritiam expertus, quanquã auri pigmenti libræ XIIII. permutarentur, nec poſtea tentatum ab ullo eſt. Omni auro ineſt argentum uario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In uno tantùm Galliæ metallo quod uocant Albicraren ſe XXXVI. portio inuenitur, ideo cæteris præeſt. Vbicunq; quinta argenti portio eſt, electrum uocatur. Scrobes eæ reperiuntur in Canalienſi. Fit & cura electrum argento addito. Quòd ſi quintam portionem exceſsit, incudibus non reſiſtit. Et electro autoritas, Homero teſte, qui Menelai regiam auro, electro, argẽto, ebore fulgere tradit. Mineruę templum habet Lindos inſulæ Rhodiorum, in quo Helena ſacrauit calicem ex electro. Adij cit hiſtoria, mammæ ſuę menſura. Electri natura eſt, ad lucernarum lumina clarius argento ſplendere. Quod eſt natiuum, & uenena deprehendit. Nanq; diſcurrunt in calcibus arquus cæleſtibus ſimiles, cum igneo ſtridore, & gemina ratione prædicũt. Aurea ſtatua prima omnium nulla inanitate, & antequam ex ęre aliqua illo modo fieret, quam uocant holoſphyraton, in templo Anaitidis poſita dicitur, quod in ſitu terrarum nomine hoc ſignificauimus, numine gentibus illis ſacratiſsimo. Direpta eſt Antonij Parthicis rebus. Scitumq; narratur dictum unius ueteranorum Bononiæ, hoſpitali diui Auguſti cœna, cum interrogaretut, eſſétne uerum, eum qui primus uiolaſſet hoc numen, oculis membrisq; captum expiraſſe? Reſpondit enim, tum maxime Auguſtũ de crure eius cœnare, ſeq; illum eſſe, totumq; ſibi cenſum ex ea rapina eſſe. Hominum primus, & auream ſtatuam & ſolidam Gorgias Leontinus Delphis in templo ſibi poſuit LXX. circiter olympiade. Tantus erat docendæ oratorię artis quæſtus. Aurum plurimis modis pollet in remedijs. Vulneratisq; & infantibus applicatur, ut minus noceant quæ inferantur uenefica. Eſt & ipſi ſuperlato uis malefica, gallinarum quoq; & pecorum fœturis. Remedium eſt abluere illatum, & ſpargere eos quibus mederi uelis. Torreẽ & cum ſalis grumo, pondere triplici miſſo, & rurſum cum duabus ſalis portionibus, & una lapidis, quẽ ſchiſton uocant: ita uirus tradit rebus unà crematis in fictili uaſe, ipſum purum & incorruptum. Reliquus cinis ſeruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie ſanat. Lomento eum conuenit ablui. Fiſtulas etiam ſanat, & quæ uocantur hæmorrhoides. Quod ſi trito ſpuma adijciatur, putria ulcera & tetri odoris emendat. Ex melle uerò decoctũ cum melanthio & illitum umbilico, leuiter ſoluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro eſt autor.

De chryſocolla, & medicinæ ex chryſocolla VI. & mirabilis natura eius glutinandis inter ſe perficiendisq; metallis. Cap. V

CHryſocolla humor eſt in puteis quos diximus, per uenã auri defluens craſſeſcente limo rigoribus hybernis uſq; in duriciam pumicis. Laudatiorem eandem in ęrarijs metallis, & proximam in argentarijs fieri compertum eſt. Inuenitur & in plumbarijs, uilior etiam auraria. In omnibus autẽ ijs metallis fit & cura multum infra naturalem illam, immiſsis in uenam aquis leuiter hyeme tota uſque in Iunium menſem, dein ſiccatis in Iunio & Iulio, ut plane intelligatur nihil aliud chryſocolla quàm uena putris. Natiua duritia maxime diſtat, luteam uocant. Et tamen illa quoque herba, quam luteam appellant, tingitur. Natura eſt, quæ lino lanæúe, ad ſuccum bibendum. Tunditur in pila, deinde

tenui

tenui cribro ſecernitur,poſtea molit̃,ac deinde tenuius ſic cribratur. Quicquid nõ tranſmeat,repetitur in pila,dein molitur. Puluis ſemper in catinos digeritur,& exaceto macerатur,ut omnis duritia ſoluatur. Ac rurſus tunditur, dein lauatur in conchis, ſiccaturq́. Tunc tinguitur alumine ſchiſto et herba ſupradicta, pingiturq́ antequam pingat. Refert quàm bibula docilisq́ ſit. Nam niſi rapuit colorem,adduntur & ſchytanum atq́ tur byſtum,ita uocant medicamenta ſorbere cogentia. Cum tinxere pictores, orobitin uocant,eiusq́ duo genera faciunt:luteam quę ſeruatur in lomentũ, & liquidam globulis ſudore reſolutis. Hæc utraq́ genera in Cypro fiunt. Laudatiſsima in Armenia. Secunda in Macedonia:largiſsima in Hiſpania. Summa commẽdationis eſt,ut colorem herbæ ſegetis lætè uirentis quàm ſimillime reddat. Viſumq́ iam eſt Neronis principis ſpectaculis harenam circi chryſocolla ſterni, cum ipſe concolori panno aurigaturus eſſet, intro ducta opificum turba. Tribus eam generibus diſtinguunt. Aſperam, quæ taxatur in libras VII. Mediam quæ denarijs quinis:attritam quam & herbaceam uocant,quæ X.III. Sublinunt autem harenoſam,priuſquam inducant,atramento & parætonio. Hæc ſunt tenacia eius & colori blanda. Parætonium quoniam eſt natura pinguiſsimum,& propter leuorem tenaciſsimum,atramento aſpergitur,ne parætonij candor pallorem chryſocollæ afferat. Luteam putant à lutea herba dictam,quam ipſam ceruleo ſubtritam,pro chryſocolla inducũt,uiliſsimo genere atq́ fallaciſsimo. Vſus chryſocollę & in medicina eſt ad purganda uulnera cum cera & oleo. Eadem per ſe arida ſiccat & contrahit. Datur & in angina,orthopnœáue,miſcenda cum melle. Concitat uomitiones, miſcetur & collyrijs ad cicatrices oculorum:ac uiridibus emplaſtris,ad dolores mitigandos, & cicatrices trahendas. Hanc chryſocollam medici aceſin appellant,quæ non eſt orobitis. Chryſocollam & aurifices ſibi uendicant agglutinando auro, & inde omnes appellatam ſimiliter utentes dicunt. Temperatur autem ea Cypria ærugine,& pueri impubis urina,addito nitro. Teritur Cyprio ęre in Cyprijs mortarijs:ſanternam uocant noſtri. Ita ferruminatur aurum, quod argentoſum uocãt. Signumq́ eſt,ſi addita ſanterna niteſcit. E diuerſo æroſum contrahit ſe hebetaturq́,& difficulter ferruminatur. Ad id glutinum fit,auro,et ſeptima parte argenti ad ſupradicta additis,unaq́ contritis. Contexi par eſt reliqua circa hoc,ut uniuerſa naturæ contingat admiratio. Auri glutinum eſt tale. Argilla ferro,cadmia ęris maſſis,alumen laminis,reſina plumbo & marmori,ſed plumbum nigrum albo iungitur, ipſumq́ album ſibi oleo. Item ſtannum ęramentis,ſtanno argentum. Pineis optime lignis æs ferrumq́ funditur, ſed & Ægyptia papyro, paleis aurum. Calx aqua accenditur, & Thracius lapis,idemq́ oleo reſtinguitur. Ignis autem aceto maxime & uiſco & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior uis exuſto,iterumq́ flagranti.

De argento,& argento uiuo,& ſtibio,ſiue alabaſtro,& ſcoria argenti,& de ſpuma argenti. Cap. VI

AB his argenti metalla dicantur,quæ ſequẽs inſania eſt. Non niſi in puteis reperitur, nullaq́ ſui ſpe naſcitur,nullis ut in auro lucẽtibus ſcintillis. Terra eſt alia ruffa,alia cineracea. Excoqui non poteſt niſi cum plumbo nigro,aut cum uena plumbi. Galenã uocant,quæ iuxta argẽti uenas plerunq́ reperitur. Et eodem opere ignium deſcendit pars in plumbum,argentum autem ſuperne innatat,ut oleũ aquis. Reperitur in omnibus penè prouincijs,ſed in Hiſpania pulcherrimum. Id quoq́ in ſterili ſolo,atq́ etiam montibus. & ubicunq́ una inuenta uena eſt,non procul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni ferè materia,unde metalla Græci uidentur dixiſſe. Mirũ,adhuc per Hiſpanias ab Annibale inchoatos puteos durare,ſua ab inuentoribus nomina habẽtes. Ex queis Bebelo appellatur hodieq́,qui CCC. pondo Annibali ſubminiſtrauit in dies, ad mille quingentos iam paſſus cauato monte, per quod ſpatium Aquitani ſtantes diebus noctibusq́ egerunt aquas lucernarum menſura,amnemq́ faciunt. Argenti uena quę in ſummo reperta eſt,crudaria appellatur. Finis antiquis fodiendi ſolebat eſſe alumen inuentum,ultrà nihil quærebatur. Nuper inuenta æris uena infra alumen alba,nullũ finem ſpei fecit. Odor ex

argentifodinis inimicus omnibus animalibus, sed maxime canibus. Aurum argẽtumq; quo mollius, eo pulchrius. Lineas ex argento nigras produci plericq; mirantur. Est & lapis in his uenis, cuius uomica liquoris æterni argentum uiuum appellatur, uenenum rerum omnium. Exest ac perrumpit uasa permanans tabe dira. Omnia ei innatant præter aurum, id unum ad se trahit. Ideo & optime purgat, cæteras eius sordes expuens crebro iactatu fictilibus in uasis, ita uitrijs abiectis, ut et ipsum ab auro discedat. In pelles sabactas effunditur, per quas sudoris uice defluens, purum relinquit aurum. Ergo & cum æra inaurantur, sublitum bracteis pertinacissime retinet. Verùm pallore detegit simplices aut prætenues bracteas. Quapropter id furtum quærentes, oui liquore candido usum eum adulterauere, mox & hydrargyro, de quo suo dicemus loco. Et aliàs argentũ uiuum non largum inuentum est. In ijsdem argenti metallis inuenitur, ut proprie dicamus, spumę lapis candidæ nitentisq;, non tamen translucentis, stimmi appellant, alij stibium, alij alabastrum, alij larbason. Duo eius genera, mas & fœmina: magis probant fœminã. horridior est mas, scabriorq;, & minus ponderosus, minusq; radiãs, & harenosior: fœmina contrà nitet, friabilis, fissurisq; non globis dehiscens. Vis eius adstringere & refrigerare, principalis autem circa oculos: namq; ideo etiam plericq; platyophthalmõ id appellauere, quoniam in calliblepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorũ exulcerationesq; farina eius ac thuris, gummi admixto: sistit et sanguinem è cerebro defluentem. Efficacior & contra recentia uulnera, & contra ueteres canum morsus insperſa farina: & contra ambusta igni, cum adipe ac spuma argẽti cerusaq; & cera. Vritur autem offis bubuli fimi circumlitum in clibanis. Dein restinguitur mulierum lacte, teriturq; in mortarijs, admixta aqua pluuiali. Ac subinde turbida transfunditur in æreũ uas, & mundatur nitro. Fex eius intelligitur plumbosissima, quæq; subsidit in mortario abijciturq;. dein uas in quo turbida transfusa sunt, opertum linteo per noctem relinquitur, & postero die quod innatat effunditur spongiaq; tollitur. Quod ibi subsidit, flos intelligitur, ac linteolo interposito in sole siccatur, non ut perarescat. Iterumq; in mortario teritur, & in pastillos diuiditur. Ante omnia autem urendi modus necessarius est, ne plumbũ fiat. Quidam non fimo utuntur coquentes, sed adipe. Alij tritum in aqua triplici linteo saccãt, fecemq; abijciunt, idq; quod defluxit transfundũt, quicquid subsidat colligẽtes, emplastris quoque & collyrijs miscent. Scoriam in argento Græci uocant helcysma. Vis eius astringere & refrigerare corpora. Additur emplastris ut molybdena, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maxime glutinandis, & contra tenesmos, dysenteriasq;, infusa clysteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta quæ uocant liparas, ad excrescentia ulcerum, aut ex attritu facta, aut in capite manantia. Fit in ijsdem metallis & quæ uocatur spuma argenti. Genera eius tria: Optima quam chrysitin uocant: Secunda quam argyritin: Tertia quam molybditin. Et plerũq; omnes hi colores in eiusdem tubulis inueniuntur. Probatissima est Attica, proxima Hispaniensis. Chrysitis ex uena ipsa fit, argyritis ex argento, molybditis plumbi ipsius fusura, quæ fit Puteolis, & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta sua materia ex superiori catino defluens in inferiorem, & ex eo sublata ueruculis ferreis, atq; in ipsa flamma conuoluta ueruculo, ut sit modici ponderis. Est autem, ut ex nomine ipso intelligi potest, feruescentis & futurę materiæ spuma. Distat à scoria, quo potest spuma à fece distare. Alterum purgantis se materiæ, alterum purgatæ uitium est. Quidam duo genera faciunt spumæ, quæ uocant sterelytida & peumenem, tertium molybdenam, in plumbo dicendam. Spuma ut sit utilis, iterum coquitur, confractis tubulis ad magnitudinem annulorum, ita accensa follibus, ad separandos carbones cineremq; abluitur aceto aut uino, simulq; restinguitur. Quod si sit argyritis, ut candor ei detur, magnitudine fabæ confracta, in fictili coqui iubetur ex aqua, addito in linteolis tritico & hordeo nouis, donec ea purgentur. Postea sex diebus terũt in mortarijs, ter die abluentes aqua frigida: & cum desinant, calida, addito sale fossili, in libram spumæ obolo. Nouissimo die condunt in plumbeo uase. Alij cum faba candida ac ptisana coquunt, &

in sole

in ſole ſiccant. Alij in lana candida cum faba, donec lanã non denigrent. Tunc ſalem foſſilem adijciunt, ſubinde aqua mutata, ſiccantq; diebus XL. calidiſsimis æſtatis. Necnon in uentre ſuillo in aqua coquunt, exemptamq; nitro fricant, & ut ſuprà terunt in mortarijs cum ſale. Sunt qui non coquant, ſed cũ ſale terant, & adiecta aqua abluant. Vſus eius ad collyria, & litu ad muliebrium cicatricum fœditates tollendas maculasq;, & abluendum capillum. Vis autem ſiccare, mollire, refrigerare, temperare, purgare, explere ulcera, tumores lenire. Talibusq; emplaſtris ſuprà dictis ignes etiam ſacros tollit cum ruta myrtoq; & aceto. Itemq; perniones cum myrtis & cera.

De minio, quãtę autoritatis fuerit apud Romanos, ac inuẽtione eius, & cinnabaris ratione in picturis & medicina, de generibus minij, & ratione eius in picturis. Cap. VII

INuenitur in argentarijs metallis minium quoq;, & nunc inter pigmenta magnę autoritatis, & quondam apud Romanos non ſolùm maximę, ſed etiam ſacrę. Enumerat autores Verrius, quibus credere ſit neceſſe, Iouis ipſius ſimulacri faciẽ diebus feſtis minio illini ſolitam, triumphantumq; corpora: ſic Camillum triumphaſſe. Hac religione etiam nunc addi in unguenta cœnæ triumphalis, & à cenſoribus in primis Iouem miniandum locari. Cuius rei quidem cauſam miror, quanquã & hodie id expeti conſtat Æthiopum populis, totosq; eo tingi proceres, huncq; ibi deorum ſimulacris colorem eſſe. Quapropter diligentius perſequemur omnia de eo. Theophraſtus XC. annis ante Praxibulum Athenienſium magiſtratum, quod tempus exit in urbis noſtræ CCXLIX. annum, tradit inuentum minium à Callia Athenienſe, initio ſperãte aurũ poſſe excoqui harena rubente in metallis argẽti: hanc fuiſſe originem eius. Reperiri autem iam tum in Hiſpanijs, ſed durum & harenoſum: Itẽ apud Colchos in rupe quadã inacceſſa, ex qua iaculantes decuterent, id eſſe adulterum: Optimũ uerò ſupra Epheſum Cilbianis agris: Harenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lauari, farinã, & quod ſubſidat, iterũ lauari. Differentiam artis eſſe, quod alij minium faciunt prima lotura: apud alios id eſſe dilutius, ſequentis autem loturæ optimum. Autoritatem colori fuiſſe non miror: Iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat, Homero teſte, qui naueis ea commẽdat, aliàs circa picturas pigmentaq; rarus. Milton uocant Græci minium, quidam cinnabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi ſaniem draconis eliſi elephantorũ morientium põdere, permixto utriuſq; animalis ſanguine, ut diximus. Neq; alius eſt color qui in picturis proprie ſanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; utiliſsima eſt. At hercule medici quia cinnabarin uocãt, pro ea utuntur hoc minio, quod uenenum eſſe paulò mox docebimus. Cinnabari ueteres, quæ etiã nunc uocant monochromata, pingebant. Pinxerunt & Epheſio minio, quod derelictum eſt, quia curatio magni operis erat, præterea utrunq; nimis acre exiſtimatur. Ideo tranſiere ad rubricam, & ſinopidem, de quibus ſuis locis dicam. Cinnabaris adulteratur ſanguine caprino, aut ſorbis tritis. Pretium ſyncerę nummi quinquaginta. Iuba minium naſci & in Carmania tradit. Hermogenes & in Æthiopia. Sed neutro ex loco inuehit ad nos, nec ferè aliunde quàm ex Hiſpania. Celeberrimum ex Siſaponẽſi regione in Bętica, miniario metallo uectigalibus pop. Romani, nullius regi diligẽtiore cuſtodia. Non licet id ibi perficere excoquiq;. Romam perfertur uena ſignata, ad dena milia ferè pondo annua. Romæ autem lauatur, in uendendo pretio ſtatuta lege ne modũ excederet LXX. in libras. Sed adulteratur multis modis, unde prędа ſocietati. Nãq; eſt alterũ genus in omnibus ferè argẽtarijs, itemq; plumbarijs metallis, quod fit exuſto lapide uenis permixto, non ex illo, cuius uomicam argentum uiuum appellauimus (is enim & ipſe in argentũ excoquitur) ſed ex alijs ſimul repertis. Steriles etiam plumbi deprehenduntur ſuo colore, nec niſi in fornacibus rubeſcentes, exuſtiq; tunduntur in farinam. Et hoc eſt ſecũdarium minium, perquam paucis notum, multũ infra naturales illas harenas. Hoc ergo adulteratur miniũ in officinis ſociorum, Item ſcyrico. Quonam modo ſcyricũ fiat, ſuo loco dicemus. Sublini autẽ ſcyrico minium compendij ratio demonſtrat. Et alio modo pingẽtium furto opportunum eſt, ple-

nos ſubinde abluentium penicillos. Sidit autem in aqua, conſtatq; furantibus. Syncero cocci nitor eſſe debet. Secundarij autem ſplendor in parietibus ſentit uiginem. Quanquam hoc rubigo quædam metalli eſt. Siſaponenſibus autem miniarijs ſuæ uenę harena ſine argento excoquitur. Auri modo probatur. Auro candente fucatum nigreſcit: ſyncerum retinet colorem. Inuenio & calce adulterari. Ac ſimili ratione ferri candentis lamina, ſi non ſit aurum, deprehendi ilico. Solis atq; lunæ contactus inimicus: remedium, ut parieti ſiccato cera Punica cum oleo liquefacta candens ſetis inducatur, iterumq; admotis gallæ carbonibus aduratur ad ſudorem uſq;. Poſtea candelis ſubigatur: ac deinde linteis puris, ſicut & marmora niteſcunt. Qui minium in officinis poliunt, faciem laxis ueſicis illigant, ne in reſpirando pernicialem puluerem trahant, & tamẽ ut per illas ſpectent. Minium in uoluminibus quoq; ſcriptura uſurpatur, clarioresq; literas, uel in auro, uel in marmore etiam in ſepulchris facit.

De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis. Cap. VIII

EX ſecundario inuenit uita & hydrargyrũ in uicem argenti uiui, paulò ante dilatum. Fit autem duobus modis, æreis mortarijs piſtillisq; trito minio ex aceto, aut patinis fictilibus impoſitum ferrea cõcha, calyce coopertum, argilla ſuperillita. Dein ſub patinis accenſum follibus continuo igni, atq; ita calicis ſudore deterſo, qui fit argenti colore & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis, & lubrico humore confluere. quod cum uenenum eſſe conueniat, omnia quæ de minio in medicinę uſu traduntur temeraria arbitror: præterquam fortaſſe quod illitum capiti uentriúe ſanguinem ſiſtit, dum ne quid penetret in uiſcera, ac uulnus attingat: aliter utendum non equidem cenſeam. Hydragyro argentum inauratur ſolùm nunc propè, cum & in ęra ſimilĭ modo duci debeat. Sed eadem fraus, quæ in omni uitæ parte ingenioſiſsima eſt, uiliorem excogitauit materiam, ut docuimus. Auri argentiq; mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondã nõ ſolitus inueniri, niſi in flumine Tmolo, ut author eſt Theophraſtus: nũc uerò paſſim, quem alij heraclium, alij Lydiũ uocant. Sunt autẽ modici, quaternas uncias longitudinis, binasq; latitudinis non excedẽtes. Quod à ſole fuit in his, melius quàm quod à terra. His coticulis periti, cùm è uena ut lima rapuerint experimentũ, protinus dicunt quantum auri ſit in ea, quantum argenti uel æris, ſcrupulari differentia, mirabili ratione, non fallente. Argenti duæ differentiæ. Batillis ferreis candentibus ramento impoſito, quod candidum permaneat, probatur. Proxima bonitas ruffo, nulla nigro. Sed experimento quoq; fraus interuenit: ſeruatis in uirorum urina batillis: inficitur ita ramentum obiter dum uritur, candoremq; mentitur. Eſt aliud experimentum politi, & in halitu hominis, ſi ſudet protinus, nubemq; diſcutiat.

De ſpeculis & Ægyptio argento. Cap. IX

LAminas duci, & ſpecula fieri non niſi ex optimo poſſe creditum fuerat. Id quoq; iam fraude corrumpitur. Sed natura mira eſt imagines reddendi, quod repercuſſo aere, atq; in oculos regeſto fieri cõuenit. Eadẽ ui in ſpeculis uſu polita craſsitudine, paulumq; propulſa dilatatur immenſum magnitudo imaginum. Tantùm intereſt, repercuſſum illum reſpuat an excipiat. Quinetiam pocula ita figurantur, expulſis intus crebris ceu ſpeculis, ut uel uno intuente, populus totidem imaginum fiat. Excogitantur & monſtrifica, ut in templo Smyrnæ dicata. Id euenit figura materię. Plurimumq; refert concaua ſint & poculi modo, an parmæ threcidicæ, media depreſſa an elata, tranſuerſa an obliqua, ſupina an recta, qualitate excipientis figuræ torquente ueniẽtes umbras. Nec enim eſt aliud illa imago, quàm digeſta claritas materiæ excipientis umbram. Atq; ut omnia de ſpeculis peragantur hoc loco, optima apud maiores fuerant Brunduſina, ſtanno & ęre mixtis. Prælata ſunt argentea. Primus fecit Praxiteles Mag. Pompeij ætate. Nuper credi cœptum, certiorem imaginem reddi, auro appoſito auerſis. Tingit & Ægyptus argentum, ut in uaſis Anubem ſuum ſpectet, pingitq; non cęlat argentũ. Tranſit inde materia & ad

triumphales

triumphales ſtatuas, mirumq; creſcit precium fulgoris excæcati. Id autem fit hoc modo. Miſcetur argento, tertia pars æris Cyprij tenuiſsimi, quod coronarium uocant, & ſulphuris uiui quantum argenti. Conflatur etiam in fictili circumlito argilla. Modus coquendi donec ſeipſa opercula aperiant. Nigreſcit & oui indurati luteo, ut tamen aceto & creta deteratur. Miſcuit denario Triumuir Antonius ferrum. Miſcuit æri falſæ monetæ. Alij è pondere ſubtrahunt, cùm ſit iuſtum octogintaquatuor è libris ſignari. Igitur ars facta denarios probare, tam iucunda lege plebi, ut Mario Gratidiano uicatim totas ſtatuas dicauerit. Mirumq;, in hac artiũ ſola uitia diſcũtur, & falſi denarij ſpectatur exemplar, pluribusq; ueris denarijs adulterinus emitur.

De immodica pecunia, & quorum maximæ opes fuerint, & quando primùm populus Romanus ſtipem ſparſerit. Cap. x

NOn erat apud antiquos numerus ultra centum milia, itaq; & hodie multiplicantur hæc, ut decies centena milia, aut fæpius dicantur. Fœnus hoc fecit, nummusq; percuſſus, & ſic quoq; æs alienum etiamnũ appellatur. Poſtea Diuites cognominati, dummodo notũ ſit, eum qui primus acceperit hoc cognomen, decoxiſſe creditoribus ſuis. Ex eadẽ gente M. Craſſus negabat locupletẽ eſſe, niſi qui reditu annuo legionẽ tueri poſſet. In agris ſuis ſeſtertium MM. poſſedit, Quiritiũ poſt Syllam ditiſsimus. Nec fuit ſatis, niſi totum Parthorum eſuriſſet aurum: atq; ut nomen quidem optimi occupauerit (iúuat enim inſectari inexplebilem iſtam habendi cupidinem) multos poſtea cognouimus ſeruitute liberatos opulentiores, pariterq; tres Claudij principatu, Pallantem, Calliſtum, & Narciſſum. Atq; ut hi omittantur, tanquã adhuc rerum potiantur, C. Aſinio Gallo, C. Marcio Cenſorino COSS. ad VI. Cal. Feb. C. Cæcilius Claudius Iſidorus teſtamẽto ſuo edixit, quãuis multa ciuili bello perdidiſſet, tamen relinquere ſeruorũ quatuor milia centum XVI. iuga boum tria milia ſexcenta, reliqui pecoris CC. quinquaginta ſeptem milia. in numerato H—S. DC. Funerari ſe iuſsit H—S. XI. Congerant excedentes numerum opes, quota tamen portio erunt Ptolemæi? quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudæam, octona milia equitum ſua pecunia toleraſſe: mille conuiuas, totidem aureis poſtorijs, mutantem uaſa cum ferculis, ſaginaſſe. Quota uerò ille ipſe (neq; enim de regibus loquor) portio fuit Pythij Bithyni, qui platanũ auream, uitemq; nobilẽ illam Dario regi donauit: Xerxis copias, hoc eſt ſepties centena LXXXVIII. milia hominum excepit epulo, ſtipendium quinq; menſium frumentumq; pollicitus, ut è quinq; liberis ſenectuti ſuę in delectu unus ſaltẽ concederet. Hunc quoq; ipſum aliquis comparet Crœſo regi. Quæ (malùm) amentia eſt id in uita cupere, quod aut etiam ſeruis contigerit, aut ne in regibus quidem inuenerit finem? Populus Ro. ſtipem ſpargere cœpit, Sp. Poſthumio, Q. Marcio Coss. tanta abundantia pecuniæ erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Nam quod Agrippæ Menenio ſextantes æris in funus contulit, honoris id neceſsitatisq; propter paupertatem Agrippæ, non largitionis eſſe dixerim.

De luxuria & frugilitate in uaſis, & lectis argenteis, & quando lances immodicæ factæ. Cap. XI

VAſa ex argento mira inconſtãtia humani ingenij uariat, nullum genus officinæ diu probando, nũc Furniana, nũc Clodiana, nũc Gratiana (etenim tabernas mẽſis adoptauimus) nunc anaglypta, in aſperitatemq; exciſa, circa linearũ picturas quærimus. Iam uerò & menſas repoſitorijs imponimus, & ad ſuſtinẽda obſonia interradimus latera, & intereſt quamplurimum lima perdiderit. Vaſa coquinaria ex argẽto Caluus orator fieri queritur: At nos carrucas ex argento cęlare inuenimus. Noſtraq; ętate Poppea coniunx Neronis principis delicatioribus iumentis ſuis ſoleas ex auro quoq; induere ſolebat. Libras XXXII. argenti Africanus ſequens hęredi reliquit. Idemq; cum de Pœnis triumpharet, quater milies CCCC. LXX. M. pondo tranſtulit. Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum æmula, quod nunc in menſarum eſt apparatu. Poſtea uicta Numãtia & deleta, idem Africanus in triumpho militibus XVII. milia põdo dedit. O uiros illo imperatore dignos,

dignos,quibus hoc ſatis fuit. Frater eius Allobrogicus primus omniũ mille pondo habuit. At Liuius Druſus in tribunatu plebis XI. milia. Nã propter quinq; põdo notatum à cenſoribus triumphalem ſenem,fabuloſum iam uidetur. Item Catum Ælium cum legati Ætolorum in conſulatu prandentem in fictilibus adiſſent, miſſa ab his uaſa argentea non accepiſſe,neq; aliud habuiſſe argenti ad ſupremũ uitæ diem quàm duo pocula, quę L. Paulus ſocer ei ob uirtutem deuicto Perſeo rege donaſſet. Inuenimus legatos Carthaginienſium dixiſſe,nullos hominũ inter ſe benignius uiuere q̃; Romanos. Eodem enim argento apud omnes cœnitauiſſe ipſos. At Hercules Pompeiũ Paulinũ Arelatẽſis equitis Ro. filiũ,paterna quoq; gente pulſum,quod XII. põdo argenti habuiſſet apud exercitum,ferociſsimis gentibus oppoſitũ ſcimus. Lectos uerò mulierũ iam pridẽ totos operi- 10
ri argento,& triclinia quædã, quibus argentũ addidiſſe primus traditur Caruilius Pollio eques Romanus,nõ ut operiret,aut Deliaca ſpecie faceret, ſed Punica. Idẽ & aureos fecit. Nec multo poſt argẽtei Deliacos imitati ſunt: Quę omnia expiauit bellũ ciuile Syllanum. Paulò enim ante hęc facta ſunt,lancesq; è centenis libris argenti, quas tunc ſuper quingentas numero Romę fuiſſe conſtat,multosq; ob eas proſcriptos dolo cõcupiſcentium. Erubeſcant annales,qui bellũ ciuile illud talibus uitijs imputauere. Noſtra ętas fortior fuit Claudij principatu,ſeruus eius Druſillanus nomine Rotundus,diſpenſator Hiſpaniæ citerioris quinquagenariã lancẽ habuit, cui fabricandæ officina prius exędificata fuerat: & comites eius octo quinquaginta librarum: quæſo ut quàm multi eas conſerui eius inferrent,aut quibus cœnantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllæ uictoriã duo 20
tantùm triclinia Romæ fuiſſe argentea. Repoſitorijs argentum addi ſua memoria cœptum Feneſtella dicit,qui obijt nouiſsimo Teberij Cæſaris principatu. Sed & teſtudineatum in uſum ueniſſe. Ante ſe aũt paulò lignea rotũda ſolida, nec multo maiora quàm menſas fuiſſe. Se quidem puero,quadrata & cõpacta,aut acere operta, aut citro cœpiſſe. Mox additum argẽtum in angulis lineasq; per cõmiſſuras. Tympana uerò ſe iuuene appellata ſtateras,& lances quas antiqui magidas appellauerant. Nec copia tantùm argenti fuerit uitę,ſed ualidius penè manupretium,idq; iam pridẽ,ut ignoſcamus nobis. Delphinos quinis milibus ſeſtertijs in libras emptos C. Gracchus habuit. L. uerò Craſſus orator duos ſcyphos Mentoris artificis manu cælatos ſeſtertijs C. Confeſſus tamen eſt nunquam ſe his uti propter uerecundiam auſum. Conſtat eundem VI. milibus ſeſtertijs 30
in ſingulas libras uaſa empta habuiſſe. Aſia primùm deuicta luxuriam miſit in Italiã. Siquidem L. Scipio tranſtulit in triumpho argenti cælati pondo milia quadringenta L. Et uaſorum aureorum pondo C. milia,anno conditæ urbis quingenteſimo ſexageſimoquinto. Eadem Aſia domata multo etiam grauius afflixit mores,inutilioriq; uictoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit. Tum enim hæc emendi Romæ in auctionibus regijs uerecundia exempta eſt,urbis anno DCXXVI. medijs LVI. annis erudita ciuitate amare etiam non ſolùm admirari opulentiam externam: immenſo & Achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores,quę & ipſa hoc interuallo,anno urbis DCVIII. parta,ſigna & tabulas pictas inuexit,ne quid deeſſet. Pariterq; luxuria nata eſt,& Carthago ſublata,ita congruentibus fatis, ut liberet amplecti uitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alicui uete- 40
rum. C. Marius poſt uictoriam Cimbricam cantharis potaſſe Liberi patris exemplo traditur,ille arator Arpinaſ,& manipularis imperator.

De ſtatuis argenteis,& cælatura argenti,& cæteris quibuſdam. Cap. XII

ARgenti uſum in ſtatuas primùm ad honorẽ diui Auguſti in adulationẽ temporum tranſiſſe falſo exiſtimatur. Iam enim triumpho Magni Pompeij reperimus translatam Pharnacis,qui primus regnauit in Põto,argenteã ſtatuam. Item Mithridatis Eupatoris et currus aureos argenteosq;. Argentum ſuccedit ex re aliquando & auro,luxu fœminarum plebis compedes ſibi ex eo facientium,quas induere aureas mos triſtior uetat. Vidimus & ipſi Arellium Fuſcũ equeſtri ordine ob inſignem calumniã, cum celebritate aſſectarentur aduleſcentium ſcholæ,ex argento annulos habentẽ. Et quid hæc attinet 50
colligere,

colligere, cum capuli militum ebore etiam faſtidito, cælentur argento, uaginæ batillis, balthei laminis crepitent. Iam uerò pędagogia ad tranſitum uirilitatis cuſtodiãtur argento, fœminæ lauentur, & niſi argentea ſolia faſtidiant, eadem ꝙ materia & cibis & probris ſeruiat. Videret hæc Fabricius, & ſtratas argẽto mulierum balineas, ita ut ueſtigio locus non ſit, cum uiris lauãtium: Fabricius inquam qui bellicoſos imperatores plus quàm pateram & ſalinum ex argento habere uetabat. Videret hinc dona fortium fieri, aut in hæc frangi. Heu mores, Fabricij nos pudet. Mirum in auro cælando inclaruiſſe neminem, argento multos. Maxime tamen laudatus eſt Mentor, de quo ſuprà diximus. Quatuor paria denicꝙ ab eo omnino facta ſunt: ac iam nullũ extare dicitur. Epheſiæ Dianę templum iacet: Capitolium incendijs. Varro & æreum ſignum eius habuiſſe ſcripſit. Proximi ab eo in admiratione Acragas, & Boethus, et Mys fuere. Extant hodie omniũ opera in inſula Rhodiorum: Boethi apud Lyndiam Mineruam, Acragantis in templo Liberi patris in ipſa Rhodo, Bacchæ Centauriꝙ cælati in ſcyphis: Myos in eadem æde & Silenus, & Cupidines. Acragantis & uenatio in ſcyphis magnam famam habuit. poſt hos celebratus eſt Calamis & Antipater, quiꝙ ſatyrum in phiala grauatum ſomno collocauiſſe uerius quàm cælaſſe dictus eſt Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauriſcus. Item Ariſton & Eunicus Mitylenæi laudantur. Et Hecatæus, & circa magni Pompeij ętatem Praxiteles, Poſidonius Epheſius, Lædus Stratiates, qui prælia armatosꝙ cælauit. Zopyrus qui Areopagitas & iudicium Oreſtis in duobus ſcyphis H—S XII. æſtimatis. Fuit dein Pytheas, cuius binæ unciæ uiginti uenierunt. Vlixes & Diomedes erant in phialæ emblemate, Palladium ſurripientes. Fecit idem & cocos magiriſcia appellatos, paruulis potorijs, ſed è quibus ne exempla quidem liceret exprimere. tam oportuna iniurię ſubtilitas erat. Habuit & Teucer cruſtarius famam. Subitoꝙ ars hæc ita exoleuit, ut ſola iam uetuſtate cenſeatur, uſꝙ adeò attritis cælaturis, ne figura diſcerni poſsit, autoritas conſtat. Argentum medicatis aquis inficitur, atqꝙ etiam afflatu ſalſo, ſicut in mediterraneis Hiſpaniæ. In argenti & auri metallis naſcuntur etiamnum pigmẽta, ſil & ceruleum. Sil propriè limus eſt. Optimum ex eo quod Atticum uocatur. Pretium in libras XXXII. Proximum marmoroſum ſub dimidio Attici pretio. Tertiũ genus eſt preſſum, quod alij Scyricum uocant ex inſulæ Scyro. Iam quidem & ex Achaia, quo utũtur ad picturæ umbras. Pretium in libras huius H—S bini. Dipondijs uerò detractis, quod lucidum uocant, è Gallia ueniens. Hoc autem & Attico ad lumina utuntur. Ad abacos non niſi marmoroſo, quoniam marmor in eo reſiſtit amaritudini calcis. Effoditur & ad XX. ab urbe lapidem in montibus. Poſtea uritur, preſſum appellantibus qui adulterant. Sed eſſe falſum exuſtumꝙ amaritudine apparet, quoniam reſolutum in puluerem eſt.

De ſile, & ceruleo, & neſtoriano, & cœlo: & quòd non omni anno æqualiter ſpecies uendantur. Cap. XIII

SIle pingere inſtituêre primi Polygnotus et Mycon, Attico duntaxat. Hoc ſecuta ętas ad lumina uſa eſt. Ad umbras autem Scyrico et Lydio. Lydium Sardibus emebatur, quod nunc obmutuit. Ceruleũ harena eſt. Huius genera tria fuere antiquitus: Ægyptiũ, quod maxime probatur: Scythicum, hoc diluitur facile: cumꝙ teritur, in IIII. colores mutatur, candidiorem nigriorémue, craſsiorem tenuiorémue. Prefertur huic etiamnum Cyprium. Acceſsit his Puteolanũ et Hiſpanienſe, harena ibi confici cœpta. Tingitur autem omne, & in ſua coquitur herba, bibitꝙ ſuccum. Reliqua confectura eadẽ quæ chryſocollæ. Ex ceruleo fit quod uocatur lomentũ: perficitur id lauando terẽdóue, & hoc eſt ceruleo cãdidius. Precia eius, XXIII. in libras, cerulei XVIII. Vſus in creta calcis impatiẽs. Nuper acceſsit & Neſtorianum ab autore appellatũ. Fit ex Ægyptij leuiſsima parte, preciũ eius XL. in libras. Idem & Puteolani uſus, præterquã ad feneſtras: Vocant cœlon. Non pridem apportari & Indicum eſt cœptũ, cuius precium XVII. in libras. Ratio in pictura ad inciſuras, hoc eſt, umbras diuidendas ab lumine. Eſt & uiliſsimũ genus lomenti, quidam tritum uocant, quinis aſsibus æſtimatum. Cerulei ſynceri experimentũ in carbone

ut

ut flagret: Fraus uiola arida decocta in aqua, succoq; per linteum expresso in cretam Eretriam. Vis eius in medicina ut purget ulcera. Itaq; et emplastris adꝯciunt: Item causticis. Teritur difficillime sil. In medendo leuiter mordet, astringitq; & explet ulcera. Vritur in fictilibus ut prosit. Pretia rerum quæ usquam posuimus, non ignoramus alia in alꝯs locis esse, & omnibus penè annis mutari, prout nauigationes constiterint, aut ut quisq; mercatus sit, aut aliquis prævalens manceps annonam flagellet, non obliti Demetrium à tota Seplasia Neronis principatu accusatum apud consules: poni tamē necessarium fuit, quæ plerunq; erant Romæ, ut exprimeretur autoritas rerum.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXIIII

Æris metalla. Cap. I

PROXIME dicantur æris metalla, cui & in usu proximum est pretium, imò uerò ante argentum, ac penè etiam ante aurum, Corinthio. Stipis quoq; autoritas, ut diximus. Hinc æra militum, tribuni ærarij, & ærarium, & obærati ab ære dicti. Docuimus quandiu populus Romanus ære tantùm signato usus esset, & alia, quæ uetustas tradidit, cum æqualem urbi autoritatem eius declararet, à rege Numa collegio tertio ærariorum fabrûm instituto. Vena quo dictum est modo effoditur, igniq; perficitur. Fit & è lapide æroso, quem uocant Cadmiam: celebritas in Asia, & quondam in Campania, nunc in Bergomatium agro, extrema parte Italiæ. Feruntq; nuper etiam in Germania prouincia repertum.

Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca, quæ Æginetica. Cap. II

FIt & ex alio lapide, quē chalciten uocant in Cypro, ubi prima fuit æris inuentio. Mox uilitas præcipua, reperto in alꝯs terris præstantiore, maxime aurichalco, quod præcipuam bonitatem admirationemq; diu obtinuit. Nec reperitur lōgo iam tempore effœta tellure. Proximum bonitate fuit Sallustianum in Ceutronum alpino tractu, non longi & ipsum æui. Successitq; ei Liuianum in Gallia. Vtrunq; à metallorum dominis appellatum, illud ab amico diui Augusti, hoc à coniuge, uelocis defectus. Liuianum quoq; certè admodum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in Marianum conuersa, quod & Cordubense dicitur. Hoc à Liuiano Cadmiam maxime sorbet, & aurichalci bonitatem imitatur in sestertijs dupondiarijsq;, Cyprio suo asibus contentis. et hactenus nobilitas in ære naturalis se habet. Reliqua genera artificio cōstant, quæ suis locis reddentur, summa claritate ante omnia indicata. Quondam æs confusum auro argentoq; miscebatur, & tamen ars pretiosior erat: nūc incertum est peior hæc sit an materia. Mirumq;, cum ad infinitum operum pretia creuerint, autoritas artis extincta est. Quæstus causa enim (ut omnia) exerceri cœpta est, quæ gloriæ solebat. Ideo etiam deorum adscripta operi, cùm proceres gentium claritatem & hac uia quærerent: adeoq; exoleuit fundendi æris pretiosi ratio, ut iam diu ne fortuna quidem in ære ius artis habeat. Ex illa autem antiqua gloria Corinthium maxime laudatur: hoc casus miscuit, Corintho cùm caperetur incensa: mireq; circa id multorum affectatio fuit. Quippe cùm tradatur nō alia de causa Verrem, quem Cicero damnauerat, proscriptum cum eo ab Antonio, quàm quod Corinthijs se ei cessurum negauisset. At mihi maior pars eorum simulare eam scientiam uidetur, ad segregandos se à cæteris, magis quàm intelligere aliquid ibi subtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta est Olympiadis CLVI. anno tertio, nostræ urbis DCVIII. cum ante seculo fictores nobiles esse desissent, quorum isti omnia signa hodie Corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos, ponemus artificum ætates. Nam urbis nostræ annos ex supradicta comparatione Olympiadum, colligere facile erit. Sunt ergo uasa tantùm Corinthia, quæ isti elegantiores modò in esculenta transferunt, modò in lucernas aut trulleos,

trulleos,nullo munditiarum reſpectu.Eius tria genera: Candidũ, argento nitore quàm proxime accedens,in quo illa mixtura præualuit.Alterũ,in quo auri fulua natura: Tertium,in quo æqualis omnium temperies fuit.Præter hæc eſt, cuius ratio non poteſt reddi,quanquam hominis manu facta dederit fortuna temperamẽtum ſimulacro ſignisq́, illud ſuo colore pretioſum ad iocineris imaginem uergens,quod ideo hepatizon appellant,procul à Corinthio:longe tamen ante Ægineticũ atq; Deliacum,quæ diu obtinuere principatum.Antiquiſsima æris gloria Deliaco fuit,mercatus in Delo concelebrante toto orbe,& ideo cura officinis tricliniorum pedibus fulcrisq;. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad deûm ſimulacra,effigiemq; hominum,& aliorum animalium.Proxi
10 ma laus Æginetico fuit.Inſula & ipſa,nec æs gignens,ſed officinarum temperatura nobilitata.Bos æreus inde captus in foro boario eſt Romæ.Hic eſt exemplar Æginetici ęris. Deliaci autem Iupiter in Capitolio in Iouis tonantis ædeillóq; ære Myron uſus eſt, hoc Polycletus,æquales atq; condiſcipuli.Æmulatio autem & in materia fuit.

De candelabris,& templorum ornamentis. Cap. III

PRiuatim Ægina candelabrorum ſuperficiem duntaxat elaborauit, ſicut Tarentum ſcapos.in his ergo iuncta commendatio officinarum eſt. Nec pudet tribunorum militarium ſalarijs emere,cum ipſum nomen à candelarum lumine impoſitũ appareat. Acceſsio candelabri talis fuit, Theonis iuſſu præconis Cleſippus fullo,gibbere præterea & alio fœdus aſpectu,emente id Gegania ſeſtertijs L, eademq; oſtentante conuiuio emptii
20 ludibrij cauſa nudatus,atq; impotentia libidinis receptus in thorum, mox in teſtamentum,prędiues numinum uice illud candelabrum coluit,& hanc Corinthijs fabulam adiecit:uindicatis tamen moribus nobili ſepulchro, per quod æterna ſupra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret.Sed cùm eſſe nulla Corinthia candelabra conſtet,nomen id præcipuè in his celebratur, quoniam Mummij uictoria Corinthum quidem diruit, ſed compluribus Achaiæ oppidis ſimul æra diſperſit. Priſci limina etiam ac ualuas ex ęre in templis factitauere.Inuenio & à Cn. Octauio, qui de Perſeo rege nauale triumphum egit,factam porticum duplicem ad circum Flaminium,quæ Corinthia ſit appellata à capitulis æreis columnarum. Veſtæ quoq; ędem ipſam Syracuſana ſuperficie tegi placuiſſe.Syracuſana ſunt in Pantheo capita columnarum à M.Agrippa poſita.Quinetiam pri
30 uata opulentia eo modo uſurpata eſt.Camillo inter crimina obiecit. Sp. Caruilius quæſtor,quòd ærata oſtia haberet in domo. Nã triclinia ærata abacosq; & monopodia Cn. Manlium Aſia deuicta primũ inuexiſſe triũpho ſuo,quẽ duxit urbis anno CCCCCLXVII. L.Piſo autor eſt.Antias quidem L. Craſſum hæredem L. Craſsi oratoris, multa etiam triclinia ærata uendidiſſe. Ex ære factitauere & cortinas tripodum nomine Delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur.Placuere & lychnuchi penſiles in delubris,aut arborum modo mala ferentium lucentes. Quale eſt in templo Apollinis Palatini,quod Alexander Magnus Thebarum expugnatione captum in Cyme dicauerat eidem deo. Tranſiit deinde ars ubiq; uulgò ad effigies deorum.

Quando primum ſimulacrum Romæ factum,& de origine ſtatuarum,
40 ## & honore ſtatuarum,& generibus,& figuris. Cap. IIII

ROmæ ſimulacrum ex ære factum Cereri primũ reperio ex peculio Sp. Caſsij,quem regnum affectantem pater ipſius interemerat. Tranſiit & ab dijs ad hominum ſtatuas atq; imagines multis modis. Antiqui pingebãt eas bitumine, quo magis mirum eſt placuiſſe auro integere.Hoc neſcio an Romanum fuit inuentum:certe etiam Romę non habet uetuſtatem.Effigies hominum non ſolebant exprimi, niſi aliqua illuſtri cauſa perpetuitatem merentium,primo ſacrorum certaminum uictoria,maximeq; Olympię:ubi omnium qui uiciſſent, ſtatuas dicari mos erat. Eorum uerò qui ter ibi ſuperauiſſent,ex membris ipſorum ſimilitudine expreſſa,quas iconicas uocãt.Athenienſes neſcio an primi omniũ Harmodio & Ariſtogitoni tyrannicidis publicè poſuerint ſtatuas.hoc actum
50 eſt eodem anno, quo & reges Romæ pulſi. Excepta deinde res eſt à toto orbe terrarum

humaniſsima ambitione. Et iam omnium municipiorum foris ſtatuæ ornamentum eſſe cœpere, prorogariq; memoria hominum, & honores legendi æuo baſibus inſcribi, ne in ſepulchris tantùm legerẽtur. Mox forum & in domibus priuatis factum atq; in atriis. Honos clientium inſtituit ſic colere patronos.

De ſtatuis togatis, & quibuſdam aliis, & quibus primùm in columna, & quando primùm publicè, & quæ primùm ſtatuæ Romæ. Cap. V

TOgatæ effigies antiquitus ita dicabantur. Placuere & nudę tenentes haſtã, ab ephe-borũ è gymnaſiis exemplaribus, quas Achilleas uocant. Gręca res eſt, nihil uelare. At contrà Romana ac militaris, thoracas addere. Cæſar quidem dictator loricatã ſibi di-cari in foro ſuo paſſus eſt. Nam Lupercorũ habitu factæ, tam nouitię ſunt, q; quę nuper prodiere penulis indutæ. Mãcinus eodem habitu ſibi ſtatuit, quo deditus eſt. Notatum ab autoribus, & L. Actium poetam in Camœnarum ęde maxima forma ſtatuam ſibi po ſuiſſe, cùm breuis admodum fuiſſet. Equeſtres utiq; ſtatuę Romanam celebrationem ha bent, orto ſine dubio à Gręcis exẽplo, Sed illi celetas tantùm dicabant in ſacris uictores. Poſtea uerò & qui bigis uel quadrigis uiciſſent. Vnde & noſtris currus in his qui trium phauiſſent. Serũ hoc, & in his non niſi à diuo Auguſto ſeiuges, ſicut & elephãti. Non ue tus & bigarũ celebratio in his qui prętura functi curru uecti eſſent per circũ. Antiquior columnarũ, ſicut C. Menio, qui deuicerat priſcos Latinos, quibus ex fœdere tertias prę-dę. Ro. po. prętabat, eodemq; in cõſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis Antiatibus fixerat anno urbis CCCCXVI. Item C. Duellio, qui primus naualem triumphum egit de Pœnis, quæ eſt etiã nunc in foro. Item P. Minucio pręfecto annonæ extra portã Trigeminã un ciaria ſtipe collata, neſcio an primo honore tali à populo, antea enim à ſenatu erat: pręcla ra res, niſi friuolis cœpiſſet initiis. Nanq; & actij Nauij ſtatua fuit ante curiã, cuius baſis conflagrauit curia incenſa P. Clodij funere. Fuit & Hermodori Epheſii in comitio, le-gum, quas decemuiri ſcribebant, interpretis, publicè dicata. Alia cauſa & alia autoritas maior in Oratij Coclitis ſtatua, quæ durat hodieq;, cùm hoſtes à ponte ſublicio ſolus ar-cuiſſet. Equidem & Sibyllæ iuxta roſtra eſſe nõ miror, tres ſint licet. Vna, quam Sex. Pa cuuius Taurus ædilis plebis reſtituit: Duę, quas M. Meſſala. Primas putarẽ has, & Actij Nauij, poſitas ætate Tarquinij Priſci, niſi regum antecedentium eſſent in Capitolio.

De ſtatuis ſine tunicis, & quibuſdam aliis, & quę prima Romæ ſtatua equeſtris: & quando omnes ſtatuæ priuatim & publice ſublatę, & quibus Romę mulieribus, quæ primæ ab exteris publicæ poſitæ. Cap. VI

EX his Romuli eſt ſine tunica, ſicut & Camilli in Roſtris, & ante ædẽ Caſtorum fuit Q. Marcij Tremuli equeſtris togata, qui Samnites bis deuicerat, captaq; Anagnia, populũ ſtipendio liberauerat. Inter antiquiſsimas ſunt & Tulli Celij, L. Roſcij, Sp. Nau tij, C. Fulcinij in Roſtris, à Fidenatibus in legatione interfectorũ. Hoc à Ro. populo tri-bui ſolebat iniuria cęſis, ſicut & P. Iunio, & T. Coruncano, qui ab Teuca Illyriorum regi na interfecti erant. Non omittendum uidetur quod annales annotauere, tripedaneas his ſtatuas in foro ſtatutas. Hęc uidelicet mẽſura honorata tunc erat. Nõ pręteribo C. Octa-uium ob unum uerbũ: hic regem Antiochũ, daturũ ſe reſponſum dicentem, uirga quam tenebat forte circũſcripſit, & prius q; egrederetur circulo illo, reſponſum dare coegit. In qua legatione interfecto, ſenatus ſtatuã poni iuſsit q; oculatiſsimo loco in Roſtris. Inue-nitur ſtatua decreta & Taraciæ Caię ſiue Suffetiæ uirgini Veſtali, ut poneretur ubi uel-let: quod adiectum non minus honoris habet, quàm fœminę eſſe decretam. Meritũ eius in ipſis ponam annalium uerbis: Quòd campum Tiberinum gratificata eſſet ea populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus comitij poſitas, cùm bello Sãniti Apol-lo Pythius fortiſsimo Græcorum gentis iuſsiſſet, & alteri ſapientiſsimo, ſimulacra cele-bri loco dicari, donec Sylla dictator ibi curiam faceret. Mirumq; eſt illos patres, Socrati cunctis ab eodem deo ſapientia prælata Pythagoram prætuliſſe, aut tot aliis uirtute Al-cibiadem, aut quenquam utroq; Themiſtocli. Columnarum ratio erat, attolli ſupra cæte ros mor-

ros mortales, quod & arcus significant nouitio inuento. Primus tamen honos cœpit à Græcis. Nullíq; arbitror plures statuas dicatas quàm Phalereo Demetrio Athenis. Siquidem CCCLX. statuere, quas mox lacerauerũt, nondum anno hunc numerum dierum excedente. Statuerant Romæ etiam in omnibus uicis C. Mario Gratidiano tribus, ut diximus, easdemq; subuertêre Syllę introitu. Pedestres sine dubio Romę fuere in autoritate longo tempore. Equestrium tamen origo perquam uetus est, cum fœminis etiam honore cõmunicato. Cloeliæ enim statua est equestris, ceu parum esset toga eam cingi: cùm nec Lucretię, nec Bruto qui expulerant reges, propter quos Cloelia inter obsides fuerat, decernerentur. Hanc primam & Oratij Coclitis publicè dicatam crediderim: antè enim sibi ac Sibyllę Tarquinium, & reges sibi ipsos posuisse uerisimile est: nisi Cloelię Piso traderet ab his positam qui unà obsides fuerãt, redditis à Porsena in honorem eius. E diuerso Annius Fœcialis, equestrem quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in uestibulo Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ consulis filiæ: eamq; solam refugisse, Tiberimq; tranauisse, cæteris obsidibus, quæ Porsenæ mittebantur, interemptis Tarquinij insidijs. L. Piso prodidit, M. Æmilio, C. Popilio II. Coss. à censoribus P. Cornelio Scipione, M. Popilio, statuas circa forum eorum qui magistratum gesserunt, sublatas omnes, præter eas quæ populi aut senatus sententia statutæ essent. Eam uerò, quam apud ædem Telluris statuisset sibi Sp. Cassius qui regnum affectauerat etiam conflatam à censoribus. Nimirum in ea quoq; re ambitioni prouidebant illi uiri. Extant Catonis in censura uociferationes, mulieribus Romanis in prouincijs statuas poni. Nec tamen potuit inhibere quo minus Romæ quoq; ponerentur, sicuti Corneliæ Gracchorum matri, quę fuit Africani prioris filia. Sedens huic posita, soleisq; sine amento insignis in Metelli publica porticu, quæ statua nunc est in Octauię operibus. Publicè autem ab exteris posita est Romę C. Ælio tribuno plebis, lege perlata in Stẽnium Statilium Lucanum, qui Thurinos bis infestauerat: ob id Ælium Thurini statua & corona aurea donauerunt. Iidem postea Fabricium donauere statua, liberati obsidione. Passimq; clientes in clientelas ita recepti: & adeò discrimen omne sublatum, ut Annibalis etiam statuæ tribus locis uisantur in urbe, cuius intra muros solus hostium emisit hastam.

De antiquis statuarijs, & pretijs signorum immodicis, & colossis in urbe celeberrimis. Cap. VII

FVisse autem statuariam artem familiarem Italiæ quoq; & uetustam, indicant, Hercules ab Euandro sacratus, ut ferunt, in foro Boario, qui triumphalis uocatur, atq; per triumphos uestitur habitu triũphali: præterea Ianus geminus à Numa rege dicatus, qui pacis belliq; argumento colitur, digitis ita figuratis, ut trecentorum sexagintaquinq; dierum nota, per significationẽ anni, temporis & æui se deum indicaret. Signa quoq; Thuscanica per terras dispersa, quæ in Hetruria factitata nõ est dubiũ. Deorũ tantũ putarem ea fuisse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomẽ à Romani nominis odio inditũ est, propter duo milia statuarũ Vulsinios expugnatos obijceret. Mirũq; mihi uidetur, cùm statuarum origo tam uetus in Italia sit, lignea potius aut fictilia deorũ simulacra in delubris dicata, usq; ad deuictã Asiã, unde luxuria. Similitudines exprimẽdi quę prima fuerit origo, in ea quam plasticen Gręci uocant, dici conuenientius erit: etenim prior q̃ statuaria fuit. Sed hęc ad infinitũ efflоruit multorũ uoluminum opere, si quis plura persequi uelit: omnia enim quis possit? In M. Scauri ędilitate tria milia signorũ in scena tantũ fuere temporario theatro. Mummius deuicta Achaia repleuit urbem: Ipse excesit non relicturus filiæ dotẽ. Cur enim nõ cum excusatione ponatur? Multa & Luculli inuexere. Rhodi etiamnũ tria milia signorũ esse, Mutianus ter cõsul prodidit, nec pauciora Athenis, Olympiæ, Delphis supereſſe creduntur. Quis ista mortalium persequi possit? aut quis usus noscendi intelligatur? Insignia tamẽ maxime & aliqua de causa notata, uoluptarium sit attigisse, artificesq; celebratos nominauisse, singulorum quoque inexplicabili multitudine, cùm Lysippus ad sexcenta x. opera fecisse prodatur, tantę omnia artis, ut claritatem possent

sent dare uel singula. Numerū apparuisse defuncto eo, cùm thesaurū effregisset heres: solitum em̄ ex manipretio cuiusq; signi denarios deponere aureos singulos. Euecta supra humanam fidē ars est successu, mox et audacia. In argumentū successus unū exemplū affe ram, nec deorum hominúmue similitudinis expressæ. Ætas nostra uidit in Capitolio, prius quàm id nouissime conflagrauit à Vitellianis incensum, in cella Iunonis, canem ex ære, uulnus suum lambentem: cuius eximiū miraculum & indiscreta ueri similitudo, non eo solùm intelligitur, quòd ibi dicata fuerat, uerùm & noua satisdatiōe: nam summa nulla par uidebatur, capite tutelarios cauere pro ea instituti publici fuit. Audaciæ innumera sunt exempla. Moles quippe excogitatas uidemus statuarum, quas colossos uocant, turribus pares. Talis est in Capitolio Apollo, translatus à M. Lucullo ex Apollonia Ponti urbe XXX. cubitorum, CL. talentis factus: Talis in campo Martio Iupiter, à Claudio Cæsare dicatus, qui uocatur Pompeianus à uicinitate theatri. Talis & Tarēti factus à Lysippo XL. cubitorū. Mirum in eo, quòd manu ut ferunt mobilis, ea ratio libramenti est, nullis conuellatur procellis. Id quidē prouidisse & artifex dicitur, modico interuallo, unde maxime flatum opus erat frāgi, opposita columna. Itaq; propter magnitudinē difficultatemq; moliendi, non attigit eum Fabius Verrucosus, cùm Herculē qui est in Capitolio, inde transferret. Ante omnes autē in admiratione fuit Solis colossus Rhodi, quē fecerat Chares Lyndius, Lysippi supradicti discipulus. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc simulacrum post quinquagesimum sextū annum terræmotu prostratum, sed iacens quoq; miraculo est. Pauci pollicem eius amplectūtur. Maiores sunt digiti quàm pleræq; statuæ. Vasti specus hiant de fractis membris. Spectantur intus magnę molis saxa, quorum pondere stabiliuerat constituens. Duodecim annis tradunt effectum CCC. talentis, quæ contulerant ex apparatu regis Demetrij, relicto moræ tedio. Sunt alij minores hoc in eadem urbe colossi centū numero, sed ubicūq; singuli fuissent nobilitaturi locū. Præterq; hos deorum quinq;, quos fecit Bryaxis. Factitauit colossos & Italia, uidemus certe Apollinem in bibliotheca tēpli Augusti Thuscanicū L. pedum à pollice, dubiū ęre mirabiliorem an pulchritudine. Fecit & Sp. Caruilius Iouē qui est in Capitolio, uictis Samnitibus sacrata lege pugnantibus, è pectoralibus eorū ocreisq; & galeis. Amplitudo tanta est, ut conspiciatur à Latiario Ioue. Reliquis limę suā statuam fecit, quę est ante pedes simulacri eius. Habent in eodem Capitolio admirationē & capita duo, quæ P. Lentulus consul dicauit: alterum à Charete supradicto factum: alterum fecit Decius, cōparatione in tantùm uictus, ut artificium minime probabilis artificis uideatur. Verùm omnem amplitudinem statuarū eius generis uicit ætate nostra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Aruernis, per annos decem, H—S CCCC manipretio. postquam satis ibi artem approbauerat, Romam accitus est à Nerone, ubi destinatum illius principis simulachrum colossum fecit C. X. pedum longitudine, qui dicatus Solis ueneration i est, damnatis sceleribus illius principis. Mirabamur in officina nō modo ex argilla similitudinē insignem, uerùm & ex paruis admodum surculis, quod primum operis instar fuit. Ea statua indicauit interesse fundendi æris scientiam, cùm & Nero largiri aurum argentumq; paratus esset, & Zenodorus scientia fingendi cælandiq; nulli ueterum postponeretur. Statuam Aruernorum cum faceret, prouinciæ Vibio Auito præsidente, duo pocula Calamidis manu cælata, quæ Cassio Syllano auunculo eius prę ceptori suo Germanicus Cę sar adamata donauerat, æmulatus est, ut uix ulla differētia esset artis. Quantoq; maior in Zenodoro præstantia fuit, tanto magis deprehendi æris obliteratio potest.

Nobilitates ex ære operum & artificum CCCLXVI. Cap. VIII

SIgnis quæ uocant Corinthia, plericq; in tantum capiuntur, ut secum circumferāt, sicut Hortensius orator sphingē Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei se ænigmata intelligere, respōdit debere, quoniam sphingem domi haberet. Circumtulit & Nero princeps Amazonem, de qua dicemus: Et paulò antè C. Cestius consularis signū, quod secū etiam in prælio habuit. Alexandri quoq; Magni taberna-

tabernaculum ſuſtinere traduntur ſolitæ ſtatuę,ex quibus duę ante Martis ultoris ędem dicatę ſunt,totidem ante regiam.Minoribus ſimulachris ſignisq; innumera propè artifi cum multitudo nobilitata eſt.Ante omnes tamẽ Phidias Atheniẽſis, Ioue Olympiæ facto,ex ebore quidẽ & auro:ſed & ex ære ſigna fecit.Floruit aũt Olympiade LXXXIII.circiter CCC.noſtrę urbis anno.Quo eodẽ tẽpore æmuli eius fuere Alcamenes,Critias,Neſtocles,Hegeas.Et deinde Olympiade LXXXVII.Agelades,Callon,Poclycletus,Phragmon,Gorgias,Lacon,Myron,Pythagoras,Scopas,Perelius.Ex his Polycletus, diſcipulos habuit Argium,Aſopodorum,Alexim,Ariſtidem,Phrynonem, Dinonem,Athenodorum,Dameam Clitorium,Myronem Lyciũ. Nonageſimaquinta Olympiade floruere Naucydes,Dinomedes,Canachus,Patrocles.Centeſima ſecũda Polycles,Cephiſodorus,Leochares,Hypatodorus.Cẽteſima quarta Praxiteles,Euphranor,Centeſima ſeptima Echion,Therimachus:Centeſima quartadecima Lyſippus fuit, & cùm eo Alexãder Magnus.Item Lyſiſtratus & frater eius Sthenis,Euphronides,Soſtratus,Ion,Silanion. In hoc mirabile, quod nullo doctore nobilis fuit ipſe. Diſcipulos habuit Zeuxim & Iadem.Centeſima uiceſima Eutychides,Euthycrates, Lahippus, Cephiſodorus, Timarchus,Pyromachus.Ceſſauit deinde ars,ac rurſus Olympiade centeſimaquinquageſima quinta reuixit,cùm fuere longè quidem infra prædictos,probati tamen,Antheus,Calliſtratus,Polycles,Athenęus,Callixenus,Pythocles,Pythias, Timocles.Ita diſtinctis celeberrimorũ ętatibus inſignes raptim tranſcurrã,reliqua multitudine paſsim diſperſa. Venêre autem & in certamen laudatiſsimi,quanquam diuerſis ætatibus geniti, quoniã fecerant Amazonas:quæ cùm in templo Epheſiæ Dianæ dicarentur,placuit eligi probatiſsimam ipſorum artificũ qui præſentes erant iudicio,cùm apparuit eam eſſe, quam omnes ſecundã à ſua quiſq; iudicaſſent:Hæc eſt Polycleti,proxima ab ea Phidiæ,tertia Cteſilæ, quarta Cydonis,quinta Phragmonis. Phidias, præter Iouem Olympium, quem nemo æmulatur,fecit & ex ebore æquè Mineruam Athenis,quæ eſt in Parthenone aſtans. Ex ære uerò,præter Amazonem ſupradictam,Mineruã tam eximię pulchritudinis,ut à forma cognomẽ acceperit.Fecit & Cliduchum & aliam Mineruam, quam Romæ Æmilius Paulus ad ædem Fortunæ dedicauit. Item duo ſigna quæ Catulus in eadem æde poſuit palliata:et alterũ coloſsicon nudũ,primusq; artẽ toreuticen aperuiſſe atq; demonſtraſſe merito iudicat.Polycletus Sicyonius Ageladis diſcipulus,Diadumenũ fecit molliter iuuenem c.talẽtis nobilitatũ.Idẽ & Doryphorum uiriliter puerum. Fecit & quem canona artifices uocant,lineamẽta artis ex eo petentes uelut à lege quadã:ſolusq; hominũ artem ipſe feciſſe,artis opere iudicatur. Fecit & diſtringentẽ, & nudũ talo inceſſentẽ. Duosq; pueros,item talis nudos ludentes,qui uocantur Aſtragalizõtes, & ſunt in Titi imperatoris atrio,quo opere nullum abſolutius plericq; iudicãt.Item Mercuriũ qui fuit Lyſimachiæ:Herculem qui Romę,Anteum à terra ſuſtinentẽ:Artemona,qui Periphoretos appellatus eſt.Hic cõſummaſſe hãc ſcientiã iudicatur, & toreuticen ſic eruditſſe,ut Phidias aperuiſſe.Proprium eiuſdẽ, ut uno crure inſiſterent ſigna, excogitaſſe: quadrata tamen ea eſſe tradit Varro,& penè ad unũ exemplum.Mironẽ Eleutheris natũ,& ipſum Ageladis diſcipulum,bucula maxime nobilitauit,celebratis uerſibus laudata,quando alieno plericq; ingenio magis quàm ſuo cõmendantur. Fecit & canem,et diſcobolon,& Perſea, & Priſtas,& Satyrum admirantem tibias,& Mineruam,Delphicos pentathlos, Pancratiaſtas,Herculem etiam,qui eſt apud circum maximũ in æde Pompeij Magni. Feciſſe & cicadæ monumentum ac locuſtę,carminibus ſuis Erinna ſignificat. Fecit & Apollinem, quem à triumuiro Antonio ſublatum reſtituit Epheſiis diuus Auguſtus, admonitus in quiete.Primus hic multiplicaſſe uarietatẽ uidetur, numeroſior in arte quàm Polycletus & ſymmetria diligentior:& ipſe tamen corporũ tenus curioſus animi ſenſus non expreſſiſſe,capillum quoq; & pubẽ non emendatius feciſſe, quàm rudis antiquitas inſtituiſſet. Vicit eum Pythagoras Rheginus ex Italia,Pãcratiaſte Delphis poſito.Eundem uicit & Leontius,qui fecit ſtadiodromon Aſtylon,qui Olympiæ oſtenditur, & Libyn puerum

tenentem tabellã eodẽ loco,& mala ferentẽ nudũ.Syracuſis aũt claudicantẽ, cuius ulceris dolorem ſentire etiã ſpectãtes uidentur.Item Apollinẽ citharœdũ, ſerpentemq; eius ſagittis confici,qui Dicæus appellatus eſt,quod cùm Thebæ ab Alexandro caperentur, aurum à fugiente conditum,ſinu eius celatum eſſet.Hic primus neruos & uenas expreſſit,capillumq; diligentius.Fuit & alius Pythagoras Samius,initio pictor, cuius ſigna ad ædem Fortunæ huiuſce deę ſeptem nuda,& ſenis unũ,laudata ſunt.Hic ſupradicto facie quoq; indiſcreta ſimilis fuiſſe traditur: Rheginiautẽ diſcipulus & filius ſororis fuiſſe Soſtratus,Lyſippum Sicyoniũ Duris negat, Tullius fuiſſe diſcipulum affirmat, ſed primò ærarium fabrum,audendi rationem cœpiſſe pictoris Eupompi reſponſo.Eum enim interrogatum,quem ſequeretur antecedentiũ, dixiſſe demonſtrata hominum multitudine,naturam ipſam imitãdam eſſe,non artificem.Plurima ex omnibus ſigna fecit,ut diximus fœcundiſsimæ artis, inter quæ diſtringentem ſe, quem M. Agrippa ante thermas ſuas dicauit,mire gratũ Tiberio principi:qui nõ quiuit temperare ſibi in eo, quanquam imperioſus ſui inter initia principatus,tranſtulitq; in cubiculum, alio ibi ſigno ſubſtituto:cùm quidem tanta populi Romani contumacia fuit,ut magnis theatri clamoribus reponi Apoxyomenon flagitauerit,princepsq; quanquam adamatum repoſuerit.Nobilitatur Lyſippus & temulenta tibicina, & canibus ac uenatione. In primis uerò quadriga cum ſole Rhodiorum. Fecit & Alexandrum Magnũ multis operibus,à pueritia eius orſus.Quam ſtatuam inaurari iuſsit Nero princeps,delectatus admodum illa. Dein cùm pretio periſſet gratia artis,detractum eſt aurum:pretioſioremq; talis exiſtimatur,etiam cicatricibus operis atq; conſciſſuris,in quibus aurum hæſerat,remanentibus.Idem fecit Hephæſtionem Alexandri Magni amicum, quem quidã Polycleto adſcribunt,cùm is centum propè annis antè fuerit.Idem Alexandri uenationem,quę Delphis ſacrata eſt, Athenis Satyrorum turmam. Alexandrum amicorumq; eius imagines ſumma omnium ſimilitudine expreſsit.Has Metellus Macedonia ſubacta trãſtulit Romam. Fecit & quadrigas multorum generum. Statuarię arti plurimum traditur cõtuliſſe,capillum exprimendo,capita minora faciendo quàm antiqui,corpora graciliora ſiccioraq;,per quæ proceritas ſignorum maior uidetur.Non habet Latinum nomen ſymmetria, quam diligentiſsime cuſtodiuit, noua intactaq; ratione quadratas ueterùm ſtaturas permutãdo:uulgoq; dicebat,ab illis factos quales eſſent homines, à ſe quales uiderentur eſſe. Propriæ huius uidentur eſſe argutię operum,cuſtoditę in minimis quoq; rebus. Filios & diſcipulos reliquit laudatos artifices, Lahippum & Bedã,ſed ante omnes Euthycratem: quanquam is conſtantiam patris potius æmulatus quàm elegantiã,auſtero maluit genere quàm iucundo placere.Itaq; optime expreſsit Herculem Delphis & Alexandrum, Theſpin uenatorem & Theſpiadas:prælium equeſtre,ad Trophonij oraculũ. Quadrigas Medeæ complures.Equum cùm fiſcinis. Canes uenantium. Huius porrò diſcipulus fuit Tyſicrates, & ipſe Sicyonius,ſed Lyſippi ſectæ propior,ut uix diſcernantur complura ſigna,ceu ſenex Thebanus,Demetrius rex,Peuceſtes Alexandri Magni ſeruator, dignus tanta gloria. Artifices qui compoſitis uoluminibus cõdidere hæc,miris laudibus celebrãt & Telephanem Phoceum,ignotum aliàs,quoniam in Theſſalia ubi habitauerat,latuerint opera eius:alioquin ſuffragijs ipſorum æquatur Polycleto, Myroni, Pythagoræ. Laudant eius Lariſſam, & Spinarum pentathlon, & Apollinẽ. Alij non hanc ignobilitatis fuiſſe cauſam,ſed quoniam ſe regum Xerxis atq; Darij officinis dediderit,exiſtimant.Praxiteles quoq; marmore felicior: ideo & clarior fuit. Fecit tamen ex ære pulcherrima opera: Proſerpinæ raptum. Item Catagufam & Ebrietatem, & Liberum patrẽ, nobilemq; unà Satyrum,quem Græci periboeton cognominãt. Signa etiam quæ ante Felicitatis ędem fuere, Veneremq; quæ cùm ipſa æde incendio cremata eſt Claudij principatu, marmoreæ illi ſuæ per terras inclytæ parem.Item Stephufam,Spilumenẽ,Oenophorũ, Harmodium et Ariſtogitonem tyrannicidas,quos à Xerxe Perſarum rege captos uicta Perſide Athenienſibus remiſit Magnus Alexander.Fecit & puberem ſubrepenti lacertæ comi-

nus

nus ſagitta inſidiantem,quem Sauroctonon uocant.Spectantur & duo ſigna eius diuerſos affectus exprimentia, flentis matronæ & meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynen fuiſſe,deprehenduntq; in ea amorem artificis,& mercedem in uultu meretricis.Habet ſimulacrum & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam ſuum impoſuit, ne melior in equorum effigie defeciſſe in homine crederetur. Ipſe Calamis & alias quadrigas bigasq; fecit,equis ſemper ſine æmulo expreſsis. Sed ne uideatur in hominum effigie inferior, Alcmena nullius eſt nobilior. Alcamenes Phidiæ diſcipulus & marmorea fecit,& æreum pentathlon, qui uocatur encrinomenos. At Polycleti diſcipulus Ariſtides quadrigas bigasq;. Et Iphicratis Icæna laudatur. Scortum hæc lyræ cantu familiare Harmodio & Ariſtogitoni,conſilia eorum de tyrannicidio, uſq; ad mortem excruciata, tyrannis non prodidit.Quamobrem Atheniẽſes & honorem habere ei uolentes,nec tamen ſcortum celebraſſe,animal nominis eius fecere:atq; ut intelligeretur cauſa honoris, in opere linguam addi ab artifice uetuerunt.Briaxis Æſculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Batton Appollinem,& Iunonem,qui ſunt Romæ in Cõcordiæ templo. Creſilas uulneratum deficientem,in quo poſsit intelligi quantum reſtet animę:& Olympium Periclem dignum cognomine. Mirumq; in hac arte eſt, quòd nobiles uiros nobiliores fecit.Cephiſodorus Mineruam mirabilem in portu Atheniẽſium,& aram ad templum Iouis Seruatoris in eodem portu, cui pauca comparantur. Canachus Apollinem nudum,qui Phileſius cognominatur in didymæo Æginetica ęris tẽperatura.Ceruumq; unà ita ueſtigijs ſuſpendit,ut linum ſubter pedes trahatur, alterno morſu digitis calceq; retinentibus ſolùm,ita uertebrato dẽte utriſq; in partibus, ut à repulſu per uices reſiliat. Idem Celetizontas pueros fecit.Chæreas Alexandrum Magnum & Philippum patrem eius fecit.Cteſilaus doryphoron, & Amazonem uulneratam. Demetrius Lyſimachen, quæ ſacerdos Mineruæ fuit annis LXIIII. Idem & Mineruam quæ Muſica appellatur, quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu reſonant. Idem equidem Sarmenem,qui primus de equitatu ſcripſit.Dædalus & ipſe inter fictores laudatur,pueros duos diſtringentes ſe fecit. Dinomenes Proteſilaum & Pythodemum luctatorem. Euphranoris Alexander Paris eſt, in quo laudatur,quòd omnia ſimul intelligantur, iudex dearum,amator Helenæ,& tamen Achillis interfector. Huius eſt Minerua Romæ, quæ dicitur Catuliana, infra Capitolium à Q. Luctatio Catulo dicata, & ſimulacrum Boni euentus,dextra pateram,ſiniſtra ſpicam ac papauer tenens. Item Latona puerpera Apollinem et Dianam infantes ſuſtinens in ęde Concordię. Fecit & quadrigas bigasq;, & Cliduchon eximia forma:& uirtutem & Græciam,utraſq; coloſſeas: mulierem miniſtrantem & adorantem.Item Alexandrum & Philippum in quadrigis. Eutychides Eurotam,in quo artem ipſo amne liquidiorem plurimi dixere.Hegiæ Minerua,Pyrrhusq; rex laudatur,& celetizontes pueri,& Caſtor ac Pollux ante ædem Iouis tonantis. In Pario colonia Hercules Iſidori. Buthyreus Lycius Myronis diſcipulus fuit, qui fecit dignum præceptore puerum ſufflantem languidos ignes, & argonautas. Leocras aquilam,ſentientem quid rapiat in Ganymede & cui ferat, parcentem unguibus etiam per ueſtem.Puerum Autolycon pancratio uictorem propter quem Xenophõ Sympoſion ſcripſit:Iouemq; illum tonantem in Capitolio,ante cuncta laudabilem. Item Apollinem diadematum.Lyciſcus Lagonem puerum ſubdolæ ac fucatæ uernilitatis. Lycus & ipſe puerum ſuffitorem.Menæchmi uitulus genu premitur, replicata ceruice:ipſeq; Menæchmus ſcripſit de ſua arte.Naucydes Mercurio & Diſcobolo & immolante arietem cenſetur. Naucerus luctatorem anhelantem fecit. Nicerates Æſculapium & Hygiam, qui ſunt in Concordiæ templo Romę. Pyromachi quadriga regitur ab Alcibiade. Policles Hermaphroditum nobilem fecit.Pyrrhus Hygiam & Mineruam,Phœnix Lyſippi diſcipulus Epitherſen.Stipax Cyprius uno celebratur ſigno,Splãchnopte:Periclis Olympij uernula hic fuit, exta torrens, ignem oris pleni ſpiritu accendens. Sillanion Apollodorum fecit,fictorem & ipſum,ſed inter cũctos diligentiſsimũ artis,& inimicũ ſui iudicem,

crebro perfecta ſigna frangentẽ:dum ſatiare cupiditatẽ nequit artis, & ideo inſanum cognominatum.Hoc in eo expreſsit,nec hominẽ ex ære fecit,ſed iracundiam: & Achillem nobilem.Item Epiſtatẽ exercentẽ athletas.Strongylion Amazonẽ,quam ab excellentia crurum Eucnemõ appellãt,ob id in comitatu Neronis principis circumlatã. Itẽ fecit puerum,quẽ amando Brutus Philippenſis cognomine ſuo illuſtrauit. Theodorus qui labyrinthum fecit Sami,ipſe ſe ex ere fudit, præter ſimilitudinem mirabilẽ fama magnę ſubtilitatis celebratus.Dextra limã tenet, læua tribus digitis quadrigulam tenuit translatam Prænęſte,tantæ paruitatis, ut totam eam currumq; & aurigam integeret alis ſimul facta muſca.Xenocrates Tiſicratis diſcipulus:aut,ut alĩ,Euthycratis,uicit utroſq; copia ſignorum,& de ſua arte cõpoſuit uolumina.Plures artifices fecere Attali et Eumenis aduerſus Gallos prelia,Iſigonus,Phyromachus,Stratonicus,Antigonus, qui condidit uolumina de ſua arte.Boethi,quanquã argẽto melioris, infans eximie anſerem ſtrangulat. Atq; ex omnibus quæ retuli, clariſsima quæq; in urbe iam ſunt dicata à Veſpaſiano principe in templo Pacis,alĩsq; eius operibus,uiolentia Neronis in urbẽ conuecta,& in ſellarĩs domus aureæ diſpoſita.Pręterea ſunt æqualitate celebrati artifices,ſed nullis operũ ſuorum præcipui.Ariſton qui & argentũ cęlare ſolitus eſt,Callias, Cleſias,Cãtharus Sicyonius, Dionyſodorus Critiæ diſcipulus,Deliades,Euphorion,Eunicus,& Hecatæus.Argenti cęlatores,Lesbocles,Prodorus,Pythodicus,Polygnotus.Iidẽ pictores nobiliſsimi.Item ex cælatoribus Stratonicus,Scymnus,qui fuit Critię diſcipulus.Nũc percẽſebo eos,qui eiuſdem generis opera fecerunt,ut Apollodorus,Androbulus, Aſclepiodorus,Aleuas philoſophos:Apellas & adorantes fœminas, Antigonus & Perixyomenon tyrannicidasq; ſupradictos.Antimachus,Athenodorus fœminas nobiles:Ariſtodemus & luctatores bigasq; cùm auriga,philoſophos,anus,Seleucum regem.Habet gratiã ſuam huius quoq; Doryphorus.Cephiſodori duo fuere:Prioris eſt Mercurius, Liberum patrem in infantia nutriens.Fecit & concionantem manu elata:perſona in incerto eſt.Sequens philoſophos fecit.Colotas,qui cùm Phidia louẽ Olympiũ fecerat,philoſophos.Item Cleon & Cenchramis,& Callicles,& Cephis:Chalcoſthenes & comœdos & athletas.Dahippus Perixyomenon.Daiphron,& Democritus,& Dæmon philoſophos.Epigonus omnia ferè prædicta imitatus præceſsit in tubicine,& matri interfectæ infante miſerabiliter blandiente.Eubolidis digitis cõputans,Mycon athletis ſpectatus, Menogenes quadrigis.Nec minus Niceratus omnia quæ cæteri aggreſſus,repræſentauit Alcibiadem,lampadeq; accenſa matrem eius Demaraten ſacrificantẽ.Piſicrates bigæ Pitho mulierem impoſuit.Idemq; fecit Martem & Mercurium qui ſunt in Concordiæ templo Romę.Perillum nemo laudat ſæuiorem Phalaride tyranno,qui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne ſubdito, & primus eum expertus cruciatũ iuſtiore ſæuitia. In hoc à ſimulacris deûm hominumq; deuocauerat humaniſsimam artem.Ideone tot conditores eius elaborauerant,ut ex ea tormenta fierent?Itaq; una de cauſa ſeruantur opera eius,ut quiſquis illa uideat,oderit manus.Sthenis Cererem,Iouem,Mineruã fecit, qui ſunt Romæ in Concordiæ templo.Idem flentes matronas,& adorantes ſacrificantesq;.Simon canem & ſagittarium fecit.Stratonicus cælator ille philoſophos, Scopas uterq;. Athletas autem & armatos,& uenatores,ſacrificantesq; Batton,Euchir,Glaucides, Heliodorus, Hicanus, Lophon,Lyſon,Leõ,Menodorus,Myagrus,Polycrates,Polydorus,Pythocritus,Protogenes idem pictura clariſsimus,ut dicemus:Patrocles,Polis,Poſidonius,qui & argentum cælauit nobiliter natione Epheſius, Periclymenus, Philon, Simenus, Timotheus, Theomneſtus, Timarchides, Timon, Tiſias, Thraſon. Ex omnibus autem maxime cognomine inſignis eſt Callimachus,ſemper calumniator ſui, nec finem habẽs diligentiæ, ob id Cacizotechnos appellatus, memorabilis exemplo adhibendi curæ modũ. Huius ſunt ſaltantes Lacænę,emendatum opus, ſed in quo gratiam omnem diligentia abſtulerit.Hunc quidam & pictorem fuiſſe tradunt. Non ære captus nec arte unam ſolummodo Zenonis ſtatuã Cypria in expeditione non uendidit Cato, ſed quia philoſophi erat,

ut obi-

ut obiter hoc quoq; noſcatur tam inane exemplum. In mentione ſtatuarũ eſt & una non prætereunda, licet autoris incerti, iuxta roſtra Herculis tunicati, Eleo habitu Romæ, tor ua facie ſentiẽteq; ſuprema in tunica. In hac tres ſunt tituli. L. Luculli imperatoris, de ma nubijs: alter, pupillum Luculli filium ex S C. dedicaſſe: tertius, T. Septimum Sabinum ædilem curulem ex priuato in publicum reſtituiſſe. Tot certaminum tantæq; dignatio= nis ſimulacrum id fuit. Nunc reuertemur ad differentias æris & mixturas. In Cyprio co= ronarium & regulare eſt, utrũq; ductile. Coronarium tenuatur in laminas, taurorumq; felle tinctum, ſpeciem auri in coronis hiſtrionum præbet. Idemq; in uncias additis auri ſcrupulis ſenis, prætenui pyropi bractea igneſcit. Regulare & in alijs fit metallis, itemq; caldarium. Differentia, quod caldarium funditur tantùm, malleis fragile, quibus regula= re obſequitur, ab alijs ductile appellatũ, quale omne Cyprium eſt. Sed & in cæteris me= tallis, cura diſtat à caldario. Omne enim purgatis diligentius igni uitijs, excoctisq;, regu lare eſt. In reliquis generibus palma Campano. Simile in multis partibus Italiæ prouin= cijsq;. Sed octonas plumbi libras addunt, & lene recoquunt propter inopiã ligni. Quan tum ea res differentię afferat in Gallia maxime ſentitur, ubi inter lapides candefactos fun ditur. Exurente enim coctura, nigrum atq; fragile conficitur. Pręterea ſemel recoquunt, quod ſæpius feciſſe, bonitati plurimùm confert.

Differentiæ æris & mixturæ, & de ſeruando ære. Cap. IX

ID quoq; notaſſe non ab re eſt, ęs omne frigore magno melius fundi. Sequẽs tẽperatu ra ſtatuaria eſt, eadẽq; tabularis hoc modo. Maſſa proflat in primis, mox in proflatum additur tertia portio ęris collectanei, hoc eſt, ex uſu coempti. Peculiare in eo condimen= tum attritu domiti, & conſuetudine nitoris ueluti manſuefacti. Miſcentur & plumbi ar= gentarij pondo duodena ac ſelibrę, centenis proflati. Appellatur etiamnum & formalis temperatura æris tenerrimi, quoniam nigri plumbi decima portio additur, & argentarij uigeſima, maximeq; ita colorem bibit, quem Græcanicum uocant. Nouiſsima eſt quæ uocatur ollaria, uaſe nomen hoc dante, ternis aut quaternis libris plũbi argentarij in cen tenas æris additis. Cyprio ſi addatur plumbum, colos purpurę fit in ſtatuarũ prætextis. Æra exterſa rubiginem celerius trahunt quàm neglecta, niſi oleo perungãtur. Seruari ea optime in liquida pice tradunt. Vſus æris ad perpetuitatẽ monumentorum iam pridem translatus eſt, tabulis æreis, in quibus publicæ conſtitutiones inciduntur.

De cadmia medicinæ. Cap. X

METalla ęris multis modis inſtruunt medicinam, utpote cùm ulcera omnia ibi ocyſsi me ſanentur. Maxime tamen prodeſt cadmia. Fit ſine dubio hæc & in argenti for= nacibus, candidior ac minus ponderoſa, ſed nequaquã comparanda ærarię. Plura autem genera ſunt. Nãq; ipſe lapis, ex quo fit æs, cadmia uocatur, fuſuris neceſſarius, medicinæ inutilis. hic rurſus in fornacibus exiſtit, aliamq; nominis ſui originẽ recipit. Fit autẽ ege= ſta flammis atq; flatu tenuiſsima parte materię, & cameris lateribúsue fornacũ pro quan titate leuitatis applicata. Tenuiſsima eſt in ipſo fornacum ore, qua flammæ eluctantur, appellata capnitis, & exuſta, & nimia leuitate ſimilis fauillę. Interior optima cameris de= pendens, & ab eo argumento botrytis cognominata: põderoſior hæc priore, leuior por rò ſecuturis. Duo eius colores: deterior cinereus, puniceus melior, friabilis, oculorumq; medicamentis utiliſsima. Tertia eſt in lateribus fornacum, quæ propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipſa ab argumento, cruſta uerius quàm pumex, intus uaria, ad pſoras utilior, & ad cicatrices trahendas. Fluũt & ex ea duo alia genera: onychitis extra penè cerula, intus onychis maculis ſimilis. Oſtracitis tota ni= gra, & cæterarum ſordidiſsima, uulneribus maxime utilis. Omnis autem cadmia in Cy= pri fornacibus optima, iterumq; à medicis coquitur carbone puro, atq; ubi in cinerẽ re= dijt, extinguitur uino aminæo, quæ ad emplaſtra præparatur: quæ uerò ad pſoras, aceto. Quidam in ollis fictilibus tuſam urunt, ac lauant in mortarijs, poſtea ſiccant. Nympho= dorus lapidem ipſum quàm grauiſsimũ ſpiſsiſsimumq; urit pruna, & exuſtũ Chio uino reſtinguit

reſtinguit tunditq́;,mox linteo cribrat,atq; in mortario terit,mox aqua pluuia macerat, iterumq́; terit quod ſubdit,donec ceruſſæ ſimilis fiat nulla dentium offenſa. Eadem lollæ actio,ſed quàm puriſsimum lapidem eligit. Cadmiæ effectus ſiccare, perſanare,ſiſtere fluxiones, pterygia & ſordes oculorum purgare, ſcabriciem extenuare, & quicquid in plumbi effectu dicemus. Et æs ipſum ad omnia eadem uritur,præterq́; albugines oculorum & cicatrices. Vlcera quoq; oculorum cum lacte ſanat, idq; Ægyptij collyrij modo terunt in coticulis. Facit & uomitiones è melle ſumptum . Vritur autem Cyprium in fictilibus crudis cum ſulphuris pari pondere,circumlito ſpiramento in caminis donec uaſa ipſa percoquantur. Quidam & ſalem addũt, alij alumẽ pro ſulphure,alij nihil:ſed aceto tantùm aſpergunt. Vſtum teritur mortario Thebaico,aqua pluuia lauatur,minore effectu,iterumq́; adiecta largiore teritur,& dum conſidat relinquitur : hoc ſæpius, donec ad ſpeciem minij redeat. Tunc ſiccatum in ſole,in ærea pyxide ſeruatur.

De ſcoria,& flore,& ſquama æris,& ſtomomate,& ærugine,& hieracio. Cap. XI

ET ſcoria ęris ſimili modo lauatur,minore effectu q̃ ęs ipſum. Sed & ęris flos medicinæ utilis eſt. Fit ære fuſo, & in alias fornaces translato:ibi flatu crebriore excutiuntur uelut milij ſquamæ,quas uocant florẽ. Cadũt autẽ, cùm panes æris aqua refrigerãtur rubentq́;. Similiter ex eis fit,quam uocãt lepida,& ſic adulteratur flos , ut ſquama ueniat pro eo. Eſt autẽ ſquama hęc decuſſa ui clauis,per quos panes ærei ferruminantur. In Cyprijs maxime officinis omnia. Differentia hęc eſt, quòd ſquama excutitur ictibus ijſdem panibus,flos cadit ſponte. Squamę eſt alterũ genus ſubtilius,ex ſumma ſcilicet lanugine decuſſum,quod uocãt ſtomoma. Atq; hæc omnia medici,quod pace eorũ dixiſſe liceat, ignorant,pars maior & nominibus,in tantùm à cõficiendis medicaminib . abſunt,quod eſſe propriũ medicinę ſolebat. Nunc quotiens incidêre in libellos, componere ex his uolentes aliqua,hoc eſt impendio miſerorũ experiri cõmentaria,credunt ſeplaſię,ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti , factaq́; iampridẽ emplaſtra & collyria mercantur, tabesq́; mercium. Fraus ſeplaſiæ ſic exteritur. Et ſquama autẽ & flos urũtur in patinis fictilibus aut ęreis,deinde lauantur,ut ſuprà,ad eoſdẽ uſus. Et amplius ad nariũ carnoſa uitia,itemq́; ſedis & grauitates auriũ , per fiſtulas in eas flatu impulſa , & ulcera oris farina admota. Tollit & tonſillas cum melle. Fit & ex cãdido ære ſquama , Cypria longe efficacior:necnõ urina pueri prius macerãt clauos panesq́; . Quidã uerò excuſſam ſquamã terunt,& aqua pluuia lauant. Dant et hydropicis eam duab.drachmis in mulſi hemina,& illinunt cum polline. Æruginis quoq; magnus uſus. Sed pluribus fit ea modis. Nãq; et è lapide ex quo coquitur æs deradit,& ære cãdido perforato , atq; in cadis ſuper acetũ ſuſpenſo,æreo obturatis operculo,multo probatiore q̃ ſi hoc idem ſquamis fiat. Quidam uaſa ipſa cãdidi æris fictilibus cõdunt in aceto,radũtq́; x. die. Alij uinaceis contegũt,totidemq́; poſt dies radũt. Alij delimatã æris ſcobẽ aceto ſpargunt,uerſantq́; ſpathis ſæpius die,donec abſumat. Eandemq́; ſcobẽ alij terere in mortarijs æreis ex aceto malũt . Ocyſſime uerò cõtrahit coronariũ ęruginẽ,reciſamentis in acetũ additis. Adulterãt marmore trito maxime Rhodiã æruginẽ. Alij pumice aut gũmi. Præcipue autẽ fallit atramento ſutorio adulterata. Cætera enim dente deprehendũtur,ſtridentia in frendẽdo. Experimentum in batillo ferreo. Nam quæ ſyncera eſt,ſuũ colorẽ retinet:quæ mixta atramento,rubeſcit. Deprehenditur & papyro,galla prius macerato:nigreſcit enim ſtatim ærugine illita. Deprehenditur & uiſu,maligne uirẽs. Sed ſiue ſyncerã ſiue adulteratã, aptiſsimum eſt ſiccatã in patina noua uri & uerſari,donec fauilla fiat:poſtea teritur & recõdit. Aliqui in crudis fictilibus urunt,donec figlinũ pecoquat. Nonnulli & thus maſculũ admiſcent. Lauatur autem ærugo ſicut cadmia. uis eius collyrijs oculorũ aptiſsima,delacrymationibus mordendo proficiens . Sed ablui neceſſariũ penicillis calidis donec rodere deſinat. Hieracium uocatur collyrium,quod ita maxime conſtat:temperatur autem id ammoniaci uncijs quatuor,æruginis Cyprię duabus:atramenti ſutorij , quod chalcanthũ uocant, totidem,miſyos uerò una,croci ſex. Hęc omnia trita aceto Thaſio colliguntur in pilulas,

excellen-

excellentis remedij contra initia glaucomatum & ſuffuſionũ, contra caligines & ſcabri-cias & albugines ac genarum uitia. Cruda autem ęrugo uulnerarijs emplaſtris miſcetur. Oris etiam gingiuarumq; ulcerationem mirifice emendat, & labiorum ulcera cum oleo. Quòd ſi & cera addatur, purgat, & ad cicatricem perducit. Ærugo & callum fiſtularum erodit, uitiorumq; quę circa ſedem, ſiue per ſe, ſiue cum ammoniaco illita, uel collyrij modo in fiſtulas adacta. Eademq; cùm reſinæ terebinthinę tertia parte ſubacta, lepras tollit.

De ſcolecia, & chalciti, & miſy, & ſory, & chalcantho. Cap. XII

EST & alterum genus æruginis, quam uocant ſcoleciam, in Cyprio ære, hoc trito alu-mine & ſale, aut nitro pari pondere, cùm aceto albo quàm acerrimo. Non fit hoc niſi æſtuoſiſsimis diebus circa canis ortum. Teritur autem donec uiride fiat, contrahatq; ſe uermiculorum ſpecie, unde & nomen. Quod uitium ut emendetur, duę partes quæ fue-re aceti, miſcentur urina pueri impubis. Idem autem in medicamentis & ſanterna efficit, qua diximus aurum ferruminari, uſusq; utriuſq; qui æruginis. Scolecia fit & per ſe dera-ſa ab ærario lapide, de quo nunc dicemus. Chalcitim uocant lapidem ex quo & ipſum ęs coquitur. Diſtat à cadmia, quòd illa ſuper terram ex ſubdialibus petris cæditur, hæc ex obrutis. Item, quòd chalcitis friat ſe ſtatim mollis natura, ut uideatur lanugo cõcreta. Eſt & alia diſtinctio, quod chalcitis tria genera continet, ęris, & miſyos, & ſoryos, de quibus ſingulis dicemus ſuis locis. Habet autem æris uenas oblongas. Probatur mellei coloris, gracili uenarum diſcurſu, friabilis, nec lapidoſa. Putãt & recentẽ utiliorem eſſe, quoniam inueterata ſory fiat. Vis eius ad excreſcentia in ulceribus, ſanguinem ſiſtere, gingiuas, uuam, tonſillas farina compeſcere. Vuluæ quoq; uitijs in uellere imponitur. Cum ſucco uerò porri, uerendorum additur emplaſtris. Maceratur autem in fictili ex aceto circumli-to fimo diebus XL. & colorem croci trahit. Tunc admixto cadmiæ pari pondere, medi-camentum efficit, pſoricon dictum. Quòd ſi duæ partes chalcitidis tertia cadmiæ tempe-rentur, acrius hoc idem fiet. Acrius etiamnum & uehementius, ſi aceto quàm uino tem-perentur. Toſta uerò efficacior fit ad eadem omnia. Sory Ægyptium maxime laudatur, multum ſuperato Cyprio, Hiſpanienſi & Africo, quanquam oculorum quoq; curationi quidam utilius Cyprium putant: ſed in quacũq; natione optimum, cui maximùm uirus in olfactu trituq; pinguiter nigreſcens et ſpongioſum. Stomacho res cõtraria in tantùm, ut quibuſdam olfactu modo uomitiones moueat, & Ægyptium quidẽ tale. Alterius na-tionis contritum ſplendeſcit. Et miſy eſt lapidoſius. Prodeſt autẽ & dentiũ dolori, ſi con-tineatur atq; colluat: & oris ulceribus grauibus, quęq; ſerpunt. Vrit carbonibus, ut chal-citis. Miſy aliqui tradiderunt fieri exuſto lapide in ſcrobibus, flore eius luteo miſcente ſe ligni pinei fauilla. Reuera autem è ſupradicto fit lapide, cõcretum natura diſcretumq;, & optimum in Cypriorum officinis: cuius notæ ſunt friati aureę ſcintillę, & cum teratur ha-renoſa natura, ſiue terra chalcitidi ſimilis. Hoc admiſcent qui aurũ purgant. Vtilitas eius infuſi cũ roſaceo auribus purulẽtis, & in lana impoſiti capitis ulceribus. Extenuat etiam ſcabricias oculorum inueteratas. Præcipue utile tonſillis, contraq; anginas & ſuppura-ta. Ratio, ut XVI. drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle, donec lenteſcat. Sic ad ſupradicta utile eſt. Quotiens opus ſit molliri uim eius, mel aſpergitur. Erodit & cal-lum fiſtularum ex aceto fouẽtium, & collyrijs additur. Siſtit & ſanguinem, ulceraq; quæ ſerpant quæúe putreſcant. Abſumit & excreſcentes carnes. Peculiariter uirilitatis uitijs utile, & fœminarum profluuiũ ſiſtit. Græci cognationẽ æris nomine fecerũt & atramen-to ſutorio. Appellant enim chalcanthũ. Nec ullius æque mira natura eſt. Fit & in Hiſpa-nia è puteis ſtagnisúe, id genus aquæ habentibus. Decoquiẽ ea, admixta dulci pari men-ſura, et in piſcinas ligneas funditur. Immobilibus ſuper has tranſtris dependent reſtes la-pillis extentę, quibus adhęreſcens limus utreis acinis imaginẽ quandã uuę reddit. Exem-ptum ita ſiccatur diebus XXX. Color eſt ceruleus perq; ſpectabili nitore, uitrũq; eſſe cre-ditur: diluendo fit atramentũ tingendis corijs. Fit & pluribus modis, genere eo in ſcro-bes cauato: quarũ è lateribus diſtillantes hyberno gelu ſtirias, ſtalagmian uocãt, necq; eſt

purius

purius aliud. Sed ex eo candidū colorē ſentientē uiolam, leucoion appellant. Fit & in ſaxorum catinis, pluuia aqua corriuato limo gelante. Fit & ſalis modo, flagrantiſsimo ſole admiſſas dulces aquas cogente. Ideo duplici quidam differentia, foſsile aut factitium appellant. hoc pallidius: & quantum colore, tantùm bonitate deterius. Probāt maxime Cyprium in medicinæ uſu. Sumitur ad depellenda uentris animalia drachmę pondere cum melle. Purgat & caput dilutum, ac naribus inſtillatum. Item ſtomachum, cum melle aut aqua mulſa ſumptum. Medetur & oculorum ſcabriciei doloriq́, necnon & caligini & oris ulceribus. Siſtit & ſanguinem narium. Item hæmorrhoidū. Extrahit oſſa fracta cum ſemine hyoſcyami. Suſpendit epiphoras, penicillo fronti impoſitum. Efficax & in emplaſtris ad purganda uulnera, & excreſcentia ulcerum. Tollit & uuas, uel ſi decocto tangantur. Cum lini quoq́ ſemine ſuperponitur emplaſtris ad dolores tollendos: quodq́ ex eo candicat, in eo uſu præfertur uiolaceis, & grauitati aurium per fiſtulas inſpiratur. Vulnera etiam per ſe illitum ſanat, ſed ſtringit cicatrices. Nuperq́ inuētum, urſorum in harena & leonum ora inſpargere illo: tantaq́ eſt uis in aſtringendo, ut non queant mordere.

De pompholyge, & ſpodo, & antiſpodo, & diphryge, & triente Seruilio. Cap. XIII

ETiamnum in ęrarijs reperiuntur quem uocāt pompholygē & ſpodon. Differentia, quòd pompholyx lotura paratur, ſpodos illota eſt. Aliqui id quod ſit candidum leuiſsimumq́ pompholygem dixere, & eſſe æris & cadmiæ fauillam. Spodon nigriorem ponderoſioremq́ eſſe, deraſam parietibus fornacum, mixtis ſcintillis, aliquando & carbonibus. Hæc aceto accepto odorem æris præſtat, & ſi tangatur lingua ſaporem horridum. Conuenitq́ oculorum medicamētis quibuſcunq́ uitijs occurrēs, & ad omnia quę ſpodos: hoc ſolùm diſtat, quòd huius elutior uis eſt. Addit & in emplaſtra, quibus lenis quæritur refrigeratio & ſiccatio. Vtilior ad omnia quæ uino lota eſt. Spodos Cypria optima. Fit autē liqueſcentibus cadmia & ærario lapide. Leuiſsime hæc efflatur & ocyus, euolatq́ è fornacibus & tectis adhęreſcit, à fuligine diſtans candore. Quod minus candidum ex ea, immaturę fornacis argumentū eſt, hoc quidā pompholygē uocant. Quod uerò rubicundius ex ijs inuenitur, acriorem uim habet, exulceratq́ adeò, ut cùm lauatur ſi oculos attingat, excæcet. Eſt & mellei coloris ſpodos, in qua plurimum æris intelligitur. Sed quodcunq́ genus lauando fit utilius. Purgatur antè pinna, dein craſsore lotura. Digitis ſcabritiem exterunt. Media uis eius eſt, quæ uino lauatur. Fſt aliqua & in genere uini differentia. Leni enim lota collyrijs oculorū nimium uigilijs fatigatorū apta putatur. Eadem efficacior ulceribus quæ manant, uel oris quæ madent, & omnibus medicamentis quæ parantur contra gangrenas. Fit & in argenti fornacibus ſpodos, quam uocant lauriotin. Vtiliſsima autē oculis affirmatur, quę fiat in aurarijs, nec in alia parte magis eſt uitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda eſſent metalla, uiliſsimis rebus utilitates eaſdem excogitauit. Antiſpodon uocāt cinerem fici arboris uel caprifici, uel myrti foliorum cum tenerrimis ramorū partibus, uel oleaſtri uel cydonij mali uel lentiſci. Itē ex moris immaturis, id eſt candidis, in ſole arefactis: uel è buxi coma, uel pſeudocyperi, aut rubi, aut terebinthi, uel cœnāthes. Taurini quoq́ glutinis, aut linteorū cinerē, ſimiliter pollere inuentū eſt. Vrunt omnia ea crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquant. In æraris officinis & pſegma fit, iam liquato ęre atq́ percocto, additis etiamnū carbonibus, flatuq́ accenſis, ac repēte uehemētiori flatu expuit ęris palea quędā. Solum quo excipiatur ſtratum eſſe debet. Facile ab ea diſcernitur quam in ijſdē officinis diphrygē uocāt Gręci, ab eo quòd bis torreat. Cuius origo triplex. Fieri enim tradit ex lapide pyrite cremato in caminis, donec excoquatur in rubricam. Fit & in Cypro & ex luto cuiuſdā ſpecus arefacto prius, mox paulatim circundatis ſarmentis. Tertio fit modo in fornacibus ęris fece ſubſidente. Differētia eſt quidem, quod ęs ipſum in catino defluit, ſcoria extra fornaces, flos ſupernatat, diphryges remanet. Quidā tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquantur, ferruminari, circa hunc ęs feruere, ipſum uerò non percoqui, niſi translatū in alias fornaces, & eſſe nodū quēdam materię. Id quod excocto ſuperſit, diphryges uocari.

Ratio

Ratio eius in medicina similis supradictis, siccare & excrescentia consumere,& perpurgare: probatur lingua, ut eam siccet tactu statim, saporemq; æris reddat. Vnum etiam num æris miraculum non omittemus. Seruilia familia illustris in fastis, trientẽ æreũ pascit auro & argẽto, consumentem utrunq;. Origo atq; natura eius incomperta est mihi. Verba ipsa de ea re Messalæ senis ponam: Seruiliorum familia habet trientẽ sacrum, cui summa cum cura magnificentiaq; sacra quotãnis faciunt: quem ferunt aliâs creuisse, aliâs decreuisse uideri,& ex eo aut honorem aut diminutionem familiæ significari.

De ferro,& ferreis metallis,& differentiæ ferri. Cap. XIIII

PRoximè indicari debent metalla ferri, optimo pessimoq; uitæ instrumento. Siquidẽ hoc tellurẽ scindimus, serimus arbusta, ponimus pomaria, uites squalore deciso annis omnib. cogimus iuuenescere. Hoc extruimus tecta, cædimus saxa, omnesq; ad alios usus ferro utimur. Sed eodẽ ad bella, cædes, latrocinia, non cominus solũ, sed etiã missili uolucriq;, nunc tormẽtis excusso, nũc lacertis, nũc uerò pẽnato, quã sceleratissimã humani ingenij fraudẽ arbitror. Siquidẽ, ut ocyus mors perueniret ad hominẽ, alitem illam fecimus, pennasq; ferro dedimus. Quamobrẽ culpa eius non naturæ fiat accepta. Aliquot experimentis probatũ est, posse innocens esse ferrum. In fœdere quod expulsis regibus populo Ro. dedit Porsena nominatim comprehensum inuenimus, ne ferro nisi in agricultura uterentur. Et stilo scribere intutum est, ut uetustissimi autores prodiderunt. Magni Pompeij in tertio consulatu extat edictum, in tumultu necis Clodianæ, prohibentis ullum telum esse in urbe. Et tamen uita ipsa non desiit honorem mitiorem habere ferro quoq;: Aristonidas artifex cùm exprimere uellet Athamantis furorẽ Learcho filio præcipitato residentẽ, pœnitentiamq;, ferrum & æs miscuit: ut rubigine eius per nitorẽ æris relucente, exprimeretur uerecundiæ rubor. Hoc signũ extat Thebis hodie. Est in eadem urbe & ferreus Hercules, quem fecit Alcon, laborum dei patiẽtia inductus. Videmus & Romæ scyphos è ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obsistit eadem naturæ benignitas, exigẽtis à ferro ipso pœnas rubigine, eademq; prouidentia nihil in rebus mortalius faciente, quàm quod infestissimum mortalitati. Ferri metalla ubiq; propemodum reperiuntur, quippe insula etiam Italiæ Ilua gignente, minimaq; difficultate cognoscuntur ipso colore terræ manifesto. Sed ratio eadem excoquendis uenis. In Cappadocia tantùm quæstio est, aquæ an terræ fiat acceptum, quoniam perfusa certo fluuio terra, neq; aliter ferrum è fornacibus reddit. Differentia ferri numerosa. Prima in genere terræ cæli ue. Alię molle tantùm, plumboq; uicinius subministrant: aliæ fragile & ærosum, rotarumq; usibus & clauis maxime fugiendum, cui prior ratio conuenit: aliud breuitate sola placet, clauisq; caligarijs: aliud rubiginem celerius sentit: strictureq; uocantur eę omnes, quod non in alijs metallis, à stringẽda acie uocabulo imposito. Et fornacium maxima differentia est. In ijs equidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam aciẽ, alioq; modo ad dentandas incudes, malleorúmue rostra. Summa autem differentia in aqua est, cui subinde candens immergitur. Hæc alibi atq; alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri, sicuti Bilbilin in Hispania & Turiassonem, Comum in Italia, cùm ferraria metalla in his locis non sint. Ex omnibus autem generibus palma Serico ferro est: Seres hoc cum uestibus suis pellibusq; mittunt. Secunda Parthico: neq; alia genera ferri ex mera acie temperantur, cæteris enim admiscetur. Mollior complexus in nostro orbe. Aliubi uena bonitatẽ hãc præstat, ut in Noricis: aliubi factura, ut Sulmone aquâ, uti diximus. Quippe cùm in exacuendo oleares cutes aquariaq; differant,& oleo delicatior fiat acies. Mirumq;, cùm excoquatur uena, aquæ modo liquari ferrum, postea in spongias frangi. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est, ne qua in fragilitatem durentur. A ferro sanguis humanus se ulciscitur. Contactum namq; eo celerius subinde rubiginem trahit. De magnete lapide suo loco dicemus, concordiaq; quam cum ferro habet. Sola hæc materia uires ab eo lapide accipit, retinetq; longo tempore, aliud apprehendens ferrum, ut annulorum catena spectetur interdum: quod imperitum uulgus appellat ferrum uiuum, uulneraq; tali

aſperiora fiunt. Lapis hic & in Cantabria naſcitur, nõ ille magnes uerus caute continua, ſed ſparſa bubbatione, ita appellant, neſcio an uitro fundendo perinde utilis, nondum enim expertus eſt quiſquam: ferri uticꝫ inficit aciem, ut magnes. Eodem lapide Dinocrates architectus Alexandriæ Arſinoes templum concamerare inchoauerat, ut in eo ſimulachrum eius è ferro pendere in aere uideretur. Interceſsit mors & ipſius & Ptolemæi, qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri. Metallorum omnium uena ferri largiſsima eſt. Cantabricę maritimæ partæ, quam oceanus alluit, mons prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materie eſt, ut in ambitu oceani diximus.

De temperatura ferri, & medicinæ ex ferro, & ærugine, & rubigine, & ſquama ferri, & hygremplaſtro. Cap. XV

FErrum accenſum igni, niſi duretur ictibus, corrumpitur. Rubens non eſt habile tundendo, neqꝫ antequam albeſcere incipiat. Aceto aut alumine illitum fit æri ſimile. A rubigine uindicatur ceruſſa, & gypſo, & liquida pice. Hæc eſt temperatura à Græcis antipathia dicta. Ferũt quidam & religione quadam id fieri. Et extare ferream catenã apud Euphraten amnem, in urbe quæ Zeugma appellatur, qua Alexander Magnus ibi uinxerat pontem, cuius annulos qui refecti ſunt rubigine infeſtari, carentibus ea prioribus. Medicina è ferro eſt & alia cõꝫ ſecandi. Namqꝫ circumſcribi circulo, térue circumlato mucrone, & adultis & infantibus prodeſt cõtra noxia medicamẽta: & præfixiſſe in limine è ſepulchro euulſos clauos aduerſus nocturnas lymphationes. Pungiq́ꝫ leuiter mucrone quo percuſſus homo ſit, contra dolores laterum pectorumq́ꝫ ſubitos qui punctionẽ afferant. Quædam uſtione ſanantur: priuatim uerò canis rabidi morſus. Quippe etiam præualente morbo, expaueſcentesq́ꝫ potum, uſta plaga ilico liberantur. Calefit etiam ferro candẽte aqua, in multis uitiis, priuatim uerò dyſentericis. Eſt & rubigo ipſa in remediis, & ſic Telephum proditur ſanaſſe Achilles, ſiue id ærea, ſiue ferrea cuſpide fecit. Ita certe pingitur eam decutiens gladio. Sed rubigo ferri deradit humido ferro clauis ueteribus. Vis eius ligare, ſiccare, reſtringere. Emendat alopecias illita. Vtuntur & ad ſcabricias genarum, puſtulasq́ꝫ totius corporis, cum cera & oleo myrteo. Ad ignes uerò ſacros ex aceto. Item ad ſcabiem: paronychia digitorum & pterygia in linteolis. Siſtit & fœminarum profluuia impoſita uelleribus. Plagis quoqꝫ recentibus uino diluta, & cũ myrrha ſubacta, & condylomatis ex aceto prodeſt. Podagras quoqꝫ illita lenit. Squama quoqꝫ ferri in uſu eſt ex acie aut mucronibus, maxime ſimili, ſed acriore cꝫ rubigo: quamobrẽ & cõtra epiphoras oculorũ aſſumitur. Sanguinemq́ꝫ ſiſtit, cùm uulnera maxime ferro fiant. Siſtit & fœminarũ profluuia. Imponitur & contra lienũ uitia. Hæmorrhoidas compeſcit, ulcerumq́ꝫ ſerpẽtia: & genis prodeſt, farinæ modo aſperſa pauliſper: præcipua tamẽ commendatio eius in hygremplaſtro ad purganda uulnera fiſtulasq́ꝫ, & omnem callum erodendum, & raſis oſsibus carnes recreandas. Componitur hoc modo: obolis ex Cymolia creta duobus, drachmis ſex ex ære, totidem ex ſquama ferri, totidem ceræ, ex olei ſextario. His adiicitur, cùm ſunt repurganda uulnera aut replenda, ceratum.

De plumbi metallis, & albo plumbo, & nigro. Cap. XVI

SEquitur natura plumbi. Cuius duo genera, nigrum atqꝫ candidum. Precioſiſsimum candidum à Græcis appellatum caſsiteron, fabuloſeq́ꝫ narratum in inſulas Atlantici maris peti, uitilibusq́ꝫ nauigiis circumſutis corio aduehi. Nunc certũ eſt in Luſitania gigni & in Gallecia, ſumma tellure harenoſa, & coloris nigri: pondere tantùm ea deprehenditur. Interueniunt & minuti calculi, maximè torrẽtibus ſiccatis. Lauant eas harenas metallici, & quod ſubſidit coquunt in fornacibus. Inuenitur & in aurariis metallis (quæ eluuia uocant) aqua immiſſa eluente calculos nigros paulum candore uariatos, quibus eadẽ grauitas quæ auro: & ideo in calathis in quibus aurum colligitur, remanẽt cum eo, poſtea caminis ſeparantur, conflatiq́ꝫ in album plumbum, reſoluuntur. Non fit in Gallecia nigrum, cùm uicina Cantabria nigro tantùm abundet. Nec ex albo argentum, cùm fiat ex nigro. Iungi inter ſe plumbum nigrum ſine albo poteſt, nec hoc ei ſine oleo: ac ne album quidem

quidem ſecum ſine nigro. Album habuit autoritatem & Iliacis temporibus, teſte Homero, caſiteron ab illo dictum. Plumbi nigri origo duplex eſt: aut enim ſua prouenit uena, nec quicquam aliud ex ſe parit: aut cum argento naſcitur, mixtiſq; uenis conflatur. Eius qui primus fuit in fornacibus liquor, ſtannum appellatur: qui ſecundus, argẽtum: quod remanſit in fornacibus, galena, quæ portio eſt tertia addita uenæ. Hæc rurſus conflata, dat nigrum plumbum, deductis partibus duabus.

De ſtanno, plumbo argentario, & quibuſdam alijs. Cap. XVII

STannum illitum æneis uaſis, ſaporem gratiorẽ facit, & compeſcit æruginis uirus, mirumq; pondus non auget. Specula quoq; ex eo laudatiſsima, ut diximus, Brundiſii temperabantur, donec argẽteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur ſtannum addita ęris tertia portione candidi in plumbum album. Fit & alio modo mixtis albi plumbi nigriq; libris. Hoc nunc aliqui argentarium appellant. Idem & tertiarium uocant, in quo duæ nigri portiones ſunt, & tertia albi. Precium eius in libras XXX. hoc fiſtulę ſolidãtur. Improbiores ad tertiarium additis æquis partibus albi, argentarium uocant, & eo quæ uolunt incoquũt. Precia huius faciunt in pondo CXXX. In libras, albo per ſe ſyncero precia ſunt XXX. nigro XVI. Albi natura plus aridi habet. Contraq;, nigri tota humida eſt. Ideo album nulli rei ſine mixtura utile eſt. Neq; argentũ ex eo plumbatur, quoniã prius liqueſcit argentum. Album incoquitur æreis operibus Galliarum inuento, ita ut uix diſcerni queat ab argento, eaq; incoctilia uocant. Deinde & argentum incoquere ſimili modo cœpere, equorum maxime ornamentis, iumentorumq; iugis in Alexia oppido, reliqua gloria Biturigum fuit. Cœpere deinde & eſſeda, & uehicula, & petorita exornare: ſimiliq; modo ad aurea quoq; non modò argentea ſtaticula inanis luxuria peruenit: quęq; in ſcyphis cerni prodigiũ erat, hæc in uehiculis atteri, cultus uocatur. Plumbi albi experimentum in charta eſt, ut liquefactũ pondere uideatur non calore rupiſſe. India neq; æs neq; plumbum habet, gẽmisq; ſuis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fiſtulas laminasq; utimur, laborioſius in Hiſpania eruto, totasq; per Gallias: ſed in Britannia ſummo terræ corio adeò largè, ut lex ultro dicatur, ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc ſunt nomina: Iouetanum, Caprarienſe, Oleaſtrenſe. Nec differentia ulla ſcoriæ, modò ſit excocta diligenter. Mirumq; in his ſolis metallis, quòd derelicta fertilius reuiui ſcunt. Hoc uidetur facere relaxatis ſpiramentis ad ſatietatem infuſus aer, æquè ut fœminas quaſdam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertũ in Bætica Santarenſi metallo, quod locari ſolitum X. libris per CC. ante annos, poſtquam obliteratũ erat LV. locatum eſt. Simili modo Antonianum in eadem prouincia pari locatione peruenit ad pondo CCCC. uectigalis. Et mirum, aqua addita non liqueſcere uaſa è plumbo conſtat: eadem in aqua calculus æreus ue quadrans ſi addatur, uas peruri.

Medicinæ de plumbo, & ſcoria plumbi, & molybdena ſiue galena, de pſimmythio, & ſandaracha. Cap. XVIII

IN medicina per ſe plumbi uſus eſt cicatrices reprimere: adalligatisq; lumborum & renum parti laminis frigidiore natura inhibere impetus Veneris. Viſaq; in quiete Venerea ſponte naturæ erumpentia uſq; in morbi genus, his laminis Caluus orator cohibuiſſe traditur, uiresq; corporis ſtudiorũ labori cuſtodiſſe. Nero (quoniã ita dijs placuit) princeps lamina pectori impoſita ſub ea cantica exclamans, alendis uocibus demonſtrauit rationem. Coquitur ad medicinæ uſus patinis fictilibus ſubſtrato ſulphure minuto, laminis impoſitis tenuibus, opertisq; ſulphure & ferro mixtis. Cùm coquitur, munienda in eo opere foramina ſpiritus conuenit, alioquin plumbi è fornacibus halitus noxius ſentitur & peſtilens, & canibus ocyſsimè: omniũ uerò metallorũ, muſcis & culicibus. quam ob rem non ſunt ea tædia in metallis. Quidam in coquendo ſcobem plumbi lima quæſitam ſulphuri miſcent. Alij ceruſam potius q; ſulphur. Fit & lotura plurimi uſus in medicina, cùm ſe ipſo teritur in mortarijs plumbeis addita aqua cæleſti donec craſſeſcat. Poſt ea ſupernatans aqua tollitur ſpongijs: quod craſsiſsimũ fuit, ſiccatũ diuidit in paſtillos.

Quidam limatum plumbum sic terunt. Quidam etiam plumbaginem admiscent. Alij uerò acetum, alij uinũ, alij adipem, alij rosam. Quidam in mortario lapideo, & maxime Thebaico, plumbeo pistillo terere malunt, candidiusq; fit ita medicamentũ. Id autem quod ustum est plumbum, lauatur, ut stibi & cadmia. Potest astringere, sistere, contrahere cicatrices. Vsus enim ex eodem & in oculorum medicamentis, & maxime contra procidentiam eorum & inanitatem, & ulcerum excrescentia, rimasq; sedis aut hęmorrhoidas, aut condylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cinis autem usti ad ulcera serpentia aut sordida. Eademq; quæ chartis ratio profectus. Vritur autem in patinis per laminas minutas cum sulphure ueresatum rudibus ferreis aut ferulaceis, donec liquor mutetur in cinerem. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alij elimatam scobem in fictili crudo coquunt in caminis, donec percoquatur in figlinum. Aliqui cerusam miscent pari mensura, aut hordeũ, teruntq; ut in crudo dictum est, & præferunt sic tritum plumbum spodio Cyprio. Scoria quoq; plumbi in usu est, optimaq; quæ ad luteũ maxime colorẽ accedit sine plumbi reliquijs aut sulphuris specie & terra carens. Laudatur hæc in mortarijs minutim fracta, donec aqua luteũ colorẽ trahat, & transfunditur in uas purum, idq; sæpius usq; dum subsidat, quod utilissimũ est: eosdemq; effectus habet quos plumbũ, sed acriores. Mirari succurrit experientiã uitæ, ne fece quidẽ rerũ excrementorumq; fœditate intentata tot modis. Fit & spodiũ ex plumbo eodẽ modo, quo ex Cyprio ære diximus. Lauat in linteis raris in aqua cælesti, separaturq; terrenũ transfusione, cribratũq; terit. Quidam puluerẽ pẽnis detergere malunt, ac terere in uino odorato. Est et molybdena, quam alibi galenã uocauimus, plumbi & argẽti uena cõmunis. Melior hæc, quãto magis aurei coloris, quantoq; minus plumbosa, friabilis, & modicè grauis. Cocta cum oleo, iocineris colorẽ trahit. Adhæresci & auri & argenti fornacibus. Et hanc metallicã uocant. Laudatissima quæ in Zephyrio fiat. Probantur minimę terrenæ, minimeq; lapidosæ: coquunt lauanturq; scoriæ modo. Vsus in liparas ad lenienda refrigerãdaq; ulcera. Emplastrisq; quæ non alligantur, sed illita ad cicatricẽ perducunt, in teneris corporibus mollissimisq; partibus. Compositio eius est libris tribus, & ceræ libra una, olei tribus heminis, quod senili corpore cum fracibus addit. Temperat & cum spuma argenti, & scoria plumbi, ad dysenteriã & tenesmũ fouendo calida. Psimmythiũ quoq;, hoc est cerussam, plumbariæ dant officinæ. Laudatissimũ in Rhodo. Fit aũt ramẽtis plumbi tenuissimis super uas aceti asperrimi impositis; atq; ita distillantibus. Quod ex eo cecidit in ipsum acetũ, arefactũ molitur & cribrat, iterumq; aceto mixto in pastillos diuidit, & in sole siccatur æstate. Fit & alio modo, addito in urceos aceti plumbo, obturatos per dies x. derasoq; ceu situ, ac rursus deiecto donec deficiat materia. Quod derasum est terit & cribrat, & coquit in patinis, miscetur q; rudiculis donec ruffescat, & simile sandarachæ fiat. Dein lauatur dulci aqua, donec nubeculę omnes eluant. Siccatur similiter postea, & in pastillos diuidit. Vis eius eadem quæ supradictis, leuissima tantũ ex omnibus: præterq; ad candorẽ fœminarum. Est aũt letalis potus, sicut spuma argenti. Postea cerussa ipsa si coquat ruffescit. Sandarachę quoq; propemodũ dicta natura est. Inuenitur aũt & in aurarijs & in argentarijs metallis, melior quo magis ruffa, quoq; magis uirus redolens, ac pura friabilisq;. Valet purgare, sistere, excalfacere, perrodere. Summa eius dos septica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorũ medicamentis. Fauces purgat cum melle sumpta: Vocem lympidam ac canoram facit. Suspirijosis tussientibusq; iucundè medetur, cum resina terebinthina in cibo sumpta. Suffita quoq; cum cedro, ipso nidore itidem medetur. Et arsenicũ ex eadem est materia. Quod optimum, coloris etiã in auro, excellentius: quod uerò pallidius aut sandarachę similius est, deterius existimatur. Est & tertium genus, quo miscetur aureus color sandarachæ. Vtraq; hęc squamosa. Illud uerò siccum purumq; gracili uenarum discursu fissile. Vis eadem quę suprà, sed acrior. Ita & causticis additur, & psilotris. Tollit & pterygia digitorum, carnesq; narium, & condylomata, & quicquid excrescit. Torretur ut ualidius prosit in noua testa donec mutet colorem.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXV.

PROOEMIVM.

METALLORVM quibus opes constant, annascentiũ quoq; eis natura indicata propemodũ est, ita connexis rebus, ut immensa medicinæ sylua, officinarumq; tenebræ, & morosa cælandi pingendiq; ac tingendi subtilitas simul dicerent. Restant terræ ipsius genera lapidumq;, uel numerosiore serie, plurimis singula à Græcis præcipuè uoluminibus tractata. Nos in ijs breuitatem sequemur utilem instituti modo, nihil necessarium aut naturale omittentes.

Honos picturæ. Cap. I

PRimumq; dicemus quæ restant de pictura, arte quondã nobili, tũc cùm expeteretur à regibus populisq;, & illos nobilitante, quos esset dignata posteris tradere: nunc uerò in totum marmoribus pulsa, iam quidem & auro, nec tantùm ut parietes toti operiantur, uerùm & interraso marmore, uermiculatis ad effigies rerum & animalium crustis. Non placent iam abaci, nec spatia montis in cubiculo delitentia: cœpimus & lapidẽ pingere. Hoc Claudij principatu inuentum. Neronis uerò, maculas, quæ non essent, in crustis inserendo unitatem uariare, ut ouatus esset Numidicus, ut purpura distingueretur Sinnadicus, qualiter illos nasci optarent deliciæ. Montium hæc subsidia deficientiũ: nec cessat luxuria id agere, ut quamplurimum incendijs perdat.

Honos imaginum. Cap. II

IMaginum quidem picturæ, q; maxime similes in æuum propagabantur figurę, quod in totum exoleuit. Ærei ponuntur clypei, argenteæ facies surdo figurarũ discrimine, statuarum capita permutãtur, uulgatis iampridem salibus etiam carminum. Adeò materiam malunt conspici omnes q; se nosci. Et inter hęc pinacothecas ueteribus tabulis consuunt, alienasq; effigies colunt, ipsi honorem non nisi precio ducentes, ut frangat hęres, furis detrahat laqueus. Itaq; nullius effigie uiuẽte, imagines, pecuniæ nõ suas relinquũt. ijdem palestras athletarũ imaginibus & ceromata sua exornant, & uultus Epicuri per cubicula gestant, ac circumferunt secũ. Natali eius uicesima luna sacrificant, feriasq; omni mense custodiunt, quas icadas uocant, hi maxime qui se ne uiuentes quidẽ nosci uolunt. Ita est profectò, artes desidia perdidit: & quoniã animorũ imagines non sunt, negligunt etiam corporũ. Aliter apud maiores in atrijs hæ erant, quæ spectarentur non signa externorum artificũ, nec æra aut marmora. Expressi cera uultus singulis disponebãtur armarijs, ut essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, semperq; defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius qui unq; fuerat populus. Stẽmata uerò lineis discurrebãt ad imagines pictas. Tablina codicibus implebantur, & monumẽtis rerum in magistratu gestarum. Aliæ foris & circa limina animorũ ingentium imagines erant, affixis hostium spolijs, quæ nec emptori refringere liceret: triumphabantq; etiam dominis mutatis ipsæ domus: & erat hæc stimulatio ingens, exprobrantibus tectis, quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum. Extat Messalæ oratoris indignatio, qua prohibuit inseri genti suæ Leuinorũ alienam imaginẽ. Similis causa Messalæ seni expressit uolumina illa quæ de familijs condidit, cùm Scipionis Africani transisset atrium, uidissetq; adoptione testamentaria Salutionis, hoc enim ei fuerat cognomẽ, Africanorũ dedecore notã irrepentem Scipionum nomini. Sed pace Messalarum dixisse liceat, etiam mentiri clarorum imagines, erat aliquis uirtutum amor: multoq; honestius q; mereri, ne quis suas expeteret. Non est prętereundũ et nouitium inuentũ. Siquidem non solùm ex auro argentóue, aut certe ex ære in bibliothecis dicantur illi, quorum immortales animæ in ijsdem locis ibi loquuntur, quinimò etiã quæ non sunt finguntur, pariuntq; desideria non traditi uultus, sicut in Homero euenit: Quo maius (ut equidẽ arbitror) nullum est felicitatis specimen, q; semper omnes scire cupere qualis fuerit aliquis. Asinij Pollionis hoc Romæ inuentũ, qui primus bibliothecã dicando, ingenia hominum rem publicã fecit. An priores

cœperint Alexandriæ & Pergami reges, qui bibliothecas magno certamine instituere, non facile dixerim. Imaginũ amorem flagrasse quondam testes sunt, & Atticus ille Ciceronis ædito de his uolumine, & M. Varro benignissimo inuento insertis uoluminũ suorum fœcunditati, non nominibus tantùm septingentorũ illustrium, sed & aliquo modo imaginibus, non passus intercidere figuras, aut uetustatẽ æui contra homines ualere, inuentione muneris etiam dijs inuidiosus, quando immortalitatẽ non solùm dedit, uerùm etiam in omnes terras misit, ut præsentes esse ubicũq; & claudi possent.

Quando primùm clypei imaginum publicè, quando in domibus positi, & de picturæ initijs, & monochromato, & primis pictoribus, & antiquitate picturarum in Italia. Cap. III

ET hoc quidem alienis ille præstitit. Suorum uerò clypeos in sacro uel publico priuatim dicare primus instituit (ut reperio) Ap. Claudius, qui cos. cum Seruilio fuit anno Vrbis CCLIX. Posuit enim in Bellonæ æde maiores suos, placuitq; in excelso spectari, & titulos honorũ legi. Decora res, utiq; si liberorum turba paruulis imaginibus ceu nidum aliquẽ sobolis pariter ostendat: quales clypeos nemo nõ gaudens fauensq; aspicit. Post eum M. Æmilius, collega in consulatu Q. Luctatij, non in basilica modò Æmilia, uerùm & domi suæ posuit, id quoq; Martio exemplo. Scutis enim qualibus apud Troiam pugnatum est, continebantur imagines: unde & nomen habuere clypeorũ, non ut peruersa grammaticorum subtilitas uoluit à cluendo. Origo plena uirtutis, faciem reddi in scuto cuiusq; qui fuerit usus illo. Pœni ex auro factitauere & clypeos & imagines, secũq; in castris tulere. Certe captis eis talem Hasdrubalis inuenit Q. Marcius, Scipionũ in Hispania ultor: isq; clypeus supra fores Capitolinæ ædis usq; ad incendium primũ fuit. Maiorum quidẽ nostrorũ tanta securitas ea in re annotata, ut L. Manlio, Q. Fuluio coss. anno Vrbis quingentesimo LXXV. M. Ausidius tutelæ Capitolij redemptor, docuerit patres argẽteos esse clypeos, qui pro æreis per aliquot iam lustra assignabantur. De picturæ initijs incerta, nec instituti operis quæstio est. Ægyptij sex milibus annorum apud ipsos inuentam, prius quàm in Græciam transiret, affirmant, uana prædicatione, ut palàm est. Græci autem alij Sicyone, alij apud Corinthios repertã, omnes umbra hominis lineis circumducta. Itaq; talem primam fuisse: secundam singulis coloribus & monochromaton dictam, postquam operosior inuenta erat: duratq; talis etiam nunc. Inuentam lineam dicunt à Philocle Ægyptio, uel Cleanthe Corinthio. Primi exercuere Ardices Corinthius & Telephanes Sicyonius: sine ullo etiamnum colore, iam tamen spargentes lineas intus. Ideo & quos pingerent ascribere institutum. Primus inuenit eas colorare, testa (ut ferunt) trita, Cleophantus Corinthius. Hunc aut eodem nomine alium fuisse, quẽ tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinij Prisci Romani regis patrem, fugientem à Corintho iniurias Cypselli tyranni, mox docebimus. Iam enim absoluta erat pictura etiam in Italia. Extant certe hodieq; antiquiores Vrbe picturæ Ardeæ in ædibus sacris, quibus equidem nullas æquè demiror tam longo æuo durantes in orbitate tecti, ueluti recentes. Similiter Lanuuij, ubi Atalanta & Helena cominus pictæ sunt nudæ ab eodem artifice, utraq; excellentissima forma, sed altera ut uirgo, ne ruinis quidem templi concussæ. Pontius legatus Caij principis eas tollere conatus est libidine accensus, si tectorij natura permisisset. Durant & Cære, antiquiores & ipsæ. Fatebiturq; quisquis eas diligenter æstimauerit, nullam artium celerius consummatam, cùm Iliacis temporibus non fuisse eam appareat.

De pictoribus Romanis, & quando primũ dignitas picturæ, & qui uictorias suas pictura proposuerunt, & quando externis picturis dignitas Romæ. Cap. IIII

APud Romanos quoq; honos maturè huic arti cõtigit. Siquidem cognomina ex ea Pictonũ traxerunt Fabij clarissimæ gentis, princepsq; eius cognominis ipse ædem Salutis pinxit anno Vrbis conditæ CCCCL. quæ pictura durauit ad nostram memoriam, æde Claudij pricipatu exusta. Proximè celebrata est in foro boario æde Herculis Pacuuij

uiŋ poetæ pictura. Enniŋ sorore genitus hic fuit: clarioreḿq; eam artẽ Romæ fecit gloria scenæ: postea non est spectata honestis manibus, nisi forte quis Turpilium equitem Romanum è Venetia nostræ ætatis uelit referre, hodiéq; pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Lęua is manu pinxit, quod de nullo antè memoratũ. Paruis gloriabatũ tabellis; extinctus nuper in longa senecta, Aterius Labeo prætorius, etiam proconsulatu prouinciæ Narbonensis functus. Sed ea res in risu & iam contumelia erat. Fuit & principũ uirorum non omittendum de pictura celebre consilium. Q. Pedius, nepos Q. Pediŋ consularis triumphaliśq;, à Cæsare dictatore coheredis Augusto dati, cùm natura mutus esset, eum Messala orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturã docendum censuit, id́q; etiã diuus Augustus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. Dignatio aũt præcipua Romæ increuit (ut existimo) à M. Valerio Max. Messala, qui princeps tabulam picturæ præliŋ, quo Carthaginienses & Hieronem in Sicilia deuicerat, proposuit in latere curiæ Hostiliæ, anno ab Vrbe condita CCCCXC. Fecit hoc quidẽ & L. Scipio, tabulaḿq; uictoriæ suæ Asiaticæ in Capitolio posuit. Id́q; ægrè tulisse fratrem Africanum tradunt, iratum haud immeritò, quoniã filius eius in illo prelio captus fuerat. Non dissimilẽ offensionem & Æmiliani subiit L. Hostilius Mancinus, qui primus Carthaginẽ irruperat, situm eius expugnationeśq; depictas proponẽdo in foro, & ipse assistẽs populo spectanti singula enarrando: qua comitate proximis comitiŋs consulatum adeptus est. Habuit et scena ludis Claudiŋ Pulchri magnam admirationem picturæ, cùm ad tegularum similitudinem corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis autoritatẽ Romæ publicè fecit primus omnium L. Mummius, cui cognomen Achaici uictoria dedit. Naḿq; cùm in præda uendenda rex Attalus VI.M. sestertiũm emisset Aristidis tabulam, Liberũ patrem continentem, precium miratus, suspicatuśq; aliquid in ea uirtutis quod ipse nesciret, reuocauit tabulam Attalo multum querente, & in Cereris delubro posuit, quam primam arbitror picturam externã Romæ publicatã. Deinde uideo & in foro positas uulgò. Hinc enim ille Crassi oratoris lepos agentis sub ueteribus, cùm testis compellatus instaret: Dic ergo Crasse, qualem me reris? Talem, inquit, ostendens in tabula pictum insicetissimè Gallũ exerentẽ linguã. In foro fuit & illa pastoris senis cũ baculo, de qua Teutonorum legatus interrogatus, quanti eum æstimaret, respondit, sibi donari nolle talem uiuum ueruḿq;. Sed præcipuam autoritatem fecit publicè tabulis Cæsar dictator, Aiacẽ & Medea ante Veneris genitricis ædẽ dicatis. Post eum M. Agrippa uir rusticitati propior quàm delicijs. Extat certe eius oratio magnifica, & maximo ciuium digna, de tabulis omnibus signiśq; publicandis: quod fieri satius fuisset, quàm in uillarum exilia pelli. Verùm eadẽ illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata est à Cyzicenis H—S. XII.M. In thermarũ quoq; calidissima parte marmoribus incluserat paruas tabellas, paulò antè cùm reficerẽtur sublatas. Super omnes diuus Augustus in foro suo celeberrima in parte posuit tabulas duas, quæ belli pictam faciem habent & triumphum. Idem Castores ac uictoriam posuit, & quas dicemus sub artificum mentione in templo Cæsaris patris. Idem in curia quoque, quam in comitio consecrabat, duas tabulas impressit parieti: Nemeam sedentem supra leonem, palmigeram ipsam, astante cum baculo sene, cuius supra caput tabula bigæ dependet: Niceas scripsit se inusisse, tali enim usus est uerbo. Alterius tabulæ admiratio est, puberem filium seni patri similem esse, salua ætatis differentia, superuolante aquila draconem complexa. Philochares hoc suum opus esse testatus est. Immensa, uel unam si quis tantùm hanc tabulam æstimet, potentia artis, cùm propter Philocharem ignobilissimos alioquin Glaucionem filiuḿq; eius Aristippum, senatus populuśq; Romanus tot seculis spectet. Posuit & Tiberius Cæsar minime comis imperator, in templo ipsius Augusti, quas mox indicabimus.

Ratio pingendi, de pigmentis. Cap. V

HActenus dictum sit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus singulis primi pinxissent, diximus, cùm de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochroma-

tea genera picturæ uocauerint,qui deinde, & quæ quibus temporibus inuenerint,dicemus in mentione artificum, quoniam indicare naturas colorum, causa instituti operis prior est. Tandem se ars ipsa distinxit,& inuenit lumen atque umbras, differentia colorum alterna uice sese excitante.Deinde adiectus est splendor,alius hic quàm lumen:quē quia inter hoc & umbram esset,appellauerunt tonon:cōmissuras uerò colorum & transitus,armogen.

De coloribus natiuis & factitijs. Cap. VI

SVnt aūt colores austeri aut floridi. V trunqꝫ natura aut mixtura euenit. Floridi sunt quos dominus pingenti præstat,miniū, Armeniū,cinnabaris,chrysocolla,Indicum, purpurissum.Cæteri austeri.Ex omnibus alij nascuntur,alij fiunt.Nascuntur sinopis,rubrica,parætonium,melinum,eretria,auripigmentum.Cæteri fingūtur,primumqꝫ quos in metallis diximus.Præterea è uiliorib.ochra,cerussa,usta,sandaracha,sandyx, Scyricū, atramentum.Sinopis inuenta est primùm in Ponto,inde nomen à Sinopide urbe.Nascitur & in Ægypto, Balearibus, Africa: sed optima in Lemno & in Cappadocia,effossa è speluncis.Quæ saxis adhæsit,excellit.Glebis suus colos, extra maculosus. Hacqꝫ usi sunt ueteres ad splendorem.Species sinopidis tres,rubra,& minus rubēs,& inter has media. Precium optimę in libras XIII.denarij. Vsus ad penicillum, aut si lignum colorare libeat. Eius quæ ex Africa uenit,octoni asses:cicerculum appellant. Quæ magis cæteris rubet, utilior abacis.Idem precium eius quę pressior uocatur,& est maxime fusca. Vsus eius ad bases abacorū.In medicina uerò blandus,emplastrisqꝫ & malagmatis siue sicca composi tione eius,siue liquida facilis,contra ulcera in humore sita, ueluti oris,sedis. Aluum sistit infusa:Fœminarum profluuia,pota denarij pondere.Eadem adusta siccat scabricies oculorum,è uino maxime.Rubricæ genus in ea uoluere intelligi quidā,secundę autoritatis. Palmam enim Lemniæ dabant, minio proximā. Hæc est multū antiquis celebrata, cum insula in qua nascitur.Nec nisi signata uenundabatur, unde & sphragidem appellauere. Hac minium sublinunt adulterantqꝫ.In medicina præclara res habetur: epiphoras enim oculorū mitigat & dolores circumlita. Ægilopas manare prohibet. Sanguinē reijcientibus ex aceto datur bibenda.Bibitur & contra lienum renumqꝫ uitia,& purgationes fœminarum.Item & contra uenena, & serpentiū ictus terrestrium marinorumqꝫ,omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus, fabris utilissima Ægyptia & Africana,quoniā maxime sorbentur.Picturis aūt apta nascitur & in ferrarijs metallis.Ex ea fit ochra, exusta rubrica in ollis nouis luto circūlitis. Quo magis arsit in caminis, hoc melior.Omnis autē rubrica siccat,ideoqꝫ & emplastris conuenit, igni etiam sacro. Sinopidis Ponticæ selibra,silis lucidi libris X.& melini Græciēsis duabus mixtis tritisqꝫ unà per dies XII.leucophorum fit,hoc est glutinū auri,cùm inducitur ligno. Parætonion nomen loci habet ex Ægypto,spumam maris esse dicunt solidatam cum limo, & ideo conchæ minutæ inueniuntur in eo. Fit & in Creta insula atqꝫ Cyrenis. Adulteratur Romæ creta Cimolia decocta conspissataqꝫ.Preciū optimo in põdo sex X.E candidis coloribus pinguissimum,& tectorijs tenacissimū propter leuorem. Melinum candidum & ipsum est,optimum in Melo insula. In Samo quoqꝫ nascitur, sed eo non utuntur pictores propter nimiam pinguitudinē.Accubantes effodiunt ibi inter saxa uenas scrutantes.In medicina eundem usum habet quem Eretria creta. Præterea linguam tactu siccat. Pilos detrahit & mitigat.Preciū in libras sestertij singuli. Est & colos tertius è candidis cerussæ, cuius rationē in plumbi metallis diximus. Fuit & terra per se in Theodoti fundo inuenta Smyrnæ, qua ueteres ad nauium picturas utebantur.Nunc omnis ex plumbo & aceto fit,ut diximus. Vsta casu reperta incēdio Piræei,cerussa in orcis cremata. Hac primus usus est Nicias supradictus.Optima nūc Asiatica habetur, quæ & purpurea appellatur. Preciū eius in libras æris V.Fit & Romæ cremato sile marmoroso & restincto aceto.Sine usta non fiunt umbræ.Eretria terræ suæ habet nomen.Hac Nicomachus & Parasius usi.Refrigerat emollitqꝫ.Explet uulnera si coquaṫ,ad siccanda præcipuè utilis,& capitis

doloribus

doloribus,& ad deprehendenda pura. Subesse enim ea intelligitur, si ex aquâ illita non aresçat. Sandaracham & ochram Iuba tradit in insula Rubri maris Topazo nasci: sed inde non peruehuntur ad nos. Sandaracha quomodo fieret diximus. Fit & adulterina ex cerussa in fornace cocta. Colos esse debet flammeus. Precium in libras asses quini. Hæc si torreatur, æqua parte rubrica admixta sandycem facit. Quanquam animaduerto Virgilium existimasse herbam id esse, illo uersu:

Sponte sua sandyx pascentes uestiet agnos.

Precium in libras dimidium eius quod sandarachæ. Nec sunt alij colores maioris ponderis. Inter factitios est & Syricum, quo minũ sublini diximus. Fit autem sinopide & sandyce mixtis. Atramentum quoq; inter factitios erit, quanquam est & terra geminæ originis. Aut enim salsuginis modo emanat, aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti sunt pictores, qui è sepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouitia. Fit enim & fuligine pluribus modis, resina uel pice exustis. Propter quod officinas etiam ædificauere, fumum eum non emittentes. Laudatissimum eodem modo fit è tædis. Adulteratur fornacum balinearumq; fuligine, quo ad uolumina scribenda utuntur. Sunt qui & uini fecem siccatam excoquant: affirmantq;, si ex bono uino fex fuerit, Indici speciem id atramentum præbere. Polygnotus & Micon celeberrimi pictores Athenis, è uinaceis fecere, tryginon appellant. Apelles commentus est ex ebore combusto facere, quod elephantinum uocant. Apportatur & Indicum ex India, inexploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiam apud infectores ex flore nigro, qui adhæresçit æreis cortinis. Fit & è tædis ligno combusto, tritisq; in mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura, sed ex his non fit. Omne autem atramentum sole perficitur, librarium gummi, tectorium glutino admixto. Quod autem aceto liquefactum est, ægrè diluitur. E liquidis coloribus, quos à dominis dari diximus propter magnitudinem precij, ante omnes est purpurissum è creta argentaria: cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celerius lanis. Præcipuum est primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatum. Proximum egesto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum est, leuatur bonitas pro numero dilutiore sanie. Quare Puteolanum potius laudatur quàm Tyrium aut Getulicum, uel Laconicum, unde precioſissimæ purpuræ. Causa est, quòd Hysgino maxime inficitur, rubiamq; cogitur sorbere. Vilissimum à Canusio. Precium huic à singulis denarijs in libras ad triginta. Pingentes sandyce sublita mox ouo inducentes purpurissum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, ceruleum sublinunt, mox purpurissum ex ouo inducunt. Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India uenit harundinum spumæ adhæresçente limo, cùm teritur nigrum. At in diluendo mixturam purpuræ ceruleiq; mirabilem reddit. Alterum genus est in purpurarijs officinis innatans cortinis, & est purpuræ spuma. Qui adulterant, uero Indico stercora columbina aut cretam Selinusiam, uel annulariam ultro inficiunt. Probatur carbone. Reddit enim quod syncerum est flammam excellentis purpuræ, & dum fumat odorem maris olet. Ob id quidam è scopulis id colligi putant. Precium Indico denarij uiginti in libras. In medicina Indicum rigores & impetus sedat, siccátque ulcera. Armenia mittit quod eius nomine appellatur. Lapis est hic quoque chrysocollæ modo infectus. Optimumq; est quod maxime uiret, communicato colore cum ceruleo. Solebant libræ eius trecenis nummis taxari. Inuenta per Hispanias harena est, similem curam recipiens. Itaque ad denarios senos uilitas redijt. Distat à ceruleo candore modico, qui teneriorem hunc efficit colorẽ. Vsum in medicina ad pilos tantùm alendos habet, maximeq; in palpebris. Sunt etiamnum nouitij duo colores è uilissimis: uiride, quod Appianum uocatur, & quod chrysocollam luteam mentitur, ceu parum multa sint mendacia eius. Fit & ex creta uiridi æstimatum sestertijs in libras. Annulare quod uocant, candidum est, quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipsum ex creta admixtis uitreis gemmis, ex uulgi annulis, unde & annulare dictum.

Qui

Qui colores non inducantur,& quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quando primùm gladiatorum pugnæ propoſitæ ſunt. Cap. VII

EX omnibus coloribus cretulam amare,udóq; illini recuſant,purpuriſſum,Indicum ceruleum,melinum,auripigmentũ,appianum,ceruſſa. Ceræ tinguntr ijſdem his coloribus ad eas picturas quę inuruntr,alieno parietibus genere,ſed claſsibus familiari,iam uerò & onerarijs nauibus:quoniã & pericula expingimus,ne quis miretur & rogos pingi.Iuuatq; pugnaturos ad mortem,aut certe cædem,ſpecioſe uehi.Qua contemplatione tot colorum tanta uarietate ſubit antiquitatem mirari. Quatuor coloribus ſolis immortalia illa opera fecere, ex albis Melino, ex ſilaceis Attico, ex rubris ſinopide Pontica, ex nigris atramẽto,Apelles,Echion,Melanthius,Nicomachus,clariſsimi pictores,cùm tabulæ eorum ſingulæ oppidorum uenirẽt opibus.Nunc & purpuris in parietes migrantibus,& India conferente fluminum ſuorum limum, & draconum & elephantorum ſaniẽ,nulla nobilis pictura eſt. Omnia ergo meliora tũc fuere,cũ minor copia.Ita eſt,quoniam, ut ſuprà diximus, rerum non animi precijs excubatur. Et noſtræ ætatis inſaniam ex pictura non omittam. Nero princeps iuſſerat coloſſeum ſe pingi centum uiginti pedum in linteo,incognitum ad hoc tempus.Ea pictura cùm peracta eſſet in Lamianis hortis,accenſa fulmine cum optima hortorum parte conflagrauit. Libertus eius cùm daret Antij munus gladiatorium, publicas porticus inueſtiuit pictura,ut cõſtat, gladiatorum miniſtrorumq; omniũ ueris imaginib. redditis. Hic multis iam ſeculis ſummus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera atq; in publico exponi cœpta à C. Terentio Lucano.Is auo ſuo,à quo adoptatus fuerat,triginta paria in foro per triduum dedit,tabulamq; pictam in nemore Dianæ poſuit.

De ætate picturæ,operũ & artificum indicatura,nobilitates CCCV. Cap. VIII

NVnc celebres in ea arte quàm maxima breuitate percurrã, neq; enim inſtituti operis eſt talis executio.Itaq; quoſdam uel in tranſcurſu, & in aliorum mentione obiter nominaſſe ſatis erit,exceptis operum claritatibus,quæ & ipſa conueniet attingi, ſiue extant,ſiue intercidêre. Non conſtat ſibi in hac parte Græcorum diligentia, tam multas poſt olympiadas celebrando pictores q; ſtatuarios autores: primumq; olympiade nonageſima,cùm & Phidiam ipſum initio pictorem fuiſſe tradatur,clypeumq; Athenis ab eo pictum: præterea in confeſſo ſit, octogeſimatertia fuiſſe Panæum fratrem eius, qui clypeum intus pinxit & in ægide Mineruæ quam fecerat Colotes Phidiæ diſcipulus, & in faciendo Ioue Olympio adiutor. Quid? quod in confeſſo perinde eſt, Bularchi pictoris tabulam,in qua erat Magnetum prælium,à Candaule rege Lydiæ Heraclidarum nouiſſimo,qui & Myrſilus uocitatus eſt,repenſam auro? Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætatem Romuli acciderit neceſſe eſt: duo enim de uiceſima olympiade interijt Candaules:aut(ut quidam tradũt)eodem anno quo Romulus,niſi fallor,manifeſta iam tum claritate artis atq; abſolutione. Quod ſi recipi neceſſe eſt,ſimul apparet multò uetuſtiora principia eſſe,eosq; qui monochromata pinxerint, quorum ætas non traditur, aliquanto antè fuiſſe,Hygiænontem,Diniam,Charmam,& qui primus in pictura marem fœminamq; diſcreuerit, Eumarum Athenienſem figuras omnes imitari auſum, quiq; inuenta eius excoluerit,Cimonem Cleonæum. Hic catagrapha inuenit, hoc eſt obliquas imagines,& uariè formare uultus, reſpicientes ſuſpicientéſue & deſpicientes.Articulis etiam membra diſtinxit. Venas protulit, præterq; in ueſte & rugas & ſinus inuenit. Panæus quidem frater Phidiæ, etiam prælium Athenienſium aduerſus Perſas apud Marathona factum pinxit. Adeò iam colorum uſus percrebuerat, adeoq; ars perfecta erat, ut in eo prælio iconicos duces pinxiſſe tradatur,Athenienſium, Milciadem, Callimachum, Cynegyrum:Barbarorum,Datim,Artaphernem.

Primum picturæ certamen,& qui primi penicillo pinxerunt. Cap. IX

QVinimò certamen picturæ etiam florente eo inſtitutum eſt Corinthi ac Delphis: primusq; omnium certauit cum Timagora Chalcidenſe, ſuperatus ab eo Pythijs, quod

quod & ipsius Timagoræ carmine uetusto apparet,chronicorũ errore non dubio. Alij quoq; post hos clari fuere ante nonagesimam olympiadem, sicut Polygnotus Thasius, qui primus mulieres lucida ueste pinxit,capita earum mitris uersicoloribus operuit,plurimumq; picturæ primus contulit.Siquidẽ instituit os adaperire,dentes ostendere,uultum ab antiquo rigore uariare.Huius est tabula in porticu Pompeij,quæ ante curiam eius fuerat:in qua dubitatur,ascendentem cum clypeo pinxerit,an descendentẽ.Hic Delphis ædem pinxit:hic & Athenis porticum,quæ Pœcile uocatur,gratuitò, cùm partem eius Micon mercede pingeret,unde maior huic autoritas.siquidẽ Amphictyones,quod est publicum Græciæ concilium, hospitia ei gratuita decreuere.Fuit & alius Micon,qui Minoris cognomine distinguitur, cuius filia Timarete & ipsa pinxit. Nonagesima autem olympiade fuere Aglaophon,Cephisodorus,Phrylus, Euenor pater Parasii & præceptor maximi pictoris,de quo suis annis dicemus:omnes iam illustres, non tamẽ in quibus hærere expositio debeat,festinans ad lumina artis, in quibus primus refulsit Apollodorus Atheniensis nonagesimatertia olympiade. Hic primus species exprimere instituit,primusq; gloriam penicillo iure contulit. Eius est sacerdos adorans,& Aiax fulmine incensus,qui Pergami spectatur hodie: neq; ante eum tabula ullius ostenditur, quæ teneat oculos.Ab hoc artis fores apertas Zeuxis Heracleotes intrauit, olympiadis nonagesimæquintæ anno quarto,audentemq; penicillum (de hoc enim adhuc loquimur) ad magnam gloriam perduxit, à quibusdam falsò in octogesimanona olympiade positus, cùm fuisse necesse est Demophilum Himeræum, & Nesæam Thasium, quoniam utrius eorum discipulus fuerit,ambigitur.In eum Apollodorus supradictus uersus fecit,artem ipsis ablatam Zeuxin ferre secum. Opes quoq; tantas acquisiuit, ut in ostentatione earum, Olympiæ aureis literis in palliorum tesseris intextum nomen suum ostentarit. Postea donare opera sua instituit,quòd ea nullo satis digno precio permutari posse diceret,sicuti Alcmenam Agrigentinis, Pana Archelao. Fecit & Penelopen, in qua pinxisse mores uidetur,& athletam. Adeoq; sibi in illo placuit,ut uersum subscriberet, celebrem ex eo,inuisurum aliquem facilius quàm imitaturum.Magnificus est Iupiter eius in throno astantibus dijs:& Hercules infans dracones strangulans, Alcmena matre coràm pauente & Amphitryone. Deprehenditur tamẽ Zeuxis grandior in capitibus articulisq;: alioquin tantus diligentia, ut Agrigentinis facturus tabulam, quam in templo Iunonis Laciniæ publicè dicarent,inspexerit uirgines eorum nudas,& quinq; elegerit, ut quod in quaq; laudatissimum esset,pictura redderet.Pinxit & monochromata ex albo.Æquales eius & æmuli fuere Timanthes,Androcydes,Eupompus,Parasius.

De auibus per picturam deceptis,& quid difficillimũ in pictura. Cap. x

DEscendisse hic in certamen cum Zeuxide traditur.Et cùm ille detulisset uuas pictas tanto successu,ut in scenam aues aduolarent,ipse detulisse linteum pictum, ita ueritate repræsentata, ut Zeuxis alitum iudicio tumens, flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturam:atq; intellecto errore concederet palmam ingenuo pudore, quoniã ipse uolucres fefellisset,Parasius autem se artificem. Fertur & postea Zeuxis pinxisse puerum uuas ferentem,ad quas cùm aduolasset auis,eadem ingenuitate processit iratus operi,& dixit:uuas melius pinxi quàm puerũ. nam si & hoc consummassem, auis timere debuerat. Fecit & figlina opera, quæ sola in Ambracia relicta sunt, cùm inde Musas Fuluius Nobilior Romam transferret.Zeuxidis manu Romæ Helena est in Philippi porticibus.Et in Concordiæ delubro Marsyas religatus.Parasius Ephesi natus, & ipse multa constituit.Primus symmetriam picturæ dedit,primus argutias uultus,elegantiam capilli,uenustatem oris,confessione artificum in lineis extremis palmam adeptus.Hæc est in pictura summa subtilitas. Corpora enim pingere & media rerum, est quidem magni operis,sed in quo multi gloriam tulerint.Extrema corporum facere, & desinentis picturę modũ includere,rarũ in successu artis inuenitur. Ambire enim debet se extremitas ipsa, & sic desinere,ut promittat alia post se,ostendatq; etiã quę occultat.Hanc ei gloriam con

cessere

ceſſere Antigonus & Xenocrates, qui de pictura ſcripſere, prædicantes quoq; non ſolùm confitentes. Alia multa graphidis ueſtigia extant in tabulis ac mẽbranis eius, ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamen uidetur ſibi comparatus in mediis corporibus exprimendis. Pinxit & Demon Athenienſium, argumento quoq; ingenioſo. Volebat namq; uarium, iracundum, iniuſtum, inconſtantem: eundem exorabilem, clementem, miſericordem, excelſum, glorioſum, humilem, ferocem, fugacemq;: & omnia pariter oſtendere. Idem pinxit & Theſea qui Romæ in Capitolio fuit: & Nauarchum thoracatum. Et in una tabula quæ eſt Rhodi, Meleagrum, Herculem, Perſea. Hæc ibi ter fulmine ambuſta, neq; obliterata, hoc ipſo miraculum auget. Pinxit & Archigallum, quam picturam amauit Tiberius princeps: atq; ut autor eſt Decius, ſexaginta ſeſtertiis æſtimatã, cubiculo ſuo incluſit. Pinxit & Creſſam nutricem, infantemq; in manibus eius. Et Philiſcum & Liberum patrem aſtante Virtute, & pueros duos, in quibus ſpectatur ſecuritas & ætatis ſimplicitas. Item ſacerdotem aſtante puero cum acerra & corona. Sunt & duæ picturæ eius nobiliſsimæ, Hoplitides: alter in certamine ita decurrens, ut ſudare uideatur: alter arma deponens, ut anhelare ſentiatur. Laudãtur & Æneas Caſtorq; ac Pollux in eadem tabula: Item Telephus, Achilles, Agamemnon, Vlixes. Fœcundus artifex, ſed quo nemo inſolentius & arrogantius ſit uſus gloria artis. Namq; & cognomina uſurpauit Habrodiætum ſe appellando, aliiſq; uerbis principem artis, & eam ab ſe conſummatam. Super omnia Apollinis ſe radice ortum: & Herculem qui eſt Lyndi, talem à ſe pictum, qualem ſæpe in quiete uidiſſet. Ergo magnis ſuffragiis ſuperatus à Timanthe Samii in Aiace armorumq; iudicio, herois nomine ſe moleſtè ferre dicebat, quòd iterum ab indigno eſſet. Pinxit & minoribus tabellis libidines, eo genere petulantis ioci ſe reficiẽs. nam Timanthi uel plurimum affuit ingenij. Eius enim eſt Iphigenia, oratorum laudibus celebrata, qua ſtante ad aras peritura, cùm mœſtos pinxiſſet omnes, præcipuè patruum, cùm triſtitiæ omnem imaginem conſumpſiſſet, patris ipſius uultum uelauit, quem dignè non poterat oſtendere. Sunt & alia ingenij eius exemplaria, ueluti Cyclops dormiẽs in paruula tabella: cuius & ſic magnitudinem exprimere cupiẽs, pinxit iuxtà Satyros, thyrſo pollicem eius metiẽtes: atq; in omnibus eius operibus intelligitur plus ſemper quàm pingitur: & cùm ars ſumma ſit, ingenium tamen ultra artem eſt. Pinxit & Heroa abſolutiſsimi operis, artem ipſam complexus uiros pingendi, quod opus nunc Romæ in templo Pacis eſt. Euxenidas hac ætate docuit Ariſtidem præclarum artificem, Eupompus Pamphilum Apellis præceptorem. Eſt Eupompi uictor certamine gymnico palmam tenens. Ipſius autoritas tanta fuit, ut diuiſerit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuere, Helladicum, & quod Aſiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiſo Helladico tria facta ſunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum. Pamphili pictura eſt cognatio, & prælium ad Phliuntẽ, & uictoria Athenienſium. Item Vlixes in rate. Ipſe Macedo natione, ſed primus in pictura omnibus literis eruditus, præcipuè arithmetice & geometrice, ſine quibus negabat artem perfici poſſe: docuit neminẽ minoris talento annis decem, quam mercedem & Apelles & Melanthius ei dedere. Et huius autoritate effectum eſt Sicyone primùm, deinde & in tota Græcia, ut pueri ingenui ante omnia diagraphicen, hoc eſt picturã in buxo docerentur, reciperetur q; ars ea in primum gradum liberalium. Semper quidem honos ei fuit, ut ingenui eam exercerent, mox ut honeſti, perpetuo interdicto ne ſeruitia docerentur. Ideo neq; in hac, neq; in toreutice, ullius qui ſeruierit opera celebrantur. Clari etiam CVII. olympiade extitere Echion & Therimachus. Echionis ſunt nobiles picturæ Liber pater, item Tragœdia & Comœdia, Semiramis ex ancilla adipiſcens regnum, anus lampadas præferens, & noua nupta uerecundia notabilis. Verùm omnes prius genitos futuroſq; poſtea ſuperauit Apelles, couſque olympiade CXII. in pictura prouectus, ut plura ſolus propè quàm cæteri omnes contulerit, uoluminibus etiam æditis quę doctrinã eam continent. Præcipua eius in arte uenuſtas fuit, cùm eadem ætate maximi pictores eſſent: quorum opera cùm admiraretur, collaudatis omnibus,

bus,deesse ijs unam illam Venerem dicebat,quam Græci Charita uocant, cętera omnia contigisse,sed hac soli sibi neminem parem. Et aliam gloriam usurpauit, cùm Protogenis opus immensi laboris ac curæ supra modum anxiæ miraretur. Dixit enim omnia sibi cum illo paria esse,aut illi meliora,sed uno se præstare,quòd manum ille de tabula nesciret tollere:memorabili precepto,nocere sæpe nimiam diligentiam. Fuit autem non minoris simplicitatis quàm artis. Nam cedebat Amphioni de dispositione, Asclepiodoro de mensuris,hoc est, quãto quid à quo distare deberet. Scitum est,inter Protogenem & eum quod accidit:ille Rhodi uiuebat:quò cùm Apelles adnauigasset,auidus cognoscendi opera eius,fama tantùm sibi cogniti,continuò officinã petijt. Aberat ipse,sed tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatam picturæ,anus una custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respondit,interrogauitq; à quo quęsitum diceret: Ab hoc,inquit Apelles: arreptoq; penicillo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam. Reuerso Protogeni quæ gesta erant anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem,dixisse Apellem uenisse: nõ enim cadere in alium tam absolutum opus. Ipsumq; alio colore tenuiorem lineam in illa ipsa duxisse, præcepisseq; abeuntem, si redisset ille, ostenderet,adijceretq; hunc esse quem quæreret, atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles,sed uinci erubescens,tertio colore lineas secuit,nullum relinquens amplius subtilitati locum. At Protogenes uictum se confessus in portum deuolauit, hospitem quærens. Placuitq; sic eam tabulam posteris tradi,omnium quidem,sed artificum præcipuo miraculo. Consumptam eam constat priore incendio domus Cæsaris in palatio, auidè antè à nobis spectatam,spatiosiore amplitudine nihil aliud continentem quàm lineas uisum effugientes,inter egregia multorum opera inani similem,& eo ipso allicientem,omniq; opere nobiliorem. Apelli fuit alioquin perpetua consuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi,ut non lineam ducendo exerceret artem,quod ab eo in prouerbium uenit. Idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atq; post ipsam tabulam latens,uitia quæ notarentur auscultabat, uulgum diligentiorem iudicem quàm se præferens. Feruntq; à sutore deprehẽsum, quòd in crepidis una intus pauciores feciset ansas, eodem postero die superbo emendatione pristinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum prospexisse denunciantem, ne supra crepidam sutor iudicaret: quod & ipsum in prouerbium uenit. Fuit enim & comitas illi, propter quam gratior Alexandro Magno erat,frequenter in officinam uentitanti: nam, ut diximus,ab alio pingi se uetuit edicto. Sed & in officina imperitè multa differenti silentiũ comiter suadebat, rideri eum dicens à pueris qui colores tererent. Tantùm erat autoritati iuris in regem, alioquin iracundum: quanquam Alexander ei honorem clarissimo præbuit exemplo. Namq; cùm dilectam sibi ex pallacis suis præcipuè nomine Campaspen nudam pingi ob admirationem formæ ab Apelle iussisset,eumq; tum pari captum amore sensisset,dono eam dedit. Magnus animo,maior imperio sui, nec minor hoc facto quàm uictoria aliqua. Quippe se uicit,nec thorum tantùm suum,sed etiam affectum donauit artifici:ne dilectæ quidem respectu motus,ut quæ modò regis fuisset,modò pictoris esset. Sunt qui Venerem Anadyomenen illo pictam exemplari putant. Apelles & in æmulis benignus,Protogeni dignationem primus Rhodi constituit. Sordebat ille suis,ut plerunq; domestica: percontantiq; quanti licitaretur opera effecta,paruum nescio quid dixerat:at ille quinquagenis talentis poposcit,famamq; dispersit se emere,ut pro suis uenderet. Ea res concitauit Rhodios ad intelligendum artificem,nec nisi augentibus precium cessit. Imagines adeò similitudinis indiscretę pinxit, ut incredibile dictu Apion grammaticus scriptum reliquerit, quendam ex facie hominum addiuinantem (quos metoposcopos uocant) ex ijs dixisse aut futuræ mortis annos,aut præteritę. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cum Ptolemæo,quo regnante Alexandriam ui tempestatis expulsus,subornato fraude æmulorum plano regio inuitatus,ad regis cœnam uenit. Indignantiq; Ptolemæo, & uocatores suos ostendenti,ut diceret à quo eorum inuitatus esset,arrepto carbone extincto è fo culo

culo,imaginem in pariete delineauit, agnoſcente uultū plani rege ex inchoato protinus. Pinxit & Antigoni regis imaginem altero lumine orbam,primus excogitata ratione uitia condendi:obliquam namq; fecit,ut quod corpori deerat,picturæ potius deeſſe uideretur: tantumq; eam partem è facie oſtendit, quam totam poterat oſtendere. Sunt inter opera eius & expirantium imagines. Quæ autem nobiliſsima ſint, non eſt facile dictu. Venerem exeuntem è mari diuus Auguſtus dicauit in delubro patris Cæſaris,quę Anadyomene uocatur,uerſibus Græcis tali opere,dum laudatur,uicto,ſed illuſtrato. Huius inferiorem partem corruptam qui reficeret non potuit reperiri. Verùm ipſa iniuria ceſſit in gloriam artificis. Conſenuit hæc tabula carie: aliamq; pro ea Nero principatu ſubſtituit ſuo Dorothei manu. Apelles inchoauerat aliam Venerē Cois, ſuperaturus etiam ſuam illam priorem. Inuidit mors peracta parte,nec qui ſuccederet operi ad præſcripta lineamenta inuentus eſt. Pinxit & Alexandrum Magnum, fulmen tenentem in templo Epheſiæ Dianæ uiginti talentis auri. Digiti eminere uidentur, & fulmen extra tabulam eſſe. Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in numero aureo menſura accepit nō numero. Pinxit & Megabyzi ſacerdotis Dianæ Epheſiæ pompam, Clytum equo ad bellum feſtinantem,& ei galeam poſcenti armigerum porrigentem. Alexandrum & Philippum quoties pinxerit,enumerare ſuperuacuum eſt. Mirantur eius Abronem Samij, & Menandrum regem Cariæ Rhodij. Item Ancæum: Alexandriæ Gorgoſthenem tragœdum: Romæ Caſtorem & Pollucem cum uictoria & Alexandro Magno. Item belli imaginē,reſtrictis ad terga manibus, Alexandro in curru triumphante: Quas utraſq; tabulas diuus Auguſtus in fori ſui partibus celeberrimis dicauerat ſimplicitate moderata, Diuus Claudius pluris exiſtimauit,in utriſque exciſa facie Alexandri diui Auguſti imaginem ſubdere. Eiuſdem arbitrantur manu eſſe & in Antoniæ templo Herculem auerſum,ut(quod eſt difficillimum)faciem eius oſtendat uerius pictura quàm promittat. Pinxit & heroa nudum, eaq; pictura naturam ipſam prouocauit. Eſt & equus eius, ſiue fuit, pictus in certamine, quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Namq; ambitu æmulos pręualere ſentiens, ſingulorū picturas inductis equis oſtendit: Apellis tantū equo adhinniuere,idq; poſtea ſemper illius experimentum artis oſtentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduerſus Perſas, Archelaum cum uxore & filia, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundem regem ſedentem in equo: Dianam ſacrificantium uirginum choro mixtam, quibus uiciſſe Homeri uerſus uidetur idipſum deſcribentis. Pinxit & quæ pingi non poſſunt, tonitrua, fulgetra, fulguraq;: Bronten, Aſtrapen, Ceraunobolon appellant. Inuenta eius & cæteris profuere in arte. Vnum imitari nemo potuit, quòd abſoluta opera atramento illinebat ita tenui, ut idipſum repercuſſu claritates colorum excitaret, cuſtodiretq; à puluere & ſordibus, ad manum intuenti demum appareret. Sed & tum ratione magna,ne colorum claritas oculorum aciem offenderet,ueluti per lapidem ſpecularē intuentibus è longinquo: & eadem res nimis floridis coloribus auſteritatem occultè daret. Æqualis eius fuit Ariſtides Thebanus: is omnium primus animum pinxit,& ſenſus omnes expreſsit,quos uocant Græci ethe: item perturbationes,durior paulò in coloribus. Huius pictura eſt,oppido capto ad matris morientis è uulnere mammam adrepens infans: intelligiturq; ſentire mater,& timere ne emortuo lacte ſanguinem infans lambat. Quam tabulam Alexander Magnus tranſtulerat Pellam in patriam ſuam. Idem pinxit prælium cum Perſis,centum homines ea tabula complexus,pactusq; in ſingulos mnas denas à tyranno Elatenſium Mnaſone. Pinxit & currentes quadrigas,& ſupplicantem penè cum uoce. Et uenatores cum captura. & Leontionem pictorem. et Anapauomenen propter fratris amorē morientem. Item Liberum patrem & Ariadnen,ſpectatos Romæ in æde Cereris: Tragœdum & puerū, in Apollinis,cuius tabulæ gratia interijt pictoris inſcitia, cui tergendam eam mandauerat M. Iunius prætor ſub die ludorum Apollinarium. Spectata eſt & in æde Fidei in Capito-

pitolio imago ſenis cum lyra puerum docentis. Pinxit & ęgrum ſine fine laudatum. Qua in arte tantum ualuit, ut Attalus rex unam tabulam eius centum talentis emiſſe tradatur. Simul, ut dictum eſt, & Protogenes floruit: patria ei Caunus, gentis Rhodijs ſubiectæ. Summa eius paupertas initio, artiſq; ſumma intentio, & ideo minor fertilitas. Quis eum docuerit, non putant conſtare. Quidam & naues pinxiſſe uſq; ad annum quinquageſimum argumentum eſſe, quòd cùm Athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro propylæon pingeret, ubi fecit nobilem Paralum & Hemionida, quã quidã Nauſicaam uocant, adiecerit paruulas naues longas in ijs, quæ pictores parerga appellãt, ut appareret à quibus initijs ad arcem oſtentationis opera ſua peruenijſſent. Palmam habet tabularum eius Ialyſus, qui eſt Romæ, dicatus in templo Pacis: quem cùm pingeret, traditur madidis lupinis uixiſſe: quoniam ſimul famem ſuſtinerent & ſitim, ne ſenſus nimia dulcedine obſtrueret. Huic picturæ quater colorem induxit ſubſidio iniurię & uetuſtatis, ut decedente ſuperiore, inferior ſuccederet. Eſt in ea canis mirè factus, ut quem pariter caſus & ars pinxerit. Non iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe, cùm in reliqua omni parte (quod difficillimum erat) ſibi ipſe ſatisfeciſſet. Diſplicebat autem ars ipſa, nec minui poterat, & uidebatur nimia, ac longius à ueritate diſcedere, ſpumaq; illa pingi nõ ex ore naſci, anxio animi cruciatu, cùm in pictura uerum eſſe non ueriſimile uellet, abſterſerat ſæpius mutaueratq; penicillum, nullo modo ſibi approbans. Poſtremò iratus arti, q; intelligeretur, ſpongiam eam impegit inuiſo loco tabulę, & illa repoſuit ablatos colores, qualiter cura optabat: fecitq; in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo ſimilis & Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter ſpongia impacta ſecutus dicitur, cùm pingeret popyzonta retinentẽ equum. Canem ita Protogenes monſtrauit et fortuna. Propter hunc Ialyſum, ne cremaret tabulas Demetrius rex, cùm ab ea parte ſola poſſet Rhodum capere, non incendit, parcentemq; picturæ fugit occaſio uictoriæ. Erat tunc Protogenes in ſuburbano hortulo ſuo, hoc eſt Demetrij caſtris. Necq; interpellatus prælijs inchoata opera intermiſit omnino, ſed accitus à rege interrogatusq;, qua fiducia extra muros ageret, reſpondit, ſcire ſe illi cum Rhodijs bellum eſſe, non cum artibus. Diſpoſuit ergo rex in tutelam eius ſtationes, gaudens quòd poſſet manus ſeruare quibus iam pepercerat: & ne ſæpius auocaret, ultro ad eum uenit hoſtis: relictisq; uictoriæ ſuæ uotis, inter arma & murorum ictus ſpectauit artificem. Sequiturq; tabulam eius temporis hæc fama, quòd eam Protogenes ſub gladio pinxerit. Satyrus hic eſt, quem Anapauomenon uocant, ne quid deſit temporis eius ſecuritati, tibias tenens. Fecit & Cydippen, Tlepolemon, Philiſcum tragœdiarum ſcriptorem meditantem, & athletam, & Antigonum regem, & imaginem matris Ariſtotelis philoſophi: qui etiã ſuadebat, ut Alexandri Magni opera pingeret, propter æternitatem rerum. Impetus animi, & quædam artis libido in hęc potius eum tulere. Nouiſsimè pinxit Alexandrũ ac Pana. Fecit & ſigna ex ære, ut diximus. Eadem ætate fuit Aſclepiodorus, quem in ſymmetria mirabatur Appelles. Huic Mnaſon tyrãnus pro duodecim dijs dedit in ſingulas mnas trecenas: idemq; Theomneſto in ſingulos heroas mnas centenas. His annumerari debet Nicomachus, Ariſtodemi filius ac diſcipulus. Pinxit hic raptum Proſerpinæ: quæ tabula fuit in Capitolio in Mineruæ delubro ſupra ædiculam Iuuentutis. Et in eodem Capitolio alia quam Plancus imperator poſuerat, Victoria quadriga in ſublime rapiens. Hic primus Vlixi addidit pileum. Pinxit & Apollinem & Dianam, deûmq; matrem in leone ſedentem: item nobiles Bacchas arreptantibus Satyris, Scyllamq; quæ nunc eſt Romæ in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte uelocior. Tradunt namq; conduxiſſe pingendum ab Ariſtrato Sicyoniorum tyranno quòd is faciebat Teleſti poetæ monumentum, præfinito die intra quem perageretur, nec multò antè ueniſſe, tyranno in pœnam accenſo: paucisq; diebus abſoluiſſe celeritate & arte mira. Diſcipulos habuit Ariſtidem fratrem, & Ariſtoclem filium, & Philoxenum Eretrium, cuius tabula nullis poſtferenda Caſſandro regi picta, continuit Alexandri prælium cum Dario. Idem pinxit & Laſciuiam, in qua tres Sileni comeſſantur.

Hic celeritatem præceptoris ſecutus, breuiores etiamnũ quaſdam picturæ uias & compendiarias inuenit. Annumeratur his & Nicophanes elegans & concinnus, ita ut uetuſta opera pingeret propter æternitatem rerum, impetuoſi animi, & cui pauci comparentur. Cothurnus ei & grauitas artis. Multum à Zeuxide & Apelle abeſt Apellis diſcipulus Perſeus, ad quem de hac arte ſcripſit, qui huius fuit ætatis. Ariſtidis Thebani diſcipuli fuerunt & filij Niceros & Ariſtippus, cuius eſt Satyrus cũ ſcypho coronatus. diſcipuli eius fuerũt Antorides & Euphranor, de quibus mox dicemus. namq; ſubtexi par eſt minoris picturæ celebres in penicillo, è quibus fuit Pyreicus arte paucis poſtferendus: propoſito neſcio an deſtruxerit ſe, quoniam humilia quidem ſecutus, humilitatis tamẽ ſummam adeptus eſt gloriã. Tonſtrinas ſutrinasq; pinxit, & aſellos & obſonia ac ſimilia, ob hoc cognominatus Rhyparographos, in ijs conſummatæ uoluptatis. Quippe eæ pluris ueniere q; maximæ multorum. E diuerſo Meniana, inquit Varro, omnia operiebat Serapionis tabula ſub ueteribus. Hic ſcenas optime pinxit, ſed hominem pingere nõ potuit. Contrà Dionyſius nihil aliud q; homines pinxit, ob id Anthropographus cognominatus. Parua & Callicles fecit. Itẽ Calaces comicis tabellis. Vtraq; Antiphilus. Nam & Hefionam nobilem pinxit, & Alexandrum ac Philippum cum Minerua, qui ſunt in ſchola in Octauiæ porticibus; & in Philippi Liberum patrem, Alexandrum puerum, Hippolytum tauro emiſſo expaueſcentem: In Pompeia uerò Cadmum & Europen. Idem iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturæ grylli uocantur. Ipſe in Ægypto natus didicit à Cteſidemo. Decet non ſileri & Ardeatis templi pictorẽ, præſertim ciuitate donatum ibi & carmine, quod eſt in ipſa pictura his uerſibus:

Dignis digna loca picturis condecorauit,
Reginæ Iunonis ſupremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas, Ætolia oriundus,
Quem nunc & poſt ſemper ob artem hanc Ardea laudat.

Ea ſunt ſcripta antiquis literis Latinis: non fraudando & Ludio diui Auguſti ætate, qui primus inſtituit amœniſsimam parietum picturam, uillas, & porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piſcinas, euripos, amnes, littora, qualia quis optarat, uarias ibi obambulantium ſpecies, aut nauigãtium, terraq; uillas adeuntium aſellis aut uehiculis. Iam piſcantes aucupantesq;, aut uenantes, aut etiã uindemiantes. Sunt in eius exemplaribus nobiles paluſtri acceſſu uillæ, ſuccollantiũ ſpecie mulieres labentes trepidæq; feruntur: plurimæ præterea tales argutiæ, facetiſsimi ſales. Idemq; ſubdialib. maritimas urbes pingere inſtituit, blandiſsimo aſpectu. minimoq; impẽdio. Sed nulla gloria artificum eſt, niſi eorum qui tabulas pinxere, eoq; uenerabilior apparet antiquitas. Non enim parietes excolebant dominis tantũ, nec domos uno in loco manſuras, quę ex incendijs rapi nõ poſſent. Caſula Protogenes contentus erat in hortulo ſuo. Nulla in Apellis tectorijs pictura erat. Nondum libebat parietes totos pingere. Omnis eorum ars urbibus excubabat, pictorq; res cõmunis terrarum erat. Fuit & Arellius Romæ celeber, paulò ante diuũ Auguſtum, niſi flagitio inſigni corrupiſſet artem, ſemper alicuius fœminæ amore flagrans, & ob id deas pingens, ſed dilectarum imagine. Itaq; in pictura eius ſcorta numerabãtur. Fuit & nuper grauis ac ſeuerus, idemq; floridus, humilis rei pictor Amulius: huius erat Minerua ſpectantẽ aſpectãs quacunq; aſpiceretur. Paucis diei horis pingebat, id quoq; cum grauitate, quòd ſemper togatus quanquam in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit, & ideo non extant exempla alia magnopere. Poſt eum fuerunt in autoritate Cornelius Pinus & Actius Priſcus, qui Honoris & Virtutis ædes imperatori Veſpaſiano Auguſto reſtituenti pinxerunt: ſed Priſcus antiquis ſimilior.

De auium cantu compeſcendo, & quis encauſto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit, ſparſimq; precia mirabilia picturarũ. Cap. XI

NOn eſt omittenda in picturę mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem in triumuiratu quodam loco deductus à magiſtratibus in nemoroſum hoſpitium, mi-

naciter

naciter cum ijs postero die expostulauit, somnum sibi demptũ uolucrum concentu. At illi draconem in longissima membrana depictum circumdedere loco. Eoq; terrore aues tum siluisse narratur, et postea cognitũ est ita posse compesci. Ceris pingere, ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non constat. Quidã Aristidis inuentũ putant, postea consummatum à Praxitele. Sed aliquãto uetustiores encausticæ picturæ extitere, ut Polygnoti & Nicanoris & Archesilai Pariorũ. Lysippus quoq; Æginæ picturæ suæ inscripsit γένεσιν, quod profectò nõ fecisset, nisi incaustica inuenta. Pamphilus quoq; Apelis præceptor nõ pinxisse tantùm encaustica, sed etiam docuisse traditur Pausiam Sicyonium primũ in hoc genere nobilẽ: Brietis filius hic fuit, eiusdemq; primò discipulus. Pinxit et ipse penicillo parietes Thespijs cùm reficerent, quondã à Polygnoto picti, multũq; comparatione superatus existimabat, quoniam non suo genere certasset. Idem & lacunaria primus pingere instituit, nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas, maximeq; pueros: hoc æmuli eum interpretabant facere, quoniã tarda picturæ ratio esset illa. Quamobrẽ arti daturus & celeritatis famam, absoluit uno die tabellam, quæ uocata est Hemeresios, puero picto. Amauit in iuuenta Glycerã municipẽ suã, inuentricem coronarũ, certandoq; imitatione eius, ad numerosissimã florum uarietatẽ perduxit artẽ illam: postremò pinxit illam sedentẽ cum corona, quæ è nobilissimis eius tabula appellata est Stephanoplocos, ab alijs Stephanopolis, quoniã Glycera uenditando coronas sustentauerat paupertatẽ. Huius tabulę exemplar, quod apographon uocãt, L. Lucullus duobus talentis emit à Dionysio Athenis. Pausias autem fecit & grandes tabulas, sicut spectatã in Pompeij porticibus boum immolationẽ. Eam enim picturã primus inuenit, quam postea imitati sunt multi, æquauit nemo. Ante omnia cùm longitudinem bouis ostendere uellet, aduersum eum pinxit, nõ transuersum, unde & abũde intelligitur amplitudo. Dein cùm omnes quæ uolunt eminẽtia uideri, candicãtia faciãt, coloremq; condiant nigro: hic totũ bouẽ atri coloris fecit, umbræq; corpus ex ipsa dedit, magna prorsus arte in æquo extãtia ostendens, & in confracto solida omnia. Sicyone & hic uitam egit, diuq; fuit illa patria picturæ. Tabulas inde è publico omnes præter æs alienũ ciuitatis addictas, Scauri ædilitas Romã trãstulit. Post eũ eminuit longe ante omnes Euphranor Isthmius, olympiade CIIII. idem qui inter fictores dictus est à nobis. Fecit & colossos & marmora ac scyphos scalpsit: docilis ac laborioſus ante omnes, & in quocunq; genere excellens ac sibi æqualis. Hic primus uidet expressisse dignitates heroũ, & usurpasse symmetriã. Sed fuit uniuersitate corporũ exilior, capitibus articulisq; grãdior. Volumina quoq; composuit de symmetria & coloribus. Opera eius sunt, equestre prœliũ, duodecim dij. Theseus, in quo dixit, eundem apud Parrasium rosa pastum esse, suũ uerò carne. Nobiles eius tabulę Ephesi, Vlixes simulata uesania bouem cum equo iungẽs, & palliati cogitantes, dux gladium condens. Eodem tempore fuit & Cydias, cuius tabulam Argonautas H—S. CXLIIII. Hortensius orator mercatus est, eiq; ædem fecit in Tusculano suo. Euphranoris autem discipulus fuit Antidotus. Huius est clypeo dimicans Athenis, & luctator, tibicenq; inter pauca laudatus. Ipse diligentior quàm numerosior, & in coloribus seuerus, maxime inclaruit discipulo Nicea Athenienſi, qui diligentissimè mulieres pinxit. Lumen & umbras custodiuit, atque ut eminerent è tabulis picturæ maxime curauit. Opera eius, Nemea aduecta ex Asia Romam à Syllano, quam in curia diximus positam: item Liber pater in æde Concordiæ: Hyacinthus, quem Cæsar Augustus delectatus eo secum deportauit Alexandria capta, & ob id Tiberius Cæsar in tẽplo eius dicauit hanc tabulam: & Diana. Ephesi uerò est Megabyzi sacerdotis Ephesiæ Dianæ sepulchrum. Athenis Necromantia Homeri. Hanc uendere noluit Attalo regi talentis LX. potiusq; patriæ suæ donauit, abundans opibus. Fecit & grandes picturas, in quibus sunt Calypso, & Io, & Andromeda, Alexander quoq; in Pompeij porticibus præcellens, & Calypso sedens. Huic quidem ascribuntur quadrupedes. Prosperrimè canes expressit. Hic est Niceas, de quo dicebat Praxiteles interrogatus quæ maxime opera sua

probaret in marmoribus,quibus Niceas manum admouisset:tantum circumlitioni eius tribuebat. Non satis discernitur alium eodem nomine, an hunc eundem quidam faciunt olympiade centesima duodecima.Niceæ comparatur,& aliquanto prefertur Athenion Maronites Glaucionis Corinthij discipulus,& austerior colore, & in austeritate iucundior,ut in ipsa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleusine Philarchum, Athenis frequentiam quam uocauere Polygynæcon . Item Achillem uirginis habitu occultatum Vlixe deprehendente . Et in una tabula , quacp maxime inclaruit , agasonem cum equo. Quòd nisi in iuuenta obijsset,nemo ei compararetur. Est nomen & Heraclidi Macedoni.Initio naues pinxit: captoqp rege Perseo Athenas commigrauit, ubi eodem tempore erat Metrodorus pictor idemqp philosophus,magnæ in utracp scientia autoritatis.Itacp cùm L.Paulus deuicto Perseo petisset ab Athenienſibus ut sibi quàm probatissimũ philosophum mitterent ad erudiendos liberos,itemqp pictorem ad triumphum excolendũ, Athenienses Metrodorum elegerunt, professi eundem in utroqp desiderio præstantissimum,quod ita quoqp Paulus iudicauit. Timomachus Byzantius Cæsaris dictatoris æta te Aiacem ei pinxit & Medeam, ab eo in Veneris genitricis ædes positas,octoginta talentis uenundatas. Talentum Atticum XVI.taxat M. Varro. Timomachi æquè laudantur Orestes,Iphigenia in Tauris,Lecythion agilitatis exercitator,cognatio nobiliũ,palliati,quos dicturos pinxit,alterum stantem,alterum sedentem:præcipuè tamen ars ei fauisse in Gorgone uisa est.Pausiæ filius & discipulus Aristolaus è seueriſsimis pictoribus fuit,cuius sunt Epaminondas,Pericles, Medea, Virtus, Theseus : imago Atticæ plebis, boum immolatio . Sunt quibus & Mecopanes eiusdem Pausiæ discipulus placeat diligentia,quam intelligant soli artifices,aliâs durus in coloribus,sed & multus.Nam Socrates iure omnibus placet. Talesqp sunt eius picturæ:cum Æsculapio filię Hygia,Ægle,Panacea,Iaso,& piger qui appellatur Ocnos spartum torquens, quod asellus arrodit. Hactenus indicatis in genere utroqp proceribus,non silebuntur & primis proximi. Aristoclides,qui pinxit ædem Apollinis Delphis . Antiphilus puero ignẽ conflante laudatur, ac pulchra aliâs domo splendescente,ipsiusqp pueri ore.Itẽ lanificio,in quo properãt omnium mulierũ pensa:Ptolemæo uenante.Sed & nobilissimo Satyro cũ pelle pantherina, quem Apoxyomenta appellãt. Aristophon Ancæo uulnerato ab apro cum socia doloris Astipale:numerosaqp tabula,in qua sunt Priamus,Helena,Credulitas, Vlixes,Deiphobus,Dolon. Androbius pinxit Scyllin ancoras Persicæ classis præcidentẽ, Artemõ,Danaen mirantibus eam prædonibus,reginam Stratonicen,Herculem & Deianiram.Nobilissimas aũt quæ sunt in porticibus Octauiæ operibus,Herculẽ ab Oeta monte Dorydos exuta mortalitate consensu deorũ in cælum euntem , Laomedontis circa Herculem & Neptunũ historiã . Alcimachus Dioxippum, qui Pancratio Olympiæ citra pulueris iactũ(quod uocãt aconiti)uicit:Cœnus stẽmata.Ctesilochus Apellis discipulus petulãti pictura innotuit,Ioue Liberũ parturiente depicto mirato,et muliebriter ingemiscẽte inter obstetricia dearum.Cleon Admeto. Ctesidemus Oechaliæ expugnationẽ & Laodamia.Clesides reginæ Stratonices iniuria.Nullo enim honore exceptus ab ea, pinxit uolutantem cum piscatore,quem reginã amare sermo erat. Eamqp tabulam in portu Ephesi proposuit,ipse uelis raptus est.Regina tolli uetuit, utriusqp similitudine mirè expressa. Craterus comœdos Athenis in Pompeo pinxit.Eutychides bigam:regit Victoria.Eudorus scena spectatur , idem & ex ære signa fecit . Iphis Neptuno & Victoria. Habron amicitiã & concordiã pinxit,& deorũ simulachra.Leontiscus Aratum uictorẽ cum trophæo,psaltriam.Leon Sappho.Nicearchus Venerem inter Gratias & Cupidines, Herculem tristem insaniæ pœnitentia.Nealces Venerem,ingeniosus & solers in arte.Siquidem cùm prelium nauale Ægyptiorum & Persarum pinxisset,quod in Nilo,cuius aqua est mari similis, factum uolebat intelligi , argumento declarauit,quod arte non poterat. Asellum enim in littore bibentem pinxit, & crocodilum insidiantem ei. Oenias Syngenicon.Philiscus officinam pictoris,ignem conflante puero,Phalerion Scyllam,Simonides

des Agatarchum & Mnemosynen. Simus iuuenem requiescentem in officina fullonis, quinquatrus celebrantem, idemq; Nemesin egregiam. Theodorus uerò emungentem: idem ab Oreste matrem & Ægistum interfici, bellumq; Iliacum pluribus tabulis, quod est Romæ in Philippi porticibus, & Cassandram quæ est in Concordiæ delubro: Leontium Epicuri cogitantem, Demetrium regem. Theon Orestis insaniam: Thamirã citharœdum. Tauriscus Dioscobulum, Clytemnestrã, Paniscũ, Polynicen regnũ repetentem, & Capanea. Non omittet inter hos insigne exemplum. Namq; Erigonus tritor colorũ Nealcæ pictoris in tantum ipse profecit, ut celebrem etiã discipulum reliquerit Pasiam, fratrem Æginetæ fictoris. Illud uerò perquam rarum ac memoria dignum, etiam supre-
10 ma opera artificum, imperfectasq; tabulas, sicut Irin Aristidis, Tydaridas Nicomachi, Medeam Timomachi, & quam diximus Venerẽ Apellis, in maiori admiratione esse q̃ perfecta. Quippe in ijs lineamenta reliqua, ipsęq; cogitationes artificum spectantur, atq; in lenocinio cõmendationis dolor est. Manus cùm id agerent extinctæ desiderant̃. Sunt etiam nũ non ignobiles quidẽ, in transcursu tamẽ dicendi, Aristonides, Anaxander, Aristobulus Syrus, Archesilas Tisicratis filius, Coribas Nicomachi discipulus, Carmanides Euphranoris, Dionysodorus Colophonius, Diogenes qui cũ Demetrio rege uixit, Euthymedes, Heraclides Macedo, Mydon Soleus Pyromachi statuarij discipulus, Mnasitheus Sicyonius, Mnatisimus Aristonidis filius & discipulus, Nessus Habronis filius, Polemon Alexandrinus, Theodorus Samius, & Stadius Nicostenis discipuli, Xenon
20 Neoclis discipulus Sicyonius. Pinxere & mulieres, Timarete Niconis filia Dianã in tabula, quæ Ephesi est antiquissimæ picturæ. Irene Cratini pictoris filia & discipula, puellam quæ est Eleusine. Calypso senem & præstigiatorẽ Theodorum. Alcisthene saltatorem. Aristarete Nearchi filia & discipula Æsculapiũ. Lala Cyzicena perpetua uirgo M. Varronis iuuenta Romæ & penicillo pinxit, & cestro in ebore imagines mulierum maxime, & Neapolitanum in grãdi tabula, suam quoq; imaginem ad speculum. Nec ullius uelocior in pictura manus fuit: artis uerò tantum, ut multum manipretio antecederet celeberrimos eadem ætate imaginum pictores Sopylon & Dionysium, quorum tabulæ pinacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias, de qua hoc solum memorat̃, discipulum eius fuisse Autobulum. Encausto pingẽdi duo fuisse antiquitus genera constat,
30 cera, & in ebore cestro, id est uiriculo, donec classes pingi cœpere. hoc tertiũ accessit, resolutis igni ceris penicillo utendi, quæ pictura in nauibus, nec sole nec sale uentisq; corrumpitur. Pingunt & uestes in Ægypto inter pauca mirabili genere, candida uel postq; attriuere illinentes non coloribus, sed colorem sorbentibus medicamẽtis. Hoc cùm fecere, non apparet in uelis, sed in cortinam pigmẽti feruentis mersa, post momentum extrahuntur picta. Mirumq;, cùm sit unus in cortina colos, ex illo alius atq; alius fit in uestę, accipientis medicamenti qualitate mutatus. Nec postea ablui potest, ita cortina non dubiè confusura colores si pictos acciperet, digerit eos ex uino, pingitq; dum coquit. Et adustę uestes firmiores fiunt, quàm si non urerentur.

Plastices primi inuentores, de simulachris, de uasis fictilibus, & precio eorũ. Ca. XII

40 DE pictura satis superq;, contexuisse his & plasticen conueniat. Eiusdem opere terræ fingere ex argilla similitudines, Dibutades Sicyonius figulus primus inuenit Corinthi filiæ opera: quę capta amore iuuenis, illo abeũte peregrè, umbrã ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circũscripsit: quibus pater eius impressa argilla typũ fecit, & cum cæteris fictilibus induratum igni proposuit, eumq; seruatum in nymphæo donec Corinthum Mummius euerteret, tradunt. Sunt qui in Samo primos omnium plasticen inuenisse Rhœcum & Theodorum tradunt, multò ante Battiadas Corintho pulsos. Demaratum uerò ex eadem urbe profugum, qui in Hetruria Tarquinium Priscum regem populi Romani genuit, comitatos fictores Euchira & Eugrammum, ab ijs Italiæ traditam plasticen. Dibutadis inuentum est, rubricam addere, aut ex rubrica cretam fingere. Pri
50 musq; personas tegularũ extremis imbricib. imposuit, quæ inter initia protypa uocauit.

Postea idem ectypa fecit. Hinc & fastigia templorum orta, propter hunc plastæ appellati. Hominis autem imaginem gypso è facie ipsa primus omnium expressit, ceraq; in eam formam gypsi infusa emendare instituit Lysistratus Sicyonius frater Lysippi, de quo diximus. Hic & similitudinem reddere instituit, ante eum quàm pulcherrimas facere studebant. Idem & de signis effigiem exprimere inuenit. Creuitq; res in tantum, ut nulla signa statuæue sine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuisse scientiam, quàm fundendi æris. Plastæ laudatissimi fuere Damophalus & Gorgasus, iidemq; pictores: qui Cereris ædem Romæ ad Circum maximum utroq; genere artis suæ excoluerunt, uersibus inscriptis Græcè, quibus significarunt, à dextra opera Damophili esse, à parte læua Gorgasi. Ante hanc ædem Thuscanica omnia in ædibus fuisse, autor est M. Varro. Ex hac cùm reficeretur, crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas esse. Item signa ex fastigiis dispersa. Fecit & Chalcosthenes cruda opera Athenis, qui locus ab officina eius Ceramicos appellatur. M. Varro tradit sibi cognitum Romę Posim nomine, à quo factas Romæ uuas, item pisces, ita ut non sit aspectu discernere à ueris. Idem magnificat Arcesilaum L. Luculli familiarem, cuius proplasmata pluris uænire solita artificibus ipsis, quàm aliorum opera. Ab hoc factam Venerem genitricem in foro Cæsaris, & priusquam absolueretur, festinatione dedicandi positam. Deinde eidem à Lucullo H—S. LX. signum Felicitatis locatum, cui mors utriusq; inuiderit. Octauio equiti Romano craterа facere uolenti, exemplar è gypso factum talẽto. Laudat & Pasitelem, qui plasticen matrem statuariæ scalpturæq; & cælaturæ esse dixit, & cùm esset in omnibus his summus, nihil unquam fecit antequam finxit. Præterea elaboratam hanc artem Italiæ & maxime Hetruriæ: Turianumq; à Fregellis accitum, cui locaret Tarquinius Priscus effigiem Iouis in Capitolio dicandam. Fictilem eum fuisse, & ideo miniari solitum. Fictiles in fastigio templi eius quadrigas, de quibus sæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem, qui hodieq; materiæ nomen in urbe retinet. Hæ enim tum effigies deûm erant laudatissimæ. Nec pœnitet nos illorum qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne diis quidem conficiebant. Durant enim nunc plerisq; in locis talia simulachra. Fastigia quidem templorum etiam in urbe crebra & municipiis mira cælatura, & arte æuiq; firmitate certiora auro, certe innocentiora. In sacris quidem etiam inter has opes hodie non murrhinis crystallinisue, sed fictilibus prolibatur simpuuiis: inenarrabili terræ benignitate, si quis singula æstimet, etiam ut omittantur in frugum, uini, pomorum, herbarum, fruticũ, medicamentorum, metallorum generibus, beneficia eius quæq; adhuc diximus, uel quæ assiduitate satiant figlinarum opera imbricibus, tubulis, tegulisq; ad balineas hamatis, uel ad tecta coctilibus laterculis frontatisq;, aut quæ rota fiunt, etiam fictilibus doliis ad uina excogitatis, & ad aquas. Propter quę Numa rex septimum collegium figulorum instituit. Quin & defunctos sese multi fictilibus doliis condi maluere, sicut M. Varro, Pythagorico modo in myrti & oleæ atq; populi nigræ foliis. Maior quoq; pars hominum terrenis utitur uasis. Samia etiamnum in esculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Arretium in Italia: & calicum tantùm Surrentum, Asta, Pollentia: in Hispania Saguntum, in Asia Pergamum. Habent & Tralleis opera sua, & Mutina in Italia, quoniam & sic gentes nobilitantur. Hæc quoq; per maria terrasq; ultro citroq; portãtur, insignibus rotæ officinis Erythris. Hodieq; in templo ostenduntur amphoræ duæ propter tenuitatem consecratæ, discipuli magistriq; certamine, uter tenuiorem humum duceret. Cois laus maxima, Hadrianis firmitas, nonnullis circa hoc seueritatis quoque exemplis: Q. Coponium inuenimus ambitus damnatum, quia uini amphoram dedisset dono ei, cuius suffragii latio erat. Atque ut luxu quoque aliqua contingat autoritas figlinis, tripatinũ, inquit Fenestella, appellabatur summa cœnarum lautitia. Vna erat murenarum, altera luporũ, tertia myxonis piscis, inclinatis iam scilicet moribus, ut tamen eos præferre Græciæ etiam philosophis possimus. Siquidem in Aristotelis hæredum auctione sexaginta patinas ueniisse traditur. Nam nos cùm unam Æsopi tragœdiarum histrionis in natura

auium

auium diceremus ſeſtertijs centū ſtetiſſe,non dubito indignatos legentes. At Hercules, Vitellius in principatu ſuo cc.ſeſtertijs condidit patinam, cui faciēdæ fornax in campis exædificata erat:quoniam eò peruenit luxuria,ut etiam fictilia pluris conſtent,q̄ murrhina.Propter hanc Mutianus altero conſulatu ſuo in conquiſitione exprobrauit patinarū paludes Vitellij memoriæ,non illa fœdiore,cuius ueneno Aſprenati reo Caſsius Seuerus accuſator obijciebat interiſſe cxxx. conuiuas.Nobilitantur ijs oppida quoque,ut Rhegium & Cumæ.Samia teſta matris deûm ſacerdotes qui Galli uocantur,uirilitatem amputant,nec aliter citra perniciem,ſi M.Cælio credamus,qui linguam ſic amputandam obiecit graui probro, tanquam & ipſe iam nunc eidem Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars? fractis etiam teſtis utendo ſic,ut firmius durēt tuſis calce addita, quæ uocant Signina.Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

Terræ uarietates,& de puluere Puteolano,& alijs terræ generibus quæ in lapidem uertuntur. Cap. XIII

VErùm & ipſius terræ ſunt alia ſegmenta. Quis enim ſatis miretur peſsimã eius partem,ideoq̄ puluerem appellatum in Puteolanis collibus, opponi maris fluctibus, merſumq̄ protinus fieri lapidem unum inexpugnabilem undis, & fortiorem quotidie, utiq̄ ſi Cumano miſceatur cæmẽto? Eadem eſt terræ natura & in Cyzicena regione,ſed ibi non puluis,uerùm ipſa terra qualibet magnitudine exciſa & demerſa in mare lapidea extrahitur.Hoc idem circa Caſſandriam produnt fieri. Et in fonte Cnidio dulci intra octo menſes terram lapideſcere. Ab Oropo quidem Aulidem uſq̄ quicquid terræ attingitur mari mutatur in ſaxa. Non multum à puluere Puteolano diſtat è Nilo harena tenuiſsima ſui parte,non ad ſuſtinenda maria fluctusq̄ frangendos, ſed ad debellanda corpora palæſtræ ſtudijs.Inde certe Patrobio,Neronis principis liberto,aduehebat. Quin & Leonnato & Cratero ac Meleagro Alexandri Magni ducibus fabulum hoc portari cum reliquis militaribus commercijs reperio.Plura de hac parte non ſum dicturus, non Hercules magis quàm de terræ uſu in ceromatis,quibus exercendo iuuentus noſtra corpora,uires animorum perdidit.

De parietibus formaceis,& lateritijs,& eorum ratione. Cap. XIIII

QVid? non in Africa Hiſpaniaq̄ ex terra parietes,quos appellant formaceos,quoniã in forma circundatis utrinque duabus tabulis inferciuntur uerius quàm inſtruuntur,æuis durant,incorrupti imbribus,uentis,ignibus,omnicq̄ cæmento firmiores? Spectat etiam nunc ſpeculas Annibalis Hiſpania, terrenasq̄ turres iugis montium impoſitas.Hinc & ceſpitum natura,caſtrorū uallis accõmodata, contra fluminum impetus aggeribus.Illini quidem crates parietum luto,& lateribus crudis extrui quis ignorat? Lateres non ſunt è ſabuloſo,neq̄ harenoſo,multoq̄ minus calculoſo ducēdi ſolo,ſed è cretoſo & albicante,aut ex rubrica,uel ſi iam ex ſabuloſo,è maſculo certe. Fingũtur optimè uere:nam ſolſtitio rimoſi fiunt.Ædificijs non niſi bimos probant. Quin & intritã ipſam eorum priuſquam fingantur, macerari oporet. Genera eorum tria, Diodoron quo utimur,longum ſeſquipede, latum pede: alterum tetradoron, tertium pentadoron. Græci enim antiqui doron palmum uocabant,& ideo dora munera,quia manu darentur.Ergo à quatuor & quinq̄ palmis,prout ſunt,nominantur.Eadem eſt latitudo.Minore in priuatis operibus,maiore in publicis utuntur in Græcia.Pitanæ in Aſia, & in ulterioris Hiſpaniæ ciuitatibus Maſsia & Calento fiunt lateres,qui ſiccati nõ mergunt in aqua. Sunt enim è terra pumicoſa,cùm ſubigi poteſt utiliſsima.Græci,præterq̄ ubi è ſilice fieri poterat ſtructura,parietes lateritios prætulere.Sunt enim æterni, ſi ad perpendiculum fiant, ideo & in publica opera, & regias domos adduntur. Sic ſtruxere murum Athenis, qui ad montem Hymettum ſpectat: ſic Patris ædes Iouis & Herculis, quamuis lapideas columnas & epiſtylia circundarent:domum Trallibus regiam Attali: item Sardibus Crœſi,quam geruſian fecere:Halicarnaſsi Mauſoli:quæ etiã nunc durant.Lacedæmone quidem exciſum lateritijs parietibus opus tectorium propter excellentiam picturæ ligneis

formis

formis inclusum, Romam deportauere in ædilitate ad comitium exornandum Murena & Varro. Quod opus cùm per se mirum esset, translatum tamen magis mirabantur. In Italia quoq; lateritius murus Aretij & Meuaniæ est. Romæ non fiunt talia ædificia, quia sesquipedalis paries non plus quàm unam contignationẽ tolerat. Cautumq; est ne communis crassior fiat, nec intergerinorum ratio patitur.

De sulphure, alumine, & generibus eorum, & medicinæ. Cap. XV

HÆc sint dicta de lateribus. In terræ autẽ reliquis generibus uel maxime mira natura est sulphuris, quo plurima domantur. Nascitur in insulis Æolijs inter Siciliam & Italiam, quas ardere diximus. Sed nobilissimũ in Melo insula. In Italia quoq; inuenitur in Neapolitano Campanoq; agro, collibus qui uocant Leucogæi: quod est cuniculis effossum perficitur igni. Genera quatuor: uiuum quod Græci apyron uocant, nascitur solidum, hoc est gleboſum. Eo solo ex omnib. generibus medici utunt. Cætera enim liquore constant, & conficiunt oleo incocta. Viuum aũt effoditur, trãslucetq;, & uiret. Alterum genus appellãt glebam, fullonum tantùm officinis familiare. Tertio quoq; generi unus tantùm est usus ad suffiendas lanas, quoniam candorem tantùm mollitiemq; confert. Egula uocatur hoc genus. Quarto aũt ad ellychnia maxime conficienda. Cætero tanta uis est, ut morbos comitiales deprehendat nidore, impositũ igni. Lusit & Anaxilaus eo, candens in calice nouo, prunaq; subdita circũferens, exardescẽtis repercussu pallorẽ dirum uelut defunctorũ, offundente cõuiuijs. Natura eius calfacit, cõcoquit, sed & discutit collectiones corporum, ob hoc talibus emplastris malagmatisq; miscetur. Renibus quoq; & lumbis in dolore cũ adipe, mirè prodest impositũ. Aufert & lichenas à facie cum terebinthi resina, & lepras. Harpacticon uocat à celeritate auellendi, auelli enim subinde debet. Prodest & suspiriosis linctum. Purulenta quoq; extussientibus, & cõtra scorpionũ ictus. Vitiligines uiuum nitro mixtum, atq; ex aceto tritum & illitum tollit. Item lendes in palpebris, aceto sandarachato admixto. Habet & in religionibus locum ad expiandas suffitu domos. Sentitur uis eius et in aquis feruentibus. Neq; alia res facilius accenditur, quo apparet igniũ uim magnam etiã ei inesse. Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odorem habent, ac lux ipsa eorum sulphurea est. Et bituminis uicina est natura, alibi limus, alibi terra. Limus è Iudææ lacu, ut diximus, emergẽs: terra in Syria circa Sidonem oppidum maritimum. Spissantur hæc utraq;, & in densitatem coeunt. Est uerò liquidum bitumen, sicut Zacynthium, & quod à Babylone inuehitur. Ibi quidem & cãdidum gignitur. Liquidum est & Apolloniaticũ, quæ omnia Græci pissasphalton appellant ex argumento picis & bituminis. Gignitur & pingue liquorisq; oleacei in Sicilia Agragantino fonte inficiens riuum. Incolæ id harundinum paniculis colligunt, citissimè sic adhærescens. Vtuntur eo ad lucernarum lumina olei uice: item ad scabiem iumentorum. Sunt qui & naphtham, de qua in secundo diximus uolumine, bituminis generi asscribant. Verùm ardens eius uis ignium naturæ cognata, procul ab omni usu abest. Bituminis probatio, ut quammaxime splẽdeat, sitq; ponderosum ac graue. Leue autem modicè, quoniam adulteratur pice. Vis quæ sulphuris, sistit, discutit, contrahit, glutinat. Serpentes nidore fugat accensum. Ad suffusiones oculorum & albugines Babylonium efficax traditur, item ad lepras, lichenas, pruritusq; corporum. Illinitur & podagris. Omnia autem eius genera incõmodos oculorum pilos replicant. Dentium doloribus medentur simul cum nitro illita. Tussim ueterem & anhelitus cum uino potum emendat. Dysentericis etiam datur eodem modo, sistitq; aluum. Cum aceto uerò potum discutit concretũ sanguinem, & detrahit. Mitigat lumborum dolores, item articulorum. Cum farina hordeacea impositum. Emplastrum peculiare facit sui nominis. Sanguinem sistit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtuntur etiam ad quartanas bituminis drachma, & hedyosmi pari pondere cum myrrhæ obolo subacti. Comitiales morbos ustum deprehendit. Vuluarum strangulationes olfactum discutit cum uino & castoreo. Procidentia sedis suffitu reprimit. Purgationes fœminarum in uino potum elicit. In reliquo usu æramẽtis illinitur, firmatq;

ea

eà contra ignes. Diximus & tingi ſolitas ex eo ſtatuas & illini. Calcis quoq; uſum præbuit,ita ferruminatis Babylonis muris.Placet & ferrarijs fabrorũ officinis tingendo ferro,clauorumq; capitibus,& multis alijs uſibus. Nec minor aut ab eo diſsimilis eſt alumĩnis opera,quod intelligitur ſalſugo terræ.Plura & eius genera. In Cyprio candidum & nigrum,exigua coloris differentia,cùm ſit uſus magna: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidumq; utiliſsimũ eſt,contraq; fuſcis aut obſcuris nigrum. Et aurum nigro purgatur. Fit autem omne ex aqua limoq;, hoc eſt, terræ exudantis natura. Corriuatum hyeme æſtiuis ſolibus maturatur. Quod fuerit ex eo præcox, candidius fit: gignitur autem in Hiſpania,Ægypto,Armenia,Macedonia, Ponto,Africa: inſulis Sar-
10 dinia,Melo,Lipara, Strongyle. Laudatiſsimum in Ægypto, proximum in Melo. Huius quoq; duæ ſpecies,liquidum ſpiſſumq;.Liquidi probatio, ut ſit lympidũ lacteumq;, ſine offenſis fricantiũ,cum quodam igniculo caloris.Hoc phorimon uocant. An ſit adulteratum, deprehenditur ſucco Punici mali:ſyncerũ enim mixtura ea nigreſcit. Alterum genus eſt pallidæ & ſcabræ naturæ,& quod inficitur galla.Ideoq; hoc uocant paraphoron. Vis liquidi aluminis aſtringere,indurare, rodere. Melle admixto ſanat oris ulcera, papulas,pruritusq;. Hæc curatio fit in balineis duabus mellis partibus, tertia aluminis. Virus alarum ſudoresq; ſedat. Sumitur pilulis cõtra lienis uitia, pellendumq; pruritum ac per urinam ſanguinẽ.Emendat & ſcabiem nitro ac melanthio admixtis. Concreti aluminis unũ genus ſchiſton appellant Græci, in capillamenta quædã caneſcentia dehiſcẽs.
20 Vnde quidã trichitin potius appellauere.Hoc fit è lapide,ex quo & chalcitin uocant: ut ſit ſudor quidã eius lapidis in ſpumã coagulatus. Hoc genus aluminis ſiccat, minusq; ſiſtit humorẽ inutilem corporibus.Sed auribus magnopere prodeſt infuſum,uel illitum, uel oris ulceribus,dentibusq;,ſi ſaliua cum eo contineat. Et oculorũ medicamentis inſeritur aptè, uerendisq; utriuſq; ſexus. Coquit in patinis, donec liquari deſinat. Inertioris eſt alterum generis,quod ſtrongylen uocant.Duæ eius ſpecies,ſungoſum atq; omni humore dilui facile,quod in totũ damnatur.Melius pumicoſum,& foraminũ fiſtulis ſpongiæ ſimile,rotundumq; natura,candido propius, cum quadam pinguitudine ſine harẽnis friabile,nec inficiens nigritia.Hoc coquitur per ſe carbonibus puris,donec cinis fiat. Optimũ ex omnibus quod Melinũ uocant,ab inſula Melo,ut diximus. Nulli uis maior
30 neq; aſtringendi,neq; denigrandi,neq; indurandi.Nullum ſpiſsius.Oculorũ ſcabricias extenuat,combuſtũ utilius epiphoris inhibendis: ſic & ad pruritus corporis.Sanguinẽ quoq; ſiſtit in totum foris illitũ. Vulſis pilis ex aceto illitum, renaſcentem mollit lanuginem ſummam.Omnium generũ uis in aſtringendo:unde nomen Græcis.Ob id oculorum uitijs aptiſsima ſunt.Sanguinis fluxiones inhibet cum adipe.Sic & infantium ulcera.Putreſcentia ulcerũ compeſcit cum adipe, & hydropicorũ eruptiones ſiccat. Et auriũ uitia cum ſucco Punici mali.Et unguiũ ſcabricias,cicatricumq; duritias & pterygia,perniones.Phagedænas ulcerũ ex aceto,aut cum galla pari pondere cremata. Lepras cũ ſucco olerum. Cum ſalis uerò duabus partibus uitia quæ ſerpunt. Lendes & alia capillorũ animalia permixtum aquæ. Sic & ambuſtis prodeſt, & furfuribus corporũ cum ſero &
40 pice.Infunditur & dyſentericis. Vuam quoq; in ore comprimit,ac tonſillas. Ad omnia quæ in cæteris generibus diximus,efficacius intelligitur ex Melo aduectum.Nam ad reliquos uſus uitæ in corijs lanisq; perficiendis,quanti ſit momenti,ſignificatũ eſt. Ab his per ſe omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

De terra Samia,& Eretria,& Chia,& Selinuſia,& Pigniti, & Ampeliti medicinæ. Cap. XVI

SAmiæ duæ ſunt,quæ Syropicon,& quæ Aſter appellantẽ.Prioris laus,ut recẽs ſit & leuis, linguæq; glutinoſa. Altera glebоſior, candida. Vtraq; uritur, ac lauatur. Sunt qui præferant priorem.Proſunt ſanguinẽ exſpuentibus.Emplaſtriſq; quæ ſiccandi cauſa componuntur,oculorum quoq; medicamẽtis miſcentur. Eretria totidem differentias
50 habet. Namq; & alba eſt, & cinerea, quæ præfertur in medicina. Probatur mollitie,& quòd

quòd ſi æra prædurãtur,uiolaceum reddit colorem. Vis & ratio eius in medendo dicta eſt inter pigmẽta. Lauatur omnis terra (in hoc enim loco dicemus) perfuſa aqua ſiccataq; ſolibus, iterum ex aqua trita ac repoſita, donec conſidat, & digeri poſsit in paſtillos. Coquitur in calicibus crebro concuſſu. Eſt in medicaminibus & Chia terra candicans, effectus eius qui Samiæ. Vſus ad mulierum maxime cutem. Idem & Selinuſiæ. Lactei coloris eſt hæc, & aqua dilui celerrima. Eademq; lacte diluta, & tectoriorum albaria interpolantur. Pignitis Eretriæ ſimillima eſt, grandioribus tantùm glebis & glutinoſa, cui effectus idem qui Cimoliæ, infirmior tamen. Bitumini ſimillima eſt ampelitis. Experimentum eius, ſi ceræ modo accepto oleo liqueſcat, & ſi nigricans colos maneat toſtæ. Vſus ad molliendum diſcutiendumq;. Ad hæc medicamentis additur, præcipueq; in calliblepharis & inficiendis capillis.

Cretæ genera ad ueſtium uſus, Cimolia, Sarda, Vmbrica, ſaxum, argentaria. Cap. XVII

CRetæ plura genera. Ex ijs Cimoliæ duo ad medicos pertinentia, candidũ, & ad purpuriſſum inclinans. Vis utriq; ad diſcutiendos tumores, & ſiſtendas fluxiones aceto aſſumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita, puſtulasq;. Si uerò aphronitrum & nitrum adijciatur, & acetum, & pedum tumores ſanat, ita ut in ſole curatio hæc fiat, ut poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur. Teſtium tumoribus Cypria cera addita prodeſt. Et refrigerandi quoq; natura cretæ eſt, ſudoresq; immodicos ſiſtit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino ſumpta in balineis. Laudatur maxime Theſſalica. Naſcitur & in Lycia circa Bubonem. Eſt & alius Cimoliæ uſus in ueſtibus. Nam Sarda quæ affertur è Sardinia, cãdidis tantùm aſſumitur, inutilis uerſicoloribus, & eſt uiliſsima omnium Cimoliæ generum: precioſior Vmbrica, & quam uocant ſaxum. Proprietasq; ſaxi, quòd creſcit in macerando, atque pondere emitur, illa menſura. Vmbrica non niſi poliendis ueſtibus aſſumitur. Neque enim pigebit hanc quoq; partem attingere, cùm lex Metella extet fullonibus dicta, quam C. Flaminius, L. Æmilius cenſores dedere ad populum ferendam. Adeò omnia maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic eſt: primùm abluitur ueſtis Sarda, dein ſulphure ſuffitur, mox deſquamatur Cimolia, quæ eſt coloris ueri. Fucatus enim deprehenditur, nigreſcitq;, & effunditur ſulphure. Veros autem & precioſos colores emollit Cimolia, & quodam nitore exhilarat contriſtatos ſulphure: candidis ueſtibus ſaxum utilius à ſulphure, inimicum coloribus. Græcia pro Cimolia Tymphaico utitur gypſo. Alia creta argentaria appellatur, nitorem argento reddens. Eſt & uiliſsima qua circum præducere ad uictoriæ notam, pedesq; uenalium trans mare aduectorum denotare inſtituerunt maiores. Talemq; Publium mimicæ ſcenæ conditorem, & aſtrologiæ conſobrinum eius Manlium Antiochum, itemq; grammaticæ Taberium Erotem, eadem naui aduectos uidere proaui.

Qui & quorum liberti præpotentes. Cap. XVIII

SEd quid hos refero aliquo literarum honore commendatos? Talem in cataſta uidere Chryſogonũ Syllæ, Amphionẽ Q. Catuli, Heronem L. Luculli, Demetriũ Pompeij, Augenq; Demetrij: quanquã & ipſa Pompei credita eſt: Hipparchum M. Antonij, Menam & Menecratem Sex. Pompeij, aliosq; deinceps, quos enumerare iam non eſt, è ſanguine Quiritiũ & proſcriptionũ licentia ditatos. Hoc eſt inſigne uenalitijs gregibus, opprobriumq; inſolentis fortunę: quod & nos adeò potiri rerũ uidimus, ut prętoria quoq; ornamẽta decerni à ſenatu iubente Agrippina Cl. Cæſaris uiderimus libertis: tantumq; non cum laureatis faſcibus remitti illò, unde cretatis pedibus adueniſſent.

De terra ex Galata, terra Clupea, terra Balearica, terra Ebuſitana. Cap. XIX

PRæterea ſunt genera terræ proprietatis ſuæ de quibus iam diximus, ſed & hoc loco reddenda natura: Ex Galata inſula, & circa Clupeam Africæ, ſcorpiones necat, Balearis & Ebuſitana ſerpentes.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXVI

Naturæ lapidum, ac marmorum luxuria. Cap. I

LAPIDVM natura reſtat, hoc eſt præcipua morum inſania, etiam ut gemmæ cum ſuccinis atq; cryſtalli cum murrhinis ſileãtur. Omnia nanq; quæ uſq; ad hoc uolumen tractauimus, hominum cauſa genita uideri poſſunt. Montes natura ſibi fecerat ad quaſdã compages telluris uiſceribus denſandas, ſimul ad impetus fluminum domandos, fluctusq; frangendos, ac minime quietas partes coercendas duriſsima ſui materia. Cædimus hos, trahimusq; nulla alia quàm deliciarum cauſa, quos tranſcendiſſe quoq; mirum fuit. In portento propè maiores habuere Alpeis ab Annibale exuperatas, & poſtea à Cimbris, nunc ipſæ cęduntur in mille genera marmorum: promontoria aperiuntur mari, & rerum natura agitur in planum. Euehimus ea quæ ſeparandis gentibus pro terminis conſtituta erant, nauesq; marmorum cauſa fiunt, ac per fluctus ſæuiſsimam rerum naturæ partem, huc illucq; portantur iuga montium maiore etiamnum ueſania, quàm cum ad frigidos potus uas petitur in nubila, cæloq; proximę rupes cauantur, ut bibatur glacie. Secũ quiſq; cogitet quæ pretia horum audiat, quas uehi trahiq; moles uideat. Sed et quàm ſine his multorum fuerit beatior uita, ad quamq; multorum neces ſit neceſſe iſta facere, imò uerius pati mortaleis, quos ad uſus, quásue ad uoluptates alias, niſi ut inter maculas lapidum iaceant, ceu uerò non tenebris noctium dimidiæ parti uitæ cuiuſq; gaudia hęc auferentibus. Ingens iſta reputantem ſubit etiam antiquitatis rubor. Extant cenſoriæ leges, glandia in cœnis gliresq; & alia dictu minora apponi uetantes. Marmora inuehi, & maria huius rei cauſa tranſiri, quæ uetaret lex nulla lata eſt.

Quis primus marmor in publicis operibus oſtenderit. Cap. II

DIcat fortaſsis aliquis: non enim inuehebantur. Id quidẽ falſo. Trecentas LX. columnas M. Scauri ædilitate ad ſcenam theatri temporarij, & uix uno mẽſe futuri in uſu, uiderunt portari ſilentio legum. Sed publicis nimirũ indulgẽtes uoluptatibus. Idipſum cur? aut qua magis uia irrepunt uitia quàm publica? Enimuero non alio modo in priuatos uſus illa uenere, ebora, aurum, gemmæ, aut quid omnino dijs relinquimus? Verùm eſto indulſerint publicis uoluptatibus, etiámne tacuerunt maximas earũ atq; adeo duodequadragenûm pedum, Lucullei marmoris in atrio Scauri collocari? nec clàm illud occulteq; factum eſt. Satiſdari ſibi damni infecti egit redemptor cloacarum, cum in palatium extraherentur. Non ergo in tam malo exemplo moribus cauere utilius fuerat, quàm tacere tantas moles in priuatam domum trahi præter fictilia deorum faſtigia?

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ. Cap. III

NEc poteſt uideri Scaurus rudi & huius mali improuidę ciuitati obrepſiſſe quodam uitæ rudimento. Iam enim L. Craſſum oratorem illum, qui primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem palatio, Hymettias tamẽ nec plures ſex aut longiores duodenûm pedum, M. Brutus in iurgijs ob id Venerem palatinam appellauerat. Nimirum iſta omiſere moribus uictis: fruſtraq; interdicta quę uetuerant cernentes, nullas potius q; irritas eſſe leges maluerũt. Qui nos ſequentur meliores nos eſſe probabũt. Quis enim tantarũ hodie columnarũ atrium habet? Sed prius q; de marmoribus dicamus, hominum in ijs præferenda dicemus pretia. Ante igitur artifices percenſebimus.

Qui primùm laudati in marmore ſcalpendo, & quibus temporibus. Cap. IIII

MArmore ſcalpendo primi omnium inclaruerũt Dipœnus & Scyllis geniti in Creta inſula, etiamnum Medis imperantibus, priuſque quàm Cyrus in Perſis regnare inciperet, hoc eſt, olympiade circiter L. Ii Sicyonem ſe contulere, quæ diu fuit officinarum omnium metallorum patria. Deorum quorundam ſimulacra publice locauerant Sicyonij, quę prius q; abſoluerentur, artifices iniuriam queſti abierũt in Ætolos. Protinus

Sicyonios fames inuasit ac sterilitas,mœrorq; dirus. Remedium petentibus Apollo Pythius affuturum respondit,si Dipœnus & Scyllis deorum simulacra perfeciſſent. Quod magnis mercedibus obsequijsq; impetratũ est. Fuere autẽ simulacra ea Apollinis,Dianæ,Herculis,Mineruæ,quod è cælo postea tactum est.

Nobilitates operum & artificum in marmore CXXVI. marmor Parium & Mausoleum Cap. V

CVm ij essent,iam fuerant in Chio insula Malas sculptor, dein filius eius Micciades ac deinde nepos Anthermus Chius,cuius filij Bupalus & Anthermus clarissimi in ea scientia fuere,Hipponactis poetæ ætate,quẽ certum est LX Olympiade fuisse. Quòd si quis horum familiam ad proauũ usq; retro agat,inueniet artis eius originẽ cum Olympiadum origine cœpisse. Hipponacti notabilis fœditas uultus erat, quamobrem imaginem eius lasciuia iocorum ij proposuere ridentiũ circulis. Quod Hipponax indignatus amaritudinẽ carminum distrinxit in tantum,ut credatur aliquibus ad laqueum eos compulisse,quod falsum est. Complura enim in finitimis insulis simulacra postea fecere,sicut in Delo, quibus subiecerunt carmẽ,non uitibus tantum censeri Chium,sed & operibus Anthermi filiorum. Ostendunt & Iasii Dianã manibus eorũ factam. Et in ipsa Chio narrata est operis eorum Dianæ facies in sublimi posita,cuius uultũ intrantes tristẽ,exeũtes exhilaratũ putãt. Romę signa eorum sunt in Palatina æde Apollinis in fastigio,& in omnibus ferè quę diuus Augustus fecit. Patris quoq; eorũ & Deli fuere opera,& in Lesbo insula. Dipœni quidẽ Ambracia,Argos,Cleone,operibus refertę fuere. Omnes aũt tantùm candido marmore usi sunt è Paro insula,quem lapidem cœpere lychnitẽ appellare, quoniã ad lucernas in cuniculis cæderetur,ut autor est Varro, multis postea cãdidioribus repertis,nuper etiã in Lunensiũ lapidicinis. Sed in Pariorũ mirabile proditur,gleba lapidis unius cuneis diuidentiũ soluta imaginẽ Sileni intus extitisse. Nõ omittendũ hãc artem tanto uetustiorẽ fuisse q; picturam aut statuariã, quarũ utraq; cum Phidia cœpit LXXXIII Olympiade,post annos circiter CCCXXXII. Et ipsum Phidiam tradũt scalpsisse marmora, Venerẽq; eius esse Romæ in Octauiæ operibus eximiæ pulchritudinis. Alcamenẽ Athenienſem(quod certum est)docuit in primis nobilem, cuius sunt opera Athenis complura in ædibus sacris,præclaraq; Venus extra muros,quæ appellatur Aphrodite ἐν κήποις. Huic summã manum ipse Phidias imposuisse dicitur. Eiusdem discipulus fuit Agoracritus Parius, ei ætate gratus. Itaq; è suis operibus pleraque nomini eius donasse fertur. Certauere autem inter se ambo discipuli in Venere facienda. Vicitq; Alcamenes non opere,sed ciuitatis suffragijs,contra peregrinum suo fauentis. Quare Agoracritus ea lege signũ suũ uẽdidisse traditur,ne Athenis esset,& appellasse Nemesim. Id positũ est Rhamnunte pago Atticę, quod M. Varro omnibus signis prętulit. Est & in Matris magnæ delubro in eadẽ ciuitate Agoracriti opus. Phidiã clarissimũ esse per oẽs gentes quæ Iouis Olympij famã intelligũt,nemo dubitat:sed ut merito laudari sciãt etiã qui opera eius nõ uiderũt,proferemus argumẽta parua & ingenij tantũ. Neq; ad hoc Iouis Olympij pulchritudine utemur,nõ Mineruæ Athenis factæ amplitudine,cum sit ea cubitorũ XXVI:ebore hæc & auro constat:sed scuto eius in quo Amazonũ præliũ cælauit intumescente ambitu parmę,eiusdem concaua parte deorum & gigantũ dimicationem, in soleis uerò Lapitharum & Centaurorum:adeò momenta omnia compacta artis illius fuere. In base autem quod cęlatum est,Pandoras genesin appellauit. Ibi dij sunt XXX numero nascentes, Victoria præcipuè mirabili. Periti mirantur & serpentẽ,& sub ipsa cuspide æream sphingem. Hæc sunt obiter dicta de artifice nunquã satis laudato,simul ut noscatur illam magnificentiam æqualem fuisse & in paruis. Praxitelis ætatẽ inter statuarios diximus, qui marmoris gloria superauit etiam semet. Opera eius sunt Athenis in Ceramico,sed ante omnia,& non solum Praxitelis,uerùm & in toto orbe terrarum Venus,quam ut uiderent multi,nauigauerunt Gnidum. duas fecerat,simulq; uendebat, alteram uelata specie, quam ob id quidem prætulerunt optione, quorum conditio erat,

Coi,

Coi,cum alteram etiam eodem pretio detuliſſet,ſeuerum id ac pudicum arbitrantes: re-
iectam Gnidijj emerunt,immenſa differentia famæ. Voluit eam poſtea à Gnidijs merca-
ri rex Nicomedes,totum æs ciuitatis alienum,quod erat ingens,diſſoluturum ſe promit
tens.Omnia perpeti maluere,nec immerito . Illo enim ſigno Praxiteles nobilitauit Gni-
dum.Ædicula eius tota aperitur,ut cõſpici poſsit undiqꝫ effigies deæ,fauẽte ipſa,ut cre-
ditur,facto.Nec minor ex quacunqꝫ parte admiratio eſt. Ferunt amore captũ quendam
cum delituiſſet noctu ſimulacro cohæſiſſe, eiusꝙ cupiditatis eſſe indicem maculã. Sunt
in Gnido & alia ſigna marmorea illuſtrium artificũ,Liber pater Bryaxidis, & alter Sco-
pæ & Minerua : nec maius aliud Veneris Praxitelicæ ſpecimen , ꝙ quòd inter hæc ſola
10 memoratã. Eiuſdem eſt & Cupido obiectus à Cicerone Verri,ille propter quẽ Theſpiæ
uiſebantur , nunc in Octauiæ ſcholis poſitus . Eiuſdem & alter nudus in Pario colonia
Propontidis, par Veneri Gnidiæ nobilitate & iniuria. Adamauit enim eum Alchidas
Rhodius atqꝫ in eo quoqꝫ ſimile amoris ueſtigiũ reliquit. Romæ Praxitelis opera ſunt,
Flora, Triptolemus,Ceres in hortis Seruilianis,boni Euentus & bonę Fortunę ſimula-
cra in Capitolio:item & Mænades,& quas Thyadas uocant,& Caryatidas, & Sileni in
Aſinijj Pollionis monumentis,& Apollo & Neptunus. Praxitelis filius Cephiſodorus
rei & artis hæres fuit.Cuius laudatũ eſt Pergami ſymplegma, ſignum nobile,digitis cor
pori uerius ꝙ marmori impreſsis.Romæ eius opera ſunt Latona in Palatijj delubro. Ve
nus in Aſinijj Pollionis monumentis, & intra Octauiæ porticus in Iunonis æde Æſcu-
20 lapius ac Diana. Scopæ laus cum his certat. Is fecit Venerem & Pothon & Phaethon-
tem,qui Samothraciæ ſanctiſsimis ceremonijs coluntur.Item Apollinẽ Palatinum, Ve-
ſtam ſedentem laudatam in Seruilianis hortis,duasꝙ chametæras circa eam,quarum pa
res in Aſinijj monumentis ſunt,ubi & Canephorus eiuſdem. Sed in maxima dignatione
Cn. Domitijj delubro in circo Flaminio Neptunus ipſe & Thetis atqꝫ Achilles,Nerei-
des ſupra Delphinos & cete & hippocampos ſedentes. Item tritones,chorusꝙ Phorci
& priſtes, ac multa alia marina, omnia eiuſdem manus,præclarum opus etiam ſi totius
uitæ fuiſſet.Nunc uerò præter ſupradicta, quæꝙ neſcimus, Mars eſt etiamnum ſedens
coloſſeus eiuſdem in templo Bruti Callaici apud circum eundem ad Lauicanam portam
eunti.Præterea Venus in eodem loco nuda Praxitelicam illam Gnidiam antecedens,&
30 quemcunqꝫ alium locum nobilitatura.Romæ quidem magnitudo operum eam oblite-
rat,ac magni officiorum negociorumꝙ acerui omnes à contemplatione taliũ abducunt,
quoniam otioſorũ & in magno loci ſilentio apta admiratio talis eſt. Qua de cauſa igno-
ratur artifex eius quoque Veneris, quam Veſpaſianus imperator in operibus Paci ſuæ
dicauit,antiquorum dignam fama. Par hæſitatio eſt in templo Apollinis Soſiani, Nio-
ben cum liberis morientem Scopas an Praxiteles fecit:item Ianus pater in ſuo templo
dicatus ab Auguſto ex Ægypto aduectus,utrius manus ſit, iam quidem & auro occul-
tatus:Similiter in curia Octauiæ quæritur de Cupidine fulmen tenente. Id demum affir
matur,Alcibiadem eſſe principem forma in ea ætate. Multa in eadem ſchola ſine autori-
bus placent. Satyri quatuor, ex quibus unus Liberum patrem palla uelatus humeris
40 præfert:alter Liberum ſimiliter,tertius ploratum infantis cohibet:quartus cratere alte-
rius ſitim ſedat:duæꝙ Auræ uelificantes ſua ueſte . Nec minor quæſtio eſt in ſeptis,O-
lympum & Pana Chironemꝙ cum Achille qui fecerint,præſertim cum capitali ſatis da
tione fama iudicet dignos.Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin & Timotheũ,
& Leocharem, de quibus ſimul dicendum eſt , quoniam pariter cælauere Mauſoleum,
Sepulchrum hoc eſt ab uxore Artemiſia factum Mauſolo Cariæ regulo qui obijt O-
lympiadis centeſimæ anno ſecundo. Opus id ut eſſet inter ſeptẽ miracula ij maxime arti
fices fecere:patet ab auſtro & ſeptentrione ſexagenos ternos pedes,breuius à frontibus
toto circuitu pedes quadringentos XI. attollitur in altitudinẽ XXV cubitis: cingitur co-
lumnis XXXVI. Ab oriente cælauit Scopas, à ſeptentrione Bryaxis,à meridie Timo-
50 theus,ab occaſu Leochares.Priusꝙ quam peragerent,regina Artemiſia,quæ mariti me-

moriæ id opus extrui iusserat, obijt. Non tamen recesserunt, nisi absoluto iam, id gloriæ ipsorum artisq; monumentum iudicantes, hodieq; certant manus. Accesit & quintus artifex. Nanq; supra pteron pyramis altitudine inferiorem æquauit, XXIIII gradibus in metæ cacumen se contrahens. In summo est quadriga marmorea, quam fecit Pythis. Hæc adiecta CXL pedum altitudine totum opus includit. Timothei manu Diana Romæ est in Palatio Appollinis delubro, cui signo caput reposuit Aulanius Euander. In magna admiratione est & Hercules Menestrati: & Hecate Ephesi in tēplo Dianæ post ædem, in cuius contemplatione admonent æditui parcere oculis, tanta marmoris radiatio est. Non postferuntur & Charites in propylæo Athenienſium, quas Socrates fecit, alius ille quam pictor, idem ut aliqui putant. Nam Myronis illius, qui in ære laudatur, anus ebria est Smyrnæ in primis inclyta. Pollio Asinius ut fuit acris uehementiæ, sic quoq; spectari monumenta sua uoluit. In ijs sunt centauri nymphas gerentes Archesitæ, Thespiades Cleomenis, Oceanus & Iupiter Entochi, Hippiades Stephani, Hermerotes Tauriſci non cælatoris illius, sed Tralliani. Iupiter hospitalis Pamphili Praxitelis discipuli. Zetus & Amphion ac Dirce & taurus, uinculumq; ex eodem lapide, Rhodo aduecta opera Apollonij & Tauriſci. Parentum ij certamen de se fecere, Menecratem uideri profesi, sed esse naturalem Artemidorum, Eodem loco Liber pater Eutychidis laudatur, ad Octauiæ uerò porticum Apollo Philiſci Rhodij in delubro suo. Item Latona & Diana, & Musæ nouem, & alter Apollo nudus. Eum qui citharam in eodem templo tenet Timarchides fecit. Intra Octauiæ uerò porticus in æde Iunonis ipsam deam Dionysius & Polycles: aliam Venerem eodem loco Philiſcus. Cætera signa Praxiteles. Item Polycles & Dionysius Timarchidis filij Iouem, qui est in proxima ede fecerūt. Pana & Olympum luctantes, eodem loco Heliodorus, quod est alterum in terris sympleg-ma nobile, Venerem lauantem sese. Dedalum stantē Polycharmus. Ex honore apparet in magna autoritate habitum Lysię opus, quod in palatio super arcum diuus Augustus honori Octauij patris sui dicauit in edicula columnis adornata. Id est quadriga currusq; & Apollo ac Diana ex uno lapide. In hortis Seruilianis reperio laudatos, Calamidis Apollinem illius cælatoris, Dactylidis Pythias, Amphistrati Callisthenem historiarum scriptorem. deinde multorum obscurior fama est, quorundam claritati in operibus eximijs obstante numero artificum, quoniam nec unus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari possunt, sicut in Laocoonte qui est in Titi imperatoris domo, opus omnibus & picturę & statuariæ artis preferendū. Ex uno lapide eum & liberos draconumq; mirabiles nexus de consilij sententia fecere summi artifices Agesander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. similiter palatinas domos Cęsarum repleuere probatissimis signis Craterus cum Pythodoro, Polydectes cum Hermolao, Pythodorus alius cum Artemone, & singularis Aphrodisius Trallianus. Agrippę Pantheum decorauit Diogenes Athenienſis, & Caryatides in columnis templi eius probantur inter pauca operū: sicut in fastigio posita signa, sed propter altitudinem loci minus celebrata. Inhonorus est nec in templo ullo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificauerunt uictima, humi stans, ante aditum porticus ad nationes sitæ. Fuere & Thespiades ad ædem Felicitatis, quarū unam adamauit eques Romanus Iunius Pisciculus, ut tradit Varro: admiratur & Pasiteles, qui & quinq; uolumina scripsit nobilium operum in toto orbe. Natus hic in Græciæ Italiæ ora, & ciuitate Romana donatus cum ijs oppidis, Iouem fecit eburneum in Metelli æde, quà campus petitur. Accidit ei cum in naualibus ubi ferę Africæ erant per caueam intuens leonē cælaret, ut ex alia cauea panthera erumperet, nō leui periculo diligentissimi artificis. Fecisse opera cōplura dicitur, sed quę fecerit nominatim non refertur. Arcesilaum quoque magnificat Varro, cuius se marmoream habuisse lecnam tradit, aligerosq; ludentes cum ea Cupidines, quorum alij religatam tenerent, alij è cornu cogerent bibere, alij calciarēt soccis, omnes ex uno lapide. Idem & à Coponio XIIII nationes, quę sunt circa Pompei, factas auctor est. Inuenio & Canachum

laudatum

laudatum inter ſtatuarios,feciſſe marmorea.Nec Sauron atq; Batrachum obliterari con uenit,qui fecere templa Octauiæ porticibus incluſa,natiõe ipſi Lacones.Quidam & opibus præpotentes fuiſſe eos putant,ac ſua impenſa conſtruxiſſe,inſcriptionem ſperantes.Qua negata,hoc tamen alio loco & modo uſurpaſſe.Sunt certe etiamnum in columnarum ſpiris inſcalpta nominum eorum argumento,rana atq; lacerta. In Iouis æde extitiſſe pictũram cultusq; reliquos omnes fœmineis argumentis conſtat.Etenim facta Iunonis æde cùm inferrentur ſigna, permutaſſe geruli traduntur, & id religione cuſtoditum,uelut ipſis dijs ſedem ita partitis.Ergo & in Iunonis æde cultus eſt,qui Iouis eſſe debuit.Sunt & in paruis marmoreis famam conſecuti, Myrmecides, cuius quadrigam cũ agitatore cooperuit alis muſca, & Callicrates cuius formicarum pedes atque alia membra peruidere non eſt.

Quando primùm marmorũ in ædificijs uſus,& quis primus Romæ cruſtauerit parietes,& quibus ætatibus quæq; marmora in uſum uenerint,& quis primus marmora ſecuerit,& ratio ſecandi:de harena. Cap. VI

HÆc ſint dicta de marmorum ſcalptoribus,ſummaq; claritate artificum, quo in tractatu ſubit mentem non fuiſſe tum autoritatem maculoſo marmori: fecere è Thaſio,Cycladum inſularum, æque & è Lesbio:liuidius hoc paulò. Verſicolores quidem maculas,& in totum marmorum apparatum Menander etiam diligentiſsimus luxuriæ interpres primus & raro attigit.Columnis demũ utebantur in templis,nec lautitię cauſa(nondum enim iſta intelligebantur)ſed quia firmiores aliter ſtatui nõ poterant.Sic eſt inchoatum Athenis templum Iouis Olympij, ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas.Fuit tamen inter lapidem atque marmor differentia iam & apud Homerũ, dicit enim Paridis os marmoreo ſaxo percuſſum, ſed hactenus regias quoq; domos cum laudatiſsimè prẹter æs, aurum,electrũ, argentum, ebore tantũ adornans. Primum (ut arbitror)uerſicolores iſtas maculas Chiorum lapidicinę oſtenderunt,cùm extruerẽt muros,faceto in id M.Ciceronis ſale:omnibus enim oſtentabant ut magnificum: Multo,inquit,magis mirarer,ſi Tiburtino lapide feciſſetis.Et Hercules nõ fuiſſet picturę honos ullus,nõ modò tantus,in aliqua marmorum autoritate. Secandi marmor in cruſtas neſcio an Cariæ fuerit inuentum. Antiquiſsima,quod equidem inueniam, Halicarnaſsi Mauſoli domus Proconneſio marmore exculta eſt, lateritijs parietibus.Is obijt olympiadis C anno II.urbis Romæ anno CCCII.Primũ Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurrã Formijs natum,equitem Romanum,prẹfectum fabrorum C. Cęſaris in Gallia.Neq; indignatio ſit tali autore inuẽta re.Hic nãq; eſt Mamurra Catulli Veronẽſis carminibus proſciſſus, quẽ ut res eſt, domus ipſius clarius q̃ Catullus dixit habere, quicquid habuiſſet comata Gallia.Nanq; adiecit idem Nepos,eum primũ totis ædibus nullã niſi è marmore columnam habuiſſe,oẽs ſolidas è Caryſtio aut Lunẽſi. Deniq; M. Lepidus Catuli in cõſulatu collega,primus omniũ limina ex Numidico marmore in domo poſuit magna reprehenſione.Is fuit conſul anno urbis DCLXVI.Hoc primũ inuecti Numidici marmoris ueſtigium inuenio,non in columnis tantũ cruſtis ue,ut Mamurra Caryſtiũ poſuit,ſed in maſſa ac uiliſsimo liminũ uſu.Poſt hũc Lepidũ fermè quadriennio L. Lucullus cõſul fuit,qui nomen(ut apparet ex re)Luculleo marmori dedit,admodum delectatus illo, primusq; Romã inuexit,atrum alioqui,cùm cætera maculis aut coloribus cõmendentur.Naſcitur autem in Nili inſula, ſolumq; penè horũ marmorũ ab amatore nomen accepit.Inter hos primũ(ut arbitror)marmoreos parietes habuit ſcena M.Scauri,nõ facile dixerim ſectos an ſolidis glebis poſitos,ſicuti eſt hodie Iouis tonãtis ædes in Capitolio.Nondum enim ſecti marmoris ueſtigia inuenerat Italia.Sed quiſquis primùm inuenit ſecare luxuriamq; diuidere,importuni ingenij fuit.Harena hoc fit,& ferro uidetur fieri,ſerra in prẹtenui linea premẽte harenas,uerſando q; tractu ipſo ſecãte. Æthiopica hęc maxime probaẽ. Nã id quoq; acceſsit,ut ad Æthiopas uſq; peteretur quod faceret marmora,imò uerò etiam

in Indos,unde margaritas quoq; peti ſeueris moribus indignum erat:hæc proxime laudatur.Mollior tamen quæ Æthiopica. Illa nulla ſcabricie ſecat. Indica nõ æque leuigat, ſed ea combuſta polientes marmora fricare iubentur.Simile & Naxiæ uitium eſt & Coptidi,quæ uocatur Ægyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus ſecandis. Poſtea reperta eſt harena nõ minus probanda,ex quodam Adriatici maris uado,æſtu nudante obſeruatione nõ facili.Iam quidẽ quacunq; harena ſecare è fluuijs omnibus fraus artificum auſa eſt,quod diſpendium admodum pauci intellĩgũt.Craſsior enim harena laxioribus ſegmentis terit, & plus erodit marmoris,maiusq; opus ſcabricia polituræ relinquit.Ita ſectæ attenuantur cruſtæ.Rurſusq; Thebaica polituris accommodatur, & quæ ſit è poro lapide aut è pumice.

De Naxio,& Armenio,& de generibus marmorum. Cap. VII

SIgnis è marmore poliendis,gemmisq; etiam ſcalpendis atq; limandis Naxiũ diu placuit ante alia,ita uocãtur cotes in Cypro inſula genitæ. Vicere poſtea ex Armenia uectę.Marmorum genera & colores nõ attinet dicere in tanta noticia, nec facile eſt enumerare in tanta multitudine.Quoto quoq; enim loco non ſuum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi generis dicta ſunt in ambitu terrarum cum gentibus ſuis. Non omnia tamen in lapidicinis gignũtur,ſed multa & ſub terra ſparſa. Precioſiſsimi quidẽ generis Lacedæmoniũ uiride,cunctisq; hilarius. Sic & Auguſtum,ac deinde Tiberiũ,in Ægypto Auguſti ac Tiberij primùm principatu reperta. Differentiaq; eorum eſt ab ophite, cùm ſit illud ſerpentium maculis ſimile,unde & nomẽ accepit,quòd hæc maculas diuerſo modo colligunt:Auguſtum undatim criſpum in uertices:Tiberiũ ſparſim conuoluta canicie.Neq; ex ophite columnæ,niſi paruæ admodum,inueniuntur.Duo eius genera, molle candidum,nigricans durum.Dicuntur ambo capitis dolores ſedare adalligati,& ſerpentium ictus.Quidam phreneticis ac lethargicis adalligari iubẽt candicantem.Contra ſerpentes autem à quibuſdam laudatur præcipue ex his,quem tephriam appellant,à colore cineris.Vocatur & Memphites à loco,gemmantis naturæ:huius uſus conteri,& ijs quæ urenda ſint aut ſecanda, ex aceto illini. Obſtupeſcit ita corpus,nec ſentit cruciatum.Rubet porphyrites in eadem Ægypto,ex eo candidis interueniẽtibus punctis, leu coſtictos uocatur. Quantislibet molibus cædendis ſufficiunt lapidicinæ.Statuas ex eo Cl.Cæſari procurator eius in urbem ex Ægypto aduexit Triarius Pollio, non admodũ probata nouitate. Nemo certe poſtea imitatus eſt. inuenit eadem Ægyptus in Æthiopia,quam uocant baſalten,ferrei coloris atq; duritiæ. Vnde & nomen ei dedit.Nunquã hic maior repertus eſt,quàm in templo Pacis ab imperatore Veſpaſiano Auguſto dicatus: argumento Nili XVI liberis circà ludentibus,per quos totidem cubiti ſummi incrementi augentis ſe amnis eius intelliguntur. Non abſimilis illi narratur in Thebis delubro Serapis,ut putant Memnonis ſtatua dicatus:quem quotidiano ſolis ortu cõtactum radijs,crepare dicũt. Onychem etiam tum in Arabię montibus, nec uſquam aliubi naſci putauere noſtri ueteres:Sudines in Germania. potorijs primũ uaſis inde factis,dein pedibus lectorum ſellisq;, Cornelius Nepos tradit fuiſſe magno miraculo cum P. Lentulus Spinter amphoras ex eo Chiorũ magnitudine cadorũ oſtẽdiſſet:poſt quinquenniũ deinde tringinta duorum pedum longitudine columnas uidiſſe ſe. Variatũ in hoc lapide poſtea eſt. Namq; pro miraculo inſigni, quatuor modicas in theatro ſuo Cornelius Balbus poſuit. Nos ampliores triginta uidimus in cœnatione, quam Caliſtus Cæſaris Claudij libertorum potentia notus ſibi exædificauerat.

De alabaſtrite,& lygdino,& alabandico. Cap. VIII

HVnc aliqui lapidem alabaſtriten uocant, quem cauant ad uaſa unguentaria, quoniam optime ſeruare incorrupta dicitur.Idem & uſtus emplaſtris conuenit. Naſcitur circa Thebas Ægyptias, & Damaſcum Syriæ. Hic cæteris cãdidior.Probatiſsimus uerò in Carmania,mox in India:iam quidem & in Syria Aſiaq;. Viliſsimus autẽ & ſine ullo nitore in Cappadocia.Probãtur quãmaxime mellei coloris,in uertice maculoſi atq; non trans-

non trãslucidi. Vitia in ijs corneus color aut candidus, & quicquid ſimile uitro eſt. Paulum diſtare ab eo in unguentorũ fide multi exiſtimant lygdinos in Tauro repertos, amplitudine qua lances crateraſq; nõ excedant, antea ex Arabia tantùm aduehi ſolitos, candoris eximij. Magnus & duobus contrariæ inter ſe naturæ honos: Coralitico in Aſia reperto, menſuræ non ultra bina cubita, candore proximo ebori & quadã ſimilitudine. Ediuerſo niger eſt Alabandicus terræ ſuæ nomine, quanq; & Mileti naſcens, ad purpurã tamen magis aſpectu declinãte. Idemq; liquatur igni, ac funditur ad uſum uitri. Thebaicus intertinctus aureis guttis, inuenitur in Africæ parte Ægypto adſcriptæ, coticulis ad terenda collyria quadã utilitate naturali conueniens. Circa Syenem uerò Thebaidis ſyenites, quẽ antè pyrrhopœcilon uocabant. Trabes ex eo fecere reges quodã certamine obeliſcos uocãtes, Solis numini ſacratos. Radiorũ eius argumentũ in effigie eſt, & ita ſignificatur nomine Ægyptio. Primus omniũ id inſtituit Mitres, qui in Solis urbe regnabat, ſomnio iuſſus, & hoc ipſum inſcriptũ eſt in eo. Etenim ſcalpturæ illæ effigiesq; quas uidemus, Ægyptię ſunt literę. Poſtea & alij regũ in ſupradicta urbe, Sochis quatuor numero quadragenûm octonûm cubitorum longitudine: Ramiſes autẽ is, quo regnante Ilium captum eſt, quadraginta cubitorũ. Idem digreſſus inde, ubi fuit Mneuidis regia, poſuit alium, longitudine undecenis pedibus, per latera cubitis quatuor.

De obeliſco Thebaico & Alexandrino, & de illo qui eſt in circo magno. Cap. IX

OPus id feciſſe dicuntur XXM hominum. Ipſe rex cùm ſubrecturus eſſet, uereturq; ne machinæ ponderi non ſufficerent, quo maius periculum curę artificum denunciaret, filiũ ſuum adalligauit cacumini, ut ſalus eius apud molientes prodeſſet lapidi. Hac admiratione operis effectũ eſt, ut cùm oppidũ id expugnaret Cambyſes rex, uentumq; eſſet incẽdio ad crepidines obeliſci, extingui ignẽ iuberet molis reuerẽtia, qui urbis nullam habuerat. Sũt & alij duo, unus à Smarre poſitus, alter ab Eraphio ſine notis, quadragenûm octonûm cubitorũ. Alexandriæ ſtatuit unũ octoginta cubitorũ Ptolemęus Philadelphus, quẽ exciderat Nectabis rex purum: maiusq; opus fuit in deuehendo ſtatuendóue multo q; in excidendo. A Satyro architecto aliqui deuectũ tradunt rate, Callixenus à Phœnice. foſſa perducta uſq; ad iacentem obeliſcum è Nilo. Nauesq; duas in latitudinem patulas, pedalibus ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem menſuram ponderis oneratas, ita ut ſubirent obeliſcum pendentem extremitatibus ſuis in ripis utrinq; : poſtea egeſtis laterculis alleuatas naues excepiſſe onus ſtatutũ. Exciſos autẽ ſex tales in monte eodem, & artificem donatum talentis quinquaginta. Hic autem obeliſcus fuit in Arſinoe poſitus à rege ſupradicto, munus amoris in coniuge, eademq; ſorore Arſinoe, Inde eũ naualibus incõmodum Maximus quidã præfectus Ægypti tranſtulit in forum, reciſo cacumine, dum uult faſtigiũ addere auratum, quod poſtea omiſit. Et alij duo ſunt Alexãdriæ in portu ad Cæſaris templum, quos excidit Meſphees rex quadragenûm binûm cubitorum. Super omnia acceſsit difficultas mari Romã deuehendi, ſpectatis admodũ nauibus. Diuus Auguſtus priorem aduexerat, miraculiq; gratia Puteolis naualibus perpetuis dicauerat, ſed incendio conſumpta eſt. Diuus Claudius aliquot per annos aſſeruatã, qua Caius Cæſar importauerat, omnibus quæ unquam in mari uiſa ſunt mirabiliorẽ, turribus Puteolano ex puluere exędificatis perductam Oſtiam, portus gratia merſit, alia ex hoc cura nauium quæ Tiberi ſubuehant. Quo experimento patuit, non minus aquarum huic amni eſſe quàm Nilo. Is autem obeliſcus, quem diuus Auguſtus in circo magno ſtatuit, exciſus eſt à rege Semneſerteo, quo regnante Pythagoras in Ægypto fuit, centum uigintiquinque pedum, & dodrantis, præter baſim eiuſdem lapidis: is uerò qui eſt in campo Martio, nouem ped. minor, à Seſoſtride. Inſcripti ambo rerum naturæ interpretationem Ægyptiorum opera philoſophiæ continent.

De illo qui eſt in campo Martio pro gnomone. Cap. X

EI qui eſt in campo, diuus Auguſtus addidit mirabilem uſum ad deprehendendas ſolis umbras, dierumq; ac noctium magnitudines, ſtrato lapide ad obeliſci magnitu-

dinem,cui par fieret umbra Romæ cõfecto die ſexta hora,paulatimq; per regulas (quæ ſunt ex ære incluſæ) ſingulis diebus decreſceret,ac rurſus augeſceret,digna cognitu res & ingenio fœcũdo. Manlius mathematicus apici auratã pilam addidit,cuius uertice umbra colligeretur in ſemetipſam,alia atq; alia incrementa iaculantem apice,ratione (ut ferunt) à capite hominis intellecta. Hæc obſeruatio triginta iam ferè annis non congruit, ſiue ſolis ipſius diſſono curſu,& cæli aliqua ratiõe mutato,ſiue uniuerſa tellure aliquid à centro ſuo dimota,ut deprehẽdi & in alijs locis accipio, ſiue urbis tremoribus,ibi tantũ gnomone intorto,ſiue inundationibus Tiberis ſedimento molis facto: quanquã ad altitudinem impoſitæ rei,in terram quoq; dicantur iacta fundamenta.

De tertio obeliſco Romæ in Vaticano. Cap. XI

TErtius Romę in Vaticano, Caij & Neronis principũ circo,ex omnibus unus omnino fractus eſt in molitione,quem fecerat Seſoſtridis filius Nuncoreus. Eiuſdẽ remanet & alius c cubitorum,quem poſt cæcitatem uiſu reddito ex oraculo Soli ſacrauit.

De pyramidibus Ægyptijs & ſphinge. Cap. XII

DIcantur obiter & pyramides in eadẽ Ægypto,regũ pecuniæ ocioſa ac ſtulta oſtentatio. Quippe cùm faciendi eas cauſa à pleriſq; tradatur,ne pecuniã ſucceſſoribus aut æmulis inſidiantibus præberent,aut ne plebs eſſet ocioſa. Multa circa hoc uanitas illorum hominum fuit,ueſtigiaq; cõplurium inchoatarũ extant. Vna eſt in Arſinoite nomo,duæ in Memphite,non procul labyrintho,de quo & ipſo dicemus. Totidẽ ubi fuit Mœridis lacus,hoc eſt foſſa grandis. Sed Ægyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema,quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres, quæ orbem terrarũ impleuere fama,ſanè cõſpicuæ undiq; annauigantibus,ſitæ ſunt in parte Africæ monte ſaxeo ſterilíq; inter Memphim oppidum,& quod appellari diximus Delta, à Nilo minus quatuor millia paſſuũ,à Memphi ſex, uico appoſito quem uocãt Buſirin,in quo ſunt aſſueti ſcandere illas. Ante has eſt ſphinx, uel magis mirãda, quaſi ſylueſtre numen accolentiũ. Amaſin regem putant in ea cõditum,& uolunt inuectam uideri. Eſt autem ſaxo naturali elaborata,& lubrica. Capitis monſtri ambitus per frontem centum duos pedes colligit,longitudo pedum CXLIII eſt,altitudo à uentre ad ſummum apicem in capite LXII. Sed pyramis ampliſsima ex Arabicis lapidicinis conſtat. Trecenta LX hominum milia annis XX eam conſtruxiſſe produntur. Tres uero factæ annis LXXVIII,& menſibus IIII. Qui de ijs ſcripſerint ſunt Herodotus,Euhemerus,Duris Samius,Ariſtagoras,Dionyſius,Artemidorus,Alexander Polyhiſtor,Butorides,Antiſthenes,Demetrius,Demoteles,Apion. Inter omnes eos non conſtat à quibus factæ ſint,iuſtiſsimo caſu obliteratis tantæ uanitatis autoribus. Aliqui ex his prodiderũt,in rhaphanos, & alliũ ac cepas mille octingenta talenta erogata. Ampliſsima octo iugera obtinet ſoli,quatuor angulorum paribus interuallis,per octingentos octogintatres pedes ſingulorũ laterũ,latitudo à cacumine pedes XXV. Alterius interualla ſingula per quatuor angulos pares DCCXXXVII comprehendunt. Tertia minor prædictis, ſed multo ſpectatior, Æthiopicis lapidibus aſſurgit CCCLXIII pedibus inter angulos. Veſtigia ædificationum nulla extant. Harena late pura circũ,lentis ſimilitudine,qualis in maiori parte Africæ. Quæſtionũ ſumma eſt, quanã ratione in tantã altitudinem ſubuecta ſint cæmẽta. Alij enim nitro ac ſale adaggeratis cũ creſcẽte opere, ac peracto fluminis irrigatione dilutis: alij lateribus è luto factis extructos pontes,peracto opere in priuatas domos diſtributos: Nilum enim non putãt rigare potuiſſe multo humiliorẽ. In pyramide maxima eſt intus puteus octogintaſex cubitorum,flumen illo admiſſum arbitrantur. Menſurã altitudinis earum omniumq; ſimilium deprehendere,inuenit Thales Mileſius umbram metiendo,qua hora par eſſe corpori ſolet. Hæc ſunt pyramidum miracula: ſupremumq; illud, ne quis regum opus miretur,minimam ex his, ſed laudatiſsimã, à Rhodope meretricula factã. Aeſopi fabularum philoſophi cõſerua quondam & cõtubernalis hæc fuit,maiore miraculo tantas opes meretricio eſſe conquiſitas quæſtu. Magnificatur & alia turris,à rege facta in inſula Pharo,

portum

portum obtinente Alexandriæ,quã conſtitiſſe DCCC talentis tradunt: magno animo,ne quid omittamus,Ptolemæi regis, quòd in ea permiſerit Soſtrati Gnidĩj architecti ſtructuræ ipſius nomen inſcribi. Vſus eius,nocturno nauiũ curſui ignes oſtendere,ad prænuncianda uada,portuſq; introitum:ſicut iam tales compluribus locis flagrãt, ut Puteolis ac Rauennæ. Periculum in corriuatione igniũ ne ſidus exiſtimetur,quoniã è longin quo ſimilis flammarum aſpectus eſt. Hic idem architectus primus omniũ penſilem ambulationem Gnidi feciſſe traditur.

De labyrinthis,Aegyptio,Lemnio,Italico. Cap. XIII.

Dicamus & labyrinthos,uel portentoſiſsimum humani ingenĩj opus,ſed non (ut exiſtimari poteſt)falſum. Durat etiam nunc in Aegypto in Heracleopolite nomo qui primus factus eſt ante annos, ut tradunt, IIII MDC à Peteſuco rege,ſiue Tithoe,Quanquam Herodotus totum opus regum eſſe dicit, nouiſsimeq; Pſammetichi. Cauſam faciendi uarie interpretantur. Demoteles regiam Notherudis fuiſſe, Lycias ſepulchrum Mœridis,plures ſoli ſacrum id extructum, quod maxime creditur. Hinc utique ſumpſiſſe Dædalum exemplar eius labyrinthi,quem fecit in Creta,non eſt dubium,ſed centeſimam tantum portionem eius imitatum, quæ itinerum ambages occurſusq; ac recurſus inexplicabiles continet:non(ut in pauimentis puerũm ue ludicris campeſtribus uidemus)breui lacinia milia paſſ.plura ambulationis continentem,ſed crebris foribus inditis ad fallendos occurſus, redeundumq; in errores eoſdem. Secundus hic fuit ab Aegyptio labyrinthus:tertius in Lemno:quartus in Italia. Omnes lapide polito fornicibus tecti. Aegyptius,quod miror equidem, introitu columniſq; reliquis è molibus compoſitis,quas diſſoluere ne ſecula quidem poſsint, adiuuantibus Heracleopolitis,qui id opus inuiſum mire infeſtauere. Poſitionem operis eius ſingulasq; partes enarrare non eſt,quum ſit in regiones diuiſum atque in præfecturas(quas uocant nomos)ſedecim,nominibus earum totidem uaſtis domibus attributis: præterea templa omnium Aegypti deorum contineat, ſuperq; Nemeſes quindecim ædiculis incluſerit pyramides complures quadragenarum ulnarum, ſenos radice muros obtinentes. Feſsi iam eundo perueniunt ad uiarum illum inexplicabilem errorem. Quin & cœnacula prius excelſa, porticus que aſcenduntur nonagenis gradibus omnes:intus columnæ de prophyrite lapide, deorum ſimulacra, regum ſtatuæ, monſtrificæ effigies. Quarundam autem domorum talis eſt ſitus,ut adaperientibus fores, tonitruum intus terribile exiſtat. Maiore autem in parte tranſitus eſt per tenebras: aliæq; rurſus extra murum labyrinthi ædificiorum moles,pteron appellant. Inde aliæ perfoſsis cuniculis ſubterraneæ domus. Refecit unus omnino pauca ibi Circammon ſpado Nectabis regis, ante Alexandrum Magnum annis quingentis. Id quoq; traditur,fulſiſſe trabibus ſpinæ oleo incoctæ,dum fornices quadrati lapidis aſſurgerent. De Aegyptio & Cretico labyrinthis, ſatis dictum eſt. Lemnius ſimilis illis,columnis tantum centum quadraginta mirabilior fuit:quarum in officina turbines ita librati pependerunt:ut puero circumagente tornarentur,Architecti illum fecere Zmilus & Rholus,& Theodorus indigena. Extantq; adhuc reliquiæ eius,cùm Cretici Italiciq; nulla ueſtigia extent. Namq; & Italicum dici conuenit, quem fecit ſibi Porſena rex Hetrurię ſepulchri cauſa,ſimul ut externorũ regum uanitas quoq; ab Italis ſuperaretur. Sed cùm excedat omnia fabuloſitas,utemur ipſius M. Varronis in expoſitione eius uerbis: Sepultus eſt,inquit,ſub urbe Cluſio, in quo loco monumentũ reliquit lapide quadrato: ſingula latera pedum lata tricenûm,alta quinquagenûm:inq; baſi quadrata intus labyrinthum inextricabilem:quò ſi quis improperet ſine glomere lini,exitũ inuenire nequeat. Supra id quadratũ pyramides ſtant quinq;,quatuor in angulis,in medio una,in imò latæ pedum ſeptuagenũquinûm,altæ centũquinquagenũ:ita faſtigiatæ,ut in ſummo orbis æneus & petaſus unus omnib. ſit impoſitus,ex quo pendeãt excepta catenis tintinnabula,quæ uento agitata,longe ſonitus referãt,ut Dodonę olim factũ. Supra quẽ orbem quatuor pyramides inſuper ſingulæ extant altæ pedũ centenũ.

Supra

Supra quas uno ſolo quinq; pyramides, quarum altitudinem Varronem puduit adiſce re. Fabulæ Hetruſcæ tradunt, eandem fuiſſe quam totius operis: adeò ueſana dementia queſiſſe gloriam, impendio nulli profuturo. Præterea fatigaſſe regni uires, ut tamẽ laus maior artificis eſſet.

De penſili horto & oppido, & templo Dianæ Epheſiæ. Cap. XIIII.

LEgitur & penſilis hortus, imò uerò totum oppidum Ægyptiæ Thebæ, exercitus armatos ſubter educere ſolitis regibus, nullo oppidanorum ſentiente. Etiamnum hoc minus mirum, quàm quòd flumine medium oppidum interfluente. Quæ ſi fuiſſent, non dubium eſt Homerum dicturum fuiſſe, cùm centum portas ibi prædicaret. Magnificentiæ uera admiratio extat templum Epheſiæ Dianæ ducentis uiginti annis factum à tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecere, ne terrę motus ſentiret, aut hiatus timeret. Rurſus ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea ſubſtrauere carbonibus, dein uellęribus lanæ. Vniuerſo templo longitudo eſt CCCCXV pedum, latitudo ducentorum uiginti, columnæ centum uiginti ſeptem à ſingulis regibus factæ, LX pedum altitudine: ex iſs XXXVI cælatæ, una à Scopa. Operi pręfuit Cherſiphron architectus. Summa miracula, epiſtylia tantæ molis attolli potuiſſe. Id conſecutus eſt ile peronibus harena plenis, molli puluino ſuper capita columnarum exaggerato, paulatim exinaniens imos, ut ſenſim totum inſideret. Difficillime hoc contigit in limine ipſo, quod foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit, nec ſedit in cubili, anxio artifice mortis deſtinatione ſuprema. Traduntq; in ea cogitatione feſſum nocturno tempore in quiete uidiſſe præſentem deam, cui templum fiebat, hortantem ut uiueret: ſe compoſuiſſe lapidem. atq; ita poſtero die apparuit, pondereq; ipſo correctus uidebatur. Cætera eius operis ornamenta plurium librorum inſtar obtinent, nihil ad ſpecimen naturę pertinentia.

v. L. XVI: c. 40. p. 282. lin. 26.

De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de echo ſepties reſonante, & de ędificio ſine clauo, & mirabilia ędificiorum Romę. Cap. XV.

DVrat & Cyzici delubrũ, in quo filum aureũ cõmiſſuris omnibus politi lapidis ſubiecit artifex, eburneũ Iouem dicaturus intus, coronante eum marmoreo Apolline. Tralucent ergo iuncturę tenuiſsimis capillamentis, leniq; afflatu ſimulacra refouente, pręter ingeniũ artificis ipſa materia quãuis occulta in precio operis intelligitur. Eodem in oppido eſt lapis, fugitiuus appellatus: Argonautę eo pro ancora uſi, ibi reliquerant. Hunc è Prytaneo (ita uocatur locus) ſępe profugũ fixere plumbo. Eadem in urbe iuxta portam quę Thracia uocatur, turres VII acceptas uoces numeroſiore repercuſſu multiplicant: nomenq; huic miraculo Echo eſt à Græcis datum. Et hoc quidem natura locorum euenit, & plerunq; conuallium, ibi caſu accidit. Olympiæ autem arte, mirabili modo, in porticu quam ob id heptaphonon appellant, quoniam ſepties eadem uox reddi-tur. Cyzici & buleuterion uocant ædificiũ amplum, ſine ferreo clauo, ita diſpoſita contignatione, ut eximantur trabes ſine fulturis, ac reponantur. Quod item Romę in ponte ſublicio religioſum eſt, poſteaquam Coclite Horatio defendente ęgre reuulſus eſt. Verum & ad urbis noſtrę miracula tranſire conueniat, nongentorumq; annorum dociles ſcrutari uires, & ſic quoq; terrarum orbem uictum oſtendere: quod accidiſſe toties penè, quot referentur miracula, apparebit. uniuerſitate uero aceruata, & in quendã unum cumulum coniecta, non alia magnitudo exurget, quàm ſi mundus alius quidem in uno loco narretur. Nam ut circum maximum à Cæſare dictatore extructũ longitudine ſtadiorum trium, latitudine unius, ſed cum ædificij̃s iugerum quaternûm, ad ſedem CCLX millium inter magna opera dicamus, nonne inter magnifica baſilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forumq; diui Auguſti, templũ Pacis Veſpaſiani imperatoris Auguſti, pulcherrima operũ quę unq;: Pantheon Ioui ultori ab Agrippa factum, cum theatrũ ante texerit Romę Valerius Oſtienſis architectus ludis Libonis? Pyramides regum miramur opera, cum ſolum tantum foro extruendo H—S millies Cęſar dictator emerit:

Et ſi

Et ſi quidem impenſæ mouent captos auaritia animos, P. Clodius quem Milo occidit, ſeſtertium centies & quadragies octies domo empta habitauerit: quod equidem nõ ſecus ac regum inſaniam miror. Itaq; & ipſum Milonem ſeſtertium ſeptingenties æris alieni debuiſſe inter prodigia animi humani duco. Sed tunc ſenes aggeris uaſtum ſpatium, & ſubſtructiones inſanas Capitolij mirabantur: præterea cloacas, operum omnium dictu maximum ſuffoſsis montibus, atq; (ut paulò antè retulimus) urbe penſili, ſubterq; nauigata à M. Agrippa in ædilitate poſt conſulatum, per meatus corriuati VII amnes, curſuq; præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coacti, inſuper mole imbriũ concitati, uada ac latera quatiunt: aliquando Tiberis retro infuſi recipiunt fluctus, pugnantq; diuerſi aquarum impetus intus, & tamen obnixa firmitas reſiſtit. trahuntur moles internæ tantæ, non ſuccumbentibus cauſis operis: pulſant ruinæ ſponte præcipites, aut impactæ incendijs, quatitur ſolum terræmotibus: durant tamen à Tarquinio Priſco annis DCCC propè inexpugnabiles: non ommittendo memorabili exemplo, uel eo magis, quoniam celeberrimis rerum conditoribus omiſſum eſt. cum id opus Tarquinius Priſcus plebis manibus faceret, effetq; labor incertum longior an periculoſior, paſsim conſcita nece quiritibus tædium fugientibus, nouum & inexcogitatum antea poſteaq; remedium inuenit ille rex, ut omnium ita defunctorũ figeret crucibus corpora ſpectanda ciuibus, ſimul & feris uolucribusq; laceranda. quamobrem pudor Ro. nominis proprius, qui ſæpe res perditas ſeruauit in prælijs, tunc quoq; ſubuenit, ſed illo tempore impoſuit, tum erubeſcens cùm puderet uiuos, tanquam puditurum eſſet extinctos. Amplitudinem cauis eam feciſſe proditur, ut uehem fœni large onuſtam tranſmitteret. Parua ſunt cuncta quæ diximus, & omnia uni comparanda miraculo, anteq; noua attingam. M. Lepido, Q. Catulo conſulibus, ut conſtat inter diligentiſsimos autores, domus pulchrior non fuit Romæ, q; Lepidi ipſius. At hercule intra annos XXXV eadem centeſimum locum non obtinuit. Computet in hac æſtimatione qui uolet, marmorum molem, opera pictorũ, impendia regalia, & cum pulcherrima laudatiſsimaq; certantes centum domos, poſteaq; eas ab innumerabilibus alijs in hunc diem uictas. Profecto incendia puniunt luxum: nec tamen effici poteſt, ut mores aliquid ipſo homine mortalius intelligãt. Sed eas omnes duæ domus uicerunt. Bis uidimus urbem totam cingi domibus principum, Caij & Neronis, & huius quidem (ne quid deeſſet) aurea. Nimirum ſic habitarunt illi qui hoc imperium fecere. tantas ad uincendas gentes, triumphosq; referẽdos ab aratro aut foco exeuntes, quorum agri quoq; minorem modum obtinuere quàm cellaria iſtorum. Subit uerò cogitatio, quota portio harũ fuerint areæ illæ, quas inuictis imperatoribus decernebant publice ad exædificandas domos: ſummusq; illarũ honos erat, ſicut in L. Valerio Publicola, qui primus conſul fuit cum L. Bruto, poſt tot merita, & fratre eius qui bis in eodem magiſtratu Sabinos deuicerat, adijci decreto, ut domus eorum fores extrà aperirentur, & ianua in publicum reijceretur. Hoc erat clariſsimum inſigne inter triumphales quoq; domos. Non patiemur duos Caios, uel duos Nerones ne hac quidem gloria famæ frui, docebimusq; etiam inſaniam eorum uictam priuatis operibus M. Scauri, cuius neſcio an ædilitas maxime proſtrauerit mores ciuiles, maiusq; ſit Syllæ malum tanta priuigni potentia, quàm proſcriptio tot millium. Hic fecit in ædilitate ſua opus maximum omnium, quæ unquam fuere humana manu facta, non temporaria mora, uerum etiam æternitatis deſtinatione: Theatrũ hoc fuit. Scena ei triplex in altitudinem CCCLX columnarũ, in ea ciuitate quæ ſex hymettias non tulerat ſine probro ciuis ampliſsimi. Ima pars ſcenæ è marmore fuit, media è uitro, inaudito etiam poſtea genere luxuriæ. Summæ tabulis inauratis columnæ, ut diximus: imæ duodequadragenũ pedũ. Signa ærea inter columnas, ut indicauimus fuerunt tria milia numero. Cauea ipſa cepit hominum LXXX milia, cum Pompeij amphitheatri toties multiplicata urbe tantoq; maiore populo, ſufficiat large XLM. Sed & reliquus apparatus tantus Attalica ueſte, tabulis pictis, cæteroq; choragio fuit, ut in Tuſculanam uillam reportatis quæ ſuperfue-

rant

rant quotidiani usus delicijs,incensa uilla ab iratis seruis,concremaretur ad H—S M. Aufert animũ,& à destinato itinere digredi cogit contemplatio tam prodigę mẽtis,aliamq; connecti maiorem insaniã è ligno. C. Curio,qui bello ciuili in Cæsarianis partibus obijt, funebri patris munere,cum opibus apparatuq; non posset superare Scaurũ: unde enim illi uitricus Sylla,& Metella mater proscriptionum sectrix? unde M. Scaurus pater,toties princeps ciuitatis, & Marianis sodalitijs rapinarum prouincialium sinus? cum iam ne ipse quidem Scaurus cõparari sibi posset, quando hoc certe incendij illius præmium habuit,conuectis ex orbe terrarum rebus, ut nemo postea par esset insaniæ illi: ingenio ergo utendum fuit: operæpretium est scire quid inuenerit, & gaudere moribus nostris, ac nostro modo nos uocare maiores. theatra duo iuxtà fecit amplissima è ligno,cardinũ singulorum uersatili suspensa libramento: in quibus utriusque antemeridiano ludorum spectaculo ædito inter sese auersis,ne inuicem obstreperent scenæ, & repente circumactis ut contrà starent,postremo iam die descendentibus tabulis, & cornibus inter se coeuntibus,faciebat amphitheatrum,& gladiatorum spectacula ædebat,ipsum magis autoratum populum Romanum circumferens. Quid enim miretur quisq; in hoc primum? inuentorem an inuentum? artificem an autorem? ausum aliquem hoc excogitare an suscipere? parêre an iubere? Super omnia erit populi furor: sedere ausi tam infida instabiliq; sede. En hic est ille terrarum uictor, & totius domitor orbis,qui gentes & regna diribet,iura externis mittit,deorum quædam immortalium generi humano portio,in machina pendens, & ad periculum suum plaudens. Quæ uilitas animarum ista? aut quæ querela de Cannis? quantum mali potuit accidere? Hauriri urbes terræ hiatibus, publicus mortalium dolor est. Ecce populus Romanus uniuersus uelut duobus nauigijs impositus,binis cardinibus sustinetur,& seipsum depugnãtem spectat,periturus momento aliquo luxatis machinis: & per hoc quæritur tribunitijs cõcionibus gratia,ut pensiles tribus faceret. Qualis hic in rostris? Quid nõ ausurus apud eos, quibus hoc persuaserit? Vera nanq; confitentibus populus Romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit uniuersus. Variauit hanc suam magnificentiam sessis turbatisq; cardinibus,& amphitheatri forma custodita, nouissimo die duabus per medium scenis athletas ædidit,raptisq; è contrario repente pulpitis eodem die uictores è gladiatoribus suis produxit. Nec fuit rex Curio aut gentium imperator, non opibus insignis,ut qui nihil in censu habuerit præter discordiam principum. Sed dicantur uera æstimatione inuicta miracula,quæ Q. Marcius Rex fecit. Is iussus à senatu aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ,ductus reficere,nouam à nomine suo appellatã cuniculis per montes actis intra præturæ suæ tempus adduxit. Agrippa uerò in ædilitate sua, adiecta Virgine aqua, cæteris corriuatis atq; emendatis,lacus D C C fecit: præterea salientes C V: castella C X X X complura etiam cultu magnifica: operibus ijs signa C C C ærea aut marmorea imposuit, columnas ex marmore CCCC,eaq; omnia annuo spatio. Adijcit ipse in ædilitatis suæ commemoratione,& ludos undesexaginta diebus factos,& gratuita præbita balinea CLXX, quæ nunc Romæ ad infinitum auxere numerum. Vicit antecedentes aquarũ ductus nouissimum impendium operis inchoati à C. Cæsare,& peracti à Claudio. quippe à lapide quadragesimo ad eam excelsitatem,ut in omnes urbis montes leuarentur,influxere Curtius atque Ceruleus fontes. Erogatũ in id opus sestertiũm ter milies. Quòd si quis diligentius æstimauerit aquarũ abundantiã in publico, balneis,piscinis,domibus,euripis, hortis,suburbanis,uillis,spatioq; adueniẽtis extructos arcus, mõtes perfossos,cõualles æquatas,fatebit nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarũ. Eiusdẽ Claudij inter maxime memoranda equidem duxerim,quamuis destitutum successoris odio,montem perfossum ad lacum Fucinum emittendum, inenarrabili profecto impendio,& operarum multitudine per tot annos: cùm aut corriuatio aquarum, qua terrenus mons erat, egereretur uertice machinis, aut silex cæderetur,omniaq; intus in tenebris fierent,quæ neq; concipi animo,nisi ab ijs qui uidêre,neq; humano sermone enarrari possunt. Nam

portus

portus Ostiensis opus prætereo.item uias inter montes excisas,mare Tyrrhenum à Lucrino molibus seclusum, tot pontes tantis impendijs factos. Et inter plurima alia Italiæ miracula, ipsa marmora in lapidicinis crescere autor est Papyrius Fabianus, naturæ rerum peritissimus: exemptores quoq; affirmant compleri sponte illa montium ulcera. Quæ si uera sunt,spes est nunquam defuturam luxuriam.

De magnetis generibus & medicinis. Cap. XVI

A Marmoribus digredienti ad reliquorum lapidum insignes naturas,quis dubitet in primis magnetẽ occurrere? quid enim mirabilius? aut qua in parte naturæ maior improbitas? Dederat uocẽ saxis,ut diximus, respõdentẽ homini,imò uerò & obloquentem. Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusq; tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit & patitur mores:trahitur nanq; à magnete lapide,domitrixq; illa rerum omniũ materia ad inane nescio quid currit:atq; ut propius uenit,assistit, teneturq;, & complexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant,quidã Heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore(ut autor est Nicander)in Ida repertus. Namq; & passim inuenitur,ut in Hispania quoq;. Inuenisse autem fertur,clauis crepidarum & baculi cuspidẽ hærentibus, cùm armenta pasceret. Quinq; genera magnetis Sotacus demonstrat. Æthiopicum,è Magnesia Macedoniæ contermina Bœbeida lacum petentibus dextra, tertium in Echio Bœotiæ,quartum circa Alexandriam Troadem, quintum in Magnesia Asiæ. Differentia prima,mas sit an fœmina:proxima in colore. Nam qui in Macedonia & Magnesia reperiuntur, ruffi nigriq; sunt. Bœotius uerò ruffi coloris plus habet quàm nigri. Is qui in Troade inuenitur,niger est & fœminei sexus, ideoq; sine uiribus. Deterrimus autem in Magnesia Asiæ,candidus, neq; attrahẽs ferrum,similisq; pumici. Compertum tanto meliores esse quanto sunt magis cerulei. Æthiopico laus summa datur,pondusq; argento rependitur. Inuenitur hic in Æthiopiæ Zimiri:ita uocatur regio harenosa. Ibi & hematites magnes sanguinei coloris,sanguinemq; reddens si teratur,sed & crocum. In attrahendo ferro non eadem quę magneti hęmatitę natura. Æthiopici argumentum est,quod magnetem quoq; alium ad se trahit. Omnes autẽ ij oculorum medicamentis prosunt ad suam quisq; portionem, maximeq; epiphoras sistunt. Sanant & adusta cremati tritiq;. Alius rursus in eadem Æthiopia nõ procul mons gignit lapidem theameden,qui ferrum omne abigit,respuitq;. De utraq; natura sæpius diximus.

De lapidibus qui cito absumunt corpora in se condita,& de his qui diu seruant,& de Asio lapide & medicinis eius. Cap. XVII

LApidem è Scyro insula integrum fluctuari tradũt, eundem comminutum mergi. In Asso Troadis sarcophagus lapis fissili uena scinditur. Corpora defunctorum condita in eo,absumi cõstat intra XL. diem,exceptis dentibus. Mutianus specula quoq; & strigiles & uestes & calciamenta illata omnia lapidea fieri autor est. Eius generis et in Lycia saxa sunt & in oriente,quę uiuentibus quoq; adalligata,erodunt corpora. Mitior est autem seruandis corporibus nec absumendis chernites, ebori simillimus,in quo Darium conditum ferunt. Parioq; similis candore & duritia,minus tamen ponderosus, qui porus uocatur. Theophrastus autor est & translucidos lapides in Ægypto inueniri, quos ophitæ similes ait,quod fortasis tunc fuerit, quoniã & ij desinunt & noui reperiuntur: Asius gustu salsus podagras lenit,pedibus in uase ex eo cauato inditis. Prętera omnia crurum uitia in ijs lapidicinis sanãtur,cùm in metallis omnibus crura uitientur. Eiusdem lapidis flos appellatur,in farinam mollis, ad quædam perinde efficax. Est autem similis pumici ruffo. Admixtus æri Cyprio mãmarum uitia emendat: pici autem resinæ'ue strumas & panos discutit. Prodest & phthisicis linctu. Cum melle uetera ulcera ad cicatricem perducit,excrescentia erodit. Et ad bestiarum morsus utilis. Repugnantia curationi ac suppurata siccat. Fit & cataplasma ex eo podagris,mixto fabæ lomento.

De ebore fossili & lapidibus osseis & palmatis & aliorum generibus. Cap. XVIII

IDem Theophrastus & Mutianus,esse aliquos lapides qui pariant,credũt. Theophra

ſtus autor eſt & cbur foſsile candido & nigro colore inueniri,& oſſa è terra naſci,inueni riq; lapides oſſeos.Palmati circa Mundam in Hiſpania, ubi Cæſar dictator Pompeium uicit,reperiũtur,idq; quoties fregeris.Sunt & nigri, quorũ autoritas uenit in marmora, ſicut Tænarius. Varro nigros ex Africa firmiores eſſe tradit,q; in Italia. E diuerſo albos tornis duriores,quàm Parios.Idem Lunenſem ſilicem ſerra ſecari,at Tuſculanum diſsilire igni.Sabinum fuſcum addito oleo etiã lucere.Item molas uerſatiles Volſinijs inuentas aliquas & ſponte motas inuenimus in prodigijs. Nuſquam hic utilior quàm in Italia gignitur,lapisq; non ſaxum eſt. In quibuſdam uerò prouincijs omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores,qui & cote leuigantur,ut procul intuentibus ophitæ uideri poſsint.Neq; eſt alius firmior,quãdo & lapidis natura, ut lignum,ſimiliter imbres ſolesq; aut hyemes non patitur,in alijs atq; alijs generibus.Sunt qui & lunam non tolerent,& qui uetuſtate rubiginem trahant,colorem ue candidum oleo mutent.

De curalio uel pyrite,& medicinis eius,& oſtracite,de amianto lapide & medicinis eius,& melitite lapide & uiribus eius,de gagate lapide & medicinis eius,de ſpongijs,de phrygio lapide & natura eius. Cap. XIX.

MOlarem quidam pyriten uocant quoniam ſit plurimus ignis illi:ſed eſt alius etiamnum pyrites ſimilitudine ęris.In Cypro eum reperiri uolũt,& in metallis quę ſunt circa Acarnaniã, unum argẽteo colore, alterum aureo.Coquũtur uarie.Ab alijs iterum tertioq; in melle,donec conſumatur liquor.Ab alijs pruna prius,dein melle,& poſtea luantur ut ęs.Vſusq; eorum in medicina excalfacere,ſiccare,diſcutere, humorẽ extenuare,& duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis tuſisq; ad ſtrumas atq; furunculos. Pyritarum etiamnum aliqui genus unum faciunt,plurimum habens ignis, quos uiuos appellamus,& ponderoſiſsimi ſunt. Hi exploratoribus caſtrorum maxime neceſſarij, qui clauo uel altero lapide percuſsi,ſcintillas edũt: quę exceptę ſulphuratis aut fungis aridis uel foljs,dicto celerius ignem præbẽt.Oſtracitę ſimilitudinem teſtę habẽt. Vſus eorum pro pumice ad leuigandam cutem.Poti ſanguinem ſiſtunt, & illiti cum melle ulcera doloresq; mammarum ſanant.Amiantus alumini ſimilis,nihil igni deperdit.Hic ueneficijs reſiſtit omnibus,priuatim magorum.Gæoden ex argumento appellãt, quoniam amplexus eſt terram,oculorum medicamentis utiliſsimum:item mammarum ac teſtium uitijs. Melitites lapis ſuccum remittit dulcem mellitumq; tuſus. Et ceræ mixtus eruptionibus pituitæ maculisq; corporis medetur,& faucium exulcerationi.Epinyctidas tollit,& uuluarum dolores impoſitus uelleri.Gagates lapis nomen habet loci et amnis Gagis Lycię. Aiunt & in Leucola expelli mari,atq; infra XI. ſtadia colligi.Niger eſt,planus, pumicoſus non multum à ligno differens,leuis,fragilis, odore ſi teratur grauis.Fictilia ex eo inſcripta non delentur.Cùm uritur,odorem ſulphureũ reddit.Mirumq;,accenditur aqua, oleo reſtinguitur.Fugat ſerpentes ita,recreatq; uuluæ ſtrangulationes. Deprehẽdit ſonticum morbum & uirginitatem ſuffitus.Idem ex uino decoctus,dentibus medetur: ſtrumisq; ceræ permixtus.Hoc dicũtur uti magi in ea quam uocant axinomantiam,& peruri negant,ſi euenturum ſit, quod aliquis optet. Spongiæ lapides inueniuntur in ſpongijs,& ſunt natiui.Quidam eos tecolithos uocant,quoniam ueſicæ medentur, calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gentis nomen habet. Eſt autem gleba pumicoſa. Vritur antè uino perfuſus, flaturq; follibus,donec ruffeſcat, ac rurſus dulci uino extinguitur,& hoc trinis uicibus,tingendis ueſtibus tantùm utilis.

De hæmatite & quinq; generibus eius,& ſchiſto. Cap. XX.

SChiſtos & hęmatites cognationem hahent. Hęmatites inuenitur in metallis. Vſtus minij colorẽ imitatur. Vritur ut Phrygius,ſed nõ reſtinguitũ uino. Adulteratur ſchiſto.Hęmatiten diſcernũt uenę rubentes,& friabilis eſt natura. Oculis cruore ſuffuſis mire conuenit:Siſtit profluuiũ mulierum potus. Bibũt eum & qui ſanguinem reiecerunt, cum ſucco Punici mali.Et in ueſicę uitijs efficax.Bibitũ & in uino cõtra ſerpentium ictus. Infirmior ad omnia hæc eadem eſt,quem ſchiſton appellant. Sed in ijs cõmodior croco ſimilis,

similis,peculiarius splendet.Proficit oculorū lachrymis in lacte muliebri: procidentesq; oculos præclare cohibet.Hæc est sententia eorū qui nuperrime scripsere. Sed Sotacus è uetustissimis autoribus,quinq; genera hæmatitarū tradit prꝛter magnetē: principatum dat ex ijs Æthiopico,oculorū medicamentis utilissimo,& ijs quꝛ panchresta appellant. item ambustis.Alterum androdamāta dicit uocari,colore nigro, pondere ac duritia insignem,& inde nomē traxisse, prꝛcipueq; in Africa repertum. Trahere aūt in se argentū, æs,ferrum.Experimentum eius esse in cote ex lapide basanite. Reddere enim succū sanguineum,et esse ad iocineris uitia prꝛcipui remedij. Tertiū genus Arabici facit,simili duritie,uix reddentis succum ad cotem aquariam, aliquādo croco similem. Quarti generis elatiten uocari,quandiu crudus sit:coctū uerò miltitē,utilem ambustis,ad omnia utiliorem rubrica.Quinti generis schiston hæmorrhoidas reprimentem.In totum autem hæmatitas omnes tritos in oleo trium drachmarum pondere à ieiunis sumendos, ad uitia sanguinis.Idem autor schiston alterius generis quàm hæmatiten tradit, quem uocant anthraciten.Nasci in Africa nigrum,attritum aquarijs cotibus reddere ab ea parte quꝛ fuerit ab radice nigrum colorem,ab altera croci. Ipsum utilem esse oculorum medicamētis.

De quatuor generibus aetitis,& calamo,& Samio,& Arabo,& pumicibus. Cap. XXI

AEtites lapides ex argumento nominis magnam famam habent.Reperiuntur in nidis aquilarum,sicuti in decimo uolumine diximus.Aiunt binos inueniri,marem et fœminam.Nec sine ijs parere quas diximus aquilas,& ideo binos tantùm. Genera eorū quatuor.In Africa nascentem pusillum ac mollem,intra se & uelut in aluo habentem argillam suauem,candidam,ipsum friabilem, quem fœminei sexus putant. Marem autem qui in Arabia nascitur, durum gallæ similem,aut subrutilum, in aluo habentem durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa nascentibus similis, amplior tamen atq; dilatatus: cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenam iucundam & lapillos,ipse tam mollis ut etiam digitis frietur.Quarti generis taphiusius appellatur,nascens iuxta Leucadem in Taphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem.Inuenitur in fluminibus candidus et rotūdus.Huic est in aluo lapis,qui uocatur calimus,nec quicquam tenerius.Aetitæ omnes grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis sacrificatorum animalium continent partus,non nisi parturiant remouendi,alioqui uuluæ excidunt.Sed nisi paturientibus auferantur,omnino non pariunt.Est & lapis Samius in eadem insula,ubi terrā laudauimus,poliendo auro utilis. Vtilis & in medicina oculorū ulceribus cum lacte,quo supradictū est modo,cōtra ueteres lachrymationes.Prodest & cōtra uitia stomachi potus, uertigines sedat,mentes cōmotas restituit.Quidā & morbis comitialib.utiliter dari putāt,et ad urinꝛ difficultates,Acopis etiam miscet.Probat grauitate & cādore. Vuluas et partus cōtineri adalligato co tradūt. Arabus lapis ebori similis,dentifricijs accommodat crematus.Priuatim hæmorrhoidas sanat cum lanugine linteorum,linteolis insuper impositis.Nō prꝛtermittenda est & pumicum natura. appellantur quidem ita & erosa saxa, in ædificijs quæ musea uocant dependentia,ad imaginē specus arte reddendā:sed & ij pumices qui sunt in usu corporum leuigandorum fœminis,iam quidē & uiris,atq;(ut ait Catullus) libris.laudatissimi sunt in Melo,Scyro, & Æolijs insulis. probatio in candore minimoq; pondere, & ut quam maxime spongiosi aridiq; sint,ac teri faciles,nec harenosi in fricando. Vis eorum in medicina,extenuare,siccare,trina ustione,ita ut torreantur carbone puro,ac toties uino restinguantur albo.Lauantur deinde ut cadmia, & siccati conduntur quam minime uligi noso loco. Vsus farinæ eius oculorum maxime medicamentis. Vlcera purgat eorum leniter,expletq; cicatrices & emēdat. Quidam tertia ustione refrigeratos potius quàm restinctos,terere malunt ex uino.Adduntur etiam ad malagmata capitum uerendorumq; ulceribus. Vtilissima fiunt ex his dētifricia. Theophrastus autor est,potores in certamine bibendi præsumere farinam eius, sed nisi immenso potu impleantur periclitari: tantamq; refrigerandi naturam esse,ut musta feruere desinant pumice addito.

De lapidibus mortariorũ medicinalium,& mollibus lapidibus,& ſpeculari lapide, & ſilicibus, & phengite,& cotibus, & reliquis ad ſtructuram lapidibus, igni & tempeſtatibus reſiſtentibus. Cap. XXII

AVtoribus curæ fuere lapides mortariorum quoq;,nec medicinalium tãtùm aut ad pigmenta pertinentiũ:Epheſiumq; lapidem in ijs prætulere cæteris, mox & Thebaicum,quem pyrrhopœcilon appellauimus. Aliqui ipſaroniũ uocant. Tertium ex chalazio chryſiten.Medici autem & baſaniten.Hic enim lapis nihil ex ſeſe remittit.Ii autem lapides qui ſuccum reddunt,oculorum medicamẽtis utiles exiſtimantur, ideoq; Æthiopici maxime ad ea probantur. Tænarium uerò lapidem & Pænicũ,& hęmatiten ijs medicamentis prodeſſe tradunt,quæ ex croco componãtur. Ex alio Tęnario qui niger eſt. & ex Pario lapide non æque medicis utilem. Potiorem ex alabaſtrite Ægyptio, uel ex ophite albo.Eſt enim hoc genus ophitis ex quo uaſa & etiam cados faciunt.In Siphno lapis eſt qui cauatur, tornaturq; in uaſa coquendis cibis utilia, uel ad eſculentorum uſus, quod in Comenſi Italię lapide uiridi accidere ſcimus.Sed in Siphnio ſingulare quod excalfactus oleo nigreſcit dureſcitq;, natura molliſsimus : Tanta qualitatum differẽtia eſt. Nam mollitiæ & trans Alpes præcipua ſunt exempla.In Belgica prouincia candidum lapidem ſerra,qua lignum,faciliusq; etiam, ſecant ad tegularum & imbricum uicem:uel ſi libeat ad quę uocant pauonacea tegendi genera:& hi quidem fectiles ſunt.Specularis uerò(quoniam & hic lapis nomen obtinet)faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues cruſtas.Hiſpania hunc olim citerior tantùm dabat, nec tota,ſed intra centum milia paſſuum circa Segobricã urbem.Iam & Cypros, & Cappadocia, & Sicilia,& nuper inuentum Africa.Poſtferendos omnes tamen Hiſpanię,& Cappadocię molliſsimis & ampliſsimæ magnitudinis,ſed obſcuris.Sunt & in Bononienſi Italiæ parte breues,maculoſi,complexu ſilicis alligati,quorum tamen appareat natura ſimilis eis qui in Hiſpania putcis effodiuntur profunda altitudine.Necnon & ſaxo incluſus ſub terra inuenitur,extra hiturq;,aut excidit.Sed maiori parte foſsili natura,abſolutus ſegmenti modo,nunquam adhuc quinq; pedum longitudine amplior.Humorem hunc terræ,quidã autumant cryſtalli modo glaciari.Et in lapidẽ cõcreſcere manifeſto apparet, quòd cùm feræ decidêre in puteos tales,& medullæ ex oſsibus earum in eandem lapidis naturam poſt unam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquãdo. Sed candido natura mira,cùm ſit mollitia nota,perpetiendi ſolis rigorisq;:nec ſeneſcit,ſi modò iniuria abſit, cũ hoc etiã in cæmentis multorum generum accidat. Inuenere & alium uſum in ramentis quoq; circum maximum ludis circenſibus ſternendi, ut ſit in commendatione candor. Nerone principe in Cappadocia repertus eſt lapis duritia marmoris,candidus atq; translucẽs,etiã qua parte fuluæ inciderant uenæ,ex argumento phengites appellatus.Hoc conſtruxerat ædem Fortunę,quam Seiam appellant à Seruio rege ſacratam,aurea domo complexus.Quare etiam forib.apertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quàm ſpecularium modo, tanquã incluſa luce non trãſmiſſa. In Arabia quoq; eſſe lapidẽ uitri modo translucidum quo utuntur pro ſpecularibus,Iuba autor eſt.Nunc ad operarios lapides trãſiſſe conueniat,primumq; cotes ferro acuendo.Multa earum genera: Creticæ diu maximã laudem habuere,ſecundam Laconicæ ex Taygeto monte, utræq; oleo indigẽtes.Inter aquarias Naxiæ laus maxima fuit,mox Armeniacæ, de quibus diximus. Ex oleo & aqua Ciliciæ pollẽt,ex aqua Arſinoeticę.Repertę ſunt & in Italia aqua trahẽtes aciẽ acerrimo effectu. Necnõ & trãs Alpes,quas paſſernices uocãt.Quarta ratio eſt ſaliua hominis proficientium in tonſtrinarũ officinis,inutilis fragili mollitia.Flaminitanæ ex Hiſpania citeriore in eo genere prȩcipuę.Reliqua multitudo lapidũ in totum ædificijs inutilis eſt mortalitate mollitiæ.Quędã tamẽ loca nõ aliũ habẽt, ſicut Carthago in Africa:exercetur halitu maris,fricatur uento,& uerberat imbri.Sed cura tuẽtur picãdo parietes, quoniã & tectorij calce roditur.Sciteq; dictum eſt,ad tecta eos pice,ad uinum calce uti,quoniam ſic muſta condiunt. Alia mollitia circa Romã Fidenati & Albano, in Liguria quoq;, Vmbria,& Venetia,

Venetia,albus lapis dentata ſerra ſecatur. Hi tractabiles in opere,laborẽ quoq; tolerãt, ſub tecto duntaxat. Aſpergine & gelu pruinisq; rumpunt in teſtas,nec contra humores & aurã maris robuſti. Tiburtini ad reliqua fortes,uapore diſsiliunt. Nigri ſilices optimi, quibuſdã in locis & rubẽtes. Nonnuſquam uerò & albi,ſicut in Tarquinienſi Anicianis lapidicinis circa lacum Volſinienſem. Et in Statonienſi ſunt, quibus ne ignis quidẽ nocet. Idem & in monumenta ſcalpti,contra uetuſtatẽ quoq; incorrupti permanent: ex ijs formæ fiunt,in quibus æra funduntur. Eſt & uiridis lapis,uehementer igni reſiſtens,ſed nuſquam copioſus. Et ubi inuenitur,lapis,non ſaxum eſt. E reliquis pallidus,in cæmento raro utilis. Globoſus,contra iniurias fortis,ſed ad ſtructuram infidelis, niſi multa ſuf-
10 frenatione deuinctus. Nec certior fluuiatilis,ſemper ueluti madens. Remediũ eſt in lapide dubio,æſtate eum eximere,nec ante biennium eum inſerere tecto, domitum tempeſtatibus. Quæ ex eo læſa fuerint,in ſubterranea ſtructura aptantur utilius. Quæ reſtiterint,tutum eſt uel cælo committere. Græci è lapide duro ac ſilice æquato conſtruunt ueluti lateritios parietes. Cum ita fecerint, iſodomon uocant genus ſtructuræ. At cùm inæquali craſsitudine ſtructa ſunt,pſeudiſodomon. Tertiũ eſt emplecton, tantũmodo frontibus politis. Reliqua fortuitò collocãt. Alternas coagmẽtationes fieri, ut cõmiſſuras antecedentium medij lapides obtineant, neceſſariũ eſt in medio quoq; pariete, ſi res patitur: ſi minus,utiq; à lateribus. Medios parietes farcire fractis cæmẽtis. Dictyotheton uocant reticulatam ſtructuram,quam frequentiſsimè Romæ ſtruunt, rimis opportunam.
20 Structuram ad normam & libellam fieri,& ad perpendiculum reſpondere oportet.

De ciſternis & calce,& harenæ generibus,& mixtura calcis & harenæ,& uitijs ſtructuræ,& tectorijs & columnis. Cap. XXIII

ET ciſternas harenę purę & aſperę quinq; partibus,calcis quàm uehemẽtiſsimę duabus conſtrui cõuenit,fragmentis ſilicis nõ excedentibus libras. Ita ferratis uectibus calcari ſolũ parietesq; ſimiliter. Vtilius geminas eſſe, ut in priore uitia cõſidãt aquę,atq; per colum in proximam tranſeat maxime pura aqua. Calcem è uario lapide Cato Cenſorius improbat. Ex albo melior quàm ex duro, & ſtructuræ utilior. Quæ ex fiſtuloſo,tectorijs. Ad utrunq; damnatur ex ſilice. Vtilior eadem ex effoſſo lapide quàm ex ripis fluminum collecto. Vtilior è molari,quia eſt quædã pinguior natura eius. Mirum,aliquid
30 poſtquam arſerit,accendi aquis. Harenę tria genera. Foſsitia, cui quarta pars calcis addi debet: fluuiatili aut marinæ tertia. Si & teſtę tuſę tertia pars addatur,melior materia erit. Ab Apennino ad Padum nõ inuenitur foſsitia,nec trans maria. Ruinarum urbis ea maximè cauſa, quòd furto calcis ſine ferrumine ſuo cæmenta componuntur. Intrita quoq; quo uetuſtior eo melior. In antiquarum ædium legibus inuenitur, ne recentiore trima uteretur redemptor. Ideo nulla tectoria eorum rimæ fœdauere. Tectoriumq; niſi ter harenato, & bis marmorato inductum eſt, non ſatis ſplendoris habet. Vliginoſa & ubi ſalſugo uitiat,teſtaceo ſublini utilius. in Grecia tectorijs etiam harenarum quod inducturi ſunt,prius in mortario ligneis uectibus ſubigunt. Experimentum marmorati eſt in ſubigendo,donec rutro non cohæreat. Contrà in albario opere,ut macerata calx ceu gluti
40 num hæreat. Sed macerari non niſi à gleba oportet. In Elide ædes eſt Mineruæ, in qua frater Phidiæ Pannæus tectorium induxit lacte & croco ſubactum,ut ferunt: ideoq; ſi teratur in ea hodieq; ſaliua pollice,odorẽ croci ſaporemq; reddere traditur. Columellę in æde denſius poſitæ,craſsiores uidentur. Genera earum quatuor. Quæ ſextam partem altitudinis in craſsitudine ima habent,Doricæ uocantur: quæ nonam, Ionicæ: quæ ſeptimam, Thuſcanicæ: Corinthijs eadem ratio quæ Ionicis. Et differentia, quoniam capitulis Corinthiarum eadem eſt altitudo quæ colligitur craſsitudine ima, ideoq; graciliores uidentur. Ionici enim capituli altitudo tertia pars eſt craſsitudinis. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis, tertia pars latitudinum delubri. In Epheſiæ Dianæ æde, de qua prius fuit ſermo,primùm columnis ſpiræ ſubditæ,& capitella addita. Placuitq; altitudi-
50 nis octaua pars in craſsitudine, & ut ſpiræ haberent craſsitudinis dimidium, ſeptimæq;

partes detraherentur ſummarum craſsitudini. Præter has ſunt quæ uocantur Atticæ columnæ, quaternis angulis, pari laterum interuallo.

De medicinis calcis, & maltha, & gypſo. Cap. XXIIII

CAlcis & in medicina magnus uſus. Eligitur recẽs, nec aſperſa aquis: urit, diſcutit, extrahit, incipiẽtesq; ſerpere ulcerũ impetus coercet. Aceto et roſaceo tẽperata perducit ad cicatricẽ. Luxatis quoq; cùm adipe ſuillo aut liquida reſina ex melle medetur. Eadem cõpoſitione & ſtrumis. Maltha è calce fit recẽti, gleba uino reſtinguitur. mox tunditur cùm adipe ſuillo & ficu, duplici linamẽto: quæ res omniũ tenaciſsima, & duritiam lapidis antecedens. Quod malthatur, oleo perfricaẽ antè. Cognata calci res gypſum eſt. Plura eius genera. Nã & è lapide coquiẽ, ut in Syria ac Thuriis, & è terra fodiẽ, ut in Cypro ac Perrhæbis: è ſumma tellure & Tymphaicũ eſt. Qui coquitur lapis, non diſsimilis alabaſtritæ eſſe debet, aut marmoroſo. In Syria duriſsimos ad id eligũt, coquuntq; fimo bubulo, ut celerius urãtur. Omniũ aũt optimũ fieri compertũ eſt è lapide ſpeculari, ſquamam ue talem habente. Gypſo madido ſtatim utendum eſt, quoniã celerrime coit, ac ſiccatur: tamen rurſus tundi & in farinã reſolui patitur. Vſus gypſi in albariis, ſigillis ædificiorum & coronis gratiſsimus. Exemplum illuſtre C. Proculeium Auguſti Cęſaris familiaritate ſubnixum, in maximo ſtomachi dolore gypſo poto, conſciuiſſe ſibi mortem.

De pauimentis & quando primùm Romæ, & ſubdialibus pauimentis, & Græcanicis, & quando primùm cameræ. Cap. XXV

PAuimenta originẽ apud Græcos habẽt elaborata arte, picturę ratione, donec lithoſtrota expulere eã. Celeberrimus fuit in hoc genere Soſus, qui Pergami ſtatuit quẽ uocant aſaroton œcon, quoniã purgamẽta cœnę in pauimẽto, quęq; euerri ſolent, ueluti relicta fecerat paruis è teſtulis tinctisq; in uarios colores. Mirabilis ibi columba bibens, & aquam umbra capitis infuſcãs. Apricanẽ aliæ ſcabẽtes ſeſe in canthari labro. Pauimenta credo primùm facta, quę nunc reuocamus barbarica, atq; ſubtegulanea, in Italia fiſtucis pauita: hoc certe ex nomine ipſo intelligi poteſt. Romę ſcalpturatũ in Iouis capitolini æde primùm factum eſt poſt tertiũ Punicum bellũ initum. Frequentata uerò pauimenta ante Cimbricum magna gratia animorum, indicio eſt Lucillianus ille uerſus: Ante pauimenta atq; emblemata uermiculata. Subdialia Græci inuenere, talibus domos contegentes: facile tractu tepente, ſed fallax ubicunq; imbres gelant. Neceſſariũ binas per diuerſum coaſſationes ſubſterni, capita earum præfigi ne torqueantur, & ruderi nouo tertiam partem teſtę tuſę addi, Deinde rudus, in quo duę quintę calcis miſceantur, pedali craſsitudine feſtucari. Tunc nucleo craſſo ſex digitos induci, & ex teſſera grandi non minus alta duos digitos ſtrui. Faſtigium uerò ſeruari in pedes denos ſeſquuncem, ac diligenter cote deſpumare, quernisq; axibus contabulare. Quę torquentur, inutilia putant. Imò & ſilice aut palea ſubſterni melius eſſe, quo minor uis calcis perueniat. Neceſſarium & globoſum lapidem ſubiici. Similiter fiunt ſpicata teſtacea. Non negligendum eſt etiamnum unum genus Græcanicum. Solo feſtucato iniicitur rudus aut teſtaceum pauimentum. Dein ſpiſſe calcatis carbonibus inducit ſabulo calce ac fauilla mixtis, materia craſsitudine ſemipedali ad regulam & libellam exigitur, & eſt forma terrena. Si uerò cote depolitum eſt, nigri pauimenti uiſum obtinet. Lithoſtrota cœptauere iam ſub Sylla paruulis certe cruſtis, extat hodieq; quod in fortunæ delubro Prænęſte fecit. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tranſiere è uitro, nouitium & hoc inuentum. Agrippa certe in thermis quas Romæ fecit, figlinum opus encauſto pinxit, in reliquis albaria adornauit: non dubie uitreas facturus cameras, ſi prius inuentum id fuiſſet, aut à parietibus ſcenæ, ut diximus, Scauri perueniſſet in cameras. Quamobrem & uitri natura indicanda eſt.

De origine uitri, & ratione faciendi, & de obſidiano uitro, & generibus multiformibus uitri. Cap. XXVI

PArs eſt Syriæ, quæ Phœnice uocatur, finitima Iudææ, intra montis Carmeli radices paludem habens, quæ uocatur Cendeuia. Ex ea creditur naſci Belus amnis quinque M. p. ſpa-

M.p.ſpatio in mare perfluens iuxta Ptolemaidē coloniā. Lentus hic currit,inſalubri potu,ſed ceremonijs ſacer,limoſus,uado profundus. Non niſi refuſo mari harenas fatetur. Fluctibus enim uolutatæ niteſcūt,detritis ſordibus.Nūc & à marino creduntur aſtringi morſu,non prius utiles. Quingentorū eſt paſſuū nō amplius litoris ſpatiū,idq; tantum multa per ſecula gignendo fuit uitro.Fama eſt appulſa naue mercatorum nitri,cum ſparſi per littus epulas pararent, nec eſſet cortinis attollendis lapidum occaſio,glebas nitri è naue ſubdidiſſe.Quibus accenſis permixta harena litoris, translucētes nobilis liquoris fluxiſſe riuos,& hanc fuiſſe originē uitri.Mox,ut eſt aſtuta & ingenioſa ſolertia, non fuit cōtenta nitrū miſcuiſſe,cœptus addi et magnes lapis:quoniā in ſe liquorē uitri quoq; ut ferrum trahere creditur.Simili modo & calculi ſplendentes multifariā cœpti uri,deinde conchę & foſſiles harenæ. Autores ſunt, in India è criſtallo fracta fieri, & ob id nullum cōparari Indico.Leuibus aūt aridisq; lignis coquitur, addito Cyprio ac nitro, maximè ophirio.Cōtinuis fornacib.ut æs liquatur.maſſęq; fiunt colore pingui nigricātes. Acies tanta eſt quacūq;,ut citra ullum ſenſum ad oſſa cōſecet quicquid afflauerit corporis. Ex maſſis rurſus funditur in officinis,tingiturq;.Et aliud flatu figuratur,aliud torno teritur aliud argenti modo cælatur,Sidone quondā ijs officinis nobili:ſiquidē etiam ſpecula excogitauerat. Hæc fuit antiqua ratio uitri. Iam uerò & in Vulturno mari Italiæ arena alba naſcens,ſex M.p.litore inter Cumas atq; Lucrinum,quę molliſsima eſt, pila molaq; teritur.Dein miſcetur tribus partibus nitri pondere uel mēſura,ac liquata in alias fornaces tranſunditur.Ibi fit maſſa quę uocatur ammonitrum:atq; hæc recoquitur,& fit uitrum purum,ac maſſa uitri candidi. Iam uerò & per Gallias Hiſpaniasq; ſimili modo harenæ temperantur. Ferunt Tiberio principe excogitatum uitri temperamentum, ut flexibile eſſet:& totā officinam artificis eius abolitam,ne æris,argenti, auri metallis pretia detraherentur:eaq; fama crebrior diu q; certior fuit. Sed quid refert, Neronis principatu reperta uitri arte quæ modicos calices duos,quos appellabant pterotos,H—S.ſex milibus uēderet. In genere uitri & Obſidiana numerātur, ad ſimilitudinē lapidis quē in Aethiopia inuenit Obſidius,nigerrimi coloris,aliquādo & trāslucidi,craſſiore uiſu,atq; in ſpeculis parietum pro imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt:uidimusq; & ſolidas imagines diui Auguſti,capti materia huius craſsitudinis:dicauitq; ipſe pro miraculo in templo Cōcordię Obſidianos quatuor elephātos.Remiſit & Tiberius Cæſar Heliopolitarum ceremonijs repertā ibi in hęreditate eius qui pręfuerat Ægypto, Obſidianam imaginem Menelai.Ex quo apparet antiquior materię origo,nunc uitri ſimilitudine interpolata.Xenocrates Obſidianū lapidē in India & in Samnio Italię & ad Oceanum in Hiſpania naſci tradit.Fit & tinctură genere Obſidianū, ad eſcaria uaſa,et totum rubens uitrum,atq; nō translucēs,hęmatinon appellatum.Fit & album & murrhinum, aut hyacinthos ſapphirosq; imitatum,& omnibus alijs coloribus. Nec eſt alia nūc materia ſequacior,aut etiam picturæ accōmodatior.Maximus tamē honos in candido trāslucentibus,quàm proxima cryſtalli ſimilitudine. Vſus uerò ad potandū argenti metalla & auri pepulit.Eſt aūt caloris impatiens,ni præcedat frigidus liquor:cū addita aqua uitreę pilę ſole aduerſo,in tantum excandeſcāt,ut ueſtes exurant.Fragmēta teporata agglutinātur tantùm,rurſus affundi non queunt, prętercq; abrupta ſibimet, ueluti cùm calculi fiunt,quos quidam abaculos appellant, aliquos etiā pluribus modis uerſicolores. Vitrū ſulphuri concoctū ferruminatur in lapidem. At peractis omnibus quę cōſtant ingenio, artem natura faciente,ſuccurrit mirari,nihil penè non igni perfici.

Ignium miracula,& medicinæ,& prodigia. Cap. XXVII

IGnis accipit harenas,ex quibus alibi uitrū,alibi argentū, alibi miniū,alibi plumbi genera,alibi pigmēta,alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs ſoluunt,igne ferrū gignitur,ac domat,igne cremato lapide cæmenta in tectis ligant. Alia ſæpius uri prodeſt. Eademq; materia aliud gignit primis ignibus,aliud ſecundis,aliud tertijs. Quando ipſe carbo uires habere incipit reſtinctus,atq; interijſſe creditus,maioris fit uirtutis.Immēſa

& improba rerum naturæ portio:et in qua dubiũ ſit plura abſumat,an pariat.Eſt & ipſis ignibus medicauis.Peſtilẽtię quæ ſolis obſcuratione contrahitur, ignis ſuffitu multifor miter auxiliari certum eſt.Empedocles & Hippocrates id mõſtrauere diuerſis locis.Ad conuulſa uiſcera aut cõtuſa,ut M.Varro autor eſt: ipſis enim uerbis eius utar : Lix cinis eſt inquit foci.Inde enim cinis lixiuus potus medetur:ut licet uidere gladiatores cùm de= luſerint,hac iuuari potione.Quin & carbunculum genus morbi,quo duos cõſulares nu per abſumptos indicauimus,querneus carbo tritus cũ melle ſanat. Adeò in rebus dam= natis quoqꝫ ac iam nullis,ſunt aliqua remedia,ut in carbone ecce & cinere. Non prętera ibo & unum foci exemplum,Romanis literis clarũ: Tarquinio Priſco regnante tradunt repẽte in foco eius apparuiſſe genitale è cinere maſculini ſexus,eamq́ꝫ quæ inſederat ibi, Tanaquilis reginæ ancillam Ocriſiam captiuam conſurrexiſſe grauidam. Ita Seruium Tullum natũ,qui regno ſucceſsit. Inde & in regia cubanti puero caput arſiſſe uiſum,cre ditumq́ꝫ Laris familiaris filium. Ob id compitalia & ludos Laribus primùm inſtituiſſe.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXVII

PROOEMIVM.

VT nihil inſtituto operi deſit, gemmæ ſuperſunt, & in arctũ coacta rerum naturæ maieſtas, multis nulla ſui parte mirabilior. Tantum tribuunt ua= rietati,coloribus,materiæ, decori, uiolari etiam ſignis gemmas nefas du= centes. Aliquas uerò extra pretia ulla taxationemq́ꝫ humanarũ opum ar= bitrantes, ut pleriſq́ꝫ ad ſummam abſolutamq́ꝫ rerum naturæ contempla= tionem ſatis ſit una aliqua gemma. Quæ fuerit origo gemmarum,& quibus initijs in tan tum admiratio hæc exarſerit,diximus quadantenus in mentione auri annulorumq́ꝫ. Fa= bulæ primordium à rupe Caucaſea tradunt.Promethei uinculorum interpretatione fa= tali: primumq́ꝫ ſaxi huius fragmentum incluſum ferro ac digito circundatum, anulum, & hoc gemmam.

De gemma Polycratis tyranni & Pyrrhi regis,& qui ſculptores optimi,& nobili= tates artificum,& quis primus dactyliothecam Romæ habuit. Cap. 1

HIs initijs cœpit autoritas, in tantum amorem elata, ut Polycrati Samio ſeuero in= ſularum ac litorum tyranno felicitatis ſuæ,quam nimiam fatebatur etiam ipſe, ſatis piamenti in unius gemmæ uoluntario damno uideretur, ſi cùm fortunę uolubilitate pa= ria faceret: planè que ab inuidia eius abunde ſe redimi putaret, ſi hoc unum doluiſſet. Aſsiduo ergo gaudio laſſus, prouectus nauigio in altum,annulũ merſit. At illum piſcis eximia magnitudine regi natus,eſcæ uice raptum,ut faceret oſtentum, in culinam domi ni rurſus fortunæ inſidiantis manu reddidit. Sardonychem eam gemmam fuiſſe con= ſtat:oſtenduntq́ꝫ Romæ,ſi credimus,in Concordiæ delubro,cornu aureo Auguſtę do= no incluſam, & nouiſsimum propè locum tot prelatis obtinẽtem. Poſt hunc annulum regia fama eſt gemmæ Pyrrhi illius,qui aduerſus Romanos bellum geſsit. Nanque ha= buiſſe traditur achaten,in qua IX. Muſæ & Apollo citharam tenens ſpectarentur,non ar te,ſed ſponte naturę ita diſcurrentibus maculis, ut muſis quoq́ꝫ ſingulis ſua redderentur inſignia.Nec deinde alia quę tradatur magnopere gemmarum claritas extat apud auto= res,præterquam Iſmeniam choraulem,multis fulgentibusq́ꝫ uti ſolitum,comitante fabu la uanitatem eius, indicato in Cypro ſex aureis denarijs ſmaragdo in qua fuerat ſculpta Amymone,iuſsiſſe numerari. Et cum duo relati eſſent, imminuto pretio,male me Her= cules curatum,dixiſſe.multum enim detractum gemmæ dignitati.Hic uidetur inſtituiſ= ſe,ut omnes muſicę artis hac quoq́ꝫ oſtentatione cenſerẽtur,ueluti Dionyſodorus equa lis eius & æmulus, ut ſic quoque par uideretur. Tertius qui eodem tempore fuit inter muſicos,Nicomachus,multas gemmas habuiſſe traditur, ſed nulla peritia electas: forte

quadam

quadã his exemplis initio uoluminis oblatis aduerſus iſtos,qui ſibi hanc oſtentationẽ ar rogent,ut palàm ſit eos tibicinũ gloria tumere. Polycratis gẽma quæ demonſtratur,illibata intactáq; eſt. Iſmenię ætate multos poſt annos,apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos. Confirmat hanc eandẽ opinionẽ edictũ Alexandri Magni, quo uetuit in gẽma ſe ab alio ſcalpi q̃ à Pyrgotele,non dubiè clariſsimo artis eius. Poſt eum Apollonides & Cronius in gloria fuere,quiq; diui Auguſti imaginẽ ſimilem expreſsit, qua poſtea principes ſignabant, Dioſcorides. Sylla dictator traditione lugurtæ ſemper ſignauit. Eſt apud autores & Intercatienſem illum,cuius patrem Scipio Æmilianus ex prouocatione interfecerat,pugnæ eius effigie ſignaſſe:uulgato Stilonis Præconini ſale, quid'nam fuiſſe factu rum eum, ſi Scipio à patre eius interemptus eſſet? Diuus Auguſtus inter initia ſphinge ſignauit. Duas in matris anulis iam indiſcretæ ſimilitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia,abſente eo,amici ſignauere epiſtolas & edicta,quę ratio temporũ nomine eius redi poſtulabat,non infaceto lepore accipientiũ,ænigmata afferre eam ſphingẽ. Quinetiã Mecœnatis rana,per collationẽ pecuniarum in magno terrore erat. Auguſtus poſtea adi euitanda conuitia ſphingis,Alexandri Magni imagine ſignauit. Gemmas plures, quòd peregrino appellant nomine dactyliothecam,primus omnium habuit Romę priuignus Syllæ Scaurus. Diuq; nulla alia fuit,donec Pompeius Magnus eam quæ Mithridatis regis fuerat,inter dona in Capitolio dicaret,ut M. Varro alíq; eiuſdẽ ętatis autores confirmant,multũ prælatã Scauri. Hoc exemplo Cæſar dictator ſex dactyliothecas in ęde Veneris genitricis conſecrauit. Marcellus Octauia genitus in Palatina Apollinis æde unã. Victoria tamẽ illa Pompeij primùm ad margaritas gemmasq; mores inclinauit: ſicut L. Scipionis & Cn. Manlij ad cælatum argentum, & ueſtes Attalicas, & triclinia ærata: ſicut L. Mummij ad Corinthia & tabulas pictas

De gẽmis tranſlatis in triumpho Pompeij,& natura cryſtalli,& medicinis, & luxuria circa ea,& quãdo primũ inuenta murrhina,& luxuria circa ea, & natura murrhinorum,& quæ mentiti ſunt autores de ſuccino. Cap. II

IDuti planius noſcatur, uerba ex ipſis Pompeij triumphorũ actis ſubijciam: Ergo tertio triumpho quem de Piratis Aſia,Ponto,gentibusq; & regib. in ſeptimo operis huius uolumine indicatis,M. Piſone,M. Meſſala coss. pridie Calen. Octob. die natalis ſui egit,tranſtulit alueum cum teſſeris luſorium è gẽmis duabus,latum pedes tres, longum pedes quatuor: & ne quis de ea re dubitet, nulla gemmarum magnitudine hodie propè ad hanc amplitudinem accedente, in eo fuit luna aurea pondo xxx. lectos tricliniares tres:uaſa ex auro & gemmis abacorum nouem. Signa aurea tria, Mineruæ, Martis, & Apollinis. Coronas ex margaritis trigintatres. Montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus,& pomis omnis generis,circũdata uite aurea. Muſeũ ex margaritis,in cuius faſtigio horologium erat. Imago Cn. Pompeij è margaritis:illa regio honore grata,illius probi oris uenerandiq; per cunctas gentes,illa inquam ex margaritis,ſeueritate uicta & ueriore luxurię triumpho. Quàm profecto inter illos uiros duraſſet cognomen Magni, ſi prima uictoria ſic triumphaſſes? E margaritis Magne, tam prodigare, & fœminis reperta,quam gererè te fas non ſit,hinc fieri tuos uultus? ſic te precioſum uideri? Nonne illa ſimilior tui eſt imago,quam Pyrenęi iugis impoſuiſti? Graue profecto fœdumq; probrum erat,ni uerius irę deorum oſtentũ credi oporteret:clareq; intelligi poſſet,iam tum illud caput oriẽtis opibus ſine reliquo corpore oſtentatũ. Cętera triumphi eiuſdẽ quàm uirilia. Reipublicæ datum mille talentûm,legatis & quæſtoribus, qui oras maris defendiſſent, H—S. bina milia,cõmilitibus ſingulis quinquaginta. Tolerabiliorem tamẽ fecit cauſam Caij principis,qui ſuper omnia muliebria ſocculos induebat è margaritis: & Neronis principis,qui ſceptra,& perſonas,& cubicula uiatoria unionib. cõſtruebat. Quinimo etiam ius uidemur perdidiſſe corripiendi gemmata potoria, & uaria ſuppellectilis genera,anulos tranſeuntes. Quæ enim non luxuria innocẽtior exiſtimari poſsit? Eadem uictoria primùm in urbem murrhina induxit, Primusq; Pompeius ſex pocula ex eo triumpho

umpho Capitolino Ioui dicauit:quę protinus ad hominum uſum tranſiere,abacis etiam eſcarijsq; uaſis inde expetitis. Excreſcitq; in dies eius rei luxus,murrhino LXXX. ſeſtertijs empto,capaci planè ad ſextarios tres calice. Potauit ex eo ante hos annos conſularis, ob amorem obroſo eius margine,ut tamē iniuria illa preciū augeret:neq; eſt hodie murrhini alterius præſtātior indicatura.Idem in reliquis generis eius quantum uorauerit,licet exiſtimare ex multitudine:quæ tanta fuit, ut auferente liberis eius Nerone Domitio theatrum peculiare trans Tiberim hortis expoſita occuparēt:quod à populo impleri canente ſe,dum Põpeiano præludit, etiã Neroni ſatis erat:qui uidit tunc annumerari unius ſcyphi fracta membra,quæ in dolorem credo ſeculi inuidiamq; fortunæ,tanquã Alexandri Magni corpus in cõditorio ſeruari ut oſtentarentur,placebat. T.Petronius conſularis moriturus,inuidia Neronis principis,ut menſam eius exhæredaret,trullam murrhinam CCC.ſeſtertijs emptam fregit.Sed Nero,ut par erat principem,uicit omnes,CCC. ſeſtertijs capidem unam parando.Memoranda res,tanti imperatorem patremq; patriæ bibiſſe.Oriens murrhina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec inſignibus, maxime Parthici regni:præcipue tamen in Carmania:Humorem putant ſub terra calore denſari.Amplitudine nuſquam paruos excedunt abacos . Craſsitudine raro,quanta dictum eſt uaſi potorio.Splendor his ſine uiribus, nitorq; uerius cq; ſplẽdor.Sed in precio uarietas colorum,ſubinde circumagentibus ſe maculis in purpuram candoremq;,& tertium ex utroq; igneſcentem,uelut per tranſitū coloris purpura rubeſcente, aut lacte candeſcente.Sunt qui maxime in ijs laudẽt extremitates,& quoſdã colorū repercuſſus,quales in cœleſti arquu ſpectant.His maculæ pingues placent,translucere quicq; aut pallere uitium eſt:Item ſales uerrucęq; non eminẽtes, ſed ut in corpore etiã plerumq; ſeſsiles. Aliqua & in odore cõmendatio eſt.Contraria huic cauſa cryſtallū facit, gelu uehementiore concreto.Nõ aliubi certe reperitur,q; ubi maxime hybernæ niues rigẽt:glaciemq; eſſe certum eſt,unde & nomẽ Græci dedere.Oriens & hanc mittit,ſed Indicę nulla prę-
fertur.Naſcitur & in Aſia,uiliſsima circa Alabãda & Orthoſiam , finitimisq; montibus, item in Cypro.Sed laudata in Europæ Alpium iugis.Iuba autor eſt,& in quadam inſula rubri maris ante Arabiã ſita naſci,quæ Neron uocetur.Et in ea quæ iuxta gemmã topazion ferat,cubitalemq; effoſſam à Pythagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchus & in Luſitania naſci per q; mirandi ponderis, immẽſis iugis depreſsis ad libramentum aquæ puteis.Mirum & quod Xenocrates tradit Epheſius, aratro in Aſia & Cypro excitari. Non enim inueniri in terreno,nec niſi inter cautes creditū fuerat.Similius uerò eſt,quod idem Xenocrates tradit, torrentibus ſæpe deportari . Sudines uerò negat niſi ad meridiem ſpectantibus locis naſci,quod certū eſt,nõ enim reperitur in aquoſis, quanquam in regione pręgelida , uel ſi ad uada uſq; glaciẽtur amnes. Cęleſti humore paruaq; niue id fieri neceſſe eſt.ideo caloris impatiẽs,niſi in frigido potu abdicatur. Quare ſexangulis naſcatur lateribus,nõ facile ratio inueniri poteſt,eo magis quòd neq; mucronibus eadem ſpecies eſt,& ita abſolutus eſt laterum leuor,ut nulla id arte poſsit ęquari.Magnitudo ampliſsima adhuc uiſa nobis erat,quã in capitolio Liuia Auguſta dicauerat,librarum circiter L.Idẽ Xenocrates autor eſt,uas amphorâle uiſum,& aliqui ex India cryſtallum ſextariorū quatuor.Nos liquido affirmare poſſumus , in cautibus Alpiũ naſci , atq; adeò inuijs,ut plerunq; ſune pendentes eam extrahãt.Peritis ſigna & indicia nota ſunt. Infeſtantur plurimis uitijs,ſcabro,ferrugine,maculoſa nube,occulta aliquando uomica, præduro fragiliq; cẽtro & ſale appellato.Eſt & ruffa aliquibus rubigo.Alijs capillamentum rimæ ſimile.Hoc artifices cælatura occultãt.Quæ uerò ſine uitio ſunt,puras eſſe malunt,acẽteta appellãtes,nec ſpumei coloris lympidę aquę.Poſtremo autoritas in ponderе eſt.Inuenio medicos,quę ſunt urenda corporū,non aliter utilius id fieri putare q; cryſtallina pila aduerſis poſita ſolis radijs.Alius hic furor, H—S CLM.trullam unam non ante multos annos mercatam à matrefamiliâs,nec diuite. Idem Nero amiſſarū rerum nuncio accepto,duos calices cryſtallinos in ſuprema ira fregit illiſos . Hæc fuit ratio ſeculum

ſuum

ſuum punientis, ne quis alius ex his biberet. Fragmenta ſarciri nullo modo queũt. Mire ad ſimilitudinem acceſſere uitrea, ſed prodigij modo, ut ſuum precium auxerint cryſtalli, non diminuerint. Proximum locum in delicijs fœminarum tamen adhuc tantùm, ſuccina obtinent, eandemq; omnia hæc quam gemmæ autoritatem, ſanè maiorem aliquibus de cauſis cryſtallina & murrhina, rigidi potus utraque. In ſuccinis cauſam ne deliciæ quidem adhuc excogitauerunt. Occaſio eſt uanitas Græcorum diligentiæ. Legentes modò æquè perpetiantur me de ortu eorum, cùm hoc quoque interſit uitæ, ſcire poſteros quicquid illi prodidere mirandum. Phaethontis fulmine icti ſorores fletu mutatas in arbores populos, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus: & electrum appellatum, quoniam ſol uocitatus ſit Electror, plurimi poetæ dixere, primiq; ut arbitror, Æſchylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus. Quod eſſe falſum Italiæ teſtimonio patet. Diligentiores eorum, Electridas inſulas in mari Adriatico eſſe dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Qua appellatione nullas unquam ibi fuiſſe certum eſt. Nec uerò ullas ibi appoſitas eſſe, in quas quicquam curſu Padi deuehi poſsit. Nam quod Æſchylus in Iberia, hoc eſt in Hiſpania, Eridanum eſſe dixit, eundem'que appellari Rhodanum, Euripides rurſus & Apollonius in Adriatico littore confluere Rhodanum & Padum, faciliorem ueniam facit ignorati ſuccini in tanta orbis ignorantia. Modeſtiores ſed æquè falſum prodidere, in extremis Adriatici ſinus rupibus in uijs arbores ſtare, quæ canis ortu hoc effunderent gummi. Theophraſtus in Liguria effodi dixit. Phaethontem in Æthiopia Ammonis obijſſe, ob id delubrum ibi eſſe atque oraculum, electrumq; gigni. Philemon foſsile eſſe, & in Scythia erui duobus locis. Candidum atque cerei coloris quod uocaretur electrum: in alio loco fuluum, quod appellaretur ſualternicum. Demoſtratus lincurion id uocat, & fieri ex urina lyncum beſtiarum. è maribus fuluum & igneum, è fœminis languidius atque candidum. Alij dixere langurium, & eſſe in Italia beſtias langurias. Zenothemis langas uocat eaſdem, & circa Padum ijs uitam affrmat. Sudines arborem quæ gignat in Liguria, in eadem ſententia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in Britannia arboribus efluere, quas electridas uocauit. Pytheas Guttonibus Germaniæ genti accoli æſtuarium oceani Mentonomon nomine, ſpacio ſtadiorum ſex milium. Ab hoc diei nauigatione inſulam abeſſe Abalum. Illò uere fluctibus aduehi, et eſſe concreti maris purgamentum. Incolas pro ligno ad ignem uti eo, proximisq; Teutonis uendere. Huic & Timæus credidit, ſed inſulam Baltiam uocauit. Philemon negauit flammam ab electro reddi. Niceas ſolis radiorum ſuccum intelligi uoluit. Hos circa occaſum credit uehementiores in terram actos, pinguem ſudorem in ea parte oceani relinquere, deinde æſtibus in Germanorum littora eijci. Et in Ægypto naſci ſimili modo, & uocari Sacal. Item in India, gratiusq; thure eſſe Indis. In Syria quoque fœminas uerticillos inde facere, & uocare harpaga, quia folia & paleas ueſtiumq; fimbrias rapiat. Theophraſtus oceano id exæſtuante ad Pyrenæi promontorium eijci, quod & Xenocrates credidit, qui de ijs nuperrime ſcripſit. Viuit adhuc Aſarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare eſſe lacum Cephiſida, quem Mauri uocant electrum. Hunc ſole excalfactum è limo dare electrum fluitans. Mneſias Africę locum Sycionem appellatum, & Cratin amnem in oceanum effluentem è lacu, in quo aues quas meleagridas & penelopas uocat, uiuere. Ibi naſci ratione eadem qua ſupra dictum eſt de electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Sirtim magnam hortum Heſperidum eſſe, ex quo in ſtagnum cadat, colligi uerò à uirginibus Heſperidum. Cteſi as Indis flumen eſſe Hypobarum, quo uocabulo ſignificetur omnia uaſa ferre bona, fluere à ſeptentrione in exortiuum Oceanum iuxta montem ſylueſtrem arboribus electrum ferentibus. Arbores eas aphytacoras uocari, qua appellatione ſignificetur prædulcis ſuauitas. Mithridates in Germaniæ littoribus eſſe inſulam, uocariq; eam Oſerictam, cedri genere ſyluoſam, inde defluere in petras. Xenocrates non ſuccinum tantùm in Italia, uerumetiam thieum uocari, à Scythis uerò ſacrium, quoniam & ibi naſcatur. Alios putare

in Nu-

in Numidia gigni. Super omnes est Sophocles Tragicus poeta, quod equidem miror tanta grauitate cothurni,& præterea uitæ fama,aliâs principe loco genitus Athenis, rebus gestis,exercitu ducto. Hic ultra Indiam fieri dixit è lachrymis meleagridum auium Meleagrum deflentium. Quod et credidisse eum,uel sperasse alijs persuaderi posse,quis non miretur? quámue pueritiam tam imperitam posse reperiri,quæ auium ploratus annuos credat,lachrymas ue tam grandes,auesq; è Græcia, ubi Meleager perijt,ploratum isse in Indos? Quid ergo? non multa æque fabulosa produnt poetæ? Sed hoc ea in re quę quotidie inuehatur atq; abundet,& hoc mendacium coarguat, serio quenquam dixisse, summa hominum contemptio est,& intoleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis & generibus & luxuria succinorum & lyncurio,& medicinæ. Cap. III

CErtum est gigni in insulis septentrionalis oceani, & à Germanis appellari glessum, itaq; & à nostris unam insularum ob id Glessariã appellatã, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente, Austrauiã à barbaris dictã. Nascitur autẽ defluẽte medulla pinei generis arboribus,ut gummi in cerasis,resina pineis. Erumpit humoris abundãtia. Densatur rigore uel tepore autumnali. Cùm intumescens æstus rapuit ex insulis,certe in littora expellitur,ita uolubile,ut pendere uideatur atq; considere in uado: quod arboris succum esse prisci nostri credidere,ob id succinũ appellantes. Pineę autẽ arboris esse indicio est pineus in attritu odor,& quod accẽsum tędę modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniam maxime prouinciam. Inde Veneti primùm, quos Græci Henetos uocant,rei famam fecere,proximi Pannoniæ,id accipientes circa mare Adriaticũ. Pado uerò annexa fabulæ uidetur causa,hodieq; trãspadanarũ agrestibus fœminis, monilium uice succina gestantibus,maxime decoris gratia,sed & medicinę: quando tonsillis credi tur resistere,& faucium uitijs,uario genere aquarũ iuxta illos infestante guttura ac uicinas carnes. D C. ferè M.p. à Carnũto Pannoniæ abest littus id Germanię ex quo inuehitur,percognitum nuper. Vidit enim eques Romanus,missus ad id comparandũ à Iuliano curante gladiatorium munus Neronis principis,qui hęc cõmercia & littora peragrauit,tanta copia inuecta, ut retia arcendis feris podium protegentia succinis nodarentur, arma uerò & libitina totusq; unius diei apparatus esset è succino. Maximum pondus is glebæ attulit XIII. librarum. Nasci & in India certum est. Archelaus qui regnauit in Cappadocia,illinc cortice inhærẽte tradit aduehi rude,poliriq; adipe suis lactẽtis incoctum. Liquidum primo destillare,argumento sunt quædam intus translucẽtia,ut formicæ aut culices,lacertæq; quas adhæsisse musteo non est dubium & inclusas indurescenti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissimi. Sed nec his nec cereis preciũ. Fuluis maior autoritas. Ex ijs etiamnũ amplior translucentibus, præterquã si nimio ardore flagrent, imaginemq; igneã inesse,nõ ignẽ,placet. Summa laus falernis à uini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verũ hoc quoq; notum fieri oportet,quocunq; libeat tingi, hœdorũ sęuo & anchusæ radice, quippe etiam conchilio inficiunt. Cęterùm attritu digitorum accepta caloris anima trahũt in se paleas ac folia arida,ac philyras ut magnes lapis ferrũ. Ramẽta quoq; eius in oleo addita flagrãt dilucidius diutiusq; q̃ lini medulla. Taxatio in delicijs tãta: ut hominis quamuis parua effigies,uiuorũ hominũ uigentiumq; pretia superet, prorsus ut castigatio una non sit satis. In Corinthijs æs placet auro argentoq; mixto, in cælatis ars & ingenia. Murrhinorũ & crystallinorũ diximus gratiam: uniones,quòd capite circumferuntur,gemmę digitis, in omnibus deniq; alijs uitijs ostentatio aut usus placet,in succinis deliciarũ tantùm conscientia. Domitius Nero in cęteris uitę suę portentis, capillos quoq; coniugis suæ Poppeæ in hoc nomen adoptauerat,quodam etiam carmine succina appellãdo. Et quoniam nullis uitijs desunt pretiosa nomina, ex eo tertius quidã hic colos cœpit expeti à matronis. Vsus tamẽ succinorũ inuenitur aliquis in medicina,sed nõ ob hoc fœminis placent. Infantib. adalligari amuleti ratione prodest. Callistratus & cuicunq; ętati cõtra lympha-

tiones

tiones prodesse tradit. Et urinæ difficultatibus potum adalligatumq́ꝫ. Hic & differentiã nouã attulit appellando chryselectrum quasi coloris aurei, & matutino gratissimo aspectu, rapacissimum ignium, & si iuxtà fuerint, celerrimè ardescens. Hoc collo adalligatum mederi febribus & morbis: tritum cum melle ac rosaceo auriũ uitijs. Et si cum melle Attico conteratur, oculorum quoq́ꝫ obscuritatibus. Stomachi etiam uitijs uel per se farina eius sumpta, uel cum mastice ex aqua pota. Succina etiam gemmis, quæ sunt translucidæ, adulterandis magnum habent locum, maxime amethystis, cum omni, ut diximus, colore tingantur. De lyncurio proximè dici cogit autorum pertinacia. Quippe etiam si non electrum id esset, lyncurium tamen gemmam esse contendunt. Fieri autem ex urina quidem lyncis, sed egestam terra protinus bestia operiente eam, quoniam inuideat hominum usui. Esse autem qualem in igneis succinis colorem, scalpiq́ꝫ. Nec folia tantùm aut stramenta ad se rapere, sed æris etiam ac ferri laminas, quod Diocles quidem & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror, nec uisam in æuo nostro gemmã ullam ea appellatione, & quod de medicina simul proditũ, calculos uesicæ eo poto elidi, & morbo regio occurri, si ex uino bibatur, aut si portetur etiam. Nunc gemmarum confessa genera dicemus, à laudatissimis orsi. Nec uerò id solùm agemus, sed ad maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur magorum infanda uanitas, quando illi uel plurima prodidere de gemmis, medicinæ ex his species blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus, & medicinis, & margaritis. Cap. IIII

MAximum in rebus humanis, non solùm inter gemmas, precium habet adamas, diu non nisi regibus, & ijs admodum paucis cognitus, unus modò in metallis repertus, perquã rarò comes auri, nec nisi in auro nasci uidebatur. Veteres eum in Æthiopum tantùm metallis inueniri existimauere, inter delubrum Mercurij atq́ꝫ insulam Meroen, dixeruntq́ꝫ non ampliorem cucumis semine, aut colore dissimilem inueniri. Nunc genera eius sex noscuntur. Indici non in auro nascentis, sed quadam crystalli cognatione. Siquidem & colore translucido nõ differt, & laterum sexangulo leuore turbinatus in mucronem, aut duabus contrarijs partibus, quo magis miremur, ut si duo turbines latissimis suis partibus iungantur, magnitudine uerò etiam auellanæ nuclei. Similis est huic quidem Arabicus, minor tantùm, similiter & nascens, cæteris pallor gentis, & in auro non nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrinque dissultet, incudesq́ꝫ etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulq́ꝫ ignium uictrix natura, & nunquam incalescens. Vnde & nomen indomita uis Græca interpretatione accepit. Vnum ex ijs uocant cenchron, quod est milij magnitudine. Alterum Macedonicum in Philippico auro repertum, & hic est cucumis semini par. Post hos Cyprius uocatur in Cypro repertus, uergens in æreum colorem, sed in medicina, ut dicemus, efficacissimus. Post hunc est siderites ferrei splendoris, pondere ante cæteros, sed natura dissimilis. Nam & ictibus frangitur, & alio adamante perforari potest, quod & Cyprio euenit, breuiterq́ꝫ ut degeneres nominis tantùm autoritatem habent. Idq́ꝫ, quod totis uoluminibus his docere & mandare conati sumus, de discordia rerum concordiaq́ꝫ, quam antipathiam ac sympathiam appellaucre Græci, non aliter clarius intelligi potest. Siquidem illa inuicta uis duarum uiolentissimæ naturæ rerum ferri ignisq́ꝫ contemptrix, hircino rumpitur sanguine, nec aliter quàm recenti calidoq́ꝫ macerata, & sic quoq́ꝫ multis ictibus, tunc etiam præterquam eximias incudes malleosq́ꝫ ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentum? quóue casu repertum? aut quæ fuit coniectura experiendi rem immensi secreti, & in fœdissimo animalium? Numinum profectò muneris talis inuentio omnis est. Nec quærenda in ulla parte naturæ ratio, sed uoluntas. Et cùm feliciter rumpere contingit, in tam paruas frangitur crustas, ut cerni uix possint. Expetuntur à scalptoribus, ferroq́ꝫ includuntur, nullam non duritiã ex facili cauantes. Adamas dissidet cum magnete lapide in tantum, ut iuxtà positus ferrum non patiatur abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat atq́ꝫ auferat. Adamas & uene

na irrita facit, & lymphationes abigit, metusq; uanos expellit à mente, & ob id quidam eum anachiten uocauere. Metrodorus Scepsius in eadem Germania & Baltia insula nasci, in qua & succinum, quod equidem legerim, solus dicit: & præfert Arabicis: quod falsum esse quis dubitet? Proximum apud nos Indicis Arabicisq; margaritis precium est, de quibus in Nono diximus uolumine inter res marinas.

De smaragdi generibus, & gẽmis uiridibus & translucidis. Cap. v

TErtia autoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis. Nullius coloris aspectus iucundior est. Nam herbas quoq; uirentes frondesq; auidè spectamus. Smaragdos uerò tanto libentius, quoniam nihil omnino uiridius comparatum illis uiret. Præterea soli gemmarum contuitu oculos implent nec satiant. Quin & ab intentione alia obscutata, aspectu smaragdi recreatur acies. Scalpentibusq; gemmas non alia gratior oculorum refectio est, ita uiridi lenitate lassitudinem mulcent. Præterea longinquo amplificantur uisu, inficientes circa se repercussum aera, non sole mutati, non umbra, non lucernis, semperq; sensim radiantes, & uisum admittentes, ad crassitudinem sui facilitate translucida: quod etiam in aquis non fit. Iidem plerunq; & concaui, ut uisum colligant. Quapropter decreto hominum ijs parcitur scalpi uetitis. Quanquam Scythicorum Ægyptiorumq; duritia tanta est, ut nequeant uulnerari. Quorum uerò corpus extensum est, eadem qua specula ratione supini imagines rerum reddunt. Nero princeps gladiatorum pugnas spectabat smaragdo. Genera eorum duodecim: nobilissimi Scythici, ab ea gente in qua reperiuntur appellati. Nullius maior austeritas, nec minus uitij. Et quantum smaragdi à gemmis distant, tantum Scythici à cæteris smaragdis. Proximam laudem habent, sicut & sedem Bactriani, quos in commissuris saxorum colligere dicuntur etesiis flantibus. Tunc enim tellure internitent, quia ijs uentis maxime harenæ mouentur. Sed hos minores multò Scythicis esse tradunt. Tertium locum Ægyptij habent, qui eruuntur circa Copton oppidum Thebaidis in collibus & cautibus. Reliqua genera in metallis ærarijs inueniuntur. Quapropter principatũ ex ijs Cyprij obtinent, dosq; eorum est nec in colore liquido, nec diluto, uerùm ex humido pingui, quaq; perspiciatur imitante translucidum mare: pariterq; translucet & nitet, hoc est, colorem expellit, & aciem recipit. Ferunt in ea insula tumulo reguli Hermię iuxta cetarias marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis, ita radiantibus etiam in gurgitem, ut territi instrumenta refugerent thynni, diu mirantibus nouitatem piscatoribus, donec mutauere oculis gemmas. Sed & uitia demonstrari oportet in tam procliui erratu. Sunt quidem omnium eadem. Quædam tamen nationum peculiaria, sicut in homine. Ergo Cyprij uarię glauci, magisq; ac minus in eodem smaragdo alijs partibus tenorẽ illum Scythicæ autoritatis non semper custodiunt. Ad hoc quibusdam intercurrit umbra, surdusq; fit colos, qui improbatur etiam dilutior. Hinc genera distinguuntur. Sunt aliqui obscuri, quos uocant cæcos: alij densi nec è liquido translucidi: quidam uaria nubecula improbati. Aliud est hoc quàm umbra de qua diximus. Nubecula enim albicantis est uitium: cùm uiridis non pertransit aspectus, sed aut intus occurrit, aut excipit in fine uisum candor. Hæc coloris uitia: illa corporis, capillamentum, sal, plumbago. Ab ijs Æthiopici laudantur à Copto dierum trium itinere, ut autor est Iuba, acriter uirides, sed non facile puri aut concolores. Democritus in hoc genere ponit Hermineos & Persicos. Illos extumescentes pinguiter. Persicos uerò non trãslucidos, sed iucundi tenoris, uisum implere, quem non admittant, felium pantherarumq; oculis similes. Namq; & illos radiare nec perspici. Eosdem in sole hebetari, umbris refulgere, et longius quàm cęteros nitere. Omnium horum etiamnum uitium, quòd fellis colorem aut aeris habet. In sole dilucidi quidem ac liquidi, sed non uirides. Hæc uitia & Atticis maxime sentiuntur in argentarijs metallis repertis in loco qui Thoricos uocatur, semper minus pingues, & è longinquo speciosiores. Frequens & ijs plumbago, hoc est, ut in sole plumbei uideantur. Illud peculiare, quòd quidam ex ijs senescunt, paulatim uiriditate euanida, & sole læduntur. Post hos medi-

ci plurimum uiriditatis habent,interdum & è ſapphiro.Ii ſunt fluctuoſi,ac rerum imagines complexi,ut uerbi gratia papauerum aut auium,pinnarumq; uel catulorum aut ſimilium.Qui non omnino uirides naſcuntur,uino et oleo meliores fiunt,neque eſt aliorum magnitudo amplior.Carchedonij neſcio an in totum exoleuerint, poſtquam metalla æris ibi defecerunt,& ſemper tamen uiliſsimi fuere minimiq;.Iidem fragiles ſed colore incerti, & uirentium in caudis pauonũ columbarumq; collo plumis ſimiles, ad inclinationem magis aut minus lucidi,uenoſi quidem ſquamoſiq;.Peculiare erat in his uitium ſarcion appellatum,hoc eſt,quædam gemmæ caro.Mons iuxta Carchedonem in quo legebantur,ſmaragdites uocatus eſt.Iuba eſt autor, ſmaragdum quem cholon uocant,in Arabia ædificiorum ornamentis includi, & lapidem, quem alabaſtriten Ægyptij uocant. Complures uerò è proximis Laconicos in Taygeto monte erui Medicis ſimiles,& alios in Sicilia.Inſeritur ſmaragdis & quæ uocatur tanos,è Perſis ueniens gemma, ingratè uiridis,atq; inde ſordida.Item chalcoſmaragdos è Cypro turbida æreis uenis. Theophraſtus tradit in Ægyptiorum cõmentarijs reperiri,regi eorũ à rege Babylonio miſſum ſmaragdum munere quatuor cubitorum longitudine,& trium latitudine.Et fuiſſe apud eos in Iouis delubro obeliſcum è quatuor ſmaragdis , quadraginta cubitorum longitudine, latitudine uerò in parte quatuor,in parte duorum.Se autem ſcribente eſſe in Tyro Herculis templo ſtantem pilam è ſmaragdo,niſi potius pſeudoſmaragdus ſit.Nam & hoc genus reperiri, & in Cypro inuentum ex dimidia parte ſmaragdum , ex dimidia iaſpidem, nondum humore in totum transfigurato.Apion cognominatus Pliſtonices, paulò antè ſcriptum reliquit,eſſe iam nũc in labyrintho Ægypti coloſſeum Serapin è ſmaragdo nouem cubitorum . Eandem multis naturã aut certe ſimilem habere berylli uidentur,in India originem habentes , rarò alibi reperti . Poliuntur omnes ſexangula figura artificum ingenijs,quoniam hebeſcunt,ni color ſurdus repercuſſu angulorum excitetur. Aliter enim politi non habent fulgorem eundem.Probatiſsimi ſunt ex ijs qui uiriditatẽ puri maris imitantur . Proximi qui uocantur chryſoberylli , & ſunt paulò pallidiores , ſed in aureum colorem exeunte fulgore. Vicinũ genus huic eſt pallidius,& à quibuſdam proprij generis exiſtimatur, uocaturq; chryſopraſus . Quarto loco numerantur hyacinthizontes.Quinto quos aeroides uocant.Poſt eos autem cerini.Ac deinde oleagini,hoc eſt colore olei.Poſtremi cryſtallis ferè ſimiles.Hi capillamenta habent,ſordesq;, alioquin euanidi,quę ſunt omnium uitia.Indi mirè gaudent longitudine eorum,ſolosq; gemmarum eſſe prædicant, qui carere auro malint, ob id perforatos elephantorum ſetis religant: & alios conuenit non oportere perforari, quorum ſit abſoluta bonitas, umbilicis ſtatim ex auro capita comprehendentibus . Ideo cylindros ex ijs facere malunt , quàm gemmas, quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine . Quidam & anguloſos putant ſtatim naſci, & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta , additoq; auro repercuſſa aut omnino caſtigata cauſa perſpicuitatis ad craſsitudinem . Vitia præter iam dicta eadem ferè quæ in ſmaragdis, & pterygia . In noſtro orbe aliquando circa Pontum inueniri putantur . Indi & alias quidem gẽmas cryſtallo inuento adulterare repererunt, ſed præcipuè beryllos.

De opali generibus,& uitijs,& experimentis,& uarijs gemmis. Cap. VI

MInimum,ijdemq; plurimum ab ijs differunt opali, ſmaragdis tantùm cedentes. India ſola & horum eſt mater . Atq; ideo eis precioſiſsimam gloriam compoſitores gemmarum,& maxime inenarrabilem difficultatem dederunt.Eſt enim in ijs carbunculi tenuior ignis,& amethyſti fulgens purpura,eſt ſmaragdi uirens mare, & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alij ſummo fulgoris argumento colores pigmentorum æquauere.Alij ſulphuris ardentem flammam,aut etiam ignis oleo accenſi.Magnitudo nucem auellanam æquat, inſigni apud nos hiſtoria . Siquidem extat hodieq; huius generis gemma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius ſenator eſt,filius Strumæ Nonij eius,quem Catullus poeta in ſella curuli uiſum indignè tulit, auusq; Seruilij Noniani

quem conſulem uidimus:illeq; proſcriptus fugiens. hunc è fortunis ſuis omnibus annu-
lum abſtulit ſecum,quem certum eſt ſeſtertijs uiginti milibus æſtimatum. Sed mira An-
tonij feritas atq; luxuria, propter gemmam proſcribentis. Nec minor Nonij contuma-
cia, proſcriptionem ſuam amantis, cùm etiam feræ abroſas partes corporis relinquant,
propter quas ſe periclitari ſciant. Vitia opali, ſi color in florem herbæ,quæ uocatur he-
liotropium,exeat,aut cryſtallum,aut grandinem:ſi ſal interueniat,aut ſcabritia, aut pun-
cta oculis occurſantia:nullosq; magis India ſimilitudine indiſcreta uino adulterat. Expe-
rimentum in ſole tantùm. Fallis enim contra radios libratis digito ac pollice,unus atque
idem translucet colos in ſe conſumptus. Veri fulgor ſubinde uariat, & plus huc illuc q;
ſpargit,& fulgor lucis in digitos funditur. Hanc gemmam propter eximiam gratiam ple 10
riq; appellauere pæderota. Sunt & qui priuatum genus eius faciunt, ſangenonq; ab In-
dis uocari dicunt. Tradunt naſci & in Ægypto,& in Arabia,& uiliſsimi in Ponto. Idem
in Galatia ac Thaſo & Cypro. Quippe opali gratiam habet: ſed mollius nitet, raro non
ſcaber. Summa coloris ex ære & purpura cõſtat,uiriditas ſmaragdi deeſt. Conſtatq; me-
lior ille color,cuius fulgor uini colore fuſcat,quàm qui diluitur aqua. Hactenus de prin
cipatu conuenit,mulierum maxime ſenatuſconſulto. Minus certa ſunt de quibus & uiri
iudicant. Singulorũ enim libido ſingulis precia facit,& præcipuè regum. Claudius Cæ-
ſar ſmaragdos induebat & ſardonychas. Primus autem Romanorum ſardonyche uſus
eſt prior Africanus,ut tradit Demoſtratus, & inde Romanis hanc gemmam fuiſſe cele-
berrimam. Quamobrem proximum ei dabimus locum. Sardonyches olim ut ex nomi- 20
ne ipſo apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc eſt, uelut carnibus ungue homi-
nis impoſito,& utroq; trãslucido. Talesq; eſſe Indicas tradunt,Iſmenias, Demoſtratus,
Zenothemis,Sotacus:hi quidem duo reliquas omnes quæ non transluceant, cæcas ap-
pellantes,quæ nunc nomen abſtulere. Nullo ſardarũ ueſtigio Arabicæ ſunt,cœperũtq;
pluribus hæ gemmę coloribus intelligi,radice nigra,aut ceruleum imitante, & unguem:
creditum enim candido pingi, nec ſine quadam ſpe purpuræ candore in minimũ tranſ-
eunte. Has Indis non habitas in honore Zenothemis ſcribit: tantæ aliâs magnitudinis,
ut inde capulos factitarent. Etenim conſtat ibi torrentibus detegi. Et placuiſſe in noſtro
orbe initio,quoniam ſolæ propè gemmarum ſcalptę,ceram non auferrent. Perſuaſimus
deinde & Indis,ut ipſi quoq; ijs gauderent. Vtiturq; perforatis utiq; uulgus tantũ in col 30
lo. Et hoc eſt nunc Indicarum argumentum. Arabicæ excellunt candore circuli præluci
do atq; non gracili,neq; in receſſu gemmæ,aut in deiectu renitente,ſed in ipſis umboni-
bus nitente,præterea ſubſtrato nigerrimi coloris. Et hoc in Indicis cereum aut corneum
inuenitur,etiam circuli albi:quædam in ijs cæleſtis arquus anhelatio eſt. Superficies ue-
rò locuſtarum maris cruſtis rubentior. Iam melleę aut fæculentæ(hoc enim nomẽ eſt ui-
tio)improbantur,& ſi zona alba fundat ſe,non colligat. Simili modo,ſi ex alio colore in
ſe admittat aliquid enormiter. Nihil enim in ſua ſede alieno interpellari placet. Sunt &
Armeniacæ, cætera probandæ, ſed pallida zona. Exponenda eſt & onychis ipſius na-
tura,propter nominis ſocietatem:hoc in gemmam tranſilit ex lapide Carmanię. Sudines
dicit in gemma eſſe candorem unguis humani ſimilitudine. Item chryſolithi colorem & 40
ſardæ & iaſpidis. Zenothemis Indicam onychem plures habere uarietates, igneam, ni-
gram,corneam, cingentibus candidis uenis oculi modo, interuenientibus quarundam
oculis obliquis uenis. Sotacus & Arabicam onychem tradit. Sed eam à cæteris diſtare,
quòd Indica igniculos habeat, albis cingentibus zonis ſingulis pluribúsue, aliter quàm
in ſardonyche Indica. Illic enim momentum eſſe,hic circulum. Arabicas onychas nigras
inueniri candidis zonis. Satyrus carnoſas eſſe Indicas,parte carbunculi, parte chryſoli-
thi & amethyſti, totumq; id genus abdicat. Veram autem onychem plurimas uariasq;
cum lacteis zonis habere uenas, omnium in tranſitu colore inenarrabili, & in unum re-
deunte concentum ſuauitate grata. Nec ſardæ natura differenda eſt,diuiduæ ex eodem
nomine:obiterq; ardentium gemmarum indicanda. 50

De

De generibus carbunculorum,& uitijs,& experimentis,& gemmis ardentibus. Cap. VII

PRincipatum habent carbunculi, à similitudine ignium appellati, cùm ipsi non sentiant ignes, ob id à quibusdam apyroti uocati. Horum genera, Indici & Garamantici, quos & Carchedonios uocauere, propter opulentiam Carthaginis magnæ. Adijciũt Æthiopicos & Alabandicos, in Orthosia caute nascentes, sed qui perficiantur Alabandis. Præterea in omni genere masculi appellantur acriores, at fœminæ languidius refulgentes. In masculis quoque obseruant liquidioris alios flammæ, nigrioris alios, & quosdam lucidius, ac magis cęteris in sole flagrantes. Optimos uerò amethystizontas, hoc est quorum extremus igniculus in amethysti uiolam exeat: proximos illis, quos uocant Syrtitas, pinnato fulgore radiantes. Inueniri autem ubicunq;, maxime solis repercussu. Satyrus Indicos non esse claros dicit, ac plerunque sordidos, ac semper fulgoris retorridi: Æthiopicos pingues, lucemq; non emittentes, sed conuoluto igne flagrare. Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse positi, extremo uisu nubilantem: si attollatur, exardescentem: ob id à plerisque hunc carbunculum candidum uocari. Qui languidius ac liuidius ex Indicis lucent, lithizontas appellari. Carchedonios multò minores esse. Indicos etiam in sextarij unius mensuram cauari. Archelaus Carchedonios nigrioris aspectus esse, sed igne, uel sole, & inclinatione acrius quàm cæteros excitari. Eosdem umbrante tecto purpureos uideri, sub cælo flammeos, contra radios solis & scintillare, ceras signantibus his liquescere, quamuis in opaco. Multi Indicos Carchedonijs candidiores esse, & è diuerso inclinatione hebetari scripsere, etiamnũ in Carchedonijs maribus stellas intus ardere, fœminas fulgorẽ uniuersum fundere extra sese. Alabandicos cæteris nigriores esse scabrosq;. Nascuntur & in Thracia coloris eiusdem, ignem minime sentientes. Theophrastus autor est, & in Orchomeno Arcadiæ inueniri, & in Chio. Illos nigriores, è quibus & specula fieri. Esse & Trœzenios uarios interuenientibus maculis albis. Item Corinthios ex pallidiore cãdidos. Massilia quoq; importari Bocchus & Olyssipone scripsit magno labore ob argillam sole adustis saltibus. Nec est aliud difficilius, quàm discernere hæc genera, tanta est in eis occasio artis, subditis per quæ translucere cogantur. Aiunt ab Æthiopibus hebetiores in aceto maceratos quatuordecim diebus nitescere, totidem mensibus durante fulgore. Adulterantur uitro simillimæ, sed cote deprehenduntur, sicut aliæ gẽmæ factitiæ: mollior enim materia & fragilis: & cẽtrosa scobe deprehenduntˉ & pondere, quod minus est uitreis, aliquãdo & pustulis argẽti modo relucentibus. Est & anthracitis appellata, in Thesprotia fossilis, carbonibus similis. Falsum arbitror quod & in Liguria nasci tradiderunt, nisi fortè tunc nascebantur. Esse in ijs & præcinctæ candida uena tradũtur, harum igneus color ut superiorum est. peculiare quidem quòd iactatæ in ignem uelut intermortuæ extinguuntur: contrà aquis perfusæ exardescunt. Cognata est huic sandastros, quam aliqui Garamantitin uocant, nascitur in India loco eiusdem nominis. Gignitur & in Arabia ad meridiem uersa. Commendatio summa quòd uelut in translucido stellantes, intus fulgent aureæ guttæ, semper in corpore, nunquam in cute. Accedit religio narrata à siderum cognatione ab inspectoribus, quoniam ferè stellarum hyadum & numero & dispositione stellantur, ob id Chaldæis in ceremonijs habitæ. Et hic mares austeritas distinguit, quodam uigore apposita tingens. Indicæ quidem etiam hebetare uisus dicuntur. Blandior fœminis flamma, alliciens magis quàm accendens. Sunt qui præferant Arabicas Indicis, fumidæq; chrysolitho illas similes dicunt. Ismenias uerò negat poliri sandastros propter teneritatem, & ob id in magno errore sunt, qui sandareson uocãt. Inter omnes constat, quantum numero stellarum accedat, tantum & precio accedere. Affert errorem aliquãdo similitudo nominis, sandaser, quod Nicanor sandaserion uocauit, alij sandaseron. Quidam uerò hanc sandastron, illam sandaresonˉ: in India nascentem illam quoq;, & loci nomen custodientẽ: mali colore, aut olei uiridis, omnibus improbatam. Ex eodem genere ardentium lychnites appellata à lucer-

rum accenſarum præcipua gratia. Naſcitur circa Orthoſiam, totaq; Caria ac uicinis locis, ſed probatiſsima in Indis, quam quidam remiſsiorem carbunculum eſſe dixerũt. Secunda bonitate ſimilis eſt Ionis appellata à prælatis floribus. Et alias inuenio differentias: Vnam quæ purpura radiet, alteram quæ cocco: à ſole excalfactas, aut digitorum attritu, paleas & chartarum fila ad ſe rapere. Hoc idem et Carchedonius facere dicitur, quanquã multo uilior prædictis. Naſcitur apud Naſamonas in montibus, ut incolæ putant, imbre diuino. Inuenitur ad repercuſſum lunæ, maxime plenæ. Carthaginem quondam deportabatur. Archelaus & in Ægypto circa Thebas naſci tradidit, fragiles, uenoſas, morienti carboni ſimiles. Potoria uaſa & ex hoc lapide & ex lychnite factitata inuenio. Omnia autem hæc genera ſcalpturæ contumaciter reſiſtunt, partemq; ceræ in ſigno tenent. E diuerſo ad hæc ſarda uiliſsima, quæ nomen cum ſardonyche communicauit. Ipſa gemma uulgaris, & primùm Sardibus reperta: ſed laudatiſsima circa Babyloniam cùm lapidicinæ quædam aperirentur, hærens in ſaxi corde. Hocq; modo metallum apud Perſas defeciſſe traditur. Sed inueniuntur compluribus alijs locis, ſicut in Paro & Aſſo. In India trium generum, rubrum, & quod demium uocant à pinguedine, tertium quod argenteis bracteis ſublinitur. Indicæ perlucent, craſsiores ſunt Arabicæ. Inueniuntur & circa Leucada Epiri, & circa Ægyptum, quæ bractea aurea ſublinuntur. Et in his autem mares excitatius fulgent. Fœminæ pinguiores ſunt, & craſsius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos uſu frequentatior. Hac certe apud Menandrum & Philemonem fabulæ ſuperbiunt. Nec ullæ translucentium tardius ſuffuſo humore hebetantur, oleoq; magis quàm alio liquore. Damnantur ex ijs melleæ, & ualidius teſtaceæ.

De generibus topazij, & callaide, & de gemmis uiridibus non translucentibus. Cap. VIII

EGregia etiamnum topazio gloria eſt, ſuo uirenti genere, & cùm reperta eſt prælatæ omnibus. Id accidit in Arabiæ inſula, quæ Chitis uocatur: in qua Troglodytæ prædones, cùm diutius fame & tempeſtate preſsi, herbas radicesq; effoderent, eruerunt topazion. Hæc Archelai ſententia eſt. Iuba Topazon inſulam in Rubro mari à continente ſtadijs CCC. abeſſe tradit, nebuloſam & ideo quæſitam ſæpe nauigãtibus, ex ea cauſa nomen accepiſſe. Topazin enim Troglodytarum lingua ſignificationem habere quærendi. Ex hac primùm importatam Berenicæ reginæ, quæ fuit mater ſequentis Ptolemæi à Philemone præfecto regis, ac mirè placuiſſe, & inde factam ſtatuam Arſinoæ Ptolemæi Philadelphi uxori quatuor cubitorum, ſacratam in delubro, quod aureum cognominabatur. Recentiſsimi autores et circa Thebaidis Alabaſtrum oppidũ naſci dicunt. Et duo eius genera faciunt, praſoidem atq; chryſopteron ſimilem chryſopraſio. Eius enim tota ſimilitudo ad porri ſuccum dirigitur. Eſt autem ampliſsima gemmarũ. Eadem ſola nobilium limã ſentit, cæteræ Naxijs cotibus poliuntur. Hæc & uſu atteriť. Comitať eam ſimilitudine proprior q̃ autoritate callais è uiridi pallens. Naſcitur poſt auerſa Indiæ apud incolas Caucaſi montis Phicaros ac Aſdatas amplitudine conſpicua, ſed fiſtuloſa ac ſordium plena. Syncerior multò præſtãtiorq; in Carmania. Vtrobiq; autem in rupibus inuijs & gelidis, oculi figura extuberans, leuiterq; adhærẽs, nec ut agnata petris, ſed ut apoſita. Quapropter ſcandere ad eam pigritia pedum equeſtres populos tædet, ſimul & periculum terret. Ergo fundis è longinquo inceſſunt, & cum toto muſco excutiunt. Hoc uectigal, hocq; geſtamen diuites in ceruice gratiſsimum norũt. Hic cenſus, hæc gloria à pueritia deiectorum numerum prædicantium, in quo uaria fortuna. Quidam ictu primo cepere præclaras, multi in ſectando nullas. Et uenatus quidem callaidis talis eſt: ſectura formantur, aliâs fragiles. Optimus color ſmaragdi: ut tamen apparet, ex alieno eſt quod placeant. Incluſæ decorantur auro, aurumq; nullæ magis decent. Quæ ſunt earum pulchriores, oleo, unguento, & mero colorem deperdunt. Viliores conſtantius repræſentant, neq; eſt imitabilior alia mendacio uitri. Sunt qui in Arabia inueniri eas dicant in nidis auium, quas melancoryphos uocant. Viridantiũ & alia plura ſunt genera. Vilioris

eſt

eſt turbæ praſius, cuius alterum genus ſanguineis punctis obhorret. Tertiũ uirgulis tribus diſtinctum eſt candidũ. Præfertur his chryſopraſius, porri ſuccũ & ipſa referens, ſed hæc paulùm declinãs à topazio aurum. Huic & amplitudo ea eſt, ut cymbia etiam ex ea fiant: cylindri quidem celerrimè. India & has generat, & nilion, fulgore hebeti ac breui, & cũ intueare fallaci. Sudines dicit & in Syuero Atticæ flumine naſci. Eſt aũt color fumidæ topazĳ, aut aliquãdo melleæ. Iuba in Æthiopia gigni tradit, in littoribus amnis, quẽ Nilum uocamus, & inde nomen trahere. Non translucet molochites ſpiſsius uirẽs, à colore maluę nomine accepto, reddendis laudata ſignis, & infantium cuſtodia quadam innato contra pericula ipſorum medicamine. Viret, & ſæpe translucet iaſpis, etiam ſi uicta
10 à multis, antiquitatis tamen gloriam retinens. Plurimæ ferunt eam gentes, ſmaragdo ſimilem Indi: Cypros duram glaucoq; pingui: Perſæ aeri ſimilem, ob id uocatur aerizuſa. Talis & Caſpia eſt, cerulea circa Thermodontem amnem: in Phrygia purpureat: in Cappadocia ex purpura cerulea, atq; non refulgens. Amiſos Indicæ ſimilem mittit, Chalcidon turbidã. Sed minus refert nationes quàm bonitates diſtinguere. Optima ergo quæ purpuræ quicquam habet, ſecunda quæ roſæ, tertia quæ ſmaragdi. Singulis autem Græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos uocatur borea, cælo autumnali matutino ſimilis, & hæc erit illa quæ uocatur aerizuſa. Similis eſt & Sardæ, imitata & uiolas. Non minus multæ ſpecies reliquæ, ſed omnes in uitio ceruleæ, aut cryſtallo ſimiles, aut myxis. Item terebinthizuſa, improprio (ut arbitror) cognomine, uelut è multis eiuſdem
20 generis compoſita gemmis. Quamobrem præſtantiores funda clauduntur, id eſt, patentes, nec præterquã margines auro amplectente. Vitium eſt & breuis in ĳs nitor, & longè ſplendens, & ſal, & omnia quæ in cæteris. Et uitro adulterãtur, quod manifeſtum fit, cùm extra fulgorem ſpargunt, atq; non in ſe continent: nec diuerſæ quas ſphragidas uocant, publico gemmarum dominio ĳs tantùm dato, quoniam optimè ſignent.

De iaſpidum generibus. Cap. IX

TOtus uerò oriens pro amuletis traditur geſtare eam, quæ ex ĳs ſmaragdo ſimilis eſt: & trãſuerſa linea alba media præcingitur, & grãmatias uocatur: quæ pluribus, polygrammos. Libet obiter uanitatem magicam hic quoq; coarguere, quoniam hanc concionantibus utilem eſſe prodiderunt. Eſt & onychipuncta, quæ iaſponyx uocat̃, & nubem
30 complexa, & niues imitata: hæc ſtellata rutilis punctis eſt, & ſali Megarico ſimilis: & ueluti fumo infecta, quæ capnias uocatur. Magnitudinem iaſpidis undecim unciarũ uidimus, formatamq; inde effigiem Neronis thoracatam Reddetur & per ſe cyanos, accommodato paulò antè iaſpidis nomine, colore ceruleo. Optima Scythica, dein Cypria, poſtremo Ægyptia. Adulteratur maxime tinctura, idq; in gloria regis Ægyptĳ aſcribitur, qui primus eam tinxit. Diuiditur autem & hæc in mares fœminasq;. Ineſt ei aliquãdo & aureus puluis, non qualis in ſapphirinis. Sapphirus enim & aureis punctis collucet. Ceruleæ & ſapphiri, raroq; cum purpura. Optimæ apud Medos, nuſquã tamen perlucidę. Præterea inutiles ſcalpturæ interuenientibus cryſtallinis centris. Quæ ſunt ex ĳs cyanei coloris, mares exiſtimant̃. Alius ex hoc ordo purpureis dabit̃, & ab illis deſcẽdentibus.
40 Principatum amethyſti Indicæ tenent. Sed in Arabiæ quoq; parte, quæ finitima Syriæ Petræa uocatur, & in Armenia minore, & in Ægypto, & in Gallia reperiuntur. Sordidiſsimæ autem uiliſsimæq; in Thaſo & Cypro. Cauſam nominis afferunt, quòd uſq; ad uini colorem accedens, prius quàm eum deguſtet, in uiolam deſinat: fulgorq; quidam in illa purpuræ non ex toto igneus, ſed in uini colorem deficiens. Perlucent autem omnes uiolaceo colore, ſcalpturis faciles. Indicæ abſolutum felicis purpuræ colorem habent: ad hanc q; tingentium officinæ dirigunt uota. Fundit autem eum aſpectu leniter blandum, neq; in oculos ut carbunculi uibrat. Alterũ earum genus deſcendit ad hyacinthos. Hunc colorem Indi ſacon uocãt, talem gẽmam ſacodion. Dilutior ex eodem ſapinos uocatur. Eadem paranites in contermino Arabiæ, gentis nomine. Quartum genus colorem uini
50 habet. Quintum ad uiciniã cryſtalli deſcendit, albicante purpuræ deiectu. Hoc & mini-

me probatur,quãdo præcellens debet esse in suspectu uelut ex carbunculo refulgẽs quidam in purpura leuiter roseus nitor. Tales aliqui malunt pæderotas uocari, alij anteroatas,multi Veneris gemmã,quòd maxime uidetur decere & specie & colore gẽmæ.Magorum uanitas resistere ebrietati eas promittit,& inde appellatas.Pręterea si lunę nomẽ ac solis scribatur in ijs,atq; ita suspendãtur è collo capillis cynocephali uel plumis hirundinis resistere ueneficijs.Iam uerò quoquo modo adesse reges adituris.Grandinẽ quoq; auertere,ac similia,& locustas,precatione addita,quam demonstrant. Nam è smaragdis quoq; similia promisere,si aquilæ scalperẽtur,aut scarabei:quæ quidem scripsisse eos nõ sine contemptu & irrisu generis humani arbitror. Multum ab ea distat hyacinthos,tamen è uicino descendens.Differentia hæc,quòd ille emicans in amethysto fulgor uiolaceus,dilutus est in hyacintho. Primo quoque aspectu grauis,euanescit antequam satiet, adeoq; non implet oculos,ut penè non attingat,marcescẽs celerius nominis sui flore.Hyacinthos Æthiopia mittit & chrysolithos,aureo colore trãslucentes.Præferuntur ijs Indicæ,& si uariæ non sint,Bactrianæ. Deterrimæ aũt Arabicæ,quoniam turbidæ sunt & uariæ,& fulgoris interpellati nubilo macularum,etiã quæ lympidæ contigere,ueluti sco be sua refertæ. Optimæ uerò sunt quæ in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogunt.Funda includuntur perspicuę.Cæteris subijcitur aurichalcum.Tametsi iam expertes gemmarũ usu appellantur aliqui & chryselectri,in colorem electri declinantes, matutino aspectu iucundiore. Ponticas deprehendit leuitas. Quædam in ijs duræ sunt ruffæq;, quædam molles & sordidæ. Bocchus autor est,& in Hispania repertas, quo in loco crystallum dicit ad libramentum aquę puteis defossis inde erutam.Et chrysolithon XII.pondo à se uisam.Fiunt & leucochrysi,interueniente candidi uena.Sunt in hoc genere capniæ. Sunt & uitreis similes, ueluti croco refulgentes. Vitreæ uerò ut usu discerni non possint. Tactus autem deprehendit,tepidior in uitreis.In eodem genere sunt melichrysi,ueluti per aurum syncero melle translucẽte,quas India mittit,quanquam ad iniuriam fragiles.Eadem & xystion parit,plebeiam ibi gemmam.Candidarum dux est pæderos,quanquam potest quæri,an in colore numerari debeat toties iactati per alienas pulchritudines nominis,adeò decoris prerogatiua in uocabulo facta est.Est & suum genus expectatione tanta dignum. Coeunt in translucidam crystallinum uiridis suo modo aer simulq; purpura,& quidã uini aureus nitor,semper extremus in usu, sed purpura coronatus madere singulis uidetur his & pariter omnibus. Nec gemmarũ ulla est liquidior, capiti iucunda,suauis & oculis.Laudatissima est in Indis,apud quos argenon uocat.Proxima apud Ægyptios,ubi senites. Tertia in Arabia,uerùm scabra. Mollius radiat Pontica & Asiatica.Ipsæ uerò molliores sunt,Galatica & Thracica & Cypria. Vitia earũ languor aut alienis turbari coloribus,& quæ cæterarũ.Proxima candicantium est Asteria, principatum habens proprietate naturæ, quòd inclusam lucem pupillæ modo quãdam continet, ac transfundit cum inclinatione, uelut intus ambulantem ex alio atq; alio loco reddens,eademq; contraria soli regerens candicantes radios, unde nomẽ inuenit, difficilis ad cælandum.Indicæ præfertur in Carmania nata. Similiter candida est quæ uocatur astrios,crystallo propinquans, in India nascens, & in Pallenes littoribus: intus à centro ceu stella lucet fulgore lunæ plenę.Quidam causam nominis reddunt,quòd astris oppo sita fulgorem rapiat, ac regerat. Optimã in Carmania gigni,nullamq; minus obnoxiam uitio.Cerauniam enim uocari quæ sit deterior.Pessimam lucernarũ lumini similem.Celebrant & astroiten,mirasq; laudes eius in magicis artibus Zoroastren ceciniſſe.Quidã diligentius de ea tradunt.Astrobolon Sudines dicit oculis piscium similem esse,& radiare candido ut solem.Est inter candidas & quæ ceraunia uocatur,fulgorẽ siderum rapiẽs. Ipsa crystallina splendoris cerulei in Carmania nascẽs. Albam esse Zenothemis fatetur, sed habere intus stellam concursantẽ. Fieri & hebetes ceraunias, quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas concipere stellam eã,quæ post totidem menses relanguescat.Sotacus & alia duo genera fecit ceraunię,nigras rubentesq;,ac similes eas esse securibus:per

illas

illas quæ nigræ ſunt & rotundæ, urbes expugnari & claſſes, easq; betulos uocari: quæ uerò longæ ſunt, ceraunias. Faciunt & aliam rarã admodum, & Parthorum magis quæſitam, quoniam non aliubi inueniatur quàm in loco fulmine icto. Proximum ceraunię nomen apud eos habet, quæ appellatur iris. Effoditur in quadã inſula Rubri maris, quæ diſtat à Berenice urbe ſexaginta M. paſſ. cætera ſui parte cryſtallus. Itaq; quidam radicem cryſtalli eſſe dixerunt. Vocatur ex argumẽto iris. Nam ſub tecto percuſſa ſole, ſpecies & colores arquus cæleſtis in proximos parietes eiaculatur, ſubinde mutans, magnaq; uarietate admirationem ſui augẽs. Sexangulam eſſe ut cryſtallum conſtat. Sed eſſe aliquas ſcabris lateribus & angulis inæqualibus dicunt, in ſole aperto proiectas, radios in ſe cadentes diſcutere: aliquas uerò ante ſe proiecto nitore adiacentia illuſtrare. Colores uerò non niſi ex opaco reddunt, nec ut ipſæ habeant, ſed ut repercuſſu parietum elidant, optimaq; quæ maximos arquus facit ſimillimosq; cæleſtibus. Eſt & alia iris ceræ ſimilis, prædura: quam Horus crematam tuſamq; ad ichneumonum morſus remedio eſſe, naſci autẽ in Perſide tradit. Similis eſt aſpectu, ſed non eiuſdem effectus quæ uocatur zeros, alba nigraq; macula in tranſuerſum diſtinguente cryſtallum. Expoſitis per genera colorum principalium gemmis, reliquas literarum ordine explicabimus.

De quibuſdam gemmis per alphabeti ordinem. Cap. x

ACHates in magna fuit autoritate, nunc in nulla eſt: reperta primũ in Sicilia iuxta flumen eiuſdem nominis, poſtea plurimis locis, excedens amplitudine, numeroſa uarietatibus diuerſis mutãtibus cognomina eius. Vocaẽ enim phaſſachates, cerachates, ſardachates, hæmachates, leucachates, dendrachates, uelut arbuſcula inſignis: antachates, cùm uritur myrrhã redolens, coralloachates guttis aureis ſapphiri modo diſtincta, qualis copioſiſsima in Creta, ſacra appellata. Putãt eam contra araneorũ & ſcorpionũ ictus prodeſſe. Quod in Siculis utiq; crediderim, quoniã primùm eius prouinciæ afflatu ſcorpionum peſtis extinguiẽ. Et in India inuentæ contra eadem pollent, & alijs magnis miraculis. Reddunt enim ſpecies fluminum, nemorum, & iumentorum, etiam eſſeda & ſtatiacula, & equorum ornamenta. Medici coticulas inde faciunt. Spectaſſe etiã prodeſt oculis. Sitim quoq; ſedant in os additæ. Phrygiæ uiridia non habent. Thebis Ægyptijs repertæ carent rubentibus uenis & albis. Et hæ quoq; contra ſcorpiones ualidæ. Eadem autoritas & Cyprijs eſt. Sunt qui maxime probent uitreã perſpicuitatẽ in his. Reperiuntur & in Thracia & circa Oetam, & in Parnaſo, & in Lesbo ac Meſſene, ſimiles limitum floribus, & Rhodio. Aliæ apud magos differentiæ. Leoninæ pelli ſimiles, potentiam habere contra ſcorpiones dicuntur. In Perſis uerò ſuffitu earum tempeſtates auerti, & præterea flumina ſiſti. Argumentũ eſſe, ſi in feruentes cortinas additæ refrigerent, ſed ut profint leoninis iubis alligandas: nam hyænæ pelli ſimilem abominantur, diſcordialem domibus. Eam uerò quæ unius coloris ſit, inuictam athletis eſſe. Argumentum eius, quòd in olla plena olei cocta cum pigmentis, & intra duas horas ſubferuefacta, unum colorem ex omnibus facit minij. Acopis nitro ſimilis eſt, pumicoſa, aureis guttis ſtellata. Cum hac oleum ſubferuefactum peruncti is laſsitudinem (ſi credimus) ſoluit. Alabaſtrites naſcitur in Alabaſtro Ægypti, & in Syriæ Damaſco, candore interſtincto uarijs coloribus: hæc cremata cum foſsili ſale ac trita, grauitates oris & dentium extenuare dicitur. Alectorias uocãt in uentriculis gallinaceorum inuentas, cryſtallina ſpecie, magnitudine fabæ: quibus Milonẽ Crotonienſem uſum in certaminibus, inuictum fuiſſe uideri uolunt.

Androdamas argenti nitorem habet ut adamas, quadrata, ſemperq; teſſellis ſimilis: magi putant nomen impoſitum ab eo, quòd impetus hominũ & iracundias domet. Eadem ſit an alia argyrodamas, autores non explicant. Antipathes nigra non trãslucet. Experimentũ eius ſi coquatur in lacte, facit enim hoc myrrhę ſimile immiſſa. Eamq; contra effaſcinationes auxiliari magi uolunt. Arabica ebori ſimillima eſt, & hoc uideret, niſi abnueret duritia: putãt contra dolores neruorũ prodeſſe habentibus. Aromatites & ipſa in Arabia traditur gigni, ſed & in Ægypto circa Pyras, ubiq; lapidoſa & myrrhę

coloris & odoris, ob hoc reginis frequẽtata. Asbestos in Arcadiæ montibus nascitur, coloris ferrei. Aspilatem Democritus in Arabia gigni tradit, ignei coloris. Eam oportere cameli pilo spleneticis alligari, inueniriq; in nido Arabicarum alitum. Et aliam eodem nomine ibi in Leucopetra nasci argentei coloris, radiantem, contra lymphatũ habendã.

Atizoen in India & in Persíde ac Ida monte nasci tradit, argenteo nitore fulgentẽ, magnitudine trium digitorũ ad lenticulæ figuram, odoris iucundi, necessariã magis regem constituẽtibus. Augites non multis alia uidetur esse q; quæ calais. Amphitane alio nomine appellatur chrysocolla, in Indiæ parte, ubi formicæ eruunt aurum, in qua inuenitur auro similis quadrata figura: affirmaturq; natura eius quæ magnetis, nisi quod trahere quoq; aurum traditur. Aphrodisiace ex candida ruffa est. Apsyctos septenis diebus calorem tenet excalfacta igni, nigra ac ponderosa, distinguentibus eam uenis rubentibus. Putant prodesse contra frigora. Ægyptillam Iacchus intelligit, per album sarda nigraq; uena transeunte: uulgus autem in nigra radice ceruleam facit. Balanitę genera duo habent, subuirides, & Corinthij æris similitudine. Illa à Copto, hæc ex Troglodytica ueniens, medias secante flammea uena. Coptos & Batrachitas mittit. Vnam ranæ similem colore, alteram ebori, tertiam rubentis è nigro. Baptes, mollis alioquin, odore excellit. Belli oculus albicans, pupillam pingit nigram, è medio aureo fulgore iucentem. Hæc propter suam speciem sacratissimo Assyriorum deo dicatur. Aliam autem quam Belum uocant, in Arbelis nasci Democritus tradit, nucis iuglandis magnitudine, uitrea specie. Baroptenus siue baroptis nigra, sanguineis & albis nodis alligata dicit, uelut portentosa. Botrytes alia nigra est, alia pampinea, incipienti uuæ similis. Zoroastres crinibus mulierum similiorem Bostrychiten uocat. Bucardia bubulo cordi similis Babylone tantùm nascitur. Brontia capitibus testudinum similis, & cum tonitruis cadens (ut putant) fulmine icta restinguit, si credimus. Bolœ nimbo inueniuntur, glebæ similitudine. Cadmitis eadem esse quam ostracitin uocant, nisi quòd hanc ceruleæ interdum cingunt bullæ. Callis sapphirium imitatur, candidior, & littoroso mari similis. Capnites quibusdam uidetur suum genus habere, plurimis spiris fumida, ut suo loco diximus: in Cappadocia & in Phrygia nascitur, ebori similis. Callainas ferunt plures coniunctos semper inueniri. Catochites Corsicæ lapis est, cæteris maior, mirabilis, si uera traduntur, impositam manum ueluti gummi retinens. Catopyrites in Cappadocia prouenit. Bepites, siue cepocapites, candida est, uenarum nodis coeuntibus, candore imaginem regerens. Ceramites, testæ colorem habet. Cinædiæ inueniuntur in cerebro piscis eiusdem nominis, candidæ & oblongæ, euentuq; mirandæ, si modò est fides, præsagire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate. Cerites ceræ similis est: Circos piris: Corsoides caniciei hominis: Coralloachates corallo aureis guttis distinctæ. Corallis minio, gignit in India & Syene. Craterites inter chrysolythum & electrum colorem habet, prædurę naturæ. Crocallis cerasum repræsentat. Cisites circa Copton nascitur candida, & uidetur intus habere partum, qui sentiatur etiam strepitu. Chalcophonos nigra est, sed illisa ęris tinnitum reddit, tragœdis, ut suadent, gestanda. Chelidoniæ duorum sunt generum, hirundinum colore, & altera parte purpureæ, nigris interpellantibus maculis. Chelonia oculus est Indicæ testudinis, uel portentosissima magorum mẽdacijs. Melle enim colluto ore impositam linguæ, futurorum diuinationem præstare promittunt: quintadecima luna & silente, tota die: de crescente uerò ante solis ortum, cæteris diebus à prima in sextam horam. Sunt & chelonitides testudinum similes, ex quibus ad tempestates sedandas multa uaticinantur. Ea uerò quæ sit aureis guttis, cum scarabeo deiecta in aquam feruentem, tempestates auerti. Chlorites herbacei coloris est, quam dicunt magi inueniri in motacillę auis uentre, congenitã ei: ferroq; includi iubent ad quædam prodigiosa moris sui. Choaspites à flumine dicta est, uiridis, fulgoris aurei. Chrysolampis in Æthiopia nascit, pallidi coloris die, noctu ignei. Chrysophis aurũ uidetur esse. Cepionides in Æolidis Atarne,

nunc

nunc pago,quondam oppido,naſcuntur,multis coloribus translucentes,aliâs uitreæ,aliâs cryſtallinæ,aliâs iaſpideæ. Sed & ſordidis tantus nitor,ut imagines reddant ceu ſpecula. Daphniam Zoroaſtres morbis comitialibus demonſtrat. Diadochus beryllo ſimilis eſt. Diphris duplex,candida ac nigra,mas ac fœmina,genitale utriuſq; ſexus diſtinguente linea. Dionyſias nigra ac dura mixtis rubentibus maculis: ex aqua trita ſaporem uini facit, & ebrietati reſiſtere putatur. Draconites ſiue draconia è cerebro fit draconum,ſed niſi uiuentibus abſciſſo nunquã gemmeſcit,inuidia animalis mori ſe ſentientis.Igitur dormientibus amputant. Sotacus qui uiſam eam gemmã ſibi apud regem ſcripſit,bigis uehi querentes tradit,& uiſo dracone ſpargere ſomnifica medicamẽta,atq; ita præcidere.Eſſe autem candore translucido,nec poſtea poliri,aut artem admittere.

Encardia cognominatur & cardiſce: Vna,in qua nigra effigies cordis eminet: Altera, eodem nomine uiridi colore,cordis ſpeciem repræſentat: Tertia nigrum cor oſtendit,reliqua ſui parte candida. Enorchis candida eſt,diuiſaq; fragmentis teſtium effigiem repræſentat. Exhebenum Zoroaſtres ſpecioſam & candidam tradit, qua aurifices aurum poliunt. Eriſtalis cùm ſit candida,ad inclinationes rubeſcere uidetur. Erotylos eadem amphicome & hieromnemon,à Democrito laudatur in argumẽtis diuinationũ.

Eumeces in Bactris naſcitur,ſilici ſimilis, & capiti ſuppoſita uiſa nocturna oraculi modo reddit. Eumetren Beli gemmam,ſanctiſsimi deorum ſibi,Aſſyrij appellant,porracei coloris,ſuperſtitionibus gratam. Eupetalos quatuor colores habet, ceruleum, igneum,minij,mali. Eureos nucleo oliuæ ſimilis eſt, ſtriata concharum modo,non adeò candida. Eurotias ſitu uidetur operire nigritiam. Euſebes ex eo lapide, ex quo traditur Tyri in Herculis templo facta ſedes,ex qua dij facile ſurgebãt. Epimelas fit, cùm in candida gemma ſupernè nigricat colos. Galaxiam aliqui galactiten uocant,ſimilem proximè dictis, ſed intercurrentibus ſanguineis aut candidis uenis. Galactites ex uino colore lactis eſt. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellant, & ſynnephiten,tritam lactis ſucco ac ſapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fœcunditatem,infantium quoque alligata collo ſaliuam facere dicitur, in ore autem liqueſcere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittit eam & Achelous amnis. Sunt qui ſmaragdum albis uenis circumligatum galactiten uocent. Galaicos argyrodamanti ſimilis eſt,paulò ſordidior.Inueniuntur autem binæ uel ternæ. Gaſidanem Medi mittunt,coloris orobini,ueluti floribus ſparſam.Naſcitur & in Arbelis.Hæc quoq; gemma concipere dicitur,& intra ſe partum fateri concuſſa,concipere autem trimeſtri ſpatio. Gloſſopetra linguæ ſimilis humanæ in terra non naſcitur,ſed deficiente luna cælo decidere,& lenocinanti neceſſaria creditur.quod ne credamus,promiſsi quoq; uanitas facit. Ventos enim ea comprimi narrant. Gorgonia nihil aliud eſt quàm corallium: nominis cauſa, quòd in duritiam lapidis mutatur:emollit maria,fulminibus & typhoni reſiſtere affirmant.

Genianen eadem uanitate inimicorum pœnas efficere promittunt. Heliotropium naſcitur in Æthiopia,Africa,Cypro,porracei coloris, ſanguineis uenis diſtincta. Cauſa nominis, quoniã deiecta in uas aquæ fulgorem ſolis accedentẽ percuſſu ſanguineo mutat,maxime Æthiopica:eadem extra aquam ſpeculi modo ſolem accipit, deprehenditq; defectus,ſubeuntem lunam oſtendens. Magorum impudentiæ uel manifeſtiſsimum in hac quoq; exemplum eſt,quoniam admixta herba heliotropio,quibuſdam quoq; additis precationibus,gerentem conſpici negent. Hephæſtites quoq; ſpeculi naturam habet in reddendis imaginibus,quanquam rutila. Experimentum eſt,ſi feruentem aquam addita ſtatim refrigeret,aut ſi in ſole addita aridam materiam accendat. Naſcitur in Coryco. Horminodes, ex argumento uiriditatis in candida gemma uel nigra, & aliquando pallida,ambiente circulo aurei coloris, appellatur. Hexecontalithos in parua magnitudine multicolor,hoc ſibi nomen adoptauit.Reperitur in Troglodytica regione. Hieracites alternat tota,miluinis nigricãs ueluti plumis. Hãmites ouis piſciũ ſimilis eſt, & alia uelut nitro compoſita,prædura alioquin. Hammonis cornu inter ſacratiſsimas

Æthiopiæ

Æthiopiæ gẽmas,aureo colore, arietini cornus effigiem reddens promittitur prædiuina ſomnia repræſentare. Hormeſion inter gratiſsimas aſpiciẽ,ex igneo colore radians auro, portante ſecum in extremitatibus candidam lucem. Hyæniæ ex oculis hyænæ, & ob id in uaſe inueniri dicuntur:& ſi credimus,linguæ hominis ſubditæ futura prædicere. Hæmatites in Æthiopia quidem principalis, ſed & in Arabia & Africa inueniẽ, ſanguineo colore,non omittenda promiſsis ad coarguendas barbarorũ inſidias.Zachalias Babylonius in his libris quos ſcripſit ad regem Mithridatem,humana gemmis attribuit fata:has non contẽtus oculorũ & iocinerũ medicina decoraſſe, à rege etiam aliquid petituris dedit,& litibus iudiciſq; interpoſuit:in prælijs etiam eas ſalutares pronunciauit.Eſt & alia eiuſdem generis,quæ uocatur henui ab Indis,xanthos appellata Græcis,è fuluo candicans. Idæi dactyli in Creta,ferreo colore pollicem humanum exprimunt.

Icterias aliti lurido ſimilis,ideo exiſtimaẽ ſalubris contra regios morbos.Eſt & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio uiridi ſimilis,latior prioribus,penè ſine pondere uenis luridis.Quartum genus in eodem colore nigris uenis deſcendentibus. Iouis gẽma candida eſt,non ponderoſa,tenera. Indica gentium ſuarum habet nomẽ,ſubruſſo colore,in attritu ſudorem purpureũ emanat. Alia eodem nomine candida, puluereo aſpectu. Ion apud Indos uiolacea eſt,ſed rarò ſaturo colore lucet. Lepidotes ſquamas piſcium uarijs coloribus imitaẽ. Lesbias Lesbi patriæ nomẽ habens, inueniẽ & in India.

Leucophthalmos rutila aliâs,oculi ſpeciem candidã nigramq; continet. Leucopetalos candorẽ niuis ex auro diſtinguit. Libanochros thuris ſimilitudinem oſtendit, ſed ſuccum mellis. Limoniates eadem uideẽ quæ ſmaragdus. De lipare hoc tantũ traditur, ſuffita ea omnes beſtias euocari. Lyſimachus Rhodio marmori ſimilis eſt aureis uenis,politur ex marmore,amplitudine in anguſtias coeunte,ut inutilia exteranẽ. Leucochryſos fit chryſolitho interalbicantẽ. Mennonia qualis ſit nõ tradiẽ. Medea nigra eſt,à Medea illa fabuloſa inuẽta,habeẽ uenas aurei coloris,ſudorẽ reddit croci,ſaporem autẽ uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax à Perſis accepta eſt & Rubri maris montibus multicolor, contra ſolẽ uariè refulgens. Meroctes porracea lacte ſudat. Morion Indica quæ nigerrimo colore trãslucet,uocaẽ pramnion,in qua miſceẽ & carbunculi colos Alexandrinũ,ubi Sardæ Cypriũ.Naſciẽ & in Tyro & in Galatia.Xenocrates & ſub Alpibus naſci tradit. Hæ ſunt gẽmæ quæ ad ectypas ſcalpturas aptantur. Myrrhites myrrhę colorẽ habet,faciemq; minime gẽmæ,unguenti odorem,attrita etiã nardi. Myrmecias nigra habet eminẽtias ſimiles uerrucis. Myrſinites melleũ colorem habet,myrti odorem. Meſoleucos eſt,mediam gemmã candida diſtinguente linea: Meſomelas,nigra uena quemlibet colorem ſecante per medium. Naſamonites eſt ſanguinea,nigris uenis. Nebrites Libero patri ſacra,nomen traxit à nebridum eius ſimilitudine.Sunt & aliæ nigræ generis eiuſdem. Nympharena urbis et gẽtis Perſicæ nomen habet, ſimilis hippopotami dentibus. Orca barbari nominis, è nigro fuluoq; ac uiridi & candido placet. Ombria,quam aliqui notiam uocãt,ſicut ceraunia & brontia cadere cum imbribus & fulminibus dicitur, eundemq; effectũ habere quem brontia narratur. Præterea in aras addita eà, traditur libamenta non amburi. Orites globoſa ſpecie,à quibuſdam & ſiderites uocatur,ignem non ſentiens. Oſtracias ſiue oſtracites eſt teſtacea durior, altera achatæ ſimilis, niſi quòd achates politura pingueſcit: duriori tanta ineſt uis,ut aliæ gẽmæ ſcalpanẽ fragmentis eius. Oſtraciti oſtrea nomen & ſimilitudinem dedere. Ophicardelon barbari uocãt,nigrum colorem binis lineis albis includentibus. De obſidiano lapide diximus ſuperiore libro.Inueniunẽ & gẽmæ eodem nomine ac colore,non ſolũ in Æthiopia Indiaq;,ſed etiã in Samnio,ut aliqui putãt, & in littoribus Hiſpanienſis oceani. Panchrus ferè ex omnibus coloribus conſtat. Pangonius non longior digito,ne cryſtallus uideatur,numero plurium angulorũ caueẽ. Paneros qualis ſit,à Metrodoro non dicitur,ſed carmen Timaridis reginæ in eadem dicatum Veneri non inelegãs ponit, ex quo intelligitur additam ei fœcunditatem. Quidam

hanc

hanc panſebaſton uocant. Ponticarum plura ſunt genera. Eſt ſtellata nunc ſanguineis nunc atris guttis, quæ inter ſacras habetur. Alia pro ſtellis eiuſdem coloris lineas habet, alia montium conualliumq; effigies. Phloginos, quem & chryſiten uocant, oſtreæ Atticæ aſsimilata inuenitur in Ægypto. Phœnicites ex balani ſimilitudine appellatur: Phynices algæ. Perileucos, filo ab ore gẽmæ ad radicem uſq; candido deſcendente. Pæantides, quas quidam gemonidas uocant, prægnãtes fieri & parere dicuntur, mederiq; parturientibus. Nam tales in Macedonia iuxta monumentum Tireſiæ inueniuntur, ſpecie aquæ glaciatæ. Solis gẽma candida eſt, & ad ſpeciem ſideris in orbem fulgentes ſpargit radios. Sagdam Chaldæi adhæreſcentẽ nauibus inueniunt, praſini coloris. Sãmothracia inſula eiuſdem nominis gemmã dat nigram, ac ſine pondere, ligno ſimilem.

Sauriten in uentre uiridis lacerti harundine diſſecti tradunt inueniri. Sarcites bubulas carnes præſentat. Selenites ex candido translucet melleo fulgore, imaginẽ lunæ continens, redditq; eam in dies ſingulos creſcentis minuẽtisq; numero, naſciq; putatur in Arabia. Siderites ferro ſimilis, litigio illata diſcordias facit, quęq; naſcitur in Æthiopia Sideropœcilos ex ea fit uariantibus guttis. Spongites ſpongiæ nomẽ repræſentat.

Synodontites è cerebro piſciũ eſt, qui ſynodontes uocantur. Syrtitæ in littore Syrtium, iam quidem & in Lucania inueniuntur è melleo colore croco refulgentes, intus autem ſtellas continẽt languidas. Syringites ſtipulæ internodio ſimilis, perpetua fiſtula cauatur. Trichrus ex Africa nigra eſt, ſed tres ſuccos reddit, à radice nigrũ, medio ſanguineum, ſummo candidũ. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi, candidis radicib. ſpectatur. Telicardios colore cordis, Perſas apud quos gignitur magnoperè delectat, maculamq; appellant. Thracia trium generum eſt, uiridis, aut pallidior, tertia ſanguineis guttis. Tephitris nouæ lunæ ſpeciẽ habet curuatę in cornua, quamuis cinerei coloris.

Tecolithos oleæ nucleo ſimilis uidetur, neq; eſt ei gẽmæ honos, ſed lingentium calculos frangit pellitq;. Veneris crines nigerrimi nitoris continẽt in ſe ſpeciem ruffi crinis.

Veientana Italica gẽma eſt, Veijs reperta, nigram materiam diſtinguente limite albo.

Zanthenem in Media naſci Democritus tradit, electri colore, & ſi quis terat in uino palmeo & croco, ceræ modo lenteſcere, odore magnæ ſuauitatis. Zmilaces in Euphrate naſcitur, Procõneſio marmori ſimilis, medio colore glauco. Zoroniſios in Indo flumine naſcitur: magorum gemma eſſe narratur, neq; aliud amplius de ea.

De gemmis quæ à membris hominũ cognominantur, & quę ab animalibus, & de ijs quæ à cæteris rebus. Cap. xi

Est etiamnum alia diſtinctio, quam equidem fecerim, ſubinde uariata expoſitione. Si quidem à membris corporis habẽt nomina, Hepatites à iocinere, Steatites ſingulorum animalium adipe numeroſa. Adadunephros eiuſdem oculus dicitur: deus & hic colitur Syris. Triophthalmos cum onyche naſcitur, tres hominis oculos ſimul exprimens. Ab animalibus cognominantur, carcinias marini cancri colore, echites uiperę, ſcorpites ſcorpionis aut colore aut effigie, ſcarites ſcari piſcis, triglites mulli, ægophthalmos caprino oculo. Itẽ alia ſuillo. & à gruis collo geranites, hieracites accipitris. Aetites à colore aquilæ candicãte cauda. Myrmecites innatã repentis formicæ effigiẽ habet: ſcarabeorum cantharias. Lycophthalmos quatuor eſt colorum, ex rutilo ſanguinea, in medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculi, illis per omñia ſimilis. Taos paũoni eſt ſimilis, item aſpidi quam uocari chelidoniã inuenio. Arenarũ ſimilitudo eſt in ammochryſo, uelut auro harenis mixto. Cenchrites milij granis uelut ſparſis. Dryites è truncis arborum, hæc & ligni modo ardet. Ciſsites in candido collucet ederæ folijs, quæ totam tenent. Narciſſites uenis etiam ederæ diſtincta. Cyamea nigra eſt, ſed fracta ex ſe fabæ ſimilitudinem parit. Pyren ab oliuæ nucleo dicta eſt, huic aliquando ineſſe piſcium ſpinæ uidentur. Chalazias grandinum & colorem & figuram habet, adamantinæ duritiæ. Narrãt etiam in ignem additæ manere ſuum frigus. Pyrites nigra quidem, ſed attritu digitos aduրit. Polyzonos nigra multis zonis candicat. Aſtrapiæ in cãdido aut cyaneo diſcur-

runt

runt è medio fulminis radij. In Phlegontide intus ardere quædam uidetur flamma, quæ non exeat. In Anthracitide ſcintillæ diſcurrere aliquando uidentur. Enhydros ſemper rotunditatis abſolutæ, in candore eſt leuis, ſed ad motum fluctuat intus in ea ueluti in ouis liquor. Polytrix in uiridi capillatur, ſed defluuia comarum facere dicitur.

Sunt & à leonis pelle & pantheræ nominatæ, leontios, pardalios. Colos appellauit chryſolithum aureus, chryſopraſum herbaceus, melleus melichrota, quamuis plura eius genera ſint. Melichloron eſt geminus: parte flauus, parte melleus. Crocian croci. Polia caniciem quandam ſparti indicat, eandem duriorem, nigra ſpartopolios.

Rhodites à roſa eſt. Melites mali coloris, Chalcites æris, Sycites fici. Ratio nominum non eſt in borſycite, in nigro ramoſa, candidis aut ſanguineis frondibus: nec gemite, uelut in petra candidis manibus inter ſe complexis. Ananchitide in hydromantia dicunt euocari imagines deorum: Synochitide umbras inferorum euocatas teneri.

Dendritide alba defoſſa ſub arbore quæ cædatur, ſecuris aciem non hebetari. Et ſunt multo plures magisq; monſtrificę, quibus barbari dedere nomina, confeſsi lapides eſſe. Nobis ſatis erit in his coarguiſſe dira mendacia.

De gemmis naſcentibus, & factitijs, & figuris gemmarum. Cap. XII

GEmmæ naſcuntur & repente nouæ ac ſine nominibus: ut Lampſaci in metallis aurarijs una inuenta, quæ propter pulchritudinem Alexandro regi miſſa fuit, ut autor eſt Theophraſtus. Cochlides quoq; nunc uulgatiſsimæ fiunt uerius quàm naſcuntur: in Arabia repertis ingentibus glebis, melle excoqui tradunt ſeptenis diebus noctibusq; ſine intermiſsione: ita omni terreno uitioq; decuſſo purgatam puramq; glebam artificum ingenio uariè diſtribui in uenas, ductusq; macularum quammaximè uendibili ratione ſectantium: quondamq; tantæ magnitudinis facere, ut equis regum in oriente frontalia atque pro phaleris penſilia facerent. Et aliâs omnes gemmæ mellis decoctu niteſcunt, præcipuè Corſici, in omni alio uſu acriora abhorrentes. Quæ uariæ ſunt, & ad nouitatem accedere calliditate ingeniorum contigit, ut nomen uſitatum non habeant, phyſes appellant, uelut ipſius naturæ admirationem in ijs uenditantes, cùm finis omnium non ſit, quæ perſequi non equidem cogito, innumera ex Græca uanitate conficta. Indicatis nobilibus gemmis, etiam plebeis rarorum generum, dictu dignas diſtinxiſſe ſatis erat. Illud uerò meminiſſe conueniet, increſcentibus uariè maculis ac uerrucis, linearumq; interueniente multiplici ductu & colore, mutari ſæpius nomina in eadem plerunque materia. Nunc communiter ad omnium gemmarum obſeruationes pertinentia dicemus, opiniones ſecuti autorum. Cauæ aut extuberantes uiliores uidentur æqualibus. Figura oblonga maxime probatur, deinde quæ uocatur lenticula, poſtea clypeidos & rotunda, angulosis minima gratia. Veras à falſis diſcernendi magna difficultas: quippe cùm inuentum ſit, ex ueris gemmis in alterius generis falſas traducere. Sardonyches è cerauijs glutinantur gemmis, ita ut deprehendi ars non poſsit, aliunde nigro, aliunde candido, aliunde minio ſumptis, omnibus in ſuo genere probatiſsimis: quinimmò etiam extant commentarij autorum, quos non equidem demonſtrarim, quibus modis ex cryſtallo tingantur ſmaragdi, aliæq; translucentes, ſardonyx è ſarda, item cæteræ ex alijs. Neq; eſt ulla fraus uitæ lucroſior.

De ratione probandarum gemmarum. Cap. XIII

NOs contrà rationem deprehendendi falſas demonſtrabimus, quando etiam luxuriam aduerſus fraudes muniri decet, præter illa quæ in principalibus quibuſq; generibus priuatim diximus. Translucentes matutino probari cenſent: aut ſi neceſſe eſt, in quartam horam, poſtea uetant. Experimenta pluribus modis conſtant. Primùm ponere, ſi grauiores ſentiuntur, poſt hæc corpore. Factitijs puſtulæ in profundo apparent, ſcabritie in cute in capillamento, fulgoris inconſtantia, priuſquam ad oculos perueniat deſinens nitor. Decuſsi fragmenti paulum, quod in lamina ferrea teratur, efficaciſsimũ experimento excuſant mangones gemmarum. Recuſant ſimiliter & limæ probationem.

Obſidianæ

Obſidianæ fragmenta ueras gemmas non ſcarificant. Factitię ſcarificationis candicantiã fugiunt. Tantaq; differentia eſt, ut aliæ ferro ſcalpi non poſsint, aliæ non niſi retuſo, uerùm omnes adamante. Plurimum uerò in his terebrarum proficit feruor. Gemmiferi amnes ſunt Aceſinus & Ganges: terrarum autem omnium maxime India. Et iam peractis omnibus naturæ operibus, diſcrimen quoddam rerum ipſarum atq; terrarũ facere conueniat. Ergo in toto orbe & quacunq; cæli conuexitas uergit, pulcherrima eſt omnium, rebusq; merito principatum naturę obtinens, Italia, rectrix parensq; mundi altera, uiris, fœminis, ducibus, militibus, ſeruitijs, artium præſtantia, ingeniorum claritatibus, iam ſitu atq; ſalubritate cæli atq; temperie, acceſſu cunctarum gentium facili, littoribus por-
10 tuoſis, benigno uentorum afflatu: etenim contingit recurrentis poſitio in partem utiliſſimam, & inter ortus occaſusq; mediam: aquarum copia, nemorũ ſalubritate, montium articulis, ferorum animalium innocentia, ſoli fertilitate, pabuli ubertate. Quicquid eſt quo carere uita non debeat, nuſquam eſt præſtantius. Fruges, uinum, olea, uellera, lina, ueſtes, iuuenci. Nec equos quidem in trigarijs præferri ullos uernaculis animaduerto. Metallis auri, argẽti, æris, ferri, quamdiu libuit exercere, nullis ceſsit. Et ijs nunc in ſe grauida pro omni dote uarios ſuccos, & frugum pomorumq; ſapores fundit.

Ab ea, exceptis Indiæ fabuloſis, proximè quidem duxerim
Hiſpaniam, quacunq; ambitur mari.

C. PLINII NATVRALIS HISTORIAE
LIBRI XXXVII. ET VLTIMI FINIS.

CLARISS. VIRO DOMINO DAMIANO A GOES SIGISMVNDVS GELENIVS S. P. D.

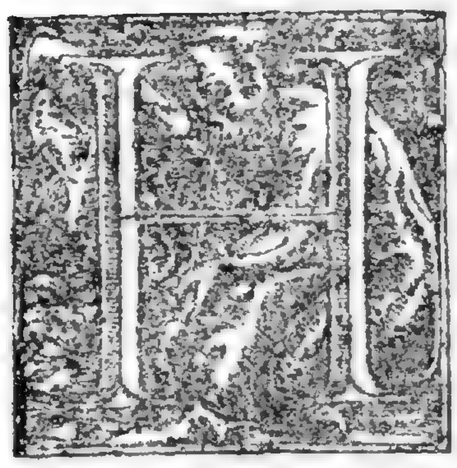

AVD facile erat Damiane optime, poſt Hermolaũ ſuper hiſtoria Pliniana annotanti, impudẽtiæ arrogantiæ ue opinionem euadere, ſi primus tale aliquid attentaſſem. Nũc poſteaquam eruditorum aliquot in hoc genere lucubrationes magno applauſu exceptas uideo, non opinor ullis apologijs opus, quod quę pro parte uirili animaduerti ipſe quoq; ſtudioſis communico. Et tamen etiamſi alius nemo poſt illum annotaſſet, dicere poteram: manere illi manſuramq; ſuam gratiam, quòd labore ſuo nos maxima parte laboris leuarit: qui ut primus hanc uiam ingredientibus muniuit, ita neminem quo minus eiuſdem induſtriæ ſucceſſionẽ capeſſeret uetuit, modò ſuis ueſtigijs inſiſtere ſtuderet: & fortaſſis quædã quæ uir ille reſtituit, poſt eius obitum à librarijs denuo uitiata ſunt. Quin & gloria illi manet illibata per nos quotquot aliquid caſtigationibus Plinianis adiecimus: neq; enim ſtatim doctior eſt qui poſterior aliquid deprehẽdit, ſed ſæpenumero felicior. Equidem quamuis cupide arripuerim cõferendi exẽplaria munus, quòd partim iam expertus eſſem, id publico ſtudioſorum commodo me facturum: annotationes tamen inuitus adieci, nec niſi doctiſſimorum amicorum autoritate compulſus: quibus neq; quicquam pernegari decebat, & illis ſciebam conſilij ſui rationem conſtare. Nec hæc dico quòd hoc modo uelim culpã in illos translatam, imò non deprecor arrogantiæ crimen, niſi in his annotationibus euicero, me nihil temere, nihil ſuperuacaneè mutaſſe, ſed tamen libẽtius Perſiorum q̃ Lęliorum iudicio ſtaturus, quantumuis diuerſam ipſe Plinius iudicũ reiectionem habeat: idq; non ſine cauſa. Nam ille ſua per modeſtiã extenuare maluit: nos non noſtra in medium proponimus, ſed Pliniana ex uetuſtiſſimis archetypis reuocata adferimus. Namq; eam caſtigandi rationẽ ſecutus ſum, quam omnium certiſſimam uſu comperi. Quid enim certius q̃ duo peruetuſta exemplaria inter ſe cõcinentia ſequi: alterum longe integerrimum, deprauatius alterum, ita tamẽ ut ſincerioris lectionis manifeſta etiam nũc ueſtigia retineat: maxime ſi phraſin quoq; Plinianã diligenter obſerues? Me certe hic oculatiorem fecit cum diuturna in cæteris Latinis ſcriptoribus exercitatio, dum eo attentius in his uerſor, quòd nõ mihi ſolum caueo, ſed & his qui Frobenianos codices euoluunt proſpectum cupio: tum hic ipſe author plus minus decies non oſcitanter perluſtratus, ac proinde iam familiarior. Et in prima quidem editione quædam non exigui momenti reſtituimus, parcius tamẽ, quia ultro & à nemine dum demandata ea prouincia: at in ſecunda accuratius idem egimus, ſed tum quoq; ob anguſtiam tẽporis ſaltuatim duntaxat, prout ad ſingulos ſcrupulos res poſcere uidebatur, exemplaria conſulendo. Nũc poſtremo nactus pluſculum otij, à capite uſq; ad calcem totum opus contuli: tantumq; erratorum ſublatum eſt, quantum ſupereſſe non eram creditu rus, niſi ipſe periculum feciſſem: nõ ſolum eius generis quæ ſenſum uitiant: ſed quæ orationis uenuſtatem deformant, maiora pleraq; quàm pro literarum numero. Dicet aliquis: Tu ne igitur poſtulas: ut quicquid quomodocunq; mutaſti, pro ſincera lectione recipiamus, quod nemo ante te poſtulauit, quantũuis doctior? Hic quiſquis eſt non aliud reſponſum feret, quàm diuerſam eſſe meam atq; illorum caſtigandi rationem. Illi homines ingenioſi, etiam ſicunde ſe non ſatis explicabant, uel ex autorum quos citat Plinius collatione uel alioqui cõiecturis probabilibus, interdum uarijs, adiutare lectorem pro ſua benignitate conati ſunt. Ego ſecutus conſenſum probatę fidei codicum, quoties inueni manifeſtò ueriorem lectionem, eam in cõtextum repoſui. ſicubi hæſi, quod ſanè præterquam in nomenclatura herbarum, perraro incidit in tanto archetyporum preſidio: locũ alijs diſquirendũ relinquere malui, q̃ fruſtra uexare. Quoniam uero ingenue fatendũ erat nonnulla hodieq; deprauata manere, ſi quis eis quoq; reſtituendis operam impendere uolet, aut etiam à nobis attacta retractare, unum orabitur, à diuinationibus non ſemper feliciter cadẽtibus abſtineat, & ea demũ adferat, quę non ſolum ſpeciem ſinceritatis præ ſe ferant, uerumetiã alicuius ex tam multis manu ſcriptis codicibus teſtimonio fulciri poſſint. Meam uero opellam ideo tibi uir integerrime dedicaui, q̃ & te hoc genus ſtudijs cum primis delectari animaduerti, & affectionis erga te meæ, quam deguſtata tua humanitas excitauit, pignus aliquod eſſe uolui, ſimul ut per te hic meus conatus innoteſcat Italis quoq;, apud quos nunc uiuis, quorumq; exacta iudicia demiror, & candorem exoſculor. Vale. Baſileæ calendis Ianuarij, anno M. D. XXXV.

SIGISMVNDI GELENII CASTIGATIONES EX VETVSTORVM archetyporum collatione, in aliquammulta Pliniani operis loca, ab alijs antea parum animaduersa.

EX LIBRO SECVNDO Cap. VIII.

Irculorum quoq; cæli ratio in terræ mẽtione aptius dicetur, quando ad eam pertinet tota signiferi modulatio, inuentionib. non dilatis.) Si hoc modo legamus, quo referentur hæc uerba, inuentionibus non dilatis? Non ad circulos, de quorum inuẽtione hic nihil. ut iam demus signiferi modulationẽ hic recte posse dici. Veteres codices habẽt: quando ad eam tota pertinet, signiferi modo inuentionibus nõ dilatis. Vt tota referatur ad ratio, non ad modulatio, quæ uox in manuscriptis non est: & sensus sit: de uno signifero circulo hic se dicturum, quid circa eum primi Anaximander & Cleostratus obseruauerint: cęterorum circulorum mentionem cum mẽtione terræ aptiuş coniungendam: quod facit in fine libri. Minutiora annotare non uidetur necesse. satis est in eis quæ maioris sunt momenti fidem codicum quos sequimur approbare. Tertiũ Martis, quod quidam Herculis uocant, ignea ardentis solis uicinitate. binis ferè annis conuerti.) Vetus lectio, ignei, ardentis à solis uicinitate: quemadmodum & Liuius sæpe loquitur. Causam reddit nõ cur biennio circulum absumat, sed cur ardens sit & igneus. Temperari louem, salutaremq; fieri deũ.) De sydere loquitur, non de deo. Scriba proxime sequentẽ particulam Deinde, deprauauit in deũ Inde. Vt temporũ ratio facilius solis itineri congruat.) Facilius redundat. Circa finem capitis pro Ctesias & Sosigenes, legitur, hic idem & Sosigenes, magno manuscriptorum codicum consensu. refertur autem ad Timæum. quin & in Catalogo mox post Timæum Sosigenes subijcitur. Eodem uersu in utroq; exẽplari est peculiaris syderum ratio non statio. Cap. IX. Quæ mensis exitu latet, cum laborare iam creditur.) Antiquorum atque emẽdatorum codicum lectio est: cum laborare non creditur, id est, interquiescere creditur, eo quod tũc lucere desinat. Vnde quòd interlunio fit, aliquoties Plinio silẽte luna fieri dicitur. Vnum locum adscribam qui primus occurrit lib 28. cap. 7. nõ segnius silente luna, coitusq; tum maribus exitiales esse. Tale est & illud apud Maronem: A Tenedo tacitę per amica silentia lunæ. ubi interlunium significat, noctisq; obscuritatem, Græcorum insidijs accõmodam. Reperiuntur quidem apud poetas solis labores, & luna laborans, uerum illi tum de eclipsibus loquuntur. reliqui tamen uulgatam lectionem, contentus diuersam indicasse, mutaturus alioqui, nisi mature animaduertissem, esse quibus & illa non displiceat. Tertio inde uersu illic legitur de Endymione: & ob id amore eius famæ traditus. Arbitrium sit penes eruditum lectorem. Dein remota in coitu.) Scripsi morata. Remorari enim actiuã significationem habet: unde remora piscis, quod naues remoretur. Omnium quæ in cœlo prænosci potuerunt magistra.) Lego pernosci, ut intelligas certam & absolutam cognitionẽ. de præsagijs Plinium hic non loqui indicant quæ mox subsequuntur: in duodecim mensium spacia, &c. Sequenti uersu lege: ipsa toties solem: nõ ipsum.

Cap. XI. Immensum esse constat, quia arborum, &c.) Verbum constat, redundat. refertur enim hæc tota oratio ad præcedens uerbum aperitur. & qui arborum, habent ueteres codices, non quia. Scriba a literam geminauit. Cap. XII. Solis defectu qui sub Astiage rege factus est.) uetus lectio, qui Alyatte rege f. e. Cap. XVI. Hoc uno protinus intelligi potest uisu.) Lege: hoc non protinus. Cap. XVIII. In triquetro semi ambitur orbe.) Legendum seminani ambitur orbe. Cap. XXV. Fiunt & hirci, uillorum specie.) Scribo hirti. Lampades ardẽtes imitantur faces.) Legendum, Lampadias ardentes imitatur faces. Lampadias eadẽ forma qua proximo uersu dixit Ceratias singulari numero. Itẽ uersu à fine pag. 6. spiræ modo, nõ spinę. Pag. sequentis uersu undecimo: Eo sidere significari, nõ eo signo. Cap. XXVI. Non modò an obirẽt nascerenturq;, sed omnino aliqua transirẽt.) Melius nõ modò an obirent nascerentur ue, sed an om. &c.

Cap. XXVII. Atqui hæc ego ratis temporibus.) Rectius: Atq; hæc ego statis temporibus. Cap. XXXI. Semel in meridie. Vetus lectio. Semel & meridie. Exemplaria consentiunt. Mox post singula paria consulũ adiecimus cõiunctionem, quo euidentius anni ab inuicem secernerentur. Cap. XXXII. Alter consul est C. Fannius, non L. Annius. Cap. XXXV. Postquam in lunæ magnitudinẽ facta sit.) Miror cur hic hebraismus placuerit. Sic enim illi loquuntur: Factus est mihi deus in protectorẽ, & in locum refugij. Nostri codices habent, lunæ magnitudine. Cap. XXXVIII. Infra lunam hæc sedes multo inferior (ut animaduerto propemodum constare infinitum) ex superiore natura aeris, & terreni halitus miscens utraq; forte conditur.) Planior lectio: Infra lunam hæc sedes, multoq; inferior (ut animaduerto propemodũ constare) infinitum ex superiore natura aeris, infinitũ & terreni halitus miscens, utraq; forte cõfunditur. Attestantur ambo exemplaria. Cap. XLVII. Veteres quatuor omnino seruauere per totidem mũdi partes: ideo nec Homerus plures nominat. Hebetius mox iudicatum id est. Secuta ætas octo addidit, ratione nimis subtili & concisa. Proximis inter utramq; media placuit.) Est quidẽ sensus idem in antiqua lectione: mirum tamen quantum sibi hic indulserit castigator nescio quis, dictiões alias addẽdo, alias transponendo, alias diuisas cõponendo, unamq; continuã orationẽ in plures minutas inepte cõcidendo. Talem audaciam ardelionũ probare nõ possum

ſum. Hermolaus extra culpam eſt: Alerienſis fortaſſe non eſt. Nunc uide ſinceriorem lectionem. Veteres quatuor omnino ſeruauere, per totidem mundi partes, (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti ut mox iudicatū eſt ratione: ſecuta ætas octo addidit, nimis ſubtili et conciſa: proximis inter utramq; media placuit. Quòd ſi quis cōtendat noſtram lectionem ſcribarum temeritate inuectam: primum exemplaria conſentiunt: deinde ſcribæ non ſolent tam feliciter errare. Caſtigatorum hæc ſolertia eſt, deprauationibus ſpeciem aliquam ſinceritatis affingere, quorum impudentia ſæpius quàm uellē anſam deſtomachandi prębet. Argeſten intelligit & Cæciam.) Diſtingue ut Cæcias ſequentibus cohæreat. & Cæciam aliqui uocant Helleſpontiam. Saluberrimus autē omniū aquilo, quia ſiccus & frigidior. noxius auſter, fortaſſe quia magis humidus.) Nō uideo cur hic quoque libuerit caſtigatoribus tantum uerborū tranſponere, fortiter contempta fide archetyporum. Auſter qui Græcis Notus, ſæpius quidem imbrifer, interdum tamen ſerenificus eſt, uel Horatio teſte: Albus ut obſcuro detergit nubila cœlo Sæpe Notus, neque ſemper imbres adfert: utroq; modo noxius, atq; etiam magis quoties eſt ſiccus, quòd tunc etiam æſtuoſus ſit. Id an non ſatis latine Plinius expreſſit his uerbis? Saluberrimus autē aquilo. Noxius auſter: & magis ſiccus, fortaſſis quia humidus frigidior eſt. Sequenti uerſu in ambobus legitur: Eteſiæ nocte deſinunt ferè, non flare. & quorſum attinebat ſupponere flare, cum æque perfecta locutio ſit: Eteſiæ noctu deſinunt. Nec male noſtri in ſequenti uerſu: cum uocantur ornithiæ, pro quo in uulgatis eſt: qui uocantur. Nam & ornithiæ ſunt Eteſiæ, æque ſtati. Cap. XLVIII. Rurſusq; deiecti in terram, obducta nubium cute.) Antiqua ſcriptura, rurſusq; deiecti, interim obducta. Quòd ſi maiore depreſſę nubis eruperit ſpecu, ſed minus alto quàm procella.) Scribo lato, non alto. Superius enim dixerat: ſi late ſiccam ruperint nubem, procellā gignunt. Cap. XLIX. Quòd ſi ſimul rupit nubem, exarſit que, & ignem habuit, aut poſtea concepit, fulmen eſt.) Lego, non poſtea concepit. Id addit ad differentiam preſteris, quem in fine præcedentis capitis dixit, rupta nube demum dum furit accendi. Vortex autem hoc meando diſtat à turbine, quo ſtridor à fragore.) Non diſplicet quod habēt noſtra exemplaria: uortex autem remeando diſtat à turbine, & quod ſtridor à fragore. Quæ à ſeptentrione deſcendunt ad teporem, qualis eſt omnis Campanię tractus.) Rurſus in ambobus eſt: quæ à ſeptentrione diſcedunt ad teporē, qualis eſt Vrbis & Campaniæ tractus. Cap. LII. Saturni ea ſidere proficiſci.) Deeſt præpoſitio: à Saturni ſidere. Cap. LIII. Impetratum Vulſinńjs & urbe & agris depopulatis ſubeunte monſtro quod uocauere Oltam.) Sincera lectio: Impetratum Volſinios urbē agris depopulatis ſubeunte monſtro, quod uocauere Voltam. Alioquiſerum erat Iouis tonantis auxilium iam depopulata urbe. Quod autem ad mōſtri nomen attinet, Tuſci terram uocabant uolam. Inde Volta, terrigena belua. Cap. LV. Quia nonnullæ earum ſunt fulmine dirutæ.) Magis idonea cauſa eſt in manuſcriptis uoluminibus: nulla non earum fulmine diruta. Cap. LXIII. Cuius numen ultimum iam nullis imprecamur, rati graue.) Quid eſt imprecari numen? Imprecamur mala. Numen niſi aliquid addas, nihil mali eſt. Tranſpoſuit unā ſyllabam neſcio quis, imprecamur rati ſcribendo, pro precamur irati. Dicebant enim male precantes: ſit tibi terra grauis. Sicut contrà bene precantes: Sit tibi terra leuis: Vt eſt uidere in epitaphijs. Irati precamur defunctis terram grauem, cupientes & ipſam eis iratam, quaſi neſciamus ſolā nunquam homini iraſci. Cap. LXVIII. Iam primum dimidio computari mihi uidetur, tanquam nulla portio ipſi decedat oceano.) Mihi redundat. nam ipſe improbat eam opinionem. & pro decedat decidatur legendum. portio terrę deciditur oceano, eiq; accedit non decedit. Europā Aſiamq; diſpartit.) In noſtris exemplaribus pro diſpertit legitur diſpeſcit. Cap. LXX. Neq; enim (ut dixere aliqui) mundus hic polo excelſiore ſe attollit, ut undiq; non cernantur hæc ſidera.) Primū non mundus hic, ſed hoc polo, legendum: deinde, aut undiq; cernerentur hæc ſidera: aut, id eſt, alioqui. nam & hoc ſignificatu apud probos autores reperitur hæc particula. Sic libro 19. capite 15. Effodiuntur bulbi ante uer, aut deteriores ilico fiunt. Cap. LXXI. Eundemq; remeans obuium contrario præuertebat occurſu.) Malui quod eſt in ſcriptis exemplaribus, præteruertebat. præuertimus enim ad eandem metam nobiſcum tendentes, non obuios. Et æque integra locutio eſt abſq; coniunctione que. Cap. LXXII. Vaſaq; horoſcopa non ubiq; eidē ſunt uſui. Lege eadē ſ. uaſa. Cap. LXXVIII. Ipſoq; crinium argumēto.) Melius crurum quàm crinium. Cap. LXXXVIII. In eadem & oppidum hauſtum profundo: alioq; motu terræ ſtatinas emerſiſſe: & alio, prouolutis mōtibus inſulam extitiſſe Prochytam.) Veteres codices pro Statinas habent ſtagnum, ut intelligas omnia in una inſula accidiſſe, oppidum hiatu hauſtum, ſtagnum emerſiſſe, mōtes prouolutos, non eodem tamen terræ motu, ſed alio poſt aliū. Cap. LXXXIX. Domiſton & Prienen Mileto, Artemiſiam Parthenio promōtorio.) Illic uerius legitur: Dromiſcon & Pernen, Mileto, Nartecuſam Parthenio promontorio. Cap. XCIIII.

Similiter in Reatino.) Hæ tres uoces cum fine huius capitis cohærent, non cum ſequentis initio. Cap. XCVIII. His adde, ut nihil quod equidem noueram præteream, Ariſtoteles.) Legendum, addit. & ſequenti uerſu redundat, affirmat. Cap. CIII. In Faliſco Clitumni amnis aqua potata candidos boues facit.) Hominem peritum regionum, qui tam leui momento Clitumnum ex Vmbria in Hetruriam traduxit. Ve-

tus lectio: In Faliſco omnis aqua potata candidos boues facit. In Põto fluuius Aſtaces irrigat eam pos, in quibus paſtæ oues nigro lacte equæ gẽtes alunt.) Cui abſurdum uiſum eſt Scythicam gentẽ equino lacte ali, is multo uaniora credidiſſet, quæ Pauſanias de uictimis ex hoc armento tradit, & ſacras quoq; dapes apud illos equinis uiſcerib. conſtare. Certe apud Maronẽ legiſſe debuerat: Et lac concretum cum ſanguine potat equino. Quare non erat cur mutaretur uetus lectio: in quibus paſtæ nigro lacte equæ gentem alunt. Cap. CVI.

In medio mari Hiera inſula ardet. Aeolia inſula iuxta Italiã cum ipſo mari arſit.) Nulla inſula proprie uocatur Aeolia, ſed ex ſeptẽ Aeoliis uni nomen eſt Hiera. Proinde magis placet antiqua lectio: In medio mari Hiera inſula iuxta Italiã, &c. Cap. CVII. Quid quod innumerabiles partus, ſed naturales ſcatent?) Pro partus illic legitur parui. naturales dixit propter precedentem ſpeculorum mentionem: parui quia hactenus de magnis locutus. Cap. CVIII. Quę mẽſura Artemidoro atteſtante efficit.) melius: Artemidori ratione eff.

EX LIBRO TERTIO Cap. I.

LVſum enim Liberi patris ac Lyſam cum eo bacchantem.) Lyſam iſtum nunquam natũ opinor, & plana eſt uerus lectio: Luſum enim Liberi patris ac Lyſſam cum eo bacchantiũ nomen dediſſe Luſitaniæ. nota eſt ex poetis lyſſa, hoc eſt rabies, mænadum Bacchi comitum obuios thyrſo ferientium, & canes pecudes q; diſcerpentium: de qua illud, Et toruum uitulo caput ablatura ſuperbo Baſſaris, & lyncem mænas flexura corymbis. Libida quæ Clauſa, Stici quod Iulienſes.) Antiqui codices uerius. Ilipula quæ Laus: Artigi quod Iulienſes. ac mox pro Auia Ecdanum, Arialdunũ: pro Hebura, Vbeda: pro Ipho, Hippo: pro Tuati, Tucci. & ſubiicit: omnia Baſtetaniæ: quod aliquis in obuia deprauauit. Obulco, quod Botificenſe.) Lege pontificẽſe. Ferè enim barbaris oppidorum in hoc tractu nominibus latina cognomina adiungit. mox, Ilipa cognomine magna, Italica. magna redundat. Ab ora uenti prope Menobam.) uenienti lege, non uenti. Cap. III. Oppida oræ prima, Vrci.) Lege, oræ proxima. Qui Phocenſium fuere ſoboles.) Scribo Phoceenſiũ, à Phocæa Ioniæ, non à Phocide Helladis. Oſcenſes regionis Baſtetanię.) Rectius Veſcitanię. Hęc mediterranea eſt regio, illa maritima, quamuis & illa ſuam habeat Oſcam, ab hac diuerſam. ac mox pro Carcenſes, Cinnenſes, Cortenſes: illic legitur Carenſes, Cincenſes, Cortonẽſes. Caputq; Celtiberiæ, Segobrigenſes, Carpetani, & Toletani.) Lege & diſtingue ſic: caputq; Celtiberiæ Segobrigenſes, Carpetaniæ Toletani. Aliquanto poſt, Aſturũ duodecim populi diuiſi in Anguſtanos: lege addendo: diuiſi in Auguſtanos & tranſmontanos. Ac mox, In iis ſunt Gyri.) Legendum Giguri, atteſtante Ptolemæo. Cap. IIII. Amnis Cema.) Cum omnes geographi Varum in hac ora Galliæ finem faciant, miror cur caſtigatoribus libuerit Cemam pro Varo ſupponere reclamantibus manuſcriptis codicibus. Cap. V. A Corſica minus CXX.) Eſt quidem huic fermè par interuallum & inter Corſicam, magis tamen placet Corcyram legi q; Corſicam, quemadmodum habent uetuſti codices. alioqui Corſica ante Sardiniam non ante Iſſam ponẽda erat. eo uidelicet ordine, quo ipſæ inſulæ ſitæ ſunt. Oppido Vendiatiorũ, ciuitas Cemelion.) Melior uetus lectio: oppidum Vediantiorum ciuitatis Cemelion. Cæſar Liuius & Plinius ſolent gentes Hiſpanas atq; Gallicas in ciuitates diuidere: cuiuſmodi nunc imperitum uulgus cõmunitates uocat. Sic inter Belgarum ciuitates numerantur, Remi, Treuiri, Eburones, Neruii, Morini, atq; alii. ſingulæ ciuitates plura habebant oppida, pro ſuis quæque opibus: quædam exiguæ non plus uno. Ita hoc loco Vediantiorum ciuitatis oppidum Cemelion recenſetur non longe ab ora. Et Vediantii dicũtur ea forma, qua in eiſdem alpibus Ebrodunții, qui hodie ſunt Ebrodunẽſes. Venidates diuerſi ſunt ab his trans Padum uicini Carnis. Trira, Barderate.) Iria non Trira. Atentanis græca gente.) Scribo Atintanis à recto Atintan, ſicut Acarnan. Fluentini prefluenti Arno appoſiti.) Nõ mutaui lectionem: omnes tamẽ quotquot uidi manuſcripti codices, Florentinos habent. Ibi fuere Amyclæ.) Antiqua lectio: & ubi fuere Amyc. mox Dein lacus Fundanus: lege addendo iuxta fidem ueterũ codicum: Dein locus Speluncę, lacus Fundanus. Meminerunt huius loci Tacitus & Tranquillus. Item ſequenti uerſu pro, oppidum Formię antiq. Læſt. ſedes: oppidũ Formiæ, Hormiæ dictũ, ut exiſtimauere, antiqua Læſtrigonum ſedes. Nauigatione à Circeiis.) Lege, nauigatio. & pro, Capua ab XI. campo dicta: illic eſt tantũ, Capua ab campo dicta. nec multo poſt Verulani pro Nerulanis. Compita earũ CCLXV. paſſ.) Sincera lectio: compita larum CCLXV. atteſtatur Ouidianus uerſiculus: Compita grata lari, compita grata cani. nam in cõpitis ſacrũ anniuerſariũ laribus fiebat. unde cõpitalia dicta, dies ei ſacrificio ſtatus. & uerba quæ ſubiiciunt intelligenda ſunt de paribus inter ſe à miliario ad omnes portas ſpatiis. Quòd ſi quis altitudinẽ.) Melius, quò ſi quis. Paulo pòſt pro Ficulnea ueteres habẽt Ficana. & pro Aeneipolis conſtanter habent Antipolis. Veriſimileq; eſt Pelaſgos aut Arcadas qui cum Aboriginibus Saturniam tenebant, hoc nomẽ Ianiculo indidiſſe, quòd id oppidulũ ſibi ex aduerſo ſitum eſſet. Ibidem quod Antemnas pluratiuo numero malui ſcribere, Virgiliũ quoq; ſecutus ſum nõ ſolum libros manu deſcriptos. Mutucumenſes, Olliculani.) Noſtra exemplaria, Mutucumenſes, Muniẽſes, Numiniẽſes, Olliculani. Atq; ita cõfit LIII. populorũ numerus. In antiquo Latio LIII. populi.) Sincera lectio: Ita ex antiquo Latio. Pæſtũ à Græcis Poſidonia appellatum.) Præpoſitionem caſtigatores de ſuo adiecerunt. Idem factum & alijs locis plurimis. Cratis fluuius pater,

ut

ut dixere,Scyllæ.) Alius eſt Cratis,nō in hac ora, ſed in fronte Italiæ circa Thurios.Legendum igitur,Crateis fluuius mater,ut dixere,Scyllæ:teſtantibus Homero ſimul & emendatis exemplaribus Plinianis. Inde Apennini ſylua.) addendum nomen ſyluæ,Sila:cuius & Virg.meminit.id aliquis ſuſtulit,putans per errorẽ repetitam dictionem. Oppida habet ciuium Rom. Palmam & Pollentiam,latina Cinium & Cunici, quod fœdera tum Bochorum fuit.) Quis hic ſentiret erratum? eſt tamen non leue.Legendum enim:& fœderatũ Bochri fuit.Senſus eſt:olim quinq; in ea inſula oppida fuiſſe, duo ius ciuitatis habuiſſe, duo ius Latij. quintum fœderatum Romanorum fuiſſe, idq; intercidiſſe.qui lectionem mutauit, ſomniauit Bochos reges, nec ſenſit eodem propè modo dictũ, Fuit, quo illud, Fuit Ilium. Iamnonem & Magonem.)Scio Strabonẽ has ſolas enumerare.fieri tamen potuit ut tertiam Saniſeram aut ignorauerit,aut prudens tanq; minus nobilem prꝛterierit. Veriſimile eſt autem eam ſolam indigenarum fuiſſe, reliquas duas à Pœnis colonias deductas, & à deductoribus denominatas uocabula punica indicant.Sequenti uerſu pro Meraria legendũ Menariæ, à menis piſcibus ſalſamento aptis.

Cap. VI. Et Barpona, Menaria, Colubraria, Venaria.)Barpona uox eſt nihili & ficticia. Lege,Et paruæ,Men.Col.Ven. Cap. VIII. Inter ſe aũt hæc promõtoria late diſtant his ſpacijs.) Antiqui codices:Inter ſe aũt hæc promontoria ac latera diſtant his ſpacijs. Cephaledis,Aleuntium, Agathyrſum.) Vera lectio: Cephalœdis, Aluntium, Agathirna.hanc & Liuius ſic nominat.Cephalœdis hodieq; nomẽ retinet. Cap. IX. Cui ſucceſſit Aeolus.)Lege: qui ſucceſſit Aeolo, & Mongonis uox eſt deprauata. nã Milogonis ſiue Melogonis ſcribendum eſt,à prouentu ouium, μηλογονίς. Amita,Pactius,Aufidus.)Scribendũ:amnes, Pactius, Aufidus. In fine capitis intercidit una uox.integra lectio eſt, Norbanenſes, Palionenſes,Sturnini. Cap.XII. Succentes, Lucentes.)Scribo Fucentes,Lucenſes. Fucentes à Fucino lacu,Lucẽſes à luco quopiam. & pro Mutuſtæis Mutuſcæos. Virg.Oliuiferæq; Mutuſcæ. & Aequiculos,non Aequicolas. Eſt enim diminutiuum. Cap. XIIII. Foroſempronienſes, Inginini.)Imò Iguini.hodie Eugubini dicunt. Aeſtini,Sentinates.) Peleſtini, non Aeſtini. Supra Interamnani.)Lego,ſupra Interamnam. cohærẽt enim hæ duæ uoces cum præcedentibus. Cap. XV. Regiates, Vrbinates.)Imò Vmbranates.nã Vrbinates in ſexta regione cenſent. Cap.XVI. Finibus Ligurum Gabiennorum.)Lege Vagienorum,quorum oppidum Auguſta, non longe à fonte Padi. Cap.XVII. Tranſpadana appellat ab eo regio nona.) Quia mox cap.18.ſequit, Venetia decima regio,caſtigator pro ſua ſapiẽtia hic ex undecima fecit nonã, oblitus ſuprà Liguriam ex deſcriptione D. Auguſti dici nonam regionẽ. is totã Italiam diuiſit in regiones undecim. Quòd ſi hæc nona eſt, quænam erit undecima? Sequẽti uerſu non eſt fluctuoſo alueo,ſed fructuoſo, uidelicet ob importationem uariarum mercium.

Cap.XIX. Pola quæ nunc Iulia pietas.) Rectius Pietas Iulia. Solet enim ferè in talibus oppidorũ nominibus ſubſtantiuum adiectiuo præponi.Sic in Hiſpania,Fama Iulia, Cõcordia Iulia. Similiter in Italia,Laus Pompeia. In mediterraneo regionis decimæ,Colonia Cremona: Brixia,Cenomanorum agro: Venetorum aũt Natri Ateſte.) Antiqua & ſincera lectio: In mediterraneo regionis decimę Coloniæ, Cremona,Brixia,Cenomannorum agro, Venetorũ autem Ateſte.Error eſt non ſimplex. primum ſola Cremona Colonia uocat, quaſi nõ & Brixia & Ateſte coloniæ fuerint:deinde Natri coloniarũ enumerationi inſeritur, quo nomine nulla uſquam colonia legitur.paulo pòſt Fertini legendum,nõ Feltrini.nam hoc poſterius nomen recens eſt,et ex illo altero uetere depraua tum. Cap. XXI. Populorũ pauca effatu digna, aut felicia nomina.)Melius,facilia. Inſulæ in eo ſinu,Abſyrtium,Arba.)Integra lectio:Inſulę eius ſinus cum oppidis,præter ſupra ſignificatas, Abſyrtium,Arba. Cap. XXII. In ora uero ciuium Rom.) Lege addendo, In ora uero Denda ciuiũ Ro. ut intelligamus huic oppido ius municipale fuiſſe. Cap.XXIII. Petunt in ea iura iurib.deſcriptis in decurias.) Legendum, Petunt in eam iura deſcripti in decurias. Stæi,Colentini.)Iſtęi, non Stæi. Cap. XXIIII. Iam tamen colonia D. Claudij Sabaria, & oppida Carabatia, Iulia.) Reſtituimus:Iam tamẽ colonia D. Claudij Sabaria & oppido Iulia Scarabantia habitant. Cap. XXVI. Flumina clara, Dardanus, Margis, Pingius, Timachus ex Rhodope, Oeſcus ex Hæmo, Vtus,Eſcamus,Ieterus.)Lege & diſtingue: Flumina clara, è Dardanis Margis, Pingus, Timachus:ex Rhodope Oeſcus,ex Aemo V. E. I. Electridas uocauere, in quibus prouenit & ſuccinum.)ſcribo,proueniret ſuccinum. Adeo ut ijs quas earũ deſignent,haud unq; conſtiterit.) Particula ijs redundat: quemadmodum ſequenti uerſu hæc dictio, Trucones:ſi credimus uetuſtis iuxtà atq; emendatis codicibus.

EX LIBRO QVARTO Cap. III.

CVm oppidis, Gymnis, Thebis.) Vera lectio,Siphis,Thebis. Amnis Alpheus nauigabilis prope ſex oppida.) Veteres codices habẽt,Amnis Alpheus nauigatur in oppida Aulos & Leprion: ut intelligamus nõ ultra hæc oppida nauigabilem. Cap. V. Intus autẽ ipſa Meſſene, Ithome,Oechalia,Arene,Pteleon,Thryon,Dorion,Thamyrę uatis clara tẽporibus.)Lege, Dorion,Zancle,uarijs clara temporibus. Senſus eſt, hæc oppida non ſimul claruiſſe, ſed diuerſis temporibus aliud poſt aliud effloruiſſe.pleraq; heroicis temporibus nobilia fuere,inter quæ pòſt Zancle eminuit, cæteraq; obſcurauit, & ad ultimum Zanclen Meſſene, aliquanto poſt Pelopõneſiacum bellũ opera Thebanorũ condita. Locus

Thyræ,Gerania.)Thyrea eſt in uetuſtis exemplaribus:et ſic Herodotus quoq; nominat. Apeſas, Antes.)Pro his duobus nominibus unũ repoſuimus,Apeſantus,ex fide eorundem codicum. Sic enim Apeſas dicit Apeſantus latina terminatiõe, ſicut elephas elephantus. Cap. VII. Oppida Sidûs, Cremion.) Sidûs incuria ſcribarũ omiſſum fuerat. Cap. X. Ampelos,Torone,Soggoſtedes.) Singos, non Soggoſtedes. paulo poſt,pro Acanthus, Iſtria, Graſtonia: uetus lectio habet, Acanthus,Stagira,Sitone.Ac mox,Amphipolis liberum. Cap. XI. Doriſcus C X X M. hominũ capax.)Lege X M.hoc eſt myriadis,atteſtãte Herodoto. Veteranorũ Phinopolis.) Hæc uox ueteranorum coniungenda eſt cum Deuelto præcedente proxime.nam ea fuit colonia,nõ Phinopolis,teſte preter alios Ptolemęo. Cap. XII. In quẽ mutatam Vlyſſis nauem.) Neminem offendat ꝙ ubiq; Vlyxem ſcripſi,ſequutus antiqua exemplaria,Fui et ipſe quondam in ea opinione,ut putarẽ barbare dici Vlyxem.Poſtea reperi apud Plutarchum Odyſſea Romanos Vlyxem ſua lingua appellare. Sed hæc leuiora paſſim conſectari nõ eſt propoſitũ,duntaxat in annotationibus: in cõtextu & taliũ eſt habita ratio. Paulo pòſt pro Arnoxiæ Oxiæ ſcribendũ,atteſtantibus Græcis geographis. Dacenchris,Aſpis.)Nulla eſt inſula Dacenchris nomine,ſed Cenchreis nauali Corinthiorũ obiacet Aſpis inſula: & ſic lectionẽ uitioſam emẽdauimus. Ophiuſa, Buto,Aranus.)Scribo ad fidem codicũ quos ſequor, Butoa, Rhamnûs. & ſequenti uerſu pro Plachiæ Platiæ. rurſus huic proximo pro Lycades Lichades, à Licha in hoc mare ab Hercule proiecto, cuius Naſo meminit in ſua Metamor. Eodem uerſu pro Phocaſia Phocaria,à phocis,hoc eſt uitulis marinis. Meſatia, Eantiron.) Lege Meſate, Aeantion: quaſi dicas Aiacis fanum.aliquanto pòſt mõtis Abnobæ, nõ Arnobæ. In ora Carcinite.)Scribo,In ora à Carcinite. Cap. XIII.Circa Iſtrum Apollonitarum una.)Lege,citra Iſtrum.aliquanto pòſt: Corpora prægrandes ipſorum aures tota contegant,nõ integant. Cap. XVIII.Sed peninſulam ſpectatiorem excurrentem in oceanũ, à fine Oſiſmiorũ circuitu D C X X V M.paſſ.longitudine.In latitudine C X X V M.) Vera lectio:Circuitu D C X X V M.p. ceruice in latitudinem C X X V M. Ceruicem uocat Iſthmon,qua inſula ceu caput, continenti ceu corpori cohæret. Sequenti uerſu pro Vannetes Nannetes,pro Cauritani lege Carnutani, pro Eburones Eburouices. Ac mox Secuſiani liberi, pro Secuſii, Albij liberi. Cap. XIX. In prtmo uerſu,Bituriges liberi redundat.nam hoc ipſo capite poſt aliquot uerſus horum facit mentionẽ. Bergebi, Tarbeli quatuor. Signani, Cocoſſates, Sexagnani.) Veteres codices: Begerri, Tarbeli quatuorſignani,Cocoſſates ſexſignani. In fine capitis deerat nomen inſulæ: & in Aquitanico ſinu Vliarus. Cap. XX. Ipſa Pyrenæi iuga ab ortu æquinoctiali in occaſum brumalem.) Deeſt una dictio.ab órtu æquin.fuſa in oc.br. Eodẽ capite Peſici ſcribendũ, non Piſici, & pro Gronijs Grauij, quaſi Graij. Cap. XXI. Oppidum & flumen Eumenium.) Lege Minium. Cap. XXII. Abeſt à continente proxima parte minus pedes D C C.) Paſſus,non pedes. Noſtri Tarteſſon appellant, quam Pœni quondam Gadira: nam Gadira puni ca lingua ſeptum ſignificant.) Antiqui codices: noſtri Tarteſſon appellant, Pœni Gadir, ita puni ca lingua ſeptum ſignificante.

EX LIBRO QVINTO Cap. IX.

CAeſareæ in Theſeo dicatus.) Quid Mauris cũ Theſeo? Antiqua lectio, in Iſeo,hoc eſt, in Iſidis fano: cuius numẽ,initio ab Aegyptijs orto,tota Africa religioſe colebat. Elephantis inſula infra nouiſſimum cataracten C C C C M.paſſ.) Scribendum III M. paſſ. Eſt enim cataractis uicina. Copioſa Indicarũ Arabicarumq; merciũ Nilo proximũ emporium.)Coptos emporij nomen eſt,quod in copioſa deprauauerunt. Infra quod Abydus,Memnonis regia & Oſiris templo inclytum, ſeptem dierum itinere in Libyam remotum à flumine.) O craſſum erratum. Quomodo enim Abydus infra Tentyra in Aegypto atq; adeo inter ripenſes urbes recẽſetur, ſi tantum ſpatij inter eam & flumen intereſt? Itaq; repoſuimus ex manuſcriptis: VII M D.p.in L.r.à fl. Cap. X. X V M. laxitate inſerta.)Inſeſſa,nõ inſerta.ac mox: quinta ſitus parte regię dicata.non regi.Et paulo pòſt, X I.enim reperiũtur,ſuper quæ III I.lege ſuperq;. Cap. XII. Qui ſubtilius diuidunt,circum Euphraten Syriam, Phœnicen uolunt eſſe oram maritimam Syriæ,cuius pars ſit Idumæa & Iudæa:deinde Phœnicen,deinde Syriam.) Mollius erat,circa Euphratem.Sed præſtat ab exemplaribus non diſcedere,quæ ſic habent: Qui ſubtilius diuidũt, circumfundi Syria Phœnicen uolũt, & eſſe oram maritimam Syriæ,cuius pars ſit Idumæa & Iudęa, deinde Phœnice,deinde Syria. Hic nulla mentio Euphratis.Syria Phœnicen à lateribus,& à tergo amplectitur: frontem mare alluit. eius oræ partes ſunt Idumæa & Iudæa, Phœnice & Syria Antiochena. Cap. XIII. Iamnes duæ,altera uicus.) Scribo,altera intus Cap. XIIII. Pars enim Syriæ iuncta.) Vetus:Pars eius Syriæ iuncta. Et inter toparchias eſt Gophnitica, non Zophantica. atteſtatur Ioſephus. Nomen Iudææ modo Herodium.)Portentoſa deprauatio: legendũ ut cohæreat cum præcedentibus: Hieroſolyma longe clariſſima urbium orientis,non Iudææ modo:Herodium cum oppido.Eſt aũt Herodium arcis nomen. Cap. XVII. Haud procul ab Aſpaltite.) Vetus lectio, haud procul Aſphaltite. Cap. XXVII. A mari relata,ubi uocabat Olmia.)Legendũ Hormia.à portu. Lalaſſis fluuius.) Dele fluuius, quæ uox non habetur in manuſcriptis. Eſt enim Lalaſſis oppidi nomen teſte Stephano. Cæterũ decurrit uerbum ad Iſauriam referendũ, quòd decliuis ſit quà uerſus mare protenditur, editiore ſitu mediterraneo, metaphora caſtigatorẽ parum

parum attentum fefellit. Oronda, Sagaleſſos.) Oroanda eſt in codicibus manuſcriptis, & apud Liuium. Edigis, Paropamiſſus, Circius.) Scribo, Emodus Paropamiſſus, Cirtius. In proxima ora Caria eſt, mox Ionia, ultra eam Aeolis, media Doride. circumfunditur mari utroq; latere ambiente.) Hominem geographiæ peritum quiſquis Dorida Ioniã inter & Aeolidẽ collocauit. Quid autem eſt libros deprauare, ſi hoc non eſt? Sincera lectio manet etiam nunc in antiquis exemplaribus. In proxima ora Caria eſt, mox Ionia, ultra eam Aeolis. Caria mediæ Doridi circumfundit, ad mare utroq; latere ambiens. Sic ſuperius cap. 12. dixerat Syria Phœnicen circumfundi. Nec dubium eſt utrumq; locum ab uno caſtigatore data opera tam belle deprauatum. Cap. XXVIII. Amnis Ninus.) Hermolao placet Ninus, de quo tamen ſubdubitat: manuſcripti libri, tum etiam typis excuſi quidam Indum habent. Et ſunt nonnulli amnes binomines. atque haud ſcio an huic ipſi nomen mutatum narret Liuius, poſteaquam in eum Indus belluæ rector ab elephanto prolapſus eſt. Cap. XXIX. Fuit in ora eius oppidum Temnos, nunc in extremo ſinu Smyrnæ Cheſeopolis promontorium. Leuce dein oppidum, quod inſula fuit, finisq; Ioniæ.) Sincera lectio: Fuit in ore eius oppidum Temnos: nũc in extremo ſinu Myrmeces ſcopuli, oppidum Leuce in promontorio quod fuit inſula, finisq; Ioniæ Phocæa. Cap. XXX. Pergamũ quod intermeat Silenus.) Silenûs, nõ Silenus. Cap. XXXI. Elyſia, Nymphalis, Mœris.) Lege: Laſia, Nymphais, Macris. Proximaq; Cynoroduſſa.) Lege: proximaq; Cauno Roduſſa. Præter has citra Rhodum Cyclopis, Tergamon.) Verius: præter has circa Rhodum, Cyclopis, Teganon. Poſteriorem à ſimilitudine patellæ dictam apparet. ac mox: Ciſeruſſa, Therion, Archia.) Legendum Ciſeruſſa, Therionarce. hæc inde dicta, quòd in ea uenenatæ beſtiolæ obtorpeſcant. Argiæ numero uiginti, Ethecuſa.) Lego, & Hyetuſſa: quaſi dicas Pluuialis. Bolbulæ, Phæate, Priapos.) Vetus lectio p Phęate habet Phanæ, & ſic etiam Liuius nominat. Cap. XXXII. In quo portus Azari.) Amyci non Azari. Is fuit Bebricum rex. pugil eximius, à Polluce in eo certamine uictus & occiſus, cum Argonautas hoſpitio prohiberet.

EX LIBRO SEXTO Cap. I.

CAlpeq; Africæ auulſa multo maiora abſorbuiſſe quàm reliquerit ſpatia.) Antiqui codices habent: tanto maiora: non multo maiora. Cap. II. Carambis uadoſa excurſu.) Lege, uaſto excurſu. paulo poſt: Colonia Sinope Pteria. Pteria redũdat. Cap. III. Megapolin, Zelam.) Scribe: Magnopolin, Zelam. & in fine capitis: Sortira, Amaſia, Comana: Lege addẽdo: Sotira, Amaſia, Comana, nunc Manteum. hoc eſt oraculum. Teſtis eſt Strabo. Cap. IIII. Nunc manteũ Genetarũ, Chalybũ.) In antiquis uoluminib. hoc caput ſic incipit: Gentes, Genetarũ, Chalybũ. Mox eſt Pharnacea oppidum, non Pharnace: & Pyxites fluuius, nõ Pyſites. Cap. VII. Iaxamatę Medorum (ut ferunt) ſoboles, & ipſi in multa genera diuiſi.) Legendum Sarmatæ. Nam Iaxamatarum gens non erat tam ampla, ut in multa genera diuidi poſſet: & mox ſubĩcit, Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni. Paulo pòſt eſt: ſaltuoſis conuallibus aſperas: non ſaxoſis. Cap. IX. Adiabenen Tigris & montes in VII. M. paſſ. cingunt.) Vera lectio: Adiabenen Tigris & montium ſinus cingunt. Cap. XII. Inſulæ in Ponto Planetæ, ſiue Cyaneæ.) Planctæ legendum. Homer. ὡς δ' ὅτε πὸτ πλαγκτάς. Cap. XV. Adiabenis connectuntur Cadurci quondam dicti nũc Gordieni, præfluente Tigri, Hyſpiratitæ Paredoni appellati.) Veteres codices: Adiabenis connectuntur Carduchi, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati. Cadurci Galliæ ſunt prouinciæ, non Parthorum regni. Et Carduchorum appellationẽ Macedones poſtea in mollius deflexerunt, Corduenos uocantes. Pratitarum mentio fit & uicesimoquinto capite. Circa finem huius capitis legendum: ſtadia 15680. prodendo: nõ procedendo. Cap. XVI. Fertilitatis inclytæ locus Darieum mons, gẽtes Tapyri, Auariaci.) Lege & diſtingue ſic: locus Darieum. mox gentes, Tapyri, Anariaci. aliquanto pòſt eſt, aduerſa montis Paropamiſſi, & aduerſus fontes Indi. ubi legendũ, auerſa mõtis Paropamiſſi, ex aduerſo fontis Indi. Itẽ pro Demodamante Demonax repoſitus eſt: cuius nominis fuit & philoſophus Luciani ætate non incelebris. Perſæ illos Sacas uniuerſos appellauere.) Plinius ſcripſit, in uniuerſum appellauere. Sic enim & alibi ſæpe loquitur. Cap. XX. Pagungæ, Ialij. hi montium qui perpetuo tractu oceani oram tenent incolæ.) Manuſcripti codices: Pagungæ: ſam hi montium qui, &c. Elegans uero quòd mox neſcio quis X M. elephantorum poſuit pro X. elephantis. Mutani ſuper hos Caucaſo ſubiecti, Soleadæ, Sondræ.) Lege, Montani ſuper hos. quib. enumeratis ſubijcit Taxilas iam in plana demiſſo tractu. Cap. XXII. Patrem Mabaciem commeaſſe eò.) In uetuſtis codicibus eſt: patrem Rachiæ commeaſſe eò. nam id fuit legato nomen. Scribam fefellit ſimilitudo literarũ.

Agros diligenter coli, pomis abundare.) Plus eſt in manuſcriptis: Agros diligenter coli, uitis uſum non eſſe, pomis abundare. Cap. XXIII. Hæc regio eſt ex aduerſo Bactrianorum. Deinde eius oppidum Alexandria.) Lege & diſtingue ſic: Hæc regio eſt ex aduerſo. Bactrianorum deinde, cuius oppidum Alexandria. Arianæ partem eſſe Dararin aliqui uolunt.) pro Dararin ſcribo Daritin. Circumuectus in mediterranea Perſidis & Indiæ.) Ex India, non & Indiæ. Mille milibus paſſuum ab Alexandria abeſt oppidum Heliopolis.) Scribendum: duo M. paſſuum. Scriptũ erat hoc modo: M M. id Typographi uerterunt in mille millia. adeo nulla ratio habita eſt numerorum, perinde ac ſi minimum referat: deinde ex

Iuliopoli fecerunt Heliopolim, quæ alibi ſita eſt. Ibi regnat Paridion.)Lego,Pandion. Aut Mecheris Aegypti intra diem ſextum) Lege addendo: Aut utique Mechiris Aegypti intra diem ſextum. Cap.XXVI. Habet ipſa ab ortu Caſpios.) Adde coniunctionem:Habet ergo ipſa. Antiochiam,quæ à præfecto Meſopotamiæ Nicatore condita,Nicatoris uel Arbelis uocatur.) Noſtra exemplaria habent: Antiochiam quæ à præfecto Meſopotamiæ Nicatore condita, Arabis uocat. Arabis cognominata eſt ad differẽtiam aliarum, ideo q̃ eſſet inter Arabas ſita. Nicator uero regis eſt cognomen,non præfecti nomen. Supra Siciclaſſi tria millia paſſuum, per quos Lycus, &c.) Illic tantũ legitur: Supra Silci, Claſſitæ, per quos Lycus,&c.paulo q̃ pòſt Gobares, non Cobares.

Ferunt ei plebes urbanę D C eſſe.) Et hic uitiatus eſt numerus.legendũ eſt:Ferũt ei plebis urbanæ D C M eſſe. alioqui male cohærent ſequentes accuſatiui ſitum & agrum. Cum Perſæ quoque ſchœnos & paraſangas alia mẽſura determinẽt.) Lege addẽdo,alij alia menſura determinent. Sensus eſt, non debere cuiquam mirum uideri, quòd inter authores de ſpacijs earum regionum parum conſtet, cum apud ipſos Perſas locorum indigenas alibi magis, alibi minus prolixæ ſint paraſangæ: quod idem apud Germanos quoque in miliarijs accidit. Cap. XXVII. Alterum deinde tranſit lacum, qui Tesbites appellatur.) Thoſpites,nõ Tesbites.aliquanto pòſt eſt,Zagrus mõs, non Sagrus. Suſianis ab oriente ſunt Coſſæi.) Addo unam dictionem: ab oriente proximi ſunt. Sunt enim his ab oriente & aliæ gentes,ſed nulla æquè propinqua ac Coſſæi. Circuit arcem Suſarum ac Dianæ templum auguſtiſſimum cum illis gentibus & ipſe magna ceremonia ſit.) Vetuſta exemplaria. Circuit arcem Suſorum ac Dianę templum auguſtiſſimum illis gentibus, & ipſe in magna ceremonia. Præter aſylum Perſarum uenientem ad unum ex Suſianis oppidum.) Lege & diſtingue: præter aſylum Perſarum uenientem, & unum ex Suſianis uidelicet aſylis. Oppidum iuxta eum Magora. Paſiones Sogdonaci filius.) Paſines eſt in antiquis exemplaribus: & ſic Græci Geographi uocant πασίνε χάρακα. Cap.XXVIII. Inſula Deuuade.)Deuadę ſcribo, ut ſit genitiuus: ſicut aliquanto pòſt Dioſcoridu pro Dioſcoriada. Sic enim ſolent denominari à præfectis claſſium. Eadem ratione in hoc ipſo capite leges Malchu inſulam, ubi hactenus in impreſſis exemplaribus corrupte Malacho legebatur. Sueleni,Sarraceni,Arrareni. Oppidum in quo,&c.) Scribendum,Suelleni,Sarraceni.Arra oppidum. Amyelome colonia Mileſiorum.) Mileſii colonijs ſuis, uel in barbariſſimas gentes deductis,græca tamen ſolebant imponere nomina,quemadmodum uidere licet in tot eorum coloniis per oram Ponticam diſperſis. Proinde magis placet Ampelone,à uinetis,quę appellatio eſt in manuſcriptis exemplaribus:quàm Amyelome uox Græcis nihil ſignificans. Cap. XXIX. A Troglodytico uerò.) à præpoſitio redundat. præcedit enim in fine proximi capitis,Arabiæ latere,abſque præpoſitione. Fuit & Cambiſo.) Scribo Cambyſu paterno caſu,& gręca inflexione. Sic enim pleraque in eo tractu oppida nominantur,ἱερώων πόλις, καμβύσου πόλις. Inſulæ Stenę diræ aliquot, Halonnenſes non pauciores, Cardamin, Topazos.) Lego, Haloneſi non pauciores,Cardamine,Topazos. Et Stenæ diræ Græcæ ſunt uoces στεναὶ δεῖραι. Inſula ibi Cytis, topaziũ ferens. & ipſa ultra ſyluas, ubi Ptolemais.) Lege & diſtingue: topazium ferens & ipſa. ultrà ſyluæ. ut intelligas non in ſola Topazo inſula gemmam ipſius cognominem inueniri. deinde Ptolemaidos cognomen non eſt Epitherias,ſed ἐπὶ θήρας,,quemadmodum Antiochia ἐπὶ δάφνης. Horarum ſex cõſumuntur umbræ.) Non leue & hoc mendum.Caſtigauimus ſic: hora ſexta cõſumuntur umbræ, hoc eſt meridie, iuxta Romanam ſupputationem. Inſula Cytis.) Vetuſta exemplaria, Colocaſitis. Dictam apparet à prouentu copioſo colocaſię. Celetum teſtudinum.)Eadem exemplaria habent celtium: & ſic Græci quoque hoc genus uocant,κέλτιον. Animal ſpingion.) Scribo ſphingion.Diminutiuum eſt à ſphinge,& ſimiarum generis eſt hoc animal. Herbas circa Meroen demum uiridiores, ſyluarum q̃ aliquid aperuiſſe rhinocerotũ elephantorum q̃ ueſtigia.) Scio uerbum hoc, aperire, interdum perquàm eleganter dici de nauigantibus, maxime quoties oram aliquam ſinuoſam legunt: mihi tamen uidetur hic non habere locum.Proinde malui & hic manuſcripta ſequi exẽplaria, quæ hanc lectionem habent: Herbas circa Meroen demũ uiridiores, ſyluarum q̃ aliquid apparuiſſe, & rhinocerotum elephantorum q̃ ueſtigia. Inſula Diodori,& aliæ deſertæ.)Addendũ hic:per continentem quoque deſerta:ut intelligamus, quicquid littoris ex aduerſo harum inſularum,inter ſinum Abaliten & Gazam ſitum eſt,totum eſſe deſertum & incultum. Gentes Troglodytarum Iuba tradit.)Scribe,idem Iuba. Gauconem, Emeum,Pidibotas,Endondacometas.) Sincera lectio.Grau comen, Emeum, Pid.Hebdomecontacometas, ac ſi latine dicas,Grai uicũ & Septuagintauicanos, à numero uicorum. Enonimiton Aethiopum.) Vera lectio extat in manuſcriptis, Euonymiton,græca appellatione,quòd accolant ſiniſtram Nili ripam aduerſo flumine nauigantibus. Aliam inſulam tractu dextro ſubeuntibus alueo.)Legendum non tractu,ſed Tatu: eſt enim genitiuus græcus. & inſulæ nomen Τάτου νῆσος. & dextro,ad alueum refertur. Delubrum Ammonis eſt ibi religioſum.) Melius legitur, & ibi. Dicit enim in Meroe quoque Ammonis delubrum eſſe, diuerſum ab illo Lybico, in quo oracula reddebantur, & quod Alexander adijt Ammonem patrem, ut credi uolebat, ſalutaturus.

Capite XXX. Inde Paropas oppidum, Nauos

Modun

Modundæ,Mandadini, Secanduni,Colligati,Secandæ, Nauectabæ , Cumi, Agrospi, Aegipani, Candrogari, Arabũ summorum.) Hic nostra exemplaria quæ sequimur discrepant à uulgatis ædi tionibus,inter se uero consentiunt:ubi sic legitur. Inde per ripas oppida,Nauos, Modundam, Andatim, Setundum, Colligat, Secande, Nauectabe, Cumi, Agrospi, Aegipam,Candrogari,Arabam,Summaram.Per ripas dicit ideo, quia superius ex Bionis Cõmentarijs relata , in insulis Nili sita sunt. Sunt autem appellationis barbaricæ, & accusatiuo casu posita. Meridiana parte imminẽs mari mons. Illic legitur: à media eius parte imminens m.m. Cap.XXXI. Contra hoc promontorium Gorgones insulæ narrantur.) Lege Gorgades , quod est denominatiuum à Gorgon. Cap. XXXII. Ex quibus perducti sunt à Iubà duo.) Iubæ est in uetustis codicibus. Iuba enim nunquã illuc nauigauit, sed ab ipsius classiarijs hi canes ei aduecti sunt. Cap.XXXIII. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad sinum Persicum.) Legendum est, ad sinum Ilicum. Cap. XXXIIII. Besicam Thraciam, Mædiam:) Est quidem Mædia Thracię pars,sicut & Bessica, magis tamen placet ita additum mediam , quemadmodum superius dixit,Hispania media: itemq; septentrionalia Siciliæ,Narbonensis Galliæ exortiua:quòd hæ prouinciæ lõge lateq; pateant. huc accedit quòd in manuscriptis non est diphthongus.paulo pòst Galliam, Aquitaniam , lege coniunctim Galliam Aquitanicam. & uersu sequẽti, in parte Venetiæ.non in partem.

EX LIBRO SEPTIMO Cap. XI.

ATqui etiam hodie minoris potes.) Melius ueteres,atq; etiam hodie. Cap. XII. Sed ubi paululum temporis inter duos conceptus interceſſit, uterq; est perfectus.) Lege , uterq; perfertur. Cap.XVI. Quod alij Orionis, alij Etionis,fuisse tradunt.) Vetus lectio: quod alij Orionis,alij Oti fuisse arbitrantur.Hunc Otum tam uasto corpore, tantisq; uiribus prædituũ fuisse poetæ narrant , ut socio Ephialte fratre , Martem ipsum ex insidijs aggredi sit ausus.hos Maro Aeneid.vi Aloidas uocat. sequẽti uersu illic legitur , monumentis creditũ: nõ,traditur. & recte,mea sentẽtia: quod hoc posterius ab historicis memorię proditum sit,non à poetis. Salamiam Euthimenis filium.)Scribo,Salamine.Quid enim attinebat nominare puerum? Sic mox:In filio,inquit,Cornelij Taciti. Cap.XVII.Id esse sparsis manibus.)Rectius est,passis manibus.Sequenti uersu hęc uox, quibusdam,priore loco redundat: neq; in nostris archetypis geminatur. Cap.XX. Obnixo contra nitentibus iumentis.)Lego,obnixus.ac mox: & ducenaria duo humeris:nõ,duobus.& sequenti uersu, quingenario thorace, non quinquagenario. Cap.XXIII. Leænæ meretricis exemplũ.) Exemplum redundat. Sequenti uersu est,Anaxarchi,non Anaxarchus. Cap. XXIIII. Sui uero nominis oblitus Messala Coruinus.) Et hic oblitus redundat. Cap. XXVI. Belloq; ciuili, quod omnia concutiebat externa.) Quid opus erat hic conciebat, mutare in concutiebat? quasi non recte dictum esset, externos hostes, Mithridatem alioscq; , intestinis Romanorum bellis excitos fuisse , ratos inuicto alioqui populo inferendi bellum nullum aliud tempus opportunius fore. Cap. XXVIII. L. Sicinius Dentatus.) Siccium uocant manuscripti codices, atque etiam Liuius & Dionysius Halicarnassensis. Ante uigintiduo annos bina ceperat spolia.)Verior antiqua lectio: ante decimumseptimũ annum, nam ab hoc anno militaris ætas incipiebat. at hoc idẽ ante uigesimumsecundum in tam insigni uiro mirum uideri non debuerat. Quas Trebia Ticinusq; aut Trasymenus ciuicas coronas dedere?) Coronas aliquis interpretans primo in spatio q̃d uersus dirimit, adscripsit: ea uox deinde in contextum irrepsit: alioqui elegantius subintelligitur, quemadmodum in laurea. Cap.XXX.Ille semper alioquin exitiali appellans nomine uniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos.) Hæc tria uerba,exitiali appellans nomine,nec in uetustis habentur exemplaribus , nec Plinium admodum sapiunt, & alioqui etiam absque eis integra est sententia. Quibus de causis haud illibenter ea omisimus, maximè quum similem superuacanea uerbula infulciendi licentiam sæpius & alibi, & in hoc ipso capite deprehenderimus. Quo potius quàm uniuersi populi & illius gentis amplissimo testimonio, & in tota uita tua, & ad consulatum tantum operibus electis?) Nostrorum codicum lectio melior: Quo potius quàm uniuersi populi illius gentis amplissimi testimonio,& tota uita tua consulatus tantum operibus electis. Roscio theatralis seditionis authori leges ignouerunt , notatasq; sedes ignominiæ discrimine æquo animo tulerũt.) Et hoc indidem restituimus ad hunc modum: Roscio theatralis authori legis ignouerunt,notatas que se discrimine sedis æquo animo tulerunt. Cap. XXXVII. Cui ob meritum honores illos, quos Herculi decreuit Græcia.) Sensus utcunque manet, à uerbis Plinij discessum est. Legendum: Quod ob meritum honores illi quos Herculi,decreuit Græcia.Ibidẽ Cleombrotus Ceus legitur, non Theombrotus. hic medicus fuit, alter Ambraciotes patria, professione philosophus. Relato è funere homine, & conseruato.) Lege,seruato. Laudatus Ctesiphon.) Lege addendo: Laudatus est & Ctesiphon. Cap. XXXIX. Sed hoc precium belli non hominis fuit:tam Hercule,quàm libidinisnõ fortunæ Peronetomi spadonis,Seiano III. M. D. mercante à Sutorio Prisco.) Hic locus multum torsit eruditos, multa frustra diuinantes. Atqui expedire illos potuerant ex hac difficultate exemplaria uetusta: quæ nobis certe cum hic, tum alibi sæpe egregie succurrerunt. Ea sic habent: tam Hercule, quàm libidinis non formæ, Pæzontem è spadonibus Seiani III. M. D. mercante

cante Sutorio Priſco. Nomen conuenit homini probroſo, quale eſt Comazon, quem Heliogabalus imperator in delicijs habitum ad conſulatum uſque euexit. Porrò participia interdum uerti in propria nomina, nouum uideri non debet, cum etiam paſſiua forma quædam in hoc genere reperiantur. ut Sozomenus. is fuit Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptor. Cap. XL. Numerus dierum computatur, ubi quæritur pondus.) Non erat mutanda uetus lectio: numerus dierum comparatur: hoc eſt, numeri dierũ felicium infeliciumq; inter ſe conferuntur, uter maior ſit. Cap. XLI.

Lampido Lacedęmonia refertur.) Reperitur melius, quàm refertur. Et Ambuſti filius Rullianus eſt, non Rutilianus, in Liuianis æque ac Plinianis uetuſtis exemplaribus. Cap. XLIII.

Sed accuſatus, atque de iure uirgarum in iudicum conſilium miſſus.) Plenior ac planior eſt antiqua lectio: ſed accuſatus, atq; de iure uirgarum in eum, iudicum in conſilium miſſus. Neq; enim in omnes paſſim ius uirgarum magiſtratus habebat, ſed in tergum ciuis Romani nihil illi licebat. paulo pòſt legendum ſupremo ſomnio, non ſomno. Cap. XLIIII. Quod ſupereſt, neſcio maior gloriæ an indignationi dolor accedat, inter tot Metellos tam ſceleratã Catinij audaciam ſemper fuiſſe inultam.) Codices antiqui habent: neſcio morum glorię an indignationis dolori accedat. Subindicat Plinius, maiorem ulciſcendi libidinem ætate ſua regnaſſe, quàm Metellorũ, de quibus loquitur tempore, cum mores populi Romani adhuc minus corrupti eſſent. Cap. XLV. Proſcriptionis inuidia in collegam.) In collegam redundat. Sollicitudo martis Actiaci Pannonicíq; belli, ruinæ pontis.) In exemplaribus noſtris conſtanter legitur: ſollicitudo martis Actiaci, Pannonici belli ruina è turri. Videtur aliquis data opera lectionem mutaſſe ex Tranquillo. Hærede hoſtis ſui non ſuo filio exceſſit.) Nihil opus erat addere duas uoces: ſatis plena erat uetus lectio, nempe hæc: Hærede hoſtis ſui filio exceſſit. Sed hic quoq; gloſſula interpretis irrepſit in contextum. Cap. XLVIII. Cui aſtipulatur Damiates.) Damaſtes legendum. is fuit hiſtoriarum ſcriptor, patria Sigienſis ex Helleſponto. Cap. L. Hebeſcunt ſenſus, membra torquentur.) Torpent, non torquentur. Cap. LI. Profundi humoris è corpore effluuium.) Vetus & ſincera lectio, præfandi humoris. Sic enim Plinius more ſuo uerecũdè genitale ſemen circumloquitur, ac ſi dicat cum præfatione honoris auriũ nominandi. Cap. LII. Nam Cælium Tuberonem.) Scribo C. Aelium Tuberonem. Tuberonum enim familia Aeliæ gentis eſt. mox & Hermotimus, non Hermotinus. Se enim ab inferis remiſſum, habereq; quod nunciaret.) Vetus, habere quæ nunciaret. Cap. LIII. Duo Cæſares, prætor & prætura populi Romani functus.) Legendum, prætor & prętura perfunctus. Cum populo admodum placuiſſet.) Adde is: Is cum populo admodum placuiſſet. Cap. LIIII. Et tamen multifarie priſcos ſeruauere ritus: ſicut in Cornelia domo nemo ante Syllam dictatorẽ traditur eſſe crematus.) Lege: Et tamen multæ familiæ priſcos ſeruauere ritus: ſicut in Cornelia nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus. Cap. LVI. Vticq; in Græciam attuliſſe è Phœnice Cadmum ſedecim numero.) Legendum, intuliſſe. Hic neſcio quis ſubiecit latina elementa, cum Plinius de græcis literis loquatur. quare ſuſtulimus ea: nec enim ſunt in archetypis. Doxius Cælij filius.) Cæli, non Cælij. Phœnices, ut Theophraſtus.) Tirynthij non Phœnices, teſte Pauſania. paulo pòſt eſt Aeacus inuentor argenti, non Ceacus. Terebram, glutinum, ichthyocollam.) Malim uetere lectionem, terebram, glutinum, lithocollam. Staphilus Sitheni filius.) Imò Sileni. Bouem & aratrum Briges Athenienſis.) Scribo, Buzyges. ex re nomen habet. Inducias Lycaon.) Lycanor uerius. Cithara ædita carmina compoſuit Terpander.) Lege, Citharœdica carmina.

Proſaicam orationem.) Apage proſaicam: ſcribo, Proſam orationem. In Græcia uero Pyrrus Dædali cognatus.) Euchir, non Pyrrus, atteſtantibus græcis ſcriptoribus. Hippagum Salaminij.) Vetus lectio habet Samij pro Salaminijs.

Capite LVIII. Græca inſcriptio plenior erit hoc modo: Νωσιηράτης τισαμενοῦ ἀθλωτὴς νόρα καὶ ἀθλωῖ ἀνέθηκεν. Vbi omiſſum erat cui numini anathema conſecratum eſſet. Cap. LX. Naſica collega Lanati.) Lænatis legi debet.

EX LIBRO OCTAVO Cap. I.

QVippe intellectus illis ſermonis patrij, & in primis obedientia.) Rectius legitur in manuſcriptis, & imperiorum obedientia. Indicis Arabici minores.) Veteres codices: Indis arant minores. ſupra quoq; libri ſexti capite decimono no de elephantorũ apud Indos uſu dixit: Iis arãt, ijs inuehuntur. Adhoc capitis huius libro undecimo, docens ubi naſcantur, Arabiæ non meminit.

Cap. II. Aut laſciuiente pernicitate colludere.) Sincera lectio ueterum codicum: aut laſ. pyrrhice col. eſt autem πυῤῥίχη ſaltationis genus Cretenſibus in primis familiare. Lecticas etiam ferentes quaterni ſingulas, puerperas imitantes.) Nec lecticæ puerperas imitabantur, nec elephanti lecticarij. quapropter ſic ſcripſimus: lecticis etiam ferentes quaterni ſingulos, puerperas imitantes.

Cap. III. Circa hos belli cura ſumma,) Veteres rectius: Circa hos beluis ſumma cura. Cap. VII. Et illum dimitti pactus ſi interemiſſet. Solus ergo in harena congreſſus, magno Pœnorum dolore confecit.) Scribo ex fide noſtrorum exemplarium: et ille, dimitti pactus ſi interemiſſet, ſolus in harena congreſſus, m. p. d. c. Et non longe à fine huius capitis: pari equitum ex aduerſo dimicante, non è diuerſo. Cap. VIII. Antea domitandi gratia gregis, equitatu cogebant in conuallem.) Diſtinguendum: Domitandi gratia, greges

greges equitatu cogebant. Cap. XV. Cuius contactus sequentes, ut ignis aliquis comburat.) Nimium est, comburat. amburat, satis erat. Cap. XVI. Non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus.) Amentiæ, legi debet.

Velut deputans absconsione turpitudinem.) Noua elegantia, dignior tamen Apuleianis istis quàm Plinio. Simplicior est uetus lectio: uelut ab scondente turpitudinem loco. Leonum simul pugnam pluriũ.) Turbatus est ordo; restituimus sic. Leonum simul plurium pugnam. Non sine ostento quodam tempore illo generosos spiritus iugum subire prodigio significãte.) Et hic ueram lectionem cõmonstrant archetypa, nempe hanc: non sine ostento quodam temporum, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante. Quod ab eo factum Græci σωτῆρ᾽, id est, saluatoris templum Dionysii appellauere.) Antiqui codices: quod ab eo facto Græci κεχλωότ᾽ διονύσου appellauere. ab eo facto scilicet ab hiatu leonis. Cap. XXI. Nec flexu multiplici, nec ut reliquæ, corpus impellit.) Posterius nec redundat. Interficiunt eos, cauernis facile cognitis sola tabe. necant illi simul odore, moriunturq́.) Verba quę proximo uersu præcedunt, faciunt ut magis probem ueterem lectionẽ, uidelicet hæc: sæpe enim enectum concupiuere reges uidere, proinde sic lego: Inijciunt eas cauernis, facile cognitis sola tabe. necant illæ simul odore, moriunturq́. Inijciunt eas, mustelas scilicet, regiæ cupiditatis mercenarij ministri. alioqui mihi non fit ueri simile, mustelam esse adeo nocẽdi auidam, ut ultro latebras basilisci peruestiget, & uel cum certa sua pernicie tam dirum monstrum lacessere non dubitet. dissimile est quod de uiuerris in cuniculorum uenatu narrat infra capite 55. Inijciunt eas, inquit, in specus, qui sunt multifores in terra. Cap. XXII. Itaque Copas qui olympionicas scripsit.) Antiqui codices, Agriopas. Nomen est Doricũ, quale Gorgopas. Et in lupum se conuertisse.) Conuertisse dixit. pro conuersum esse. itaque se redundat. Sic uertere quoque sæpe est apud Liuium reperire: id consilium in caput authoris uertit, & similes locutiones. Sequitur: Eundem decimo anno restitutum, athletice restitisse in pugilatu, uictoremq́ uictoria olympia reuersum.) Vetus potior: eundem decimo anno restitutum athleticæ, certasse in pugilatu, uictoremq́ olympia reuersum. Sic Horatius: Magna coronari quis uictor olympia. & athleticæ est τῆ ἀθλητικῆ, sicut arithmeticen dicimus. Cap. XXIII. Nec pedibus pauendas tantum serpentes.) Restitue luxatum ordinem. Nec pedibus tantum. Eosq́ non in fronte aut ex aduerso cernere.) Aut redundat. Cap. XXVII. Iaculando ea petendoq́ deficiat.) Quanto melior antiqua lectio: iaculando se appetendoq́ deficiat. Cap. XXX. Alternis annis esse marẽ, alternis fœminã fieri.) Germana lectio: alternis annis mares alternis fœminas fieri. Cap. XXXI. Theophrastus autor est, angues eo modo & stelliones senectutẽ exuere, eamq́ protinus deuorare.) Quó nam referendũ illud, eo modo: nihil enim præcedit, quò referri possit. & exuuias deuorari, ut de stellionibus uerum esse ipse Plinius libro trigesimo capite decimo testatur, ita de anguibus manifestò falsum est, cum eę passim reperiantur. Legendum itaque anguis modo, non angues eo modo. Eosdem pestiferos ferunt in Græcia, innocuos esse in Sicilia.) Hoc quoque sicut id quod præcedit, ex authoritate Theophrasti refertur. Quid igitur attinebat ueterem lectionem mutare? Eosdem pestiferi morsus in Græcia, innoxios esse in Sicilia. Cap. XXXII. A partu duas habent herbas, quæ aros & seselis appellantur: pastæ redeunt ad fœtum: illos imbui lactis primo nolunt succo.) Cur illos potius quàm illum? Sed longe aliter scripsit Plinius: illis imbui lactis primos uolunt succos. illis, aro & seseli, quòd intelligant eis occultam quandam uim inesse, fœtui suo salubrem. Cap. XXXVI.

Sæpe in harena colaphis inflictis exanimantur.) Rursus data opera uitiata lectio. Opinor parum latinum doctulis istis uidebatur, infracto colapho exanimantur. ò industriam colapho dignam. Arborem auersi diripiunt.) Bellum & hoc, sed quis unquam id uidit saltem scriptum aut pictum? Legendum igitur quemadmodum habent magno consensu uetusti codices: arborem auersi derepunt: hoc est, non proni, sed posterioribus primum pedibus, anterioribus interim molem corporis sustentantes ne ruant: id quod notum est omnibus, qui modo uel semel ursum ab arbore descendentem uiderunt. atq́ in hoc quoque hominem imitantur, præter morem quadrupedum. quamobrem pulchre cohæret cum eo quod proxime præcedit: Ingrediuntur & bipedes. Cap. XXXVII. Conduntur & alpini, quibus magnitudo media est.) Vera lectio uetus, quibus magnitudo melium est. Sunt his pares, & in Aegypto: similiter resident in clunes.) Lege, similiterq́ residunt in clunes. Aliquanto pòst, maleficio eo, aliquis de industria mutauit in maleficio illo, nimirum quo minus esset uocalium. Grande uero operæprecium. Capite XXXVIII. Sufflata cute distentæ ictus hominum & morsus canum arcent.) Manente sensu, uerba tantummodo mutata sunt. Sed quid opus erat? Nostri codices habent, Sufflatæ cutis distentu. Cap. XXXIX. Vel annua fame edurant.) Rectius, durant. Scriba dormitans e literam geminauit. Cap. XL. Canes defendere Cimbros cæsis dominis eorum plaustris impositi.) Legendum, Canes defendere Cimbris cæsis domus eorum plaustris impositas. Cui nomen Hyrcani reddidit Durides.) Duris lege, quemadmodũ primo libro in catalogo. Samius is fuit, Alexandri rerum scriptor. Et reginam Bithyniæ Consingin uocant ueteres codices, non Consygnen. Scrutatur uestigia atq́ persequit, comitantem ad feram inquisitorẽ loro retralẽs.

quam-

quamuis aquam tranſiliens ſe occultaſſet,quàm ſignificans demonſtratio eſt,cauda primum, deinde roſtro.) Hæc oratio media ſui parte male ſarta eſt.Conſulamus Archetypa. Illic reperio ſic ſcriptum: Scrutatur ueſtigia atq; perſequitur, comitantem ad ferã inquiſitiorẽ loro trahens:qua uiſa, q̃ ſilens & occulta,quàm ſign. dem. &c. qua ſcilicet fera à cane uiſa. Vides nimirum lector,quantũ interſit. Et ab ea quæ fœmina ſit exprimipara genita citius cerni.) Hic quoq; longe aliter habent incorrupta exemplaria, ubi legitur faunos cerni, quam dictionem deprauator non intellexit.

Cap. XLII. Laceratũq; pariter aurigam inuenimus.) Quid hic facit auriga,cuius longe aliud officium eſt? Lege non pariter aurigam, ſed prorigam unica uoce. proriga enim appellatur qui equos admittit, ut eſt apud Varronem lib. 2.ca.7. In fine capitis legendum: præterq; ueſicæ conuerſio:non,præterquam. eſt enim is morbus iumentorum proprius non hominum. Simile mendum & alibi aliquoties in hoc authore occurrebat.

Cap. XLIII. Vt bibant cogendæ exonerandæ ue ſunt.) Melius exorandæ ue.hoc eſt, cogẽdæ ſunt, niſi malis eblandiri ut bibãt. Notum eſt, in Celtiberia ſingulas quadragenis millibus nummorũ emi.) Lege,quadragenis milibus enixas. Cum enim dixiſſet, quæſtus ex ijs opima prædia exſuperare, qui fere ex fœtura ſolet fieri uberrimus, hoc ſubiecit exemplum. Cap. XLV. Sunt autores, ipſa complente decimum menſem duos parere, nunc raro geminos.) Hæc lectio nihili eſt, Plinius longe aliud ſcripſit. Sunt authores,ipſo complente decimum menſem die parere. Gignũt raro geminos. Cap. XLVIII. Hiſpania nigri uelleris præcipuas habet:Polentia iuxta alpes, Canuſia rutili,quas Erythras uocant: item Bætica, ut Canuſium: furuas Tarentum ac pulliginis ſuæ,& ſuccidis omnibus uſus medicatus.) Facile agnoſcas & hic eundem caſtigatorem. Sincera lectio eſt hęc. Hiſpania nigri uelleris precipuas habet,Polentia iuxta alpes cani: Aſia rutili, quas Erythreas uocant: item Bætica: Canuſium fului, Tarentum & ſuæ pulliginis. Succidis omnibus uſus medicatus. Quippe ahenis coquentium exactæ,indumentis uſu ueniunt.) Et hinc ſe explicare nequiuerunt,etiam doctiſſimi uiri. Vetus ac ſyncera lectio:quippe ahenis polientiũ extracta,in tomenti uſum ueniunt.Loquitur de lanarum purgamentis. eſt autem tomentum, culcitræ fartum. Martialis: Culcitra tomento quàm uiduata ſuo. & de tomento non de indumento accipiendum, alioqui ſatis indicant quæ ſequuntur: Antiquis enim torus è ſtramento erat. Sicut uilloſa, & etiam uentralia.) Coniunctio & ſuperfluit. In templo M.Anci duraſſe.) Quid ſibi uult hic M. Anci templum? aut quiſnã fuit iſte ſuppoſititius M. Ancus? Certo ſcio in Romana hiſtoria neminem hominum aut deorum eſſe hoc nomine.Dicet aliquis,de Anco Marcio accipiendum.at ex omni regum Romanorum numero ſolum Romulum cõſecratum legimus. Sed quid ego his lectorem remoror, cum in promptu ſit in archetypis uerũ nomẽ: in templo Sangi.Equidem demiror quòd hic Sangus tantopere ignotus fuerit recentioribus Grammaticis, ut etiã in Liuiana hiſtoria uno atq; altero loco in Ianum ſit demutatus.et eſt quidem unius numinis utrumq; nomen, ſed hæc Romana appellatio eſt,illa altera Sabina. Vehementer ſuſpicor pro talibus caſtigationibus Alcrienſi nos malam gratiã debere:nam huius primi opera typographi Rom. ſunt uſi. Vndulata ueſtis primo laudatiſſimis fuit.) Lege, è lautiſſimis. ac mox: Acu facere Idæi Phryges inuenerũt.) Quid ſignificat acu facere,latine ſciẽtibus? Lego: Acu facere id (hoc eſt pingere:nam pictæ ueſtis mentio præceſſit) Phryges inuenerunt. Et ſic habent antiqua exemplaria. Cap. L. Mares quàm maxime ſimos, longis auriculis, infractis que armis quàm uilloſiſſimos probant.) Lege & diſtingue: Mares quàm maxime ſimos, longis auribus infractisq; armis, quàm uilloſiſſimis, probant.

Cap. LII. Primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus.) Et hic & libro 9. cap. 56. in antiquis exemplaribus conſtanter legitur Fuluius Lippinus. Cap. LIIII. Mira ſolertia, uiſco inungũt oculos, calcearicq; imitatione uenantium tradũt.) Vetuſti codices: uiſco inungi, laqueisq; calceari.nam utroque modo capiuntur.Sequenti uerſu Cornelius ſuperflue adiectus eſt. nam & hoc ex authoritate Mutiani narrat, quod neſcio quis ad Cornelium autorem retulit.alioqui cum duo ſint in indice Cornelij, Valerianus & Celſus, Plinius cognomen adieciſſet. Item ſequẽti uerſu lege, nouam exultatione adorare, nõ noua exultationem adoriri. Cap. LV. Vltima huius capitis dictio dilabidas eſt,non labili. Cap. LVI. Dame manſueſcunt raro, cum feræ iure dici non poſſint.) Cum Plinius hic per quàm elegantem tranſitionem faciat ad reliqua animantia,ut uidere licet in manuſcriptis, hoc modo: Hi (nempe lepores) manſueſcunt raro, cum feri dici iure non poſſint. Complura namque ſunt nec placida nec fera,&c. demiror quibus intemperijs agitatus deprauator lectionem mutandam putarit, ac damas hic inferendas, quamuis iam ante in alio genere recenſitas, nec hic ullo modo quadrantes. Et quaſi hoc parum eſſet, titulum quoque quem Plinius fecit, De ſemiferis, ipſe uertit De damis. Sic nobis hic uere literarius porcus bonos authores caſtigat. Et talia diſſimulanter tranſilit Hermolaus, dum Ariſtotelem, dum Theophraſtum, dum id genus alios conſulit, dum Romanam editionem cum Veneta confert,non paucis locis utramque ex æquo uitiatam, ſecurus interim quid in ipſis Plinianis habeatur archetypis,quod tamen in primis curandum erat. quod non illius inſectandi cauſa dictum accipi uelim, cui perpauci in literis conferri poſſunt, præferri fortaſſis nemo: ſed ut appareat,hanc uiam ſuccurrendi ueterum monumentis, quam nos ingredimur,eſſe longe certiſſimam

tissimam,si modo uiri docti negocium id qua par est cura ac religione tractandũ suscipere non grauentur. Cap.LVII. Quos censoriæ legis princeps,Q.Scaurus & M.in consulatu non alio modo cœnis ademere ꝙ conchylia.) Vbi nam legitur istuc consulum par? imò ubi Q.Scaurus? dein de ubi sic loquuntur latini scriptores,Q. Scaurus & M.& non potius,Q.& M.Scauri? Fatendũ est & hic corruptam esse lectionẽ. Integra sic habet, quos censoriæ leges,princepsq; M.Scaurus in cõsulatu:hoc est censores,& ante eos Scaurus' consul,cœ.ad.Sic enim dictum est hic princeps, quomodo apud Poetam:Princeps ærata Tarchon secat æquora prora, id est,primus. Librarij ferè non aliter scribebant que coniunctionem quàm primæ literæ puncto postposito. id lector imperitus prænomen putauit:unde deprauandi occasio.

EX LIBRO NONO Cap. VIII

DElphinus non tantum hominis amicum animal,uerũ & musica arce mulcetur symphoniæ cantu.)Rectius:non homini tantum amicum animal, uerum & musicæ arti,m.s.c. Ex hominũ manibus uescens,ferensq; se tractandum.) Lege, præbensq; se tractandum. Paulo post Amphilochi scribendum,non Amphilochij,ἀμφίλοχοι. Sũt autem in Epiro. Cap.X. Et cooperta terra, ac pauita corpore.) Melius,ac pauita pectore.
Cap.XIII. Ipsis in somno mugitus,unde nomen uituli accipiunt.Tenent disciplinam.) Lege & distingue:unde nomen uituli.Accipiunt tamen disciplinam. Cap.XV. Silurus grassatur ubicunque est omne animal appetens,equos innatantes sæpe demergens,præcipue in Mœno Germaniæ amne prope Lisboum,& in Danubio.Mari extrahitur porculo marino simillimus.) Hoc loco nominatim recensentur pisces magnitudine insignes,non marini,sed fluuiorum,Nili,Rheni,Padi, Danubij,Boristhenis,Gangis. horum medio catalogo non satis apte inseritur marinus quidam piscis innominatus.sequẽda igitur antiquorum codicum lectio,ut post Lisboum nouæ orationis initium faciamus. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino simillimus.Is uulgo Italorum etiã nunc semilatino nomine moro appellatur,ob salsamenta illis notus,gustu aspectuq; porcinam sali tam nonnihil referentia,Germanis Husio dictus, quasi ὗς, sicut mario,ἀπὸ τοῦ μαρίδος. Cap. XVI. Sunt & piscibus præstita in hac parte auguria.) Nostri codices melius:Sunt & in hac parte naturæ auguria,sunt piscibus præscita. Cap.XVII. Inde aduectos Tib.Claudio principe Optatus Elipertius præf.classis, inter Ostiensem & Campaniæ oram sparsos disseminauit.) Lego:Optatus è libertis,scilicet ipsius principis. notum est autem ex Tranquillo & Tacito quanta fuerint potentia liberti Cæsarum. Cap.XVIII. His aquam acceptam ore remittunt.) Quisquis hic ordinem mutauit, fecit sermonem ἀμφίβολον, Vetus ordo est hic:his aquã emittunt,acceptam ore. Cap.XIX. Miratur Arcadia suum exocœtum.) Deest coniunctio &.Commemorato enim Verbani & Larij piscium miraculo,subijcit,Miratur & Arcadia. Nam stagna & amnes transeunt. Plerisq; euidens ratio est.)Scribendum coniunctim: Nam in stagna & amnes transeundi plerisq; euidens ratio est.

Cap.XXVII. Item miluus subit in summa maria.)Has uoces,item miluus,adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde resectas nescio quis hic non suo loco assuit. Attollit cornua è mari sesquipedalia ferè, cornuta, quæ ab his nomen traxit.)Diuersa lectio antiquior,quam secuti sumus: Attollit è mari sesquipedanea ferè cornua,quę ab his nomen traxit. ut periphrasi utatur, de uulgo nota loquens.alioqui superuacaneum uideri potest,de etymologia admonere in re tam clara. Si quis tamen illam alteram lectionem mauult,fruatur. Cap.XXIX. Terreni maiores quàm pelagici.)Lege pelagij,πελάγιοι.Sic Græci longe à littoribus diffita uocant:nostri πέλαγος, altum.In fine:capitis liburnicarum ludens imagine scribendum ex fide archetyporum,pro liburnicarũ gaudens imagine. Cap. XXX. Simulq; eam descendere in duo sensu carentia, nisi forte tristi. Id enim ubi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est.)Antiquior lectio:nisi forte tristi(id enim constat)omine nauigantium, humana calamitas in causa est. Cap.XXXIII. Nauigant ex his neritæ, præbentesq; concauam sibi partem,& alteram auræ opponentes, per summa æquorum uelificant.)Primum rectius legitur,ueneriæ.Sunt enim conchæ non gratæ modo Veneri,sed etiam cognatæ, ob communem è mari originem:celebrisq; est eius deæ effigies, concham, atque haud scio an ex hoc ipso genere, pede premens.deinde mirum quòd non concauam partẽ auræ prębeat concha,sed diuersam,cum concaua sit uelificationi aptior.Sequenda igitur & hic uetera exemplaria. Nauigant ex his ueneriæ, præbẽtesq; concauam sui partem & auræ opponentes, p.s.æ.u.Castigator non intelligens quid Latinis significet præbere se,& hunc locum corrupit:& suprà præbens se tractandum, inferens se tract. deprauauit, quemadmodum illic annotauimus.
Cap.XXXIIII. Iam quidem in tota rerum natura damnosissimum uentri mare est.) Ventri super est,nec habebatur in archetypis manuscriptis.
Cap.XXXV. Animæ hominis periculo quæsita maxime placent.) Idem castigator nec hic sensit quæsita positum pro acquisita. proinde uitiauit ueterem lectionem:anima hominis quæsita m.p. ac mox: E tantis solis ardoribus, atque Indicis quoque insulis petunt,& admodum paucis.) Sincera lectio:atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Nec aliter ferè Plinius hoc uerbo utitur,quamuis ubique studium fuit literatori nescio cui syntaxin temere mutare. Speciem uero inani inflatam.) Vetus lectio,speciem modo inani inflatam,modo,id est, tantummodo, frequens apud hunc scriptorem. Præcipuum cu stodiunt,pelago altius mersæ, quàm ut penetrent radij.)

radij.) Tu ſcribe: Quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ, altius merſę quàm ut penetrent radij. De pelagijs piſcibus ſuprà monui. Nam apud Grę cos non eſt, nec apud Barbaros inuentores eius aliud q̃ margaritæ.) Lege addendo: Nam apud Grę cos nõ eſt. ne apud barbaros quidē inuentores eius aliud quàm margaritæ. Mox eſt, ſquamas aſſimulat, non aſſimilat, quod Gallicum idioma ſapit. Enormes & feri coloriſq; marmorei.) Vetus lectio: Enormes ferè coloriſq; marmorei. Lauticiam eius omnē, apparatumq; detractans.) Imò obtrectans. Gerebatq; auribus tum maxime.) Scribe: Gerebat cum maxime. In primis elegans locutio, ſed perſæpe apud bonos authores ſcribarum uel oſcitantia uel peruerſitate mutata.

Vniones conuiuis ad ſorbendum dedit.) Melius abſorbendos dedit. Cap. XXXVI. Quia cum uita ſua ſuccum eum euomũt.) ſua ſupereſt.

Fraudatam ſe protinus luxuria credat, nos indiligẽtiæ damnet.) Magis placet uetus lectio: Fraudatam profectò ſe luxuria credat, nosq; indiligentiæ damnet. Cap. XXXVII. Capiuntur autẽ purpuræ paruuli rariſq; conchis textu, ueluti naſſis in alto iactis. Ineſt ijs eſca cluſiles mordaces q; concharum, quales uidemus has ſemineces, ſed reddítas mari auído hiatu reuiuiſcentes, appetũt eas purpuræ.) Et hic locus peſſime eſt à caſtigatoribus acceptus. Deprauationibus ſingillatim commonſtrandis prolixior eſſe nolo: collatio eas ſatis indicabit. Scribi debet iuxta fidem archetyporum ſic: Capiuntur autem purpuræ paruulis rariſq; textu ueluti naſſis in alto iactis. Ineſt ijs eſca, cluſiles mordaces que conchę, ceu mitulos uidemus. has ſemineces, ſed reddítas mari auído hiatu reuiuiſcentes purpuræ. Cap. XXXIX. In conchyliata ueſte cætera eadem ſine buccino, præterq; ius temperaturę. Aeque pro indiuiſo humani potus excremento dimidia & medicamina addunt.) Hæc perobſcura ſunt, nec mirum cum ſint deprauata. Legendum: præterq; ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremento: dimidia & medicamina adduntur. Hoc eſt, præterquã quòd buccinum detrahitur, etiam hoc intereſt, q; hic ius pro lotio aqua temperatur, & ex medicaminibus dimidium inditur eius, quod in purpuræ tinctura indi ſolet. Præter Plinius utitur pro præterea. id ubique fefellit caſtigatorem, qui exceptionem eſſe putabat. Cap. XL. Sed alia ſunt, nec habent finem uitia: iuuatq; ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturæ.) Sincerior lectio: Sed alia ſunt è fine initia: quod pulchre quadrat cum his uerbis, luſus geminare miſcendo iterum.

Cap. XLIII. Glanus qui & Glanis uocatur.) Caſtigatior lectio: Cautius qui glanis uocatur. nam ſic præcedentibus pulchrè cohæret. Cap. LI. Plani piſcium quibus cauda non obeſt aculeiq;, ut teſtudines & raiæ, in coitu ſuperueniunt.) Ita ne teſtudines inter planos piſces numerantur? Rectius: Plani piſcium quibus cauda non eſt, aculeatiq;, ut teſtudines in coitu ſuperueniunt, id eſt, teſtudinum modo. Spari, torpedo, ſquali.) Sargi, non ſpari. Circa finem capitis eſt coaleſcit uulnus, non calleſcit. Cap. LIII. Poſtea uiſum tanti in extrema Italia petere Brundiſiũ oſtreas.) Rectius in extremam Italiam, familiari Plinio locutione. Cap. LVII. In cauernis aquas hebetes remanere.) Vetus lectio, in cauernis aquas habentibus remanere.

EX LIBRO DECIMO Cap. III.

INgenitum eſt ei, teſtudines raptas frangere.) Legendum: Ingenium eſt ei, id eſt, natura. Quarti generis eſt percnopterus, eadem moratur per lacus.) Vetuſta exemplaria: percnopterus, eadem oripelargus. Sequenti uerſu: Vt quam uerberet coruus; nihil erat neceſſe mutare in, utpote quam. Cap. VIII. Traditum eſt, miſſas in ſublime ibi excipere eos.) Melius, miſſas in ſublime ſibi excip. eos. Cap. IX. Ac rictu columbis potius.) Vetus lectio: Ac uictu columbi potius: ut intelligamus eam & leguminibus ueſci pręter reliquorum accipitrum morem. Ad hoc rictum uix puto inueniri de ullis auibus, nedum de columbis. Cap. XIX. Vncos ungues habentes omnino non congregantur, & ſibi quoque prædantur.) Lege, & ſibi quæque prædantur. Cap. XXII. Scipio an Metellus uir conſularis, an M. Sextius.) Prius an ſuperfluit. Is Scipio Metellus Põpeij Magni ſocer fuiſſe fertur. Cap. XXVIII. Et Cyrenaici Achorem.) Legendũ, & Elei Myiagron. Atteſtatur noſtris exemplaribus & Pauſanias. ibidem, qua litatum eſt illi die, non poſtquã litatum eſt illi deo. Cap. XXXIII. Madefactum multa aqua pennis puluerem ſpargunt.) Lege madefactæ multa aqua pennis puluerem ſp. In genere item ripariarum eſt.) Antiqua lectio: In genere parrarum eſt. Parrarum & Horatius meminit, tanquam inauſpicatarum. Impios parræ recinentis omen Ducat. Eadem iam pauore libera, ac materna uocante cura.) Rectius: Eadem in pauore libera ac materna uacans cura. Non enim narrat quid perdix facere ſoleat abducto per dolum à nidis aucupe (nam tunc uolatu ſe proripit) ſed quo ingenio aduerſus illum alioqui utatur, cũ aut non habet pullos, aut longe alio loco habet.

Cap. XL. Caprimulgi appellantur grandiores merulæ aſpectu.) Lege grandioris. Hæc minutiora pigeret annotare, niſi animaduertiſſem omnibus inoleuiſſe editionibus. Cap. XLII. Super omnia humanas uoces reddunt pſittaci, & quidẽ ſermocinantes. India autem hanc mittit, Pſittacẽ uocant.) Legendum, pſittaci quidem etiam ſermocinantes. nam hæc uerba, Super omnia humanas uoces reddunt, ad præcedentia referunt. pręterea legendũ, ſittacen uocant. & ita adhuc nonnullis barbaris nominatur. Nam quod ad terminationes attinet, altera greca eſt, latina altera, neutra barbara. Vltimorum hoc capite uerborum uera lectio eſt, ac cibis blandiẽte, nõ ad ciues. ſenſus

eſt

eſt apertus. Quin & proxime ſequentis cap. extrema uerba deprauate leguntur: quæ poturo ſuffice ret: pro, quantum poturo ſuff. Cap. XLIII. Hunc ſiue æmulatione incitatus manceps.] Nihilo deterius habuit priſtina lectio, æmulatione uicinitatis: & plena erat locutio etiam abſq; parti cipio. Cap. XLIX. Venerunt in Italiam Bebria cẽſes bellis ciuilibus trans Padum externæ & nouæ aues (ita enim adhuc uocãtur) turdorum ſpecie.] Quibus nam bellis ciuilibus? nam plura fuerunt diuerſis temporibus. Deinde ſi Bebriacenſes uocabantur, uerba per parẽthieſim interiecta, poſt hanc uocem Bebriacenſes, ſtatim ſubijci debuerant. Præclare adiuuerũt hic quoq; noſtra exemplaria, ubi ſic legitur. Venere in Italiam Bebriacenſibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc uocãtur) turdorum ſpecie, &c. Loquitur de bello ciuili Otoniano, quod ob cladem ad Bebriacum Galliæ Ciſalpinæ oppidũ, Bebriacenſe nominat. & externæ uerbum eſt ſuperuacaneum, inſcitia caſtigatoris adiectum. is quiſquis fuit, non ſentiens, &, pro etiam dictum, putauit aliquid deeſſe. Cæterum aues ipſæ nouæ appellatæ ſunt cum recens aduenissent, ac deinde appellatio manſit, etiam poſt multos annos ab earum aduentu: id quod ſatis indicare poterat uel titulus capitis, De nouis auibus. Sic enim & hic & in primo libro conſtanter habetur in manuſcriptis uoluminibus. Cap. L. Gallinaceos quoque paſcendi lacte addito cibis.) Non multum fortaſſe refert, attamen antiqua ſcriptura eſt, lacte madidis cibis. Cap. LV. Liuia Auguſta.] Vetus lectio, Iulia Auguſta. Nec erat mutanda. nam tametſi hæc ipſa gentilicio nomine Liuia primum dicta eſt, tamen iam natu grandior, ut marito tam honorifica appellatione æquaretur, Auguſta cõſalutata, & peræq; honoris gratia gentẽ in Iuliam aſſcita, Iulia Auguſta uocari cœpit, relicto priore nomine. quemadmodum ex Tacito diſcere licet. Nec aliter legitur in omnibus emendatis autorũ monumentis, duntaxat quoties Auguſtæ cognomen additur. Cap. LX. Nec aliâs in pluribus tanta fœcunditas, maior tamen paruis.) Legendum, nec alia plures. ſ. parit quàm mẽlãcoryphus. Tanto fœcunditas maior paruis. Cap. LXI.

Cui membrana ceu pennæ.] Melius, cui & membranaceæ pinnæ uni. Cap. LXIII. Ea de cauſa ingrediuntur in conceptu.] Melius quadrabit ſi legas, in coitu, ut eſt in manu ſcriptis.

Viciſſe Olympia prægnantem equam Hecratidis Theſſali inuenimus.] Scribo, pręgnantem Echecratidis. Cap. LXIIII. Ex omnibus quæ perfectos fœtus, uel tãtos & innumeroſos ædũt.] Lege: Ex omnibus quæ perfectos fœtus, ſues tantum & numeroſos ædunt. Cap. LXX. Qui ob id coguntur in naſſas.] Lege, quæ ideo conijciuntur in naſſas. Cap. LXXIII. Orygem perpetuo ſitientem Africa generat, ex natura loci potu carentem cum mirabili modo ad remedia ſitientium.) Germana lectio: Orygem perpetuo ſitientia Africæ generant, & natura loci potu carentem; mirabili modo ad rem. ſi. Sequenti uerſu ubi legitur, ſaluberrimi liquoris hauſtu ueſicis: dele hauſtu. Cap. LXXIIII. Vulpes & milui: angues & muſtelæ & ſues.] Codices antiqui melius. Vulpes & Nili angues, muſtelæ & ſues. Componit enim animalium paria inter ſe diſſidentium. De aſpide miraculum à Philarcho traditur: Is enim autor eſt, &c.] Vetus lectio: De aſpide miraculum Philarcho reddatur. Vult enim Plinius fidem rei quam narrat penes autorem Philarchum eſſe. Id cum non intelligeret caſtigator, homo craſſæ Mineruæ, more ſuo caſtigauit, hoc eſt, mutauit in deterius.

EX LIBRO VNDECIMO. Cap. VII. NIgra cruſta eſt prima, ſaporis amari.] Lege, Cõmoſis cruſtis eſt prima. Explanat enim has uoces, commoſin, piſſocerõ, propolin. ac primo commoſin. Cap. X. Apprehenſis põduſculo lapillis ſe librant.] Melius, apprehenſi pondu ſculo lapilli ſe librant. Cap. XI. Fucus ademptis alis in alueum traiectus.] Scribo, reiectus.

Cap. XII. Itaq; cum prima.] Lego pro cum tũ, hoc eſt, Vergiliarum exortu. Cap. XIII. Qua feruoris ipſius ſpuma concreſcit.] Scribe quæ, uidelicet membrana. nam ſi ſpuma nominatiuus nõ ablatiuus eſſet, in quam dixiſſet, potius quàm qua. Cap. XIIII. Contra copia ignauiam affert. Maciem melle non erithace paſcunt.] Nõ leue erratum. Lege, ac iam melle non erithace paſcunt: ut ſit ſenſus, ſi copia mellis adſit, faſtidiri erithacen in cibo ab apibus. Et mox error errorẽ peperit. Quia deprauato, ac iam, in Maciem, nõ belle cohæret, Ergo diligentiores: pro una uoce Ergo, ſuppoſitæ ſunt tres, Qui autẽ ſunt. Mox, Dies ſtatus inchoandi: melius quàm, ſtatutus. In fine capitis pro non talia ſuauitas uſuſq;, repoſuimus, nõ alia ſuauitas uiſq;. Cap. XV. Aptiſſimum in æſtimatione è thymo.] Vetus lectio, Aptiſſimũ exiſtimatur è thymo. & ſequenti uerſu pro, cum ſit, quod ſit. Sequens probatio ut ſit odoratum & dulce, reglutinoſum.] Quid hoc uerbi eſt, reglutinoſum? Reſtituimus: odoratum, ex dulci acre, glutinoſum. Cap. XVI. Aequitas etiam in eis obſtringitur.] Lege addẽdo uoculam, Aequitas quidem etiam in eis obſtringitur, nec caret ſua elegantia particula, quidem. Sicut ſequenti uerſu temerarie fecit qui detraxit uocem Ergo, ſcribens, in primis præcipitur, pro in primis ergo præcipitur. Nam ubi incubauere, fauos liuidos faciunt.] Antiqui codices, Nam niſi incubauere. ut quod præcedit, ad opera, non de mellificio, ſed de prolificatione intelligatur, quæ incubatu fit. Tertio inde uerſu adde uerbum, exiſtimatur: ulceribus aptiſſimum exiſtimatur. Quam probabilem aliâs ſententiam fucorum euẽtus coarguit.] Prouentus non euentus. Cap. XVII. Cum procedit, unà eſt: totum examen circa eum conglobatur.] In uetuſtis codicibus aliter legitur ac diſtinguitur: Cum procedit, unà eſt totum exa

men,circa.p. cum cõglobatur. Bellum uero quod mox assidui custodes autoritatis, nescio quis deprauauit in,assidua custodientes autoritate.

Apparatus indicio diem tempestiuum eligentium.)Lego,apparatus indice, nempe murmure, quod nomen proxime præcessit. Si quà lassatus deficit,aut forte aberrauit, odore prosequuntur.) Verior lectio:Si qua lassata def.a.f. a. odore persequitur. nam lassari & aberrare, in regẽ competere non potest. Sedere in ore infantis Platonis,tunc etiam suauitatem illam prædulcis eloquij portendentes.) Vt uerior ita multo elegantior uetus lectio: Sedere in ore infantis tum etiã Platonis,suauitatem,&c.& continenter: Sedere in castris ducis Drusi Imperatoris,tunc prosperrime pugnatum.) Lege:in castris Drusi Imperat. cum prosp.pug.& circa finem cap.alterutra pars, quæ suis:non,quem suis, & sequenti uersu: maxime rixa in conuchendis floribus exorta:non, Maxima rixa & in c.f.e. Cap.XVIII. Aliqui non nisi in tantum adacto intestinum sæpe assequatur.) Vetus lectio: ut intestini quippiam sequatur. sequenti uersu redundabat, dein. Adrepentesq; foribus opertas sufflant: ab hoc spatio prouolant.) Restituimus ex fide ueterum codicum:adrepentesq; foribus per eas sufflant:ad hoc prouolant.hoc est: ad flatum ranarum prouolant apes. Cap.XIX. Papilio etiam ignauus & inhonoratus, luminibus accensis aduolans.] Adde uoculam hic, papilio etiam hic. quòd non de quouis papilione loquatur. & aduolitans frequentatiua forma legendum. sed grauius erratum mox sequitur,utpote non simplex. Filis etiam araneus,quacunque incesserit, alarum maxime lanugines obtexit.non enim de araneo loquitur,sed tertium nocendi modum papilionis narrat:filis etiam araneosa,quacunq; incessit, alarum maxime lanugine obtexit. Cap.XXII.

Prima eas retorquere rursusq; texere inuenit.)Veteres codices:redordiri rursusq; texere.

Cap.XXIII. Hanc ab his quoq; cogi subigiq;.)Quoq; redundat, sicut antepenultimo uersu duæ dictiones,more ceræ: quæ cera ex postremis syllabis uerbi lentescere nata est. Et primam dictionem huius capitis quæ est Bombyces, mutatis postremis literis perperam assuerunt fini uigesimisecundi capitis, cum ibi non minus grauiter quàm argute dictum sit, ut denudet fœminas uestis:ac si dicat, nihil absurdius fieri posse, quàm cum uestis ad tegendum partes quibus pudor debetur inuenta,eadem ad nudandum eas adhibeatur pellucida:quæ argutia perit si dicas, uestis bõbycina, ac non simpliciter uestis. Nec puduit has uestes etiam uiros leuitate usurpare, propter onera æstiua.] Ita ne hæ uestes propter onera usurpantur,ac non magis propter leuitatem? Verior lectio:Nec puduit has uestes usurpare etiam uiros,leuitatem propter æstiuam. Primum fœminarum lasciuia his usa est, quæ gauderent nuditatem suam per eas spectari. Deinde uiri quoq; usurpare cœperunt, ob delicatam leuitatem æstati conuenientem. Cap.XXIIII. Circinato adnectens.] Hoc adiectiuum nomen substantiuum poscit:& habetur sanè in manuscriptis: circinato orbe adnectens. circinatum uocat tam absolutũ, ut circino ductus uideri possit. Derelicto laxo prætenti summa parte.] In his quidem uerbis nullum commodum sensum uideo. Quòd si legas ut in nostris archetypis habetur:derelicta lasso prætenti summa parte:sensus erit:prætentæ telæ summam partem imperfectam præ lassitudine ab araneo derelictam.ubi arbitrari licet, legendum est, non liceat. Pariunt autem oua ea in telas expansa,quia saliunt.] Pro expansa lege, & sparsa. Ideo sparsa, quia saliunt.Pariunt autem trecentos.] Reposuimus:pariũt aũt & tricenos. Cap.XXVIII. In Thraciæ partibus iuxta Olynthum.) Vetus lectio,in Thracia iuxta Olynthũ. Quod in hoc annotaui,ne indocti qui sic loqui solent, exemplum apud Plinium inueniri iactent. Cap.XXIX. Idem quippe noctibus non uolare eas propter frigora tradiderunt,ignari etiam lõginqua maria ab ijs transiri,continuata plurium dierum profectione.Quod maxime miremur,famem quoq;, quam propter externa pabula petiere, sciũt imminere.] Non obscurum erit ex collatione, quanto & hic antiqua lectio sit incorruptior. Idem quippe nec uolare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab ijs transiri, continuata plurium dierum (quod maxime miremur) fame quoq;,quam propter externa pabula petere sciunt. Italiam ex Africa magna cohorte infestant.) Scribo, Italiam ex Africa maxime coortæ infestant. Cap.XXXII.Multa autem insecta & aliter nascuntur,atq; asilus in primis ex rore.] Asilus nec est in emendatis exemplaribus, nec alioqui hic locum habere potest,ubi de papilionibus fit mentio, non de asilis. Sequenti uersu est, inde porrigitur uermiculus,nõ oriẽ. Cap.XXXVII. Alij præfixa his pila cuspidant.] Malim ut uetus: alij præfixa hastilia cuspidant.præcedit enim cornibus. Oculos unicolores nulli, cum candore omnibus mediusculo differentes.] Vetus lectio melior:Oculus unicolor nulli, cum candore omnibus medius color differens. Ardent,intẽdun tur,humectantur,cohibentur.] Legi debet:humectant, conniuent. Ab ijsdem qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites uocantur: quis parui utrinq; ocelli,Lucini iniuriæ cognomen habuere.] Locus est fœde corruptus. Exemplaria manuscripta habent:Ab ijsdem qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites uocabantur. qui paruis utrisque, Ocellæ: Luscini iniuriæ cognomen habuere. Vt hoc intersit inter Luscinum & Coclitem,quod hic sit unoculus natus, ille per uim elusca tus,Porrò Coclitem eo modo opici ex Cyclope detorserunt, quo ex Ganymede catamitum.Fuerunt autem Coclites Horatiorum gentis,sicut Seruiliorum Ocellæ,Fabriciorum Luscini, Pompeiorum Strabones, Papiriorum atque

Aclio-

Aeliorum Peti. Bobus bis mutantur.] Vetus lectio:Boues bimi mutant. Setis intus os hirtum,& linguam etiam appellatam.] Lege,& linguam etiam ac palatum. Cap. XXXIX.

Quæ uero ratio crocodilis,si nõ cruori,sed duritiæ tergoris tribuatur & solertia.] Lectio sanè inepta,castiganda ad exemplaria uetera,sic:Ceu uero non crocodilis duritia tergoris tribuatur & solertia. Coarguit enim hoc exemplo quorundam opinionem, qui subtilitatem animi constare cuteoperimentisq; corporum putabant. Velut languidiores cum menstrui cursus stetere.] Legendum,ut & lanugines oris,c.m.c.s. Cap. XL.

Primogeniti in quaq; parte sues primas premunt,& si escæ sunt faucibus proximæ.] Prodigiosa deprauatio,cùm à Plinio scriptũ sit: Primis genitis in quoq; partu sues primas prębẽt:eæ sunt faucibus proximæ,scilicet mammæ. Cap. XLI.

Tenuissimum camelis,mox equabus.] Manu scripti codices habent equis,nusquam obseruantes recentiorum exceptionem de ablatiuo in filiabus,equabus,asinabus.Sicut & supra 40.capite. Asinis à fœtu dolent,non Asini.Idem animaduerti & in Liuianis exemplaribus. Cap. XLII. Duobus alpes generibus pabula sua approbant, Dalmatiæ Docleatem mittunt Centronum terræ Natusicum.] Vetus lectio: Dalmaticæ Docleatẽ mittunt,Ceutronicæ Vatusicum. Dalmaticas uocat iuga à Carnis ad Dalmatas usq; pertinentia.

Cap. XLV. Sunt autem crura his obliqua, humani poplitis modo.]Pollicis non poplitis.

Qua perfossa,ceu uinculis,spiritus fugit.] Legendũ,ceu iugulo,scilicet perfosso. Cap. XLVI. Leo etiamnum tortuosos.] Scribo tortuosius.

Cap. XLVII. Confirmant & apodas habere,nycterin & drepanin,in eis quæ rarissime apparent.]Nycterin pro rara nõ agnosco,quæ Grę cis uespertilionem sonat, uolucrem potius quàm auem:raræ aui rarum nomen magis cõuenit, quẽ admodum habet antiqua scriptura,& apodas habere,& ocen & drepanin. Cap. LI. Hinc tot cantibus & modulis flexiones.] Antiqua lectio potior:hinc tot cãtus & moduli flexiones q;. Cap. LIII. Qui uenena serpentium suctu è corporibus exigerent.] Melius, corporibus eximerent. Scythę sagittarum unguntaciem.] Vetus lectio,Scythæ sagittas tingunt.

EX LIBRO DVODECIMO Cap.IIII.

VNam quam peculiarius Virgilius celebrauit ebenum.]Rectius manuscripta uolumina:Vnam è peculiaribus Indiæ Virg. celebrauit ebenum. Cap. V. Quorum pondera adeo in terram curuantur,ut anno s.i.] Incorruptiora exẽplaria:quorum imi adeò,&c. Cap. VI. Quo sapientiores Indorum uiuunt.)Lege,sapientes,id est,philosophi. Cap. IX. Facilius hoc & crustosius amariusq; & gummosum.] Lege addẽdo iuxta fidem ueterum codicum:Facilius hoc et crustosius amariusq;,at Indicum humidius & gũmosum.Ibidem legitur, in libras X. terni, non X tantum. Cap. XIII. Vt alij existimauere, frutice uenoso.)Exemplaria nostra quæ ob uetustatem sequimur, habent, frutice myrtuoso. Quod nescio cur debuerit magis absurdũ uideri, quàm gũmosus & similes Plinianæ uoces. Cap. XIIII.

Græci stagoniam & atomum tali modo appellant,minorem autẽ Arabiam.]Imò orobiã à magnitudine ὀρόβου, hoc est erui. Vltimo huius capitis uersu lege,potius q; in micas friet. Cap. XVI.

Facillime aũt adulteratur Indica myrrha.]Scribo,fallacissime autem adult. Cap. XVIII. Periti rerum astruxerunt.] asseuerant, non astruxerunt. Cap. XIX. Reuehunt uitrea & aenea.] Melius,& ahena. Sterilior imbre, ceu diræ naturæ.] Vetusti codices: sterilior imbre,cæduæ naturæ. & mox illic legitur, uenia cædendi, non metendi. Deinde sorte germina discerni.) Cremia,non germina:quæ uox uel ex psalmographo nota esse poterat. Cap. XX. Per Nabathæos Troglodytasq; confines, qui considere ex Nabathæis.) Vetus lectio: per Nabathæos Troglodytas,qui considere ex Nabathæis. Vt intelligamus coloniam à Nabathæis negociatoribus in Troglodyticen deductam. Cap. XXIII.Eandem quæcunq; sit aspalatho.)Lege, eandem quæ sit aspalatho. Cap. XXV. Maxime probatur quod ante semel fluxit.) Melius uetus exemplar,Maxime probatur quod ante semen fluxit, id est, antequam semen prolatum sit. Paulo post illic legitur: Exit & in Pamphylia, sed aridior:non acrior.

EX LIBRO DECIMOTERTIO Cap. I.

PRimumq; id scire conuenit,mutata autoritate ad peius transisse gloriam.)Sincera lectio: mutatam autoritatem,& sæpius transisse gloriã.

Cap.III. Vestes prolongant tempus.) Antiqui codices: Vestes prorogant tempus. Summa commendatio eorũ, ut transeũtem fœminam odor inuitet,etiam aliud agentem.) Magis placet quod in ijsdem codicibus habetur: ut transeunte fœmina odor inuitet etiam aliud agentes.Neq; enim usqueadeo corrupti fuerunt Romanorũ mores, ut frequentior esset uiris quàm fœminis unguentorum usus.ac mox: Sed quosdam crassitudo maxime delectat,idipsum approbantes.) Illic est,spissum appellantes, non idipsum approbãtes. Atq; Caium principem solitum lauari.) Lege,atq; Caium principem solia temperari, scilicet iussisse. Vtinamq; dicere possemus, quis primus instituisset ista,nimirum hac mercede orbem terrarum corruptæ deuicere aquilæ.) Duas uocu las,ita est,quibus perquam eleganter Plinius utitur, scribarum siue potius castigatorũ temeritas deprauauit in,ista.Sic enim scribitur ac distinguitur in emendatis uoluminibus. Vtinamq; dicere possemus, quis primus instituisset. Ita est, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ.Sic lib. 7.cap. 40.dixit, Ita est profecto,alius de alio iudicat dies.Item libro 18.cap. 6. Itaq; est profecto, opera non impensa cultura

conſtat. Præterea li. 24. cap. 1. Ita eſt profecto, magnitudo populi Rom. perdit ritus, uincendoq; uicti ſumus. Cap. IIII. Genera earum plurima: & prima fruticem non excedentia: ſterilem hanc, alicubi & ipſum fertilem, breuemq; ramis obiri umbra foliorum.) Emendata lectio: ſterilem hunc, alicubi & ipſum fertilem, breuiq; ramorũ orbe folioſum. qui error tam craſſus eſt, ut mirum ſit à nemine deprehenſum. Præterea cæſum à dorſo puluinato, & in aluo media fiſſura pleriſq; umbilicatum. Quod erat prius, pomis refertam.) Pro his uerbis longe alia ſunt in antiquis uoluminibus, nempe hæc: eratq; cũ hæc proderem fertilis. Cap. VII. Certoq; eam ſugit alienus humor, qui aluum omnem rigat.) Lege: Qui aliam omnẽ rigat. Cap. XI. Neq; ad alios uſus illis, quàm funibus. Rex Antigonus in naualibus uſus eſt rebus, nondum ſparto cõmunicato.) Sincera lectio: Nec alijs uſus eſt & inde funib. rex Antigonus in naualibus rebus, nondũ ſp. cõmun. Cap. XII. Quæ potuit eſſe ſegminibus utrinque amputatis.) Scribo reſegminibus. Minus ſorbet. Politur & charta magis, ut ſplendeat.) Lege & diſtingue: Minus ſorbet politura charta, magis ſplendet. Deprehenditur & lentigo oculis, ſed mediis inſerto glutina mentis ceu tenia iunco papyri bibulo, ibi uix litera fundẽte ſe.) Voluminũ ueterum emẽdatior lectio: ſed inſerta mediis glutinamentis tenia fungo papyri bibula, uix niſi litera fundente ſe. Nam fabrili à gummi cõmiſſuræ fragiles ſunt.) In eiſdem codicibus melius eſt. Nam fabrile gummisq; fragilia ſunt. Fabrile uidelicet glutinum. & gummis genitiuus eſt à gummi, κόμμι κόμμιος. Minimum hunc modum integerit.) Lege, minimum hoc modo intergerij. Cap. XIII. Quod eo magis miror, ſi etiamnum Homero condente Aegyptus non erat. At cur ſi iam hic erat uſus, in plumbeis linteisq; uoluminibus ſcriptitatum conſtet? Cur & Homerus in ipſa illa Lycia Bellerophonti, codicillos datos, non epiſtolas prodidit?) Hic tenebrio neſcio quis aliquot uoces ex 11. cap. repetitas, ſed deprauate, infulcire auſus eſt. nam uetuſta exẽplaria omnia tantum habent: Quod eo magis miror, ſi etiamnum Homero condente Aegyptus non erat: aut cur ſi iam hic erat uſus in ipſa illa L.B. &c. Agnoſcis erudite lector, Plinianum orationis fluxum, nullã interpolatoris operam deſiderantem. ò impudentiam. Cap. XV. Interijt nuper incendio quam Cethegus decedẽs libris 14. permutauerat.) Vetus lectio: Interijt nuper incendio à Cethegis deſcendens, H—S. xiiij. permutata. A Nomio Tiberij Cæſaris liberto.) Lege addendo: Item à Nomio: nam duas recenſet ampliſſimas, Ptolemæi unam, alteram Nomij. Operimento conchylij & laminæ per mediam ueſtitam fuiſſe.) Pro peſſima opera malam gratiã meritus eſt, quiſquis hic Pliniana uerba, aliquot de ſuo additis, interpolare non eſt ueritus. Nam ſincera ſcriptura tantum habet: operimento laminæ ueſtita, quemadmodũ laterituj parietes ornatus cauſa marmoreis cruſtis ueſtiuntur. Nutriuntur optime ſplendeſcũtq;, manuq; ſicca fricant ab alienis maxime: nec abaculis læduntur, ut in his genitæ.) O belle tractatum Plinium. Vide obſecro lector, quantum hæc à germana lectione diſcrepent, quæ talis eſt: Nutriuntur optime ſplendeſcuntq; manu ſicca fricatæ à balineis maxime: nec à uinis læduntur, uti his genitæ. Cap. XVIII. Totumq; abire in lacũ.) In altum, non in lacum. Cap. XIX. Punicũ malum cognomen ſibi uendicat.) Lege, cognomine ſibi uendicat. Cap. XXI. Semine, colore et ſpecie foris.) Farris, non foris. Cap. XXIIII. Vtilitas herboſa ergo, & eo lætior ſatietas, quod perquàm modico pingueſcunt & quadrupedia.) Exemplaria uetera: Vtilitas quæ eruo, ſed ocyor ſatietas, perquàm modico pingueſcente quadrupede. Obiterq; inter ordines allium capeſſere fertile eſt.) Lege: allium & cepe ſeri fertile eſt.

Cap. XXV. Vix ut reſpicere è naui tutum ſit.) Proſpicere, non reſpicere.

EX LIBRO XIIII. Cap. I.

SVbdiales inambulationes umbroſis opercu-
lis opaca.) Sincera lectio, umbroſis perguulis. ut eſt uidere in emendatis manuſcriptis. Cap. II. Vua tam parua, ut niſi pinguiſſimo ſolo coalere non poſſit.) Rectius, colere non proſit. In neglecto ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino non prouenit.) Legendum: In eligendo ſolo moroſa. Moroſam in eligendo ideo dicit, q; ei nec pingue nec gracile ſatis conueniat. Tuncq; Albanum uinum æmulantur.) Reſtituimus ex uetuſtis codicibus, Albano uino æmulantur. Sic Martialis: Aemula Baianis Altini littora uillis. locutione à Græcis accepta, ἀμίλλομαί σοι. leuius hoc uideri poterat, niſi in his leuibus tam ſæpe ſcribæ ludere ſibi permittant. Mœrica contra omnes ictus firmiſſima.) Veteres libri, contra omne ſidus firmiſſima. Cap. III. Et coronaria naturæ luſu ſtephanitis.) Scribo, coronario naturæ luſu. Cap. IIII. Cum C. Gracchus tribunus plebis ſeditionibus agitatis interemptus.) Latinius noſtra exemplaria, plebem ſeditionibus agitans. Raro quippe adhuc fuere, nec niſi importatis ſingulis teſtis millia nummûm.) Vetus lectio, nec niſi in nepotatu. Cap. VI. Pucino retulit acceptos non aquoſo.) Lego, pucino retulit acceptos, non alio uſa. Cum eadem uitis aliud alijs locis pullulet.) Maluimus & hic noſtros manuſcriptos ſequi, in quibus eſt, aliud alijs locis polleat. Cap. VII. Nec Cymolitij per ſe gratia.) Noſtri ueteres codices Tmoliti habent, cuius & apud Galenum fit mentio. Cæſarem non aliud potaturum.) Scribo, poturum. Cap. XIII. Interfectam fuiſſe à marito.) Scribo ad exemplar uetus, interfectam fuſte à marito, atteſtante Gellio. Aromaticis delectatos.) Lege Aromatite. id eſt quod nunc Hippocratis uocant, cuius inuentum

uideri

uideri uolunt. Cap.XIIII. Sic quoq; diu transmarina fuerunt in authoritate ad atauos usq; nostros, etiam falerno iam reperto, sicut apparet ex illo Comico uersu Anaxipolis Thasii: Quinque Thasii uini inde depromam, Falerni bina.) Quid ego audio, Anaxipolim Thasium Latinos uersus scriptitasse? an forte Græce quidē scripsit, sed togatas fabulas. alioqui inepte citatur testis, ubi agitur de authoritate quæ fuit uinis in Vrbe atq; Italia. Subijciam & hic ueterem lectionem, quo magis appareat deprauatio: Sic quoque postea diu transmarina in autoritate fuerunt, & ad auos usq; nostros: quin et falerno iam reperto, sicut apparet ex illo comico uersu: Quinq; Thasii, &c. Neque enim ratio temporum patitur ut legamus ad atauos, de uinis quæ post Opimium consulem in precio fuerunt. Millia cadorum congiorum.) Lege, cadorum congiariorum, id est, qui congiū caperent. Sequenti uersu est C. Sentius, non Censius. Hortensius super decem cados hæredi reliquit.) Non uideo cur hoc magnum uidèri debeat, cum Lucullo eiusdem uini plusquàm c. M. cadorum fuisse suprà in hoc ipso capite scriptum sit. uerior est dubio procul manuscripta lectio X. M. cadorum, quod scribæ hoc modo scribere solent X̄, inde lapsus occasio. Cap.XV. Quid ni? Et Cæsar dictator triumphi sui cœna uini falerni amphoras c. Chij cados c. in cōuiuia distribuit.) Conuiuia hic uocat certum conuiuarum numerū unà discumbentium, qui ferè intra Musarum numerum consistebat, iuxta tritum illud prouerbiū: Septem conuiuium, nouem conuitiū. Quare nimio plus essent centum cadi uel Cyclopum conuiuio. Itaq; malui antiquā scripturā sequi: Quid, non & Cæsar dictator triumphi sui cœna uini falerni amphoras, Chij cados, in conuiuia distribuit, id est, in singula conuiuia singulos cados, singulasq; amphoras. Cap. XVI. Fit & è pomis.) Melius, Fiunt & è pomis. Ac mox: Primūq; è palmis, nō, proximumq; ei è palmis. Myrtitem Cato quemadmodum fecerit, hoc paulo post indicabimus.) Melius: Myrtitem Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulo indicabimus. Et cæteris herbis colatis.) Colatis redundat. Qualem & redolent salicum Patauinorum in palustribus uindemiæ.) Lege, qualem & salicum redolēt Patauinorum in palustribus uindem. Cap.XVII. Adeo nihil intentatū in uita fuit.) Elegantius datiuo casu: Adeo nihil intentatū uitæ fuit. Cap. XVIII. Aspendios, damnata à feris.) Damnata aris, lege. ἀφίδρυμα enim libare significat. Aegyptus & ecbolinam habet abortiuos facientem.) Vetus: Aegyptus & ecbolada habet, abortus facientem. Sic & maris nauigio.) Rectius, mari nauigato. Cap. XIX. Prolibare dijs nefastum habetur uino.) Rectius in uetustis codicibus scribitur uina, sicut tertio abhinc uersu polluta & græca. Præcepta ttadiderint.) Præcepta condiderint, est in ueteribus, idq; non ineleganter, ut nihil opus fuerit mutare. Anni prioris uina nonnusquam fece acetó ue cōdiunt.) Vetus lectio: Nonnusquam prioris uini fece aceto ue condiunt. Cap. XX. Iterum sponte feruere: qua calamitate cum deferbuit deperit sapor.) Cum deferbuit, uoces sunt superuacaneæ, & ab interprete primum adiectæ. Acor aut fumidum uirus, aut picis adustio.) Lege, picis autē adustio. nam superiora resinæ uicia sunt, hoc picis. Asia picem Indicam maxime probat, Græcia Piericam.) Non Indicā, quod absurdum erat, sed Idæam ab Ida cantatissimo Troadis monte, attestante etiam Theophrasto. Cap.XXI. Sic coopercula doliorum medicanda.) Imò opercula. error natus ex geminatione literarum. Cap.XXII. Postera die ex ore halitus fœtidi.) Veteres codices diserte habēt, halitus cadi, ut intelligamus eos nimia temulentia cadum olere. Cum priorem diem quotidie perdant, imò uero & uenientē.) Nihilo deterior erat uetus lectio: illi uero & uenientem. L. Pisonem urbis Romæ curatorem ab eo delectum.) Sincerior lectio extat in antiquis uoluminibus: L. Pisonem urbis Rom. curæ ab eo delectum: hoc est, ad curam. Prefectus urbis creatus est, non curator: & præfecturam circumloqui libuit.

EX LIBRO XV Cap. I

OLeam Theophrastus celeberrimus è Græcorū autorib.) Moderatius Plinius: Theophrastus è celeberrimis Græcorum autoribus. M. Seruius T. F. ædilis curulis.) Antiqua scriptura: M. Seius L. F. Certe Seruius prenomen est, nō nomen. Nec desiderare rastros, aut falcem ullam, aut curam.) Elegantius uetus: Nec desiderare rastros aut falces, ullám ue curam. Cap. III. Has enim ocyssime occupat æstas, quia sunt tenerrimæ, & amurca cogit decidere.) Vera lectio: has enim ocyssime occupatas, quia sunt tenerrimę, amurca cogit decidere. Cum omni hora oleū decrescat.) Lege, omni mora. Cap. V. Quam earū in his locis optimā esse dicant.) Veteres codices: Quā earū finitimis locis o. e. d. nec erat opus mutare. Cap. VI. Præterea cōchas & plūbeas cortinas aere uitiari.) uitiata lectio est: restituimus iuxta fidem archetyporū sic: præterea in conchas & plumbeas cortinas: ære uitiari. refert enim ad decapulandum quod præcessit. Cap. VII. Suis herbis cōponūt inter Cappadociā & Seleuciā quod Seleucinū uocant.) Vera lectio uetus, inter Cappadociam & Galatiam quod Selgiticum uocant. Idem erratum deprehendimus & castigauimus libro 23. cap. 4. scribēdo sic: Selgiticū neruis utile diximus. E pice fit quod picinū appellant.) Lege pissinū, non picinū, ut sit græca uox. Cap. XI. Præcocia uero mustea.) Scribo pręcoci, referēdo ad proximu præcedens prouentu. E strutheis odoratissima.) Lege à strutheis, id est, post struthea. Cap. XIIII. Tamen peculiare nomen dedit.) Lege addendo: His tamen peculiare: his, scilicet lanatis, quorum mentio præcessit. A conditione castrati seminis, quæ spadonia appellant. Belgemela à folijs. folium enim unum, aliquan-

do & geminum erumpit è latere medio.] Mira uero denominatio à gemino folio belgemela. ſed cur potius à gemino, cum ſæpius unicum erumpat? Antiqua exemplaria aliter habent: quæ ſpadonia appellant Belgæ. Melofolijs folium unum aliquando & geminum, erumpit. Mirum autem uideri non debet ſi Belgę ſpadonia uocabant Romano & non Gallico uocabulo, ut qui prouincia les id temporis eſſent: apud quos ipſe Plinius aliquandiu uixit, unde hoc pomum in eius noticiam uenit, urbanis alioqui non admodum notum. Melofolium uero dictio eſt ex græca ac latina cõ poſita, quaſi μηλόφυλλον. Cap. XV.

Reliquorum nomina aliter in alijs locis appellantur.] Scribe addendo, aliter in alijs atq; alijs loca.

Conduntur uero pira ut uuæ, ac totidem modis, non aliter quàm in cadis. Præterea quæ in pomis proprietas piris quoque uini, ſimiliter ijs ægris medentes in eſcam dant.] Vera lectio: Conduntur uero pira ut uuæ, ac totidem modis, nec aliud in cadis præterquàm pruna. Pomis proprietas pirisq; uini: ſimiliterq; in ægris medentes cauent. Cap. XVII. Eandem pomis in uino ſubigũt.] Melius, uino ſubigunt. Oleo aſpergi in ore, ut de palmis diximus.] Hoc nuſquam dictum eſt, ſed particula, ut, redundat, mox legendum. De palmis diximus, ut ſit tranſitus ad reliqua. Ac ſi dicat, niſi inter peregrinas arbores de palmis dictum eſſet, potuiſſe hic inter ſecundas menſas de earum fructu dici. nunc de ficis proxime dicendum. Cap. XVIII. Ad nos ex alijs tranſiere gentibus Chalcidicæ, quarum plura genera. ſiquidem & Lydiæ quæ ſunt purpureæ & mamillanæ, ſimilitudinẽ mammarum habent.] Legendum ex fide ueterum exemplariorum: Ad nos ex alijs tranſiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. ſiquidẽ & Lydiæ quæ ſunt purpureæ, & mamillanæ ſimilitudinem earum habent. Alioqui Plinius omiſerat Chias Romę non incelebres, & Martiali in primis amatas. Nam Alexandrinæ enixiores. candicãs terina, cognomine delicata.] Eadem exemplaria ueram, etiam nunc, lectionem retinent. Nam Alexandrina è nigris eſt, candicante rima, cognomine delicatæ. Alioqui non bene cohæret, quod mox ſubſequitur: Nigra & Rhodia eſt. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admonuit.] Elegantius uetus lectio: Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit. Cap. XIX. Ergo culices partim fraudati alimento in matre, hoc eſt, putri eius tabe, ex qua nati ad cognatam uolant.] Antiquior lectio & melior. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam uolant. Cap. XX. Setanię tamen maius pomum eſt.] Tamen ſuperuacaneum eſt, natum ex proximis ſyllabis tanie, nec ad ſenſum quicquam facit. Cap. XXI.

Hæc obnoxia acri odore, nec ſuauitate iucunda.) Cuinam obnoxia? Sincera lectio: hæc obnoxia acori: odore & ſuauitate rotunda præcellunt. cæteris uiniſapor. Et rufatur capillus primum prodeuntibus nucleis.] Nuculis non nucleis.

Cap. XXIII. Molitura etiam præſtant.] Vetus, Moluntur etiam, & præſtant, &c.

Cap. XXV. Minus quinquennio eſt.) Satis lati ne dixerat Plinius, minus quinquennium eſt: nec erat cur mutaretur. Cap. XXVIII. Aliquorum lignũ ipſum in uſum & pomi uicem, ut grana myxis, quas in Aegypto gigni diximus.] Vetus lectio: Aliquorum lignum ipſum in uſu & pomi uice, ut generi amygdalæ, quam in Aegypto gigni diximus. Dixit autem Plinius his uerbis: Pomum longius piro, incluſum amygdalę putamine & corio, colore herbido. Cap. XXIX. Antequam piper reperiretur, illam obtinens uicem.) Illius obtinens uicem, legendum eſt. Plebeia torrida ac ſqualida.) Scribo retorrida: qua uoce libenter utitur. Quin & uirgæ anuli.) Lege: uirgei anuli. Papyrium Naſonem.] Maſſonem nõ Naſonem, atteſtante Liuio. Cap. XXX. Et poſtea acceſſere genera eius. Hanc ſylueſtrem, &c.] Quam hãc? Libri uetuſti: Poſtea acceſſere genera: tinus, hanc ſylueſtrem, &c. Alioqui male cohæret, acceſſit & regia, niſi tinus præcedat. Folio criſpo ac breui, quæ inuenitur rara.) Lege inuentu rara.

Præferenda utiq; myrto & oleæ eſt.] Vetus lectio, præferenda ei utroq; olea.

EX LIBRO DECIMOSEXTO. Cap. I.

NAuigantibus ſimiles, cum integant aquæ circundata naufragijs. Cũ uero receſſerint, fugientes cum mari piſces circa tuguria uenãtur.) Vera lectio: nauigantibus ſimiles cum integant aquæ circundata, naufragis uero cum receſſerint: fugientesq; cum mari, &c. Non pecudes hos habere, non lacte ali ut finitimos. Ne cũ feris quidem dimicare contingit.] Melius: Non pecudem his habere, non lacte ali ut finitimis, ne cum feris quidem dimicare cõ. Potus non niſi ex imbre.) Legendum addendo, Potus ijs. & ſequenti uerſu, Et hæ gentes certe. Certe, ſuperfluit. Cap. II. Roborum uaſtitas intacta.) Et hic adde unam dictionem: æuis roborum uaſtitas intacta.

Cap. III. Veluti populo Romano ipſa corona impoſita.) Ipſi, non ipſa. Longum eſt, nec ex inſtitutione operis.] Vetus lectio, nec inſtituti operis. Cap. IIII. Quiq; patriæ muros primus ſcandens, audentem irrũpere occidit. Quiq; ciuẽ maluit ſeruare quàm hoſtem occidere.] An non hæc inter ſe pugnant? ſicut nec id apte cohæret quod mox ſubijcitur, Vtq; eum locum in quo ſit actũ, obtineret hoſtis eo die. O ſtrenue nauatam à deprauatore operam, & cui nulla ex his quæ hic memorantur, corona dignum ſit præmium. Reſtituimus ex fide manu deſcriptorum hoc modo: quæ ſub ipſo Ioue datur, cuiq; muros patria gaudens rumpſt. Confert enim leges Romanas de ciuica, cum illa Græcorum de Hieronicis, hoc eſt ſacrorum certaminum uictoribus, in quorum honorem patria cuique ſua redeunti murorum partem diruebat, quà oppidum intraret: tanquam

nihil

nihil opus esset mœnibus ciuitati, quæ tales uiros gigneret. Mox subijciuntur capita legum: Ciuem seruare. Hostem occidere. Vtque eum locum in quo sit actum, hostis obtineat eo die. Cap. v. Necnon & in copia frugum.) Veteres codices: Necnon & inopia frugum. Distinguemus ergo proprietate naturaq́, & ubi res coget, etiam Græcis nominibus utendum.) Vtendum superfluit. nam omnia referũtur ad uerbum Distinguemus. Cap. v i. Continentur hispido calyce, per genera plus minus complectẽte.) Scribe addendo, plus minus cutem complectente. cutem glandis scilicet. Cap. v ii. Gignunt & alia ramorum eius pilulas corpori non pediculo adhærentes.) Legendum, Gignunt & alæ ramorum eius pilulas, corpore non pediculo adhærentes. Item circa finẽ capitis: Et in folio rubente aquosos nucleos candicantes. non rubentes, quod nescio quis ad pilulas præcedentes referendum putauit. Cap. v iii. Granum hoc, primoq́ ceu spectes frutices paruos aquifoliæ ilicis, quisquilium uocant.) Sincera lectio: primóque ceu scapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis. cusculium uocant. Est enim Hispanum uocabulum, non Romanum: & cusculiatum uidetur olim dictũ, quod nunc deprauate scarlatum. Signum hoc eius, quod in tenebris decerpitur.) Quo, non quod. Græci cortices arborum appellant,) Vetus: Corticis arborem appellant. Cap. x v iii. Tingendi causa ad seruorum uestes.) Illic legitur, Ad seruitiorum uestes. Cap. x x i i i i. Et apud nos uere palmæ à matre integræ decerpuntur: meliores enim sunt, quæ non diuisæ fuerint.) Integra lectio: Et apud nos ferè palmis à messe decerpuntur. ex his meliora, quæ sese nõ diuiserint. Loquitur de foliis. Decidua à populo quernaq́.) Rectius, decidua populea quernaq́. Cap. x x v. Cæteræ uere concepto.) Vetus lectio: Cæteræ uere cœpturo. Sic fit, ut dum prima cacumina impellũtur, se cutis aperiat, geniculato incremento.) Et hic diuersa lectio, ut prima cacumina impelli sequutis appareat. Cap. x x v i. Cedri & iuniperus & ilex annuæ ferè habentur, nouus fructus in ijs autumno pendet.) Nostra exemplaria: Citreæ & iuniperus & ilex anniferæ habentur, nouusq́ fructus in his cum annotino pendet.

Cap. x x i x. Quoniam omnis infirmitas cœlo magis accidit.) Lege, cœlo magis obnoxia est: Cap. x x x i i. Fastidio balsamum alibi nasci natura quàm in Syria noluit ferè: Nec non & palmam nasci ubique, aut natam parere.) Si dixisset, alibi quàm in Iudea, uerisimilius erat: neque enim in tota Syria nascitur, aut ulla alia eius parte, præterquàm Iudæa. Antiquior ac uerior lectio hæc: Fastidit balsamum alibi nasci, Assyria malus alibi ferre: necnon & palma nasci ubique, aut nata parere. Cælum nullo modo quit flecti.) Quit, redundat. Mutari naturam in ijsdem locis, atque in profundo ualere.) Exemplaria uetera: Atque pro indiuiso ualere. An in Lycijs frigidisq́ montibus nascit.) Lege: Ac in Lycijs Phrygijsq́ montibus nascitur. Cap. x x x v i. Durantq́ eius alta tecta.) Eius, non est quò referatur. Lego, Durantq́ æuis. Sic supra: æuis roborum uastitas intacta. Et canori tibiæ ipso educendæ.) Melius: & canere tibiæ ipsæ docendæ. nec aliter est in emendatis exemplaribus. Cap. x x x v i i. Licet populi uitibus placeant, & cæcubum ducant.) Lege, & cæcuba educent. Sequacis ad iuncturas lenticiæ.) Rectius, ad uincturas. Mollioribus uasis quàm ut ẽ corio fiant.) Vilioribus, nõ mollioribus. Deciduæ salici fertilitas.) Legi debet: Cædua salici fertilitas. Cap. x x x v i i i. Ictus ab altero capite uel grauis sentiatur.) Atqui magis conueniebat uel leuissimus.) Legendum itaque, uel graphij, non uel grauis. Est autem graphiũ, ut uulgo etiam notum est, stilus ferreus, quo in ceratis tabellis quicquid libuerit exarare solemus. Fagis pectines transuersi in pulpa apud antiquos. Inde & uasis honos.) Distingue: Apud antiquos inde & uasis honos. Cap. x l. c x x. modij tũc lentis pro saburra ei fuere.) Pudendum erratum, cum tam modica saburra uix mediocri nauigio sufficiat, nedum illi usque ad miraculum ingenti. ἀλλὰ τὴν τοιάτωρ ὲ φροντὶς ἱπποκλείδη, modò sensus sit utcunq́ grammaticus. Vera lectio est: c x x m. modiũm lentis. Quas & ipsas esse modicas admodum miror.] modico, scilicet simulacro. Id miratur, quòd alioqui iuncturæ ferè nullæ sint, nisi in grandibus simulachris. Nonne simulacrum Iouis in arce è cupresso durat.] Veteres codices, Simulacrum Veiouis. Cap. x l i i i i. Et dulcior in punicis.] Restituimus ex archetypis nostris, & dulciori in punicis. Sensus est, quo dulciora poma, eo minus uiuacem esse arborem.

Decem arbores metiens.] Mittens, non metiens.] Quod notatur & in spina fullonia.] Scribo: quod uero in spina fullonia, pendet enim à præcedente uerbo Gignatur. Edẽdi ratio ætatis quadragenis diebus.] Rectius: Ea metendi ratio ętatis quadragenis diebus.

EX LIBRO XVII Cap. III

IN aquilonem obseruare uites & arbores ponи sitasse re.] Lege, In aquilonem obuersas uites. Cap. i i i i. Sed idem solum ubicunq́ arduũ opere difficile cultu, bonis suis acrius penè pascit quàm uitijs. Affligit agricolã & carbunculus terræ, quæ ita uocatur. Emendari uitem hac terra putatur.] Lõge emẽdatior ac planior uetus lectio, id quod uel absq́ cõmonstratore cuius latine scienti perspicuum esse potest. Est autem hæc: Sed idem solum ubicunq́ arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè ẽq́ uitijs posset, affligit agricolam. Et carbunculus terra quæ ita uocatur, emendari uite macra putatur. Hæc lectio belle quadrat & ad præcedentia & ad sequentia. Item uites aduri, quod nõ antea, Thracia sensit admoto Hebro.] Nostra exemplaria uerius, Aenos sensit. Campos Roscidæ dixit Italiæ sumem esse.] Roseæ scribendum, ut est in ueteribus. Virgil. Et rosea

rura

rura Velini. Cap. VIII. Harenacea utuntur, ſi aliqua non ſit. in uliginoſis uerticibus etſi alia ſit ubi hos gẽtium ſolos nouimus, &c.] Emẽdatior lectio: Harenacea utuntur, ſi alia non ſit: in uliginoſis uero & ſi alia ſit. Vbios gentiũ ſolos noui mus, & reliqua.] Vbij Germanica gẽs erat, ſed in Gallicã ripam à Romanis traducta, quo loco nũc eſt celeberrima Agrippinenſis colonia. Cap. X. Amygdalæ in argilla molli meridiẽ ſpectanti ſeri iubentur.) Amygdala legi debet, & iubet, non iu bentur. Præcedit enim proximo uerſu Mago, cuius hoc eſt preceptum. ac mox eodem uerſu, Gaudere & dura: non, Gaudere eas in dura. Quo in genere & cum parui ſunt auelluntur.) Vetuſti co dices magno conſenſu habent, & cum perna ſua auelluntur: & ita melius cohæret cum his quæ ſequuntur. Namq; & huic principio eligi ſolum refert.) Melius: Namq; ad principium eligi ſolum refert. Non omittendum naturæ miraculum, ex tam paruo gigni arbores.) Magis placet uetus lectio: non omittẽdo naturæ miraculo: Sic enim fæpe Plinius loquitur. Cap. XI. Cato, ſi locus aquoſus ſit, inquit, latas pedes ternos. In faucibus imisq; palmũ & pedem.) Reſtituimus mutata diſtinctione ſic: Latos pedes ternos in faucibus, imosq; palmum & pedem. in faucibus, id eſt, ſumma ſui parte. imosq;, id eſt, ima ſui parte. Cato craſſiorem quinq; digitis non omiſit. Idem ait atti nere meridianam cœli partem ſignari in cortice.) Scribo & diſtinguo: Cato craſſiorem quinq; digi tis. non omiſiſſet idem, attinere, &c. Cato referri debet ad præcedens uerbum, præcipiunt. Et, non omiſiſſet, elegãti eclipſi dictũ eſt, ac ſi dicat, ideo à Catone omiſſum præceptum hoc, quia nullius ſit momenti. Cap. XII. Illam inſcitiam puden dam eſſe conueniet, & adultas inter ſeſe luctari iu ſto plus.) Pudenda ſanè inſcitia locum hunc deprauatum apparet, cum in antiquis uoluminibus recte legatur. adultas interlucare iuſto plus. Interlucari autem arbores dicuntur, quoties adempta ramorum parte, quantum opacitati earum detrahitur, tantum luci accedit: unde & interlucare dictum. Cap. XIIII. Ne excutiatur in uento. ne cortex à ligno decidat alterutri.) Vetus lectio: ne exacuatur inuento, ne cortex à ligno decedat alterutri. præceſſit enim: Calami exacutio medullã ne nudet. Cap. XV. Atq; ut gemmaſcere incipiens ligetur calamus.) Legendum pro ligetur, legatur. Ac mox: ut inde potius diſtillaret mucor. ubi humor pro mucor legebatur. Cap. XVIII. Autumno ablaqueato, & ſtercus adijcito.) Lege addito, & nõ adijcito. Sic enim Cato loqui ſolet.

Vt eadem oliueta conſtent.) Integra lectio eſt: ut æuis eadem oliueta conſtent. Sic ſuprà lib. decimoſexto capite ſecundo, æuis roborum uaſtitas intacta. Eiuſdem capite trigeſimoſexto: Durantq; æuis tecta alta. Mirumq; quæ Pallas caſtigatori hanc mentem dederit, ut eam uocem ubique aut omitteret aut deprauaret. Cõfeſſa enim de tempore ſerendi æquè ratio eſt uere & autumno. Id ex magna parte fieri decreuere.) Rectius in archetypis legit & diſtinguitur hoc modo: Connexa enim de tempore ſerendi æque ratio eſt. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Ac mox, naturę totius, non potius. Ideo faciles corticum eſſe amplexus.) Illic habetur, complexus.

Cap. XX. Ideo nucibus potius quàm radice p. c. i.) Scribo, potius quàm uiui radicibus. Cap. XXI. Et prædictis uelut armamentis uinearum.) Hæc uerba quæ neſcio quis fini præcedentis perperam aſſuerat, huius capitis initio adpoſuimus, melius hic cohærentia. Id enim cum deciſi nec intorti trigemmes.) Lege, Idem cum deciſi. Paulo pòſt pro in area, reſtituimus marra. Oculorum exinde materia emicat cum aqua, trigeſimo ſexto menſe uiuiradix transfertur.) Scribo & diſtinguo, Oc. i. m. emicat, cum qua trigeſimoſexto menſe uiuiradix transfertur. Detraxere hoc experimenta ſeminarij curaq;. Sequitur uinearũ ratio.) Diſtinguendum, detraxere hoc experimenta. Seminarij curam ſequit uinearũ ratio. Cap. XXII. Sulco latitudo palæ eſt.) Lege addendo, ſulco latitudo palę ſatis eſt. Eodẽ uerſu, in quanq; partem, nõ quamcunq;. Quæ ex his longiores fient, ut uites binas accipiant. E diuerſo aliæ labunt.) Antiqua lectio: Qui ex his longiores fiẽt, ut uites binas accipiant è diuerſo, aluei uocabuntur. Intra biennium autem fructus.) Malui ueterem lectionem: Intereſt autem biennium fructus, quo tardius in ſato prouenit quàm in translato. Ideo utriuſq; fructum tardum, præterea retorridũ & nodoſum puluinoſumq; reddi incremẽto.) Alia lectio antiquior, in quam exemplaria conſentiunt, ſic habet. Id utrumq; fructum tardum, præterea retorridum & nodoſum reddit, pumilionũ incremento. Operarum iſta computatio eſt. In latifundijs uero legitima naturæ feſtinatio.) Vetus lectio: Operarum iſta cõputatio eſt in latifundijs, nõ legitima naturæ feſtinatio. Cap. XXIII. Et ulmus detruncata à media inter ramorũ ſcamna digeritur.) Legendum, in ramorum ſcamna.

Meridianum ſolem ſpectare palmites debent.) Non male eſt in manuſcriptis, ſpectare palmæ debent. nam ſequitur mox: Rami à proiectu digitorum modo ſubrigi. nec de uitibus loquitur, ſed de arboribus quæ uitibus maritantur. Traduces gallica cultura binis utrinque lateribus, ſi pedum quadrageno diſtent ſpacio, quaternis uiceno, inter ſe obuij miſcentur alliganturq; uno conciliati, uirgultorum comitatu obiter ligati quà deficiant. Aut ſi breuitas non patiatur ipſorum, adalligato protenduntur in uiduam arborem iunco.) Repræſentabimus & hic ueterem lectionem, quam ueriorem eſſe certe illi facile iudicabunt, quibus id culturæ genus uiſu cognitum eſt, etiam hodie in ea Italiæ parte frequens. Nam de Ciſalpina Gallia loquitur. Eſt autem talis: Traduces Gallica cultura bini utrinque lateribus, ſi pes quadrageno diſtet ſpacio: quaterni, ſi uiceno, inter ſe miſcentur alliganturq; unà conciliati, uir-

ti,uirgultorum comitatu obiter rigorati quà deficiant:aut ſi breuitas non patiatur ipſorum, adalligato protenduntur in uiduam arborem unco. Sed quia uilitate redituum impendia exſuperẽt.) Reditum,nõ redituum. Vilitas enim de uino intelligi debet. Carioſas q; tantum uitis partes incipientes marceſcere deputando.) Antiqua ſcriptura, incipientes inareſcere. Quoniam certa latera eſt facilius abſcondere, quàm detorquere, quò uelis. Plagas in arborum tonſura ſupinare, uelut calices faciendi.) Satis apparet deprauatorem hunc neque literaturam calluiſſe,nec agricul turam. Reponenda igitur ex uetuſtis exemplaribus incorrupta lectio,& hoc modo diſtinguendum: quàm detorquere quò uelis plagas. In arborum tonſura ſupiniore uelut calices faciẽdi, ne conſiſtat humor. Cap. XXIIII. Itaq; per hyemes cœli rigorem probamus.Non enim ſolũ infirmiſſimę arbores gelu periclitantur,ſed maximę.) Verior lectio,& cum proxime precedentibus Plinij uerbis melius cohærens,eſt hęc.Itaq; per hyemes cœli rigorem probamus,non ſoli. Nec infirmiſſimæ arbores gelu periclitantur, ſed maximæ. Vnde partium adhibita ſocietate, nominum quoq; cum hominum miſeriis.) Caſtigauimus ex fide manu deſcriptorum: Vnde partiũ debilitas, ſocietate nominum quoque cum hominum miſeriis. Idq; aues corticis ſono experiuntur.) Adde caui.aues caui corticis ſono experiuntur. Quapropter & grando in iis cauſis intelligi debet, & carbunculatio, quod pruinarum iniuria euenit.) Deeſt cõiunctio &: & quod pruinarũ iniuria euenit.Sunt enim tria diuerſa mala. Naſcitur hoc malum tempore humido & lento.) Lege, tepore humido. Quod araneum uocant.) quod particulam ſcriba de ſuo adiecit.Legendum(araneum uocant) per parentheſin. Idem peccatum ſcribarum & aliis locis, non in hoc ſolo authore, deprehendere licet. Ibi autem & in reliquis partibus.) Male detracta eſt cõiunctio,cum ſcriptum ſit: Et ibi autem & in reliquis partibus. Intereunt pleraque exciſa ſtirpe.) Lego, & fiſſa ſtirpe. Olfactrix enim intelligitur,& tangi eam odore mirum in modum.) Vetus ſcriptura mollius: Olfatrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modũ.

Cap. XXV. Inter uitia arborum eſt & prodigiis locus.) Et hic neſcio quis tres primas huius capitis uoces fini præcedentis aſſuerat. Cap. XXVI. Autumno uaria,& hoc eſt ex natura ſoli.) Scribo uaria,& ex natura ſoli. Cæterum maiore in parte orbis etiam pluuia aut in omni aqua ſeri et arari non conuenit.) Antiqua lectio manuſcriptorum uoluminum:etiam pluuias autumni aquas eriuari conuenit.quod ſanè aptius ad præcedentia de Hiſpanorum uindemiis uerba quadrat. In Suſmonenſi Italiæ agro Fabiano.) Lege addendo,in Suſmonenſi Italiæ agro,pago Fabiano. Tanto magis ſi niues ſcateant.) Quis unquam uel uidit uel legit niues ſcatere? Vſqueadeo nihil referre putant iſti quem ſermonem etiam facundiſſimis auditoribus affingant.Scribi debet,ſi niues iaceant. Cap. XXVII. Et ab ima parte circumforato defluens pituita abſtrahatur.) Abſtergeatur,nõ abſtrahatur. Similis ſtercoratio. Gaudent ea,&c.) Melius:Similis ſimi ratio. Gaudent ea,& reliqua.

Et anno uiolenta,proximo dulcia futura.) Lege uinolẽta.De punicis loquit. Cap. XXVIIII. Multi talpas amurca necant.)Lege addẽdo:Multi & has et talpas.& has,ſcilicet formicas,quarum mentio proxime præcedit. Vltimo uerſu legendum: cuius rei rationem quoque eodem uolumine tradit.

EX LIBRO XVIII. Cap. I.

TEnebris quoq; & ipſarum noctium quieti inuidentiũ gemitu.) Neſcio quis detraxit unũ uerbũ minime hoc loco ſuperuacaneum.Legendum enim: Tenebris quoq; ſuis,&c. Cap.III. Pilumni qui pilum piſtrinis inuenerũt.) Lego,inuenerat.eſt eĩn paternus caſus Pilumni,ſicut mox Piſonis. Et unus tantũ apud autores Latinos memoratꝰ Pilumnus, qui ob hoc ipſum inuẽtum ſuũ à priſcis conſecratus eſt. Ludos boum cauſa celebrantes,bupetios uocabant.) Vetus ſcriptura, bubetios. Noxám ue duplionémue decerni.) Antiqui codices,noxiám ue. & ſic alibi quoq;. Marci quidẽ Curij poſt triumphos.) Manius eſt uerum prænomen huius Curij. Et quidẽ ut tradit Norbanus nudo.)In huius libri indice,ubi recenſet Plinius quos authores ſequatur, nullus eſt Norbanus: & in manuſcriptis exemplaribus tantum eſt: & quidem ut traditur nudo, nulla omnino Norbani in hoc loco mentione. D.Syllanus ſapientiæ compoſitiſſimæ. Quos ſequeremur prętexuimus in hoc uolumine.) Hæc duo uerba ſapientiæ compoſitiſſimæ neq; apte cohærent Syllano, & alioqui ſunt deprauata. Incorrupta lectio eſt hæc,Sapientes uero complures,quos ſequentes prætexuimus in hoc uolumine. Aliquot, inquit,reges & duces ſcripſerunt de agricultura, ſapientes uero,id eſt philoſophi complures. Cap. VI. Nouiſſimus uillam in Miſenẽſi poſuit C.Marius ſepties conſul,ſed peritia caſtrametandi,ſicut comparatus ei in cæteris etiã Sylla felix, quos cæcos fuiſſe dicere conuenit.Nec iuxta paludes ponendam eſſe,neque aduerſo amne.)Nę hic caſtigator magno conatu magnas nugas attulit. Nũc uide germanam lectionem: Sic ut comparatos ei cæteros etiam Sylla Felix cæcos fuiſſe diceret.Cęcos ideo, quòd cum Marius nouiſſimus in Miſenenſi uillam ædificaret, tamen cõmodiſſimo eam ſitu poſuit, quem alij præoccupare neglexiſſent ob imperitiam eligendi. Id teſtimonium eo grauius fuit,quia ab inimico prolatum.poſtea ſequitur,Conuenit nec iuxta paludes ponendã,&c. Non fraudabo magnitudine hac quoque ſua Cn. Pompeium.) Vera lectio:non fraudando magnitudine hac quoque ſua Cn. Pompeio. Qua locutione per ſeptimum caſum cum ſæpe Plinius utatur, tamẽ caſtigatores ferè ſemper mutare eã auſi ſunt. Omnium ſententijs abſolutus itaque eſt.

Profecto

Profecto opera non impensa cultura constat.)Di stinguendum aliter hoc modo. Omnium sententijs absolutus.Itaq; est profecto,opera non impen sa cultura constat.Fruteta igni optime tolluntur.) Lego frutecta.Sic enim à frutice frutectum deno minatur,sicut à carice carectum. Humidum agrum fossione concidi.)Melius,fossis concidi.

Fossas autem retusis locis apertas relinqui,in so lutiore terra sepibus firmari, imbricibus ac supinis lateribus procũbere.)Male tractato loco succurrimus auxilio ueterum codicum hoc modo. Fossas autem cretosis locis apertas relinqui, in so lutiore terra sepibus firmari ne procidant, aut supinis lateribus procumbere. hæc lectio longe est planior.Cretosum enim solum opponit solutiori, & pro natura terræ fossas alia atq; alia latera habe re debere præcipit. Ora utrinq; lapidibus statu minari.) Planior antiqua lectio: Ora autem earũ binis utrinq; lapidibus staturninari. Cap. VII. At communis quadrupedum hominumq; usui lupinus.)Commune lupinum,neutro genere, legi debet. Sed nullum frumento ponderosius.) Lege:Sed nullum frumentum ponderosius est. nam Plinius milium quoq; frumenti genus facit, ut ex quo tum panem rustica plebs conficeret,cum hodie in pulte sit eius usus,in panificio perraro. Et fortunatam Italiam frumento canescere cãdido.) Magis conuenit canere quàm canescere inchoatiua forma:nec habent inchoatiuum uetera exemplaria.Sequenti uersu lege,peculiaris hodieq;.

Adijcit Sardium sex libras.) Vetus lectio: adijcit Sardum selibras: quod uerisimilius est, cum sequatur:Bœoticum totam libram addit. porrò selibras,distributiue dixit. Lex naturæ certa est in quocunque genere.Pani militari tertia portio ad grani pondus accedit. Sicut optimum esse frumẽtum quod in subactu congium aquæ capiat.) Emendata lectio:Lex certa naturæ,ut in quocunq; genere pani militari tertia portio ad grani põdus accedat:sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congium aquæ capiat. Quibusdam in permixtis,ut Cyprio & Alexandrino.) Rectius, Quibusdam in binis mixtis. In Bœotia & Africa genus.) In Bætica, non Bœotia. Seri non ualet, nisi in sicca & s.t.) Elegantius, seri nõ uult.

Quod quadragesimo die quo satum est maturescit.) Lege,quàm satum est. Proximum trimestri, quod est minime ponderosum, tritico.) Scribo: Proximum è trimestri quodam minime ponderoso tritico. Probatur autem leuitate & leuore,atq; ut recens sit.Iam & Catonis dicto,apud nos hordei farina ad medendum utuntur.) Verior antiqua lectio:atq; ut recens sit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendũ utuntur.Significat autem amylum,tametsi rẽ exoticam,tamen iam tum ætate Catonis Romæ fuisse notum. Ignibus durato, ac postea emollito.) Molito,non emollito. Ita sapientes agricolæ triticum cibarijs tantum serunt.)Legendum,Itaque sapientes. Quod in Hispania & Carthagine Aprili mense collectum est.) Lego in Hispaniæ Carthagine.Ea est Carthaginensium colonia, ab aliquibus Noua,ab alijs Spartaria cognominata.

Cap. VIII. In Aegypto autem & Syria, Ciliciaq; & Asia, ac Græciæ parte peculiares.) Nec hic operæprecium erat mutare ueterem lectionẽ hanc: Aegypto autem & Syriæ, Ciliciæq; & Asiæ ac Græciæ peculiares.Et mox, Aegyptus similaginem conficit è tritico suo, nequaquam Italiæ parem.) Scribo Italicæ. Obsidionis famẽ describens.)famem exprimens est in emendatis codicibus. Pulte fritilla conficiuntur.)Legendum fitilla,attestante Arnobio,libro Aduersus gentes septimo. Cap. IX. Et cibarij tria,furfurum semodium.Melius,furfurumq; semodius. Cap. X. Tritico nihil est fertilius:hoc enim natura ei attribuit.] Vetus lectio:hoc ei natura tribuit, Sequenti uersu est Byzacio Africæ campo, non Byzantio. Triticum ante perfundi aqua multa iubet,postea euelli, deinde sole siccatum pilo repeti.] Euelli hic male conuenit,ubi de pistrinis sermo est. Magis placet quod habent uetera exemplaria,eualli, Sicut paulo post iterum eodem uerbo utitur Plinius.Et ipsa autem,inquit,quę eualluntur,uariam pisturarum rationem habent. Acus uocatur cum per se pinsitur spica. Eualli frumentum intelligo, dum repurgatur modo,nõ etiam frangitur.Id Basilienses molitores uernacula sua lingua renlen dicunt:quomodo alij uocent nescio. Cap. XI. Cũ fieret autem panis hordeaceus, eruiliæ aut cicerculæ admixtione fermẽtabatur.] Absurda lectio, restituenda ad uerum sic:eruiliæ aut cicerculæ farina ei præfermentabatur.hoc est,ex eruiliæ aut cicerculæ farina fermentum ei præparabatur. Vulgo uero nec sufferuere faciunt.] Lege,sufferuefaciunt,composita dictione. Cũ apud ueteres ponderosissimo cuiq;, præcipuo tritico salubritas perhibita sit.] Crassum hercle erratum, pro ponderosissimo cuiq; tritico præcipua salubritas. A festinatione,ut speusici.] Imò speustici. Non pridem etiam è Parthis aduecti.] Lege è Parthis inuecto, aliâs oratio erit parum congrua. Durat sua Piceno in panis inuentione gratia,ex alicæ materia:cũ nouem diebus macerata,decimo ad speciem tracta,& subacta uuæ passæ succo est.Ibi postea in furnis ollis indita quæ rumpantur ibi,torrent.] Admetiar & hic totidem uerbis ueterem lectionem: ea per se satis coarguet istam supposititiam. eum nouem diebus macerant,decimo ad speciem tractæ subigunt uuæ passæ succo:postea in furnis,ollis inditum quæ rumpantur ibi,torrent. Vtitur tractæ uocabulo & Cato cap. 76. Galliæ setis equorum inuenere,Hispaniæ lino.] Scribe,Galli è setis,Hispani è lino. Sed inter hæc dicatur prima & alicæ ratio.] Melius manu descripti libri. Sed inter prima dicatur & alicę ratio.Inter prima, sicut in primis. In Campania tamen laudatissimus campus est montibus subiacens.] Lego laudatissima,& aliter distinguo:sicut Veronensi Pisa noq; agro,in Campania tamen laudatissima. Deinde

inde eſt nouæ orationis initium. Campus eſt ſubiacens montibus. Extatq; D. Auguſti decretum, quo anno ad uicena milia.] Scribe, quo annua u.m. Alica adulterina fit maxime è zea.) Rectius, Alica adulterina fit, maxime quidem è zea. Ac mox legendum, difficulter deterunt utriculos, non conterunt. Cap. XII. Ob hoc Pythagorica ſententia damnata: uel, ut alij tradidere, quoniam mortuorum animæ ſunt in ea.) Vetus lectio: Ob hæc Pythagorica ſententia damnata: ut alij tradidere, quoniam mortuorum animæ ſunt in ea. Eſt enim arietino capiti ſimile, unde ita appellatur. Album nigrumq; eſt & colũbinũ, quod alij uenerium uocant, candidum, rotundũ, leue. Arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. Eſt et cicerula minuti ciceris, inęquales angulos habens, ueluti piſum.) Hæc partim ſunt de prauata, partim (quod non leuius eſt crimen) perperam diſtincta: quamobrem totam orationem retexam, Eſt enim arietino capiti ſimile, unde ita appellatur, album nigrumq;: eſt & columbinum, quod alij uenerium uocant, cãdidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. eſt & cicercula minuti ciceris, inæqualis, anguloſi, uelut piſum. Siliquæ rotundæ ciceri, cæterisq; leguminum longæ.) que redundat.

Cap. XIII. In tranſcurſu eas attigere noſtri.) Scribo ea. Sunt enim rapa Plinio ubiq; neutri generis, ſicut mox, Quadrupedes & fronde eorum gaudent nõ earum. Maſculinum fœmininũq;.) Antiqua ſcriptura: maſculum fœmininumq;. Ac rurſum ϖ̃θις ϖ̃ rapam lætiorem, pro eo quod recte erat: Rapa lætiora. Quota luna procedente hyeme nix prima ceciderit.) Scribendum præcedente. Cap. XIIII. Et unum hoc ſeritur non arata, ubi fuerit maxime ſabuloſa.) Incorrupta lectio: ſeritur nõ arato. quærit max.ſ. & c. Cap. XV. Degeneratq; ex leguminibus cracca.) Lege: degeneransq;. nam & hæc pabulum eſt. Marris à ſolo radi.) Melius ad ſolum. quemadmodum dicimus ad uiuum radi. Ac mox, Ita reliquiæ, nõ itaq;. Et paulopoſt, deplere ſanguinem, non repellere. Sunt enim contraria deplere & replere.

Cap. XVII. Quippe cum Germaniæ populi edant eam.) Melius, ſerant eam. frumẽtũ eſſe probat, quod cultura proueniat. Cap. XXI. At in Bactris, Africa, Cyrene, omnia hęc ſuperflua: quę fecit indulgẽtia cœli.) Sincera lectio: omnia hæc ſuperuacua fecit indulgentia cæli. Cap. XXII.

Vt merſis capitibus totis eas quærant uiribus.) Viribus abundat. Satis eſt, merſis capitibus totis. & atteſtantur antiqui codices. Cap. XXIII.

Niſi hic male ſubſtrauiſſe pecori colonum appareat.) Integra lectio: Niſi hoc contingat, male ſubſtrauiſſe pecori. col. app. Cap. XXIIII. Id enim optimum, quoniam grauiſſimum: neq; alio modo utilius diſpergitur.) Antiqua ſcriptura: utilius diſcernitur. Nihilq; contrarium præripere quadã falſa diligentia.) Hæc uerba neq; cohęrent cum ſuperioribus, neq; ſenſum habent probum. germana lectio eſt, idq; in contrarium præcepere quidam falſa diligentia. Spes ardua & immenſa, miſceri poſſe cæleſtem diuinitatem imperitiæ, ſed contemplanda tamen, grandi uitę emolumento.) Poſteriora uerba aliter legũtur in uetuſtis exemplaribus, nempe ſic: ſed tentanda tam grãdi uitæ emolum. Cap. XXVI. Foueas aperire, aquam de agro pellere.) Vetus lectio: Incilia aperire, aquam de a.p. Bubus glandem tunc aſpergi conuenit, in iuga ſingula modios ccxl.) Ipſa abſurditas numeri falſam ſcripturam coarguit. Tollendus eſt omnino, cũ abſoluta ſit locutio etiam abſq; eo, q.d. iugatim ſingulos modios. Non utiq; VI. idus Feb. ſed ſiue ante quàm uer præuenerit, ſiue poſtq; hiemarit.) Confer ueterum codicũ lectionem, & ſenties quanto pulchrius cũ ad præcedentia tum ad ſequẽtia quadret. Illic ſic legitur, ſed ſiue ante, quando præuernat: ſiue poſt, quando hiemat. Quando præuernat, hoc eſt, quando præmature uer incipit: quando hiemat, hoc eſt, quando hiems nondum deſęuijt. in priore uerbo elegans eſt compoſitio. poſterius ex Græco χϑμάζϑρ translatum eſt. Cap. XXVII. Dedi ecce tici herbas horarum indices. & ut ne ſic quidem oculos tuos à terra reuoces. Heliotropium ac lupinum circumaguntur cum ſole.) Antiqua ſcriptura melius: & ut ne ſole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circumagũtur cum illo. Cap. XXVIII. Itali fœnum ex dextera una manu ſecant.) Reſtituimus ex noſtris manuſcriptis: Italus fœniſex dex.u.m. ſecat. Ex hoc uſq; ad brumam decreſcũt dies, qui creuerũt ſex menſibus. At ſol ipſe ad aquilonem ſcandẽs, aſper, ardua emenſus ab ea mea incipit flecti.) Hæc lectio aliquot manifeſta errata habet, in uetere nihil eſt offendiculi. In hoc uſq;, à bruma dies creuerunt ſex mẽſibus. Sol ipſe ad aquilonẽ ſcandens, ac per ardua eniſus, ab ea m.i.f. Et huius ueterinorum pabulo uerſa folia ſtringis, ſtringẽs autem deputas.) Sincera lectio: & huius uertam. pabulo folia eius ſtringis, uitem deputas. Hæc lectio collata ad præcedentia, quæq; mox ſequunt, magis etiam probabitur, euidentius ueritate eius elucente. nos breuitati ſtudemus. Tranſiſſe ſolſtitium cantu ne putes.) Emendati codices: Tranſiſſe ſolſtitium caueto putes. Et huius folia circumaguntur.) Scribendum, & huius circumagam. ut ſupra tertio ab hoc uerſu, & huius uertam. Nec quæque unquam annonæ intulere caritatem.) Lege: quæq; nunquam annonæ in.ca. Paulopoſt lego, ſapientiæ adſectatoribus.

Cap. XXX. Ritus diuerſitatem magnitudo facit meſſium, & raritas operariorum.) Elegantius eſt, & caritas operarum. Alij omnino pendunt, & afflatu extenuari granum arbitrantur.] Quid eſt, omnino pendunt? Legendum, alij omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur. Cap. XXXI. Vindemiator Aegypto non exoritur.) Scribo, Vindemiator Aegypto nonis exoritur. & paulopoſt, Arctu-

rus uero medius,non Medis. Sed iam & Calendis Ianuarij defectu uasorum uindemiantes uites uidi.] uites superfluit. Sed æqui patrisfamiliâs modus est annonæ,cuiusq; anni utilitate.] Quanto elegantior uetus lectio: S.e.p.modus est, annona cuiusque anni uti.quemadmodum dicimus,uti foro. Cap.XXXV. Cum repente stellarum fulgor obumbratur, uti neque nubilo neq; caligine fluitans, graues denunciãtur tempestates.] Nostra exemplaria re ctius: Cum repẽte stellarum fulgor obscuratur, idq; neq; nubilo neq; caligine,pluuia aut graues denunciantur tempestates. Cum à septentrione,uentum.] Illic legitur, uentum eum.s.aquilonem. Sole occidente, si ex utraque parte eius cœlum patet, tempestatem significabunt.] Cœlum petent.s.nubes.Nisi ita legas,non est quò referas uerbum significabunt.

Delphini tranquillo mari lasciuientes, flatum, ex qua ueniunt parte: item spargentes aquam, item turbantes tranquillitatem.] Posterior pars castiganda sic:item spargentes aquam turbato,tranquillitatem. Seq; lambentes contra pluuiam.]

Lege,contra pilum. Formicæ absconditæ concursantes.] Addenda particula uel.absconditæ,uel concursantes.

EX LIBRO DECIMONONO Cap. I.

TEctumq; rursus tunditur clauis.] Lego, textumq;.ut de tela intelligatur. Quaternis denarijs stipula eius permutata quondam ut auri.] Equidem stipulas auri nusquã antea reperi. In manuscriptis exemplaribus legitur,scripula. id ponderis genus est. Ad cliuum usq; in Capitolium.] Rectius, ad cliuum usq; capitolinum.

Cap.II. In sicco præferunt è canabi funes. Et spartum alitur etiam demessum, ueluti natalium sit impensa.] Germana lectio: at spartum alitur etiam demersum,ueluti nataliũ sitim pensans. Superius enim dixerat,iuncum esse aridi soli.

Distinguuntur & colore,ruffo nigroq;,& intus candido.Laudatissima sunt quæ Africæ crescunt. An ne uitiũ id terræ,neq; enim aliud intelligi potest, malum ne id ea protinus globetur magnitudine qua futurum est,& uiuat ne,an nõ, haud facile arbitror intelligi posse.] Ita quidem legitur in uulgatis editionibus,sed longe aliud est in emendatis exemplaribus manu descriptis. Distinguuntur & colore,ruffo nigroq;,& intus candido, laudatissimæ Africæ. Crescant,anne uitium id terræ (neq; enim aliud intelligi potest) ea protinus globetur magnitudine qua futurum est: & uiuantne, an non,haud facile arbitror intelligi posse.

Cap.III. Misy,præcipuum suauitate,odore ac sapore.)Melius, suauitate odoris ac saporis. Quibusdam locis acceptantur riguis & serũtur.] Absona lectio.Elegantiæ integritas in nostris manuscriptis exemplaribus extat. Quibusdam locis accepta riguis feruntur. Diuq; iam non aliud ad nos inuehitur,q; quod in Perside aut Media & Armenia nascitur laser,multo infra Cyrenaicum. Id quoq; adulteratur gũmi.] Vetus lectio, quàm quod in Persida aut Media & Armenia nascit large,sed multo infra Cyrenaicum:id quoq; adulteratũ gummi. Mirũ quantum conferens candori mollitiæq;. Aeque nascitur satiua ubiq;.] In uetustis codicibus tantum est, Nascitur satiua ubiq;. Aeque Echo opinor addidit,quòd præcedens oratio in eas syllabas exeat. Cap. IIII.

Epicurus hortorum magister.] Antiqui codices habent,otij magister, quod magis probatur.

Alias in Numidia atq; Aethiopia in sepulchris aucupari,aut pugnare cum feris mandi ab eo cupientem quod mandat alius.] Castigauimus ex fide archetyporum hoc modo: alias in Numidiam atq; Aethiopiæ sepulchra:aut pugnare cum feris, mandiq; capientem quod mandat alius.in Numidiam peti, quod uerbum eodem uersu præcedit: non in Numidia aucupari, cum nullum sit aucupium numidicarũ, quæ cicures sunt gallinaceiq; generis.de his enim accipiendum est. E frugibus quoq; quoddam alimẽtum excogitasse luxuriam.] Lego addendo,excogitasse sibi luxuriam. ac mox,alio pane procerum,alio uulgi.non alios.

Et quæ minime accederent ad desiderium panis.] Vitiauit elegantiam sermonis, quisquis hic ad præpositionem de suo addidit.Scribendum erat,accenderent des.Ac mox, Iam quoq; in fenestris,quoq; superuacaneum est, nec habetur in emendatis codicibus. Et contingat aliqua gratia operi curæq; nostræ.] Mollior est antiqua lectio,operæ curæq; nostræ. Cap. V. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt,in cibis non insalubres, tamen plurimum natant. Oleum odere mire.] Aliter legitur in nostris exemplaribus ad hunc modum:nec perfici queunt in cibis, non insalubres tamen plurimum,Natura oleum odere mire. Quod de semine eius faciunt.] Lego,quòd è semine eius faciunt. Nostri armoracion.] Imò armoraciam. Est enim latinum nomen. Adeo cæteris cibis prælatus rhaphanus,ut ex auro dicaretur rhaphanus.] O battologiã. quid opus erat repetere rhaphanus? Scripsit & Morchion Græcus.] Moschion non Morchion. Fuit eius nominis medicus, cuius libellum latine uersum uidimus, nondum publicatum. Inest longitudine neruus, qui in decoctis extrahitur.] In præpositio redundat. Lege,qui decoctis extrahitur. Siser his seritur mensibus,Februario,Martio,Aprili.] Vetus lectio,Siseris satus mẽsibus,Febr.&c.mox est,Pluribus modis austeritate uicta, non Plurimis. Sed hoc genus leuiora non semper annotamus, ob euitandum lectoris tedium. quale est mox melle uuisq; passis, cum scribendum sit: uuis'ue,& aliquanto post,folia quæ sunt in eis ampla, pro quæ sunt his. Effodiuntur bulbi ante uer.At deteriores ilico fiunt,si finduntur.)Si findũtur superfluit. Sic enim est in uetustis uoluminibus. Effodiuntur bulbi ante uer, aut de il. fiunt. aut, id est, alioqui.Sic lib.2.cap.70.aut undiq; cernerentur hæc

sidera

ſidera. Cap. VI. Sectiui duo genera. hoc herbaceũ folio.)Hoc redundat. Sunt qui & alliũ & ulpicũ inter opalia ac ſaturnalia ſeri aptiſſime putẽt.)Veteres codices,inter Cõpitalia ac Saturnalia. Pulchriuſq; exiſtimatur tale.) Antiqua lectio:pulchriuſq; tale exiſtimant quidam.Sed hoc ad ſenſum nihil refert. Cap. VII. Mirum in betæ ſemine:non enim totum eo anno gignitur.) Non male antiqua ſcriptura:non enim totum eodem anno gignit. Nil ocimo fœcundius.cum maledictis ac probris ſerendum præcipiũt, lætius proueniet.Satum etiam pauitur terra adacta cuminum,& qui ſerunt precantur ne exeat.] Sincera lectio:cum maledictis ac probris ſerẽdum præcipiunt,ut lætius proueniat.ſato pauitur terra. Et cuminum qui ſerunt precantur ne exeat.Atteſtãtur uetuſti codices manuſcripti. Cap. VIII. Eſt autem ſatiuis differentia in folio.] Legendum:Et ſatiui autem differentiæ in folio. Alij coloris & tẽporis ſatus genera diſcreuere.] Scribo, Alij colore,& tempore ſatus,genera diſcreuere. Cappadocas,Græcas.Lõgiora his folia,caulesq; lati.) Sine cauſa mutata eſt uetus lectio. Cappadocas, Græcas,lõgioris has folij,caulisq; lati. Tametſi ad ſenſum perparũ refert. Medici innocentiorem quàm olus eſſe iudicauere.] Verba quæ ſequuntur poſtulant ut legamus nocentiorem, quemadmodum legitur in antiquis uoluminibus. Errori occaſionem præbuit poſtrema litera præcedentis dictionis.Sequenti uerſu:utq; ualidis potius in cibo ſint: que redundat. Sed teneritas in dote ſit. Frigora non tolerat.] Antiqua ſcriptura rectius: ſed teneritas in dote,ſi frigora non tolerat. Eſt etiam ſua gratia nonnũquam plantæ habitum excellentibus,halmyridia uocant.) Vera lectio uetera exemplarium:nunquam plantæ habitum excellentibus.Intelligendũ eſt enim de plantis braſſicæ.huc facit diminutiua uox,ἁλμυρίδιον. Viret thyrſo primũ emicante:qui caulem educens,tempore ipſo quo faſtigiatus eſt in toros ſtringitur.) Duæ uoculę quo & eſt redundant:& ſtriatur lege non ſtringitur.nam inter toros interueniunt ſtrię, ſicut in aruo inter porcas ſulci.eadem ratione ſtriatæ columnæ apud Vitruuium leguntur.Sic & melopepones ſtriato cortice cõſpiciuntur. Nullum gratius his ſolum quàm Rauennatiũ.Hortorũ indicauimus corrudam. Hunc intelligimus ſylueſtrem aſparagum,quem Græci orminum aut myacanthon uocãt.)Diſtingue, quàm Rauennatium hortorum.Indicauimus & corrudam.Hunc enim intelligo ſylueſtrem aſparagum. Apricis gaudet & ſiccis,terra quammaxime latericia.)Lego, lateraria.Latericios parietes dicimus,ex lateribus cõſtructos.Laterariam terram, quæ apta ſit fingendis lateribus. A Cornelio Cethego in conſulatu collega Q.Flaminij.) Quintius Flaminius eſt uerum nomen. Liguſticum ſylueſtre eſt.In Liguriæ ſuæ montibus ſeritur. Vbiq; ſuauius ſatiuũ, ſed ſine uiribus.)Integra manente ſcriptura, uitioſa diſtinctio ſenſum in contrarium deprauauit. tu ſic diſtinguito. Liguſticum ſylueſtre eſt in Liguriæ ſuæ montibus,ſeritur ubiq;:ſuauius,&c. Sinapi nulla cultura,melius tamen planta relata.) Legendum,planta tralata. Cap. X. Nanq; & ocimum ſe necat, degeneratq; rite in ſerpyllum.] Vera lectio,Nanq; et ocimum ſenecta degenerat in ſerpyllum. Item cõtra formicas.]Lege, Idem. ac mox: remedium monſtrauit limum marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. pro eo quod uulgo deprauate legitur, limo marino aut cinere obturatis. Naporum medicinæ ſunt.) Scribo,medicina eſt. & proxime ſequenti uerſu, Quo ſi amiſſo,non Quæ. Cap. XII. Solummodo ex omnibus lapathũ ſylueſtre melius. Hoc inſatiuum rumex uocatur,naſciturq; fortiſſimum. Traditur ſemel ſatum durare,nec unquam uitiari terra.) Demiror quam ob rem caſtigatoribus uiſum ſit ab archetypo hic diſcedere. Vetera exemplaria habent ſic: Solum uero ex omnibus lapathum ſylueſtre melius,hoc in ſatiuis rumex uocatur,naſciturq; fortiſſimum.traditur certe ſemel ſatum durare,nec uinci unquam à terra. Quæ ſunt ſylueſtria.] Atqui non de ſylueſtribus ſermo eſt, ſed de hortenſibus.Legẽdum igitur, Quæ ſunt & ſylueſtria. Alioquin extra inſidit pulueris modo.) Vetus lectio: aliquãdo extra inſidit.Sed perparum refert utro modo legas. Apio eximi in coctis obſonijs aceto,in eodem cellario in ſaccis odorem uino grauem.) Quis intelliget hæc? Sincera lectio:Apio eximunt coqui obſonijs acetum,eodem cellarij in ſaccis odorem uino grauẽ. Vera autem uniuſcuiuſq; natura non niſi medico effectu prænoſci poteſt.)Pernoſci,non prænoſci.

EX LIBRO VIGESIMO. Cap. I.

IN fine prooemij legendum, Tantum uenia ſit à minimis,ſed à ſalutaribus ordienti.)Nõ,ordiemur. Suſcipitur aqua cœleſti,atq; ſubſidet. Deinde in ſole cogitur in paſtillos.) Legendum,atq; ſubſidit.deinde ſole cogitur. Idq; melius quo uetuſtius erit,quod iam CC annis ſeruatum eſſe,autor eſt Theophraſtus.)Nec hic uideo cur mutanda fuerit uetus lectio,niſi quod caſtigatores, dum archetypa legere neſciũt, nihil non corrumpunt. Atqui non ſatis eſt ſolum ſenſum utcunq; reddere,uerba etiam ipſa autoris optima fide annumeranda ſunt.Repoſuimus igitur uetera hoc modo. Melius quo uetuſtius: fuitq; iam CC annis ſeruatum,ut autor eſt Theophraſtus. Partus uero,ſi in arietis lana alligatum inſcientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab ea eximatur, & rapiatur extra domum ipſam.) Vtrum tandem iubet eximi, partum ne ipſum,an ſemen adalligatum? atqui neutrum quadrat.Sequamur & hic antiquam ſcripturam:ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domũ. Iam euidens eſt,de ſemine accipiendum, quod raptim ab exitu fœtus efferri domo uult, quòd omnis mora periculoſa ſit. Tanta uis educendi ineſt. Supereſt una uox,ipſam.Lege ipſum. ut cum ſequentibus cohæreat,Ipſum cucumim,& reliqua. nam hactenus de ſucco & ſemine eius loquutus

eſt. Cap.II.Sanat & humores ſubitos.)Tumores,non humores. Radix ſanat ulcera concreta in modum faui, quem cerion uocãt.)Scribo,quę certion uocãt.nam melius ad ulcera refertur. nec aliter legitur in emendatis codicibus. Item millepedem:ſepa Græci uocant.)Lege,millepedæ.ſ. morſus. Et putreſcit locus ipſe.Cucumis odore defectum animi.)Diſtingue, Ipſe cucumis. Idem erratũ & proximo capite annotauimus. Cap.III. Non niſi ſaxoſis naſcens.) Adde præpoſitionem in ſaxoſis. In morbo uero regio utiliter ſemina eius inſumuntur.)Legendum,In morbo regio utiliter ſemina eius ſumuntur. Item ſpinæ & lumborum ac coxarum dolores.] Lego, coxendicum. Et ardores capitis,& maxime infantium.] Vetus:& ardores capitis,infantium maxime.

Democritus in totum ipſum abdicauit in cibis.) Rectius in totum ea abdicauit.ea.ſ.rapa.et ſequẽti uerſu ab eis,non ab eo.ibidem cõdirentur, non condiretur.item prodeſſe non prodeſt,ut ex autoritate Dionyſii dictum accipiamus: & iam antea monui de rapo neutri generis,quod perpetuo raparius iſte caſtigator in rapam trãſmutauit, quòd uulgus ita loquatur. Hoc ad albicãtem cutem.] Albicare latinum non eſt,hoc ſignificatu.ad leuigandam legi debet,non albicandam. ac mox:

Nam ut ſupra diximus,erui,hordei, tritici & lupini radix ad omnia inutilis.]Hoc nuſquam ſuperius dictum eſt, & primæ quatuor uoces non habentur in uetuſtis codicibus, quamobrem & nos deleuimus. Cap.IIII.Quanquam & alibi naſcitur,utilior urinæ duntaxat eíjciendæ.) Ciẽdæ, non eíjciendæ. In aqua folíjs eius decoctis, bibere uel ſuccum ipſius cyathis binis.Contra phlegmoni ipſos illinire tuſos utile. Inchoantibus uero recentem corticem cum melle.)Hic fœdiſſimã deprauationem ſuſtulimus, adiuti exemplaribus antiquis.Legendum enim,Aquam folíjs eius decoctis bibere,uel ſuccum ipſius cyathis binis contra phthiriaſes:Phlegmoni ipſos illinire tuſos, liuori uero recenti corticem cum melle.Nec eſt neceſſe addere hanc dictionem, utile. pendet enim oratio à præcedenti uerbo Prodeſt. Cæterum ceraſtis ſcorpionibus aduerſatur, uel ipſo ſemine infectis manibus impune tractantibus. Impoſito raphano ſcorpionibus,moriuntur.Non multo mitius hunc locum deprauator tractauit. Caſtigauimus unde & priorem hoc modo.Cætero ſcorpionibus aduerſatur:uel ipſo uel ſemine infectis manibus impune tractabis:impoſitoq; raphano ſcorpiones moriuntur. Hydropicis quoq; & aceto & ſinapi ſumpti.] Scribo,ex aceto aut ſinapi ſumpti. Hippocrates capillis mulierum defluos fricari raphanis.) Vetus lectio:capitis mulierum defluuia fricari. Cap.V. Et Phagedęnas ulcerum ſiſtit recens cum melle impoſitum. Vel aridæ farinæ inſperſam radicem eius Dieuches, &c.) Lege & diſtingue ſic. & phagedænas ulcerum ſiſtit recens cum melle impoſitum, uel aridũ farina inſperſum.Radicem eius Dieuches, &c. Inde quoq; eſt prouerbium.)Melius: Indeq; eſt prouerbium. Similimam ſtaphylino herbam ſerit,quam alíj gingidion uocant.Tenuius tamen & amarius, eiuſdemq; effectus eſt coctũ crudũq; ſtomachi magna utilitate.) Ex his uerbis intelligitur gingidion coctum eiuſdem effectus eſſe cuius crudum. Atqui Plinius aliud dicit, uidelicet gingidíj eundem eſſe effectum, quem ſtaphylini. Sed nihil mirũ ſi deprauatis uerbis & perperam diſtinctis etiã ſenſus uitiatus eſt. Proinde rectius legitur hoc modo: quam alíj gingidion uocant, tenuius tantum & amarius, eiuſdemq; effectus. Eſtur coctum crudumq;,ſtomachi magna utilitate. Faſtidium abſtergit.)Abſterget grammatiſta neſcio quis mutauit in abſtergit, quaſi uero alterum parum latine dicatur. In eadem ſententia eſt Diocles.)Lege addendo,In eadem ſententia eſt & Diocles. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & Veneri ſubinde offenſantem, ægriſq; ſe recolligentibus. Hunc Hiceſius ideo ſtomacho utilem uideri dixit,quoniam nemo tres ſiſeres edendo continuaret: eſſe tamen utilem conualeſcentibus ad uitam tranſeuntibus.) Primum offenſanti legẽdum pro offenſantem.deinde particula hunc ſuperfluit.præterea utile bis mutatum eſt in utilem,non recte. Apparet enim ſiſer inter illa nomina connumerari,quæ genus cum numero mutant.Superius enim dixerat,Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt. Sed grauiſſimũ eſt erratũ, quod neſcio quis pro ad uinum tranſeuntibus, ſcripſit ad uitam tranſeuntibus, non ſentiens uerba hæc de hydropoſia ægrorum & œnopoſia intelligenda. Et quoniam pleroſq; ſimilitudo nominum Græcorum confudit, contexemus & de ſeſeli.) Vetus lectio hic & in indice de ſili,nec erat neceſſe Græcam uocem pro latina ſupponere.quod enim Græci medici σίσελι μασσαλιωτικὸν uocant, apud Marcellũ qui ſub Theodoſio floruit,ſil Maſſilienſe legitur. qui mutauit lectionem, putabat ſil,pigmenti tantum nomen eſſe, cum ſit uox polyſema. Boum morbis medetur uel ſi cõtritum infunditur.) Satis erat: Boum morbis tritum infunditur:nec egebant Pliniana uerba tali interpolatore. Siccata autem in umbra farina tuſa & cõ uulſis & inflationibus & arteríjs medetur.) Legendum: Siccatæ autem in umbra farina tuſſi & conuulſis,&c. Satiuæ olfactu ipſo & delachrymationi & caligini medẽtur,magis uero ſucci inunctione.) Caligini tantum his uerbis remedia traduntur,ſi legamus ita ut Plinius ſcriptum reliquit,nempe ſic: olfactu ipſo & delachrymatione caligini medentur. Significat delachrymationem acrimonia ceparum excitam oculorum caligini prodeſſe. Purgamenta quoq; earum cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium morſibus inter ipſaſq; multipedes ex aceto.) Dele inter,& pro multipedes repone multipedæ.ſ.morſibus. Ipſaſq;,uidelicet cepas. Et ſi ſuccum ieiuni quotidie edant.)Succum ſuperuacanea dictio eſt.

Stomacho utilia eſſe,ac ſpiritus agitationi.)Le-

ge,ſto-

ge,ſtomacho utilia eſſe ſpiritus agitatione. Apparet eundem caſtigatorem ſupra in hoc ipſo capite ex delachrymatione feciſſe delachrymationi.

Cap. VI. Porro ſectiuo profluuia ſanguinis ſiſti in naribus,contrito eo obturatis.) Scribo, Porrum ſectiuũ profluuia ſanguinis ſiſtit, naribus contrito eo obturatis. Neq; enim hoc ita ut ſuperius ex autoritate Varronis refert,ſed trãſitum facit ad aliam ſpeciem: quemadmodum eſt uidere in emendatis exemplaribus. Vlcus aciem hebetãs,& in angulo oculi perpetim humor emanãs.) Lege,perpetuo humore manans. Epinyctidis eſt deſcriptio. Sanguinem reijcientibus ſuccus eius cum caule aut thuris farina uel acacia datur.) Scribendum cum gallæ aut thuris farina. Alio magna uis, magnæ etiam utilitates, contra aquarum & quorumlibet locorum mutationes.) In uetuſtis uoluminibus nec Etiam eſt, nec Quorumlibet. Aconitum, quod alio nomine pardalianches uocatur,depellit: item hyoſcyamum:contra canum morſus. Inq; uulnera cum melle imponitur.) Vetus & ſincerior lectio: A. q.a.n.p.uocatur,debellat: item hyoſcyamum, canum morſus, in quæ uulnera &c. Attritis corporum partibus,uel ſi ueſica intumuerit.) Scribendum,uel ſi in ueſicas intumuerint, hoc eſt, etiãſi ueſicas produxerint attritæ partes. Vel ſi decocta aqua colluantur.) Decocti, non decocta. Porrò ſi indicare pergam quotieſcũq; in diſtinguendo peccatum eſt, uereor ne lectori tedioſum ſit. Sic & uoci plus confert.) Plus redundat. Aut ſi ſanguis etiam excreetur uel purulenta ſint, Et pituitæ ſub pruna coctum,potum, & cum mellis pari modo ſumptum.)In antiquis uoluminibus tantum eſt: Aut ſi ſanguis excreetur uel purulenta, ſub pruna coctum,& cum mellis pari modo ſumptum. Cætera uerba ſatis apparet eſſe nugatoris alicuius additamenta. Quartanas quoq; excutere potum caput unum cum laſerpitij obolo. In uino auſtero tuſſim, & alio modo acceptum. Suppurationes quantas libet ſanat fractæ incoctum fabæ,atq; ita in cibo ſumptum.) Omnia hic confuſa ac uitiata, diſtinguẽda emendandaq; in hunc modum, idq; ex fide archetyporum, ut reliqua. Quartanas quoque excutere potum caput unum cum laſerpitij obolo in uino auſtero, Tuſſim & alio modo ac pectorum ſuppurationes quantaslibet ſanat, fractæ &c. Senſus eſt, tuſſim & hoc modo ſanari, & illo altero remedio iam contra quartanas dicto. Iumentis urinam reddere,atque non torqueri tradunt.) Iumenta,non iumentis. Cap. VII. Huius lac expiſſatum.) Scribe,ſpiſſatum. Thyrſo & foliȷs ſcabritia.) Vetus lectio:& ipſo & foliȷs ſcabritia.& ipſo. ſ.caule, quod nomen proxime præcedit. Quidam & è ſatiuis colligunt,ſucco minus efficaci.) Melius legetur, Quidam & è ſatiuis colligunt ſuccum minus efficacem.& tertio inde uerſu: nunc non paucæ reſtant, nunc ſuperfluit. Nec nulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Eadem in cauſa alterutrinq; modus.) Lege & diſtingue: nec ulla res in cibis auditatem incitat inhibetq; eadem:in cauſa alterutraq; modus eſt. Nũc pulchre cohærebit quod ſequitur: Sic & aluum copioſiores ſoluunt,modicæ ſiſtunt. Cap. VIII.

Nigræ radices ita in aqua coctæ, pruriginem tollunt.) Lege,porriginem tollunt. Cap. IX.

Ergo uel cum uino tritam ſorbendam,uel ex olei intinctu ſumendam.) Incorruptior lectio, Ergo uel cum his tritam ſorbendam, uel ex hoc intinctu ſumendam. pendet enim hæc oratio à præcedente. Et alij compeſcere mala corporis.) Lege addendo: & alij uero. Semen eius toſtum auxiliatur contra ſerpentes, fungorumq; uenena. In tauri ſanguine folia cocta ſplenetiticisq; in cibo data, & cruda illita cum ſulphure & nitro,proſunt.) ò bellum medicum: hic nimirum tauri ſanguinem etiã pro antidoto præberet. germana lectio eſt hæc: contra ſerpẽtes,fungorumq; uenena,& tauri ſanguinem. Folia cocta ſplenetiticis in cibo data,&c. Neruis utiles: ideo & paralyticis dãtur iuxta in pedibus. Qui ſunt ruffi ex his citiſſime ſanant.) Lege & diſtingue:ideo paralyticis dantur. Luxata in pedibus qui ſunt ruffi &c. Elixos aſſis minus utiles eſſe adijciunt.) Scribo adijcit,ſcilicet Diocles. Cap. X.

Veſicæ quoque niſi coctum aqua. Si canibus detur,occidi eos.) Diſtingue & caſtiga ſic: Veſicæ quoq; niſi decoctum: quæ aqua ſi canibus detur,occidi eos. Alioqui canes non ueſcuntur aſparagis. Cap. XI. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore ſententiarum autoritate eſt.) Varietate non autoritate. Nam id defunctorum epulis feralibus dicatum exiſtimatur. Ipſius quoq; uiſus claritati inimicum.) Lego, epulis feralibus dicatum eſſe,uiſus quoq; claritati inimicum. Nam hoc ex Chryſippi & Dionyſii autoritate refertur:ideoq; melius per infinitum legitur abſq; uerbo exiſtimatur. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo.) Antiqua ſcriptura potior: Semen datur & arquatis ex uino albo.arquatis,id eſt ictericis. Cap. XII. Ocimum quoq; Chryſippus grauiter increpuit,inutile eſſe dicens ſtomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati.) Duo uerba eſſe dicens, aliquis de ſuo adiecit, mirum ni elegantiæ cauſa. Alij uero ſi eo die feriatur quiſpiam à ſcorpione qui ederit ocimum,ſanari non poſſe.) Vera lectio. Afri uero, ſi eo die feriatur quiſpiam à ſcorpione, quo ederit ocimum,ſeruari non poſſe. Secuta ætas alacriter defendit.)Rectius,acriter defendit.

Cap. XIII. Seſtius adijcit,hoc ſerpentes fugare.) Vetus lectio:Sextius adijcit, uſtum ſerpentes fugare. Multi ſucco eius cum melle attrito inuncti.) Lege,cum melle attico. Dederunt & cum bitumine infrictam.) Infriatam,non infrictam. Item uitiligines uel rugas,ſtrumas, & ſimilia cum hircino & adipe ſuillo.] Codices ueteres. Item uitiligines, uerrucas, ſtrumas, & ſimilia,cum ſtrychno & adipe ſuillo. Cap. XIIII.

lis cõmanducatis & impoſitis ſanari elephantiam, ſicut Magni Pompeij ætate fortuito cuiuſdam experimento, propter pudorem facie illita compertum eſt.] Elephantiaſin, non elephãtiam hunc morbum Plinius uocare ſolet. Legendũ igitur pro Elephantiam ſicut, elephantiaſin, & bene habebit tota oratio. Mentæ ipſius odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiares ipſę acceſſere, ut coire denſereq; lac non patiãtur.] Tota uia aberratum eſt. Vera lectio eſt hæc, ideo embammatũ mixturæ familiaris. Ipſa aceſcere ac coire denſeriq; lac non patitur. Embammata græce uocantur intinctus, ad excitandam orexim inuenti. Recentis ſuccus narium uitia ſpiritu ſubducto emendat.] Scribo, ſpiritu ſubductus. Impetigines quoq;, uel ſi teneatur tantum, prohibet.] Intertrigines legendum, quemadmodũ eſt in archetypis. Morbo regio in uino albo ab alienis daẽ.] Lego, à balineis datur. Cap. XV. Propter colum quoq; bibitur, illinituṙq; uel penicillis feruens, uel aſtringitur faſcijs.] Vetus lectio: Propter colum quoq; bibitur illinituṙq;, uel penicillis feruens apprimiẽ faſcijs. Nanq; & panibus ſubigitur.] Vetus lectio, ſubditur. ſic cap. 17. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. Sunt & quidam qui cunilam bubulam appellauerint.] Quidam ſuperuacanea uox eſt hoc loco. Cap. XVI. Trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohærentibus.] Melius cohæreſcentib. Cap. XVII. Caſtore taliter demonſtrãte.] Vetus lectio: Caſtor & aliter monſtrabat, ut intelligamus alterũ piperitidis genus. Sequenti uerſu lego, utilem. ſ. demonſtrabat. Luxata & contuſa in aceto.] Archetypa, Luxata & incuſſa. Vrinam & menſtrua ciet.] Plinius ſcripſit urinam & menſes ciet. ſicut paulopoſt, Pythagoræ inter pauca laudatũ, non à Pythagora: quod genus deprauationis frequens eſt in hoc opere.

Epiphoris oculorum radicem eius tuſam impo nit lollas.] Lege addendo, è uino radicem eius. Et mox, extrahendisq; ſiqua in oculos inciderint.

Dyſentericis & tenaſmis datur.] Rectius, dyſen tericis & in teneſmo. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum mẽta. Verum & radicem ad renes.] Caſtigauimus ad exemplaria hoc modo: tritum cum mẽta è uino: radicem & ad renes.

Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in manu habẽtes.] Legẽdum, Pythagoras quidem negat corripi. Cap. XVIII. Sed ſatiui albi calyx ipſe teritur, & bibitur ſomni cauſa, Semen elephantijs medetur.] Scribẽdum erat, & è uino bibitur. Item, elephantiaſi, non elephantijs. Succus & hic, & herbæ cuiuſq;.] Lege cuiuſcũq;. Sequenti uerſu, ut lactucis, non aut. Prætorij uiri patrem in Hiſpania baiuli.] Bauili malim, ut ſit loci nomẽ. quemadmodum dicimus Bilbili, Sacili.

Cum his auriũ dolori inſtillatur.] Melius: cum hoc & aurium dolori. cum hoc. ſ. roſaceo. Sic & foliijs ipſis utuntur ad ſacros ignes. Item uulnera cum aceto.] Si ſic legamus, & podagræ unum remedium peribit, nec ſacro igni ſuũ ut oportet adhibebitur. Sinceram lectionẽ etiamnum retinent antiqui codices. Sic & foliijs ipſis utuntur. Item ad ſacros ignes & uulnera ex aceto. Experimentũ opij eſt primum odore: ſincerũ enim perpeti non mos eſt. Dein in lucernis.] Indidẽ caſtigauimus & hæc. Sincerum enim perpeti non eſt. mox in lucernis. Sed hic latinitatis grauior iactura eſt quàm ſenſus. Fœdiore mẽdo mox pro in puſtulas coit, ſcriptum eſt, in poſca coit: cum tamen experimentum fiat in aqua, non in poſca. Cap. XIX. Inter ſatiua & ſylueſtria medium genus, quod niſi in aruis eſſet ſponte naſceretur, rhœam uocauimus & erraticum.] Lectio uetus magis Plinium ſapit: Inter ſatiua et ſylueſtria medium genus, quoniam in aruis ſed ſponte naſceretur. r. u. & e. Alterum eſt in ſylueſtribus generibus heraclio, uocatur ab alijs aphron.] Elegãtior eſt uetus lectio. Alterum è ſylueſtribus genus heraclion uocatur, ab alijs aphron. Cap. XX. Dyſenteriæ & uomicis datur ex aceto.] Noſtra exemplaria habẽt, eſtur ex aceto. Caput inde litum diſtillationem toto anno non ſentire.] Illic legitur: caput illitum ea diſtillationẽ anno toto non ſentire. Aliquanto poſt pro Coquitur difficillime repoſuimus, coqueretur. refertur enim ad præcedẽtem particulam Tanquã.

Hippocrates uuluarũ uitijs id infundi.] Lege, nfundit. Duritias omnes uel cocto uel crudo utiliter illini putant.] Scribo, putauit. ſ. Lycus. Cocto aut per ſe, aut cum malua, aut lenticula.] Rectius, uel per ſe, uel cum malua aut lenticula.

Cap. XXI. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ, aut cum anetho potæ. Decoctæ uero cum radice ſua leporis marini uenena reſtringunt.] In corrupta ſcriptura aliter habet: illitæ crudæ cum nitro. potæ uero decoctæ cum, &c. Nec lapathum diſſimiles effectus habet. Eſt aũt ſylueſtre.] Non hoc dicit, lapathum herbam eſſe ſylueſtrem, ſed præter ſatiuum eſſe etiam aliud lapathi genus ſylueſtre. Quare melius legitur adiecto et. Eſt autem & ſylueſtre. Foliijs aquoſis.] Rectius acutis, ut eſt in ueteribus uoluminibus. Vnde etiam oxalidem appellatam uideri poteſt. Oxylapati ſemen lotum in aqua cœleſti, ſanguinem prodeſt reijcientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodeſt.] Prius prodeſt redundat. Radicis tantum altitudine defferẽs, & erga dyſentericos efficacis effectus, potum ex uino.] Veteres codices habẽt: & erga dyſentericos efficaci effectu, potu ex uino. Vt intelligamus hoc quoq; differre à reliquis lapathi generibus, quod peculiarẽ uim contra dyſenteriam habeat. Cap. XXI. Senſus atq; ſternutamẽta capitis purgat.] Lege, ſternutamentis caput purgat. Et uuluarum conuerſionẽ ſuffitum excitat odore.] Melius, Et uuluarũ conuerſione ſuffocatas excitat odore. Addito exiguo oleo & ſalis.] Scribo, olei & ſalis. Ruptis conuulſis, ſpaſmatum neruis ſalutare.] Spaſticis neruis. non ſpaſmatum. In ouum inane ſuccũ adijcit is.] Rectius addit, & adijcit. Fugat & odore,

cominus

cominus si uratur.) Legendum fugat & odore omnes, si uratur. omnes. s. serpentes. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores.) Antiqui codices habent ad iocinerum desideria, familiari Plinio locutione. Stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue in succo potum.) Lego, siue succo potum. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cũ uino sedat parotidas. Cũ melle aut adipe aut cera stomachi solutiones insperſum polentæ modo.) Aliter legitur & distinguitur in uetustis codicibus. Epiphoras cum thure & aqua aut cum myrrha ac uino sedat: parotidas cum melle aut adipe, aut cera. stom. s. i. p. m. Ad iocinoris dolores estur cum uua passa, & ad phthisim utilissime. Semine fiunt & ecligmata.) Nimis sæpe in distinguendo peccatum est, maxime in his medicinalibus libris, aliquando non uno loco in eodem capite, ut in hoc ipso. Distinguẽdum ad hunc modum. Ad iocinoris dolores estur cũ uua passa. Ad phthisim utilissime è semine s. c. Cap. XXIII.

Prodest uesicæ cum uino leui, & fœminarum menstruis.) Lege addendo, P. u. c. u. leni, & fœ. menstruis hærentibus. Cap. XXIIII. Sed ante discessum ab hortensibus.) Elegantius, Sed discessuri ab hortensibus, unam compositionem ex his clarissimam subtexemus.

EX LIBRO VIGESIMOPRIMO.

Caput II.

QVin & uocabulum ipsum tarde inde communicatum est.] Inde superfluit. Cap. III. Cælare eos primum instituit P. Claudius.) Malo ueterem scripturam: primus instituit. Qui coronã, ipse pecuniáue eius, uirtutis ergô arguitur, quam serui equiue meruissent, Pecuniam partam lege dicit, nemo dubitauit.] Verba Plinij quibus duodecim tabularum legem interpretatur, restitũimus ex fide archetyporũ. Quam serui equi'ue meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitauit. Videlicet quia serui ipsi & equi pecunia parantur. Ingensq; & his seueritas.] hinc, non his.

P. Mutianus, cum demptam Marsiæ.] Munatius scribi debet. Cuius luxuria noctibus coronatum Marsyam, literæ illius describunt.] Antiqua exemplaria habent: literæ illius dei gemunt. Apparet ironiam esse. Florum quidẽ P. R. honorem Scipioni tantum adhibuit. Suario cognominabatur, propter similitudinem suarij cuiusdam negociatoris.] Pro adhibuit lege habuit, pro Suario Serapio. nam idem nomen fuit negociatori. Huius fit mentio & libri 7. cap. 12. Nec ei fuit in bonis funeris impensa.] Vetus lectio, Nec erat in bonis. Leuius hoc, fateor, sed cum uideam in hoc capite tam multa de industria mutata, nihil dubito quin hoc quoq; mendum eidem debeamus cui cætera. Sequenti uersu est, quaq; præferebatur: non quaq; parte fer. Et aliquanto post pro quod nocerent capiti, legendum quæ nocent,

Quoniam & in hoc est aliqua ualetudinis portio, in potu atq; hilaritate præcipue, odorũ ui surripiente fallaciter solertiam. Nãq; scelerata Cleopatra, apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur ab ore eius lusisse extremis coronæ floribus, ueneno illitis. Ipsaq; capiti imposita &c.] Egregie hoc loco adiuuerunt nostra exemplaria, in quibus ita legitur. in potu atq; hilaritate præcipue odorum ui surrepente fallaciter, scelerata Cleopatræ solertia. Nanq; apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pauore eius lusisse, extremis coronæ floribus ueneno illitis, ipsaq; capiti imposita: Est autem perquam familiare Plinio, septimo casu orationem claudere. Quis istas timeret insidias?] Nihilo peior erat uetus lectio, Quis ita t. i. Adeo mihi, si possim sine te uiuere, occasio & ratio adest.] Rectius ironice, occasio aut ratio deest.

Cap. IIII. Contra genera eius nostri fecere.] Contra redundat. Vtilissimam uero plurimis, sed minutissimis, spermoniam.] Pro spermonia emendati codices habent spineolam, à spinis denominatam, quemadmodũ in alio genere coroneola à coronis nomẽ traxit. Pangeus nanq; mons in uicino ferè est.] Lege, Pangæus mons in uicino fert. Negauit centifoliam in coronis addi. Antiquior lectio est, in coronas addi. Quæ græcula altera est.] Vetus lectio, Quæ è græcis altera est. Cap. V. Nec ullis florum excelsitas maior.] Melius, nec ulli. Ita odor colorq; duplex, ut alius calicis, alius staminis.] Non male uetus, & alius calicis, alius staminis. nã ita ad præcedentia refertur. Inuenta est in his & ratio inserendi.] Rectius, Inuenta est & in his. Mense Martio macerantur, ut colorem accipiant.] Magis placet, percipiant. ac si dicat, ut colorem perbibant. Cap. VI. Calathiana munus autumni, cæteris ueris.] Scribo, cæteræ ueris. Vincit numero foliorum marinam quinq; folia non excedentẽ.] Quid opus repetere folia? satis erat, quinque non excedentem. Foliorum exilitate usq; in fila extenuata.] In antiquis uoluminibus legitur, attenuata. Prima nobilitas Cilicio croco.] Croco aut scriba addidit, aut interpres aliquis inter prælegendum. Sicut paulopost: gaudet calcari & atteri pede. Pede non est in manu scriptis.

Cap. XVII. Troianis temporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum.] Rectior lectio: Troianis temporibus iã erat honos ei. hos certe flores &c. Dicet aliquis, leuicula sunt ista, nec annotatu digna. Hunc ego rogabo, ipse æquóne animo ferret huiuscemodi leuicula in suis scriptis à librarijs deprauari. At multo plus religionis debet ueterũ monumentis. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis: Quicquid ad meridianas horas diei uergit, hebetat.) Verior lectio uetus: quicquid ad meridianas horas dies uergit. Animaliũ nullum odoratũ, nisi de pantheris quicq; dictum est, si credimus.] Vetus lectio: nisi de pantheris quod dictum est credimus. Dixit autem hoc lib.

8.cap.17. tametsi quidam illic odorem in colorem deprauauerant. Vt irin atq; saliuncam,& quanquam nobilissimi sit odoris utraq;.) Lego, quanquam nobilissimi odoris utranq;. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans. Et ex illis tertium locum habet Africana.) Lege & distingue:longissima hæc & candicans & exilis.Tertium l.h. Pannonia hanc gignit & Norica.) Scribo Norici.alioqui Noricum dicendum erat,sicut Illyricum. Superq; cætera ad famam etiam dignitatis.) Legendum ad famam etiam ac dignitates. Cap.VIII. In quibus unguenta uicisse naturam gaudẽt. Luxuria uestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore commendantur.) Hæc uerba non deprauarunt modo homines insulsissimi, uerumetiam partem eorum reuulsam præcedentis capitis fini assuerunt. Scribendum,In quibus unguento uicisse naturã gaudens luxuria,uestibus quoque, &c. Paria nunc componuntur, & natura atq; luxuria depugnante.) Lege, depugnant. Cap.IX. Folia smilacis & edere in coronamenta se dedere,coronæq; earum obtinent principatum.) Hanc tam ingeniosam deprauationem mirum ni professor aliquis excogitauit, dum diuinare mauult quàm ad archetypa recurrere. Vera lectio aliud sonat. Folia in coronamentis smilacis & ederæ corymbiq; earum obtinent principatum. Quia nostris maiore ex parte nomen dare ijs defuit cura.)Non minor priore hic error,utcunq; sensus manet.Plinius enim longe alijs uerbis usus est: quia nostris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura.

Cap.X. Non durante attico thymo nisi in afflatu maris seratur,) Seratur superuacaneum uerbum est, natum ex ultima litera maris, & prima dictione sequentis orationis Erat. Abrotonum iucundi odoris est & grauis. Floret æstate.) Elegantius, Abrotonum odore iucunde graui, floret æstate. Alsiosa enim admodum sunt, & sole nimio læduntur.) Hic particulam necessariam, per incuriam librariorum omissam, denuo adiecimus:& sole tamen nimio læduntur.

Cap.XI. Eruitur post æquinoctium uernum radicitus, siccaturq; ad lunam xxx. diebus,ita lucens noctibus.)Lege,Erui,siccari, lucere: quod hæc omnia ex commentarijs Democriti referantur. Sequitur enim Magos Parthorumq; reges uti hac. Et in Italia quidem, ut diximus post rosam.)Satis erat,in Italia quidem. Coniunctio hic addita uitiat sermonem. Cæterum hyacinthus maxime durat.)Lego,è cæteris hyac.m.d.

Sed hęc ita,si deuulsa crebro prohibeatur in seminibus.) Legendum prohibeatur in semen abire.atteſtantur uetera exemplaria:& alioqui ex illis uerbis nullus sensus elici potest. Alterum candidius,qui ferè nascitur ad tumulos.) Rectius,in tumulis. Cap.XII. Hostilia uicus abluitur Pado.) Melius,alluitur. Cap.XIII. Nos tamen trademus quæ comperimus.Herba est alba, uexatio quidem iumentorum est,sed præcipue caprarum,appellata ægolethron.)Antiqua scriptura potior. Nos trademus quæ comperimus.Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum,appellata ægolethron. Huius flores cõcipiunt noxium uirus,aquoso uere marcescente.)Lege,marcescentes. Aliud genus in eodem Ponti situ uiget,ex annona mellis.)Codices uetusti longe aliud habent.Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis,quod ab insania quam gignit,mænomenon appellant.Hi sunt quos posterior ætas Tzanos uocauit, Lazis conterminos. Vtraq; Colchica gens fuit in cliẽtela fideq; Cõstantinopolitani Imp. Et in Mauritania Cæsariensi,Getulia contermina Massylis.) Emendatior lectio:& in Mauritaniæ Cæsariensis Getulia cõtermina Massæsulis. Nam & Getuli & Massæsuli hanc prouinciam incolebant,quod ipse Plinius supra docuit. Remedium aduersus has utique non differendum.)Lege remedio, non remedium. De quo loquendi modo iam supra capite tertio monui. Cap.XIIII. Circumlini aluearia fimo bubulo utilissimum. Operculum à tergo esse ambulatoriũ, ut properatus intus sit prosper. Si magnus sit uterus aluearijs, prouentus autem sterilis,ne operandi desperatione curam abijciãt, id paulatim reduci oportet, fallente operis incremẽto.)Huius lectionis absurditas magis detegetur,collata ad germanam lectionem, quam ex fide ueterum codicum restituimus ad hunc modum. Circũlini alueos fimo bubulo utilissimum. operculum à tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus si magnus sit alueus, aut operatio sterilis, ne desperatione curam abijciant: id paulatim reduci,fallente operis incremento. Post has Corsica,quoniam ex buxo sit, & habere aliquantam uim medicaminis putatur.) Lege quoniam ex buxo fit, habere quandam uim m.p. Inde ligulis eligunt florẽ. i. candidissima quæq;: transfunduntq; in uas, quod exiguum marinæ habeat frigidæ.) Toties expertus fidem ueterum codicum, ne hic quidem ausus sum ab eis discedere. Illi pro eligunt habent hauriunt. Item, quod exiguum frigidæ habeat. Siccant sole, lunaq;. hoc enim candorem facit, si sic siccantur. Et ne liquefaciant,protegunt tenui linteo.) Melior uetus lectio: Siccant sole lunaq;. hæc enim candorem facit.siccantes,ne liquefaciant,p.t.l.

Cap.XV. Maximeq; Aegyptus,frugum fertilissima,sed ut sola ijs carere possit.) Non parum detraxit elegantiæ, quisquis hic particulam quidem detraxit. Legendum enim frugum quidem fertilissima. Hanc à Nilo metunt.) Scribo,è Nilo. Folijs latissimis,etiam si arbores comparentur.)Rectius,arboreis. Scandix,come,ab alijs tragopogon.] Vetus lectio:scandix quæ ab alijs tragopogon uocatur. Syluestrium duæ species. Vna mitior est simili caule, tamen rigido, itaque & colu antiquæ mulieres utebantur,exilis,quam quidam atractylida uocant.] Legendum: itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, qua-

re

re q.a.u, Cap.XVI. Et ex diuerso stans anchusa,inficiendo ligno cerisq; apta. Est autem mitior ijs anthemis,& phyllāthes,anemone,& aphace.) Lege:Ediuerso stant,anchusa inficiendo ligno ce risq; radice apta,& è mitioribus anthemis,et phyl lanthes, & anemone, & aphace. Sic enim melius quadrabit ad præcedentia. Cap.XVII. Perdicio,quam & Aeolię & Aegyptij edunt,nomen dedit auis.) Verior lectio:Perdicium & aliæ gentes quàm Aegyptij edunt. Supra dixerat, Aegyptios præ cæteris gentibus herbis uesci: nunc dicit,perdicium herbam etiam aliarum gentium cibum esse. Iulio mense secari iubet.) Lege addendo. Iulio mense toto secari iubet. Cap. XVIII. Iunio mense eximi,ante Iulium medium præcipiens.)Melius,Iunio mense eximi ad Iul.m. p. Vsus ad nassas marinas,uitilium nexus elegātium.) In antiquis codicibus tantum est, uitilium elegantiam. Quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculosos. Eo fœtas fœminas quidem abortus facere non dubitat.) Sincera lectio:quanquam professus efficacissimum esse. ad uersus calculos eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Largiori tanta uis expellit eas.) Legendum, Largiori tanta uis,ut expellat eas. Laudatissimus ex Nabatæa iuncus.) Non erat opus hic repetere,iuncus. Cap.XIX.

Ita ut à balineis inarescant corpora.) Scribo, inarescant corpori. Lienię & ruptis uulsis prosunt. Et menstruis fœminarum in uino decoctæ: Impositæq; cum melle neruis præcisis medentur. Contra lichenas & lepras, & furfures in facie emendant.) Lege & distingue, Lienię & ruptis uulsis prosunt & menstruis fœminarum. In uino uero decoctæ,impositæq; cum melle,neruis præcisis medentur.Lichenas. Cap.XX.In hunc locum dilata cum disputaremus de peregrinis arboribus.) Vetusta exemplaria tantum habent,dilata in peregrinis arboribus,id est, in mentione peregrinarum arborum. Sistit purgationes mulierum.Nardi uero eius quam Phu eodem loco appellauimus,&c.) Antiqua scriptura melius. Sistit purgationum mulierum impetus. Eius uero quod phu eodem loco appellauimus,& reliqua.

Crocum cum melle non soluitur.) Cum redundat. Sequenti uersu pro uino & aqua, lege, uino aut aqua. Collyrio uni nomen dedit.) Lege addendo, Collyrio uni etiam nomen dedit.

Dentientibus præcipua est, & tussientibus.)

Scribo, dentientibus præcipue. Partem eius seruantium,& quarundam aliarum herbarum:sicuti plantaginis,substituentium,si parum mercedis tulisse sese arbitrantur. Rursusq; ut plus operis acquirant,p.e.q.s.e.l.i.) Incorrupta lectio etiamnum durat in uetustis codicibus manudescriptis.Partem eius seruant, & quarundam aliarum herbarum, sicuti plantaginis: si parum mercedis tulisse se arbitrantur, rursusq; opus quærunt, partem eam quam seruauere,eodem loco infodiunt: credo, ut uitia quæ sanauerint,faciant rebellare.

Cap.XXI. Ciet menstrua:& si cruda detur, hydropicorum aquam sistit.Sistit uerbum superfluit. nam ciet ad utrunq; refertur. Coxendicibus imponitur cum uino. Articularibus morbis trium obolorum pondere, &c.) Lege addendo non pauca uerba: Coxendicibus imponitur & articularibus morbis & luxatis tritum ac lanæ insperſum ex oleo.Dant & potionem articularibus morbis t.o.p. Præterea putant usu eius quandam datam gratiam ijs ueneremq; conciliari.)

Hæc dictio datam superflua est. Coquitur panis cum farina hordeacea. Lege, Concoquit panos. Cap.XXII. Mouet & narium sternutamenta. Aridum non narium. Capite XXIII. Imposita ulcerum facit stipticam uim.]

Scribe ulcus facit septica ui.i.corrosiua. Capite.XXXI. Vt radice eius propius admota soporentur,illam sopore enecante uim earum.) Sic scilicet Plinius loqui solet. Scribo, soporetur illa sopore enecans uis earum. Cap.XXXII.

Nec de cnico siue atractylide uerbosius disputetur. Aegyptia herba est,& magnum contra uenenata animalia præbet auxilium.) Hanc sententiam Plinius alijs extulit uerbis,quàm quæ in uulgatis leguntur editionibus.Nec de cnico siue atractylide uerbosius dici par esset, Aegyptia herba, ni magnum contra uenenata animalia præberet auxilium.

EX LIBRO VIGESIMOSECVNDO

Cap. II.

IAm uero infici uestes scimus admirabili succo.)Fuco non succo. Stans & in sicco carpit, quo frugi mundos exculpat usu alioquin fulgentis.Instrui luxuria poterat certe innocentius.)Pro usu alioquin fulgentis, antiqua scriptura habet: His alioqui fulgentibus instrui poterat luxuria, certe innocentius. Et in sacris legationibus q; uerbenæ.] Quàm redundat.) Cap.IIII. Vlli nisi ab uniuerso.)Scribo,nulli nisi ab u. distinctione etiam mutata. Cap.V. Donatus est ea L.Sicinius.)L.Siccius legendum,ut etiam supra libro octauo monuimus. Hic Decius postea consul, & imperio & collegio se pro uictoria deuouit.) Lege:Hic Decius postea se consul,Imperioso collega,pro uictoria deuouit. Intelligendū de Manlio Imperioso. Cap.VI. Ipse tamen obsessus in toto orbe proscriptus. Hæc corona Sertorio etiā cessit.) Vera lectio:Ipse tamen obsessis in toto orbe proscriptis,hac corona Sertorio cessit.Notum est ciuile bellum Sertorianum, in quo præcipua fuit opera proscriptorum à Sylla. Cohortibus seruatis,totidemq; ad eas seruandas eductis.)Lege addendo,tribus coh.ser. Quod & statuę eius in foro suo diuus Augustus scripsit.) Adscripsit non scripsit. Addidere uiuendi pretia delitiæ luxusq;.) Pretio non pretia. Aliorum hanc operam esse credimus.) Vetus lectio:Aliorū hāc operæ credimus. In quibus ipsius prouidentiā naturæ.)Melius.in quibus ipsis.s.aculeatis. Cap.XI.

Hæmorroidæ quoque & dysenteriæ infusa.)

Scribo

Scribo hæmorrhagiæ. Cap.XXI. Impoſita uero herba, aut inde omnino reſperſum, protinus mori.] Antiqua ſcriptura:aut uda omnino reſperſum.Sequenti uerſu lege addendo:uel ſi herba ipſa. Infantes quoq; ulcerati.] Lege,exulcerari.

Cap.XXII.Conſtat bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſſime mederi.] Scribo, aptiſſime dari. Foliis in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur.) Legendum,Ferè in quocunq;. de bulbis enim accipi debet,non de foliis. Vtrunque prodeſſe dyſentericis & exulceratis.)Melius etiã exulceratis. hoc eſt, etiã ſi ſit dyſenteria cum exulceratione inteſtinorum,quod ſanè periculoſius eſt. Contra ſanguinem tauri demonſtrant ſucco eius uti.)Paulo elegantius uidetur:demonſtrat ſuccum eius. Optimus quidẽ ex iis cibus.) Vetus lectio magis placet:optimi quidem hos cibi.ut cum præcedentibus cohæreat. Si enim caligaris clauus,ſi ferri uel chalybis aliqua rubigo.) In ueteribus tantum eſt,ferri ue aliqua rubigo.

Cap.XXIII.Communes in omni eorum genere obſeruationes.) Illic legitur,in omni eo genere. Item hyeme quàm æſtate utilius,ueruntamẽ aquam bibentibus.)Scriptura uetus,Item hyeme quàm æſtate utilius,& tum aquam bibentibus. Atq; exaceto his qui coagulũ lactis ſorbuerint.) Lege,æque exaceto. Qui ſe eadem cauſa præcipitauit.)Scribe,ea de cauſa. Mox eſt cõiecturam ſæpius fallacem:non,ſæpe. Cap.XXIIII.Calefacta incitat uomitiones.)Rectius,inuitat. Quẽ centeſimum annum excedentem cum D. Auguſtus hoſpes interrogaret, quanã ratione maxime uigorem illũ animi corporisq; cuſtodiſſet, ille reſpondit,Intus mulſo,foris oleo.) Ad ſenſum quidem nihil refert,libet tamen reponere ueterem lectionem,ab audaculis temere mutatam. Centeſimum annum excedentem eum D.Auguſtus hoſpes interrogauit,quanam r.m.u.i.a.corporisq; cuſtodiſſet.at ille reſpõdit. Cap.XXV.Leuatusq; ſiccatis pedibus mirabili modo.)Et hic nihilo peius erat antea,mirabilẽ in modum. Ad iocineris dolores eam in poſca poſitam cõcoqui opus eſt.) Veteres codices melius: eam cum poſca concoqui opus eſt. Quæ à farina hordei diſtat,eo quod torretur.Ad ſtomachũ utilis.) Antiqui codices, à farina hordei diſtat eo quod torreẽ, ob id ſtomacho utilis. Datur tepida ſorbẽda,efficaciter prodeſt.)Lege:datur tepida ſorbenda efficaciter. Peculiariter tamẽ longo morbo ad tabitudinem redactis.)Emendata exemplaria habent, ad habitudinem redactis.ut de hecticis intelligatur. Neruorũ doloribus & alijs feruens in ſacco ponitur.) Scribendum imponitur. Amplius hoc oculis imponitur.)Melius eſt:hoc amplius oculis imponitur. Et per ſe drachmæ pondere exinaniunt.] Lego,exinanit.ſ.granum. Quoniã in aluo non tumeſceret.) Vetus,intumeſceret. Semuncia amyli cum ouo & paſſis tribus.] Antiqua lectio, cũ ouo & paſſi tribus ouis. Mox eſt auenacea farina,nõ auenæ farina. Sitanius,hoc eſt trimeſtris.) Scribe,hoc eſt è trimeſtri.ſ.frumento. Et uini,in ſaccis additus.)Rectius,in ſaccos additus.) Fabalium etiam ſiliquarum cinis.) Scribo ex ueteri exemplari,ſiliquarumq;.nec redundat cõiunctio, quãdo fabalia hic ſubſtantiua uox eſt,ut alibi quoque apud hunc ipſum autorem. Sed ſi largius ſumatur.aluus ſoluitur.)Sed ſuperfluit. Horrorẽ tertianæ & quartanæ minuere traditur.] Vetus lectio:minuere creditur.Refertur enim hoc ex uulgi opinione,non ex autoritate medicorum. Maculas ex toto corpore emendat.) Particula ex ſuperuacanea eſt. Aqua decoctum perniones & pruritus ſanat.)Decocti non decoctum. Si uero ad mellis craſſitudinem decoquantur ſatiui.)Adde neceſſariam particulam uel.decoquãtur uel ſatiui.Supra enim dixit ſylueſtres efficaciores eſſe.

Si uero cœleſti aqua decoquantur,ſuccus ille ſmegma fit.)Diſcoquantur non.decoquantur,Sequenti uerſu uerbum ſolent redundabat. Item fiſtulis,cũ axungia ueteri,ne intus addatur.) Lege addendo,ita ne intus addatur. Naſcitur inter uitia ſegetis auenæ Græcæ genere.) Græcæ ſuperfluit. Eſtur & per ſe, & in patinis cum tenera eſt recocta.)Poſterius & redundat.

EX LIBRO XIII. Cap. I.

ET ad expiationem ſanguinis quoq; adhibẽt, nõ ultra gargarizationes.) Quid faciunt gargarizationes in expiatione? Legendum igitur,ad expuitionem ſanguinis,qua laborãtes hæmoptoicos Græci uocant. Ideo & purgationibus ancipitem temperant.)Putant non temperant.Error natus eſt ex geminatione præcedentis ſyllabæ. Huius enim colorẽ nigrum eſſe diximus, cuius aſparagos ſimiles Diocles prætulit ueris aſparagis.] Vetus lectio: huius enim nigrum eſſe diximus. Aſparagos eius Diocles p.u.a. Oſſa infracta efficacius extrahit q; ſupradicta.)Plinius ſcripſit, uel efficacius,id eſt,efficacius etiã. Aiunt ſi quis in uilla eam extruxerit,fugere accipitres, tutasq; fieri aues uillaticas, Aliter eadem in iumento homineq; flegma aut ſanguinem qui ſcreatur,talos circumligata ſanat.] Hoſtibus eueniat ita tractari, ut hic Plinius tractatus eſt. Equidem peruelim diſcere quanam ratione radices exſtruantur apud iſtos deprauatores, ut ne cætera portenta exagitem.præſtat enim ſincerã indicare lectionem, ex archetypis erutam. Aiunt ſi quis uillam ea tinxerit, fugere accipitres,tutasq; fieri uillaticas alites. Eadem in iumento homineq; flegma aut ſanguinem qui ſe ad talos deiecerit, circumligata ſanat.

Quòd ſunt candida,aut nigra, aut inter utrunq; alia ex alijs, in quibus uinum fiat, alia ex quibus paſſum.) Emendata lectio:aut inter utrunque, aliaq; ex quibus uinum fiat,alia ex quibus paſſum.

Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ ſunt dulcia,uel auſtera Falerna utiliora.(Lege,auſtera uel Falerno utiliora. Somno uero ac ſecuritatibus iamdudum hoc fuit.) Sic enim legendũ ac diſtinguendum ſublata dictione accõmodatũ, quæ redũdabat. In ſanguinis fluxiõe poſt exciſos calculos

calculos & omnes alias roſiones foris in ſpongia impoſitum.) Legendum: In ſanguinis fluxione poſt excíſos calculos, & omni alia, foris in ſpongia impoſitũ. omni alia, ſcilicet ſanguinis fluxione. Cap. II. Quamdiu extinguatur deſcenſionis periculum denuncians.) Deſcenſionis ſuperfluit. Cap. III. Succus eorum carbunculantibus excreſcentibus circa oculos ulceribus.) Dele excreſcentibus. Nam lacrymam quæ arbore ipſa diſtillat, æthiopicæ maxime oleæ, mirari ſatis nõ eſt: Reperti ſunt qui dentium dolores illinendos cenſerent, uenenum eſſe prædicantes.) Hic una oratio, praua neſcio cuius induſtria, in duas diſſecta eſt. Legendum enim coniunctim: Nam lacryma quę ex arbore ipſa diſtillat, æthiopicę maxime oleæ, mirari ſatis non eſt repertos qui dentium dolores illinendos cenſerent. Non enim lacrymam ipſam miratur, ſed eorũ potius temeritatem qui tam ancipiti remedio uti non dubitarent, cum etiam ipſi uenenum faterẽtur. In fine capitis legendum, cum decocto lupinorum, non lupino.
Cap. IIII. Fauces exaſperat, & uenena omnia cohibet hebetatq;.) Emendatior lectio: & uenena omnia hebetat: abſq; uerbo cohibet. Cum pari portione mellis ac opij.) Lege, mellis acapni.
Cætetum iners & graue ſapore corpori.) Dele ſuperfluam uocem corpori. Cap. V I. Expetitur in grauidarum malacia, & quoniam guſtatu moueat infantem.) Lego: Expetitur grauidarũ malaciæ, quoniam guſtatu moueat inf. Cytinus uocatur à Græcis.) Satis erat, uocatur Gręcis. Tales præpoſitiones ſexcentas de ſuo adiecerunt caſtigatores. Cap. VII. Quoniam ſudantia huius cibi opera corpora refrigeſcunt.) Scribẽdum, perfrigeſcunt. Folia eius trita illita hæmorrhoiam ſiſtunt.) Lege, hæmorrhagiam. Pòſt additur omphacij aridi pondus ſextariorum duorũ, aut myrrhæ ſextarij unius, croci unius. Sed hęc ſimul mixta uel trita, miſcentur decocto.) Hic ſextarij pro denarijs ſunt ſuppoſiti, ut indicant uetuſta exemplaria, in quibus ſic legitur: Pòſt additur omphacij aridi pondus X duorum: aut myrrhæ X unius, croci X unius. hæc ſimul tria miſcentur decocto.
Cap. XIX. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem myrto, & uinum quo nunq; inebriatur.) Lege addendo: Lenius & uinũ. Et folijs crematis utuntur & ſucco decocto.) lege, & ſucco, & decocto.

EX LIBRO XIIII. Cap. I.

SImilis uis Rhodiæ Cretæ, & argillæ noſtratis concordia ualentium. Pix oleo extrahitur.) Hęc dictio concordia, nouam orationem incipit, hoc modo: Concordia ualent, cum pix oleo extrahitur, quando utrunque pinguis naturæ eſt.
Cap. III. Emollit, diſcutit, humore ſiccat ſtrumas.) Lege: Emollit, diſcutit tumores, ſiccat ſtrumas. Vlcera commanducato impoſituq; optimè ſanari.) Scribo, commanducato impoſitoq;.
Cap. V. Defuncta corpora incorrupta cõſeruat.) Vera lectio: Incorrupta æuis ſeruat. De hac locutione & ſupra libro XVI. monui. Cap. VI. Chamæ pitys latine aiuga appellat, dicituq; propter abortus.) Vetus & ſincera lectio, Chamepitys latine abiga uocatur propter abortus. Abiga ab abigendo partu, aiugæ cum abortu nihil eſt commune. Cap. VIII. Ita ut puero quinq; folia tribus cyathis dent.) Rectius diluantur quàm dentur. Aceris radix contuſa iocinoris doloribus utiliſſime imponitur.) Lege, efficaciſſime imponitur. Cap. IX. Grauis quidam author in medicina, uirgam ex eadem factam, &c.) Antiqua ſcriptura: Grauis author in medicina, uirgam ex ea defractam. Ac mox: Vulgus infelicem arborem eam appellat: non, infelicem eam arborem.
Cap. XI. Erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum uocant.) Lege addendo, Alia eſt erythrodanus. Tingentibus & radicula ramos præparat.) Lanos, non ramos. Gummi genera diximus.) Lege, Gummium. Cap. XIII. Sed & frutex humilior atque ſpinoſus in Niſyro.) Scribo, æque ſpinoſus, non atq; ſpin. Calculorum ue ex uino decoctum, uel præſentaneum remedium eſt.) Niſi legas, Caulicorum ex uino decoctum, neque præcedentia coliærebunt apte, neque ſequentia. Vel efficaciorem ſtomaticen præbuere.) Rectius, præbuerint. Cap. XIIII. His ſubnectemus ea, quæ Græci. Non male uetus ſcriptura: His ſubtexemus ea quæ. Cap. XV. Atque is nidor per infundibulum imbibitur in uetere tuſſi.) Antiqui codices habent, per infurnibulum. Cap. XVII. Pythagoræ uerè eſſe pertinax fama antiquitasq; uindicant.] Duæ uoces, Veræ eſſe, redundant. Quod feciſſe ſcimus Cleemporum cum & alia ſuo nomine ederet, quis credet?] Vetus lectio: Quod feciſſe Cleemporum cum alia ſuo & nomine ederet, quis credat? Achemenidon colore eſt electri ſine folio naſcẽs in Tardaſtilis.] Legendum, Achemenidon colore electri ſine folio, naſci in Tardaſtilis. nam & hoc Democritus tradit. Alio de his aptiore dicturus loco.] Lege dicturis. abunde ſit dicturis.
Cap. XVIII. Celebratur autem à Græcis ſtratiotes. Eſt ea in Aegypto tantum, & inundatione Nili naſcitur.] Melior antiqua lectio: Celebratur autem & à Græcis ſtratiotis, ſed ea in Aegypto tantum, & inundatione Nili naſcitur. Cap. XIX. Qui perunctus eſt, ſi deſpuat ad ſuam dexteram ter.] Lege: Qui perunctus eſt, deſpuit ad ſuam dexteram ter. Tueturq;, & ab inflammationibus placat.] Scribo: Tueturq; ab inflammationibus plagas. Decoctum ex uino gramen ad dimidias è balneis bibi iubent.] A balineis, non è balneis. Et cum caro unguibus excreuerit.] Increuit, non excreuerit. Diocles difficile pariẽtibus ſemen eius dedit acetabuli menſura tritum in nouem cyathis ſæpe ad tertias partes bibere, ut qui biberint in calida lauarentur.] O Grammaticum deprauatorem, cui parientes maſculi ſunt generis. Emendata lectio hæc eſt: Diocles difficile parientibus ſemen eius dedit, acetabuli menſura tritum in nouem cyathis ſapæ:

ut

ut cum tertias partes biberint, calida lauarẽtur:& in balneo ſudantibus dimidium ex relicto iterum dedit:mox à balneo reliquũ pro ſummo auxilio.

EX LIBRO VIGESIMOQVINTO Cap. I.

IPſa quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gratia gignẽte eas tellure.] Satis erat dixiſſe,medicinæ tantum gignente eas tellure.Gratia, doctulus quiſpiam de ſuo adiecit.

Tantum ab excogitandis nouis,ac iuuanda uita mores abſunt: ſummumq; opus ingeniorũ diu in hoc fuit,&c.)Codices uetuſti iuuanda habent non adiuuanda:& diu iam hoc,non diu in hoc.

Omniumq; uitam clariorem fecere cognominibus herbarum.)Illic legitur,omnium utiq; uitã.

Cap.II. Pompeius Lenæus, Magni Pompeij libertus.)Pompeij non additur in emendatis exemplaribus,nec refert addidiſſe:ſatis eſt, Magni libertus. Atq; ſubſcripſere effectus.) Deeſt una particula neceſſaria. Legendum, atq; ita ſub. eff. Verũ & pictura fallax eſt ex coloribus tam numeroſis,præſertim in æmulatione naturæ, mul tumq; degenerat tranſcribentium ſors uaria.] Rectior eſt antiqua ſcriptura. Verum & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multum degenerat tranſcribentium ſors uaria. Atq; effigie quidem indicata,& nudis plerunque nominibus defuncti.)Scribo: aliqui ne effigie quidem indicata,& nudis plerunq; nominibus defuncti. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogi. In eo nanq; fœminarum ſcientiam præualere.) Malo ueterem lectionem:ueneficijs & herbis id cogi,eamq; nũ fœminarum ſcientiam præualere.Sic enim interdũ hac parelctica particula Plinius utitur.ut ſupra 22. libro,24.capitis initio:Eam quoq; num, quam lamium inter genera earũ appellauimus. Sic enim eo loco legendum indicauimus. Vulgus caſtigatorum quicquid rarum eſt,pro deprauato dãnat, ſuoq; mox arbitratu mutare ſibi permittit. Ea deinde lectio paſſim recipitur,etiam ſummatibus in literis uiris talia ut minutiora diſſimulantibus. Hinc fit,ut ſexcentis locis apud autores Latinos, etiam nunc, ſuppoſitum ſit pro,etiamnum, aduerbium pro coniunctione:quamuis hoc ipſum etiã nunc,latine dicatur,ſicut hodieq;:ſed perſæpe nõ ſuo loco poſitum reperitur, idq; deprauatorũ (ut dixi)opera. Multiq; Circeios agros, ubi habitauit illa.)agros redundat,nec eſt in antiquis exemplaribus.Sunt enim Circeij oppidũ in Latio maritimum,& antiqui Latij finis. Tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa,non tamẽ eſſet,poſt ea fluminis limo inuecta.) Incorruptior eſt uetus lectio:cum etiã quæ rigatur Aegyptus illa non eſſet, poſtea fluminis limo inuecta. Tantum enim Aegypto,aggerente Nilo acceſſit, ut Pharos inſula, quam Homerus ætate ſua unius diei curſu à continente abeſſe ſcribit,poſtea litorali urbi Alexandriæ ponte iungeretur. Inde & pleroſq; uideo exiſtimare.)Lege addendo, ita uideo exiſtimare. Sed quare nunc non plures noſcantur cauſæ:niſi quod eas agreſtes literarũq; ignari experiuntur,utpote qui ſoli inter illas uiuãt.] Et hic uetus potior,Sed quare non plures noſcãtur, cauſa eſt,quod eas agreſtes literarumq; ignari experiuntur,ut qui ſoli inter illas uiuant. Vt radicem ſylueſtris roſæ,quam cynorhodon uocant, eblanditam ſibi aſpectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte.In Luſitania res gerebatur,Hiſpaniæ proxima parte.)Atqui Luſitania remotiſſima eſt à Roma, non proxima.Recurrendum eſt ad archetypa,ubi ſic legitur:ut radicem ſylueſtris roſæ,quam cynorhodon uocant, blanditam ſibi aſpectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendã. In Lacetania res gerebatur,&c. Nunc probe quadrant omnia. Eſt enim Lacetania regio Pyrenæo uicina,in ea citerioris Hiſpaniæ parte, quæ prima ſe Roma ueniẽtibus offert.Deprauator ex In Lacetania fecit,in lacte, idq; præcedentibus uerbis pro ſua ſapientia attexuit.eadem autoritate regioni nomen aliud, quod tum libitum eſt,finxit, nec religione ulla erga ueterum monumenta, nec lectorum reſpectu,quos opinor omnes pro fungis habuit.Et talium operam typographi nonnunq; ampla mercede conducunt,ne non habeant ſimiles labra lactucas. Alius eſt quem nos in priori uolumine eiuſdem nominis diximus.) Legendũ, Alius eſt quàm quos in p.u. Tria enim dracunculi genera monſtrauit cap.16. Aliudq; miraculum exeuntis è terra.)O temeritatem.quorſum attinebat priorem lectionem mutare, exerentis ſe terra. Sed belle penſatum eſt damnum ſcilicet, mox ſcribendo,in terram ſe condentis, pro in terram condentis. Cap.III. Stomacacẽ medici uocabant,& ſceletyrben.Ei malo reperta auxilio eſt herba.]Haud multo minus detrimẽti accepiſſe bonos libros,dum confunditur lectio ineptis diſtinctionibus, quàm dum deprauatur, cũ alijs innumeris hic quoq; locus & qui proxime ſequetur teſtes eſſe poſſunt. Non ſolum enim ſenſus obſcuratur, quoties aliquid perperam diſtinctum eſt,ſed etiam deprauandi occaſio uix aliunde ſæpius contingit. Veterum codicum lectio talis eſt. Stomacacen medici uocabant,& ſceletyrben ea mala.Reperta,&c. Miror quidem quæ nominis eſſet cauſa,niſi forte confini oceano Britanniæ uelut propinquam dicauere. Nõ enim inde appellatam eam,quoniam ibi plurima naſcerẽtur,certum eſt. Etiam tũ libera Britannia fuit qui dẽ:& hic quondam ambitus, nominibus ſuis eas adoptandi.) Sequamur & hic archetypa uetera, & ſtatim multum lucis accedet. Mirorq; nominis cauſam,niſi forte confines oceano Britanniæ uelut propinquæ dicauere.Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima naſceretur, certũ eſt,etiam tum Britãnia libera,Fuit quidem & hic, &c. Non fortaſſis crederet aliquis cum hæc noſtra friuola quoq; exiſtimentur.) Vetus lectio melior:nunc fortaſſis aliquibus curam noſtram friuolam quoq; exiſtimaturis. Cap. IIII.

Lauda-

Laudatiſſima herbarũ eſt Homero teſte, quam uocari à dijs putãt moly. Aſtinuentionẽ eius Mercurio aſſignat.)Incorruptior lectio:Laudatiſſima herbarum eſt Homero quam uocari à dijs putat moly, & inuentionem eius M.a. Verſu penultimo lege,Mirecꝙ ut contra uenenum, non Mirecꝙ contra uenenum. Cap. v Inſtillauit auribus ſurdis ſuccũ.) Antiqua lectio, auribus olidis.

Cum exta ſuper eam proiecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni.)Fertur redundat:pendent enim hęc à præcedenti uerbo, conſtat. Cui ante omnes plebs aſtans plauſit.) Stans non aſtans.Is fuit non uulgaris honor: nam ſedens in theatro plebs plurimis & ante Druſum plauſit. Antiqui radicẽ, cortices quàm carnoſiſſimos eligebant.)Melius, radicem cortice quam carnoſiſſimo ſeligebant.

Turgeſcentemꝙ in longitudinem findebant.) Lege addendo:turgeſcentemꝙ acu in longitudinem findebant. Nunc ramulos ipſos ab radice ſui grauiſſimi corticis, ita dantes.) Vetus lectio: Nunc ramulos ipſos ab radice quàm grauiſſimi corticis ita dant. Cap. VI Alteram lenem ſcordotin ſiue ſcordion,ipſiusmanu deſcriptam.) Antiqua ſcriptura,Alteram Lenęus,ſcordotin ſiue ſcordion,ipſius manu adſcriptam. Atque in alpibus, pluribusꝙ locis in Lycia.) Emendatiores codices: & in alpibus uero,plurimisꝙ alijs locis. Medetur & omnium morbis decoctæ ſuccus.) ouium non omnium. Cap. VII Sunt qui ab Artemide artemiſiam cognominatam putent, quoniam priuatim medicatur fœminarum malis.) Antiqui codices melius, Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Solenne autem erat Græcis fœminis in partu Artemidem Ilithyiam inuocare,quemadmodum Romanæ lunonem Lucinam implorabant. Intelligendũ igitur ab obſtetrice Artemide hoc eſt Diana denominatam herbam,nõ à uenatrice. Vis tanta eſt, ut uel è longinquo ſuccus excipiatur inciſæ conto.Suſcipitur excipulis uentriculo hœdino. Humor lactis uideẽ effluere.Siccatur conto. Sic thuris effigiem habet.) Non paulo ſincerior eſt antiquorum uoluminum lectio. Vis tanta eſt ut è longinquo ſuccus excipiatur. inciſæ conto ſubditur excipulus uentriculo hædino. humor lactis uidetur effluere: ſiccatus cum coit, thuris effigiem habet. Cap. VIII Aliam quoꝙ ampliſſimam, quam ſpartaniam uocant.Magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes famem ſitimꝙ non ſentiant.)Cum dicit, magna & ea cõmendatio,ſatis apparet quod & alium eius uſum indicauit Plinius: alioqui & non habet quod cõiungat. Quo fit ut libẽter accedam archetypis quæ ſic habent: Aliam utiliſſimam ad ea quæ ſpaſmata uocant.Aliam.ſ.Scythicen.Certe in indice ſpartanię nulla fit mentio,ut iam nihil dubitem,diuinatoris cuiuſpiam opera nouam herbam hic ſubito enatam,Plinio ipſi ne per ſomnium quidem cognitã.

Vt in quibus etiamnum hodie in uirorum læ-

tiore conuictu.) Emendata exemplaria habẽt, in numeroſo & lætiore cõuictu. Seruilius Damocrates primus medentium.)Rectius, è primis medentiũ.Leuius & quod paulo poſt,ut dein in balneum deſcẽdatur in calidam, ſcriptum eſt pro, ut deinde in balineis deſcendatur in calidam. Imponitur in ipſa inflãmatione,ſed imminuta.) Vetus lectio, non in ipſa infl. Cap. IX Serpẽtes necat,cuicũꝙ admota fuerit: & his torporem adfert.) Exemplaria uetuſta:cuicunꝙ admota fuerit feræ & hęc torporem adfert.Sẽſus eſt,eam uim huic quoque therionarcæ ineſſe, quã magicæ illi ſupra memoratæ: unde & nomen utrique cõmune, θηριονάρκην: ac ſi dicas feræ torpor. Cap. X

Folia ei plantaginis,niſi anguſtiora eſſent.) Vetus lectio,folia erant plant.Sic Virg. de malo Medica:Et ſi non alium late iactaret odorem,Laurus erat. Cap. XIII Quanquam mala in alijs terris mandantur.) Manuſcripti codices habent, in aliquibus terris. Hæc commanducata, ſi oculis ſubinde religetur, plumbum quod eſt genus uitij, ex oculis tollit.)Sincera lectio: Hac commanducata ſi oculus ſubinde liniatur,plumbum quod eſt genus uitij,ex oculo tollitur.

EX LIBRO VIGESIMO SEXTO CAP. I

SIne dolore quidem ullo, aut ſine pernicie uitæ.) Elegantius: ſine dolore quidem illos, ac ſine pernicie uitæ. Nec niſi uſqꝙ in oſſa corpus exuſtum eſſet,non rebellante tædio.) Et hoc mollius eſt in manudeſcriptis codicibus: ni uſqꝙ in oſſa corpus exuſtum eſſet,rebellante tædio.

H——SCC elocaſſe in eo morbo ad curandũ ſeſe.) ad redundat. Duricia rubens uarijs modis.) Vetus lectio,uaricis modo. Ad poſterum uero nigreſcente.) Lege ad poſtremum. Quid hoc eſſe dicemus.) Rectius,dicamus. Parum enim erãt homini cętera morborum genera, cum ſupra CCC eſſent,niſi etiam noua timerentur. Neqꝙ ipſi homines pauciora ſibi opere ſuo negocia important.)In emendatis exemplaribus legit certa morborum genera, non cætera deinde neqꝙ ipſi autẽ, coniunctione adiecta.præterea,opera ſua,non opere ſuo. Cap. II Sedere nanqꝙ in his ſcholis auditioni occupatum gratius erat.) Malim ueterem lectionem,auditioni operatos, id eſt, operam dantes. Sic apud Naſonem, Studijs operata Mineruæ. Cap. III Aſclepiades ætate Magni Pompeij rhetoricæ magiſter, nec ſatis in ea arte quæſtuoſus.) Nihilo deterior eſt antiqua ſcriptura:orandi magiſter,nec ſatis in ea arte quęſtuoſus. Ambulationem, geſtationesꝙ, cum unuſquiſꝙ ſemetipſum ſibi præſtare poſſet intelligere.Fauẽtibus cunctis ut eſſent uera quæ facillima erant,uniuerſum prope humanum genus circumegit in ſe.) Sincera lectio ex antiquis exemplaribus repetita eſt hæc.ambulationem, geſtationes: quæ cũ unuſquiſꝙ ſemetipſum ſibi præſtare poſſe intelligeret, fauentibus cunctis ut eſſent uera quæ &c. Cap. IIII Siccentur Aethiopide Pontinæ paludes.)Adde aduerbium hodie. Sic-

centur hodie Aethiopide. Transit enim à priscis temporibus ad sua. Castigator delicatus hiatu offensus submouit aduerbium, ut illi quidem uidebatur, superuacaneum. Nanq; apud eundē Democritum inuenīt compositio medicamenti, quo pulchri bonicq; & fortunati gignantur liberi. Cur nunquam Persarum regi talis est dedita?) Præclare sanè de Plinio merentur, qui illi talē sermonem affingunt, qualis uix hoc seculo in aliquo mediocriter erudito ferri posset. Quid enim sibi uolunt hæc uerba, cur nunquam Persarum regi talis est dedita? Scribendum iuxta archetyporum fidem: Nam quę apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri bonicq; & fortunati gignantur liberi, cur nūquam Persarum regi talis dedit? hoc est pulchros bonos & fortunatos. atq; ita melius iam hæc oratio ad præcedentia quadrabit. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus dicemus, adijcie musq; quas ratio dictauerit.) Elegātius: reliquos effectus reddemus: adijciemus ut quasq; ratio dictauerit. Vt rumicis radix trita ex aceto illinitur.) Parum quidem ad sensum refert, malo tamē & in talibus probatorum exemplarium fidem sequi, ubi sic legitur: ut rumicis radix trita ex aceto illinatur. Petris tantum adhærens ut muscus.) Lege totum adhærens. Nam & muscus petris totus adhæret. Proserpinaca cū muria & ex oleo trita.) Vetus lectio: cum muria ex menis & oleo trita. Vt non ex quouis salsamēto muria adhibenda sit, sed è solis menis. Cap. v. Condurdon herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: Item uerbenaca cum plantagine, digitorum uitijs omnibus, & priuatim pterygijs, Quinq; folium medetur pectoris uitijs, Vel quod grauissimum est tussis, huic medetur panacis radix in uino dulci.) In medicinalibus his libris grauiore periculo peccatur, qui tamen nihilo maiore religione tractati sunt quàm cæteri. Vel hic locus quot mendis scatet: Itaq; totum retexemus, nostra exemplaria sequēdo. Condurdum herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere strumas: Item uerbenaca cum plantagine, Digitorum uitijs omnibus, & priuatim pterygijs quinquefolium medetur. In pectoris uitijs uel grauissimū est tussis &c. Cap. VII.

Plantago autem per se sumpta in cibo cum lente alicæue sorbitione.) Legendum, aut per se sumpta in cibo, aut cum lente alicæue sorbitione.

Capnion herbam qui edere, bilem per urinam trahunt.) Vetus lectio melior, Capnon herbam qui edere, bilem per urinam reddunt. Radix uero consiliginis quam nuper inuētam diximus, suum & pecorum omnium remedium præsens est. Pulmonum uitio uel traiecta tantum in auricula.) Et hic uetus potior. Radix herbæ consiliginis quam nuper inuētam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula. Tripolium in maritimis nascitur saxis, ubi allidit unda.) Alludit, non allidit. Cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedat.) Mollius est, dulcis & sitim sedans. Cap. VIII. Psyllium in aqua cum radicibus decoctum.) Antiqua scriptura, Psyllium in aqua: Acori radicis decoctum. Vtrobiq; subintelligitur uerbum bibitur, ibidem precedens.

Naturæ ei, molliendi, siccandi, coquēdi.) Rectius, concoquendi. Cochlearibus quinq; additis in cyathis tribus uini.) Latinius est, in cyathos tres, Sicut mox, in aquam mulsam addito pondere duodecim. Sumitur & ecligmate ad pectoris uitalia.) Vitia non uitalia. Bibi ex aqua acetabuli mensura: dimidia detrahere pituitam.) Legendum: bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam. Radix eius in aqua mulsa duodecim pondere denariorum.) Nimium sanè hoc pondus esse uel cæco appareat. Lego x. duorum pondere. Errori occasionem dedit nota denarij. Scammonium quoque dissolutionem facit.) Lege addendo, dissolutionem stomachi facit. Virus redolens, fuminosum lingua tactu lactescens.) Scribo gummosum, linguæ tactu lactescens. Quod fit herbæ farina & tithymali marini succo.) Lege, erui farina.

A radice folijs pendet.) Legendum, folijs pendulis. Farina erui, aut fici.) Ficis, non fici. Folijs tusis priore minus efficax.) Lege addēdo: Fit & è folijs tusis. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radicis decoctæ in uino.) Vetus lectio: colluuntur & radicis decocto è uino. Dentes repetere superuacaneum est: & decocti significatio satis nota. Et ipsum etiam in asperis nascens.) etiam redundat.

Ita ut sit totum acetabuli modo.) Rectius, acetabuli modus. Peucedani succus inflationes & ructus gignit.) Longe aliter antiqui codices: Peucedani succus inflationes, ructus gignēs. nam & huc referendum uerbum discutit, quod proxime præcedit. Datur in somnum euntibus, addito nitro seu polenta. Simul si post cibum detur.) Vera lectio: datur & in somnum euntibus addito nitro uel polenta, si multo post cibum detur. In uino ictericis dari atque illini, utilissimum est.) Antiqui codices: hoc in uino enterocelicis dari. Et enterocelarum remedium huic loco magis appositè conuenit, secundum ordinem membrorum. Itemq; genitalium inflammationem.) Adde omnem: inflāmationem omnem. Symphyti radix illita enterocelas cohibet. Aufert & genitalium nomas hypocisthis alba.) Legendum, Symphyti radix illita enterocelas cohibet, genitalium nomas hypocisthis alba. Nam cohibet tam ad nomas refertur quàm ad enterocelas. Præcipueq; eius usus ad stranguriā.) Elegantius absque coniunctione: præcipui usus.

Verum largior quoq; inflationes.) Scribe, uerum æquo largior inflationes. & sequenti uersu, humorem trahit, non dolorem. Vesicæ autem callitrichon trita, similis cumino, medetur, & data ex uino albo.) Vetus lectio: trita simul

cum

cum cumino,& data ex uino albo. Nec eſt neceſſe repetere uerbũ medetur, eodem uerſu præcedens. Paruis è radice folijs quinis.) Melius, à radice. Cap.IX. Plurimum remedium eſſet ſi uirgo imponat.) Lege, plurimum referre ſi uirgo imponat. Cap. X. Quæ talis eſt,mollugo uocatur. Similis & aſperioribus folijs aſparago.) Scribendum:quæ talis eſt mollugo uocatur:ſimilis ſed aſperioribus folijs, aſperugo. Vt intelligas duo lappaginis genera,utrunque à peculiari qualitate denominatum.

Cap. XI. Ramoſum & interuallis binum palmorum.) Rectius, Ramoſam ex interuallis: ut binum palmorum interualla inter ramos intelligantur. Phthiſin ſanat, & plantaginis ſuccus, ſi bibatur.Et ipſa decocta in uino cum ſale et oleo à ſomno matutino refrigerat.) Magis placet q̃d in uetuſtis habetur codicibus Phthiſin ſanat, & plantaginis ſuccus, ſi bibatur,& ipſa decocta. In cibo cũ ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat. Certe hæc lectio magis Plinium reſipit:nec medicos diſſenſuros puto, ad quorum tribunal hunc locum reijcio,ſicut & eum qui mox ſubtexetur.

Quinquefolij contrita folia ex uino ſumpta diebus xxx. in betonicæ farinæ pondo denariorum tredecim cum aceti ſcillitici cyatho.) In ijſdem codicibus longe aliud legitur,et quidem rectius, quantum ego uideo. Quinquefolij contrita folia ex uino pota diebus xxxi. betonicæ farina pondere x.tredecim cũ aceti ſcillitici cyatho. E diuerſo lethargicos excitari labor eſt. Hoc præſtat euphorbium (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco.) Agnoſco eundem,quem prioribus duobus locis,caſtigatorem: quem ſi offendebat ſoporifera uis in peucedano, eadem opera poterat id omnino tollere, contentus euphorbio ſuo:nunc manet idem ſcrupulus,neq; docet quomodo ſit euphorbium adhibendum. Sincera lectio in noſtris exemplaribus eſt hæc, hoc præſtante(ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco. Eruptiones pituitasq; emendat plantago.Scribo, Eruptiones pituitæ emendat,plantago,cyclamini radix. Cap: XIII. Et ad hoc amplius addo, iocineris aut lateris contorſionibus.)Legendum & hoc amplius à uocis aut lateris contentionibus. Eriſitale eſt flore luteo.) Lege,Eriſithales. Cap.XIIII. Spicula ſagittariorum extrahit.) Sagittarum,& non ſagittariorum. Pſilothrum nos quidem in muliebribus medicamẽtis tractamus, uerum etiam uiris in uſu eſt.) Antiqua ſcriptura: uerum iam & uiris eſt in uſu. Cum dicit iam, ſignificat nouum eius uſum apud uiros eſſe, poſtquam mores degenerare cœperunt. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo fotum. Anginas peculiariter ſideritis.) Satis apparet inepte dici, hyſſopum ex oleo fotum. In noſtris exemplaribus durat ſincera lectio.Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo,ſuum anginas peculiariter ſideritis.

EX LIBRO VIGESIMOSEPTIMO.

Caput I.

CReſcit apud me certe tractatu ipſo admiratio antiquitatis.)Libens audirem quidnam mouerit caſtigatorem, ut unam particulam in ipſo ſtatim initio detraheret, idq; contra fidem archetyporum, quæ ſic habent. Creſcit profecto,apud me certe, tractatu ipſo admiratio antiquitatis. Nunc uero deorum fuiſſe eam apparet,aut diuinam etiam cum homo inuenerit:eandem omnium parentem genuiſſe hæc & oſtendiſſe.) In emendatis codicibus eſt, cum homo inueniret. Ibidem coniunctio geminatur,& genuiſſe hæc et oſtendiſſe. Verumetiam montes,& excedentia in nubibus iuga, paſtusq; pecorum & herbas quoq; inuicem oſtentant.)Hic quoq; ueteres codices à uulgatis editionibus diſcrepant: ſic enim in eis legitur: Verumetiam montes, & excedentia in nubes iuga, partusq; eorũ & herbas quoq; inuicem oſtentante.ſ.Romanæ pacis maieſtate.

Cap.II. Hoc quoq; tamen in uſus humanæ ſalutis uertêre, ſcorpionum ictibus aduerſari experiendo aconitũ.) Cum hæ particulæ,hoc quoque,nihil aliud quàm aconitum referãt, non erat opus repetere. Sed talia permulta paſſim ex interpretum gloſſulis in contextum irrepſerunt.

Cap.III. Omnia animalia quæ ſint ſalutaria ipſis noſſe ipſa,præter hominem.) Ipſa non eſt in emẽdatis exemplaribus,ſenſu nihilominus abſoluto. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus uenenata,nunc demonſtrare quale ſit aconitum.)

Rurſus illic minus eſt uerborum ac ſyllabarum, nullo tamen ſenſus detrimẽto,hoc modo.Fas ergo nobis erit,qui nulla diximus uenena, monſtrare quale ſit aconitum. Poterant uideri caſu aliquot literæ omiſſæ, niſi toties deprehenſa eſſet, quidlibet in quiduis mutãdi temeritas, etiam gratis nullaq; occaſione inuitante. Cap.IIII.

Præterea in Aethiopia naſcuntur & in Ida.)Lego,præter Aethiopiam naſcuntur & in Ida. Huius uetuſtæ nidor urinam cit.)Scribo,Huius uſtæ nidor urinam ciet. Radice una,ceu palo in terra dimiſſa.) Rectius in terram demiſſa. Vſus in multis & principalis aluum ſoluere, cum penè ſit ſola medicamentorum quæ per ſe id præſtãt. Confirmat etiam ſtomachum,adeo ut non infeſtet ulla uis contraria.)O hominem (ne quid durius dicam)male feriatum,quiſquis hunc locum ſuo more interpolauit, pro elegantiſſima Plinij locutione ſuas nugas ſubſtituens. Germana lectio hæc eſt. Vſus in multis,ſed principalis aluum ſoluere, cum penè ſola medicamentorum quæ id præſtãt, confirmet etiam ſtomachum,adeo non infeſtet ulla ui contraria. Vſus eius ad collectiones inflammationesq; : quin emendat omnia quæ helxine.)

Pro quin emendat omnia, ueteres codices habent, & in eadem omnia. Ambroſia uagi nominis eſt,& circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens denſum.) Pro fluctuãs lege fluctuati.ſ. nominis: pro habens, habet. Anonymos à

non inuenìendo nomine nomen inuenit.) Argutior est uetus lectio, Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Item aristogeton, in uulneribus præclara.) Hic stupidus aliquis conatus est noua metamorphosi ex medico herbam facere, eiq; uirtutes quę sunt anonymi attribuere, cum sit legendum Aristogitoni, & subintelligendũ præcedens participiũ celebrata. Quin & in indice Aristogiton inter externos autores connumeratur.

Cap. v. Arction aliqui potius arcturum uocant.) potius redundat. Sed ascyron maiores habet ramos qui ascyroides uocantur:) Dele has duas uoces, sed ascyron: atque ita lege: maiores habet ramos quod ascyroides uocãt. Sic enim legitur in emendatis exemplaribus, & sic magis lectio quadrabit: quod ascyroides herbæ nomen sit, non ramorum. Comæ tritæ ueluti cruentatæ.) Rectius, cruentant: hoc est cruorem reddunt. Cap. VII. Actea graui foliorum odore, caulibus anisi geniculatis.) Vetus lectio, caulibus asperis geniculatis. Cap. VIII. Trahit eadem potione secundas semine, lac minuitur in uino, aut mulsa aqua pota.) Lege & distingue hoc modo. Trahit eadem potio & secũdas. Semine lac minuitur, in uino aut mulsa aqua poto. Cynosorchin aliqui orchin uocant, foliis oleæ, mollibus, ternis, paruisq;, semipedis longitudinis, in terra stratis.) Antiqua scriptura: foliis oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis. Et albi genus chrysola chani traditur.) Veteres codices, Et aliud genus chrysolachani traditur. Cap. x. Caulem habet duorum palmorum.) Imò cubitorum. loquitur enim de pæonia. si quis dubitat de fide codicum, suis certe oculis credere cogetur, si hos modo consulere libuerit. Cap. XI. Hippoglossa folia habet figura syluestris myrti.) Non Hippoglossa, sed Hypoglossa. Non enim ab equinæ linguæ similitudine dicitur, sed quod par uum folium ceu lingua de folio eius exeat. Aliqui ægonichon uocant, alij dios pyron, alij heraclean.) Vetusta exemplaria pro heraclean habent heracleos, ut sit genitiuus quemadmodum dios, & subaudias pyron: ac si latine dicas Iouis Herculis ue triticũ. Quod & magis miror, quoniam utilis prodatur sanguinem excreantibus.)

Legendum, Quod eo magis miror.

Cap. XII. Vis ei styptica & exulceratrix.) Scribo septica, id est corrosiua, ut nũc medici uocant. Sequenti uersu scribo: in Augustum mensem incurrente, non in Augusto mense. Ergo species lymphantium hoc modo animorum esse credimus.) Vera lectio: ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim. Foliis rutæ, similis gramini.) Antiqua lectio: foliis rutæ, semine graminis. De Polygono siue sanguinaria loquitur. Mares autem semine tantum differant, quod est incipiente oliua.) Incorruptiores codices hanc lectionem habent. Mares autem semine tantum differens, quod est incipientis oliuæ. Mares autem. s. partus facit, quod hic quoque subintelligi debet.

Cap. XIII. Foliis lenticulæ densis, amaris, aduersis in se.) Lege, aduersis inter se. De trichomane loquitur. Tragonia herba qualis sit non traditur.) Vetera exemplaria & hic in contextu pro tragonia constanter habent trachiniam & in margine adnotatam: nec aliter est in primo libro, qui indicis uicem obtinet. Tragonis, siue tragion, nascitur in Creta tantum insula, in maritimis.) Paulo elegantius est: nascitur in Cretæ tantum insulæ maritimis. Phrygiæ omnino non nasci.) Lege, non innasci.

EX LIBRO VIGESIMOOCTAVO

Caput I.

QVanquam & ipsi consensu proprij iudicij ita eligere laborauimus, potiusq; curæ rerum quàm copiæ institimus.) Antiqui codices multo melius. Quanquam & ipsi consensu pro pè iudicata eligere laborauimus. Quod Plinius hic de se prædicat, id non minus uere ipse quoq; usurpare possem, ut qui nihil magis dum hæc tracto præ oculis habuerim quàm ueterum iuxta atque emendatorum exemplarium inter se consensum: cuius propositi nec dum pœnitet, & bona quædam spes pollicetur, candidos quosque qui Musarum fores pulsant hanc nostram opellam non omnino fastidituros: fieriq; potest ut & illis qui iam intra adyta penetrarunt, nonnihil conferat: de iis duntaxat loquor qui Plinianæ lectionis auidi non semper uetera exemplaria ad manus habent, quò recurrere possint, quotiescunq; scrupulus aliquis inciderit. Sanguinem quidem gladiatorum bibunt, ut bibentibus populis procul sint comitiales morbi.) Quanto melior uetus lectio: Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, ut uiuentibus poculis, comitiales morbi.

Cum è plagis hunc ne ferarum quidem admoueri ori fas sit humano.) Scribo iuxta fidem nostrorum exemplariorum: cum plagis ne ferarum quidẽ admoueri ora fas sit humana. Idq; magis ad præcedentia quadrat. Quasi uero sanitas uideri possit, feram ex homine fieri. Quin morbo dignum, non ipsa medicinæ gratia, egregia herculę frustratione si non prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quanto magis mandi.) Et hic locus est unus è pulchre cõtaminatis. Restituimus, unde cætera, sic: quasi uero sanitas uideri possit, feram ex homine fieri, morbóque dignum in ipsa medicina, egregia hercule frustratione si non prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandi? Sequenti uersu Feceris redundabat. Vitã quidem non adeo extendendam censemus, ut quoquo modo pertrahenda sit.) Sincera lectio. Vitam quidem non adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. Vel ex hoc capite abunde perspicuum esse potest, & nostrum laborem minime superuacuum esse, & illos persæpe falli, qui librorum typis excusorum fiducia de ueteribus manuscriptis uix unquam cogitant,

ignari

ignari quantum ſibi in priſcorum monumentis conſpurcandis ſacrilega publicoque odio digna quorundam non dico amuſorum ſed planè aſinorum audacia permiſerit: cum non raro fiat ut tenebrio quiſpiam plus mendarũ in unum aliquod boni autoris opus ex putido ſuo cerebro inuehat, quàm quantum ſeptem alij docti uiri, omni conatu adniſi, perpurgare ſufficiant.

Cap. II. In titulo capitis ſcribe: oſtenta & ſanciri & depelli. Extat Tucciæ ueſtalis inceſtæ precatio.] Atqui inceſti crimen falſum erat: legendum igitur, inceſti deprecatio. ac mox ſequenti uerſu, anno urbis, non anno urbis Romæ. Nam Romæ nugator aliquis addidit contra omnium doctorum conſuetudinem. Sic dicimus anno ab urbe condita, non ab urbe Roma. Et omnia approbantibus DCCCXXX. annorũ euentibus. Lege, ea omnia. Mancipia fugitiua retinere in loco precationis.] Precatione, no precationis. Et quod ibi ſtatim ſubtexitur, Quod ſi ſemel recipiatur, in antiquis uoluminibus non male legitur: cum ſi ſemel recipiatur. Neque diras aues, neque ulla auſpicia pertinere ad eos, qui quamq; rem ingredientes obſeruare ſe ea negauerint.] In emendatis codicibus non additur aues: quibus eo libentius accedo quòd ſupra in hoc ipſo capite ſic legatur: quoties ipſæ diræ obſtrepentes nocuerint. Et ſolent plerunque uoculas tales aſſuere gloſſularij, longe interdum à ſcopo aberrantes, quod & hic factum equidem non dubito. Quinetiam & legum ipſarum in xij. tabulis uerba ſunt.] Rectius antiqua ſcriptura: Quid non & legum &c. Inepte enim ſimul ponuntur etiam &. Non pauci etiam ſerpentes ipſas recantari, & hunc unum eſſe ipſis intellectũ.]

Aliquanto mollior eſt uetus lectio: & hunc unum illis eſſe intellectum: quàm ſi repetatur, ipſas, ipſis. Incendio inter epulas nominato, aquam ſub menſa profundi abominamur.] Quem non offendat huius lectionis abſurditas? aut quis non ſentiat, alteram eſſe ſinceram, quæ in impreſſis etiam quibuſdam codicibus habetur? incendia inter epulas nominata aquis ſub menſas profuſis abominamur. Aqua profuſa pulchre conuenit incendum abominantibus, at quid cauſæ uel comminiſci poſſumus, cur ad incendium nominatum aquæ effuſionem abominari debeamus? aut cur aquã effundi potius abominemur, quàm incendij mentionem? Priuſquam eam ipſam nominaret, alius ue ei prædiceret.] Lege: priuſquam ipſe eam nominaret. Nam ipſe & alius, ſibi inuicem opponuntur. Carmina quædam extant contra grandines, contraq; morborum genera, contra ambuſta. Quædam etiam in partus. Sed in prodendo obſtat ingens uerecundia.] Antiqua exemplaria hoc loco non parum diſcrepant à uulgatis editionibus: contraq; morborum genera, contraq; ambuſta, quædam etiam experta. ſed prodendo obſtat ingens uerecundia. ut de experimentis intelligatur non de partubus.

Cap. III. Hominum monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus plenius diximus in portentis gentium.] Plenius ſuperfluit. Nam in inſula Nili Tentyrij.] Tentyra potius quàm Tentyrij. Cap. IIII. Sed & alios efficaces eius uſus recognoſcat uita. Ita deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus, Simili modo & faſcinatiões repercutimus, ſiniſtrę dextręq; clauditatis occurſu.] Primum ita redundat, natum ex præcedenti dictione uita. deinde ſiniſtræ ſimiliter ſuperfluit, Legendum enim, faſcinationes repercutimus dextręq; clauditatis occurſum. quæ poſtrema uox cum finalem literam caſu aliquo amiſiſſet, nec iam compareret alter accuſatiuorum, caſtigator ne nihil ageret coniunctio, de ſuo adiecit ſiniſtræ: itaque error errorem peperit: ut ferè fit quoties abſq; archetyporum præſidio, ex nobis ipſis ſinceram lectionem addiuinare conamur, iuſtiſſima hercle fruſtratione, ſed graui ſtudioſorum incommodo, quibus ad hunc modum nimium ſæpe os ſublinitur. Veniam quoque à deis ſpei alicuius audacioris petimus in ſinum ſpuendo. Etiam eadem ratione terna, &c.]

Etiam aptius præcedentibus coheret, in ſinum etiam proprium. Nunc mirum dicemus, ſed experimento facile.] Dele nunc. Sic enim magis aures ferit, atque ad attentionem excitat, Mirum dicemus: & ſic ferè Plinius loqui ſolet, nec aliter habent probatæ fidei exemplaria: quod diſſimulaſſem, ni ſtudium eſſet nõ ſenſus modo ſuos reddere Plinio, ſed uerba etiam ipſa, quantum fieri poteſt, annumerare. Leprasq; ieiuno illitu arceri.] Ieiunæ, non ieiuno. ac mox, Marcion, nõ Martion. Adiecta precatione, ſe uinxiſſe eandem et ſoluturum.] Scribo & diſtinguo: ſe uinxiſſe, eundem & ſoluturum. Eæ ſunt: abſtinere à cibo nimio.] Scribe, Abſtinere cibo omnino. Notandum, nullum animal aliud præter hominem calidos potus ſequi.] Hic duę dictiones ſuperfluunt, præter hominem, hominis uidelicet alicuius maleferiati aſſumentum. Item poſca oculos contra lippitudines, certa experimenta ſunt.] Sic enim claudendum hoc caput, ut ſequentis initiũ ſit, Sicut totius corporis, contra quàm in uulgatis editionibus hæc capita diſtinguuntur.

Cap. V. Vltimoq; probro maius in ciſiis triumphalibus ſedenti dicebatur, uel in capitolio epulanti.] Tota hic aberratum eſt uia: in eam reducent nos archetypa, in quibus ita ſcriptum eſt: ultimoq; probro manus in cibis triũphali ſeni deducebatur, uel in capitolio epulanti. Sẽſus eſt iam planus, qui antehac erat obſcuriſſimus.

Cap. VI. Digitis pectinatim inter ſeſe amplexis.] Magis placet antiqua ſcriptura: digitis pectinatim inter ſe implexis. Nam è diuerſo ſcandentesq;] Lege, Nam euerſos ſcandentesq;. Atque etiã quotidiani cinctus tali modo.] Rectius, Tali nodo. Augurium ex homine ipſo nõ eſt timendi mortem in ægritudine.] Scribendum, Auguri um ex homine ipſo eſt non timendi mortẽ in ęgri

tudine. Contra aurium pituitas uermiculosq́.) Lego aurium pura, id est, aures suppuratas.

Vlcera capitum, prurigines.) Pro prurigines malim porrigines, quod est in antiquis exemplaribus. Cap. VII. Alij cum hysopo & adipe anserino.) Oesipo, non hysopo. Est autem œsipum, ut Nasonis uerbis utar, succus ab immundæ uellere raptus ouis. Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris sanantur, cui admisceatur impubis pueri urina & mel atticum, omnia singulorum cochlearũ mensura. Murmura quoque aurium eĩci inuenio.)

Confusa sunt remedia, hoc modo distinguẽda. Pulmonum quoq́ incommoda lacte mulieris sanantur. cui si admisceatur impubis pueri urina & mel atticum, omnia singulorum cochleariũ mensura, murmura quòq́ aurium eĩci inuenio. Anguli oculorum subinde madificẽtur.) Madefiãt, non madificentur. Non segnius & in silente luna coitus suos maribus exitiales esse.) Legẽdum: non segnius & silente luna, coitusq́ tum maribus exitiales esse. non segnius ad præcedentia refertur. Metrodorus Scepsius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudinem cantharidum ire illas per media arua, retectis superclunes uestib.) Vera lectio, ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media, &c. Item nouella uitis eius tactu in perpetuum lædítur. Vt ad noxiam res medicatissima transferatur, rutam & ederas ilico mori.) Lege, Item nouellas uites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatissimas ilico mori, Suffragantur & hic quemadmodum in cæteris uetusta exẽplaria. Aciem in cultris tonsorum hebetari, ęs contactum graue uirus odoris accipere.) Scribo, hebetescere. & odoris redundat. Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac ui sponte superari. Et fila uestis contactæ, ut docuimus, ne igne quidẽ uincũtur quo cuncta. Cinisq́ etiam ille, si quis aspergat eum lauandis uestibus purpuras mutat, floribus colorem adimit, ne ipsis quidem fœminis malo suo immunibus.) Aliter in nostris exemplaribus legitur, & quidem non paulo melius: itaq́ retexemus totum, illaq́ sequemur. Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac ui superari, filo uestis contactæ, docuimus. Ne igne quidem uincitur quo cuncta: cinisq́ etiam ille si quis aspergat lauandis uestibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem fœminis malo suo inter se immunibus. De bitumine Iudaico meminit supra lib. 7. cap. 15. Quæ Lais et Cleophantus inter se contraria prodidere.) Scribendum Lais & Elephantis. Fuit autem utraque meretrix, & utraq́ de rebus muliebribus scripsit, posterior etiam de concubitus schematibus, cuius & Martialis meminit, & Politianus. Legendum itaque mox: aut inter ipsas pugnantia, cum hæc fœcunditatem fieri ijsdem modis quibus illa sterilitatem pronunciaret. Catalogus quoque autorũ quos Plinius hoc libro sequitur Laida & Elephãtida coniungit. Cæterum pro radice brassicæ uel myricæ, in manuscriptis est brassicæ uel myrti. Bythus Dyrrhachinus hebetari aspectu speculorum nitorem tradit. Iisdem aduersa rursus contuentibus, omnem talem uim resolui, si nullum piscem habeant secum.) Bonam hercule operam deprauator hic nauauit, cuius præmium equidem non aliud darem quàm magnum aliquod malum, iam sexcenties pomerito. Sinceram lectionem archetypa commonstrant, nempe hanc. Bythus Dyrrhachinus hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit, ijsdem auersa rursus contuentibus: omnemq́ uim talem resolui, si mullum piscem secum habeant. Vestis omnino ita infectæ portiuncula, acu uel licio, brachiali inserta.) Lege, ac uel licio. quasi dicat, uel unico filo. Sic & comitiales excitari, morbosq́ sanari.) Morbosq́ sanari de suo aliquis attexuit, contra ueterem archetyporum fidem. Supposita tantum calici lacinia menstruo tincta tali.) Satis erat: supposita tantum calici lacinia tali: idq́ Plinij ciuilitatem magis decebat, cætera haud dubium quin glossularius aliquis, ut solent, adiecerit. Correptam subnecti collo: & ita discuti morbum.) Dele &.

Cap. VIII. Promoscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternutet.) Rectius, si & sternuat. Sanguis & ischiadicis prodest.) Syntecticis, non ischiadicis, si ueteribus ac emendatis uoluminibus credere libet. Mox ne nihil ageret castigator Leonis adipes custodiunt, in adeps custodit mutauit: & magorum uanitas promittit, in uanitates promittunt. Similiter dentis.) Lege, similia. s. promissa. Setas è cauda contortas, & sinistro brachio illigatas.) Scribo adalligatas. Permutationes sexus ex his annua uice diximus, cætera' que monstrifica naturæ eius.) Antiqua scriptura, De permutationis sexus annua uice diximus, cętera' que de monstrifica natura eius. Præcipue pantheris esse in metu hyenæ dicuntur.) Germane latina lectio hæc est. Præcipue pantheris terrori esse traduntur. nam hyenam hic repetere quorsum attinebat? Facilius autem capi, si cinctus suos uenator, flagellum' que & ipsos equos septenis alligauerit nodis.) Elegantior simul & uerior est uetus lectio, flagellum' que imperitans equo septenis alligauerit nodis.

Febribus quartanis iecur degustatum ante accessiones.) Lege, degustatum ter. quod non parum referre putatur in eiusmodi remedijs.

Promisso in triduum conceptu.) Melius, intra triduum. In triduum aliud significat: ut cum dicimus, assumpto in triduum commeatu, id est, quantum tribus diebus sufficiat. Mulieri prægnanti à pectore hyenæ caro, & pili septem & genitale, à ceruice si alligentur dorcadis pelle collo suspensa, contineri partus promittunt.) Repræsentabitur & hic uetus lectio, uel quo ex collatione ueritas facilius eluceat. Mulieri candida à pectore hyenæ caro, & pili septem,

&

& genitale cerui, si illigẽtur dorcadis pelle, collo suspensa continere partus promittũt. ut suspensa neutri generis sit, casus accusatiui, & omnia suprà dicta referat. Eodem genitali & articulo spinæ cum adhærente corio conseruatis.) adseruatis, non conseruatis. Eodem suffitu mulieribus menstrua euocari.) Scribo, mulierum menses: quod Plinio est usitatius. Membranam quę fel continuerat, à cardiacis potam.) Codices uetusti, quæ fel contineat, cardiacis potam. Quæ autem in uesica inuenta sit urina, additis oleo ex sesamo, & melle asiano hausta prodesse acrimoniæ ueteri.) Deprauator quantum uideo non leui brachio caput hoc attigit. Quę sequimur exemplaria non addunt asiano, neq; medici inter mellis genera asiaticum celebrant. & pro acrimoniæ, habent ægrimoniæ. Siue lucernis, siue uisu, siue peluibus.) Illic legitur, siue lucernis, siue peluui. Nec uideo quid hic siue uisu faciat. Fimum qui in intestinis inuentus sit.) Scribo, quod in intestinis inuentum sit. nam neutro genere Plinius hoc nomen usurpat. A cane uero morsis adipem illitum, & corium si sit substratum.) Aeque pleno sensu scriptum erat, & corium substratum. Quid sibi uolunt in Pliniana purpura tam crebra pannorum assumenta? aut qualis gratia debetur prauis istis sartoribus? Peruncto omnibus odio euenire.) Venire, non euenire. Contra dum cum ac potestatum iniquitates comminiſtrant.) Quid malum comminiſtrant? commonſtrant legi debet. Si omnino aliquantulum quis secum habeat.) Non male uetus lectio: si omnino tantum aliquis secum habeat. Plinius ait sufficere si tantum habeas tecum eam fistulam: alius mutauit sensum, docens satis esse quantulamcũq; eius partem. Canini eius dentes febres statas arcent repleti, sunt enim caui.) Lege addendo, thure repleti. Adulterant amylo aut cimolia, sed maxime sturni, quos captos oryza tantum pascunt.) Coniector multum aberrauit à scopo. Vera lectio est hæc: sed maxime qui captos oryza tantum pascũt. Sentit enim Plinius, crocodileam ex captiuis adulterinam esse, utpote longe deteriorem, nimirum mutato animalis uictu. Præterquam in risu coarguentium.) Lego, præterquàm ubi irrisu coarguendum. Eundem salutarem esse parturientibus circa domum. Si uero domibus inferatur pernicioſiſſimum.) Egregie deprauatum & hoc, non minus quàm superiora. Restituetur in integrum hoc modo. Eundem salutarem esse parientibus, si sit domi: si uero inferatur, pernicioſiſſimũ. Est enim uerus sensus longe alius quàm ille prior: est autem hic. Chamæleontem salutarem esse, si multo ante parturitionem illatus sit: sin idem parturienti iam superueniat, pernicioſiſſimum esse. Suffragãtur ubiq; uetusti codices. Siniſtrum, mirum quibus monſtris consecret, qualiter somnia quæ uelis & quibus uelis mittantur, putet referre.) Sincera lectio ex archetypis petita est hæc: Siniſtrum humerum quibus monſtris consecret, quàliter somnia quæ uelis & quibus uelis mittantur, pudet referre.

Capitis dolores, insperso uino, in quo latus alterutrum maceratum sit, sanari fœminis.) Mirum uero si hoc remedium in solis fœminis uim suam exerit, in maribus non item. Distinctio prauа sensum deprauat. nam fœminis paternus casus est & sequentis orationis initium hoc modo. Fœminis siniſtri uel pedis cineri si misceatur & cætera. Quibus in uerbis Vel detractum erat, Si transpositum. Serpentes fugari liene instillato.) At quonam instillãdus est, aut quomodo? Lege, Serpentes fugari ignibus instillato. Nam & hoc experimentum & duo proxime sequentia, de felle, non de liene accipi debent, iuxta fidem emendatorum codicum. Illita inimicorum immane odium & omnium hominum his conciliare.) Certe ad inimicorum odium nullo opus est uenefício, ut qui ultro & exosi sunt & oderunt uicissim. Verior igitur uetus lectio: illita inimicorum ianuæ odium omnium hominum his conciliare.

Prodest contra sagittas uenenatas, ut Apelles tradit, postea sumptus.) Vetus lectio: Prodest & contra sagittarum uenena, ut Apelles tradit, ante posteaq; sumptus. Vt intelligamus eum præseruatiuam etiam uim habere. Præterea eiusdem decoctum cum melle sumptum uenerem inhibere.) Paulo melius legetur, eiusdem decocti ius cum melle. Est crocodilo cognatio quædam affinitasq;.) Affinitas superuacua est. Sequenti uersu lege detrahendi sanguinis, non trahendi.

Plurimi autem super Saiticam inter Aegypti præfecturas.) Lege, super Saiticem præfecturam. ac rursus, Item fimum suffitu, non fimus &, dentes è parte læua, addita præpositione. Tandem finem fecit deprauator, duntaxat in hoc capite, sed nõ nisi proximus capitis fini. Porrò uel hoc caput argumẽto est, quod tot mendis refertũ hactenus Pliniũ (ut cæteros autores taceã) habuerimus, nõ tam librariorũ oscitantiã in culpa esse, quàm male literatos istos castigatores, iustius diuinatores aut coniectores appellandos: qui tamẽ alibi plus, alibi minus, prout collibitum est, se exercuerunt. cæterum scribæ inscitia labi solent, non temeritate: erratáq; eorum non magni negocij sit deprehendere, maxime cordato & erudito lectori. illi contrà homines nefarij, maiore periculo, nec tam facili remedio, & in maioris momenti rebus peccant, nulla religione nihil non contaminantes, planeq; iuxta Flacci dictum, mutant quadrata rotundis. Dicas eos manibus se deuouisse, nisi omnes quotquot possunt bonos autores suis uenenis infecerint, suisq; fœtoribus conspurcauerint. Sed desinat stomachatio, & si nimio quàm uellem iustior, & ad presens potius negocium redeamus: Cap. x. Sicuti è lactis usu, utilissimum cuique maternum, nutricis exitiosum est.) Vt in ipso statim portu impegit egregius gubernator: nam quid ego audio, nutricis lac infantibus exitiosum esse? Cur igitur tan-

tum ubique nutricum numerum uidemus, infantum tamẽ exitia nihilo crebriora, quàm inter eos qui maternis uberibus aluntur? Lego, Sicuti de lactis usu. Quæ uerba à prioris capitis fine pendent. Deinde. Vtilissimum cuique maternum. Alioqui iuxta priorem lectionem non utilissimum erat, sed planè necessarium. Sequitur, Concipere nutrices exitiosum est. Sic enim quæ sequuntur nunc demum probe quadrabunt. Minus inflat quodcunque decoctum. Sanat uuas, lichenas. Ad omnia utile contusa aut luxata, maxime renes, uesicam, interanea, fauces, pulmones.) Ob secro quid commune licheni cum uuis? aut quis unquam fando audiuit, luxatos renes, uesicam, interanea, fauces, pulmones? uel uesicam contusam, interaneáue, aut pulmonem. Quid igitur præsidij reliquum est nisi in archetypis? ea sic habent. Minus inflat quodcunque decoctum. Vsus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes & cætera. Nam ut in Achaia bubulum biberent phthisici syntecticiq; & cachectæ, diximus in ratione herbarum.) In Arcadia, non Achaia. Dixit autem hoc libro uigesimoquinto, capite octauo. Quod est maxime coactum, in summo fluit. At id exemptum addito sale, oxygala appellant.) Sic nobis transcribũt uetera exemplaria, qui nec legere sciũt nec scribere. Lege, in summo fluitat. id exemptum, &c. Quod magis uirus respuit, hoc præstantius iudicatur.) Quid est, uirus respuit? Lege, resipit. Præstantius autem medicinæ, opinor, non cibis. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens, quod dum acescit utilissimum est stomacho.) Legendum in recens quod uelis acescere, utilissimum stomacho. Proxima in communibus laus est adipi, sed maxime suillo. Apud antiquos etiam religiosus erat.) Elegantior lectio, Proxima in communibus adipis laus est, sed maxime suilli, apud antiquos etiam religiosi. Medicorum aliqui admixto anseris adipe, taurorumq; seuo & hyssopo.) Rursus œsipum deprauatum in hyssopum. Vbi notandum sympathian quãdam esse œsipo cum adipe anserino, quandoquidem & supra capite septimo ad podagras, ad uuluæ dolores, eædem species miscentur. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exulcerata & calida recipitur.) Legendum, aut quæ non sint exulcerata, salsa petitur. s. axungia. Iamq; probe quadrabit, quod hactenus ad præcedentia non cõgruebat. Mox sequenti uersu cõtra phthises lege, non coutra tussim. Sic enim in probatæ fidei uoluminibus scriptum est, & aliàs non bene conueniet quod mox sequitur, scapulis eorum qui phthisin sentiunt. Parotidas admixta farina è salsamentaria testa: quo genere proficit ad strumas. Pruritus ad papulas in balneo peruncti tollit.) Scribo, Parotidas admixta farina salsamentariæ testæ: quo genere proficit & ad strumas. Pruritus & papulas in balineo peruncti tollit. nam & hæc uox balneum uitiosa est, cum uterque Plinius balineum appellet. Quin & græcis quadrisyllabum est Βαλάνειον. Multi priuatim sic taurorum, leonum, pantherarum ac camelorum pinguia curari iubent.) Elegantius est, taurorum, leonumq;, pantherarũ & camelorum. ut quædam coniunctionum ceu catena nectatur. Inter omnia autem communia animalium, fel præstantius in effectu.) Restituimus unde cætera sic: Inter omnia autem communia animalium uel præstantissimi effectus fel est. Vis eis, &c. Item equarum præterquam uirginũ erodit, emarginat, ulcerat.) Lege, emarginat ulcera. Tantum potest sympathia illa de qua loquũtur.) Loquimur, non loquuntur. Hircorum sanguini tanta uis est, ut ferramentorum subtilitas non aliter acuatur aut induretur, aut scabritia poliatur, uehementius q; quàm lima.) Antiqua lectio: ut ferramentorum subtilitas non aliter acrius induretur, scabricia tollatur uehementius quàm lima. Et ideo suis quæq; dicentur effectibus.] Lego, quisq; suis dicetur. nam de sanguine tantum loquitur. Vt si quæ sunt, extractas cauernis mandãt.] Scribo, mandẽtes. Nam ut pro utpote ponitur hoc loco.

Fugiunt & omnino aliquid cerui habentes.] Vetus lectio, omnino dentẽ cerui habentes. nam omnino ad habentes refertur. Sic supra capite octauo, si omnino tantum aliquis secum habeat.

Aut medulla peruncti os seuóue cerui aut uituli.] Hinulei, non uituli. Cap. x. Item lactis hausti cum uua aminæa.] Taminia, non aminæa, cuius usus in medicina nullus est. Fimum quoq; caprarum in aceto decoctum & illitum in ictus serpentium, placet, & recentis cinis in uino.] Antiqua lectio planior: Fimo quoq; caprarum in aceto decocto illini ictus serpentium placet, & recentis cinere in uino. Canis rabidi morsu facta uulnera circumcidunt ad uiuas usq; carnes. Quidam carnem uituli admouent.] Lege & distingue, Canis rabidi morsu facta uulnera circumcidũt ad uiuas usq; partes quidam, carnemq; uituli admouent. Hoc idem præstare & pellis è ceruice solida existimatur: quippe tanta uis est animalis. Præter ea quæ retulimus, & uestigia eius calcata equis afferunt torporem.] Similis error priori. Legendum: quippe tanta uis est animalis, præter ea quæ retulimus, ut uestigia eius calcata equis afferant torporem. Verumtamen fortiora eadem quàm in equis intelligi debent.] Scribo, fortiora omnia eadem. Et toxica expurgantur.] Exemplaria uetusta habent, expugnantur, ut hoc de antipathia intelligatur.

Omnia sesami quoq; iure poto.] Vera lectio, Omasi quoque iure. Neque enim ex frugibus remedia in hoc libro tradũtur, sed ex animantibus. Ius omasi & 12. cap. est inter remedia.

Cap. xi. Cum succo oleris, ita ut uncto inaresçat.] Codices ueteres, ita ut unctio inaresçat.

Sed & corruptos dentes confirmari.] Idem codices pro corruptos, habent combustis. s. ossibus. Asinæ quoq; lacte percussu uexatos.] Manuscripti

nuſcripti codices, Aſinino quoq; lacte. Caſtigator ueritus, ne forte quis de maris aſini lacte id acciperet, ſcripſit aſinæ. ó ſolertiam aſininam. Equarum uirus à coitu in lychnis accenſum.] Melius in ellychnijs. Cap. XII. Poppeaq; hoc uxor Neronis principis inſtituit.] In uetuſtis exemplaribus tãtum eſt. Poppea hoc Neronis principis inſtituit. Sicut dicimus, Cornelia Gracchi, Terentia Ciceronis. Friuolum licet uideatur, non tamen omittendum.] Eadem exemplaria non addunt licet: tantum eſt, Friuolum uideatur, δωκτικῶς. Aeſtates, & quæ diſcolorem faciunt cutem.] Decolorem non diſcolorem. Hirci fel & lentigines tollit, admixto caſeo & uino, ſulphure ſpongięq; cinere.] Lege, & uiuo ſulphure, ſpongiæq; cinere. Labrorum ſciſſuris cum adipe anſerino.] fiſſuris, non ſciſſuris. Et bouis ungulæ cinis ex aqua: Fimum quoq; feruens ex aceto decoctum, teſtesq; uulpini.] Lege addẽdo, Et bouis ungulæ cinis ex aqua: Fimum quoque feruens ex aceto. Item ſeuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, teſtesq; uulpini.

Prodeſt & ſapo: Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis, ex ſeuo & cinere. Optimus fagino & carpino.] Optimus non ad cinerem refertur, ſed ad ſaponẽ. his uero duabus uocibus ſeuo & cinere, redduntur aliæ duæ, fagino & caprino, quod poſterius in carpino deprauatum eſt.

Vngues contuſos fel uniuſcuiuſque animalis circumligatum.] Scribo, fel cuiuſcunq; animalis circumligatum. Cap. XIIII. Vtuntur ad utrunq; uitium & coagulo hædi in uino myrteo, magnitudine fabæ poto: & ſanguine, & eiuſdem in cibo formato, quem ſanguiculum uocant.] Lege, & ſanguine eius in cibum formato. Item in uino myrtite, non myrteo. Cornus ceruini teneri cinis, cochleis africanis cũ teſtis ſuis mixtis, in uini potione.] Melius, cochleis africanis cũ teſta ſua tuſis mixtus. Cap. XV. Calculos expellunt lienes equini.] Legendum lichenes equini: itaq; ſcriptum uiſitur in uetuſtiſſimis exemplaribus. alioqui ſatis erat dicere, lien equinus. Demonſtrant urinam facere in canis cubiculo, ac uerba adijcere, ne ipſe urinã faciat ut canis in ſuo cubiculo.] Vtrobiq; cubili legendum: nam canis cubiculum nemo unqnam Latinus dixit. Quem dicunt cum interficiatur reddere urinam liquidiorem in initio, ſed in terra ſpiſſantem ſe.] Quem, calculum non onagrum. Proinde rectior eſt antiqua ſcriptura, quem dicitur cum interficiatur reddere urina, liquidiorem initio ſed in terra ſpiſſantem ſe. Cap. XVI. Perniones urſinus adeps, rimasq; pedum omnes arcet.] Sarcit, non arcet.

Iniurias à calceatu.] Vetus lectio, è calceatu.

Potum uero ſublime ex aqua.] Hæc uerba male in uulgatis editionibus diſtrahuntur à præcedentibus: & ſub limine ſcribendum, pro ſublime. nam hoc ad magicam ſuperſtitionem attinet: & remedium ex magorum autoritate præſcribitur. Quis hoc quæſo inuenire potuit. Quæ eſt iſta mixtura? Cur digitus bubonis potiſſimum electus eſt?] Et hic uetus lectio paulo melior. Quis hoc quæſo inuenire potuit? quæue eſt iſta mixtura? cur digitus potiſſimũ bubonis electus eſt. Cap. XVII. Lupi & capræ ſeui cyatho, uel lactis pari menſura, deploratum phthiſicum conualuiſſe certus autor affirmat.] Mira uero mixtura, ſi credere dignum eſt. Equidem malim ueterem lectionem, ut ueriſimiliorem. Rupi capræ ſeui cyatho, & lactis &c. Ramenta pellis ceruinæ deſecta pumice.] Imò deiecta. pumex enim non ſecat. Sequenti uerſu pro Ruborem lege Rubori. pendet enim & hoc à uerbo illinitur.

Sunt qui id coxiſſe aceto, utilius putent.] Rectius, ſunt qui incoxiſſe aceto utilius putent.

Cap. XVIII. Aut cum muſci pari pondere, aut cum propoli.] uiſci, non muſci, atteſtantibus uetuſtis exemplaribus. Cap. XIX. Quod ſi mortuus partus ſentiatur, lien ex a.d.p.c.] lichẽ, non lien. Tedium ueneris fieri dicit Aeſchines.] Legendum, Oſthanes. Is fuit uir Perſa, profeſſione magus. Et teſticuli equini aridi, ut potioni interſeri poſſint.] Interi, non interſeri.

Cap. XX. Inſuper pedes boum, ſi prius cornua pice liquida perungantur.] Emendati codices, Non ſubteri pedes boum, ſi &c.

EX LIBRO VIGESIMONONO

Caput I.

QVanquam non ignarus ſum, nullis ante hęc Latino ſermone condita, anceps q; ac lubricum eſſe rerum omnium nouarum principium, nec aliud utiq; gratiæ, quàm ſterilis difficultatis in promendo.) Quis obſecro in poſtremis uerbis micam Plinianæ elegantiæ agnoſcat? In uetuſtiſſimo codice ſcriptum repperi, Quanquam non ignarus ſim, nullis ante hæc Latino ſermone condita, anceps q; lubricum eſſe rerum omnium nouarum, talium utiq; quàm ſteriles gratiæ difficultates in promendo. Cæterum lubricum hic ſubſtantiuum nomẽ eſt, idq; fefellit eum qui principium adiecit. Mirumq; & indignum protinus ſubit, nullam artium inconſtantiorem fuiſſe, & etiamnum ſæpius mutari contigerit.] Cõtigerit redundat. Scribere in templo eius dei qui auxiliatus eſſet.] Scribo, quid auxiliatũ eſſet: & eius dei, ad Aeſculapium refertur. A Creonte Agrigentino.] Legendum, Acrone Agrigentino, ſeptimo caſu, In eum Acronem Empedocles ciuis eius & amicus, hoc luſit epitaphio.

ἄκρον ἴατρον ἄκρον, ἀκραγαντῖνον πατρὸς ἄκρος,
πρύτ῀ι κρημνὸς ἄκρ῀ πατρίδος ἀκροτάτης.

In muſicos pedes uenarũ pulſu diſcreto.] Rectius deſcripto. Cenſusq; quanquam exhauſtis opibus Neapoli exornata ut hæredi H—S CCC relinqueret, quadragena, id eſt Aruntius ſolus.] In manuſcriptis reperio: cenſusq;, quanq; exhauſti opibus Neapoli exornata, hæredi H — S CCC reliquere, quantum ad eam ætatem Aruntius ſolus. ut hæc uerba de ambobus fratribus accipiantur. Nullius hiſtrionum par, ex quo de trigario

rio comitatu regreſſus in publico erat.) Vetuſta ſcriptura. Nullius hiſtrionum equarumq; trigarij comitatior egreſſus in publico erat. Vult enim auctoritatem eius demonſtrare per turbas in honorem eius aſſectantium, qua in re confert eum gratioſiſſimis tum apud plebem, ſed hiſtrionibus aurigisq; qui Circenſibus trigas equarum agitarēt, qua exercitatione Nero quoq; ipſe eius temporis Romanorum princeps in primis delectabatur. Iamq; pulchre congruet quod mox ſubiungitur: cum Crinas Maſſilienſis, &c. Nullo idem cenſente, ne uideatur aſſertio alterius.) Melius, acceſſio alterius. itaq; legitur in incorruptioribus exemplaribus. Is ipſis ſcilicet quæ nunc nos trademus.) Tractamus non trademus. Intelligendum enim etiam de iam dictis. Quæ nos per genera uſus ſui differimus Rectius quem. ſ. commentarium. Quinimo tranſit in conuitium.) Lege, tranſit conuicium. nam hoc eſt quod mox dicit, ultroq; qui periere arguuntur. At de iudice ipſo quales in conſilium eunt, ſtatim occaſuri.) occiſuri, non occaſuri. craſſum ſanè erratum, quod tamen non unam æditionem occupauit.

Non deſeram Catonem tam ambitioſæ artis inuidiæ à me obiectum, ut à ſenatu illum qui ita cenſebat.) Lege, aut ſenatum illum. nam aliquanto poſt ita ſermonē hunc claudit. Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo. Non ſunt artis iſta, ſed hominum,) Paruulum erratum, ſed non leuis momenti. Legēdum enim, Non ſint artis iſta, ſed hominum. Archonitio uulnerum medico.) Reposuimus ex uetuſto codice, Alconti. Huius & Martialis meminit: Oſtendit digitum ſed impudicum, Alconti Daſioq; Symmachoq;. Et ab ijſdem deficientibus cibo ſæpius die ingeſto.) Cibos ingeſtos lege, ut cum præcedentibus cohęreat. Illa prodidere imperij mores.) Scribo, perdidere. Neq; enim dubitauerim aliquibus faſtidio futura quæ dicuntur animalia, at non Virgilio nefas fuit.) nefas ſuperuacuum eſt. ſubintelligitur enim faſtidio. Ordiemur autem à confeſſis, hoc eſt lanis ouibusq;.) Lege lanis, ouisq;, de quibus ſecundo & tertio capitibus.

Nec deeſſet materiæ pompa.) Elegantius, Nec deerat. Cap. II. Sanguinem in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo & allio, indita auribus obturatis modico ſpiſſius.) Legendum: & allio modo indita auribus obturatis ſpiſſius, atq; ita legitur in probatis exemplaribus. Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo aſperſa ſanat.) Illic legitur expreſſa, non aſperſa. Sordes quoq; caudarum concretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe tuſæq; farina, & illitę dentibus mire proſunt, etiam labentibus.) Lege, tuſæq; in farinam. Item pro labentibus labantibus, id eſt uacillantibus. Cap. III. Sic & illita lienicis.) illita redundat. Cibis quot modis iuuent notum eſt, cum tranſmittant faucium tumorem.) Vetus lectio, Cibo, quot modis iuuēt notum eſt, cum tranſmeent faucium tumorem. ac mox: ſimulq; uim potus & cibi habeant, non uini uſum.

Quo fuerint ea excellentiora, hoc præſentaneum remedium erit.) Scribo, hoc præſentius.

Equitem Romanum euocatum.) Pro euocatum legi debet è Vocontijs: nam Vocontij Galliæ ciuitas eſt, & ouorum genus, de quo loquitur, Gallis peculiare: atq; ita habent uetuſta exemplaria. Multa præterea remedia ſunt ex anſere, quod miror æque quàm in coruis.) Atqui è coruis non admodum multa remedia traduntur, Vetuſti codices habent, æque quàm in capris. & recte. nanq; id miratur Plinius, quod ex animalibus morbo obnoxijs tanta ſit remediorum copia, anſere uidelicet & capra. Huc facit quod libri præcedētis cap. 10. mox circa initium enumeratis aliquot è capra remedijs ſubijcit, quod quidem miror, cum febri negetur carere. Verum errori occaſionē præbuit, quod & coruus aliquot menſibus ſingulis annis ægrotare dicatur, æque quàm anſer. Cap. IIII.

Præcipue in aſcenſu ſiderum.) aſſenſu, non aſcenſu. alioqui male quadrat quod ſequitur: cum lumine lunę fibrarum numero creſcente ac decreſcente. ac mox, ſerpentes perſequitur, legendum non proſequitur. De muſtelis. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionum à poteſtatibus, et à dijs etiam precum, morborum remedia beneficiorum munere.) Vera lectio. morborum remedia, uenefiorum amuleta. Propitiatis oratione dijs, fortunatam domum facere promittūt.) adoratione, non oratione. Item ſi quis eam ipſam in uapore baculo ſuſtineat, aiunt eum futura præcinere.) Legendum, aiunt enim præcauere: atteſtantibus emēdatis codicibus. alioqui nec præcedentia congruunt, nec ſequentia. Democritus quidem monſtrat quædam ex his confici.) Germanior lectio, Democritus quidem monſtra quædam ex his conficit. Vnde monſtrificę dicuntur fagæ, quales Medea & Circe fuiſſe feruntur. Quidam oleo illo ſpumam argenteam decoquūt ad emplaſtri genus, atq; illa illinunt.) Lege, atq; ita illinunt. Cap. V. Oportet igne comburi omnia, modo ut ſemel diximus.) Sincera lectio, Oportet autem comburi omnia eodem modo, ut ſemel dicamus. Cap. VI. Alij lacte mulierum cum braſſica cinerem muſcarum ſubijciunt, quidam mel tantum.) Subigunt lege non ſubijciunt: & melle non mel. Additis duabus ſextis denarij ſextiui, ut omnia œſypo illinantur.) è ſtibi, non ſextiui. Porrò ſtibi quid ſit, ipſe Plinius docet in metallorū tractatione. Cinis lacertæ uiridis, uel in uino albo ſole coctus.) Vetuſti codices, Lacertæ uiridis fel in uino albo ſole coactum. Quibus pluma aurium modo eminet.) Illic legitur, aurium modo emicat. Apollonius Tyanæus.) Lege, Pitanæus. Eſt autem Pitane Aeolidis oppidum in Aſia. Nam ut Tyanæi teſtimonio Plinius utatur, temporum ratio uix patitur: ad hoc non memorantur ulla Apollonij Tyanei in hoc genere ſcripta. Et præcipue ſpelunca ipſa impoſita fronti ad duo tempora

pora.) Antiqua ſcriptura: impoſita per frontem ad duo tempora. Venantur eum formicæ circumligatæ capillo in cauernam eius coniectæ, efflato prius puluere ne ſeſe condat: & ita formicæ complexu extrahitur.) Antiquior lectio: Venantur eum formica circumligato capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere ne ſeſe condat: ita formicæ complexu extrahitur. At Hercule Diodorus & morbo regio et orthopnoicis reſtitiſſe tradit.) Rectius: At Hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit.

EX LIBRO TRIGESIMO CAP. I.

ISTos enim quiſque communi auditu ſaltem cognitos habet.) Melius quadrat uetus lectio: Quotus enim quiſque auditu ſaltem cognitos habet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt: Circen utique & inferorum euocationem ſolum hac agi.) Quanto elegantior antiqua lectio? Circe utique & inferorum euocatione hoc ſolum agi. Troianis itaque temporibus quum Chironis medicinis contenta eſſet ſolo Marte fulminante, miror equidem illis populis famam eius intantum adheſiſſe, ut Menander quoque literarum ſubtilitatibus peritus, in eadem Telmeſſo genitus Theſſalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam.) Non dubito quin & hic uetus lectio, tanto ſit uerior, quanto tum ſimplicior eſt tum planior, Sic enim habet. Troianis itaq; temporibus, Chironis medicinis contenta, & ſolo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæſiſſe, ut Menander quoque literarum ſubtilitati genitus, Theſſalam &c. Orphea putarem è propinquo primum intuliſſe, ad uicinas uſque ſuperſtitiones ac medicinæ profectum, ſi non ex Perſis eſſet uis tota, in Thraciam'que magice delata fuiſſet.) Hic quoq; temere diſceſſum eſt ab archetypis, in quibus ſic legitur: ſi non expers ſedes eius tota Thrace magices fuiſſet.

Voluminibus Dardani è ſepulchro eius petitis.) Germana Plinij uerba ſunt, in ſepulchrum eius petitis. ac mox: cætera in uiro illo probant: non, de uiro. Eſt & alia magices factio, à Moſe etiamnum & Iochabele ludæis pendens.) Modo dixit, Eſt & alia, id eſt, etiam alia: quid igitur opus repetere etiamnum? Emendati certe codices aliud habent, nempe ſic: à Moſe & Iamne & Iotape ludæis pendens. Is Iamnes in thaumaturgia antagoniſta Moſi fuit coràm Pharaone, quod in Paulinis epiſtolis legimus, magus inſignis, quo factum opinor ut Plinius Moſen quoque ſimiliter magum fuiſſe putauerit. Caſtigatorem fefellit ſimilitudo ſcripturæ, dum pro & iamne legit etiamnum: tertium nomen etiam typis excuſa quædam exemplaria habent, recte quidem mea ſententia, cum Hebræum ſit & apud Hebræos autores reperiatur. Palam'que in tempus ſiluit ſacri prodigioſi celebratio.) Lege, palam'que in tempus illud ſacra prodigioſa celebrata. Quid ipſe ego hanc memorem artem oceanum quoque tranſgreſſam, & ad naturæ inane peruectam in Britanniam, quæ hodie eam attonite celebrat.) Elegantior & germanior lectio: Sed quid ego hæc commemorem in arte oceanum quoque tranſgreſſa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieq; eam attonite celebrat. Cap. III. Canum, qui rabiem præferunt capitum cinis.) Scribendum, qui rabie perierunt. At in ſuperiore dolore duos ſuperiores adalligant.) Lego, At in ſuperiorum dolore. Fit eodem modo & dentifricium è canis dentibus. Cinis è murino fimo inditus.) Lege & diſtingue. Fit eodem modo & dentificium. Cauis dentibus cinis è murino fimo inditur.

Vanum eſſe arbitror, canis ortu angues cauda membranam exuere, quoniam neutrum in Italia uiſum eſt.) Antiqua ſcriptura, uanum arbitror eſſe, canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniam nec in Italia uiſum eſt.

Pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo utilius eſt.) Vetus lectio: & ideo tolerabilius eſt. Cap. IIII. Hæc cum hircino ſeuo lichenas illita ex facie tollit ſmectica ui.) Scribo, Hæc cum hircino ſeuo illita lichenas ex facie tollit ſeptica ui. Sequenti uerſu lege, contectus'que braſſica, pro contemptusq;. Cap. VI. Iure pecudum ſtomachus recreatur.) Perdicum non pecudum. Item uipera porcelli modo inaſſata.) Viuerra non uipera. Caninus ſi uiuenti exprimatur.) Lege, eximatur. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua, in olla ante cubiculum dormitorij eius cui medetur ſuſpenſa.) Emendati codices, Eo liberat & lacerta uiridis, uiua in olla ante cubiculum dormitoriũ eius cui medetur ſuſpenſa. Cap. VII. Reſiſtit & cochlea ſicut diximus in ſuſpirioſis temperata.) Niſi legas, ſiſtit aluum & cochlea, quemadmodum eſt in uetuſtis iuxta atque incorruptis exemplaribus, non quadrabit quod paulopoſt ſequitur: Siſtit & anatum maſcularum ſanguis.

Cap. VIII. Aluum cit & gallinaceorum decoctum ius.) Legendum, Aluum ciet & gallinaceorum diſcoctorum ius. Vel herinacei, uel ueſpertilionis. Et anſerinus cum cerebro, & alumine & œſypo.) Melior uetus lectio, uel herinacei cum ueſpertilionis cerebro, & alumine & œſypo. Loquitur de cinere herinacei. Cochleas africanas cum ſua carne & teſta crematas pro cinere.) Scribo, iuxta fidem archetyporum, poto cinere: non, pro cinere. Cap. IX.

Fel arietis cum ſeuo muris diſſecti impoſiti.) Quis unquam uidit ſeuum muris? Lego & diſtinguo, Fel arietis cum ſeuo. Mures diſſecti impoſiti. Quod ſi putrida ulcera, cera ad cicatricem perducunt.) Lege cera addita ad cicatricem perducunt. Cap. X. Nunc autem reuertemur ad ea quæ totis corporibus medenda ſunt.) Antiqua lectio, Nunc reuertemur

mur ad ea quæ totis corporibus metuenda ſunt.

Si dexter pes circumſcribatur, ac ueſtigium id defodiatur.)Effodiatur,nõ defodiatur. Item fel cum melle præcipue anguinum.] Agninum,non anguinum.Ibidem,Lichen mulæ,non lien. Eadem omnia prædicãtur ex uipera,] Rurſus uiuerra in uiperã eſt deprauata. Vult enim eadem eſſe remedia è ſylueſtri muſtela,uiuerra appellata,quę iam è domeſtica commonſtrauit.Et ſequenti uerſu abſtergeant, Plinianum erat non abſtergant: quod tamen ſemper mutatum eſt, ſicut ciet in cit, & cient in ciunt, balineum in balneum,aqua calda in calidam,& alia id genus non pauca.

Cap.XI. Bubonis quidem oculorum cinerem.] Non male antiqua lectio,Bubonis certe oculorum.Si luna,raſis barbis eorum.] Vetus lectio,radijs barbiſq; eorum. Quoniam eius erit copia ſpei de tecto.] Argutius eſt:quoniam miſeria ſpei delectat: ſuffragantibus ueteſtis exemplaribus. Cap. XIII. Cinis cochlearum terrenarum: ſed & ipſæ extractæ teſtis.] In emendatis exemplaribus non eſt mentio cineris.tantum eſt, Cochlearum terrena: ſed & ipſæ extractæ teſtis. Sicut paulopoſt,Eadẽ ratione & terrena cochlearum proſunt: totæq; exemptæ tuſæ & impoſitæ, recentia uulnera ſiſtunt. Quanquam & hic poſterior locus in uulgatis editionibus deprauate legebatur,nimirum eiuſdem opera, cuius & ſuperior.

Fimo quoq; ipſo ouium ſub teſta calefacto.] Sub teſto,non ſub teſta. Eſt autem teſtum uas teſtaceum ſub quo placentæ coquũtur. Vtitur hac uoce Cato quoque cap.76. Adeo ad neruos quoq; abſciſſos illitis ſolidari infra ſeptimũ diem Democritus perſuaſerit: itaq; in melle ſeruandos cenſet.] Antiqua ſcriptura:adeo ut neruos quoq; abſciſos illitis ſolidari intra ſeptimum diem perſuaſum ſit:itaq; in melle ſeruandos cenſet. Bubonis cerebro cum adipe anſerino mire uulnera dicuntur glutinari, quæ uocantur cacoethe. Cinis etiam fœminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis ſanat. Vlula quoq; auis cocta in oleo, cui liquato miſcetur butyrum ouillum & mel,ad ulcera ſananda ualet.] Operæ precium eſt & hic conferendi cauſa ueterem adſcribere lectionem. Bubonis cerebrum cum adipe anſerino mire uulnera dicitur glutinare: quæ uero uocantur cacoethe, cinis fœminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutis linteolis: ulula auis cocta in oleo, cui liquato miſcetur butyrum ouillum & mel. Vides lector totã hanc orationem pendere ab illis uerbis,dicitur glutinare:nihilq; opus eſſe tã multis adiectis, ut iam mutata ac perperam diſtincta taceam. Cap. XIIII.

Muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt.] Lego,In muliebribus malis. Alio modo africanæ binæ cum fœno græco quod tribus digitis capiatur, additis melle cochlearibus quatuor.Illinuntur aluo, prius irino ſucco perunctæ.] Lege addendo, diſtinctione quoq; mutata, hoc modo: Alio modo africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus guatuor illinuntur &c.

Miſcentur lomento æquis portionibus.] Vetus,æquis partibus. Putant & ter circundatas ouo perdicis,non inclinari.] Circumductas, non circumdatas. Cap.XV. Infantibus qui lacte concreto uexantur, præſidium eſt anguinum coagulum.] Quis unquam uidit anguinum coagulum? Scribo:præſidio eſt agninum coagulum.

Lacertæ uiridis admotæ dormientibus morſu emendantur.] Quid opus erat repetere uerbum emendantur, cum in proxime præcedenti uerſu habeatur? Et ſequenti uerſu lego,harundini alligata ſuſpenditur, non adalligata.nam adalligata uocare ſolet, quæ Græci periapta,ſuperſtitioſa ferè ac magica remedia quæ ſuſpenſa collo aut brachio alligata geſtantur. Cogunt concipere inuitas ſetæ ex cauda mulæ,ſi iunctis inter ſe colligentur in coitu.] Antiqua lectio: ſi iunctis euellantur,inter ſe colligatæ in coitu.

Byturos uocari, qui uites in Campania rodant.] Scribo,erodant.

EX LIBRO VIGESIMOPRIMO CAP. I.

QVæ cauſa fulmina edidit.] elidit,nõ edidit. Cap.II. Alibi frigidæ, alibi calidæ, alibi inunctæ.] Lege,alibi iunctæ,id eſt una cum calidis frigidæ eodem in loco. Seſtias in Narbonenſi prouincia.] Melius,Sextias. Ibi compoſitis uoluminibus eiſdem nominibus.] Scribo:uoluminibus eiuſdem nominis. Lacus amphion uitiligines tollit.] Immo Alphion:nam ab hoc effectu etiam nomen inuenit. uitiligo enim ἀλφὸς Græcis dicitur. Tungri ciuitas Galliæ fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtillantem.] Rectius,bullis ſtellantem: quod in emendatis exemplaribus legitur. Eudicus in Heſtiæa Euthice.] Scribendum,in Heſtiæotide. At Luſis Arcadiæ quodam fonte mures terreſtres bibere & conuerſari.] Viuere, non bibere. In Sicilia apud oppidum Iuſgum riuus fluit unus, ex quo bibentiũ ſubtiliores ſenſus fieri Varro tradit.] Triplex erratum, nec tamen cuiuis deprehendi facile,niſi ex collatione.Reſtituimus autem hoc modo:In Cilicia apud oppidum Ceſcum riuus fluit Nus &c. unde prouerbium κέσκορ οἰκεῖς. quanquam autem paroemiographi in hebetes ac ſtupidos id dici ſolitum affirment, εἰρωνικῶς tamen proculdubio accipiendum eſt quemadmodum illud Sapientum octauus,aut ἄνθρωπος θαλῆς.

Mirum quoq; & quod cum piſcibus tranſit.] Vetus lectio:mirumq; quòd cum piſcibus trãſit. Leue hoc uideri poterat,niſi hæc ipſa menda non uno loco occurreret. Non procul ab Euripidis poetæ ſepulchro.] ab redundat. Sic enim Plinius loqui ſolet: non procul ſepulchro. Item calidæ aquæ in Eubœa.In Lebedo nanq; alluit riuus,in quo ſaxa in altitudinem creſcunt.] Antiqui codices, Item calidæ aquæ in Eubœæ Delio: nam quæ alluit riuus ſaxa in altitudinem creſcũt.

In fine ſecundi cap. In quibuſdam ſpeluncis utroq;

utroq; modo columnas faciunt.) Lego & distinguo, In quibusdam spelũcis utroq; modo, columnasq; faciunt. nam hæ uoces utroq; modo, ad uerbum præcedens durescunt, referuntur. Cap. III.

Cursu enim procursuq; ipso extenuari atq; proficere.) Legendum, Cursu enim percussuq; ipso. Et ut sæpe ad uicina lactis accedens.) Scribo, ad uiciniam lactis. Quædam aquæ uere statim incipiente frigidiores sunt, quarum non in alto origo est, hybernis enim constat imbribus: quædam canis ortu, sicut in Macedonia apparet. Vtrunq; ante oppidum Pellam: Incipiente enim æstate frigida est palustris, dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget.) Malui ueteres codices sequi, in quibus sic legitur: quędam canis ortu, sicut in Macedoniæ Pella utrunq;. Ante oppidum enim incipiente æstate frigida est palustris, &c. Cap. V.

Illa mutatio mirabilis nulla euidente causa apparet.) Vera lectio: Illa mutatio mira, ubi nulla euidens causa apparet. Cap. VI. Cum alioqui lauari calida frequenter indicarit.) Induceret, non indicarit. Idem ad corpora siccãda. Qua de causa & frigidi mari utuntur. Præterea est alius usus simplex.) Scribo iuxta fidem emendatorum codicum, Item corpora siccant, qua de causa & frigido mari utuntur. Præterea est alius usus multiplex. Difficilius perfrigescunt marina calefacta.) calefacti nõ calefacta. Ibidem pro mammas rigẽtes, uetusti codices habẽt mammas fororiantes: nec dubito quin rectius, quãdoquidẽ hoc uocabulo præter alios etiã Politianus utit. Sequenti uersu lege: Aurium grauitatẽ, capitis dolores.

Cap. VII. Et in Cappodocię puteis ac fonte quẽ in salinas egerunt.) Congruentior erit lectio si legas, Et in Cappodocia è puteis ac fonte aquã in salinas ingerunt. Quicunq; ligno conficitur sal, niger est.) Vetus lectio, Quicũq; ligno confit sal. At è stagnis Tarentinus, ac è riguis Phrygius.) In uetustis exemplaribus tantum est, At è stagnis Tarentinus ac Phrygius. Salinarum sinceritas summam fecit suam differentiam. Quædam enim fauilla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima, flos salis appellatur. Et flos quidem salis in totum diuersa res.) Verbosior hæc lectio est, at uetus multo elegantior simul & uerior. Salinarum sinceritas summam fecit suam differentiam quadam fauilla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima: appellatur flos salis, in totum diuersa res.

Cap. VIII. Nũc è scombro pisce laudatissimũ in finibus Carthaginis spartariæ & cetarijs. sociorum appellatur.) Antiqui codices melius: laudatissimum in Carthaginis spartariæ cetarijs, sociorum id appellatur. Laudatur & Clazomene garo.) Illic legitur, Laudant & Clazomenæ. ac mox: sicut muria Antipolis ac Thurij, iam uero & Dalmatia. Quod prius nõ recte legebatur Antipolis ac Thuria. Iam uero in Dalmatia. Nanq; & alece scabies pectoris sanat.) Imò pecoris. Cap. IX.

Defuncta autem ac putrescentia ita uendicans, ut durent ea per secula.) Sincera lectio: defuncta etiam à putrescendo uendicant, ut durent ita per secula. Ad hoc maxime probat Tragasæus aut Caunites.) In uetustis codicibus pro Tragasæo Tattæus legitur. Is in Phrygia conficiebatur.

Cap. X. Magnus & nitro usus, qui dicetur suo loco.) Legendum & uitro, id est ad uitrum. quod enim promittit suo loco se dicturum, id libro 36. cap. 26. in mentione uitri dicit. Podagricis in balneis ungi solia nitro prodest. Vetus lectio, Podagricis in balineis uti solio nitri, pdest. Cap. XI.

Itẽ abstergendę lippitudini utilissimi. Eam quę tenuissima est, mollissimam quoq; esse oportet.) Rectius lidem abstergẽdæ lippitudini utilissimi, eosq; tenuissimos & mollissimos esse oportet.

Imponunt & integris partibus, & fluxione occulta laborantibus, quæ discutienda sunt.) Vetus lectio, sed fluctuatione occulta laborãtibus, quæ discutienda sit. Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto, Efficaciores quando aliud imponi oportet, sic ut sanas quoq; partes spatiose operiant.) Lege & distingue: Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto, efficacius quàm aliud. Imponi oportet sic, &c.

EX LIBRO TRIGESIMOSECVNDO

Caput I.

HOmines quibus in pastu est, piscem olent.) Vetus lectio, quibus impactus est. alioqui non quadrabit quod subiungitur: cætero moriuntur totidem diebus, quot uixerit lepus. Vitulos marinos ternas hęminas capere.) Absurda hercle lectio. Legi debet, mitulos ternas heminas capere. Id conchæ genus est. Cap. II. Nouacula & ferrum quæ pisce tacta sunt, olent.) Codices antiqui, Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrũ olent.

Item in Labra Gnidij Iouis fonte.) Legendum, Item in Labradij Iouis fonte. Nam in Lyciæ Limira fonte Apollinis, quem Cinum appellant.) Dissentiunt ab hac lectione uetera exẽplaria, quę sic habent. Nam in Lyciæ Myris, fonte Apollinis quem Curium appellant. Et Curius Apollinis est cognomen, non fontis nomen. Cap. IIII. Vrinam earum aliter quàm in uesica dissectarum inueniri posse non arbitror, & intra eam esse. Hęc quoq; portentosa à magis demõstratur, aduersus aspidum ictus singulare remediũ. Efficacior est tamen ut aiunt cimicibus admixtis.) Emendati codices: & inter ea hoc quoq; esse, quæ portentosa magi demonstrent, aduersus aspidum ictus singulare, efficaciore tamen ut aiunt cimicibus admixtis. Cap. V. Sæpius uero quantum ueneficium præstaret menstruis mulierum.) Præstaret redundat. Adinueniri obiecta rana formicis. Lege, id inueniri. Cinis eorum seruatus prodest pauori. Prodest periclitantibus ex canis rabiosi morsibus.) Germana lectio, C.e.f. prodest pauore potus periclitantibus ex c.r.m. Cap. VII.

Huius corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre). Scribo iuxta fidem ueterum codicum, specillis derasum. Est autem specillum instrumentum inun-

gendis oculis aptum: quemadmodum legimus lib. 7. cap. 53. C. Iulius medicus dum inungit, ſpecillum per oculum trahens. In calice nouo lenta pruna decoquere, deinde ſpuma pennis deterſa.) Subinde, non deinde. Cap. IX. Piſciculi minuti ex uẽtre eius quos deuorauerit exempti.) Lego, Qui deuorauerit. Item uituli marini, cuius cinis & adeps prodeſt.) Cinis redundat per anadiploſin præcedentis uocis paulum immutatæ natus. Morbos abigit ius mitulorum.) Hoc ius præcellit iuri Cæſareo pariter ac Pontificio, ſi uerum eſt quod hic legitur. Sed extra iocum, pro morbos abigit, legi debet, Corpus auget. Cap. X.

Neruos præciſos purpurarum cauum quo ſe operiunt, tuſum glutinat.) Antiqua lectio: Neruos uel præciſos purpurarum callum quo ſe op. Intelligo autem operculum quale & in terreſtribus cochleis conſpicimus, quoties intra calycem contractæ ſuo ſucco uictitant. Secari harundine: ferro enim intingi uitiumq; trahere natura deferente.) Ferro enim infici, legendum: & deſinente pro deferente, atteſtantibus uetuſtis codicibus.

Ita pueros pubeſcere negauit mango ſalpe obſtetrix.) Vera lectio, Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Iecur ranæ dryophytes & calamitæ.) Incorruptiores codices: Iecur ranæ diopetis uel calamitæ. Vidi equidẽ certis locis tantum numerum ranunculorum, ut cum imbre delapſi, uel certe ex imbre proueniſſe uideri poſſent. hos opinor hic diopetes uocari, quod Græci διοπετὲς nominent quicquid eſt ex aere delapſum, quaſi à Ioue demiſſum. Legitur hoc uocabulum et ſupra.

Pulmone marino ſi cõfricetur lignum, ardere uidetur, adeo ut faculam ita præluceat.) Malo quod in uetuſtis eſt codicibus, adeo ut baculum ita præluceat. baculum autẽ neutro genere dixit, quemadmodum Græcis Βάκτρον.

EX LIBRO TRIGESIMOTERTIO

Ex proœmio.

VIdemusq; ſuper excauatos montes, mirantes. &c.) Sincera lectio, uiuimusq; ſuper excauatam, mirantes, &c. Et in ſede maniũ opes quærimus, tanquam parum benigna fertilisq; qua ſecetur.) Pro qua ſeceẽ, melius leges quaqua calcatur, ut eſt in probatæ fidei uoluminibus. Cui enim fodiendi cauſa medicina eſt?) Noſtra exemplaria elegantius, Quoto enim cuiq; fodiẽdi cauſa medicina eſt? Quàm innocens, q; beata, imo uero & delicata eſſet uita, ſi nihil aliud de ea, niſi quod ſupra terras concupiſceret, haberetq; nõ niſi quod ſecum eſt?) Vetus lectio nonnihil uariat: ea ex uetuſtis exemplaribus totidem uerbis adſcribeẽ. Q.i.q.b.i.u.& d. e.u. ſi nihil aliud q; ſupra terras concupiſceret, breuiterq; niſi quod ſecum eſt? Parum enim erat naturæ unam inueniſſe uitæ peſtem, niſi in pretio etiam eſſet ſanies auri.) Illic legitur: Parum enim erat unam uitæ inueniſſe peſtem, niſi in pretio eſſet auri etiam ſanies.

Cap. I. Manus & prorſus ſiniſtræ maximam autoritatem conciliauere auro, non quidem Romani, quorum more ferendum erat bellicæ uirtutis inſigne.) Quanto melius noſtri codices: non quidem Romanæ, quorum more ferreum erat id & bellicæ uirtutis inſigne. Nec præter Numæ Seruiiq; Tullii alia, nec L. quidem Bruti.) Lege, ac ne L. quidem B. Quanquam & de nomine ipſo ambigitur, id Græci à digitis appellauere.) Potior lectio, Quanquam & de nomine ipſo ambigi uideo. Græci à digitis appellauere. Aequa fortuna triumphantis & ſerui coronam ſuſtinentis.) Antiqua ſcriptura magis arridet: æque triumphantis & ſerui fortaſſe coronam ſuſtinentis. Et conditas artes ueſtes ac uaſa aurea.) Alius pro artes ſcripſit arte, atq; ita locũ belle caſtigatum putauit, cum legi debeat, & conditas arcis ueſtes.

Et qui primus inſtituit, cunctanter id fecit.) Melius, Et quiſquis primus inſtituit. Inter Cepionem quoq; & Druſum ex anulo in auctione naua li inimicitiæ cœpere.) Venali, non nauali. Multi prætura functi in ferreo conſenuerint.) Lege addendo: multi prætura quoq; functi. L. Fulidium illum, quem Scaurus in uita ſua ſcribit.) Antiqui codices, ad quẽ Scaurus de uita ſua ſcripſit.

Nullosq; omnino anulos maior pars gentium hominumq;, etiam qui ſub imperio noſtro degũt, hodie habent,) Lege, hodieq; habet. Alii uero & huic unum tantum, quo ſignãda ſignent. Conditurq; ille ut res rara, & ad iniuriæ uſus indigna, uelut è ſacrario promitur.) Prætulerim & hic ueterem lectionem. A.u.& h.u.t. quo ſignantem ſignent. Conditus ille ut res rara, & iniuria uſus indigna, uelut è ſacrario promitur. Porrò, quo ſignãtem ſignant, ſic dictum eſt, quemadmodum illud apud Satyricum: ſed quis cuſtodiat ipſos cuſtodes. Alii bracteas inferunt leuiore materia, & propter caſum gemmarum tot ſollicitudinem putãt.) Quis hæc uerba obſecro pro Plinianis agnoſcat, cui modo Plinius uel mediocriter cognitus ſit? Imò quis non ſtatim ineptam orationem & uitioſam eſſe ſentiat? In noſtris exemplaribus legitur ſic. Alii bracteas infarcire leuiore materia, tutius propter caſum gemmarum ſollicitudini putant. Demumq; uel plurimum opum, ita ſcelera anulis fiunt.) Bene exercuit caſtigatorem & hoc caput, ut uideo, quamuis non bonam gratiam meritum. germana lectio eſt, Deniq; ut plurimum opum ſcelera anulis fiunt. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa acta, Seruorum quoq; cauſa nomenclator adhibẽdus. Sed aliter apud antiquos. Singuli Marcipores &c.) Quid eſt in domo turba externa acta? Sincera lectio, & in domo turba externa, ac ſeruorũ quoq; cauſa nomẽclator adhibẽdus. Aliter apud antiquos, ſinguli &c. Nunc rapiẽdæ comparantur epulæ, pariterq; qui rapiant eas. Sed & claues quoq; ipſas ſignare nõ eſt ſatis.) Elegantius abſq; coniunctione ſed. Nunc r.c.e.p.q.q.eas: & c.i.ſ.n.e.ſ. Et hoc eſt quod ſupra dixit: quo ſignantem ſignent. Celebratiorem quidem uſum cum fœnore cœpiſſe, argumẽto eſt conſuetudo uulgi, ad

ſponſio

ſponſiones etiam num anulo exiliẽtc,ab eo tempore quo nondum erat arra uelocior.) Nec hic ui deo cur mutare libuerit ueterem lectionem:ea ſic habet.Celebratior quidem uſus cum fœnore cœpiſſe debet:argumento eſt c. u. ad ſ. e.a.exiliente, tracta ab &c.Eadẽ loquẽdi forma lib. 9. cap. 41. dixit,Pœnitentia hoc primum debet inueniſſe.

Seruatumq́ in hodiernum diem eſt.)Diem elegantius ſubintelligitur quàm exprimitur.Cap.II.

Propter hoc etiamnum Nongenti uocabantur ex nominibus ſelecti, ad cuſtodienda ſuffragiorum ſcita in comitijs.) Plebiſſcita paſſim legimus apud bonos latinæ linguæ autores, at ſuffragiorum ſcita equidem nuſquam legere memini.præſtiterit igitur & hic ueterũ codicum fidem ſequi, toties iam expertam,Preter hos etiamnum Nongenti uocabãtur ex omnibus ſelecti ad cuſtodien das ſuffragiorum ciſtas in comitijs. Cum C.Sulpitius Galba iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucuparetur, occupatusq́ in his eſſet, queſtus in ſenatu, uulgo inſtitores eius culpæ defendi anulis.)O bellum caſtigatorem.at quid erit corrumpere ueterum monumẽta, ſi hoc caſtigare dicitur.An illi parum integra uidebatur hæc uetus lectio? Cum C. Sulpicius Galba,dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur,queſtus eſſet in ſenatu &c.

Quod ad equeſtrem ordinem pertinet.) Rectius,attinet. Cap.III. Antonius Sopus in contumeliam naturę uilitatem auro fecit,opus proſcriptione dignum.)Sopus redundat,nam de triumuiro intelligẽdum eſt, ad cuius tabulas proſcriptorias alluditur. Cap.IIII. Tum maxime Auguſtum de cruore eius cœnare.)Aliæ ęditiones,de cruce eius.Vtraq; dictio uitioſa. Legendum,de crure eius.Vt intelligamus huic in di reptione fractæ ſtatuæ crus obtigiſſe, cuius partẽ in hoſpitalem cœnam inſumpſerit. Cap. V.

Hæc ſunt tenacia eius in colore blanda.) Melius,& colori blanda. Cap. VI. Lineas ex argento nigras fieri produciq; miramur.) Vetus lectio: Lineas ex argento nigras produci plericq; mirantur. Nanq; ideo etiam platyophthalmon id appellauere, quoniam in collyrijs mulierumq; epiphoris dilatet oculos,& fluxiones inhibeat oculorum.) Tutius & hic uetuſta exemplaria ſequemur,quæ ſic habẽt. Nanq; ideo etiam plericq; platyophthalmon id appellauere,quoniam in calliblepharis mulierum dilatet oculos.Et fluxiones inhibet oculorum &c.Porrò calliblephari appellatione fucus palpebrarum intelligitur. Quæq; ſubſidit in mortario abigiturq;.)Lege,abijciturq;.

Alij tritum in aqua triplici linteo ſiccant,fecẽq; abijciunt.)Saccant,non ſiccant. Confractis tubulis ad magnitudinem auellanarum.)anulorum melius quadrat quàm auellanarum: atq; ita legitur in emendatis exemplaribus. Temperare, purgare,explere,ulcerum tumores lenire.) Scribe ex fide ueterum codicum: temperare, purgare,explere ulcera,tumores lenire. Itemq; perniones cum myrto et cera et abdomine.)In exemplaribus quorũ fidem ſequimur, tantum eſt cum myrtis & cera,abdominis nulla mentione.

Cap. VII. Minium quoq;,& nunc inter pigmenta magnæ autoritatis, & quondam apud Romanos non ſolum maximæ, ſed etiam ſacræ religiõis,ut autor eſt Verrius,et cuius ſit neceſſe credere autoritati.Iouis ipſius ſimulacri faciem diebus feſtis minio illini ſolitam.)Codices noſtri longe melius diſtingunt,ubi ſic legitur: & quondam apud Romanos non ſolum maximæ, ſed etiam ſacræ.Enumerat autores Verrius, quibus credere ſit neceſſe,Iouis ipſius ſimulachri &c. Cap. VIII.

Dum ne quid prætereat in uiſcera,ac uulnus attingat.)Lego,dum ne quid penetret. Cap. IX. Quin etiam pocula ita figurantur, excultis intus crebris ceu ſpeculis.)Alius excultis mutauit in exculptis,atq; ita rem acu ſe attigiſſe putauit,cum legendum eſſe expulſis, uetuſta exemplaria nobis indicent. Plurimumq; refert concaua ſint & poculi modo,an media depreſſa, an elata,an auerſa, an obliqua.) Antiqui codices ſic habent, Plurimumq; refert cõcaua ſint et poculi modo,an parmæ threcidicæ, media depreſſa an elata, trauerſa an obliqua. Optima apud maiores fiebant brundiſina.)Fuerant,non fiebant: atq; ita legitur in emendatioribus uoluminibus. Conflatur in fictili circumlito argilla.)Lege addendo, Conflantur ita in fictili. Et falſum denarij ſpectatur exemplar.) Falſi rectius quàm falſum. Cap.X.

Eum qui primus acceperit hoc nomen, decoxiſſe.)Cognomen,non nomen. M.Craſſus negabat diuitẽ eſſe, niſi qui reditu annuo legionem tueri poſſet.) Nec hic uideo cur diuitem neſcio quis maluerit quàm locupletem, quantumuis reclamantibus probatæ fidei exemplaribus. Iuuat enim inſectari inexplebilem iſtam habendi cupiditatem.)Nihilo minus elegans eſt,habendi cupidinem,quod in noſtris legitur exemplaribus.

C.Aſinio Gallo,C.Marcio Cyrino COSS.)Cenſorino,non Cyrino. Cap.XI. Nec copia tantũ argenti fuerat uitæ,ſed ualidius pœnę metu pretiũ.)Antiqua ſcriptura melius, ſed ualidius penè manus pretium. Alioqui ex uulgata lectione quis ſenſus commodus elici poſſit, equidem non intelligo. Parthica ſigna & tabulas pictas inuexit.) Demiror quid ſibi uelint hic parthica ſigna per Achaicã uictoriam Romam inuecta,niſi fortè caſtigator iſte Achaiam,ex qua hęc ſpolia erãt, Parthorum prouinciam fuiſſe exiſtimauit. Certe manudeſcripti codices pro parthica habent parta.ſ.uictoria. quam lectionem ſi recipimus, nihil ſupererit ſcrupuli. Vt liberet amplecti uitia, & liceret peccare ex dignatione. Hinc aliqui ueterum,ut C.Marius.)Lege & diſtingue ſic. ut liberet amplecti uitia & liceret peccare, & dignatione hinc alicui ueterum. C.Marius &c.atq; ita legitur in emendatis codicibus. Cap.XII. Vidimus & ipſi Valerium Fuſcum.) Arellium, non Valerium, ſuffragantibus uetuſtis uoluminibus

bus.Hunc Seneca inter claros ſui temporis orato res annumerat. Boethi apud Lyndiam Mineruam in templo.) In templo ſuperfluit. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & uenatio in ſcyphis.Magna fama poſt hos celebratus eſt Antipater.) Exemplaria incorruptiora aliter hic habent ad hunc modum.Myos in eadem ęde & Silenus & Cupido.Acragãtis & uenatio in ſcyphis magnam famã habuit.Poſt hos celebratus eſt Calamis,& Antipater,quiq; &c.Nec dubito quin et hæc data opera deprauata ſint. Mox Cyzicenus Tauricus.Item Ariſton & Onychus Mytilene laudatur.)Legendum,Mox Cyzicenus Tauriſcus,item Ariſton et Eunicus Mitylenęi laudantur. Cap.XIII. Non obliti Demetrium tota Hellade Neronis principatu accuſatum.) Sincera lectio. Demetrium à tota ſeplaſia Neronis principatu accuſatum: atteſtantibus bonæ fidei exemplaribus. Cæterum Seplaſiæ nomine pigmentorum atq; aromaticarum ſpecierum negociatores ſignificantur,origine uocabuli à Campanis deducta,quorum uicus erat Seplaſia, huiuſcemodi mercibus attributus.

EX LIBRO TRIGESIMOQVARTO

Caput I.

Imó uero ante argentum ac penè etiam ante aurum,Corinthium.)Lege, Corinthio.ſ.pretium eſt. Docuimus quandiu P.R.ære ſignato tantum uſus eſſet.)Scribo,ære tantum ſignato.

Cap.II. Quippe cum tradatur non alia de cauſa Verrem,quem Cicero damnauerat,proſcriptum eſſe ab Antonio,quàm quòd Corinthijs ſe ei ceſſurũ negauiſſet.) Vetus lectio: proſcriptum cum eo ab Antonio:hoc eſt,cum Cicerone.

Cum antea in ſeculo fictores nobiles eſſe deſiſſent.)Rectius:cum ante ſeculo,id eſt ante centum annos. Sunt ergo uaſa tantum Corinthia, quæ iſti elegantiores nunc æs ſculpendo transferunt modo in lucernas,modo in trullas.) Vetuſti codices ſic:quæ iſti elegantiores modo in eſculenta transferũt,modo in lucernas aut trulleos. Eſculenta dixit quæ alibi eſcaria. Inſula ipſa eſt, nec gignens, ſed officinarum temperatura nobilitata.) Vetus lectio melius quadrat,Inſula & ipſa, nec æs gignens, ſed officinarum temperatura nobilitata. Cap.III. Accenſio candelabri talis fuit,ut autor eſt Dion. Iuſſu præconis Cleſippus fullo gibbere & præterea alio fœdus aſpectu fabricatus eſt,emente id Gegania ſeſtertijs L. eodemq; oſtentante in conuiuio emptum, ludibrij cauſa nudatus, atq; impudẽtia libidinis receptus in thorum,mox in teſtamentum,prædiues numinum uice illud candelabrum coluit.) Quis intelliget hæc? Nunc uide quantum præſtant uetera exemplaria, in quibus ad hunc modum legitur. Acceſſio candelabri talis fuit Theonis iuſſu præconis Cleſippus fullo,gibbere prẹterea & alio fœdus aſpectu, emente id Gegania ſeſtertijs L. eademq; oſtentante conuiuio emptum ludibrij cauſa nudatus, atq; impotentia libidinis receptus in thorum, m.i.t.p.n.u.i.c.c. Quid nunc dici potuit planius? Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius.) Legendum, Camillo inter crimina obiecit Sp.Caruilius. Cap.IIII. Et iam omnium municipiorum & fori ſtatuæ ornamentũ eſſe cœpere, prorogariq; memoria hominũ, & honores legi æuo & baſibus inſcribi.) Aliquanto melior eſt antiqua lectio:& iam omnium municipiorum foris ſt.o.e.c.p.q;.m.h.& honores legendi æuo baſibus inſcribi. CAP.V. Togatæ effigies antiquitus ſtatuæ dicebantur.) Codices ueteres uerbis uariant,ſi non ſenſu. Togatæ effigies antiquitus ita dicebantur.Et ſequenti uerſu pro, ab epheborum gymnicis exemplaribus,illic legitur,ab epheborum è gymnaſiis exemplaribus. Mancinus eodẽ habitu ſibi inſtituit,quo deditus eſt.) ſtatuit,non inſtituit. Vnde & noſtri currus nati in his qui triumphaſſent.) In uetuſtis codicibus tantũ eſt. Vnde & noſtris currus in his qui triumphaſſent. Neſcio an primo honor talis à populo.)Rectius,neſcio an primo honore tali à populo. Equidem & Sibyllæ tres iuxtà roſtra ſunt, minores ſint licet.una quam Pacuuius Taurus ædilis plebis inſtituit,duæ quas M.Meſſala.) Magis placet uetus ſcriptura,Equidem & Sibyllę iuxta roſtra eſſe non miror,tres ſint licet. una quam Sex.Pacuulus Taurus &c. Cap.VI. Et ante ædem Caſtorum fuit M.Tremelij.) Lego, Q. Marcij Tremuli. Qui regem Antiochum,dilaturum ſe reſponſum dicẽtem.) Noſtri codices. Hic regem Antiochum,daturum ſe reſpõſum dicentem &c. Habuit è diuerſo Annius fœcialis.Equeſtrem ſtatuam cõtra Iouis Statoris ædem in ueſtibulo ſuperiore domus Valeriæ fuiſſe Publicolæ conſulis filiæ, eamq; ſolam fugiſſe, Tiberimq; tranſnatauiſſe.) Sincera lectio ex antiquis exemplaribus repoſita eſt hæc.E diuerſo Annius Fœcialis, equeſtrem quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in ueſtibulo Superbi domus, Valerię fuiſſe Publicolæ conſulis filiæ: eamq; ſolam refugiſſe, Tiberimq; tranſnauiſſe. Paſſimq; ſtatuæ in clientelas ſunt receptæ.) Deprauatam lectionem hoc modo ex fide archetyporũ reſtituimus, Paſſimq; clientes in clientelas ita ſunt recepti.

Cap.VII. Vt trecentorum quinquagintaquinq; dierum nota.)Craſſum erratum, cum nunquam minus CCCLX.in anno numerati ſint.

Deorum tantum putarem eſſe, ni Metrodorus Scepſius,cui cognomen Romani nominis odio inditum eſt, Vulſinios pulſatos propter centum & decem ſtatuarum ſigna obĳceret.) Emendati codices: Deorum tantum putarem ea fuiſſe, ni Metrodorus Scepſius,cui cognomen à Ro.nominis odio inditum eſt, propter duo milia ſtatuarum Voſinios expugnatos obĳceret. Signorum quoq; inexplicabili multitudine,cum Lyſippus ad ſexcenta X. opera feciſſe tradatur, ante omnia, ut arti claritatem poſſent dare uel ſingula.) Illic legitur, ſingulorum quoq; inexplicabili multitudine, cum Lyſippus ad ſexcenta X.opera feciſſe

ciſſe prodatur, tantæ omnia artis, ut claritatẽ poſſent dare uel ſingula. Solitum enim ex immani pretio cuiuſcꝙ ſigni.) Lege, ex manipretio. quod nunc uulgus illiteratum manufacturæ pretium uocat. Cap. VIII. Cephiſiodotus, Leochares, Epatodorus.) Scribo, Cephiſodotus, Leochares, Hypatodorus. & paulo poſt pro Tymoles Timocles, atteſtantibus uetuſtis exemplaribus.

Proprium eiuſdem, ut uno crure inſiſterent ſigna excogitaſſe, ut ait Varro.) Plus uerborum habent uetuſta exẽplaria. P.e.u.u.c.i.ſ. excogitaſſe: quadrata tamẽ ea eſſe tradit Varro, & penè ad unum exemplum. Cuius ſigna ad ædem fortunæ huiuſce deæ ſunt ſeminuda, unde & laudata ſunt.) Malui ſequi archetypa, ubi ſcribiť hoc modo: cuius ſigna ad ædem fortunæ huiuſce deæ ſeptem nuda, & ſenis unum, laudata ſunt. Tale ſenile ſignum corinthium graphice deſcribit Plinius iunior in quadam epiſtola. nec nouum eſt fortunæ ſimulacra nuda depingi, ſicut & occaſionis.

Quamobrem Athenienſes eam honore habere uolentes, ne tamen ſcortum celebraſſe uiderentur, animal nominis eius fecere.) Antiqua lectio melior. Quamobrem Atheniẽſes & honorem ei habere uolentes, nec tamẽ ſcortum celebraſſe, animal nominis eius fecere. Canachus Apollinem nudum, qui Phileſius cognominatur in Didymeo Aegineticis æris temperatum.) Lege, ægineticа æris temperatura. Et uirtutem egregiam, utraſcꝙ coloſſeas.) Scribo, Et uirtutem & Græciã, utraſcꝙ coloſſeas. Alioqui nõ eſt quod referat hęc dictio utraſcꝙ. Eutychides Eurotam fecit, in quo artem ipſam amne liquidiorem plurimi dixere.) Noſtra exemplaria: Eutychides Eurotam, in quo artem ipſo amne liquidiorem plurimi dixere. Leocras aquilam ſentientem quid rapiat in Ganymede & quid ferat.) Lego, & cui ferat.

Boethi quanquam argento melior.) Melioris rectius quàm melior. Habet quoꝙ huius gratiam doryphorus. Elegantius. Habet gratiam ſuam huius quoꝙ doryphorus. Vnam ſolummodo Zenonis Cypriam ſtatuam in expeditione non uendidit Cato.) Scribendum, Vnam ſolummodo Zenonis ſtatuam Cypria in expeditione non uendidit Cato. Cap. X. Cadmiæ effectus, ſiccare, ſanare.) Melius, ſiccare, perſanare.

Cap. XII. Prodeſt autem & dentium dolori, ſi contineatur atcꝙ colluatur.) Imò colluat.

Cap. XIII. Ariſtonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem, Clearchum filium præcipitare uolentis, & præcipitato illo reſidentis pœnitentiam, ferrum & æs miſcuit.) Incorrupta manuſcriptorũ codicum lectio hæc eſt. Ariſtonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorẽ, Learcho filio prȩcipitato reſidentem, pœnitentiamcꝙ, ferrum & æs miſcuit.

EX LIBRO VIGESIMOQVINTO

Caput II.

QVæ etiã dominis mutatis domus ornamenta erãt.) Argutius eſt quod in uetuſtis ſimul ac emendatis codicibus legitur hoc modo: trium phabantcꝙ etiam dominis mutatis ipſæ domus.

Cap. III. Omnes ab umbra hominis lineis circumducta.) Ab præpoſitio redundat. Primus inuenit eos colores, teſte (ut ferunt) Arato, Cleophantus.) Quos nam colores, cum modo dixerit, ſine ullo etiamnum colore. Deinde quoties ita loquimur, ut ferunt, rumori nos credere ſignificamus, non certo alicuius teſtimonio: quid igitur hic facit Aratus? qui tamen non eſt in enumeratione ſcriptorũ quos in hoc libro Plinius ſequiť. Quo fit ut facile hic uetuſtis codicib. aſſentiar ubi ſic legiť. Primus inuenit eas colorare teſta, ut ferunt, trita Cleophãtus Corinthius. Nimirũ ſimpliciſſimus color cõueniebat rudimentis artis, quandoquidem abſolutiſſimi etiam artifices, Apelles & eius ætatis alij, non niſi quatuor coloribus pinxiſſe leguntur. Durauere & cæteræ, antiquiores & ipſæ.) Satis apparet hanc dictionem cæteræ hic locum non habere. Antiqui codices habẽt Durauere & Cære. Ea urbs eſt Hetruriæ, olim Agilla à Pelaſgis cultoribus uocitata. Niſi forte quis Turpilium equitem Ro. è Venetia noſtræ ætatis belle referat.) Velit referre melius quàm bene referat, ſuffragantibus antiquis exemplaribus.

Paulo ante cum reſtringerentur ſublatas.) Lege, cum reficerentur. ſ. thermæ. Cap. IX.

Superatuſcꝙ eſt ab eo Pythis.) Legendum, ſuperatus ab eo Pythijs. nam Pythia Delphis celebrabantur. Fecit & Penelopen, in qua amores pinxiſſe uidetur.) Vetus lectio eſt, in qua pinxiſſe mores uidetur. Cap. X. Ipſius autoritas tanta fuit, ut diuiſerit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuere, Helladicum & Aſiaticum. Aſiaticum appellabant propter hunc qui erat Sicyonius. Dimiſſo Helladico tria facta ſunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum.) Vitiatam lectionem caſtigauimus ex fide ueterũ codicum in hũc modum: quæ ante eum duo fuere, Helladicum, & quod Aſiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiſo Helladico tria facta ſunt. Ionia Græcorum fuit colonia in Aſiam deducta: Athenę autem caput erant ueræ Helladis, in qua eſt & Sicyon, altera poſt Athenas picturæ patria. unde mox generibus ipſis cognomina ſunt facta, Atticum, Sicyonium, & Ionicum olim Aſiaticum appellatum. Vt pueri ingenui ante omnia graphicen, hoc eſt picturam, in buxo docerentur.) Secutus archetypa noſtra lego & diſtinguo: diagraphicen, hoc eſt pict. in buxo, docerentur. ut ea uoce rudimenta picturæ intelligamus. neꝙ enim omnes pueri in abſolutos artifices euadebant. eſt autem διαγραφὴ, unde diagraphice deducitur, tabella buxea in qua pueri ſcribere uel pingere meditabãtur, ſubinde errata emendantes, quod Græci διαγράφειν uocant. & diagrammata proprie dicuntur deſcriptiones mathematicæ, deformationes ue architectonicæ. cæterum buxus ad id potiſſimum electa eſt propter materiæ leuorem ſimulcꝙ denſitatem, quòd minime colores biberet,

nec lineas fluidas redderet. Voluminibus editis, quæ doctrinam eam continent.) Lege addendo, uoluminibus etiam editis. Vnde ut iam diximus ab alio pingi se uetuit inueterato edicto.) Melius aliquanto cohærebit oratio, si iuxta ueterem scripturam legamus hoc modo: nam ut diximus, ab alio pingi se uetuit edicto. porrò hæc dictio inueterato, haud dubie nata est ex uerbi uetuit literis aliquot ab oscitante scriba repetitis, ac mox à castigatore quopiam quò ei tum uisum est detortis. Imaginum ille similitudines adeo indiscrete pinxit.) Rectius, imagines adeo similitudinis indiscretæ pinxit. Tantumq; ea in parte è facie ostendit. Melius uetus: tantumq; eam partem. Sed legentes meminerint, omnia ea constare quatuor coloribus. Immane tabulæ pretium accepit aureos mensura, non numero.) Cui hic suboleret mendum? Est tamẽ non simplex. Nam uetus ac sincera lectio habet sic. Sed legẽtes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manus pretium eius tabulæ in auro mensura accepit non numero. Vt intelligamus, in opere artem fuisse pretiosam non colores. Est & equus eius sine fine dictus in certamine.) Aptius quadrabit ad sequentia, si legas, Est et equus eius, siue fuit, pictus in certamine. Vicisse Homeri uersus uidetur idipsum scribentis.) Melius, describentis. Vt idipsum repercussu claritates oculorum excitaret.) Colorum, non oculorum.

Ex illaq; reposuit ablatos colores.) Vetus lectio melius, & illa reposuit ablatos colores. Cyliscum tragœdiarum scriptorem.) Scribo Philiscum. Impetus animi & libido in hæc quædam artis eũ potius tulere.) Melior ordo, Impetus animi & quædam artis libido in hæc potius eum tulere. Tradunt nanq; conductum eum ab Aristrato Sicyoniorũ tyranno ad pingẽdum quod is faciebat Telesti poetæ monumentum.) Vera lectio, Tradunt nanq; conduxisse pingendum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno quod is faciebat Telesti poetæ monumentum. Aristratus locauit pingendum, Nicomachus conduxit. Parua et Callides fecit.) Scribo Callicles. Vnde hoc genus picturæ gryllus uocatur.) Vetus lectio, gryllι uocantur. est enim picturæ nominatiuus, et hoc genus dixit pro huius generis. Plurimæ præterea faciles argutiæ.) Legendum: plurimæ præterea tales argutiæ. Quamobrem daturus celeritatis famam, absoluit uno die tabellam.) Lege addendo, Quamobrem arti daturus & celeritatis famam. Quæ nobilissima tabula appellata est stephanoplocos.) Scribo: quæ è nobilissimis eius tabula appellata est stephanoplocos.

Quoniam Glycera coronas uenditando sustinuerat paupertatem.) Vetus lectio: quoniam Glycera uenditando coronas sustentauerat paupertatem. Cap. XI. Pinxit & ipse penicillo parietes Thebis.) Thespijs nõ Thebis habent ueteres codices. Imitati sunt multi, æquauit autem nemo.) Elegantius absq; coniunctione, æquauit nemo. Hic primus uidetur & expressisse dignitates, insignia heroum, & usurpasse symmetriam.) In emẽdatis exemplaribus tantum est, Hic primus uidetur expressisse dignitates heroũ, & usurpasse symmetriam. Nobilis eius est tabula Ephesi, Vlixes simulata uesania bouem cum equo iungens, & Palamedes dux fasce gladium condens.) Antiqua scriptura uerior: Nobiles eius tabulę Ephesi, Vlixes simulata insania bouem cum equo iungens, & palliati cogitantes, dux gladium condens. Huius est clypeo dimicans Athenis.) Addidimus Athenis, quòd ibi pictura ea seruaretur. Non satis discernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt olympiade CXII.) Lege & distingue sic. Non satis discernitur alium eodem nomine, an hunc eundem quidam faciant olympiade CXII.

Ioue Liberum parturiente depicto mitrato & muliebriter ingemiscente inter obstetrices & dearum clamorem.) Antiqua lectio, inter obstetricia dearum. obstetricia, sicut famulicia, seruitia. nec enim credendum pictorem tanto deo alias obstetrices quàm deas admouisse. Superest unũ uerbũ clamorem. pro eo reposuimus, Cleon Ad meto, ut sit pictoris & picturæ appellatio, & referatur ad uerbum præcedens Innotuit. Nealces Venerem, solers hic arte ingenioso operi superpinxit. Siquidem cum prælium, &c.) Castigauimus ex manuscripto exẽplari ad hũc modum. Nealces Venerem, ingeniosus & solers in arte. si quidem cum prælιũ nauale, & reliqua. Theontius Epicurum cogitantem.) Vetera exemplaria, Leontium Epicuri cogitantem. ut sit picturæ nomenclatura non pictoris, & tabula hæc Theodori operibus annumeretur. Fuit autem Leontium Epicuri concubina, philosopha & ipsa nimirum ex amatoris domestica consuetudine, in tantum ut libros quoque contra Aristotelem scripserit, quemadmodum legitur in præfatione ad Vespasianum Imperatorẽ, à Plinio in operis huius frontispicio præfixa. Mydon solus.) Lego, Mydon Soleus, id est Solẽsis. Sunt enim σόλοι Cilicię oppidum, & alterum eiusdem nominis in Cypro. ac mox: Stadius non Tadius. Dianam in tabula, quæ Ephesi est in antiquissimis picturæ.)

Melius, antiquissimæ picturæ. Discipulum eius fuisse Antobolum.) Scribe, Autobulum. Hoc cum fecere non apparet in uelis sed in cortina pingi. In feruentes aquas mersa post momentum extrahuntur picta.) Incorruptiora exemplaria aliter distinguunt, mutata nonnihil etiam lectione. Hoc cum fecere non apparet in uelis, sed in cortinam pigmenti feruentis mersa post momentum extrahuntur picta.

Cap. XII. M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Passumium nomine, à quo factas Romæ tubas. Itẽ pisces, quos aspectu discernete à ueris uix posses.) Crediderim nostros potius codices germanam habere lectionẽ hoc modo. M. Varro tradit sibi cognitum Romę Posim nomine, à quo factas

factas Romæ uuas, item piſces, ita ut non ſit aſpectu diſcernere à ueris. Cuius proplaſticen pluris uenire ſolitam ab artificibus ipſis, quàm aliorum opera.) Illic legitur: cuius proplaſmata pluris uenire ſolita artificibus i.q.a.o. Fictilem eam fuiſſe, & ideo mirari ſolere. Vetus lectio: Fictilē eum fuiſſe, & ideo mirari ſolitū. Et arte firmitateq; æui ſanctiora auro.) Scribo, & arte æuiq; firmitate certiora auro. Firmitate certiora magis quadrat q̄ ſanctiora. Sequenti uerſu. Sed fictilibus prolibatur ſympulis.) Antiqui codices pro ſympulis habent ſimpuuijs, quod uocabulum & apud Satyricum in eodem ſignificatu reperitur. Quis auſit Simpuuium ridere Numæ, priſcumq; catinum.

Vter tenuiorem humum circunduceret.) Melius duceret, hoc quidem in loco, aſſentiētibus uetuſtæ ſcripturæ uoluminibus. Exprobrauit patinarum paludes Vitellio, memoria nō ulla fœdiore, cuius ueneno Aſprenati reo Caſſius Seuerus accuſator obijciebat interiſſe CXXX. cōuiuas.) Hæc lectio nullo modo conſiſtit, cum neq; Aſprenas neq; Caſſius uſq; ad Vitellij principatū uixerit. Emendati codices aliter habent. Exprobrauit patinarū paludes Vitellij memoriæ, q̄ illa fœdiores cuius ueneno, &c. Vitellij memoriæ dicit nō Vitellio, quia tum iam ſupplicium dederat Vitellius. ut ſit ſenſus fœdiorem fuiſſe in Vitellio principe tam immanem profuſionem quàm in Aſprenate priuato ueneficium. Parietes quos appellant fornaceos, quoniam fornacum modo circumdati utrinq; duabus tabulis infarciūtur.) Confer nunc ſinceram lectionē: formaceos, quoniam in forma circumdatis utrinq; duabus tabulis inferciuntur. Quos ædificijs non idoneos probant.) Tolle quos, & ſcribe, Aedificijs nō niſi bimos probant. Halicarnaſſi mauſolea.) Lego Mauſoli. ſ. regiam. pendet enim oratio à præcedentibus. nec de Mauſoleo hic loquitur, ſed Mauſoli domo, cuius & ſequenti libro cap. 6. meminit. Cap. XV.

Fungoſum atq; omnium ore dilui facile.) Legendum, omni humore dilui facile.

EX LIBRO TRIGESIMOSEXTO

Caput III.

COlumnas habuit in eodē atrio, Hymettias.) Lege, in eodem palatio. Quem M. Brutus in iurgijs ob id Venerem palatinā appellauerat.) Quē redundat. Ante igit̄ artifices cenſebimus.) Melius, percenſebimus. Cap. V. Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum diſtrinxit eos tantū, ut credatur aliquos ex ijs ad laqueum compuliſſe.) Melius, amaritudinem carminum diſtrinxit in tantū, ut credatur aliquibus ad laqueum eos cōpuliſſe. Quemadmodū enim gladiū diſtringimus petituri hoſtem, ita hic Hipponax metaphorice dicitur amaritudinem carminis, quæ illi pro telo fuit, in inimicos diſtrinxiſſe.

Cuius opera Athenienſes complura in ædibus ſacris poſuere, præclaramq; Veneris imaginē extra muros, quæ appellatur Aphrodite exopolis.) Et hic uetus lectio eſt incorruptior. Cuius ſunt opera Athenis cōplura in ædibus ſacris, præclaraq; Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἐν κήποις. Ep κήποις legendum pro exopolis, Pauſanias quoq; in Atticis atteſtatur. Proferemus argumento paruo & ingenij tantum.) Argumenta parua, non argumento paruo. Scopæ uero laus cum his certantis. Fecit Venerem.) Legendum Scopæ laus cum his certat. Is fecit Venerem.

Et quencunq; alium locum nobilitant.) Scribo & quencunq; alium locum nobilitatura. neq; aliter legi commode poteſt. Romæ quidem magnitudo operum eſt iam obliterata à magnis officiorum negociorumq; aceruis, quæ omnes à contemplatione talium abducunt.) Aeque fœdum & hoc mendum ſuſtulimus ex fide ueterum codicum hoc pacto. Romæ quidem magnitudo operum eam obliterat, ac magni officiorum negociorumq; acerui omnes à c. t. a. Sinceritas lectionis euidentius in contextu apparebit, collatis præcedentibus ac ſequentibus. Ex quibus unus Liberum patrem palla uelatus Veneris præfert.) Vetuſti codices pro Veneris habent humeris.

Hippiades & Hemerotes Tauriſci.) Vetus lectio Hippiades Stephani, Hermerotes Tauriſci.

Eodem loco Liber pater Eutychidis manu laudatur.) Manu ſupereſt, nec habetur in probatæ fidei exemplaribus. Ex quo apparet in magni honoris autoritate habitum Lyſiæ opus.) Melius uetus ſcriptura. Ex honore apparet in magna autoritate h.l. o. & ſic rectius quadrabunt quæ ſequuntur. In honore eſt & in templo illo Herculeſ ad quem Pœni omnibus annis humana ſacrificauerunt uictima, humi ſtans ante aditum porticus agnitiones ſitę. Fuere & Theſpiades ad ędem Felicitatis.) Clariorem & hunc locum fecit collatio ad manuſcriptos codices, qui ſic habent. In honorus eſt nec in templo ullo Hercules, ad q.p.o.a. h.ſ. uictima, h.ſt.a. a.p. ad nationes. Sitæ fuere & Theſpiades &c. Suffragatur huic lectioni quod mox in eodem capite legitur his uerbis: Idem & à Coponio quatuordecim nationes, quæ ſunt circa Pompei, factas autor eſt. Quarum unam amauit eques Rom. Iunius Piſciculus.) Scribendum, adamauit. Alij calciarent ſoccos, & omnes ex uno lapide.) Lego alij calcearent ſoccis, omnes ex uno lapide. Nec minus Sauron atque Batrachum obliterari conuenit.) Vox hæc, minus, delenda eſt ut hoc loco planè ſupervacanea. Cap. VII. Argumento XVI. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi arguentes annos eius intelliguntur.) Emendata lectio. argumento Nili XVI. libris circa ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi augentis ſe amnis intelliguntur. Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec uſquam alibi, naſci putauere noſtri ueteres, ſed in Germania.) Pro ſed legendum Sudines, nomen ſcriptoris, qui & in catalogo recenſetur. ac mox Chiorum magnitudine cadorum, nō & urceos magnitudine cadorū. Nos amplioreſ

pliores triginta uidimus in ſcena, quam Calliſtus Cæſaris Claudij libertorum potentiſſimus exædificauerat.) Magis placet uetus lectio: N.a.t.u.in cœnatione, quam Caliſtus Cæſaris Claudij libertorum potentia notus ſibi exædificauerat.

Cap.VIII. Ad terenda collyria quadam utilitate naturæ alia conueniens.) Lego, quadam utilitate naturali conueniens. Cap.IX. Hac admiratione opus effectum eſt, ut cum op. id ex. Cambyſes &c.) Scribo, Hac admiratione operis non opus. Pedalibus ſpatijs ex eodem lapide.) Spatijs redundat. Poſtea egeſtis laterculis alleuata naue.) Scribo alleuatas naues. Et alij duo ſunt Alexandriæ ad portum in Cæſaris templo.) Lege, in portu ad Cæſaris templum. Cap.XI.

Tertius eſt in Vaticano.) Rectius, Tertius Romæ in Vaticano. Nam ſequenti uerſu in emendatis codicibus legitur: fractus eſt in molitione: nō, fractus in molitudine eius. Cap.XII. Alij lateribus è luto factis extracto cōtis in priuatas domos diſtributo.) Vera lectio: alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos diſtributos. Minimam extitiſſe laudatiſſimam à Rhod.mer.factam.) Melius, minimam ex his, ſed laudatiſs. Cap. XIII. Refecit unus omnino pauca ibi ex monte Phado Thebis rex.) Longe aliter legitur in manuſcriptis uoluminibus: Refecit unus omnino pauca ibi Circammon ſpado Nectabis regis. Cap.XIIII.

Leguntur & penſiles hortos, imò uero totum oppidum feciſſe Aegyptię Thebę.) Reſtituimus: Legitur & penſilis hortus, imò uero totum oppidum, Aegyptiæ Thebę. Sequenti uerſu pro ſubito ſubter. Cap.XV. Id M.Agrippa fecit in ædilitate poſt conſulatum, per meatus corriuatis ſeptem amnibus, curſu præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coactis. Inſuper mole imbrium concitati uada ac littora quatiūt.) Melius quadrat, mea quidem ſententia, uetus lectio. à M.Agrippa in ędilitate poſt conſulatū, per meatus corriuati ſeptem amnes, curſuq; præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coacti, inſuper mole imbriū concitati uada ac latera quatiunt, & reliqua. Is iuſſus à ſenatu aquarum Appiæ & Anienis tegula ductus reficere.) Vera lectio: Is i.à ſ.aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulę, d.r. Inenarrabili profecto impendio & operariorum multitudine.) Elegantius, & operarum multitudine. Cap.XVI. Et Magneſiacum è Macedonia ei contermina.) Legendum, è Magneſia Macedoniæ contermina. Cap.XVII. Et ueſtes & calciamenta illita mortuis lapidea fieri.) Prodigioſa ſanè lectio, & à uetere multum degenerans, quæ ſic habet: & ueſtes & calciamenta illata, omnia lapidea fieri. In pelliculis ſacrificati uteri animalium.) Ridiculum, pro ſacrificatorum an. Paulo poſt pro, in uſtrina ter ſiccantur, duę tantum uoces repoſitæ. ſ. trina uſtione.

Cap. XXII. Græci è lapide duro ac ſilice æquo.) Melius ſilice æquato. Cap. XXIII. Et ciſternas harena pura & aſpera quinq; partibus.)

In antiquis exemplaribus eſt, Et ciſternas harenæ puræ aſperæ quinq; partibus. Cap.XXIIII.

Et lapide ſpeculari, ſquamam uitalem habente.) Legendum, ſquamam' ue talem habente.

Quod malthatur, oleo perficitur ante.) Perfricatur non perficitur. Cap.XXV. In Italia è feſtucis cannea: hoc apperte ex nomine ipſo intelligi poteſt.) Nihil ſimile eſt in uetuſtis uoluminibus, ubi ſic legitur: In Italia fiſtucis pauita: hoc certe ex nomine ipſo intelligi poteſt. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tranſiere, ut pronum uitium. Et hoc certe inuentum ab Agrippa in thermis quas Romæ fecit. Figlinum opus encauſto pinxit.) Et hic uetus lectio magis arridet. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tranſiere è uitro: nouitium & hoc inuentum. Agrippa certe in thermis quas Romæ fecit, figlinū opus encauſto pinxit. Cap.XXVI. Sex M.P. à littore inter Cumas atq; Lucrinum.) à prępoſitio redundat, non otioſa modo ſed & ſenſum uitians. Fit & intincturæ genere obſidianum, ad eſcaria uaſa totum rubens uitrum, atq; non tranſlucens, hæmation appellatum.) Legi debet: Fit & tincturæ genere obſidianum ad eſcaria uaſa, & totum rubens uitrum atq; non translucens, hęmatinon appellatum. Nam alterum & neceſſario addendum, cum diuerſa genera ſint obſidianum & hæmatinon, hoc rubens, illud uero nigricans.

Cap.XXVII. Repente in foco comparuiſſe genitale.) Lege addēdo. repēte in foco eius cōp.

EX LIBRO TRIGESIMOSEPTIMO.

Caput I.

MVltum enim detractum erat gemmę dignitati.) Erat redundat. ſunt enim uerba Iſmeniæ choraulæ. Vt ſibi quoq; par uideretur.)

Legendum, ut ſic quoque par uideretur. Sed nulla peritia electas, ſed forte quadam. His exemplis initio uoluminis oblatis.) Lege & diſtingue ſic. ſed nulla peritia electas: forte quadam his exemplis, & reliqua. Hoc in Polycratis gemma, quæ demonſtratur illibata intactaq; ab Iſmeniæ ætate poſt multos annos, apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos.) Melior uetus lectio. Polycratis gemma quæ demonſtratur, illibata intactaque eſt. Iſmeniæ ætate multos poſt annos, apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos. Quiq; diui Auguſti imaginem ſimilem expreſſit, qua poſtea principes ſignabant.) Adde nomen artificis: quiq; diui Auguſti imaginem ſ.e.q.p.p.ſ. Dioſcorides. Quidnam fuiſſe acturum eum ſi Scipio à patre eius interemptus eſſet.) Facturum non actu rum. Vitium enim eſt latinitatis hoc loco, grauius q; prima fronte uidetur. Cap.II. Seueritate uicta & ueriore luxuria q; triumpho.) Antiqua ſcriptura: & ueriore luxuriæ triumpho. quaſi luxuria tunc uerius triumphauerit quàm Pompeius.

Ni uerius ſit eum deorum oſtentum credi oportere.) Rectius noſtra exemplaria, ni uerius iræ deorum oſtentum credi oporteret. Qui ſceptra perſonis

perſonis hiſtrionum, & cubicula uiatoria unionibus conſternebat.) Scribo iuxta fidem ueterum codicum: qui ſceptra, & perſonas hiſtrionum, & cubicula uiatoria unionibus conſtruebat. Dum Poppeanis præludit.) Non Poppeanis, ſed Pompeiano. ſ. theatro. ut intelligamus theatrum hoc tranſtyberinum Pompeiani ſuiſſe præludium. Nam Nero priuſquam probe perfricuiſſet frontem minoribus ſe oſtentauit theatris, poſtremo in Pompeij theatro in conſpectu totius populi Ro. ineptire non erubuit. Hoc artifices litura occultant.) Antiqua lectio, cælatura oc. Alioqui non quadrat quod ſequitur, puras e. m. nam puræ hic cælatis opponuntur. Guttonibus Germaniæ genti accolis æſtuarium Mentonomon nomine, ab oceano ſpatio ſtadiorum ſex millium.) Sincera lectio antiquorum uoluminum eſt hæc. Guttonibus Germaniæ genti accoli æſtuarium oceani Mentonomon nomine, ſpatio ſtadiorum ſex milium. Centum ferè. M. p. abeſt à Carnunto littus Pannoniæ, quò id à Germania inuehitur.) In emendatis codicibus legitur ſic: D C. ferè M. p. à Carnunto Pannoniæ abeſt littus id Germaniæ ex quo inuehitur. Cap. IIII. Omnium profecto muneris talis inuentio hominis eſt.) Scribo, Numinum profecto muneris talis inuentio omnis eſt. Cap. V. Quapropter principatum ex ijs Aegyptij obtinent.) Niſi legas Cyprij, ut eſt in uetuſtis exemplaribus, nec præcedentia quadrabunt, nec ſequentia.

Mox iuxta Carchedonem in qua legebatur ſmaragdites dictus eſt.) Lego, Mons in quo legebantur iuxta Carchedonem ſmaragdites dictus eſt. Cap. VI. Sunt & Armeniacæ, ut cæteræ improbandæ, ſed pallida zona.) Recta lectio: cætera probandæ, ſ. p. z. Sequentis uerſus ſcripturam emendauimus ſic: hoc in gemmam tranſilit ex lapide Carmaniæ. Vltimus etiam huius capitis uerſus ſic legendus: obiterq; omnium ardentium gemmarum indicanda.

Cap. VII. Calliſtratus fulgorem carbunculi debere candidum eſſe poſuit, extremo uiſu nubilantem, & ſi ita attollatur exardeſcentem.] Et hic ueram lectionem, unde cætera, tranſcripſimus. C. f. c. d. c. e. poſiti, e. u. nubilantem, ſi at. ex. Opponuntur. n. poni & attolli. qui poſiti genitiuum in uerbum poſuit uertit, non latinitatis ſolum oblitus erat, ſed etiam uerbi dicit, quod ex præcedentibus huc quoq; refertur. & paulo poſt legendum, indicos etiam in ſextarij unius menſuram cauari. nam deprauata lectio nullam certam menſuram definiebat. Sicut in Ephyra & Aſſo.] Noſtri codices: ſicut in Paro. alioqui Corinthum potius dixiſſet quàm obſoleto nomine Ephyram. Cap. VIII. Cæteræ ſaxo & cote poliuntur.] Imò naxijs cotibus, ut extat in uet. cod. non à Naxo una è cycladibus, ſed ab alia Cretenſi. Stephanus. ναξία λίθος, ἡ κρητικὴ ἀκόνη. Cretenſis cotis mentio fit etiam decimooctauo uolumine in ratione pratorum. Ergo euntes è longinquo inceſſunt, & cum toto muſco excutiunt.]

Pro euntes ſcribo fundis: ergo fundis è longinquo inceſſunt. Hoc uectigal hocq; geſtamen diutius in ceruice gratiſſimum norunt.] Diuites, non diutius. Quidam ictu primo cepere præclaras, multi in ſecundo nullas.] Non in ſecundo, ſed inſectando. Et quidem callaides tali ſectura formantur.] Qualinam ſectura? Nihil enim præceſſit quò referatur. Incorruptiores codices habent: Et uenatus quidem callaidis talis. Sectura formantur, &c. Et uenatum apte nominat propter funditores. Neque eſt mutabilior alia aut mendacior uitri.] Repoſuimus ſinceram lectionem hoc modo. Neque eſt imitabilior alia mendacio uitri. Et nilion, fulgoris ſi ante habeas breuis, & cum intueare fallacis.]

Antiqua ſcriptura: fulgore hebeti, aut breui & cum intueare fallaci. Smaragdo ſimilem indicæ. Cyprij dicunt glaucum pinguemq;.] Melius quadrat uetus lectio, ſiue præcedentia conſideres ſiue ſequentia. Eſt autem hæc: ſmaragdo ſimilem Indi, Cypros duram glaucoq; pingui. Et ſequenti uerſu, pro talis & iaſpis eſt. Scribo, Talis & Caſpia eſt. Thracia Indicæ ſimilem mittit, Chalcidia turbidam.] Antiqua lectio: Amiſos Indicæ ſimilem mittit, Chalcidon turbidam. Eſt autem Amiſos Ponti urbs, ſicut Chalcidon Bithyniæ. Cap. IX. Quæ ex ijs ſmaragdo ſimilis eſt, è petra per tranſuerſum linea alba præcingitur.] Legendum ſmaragdo ſimilis eſt, & per tranſuerſum, &c. Indicæ abſolutum purpuræ colorem habent.] Addendum felicis purpuræ, hoc eſt, cuius tinctura feliciter ſucceſſit.

Cap. X. Candore intercincto uarijs coloribus.] Interſtincto, id eſt, diſtincto, ὀλασίτῳ. De alabaſtrite. In India & Perſidis Acidiæ monte.] Scribo, & Perſide ac Ida monte.

Batrachitas mittit & Coptos.] Melius, Coptos & batrachitas mittit. Et fulmine tacta reſtinguit.] Vetus lectio, fulmine icta. De brontia loquitur. De cœlo tacta legi ſæpe, fulmine tacta non memini legere apud latinitatis autores. Et alia parte purpureæ.] Lego, & altera parte. Hoc de ſecundo genere chelidoniarum intelligendum. Deiectam in aquam feruentem tempeſtates tueri.] Scribendum, deiecta in aquam feruentem tempeſtates auerti: de chelonitide. Proxime ſequenti uerſu reſtituimus, in motacillæ auis uentre. quis enim unquam Scyllam auem aut uidit aut legit? Ad Dardanũ nunc pagum quondam oppidum.] Vetus lectio, Atarne nunc pago quondam oppido. Lactis ſucco ac ſapore notabilem.) Lege addendo, tritam lactis ſ. ac. ſ. n. Cap. XI. Adunephros eiuſdem Theudactylus hic & à Syris colitur.] Quis intelliget hæc? Sincera lectio: Adadunephros eiuſdẽ oculus nominatur. Fuit aũt Adadus unus è priſcis illis Syrorum regibus, cuius ſacra Hebræorum hiſtoria meminit. hunc Syri ob merita conſecratum in cœlitum numerum retulerunt

runt, diuinisq; honoribus ceu peculiare suæ gentis nomẽ usq; ad Plinij tempora colere perseuerauerunt. Sed etiam in Samo, ut aliqui putant.] In Samnio ueteres codices habent: & sequenti uersu Panchrus. Sic enim apud Græcos quoque terminatur. ac paulo post additam fœcũditatem, non addictam, Item pro philoginos phloginos.

Iuxta monumentum Tiresiæ inueniunt, speciesq; est eis aquæ glaciatæ.] Satis erat, specie aquæ glaciatæ. Plinius non solet huiusmodi hiatus reformidare. Sequenti uersu legendum, Sagdam Chaldæi adhærescentem nauibus inueniunt, p.c.

Triophthalmos Ionacæ nascitur.] Scribo cum onyce nascitur. Pyrene ab oliuæ nuclæo.] Imò pyren, ipsius nuclei uocabulo. Cap. XII.

Cochlites quoq; nunc uulgatissime.] Lego cochlides. alioqui cochlitæ dixisset. Cap. XIII.

Gemmiferi amnes sunt, Oaxis, Mater, Ganges.] Malim ueterem lectionem, Gemmiferi amnes sunt Acesines & Ganges.

IN PLINII HISTORIAM NATVRALEM ANNOtationum Sig. Gelenij finis.

INDEX IN C. PLINII SECVNDI NATVRALEM HISTORIAM

AD EXEMPLVM IOAN. CAMERTIS, MVTATIS TAMEN

& emendatis quàm plurimis, quæ huic æditioni non congruebant, nec paucioribus adiectis.

Mo. Bot. Garden,
1902.

IOANNES HEROLD HOECSTETTENSIS DANIELI MAVCH, AMICO SVO S.

QVVM Ioannes Camers, uir eruditionis probatæ, iam olim in Plinij Secũdi Historiam naturalem, Viennæ quidem primus, Indicem utilissimum imò necessarium conscripsisset, eo ordine, tamq; eleganti, ut quiduis à Plinio tractatũ, nullo negocio facilimè inueniri posset: nemo lector tunc, elenchum illum, quàm diuinam illam ac stupendam rerum dispositionem, doctrinamq; admirandam Plinij, minoris extimare uisus est. licet scriptorum nullus hactenus prodijsse compertus sit, ex cuius lucubrationibus, omnifaria illa literatura, plus uel ob uarietatem rerum uoluptatis, uel ob præceptorum certitudinem cõmoditatis, quàm ex Plinij Historia hauriri possit. quapropter & merito suo, Mundus purus putus, hic liber ueré dici debet. At usu semper compertum est, optima quæq; socordia hominum, aut iniuria temporum deprauari: in uicem quoq; omnibus seculis repertos fuisse, qui industria & amœnitate ingenij, neglectissima expolirent & restituerẽt, quod quidem, in re literaria præsertim, hoc siquidem nostro æuo, inæstimabili Dei dono, tam posteris imitandum atq; mirabile appareret, quàm sunt in cæteris rebus omnibus, plerunq; conditiones omnes deploratissimæ. Verumenimuero ut de reliquis bonis authoribus nihil dicam, Plinij scripta, quàm lacera? quàm neglecta? quàm barbarorum insscitia deprauata, eo ipso tempore, quum Camertis Index in manus Typographorum perueniret? iam autem quum Hermolaus Barbarus, Guilhelmius Budæus, Nicolaus Beroaldus, Beatus Rhenanus, Ioannes Cæsarius, Leonicenus, Aqueus, Zieglerus, Victorius, Def. Erasmus, & ne plures enumerando longior sim, postremò Sigismundus Gelenius ille, uigili sua opera, inexhausto labore, hunc authorem illustrarunt, ut maiestas scriptorum Plinij, omnibus suis numeris absolutissima habeatur, ita ut posthac, quod melius reddi possit uix inuenire liceat, aut aliquem quid amplius tentaturũ, ullo modo sperare. Doctissimorum igitur horum uirorum emendationibus, dum deprauatam corrigunt, substituuntq; geminam ac ueram illam Plinij lectionẽ, quàm plurima sunt immutata, quæ in Indice quoq; necessariò mutãda fuerãt: hoc quoq; effectũ est, ut Camertis labor in nonnullis locis totus deperiret, in plerisq; ut emaculatetur maxime opus haberet, alieno enim errore deceptus uir bonus fatoq; surreptus, restituta ab alijs uidere nequijt, nec elenchũ suum corrigere. Magno igitur doctorũ ac studiosorum fastidio, hactenus, qui Indicem Plinianum absolutum ederet, prodire uoluit nemo, licet Lugduni quidam id obiter tentarint, quum Frobeniani, qui ut Reipub. literariæ commodo nati, sic quoq; multis iam ab annis, inter cæteros authores, Plinium sæpe suis typis expressserunt, nunc quoq; sui officij putarunt, cùm antea in restitutione authoris etiam ingenteis sumptus non fugerant, nec in recognoscendo, emendando, ac conficiendo Indice, curam aut impensam ullam subterfugere: cæterum obstabat laborum moles, cum non passim, qui tantum oneris subire uellent, occurrerent, tandem mihi id muneris, quanquam occupatissimo, iniungunt. Frobenianis autem, ut propter amicitiam ac in me beneficia collata plurima, ego quicquam inuitus nego, ita nolens, studiorum cõmodis, pro uirili mea desum. Indicem igitur in Plinij Mundum confeci, qualis (absit inuidia dicto, boni lectoris iudicium facile feram) à nemine hactenus ullibi locorum euulgatus est. Equidẽ quæ priori tabulæ addidi, sunt multa, postremæ plurima adieci, in ambabus innumera emendaui, transtuli in suos locos magnam uim uocabulorum præposterè positorum, sustuli penitus, quæ propriam lectoris diligentiam retardabant, dum malè intellecta authoris sententiam non assequebantur modò, uerumetiam inani inquisitione studiosos torquerent. Hunc deniq; meum laborem Daniel clariss. tuo nomini inscribere uisum est, qua inscriptione tibi forsan satisfecerim (noui enim facilitatẽ tuam) certe ullas mei officij partes, siue iam amicitiam nostram inchoatam, siue splendorẽ tuum spectem, explesse me, non modò non affirmo, sed nec ulla ingenij mei tenuitate, quantum tibi debeam, declarare posse confido. Vt enim alia omittam, qua prædicatione euehenda esset uox illa tua, quam nuper abs te discedens hausi, quum literarum doctissimus, Nullam doctrinam tibi uendicare uel uelle uel posse dicebas, sed tantùm te doctorum amatorem ingenuè fateri? qua moderatione animi, qua sobrietate sermonis, uel ieiunum quidem ingenium facilè satiari, imò recordatione tam honesta inebriari, quis neget? euolabit animus priusquam tam sanctæ uocis memoria mihi excidet: quod quidem, si Deus uitam dabit, testimonio aliquo literato comprobatum aliquando relinquam. At quid ego? de te? quem sacerdotij Imperijq; Romani summus ille purapuratorum ordo, coniunctissimis suffragijs exornauit, tuamq; in sacratiori iure prudentiam literis politioribus & Philosophiæ coniunctam, studiorum laurea donauit: ornamentaq; omnia industriæ tuæ & humanitati indies offerunt: quem VII uir ille Moguntinus priuato licet, sed politissimo suo iudicio sacratiori tribunali Prætorem instituit: quem deniq; apud Vangiones summi phani tui collegæ, per omnes honorum gradus ascendentem, eum in locum, qui apud eos in summo habetur proximus, uotis integris ac ponderatis sustulerunt. Quum igitur à me aliud addi tibi possit nihil, Bibliothecæ tuæ, opellulam hanc nostram, Plinianæ atq; huic absolutissimæ postremæ æditioni additam, offerre uolui, haud dubius hoc munusculo, liberalitatẽ illam tuam, eo ipso me ita demereri posse, ut pro uulgatis, aliquando præclara illa atq; optimorum multorum authorum scripta, quæ plurima apud te residere exploratum habeo, reipub. literariæ, atq; nominis tui æternitati consulturus, recipiam. Vale, ex inclyta Rauracorum Basilea.

Calend. Ian. Anno à nato Christo, M. D. L V.

ELENCHVS IN XXXVII.

PLINIANAE HISTORIAE LIBROS, IN

QVO CVIVSVIS ANIMANTIS, PLANTAE, AVT METAL-

licæ ſpeciei naturam ac uires medicas,& ſi quid præterea cognitu utile iucundúmue,per ordinem alphabeti notasq; arithmeticas,primo paginas, mox uerſus indicantes, facile reperias.

BACVLI quid 643.42
Abdomen quid 207.1
Abdomina ſuum lege interdicta 140.48. & inde
Abellinæ,nunc Auellanæ 259.15
Abietis conſideratio 267.22.46
Abies cachryn pilulam gignit 266.25
Abietis cortex ad quem uſum 266.46
Abies apta nauigijs 267.22
Abies quæ loca amet 270.13
Abieti folia non decidunt 270.43
Abieti folia pectinum modo 271.40
Abietis germinatio qualis 272.33
Abietis flores quales, & quando ſemen reddit 273.13
Abietis rami quales 274.37.& 275.10
Abietis radices quantũ deſcendant 275.18
Abies deciſis cacuminibus moritur 274.38
Abies palma,uuæ genus 225.45
Abies arborum altiſſima, & antennis utilis 280.50
Abietes quibus in locis optimæ 281.8
Abietes ubi peſſimæ 281.9.10
Abies ualide pondus ſuſtinet 283.21
Abies quibus apta operibus ibid.19
Abies umbra noxia ſatis omnibus 294.25
Abortus cauſa lucernarum odor 106.26
Abortum facientia 248.3.& 359.12.& 377.20. & 395.8. & 432.11.& 443.21.& 458.18.& 477.46.& 485.49.& 488.32. & 499.33.& 543.29.& 558.48.& 570.21
Abortus remedia 362.10
Abronis Apellis pictura 614.18
Abrotoni herbæ conſideratio 386.49
Abrotoni genera,ſexus, natura, medicinæ 396.17.& inde
Abrotonum ubi optimum ibid.19
Abrotani ædes qualis 348.41
Abſentum ſermones aurium tinnitu præſentiuntur 494.10
Abſides ſtellarum quæ 6.48.& 7.5. & inde
Abſides quæ altiſſimæ breuiſſimæq; 7.7.8
Abſinthij herbæ conſideratio, natura,genera, loca, uſus,medicinæ 482.47.483.1. & inde
Abſinthium quod medicinæ aptiſſimum 226.32
Abſinthium contra uermes hortorum & olerum 357.15
Abſinthium in ſacris Romanorũ 483.2
Abſinthij medicinæ 483.4. & inde
Abſinthium marinum quale 484.36.& 567.21
Abſinthio Pontico ueſcentia, fœlle carent 205.23
Abſinthites uinum quomodo conficitur 247.26
Abſyrtus Medeæ frater ubi interfectus 48.38
Abſtinentiæ exempla 130.47.& 133.2. 615.10
Abſtinentia optima medicina 496.50
Acaciæ ſpinæ medicinæ 440.13
Acanthi herbæ deſcriptio 406.24
Acanthi ſpinæ medicinæ 440.10
Acanthicæ maſtichæ 390.40
Acanthis auis generatio 184.20
Acanthis auis cui inimica 187.25
Acapnon mellis genus 192.16
Acarne piſcis 571.32
Acaron agrion herba qualis 462.2
Acaron frutex 253.29.& 463.5
Acca Laurentia Romuli nutrix 311.5
Accendi quæ arbor nequit 215.19
Actiaci belli mirum 558.22
Accipitrũ conſideratio,genera,etc. 169.42
Accipitrũ ubi cum hominibus ſocietas 170.1
Accipitres auium non edunt corda 170.7
Accipitres ne aues capiant 417.30
Accipitrum generi contraria 502.34
Accipitres quo oculos ſuos ſanant 363.30
Acenteta quid 646.46
Acerate cochleæ quæ 535.41
Aceris arboris conſideratio,& eiuſdem generæ decem 269.24.& inde
Aceris arboris medicinæ 435.2
Acer quando germinet 272.23
Acer quo tempore ſemen efficit 273.10
Aceſis,chryſocollæ genus 581.22
Acetabulum menſuræ genus 398.48
Acetaria quæ,& unde dicta 347.14
Aceti conſideratio 248.47.& 419.50
Acetũ cum melle mixtũ,oxymel fit 247.44
Acetum quomodo ex aqua fiat 389.14
Aceti natura & medicinæ 419.50.et inde
Aceto ſaxa rumpi 420.7
Aceti ſcyllini natura & medicinæ 420.26.
Aceti fecis natura & medicinæ ibidem 43
Aceto facile gummi eluitur 430.38
Aceto margaritas reſolui 161.12
Aceti uis in murenis 156.27
Achaiæ uinum abortum faciens 248.3
Achaia uicta Romanos corrupit 586.36
Acanon herba qualis 401.20
Achates gemma,& eius nomina & inde 657.18
Achates lapis qualis 644.41
Achates & annulus Pyrrhi qualis ibidem
Achates politura pingueſcit 660.42
Achemenidum herba qualis 444.41. & 465.20
Achemenidis herbæ uis 465.20
Achilles quam reperit herbam, quaq; uulneræ ſanabat 451.34.602.4
Achillis haſta ex fraxino 269.3
Achillis ſimulachrum à Sillanione factum 596.2
Achillis ſimulachrum à Scopa factum 627.24.42
Achillis pictura Paraſii 612.16
Achillis uirginis habitu occultati, Vlyſſe deprehendente pictura Athenionis 618.6
Achilleæ herbæ medicinæ 468.34. & 475.45.& 462.26.& 477.38
Achilleum ſpongiarum genus 163.40
Acidula pira 256.5
Acidula aqua 546.3
Acilius Sthenelus circa uineas magnam gloriam adeptus 242.7.10.16
Acilius M.conſul 11.32. & 18.2. & 116.16
Acinos herba 390.1
Acinorum conſideratio 260.9
Acipenſer piſcis 154.26.& 571.32
Acœton mellis genus 191.37
Aconiti quid 618.36
Aconiti cõſideratio,natura,effectus & inde 479.10
Aconiti ſumpti remedia 400.50.& 478.19.& 423.20. & 507.17.& 561.5
Aconiti nomina plura 479.48
Aconitum unde dictum 480.1
Aconitum pantheras perimit 136.10. & 479.34
Aconitum cerberi ſpumis ortum 479.24
Aconitum quos occidit ibidem 26
Aconitum ſcorpionũ ictus curare 479.24
Acontiæ cometæ genus 10.11
Acopis gemma 657.38
Acopos herba qualis 481.30
Acorna herba 390.32
Acoros herba qualis 461.47

acori herbæ medicinæ 466.19. & 468.3. & 472.2. & 475.27. & 476.23. & 477.22
Acragis sculptor 587.12
acrocorion bulbi genus 350.23
acte herba qualis 474.39
actææ herbæ descriptio 482.41
Actæonis cornua fabulosa 199.22
Actia cerasa qualia 260.22
Actio, siue Arction qualis 481.47
Actius Priscus pictor 616.45
Actius poeta sibijpsi statuam posuit 598.12
Actij Nauij statua 590.23
actus terræ spaciũ quot pedes habet 311 30
aculeata animalia quos non feriant 337.9 & 404.47. & 462.42
aculeatorum ictuum remedia 379.8. & 405.18. & 418.46. & 425.36. & 426.88.49.50. & inde
aculeorum insectorum consideratio 196.45 & inde
aculeos extrahentia 377.11. 438.30
acylon arbor quæ 265.27
acus piscis qualis 165.30
Adamantis lapidis consideratio per totum
adamas uenena irrita facit 650.1
adamas unde dictus 649.32
adamas sanguine hirci frangitur 358.27 & 649.42
adamas à sculptoribus expetitur 649.48
adamantis genera sex 649.33
adamantis duritia nulli cedit ibid. 41
adamantis magnitudo 649.28
adamantis cum magnete discordia 649.49
adamante sculpuntur gẽmæ omnes 663.3
adamantis herba qualis 444.47
Adarca arundinis aliquid 278.28
adarca quid 571.6
adarca herba, et eius effectus 378.35
addax animal 199.29
adelphides palmarum species 229.40
adeps religiosus in nuptijs habitus 505.9
adipis consideratio, usus, medicinæ 207.7 505.30
adipem minuentia 567.5
adipe quæ animalia pinguescant 207.12
Adiantum herba, et ex ea medicinæ 405.6
adianto herbæ æterna folia 391.11
Aditiales cœnæ quales 172.12. et 523.21
adynamon uini fictitij genus 246.46
adipsateon arbor 440.31
adipsos palmæ genus 223.18
adipsos herba quæ 401.30
Adonis piscis 155.24
Adonidis hortus 346.24
adonium herba qualis 387.2
adorationis mos 494.18
adoreum, ante far dicebatur 317.49
adoreum ubi serendum 324.44.325.3
adorea quid, et unde dicta 312.2
adrachne arbor qualis 236.4. & 270. 44. et 307.25
adrachne arbor semper frondens 270.44
Adramyttium oppidum unguento œnarthino nobilitatum 226.16
Adriana uina optima 243.44
aduenis nocentia animalia 148.44
adulterini filij quomodo à Psyllis deprehenduntur 101.35
adalteratio odorũ quibus fiat modis 216.25 & 217.5
adulterio quidam nobilitati sunt 518.30
adulterij euitandi exemplum 127.27. & 130.29. & 168.44
adulteros fœminæ ne diligant 562.44
adudunephros gemma 661.35
adustionis remedia 364.23.28. et 403. 43 Quære etiam Ambustorum
Aedes qua harena construuntur 641.30
ædium construendarum leges 641.34
ædificia Romæ quæ nobilissima 634.40 & inde per totum
ædificium sine ferreo clauo 634.37
ædilitas Cæsaris mira 577.46
Aedemõ libertus Ptolemæũ ulciscitur 64.34
Aegimij senectus 119.40
Aegineta fictor 619.9
Aegineticum æs 589.6.10.11.15
ægylops herba necans hordeum 324.6
ægylops glandis genus 265.39. & 266. 37
ægylops bulbi genus 350.24
ægylopa herba, & eius nominis morbus 460.50
ægylopis morbi remedia 371.34. & 394. 3. & 429.37. & 460. 50. & 488. 14. & 529.29. & 616.27
Aegyptus accommodatissima unguentis 228.12
Aegyptus qualis Alexandri tẽpore 231.41
Aegypti uina qualia 244.24
Aegypti oliuæ quales 252.21
Aegypti factitium oleum 253.17
Aegyptus non gerit cerasos 260.21
Aegypti myrtus odoratissima 262.9
Aegypti arbores ubi folia nunquam amittant 270.49
Aegyptus æstibus fertilis frugum fit 288.48 & 319.4
Aegypti legumina die tertio nascuntur 315.16
Aegypti fruges citò matureſcunt 316.4
Aegypti amylum 317.32
Aegyptus similaginẽ qualẽ conficit 318.44
Aegypti ob Nili incrementum fertilitas 325.10.21
Aegyptum septem diebus à Sicilia nauigatur 342.24
Aegypti linum quale 342.44
Aegyptus nitrosa 348.36
Aegypti flores sine odore ibid. et 387.47
Aegyptus Aethiopiam quondam bello attriuit 99.41
Aegyptus frugum fertilissima 388.34
Aegyptus colocasiã nobilissimã habet ibid. 38
Aegyptus herbis nobilis 448.35
Aegypti nitrum quale 555.39
Aegypti oua sine incubitu excluduntur 182.24
Aegyptia ficus 230.34. & inde
Aegyptia persicus 231.5. & inde
Aegyptia prunus 231.24
Aegyptia spina 231.5.25
Aegypti coronæ 381.32
Aegyptium cuminum 372.9
Aegyptij unguentis delectati 226.26
Aegyptiam mulierem septenos uno partu produxisse 107.31
Aegyptij quo corpora defunctorum seruent 268.14
Aegypti calami quales 277.35
Aegyptij omni mense serunt oleas 298.23
Aegyptij quidam cur singula milia annorum uixisse prodantur 119.47
Aegyptiorum sacerdotum lineæ uestes quales 343.27
Aegyptij raphanum mire celebrant 349.6 & 28
Aegyptij cepas alliumq; inter deos habent 350.46
Aegyptij non edunt brassicam 366.7
Aegyptij medici quales 464.1
Aegyptiæ spinæ differentiæ & medicinæ 440.13
Aegyptiæ literæ 631.14
Aegyptium argentum quale 584.49
Aegyptij picturæ inuentores 606.26
Aegyptiorũ et Persarũ prælium 618.47
Aegyptij crocodili adipe ægrotos ungunt 502.12
Aegyptij numinis uice Apim bouem colunt 144.20
Aegyptij cadauera asseruant 204.31
Aegyptij quæ inuenerunt 123.40. & 124. 3.6.10.27.44. & 125.8.9
Aegyptij quibus herbis utantur in cibis 391.16
Aegyptiorum quis morbus peculiaris 464 1.20
Aegyptiorum regum ingentes pecuniæ 632 15. & inde
Aegyptiorum annus dierũ triginta 119.47 Reliqua quære parte secunda.
Aegyptilla gemma 658.12
Aegyræ sacerdotis in uaticinio mos 505.49
Aegisthus ab Oreste perimitur 619.3
ægythus auis cui inimica 187.19.26
Aegle Aesculapij filia 618.23
ægoceras herba 446.50
ægocephalus auis qualis 206.21
ægophthalmos gemma 661.38
ægritudo apud quos nulla 52.22. & 445 34. & 461.35. & 462.9. & 468.4
aeizoum herba quæ 475.27. & 473.2.9 49. & 474.44.50. & 476.24. & 477.9. & 478.38
Aelius Gallus primus Arabiam subigit Romanis 97.31
Aelius P. quo anno consul 325.7
Aelius Stilo scriptor 161.16
Aelius Catus consul, et eius parsimonia 586.3
Aemilij Lepidi interitus 122.35
Aemilius Lucius censor 624.26
Aemilius L. consul quando 519.2
Aemilius M. consul 591.15. et 606.16
Aelij C. trib. pl. statua 591.24
Aelius C. statua & aurea corona donatus ibidem 25
Aelius Tubero 121.42
Aemilia basilica ibidem
Aeneæ nutrix 40.47
Aeneæ pictura 612.15
Aeolus quis 124.46

Aeoli

Aeoli inuenta ibidem
æquinoctialis circulus 23.10
æquinoctij ratio, & quando fiat 9.3
æra frumenti genus 324.8
æquinoctiorum dies & incrementa 329.40 & 331.47
æs ubi primum repertum 56.14 & 124.5. & 588.15
æs à Seruio rege primo signatum 311.42 & 577.1
æs signatum nota pecudum ibid.
æs coronarium quod & quale 585.2 & 597.7
æs alienum quod, & unde dictum 585.14
æs alienum ingens 635.3
æs ubi optimum 388.21
æs Corinthium quale 588.24
æs regulare quod 597.7.9
æs ubi nobile 697.20 & inde
æs trabentia ad se 636.9. & 649.12
æs quo uirus accipit 499.27
æs in massa mergitur, dilatatũ fluitat 29.40
æris metallorum consideratio 588.14. & 592.45. & 597.18 & deinde
æris effigies quæ apud ueteres 311.44 & 577.1.2.9
æris grauis pœna 576.26.48
æris inauratio quomodo 578.41
æris effossio 588.20
æris prima nobilitas 589.7. & 593.44
æris differentiæ 697.6.19 & inde
æris seruandi ratio 697.28
æris mixturæ 597.22
æris usus 697.29
æris floris consideratio & inde 598.14
æris squammæ quæ ibid.16
æris alieni comitem esse miseriam 115.49
æris æruginis faciendi ratio, ac eius usus 698.33. & 699.8 & inde
æris metalla à Cynira reperta 124.5
æra conflare & temperare, à quo repertum ibid. 124.16
æra militum 588.16
ære quæ fiunt & inde 589.14
ære publicæ cõstitutiones incidũtur 597.30
ærarium unde 388.16
æraria fabrica à quibus reperta 124.18
ærariæ officinæ polline utuntur 318.32
ærarij tribuni 388.16
æroides gemmæ 651.29
ærizusa gemma 655.11.17
ærugo quo compescitur 603.8
æruginis in medicinis usus 451.54
æsalon accipitrum genus 169.48 & 187.23
Aeschines quid de Demosthene 115.3
Aeschinis exilium ibid.9
Aeschylus poeta testudinis casu interijt 182.23
Aesculapius de uita hominum 120.29
Aesculapius cur fulmine ictus 518.5
Aesculapius Tyndaridam reuocauit ad uitam ibid. 518.16
Aesculapij filiæ plures 618.23
Aesculapij ædi theriacæ compositio incisa 380.49
Aesculapij simulacrum 595.13.45
Aesculapij pictura 618.23
Aesculapij ædes cur extra urbem 519.21
Aesculapij inuentum 537.46
Aesculapij & Dianæ simulacrum 627.19
Aesculapio cur dicatur anguis 524.38
Aesculapij anguis Romam aduectus, & qualis sit ibidem
Aesopi histrionis patina ingentis precij 181.19
Aesopi filius quis, & eius luxus ibid.23
Aesopi histrionis luxus 620.50
æstatis tempestates 12.34. per totum
æstates ubi binæ anno uno 87.6
æstiui flores qui 387.35
æstus aquarum causæ 27.16 per totũ 28.1 per totum
ætas in arboribus differentiæ causa 274.10
ætates longissimæ quorundam 119.24 & 120.24
ætatis humanæ ratio 205.12
Aethiopia miraculis scatet 106.13
Aethiopiam quando Romana intrauere arma 99.36
Aethiopiam Hispanos commercij causa petere 21.11
Aethiopiæ arbores 223.28
Aethiopiæ gemmæ 653.6. & 655.6 & 656.14. & 659.37.40.660.1 Reliqua ad hoc quære parte secunda.
Aethiopicum siser optimum 361.18
Aethiopica lima ex quibus 343.30
Aethiopes non aliam frugem quàm milij hordeiq; nouere 319.26
Aethiops Vulcani filius 100.14
æthiopidis herbæ inuentio 480.7
æthiopidis herbæ uis 465.19
æthiopidis herbæ descriptio 445.1.479.14.480.7 & inde
aetitis lapidis consideratio, natura, genera, locus 639.17 & inde
aetitis lapidis in medicinis usus 543.38 & 158.49
aetites lapis in aquilarum nidis reperitur 168.49. & 543.38. & 659.17. & 661.39
aeris elementi consideratio 2.4 & inde
aer Græcis, spiritus Latinis 2.3
aer elementorum secundum ibid.
aer purus ubi 9.32
aer inani similis 12.19
aere in ipso quæ fiunt 12.21
aer sine sapore, odore, succo 260.45
aere solo pascitur Chamæleon 138.22
affectuum hominis indicia maxime in oculis 200.35.201.13
Afranius C. consul 21.12
Africæ quomodo uina condit 248.21
Africa æstibus fertilis 288.43
Africa unius diei nauigatione à Roma 342.28
Africa quomodo elephantes capit 128.30
Africa semper aliquid noui affert, prouerbiũ 130.29
Africa ceruos non gignit 138.14
Africæ arbores 233.36. & 234.22.34 & 235.12
Africæ ficus 257.32.39
Africæ campus apud Byzantium fertilissimus 289.39
Africæ oleæ maxime fertiles 294.31
Africæ oleæ quem locum ament 298.3
Africæ triticum optimum 316.20.34
Africæ aruæ ubi fertilissimæ & inde 326.48
Africæ tubera optima 345.40
Africæ scorpiones, dirum animal 67.48
Africæ animalia qualia 187.4 & inde
Africæ noctes roscidæ 18.47
Africam præfatur qui in Africa aliquid desinat 494.12
Africa tota subacta 113.30 Reliqua quære parte secunda.
Africani cumini natura et medicinæ 371.48
Africani maternus auus M. Valer. 262.25
Africus uentus quem Græci Liba dicunt qualis 14.35. & 15.26. & 339.34
Africus uentus pecus facit concipere 339.36
Agamemnonis pictura 612.12
Agamemnonis Delphica platanus 284.35
agaricum fungi genus 266.36. 457.16
agarici medicinæ 466.42.48.50 & 467.17.36. & 470.4.32.44 & 471.43. & 473.45. & 474.4 & 475.11. & 476.22. 478.2.18
Agatarchi pictura 619.1
Agelades statuarius 593.6
Agelastus quis dictus 111.47
agerati descriptio 480.13
ager quis & ubi optimus 289.19.314.2
ager qualis esse debeat 313.37 & inde
Agogæ fossæ minerales 579.46
agri colendi ratio 314.12 & inde
agri prius culti quàm uineæ 312.44
agri imperatorũ manibus colebãtur 312.21
agri pinguis signa 313.8 & inde per totum
agrum male colere, censorium probrum 311.36
agrum optime colere non expedit 314.4.9
agrorum limitatio 339.12
Agraria lex à quo promulgata 147.4
Agraria lex qualis & à quo sublata 115.35
agricolæ quo die uocentur ad munia 331.17
agricolæ non aspiciunt stellas, sed signa habẽt alia 332.23
agricolæ milites fortissimi 313.2
agricolis quid fœdissimum 294.36
agricolis tempus uegetissimum 331.36
agriculturæ oracula 314.12.18
agriculturæ laus abunde 311.47 per totum & 313.1 per totum
agriculturæ quæ sint necessaria 312.42 & 313.1
agriculturæ cœlestium scientia necessaria an non 328.25. & inde
agriculturæ totius breuis replicatio per totum 330.33
Agesander statuarius 628.33
Aglaophon pictor 611.11
aglaophotis herba qualis 448.38
Aglaus felix ab Apolline iudicatus 119.24
agnon arbor qualis 436.5
Agnos castrandi tempus 145.44
Agnonis Teij luxus 577.32
agogæ quid 579.46
Agoracriti sculptoris opera 620.31

agria uuæ genus, quæ Aſtaphiſagria 416. 33
agrion quid Græcis 349.16
agrios Crethmos herba qualis 461.39
Agrippa M.aceto pedes ſanat 420.21
Agrippæ M.temulentus Cicero F.ſcyphũ impegit 250.33
Agrippa ab Auguſto bello Siculo corona donatus 264.23
Agrippa M.Pantheum ædificat 589.29 & 628.36
Agrippa M.ruſticitati quàm delicijs propior 607.31
Agrippa M.picturis delectatus ibidem
Agrippæ M.Thermæ quales ibidem & 594.12.& 607.35.& 642.43
Agrippæ M.ingentia opera 549.19 & 634. 48. & 635.7
Agrippæ Menenij paupertas 585.30
Agrippa M.qualis 108. 35
Agrippa quo anno mortuus ibid.40
Agrippæ unde dicti 108.33 & deinde
Agrippæ filiæ quæ ibid. 39
Agrippina Neronis mater, & eius maritus 119.37.& 285.5
Agrippina uxor Tyberium boleto perimit 480.1
Agrippina Claudij imp.coniunx 175.42 & 179.17.& 624.44
Agrippinæ Claudij paludamentum 578.37
Agrippina quoties peperit 109.49
Agrippina Neronis mater 109.49.285.5 & inde
Agrippinæ duæ 108.39
agrium nardi ſpecies 218.1
agrium nitri genus 555.30
Aiacis cruore hiacynthus flos natus 387.31
Aiacis picturã Cæſar Veneri dicat 507.30 34.& 611.15.& 612.21.& 618.15
Aigleuces uinum quod 245.11
aizoi herbæ cõſideratio, nomina, natura, uſus, medicinæ 234. 23 & inde
aizoi ſuccus uermes hortorum necat 367.16
Alabandica roſa qualis 382.40
Alabandicus lapis qualis 631.6 & inde
Alabandica gemma 653.6.22
alabaſtrum aptiſsimum unguentis ſeruandis 277.34. & 630.46
alabaſtritis lapidis conſideratio, uſus, locus 630.46 & inde.& 640.12.651.10
alabaſtritis bonitas uitiumq; 630.48.49 & inde
alabaſtrites gemmæ 657.39
alabetæ piſces 69.4
alarum odoris remedia 394.44.407.24 & 556.47.& 623.17
alaternus arbor nullum ſemẽ aut fructum fert 273.22
alaterni arboris folia qualia ibid.
alauda auis 199.16
albæ ſpinæ medicinæ 440.9
albanæ ficus unde & à quo 258.35
albanum uinum 240.32.243.29
albicerata ficus 257.25
Albinus cenſor quando 120.4
Albinus rex ſacrorum 204.37
Albinus Spurius Furium ueneficij accuſat 314.26
Albo in hoc non eras, prouerbium, prologo 1.libri
albuco herba qualis 391.42
albuelis uua 240.36
Albulæ aquæ quales 546.34
Alcamenis ſtatuarij opera 593.5.et 626.33 & 795. 7
Alcamenis & Agoracriti certamen 526.33
Alce fera 130.13
alceæ herbæ conſideratio & inde
alceæ herbæ medicinæ 475.32.39.466.6 & 468.5.& 475.32.39
Alchidas Rhodius 627.12
Alcibiadis ſtatua Romæ 590. 46
Alcibiadis ſimulachrum, & eius mater 596.31
Alcibiades gloriã in bibendo meruit 250.21
alcibion herba quæ 482.22
Alcimachi pictoris opera 618.35
Alcinoi hortus nobilis 346.25
Alciſthene pictrix 619.22
Alcippe mulier elephantum peperit 107.36
Alcman pediculari morbo cõſumptus 198.38
Alcmenæ ſtatua 595.7
alectoria gemma 657.41
alectorolophos herba quæ 482.24
alex piſcis 554.23.& 570.1
alecem qualem excogitauerit Marcus Apicius 155.22
Alexander ubi equitatu penè orbatus ſit 216.43
Alexander Darium ubi debellauit 85.11
Alexander contra Iudæos 224.26
Alexander primum Darij caſtris expugnatis cœpit ſcrinium unguentorum 226.15
Alexander in Gedroſis 230.9
Alexander perſica arbore coronari uictores uoluit 255.10
Alexander hedera exercitum exemplo Bacchi coronat 276. 36
Alexander tinctis uelis nauium utebatur 344.7
Alexander Magnus apud Priapum oppidum Helleſpontum traiecit 57.32
Alexander ubi planiciem intercidi iuſsit 76.33
Alexander quoſdam uetuit piſcibus uiuere 91.12
Alexander ubi inutiles milites reliquit 95.28
Alexander Magnus quando 594. 12
Alexander Magnus Thebas capit 594.3
Alexander à quo ſeruatus 594.38
Alexander Magnus Campaſpen amicã Apelli dono dedit 613.34
Alexander à quo in gemma ſculpi uoluit 116 43.& 645.5
Alexander quo ueneno obijt 545.26
Alexander Lyſimachum cum leone includit 131.30
Alexander quem Neptuni ſacerdotio præfecit 151.34
Alexander à quo tantũ pingi uoluit 116.43 & inde 613.29
Alexander quibus uſus nauibus 125.8
Alexander quid cum ſcrinio Darij egerit 114.42
Alexandri nauigatio qnulis 21.4
Alexandri apud Arbelam uictoria 22.36
Alexander Homeri, Pindari, Ariſtotelis amator 114.40 per totum
Alexandri terminus 215. 48
Alexandri pædagogus Leonides 219.31
Alexãder puer ſine parſimonia aris thura ingerit ibidem
Alexandri milites palmis ſtrangulati 230.9
Alexandri milites quid de Indico mari 237.32
Alexander ſeipſum uincere cõſuetus 613.37
Alexandri crudelitas 131.36
Alexandri intemperantia arguitur 243.4
Alexandri atauus Perſeus fuit 255.10
Alexandri milites quid de Tylo inſula 283. 13
Alexandri Magni apud Tyrum geſta 72.11
Alexandri pictura 615.33. 616.16
Alexandri Magni cerui cum torquibus aureis 138.7
Alexandri equus mirus, & in eius honorem condita urbs 89.16.& 141.25
Alexãdri claſsis Thynnorum multitudine infeſtata 149. 20
Alexandri Magni ſimulacrum 594.18.34 & inde. 695.22. & inde 614.12
Alexardro canes dono dati quales ibid.
Alexandrum militia ſordidũ tædebat unguenti 114. 45
Alexandri Paridis pictura 595.28
Reliqua quære parte ſecunda.
Alexandriam ex Sicilia ſeptem diebus nauigatur 342.24
Alexandrina laurus qualis 262.42 & 429.25
Alexandrina uitis 241.36
Alexandrina pyra 256.3
Alexandrina ficus 257.15.22
Alexandrinæ ueſtes quales 145.36
Alexandrinus panis qualis 372.11
alexipharmacon unguentum quod 395.8
Alexis ſtatuarius 593.8
algæ herbæ conſideratio, natura, genera, uſus bonitas 154.40.& 482.41 & 564. 15
algæ herbæ medicinæ 237.16
Algidenſis raphanus qualis 349.13
alicæ conſideratio & bonitas 320.3.26
alicæ genera tria 320.29
alienis magis quàm noſtris utimur 519.36
alienarum rerum hominibus ſumma cupiditas, ſatietas ſuarum 221.11
alimon uiſci genus auro inimicum 307.44
alypon herba qualis 480.49
aliſma herba qualis 459.6
alyſſon herba, & eius medicinæ 439.12
alites aues quæ 172.1
allij conſideratio & inde 351.38
allium Aegyptij pro deo colunt 350.46
allium coctum utilius crudo 362.49
allium ſemine etiam prouenire 352.2
allium quomodo diutius ſeruari poteſt. 352.4
allium in aruis ſponte naſcens 352.9
allium & helleborum contraria 452.19
allium quæ animalia fugiunt 525.15
allij medicamenta ruris plura 351.38

allij

allij medicinæ 362.31
allij uitia 363.12
allij genera 351.41
allij fœtor quomodo tollitur ibid.50
allij ſatio & cura ibid.44
allijs decoctis nullus fœtor 325.10
alnus arbor nullum ſemen aut fructum fert 273.21
alni arboris utilitas 279.4
alni umbra qualis 294.23
alni aquoſis gaudent 270.20
alno folia craſsiſsima 271.38
aloes conſideratio, natura, uſus, loca 480.16
aloe in uino 243.49
alopecuros herba qualis 391.11.13
alopecis uua 241.36
alopecias piſcis 571.32
alopeciæ medicinæ 361.48.& 364.24 & 369.9 & 376.26 & 380.42 & 393.24 & 348.34 & 405.20 47 & 422.43 425.39 428.28 & 431.35.43 & 434.15 & 438 29 et 441.25 et 445.46.& 459 34 & 463.18 & 491.8 & 564. 18 & 602.26 & 604.41 et 503 27 & 507.28.42 & 527.44 & inde & 571.10
Alpini quomodo uina condunt 249.23
Alpium feræ quales 147.26.38
alpium arbores optimæ 269.28 & 281.8
Alpeis Annibal exuperat 625.15
Reliqua quære parte ſecunda.
alſines herbæ conſideratio 481.2
Alſioſis quæ proſint 369.47 & 409.44
Altani uenti qui 13.45
altercangenum herba 450.46
altercum herba quæ 450.46
althea maluæ genus 377.33 & inde
altheæ herbæ medicinæ 471.18 & 478.18
alucariorum conſideratio, ſitus, materia 388. 50 & 389.1
alum, id eſt, allium ſponte naſcens 352.9
alum herba qualis 482.30 & inde
aluminis conſideratio, genera, uſus, natura 623.4 & inde
alumen Melinum, & eius uires 623.29
alutatio quid 578.7
aluinis utilia 397.31
aluum turbantia 413.40
alui materia qualis 205.40.50
aluus plurimum negocij exhibet 467.30
aluum laxantia 349.11
uide, Venter
alui tumentis remedia 361.26.& 363.35 39.45
aluum firmantia ſiſtentiaq; 361.26 & 362.30. & 363.35. 39. 45 & 364.41. & 365.28. & 368.31 & 374.40.& 377.35.& 378.7.& 379.27. & 380.33. & 392.39. & 395.48. & 403.26. & 405.18. & 406.46. & 407.46. & 410.11 & 411.20.32.36.40.42. & 412. 18.& 415.46.& 416.11.& 418.9 15.36. & 420.11. & 422.14. & 423.47.& 424.32.50.& 425.14 16.28.& 426.11.& 427.7.18.45 & 428.41.& 429.38.40.& 430. 50.& 432.18. & 433.10. & 434. 27.& 435.38. & 436.12. & 437. 43. & 439.10. & 440.36. 38.42 44.& 441.10.27.& 442.49. & 444.20. & 446.35. & 467.46. & 468.9.10.22.34.37.40.et 471 26.& 472.26.& 476.8.& 478.10 & 482.17.36.& 484.45.& 485. 10.& 486.33.& 487.11.& 488.33 37.et 567.25.et 608.21.et 622.44 & 499.6.& 504.27.& 490.40
aluum mollientia purgantiaq; 248.9 & 349.11. & 353.45. & 360.45. & 362.40. & 365.8. & 366.26. 27.& 373.21.& 376.48.& 378.9 19.47. & 393.28. & 394.35. & 397.24.35.& 402.27.& 404.36 & 405.31. & 410.10.18. & 412 42. & 413.21.23. & 416.47. & 417.7. & 418.36. & 422.26. & 423.34. & 425.28. & 426.1. & 427.14. 16. 40. 41. & 428.40. 41. & 429.28. & 432.37.43.49 & 433.24. & 434.9. & 435.12. 23.30.34. & 436.20. & 437.43 & 438.16. & 439.4.17. & 440. 38. & 442.25. & 443.4.35. & 451.28.31. & 452.36. & 468. 44.50. & 469.4.7.10.16.42. 43.45. & 470.18. & 480.28. 50. & 481.16. & 482.17.47.& 486.31. & 487.4. & 488.49. & 489.16.24.30. & 506.34. & 503.46. & 525.16. & 554.4. & 564.7. & 566.46.47.50.& 567 17.26.& inde & 550.40
amara non ſunt eadem omnibus 409.47
amaraci conſideratio, nomina, ſatio 387 8.36
amaracus idem quod ſampſucus 387.9 396.31
amaracus ubi optimus, & ex eo medicinæ 396.31 & inde
amaraci odor qualis 384.41
amaracinum unguentum 226.26
amaracinum oleum, & ex eo medicinæ 396.32
amaranthum unde dictum 385.39
amaranthi floris conſideratio 385.35
amatorium, quære Amor
Amaſis Aegypti rex 632.26
Amaſis regis mirus thorax 343.16
Amazonum prælij cælatura à quo 626.40
Amazonum ſimulacra in Epheſiæ Dianæ tem plo 593.21.595.23
Amazonum connubia unde 82.38
ambraciote uinum 244.32
ambroſiaca uua 241.23
ambroſiæ herbæ deſcriptio & 483.49
ambroſia herba qualis 484.28
ambroſiæ diuerſa nomina 481.23
ambugia intubi genus 364.32
ambuſtorum remedia 376.32 & 377.30. & 380.27 & 364.1 & 397.14 & 405.48. & 406.47 & 411.22.44. & 413.7. & 415 27. & 422.34.49. & 423.13.& 426.11.18. & 429.45.50. & 430.2. & 431.24. & 433.10 & 434.41.46. & 435.13. & 437. 43.46. & 438.2. & 439.50. & 443.34. & 444.3. & 475.32 & 481.20. & 482.1.18. & 568. 12. & 582.20. & 623.39. & 637 29. & 639.5.10. & 500.22. & 505.1. et 514.42. & 521.37.39. & 522.8. & 556.40
amentia quo iuuetur 371.4
Amerinæ cœleſtes acies in aere uiſæ. 18.12
amerimnon herba 462.11
amerina pyra 256.2
amerini pomi quales ibid.14
amerinæ arbor, et eius ſemen 435.42 436.2
amerinæ ſcopæ quales 435.38
amethyſtus gemma qualis & inde 655.40
amethyſtus color 385.28
amethyſti color qualis 162.42 & inde 389.8. 651.45
amethyſtizontes gemmæ 653.9
amia piſcis 153.39
amianti lapidis conſideratio 368.27
amicæ res inter ſe 116.23 & 171.32. & 178.6. & 187.12 per totum & 270.2. & 355.28. & 358.23.et inde & 404.31.& 430. 36. & deinde 517.17. & deinde 562.12
amicitiæ ſummæ exempla plura 116.12 et 613.24
Amicitiæ pictura 614.42
amicitias conciliantia 457.33
amicitiæ et inimicitiæ aquatilium 167.29 & deinde
Amyclano in ſinu Cæcuba uina interiere 243.19
Amycus Bebrycum rex ubi interfectus. 284.41
amygdalarum medicinæ 428.5 & inde
amygdalus primo floret 272.45
amygdalus facile fructum perdit 273.26.29 et 287.7
amygdalus quando ſerenda 298.23
amygdalæ amaræ quomodo dulces fiant 309.7
amygdalorum conſideratio 259.16
amygdalina quæ dicantur 257.47
amygdalium oleum 253.21
amygdalini olei natura, et ex eo medicinæ 421.39 & inde
amygdalitis herba quæ 470.15
amylon, et ex eo medicinæ 412.17
amylum quomodo fiat, et quid ſit 317.26 318.5
amylum ubi optimum 317.16
Amymones ſculptura 644.46

amynæa uua 239.42.49. & 241.30 & 242. 4
amiternina uua 241. 12
ammium in theriaca 381.1
ammi cumini genus, et ex eo medicinæ 372.8
amomi fruticis consideratio 218.10
amomis herbæ consideratio ibid. 16
amomon herba 467.1
ammonitrum quid 643.20
amor corollas inuenit 381. 28
amorem mitigantia tollentiá ue 545.19 & 547.22
amorem concitantia 563.2
amorem inhibentia 563. 5
amores qua herba redeant 445.25
amabilis qua ratione quis fiat 401.9
amatoria quæ & quomodo tradat Plinius 450. 4
amatoria dissoluentia 503.5
amatorijs efficacia 134.23. & 156.40 & 237.45. & 361.11. & 462.10 & 484.7. & 489.49. & 495. 16 & 501.29. & 502.5. & 544.38
ampelitidis terræ medicinæ 624.19
ampelodesmos herba 305.10
ampeloprason herba, & ex ea medicinæ 442. 9
ampeloleuca uuæ genus 417. 3
ampelos agria 416.44
ampelos agria herba quæ 482.43
ampelos herba Chironia à quo reperta. 450.44
Amphiaraus quando & ubi obierit 284.34
amphictyones quid 116.28. & 611.8
Amphictyon somniorum interpretator. 124.44
Amphimalla quæ & quando 145.21
amphemerinos febris genus, & eiusdem remedium 513.49
Amphion Catuli Q. libertus 624.39
Amphion pictor 613.6
Amphionis simulacrum 628.15
Amphion quæ inuenerit 124.48.49 & 125.1
amphisbenæ morsus remedia 376.27 & 541.37. & 543.30.31
amphisbenæ serpentis descriptio 134.33
amphisbena calcata abortũ facit 543.30
amphisbena dolores neruorum tollit 541.37
Amphistrati statuarij opera 628.28
Amphitheatrum Romæ quale, & à quo 615.98
amphitane gemma 658.7
Amphitheatrica charta unde 232.21
Amphitus Castoris & Pollucis auriga 82.18
amphoræ miræ Lentuli 630.39
amphoræ duæ consecratæ Erythris 620.42
amplitudo rerũ damno interdũ est 283.24
ampullaceæ pyra 256.5
amuletum herba quæ 458.13
amuletum remedij genus 648.50
amurcæ olei consideratio 254.1
amurca oliuæ quid ibid. & 252.16
amurcæ in arborum medicaminibus 310.10 & inde
amurcæ medicinæ 421.15
anabasis herba quæ 467.6. 467.4
anacampserotis herba qualis 445.25
anachites, id est, adamas 650.2
Anacreontis poetæ mors 108.30
Anadyomene Venus à quo picta 613.39 & 614.6
Anaitidis deæ templum 580.24
anagallidum herbarum medicinæ 467.4 & 468.50. & 471.3. et 472.29.36
anagallidis herbæ consideratio 460.38
anagyros herba qualis 481.30
anaglypta uasa 585. 43
Anagnia capta Romanus populus stipendio liberatur 590.34
anachitis gemma 662.11
Anapauomenos ob mortem fratris moriens 614.47. & 615.31
anaphoræ quæ 120.28
anarrhinos herba qualis 459.22
anataria aquilarum genus 168.24
anatum incubatio mira 182.35
anatum uolatus qualis 178.25
anates quo sese purgant 136.20
anates ex gallina natæ, mox aquam repetunt 182.35
anates futura præsagiunt 341.40
anates Ponticæ ueneno uiuunt 449.6
anatum in medicinis usus 527.38. 528.30 & 529.30
Anaxagoras quando, & quid ab eo prædictũ 16.20.24
Anaxagoræ de sole opinio ibid. 24
Anaxander pictor 619.14
Anaxarchi patientia constantiáq; 112.44
Anaxilaus scriptor 344.1
Anaxilaus medicus 622.17
Anaximander primus de cœlo scripsit 3.41
Anaximander quo tempore uixerit 3.41
Anaximander terræmotũ prædixit 24. 5
Anaximenes gnomonices inuentor 23.28
Ancæi pictura Apellis opus 614.19
ancora nauis à quo reperta 125.25
anchusæ herbæ consideratio, medicinæq; 403.40. & 484.13
anchusa herba qualis 226.33. & 389.28 & 391.3
Anconæ uinum quale 243.42
Ancus Marcius rex aquam in urbem ducit 549.19
Ancus rex quot salis modia populo dedit 553.41
andrachne herba 236.3
andrachne agria, herba 236. 3
Andreas medicus 375.9. & 408.49 & 566.18
Androbij pictoris opera 618.31
Androbulus sculptor 596.20
Androcydes pictor 611.33
Androcydis ad Alexandrum epistola de uino 243.2
Androcydes medicus cõtra ebrietatẽ 307.48
androdamas gemma unde dicta 639.5 & 657.44
androgyni, id est, utriusque sexus homines 105.43. & 107.33
Andromedæ pictura 617.48
Andromedæ Cepheus pater ubi regnauit 99. 43
Andromeda ubi beluæ obiecta 77.50. 150.4
Andromeda liberta Iuliæ Augustæ 111.25
androsacis herbæ consideratio 480.5 & 481.9
androsæmi herbæ consideratio 481.12
androsæmon herba quæ 482.16
anemone herba 387.26. & 391.4 & 488. 27
anemones herbæ medicinæ 396.39 per totũ
anemona unde dicta ibid. 45
anethum culinis & medicis nascitur 356.17
anetum in tyriaca 381.1
anethi natura medicinæq; 374.40 & inde
Angeronæ deæ historia 39.21
anginæ remedia 359.5. & 362.5.44 & 371.36. & 374.6. & 379.12.26 393.45. & 409.14.32. & 420.37 & 421.7. & 428.23. & 434.7.19 & 441.4. & 445.48. & 446.9. & 449.34. & 451.45. & 465.46 & 478.47. & 483.29. & 489.11 & 490.8. & 496.8.11. & 500.30 & 509. 50. & 534. 32. & 561.38 & 566.29.31. & 581.19. et 599.38
anguillarum consideratio 3.8. & 166.36 per totum & 185.44
anguillis binæ pinnæ 156.3
anguillæ è manu uescentes 559.37 et inde
anguillarum procreatio 165.12
anguillæ miræ magnitudinis 149.21
anguium consideratio, natura, medicinæ 524 34 & inde & 535.2
anguis quando sine ueneno 524.34 et inde
anguis Aesculapio dicatus ibid. 36
angues quando membranam exuunt, & quomodo 139.8. & 137.16. & 573.41
angues ex spina hominis gigni 185.33
angues ubi non noceant 148.45
anguis pascitur in ædibus Romæ 524.38
anguium genus pulcherrimum ibid. 40
angui insunt multa remedia ibid. 36
anguis qua herba oculis succurrat 136.10
angues & mustelæ & sues disident 187.23
anguinæ uernationis membranæ medicina 533.39
anguinum ouum quid 522. 41. 523.1
anguini cucumeris consideratio 350.7 per totum
anguini dentis remedium 533.44
anhelatorum remedia 409.14
animal nullo cibo uiuens 503.7
animal clarissimè omnium cernens ibid. 28
animal per diem tantum uiuens 199.6
animal quis primus occidit 125.27
animal carens sexus differentia 185.41 & inde
animal quodlibet ubi absumatur 91.23
animalium nullum odoratum nisi pantheræ 348. 48
animalium feritas quo mitigatur 445.23
animalia quæ, quam materiam non attingant 269.12. & 269.48. & 277.19. & 310.32. & 319.10. et 322.28. et 422 34. & 446.8
animalium solertia 129.29 per totum & 176.27. & 369.23
animalia sapientissima quæ 410.39
animalia omnia noscunt sibi salutaria præter hominem 479. 42

animalia

animalia deus cur fecerit 491.44
animalium peregrinorum in medicina usus 500.12.per totum
animalium pauidissimũ chamæleon 502.33
animalium ferè omnium in medicinis usus 506.22.per totum & 533.13.per totũ
animalium inimicitiæ, amicitiaq; 129.29 per totũ.& 167.28.& 178.5.& 187 12.per totum
animalium miracula 545.15
animalium terrestrium consideratio libro 8 per totum
animalium anima index 131.10
animalia usu homines mecantia 133.47 & inde
animalia quæq; commoda, aduersaq; natura norunt 135.19
animalium prognostica 136.23
animalia futura præsagientia 136.23 & inde.& 140.1.& 341.39
animalium prodigia 141.22
animalia quæ uictimæ aptissima 144.14 & inde
animalium quæ stultissima 145.50 & 146.41
animalia semifera quæ 147.15.per totum
animalia media inter placida feraq; 148.3 & 190.41
animalia quæ quibus in locis nõ sint 148.24
animalia aduenis nocentia, indigenis innoxia 148.43
animalia quæ minima 149.6
animalia maris cur maxima ibidem 20 45.per totum
animalia putrefactione genita 169.5.& inde & 185.41.per totum
animalia quæ nihil discunt 180.8.per totum
animalia in pedes nasci cõtra naturã 108.34 & 182.9
animalium diuersus coeundi modus 184.12 & inde
animalia quæ singulos gignunt ibidem 22
animalia cæcos fœtus parientia ibidem 33
animalium uaria generatio 185.11 per totum
animalium in utero situs ibidem 14 per totũ
animalium astus ac solertia 129.30. per totum caput & 134.45. & 135.10. & inde. & 137.43. & 137.29. & 138.47. & 139.45. & inde.& 140.40.& inde. & 140.10. 41.et inde 157.20.& 158.41.& 159 15.& 160.3.& 163.23. per totum.& 176.27. per totum. & 177. & deinde. & 559.10.per totum
animalium quorundam stoliditas 148.50 & 164.48
animalium sensus 186.1.per totum. & 187 2.& inde
animalia terra uiuentia 186.31.& inde
animalia in igne uiuentia 199.4
animalium quorundã cibus & potus 186.45 per totum
animalia ubi tota æstate non bibunt 187.4
animalia quæ dissident conueniunt q; inter se 187.12.per totum
animalium somni descriptio 187.39 per totum caput
animalia quibus cibi exitus non est 190.35
animalium membrorum omnium descriptio 199.11.per totum
animalium pilis differentia 108.11.per totũ
animalium per mammas differentia ibidem 208.41.per totum
animalia omnia à dextris partibus incedunt, sinistris incubant 210.30
animalium ex membris medicinæ 492.3 per totum
animalia perfectiora cæteris mundi partibus 104.14
animalia cætera cur in suo genere similia 109.12
anima carens nihil uiuit 213.41
animæ post mortem consideratio secundũ Plinium 123.19.per totum
animam cum corpore interire secundum Plinium ibidem per totum
animas humanas partem cæli secundum Hipparchum 11.1
animas quorũdam relicto corpore errasse diu 121.44.& inde
animantia cætera, homine feliciora, ac eorum cura qualis 3.16.& prologo libri 7 per totum
animi impetus cibo mollitur 404.50
animi tristitia quomodo tollitur 432.43
animi pictura à quo primum 614.40
animi maxima indicia in oculis 201.13 & inde
animus in oculis inhabitat 201.20
animus in corde 204.20
animi subtilitas in sanguine 208.10
animi sollicitudo quo propiciatur 194.15
animos mitigantia 409.44.& inde
anisi consideratio, natura, usus, medicinæ 373.44
anisum ubi laudatissimum 374.2
anisum in theriaca 381.1
aniso panis conditur 373.44
Anistij uelocitas 112.21
Anitiana pira 255.50
Anitianæ lapidicinæ 641.4
Anitius Q. ædilis curulis 574.21
Anneus Serenus fungis peremptus 408.22
Annibal Alpes exuperat 625.12
Annibal M. Sergium in cathenis habuit 114.25
Annibal captiuos inter se dimicare coegit 127.49
Annibal captiuũ elephanto obiecit 127.50
Annibali quo anno superatus prodigia ussa sunt 325.8
Annibalis castra ad 3. lap. ab Vrbe 257.50
Annibal Dianæ templo pepercit 282.42
Annibal ubi sepultus 80.10
Annibal hastam intra muros Romæ eiaculauit 591.27
Annibalis in Hispania fodinæ 581.46
Annibalis Romæ statuæ tres 591.28
Annibalis amor meretricius 43.6
Annij Plocami libertus 90.1
Annij Fœcialis statua 591.12
annonæ caritas unde 334.12
annorũ differentiæ apud uarios 119.45
anni diem primum lætis precationibus inuicẽ faustum ominamur 494.1
anni obseruatio ratioq; 4.4.& inde & 119.45.& inde 4.5
annus ex quot diebus constet 328.37
anni intercalares 4.6.& 328.38
anni partes quatuor, & earũ initia 328.48
anni menses quot 4.41
annorum effectus 443.50
annulorũ cõsideratio 573.15.et inde per to.
annulus à quo repertus fuerit ignoratur ib.22
annulus cur sinistra manu gestatur ibid.25
annulus antea ungulum dicebatur ibid.34
annulus ingentis precij 652.1
annuli ferrei usus 573.26.30.& 644.27
annuli ex personarum conditione distincti 575.23.& inde
annulus quidam uenena eludunt 575.9
annulis qui literas signant 574.40
annulorum gemmæ uariæ ibid.41.& inde
annulorum autoritati forma quondo constituta 575.40
annulorũ Romanorũ trimodia 574.36
annulos maior pars gentium non habet ibidem 40
anonymos herba qualis 481.36
anonis herbæ descriptio ibidem 25
anserum consideratio 172.38.per totum & 183.11.& inde
anseres quo sese purgant 136.20
anserum cura ob Capitolium defensum 172. 40.& 523.13
anseribus cibaria censores locant 172.41
anseris cum puero puellaq; amor 172.42 & inde
anserum iecoris bonitas ibidem 45
anseres in Germania optimi 173.4
anserum abscessus 173.43
anserum uolantium figura ibidem
anserũ pullis urtica mortifera 183.22.24
anserum ingens auiditas ibidem 22
anseres futura præsagiunt 341.50
anseris adipis medicinæ 359.44.361.46
anseres quam herbam expauescant 387.14
anserum ouorum utilitates 523.4
anseres quo maxime ægrotant tempore 523.12
anserum propter Gallos pulsos à Romanis honor 172.15.31.& 523.14
anserum in medicinis usus 523.4.& inde 527.15.31.& 528.30.& 529.30.& 530.17.& 537.50.& 538.17
Antachates gemma 657.21
Antæi & Herculis certamen ubi 63.43
Antandri balneæ 283.26
Antãdri oppidi portentũ in platano 275.37
antelucanis quid agendum 331.8
antennæ nauium ex abiete 280.50
antennæ nauis repertor 125.23
anterotes gemmæ 656
anthalium herba, & eius usus 389.45
anthali herbæ medicinæ 397.39
anthedon mespilorum genus 256.39
anthemis herba 391.4.19.& 404.13 & 471.36
anthera medicamentum 436.49
anthericon herba 405.36
Anthermus scalptor 626.8
Antheus statuarius 593.17

Anteus medicus 492.36
antiæ piscis consideratio 166.48
anthyllis herba quæ 471.21
anthyllion herba, & eius medicinæ ibid.20
anthyllon herba 397.40
anthologicon libri 382.25
anthracitis lapis qualis 639.10. & 653.33. & inde & 662.2
anthriscum herba 389.50.406.49
anthropographus quis dictus 616.14
anthropophagi qui, & ubi 101.6 & 105.16.24
anthus auis 179.1
anticēllium herba 397.41
antichthones ubi 89.36
anticyræ elleborum 452.26
anticyricon quid 411.49
antidoti Mithridatis compositio 428.31
antidotum Mithridaticum 448.2 & 520.8
antidotum ingredientia 428.31.& 430 1.& 453.33.& 466.19.& 489.34 & 490.8.& 503.20. & 520.8.& 529.8.& 561.8. & 562.18. & 567 11.& 608.30
Antidoti pictoris præceptor ac opera 617.38
Antigenes tibicen 278.38
Antigonus scriptor 612.1
Antigonus ad quid usus papyro 232.10
Antigonus statuarius 596.11
Antigoni regis pictura 614.30
antyllides ad quid 478.24
Antimachus sculptor 596.22
Antiochus rex Artemoni plebeio similis 109.24
Antiochi uxor ibid.25
Antiochi regis dux quis 85.45.87.10
Antiocho perempto quid Laodicea regina egerit 109.25
Antiochus quo usus contra uenena 380.47
Antiochus quintus regum Syriæ 95.29
Antiochi gesta in India 87.10
Antiochiæ lilium 385.31
Antiochus rex à quo, & quo precio sanatus 518.16
Antiochi regis elephantes 127.22
Antiochi regis interitus 141.45
Antiochus rex quoto urbis anno uictus 228.6
Antiochi mater Apamia 94.45
Antiochus ab Octauio antequã circulum egre deretur respondere cogitur 590.40 & inde
Antiochus à Cleombroto seruatus 116.30
Antiochus Manlius astrologus 624.34
Antipater sculptor, & eius opera 587.15
Antipater poeta, ac eius morbus 121.37
Antipater Alexandrũ ueneno necat 545.26
antipathes gemma 657.46
antipathia quid 560.27.649.40
antipathĩa, ferri temperatura 602.13
Antiphilus pictor 616.15
Antipodum consideratio 19.48.& 21.14 & 89.36
antiquorum mira diligentia 425.8.et 448.27.& inde 479.7
antirrhinon herba qualis 459.22.478.3
antiscorodon allij genus 351.42
antispodij consideratio 600.36
Antistius Caius quando consul 575.41
Antoniam Drusi nunquam spuisse 112.4
Antoniæ Drusi erga murenam amor 166.15
Antonius M. Ciceronem interfecit 250.35
Antonius M. librum edidit de sua ebrietate 36.& inde
Antonius M. per temulentiam plurima orbi mala intulit ibidem 37
Antonius M. sanguine ciuium ebrius ibid.38
Antonius M. uelo purpureo usus 344.8
Antonius M. denario ferrum miscuit 585.5
Antonius M. Nonium senatorem cur proscripsit 651.49
Antonius M. quando consul 11.41 & 128.5
Antonius M. iugo primus leones subdidit 131.37
Antonij M. cum Cleopatra epulæ 161.4 & inde
Antonij M. de pueris similibus emptis historia 109.38
Antonij M. nauis Actiaco bello echeneide pisciculo retenta est 558.22
Antonij M. bello quæ signa facta 11.35
Antonij M. Cleopatræ uenenum timentis historia 382.17
Antonij M. luxus 577.33.& 652.2
Antonij M. feritas atq; luxuria 652.2
Antonius Caius in consulatu Ciceronis collega 147.17
Antonius Musa Augusti medicus 518.23 & 542.27
Antonij Castoris laus & historia 448.24
Antonij Caij ludi 577.48
Antorides pictor 616.7
Anubis in argento ab Aegyptijs pingitur 584.50
annulare color 609.37.48
Apamia Antiochi mater 94.45
Apamenum uinum 244.27
Aparctias uentus 14.37
aparine herba qualis 481.43
apathes qui dicantur 111.50
Apeliotes uentus 14.34.
Apeliotem, id est Subsolanum quæ spectare debent 339.37
Apelles pictor quo usus colore 609.18. & 610.10
Apelles magno precio didicit 612.32.39
Apelles quando, & eius excellentia ibid.47 & inde sæpe
Apelles quid erga Protogenem egerit 613.2 S.11.& inde
Apelles die quolibet lineã ducebat 613.23
Apelles pinxit quæ pingi nõ possunt 614.33
Apelles et in æmulos benignus 613.40
Apellis præceptor quis 612.32.617.7
Apellis nulla in tentorijs pictura 616.36
Apellis mors Venere inexpleta 614.10 & 619.11
Apelli tantum permissum Alexandrum pingere 116.43.613.30.& inde
Apelli Campaspe Alexandri amica dono data 613.35
Apenninus mons optimas habet arbores 181 8.270.11

Reliqua quære in parte secunda

aper hedera seipsum curat 136.6
aper à quo in epulis solidus positus 147.2
apris Indicis dentes cubitales ibidem 12
apri in medicinis usus 506.20.& 508.23 & 511.10.21.& 514.38
apri ubi non sint 148.41
apri ubi muti 212.10
apris fel non esse 205.13
apri contra serpentes 506.22
apro suo urina grauissima est 512.15
aprorum sapor cõmendatur myrto 261.39
apes quibus herbis gaudeant 237.1.et 388.1 & inde
apes quos flores non attingunt 270.24 & 388.6.& inde
apum consideratio plena capite quinto et sequentibus libri undecimi
apes quos non pungant 367.28
apes quibus herbis delectentur 388.1 per to.
apes præcipui quæstus ibidem 2
apes oleæ flores non attingunt ibid.7
apes ægrotæ quibus iuuentur ibid.10
apes ne fugiant 193.12.& 395.17
apes quo flore maxime gaudent 395.18
apes propolin ex quo faciunt 435.9
apes crabronesq; quos non feriunt 495.6
apes quo fugantur 499.26
apes ne quempiam attingant 545.18
apes sparsæ quomodo in aluearia reuertantur ibidem 22
apes præcipuæ inter insecta 189.12
apes hominum causa genitæ ibidem 13
apes rempublicam, concilia, duces, ac mores habent ibidem 16.& inde
apes sanguinem habent ibid.20
apes quando condantur ibid.47 per totum
apes unde melliginem fumant ibidem 30
apes nullis fructibus nocent ibid.50
apes quot passus operantur 190.1
apes prædiuinant futura ibid.11
apes castra imitantur ibidem 9.34
apes quæ oderunt 192.11
apes quomodo fœtus progenerent ibid.17 & inde
apes quot diebus peragant fœtus ibidem 35
apum morsus remedia 360.46.& 369 24.& 395.19
apum cibus cum mel deficit 389.8
apum exercitia operaq; 189.15.et inde ibidem 28.& inde
apum operis uocabula ibid.34 per totum
apum amatores 190.4 per totũ
apum in opere ratio curaq; 189.34 per totũ
apum prudentia ibidem 22 per totum
apum reges imperatoresq; 190.44 & 192.38.& inde
apum cellæ omnes sexangulæ 190.45
apum somnus quando 192.6
apum coitus uisus est nunquam ibidem 18
apum incubatio fœtusq; primus ibid.17
apum abortus quis 192.36
apum mirum 388.12
apibus qui nocui uermes 389.5
apes furto detractæ male fructificãt 352.45
apum regis descriptio 192.37.46
apum ostentum 193.7
apum uua dependens ibidem 8

apes in ore Platonis infantis ibidem 9
apes ſine rege eſſe non poſſunt ibidem 12
apum inter ſe pugna ibid. 18 et inde
apum genera plura 193.24 et inde
apes ruſticæ urbanæq; ibid. 25
apes quæ optimæ ibidem 26
apes ubi albæ ibidem 28
apibus cur datus aculeus ibid. 30 et inde
apibus inimica ibid. 33 et inde 194. 1 et inde 388. 1 et inde per totum
apum morbi 193.47 per totum
apes defunctas aliæ ſepeliunt 193.42
apum continendarum ratio 194.13 per totum & 395.18
apibus auditum ineſſe ibidem 14
apes æris tinnitu gaudent ibidem
apum quæ uita longiſsima ibidem 17
apes qua arte reuiuiſcãt & reparentur 194 17.20 & inde
apes nullum cadauer attingunt 194.29
apum lingua qualis 203.36
apex quibus ineſt animalibus 199.14 & inde
aphace herba qualis 390.1.2. & 391. 4.7.25. & 481.42. 482.18
aphye piſcis 554.18. 571.32
aphytacores arbores 647.46
aphrodes herba 489.21
aphrodiſiace gemma 658.10
Aphrodiſius ſtatuarius 628.36
Aphrodite Venus appellata 626.29
aphron herba quæ 375.37
aphronitri conſideratio 556.5
aphronitrum quid 624.15
apiaria quã partẽ ſpectare debeant 339.43
Apiana braſsica 353.49
Apianæ uuæ 240.3. et 245.4
apiaſtri arboris deſcriptio & medicinæ 368.5
apiaſtrum ubi uenenatum ibid. 6
apiaſtrum herba 386.14
apiaſtro herba apes delectantur 388.3
Apiatæ menſæ citreæ 234.8
apicæ quid 145.43
Apicij Marci luxuria 155.20
Apicij Marci inuentum 146.46. et 155.20 & 180.31
apilaſcude aurum 579.13
apios iſchas herba quæ 470.19
apyrina punica qualia 424.29
apyrinon punici mali ſpecies 235.17 & 424.29
apyron unguentum quale 387.34
apyron ſulphur quod 622.11
apyroti carbunculi quales 653.4
Apis bouis conſideratio 144.21 per totum
Apis bos pro deo ab Aegyptijs colitur ibid.
Apis bouis delubra & reſponſa ibidem 27
Apis bouis natalis feſta ibid. 35
Apion grammaticus in prolo 095. 613.45
Apion Pliſtonices ſcriptor 651.20
apij herbæ cõſideratio & medicinæ 355.34 & inde & 367.37 per totũ
apij mirum ibidem
apium tardiſsime naſcitur 352.19
apij ſemine uinum conficitur 247.13
apij uſus, & natura 358.7
apij ſatio, cura, uſus, etc. 355.34 & inde
apij corona coronãtur uictores Nemeæ ib. 36
apij rationi magna controuerſia apud eruditos 367.42
apij ſumma autoritas 367.41
apij ſexuum differentia ibid. 43
apium menſis feralibus defunctorum dedicatum ibidem 45.47
apij nocumenta ibid.
apium cur nã inter nefaſtos frutices ibid. 49
apium in tyriaca 381.1
aplypſiæ ſpongiarum genus 194.1
apocyni frutex qualis 439.25
apocynon quid 363.2
apodum auium conſideratio 178.32 per totum & 211.7
apodis auis in medicinis uſus 937.9
Apographon p ctura Pamphili 617.19
apolectus piſcis 572.4
Apollinaris herba quæ 450.45. 476.35
Apollinaris herbæ medicinæ 477.17
Apollinis ſimulacrũ ab Antonio Epheſius ſublatum, & ab Auguſto reſtitutum 593.45 & 595.18.41. & 626.18. & 628.20
Apollini laurus ſacra 214.6. 263.5
Apollinis templum Vticæ ex qua materia 282.38
Apollinis cum Marſia certamen 284.45
Apollini hyacinthus dilectus 387.29
Apollinis & Neptuni ſimulacrum 627.16
Apollinis & Dianæ ſimulacrum 628.27
Apollo Archilochi poetæ interfectores arguit 114.49
Apollinis Delphici cortinæ 589.35
Apollo Delius ubi præcipue colitur 59.30
Apollinem Capitolinum M Lucullus unde Romam aduexit ibid. 43
Apollinis Palatini templum 589.36
Apollinis Citharœdi ſerpentemq; perimentis ſimulacrum 594.2
Apollinis marmoreum ſimulacrum à quo Sicyonijs poſitum 626.1
Apollinis Palatina ædes ibid. 28. et 645.20
Apollinis filia Phœmonoe 168.25
Apollinis filius Arabus 124.11
Apollinis coloſſus unde Lucullo translatus Romam 592.10
Apollinis Palatini ſimulacrum 626.18
Apollinis fons, & in eo mirum 559
Apollinis oraculo Socrates prælatus cunctis 115.45 & 116.5
Apollinis oraculum 119.22. per totum
Apollo Eboreus ubi 122.43
Apolloniatarum pix foſſilis 268.40
Apollo Curius qui 559.39
Apollodorus medicus 404.40
Apollodorus ſculptor 596.20
Apollodorus pictor quando 611.13.21
Apollodori medici duo 360.29. 365.36
Apollodori in grãmatica excellentia 116.27
Apollonides gemmarum ſculptor 645.5
Apollonius medicus 528.44
Apollonij pictoris opera 628.16
Apollophanes medicus 404.40
apoſtematum remedia 535.19.46. & 557.24
apoſopon quid 618.29
A. Poſthumus dictator apud Regillum lacum Latinos deuicit 576.22
apotheca uinaria 246.18
apoxyomenos quid 594.16
appendix ſpina qualis 440.36
Appendices quid ibidem 37
appetentiam ciborum excitantia 372.48 & 373.50. & 396.8. & 414.4. & 416.16. & 418.21. & 428.6. & 440.4. & 444.16
appetentiã ciborum quæ reſtinguũt 410.10
Appiana cotonea 255.26
appianum coloris genus 609.46. 610.4
Appiæ aquæ cur dictæ 636.32
Appius unus conſul 140.31
Appius Claudius Cæci nepos quando conſul 251.10
applauda quid 319.23
apronia herba, & eius medicinæ 417.25
Aproniana ceraſa qualia 260.21
Apronius Lucius 207
aproxis herba qualis 444.30
aperſyctes gemma 658.10
aprugnus lumbus 147.1.2
apua piſcis 165.9. & 554.18
Apuleia M. Lepidi uxor 116.21
Apuſcorus magus 531.42
Aqua quo mox refrigeratur, nec feruet poſtea 562.50
aqua quo feruere uideatur 563.2
aquæ proprietates 19.8
aquam rotundam eſſe 20.13 & inde
aquarum motus cauſam ſolem & lunam eſſe 27.15 per totum
aquarum miracula 28.40 per totum & 548.13 per totum
aquæ colores mutantes 29.26 & inde & 548.35 & inde
aqua inebrians ubi 29.32
aquæ potæ perimentes ubi ibidem 35
aquam ex uentre pellentia 396.9
aquæ potus ſaluberrimus 249.44
aquæ potu cuncta utuntur animalia præter hominem ibidem 45
aquæ nullus ſapor, ſuccusq;, aut odor 260.43
aquas quæ arbores odere 270.22
aquas quæ arbores ament ibidem 24
aqua ſuffoſſa quæ ligna diu durent 282.49 & inde & 283.28
aqua quæ ligna cito marceſcant 283.1
aqua quõ ex uino extrahi poſsit 277.30
aquarum differentiæ 327.6. & 545 46 per totum
aquarum præſagia 341.31 & inde
aquas oẽs nõ omnib. licet bibere 546.45
aquæ quæ optimæ ad ſata irrigandæ 537.34
aquæ inſalubres potu quo purgãtur 371.16
aqua quomodo addenſetur atq; luteſcat 377. 39 & inde
aqua in qua nihil mergitur 71.32.33. et 94. 19. & 547.27
aqua pluuia tantum utentes 101.3.47
aqua pondus ſuſtinens omne 94.18 & 547.27
aquam, quam reges Parthorũ bibunt 95.10 & 548.34
aquæ amaræ quomodo dulces fiant 430.34
aqua quo glacietur 440.46. 444.25
aquæ mulſæ conſideratio & medicinæ 409.40

aqua dentes decidere faciens 449.31
aquæ inueniendæ signum 466.27
aqua quæ accenduntur 638.35.& 653.36 & 581.32
aquarum impetus quo sistitur 503.8
aquarum uis maxima 545.36.& inde
aquarum beneficia ibid.42.& inde
aquæ hominibus salubres ibid.50.& inde
aquarum medicinæ 546.1.per totum
aquæ uini usum adimentes, quæq; ebrietatem inducunt 547.10.& inde
aquæ quæ utilissimæ 548.14.& inde
aquarum leuitas ibid.20.& inde
aquæ quæ salubres, uel contrà ibidem.15 per totum
aquarũ toto orbe saluberrima quæ 559.24
Aqua uirgo Romæ ibid.20.& inde
aquas quærendi ratio ibid.24.& inde
aquarum subterraneorum signa ibid.36
aquarum nascentium aut deficiẽtium tempus 550.12.per totum
aqua quando dulcior ibid.19.& inde
aquæ tales, quales terræ per quas fluunt ibid.21
aquarum mira mutatio ibid. 32.per totum
aquarum calidarum usus & medicinæ 545. 43.546.1.558.1
aquæ marinæ in medicinis usus 551.6 & inde
aquæductus consideratio, ad idq; instrumenta 550.45.& inde
aquæductus Romæ à quo 636.32
aquarum ductus ex quibus lignis 283.27
aquatica quæq; frigidissima 282.11
aquaticorum fruticum & calamorum consideratio 277.31.per totum
aquatilium consideratio libro 9 per totum
aquatiliũ tegmenta plura 152.49 & inde
aquatilium sensus 163.30
aquatilia inter initia usu carent 165.38
aquatilium inimicitiæ & amicitiæ 167.28 & inde
aquatilia pauca pulmonem habent 204.48
Aquileges qui 466.27
aquatilium medicinæ 32 libro per totum
aquifolij arboris baccæ 260.15
aquifolio non decidunt folia 270.44
aquifolio folia aculeata 271.41
aquifolia quando germinet 272.25
aquifoliæ arboris medicinæ 440.45
aquifolia arbor quæ 484.32
aquilarum consideratio, natura, genera capite 3 & duobus sequentibus libri 10
aquilæ mirum 169.25.263.16
aquilarum in nidis aetites lapis reperitur 168.49. 639.17
aquilas nõ parere sine aetide lapide 639.18
aquila pullos ad contuendũ solem cogit 168 42 & 529.18
aquilæ in medicinis usus ibid.19
aquilæ fœtus suos non alunt, sed fugant 168 21. 42.169.6
aquilæ ubi nidificant, quótue oua pariant 169.1
aquilarum pennæ, mixtas reliquarum auium pennas deuorant 169.12
aquila cur Iouis armiger credita 18.16 & 169.13
aquila Ioui sacra ibid.29
aquila in Romanis legionibus 169.14
aquilarum prælia cum quibus ibid.20
aquilarum cum dracone pugna ibid.22
aquilæ cum uirgine mirum per totum ibidem 25
aquilarum oua quæ auis frangat 168.27
aquila in Rhodo nulla 175.10
aquilarum incubatio, quotq; pariant 183.28
aquila & trochilus inimici 187.16
aquilæ & oloris inimicitiæ 187.15
aquilæ pisces 156.32
aquilæ signi ortus 332.44 & 335.7
aquilæ signi occasus 144.41.& 334.5
Aquilij C. equitis Romani ac iurisperiti domus 286.15
Aquilio duci capto, aurum in os Mithridates infundit 577.25
Aquilo uentus 14.37 & 15.20.33.35
Aquilo etiam Etesias uocatur 339.30
Aquilo salubris 288.11 & 15.33
Aquilone flante quæ agenda, & quæ non 339.31 & inde
Aquilone quæ gaudent 287.2 & 339.31 & inde
Aquilonem uites & arbores spectare debent 288.9 & 339.37
Arabiam Romanorum quis primus subegit 97.31 & 99.36 & 218.48
Arabia ab Alexandro uicta 219.30
Arabia felix cur dicta 221.30 per totum
Arabiæ peculiaria 220.36 & 221.10
Arabia suibus caret 147.10
Arabiæ gemmæ 652.12.24.43.& 653 38 & 654.49 & 655.39.49 & 656.14.33.& 657.48.& 658.2 & 660.5.& 662.20
Arabica resina qualis 248.33
Arabica gemma ebori similis 639.36 & 657.48
Arabicæ arbores ex quib. uestes fiũt 217.26
Arabicæ spinæ medicinæ 440. 6
Arabicus adamas 649.29
Arabicum linum ex quibus 343.30
Arabici maris fertilitas lapidum 221.37
Arabicæ alites quæ 658.3
Arabus lapis qualis 639.36
Arabus Babylonis & Apollinis fil. 124.11
aracidna herba 389.47
aracos herba ibid.
Arachnes mulieris inuenta 124.10
aranea uitiũ peculiare oliuis uitibusq; 307.3
araneorum consideratio, natura, genera 195 13 per totum
araneorum in texendis telis fertilitas ibid.20 & inde
aranei muscarij in medicinis usus 530. 7 & 530.38
araneus ædium ruinas præsentit 136.28
aranei mures uenenati 148. 36
araneus serpentibus inimicus 187.28
araneorum pedes quales 211.12
araneorum telæ mirum artificium 195.32 & inde
araneorum cum lacertis pugna 195. 36
araneorum futuri præcognitio ibid.38
araneorum partus qualis ibid. 41
araneus Lycos 536.20. & 541.9
araneus Phalangius parentes consumit 195.43
araneus piscis pestiferum animal 164.32
aranei morsus remedia 368.12.et 369.24 & 373.8.35.& 392.41. & 394.36 & 395. 19. & 405. 18. & 427.14 & 429. 12. & 436. 16. & 437. 7 & 441.14.& 561.18. & 562.25
araneus piscis mari peculiaris 571.31
arandi tẽpus quod 289.38 & inde. & 331 33.& 325.36 per totum
arandi disciplina 325.6 & inde per totum
arandum quantum uno iugo boum die una 326.3
arandus qua obseruatione ager sit 325.39 & inde
arare minus quàm uerrere, censoria castigatio 313.32
arationis instrumenta plura 325.25
arator incuruus arare debet 326.8
aratrare & artare quid 326.24
aratrum à quo repertum 124.26
Arbela celebris Alexandri uictoria 22.24
arbores pisces 149.37.& 571.26
arborum ramis antiqui coronabãtur in sacris 381.15
arbores inter se amicæ 270.2
arbores summum munus homini datum, olim creditum 213. 47
arborum usus uarius ibidem 48 & inde per totum
arbores numinum templa ibid.314.3
arbores numinibus dicatæ ibid. 3
arbores deorum simulacra ibid.4
arbores primum hominũ alimẽtum 215.44 & 214.8
arbor uinum potat 214.27
arborum abortus quomodo ibid.
arborum magnitudo mira 215.14.39 et 231.28.et 264.4 & inde.et 269.2 per totum
arbores Indicæ quales 106.15.& 215.16
arbor quæ incendi nequit 215.28.236.2
arbores lanificæ ubi 217.16
arboribus folia ubi non decidunt 217.32 & 270.41
arboribus sexum inesse 228.32. 273.37
arbores auspicato enonymes 235.45
arbor pestem denuncians, & animalibus letalis ibid.47
arbores neque aqua neque igne corruptibiles 236.2
arbores in mari 237.14 & deinde
arbores indociles quæ dicantur 238.6
arborum liquores qui præcipui 250.45
arborum frugiferarum natura 251.4 per totum
arborum fructus uix numerabiles 254.13
arbores paruæ post autumnum fimo contegun tur, & quare 257.34
arborum succi consideratio 260.46 per totum
arbores pomiferæ quales 263.34
arbores ubi nullæ ibid. 40
arborum fertilitas ferè alternat 265.21
arbores boletos ferentes 266.28
arbores panos ferentes ibid.39
arborum quarum cortices sint in usu ibid.46

arbores cur à natura genitæ 269.2
arborum tuber ibid. 34 & inde
arbores quos ſitus & loca ament 270.9
arborum diuiſio per genera ibid. 30
arbores quarum folia decidant, & quarum nõ ibid. & 36 ibid. per totum
arbores ſylueſtres urbanæq; ibid. 31.32
arbor non germinans ante mediam æſtatem. ibidem 47
arboribus ubi nunquam decidunt folia 271.1
arborum foliorum conſideratio ibid. 3 per totum
arborum conceptus, partus, educatio 272.1 & inde
arborum gaudium flos eſt ibid. 11
arbores quædam non florent ibid. 13
arbores cito tardeq; germinantes ibid. 21
arbores quo tempore fructus ferant 273.10 & inde
arbores ſemper fructum habentes ibid. 16
arbores quæ nullum ſemen aut fructum ferunt ibidem 20
arbores quæ & quare infelices dicantur. ibid. 22. & 436.45
arbores quæ religione damnatæ 273.23
arbores nouellæ quàm diu fructum non ferunt ibid. 25
arbores quæ facilimè fructum perdant ibi. 26
arbores infructuoſæ interdum loci uitio ibidem 36
arborum rami uarij 275.4
arbores biferæ triferæq; 273.47 per totũ & 326.48
arborum aliæ alijs partibus ſunt fertiliores 274.7
arbores quæ maturius ferant ibid. 12
arboris corticis conſideratio 275.3
arborum radicum conſideratio ibid.
arbores prodigioſæ ibid. 28 per totum
arbores collapſas ſua ſpõte reſurrexiſſe ib. 31
arbores quibus naſcantur modis ibid. 39 & 291.29
arborum partes ſimiles partibus animalium 279.41 & inde
arbores morbos habent cum hominibus communes 306.5
arborum cædendarum tempus 280.21. & inde
arborum altiſsimæ larix, abies q; ibid. 50
arbores robuſtæ & deteriores quibus locis 281.6
arbores quas & cur teredines non attingant 283. 6 & inde
arborum centra, id eſt duricies clauo ſimilis, inimica ſerris 281.15
arbor ampliſsima ubi uiſa ibid. 23
arbores ſpiſſæ, graues, leues ibid. 41 & inde
arbores non fluitantes in aquis ibid. 42
arbores duriores & earum uſus 282.1
arbores calidiſsimæ, & ex quibus ignis excutiatur ibid. 8
arbores ſiccæ & earum uſus ibid. 14
arbores molles fragilesq; ibid. 19
arbores æternæ quæ cariem uel uetuſtatẽ non ſentiunt ibid. 22 & inde
arbores infeſtantium genera quatuor 283.7 per totum
arbor arbore integitur luxus cauſa 28.9
arborum ætates, & quæ arbores minime durent ibid. 17 per totum
arborum quarundam uita immenſa ibid. 19
arborum miraculum ibidem 36 & 25.12. & 284.36
arborum uitæ breuiſsimæ 284.48
arbores quæ in terra gigni nõ poſſunt ibidem et 285.11
arborum precia mirabilia 286.5
arborum leges ibid. 38
arbores cœlum naturaliter affectare 287.2 per totum
arborum quas in oras ſpectare debent ibid. 39
arborum cum cælo & terra ſocietas 288.3
arbores quibus modis proueniunt 291.28
arbores quibus modis ſerantur ibidem 32
arbores qualiter diſponendæ ſint 293.10
arborum ſcrobes qualiter faciendæ ibid. 16
arborum transferendarũ conſideratio 292. 47 per totum
arbores quâ ætate transferendæ 293.33
arbores translatæ eundem quem antè habebãt ſitum ſeruent ibid. 43
arborum quæ umbræ noxiæ, & quæ utiles 294.11
arborum plantandarũ ratio & inter ſe diſtantia atq; interualla ibid. 6 per totũ
arbores quæ tarde quæq; celeriter creſcant ibid. 38 per totum
arborum ſationis conſideratio 295.10
arbor una in alia ibid. 14
arborum inoculatio quõ reperta ibid. 18
arborum inſitio quomodo reperta ibid. 20
arbor omni genere pomorum onuſta 297.7
arborum ſerendarum tempora tria 298.25
arbores quæ ſocietate gaudent ibid. 43
arborum morbi 306.4 & inde
arbores quibus & quando proſunt frigora. ibid. 45. & 287.30. 306.45
arbores quæ uermibus infeſtantur ibid. 11
arboribus infeſta 307.1 & circa
arbores quæ cortice detracto moriãtur, et quæ non 307.24
arborum ultima uenena ibid. 50
arborum prodigia 25. 12 & 308.1 per totum
arbores ſpeciem mutantes, ſeſeq; in alias uertentes ibid. 7
arbores loquutæ interdum ibid. 13
arborum prodigia ibid. 17
arborum morbi remedia ibid. 36 per totum & 309.1 et inde
arbores ſteriles quõ fructiferæ fiant ibid. 11
arborum medicamenta ibid. 43 per totum
arbores religioſæ quõ ſuccidantur 310.27
arbores ubi ſub ſe inuicem ferantur 327.10
arbores quo cædendæ tempore 338.25
arborum mira altitudo 101.49 106.15
arbores potum ferentes 102.4
arborum utilitas 415.6
arborum fructus primus cibus hominum ibidem 10
arbores annoſas difficilius cædi, celerius tamẽ areſcere 430.29
arbuſtorum conſideratio, & eorum ratio 304.5.9.11 per totum
arbuſtorũ putatio quãdo & qualiter 304.17
arbuſtis conuenientes arbores ibidem 14 & inde
arbutus id eſt unedo, arbor 260.8. 428.45
arborum in Arabia mira altitudo 260.10
arca uuæ ſpecies 240. 38
Arcadia non gignit thymum 386.36
Arcadiæ uinum mirum 248.2
Arcadum anni trimeſtres 19.46
Reliqua quære parte ſecunda.
arcebion herba quæ 404.5
Arceſilaus ſtatuarius 628.47
Arceſilaus Plaſtes Lucullo familiaris 620.15
Archelaus Cappadociæ rex 648.30
Archelaus circa agros colendos intentus. 312.34
Archelai pictura 614.30
Archelai de capris ſententiâ 146.17
Archelaus pictor 617.6
Archeſilas 619.15
Archeſitæ ſimulacrum 628.12
archezoſtis quid 417.4
archezoſtis herba quæ qualisq; 474.9 478.46
archibellion herba quæ arcebion 404.5
Archibius ſcriptor 336.2
Archigalli pictura 612.9
Archilochi poetæ interfectores Apollo arguit 114.49
Archimedis laus interitusq; 116.37
architecti materiæ idoneæ 283.20 & inde
arcion perſolata & perſonata herba quæ 457.11 458.9
arction herba qualis 481.48
Arcturi exortus 15.17
Arcturi occaſus quãdo 144.41 332.41 44 334.8 337.16.18
Arcturi exortu tempeſtates fieri 334.39
Arcturi ſidus procelloſum 12.48
arcturum herba qualis 481.48
arcus cæleſtis conſideratio 18.27
arcus cæleſtis circa ſolem uiſus aliquando 11.32
arcus cæleſtis quando aliquid portendit, & quando non 18.28 per totum
arcus cæleſtis ubi quotidie apparet ibid. 48
arcu cæleſti tacta terra halitum mirum emittit 289.31
arcus cæleſtis an noctu generare poſsit, & quando 19.30
arcus cæleſtis duplex pluuiam ſignat 341.9
arcus cæleſtis mirum in fruticibus 224.1
arcus cæleſtis uis 440.33
arcus ſagittariorum à quo repertus 24.32
arcus ex genitalibus camelorum ubi 211.24
ardentia ſemper loca 30.16 per totum
ardea auis futura præſagit 342.1
ardeolarum conſideratio 183.25 & inde & 187.20 200.44 & inde
ardeolarum quando optimum augurium 200.45
ardeola amica cornici 187.32
ardeolæ auis in medicinis uſus 544.35
Ardices pictor 606.31
areæ diſpoſitio qualiter 336. 6
areæ amurca ſubiguntur 254.3
Arellius pictor 616.38
Areopagitarum ſculptura 587.19
Areſcon ex fœmina mas 107.45

Aresçusa mulier in marem uersa ibid.
Aretij oppidi murus lateritius 622.3
Aretij oppidi uua qualis 241.7
Arctia uasa 620.39
Arganthonij regis senectus 119.39.47
argatilis auis qualis 176.47
argematis morbi remedia 375.33 & 529.41
argemon Mineruæ herba 446.20
argemoniæ herbæ consideratio 457.11 & inde
argemoniæ herbæ medicinæ 465.46 & 470.36. & 472.6. & 473.3. & 474.5. & 475.35. & 477.16.27
argenon gemma 656.32
argenti consideratio 581.37 et inde
argentum à quo repertum primo 124.15
argenticælatores primi & celebres qui 596.17
argenti copia ubi 88.16. & 581.42
argentum quando primum signatum Romæ 576.47. & 577.4
argento à quo & quando æs immixtum 577.14
argentum ubi maxime reperitur 581.42
argentum ne quis haberet in castris suis Spartacus prohibuit 577.28
argentum semper in auro reperiri 580.13
argentum quod optimum 584.32
argento nigræ fiunt lineæ 582.2
argenti spumæ considèratio ibid.34
argentum quomodo inauretur 584.13
argenti differentiæ duæ ibid.31
argenti bonitas ibid.32
argenti probatio ibidem
argentum Aegyptium quale 584.37
argentum in quibus ornamentis 587.2
argenti cælandi ars ibid.7
argentum quid 603.4
argentum in se trahentia 657.44
argentum cælatum à quo Romæ 645.37
argenti uiui consideratio 581.31 & inde
argentum uiuum omnium rerum uenenum 582.3
argentaria creta qualis 290.13.624.32
argentea corona à quo primum 381.39
argenteus nummus quando Romæ 577.4
argentei donarij nota quæ ibid.13 & inde
argenteorum uasorum luxuria 585.40 & inde
argentei mulierum lecti 586.10
argenteæ lances centum librarum ibid.18
argentearum statuarum usus ibid.42
argentei currus ibid.46
argenteæ fœminarum compedes ibid.47
argentosum aurum quale 581.26
argillæ albæ consideratio 589.49 per totum
argilla uina condit Græcia 248.42
argilla uineis utilissima 288.21
argilla ex qua imagines fiunt 620.6
argiritis quid 582.35 & inde
argyrodamas gemma 657.46.659.29
Argius statuarius 593.8
argo nauis ex eone arbore facta 236.1
argonautæ in Italia 46.1
argonautarum simulacra 595.38
argonautarum pictura 617.37
argonautarum lapis Cyzici relictus 634.31
Ariadnes pictura 614.48
Ariana gens, & in ea lachrymarum spina 216.40
arianis herba qualis 444.49
Ariciæ uitis maxima 239.5
Aricinæ ualles 354.19
aries quomodo fœminas uel mares generet 144.46 545.23
arietis ferocia quo cohibetur 144.46
arietis cornua defossa asparagum gignunt 355.9
arietis in medicinis usus 538.7 539.31
arieti naturale agnas fastidire 144.43
arietum optimorum forma ibid.49
aries machina bellica 124.36
arietis piscis consideratio 150.1. 163.4 per totum & 581.27
arinca frumenti genus in Gallia 317.3
arinca & ex ea medicinæ 410.49
Arion citharœdus à Delphino peruectus in Tænarum litus 151.40
aris herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 443.12 & inde
aristaltea maluæ genus 377.6
Aristandri de ostentis liber 308.12
Aristarete pictrix 619.23
Aristeus primus mel cũ uino miscuit 242.29
Aristei anima uisa 121.47
aristidia herba qualis 486.46
Aristides statuarius 593
Aristidis statuarij opera 595.9
Aristidis pictoris opera 615.48.616.5
Aristidis Iris imperfecta 619.10
Aristidis inuentum 617.4
Aristidis præceptor 595.8
Aristidis tabula ingẽti empta precio 116.46
Aristidis pictura 607.45
Aristippus Glaucionis F. 607.45
Aristippi pictoris opera 616.6
Aristobulus pictor 619.14
Aristocles pictor 615.48
Aristodemus statuarius 596.22
Aristodemus pictor 615.39
Aristogiton medicus 481.37
Aristogiton tyrannicida 112.43 & 589.49. & 594.49
Aristogitoni statua posita 595.10 & 598.49
Aristolaus pictor 618.19
aristolochiæ herbæ consideratio 456.25 43. & 457.4. 491.30
aristolochiæ herbæ medicinæ 466.41 & 467.31. & 470.36. & 473.48 & 474.28. & 475.24. 477.49
Aristomachus apum amator 190.5
Aristomachus scriptor 237.1. 248.21 & 349.24
Aristomenis fortitudo 204.33
Aristomenis cor hirsutum ibid.32
Ariston scriptor 587.16.596.16
Aristonidas statuarius 601.22
Aristonides pictor 619.14.18
Aristophanes poeta 348.3
Aristophanes Euripidi quid obijcit 406.48
Aristophanis Grammatici amica 127.30
Aristophontis Ancæus ab apro uulneratus 618.29
Aristotelis laus, & eius quinquaginta de animalibus libri 130.32 et inde
Aristotelem imitatus Plinius ibid.
Aristotelis patria ab Alexandro restituta 114.48
Aristoteles conscius Alexandri mortis 545.27
Aristoteles uir miræ subtilitatis 339.27
Aristotelis mater 615.33
Aristotelis hæres 620.49
Aristotelis filia 518.15
Aristratus tyrannus 615.45
Ariusum uinum 244.19
Armeniaca pruna quæ 254.42
Armeniaca arbor quando floret 272.6
armenium color 608.9.& 609.40
armillæ quibus dabantur 576.19
armillæ fœminarum ibid.36
armoge quæ 608.6
armon, id est Armoratia herba 349.17
armoratiæ consideratio ibid. & inde
armoratiæ medicinæ 360.19
armorum crepitus quando è cœlo auditus 18.10
armorũ plurium genera, ac eorundem reper tores 124.30 & inde
Aromatites uinum 247.18
aromatites gemma 557.49
aron bulbi genus 350.26
aro è laureola perunctos fugiunt serpentes 443.41
aro herba & eius medicinæ 137.26 & inde & 443.14 & inde
Arretina uasa qualia 620.38
arrogantiæ exemplum 612.16 & inde
arrugiæ quid 579.19.50
arsen mandragoræ semen 461.8
arsenogonon herba qualis 478.33.35
Arsinoe regina 631.33. 654.31
artes immortalitatem efficiunt 238.23
artes unde liberales dictæ ibidem 28
artes desidia perdidit 605.30
artium laus & inuentio 238.10 & inde
artium inuentores dij habiti 290.40.41
artium una medicina imperatoribus imperat 430.46
artium plurimarum exempla 116.24
artificum mira opera 116.45.& 591.31 & 592.46 per totum
Artemisia uxor Mausoli regis 627.45 & inde 454.22
artemsia herba qualis 454.22
artemisiæ herbæ medicinæ 459.26 & 466.3.5.9.& 471.8.& 477.34 & 478.18
Artemon medicus 492.34
Artemon pictor 618.31
Artemon suppositititius Antiochus 111.2
Artemonis simulacrum 593.36. 628.35
arteriæ fistulæ 203.46
arteriæ inter uesicam & aluum 206.37
arteriarum consideratio 207.30
arteriarum morbi remedium 359.6 & 361.38. & 362.27. & 370.41. 373.23. & 376.48. & 402.24. & 408.42. & 411.14. & 412.17. & 416.28. & 427.22. et 490.20
arteriace medicamentum 427.20

articularis morbi remedia 365.15 & 374.34. & 395.22. & 396.6. & 402.22. & 410.18. & 414.22 & 415.20. & 416.30. & 421.47. & 422.33. & 429.47. & 432.23. & 437.19. & 440.22. & 443.36 & 447.14.18. & 452.35. & 455 42. & 473.20.22.25. & 475.34. & 504.8. & 513.10. & 538.25. & 542.35. 561.49. 566.6. & 622.45
articulorum consideratio 207.5
articulorum remedia 367.7. & 380.26 & 473.24
artopta panis genus 320.8
artrare quid 362.24
arua alternis annis cessare cupiunt, quod si ruris spacia non patiantur, quid agendum 326.42
arua ubi fertilissima ubi ibid.47 per totum
aruis stipulæ incensæ prosunt 336.28
aruorum stercorandorum ratio 327.11
aruales sacerdotes à Romulo instituti 311.14
Aruernorum statua 592.41
arulæ quid 293.8
aruncus caprarum quid 146.22
arundinum consideratio, quære harundo.
asaron herba quæ & unde dicta 348.8.9
asarum herba nardi uim habet 218.11
asari medicinæ 394.8
asarota quid 642.22
Asbestinum linum 344.1
asbestos gemmã 658.1
ascalabotes color 526.17
ascalia herba 390.45
ascaloniarum cæparum consideratio 351.2
ascalonia cæpe unde dicta 350.47 ibid.
ascalonia quando serenda 351.22
ascia à quo reperta 124.20
ascia, id est loca umbra carentia 23.14
ascyroides herba qualis 481.42.482.13
ascyron herba quæ 481.12
asclepias herba qualis 482.7
Asclepiadis laus, excellẽtia, interitus 116.33
Asclepiadis medici ætas, astusq; 464.41 per totum
Asclepiodorus sculptor 596.20
Asclepiodorus pictor 613.6
Asclepiodori opera 615.37
Asclepij Panaciæ patris inuentum 450.17
Asconius Pædianus 120.16
Asdrubalis clypeus qualis 606.21
asellorum piscium consideratio, natura, genera 154.49
ascelli quando latent 154.38
aselli stellæ quales 341.6
Asia quo anno à Romanis uicta 228.6 & 586.31. & 589.32
Asia picem habet optimam 240.37.249.7
Asiæ frutices quales 235.24
Asia resinam habet 248.37
Asiæ hedera 276.34
Asiæ calami 277.36
Asiæ salices quales 279.28
Asiæ serendi tempus 315.7
Asia è genista lina facit 347.29
Asia deuicta luxum misit in Italiam 586.31
Asiæ duodecim urbes quãdo terræmotu mersæ 25.18
Asiatica persica 254.35
Asiatica creta 608.47
Reliqua quære parte secunda.
asyla herba qualis 460.45
asili quo fugantur 559.9
Asinius Celer 155.23
Asinius Gallus consul 585.21
Asinius Pollio consul quando 575.41
Asinius Pollio primus bibliothecam Romæ dicauit 605.49. uide Pollio
Asinio Pollioni quid responderit Plancus prologo 120
asinorum consideratio 142.37 per totum
asinus ingentis precij 142.38
asini ubi optimi ibid.40
asinus frigoris impatiens ibid.41
asini ubi non generantur ibid.42
asinus inter pilos habentia, tantum, à pediculis immunis 198.30
asinus ubi cornutus 199.45
asinorum dentes quales ibid.
asinus Indicus qualis 203.16
asini syluestres ubi 137.3
asinis admissuræ tempore quid dandum 368.38
asinis ferulæ gratissimæ 430.31
asini rabie inflammantur 456.25
asini crepitus quo faciunt 488.32
asinorum partus 142.45 & inde
asini quid timeant ibid.48
asinorum pullorum in epulis usus 143.6
asinus ferus 130.12
asini & anus opera Afri arant 289.40
asinus Baccho cur assignatur 430.32
asinorum corpore scarabeos gigni 195.21
asini quot annis uiuant 142.46
asinis cor maximum 204.27
asini fel non habent 205.10
asini corporis partium remedia 374.29 503.41. & 504.18. & 506.50. & 507.15.33.43. & 599.21.40. & 512.17.34.43. & 513.33.42.50. 514.13.47. & 515.6. et 516.10.16
asininæ mammæ à fœtu dolent 208.42
asinarum lac quale 209.19 & inde
asinina ungula ad quid 516.14
asina quo sterilescat 499.35
asininum lac in archanis 504.18
asinina prunã quæ 254.41
asinisca uua 241.36
asio auis qualis 174.10.528.42
Asopodorus statuarius 593.8
aspalathum spinæ genus 440.28
aspalatho oleum faciunt 253.38
aspalathos arbor 223.45
asparagi consideratio 354.34 & inde
asparagus syluestris qui corruda dicitur 278 50. & 354.36. & 367.28
asparago uinum conficiunt 247.12
asparagus syluester 354.36. & 355.8
asparagus trium librarum 346.47
asparagorum satio, cura, &c. ibid. 346.46
asparagum ex arietis cornibus nasci 355.10
asparagus Gallicus quis 389.36
asparagi spinæ 390.10
asparagorum medicinæ 367.10 per totũ
asphaltion quid 386.19
asphaltitis lacus de bitumine mirum 110.30
Reliqua quære parte secunda.
asphodelus herba 391.33. & 406.11 & inde
asphodeli herbæ medicinæ 406.14 et deinde per totum. & 477.16
asphodeli radix 216.30. & 477.16
aspides serpẽtes quomodo mitigãtur 395.12
aspides serpentes quõ sopiantur 398.30
aspidis serpentis descriptio 134.36.38
aspidis cum ichneumone pugna ibid.
aspides quomodo fugantur 437.17 & 443.40
aspidis mirum 187.35
aspidum ueneno contraria 374.35
aspidum morsus remedia 413.50.420.14 & 443.40.41. & 498.9. & 523.29. & 561.25
aspilas gemma 658.2
asplenum herba qualis 481.41. 482.2
Assabinus deus 222.12
assiduitas omnis fastidium parit 221.27
Assyria malus qualis 215.6
Assyrias literas semper fuisse 123.40
Reliqua quære parte secunda.
assius lapis 637.32
assis nummi consideratio 576.48 et deinde
astaci cancrorum genus. 158.34
Astæ urbis qualia uasa fuerint 620.29
Astacenis in campis equæ nigro lacte accolas colunt 29.29
astaphis agria uuæ genus 416.33
aster herba qualis 482.9
aster terra qualis 613.46
asteria gemma 656.35. & inde
asteria ardeolarum genus 183.26
astericum herba qualis 403.11
asterion uermis 525.48
asthmaticis utilia 377.38.467.49
astylis lactucæ genus 353.14
Astylon simulacrum 593.50
Astypale fœmina 618.30
astragali herbæ descriptio 468.6
astragali herbæ medicinæ 475.44 & 477.10.18
Astragalizontes simulacra 593.34
Astrapes pictura 614.34
astrapiæ gemmæ 661.50
astringentia 421.16
astrios gemma 656.40
astroites gemma 656.44
astrobolos gemma ibid.45
Astrologiæ inuentor quis 124.44
Astrologiæ sectæ quatuor 329.6 & inde
Astrologiæ utilitas 331.16 & inde
Astrologorum inter se discordantia 329.13
Astrologiæ excellentia 116.26
Astrologorum inconstantia 120.34 et inde
astrorum scientia occultissima 328.33 & inde
astrorum obseruandorum triplex ratio 329.33. & inde
astris cuentus assignantur, & nascendi leges 3.11. & 120.24 per totum
Asturcones equi quales 142.34
astus animalium exempla 163.11 per totum & 163.20 per totum. & 559.10 per totum. Vide animalium astus
astus Cleopatræ 382.18 & inde

Atabulus uentus Apuliæ contrarius 307.15
Atalantæ pictura 606.39
ateramnum herba 327.7
Aterius Labeo prætorius 607.5
Athamantis furor 601.20
Athamas medicus 379.44
Athanati fortitudo 112.17
athara medicamentum 410.50
Athenæus statuarius 593.18
Athenis ingens signorum copia 591.2
Athenæ quo unguento delectatæ 226.29
Athenienſium infauſtum prælium 278.32
Athenienſium coronæ oleæ uſus 252.39
Athenienſium pœna cicuta inuiſa 461.22
Athenienſium contra Perſas prælij pictura 610.44
Athenienſes iuuenes coronati comeſſabant ac ſapientum cõuentus frequentabant 382.3
Athenienſium naufragium 5.48
Athenienſium ad Rom.legati 115.18
Athenienſiũ armamentariũ quale 116.40
Reliqua quære parte ſecunda.
Athenionis pictoris opera 618.3
Athenodorus ſtatuarius 593.9. 628.34
Athletæ quo cibo paſcebantur 426.3
Athletæ cibos ambulatiõe perficiũt 213.24
atinia arbor ulmi genus 270.3. 7
atiniæ nullum ſemen ferunt, nec fructum 273.23
atinia uiti cur non idonea 304.14
atizoes gemma 658.5
athos mons quo umbram iaciat 38.12
athos à Xerxe perfoſſus 53.12
Atlantis montis arbores quales 233.34
Atlas ſphæram primus reperit 3.43.et 124 44 Reliqua quære parte ſecunda.
atractylis herba 390.7.33. & 398.37
atræ fici ſpecies 257.32
atramentum color 609.9.22
atriplex herba & eius ſatio 356.29
atriplicis herbæ ſemen quale 357.25
atriplicis herbæ uitia 376.38
atriplicis natura & medicinæ ibid. 41
atropha quæ 413.39
attagenis auis conſideratio 180.31
attagenes ubi non ſint 148.41
Attalus medicus 566.19
Attalus de ſcorpione quid 494.11
Attalus circa agros colendos quid 312.34
Attali regis inuentum 145.34. 578.38
Attali regis domus ex qua materia 621.48
Attali aduerſus Gallos prælia 596.10
Attali mors quando 586.35
Attalus ſex milibus ſeſtertiũm picturam emit. 116.46.& 607.22.& 615.2
Attalica ueſtis 635.49
Attalicæ ueſtes à quo Romã aduectæ 145.34 & 645.22
attelabi locuſtarum genus 526.27
Atticum thymum quale 386.33
Attici liber de uiris illuſtribus 606.2
Attilius Regulus bis conſul de agro 313.7
Attilij Reguli cum ſerpente pugna 130.2
attilus Padi piſcis qualis 153.19
auaritiæ cauſa artes coluntur 238.20
auaritiæ uis 625.5.per totum
auaritiæ redargutio 330.12.& 572.35 per totum, & 577.21.22.& 585.16
auaritiæ origo 585.15
auaritiam ſecuta eſt auri fames 577.22
auaritiæ cauſa quæ fiunt 238.20. 330.12
auaritia ad ima penetrat 572.35
audaciæ exẽplum 135.22. 148.14
audaciæ ſignum in oculis 201.10
auditus mirabile exemplum 112.30
auditum quid obtundat 438.33
auditus cui negatur, negatur eidem & ſermonis uſus 186.6
auellanæ Iuli inutiles 274.27
auellanarum nucum conſideratio 259.15
auellanæ quo ſerendæ tempore 298.38
auellanæ nucis natura & medicinæ 428.35
auena Græca cui non cadit ſemen 323.23
auena frumenti primum uitium ibidem 32
auena Germani pro pulte ueſcuntur ibid.33
auena uictitantes 60.9.& 100.19
auenæ cibus quibus utilis 412.21
auenæ panis utiliſſ. ibid.
Auentinus mons in quem plebs Romana ſeceſſit 347.3
Aufeia aqua ubi 549.16
Aufidius Cn.trib.pl. 132.33
Aufidij C. interitus 122.36
Aufidius Marcus Lurco quis 172.31
Aufidius M.quis 606.24
Aufidius ſcriptor 83.27
Auge Demetrij ſerua 624.40
Augeas rex fimi uſus repertor 290.38
augentia corpus 213.28.& 418.36 & 423.39.& 428.36.& 433.45
augites gemma 658.7
auguria à quibus reperta, & cur caria appellata 124.42
auguria ouorum 182.28 per totum
augurium quando optimum 200.44
auguriorum materia 154. 20 & inde & 492.47 per totum caput 2.3.4.5.6. lib.28
Augurum collegium Romæ 136.29
Augures plures 169.33.38.40.et 171.26
Augurij proſperæ aues quæ 168.30
auguria ex piſcibus 154.19
Augurum diſciplina qualis 492.4 & inde
Auguſtus imp.contra Aethiopes 99.36
Auguſti apud Actium uictoria 205.29
Auguſti ſtatua qualis 400.25
Auguſtus decurias qualiter ordinat 575.29
Auguſto argenteæ ſtatuæ tributæ 586.44
Auguſti ſomnium 593.45
Auguſti fõrum & in eo picturæ 607.36
Auguſti imp.templum ibid.47
Auguſtus hiacynthi pueri pictura delectatus 617.43
Auguſti pater quis 628.35
Auguſti marmor 630.19.20 & inde
Auguſti fõrum quale 634.47
Aug.imagines in Cõcordiæ templo 644.38
Auguſtus qua gemma ſignabat 645
Auguſto ſacrificanti replicata iocinera ſunt 205.29 & inde
Auguſti imp. templum factum à coniuge 222.30
Auguſti charta quæ 232.17.34
Auguſti manu ſcriptus liber Plinij tempore extabat 233.2
Auguſti de calceo augurium 3.15
Auguſtus militari ſeditione propè afflictus ibidem 16
Aug.contra Antoniũ apud Actium 558.22
Auguſti fil. quis 21.5.& 99.22. 160.38
Auguſti tempore cometes uiſus 10.40
Auguſto principatum ineunte quæ ſtella uiſa ibid.11.28
Auguſti auſpicijs quæ maria nauigata 21.5
Auguſti principatu fames ingens 107.29
Auguſtus neptis ſuæ nepotem uidit 109.48
Auguſti duodecimus conſulatus 110.1.6
Auguſtus Virgilij carmina cremari uetuit 115.26
Auguſti imp.geſta 119.1
Auguſti aduerſa plura ibid.& inde
Auguſti uotiui ludi quando celebrati 120.17
Auguſti in ridendo conſuetudo 125.38
Auguſtus quod uinum cunctis prætulit 243.15
Auguſti libertus, uini optimus cẽſor 244.12
Auguſto laurus è cœlo miſſa 262.34
Auguſti tempore mirum de lauro, aquila, gallina 263.14 & inde
Auguſti uxoris de lauro mirum ibid.
Auguſti Siculum bellum 264.23
Auguſtus ciuicam coronam ab humano genere accepit 264.28
Auguſti decretum de Neapolitanis 320.33
Auguſtus coloniam Capuam deducit 320.34
Auguſtus eruo legumine curatus 322.43
Auguſti epiſtolæ ibid.
Auguſti undecimus conſulatus 334.16
Auguſtus lactuca in ægritudine ſeruatus 353.16
Auguſti medicus Muſa ibid.7. & 454.3
Auguſti error 34.21
Auguſti Italiæ deſcriptio, ac in undecim regiones diuiſio 37.21
Auguſti trophæum in Alpibus 46.46
Auguſto Alpini ſubacti ibid.48
Auguſti filiæ luxuria 382.4
Auguſti ex piſce augurium 154.21
Auguſti oculi quales 201.6
Auguſti laurus 262.34
auiaria turdorum apud ueteres 290.40
auiaria quis primus inſtituit 181.7
auiditatẽ in cibis faciẽtia 372.47.373.50
Vide Appetentiam.
Auiola in rogo reuixit 121.40
auium conſideratio lib.10 per totum.
aues picta uua deceptæ 611.35 & inde
aues ne milium panicúm ue tangant 324.27
aues quomodo manu capi poſſunt 352.10
aues ubi cum hominibus pugnant 84.13 & 105.17.& 173.20.& 130.3.4
aues curſum nauium dirigentes 89.46
aues uillaticæ quo tutæ fiant 417.30
aues ne ſtrangulentur 446.11
aues animalium minimæ 149.7
aues nocte lucentes 180.25
aues nouæ fabuloſæq; 180.40 per totum
aues quo ordine ex oue generentur 181.27
aues omnes in pedes naſcuntur 82.9
aues quot diebus incubent 182.15 & inde
aues quæ animal pariunt 183.40 per totum
aues pleræq; cur oculos appetant 201.30
aues omnes præter ueſpertilionem dentib.carent 202.43

aues

aues quæ ſine pedibus 211.6
aues quæ & quando loquaciores 212.10
aues uncos habentes ac nocturnæ quales 171. 32.47.& 172.35 per totum
aues incognitæ 171.22 per totum
aues à cauda de ouo exientes, & quare ib.27
aues auſpicijs aptæ 171.87.& 172.42
aues quæ in cœnis prohibitæ 148.19
aues geminos ſinus habentes 206.2
aues quæ quibus in locis non ſint 175.6
aues colores mutantes in alias uerſæ ibid.23
aues dentatæ 179.42
auis quæ omnium maxima 167.41 173.13
auis quæ ſola à ſuo genere interimitur 270.10
auium cantus quo compeſci poſsit 616.48
auium rex 135.10
auium multarũ nomina naturaq; 180.28
auium generatio 181.27 per totum
auium oua qualia ibid.34
auium coitus qualis ibid. 44 & inde
auium generationis incubatus, coitus, tempus 181.28.44 per totum
auium quod membrum primum gignitur ibid. & 182.3
auium conceptus, & fœtuum numerus ibid. 49 per totum
auium ungues quales ibid. 45 & inde
auium digeſtio per genera 170.33 per totum
auium inauſpicatarũ conſideratio ibid.37
auium ex his quæ uncos ungues non habẽt hirundo ſola carne ueſcitur 174.22
auium temporis differentia magna ibid.38
auium diuerſarum in medicinis uſus 533.46 48.& 534.3.33.44.& 536.26.40 43. & inde & 537.1.5.9.12.40 & inde 538.34.& inde & 539.1.50. & 540.1.& inde 541.1.7.37.& inde & 543.37.38.& inde.& 544.30 & inde & 545.3
aues quæ perennes quæ ſemeſtres ibidem
auium mira ibid. 40. & 179.47
auium cantus qui ſuauiſsimus 175.29 & inde
auium genituræ quando 176. 9
auium ingenia 168.26. & 176.24.28 & deinde
auium uolatus inceſſuſq; 178.18 per totum
auium loquentium conſideratio ibid. 49
auium loquentiũ lingua qualis 179. 15
auium potus 180. 12 per totum
Aulanius Euander ſtatuarius 628.6
auleticon calami genus 278.16.30
aulos piſcis 567.41. & 572.10
aurata piſcis 154.37. 571.32
auratæ piſcis medicinæ 562.16
Aurelius L. conſul quando 578.5
auricularum conſideratio 200.27
auricularum indicia 212.45
auricularum remedia 367.6.& 372.46 & 508.37
aures animalium animi indices 131.11
aures iumentorum indicia 200.33.& inde
auris memoriæ locus 210.26
auris dextra Nemeſi ſacra ibid.27
aurem tangentes atteſtamur ibid. 26
aurium animaliũ deſcriptio 200.24
aurium ornamenta ibid. 26
auribus uniones geſtantur 159.22.160.34
auribus homines corpora tota integentes 60, 11.& 107.14
auribus ubi quadrupedes oẽs carent 100.41
aures ingredientia quo extrahũtur 449.33 & 530.21
aurium ſordes medentur morſui hominis 495.44
auribus contraria 434.46.438.34
aurium medicina 359.40.& 362.13.46. & 365.24. & 369.43. & 370.50 & 372.22. & 373.19.& 374.7.& 375.12. & 376.33. & 393.10. 41. & 395.26.& 397.30. & 401.44. & 407.37. & 409.35. & 410.4. & 411.43.46.& 416.40.& 420 29.38.& 421.44.& 422.11.34.46 & 423.4.20.30.& 424.41.et 426 49. & 427.12. & 428.24.30.& 429.10.22.50.& 431.22. & 432. 49.& 434.18.& 435.4.50.et 437 5.& 441.8.& 443.28.45.et 462. 20.25.& 473.41.& 481.8.47.& 483.26.& 498.50. & 508.22.37. 45. & 509.1.9.& 561.6.31.et 565 14.22.& 623.22.35.& 649.4
aurium medicina multiplex 508. 22 et inde & 530. 14 & inde
aurium ſurdarum medicinæ 358.41
auriũ olidorum medicina 451.27
aurium uermes necantia 370.32.& 380.7 24.& 413.20.& 498.11
aures purulentas ſanantia 429. 50 & 432.24.49. & 434.8. & 437. 32.& 439.1.& 441.44. & 489.1 556.27.& 561.40. & 599.37
aurium grauitatem emendantia 368. 1 & 369.9.& 397.30.& 422.34. & 508.46.& 598.28.& 600.12
aurium ſonitum ſedantia 361.45.364.19 & 372.6.& 432.44
auribus infantium medicina 368. 35
aurum qui hominum ſoli oderunt 94.50
aurum quo poliatur 639.31.& 659.14
aurum ubi à formicis eruitur, cuſtoditurq; 198.12.& 658.7
aurum quo conſumitur, ac eius uenenum 525.24 & inde
aurum implexum crinibus 574.1
aurum exiguum apud Rom. ibidem 3
aurũ mulieres pedib. geſtabant 576.33
aurum cuius in os immiſſum 577.32
aurum habere Spartacus uetuit ibid.28
aurum igne proficit 578.20.22
aurum cur tanti precij ibid.25 et inde
aurum tribus modis inueniri 578.49 & inde
aurum fluminum optimum ibidem 50
aurum quibus in locis reperitur 578.49 per totum & 579.1 & deinde
aurum quanto labore effoditur 579.17 & deinde per totum
aurum quo conglutinatur 581.27 & deinde
aurum quod optimum 582.1
aurũ quomodo ligno inducitur 608.35
aurum alumine purgari 623.6
aurum ueſtibus intexi 145.35
auri ingens copia ubi 84.2. & 88.16. & 89.39.& 91.24.& 96.36. & 100. 25.& 101.24.& 577.42 per totum
auri conflaturam quis reperit 124. 16
auri ſacra fames, quid mali hominibus afferat 577.22 & inde
auri uſus qualis 576. 26 & inde
auri abuſus 577.33
auri igne nihil deperit 578.20
auri bonitas quo cognoſcitur ibid. 21
auri dilatatio in bracteas ſubtiliſsimas 578.27
auri proprietates ibid. 16 & inde
auri naturalis inuentio ibid.33
auri purgatio 582.11.& 599.36
auri uenenum 525.24
auro ſignare literas quando repertũ 575.19
auro repenſum caput 577.22
auro cuilibet argentum ineſſe 580. 15
aureum delubrum ubi 654. 32
aureus nummus quando Romæ percuſſus 577.17
aurei torques militibus donati 576.18
aurea corona ſeptem pondo 578.1
aurearum bracteatarum differentiæ 578.30 & inde
aurea ſtatua prima quæ 580.22.29
aurei currus 586.47
aureæ compedes ibid.48
aurea feles ubi pro deo colitur 99.20
aurea corona quæ 264.21.399.35
aureum poculũ quid apud medicos 439.17
aurichalci conſideratio 588. 26
auripigmentum quid 580. 11 & 608.21.& 610.4
aurarijs in fodinis mures aurum rodere 148.13
auſpicia à quo reperta 124.43
auſpiciorum materia 148.16.171.2
Auſter uentus qualis 14.34.et 15.1.10.16 26.28.31.34.39.40.41
Auſtri uenti quibus nocent 287.5 & inde & 339.16.42.50
Auſtro uento rupes ſacra ubi 14. 5
Auſtrinus uertex 21. 25
Autobulus pictor 619.29
Autopyros quid 412.25
Autorum nomina non ſupprimenda prologo uer. 80
Autor grauis falſæ rei, lapſum fidei parit ingentem 64.40
Autores in dubijs citandi 105. 7.492.13
autores in eadẽ ſcientia ſæpe diſsidẽt 329.5
autorem quem ſequi debemus 31. 20
autoritas in quo ſumma 115.47
Autumnus an ſerenus futurus ſit 341.1
Autumni initium quando 334. 9 & inde & 335.31.& 336.1 & inde. 337. 12
Axinomantia magicæ ſpecies 638.38
Axin fera 133.40
Axius Qu. 142.38
axungiæ conſideratio, uſus, &c. 207. 1
Azonax præceptor Zoroaſtri 531.38

B

BAlbiæ uinum quale 244. 1
Babilius præfectus Rom. 302.25
Babylonis ſpina qualis 236.39
Babylonis palma 291.30

Babylonis fertilitas 324.34.& 325.21
Babylonij de terræmotu quid 24.2
Babylonij siderum obseruationis repertores 123.46
Babylonica terra nõ gignit herbas 324.38
Babylonicæ uestes quales 145.35.37
Reliqua quære parte secunda.
Bacchalia laurus 263.37
baccar,& ex eo unguentum 348.1
baccar rusticum quid ibid.7.8
baccaris medicinæ 394.1.et 474.19
baccaris,id est,nardus rusticus 218.3
baccarũ et pomorũ natura eadẽ 261.10.11
baccarum consideratio 260.13 & inde
Bacchus ubi educatus 221.43
Bacchus primo coronam hederæ sibi impo/ suit 264.30
Bacchus quàm diu ante Alexandrũ Magnum 87.17 (89.25
Bacchus cur ex fœmine Iouis natus creditur
Bacchus cantharis usus 586.41
Bacchus à Mercurio nutritus 596.25
Bacchus cũ elephãtis triũphũ ducit 126.28
Bacchus quæ reperit 123.37
Bacchi templum in Samo 132.5
Bacchi thyrsos,galeas,scuta,hederæ ornant 276.37
Bacchi sacra cum hedera ibid.38
Bacchi sacra cum hedera quæ 51.44
Bacchi nutrix Nysa ubi sepulta 71.50
Bacchi simulacrum 594.45
Bacchi patria 51.43
Bacchi mira pictura 607.22.& 612.45 & 614.48.& 616.17.& 617.43
Baccho asinus cur assignatur 430.32
Baccho ferulæ sacræ ibidem
Baccharum effigies sculptæ 587.13
Bacchica hedera 276.48
Bacchi pisces 144.50
Bactris genera tritici ingentia 317.4
Bactrianorum smaragdi 650.22
baculus rusticorũ qualis esse debet 437.17
Bago,id est Spadones 229.23
Baiana fossa à Nerone facta 243.20
Baianæ aquæ quales 546.2
Balaninum oleum quale 227.1.423.9
balanus piscis 571.33
Balani arbores 229.26.& 230.2
Balani Sardiani quid 259.35
balanitis castaneæ genus ibid.38
balanita gemma 658.13
balatum pecori quid concitat 371.23
Balaustinæ uestes unde dictæ 235.23
balaustium punici mali flos ibid.22
balaustium quid 425.10
Balbus L.consul 2540
Balbus Cornelius quis 117.47
Balbus Corn.Garamantes superat 67.14
Balearica uina 244.10
balenarum piscium consideratio,natura,magnitudo,loca 149.19.35.& inde & 150.9 & inde
balenis branchiæ non sunt 150.45
balenæ pilo uestiuntur 153.4
balena piscis 571.26
balenæ in medicinis usus 568.46
balenarũ cum orcis pugna 150.11 & inde
balenarum ora in frontibus ibidem26
balenæ summa aqua annatãtes in sublime nim bos efflant 150.27
balenæ qualiter spirent 150.46
balenæ cum musculo amicitia 167.34
balis herba qualis 448.47
balista à quo reperta 124.35
ballotis herbæ consideratio 483.44
balnearum plurium consideratio per totum & 548.6 & inde 545.47
balnearũ æstus quo arcetur 549.12.550.5
balnearum plurium usus,& medicinæ quando 551.12& inde
balnearum pensilium usus quando 165.48
balnearum damnatio 551.11
balnea Agrippæ 636.38
balsami consideratio 224.7
balsamum uni terrarum Iudææ concessum ibid. & 275.43
balsami olei natura & medicinæ 253.38 & 423.17
balsamodes arbor 222.42
balux quid 580.2
banchus piscis 571.32
banchi piscis medicinæ 565.15
Bananica uua 241.12
baptes gemma 658.16
barba ne nascatur 397.20.& 535.21 & 570.31
barba Iouis,arboris genus 270.24
Barbata,aquilarum genus 169.47
Barbari faciẽ formæ gratia pingunt 399.13 per totum
Barbarica pira 256.6
Barbarica unguenta falsa 384.3
baroptenus gemma 658.20
basaltes marmor 630.32
basanites lapis 640.7
basilicon,nucis genus 259.8
Basilicum,quære Ocimum
Basilica uua 240.29
basiliscí serpentis descriptio 133.48
basiliscí uisu uisa necant 524.6
Bassus Lecanius quis 464.10
batis herba marina 389.36
batis herba Hortensiana quæ ibidem
batis herbæ medicinæ 397.34
batis piscis 571.32
batis piscis medicinæ 565.15
batos cynos rubus 441.21
batrachus piscis 571.32
Batrachi statuarij opera 629.1
batrachion herba quæ 463.12.488.40
batrachij herbæ medicinæ 478.10
batrachita gemma 658.15
Batti statuarij simulacra 595.14. 596.41
Battiades qui 619.46
beatissimi qui à dijs iudicati 119.22.28
Bebius M.consul 2337
bdellium arbor & lachryma per totum 216.46
bdellij genera & appellationes uariæ 217.5
Bebij Pamphili interitus 122.38
Bebij iudicis mors ibid.41
Bebriacenses aues 180.41
bechion herba quæ 466.26.& 695.32
Bedas statuarius 695.13
Belgarum ex calamis usus 277.41.278.2
Belgicæ prouinciæ lapis serra sectilis 640.16
Bellonæ ædes 606.13
belli inuentores 71.1.2
bellicorũ instrumentorũ inuentores 124.30
bellorum expertes homines 68.8
belonæ pisces 571.33
belonæ partus 165.30
Belus rex sideralis scientiæ inuentor 93.41 & 658.17
beli oculus gemma 658.17.& 659.18
beluæ marinæ maximæ 150.12.20 et inde & 153.3 per totum
beluæ marinæ in terra se pascentes 149.30
beneficium deus secundum Democritum 2.26
beneficiorum gratitudo 311.7
Berenices crinis stella 22.9
Berenicæ reginæ lapis 654.30
beryllorũ lapidum consideratio 651.22
Berytium uinum 244.23
Berytia uua quomodo seruetur 257.6
Berosi astrologi laus statuaq; 116.26
bestiæ hominibus interdũ prudẽtiores 652.4
bestiæ quo fugantur 500.21
bestiæ qualiter hominem fugiant 524.31
bestiæ ne noceant 459.12
bestias euocantia 660.21
bestiolæ corpori innascentes quomodo necentur 368.42
betæ consideratio,genera,natura,&c. 353.33 & inde
betæ genera,natura,medicinæ 364.15 per totum
beta syluestris,& ex ea medicinæ ibid.26
betæ semina non tota simul nasci 352.22
betæ satio,cura,usus,&c. 353.35 & inde
betæ fõlijs uino sapor restituitur ibid.46
betæ semen quale 357.24
betæ aquæ salsæ prosunt ibid.27 & inde
betam appositam non degustasse religio est 353.40
Beterrarum uina 243.47
Betica regio tritici fertilissima 319.4
Beticæ oleum quale 251.36
Beticæ olea maxima 294.32
Betica uberrimas messes inter oleas metit ibidem 34
Reliqua quære parte secunda.
betuli gemmæ 657.1
betulla arbor qualis, quemq; locum amet 270.18
betulla apta scutis 282.13
betulla uirgæ magistratuum fiunt 270.19
betulla ligaminibus apta 279.15
bion uinum,& eius septem genera 244.34 per totum
bion uinum,& ex eo medicinæ 419.46
bibendi causa quæ fiant 249.47
bibendi gratia niues & glacies seruantur 346.49
bibendo gloriam quærentes 250.21
bibere ante cibum quando institutum ibid. & 250.19
bibunt homines non sitientes 418.41
Bibliotheca quæ in orbe nobilissima 115.28 & 605.49
bibliotheca Romæ à quo dicata 605.49
bibliothecæ plures ubi 606.1
bibliothecis imagines illustrium uirorum ponebantur 605.36

bibliotheca Pollionis Asinij Romæ 115.28
biferæ arbores 273.48 & 326.47 per totum
bigas quis primus iunxit 124.39
bigæ in nummis signatæ 577.13
bigati nummi ibidem
bilis morbus unde 205.20
bilem augentia 499.36
bilis remedia 260.18 & 365 22.27 & 368.50 & 378.49 et 392 47 & 397.24 & 398.1 et 401.49 & 403.45 & 404.21 & 407.8 & 411.48 & 423.35 & 428.3 & 433.27 & 442.25 & 451.32 & 452.36 & 466.5 & 467.28 & 468.38.45.50 et 469.7.10.12.16 44 & 470.6.13.27 & 481.17 & 482.17 & 483.14 & 485.27.47 & 487.19 & 489. 24 & 491.14 & 551.35 & 657.1
bibamniæ uuæ quales 241.26
biremi quis primus usus est 125.15
bisontes bestiæ quales 130.10
bisontis feræ in medicinis usus 507.9
byssinum linum, & eius ingens precium 344.3
Bythinia fungos uenales mittit 408.28
Reliqua quære parte secunda
bituminis consideratio 30.12 & 622.28 & inde
bitumen ad lucernarum lumina ibidem 26 29.622.35.623.1
bitumen Iudææ quale 110.499.30
bituminis fons ubi 99.23
bituminis probatio 622.37 & inde
bituminis effectus ac uis ibid.39 & inde
bitumine statuæ tinguntur 623.2
bitumine ferrum clauiq; tinguntur ibidem 3
bitumen quibus in locis prouenit 622.28
bituri animalia 545.13
byzatij Africæ campus fertilissimus 289 38 & 318.50
blapsigonia apum morbus 199.48
blattaria herba qualis 457.39
blattæ qua arte conueniant omnes 372.40
blattæ uermis consideratio, natura, genera 530.44.50 & inde
blattæ in medicinis usus 531.4 & inde
blechnon herba 485.38
blechnon quid 371.24
bliti natura, uitia, medicinæ, cõuitia 379.36
boa serpens, unde dicta 130.4
boa morbus unde dictus 515.30
boa morbus & eius curatio 435.33
boa morbus quis 474.43 & 515.30
boæ serpentes 130.3
boarium forum 589.11
boario in foro statua fuit Herculis 175 19 & 591.31
boario in foro mirum 493.9
Bocchus historicus 282.41 & 656.20
Bocchi regis sæuitia 127.37
Boetiæ fines Atticæ perdices non transuolant 175.18
Boeticorum aduersus Lacedæmonios uictoria 172.32
Boetus sculptor 587.12 & 596.12
bolbines herba 350.23
bolbiton quid 514.23
bolamiæ gemma 658.24
boleti natura, uenenumq; 407.49 & 408.20.27
boleti arborum 266.27
boleti ueneni remedia. Quære fungorum ueneni remedia
boletus unde uenenum trahit 408.12
boletorum ætas dierum septem ibidem 16
bolides cæli faces 11.15
bolite radix quæ 397.26
bombix Coa qualis 195.1 per totum
bombicum uermium consideratio 194 42. per totum
bombicina uestis à qua reperta ibid.48
bombycinæ arundines 278.35
bombylis uermis qualis 195.47
bona præsentia multos perdunt 117.39
bona, malis paria non sunt ibid.117.29
bonasus fera 130.18
Bononiæ fluuius Rhenus calamis abundat 277.50
boetes cæli signum 13.20
bopyrus piscis 572.15
Borea uento flante quid agendum, & quid cauendum 339.24 & inde
Boreas uentus 14.37
borea gemma 655.16
borscytes gemma 662.10
bostrychites gemma 658.22
bonatismos quid 325.18
botryites cadmiæ genus 597.40
botrion medicamentum 496.12
botrytes gemma 658.21
botrys herba quæ 454.28 & 481 24 & 483.47
boum consideratio, natura, diuersitas, precium 143.34 per totum
bouis capiti mirum lapillum inesse 544.27
boum honor apud ueteres 311.43
boum effigies in ære habebatur ibid.44
boum pabulis quæ frondes aptæ 413.46 & 422.27
boues araturi quomodo iungendi 325.49
boues quas herbas maxime expetunt 327.7
boues futura præsagiunt 342.3
boum fimum utile aluearijs 389.2.5
boum scabies quomodo curetur 398.35
boum medicinæ 444.10
boum cornua quomodo curantur 199.40
bobus binis mutantur dentes 203.19
boues grauidæ ubi ferant partum 206.45
boum uenenum 460.35
boum morbi remedia 361.35 439.45 & 545.21
bouis lac quale 503.43.46.48 & 504.10.18.27 & 507.10
boues lucæ quæ 127.39
boues Indici quales 133.27.39 & 143.34
boues retro pascentes 143.45
boum ætas ibidem 46
boues quo pinguescunt ibid.47
boum domitura 144.23
boum apud priscos cura ibid.6
boucm locutum aliquando ibid.19
bouis Apis consideratio ibid.22 per totum
bouem quis primus occidit 125.27
boue arare à quo inuentum 124.26
bubus quæ folia utilia 271.48 & 413 45 & 422.27
bouis in medicinis usus 507.10 & 509.3 & 510.5 & 511.14.513.5 & 514.15.33.544.27
box piscis 571.32
brabyla quæ 483.50
brachiorum consideratio 209.48
brance Galliæ far 316.15
branchiæ quibus piscibus insunt quibus non 150.31.45 & 155.34
brassica corrumpitur in dolio uini sapor 353.46
brassicæ consideratio, laus, genera, &c. ibid. 48. & inde
brassica toto seritur ac metitur anno ibid. 50
brassicæ translatio 354.1
brassicæ cymæ quales ibidem 2
brassicæ genera plura ibidem 12 & inde
brassica in rapam uertitur 357.3
brassicæ laus, & de ea scriptores plures, ac ex ea medicinæ 365.3 per totum
brassicæ species tres ibidem 6
brassica inimica uino uitibusq; ibidem 29 & 366.10
brassicæ usus 365.22.367.22 & inde
brassicæ stirpis usus 366.3
brassicæ nocumenta 366.5
brassica ubi non editur 366.6
brassicæ syluestris medicinæ ibidem 8
brassicæ uires miræ ibidem 12 & inde
brassica marina qualis ibid.26
brassica uiti inimica ibidem 430.27
brassicæ & ciclaminum inimicæ ibidem 28
braty, id est, Sabina herba 439.35
brechmasis quid 216.12
breuis uitæ homines 101.10.107.13
breuitate uitæ nihil melius 121.13 & inde
brya frutex 235.38
brianea arbor quæ & eius usus 436 46. & inde
Bryaxis statuarius 627.8.43 & 595.13 & 627.8.43
bryoniæ herbæ descriptio & medicinæ 417 16.17.25
bryon ex quo oleũ fit in unguen. usu 225.38
bryon, & ex eo medicinæ 433.4
bryon herba qualis 483.41 & 484.1
Britannia quam terram amat 289.45 & 290.1.15
Britanni quo digito gestãt annulos 575.2
Britãni glasto suas coniuges pingunt 399.15
Britanni electrum 647.27
Britannia magicã exercere cõsueta 532.45
Britannica herba qualis 449.33.456.45
Britannicæ herbæ inuentio 479.13
bromos siligenis genus 318.45
bromos herba quæ, et ex ea medicinæ 419.39
Brocci unde dicti 202.20
brochitas dentium, index equorum 203.20
Brontis pictura Apellis opus 614.33
brumale tempus quale 15.21
brumalis circulus 22.4
brumales dies hyemem futuram ostendunt 329.41
brumæ initium quando 329.41
brumæ tempore quid agricolæ facere debent 330.34 & inde

bruſcum tuber 269.34
bruta arbor 221.12
bruta pix 253.46 & 268.16
bruta ſunt quibus cor durum riget 204.25
brutorum arma 310.43
brutorum animaliũ remedia 370.19
brutis tempus pariendi ſtatutum 108.2
Brutus L. Conſul primus 635.35
Brutus L. apud Delphos terram exoſculatur ex oraculi reſponſo 263.6
Brutus L. pub. meruit libertatem ibidem
Bruti epiſtolæ de aureis fibulis 576.32
Bruti Philippen. erga ſtatuam amor 596.5
Bruti & Craſsi oratoris iurgia 625.40
Bruti Callaici templum 627.38
Bruto qui reges expulit, nulla decreta ſtatua 591.8
Bubali animalia 130.10
bubbatio 602.2
bubonum herba quæ 482.9
bubonis auis conſideratio 171.6
bubonis in medicinis uſus 525.26 & inde 536.19 & 540.21
bubonum aures quales 200.32
bubonis cordis mirum 524.28
bubulæ Cunilæ her. medicinæ 456.46
bubutij ludi unde 311.43
bubulæ carnes quomodo facile percoquuntur 426.31
bubulum femur herba quæ 486.3
bubulum fel quid 216.32
bucardia gemma 658.22
bucca quid in homine 202.16
buccinum purpurarum genus 161.41 & inde
Bucephalos Alexandri Magni equus 89.16 & 141.25
buceræ herbæ 446.50
buceros, id eſt, fœnum græcum 348.39
bucolicon herba quæ 450.31
buconiatis uua qualis 241.18
bugloſſos, id eſt, lingua bouis her. 455.10
bugloſsi medicinæ 474.19
bulapathon herba & ex ea medicinæ 378.8
Bularchi pictoris mira tabula 116.48 & 610.32
bulbinæ herbæ deſcriptio, & ex ea medicinæ 367.16
bulborum medicinæ 366.48 & inde
bulborum ſyluestrium conſideratio 387.24
bulborum ſyluestrium medicinæ 367.11
bulborum conſideratio, & genera plura 350.12
bulborum floris medicinæ 367.14
bulborũ effoſsio, & maturitas quãdo 350.28
bulbus uomitorius cur 367.18
bulbus non niſi ex ſemine prouenit, & ubi ſponte 350.31
bulbi genus, ex quo mapalia & ueſtes fiunt 344.47
buleuterion quid 634.37
bullæ aurea cui primum donata 573.31
bulla aurea cui dabatur ibidem 32
bumaſti uua qualis 241.32
bumelia fraxinus 269.6
bunion napi genus 360.15
Bupalus ſculptor 626.8
buphthalmos herba 455.15 & 462.19
bupleurum herba quæ 484.4 & 406.9
bupreſtis herbæ conſideratio & medicinæ ibidem 406.33
bupreſtis uermis qualis & unde dicta 534.16
bupreſtis remedia 417.38 & 420.40 423.1 & 499.4 & 504.12 et 506 38. & 534.15
buſelini herbæ medicinæ 368.17
buteones aues 211.35
buteo accipitris genus, & familia ab eo cognominata 169.42 & 180.42
Buthyrei ſtatuarij opera 595.37
butyri conſideratio, uſus, medicinæ 504.32 & inde & 507.40 per totum
butyri natura & effectus 504.38.41
butyrum unde dictum, & quomodo fiat ibidem 34
butyrum quid 209.22
butyrum olei uim habere ibidem 23
buxus ubi plurima 269.46
buxi arboris conſideratio, & genera tria ibidem 41
buxus montes amat 270.12
buxo non decidunt folia 270.44
buxo folia qualia 271.46
buxi ſemen Carthegon dicitur 274.29
buxus, grauiſsima & ſpiſsiſsima arborum 281.41
buxus non ſentit cariem, neq; uetuſtatem 282.22.25

C

C Aburæ fontis mirum 559.39
calaciæ herbæ medicinæ 478.42
cacaliæ herbæ uſus 459.43
cachla herba 435.17
cachrys quid 471.13
cachrys pillula in medicina 266.24
cachrys ſemen roſmarini 439.26
cachrys genera plura ibidem 32
cacizotechnos appellatus quis 596.47
cacoethis morbi remedia 411.46 & 413.27 & 423.30 & 431.6 & 437.41 & 477.14 & 490.14 & 515.24 & 542.31 & 569.42 & 570.27
cactos herba 390.41.42
cadauera qualiter in aquis ſeſe habent 29 47 & 111.38
cadauera ubi medicata aſſeruantur 204.32
cadytas herba in Syria qualis 285.13
cadmia quid 597.32
cadmiæ medicinæ 597.47 per totum
cadmiæ genera ibidem 38
cadmiæ faciendæ ratio ibidem 37 & inde
cadmia ubi optima ibidem 46
cadmiæ effectus qui 598.3
Cadmus ſolutæ orationis inuentor 76.10
Cadmus in Græciam quas literas attulit 123.41
Cadmus quæ reperit ibidem 124.8.16
Cadmi patria 76.9
Cadmi picta imago 616.18
caduceum cur cum ſerpente 523.2
Cadurci populi ex lino uela texunt 342.46
cæcias uentus 14.43, 18.15.27
cæyces alites 566.10
Cæciliana ceraſa qualia 260.22
Cæcilius M. Calfurnij Beſtiæ hoſtis 470.23
Cæcilius C. conſul 11.46
Cæcilij T. fortitudo 114.9
cæcubi uini generoſitas 243.18
cæcubum uinum ad concoquendos cibos olim utile fuiſſe, iam amplius non gigni 418.13
cædendæ quando arbores 279.38 per totum & 280.17.338.25
cæduæ arbores quæ 299.43.338.25 et circa
cæliacis utilia, quære cœliacorum remedia
cælatores imaginum clari recenſentur 593 3. per totum
cælaturæ mirabiles deſcribuntur 586 44 & inde
Cælius ſenator 140.29
Cælius Marcus 629.2
Cælius Ruffus orator 120.48
cælum nullo modo quit flecti 275.49
cæli cõſideratio, magnitudo, æternitas, cõtinẽtia, menſura, motus &c. 1.1 per totum
cæli formam globatam eſſe ibid. 20 per totũ
cælorum motus qualis ibid. 27 per totum
cælorum ſonitus concentuſq; ibid. 31 & inde
cælũ à quo primum deſcriptũ 3.43 & inde
cælo animalium omnium impreſſæ effigies 1 33 & inde
cælo rerum omnia ſemina ineſſe ibid. 35
cælum unde dictum ibidem 40
cælo quæ nobiſcum ſocietas 3.33
cæli notitiam quis primo habuit ibid. 40
cæli ſigna xij. à quo primũ obſeruata ibid. 42
cæli faces quales 11.14
cæli colores ibidem 18 per totum
cæli ſpecies ſanguinei coloris uiſa 10.9
cæli flammæ 11.28
cæli coronæ circa ſolem & lunam quando 11.29.30
cæli uerſicolores & circuli 11.33
cæli oſtentum 12.2 per totum
cæli ſcintilla quando cadere uiſa ibidem
cælum pro aere ibidem 17
cæli in terras influxus 13.4 & inde & 24.2 per totum
cæli animalium effigies quot 13.16
cælum in partes ſedecim diuiditur 17.26
cælum ardere ſæpe uiſum 18.14
cæli proprietas in locis quibuſdam peculiaris 18.46
cælo omnis infirmitas accepta ferẽda 274.25
cæli natura ad arbores 297.1 per totum
cælum quod arbuſta ſpectare debeãt ibid. 42
cæli ad arbores ſocietas 288.4 per totum
cælum terræ parere quidam cogunt ibidem
cælo conſtat operis facultas 289.37
cælo maxime agriculturam cõſtare 328.30
cæli cum terra ſocietas 334.16
cælũ ſpectare quõ inducti homines 415.10
cæli uiolentia quo tollitur 499.15
cælum quæ aues crebro aſpiciunt 172.24
cæleſtis iniuriæ duo genera 334.37
cæleſtiũ obſeruationes à quib. 5.40 per totũ
cæleſtiũ corporũ motus cur diſsimiles 7.3
cæleſtibus natura æterna 3.37
cæleſtium ad terram potentia ibidem 38
cæleſtiũ diſtantia nõ ueſtigãda 10.30 et inde
cæleſtium cognitio obſcuriſsima 328.39

cæleſtium cognitio ex multis haberi poteſt 233.43 & inde
cæmenta quo ferrumino cõponantur 641.33
Cæſaris ciuile bellum, quæ prodigia præceſſerunt 308.19
Cæſar Lucius quo anno cenſor 228.7.14
Cæſaris Octauij de uino ſententia 244
Cæſar L. cenſor quando, & quid cenſuit 246.23
Cæſaris Iulij munus gladiatorium 258.10 & 344.13
Cæſaris domus laurum habuit ianitricem 262.27
Cæſaris uilla ubi 263.19 & 559.35
Cæſar ex qua lauro triumphare ſolitus, & cur 283.20
Cæſaris forum Romæ 284.28 & 344.13
Cæſar annũ ad ſolis curſum redegit 329.16
Cæſaris de ſingulorum ſyderum ortu & occaſu ſententiæ 329.18 & 330.50 & 331.1 & deinde
Cæſar Idus Martias ferales ſibi annotauit ibidem 334.29
Cæſar forum Romæ totum texit, ac ſacram uiam, & eius gladiatoriũ munus 344.13
Cæſaris carmen de olere 354.32
Cæſar lapſana apud Dyrrachiũ uixit 354.32
Cæſar dictator Pelopõneſum inſulam tentauit efficere 50.16
Cæſar Ptolemæum perimit 64.34
Cæſar Aedemonem debellat 64.35
Cæſar C. triarium ubi ſuperat 81.34
Cæſar Caius Aug. filius 21.5 & 97.32. & 218.48 & 559.5
Cæſaris exercitus in Pharſalia famem ſenſit 465.24
Cæſaris ædilitas, & ingẽtes diuitiæ 577.46
Cæſar C. ærarium ſpoliat 578.8
Cæſaris lorica cui dicata 590.9
Cæſar Aiacem & Medeam Veneri dicat 116.44 & 607.31
Cæſ. Iulij templum & curia 607.30. 614.6
Cæſaris domus incenſa 613.20
Cæſaris ſtatuæ marmoreæ 628.26
Cæſaris in Alexandria templum 631.36
Cæſar circum maximũ extruit 634.42.50
Cæſaris æquæductus 636.40
Cæſar ubi Pompeium uicit 638.2
Cæſar ſex dactylothecas Veneri genitrici conſecrat 645.19
Cæſaris dictatoris ſpectacula 128.13
Cæſaris tertius conſulatus ibid. 19
Cæſaris dictatoris mirus equus 141.50
Cæſaris thorax ex margaritis dicatus Veneri 160.30
Cæſaris piſcinæ 166.14 & 186.12 & 559.35
Cæſaris triumphalis cœna 168.12
Cæſari ſacrificanti bis in extis defuit cor 204.41
Cæſar inimicorum literas nec lectas concremabat 113.24
Cæſar Ciceronis hoſtis 115.40
Cæſaris pater qua morte extinctus 122.31
Cæſaris ex uehiculo caſus, & eius ne iterũ caderet incantatio 492.47
Cæſaris uillis piſces manu hominis ueſcuntur 559.35
Cæſ. ciuili bello cometes uiſus 10.32
Cæſaris anima in deorum numerum recepta ibidem 45
Cæſaris crinita ſtella quando uiſa ibid. 42
Cæſare occiſo anno toto ſol palluit 11.35
Cæſaris thronos ſtella 22.10
Cæſar unde dictus 108.46
Cæſaris geſta omnia recẽſita compendio 113.10. per totum ibidem 49
Cæſaris ingenium omnium capax 113.12
Cæſar ſimul ſcribere, legere, dictare, audire ſolitus ibidem 13
Cæſar quaternas, ſeptenasq; epiſtolas ſimul dictabat ibidem 14
Cæſar ſignis collatis quinquagies dimicauit ibidem 15
Cæſaris ductu quot hominum milia occiſa ibidem 17
Cæſari fuit clementia peculiaris ibid. 20
Cæſaris magnanimitas ibidem 21
Cæſones unde dicti 108.46
Cæſonia C. Imp. uxor 108.9
Caia Cæcilia quæ 145.25
Caiæ Veſtalis ſtatua 590.43
Caius Valerius conſul 345.35
Caius Sentius prætor 246.38
C. Portius conſul 18.3
Caius Afranius conſul 21.12
Caius Imp. obeliſcum in circo Vaticano ſtatuit 281.30
Caij principis luxus in unguentis 227.50
Caij luxus in ædificijs 635.30 & 636.40
Caij principis mirum de platano 214.36
Caius Cæſar Auguſti filius uide Cæſar Caius
Caius princeps decuriam quintam adiecit 575.47
Caij principis ludi 537.49
Caius princeps auri auidiſſimus 580.10
Caius princeps ſuper omnia muliebria ſoccuios induebat è margaritis 645.46
Caij Imperatoris matrona 160.31
Caij Imp. oculi quales 201.8
Caij Imp. gladiatores quales ibidem 11
Caio Imp. immolanti iecur defuit in extis 206.5
Caij Imp. conſulatus, & interitus ibidem
Caij Imp. nauis, echeneide piſce retenta, & eiuſdem Caij in urbe interitus 588.29
Caius princeps quando interfectus 205.6
Caij Imp. uxor 108.10
Caij Imp. mater 108.38
Caius Imp. generis humani fax ibid. 39
Calces pictor 616.15
Calamidis ſtatuarij opera & 695.40 & 628.27
calamitæ ramæ genus 564.37 & 569.21 & 571.1
calamochnus quid 571.6
calamus odoratus 223.21
calami oleum 253.38
calami in medicinis uſus 571.8
calamo ubi folia non decidun 270.45
calamorum aquaticorum conſideratio 277.32. per totum
calamorum Aegyptiorum uſus ibid. 36
calamorum comæ pro pluma ibid. 40
calamis orientis populi bella conficiunt ibidem 42
calamorum armis quæ gentes uictæ 45
calamus Italiæ ſagittis aptiſſimus ibid. 50
calamorum differentiæ plures, & qui apti fiſtulis ibid. 278.15 & inde
Calchas contra Lucanos 43.11
calciamenta quibus uertantur in lapides 637.33
calciantes ſe quidam repente mortui 122.31
calcifraga herba quæ 485.26
Calcoſthenes imaginum fictor 620.12
calculi conſideratio 206.38
calculorum cruciatus aſperrimus 449.48
calculorum remedia 360.20 & 367.25 & 368.4.9 et 374.13 et 377.28 & 378.32 & 379.22 et 380.14.18 & 392.37 & 394.7 & 397.31 & 398.1.9 & 401.34.39 & 402.29 & 404.20.22.43 & 405.15 & 407.7.14.30 & 413.30 & 428.11. & 429.3 & 430.13 & 431.42 & 439.19 & 440.40 & 441.18 & 446.34 & 470.45.47 & 471.4.6.8.27.33.35 & 481.29 & 485.19 & 487.36 & 490.3.4 & 512.9 per totum & 521.42 et 537.25 per totum & 546.45 & 560.22 et 567.26.33 & 638.40 & 469.14 & 661.25
calculis notare diem 117.26
Calena uina 243.25
Calenus uates 493.21
Calphurnius Beſtia ueneficij accuſatus à quo 479.23
caligo unde cauſetur 13.23
caligines oculorum quo tollantur 369.39
Calippus ſcriptor 337.35
Calypſo pictrix 619.22
Caliſtus Cæſaris Claudij libertus 585.20 & 630.43
Calypſius imago Nicæ opus 617.48.49
Callaicum Bruti templum 627.28
callainas gemma 658.28
callarias piſcis 154.50 & 571.34
Callias ſtatuarius 596.16
callæ herbæ deſcriptio 484.9
Callias Athenienſis 583.20
Callicles ſtatuarius 596.27
Callicles pictor 616.15
Callicrates ſtatuarius 123.23 & 629.10
calliblepharis utilia 508.1 & 624.10
calliblephara 423.44
calliblepharum unguentum 393.12
callicia herba qualis 444.25
calligonon herba 488.45
Callimachus pictor 596.46
Callimachus medicus 382.16
Callimachus dux 610.46
callimus lapis 639.28
callion herba quæ 398.8
callionymus piſcis 571.37
callionymi piſcis medicinæ & 565.17
callis gemma 658.26
Caliſthenus hiſtoricus 628.28
Caliſtratus ſtatuarius 593.17
calliſtruthiæ ficus quales 257.20
callitricha

callitricha herba 459.35
callitriches fere quales 147.35
callitrichon herba qualis 471.31
callitrichon herba & ex ea medicinæ 405.8
callitrix herba qualis 478.24
Callixenus statuarius 593.17
Callon statuarius 593.6
callorum corporis remedia 395.5 & 411.25 & 412.26 & 435.44 & 438.38 & 521.17 & 569.45 & 599.40 & 602.35
calor olei causa est 251.50
calorem inducentia facientiaq; 422.45 & 423.10 & 425.50 & 426.17 & 428.46 et 435.35 & 474.27
calorem sedantia, tollentiaq; 371.7 & 419.50
Calphurnius Bestia aconito uxores peremit 479.23
Calphurnij Flammæ in Sicilia gesta, & qua corona donatus 400.12
Calphurnij annulus 574.37
Caltha uiolæ genus 385.42.48
Calua quædã animaliũ naturaliter 200.4
Caluitium homini proprium ibid.6
Caluus orator 385.44
Caluus orator quo nocturnam pollutionem sustulit 603.40
calx aqua accenditur 681.32 & 641.30
calcis consideratio 641.25 & inde
calcis & arenæ mixtura ibidem 30
calx quibus utilis 290.23
calce uina condiunt Afri 248.21 & 640.49
calce ubi agros fertiles reddunt 290.24
calcis in medicina magnus usus 642.4
calcis natura qualis ibidem
calci oleum solum miscetur 430.37
Cambyses rex obelisco pepercit, qui urbi non pepercerat 631.22
Camelopardalis animal quando primũ Romæ 132.38 & 133.8
camelorum consideratio & inde 202.46
camelorum usus in prælijs 132.50
cameli partium in medicinis usus 500.29
cameli quot annis uiuant 133.4
cameli quot mensibus ferãt uterũ 184.44
cameli lac quale 209.7 & 503.41
camelorum cum equis inimicitia 133.2
camelos ne asili, id est, tabani lædant 359.8
cameli fel non habent 205.13
cameræ quando primum 642.45 & inde
cameræ à quo primum pictæ 617.12
camerina poma 255.30
Camillus quo die Veios cepit 45.38
Camillus aurum Ioui Capitolino donat 574.5
Camillus minio illitus triũphauit 583.14
Camillo quid crimini Caruilius obiecit 589.30
Camilli domus qualis ibidem
Camilli statua 590.33
cammaron herba unde 479.48
Camarus marinus 479.87
cammarus piscis 571.43
camaron quæ & cicuta 479.48
camœnarum ædes 590.12
campaniæ castaneæ 259.41
campaniæ uitium magnitudo 240.48 & 238.48
campaniæ uua qualis 242.9 & 244.3
campaniæ cerasa 260.24
cãpaniæ siligo 317.26 & 319.24 et inde
campaniæ milij usus 319.24
campaniæ campus laudatissimus 320.14
campaniæ fertilitas 320.33
campaniæ terra pulla 288.19
campana rosa 382.38.43 & 385.9
Reliqua quære parte secunda.
Campaspe Alexandri amica Apelli dono data 613.35
Canachus statuarius 593.10 & 595.18
Canachi statuarij opera 628.50
Canalitium, uel Canalicnse aurum quod 578.10 & 580.16
canaria herba quæ 456.3
canaria auguria 312.3
cancamum arbor 222.49
cancrorũ consideratio 158.40 per totum
cancris retrorsum incessus ibidem 42
cancrorum coitus 165.2
cancrorum oculi quales 201.46
cancri tergora exuunt 158.24
cancrorum genera 158.33 & 570.37
cancri contra serpentum ictus medentur 136.12 & 158.43
cancros in scorpiones trãsfigurari 158.44
cancrorum in medicinis usus 563.8 & 565.23 & 566.18.23.567.40 & 569.3.6.7.9.35.40 & 570.4.12
cancri oculi ad quid utiles 565.4
Candace regina ubi regnauit 100.9
Candaules rex ingenti precio picturam mercatus est 118.48 & 610.33
Candaules quando obijt 610.35
candelabrorum consid. 389.15 per totum
cania urticæ genus 390.17
canities homini & equo tantum prouenit 200.7
cani à quo inficiuntur 362.30
cani à pueritia ubi 105.27
canicies præpostera 107.6
canicula stella, procyon Græce 333.46
caniculæ stellæ exortu quæ in terris fiant 13 48.& 15.11
canis stellæ ortu uina mutantur 248.10
canis stellæ ortu, scindenda ligna 280.34
canis stellæ occasus quando 331.11 & 335.2.30
canis signi exortus 334.2 335.30 13.48
canis signi exortu quæq; immutantur 154 39 & 334.3
canis signi ueneratio 334.4
canicularũ piscium consideratio 164.4
caniculæ pisces 571.29
canicularum piscium ingens copia ubi 164 5 & 237.31
canicularum cum natantibus dimicatio 164.9 & inde
caniculæ pauent hominem æque ac terrent 194.10
caniculæ piscis medicinæ 565.27
canum piscium generatio 165.2
canis linguæ, herba qualis 455.12
canũ descriptio natura, et erga dominos fides 140.16 & 184.30 per totum
canes homini inter omnia fidelissimi 140.17
canis cum elephanto pugna 141.5 & inde
canum miracula plura 140.17
canum in bellis usus ubi ibid.21 & inde
canes soli dominos nouere ibidem 37
canes soli nomina noscunt sua ibi.38
canũ sæuitia quo mitigatur ibid.40 561.2
canes è lupis & tigribus concipere. ibidem 140.44
canes dono Alexandro dati, quales fuerint ibidem 48
canũ partus, & generatio 141.10 & inde
canum rabies quando pestifera ibid.15
canem locutum aliquando ibidem 22
canes Melitei quales 48.44
canes quæ loca non intrant 97.10 & 175.20
canes ubi pro regibus habentur 100.42
canum magnorum copia 102.8
canes Indici cæteris grandiores 106.14
canes quasdã ædes nõ ingrediuntur 175.20
canum prodigia 184.36
canes quandiu uiuant ibidem 41
canes quibus infestentur 198.38
canes degeneres sub aluum caudas reflectunt 211.45
canum impetus quo cohibetur 561.2
canes quando maxime in rabiem aguntur 13.2
canis mordens lapidem, Prouerbium 527.24
canis morsus remedium quomodo repertum 449.13
à cane morsus quæ pauet ibidem
canes qua herba sese purgant 456.3
canis malignitas, & inuidia ibidem 5
canibus ne cauda crescat 141.22
canes quos non allatrent 459.15 & 501.25 & 527.6 & 545.15
canis dente læsus, uulnera aggrauat uulnerati 495.33
canis mira pictura 615.13
canes quo rabidi fiant 110.29
canes ne rabidi fiant 141.22 & 429.13 & 527.12
canum scabiei remedia 515.32
canum annua apud Romanos supplicia 523.17
canis in cibum usus ibidem 19
canis in placandis numinibus pro hostia immolabatur 523.26
canes fugantia 527.7 & 539.17
canibus maxime inimicum 582.1
canis urina in cespite perfusa herba ibi nata ad quid utilis 445.47
canum uermes, id est Ricini, quo necentur 403.33
canis mirum simulacrum 592.5
canis in medicinis usus 523.17 per totum & 527.23 & inde & 533 22 & 536.15 & 537.45 & 538 26 & 541.15 & 544.6.10
canis rabidi morsus remedia 141.15 18 per totum 359.24 & 361.41 & 362.35 & 366.18.50 & 368.18 & 369.25 & 379.5 & 380.17 & 394

394.38 & 395.22 & 402.11 & 408.31 & 409.6 & 415.34 & 420.5 421.10 & 425.41 & 426 34 & 428.10.26.34 & 435.24 & 442.41 & 449.14 & 459.11 & 492.36 & 495.48 & 498.21 & 499.42 & 501.45 & 506.41 & 520.46 & 527.2 & inde et 562 33 & 563.13.24 & 567.9 & 582 19 & 602.21

canephorus ubi 627.25
canina capita habentes homines 101.7
cannabis consideratio & medicinæ ex ea 380.23
cannabis ubi primum nata ibidem
cannabis genituram uirorum extinguit ibid.
cannabis aquam coagulat ibidem 25
cãnabis, natura, usus, satio, euulsio 356.42
cannabis ingens magnitudo ibid.47
Cannensis clades Romanorum 257.49
canon simulachrum 593.1
Canopus Menelai gubernator 77.45
Canopus sydus quale 22.9.11
cantabrica her. unde 455.30 & 457.4
cantharias gemma 661.41
cantharidum uermiũ consideratio 526.30
cantharides Catoni obiectæ sunt quod eas uẽdidisset 526.45
cantharides quo fugantur 499.22
cantharides ex qua re gignantur 198.45
cantharidum in medicinis usus 528.13
cantharidum ueneni remedia 198 45 & 369.24 & 376.44 & 417 36 & 420.40 & 422.23 & 423 1 & 504.1 657.12.18 & 525.5
cantharitæ uinum 244.25
cantharolethrus 197.10
cantharus statuarius 596.1
cantharus piscis 571.37
cantherium lapathum herba 377.42
cantharis Bacchus & Marius C. usi sunt 586.41
cantharis uermis frumenta erodens 323.43
Capanei pictura 619.7
capellæ cœlestis signi ortus quando 332 10 & 337.26
capillatæ deæ ara quare dicatur 284.26
capillus uirginum uestalium quo defereba/tur ibidem
capillus ubi probro existimatur 88.24
capillorum consideratio 201 & inde
capillis quæ gens careat ibidem 3
capillorum defluuium quibus inest ibidem 5
capillus puerorum primus contra podagram 595.45 & inde
capillus uirorum contra canis morsus 495.47
capilli mulieris quib. utiles 498.35 & inde
capilli ne canescant 544.9
capillorum animalia perimentia 551 30 & 556.26 & 623.38
capilli quo crispi fiant 405.10 & 453.3 & 500.31 & 525.32
capillum ad lunæ dies contrectari 500.24
capilli quando tondendi 284.4
capilli quo uario colore inficiuntur 279 35 & 362.30 & 376.49 et 405.9 & 406.8 & 427.15 & 434.29 & 435.26 & 439.11 & 440.21 & 441.25 & 478.25 & 624.11
capillos denigrantia 413.47 & 429 49 & 430.7 & 431.25 et 431.45 & 437.44 & 478.43 & 483.35 & 528.11 & 564.23
capillus quo ruffatur 259.10 & 421 22 & 423.14
capillum flauum quid faciat 23.43 & 478.43
capillorum color 23.41 & inde
capilli ne cadant, uel defluant 138.50 & 360.37 & 365.47 & 405.10 & 429.44 & 431.2 & 459.36 & 468.19 & 480.32 et 491.7 & 494.31 & 505.13 & 507.27.30 & 528.11
capillos nutrientia 405.5 & 422 35 & 428.25 & 443.8 & 459 36 & 491.8
capistrari quid 325.50
Capito Oppius quis 110.23
capitolium obsessum à Gallis seruatur à Manlio Capitolino 114.24
capitolium cura anserum defensum 172 40 & 523.13
capitolij ornamentum 578.12 & inde
capitolium à Vitellianis incensum 592.5
capitolium quando incensum 22 & 233.21 & 606.22
capitolij mira ædificia 635.5
capitolij ædium columnæ unde 627.21
capitolij dedicatio à quo 344.11
capitolinæ ædis incendium 587.14 & 587.10
Capitolinus Manlius quotics corona donatus 264.49
Capitolinus Mãlius regnũ affectat 114.20
capitolium à quo & quãdo inchoatũ 39.45
Capitolini Manlij fortitudo, ac gesta 114 15 & inde
capitolini Iouis ædes ex quo ære 586.12
capnias gemma 655.31 & 656.33
capniæ uuæ quales 241.18
capnites gemma 658.27
capnitis Cadmiæ genus 595.39
capnij herbæ medicinæ 467.5
capnos her. qualis 461.42 & 469.11.44
capnumargos, argyllæ genus 290.6
Cappadoces qua herba coronãtur 481.25
Cappadociæ oleum quale 253.46
Reliqua quære parte secunda.
capparis herbæ consideratio 356.2 & inde
capparis excellentia ubi ibidem 7
capparis fruticis consideratio 236.32 & 261.32
capparis stomacho inutilis 372.25
capparis natura, & medicinæ 372.16
capra oleæ inimica 254.10
caprarum consideratio, natura, generatio 146.4 & 147 per totum
capras febri nunquam carere ibidem 17 & 506.28
capræ noctu ut interdiu cernunt 201.42 & 146.18 & 508.8
caprarum morsus exitialis arbori 146.24
capra cur Mineruæ immolatur ibid.25
capræ maleficum frondibus animal quid erga Ladanum 220.37
capras ocimum aspernari 368.20.26
caprarum balatus quo concitatur 371.23
capra quo necatur 438.45
caprarũ cornu serpentes fugantur 506.24
capræ cur non lippiant 508.8
caprarum in medicinis usus 506.20 & inde per totum
caprinus caseus in medicinis 507.17 & 508.6 & 514.28.30
caprinus sanguis in medicina 508.11 & 514.25
caprinum fel in medicina 599.50
capræ fel non habent quibusdam 205.13
caprinum seuum in medicina 514.16 & 513.13 39 & 514.16
caprinum caput in medicina 512.3
caprinæ carnes ad quid 513.39
caprini fellis cinis calculos expellit, & caprarum fimus 512.20
caprarum fimus in medicina 513.24.47 & 514.35
caprarum urina in medicina 512.46
caprinum cornu uuluis utile 516.33
caprinum lac stomacho utile 503.42 504.1 & inde 511.32
caprinum iecur quibus prosit 146.19
caprea fera ueneno uiuit 186.31
caprææ ubi non sint 148.42
caprariense plumbi genus 603.28
caprificalis dies Vulcano sacer 191.45
caprificationis arborum consideratio per totum 258.14
caprifici arboris consideratio ibid. per totũ
caprificus nunquam floret 272.14
caprificus ubi trifera 273.48
caprifici quibus infestentur 309.17
caprifici quæ laudantur ibidem 24
caprifici natura, & ex ea medicinæ 258 14 & 426.24 & inde
caprificus taurorum fercia mitigat ibid.45
caprimulgi aues quales 178.39 per totum
capsis quæ apta materia 283.46
Capua unguentis delectata 226.25
Capuam à quo colonia dducta 320.34
capuli, id est, gladiorum manubria ebore & argento ornantur 534.19
caput hominis inuentum in Tarpeio delubro 493.20
capitis animalium consideratio 199.13
capitum animalium apices ibidem 14
capitibus quæ animalia carent 68.18 & 199.48
capitum ossium differentia 200.9
capita piscium considerata 199.48
capita hominum in cœlo uisa 12.14
capita præcisa repsisse aliquando 205.36
capitis iudiciũ ubi primum actum 124.28
capitibus carentes homines 58.18
capitis dolor qualis 449.48
capita aperiri magistratibus cur institutum 497.34
capitis dolorem facientia 293.36 & 380.30
capiti contraria 413.5.44 & 416 9.19 417.37 428.22.35 432 6 450.49 451.2 457.15

capitis doloris remedia 362.15 & 364.18.31 & 365.11. & 368.29 369.2.9.34.48.49. & 371.6.7.34 & 373.36. & 374.3.15. & 375.12 & 376.6 & 379.10.17. & 393.11 43 & 394. 2. & 395.25 & 396 46 & 404. 37 & 405. 18 & 408 31 & 411.17.21 & 415.18.44.45 & 416.39. & 422.12.30.42.46 & 423.4.14.21. & 427.5.12. & 428 7.50. & 429.18 & 429.37 *et* 430 14. & 431.44 & 436.18 & 437 16.25 & 440.9 & 442.12 & 445 42 & 446.17 & 446.41 & 459 39 & 460.8.10 *et* 462.23 *et* 480 33 & 490.23. & 496.34 & 499 13 & 500.2. 19.46 & 502.50 & 504.22 & 507. 43 *et* 521.1 & 528 19 & 562.6 & 608.50 & 630.23 & 656.32

capitis ulcerum remedia 362.39 & 364.24 & 366.44 & 373.20 & 377.14 & 393.50 & 394.3 *et* 413 23 & 422 & 423.12 & 432.23 & 439.6 & 444. 17 & 459.42 & 499.41 & 507.35.38 & 561.29 & 562.8 & 564.11 & 599.37 & 639.47

caput purgantia 364.25 & 393.19 394.40 & 416.33 & 437.31 & 460.20 & 460.43 & 600.6

capitis ardores refrigerantia 359.45

capiti si à sole doleat quid imponendum 431.44

capitis uulneribus quid medetur 433.50

capitis dolorem ex ebrietate sedantia 437.18

capitis ossa fracta extrahentia 460.6.20

carabi cancrorum genus 158.34 570.37

carbasa ubi reperta 343.8

carbasina uela 344.12

Carbilius Pollio 152.45

carbones faciendi ratio 265.40 *inde*

carbonibus apta materia *ibidem* 41

carbonis natura, et uis 581.34

carbonis quernei in medicinis usus 644.8

Carbo Cneus *consul* 120.14.46

Carbo L. *cum* Pompeio *consul* 39.44

Carboni Imp. *ostentum* 148.9

carbunculi morbi descrip. 464.8 *et inde*

carbunculus Narbonensibus *peculiaris* *ibid.*

carbunculus morbus quando primum in Italiam uenit *ibidem*

carbunculorum gemmarum consideratio, genera, &c. 653.1 & *inde*

carbunculi unde dicti 653.3

carbunculi frugum morbi remediũ 334.14

carbunculus quid in floribus esse dicatur *ibidem* 11

carbunculare quid sit 334.11

carbunculi ne uitibus noceant 335.49

carbunculus terræ genus 288.36

carbunculatio arborum morbus 306.19

carbunculatio qualis morbus 334.12

carbunculorum remedia 369.11.370 9 & 375.36 & 376.33 & 409.5 & 413.38 & 416.30 & 422.8.14 & 424.12 & 426.12 & 428.29 & 434.10 & 439.40 & 440.34 & 474.31 & 515.28 & 541.22 & 569.46 & 644.6

carcinomatis morbi remedia 395.29 & 402. 12 & 414.21 & 426.13 & 434.42 & 436.39 & 446.18 & 447.20 & 477.26 & 486.6 & 487.46 & 495.21 & 496.12 & 521.23 & 567.9 & 569.38

cardamomi consideratio 218.10.24

cardamomi medicinæ *ibidem*

cardamomi oleum 253.39

cardiacorum remedia 364.46 & 365.39 & 369.50 & 419.33 & 429.36 & 441.6.14 & 501.39

cardisce gemma 659.11

cardinis temporum quadripartita distinctio 329.40

cardueles imperata faciunt 179.49

carduelis auis consideratio *ibid.* & *inde*

carduus herba qualis 390.10.27

cardui in cibis, & ingens precium 355.11

carduorum satio, cultura, usus, &c. *ibid.* 913

carduorum medicinæ 380.36

carduorum syluestrium genera duo *ibid.* 38

carduus frugibus inimicus 323.48

carduis uesci plebeis non licet 346.47

Caryatidum simulacrum 627.15

Caryatides statuæ 628.37

carissæ ficus 230.13.258.33 & 261.30

cariem quæ arbores non sentiant 283.22 & 289.15

cariem impedientia 253.50

carynum oleum quid 253.36 & 423.3

carytes herba quæ 469.48

caryon nucis genus unde 259.9

caryopum, id est, nucis succus 225.48

caryotarum medicinæ 423.41

caryotæ ubi 261.29

caritatem annonæ inferentia 334.13

Carmanides pictor 617.15

carmina incantantium an aliquid ualeant 492.46 *per totum*

carmina contra morbos 498.30

carmina contra grandines 494.39

carmen heroicum à quo repertum 125.3

Carneadis eloquentia, & quid erga eundem actum Romæ 115.18

Carneades Zenonis libris responsurus Helleborum sumpsit 452.23

caro quo æstate incorrupta seruetur 376.38

caro quo tenerior in coquendo fiat 390 24 & 426.31

caro ab ossibus recedens, quibus iuuetur 411.9 & 412.5 & 422.12 & 447. 19

carnis defectus remedia 422.4

carne humana uescentes 101.6

Quære Humana carne.

carnes bubulæ quomodo facile percoquantur 426.31

carnes suauiores facientia 439.4

carnes quo absumantur in ollis 453.1

carnes cum coquuntur conglutinantia 482 37. & 487.1

carnes alentia 428.41

Carpatij maris succus ad quid 563.32

carpheoton thuris genus 219.21

carphos, id est, fœnum Græcum 446.51

carpinus arbor 269.32 & 270.16

carpinus montes amat 270.11.16

carpino nuptiales faces faciunt *ibid.* 20

carpophyllon lauri genus 262.43

carrucæ ex argento 584.45

Carthago uicta quantum, & quid Romanis soluere coacta 577.35 & *inde*

Carthago cum deleta fuit, quantum argenti habuit 584.47

Carthago quando capta 241.46 & 557.45 & *inde*

Carthago quot annis Romulæ æmula 257.48

Carthago fici argumento deleta *ibid.* 41

Carthaginem quis primus irrupit 108 47 & *inde*

Carthaginense bellum tertiũ quomodo sumptum 257.39

Carthaginensium contra Romanos uictoriæ *ibidem* 48

Carthaginensium in Sicilia uictorũ pictura 607.12.16

Carthaginenses Herculi humana hostia sacrificabant 628.38

Carthaginis Hispaniæ rosæ quales 385.5

carthegon buxi semen 274.29

cartilaginei pisces 156.31 & 207 18 & *inde*

cartilago rupta non solidescit 207.20

Caruillij Pollionis repertum 586.11

Caruilius Sp. quæstor contra Camillum 589.30

Caruilius Sp. Iouẽ in capitolio fecit 592.27

casæorum cõsideratio, diuersitasq; 209.12 & *inde* & 504.24

casei seruandi ratio 443.43

caseus ne corrumpatur, aut ne à muribus attingatur 545.1

casiæ fruticis consideratio 221.44 & 222.32

casia in Septentrione uiuit 275.49

casia apes delectari 388.4

casignetis herba qualis 445.12

Cassander Gallos obsidet 550.26

Cassander rex 615.49

Cassandræ pictura 619.4

cassiteron, id est, candidum plumbum 602 41 & 603.2

Cassius Longinus consul 107.43

Cassius L. conf. 171.14

Cassius orator 109.37

Cassius Seuerus 621.5

Cassius Parmensis 556.42

Cassius Hemina auctor uetustissimus 233 5. & 518.1

Cassius Syllanus 592.42

Cassius Spurius regni affectator à patre perimitur 589.41.591.18

Cassij C. censura, & in ea prodigiũ 308.21

castitatis exempla 71.39 & 116.8 & 133.5 & 142.45 & 218.43 & 436.6 & 454.30

castitatem seruantia 436.6 & 454.30

Castor Romanorũ uictoriæ nuncius 112.30

Castorum aurigæ qui 82.18

Castorum ædes Romæ 590.33

Castoris pictura ubi 607.37
Castoris & Pollucis pictura 614.18
Castoris & Pollucis simulacra 505.36
Castor cur à nautis inuocatur 12.13
Castoris stellæ quales ibidem 8.per totum
Castor medicus 373.3 & 380.36
Castor fera 560.35 & inde
Castores an testiculos sibi amputent 136 6 & 360.35
castorea, id est, Fibrorum testes quo seruentur optime 560.39
castorea quæ 136.7 & 560.35
castoreorum medicinæ 560.42 & 564.32 & 566.27.34 & 567.17 570.18.21.26.39
castrata frumenti genus 318.20
castratio quibus facienda diebus 338.21
castrorum uallum ex cespitibus 620.33
catagrapha à quo inuenta 610.41
Cataguse simulacrum 594.43
catanance herba quæ 484.6
cataplasmatum, id est, emplastri genus, remedia 414.38
cataractæ aues 179.46
cati corculi dicti 115.44
Catienus P. quid erga Philotimum seruum 116.22
Catilina Ciceronis ingenium fugit 115.38
Catiliana prodigia 16.39
Catilinæ proauus quis 114.27
Catinius Labeo tribunus plebis quid erga Metellum 118.29
catoblepas fera 133.45
catochites gemma 658.29
Catonis primi laudes 114.1 & 241.42
Catonis primi triumphus, censura, scientia mors 241.42.47
Catonis de uitibus, uuisq; sententia 241.49
Cato eodem uino usus quo remiges 246.2
Catonis ex Hispania triumphus ibidem 3
Cato de uino condendo 249.1
Catonis de oliua præcepta & 252.48 per totum
Cato de amurca quid 254.2 per totum
Cato nil de prunis syluestribus locutus 255.4
Cato de fructis serendis 257.30
Cato, fici argumento usus in delenda Carthagine 257.40
Cato de myrti generibus 262.4.9.28
Cato de lauro 262.28
Cato de cupresso 276.14.23
Cato summus in omni usu 280.41
Cato de terræ uitijs atq; optimo agro 289.12.19
Cato de plantandis arboribus, ac scrobibus faciendis 293.24
Catonis præcepta de insitione arborum 296.12
Cato de uite inserenda 296.30
Cato de olearum satione 297.34 & inde
Catonis de agricultura præcepta 312.37 50 & 313.2 per totum
Catonis præcepta ubi unum quodq; frumentum sit serendum 324.41
Catonis præcepta de arandi tempore 325 37. & inde
Catonis Censorij censura 344.27
Cato de brassica 353.48 & 369.5
Cato Vticæ se perimit 65.50
Catonis M. laus 447.46
Cato M. de herbis ibidem
Cato quid erga Zenonis statuam 596.50
Cato contra Græcos 519.6 & inde
Cato contra medicos ibidem 12 & inde
Cato quando obijt, & eius ætas ibidem 14
Catoni cantharides obiectæ 526.45
Cato Censorius octuagesimo anno filium genuit 110.13
Catonis duplex propago ibidem 42
Cato Censorius quid de legatione Atheniensium 515.17
Cato Græcorum hostis ibidem 14 & 519.6.11
Cato Vticẽsis pronepos Catonis primi aliæq; uirtutes eius 119.115.21
Cato ambitus hostis, ac repulsis gaudens, prologo 33
Catonem rem improbam nemo audet petere ibidem 36
catopyrites gemma 658.30
Cati, catones, & corculi qui dicti 115.44
Caius Aelius consul, & eius parsimonia 586.3
Catuliana Minerua cur dicta 695.30
catulitio quid 272.6
Catulus Q. consul 172.36
Catulus Q. consul quando 628.37
Catulus Q. qui Cimbros uicit & eius nobilis domus 286.13
Catulus Q. capitolium dedicat, & eius inuentum 344.12
Catulus Luctatius Mineruæ simulacrum dicat 593.18
Catulus tegulas Capitolij inaurat 578.14
Catullus Veronensis poeta contra Mamurram 629.34
Catullus poeta quid erga Strumam Nonium 651.50
Catulli incantationes 493.39
cauaticæ cochleæ 140.8 & 535.37
caucalis herba 389.50
Cauchorum uita 263.42
caucon herba 467.6
caudarum animalium consideratio 211.38
caudæ quibus amputatæ renascantur ibidem 40
caudæ præter hominem, ac simias omnibus fere insunt animalibus ibidem 39
cauda uillosa ubi in homine 107.14
cauda animalium, animi index 131.10
caulias quid 345.47
caulina uina 244.5
caulis leguminum qualis 316.41 & inde
caulis herbarum differentiæ 353.46
caulis pro brassica ibidem 50
caule reciso quæ regerminent 352.39
caulodis brassicæ genus 365.8
caunea ficuum genus 258.34
cauponæ animalia in mari 164.24
causæ rerum omnium, afferri non possunt 9.45.26.27
cea uestis qualis 194.43
Cæcinna Volaterranus 174.25
cedrelæon oleum 253.31
cedrelates cedri semen 230.20
cedrelaten uocant cedrum magnam 432.4
cedrus minor, & eius genera 230.16
cedri maioris genera ibidem 17
cedro cur simulacra deorum fiant ibidem 21
cedrus libros à tineis conseruat 233.13
cedrus picem fundit 248.33
cedrus montes amat 270.16 & 276.2
cedro folia non decidunt 270.43 & 271.42
cedri folia capillata ibidem 271.37.42
cedrus quo tempore semen gerat 273.15
cedri ubi optimæ 281.11
cedri usus ad classes in Aegypto, Syriáq; 281.37
cedrus non tenet clauum 282.4
cedrus non sentit cariem, neq; uetustatem ibidem 23
cedri magnæ natura, & medicinæ 432.3
cedria picis genus ibidem 4
cedrium quid, & quomodo fiat 268.14
cedrides, id est, cedri fructus, ad quid utilis 432.17
cedrinæ mensæ nobilissimæ 233.36
cedrinum oleum 281.17
Celebothrax rex 92.13
celeres equites à Romulo instituti 576.11
Celetizontes pueri 595.12.36
cellæ uinariæ quales esse debeant 249.22
cellaria agris maiora 635.32
celia, potus genus 414.45
celocem nauem Rhodij inuenerunt 125.21
celtis arbor, id est lotos 234.35
celtes testudinum genus 152.39
cementa qua ratione componantur 641.33
cemos herba 484.9
Cenchramis statuarius 596.27
cenchris serpentis morsus remedium 378.8
cenchris supra quaterna oua edit 181.30
cenchridis accipitris in medicinis usus 529.40
cenchrites gemma 661.40
cenchron Adamantis 649.33
Censius C. prætor 246.28
Censorius Piso historicus 233.15
censoria nota, qui quinq; pondo argenti possidet 586.2
censorum officium circa quid 311.39 & 313.31
censu senator quando legi cœptus 238.25
census moribus, & uirtutibus inimicus ibidem
censu magistratus omnis exornatus ibidem
centaretus quis 141.45
centaureæ herbæ consideratio 451.38 & 456.49 & inde
centaurium maius & minus 477.42
centaurij medicinæ 466.15 39 & 467.31 & 468.44 & 473 45 & 476.37 & 477.4
centaurion herba unde 450.38
centaurion lepton herba 453 38.45
centaurium herba contra quæ 459 17 & 450.23
centaurorum simulachrum 626.42

& 627.42
centi folia rosa 384.42.47
centipelliones quid 506.12
centumcapitæ herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 401.6 per totum
centunculum herba qualis 448.1
centunculi herbæ medicinæ ibidem
centurionum insigne, uitis erat 239.33
centuripinum crocum quale 348.13
ceparum generalis descriptio 350.46 351.7 & inde
cæpas syluestres non esse 361.39
cæparum remedia ibidem
cæpe somnum faciunt ibidem 40
cæparum nocumenta 362.1 ibidem 48
cæpis nuces aduersantur 428.24
cephenes apum genus 192.29
Cepheus Andromedæ pater rex 99.43
Cephis statuarius 596.27
Cephisiodorus statuarius 593.10.15
Cephisodori duo 546.24
Cephisodorus Mineruam affabrè fecit 595.17
Cephisodorus statuarius Praxitelis filius 627.16
Cephisodorus pictor 611.11
cephus animal quale 133.12
Cepionis & Drusi inimicitiæ 506 43 & 574.34
cepionides gemmæ 658.50
cepites gemma 658.31
cepocapites gemma 658.31
cera quomodo fiat 389.14 & inde
cera quæ optima ibidem 17. & inde
ceræ usus ad quid ibidem 29
ceras ex quibus floribus apes confingunt 189.47
Cereæ imagines à quo repertæ 620.2
ceris pingere consuetudo 617.3
cerachates gemma 657.20
ceramicos locus 620.13 & & 626.48
ceramites gemma 658.32
Ceras Amaltheas, Librorum titulus. Prologo
cerastes, uermes ficus infestantes 89 306.16
cerastis serpentis descriptio 134.32
cerastis cornua quadrigemina ibidem 199.5
cerastis serpentis morsus remedia 372 13 & 434.7 & 554.38 & 561.2 & 562.29
cerasus peregrina arbor 213.4
cerasorum consideratio 260.19 per totum
cerasorum nomina plura ibidem 22
cerasus in lauro inseritur ibidem 26
cerasi succus qualis 261.10
cerasa quibus constent ibidem 16
cerasus quæ loca amet 270.14
cerasis rami miræ magnitudinis 275.1
cerasi insitio quomodo fiat 296.8
cerasi quomodo præcoces fiant 309.40
ceratiæ herbæ medicinæ 468.35
ceratias cometis genus 10.16
ceratitis herba quæ 375.30
ceratitis medicinæ ibidem 33
ceraunia gemma 656.43.46 & 660.38
ceraunia siliqua 230.48 per totum
ceraunij montes 261.41
ceraunium, genus tuberis 345.20
ceraunobolon quid 614.34
Cerberum Hercules ubi extraxit ab inferis 479.24
Cerberi spumis aconitum ortum ibidem
cercopitheci feræ descriptio 133.25
cercuron Cyprij inuenerunt 125.21
cerebri consideratio 200.11 & inde
cerebrum quibus insit ibid.12
cerebrum sensuum arx 200.19
cerebrum uenarum terminus ibidem
cerebrum mentis regimen ibidem 20
cerebrum somni causa 200.21
cerebro carentia non dormiunt ibidem 22
cerebrum secundo loco formatur in corpore 204.17
cerebri medicinæ 435.25 & 437.25
cerephyllon herba, & eius natura 356.29
Ceres quæ prima reperit 123.38
Ceres cur dea iudicata ibidem 39
Cereris ædes Romæ ubi, & à quo exculta 620.8
Cereris sacra à castis solum 436.6
Cereris simulachrum ex peculio Cassij Sp. factum Romæ 589.41
Cereris simulachrum 596.38 & 627.14
ceria, potus genus 414.45
cerini gemmæ 651.29
cerinthe herba qualis 388.5
cerinthe apes delectantur ibidem
cerinthum quid 289.41
Cerion quid 359.21
Cerion libri titulus. Prologo
cerites gemma 658.33
cerostrata cornua 199.39
cerulei pigmenti consideratio 587 26.39
cerulcus fons Romæ 636.42
cerri glans qualis 265.29 & 266.2
ceruus arbor 265.16.23
certaminum sacrorum coronæ 264.32
certi nihil esse, certissimum est 3.17
ceruarij lupi quales 134.26
ceruarium uenenum quid 487.41
ceruisia quando, à quibus, & ex qua materia 250.40. 414.45
ceruisiam uti uinum inebriare homines ibidem 46
ceruisiæ usus ubi, & ex ea medicinæ 414.45.46
ceruix quæ corporis pars 204
ceruicis descriptio ibidem & inde
ceruicis remedia 379.29 & 401.17 & 417.30 & 466.8 & 497.39 & 510.9 & 522.6 & 566.27
ceruorum consideratio 137. per totum
cerui canibus urgentibus ad hominem ultro confugiunt ibidem 21
cerui ægroti quo se iuuant 136.18
ceruorum conceptus quando 137.22
ceruæ qua herba se post partum purgant ibidem 25
cerui quotannis cornua abijciunt ibid.49
ceruorum cornua ad quid utilia 138.5
cerua Sertorij qualis 138.3
ceruorum uita longa 119.38 & 138.7
cerui febres non sentiunt 138.8
ceruos Africa non gignit ibid.138.14
cerui serpentes mandunt 138.4 & 506.7
cerui ubi non sint 138.14 & 148.39 40.42
cerui ubi fissis auribus 148.39
ceruorum coitus qualis 184.20
ceruæ parturæ quo pascantur 365.30
cerui cicurati raro concipiunt 185.9
ceruorum cornua qualia 199.24.40.45
ceruorum capiti uermiculi insunt 200.22
ceruorum anima serpentes urit 213.7
cerui qua herba serpentibus resistunt 406.42
ceruorum ætas discerni non potest 137.45
ceruis cor maximum 204.27
ceruo fel esse in cauda 205.10
ceruis ubi quaterni renes 205.28
ceruorum & serpentum inimicitiæ 138.4 & 287.21 & 506.7
ceruino sanguine cõtrahi serpentes 506.15
ceruini coruu in medicinis usus 187.21 507.45.46 & 508.46 et 509.40 & 511.10 & 512.4.7 & 514.31
ceruinus pulmo in medicina 510.15 & 514.20
ceruinus sanguis aluum sistit 511.11
ceruorum coagulum intestinis utile 511.47
ceruinus fimus in medicina 514.22
ceruæ cum senserint se grauidas, lapillũ deuorant 515.42
cerui dictamnũ herbam monstrarunt primum 135. 50 456.38
cerussa color 608.12.43 & 610.4
Ceselij iurisperiti præceptor 140.28
cesenatia uina 243.44
Cestius C. consul 179.37
Cestij C. Corinthium signum 592.50
Cestros herba qualis 455.26
Cethegus consul quando 233.7
Cethegi mensa nobilis 233.41
ceti piscis magnitudo 559.6
Chæreas Athenienſis medicus 380.45
Chæreas statuarius eius opera 595.22
chalastricum, nitri genus 555.32
chalastræum nitrum uice salis 556.18
chalazias gemma 661.48
chalceos herba 390.27
chalceti herbæ medicinæ 467.24
chalcanti æris consideratio 599.40
chalcides serpentes 561.2
chalcidicæ ficus quales 257.18.29
chalci pondus 398.47
chalcis piscis 571.34
chalcis ter anno parit 65.16
chalcitis lapidis consideratio 588.25 697.24. & 662.9 & inde
chalcitis, aluminis species 613.20
calcophonos gemma 658.39
chalcosmaragdos gemma 651.13

Chalcosthenes statuarius 596.27
Chalcosthenes imaginum fictor 620.12
Chaldæorum doctrina 194.1
Chaldæorum gemmæ 661.9
chameactæ herbæ medicinæ 474.41
chameactæ sambuci genus 435.21
chamæcissi herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 442.32 & 458.22
chamæcissos arbor, & ex ea medicinæ 438.5
chamæcissos hederæ species 277.19
chamæceraſi consideratio 260.28
chamæcyparissos herba, & ex ea medicinæ 442.38
chamædaphnes herbæ descriptio, & medicinæ ex ea 397.28 & 442.26
chamædaphne laurus 262.42
chamædaphne herba quæ 387.45
chamædrys herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 442.11 & inde
chamædropis herbæ descriptio, & medicinæ ex ea ibidem
chameglycimerides 571.40
chamelææ herbæ descriptio, & medicinæ 442.23 & 454.46
chamelea frutex 235.31
chamelæa arbor, & ex ea fictitium oleum 253.16
chamæleuces herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 442.34
chamæleon herba unde dicta 403.18
chamæleon herba quæ 390.28
chamæleonis herbæ cõsideratio, genera medicinæ 403.19 per totum
chamæleonis herbæ ætas 491.32
chamæleonis oculi quales 201.45
chamæleoni pulmo maximus 205.1
chamæleontis consideratio, & ex ea medicinæ 504.30
chamæleontis miracula ibidem & inde
chamæleontis bestiæ uenenum 136.17
chamælcontis animalis descriptio 138 15 & inde
chamæleontis oua qualia 181.29
chamæleos cancer 571.39
chamæmelon herba 404.15
chamæmeli medicinæ ibidem 19
chamæmyrsine herba 253.29
chamæmyrsine quid, & ex ea medicinæ 430.9
chamæmyrsine olei natura, & ex eo medicinæ 423.2
chamæpelorides cancrorum genus 571.39
chamæpeuces herbæ descriptio, & medicinæ 442.39 & 423.2
chamæpitis herbæ medicinæ 433.15
chamæpitys herba 397.41 & 471.24
chamærops herba 467.35 & 476.25
chamæsyces herbæ descriptio, & medicinæ ex ea 442.29
Chamæterum simulachrum 627.22
chametrachea cancer 571.39
chamæzelos herba 457.42
chamæzelon herba qualis 486.37
chanis piscis semper mas 154.24
chanæ pisces uuluas habent 165.37
channæ piscis 572.17
characia arundinis genus 278.28
characias tithymali genus 464.34 & 475.33
Chares statuarius 592.18.31
charitatis exempla 152.13 & 169.4 & 170.2 & inde & 170.41 & 192.37 & 195.35 & inde & 559.15
charitoblepharon frutex 237.44
Charitum simulacra 628.9
Charmidæ ingens memoria 113.1
Charmis medicus qualis 518.40 & 519.48
charoneæ scrobes 26.34
chartarum consideratio 232.16 23.40 per totum & 233.3
chartarũ usus maxime necessarius 231.40
charta quando reperta ibid. 233.24
chartarum genera plura, & quomodo fiant 232.11 per totum
charta religiosis uoluminibus apta ibid. 12
charta Augusti cur dicta ibid. 13.39
chartæ bonitas in quibus 232.33
chartæ glutinum quale esse debet ibid. 318 33 & 411.27
chartarum farinæ, & ex eis medicinæ 411.27
chasma quid 11.17
chaus animal quale 133.12
chelidonia ficus 255.27
chelidoniæ herbæ medicinæ 466.2 453.44 476.44 477.40
chelidonia oculis utilis 460.25
chelidonia uisui saluberrima 136.3
chelidoniam herbam hirundines inuenere 136.3 & 456.3
chelidouia collyria quare 456.3
Chelidonias, zephyrus uentus 15.6
chelidonia gemma 658.40 & 661.43
chelidonij lapilli 206.15
chelonia gemma 658.41
chelonitides gemmæ ibidem 44
chenalopeces aues 173.10
chenomycbon herba 387.16
chenopus herba 189.47
chernites lapis 637.38
cherſyderis ſapientibus eryngæ contraria 400.50
Cherſiphron architectus 116.40 & 634.15
Cherſinæ genus teſtudinum 152.42
Chiæ terræ medicinæ 623.44 & 624.4
Chij inſulæ uuæ quales 241.29
Chios inſula optimũ amylum habet 317.18
chium uinum quale 247.18 & 346.34
chium obſeſſum glandibus uixit 265.12
Reliqua quære parte ſecunda.
chydææ palmulæ 247.3
chiliodynama herba 453.33
Chilõ philoſophus præ gaudio obijt 122.27
Chilonis laus, auctoritas, dicta, mors 115.47
chiragræ morbi remedia 447.18 & 503.50
chirocineta Democriti liber 444.37
chiron Herculis ſagittis uulneratus qua ſit ſanatus herba 453.38
Chironis diſcipulus Achilles 451.33
Chironis parentes & eius inuenta 124.12
Chironis ſimulachrum 627.42
chironeon herba 450.35
chironis herba, centaurion ibidem 38
Chironis medicina Troianis temporibus 531.50
chironia herba 450.44 & 456.46
chironia herba & medicinæ ex ea 476.32
chironia pyxacanthos ſpina 441.38
chironium pyxacauthum quid 216.33
chironeum Panaces, herbæ genus 450 37.43
chironium contra cicutam 459.31
Chlœliæ uirginis ſtatua qualis, & quare poſita ibidem
chlorei auis cum coruo inimicitia 187.15
chlorion auis 176.4
chlorites gemma 658.46
choaſpites gemma 654.48
cholan quid 651.9
choleræ remedia 364.4 & 368.32 & 424.9 & 444.44 & 441 14 & 489.3
chondris herba 456.12
chondris herbæ medicinæ 468.2
chortinum oleum 253.42
Chorus uentus qualis, & quibus nocuus 339.44 Quære Coxus
chreſton, id eſt cichorium herba 364.39
chryſalis uermis qualis 198.22.46
chryſanthemi herbæ medicinæ 471.34
Chryſermus medicus 406.1
chryſippæ herbæ medicinæ 472.14
Chryſippi garrulitas 518.14
Chryſippi medici laus, ætaſq; 464.34
Chryſippi de braſsica liber 365.3
chryſites lapis 640.7 & 661.3
chryſitis quid 582.35.37
chryſitis flos 385.48
chryſoberilli gemmæ 651.26
chryſocarpum hederæ ſpecies 276.49
chryſocollæ conſideratio 580.43.581 12. per totum
chryſocolla unde dicta 572.49 & 580.43 & 581.11.22
chryſocolla ubi optima 581.8 & inde
chryſocolla quid ibidem 42 & 608.9
chryſocollæ in ſpectaculis uſus 581.10
chryſocolla herbacea ibidem 13
chryſocollæ medicinæ ibidem 18
chryſocomes herbæ medicinæ 385.48 & 395.15
chryſocomæ flos qualis 385.48
Chryſogonus Syllæ ſeruus 624.39
chryſolachanum herba quæ 484.43
chryſolampis gemma 658.49
chryſolectrum quid 649.2 & 656.18
chryſolithus gemma 556.13 21 & 662.6
chryſophis gemma 658.50
chryſopraſius gemma 651.28 & 654.34 & 655.2 & 662.6
chryſopteros Topazij genus 654.34
chryſothales herba 462.13
chryſos piſcis 572.16
chrombori piſces 571.33

chromis piſcis 154.32 & 572.19
cyamea, id eſt fabaria gemma 661.46
cyamon herba 389.38
cyaneus color 655.38 & 661.50
cyanus gemma 655.32
cyani flores 385.40.387.43
cyathis pondus quale 398.48
Cybele quo anno Romam aduecta 312.11
Cybeles in leone ſedentis pictura 615.43
Cybeles ſacerdotes quo uirilitatem amputant 621.7
Cybeles ſpecus mirus 26.36
Cybele à Claudia inducta Romam 116.10
cybium quid 153.37.571.35 & 572.12 & inde
cybij piſcis medicinæ 562.34
cybiorum medicinæ 565.29 & 566.50
cibus ſimplex utiliſsimus 213.19
cibi qui auidiores 206.1
ciborum luxuria multiplex 346.35
cibi quorundam miri 263.47
cibo quod animal nunquam alitur 138.21
cibos alios alia appetunt 186.44 & inde
cibos uarie ab animalibus peti 186.24 31.44 & inde
ſine cibo ultra undecimum diem pleroſq; duraſſe 213.30
ciborum appetentia quomodo fiat. Quære Appetentia in cibis
cibis interdum uitantur morbi 404.30
cibo homo maxime perit 467.42
ciborum temperantia utiliſsima 597.19
cibum ſomno cõcoquere, corpulentiæ prodeſt non uiribus 213.23
cibi ambulatione perficiuntur ibid.24
cibi priuilegio uincuntur ibidem 25
cicadarum conſideratio 196.22 & inde 196.37 per totum & 203.36
cicadarum in medicinis uſus 537.41
cicadarum cãtus quãdo acerrimus 407.22
cicadæ quæ mutæ, quæq; canoræ 196.23
cicadis ueſcentes homines ibidem 25
cicadæ ubi non proueniant per totum 126.37
cicadæ ubi mutæ, & ubi canoræ ibid.41
cicadas oculis carere 200.46
cicatrici quibus color redit 360.38 & 368.43 & 414.10 & 437.32 & 442.30 & 477.29 & 488.19 29 & 498.10 & 305.12 & 515.25 & 560.26 & 561.38 & 581.21 & 623.36 & 639.46
cicatricum ulcera quid tollat 373.31 & 488.40
cicatrices oculorum tollentia 581.21
cicatricum remedia 363.33 & 370.15 & 371.30 & 415.39 & 416.40 & 417.12 & 432.35 et 500.50 & 508.17 & 603.38
cicatrices quæ reducant 366.15 & 422 5 & 423.49 & 427.36 & 582.32 & 597.45 & 598.6
cycæ quid è palma factum 229.48
ciceris conſideratio, & ex eo medicinæ 321 25 & 413.21
cicer quando ſeritur 321.28
cicer in religionis uſus ibid.31
ciceri tantum nullæ beſtiolæ in horreis innaſcuntur 337.5
cicer uermibus inimicum 357.14
ciceris radix qualis 315.40
cicerculæ deſcriptio 321.31 & 413.22
cicerculum quid 608.18
Cicero quando Conſul 162.31
Ciceronis academia ubi 546.11
Cicero extra ominẽ ingenij aleã prologo 27
Ciceronis laus 115.33 & inde 546.18
Ciceronis acta 113.34 & inde
Ciceronis uxoris ætas 120.10
Cicero fatetur ſemper quos autores ſequatur prologo 84
Ciceronis libri de Officijs, quales ibid.85
Cicero de unguentis 227.44 & 289.27
Ciceronis manu ſcriptus liber Plinij tempore extabat 233.2
Ciceronis cedrinæ menſæ nobiles 233.38 & 234.31
Ciceronem F. potatorem maximum, Tergilla arguit 250.32.34
Cicero lux doctrinarum 289.27
Ciceriones unde dicti 311.34
Ciceronis uerſus de lentiſco 330.25
Ciceronis Tuſculana uilla cuius 400 18 & inde
Ciceronis filij conſulatus ibid.25
Ciceronis hoſtis Cæſar dictator 115.41
Cicero equeſtre nomen ſtabiliuit 576 6 & inde
Ciceronis conſulatus ibidem
Ciceronis dictum de Sphinge 592.47
Cicero Verri ſimulachrum Cupidinis obijcit 627.10
Ciceronis facetum dictum 628.26
Cicer. conſulatus & eius collega 147 3.17 & 162.31
ciceronianæ aquæ, uillaq; 546.9
cicorium herba quæ 353.24
cichorium herba qualiter frondet 391.15
cichorium, quod & intubum erraticum 364 32 & 289.43
cichorium & eius uſus ibid. & inde
cichramus auis quæ 174.12 & inde
cicindelæ uermes noctu lucentes 332 20.28
cicini olei natura & medicinæ 422.32
cicis arboris factitium oleum 253.17
cyclamini herbæ conſideratio 386.6
cyclaminum braſsicæ inimicum 438.28
cyclaminos herba quæ 458.11 18.21 & inde 459.11.42 460.31
cyclamini herbæ medicinæ 468.47 & 471.50 & 472.50 & 474.42 & 475.13.34.41 & 477.4.25 & 478.33.41
Cyclopis pictura 612.26
Cyclopes populi 115.13
cyclopum inuenta 124.148.1419
ciconiarum conſideratio 173.32 & inde
Ciconiæ ceu lege prædicta die recedunt ibidem 36.40
Ciconias nec diſcedere, nec uenire, ſed ueniſſe cerninus ibidem 36
Ciconiæ nouiſsime uenientem lacerant 40
Ciconijs non meſſe linguas ibidem 41
Ciconiæ ſerpentum exitium ibidem 41
Ciconias occidiſſe ubi capitale ibid.42
Ciconiæ nidos eoſdem repetunt ibid.47
Ciconiæ ubi non ſunt 173.11
Ciconia quomodo cum ſerpentibus dimicat 136.5
Ciconiarum uentriculus in medicina 527 36 & 541.30
Ciconiæ pullus comeſtus ad quid 529.42
cicutæ herbæ conſideratio, uſus, & ex ea medicina 461.22
cicutæ ubi uis maxima 461.38
cicuta homini uenenum 243.5
cicutam præſumunt qui multum bibere cupiunt 249.50
cicuta rutæ contraria 359.19
cicutæ contrarium 402.7
cicuta, inuiſa Athenienſium pœna 461.23
cicutæ herbæ medicinæ 417.39 & 418.45 & 432.46 & 459.30 & 483.24 & 485.10 & 504.13 & 507.1
cicuta quibus proſit 473.1 & 474.44 & 475.43 & 476.16 & 477.9 & 499.5
Cydon ſtatuarius 593.24
Cydippes pictura Protogenis 615.32
cydonea poma quæ 254.22
Cygni in medicinis uſus 537.46 Quære Olorum conſideratio
Cilicia lactuca 353.20
Cilicum Irinum optimum 385.13
Cilicum crocum optimum 384.12
Cylindri lapides 651.34 & 655.4
cilium quid 202.12
Cimbam nauem quis reperit 125.21
Cymbia uaſa ex qua materia 655.3
Cymbri à quibus uicti 286.13
Cymbrici belli portentum 275.32
Cymbrica uictoria 112.39
Cymbricæ pugnæ ululatus 465.22
Cimæ in braſsicis quæ, & earum uſus 354 2 & inde & 366.1
Cimicis animalis in medicinis uſus 523.35
cimices necantia 486.1 & 569 33 & 570.39
cymindis accipitrum genus 170.7
cymini conſideratio, natura, ſatio &c. 355 43 & inde
cyminum ubi optimum ibidem 48
cymini medicinæ 467.28
cymini radix & eius herbæ degeneratio 357.4
cymini morbus ſcabies 357.6
cimmerius Boſphorus quibus arboribus abundet, quibus careat 276.4
cimolia creta 608.38 & 624 8.11.21.30 & inde
cimolia terra ueſtes tingi 624.1
cimoliæ terræ uſus ibidem
cimoliæ terræ medicinæ 624.15
Cimon pictor Cleoneus 610.41
cinnabaris odor 608.9
cinædi piſces 571.38
cinamologus auis 176.50
cinamomi conſideratio 221.42
cinamomum idem cinnamum ibid.49
cinamomum ubi colligitur 222.10

& 225.46 & 275.45
cinamomum quò deuehitur 98.50
cinnamomi duo genera 222.20
cinamomi corona à quo primum ibidem 18
cinamum quomodo è nidis decutiunt 177.1
cinami oleum 253.39
cinare herba ceruus uenenatis pabulis resistit 136.18
Cincinnatus arans dictator factus 312.26
cynædia gemma 658.32
Cyneæ legati ingens memoria 112.49
Cyneæ Pyrrhi legati in uitem facetum dictum 239.6
Cynegirus dux 610.46
cinerea uua qualis 241.36
cynæ arbores 217.27
cinis in medicinalibus 644.8
cinis immobilis uento 30.48
cineris usus 290.30 per totum
cineres loco fimi ubi 290.32 & 309.46
cineribus semina ante sationem aspergenda 324.14
Cyniras tegularum inuentor 124.5
Cyniræ senectus 119.39
cinnabaris pigmenti consideratio 583.28
cinabaris in unguentis 226.44
cynocephalia herba 533.7
cynocephali feræ natura 147.34
cynoglossos herba quæ 455.12
cynoides herba qualis 460.11
cynomyia herba qualis 460.12
cynomorion herba, & ex ea medicinæ 414.40
cynops herba 391.11
cynopus piscis 571.43
cynorhodos flos 385.30
cynorhodos, id est rosa sylvestris, ad quid utilis 141.20 & 449.18 per totum
cynorhodos ad canis morsus 143.21 & 459.12 per totum
cynosbatos frutex, & ex eo medicinæ 441.1 & inde
cynosbatos frutex quid 236.35
cynosdexia piscis 571.43
cynosorchis herba 484.34
cynospastos arbor, & eius medicinæ 441.21 & inde
cynosura ova quæ 183.38
cynozolon herba quæ 403.34
cyparissias herba quæ 470.13
cyperos quid 392.21
cypirus arbor omnium ocyssima 294.42
cypirus herba quæ 391.30.47 392.22.27 & inde
Cippi Romani cornua fabulosa esse 199.22
cyprinus piscis 154.39
cyprinus sexies anno parit 165.17
Cyprinum oleum 253.32
Cyprinum unguentum 226.28.47
Cyprij unguentis delectati ibidem
Cypria ficus 230.44 & 247.5
Cypriæ uites maximæ 238.44
Cyprium uinum 244.23
Cypria resina optima 248.35
Cypria laurus 262.33
cypri samsucus uel amaracus optimus 396.32
cypros herba & ex ea oleum ad quid 423.9
cyprus arbor 223.45
cypriæ arundinis medicinæ 438.29
cypricera ad quid 624.18
Reliqua quære parte secunda.
Cypsellus tyrannus 606.36
cypseli aues 178.33
circea herba qualis 484.15
Circe herbarum perita 449.31
Circei agri quales ibidem 33
Circeiensis agri magnæ lactucæ 354.43
circeium, id est, mandragora 461.5
Circes odoramenta 234.22
Circenses ludos myrto coronati spectabant 262.24
Circensibus ludis, circus quo sternitur 640.33
Circius uentus qualis 14.48
Circius uentus ubi utilis & contra 288.1
circos gemma 658.35
circos accipitrum genus 169.43
Circi maximi Romæ descriptio 634.42
Cyrenaica prouincia misy habet 345.19
Cyrenaica prouincia basiliscum serpentem gignit 133.48
Cyrenaicæ regionis lasserpitium 276.30
Cyrene oppidum quando conditum 345.39
Cyrenaicæ arbores 234.30 & 235.13
cyrenis rosæ atq; unguentum 385.5
cyrenis crocum quale 348.17
Reliqua quære parte secunda.
Cyrus quando regnare cœpit 625.46
Cyri post uictam Asiam ingentes diuitiæ 585.32
Cyri ingens memoria 113.47
Cirri auium descriptio 199.14.18 & inde
Cisalpinæ uineæ fertilissimæ 287.49
cisibilites mulsi genus 244.49
cyssanthemos herba 458.19
cyssanthemi herbæ medicinæ 466 47 & 470.38 & 478.6.33
cisites gemma 658.38.661.45
cissos arbor, & ex ea medicinæ 438.3
cissos hederæ species 277.19.438.3
cistarum materia quæ 282.14
cisternarum cõstruendarum ratio 641.24
cisternarum aqua qualis 548.18 & inde
cisthos, & eius natura, genera, medicinæ 437.49 & inde
citharæ & eius cordarum repertores 124.48
citharus piscis 571.43
Cytheris mima 131.40
Citieus medicus 369.39
Cytinus, id est, primus punici mali flos 424.50
cytisi fruticis consideratio 236.44
cytisi folia qualia 271.47
cytisi color 281.44
cytisus herba 323.27
cytiso herba apes delectari 388.4
Citori montis buxus 269.47
citra pulueris iactum, prouerbium 618.35
citrea quomodo serantur 292.6
citreorum odor & sapor qualis 261.6
citreorum malorum medicinæ 424.26
citreum oleum quale 423.3
citrus arbor à Græcis medica dicitur 255 14 & inde
citri usus in sacris 226.11
citrinum oleum 253.30
ciuem seruare melius, quàm hostem occidere 264.43
ciuem seruantis priuilegia ibidem 41
ciuium fortium quæ dona maxima apud ueteres 311.31
ciuile bellum Pompeij Magni, ostento prædictum 308.14.19
Ciuicæ coronæ consideratio per totum 269.19
Ciuica corona quæ 399.35
Ciuica obsidionalis cui dabatur 399.44
ciuitatem regiam Aegyptij inuenerunt 124.27
ciuitatem popularem Attici inuenerunt ibidem
ciuitates ab animalibus deletæ 136.34
Cyzicena terra qualis 621.16
Cyziceni unguentis delectati 226.24
Cyzici obsidionem quod prodigium præcesserit 308.18
clamatoria auis 171.19
clarigare quid 399.31
classis prima Romæ 577.33
Claudiana struthia 255.25.26
Claudiæ pudicitia inducta in urbem Cybele 116.10
Claudius imperator in Sicum oppidum uetera nos misit 47.28
Claudij imperatoris colonia 48.8
Claudij imperatoris è Britannia triumphus, & eius insignis nauis 45.5
Claudij imperatoris in Africa bellum 65.29.32
Claudij imperatoris oculi quales 201.8
Claudij imperatoris de Britannia triumphus & eius ludi 577.50 & 578.1
Claudij imperatoris aquæductus 636.40
Claudius imp. smaragdos inducbat & sardonychas 652.17
Claudius imp. quid cum orca pisce 150.19
Claudius imp. scaro pisce delectatus 155.4
Claudius imp. quando censor 168.16
Claudij Imp. Messalina uxor 187.4
Claudij principatu lapides pingere inuentum est 605.16
Claudij principis institutio 576.1.42
Claudij principis consulatu plures soles uisi 11.41
Claudij Cæsaris historiæ 221.13
Claudij charta 232.39
Claudij Cæsaris ludi 42.2 & 577.50
Claudius Appius quando consul 608.12
Claudius Appius primus clypeos in sacro dicauit 606.12
Claudij Pulchri scæna qualis 607.1
Claudij Pulchri ædilitas 128.5
Claudij Isidori testamentum 585.22
Claudij Agrippina uxor 175.42 & 179.17 & 408.1 & 624.44
Claudij libertus potentissimus 630.43
Claudij imperatoris serui tres ditissimi 585.20
Claudio immolanti, in extis iecur defuit 205.6

clauiculæ uitium quæ 415.30
clauis inuentor 124.22
clauorum pedum remedia 393.16
Quære Pedum clauorum
clausa omnia cuius tactu aperiantur 465.19
clauus, id est morbus arborum 306.26
clauus latus ab Hostilio rege repertus 163.25
clauorum remedia 432.39 & 435 44 & 473.28 & 496.33 & 505 17 & 513.16 & 555.11
Clazomenium uinum 244.20
Chleantes picturæ inuentor 606.36
Cleemporus medicus 407.38 & 444.33.35
clema herba 488.46
clematis hederæ genus 438.14
clematis herba qualis 442.49443.9
Clementia dea 2.25
Clementiæ exempla 113.20.127.3 per totum & 131.4.44
Cleomenis simulacrum 628.13
Cleon statuarius 596.26
cleonicion herba 442.44
Cleopatræ captæ unio Romam portatur 161.3
Cleopatræ uniones, ac cum Antonio epulæ ibidem 160.43
Cleopatræ astus, quo M. Antonium peremit 382.18
Cleophantus medicus 361.8 & & 443.27 & 465.2
Cleophantus pictor 606.34
Cleostratus primus de signis cœli scripsit 3.42
Clerus ceræ portio 192.5 & 193.48
Clesias statuarius 596.16
Clesides pictor 618.39
Clesippus fullo 589.18
clidium quid 153.33
Cliduchi statua simulachrumq; 593.27
Cliduchi simulachrum 595.33
Climacteræ leges 120.33
Clymenus rex 454.9
clymenos herba unde dicta 454.9
clymeni herbæ medicinæ 470.42
clinice medicina 518.12
clinopodij herbæ descriptio 442.43
clypeus ardens quando in cœlo uisus 11.49
clypei in sacro dicabantur 606.11
clypei unde dicti 606.17
clypei ex auro 606.20
clypei à quibus inuenti 124.30
clypeus Hasdrubalis 606.21
clyster inuentum Ibidis 135.46
clytarchus quando fuerit 101.23 107.9.16
Clytemnestræ pictura 619.6
Clyti Alexandri amici pictura 614.16
Clitorius statuarius 593.9
cliuina auis 171.19
cloacarum Romæ descriptio 635.5
Clodiæ Ofilli senectus 120.10
Clodia lex 577.15
Clodiana uasa 585.41
Clodius Æsopi filius, & eius luxus 151.10
Clodij Æsopi preciosa patina 181.20
Clodij Seruij dolor 450.1
Clodij Publij funus 590.25
Clodij interitus & Pompei edictum 601.19
Clodij domus qualis 635.2
Closter fusos inuenit 124.9
Cluacina Venus ubi Romæ 261.45
cluere quid ibidem
clupea piscis 153.21
clusinæ uuæ quales 241.14
cnecinum oleum 253.43
cneoron herba & corona ex ea 386.12.23
cneoron, siue cnestron quid 235.31
Cneus Domitius quid de muliere ebria 245.49
Cneus Terentius scriba quis 233.5
cnicon herba & eius usus 390.27
cnicum herba qualis 398.33
cnidæ piscis 571.38
coa uua quomodo seruetur 257.6
coa uasa qualia 620.43
coa bombyx qualis 195.1 per totum
coa uestis. Quære Cea
coaguli lactis materia 269.13 19 & 279.38
coagulum lactis quando uenenum 507.3
coaspites gemma 658.43
cobio piscis 571.34
cobion herba 470.18
cocci grani consideratio, natura, medicinæ 485.9
cocci tingendi ratio 162.44 per totum
cocco imperatorum paludamenta tinguntur 399.19
coccum quid 162.49.50
coccus arboris quid 266.32
Coccineus color 346.15.385.26.398.8
coccycis auis consideratio 170.10 per totum Quære Cuculus
Cocles Oratius. Quære Oratius
coelites unde dicti 201.40
cochlearum consideratio 140.7 & inde 159.1 per totum
cochleæ quæ optimæ 535.35
cochleæ in se equorũ capita habent 149.35
cochlearum dentes 202.45
cochlearum differentiæ plures 166 19 per totum
cochleæ quãdo nascantur 165.28.166.18
cochlearum uiuaria per totum
cochleæ quam herbã prosequuntur 405.38
cochleis cur dantur cornua 199.35 & 200.46
cochlearum in medicinis usus 512.8 & 528.20 & 529.40 & 530.33 & 533.37.38 & 534.13.25.26.50 & 535.44.50 & 536.7.17.25.35.38 50 & 538.10.12.16.32.37 & 543 20 & 544.15 & 563.20 & inde & 568.48 & inde
cochlites gemmæ 662.19
cocobolis uua 240.29
coctiuæ castaneæ 259.41
cocorum luxus pulchre notatus 155.25
Cocis suis Parthi mores dederunt 181.15
Coci summè quibusdam grati 155.26.27
Coci quando non erant in seruitijs, sed ex macello conducebantur 320.11
cortonæ fici genus 258.33
codiamini herbæ consideratio 387.22
Cœle Syria iuncum odoratũ habet 392.43
cœliace quæ 375.15
cœliacorum remedia 363.49 & 365.33 & 368.32 et 370.39 & 374 11.19 & 379.27 & 395.23 & 403 38 & 414.20 et 416.20.23 et 424 9.10.39 & 426.17 & 429.43 & 431.20 et 437.1 et 438.49 et 440 44 & 441 & 468.29.16 & 487 50 & 491.27 & 498.41 & 504 31 & 511.23.43 & 521.50 & 522 26 & 536.45 & 556.49
cœlon quid 587.47
cœlum. Quære cælum
cœna lautissima 161.49 & inde
Cœnarum lex 560.3
Cœnarum summa lautissima 620.47
Cœnarum censoriæ leges 146.48 & 148.17 & 181.10 & 625.22
coeundo quæ cohæreant 183.45 184.5 16 & inde
coggyria arbor 236.6
cogitatio quid faciat 109.20
cogitationum uelocitas ibidem 22
cognomina prima unde sumpta 311.33
coitum concitantia 185.7 & 396 28 & 472 per totum
coitu primo morbi multi soluuntur 496.12
coitus animalium differentiæ 184.10 & inde
coire non potentium remedia 396.29 & inde
coitus quando remissus 407.21.23
coitu septuageno quo libido duret 472.44
colchicon uenenum 504.13
colchi in Italia 46.10
Reliqua quære parte secunda.
colias lacerti genus 571.34
colycia conchiliorum genus 566
collyrium medicamentum 394.29 & 423.44
colymbades ad quid utiles 421.38
collectionum remedia 411.1 & 412 22.43 & 422.8 & 423.13 & 426 32 & 427.11.40 & 429.47 & 431.36 & 432.19 & 433.7.30 & 434.25.43 & 435.13.48 & 437 2 & 438.31 & 439.10.38 & 440 20.41 & 441.38 & 443.37 & 446.3 & 460.17 & 465.44 & 475.32 & 481.6 & 484.3.30 & 488.33 & 490.12.24.41
Collina tribus Romæ 311.49
collicia, id est, sulci maiores in agris 326.12
colli descriptio 204.1 & inde
colocasia herba quæ 389.38
colocasiæ medicinæ 398.38
colocynthis, id est cucurbitæ genus, & eius medicinæ 359,31
colon quid 206.16
colonus bonus maxime laudatur 311.17
Colophonia resina qualis 248.36
Colophonius Dionysodorus 619.16
colossicon 593.29
coloris consideratio, nomina, genera, usus 608.8 per totum

color quilibet quid amet, quidue refutet 608 3.& inde
colores præcipui tres 385.26 & inde
colores animalium mutantia 138.23.29.31 & 546.49.50.& inde
colorū naturales quidam, factitij alij 608.8 per totum
coloribus quatuor usi ueteres 610.8
colorem inducentia reducentiaq; 263.7.11 & 367.4.& 368.2.& 393.40. & 405.4. & 407.33. & 413.49. & 414.9. & 417.22. & 420.28. & 422.35.40.& 428.6.& 440.4 & 441.43.& 473.34. & 509.21 & 543.28
colos quid 608.43.& 609.4
Colossi statuæ quales 592.9
Colossorum plurium descriptio ibid.11
Colostra, colostratiq; infantes qui 503.38
colostratio quid 209.12
Colotes pictor 610.31
colotes color
colotes lacerti genus 526.17
coloti lacertæ caudam renasci 157.32
coluber in aqua uiuens ad quid 565.43
columbarum consideratio 177.30
columbarum pudicitia ibidem
columbæ quo sese purgant 136.20
columbæ quot annis uiuant 177.44
columbarum gloria in quo ibid.48
columbæ ne sedes mutent 178.7
columbæ interdum internunciæ epistolas ferendo fuere ibidem 9
columbarum ingens precium ibid.13
columbæ ubi optimæ ibid.15
columbæ quoties anno pariant 181.46
columbæ cibus quis gratissimus 323.6
columbis quæ herba familiaris 459.14
columbis gratissimum semen 470.11
columbarum in medicinis usus 523.25
columbarum fimus in medicina 529.29.34
columbarum fimus optimus 290.43
columbæ sese osculantur ante coitum, quotq; oua pariant 182.50
columbæ pauonibus amicæ 187.31
columbarum fœtus quid necet 203.22
columbina creta 290.19
columbinæ uuæ 241.25
colum morbus 464.25
coli morbi remedia 360.31.367.21. & 368.33.& 372.4.& 428.13. & 504.11.& 537.13.19
columellares dentes quales 203.14
columnarum consideratio 625.39.& inde 641.42
Comagena galla optima 431.18
comagenum medicamen 173.10 & inde 523. 5
comagine herba qualis 523.6
comaron unedonis species 260.7
combreti herbæ consideratio, natura, medicinæ 348.5.& 394.8
combustorum remedia 359.47.& 412.37
Vide etiam Ambustorum remedia.
come herba 491.28
cometarum consideratio, natura, genera, etc. 10.8 per totum
cometes quid portendat ibid.21
cometes ubi colitur ibid.38
cometarum materia quæ ibid.49
comitialem morbum inducentia 367.47
comitialem morbum præter hominē, solæ coturnices sentiunt 174.19
comitialis morbus quos non corripit 374. 22& inde
comitialis morbi cognitio 137.43
comitiali laborantes apertis etiam oculis nihil cernunt 201.21
comitialis morbi absolutorium 497.48
comitiales morbi calaa interfecti à quo curati 492.35
comitialis morbi remedium 137.15 & inde & 285.17.& 361.10.& 363.7. & 365.39.& 369.46.& 371.15.& & 373.3.& 375.39.& 376.17.& 377.28.& 378.18.20.& 380.35. & 395.45.& 396.1.& 401.13.& 409.16.& 412.2.& 413.24.& 417.13.& 420.30.& 126.4.& 428.9.& 431.1.33.& 432.24.48 & 435.6.& 452.26.& 453.13.& 463.4.& 474.6.& 481.29.& 487.4.& 492.20.& 495.18.22. & 496.14.& 499.46.& 500.21 26.29.32.& 501.20.& 502.18.& 504.7.& 513.38.& 517.2.& 534 39.& 339.30.44.& 560.49. et 361.31.34.39.et 622.17.48.et 639 34.et 659.3
Comitia quando habere non licebat 311.50
Comitiorum Rom. consuetudo 572.38
Comitij Romani mirum 258.2
Comœdia pictura, opus Ethionis 612.44
Compitalia festa à quo et quibus primum instituta 644.14
complexus fata necantes herbæ 324.4 et inde
conceptus iuuantia 361.12. 407.9 478.35
conceptionis tempus in satis 272.7
conceptus & generationis hominum consideratio 108.25 110.39
conceptum quæ signa sequantur 108.16
concipere fœmina qua ratiōe possit 372.15 487.37 659.31 661.6
concipere etiam inuitas cogentia 544.25
concharum partus margaritæ ibidem 34
concharum abortus 154. 40
concha manum uenatoris præueniens abscindit ibidem 49
conchæ coluntur apud Gnidiam Venerem 156.47
conchas fulgure minui 159.38
conchæ Arabicæ quales 160.21et inde
concharum genera plura 161. 40.571.4
conchæ maris tēpestatē prædicunt 341.40
conchæ lunæ uarietate uariantur 11.13 & 28. 19
concharū consideratio, genera, uarietas, etc. 18.& inde 159.7.22
concha canere quando Triton uisus 149.42
concharum luxus 159.18 per totum
conchilij color 385.30
conchiliorum copia ubi 89.33
conchiliorum medicinæ 565.18.49
conchilia lunæ augeri 11.13.& 28.19
conchilia in cœnis prohibita 148.18
conchiliorum luxus 159.21 & inde
Concinnari uerbum apud Catonem 249.12
concionantibus utile 655.28
concoctioni utilia 361.33 & 372.47.& 407.47 & 408.49 & 411. 6 & 474. 3 & 480. 41 & 483.16. & 490.50. & 497.8 & inde
Concordia dea 2.25
Concordiæ pictura 618. 44
concordia domesticorum qua ratione haberi possit 501.18
Concordiæ ædes Romæ à quo 574.28 & 595.14.32. 46. & 596.33.39. & 619.3. & 611.44. & 642.29. & 644.39
concubinus quis 144.6
condilomatis utilia 415.27.& 422.11 & 441.8
condilomatum, id est tuberculorū ex inflammatione nascentium remedia 394. 45 & 401.32.& 411.25.& 415.26 & 421.24.& 422.11.44. 50.& 424.15. & 427.8. & 428.18. & 429.50. & 439.27. & 441. 8.& 472.1.& 480.29.& 483.46 & 521.20.& 522.8.& 537.50.& 567.46.& 602.30.& 604.49
condryllon, siue condrylle, herba qualis 407.41
condrylla herba 389.49.391.24
condurdi herbæ medicinæ 466.10
confarrationis uinculum 311.36
confiteri scelus noxij quomodo cogantur 444.42 & 525.27
conger piscis 154.34. 158.1
congris pinnæ binæ ibidem
conger locustam lacerat 167. 32
conger & murena inuicem inimici ibid.30
Coniades scriptor 248.21
conizæ herbæ cōsideratio, genera, sexus, usus 386.39
coniza herba 386.13.39
coniza herba apes delectantur 388.4
conizæ herbæ medicinæ 478.23
conizois herba 356.10
conniuere quibus animalibus datum & quibus non 201.10.11 et 202.9
Conon scriptor 337. 25
Conopas nanus 111. 25
Conseminia uua 241.7
consensus gentium plures 125.29.35.40
Consentiæ urbis uina 244.1
Consentini agri malus trifera 274.3
Considiæ Seruilij M. filiæ curatio 434.36
consiliginis herbæ medicinæ 467. 14
Consyngis Nicomedis regis uxor à cane perempta 140.27
consiligo herba quæ 455.36
constantiæ exempla 1161.46 per totū
constitutiones publicæ æreis tabulis incisæ 697.30
consuetudinis uis 111.42 et inde
consul Romanorum quis primus externorum 117.48
consulatus Latio quoq; negatus ibid. 50
consules purpura utebantur 161. 30

consule intraturo domum quampiam fores à lictore percutiebantur 115.15
consules primi Romani qui 635.35
consules Romani quorum facit Plinius mentionem 5.37.& 10.32.& 11.32.34 40.41.42.44.47.49.50. & 12.4.& 17.37.& 18.2.3.7.12. & 21.12.& 22.26.& 25.6.40.et 29.34 & 47.7.& 64.36.48.& 107.43 & 108.9.& 109.31.& 110.3.6.17 & 112.4.23.& 113.43.& 113.12.16.& 115.35.& 117.47.& 120.1.6.12.14.18.47. & 121.2.5. & 122.33.45.& 125.50.& 126.4.& 128.5.7.19.& 132.36.& 139.15.& 140.31.& 147.17.& 148.18.& 157.42.& 162.31.& 168.14.15. & 171.10.13.& 172.36.47.& 178.10.& 179.37.& 181.10.& 205.5.& 207.9.& 210.31.& 214.32.& 228.10.& 233.7.8.& 242.33.37.& 246.20.& 250.21.& 251.10.12.& 255.15.& 262 18.& 204.39.& 282.28.& 285.5 & 286.16.& 313.7.33.& 314.4.& 325.7. & 342.29. & 349.19.& 344.16.& 345.35.& 355.27.& 400.4.16.23.25.& 519.2.& 532.26. & 537.15. & 573.41.& 574.4.22.28.et 575.41.& 576 6.23.& 577.4.& 578.5.7.et 585.21.22.33.34.& 586.3.& 590.19 & 591.15.& 592.30.50.& 601.19.& 606.12.15.23.& 607.5.7.& 621.4.& 629.39.41.& 635.7 23.34.& 645.29.& 646.10
contractionum membrorũ remedia 371.17 & 404.41.& 409.13.& 415.33
contraria inter se 369.7.& 430.24 & inde
contusorum remedia 377.38.& 450.42 & 490.17.& 520.39
conuersio rerum in alias 237.30 per totum & inde & 637.36
conuiuarum consuetudo 494.20
conuiuæ plures fungis perempti 408.22
conuoluuli flos qualis 385.26
conuulsorum remedia 361.38 & 364.3.& 365.48.& 367.9.& 370.44.& 372.26.& 373.17. & 374.44.& 377.33.& 378.46 & 380.14. & 394.5. & 396.20. & 402.50.& 406.15.29.41.& 426 16.& 432.18.21.et 438.26.& 439 31.& 442.15.46.& 456.41. & 476.20.& 480.47.& 482.36.& 486.50.& 490.17.45.& 644.4
copia rerum quid mali afferat 610.13
Coponius Qu. cur damnatus 620.45
Coponius statuarius 628.49
coquinaria uasa ex argento 585.44
cor primũ in omni animali gignitur 182.3 & 204.17
cordis consideratio 204.16 & inde
cor nouissimè moritur ibid.18
cor per singulos annos augeri in homine 204.29
cor aliquando in hostijs defuisse ibid.38
cordis bubonis mirum 525.29
cor caninum habentem fugiũt canes 527.7.
cordis talpæ mirum 533.16 & inde
cor animi & sanguinis sedes 204.20
cor prauum audaciæ signum ibid.26
cor maximum habentia ibidem
cor duplex in perdicibus ubi ibid.28
cor hirsutum habentes, fortissimi ibid.33
cor quando in extis aspici cœptum ibi.40
cor an sit necessarium uiuentibus ibid.42
cor in quibus cremari non potest ibid.43
Corculi qui dicti à Romanis 115.44
Coracini pisces 89.4.& 154.34 & 563.21
coracini piscis in medicinis usus 563.21 & 569.47.48
coracinus ubi optimus 155.31
coracini marini 571.31
Coraliticus lapis qualis 631.4
corallij consideratio, natura, precium, usus, loca, bonitas 560.7 & inde.& 638 16 & inde
corallij gestamen religiosum 560.18
corallium ubi prouenit 638.16 & inde
corallij usus & medicinæ ibidem 21 & 560.20.& 638.21
corallij effectus 638.21
corallis gemma 658.35
coralloachates gemma 656.22.658.35
Corbulo Domitius contra Armenos 83.8 & 85.2
Corbulo dux 22.27
Corbulo consul 108.9
corchorus herba 390.1.460.38
corchori natura & medicinæ 398.34
cordillæ pisces 153.41
cordum, id est secundarium fœnum 333.25
cordi animalia quæ 144.42
Cordubense æs 588.32
Cordelij equitis Romani castaneæ insitio 297.19
Corelliana castanea 259.39.& 297.19 20. 21
Corfidius funere locato reuixit 122.8.10
Coriacesia herba qualis 444. 24 & inde
Coriandri natura & medicinæ 376.26
coriandri satio 356.29
coriandri semen quale 357.24
corybantian quid 201.22
Coribas pictor 619.15
Corici montis crocum quale 384.43
Corylus arbor quæ loca amet 270.5
è Corylo nuptiales faces fieri ibidem 22
Corymbi hederæ 276.48
corymbi quid 356.50
corymbia herba ibid.
corymborum hederæ medicinæ 437.29
corymbicæ coronæ 386.21
corymbitis herba quæ 470.15
corinthas herba qualis 444.26
Corinthus quando à Rom. capta 241.47 & 588. 46
Corinthus incensa 488.41
Corinthia uasa qualia ibid.40
Corinthia signa quæ 592.46
Corinthũ Mummius diruit 589.24 & 619.45
Corinthium æs quale 588.24
Corinthij unguentis delectabantur 226.23
Coriolana pira 256.5
corion herba quæ 471.25.& 475.34 & 478.44
coris herba 471.27 & 474.39
corythia conchiliorum genus 566.2
corij in medicinis usus 513.20 & 538.47
Cornelia sexagesimo secundo anno genuit 109.49
Cornelius Alexander 45.33.& 235.50
Corneliæ Gracchorum matris statua. 591.21
Cornelia Grachorum mater qualis 109.49 & 110.16.48.& 116.18
Cornelius Bocchus 654.45
Cornelius P. consul 233.7
Cornelij Balbi theatrum 630.42
Cornelius Balbus quis, & eius consulatus 117.48
Corn. Balbus Garamantes superat 67.16
Cornelius M. consul 168.14
Cornelius Orfitus consul 11.42
Cornelius Nepos quando obierit 162.25
Cornelij Taciti equitis Rom. filius, Galliæ Belgicæ rationum procurator 111.32 & inde
Cornelius Caluus orator 120.48
Cornelij Galli interitus 122.48
Cornelius Pinus pictor 616.45
Corn. Cossus consul à quo seruatus 264.39
Cornelius Ruffus dormiens excæcatus. 121.2
Cornelius Cethegus consul rutatum mustum dedit 355.27
Corn. Nepos Padi accola 45.49
Cornelius Merẽda corona donatus 576.23
Corn. Valerianus 168.14
cornicis consideratio 170.37
cornix miræ loquacitatis 179.38
cornicis cum noctua inimicitia 187.16
cornix ardeolæ amica ibid.32
cornicis in medicinis usus 528.23.33. & 541.7
cornix futura præsagit 341.49
cornices uitæ longissimæ 119.37
cornuum animalium consideratio 199.21
cornuum animalium diuersitas ibid.23
cornuum animalium usus ibid.32
cornibus carentia ibid.44
cornua pro manibus ad scabendum corpus ibid.34
cornua boum quomodo curantur ibid.40
cornua ceruorum cuti enascuntur ibid.47
cornua ceruorum & eorum usus 137.39 & inde
cornu unum asino Indico 199.44
cornua bina quæ habeant ibidem 45
cornigera animalia quæ fœno pinguescunt 207.3
cornua animalium tingi solita 284.11
cornei homines quales 112.5
Cornuti Manlij morbus qualis 464.2
Cornucopiæ libri inscriptio prologo 1 uersu 89
Corni arboris consideratio 260.31 & 272.22.48.& 273.7
Cornus arbor apes perimit 388.9
Cornibaccæ 260.14

corni ſuccus qualis 261.1
cornus arbor montes amat 27.11.13.15
cornus ſpiſsiſsima arborum 281.48
corni ligni uſus ad quid ibid.50
corni arboris medicinæ 428.43
corollæ & corollaria unde dicta 381.33.34
corolla argentea à quo primum ibid.35
corollæ Hetruſcæ quales 381.40
corollarium Lolliæ paulinæ 160.31
coronæ aſtri exortus quando 337.27
coronæ aſtri exortu quæ fiant ibid.33
corona quando occidit 333.49
corona ciuica qui donati 246.19.49 per totum
coronarum militariũ ſpecies plures 264.21
corona non niſi deo olim dabatur ibid.29
corona Bacchus primus uſus ex hedera ibidem 31
coronæ uſus apud ueteres 381.22
coronæ uſus in ſacris ibidem 24.27
coronarum denominatio ibid.45
corona ex odoratis floribus à quo primum. ibidem 27
coronæ Aegyptiæ atq; hibernæ ibid.32
coronarum lex duodecim tabularũ ibid.44
coronas mortuis ſitas olim 381.46 & 382.10
coronis ſeueritas ſeruata 381.48
coronæ deorum, larium, manium, ſepulchrorumq; 382.10
coronæ pactilis, ſutilis, & honor earum 382.10.11 & inde
coronæ roſariæ gratia ibid.12
coronæ ab Indis petitæ ibidem 13
corona ex nardo laudatiſsima ibid.13
coronarum ſcriptores ibid.15.16.25
coronæ quæ capiti noceant ibid.15
coronas bibendi uſus ibid.21
coronas ſcribere friuolum eſſe ibidem 27
coronarum honor, genera, materia 386.3
coronæ quæ principatum obtinent ibid.8
coronæ nominibus Græcis nuncupatæ ibid.9
coronarum plurium nomina uſusq; 399.35 per totum
coronarum materiæ 231.17.& 241.33 & 254.20.& 255.11.& 262.21.31 & inde & 264.19 per totũ 269.22 & 276.36.47.& 284.47.& 311.14. per totum & 355.36.& 371.5. 379.17 libro 21.cap.2.3.4.9.per totũ & 358.39. & 386.44 & inde. & 394.26. & 397.12.30. & 398.6. & 399.34 per totũ. lib.22.cap.3.4.5.6.7.per totũ & 404.13. et 438.8 & 440.9.& 446:17 481.25.487.9.& 597.7.& 642.16.& 645.34
coronamenta in hortis ſerenda 381.11
coronarium æs quale 585.2.& 597.6
coroneola roſa 385.3
coronopus herba 391.3
coronopus herba, et ex ea medicinæ 403.38
corpus augentia 213.28.& 418.36. & 423.39.& 426.2.& 428.36
corpus obſtupefacientia 464.14.630.27
corporum inſignia 111.34
corporis totius hiſtoria 199.12 per totum
corporis magnitudo unde accidit 23.45
corpora ſignantes notis populi 81.39
corpora cremare quando cœptum Romæ 123.13
corporis nitor quo fiat 406.20
corpora defunctorum incorrupta conſeruans 270.15.& 432.6
corpora tota tingentes homines 100.30
corporis humani magnitudinis conſideratio 111.13
corpus quadragintaſex cubitorum inuentum. ibidem 16
corporis totius morborum remedia 459.33 & inde
corpora defunctorum quibus lapidibus cito abſumuntur 637.31 per totum
corpori infixa extrahẽtia 393.38.396.27 & 401.14.& 402.41
corpulentia quibus augetur minuiturq; 21 per totum
corruda unde aſparagi fiunt 278.50
corruda, id eſt, aſparagus ſylueſtris 354.38 & 355.8.& 361.28
Corrugi unde dicti 575.35
Corſi à quo Romanorum primum uicti, & de eis primus triumphus 262.24
Corſica laurum non habuit ibid.49
Corſica buxo abundat 269.47
Corſicum mel cur inuiſum ibidem 48
Corſica cæra qualis 389.20
Reliqua quære parte ſecunda.
Corſoides gemma 658.35
corticum arborum conſideratio & differentiæ 275.4.& 307.24
cortices qui detracti necent arbores 307.24
cortices quæ arbores mittant ibid.26
corticum arborum uſus 266.47 per totum
cortina caldarij genus 268.17.& 619.34
cortinæ tripodum 589.34
cortina quid 609.21
Coruncanus legatus perimitur, & eius ſtatua 590.37
Corus uentus qualis, & quibus nocuus 339.44.& 341.14
coruus quo tempore morbis afficitur 523.13
coruus quo ſeſe purgat 136.21
coruorum uita longa 119.38
coruorum conſideratio, natura, etc. 170.46
corui & cloræ auis inimicitia 187.15
corui fœtus ſuos fugant 170.44
corui ore concipere à quibuſdam crediti ibidem 48
coruinum ouum contrarium grauidis ibi.49
coruorum auguria auſpiciaq; 171.2
cerruorum intelligentia 179.23
Corui imperatores nominatim ſalutantes ibidem 29
corui exequiæ celebratæ ibid.31
coruorũ incubatio, quotq; pariant 183.30
corui aquatici caluent 200.2
corui futura præſagiunt 341.45
coruus piſcis 571.33
coſsi uermes in medicinis 542.17
coſsi uermes ex ligno gignuntur 198.24
coſsi uermes in cibo 306.16
Coſſus Corn. conſul à quo ſeruatus 264.39
Coſsini Romani hiſtoria 526.31 & inde
coſtarum conſideratio 206.30 & inde
coſtæ homini tantum octonæ ibidem
coſtarum fractarum remedia 513.45
coſti arboris conſideratio 217.36
coſto dijs ſupplicant 410.34
coticulæ conſideratio 584.25
cotiledonis herbæ medicinæ 462.4.27 & 466.23.& 471.4.& 472.1.& 473.28.& 474.36.& 475.23
cotinus arbor qualis & ubi 270.12
cotis agricolarum conſideratio 333.16 640.40 & inde
cotes Cypri quales 630.13
cotes Armeniæ ibidem 16
cotium genera plura 640.40
cotes ubi optimæ ibidem
cotonei mali conſideratio 254.21 & 256.26 & 261.7 per totum
cotonei ſerendi tempus 298.36
cotoncorum natura & medicinæ ex eis 424.7 & inde
cotonca poma in cubilibus ſalutatorijs ſeruabantur 254.28
cotonea quomodo condiantur ſeruenturq; 257.2 & 424.7 & inde
cotonea herba 467.33
cotana caricum genus 230.14
coturnicis auis conſideratio 1741
coturnices cur damnatæ menſis ibidem 18
coturnices comitiali morbo infeſtantur ibid.
coturnicibus uenenum pro cibo gratiſsimum 176.18 & inde & 186.31
coum uinum in Italia fieri 244.42
coxæ doloris remedia 359.38
Coxendicum morbi remedia 370.3 369 12 & 378.23.35 & 394.39 & 396 5 & 409.16 & 412.38 & 414.7 & 416.45 & 436.4 & 455.41 & 482.15 & 480.36
crabronum uermium conſideratio 194 24 & inde
crabronum ictus qualis ibid.30 & inde
crabronum ictus remedia 360.46 & inde & 554.40
crabrones quos non feriunt 495.6
crabrones equorum è corpore naſci 194.21
Gracca leguminis genus columbis gratiſsima 325.5
crambe braſsicæ genus 365.9
crapula quomodo uitanda 248.42
crapulam inhibentia tollentiaq; 365.30 & 369.40 & 393.44 & 394.26 41.401.16.437.39 & 474.3
craſsiueniũ, aceris arboris genus 269.29
Craſsi Romani auus nunquam riſit 111.46
Craſſus diues primus coronas ex argento reperit 381.39
Craſsi in Parthos tendentis omen malum 258.34
Craſſus contra fugitiuos, & Spartacum & eius uatio 262.21
Craſſus apud Carras peremptus 23.19
Craſſum Orodes ubi ſuperat 85.47
Craſſiũ oratoris ſcyphi quales 586.28
Craſsi oratoris diuitiæ ibidem & inde
Craſſus nobilis orator, & eius nobilis domus 286.12
Craſsi oratoris ærea triclinia, & eius hæres 589.33
Craſsi L. oratoris columnæ quales 633.38
Craſſus Licinius quo anno cenſor 228.7

Crassi Licinij aquæ 546.7
Crassus Licinius consul 107.43
Crassi L. & Domitij Aenobarbi inimicitia 286.10 & inde
Crassus L. quando censor ibid.16
Crassus L. quando consul 532.26
Crassus L. orator quando 165.46
Crassi M. prodigiũ ac interitus, & eius milites 18.15
Crassi M. laurea 202.21
Crassi scomma 18.15
Crassus M. quem esse diuitẽ dicebat 585.16
Cratæogonon herba qualis 484.22.31
crategis herba qualis 472.4
Crateuas medicus 356.9.& 364.40
Crateuas scriptor 406.22
Craterus Alexandri Magni dux 621.24
craterites gemma 658.36
Craterus statuarius 628.35
Craterus pictor 618.42
Cratinus pictor 619.21
Credulitatis pictura 618.30
credulitas Græca 134.20
creditur optime experimentis 288.17
cremare corpora quando cœptum Romæ 123.13
Cremutius scriptor 273.13
crepis herba 391.4
crepitus asini quo faciunt 488.32
Cresilæ statuarij opera 595.15
cretæ terræ consideratio, genera, &c. 624.12 per totum
creta terra apta uineis 288.20
creta cimolia 608.38 & inde 624.14
creta eretria 608.32.39
creta Selinusia 609.37
creta anularia ibidem
creta argentaria 209.12.609.25. & 624.32
cretæ genera plura 608.37.& 624.13
cretæ terræ usus in uictoria 624.33
Creta insula tragion gignit cõtra sagittarum ictus 235.33
Cretæ cupressus plurima 276.24
Cretæ montes Ida, & quos Albos uocant, ibidem 26
creta terra seruorũ pedes dealbãtur 624.33
Cretenses in bellis calamis utuntur 277.49 & 278.2.20
Cretensis calamus qualis 279.20
Cretenses quo uestem tingunt 473.11
Creticum amylum 317.32
Creticum siser optimum 361.28
Creticum Heracleum optimum 374.2
Cretica cæra qualis 389.19
Cretica cupressus quæ 439.36
Reliqua quære parte secunda.
crethmos herba qualis 478.32
crethmos agrios herba quæ 461.39 & 472.21
crethmi herbæ medicinæ ibidem
cribrorum consideratio 320.11
crinitæ stellæ, id est, cometæ 10.9
crinon, id est, rubens lilium 383.30
Crispa omnia fragilia 282.20
Crispinus Hilarius ingentem posterorum numerum post se reliquit 110.7
Crispus Passienus bis consul qualis 285.5
Crispus Vibius consul prologo 342.9
crystallios herba qualis 460.10
crystalli gemmæ consideratio, natura, usus, loca 646.23 & inde
crystallum quid ibid.25 & inde
crystallus miræ magnitudinis ibidem 39
crystallo contraria ibid.43 & inde
crystallina uasa 573.6
crista herba quæ 482.25
cristas galearum quis reperit 124.32
cristarum auium descriptio 199.13 & inde
Critias statuarius 593.5
Critobolus Philippi Maced. cæcitatem docte curat 116.32
Criton scriptor 337.25
crocallis gemma 658.37
crocia gemma 663.7
crocinum unguentum 226.25.45
crocinum collyrium 394.28
crocis herba qualis 445.22
crocodilea quid 502.14 & inde
crocodilon herba qualis 484.35
crocodili herbæ descriptio 135.1
crocodili ubi & quas fabas timent 321.11
crocodili ubi gignuntur 64.27.30
crocodili humani corporis auidissimi 89.2
crocodilis Tentiritæ populi terrori sunt 135.22.& 494.50
crocodili marini 571.30
crocodilorum genera duo, & eorum in medicinis usus 502.8 & inde. & 571.1
crocodilos uenantes quo utantur 468.38 & 563.7
crocodili quibus non noceant 563.8
crocodilorum magnitudo partusq; 135.4
crocodili ichneumone puniuntur ibi.12
crocodilorum cum delphinis inimicitia pugnaq; ibid.16
crocodili quando Romam aduecti ibid.39
crocodilorum mirum 144.36
crocodilus tantum maxillas superiores mouet 202.24
crocodilorum morsus remedia 413.35 & 421.9.& 554.28.& 555.18. & 468.34 & 562.31.& 563.7
crocomagma unguentum 394.30
croci consideratio, natura, genera 384.9
crocum cum dulci non soluitur 394.21.22
croci medicinæ ibid. 22. & inde
crocus quo optime seruetur ibidem 22
crocum quod pessimum 384.14
croci usus nunquam in coronis ibidem 21
croci usus in uino theatri ibid.22
croci florum laus ibidem 29
crocum ubi optimum ibid.11.& 394.31
croci adulteratio 384.14
croci probatio an bonũ sit ibid.15 & inde
crocum ubi optimum ibid.18
crocum quando & ubi odoratius ibid.31.32
crocum prius floret quàm frondeat ibid.23
croci coronæ 394.27
Croci iuuenis fabula 277.26
crocutæ feræ descriptio 133.24 & 138.49
Crœsi filius semestris loquutus 212.17
Crœsi regnum quo prodigio concidit ibid.
Crœsi auri copia 577.37. & 585.32
Crœsi domus ex qua materia 621.48
crotalia quæ 160.15
croton arbor 253.14
cruciatus asperrimi qui 449.47
crudaria argenti uena 581.49
crudelitatis exemplum 53.41.& 54.16 & 492.26.& 532.25
cruditatis remedia 369.36.& 374.42 & 376.12.& 467.11.& 474.2
crura animalium qualia 210.18.& 211.16
crura & ab his cognomina 210.36
cruribus utilia 637.42
Crustumina pira 255.44
crucibus corpora defunctorũ affixa 635.17
Ctesibij inuentum 116.41
Ctesidemus pictor 616.20.& 618.38
Ctesilai opera 593.23
Ctesilai statuarij opus 596.22
Ctesilochi pictoris opera 618.36
cubitus qualiter habendus 497.6
cubitorum octonum homines 100.32
cucubalum herba qualis 484.46
cuculi auis consideratio per totum 170.26
cuculi auis æstus 170.15
cuculi in medicinis usus 544.34
cuculi prouerbium 332.15
cuculus auis temporaria ibidem
cucumerum genera tria 348.13
cucumeres quomodo toto anno seruentur ibidem 11
cucumeres ut sine semine nascantur ibid. 15
cucumeris anguini siue erratici consideratio, & medicinæ ex eo 339.7 per totum
cucumis consideratio 347.34. & 358.32
cucumis oleum natura odit 348.1
cucumis qua arte diu cibis seruatur 348.35
cucumis semen quale 357.39
cucumis medicinæ 358.32 per totum
cucumis seminis, succi, radicisq; medicinæ 358.34
cucumis ubi optimum ibid.49
cucumis piscis 571.43
cucurbitæ, id est, sanguinẽ extrahendi instrumenta 569.24
cucurbitina pira 256.5
cucurbitarum hortensium consid. 348.5
cucurbitarum genera, cultus, magnitudo, &c. 348.15 & inde
cucurbitarum usus in cibis 348.28.27.33 & inde
cucurbitæ quomodo diu seruentur ibid.35
cucurbitæ sylvest. & earum medelæ ibid.39
cucurbitæ semen quale 357.25
cucurbitæ sylvestris consideratio, & ex ea medicinæ 359.25 per totum
cucurbitæ quam sylvestrem uocant, descriptio & ex ea medicinæ 359.29. & inde
cucurbita sylvestris, id est persolata ibid.
culeus mensuræ genus 242.24.25
culices uespertilioni gratissimi 183.43
culices acida petunt 186.22
culicis mira subtilitas 188.21 & inde
culices quibus molesti sint satis 307.11
culices quo pelluntur ab hortis 357.21
culices quo necantur fugantur ue 347.47 & 415.16.& 425.20. & 483.33

culices

cudices ex qua materia gignantur 165.9 & 189.46.& 198.48.& 309.17
culicum mirum in caprifico 258.16
culix herba & eius affectus 348.14
culmus leguminum qualis 315.20
culter arandi instrumentum 325.25
culturæ terræ considerati 326.30 per totū
Cumanum linum quale 343.10
cumini consideratio & medicina ex eo 370. 37.& 371.36
cuminū pallorem sumētibus inducit 371.40 & 372. 14
cuminū syluestre,& ex eo medicina 372.2
cumini species plures 371.49 & inde
cumini morbus 357.6
cumini Aethiopici & Africani natura et medicinæ 371. 49
cuniculorū animaliū consideratio 147.40
cuniculus unde dictus 147.45
cuniculi ubi gignuntur & ubi non 40.32
cuniculorum ubi exta bina 205.31
cuniculi interdum oppida suffodiunt 136.35 & 147.41
cuniculi ubi non sint 148.33
cunila herba quæ 356.9
cunila ferro tangi non uult 357.10
cunilæ semen & succus ibid.24.27
cunilæ natura,genera,medicinæ 372.30
cunila bubula qualis 136.4. & 372.30 & 356.9
cunilæ gallinaceæ medicinæ 372.35
cunila,id est,origanum Heracleoticum secundum Græcos ibidem 36
cunila masculæ quæ ibid.38
cunilæ bubulæ herbæ medicinæ 456.46
cunila apes delectantur 388.4
cunilago herba quæ 356.10
cunilago herba & ex ea medicinæ 372.38
Cupidinis simulacrum Verri à Cicerone obiectum 627.10
cupressi consideratio plena per totum
cupressi picem fundunt 248.32
cupressi oleum 253.30
cupressus aquas odit 270.22
cupresso non decidunt folia 270.36
cupressi folia carnosa 271.38
cupressus trifera 274.5
cupressus Diti sacra 276.10
cupressus ante domum defuncti poni solita 276.15
cupressus non sentit cariem aut uetustatem 282.22.24.& 283.25
cupressus semper nitorem seruat 282.35
cupressi semen minimum 292.31
cupressi semen formicis maxime expetitur 292.38
cupressus quō & quando seratur ibid.39
cupressus quæ odiat 308.33
cupressi folia tusa semina à uermiculis seruāt 324.18
cupressus Cretica quæ 439.36
cupressinum oleum,ex eoq; medicina 423.2
cura fertilitatem affert 312.24. 314.21 & inde
curæ & diligentiæ exemplū nobile 314. 21
curallium,pro corallio 560. 14
Curiatij tergemini 107.27
Curij Apollinis fons 559.39
Curius M.non nisi guttum faginum ex præda attigit 280.8
Curij M.parsimonia & dictū nobile 312.18
Curius M.imperator rapū torrens aurum repudiat 349.35
Curius M. cur Dentatus dictus 110.44
Curionum familia & in ea oratores 117.35
Curio C.bello ciuili obijt 636.3 & inde
Curionis Caij patris funebre munus quale 636.4
currus rotæ axungia inunguntur 505.23
currus abies apta materia 283.32.45
currus ita paruus, ut musca alis contegeret 112.34. 596.8. 628.11
currum ornamenta ex quibus 603.21
cursores uelocissimi 112.20 & inde
cursus peculiare impedimentum 206.22
Curtius fons Romæ 636.41
curuli in sella quis semel & uicies sedit 120.7
cuspides in prælijs quo tingebantur 398.16
custos in uite quid dicatur 302.31.33
cutem fœminarum in facie nutriēs 414.46
cutem leuigantia 360.7
cutis sensu caret 208.18
cutem emendantia 373.30.& 393.30 & 407.15.& 417.10.22. & 422. 40. & 423.24.30. & 428.6. & 429.9.& 434.44.49.& 435.14 45.& 478.41.42.& 482.47. & & 505.10.& 509.21 & deinde. & 534.11. & 564.11.20. & 566.3. & 624.5

D

Dabula palmæ genus 228. 46
Daca poma utilissima 255.40
Daci faciem suam pingunt 399.14

Reliqua quære parte secunda.

Dactylides uuæ 241.25
Dactylidis statuarij opera 628.28
dactylos herba qualis 446.43.46
Dactylothecam quis primus Romæ habuit 645.19
dactylus piscis & miracula eius 167.24 & 572.10
Dædalus in Creta labyrinthū fecit 633.15
Dædalo inuenta plura 124.20.& inde 125.23
Dædali filius 43.4
Dædali statuarij opera 595.26
Dædali simulacrum 628.24
Dahippi statuarij opera 596.27
Dalion herbarius 374.19
Damascena pruna 230.28.254.49
Damasi Democriti fratris uaticinium 340.5
Damasi inuentum biremis 125.15
damasonij herbæ medicinæ 466.6. 472.8 & 477.2
damasanios herba qualis 459.6
Damæ animalia 147.25
Dameas statuarius 593.9
Damion medicus 447.11
Damocrates Seruilius medicus 455.38
Damophalus statuarius 620.7.9
Danaus puteorum repertor 125.9
Dandonis senectus 119.43
Danaes pictura 618.30
Daphnitis laurus 262. 43
Daphnias gemma 659.3
Daphnidis serui precium ingens 117. 7
daphnoides arbor 222.45
daphnoides lauri genus 262.46
daphnoidis lauri natura 429.26
daphnoides herba qualis 443.10
Dardani Troæzœnij inuentum 125.2
Dardanium aurum 576.35
Darius Xerxis pater per Bosphorum Thracium duxit exercitum 57.34
Darius ubi ab Alex.Magno uictus 86.18
Darij pater Hystaspes 94.47
Darius in quo lapide sepultus 637.38
Dario regi platanus et uitis aurea dono datur 585.29
Darij ab Alexandro uicti spolia 114.42
Darij uicti ab Alexandro pictura 615.50
Dasypus leporis species 147.49
dasypodes bestiæ omni mense pariunt superfœtantq; 184.13.42
dathiathum thuris genus 219.21
dauci herbæ descriptio 457.45. 458.38 & 459.41
dauci herbæ medicinæ 466.19. & 468.5 & 470.28. & 471.19.39.44. & & 465.29.& 476.25.& 478.12
daucon pastinacæ genus 346.46
Decapolis Syriæ oliua qualis 252.22
decima deo dicanda 219.34. 222.14
Decimiana pira 255.47
Decius Pub. ab exercitu corona donatus 264.38
Deciorum deuotionis carmen 493.7
Decij P.Muris honores 400.1
Decius P. quoties graminea corona donatus, & eius pro uictoria deuotio ibid.& inde
Decumanus limes quis 339.15. 36
Decumæ in uictoria à Romulo institutæ 284.28
Decuriarum ab Augusto ordinatio 575.29
Decuriarum nomina & differentiæ 575.34 & inde per totum
desfloreſcendi tempus 273.1
defrutum quo tempore fieri debet 249.39 & 338. 4
defrutum quomodo fiat 245.2.& 249.39 & 338.4
defunctorū corpora quomodo incorrupta seruentur 270.15.& 432.6
defunctorum mensis feralibus dicatum apium 367.45
defunctorum mentio quō habenda 494.5
defunctorum corpora in fictilibus condiebantur 620.36
defunctorum corpora in quibus condita citò absumuntur 27.8.& 637.35
defuncti pili crescunt 208. 33
defuncti ungues crescunt 210.10
defunctorū corpora ponderosiora quàm uicentium 111.39
defunctorum corpora crucibus affixa
Deianiræ pictura 618.33
Deiphobi pictura ibid.30
Deliades statuarius 596. 17
deliciæ ciborū exquisitæ taxantur 347. 12
deliciæ quanti constant 221.39
deliratio unde dicta 326.17

Deli insulæ palma uetustiss. 284.46
Delius Apollo ubi præcipuè colitur 59.30
Delphica platanus Agamemnonis manu sata 284.35
Delphico templo raphanus aureus dicatus 349.34
Delphicum templum à quo pictum 611.6 & 618.26
Delphicæ cortinæ cur dictæ 589.34
Delphica laurus qualis 262.28.30
Delphicæ lauri medicinæ 429.39 & inde
Delphorum ingens signorũ copia 591.47
Delphini astri ortus 331.2
Delphini astri occasus 237.14
Delphis uictores lauro coronatos 362.31
delphinorũ piscium consideratio, natura, etc. 150.49
delphini pisces maris tempestates præsagiunt 341.39
delphini piscis medicinæ 505.48 & inde
delphinus animalium omnium uelocissimus 150.49
delphinorum coniugia 151.1
delphinorum partus ibid. & 194.41
delphini quàm diu uiuant 151.8
delphini formæ descriptio ibid.12
delphini Simonis nomine appellari cupiunt ibid. 14.50
delphini musica delectantur ibid.15.40 & inde & 200.28
delphinus hominibus amicus 151.15
delphinorum erga pueros amor ibid. 20
delphini cum hominibus piscantur ibid.44
delphini uinum appetunt 152.12
delphinorum auditus qualis 200.28 & inde
delphinorum charitas erga partum 151.7
delphini tellure tacta statim moriuntur. ibidem 11
delphinus ex pueri manu cibum sumẽs ibi.23 & inde
delphini corio teguntur 152.80.153.14
delphinorum olfactus 200.31
delphini fel non habent secundum quosdam 205.43
delphini ingenti empti precio 586.27
delphinorum in medicinis usus 568.32 & 569.1. & 570.5.41
delphinorũ cum crocodilis pugna 135.16
Demænetus in lupum conuersus 134.20
Demaratus Tarquinij Prisci pater 606.34 & 619.46
Demaratus exul in Etruriã profugit 619.47
Demarate Alcibiadis mater 596.32
Demetrius rex propter Protogenis picturam Rhodijs parcit 116.49. & 615.32
Demetrius rex Peloponnesum insulam tẽtauit efficere 50.16
Demetrius cur accusatus 558.6
Demetrius Pompeij seruus 624.39
Demetrij pictura 619.5
Demetrij Phalerei statuæ plures 591.2
Demetrij simulacrum 594.38
Demetrij statuarij operà 595.23
Demetrij arbor maxima 281.38
Democritus de herbis 448.43 & 465.28
Democriti frater Damasus, & historia eorum de segete 340.5
Democritus quid de rapo 360.39
Democritus cuncta sibi Græciæ cognita professus 239.38
Democriti de empto omni oleo historia 334.15
Democritus primus magicam in nostro orbe celebrauit 444.25. & 532.19
Democriti Chirocineta ibid.3
Democriti peregrinatio 448.44. 532.13
Democriti uolumen de quaternario numero 498.3
Democritum cur Plinius arguit 502.37
Democriti miræ cõmentationes 492.32
Democritus posuit resurrectionẽ mortuorum 123.9
Demonax Selcuci dux 86.12
Demophilus pictor 611.20
Demosthenes uenenũ sub annulo portat mortis gratia 575
Demosthenis ab hoste laus 115.8
denarius argenteus quanti ponderis apud Romanos 398.46
denarij aurei consideratio 576.46
denarij prima signatio ignota ibidem
denariorum probandorum lex 585.8
dendrachates gemma 557.21
dendritis gemma 662.13
dendroides herba 470.17
dens continuus absque gingiuis cui animali 137.1
dentium consideratio 110.42.et 202.25
dentium decidendorum tempus 110.43
dentes quibusdam inesse cum nascuntur ibid.
dentium uice quidam continuo osse gignuntur ibid.49
dentes inuicti ignibus 110.50. & 111.1
dentium necessitas 111.2
dentes primores sermonem regunt ibid. 3
dentium auguria 110.46. & 111.5
dentes quot unicuique sint 111.6
dentes canini quales ibid. 8. & 208.28 & 203.4.5.11
dentibus nondum genitis, homo non cremabatur 110.50
dentium genera ac usus 202.25 & inde
dentes quibus mutantur 203.3
dentes genuini qui ibid.5
dentes multis octogesimo anno renascuntur ibidem 6
dentes plures maribus quàm fœminis 111.7
dentes quando homini nascuntur 203.2
dentes ueterinorum ætas indicatur ibid.13
dentes nullæ uolucres præter uespertilionem habent 202.43
dentium tria genera, serrati, continui, exerti ibidem 25
dentes in palato nasci 203.11
dentibus hominum uirus quoddam inesse ibidem 21
dentis puerorum remedia 495.50 & inde
dentium candor quomodo fiat 406.21 & 422.18
dentes ut cito nascantur 544.12.18
dentes trium inter se ordinum Mantachoræ animali 133.36
dentes lædentia 366.7. & 439.49
dentes pullini qui 143.17
dentes corruptos quid confirmet 508.46
dentes quomodo firmentur 359.34.41 & 361.30. & 376.12. & 377.15. & 378.7. & 398.22. & 403.33. et 420 13.28. & 421.40.48. & 424.37. & 425.5. & 441.10. & 462.35. & 463.7. & 508.46. & 503.4. & 565.38
dentes extrahentia 421.49. & 432.5 & 437.47. & 533.32. & 565.28
dentes aqua decidere faciens 449.31
dens cauus quomodo inuritur 428.26
dentium doloris remedia 231.35.et 358.38 & 359.36.41. & 361.15.35.48. & 362.43. & 363.21. & 364.20. & 366.36. & 367.36. & 369.10. & 372.21. & 373.5.22.31.37. & 376.11. & 377.47. & 378.16.29. & 393.16. & 396.49. & 402.49. & 405.49. & 409.18. & 416.40. & 421.35.44. & 422.7.48. et 425.5 & 426.19.29.40. & 427.38.40. & 431.23. & 432.4.23.35. et 433.10. & 439.26.28.44. & 437.4.38.48.49. & 443.9. & 444.9. et 446.33. & 462.31 & deinde per totũ & 469.42. & 481.28.50. & 486.43. & 488.25. & 492.33. & 496.17. & 497.14. & 501.1. & 503.25 & 508.47 & inde. & 521.22. & 5337.32.44.47. & 554.49. & 555.21 & 556.25. & 561.6.36. & 565.25 & inde. & 567.1. & 599.31. et 622 42. & 623.23. & 638.37 & inde
dentatos nasci homines 110.43
dentatæ natæ fœminæ inauspicatiss. ibid.45
dentientes tarde pueros iuuantia 533.28
dentitionem facilem reddentia 544.12
dentifricia ex qua materia 533.28 & 639.36.48
deprecationum uis 493.2 per totum
Derceto dea ubi 71.10
desidia artes perdidit 605.30
Dei consideratio 2. 22 per totum
Dei formam quærere, imbecillitatis est ibid.
Deus quid ibid.22.39
Deus est quicquid est ibid.
dij innumeri ibid.40
dij ex uirtutibus uitijsq; numerãtur ibid.41
deorum plurium nomina ibidem. ubi plurima de dijs habentur.
Deus est mortali iuuare mortalem, prouerb. ibidem 39
deorum deliramenta ibid.38 & inde
dij curam mortalium an agant ibidem 45 & 3.19
deorum in terris nullus respectus 2.48
dij maleficijs pœnas tribuunt 3.19
dij cur tarde puniunt delinquentes ibidem
deos non omnia posse ibid.22. & inde
dij quod ius habeant in præterita ibid.24
Deus & natura idem ibidem 20 & 479.10
dijs lacte & mola salsa sacrificatur. prologo operis uersu 42
dijs dicata preciosa uidentur ibid.47
deorũ simulacra ex arboribus olim 214.4

dijs sine parsimonia sacrificandũ 219.30
dijs decima dicata 229.34.& 222.14
dij paruis supplicationibus placatiores fiunt 221.36
dij flore papyri coronabantur 232.5
deorum simulachra cur ex cedro arbore 230.21
deo tantũ ueteres coronam dabant 264.29
dijs quibus libant 248.7.15
dijs quibus uti fas non sit ibid. 15 per totum
deorum corona ex qua materia 397.12
deorum beneficia plura 402.2 & 479.9
Deus rerum inuentor 479.8.40
deorum euocandorũ à magis ratio 444.41
dij inuentores rerũ habiti sunt 447.36
Deus animalia cur fecerit 491.44
dij an preces exaudiant 495.24. 499.25 & inde
deorum euocatio 493.34
dij omnibus intersunt negocijs 494.24
deorum fabricæ cultus 575.46
deorum simulacra cur in annulis 575.2
deorũ sacra, & in eis hostia qualis 144.18 & 576.30
deorũ simulacra minio ubi picta 583.12
deorum simulacra ex ære 589.9
deorum simulacra lignea aut fictilia quandiu 591.39
deorum effigies fictiles 620.24
deorum offensorum uindicta 625.50 & inde
deorũ imagines quibus euocantur 662.13
dij quibus modis euocantur 501.43
deorũ cœnis catulus apponebatur 523.20
deorum reuerentiis exempla 26.32 per totum. & 105.9.& 146.34.& 175.19. & 498.30
deorum mater. Quære Cybele
Deuterium uinum 245.24
dextræ hominis religionem inesse 210.24
dextræ uires maiores 111.36
dextrum etiam in arboribus 314.10.14
diachetos frutex 440.31
Diachyton uinum 245.16
diacodion medicamentum 375.39
diadema regum Bacchus primus inuenit 123.37
diadochos gemma 659.3
Diadumeni iuuenis simulacrum 593.30
diagleucion collyrium 486.20
dialutense purpuræ genus 161.50
Dialeucon crocum 384.17
Dianæ templum in Hispania uetustissimum 282.38
Dianæ ædes in Aulide uetustissima ibid.42
Dianæ lucus in Latio, & in eo uetustæ arbores 284.24
Dianæ pictura 614.32. & 619.20
Dianæ simulacrum marmoreum 626.3
Dianæ simulacrum à quibus 626.2 & 628.4.6.20.27
Dianæ Ephesiæ templi descriptio 634.10
Dianæ Ephesiæ templum quale 238.44 & 282.26.& 628.7
Dianæ Ephesiæ templum à quibus & ex qua materia 282.26
Dianæ Ephesiæ templi columnæ 641.48
Dianæ Ephesiæ ædis mirum 25.28
Diapasmata quæ 227.32
diapason quid 9.27
dibapha purpura 162.28.31
Dibutades plastices inuentor 619.41
Dicæus Apollo cur dictus 594.3
Dictamnum à ceruis repertum 135.49 & 456.8
dictamum sine flore & semine 456.10
dictamum tantum in Creta insula ibid.
dictami medicinæ 457.4.& 470.49 & 476.45.& 478.45
dictyotheton quid 641.18
didoron laterum genus 621.38
diei lux quando nocte uisa 11.46
dierum inæqualitas unde 22.33.44 & 23.10 & inde
diei lucis ratio 22.32 per totum
dies ubi longissimus breuissimusq; 23.18
dies sex mensium 23.24.& 59.20
diei obseruatio apud diuersos 23.32
diei initium finisq; quomodo accipitur ibi.33
dies alius de alio iudicat 117.28
diebus nullis credendum ibid.29
dierum numerus computatur ibid.31
dierum omnium anni inexplicabilis ratio 328.37
diebus quot annus constet 328.38
dierũ unde augmenta & decrementa 329.33.& 333.30
dies longissima anni quando 332.47
dies ubi nullus aliquando 61.7
dierum diuersitas 103.1 & inde
dierum magnitudo quomodo deprehenditur 631.50 & inde
Dieuches medicus 361.7.& 365.4
digestionis facilis quæ sint 412.13
digestioni utilia. Quære Concoctioni.
digitellum herba ad quid 324.24 & 462.12
digito uno suum hostem superasse Tritanum 112.11
digitorum consideratio 209.40.& 210 11.& inde
digiti quibusdam in manu seni 209.41
digitorum articuli quot ibid. 43 & inde
digitorum morbi remedia 417.19.& 480 43.& 604.49
dignitatis fama qualiter acquiri potest 385.19
dijs Quære Deus
diligentiæ exemplũ nobile 3.4.23
diligentia antiquorũ mira 425.8
diligentiam nimiam sæpe nocere 613.5
Dinias pictor 610.39
Dino scriptor celebris; Clitarchi pater 180.47
Dino statuarius 593.8
Dinochares architectus 116.42
Dinomenis statuarij opera 595.27
Diocles quid de rapo senserit 360.3
Diocles medicus 361.21
Dioclis medici laus ætasq; 464.33
Diodori bibliothecæ prologo 1.97
Diodori philosophi mira mors 122.29
Diodotus Petronius medicus 364.48
Diogenes cynicus qualis 112.2
Diogones statuarius 628.36
Diogenes pictor 619.16
Diognetes de rebus iudicis scripsit 87.24
Diomedeæ aues 179.47 per totum
Diomedis & Glauci armorum commutatio 573.20
Diomedes in Italiam uenit 43.13
Diomedis socer 43.6
Diomedis palladium surripientis effigies 587.20
Diomedis delubrum 180.2
Diomedis socij in aues uersi cur fictũ ibid.6
Reliqua quære parte secunda.
dionysias gemma 659.5
Dionysodorus statuarius 596.17
Dionysodorus pictor 619.16
Dionysodori de inferis epistola 32.5
dionysinymphas herba qualis 445.19
Dionysius tyrannus gaudio obijt 122.28
Dionysio tyranno pulso Sicilia, prodigium 28.28
Dionysius quid erga Platonem 115.5
Dionysius pictor 616.14.& 617.20 & 619.27
Dionysius statuarius 628.21.22.
Dionysii ostentum atq; tyrannis 141.48
Dionysius Salustius medicus 565.33
Dionysius scriptor 87.12
Dionysius quid de rapo 360.4
Dionysius prior Siciliæ tyrannus, & eius domus 214.46
Dionysius medicus 367.44
Dionysius geographus ubi natus 95.37.
Dionysius geographus Augusti temporib. in Orientem missus ibid. 38.
Diopete ranæ, earumq; usus in medicinis 564.38.& 571.1
dioptræ quid 21.48
diospyron herba quæ 487.27
Diotimus medicus Thebanus 499.43.
Dioxippi pictura 618.35
diphryges quid 600.50 & inde
diphris gemma 659.4
Dipœnus marmorarius 625.46. & 626.2.20
dipondius assis 576.48.& 587.30
dipsacon quid 440.31
dipsacos herba qualis 485.11
dipsadis serpentis morsus remedia 428.48 & 562.29
Dirces fœminæ simulacrũ historiaq; 628.15.
discens sine magistro 593.14
Discoboli pictura 595.44.& 619.6.
discordias facit Siderites gemma 661.14
discordia ubi ignota 59.22
dysentericis utile 216.37
dysenteria ne infestet 404.29
dysentericorum remedia 359.16 & 360.13.& 361.8.48.& 364.1 19.29.41.& 365.34.& 367.8.& 368.33. & 370.3. & 374.16.& 380.& 376.26.& 377.39.49.& 378.9.& 379.26.& 393.5.& 395 22.& 401.45.& 404.29.& 406 17.& 407.14.& 410.21.& 411 41.& 413.2.15.& 415.21.41.43 & 416.20.23.31.et 419.13.& 422 47.& 424.9.& 425.13.& 426. 17.& 427.11.et 428.30.et 429.48 & 431

& 431.8.11.20. & 437.42.50. & 440.44. & 441:10. & 442.3. & 443.4. & 467.47. & 468.10.29 41.48 & 476.8. & 480.41.48 & 485.25. & 486.39. & 489.3. & 490.15. & 491.27. & 500.31. & 501.49. & 504.9.10.24. & 511.8 per totū caput. & 521.49. & 522.11 30. & 536.30 per totum caput. & 567 29. & 582.32. & 602.33. & 622. 43. & 623.40

dyſpnoea morbus 423.19

dyſpnoicis utilia ibid. & 432.36 & 466.45

diſtillationum remedia 362.47. & 412. 27. & 428.37. & 434.8. & 440.7 & 496.3. & 534.29. & 564.9.

diſtillationibus infantium medicina 404.40

diſtillationum capitis remedia 368.32 & 376.25

diſtillationi uentris utilia 402.26

diſtillationes ſtomachi inhibentia 368.36

diuinationis ſpecies 124.42 & inde

diuinationi dediti 3.10

diuinationis periti 452.2

diuinatio qua ratione haberi poteſt 533.16 & 658.43. & 659.16.17.40

diuinitas in quibuſdam 116.2 per totum

diuitiæ multos perdunt 117.27

diuitiæ ingentes, & qui diues eſſe dicatur 585.10. & 577.3

diuitiarum exprobratio 21.37. & 585.33

doci, id eſt cœli faces 11.17

docilitatis exemplum 126.36 per totum

dodecatheon herba qualis 450.18. 473.31

dolychos herba qualis 285.14

Dolobella P. conſul 11.41

Dolobelliana pira 255.47

dolores pellentia 371.9

dolores aſperrimi qui 449.47

domini frons plus prodeſt quàm occipitium, prouerb. 313.26

domini oculus fertiliſsimus, prouer. 314.32

Domitius Cn. conſul 11.44

Domitius Cn. Quere Cneus Domitius

Domitij Cn. delubrum 627.24

Domitij L. interitus 123.5

Domitus Nero Peloponneſum inſulam tenta uit efficere 50.16

Domitius Nero Achaiam libertate donat 51.26

Domitius Corbulo contra Armenos 8.3.8 & 85.2

Domitius Romanus 574.22

Domitius Aenobarbus ædilis curulis 139.15

Domitij Aenobarbi conſulatus, cenſura, & eius cum Craſſo inimicitiæ 286.11

Domitius Aenobarbus quo anno Cenſor ibidem 16

Domitij Aenobarbi ſex loti ingentis precij ibidem 25

domus ſale ubi conſtruuntur 67.5

domibus carentes homines 68.5

domus lateritia à quibus reperta 123.50

domus teſtudinib. ubi contectæ 152.23

domus ubi tectæ ſcandulis 267.3

domus ubi tectæ ſcirpis 279.23

domus plures nobiles Romæ 286.12

domus quomodo purgantur, luſtranturq; 457.28

domus quæ pulcherrima Romæ 634.26

domus arundinibus ubi tectæ 277.34

domus regiæ lautiſsimè adornatæ 629.30

dona maxima imperatorū ac fortium ciuium quæ 311.31

donax piſcis 572.10

donax, id eſt Cypria arundo 438.29

donax calami genus 278.19. & 571.10

dorcadum animalium mirum 508.9

dorcadis in medicinis uſus 529.32

dorcades ubi non ſint 148.27

dorycnium uencnum 507.2

dorycnij ueneni remedia 504.13. 563.30 & 567.11

doripetron herba 468.37

Doriphori ſimulacrum 593.31 & 595.23. & 596.24

doris herba quæ 403.48

Dorius tonus 9.28

Dorij moduli à quo reperti 124.48

Doron & Dora quid 621.40

dormiendi regula 497.5 & inde

dormiſſe quendam annos ſeptem & quinquaginta 121.50

Dorotheus medicus 407.37

Dorotheus pictor 614.10

Dorſennus Fabius poeta 246.7

Dos filiarum plantaria 276.22

Doſiades ſcriptor 55.26

Doſitheus ſcriptor 337.25

drachma quid continet 398.45

draco ſine ueneno, & eius in medicinis uſus 524.10 & 529.43

draconis mira 524.11 & inde

draco mortuus ad uitam reuocatus 448.47

draco quo ſe ægrotum ſanat 136.11

draco hominem ſeruans 187.35

draconum cum elephantis diſcordia 129. 27.30.31

draconum mira magnitudo ibid. 26.41.43 per totum

dracones ubi proueniunt 121.44 per totū

draconum criſtæ 199.20

dracones ſerpentum oua hauriunt 186.32

draconis morſus remedia 446.36. et 466 33. & 483.24. & 562.24

draconis ſapientia 659.7

draco palmitis genus 304.41

draco piſcis 157.8

draconis marini medicinæ 565.25

draconites gemma 659. 6

dracontias gemma ibid.

dracontium herba 443.12.46

dracunculus herba, & ex eo medicinæ ibid. & inde. & 449.21

dracunculus herba quando effoditur. 443.44

drepanis auis qualis 211.7

dryites gemma 661.44

dryos hyphear uiſci genus 285.20

dryophonon herba quæ 485.19

dryopteris herba qualis ibid. 16

drypetæ quæ 257.26

dromones piſces 571.29

Druidas cur Romani ſuſtulerint 532.29

Druidæ qui, unde dicti, & qualiter uiſcum utantur 285.35

Druidarum religio & ceremoniæ ibid.

Druidarum ſuperſtitio & inſigne 439.45 & 522.3.43.49

drupa quid 225.30. & 251.26 & 253.23

Druſillanus ſeruus ditiſſ.

Druſillæ Liuiæ Auguſti uxoris miraculum 263.14

Druſi Imperatoris caſtris apes inſedere 193.10

Druſi Imp. proſperrima uictoria ibid.

Druſus Imp. uinoſus ut pater 250.27

Druſi uxor Antonia 166.18

Druſus Tyberij F. 354.3

Druſus de Braſsicæ cyma ibidem

Druſi primi laus, & eius à morbo liberatio 463.45

Druſi & Cepionis inimicitiæ 574.34

Druſus in tribunatu ſuo æs argento miſcuit 577.14

Druſi Liuij tribunatus & opulentia 586.2

Druſus Trib. plebis cur caprinum ſanguinem biberit 506.2

dubijs fidem dare, res ardua, prologo 1.55

Duellij Imp. claſsis ſexaginta diebus parata 280.38

Duellij C. triumphus, & eiuſdem ſtatua. 590.20

dulcis uini natura 244. 46

dulcia odore carere 261.4

dulcibus rarus odor 384.31

dulcia non ſunt eadem omnibus 409.47

duodecim tabularum leges 125.42 & 202.14. & 265.7. & 286.39. & 381. 43 & inde

duodecim tabulæ nullam mentionem de uilla habent 346.27

duodecim tabularum interpres Hermodorus 590.24

duracina uua unde dicta 239.17. 241.23

duracina ceraſa 260. 24

duritiarum corporis remedia 376.45 & 411.7. & 412.23. & 413.6. & 422.29. & 423.19. & 425.26. & 432.39. & 435.36. & 468.33. & 475.25. & 486.8. & 514.34

duritia corporis quomodo tollitur 393.40 & 394.44. & 397.14

Duris Samius hiſtoricus 140.25 & 594.7

Durij L. medici interitus 122.46

Duſaritis myrrha 220.16

Dux qualis eſſe debet 453.4

Ducis eligendi exemplum 173.22 et inde

E

Eale fera qualis 133.29

ebenus arbor ubi & qualis 215.17

ebenus Romæ quando primum uiſus 215.26

ebenus arborum ſpiſsiſsima ac grauiſsima 281.41

ebenus neque cariem neque uetuſtatem ſentit 282. 25

ebeni copia ubi 101.15

ebeni medicinæ 438.42 & inde

ebrietas uitanda 252.43 per totum

ebrietatis mala ibidem

ebrietatis effectus ibid. 47. 250.1.10.14

ebrietas

ebrij post uomitum sæpe bibunt 250.3
ebrietas multis mortis causa ibid.12
ebriosorum opera 250.10.33.40
ebrietas nulla in parte mundi cessat ibid.44
ebrietatem aqua quædam inducit ibid. 46
ebrietatis simulacrum 594.45
ebrietatem facientia 458.16
ebrietas quomodo non sentiatur 428.14 & 436.18.& 545.6.6 & inde
ebrietatem discutientia 362.22.& 505.28 29.& 394.27.& 443.40.& 515. 15.& 656.3.& 659.6
ebuli herbæ medicinæ 458.35.& 471.5 & 474.39.34
ebur quid 126.44
eboris excogitatio prima 214.14
ebore quæ fiant ibidem. & 129.18 & inde
ebur quãdo secare in laminas cœptũ 126.45
eboris luxus 129.19. & 284.11
eboris fossilis consid. 637.48 & inde
Ecbolina uua mira 248.10
echeneidis piscis consideratio 158.38 & 558.13
echeneidis piscis in medicinis usus 570.48
echij herbæ consideratio 457.20
echinometræ pisces 158.46
echinorum piscium consid. ibid.45
echini maris sæuitiam præsagiunt ibid.48 & 341.41
echinus animal in mari 571.47
echini quando pariunt 165.27
echini piscis in medicinis usus
echini medicinæ 563.30. & 564.21.45 & 566.22.& 569. 46
echini crustis & spinis teguntur 153.1
echinorum dentes 202.47
echini oua quando habeant 165.27
echinum piscem castimoniæ cõferre 554.23
echinophoræ pisces 571.42
Echion statuarius 593.12
Echion pictor quibus usus coloribus 610.10
Echion pictor quando 612.44
Echionis pictoris opera ibidem
echion medicamentum 529.5
echite herbâ qualis 443.2
echites gemma 661.37
echo quid,& qua ratione reddatur 11.47 per totum.& 634.34
ecliptica in zodiaco quæ 7.33
eclipsim solis & lunæ consideratio 5.2 & 6.6 per totum & 22.22
eclipses etiam quadrupedes pauent 147.31
ecnephias quid 16.7.16
Ectypa quæ 620.1. & 660.30
Ectrapeli qui 111.33
ederæ consideratio ampliss ima 276 per totum caput.& 437.22.& deinde
ederæ acini quales 260.11
ederæ corona à quo primũ reperta 264.31
ederæ non decidunt folia 270.36
ederæ folia qualia 271.31.39. & 277.6 & inde
edera Baccho sacra, ita ut eius scuta, thyrsos & galeas,ea exornent 276.38
edera quibus inimica aut amica 276.38 & 277.10 & inde
edera mas ac fœmina 276.4
ederæ series tres 276.47
edera qua coronentur poetæ 276.47
ederæ magnitudo 277.11
edera arbores necat 277. 10.18. & 285. 9
ederæ fructus quales 277.17
ederæ similacis consideratio ibid.20
ederæ ad experienda uima mira natura ibidem 29
edera lauro attrita ignem reddit 282.9
edera seipsam propagat 294.46
ederæ quid noxium 331.45
ederæ in coronis usus 386.8
ederæ genera uiginti 437.22
ederæ in medicinis usus anceps et qualis 437 23. & inde per totum
educationis puerorum exemplum 152. 17
effascinantes homines ubi 105.45
effigies hominum miræ 100.14. per totum & 104.44 per totum.& 105.10
effigies hominum cur exprimebantur 589. 45
egelasti sal Hispaniæ 552.49
Egylops, uide Aegylops
Egnatius Caluinus præfectus 180.38
Egnatij Mecenij uxor 245.44
egula sulphuris genus 112.15
eiemicia quid 206.46.50.& 207.1
elaphoboscum herba, & ex ea medicinæ 406.38.& 456.7
elapis serpentis morsus remedia 562. 29
elate arbor 225. 45
elaterium medicamentũ & eius usus 358.41 & 359.12
elaterium diu durat 491.31
elatine herba qualis 485.22
elatites lapis 639.10
elleborites uinum quomodo conficiatur. 247.29
ellebori natura,usus,genera, loca, ubi gignatur,medicinæ 452.2 et inde
elleborus quibus dandus, quibus non, & qui studiorum gratia sumpserunt 452.22 & deinde
elleborus fortissimus duci cõparatur 453.4
ellcboro sagittas tingere, Gallis consuetum ibid.21
elleborum mons Octa gignit 452.12
elleborus & allium inter se sunt contraria ibidem 19
elleborus una coctus carnem absumit 453.1
ellebori usus 461.21
ellebori medicinæ 453.13. & 467.24 & 479.32
elleboro sumpto quæ medeantur 561. 5
elleborine herba 485. 31
electri consideratio 647.10 & inde
electrum ubi prouenit 60.3.& 61.5
electrum quid & quale 580. & inde & 647.3.& 680.16
electri usus 580.20
electrides arbores ubi 647.27
Electrides insulæ ibid.13
elegia arundinis genus 278.26
eleliſphacos herba 458.42.477.34
eleliſphacos herba & ex ea medicinæ 413. 12.19
elementorum consideratio,numerus,nomina, situs,natura,&c. 2.2 per totum
elementa tria sine sapore, odore, succoq; 260.46
elementorum nexus 2.6 & inde & 20.7
elemẽti sedes nõ nisi in elemento est 20.7
elementorum figura qualis ibid. 8
elenchi unionis genus 160. 12
Eleomelitis olei usus 253.48.& 413.33
eleomeli oleum ubi 253.48
elephantiasis morbi descriptio 464.16
elephantiæ morbi remedia 367.27 & 370.26. & 375.49. & 432.23. & 453.14. & 504.8. & 509.36. & 542.34
elephantorum consideratio. libri octaui,capitibus duodecim primis
elephantorum uenatores domitoresq; 88.9
elephas animalium terrestrium maximum 126. 16
elephantis intellectus 126.17.& 127.15
elephas in quibus homini similis 126. 15 per totum
elephantes lunam adorant ibid. 18 & inde
elephantes quando primum iuncti Romæ ibidem 27
elephantum & hominis singulare certamen primum 127. 48
elephantum docilitas ibid. 35 per totũ
elephantes scribere discunt ibid. 39
elephantum cornua qualia ibid. 43
elephantum ossium usus ibid. 45
elephantum dentes 126.44.& 179.20 & 202.48
elephantum clementia 127.1 per totum & 128.22
elephantum memoria 127.15
elephantes quibus gaudent ibidem 23 & 229.4
elephantum amor inter se ibidem 15 & inde
elephantes quando primum in Italia uisi ibidem 38
elephantum pugna ibid. 48 per totum.
elephantes hordei succo celeberrime mitigantur 128.26
elephantes quomodo capiantur ibidem
elephãtes fœminæ marib. pauidiores ibid. 42
elephantes quomodo domantur ibid. 44
elephantes indi Afriq; quales 126.29 & 128.50
elephantum partus & reliqua natura 129.1 per totum
elephantes quot annis uiuant ibid. 3
elephantes quæ pati non possunt ibid. 5
elephantum manus quæ ibid. 11
elephantũ cutis qualis ibid. 16 & inde
elephantum dentium magnitudo ibi. 20
elephantes ubi nascantur ibid. 24 per totũ
elephantũ cum draconibus discordia ibid. 26 & 184.23.43
elephantum sanguis frigidiss. 129.38
elephantum cum rhinocerote belua inimicitia 133. 17
elephas chameleonte deuorato, oleastro sibi succurrit 136.17
elephantes iussa faciunt 180.9
elephantum uenter qualis 206.13
elephantum digiti quales 210.12 & inde

elephantum ſonus qualis 212.13
elephantũ anima ſerpẽtes extrahit 212.13
elephantem mulier quædam peperit 107.26
elephantes quis primus Romam in triumphũ duxit 118.13
elephantes ubi nobiles 89.38
elephantes ueſcentes homines 100.27.38
elephantum uenatus ubi 98.30
elephantes Africi ubi incipiant & 100.5
elephanto lingua qualis 203.38
elephanti in medicinis uſus 500.17
elephantum uſus in bellis 88.10
elephantes in arbores cornua exacuunt 310.44
elephantum in Africa multitudo 66.13
elephanti piſces 150.7.& 571.26.45
elephãtinus color ex quo 609.10.610.12
Elephantine Thebaidis op. ubi nulli arbori decidunt folia 270.49
Eleuſinæ deæ templum 618.5.& 619.22
Elidis Irinum optimum 385.12
Elico faber 214.16
ellebORine herba quæ & epicactis & emboline 485.31.& 491.19
ellychnia quæ, & ex ea medicinæ 422.36
elops piſcis 154.47
elops ubi optimus 166.1
eloquentiæ uis 115.11
Elpenoris tumulus ubi myrtus uiſa primum 261.41
Elpis Samius ac eius hiſtoria 131.47
Elucia quid 602.45
emboline herba quæ & epicactis, aliàs ellebORine 235.25
emere Liber pater primus inſtituit 123.37
emptum male ſemper pœnitet 313.4
emydæ teſtudines 561.14
Empedocles magus, & eius peregrinatio 538.11
empetrum herba qualis 485.25
empirice medicina à quo & ubi 518.18
emplaſtrationis conſideratio 396.46
emplaſtris conuenientia 630.47
emplaſtri ratio unde nata ibidem
emplaſtra quæ arbores non recipiunt 297.13
emplaſtratio omnium fertiliſsima ibid.15
emplecton quid 641.15
encardia gemma 659.10
encauſtica Pamphilus pingere docuit 617.7
encauſticæ picturæ duo genera 619.29
encauſtium picturæ genus 617.5 & inde
Enchiridia, librorum inſcriptiones, prologo operis, uerſ. 90
enchuſa herba quæ 403.48.& 409.6
Encyclopediæ quæ dicantur. prologo 1 53
Encrinomenos ſimulacrum 595.8
Endymionis fabula de luna 4.39
enhæmon medicamentum 221.7
enhydros gemma 662.2
enhydris ſerpens 533.23
enhydris coluber in aquis uiuens ad quid ibid. & 567.34
enneaphyllon herba quæ 485.35
Ennius uates antiquiſſ. de offa 318.9
Ennij ſtatua in Scipionis ſepulchro 115.24
enochis gemma 659.13
enterocelarum, id eſt, inteſtinorum dilabentiũ remedia 360.35.& 471.7.30 & 410.10.& 488.39
Entochij ſimulacra 628.13
entomon herba quæ 452.20
eone arbor, ex qua Argo nauis facta 235.50
Epaminundæ ducis pictura 618.20
epaticorum remedia 371.26.& 467.20 & 490.19.& 504.22
ephedra herba 467.6
ephedrus herba qualis 475.10.476.4
ephemeron herba 463.6
ephemeris herbæ medicinæ 475.6
Epheſiæ Dianæ templi deſcriptio 634.10
Epheſiæ Dianæ in tẽplo ſcala ex uite Cypria una 238.44
Epheſiæ Dianæ ſimulacrum à Mentore factũ 116.40
Epheſiæ Dianæ templum quale 282.26
Epheſiæ Dianæ ſimulachra ex qua materia ibid.27.30
Epheſiæ Dianæ templum quando cõſtructum. ibidem 26
Epheſiæ Dianæ templum à quibus, & ex qua materia 116.40.& 382.26
Epheſius lapis 640.5
Epicharmus quas literas reperit 123.45
epichemazis quid 328.41
Epicurus hortorum magiſter
Epicuri uultus per cubicula geſtatur 605.27
Epicuri natali quando ſacrificant ibidem
Epidij C. commentaria 308.13
epigloſsis quid 203.45 & inde
epimenidion herba qualis 485.32
epimelas gemma 659.22
Epimenidis ſenectus 119.40
Epimenidis anima uiſa poſt mortem 121.49
epimenidium ſcyllæ genus 350.15
epinyctis morbus quis 362.12
epinyctidis morbi remedia 359.24 362.12.& 365.44.& 374.10.& 373.26.& 376.28.& 379.19.& 416.31.& 421.25.& 422.11.& 426.33.& 428.9.& 429.8.50.& 437.4.& 485.29.& 507.47.& 542.12.& 564.45.& 638.31
epicactis frutex 235.15
epicactis herba quæ 485.31
epipetron herba 390.2
epiphoræ remedia 359.20.& 361.42 & 363.34.& 364.32.& 367.3.40 & 368.29.& 369.34.& 370.49. & 371.43.& 372.12.& 373.37. & 374.3.40.& 375.48.& 376.8 33.& 378.2.& 379.18.24.& 393. 13.31.43.& 394.3.& 395.7.14. & 405.42.& 406.10.34.50.& 410.40.& 412.18.43.& 422.38. & 424.46.& 426.48.& 431.14 & 435.39.& 441.31.& 443.25. & 446.33.& 451.27.& 460.26 27.33.& 461.3.32.34.& 462.21 & 463.5.& 481.7.& 483.25.& 486.19.& 489.12.& 490.13.& 498.43.& 499.12.41.& 507.45 & 508.7.19.& 521.29.31.& 528. 49.& 600.9.& 602.32.& 608.26 & 623.31.& 637.28
epiphoris teſtium medicina 393.31
epiphoras uteri lenientia 478.28.511.35
Epiroticapoma 255.34
Epitherſes ſimulacrum 595.48
epithymon thymi flos 469.5.1.5
epithymi herbæ medicinæ 473.29.475.37
epodes piſces 472.27
Epotidum, libri Sorani inſcriptio, prologo 1 in fine
inter Epulas incendia nominata quomodo abominantur 494.18
epulantium conſuetudo ibid.21 & inde
equiſetum herba qualis 475.49
equiſelis herba qualis 333.12
Equeſtris ordinis conſideratio 375.30 36.& 576.10
Equeſtris ordo cur dictus 574.25.& inde
Equeſter ordo quãdo in unitatẽ uenit 575.40
Equeſtris ordinis quis eſſe poterat ibid.45
Equeſtres ſtatuæ quales 590.13
equorum conſideratio 141.25 per totum
equorum plurium ſepulchra ibid.30
equorum erga dominos amor ibid.45 per totum
equorum intellectus ibid.41.& 142.1
equorum docilitas 141.41
equi quot annis uiuant 142.43 & inde
equorum forma qualis eſſe debeat ibid.12
equorum conceptus quando 184.45
equum equitare quis primus reperit 124.37
equorum ornamenta quis reperit ibidem
equum qui aries appellatur, in muralibus quis reperit 124.36
equo pugnare à quo repertum ibid.38
equæ prægnantes coeunt 185.10
equorũ ex corpore ueſpæ naſcuntur, atq; crabrones 194.20
equorum dentes quales 203.13
equæ caput affixũ palo, erucas fugat 357.18
equas quaſdã Fauonio uento cõcipere 62.37 & 142.31.& 272.4
equarum lacte uel ſanguine pultem Sarmatæ faciunt 319.24
equis admiſſuræ tempore quid dandum 368. 38.& 472.38
equi ueſtigium qualiter ſingultum tollat 517.17
equi ueſtigia luporum ſequentes ſub equite, rumpuntur ibidem 19
equarum coitus, partuſq; 142.6
equarum libido quo extinguitur ibid.22
equarum hippomanes quid ibidem 24
equi quo in curſu infatigabiles fiant 516.45
equi feri ubi 130.12
equo feré qui homini morbi 142.35
equi fel non habent ſecundum quoſdam. 205.13
equo fel eſſe in aluo ibid.15
equos ſaginantia 401.40
equi rabie inflammantur 456.24
equi coire nõ potentes, quo iuuentur 472.36
equorũ ornamenta à quo inuenta 124.37
equi Thieldones & Aſturcones ubi naſcantur 142.33
equorũ ornamẽta ex quo cõficiãtur 603.20
equæ grauidæ quo abortũ patiuntur 499.28
equus publicis ſacris immolabatur 505.47
equorum in camelos odium 133.2

equi alati cornutiq; ibid.24
equi fluuiatilis descriptio 35.32
equorum scabiem tollentia 571.3
equi homini fidelissimi 140.17
equi gradarij 142.34
equæ ubi uento concipiunt ibi.31
equinos pedes homines habentes 60.9
equina capita qualiter in hominibus monstrifice uideantur 509.12
equi & partiũ eius in medicinis usus ibid.9 10.& inde
equi lingua in medicina 510.50
equini fimi cinis in medicina 511.24
equi coagulum in medicina 511.24
equini lichenes calculos renũ pellunt 512.18
equæ ungulæ cinis in medicina ibi.19 & 514.29
equi sanguis in medicina 512.44
equi spuma, setæ, dentes, in medicina ibi. 48 50.& 513.13.& 514.29
equi signi cælestis ortus 337.14
equi signi cælestis occasus 331.15
equites qui dicti 575.30
Equites aliquando Celeres dicti 576.11
Equitũ nomen olim sub Trossuli uocabulo intelligebatur ibid. 12
Equitum nomen sæpe uariatum ibid. 10
Equites flexumines ibid. 11
equitatio stomacho utilis & coxis 497.4
equitatus artem quis primus scripsit 595.26
equitatione adustis fœminibus quid utile 512.49
eranthemon herba 404.14
Eraphius rex 631.24
Erasistratus nobilis medicus quando 244.19 & 365.24.& 464.33.& 518.15
Erasistratus medicorum scholam instituit 365.32
Eratosthenis laus 31.45
Eretria creta 608.11.42.49
Eretria terra qualis 623.49.& 624.7
ereuthodanus herba 439.7
erice herba 191.47.& 192.1
ericis fruticis medicinæ 436.26
erigeron herba qualis 462.41. 471.6 & 475.36
Erigonus pictor 619.7
Erinna poetria 593.44
erineon herba & ex ea medicinæ 426.46
eringes herbæ medicinæ 400.47.401.20
eryngion herba qualis 390.11. 400.47 & 401.20
eriophoron lini genus 344.50
eriphia herba qualis 445.27
erysimon frugis genus 414.17
Erysimum triticum quale 319.7
erysiceptrum arbor qualis 224.3
erysithales herba 476.25
eristalis gemma 659.15
erithace apum cibus 189.40
erithacus auis 176.1
erithales herba 462.12
erythinus piscis 154.24 & 165.37.& 571.45
erythini piscis medicinæ 567.29
erythranos cissos quid 438.3
erythrodanus herba, medicinæq; ex ea 439.7.& 471.45
erythraicon herba satyrij genus 472.35
erythrocomis, punici mali species 235.21
erythron quid 398.18
Erythros rus qualis 439.2
erotylos gemma 659.15
erucæ herbæ natura 355.19.20
erucæ menstruo fœm. fugantur 310.22
eruca concitatrix ueneris 185.8 & 363.47
erucæ herbæ semen quale 357.24
erucæ syluestris medicinæ 368.42
erucæ uermes pessimi 307.1
erucæ unde & quando nascantur ibid.13
erucæ ne fata lædant 310.21. 357.15
eruca uermis quomodo nascitur 198.21.22 per totum. 307.1 & inde
eruliæ herbæ folium quale 315.47
eruliam pinsendi ratio 319.17
eruilia apes delectantur 388.4
eruptionum remedia 422.29
erui leguminis consideratio, natura, medicinæ 322.42
eruo legumine Cæsar Augustus curatus ibidem 43
erui leguminis medicinæ 413.34
eruum legumen uermes necantes 324.11
eruum in tiriaca Antiochi 381.2
escariæ, uites 241.31
eschynomene herba qualis 445.21
esculum ab esca dictum putant, idcirco sine diphthongo scribere libuit
esculus arbor Ioui sacra 214.6. 264.40
esculi arboris corona 264.40
esculus glandes fert 265.29
esculus quo tempore semen efficit 273.12
esculi radices profundissimæ 275.12
esculus quomodo proueniat, & qua dispositione serendus 299. 47 & inde
Esernini Marcelli libertus ditiss. 214.44
esopon, lactucæ genus 363.21
esoponis medicinæ. ibid.22 & inde
esox piscis Rheni ingens 153.19
Esubopes Colchorum rex 577.44
Etesiarum uentorum initium 334.6
etesiarum desitio 337.17.23
Etesiæ uenti ijdem qui Aquilo Africo 339.30
Etesiis uentis maxime harenæ mouentur 650.23
Etesiæ uenti quales 15.15.& 87.7
Etesiaca uua 241.8
ethe quid Græcis 614.41
Euander Aulianus statuarius 628.6
Euanthes scriptor 134.13
Euboea abietes pessimas habet 281.10
Euboeæ Olympias uentus peculiaris 307.15
Reliqua quære parte secunda.
Euchir statuarius 596.41
Euchir fictor 619.48
Eucnemos statua 596.4
Eudorus pictor, statuariusq; 618.42
Eudoxus Lathyrum regem fugiens 21.9
Euenor pictor 611.10
euentus astris assignantur 3.10
euentus boni simulacrũ quale Romæ 595.31 & 627.14
eugalacton herba 486.9
eugenia, uuæ genus 240.9
Eugrammus fictor 629.48
Euhemerus scriptor clarus 632.21
Eumarus pictor 610.40
eumeces gemma 659.17
eumeces balsami genus 224.19
Eumenis cum Ptolemæo æmulatio 231.49
Eumenis aduersus Gallos prælia 596.10
eumetris gemma 659.17
Eunicus statuarius 596.17
eunuchi in Persida regnare soliti 229.24
eunuchion lactucæ genus 353.14
euocandorũ deorum à Magis ratio 444.40
eupatoriã herba qualis 453.35
Eupatoris Mithridatis currus aurei argẽteiq; 586.46
eupetalos lauri genus 262.47
eupetalos gemma 659.19
euphorbiæ herbæ consideratio 454.36
euphorbia ubi inuenta 479.12
euphorbia & ex ea medicinæ 65.10
euphorbij medicinæ 460.20. 468.46 & 479.12
Euphorbus medicus herbæ nomen dedit 65. 10.& 454.36
Euphorion statuarius 596.17
Euphranor statuarius & eius opera 593.11 & 595.28
Euphranor pictor 616.7.& 617.28
Euphranoris pictoris opera plura 617.28
Euphrates fluuius papyrum gignit 232.10
Euphratis fluuij de loti scapo mirum 235.5
Euphrates non inuehit limum, ut Nilus 324.38 (325.22
Euphratis fluuij restagnatio & fertilitas
Euphrates fluuius Cobaris præfecti opere deductus 93.34
Reliqua quære parte secunda.
Euphronides statuarius 593.13
Euphronius scriptor de uino cõdẽdo 248.21
euphrosinum herba quæ buglossa 455.11
euplea herba qualis 459.25
Eupompus pictor 611.33. & 612.30
eureos gemma 659.19
Euripidi quid obijcit Aristophanes 406.47
Euripidis mater olera uendit ibid.
Euripidis sepulchrum ubi 548.4
Euripus. Quære parte secunda.
Euronotus uentus 14.42
Europa ubi cum Ioue concubuit 214.40
Europæ pictura 616.18
Reliqua quære parte secunda.
eurotias gemma 659.21
Eurus uentus 14.34
eusebes gemma 659.21
eutheriston balsami genus 224.18.20
Euthymus beatissimus àdijs iudicatus 119.30
Eutychides statuarius 593.15. 595.34 & 628.17
Eutychides pictor 618.42
Eutyche fœmina fœcunda 107.35
Euthycrates statuarius 593.15 & 594.32
Eutymedes pictor 619.16
Euxenidas pictor 612.31
euzomon quid 368.45
exacon herba quæ 454.2
Exagon in dolium plenum serpentibus coniectus 494.46
exaluminati uniones 160.12

exalburnatum quid 281.43
excreſcentium in corpore remedia 366.15 & 394.45.& 422.4.& 425.5.43 & 431.18.& 637.46
excreſcentibus circa ſedem medicina 405.2 & 409.6
exedum herba qualis 446.14
exequiæ pompoſiſsimæ 118.26 *per totū.*
exercitatio optima medicina 497.1
exercitationis exemplum 613.24
exercitus ordinem quis primus repererit 124.40
exhebenus gemma 659.14
exilij indicendi conſuetudo 519.34 & *inde*
exocœti piſcis conſideratio 155.40
exocœto nullæ branchiæ *ibid.*41
expenſa unde dicta 576.49
experimentis optime creditur 288.17
expuentium purulenta remedia 359.17
expuit nunquam Antonia Druſi 112.4
expuere ubi nemo ſolet 106.18
Exquilina tribus Romæ 311.50
exſcreationes pectoris adiuuantia 374.45 & 434.9.20
exſcreationes ſanguinis ſanantia 431.40 & 441.44
exſcreationis purulentiæ remedium 370.2 & 379.14
extorum conſideratio animalium 205.3 32.& *inde*
exta non prandentium celerius ſeneſcere 497.18
exta bina quibus animalibus 205.4.7
extorum caput cæſum quale auſpiciū 205.9
extis quando capita uel corda adimuntur, uel geminantur durum 493.6
extenuandi uim habentia
extrahentia infixa corpori 379.31

F

Fabæ conſideratio 320.48 & *inde*
fabæ quomodo ſerendæ 326.20
fabis caprini fimi cauatis incluſa ſi ſerantur mire proueniunt 357.43
fabæ ut diu duret 337.2
fabæ maximæ ubi 321.18 & *inde*
fabæ ubi ſponte ſua naſcitur 60.21 & 321.14
fabæ ſerendæ cura 324.16
fabæ ubi ſerendæ *ibid.*45
fabæ quando metatur
fabæ ſcapus unus centū fabis onuſtus 319.5
fabam quidam omni pani addunt *ibidem* 28
fabæ maximus honor inter legumina 320.48
fabæ in ſacris apud ueteres 321.2
fabæ ſenſus & ſomnia hebetat 321.3
fabæ à Pythagora cur damnata *ibid.*
fabæ animas mortuorum ineſſe *ibid.*
fabæ flamen non ueſcitur *ibid.*4
fabæ cur refrimæ dictæ *ibid.*7
fabæ auctionibus adhibenda cur *ibid.*
fabæ ſatio quando *ibid.*9 & 330.21 & 331.28
fabæ radix qualis 315.13
fabæ quo die erumpat *ibid.*
fabæ augmentum qualiter 315.39
fabæ unciales inter legumina ſolæ 315.42
fabæ folia multiplicia *ibid.*46
fabæ quot diebus floreant *ibid.*49
faba apes delectantur 388.4
faba & ex ea medicinæ 412.38 & *inde*
faba Græca arbor qualis 274.41
faba Græca, & ex ea medicinæ 430.50
fabam centum uiginti annos duraſſe 337.3
Fabianus de oleæ natura 251.15
Fabianus pagus ubi 308.46
Fabianus Auſtrum Aegyptum perflare negat 15.1
Fabianus Papyrius naturæ rerum peritiſsimus 637.3
Fabij conſulatu arcus circa ſoles apparuere 11.32
Fabiorum familia, & in ea tres continui principes ſenatus 117.36
Fabij plures, Ambuſtus, Rutilianus, Gurges. ibidem (119.50
Fabius Qu. Max. lxiij. annis Augur fuit
Fabij cum Allobrogum gente præliū 121.5
Fabius Max quomodo febre liberatus *ibid.*7
Fabij Qu. mors qualis 122.32
Fabius Dorſenus poeta 246.7
Fabij unde dicti 311.34
Fabij Cunctatoris laudes 400.6.7 & *inde*
Fabius quando, & à quibus pater patriæ dictus *ibidem* 8
Fabij Qu. conſulatus quando 577.4
Fabius Qu. dictator *ibid.*10
Fabius Pictor quando ædem Salutis pinxit
Fabiæ familiæ princeps *ibid.*
Fabius Max. conſul 132.36
Fabij ſenatoris mors 108.41
Fabius Verrucoſus Herculem Romam tranſfert 592.16
Fabricius obſidione liberās exercitum, ſtatua donatur 591.25
Fabricius quantum unicuiq; bellicorum imperatorum argenti concedebat 587.5
Fabricij parſimonia *ibid.*
fabri piſces 155.31.& 571.47
fabricā ferrariā inuenere Cyclopes 124.19
fabricā materiariā Dedalus reperit *ibid.*20
faces nuptiarum ex qua materia 270.20
facies non niſi homini ineſt 200.31
facies ne ſole uratur remedia 521.36
faciei cutis quo ſeruetur 395.41
faciem pingentes formæ gratia 399.13
faciei morbi quales 465.37 & *inde*
faciei albicandæ ratio 360.7
faciei maculæ quo tollantur 359.14
faciei morbi remedia 367.4.& 370.18 24.& 373.30.& 395.41.& 405. 47.& 407.15.& 408.30.& 416. 45.& 421.39.48.& 423.29.& 435.13.45.& 441.43.& 444.17 & 463.28.36 & *inde per totum fermè caput.* & 468.43. & 478.40.42. & 482.47. & 499.7.& 500.22. & 502.17.& 509.20.& *deinde ferè per totū caput.* & 534.10.13.& 565 50.& 566.6
factus alei quid ſit 253.10
fagea glans 265.18.50
fageus lucus, Ioui Fagutali dicatus, & ubi fuerit 267.5
fagi glans dulciſsima 265.11
fagi cortex ad quid uale at 266.47
fagi cortex religioſus *ibid.*50
fagus quæ loca amet 270.16
fago uaſa fiebant honorata 280.7
fagi guttum in ſacrificijs *ibid.*8
fagus quibus apta operibus 283.46
fagi arboris medicinæ 431.42 & *inde*
falcium agricolarum conſideratio 333.19 & *inde*
Falerni agri limites 243.23
Falernæ uuæ quales 241.17.& 243.31
Falerni uini nobilitas 243.21
Falernum uinum quale 417.50
Falerna pira cur dicta 255.44
fama qua ratione homini acquiri poteſt 385. 19.& 459.26
famam ex flagitijs captare quoſdam 492 29. & *deinde*
famem ſedantia 213.32. & 401.29 & 455.20
famē portendit prodigioſus medicus 107.29
famem cuniculi afferentes 147.41
fame medicinam quidam exercuere 412.15
familiæ ne malæ ſint laborandum eſt 315.36
Fannij officina chartaria 232.19.31
Fannius C. conſul 181.10
farfugium herba qualis 442.35
far, adoreum antea dicebatur 317.49
far duriſsimum, & frigorum patiens 318.6
far in Latio, antiquus cibus *ibid.*7
far ſine ariſta in Aegypto *ibid.*44
far ubi ſerendum 325.4.& 326.30
far quando ſerendum 328.14.27
far quomodo ſerendum 316.11.12.326.30
farris uſus in ſacris & nuptijs 311.36
farreum nouæ nuptæ præferebant *ibid.*
farris torrendi feriæ Numa inſtituit *ibidem* 20
farris honor apud ueteres 312.1
farris modius aſſe uenit *ibid.*14
far quomodo differt ab alio frumento 318.5
far Aegypti quomodo conficiatur 316.13
farri genicula ſena 315.35
farre pro pane Romani diu uſi ſunt 316.16
farris uermiculus 410.48
farina hordei quibus proſit 410.41
farinæ chartarum, & ex eo medicinæ 411.21
farina à farre dicta 318.27
farraginis conſideratio 323.3
farrago tritici genus 315.11
farranum herba qualis 442.35
faſces Romanorum Imperatorum lauro coronabantur 263.2
faſces Romanorū ex quibus uirgis 270.18
faſces conſulum purpura ornabātur 161.30
faſcinationibus quomodo occurratur 494.3
faſcinationis remedium 229.19. & 501.27
faſcinis utilia 472.30
faſeolorum leguminum deſcriptio 321.34
faſeoli legumina quando ſerendi 328.15
faſeolorum folia qualia 315.47
faſtiditis gratiam dare, res ardua. prologo 1 *uerſ.*55
Faſtorum Romæ prima publicatio 574.18
fatigationis remedia 429.13 & 431.36. & 432.40. & 474.5 & 477.34. *Vide laſſitudo*

fauui quo abigentur 488.21
fauces lædentia 416.34 & 420.28.2 & 567.8
faucium morbi remedia 330.31 & 387.31 & 395.46 & 401.28 & 409.12.31 & 416.43 & 425.50 & 437.42 & 465.30 & 482.34 & 503.47 & 504.15 & 510.1 & 521.46 & 534.29 & 604.42 & 638.31 & 648.24
Fauentinum linum optimum 343.3
fauere linguis quid 493.4
Faunij dij 214.7
faunorum ludibrij remedia 450.23
Fauonius uentus 14.36 & 15.3.6.29
Fauonius uentus quando flare incipit 330 1.331.20
Fauonio uento maritantur uiueſcentia de terra 272.4.5
Fauonio uento æque concipiunt 62 37 & 272.6
Fauonij flatus quando 252.12 & 272.4
Fauoninus genitalis ſpiritus mundi 272.5
Fauoninus nutritius frugum 339.41
Fauonio incipiente quid agendum 331.16
Fauonius an frumento conferat 336.37
Fauonij uenti effectus 339.38
Fauonius unde dictus 272.5
Fauoniana pyra 255.49
fauorabiles nobis, quibus rebus homines fiant 364.38
fauorum apium ſtabilimentum propolis 189.38
Fauſta quatuor uno partu peperit 107.29
Fauſtianus uicus 243.24
febre quædam animalia nunquam carent 506.28
febrim cerui non ſentiunt 138.8
Febris deæ fanum ubi Romæ 2.31
febrium leges 121.31 & 36
febrium uices & tempora 121.21
febri quotannis corripiebatur Antipater natali ſuo 121.37
febris quibuſdam perpetua 121.36
febrim incitantia 416.5
febricitantibus nocius 416.15
febricitantibus an uinum dandum 419.20
febrium omnium remedia 138.8 & 359.39.46 & 365.49 & 376 15 & 393.12 & 400.49 & 403 44 & 409.32 & 410.18 & 411 10 & 414.2 & 422.31 & 423.21 & 424.10 & 428.7 & 429.21 & 429.43 & 436.10 & 437.28 & 451.5.29 & 450.22 & 457.32 & 473.18 & 574.15 & inde 490.22 & 498.41.42 & 500.27 & inde & 502 11 & 504.16 & 513.47 & 523.49 & 525.16 & 557.31 & 568.31 per totum cap.
febris tertianæ remedia 371.20 & 376.30 & 445.44 & 489.2 & 499.44 & 500.7
febris quartanæ remedia 489.2 & 495.49 & 499.45 & 500.7.24 & 514.1.4
febres ſtatæ quibus arcentur 502.10
febris amphemerina & eius med. 513.49
felis, id eſt catæ in medicinis uſus 514.1.4
felis aurea ubi pro deo colitur 99.20
felibus lingua qualis 203.30
felis cinere mures abiguntur 324.29
felium oculi quales 281.41 & 650.44
felium coitus qualis 184.18.41
felium in capiendis auibus, cæteriſq; aſtus 187.9 & inde
feles excrementa ſua defodiunt 187.11
felicitatis mortalium uanitas reprehenditur 117.42 per totum
felicis cognomen ſolus ſibi Sylla Rom. aſſeruit 118.3
felices qui à dijs iudicati 119.23 per totum
feliciſsimus Metellus uidetur 118.10 & inde
felicitas, res decem exigit ibidem 14
felicitas ſolida non eſt, quam contumelia ulla rumpit 118.47
felicitatis ædes Romæ 594.46 & 628.41
felicitatis ſimulachrum à quo factum 620.17
felicitatis exempla 110.1 & inde & 117.33 & 118.23 & 118.26 & 119.22 & 121.16
fel terræ, herba quare dicta 454.3
fellis animalium conſideratio 205.11 & 504.41 & inde
felle bubulo tincta ſemina mures non tangunt 324.30
fel ubi nulli animali ineſt 205.12 & inde 23
fel ubi geminum 205.12
fellis uirus maximum 205.20
fel Neptuno dicatum 205.28
felle ſuffuſorum remedia 405.21 & 406.5
fellis natura uſuſq; & inde
felli contraria 413.6
fellis remedia 409.11 & 567.7
fel gallinæ ad quid 529.23
fel anſeris ad quid 529.30
fel perdicum ad quid 529.31
fel arietis ad quid 538.37
fel leonis ad quid 500.28
fel crocodili ad quid 502.21
fel chamæleontis ad quid 503.2
fel tauri ad quid 508.3.509.50 & 511.18 & 512.36 & 515.16 41 & 516.24
fel hirci ad quid 503.41
fel caprinum ad quid 508.19 & 590.50.512.37 & 515.31.517.2
fellis apri quale remedium 510.46
fel lupi in medicina quid 511.16 512.38
fel bubulum ad quid 512.45 & 516.21
fel uituli maſculi ad quid 516.29
fel aprugnum quale remedium 517.8
fel ſtellionis ad quid 524.45
fel ueſpertilionis ad quid 526.10
fel uiperæ an adhibendum in medicina 529.14
femur bubulum herba quæ 486.3
feneſtella de olea, ſiue oliua 251.7
Feneſtella hiſtoricus 574.38
Feneſtella quando obiit 586.22
ferarum impetus quo fugiatur 525.11
feras paſcere quis primus inſtituit 147.9
feræ mitigatæ non concipiunt 185.8
feras mulceri allo quis 131.9
ferijs Latinis quæ fiant Romæ 483.3
ferina carne Nomades uiuunt 97.36
feritas animalium quo mitigatur 445 23 & 474.2
fermentorum conſideratio, differentiæq; 319.34
fermenta ex qua materia fiant ibidem 35
fermentatus panis ualidius alit ibidem 45
Feroniæ Deæ ædes 17.49
ferri conſideratio, uſus, commoditas &c. 601.9 per totum
ferri mala plura ibidem 12
ferro quæ fiant 24
ferrum ubiq; reperiri 19
ferri differentiæ 31
ferri temperatura 36 & 602.11
ferrum ubi optimum 601.42
ferrum humano ſanguine contactum rubiginem trahit 601.47
ferri & Magnetis concordia ibidem 48 & 358.27 & 637.11
ferreum uinum quod 601.50
ferri uena largiſsima metallorum omnium ibidem 602.6
ferrum quo à rubigine uindicatur 602.12
ferri medicinæ 602.17
ferri rubiginis medicinæ 602.23
ferri ſquamæ uſus 602.30
ferri uis domatrix rerum omnium, magneti cedit 637.12
ferrum, lapis Theamedes abigit ibidem 30
ferrum ad ſe trahentia 358.26 & 639.7
ferro quæ herbæ tangi nolunt 357.9 9 & inde
ferrum Magnes ad ſe trahit 358.27 & 636.10
ferrum quo temperatur 468.43
ferrum ubi montibus æret, abigiturq; 27.31
ferrum à quo repertum 124.14
ferrũ anonymo herba ferruminari 481.40
fertilitatis eximiæ loca 38.42 318.44 & 319.2 & 324.38 & 326 47 per totum
Quære, locorum uis
fertilitas arborum ferè alternat 265.21
fertilitatis cauſa cura eſt 274 23 & 312.21
fertilitas ſenectutem affert 274.23
fertilitas nimia ſæpe nocet 324.2
fertilitatis fructum cauſa quæ 335.2
fertiliſsima Africæ loca 664 & 318.50 & 326.48 per totum
ferula uitis qualis 300.7
ferulæ arboris conſideratio 236 10 & 261.31 & 300.11 & 356 48 & inde
ferulæ herbæ conſideratio, & medicinæ ex ea 380.28
ferula Murenis infeſtiſsima 380.36
ferulæ coronæ 386.21
ferula aſinis gratiſsima 430.31
ferulæ tumentis uenenum ibidem
ferula Bacchо ſacra ibidem 22

ferula sanguinem sistit 476.15
feruorum, collectionumq; remedia 446.3
ferus oculus herba qualis 460.46
fescenniorum nuptialium comites inuglandes 259.3
fecatum uinum quid 245.30
fecis uini consideratio 249.19 et 424.43
fecis aceti natura, & medicinæ ex ea 421.4
Fiber, *id est* Castor 560.35 & 571.28
Fiber *prægnantibus abortus causa* 570.21
Fibri *feræ descriptio* 137.6 & *inde*
Fibri *ingenium* 137.8
Fibri *animalis in medicinis usus* 569.32
ficedulæ auis consideratio 175.49 & *inde*
ficorum consideratio, & earum genera 257.12 *per totum*
ficorum lactis medicinæ 425.31
ficus Aegyptia 230.34 & 257 14 *per totum*
ficus Cypria 230.44 & 247 5 & 257.14
ficus miræ fertilitatis 257.17
ficus quo præcoces fiant 257.28
ficus ubi Romæ colitur 258.21
ficus ubi Romulus Remusq; *nutriti* 258.3
ficus unius Romæ mirum *ibidem* 4
ficus quando primum in Galliam allata 214.17 & *inde*
ficus Indica qualis 215.34.106 16
ficus mira magnitudo 215.39
ficus ubi optimæ 258.7
ficorum seruatio, & earum usus 258 29 & *inde*
ficorum succus qualis 261.2
ficus nullus odor 261.7
fici argumento Carthago deleta est 257.38
fico folia latissima 271.36
ficus non floret 272.15
ficus abortus 272.16
ficus quando, & ubi plurima exeat *ibidem* 30
ficus facile fructum perdit 273.26
ficus pomum qualiter gerat 273.43
fici mirum in Cilicia, Cypro, & Hellade 273.44
ficus ubi maxima *ibidem* 46
ficus, parte inferiore fertilior 274
ficus sola omnium arborum fœtu maturitatis causa medicatur 274.15
ficus succus pro coagulo 279.38
ficus apta scutis 282.13
fico uita breuis 284.48 & 294.40
fici insitio in omni genere 297.8
ficus seritur omnibus modis, præterquam tilea 297.23
ficis sale siccatis casei loco antiqui uescebãtur 258.32
fico uinum & acetum fieri 247.45
ficus quæ aptæ uitibus 304.16
ficorum uermes, qui cerastes dicuntur 306.15
fico uermiculatio nocet *ibid.* 24
ficorum morbi *ibidem* 33
fici qua arte serotinæ fiant 309.14
ficos infestantia & earũ remedium 309.21
ficorum ubertas qua arte fiat *ibidem* 23
ficorum, & ad eas attinentium natura, ac medicinæ 425.31 & *inde*
ficus cineris medicinæ 426.14
ficus ne putrescant 458.45
ficulnei caules quales 261.32
ficulnei caulis medicinæ 465.37
fide carent plurima priusquam facta uel uisa sint 104.50 & 105.1
fidei ædes in Capitolio 614.50
fidei lapsus ingens ubi falsæ rei grauis autor existit 64.40
fidem dare dubijs, res ardua, prologo 1.55
Fides *dea* 2.25
fiducia aliena uiuere 400.34
fiducia mira 116.36
Fidenates *ciues legatos Romanorum perimũt* 590.37
fidiculæ signi exortus 331.6 & 331.19 & 332.41
fidiculæ signi occasus 329.49 & 331.6.334.9 & 335.33.35
fidiculæ occasus, initium Autumni 334.9
fiducius M. *cur proscriptus à Sylla* 117.42
figularum fractis testis signina sunt 621.11
figlinarum operum usus 620.40
figulina ars à quo reperta 124.19 & 619.42
figulorum collegium à quo Romæ 620.35
figura quæ perfectissima 1.25 *per totum*
filij parentibus interdum similes 40 *per totum*
filij patribus raro proceriores 111.14
filij pulchri boniq; qua ratione generantur 445.17 & *inde*
filij qua ratione noscuntur an legitimi sint 105.35 & 168.43
filij quo pulchri, boni fortunatiq; gignantur 465.29
filiorum erga genitores obligatio 148 21 & 173.48 & 177.8 & 194.35
filiæ erga matrem gratissimæ exemplum 118.12
filiæ Præti qua herba à Melampode sanatæ 452.2.5
filicis herbæ consideratio, genera, nomina 485.37
filix herba qua ratione interit 314.40
filicis semen nullum nec flos ullus 485.37
filicis stirps quomodo è corpore extrahitur 438.23
filicula herba qualis 469.12
fimeta supra nascens herba ad quid utilis 445.47
fimi consideratio, genera, usus, &c. 290 37 & *inde*
fimi usus ab Augea repertus *ibidem* 38
fimi bonitas 291.39
fimi stercus unde esse, fieriq; debet 291 11 & *inde*
fimetis ne serpentes innascantur quid agendum 291.20
fimeta ubi paranda 291.19
fimus quando ponendus in agris 327 16 & *inde*
fistularum musicalium materia quæ 278 15 & *inde*
fistulam Pan deus reperit 124.46
fistularum morbi remedia 363.4 & 365.19 & 406.43 & 414.23 & 415.32 & 421.33.46 & 433.1 & 435.14 & 438.36 & 444.4 & 452.39 & 475.2.20 & *uide per totum caput copiosè* & 485.14 & *deinde* & 487.46 & 491.5 & 521.3 & 523.48 & 580.38 & 599.4 & 602.35
fitillæ pultis in sacris usus 318.11
Flaccus Vibij Crispi legatus 342.29
Flaccus Pompeius in Hispania 258.29
Flaccus censor quando 120.4
Flaccorum familia unde dicta 200.24
Flaminius circus Romæ 589.27 & 627.24
Flaminius C. censor 624.26
Flaminij Q. consulatus 355.27
Flaminij sacerdoti fabæ usus interdictus 321.5
Flamini equinũ fel tangere nõ licet 505.46
flammæ præsagia in lucernis 341.27.28
flatus repentini 16 *per totum*
Flauianus Africæ proconsul 131.28
Flauius Cn. Annij filius, fastos primus Pont. publicat 574.17
Flauius Cn. tribunus plebis *ibidem* 574.23
Flauij Cn. cum patribus indignatio *ibid.* 24
Flauius ædem Concordiæ uouit 574.28
Flauius Proculus 576.1
flegmatis morbi remedia 417.31
flesse quosdam nunquam 111.48
flexumines equites 576.12
Floralia festa, cur à quo, & quando instituta 335.17
Floræ Deæ simulachrum 627.14
Florentia genus uuæ 241.6
flos arborum gaudium est 272.11
floribus uinũ quomodo conficiunt 247.38
florum hortensium differentiæ 350.34
flores cotidie gigni 381.15
flores hominum mortis admonent *ibidem* 16
flores, qui Troiano tempore laudabantur 348.28
florum odoris differentiæ 384.27 *per totum*
flores in funere uirorum illustrium 382.10
flores ubi inodori 384.37
florum colores præcipui tres 385.26
flos primus, uer nuncians 387.20
flores maxime durantes *ibidem* 28
flores uerni qui 387.19 & *circa*
flores Græcis esse, qui Latinis nominibus careant 386.9
flores transmarini & eorum ordo in nascendo 387.30 & *inde*
florum olearum medicinæ 421.24 & *inde*
florescendi satorum tempus & differentiæ 272.1 *per totum*
florescendi, deflorescendiq; tempus 273.1
florescentibus satis quando uenti nocent 323.39
florescentia spectatissime, celerrime marcescunt 381.16
flumina res in lapidem uertentia 29.5 & 548.5 & *inde*

flumina

flumina retrofluentia 29.42
fluminum afflatus qualitas 291.15
flumina iuxta nascentes herbæ ad quid utiles 445.42
flumina quo mox siccantur 465.18
flumina incantationibus sisti possunt 503 8 & 657.34
fluuiorum miracula 28.41 & 545.47 *per totum*
Reliqua quære parte secunda.
fluxiones quæ 403.29
fluxionis aluti remedia 408.28 & 455.10 & 624.15
Quære Aluum
fluxus, refluxusq; marium consideratio 27 16 *per totum*
fœci consideratio 644.5 *& inde*
in foro Tarquinij Prisci apparuisse genitale è cinere masculini sexus 644.10
fœcunda minus, quæ maiora sunt corpore 184.22
fœcunditas alborum liliorum 383.29
fœcunditas senectutem ac interitum affert 274.19 & 282.21 & 302.10
fœcunditatis adminicula 285.45 & 498.45 & 501.33 & 516.3 & 543.41.46
fœdera Theseus reperit 124.41
fœminæ quanti uiris constant 221 39 & 222.7
fœminarum quarundam erga mares amor 228.46
fœminis uini usus interdictus 245.44
fœminæ osculabantur olim, an temetum olerent 245.46
fœminæ quo grauidæ, & fœcundæ fiant 248.34 & 276.42
fœminæ quo steriles fiant 248.4.5
fœmina ilex, aliàs suber 266.43
fœminas qua ratione concipiunt pecudes 339.11
fœminarum purgationibus utilia 360.11.33
fœminæ duplices pupillas habentes, ubiq; uisis nocent 105.49 & 106.4
fœminæ Bithyæ fascinatrices *ibidem* 50
fœminæ semel tantum in uita parientes 106.26 & 107.7
fœminæ ubi struthopodæ 106.35
fœminæ septimo ac etiam quinto anno parientes 107.10.13
fœminas mutari in mares, non est fabulosum 107.42
fœminæ celerius senescunt quàm mares 107.49
fœminæ celerius gignuntur, uti & senescunt celerius *ibidem*
fœminas in uteri sinistra parte moueri, mares in dextra 107.50
fœmineum partum gestantium signa *ibidem* 107.41 *per totum*
fœminæ leua ac dextra æquipollentes 111.37
fœminarum quarundam felicitas 117.33 *per totum*
fœminarum plurium longa senectus 120 8.39
fœminas mortuas sæpe reuiuiscere 122.2
fœminarum fœcunditas quomodo iuuetur 362.26
fœminarum pruritus quo maxime accenditur 377.25 & *inde*
fœminis in nuptijs quis concessus color 385.33
fœminæ ubi communes omnibus 68.17
fœminis ubi uiri carent 71.38
fœminæ ubi regnant 10.8.39
fœminæ quando libidinosissimæ 407.22
fœminæ quomodo decorem seruant 414.46
fœminæ herbarum uiris peritiores 448.30
fœminis auri usus qualis 576.36
fœminarum luxus 588.47 & 587.3
fœminis statuæ etiam dicabantur 591 6.22
fœminæ fœcundiores abortu fiunt 603.31
fœminis candor quo inducitur 603.37
fœminarum libidines quomodo inhibentur 303.30
fœminarum secreta quo sciri possunt 525 28 & 562.41
fœminæ ne concipiant 525.44
fœmina ex seipsa concipiens 136.41 & 147.50 & 185.15 & 183.23 & 572.17
fœmina æstate Veneris auidior, uir hyeme 184.11
fœminis interdictum ne malas raderent 202.15
fœminæ adulteros ne diligant 562.44
fœminæ qua ratione gigni possunt 45 20 & 472.34 & 438.34 & 489.50
fœminæ ubi quinquennes concipiunt 107.13
fœminas octauum annum non excedere *ibid.*
fœmina peperit simul duos mares, totidemq; fœminas 107.29
fœminæ respiratio partum impedit 108.22
fœminæ oscitatio in enixu letalis *ibidem* 23
fœminæ sternutatio à coitu abortus causa *ibidem* 108.23
fœminæ à lucernarum extinctu abortiuntur 108.26
fœminarum hirta corpora 101.37
fœminis cauenda 485.34 49.491.16
fœminarum purgationes 360.12 & 364.10 & 365.35 & 368.13 & 369.47 & 370.38 & 373.29 & 376.21 & 377.20 & 622.50
fœminarum peculiaria remedia 378 31 & 392.48 & 393.14 & 407.18.44.48 & 408.44 & 410.19 & 426.8 & 439.6 & 442.43 & 447.2 & 461.24 & *inde* & 454 34 & 477.31 *per totum cap.* & 482 46 & 488.1.9.10 & 490.47 & 515.48 & *inde* & 543.5 *per totum cap.* & 583.5 & 624.5
fœminarum morbi remedia 406.8 & 433.5
fœniculi herbæ consideratio 356 40 & *inde*
fœniculum in tyriaca 381.1
fœniculo serpentes senectam eximi 136.7
fœniculum nobilitauere serpentes 379.49
fœniculi colligendi tempus 380.1
fœniculus ubi optimus 380.2
fœniculus syluestris *ibidem* 3
fœniculorum usus *ibid.* 6 & *inde*
fœnoris excogitatio 577.21
fœnum quo secandum tempore 333 12.25
fœnigræci consideratio, & medicinæ ex eo 322.47 & 447.7 & *inde*
fœtor quo tollitur 373.48
folia quibus decidant arboribus, & quibus nõ 270.36.42 & 271.1.27
foliorum cadentium natura, ac eorundem colores uarij 271.3 *per totum*
folia arborum quando cadunt *ibidem* 7 & *inde*
foliorum figuræ mutatio *ibid.* 271.18
folia quo tempore circumagantur *ibidem* 24
foliorum differentiæ diuersæ 28 *per totum*
foliorum dispositio *ibidem*
foliorum uarij colores 271.20
folia omnium ad solem oscitant *ibid.* 31
foliorum lanugo 271.32
folia latissimæ, & angustissimæ quibus *ibidem* 271.36.37
folia ad quid data plantis 273.42 & *inde*
folia quando uertuntur 271.26
foliorum herbarum differentiæ 385.14 & 391.8 & *inde per totum*
foliatum unguentum quale 277.14
fons Debris miræ naturæ 67.12
fontes miræ naturæ plures 28.4 & *inde* 29.16 & 327.7 & 547.4
fontes qui æstate qui hyeme frigidiores 29.43
fontes exiliunt cum omnis aqua deorsum feratur 30.1
fontes potui inutiles 548.47
fons iucundissimæ aquæ in toto orbe 549.14
fontes quando nascuntur 550.13
Reliqua quære parte secunda.
Fonteius consul 22.25.112.23
forceps à quo primum repertus 124.6
forenses uuæ 241.34
formæ fauentia 396.11
fornicei parietes 621.29 *per totum*
formicarum Indicarum consideratio 198 8.12
formicarum uires 198.1
formicarum Reipub. ratio, memoria, cura *ibidem* 2
formicæ lingua qualis 203.37
formicæ quid non attingant in rubetis 205.32
formicæ pestes arborum 310.18
formicæ ne arbores lædant 310.18 & 357.11 & *inde*
formicæ quo tempore quiescant 335 43 & 342.5
formicæ futura præsagiunt 342.5
formicæ quibus necentur 357.11 & *deinde*
formicæ sculptæ miræ paruitatis 112.33 & 629.10
formicæ uenenatæ ubi 526.28

formicarum in medicinis usus 136.18 & 530.16
formicæ in annum cibum condunt 186.43
formicæ se inuicem sepeliunt 198.9
formicæ Herculaneæ quales 534.16
formicæ Indicæ cornutæ 198.12
formicæ Indicæ aurum è cauernis egerunt ibidem 198.12 & 658.9
formicæ interlunium sentiunt 13.12
Fornacaliorum festorum à Numa rege institutio, & quæ feriæ 311.22
fortitudinis consideratio, & exempla 112 7 & 114.9.135.23
fortitudo quibus maxime inest 204.26
fortunæ potentia 117.42 & 119.1
fortuna multis in pœnam parcit 264.2
Fortunæ ædes Romæ 593.28 & 594.6
fortunæ ædes à quo, & quibus lapidibus facta 145.26 & 640.36 & 642.42
Fortunæ Bonæ simulacrum Romæ 627.14
fortunæ gaudia ex malis, & contra 117.39
Fortunæ malæ templum Romæ 2.31
Fortunæ uaria exempla 117.38 & 119.1
Fortunæ numen quale 3.5 & inde
Fortunæ deæ tribuuntur omnia 3.6 & inde
fraces oliuæ quid 253.3
frænos æquorum quis reperit 124.37
fraga herba 389.35
fraterni amoris exemplum 116.21
fraudis exemplum 170.17 & inde
fraus ingeniosissima in omni uita 584.24
fraxini arboris consideratio, & eius genera 269.1 per totum
fraxinus quæ loca amet 270.14.16
fraxinus quo tempore semen reddat 273.10
fraxinus obedientissima in opere 283.43
fraxinus apta hastis 269.4 & 283.43
fraxinus quando, & qualiter plantanda 293.9
fraxinus uitibus apta 304.15
fraxini arboris medicinæ 434.47
fricationis utilitas 497.2
frigora tempestiua arboribus prosunt 287 4 & 305.38
frigora quibus nocent 287.30 & 305.39
frigorum remedia 371.31 & 396.25
frigore adustis remedia 570.6 & 434.46 & 500.22 & 513.14
frigus, causa omnis uredinis in frugibus 334.25
frigidis gaudentia 277.32
frondis præparandæ tempus 337.36
frondea corona 264.37
frondatoris labor in diem 337.37
Fronditius Ro. miles & eius gesta 286.35
frontis descriptio & ei propria 200.35
frons quorum index 200.36
frons domini plus prodest quàm occipitium, prouerbium 313.26
frons tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis, index 200.36
fructuum succi consideratio 260.48 per totum
fructum nullum quæ arbores ferant 273.20
fructuum arborum consideratio ibidem 273.7 per totum
fructus quæ arbores facile perdant ibidem 26
fructus quo in matre situentur ordine. ibidem 273.39 & inde
fructus caducares 302.18
fructus ne decidant, putrescantq; 309 48.49
fructus qui maxime probandus 313.21
fructuum uredo unde accidat 334.26
fructus quibus de causis pereunt ibid.
fructuum arboris tempus 273.7 & inde
fructuum tegminis consideratio 261 10 & inde
fructuum diuersæ proprietates 260.48
fructus uariè arboribus inhærent 263.23
fructum cõmendantia 261.28
fructu in uno quoq; quid placeat ibidem
frugiperda salix arbor 273.31
fruges quo serendæ tempore 328.6
fruges in sacris 311.20.26
frugum fures qua pœna puniebãtur 311.45
frugum uitia plura 323.31 & inde
fruges orobanche herba circumligando necat 324.5.414.39
fruges quæq; ubi serendæ sint 324.41
frugum ostenta plura 325.7 & inde
fruges quando maxime lædantur 334.26
frugum maturescendi tempus 316.1
frugum morbi 323.49
frugum genera, & natura 315.1
frugum florendi, deflorendiq; tempus 315 37 & inde
frugum occatio, sarritio, runcatio, &c. 326.15
fruges insecturo hymbre serendæ 340.8
fruges, & ex eis medicinæ 410.38
frugum pestes quæ 414.29 & inde
frugibus qui potus fiant 414.44
frugum excantatio 493.32
frumenta cum defloruerint crassescunt 316.1
frumenti genera plura 315.2 per totum
frumentorum radix qualis 315.14
frumentorum folia qualia 315.43
frumenta quot diebus proficiunt priusquã defloruerunt 316.1
frumenta unde Romam aduehunt 316.31
frumenti genera omnia non ubiq; nasci 317.47 per totum
frumentum leuissimum quod 316.32
frumenta uulgatissima quæ 317.48
frumenta propria quibusdam locis 317 50 & 318.1 & deinde
frumentum quis primus Romæ populo donauit 312.6
frumentum ex quo centum & quinquaginta modij ex uno proueniunt 318.50
frumenti uitia plura 323.33 & inde
frumenti uitium auena est 323.34 ibidem
frumento quando uenti noceant ibidem 39
frumentum in quo agro serendum 324.41
frumentum quando in arboribus natum 325.8
frumenti quantum serendum in iugere uno 327.46
frumenta seruandi ratio 336 30.338.48
frumenta ut diu durent 337.1 & inde
frumenta grandescunt crescente luna 337.10
frumentum à Cerere primo inuentum 123.38
fruteta igne optime tolluntur 314.44
frutex arbor ubi 230.23
fruticibus è quibusdam mustum decoqui 247.38
fruticum aquaticorum consideratio 277.32
fucus marinus, herba 473.9 & 475.31
fucorum apum consideratio 190.35 per totum
fuci apum dicti 193.14
fugitiui à M. Crasso uicti, & de eis ouatio, 262.21
fulgetra quid 13.32
Fulgetras popysmis adorare consensus gentium est 494.18
Fulgetri & fulguris pictura 614.33
fulgetrum prius cernitur, quàm tonitruum audiatur 17.20
fulgurum consideratio 3.12 & 13.27 per totum
fulgura quomodo causantur 4.32.34
fulgurum genera, & eorum miracula 16 34. per totum
fulgurum Catholica 17.20 per totum
fulgura quando expiari nequeunt 256.12
fulgurum religio prohibet morum in ulmo inseri 297.28
fulgurationis præsagia 341.13 & inde
fulgura sulphurei odoris 622.27
fulgura quomodo abiguntur 622.25
fulicæ aues maris tempestatem præsagiunt 341. 42
fulicæ cirri sunt 199.18
fuligine qui colores fiant 609.13 & inde
fullo, scabarei genus 540.41
fullonia creta qualis 290.16
fullonum gleba quid 622.14
fullonibus quæ dicta lex 624.26
fullones podagra non tentantur 498.14
fullonibus utilissima urina cameli 500.32
fullonia ars à Nicia inuenta 124.10
fulmine tacta uite dijs libare nefas
fulmina quas iciunt quercus 265.46
fulmina bruta quæ 13.38
fulminum euocatio 493.16
fulmina sulphuris odorem habent 622.27
fulminum catholica 17.20
fulmina quæ prospera, uel contrà ibidem 17.31 & inde
fulmine quæ non feriantur 17.44
fulmen nunquam altius quinq; pedibus descendit in terra ibidem
fulmine ictus locus, quas gemmas habeat 657
fulminum causa 545.38
fulmen quid 9.13
fulmina omnia fortuita 13.38
fulminibus resistentia 659.36 & inde

fuluiana herba qualis 471.41
Fuluius L. *cur in carcerem adductus* 381.48
Fuluius L. *Tusculanorum consul* 117.50
Fuluius Q. *quando consul* 606.23
Fuluius Nobilior *picturam Musarum ex Ambracia Romam transfert* 611.43
Fuluij Lippini *inuentum* 147.8
Fuluius *quis* 166.19
Fuluij Flacci *uxor* 116.9
funda à quo reperta 124.35
Fundana *uina* 243.35
funerum ad usum picea arbor 267.18
funera quo seruentur ne putreant 268.13
funera cum scirporum luminibus efferebantur 279.24
funera imagines comitabantur 605.32
funerum fercula 170.27
funebres pompæ Arabiam beatam dixerunt 221.30
funerationis exemplum 193.41 & 198.9
funeta uitium quæ 302.1
fungi arborum quales 266.28.36
fungus arborum morbus 306.25
fungorum remedia cum nocuerint 360.28
fungorum natura, genera, usus 345.25 & 408.19 *per totum*
fungorum origo quæ 408.36
fungi qui tutissimi 408.20.36
fungi in quibus arboribus 408.19
fungi familias interemere 408.21
fungi quomodo siccantur 408.27
fungorũ coquendo obseruationes 408.32
fungi noxij, innoxijq; *ibidem* 34
fungi quo tutiores fiant *ibid.* 36
fungorum ueneni remedia 360.28 & 362.21 & 365.36 & 366.19 & 369.22 *et* 378.14 *et* 393.25 & 398.38 & 402.18 & 409.34 & 418.47 & 421.1 & 425.4 & 425.29 & 429.33.46 & 549.32 & 483.24 & 527.29 *et* 556.37 & 562.22
funium cordarumq; materia multiplex 344.45
furfurum capitis remedia 366.44 & 377.15 & 393.29 & 405.20 & 410.42 & 420.4.50 & 421.28 & 422.43.50 & 426.34 & 428.10 & 429.9.44 & 433.28 & 436.2 & 438.27 & 447.3.18 & 468.20 & 507.32 & 623.9
furorem inducentia 398.28
Furij Cresini *de agro ab se culto historia nobilis* 314.27
Furniana *uasa* 585.41
furentes, ut uaticinari uideantur, quo utuntur 398.29
furandi mures cupidissimi 148.12
furti exemplum 175.14 & 178.39 & 352.44
in furto deprehendi, infelicis ingenij est, prologo 1.87
furto sublata quædam fertilius proueniunt 352.44
furto sublatæ apes male fructificant *ibidem* 45
furto maximũ pondus auri è Capitolio sublatum esse 514.4
furem apes odere 197.11
furum nocturnorum qui fruges substulissent, pœna 311.44
furunculorum morbi remedia 369.11 & 373.27 & 376.45 & 412.8.35 & 414.28 & 422.43 & 423.9 & 432.22 & 437.7 & 475.18 & 499.41 & 505.16 & 514.36 & 541.27 & *inde* & 555.1 & 556.29 & 638.21
Fusidius *quis* 574.38
Fusij Saluij *fortitudo* 112.15
Fusos torquere mulieres per itinera lege interdictum 494.34
Fusos in lanificio Closter reperit 124.9
futura præsagientia 136.24 & 139.27 & 158.48 & 190.10 & 195.38
futurarum tempestatum præsagia & inde per totum 340.1
futurorum præcognitio 17.6 & 190.10 & 197.31 & 638.38 & 658.43 & 659.16.43
futurorum præcognitio ex astris desumitur 3.10
futurorum curam habentia 188.44

G

GAbalium *aroma & inde* 223.1
Gabbara *gigas* 11.21
Gabieni *mira historia* 122.16 & *inde*
Gæodes *lapis qualis* 638.28
Gagates *lapis qualis* *ibidem* 38 & 168.49
Gagates *lapis unde dictus* 638.32
galactites *gemma* 659.24
galaicos *gemma* 659.29
galaxia *gemma* 659.22
galatiæ *spinæ medicinæ* 440.14
galbanum *quid, & ubi* 225.9
galbani *natura, & ex eo medicinæ* 432.20
galbano *accenso culices fugantur* 357.21
galea *capitis à quo reperta* 124.31
galedragon *herba qualis* 486.40
galena *quid* 581.39 & 603.5 & 604.21
galeobdolon *herba quæ* 486.4
galeopsis *herba* 486.4
galeos *piscis* 560.29 & 571.47
galeotes *color* 526.16
Galerij *uilla* 172.37
Galerius *præfectus Rom.* 342.24
galeritæ *auis in medicinis usus* 537.12
galerita *auis qualis* 199.16
galgulus *auis qualis* 174.39 & 176.47 & 179.11
gallæ *quercuum fructus consideratio* 266.9
gallam *quæ arbores procreant* 266.13
galla *ubi optima* 266.12
gallæ *genera, medicinæq;* 431.16 & *inde*
galion *herba quæ* 486.5
Gallio Anneus *consul* 551.24
Gallia Comata *unde* 200.2
Gallia Betulla *arbore abundat* 270.18
Galliæ *qualiter panes faciunt* 316.43
Galli *populi Capitolium obsident* 114.27
Galli *sæpissime à Romanis superati* 114.33
Gallorum *ex corallijs usus* 560.19
Galli *cur primum Italiam inuaserint* 214.15
Galli *quando primum ficum, uuam & uinum habuerunt* *ibidem* 17
Galli *quam terram amant* 290.1 19.289.45
Gallos *Astrologiam minime obseruasse* 329.24
Gallorum *messis qualis* 336.10
Galli *linum maxime serunt & inde* 342.45
Gallorum *in Italia tumultus* 47.8
Galli *quibus uestes tingant* 399.19
Galli *diuinandi arte utuntur & ad quid uerbenaca utantur* 457.31
Galli *quo in uenatu sagittas tingunt* 487.40
Galli *cum auro pugnant* 574.7
Galli *quo digito gestant annulos* 575.2
Galli *anserum clangore è Capitolio reiecti* 172.40.525.14
Galli *hominem immolare soliti* 105.14 & 532.28
Galli *à Cassandro ubi obsessi* 550.26
Gallorum *inuentum* 145.19
Gallorum *uestes quales* 145.37
Reliqua *quære parte secunda.*
Galli *sacerdotes genitalia sibi amputant* 211.27 & 621.7
Galli Cornelij *interitus* 122.48
Galli Pollionis *cedrinæ mensæ* 233.39
Gallica *uua in Italia placet* 241.21
Gallica *persica* 254.34
Galliarum *glandiferæ arbores quid ferant* 266.35
Gallicum *buxum* 269.43
Gallica *ulmus* 270.4
Gallicum *far quid* 316.14
Gallica *terebra qualis* 296.35
Gallicæ *genus pastinacæ* 349.46
Gallicum *asparagum quid uocent* 589.36
Gallici, *uel ei similis morbi descriptio* 463.36 & *inde*
gallinæ *mirum* 263.15
gallinarum *fimus optimus* 290.42.43
gallinis *quando & quot oua supponenda* 330.37
gallinarum *incubitus quo uiciantur* 495.3
gallina *ne ab aspide perimatur cimices deuorat* 523.37
gallinarum *in medicinis usus* 525.12 & *inde* 529.23
gallinarum *fimus in medicina* 527.28 & 529.25
gallinis *religionem inesse* 178.46
gallina *quando saginari cœptæ* 181.8
gallina *cœnis interdicta lege* *ibidem* 9
gallinæ *omni tempore coeunt* *ibid.* 44
gallinarum *fœcunditas* *ibidem* 181.32.46
gallinæ *uexatæ penna euulsa sanantur* 182.1
gallina *quot ouis incubare debet* 182.11
gallinæ *quæ & ubi optimæ per totum* 182.59
gallinæ *ad rem diuinam quales* 182.41
gallinarum *pauiliones* 182.42
gallinarum *pituita inimicissima* *ibid.* 45
gallinarum *morbi & remedia* 182.45

gallinæ pituitam sanantia 363.14 & 437.21 & 439.41
gallinaceorum in medicinis usus 524.12 & 529.22 & 530.42 & 535.42
gallinacei galli quas gemmas in uentriculis habent 657.42
gallinacei pedes herbæ genus 461.42
gallinacei lactis haustus, prouerbium. prologo 1.89
gallinacei ne à uulpibus attingantur 517.28
gallinacei quomodo sese purgant 136.20
gallinaceorum insigne peculiare 199.20
gallorum, alitum consideratio & natura 172.14 per totum
galli gallinacei quo pugnaciores fiant 405.25
gallus ne cantet unquam 525.24
galli alites cur natura geniti 172.16
galli alites sydera, ac tempus norunt ibid. 17
gallorum alitum inter se dimicatio ibid. 20
galli leonibus terrori sunt 172.24
galli ubi nobiles 172.26
gallorum alitum apud Romanos autoritas 172.14
gallorum alitum castratio, qualiter ibid. 34
galli castrati desinunt canere ibid. 33
gallorum ubi annuum spectaculum ibid. 35
gallus gallinaceus quando locutus ibid. 37
gallus cibis lacte addito pascitur 181.12
galli mortua gallina oua fouent 182.34
gallorum crista ex qua materia 199.19
gangrenæ morbi remedia 378.48 & 379.34 & 411.16 & 412.49 & 413.26 & 414.12 & 416.31 & 417.8 & 425.43 & 428.28 & 429.13 & 437.3 & 477.13 & 486.8 & 515.20 & 600.33
Ganymedis rapti simulachrum 505.39
Ganzæ Germanorum lingua anseres 173.4
Garamantum regem, canes ab exilio reduxerunt 140.20
Reliqua quære parte secunda.
garamantites gemma 653.38
gariophyllon 216.27
garon quid 155.21 & 554.21
garus piscis 571.48
gari piscis medicinæ 565.19 & 566.32
gasidanes gemma 659.30
gaudium afferentia hominibus 396.10 & 455.11 & 473.50
gaudium interdum mortis causa 115.50 & 122.27 & inde
gauiæ aues quæ 170.24 & 187.19
Gauranæ uuæ ubi 241.16
Gauranum uinum 243.26
gausape quid 145.21.22
geganias quæ 589.19
gei herbæ medicinæ 467.10
Gellianus scriptor 43.37
gelotophyllis herba qualis 445.8
gemella mala unde dicta 255.31
gemitas gemma 662.10
gemma uitium quid sit 300.12
gemmarum consideratio lib. 37 per totum
gemmarum probandarum ratio 662.41 per totum
gemmifera flumina quæ 663.3
gemmea pocula 573.8
gemmarum origo 644.24
gemmas signis uiolari nefas ducebant antiqui 644.21
gemmarum autoritas quando cœperit ibidem 644.31
gemma in qua Apollo cum nouem Musis natura impressus 644.41
gemmarum sculptores nobiles plures ibid. 645.3 & inde
gemmæ succino facile adulterantur 649.6
gemmæ quibus poliuntur 654.36
gemmarum uiridium consideratio 654.22
gemmarum genera plurima per Alphabeti ordinem 657.18 per totum
gemmæ à membris hominum cognominatæ 661.34 per totum
gemma quæ à Syris colitur 661.36
gemmæ repente natæ 662.17
gemmæ mellis decocto nitescunt ibid. 24
gemmarum quæ figura probetur 662.33 & inde
gemmæ ueræ à falsis quo discernantur ibidem 35
gemmata corona quæ 399.35
gemonides gemmæ 661.6
gemonij gradus 140.34
gemursa morbus 464.23
genarum descriptio 202.6.8 & inde
genæ quibus non sint 202.8 & inde
genas à fœminis radi interdictum 202.14
genæ pudoris sedes 202.15
genarum morbi remedia 358.37 & 378.27 & 412.19 & 415.38.46 & 508.6 & 521.8.18 et 556.22 & 557.41 & 564.40 & 599.2 & 602.26.34
generationis causa Veneri tribuitur 4.15
generationis ratio 168.24 per totum
generationem iuuantia 445.17
generatio quo impeditur 370.17
genianes gemma 659.37
genista frutex grata apibus 388.22 & & 389.13
genistæ natura, usus q; 436.27
genistæ tingendis uestibus aptæ 270.17
genistæ ligandis rebus utiles 279.14
genistæ ex quibus linum fit 343.21
genistæ florum coronæ 386.5
genitali concreto quasdam nasci fœminas infausto omine 110.48
genitale non continentium remedia 370.17 & 377.24.25
genitalium animalium consideratio 211.23 per totum
genitale masculi sexus è cinere comparuisse 644.10
genitalia quibusdam ossea sunt 211.24
genitalium morbi remedia 361.43 & 364.48 & 373.28 & 378.46 & 392.34 & 397.33 & 401.52 & 410.4 & 411.8 & 412.34.46 & 415.37 & 421.3 & 421.7 & 424.41 & 424.45 & 425.13 & 433.50 & 434.35 et 440.24.34 50. & 441.28.45.49 & 442.40 & 447.18 & 468.40 & 471.47.42 & 480.39 & 481.8 & 498.18 & 504.31 & 512.37.48 et 521.19.24 & 522.21 & 538.4.23 & 599.42 & 623.24
genituræ effluentis remedia 365.42.48
genituram augentia 380.14
genituræ uirorum medicinæ 407.9.
genituræ contrariæ 374.42 & 394.44
genituram uirorum extinguentia 380.23 & 407.48
gentiana herba à quo reperta 454.14
gentianæ herbæ medicinæ 456.49 & 460.27 & 466.23 & 467.9 & 470.29 & 476.20.39 & 478.41
Gentilium de dijs opiniones 2.27 per totum
gentium differentiæ pro cœli diuersitate 23.40 per totum
gentium, Romana præstantissima 117.16 per totum
gentium consensus plures & deinde 125.28
Gentius Illyricorum rex 454.14
genuæ uina optima 243.45
genuum consideratio 210.15 & inde
genibus hominis religionem inesse ibidem 23. & inde
genua grauantia 413.45 & 449.32
genibus utilia 433.5
geometriæ excellentia 116.37
geranij herbæ medicinæ 478.16
geranion herba qualis 473.34
geranites gemma 660.39
Germaniæ miracula 264.3
Germaniorum prædonum naues magnæ ex ligno uno 281.39
Germaniæ pabula laudatissima 288.26
Germaniæ terra harenosa ibidem 27
Germaniæ raphani magnitudo mira 349.20
Germaniæ siser 349.48
Germania asparagis & corruda abundat 354.37
Germaniæ anseres quales 173.4
Germania hyeme turdorum copiam cernit 174.32
Germaniæ mella qualia 191.17
Germani sub terra linum præparant 342.50
Germanorum uictorum mos 399.47
Germani ex qua materia potoria uasa faciunt 630.38
Reliqua quære parte secunda.
Germanici Cæsaris trans Rhenum castra 449.30
Germanici Cæsaris carmen 141.34
Germanici Cæsaris cor cur cremari non potuit 204.45
Germanici Cæsaris ludi 11.12
Germanici Cæsaris tempore faces cæli uisæ 11.11
germinationes præcoces sæpe frigoribus extinguuntur 287.29
germinationis differentiæ 272.20
germinatio cur dicatur 272.9
germinationis satorum tempus ibid. 26
germinatio quibusdam geminatur ibidem
germinatio nimia lacessit ibidem 28
gerres piscis 571.47

gerusia quæ 620.49
Gestius Romanus quis 255.25
gethion cæpæ genus 350.46 & 341.18
gethyi semen quale 357.26
gibberum gallinarum genus 174.44
Gigantes miræ magnitudinis 111.14
Gigantum prælij sculptura 626.41
Gyges rex oraculum consulit 119.24
gymnasia oleo utuntur 252.34
gymnasiorum oleum quale 253.38
Gymnosophistæ philosophi quales 106.20
Gymnosophistæ philosophi quo uescantur cibo 214.45
gynechantis herba 417.25
gingidion herba qualis 361.17
gingiuarum morbi remedia 366.36 & 373.5 & 376.10 & 393.12 & 420.28 & 421.18.40 & 422.18 48 & 423.9 & 425.4 & 431.19 42 & 434.28 & 440.50 & 441 44 & 462.35 & 468.11 & 480 35 & 489.10 & 517.4 & 521.23 & 554.48 & 567.10 & 570.42 & 599.3.20
gingiuas sanari dente hominis occisi 492.33
gingiuas lædentia 424.30
Gypseæ imagines à quo primum 620.2
gypsi consideratio, genera, usus 642.9
gypsi uenenum quo extinguitur 373.20
gypsi ueneni remedia 422.22 & 504.24
gypsi usus 624.31
gypsum ubi è terra foditur 642.10
gypso uina condit Africa 248.21
gyrini, id est ranarum partus 165.4
gith herba difficilime nascitur 352.32
gith & eius usus 356.16
glaciandi aquam ratio 440.46 & 444.25
glacies quidam potant 346.49
gladiatores cur Hordearij dicti 317.11
gladiatores hordeo uescebantur ibidem
gladiatorum munus quando Romæ 258.10
gladiatores sanguinem humanum cur bibere soliti 492.19
gladiatores picti uehebantur 610.7.20
gladiatoria munera à quo picta exponi cœpta sunt 610.20
gladiatores cum deluserint qua potione iuuantur 644.5
gladiatores cur hominum sanguinem bibunt 492.19
gladij syderis exortus 332.42.45
gladij pisces 254.15 & 559 32 & 571.30
gladius à quo repertus 124.31
gladiolus herba 387.23 & 391.36
glani piscis consideratio astusq; 163.23
glani piscis in medicinis usus 569 49 & 571.47
glans optima 265.28.50
glans in secundis mensis apud Hispanos 265.6
glandis medicinæ 431.36 per totum
glandium color 265.35
glandes quando germinent 272.25
glandium excelsissima Aegylops 265.39
glandium tegumenta 261.15
glandes non esse inter poma numerandas 250.45
glandibus primo homines uescebantur 123 38 & 263.37
glandium genera tredecim 265.3 per totum
glandibus modo etiam panem fieri ibidem 5
glandem quam licet colligere lege duodecim tabularum 265.7
glandium differentiæ unde sumptæ ibidem 9
glandem quæ arbores proprie ferant 265.22
glandium folia qualia ibidem 24
glandium figura 265.34
glandiferæ arbores, quo tempore semen edant 273.11
glandiferæ arbores in summo honore apud Romanos 264.17
glandulæ in sue quæ 203.43
glareosum solum quibus aptissimum & ubi 289.50
glastum herba quo Britanni corpora pingunt in sacris quibusdam 399.15
glastum lactucæ genus & ex eo medicinæ 363.24
glastolana inficitur 363.24
Glaucias medicus 380.45
Glaucides statuarius 596.41
Glaucij pictura opus Philocaris 607.45
Glaucion pictor 618.4
glaucion herba quæ 375.35 & 486.16 & inde
glauciscus piscis 570.2 & 571.47
glaucomatum morbi remedia 500.50 & 503.2 & 508.16 & 528.40 & 561.19
glaux herba qualis 486.8
glaucus piscis 154.37 & 572.18
Glauci & Diomedis armorum commutatio 573.19
glessum quid 648.12
gleucinum oleum quale 423.16
gleucino mustum incoquitur 253.35
Glyceræ coronariæ inuentum 381.28 & 617.18
glycyrrhiza herba 401.23
glycyrrhizon herba 390.12
glycyrrhizon herba famẽ sitimq; sedat edentis 213.32
glycysidc herba 450.21
glycysidc herba qualis 486.21
glinon acceris arboris genus 269.30
glirium animalium consideratio 149.7
glires ubi non reperiantur 148.16
gliris animalis in medicinis usus 530.22
glires in cœnis prohibiti 148.18 & 625.2
gliribus grauissimus cibus quis 255.21
Glischromargos Cretæ genus 290.16
Globata figura qualis 1.20 per totum
gloriam animalia appetentia 172.9 15 & 177.50
gloriæ æternæ uia quæ 2.40
gloriæ humanæ materiam terram esse, mundi scilicet unicum punctum 21.38
gloria qua ratione homini acquiri potest 397.34 & 395.2 & 396.11
glossopetra gemma 639.22
glottis auis consideratio 124.10
glutinandæ materiæ consideratio 283.34
glutinum auri qualis 581.29
glutinum chartarũ quale esse debet 232.48
glutinum præstantissimum ex quo 514.40
glutini in medicinis usus 514.42 & 515.30
glutinum à quo repertum 124.21
gnaphalion herba qualis 486.32
gnesios aquilarum genus 168.32
gnidium protopon uini genus transmarini 244.25
gnidium granum aliqui linum uocant 235.30
gnidij grani oleum 253.31
gnidij calami 277.36
gnidius fons, qui & Cnidius terram in lapidem uertit 621.19
gnomica diei ratio 22.42 per totum
gnomon quid ibidem 44
Gnomices inuentor quis 23.29
gnomonis umbræ pro loci diuersitate uariatio 22.43 per totum
gnomonis usum præbuit obeliscus in campo Martij 631.48 per totum
gobiones pisces 168,38
gonger piscis 571.47
Gorgasus statuarius pictorq; 620.7
Gorgias orator quando floruit 580.39
Gorgias in templo Delphico statuam auream sibi posuit ibidem
Gorgias statuarius 593.7
Gorgiæ senectus 119.50
gorgonia gemma 659.35
Gorgonis monstri pictura 618.18
Gorgosthenis Tragœdi effigies 614.19
Gortynæ mira platanus 214.38
gossampinus arbor ubi 217.25
gossipion Arabiæ frutex lanifer 343.24
Gracchanus Iunius historicus 576.15
Gracchorum mater duodecies peperit 109.48
Gracchorum mater concreto genitali nata 110.48
Gracchi erga Corneliam repertis anguibus, pietas 116.17
Gracchorum matris status 591.21
Gracchorum mater Africani prioris filia, ibidem
Gracchorũ manu scripta, Plinij tempore extabant 232.50
Gracchus C. quo anno interemptus 242.37
Gracchus C. quo anno interijt mira fuit uini bonitas 242.37
Gracchi C. caput repensum auro 577.22
Gracchi C. Delphini quales 586.28
Graculi lauro sese purgant 136.19
Graculus Turannius scriptor 32.31
Graculi aues futura præsagiunt 341.47
Graculi aues ubi & quare enixè colantur 197.41
Græcanicus color 597.25
Græcinus scriptor qualis 240 42 & 284.59
Græcia à Philippo infestata 11.20
Græciæ frutices quales 235.25
Græciæ unum clarissimum quod

Græcus rex, à quo Græcia dicta est 52.11
Græcia serendi tempus quo aptum putet 315.7
Græcia Alexandri Magni tempore felicissima potentissimaq; 316.25
Græcia sanitas 32.2 & 502 32 per totum
Græca uina quo pretio uendi Romæ statutum 246.24
Græca uina non apta sacrificijs 248.18
Græca pyra qualia 256.3
Græca faba qualis arbor 274.28
Græca auena cui non cadit semen 323.10
Græcæ nucis natura & ex ea medicinæ 428.17
Græca res est nihil uelare in fingẽdo 390.8
Græca credulitas superstitiosa 134.18
Græcæ literæ ueteres, Latinis literis similes 125.31 per totum
Græcæ literæ à quo repertæ 123.41
Græca uina olim gratissima
Græci ambitiosè libros suos inscribunt. prologo 1.88
Græcorum diligentia fastidiosa 105.8
Græcorum præcepta de uino condendo 248.20
Græcorum quis in bibendo gloriam meruit 250.21
Græci uitiorum omnium genitores 252.36
Græci oleastri corona utũtur Olympicis certaminibus ibidem 40
Græci quomodo uuas seruant 257.5
Græcis utendum nominibus ubi res cogit 265.16 & 386.9 & 398.4
Græcorum doctrina nihil intentatũ relictum esse 289.49 & 492.23
Græcis puls ignota 318.11
Græci fœni consideratio, & ex eo medicinæ 446.49
Græcum fœnum 324.46
Græci herbarum scriptores 448.5
Græcorum literæ inspiciendæ non perdiscendæ 519.9
Græci in supplicando mentum tangunt 210.25
Græcorum legatos Cato cur citius dimittẽdos censuit 115.18
Græcorum medicos Italia expulit quare 519.22
Græcorum literaturam corruptione plenam censuit Cato 519.10
Græci medicinam ex humano corpore usq; ad resegmina ungium persecuti 492.23
Reliqua quære parte secunda.
Græcostasis locus Romæ 125.43 & 574.30
græcula poma 255.31
gratia qua ratione alicui acquiri potest 387.34 & 395.2 & 396.13 & 509.23
Gratiana uasa 585.41
gramen herba qualis 446.25
graminea corona nobilissima cui dabatur, & ex qua fuerit materia, quiq; ea sint donati 399.34 per totum caput & deinde
grammaticæ excellentia in Apollodoro quo honore habita sit 116.27
grammatias gemma 655.27
granaria qualia esse debent 336 34 & inde
granatum malum quod punicum 235.17
grandinis consideratio 18.38
grandines carmine auerti 310.25 & 494.40 & 499.14 & 656.26
grandines unde decidunt 12.21.24
gratitudinis exemplum in animantibus 132 4 & 169.26 & 187.35
graue quodlibet minui utilissimum est 213.34
grauidis noxia quæ 108.20 & inde & 429.2
grauidis accelerant partus herbæ in cribro natæ 451
grauida pauca præter mulierem nosciunt coitum 109.2
grauidus fluxisse menstrua fœtui letale est 110.36 & inde
grauiscans uina 243.45
Gryllus picturæ genus ridiculum 616.19
grylli uermis in medicinis usus 530.39 & 531.12 & 534.31
gryphorum ferarum descriptio 105 17 & 180.45
gromphena herba et eius medicinæ 467.21
grossi ficorum medicinæ 426 21.32.34
gruum alitum consideratio 173 & inde 20
grues unde ad nos uolent ibid.21
grues futura præsagiunt 341.43
gruis partium incredibilia natura 545.24
grues quo sese purgant 136.21
gruum cum pygmæis certamen 4.106.42
gula quæ animalis pars 203.48 & 204.2
gulæ exemplum in purpura 162.4
gulæ proceres quæ inuenerunt, gulæ quoq; ipsius redargutio 152.46 & 154.40 & 161.9 & inde per totum caput & 160.10 & deinde et 171.24 & 172.24.47 & 191.9 & 20 per totum caput & 216.20 & 260.32 per totum & 346.34 & 554.12
gulæ legibus coercita censorijs
guttini consideratio 231.32 & 273 24 & 648.15
guttini usus in unguentis 226.35
guttini oleum 253.45
gummi medicinæ 439.48
gummi bonitas ex quibus arboribus 440.2
gurgulio nermis 336.36
gustus cunctis communis animalibus 186.2
gustus in lingua aut palato est 203.43
gutturis descriptio 204.8
gutturis morbi remedia 403.7 & 413.9 & 420.39.425.50

H

Habronis filius Nessus pictor 619.18
Habrodiretus quis dictus 612.18
Hadriana uasa firmiora 620.44
hadrobolum quid 217.1
hadrosperum quid 217.47
hædorum sydus & eius exortus 12.47 & 337.27 occasus 19
hædorum signum pluuias & tempestates ciere 12.47 & 334.39
hædorum animalium ac eius partium in medicina usus 511.7.43 & 512 & 516.37
hæmatinon uini genus 643.35
hæmatites lapis qualis 637.25 & 638.44 & inde
hæmatitis lapis medicinæ 638.44 & 640.9
hæmatites gemma 660.5
hæmorrhagia morbus & eius remedia 427 4 & 429.49
hæmorrhoidum remedia 362.4 33 & 376.3 & 416.29 & 417.37 & 418.47 & 439.27 & 441.1 & 443.7.27 & 472.1 & 480.40 & 521.47 & 538.1 & 580.37 & 609.8 & 602.33 & 604.6 & 639.11.36
halcyoneum medicamentum, quotq; eius genera & ad quid 566.11.13
halcyoneum milesium quid ibidem 15
halcyonum auium consideratio 176 12 & per totum
halcyonum auium nidos, halcyoneum generari 566.12
halcyonum auium fœtura quando & eius effectus 15.22 & 330.41
halcyonides dies 176.18
haliæetus aquilarum genus 168.40
haliæetus pullos suos solem intueri compellit ibidem 41
hali herbæ medicinæ 467.32
halicacabo herba contraria 410.4
halicacabon herba strichni genus soporiferum 398.8.19
Halieuticon Ouidij liber 559.13
halimon herbæ consideratio 406.12
halipleumon piscis 571.48
halitus oris remedia 394.43
halitus quibus gratus pestilensq; 212.48
halitus hominis pluribus modis infectius ibidem 50
halex piscis, & eius in medicinis usus 570.1
halmirhaga quid 555.29
halmyridia quæ 354.24
hammitis gemma 659.49
hammonis cornu gemma 659.50
Hanno dux Carthaginensium primus leones mansuefecit 131.41
Hanno cur à Carthaginensibus damnatus ibidem 42
Hannonis Carthaginensis commentaria 64.16
harenacea creta 290.21
harenæ consideratio, genera, usus 641.30
harena Aethiopica eiusq; usus 629.47.48
harenæ renum morbi remedia 407.7
Quære Calculorum remedia.
Harmodij tyrannicidæ historia 112 43 & 589.49 & 595.10
Harmodio tyrannicidæ statua posita 112 43 & 594.48
harmonia quid 9.27
harpa auis quibus inimica 187.19.33
harundinum consideratio 277.32 & 299.22 & inde
harundinum usus uarius 277.33

harundines

harundines in delitijs gratæ ibidem
harundinibus domus ubi teguntur ibidem 34
harundines Indiæ max. 100.17 & 277.46 & 278.4
harundinum in sexu differentia 278.5
harundines nauigiorum ubi uices præstent 106.17 278.6
harundinis natura & medicinæ 436.21
harundines quando serendæ 340.7
harundinum radix qualis 278.8
harundinum genera plura 278.13 & 438.21
harundinum usus ad uineas maxime 278 48 & 299.27
harũdines in humidis agris serendæ 278.48
harundo apta ligaminibus 279.14
harundinum cædendarum tempus 299.27
harundo contraria filici 314.43
harundinis stirpes quo ex corpore trahitur 438.22
harundo adorata ubi ibidem 25
harundinis Cypriæ medicina ibid.29
harundineti consideratio 299.22
harundo extructoriam uim habet 438.30
harundinis folia longa 271.39
harundines ubi maxime 106.17 & 277.46 & 278.4
harundines quanuis in paludo non tamen sine pluuia adolescunt 154.29
harpagones, id est aduncа ex ferro instrumenta, à quo repertæ 125.25
Harpali regis circa hederam cura inanis 276.35
harpax succinum Syrum 647.36
harpactiton quid 622.22
hasdrubalis clypeus qualis 606.21
hasta uelitaris humano corpori extracta, quæ terram non attigerit ad quid utilis 495.15
hasta à quo reperta 124.31
hastas uelitares quis inuenerit ibidem 33
hastæ ex qua materia optimæ 269.4 & 283.44
hastula regia herba 391.41
hebenus arbor ubi & qualis 215.27
hebenus quando Romæ ibidem 26
hebenus arbor spissis. grauissimaq; 281.41
hebenus non sentit cariem neq; uetustatem 282.25
hebeni copia ubi 101.15
hecale anus Theseo quam herbam apponit 407.28 & 471.11
Hecates simulachrum Ephesi 628.27
Hecatæus sculptor 587.17 & 596.17
Hector & Polydamas eadem nocte nati 120.46
hederæ consideratio plena Vide Edera.
hedypnois genus in tubi 364.40
hedysmata quæ in unguentis 226.32
Hedui populi calce agros uberrimos faciunt 290.24
Hegiæ statuarij opera 595.34
Hegeas statuarius 593.6
helacatenes pisces 571.48
helcysma, id est scoria 583.30
Helenæ calix ex electro 518.19
Helenæ pictura qualis 606.39 & 611.43 & 618.30
Helenæ stella qualis 12.13
helenij herbæ oleum 253.39
helenium herba ex lachrymis Helenæ, & ex eo medicinæ 386.44 47 & 396.11
helenium herba quæ & unde 38 386.25
helianthe herba qualis 445.13
heliocallis herba qualis ibid.16
heliochrysi herbæ natura, medicinæq; 397.10
heliochrysion herba 387.26.32
Heliodorus statuarius 628.23 & 596.41
helion sambuci genus 435.22
helioselimi medicinæ 368.12
helioselinum herba 352.49
helioscopium herba 404.33
heliotropium qualiter floreat 350.44
heliotropion herba formicas necat 357 13 & inde
heliotropium herba semper se ad solem uertit 13.10 & 332.29 & 401.30
heliotropij floreſcendi causa 391.7
heliotropio folia æterna 391.10
heliotropij consideratio, natura, genera, medicinæ 404.30 & inde
heliotropium gemma 659.37
heliocopion herba qualis 470.8
helix hederæ species 276.43 50.277.3 & inde
Hellespontius uentus 14.47
helops piscis 572.19
Heluennaca uitis 245.16
helxine herba qualis 137.20 & 390.38 & 403.2
hemerocalles herba & ex ea medicinæ 386 44 & 395.31 & 396.8
hemeris glandiferæ arboris genus 266.5
Hemeresios pictura 617.15
hemerobios uermis ubi gignatur 199.7
heminæ pondus 398.47
Hemina Cassius historicus uetustissimus 233.5
hemionios herba eiusq; uires 451.46 & 482.2
hemionij herbæ medicinæ 467.30
Heniochi astri occasus 337.28
henui gemma 660.10
hepar piscis 571.48
hepaticorum remedia 371.26 & 477.20 & 490.19 & 504.22
hepatites gemma 661.34
hepatizon quid 589.5
Hephæstion Alexandri amicus 594.21
hephæstites gemma 659.43
Hepsema uinum 244.50
heptapleuros herba quæ 455.7
Heraclidis medici de eryngis præparatione sententia 400.50 & 401.1
heracleon, id est magnes 637.13
heracleos herba qualis 487.28
heraclij herbæ genera, natura, medicinæ &c. 373.12 & inde
heraclium ubi optimum 373.14
heracleoticum origanum quod 372 36 & 450.34
heracleotici cancrorum genus 158.34
Heraclidis pictoris opera 618 8 & 619.17
Heraclytus Physicus qualis 112.2
herbacea chrysocollæ genus 581.13
herbaceum oleum quod & ad quid utile 423.33
herbarum sponte nascentium descriptio 389 32 & 447.28 per totum
herbæ in aqua nascentes, non tamen aluntur nisi imbribus 327.28
herbæ hortenses quando floreant 350.41
herbæ quæ in hortis satæ cito nascantur 352 13 & inde
herbarum quædam semine, quædam auulsione nascantur ibidem 33
herbæ quæ ubiq; æque bonæ 352.43
herbæ quæ ferro tangi non uolunt 357.9
herbarum seminum differentiæ 352 24 & 357.22 per totum
herbis quibus prosit translatio 357.37
herbarum hortorum succi & sapores ibidem 357.45
herbæ uinis conficiendæ aptæ 247.12
herba se satis circumligans sataq; necans 324.5 & inde
herbarum semina quibus iuuantur ante sationes 224.13.14
herba sæpe colorem mutans 385.19
herba nocte lucens 387.15
herbarum differentiæ plures 390.5
herbæ spinosæ ibidem 11 & 27 per totum
herbarum differentiæ in quibus 348.29
herbæ Sabinæ consideratio, & medicinæ ex ea 439.35
herbarum penes caules differentiæ 392 27 per totum
herba toto anno floreſcens 391.26
herbarum per folia differentiæ 391.8 & 33 ibidem per totum
herbis quibus æterna folia 391.10
herba quo ordine floreant 391 20 & inde
herbarum succis quidam faciem illinunt 309 13 per totum
herbis uestes infici 399.18 per totum
herbarum Latini scriptores 447 47 per totum
herbarum Græci scriptores 448 15 & inde
herbarum picturæ à quibus 448.18
herbarum pictura fallax ibidem 19
herbarum uis 448.29 & inde per totum
herbarum fœminæ uiris peritiores 448.30
herbæ à uarijs gentibus repertæ 455.17
herbæ ab animalibus repertæ 135 44 per totum cap. & 455.46
herbæ magicæ plures 444 23 per totum
herbis Aegyptius nobilis 448.35
herba inter omnes mirabilior 487.27
herba lapillos generans 487.30
herbarum ætates 490.30
herbæ quando colligendæ 490.35 & inde
herbæ ubi meliores ibidem 38

herbæ quibus uenefícia tolluntur 533.8
herba cuneos extrahens 171.30
herbaria ars à chirone reperta 124.12
herbariorum ſcelus 394.47
Herciniæ ſyluæ arbores miræ magnitudinis 264.11
herculanea ficus 257.25
Herculis ſydus quod 4.2
Herculis delubrum iuxta Gades 28.4
Hercules eodem cum Iphiclo natus utero 109.5
Herculis Ruſticelli uires 112.15
Herculis dicata arbor populus 214.6
Herculis manu ſatæ quercus ubi 284.41
Hercules quo oleaſtro primo coronatus eſt 284.46
Hercules ſtercorandi artem in Italia diuulgauit 290.39
Herculis patria 51.43
Hercules unde boues abduxerit 63.14
Herculis & Antæi certamen ubi 63.43
Herculis ara apud hortos Heſperidum ibidem 63.46
Herculem ad Atlantem montem peruenisſe 64.15
Herculis ad Heſperiam tendentis comites qui 68.21
Herculis pictura 612.8.19 & 614.24
Herculis filia Panda 89.6
Hercules apud Taprobanam inſulam colitur 90.30
Herculis Heraclion herba 450.41
Herculis Zelotypia nympha mortua 454 36.41.45
Herculis ſagittis Chiron uulneratus, & qua ſanatus herba 453.38
Hercules Cerberum ubi extraxerit ab inferis 479.24
Herculis ædes & ſtatua in foro Boario 175 20 & 591.31 & 606.50
Herculis ſimulachrum in Capitolio 592.6
Herculis & Antæi luctæ ſimulachrũ 593.36
Herculis ſimulachrum in circo maximo Romæ 593.43
Herculis ſimulachra uaria 594.34 & 594.36 & 597.2 & 601.14 & 618.32.33.34.45 & 620.24 & 628.7
Herculis ſtatuæ ubi Romæ 597.2
Herculis ſignum ex ferro apud Thebas 601.14
Herculis dracones ſtragulantis pictura 611.28
Herculis in Oeta monte exuſtio 618.32
Herculis in cœlum tralatio ibidem 33
Herculis cum Laomedonte hiſtoria 618.34
Herculis triſtis inſaniæ pœnitentiæ pictura 618.45
Herculis ædes ex qua materia 621.47
Herculis marmoreum ſimulachrum Meneſtrati opus 628.7
Herculis templum in Tyro pilam habuiſſe ex Smaragdo 651.18
Herculis ſimulachrum cui Pœni humana hoſtia ſacrificabant 628.39
Herculis nodus 498.1
Herculis nodus in cinctu ad quid utilis ibidem 498.2
Herculis ædem in foro Boario, nulla muſca aut canis ingreditur 175.20
Herculis in Erythris ædes 198.12
Herculanea urticæ genus 390.18
Herculaneus riuus ubi 548.21
Herdicius C. Romanus 108,7
Herennius M. conſul 345.35
Herennius M. ſereno die ictus fulmine 16.40
herices frutices contra ſerpentes 235.26
herinaceorum conſideratio 138 18 & inde
herinaceorum præſagia 139.26
herinaceorum cutis uſus 139.38
herinacei ubi non ſint 148.41
herinacei caro quo fit iucundior 537.26
herinacei in medicinis uſus 528.1.38
Hermaphroditos gigni prodigioſum 107.32
Hermaphroditi quales 221.28.30
Hermaphroditi in quadrupedum genere quando uiſi 211.29
Hermaphroditis ſimulachrum nobile Policletis 595.46
Hermaphroditi in delitijs haberi apud Romanos 107.33
Hemerotes ſimulachrum 628.13
hermeſias herba qualis 445.16
Hermiæ reguli tumulus 650.29
Hermiam puerum Delphinus adamauit 151.36
Hermodori duodecim tabularum interpretis ſtatua 590.24
Hermolaus ſtatuarius 628.35
Hermotimi anima relicto corpore diu errauit 121.44
hermupoa herba quæ 451.14
Hero ſeruus, Luculli libertus ditiſſ. 624.39
Herodotus quando & ubi ad quid de Pado ſcripſerit 215.18 & inde
Herodotus fabulator 221.22.42
Herodotus quid de caſia & cynamomo ibidem 221.22
heroion herba qualis 405.32
Herophilus medicus 207.32 & 449.3 & 518.19
Herophili medici laus ætasq; 461.1
herpes animal & eius in medicina uſus 542.23
Heſiodus de animalium uitæ ſpacijs 119.36
Heſiodus præcepta agricolis pandere orſus primus 238.16 & 251 14 & 328.10
Heſiodus de cultu & tarditate oliuæ 251.15
Heſiodus ubi ſcripſit 328.12
Heſiodus de herbis 385.18 & 448.40
Heſione pictura 616.15
heſperidum horti 346.24 & 347 37 & 647.44
heſperis herba qualis & unde dicta 348.47
Hetruriæ pictura qualis 319.11
Hetruriæ uates Olenus 493.21
Hetruriæ uina quæ optima 243.45
Hetruſcæ coronæ quales 381.40
Hetruſci unde Thuſci cognominati 37.42
Hetruſcorum uatum aſtus 493 23 & inde

Reliqua quære parte ſecunda.

hexeconthalithos gemma 659.47
hyacinthi floris laus 384.29
hyacinthum florem maxime durare 387.28
Hyacinthus puer Apollini dilectus ibidem 29
Hyacinthi pueri pictura Auguſtus delectatus 617.43
Hyacinthi pueri fabula duplex 387.30
Hyacinthus flos ex Aiacis cruore æditus ibidem 31
Hyacinthi floris literæ 32
Hyacinthi floris natura, & medicinæ ex eo 397.18
hyacinthi gemmæ conſideratio 655.47
hyacinthi gemmæ quibus proueniunt locis 656.12 & deinde
hyacinthizontes gemmæ 651.28
Hyades ſtellæ unde dictæ 332.6
hyadum ſydus quale 12.46
hiberis herba quæ 455.38
Hyberna frumenta quæ 315.5
Hybernæ ficus 257.32.34
Hybernum tempus quando 287.39
hibiſcum herba quæ 349.45
hibiſci herbæ medicinæ 360.44 & 465.37
Hibrides ſues quæ 147.16
Hycanus ſtatuarius 396.41
Hiceſius ſcriptor 248.21
Hiceſius medicus 361.23 & 402 49 & 481.36
Hydrargyri pigmenti conſideratio 584 13 per totum
Hydraulica organa à quo reperta 116.41
Hydri maximi ubi 91.28
hydri ſerpentes quales 524.39
hydrocelicorum remedia 538.10
hydrolapathon herba 377.45
hydromeli quid 552.4
hydromelis conſideratio 247.39
hydropiſin inducentia 376.39
hydrophonos ne quis fiat 527.9
hydropici ne ſitim ſentiant 366.38 & 401.30
hydropicorum remedia 359.5 & 360.30 & 361.9 & 362.5.19 40 & 363.19 & 366.41 & 367 34 & 368.31 & 369.38 & 373.18 & 378.19 & 380.13 & 392.37 & 394.10.18 & 395.5.16 & 396.35 & 397.28 & 401.13 & 402.50 & 403.24 & 405.21 & 406.5 & 409.12 & 413.26 & 416.47 & 424.16 & 426.10 & 429.48 & 433.6 & 433.23 & 435.29 & 436.13 & 438.26 & 439.2 & 442.16 & 452.35.40 & 453.15 & 470.24 & 474.33 & 481.10 & 482.47 & 487.4 & 489.16 490.49 & 514.21 & 526.45 & 541.10 & 555.16 & 567.6 & 598.31 & 623.33
hyeme rara fiunt fulmina 16.24
hyemele ubi uiola prouenit 387.20
hyemis initium quando & 339.42 337.13
hyemem piſces omnes ſentiunt 154.31
hyeme uiperam quæ deſignent 340,19

hiæna piſcis 572.26
hyænæ feræ ubi plurima 137.2
hyænæ oculi quales 136.46
hyænæ feræ conſideratio 136.40
hyæna fera ſexum mutat ibidem
hyænæ uſus in medicinis 509.35 & inde multa ſuperſtitioſa
Hyænis cor maximum 204.27
hyæniæ gemmæ quæ 660.3
hierabotane herba quæ 457.25
hieracites gemma 659.40 & 661.39 & inde
hieracia lactucæ genus 363.29
hieracium collyrium 599.48
Hiero rex quid circa agriculturam 312.34
Hieronem regem Romani ſuperant 280.37
Hieronis regis canis qualis 140.26
Hieronis uicti pictura 607.12
hieromnemon gemma 659.16
Hygia Aeſculapij filia 618.23
Hygiæ ſimulachrum 695.45.47
Hygiænon monochromaticus 610.38
hygremplaſtrum 602.35
hilaritatem afferentia 396.13 445.11 & 473.50 Vide gaudium
himantopodis auis deſcriptio 180.17
Himantopodes loripedes 68.12
hymber quorum cibus 287.13
hymetitum marmor quando primum Romæ 286.39 & 625.39
hinuli mulorum genus 143.19
hinnus muli genus 143.25
hyoſcyamus herba 450.46
hyoſcyami oleum 253.41
hyoſcyami oleum ad quid utile 423.26
hyoſcyamo contraria 402.9 & 410.3
hyoſcyami herbæ ueneni remedia 360 28 & 362.35 & 457.24 & 460 26 & 466.13 & 471.42 & 472 49 & 473.25 & 477.39 & 499 5 & 507.1
hyoſiris herba qualis 486.46
Hypagum Salaminij inuenerunt 125.23
hypelates lauri genus 263.43
Hypatodotus ſtatuarius 593.11
hypenemia oua qualia 183.10.33
Hyperbius Martis filius primus animal occidit 125.27
hypericon herba qualis 471.24 27.48 & 474.25.38 & 478.14 43 & inde
hyphear 275.30 & 285.18.21
hypochœris herba 389.49
hypociſthos arbor 438.3
hypociſthis herba quæ 438.3
hypociſthis herbæ medicinæ 468.22 & 477.11 & 478.25 & 513.4
hipicoon herba qualis 487.9
hypogeſos herba quæ 462.10
hypogloſſa herba qualis 497.8
hippopheon quid 469.2
hypophlomon ſemem eius uſus, uirus 461.9
hipophæſton herba qualis 285.15 & 487.1
hippace famem ſitimq; ſedat 213.32
hippacen quid uocent 504.26 & 511.25
Hipparchus Antonij ſeruus 624.40
Hipparchus de eclipſibus 5.42
Hipparchi laus & de anima opinio 11.33
Hippeus cometis genus 10.17
Hippiades ſculptura 628.13
hippice herba quæ 455.20
hippocampi marmorei ubi 627.26
hippocampi piſces 571.48
hippocampi piſcis in medicinis uſus 563 30 & 566.44 & 568.32
hippocentaurus ubi & quando uiſus 107.38
Hippocratis de cumino ſententia 372.9
Hippocratis lib. de laudib. ptiſanæ 317.22
Hippocratis medici laus ætaſq; 464 32 & 518.8
Hippocrates princeps medicinæ 121.31
Hippocrates peſtilentiam præuidit & ei ob hoc collati honores 116.28
Hippodamantium uinum 244.25
hippæ cancrorum genus 158.35
hippoglottion lauri genus 262.43
hippolapathi herbæ natura & ex eo medicinæ 377.45
Hippolyti iuuenis pictura 616.17
Hippomanes equarum uirus quale 142 24 & 509.14
hippomarathron, id eſt ſyluestre fœniculum 379.41 & 380.18
hippomarathrum herba 386.21
Hipponax poeta quando 626.10
hippopæ herbæ medicinæ 401.50
hyppophes herba 390.14
hyppophies herbæ medicinæ 401.46
hippophouada herba quæ 444.43
hippopotami animalis conſideratio 135.32
Hippopotami quando Ro. aduecti 135.37
Hippopotami qualiter ſibi ſanguinem extrahunt 135.43
hippopotami ubi plurimi 503.23
hippopotami animalis medicinæ ibidem 570.48
hippopotami piſces 571.30
hippopotami pilis teguntur 152.49
hippoſelinum herba 352.50 & 355.48
hippoſelini herbæ ſatio curaq; ibidem
hippoſelini herbæ medicinæ 368.6
hippuris herba & medicinæ ex ea 475 49 & 478.17
hippurus piſcis 154.34 & 571.48
hippus piſcis 571.48
Hircaniæ arbores quales 216.46
Hircaniæ ficus qualis 257.17
Hircanus canis 140.25
Reliqua quære parte ſecunda.
hircorum rabies mitigatur ſi eorum mulceatur barba 510.38
hircorum ſanguinis uis 506.3
hircino ſanguine adamas frangitur 358 28 & 949.42
hircorum in medicinis uſus 510.32 39 & inde & 511.14 & 312.46 & 513.4.8 & 514.26 & 515.10.16 & 534.18
hirculus herba quæ 218.7
Hirius Caius quis 166.11
hirudinis, id eſt ſanguiſugæ in medicinis uſus 569.24
hirudinum generatio 165.15
hirundinum autum conſideratio 174.21 & 176.29 & inde
hirundines quo hinc abeuntes diſcedunt 174.21
hirundines cur Thebarum tecta non ſubeunt ibidem 24
hirundines uictoriarum nunciæ mittuntur interdum ibidem 26
hirundinum uolatus qualis ibidem 35
hirundines cæterarum alitum rapinæ nõ obnoxiæ ibidem 38
hirundinum nidi quales 176.28
hirũdines in ripis Nili molẽ cõdunt 176.37
hirundines omnino indociles 180.8
hirundines bis anno pariunt 181.49
hirundinum lapilli 206.14
hirundinum prima apparitio 331.10
hirundinũ à nobis receſſus quando 337.21
hirundines futuram tempeſtatem præſagiunt 341.49
hirundines quæ loca oderunt 54.17
hirundinum aduentus 15.7 & 331.11
hirundines excæcatis earum pullis uiſum reſtituunt 136.3 & 201.47 & 529.44
hirundines ripariæ quæ 534.35
hirundines chelidoniam herbam inuenere 136.3 & 455.46
hirundinum in medicinis uſus 525.23 & 527.18 & 528.40 & 529.44 & 534.5 ibidem 26.35 & 537.43 & 439.50 & ſeq.
hirundinum genera tria earumq; in nidificando ingenium 176.29.33.42
hirundinum pulli boues ſanos ſeruant per totum annum 545.11
hirundo piſcis 157.3.579.3.571.48
hiſginum è purpura quomodo fiat, & quomodo tingatur 162.49
hiſgino purpuram inferi apud Puteolos 609.30
Hyſſopites uinum quo conficitur 247.27
byſſopi herbæ conſideratio, & ex ea medicinæ 465.47 & 466.5 & 467.25 & 468.48 & 470.40 & 474.11 & 475.17.539.50
Hiſpania ſyderum obſeruationi nunquam dedita 329.24
Hiſpaniæ uua qualis 241.31 & 244.9
Hiſpania quando primum piſtatia habuit 259.28
Hiſpani glandibus in ſecundis menſis ueſcuntur 265.6
Hiſpania uaſtas iuniperos habet 281.11
Hiſpania Dianæ templum uetuſtiſsimum habet 282.39
Hiſpaniæ Beticæ olea maxima 294.30
Hiſpaniæ panis qualiter fiat 316.44
Hiſpania Belgica feraciſsima 319.4 & 663.18
Hiſpaniam, quot dierum nauigatione ab Oſtia herbæ cuiuſdam uiribus perueniatur 342.26
Hiſpaniæ linum optimum 343.6
Hiſpaniæ gemmæ 556.20
Reliqua quære parte ſecunda.
Hiſtaſpes Darij pater 94.47
hiſtoriæ repertor primus 125.5
hiſtricis animalis conſideratio 137.30
hiſtricis in medicinis uſus 543.9

hiſtrionum luxus & eorum diuitiæ 161 10 *& inde &* 181.20
holcus herba qualis 486.45
holochryſi herbæ medicinæ 395.10
holochryſi herbæ flos 385.40
holoſchœnos iunci genus 392.8.9
holoſchœni herbæ medicinæ 392.40
holoſphyraton quid 580.24
holoſteon herba qualis 486.47
holothurij piſces 194.23
Homerus *quid de ſole* 2.20
Homerus *quatuor tantum uentos poſuit* 14.30
Homerus *quàm diu ante* Plinium 110.18
Homeri Ilias *in nuce contenta* 112.30
Homero *nemo felicior extitit* 114.41.46
Homeri *libri ubi ab Alexandro ſeruati* ibidem 43 *& inde*
Homerus *quid de maroneo uino* 242 31.35
Homerus *quæ uina celebrat* 244.17
Homerus *de militarib. coronis quid* 264.29
Homerus *ingeniorum fons, & quid de armis Achillis* 289.24
Homerus *quos flores laudet* 348.28.
Homeri *laus* 114.41 46 *&* 448.41
Homerus *de auro & annulis* 573.17.44
Homeri *necromantiæ pictura* 617.46
Homeri *magica* 531.45
Homerus *unde, & ex quibus parentibus* 533. 9
Homerus *calidorum fontium non meminit* 551.6
hominis conſideratio lib. 7 *per totum*
hominum partium medicinæ 492.18
hominum ſanguinem quidam bibunt ibid. 6
hominum carnibus ueſcentes 101.7 *&* 105.11
hominis nexus dens ad quid 492.33
hominis fel ad quid ibidem 34
homine nihil miſerius, nihilq; ſuperbius 3.16 *& prologo libri* 7 *eiuſdem & cap.* 50
homini quid datum optimum 3.23 *&* 121.13
homo quibus uenenum eſt 559.3
homo non ſemper fulmine extinguitur, cætera illico 17.38
hominis cauſa natura cuncta genuit 104 17 *&* 399.6
homo ex cunctis animalibus unum ſolus bibit 249.45
hominis miſeria 3.6 *&* 104 22 *&* 108.25 *per totum &* 121.1 *per totum &* 449.50
homini non ineſſe riſum ante quadrageſimum diem 104.24
homini non naſci, aut cito mori, optimum ibidem 35
homini plurima ex homine ſunt mala ibidem 43
hominum tot mores, quot cœtus ibid. 46
hominum in membris inter ſe differentiæ 105. 5
homo ubi immolatur ibidem 14.628 39 *&* 532.27
hominum mirabiles figuræ rituſq; 105.10
homines ſylueſtres ubi 105.21 *&* 106.33 *&* 147.20
hominum capita ubi pro poculis 105.26
homines ſtatim cani qui ibidem 27
homines nocte cernentes ibidem 28
homines quos ſerpentes fugiunt ibidem 30
homines utriuſq; ſexus ubi ibidem 43 *&* 107.32
hominem habere quicquid mali in orbe eſt 106.7 *& inde*
hominum miræ naturæ 105.11
homines canina capita habentes 106.24
homines monſtroſi plurimi 104.49
homines ubi maximi 106.18 *&* 106.35 *&* 107.2.17 *&* 111.16
homines nullo utentes cibo 106.40
homines longiſſimæ uitæ ubi ibidem 49 *&* 107.3.11 *&* 119.35
homines uitæ breuiſſimæ ubi 107.13
homines cum feris coeuntes ibidem 12
homines ſemiſeri ibidem
homines caudam habentes ibidem 13
homines ubi uelociſſimi ibidem 14.17
homines bipalmes ibidem
homines momento euaneſcentes ubi ibid. 22
homo toto gignitur anno & incerto ſpacio 108.16
homo quot menſibus geſtetur in utero ibidem
hominis conceptus miſerabilis 108.25
homo ritu naturæ capite gignitur, pedibus efferetur ibidem 43
homines cur inter ſe minus ſimiles cæteris animantibus 109.21
homini generando materia 110.35
homini quando dimidia menſura ineſt ibidem 111.12
homines in dies minores fieri ibidem 14
homines miræ magnitudinis ibidem 15 *&* 100.32 Vide *ſupra*, Homines *ubi maximi*
homines miræ paruitatis 111.4
hominis menſuratio quomodo ibidem 35
hominum à natura munera incerta 121.7
hominis ſalutis ſecuritatiſq; ſigna nulla ibidem 32
hominum plurium repetinæ mortes 122.24
hominis uitæ dicta ſecundum Ariſtotelem 212.28 *per totum*
hominis audacia 222.2
homini diuerſi affectus 238.20
hominis uentri nata omnia 260.31
homines primi glandibus ueſcebãtur 263.37
homines ubi miſerrimi ibid. 45
hominem ſeruare ſumma laus 265.2
hominem ſeruare lucri cauſa, nefas eſt ibid. 3
hominum natura nouitatis, ac peregrinationis auida 292.13
hominum malicia 310.42
homines pedes equinos habentes 60.10
homines auribus corpora tota integentes ibidem 11
hominum uita floribus comparatur 381.15
hominibus nihil intentatum 386.32
hominis urina apes medentur 388.11
homines facies ſuas tingentes formæ gratia 399.12 *per totum*
hominis cauſa cuncta excogitata 400.45
homines à ritu humano degeneres 68 1 *& inde* 106.30 *per totum*
hominum aſperi cultus ubi 84.23
homines toto, præter capita, hirſi corpore 92.36
hominum effigies miræ 68.1. *&* 100 13 *per totum & libro* 7. *cap.* 1 *&* 2 *per totum*
homines bibunt non ſitientes tamen 18.42
hominum auaritiæ redargutio 410.27
homo cibo maxime perit 467.42
hominis excrementi medicinæ 479.36
hominum effigies cur ante exprimebantur 589.45
hominis cauſa quæ natura genuit 625.6
hominem Pœni ſacrificabant 628.39
hominis morſus inter aſperrimos 495.43
homines ut equi appareant 509.13
hominem immolari quando uetitũ 532.27
hominis ſanguine quæ animalia naſcuntur 476.27
homines in lupos uerti 134.10
homini ante omnia canes fideliſſimi 140.16
homo inter bipeda ſolus, animal gignit 184.4
homini tantum primi coitus pœnitentia ibid.
hominis origo à pœnitentia incipit ibidem
hominis concubitus tempore omni 109.2 *&* 184.6
hominis in uenereis diuerticula ibidem 9
hominis affectuum indicia 201.13
hominis oculorum differentiæ 200.47
hominis lingua qualis 203.38
homo cur ultra centeſimum annum non uiuat 204.31
homo creſcit in longitudinem ad annos uſq; ter ſeptenos 207.21
hominis membrorum à cæteris differentiæ 209.39 *per totum*
homo terreſtrium ſolus bipes ibidem
hominis partibus quibuſdam religionem ineſſe 210.20
homo marinus ubi & quando uiſus 149.47
hominis ſanguinem gladiatores bibunt 492.21
hominem haſta uulnerans ad quid 495.14
hominum uita longiſſima 19.34 *per totum &* 120.24 *per totum*
hominum morſus remedia 413.36 *&* 428. 6 *&* 506.46
homines piſces 571.26
homines marini 149.47
honor deus apud ueteres 2.25
honoris dei ædes Romana à quo picta 626.45
honor præmium dignum uirtutis, non aurum 265.1
hoplitides pugiles 612.14
hora diei, quo nubilo etiam tempore dignoſci poteſt 322.19
horæ æquinoctiales quæ 329.44
horarum uarietas ibidem
Horatius *cocles Sublicio hoſtes arcuit* 590 26 *&* 34.39
Horatij *coclitis ſtatua* 590.26 *&* 591. 9
Horatij *tergemini* 107.27
Horatij Flacci *de ouis ſententia* 181.40
Horconia *uua quæ* 241.1
Hordearia *pruna cur dicta* 254.40
hordeaceus panis ex quo fermento confici-

tur 319.41
hordei pinſendi ratio ibid.15
hordeum tantum & milium Aethiopes habent ibidem 26
hordeum frugum molliſsimum 317.38
hordei ſtramentum optimum ibidem 40
hordeum minime calamitoſum ibidem
hordeum bis anno naſcitur ibid.44
hordeum quæ herba necat 324.5
hordeum ubi ſerendum 324.47 & 326.20
hordei quantũ ſeri debet uno iugero 327.47
hordeum quando ſerendum 328.14
hordeum optimum, & ex eo medicinæ 412.3 & inde
hordeum quot diebus naſcitur 315.14.15
hordei ſpica qualis ibid.21
hordei geniculæ octo ibid.36
hordei uſus in cibis apud quos 317.9.20
hordei differentiæ ibid.6
hordei palearum medicinæ 410.46
hordei farinæ remedia 320.38.& 411.1
hordeum Murinum, & ex eo medicinæ. 412.9
horæum mellis genus 191.27
horeſtion herba ex qua uinum conficitur 247.24
hormeſion gemma 660.2
horminodes gemma cur dicta 659.46
horminon frumenti genus quando ſerendum 315.7
horminon triticum quale 319.9
horminij herbæ medicinæ 367.28
horologij inuentio, uſus, &c. 23.28 & 125.40
horologij uſus quando Romæ 125.41
horrea qualia eſſe debent 336.30
horrores frigidos tollentia 369.39
Horoſcopa uaſa quæ & ad quid 22.43
Hortenſius Qu. Dictator legem in Aeſculeto ad plebem tulit 267.6
Hortenſius quot cados uini hæredi reliquit 246.30
Hortenſius Orator Sphingem Verris rei habuit 592.47
Hortenſii & Ciceronis altercatio de Verris Sphinge ibid.
Hortenſius orator Argonautarum picturam quanti emit, ac eius Tuſculanum 617.37
Hortenſii uiuarium piſcium 166.5
Hortenſii oratoris piſcina ubi ibi.15
Hortenſius primus pauonem Romæ occidit 172.11
hortenſia quæ odoratiſsima 348.42
hortenſia quæ maxime laudentur 358.8
hortenſium herbarum conſideratio 350.33
hortenſium floreſcendi tempus ibid.41
hortenſium ſucci conſideratio 357.45
hortenſium medicinæ libro 20 per totum
hortenſium herbarum quæ cito, quæq; tarde naſcuntur 352.15
hortenſia quibus delectentur, & eorum cura 353.28
hortenſium morbi atque remedia 357.1
hortenſibus quibus translatio proſit ibidem 36 & deinde
hortorum conſideratio 346.22
hortorum ſitus & eorum cura 347.2
hortis maxime apes conueniunt 388.2
Horus Aſſyriorum rex, & eius inuentum. 545.8
hoſtes mox in fugam uertẽs herba 465.20
hoſtes qualiter uinci poſsint ibid. 502.47
hoſtiæ cornua deaurabantur 576.30
hoſtiæ optimæ ibid.
Hoſtilia curia Romæ 607.13
Hoſtilius Tullus cur fulmine ictus 17.12 & 493.17
Hoſtilij Tulli regis auus 264.37
Hoſtilius Tullus latum clauum Romam trãſtulit 162.25
Hoſtilius L. Mancinus primus Carthaginem irrupit 607.16
Hoſtilius L. Mancinus qua arte conſul factus ibidem 18
Hoſtus Hoſtilius à Romulo coronatus frondea corona 264.37
humana carne ueſcentes homines 86.31 & 101.6. & 134.21. & 105.11. & 106.6
humana hoſtia ſacrificantes 105.11 & 628.29
humano ſanguine quidam medicinam temperant 464.21
humanæ miſeriæ exempla 136.34 per totum. & 110.20 per totũ. & 117.16 per totũ & 119.2 per totũ & 121.2 per totum & 122.25 per totum
humanæ miſeriæ conſideratio prologo libri 7. per totum & 108.25 per totum
humanum ſermonem feræ quædam aſſimulãt 136.44.49
humani corporis magnitudinis conſideratio 111.13
humanitatis exempla 137.35.& 140.16
humatus quis intelligitur 123.16
humerorum remedia 471.46
humor & ſuccus arborũ ſanguis eſt 279.38
humorum arborum conſideratio ibidem
humor ſtellarum alimentum eſt 3.34. & 4.48

I

IA uiolæ ſpecies 385.28.46
iaculum ne feriendo erret 501.23
iaculum ſerpens 134.35
iaculum cum amento à quo repertũ 124.33
Iades ſtatuarius 593.14
Ianiculus mons in quem plebs Romana ſeceſſit irata 267.7
Ianthina ueſtis unde 385.28.46
Ianus in pacis belliq; argumentum colitur 591.34
Ianus anni deus ibid.35
Iani gemini ſtatua in foro Boario ibidẽ 32
Iani ſtatua in digitis trecentorum quinquagintaquinque dierum notam habens ibidem 34
Iani ſimulachrum 627.35
iaſione herba 407.1
iaſione unum folium habet 391.24
Iaſon primus longa naue nauigauit 140.24
Iaſonis canis mirus erga dominum 140.24
Iaſo Aeſculapij filia 618.24
iaſpidis gemmæ conſideratio 655.9
iaſpidum genera ibidem 25
iaſpides miræ magnitudinis ibid.31
iaſponyx gemma ibid.29
iatraleptice medicina 518.13
iberis herba. Quære Hiberis
ibices caprarum genus 147.21
ibis auis qualis 171.1.& 175.1
ibis auis clyſterem reperit 135.47
ibis ſibi roſtro uentrem purgat ibid.
Ibis contra ſerpentes inuocatur 175.1
ibium cineres in medicinis 544.42
ibis ubi nigra candidaq; 176.7
Icades feriæ quæ 605.29
ichneumonis ſerpentis conſideratio, & eius cum aſpide pugna 134.46 per totum & 184.41
ichneumon crocodilum perimit 135.12
ichneumonis morſus remedia 657.13 & 524.20
ichneumon cui inimicus 187.18
Reliqua quære parte ſecunda.
Ichthyophagi ex piſcibus oleum faciunt 253.33
ichthyocolla piſcis qualis 564.46 & 566.3
ichthyocolla à quo reperta 124.21
Icones quid 589.48
icteri auis medicinæ 540.17
icterias gemma 660.12
icteriorum remedia 365.40
ictides Græcè, Latinè muſtelæ 523.29
Ida Troadis mons larice abundat 267.43
Ida Troadis mons qualem habet fraxinum 269.4
Ida Cretæ cupreſsis abundat 276.26
Idæa ficus qualis 257.14
idæa laurus 262.43.46.& 429.25
idæa herba qualis 487.10
idæi dactyli gemmæ 660.11
iecoris animalis conſideratio 205.2
iecur deeſſe in extis immolanti letale ſignum. ibidem 31. & inde
iecur quibus non ſit ibid.18
iecur uetuſtatis maxime patiens ibidem 32
iecur caprinum quibus proſit 146.19
iecur ranæ geminum 562.45
Vide locincra.
ieiun ſaliua ad quid 495.20 et deinde per totum
ignis quã aqua accenditur, extinguitur terra 30.8.19.42
ignis elementi ſitus 2.2. et 30.5
ignis ſtellarum materia ibidem
igni cum quibus magna cognatio 30.12
ignis miracula ibid.5
ignis fœcunditas, ingens que incrementum. ibidem 35
ignis optime ſeruatur ferulis 236.30
igne ambulantes Hirpiæ, non aduruntur 106.9
ignis ſine ſapore, odore, ſuccoq; 260.46
igne quæ ligna non exurantur 269.49 et 522.38
ignis ex quibus excutiatur lignis 282.6.7
ignes in terra apparentes quid ſignificent. 341.25
igne quibus rationibus linum nõ comburitur 343.45
ignis ubi primum repertus 56.27 & 124.23

igne factemacule quo tollantur 367.14
ignis actiuitas quanta 100.16
ignis quibusdam ignotus diu ibid.21
ignem è longinquo concipientia 444.30
ignis sacri morbi genera plura 474.47
ignis quo maxime restinguitur 581.33
ignis miracula, medicinæ, prodigia 643.46
ignis actiuitas atq; uis ibidem
ignem rapacissime attrahentia 649.3
igne quæ non calefiant 662.49
ignem quod animal extinguat 525.6
ignis leonibus terrorem affert 131.27
igne aetites lapis nihil deperdit 168.49
ignem salamandra extinguit 185.38
igne quædam animalia uiuunt 199.3
ignem quis primus è silice excusserit 124.23
ignem asseruare in ferula Prometheus repe-
rit ibid.
ignis sacri plura genera 474.47
ignis sacri morbi remedia 359.45
& 361.33. & 363.6.26. & 364.3
22. & 370.9. & 375.13. & 376.19
46. & 377.30. & 393.17.31. &
394.4.27. & 398.2. & 402.37.
& 403.7.8. & 413.5. & 415.28.
& 421.7.23.40. & 422.37. et 429
44. & 434.28. & 438.30. & 439
40. & 440.22. & 441.31. & 445
35. & 474.44. & 484.14. et 487
26. & 514.26. & 521.34.41. &
& 555.12. & 562.8. & 569.10. &
583.7. & 602.27. & 608.33
ignispicia diuinatio à quo reperta 124.43
ignorantiæ pudore, mentiri non piget 6439
ignorans se, nihil scire potest 1.16
ilei morbi, id est gracilioris intestini remedia
370.1.47. & 536.49
ileos pellentia 567.27
ile quid 206.10
ile uentriculus in uentre 205.50
ilignæ glandis figura 265.9
iligna glans uem angustam facit 266.1
ilibus utilia 361.7. & 483.30
ilex arbor glandem fert 265.23.27
ilioforum rentadium 360.31
ilium consideratio 206.38
ilicis genera duo 265.25
ilici folia non decidunt 270.44
ilicis folia aculeata 271.37
ilici pediculus breuis ibid.42
ilex non floret 272.14
ilex quo tempore semen ferat 273.15
ilex Romæ uetustissima & qualis 284.30
ilex ingens Romæ 285.7
ilicis cocci medicinæ 431.14
ilignea corona 264.40
Ili regis tumulus & quercus in eo 284.38
Ilium quando Troia uocari cœpta ibid.
Ilium quando captum. uide Troia
Ilias Homeri in nuce contenta 112.29
illecebra herba 462.19
illusiones specierum inducentia 444.18
illustrium uirorum libros qui scripserint
606.4
imaginum honor apud ueteres 605.21
imagines in funerib. comitabantur ibid.33
imagines illustrium uirorũ in bibliothecis po-
nebantur ibid.45
imagines quibus ponebantur, & quare ibid.
imagines animorum nullæ 605.30
imber quorum cibus 287.13
imbres quando expetendi 287.12
imbres quando nocent 287.6. & 306.50
& 321.13
imbres nocturni utiliores diurnis 287.41
imbres æstiui ubi nulli 298.24
imbribus aluntur quædam in aqua nascen-
tia 327.8
imbres præcipue fata aluntur 357.31
imbres qua arte fieri possint 502.36
imbres unde decidant 12.21.24. et 13.22
imbres etiam incognita semina afferre
276.28
immusulus auis qualis 169.39
impares numeri uehementiores 494.6
impendia unde dicta 576.49
Imperatores Rom. post uictoriam laurum in
Iouis gremio ponebant 263.2
Imperatorum fortium apud ueteres dona
311.31
Imperatorũ manibus agri colebãtur 312.29
Imperatorũ fasces lauro decorabãtur 263.2
Imperatores graminea corona donati 399.
49 per totum
Imperatoribus artium una imperat 430.46
Imperia accepta quã multos afflixere 117.
imperitiæ cælestem diuinitatem misceri spes
est ardua 328.32
impetiginis morbi remedia 365.26
& 370.50. & 413.41. & 414.30
& 415.26. & 426.41. & 487.39
impetrandi quæ uolueris ratio 457.32
impetrare hominum fauorem qua arte possu-
mus 364.38
impia herba qualis & cur sic dicta 446.5
incantamentorum uires & usus 492.47
incantationes impedientia 466.5
incantationes tollendi ars 366.47
incantationes quibus tolluntur 459.16
24. & 466.5. et 498.30
incantatoribus pœna ex legibus duodecim ta-
bularum imposita 493.31
in incendijs quomodo bestiæ ex stabulis extra-
hendæ 517.20
incendiaria auis qualis 171.13
incendio nominato inter epulas sub mensam
aquas fundi malum est 494.18
incendiorum deprecatio 493.43
incendijs contraria 525.6
incendia puniunt luxum 635.27
incontinentiæ exemplum 184.7
incudibus adamas deprehenditur 649.30
India terrarum omnium maxime gemmifera
663.4
India miraculis scatet 106.13
Indiæ omnia ferè magna ibid.
Indiæ animalia arboresq; maximæ ibid.
Indiæ arbores quales 215.17.31. & 45.
ibid. per totum. & 106.14
Indiæ lintea nobilissima 217.26
Indiæ odoramenta ibid.36
India non habet æstiuos hymbres 298.24
India an hederam nutriat 276.34
Indiæ milium in Italiam aduectum 315.31
Indiæ arundo qualis 438.23. & 106.17
278.4
Indiæ adamas 649.25
India quomodo elephantes capit 128.28
& 129.25
Indiæ miræ magnitudinis serpẽtes 129.49
Indiæ mira animalia 133.22
Indiæ gemmæ 652.44. & 653.4.37
42.49. & 654.37. & 655.4.11
40. 45.48. & 656.13.25.32.39.
40. & 657.25. & 658.5.9.36. &
& 660.10.15.17.46. & 661.29
Indi quo uiuntur uino 247.2
Indi ex castaneis oleum faciunt 353.32
Indos suæ arbores uestiunt 217.27
Indorum calami hastarum uice 278.4
Indorum regum potentia 88.2 per totum
& 31 ibid. per totum
Reliqua quære parte secunda.
Indici boues quales 133.26.30.41
& 143.34
Indica ficus spinaq; 215.32
Indica gemma qualis 660.15
Indici apri quales 147.13
Indici maris belluæ quales 149.19
Indicæ testudines maximæ 152.23
Indici oceani margaritarum copia 159.23
Indicum coloris genus 608.9
& 609.17.19
inducie à quo repertæ 124.41
inedia homini ante diem septimum letalis non
est 213.30
inerticula una 240.35
infans reuersus in uterum aliquãdo 107.40
infantes quod tempus infestet 108.21
infantes quando unguibus carent ibid.22
infantes ferarum lacte nutrii aliquando
132.21
infantium ulcera in capite quomodo sanen-
tur 370.41
infantium ægrotantium remedia 371.44
infantibus comitialem patientibus utilia 374
21. 516.46
infantium custos quis deus creditur 495.40
infantium fascinatio ibidem 39
infantium ulcerum remedium 231.34
& 623.34
infantium auribus utilissimum 368.35
infantes colostrati 503.38
infantibus quæ prosint ad dentitionem & gin-
giuas & oris ulcera 516.42. & 544
10 & inde
infantium morbi remedia 376.7. et 394.32
& 404.40. & 405.23. & 410.50
& 414.21. & 428.41. & 435.20.
& 486.37. & 498.16 et inde 38
& 516.42. & 521.39. et 544.10.
& inde plura & 580.32. & 648.50
& 655.8
infantibus urinam mouentia 379.48
infantium lichenas sanantia 440.3
infantib. cõtra lippitudines remediũ 521.32
infantes si lacte concreto uexentur 544.10
infantiũ pericula prohibens lapis 655.8
infantibus saliuam facientia 659.27
infelicia ligna quæ 235.39
inferos non esse secundum quosdam 19.32
inferi quibus euocentur ad nos 533.9
infirmitas omnis cælo accidit 274.25
infirmitas apud quos nulla 59.23

Infixa corpori extrahentia 409.29. & 440.45. & 446.13. & 475. 28.& 476.45.& ibid.48. 571.10.
Inflammationis corporũ remedia 368.23. & 393.42.& 394.23. 25.& 396. 48.& 397.14.& 411.7.& 414. 6.& 415.18.& 420.47.& 422. 4.& 432.20.& 421.19.& 434. 31.& 435.24.& 446.31.& 453. 16.& 455.45.& 460.17.& 475. 25.& 481.6.& 484.3.& 490.12. & 505.22.& 513.21.
Inflationis corporum remedia 361.37. & 363.43. & 366.12. & 368.30. & 369.36. & 371.28. & 371.38. & 372.11. 26.& 377.29. & 392. 46.& 396.4.& 401.11.& 404. 20.& 406.41.& 483.22.& 490. 22. & 560.49. & 567.7.27. & 527.29.
Inflationes corporum facientia 363.13. & 408.43.49.& 410.17.& 413. 23.39. & 424.30. & 435.37.& 440.34.& 441.24.& 473.41.
Ingenium ultra artem esse 612.30
Ingeniorum laudes 114.40
Ingenium humanum nescit modum 465.31
Ingeniũ humanũ omnia exquirit 247.49
Ingenui pudoris est fateri per quos profeceris. prologo operis. uer. 81
Inguinariæ herbæ medicinæ 472.6
Inguinis morbi remedia 410.24.& 442. 31. & 482.10.12. & 483.32. & 491.17. & 496.2. & 496.29.& 538.23
Ingratitudinis exemplum 183.50.& 195. 43.47.& 196.16.& 116.4
Inimicæ res inter se 129.11.37. & 133.2. 17.& 134.4.46. ibid. per totum. & 140.12.& 150.9. per totum. & 154.16. & 167.29. per totum. & 169.22. & 170.8.178.4. & 187. 12.& 269.11.& 276.38. & 277. 10.& 430.25. & inde per totum. & 500.39. & 502.34. & 507.24. & 526.25.& c.
Inimici qua ratione pœna affici possint 659.37
Inimicitiam iumentorum tollentia 454.21
Inimicorum odium quo concilietur 503.7
Inoculationem quæ arbores non recipiunt 296.45. per totum
Inoculatio omnium fertilissima 297.14
Inoculatio arborum seminumq; quomodo reperta 295.16
Inopia inopes sæpe cogit 253.33
Insaniam inducentia 368.20.398.12.28. & 450.49
Insania quõ tollitur 371.4.& 377.28. & 395.50. & 439.13. & 452.35. & 453.14.& 474.28.& 499.4. & 546.28.& 367.14
Insania aliena uti optimum est 315.25
Insatiabilia quæ sint animalia 206.11
Inscitia quæ maxime pudenda 294.34
Insectorum animalium consideratio libro 11
Insectorum animalium differentiæ 188.12
Insecta unde dicta ibidem 14
insecta an spirẽt habeantq; sanguinẽ ibid.34
insectorum corpus quale 189.1 per totum
insectorum aculeorum consideratio 197. 12 & inde
insecta omnia oleo examinantur 194.5 & 213.9
insectorum pennarum consideratio 196.44
insectorum pedes quales 197.16
insectorum diuersitas 198.19
insectorum oculi quales 201.48
insectorum pedum diuersitas 211.10
insitionis consideratio, inuẽtio, &c. 295.10
insitionis tempus 296.15 & inde
insitorum consideratio 256.9
insitorum quæ arbores capacissimæ 297.11
insolatio 389.26
insomnia quibus tollantur 365.19 & 373.49. & 472.28. & 452.46
insomnia non uidentes homines 68.14
intentatum homini nihil in uita 247.49
interanorum animalium remedia 403.25
interanorum morbi remedia 367.12 & 421.6. & 443.24. & 470.28. & 473.32. & 482.36. & 573.19. & 538.3.& 544.19. & 567.48
interlucatio arborum qualiter 309.26
interlunio fata non læduntur uermibus, 324.19
interlunium quid 280.30. & 338.31
intertrigo, id est, membrorum inter se fricatio, quomodo tollitur 392.26 & 431.23.& 433.10.& 435.5. & 436.26. & 437.20. & 472.2
interualla plantarum arborumq; qualia esse debent 294.6
intestinorum animalia quomodo pellantur. 360.34. & 369.4. & 402.21. & 366.36
intestinorum remedia 359.33.& 366.46 & 367.22.& 371.12.39.& 364.16 28.& 376.33.& 377.31.& 379.35 & 411.8.& 423.42.& 425.7.& 429.23.& 476.10.& 504.10. & 511.46.& 512.1
intestinorum ulcera sanantia 360.32
intestinorum torminibus remedia 374.11
intubi herbæ consideratio 353.22 & inde & 364.30
intubum erraticum, id est ambugia ibid.32
inuentio rerum dijs tribuitur 479.9.17
inuentionis causa amor 381.21
inuentores rerum dij habiti sunt 447.36
inuentores uariarum rerum 123.35
inuidiæ redargutio 447.31 & inde & 449.10
inuidia citra iudicium esse debet 114.43
inuidiæ exemplum 137.16 & inde & 137.40. & 134.30.49. & 539. 39.& 649.9.& 659.7
inulæ herbæ consideratio, usus, &c. 350.31 & 361.35
inulæ herbæ medicinæ ibid. & inde
iocinoris cõsideratio 205.2 & inde copiose
iocinora ubi bina leporibus ibidem 10 Vide iecur
iocinoris morbi remedia 359.18. et 360.30 & 364.31.35.& 369.29.& 370. 40. & 371.49. & 372.24.36. & 375.34. & 379.13.28. & 380.10. & 334.9.18.25. & 395.15. & 401. 12.29. & 403.45. & 404.10. & 405.21.& 406.47. & 407.7. & 411.2.& 413.4.39.& 415.43.& 417.38.& 423.49.& 424.19.& 426.2.& 428.10.13.& 429.3.13 & 432.47.& 433.2.11.19.& 434 48.& 435.2.& 437.29.& 438.26 & 439.21.& 447.4.& 462.50. & 466.49. & 467.1.3 & inde 4. 5.23.22. & 483.23.& 484.14.& 510.30. & 535.46. & 566.25. & 42.& 567.7.& 604.22.& 639.8
Io ubi in uaccam mutata 284.39
Io ad quam quercum ab Argo ligata ibid.
Io pictura 617.48
Iollas medicus 374.4.50
Ion scriptor 337.26
Ion statuarius 593.13
ion gemma 660.27
Ionum literis uti conspirarũt omnes 125.29
iouetanum genus plumbi 603.28
Iouis. Quære Iupiter
Iphiclus Herculis frater 109.5
Iphicratis leænæ simulacrum 595.9
Iphigeniæ ad aras stantis pictura 612.23 & 618.17
Iphis pictor ibi. 43
iracundiæ causa 207.41
iracundias hominum domat androdamas lapis 657.44
iram cuique inesse, & quando ad iracundiam promptiores 409.47 & inde
Irene pictrix 619.21
irinum optimum ubi 385.12
Irio quando serenda 315.7
irionis folia qualia ibid.47
irionis frugis medicinæ 414.16
irionis tritici natura 319.10
iris gemma 667.4
iris oleum 253.39
iris herba odoratiss. 348.50
iris ubi optima 385.6
iris cur dicta ibid.7
iris herba quæ optima, & ex ea medicinæ 394.32
irium unguentum quibus gratum 226.23 & 319.8
irtiola uua ubi peculiaris 241.12
isatis lactucæ genus 363.23
ischæmon herba qualis 455.22
ischius herba quæ 475.44
ischiadicis utilia 419.48. & 422.46 & 432.22.37.& 435.4.40.& 436 35.36.& 739.9.& 442.32.42.& 453.16.& 462.50.& 467.36.& 471.44.47.& 476.11.& 482.1. 16.48.& 487.23.& 490.46.& 491.15.17.& 493.47.& 510.44 & 513.9.& 536.30.& 555.18.& 560.47.& 566.44
Isiaci sacerdotes quid in sacris 483.37
Isidis sidus quod 4.14
Isidis simulacrum quando sublatum Romæ 258.6
Isidis plocamos 237.43
isidomos quid 641.14

Isigonus statuarius 596.11
Ismenias musicus 644.44
isocynamum arbor 222.45
Isocrates uiginti talentis unam orationẽ uendidit 115.6
isoetes herba 462.13
isopyron herba qualis 487.13
Isthmiaca corona uictorum ex pino 254.10
Istriæ oleum optimum 251.36
Reliqua quære parte secunda.
Italiæ quæ pars fulminibus obnoxia 17.49
Italiæ gentes diu uiuere 120.26 et inde
Italiæ laus, temperantia, rerum copia, &c. 663.7
Italia quæ non gignat 227.30
Italia steriles palmas habet 228.16
Italia peculuaris arborum parens 238.9
Italiæ principatus in uitibus ibid. 37
Italia quas uites amat 240.41
Italiæ quæ uua placeat 241.21
Italiæ generosa uina quæ 245.31
Italia quomodo uina condit 248.23
Italia quando primum oleum habuit 251.5
Italiæ oleum optimum ibidem 32
Italiæ locis piperis arbor uiuit 275.49
Italiæ calamus sagittis aptiss. 277.50
Italiæ situs optimus 289.20
Italiæ terram quidam iam lassam esse dixerunt ibid. 37
Italia infestata sæpe locustis 197.37
Italia à quo simi usum accepit 290.39
Italiæ ratio in distributione temporis quo serendæ arbores sint 298.34
Italiæ cultores deni in centena iugera uineārum 305.44
Italiam latifundia perdidere 313.45
Italiæ triticum optimum 316.19.27
Italia ex quibus prouincijs triticum recipit. ibidem 31
Italiæ pinsendi modus 319.13
Italiæ arandi consuetudo 325.23 & inde
Italia luxuria Asiæ corrupta est 586.31
Italia quando primum elephantes uidit 127. 16 per totum
Itali à Pelasgis literas receperunt 123.39
Italicarum statuarum uetustas 591.31
Reliqua quære parte secunda.
Itachomelis unum 247.35
Iuba cui librum suũ inscripsit 19.2. et 95.41
Iubæ libri ad Claudiũ Cæsarẽ scripti ibid.
Iubæ Mauritaniæ regis primi laus 65.8
Iudaica resina qualis 248.34
Iudæa tantum balsamum habet 224.7
Iudæa Rom. sertuit & tributa pendit 224.10
Iudæa palmis inclyta 228.15
Iudæa gens contumelia numinum insignis 229.44
Iudææ fluuius qui sabbatis omnibus siccatur 547.36
Reliqua quære parte secunda.
Iudæi in uitam suam sæuiunt 224.15
Iudæorum magica 532.21
Iudæorum superstitio 554.22
Iudæis dicatus piscis ibidem
iudicem quis sortiatur, an eligat, refert plurimum Prologo 1. uers. 31
iudicum decuriæ 575.37 & inde
iudicium capitis ubi primum actum 124.28
iugerum quid 311.29
iugera duo uini olim tantũ concessa ibid. 17
iuglans & quercus inter se inimicæ 430.26
iuglandis nucis consideratio per totum 259.2
iuglans quæ loca amet 270.15
iuglandes aquas oderunt ibid. 22
iuglans inferiore parte fertilior 274.17
iuglans non facile sentit cariem aut uetustatem 282.24
iuglandes nuces quomodo serantur 292.4
iuglandis umbræ cunctis noxiæ 294.13
iuglandis nuces quo serendæ tẽpore 298.38
iuglandis nucis oleum ad quid 423.3
iuglandes nuces unde dictæ, & earum natura ac medicinæ 428.19 & inde
iuglandium nucum nocumenta plura ibidem & inde
Iulia Augusta quotidie in uia uescebatur 350.
Iulia Augusti neptis 110.1
Iulia lex theatralis 575.45
Iuliana cerasa qualia 260.22
Iulianus Neronis procurator 648.26
Iulius uindex quid erga Neronem & inde 371.42
Iulij Imperatoris carmen de olere 354.32
Iulius Viator eques Rom. 111.43
Iulius Lupus præfectus 343.15
Iulij Rufi mors qualis 464.10
Iulius Sex. consul 578.5
Iulij medici interitus 122.44
Iulus auellanæ 274.26
iumentis ferulæ uenenum sunt 430.31
iumentis poma quomoda portatu facilia ibidem 30
iumentis utilia 413.45
iumentorum ungulas indurantia 346.48
iumentorum urinam mouentia 363.14
iumentorum morbi medicinæ 485.50 & 487.42. & 545.3 & inde
iumentorum ulcera sanantia 442.28 & 499.50
iumentorum oculis salutaria 442.28
iumentorum in pituita & stranguria remedia 452.41. & 471.20
iumenta discordantia quid cohibeat 454.21
iumentorum febribus medicina 474.24
iunci consideratio, genera, satio, usus, nomina 392.1 per totum
iunco funes faciunt 344.45
iuncus odoratus ubi 223.25.31. & 392.27.42
iunci usus ibidem
iunci medicinæ ibid. 20
iuncinum oleum 253.40
iuniperi arboris consideratio 272.17
iuniperus non sentit cariem neq; uetustatem 282.23.42
iuniperus quo tempore semen ferat 273.1
iunipero eadem uirtus quæ cedro 281.12
iuniperi natura, genera, medicinæ 435.34
iuniperus montes amat 270.11
iunipero spina pro fõlio 270.43
iuniperus non floret 272.17
iunior quo quis effici possit 373.49
iuniora fertiliora, sed tardius fructum ferunt 274.12
Iunius Pisciculus eques Romanus 628.1
Iunius Appius consul 140.31
Iunius L. quando consul 251.10
Iunius Graccanus historicus 576.13
Iunius P. legatus perimitur 590.37
Iunij Valentis fortitudo 112.11
Iunius M. prætor 614.50
Iunius Syllanus consul 25.40
Iunonis sidus quod 4.14
Iunonis ædes Romæ fulmine icta 17.37
Iunonis templum Metaponti quale 238.43
Iunonis lucus Nuceriæ, & in eo portentum. 275.33
Iunonis cella in Capitolio 592.5
Iunonis simulacrum 595.14
Iunonis Laciniæ templum 611.30
Iunonis Laciniæ mirum 30.47
Iunonis Ardeæ templum 616.23
Iuno quo fonte perfusa 548.48
Iupiter hospitalis 628.14
Iupiter ubi cum Europa primum concubuit 214.40
Ioui circuli siderisq; consideratio 4.2
Iouis absis altissima in uirgine 7.9
Iouis stellæ per zodiacum motus 7.23
Iouis stellæ color qualis 8.42
Ioui cur fulmina assignantur 9.8
Ioui quæ fulmina tributa 16.43
Iouis cognomina 17.13
Iouis simulacrum ex uite 238.41
Ioui esculus sacra 214.6
Iouis in gremio Romani imperatores laurum ponunt 263.2
Iouis barba arbor 270.24
Iouis spelunca in Creta insula, & circa eam mirum 273.35
Iouis simulachrum Romæ ex qua materia & quando dicatum 282.36
Iouis glandes 259.25
Iouis mensa uerbenaca uerritur 457.26
Iouem cælo deuorare conabantur 493.17
Iouis simulacrum minio pingitur 583.13
Iouis Statoris ædes Romæ ubi 591.12
Iouis Colossus à Claudio imperatore dicatus 592.11
Iouis flamma flos 482.45
Iouis Olympi simulachrum à quo 593.3.24 596.26. & 626.37. & inde 117.3
Iouis Seruatoris templum 595.18
Iouis Tonantis ædes ibid. 36. & 629.46
Iouis Tonantis simulacrum 595.41
Iouis simulacrum 596.38. & 628.43
Iouis Liberum parturientis pictura 618.37
Iouis effigies in Capitolio qualis & à quo 620.22
Iouis ædes ex qua materia 621.47
Iouis Olympij templum Athenis 629.21
Iouis Ultoris templum, id est Pantheon 634.48
Iouis gemma 660.14
Ioui Lycæo humana hostia sacrificant 134.21
Iouis armiger aquilæ credita 17.48 & 169.13
Ioui aquila sacra 169.29
Ioui labrodei fons & eius mirum 559.37
Iupiter eburneus 634.28
Iupiter quare caprino lacte nutritus fingitur 503.40

Iuppiter Stratios, id est militaris, ubi & cur sic dictus 284.40
iurandi mos per res fœdissimas 2.35
iurgia concitatia 563.3
iuuencorum corpore exanimato, apes gigni 194.20
Iuuentutis deæ ædicula in Capitolio 615.41
Iuuentutis ædes 523.17
Iuuentius M. consul ac eius interitus 122.40
ixia herba quæ 403.19.22

K

KOΣMOΣ Græcè, Latinè ornamentum 1.38

L

Labeones unde dicti 202.20
Labeo Aterius prætorius 607.5
labyrinthorum consideratio 633.9
labyrinthus Aegyptius ibid.10
labyrinthi plures ubi & quales ibid.
labyrinthus Samius à quo 431.42.534.4 & 599.3
Laborinus Campaniæ campus fertilissimus. 288.34
Labradi Iouis fons & ibid. mirum 559.37
labrus piscis 572.17
labrum uenereum herba qualis 463.10
labrorum consideratio 202.20
labrorum scissuræ remedia 509.44
labro carentes homines 100.18 & inde
Labrusca uua Oenanthe dicitur 225.40
Labruscæ uuæ consideratio, & medicinæ ex eà 416.43
laburnum arbor aquas odit 270.23
lac ubi nigrum 29.29
lacte asinino cutis pulchra redditur 209.14
lacte quando pluit 18.2
lactis ubertas intermissa restitur 486.20
lactis copiam facientia 380.12.& 417.10 & 436.31.35.& 443.8.& 478.39 & 486.11. & 489.35. & 491.24 & 516.13.& 570.2.16
lactis abundantiã ouibus facientia 445.30
lactis copia ex qua materia 236.47
lactis sapor qualis 260.40
lactis gallinacei haustus, prouerb. prologo operis, uersu 88
lac ne coaguletur 370.36
lactis ubertatem puerperis facientia 360.36 & 365.34.& 516.8
lactis mulierum quomodo fiat 373.39 & 396.48. & 407.3.33. & 570.2 & 659.26
lacte uiuentes homines 100.31. 140.43
lac coagulantia 426.25
lac optimum medicamentum 456.21
lac uaccarum optimum ibid.22
lactis ficorum in medicinis usus 425.35
lactis materni usus utilissimus, exitiosus uero post conceptum 503.7
lac quod maxime nutrit ibid.39
lactis consideratio 208.6 & inde
lactis bonitas ibid.8
lactis coagulum quando uenenum 507.3
lactis mulierum medicinæ 361.45 & 498.40 & inde
lacti contraria idq; extinguentia 410.22 & 417.39.& 484.19
lac lactucæ ad scribendum ne uideatur, commodum 469.31
lactes quæ in homine dicantur 205.49
Lacedæmonij quo annulo ute bantur 573.30
Lacedæmonis tectorium opus 621.49
Lacedæmonij quando imperium amiserũt, et quod tunc portentum uisum 11.16
lacertarum magnarum copia 102.6
lacertæ descriptio 140.12
lacertæ natura qualis 525.5
lacerti ubi maximi 140.13
lacertis uiridis gemma 661.11
lacertis lingua qualis 203.25
lacertarum ætas 140.13
lacerti Arabiæ cubitales ibidem
lacertæ Indiæ uigintiquatuor pedum ibid.
lacertorum color ibidem
lacertarum oua 181.29
lacertorum piscium genera 571.49
lacertam ore parere uulgo creditur 187.30
lacertis nulla memoria, neq; incubant ibid.
lacertarum in medicinis usus 528.5.39 & 529. 46 & inde. & 534.45. & 536.18. & 540.36
lacertæ in cibo sumuntur 536.24
lachryma uitis qualis, & ex ea medicinæ 415.21
lachrymæ miseriæ indices 201.17 & inde
lachrymarum remedia 421.22
Lacydi philosopho anser perpetuus comes. 172.44
Lacon statuarius 593.7
Laconica purpura 385.28.& 609.29
Laconica arundo qualis 278.22
Laconicæ canes quales 184.31
Laconicò agro ficus maximæ 273.46
lacta herba 222.41
lacteus in cælo circulus, & eius effectus 334 47 & inde
lacteus circulus cur dictus ibid.
lactoris herba qualis 445.30
Lactucini quidã Romani nominati, & quare 347.20
lactucæ genera tria 353.3
lactuca somnum inducit ibid.11
lactuca unde dicta ibid.12
lactuca omnis refrigerans, & eius in cibis usus ibid.15
lactuca Augustus seruatus à Musa medico ibidem 16
lactucam ueteres religionis causa non cõman ducabant ibid.17
lactuca quomodo seruetur in omnes menses. ibidem 18
lactuca sanguinem augere creditur ibid.9
lactuca caprina ibid.& 363.16
lactucæ toto anno seruntur 353.25
lactucæ qua arte amplæ fiant ibid.30
lactucæ satio translatioq; ibid.
lactucæ genera & medicinæ 363.16
lactucæ sponte nascentis descriptio ibid.
lactucæ succi usus ibid.18
lactucæ peculiares uires ibid.40
Lacunaria à quo primum picta 617.11
Lacuturres brassicæ quales 354.18
lada herba 220.47.& 468.14
ladani consideratio 220.36
ladani herbæ medicinæ 468.12. 470.28 & 474.16.& 475.22.& 477.30 & 478.12
Lælius Strabo quis 181.17
Lælius Decimus prologo 1.28
lætitia nec ullo minimo mœrore pensanda. 117.30
lætitiam afferentia 455.11
Lagarina uua 244.3
Lageæ uuæ 241.22
laginis herbæ descriptio 443.2
Lagonis pueri simulacrum 595.42
Lagopus auis 180.43
lagopi herbæ medicina 468.39
lagonopus morbus & eius remedium 360.22
Laippus statuarius 593.15.& 594.32
Lais medica 494.34
Lala mulier pictrix 619.23
Laletana uina 244.9
laliziones agrorum genus 143.29
Lamia quidam in rogo reuixit 121.41
Lamiæ pisces 156.32
lamium urticæ genus 390.24
lamij herbæ consideratio & medicinæ ex eo 402.35 per totum
lamirus piscis 571.49
lampadias cometæ species 10.17
lampades 11.13
Lampsaci gemmæ 662.17
Lampido felix fœmina credita 117.33
lampyrides uermes ignium modo noctu lucentes 197.5. & 332.21
lana quando pluit 18.7
lanæ color inextinctus 564.16
lanarum colorum genera plura 145.7
lanarum genera ibid.10 per totũ
lanas tingendi usus ibid.13 & inde
lanæ nigræ nullum colorem bibunt ibid.23
lanas inficere, Lydorum repertum 124.9
lanæ medicinæ 520.34 per totum
lanæ usus in nuptijs ibidem
lanæ ubi optimæ 145.4.10 & inde
lana in foliis arborum 271.32
lanæ quibus tinguntur 493.7. & 403.6 42.& 609.26
lanaria herba qualis 445.30
Lanatæ uuæ ubi 239.48
lanata arbor cur dicta, & ubi inuenta. 255.20
Lanati dicuntur lupi pisces 154.40
lancea à quibus reperta 122.33
lanigeræ arbores ubi 217.20.26
Langæ bestiæ 647.25
langoris remedia 435.37
langurium quid 647.25
Languriæ bestiæ ibid.
Lacoontis & filiorum à draconibus innexorum statua 628.31
Laodamiæ mulieris pictura 618.38
Laodice uxor Antiochi 109.25
Laodiceæ lilium quale 385.31
lapati herbæ natura, genera, medicinæ 377.40
lapati consideratio ibid.& inde
lapatũ quod rumex dicitur ibid.42.537.40
lapati radix maxima 350.34
lapati satio quando 356.29
Lapatum syluestre melius reliquo 357.39

lapati uſus & ex ea medicinæ ibid. 41
lapides intra arbores reperti ad quid proſint 281.16
lapis fugitiuus ubi 634.31
lapides uiua corpora erodentes 637.36
lapides ubi translucidi ſint ibid. 40 & 640.34 & inde. & 643.27
lapidis flos qualis 637.44
lapides quoſdam parere alios ibid. 50
lapides oſſei 638. 2
lapides palmati quales & ubi ibid.
lapidum differentiæ plures 637.50
lapides è puluere 621.15
lapideſcere terram ubi ibidem
lapidem integrum fluctuare, comminutum mergi 637.33
lapides uiui quales 638.22
lapidum mortariorũ conſideratio 640.1
lapides qui ſecari poſſunt ibid. 17 & 641.1
lapides monumentis apti ibid. 6
lapis uiridis qualis ibid. 7
lapides qui ædificijs apti & qui nõ 640.46
lapides è cælo cadentes 18.15
lapides herbis tingi 399.26
lapides pingere quando inuentum 605. 15
lapides cur pluant 12.32. & 18.15 *per totum*
lapides ſtatim conſumentes corpora 27.7 & 637.34 *per totum*
lapis ubi creſcat 29.6. & 638.1
lapides quædam fieri ſolo tactu 637.36
lapidicinæ à Cadmo repertæ 124.7
lapilli & ſetæ in ueſicis 206.38.39
lapillos herba generans 487. 28
lapillo Thraces dies quales ſint computant 117.24
Lapitharum ſimulacrum 626.42
lappa Boaria herba ad quid 431.26
lappa frugibus inimica 323. 48
lappæ flores quales 391.21
lappago herba qualis 473.5
lapſanæ deſcriptio, & ex ea medicinæ 366. 25 & inde
laquearia ubi auro intecta 578. 11
larbaſon quid 582.13
Laribus compitalia cur inſtituta 644.13
larix quæ non repullulat 367. 38
laricis arboris medicinæ 433.9
larix montes amat 270.10
laricis arboris conſideratio 267.26
laricem non ardere ibidem 33
larici non decidunt folia 270.43
larici folia qualia 271.42
larix non floret 272.14
laricis germinatio qualis ibi. 33
laricis arboris natura qualis 280.17
larix arbor altiſſ. ibid. 49. 281.25
larix neque cariem neque uetuſtatem ſentit 282.24
larix ualide pondus ſuſtinet 283. 21
Lartius Licinius legatus 547.38
Lartio Licinio quid circa tubera accidit 345.13
laſer quid ibid. 28
laſerpitij conſideratio ibidem 27
laſeris medicinæ 365.13
laſer piſcis 560.31
laſſorum remedia 373.26. & 374.25 & 402.16
laſſitudinem ne quis ſentiat 422.24 & 431.36. & 432.40. & 436.11. & 490.9.23. & 505.2. & 556.35
lataces herbæ 465.21
Lateriana pira 255.48
lateribus quæ conueniens materia 621.34
laterarias domos qui inuenerint 123.50
laterum genera tria 621.38
Lathyrum regem, Eudoxus fugit 21.9
Lathyrus Ptolemæus rex 100.11
lathyris herba qualis 487.15
Lati claui tunica quæ 145.22
latifolia quercus genus 265.31.40 & 266.6
Latinis literis Græcæ literæ ueteres ſimiles 125.30 *per totum*
Latinis ferijs quæ fiunt Romæ 483.3
Latini priſci à quo uicti 590.18
Latinæ literæ antiquæ 616.26
Latinæ linguæ no uitas 242.4
Latini primi Italorum uinum habuerunt. 245. 41
Latini herbarũ ſcriptores & 47. 4 *per totũ*
Latinorum caſtra à quo capta 576. 22
Latinenſia uina 243.44
Latium farre pro cibo utebatur 318.7
Latonæ puerperæ ſimulacrum 595.31
Latonæ ſtatua 627.18
Latonæ & Dianæ ſimulacrum 628.18
latrocinijs contraria 502.43
latronũ impetus quo uitari poteſt 525.11
Lateris uocis contentione læſi remedium. 476.21
laterum doloris remedia 366. 34 & 368.10. & 369.38. & 372.37. & 373.28. & 334.44. & 378.38 & 394.6.21. & 395.49. et 402.18 49. & 405.50. & 406.41. et 411. 8. & 417.18. & 429.21. & 432.22 & 434.48. & 435.36. & 439.23 & 442.15. & 466.32.38.49. & 467.11.12.33.35. & 476.21. & 482.33. & 489.20. & 536.21. & 566.43. & 602.20
lauer herba & ex eo medicinæ 418.28
Lauicana Romana porta 627.28
Laurea pira 256.4
Laurea ceraſa 260.26
laurea, id eſt lauri folia 263.24
Lauretum ubi Romæ ibid. 25
Laurentina uua quæ 241.16
Laurinum oleum 253.23. & 422.45
laurices quid 147.43
lauriotis quid 600.34
lauri arboris conſideratio, & eius genera 262.26 *per totum*
Lauri baccæ 260.14
Laurus Apollini ſacra 214.16
laurus optima quæ 253.26
lauri ſuccus qualis 260.50
lauri in triumphis uſus 262.25 & inde
laurus ante Cæſarum & Pontificum domum Romæ ibidem
laurus Delphica quæ ibid. 30
lauro coronabantur triumphantes Romæ ibidem 31
laurus Cypria qualis ibid. 32
laurus ſylueſtris qualis ibid. 33
laurus regia quæ ibid. 34
laurus Auguſta ibid. 35
laurus è cælo miſſa ibidem 39
laurus pacifera ibid. 50
laurus inter armatos hoſtes quietis indicium ibidem
lauri uſus in militia apud Rom. 263.1.
laurum in gremio Iouis Romani Imperatores ponunt ibidem 2
laurus ſpectatiſſ. in monte Parnaſo ibid. 4
laurum Romani Apollini Delphico dono mittebant, & quare ibid. 5
laurus fulmine non icitur ibid. 13. & 12.7
laurus ſuffimentum cædis hoſtium atque purgatio 263.9
laurum in profanis uſibus pollui fas non eſt ibidem 10
laurus non incenditur in ſacris ibidem 11
laurus inimica igni ibid. & inde
laurus ad gallinas & quare ibidem 20
lauri nomen ad uiros transferi ibid. 23
laurus purificationib. adhibetur ibid. 25
laurus ramo quoque ſeri poteſt ibidem
laurus quæ loca amet 270.16
lauro non decidunt folia ibid. 36
laurus primo Fauonio germinat 272.23
laurus cur mas exiſtimetur 274. 26
lauro frigus inimicum 276.3
laurus plurima in Olympo monte ibidem
laurus in ſacris ibid. 5
laurus cum hedera ignem excutit 282.10
laurus inſana ubi & quare ſic dicta 284.42
laurus quibus modis ſeritur 291.38
laurus quando ſerenda 293.17
laurus contra rubiginem ſatorum 324.31
lauri Daphnoidis natura, & ex ea medicinæ 429.27
lauri natura & medicinæ ex ea 428. 46
lauri Delphicæ medicinæ 429.19 & inde
laurus Idæa & Alexandrina qualis ibid. 25
lauro aues quædam ſeſe purgant 136.19
lea braſſicæ genus 365.8
Leænæ meretricis patientia 112. 43
leæna quot uno fœtu pariat 130.40
Lebadiæ prodigium 278.33
Lecanius Baſſus quis 464.10
Lecythion agilitatis exercitator 618.17
lectis argentum addere Caruilius tradidit 586. 11
Legati Romanorum ſagmina portabant 399 29 & inde & 457.26
Legati Romanorũ uerbenacam ad hoſtes portant ibidem
Legatorum quorundam audacia ibid. 39
leges. Quære Lex
legumina quæ herba necat 414.39
leguminibus quæ beſtiolæ innaſcantur ibidem 41
leguminum radix qualis 315.12
legumina quota die ſata naſcantur ibid. 15
leguminum culmus qualis ibidem 40
leguminum caulis qualis ibid. & inde
legumina diutius florent ibidem 48
legumina quando ſiliquentur ibidem 50
legumina quot diebus matureſcunt 316. 1
leguminũ conſideratio 320. 48 *per totum*

legumen

legumen unde dictum ibid.50
leguminа quomodo diu ſeruentur 337.2
leguminum occatio,ſarritio,runcatio,&c. 326.30
leguminibus ne maleficia innaſcãtur ibid.33 & 357.1
Lembus nauis à quo repertus 125.21
lemniſci in coronis 381.40
lemonium herba qualis 457.39
lendes beſtiæ quibus perimuntur 409.35 & 437.8.& 507.37.42.& 528.17 & 622.24.& 623.48
Lenæus medicus 436.38
Lenæus Pompeij quis 262.29.& 448.1
Lenæi Pompeij liber ibid.1.14
lens legumen quando ſerenda 328.13 & 330.22
lens ſerenda 324.46
lentem pinſendi ratio 319.16
lens quando ſeritur,& eiuſdem genera plura 321.23
lente ueſcentes æquanimes fiunt ibid.25
lentem necans herba ſecuridaca 324.6
lentis natura,& medicinæ ex ea 412.40
lens paluſtris & per ſe naſcens 413.9
lentiſcus arbor picem fundit 248.3
lentiſci oleum 253.32.& 423.6
lentiſci baccæ 260.14
lentiſcus qua ratione ſemper uiridis & fertilis ſecundum Ciceronem 330.26
lentiſci medicinæ 434.26
lentigines maculæ quo tollantur 359.13
lentigines facientia 376.24
lentiginis maculæ remedia 363.5 & 367.5.& 368.43.& 372.7.& 373.38.& 398.35.& 403.45.& 404.11.& 407.15.& 408.30.& 411.12.& 414.8.& 417.12.& 423.9.& 426.28.& 429.8.49. 430.8.& 434.42.& 436.21.& 439.30.& 443.26.& 447.9.& 491.3.& 502.17.& 559.41.& 566.7.17.& 567.10.14
Lentuli unde dicti 311.34
Lentulus Spinter primus uela duxit in theatro 344.13
Lentuli Spinteris amphoræ urceiq; 630.39
Lentuli Spinteris dibapha & ob hoc reprehenſio 162.29
Lentulius Cornelius quando conſul 532.26
Lentulus L.conſul contra Samnites 576.23
Lentulus P.cos. 592.30
Lentulus conſul 109.32
Leochares ſtatuarius 593.11.627.44
Leochares ſtatuarius ac eius opera 595.38
Leonatus Alexandri dux 91.20. & 621.24
leones cancrorum genus 158.34
leonum feritas inter ſe non dimicat 104.41
leones iugum ſubeunt 180.9
leonibus lingua qualis 203.28
leones & thoes inimici 187.27
leonũ pugnam quis Romæ dederit 131.28
leones quõ capi facile poſsint ibid.31
leonem qui primus manu tractare auſus, ac manſuetum oſtendere ibid.40
leones quis primus iugo ſubdidit ibid.37
leo læſus ab homine medelam petit ibid.44
leones ubi nigri 132.26
leonis caput fortiſſ. 139.10
leonis adipis aliarumq; partium in medicinis uſus 500.21
leonum dentis uſus ibid.24
leones quos non attingant 525.15
leones qua arte ungues cuſtodiant 130.21
leonis conſideratio ibid.24
leones quibus in locis reperiantur ibid.43
leonum genera duo ibid.44
leonum natura conſuetudoq; ibid.45
leones quando hominem appetunt 131.1
leonum clementia ibid.4.43
leonis irati ſigna ibid.10
leonis generoſitas quo deprehẽditur ibid.15
leo limis oculis non uult reſpici ibid.24
leo quæ timeat ibid.26
leones ne mordeant 600.14
leonibus quæ herba contraria 444.48
leonis animæ uirus graue 212.48
leonum ungulæ 210.47
leonum carnib.uiuentes homines 101.6
leo piſcis 741.49
Leon ſtatuarius 596.24
Leonides Alexandri pædagogus 219.31
leontice herba qualis 459.43
Leontij ſtatuarij opera 593.50
Leontion pictor 614.47
leontios gemma 662.5
Leontiſci pictura 618.44
leontopetalon herba qualis 487.22
leontophoni conſid. 139.42
leontopodion herba qualis 468.36
leontopodij herbæ medicinæ 475.29 & 477.11
leopardus à leone gignitur 130.25
lepidij conſideratio 356.13
lepidij herbæ natura & medicinæ 373.29
lepidotes gemma 660.17
Lepidus M.conſul & eius domus 629.37 & 635.23.& 172.36
Lepidi Aemilij interitus 122.35
Lepidus M. ob charitatem Apuleiæ coniugis obijt 116.20
Lepido quid in triumuiratu accidit 616.49
Lepidorum familia 109.13
lepræ morbi remedia 363.5 & 365.46. & 366.16. & 370.7 & 373.31.38.& 328.3.27.& 393.29.& 402.32.& 403.45.& 404 11.& 407.21.& 411.17.& 415. 21.& 417.10.& 420.5.& 421.1 & 426.28.& 435.11.& 438.15. & 439.19.& 447.9.11.& 453. 14.& 463.17.& 469.30.& 495 30.& 504.7. & 509.36.& 526. 44.& 556.50.& 566.17.18.& 567.10.& 599.6.& 622.22.41
lepton centaurion herba 453.47
leptophyllon herba 470.18
leptorágæ 239.22
lepus marinus qualis 558.45
leporis marini uenenum, & eius remedia 377.11.& 424.42.& 432.13.19 & 459.10.& 499.4.& 504.13. & 507.2.6.8
leporis marini in medicinis uſus 566.22 & 570.32
lepus piſcis 558.45.& 571.48
leporum terreſtrium conſid. 147.37
lepores candidi & niue ueſcentes ibidem
lepus omnium prædæ naſcens ibid.49
lepus ſuperfœtat ibidem
lepores in Ithacam inſulam illati moriuntur 148.32
lepores ubi uiuere nequeunt ibid.
lepores apertis oculis dormiunt 201.22
lepores omni menſe pariunt 184.42 & 185.10
leporibus cor maximum 204.27
lepores ubi bina iocinera habeant 205.9
lepores non pingueſcunt 207.5
lepus ſurdus facilius pingueſcit 517.24
lepus animalium uelociſſ. 208.26
leporis membrá contra ſerpentes & eiuſdem in medicinis uſus 508.41.& 510.17. 44.45.47.& 511.12.48.& 512.1 16.29. & 513.11. & 515.48. & 516.1 & inde 45.& 517.4
leporis coagulum in medicina 506.36 & 508.41.50.& 510.3.17.et 511. 33.& 516.45
lepores in cibo ſumpti ſomnioſos faciunt. 517.4
leporis carnes edens formoſus fit ibidem
leporinæ pelles pro ueſtibus 148.1
lesbias gemma 660.18
Lesbium uinum quale 244.19.20
Lesbocles pictor 596.18
lethargicum morbum facientia 368.20 & 416.8
lethargicorum remedia 360.31.& 362.6 & 368.28.& 369.46.& 378.22. & 379.11.& 402.10.& 422.29. & 428.8.& 432.47.& 434.14. & 436.25.& 474.29.& 502.50. & 514.10.& 523.45.& 540.28. & 560.45.& 568.45.47.& 569. 15.& 630.24
leucantha herba 489.44
leuchates gemma 657.21
Leucadis Irinum optimum 385.12
Leucadium uinum 244.32
leucanthe herba 397.48
leucantha herba & ex ea medicina 402.47
leucanthemis herba 404.14
leucanthemum ibid. & 382.3
leucargyllion quid 289.49
leucanthemi herbæ medicinæ 396.30
leuce,id eſt armoratia 349.17
leucceoron herba 468.37
leucochryſus gemma 656.22. 660.23
leucocomis punici mali ſpecies 235.21
Leucochrum uinum 244.40
Leucœnium uinum ibid.
leucogæa gemma 659.25
leucographia gemma ibid.
leucographis herba 487.43
Leucogeus collis ubi 320.33
leucoion quid 600.1
leucon ardeolarum genus 183.26
leuci aues altero carent oculo 200.44
leucopetalos gemma 660.19
Leucophæus pannus 568.40
leucophoron quid 608.35
leucophthalmos gemma 660.19

Leucostyctos marmor 630.28
leucocrutæ feræ descriptio 133.26
leuson arbor 280.19
lex à Cerere primum reperta 123.39
leges quædam ueterum in sacris 245.36
leges censoriæ cœnarũ 146.48. 148.18. & 181.9.& 625.22
leges duodecim tabularum 202.14& inde & 265.7.& 286.38.& 381.44.& 493.31.& 532.25
lex Papyria 577.14
lex Clodia ibidem 15
lex Metella 624.25
Lexipyretæ quæ 375.14
libadion herba 453.48
libanios uitis 248.7
libanochros gemma 660.20
Libs uentus 14.35.41.& 339.34
Libonotos uentus 14.8
libanotis herbæ consideratio 358.1
libanotis qnæ & rosmarinus dicitur ibid.4
libanotidis herbæ cõsideratio medicinæq; ex ea 372.44.& 386.43
libella instrumentũ à quo reperta 124.21
libella unde dicta 576.48
Liber pater. Quære Bacchum.
Liberi,id est Bacchi pictura 627.39
liberales artes seruitia discere olim non poterant 612.43
liberalium artium prima ibidem
liberales artes unde dictæ 238.28
liberi quo pulchri, boni, fortunatiq; gignantur 445.17.& 465.29
libri pumice poliuntur 639.39
librorum superbas inscriptiones arguit Plinius Prologo 1.88
libros thesauros esse prolog. 1.65
libycum asparagi genus,& ex eo medicinæ 267.28
libido in somno quo compescitur 364.11
libido in poculis celari potest 573.4
libidinum tabellæ à quo pictæ 612.22
libidinis impatientia 177.12
libidinis signum 208.25
libidinis temperantiam coercentia 436.17.& 437.11
Libys pueri simulacrum 593.50
Libonis ludi 634.49
Libralia pira quæ 254.32
Libripendes unde dicti 576.50
Liburnicæ naues 150.14.& 157.47
Liburnicæ naues ex qua materia 267.17
lycaonis feræ consideratio 138.30
Lycaonum gentis inuenta 543.43
Lyceo Ioui humana hostia sacrificãt 134.21
Liceriana pira 255.48
liche arbor & ex ea medicinæ 427.8
lichen morbus qui 358.40
lichenæ morbi descriptio 463.41
lichen morbus nouus,Latinè mẽtagra ibi.43
lichenæ morbus quæstuosus medicis 464.1
lichenis morbi remedia multa 465.35
lichenis herbæ descriptio, genera,& unde dicta ibid.40.& 475.16
lichenæ morbi, id est, mentagræ remedia 358.40.& 363.5.& 367.2.et 369 13.& 377.14.& 378.47.& 393.29.& 395.14.& 403.32.& 405.40.& 406.6.& 407.21.& 411.17.& 413.25.& 415.21.& 420.11.49. & 421.28. & 425.35.39.& 426.28.& 428.30.45.& 4349.& 436.21.& 439.9.& 440.3.& 463.35 ferè per totum.& 465.35.40.46.& 490.21.& 495.30.& 509.34.& 534.11.& 555.1.& 56545.& 580.37.& 622.21.41.& 624.16
lichen quid in equo 509.8
lychnis roseæ genus 382.49
lychnis agria herba qualis 459.23
lychnis flos 387.35
lychni pensiles ærei 589.36
lychnitis herba 458.43
lychnites marmor quale 626.21
lychnites gemma 633.50
lychnite uasa potoria fiunt 654.9
Lyciæ mira platanus 214.28
Lycia cedrum habet 276.2
Lyciæ narcissus qualis 383.35
Lycij montis crocum optimum 348.13
Lycij croci cura qualis ibidem19
Reliqua quære parte secunda.
lycium medicamentum 441.36.216.30
lycium quod medicinæ aptissimum ibidem 39.& 216.39
Licij statuarij opera 595.37
Licianum oleum optimum 251.33
Licinius Lartius 345.13
Licinius Publius quando consul 168.14 & 246.23.& 532.26
Licinij inuenta 166.5
Liciniana propago Catonis 110.14
lycophthalmos gemma 661.41
lycopsis herba qualis 487.24
lictores fores percutiebant cum Consul domũ aliquam initraturus erat 115.16
lycos aranei genus 536.20
Lycus medicus 376.44
Lydi Pelasgos pellunt 374.41
Lydiæ ficus quales 257.19
Lydiæ tibus 276.50
lydios modulos quis inuenerit 124.48
lydius lapis,qui & Heraclius 584.27
Reliqua quære parte secunda.
lien quibus hominib.nullus 200.3
lien quomodo totus amittitur 372.20
lienis in medicinis usus 511.40
lienis consideratio 206.18
lien in sinistra aduersus iecur ibid.
lien quibus insit animalibus ibid.19
lien peculiare cursus impedimentũ ibid.22
lien per uulnus exemptus, non admit uitam ibidem 23
lienis magnitudo risus iociq; intemperantiã parit ibid.24
liene adempto,risus adimitur ibidem
liene carẽt sues aliquãdo 436.41.451.49
lienis morbi remedia 206.25.& 361.7 & 363.17.& 369.2.7.& 371.2.27 & 372.18.& 373.24.& 374.46.& 378.4.& 379.13.39.& 393.28 49.& 395.23.& 401.12.& 402.19.24.& 403.45.& 405.21.& 406.9.& 407.7.12.& 414.13.& 417.18. & 424.16. & 426.2. & 429.13.& 432.39.37.& 436.13.40. & 439.21.& 447.19.& 40.32.41.& 471.19.& 482.33.36.& 483.23.& 489.30.& 490.44.& 504.20.& 511.3.& 522.5 567.32. 602.33. 608.28. 623.17
lienes lienib.mederi 501.31.& 510.48.& 516.49
lienum curandorum præcepta 536.12
lienem cursorum extinguentia 475.50
lienem quæ extenuant 360.30.363.49
lienem absumentia 413.36.& 431.24 & 436.40.& 442.16.& 451.48 50.& 470.39.41.& 484.34.& 560.24.& 561.17
lienem emitti totũ per aluum triginta quinq; diebus 372.20
lien ut triduo absumatur 491.19
ligaminum materia apta 279.3
ligamina contuso ligno fiunt ibid.17
lygdinus qualis lapis 631.2
lignum ouo perfusum non ardet 522.38
ligna ossea quæ 280.11
ligna ossea ibid. & 15 ibid.
ligna quo cædi debent tempore ibid.19
ligna quæ in aqua terrá ue diu durẽt 282.46
ligna ubi teredini obnoxia & ubi nõ 283.4
ligna lignis integuntur ut precioſiora fiant 284.9
ligni bracteæ ibid.11
lignum auribus sonans 438.13
ligna quomodo sine igne accendi possunt 444.50
lignum quæ procreet animalia 198.25
lygon arbor qualis 436.5
Liguriæ musti utilitas quo noscitur 248.43
Liguriæ uina generosa 243.45.& 257.3
Reliqua quære parte secunda.
ligustici herbæ natura, & medicinæ ex eo 372.25.& 374.1
ligusticam quidam panacem dicunt 356.7 & 372.25
liguſtrum arbor 223.49.& 270.26
liguſtri arboris natura, & ex eo medicinæ 437.18
lilij consideratio,natura,genera 385.19
lilij genera plura 387.35
lilio apes delectari 388.4
liliorum medicinæ 393.24
lilij oleum 253.43.& 385.29
lilij olei medicinæ 423.31
limaces ne fata lædant 330.23
limacis lapillus ad quid 544.30
limacis generatio 165.15
limacis ossiculum ad quid ualeat 528.26
limeum herba qualis 487.40
Limon librorũ inscriptiones prologo 1.90
limoniates gemma 660.21
limonion,id est beta herba 364.27
lymphationes nocturnæ quo tollãtur 602.19
lymphatici quo homines fiant 445.6
lymphaticorũ remedia 453.14.et 513.37 & 539.18.& 648.50.& 650.1
linus arbor & ex ea medicinæ 427.8
Lyncei fabula cernendi unde sumpta 8.33
lyncis consideratio 139.7
lynx animal quale 211.2
lyncis urina 649.10

lyncis

lyncis bestiæ medicinæ 503.28
lyncis feræ descriptio 133.22.& 139.47
lyncurij gemmæ consideratio 649.8
lyncurion gemma quid 647.23
lyncurium quid 139.48
linguarum animalium consid. 203.24
linguæ morbi remedia 439.5.& 509.48 & 554.49
linguæ dissimiles trecentæ 82.16
lingua carentes homines 100.18
lingua quod animal careat 135.3
lingua gestus sedes 203.42
linguæ animalium diuersæ 203.24
linguæ bubulæ herbæ usus 296.19
lingua herba qualis 445.44
lingulacæ herbæ medicinæ 459.36
linearum uestium usus 342.48
lini herbæ consideratio 342. 23.43
linum agrum sterilem facit ibid.40
linum ubi optimum 343.2
linum in sacris ibid.35
lini maturitas quomodo scienda ibid.31
lini medicinæ ibid.34
linum quo serendum tempore 328.26
lini maceratio 343.37
linum nere uiris decorum ibid.42
linũ non ardẽs quod uiuũ uocatur ibid.46
lino cui principatus tribuitur 344.2
linum ubi serendum 342.43.& 525.2
lini seminis medicinæ 379.23
lina quo nigrescunt 497.26
linum Arachne mulier reperit 124.10
linostrophon, id est marrubium 378.37
linozostis herba quæ 451.13.& 474.50 & 475.17.& 477.28
Linternum Scipionis exilium 242.10 & 284.20
liothasium Napi genus 348.45
liparæ medicamenta 429.45. et 582.33
liparis gemma 666.21
liparis piscis 571.49
lippitudinis remedia 367.3.& 429.36 & 460.29.48.& 488.16.& 494 36.39.& 495.30.& 496.3.et 497 15.& 498.4.& 500.46.et 501.36 & 504.20.& 508.8.& 529.38 per totum.& 565.5
lippitudo infantium quo tollitur 521.32
lirare quid 326.17
Lirinum unguentum siue oleum, & eius medicinæ 385.19.& 423.31
lyros herba qualis 429.6
Lysandri regis somnium 115.1
Lysiæ statuarij opera 628.25
Lysimaches sacerdotis simulacrũ 595.23
lysimachiam herbam Lysimachus rex reperit 454.18
lysimachus gemma 660.22
lysimachiæ herbæ medicinæ 475.42 & 476.46.& 478.43
Lysimachi regis canis qualis 140.25
Lysimachus cum leone inclusus 131.36
Lysippus pictor 617.6. 620.3
Lisippi statuarij opera 591.20.et 592.12 18.& 593.12. 594.3.17. 116.44
Lysistratus statuarius 593.13.& 620.3
Lyson statuarius 596.42
luis comitem esse miseriam 115.49
literarum inuentores 71.1.& 123.40
literarum usus æternus ibidi 49
literæ quo à musculis tutantur 483.35
literæ adulterarum quæ non semper legi possunt, ex quo succo 469.32
literæ Aegyptiæ 631.14
lithizontes gemmæ 653.16
lithospbernum herba mira 487.27
lytta uermis qualis 527.12
Liuianum æs unde 588.29
Liuia Augusta 646.39
Liuia Aug. cristallũ in Capitolio dicauit ibid.
Liuiæ Aug. uxoris de gallina mirũ 263.14
Liuiæ Augustæ ex ouo augurium 182.28
Liuiæ charta 232.18
Liuia fœcunda antea, cum Augusto sterilis 109.48
Liuiæ porticus et in ea uitis maxima 239.3
Liuiæ ficus qualis 257.24
Liuiæ Rutilij senecta 120.8
Liuius M. consul quando 519.3
Liuium historicum taxat prologo 1.59
liuoris remedia 378.33.& 412.37. & 414.6
lix quid 644.4
Lobæ quales 315.32
locorũ muliebrium consideratio 206.42
locorũ mutatio utilis longo morbo 497.4
loca naturam interdũ mutant 276.1
loci mutatio plerunque prodest 292.13
locorum uis 270.49.& 272.20 & 273.36.& 274.4.& 276.8.& 282.47 & inde.& 287.44. et 288. 4 per totum & 11. ibid. per totũ. et 306 28.& 316.4.& 318.50 & inde.& 326.48 per totum.& 387.47. et 545 47 per totum.& 563.23.36.40 per totum.& 27.16 per totum.& 276.1 per totum.& 30.35 per totum.& 38. 41.& 59.17
locupletes qui & unde 311.38. 585.12
locustarum terrestrium consid. 197.19
locustæ usu carent 200.46
locustarum oculi quales 201.46
locust. infestatione oppida derelicta 136.36
locustæ miræ magnitudinis 149.20
locustarum cibo tantum uiuentes homines 101.9.& 107.8
locustas auertentia 656.7
locustarum piscium consideratio 158.23 & 165.2.23
locusta Polypo inimica 167.30
locustæ pisces 571.49
locustæ aquatiles crustis teguntur 153.1
locustæ senectutem exuunt 158.23
locustarum coitus 165.2
locustæ quaternorũ cubitorum 149.20
loligo piscis uolitans 157.17.et 341.40 & 559.34
loligo piscis tempestatẽ prædicit 341.40
loliginis magnitudo 158.15
loliginũ coitus et partus 164.50. 164.26
loligines pisces quales 154.6.& 157.13 & 559.34
lolium frugibus inimicum 324.48
lolium infelix & ex eo medicinæ 414.30
Lollij Paulinæ Caij Imperatoris matronæ, ac eius ornatus 160.31
Lollius cur infamatus ibid. 37
lomentum & ex eo medicinæ 412.36
lomentum ad pingendum aptum 587. 44
lomentum ex ceruleo fit ibidem
lonchitis herba quæ 459.50.& 470.40 43.& 474.43
longæ uitæ homines 59.18. 107.11
Lophon statuarius 596.44
loquela carentes homines 100.20
Lora linum quomodo fiat 245.5
Lorica à quo reperta 124.31
Loti arboris consid. 234.34
Lotos herba ibid.47.& 430.49
Lotos & ex ea medicinæ ibidem
Lotos herba & ex ea medicinæ 404.24 & 477.39
Loti scapus radixq; 235.4
Loto herba quæ fiunt 247.1
Loti arboris baccæ 260.14
Lotos quæ faba Græca dicitur 430.49 & 274.41
Lotos non sentit cariem aut uetustatem 282.23
Lotos uetustissima Romæ 284.22.27
Loti sex ingentis precij & ætatis Romæ 286.25
Loti arboris floris lus 384.28
Lotometra herba qualis 404.26
Lucana uina 244.1
Lucani scarabæorum genus 197.1
Lucæ boues cur dicti 127.39
Lucernarum fungi quid præsagiant 341.27
Lucernarum luminibus apta 458.45
Lucernarum odor, abortus causa 108.26
Lucernæ pisces 157.6 571.49
Lucifer stella qualis 4.9
Lucilius primus condidit stili nasum. Prologo operis, uers. 29
Lucilij de pauimentis uersus 642.28
Lucina dea unde dicta 284.25
Lucinæ deæ area Romæ quando condita ibidem
Lucos religiosos succidi qualiter permissum 310.27
Lucinius Caluus orator 120.48
Lucius Portius cos. 11.32
Lucius Iunius quando cos. 251.12
Lucius Piso potator maximus 250.25
Quære Piso
L. Sicius Dentatus. Quære Sicius
L. Papyrij prætoris sententia lata pro muliere, quæ in decimoquarto mense post obitum mariti peperit 108.12
Vide Papyrius
Lucius Cæsar censor quando, & quid censuit 246.23
Lucius Plocius proscriptus unguenti odore proditus 228.7
Lucius Plocius bis consul censorq; ibidem
Quære Plocius
Lucius Balbus cos. 25.40
lucorum quorundam reuerentia 214.4
Lucretiæ nulla decreta statua 591.8
Luctatius Q. clypeos ubi dicauit 606.16
Luctatius Q. Mineruam dicat 595.30
luctus & tristitia cibo mollitur 409.50
Luculio quid Samosatam oppugnanti accidit 30.8

Luculli uilla ſine agro 315.31
Lucullus L. primũ ceraſum in Italiam uexit 260.19
Luculli contra Mithridatem uictoria ibid.
Lucullus quot cadorum uini Græci diuiſit. 246.26
Lucullus M. Apollinem Capitolinũ unde Romam aduexit 59.42
Lucullus Imp. amatorio perijt 450.4
Luculli uictoriæ 465.23
Lucullus ſigna multa Romã aduexit 591.45
Lucullus ex Apollonia oppido Apollinẽ trãſfert 592.10
Lucullus L. duobus talentis picturam emit 617.20
Lucullus L. ſignum Felicitatis locat 620.7
Luculli mira marmoris columna 629.41
Lucio Lucullo epulanti manus à ſeruo in cibis retrahitur 497.19
Lucullus L. quid de polypo 157.42
Lucull. Xerxes togatus appellatus 166.6
Lucullleum marmor cur dictum 629.42
Ludius pictor 616.24
ludorum gymnicorũ repertores 125.6
Ludos funebres quis inuenerit ibidem
ludorum ſacrorum uictores coronabantur 264.31
ludorũ ſacrorũ in circo cõſuetudo 381.43
ludorum genera plura, & eorum repertores 125.6
lumborum morbi remedia 359.10 & 360.30. & 361.7.38.49. et 362 17. & 366.47. & 367.23.25.50. & 368.9. & 369.12.39. & 370.32 & 372.20. & 374.18.46. & 378. 23.34. & 394.39. & 396.20. & 397.15. & 401.13. & 402.49. & 405.2. & 407.17. & 414.7.20. & 416.46. & 433.24. & 438.4 & 442.37. & 473.22. & 484.49 & 485.36. & 497.49. & 501.10 28. & 502.26. & 510.36. & 536. 22. & 603.38. & 622.21.45
lumbrici omnes oculis carent 200.47
lumbrici quibus ſunt nationibus 491.40
lunaris rationis conſideratio 338.15
Lun. annus apud Aegyptios qualis 119.47
lunæ ratio in lignis cædendis habenda eſt 280.29
lunæ conſideratio, natura, motus, effectus, miracula 4.26
lunæ infinitæ ſecundum quoſdam 1.11
lunæ amore Endymion cur captus fingitur 4.34
lunam à ſole lucem accipere ibid.46
lunæ macula quid & unde ibid.50
lunæ eclipſis cauſa quæ 5.2
luna cur non in quauis oppoſitione obſcuretur ibidem 12
ſupra Lunã omnia pura luceq; plena ibid.18
lunam maiorem eſſe quàm terram ibid.18
lunæ defectus inuentor ibid.36
luna obſcurata cur æra pulſauerint ibid.47
lunæ defectus quando fiunt 6.6
lunæ coitus quid ibid.7
lunæ eclipſis aliquando ipſa & ſole ſuper terram exiſtentibus ibid.14
lunã minorẽ eſſe alijs ſtellis errantib. ibid.22
lunæ motus augmentũ decrementũq; ibid.19 & 8.46
luna intra quatuordecim partes ſolis ſemper occulta eſt 6.21
lunæ in zodiaco motus 7.19
luna tantũ in geminis bis coitũ facit 8.31
luna prima & noua quo in ſigno eodem die uidetur ibid.32
lunæ color qualis ibid.43
lunæ plures quando ſimul uiſæ 11.44
lunæ in terris influxus 13.12
lunæ augmenti decrementiq; cauſa in conchis ibid. & 28.19
luna motus marium 27.17
lunæ poteſtas in rebus 23.17. & 30
lunæ obſeruatio 413.28. & 417.28 & 431.32. & 494.33. & 513.35 & 562.4. & 658.43
lunæ ſidus rerum eſſe ſpiritum 28.17
lunæ uim quæ ſentiunt ibid.19.28.31
luna fœmineum ſidus 28.31
luna ſub terra exiſtente, ſata odore minuuntur 351.48
luna creſcente, frumenta grandeſcunt 337. 10. & 338.16
luna ſilente quæ ſerenda ſunt 337.36
luna decreſcente quæ agenda 338.19
lunæ ad opera peragenda leges ibid.
luna creſcens, decreſcens, plenaq; quomodo cognoſcitur ibid.17
lunæ præſagia quo ad temporis diſpoſitionem 340.28
lunæ dierum obſeruatio à quibus 285.34 & 340.29
lunæ ſilentis tempus ad quid 280.30
luna decreſcente ſtercorandi agri 338.20
lunæ obſeruatio in inſitione, religionis cauſa 295.50
lunæ obſeruatio in ſatione raparũ 322.12
lunæ obſeruatio in ſeminando 328.6
lunæ interlunio ac plenilunio quæ fiunt 334.27
lunæ plenæ tempore quæ fiant ibidem
lunæ ſtatus quando nocuus 335.45
luna ubi raro uidetur 90.15
lunam contra non mingendum 498.28
luna conchi augeſcunt 150.42
luna plena cancri pingueſcunt 158.3
lunæ gemma 661.12
Lupercorum ſacerdotum habitus 596.10
lupini leguminis conſid. 322.16
lupinus ſemper ſe ad ſolem uertit ibid.18 & 332.30
lupini uſus communis quadrupedum & hominum 315.12
lupini caulis qualis ibid.42
lupino folia decidunt ibid.48
lupini fimus optimus 291.11 & 309.39. & 522.22
lupini medicamine formicæ auertuntur 310.19
lupinus quo maceretur ut homini in cibo ſit 322.31
lupinus puerorum remedium in uentribus. ibidem 32
lupinus ubi ſerendus 324.43
lupinorum oleum 253.41
lupini medicina 413.47
lupini ſylueſtris medicinæ ibid.
lupinorum therminũ oleũ ad quid 423.27
luporum conſideratio 134.8
luporũ oculi ſplendentes 201.42
lupi dexter caninus dens ad quid 203.4
lupus contra ueneficia 506.47
luporũ capita cur portis præfigũtur ibid.48
luporũ ueſtigijs calcatis torpeſcũt equi ibid.
lupi in medicinis uſus 507.47. & 508.21 49. & 511.16. & 512.5. & 513.7. 48. 514.12. 515.46. 516.43.44
lupi ubi non ſint 148.38
luporũ iecur equinæ ungulæ ſimile 517.19
luporum ueſtigijs equi rumpuntur ibidem
lupi ne in agrum accedant ibid.31
lupus ne alicui animali noceat ibid.34
lupi homini uiſo uocem adimunt 134.9
lupi ubi maxime proueniunt ibid.10
lupi in quos uertuntur homines ibid.11
lupi caudæ amatorium ineſſe ibid.24
lupi quo coeunt tempore ibidem 25
lupi in fame terra ueſcuntur ibidem
luporum augurium ibip.26
lupi ceruarij quales ibid.27
lupi ceruarij inſatiabiles 206.12
luporum lapilli in ueſica ibid.38
luporũ ubi cum hominib. ſocietas 170.6
lupi piſcis aſtus 559.16
lupi piſcis cum mugili inimicitia 167.29
luporum piſcium conſideratio, natura, &c. 154.48
lupus piſcis 554.10
lupus piſcis bis anno parit 165.16
lupi piſces, lanati appellati 154.50
lupus piſcis ubi optimus 165.50
lupus herba quæ 389.37
lupi araneorum genus 195.18
luſcioſorũ remedia 426.18. 508.11
luſciniæ auis conſideratio, natura, cantus 175.17 & inde
luſciniæ aues Græce Latineq; loquẽtes 179
luſcinia candida 175.41 (19
Luſitana ceraſa 260.24

Reliqua quære parte ſecunda.

luſtri publici conſuetudo 494.2
luteus color in nuptijs 385.33
luteæ uiolæ deſcriptio 393.47
lutea herba qualis 580.49
Lutei ædificij repertor 124.2
lutræ 137.9. & 571.28
lux ſonitu uelocior 17.22
luxatis, id eſt, membra à ſuo loco amota habentibus, utilia 364.3. & 372.49. & 373.8. & 377.38. & 393.37. & 396.6. & 402.13. & 403.46. & 406.19.27. & 410.5. & 412.25. & 415.27. & 421.45. & 422.50 & 423.13. & 428.25. & 436.23. & 438.33. & 440.45. & 443.35 & 445.49. & 447.19. & 475.4 & inde. & 482.36. & 493.47. & 505.17. & 514.31. & 520.39. & 555.20. & 642.6
luxuriam aduerſus fraudem muniri decet 662.43
luxuria mater quid pariat 161.20
luxuriæ exempla 160.42
luxuria maxima in auro et argẽto 585.38

luxuriam

luxuriam Asia misit in Italiam 586.31
luxuria multa uariauit 574.40
luxus exprobratio 64.42.& 213.47 & 214.14. & 227.38
luxus origo 284.9
luxus causa quæ fiunt ibid. & 585.44
luxui omni deditissimus M. Apicius 155.20 Vide Apicius
luxus luxuriæq; reprehẽsio 284.9.564.3
luxus reprehensio 399.18
luxus hominum redargutio 410.26
luxus redargutio 155.20.& 159.21 & 160.13.& 162.37.& 572.35.& 577.26. 585.40. 625.6. 634.50

M

Macedonia quando ficorum habet copiam 272.31
Macedoniæ pix qualis 268.39
Macedoniæ adamas 649.34
Macedoniæ gemmæ 661.7
Macedoniæ cerasa 260.27
Macedonica saliunca qualis 385.3
macelli uectigal maximum Romæ 347.4
macir arbor 216.36
machlis fera 130.14
maciem inducentia 213.28.& 434.49
macula, id est telicardios gemma 661.22
maculæ corporis quõ tollantur 369. 6 & 370.14.& 424.46.& 478.41 & 502.17.& 504.32. & 638.31
maculas è facie tollentia 359.13.& 509 38.& 534.7
madon uitis genus 417.4
madon herba quæ 454.32
Mænadum simulacrum 627.15
Mænomenon mel quod 388.32
Magica fraudulentiss. artiũ omnium 531. 23
Magicæ autoritas maxima ibid. 2.4
Magicæ prima origo ex medicina ibid. 26
Magica ferè in orbe toto ibid. 32
Magica in Persida orta creditur ibid. 33
Magicæ species plures 532.35
Magica ars à quibus in nostro orbe 444.24
Magicæ herbæ plures ibidem 23
Magicis nihil mirabilius ibidem
Magicæ uis 465.18 & inde. et 501 43.& 657.32
Magicæ artis derisio 465.18.& 514.1
Magicæ artes quibus impediuntur 459.16 & 501. 48
Magicæ uanitatis redargutio 655.28 & 656.4.& 658.41.47.& 659.41 & 500.23.35
Magi quibus utantur herbis 337.15.33 & 459. 24
Magi qua herba pota diuinent 445.8
Magi qua herba perunguntur ibid. 15
Magorum ueneficijs quo resistitur 500.5 & 638.28
Magorum superstitio 405. 4
Magorũ circa uerbenaeam insania 457.32
Magi quib. in Aximomantia utantur 638.38
Magorum astus 522.46
Magi plures uetustissimi 531.21
magides quæ 586. 26
magydaris herba 346.2
magydaris ubi maxime nascitur ibid. 6
magiriscia quæ 587. 21
magmata unguenti feces 227.33
magnanimitatis exemplum 113.21
magnetis lapidis consideratio, genera, miracula, medicinæ 637.7
magnes ferrum ad se trahit 358. 27 & 637.11. & 643.40
magnetis & ferri concordia 601.47
magnetis cum ferro mirum ibid. 48
magnes ubi nascitur 602. 1
magnes in se uitri liquorem ut ferrum trahit 643. 9
magnetis cum adamante discordia 649.49
magnes adamante præsente ferrum non attrahit ibidem
magnitudinis homines miræ 100.32
magnitudinis corporum causa 23. 46
magnitudinis humani corporis consideratio 111.13 & inde
magistratus Romanorum betulla arbore uirgas faciunt 270.18
magistratib. quo anno Roma caruit 284.23
magistratuum aspectu capita aperiri cur institutum 497. 34
maiæ cancrorum genus 158.34
malache maluæ genus 377.5
malachra arbor 216.50
malagmatum, id est fomentorũ dura mollientium usus 435.7.& 436.24.439.20
Malas sculptor 626.7
maldacon 217.1
malicorium quid 424.36
Malina quæ dicatur 254.47
malleolus uitiũ quid & unde dictus 300.23
malobathri arboris consideratio 225.21
malobathri arboris medicinæ 423.23
malope maluæ genus 377.4
maltha qualiter fit 642.7
malthæ mirum 30.5
maluacei caulis rosa 385.2
malua herba ubi arborescat 347.35
maluæ mira magnitudo ibidem
maluæ satio quando 356.29
maluæ herbæ consideratio, genera, medicinæ 377. 3 per totum
maluæ terram pinguem faciunt ibid. 7
maluæ succus contra apium morsus 388.41
malæ nulli præter hominem 202.24
malæ animalis membri descriptio 202.14
malorum arborum consideratio 255.14
malorum arborũ uaria denominatio ibid.
mali cotonei consideratio 254. 22
malæ quæ propriè dicantur fructus arborum ibidem 29
malus Assyria qualis 215.6
malus medica ibidem
malorũ omni genere uinum faciunt 247. 1
mali punici consideratio 235.17
mala poma quomodo seruentur 256.19.27 & 256.47
malorum succus qualis 261.2
malorum odor ibidem 3
malus quæ loca amet 270.16
malo folia mucronata 271.39
malus quando germinet 272.25
malus quo tempore semen efficit 273.27
malus facile fructum perdit ibidem
malus quæ bifera 273.50
malus celerrime senescit, tuncq; deteriorem fructum fert 274.13
malo arbori uita breuis 284.48.294.40
mali insitio quando 296.16
malus quo plantanda uel serenda tempore 298.46
mala ferentium medicinæ 424.6
mala quæ bona malaue sint ibid.
malorum genera plura, & ex eis medicinæ ibidem 25
mali punici genera et ex ea medicinæ ibid. 29
malum terræ herba 456.26
malum nullum sine aliquo bono 479.44
malis, bona paria non esse 117.30
Malus nauis à Dædalo reperta 125.23
mala non monstranda alijs 449.49
mammarum consideratio 208.36 & 41 ibidem per totum
mammas homo solus in marib. habet 208. 36
mammæ ne fœminæ quidem omni ibid. 37
mammas uolucrum uespertilio tantum habet ibid. 38
mammæ binæ quibus ungula solida ibid. 43
mammas boues quaternas, oues capræq; binas habent ibid. 45
mammas sues toto uentre duplici ordine habẽt ibidem 46
mammæ ut uirgini perpetuò stent 516.4 & 461.35
mammas uirginum cohibentia 485.34
mammæ mulierum ne crescant 461. 35 & 516.9.& 570.5
mammam uirilem & muliebrem habentes 105. 44
mammarum mulierum remedia 370.36.47 & 376.13. & 377.18. & 411.16. & 413.6. & 422.38. & 424. 16 & 428.25. & 433.29. & 434.14 & 477.39.40.et 478.3.& 481.38 & 484.30.& 491.24.& 498.43 & 570.3.& 637.35.& 638.27.29
mammarum duritiam emollientia 366.21 & 367.40.& 505.16.& 564.1
mammis turgentibus medicina 370.11 & 416.21
mammarum inflammationes tollentia 377. 34.& 420.46
mammarum doloribus post partum remedia. 394.3.& 396.10
mammas lactis sui impatientes extinguentia 490.7 Vide lac
Mammillanæ ficus unde dictæ 257.19
Mammosa pira 255.48
Mamurra Romanus quis, & eius domus 629.32
mandragoræ herbæ consideratio 461.5
mandragoræ usus & medicinæ 461.14. & 466.3.& 472.13.& 473.15.23 & 474.45.& 477.8.24. 478.8
Mangones quo pubertatem iuuenũ inhibent 397.20.& 532.21.& 570.31
Mangones gemmarum 662.50
Mangonum cura 433. 44
Manicon quid 398.17
Manilij Cornuti morbus qualis 464.2
Manilius Marij legatus 574.37
Manilius senator 168.12
Manilij Cn. ex Asia triumphus 589.32
Manius eques Romanus breuis staturæ homo

homo 111.26
Manilius consul quando 490.23.606.23
Manlius seruus 624.35
Manlius mathematicus 632.3
Manlius quid Romam attulit 645.22
Manlius natus cæsa matre 108.7
Manlius primus Carthaginem ingressus ibidem
Manlij Capitolini fortitudo et gesta 114.20
Manlius Capitolinus regnum affectat ibidem 24
Manlij Torquati interitus 122.45
Manius Martius ædilis plebis frumentū populo primus donat 312.6
manos piscis genus 163.40
Mantichoræ feræ descriptio & 137.2 135.36
manubria rusticorū ex qua materia 284.4
manus animalis consideratio 209.40
manuum morbi remedia 395.26
mapalia scirpis tegi 279.27
mappæ lineæ non ardentes 343.45
marathrum herba 386.20.& 136.10
Marcellus consul 5.37
Marcellus M. quoties dimicauerit 113.16
Marcelli theatrum ubi Romæ 116.17
Marcellus quid erga Archimedem mathematicum ibid.33
Marcello M. quum perijt iecur in extis defuit 205.3
Marcellus Syracusas urbem capit 116.38
Marcelli Vectij prodigium 308.24
Marcellus Augusti nepos, & eius ædilitas 344.15
Marcellus Octauiæ filius quid Apollini consecrat 645.20
Marcelli theatri dedicatio 132.36
Marcus Agrippa temulentus aliquando 250.33
Marcus Acilius consul 18.2
Marcus Scius quando ædilis 251.11
Marcus Curius. Vide Curius
Marcus Valerius 262.25
Marci Crassi laurea ibid.21
Marci Tullij equitis Rom. statura 111.26
Marcus Herennius cos. 345.35
Marcus Ant. Quære Antonius
Marcus Ludius pictor 616.24
Marci Othonis inuentum 227.47
marculi repertor 124.6
Mareotidæ uuæ 241.22
mare concussum sedantia 659.36
mare quid è se pellit 638.33
maris nausea quomodo arcetur 483.32
maris afflatus quibusdā locis noxius 288.14
maris tempestatum signa plura 340.35 & 341.31
maris dij plures 627.24
maris aqua salubris 551.28
maris aqua uina condiunt aliqui 248.23
maris fruticum consideratio 237.14
maris mira 558.6
mari nihil uiolentius ibid.40
mare quando halcyonum fœturæ sternitur 15.21
mare nauigare coegit auaritia ibid.24
mare cur non crescat accessu tot fluminum 20.37
mare terram undiq; circundat ibid.48
maris nauigatio ibid.42
mare quoq; terræmotum sentit 24.36
maria quibus locis recesserint 25.23
mare fuisse ubi nunc terra est ibidem
maria quas terras irruperint ibid.41
mari quæ terræ sublatæ sunt 26.7
maris accessus recessusq; qua ratione fiant. 27.15 per totum
maris fluxus & refluxus quando maiores uel minores ibid.30
maria quæ maxime intumescant ibid.41
maris miracula plura 28.10
marium purgatio ibidem
mare cur salsum ibid.22
mare quo tempore dulce uisum ibid.28
mare ubi altissimum ibid.36
maris aqua grauior dulci ibid.43
mare subeuntia flumina ibid.47
maris aqua dulcis locis pluribus 29.11
mare oleo tranquillatur ibid.50
mari urinantium consuetudo ibidem
mari in alto non cadunt niues 30.1
maris animalia maxima 149.9
mare habet quicquid in natura reperitur ibidem 14.& 164.24
maria canis exortum maxime sentiunt 154.39
maris sæuitiam præsagientia 158.48 & 340.35.& 341.41
marinæ diuitiæ 159.16.21
mare uentri damnosissimum ibid.18
mare quando tranquillum 176.19
maritima terrestribus notiora 571.20
marinæ aquæ proprietates plures 29.49
marina animalia uenenata 164.29
marini homines 149.47.& 571.26
marina prælia inter beluas 150.10
marinorum ueneni remedia 426.30
marinum olus 566.47
marinus uiuulus qualis 153.3
Marga terræ genus & qualis sit 289.46 & 290.25
margaritarū consideratio, luxus, precia, etc. 159.20
margaritarū copia ubi 92.39.& 159.27
margaritarum insula Tylos 96.21
margaritæ in herbis quibusdam 487.30
margaritarum ingentia precia 160.35
margaritas aceto resolui 161.2
margaritarum luxus notatur 159.21 & 160.14
margaritas Indicus maximè mittit oceanus 159.27
margaritæ Indicæ 630.1
margaritæ Britannicæ 160.29
margaritæ partus concharum 159.34
margaritis cæli maior societas quàm maris ibidem 36
margaritæ quomodo colorem perdunt ibid. 43.& 160.6
margaritæ crassescunt senecta 159.45
margaritas urinantium cura peti 160.4
margaritas senescere dicunt ibidem 2
margaritæ pedibus calcantur ibid.17
margaritiferæ conchæ 571.41
Mariamnum æs 588.31
Marianus Valerius prætor 342.26
Mariana sodalitia 636.6
maria referta syluis quæ 237.13
Marisca ficus 257.31
mariscon iunci genus 392.3
maritorum erga coniuges suas scitu dignum 562.40
Mario Gratidiano dicatæ statuæ 585.7 & 591.4
Marius C. uaricem stans sibi extrahi passus est 210.29
Marij C. septies consulis uilla ubi 313.29
Marij C. ex Rhodano fossa 36.9
Marij C. de Iugurtha triumphus 520.3
Marius filius aurum é Roma Præneste detulit 574.14
Marij C. cadauer erutum 123.16
Murij C. Cimbrica uictoria & usus cantharorum 586.41
Marius primus aquilam legionibus Romanis dicauit 169.15
Marius C. consul 11.50.& 120.14.47 & 171.14
Mario C. cum immolaret iecur defuit in extis 205.4
Marmaridius magus 531.43
marmaritis herba qualis 444.40
marmor Numidicum Simnadicumq; 605.17 & 629.39
marmoris mira ædificia 625.27
marmor qui primus Romæ in publicis operibus ostenderit ibidem 27
marmore scalpendo qui primo inclaruerunt ibidem 45
marmor ubi nobile 626.20
marmor sculpi ante picturam ac statuariam repertum ibid.25
marmoris artifices nobiles plures 625.47
marmoris statuæ plures ibidem
marmoris columnæ in templis 629.19
marmoris secandi in crustas inuentum ibidem 28.47
marmoris genera & colores ibidem 16 & 630.14
marmore quidam uina condiunt 248.22
marmora in lapidicinis crescere 637.3
Maroneum uinum nobilissimum 242.28
marrubij herbæ consideratio, natura, medicinæ 378.36
marrubij uaria nomina ibidem
marrubij genera duo 379.2
marrubio uina conficiunt 247.13
Marrucinæ ficus nobiles 258.29
Marrucini agri prodigium Neronis tempore 308.23
Marsyas Lydorum dux 43.28
Marsyæ religati pictura 611.44
Marsya ubi & in qua arbore suspensus 284.45
Marsyæ cum Apolline certamen ibid.
Marsyæ adempta corona 381.50
Marsici belli signum & omen 262.2 & 148.8
Marsici belli causa 452.25
Marsorum contra serpentes uis 388.44 493.42.& 494.46
Martia Rom. aqua qualis 549.16
Martia icta fulmine 16.38
Martis circuli siderisq; consideratio 4.2

Mar.ſtellæ motus,exortus,occultatio 6.33
Martis ſtellæ per zodiacum motus 7.23
Mar.ſtellæ curſus maxime obſeruabilis 8.25
Martis ſtellæ color qualis ibidem 42
Martis ſimulachrum 596.33 & 627.27
Martis ultoris templum 601.25
Martis filius 124.23 & 125.29
Martion medicus 495.35
Mart.Picus quid cũ Pœonia herba 450.25
Martij Pici de herba quadã mirum 486.27
Vide Picus Martius
Martij Q.cenſura 464.7
Martius Qu.Scipionum ultor 606.21
Martij campi obeliſcus 631.49
Martius Qu.Appias aquas Romæ ducit 636.32
Martius Qu.rex prætor 549.19
Martius Qu.conſul 11.40
Martius conſul 18.12
Martius L.conſul 25.5
Martij L.caput arſit 30.50
Martij diuinitas 116.3
Martius Philippus cenſor 126.3
marum arbor qualis 224.4
mares fœminis fortiores præterquam in pantheris & urſis 211.36
mares in quibus animalibus non reperiuntur 154.24
mares præſtant pondere 111.37
marium cadauera ſupina fluitant, fœminarumq; prona ibidem 39
mares qua ratione concipi poſſunt 339 32 & 451.19 & 456.39 & 472 34 & 478.36 & 484. 26.37 & 490.1 & 516.1.30
Maſaris uua quæ 225.44
Maſiniſſæ regnum 68.38
Maſiniſſa poſt octuaginta ſex annos genuit 110.12
Maſiniſſæ filius Metymathnus ibidem
Maſiniſſa quot annis regnauit 119.49
maſpetum quid 345.42
maſſaris herba 415.49
Maſsica uina nobiliſsima 243.32
Maſſyliæ patera ex uite 238.42
Maſſyliæ uina ibidem 40
Maſsilienſe ſiſer optimum 361.27
Maſſurius augur 169.38
maſtices herbæ conſideratio 220.30
maſticem lentiſcum quidam uocant 248.32
maſtos herba qualis 478.40
Maſurius ſcriptor 108.12 & 270.21
materia quo cædenda tempore 338.25
maternæ reuerentiæ exemplum 141.38
materni amoris exemplum 132.43 & 142.23.47 & 147.32 & 148 22 & 151.5 & inde & 170.41 & 177.24
Matius Cn.eques Romanus 215.1
Matius Romanus 255.25
matricis remedia 486.32
matrimonij fidei exemplum 127 27 & 134.38 & 137.5 & 151.5 & 177.30 & 105.36 & 116.8.20
matrimonium neſcientes homines 68.16
Mauſolus Cariæ rex,& eius ſepulchrum 627.44
Mauſolus rex quo anno obijt ibid.629.30
Mauſoli regis Artemiſia uxor 454.22 & 627.45
Mauſoli domus qualis 629.30
Mauſolea ex qua materia 621.49
Mauſoleon ſepulchrum à quibus factum 627.43 & inde
maxillarum morbi remedia 395.25 & 421.13 & 426.7
maxillarum conſideratio 202.24
maxillares dentes 203.4
Maximus pictor 611.12
Mecœnatiana uina 243.43
Mechopanes pictor 618.21
meconium quid 499.46
meconis lactucæ genus 353.11
meconium id eſt,papaueris ſuccus 375.18
mecon herba & ex ea medicinæ 375.45
meconion herba 489.21
meconij remedia 417.39 & 418 45 & 420.37 & 422.22
meconites gemma 660.29
Medea herbarum perita 448.31
Medeæ frater ubi interfectus 48.38
Medeæ quadrigarum ſimulachrum 594.35
Medeæ picturam Cæſar Veneri dicat 607 31 & 615.18
Medeæ pictura imperfecta 619.11
Medea quibus pellicem excuſsit 30.13
Medea gemma à Medea reperta 660.24
medica malus unde 215.6 & 255.14
medica herba unde aduecta 323.11
medicæ res paratæ natura ſunt 430.39
medicamenta mala quo tollantur 366.48
medicamenta mala quibus nocere non poſſunt 458.15 & 459.16.18.24 & 562.22
medicamenta ſi forte in menſa ponantur non prodeſſe 494.30
medicamenta noxia ne noceant 501.50 & 539.9 & 602.18
medicamentaria à Chirone reperta 124.12
medicamina ubi quærenda 410.31
medicaminibus quando non utendũ 456.20
medicina unde nata 430.39
medicinam non tam præbentes quàm reperientes proſunt 492.16
medicinæ uſus, & ex quibus eſſe debet 410.24
medicina ex fraudibus hominum 430.41
medicina imperat Imperatoribus ibid.46
medicina uera in cœnis quotidianis ibid.44
medicina antiqua quæ 449.5
medicina nullam artiũ inconſtantiorem eſſe 518.2
medicina noua 464.40
medicinæ auxilia cõmunia quæ ibidem 45
medicina,abſtinentia & fames 496 50 & 412.15
medicinæ ab animo hominis pendentes non omittendæ 496.50
medicina ab oraculis petitur 518.4
medicinarum optima quæ 497.1
medicinæ à Dijs inuentæ 518.3
medicinæ præmio ingentia ibidem 16
medicinæ origo atq; inuentio ibidem 3
medicina ex qua magica nata eſt 531.26
medicina & magica pariter effloruerunt 532.18
medicinæ plures ab animalibus repertæ 135.47 per totum
medicinæ animalium ex membris 492.6
medicina à quo reperta 124.11.17
medicinam Romani damnauerunt 518.50
medicam rem priſci non damnabant, ſed artem 510.20
medicina luem morum induxit 520.20
medicinæ Græci autores recẽſentur 518.8
medicinæ fidem fieri abrogaſſet magica uanitas 465.18
medicinæ longe naſcentia nõ placẽt 410.31
medicinæ prodigia 643.45
medicina an ualeat per incantamenta 492.46
medicorum crudelitas ibidem 27
medicorum literæ inſpiciendæ non perdiſcendæ 519.9
medicina pollens Hippocrates, quomodo honoratus 116.28
medicus omnium clariſs.Aſclepiades, & mira huius fiducia ibidem 33
medicorum ſtudium non in uerbis & garrulitate 464.34
medicorum priſcorum diligentia 425.8
medici excellentes plures 116.28
medicos arguit 598.21
medici ueteres plures 517.46
medici periculis noſtris diſcunt, & hominem occidiſſe ſumma impunitas 519.30
medico cuiq; ſtatim creditur ibidem 27
medicorum turba ſe periſſe monumenti inſcriptio 518.45
medicorum plurium laus 464.32 per totum & 116.28 & inde
medici Aegyptij quales 464.1
medici cuiq; uenalem uitam promittunt 430.41
medicorum aſtus ibidem 40
medicorum inter ſe contrarietas 364 49 & 368.28 & 464.32 per totum & 40 ibidem per totum
medicorum conſuetudo arguitur 410.24
medion herba qualis 488.7
medullæ conſideratio, uſus, medicinæ 505.38
medullæ arborum 272.47 & 300.8
medullæ effectus,& ex quibus optima ibid.
medullæ in medicinis uſus 509.32 & 511.31
medullæ conſideratio 207.10
medulla quæ careant ibidem 111.41
Megabizi ſacerdotis pictura 614.15 & 617.45
megalium unguentum 227.7
Megaris excidium prædictum oraculo 281.16
Megaſthenes ſcriptor in India 87.11
Meges quis 565.11
mel corpora conſeruat 107.39
mellis probatio 191.36
mel qua ratione extrahitur 192.9
mel quod auribus utiliſsimum 531.10
mellis in quo ſunt apes immortuæ in medicinis uſus 537.11.49
mellis natura qualis & unde 190.49
mel ex apum uomitu 191.6
mel in arborum foliis ibidem 1

mel optimum ex quibus floribus ibid. 38
mellis genera, & diuersitas ibidem 15 & 47 ibidem per totum
mella etiam ex sparto & oleis carpuntur 189. 48
mel quomodo fiat 191.10
mel quomodo sorbetur ibidem 12
mel uernum cur anthinum uocant ibid. 19
mel æstiuum, horæum uocatur ibidem 27
mellis in medicinis usus ibidem 32 & 192.16
mel quando uberius, & pinguius carpitur 191.36
mellis tertium genus, Ericæum uocant ibidem 47
mella à puris eximenda 192.1
mella furem, & menses odere ibidem
mella unde acescant ibidem 15
mel uenenatum ubi nascitur, & eius remedia 526.50 & 562.16
mel qui primus cum uino miscuit 242.29
mel cum aceto mixtum Oxymel 247.43
mel uenenatum unde 388.18
mellis uenenati signa ibidem 23
mellis uenenati remedia ibidem 265.26.50
mel insanum faciens 388.31
mel quod muscæ non attingunt 388.47
mel à putredine seruat 409.30
mellis natura qualis ibid. & inde per totum
mel quibus nocet ibidem 36
mellis despumati utilitas in medicina ibid. 41
mella à quo reperta 124.26
mella quæ optima 191.9 per totum & ibidem 16
mella quomodo probentur 191.36
Mela equestris ordinis uir qualiter, & quo se peremit 351.34
melamphyllum herba 406.27
Melampodis diuinatio, atq; inuentum 452.2 & 116.3
Melampodis filiæ quo sanatæ 452.4
melampodion herba ibidem 3
melampsythium passi genus 244.48
melancholicorum remedia 363.50 & 366.12 & 377.27 & 395.50 & 420.30 & 503.6 et 504.7 & 514.10 & 453.14 & 490.23
melancholiæ insanæ remedia 412.2
melancoryphi aues 175.50 & 183.31
melancranis iunci genus 392.7
melandrya pisces 153.35
melania herba 477.27
melaniarum remedia 434.43
melanion herba 387.25
melanthemon herba 404.15
Melanthion, id est Git 373.32
Melanthius pictor quibus usus coloribus 610.10
Melanthius ingenti precio didicit 612.39
melanurus pisces 572.1
melappia poma 255.32
melaspermon, id est Git 373.33
Meleager Alexandri dux 621.24
Meleagri pictura 612.8
Meleagri tumulus 648.7
meleagrides aues 647.42 & 648.3 & 174.44
melænetos aquilarum genus 168.19
mel frugum panici genus 411.40
melicembales pisces 571.42
meliceridum morbi remedia 378.3 395.30
melichloron gemma 662.6
melichrysus gemma 656.24
melichrota gemma 662.6
meliloti herbæ medicinæ 395.24
meliloton herba 386.14
meliloto apes delectantur 388.4
melilotos herba qualis 387.18
melimela unde 255.33 & 256.24
melimela poma in medicinis 424.23
melinum color 608.1.3 & 610.4
melinum oleum ad quid utile 424.20
melinum unguentum 226.27.49
melis animalis consideratio 139.50
melissophyllon herba 386.13
melissophyllon, id est Apiastrum, & ex eo medicinæ 368.5
melisophyllo aluearia illinuntur 389.12
melissophyllo apes delectantur 388.5 & 395.17
melissophylli medicinæ ibidem & inde
melitæi canes 48.44
melitena herba qualis 395.17
melites gemma 662.9
Melitites uinum quo fiat modo 245.19
Melitites uinum, & ex eo medicinæ 410.16
Melitites lapis qualis 638.30
Melius Sp. à quo argutus 312.7
melligo unde ab apibus sumatur 189.30
meliloti oleum 253.39
Melopepones quales 348.7
Melothron corona 386.12
Melothros quid 417.3
membranarum animalium genera plura 206.40
membrana ubi reperta 231.50
membranarũ maculæ quo tolluntur 354.30
membrorum fractorum remedia 370.13
membrorum singulorum animalis descriptio 199.12 per totum
memecylon unedonis species 260.7
Memnon Aethiopiæ rex 99.42
Memnonis regia 70.9
Memnonis statuæ mirum 630.36
Memnonis in Aethiopia regia 174.43
Memnonis sepulchrum, & ibidem de auibus mirum ibidem 43
memnonides aues ibidem 6
memnonia gemma 660.24
memoriæ consideratio exempla 112.47
memoria excellentes plures ibidem
memoriæ ars à quibus reperta 113.3
memoria fragilissima ibidem 4
memoria quibus modis amittitur ibidem
memoriam adimentia 659.28
memoriam aqua auferens 547.7
Memphin, circa miræ arboris 231.28
memphis arbores nunquam perdunt folia 270. 49
Mena seruus 624.40
menais herba qualis 444.26
Menander quid de allij fœtore 351.49
Menander diligentissimus luxuriæ interpres 929.18
Menandri synaristusæ 429.34
Menandri regis pictura 614.18
Menandri fabulæ quales 532.1
Menandri honor 115.12
mena piscis 572.1
menæ pisces colorem mutant 157.2
menarum piscium in medicinis usus 589 50.570.1 & 566.29 & 567.24
mendacium nullum teste caret 134.19
mendesium unguentum 226.22. 37.28
Menæchmi statuarij uitulus 595.43
Menecrates seruus 624.40
Menelai Canopus gubernator 77.45
Menelai domus ex quibus 580.18
Menelai imago 643.32
Menenij Agrippæ paupertas 585.36
Menestrati simulachrum 628.7
Menius C. Latinos deuicit 591.18
Menius C. quando consul ibidem 19
Menodorus statuarius 596.42
Menogenes statuarius ibidem 30
Menogenes cocus 109.35
Menon quas literas reperit 123.46
mensarum preciosarum insania 23.37
mensæ cedrinæ ibidem
mensarum ingens precium ibidem 39
mensa Ptolemæi regis Mauritan. ibidem 43
mensa Tiberij principis ibidem 45
mensarum dotes præcipuæ 234.4
mensæ pantherinæ, & apiatæ ibidem 6
mensa in una plura uitia iuuant ibid. 10
mensa quamobrem non linquenda 454.21
mensis seruata auguria & superstitiones, ibidem & inde
mensæ secundæ arborum fructus 214.10
menstrua muliebria hort. mire nocent 357.7
menstrui consideratio, natura, tempus, effectus 110.30
menstrua non nisi mulieri conueniunt ibidem
menstruũ quando in muliere cessat ibid. 11
menstruum in uiris scirron ibidem 23
menstruo mulierum nihil magis monstrificum ibidem 24
menstruum quando & quàm diu in muliere ibidem 33
menstruũ generãdo homini materia ibid. 35
menstrui grauidarum fluxus inualidos reddit partus ibidem 36
menstruo primo fœminarum plures morbi sanantur 496.12
menstrua mulieris mira perficiunt 499.14
menstrua mulieris denudata tempestates abigunt ibidem
menstrui portentosa mala ibidem 16
menstrua coeuntibus maribus nonnunquam pestifera ibidem 18
menstruo purpuram pollui ibidem 19
menstruum quando segetibus nocet 24
menstrui tactu uitis læditur 24
menstruum bitumen Iudææ superat 30
menstruo nitorem speculorum hebetari 38
menstruorũ mulierũ in medicinis usus ibi. 40
menstruo tactis postibus irritari magorum artes 500.4
menstrui continendi mira ratio 376.36
menstruorum remedia 371.14.32 & 379.40 & 380.19 & 383.28.47 396.33 & 401.13 & 402.28 & 404.20 & 405.49 & 407.12 & 414

414.13 & 419.13 & 421.7.13 & 423.47 & 424.18 & 425.11 & 427.19 & 428.49 & 429.4.26 & 431.1.25 & 435.20 & 437.19 & 439.6.30 & 440.8.23.43 & 441.27 & 443.37 & 477.38 & 478.4.25 & 484.11 & 486.30 39 & 487.12 & 488.9.10 & 491 27 & 516.16 & 520.46 & 522.5 15.27 & 599.43 & 602.28.34 & 608.22.28 & 638.48 et 639.13.36

mensesitantia 368.1.13 & 378 19.47 & 395.16 & 396.2.48 & 397.13.36 & 405.22 & 407.8 & 408.47 & 412.10 & 413.14.16 24 & 417.17 & 425.33 & 426 27 & 428.8 & 432.3 & 431.47 & 436.11 & 437.30 et 438.25 & 439.10 & 442.16.23 & 443.37 44 & 444.15 & 446.23 & 447 12 & 451.26 & 477.36.43.45 & inde & 482.33 et 483.27 & 488 33 & 489.21 490.28.40 & 491 15 & 496.40 & 498.12 & 499 7 & 501.22 & 502.18 & 526.44 & 560.46

mensurarum nomina 398.43
mensurarum inuentores 124.22
Mens dea 2.25
mentis sedes in homine ubi 204.22
mentis subtilitas unde 205.40
mentes commotas sedantia 369.2
mentis alienatio quo iuuetur 395.50
mentis instabilitas 444.46
mentem turbantia 437.23 & 450 49 & 500.42
mente commotis utilia 417.13 & 452.5 & 486.33 et 497.29 & 501 14 & 546.28 & 639.33 & 395.50
mentæ natura, satio, &c. 356.36
menta herba unde dicta ibidem 39
menta antea mintha dicta ibidem
menta ferro tangi non uult 307.10
mentè cõsideratio natura medicinæ 370.24
menta generationi contraria ibidem 27
mentastri cõsideratio, & medicinæ 370.24
mentastrum syluestre puleium ibidem 25
mentastri nãtura, satio, &c. 355.38
mentastro uinum conficiunt 247.13
mentagra morbus 463.43
mentiri pudore ignorantiæ 64.39
Mentor sculptor 586.19 & 587.8
Menotris mirum opus 586.29
Mentor Syracusanus quid cum leone in Syria egerit 131.44
menti consideratio 202.23
mentum nulli præter hominem ibidem
mentum in supplicando tangunt Græci 210.25
mercatura à quibus reperta 124.24
mercurialis herbæ consideratio 451.14
Mercurij syderis consideratio 4.19 & inde 6.42
Mercurij stellæ per zodiacum motus 7.20
Mercurij stella quantum à sole elongatur ibidem 50
Mercurij stellæ color qualis 8.42
Mercurius quam herbam reperit 451.13
Mercurij simulachrum 593.35 & 596.33
Mercurius Bacchi nutritor 596.24
Mercurij delubrum ubi 649.23
Mercurius literarum inuentor 123.40
meretrix quæ ditissima 632.48
meretricis constantia ac fides 112.43 & 595.9
mergi aues insatiabiles 206.12
mergi aues futura præsagiunt 341.42.44
mergi uere pariunt 176.25
mergorum cibus 180.20
meryx piscis 572.1
meroctes gemma 660.27
merois herba quæ qualisq; 445.2
merops auis qualis 177.7
merulæ auis consideratio 175.24
merulæ in medicinis usus 536.48
merula auis hyeme abit 174.30
merulæ ubi albæ 176.7
merulæ bis anno pariunt 181.49
merula amica turdo 187.22
merulæ lauro sese purgant 136.19
merula piscis 571.50 & 154.6
Meses uentus 14.42
Mesogite uinum quale 244.26
mesoleucon herba quæ 487.45
mesoleucos gemma 660.33
mesomelas gemma ibidem 34
Mesosphærum quid 217.48
Messphees rex 631.36
messpilorum consideratio, genera, &c. 258 38 per totum
Messpilus quando primum in Italiam ibidem 43
messpilus uermibus infestatur 306.17
messpilorum putamen quale 251.14
messpilorum natura, medicinæq; 427.44
Messalinæ adulterium 518.30
Messalinæ mira libido 184.7
Messalinus consularis quo peremptus 569.30
Messala Val. consul 125.50
Messala orator sui nominis oblitus 113.8
Messala quid prohibuit genti suæ 605.39
Messala consul quando, & quid de pictura Carthaginis uictæ 607.9
Messala M. consul quando 645.29 & 113.43 & 139.15
Messalæ Marcus Sybillis statuas instituit 590,28
Messala quo uino usus 244.2
Messalæ M. censura & in ea prodigium 308.21
Messala orator de M. Ant. quid 577.29
messis consideratio 366.10
messis trituratio ibidem 17
messes ubi binæ anno uno 87.6
metallorum consideratio 572.35
metallum unde dictum 581.44
metallis opes constant 605.4
metallorum æris consideratio 588.4 per totum & 24 ibidem per totum
metalla æris quis inuenerit 124.5
Metaponti Iunonis templum quale 238.43
Meteba Syllæ mater 636.5
Metellus Quintus triclinaria Scipioni uendidit 145.37
Metellus consul 109.32
Metellus Q. Celer consul 21.12
Metelli L. de Pœnis triumphus 127.42
Metellus pontifex lingua impeditus 203.39
Metellus Macedoniam uicit 594.25
Metelli L. triumphus 312.13
Metelli ædes ubi 628.44
Metellus Q. quot filios nepotesq; reliquit 110.4 & 118.11
Metelli Q. gesta honores, ac felicitas ibidem
Metellus Q. cæcus factus cum Palladium ex incendio raperet ibidem 20
Metellus unus Rom. curru uehebatur ad curiam ibidem 23
Metelli Macedonici felicitas, gesta, mors, &c. ibidem 26 & inde
Metellus Macedonicus Scipionis inimicus ibidem 38
Metello Macedonico à Catinio illata iniuria ibidem 30
Metelli pontificis senectus 120.8
metendi diuersitas 336.12
metendi tempus ibidem 18
meterana castanea 259.40
Metymathnus Masinissæ filius 110.13
metopion arbor 223.35
metopion factitium oleum 253.22
metoposcopi qui 613.46
Metrodorus medicus 376.21
Metrodori cognomentum 591.37
Metrodorus pictor philosophusq; 618.10
Metrodorus de memoriæ arte 113.3
metuentium nocte remedia 405.37
metus felicitatem adimit 117.21
metus uanos expellit à mente adamas 650.1
Meu herbæ consideratio, genera, natura, medicinæ inuentor 379.47
Meuanatis una qualis 241.12
Mezentius rex cur contra Latinos 245.41
myacanthon quid 355.9
myaces pisces quales, & ex eis medicinæ 567.1
myagros herba qualis 488.17
myagri herbæ oleum ibidem 18
Myagrus statuarius 596.42
Micciades sculptor 626.7
Miccion medicus 380.21
Miconij qui 200.3
Myconium uinum 244.26
Mycon pictor 587.35 & 609 17 & 611.8.9
Mycon statuarius 503.7 & 596.30
myconis lactucæ genus 354.7
micropsychi qui 409.45
microsperum quid 217.49
Midæ annulus mirus 573.24
Midæ auri copia 577.37
Midon pictor 619.17
myæ concharum genus 160.20
Myiagros musarum deus 175.2
myscæ pisces quales 567.12
Miltiades dux 610.46
milesia rosa 382.38 & 385.9
Mileti Erucæ olius erodunt 307.2
Miletus medicus 492.34
miliariæ oleæ cur dictæ 294.31
militaris panis qualis 316.36
militaris herba 445.32

militaribus ſignis argenteus color familiarior 577.12
milites fortiſſimi ex agricolis 313.2
militum præmia uaria 114.14 & 399.49 & 576.18
milium quando ſerendum 315.9
milij ſpica qualis ibidem
milij panis ibidem 28
milium quando in Italiam aduectum ibid.30
milij uſus apud diuerſos, & ex eo puls 319.26
milij farina cum lacte apud Sarmatas ibidem 25
milium tantum & hordeum Aethiopes habent 319.26
milium ubi ſeri non debet ibidem 29
milium quomodo ſeruetur ab auibus ac uermibus 324.19
milium ubi ſerendum ibidem 26
milium quando & ubi ſerendum 332.18
milij ſemine quod uinum fiat 246.49
milium in Tyriaca 380.50
millefolij herbæ conſideratio & medicinæ 444.6
millefolium herba quæ 451.37
millefolij medicinæ 470.48
millepeda in medicina 534.41
millepedes animal & cõtra eius uenenum remedia 530.29
mylœcon blattæ genus 531.1
Milo Crotoniates qua gemma uſus 657.43
Milonis Crotoniatæ fortitudo 112.19
Milo Clodium perimit & ſumma eius æris alieni 635.1
Milonis interitus 18.8
milton, id eſt minium 583.28
miltites lapis 639.10
miluago piſcis qualis 559.31
miluorum conſideratio 170.26
milui in medicinis uſus 529.29 & & 538.35
miluus ex funerum ferculis, aut Olympiæ ara nihil rapit 170.27
miluus cui inimicus 187.17.33
milui ſigni cœleſtis exortus 331.14.15
milui piſces 157.4
mimmuli herbæ 333.11
mina pondus quale 398.49
Mineruæ ædis mirum 27.4
Mineruæ & Neptuni certamen & olea prima eius 284.47
Mineruæ templum in Lindo 580.18
Mineruæ ſimulachrum 593.25 & 593.42 & 595.17.24.29.35 596.38 & 626.39 & 627.9
Minerua cur dicta 595.24
Mineruæ Gorgonis ſimulachrum ibidem
Mineruæ delubrum in Capitolio 615.40
Mineruæ pictura à quo 616.42
Mineruæ ſimulachrum è cœlo tactum 626.5
Mineruæ ædes in Elide qualis 641.40
Mineruæ cur non immolatur capra 146.25
Mineruæ ſacra olea 214.6
Mineruæ quæ herba ſacra 403.16
Mineruæ argemon herba 446.20
Mineruæ herba 450.45
minyanthes quid 386.18 & 395.35
minij conſideratio 583.11
minium ad libros ſcribendos 584.11
minij color 608.9
minium uenenum eſſe 520.12
minora expreſſius naturæ uim indicant 188.31
Minos princeps claſſe depugnauit 125.26
mintha, id eſt menta 355.39
Minutius Augurinus quid contra Sp. Melium & eius ſtatua 315.16
Minutio P. ſtipes collata 390.21
myoctonon herba 479.50
Myodes muſcarum deus 527.50
myophonum herba 386.21
myoſota ſiue myoſotis herba qualis 488.10
myoſoton herba quæ 481.2

Miracula orbis ſeptem.

Babyloniæ muri 93.38
Dianæ Epheſiæ templum
Quære Epheſiæ Dianæ
Iouis Olympici ſimulachrum
Quære Olympij Iouis ſimulachrum.
Pyramides Aegyptiæ 632.14
Solis Coloſſus Rhodi 592.17
Mauſoli ſepulchrum 627.45
Cyri Medorum regis domus, quæ à Mennone illigatis auro lapidibus fabricata dicitur, cuius Plinius non meminit, alij aliter hæc orbis miracula enumerant
miracula fulgurum 16.33
miracula montium inter ſe concurrentium 25.6
miracula terrarum uaria 26.27 & 27.1 per totum
miracula inſularum ſemper fluitantium 26 43 per totum
miracula multa in aquis 547.26
miracula inuicta Q. Martij regis 636.32
miracula aquarum, fontium & fluminum 28.40 per totum
miracula uariarum gentium 105.10
miraculum de auditu 112.38
miracula de his qui elati reuixerunt 121.40
miracula animalium quæ aduenas interimunt &c. 149.3
miracula Delphinorum 151.14
miracula de Echeneide 156.38
miracula de Phœnice 168.1
miracula de Diomedis auibus 179.46
miraculum de aſpide 187.34
miracula de apibus 193.7
miracula in uino 248.1
miracula de prodigioſis arboribus 275 28 & 308.1
miraculum de caprifico arbore 426.43
miraculum mellis 388.42.47
miracula herbarum 444.23 per totum & 403.30
miracula ſerpentum 457.2 & 459.3
mirum in panis ſanandis 472.10
miracula prodigioſa circa Venerem 473 17 per totum
miracula circa precationes, incantamenta & ſortilegia 493.2 & 495.10
mirum dorcadum animalium 508.9
miracula de animalibus 517.16
miracula quarundam beſtiarum 545.14
miracula rubri maris 558.14
miracula piſcium 559.12
miracula ignium medicinæ & prodigia 643 5 per totum
miracula naturæ alia in Plinio 12.6 per totum & ibidem 17 per totum & 20 15 & 59.14 & inde & 64.7 & inde & 71.32 & 100.14 per totum et 100 24 & inde & 135.5 & inde & 157 33 & 165.5 & 171.15 & 235.1 & 235.5 & 236.41 & 237.28.32 & inde & 241.20 & 256.2 et 263.16 & 269.13 & 292.31 & inde & 308 46 & 326.48 per totum & 335.50 & inde & 343.45 & 345.3 & 348 1 & inde & 372.40 & 377.39 & 385.18 & 388.41 & 403.14 & inde & 405.6 & 416.17 & 426.42 & inde & 432.6 & 436.25.40 & 437.10 & 438.39 & 439.14 & 440.45 & inde & 444.5 & 449 9.23 ibidem 450.18 & 451.19 & 452.9 & 454.4.21 et 455.19.46 & 456.39 & 457.2 & 458.4 & 479.22.29 & 486.27 & 493.2 & inde & 500.35 & 502.35 et 509 12 & inde & 523.27 & 525.11.27 & 555.44 & 562.9.39.42 & 48 ibidem & 563.15 & 570.21 & inde & 571.12 & 603.8 & 625.45 per totum & 630.35 & 631.19 per totum & 632.15 per totum & 634.6 per totum & 637.7 per totum & 33 ibidem 638.35 & 644.8 & 653.35 et 657 25.33 & 658.42 et 659.17 & 659 33 & 661.48 & 166.45 et 167.18 ibidem per totum 24 ibidem & inde uſq; ad finem libri
myrice frutex 235.37
myrices medicinæ 436.38
myrus piſcis 156.20
myriophyllon herba, & ex eo medicinæ 444.6 & inde
Myrmecides ſtatuarius 112.34
Myrmecidis ſtatuarij opera 629.9
myrmecites gemma 601.40
myrmecias gemma 660.32
myrmecion uermis 632.19
myrobalanum aroma 223.4.17.20
myrobalani medicinæ 423.46
Myron ſculptor 593.7.9
Myron ſculptor quo ære uſus 589.12
Myronis opera 593.39 & 628.10
myrrhapia pyra 256.4
myrrhæ conſideratio 219.48
myrrhæ genera, natura, prccium 220.14
myrrha quibus naſcatur locis ibidem
myrrha quidam in coquendo utũtur 221.25
myrrhæ uinum 246.5
myrrha quo confertur 98.47
myrrha herba qualis 444.14
myrrhis herba qualis ibidem 473.34
myrrhites gemma 660.31
myrſilus quis 610.34
myrſinite herba 469.48
myrſinites gemma 660.32
myrtatum obſonium 261.39
myrtea uerbena in fœdere Romanorum Sabinorumq; 261.43

myrteæ

myrteæ Veneris ara Romæ 262.3
myrtei olei natura & medicinæ 422.47
Myrtidanum uinum 247.11 & 261.37
Myrtidani medicinæ 430.4
Myrtites uinum quomodo 247.8 & 261.37 & 262.9
Myrtus sacra Veneri 214.6
myrti consideratio 261.36
myrtus syluestris & ex ea medicinæ 262 5 & inde
myrti genera, natura & medicinæ ibidem 4
myrti oleum quomodo 253.26
myrtus satiua ibidem 28
myrtus syluestris ibidem 430.9
myrti Baccæ 260.14
myrti succus qualis ibidem 48
myrti succi natura 261.36
myrti Baccæ piperis uice ibidem 38
myrtus ubi primum uisa 261.41
myrtus Romæ erat cum conderetur primum ea urbs ibidem 42
myrtus prima arbor Romæ fata ibidem 47
myrtus in Romuli delubro ibidem 49
myrti mirum Romæ ibidem
myrti genera tria apud Catonem 262.4
myrti utilitates plures ibidem 12
myrtus in ouatione & triumphis ibidem 22
myrtus quæ loca amat 270.16
myrto non decidunt folia ibidem 36
myrti folia angusta 271.37 ibidem 46
myrtus in sacris 276.5
myrtus quibus modis seritur 291.44 & 297.27
myrto uita breuis 294.41
myrtus ubi odoratissima 387.48
myrtopetalon herba 488.46
Mys sculptor 587.11
mys piscis 572.1
Misenensis ager ubi Marij uilla 313.32
misy consideratio 345.19 & inde & 599.33
myrsineum, id est syluestre fœniculũ 380.4
mysticum uinum 244.25
myscus piscis 572.1
mitrax gemma 660.26
Mitres rex 631.12
Mithridates Aquilio aurum in os infudit 577.25
Mithridatis currus aurei argẽteiq; 586.46
Mithridates quando à Lucul. uictus 260.19
Mithridates quid circa laurum & myrtum egit 276.4
Mithridates quo confugit 82.22
Mithridatis antidoti compositio 428 31 & 520.8
Mithridatis laus 448.2
Mithridates quotidie uenenum bibit ibid. 4
Mithridates uigintiduabus linguis loquutus ibidem 9 & 112.50
Mithridates quot annis regnauit ibidem
Mithridatis diligentia 448.3
Mithridatis scrinium & libri ibidem 12
Mithridatem Gneus Pomp. superat 113 46 & 428.31
Mithridatis gemma qualis 645.17
Mithridatico bello ubi ciues saluati 26.47
mithridation herba Mithridati reperta 453.27 & 459.17
mytuli pisces quales 567.14
mytuli piscis medicinæ ibidem 16
mytulorum generatio 165.7
myxa prunorũ genus 230.15 & 292.47
myxon piscis 620.48 & 565.16
Mnasitimus pictor 619.18
Mnasitheus pictor ibidem
mna pondus 398.49
Mnason tyrannus quis 614.45 & 615.37
Mnemosynes pictura 619.1
Mnestheus medicus 382.15
Mneuidis regia 631.16
modulorum musicorum species plures 124 48 & inde
modus rerum omnium utilissimum 314.8
modum seruare nescit humanum ingenium 456.31
Mœcenas Melissius triennio sibi silentiũ imperat 497.45
Mœcenatis institutum ut in epulis pulli asinarum apponerentur 143.7
Mœcenatis febris 121.36
Mœcenati annos tres non cõtigit somnus ibi.
Mœrica uua 241.2
Mœris Aegypti rex 68.48
Mœridis lacus ibidem
Mœridis regis sepulchrum 633.14
Mœsiæ ficus quales 257.34
molarum uersatilium consideratio ac prodigia ex eis 638.6
molæ lapideæ ubi optimæ ibidem
molæ mulieris consideratio 110.20 & 185.14
mola mulierum quomodo gignitur ibidem
molam uteri rumpentia 543.47
mola falsa in sacris semper 553.44
molemoniũ herba & ex eo medic. 467.26
molere Ceres prima reperit 123.38
moly herbæ consideratio 450.11
moly laudatissima herbarum ibidem
moly herba uenenata 398.20
moly contra magicas artes 459.17
molybdena herba 461.40
molybditis quid 582.38
molituræ frumentorũ consideratio 318.25
molliendi uim habentia 624.10
moloche agria herba 360.44
molochites gemma qualis, & unde dicta 655.7
molon herba qualis, & ex eo medicinæ 466.44
molluscum tuber 269.34
molluscæ nuces 269.25
monaulum quis reperit 124.46
monedula sationis causas præbuit 295.15
monedularum furacitas 175.13
monoceratis feræ descriptio 133.41
monochromata quæ 583.33 & 606 29 & 607.50 & 610.38 et 611.32
monopodia ex ære 589.31
monstra plura 100.13
monstruosi homines plurimi 105.10
monstruosi partus excisi utero 108.44
montes inter se concurrentes quando uisi 25.6 per totum
montibus nascentes arbores 270.10
montes ferrum retinentes, reijcientesq; 27.8
montibus nubes existentes quid præsagiant 341.21
Reliqua quære parte secunda.
monumenta quibus lapidibus sculpi debent 641.6
morbi noui quibus locis hominibusq; peculiares 463.35
morbos carminibus tolli 494.35
morbi quidam dij crediti 2.30
morborum exempla uaria 121.1 per totum & ibid. 34
morbis nihil caret 305.47
morbi qualiter uitari possint 377.13
morbi omnes quomodo pellantur 390.23
morbi qui asperrimi 449.47
morbos omnes tollens 450.19 26 & 453.46 & 457.33
morbus quibus inflammatur 449.4
morborum corporis totius remedia 459 33 & 501.30 & 539.14
morbis longis locorum mutatio utilis 497.4
mores ciuiles prostrauit M. Scauri ædilitas 635.40 & 625.27
mores pudicos inducentia 502.7
morum diuersorum exempla 111.46
morion quid 398.20
morion mandragoræ semen 491.6
morion gemma 660.29
mormyræ pisces 572.16
morphnos aquilarum genus 168.23
mortariorum lapidum consideratio 168.23
mortem nunquam contingere nisi æstu maris recedente 28.14
mors sæpissime inuocatur 121.12
mortis signa plurima ibidem 28
mortes repentinæ plures 122.24
mortem sponte petentes 59.23
morti ubi non subijciuntur homines ibidem
mortem sibi inferentes iucundi doloris causa 375.6 & inde
mortem sponte accersentes 88.7
mortis prædictio 501.47
mortem sibi ob terrorem consciscentes 445.4
mortem sibi consciscentium corpora crucibus affixa 635.16
mori interdum optimum 449.50
mortis quid optimum 492.44
mors tempestiua optima ibidem
mortis causæ 444.5 & 445 4 & 449.48
mortis signum in ægrotante 498.5.27
mors ex nauigandi inuentione 342.33.37
mortales æternitate deus donare non potest 3.33
mortuos ad uitam herbis reuocari 448.47
mortui cum coronis efferebantur 381.46
mortui nonnulli pro charis suis 116.18
morsus bestiarum remedia 368.41 & 375.49 & 395.32 & 637.47
morsus omniũ animalium remedia 380.48
morticini quid 409.8
mororum arborum consideratio 259.48
mororum colores tres ibidem 49
morus quando serenda plantandaue sit 298.35
mori succus qualis 260.49

morus quæ loca amet 270.15
morus nouissime germinat 271.10 & 272.42 & 332.35
morus cur sapientissima censeatur 272.43
morus tardissime senescit 274.20 & 282.45
mori succus à medicis expetitur 279.42
morus talea tantum seritur 297.28
morum in ulmo inseri religio fulgurum prohibet ibidem
mora & ex eis medicinæ 427.9
mori arboris prudentia ibidem 18
mori arboris mirum ibidem 24
Mos. Quære mores
moscetton rosæ genus 385.2
Moschion Græcus de Raphano librum edidit 349.37
Moses magus secundum Plinium 532.21
mucescere inter liquores uino proprium 249.18
mugilis piscis consideratio 154.42 17 & 163.17 & 572.1
mugilum piscium ubi multitudo 151.44
mugil et lupus pisces inter se hostes 167.29
mugilis piscis æstus 559.20
mulæ mirum 545.19
mula ne calcitret ibidem 24
mulæ ungula uenenum quo Alexander obijt retentum est ibidem 25
mulorum consideratio 143.10
muli ex asino & equa gignuntur ibidem
mulam peperisse prodigium est ibid. 22
mulæ ubi uulgo pariunt ibidem
mulæ quare non pariant ibidem 22
mulæ fel non habent 205.13
mulæ calcitratus quo inhibetur 143.24
mulorum longa ætas ibidem 29
mulæ in medicinis usus 527.44 & 538.7.49 & 544.45
mulctatio in quibus apud ueteres 311.40 & 573.20
muliere excepta pauca grauida nouere coitum 109.2
mulier interdum superfœtat ibidem
mulier non cum quolibet concipit ibid. 47
mulier plerunq; alternat in prolis sexu ibidem 49
mulierum fœcunditas uaria ibidem 47
mulier quandiu parit 110.11.17
mulier sola menstruale animal ibidem 20
mulier septima die concipere facillime creditur 184.46
mulier ex semetipsa concipiens 185.15
muliebris ornatus precioſissimus 160.3
mulierum infirmitatum remedia 360 2 & 361.3 & 364.10.37
mulier menstrua denudata tempestates abigit 499.14
mulierum remedia 359.2 & 15.25
Quære, Fœminarũ remedia.
muliones culicum genus 193.36
muliones uno tantum die uiuunt 545.16
mulsæ aquæ consideratio, & medicinæ 409 40 & inde
mulsi cõsideratio & ex eo medicinæ 410.8
mulsi bonitas ibidem
mullea calceamenta 155.18
mulli piscis in cibo mutilis 69.16
mulli piscis in medicinis usus ibidem 47 570.46.566.33 & 562.20
mullus octuaginta librarum 155.29
mullorum copia ubi ibidem 10
mulli expirantes uersicolores ibidem 28
mullus piscis ter anno parit 165.16
mullus piscis lepore marino uescitur 558.50
multipedæ uermis in medicinis usus 534 27 & 538.18
Muluiana cotonea 254.27
mulus. Quære mula
Mummius L. censor 578.13
Mummius L. ex Corintho miras picturas refert 607.21
Mummius L. quid Romam attulit 645.23
Mummius Corinthum diruit 589.24 & 619.45
Mummius signis urbem Romam repleuit 591.44
mundus qualis sit 1.1 per totum
mundus æternus, immensus, ingenitus, incorruptibilis, sacer ibidem 1
mundi extera indagare mens humana nõ potest ibidem 3
mundus certus incerto tamen similis ibid. 6
mundus cuncta complexus in se ibid. 7
mundum naturam rerum esse ibid. 10
mundi mensura nosci non potest ab homine ibidem 8
mundi infiniti secundum quosdam ibidem 10
mundus unde dictus ibidem 39
Municipij uua 241.13.14
Murales coronæ 264.21
Muralis corona quæ 399.43
murenis piscibus ferula herba infestissima 380.36
murenæ piscis æstus 559.17.3
murenæ in luxu 620.47
murenæ molle tegmentum 153.2
murena piscis quando capiatur 154.35
murenæ exeunt in terram 155.42
murenæ pisces longi ibidem 50
murenæ pinnis & branchijs carent ibidem
murenarum oua crescunt 164.48
murena tantum sexus fœminei quæ & è serpentibus cõcipit, cuiq; anima in cauda, & quomodo extinguitur 559.26
murena piscis 156.19
murenam cum serpentibus coire 156.20 & 559.26
murenarum uiuarium quis primus excogitauit 166.11
murena & conger pisces hostes inter se 167.30
murenæ morsus remedia 563.26
murenæ ad quid utiles 565.46
Murenæ L. ludi 577.49
murex piscis & eius in medicinis usus 569.48 & 570.3
muricis piscis consideratio 161.24 & 156.44 & 159.7
muricum genera 566.1
muricum pariendi tempus 165.27
muricum generatio ibidem 8
muricum piscium medicinæ 565.49
Murgentina uua 243.48
muria quid 554.16 & 569.18
murinum inter uina ac dulcia nominatum 240.50 & inde
murinum hordeum, & ex eo medicinæ 412.10
muros ædium Thrason primus reperit 124.8
murus latericius 622.3
murrhina uasa minoris empta, quàm fictilia 621.3
murrhina uasa à quo primum Romam aduecta 645.50
murrhina ingentis precij ac capacitatis 646.2.12
murrhina quibus in locis reperiantur ibid. 14
murrhina quid ibidem
Murtiæ Veneris ara Romæ 262.4
mus qui centum & uiginti genuit 185.22
murium fœtus ac mira generatio ibidem 19
mures lambendo concipiunt ibidem 22
mures prægnantes in utero parentis repertæ ibidem 23
mures cur prægnantes gustatu salis fiant ibidem
murium agrestium unde uis tanta ibid. 24
mures ubi incolas fugant ibtdem 27
mures quibus necentur 396.17 & 403.29 & 453.31 & 479.50
mures qua herba uescuntur contra serpentes 407.45
mures quibus pelluntur 324.28 & 406.10 & 545.19
mures ne quæuis attingant 359.9
murium natura non spernenda 523.25
muribus cor maximum 204.27
murium aliqui fel non habent 205.14
murium fibræ crescunt decrescunt cum luna ibidem 29
mures omnino indociles 180.9
murium consideratio 139.19
mures ubi albi ibidem 148.15
mus marinus ubi oua parit 165.34
muribus quæ glans gratissima 265.19
mures ruinis imminentib. præmigrãt 136.28
mures urbium incolas interdum pellunt ibidem 36 & 148.11 & 185.27
murium consideratio, natura, generatio, ostenta 146.6
mus ingenti emptus precio ibidem 14
mures marini 155.42
mures marini partus 165.44
mures Nili quales 166.44 & 185.26
muribus araneis ubi uenenum inest 148.36
muris aranei morsus remedia 412.6 & 420.6 & 425.43 & 483.24 & 506.36 & 526.7.10 & 533.19 & 362.34 & 365.50 & 377.8
muris in medicinis usus 523.27 & 528.45 & 530.20 & 534.42 & 535.29 & 539.3 & 644.26
murinus fimus in medicina 527.44 & 528.35 & 537.26.46 et 538.18
Musarum pictura 611.42
Musarum nouem simulachrum 628.19
Musea quæ 639.38
Musa Augusti medicus 353.17. 454.37
Musæus de herbis 448.40
Musæi imago 645.35
muscarum in medicinis usus 527.45 & 540.9 & 541.31

muſca omnino indocilis 537.48
muſcarum deus Myodes nuncupatur ibid.50
muſcæ quomodo fugantur ibidem
muſcarum deus alius 175.2
muſcæ quas ædes non intrent ibidem 20
muſcæ quo mortuæ reuiuiſcant 199.10
muſca alis uehiculum & currũ totum conte-
gens 112.35 & 596.8 & 629.10
muſcæ ubi non reperiantur 388.48
muſcæ quod mel non attingunt ibidem 48
muſcæ quæ maximè appetunt 433.1
muſcæ ſuperſtitio 494.38
muſcæ quo necentur 435.33 & 453.22
muſcerdæ fimus murinus 527.45
muſculus piſcis balenæ iter dirigit 167.35
muſculi piſces 571.27 & 202.49
Muſicæ repertor 124.46
Muſici gemmas geſtare ſoliti 644.48
Muſica Delphini delectantur 151.15
& 40 *ibidem*
muſmonis animalis conſideratio 145.47
muſtá ut feruere deſinant 639.50
muſtacea laurus 262.29
muſtea pyra 256.8
muſtelarum circa catulos ſuos, ac perſequen-
do ſerpentes conſuetudo 523.28
muſtelæ quomodo in unum congregari poſ-
ſunt 524.45 & 503.3
muſtelæ ueneficia 527.26
muſtelæ ne gallinis aut columbis noceant
545.2
muſtela baſiliſcum perimit 134.4
muſtelæ ubi non ſint 148.30
muſtelarum in cibis uſus 155.9
muſtela cui inimica 187.18.23 & 560.30
muſtelarum cor maximum 204.27
muſtelarum cinere uel felle mures pelluntur
324.28
muſtelà cum dimicat rutam prius edit 136
5 & 369.23
muſtelis contrària 503.3
muſtelarũ genera & earum in medicinis uſus
623.8 & 528.25.48 & 530.4
& 534.38
muſtelarum fel uenenum eſſe 523.9
muſtũ quomodo condatur 248.23.39.44
muſtum tertium quid ſit 249.14
muſti medicamina 248.25
muſti utilitas quomodo noſcatur ibid.43
muſti uitium quo noſcatur modo ibidem 45
muſti differentiæ plures 417.32
muſtum ſtomacho inutile, uenis iucundum
ibidem 35
muſta pice conduntur 640.49
Mutiani P. de corona hiſtoria 381.50
Mutiani de muſca ſuperſtitio 494.37
Mutiani conſulatus 621.4
Mutinenſi bello Bolides faces 11.14
Mutinenſi obſidione columbæ epiſtolas attu-
lerunt 178.10
mutitatis hominum remedia 371.14
& 490.9
Mutius augur 169.40
Mutius Q. conſul 11.40

N

NAbis fera qualis 133.7
Næuij Pollionis magnitudo 111.19
naphtha quid 30.10 & 444.31
& 622.36
naphtha igni cognata materia 30.12
napy herba 491.16
napis uinum conficiunt 247.14
napi ubi optimi 349.1
naporum ſatio 337.34
naporum genera quinq; 348.44
naporum à locis denominatio ibidem
napi Athenienſes ſinapi nominant 356.35
naporum contra uermes remedium 357.14
naporum differentiæ, & ex eis medicinæ
360,11 *per totum*
Narbonenſis thymum herba 386.37
Narbonenſis carbunculus morbus peculiare
malum 464.8
Narbonenſia uina qualia 243.47
Narbonica uua mira 241.39
Narbonenſis prouinciæ fons mirus 327.7
Reliqua quære parte ſecunda.
narcæ herbæ medicinæ 393.36
narciſſi floris conſideratio 387.23
narciſſi genera & medicinæ ex eo 393.34
narciſſus à narce non à Narciſſo puero di-
ctus eſt ibidem 36
narciſſum lilij genus 385.33
narciſſi à lilijs differentia ibidem
narciſſinum oleum 423.28
narciſſinum unguentum 226.31
narciſſini olei medicinæ 393.40
narciſſi oleum 253.41
Narciſſus ſeruus ditiſſimus 585.21
narciſſites gemma 661.45
nardi herbæ conſideratio 217.38 &
227.15 & 275.46
nardi gallici oleum 253.39
nardi gallici ſeu ruſtici medicinæ 394.15
nardus ruſticus 384.2
nardo uinum conficiunt 247.19
nardi coronæ laus 382.13
nardina pyra 256.4
nardinum unguentum ex quibus 227.15
narium animalium cõſideratio differentiæq;
202.17
narium loco foramina tantum habentes ibid.
narium ſanguis quibus ſiſtitur 362.9
narium ſanguinis alia remedia 367
1 & 371.35.43 & 373.22.35 &
402.12.14.29 & 446.48 & 476
8.16 & 488.42 & 520.41 & 541
49 & 556.46 & 569.23.34
& 600.8
naribus ſanguinem copioſum craſſumq; pel-
lentia 484.33
narium morbi remedia 366.9 & 370
46 & 374.3 & 378.49 et 424.41
& 437.31 & 441.46 & 443.34
& 462.30 & 598.27
Naritia pix optima 249.8
narthecia ſeu narthex ferulæ genus 236.14
naſamonites gemma 660.34
naſcentium herbarum differentiæ, id eſt, ſe-
mine, auulſione &c. 352.35
naſci ubiq; non omnia poſſunt 275.41
naſcuntur plura non ſata, multa etiam mini-
me 352.45
Naſica Scipio uir optimus iudicatus 116.4
Naſicæ Scipionis repulſa exiliumq; ibidem 5
Naſicæ Scipionis conſulatus & eius inueni-
tum 126.6
Naſpercenitæ uinum 244.31
naſturtij herbæ conſideratio 355.22
naſturtium Venerem inhibet 368.49
naſturtij genera ibidem 50
naſturtium Babylonicum optimum 369.14
naſturtium unde dictum 355.22
naſturtij prouerbium ibidem
naſturtij ſemen quale 357.24
naſturtij medicinæ plures 368.49
naſturtiũ ſylueſtre ac medicinæ eius 369.14
naſi conſideratio 202.17
naſus quibus non ſit ibidem
naſi cognomina ibidem 18
naſo carentes homines 100.17
natalium feſtũ cum pulte celebrant 318.11
natandi periti homines 99.10
natrix herba qualis 488.19
naturas rerum infinitas eſſe credere, inſano-
rum eſt 1.11
naturæ ſpiritus quis 14.10
natura parens, an nouerca ſit ambigitur
104.19
naturæ uis fide caret 105.1
naturæ mira uis ibidem 107.23
naturæ beneficia diu occulta 213.43
naturæ prouidentia 205.39 & 251
30 & 254.16
naturam in ijſdem locis mutari 276.1
natura tantum ſimilia cohærent 283.38
naturam omnem experimento aſſequi non
poſſumus 297.9
naturæ erga homines beneficia 310
35 & 147.48 & 400.30
natura cur cuncta genuit 381.14
naturam rerũ nihil ſine cauſa facere 399.10
naturæ parentis beneficia 430.22
natura multorum procax eſt 463.42
natura & deus idem 3.29 & 479.40
natura plura ne abſumat uel pariat 644.1
naturam fieri conſuetudinem 111.44
naturæ mira benignitas 269.14
naturæ potentia 3.27 & 127.13
naturam nil fruſtra facere 523.47
natura docet quæ timenda ſint 127.14
naturæ mala uel bona plura ſint, ambigitur
134.42
naturæ ſublimitas in multis 188.19
naturæ in contemplatione nihil ſuperuacuum
ibidem 33
naturæ omnia ferè poſſibilia ibid.40
naualium inuentores 71.1
Nauarchi pictura 612.7
Naucerij ſtatuarij opera 595.45
Naucydes ſtatuarius ibid.44 & 593.10
naues quo tardius eant 562.10
naubus effigies inhærent aliquando 12.9
nauium roſtra ubi Romæ affixa 264.24
naubus apta materia 267.22
nauium pix zopiſſa dicitur 268.30
nauium multarũ ſubita præparatio 280.37
nauium antennæ ex abiete ibidem 50
nauis una maxima 381.31.38 & 631.37
naues Germaniæ ex uno ligno 281.39
naues ex qua materia diu durent 283.14
nauium uelorum conſideratio 342.30
& 344.5.8
nauis imperatoriæ inſigne 344.10

naues ex corio ubi 61.10
naues papyraceæ ubi 89.43
naues ex papyro 125.13 & 232.6
naues ex scirpo & arundine 125.13
naues utiles ibidem 12
naues Sparto fiebant 436.29
nauis rostrum ære sculptum 577.9
naues quo colore pinguntur & 610.6 608.45
nauium mira magnitudo 631.38
naues ex testudinibus 152.24
naues marmoris causa fiunt 625.14
nauis quam apicula pinnis abscondebat 182.36
nauem echeneis piscis ui retinet 558.15
nauem quis primus reperit 125.9
naues ubi inuentæ 10
nauium differentiæ plures 13
nauem onerariã quis primus reperit 125.21
nauis amminicula gubernandi Typhis primus reperit ibidem 26
nauium & ad naues attinentium consideratio 125.9
nauigatio maris fluminumq; 20.42
nauigantiem pestis præcipua 9.18.20
nauigatur isdem uentis in contrarium 15.38
nauigantium audacia 347.29
nauigantibus utilia 499.15
nauigatio utilis corporibus 551.24
nauigantes qualiter dulcem aquã habere possunt 552.7
nauigatio unde cœpta 157.33.158 16 & 159.13
nautæ sydera ubi non seruant, sed auium uolatus 89.46
Nauij Actij statua 590.23
Naumachiarum pontem Tyberius Imperator reficit 280.31 & 281.24
nauplius piscis qualis 158.18
nauſea maris quo arcetur 483.31
nauſeam facientia 393.12
nauſeam tollentia 371.10 & 372.3 & 377.10 & 410.11 & 415.44 & 420.1 & 474.2 & 483.31
Nauſicrates 125.33
nauticus panis ad quid utilis 412.26
nautili piscis mirum 157.33
Nealcis pictoris opera 615.20 & 618.46 & 619.8
Neapolis urbs unguentis nobilitata 226.24
Neapolitana cotonea qualia 254.25
Neapolitanæ castaneæ 259.41
Reliqua quære parte secunda.
nebrides gemma 660.35
nebularum consideratio 18.41
nebulæ ne noceant 335.48
nebulæ malum 164
necessitas ad inimicum cõfugere cogit 131 5 & 132.11
necydalus uermis qualis 194.47
necromantia quibus deos euocat 662.11 & 444.40 & 493.13.34
Nectabis rex 631.26
Nectarites uinum 247.23
negligentiam quibusdam prodesse aliquando 322
Nemeæ fœminæ pictur 1607.40.617.42
Nemei certaminis uictores apio coronantur 355.36
Nemesis dea ad quid inuocabatur & eius Romæ simulachrum 494.4 & 626.34
Nemesis deæ pictura 619.2
Nemesi deæ dextra auris sacra 210.27
Nemesis Latinum nomen non reperit 494.4
Nemora incolentes homines 59.21
Neocles pictor 619.20
Neoptolemi aduersus Persas pictura 614.30
nepenthes herba 448.38
nepenthes herba apud Homerum quid ibid.
nepetæ herbæ medicinæ 371.32
nepeta herba uinum conficiunt 242.13
Neptuni & Mineruæ certamen, & eiusdem Mineruæ prima olea 284.46
Neptuni festum 322.12
Neptuni in Caria templum 650.36
Neptuni simulachrum 627.16.24
Neptuno fel dicatum 205.28
Nereidum nympharum simulachrum 627.24
Nereides pisces quales 149.42 et 571.26
Nereides ubi multæ 150.2
nere linum uiris decorum 343.41
nerios herba arborq; 270.38 & 438.43
Nerone principatum ineunte cometes uisus mirus 10.33
Nero hostis humani generis 108.4
Neronis principatu arbores sedes mutarunt 25.25
Neronis principatu flumina retro fluxerunt 29.42
Neronis mater quæ 108.38
Nero in pedes natus ibidem 34
Nero quid erga Tyridatem 117.11
Nero plumbi laminis ad quid usus 603.41
Neronis principatu marmor tingere inuentum 605.16
Neronis uxoris Poppeæ luxus 585 45 & 648.46
Nero Imperator Colosseum sese pingere facit 610.15
Neronis Imp. luxus ac pompa 645.46
Nero Imperator rapinæ gratia quos necabat 646.11
Nero amissi imperij nuncio accepto quid egerit ibidem 49
Nero gladiatorum pugnas spectabat smaragdo 650.18
Neron. thoracata effigies ex Iaspide 655.32
Nero quo recreari solitus 514.50.549.8
Neronis Imp. uituperatio 532.35
Nero magicæ arti deditus ibidem
Neronis inuentũ aquam decoquere 549.8
Neronis uestis ingentis precij 145.38
Nero Tiberij pater 142.28
Neronis Imp. oculi quales 201.9
Neronis principatu quæ portenta 211.29
Neronis diuitiæ ac ludi eius 578.2
Neronis spectacula 581.10
Neronis luxus in ædificijs 635.30
Neronis luxus in unguentis 227.48
Neronis Imperatoris serui luxus 228.1
Neronis uxoris pompa funebris 221.33
Nero in initio imperij sæpe uerberatus et quo faciem linibat 236.27
Nero Imp. Thapsiæ nomen dedit ibid. 25
Neronis fossa 243.20
Neronis tempore luxus causa quæ inuenta 284.13 & 311.19
Neronis circa suprema, prolapsa cupressus Romæ 284.29
Nero Passieni priuignus 285.6
Neronis mater Agrippina & eius maritus alter ibidem 6
Neronis principatu ruina ingens & de cliueto prodigium 308.23
Neronis Imp. uela qualia in ædibus 344.19
Nero Imper. sectiuo porro autoritatem dedit 351.24
Nero Imper. Peloponnesum insulam tentauit efficere 50.16
Neronis in Aethiopiã missi exploratores & quare 99.35.50
Nero Imp. terrarum uenenum 408.2
Neronis cõminatio ad portas Caspias 85.4
neruorum consideratio 207.23
neruis uulneratis summus dolor ibidem 27
neruis inimica 393.35
neruorum in quibusdam mira connexio 112.9
neruis utile oleum Selgiticum 253.44
neruorum cruciatus etiã in arborib. 306.29
neruorum contractorum remedia 366.49 & 371.16 & 406.24 & 410.41 & 415.33
neruorum lesorum remedia 363.20 & 365.16.23.32 & 367.9 et 374.14 376.20 & 377.31 & 378.34.379 29 & 394.38 & 396.20.36 et 405 39 & 408.46 & 409.29 & 410 18 & 411.7.11.36 & 412.39 & 415.33 & 418.10.20 & 420.32 & 423.11 & 429.21 et 431.46 & 432.45 & 434.20 & 436.1.24 & 437.19.23 & 449.33 & 456 43 & 462.48 & 473.21 & 475 34.36 & 486.4 & 489.41.42 & 501.4.28 & 514.45 & 520.38 & 541.35 & 543.15 et 555.6 & 556 48 & 657.49
neruos præcisos conglutinantia 393 29 & 451.40 & 475.38 & 484 40 & 489.41 & 542.19 & 569 14 & 622.46
neruos boum abscissos solidantia 444.10
neruis contraria 410.8 & 413.5 & 418.10.20 & 420.13 & 423 27 & 424.2.7 & 437.23
Nesæas Thasius pictor 611.20
Nessus pictor 619.16
Nestocles statuarius 593.5
nestarium pigmentum 587.46
neurada herba 459.5 & 489.36
neurida quid 398.18
neuroides, id est beta syluestris 364.27
neurospastos & ex eo medicinæ 441.21
Nicæarchus pictor 618.46
Nicanor pictor 617.6
Nicias pictor quo colore usus 608.47
Niceas poeta 109.17
Nicerati statuarij opera 595.45.596.31
Niceros pictor 616.6
Nicias Atheniensium Imperator opes Atheniensium affligit 5.48

Nicię pictoris præceptor, ac eius opera 617.40.50
Nicolai palmarum genus 229.38
Nicomachus musicus & eius gẽmæ 644.50
Nicomachus pictor 608.49 & 610 10 & 615.39
Nicomachi Tyndaridæ imperfecti 619.10
Nicomachi discipulus Coribas pictor ibid. 15
Nicomedes ingenti precio à Gnidijs Venerem mercari uoluit 117.2 & 627.3
Nicomedis regis uxor cur à cane perempta 140.27
Nicomedis regis equus mirus 141.44
Nicophanes pictor 616.2
nicophoros, id est smilax hedera & ex ea medicinæ 438.7
Nicosthenes pictor 619.19
nyctalopes qui, horum remedia 508.11 & 146.19
nyctalopes quo curantur 564.42
nictare quibus animalib. conueniat 202.10
nyctegretũ herba, eius in magia usus 387.13
nyctilopa herba qualis et unde dicta 387.17
Nidus cœna Caio principi dicta 214.36
nigina herba qualis 488.18
nihil nimis, Chilonis præceptum 115.48
Nili augmentum quo anni tempore, & eius fertilitas 325.10
Nili minimũ maximumq; augmentum ibidem
Nili mures quales 166.45
Nili a qua genitalem uim habet ibidem
Reliqua quære parte secunda.
nilios gemma qualis 655.4
nimium quodlibet in omni uita perniciosissimum 213.34
nympharena gemma 660.36
Nymphæa, Herculis zelotypia mortua 454.29
Nymphæ apum genus 192.29
Nymphæa herba unde dicta 454.29.35
Nymphæa pteris herba 485.40
Nymphææ herbæ medicinæ 459.34 & 466.42 & 467.48 & 468.3 & 469.7 & 470.37 & 471.9.472 17 & 476.12 & 477.3 19 & 478.3.41
Nymphodorus medicus 547.49
Niobes & eius filiorũ simulachrũ 627.34
Nysa Bacchi nutrix ubi sepulta 71.5
Niseas pictor 611.20
nitor corporis quo fiat 406.20
nitri consideratio, natura, usus, medicinæ 555.16 & 643.5
nitro semina aspergenda 324.16
nitri spuma 555.46
nitri probatio 656.7
nitrũ quomodo in lapidem uertitur 557.11
nitrosæ aquæ ubi 555.31
niuis consideratio 18.39
niues ubi non cadant 30.1
niuem quidam potant 346.49
niues aquam refrigerant 549.9
nix diutina sedens 287.20
nix aquarum cœlestium spuma est ibidem 23
nix uetustate rubescit 198.50
nobilitatis incommoda 463.35
nobilitatis ueri titulì sunt liberi 606.14
noctua Quære post nox
nodia herba qualis 446.14
nodorum corporis consideratio 203.24
Nomades lacte & ferina carne uiuũt 97.35
Nomades uagi circa Arabiam 96.2
Reliqua quære parte secunda.
Nomas quid uocent 366.15
nomarum morbi, id est ulcerum corpus depascentium remedia 422.14 & 423 15 & 424.41 & 427.37 & 439 38 & 444.4 & 446.15 & 470 5 & 475.30 & 476.43 & 477.7 10 & 489.10 & 498.18 et 542.17 & 561.39 & 569.42
nomina ubi non imponuntur 68.13
nominum imponendorum ratio 495.10
Nomius Tyberij Imperatoris libertus & eius mensa 233.45
Nonius cur ab Antonio proscriptus 651.49
norma instrumentũ à quo repertum 124.21
nosce teipsum, Chilonis præceptum 115.48
notia gemma 660.38
Notus uentus 14.35.41
noualia quæ 289.34 & 325.48
Nouellus proconsul cur Tricongius dictus 250.22
Nouiani Seruilij superstitio 494.35
Nouis autoritatem dare res ardua prologo primi 54
nouitatis homo natura auidus est 214 42 & 292.14
nox quid 5.5
nocte quando lux diei uisa 11.47
noctium inæqualitas unde 22.29
nox ubi longissima breuissimaq; 23.19
nox mensium ubi ibidem 23
nox ubi nulla aliquando 61.8
nocte ubi uidetur sol 72.35
noctiũ magnitudo quo deprehẽditur 621.50
nox totius anni breuissima quando 332.47
noctiũ augmenta decrementaq; 329.40
noctes media uitæ gaudia auferunt 121.9 & 625.21
nocte ut die cernentia animalia 201.40
noctuæ futura præsagiunt 341.45
noctua quibus auibus inimica 526.25
noctuarum in medicinis usus 528.42 & 531.11 & 534.33
noctuarum auium consideratio 171.30
noctuarum contra alues solers dimicatio ibid.
noctuarum cum accipitre amicitia ibidem 32
noctua in Creta insula nulla est 175.6
noctuæ & cornicis inimicitia 187.16
nocturna uigilia ad agendum 330.47
nocturnæ suppressionis remedia 486.34
noxij confiteri quo cogi possint 444.42
nubentes colus & fusus comitabãtur 145.27
nubes quid præsagiunt 341.16
nubes quomodo causentur 13.23
nubila quantum ascendunt 9.35
nubium imagines unde 18.45
nudi homines semper incidentes & 100.30 68.18
nuditatis cælandæ exemplum 498.29
numantina pyra 256.2
Numæ libri quales & ubi reperti 233.4
Numa Pythagoricus 233.14
Numa philosophia ac iure pontificio delectatus ibidem 15
Numæ lex posthumia quæ 245.37
Numæ de deorum cultu institutio 311.20
Numa fornacalia festa instituit ibidem 22
Numa quãdo Rubigalia festa instituit 335.13
Numa rex, figulorum collegium Romæ instituit 620.35
Numam sæpe fulmen impetrasse 17.11
Numæ de usu piscium lex 560.3
Numæ statua 575.1
Nuncoreus Sesostridis filius 632.12
Numenij præfecti gesta 96.44
numeri paris uirtus ac uis 359.38
numeri impares uehementiores 494.6
numerus par in conuiuijs 494.26
numerus apud antiquos non erat ultra centum milia 585.12
numeri quaternarij uis 498.3
numidiana pyra 256.3
Numidici ursi Romam allati 139.16
numidicæ aues 180.29
numidicum marmor 605.17 & 629.38
Reliqua quære parte secunda.
Nummorum consideratio, notæ, diuersitas 576.46
nummus aureus quando primum Romæ 577.17
nundinarũ tempore quæ fieri licita 311.58
nundinarum tempore ungues non resecabantur 494.31
nuptiales faces ex qua arbore 270.20
nuptiarum tempore quo utebantur colore 385.33 & 145.28
nuptijs adeps adhibebatur & 505.29 504.43
nuptiæ cur cum lana fiebant 520.35
nuptiæ non nisi augurato fiebant 169.44
nuptijs nuces iuglandes adhibebantur 259.3
nuptæ nouæ farrem præferebant 311.36
nursini napi optimi 349.1
nursinæ rapæ miræ 322.6
nux bifera ubi 259
nuces Ponticæ quales ibidem 16
nuces Asiaticæ ibidem
nucum arborum umbræ noxiæ 294.13
nucis iuglandis consideratio 259.2
nucis iuglandis succus qualis 260.50
nux quibus constet 261.14
nuces quæ statim à ligno recedunt ibid. 16
nucis iuglandis usus in nuptijs, & quare 259.2.5
nucæ lanæ tinguntur ibidem 18
nucis auellanæ consideratio ibidem 13
nucis succus caryopon dicitur 225.49
nucum pinearum consideratio & 427.48 254.15
nucipruna quæ 254.44
nux cito germinat 272.24
nux quo tempore semen ferat 273.10
nux quo tempore serenda 398.38
nuces cepis aduersantur 428.14
nucis Græcæ natura, & medicinæ ex ea ibidem 17
nuces iuglandes unde dictæ, & earum natura ac medicinæ ibidem 10
nucum iuglandium nocumenta plura ibidem
nucis oleum ad quid 423.3
nucis pinea medicinæ 427.48
nucis auellanæ natura & ex ea med. 428.35

O

OBærati unde dicti 583.16
Obeliſcus quid 631.10
Obeliſci ſolis ibidem 12
Obeliſci à radio dicti Aegyptijs ibidem
Obeliſco parcit Cambyſes, qui urbi nõ peper= cerat ibidem 22
Obeliſci Aegyptij plures ibidem
Obeliſcorum conſideratio 631.19
Obeliſcus in campo Martio à quo 631.49
Obeliſcus gnomonis uice ibidem
Obeliſcus Romæ in Vaticano 632.10
Obeliſcus precioſiſsimus 651.16
Obeliſcus Vaticani Circi à Caio imperatore 281.30
obliuionis aqua 547.7
obliuioſum quod maxime animal 134.29
obtumeſcentium remedia 371.15 & 490.9
obolus quanti ponderis 398.47
obryzum quid 578.22
Obſcœnum uitium non niſi in hominibus 184.9
obſcuris lucem dare res ardua prologo 2.10
obſidiana uitri genus 643.26
obſidianus lapis 660.45
Obſidionalis corona qualis 399.41
oſidius lapis 643.27
obſoletis nitorem dare res ardua prologo 2.9
obſtetrices quibus medicamentis utuntur 498.17
obſtupefacientia corpus 630.27.466.48
Occandi diſciplina & ars 326.15
occaſus ſyderum cognitio bifariam 329.33
Occhi arbores ubi 216.47
Oceani qui piſces maximi 149.35
Oceani totius nauigatio 20.42
Oceani magnitudo 21.19
Oceani fluxus refluxuſq; cur maiores 27.41
Oceani meatus ubi mirus 263.43
ochra color 608.12.32 & 609.2
ocimũ herba quando præcidendum 352.32
ocimum difficilime naſcitur ibidem
ocimum quando & qualiter floret 350.43
ocimo nihil fœcundius 352.30
ocimum cum maledictis ſerendum eſt ibidem
ocimum quando & quomodo ſerendum 355.17
ocimum unde dicatur 304.7
ocimum in quid degenerat 357.2
ocimum quando palleſcit 357.6
ocimum ferro tangi non uult ibidem 9
ocimi ſemen quale ibidem 25
ocimum quomodo rigandum 34
ocimum herba in uineis ſerendum 303.48 & 323.7.10 & 304.7
ocimi uitia 368.18
ocimum hominibus uitandum ibidem
ocimo ſcorpiones gignuntur ibidem 11
ocimo pediculi generantur ibidem 25
ocimi medicinæ ibidem 26
ocimi ſyluestris medicinæ ibidem 40
ocys quid 323.11
Ocij fugiendi exemplum 189.28 & 190.40 & 194.8 & 632.17
Ocnos Aeſculapij filius 618.24
Ocreas quis primus reperit 124.32
Ocriſia ancilla miro modo grauida facta 944.11
octauo menſe an homo naſci poſsit 108.2
Octauia porticus 618.33 & 627 19 & 628.20
Octauiæ in ſcholis ſtatuarũ opera plura 626 27 & 627.11.19.37 & 628.18
Octauiæ porticus à quibus 629.2
Octauia Marcelli mater 344.15
Octauio conſule cometes uiſus 10.32
Octauius Cn. conſul 12.4
Octauius C. Antonium reſponſum mox dare coegit 590.39
Octauius Romanus eques 620.18
Octauius Auguſti pater 628.26
oculata piſcis 572.1
oculorum conſideratio 200.39
oculi ad comminationem non conuenientes 201.10
oculi nictantes pauoris indicium ibid.12
oculi unicolores nulli ibidem
oculorum pupillæ quibuſdã gemmæ 105.48
oculorum uiſus exempla 112.29
oculi tantum homini deprauantur 201.39
oculi familijs cognomen dedere ibidem
oculi nocturno tempore cernentes ibid.39
oculi tardè formantur in corpore 204.17
oculi primum moriuntur ibidem 18
oculorum indicia 212.43
oculi operiuntur morientibus, patefiunt in rogo 201.36
oculos ternos quaternoſq; habentes 100.50
oculi quibuſdam in pectore 69.19
oculos in humeris habentes 106.30
oculum unicum habentes 101.5
oculorum dolores ne ſentiantur 429.39
oculis ſalubres aquæ 552.46
oculis omnem uim ineſſe 131.36
oculi precioſiſsima corporis pars 200.39
oculi non omnibus ſunt animalibus ibid.40
oculi diuerſorum colorum nõ niſi homini & equo 47
oculi maxima animi indicia 201.13
oculi animi ſedes ibidem 16
oculi quomodo ſeſe purificant ibidem 24
oculi in arborum ſurculis qui proprie dicantur 300.17
oculorum acies quo excitatur 360.41
oculos excæcans liquor 216.44
oculus domini fertiliſsimus in agro 314.32
oculorum pilos incommodos replicantia 622.42
oculorum albugo quo tollitur 397.26 & 622.40
oculus ferus herba qualis 460.46
oculi nigri naſcentium ſi placeant 544.8
oculis contraria 364.13 & 407.48 & 409.36 & 418.9.20 et 434.46
oculorum claritati inimica 364.13 & 367.46 & 368.19
oculorum aciem hebetantia 362.22 & 363.12 & 367.15 & 374.42 & 376.25 & 417.17 & 412.41 & 564.35
oculis utilia 369.2 & 372.36 & 420.4 & 498.9 & 521.16.19 & 529.33 & 530.13 & 650.10 & 957.27
oculorum claritati conferentia 65.11 & 358.37 & 364.9 & 365.12.30 & 366.33 & 367.21 & 368.46 & 369.2 & 379.2 & 380.37 & 395 44 & 396.10 & 422.4.29 et 423 18 & 432.35 & 434.19 et 439.28 & 454.43 & 460.23 & inde 461 46 & 483.25 & 500.26.48 & 502.21.24 & 528.44 et 529.6.19 39.45 & 556.15.23.24 & 561.7 38 & 564.29 & inde & 565.7
oculorum aciem excitantia 360.41 & 379.24.50 & 420.30 & 439.28 & 460.23
oculorum caligines diſcutientia 361.39 & 363.30.33 & 365.12 & 379.50 & 395.23 & 423.18 & 424.41 & 431.50 & 438.40 & 442.19.30 443.32 & 452.38 & 456.2 & 460.23.40 & 461.43 & 462.4 & 482.26.27 & 498.9 et 500.48 & 502.15 & 507.48 & 508.15 & 529.1.4.17.19 & 529.44 & 567 16 & 599.1 & 600.7 & 649.5
oculorũ ſcintillationibus quid proſit 365.12
oculorum aduſtionis remedia 363.32
oculorum inflammationes ſedantia 393 49 & 394.23 & 463.32 & 401 36 & 422.4 & 425.7 & 428.49 & 434.31 & 521.16
oculorum plumbum tollentia 461.41
oculorum nubeculas diſcutientia 363.32 & 488.29 & 529.19
oculorum cicatrices emendantia 361.43 & 363.32 & 404.26 & 488.29 & 498.9 & 500.50 & 502.25 & 529.20 & 564.30.43 & 566.18 & 581.20 & 639.46
oculorum epiphoras inhibentia 359.20 & 361.36 & 367.40 & 371.43 & 374.3 & 376.7 & 378.2 & 379 24 & 393.18.43 & 396.34 & 412.18.44 & 422.38 & 423.23 & 460.26 & 471.32 & 462.21 & 483.25 & 507.45 & 508.19 & 528.45 & 530.3 & 623.30 & 637.28
oculorum lachrymationes emendantia 415 47 & 421.22 & 528.47 & 639.1.32
oculis lachrymoſis fricare frontem prodeſt 330.6 & 498.5
oculorum lippitudines curantia 485.24 & 498.47 & 500.47 & 508.22 & 529.42 & 556.15 & 565.2 & 598.4
oculis lippis aures fricare prodeſt 498.4
oculos luſcioſos, ſiue nyctalopas emendantia 146.19 & 426.19 & 529.37 & 564.42
oculorum ægylopas curantia 529.29
Vide Aegylopis morbi remedia
oculorum pterygia tollentia 564.45 & 698.4 & 415.48
oculorum epinyctidas ſanantia 359.24 & 362.12 & 422.11 & 507.48 & 564.42.47
oculorum ulcera purgantia 393.19 & 409.37 & 413.33 & 415.48 &

& 421.20 & 426.24 & 462.22 & 521.19 & 529.33 & 598.6 & 599.2 & 639.45

oculorum glaucomata curantia 500.50 & 528.40 & 529.34 & 530.3

oculorum ſuffuſiones diſcutientia 394.30 & 395.10 & 462.3 & 492.34 & 500.48 & 502.15 & 528.48 & 529.4.17 & inde 564.34.622.40

oculorum argema ſiue albuginem tollentia 361.43 & 402.18 & 404.26 & 414.26 & 432.14.35 & 438.40 & 442.27 & 460.25 & 498.9 & 505.50 & 502.39 & 507.50 & 508.17 & 528.44 & 529.17.26 30.40 & 530.10 & 565.3.567.15

oculorum ſcabritiei remedium 599.37 & 623.30

oculorum ruptas tuniculas adiuuantia 529 15.24

oculis ictu cruentatis remedia 401 45 & 529.30.46

oculorũ tumorem ruboremq; ſedantia 412 30 & 461.39 & 564.39

oculis cruore ſuffuſis conuenientia 638.47

oculorum nimium uigilijs fatigatorum remedia 600.31

oculus ſi quid inciderit 374.5 & 497.6

oculorum ſordes purgantia 373.41 & 435.47 & 698.4

oculorum morbi remedia 358.37 & 359.20.42 & 361.43 & 363.32 & 364.9 & 367.39 & 376.8 & 395.24 & 401.19 & 411.18 & 411.44 & 415.37 & 421.2 & 431.22 & 432.6.30 & 434.45 & 438.40 & 439.29.45 & 440 5 & 441.4.7.43.44 & 460.40 & 461.33 & inde 479.43 & 480 34.44 & 488.1.27 & 489.1 & 498.47 & 500.48 & 502.14 & 505.43 & 507.45 & 508.11 & 523.3 & 521.44 & 529.13 & inde & 546.46 & 560.25 & 561 42 & 564.29 & inde 597.41 & 598.6 & 599.2 & 600.21.31 & 604.42 & 623.23.30.34.49 & 637.27 & 638.29 & 639.1 & inde & 604.18

oculis iumentorum pecorumq; claritatem faciens 442.28 & 529.1

oculorum iumentorum albugines emendantia 564.44

oculorũ iumentorum medicamenta 460.42

oculorum ſuperſtitioſa medicamenta 425 4 & inde 442.30 & 496.15 et 498 9 & 528.40 & 529.41 & inde & 564.39 & 565.4

odinolyontes piſces 558.38

Odiſſeæ Homeri materia 531.45

odium ex æmulatione auidiſſimum 286.19

odium qua ratione incurritur 502.1

odontites herba qualis 488.2

odoramentorum differentiæ in quibus 384.29

odoramentorum ſapor amarus ibidem 30

odoratiſſima quæ ſint ibidem 41

odoratorum copia 221.23

odoratum reducentia 368.28

odor quid ſit 150.43

odorum conſideratio 260.44 & 261.4

odorum adulteratio, quibus modis fiat 217.7

odorum materia, tractatur toto 12.libro

odorem celerrime euaneſcere 226.35

odores optime ſeruantur in oleo 227.34

odorem non ſentit qui gerit ibidem 43

odorum fructuum diuerſitas 261.5

odor & ſapor non ſimul in eodem ibidem 6

odores quotidie gigni 391.15

odor ſolertiam potu tollit 382.17

odorũ differentiæ, natura, diuerſitas 384.28

odorem grauem tollentia 422.50

odorem bonum facientia 423.26

oecon quid 642.22

oenanthæ auis deſcriptio 176.3

oenanthe herba & ex ea medicinæ 397 6 & 415.41

oenanthe quid 225.39 & 246 40 & 253.35

oenanthes flos maxime durat 387.25.28

oenanthe unde dicta ibidem

oenanthe ubi optima 415.41

oenanthinum unguentum 226.26 & 246.39

oenanthinum oleum & medicinæ 253 35 & 422.19

oenate uinum 244.32

Oenias pictor 618.49

oenothera herba qualis 473.50 & 477.15

oenotheris herba qualis 445.23

Oenotri frater Peucenius 432.39

oeſypi in medicinis uſus 328.34 & 345.7 & 544.33

oeſypum quid 521.9

oeſtrus apum genus 192.25

oetum herba qualis 389.46

Ofilli Clodiæ ſenectus 120.9

Ofilij hiſtrionis interitus 123.1

oleacum ab oleo deductum nomen 622.31

oleaginæ uuæ quare dicatur 241.14

oleagini gemmæ 651.29

olea Mineruæ ſacra 214.6

oleæ non decidunt folia 270.35

oleum non accendebatur in ſacris 263.11

oleæ conſideratio 252.38

olea quando primum in Italia 251.12

oleæ genera tria ibidem 17

oleæ fructum ſator eius nullus uidit ibid. 14

olea tarde creſcit ibidem 15

oleæ natura qualis ibidem 40

oleam ne ſtringito, ne'ue uerberato, uetus lex 552.35

oleam morſu capræ ſterileſcere 254.10 & 307.36

oleæ frondes quales 271.30.37.42

olea quando germinet 272.50

olea quando floreſcat 273.1

olea non ſentit caricm neque uetuſtatem 282.25

olea apta ualuarum cardinibus 284.2

olea prima in certamine Mineruæ & Neptuni ibidem

oleam ducentis annis uiuere 285.2

oleæ quando nocet pluuia 287.8

& 306.50

olearum concepius quando ibidem

olea quibus gaudet 291.4

oleæ plantæ quantũ inter ſe diſtent 294.30

olea in Bætica maxima arborum ibidem 31

olea miliaria cur dicatur ibidem

olearum inſitio 296.16.22

olearum plantationis conſideratio 297.34

olearum taleæ quales eſſe debent & quomodo ponendæ ibidem

oleæ quibus locis & quo tempore ſerendæ ibidem 50 & inde

olea ubi non bene ponitur 298.8

olea quæ uitibus apta 304.16

olearum morbus 306.24.50

olea quæm capra lambit ſterileſcit 303.36

oleæ qualiter fertiles fiunt 310.2

olearum arborum medicinæ 421.6

olearum florum medicinæ ibidem 25

oleis ſolum quod optimum 288.50

oleæ & quercus inter ſe inimicæ 430.25

olei liquor membra recreat 214.9

oleum aptiſsimum ad unguenta ſeruanda 227.21

olei conſideratio 251.29

oleo uetuſtas tædium affert ibidem

oleum in Italia optimum ibidem 32

oleum in unguentis ibidem 34

olei augmentum quando ibidem 42

oleum quando & quibus uitiatur ibid. 44

olei cauſa calor eſt ibidem 50

olei paucæ differentiæ 252.32

oleo ut uino palati gratia nulla ibidem

olei naturæ deſcriptio ibidem 35

olei utilitas ibidem

olei in gymnaſijs uſus ibidem 36

oleum quomodo faciendum ibidem 59

olei ueteris uſus 253.49

olei factitij conſideratio 253.13

oleum quidam è piſcibus faciunt 253.33

olei Saturni ſimulachrum repletum Romæ 253.50

oleum uuas ſeruat, ne à ueſpis tangantur 257.11

olei liquor foris hominibus gratiſsimus 250.47

olei liquor neceſſarius ibidem

olei caritas futura quomodo dignoſcitur 334.17

oleum ante tempus emptum, à Thalete Democritoq; ibidem 15

oleum quæ oderunt 348.1

oleum ex raphani ſemine 349.7

oleum Seſamæ ubi 97.36

olei balſamini natura, & medicinæ ex eo 423.17

oleum herbaceum quid, & ad quid utile ibidem 33

oleum laurinum & ex eo medicinæ 422.45

olei medicinæ 422.15

oleum quod optimum ibidem 16

olei omphacij natura, & medicinæ ex eo ibidem 18

olei œnanthini natura, & ex eo medicinæ ibidem 19

olei effectus ibidem

olei cicini natura, & ex eo medicinæ ibidem 32

oleum picem è pannis extrahit 430.37
oleum calci ſolum miſcetur ibidem
oleo quædam reſtinguntur 581.33
oleo extinguntur quædam quæ aqua accenduntur 638.35
oleum in quibuſdam reperiri fontibus 547.13
oleo apes & reliqua inſecta exanimantur 194.5
oleum à quo repertum primo 124.25
oleaſtrenſe plumbi genus 603.28
oleaſter arbor quæ loca amet 270.14
oleaſter non ſentit cariem neq; uetuſtatem 282.22
oleaſter quo primo Hercules coronatus eſt 284.46
oleaſtri corona in olympicis 252.40
oleaſtri factitium oleum quale 253.16
oleaſtrum buxum quale 269.44
oleaſtri natura, & medicinæ ex eo 422 3 per totum
oleaſtro ſe elephantes ſanant 136.17
Olenus uates 493.21
Olympias pictrix fœmina 619.28
Olympias Thebana medicinæ perita 377 20 & 515.39
Olympiæ uictoribus ſtatuæ dicabantur 589.46
Olympiæ ſtatuarum ingens copia 591.46
Olympia quæ equa uicerit 185.2
Olympiæ quis ſemper uictor 119.30
Olympiæ athleticã Hercules inſtituit 125.7
Olympias uentus 14.45
Olympias uentus Euboiæ peculiaris 307.15
Olympiorum ludorum corona 252.40
Olympus Macedoniæ mons buxo abundat 269.48
Olympus mons Lauro abundat 276.3
Reliqua quære parte ſecunda.
Olympij Iouis ſimulachrum quale, & à quo 593.24 & 596.26 & 626.37.39 & 610.32 & 117.3
olyra tritici genus 316.13 & 317 24 & 318.1.44 & 410.49
oliuæ cõſideratio capite primo & ſeptem ſequentibus libri 15
oliua Minervæ ſacra 214.6 & 146.24
oliua ubi ſterilis 216.5
oliua quando primo in Italia 251.7
oliua ubi proueniat & ubi non 251.5
oliuæ genera tria ibidem 17
oliuæ liquores uarij & eorum bonitas ibidem 21 & inde
oliua quando colligi debet ibidem 24.46
oliuarum baccas ubi aues non appetunt ibidem 35
oliuæ natura qualis ibidem 40
oliua quid in ſe habeat ibidem
oliuæ amurca quid ibidem 254.2
oliuæ colligendæ lex quæ 252.26
oliuæ nomina plura ibidem 11 & inde & 43 ibidem per totum
oliuæ collectæ ſeruandi ratio ibidem 16
olluæ quomodo condiuntur ibidem 26 & 43 ibidem per totum
oliuarum cultura 255.42
oliua ubi ſerenda ibidem
oliua quibus infeſtatur ibidem 47
oliuarum ſeruandarum ratio ibidem 49
oliuarum baccæ 251.24
oliuæ ſuccus qualis 260.50
oliuas in mileto erucæ depaſcunt 307.2
oliua quando colligenda 338.13
oliuæ flores apes non attingunt 388.7
oliuæ uſus & medicinæ 421.31
oliua ſi à capra lambatur ſterileſcit 146.24
oliuantibus lex 252.3
olieti diſpoſitio 297.44 & 298.10
olieti prodigium 308.35
ololygones ranarum mares 203.32
olorum alitum conſideratio 173.47
olorũ in morte flebilis cantus fabuloſus ibid.
oloris cum aquila inimicitia 187.15
olorum ſimilitudinem onocrotali habent 180.20
olus quam terram cupiat 325.1
olera ne uermes rodant 357.14
oleris marini medicinæ 566.46
olus apud Græcos in honore non fuit 353.47
oluſatrum herba, & eius natura lausq; 355.48
oluſatrum & ex eo medicinæ 368.8
ombria gemma 660.38
omæ ficus quæ 257.30
omphacei olei conſideratio 246.39
omphacij olei natura, & medicinæ ex eo 422.18
omphacium uinum quomodo fiat 246.39
omphacij uini medicinæ 415.36
omphacocarpos herba qualis 481.83
onagri, id eſt ſyluestris aſini conſideratio 143.28
onagri feræ in medicinis uſus 507.6 & 512.40
onagri ubi non ſint 148.7
Oneſicritus ſcriptor quis 89.37 & 91.13 & 107.2
onyces marmor 630.7
onychis gemmæ conſideratio 652.36
onyches piſces 570.26
onychina pyra 256.4
onychitis cadmiæ genus 597.45
onychipuncta gemma 655.29
oniſcos uermis 530.30 & 536.27 & 537.41
onitis, id eſt origanum 373.6
onitis heraclij herbæ genus ibidem 16
onix piſcis 572.10
onochelos herba & ex ea medicinæ 404.6
onocrotali aues quales 180.20
ononis herba 390.13 & ibidem 50 & 481.26
onopyxos herba 390.28
onopordon herba qualis 488.32
onoſma herba qualis ibidem 30
opali gemmæ conſideratio 651.42
opali gemmæ uitia 652.5
opheoſtaphyle frutex 236.35
ophicardelos gemma 660.44
ophidion piſcis 572.2
ophion animal 506.18 & 545.10
ophioſtaphylon uitis genus 417.3
ophites marmor unde 630.19.22 & 640.12
ophiuſa herba qualis 445.2
ophrys herba qualis 478.44
Opimiana uina cur dicta 246.19
Opimius L. conſul 242.36
Opimius contra C. Gracchum ibid. 577.22
opij ueneni remedia 459.27
opij uenena quo extinguntur 373.20
opion quid & qualiter fiat 375.5
opion mortem affert ibidem
opij experimentum quod ibidem 19
opion quomodo optime ſeruetur ibidem 24
opion medicus 361.21 & 406.45
opiſthotonon quid 510.10
opiſthotonicorum, id eſt ceruicis rigore laborantium remedia 361.9.30 & 365.37 & 371.17 & 374.46 & 377.29 & 378.27 & 392.48 & 401.13 & 406.23 & 409.13 & 434.20 & 440.12 & 473.42 & 475.37.39 & 486.32 & 510.10 & 557.1 & 566.29
opobalſamum quid 224.24
opocarpathum uenenum 507.2
opocarpathon & eius remedium 567.11
opopanax in tyriaca 380.50
oporice medicamentum 442.3
oppida in deorum tutela 493.35
oppidum Cecrops primus inſtituit 124.2
Oppius Capito quis 110.23
oppugnatio urbium quibus uerbis fiat 493.35
opuntia herba qualis 391.23
opera quali luna perficienda 338.16
opera artificum mira 631.7 & ſequentibus capitibus
orationis proſæ inuentor 76.10.125.5
Oratius cocles à ponte ſublicio hoſtes arcuit 590.26 & 634.39
Oratij coclitis ſtatua 590.26 & 501.9
Oratij tergemini 107.27
Orbicularis figura qualis 1,20
orbis miracula ſeptem Quære miracula orbis ſeptem
orbitas in ſumma autoritate 238.26
Orbonæ deæ ædes Romæ ubi 2.31
orca piſcis in Oſtienſi portu quando uiſus 150.19
orcarum cum balenis pugna ibidem 11
orcæ piſces 571.27 & 150.11
orca gemma 660.37
orchis herba qualis 484.34
orchis herbæ medicinæ 472.22.29 & 475.30 & 477.14
orchites genus oleæ 251.10 & 252.9
Orchomenius calamus fiſtulis aptus 268.16.17
Orchomenij lacus mirum de calamis ibid.27
orcynos piſcis 572.2
ordearia pyra 265.4
oreon herba qualis 489.4
oreoſelinum herba 252.50
oreoſelini deſcriptio, ac medicinæ ex eo 368.11.13
Oreſtes Aegiſtum perimit 619.3
Oreſtis corpus refoſſum, & eius magnitudo 111.17
Oreſtis iudicij ſculptura 587.19
Oreſtis pictura 619.3.5
Orfitus Cornelius conſul 11.42
Orfitus Romanus 108.7

organa hydraulica quis inuenerit 116. 41
Orge fons Galliæ 327.6
Orientis populi quo uino utantur 347.3
Orientis populi potus ex fruge 250. 43
Orientis populi funes ex palmæ foliis faciunt 271.33
Orientis populi bella calamis cõficiunt 277
Orientis mare refertum syluis 237.15
Orientis pix optima 248. 31
Orientis uestes ex qua materia 440. 14
origani herbæ consideratio, & medicinæ ex eo 373.5. & 386.27
origani semen minimum ibid. 31
origanum & brassica inimica 430.28
origanum Heracleoticum quod 450.34
origano uinum conficiunt 247. 13
origes caprarum genus 147.24. & 187.5 & inde
orionis cælestis signi exortus 331. 13 & 332. 43. & 333.50
orionis ortu tempestates fieri 334.40
Orionis gigantis corpus quale 111. 16
orites gemma 660. 40
oryx animal quale 210. 45
oryx fera quæ 13.1
oryza frumenti genus 317.7
oryzæ usus maximus in Italia ibidem
orizæ oleum 253.33
orminij herbæ medicinæ 367. 28
orminos agrios herba 472. 21
ormini herbæ genera, natura, medicinæ 414.24
ornatus immodicus notatur 159.21. & 160. 13 & inde. & 31 & inde ibid.
Ornithia, id est Zephyrus uentus 15. 7 & 34. ibidem
ornithogale herba qualis 391.17
ornus arbor montes amat 270.11
orobanche herba qualis 324.5
orobanchæ semen in medicinis 414.39
orobitis quid 581.6
Orodes ubi Crassum superat 85.47
Oroeticum uinum 244.31
Orpheus poeta de herbis 448.39
Orphei uatis patria 53.37
orphus piscis 154.34. & 572.15
orthampelos uuæ genus 241.24
Orthomastica poma 255. 35
orthopnoicis, id est, difficulter spirantibus utilia 370.31. & 374.28. & 394.41 & 395.23. & 396.2.15.20. & 407 30. & 429.5. & 432.48. & 439.18 & 442.32. & 443.29. & 466.48 & 476.9. & 487.5. & 489.31. & 490,20.44. & 504.18. & 561,37 & 581. 20
orthagoriscus piscis 572.3
ortygis herba quæ 391.12
ortygometra auis coturnicum dux 174.7
ortus siderum cognitio bifariam 329.33
os boni odoris faciens 380.47
oris consideratio 200.35. & 202.20
oris loco uolucres rostra habent. 202.23
oris differentiæ plures ibidem
ore concipientia animalia 185.30
ore quod animal careat 196.30
ore carentes homines 100. 18
oris halitus quomodo iucundior fiat 373.47 & 520. 40
oris malum odorem tollentia 420.28 & 424.26. & 429. 33
oris graueolentiam tollentia 407.31 & 501.24. & 509.2. & 510.1
oris suauitatem facientia 408.7
oris ulcera sanantia 361.40 & 366.15. & 368.3. & 371.19. & 372.24. & 373.37. & 376.10. & 377.14. & 392.35. & 393.10. & 412.45. & 415.45. & 421.40 & 425.12. & 429.9. & 430.7. & 431.19. & 436.22. & 437.20. & 438.2. & 441.16. & 470. 5. & 472.25. & 488.18. & 489.9. & 501.25. & 509.31. & 516.50. & 598.28. & 599.3.32. & 600.8.32. & 623.15.23
oris circumlitionum remedia 434.19
oris morbi remedia 409.32 & 412.43. & 421. 37.40.44. & & 422.7. & 423.12. & 427.22. & 440.24. & 441.4.5.25. & 510 1. & 561.39
ossa præcisa quæ recrescunt 207.20
ossa concreta quibusdam esse 111. 41 & 112. 5. & inde
ossium fractorum remedia 360.45 & 368.47. & 415.34. & 470.30 & 485. 39
ossa è terra nascentia 638.1
ossa fracta quibus extrahantur 379.32 & 394.42. & 414.34. & 417.15 28. & 460.6.18. & 476. 49. & 600. 8
ossea ligna quæ 280. 12
ossei lapides 638.2
ossifraga auis 168.46.48. & 169.5
ossifragi in medicinis usus 537.5.18.39
oscines aues quales 172.1. & 175.23 & 176. 10
oscitatio letalis grauidis 108.23
osculum dare propinquis cur institutum 245. 48
Osyris dei templum inclytum 70.9
osyris herba qualis 488.34
osyrites herba 533.7
Ostentorum libri Aristandri 308.12
ostentorum uires 493. 28
ostentorum interpretatio à quo reperta. 124.44
ostenta in quibus obseruari possint 170.13 & 171.6. & 172.30. & 275.31. & 308.3. & 325.7. & 148.7
ostracias gemma 660.41
ostracites gemma ibidem
ostracius piscis 570.25
ostracitæ lapides quales 638.25. & 658.25
ostracitis cadmiæ genus 597.45
ostrea lunari potestate augeri minuiq; 13.12
ostrearum uiuaria à quo primum 165. 46
ostreæ silicum duritia teguntur 152.50
ostrearum generatio 165.10
ostreæ capita non habent 199.48
ostreæ ubi optimæ 165.49. & 563.50
ostrearum consideratio, natura, bonitas, loca 563.33 & inde per totum
ostreorum magnitudo 564.3
ostreorum medicinæ ibidem 6
ostreorum copia ubi 89.33
ostrya arbor 235.40
ostrys arbor ibidem
othone herba qualis 488.26
Othonis M. inuentum 227.48
Otia piscis 572.2
Otides aues quales 173.16. & 174.14
ouans quis primus Romã ingressus 262.19
Ouantes myrtea corona utebantur ibidem
Ouidij liber de piscibus 559.12. & 572.13
oues quando lauandæ 332.40
oues quando tondendæ ibid. 49
oues qua ratione fœminas pariant 339.11
oues qualiter pascendæ ibid. 7
oues qua ratione gignantur 545.23
oues quis colorem mutantes 546.49
ouium impendio mulctatio dicebatur 311.41
ouium honor apud ueteres ibidem
ouium effigies in ære à Seruio rege primum ibidem 43
ouium dente segetes depascendæ 324.32
ouium lac quale 503.43
ouium in medicinis usus 538.50. & 539.3 & 541.43
ouium genera duo 145.1
ouium generositatis signa ibid. 42
ouium caudæ cubitales ibid. 44
ouorum consideratio 181.27. & 521.29
oua pro uasis habita 167.50
ouorum natura medicinæq; 521.29
oua quo tempore supponenda 338.22
oua quot modis in cibis 522.23
ouorum glutinum ibid. 38
oleo perfusum lignum non ardet ibid.
ouorum mirum ibid. 38
oua quæ quadrupedes pariant 181.27
ouorum auium differentiæ ibidem
oua oblonga gratioris saporis secundum Horatium ibid. 40
oua quæ fœminam & quæ marem pariant ibidem 48
oua qualiter incubanda 182.15
oua sterilia qua arte noscuntur ibid. 17
oua citra incubitum gignentia ibidem 24
ouorum auguria ibid. 28
oua sine gallinis igne fouentur ibid. 31
oua Hypenemia quæ 183.10.33
oua urina ibidem 37
oua sine maribus interdum nasci ibid. 33
oua zephyria quæ ibidem 46
oua aceto macerata emolliri ut per annulos transeant ibidem 38
oua quomodo optime seruentur ibid. 39
oua sine incubitu ubi nascantur ibidem 24
ouorum experimentum pulchrum ibid. 25
ouis uiuentes homines 60.9
oxalidis herbæ consideratio 377. 41
oxycedrus arbor 230.17
oxygala quid 504.37.40
oxylapathon herba, & medicinæ ex eo 377.43.50
oxymel qualiter fiat 247.44
oxymellis confectio, & medicinæ ex eo 420.32
oxymyrsina herba qualis 462.2
oxymyrsine arbor 253.29. & 262.6

Oxymyrſinæ olei natura, & ex ea medicinæ 423.2
oxymyrſine quid et ex ea medicinæ 430.9
oxypora quæ ſint 380.8
oxys iunci genus 392.6
oxys herba qualis 488.38
oxyſchœnon iunci genus 392.6
oxytriphylon quid 386.19
ozena piſcis 157.40
ozenarum morbi remedium 440.34
ozenitis uirus redolet 217.42

P

Pabula luxurioſa non ſemper pinguis ſoli indicium eſſe 288.25
Pacuuius Taurus ædilis plebis 590.27
Pacuuij poetæ picturæ 606.50
Pacuuius poeta Ennij nepos 607.1
Pades arbor quæ 45.19
Padus fluuius non uiſus Herodoto 215.24
pæantides gemmæ 661.5
pæderos herba 368.30.& 406.27
pæderos gemma 652.11.& 656.2.26
pæoniæ herbæ conſid. 450.8.& 486.21
pæoniæ herbæ medicinæ 475.40. & 477.35
Pæon medicus *ibidem*
Pagana lex qualis 494.33
pagri piſcis conſideratio 154.32
pagri piſcis in medicinis uſus 568.34
paguri cancrorum genus 158.33
palacæ auri genus 580.1
palacranæ auri genus *ibidem*
pala arbor qualis 215.44
Palatina tribus Romana 311.49
Palatina domus à quibus 628.24
Palatina Venus 625.40
Palatina ædes Apollinis 645.20
Palamedis faſce gladium condentis pictura. 617.36
Palamedes quas literas reperit 123.42.45 & alia 124.40
palearũ conſideratio, differẽtiæ, uſus 336.22
palearum hordei medicinæ 410.46
palearum tritici medicinæ *ibid.*
paleæ optimæ quæ 322.40
paleatum lutum quod 256.50
Palæmonis inſignis Grãmatici ager 242.11
Palilicum ſidus 332.4
palimpiſſa quid 434.18
paliuri arboris conſideratio 235.12
paliurus arbor quando germinet 272.25
paliuri arboris medicinæ 440.39
paliurus ſpinæ genus *ibidem*
Pallas. Quære Minerua
Pallas ſeruus quidam ditiſsimus 585.20
pallorem inducentia 371.40. 372.14 & 376.39
palmarum arborum conſideratio, natura, genera 228.14
palmæ in Italia ſteriles ibid. 15 & 275.44
palmæ uinum ferunt, & panem faciunt 228.17.& 229.40.& 247.2
palmarum ſexus 228.33
palmarũ genera quadragintanouẽ 229.21
palma ex ſeipſa renaſcens ubi ſit *ibid.*28
palmis ſtrãgulati milites Alexãdri 230.9
palmarum folia in uſu ſcribendi 231.42
palmæ in Aethiopia quales 233.32
palmarum ſuccus qualis 260.50
palmarũ fructus qui magis placeãt 261.28
palmæ ſtatim à ligno recedunt *ibid.*16
palmarum fructus ſine ligno *ibid.*19
palmis non decidunt folia 270.36
palmarum fölijs funes faciunt 271.33 & 344.46
palmarum folia duplicia 271.39
palmæ facile fructum perdunt 273.26
palma pondus ualide ſuſtinet, quoniam in diuerſum curuatur 283.23
palma Deli inſulæ uetuſtiſſ. 284.46
palma quomodo fiat ſterilis 306.47
palmarum nemora ubi 71.43
palmarum uinum 97.36
palmarum nobilitas uitibus oleiſq; proxima 423.37
palmarum fructus quibus inutilis *ibidem*
palmarum medicinæ 423.39.45
palmæ ubi probatiſsimæ *ibid.*45
palmæ Elatæ, ſiue Spatæ, natura *ibidem* 48
palmati lapides quales 638.2
palmei uini medicinæ 419.45
palmeo uino qui utantur 247.2
Palmeſia uina unde 243.42.& 247.2
palmiprimum quid 247.4
palmites meridiem ſpectare debent 304.22 & 46.*ibidem*
palmitum uitium conſideratio 302.22 & inde.& 304.30
palpebrarũ animalium conſideratio 202.1
palpebræ quibus non ſunt *ibidem* 5
palpebræ cur à natura datæ *ibid.*3
palpebræ deficiunt uenere abundantibus *ibidem* 5
palpebrarum pili quo diſponũtur 407.46
palpebrarum morbi remedia 425.34 & 433.48.& 434.32.& 461.47 & 462.22.& 496.21.& 501.10. & 508.17.& 544.16.& 564.36. 38.& 565.10
palumbium auium conſideratio 177.40
palumbes lauro ſeſe purgant 136.19
palumbes hyeme abeunt 174.33
palumbi bis anno pariunt 181.49
palumbi quot oua pariunt, & eorum incubandi ritus 183.1
palorum conſideratio 299.11
Pamphilus pictor 612.32.35 & 617.7
Pamphili Bebij interitus 122.38
Pamphilus Qu. conſul 233.8
Pamphila mulier bombicinæ ueſtis repertrix 194.49
pampinarium quid 302.30
pampinandi tempus quando 332.37.48
pampinorum medicinæ 415.18. 416.24
Pan deus. Vide infrà Panos
panax herba idem quod liguſticum ſecundum quoſdam 372.26
panax contra ſerpentes *ibidem*
Panacea Aeſculapij filia 618.23
Panaces Chironion 450.35. & 453.40 & 459.31
panacis conſideratio 225.14.& 358.2
panacis oleum 253.39
panacis ſapor 357.50
panacis herbæ uaria nomina 356.9
panacis herbæ conſideratio 450.25. & 456.45.& 459.31.39. 460.25
Panaciæ Aſclepionis patris inuentũ 450.27
panacis herbæ medicinæ 466.13.470.26 33.& 471.38.45.& 472.7.49.& 473.31.48. & 474.6.31.33. & 476.21.31.& 477.36.41
panathenaicon unguentum apud Athenas 226.29
panchreſtos quid 427.19.& 639.4
panchros gemma 660.47
Pancratiſtarum ſimulacrum 593.42.49
Pancration, id eſt Cichorium 364.40
pancration herba qualis 489.14
Pandectæ librorum inſcriptiones Prologo 1. uerſ. 90
Panæus pictor 610.30.43
Panæus fil. Phidiæ 641.41
paneros gemma 660.48
Pangæi montis roſæ 382.44
pangonius gemma 660.47
panicum fruges quando ſerendum 315.7 & 332.18
panicum quomodo creſcat 315.22
panicum unde dictum *ibid.* 24
panici genera plura *ibidem* 26
panici uſus in Gallia & Aquitania 339.30
panicum ubi ſeri non debet *ibid.*
panicum ne aues tangant 324.26
panicum ubi ſerendum *ibidem* 42 & 332.19
panicum & ex eo medicinæ 411.40
paniculæ flos ſi aures intrat exurdat 571.11
Panionia ſacra quæ 76.17
panis differẽtiæ & medicinæ ex eo 412.21
panis nauticus ad quid utilis *ibid.*26
panis Sitanius ad quid *ibid.*28
panem conficere Ceres reperit 123.38
panis è milio & panico 315.28
panis uaria pondera 316.36
panes quot ex modio tritici 318.34
panis faciendi ratio, & eius differentiæ 319.47
panis ubi fiat ex piſcibus 107.16
panes Romani ipſi faciebant 320.7
panem faciendi ratio mulieribus propria *ibidem*
panes ſecundũ dignitatẽ perſonarũ 346.42
panis Alexandrinus 372.11
panis cum aniſo conditur 373.44
panis ex herba ubi fiat 404.27
panis ſaluberrimus quis 405.34
Pannucea poma 255.37
panorum morbi, id eſt faucium aurium ue & inguinum, tumorum remedia 358.40 & 369.6.& 376.29.& 377.35.& 393.37.& 394.46.& 401.15.& 402.13.24.26.& 403.7.& 495.47.& 411.48.& 412.48.& 413.41.& 414.10.28.& 421.7.26.& 426.7.& 427.11.& 431.22.30.& 432.22.38.& 433.48.& 434.13.& 436.20.& 439.20.& 440.41.& 446.38.& 472.7.& 484.31.& 486.7.& 496.48.& 498.39.& 503.24.& 505.16.& 538.17.& 562.9.& 564.11.& 598.30 & 624.16.& 637.46

Panos dei pictura 611.25.& 615.36
Panos simulacrum 627.42. & 628.22
Pansæ unde dicti 210.36
Pansæ Seruilij interitus 122.41
pansebastos gemma 660. 50
pantherarum consideratio 132.10 & 136.12
panthera auxilij causa ad hominem confugit 132.11 & inde
pantherarum maculæ spectandæ ibidem 25
pantherarum odor quadrupedes allicit. ibidem 28
pantherarum astus ibidem
pantheræ senatusconsulto statutũ ne in Italiam adueherentur ibid.32
pantheræ à quibus in ædilitate Romam aduectæ ibidem 34
pantheræ aconito necantur 479.35 & 136.12
pantheræ in seruandis unguibus ingenium. 130.20
pãthera sola odorata inter animalia 384.49
pantherarum oculi quales 650.44
pantheræ cor maximum 204.27
pantheris quid contrarium 479.35
pantherarum carnibus uiuentes homines. 101.5
pantheræ quos non attingant 525.15
pantheræ mensæ citreæ 234.6
Pantheon templum Romæ quale, & à quo 589.29.& 628.36. & 634.48
Panticapeum urbs Cimmeriaca laurum non nutrit 276.4
papauer herba in honore apud Ro. 356.26
papaueris succus soporiferus mortem affert 375.5
papaueris syluestris natura, & medicinæ ex eo ibidem 16
papaueris genera plura 374.48 & duobus mox sequentibus capitibus
papaueris medicinæ ibid. 49
papaueris scapi sapor qualis ibid.50
papaueri folia quando cadunt 315. 48
papauer quando serendum 328.36 & 330.29
papauer contra faucium morbum ibid.31
papaueris genera, natura, satio, usus 356.19
papauera à Tarquinio Superbo cur excussa ibidem 27
papauerateæ uestes 145.30
Papellius Sex. consul 171.10
papilio uermis inter alia medicamenta numeratur 507.23
papilio apum inimicus 194.1
papiliones quo nascantur modo 198.23
papilionis aduentus, ueris initium indicat 328.49
papiliones apum pestis quo tolluntur 389.6
Papinius Sex. consul 168.15
Papinius Sex. consul Plinij tempore 255.16
Papyriana lex 577.14
Papyrius Cn. cum dentibus natus 110.44
Papyrius Cn. consul 11.47
Papyrij L. prætoris iudicium 108.12
Papyrij Lucij uotum si Samnites uicissent 245. 50
Papyrius Masso de Corsis triumphat myrto coronatus 262,23
Papyrij cursoris dictũ de radice 293.29
Papyrius Cursor quid in terrorem prætoris Prænestinorum ibidem
Papyrij Fabiani laus 637.3
Papyrianum horologium 126.1
papyri fruticis consideratio 231.39 & 232.25
papyri fruticis medicinæ 438.35
papyro dij coronabantur 232.5
papyro quidam nauigia texunt ibidem 9 & 89. 43
papyri usus uarius 232.6
papyri pomum quod 261.31
pappon genus seminis 390.45
pappus herba 462.47
pappum quid 236.7
papulas ulcera generantia 376.42
papularum, id est tuberculorũ corporis, quas brussola Itali nominant, remedia 364.23 & 429.44. & 435.8.& 474.43 & 505.19. & 514.30. & 556.20. & 623.16. & 624.19
parrha auis quo tempore non apparet. 335.44
paralion herba 375.46
paralysis remedia 359.33.& 372.17 & 409.16. & 434.20. & 474.4 & 483.30.& 487.5.& 539.26.& 556.41.& 561.49
paralyticorum remedia 365.33. 372.17 & 409.34.& 439.9. & 452.34. & 504.7.& 560.47
paralius herba quæ 470.6
paranites gemmæ 655.49
paraphorum aluminis species 623.14
parasangæ mensurarum genus 94.6
Parasius pictor 608.49. & 611.33. 39. 44
Parasii pictoris pater quis 611.11
Parasii pictoris opera ibid.35
pardalianches, id est aconitum 136.13
pardalium genus unguenti 222.29
pardalios gemma 662.5
pardorum ferarum consideratio 132. 30 & 187. 8
pardi feræ qualiter ungues custodiãt 130.20
pardis lingua qualis 203.28
parentandi consuetudo qualiter 321.5
parentum honoris ac reuerentiæ exemplum 446.7.& 116.12
parentum ingratitudinis exemplum 183.50 & 195.43.46.& 196.18
parentes necantia ibidem
parerga quæ 615.8
parætonium color qualis 608. 11
parætonium quid 581.14.& 608.11.35
parianus piscis 531.34
Paris dearum iudex, Helenæ amator, Achillis interfector 595.29
Paridis os marmore percussum 629.23
pariendi facilitatem præstantia 374. 19 & 397.7.50.33.38
parietum consideratio 621.29
parietes fornacei ibidem
parietes lateritij 641.14
parietes marmorei 629.45
parietes picati ubi 640.48
parietes herbis tingi 399.15
Paridion rex 92.14
pari numero colocynthidis semẽ adalligatum febres sanat 359.39
paristeros herba quæ 457.25
Parmeniscus scriptor 337. 25
Parnassus mons laurum spectatissimam habet 263.4
Parnassus mons quales habet abietes 281.10
paronychiarum, id est unguium morbi remedia 394.42.& 412.26.& 415.48 & 422.8. & 429.49. & 431.20. 446.45. 500.19
parotidium, id est aurium apostematum remedia 358.39. & 366.22. & 372.23 & 373.23. & 377. 16.34. & 378. 3.& 379.15.& 401.15.& 402.13 26.& 406.1.& 414.1.20.& 426 7.21.& 431.49.& 474.18. 486.7 496.16 505.18. 508.42. 564. 10. 565.24. 624.16
Parrhasius pictor. Vide Parasius
parsimoniæ exempla 311.17.32 & 312.25 314.13. 181.9 194.8 213.28. 586.3 587.4
parthenis herba quæ 454.23
parthenium herba quæ 390.1. 403.3 & 451.23
parthenium herba unde dicta 403.16
parthenij herbæ medicinæ 387.48
Parthorum regium unguentũ quod 277.26
Parthi quo uino utantur 247. 2
Parthi in bibendo gloriam quærunt 250.20
Parthi quanto plus bibunt, tanto magis sitiunt ibid. 40
Parthorũ reges qua herba utantur 387.15
Parthorum & Romanorum imperij terminus 73. 10.32
Parthorum reges cuius fluminis aquam bibunt 95.10
Parthorum halitus cur infectus 213. 4
Parthi crapulæ dediti ibidem
Parthi cicadis uescuntur 196.25
Reliqua quære parte secunda.
parturientium remedia 374.23 & 377. 22
partus prodigiosi 107.27
partu uno quot homines nasci possunt ibid.
partus quot gestetur mensibus 108.2
partum gerentis signa ibid.16
partuum diuersitas 109.13
partus qua ratione cõtineri possunt 281.20 501.15. 515.44
partus quot tectus operimentis 358.13
partus emortui quo pellantur 365.36
partuum ratio 110.39 109.7
partus necantia 370. 8.31
partus quibus iuuantur 358. 48 & 361. 32. & 364. 47. & 369. 49. & 371. 15. & 374. 19. & 377.23. & 397.7. & 407.32. & 429.15.25. & 431.33. & 432 28. & 442. 3. & 444. 15. & 445.19.17. & 447.5. & 478.29 & 481.32. & 489.31. & 490.45 & 496.5. & 501.42. & 505.11 & 515.46. & 516. 8. & 522.17 & 543.38. & 558.37. & 570.14 & 639.30.14

partus mortuos ex utero extrahētia 364.37 & 365.36. & 369.49. & 371.14. & 379.21. & 395.6. & 396.3. & 404.20. & 413.20. & 420.41. & 424.1. & 432.25.29. & 433.25. & 439.39. & 477.40.44. & 478 20. & 516.1.19. & 520.45

partus omnium animalium extrahentia 443.31

paruum nil tam eſt, quod non gloriam parere poſsit 255.24

Paſcernices cotes quales 640.44

paſcua quæ & unde dicta 311.39

paſcua ſola diu uectigal fuerunt ibid. 40

Paſitelides quid de plaſtice 620.19

Paſſæ uuæ unde dictæ 239.26

paſſer piſcis 572.5

paſſeres piſces plani 155.49

paſſeres quid à rhombis differant ibid.

paſſeris auis conſideratio 177.46

paſſerum in medicinis uſus 533.50 & 540.16. & 544.41

paſsi conſideratio 245.3

Paſsines rex Sogdonaci filius 95.30

paſtinacæ herbæ conſid. 349.46

paſtinacæ ſatio qualis, & quo tempore ibidem 41

paſtinaca erratica, & medicinæ ex ea 361. 2. & 458. 4

paſtinacæ piſcis in medicinis uſus 565. 27 & 566.42. & 569.14. & 570.24

paſtinacæ piſces quales 163.16. 194.33

paſtinacæ piſces plani 156.6.31

paſtinaca piſcis quibus inimica 560.29

paſtinacæ piſcis morſus remedia 413.15 & 507.21. & 562.20. & 563.27

paſtinacæ piſcis quæ partes comedi poſſunt 563.27

Patauinæ aquæ quales 20.13. & 551.20

patella arborum fungus 366.25

Patereuli filia 116.7

pateten palmæ genus 229.41

patientiæ exempla 1.12. & 106.21 & 595.10

patinarum luxus 181.20. & 620

patribus raro proceriores filij 111.14

patriæ cauſa mori laus ingens 118.30

patriæ amoris exemplum 171.42

Patrobius Neronis libertus unde 621.23

Patrocles ſtatuarius 593.10

Patrocles pictor 596.43

pauida ſunt quibus cor prægrande eſt 204.26

pauimentorum faciendorum ratio 621.11 & 642.20

pauimentorum origo 642.20

pauimentorum nomina diuerſa ibidem

Paulus Aemilius Perſea regē ſuperat 5.38

Paulus Aemilius Mineruam in æde Fortunæ dedicat 593.27

Paulus Aemilius L.conſul 47.7

Paulus Aemilius Macedoniæ victor 53.23

Pauli L.cenſura 464.7

Paulus L. ex Athenis Metrodorū Romam ducit 618.11

Pauli Baſilicæ deſcriptio 634.46

Paulus L.conſul 18.7. 126.3

pauonum alitum conſid. 172.4. 183.12 & 105.2

pauonum intellectus, ac gloriæ cupiditas 172.4

pauo glorioſus ibid.9

pauonem quis Romæ primus comederit. ibidem 11

pauones columbarum amici 187.31

pauo inuidum homini animal 529.27

pauonis in medicinis uſus ibidem 26

pauonis apex qualis 199.14

pauonacea tegumenta 640.18

pauoris remedia 563.13

pauperis cœna qualis 407.20

Pauſias pictor 617.8.20

Pauſiæ pictoris inuentum, & eius amica Glycera 381.26

Pauſiæ pictoris tabella quæ ibid.29

Pauſiæ oleæ 251.18. & 252.8

pax & bellum naturæ 358.22

Pacis templū Romæ à Veſpaſiano 615.44 & 612.31. & 615.10. & 627.33. & 630.33. & 634.47

pecten Veneris herba qualis 446.12

pectines piſces 159.5

pectines ungues habent lucentes ibid.6

pectines ſe contrahunt ut uidentes 200.41

pectines maximi & nigerrimi æſtate 572.5

pectines optimi ubi ibid.

pectinum generatio 165.7.15

pectoris animalium conſid. 206.31

pectus homini tantum latum ibid.33

pectoris ægritudinis remedia 362.10 & 364.10. & 367.22. & 369.5.37 & 371.11. & 374.7.14.44. & 378 23.38. & 379.35. & 394.20.24 & 395.23. & 401.29. & 402.17. & 412.34. & 426.6. & 427.37. & 429.7. & 432.42. & 434.9.20 & 439.16. & 442.19. & 443.22 & 451.32. & 466.12.18.20.25.38 & 467.6.11.13. & 472.26. & 482 33. & 483.21. & 487.15. & 490. 18.28.44.48. 510.20. & 521.46.

pectunculi piſces 157.17. & 572.6

pectunculi piſcis medicinæ 564.37

pecuniarum ingens copia 585.13

pecunia unde dicta 311.40. 577.4

pecunia ouium boumq; effigie ſignabatur 311.41

pecuniarum ubi uſus nullus 71.38

pecunia nō relinquēda ſucceſſoribus 632.16

pecuniæ ui diſcreta ſunt elementa naturæ 346.49

pecorum conſideratio & natura 144.38

pecus quo delectatur pinguescitq; 186.48

pecorum balatus quo concitatur 371.23

pecus quo necatur 438.45

pecora felle carentia ubi 482.50

pecoribus tonitrus abortus infert 144.47

pecori caput infirmiſsimum 145.47 ibid.

pecora qualiter paſci cogenda ſunt ibidem

pecora ſtultiſsima animalium ibidem

pecora quæ uita longiſsima 146.1

pecora quibus ſaginentur 285.13

pecus pecuniæ nomen dedit 311.40 & 577.4

pecus ſolum diu uectigal fuit 311.40

pecora futura interdum præſagiunt 342.2

pecora maxime laſerpitio herba ueſcuntur 345.43

pecorum medicinæ 414.14. & 442.28 & 452.41. & 460.45. & 467.14 & 521.25. & 537.4. & 538.27

pecudum fimus in medicina 538.6

pecudum animalium conſi. 144.38

pecudes quomodo fœminas uel mares procrent 144.46

pecudum fœtus quo uitiantur 495.3

pecudum nota æs ſignabatur 577.2

pedatim incedere quid 210.32

pedamentorum materia optima 299.33 & 301.47

Pedianus L.conſul 171.10

Pedianus Aſconius 120.16

pediculi ne ueſtes intrent 476.29

pediculi quæ animalia infeſtent 198.29

pediculi ex qua gignantur materia ibidem 28

pediculi ocimo generantur 368.25

pediculi quibus perimuntur 409.35 & 623.28

pediculari morbo quidam interierant. 198.10

Pedius Qu.pictor 607.7

pedunculi marini 566.27

Pegaſi equi quales 133.24

Pegaſi aues quales 180.45

pegma in circo 577.49

pelagium genus purpuræ 161.47

pelamis piſcis 153.33.37 & 571.37. & 572.2

Pelaſgi Vmbros exegerunt quondam 374.1

Pelaſgi in latium literas attulerunt 123.50

Reliqua quære parte ſecunda.

pelaſgos lauri genus 262.47

pelecinum herba 489.32

pelecinon herba lentem necat 324.7

pelignis linum quale 343.19

Pelij montis ſpina mira 216.31

pelles quibus tinguntur 439.8

pellicum formæ inſidiantes quid agant. 524.44

pellos ardeolarum genus 183.26

Pelopis coſta qualis 495.19

Peloponneſiacum bellum 518.8 & 532.20

pelorides piſces 571.40

peloridum piſcium medicinæ 567.17

Penelopes pictura 611.25

Penelopes aues 647.24

pœnitentiæ exemplum 524.47

pennarum animalium conſideratio 208.20

pennæ præciſæ non creſcunt, ſed uulſæ ibidem 21

pennarum inſectorum conſid. 196.42

penſiles horti Romæ 347.44

penſiles horti à quo & quales 346.25

penſilium balnearum uſus quando 465.12

penſilis ambulatio 633.6

Penſilis urbs 634.6. & 635.6

Penſilia theatra 636.10

pentadactyles piſces 571.41

pentadoron laterum genus 621.39

pentapetes herba 457.41

pentaphyllon herba ibidem 12

Pentathlos simulacrum 593.42 & 594.42
Pentheſileæ Amazonis inuentum 124.34
pentorobos herba 450.21. & 486.21
peplion herba 376.2
peplos herba qualis 489.21
peponum natura, medicinæ 359.19
Pepones qui ſint 347.49
pepones quomodo toto anno ſeruẽtur 348.9
peptica quæ 375.15
peraticum quid 217.4
percæ piſces 154.34
percarum piſcium medicinæ 570.7
percides piſces 572.7
percnopterus aquilarum genus 168.29
percnos aquilarum genus ibidem 23
percuſſus quo mox leuatur à pœna 495.26
percuſſorum remedia 495.27
Vide, Contuſorum remedia
perdicion herba cur dicta 391.16
perdicion herba 497. 48
perdix qua herba delectetur 391.16
perdicum auium conſideratio 177.9
perdices promiſcuè iniri ibid. 15
perdices uento concipere ibid. 19
perdicum æſtus ibid. 20
perdices lauro ſeſe purgant 356.19
perdices in Bœotia nullæ 175. 18
perdices ubi bina corda habent 204.28
perdices non pinguescunt 207.5
perdices quomodo pugnaciores fiãt 405.25
perdicis in medicinis uſus 529.31. 537.3 & 543.44
peregrinæ arbores quæ 215.4
peregrinationis homines natura auidi 292.
Perelius ſtatuarius 593.7
Pergamena uaſa 620.40
periodicæ febres quæ 359.39
Periander de pueris caſtrandis 156.46
Periboeton ſimulacrum 594.46
pericarpi herbæ conſideratio 459.28
periclymenos herba 489.26
Periclymenon pictor 596
Periclis Splanchnoptes 595.49
Periclis ſerui hiſtoria ibid. & 403.14
Periclis Olympij ſimulacrum 595.16
periculi uitandi cauſa quid agendũ 137.7
periculo quæſita maxime placent 159.26
perileucos gemma 661.5
Perilli ſtatuarij taurus interituſq; 596.33
Periphoretos quis 593.36
peripneumonicorũ morbi remedia 372.12 & 489.20
peripneumonicis, id eſt pulmonis morbo laborantibus utilia 409.33. & 426.9 & 439.22. & 467.31
periſſon quid 398.18
periſtereos herba qualis 459.13
periſterij herbæ medicinæ 460.31. 480.46 & 477.2. & 478.2
periurij mirum 547.34
Perixyomenos ſtatua 596.21
permutatio rerum quando in uſu 573.16
perne piſces 572.23
perniciem omnem tollentia 439.44
pernionis, id eſt, calcaneum pedum inſtantis morbi remedia 359.49. & 364.21 & 402.26. & 406.4. & 409.9. & 411.22. & 412.50. & 413.42. & 421.41. & 424.47. & 426.10 & 473.1. & 473.27. & 487.1. & 505.1. & 513.19. & 564.13. & 583 8. & 623.36
Perpennæ M. ſenectus 120.1
perpendiculum inſtrumentum à quo repertum 394.1
perpreſſa herba qualis 471.33
Perſæ unguentorum repertores 226.13
Perſarũ reges qua herba ueſcãtur 444.45
Perſarum reges qua herba perunguntur 445. 15
Perſarũ legati quocunq; ueniſſent, omnium rerum copia abundabant 465.21
Perſarum & Aegypt. prælium 618.47
Perſæ quibus gemmis delectantur 661.21
Perſea arbor qualis 255.8
Perſeus Memphi Perſeam ſeruit ibid. 10
Perſeus Alexandri atauus ibidem
Perſei bellum à Romanis geſtum, quod prodigium præceſſit 308. 20
Perſeus in Atlante monte 64.16
Perſeus rex à Paulo uictus 5.38. & 578.10
Perſeus ab Octauio uincitur 589.23
Perſei ſimulacrum 593.41
Perſei pictura 612.8
Perſeus pictor 616.5
Perſei filius 124.32
perſica arbor unde dicta 259.7. & 255.2
perſica cito deficiunt quum collecta fuerint 254. 38
perſica ægris innocua ibid. 36
perſica præcocia quando reperta primum. ibidem 35
perſica minime (ut creditur) uenenata in Perſide 255.7
Perſica quibus conſtent 261. 13
perſica quædam nucleis adhærent ibid. 17
perſicæ arbores in Rhodo florẽt, nec fructum ferunt 273.37
Perſicæ claſſis pictura 618.31
Perſica uictoria 112.40
Perſici maris arbores 217.10
Perſicum bellum quando geſtum 320.6
perſicus peregrina arbor 215.4
perſicorum arborum conſideratio 254.34
perſicorum genera plura ibidem
perſicorum precia ibid. 37
perſicus Aegyptia qualis 231. 6
perſicus ubi nil ferat 255.5. & 273.37
perſicorum ſuccis nullus color 261.2
perſicorum odor qualis ibid. 3
perſicus quando ſerenda 298.37
perſicorum uſus & medicinæ ex eis 427.2
perſicum innocuum cibis ibidem
Perſidi ſpadones etiã regnauerunt 229.24
Perſius doctiſsimus prologo 1. 28
perſolata, id eſt, ſylueſtris cucurbita 458. 9
perſolatæ herbæ medicinæ 466.2 & 472.8. & 474.49. & 476.19 & 50 ibidem
perſolatæ herbæ conſideratio 398. 41
perſonata Arctos herba quæ 457.22 & 458. 9
pes quorum ſit animalium 210.33
pedum claui quo tollantur 359.40
pedum morbos qui non ſentiunt 412.7
pedes gallinacei herba qualis 461.43
pedibus uniones geſtare quoſdam 160.17
pedum animalium conſideratio 210.11
pedes homini maximi ibidem 33
pedum auium diuerſitas ibid. 50
pedum inſectorum conſid. 211. 10
pedum numerus nulli impar ibid. 17
pedum clamorum remedia 373.43 & 379.39. & 393.26. & 408.47. & 409.7. & 411.25
pedum morbi remedia 359.50. & 366. 46. & 405.47. & 406.19. & 411 25. & 420.21. & 427.43. & 431. 46. & 435.17. & 538.26. & 561. 21. & 624.17
peſtis ubi nunquam 27.10
peſtilentiam ſenes minime ſentiunt 121.23
peſtilentiæ medicinæ 419.48. & 429 20. & 443.39. & 444.16. & 472 11. & 644.2
peſtilentiam ſemper in occaſum ſolis ire 121.25
peſtilentiam hyeme fieri, nec trinos excedere menſes ibidem 26
Petauriſtæ pulices 198.34
Peteſucus rex 633. 11
petilij herbæ conſideratio naturaq; 385. 43
Petilius C. 574.22
Petiſia poma 255.30
Petorum cognomen unde 201.39
petrea braſsica uino inimica 366.10
petrea braſsica qualis, & ex ea medicinæ ibidem
Petrei Atinatis in Cimbrico bello facinus, & qua corona donatus 400.13
Petricus poeta 407.10
Petridius medicus 280.21
Petrites uinum 244.46
Petronius Titus à Nerone perẽptus 646.10
Petronius Diodotus medicus 364.48
Petronij P. geſta 99. 37
petroſelinum herba unde dictum, & medicinæ ex eo 368.15
peucedani herbæ ætas 491.32
peucedani herbæ medicinæ 458. 23 & 460.9.32. & 465.47. & 466. 18.43.49. & 467.32. & 468.50. & 470.27.41. & 471.2.42. & 474.12.29.30. & 475.35. & 476 13. & 477.5. & 478.7.27
Peuceſtes Alexandri ſeruator 594.38
peumene quid 582.43
pezicæ fungorum genus 345.25
phacos leguminis genus, & ex ea medicinæ 413.12
Phaetontis caſus 44.43
Phaetontis icti fulmine, ſororumq; in populos arbores conuerſarum fabula 647.8
Phaetontis ſimulacrum 627.20
Phaetontem in Aethiopia obiſſe 647. 20
phagedænæ ulcera 360.39
phagedænæ morbus qualis 473.46
phagedænæ morbi remedia 361.6. 363.25 & 369.12. & 372.22. & 417.8. & 426.14.35. & 438.50. & 443.53. & 473.46. & 477.13. & 515.17. 22. & 623.37

Phager piſcis 572.3
phalocrocoraces aues ubi 180.33
phalangijs aduerſa 404.47
phalangia Eruum necant 324.11
phalangion herba quæ 489.43
phalangiorum genera, conſideratio, natura, uenenum 525.36
phalangius aranei genus 324.11 & 136.1. & 148.39
phalangiorum morſus remedia 367.30 & 396.26. & 404.47. & 420.46 & 429.40. & 432.3. & 436.17. & 437.44. & 445.22. & 458.36 38. & 462.24. & 481.34.46. & 489.47. & 490.42. & 525.36. & 561.1. & 562.21
phalangius parentes occidit 195.43
phalangites herba quæ 489.43
Phalareus quo caſu ſanatus 121.3
phalaris herba qualis 490.3
Phalaris tyrannus 124.28
Phalaridis erga Perillum hiſtoria 596.34
Phalcrides aues 180.28
phaleris fortes milites donabantur 114.15
Phalerion pictor 618.50
Phaonem quare Sappho amauerit 401.9
Pharia uua 241.19
Pharicon uenenum 507.2
Pharnaces rex 450.39
pharnaceon herba ibid.
Pharnacis primi Ponti regis ſtatua 586.46
phaſganion herba 460.1
Phaſelidis lilium 385.31
Phaſelinum oleum quod & ad quid utile. 423.31
phaſianæ aues 180.28.199.15
phaſianæ aues pediculis infeſtantur 189.29
phaſſachates gemma 657.20
Phedius felicijſimus Delphico iudicatus oraculo 119.23
phelandrion herba qualis 490.2
phengites lapis qualis 640.35
phenion herba & medicinæ ex ea 396.39
Pherecydes futurum terræmotum prædicit 24.8
Phereeydis Syrij mors qualis 121.35
Pherecydes orationem proſaicam inuenit 125.5
Pherenice mulier felix credita 117.34
phycites gemma 661.4
phycos Thalaſsion quid 473.8
phycos frutex 237.16
phycis piſcis 157.2. & 572.3
Phidiæ ſtatuarij opera 593.3.24
Phidias quando floruit ibidem 4 & 610.29
Phidias initio pictor fuit ibidem
Phidias & marmoris ſculptor clariſsimus 626.26
Phidiæ Iupiter Olympius 117.3
phyllantes herba 391.4
philanthropos herba qualis 446.16 & 481.43
Philemon Ptolemæi præfectus 654.31
Philinis pater quid erga pantheram 132.12
philetæria herba quæ 453.32
Phileſius Apollo 595.18
Philippidis uelocitas 112.21
Philippo Macedone Græciam uincente quod ſignum uiſum 11.20
Philippus Macedo quando ibidem
Philippus rex poculo aureo puluino ſubdito dormire ſolitus 577.31
Philippi Macedonis ſimulacrũ 595.22.34
Philippi porticus Romæ 611.43. 619.4
Philippus Romanus & eius piſcina 166.6
Philippi cæcitatem Critobolus docte curat 116.32
Philippus ſcriptor 337.25
Phyliræ coronæ Blatteæ 269.22.381.42
Phyllis qua arbore ſeſe ſuſpẽdit, quæ & nunquam floret 273.24
Philiſtio medicus 361.1. & 368.32
Philiſcus pictor 618.50
Philocharis pictura 607.43
philochares, id eſt marrubiũ herba 378.38
Philocles picturæ inuentor 606.31
philoginos gemma 661.3
Philomachus ſtatuarius 123.46
philomenæ auis, id eſt luſciniæ conſideratio 175.27
Philometor rex quid circa agros colendos 312.24
Philon pictor 596.44
Philonis opus 116.40
Philonides Alexandri curſor 12.37
Philonidis uelocitas ibid. & 112.22
philopes herba 378.38
Philoſophiæ amor 233.14
Philoſophorum quorundam furor 1.14
Philoſophi Indiæ quo ueſcuntur cibo 215.45
Philotimus ſeruus in rogum domini ſeſe iecit 116.22
Philoxenus pictor 615.48
phyllon herba quæ 402.48. & 489.49
phylura ex qua funes faciunt 344.46
phyrama lacrymæ genus 223.37
Phyromachi ſtatuarij opera 595.46
phyſemata quid 159.39
phyſes quid 662.26
phyſeteres piſces 571.26
phyteuma herba 480.48
phytarius piſcis 572.4
phlegmon morbus, eiuſq; remediũ 360.24
phlegontis gemma 662.1
Phlegræum crocum quale 384.13
phleon herba 401.44
phleos herba qualis 390.13
phlox herba 386.46
phocæ piſces, id eſt uituli marini 150.47
phocæ cur ſub aqua diu urinentur 204.50
Phocis pirus 307.39
Phœmonoe Apollinis filia 168.25. 169.45
phœnicobalanos arbor 223.19
phœnicoptherus auis qualis 180.30
phœnicurus auis 176.1
phœnicis auis conſideratio 168.1
phœnix an ũnicus toto orbe ibid.3
phœnix ſoli ſacer ibid.8
phœnix auis ex ſe naſcitur 229.28
phœnix longiſsimæ uitæ 119.38
phœnicis apices quales 199.14
Phœnices unguentis delectati 226.28
phœnicea herba & ex ea medicinæ 412.9
Phœnicis ſtatuarij opera 595.47
phœnicites lapis 661.4
Phœnicias uentus 14.40
phonos herba 390.34
phorcus piſcis 572.4. & 627.25
phorimon aluminis ſpecies 623.12
Phorineum uinum 244.44
Phoroneus antiquiſſ. Græciæ rex 123.6
phragmitis calami genus 571.8
Phragmon ſtatuarius 593.6
Phragmonis ſtatuarij opera ibid. 24
phrenes quid 205.38
phreneticorum remedia 359.16 & 362.44. & 365.40. & 369.44 & 374.21. & 432.46. & 436.25 & 474.28. & 520.41. & 630.24
phryganion animal 541.5
Phrygij moduli à quo reperti 124.48
Phrygius tonus qualis 9.28
Phrygum inuenta 543.42
Phrygia hydromeli habet quàm optimum 247.43
Reliqua quære parte ſecunda.
Phrygianæ togæ 245.29
Phrygiones qui ibidem 33
Phrygius lapis qualis 638.41
Phrygium flos 387.36
Phrylus pictor 611.11
phrynion herba qualis 459.4 & 475.38. & 489.36
Phrynes meretricis ſimulacrum 595.2
phrynus ranæ genus 562.47
phthiriaſis morbi remedium 359.5 & 362.46. & 416.39. & 423.29. & 429.9. & 432.12. & 437.8.17. 20.42. & 453.23. & 476.26
phthiſicorum remedia 362.18 & 405.34. & 429.6. & 637.46
phthiſis morbi alia remedia 362.49 & 379.28. & 406.28. & 407.4. & 433.13. & 434.11. & 443.7.30 & 444.16. & 455.37. & 467.13 & 473.40.42.45. & 503.49. & 504.11.24. & 505.4.14. & 514. 12.16.19. & 539.28. & 637.46
phu nardi ſpecies 218.2. & 394.19
pica auis longa inſignis cauda, uaria appellata 173.15. & 177.3
picæ deſcriptio 179.8
picæ expreſsior loquacitas quàm pſittaco ibidem
piceaſtri arboris reſina qualis 249.3
Picata uua 240.13
Picatum uinum quod 419.19
picea arbor. Quære poſt Pix
Picenà uua qualis 241.12.21
Picenæ uuæ quales 252.24
Picentina pira 256.2
pycnocomon herba qualis. Vide Pygnocomon
picris lactucæ genus 353.10
picris herba & ex ea medicinæ 391.25 & 405.30
Pictanon uinum 243.15
Pictones populi calce agros pingues faciunt 290.24
Pictorei ſenectus 119.42
pictor quis primus in pictura marem fœminamq; diſcreuit 610.39
pictor qui dum pingeret uirgines nudas ante ſe ha-

se habebat 611.31
pictores plures excellentes libro 35. cap. 10 11. per totum
pictores quidam quæ pingere nõ possunt 616 13. & 614.33
pingendi ratio de pigmentis 583.11
pingendi artis fœminæ peritæ 611.10. & 619.20
pingendi rogos consuetudo 610.6
pingendi uestes ubi mos 619.32.624.25
pictura nulla Troiæ temporibus 606.44
pictura quæ primũ Ro. publicata 607.25
picturæ respicientes sursum, in fraq; à quo primum 610.42
picturæ certamẽ Corinthi ac Delphis ibid.49
picturarum uenæ, articuli, membra, uestium rugæ à quo primum ibid.43
picturarum noua inuentio 611.3
picturæ excellentes plures ibidem 35
picturæ incompletæ derelictæ 619.10
picturæ ueteres in cæra et ebore tantũ ibi.30
pictura quando primũ inuenta 626.25
pictura à quo reperta ibid. & 125.8
pictura herbarum fallax 448.18
picturæ honor 605.10. 606.47
picturæ initia incerta 606.25
picturæ inuentores Aegyptij ibid. 26
pictura qualis ab initio ibid.28
pictura quando primũ Romæ ibid.45
pictura ingentis precij 607.22 & 610.11.34. & 612.10. & 614. 13. & 615.2.38. & 618.15
picturis lignum optimum 280.17
Picus Martius auis quid cum pœonia herba 450.25
picus Martius quibus inimicus sit 526.26
pici Martij mirum 545.17
pici Martij de herba quadam mirũ 486.27
pici Martij consid. 171.35. & 199.18
picus Martius unde dictus 171.41
picus Martius in capite Tuberonis cõsedit & quid super hoc responsum ibidem 42
picus Martius ubi non sit 175.14
picus Martius suspensus quadrupedes arcet 176.46
Pierica pix optima 249.8
pietatis exemplum 116.12. & 148.22
Pietatis ædes ubi Romæ 116.17
pygargi ferarum genus 147.25
pygargus aquilarum genus 168.22
pigmenta nobilia 162.50
pigmenti cærulei consid. 587.26.39
Pygmæi quales & ubi 106.42
Pygmæorum regio ubi 100.22
Pygmæorum cum gruibus certamẽ 106.44 & 173.20
pignitis terra qualis 624.7
pignitis terræ medicinæ ibidem
pygnocomon herba qualis 469.8 & 475.19. & 477.12
pigritiæ expellendæ exemplum 309.45
pilæ lusoriæ inuentor 125.7
pilum armorũ genus à quo repertũ 124.34
Pilumni unde dicti 311.33
pilorum consideratio 208.19
pili uirorum pice euelluntur 248.39
pili ne nascantur 528.37
pili qua arte renascantur 393.27
pili ut è corpore defluant 185.40
pilos reddentia 415.35. & 609.45 & 623.32. & 516.5. & 569.9
pilos absumentia 415.29
pilum corij detrahentia 427.41
Pinacidion librorum inscriptiones. Prologo 1. uers. 90
pinacothecæ 605.24
pinaster arbor quid 267.13
pinastro non decidunt folia 270.43
Pindari penatibus Alexander parci iussit 114.47
pinearum nucum consid. 254.15
pineæ corona apud Isthmum coronabantur ibidem 20
pinceæ quomodo serantur 292.5
pineæ nucis natura, & ex eâ medicinæ 427.48
pinguetudinem facientia tollentiaq; 418.36 & 504.27
pinguedinis animaliũ consid. 207.2
pinguia steriliora cuncta ibid.5
pinguedo plerisq; sine sensu ibidem 8
pinguedinem augentia 213.28.428.36
pinguia quid animalia reddat 143.47 & 186.48. & 236.46
pinguia celerius senescunt 207.6
pina piscis 572.7. & 160.20
pina concharum genus 163.5
pinnæ pedum uice piscibus 156.1
pinæ quibusdam nullæ ibidem 2
pinnophylax piscis 163.6
pinnotheræ pisces 158.40. & 163.6 572.7
pinsendi consuetudo uaria 319.11.15
pini consideratio 267.12
pinis non decidunt folia 270.36
pini folia 271.41
pinus non floret 272.14
pinus contra cariem tineasq; 283.25
pini umbra noxia 294.14
pinus quomodo sterilescat 306.47
pinus quando semen & germinationem reddat 273.14
pinus mire fructum gestat ibidem 16
pinorũ erucæ Pithyocãpæ dicũtur 420.40
pini arboris naturæ & medicinæ 427.48
piperitis herba, id est siliquastrũ 358.1.5
piperata quæ 247.23
piperis consideratio 216.6
piper longum ibid. 10
piper candidum ibidem
piper in Italia nasci ibid.23. & 275.49
piper ex qua regione uehitur 92.15
piper imitantia 491.1
piperis uice quæ 485.22
piperitis herbæ consideratio, natura, medicinæ 373.3
pyra locus ubi helleborus 452.11
pyralis uermis consideratio 199.4
pyralis auis cui inimica 187.18
pyramidum consid. 632.15
pyramides cur excogitatæ ibid.16
pyramidum magnitudo ibid.30
Pyratæ omni tempore nauigant 15.24
Pyratis à Pompeio naues ademptæ 113.19.
Pyraticum bellum 264.23
pyraustæ uermis descriptio 199.4
Pyreicus pictor 616.8
Pyrenæi montes buxo abundant 269.46 *Reliqua quære parte secunda.*
pyren gemma 661.47
pyrethrum herba 506.17
Pyrgoteles à quo tantũ Alexander in gemmas sculpi uoluit 645.5. & 116.43
pyrites lapis qualis 638.17. & 661.49
Pyromachus statuarius 593.16
pyrosachne frutex 235.31
Pyrrheum nemus 267.39
Pyrrhi regis pollex qualis 106.11 & 495.18
Pyrrhi regis simulacrum 595.35
Pyrrhus rex ex Græcia in Italiam pontibus trarsire cogitauit 42.43
Pyrrhus à Romanis uictus 576.47
Pyrrhus primus in Italiam elephantes duxit 127.39
Pyrrhus quando ex Italia pulsus 204.39
Pyrrhi obitu quod portentũ uisum 205.35
Pyrrhi annulus & gemma qualis 644.40
Pyrrhi statuarij opera 505.47
pyrrhice saltatio à quo 125.3
pyrrhopœcilon lapis 631.10. 640.6
pyrrhocorax auis 180.34
pyra libralia 254.32
pira quomodo conduntur 256.15.25
pirorum arborum consid. 255.42
pirorum uaria denominatio ibid.
pirorum remedium 256.16
pirorum succus qualis 260.49
piro folia circinnata 271.39
piri syluestres tarde germinant 272.22
pirus quo tempore semen efficit 273.11
pirus facile fructum perdit ibidem 29
pirus quæ loca amet 270.26
piris uinum faciunt 247.6
piro uita breuis 294.41
pirorum insitio quando 296.16
pirorum satio quando 298.14.35
pirorum usus ac ex eis medicinæ 425.25
piri sylueſtris usus, & ex ea medicinæ ibidem 27
piris qualiter uescendum ibid.23
Pisana siligo 318.19
Pisarum uuæ 241.19 *Reliqua quære parte secunda.*
piscatrix, id est marina rana 163.13
piscium consideratio lib. 9 per totum
piscium mira magnitudo 149.19. 559.6
piscium ingentia ossa 149.31. & 150.5
pisces asinis, equis, tauris simules 149.35
pisces qui maximi ibidem 31.35
pisces effigiei humanæ ibid.42
pisces an spirent dormiantq; 150.28
pisces omnes spirare secundum Plinium. ibidem 39
piscibus auditum odoratumq; inesse ibid.43
piscium tegumenta plura 152.49
piscium per tegumenta differentiæ ibidem
piscium cute ligna eboraq; poliũtur 153.2
piscium fœminæ maiores quàm mares ibidem 23
pisces quando facilime capiuntur ibid.26 & 155.47
pisces omnes hyemem sentiunt 154.31
pisces quo tempore latent ibidem 33

piſces alij alijs in locis principatum obtinent 155.31
piſces qui niſi uerberati coqui non poſſunt ibidem 33
piſcium ſenectutis indicium ibidem 35
piſces in terram exeuntes ibidem 42 & 149.32. & 166.28
piſciũ digeſtio in figuras corporũ 155.48
piſciũ planorũ differentiæ ibid. & 156.30
piſcium pinæ ibid. 1
piſces cartilaginei ibidem 35. & 156.31 & 165.30
piſcium colorũ mutatio 157.2
piſcis uolans ibid. 4. & 559.31
piſces ſanguine carentes 157.11
piſces molles quales ibid. 12. & 156.6
piſcium pedes 157.13. & 156.7
piſcium cirri 157.15
piſcium ſenſus 163.4
piſcium aſtus ibidem 20. & 167.14 & 559.12
piſces plani cur ſacri dicti 164.22
piſces uenenati ibid. 29. & 167.18
piſcium morbi 164.36
piſcium mira generatio ibid. 40. 48
piſcium coitus qualis ibid. 41
piſces cur non tot generentur quot ouа pariũt ibidem 45
piſcium qui ouа pariant ibid. 48
piſcium diuerſa genera non coeunt 165.13
piſces quãdo & quotics anno pariũt ibid. 15
piſcium uuluæ ibid. 37
piſcium longiſsima ætas ibid. 40
piſcium uiuaria ibid. 45
piſces terreni 166.26
piſces lucentes 167.25
piſcium inimicitiæ inter ſe ibidem 29
piſcium inter ſe amicitiæ ibid. 33
piſcium genera plura miteſcunt 180.10
piſcium auditus olfactuſq; 186.10
piſces ubi ad nomen uocati ueniũt ibidem 12
piſces omnes dormire 187.41
piſcium capita portione maxima 199.48
piſcium dentes quales 202.18.26
piſces qui mammas habent 209.2
piſcium ſeptuagintaſex genera, & eorum nomina 153.14. & 571.19
piſcium qui animal pariunt 153.4 & 156.36. & 165.30
piſces ſine oſsibus ubi 153.25
piſces necantia 470.16. & 363.17
piſcibus oleum quidam faciunt 253.33
piſces fictiles à quo 620.14
piſcibus tantum ueſcentes homines 263.47 & 107.15
piſces ægroti in piſcinis quomodo ſanentur 367.41
piſces capiendi ratio 456.40. & 151.43 & 154.26
piſcibus uiuere Alexãder quoſdã uetuit 91.12
piſcium quot differentijs eadẽ cœna ueſcebantur 620.47
piſces in cerebro gemmas habentes 658.33 & 661.16
piſces reſponſa ubi dent 547.32
piſces illico mortẽ in cibis afferentes ibid. 40
piſcium pluriũ in medicinis uſus 561.11
piſces è manu hominis ueſcentes 151.27
piſcium auguria 559.39
piſces ubi uocati parent ibidem
piſces ubi amariſsimi ibidem 45
piſces ubi dulciſsimi ibidem 46
piſces ubi natura ſalſi ibidem
piſcium quis maximus ibid. 48
piſcium ſalſorum medicinæ 562.27
piſcibus quæ ſint uenena, & ad id remedia 563.23
piſcium omnium adeps utilis oculis 564.28
piſcium cæleſtis ſigni conſideratio 331.13. & 337.24
Piſicrati ſtatuarij opera 596.32
Piſo M. conſul quando 113.43. & 139.15 & 645.29
Piſonis defenſio 204.44
Piſo L. potator maximus 250.25
Piſo C. hiſtoricus 233.15
Piſones unde dicti 311.33
piſſaphaltos quid, & eius medicinæ 434.21. & 622.32
piſſelæon oleum quale 432.16. & 434.17
piſsini olei uſus 423.36
piſſoceros apium quid 189.47
piſtaceæ nuces ad quid 230.12
piſtaciorum conſideratio 259.27
piſtaciorum natura, & ex eis medicinæ 428.38
piſtana herba 391.45
piſtolochia herba quæ 456.31. 457.6
piſtores quando primum Romæ 320.5.10
piſtoria 318.18
piſturæ conſideratio 319.14
piſum quando ſeratur 321.25
Pythagoras philoſophus quando, & eius reperta 4.11
Pythagoras de interuallis ſiderum 9.19
Pythagoras de ſiderum muſica ibid. 23
Pythagoras de fabæ uſu quid 321.3
Pythagoræ liber de ſcyllæ herbæ medicinis 350.20
Pythagoræ de Braſsica liber 365.4
Pythagoras Ptolemæi præfectus 646.29
Pythagoræ ſtatuæ Romæ 590.46
Pythagoras Socrati præfertur ibidem
Pythagoras quid circa Athletas 426.3
Pythagoras magus, primuſq; in noſtro orbe Magicam celebrauit 444.24 & inde & 532.11
Pythagoræ liber 444.34
Pythagoras de herbis 448.42
Pythagoræ peregrinatio ibid. 44
Pythagoræ ſortilegia 495.10
Pythagoras quando in Aegypto 631.44
Pythagoricus ſepeliendi mos 620.36
Pythagorica philoſophia 233.14
Pythagoricorum uanitates 401.10
Pythagoras ſtatuarius 593.7.49 & 594.5
Pytheas ſculptor 587.19
Pythetes cometæ genus 10.15
Pythias ſtatuarius 593.18
pythion bulbi genus 350.23
Pythij Bithini ingentes diuitiæ 585.29
Pythis pictor 610.50
Pythis ſtatuarius 628.4
pityuſæ fruticis deſcriptio 433.26
pityuſæ medicinæ ibidem
Pythocritus ſtatuarius 596.42
Pythodemi ſimulacrum 595.27
Pythodicus pictor 596.18
Pythodorus ſtatuarius 628.35
Pythonis ſerpentis ſimulacrum 594.2
pityocampæ, id eſt pinorum erucæ 420.41
pityocampæ morſus remedia 422.23 & 504.12
Pythocles ſtatuarius 526.43
pituitæ morbi remedia 360.19 & 363.3. & 370.11.42. & 371.38 & 377.17. & 378.15. & 379.33. & 396.49. & 407.8. & 412.6.24. & 414.12. & 417.20. & 420.46 & 426.6. & 427.14.37. & 429.7 29.40. & 433.27. & 435.12.28. & 437.28. & 442.15.25. & 452.36. & 453.20. & 460.20. & 468. 49.50. & 469.7.10.17.44. et 470 5.17. & 472.26. & 474.42. & 485.27. & 491.14. & 509.24. & 556.31. & 561.50. & 564.12. & 567.1.7.11. & 638.31
pituitæ gallinæ, & gallinaceorum remedia 182.45. & 363.14. & 439.40. & 452.41
pituitas pecorum & iumentorum ſanantia 452.41. & 471.20
pix ubi optima 249.7. & 268.40
pice uina condiuntur 248.23.28.40
picem quæ arbores fundant ibidem 30 & 267.9
picis genera plura 248.30. & 268.12
picis uitia quæ ſint 249.6
picis probatio ibidem
picem oleo extrahi 430.36
picis oleum Piſsinum dictum 253.45
picis genera quomodo fiant 268.12
picis uſus uarius ibidem
picis uſus ad tecta 640.49
picis natura, genera, bonitas, medicinæ 434.3
pix quid 419.14
pix foſsilis ubi 268.40
pyxacanthon ſpinæ genus 440.38 & 441.38. & 216.34
pyxacanthi baccæ in medicina 440.38
piceæ arboris conſideratio 267.10.17
piceæ ad uſum funerum ibid. 18
picea arbor non floret 272.14
piceæ arboris cortex ad quem uſum 266.47
piceárum umbra noxia 294.25
piceæ folia pectinum modo 271.40.41
piceæ germinatio & ſemen quando 273.14
piceæ arboris medicinæ 433.9
placitis Cadmiæ genus 597.43
plagarum interaneorum remedia 367.12
Vide interaneorum morbi remedia.
plagarum corporis remedia 476.12.30
plagis quæ lina aptiſsima 343.9
plagis recentibus medicinæ 515.25
planarati quid 325.31
Plancus Imperator 615.41
Plancus L. quis 161.5
plancus aquilarum genus 168.24
Planci unde dicti 210.35
Plancus L. orator 109.33
Plancus L. conſul 11.41

Plancus Asinio Pollioni quid responderit. Prolog. 1 uers. 119
Planetarum consideratio, situs, spacia, natura 2.11. per totum & 3.30 per totum
Planetæ cur erratici 2.13
Planetarum certus motus ibidem & 3.30 per totum
Planetarum motus 3.45
Planetarum per zodiacũ motus 7.18
plantaginis herbæ consideratio, & ex ea medicinæ 455.4 & 459.12. 460.29
plantaginis herbæ medicinæ plures 46.5 37 & 466.11, 12. 16. 41. 46 et 467 17. 30. 49 & 470.29 & 471.40. 49 & 472.8 & 473.3. 43 & 474 7. 16. 33. 34. 42. 49 & 475.5. 22. 32. 35 & 476.18. 26. 41 & 477. 44 & 478.18
plantæ qualiter disponendæ in agro 292.49
plantarum inter se distantia, interuallaq;. 294.8 & inde
plantandi tempus 331.24
plantaria quomodo reperta 292.8
plantis auersis homines 106.23
Plastæ qui 620.1.7
plastice ars quæ 591.41
plastices, id est, artis figulinæ consideratio 619.40 & inde
plastice quarũ artiũ mater credita 620.19
platanus arbor unde, & quando primum in Italia 214.19
platani honor ibid.
platani mero enutriuntur ibidem 26
platanus ubi reperiatur ibid. 24
platani ubi nobiles ibid. 28
platanorũ magnitudo, & de eis mirum ibid.
platanus æstate solem arcet, hyeme admittit. ibidem 43
platanus Delphis fata ab Agamem. 284.34
platani Antandri portentum 275.37
platanus cito germinat 272.24
platani folia latissima 271.37.40
platano oleum faciunt 253.34
platani umbra iucunda 294.19
platani medicinæ 434.40
platanistæ pisces 153. 24
platea auis 178.41
platycerotes qui 199.25
platyophthalmon quid 582. 16
platyphyllon herba quæ & 474.38 470.15
platys neruus quidam 471. 46
Platoni qualis à Dionysio collatus honor 115.5
Plato ob Magiam nauigat 532.11
Platonis infantis ore apes consederũt 193.9
Plautius Qu. consul 168.15
Plauti unde dicti 210.36
Plauti locus 320.8
plebs Romæ à patribus discordat 267.7
pleureticorum, id est laterum dolorem patientium remedia 361.9. & 373.11. 394. 26. 409.12.33. & 414.20. & 426 8. & 432.36. & 439.22. & 441.26 467.31. & 471.31
Pliniana cerasa 260. 24
Plinij de deo opinio 2. 22
Plinius primus quid de ratione stellarum tradidit 7.49
Plin. Neronis gesta scripsit 25.12. et 29.43
Plinij tempus 29.43. & 150.26 & 107.39. & 179.18. & 215.2. & 233.1. & 239.32. & 635.12
Plinium in Africa fuisse 107. 47 & 289. 41
Plinius Catulli conterraneus prolog. 1. 6
Plinius quid de anima post mortem sentit 123.19 per totum & de resurrectione corporum ibidem
Plinius nocturnis temporibus scribebat prolog. 1 70
Plinij liber à fine Aufidij Bassi prolog. 1 79
Plinij libri de Grammaticis ibid. 103
Plinij naturalis historiæ libri quid continent. prolog. 1. 125. & 213. 46. & 329. 16
Plinius Põponij Secũdi uitã edidit 242.45
Plinium iuxtà Septentrionalem occanũ fuisse 263.43
Plinij in scribendo diligentiã 512.44
Plinius primus Latine de medicinis scripsit 517. 47
Plinij de equestri iaculatione liber 142. 13
Plinij pater 145. 21
Plinius interdũ ab Aristot. discrepat 150.32
Plinius ad autores relegat lectores 105.8 492. 13
plistolochia herba qualis 360.44. 460.19
Plistonicus medicus 360.31. 368.33
Plocami Annij libertus 90. 1
plocamos Isidos frutex 237. 43
plotia arundinis genus 278. 29
Plotius L. proscriptus unguenti odore proditus 228.9
Plotius L. bis consul censorq; ibidem
plumbago herba qualis 461. 40
plumbi consid. genera, usus 602. 40
plumbum candidum ubi prouenit 61.10
plumbi genera duo 602.40
plumbi nigri usus 603.25
plumbi nigri genera ibid. 28
plumbi medicinæ ibid. 38
plumbi lamina contra Venerem ibidem
plumbi lamina uocem seruat ibid. 42
plumbum in massa mergitur, fluitat dilatatum 29.44
plumbũ à quo primũ et ubi inuentũ 124.18
plumbeis laminis scribebãt ueteres 231.43
plumbum uitij, & morbi genus 461.41
pluuia quib. arboribus prosit, et necat 287.6
pluuiæ futuræ signum 330.12 & 340.12
pluuijs quæ alantur 545.41
pluuia ubi nulla 27.1
pluuiæ prodigiosæ sanguine, lacte, carne 18.1
pocula ex gemmis 573. 9
poculum aureum quid apud medicos 439.17
poculis repletis media maxime in ijs tument 20.15
podagra nouus morbus nec incurabilis quidẽ & cur latinũ nomen nõ habet 472. 5
podagra olim rarior ibidem
podagræ morbi remedia 358.39 & 359.9.44.49. & 360.49.364. 47. & 365.15.38.44. & 370.32. & 375.13. & 376.18. & 380.27. & 393.49. & 397.34. & 402.22. 37. & 403.9. & 404.44. et 406 4.29. et 409.12. et 410.44. et 412 2.50. et 413.11. et 414.31. et 416.32 & 421.47.50. & 425.33. & 426 28. & 432.38. & 435.7.31. & 436 24. & 439.30. & 443.36. & 447 18. & 452.35. & 453.15. & 481. 11.20 & 484.4.30 & 495.47 & 498.39 & 499. 5. 40 & 501. 6 46 & 503.50 & 504.50 & 505. 19 & 513.3.11 & 538.25 & 555.9 11 & 569.27 & 602.30 et 622.40 & 637.42.48
podagræ tumentorum remedium 414.35
Podicis morbi remed. Quære sedis remedia
pœcile Athenarũ porticus à quo picta 611.7
poematum origo 125.4
pœna deus quidam secundum Democr. 2.26
Pœnorum in clypeis, & in imaginibus consuetudo 606.20
Pœnorum humana uictima 628.39
Poetæ qua hedera coroncntur 276.47
Pœtelius Q. prætor 233.14
pogoniæ cometæ genus 10.10
Polemon pictor 619.19
polemonia herba quæ 453.32
polemonij, uel polemoniæ herbæ medicinæ 467.46 & 470.35.45 et 471.45 & 476.26 & 477.42 & 456.47
polenta & ex ea medicinæ 411.19
polentæ usus ex quâ materia 317.11.45
polia gemma 662.8
polyanthemon herba 488.39
Polybius de monte Atlante 64.20
polycanthos herba 390.28
Polycles statuarius 593.10.18 & 595.46 & 628.21.22
Polycletus sculptor quo ære usus & 593.7.23 589.13
Polycleti statuarij opera ibidem 30
Polycleti astus prologo 1.100
Polycharmi statuarij opera 628.24
polycnemon herba qualis 477.20
Polycratis annulus qualis, & quomodo in mare proiectus 675.19 & 644 31 & 645.2
Polycrates tyrannus quando 575.19
Pollio Triarius Aegypti prefectus 630.30
Polycrates statuarius 596.42
Polydamas & Hector eadem nocte nati 120.47
Polydectes statuarius 628.35
Polydorus statuarius ibidem 33
polygala herba qualis 489.35
polygynæcon quid 618.6
Polygnotus pictor 587.37 & 596 18 & 609.17 et 611.2 & 617.5.16
polygonoides herba qualis 443.16
polygonon herba quæ 488.41
polygonaton herba ibidem 45
polygonus herba & medicinæ 478.17
polygrammos lapis 655.27
Polymita texta 145.36
Poline salem cibis eximunt 430.33
Polynicis pictura 619.6
Poli cæli qui 6.50
polij herbæ mira in mutando colorem natura 385.17

polij genera duo 385.20
polij medicinæ 395.2
polium herba ad gratiam & gloriam acquirendam ibidem
pollion herba qualis 385.17. & 448.40
polium herba quæ 467.20
polypodion herba qualis 285.14
polypodij herbæ medicinæ 469.12 & 473.24. & 475.4
polyporum piscium consideratio, genera, natura 157.20.40
polypi tegumentum 153.2
polypi exeunt in terram 155.42
polypi pisces quales 156.7
polypus colorem mutat 157.31
polypus piscis, & eius in medicinis usus. 569.17
polyporum piscium genera, bonitas 572.5
polypi concharum auidissimi 157.44
polypus natantibus infestissimus ibid. 50
polypi mirum 158.3
polypi mira magnitudo ibidem 1
polyporum acetabula ibidem 13
polypi coitus qualis 154.50. & 165.1
polypi & locustæ inimicitia 167.30
polypus morbus 469.17
polyrrhizon herba 452.20. & 456.33 41. & 490.5
polytricha herba 459.34
polytrichon herba 405.11
polytrix herba qualis & qb. utilis 477.20
polytrix gemma 662.4
Polis pictor 596.43
polyzonos gemma 661.50
Pollentina uasa 620.39
pollices premere, prouerb. 494.16
Pollio Carbilius 152.47
Pollionis Galli cedrinæ mensæ 233.39
Pollionis Romuli senecta 410.13
Pollionis Asinij signa 627.19
Pollio Vedius quis 156.25. & 165.39
Pollionis Næuij magnitudo 111.19
Pollionis Asinij bibliotheca Romæ 115.28
Vide Asinius
pollis, id est siliginis flos 318.31
Pollux cur à nautis inuocatur 12.13
Pollux Romanorum uictoriæ nũcius 112.39
Pollucis aurigæ qui 82.18
Pollucis simulacrum 595.36
Pollucis pictura 612.15
pollutio nocturna quo compescitur 364.11 & 376.22. & 603.39
poma quo situ in arborib. & herbis 273.42
poma quando pereunt 287.6
poma quõ interdum ægrotant 306.48
poma quãdo colligẽda & qualiter 338.3
poma quædã pauperib. interdicta 346.40
poma carnosa & acinos habentia 259.46
poma iumentis quõ portatu facilia 430.30
poma quæ bona malá ue sint ibidem
pomo mali interdum folia insunt 271.43
pomi fõlia qualia ibidem 44
pomorum uinum quale 247.1
pomorum denominatio diuersa 255.14
poma plura à familijs denominata ibidem.
pomorũ partes quæ sunt à sole rubẽt ibid. 38
pomorum syluestrium natura ibid. 39
pomorum seruandorũ ratio 256.19
pomorũ colligendorũ tẽpus decens ibid. 21
pomorũ putandorum tempus ibid. 5
pomorũ & corũ seminũ diuersitas 261.8
pomorũ tegmina uaria ibidem
pomorum commendatio, & quæ in eis placeant ibidem 28
poma ferentium medicinæ ibid.
pomorum usus in medicinis ibidem
pomorum genera plura, & ex eis medicinæ 424.23
pomorum primitiæ quomodo 494.7
pomorũ fructus non ferentes quomodo iuuantur 309.11
pomiferæ arbores quales 263.33
pollionũ genus in omnib. animalibus 211.23
Pomona dea 415.7
Pompeianus Colossus 592.12
Pompeia lex 47.6
Pompeiana pira 255.48
Pompeiana uua 241.1.13. & 244.6
Pompeiæ ficus quæ 257.24
Pompei theatrum 107.33
Pompeius cui similis 109.26
Pompei pulchritudo ibidem 27
Pompei pater cui similis ibidem 28
Pompeius octingentas quadraginta sex naues Pyratis ademit 113.19.40
Pompei literæ nec lectæ à Cæsare exustæ ibidem 24
Pompei Magni laus, uictoriæ, triumphi. ibidem 26
Pompeius Alexandro, Herculi, & Libero patri æqualis ibidem 28
Pompeius quando Magnus nominari cœptus ibidem 31
Pompeius Mineruæ delubrũ dicat ibid. 38
Pompei nobilis titulus ibidem 39
Pompeius quas gentes superauit ibid. 45
Pompeius quid erga Posidonium philosophum 115.15
Pompei in consulatu collega 120.12
Pompei Mithridaticus triumphus 215.28
Pomp. quando quartò consul factus 251.13
Pompeius balsami arbores in triumpho suo duxit 224.10
Pomp. Flaccus in Hispanijs militat 259.28
Pompeius Lenæus quis 262.29
Pompeius Lenæus Magni Pompei libertus. 448.1.13
Pompei Magni portentum ante ciuile bellum 308.14
Pompeius Magnus quos agros non solitus eimere 313.47
Pompei Magni in Hispania trophæa, aliaq; gesta 34.25
Pompeius cum L. Carbone consul 71.3
Pompeius Mag. quo die natus 645.29
Pompeius Gn. Mithridatem superat 428.31
Pompei tertius consulatus 574.4. 601.19
Pompeius Paulini filius cur paterna gente pulsus 586.9
Pompei de Pharnace triumphus ibid. 45
Pompei ædes 593.43
Pompei amphitheatrum quale 635.48
Pompeius ubi à Cæsare uictus 638.2
Pompeius Mithridatis gemmam in Capitolio dicat 645.17
Pompei uictoria ad margaritas gemmasq; inclinauit ibid. 21.27
Pompei tertius triumphus qualis, & de quibus ibid. 27
Pompeium taxat Plinius ibid. 39
Pompei trophæum in Pyrenæis ibid. 41
Pompei imago ex margaritis ibid. 36
Pompei in elephantis triumphus 126. 28
Pompei consulatus secundus 128.7
Pompei Auli interitus 122.39
Pompholygis æra riorum consid. 606.15
pompholix quid ibidem 18
pompilus piscis 572.18 & 154.5. 157.34
Pomponius Secundus poeta 233.1 & 242.45
Pomponius Romanus 108.7
Pomponium poetam nunq; ructasse 112.4
pondus aqua sustinens omne 94.19
ponderum nomina & ratio 398.44
pondera unde dicta 576.48
ponderum repertores 124.22
Ponticæ gemmæ 656.33. & 661.1
Ponticum triticum 316.21
Ponticæ gentes nullum panico præferunt cibum 319.28
Ponticæ nuces quare 259.16
Pontica cæra optima 389.18
Ponticæ anates ueneno uiuunt 448.46
Pontici maris cancrorum copia 158.39
Pontici mures quales 139.18
Pontici pisces quales 153.38
Pontificum domus laurum habuit 262.27
Pontificij iuris libri septem à Numa 233.16
Pontius Caij principis legatus 606.41
Pontus nunquam refluus 28.8
Ponti absinthium quale 205.23
Ponti uina olura 244.31
Popilius Caius consul 591.15
Popilius M. censor ibidem.
Poppeæ Neronis coniugis luxus 585.45 & 648.45. & 599.22. & 209.14
Poppea, asinino lacte cutem curabat 209.15
poppysmis fulgetras adorare consensus gentium est 494.18
Populonia urbs, & in ea Iouis simulachrum. 238.42
populi arboris consid. & genera 271.18
populus arbor Herculi dicata 214.6
populus arbor montes amat 270.11
populo arbori pediculus tremulus 271.42
populo arbori umbra nulla 294.20
populi arboris folia inter se trepidantia 271. 43 & 294.20
populus arbor cito germinat 272.24
populus arbor nullum semen aut fructum fert 273.21
populus arbor uitibus placet 279.3
populus arbor apta scutis 282.14
populus arbor quando, & qualiter plantanda 293.9.13
populus alba ad quid, & quomodo serenda. 299.20
populus nigra uitibus aptissima 304.15
populi arboris medicinæ 435.3
Porcaria quid 206.46
porcus piscis maximus 559.49
porci piscis uenenum 563.23
porci futura præsagiunt 342.3
porci ut nos sequantur 523.27

Porculeta quæ 301.38
portentum apud Mutinam 25.6
portentorum materia 492.47 plura quoq; cap.3.& 4.lib.28.& 275.37
Portij latronis laus, & quales eius discipuli. 371.40
Portius Caius consul 18.3
Portius L.consul 11.32
Portius M.consul 11.40
portulacæ herbæ natura, genera, medicinæ. 376.2
portulacæ usus ibidem
Porphyrio auis morsu bibit 180.13
Porphyrionis uenter 206.6
Porphyritis ficus 257.26
Porphyrites marmor 630.28
porus lapis 637.39
porri herbæ consideratio 351.23
porro sectiuo autoritas à Nerone data ibidem 24
porri satio & cura ibidem 26
porri ubi optimi ibid.32
porri sectiui genera duo ibidem
porri succus sine cruciatu perimit ibid.36
porri semen quale 357.24
porris translatio prodest ibid.36
porrum sectiuũ & ex eo medicinæ 362.9
porrũ capitatũ & ex eo medicinæ ibid.23
porrigines capitis tollentia 447.16
porriginis morbi remedia 366.50 & 432.12. & 507.29.& 528.18. & 370.34.& 369.10
Porsena quid erga obsides uirgines egerit. 591.11.14
Porsenæ cum Rom.fœdus quale 601.17
Porsena sibi labyrinthum sepulchrum fecit. 633.41
Porsena ubi sepultus ibid.43
Porsenæ impetratum fulmen 17.10
posse omnia nemini concessum 590.43
Posideanæ aquæ unde 546.5
Posidonius sculptor 587.18.& 596.43
Posidonius scriptor 9.32
Posidonio philosopho à Pompeio collatus honor 115.15
Posis lutifigulus 620.13
posteros plurimos qui post reliquerũt 110.1
Posthumia lex Numæ fuit 545.38
Posthumij Tuberti consulatus, & eius prima ouatio 262.18
Posthumius Spurius consul 11.40 & 585.34
Posthumius L.quando 204.38
potamautis herba qualis 445.6
potamogeton herba ad quid 563.8
potamogeton herba, & eius medicinæ. 468.29.33
potandum quotiens sit 498.3
potandi ad numerum consuetudo ibid.
potum arbores ferentes 102.4
potus animalium differentiæ 187.2
potuum diuersitas & effectus 417.13
potu caruisse nonnullos 111.45
potatores maximi plures 250.18
potentum iniquitatibus quõ resistitur 502.3
poterion herba qualis 459.5.& 489.36
pothos herba & flos 387.37
Pothos deus ubi colitur 627.20
Potulana uina qualia 243.49
Præceptor ingenti docens premio 612.38
prccia rerum tempore uariari 588.4
præcipitatorum ex alto remedia 444.8
Præconini qui cognominati 575.26
præcordia quæ 205.37.& 535.23
præcordia phrenes dicuntur 205.38
præcordijs subtilitas mẽtis tribuitur ibid.40
præcordia hilaritatis sedes ibid. 41
præcordia gladiatorum cum risu traiecta. ibidem 43
præcordiorum remedia 360.32 & 367.7.& 368.34.& 373.11.& 374.14.45.& 393.21.& 394.12 & 395.49.& 398.34.& 401.12. & 409.15.& 411.10.& 418.48. & 422.33. & 423.49.& 424.1 & 444.13.& 447.14.& 453.19 & 467.6.& 470.41.& 481.38. & 490.48.& 535.23
prægnantes quæ cauere debent 370.18 & 379.21.& 429.2.& 454.18.et 543.39
prægnantium fœminarum remedia in malacia 424.28.38
præliorum expertes homines 68.18
prælium à quo repertum 124.29
præmia in omni re maxime spectãtur 242.6
Præneste unguentis delectabatur 226.25
præparantium uinum 244.32
præsagia tempestatum ac futurorũ 340.1
præssum cerulei genus 587.33
Præster quid 16.14.18
præsteris serpentis remedia 441.1 & 376.3.& 561.2.& 562.32
præterita non præterisse impossibile est 3.24
prætexta toga à quo 162.24
prætextæ uestes à quibus 145.31
prætextati anguillarum tergore uerberabantur 156.29
Prætoriana cohors 150.24
Prætutiana uina 243.42
Pramnium uinum 242.35
Prasion, id est marrubium & eius medicinæ. 378.37
prasion, id est origanũ herba 373.7.13
prasius gemma 655.1
prasoides topazij genus 654.34
prason quid 237.17
pratorum consideratio plena 333.3
pratum antea paratum dicebatur 313.19
prata quando riganda 332.36
pratorum situs 333.4
pratorum herbæ optimæ quæ ibidem 11
prata quo secanda tempore ibidem 13
prata ubi quater anno secantur ibidẽ 26
Praxagoras medicus 360.31 & 364.1
Praxagoræ medici laus ætasq; 464.34
Praxibulus magistratus Athenienſiũ 583.18
Praxiteles quando & eius prima speculorum factio 584.44
Praxiteles sculptor quando 593.11 & 587.17
Praxitelis Venus in toto orbe nobilissima. 116.50 & 626.48
Praxitelis statuarij opera 594.43 & 626.46 & 627.13 & 628.21
Priami pictura 618.30
primatum apud reges quomodo adipiscimur 445.12
primitiæ rerum sacerdotibus offerebantur. 311.26
primitiæ frugũ ubi Apollini dicãtur 59.30
Principis magnanimitas 613.37
Principum rapinæ 160.37
principiũ nouarum rerũ lubricum 517.48
priscorum uita rudis in literis, ingeniosa tamen 335.10
Priscorum diligentia 447.29
Priscorum laus 575.10
Prisci in promiscuo uictũ habebant ibid.14
Pristarum simulacrum 593.42
Pristes pisces ingentes 149.20.35
Pristes pilo uestiuntur 153.4
Priuernatia uina 243.36
proboscidis elephantum facilimè amputatur 128.3
procax est natura multorum 463.42
procellæ unde fiant 12.21 & 13.31 & 16.19
procellis nihil uiolentius 558.10
Prochimasis quid 328.40
Procyon non habet nomen Latinum, nisi canicula dicatur 333.46
Procyonis sideris ortus qualis 334.1
Proconnesiæ ancillæ partus 109.6
Proculeius Caius quis 642.16
prodesse alijs debent omnes 447.31
Prodicus medicus quis 518.13
prodigia plura arborum 275.31 & 308.3.17.45
prodigia montium inter se concurrentium 25 per totum
prodigiosæ pluuiæ 18.1
prodigia armorum & tubarum cælestium. ibidem 11
prodigia frugum 325.6
prodigia alia 141.32 & 143.22 & 144 19 & 212.17 uide Miracula
Prodorus pictor 596.18
Prodromi ficus quid 15.13 & 273.46
Prœtides à Melampode quo sanatæ 452.5
profluuiorum remedia 370.17 & 397.16
Prognostica tempestatum 340.1
Prohibitoria auis 171.20
Promethei de annulo fabula 573.22 & 644.27
Promethei in Caucaso mõte religatio ibid.26
Prometheus primus bouẽ interfecit 125.27
promuscis, id est elephantis nasus 128.3
Propaginũ cõsideratio atq; inuẽtio 294.44
propagari quæ arbores possint ibidẽ 48
propagationum genera duo ibidẽ 50
propaginum genus totas supplantandi in terram uites 305.23
Propylea Athenienſium à quo 628.9
Propylea à quo pictum 615.6
propolis apes ex quo faciunt 435.9
propolis alucorum ad quid 409.28
propolis apium quid 189.32
Prosaicæ orationis inuentor 76.10 & 125.5
prosedamum uitium 472.39
proserpinaca herba qualis 490.7
proserpinacæ herbæ medicinæ ibidem
Proserpinæ raptæ simulacrum 594.45

Protagion uinum 244.29
Proteſilai ſepulchrum ubi, & ibi arbores 284.36
Proteſilai ſimulacrum 595.27
Protypa quæ 619.50
Protogenes ſtatuarius 596.42
Protogenes caſula contentus 616.36
Protogenes quid erga Apellẽ egerit 613.7
Protogenes à Demetrio dilectus 615.22
Protogenes pictor 613.2.40. 615.3
protomedia herba 445.11
protropum muſti genus 244.15 & 245.21
prouidentiæ animalium exempla 176.49 Vide, Aſtus animalium
prouidentiæ exemplum 314.14
prouocatio unde appellata prolog.1.39
Prouerbia quorum Plinius meminit
Aeris alieni comitem eſſe miſeriam 115.49
Africa ſemper aliqd noui affert 130.29
Albo in hoc non eras prolog.1.25
Aleam extra omnem ibid.27
Aliena inſania frui 313.25
Alius de alio iudicat dies 117.28
Apinæ Tricæq; 43.14
Aure atteſtamur 210.26
Canis lapidem mordens 527.24
Cymbalum mundi prolog.2.95
Citra pulueris iactum 618.25
Comitem eſſe æris alieni atq; litis, miſeriam 115.49
Cornucopiæ prolog.1.89
Cuculum imitari 332.15
Cum mortuis laruas luctari prol.1.121
Deus eſt mortali iuuare mortalem 2.40
Dimidio uitæ uiuimus 121.10
Dodonium æs 633.49
Domini frons plus occipitio prodeſt. 313.26
Domini oculus fertiliſsimus 314.32
Ede naſturtium 355.22
Elephas celerius parit prolog.1.100
Extra omnẽ ingenij aleam prolog.1.27
Frons domini plus quàm occipitium prodeſt. 313.26
Gallinaceum lac haurit prolog.1.89
Homines ſumus ibid.69
Leporem edit 517.4
Multa Syrorum olera 361.16
Ne ſutor ultra crepidam 613.29
Nemo mortalium omnibus horis ſapit. 314.32
Nihil nimium 115.48
Non eras in hoc albo prol.1.22
Noſce teipſum 115.48
Oculus domini in agro fertiliſsimus 314.32
Optimum frui aliena inſania 313.25
Perfruici faciem prolog.1.17
Plus apud Campanos, &c. 322.23
Pollices premere 494.16
Salem cum pane & caſeo eſitat 553.43
Sapientia uino obumbratur 418.41
Satyrion 472.40
Stellio 539.40
Strychnum bibit 398.12
Succiſiua opera prolog.1.69
Suſpendio eligendam arborem prologo 1. uerſ.112
Sui animam pro ſale datam 146.40
Tympanum mundi prolog.1.96
Tricæ Apinæq; 43.14
Vitilitigatores prolog.1.223
Vtramque paginam facit 3.9
prudentiæ exemplum 179.23
pruinæ conſideratio 18.39
pruinarum exuſtio carbunculatio dicitur. 306.19
pruinæ quibus & quando nocent ibidem
prunorum conſideratio 254.40
pruna damaſcena qualia 230.14.254.49
pruna ſylueſtria ubi naſcantur 255.3
pruna poſt Catonem cœpiſſe ibid.12
prunus Aegyptia 231.25
prunorum ſuccus qualis 260.50
pruna quibus conſtent 261.13
prunus quæ loca amet 270.14
prunus quo ſerenda tempore 298.37
pruni medicinæ 426.50
prunorum uſus 427.1
prunorum ſylueſtrium medicinæ ibid.5
pruriginis remedia 362.47. & 373.19. & 417.2. & 474.44. & 480.34. & 514.29. & 556.47
pruritum corporis tollentia 378.6 & 413.42. & 414.5. & 416.40. & 420.7. & 429.24. & 432.35. & 483.31. & 503.47. & 505.19. & 522.18. & 542.48. & 555.3. & 569.13. & 622.41. & 623.16.17. 31 & inde
pruritus quo tollantur 394.26
Pruſiæ regis filius qualis 110.449
Pruſiniæ uuæ 241.19
Pſammetichus rex 633.12
Pſammetichum fugientes 100.34
Pſaronius lapis 640.6
Pſeudanchuſa quæ 403.47
pſeudiſodomon quid 641.15
pſeudobunion herba qualis 444.11
pſeudodictamum herba 456.11
Pſeudocapirius ſiue Pſeudocypirus 294.42
pſeudodictamum & ex eo medicinæ 468.22 & 477.48. & 478.32
pſeudonardus 217.43
pſeudoſpheces ueſpæ genus 540.35
pſychotrophon herba quæ 455.26
pſyllij herbæ medicinæ 466.43 & 468.3. & 471.2. & 473.1.13. & 474.36. & 475.4. & 476.35. & 478.8.28
pſyllion herba qualis 460.11
Pſyllus rex 105.33
Pſyllorum gentis cum ſerpentibus mirum. 135.29. & 196. & 459.3
pſilotri remedia 402.24
pſilothrum quid 417.3. & 437.42 & 485.18. & 516.13.35
pſilothrum unguentum quid 436.4
pſilothri herbæ medicinæ 478.45
pſimmythij conſideratio 604.29
pſimmythij ueneni remedia 410.3 & 422.21
pſitaci auis conſideratio 179.3
pſitacus ex India ibidem
pſitacus Imperatores ſalutat, & quæ accipit uerba pronunciat ibidem 4
pſitaci turturibus amici 187.32
pſitaci caput quale 179.5
pſitaci ubi primum uiſi 100.3
pſythium paſsi genus 244.48
pſitta piſcis 154.36
pſittace auis 179.3
pſora morbus qui 358.4
pſoræ morbi remedia 361.48 & 366.16. & 370.7. & 373.19.31 & 378.26. & 406.6. & 415.22. & 416.21.40. & 422.35. & 425.35. & 426.28. & 441.43. & 463.17. & 555.1. & 566.10. & 597.44.48. & inde
pſoricon medicamentum quod 599.24
pterygiæ morbi remedia 378.49 & 417.19. & 426.10. & 429.49 & 431.20. & 440.23. & 446.45 & 466.12. & 477.29. & 480.44 & 541.42. & 564.43. & 602.28. & 604.49. & 623.36
pteris herbæ, id eſt, filicis conſideratio. 485.37
pternica herba 390.44
Pteroti calices quales 643.25
Pteron ædificij genus 628.3 & 633.33
ptyades aſpidum genus 498.9
ptiſana & eius uſus 317.7. & 20.22
Ptolemæi bibliotheca 231.49
Ptolemæum Cæſar perimit 64.34
Ptolemæus Lathyrus rex 110.21
Ptolemæus Philadelphus obeliſcum Alexandriæ ſtatuit 631.26
Ptolemæi coniunx ibid.33. & 634.32
Ptolemæi mater 654.30
Ptolemæi regis nauigatio 149.28
pubertas quo coercetur ne erumpat 397.20
publicanorum uires 576.5
Publicolæ conſulis filia 591.13
Publicolæ conſulis domus 635.35
Publius poeta 146.49
Publius Licinius cenſor quando et quid de uino cenſuerit 246.23
Publius Cornelius cos. 233.7
Pucina uina in ſaxo coquuntur 289.1
Pucina uua qualis 241.33. & 243.12
pudicæ fœminæ quæ maxime Romæ. 116.8 per totum
Pudicitia dea 2.25
Pudicitia quando Romæ ſubuerſa 308.22
pudicitiæ exemplum 105.35. & 116.6 & 127.25. & 177.31. & 184.18
pudoris ſedes in genis 204.15
puer in uterum reuerſus aliquando 107.39
puer miræ uelocitatis 112.24
pueri ne debiles fiant 365.24
puerorum ulcera in capite quomodo ſanentur 370.41
puerorum morbi remedia Quære, Infantium morbi remedia
puerorum quendam ſeptem et quinquaginta dormiſſe annis 121.49
puerperij pericula quõ tollantur 502.40
puerperia duodecim uno abortu egeſta 109 uerſ.4 & inde
puerperæ cuiuſdã Romanæ pietas erga matrem 116.15

pugillarum usus quando 231.44
pugnatores quo fortiores fiant 525.29
pugnaturi quod oleum præsumunt 423.36
pugnaturi ad mortem pictis nauibus uehebantur 610.7
pulchritudinem faciei seruantia 395.41 & 396.12
pulchritudinem inducentia 445.16 & 459.24
pulegium herba brumali floret tempore in coronarijs uel carnarijs 330.18 355.41
pulegij consideratio,natura,medic. 371.4
pulegij coronam prodesse capiti ibidem 6
pulegij sexuum differentia ibidem 8
pulegij syluestris natura, & medicinæ ibidem 20
pulegij herbæ medicinæ 472.5
pugeliũ herba exsiccata quando floret 13.9
pulices quomodo necentur 371.20 372.45 & 401.42 & 403.47 & 435.32
pulices ne gignantur 539.26
Pulla terra omnium optima 289.21
pulmentaria unde dicta 318.9
pulmonea poma 255.37
pulmo quibus maximus 204.50
pulmonem habentia spirant omnia 150 30 & 188.38
pulmonis consideratio 150.29
pulmone quæ carent 205.1
pulmonis morbi remedia 362.10 & 395.15 & 432.15.37 & 443.30 & 467.3.12 & inde 482.33 & 501 3 & 503.47 & 510.20 & 533.29 & 567.7
pulmoni contraria 413.4
pulmones pisces, tempestates præsagiunt 341.34
pulmonis piscis in medicin.usus 570.10.31
pulmonis piscis mirum 164.23 et 571.24
pulte diu Romani usi sunt 318.8
pulte in sacris quibusdã utebantur ibid.11
pulte corpus augetur 411.26
pulueri uis inest siccandi 258.24
pumex lapis ex qua materia 237.26.30
pumicis lapidis consideratio 639.38
pumice corpora leuigantur ibidem 40
pumice libri poliuntur ibidem
pumex ubi optimus ibidem 41
pumicis medicinæ ibidem 48
pumicis farinam præsumũt bibaces 249.50
pumiliones in arboribus 214.50
pumilionum genus in animalibus est 211.23
Pumula uua ubi 241.12
punctiones ne sentiantur 461.20
punctionum laterum remedia 394.6
Punici belli 1.classis lx.diebus parata 280.8
Punico bello secundo ad Trasimenum lacum ingens terræmotus 25.18
Punico bello secundo annulorum Rom. trimodia 574.33
Punici belli ij.classis 40.dieb.parata 280.10
Punicũ bellum iij.unde sumptum 257.44
Punicum bellum 1.quando cœptum 577.5
Punico bello 1.Romæ æs imminutum ibid.6
punica cæra optima 389.17
punica apyrina qualia 424.30
punica mala quæ utiliora ibidem 31
punici mali consideratio 235.17
punicum malum quod granatum ibidem
punici mali species quinq; ibidem 20
punici mali flos balaustium dicitur ibid.22
punici mali uinum rhoiten uocant 247.7
punici mali acini quales 260.11
punicorum malorum membrana 261.15
punicis malis qua arte pomum non rumpatur 293.48
punici mali genera,natura: medic. 424.28
punici mali cytinus quid ibidem 50
punici mali radicis medicinæ 425.16
punica inter mala numerari 254.30
punicis acinus intus sub cortice ibidem 31
punicæ arbores quæ loca ament 270.14
punici folia angusta 271.37
punicæ fructum ac flores perdunt 273.27
punicis arboribus uita breuis 294.40
punici insitio in omni genere 297.12
punici nucleorum medicinæ 425.15
punicum malum syluestre ibidem 18
pupillæ oculorum consideratio 201.25
purgantia 421.17 & 422.39
purgationes mulierum Vide Fœminarum purgationes
purpurarum piscium consideratio 161.19
purpurarum piscium in medic.usus 569.14
purpuræ consideratio naturaq; 161.22
purpura nobilis & eius usus ibidem 28
purpuræ præparatio ac eius genera ibid.38
purpura contra uenena 564.13
purpura Tyria & dibapha 162.28
purpuræ præciosissimæ unde 385.27
purpuræ usus quando Romæ totum & eius precia 162.23 per 37
purpurarum pariendi tempus 165.27
purpuræ generatio ibidem 8
purpuræ quo facile capiuntur 562.44
purpurissum color 608.10 & 609.2
Pusionis Secundillæ proceritas 111.23
pustulas facientia in corpore 459.46 & 485.36
pustularum corporis remedia 376.9 & 378.26 & 411.23 et 412.18.30 & 413.5 & 421.21.37 & 429.40 & 514.31 & 521.36 & 602.27 & 624.16
putandarum arborum disciplina 309.29
putandi tempus 331.29
putandarum uitium tempus 331.24
putandum quibus sit dieb.305.41.399.29
putationis consideratio 301.19
putationis excogitatio ibidem 245.40
putationis plagæ quales esse debent 305.34
putei à quo primum reperti 124.6
putei miræ naturæ 28.8
puteorum aqua qualis 549.2
puteolanum purpurissum 609.21
puteolanus puluis qualis 621.15
putredinem inhibentia 376.38 & 432.6
putrescere corpora mel non sinit 409.31

Q

Quadrantis signum quid 577.10
Quadriga quam musca integeret 112 35 & 596.8
Quadrigæ fictiles quando in fornace creuerunt 493.27
quadrigæ nummorum notæ 577.13
quadrigati nummi ibidem
quadrigas quis reperit 124.39
quadrireme quis primus usus sit 125.16
quadrupedes omnes ubi auribus carent 100.40
quadrupedum modo Arthabatitæ uagantur 101.7
quadrupedes, quomodo gestantur intra alium 185.13
quadrupedes necantia 429.25 & 458.50
quadrupedum remedia 370.20 & 402.32 & 414.14 & 478.47 & & 495.17 & 517.27
quæstus certissimus quis 313.17
quæstus omnia tentat 588.37
qualitatum regionum consideratio 288.11
qualitatum quanta differentia 640.15
quartanæ febris remedia 363.8 & 374.3 & 397.1 & 401.32 & 402 40 & 404.49 & 405.4 & 413 32 & 418.8 & 453.16 & 455.14 & 474.19.23 & inde 495.49 & 496.24 & 499.45 & 500.35 & 501.5 & 502.12.29 & 514.1 et inde & 523.43 & 540.30 & 562.4 & 568.36 & inde 622.47
quaternarij numeri uis 498.3
Querculana porta Romæ 267.6
quercus miræ magnitudinis 264.11
quercus semen insutas auferentes ibidem 5
quercus proprie glandem fert 265.22
quercus glans qualis ibidem 28
quercus frequenter fulmine iciũtur 265.46
quercus boletos quales generet 266.28
quercus nũquam folia dimittens ubi 270.47
quercus non ante mediam æstatem germinans ibidem
quercus folia sinuosa 271.40
quercus parte inferiori fertilior 278.17
quercus & oleæ inimicæ 430.26
quercus & iuglans inimicæ ibid.27
querna corona quæ & ciuica 264.19.40
quies somnusq; in stramentis quondam erat 312.1
quies recreat quoq; arua 326.42
quinq; folium herba quæ 457.40
quinq; folij medicinæ 365.35 466.2.12 & 467.3 & 468.41 & 470.49 & 471.47 & 472.8 & 473.23 & 474.8.23.475.12.22
Quintiorum familia sine auro 574.39
Quintius C.consul 116.16
Quintij P.interitus 122.47
Quintus Hortensius dictator eiusq; lex in Esculeto lata 267.6
Quiriana poma 255.29
Quirini, id est Romuli delubrum Romæ 261.48
Quirini ædes ubi 125.47
quisquilium siue cusculium frutex 266.33

R

Rabidus ne fiat morsus à cane rabioso 527.12
Rubuscula uua 241.36
radicum arborum consideratio 275.9
radices nobiles 217.36
radicibus carentes, quæ plantæ uiuant 345.4.26

radicum hortensium differentiæ plures ibid.
radices herbarum quæ inutiles 360.8
radice nascentes herbæ quæ 352.36
radicis oleæ medicinæ 421.31
radiculæ herbæ consideratio 346.16
radicula herba qualis 452.27
radere malas, interdictum fœminis 202.15
raia piscis 156.31 & 163.16
raiæ piscis generatio 165.13
ramicis morbi remedia 370.13 & 407.16 & 410.47 & 431.44 48 & 471.2 & 544.14
Ramises Aegypti rex 631.15
ramorum arborum consideratio 474.31
ramorum aliqui cæci quare dicti 274.47
ranarum rubetarum descriptio 137.12
ranæ apibus inimicæ 193.34
ranæ ictus apum non sentiunt ibidem 39
ranarum lingua qualis 203.31
ranis uox qualis 212.6
ranis contraria 361.9 & 455 15 & 459.10.28 & 498.48 & 562.37 & inde
ranæ iecur geminum 562.45
ranarum uarius in medicinis usus ibid.36
rana maris quæ 566.20
ranarum earumq; membrorum & medicinæ 562.39 et 564.22.37.46.566.36
ranæ linguæ mirum 562.40
ranæ oculus dexter ad quid utilis 565.2
ranæ mutæ 148.34.212.9 & 565.6
ranæ arborem scandentis natura 566.37
ranæ rubetæ unde dictæ 562.46
ranæ rubetæ uenenum 205.31
rana rubeta contra tempestates 336.3
rana rubeta frumẽtũ seruatũ horreis 336.38
ranæ ultra solitum uocales tempestatẽ prædicunt 341.42
ranæ in medicinis usus 598.38 & 569 20 & 570.34 & 571.1.5.44
ranæ in Gallia ciuitate incolas pepulere 136.36
ranarum uox fœminas ad coitum euocantium 203.33
ranæ ex limo natæ in limũ resoluuntur 165.5
ranæ Mœcenatis signum 645.14
ranæ cur sub aqua diu urinentur 204.49
rana piscis 156.32 & 163.13
ranarum coitus portusq; 65.3
ranunculus herba 463.12
raphanorum herbarum consideratio 349.2
raphani semine oleum fit in Aegypto 349.6
raphanum uomitum concitare 360.43
raphanus succi mixtura uitem lædit 307.46
raphanus contra ebrietatem ibidem 48
raphanus ubi serendus 324.42
raphani satio quando 337.34
raphani descriptio & in cibis usus 349.2
raphanus cum oleo mansus fœtet minus ibi.6
raphani semine oleum faciunt Aegyptij ibidem 7
raphani genera tria ibidem 40
raphani satio qualis ibidem 20
raphani mira magnitudo in Germania ibid.
raphani qua arte magni fiant ibidem 22
raphani uomitionibus præparant meatum ibidem 31
raphanus ex auro in Delphico templo dicatus ibidem 35
raphanis quando folia detrahenda ibid.24
raphano peculiaris medicina in salsis aquis 357.28
raphanis prodest translatio ibidem 37
raphani syluestris consideratio & medicinæ ex eo 360.16
raphanus sylueſter 470.21
raphanus agria herba ibidem 21
raphaninum oleum ad quid 423.29
raphanitis herba quæ 325.5
rapinæ principum 160.34
raporum consideratio, natura, usus, constitio, &c 321.38
raporum magnitudo mira ibidem 47
raporum species tres 322.13
rapæ qua arte magnæ fiunt ibid.10.14
raporum satu superstitio ibidem 14
raporum satio quando ibidem 12
raporum sexus 348.42
rapis folia quando detrahenda 352.41
raporum ex semine, brassicæ generantur 357.3
raporum medicinæ 359.49
rapi syluestris medicinæ 360.7
ratibus olim nauigatum 125.10
Ratumena Romana porta unde 142.8
raucæ uermes quales 298.9
raucitatis remedia 362.48 & 409.11
Rauennates uuæ 240.47
Rauennæ solum asparagis aptissimum 346 47 & 355.7
Rauolium uinum uidetur id esse, de quo Plinius 243.15 quod pyctanon Græci nominant
reduuias morbum sanantia 520.47
refrigerantia corpus 364.4.45 & 376.16 & 393.42 & 401.37 & 415.43 & 419.50 & 427.17 & 437.24 & 439.3 & 440.20 & 442.22 & 445.35 & 454.14 & 460.14 & 461.26 & ibidem 32 & 624.19
regale unguentum quale 227.26
regia pira quæ 256.6
regia siue regius stella quando occidat 331 5.334.7
regia scopa quid 385.50
regia scopa herba qualis 451.45
Regia ciuitas à quo reperta 124.29
regij morbi consideratio 475.7
regij morbi remedia 356.36.35 & 372.19.42 & 364.20.36 & 366 43 & 367.29 & 369.31 & 370.33 & 371.45 & 373.25 & 376.47 & 377.48 & 394.10 & 395.5 & 397.22 & 410.15 & 413.25 & 414.20 & 428.17 & 430.11.14 & 432.48 & 433.2.21 & 437.8 & 439.8 & inde 462.49 & 465 44 & 475.7 & inde copiose & 480 42 & 483.21 & 482.44 & 486 32 & 499.2 & 540.11 multa 555 15 & 567.5 & 649.15 & 660.12
regium morbum facientia 376.39
regius morbus arquatus dicitur 410.15
regio ubi mutauit cæli habitum 288.44
regionum qualitas ibidem 11
regnum ubi non hæreditarium 90.30
regulare æs quod 597.7
Reipub. rectores quales esse debent 83.2
religioni tributum, ne fœmineus sexus usurpetur 152.22
religione quæ arbores damnatæ 273.22
religio circa uiscum seruata à Druidis 285.35
religione uitam constare 248.15
remedia domi quærenda 410.30
remedia uulgo parata, natura placẽt 430.39
remora piscis qualis 156.39 per totum & 558.35
Remus & Romulus sub ficu nutriti 258.3
Remus à quo repertus 125.22
renum animalium consideratio 206.25
renes quaterni ceruis ibidem
renes pennatis squamosisq; nulli ibidem
renes homo bubulis similes habet ibid.31
renibus contraria 366.2
renes lædentia 413.26
renes purgantia 380.129
renum doloris remedia 359.18.33 & 361.7 & 362.19 & 367.22.25 & 368.3 & 360.39 & 374.19 & 394.18.24 & 397.44 & 401.12 32 & 403.44 & 404.10 & 405 22 & 407.8 & 412.50 & 420.32 & 424.1 & 426.3 & 428.2.11 & 430.10 & 433.20 & 438.25 et 445.36 & 446.24 & 467.33 & 470.41 & 471.18 & 486.32 & 490.20.44 & 497.49 & 501.32 & 505.26 & 510.45 & 521.47 et 567.21 & 608.28 & 622.20
renum lapides quid eximat 406.9
renum harenas tollentia 404.43 & 462.50
renibus utilia 364.35 & 376.19 & 406.47 & 407.12 & 416.28 417.37 & 423.31 & 428.2 & 433.20.23 & 467.17 & 482.33
repagula ualuarum ex qua materia 383.30
rerum omnium mira fertilitas 326.48
rerum omnium sunt quædam in alto secreta 288.40
rerum amplitudo damno interdum est 238.25
rerum non animi precijs excubatur 610.14
rerum inimicitiæ. Quære inimica inter se
rerum amicitiæ. Quære amica inter se
rerum commutatio 573.17
rerum uariarum inuentores 123.36
rerum inuentio dijs tribuitur 479.7.17
reseda herba qualis 490.24
resinæ, id est humoris ex arboribus defluentis consideratio 248.33 & 267.12
resina proprie in pineis 648.15
resina uaria, Arabica, Iudaica &c. 248 34 & inde
resinæ usus in unguentis 226.35
resina uinum condi 248.23
resina ex quibus arboribus ibidem 30
resina quibus resoluitur ibidem 38
resina pili uirorum euelluntur ibidem 39
resina quibus coquatur modis 268.18
resinæ arbores montes amant 270.10
resinæ natura, genera, medicinæ & quæ meliora 433.30

resinam

resinam ferunt sex genera arborum 267.10
resurrectionem esse possibilem secundum Democritum 123.29
resurrectionem hominum negat Plinius 3. 23 & 123.19
resurrectionis exemplum 121.28 & 194.17 & 199.10 & 274.31 & 308.5 & 385.37 & 448.47 & 458.50
retia ab Arachne reperta primum 124.10
retibus quod linum aptissimum 343.9
Retouina lina ibidem 2
rex qualis eligitur apud Iaprobanes 90.30
reges ueteres quales fuerint 238.22
reges & imperatores circa agrorum culturam intenti 312.21.34
reges hortos colere soliti 346.24
regum Indorum potentia 88.30
regum fauorem quomodo obtineamus 445 11 & 500.23 & 622.49
regum mira superbia 577.41
regum domus ex qua materia 629.23
regum ira quo uitetur 525.12
regem quomodo fuci colant 190.35
regem elephantes adorant 126.25
reges quales esse debent 192.47
regum reuerentiæ in apibus exemplum 190 39 & 192.8
rex inter apes unus 193.12
rhacinus piscis 572.15
rhacoma herba qualis 490.10
Rhadamantus legum repertor 123.39
rhagadum, id est, scissurarũ quæ in sede proueniunt remedia 421.45 & 422 50 & 426.40 & 427.8 et 434.12 & 436.23 & 440.34 & 441.45 & 498.16 & 521.20
rhagion uermis qualis 525.46
rhamnos rubi genus, & ex eo medicinæ 441.32
rhapeion herba 487.21
rhaphium animal 133.12
Rheni fluminis cerasa qualia 260.24
Rhetica siue Rætica uua qualis 240.12 14 & 241.27 & 241.22.243.43
Rhetiæ terræ arbores 269.28
rheumatismus quid 403.30 & 408.29
rheumatismis, id est fluxum patientibus utilia 412.24 & 416.20 & 420.12 & 422.3.12 & 429.7 & 431.9 & 455.10.45 & 461.34 & 477.7 & 485.49 & 488.37.50 & 500 17 & 510.28 & 567.7
rhexia herba qualis 404.6
rhina piscis 372.7
rhinoceros ad saxa cornu limat 310.45
rhinocerotis animalis descriptio, & eius cum elephantis inimicitia 133.3.16
rhinocisia herba 484.13
Rhyparographos quis dictus 616.11
rhizias quid 345.47
rhizotomos herba quæ 385.6
Rhodia uua qualis 241.3 & 244.44
Rhodia ficus qualis 257.23
Rhodi Persica sterilis 255.5 & 273.37
Rhodi Colossus Solis 592.17
Rhodi tria milia signorum fuerunt 591.5
Rhodior. sol Lysippi statuarij opus 594.18
Rhodo parcit Demetrius rex propter Protogenis picturam 116.49 & 615.23
rhodinum unguentum 226.25.43
rhodinum oleum quale 253.40
rhodites gemma 662.9
rhododaphnè arbor 438.43
rhododaphne quid 270.38
rhododendro arbori nõ decidũt folia ibid.37
rhododendros & ex eo medicinæ 438.43
rhododendri flos amentiam facit 388.32
Rhodope meretrix ditissima 632.48
Rhodope contubernalis Aesopi ibidem
rhodora herba qualis 445.50
rhœa papaueris genus 356.23.375.27
Rhœcus plastices inuentor 619.46
Rholus architecton 639.33
rhombus piscis 163.15 & 572.7
rhombus ubi optimus 166.1
rhombus piscis planus 155.49
rhopalos herba qualis 454.30
rhus herba qualis, ex ea medicinæ 436.46
rhus Erythros qualis 439.2 & 442.5 & 522.34
ricinus arbor quæ 253.19 & 271.16
ricini, id est uermes canũ quo necentur 403 33 & 539.12 & 541.18
ridica arbor pedamentis apta 301,47
rigandorum hortorum ratio 357.34
riguis quæ arbores gaudeant 308.34.39
rimæ corporis quo tollantur. Vide rugæ
risus quando homini datur 125.4
risisse quendã eodem die quo genitus 111.11
risum inducentia 445.9
risus hilaritatis quæ sedes 205.41
risus quo adimitur 224.6
risisse quosdam nunquam 111.47
robur proprie glandem fert 265.22
robur plurima fert præter fructum 266 13.24.29
robur arbor quæ loca amet 270.12
roboris folia sinuosa 271.40
robur qualiter germinet 272.33
roboris ingens radix 275.11
robur quando teredines sentit 280.27
robur arborum durissima 282.3
robur tardissime sentit cariem ibidem 22
roboris arboris medicinæ 431.35
rogos pingendi consuetudo 610.6
Romæ urbis, cur deus tutelaris occultatus 493.36
Romæ nomen abolitum à Valerio 39.19
Roma nunquam tremuit sine ostento 25.21
Romæ quis creditus felicissimus 116.18
Romæ quis sepeliendi usus 113.23
Romam quis tonsores adduxerit 125.35
Romæ quando usus horologij ibidem 40
Romæ quãdo uini autoritas cœperit 245.35
Romæ purpuræ usus quando 162.24
Roma ob bubonem lustrata 17.10
Roma ab Hannibale obsessa 258.1
Roma quamdiu scandulis tecta 267.3
Roma quas arbores ægre nutriat 276.8
Roma quo anno sine magistratibus 284.23
Romæ quæ prima corona 311.14
Romæ quando luxus cœptus 312.10
Romam unde frumentum aduehunt 316.32
Romæ quando annulorum usus 573.29
Romæ quando primum pistores 320.5
Romæ natalis dies xi. calend. Maij 332.5
Romanæ ab initio aurũ exiguum 574.2
Romæ census ibidem 13
Roma rudi ære utebatur 777.2
Romæ primũ ex ære simulachrum 589.41
Romæ intra muros solus hostium Hannibal hastam emisit 591.28
Roma capta quanto auro pax à Gallis empta 574.3
Romam Pausiæ tabulæ ob excellẽtiam translatæ 617.26
Roma quo anno à Gallis capta ibidem 12
Romæ picturæ quando honos contigerit 606.47
Romæ quando primum domus marmoreæ cœperint incrustari 629.31
Romæ obelisci quot 631.40
Romæ ædificia quæ nobilissima 634.38
Romæ domus quæ pulcherrima 635.24
Romæ aquæ ductus à quibus 636.30
Romæ quot lacus, fontes castellaq; ibid.39
Romæ quãdo primũ mores corrupti 645.21
Romana gentium præstantissima 117.26
Rom. ann. Dc. brassica in medicina usi 365.2
Romana arma Aethiopiã intrauere 99.36
Romani legati sagmina gestabant 399.29
Romæ in Tarpeio caput hominis inuentum; quid prænotatum 493.20
Romanorum ueterum seueritas 381.48
Romanorum ius cui extero concessum 67.15
Romanorum & Parthorum imperij terminus 73.32
Romanorum Arabiam quis primus subegerit 97.31
Romani uincendo uicti sunt 430.46
Rom. cui annulus & cur dabatur 573.35
Romanorum Cannæ interfectorum tria modia annulorum 574.33
Romani Arabiã arma penetrarunt 218..47
Romani imperij finis Rhenus 222.48
Rom. signa festis diebus inunguntur 228.2
Romanorum imperium cõmunicatum quantum profuit 238.12
Romana suburbana nobilissima 243.13
Romanis clades à Chartaginensibus illatæ 257.50
Romano foro quæ mira insunt 258.6
Romani senatus augurium 261.48
Rom. triumphantes coronari soliti 262.22
Romani arbores glandiferas semper in honore habuerunt 264.17
romani in sacris legationibus uerbena utebantur 399.30
Romanorum consuetudo ante tribunitias seditiones ibidem 25
Romani magistratus uirgas ex betulla habẽt arbore 270.18
Romani populi maiestas uastata cladib. quando resurrexerit 275.34
Romano duo terræ iugera tantum concessa 311.27
Romanorum ueterum parsimonia, posterorumq; luxus 312.20.25 & 314 22 & 347.13 & 583.40
Romani ueteres quos deos nouerunt 311.23
Romanæ tribus tantum quatuor 311.4
Romani farre usi annis trecentis 316.16
Romani diu pulte usi sunt 318.8

Romanæ plebis in Auentinũ ſeceſsio 347.2
Romanorum uectigal maximum ex macello ibidem 4
Romanorum in habitu differentia 575.24
Romanorum denarius quando primo ſignatus 576.46
Romanos uictis gẽtibus in tributo ſemper argentum imperitaſſe non aurũ 577.34
Romanum ærarium quando ditiſs. 578.4
Romani quando tributum pendere deſierint ibidem 11 & 590.35
Romanorum quis ditiſsimus 585.17
Romani quando ſtipem ſpargere cœperunt 585.34 & inde
Romanos Carthaginenſes laudant 586.6
Romanos corrupit Achaia uicta ibid.36
Romanorum ſtatuæ in Capitolio 590.29
Romani ueteres quales 639.30
Romanos acriter Plinius arguit ibidem
Romanis cur debeant omnes 532.33
Rom.uelut lux altera à deo dati ſunt 479.18
Romani quandiu ſine medicis 518.49
Romanorum ſigna aquilæ 196.15
Romanorum ſigna cum lupis,minotauris, equis,apris ibidem 16
Romanum præſidium à Liguſtinis obſeſſum 174.28
Romulus lacte ſacrificauit 245.36
Romuli ſacra ibidem
Romulus ſub ficu nutritus 258.2
Romuli templum Romæ ubi 261.49
Romulus frondea coronauit Hoſtium Hoſtilium 264.37
Romulus Fidenas capit ibidem
Romulus Vulcanale Romæ cõſtituit 284.27
Romuli nutrix Acca Laurentia à qua ſpicea corona donatus 311.15
Romulus Aruales ſacerdotes inſtituit & ipſe duodecimus inter eos ibidem
Romuli Pollionis ſenecta 410.13
Romuli ſtatua ſine annulis 573.27
Romulus celeres equites nominat 576.11
Romuli ſtatua qualis 590.33
Romulus quo tempore obierit 610.34
Romulus à lupa nutritus 132.24
Romulus trabea purpurea uſus eſt 162.34
Romuli ædes ubi 127.35
roris conſideratio 18.42
rores quando non cadunt 335.46
rores ne ſatis noceant ibidem
rores quibus nocent 391.49
roſarum conſideratio plena 382.32
roſarum uis & uſus 392.49
roſarum medicinæ 393.10
roſarum ſucci ad quid utiles ibidem
roſarum ſeminis uſus & medicinæ ibid.31
roſarum ungues qui ibid.16.18.19.34
roſæ in cibo qualiter ibidem 37
roſa ſylueſtris quæ 141.20 & 449.14
roſarum floribus uinum quomodo conficiunt 347.6
roſarum oleum 253.4
roſarum plantatio quando 321.7
roſarum corona in cubiculis quare 371.5
roſarum germinatio 382.31
roſarum uſus uarius ibidem 34
roſarum conſideratio ibidem
roſa quando & ubi odoratior 348.35
roſa nouiſsima florum prima deficit ibid.42
roſarum arbor quandiu duret 387.46
roſaria quando deponenda ibidem 48
roſeæ campi miri 289.3
Roſcij ſtatua 390.35
Roſcius Amniã ingenti emit precio 117.9
Roſcio ignoſcitur ſuadente Cicerone 115.36
roſmarini natura, genera, & medicinæ 439.25 & inde
roſmarini canchris ſemen ibidem 26
roſmaris cum ſemine careat, quomodo ſeratur 295.8
Roſtra nauibus à quo addita 125.24
Roſtra nauium ubi Romæ affixa 264.24
Roſtrata corona quæ 399.34
Roſtratæ coronæ 264.22
Rotarum axes ex qua materia 283.46
rotæ piſces 149.38 & 571.27
rubelli piſcis in medicinis uſus 570.47
rubetæ ranæ deſcriptio 137.12
rubetæ ranæ unde dictæ 562.47
rubetæ ueneni remedia ibidem 36 & 563.12 & 568.39
rubetæ in medicinis uſus 571.3.13
rubeta rana horreis ſuſpenditur 336.38
rubeta, quomodo milium in aruo conſeruet 324.20
rubeta rana quõ contra tempeſtates 336.3
Rubigalia feſta cur, à quo & quando celebrantur 335.12
rubigo ubi frequens 324.1
rubigo frugibus & uineis ſumme nocens ibidem 7 & 36
rubiginis frugum cauſa quæ 334.24
rubiginis ferri medicinæ 602.23
rubrica color 608.10.23.30
rubrum mare refertum ſyluis 237.14
rubiæ herbæ conſideratio, genera, bonitas, uſus 546.12
rubiæ uaria nomina & medicinæ 439.7
rubi fruticis conſideratio 276.29
rubi mora ferunt ibidem 31
rubi ſeſe multiplicant 294.44
rubi natura,uſus,medicinæ 440.49
rubi ſpecies plures 441.32
rubi roſam ferentes ibidem 17
rubo ubi folia non decidunt 270.46
ructaſſe nunquam Pomponium 112.5
ructum inhibentia 368.30
ructus facientia 378.5 & 392.47 & 408.43 & 434.30 & 461.49 & 470.27 & 490.46
ructus remedia 468.22
ructibus utilia 373.5 et 374.10.40
Ruffi Iulij mors qualis 464.10
Ruffus Suillus conſul 108.9
rugæ corporis quo tollantur 393.30 & 370.8 & 405.43.47.412.49 & 417.23.422.40.473.24.505.17
Rullus in epulis aprum appoſuit 147.3
rumbotinus arbor populus 239.7
rumbotinus arbor 445.49
rumen quid 258.4
rumicis herbæ cõſideratio & medicinæ 189 47 & 377.42 & 465.39
ruminantium differentiæ 186.50
ruminat ſcarus piſcis 155.2
rumminatio quibus non 205.8
runcatio quibus facienda 326.31.33
runcationem quæ geſtiunt quæq; non ibidem 35 & inde
rupicapræ animalia 147.20
ruptorum remedia 361.30 & 363.4 & 364.42 & 396 & 402.50 & 405.50 & 406.28.41 & 417.18 & 419.17 & 423.20 et 432.18.21 & 435.38 & 442.15.46 & 467 33 & 476.9 & 480.48 et 486.50 & 490.17.45 & 505.17
ruſcus herba quæ 389.35
ruſci herbæ medicinæ 397.30
ruſcus arbor 430.15
ruſticæ tribus quæ 311.47
ruſticis cæleſtium notitia utilis 328.25
ruſticulæ aues 178.20
ruſtici ne aſpiciant ſtellas 332.25
ruſticorũ manubria ex qua materia 284.4
ruſtic.baculus qualis eſſe debet 437.17
ruſticorum opera quando 330.34
rutæ herbæ conſideratio 355.24 & 369.20 & inde
ruta ſylueſtris & ex ea medicinæ 369.27
rutæ mas & fœmina ibidem 30
ruta an uiſui contraria ibidem 32
rutæ natura feruens eſt 370.15
ruta ſuccus ibidem
ruta ſudorem inhibet ibidem
ruta generationem impedit ibidem 17
ruta partum necat ibidem 19
ruta uinum conficiunt 247.13
ruta muſtela utitur contra mures 136.5
ruta furto accepta fertilior 352.44
ruta quæ odit quibusq; gaudet 355.24
rutæ amicitia cum fico ibidem 28
ruta quomodo ſeritur ibidem 29
rutæ ferro tangi non unlt 357.9
rutæ ſalſæ aquæ proſunt ibidem 27
rutæ genera & medicinæ 369.15
ruta ueneni noxiam obtinet ibidem 17
ruta cicutæ contraria ibidem 18
ruta contra acconitum uiſcumq; ibidem 21
rutæ medicinæ 365.49 & 422.25
rutatum muſtum 355.27
Ruteni populi uela texunt 342.47
Ruſticelli fortitudo Herculis 112.15
Rutilius P.conſul 11.34
Rutilius P.ob fratris ſui in petitione conſulatus repulſa obijt 116.21
Rutilij uxor 120.8

S

Sabinæ herbæ conſideratio, & medicinæ ex ea 439.35
ſabina herba quomodo ſeratur 295.7
Saba myſterium ſignificat 218.35
Sabæi Arabum clariſsimi 97.3
Sabini qui & Scuini 43.39
Sabis deus 219.34
Sabinæ uirgines ſpinea face raptæ 270.21
Sabinus collis uuis aptiſsimus 240.23 & 241.16
Sabini poſt raptas Sabinas myrtea uerbena purgati 261.43
Sabinarum raptus ibidem 41
Sabini populi à quo uicti 635.36
Sabuli differentiæ,eiuſq; infœcunditas 288 22 & inde

ſacal quid 647.35
ſaccaron ubi & quid 216.38
ſacerdotij dignitatis exemplum 26.36
ſacerdotij honor 311.14.25
ſacodios gemma 655.48
ſacon coloris genus ibidem
ſcacopenij natura, medicinæq; 374.43
ſacer ignis. Vide ignis
ſacra priſca pulte utebantur 318.11
ſacra quædam unde celebrant 399.16
ſacris quæ uina prohibita 245.9 & 248.18
ſacrificijs apta 144.14 & 146.33 & 226.12
ſacrificij uictimæ coronari ſolitæ 264.31
ſacrificij igni quæ arbores non aptæ 265.47.50
ſacrificamus interdum rebus exiguis. prologo 1.41
ſacrificantium mens non res attenditur ibid.
ſacrificantis attentio quãta eſſe debet 493.2
ſacrificandum dijs ſine parſimonia 19.30
ſacrilegorum pœna 445.4
ſacxis ſuccinum 647.50
ſecula proficere ſemper 647
ſagapenum herba qualis 356.17
ſagapeni nidore ſerpentes fugantur 225.11
ſagapeni herbæ natura medicinæq; 374.44
ſagda gemma 661.9
ſagitta in uitibus quid dicatur 300.25.29
ſagittæ cælestis ſigni occaſus 331.3
ſagittæ uenenatæ remedia 376.3 & 503.19
ſagittas ueneno inungi 310.46
ſagittas uenenatas è corpore extrahentia 376.3.5 & 409.3
ſagitta herba quæ 391.45
ſagittis uenenatis uentes populi 99.8
ſagittas è corpore extrahentia 456.8
ſagittandi periti 105.1
ſagittarum ictus remedium 235.34
ſagitta telum à quo reperta 124.37
ſagmina Romanorũ ex qua materia 399.29
ſagopenium 345.34
ſaguntinæ ficus quales 257.32
ſaguntina uaſa 620.39
ſalamandræ ſerpentis conſideratio 185.37 & 524.46
ſalamandræ tactu ignem extingunt 185.38
ſalamandræ nihil gignunt ibidem 44
ſalamandræ genus ſexu caret ibidem
ſalamandræ uenenum omnium grauiſsimum 524.46
ſalamandræ morſus remedia 561.28.44 & 562.37
ſalamandrarum ueneni remedia 369.25 & 402.8 & 417.37 & 420.41 & 422.23 & 504.12 & 525.3 & 561.28.44
Salaminenſi pugna cometes uiſus eſt 10.17
Salariana caſtanea 259.39
ſalarium unde dictum 553.39
ſalariæ uiæ nomen unde ibidem 41
Salauces Colchorum rex 577.41
ſalis conſideratio, uſus, medicinæ 522.20 & 554.34
ſale uina quidam condiunt 248.22
ſalis aquis quædam arbores aluntur 309.45 & 337.30
ſale ubi domus conſtruuntur 67.5
ſalis turres ubi 96.20
ſalem phylira cibis eximunt 430.33
ſalem polline cibis eximunt ibidem
ſalis uim habentia 439.3
ſal in quibus locis fiat 552.20
ſalis ramenta trahentes fluuij 552.20
ſalis muri domusq; ibidem 39
ſalis factitij genera 553.2
ſal non crepitans in igne ibidem 25
ſalis colorum diuerſitas ibidem
ſale homo carere non poteſt ibidem 36
ſales ad animam transferri ibidem 37
ſalem cum pane eſitat, prouerbium ibid. 43
ſalis in ſacrificijs uſus ibidem
ſalis flos quid 553.46 & 554.3
ſalis natura, uis atq; effectus 554.34
ſale & ſole nihil utilius 555.10
ſal quomodo in lapidem uertitur 557.1
ſal ſine dulci aqua fieri non poteſt 29.48
ſalinæ à quo Romæ inſtitutæ 553.42
ſalinæ aqua pluuia dulciores quàm alia 29.48
ſalſa mola in ſacris prol. 1.42 & 553.44
ſalſamentorum piſcis medicinæ 565.28
ſalſilago quid 554.6
ſalſitudines corporis quomodo minuuntur 371.16 & 504.28
ſalſæ aquæ quibus herbis proſint 357.28
ſalſus ſapor non naſcitur ibidem 48
ſalpugæ uermes 526.29
ſali aues 181.32
ſolicaſtrum uuæ genus 417.1
ſaliorum ſutides coronæ 382.11
ſaliua poſt aurem relata digito, quid faciat 494.25
ſaliuæ mulieris remedia 499.11
ſaliuæ hominis medicinæ 495.20.105.32
ſaliuæ hominis ſortilegia 495.20
ſaliua ieiuni hominis ad quid ibidem
ſaliuã hominis ſerpentes ubi fugiunt 150.32
ſaliunca herba qualis & ubi 385.1 & inde
ſaliuncæ herbæ conſideratio naturaque 385.14
ſaliunca herba nobiliſsimi odoris ibidem 1
ſaliunca ubi copioſe prouenit ibidem 16
ſaliuncæ herbæ medicinæ 395.1
ſalix arbor ociſsime ſemen perdit 273.3
ſalicis arboris conſid. genera, utilitas, &c. 279.3 & 299.12
ſalices aquoſis proueniunt 270.26
ſalicis longa ſunt folia 271.39
ſalices cito germinant 272.24
ſalix frugiperda cur dicta 273.31
ſalicem ſemen contra ſterilitatem mulierum ibidem 32
ſalix in Creta inſula ad maturitatem fructum fert ibidem 34
ſalicis portentum in Philippis 275.36
ſalicis genera plura 279.6
ſalicum diuerſa nomina ibidem 20
ſalix ſcutis apta 282.13
ſalicis uita breuis 294.41
ſalicis ſerendæ tempus 298.39
ſalicis fructus ante maturitatem in arancam 435.43
ſalicis arboris medicinæ ibidem
ſalicis ſuccus triplex ibidem 45
ſalmo piſcis qui 155.33
Soloniana propago Catonis 110.14
ſalpa piſcis 592.9 & 155.32
ſalpæ autumno pariunt 165.18
ſalpes pſilothrum 570.31
ſalpæ piſcis in medicinis uſus 517.12 & 566.46 & 571.5
ſalſugo quid 554.6
ſalſugo terræ 623.4
ſaltare togatus, quis primus inſtituerit 129.17
ſaltationem armatam qui docuerint 125.2
ſaluiæ herbæ natura, medicinæq; 466.31
Saluij fuſij fortitudo 112.13
Saluſtiani horti Romæ 111.23
Saluſtianum æs 588.28
Saluſtius Dionyſius medicus 565.33
ſalutatorijs cubilibus cotonea poma ſeruabantur 254.28
Salutis deæ ædes Romæ à quo picta & quando exuſta 606.49
ſamara ulmi ſemen 270.6
ſamara ulmi ſemen quando colligenda 293.1
ſamara quando & qualiter ſerenda ibidem
ſambuci arboris acini quales 260.11 & 279.34
ſambucus quæ loca amet 270.15
ſambucus quando floret 272.47
ſambuci duriſsima ligna 280.20 & 300.2
ſambucus apta ſcutis 282.14
ſambuci genera medicinæq; 435.22
ſamia terra qualis 623.46
Samiorum uaſorum uſus 620.38
Samius lapis 639.31
Sammulæ ſenecta 120.15
Sammites populi à quo uicti 590.34
Sammitum bellum 264.39
ſamolum herba mira 430.45
ſamothracia gemma 661.10
Sampſuchus idem quod amaracus 387.9 & 396.31
ſampſuchum ubi optimum & ex eo medicinæ 387.9
ſampſuchinum oleum, & ex eo medicinæ ibidem 35
ſangalum farris genus 316.15
ſandaracha quid 189.41
ſandaràchæ conſideratio 604.35
ſandaracha color 680.12
ſandareſos gemma 653.46
ſandaſer gemma ibidem 47
ſandaſerios gemma ibidem 48
ſandaſerus gemma ibidem 49
ſandaſtros gemma 653.37
ſandix color 680.12 & 609.5
ſangenon gemma 652.11
ſanguiculus cibi genus 511.44
ſanguinaria herba 488
ſanguineæ uirgæ natura 437.15
ſanguineis uirgis ſi ſata tanguntur à uermibus tuta ſunt 357.30
ſanguinei frutices ad quid 279.15
ſanguinis conſideratio 207.41
ſanguinis proſtuuium in naribus tantum hominis ibidem 48
ſanguine quando pluit 18.2
ſanguinis effectus 207.41

ſanguinem morbi omnem morſq; abſumunt 208.9
ſanguis ſubtilitatis animi cauſa ibidem 11
ſanguinis ſedes in corde 204.21
ſanguine carentia animalia 188.46
ſanguinem ſibi quõ capra detrahit 146.9
ſanguinem caprinum bibit Druſus 506.2
ſanguis quorum nullus aut exiguus 138 26 & 109.21 & 139.4
ſanguinem minuendum hippopotamus animal reperit 135.40
ſanguinem minuentia 567.5
ſanguinem augentia 363.43
ſanguine hominis animalia naſci 476.27
ſanguinis tauri ni epoti remedia 426.36
ſanguinis per urinam redditi cura 367.32
ſanguini uulnerum cohibitio 413.17
ſanguinis humani in medicinis uſus 464 21 & 496.6
ſanguis hominis contra morbos comitiales 492.19
ſanguinis natura uſuſq; 505.48
ſanguinis inutilis extractio quomodo 360 35 & 393.27
ſanguis ne nimis concreſcat 395.45
ſanguis inutilis quo tollitur 396.9 & 397.15
ſanguine tantum uiuens animal 198.36
ſanguinem denſari prohibentia 423.19
ſanguinem coagulantia 439.49
ſanguinem per naſum pellentia copioſum 484.33
ſanguinis remedia 467.3 & 639.13
ſanguinem concretum uentris ac ueſicæ abſumentia 397.15
ſanguinem conglobatum & concretum diſcutientia 235.21 & 408.42 420.10 & 426.15 & 433.22 & 464.44 & 622.44
ſanguinem reijcientium excreantium'ue remedia 360.35 & 362.18.24 & 363.3 & 364.48 & 365.33 & 368 33 & 370.41 & 370.50 et 378.40 & 393.5 & 411.14.27 & 412.19 & 415.24.40.48 & 416.11 & 417.31 & 421.32 & 422.6 et 423 41 & 424.8.17.39 & 425.12 & 427.49 & 428.18.40 & 429.32 & 431.40 & 434.33 & 435.43 & 437.1 & 439.49 & 440.8 & 441.4.44 & 466.13.50 & 468 26 & 476.18 & 480.36 & 481 38 & 482.34 & 487.50 & 488 43 & 490.15 & 491.27 & 510 17 & 522.4.19 & 535.30.34 & 457.37 & 608.27 & 623.48 & 638.48
ſanguis narium quibus ſiſtitur 369.41
Vide narium ſanguis
ſanguinis auctiones in genitalibus ſiſtentia 370.38 & 373.28
ſanguinem uulnerum ſiſtentia 401 34 & 413.18 & 415.25 & 427 26 & 465.43 & 480.37 & 557 39 & 602.32
ſanguinem per urinam pellentia 623.18
ſanguinem ſiſtentia 363.25 & 367 1 & 369.41 & 370.38 & 380.34 393.18 & 401.21 & 405.22 & 412.29 & 420.10 & 427.26 & 431.39 & 434.42 & 441.28 & 442.50 & 455.22 & 471.21 & 475.40 & inde & 487.22 & 589 13 & 493.46 & 498.39 & 515.5 520.48 & 541.49 & 569.19 & 582.18 & 599.20.41 & 622.46 & 623.31.34 & 638.26
ſanguinem ſiſtentia, etiam uena præciſa 455.22
ſanguiſugæ uermis epotæ remedia 370 21 & 507.14
ſanguiſugæ in medicinis uſus 569.24 & 570.37 & 564.24 & 565.13
ſanguiſuga uermis qualis 129.12
ſanqualis auis conſideratio 169.37
ſanſucus herba ubi plurima 226.46
ſanſuci oleum 253.39
ſanſucinum unguentum quale 226.45
ſanterna quid 581.25 & 599.12
ſapa quæ & hepſema dicitur quomodo fiat 244.50 & 420.29
ſapa quo tempore fieri debet 249.39
ſapæ medicinæ 420.39
ſapiens ſi uult ditari facile poteſt 334.16
ſapientum rationem iuuenes Athenis frequentabant 382.2
ſapieutiam uino obumbrari 418.41
ſapientiſsima animalia quæ 410.39
ſapit nemo horis omnibus 117.22
ſapinea nux è pitea ſatiua 254.18
ſapinus abies 268.50 & 281.5
ſapinos gemma 655.48
ſapo quid & à quibus inuentus 510.6
ſaporum intellectus in lingua 203.42
ſaporum genera tredecim 260.36
ſaporem & odorem non ſimul eſſe 261.6
ſapores herbarum hortenſium 357.45
ſapores alios alia appetunt 186.25
ſaphirus gemma qualis 655.36
Sapho cur Phaonem dilexerit 410.10
Sapho pictura 618.45
ſapros caſeus 504.30
ſarcion quid 651.8
ſarcites gemma 661.11
ſarcocollæ arboris conſideratio 441.49
ſarcocolla arbor qualis 231.36
ſarcophagus lapis ubi ſcinditur 637.34
ſarculationis utilitas 326.31
ſardachates gemma 657.20
ſardæ gemmæ conſideratio 654.10
ſardæ gemmæ uſus apud ueteres ibidem 18
ſarda piſcis 572.8
ſardæ piſcis medicinæ 562.32
ſardiani balani quid 259.35
Sardibus primum caſtaneæ prouenere ibid.
ſardiniæ apiaſtrum uenenatum 368.5
Reliqua quære parte ſecunda.
ſardonix gemma unde dicta 652.50
ſardonyx quo adulteratur 662.36
ſardonychis gemmæ conſideratio 652.20
ſardonyche primus Romanorum Scipio uſus eſt ibidem 18
ſardonyx gemma Polycratis 644.37
ſargus piſcis 572.8 & 165.15
ſargi bis anno pariunt 165.17
ſargus quomodo capiatur 167.16
Sarmatæ quo equos coire non potentes iuuant 472.38
Sarmatæ ex milij farina & equorũ lacte, ſanguineue pultem faciunt 319.24
Sarmatæ corpora ſua pingunt 399.14
Reliqua quære parte ſecunda.
Sarmenes ſcriptor primus de equitatu ſcripſit & eius ſimulachrum 595.26
ſarmentorum uitium medicinæ 416.17
Sarpedonis epiſtola 233.22
ſarriendi ſegetes diſciplina 326.31
ſarriri quæ deſiderant & quoties ibidem 32
Sarſenna ſcriptor de arbuſti ratione 304.10
Satyrion prouerbium 472.41
ſatyrionis herbæ conſideratio 456.43 & 472.30.32.35.41 & 475.31
Satyri feræ ubi qualesq; 106.31
Satyri ſimulachrum 593.42 & 594 24.46 & 627.39
Satyrorum terra qualis 101.20
Saytrorum effigies 587.15
Satyrorum natura 147.34 & 186.42
Satyrus architectus 631.27
ſationis arborum conſideratio 291.27 & 295.12
ſatio quibus in locis fieri debeat 288.4
ſatio quomodo inuenta fuerit 295.12.15
ſatio ubi cito, ubi tarde fieri debet 327.38
ſatorum omnium fructus quomodo contineantur 315.20
ſatorum naturæ ordo 272.3
ſatorum remedia contra tempeſtates 336.3
ſaturciæ herbæ conſideratio, natura, ſatio, uſus 356.11
Saturnius Voluſius conſul 110.16 & 207.50
Saturnini Voluſij ſenectus 120.1
Saturni ſyderis conſideratio, natura, motus 3.44 & inde 7.5
Saturni ſyderis color 8.41
Saturni ſimulachrum Romæ repletum oleo 253.50
Saturni ædes ante quàm ficus mira 258.6
Saturni ſydus frigidum, inquit Virgilius 328.48
Saturni ſanguis quis 524.10
Saturni ſydus frigidæ naturæ 3.50
Sauſei Ap. interitus 122.46
Sauſei decimi interitus ibidem 48
Sauri ſtatuarij opera 629.1
ſaurion, id eſt ſinapi herba 356.35
ſaurites gemma 661.11
Saurocton on ſimulachrum 595.1
ſaxifragum herba quæ 405.16
ſcabendi dulcedo ubi 205.42
ſcabies communis omnibus morbis 306.27
ſcabies in arboribus, & ſatis unde oritur ibidem 34
ſcabiei animalium remedia 358.40 & 373.18 & 398.35 & 403.33 & 406.10.20 & 407.16 & 414.15 & 415.46 & 417.1 & 421.49 & 413.8 & 434.21.22 & 452.42 & 478.48 & 480.34 & 505.10 & 522.17 & 542.47 & 555.23 & 569.13 & 602.28 & 622.35 & 623.18
ſcabiem hominis ſanantia 515.29

ſcabiem uuluarum ſedantia 543.47
Scena quando primũ ex marmore 629.45
Scenæ Romæ deſcriptio 635.43
Scenæ mira ornamenta 607.19
& 577.49
Scenæ conditor quis 624.34
Scæuolæ Quilla ſine fundo 216.37
Scalpturatium primum Romæ 642.26
ſcammonia tenuis herba 443.2
ſcammoniæ herbæ medicinæ 472.13
ſcammonium herba & ex eo medicinæ 469
18 & 474.14 & 478.134.71.48
ſcandix herba & ex eo medicinæ 405
45 & 389.50
ſcandularum, id eſt lignearum tegularum conſideratio 267.2
ſcandulis quãdiu Roma contecta fuit ibid.3
Scantiana uua 242.5
Scantiana poma 255.29
ſcarabeorum inſectorum conſid. 196.48
ſcarabeos aſinorum corpore naſci 194.21
ſcarabeũ cur Aegyp. pro deo colunt 540.37
ſcarabei mirum in herba 445.28
ſcarabei in medic. uſus 530.12 & 540.37
ſcarificatio arborum quid 309.3
ſcarites gemma 661.38
ſcari piſcis aſtus 559.13
ſcarus piſcis 572.5 & 661.38
ſcari piſcis medicina 566.25
ſcari piſcis dentes quales 202.33
ſcarus ſolus piſcium dicitur ruminare 155.2
Scauri Marci ædilitas qualis 591.43
& 615.28
Scauri Marci ædilitas 150.7
Scaurus M. ſeruum Daphnidem ingenti emit precio 117.7
Scauri M. marmoreæ columnæ 625.27
Et marmorei parietes 629.45
Scauri Marci ædilitas mores ciuiles proſtrauit 635.40 & 132.34 & 135
39 & 625.27
Scauri Sylla priuignus 645.17
Scauri conſulatus ac eius lex 148.18
Scauri unde dicti 210.36
Scaurus conſul 17.37
ſcepini piſces 572.9
ſchiſta quid 522.9
ſchiſtos lapis 580.35
ſchiſton aluminis ſpecies 623.19
ſchiſton lactis genus 504.1
ſchythanum quid 581.5
ſchœnus menſuræ genus quid 94.6
& 218.38
ſciæna piſcis 154.32 & 572.9
ſcientiæ laus 114.40 & 115.5
& 116.25
ſcientiæ amatores plures 114.40
ſcientia aliena quidam ſibi famam aucupantur prologo libri primi 117
ſcientiæ amoris exemplum 14.16 & 613.23 & 619.9
ſcientiæ neglectus 14.21
ſcylla piſcis 572.8
ſcyllæ herbæ radice uinũ conficiunt 247.15
Scyllæ pictura 618.50 & 615.44
ſcyllæ herbæ deſcriptio, & ex ea medicinæ 366.28
ſcyllæ herbæ mirum ibidem 47 & 391.26
ſcylla ter floret ibidem 45
ſcylla puſilla herba quæ 489.14
ſcyllæ herbæ conſideratio, genera, medicinæ 350.13
ſcyllini aceti natura & med. ex eo 420.26
Scyllis pictura 618.31
Scyllis marmorarius 625.46
Scymnus ſculptor 596.19
ſcinci conſideratio & medic. ex eo 503.13
ſcincos qualis 135.14
ſciotericon quid 23.30
Scip. Africanus natus parẽte enecta 108.45
Scipio cui ſimilis 109.30.31
Scipionis ingens memoria 112.49
Scipio Pompeian. ubi à Cæſare uictus 113.25
Scipio Aemil. Catone primo clarior 114.15
Scipio ſuperior, quid erga Ennium egerit 115.24
Scipio Aemilio Metello Macedonico inimicus 118.38
Scipionis Aemiliani exequiæ ibidem 39
Scipio primus quotidie radi inſtituit 125.38
Scipionis ſuperioris exilium apud Linternum 242.10
Scipio de patre ſeruato ciuicã apud Trebiam accipere noluit 264.50
Scipionis claſsis quadraginta diebus parata ſecundo bello Punico 280.39
Scipionis primi manuſatæ oliuæ 284.21
Scipionis prioris manes, ubi draco cuſtodit ibidem 23
Scipioni tantum florum honor tributus à Romanis 382.6
Scipio Suario ſimilis ibidem 6
Scipionis paupertas, ac honoratum funus ibidem 8
Scipio Aemil. qua corona donatus 400.23
Scipionis L. ludi 385.35
Scipio poſterior quid hæredi reliquit ibi. 47
Scipionis de Pœnis triumphus ibidem
Scipionis poſterioris de Numãtia triumphus ibidem 49
Scipionis frater Allobrogicus quantum argenti habuit 586.1
Scipionis L. de Aſia triumphus & ingentes diuitiæ inde aduectæ ibidem 32
Scipio P. cenſor 501.15
Scipio L. Aſiæ ab eo uictæ picturam in Capitolio poſuit 607.13
Scipionis L. filius capitur ibidem 14
Scipio ex prouocatione hoſtem perimit 645.8
Scip. Aemilianus qua gemma ſignabat ibid. 9
Scipio L. cælatum argentum & ueſtes Attalicas Romam detulit ibidem 22
Scipio, id eſt baculus 493.22
Scipio primus Romanorum ſardonyche gemma uſus eſt 652.18
Scipio Naſica uir opt. iudicatus 116.4
Scipionis Naſicæ repulſa exiliumq; ibidem
Scipionis Naſicæ conſulatus, & eius inuentum 126.5
Scipiorum conſideratio 279.23
Scyron uentus ubi 14.44
Scyrron in uiris ſimile quid mole in muliere 110.23
Scirpula uua 245.4
ſcytale ſerpentis remediæ 563.12
Scythæ ſagittas ueneno inficiunt 213.11
Scythes Iouis filius 124.32
Scytharum legati ſcitum dictum de Parthorum ſiti 250.40
ſcythæ qua arte cõtra famẽ durant 455.21
ſcythæ quo curant uulnera 477.15
Reliqua quære parte ſecunda.
ſcythice herba quæ 455.18
ſcyticæ herbæ inuentio 479.11
ſcythicæ herbæ medicinæ 466.19
& 477.15
ſciuri animalis deſcriptio 140.1
ſcoleciæ conſideratio 599.8
ſcolecia quo fit modo ibidem 13
ſcolecion quid 431.16
ſcolymon herba, id eſt carduus 380.41
ſcolymon herba & ex ea medicinæ 407.18
ſcolymos herba 390.28.31.36
ſcolopendra piſcis 572.9
ſcolopendris ſubacti interdũ populi 136.38
ſcolopendrarum piſcium conſideratio aſtusq; 163.20
ſcolopendræ morſus remedia 370.27
29.48 & 371.28 & 372.3 & 379
8 & 405.19.38 & 420.6 & 498
22 & 523.50 & 554.39
ſcomber piſcis 572.9 & 153.41
ſcombri piſcis conſideratio 554.12
ſcombri piſcis in medicinis uſus 570.6
Scopa regia quid 385.50
Scopa regia herba qualis 451.45
Scopas ſtatuarius 593.7 & 596
40 & 627.8
Scopæ ſtatuarij æmuli 627.43
Scopas Epheſiæ Dianæ templi architectus 634.15
ſcopes auium genus 181.4
ſcordaſtis arbor 217.6
ſcordion herba qualis 453.29
ſcordij herbæ medicinæ 470.44 & 471
42 & 472.49 & 473.33.476.21
ſcordotis herba qualis 456.48
ſcordotis herba contra quæ 459.17
ſcordotis herbæ medicinæ 466.14.39
& 467.46 & 476.36 & 477.37
& 478.30
ſcoriæ conſideratio 582.30 & 593.14
ſcoria quid 579.15
ſcoriæ medicinæ 604.13
ſcorpæna piſcis 572.9
ſcorpion herba quæ et cur ſic dicta 402.44
ſcorpionis herbæ medicinæ ibidem
ſcorpios herba qualis 458.48
ſcorpio herba qualis 390.10 & 479.49
ſcorpio frutex ubi 235.36
ſcorpio piſcis qualis 571.45 & 572.9 & 562.20
ſcorpio piſcis bis anno parit 165.17
ſcorpionis marini medicinæ 370.49
& 562.20
ſcorpionis piſcis in medicinis uſus 566.42
& 569.49.50
ſcorpionum terreſtrium animalium conſideratio 195.47
ſcorpionum ictus quibus letalis ibidem 49
ſcorpionum genera nouem 196.2
ſcorpiones uolantes ubi ibidem 8
ſcorpionum ubi præcipua copia ibid. 10

ſcorpionũ cum ſtellionib. inimicitia ibid. 14
ſcorpiones quibus non noceant ibidem 15
ſcorpiones fœtum deuorant ibidem 16
ſcorpiones à filijs necantur 195.47
ſcorpionum uenenum quid ſit 202.41
ſcorpiones terra uiuunt 186.36
ſcorpiones ut ſimul congregentur 563.16
ſcorpiones quæ non lædant 148.48
ſcorpionibus ubi ſublatæ gentes 136.37
ſcorpionib. percuſſos ueſpæ non feriunt 495 5 & 377.46 & 404.39
ſcorpiones quomodo detinentur 404.48
ſcorpiones quos non feriunt 462.24
ſcorpiones quomodo reuiuiſcant 458.49
ſcorpiones raphano impoſito moriuntur 360.27
ſcorpiones quomodo manibus impune tracta ri poſſunt ibidem
ſcorpiones quõ fieri arte poſsint 368.21
ſcorpiones manus palmã non feriunt 526.21
ſcorpionis in medicinis uſus 537.34 & 524.42
ſcorpionum morſus remedia 196.13 & 359.3 & 360.26 & 361.14.48 & 362.17 & 363.36 & 364.11 & 368.7.42 & 369.8.24 & 370.28 & 371.18.29 et 372.3.13.41 et 373 8.34.44 & 375.49 & 377.8.46 & 378.14 & 379.38 & 380.7 & 392.35 & 393.46 & 394.37 & 395.19.32 & 396.25.31 et 397.22 23.25 & 398.38 & 402.9.45 & 403.36 & 404.39.47.48 & 405 35 & 407.36 & 409.4 & 411.13 & 415.34 & 420.6 & 425.8 & 425.36 & 426.12.38 et 427.32 & 429.7.12.16.37 & 431.38 & 432 3.27 & 433.19 & 434.41.47 & 440.9.40 & 441.2 & 446.15 & 458.35 per totum & 462.24 & 466.33 & 479.26.31 & 483.25 & 484.47 & 489.47 et 494.11 & 495.44 & 496.14 & 506.37 & 554.39 & 557.26 & 560.50 & 561.20 & 562.20.24.30.39 & 563.10.20.22 & 622.23 & 657.23.33
ſcorpionis morſus quando lætalis 368.22
ſcorpiones quomodo ad locum unum conue nire poſſunt ibid. 24 & 563.16
ſcorpiones terræ necans 67.48 624.49
ſcorpiones quomodo fugantur 370.30 & 379.9
ſcorpionum ictu percuſſus quo non doleat 398.38
ſcorpiones Africæ dirum animal 67.48
ſcorpionibus torporem afferentia 377 10 & 397.25
ſcorpites gemma 661.37
ſcorpiuron herba quæ 404.45
ſcribebant ante chartæ inuentionem in uarijs materijs 231.42
ſcribentium qualis debet eſſe intentio prolo go 1.71
Scribonius C. conſul 12.4
ſcriptorum furta prologo 1.80
ſcrinijs quæ apta materia 282.15 & 283.46
Scripula tua qualis 241.27
ſcrobes arborũ qualiter fieri debeant 299.2
ſcrobes q̃ latæ, altæ ue eſſe debent ibid. 3
ſcrobes quibus ſeruatur triticum, quales eſſe debent 336.49
Scrophæ ſcriptoris de arbuſti ratione ſententia 304.10
ſcrupuli precium 577.18
ſculpendi ars quando cœpta 625.37
ſculptores plures excellentes ibid. 626.7
ſculptores gemmarum quo utantur 530.13
ſculpturis apta ligna 282.16
ſcutorum apta materia ibidem 12
ſcutorum Troianorum imagines 606.17
Scutulata ueſtis 145.36
Sebenicum uinum 244.23
ſecale frumenti genus 322.49
ſecreta quomodo confiteri cogantur 525 28 & 562.40
ſecreta omnia fœminarũ quomodo ſciri poſ ſunt ibidem
ſectilia ligna 284.7
ſectiones ne ſentiantur 461.26 et 630.27
ſecula proficere ſemper 6.47
ſeculares ludi ſub Auguſto Claudioq; 120.17
ſecundæ mulierũ quomodo extrahantur 369 49 & 371.14 & 373.43 & 378 47 & 395.6 & 397.7 & 405.22 & 406.32 & 417.20 & 420.41 & 429.26 et 441.36 & 443.1.38 & 451.26 & 477.40.42.49 & 478.5.12.15.20.24 & 481.33 & 484.19 & 489.32 & 543.15 & 560.46 & 570.8.19
ſecundilla gigas 111.24
ſecuridaca herba uitium lentis 324.6
Secures conſulum purpura ornabantur 161.20
Securis in pugna à Pentheſilea inuenta 124.34
ſedis, id eſt podicis remedia 370.50 & 393.11 & 394.1.45 & 395.21 28 & 402.10 & 407.36 & 408 29.44 & 412.46 & 414.22 & 415.46 & 420.8.12 & 421.47 & 422.34 & 424.45 & 428.18 & 429.43 & 434.12.29 & 436 23 & 438.49 & 439.27 & 440 24 & 441.4.16.28 & 471.49 & 480.39 & 485.4 & 496.40 & 505.25 & 512.33 & 521.20.39 & 522.7 & 598.28 & 599.5 & 604.6 & 608.21
ſedi herbæ ſuccus uermes necat 357.16
ſedum herba ad quid 324.23.473.49
ſedum herba 324.23.462.12
ſedulitas quid poſsit 198.12
Segeſtea dea unde, & eius Romæ ſimulachrũ 311.24
ſegetum luxuria 324.2
ſegetum maxima peſtis rubigo ibidem 30
ſegetes luxuriantes iuuantur pecoris paſtu ibidem 31
ſegetes quæ, quæ in terra ſerendæ ſint ibidem 41
ſegetem ne defruges cuſtodiendum 328.6
ſegullum quid 570.3
Scionus erga Pæzontem quid 117.13
Seiæ deæ denominatio, & eius ſimulachrum ubi Romæ 311.24
ſeipſum uincere laus ſumma 613.37
elache piſces 156.34
ſelaginis herbæ natura, religio & medicinæ 439.41
Selecti milites ad quid 575.35
ſelectorum decuriæ ibidem
ſelenites gemma 661.12
Seleuci geſta in India 87.10.33
Seleuci ſimulachrum 595.13.596.23
Seleucus rex aromata in patriã ſuam tranſferre uoluit 275.47
ſeleucides aues quales 174.48
ſelinas braſsicæ genus 365.7
Selinuſia Creta 609.37
ſelinuſiæ terræ medicinæ 624.5
ſemen genus frumenti, quomodo ſerendum 326.30 & 327.44
ſemina ante ſationẽ quib. iuuentur 324.14
ſeminum herbarum cura ibidem
ſeminũ bonitas & quandiu durent 327.32
ſemen quod ſerendum & quod optimum ibid.
ſemina non omnis terra æqualiter recipit ibidem 36
ſeminis quantum in iugero uno ibidem 45
ſemen quo ſucco madefacto, eius olera à uermi bus tuta ſint 357.16
ſeminum arborum differentiæ 261.9
ſemen ſiliquarum miræ naturæ ibidem 32
ſemine tantum naſcentia tarde creſcunt 294.39
ſemine paruiſsimo ingentia naſci 292.32
ſemine quæ arbores proueniunt 291.33
ſeminum arborum tempus & ordo 273.10
ſeminibus contraria plura 323.44
ſeminibus ætas multum confert 352.20
ſemina noua uel uetera meliora ne ſint ibid.
ſeminum differentiæ & figuræ ibidem 25 & 357.23
ſeminum hortenſium colores, durities &c. 352.25
ſemina quæ nuda & quæ tecta ibidem 26
ſemine naſcentes herbæ quæ ibidem 33
ſeminum quædam fortia, quædam minus fortia 357.23
ſemina quandiu durent utilia ad ſerendum ibidem 25
ſemina in fabis cauatis ſatà mire proueniunt ibidem 43
ſeminandi tempus 315.5
ſeminandi tempus & in eo obſeruatio 328 6 & 331.25
ſeminaria quib. diſponenda diebus 338.24
ſeminarij conſideratio 292.21
ſeminario quando plantæ transferri debent ibidem 49
ſeminarij propagandi tempus 331.37
ſemen ſilis herba qualis 446.21
ſementica frumenta quæ 315.10
ſementis alternanda 326.42
ſementibus ſtatuta tempora 330.2.5
ſementina pyra 256.8
ſemifera animalia 147.15 & 148.3
Semiramidis crater mirus 577.39
Semiramidis accipientis regnum pictura 612.45
Semiramidem cũ equo concubuiſſe 141.35

Semneſerteus rex 631.44
Semnion herba qualis 444.46
Semperuiuum herba 462.14
Sempronius P.conſul 574.28
Sempronius ſeptimo menſe natus 108.8
Senator quando uno quinquēnio nullus mortuus 120.3
Senatus ſub diuo interdum habitus 144.20
Senecæ Annei potentia, & amor erga prædium 242.20
Senecio herba qualis 462.41
Senectutis exempla plura 119.35 & 120.37
Senecta quo exuitur 379.49
Senecta longa mulſo toleratur 410.22
Senectæ longæ exemplum ibidem 13
Senum delubrum ubi 559.38
Senum baculi è ferula cur fiant 236.17
Senes peſtilentiam minime ſentiunt 121.23
Seneſcentia maturius ferunt fructum 274.8
Seneſcentia quædam fertiliſſima ibidem 11
Seneſcentia tarde ibidem 20.23
Seneſcentium cortex rugoſior 275.6
Seneſcunt celerius præfœcunda 274.17
Senilis iuuenta præmaturæ mortis ſignum 121.34
Senſuum animalium conſideratio 186.2
Senſus in quib.animalibus excellentior ibid.
Senſibus proficua 417.15
Senſus purgantia 378.18 & 365 32 & 547.9
Senſuum omnium pictura à quo 614.40
Sepa lacerti genus 527.25 & 530.33
Sepæ ſerpentis morſus remedia 562.29
Sepeliendi ueterum conſuetudo 620.36
Sepeliendi mos in uaſis fictilibus, & alijs ibidem
Sepeliendi mos Pythagoricus ibidem 37
Sepeliendi mos in aquis 59.24
Sepulturæ conſideratio 123.13
Sepulturæ luxus 627.46 & 633.41
Sepulchra equorum 143.31
Sepultus quis intelligitur 123.16
Sepiarum piſcium conſideratio 157.18
Sepiæ piſcis in medicinis uſus 569.35 & 564.39 & 566.7
Sepiæ piſces 154.6
Sepiæ atramento in lucerna addito Aethiopes uidentur aſtantes 571.12
Sepiarum aſtus 157.18
Sepiarum mira magnitudo 158.14
Sepiarum coitus & partus 164.50.165.19
Sepia omnibus parit menſibus ibidem 19.25
Sepiaſia quid 598.24
Sepiaſiæ reſina 267.20
Seps ſerpēs & morſus eius remediū 420.37
Septentrio quid 21.25
Septentrio uentus 14.37
Septentrio ubi non cernitur 89.47
Septentrionis ceraſa 260.29
Septentrionales populi domus arundinib.con tegunt 277.34
Septentrione flante quæ fieri non debeant 330.24
Septimuleius Graccum perimit & aurum ob hoc repenſum ſibi 577.22
Septorum portieus Romæ 281.27
Serranus Romanus unde dictus 312.25
Serrani agri ubi, & eorum nomina ibidem
Serapias herba 472.22
Serapionis pictura 616.12
Serapis dei delubrum ubi 630.36
Serapis dei Coloſſeum ex ſmaragdo 651.21
Serenitatis futuræ ſignum 340.9
Serenus Anneus fungis peremptus 408.22
Sergij M.fortitudo, ac eiuſdem res geſtæ 114.25
Sergius uicit etiam fortunam ibid.39
Sergius Orata quis 165.46
Serichatum aroma 223.2
Seriphium herba 483.36 & 567.21
Seris lactucæ genus, ac eius med. 364.33.43
Seris herbæ genera duo ibidem
Sermones abſentium aurium tinnitu præſentiuntur 494.11
Sermoni qui dentes neceſſarij 111.3
Sermone carentes homines 100.20
Sermo ab homine ſeptimo exprimitur anno 203.41
Sermo quando homini contingit 212.16
Serere quædam propter alia interdum decet 326.45
Serere ſemina quid naturam docuit 295.12
Serendi peritia cognominum diuerſorum ratio fuit 311.33
Serendum ſub quo ſigno lunæ melius 328.9
Serendi tempus aptum 327.38 & 330.20 & inde
Serotinæ ficus unde 257.28
Serpentem terra non recipit homine percuſſo 19.14
Serpentū morſus nō petit ſerpentes 104.41
Serpentes hominis ſaliuam fugiunt 105.41
Serpentibus muſtela inimiciſſima 560.30
Serpentem mulier quando peperit 107.30
Serpentes Pſylli Marſiſq; non nocent 105 32 & 388.43 & 459.3 & 493.41 & 494.46
Serpentes nunquam in trifolio aſpiciuntur 395.33
Serpentes quomodo mitigentur ibidem 12
Serpentum maxima copia ubi 66.13 & 85.25.98 25
Serpentibus ueſcentes homines 98.25
Serpentibus loca infeſta 95.17
Serpentes quos non feriunt 404.11
Serpentum & ceruorum pugna 138.4
Serpentib.quomodo reſiſtant cerui 406.43
Serpentis dente læſus uulnera aggrauat 495.3
Serpentes quo ſopiantur 503.8
Serpentes quomodo contrahantur 506.16
Serpentum ſenectæ in medicinis uſus 508 27.34.529.15 & 530.35 & 533.39 & 536.42
Serpens occiſus ſine ueneno eſt 524.2
Serpentum in medicinis uſus 530.5
Serpentes ubi maximi 547.18
Serpentum excantatio 493.41
Serpentes qui homines terrori ſint 494.45
Serpentum mirum ibidem 48
Serpentib.leua manu extrahuntur 495.7
Serpentum mira magnitudo 129.49
Serpentes cantus extrahit 131.9
Serpentum colores terræ in qua occultantur ſimiles 134.31
Serpentum innumera genera ibidem 32
Serpentum uirus exitiale ibidem 35
Serpentes quo uiſum reficiunt 136.9
Serpentib. Amyclæ oppidum deletæ ibid.37
Serpentem pulſo Tarquinio latraſſe 141.23
Serpentes ubi è terra naſcuntur, & quibus non nocent 148.45
Serpentes quando infirmi 563.19
Serpentum coitus & earum oua 183.45
Serpentes quæ maximè fugiunt 186.21
Serpentes præcipue uinum appetunt 186.37
Serpētes amiſſum uiſum recuperāt 201.48
Serpentum genæ 202.7
Serpentibus lingua qualis 203.25
Serpentibus uox qualis 212.7
Serpentibus coſtæ triginta 206.36
Serpentum dentes quales 202.26
Serpentum uenenum in melle 205.22
Serpentes anſerinis pedibus uiſi 211.7
Serpentes ubi frequentiſſimi ſint 221.28
Serpentes ſagapeni nidore fugantur 225.12
Serpentes quo fugantur 137.43 & 138.5 & 186.21 & 221 & 360.45 369.8.27 & 371.32 & 372.44 & 373.16.34 & 366.24 & 417.22 & 424.47 & 432.17.26 & 435 36 & 437.17 & 443.40.44 & 458.35 & 486.1 & 498.33 et 501 20 & 503.3 & 506.8 & 525.9 & 622.39 & 638.36
Serpentes Ebuſi terra fugat 40.30 & 624.50
Serpentes fugantur nidore cornu ceruini 506.8
Serpētes Colubrar.inſulæ terra parit 40.30
Serpentes quomodo necantur 404.13 432.30 & 458.8 & 624.50
Serpens quō ab aranco occiditur 187.29
Serpentibus hedera amica 276.39
Serpentibus fraxinus inimiciſſima 269.13
Serpentes fœniculo gaudent 356.40
Serpentes ne mordeant 361.10 & 435.41 & 514.34 & 395.3 & 404.11
Serpentes muſtela cum infeſtare cupit rutam edendo ſe munit 369.23
Serpentibus teſtudines inimicæ 372.33
Serpentes fœniculo ſenectam exuunt 379 49 & 136.7
Serpentū ictui medicinæ multæ 456.37.44
Serpentes incluſi circulo ne exeant 457.2
Serpentium morſus remedia 136.2 & 138.6 & 158.43 & 230.13 & 235 26 & 248.7 & 269.9 & 270.40 & 360.2.21 & 361.38.44 & 362 14.17.34.36 & 363.35 & 364.16 20 & 365.42 & 366.19.22.40 & 367.14.31 & 368.18 & 370.49 & 378.14.39 & 379.8 & 380.7 21.31 & 392.35 & 393.25 & 394 2.17.36 & 395.32 & 396.16 & 397.15.22 & 400.47 & 402.9 & 403.50 & 404.1.8.19.39 & 405.17.35 & 406.31.33.42 & 411.34.43 & 409.33 et 411.5.22 39 & 413.18.24.35 & 416.24.28 41.43 & 417.11 & 420.37 et 421 8 & 423.18 & 427.11.31 & 428

39.48 & 429.22 & 431.8.10.43 47 & 433.22.29.45.50 & 435 31 & 436.27 & 437.8 & 438.44 & 439.10 & 440.38.42 & 441 1 & 442.14.38.40.46 et 443.11 48.50 & 444.27 & 339.13.454 43 & 455.15 & 457.44 & 458 6.31 & 459.49 & 460.8.44 & 461.19 & 462.4 & 463.3 et 466 33 & 471.19 & 473.12 & 481 46 & 482.9.11 & 484.46.486 36 & 487.23 & 489.47 & 490 6.42 & 495.46 & 496.14.498 21 & 503.27 & 504.11 & 506.6 25 & 522.22 & 523.24.36 & 524 19.32.41 & 525.36 & 562.3.18 & 572.27.39 & 563.18 et 369.22 & 370.28 & 371.18.32 & 372,2 32.38.44

Serpillo herba uinum inficiunt 247.13
Serpillum ubi copiose 356.35
Serpillum unde dictum eiusq; natura, ac ex eo medicinæ 379.5
Serpillum in theriacæ cõpositione 380.49
Serpillum herba qualis 285.14
Serra instrumentum à quo reperta 124.20
Serra unde dicta inuentaq; sit 442.13
Serræ pisces 571.3
Serrata herba cur dicta 442.13
Serrati dentes 202.25
Serratula herba quæ 455.27
Sertorij graminea corona 400.22
Sertorij Qu. cerua qualis 138.3
Sertorius à Pompeio uictus 113.34
Sertula herba ubi optima 386.14
Sertula herba coronaq; ex ea ibidem 16
Sertula corona unde dicta ibidem
Sertum unde dictum 381.24
Seruiæ coronæ unde dictæ ibidem
Seruilius dux 264.50
Seruilij M. Considiæ filiæ curator 434.36
Seruilius Damocrates medicus 455.37
Seruilij Noniani superstitio 494.35
Seruilius Nonianus consul quis 651.50
Seruilius Rullus 147.3
Seruilius M. consul 179.37
Seruilius P. à quo seruatus 114.22
Seruilij Pansæ interitus 122.40
Seruiliana uina 244.1
Seruitus cunctis odibilis 264.2
Seruitium à quo repertum 124.28
Seruius rex ouium boumq; effigie primus æs signauit 311.43 & 577.1
Seruius rex fortunæ ædes sacrat 640.36
Seruij Clodij dolor 450.1
Seruij Tullij regis statua 575.1
Seruij regis sensus maximus 577.3
Seruij regis mater, & eius mira natiuitas 644.11
Seruius Laris familiaris filius creditus ibidem 13
Seruius rex compitalia & ludos laribus primus instituit ibidem
Seruij Sulpitij cõmendatio 494.21
Seruij Tullij regis toga 145.26.39
Seruius Sulpitius consul 18.3
Seruij Tullij regis pueri caput arsit 30.48 & 644.11
Seruus ubi nullus 90.28
Seruos fugitiuos Vestales uirgines, ne urbem exeant retinent precationibus 493.12
Serui erga dominum amor 116.23
Serui plures magno empti precio 117.6
Serui in unguentis luxus 228.1
Seruorum uestes uacina tingi 270.27
Seruorum ingens numerus 585.23
Seruorum annuli quales 574.48
Serui quidam ditissimi 589.19 & 586.17
Seruorum pedes creta infici 624.33
Serui plures scientijs insignes ibidem
Seruorũ potentium nomina plura 624.38
Serum lactis quid 209.22
Sesama fruges unde adiecta 319.6
Sesamam pinsendi ratio ibidem 28
Sesama quando serenda & 319.10
Sesamæ folia qualia 316.8
Sesamis oleum 97.36 & 253.17.33 42 & 319.6
Sesama triticum & ex ea medicinæ 411.47
Sesaminum oleum ad quid utile 423.30
Sesamoides quid, & ex ea medic. 411.47
Sesamoides herba 452.26
Sesamum arbor 253.17.32
Seselis herba à ceruis reperta 137.25 & 456.8
Seseli herbæ semen quod 378.22
Sesostris regis exercitus quousq; peruenerit 98.50
Sesostris rex à quo uictus 577.44
Sesostris rex quis 631.46
Sestertium quid continebat 577.11
Sestius futurorum præscius, & quid circa eum oleum 337.37
Sestius scriptor 268.6
Sestius medicus 567.36
Setania cepæ genus 350.49
Setania mespila 258.39
Setania pomi genus 427.44
Setarum capillamenta in uesicis hominum 206.39
Setinum uinum ab Augusto prælatum cunctis 243.16
Setinum uinum quale 418.13
Seueri homines plures 111.47
Seueriana poma 255.48
Seui consideratio, natura, usus, medicinæ 505.30 & 526.49
Scuum quorum animalium 207.2
Sextus Papinus cõsul Plinij tẽpore 255.16
Sexus in arboribus 228.33
Sexus quibus insint ibidem
Sexum mutantia 500.37
Sexuum hominis mutatio 107.42
Sexuum cognoscendorum signa 108.16
Sibaritani exercitus de aquis mirum 141.42
Sibyllarum trium statuæ Romæ 590.27
Sibyllæ diuinitas 116.2
Sibyllini libri Tarquino allati 233.20
Siccandi uim habentia 431.29.36 & 639.42 & 623.48
Syce tædæ genus 267.30
Sicelion herba qualis 460.12
Syche herba 489.21
Siciliæ triticum optimum 316.19
Siciliæ uina nobilia 243.39
Siciliæ fertilitas 319.3
Siciliæ crocum quale 348.13
Sicilia recuperata 113.29
Reliqua quære parte secunda.
Siccius L. Dentatus quibus coronis donatus est ac eius gesta 114.11 & 399.49
Siccius Dentatus, quoties corona donatus 284.49
Sicinum uinum quale 253.32
Sicyonij populi cur fame, sterilitate mœrorq; uexati 626.1
Sicyonij cuius coronæ inuentores 381.27
Sicyonijs ab Apollinæ responsum 626.1
Sicytes uinum ex qua materia 247.4
Sicytes gemma 662.9
Siculũ bellũ ab Augusto gestũ quale 264.24
Syderatio in arboribus quid 306.24.37
Syderatio quibus nocet arboribus ibidem
Syderatis, id est sydere afflatis utilia 513.42
Siderius herba qualis 476.35
Siderion heracleon herba 450.41
Sideritis, id est magnes lapis 637.13
Siderites adamantis genus 649.36
Siderites gemma 660.41 & 661.14
Sideritis herbæ medicinæ 466.4 & 472.13.45 & 474.16 et 476.14
Siderite herba quæ 451.41 & 403.2
Syderopœcilos gemma 661.15
Sydus nullum obscurari obiectu terræ 5.8
Sydera nautæ ubi non seruant, sed auium tantum uolatum 89.46
Syderum observationes à Babylonijs repertæ 123.47
Syderum observationem in nauigando Phœnices inuenerunt 125.22
Syderum natura ex igne 2.2 & 5.11
Syderum errantium, consideratio, natura, cursus, item cætera 3.30 & 6.27.6.49
Sydera cuiq; & tributa uulgo creditum 3.31
Syderum magnitudo 5.16 & 12.41
Syderum absides 6.48
Syderum statio cur dicta 7.38
Syderum stationes capitibus 14.49.50
Syderum errantium catholica 7.49
Sydera cur colorem mutent 8.38
Syderalis scientiæ sententia de uarietate nascendi 120.24
Sydera Oceani humore pasci 21.21
Syderum certa tempora tradi non possunt 328.32
Syderum errantium noscenda agricolis ratio ibidem 47
Syderum observatio triplex 329.33
Syderũ ortus et occasus observatio 332.41
Syderum ortus & occasus quib. mensiũ diebus 330.50 & 332.41
Syderum observatio ubi plurimum 66.12
Syderum scientiæ inuentores 71.1
Syderalis scientiæ inuentor Belus rex 93.41
Syenites lapis 631.9
Signantes corpora notis populi 81.39
Signiæ uinum 243.36
Signifer q & Zodiacus circulus cælestis 1.42
Signifer cæli circulus 1.42 & 7.16
Sygnicia pyra 256.3
Signicia quæ 6.21
Signorum & statuarum ingens copia 591.42

Silanus

ſilaus herba qualis 471.36
Sileni ſenis effigies 587.13 & 626.24
ſilenitium hederæ ſpecies 276.48
ſilentij ſeruandi exemplum 39.21 & 112.42 *per totum*
ſilentij utilitas 497.45
ſilentium multi ſibi imperarunt *ibidem* 46
ſilentium quo inducitur 562.49
ſiler aquoſis gaudet 270.26
ſiler quomodo germinet 270.49
ſileris fruticis medicinæ 437.16
ſilex lunenſis qualis 638.5
ſilices nigri ubi optimi 641.3
ſilis pigmenti conſideratio 587.37
Silicia, id eſt fœnum Græcum 326.37 & 327.48 & 447.1
ſilicia herba 447.1
ſiligo pluribus terris cõmunis 317.49
ſiligo tritici deliciæ qualis ſit & ubi 317.49 & 318.18
ſiligo & ex ea panis qualis fiat *ibid.* 35.38
ſiliginis genera *ibidem* 32
ſiliginis panis optimus 320.1
ſiligo ubi ſerenda 327.45 & 325.326.30
ſiligo quando ſerenda 328.27
ſiligo & ex ea medicinæ 410.39
ſiliquarum lignum manditur 261.32
ſiliquarum ſeminum natura qualis *ibidem*
ſiliquis quæ gignantur *ibidem* 8
ſiliquarum ſemina damnantur *ibidem* 9
ſiliquæ græcæ quo ſerendæ tempore 298.37
ſiliquarum natura & medic. ex eis 428.41
ſiliquæ Syriacæ ad quid *ibidem* 42
ſiliquandi leguminib. tempus quod 315.50
ſiliquarum conſideratio 259.44
ſiliqua Syriaca quæ fiant 247.6
ſiliqua Ceraunia 230.49
ſiliquaſtrum herba, id eſt, piperitis 357.50 & 358.5
Silius P. conſul 140.32
Silanus Iunius conſul 25.40
Syllanus ueneno extinctus 110.3
Syllanus D. Magonis librum in Latinum conuertit 312.39
Syllanus proconſul 12.4
Syllanus Caſsius 592.42
Syllana Colonia 243.23
Syllanion ſtatuarius 593.13
Syllæ oſtentum 17.34
Syllæ L. conſulatus 110.6
Sylla quos proſcripſit 117.42
Sylla unus hominum felicis ſibi cognomen aſſeruit 118.3
Syllæ crudelitas, proſcriptio, interitusq; *ibid.*
Sylla dictator primus in Cornelia domo creatus 123.15
Sylla qua gemma ſignabat 645.7
Sylla Scauri priuignus *ibidem* 17
Syllæ de Mario triumphus 574.15
Sylla ingentem auri & argenti copiam Romam in uictoria transfert *ibidem*
Sylla Romanorum ditiſsimus 585.17
Sylla diuites proſcripſit 586.15
Syllæ curia ubi 590.48
Sylla Capitolinis ædibus unde aduexit columnas 629.11
Syllæ mala 635.40
Syllæ mater quæ 636.5
Sylla Prænestæ delubrum fortunæ ædificat 642.41
Sylla dictator quo morbo cõſumptus 476.26
Sylla dictator pediculari morbo interijt 198.28 & 118.7
Syllæ ſæuitia in ciues Romanos 400.17
Syllæ cognomen ſuperbum *ibidem* 21
Sylla dictator graminea donatus corona *ibidem* 17 & *inde*
Sylla legatus ſociali bello Stabias oppidum delet 39.43
ſyllibum herba & medicinæ ex ea 407.16
Silonum cognomen unde 202.19
ſilphij herbæ conſid. medicinæq; 408.38
ſilphij uſus ubi & ad quid *ibidem* 39
ſilphion, id eſt, laſſerpitium herba 345.27
Syluani dij qui 214.7
Syluani ſimulachrum quando ſublatum Romæ 258.7
ſyluarum honor 214.20
ſyluæ qua ratione extirpandæ 314.49
ſyluarum inſigni Roma diſtincta 267.5
ſyluas incolentes homines 59.22
ſylueſtres terræ quibus ab alijs differunt 357.38
ſylueſtrium arborum conſideratio 274.23
ſylueſtriora tardiora omnia *ibidem* 8
ſylueſtria quib. infeſtentur morbis 305.48
ſylueſtria paucos morbos ſentiunt *ibidem*
ſylueſtrium arborum medicinæ libro xxiiij.
ſiluri piſces 69.5 & 153.19.22 & 154.38
ſiluri piſcis in medicinis uſus 569.12.36 38.42 & 566.45
ſilurus mas oua edita cuſtodit 165.31
ſymbolum, id eſt annulus 573.34
Simenus pictor 596.44
ſimiarum conſideratio 210.1
ſimiarum cum homine ſimilitudo *ibidem*
ſimiæ ubi toto corpore albæ 133.41
ſimiarum conſideratio, genera, natura, ſollertia 147.28
ſimiæ luna caua triſtes ſunt *ibidem* 30
ſimiarum erga fœtum affectio *ibidem* 32
ſimilago frumentum in Aegypto 318.1
ſimilago ex tritico laudatiſsima *ibidem* 31
ſimilitudinis exempla 109.13
ſimilitudinis cauſæ plures *ibidem* 18
Symmetria Latino nomine caret 594.28
Symmetriam primus uſurpauit Euphranor 617.32
Simonides de memoriæ arte 113.3
Simonides quas literas repererit 123.43
Simonidis pictoris opera 618.50
Simon. nomẽ delphini agnoſcũt 151.14.50
Simon puer ſcholaſticus *ibidem* 28
Simorum cognomina unde 202.19
ſimulachra olim ex arbore 214.13
ſympathia quid 368.24 & 649.8
ſymphyton herba qualis 482.30
ſymphyti herbæ medicinæ 476.24 & 482.30 & 477.22 & 478.29
ſymphoniæ herbæ medicinæ 467.21
ſymplegma, ſignum 627.17 & 628.23
ſimulachra deorum cur ex cedro 230.21
ſimulachra deorum ex qua materia 231.10 & 238.42 & 589.9
ſimulachr. æreum primum Romæ 589.41
ſimulachra deorum bitumine pingebantur *ibidem* 43
ſimulachra deorũ lignea aut fictilia 591.38
Simus medicus 406.8
Simus pictor 619.1
ſinapis herbæ conſideratio 356.30
ſinapis herbæ uſus *ibidem*
ſinapis herbæ genera tria *ibidem* 33
ſinapis herbæ uaria nomina *ibidem* 35
ſinapis ſemen quale *ibidem* 34
ſinapis genera, natura, medicinæ 378.12
ſinapis oleum quõ & ad quid fiat 378.33
ſinapis flore apes maxime delectãtur 388.6
Synariſtuſæ Menandri 429.34
ſyzephytes gemma 659.25
ſingultus remedia 365.41 & 370.45 & 374.11.41 & 379.40 & 392.47 & 406.46 & 420.2 & 467.30 & 482.6 & 490.22.517.18 & 561.7
ſynochitis gemma 662.12
ſynodontes piſces 661.16
ſynodontites gemma *ibidem*
ſinopis color & ubi naſcitur 608.10
ſinopidis precium uſus &c. *ibidem* 16
ſyntecticis utile 403.49 & 409.16
ſyntexios morbi remedia 411.36
ſinus gemini auibus 206.2
ſion herba, & medicinæ ex eo 405.9
Syracuſas Marcellus capiens Archimedi parci iuſsit 116.38
Syracuſana columnarũ capita in Pantheo poſita 589.29
Syræum uinum 244.50
Sirculatua 240.48
ſirenes apum genus 192.29
ſyreon herba qualis 446.22
ſyri, id eſt, ſcrobes quibus ſeruatur triticum 356.49
Syria tantum balſamum gignit 275.43
Syriæ arbores quales 230.12.25
Syriæ oliua qualis 252.22
Syriæ oleum 253.47
Syriæ terra qualis, & qualis in ea aratio 288.46 & 325.23
Syriæ triticum quale 316.20
Syria Staphylino herba abundat 361.17
Syriæ arundo qualis 438.24
Syriacœle iuncum odoratum habet 392.43
Syrorum multa olera, prouerbium 361.15
Syriacus raphanus qualis 349.14
Syriaca uina quæ 241.30 & 447.6
Syriaca reſina qualis 248.35
Syriaca glans 223.8
Syriacæ ſiliquæ ad quid 428.41

Reliqua quære parte ſecunda.

ſyriaſis morbus 404.41 & 544.13
ſyricum color 608.12 & 609.19
ſyringia calami genus 278.15
ſyringites gemma 661.18
ſyrites lapis 206.38
Syrium, id eſt lilij ſuccus 393.33
Syrium oleum ad quid 423.31
ſyron herba & ex ea medicinæ 466.45
ſyropicon terræ genus 623.46
ſyrtites gemmæ 653.30 & 661.16
ſirulugum animal 545.11
ſiſarum herba 192.2

ſiſeris herbæ conſideratio, & medicinæ ex eo 361.19 & 349.47
ſiſer ubi optimum 361.27
ſiſeris ſatiui remedia ibidem 19
ſiſymbrij herbæ conſideratio, & medicinæ ex eo 379.14
ſiſymbrium ubi naſcitur 356.35
ſiſyrinchion bulbi genus 350.14
ſiſitieteris herba qualis 445.10
ſitatinon bulbi genus 350.13
ſitanius panis ad quid 412.28
ſitim quæ inducunt 250.7
ſitim ſedantia extinguentiaq; 187.5 & 213.32 & 362.21 & 366.38 & 374.36 & 376.13 & 401.29 & 406.21 & 412.13 & 423.40 & 425.48 & 427.50 & 455.20 & 467.34 & 482.35 & 657.28
ſitis conſuetudine uinci poteſt 111.42
ſitis quo non ſentiatur 406.21
ſitim gignentia 373.13 & 380.43 & 425.60 & 427.4.17
ſitis camelorum qualis 133.2
ſmaragdi gemmæ conſideratio, genera, uſus 650.7 & 655.15
ſmaragdis tertia inter gemmas autoritas 650.7 & inde
ſmaragdi color qualis ibidem 659.28
ſmaragdus oculis gratiſsimus 650.7
ſmaragdi ſcalpi uetiti ibidem 16
ſmaragdi genera duodecim ibidem 29
ſmaragdorum uitia ibidem 32
ſmaragdus miræ magnitudinis 651.15
ſmaragdi ex cryſtallo tinguntur 662.40
ſmaragdites quid 651.8
ſmarides piſces 570.1.2 & 572.10
Smarres rex 631.24
ſmegma quid 414.11
ſmegmata ex qua materia 488.35
ſmylaces ilicis ſpecies 265.26 & 268.6
ſmylacis folia in coronis 386.8
ſmylacis arboris conſideratio, & medicinæ ex ea 438.7
ſmilax hederæ ſpecies 277.20
Smylax uirgo in ederam mutata ibid.26
Smyrnæ uitis trifera 274.3
Smyrnæum uinum quale 242.35
ſmyrnij herbæ conſideratio 358.4
ſmyrnium herba 355.48 & 490.34
ſmyrnium Heraclæum optimum 373.15
ſmyrrhiza herba qualis 444.13
ſmyrus piſcis 572.9
Sobria uuæ ſpecies 240.33
Sochis Aegypti rex 631.14
Socialis belli origo 574.35
Socialis belli initium 578.8
Sociale bellum quod portentum præceſſerit 25.10
Sociale bellum funeſtiſsimum ibidem
ſocietate arbores quædam gaudent 298 43 & inde
Socrates ſemper eodem uiſus uultu 111.48
Socrates ab Apolline ſapientiæ nomine prælatus cunctis 115.45 & 116.6
Socrates cunctis ſapientior 590.48
Socratis pictoris opera 618.22 & 628.9
Socrates marmoris ſculptor 628.9
Socculi è margaritis Pompeij 645.46
Sogdonacus Paſiones rex filius 95.30
ſolanum herba 490.33
ſolea piſcis 572.8 & 154.4
ſoleæ piſces plani 155.49
ſolertia animalium quorundam 129.39 & 160.3 & 163.20 & 164.17 & 176 28 & 186.2 & 190.1
ſolis conſideratio, ſitus, natura, uis, magnitudo, beneficia &c. 2.13
ſoles infiniti ſecundum quoſdam 1.11
ſol naturæ temperamentum 2.18
ſol cæteris ſideribus lumen fœnerat ibid.19
ſol cuncta uidet auditq; ibidem 20
ſolis circuli conſideratio, motus, natura 4.5
ſolis defectus non niſi nouiſs. luna fiunt 4.8
ſolis color qualis 8.43
ſolis motus qualis 9.2 & 333.29
ſolis in motu differentiæ quatuor 9.2
ſol cur non exurat terras ibidem 35
ſol occiſo Cæſare toto anno palluit 11.34
ſoles plures quando ſimul uiſi ibidem 37
ſol uentos audet comprimitq; 15.44
ſol ubi quotidie uidetur 18.8
ſolis boues cur in Sicilia 28.12
ſolis uis ibidem 23
ſol maſculum ſidus ibidem
ſolem orientem & occidentem atlantes, dira imprecatione contuentur 68.13
ſoli omnium folia quotidie oſcitant 271.31
ſolem quæ herbæ reſpiciunt 322.18 & 332.30 & 470.5
ſolis motus ratio propè inexplicabilis 338.7
ſolis in aquarium tranſitus quando 331.4
ſolis receſſus & acceſſus ad nos 333.31
ſol quotidie ex alio cæli momento quàm priore oritur 339.20
ſolis præſagia plura 340.9
ſol quale futurum tempus præſagit ibidem
ſol ubi ſemel in anno oritur occiditq; 59.20
ſol ne noceat 459.27
ſolis Coloſſus Rhodi mirus 592.25
ſolis obeliſcus 631.11
ſolis urbs ibidem 12
ſolis obſcuratione peſtilentia contrahitur 644.2
ſolis honor 222.12
ſolis gemma 659.37 & 661.8
ſolem contra non mingendum 498.28
ſol ne faciem urat 521.36
ſole nihil utilius 555.9
ſolifugarum morſus medicinæ 414.43
ſolis ciuitas unguentis delectata 226.25
ſoli, id eſt origes feræ 147.24
ſoliſtima tripudia gallorum qualia 172.27
ſollicitudo animi quo propitiatur 494.16
ſollicitudinis exemplum 173.36 & 174.38
Solon Smyrnæus 376.43
ſolpugæ uermes gentem interdum auferunt 136.38
ſolſtitia quando contingunt 329.46 & 333.29 & 9.4
ſolſtitialis circulus quis 22.3
ſomnia quæ tollant 373.40
ſomnia non uidentes homines 68.14
ſomnia quomodo uera nuncientur 658.47
ſomnia quando plurimũ contingant 497.6
ſomnia qua arte ut uelis ueniant 502.48
ſomnia an uera ſint 187.47
ſomnium quibus competit animalibus ibidem 47
ſomniorum interpr. à quo reperta 124.44
ſomnia tumultuoſa faciens 469.11
ſomnum inducentia fugantiaq; 248.5 & 353.11
ſomnus in ſtramentis olim erat 312.1
ſomnus mediam uitæ partem aufert 623.21
ſomno ſine reſpiratione locus nullus 150.40
ſomnus quorum grauiſsimus 153.9 & 138.48
ſomni animalium conſideratio per totum 187.40
ſomnus quid 188.3
ſomnum impedientia 413.5 & 544 36 & 616.50
ſomnum facientia 153.12 & 361 40 & 362.29 et 363.11.12 & 364 6 & 374.13.49 & 392.42 & 393 12 & 394.4 & 394.44 & 418 39 & 422.44 & 423.24 & 425 19 & 428.6 & 438.7 & 452.28 & 461.20 & 468.19 & 483.32 & 517.4 & 544.33 & 560.23
ſomnus phreneticos ſanans 474.28
ſomphos, id eſt, ſylueſtris cucurbita & ex ea medicinæ 359.29
ſonchos herba 407.27 & 478.39
ſonticus morbus quo deprehend. 638.37
Sophocles poeta quando & quid de Italiæ tritico 316.27
Sophocles Bacchi iuſſu ſepultus 114.50
Sophocles gaudio obijt 122.27
Sopylos pictor celeberrimus 619.27
ſorba poma quomodo condiuntur 256.50
ſorbo folia uniuerſa decidunt 271.49
ſorba quomodo ſerantur 292.6 & 298.37
ſorbus arbor, quibus uermibus infeſtetur 306.17
ſorborum natura, & ex eis medic. 427.45
ſorborum fructuum conſideratio, genera &c. 258.45
ſorborum conſeruandorum ratio 256.33
ſorbus quæ loca amet 270.14.17
ſoricum in occentu auſpicia 148.16
ſoricum fibræ numero dierum lunæ reſpondent 13.13
ſorices quibus inimicæ 187.19
Soriculata ueſtis 145.29
ſortilegiorum materia 495.2
ſory conſideratio 599.7.26
Soſianus Apollo, unde aduectus Romam 230.22
Soſigenes aſtrologiæ peritus 329.7
Soſimenes medicus 374.24
Soſtratus ſtatuarius 593.13
Soſtratus architectus 633.2
Soſus artifex pauimentorum 642.21
Sotacus medicus 639.2 & 637.16
Sotira obſtetrix 499.44
Spadones in Perſide, quondam regnauerunt 229.24
Spadonum urinæ uſus effectuſq; 498.7
Spadonia poma 255.35
Spadonia laurus qualis 262.41
ſparganion quid 457.45

ſpargus reſinæ genus 248.37
Spartacus aurum & argentũ ſuos habere uetuit 577.28
Spartacus à M. Craſſo victus, & de eo ouatio 262.21
ſpartopolia gemma 662.8
ſparti herbæ conſid. 344.2.6
ſpartum quid ibid.30
ſparto naues fiebant 436.29
ſpartum frutex qualis ibidem
ſpartum herba 189.48
ſpaſmos ſtomachi ſedantia 566.35
ſpaſmos prohibentia 541.41
ſpaſmi morbi remedia 401.13. 434.20 & 514.46
ſpaſticorum, id eſt, inteſtina conuulſa habentium remedia 394.4. 423.20 & 426.16. & 432.18. & 433.43. & 453.16. & 475.36. & 501.8.35 & 566.29
ſpatæ uuæ genus 225.46
ſpecierum illuſiones inducentia 444.23
ſpecus terræ miri plures 26.31
ſpecus plures in quibus uenti generantur 14.2
ſpecus pro domibus 124.1
ſpecularium lapidum conſideratio 640.18 650.18
ſpeculorũ acies menſtruis hebetatur 110.26
ſpecula ocularia ex ſmaragdo 650.18
ſpecula ex ſtanno fieri 603.9
ſpecula quibus lapidea fiant 637.35
ſpecula quæ accendũtur 30.40
ſpeculorum conſid. 584.37
ſpeculi imago quid ibid.46
ſpeculum quis primus fecit ibid.48
ſpeculorum aſpectus quo hebetatur 499.38 110.26. & 203.21
ſpecularem ſignificationem Sinon reperit 124.41
ſphaci herbæ natura, & medicinæ ex eo. 433.3
ſphæram materialem Atlas primus reperit. 3.43 & 124.45
ſphangi herbæ natura, & medicinæ ex eo. 433.3
Sphagnos aroma 223.39
ſphingis ſphæræ deſcript. 133.22.186.42 & 632.25
ſphinge Auguſtus ſignabat 645.10.20
ſphyræna piſcis 572.22
Sphragides quid 608.25. & 655.23
ſpicatarum herbarum differentiæ 391.11
ſpiceæ coronæ uſus 311.15
ſpina Indica 215.33
ſpina Aegyptia 231.18
ſpina Babylonis 236.40
ſpinæ regiæ mirum ibid.41
ſpina ſitiens quæ 237.28
ſpinas inſeri nefas 256.11
ſpinæ Baccæ 260.15
ſpinæ albæ pomum 261.31
ſpina quæ utantur in nuptijs 270.20
ſpinæ flores in coronis & cibis 387.40
ſpinarum genera & medicinæ ex eis 440. 7.27 & inde
ſpinæ Arabicæ medicinæ ibidem
ſpinæ albæ medicinæ ibidem 9
ſpinæ Acanthij medicinæ ibid.10
ſpinæ Acaciæ medicinæ ibid.13
ſpinæ Aegyptiæ differentiæ & ex ea medicinæ ibid.
ſpinæ Galatiæ medicinæ ibidem 14
ſpinæ uulgaris uſus atq; natura ibid.27
ſpina ſylueſtris qualis ibidem 29
ſppina appendix qualis ibid.36
ſpinæ quo è corpore extrahuntur 515.33
ſpina hominis angues generantur 185.34
ſpinæ animalis deſcriptio 204.4
ſpinæ doloris remedia 367.22. 438.33 & 442.38. & 501.32
ſpinea uua quæ 240.46
ſpinoſarum herbarũ differentia 390.10.27
ſpinturnix auis 171.16
Spionia uua 240.46
ſpiracula quæ dicantur 26.33
Spirarchi ſimulacrum 594.42
ſpiræ arborum quæ 281.14
Spireon corona 386.13
ſpirandi difficultas quo tollitur 373.38
ſpiritus, id eſt aeris elementi conſid. 2.3
ſpiritum ſubductum emendans 370.46
Spitamæi Pygmæi 106.42
Splanchnoptes ſeruus quis 403.13 & 595.48
ſplenion herba unde 451.49
ſplene carentia 138.6
ſpleneticorum remedia 363.39 & 366.42 & 372.18 & 427.12 & 436.42 & 437.45 & 441.24 & 442.20 & 447.3 & 489.16 & 490.20 & 504.22 & 567.7 & 658.3
ſplenem conſumentia 417.18
ſpodij conſideratio 600.18
ſpodij medicinæ 422.3. & 423.43
ſpodion quid & quomodo fiat 600.24 & 604.18
ſpondylion arbor 225.20
ſpondilij arboris medicinæ 432.46
ſpondylis ſerpens 491.34
ſpondili piſcis in medicinis uſus 668.47 & 572.10
ſpongiarum lapidum conſid. 636.39
ſpongiæ pratorum 347.40
ſpongiæ quo lapideſcant 441.16
ſpongiarum piſcium conſideratio & genera, 163.38 & 557.3 & 199.49
ſpongiarum piſcium in medicinis uſus 570. 45 & 572.11
ſpongites gemma 661.15
ſponſæ qualis annulus mittitur 573.43
Spurius Caſsius Quære Caſsius
ſpuendi ſuperſtitiones 495.20
ſputi ſortilegia ibid.10
ſputi medicinæ ibidem 20
ſquali piſces 165.19
ſquamæ piſcium tegumenta 153.14
ſquamæ ferri uſus 602.30
ſquatina piſcis qualis 572.7. 153.1 & 163.15 & 156.32
ſquatinæ piſcis generatio 165.13.17
ſquilla piſcis 163.6
ſquillarum oculi quales 202.46
ſquillarum coitus 165.2
ſtachys herba & ex ea medicinæ 442.42
ſtacte mirrhæ genus 220.8
ſtacula uua 240.48
Stadiodromum ſimulacrum 593.50
ſtadium quot pedes contineat 9.31
ſtagna aquarum mox exſiccans 465.19
Stagonia quid 219.27
Stalagmia quid 599.50
ſtanni conſideratio 603.8
ſtynnum quid ibidem 4
ſtanni uſus ad quid ibid.8
ſtaphylodendron arbor qualis 269.40
ſtaphylinos quid & ex ea medic. 361.2
ſtaphylino amatorium ineſſe ibid.12
ſtaphylinus uenerem ſtimulat ibidem
ſtaphylini ſatiuæ remedia ibidem 14
ſtaphylinos herba quæ 349.41. 453.3
ſtaphis uuæ genus 416.33
Statana uina qualia 243.43
ſtaticæ herbæ medicinæ 468.35
Statiliæ mulieris ſenecta 120.9
Statius Scboſus quis 153.27
ſtationum ſiderum conſideratio, capitibus 15.16.17 lib.2
Statonenſia uina 243.45
Statoris Iouis ædes ubi Romæ 561.12
ſtatua aurea prima 580.22.29
ſtatuarum origo, honor, & quibus poncbantur 589.41
ſtatuæ togata effigie dicabantur 590.7
ſtatuæ nudæ haſtam tenentes ibidem
ſtatuarum in capite naſcens herba ad quid 445.41
ſtatuæ Achilleæ quæ 590.8
ſtatuarum argentearum uſus 586.44
ſtatuæ equeſtres quales 590.13
ſtatuarum differẽtiæ, & quibus tributæ ibid.
ſtatua ingentis precij 627.2
ſtatuæ tripedaneæ quorum 590.38
ſtatuæ pedeſtres equeſtresq; 591.5
ſtatuarum in Italia antiquitas ibid.31
ſtatuaria ars quando cœpit 626.25
ſtaturæ humanæ menſura 111.13
ſteatites gemma 661.34
ſtelephuros herba qualis 391.11.14
ſtelis uiſci genus 285.17
ſtellarum errantiũ conſideratio, natura, curſus, item cætera 3.30
ſtellarum natura ex igne 2.2
ſtellis ſuis euentus aſsignant quidam 2.10
ſtellarũ alimentum ex humore 3.35 4.48
ſtellæ cur cadere creduntur 3.35
ſtellarum ſtatio 8.13
ſtellarũ nullã obſcurari terræ obiectu 15.8
ſtellæ omnes maiores luna 6.22
ſtellæ cur non uidentur die ibidem
ſtellæ qualiter die uideri non poſſunt ibid.25
ſtellarum errantium motus, occultatio, &c. ibidem
ſtellarum errantium ſtationes, exortus matutini ueſpertiniq; ibid.27
ſtellarum abſides quæ ibid.48
ſtellarum errantium miracula unde accidant. ibidem 44
ſtella cur aliàs altior aliàs inferior eſſe iudicatur 7.5
ſtellarum per zodiacum motus ibid.16
ſtellarum ſtatio cur dicta ibid.38
ſtellarum errantium colores quales 8.38

ſtellarum inter ſe interualla 9.18.33
ſtellarum muſica ibidem 22
ſtellas in cælo repente naſci 10. 6
ſtella noua quando genita 11.3
ſtellas cerni totis diebus ibid.27
ſtellarum diſcurſus 12.5
ſtellarum magnitudo ibidem 41
ſtellæ ſtatuunt uitam hominum 120.29
ſtellæ ſolis aduentu occultantur, abſceſſu proferunt ſe 329.33
ſtellæ non aſpiciendæ agricolis, ſed ſigna alia. 332.24
ſtellarum circuli quid ſignificent 341.10
ſtellarum ortus occaſuſq; tractatus 328.37
ſtellarum præſagia plura 341.2
ſtellarum piſcium conſid. 167.17
ſtellæ marinæ piſcis mirum ibidem 19
ſtellarũ marinarũ piſciũ medicinæ ibidem
ſtella piſcis 164.23. 572.11
ſtellionum animalium conſid. 137.16
ſtelliones ſcorpionibus inimici 196.14
ſtelliones & angues cutẽ deponunt 539.36
ſtellio inuidioſum animal ibidem 40
Stellio, prouerbium ibidem
ſtellionũ uenenum, ac eorum in medicinis uſus eorumq; morſus remed. 524. 42 & 528.38 & 536.13.22 & 539.36 & 544.47 & 411.45
Stemmata lineis diſcurrebant ad imagines pictas 605.34
Stephanij ſenecta 120.16
Stephanitis uua unde 241. 34
ſtephanomelis herba qualis 476.17
Stephanoplocos tabella 381.30.817.18
Stephanopolis pictura ibidem
ſtephanos lauri genus 262.47
Stephuſæ mulieris ſimulacrum 594.48
ſtercorationis conſid. 309.30. 327.17
ſtercorantia ſegetem quæ ſint optima 309 30 & 291.16
ſtercoratio mala 309.31
ſtercorandi quando ſint agri 291.21 & 306.32 & 327.17
ſtercoratio quo facienda tempore ibid.21 & 309.31
ſtercorato agro quæ ſeri cupiunt 327.17
ſtercoris hominis in medicinis uſus 136.14 & 496.37
Stercutius Fauni filius unde dictus 290.39
Stercutius ob ſtercorandi artem deus creditus ibidem
ſterelytis quid 582.43
ſtergetros herba quæ 462.10
ſterilitatis fructuum cauſa unde 334. 45
ſterilitatis remedium 285.46 & 496.46 & 501.11
ſterilitatis quadrupedũ remedia 402.32
ſterilitas quibus inducitur 367.47 & 437.40 & 454.11 & 482.6 & 485.49 & 516.23
ſteriliora cuncta pinguia 207.5
ſternutamenti conſid. 3.13 & 497.23
ſternutamenta facientia 378.19 & 385.6 & 394.40 & 396.35 & 452.28. 45 & 459.45 & 463.19 & 491. 8 & 497.23 & 560.43
ſternutamenta quo tollantur 420.2.434.8
ſternutamentis utilia 439.21
ſternutamentorum ſalutatio 494.22
Steſichori in eclipſi metus 5.46
Steſichori poetæ infantis in ore luſcinia cecinit 175.35
Sthenis ſtatuarius 593.13 & 569.38
ſtibium quid 582.12
ſtygis aquæ uenenum 545.26
Stilbonis philoſ. quæſtio cũ Diodoro 122.30
ſtica uuæ ſpecies 245.4
ſtillicidia qualia eſſe debent 294.25
Stilo præconius 575.26 & 645.0
ſtymmatis unguenti faciendi ratio 226.32
ſtymmi mineræ genus 582.12
Stymphalides aues quales 199.15
Stypax ſtatuarius, ac eius opera 595.48
ſtipendiorũ militũ conſuetudo 576.50 577.12
ſtyptica medicamenta 441.14
ſtipulis ubi ligni uice utantur 288.34
ſtipulæ in aruis incẽſæ miræ proſunt 336.28
ſtipularũ differẽtiæ, bonitas, uſus ibid. 12
ſtyracis gummi conſid. 221.23. 224.50
ſtyracis natura & medicinæ 432.41
ſtœbes herbæ medicinæ 401.44
ſtœbe herba 390.14
ſtœchas herba qualis 490.27
ſtœchadis herbæ medicinæ 467.37
ſtoliditatis animalium exempla 167.48 145. 50
Stolones unde dicti 286.36
Stolon quid in arboribus ibid. 37 & 292.16
ſtolonibus quæ arbores plantentur 292.6
Stolonis Licinij lex, actus, pœna 312.16
Stomace fons qualis 449.32
ſtomachi conſideratio 204.9
ſtomachi cruciatus aſperrimus 449.48
ſtomachum lædentia 363.13. 366.27 368.19. 374.37
ſtomachum recreantia 535.45. 564.6
ſtomacho utilia 359.30.35.48. & 361.18.19.24 & 362.3 & 364.6. 35.46 & 365.7.32 & 367.20 & 368.30 & 372.26 & 380.30 & 406.18.47 & 407.6.47 & 408. 27 & 411.20 & 413.7 & 427.17 41 & 489.34 & 504.26
ſtomachi præcordijs utilia 365.12
ſtomachum purgantia 360. 18 & 378.50 & 600.6
ſtomachum firmantia 376.14 & 378.31 & 380.43 & 395. 1 & 397.38 & 433.8 & 466.39 & 485.4
ſtomacho contraria 374.7 & 376.42 & 377.19 & 379.37 & 393.35 & 397.24 & 410.7 & 411.45 & 413.44 & 416.10.12 & 417.35 & 420.28 & 422. 20 & 423.39. & 425.46.49 & 426.1 et 428.16 21.41.46 & 429.29 & 435.23 et 451.31 & 459.48 & 485.46 & 487.19 & 535.39 & 599.29
ſtomacho omne muſtũ inutile 417.35
ſtomachum lædunt ſiccæ fici 425.49
ſtomachum aſtringentia 427.44
ſtom. inflãtia 409.36. 412.41. 428.36
ſtomacho inflato utilia 367.20 & 369.36 374.10.37 & 392.36 & 393.42 402.17 & 490.46
ſtomachi morbi remedia 365. 43 & 366.34 & 369.36 & 371.3.11. 38 & 373.7.10 & 379.34 & 392 38 & 393.11.14 & 394.24 et 401 12 & 402.26 & 407.35 & 409. 42 & 411.15 & 415.19 & 416. 19 & 421.6.33 & 423.11.42.49 & 424.14.15. 28 & 425.15.25 & 427.17.23 & 428.40 & 432. 25 & 434.30 & 435.36 & 441.7 & 442.3.14 & 443.32 & 455. 39.41 & 486.35 et 488. 50 & 501 3 & 510.27 & 535.40.45 & 561. 27 & 639.33 & 649. 5
ſtomacho utile contra omnia uitia 378.16
ſtomachi malaciæ remedia 498. 42
ſtomachi fluctuationes ſiſtentia 364.26
ſtomachos diſſolutos aſtringentia 363.47 & 379.20.26 & 380.9 & 413.1 & 415.47 & 424.12 & 427.44 & 482.21 & 483.14 & 486.32 & 488.39 & 489.3 & 522.10
ſtomatice herba 401.31
ſtomatice medicamentum quale 424. 40 & 427.19,35 & 439.1 & 441. 11 & inde
ſtomaticorum remedia 441.31
Stomoma quid 598.21
Strabones unde dicti 109. 29
Strabonis uiſus acutiſſ. 112.31
ſtramenta optima ex qua materia 317. 39
ſtrangias triticum 316.23
ſtrangurię morbi remedia 361.8 & 397.44 & 401. 1 & 407.35. 41 & 421.3 & 432.2.19 & 435. 4 & 436.37 & 440.35 & 442. 46 & 444.12.20 & 451.28 & 470.47.49 & 471.8.16.19 & 482.1 & 484.46 & 486.37 & 487.36 & 491.6 & 523.47 & 537. 28
ſtratoites herba qualis 445.33
Stratius Iupiter, id eſt militaris ubi 284,39
Stratonicus ſculptor 587.16. 596.11.19
Stratonices reginæ pictura 618. 32.39
ſtreptos uuæ genus 241.20
ſtrepſicerotes ferarum genus 147.25 & 199.29
Strychni herbæ medicinæ 474. 44
Strychni, prouerbium 398.12
Strychnon herba et ex ea medicinæ ibid. 6 & 490. 33
Strychnũ quæ herba 390.1. 484.48
Striges aues quales 209. 38
ſtrobon arbor 220.41. 221.16
ſtrongylis aluminis genus 623.25
Strongilionis Amazonis ſimulacrũ 596.3
Strombus piſcis 572.10
Strophia coronæ 381.22
Struma Nonius à Catullo taxatus 651. 49
ſtrumæ gutturis remedia 362.43 & 366.13.44. & 369.1. & 370.8. 33. & 372.23. & 373.27. & 377.16 43. & 378.3.41. & 394.46. & 398 2. & 401.15.41. & 402.36.41. & 405. 20. 46. & 406.2.4.32. & 458.44. & 411.9.18. & 412.48. & 413

& 413.6.& 414.1.& 424.23. &
& 425.37. & 426.21.32.44. &
431.29.49. & 432.2.22.45. &
434.14.& 439.42.& 443.6. &
452.39.& 463.6.20.& 466.1.&
& 468.33.& 469.11.& 484.49
& 486.7.& 496.16.& 499.41.
& 505.18.& 534.47.& 535.17.
& 561.16.26.& 562.6.& 564.13
& 566.200.26.& 637.45.& 638
21.& 642.7

Strumas mire prohibet caprificus arbor 426
44 & *inde*

Strumum herba quæ 484.47

Strutea.i.cotonea poma 254.26.255.21

Strutheon herba qualis 479.17

Struthion,& ex eo medicinæ 439.15

Struthion quid 346.19

Struthiocameli auis descriptio 167.43

Struthiocamelus auis omnium maxima ibid.
& 173.13

Struthiocameli oua 181.32

Struthiocameli natura calui 200.4

Struth.utrinq; palpebras habent 202.8

Struthopodes fœminæ quæ 106.35

Studiorum amœnitates quærimus prol.1.51

Studiorũ gratia helleborũ sumitur 452.22

Stulticiæ exemplum 167.48

Stupa quid 343.39

Sturnorum auium consid. 174.33

Sturnus Græco ac Latino sermone docilis.
179.18

Sualternicum electri genus 647.23

Suarius negotiator Scipioni similis 382.6

Suberis arboris consideratio 266.40

Suber in mulierum calceis ibid.42

Suber arbor proprie glandem fert 265.23

Suber non sentit facile cariem aut uetustatem.
282.24

Suber iuuatur cortice detracto 307.24

Suberi non decidunt folia 270.44

Suberis arboris medicinæ 431.38

Subis auis 171.20

Subsolani uenti exortus quando 15.9

Subsolanus uentus,Græce Apeliotes, qualis
339.37

Subsolanum quæ spectare debent ibidem

Subsolanus uentus 14.33 & 15.9

Suburrana tribus Romæ 311.49

Succinorum gummi consideratio usus q; 647
4.49 & 648.14

Succina quibus proueniant locis ibid.49

Succinum quo oritur modo 648.14

Succinum unde dictum ibid.18

Succini odor qualis ibidem 19

Succinum à Germanis asportatur ibid.20

Succini medicinæ ibid. 23.49

Succino animalia adhærentia ibid.32

Succini genera plura ibidem

Succinum quæ in se attrahunt ibid.39

Succinum cur infantibus alligetur ibid.50

Succinis gemmæ adulterantur 649.6

Succorum consid. 260.49 & 279.36

Succi hortensium consid. 357.45

Succus sanguis arborum 279.36

Succi omnes optimi unguentis 227.9

Succorum coloris consid. 261.1

Succorum odoris consideratio ibidem

Succus myrti miræ naturæ ibid.36

Sucularum cælestis signi occasus 332.2

Suculæ sidus terræ,mariq; turbidũ ibidem

Suculæ unde dictæ ibid.6

Sucularũ sideris ortus ibid.10. & 337.30

Suculæ stellæ quæ 13.20

Sudines scriptor 646.33

Sudis piscis 572.22

Sudorem non emittentes 111.42

Sudorem inhibentia tollentiaq; 370.17
380.32 & 393.23.422.19.et 423.8
429.42.517.7.623.17. 624.19

Sudorem mouentia 367.11.& 374.36.
& 393.33 & 402.27 & 423.31 et
425.44 & 433.23 & 436.11 &
43934 & 444.20 & 460.11 &
485.18.487.26.490.46.554.4

Suum cuique placet 244.11

Suis quisque fauet 626.33

Suum animalium consid.& natura 146.27

Suum generatio partusq; ibid. & 206.46

Sues in sacrificijs 146.33

Suum uita longissima ibidem 35

Sues quibus morbis infestentur ibid.36

Suibus luto grata uolutatio ibid.38

Suibus anima pro sale data ibid.41

Suum solertia ibidem 42

Suum castratio ibidem 44

Suum sapores plurimi ibid.48

Sues feræ semel anno gignunt 147.10

Suibus feris maribus in coitu plurima asperi-
tas ibidem

Suum marium inter se dimicatio ibidem

Sues in Arabia non uiuunt ibidem 14

Suum scorpionibus ictarũ medicina 563.18

Suum coitus qualis 185.3

Suum rabies quo mitigatur ibidem 7

Sues post imprægnationem coeunt ibid.10

Sues quibus delectentur 186.46

Sues quibus inimicæ 187.3

Suis primiparæ uulua optima 206.46

Sues spirantes à muribus rosæ 207.8

Suibus quæ glandes prosunt magis 265.50

Suibus quibus carnes meliores ibidem

Sus fœmina efficacior quæ nõ peperit 504.47

Sues ubi ungulas habent solidas 210.43

Suibus serpentes in pabulo 213.8

Sues quo crassescant pinguescantq; 235.11
& 485.41

Sues quo necentur 46.46

Suibus dentes nunquam decidunt 203.18

Suibus costæ denæ 206.35

Sues uenenis quibusdam non læduntur 525.3

Sues sine splene inueniri 451.49

Sues quõ sine liene fiant 436.42

Suum morbi remedia 439.47 & 446.10
19 & 517.27

Suum fimus qualis 290.48

Sus fimo suo prodest uarie 504.46

Suillo adipi quanta laus ibidẽ 40

Suillum lac quale 504.23

Suilli,id est boleti genus 266.28

Suillorum uenenis utile 408.21

Suetonius Paulinus consul de Atlante monte.
64.47

Suffetiæ uestalis uirginis statua 590.43

Suffitus materia 439.37

Suffragia mentium pœna 620.45

Suffusionũ morbi remed. 502.15.21.503.2

Sulcorum in agro latitudo longitudóque quan-
ta esse debet 301.19

Sulphuris consideratio, natura, genera, loca.
622.7

Sulphuris effectus ibid.19

Sulphuris in religione usus ibidem 25

Sulphuris suffitu domus expiantur ibidem

Sulphuris odorem fulgura fulminaq; habent.
ibidem 27

Sulpitius Gallus consul,& eius inuentũ 5.36

Sulp.Gallus eclipsis causam explicat ibidem

Sulpitius L.consul 574.28

Sulpitius Galba 575.42

Sulpitius Gallus quis 9.21

Sulpitius Seruius cos. 18.3

Sulpitij Q.u.consulatus 120.12

Sulpitiæ Fuluij coniugis pudicitia 116.8

Sumen quid & unde dictum 146.50

Sumen suis optimum 206.50

Summani dei ædes Romæ 523.17

Summanus deus quæ fulmina mittat 16.44

Superbiæ sedes ubi 200.38

Superborum redargutio 604.29. 108.25

Superbia columbarum 177.48

Superciliorum consideratio 200.36

Supercilia quo denigrari possunt 544.8

Supercilia affectuum indicia 200.36

Supercilium unde dictum 202.13

Superciliorum indicia 200.36.212.41

Superstitiosa apud Plinium 322.10
& 324.20.26 & 352.30.31.44 &
359.38 & 360.46 & 364.38 &
366.47 & 368.44.48 & 385.8.
10 & 394.47 & 395.2.9 & 396.
50 & 398.2 & 401.8 & 402.38
& 404.2.49 & 405.4 & 406.3
& 412.7 & 413.27 & 424.21 et
425.1 & 426.42 & 427.24 &
430.28 & 43132 & 436.43 &
438.8 & 439.42 & 442.27 &
444.23 & 445.41.46 & 446.3
4.19.36 & 457.32 & 460.47 &
461.10 & 462.42 & 466.4 &
472.10 & 474.20 & 487.39 &
490.20 & 491.18 & 492.47 &
495.10 & 506.39 & 513.35 &
522.49 & 523.27 & 524.7 &
530.7 & 533.41 & 539.8 & 562.
22.39.48 & 565.36 & 566.37 &
568.43. 602.14. 656.4. 658.42

Superuacuorum diligentiam assectare non no-
strum est 286.47

Superfœtare quædam animalia 109.2
& 185.10

Suppurationũ,id est, apostematum ad saniem
tendentium remedia 393.44.46
& 637. 48

Suppurationes quibus extrahuntur 411.5.
11 & 412.34.45 & 417.17 &
421.5.26.32 & 427.40 & 431.36
& 434.14.44 & 441.46 et 445
35 & 452.39 & 453.21 & 460.
7 & 468.11 & 486,35 & 488.33
& 490.41

Suræ animalium quales 210.33

Surculorum uitium ac aliarum arborum natu-
ra 300.6

ſurditatis remedia 358.41 & 365.25.& 369.42.& 451.27
ſurdi ob aquæ Nili fragorem 99.39
Surrentinæ uuæ quales 239.47.& 240 50.& 243.29.& 417.49.418.18
Surrentina uaſa 620.39
Suſinum unguentum ex quibus 226.50
ſuſpendij mirum 273.24
ſuſpirioſorũ remedia 359.13.& 360.25. & 362.39.41.& 369.5.39.& 371 27.& 376.14.& 378.18.& 394. 5.& 396.31.& 405.21.& 414.23 & 417.18.& 426.2.& 429.2.& 432.21.& 434.19.& 439.22.& 443.29.& 444.8.& 467.9.& 481.34.& 490.20.& 510.32.& 566.34.& 604.43.& 622.23
ſutor ne ultra crepidam quærat, Prouerbium 613.29
ſutrinam artem Boethus reperit 124.10

T

T*Abanus uermis* 197.12.& 198.26
tablina codicibus implebantur 605.35
Tacapenſis africæ ager malum triferam habet 274.4
tactus cunctis cõmunis animalibus 186.24
tædæ arboris conſid. 267.28
tædam non niſi mares portant ibidem 30
tædæ in ſacris uſus ibid.
tæda picis materia 268.12
tæda arbor montes amat 270.10
tædæ medicinæ 434.25
tæniæ piſcis medicinæ 565.14
taliarum ſatus conſideratio 297.28
taleærum cultura ibid.35
talentum quantum contineat 577.40
talentum Atticum ſexdecim ſextarijs taxatur 618.16
tali quibus non ſint 210.38
talorum medicinæ 473.20
Talpana uua 241.7
talpæ animalis conſideratio, natura, cæcitas, uſus 533.13
talpæ armo tacta ſemina uberiora fiunt. 324.22
talpa magicis aptiſs. 533.15
talpæ cordis mirum ibidem
talpæ in medicinis uſus ibid.17.& 535.6
talpæ interdũ oppidum ſuffodiunt 136.35
talparum copia ubi 148.31
talparũ è pellibus cubicularia ſtragula ibidẽ
talpa ſub terra degit uitam 186.3
talparum mirus auditus ibidem
talpa uiſu caret, oculorũ tamen effigies ineſt ei 200.43
talpæ ſemper defoſſæ uiuunt 150.38
talpa ſubterraneum animal 166.42
tamarix arbor nullum ſemen aut fructũ gerit 273.21
tamarix frutex 235.37
tamarici folia non decidunt 270.44
tamarici folia carnoſa 271.38
tamaricis medicinæ 436.38
tamnia uuæ genus 416.34.48
tanum herba 389.35
Tanaquil Tarquinij Priſci uxor 644.12
Tanaquilis lana 145.24
tanos gemma qualis 651.12
taos gemma 661.42
taphiuſius lapis qualis 639.26
tapſi, id eſt ſinapis 356.35
tapſiæ herbæ medicinæ 465.46
Taraciæ ueſtalis ſtatua 590.43
Tarracinæ uuæ quales 240.49
tarandi animalis conſid. 138.29.32
tarandus colorem mutat ibidem
tardas, quas aues Hiſpan. appellat 173.16
Tarentina uina optima 241.17.244.17
Tarentinæ pineæ nuces quales 254.17
Tarentina pira 256.32
Tarentinæ ficus quales 257.30
Tarentinæ nuces 259.23
Tarentinæ caſtaneæ quales ibid.37.41
Tarentina myrtus qualis 262.7
Tarentina cupreſſus 276.23
Tarentinus medicus 360.29
Tarenti Coloſſus 599.12
Tarpeio delubro caput ho. inuentũ 493.19
Tarquinio regi à Sibylla allati libri 233.20
Tarquinius Priſcus Romanorum rex quando 251.8
Tarquinij Priſci filius primum prætexta donatus 573.30
Tarq. Priſci ſtatua ſine annulis ibid. 28.33
Tarquinius Priſcus aurea tunica triumphat 578.36
Tarquinij Priſci pater 606.35.619.47
Tarquinij Priſci opera Romæ 635.12.14
Tarquinius Superbus Rom. rex hortum colere ſolitus 346.27
Tarquinius de ſanguinario nuncio ibidem & 356.27
Tarquinij Superbi de decuſſis papaueribus hiſtoriæ ibidem
Tarquinij Superbi dirum factum ibidem
Tarquinio regno pulſo ſerpentem latraſſe. 141.23
Tarraconenſia uina 244.10
Tarrupia uua qualis 241.18
tarum arbor 222.49
taſconium quid 579.16
Tatius L. Ruffus cos. quid circa agros 314.4
Tartæus ſal qualis 553.18
Tauricus ſculptor 587.16
Taurici pictoris opera 628.14.& 619.6
Taurominitani collis uuæ quales 240.9 & 243.40
taurus auis cur dicta 178.50
taurorum coitus 184.19
taurorum fel quale 205.27
tauri in medicinis uſus 514.22
tauri Indici miri 133.2
taurorum conſideratio 143.38
taurorum inter ſe dimicatio 144.10
tauri generoſitas in quo ibid.7
tauri ſanguinis remedia 366.20
tauros necandi inuentio 144.13
taurorum uictimæ laudatiſſ. ibid.14
tauri ſanguis uenenoſus, & contra eum remedia 427.39.426.36.505.43.207.44
tauri, id eſt terreſtres ſcarabei 535.10
tauri cœleſtis ſigni ſtellæ quæ 13.19
Taxica, id eſt toxica unde dicta 268.8
taxicon quid 468.15
taxi arboris conſid. 268.3
taxus arbor ubi uenenoſa ibidem 4
taxus quo innoxia fiat ibidem 9
taxo folia non decidunt 270.44
taxi arboris medicinæ 440.48
tectoria qua ratione fiant 641.35
tegetes ex qua materia 392.3
tegulas Cinyra primus reperit 124.5.
tela ſagittasq; è corpore extrahentia 456.9 & 476.45.& 477.12.& 491.22
telorum uenena extinguens 409.3. & 503.19
Telchius Caſtoris & Pollucis auriga 82.18
Telephanes pictor 606.32
telephion herba 491.1
Teleſtus poeta 615.46
Tellana ficus 257.32
telicardios gemma 661.21
Telinum unguentum 227.4
telirrhizos gemma 661.20
telis, id eſt fœnum Græcum 446.49
Telluris ædes Romæ 591.17
Telmeſicum uinum 244.23
Temetum uinum dicebatur 245.48
temperamento utendum 423.22
temperantia in cibis utiliſsima 497.19
tempeſtatũ conſid. 12.35. 13.6.16.2.16
tempeſtatum pronoſtica præſagiaq; 340.2
tempeſtates quibuſdam certis annis intenduntur ibidem
tempeſtate imminente, uaſa ſudare dicuntur. 342.7
tempeſtates quæ uocentur 334.38
tẽpeſtates ex quib. exeant ſideribus ibid.39
tẽpeſtatũ remed. 336.1.657.33.658.45
tempeſtiuitas quantum proſit 280.40
templorum faſtigia unde orta 620.1
templum in toto orbe excellentiſsimum ubi. 634.10.27.37
temporis æqualitates quibus diſtinguuntur. pag. 22.2
tempora tria ſeruanda in ſatione arborum. 298.25
tẽporis cardo quadripartite diſtinct. 329.
tẽpora tria ueteres fructus metue= bant (40 335.11
temporis partes quales futuræ ſint quo noſcitur 340.49
temporũ doloris remedia 379.39
Tempſæ uinum quale 244.1
temulentia unde dicta 245.48
temulentia libidines docet 250.7
tenaſmos quid, et eius remed. 512.1.564.8
tenaſmi morbi remedia 363.1.& 376.17 & 377.26.& 413.39.& 468.2.& 484.12.& 486.40.& 504.23.& 536.43.567.21.25.382.32.604.29
Tentyritæ populi crocodilis terrori ſunt 135 22.& 495.1
tephria quid & unde 630.25
tephritis gemma 661.23
tepidare quid 308.48
teragus piſcis 572.16
teramnon quid 324.8
terebinthi arboris conſideratio 230.25 & 268.37
terebinthus quando germinet 272.25
terebinthus quæ loca amet 270.11
terebinthus quando ſemen & fructum reddit 273.10

terebintho non decidunt folia 270.43
terebinthi natura qualis 281.45
terebinthi calices ubi ibid.46
terebinthi picem fundunt 248.31
terebinthi resina qualis ibid.34
terebinthi medicinæ 433.7
terebinthizusa gemma 655.19
terebra Gallica qualis,& eius usus 296.35
terebra à quo reperta 124.21
terebrarum uaginæ ex qua materia 283.50
teredinum consideratio 283.7
teredo quæ proprie dicatur ibidem 8
teredines cur non generentur in lignis quibusdam ibidem 11
teredines quarum arborum materiam nõ attingant ibid.12 & 269.23
teredini quæ arbores obnoxiæ 306.14
teredines facile sentientia 385.11
teredinis mira uis 188.28
teredini dentes mirabiles ibidem
Terei patria quæ 54.17 & 174.25
Terei tecta cur hirũdines nõ intrẽt 174.25
Terentia Ciceronis uxor uixit annos centum decem & septem 120.10
Terentius Cn.scriba 233.5
Terentius Caius Lucanus 610.20
Terentij Coracis interitus 122.42
tergeminos interdum nasci 107.27
Tergilla qd Ciceroni obijcere solitus 250.32
tergoris animalium consideratio 208.12
tergora quibus animalibus durissima ibid.15
Tericles sculptor,& eius calices ex terebintho 281.45
terracina syluis scatet 276.9
terræ elementi cum alijs elementis situs,& ordo 2.5 & inde
terra sola elementorum immobilis ibid.10
terræ umbra qualis figura 5.6
terræ umbram lunæ altitudinem nõ excedere ibidem
terra minor quàm luna 5.18.32
terra quæ habitabilis 7.17
terræ consideratio 19.1
terra cur mater nuncupatur ibidem
terræ erga homines beneficia ibid.3
terra elementorum mitissima ibid.10
terræ forma qualis 19.40.49
terram globosam esse 19.40 & 21.14
terræ figura pineæ nucis 20.3
terram undiq; coli ibidem
terra in mundi sita medio 20.39 & 21.46
terræ habitabilis portio 21.19
terræ zonæ quinq; ibid.23
terra mundi punctus ibid.38
terræ mediũ optimè temperatũ 23.47
terræ nouiter natæ ubi 25.24.33
terras quas maria irruperint 25.41
terræ à mari sublatæ 26.7
terræ absorptæ plures ibid.2
terræ rerum copiæ ibidem 24
terræ semper trementes 26.40.43
terræ cantu saltantes ibidem 47
terræ mira plura 27.1
terra quædam animalia uiuunt 186.36
terra quando fertilis 287.25
terræ cum arborib.societas 288.3
terrarum differentiæ plures ibid.18 & inde & 289.7
terræ quæ arborib.frugibusq; aptæ 290.17
terra pinguis uni, non semper pinguis alij ibidem 21
terræ amaræ & macræ quomodo probentur. 289.8
terræ qualitatum probatio ibid.
terrarum uitia ibid.13
terræ odor qualis esse debet,& quomodo cognoscatur ibidem 27
terræ quæ frugibus serendis utiles ibid.35
terræ cultura intermittenda ibid.36
terra ubi fertiliss. ibidem 40
terræ quõ terra emendentur ibid.42
terræ genera plura ibid.49 & 290.11
terræ ut pingues fiant capitibus 6.7.8.9 libri decimiseptimi
terra parens nostra,& eius in homines beneficia 310.40 & 312.30
terra cur antea fertilior quàm modò ibid.21
terras quales colere solent ibidem 31
terra quibus seminibus emacretur 319.30
terra apta cuiq; segetum 324.40
terra quæ cuiq; apta legumini 324.46
terrã macrã & pinguẽ quæ exigunt ibid.
terræ cultura 326.30
terræ qualitas, & quid post aliud recipiat 327.11
terra quæ uaria recipit semina ordine quodam ibidem
terra quæ alternet & quæ non ibidem
terra quando aranda 331.32 & 332.49
terræ cum cælo societas 334.16
terræ fel herba quare dicta 454.2
terræ malum herba 456.26
terræ uenenũ quæ herba dicatur ibid.40
terra auaritiæ causa effoditur 19.29 & 572.35
terræ benignitas ac beneficia 620.30
terrarum uarietas 621.12
terræ quæ in lapides uertuntur ibidem
terrarũ genera & medicina ex eis 623.46
terra scorpiones serpentesq; necat 624.49
terræ tuber herba quæ 458.14
terræ hiatus qualis & unde ibidem.
terra à talpis excitata in medicina 535.8
terræmotus consideratio cap.81.82.83.84 lib.2 & 634.11
terræmotus effectus 24.18
terræmotus causa quæ ibidem 2
terræmotus prædicitur aliquando ibidem 6
terræmotus futuri signa ibid.35
terræmotus futuri auxilia ibid.41
terræmotus ingens 25.4.16
terræmotus miracula ibidem 16
terræmotus qui,& quando noxij 15.41
terræmotus ubi nunquã,et ubi semper 27.11
terræmotus aquas profundunt, sorbentq; 550.33
terræmotu montes rumpi 111.15
terrena in cælum tendentia deprimit siderum uis 12.22
terrestrium animalium genetatio 184.3
terrorem inducentia 445.3
tertianæ febris remedia 376.30 & 397.1 & 402.39 & 404.50 & 405.4 & 413.32 & 445.43 & 455.13 & 474.15.23 & 489.9 & 496.23 & 499.42.44
testeras quis reperit 124.40
Testacea pira 256.3
testium animalium consideratio 211.31
testes buteonibus terni ibidem 34
testium & genitalium morbi remedia 365.47.& 367.6.& 370.11.& 376.32 & 379.33.& 393.31. & 396.4. & 405.41.& 412.36. & 413.18. & 423.50.& 428.50. & 429.50. & 432.1.& 436.40. & 638.29
testium tumores sedantia 372.1 & 431.45. & 471.42. & 472.2 & 557.34. & 624.18
testium inflammationes & ardores sanantia 413.25 & 414.21 & 416.29 & 420.46 & 471.6 & 556.30 & 561.39
testiculi suum lege interdicti 146.49
testudinum piscium cõsideratio,genera, usus, medicinæ 561.11
testudinum cibus ibid.15
testudo quomodo citrà fastidium sumi possit. 569.5
testudinum consideratio,natura,captura, locus 152.23
testudinum mira magnitudo ibidem
testudines ubi cornigeræ ibid.39
testudinum partus ibid.35 & 164.49 & 166.37
testudines terrestres 152.42
testudines cortice teguntur ibid.50
testudinis pulmo qualis 204.50
testudines Celtinæ 152.40
testudines ubi ut sacræ adorantur ibid.41
testudines sine lingua,& dentibus, & quid loco eorum 152.33.204.12
testudines pisces quando secari cœptæ 152.46 & 284.12
testudines cum serpentibus pugnaturæ,cunila herba se muniunt 372.33 & 136.4
testudines ubi maximæ 90.38.& 92.35
testudo ubi plurima 98.39
testudinum in medicinis usus 568.46 & 569.5
testudines in ædificijs à quo inuentæ 124.36
tetanicorum,id est,musculos qui sunt secundũ spinam inflectere non potentium,remedia 426.16 & 475.36
tetartemorium quid 120.26
Tethalassamenon uinum 244.41
tethea piscis 572.12
tethearum medicinæ 567.19 & 568.50
tetradoron laterum genus 621.39
tetragnathij natura 526.2
tetralix herba 192.2 & 390.31
tetraones aues 173.11
tettigometra quid 196.28
tettigoniæ cicadarum genus ibid.24
Teuca Illyriorum regina Romanorũ legatos perimit 590.37
Teucer crustarius 587.23
teuchites iuncus 392.44
teucriæ herbæ medic. 470.33.44
Teucrion herbam teucer reperit 451.45
teuchalis herba 488.46
Teutonũ legati facetũ responsum 607.28
teuthrion herba quæ 385.21
thalassagle herba qualis,& ubi 455.5

Thalassites quid 244.41
Thales philosophus quando 5.40
Thales solis defectum reperit ibidem
Thales horologij inuentor 23.28
Thaletis Democritiq; de oleo empto prudens factum 334.15
thalictrum herba 491.9
Thalassomeli quid 552.2
Thamyras citharœdus 619.5
thamnacum herba 397.48
thapsias arbor 236.25
thasium uuæ species 241.21 & 242.8 & 244.24 & 248.8
Thasiũ uinũ 244.18. 246.22. 248.5
Thasiæ nuces 259.23
theamedes lapis ferrum abigit 637.39
theangelida herba qualis 445.7
theatra croco repleri solita 384.2
theatrum Rom. quando & à quo 634.48 & 635.43
theatra pensilia 636.10
theatrorum uela qualia 344.11
theatrorum orchestris uox superiecta deuorat tur 212.20
Thebaidis regionis fertilitas 325.20
Thebana urbs sæpius capta 174.24
Thebæ ab Alexandro captæ 594.3
Thebarum tecta cur hirundines non subeant. 174.24
Thebanum bellum quando 284.34
theocolitos gemma 661.24
Thelephanis statuarij opera 594.39
Thelephanes pictor qualis 606.32
Thelephũ Achill. qua herba sanat 451.34
Thelephi pictura 612.16
thelygonon herba qualis 478.24.35 & 472.41
thelygonos herba quæ 484.27
thelypteris herba 485.39
Themisio medicus 247.46
Theocriti incantationes 493.39
Theodorus præstigiator pictus 619.9
Theodorus plastices inuentor ibi. 46
Theodorus architectus 633.39
Theodori statuarij opera 619.2.19
Theodori pictoris opera 619.2.19
Theodori fundus 608.44
Theombrotion scriptor 444.44
Theomnestos pictor 596.45 & 615.38
Theon pictor 619.5
Theophrastus quãdiu ante Pliniũ 345.2
Theophrastus quando floruit 234.25 & 583.18
Theophrasti de coronis 382.25
Theophrasti laus, & quæ cõtra eum scripsit, prolog. 1.101 & 251.4
Theriace uitis mira 248.6
theriacæ confectio qualis 380.47.520.6
theriaca contra uenena 380.47
theriacæ compositio in limine ædis Aesculapij incisa ibidem 48
Thericles sculptor, & eius calices ex terebintho 281.45
Therimachus pictor quando 612.44
therionarca herba qualis 444.50.458.7
therminũ lupinorũ oleum ad quid 423.27
Theromachus statuarius 593.14
Thesei pictura 612.7.617.34.618.20
Theseo Hecale quã herbã apponit 407.27
thesion herba quæ 391.32
thesium herba qualis 405.31
thessa piscis 572.12
Thessalia quando ficorum habeat copiam 272.3
Thessaliæ magica 531.49
Thessalorũ de necãdo tauro inuentũ 144.12
Reliqua quære parte secunda
Thesmophoria, id est Cereris sacra, nõ nisi à castis celebrabantur matronis 436.6
Thespiadum præliũ 594.34.628.13.40
Thetidis deæ simulacrum 627.24
thia arbor 234.22
Thiatis mensis 488.15
Thieldones equi quales 142.33
thieum succinum 647.50
Thyadum simulacrum 627.15
Thimarchides pictor 596.45
thymbra herba 356.10
thymelæa frutex 235.30
thymi herbæ species, natura, usus 386.28
thymum apibus gratum ibid. & 191.38
thymi augurium 386.28
thymi semen deprehendi nõ potest ibid.30
thymi ubi ingens copia ibid.37
thymo apes delectantur 388.3
thymi genera, & medicinæ ex eo 395.42
Thimon pictor 596.45
thynni piscis medicinæ 566.19
thynni piscis in medicinis usus 570.30
thynnorũ copia ubi 149.24 & 153.30
thynni præcipua magnitudo preciumq; 157.17
thynnorum captura quando 154.11
thynnis uita breuis ibid.13
thyrrheus lapis qualis 29.46
Thysias pictor 596.41
Thysicrates statuarius 594.36
Thysselij herbæ medicinæ 460.19
thlaspe herba quæ 496.10.16
Thoas quidam à dracone seruatus 132.20
thoes luporum genus 138.30
Thoes leonibus inimici 187.27
thoracis morbi remedia Quære Pectoris remedia
thorybetron herba qualis 468.37
Thraces ex quibus panem faciunt 401.39
Thraces lapillo dies quales sint computant 117.24
Thracia rigore frugum fertilis 288.48
Thraciæ triticum quale 316.20.46
Thracum Bacchi sacra qualia 276.37
Thraciæ uinum quale 242.28
Thraciæ gemmæ genera tria 661.22
Reliqua quære parte secunda.
Thracius lapis aqua accenditur, extinguitur oleo 581.33
Thrascia uentus 14.38
Thrason pictor 596.45
thrauston lacrymæ genus 273.36
thryallis herba quæ 391.13.458.44
thripes uermes quales 283.9
Thucydidis exilium & laus 115.10
Thurianus tomus 572.11
Thurinorum collium uuæ quales 241.18 & 244.2
Thurinus ager ubi et in eo quercus mira 270.46
thus Minæum unde 218.45
thus Lydiæ quale 275.50
thuris consid. 218.33 & 219.7
thuris ligno Sabæi coquunt 221.25
thure non supplicabatur Troiano tempore. 226.11
thuris copia ubi 97.31
thure dijs supplicatur 410.34
thus terræ quid 433.16
thus contra cicutam 459.30
Thuscorum de fulminibus opinio 16.42
Thuscis ager non aratur 326.20
Thusciæ uuæ peculiares 241.6
Tiberiana pira quæ 255.50
Tiberius Imp. quid in sternutamentis 494.9
Tiberij principatu ingens in Asia terræmotus fuit 25.17
Tiberius nocte ac die in Germaniam proficiscitur 112.26
Tiberij tempore chartæ inopia 233.26
Tiberij Imp. nobilis mensa ibid.47
Tib. quid de nobilitate uini senserit 243.30
Tiberij Claudij tempore institutum ut ieiuni biberent 250.18
Tiberius Imp. qualis fuerit ibid.24
Tiberius Imp. ad merum pronus ibidem
Tiberius quibus piris delectatus 256.1
Tiberius quid balanum uocabat 239.36
Tiberius Imp. lauro coronabatur tonante cælo, & quare 263.13
Tiberius quibus lignis naumachiarium pontem reficit 280.31 & 281.24
Tiberius Imp. in capillo tondendo seruauit interlunia 280.48
Tiberius Imp. cucumere delectatus 347.43
Tiberius Sisere maxime delectatus 349.47
Tib. dictũ de asparagis & corruda 354.37
Tiberij arx in Capreis insula 40.50
Tiberius picturis templum Augusti decorauit 607.46
Tiberium Agrippina uxor bolcto perimit 407.50
Tiberius ingẽti precio picturã emit 612.10
Tiberiũ marmor quale 639.18.21
Tiberij principatu mirum uitri temperamentum repertum 643.22
Tiberius obsidianam Menelai imaginẽ Aegyptijs remisit ibidẽ 30
Tiberij Imp. morbus 464
Tiberius Imp. quo natus augurio 182.28
Tiberij Imp. parentes ibidem
Tiberius nocte ut die cernebat 201.4
tibiarum materia 234.46 & 278.16
tibiarum doctrinæ plures 278.40
tibiarum differentiæ plures ibid.45
tibiarum repertores 124.47. 125.2.
tibiarũ exulceratarum remedia 426.9
Tibur oppidũ ante Romam, & ibi ilices tres 284.31
Tiburtius Tiburis conditor, ubi inauguratus ibidem 32
Tiburtius quando, & cuius filius ibidem
Tiburti uua quæ 241.14
Tiburtina ficus qualis 257.23
Ticinensis agri sabulũ nigrũ utile 288.22
Ticinius Pub. primus Romam tonsores duxit 125.37
Tigranes rex à Pompeio uictus 113.46

tigrinæ menſæ 234.5
Tigris fluuius non inuehit limum ut Nilus 324.38
Tigris flu. reſtagnatio ac fertilitas 325.22
tigridis feræ conſid. 132.41
tigrium ferarum ubi copia 88. 42 & 132.41
tigrides à quo primùm aduectæ Romam ibidem 37
tigridũ erga natos affectus ibid.42
tigridum coitu canes concipere 140.44
tiliæ arboris conſideratio, & genera plura 269.17
tiliæ fructũ nullum animal attingit ibi.20
tilia quæ loca amet 270.12.13
tilia quando germinet 272.23
tilia molliſsima calidiſsimaq; 282.5
tilia apta ſcutis ibidem 13
tilia ad mille uſus expetitur 333.38
tiliæ corticis uarij uſus 266.47
tiliæ medicinæ 435.18
tilos uermis 530.31
Timagoras pictor 610.50
Timanthes pictor 611.33. 612.20.23
Timarchides ſculptor 628. 20.22
Timarchi maxillæ quales 203.9
Timarchus ſtatuarius 593.15
Timarete pictrix 611.10
Timaris regina 660.49
timelæa frutex 235.30
timentium hominum remedia 453.18 & 501.13 & 502.44.43 & 563. 13 & 570.42 & 650.1.499.48
timoris ſignum in oculis 201.12
Timomachi pictoris op. 618.14.619.11
Timon philoſophus qualis 112.2
Timon pictor 596.45
Timoſthenes ſcriptor quis 99.46
Timotheus ſtatuarius 627.43
Timotheus pictor 596.44
tympana quæ 586.25
tympani gypſi uſus 624.31
tympania margaritæ genus 159.47
tympanicorum remedia 453.15
tymphaici gypſi uſus 624.31. 642.11
Tyndaridum pictura imperfecta 619.16
Tyndaris ad uitam reuocata 518.5
tinearũ uermium conſid. 198.43
tinearũ ſiue tæriarum intra hominẽ tricenum pedum longitudo ibidem 27
tineæ quõ naſcantur ibidem 43
tineæ ubi ſunt, & ubi non 491.40
tineæ quomodo pellantur 361.37 & 362.50 & 438.42
tineæ ueſtem quam non attingant 495.7
tineæ ueſtes ne lædant 254.5.483.33
Tineæ propria quæ 283.9
tinearum remedia 364.17 & 366.36 & 370.33 & 372.24 & 374.36 & 404.42 & 424.48 & 425.17 & 427.14 & 428.28 & 432.15 & 437.34 & 468.4 & 478.40 & 483.33 & 485.46 & 512.4 & 527.21
tingendi materia 580.50
tingentes corpora tota ubi 100.30
tingentium uota quæ 655.46
tinnunculi auis conſid. 178.4
tiphe genus frumenti 318.1.46
Tiphis nautæ reperta 125.26
tiphion flos qui 387.36
typhon quid 16.7.16
typhoni reſiſtentia 639.36
Typhon rex 10.28
tyrannus quis primus fuerit 124.27
Tyranniana pira 255.49
Tireſiæ uatis monumentum 661.7
Tyria purpura qualis 72.14 & 385.27 & 609.29
tyriambeſtus color 162
Tyridates magus 532.50
Tyrium uinum 244.23
Tyrius color 162.20.43
Tyronis lib. ad Mecœnatem 357.10
Tyronum toga 145.28
Tyrrheni à Lydis orti 37.41
Tiſicrates ſtatuarius 594.36
Tiſicratis filius Archeſilas pictor 619.45
tithymallon herba, & ex ea medicinæ 375. 45 & inde
tithymalli herbæ genera plura 469.31.33
tithymaſſum herba lactaria ibid.31
tithymalli genus platiphyllon 474.38
Tithoes rex quis 633.11
Titus Sabinius à cane defenſus 140.32
Titi Imp. domus 628.31
Titi Fullonij ſenectus 112.21
Titus Septimius curulis ædilis 597.4
Titius prætor 546.40
Tituli ſuperbi nõ quærendi libris prol. 1.97
togarum ueſtium differentiæ 145
toga prætexta à quo 162.24
Tolutim equos ingredi 142.35
tomus quid 572.11
tonantis Iouis ſimulacrum 595.41
tonantis Iouis ædes 595.36
toni muſici 9.23
tonitruorum conſid. 13.32
tonitrua omnia fortuita Ibid.38
tonitrua quõ cauſantur 16.4
tonitrua quæ præſagiant 341. 15
tonitrua arte fieri poſſe 502.36. 633.31
tonitrua crebra quid pariant 345.21
tonitrui fulguris pictura 614.33
tonitrus pecoribus abortum infert 144.47
Tonos quis 608.5
tonſillæ in homine quæ 203.43
tonſillarum morbi remedia 366.16 & 370.44 & 373.20 & 376.11 & 393.11 & 401.39 & 403.8 & 409.32 & 410.42 & 415.37 & 425.12 & 439.10 & 440.50 & 441.44 & 443.26 & 465.50 & 480.35 & 496.11 & 509.49.47 & 555.3 & 361.38 & 566.31 & 564.10 & 598.29 & 599.21.38 et 623.40 & 648.23
tonſores Romæ quando primum fuerint. 125.35
topazij gemmæ conſid. 654
topazius qua ratione repertus ibidem
topazius miræ magnitudinis ibid.31
topazij ubi reperiuntur ibidem 33 & 646.28
topazij genera plura ibidem
topazin quid ibidem 28
topazium unde dictũ 98.32. 654.27
tophus quid 206.16
topiaria herba 387.44
tordylion ſemen quid 378.21
tordilis herba qualis 446.21
Toreutice ars 593.29.37.612.42
torminale Sorbi genus 258.48
torminum morbi remedia 361.30 & 365.20 & 366.43 & 368.8 & 369.41 & 370.31 & 371.39 & 372.12 & 374.11.40 & 377.29 & 379.11.29.46 & 380.11.31 & 394.36 & 395.20 & 396.34 & 397.21.45 & 401.11 & 406.14 & 411.36.42 & 412.33 & 413.22 & 414.20 & 419.48 & 422.25 & 424.3.48.50 & 426.9 & 427 7.50 & 429.42 & 433.29 & 435 40 & 437.39 & 439.34 & 440. 38 & 442.22 & 444.12 & 446. 34 & 453.17 & 463.1 & 468.5 28.45 & 469.3 & 470.26 et 478 23 & 482.8.33 & 489.21.48 & 490.22 & 501.30 & 504.29 & 511.33 & 522.35 & 537.8 & 555. 8 & 556.34 & 560.21.49 & 567 19.28 & inde
tormina iumentorum quomodo ſiniuntur. 545.3
torni inſtrumenti repertor 124.21
torpedo piſcis marinus 558.41
torpedo piſcis planus 156.32
torpedinis mira ſolertia 163.10
torpedinis iecur tenerrimũ ibidem
torpedo quando parit 165.19
torpedo octogenos fœtus habens reperitur ibidem 28
torpedo ubi per hyemem latitat 154.36
torpedinis piſcis mirum 570.22.558.42
torpedinis uis ad partus 570.23
torpedinis medicinæ ibid.34.49
torpedo piſcis uires adimit homini 558.41
torporem inducentia 445.1.558.41
torporem tollentia 431.36. 474.5
Torquatus cur dictus 574.7
Tortiuum muſtum ſecundum Catonem. 249.14
torus è ſtramento priſcis 145.20
toxicon quid 468.15
Toxica unde dicta 268.8
toxicis quæ ſint contraria 360.2 & 431.10 & 432.30 & 523.22
toxicorum remedia 400.50 & 527.39
trabea ueſtis purpurea à Romulo 162.24
trabeæ ueſtes quæ 145.32
trabes cæli faces 11.15
trachy balſami genus 224.18
trachinia roſa qualis 382.39
tragacanthe frutex 235.35
tragacantha herba qualis 476.35
tragelaphi animalis deſcript. 138.13
tragemata palmarum ſpecies 230.1
tragion herba 491. 20
tragi ſpongiarum genus 557.6
tragion frutex ad quid utilis 235.33
tragos herba qualis 492.24
tragos piſcis genus 163.39
tragos ſiliginis genus 318.46

tragœdis quæ gestanda sunt 658.39
tragonij herba 491.20
tragopanes aues 180.46
tragopogon herba 389.50. 491.28
tragorigani herbæ consideratio, medicinæq; 373.9
tragum tritici genus 317.26
Trallibus palma in basi statuæ Cæsaris enata 308.18
Tralliana uasa fictilia 620.4
translatio quibus herbis prosit 357.36
transf. in simile uel melius facienda 293.15
translatio plantarum quando & qualiter facienda ibidem
Transmarina uina qualia 244.17.44
Transpadanæ Italiæ arbusta ex quibus arboribus fiant 304.18
trapetas quis primus inuenerit 124.26
Trasimena clades 25.19. 257.49
Trebellica uina 244.4
Trebiæ clades Romanorum 257.49
Trebius Niger quis 157.43
Trebij ædilis in populum Rom. beneficia, & eius statua 312.9
Trebulana uina 244.5
Tremellij M.q Samnites uicit statua 390.34
tremoris remedia 434.20
tremulis utilia 423.20 & 453.15 475.39 & 487.4 & 501.7
Triarius ubi superatus 81.34
tribuli frugibus inimici 323.48
tribulus herba 390.13.46
tribulus ubi in cibis excipitur ibidem 47
tribulus dira res ibidem
tribuli herbæ genera, medic. usus 401.36
Tribuni ærarij unde dicti 588.15
Tribunitiæ seditiones Romæ 264.25
Tribunorũ militariũ salaria unde 589.15
tribunorum decuriæ 575.36
Tribus rusticæ urbanæq; quæ erant 311.47
trichiæ pisces 154.8
trichias bis anno parit 165.16
trichitis aluminis species 623.20
trichomanes herba qualis 491.5
trichmon herba 398.6
trichrus gemma 661.19
triclinia ex argento 586.11.21
triclinia testudinea ibidem 22
tricliniorũ pedes ære ornantur 589.8.31
trichomanes herba 405.12
tridacna ostrea 564.4
Trientis signum quod 577.9
Trientis ærei mirum 601.5
triferæ arbores ubi 273.48
trifolium herba inhorrescit tempestate imminente 342.6
trifolium serpentibus inimicum 395.34
trifolium in Tyriaca 380.50
trifolij usus in coronis 386.18
trifolij genera plura ibidem
trifolij herbæ medicinæ 395.32 & 442.19 & 474.38
Trifolina uina 244.5
triginon quid 609.18
trigonon herba, & corona ex eo 386.12
trigletes gemma 661.38
trimenon triticum 317.4
triophthalmos gemma 661.36
triorchis herba quæ 453.3
triorchis auis qualis ibidem 5
triorchis accipitrum genus 169.44
triorches quibus inimicæ 187.19
tripatinum quid 620.48
tripes uermes quales 283.8
Tripedanea uua unde dicta 241.27
tripodes Delphicæ 589.34
Tripolitum uinum 244.23
Triptolemi fabula à Sophoc. scripta 316.27
Triptolemi pictura 627.14
Triptolemi simulacrum 627.14
tripudia gallorum qualia 172.21
triremi quis primus usus est 125.15
trissago herba 442.11
trissaginis herbæ medicinæ 477.25
tristitia animi quomodo tollitur & 432.44
tristitiæ luctus cuiq; esse 409.50
Tritanus, & eius fortitudo 112.7
tribales herba 462.13
tritianum brassicæ genus 354.11
tritici grana maxima in Bactris 317.4
triticũ terris ferè omnibus cõmune ibid. 49
tritico nihil fertilius 318.48
triticum in Bizantio Africæ fertilissimum. ibid. 50 & 289.39
triticum quod fertilissimum 319.4
triticum pinsendi ratio ibid. 14
triticum ubi serendum 324.44 326.30
tritici quantũ serendũ in iugere uno 327.45
triticum quo serendum tempore 328.14
triticum quo tempore metendum 336.18
tritico maxime cur innascantur animalia noxia ibidem 43
triticũ optime seruatur in scrobibus ibid. 48
triticũ ut quinquaginta duret annis 337.2
tritici farinæ quibus prosint 410.41
tritici palearum medicinæ ibid. 46
tritici granorum medicinæ ibid. 40
tritico genicula quatuor 315.35
tritici genera plura 316.17
triticum Italiæ optimum ibidem
triticum ubi excellens ibidem
triticum unde Romam aduehunt ibid. 31
tritici uaria pondera ibidem
triticum paucis diebus matureſcens ibid. 46
tritones maris beluæ 249.42. 571.26 572.12. 627.25
triunx nummus unde dictus 577.10
triumphali denas argenti libras in suppellectile crimini dabant 314.15
triumphalis corona 399.35
triumphalis cœna cum minio 583.15
triumphantiũ corpora minio illini ibid. 14
triumphantis habitus qualis 573.38 578.36
triumphantes myrtea corona utebantur. 262.20.24
triumphantes qua lauro utebantur ibid. 39
triumphaturis in tẽplis coronæ dicandæ conferebantur 264.34
triumphantium statuæ quales 585.1
triumphantium currus 495.41
triumphantes purpura utebantur 161.31
triumphantes numina uicta ducebant 67.17
triumphi descriptio ibidem
triumphus cui extero Romæ cõcessus ibi. 14
triumphũ Bacchus inuenit primus 123.38
trixago herba 162.44
tryxalis locustæ genus, & ex ea medicinæ. 536.4. 542.29. 543.35
trixis arbor 253.17
trochilos aquilæ inimicus 147.17
trochilos auis quid cũ crocodilo 135.10.37
trochos piscis ipse se init 165.37
Trœzenium uinum mirum 248.4
Trogi de uita hominis dicta 212.38
Trogi error de palma 291.31
trogo auis 171.27
Trogloditarum animalia qualia 199.30
Troglodytæ prædones 654.25
Troia quando Ilium uocari cœpta 284.39
Troia quando capta 631.16.
Troiæ temporibus nulla pictura 606.43
Troiano bello rosarum coronarum usus erat. 382.35
Troianis temporibus nullus annulorum usus. 537.43
Troiano tempore non erant unguenta, nec thure supplicabatur 226.10
Troiano bello quibus clypeis usi 606.19
Troiani belli pictura 619.3
Tropæi uenti qui 134.6
Trophonij simulacrum 594.35
Trossuli milites cur dicti 576.12
trulla ingentis precij 646.48
tuba ænea à quo reperta 124.36
tubarum crepitus è cælo sæpe auditus 18.19
tuber arborum 269.34
tuberes malorum arborum genus 255.15 19 & inde
tuber quando floreat 272.46
tuberes quomodo seruntur 292.46
tubera fructus terræ qualia 345.4
tuberum terræ consid. ibid. 20
tuberum genera duo ibid. 9
tubera quando nascantur, & ubi seruntur. ibidem 20
tubera ubi maxime proueniunt ibidem
tuber terræ herba quæ 458.13
tuberum morbi remedia 409.28 & 475.6
Tubero Aelius à rogo reuixit 121.42
Tubero Q.u. consul 132.36
Tuberonis Lucij capite Picus Marcius consedit 171.42
Tucia uestalis quando aquam in cribro tulerit 493.8
Tuditanus historicus 233.7
Tullus Hostilius rex fulmine ictus, & quare 17.2 & 493.17
Tulli Cæcilij statua 590.35
Tullij Liberti carmen 546.15
Tullius eques Romanus breuis staturæ homo 111.26
Tullius Cicero Quære Cicero
tumoris corporis remedia 363.4 & 365.19. & 372.34. & 373.10. 37.39. & 376.28. & 377.38. et 380 16. & 396.5. 397.29. & 402.37. & 403.6. & 410.5. & 412.10.21 & 412.37. & 415.20.32. & 421. 13.33. & 429.38. & 432.1. & 435. 15.38. & 440.43. & 461.34.39. & 466,8. & 472.30. & 475.6 & 514

& 514.33. & 520.40. & 569.48 & 624.15
tumorem maxillarum ſanãtia 426.7
tumores articulorũ quid diſcutiat 500.22
tunicam quæ prima texuit 145.28
tunica ab anulis ſenatũ diſtinguebat 575.24
Turannius Graccula ſcriptor 32.32
Turbo uentus 16.13.19
turbines ubi fiant 12.22
turbinibus nihil uiolentius 558.10
turbinis figura qualis 5.6
turbyſtum quid 581.5
turdorum medic. uſus 536.48. 537.40
turdus colores quando mutat 157.36
turdus ſermonẽ humanũ proferens 179.17
turdorum nidificatio generatioq; 181.49
turdorũ in Germania hyeme copia 174.32
turdorum fimus optimus 290.40
turdorum auiaria apud ueteres ibidem
Turianus pictor Rom. accitus 620.22
Turpilius Rom. eques, & pictor 607.2
turres ſalis ubi 96.20
turres uocales ſeptem ubi 634.33
turres Cyclopes primi inuenere 124.8
Tuſcanica ſigna quæ 591.35
Tuſcorum tibiæ quales 278.46
Tuſculana uiola qualis 385.47
Tuſculana Ciceronis uilla 400.18
Tuſculana uilla incenſa 635.50
Tuſculani ſuburbani collis qui Corne dicitur mirum 285.3
tuſſilaginis herbæ medicinæ 475.14 & 466.26
tuſſis remedia 359.16. & 360.27 & 361.36. & 362.27. & 363.2.49 & 368.47. & 369.3.5.39. & 371. 19.25. & 372.36. & 373.11. & 374 8. & 377.18.36. & 378.43. & 392 39. & 394.26.33.35. & 396.20. & 397.8. & 402.26. & 405.50. & 409.11. & 410.2. & 412.14. & 414.19.39. & 416.27. & 419.12. & 411.32. & 428.37. & 429.1. & 432.18. & 433.35. & 435.37. & 438.26. & 439.18.32. & 440.40 & 441.44. & 443.24.28.33. & 466.18.22. & 467.8. & 476.9. & 482.26. & 487.24. & 489.19. & 490.44. & 497.38. & 510.13. & 521.45. & 535.44. & 566.36. 39. & 604.43. & 622.44
tuſſes ueteres emendantia 361.29. & 362.10. & 366.43. & 374.44 & 378.39. & 394.5. & 395.45. & 403.8. & 409.14. & 412.34. & 418.8. & 421.12. & 426.6. & 428 37. & 432.19. & 440.3. & 442. 15. & 447.21. & 466.13. & 468. 21. & 502.26. & 505.3. & 555.17
ad tuſsim ſiccam efficaciſsima 378.8
tuſsim infantium eruca ſedari 368.47

V

Vaccarum lac cur optimum 456.22
uacinia ſeruorum ueſtes tingebantur. 270.26
uaciniæ arboris uſus et quo loco gaudeat ibid.
uacinia in aucupijs feritur ibidem.
Vafricies Toranij Mangonis 109.38
Valentis A. Iunij fortitudo 112.11
Valeria Romana cum dentibus nata 110.46
Valeriæ Publicolæ filiæ ſtatua 591.13
ualeriæ aquilarum genus 168.20
Valeria in familia quidam Lactucini cognominati 347.20
Valerianus ſcriptor 43.39
Valerius Cornelius 239.2
Valerius Marcus 262.25
Valerius C. conſul 345.35
Valerius architectus 634.49
Valerius Publicola primus conſul ibid.35
Valerius Soranus & eius pœna 39.19
Valerius Max. conſul 607.11
Valerius L. cos. 11.49
Valerij Coruini ſenectus, cõſulatus ſex, ac honores alij 120.6
Valerius Meſſala cos. 125.49
ualetudinis auguria 498.23
Valgij C. liber & laus 447.48
Vallares coronæ 264.21. & 399.35
Vappa uinum 243.33. & 248.46
Variana clades 119.16
Varianæ uuæ unde 240.26
Vari unde dicti 210.36
uarices uiro tantum, mulieri raro 210.29
uaricum remedia 401.41. & 403.9 & 424.18. & 472.45
uarices ne naſcantur 538.23
uaricorũ remedia 417.12. & 422.40 & 423.9. & 477.28. & 502.17. et 521.35. & 534.21
Varronis M. cum adhuc uiueret in bibliotheca imago poſita 115.27
Varronem M. arguit Plinius 233.4
Varro M. corona à Põpeio donatus 264.22 & 115.30
Varro M. quo anno de agricultura ſcripſerit. 312.40
Varro præfectus in pyratico Pompeij bello 42.48
Varronis M. liber De uiris illuſtrib. 606.3
Varronis ſenectus 524.4
Varronis M. Satyræ prologo totius Operis uerſ. 93
uas ingentis precij 646.49
uaſa adulterijs cælabantur 250.7
uaſa imminente tempeſtate ſudare dicuntur. 342.7
uaſa figulina ubi optima 620.37
uaſorum cruſtæ braſsica tolluntur 366.23
uaſorum luxuria frugalitasq; 585.40 & 586.44
uaſorum terrenorum uſus ibidem
uaſorum materia 640.12
Vatiæ unde dicti 210.36
Vaticani obeliſci à Caio Imp. 281.30
Vaticana ilex uetuſtiſsima 284.30
Vaticanus obeliſcus Romæ 632.12
uaticinantes quo ad furores utantur 398.28
uaticinantium conſuetudo 505.50
uaticinia plerunq; fallacia 112.14
Vatum Hetruſcorũ aſtus 403.21
Vatinij unde dicti 210.36
ueſtis repertor Cinyra 124.5
ueſtes ex qua materia 284.3
uehiculum cum quatuor rotis à Phrygibus repertum 124.24
Veientana gemma 661.26
uelare nihil, Græca res eſt 590.8
uelarum, frugis genus 414.17
uelorum nauium conſid. 342.30
uela nauium tingere conſuetudo 344.7
uela theatrorum qualia 344.11
uelo purpureo Cleopatra uſa ibidem 10
uelorum uarij colores ibidem 18
uela Icarus reperit 125.23
Veliterni ruris mira platanus 214.36
uelocitatem impedit lienis magnitudo 205.1
uelocitatis mira exempla 112.20
uenabula à quo reperta 124.34
uenæ cur in extremis ſui partibus exiliores. ibidem
uena ab oculis pertingẽs ad cerebrũ 201.34
Venafranum oleum optimum 251.33
uenatores helleboro ſagittas tingũt 453.21
uendere Liber pater primus inſtituit 123.37
ueneficiorum remedia 396.28. & 527.26 & 533.8. & 638.27
ueneficorum noxæ remedia 391.37
ueneficia tollentia 440.46. & 506.47 & 656.6
uenenata animalia quos non feriant 369.27
uenenatorum animalium inimica 429.11 & 436.17. & 438.12. & 439.34. & 449.22. & 506.40. & 562.25. & 563.11
uenenatorum morſus remedia 361.38. & 366.18. & 377.10. & 420.41. & 459.11. & 554.37
uenenum cur terra generet 19.16
uenena ſumpta qualiter nõ noceant 438.11
uenenum quotidie bibere quomodo quis poſſit 448.4
uenenũ terræ quæ herba dicatur 456.39
uenena ſibimetipſi homines excogitant 310. 43. & 459.15
uenenum ceruarium quod 487.41
uenenũ quidam in annulis portant 575.9
uenenum quibus pro cibo 174.18
ueneno quædam uiuunt animalia 186.38 & 213.12
uenenata animalia fame non intereunt. 186.38
uenenum uni letale, alteri pro cibo eſt 213.13
uenenum ocyſsimum quod 479.20
uenenum ueneno uincitur ibid.28
uenenum telorum extinguentes 409.3
uenenum ſagittarum quo extrahitur ibidem
uenena interdum prodeſſe 373.41
uenena non nocent ipſa habentibus 388.42
uenenatis ſagittis utentes homines 99.8
uenenis tinguntur arma, inficiuntur flumina. 310.46
ueneni ſumpti remedia 363.36 & 368.27. & 373.20. & 376.3. & 378.50. & 388.23.40. & 395.34
uenenum interdum contra uenenum 444. 29 & inde
uenenis contraria 360.2.16 & 377.10 & 378.50 & 396.26 & 404.46 & 405.37 & 407.10 & 410.3 & 414.23 & 422.21 & 424.26 & 426.31 & 428.31 & 432.29 & 436.18 & 438.11 & & 451.7 & 459.11 & 485.32 &

499.3 & 523.37 & 527.28 & 560
49 & 523.9 & 608.21 & 649.50
uenenorum etiam uenena reperiri 369.18
uenenorum marinorum remedia 379.10
uenereum labrum herba qualis 463.10 & 533.35
Venetia quibus arbuſtet agros 304.19
uenia ubi iuſta 32.19
Venerea pira 256.6
uenicula uua 240.47
uenter ne rugoſus fiat 405.25
uentris conſideratio 205.44
uenter quibus ſimplex uel duplex ibidem
uenter quibus nullus ibid. 45
uentre obeſi minus ſolertes 206.2
uenter ſolidi pedum aſper & durus ibid. 6
uentris gratia quæ fiant 467.42
uentris morborum omnium remedia ibid. 48
uentris morbus ne accidat 234.41
uenter plurimum negocij exhibet 467.40
uentris cauſa pars maior mortalium uiuit. ibidem
uenter peſsimum corporis uas ibid. 42
uentrem ſiſtentia 380.11 & 393.18 & 409.1 & 424.2 & 427.41
Quære, Aluum firmantia ſiſtentiaq;
uentris animalia expellentia 366.37 & 367.19 & 402.21 & 422.26 & 427.14 & 468.50 & 483.14 & 485.45 & 600.5
uentrem ſoluentia 364.36. 393.35 & 425.14
uentrem mollientia 362.4 & 364. 26 & 367.22 & 402.19 & 409. 43 & 427.14.16 & 433.9 & 483 14 & inde
Quære Aluum mollientia
uentrem purgantia 422.32
uentris doloris remedia 361. 4 & 362.3 & 364. 26 & 371.11 & 374.16 & 421.6 & 423.42 & 435.34 & 437.35 & 467.40 & 486.31 & 510.46
Ventidius P. qualis 117.44
uentilatio quibus diebus facienda 338.23
uentus quid 13.43 14.2
uentis nihil uiolentius 558. 9
uenti quantum ſuper terram aſcendunt 9.33
uenti futuri ſignum 12.6
uentorum regnum ubi ibidem 30
uentorum conſideratio cap. 47.48.49. 50 lib. 2
uenti in ſpecub. quibuſdã ſine fine geniti 14.2
uenti & flatus inter ſe differentia ibidē 7
uentorum lex ibid. 13.49
uentorum obſeruationes plurimæ 14.16
uentorum genera quot ibtd. 30
uenti quatuor apud ueteres ibid.
uentorum duodecim nomina ibid. 35
uentorum regiones ibid. 37
uentus quiſq; quo fiat ibidem 43
uenti qui frigidiſsimi humidiſsimiq; 15.24
uentorum qualitates ibidem
uenti qui ſaluberrimi noxiiq; ibid. 30
uenti omnes uicibus ſuis expirant ibid. 35
uenti quibus augentur, comprimunturq;. ibidem 44
uenti repentini qui 16.2
uentus terræmotus cauſa 24.12
uentorum miracula 26.30
uenti ubi letales ibidem
uenti ſatis & arboribus conuenientes 287.2
uenti ſatis nocui, & regionibus proprij. 307.13
uenti quando nocent frumento 323. 39
uentorum ratio obſeruatioq; 338.41
uenti qua ex parte ſpirent quomodo noſcatur ibidem
uentorum ſitus, qualitates, effectus, diuturnitas 339.12
uenti qui frigidiſsimi ibid. 45
uenti qui diu permanſuri quomodo noſcuntur ibidem 48
uenti futuri ſigna 340.30
uenti pomis inimici 256.21
uenti qua ratione comprimuntur 659.35
uentorum rationem quis reperit 124.45
Veneris ſideris conſideratio, natura, motus, ſitus, effectus 4.9
Veneris ſidus primus Pythagoras deprehendit ibidem 22
Veneris ſidus ſolum inter ſtellas umbras reddit ibidem 14
Veneris ſideris uaria nomina ibid. 15
Veneris ſtellæ motus, exortus, occultatio. 6. 41
Veneris ſtellæ in zodiaco motus qualis 7.7
Veneris ſtellæ quantũ à ſole elongatur 7.49
Veneris ſtellæ color qualis 8.42
Veneris deæ ædes ubi nunq̃ pluit 27.3
Veneris ſimulacrũ à qua dedicatũ 116.9
Veneris Cluacinæ ſignũ Romæ ubi 261.45
Veneris Myrtiæ, uel Murtiæ, ara Romæ. 262. 3
Veneris uictricis corona ex myrto 261.49
Ven. Coæ picturæ inexpleta ab Apelle 614. 10 & 619. 11
Venus Gnidia 626.49
Veneris tutelæ hortos eſſe 346.30
Veneris uictricis templi dedicatio 128.7
Veneris concha 156. 45
Veneris ædes ac ſimulacri incendiũ 594.47
Veneris genetricis ædes Romæ 607.31
Venus Anadyomene à quo picta 613. 39
Veneris è mari exeuntis pictura 614.6
Veneris inter Gratias & Cupidinem pictura 618.45
Venus Genetrix in foro Cæſaris à quo facta. 620. 16
Venus Palatina Marcius Craſſus appellatus. 625.40
Venus Aphrodita dicta 226.29
Veneris ſimulacrum 622.18.20
Veneri myrtus ſacrata 214. 6 261.43
Venus marmorea Romæ à quo 626.27
Veneris excellens ſimulacrum 626. 48 & 628. 21
Veneris Praxitelicæ ſpecimen 627.9.29
Veneris gemma quæ 656.3
Veneris crinis gemma 661.25
Venere qualiter utendum ac ab eadem abſtinendum 497.26
uenus in ſomno quo compeſcitur 364. 11 & 376.21 & 603.39
ueneris diuerticula in quibus 184.10
uenerem conciliantia 396.13
uenerem refragantia 353.14
uenere fatigato quibus ſuccurritur 406.50
uenerem prægnantes arcent 185.9
ueneris quando homines auidiores 184.12
uenerem coercentia 436.2.17 & 437.11 & 461.36 & 472.13. & 484.39 & 503.22 & 544.37 & 561.22
uenerem ſtimulantia 360.39 & 361.21 & 362.21 & 363.11 & 367.11.23 30 & 368.37.47 & 374.35 & 377 24 & 394.28 & 396.28 & 405.1 & 406.5.50 & 407. 21 & 414. 26 & 433.9 & 438.34 & 443.9 & 472.20.24.26.36.42 & 484. 39 & 500.20 & 501.17 & 502.9 & 503.16 & 517.8 & 525.7 et 544 39 & 561.23 & 563.3
Veneris pecten herba qualis 446.12
Veneris labra 463. 10
Ver qui flos primum nunciat 287.20
Veris certiſsimum indicium 272.11. & 328.48
Veris flores qui 387.35
Vere quis uentus flat 15.2
ueratrum helleborus herba 452.27. 459. 39 & 460.8
uerbaſci herbæ conſideratio 458.38 & 460.30
uerbaſcum herba qualis 457.37.465.50
uerbaſci herbæ medicinæ 466.22.38 & 467.47 & 472.9 & 475.5 & 23 ibid. & 476.23 & 477.2.23
uerbena herba ſagmina fiunt 399.30
Verbenarius quis uocabatur 399.32
uerbenacæ herbæ medicinæ 466.11 & 468.27 & 470.48 & 471.32. & 472.50 & 473.4.29 & 474. 11.24.40 & 475.11 & 476.50. & 477.19 & 478.26
uerbenacæ herbæ deſcriptio 457.26
uerbenacæ herbæ honor ibid. & 399.30
uerbenacæ herbæ uſus ibid. & 458.38
uerendorum remedia 623.24 & 639.47
Vergiliæ ſtellæ quæ 13.20
Vergiliarum ortus olei caritatem prænunciat 334.17
Vergiliæ ad fructus pertinent 334.45
Vergiliarum exortu æſtas incipit, occaſu hyems ibid. 46
Vergiliarum ſemeſtre ſpacium ibidem
Vergiliarum occaſus 337.30
Vergiliarum quarum arborum ſidus ſit 272.50
Vergiliarum pluuia quibus noceat 287.8
Vergiliarum occaſus quando 329.14. & 331.49 & 337.13.15.19
Vergiliarum exortus quando 331.48. & 332.12.15.19
uermes futura prædicentes 342. 5
uermes ne ſemina infeſtent 324.19
uermes quæ meſsis tempore noctu luceant. 332.20
uermes quos fructus & arbores infeſtent 274.15 & inde
uermes olerum quomodo necentur 357.8
uermes quam materiam non attingant 269. 23 & 282.22

uermiculorum remedia 372.23
uermes ne aliqua infestent 362.7
uermes qua ratione gigni possunt 368.22
uermes corpori innascentes quo necentur. ibidem 42
uermes uentris quo pelluntur 371.3
uermium terrenorū in medicinis usus 538. 30.44.50 & 540.13 & 544.9 & 542.39
uermium mira magnitudo 153.27
uermium genera multa eorumq; in medicinis usus 543.14
uermium innatorum remedia 569.43
uermes in ligno & ex ligno nascētes 198.25
uermes nocte lucentes lampyrides dicti sunt. 197.4 & 332.27
uermium genus omne oculis caret 200.47
uerminationis iumentorū remediū 545.4
uermiculatio quas arbores infestet 306.11 & 307.6
uerna frumenta quæ & unde 315.9
uerna opera quæ sint 331.36
uernatiōis anguiū in medicinis usus 533.39
uernatio, id est, serpentis corium ad quid 561.40.42
uerni flores qui 387.35
Veronenses uuæ nobiles 239.26. 243.43
Veronensis agri arbor 255.20
Verres cur proscriptus 588.42
Verri cupidinis simulacrum obiectum à Cicerone 627.10
uerris feræ in medicinis usus 512.31.47 & 514.32
Verrius scriptor de sacris 583.13
uerrucæ corporum quo tollantur 368.37 & 396.5 & 404.38 & 405.1 & 408.44 & 415.23 & 425.36 & 426.22 & 435.8 & 442.31 & 452.40 & 477.27.29 & 485.19 & 496.31 & 513.25 & 539.2 & 562.9 & 569.49 & 580.40
uerrucarū remediū superstitiosum 413.27
Versipelles cur dicti 134.12
Versus heroicus à quo repertus 115.3
uertiginem quæ faciant 324.9
uertiginis capitis remedia 371.6 50. & 374.31.45 & 398.1 et 417. 13 & 419.48 & 420.30 & 431.1 & 453.14 & 458.28 & 487.5 & 490.23 & 560.46 & 639.33
uertuactum quid & unde 325.47
uerū indagare dignitates piget 64.39
uescos corpore quosdam esse 112.7
uesicæ animalium consideratio 206.3
uesicam lædentia 367.24.35 & 413.26 & 416.10 & 418.10 & 427.7
uesicæ morbi remedia 240.33 & 359.49 & 360.12 & 364.1.31 36 & 371.27 & 376.19 & 377.31 & 379.48 & 380.19 & 392.47 & 394.25 & 396.4 & 397.8 & 398.9 & 406.19.47 & 407.7 & 412.20 & 416.27 & 417.38 & 422.48 & 423.42 & 424.1 & 426.1 & 428.2.5.47 & 429.37 & 432.2 & 444.8 & 446.34. 41 & 451.28 & 462.49 & 471. 1.3.9.21.24.27.31 & 476.10 & 478.5 & 489.1 & 490.3.5. & 497.49 & 503.47 & 512.9 & 521.47 & 560.22 & 638.40.49
uesica si intumuerit 362.37
uesicam quid inanit 395.7 & 567.4
uesicæ scabiem sanantia 401.31
uesicæ calculos expellentia 380.14 & 471.27 & 537.37 & 649.14.
uesicaria herba quæ qualisq; 398.8
uesparum consideratio naturaq; 194.24
uespæ quæ ichneumones dicuntur ibid.27 & 187.18
uespæ luto in sublimi nidificant 194.24
uesparum & crabronum sexangulæ cellæ ibidem 25
uespæ plenilunio maxime crescunt ibid.27
uespæ & crabrones non habent reges aut exa mina ibidem 40
uespæ & aranei dissident 187.18
uespæ nō feriūt scorpione percussos 495.6
uespas equorum corpore gigni 294.20
uespæ ne uuas tangant 257.11
uesparum morsus remedia 369.24
uesparum ictus remedia 360.46. 377.8 & 395.19
Vespasianus primus coronas ex cinamomo dicat 222.29
Vespasiani Imperatores 224.9
Vespasianus Imperator quid erga Romanam rempub. 2.41 & 35.41
Vespasianus Imp.contra Garamātes 67.26
Vespasianus Imp.quando 39.24
Vespasiani institutio 576.44
Vespasianus ædem Honoris & Virtutis restituit 616.45
Vespasianis consulibus Solis & lunæ defectus in diebus duodecim contigerunt 6.17
Vespasiani census censuraq; 120.36
Vespasiani laus prol.1.pag.2.40
Vespasiani magistratus prolog.1.11
Vesper sidus quod 4.10
uespertilio solus inter uolucres dentes habet. 202.44
uespertilio mammas habet 208.38
uespertilio uolucris qualis 183.41
uespertilio sola auium lacte nutrit ibidem
uespertilio uolitans infantes secum deportat. ibidem 42
uespertilionis in medicinis usus 525.33 & 336.49 & 537.23 & 543.48
Vestalium uirginum capillus quo deferebatur 284.26
Vestales quem deum colunt 495.41
Vestales uirgines seruos fugitiuos ne urbem exeant retinent precationibus 493.12
Vestæ deæ ædes incensa Romæ 118.21
Vestæ simulacrum 627.21
uestes quibus uertantur in lapides 637.36
uestium tingendarum ratio 638.43
uestes ne pediculi intrent 476.29
uestium genera plura 145.28
uestibus intexere aurij ubi repertū ibid.34
uestes ingentis precij ibidem 37
uestes pictæ quando ibidem 32
uestem tineæ quam non attingunt 495.4
uestes quomodo seruentur à tineis 215.8 & 483.33
uestium maculæ quo tolluntur 399.18
uestibus quæ herba gratissima 385.17
uestium luxuria flores imitantium ibid.25
uestium æmulatio cum floribus ibidem
uestes ne à tineis lædantur 374.36 & 397.17 & 483.33
uestes orientis ex qua materia 440.11
uestes quomodo odorem capiant 394.7 397.17
uestium tingendarum ratio 161.24 & 624.25
uestium luxus notatur 159.21
Vestilia Romana 108.7
ueterinorum ætas dentibus indicatur 203.13
ueterni morbi quo somnus perpetuus inducitur remedia 360.24. 514.12
ueterum parsimonia 311.17.31 & 245.44 & 347.8 & 625.22
ueteres grati medicinæ inuētoribus 447.35
ueterū studia circa rerū naturas 448.27
ueteres studiosissimi naturaliū rerū 14.17
ueterum inuenta negliguntur ibid.21
ueterum diligentia 238.15 & 335.10 & 447.29 & 479.5 & 497.33 & 624.25 & 649.44
uetustatem quæ arbores nō sentiunt 282.22
uetustis nouitatē dare res ardua prol.1. 54
uia sacra Romæ 344.14
uiatori quid prosit 262.16
uiatores quales apud Romanos & unde dicti 312.27
uiatorum lassitudini utile 374.26
Vibius Crispus cos. 342.29
uibones flores qui 449.35
uiciæ leguminis consideratio, natura, usus, etc. 322.36
uiciæ sationis tria tempora ibidem 37
uicia ubi serenda 324.45
uicia quomodo serenda 328.15. 330.23
uicia quando metenda 332.50
uicinorum amor quærendus nobis 314.35
uictimæ quæ animalia aptiss. 144.14.38
uictimæ sacrificij coronabantur 264.31
Victoriatus nummus qualis & à quo percussus primum 577.16
Victoriatus nummus 381.3 & 425.17 & 431.4.50
uictoriæ summum signum 399.45
Victoriæ pictura 618.43
Victoriæ nota cum creta 624.33
uictorum ab alijs mos 399.46
uideri qua arte quis nequeat & 659.43
Viennensis uitis picata 239.30. 242.48
uigilare faciens 379.23
uigiliæ quibus tollantur 365.19 & 375.17
uigiliæ exercituum à quo inuentæ 124.40
uigiliæ inter mala corporis uniuersi, & earū remedia 478.48
uillarum positio qualis esse debet 313.29
uillaticæ aues quo tutæ fiant 417.31
Vinaciola uua ubi 241.15
Vinalia festa cur & quando celebrentur. 335.21.31
uincæperuincæ herbæ medicinæ 397.28
uincæperuincæ flos qualis 387.43
uincere seipsum laus summa 613.38

uincendo uicti Romani 430.46
uinculis & ligaturis apta 279.1
uincula uitium ex qua materia 305.8
uindemiatoris signi emersus 331.13
uindemiator sidus quando oritur 337.15
uindemiæ consid. ibid. & 377.39
uindemiæ initium ibid. & 338.7
uindemiarum leges 337.40
uindemiarum instrumenta ibidem 45
uindemiæ pressura qualis ibidem
uindemiarum tempore quæ agenda rusticis. 338.3
uindemiarum abundantia maxima ibid. 9
uindemiæ quot diebus durent ibidem 8
uinearum situs & quas in oras spectare debent 287.42
uineis quæ terra utiliss. 289.19
uineæ qualiter dispondæ & plantãdæ sint 298.11
uinearum excolẽdarum culturæ disciplinæq; 294.8
uineæ ex quibus, quomodo & quando plantari debent ibidem
uinearũ genera & differentiæ quinq; 301.6
uinearum culturæ & cultores nobiles 241.41 & inde
uineæ tribus modis seruntur 301.16.19
uinearum plantandarũ ratio plena 301.16
uineæ quibus modis palis uel alijs pedamentis affiguntur ibidem
uinearum putationis consideratio 302.38 & 303.22
uinearum situs consid. ibidem 5
uineæ quando confodi debeant ibidem 10
uinearum pampinatio quando fieri debeat ibidem 19
uineæ plantatio quando 331.7
uinorum nobilium consideratio 243.10 & 244.16
uina transmarina 244.16.43
uina transmarina quo ueteraſcant ibidem.
uinum quis primus cum mellis miscuit. 242.30
uinum aqua miscendum ibid. 33
uini bonitas quo anno ibidem 36
uinum ducentorum annorum ibid. 39
uinum intus accendit, foris infusum refrigerat 243.2
uinum sanguinem esse terræ ibidem
uinum temperate sumptum utile, intemperate pernicioſum ibidem 7
uina generosa ibidẽ 29 & 246.32
uina herbis & alijs inficiunt 243.9
uini bonitas ex patria uel terra, non uua 244.8
uinorũ dulcium genera quatuordecim ibid.
uinum dulce quale ibidem
uini colores quatuor ibidem
uina secundaria quæ & quõ 245.24
uina operaria quæ ibid. 26
uinorum genera octuaginta esse ibid. 33
uinum rogo ne respergito ibidem 38
uinum sacrificijs aptũ & non aptũ 248.13
uinum quando in Italia 245.41
uini usus apud antiquos ibid. 43
uini abstinentia ibidem
uinũ aromaticum quidam diligunt 246.6
uina factitia quæ ibid. 37
uinũ ex multiplici materia fieri ibid.
uinũ quibus hortensibus herbis fiat 247.12
uinum ex fruticibus multis modis ibid. 36
uina cur à natura genita ibid. 47
uini prodigiosa genera 248.2
uinum fœcundum fœminis, uiris faciens rabiem ibidem
uinum abortum faciens ibid. 4
uinum miræ naturæ ibidem 2
uina quando in apothecis mutantur ibid. 10
uina nauigatione meliora fiunt ibid. 13
uina quomodo condiantur ibid. 19. 249.21
uinariæ cellæ ibidem
uina Afri calce condiunt 248.22. 640.9
uinum ne inebriet 248.42
uinorum medicamina uaria ibid. 48 & 249.18
uinorum uasa quo condiantur ibid. 2
uina quo aceſcant ibidem 10
uina in quæ uasa transferri debent ibidem
uino proprium ibidem 18
uinum natura non congelaſcit ibidem 24
uinum ubi congelaſcit ibidem
uinum ad frigus stupet ibid. 25
uinorum loca & cellæ aptæ ibidẽ 22
uini uasa qualia esse debent ibidem 30
uinorum seruandorum ratio ibidem 22
uini flos qualis optimus ibid. 36
uinum intus gratissimus liquor 250.47
uinorum uel uinis similium genera centũ nonagintaquinq;, species autem pene duplici numero ibi. 49
uino quõ odor acquiratur 256.43
uini sapores miræ naturæ 260.36
uinorum odor qualis 261.4
uinum an sit aquæ admixtum experimentum 277.30
uina nobilia in arbustis 304.12
uino perfunduntur semina ne ægrotent. 324.15
uini copia existente maxima quid agendum 338.10
uini genera & ex eis medic. 417.41
uinum Albanum quale 418.10
uinum uires alit, sanguinem, ac colorem ibid.
uini effectus plures ibidem
uinum modice sumendum ibidem 20
uino sapientiam obumbrari ibid. 41
uino quis primus aquam miscuit 124.25
uinũ febricitantibus nõ dandũ esse 419.20
uinum quando merum uel aqua mixtum bibendum 418.42
uina plura misceri inutile 419.6
uino nocentia ibid.
uinum rubrum nigrũq; constringit ibid. 13
uinum pice conditum quibus prosit ibid. 14
uinum in quibus morbis nõ dandũ 419.20
uinorum facticiorum medicinæ ibidem
uini fecis natura et medicinæ ex ea 420.43
uinum nunquam inebrians 429.41 & 240.36
uini potus uires recreat 214.9
uinum quibus melius fiat 373.44
uina cur mustis odoratiora 384.31
uinum palmarum arborum 97.36
uinum prohibitum fœminis 245.44
uinum picatum quod 419.19
uino gratiam tribuens 450.50
uini fece quæ colores fiant 609.16
uini usum tollentia 547.10. 570.48
uinum fontes emittentes 547.12
uini potoris cuiusdam exemplum 182.25
uinum præcipuè serpentes appetũt 186.37
uini saporem habentia 436.10
uinum ex quibus præter uuam fiat 442.19 & 455.28 & 458.16
uiolarum consideratio, genera, natura, medicinæ 385.43
uiolarum consideratio, nomina, nascendi tempus 387.20
uiolæ sponte nascentes quales 385.44
uiolæ luteæ descriptio ibid. 46
uiola albaueris nuncia 387.20
uiola ubi hyeme prouenit ibidem
uiola alba maxime durat ibidem 28
uiolæ albæ uita longiss. est trimatu ibid. 45
uiolis apes delectari 388.4
uiolarum medicinæ 393.41
uiolenta plura 558.9
uiperæ serpentis consid. 140.5.202.42
uiperinis carnibus uescentes 106.50
uiperæ duplex uulua 206.43
uiperæ in cibis usus 529.8
uiperæ partus atq; cõceptus qualis 183.45
uipera à filijs interimitur ibidem 50
uiperæ uenenum quale 202.42
uiperæ in medicinis usus 524.33 & 528.9 & 529.5 & 535.15 & 537.44 & 544.21
uiperarũ morsus remed. 405.18. 428.48
uipiones aues 180.44
Vipsanus cos. 22.26
uires prodigiosæ ibid. 7
uires suas quisq; pensare debet 133.1
uires recreantia 409.42 & 423.40 & 425.47 & 420.2 & 490.9.23
uirgæ sanguineæ natura 437.15
uirgæ magistratuũ Romanorũ ex betulla arbore 270.19
Virgiliana uirtus prolog. 1.83
Virgilius carmina sua testamento cremanda mandauit 115.26
Virgilius quid de equi forma 142.13
Virgilij manuscriptus liber Plinij tẽpore extabat 233.2
Virgil. hortorum dotes fugit 238.33
Virgilius quàm diu ante Plinium 239.32
Virgil. de uuis quid 241.21
Virg. de pice 249.8
Virg. de insitione 256.9
Virgilij erga semina præcepta 324.15
Virgilius de sandice 609.5
Virgilius de reparandis apibus 194.20
Virgilij incantationes 493.40
uirginea aqua Romæ 636.34
uirginitas quo deprehenditur 638.37
uirginibus mammæ ne crescant 485.34
uirgo aqua Romæ 549.21
uirideris quomodo Latine dicatur Quære æris æruginis, & Scoleciæ
uiridis color 609.46
Viriæ Celticæ quæ 576.36
uiriles Celtibericæ ibidem
uirilium remedia Quære Genitalium
uireo auis quando apparet 335.44
uirorum coitus quando remissus 403.23

uirtus cuiuſq; plurimum refert in quæ tempora inciderit 114.36
uirtutis honor ibidem 40
uirtutis præmium honos 265.1
uirtutis deæ ædes à quo picta 616.45
uirtutis pictura 618.20
uiſcerum morbi remedia 436.41 & 467.12 & 644.4
uiſci arborum conſideratio 285.17
uiſcus neq; igne, neq; aqua corrũpitur 236.1
uiſcus in quibus tantum naſcatur arboribus 285.18
uiſcus quomodo naſcatur ibidem 25
uiſci mas fœminaq; ibidem 28
uiſci acini quomodo colliguntur ibidem 29
uiſcus quomodo præparetur ibidem 30
uiſcus ſacrum apud Druidas ibidem 31
uiſcus non prodeſt arbori cui ineſt 307.44
uiſcus ex chamæleonte herba 403.21
uiſci floris medicinæ 465.39
uiſcus & ex eo medicinæ 431.25
uiſcum ad religionem pertinere. ibid.32
uiſcum quod optimum ibidem 28
uiſci ſumpti remedia 361.28 & 507 1.17 & 420.37 & 433.48 & 483 24 & 561.4
Vliſula uua 240.34
uiſum animali reſtituentia 455.47 & 523.44 & 136.3
uiſus acutiſsimi exempla 112.29
uiſus fœniculo reficitur 379.50
uiſcus claritas quo inducitur 65.11
uiſus aliquibus poſt longum tempus reſtitutus 201.33
uiſus quibuſdã ſtatim naſcentib. negatus ibid.
uitæ longiſsimæ exẽpla 119.35 & 120.24
uitæ breuiate nil melius 121.31
uita animalis in uigilia prologo 7
uita carens doloribus pœna eſt 492.10
uita deſijt quando uoluptas uiuere cœpit 2.38
uitæ breuis ſigna 212.34
uitæ longæ ſigna ibidem 35
uita quorum longa eſt 107.11 & 59 18 & 168.8 & 294.39
uitæ breuis exemplum 101.10
uita in quibus animalibus ſine cibo 138.20
uitæ redimendæ exemplum 137.5
Vitelliani capitolium incenderunt 592.5
Vitellius L. prætor, quid attulit in Albanum rus 258.35 & 259.27
Vitellus L. Syriæ legatus quando ibidem
Vitellij luxus in cœna 621.2
Vitellij contra Piſonem oratio 204.44
untex ex eoq; medicina 436.5
Vitiles naues 125.12
Vitiligator unde dictus prologo 1.12
uitiliginis corporum remedia 370.8 & 372.18 & 393.39 & 414.9 & 488 41 & 401.4 & 542.42.45 et 556 28 & 622.24
uitis quæ fertilior & quæ tardior 274.13
uite tacta fulmine dijs libare nefas 248.15
uitium inimica quæ 303.43
uitium ſarmentorum medicinæ 416.17
uitium clauiculæ ad quid proſunt 415.30
uitis lachryma qualis, & ex ea medicinæ prologo 415.21
uitis & braſsica inimicæ 430.27
uitis frondibus ſuccisq; quæ medicinæ fiant. 415.18
uitibus populus arbor gratiſsima 279.3
uitis ad ligandum apta ibidem 16
uitis ſola parturit 272.39
uitis germinatio quando ibidem 49
uitis florendi tempus 273.1
uites trifræ inſanæ dictæ 274.1
uitis frondes latiſsimæ 271.36
uitium conſideratio 238.41
uitium principatus in Italia ibidem 37
uites inter arbores numerari ibidem 41
uitis lignum longo durat tempore ibidem 42 & 45
uitium magnitudo ibidem 48
uitis centurionum Rom. inſigne 239.33
uitium genera plura ibidem 37 & 241.5
uitium locus qualis eſſe debet 240.19
uites quarum folia priuſquam decidant ſanguineo colore putantur peſsimæ ſunt. 241.10
uitis arbore uel palis non indigens ibid.24
uitibus aptus locus ibidem 48
uitis ſylueſtris uſus uarius 282.10
uitibus breuis uita 284.49
uitibus quando nocet pluuia 287.8 & 307.1
uitium conceptus quando ibidem
uitibus quæ terra utiliſsima 288.19.37
uitis tribus modis inſeritur 296.29
uitis humor maxime infeſtat uites ibid.38
uitiũ gemma, oculus, germen, &c. 300.12
uitis ut diuerſas ferat uuas ibidem 44
uitium plantandarum conſideratio plena. ibidem 5
uitium omnium culturæ præcepta ſecundum Catonem 303.42
uitium culturas quis primũ reperit 124.24
uitibus quæ arbores aptæ 304.12
uites aquilonem ſpectare debent 304.46
uites quibus uinculis ligandæ 305.7
uites totas in terram ſupplantandi mos ibidem 23
uitibus adminicula addenda ibidem 39
uitium morbus multiplex 306.46
uitium uermis qui araneus dicitur 307.5
uitis quæ odiat 307.47
uitis bifera 327.4
uitis albæ nomina & ex ea medic. 417.2
uitis nigræ nomina & ex ea medic. ibid.25
uitia ex remedijs interdum fiunt 309.26
uitra quæ flumina ferunt 643.3
uitri conſideratio origo faciendiq; ratio ibi. 5
uitri liquor à magnete trahitur ibidem 9
uitrum qua ratione coquitur ibtdem 12
uitri factio atq; cælatura ibidem 16
uitri temperamentum ut flexibile eſſet quando inuentum ibidem 22
uitri fragmenta quo glutinantur 522.38
uitulini marini conſideratio 137.14 & 150.46
uituli marini medicinæ 570.8
uituli marini non feriuntur fulmine 17.47
uituli in mediciniis uſus 512.37 & 513 6 & 514.25
uitulus marinus miteſcit interdum 180.10
uituli marini deſcriptio 153.3
uitulus marinus cur dictus ibid.7
uituli marini pilis ueſtiuntur 152.49
uituli marini partus ibidem 4
uitulus educat mammis fœtum ibidem 6
uitulis in ſomno mugitus ibidem 7
uituli uoce & uiſu populum ſalutant ibid.8
uituli nomine uocati reſpondent ibidem 9
uituli marini ſomnus grauiſsimus ibidem
uituli marini pinnis uice pedum ſerpunt ibidem 10
uitulis ſoporiferam eſſe pinnam dextram ibidem 12
uitulis marinis lingua qualis 203.26
uituli marini oculi quales 201.42
uiuaria à quo inuenta primum 165.40.45
uiuaria piſcium ibidem
uiuerra animal infeſta cuniculis 47.44
uiuimus aliena interdum fiducia 400.34
ulcerũ corporũ conſideratio plena 475.31
ulceribus tibiarum utile 426.9
ulcerum corporum remedia 262.12 & 358.38 & 360.32 & 362.26 et 363 22.25 & 364.2.24 et 365.43.366 46 & 371.30 et 376.11.32.379.32 392.34 & 393.32 & 395.23 et 397 4 & 401.38 & 403.13.42 et 404 21 & 405.43.47 & 406.10.18 et 408.31 & 409.4.30.37 & 411.6 15.36.46 & 412.17.18.43.50 & 413.20.23.38.50 & 414.6.12 & 415.37.46 & 416.41 & 417.7 420.5 & 421.1.17.45 & 422.4 43.48 & 423.15.39.49 & 425.6 12.33.40 & 423.33 & 429.38.45 49.50 & 431.21.34 et 432.13.49 434.10.11.27 & 437.19.41 & 438.2.27.30 & 439.4.39 & 440 22 & 441.5.12.28.45 & 442.18 26 & 443.33 & 444.3.17.446 47 & 468.21 & 476.31 481.28 483.47 & 484.29 & 488.1.489 16 & 491.10 & 46.21.48 & 498 16.38 & 500.33 & 501.24 et 505 13.22 & 510.1 & 512.24 et 515.21 22.26 & 516.50 & 517.1 & 521 19.37 et 522.18 & 542.7.9.14.17 557.19 & 560.26 & 566.8.19 & 567.8.16 & 580.39 & 583.6 & 588.2.3 & 597.32 & 599.20.41 600.8.10.32 & 602.34 & 604.6 7 & 608.21 & 623.34 & 637.46 638.26 & 630.45.47 & 642.5
ulex quid 580.2
Vliſsis palladium ſurripiẽtis effigies 587.20
Vliſsis pictura 612.16.36
Vliſsis pileus 615.42
Vliſſes ſimulata inſania bouem cum aſina iunxit 617.35
Vliſſes incantator 493.47
ulmaria qualiter diſponenda ſint 293.4
ulmi arboris conſideratio, & genera quatuor 270.2
ulmus gummi ferens 231.35.36
ulmi ſemen ſamara dicitur 270.6.273.21
ulmi folia qualia 271.47
ulmus cito germinat 272.24
ulmi portentum 275.33
ulmus rigorem ſeruat, & eius uſus 282.16
ulmus quando ſerenda 292.50
ulmus uitibus aptiſsima 304.14

ulmorum infirmarum remedium 309.9
ulmi arboris natura & med. ex ea 435.10
ulophonon herba quæ 403.34
ulpicum allij genus 351.42
ululæ auis in medicinis usus 529.17
umbras spatio cõsumi signo ostenditur 5.10
umbra satis aut nutrix aut nouerca 294.23
umbrarum figuræ tres 5.27
umbræ leues quarum sint arborum 294.21
umbræ arborum quorundam noxiæ ibid. 23
umbræ gnomonis ratio 22.43
umbræ ubi nullæ die medio ibidem 50
umbræ quando & ubi nullæ 98.32.197.2
umbræ ubi bis anno 23.16
umbræ ubi ad Septentrionem hyeme æstateq; in Austrum 88.21 & 89.17 & 98.42
umbra hyænæ canes obmutescunt 136.47
umbræ metiendæ ratio 632.46
umbræ inferorũ quibus euocantur 662.12
umbriæ uua qualis 241.12
umbri ouium genus 145.49
Vmbros populos Pelasgi exigũt 37.40
Vmbritius aruspex quis 169.33
uncialis uua quæ 241.33
undulata uestis 145.26
unedo arbor qualis 215.7
unedo, id est arbutus qualis 428.45
unedonis arboris consideratio 260.3
unedo cur dicta ibidem 6
unedoni folia non decidunt 270.45
unguentorum materiæ tractatus 223.26
unguentorum consideratio 226.10
unguenti inuentor primus ignoratur omnino ibidem
unguentum non fuisse Troiano tempore ibid.
unguentum Persarum gentis est ibidem 13
unguenta quando primum uisa ibid. 14
unguentorum usus in funere ibidem 17
unguentorum denominatio unde ibid. 20
unguentum laudatissimum ubi ibid. 21
unguentorum genera plura ibidem 23
unguenti faciendi duplex ratio ibidem 31
unguentum regale quod 227.26
unguenti feces maginata uocari ibidem 33
unguentum in alabastris seruatur optime ibidem 35 & 630.46
unguenta uetustate meliora fiunt 227.35
unguentis sol inimicus ibidem
unguentorum decoctio ibidem 36
unguentorum experimentum ibidem
unguentorum luxuria ibidem 39
unguentorum exprobratio ibidem
unguenta propter quid expetuntur ibid. 41
unguentorum pretia maxima ibidem 42
unguenta quæ gratiora ibid. 44 & 289.28
unguentis pedes inungi 227.47
unguentorum usus etiam in castris 228.2
unguenta exotica Romæ uendi non poterant ibidem 8
unguenta in potu addi ibidem 9
unguenta quæ terram quæq; crocum sapiunt 289.28
unguium animalium consideratio 210.9
ungues quid ibidem
unguium animalium differentiæ ibidem
ungues nundinis non resecabantur 494.31
unguium medicinis usus 500.6
unguium morbi remedia 376.46
& 377.49 & 379.33 & 416.32 & 421.8 & 431.20 & 434.13 & 477.28 & 505.23 & 510.11 et 513 35 & 623.26
ungularum animalium differentiæ 210.43
ungulum, id est annulus 573.34
ungulæ quibus sint 210.37
ungularum consideratio ibidem 43
unicornis bouis descriptio 133.26.39.41
unionis gemmæ consideratio 160.6
unio unde dictus ibidem 9
unionis bonitas in quo ibidem 8
uniones ubi optimi ibidem 11
unionum usus ibidem 14
uniones Cleopatræ ingentis precij ibid. 43
unionum nomen quando impositum 161.17
Voconia pyra 256.7
uola homini tantum, ex qua & cognomina sumpta 210.35
Volcatius iuris peritus Cesellij præceptor à cane defensus 140.28
Volcatius sedigitus 209.42
Volema pyra 259.7
Vologesus rex Parthorum 93.48
Vologesocerta oppidum ibidem 49
uolua monstrum 17.10
uolua quid 408.5
Volumnius L. consul 18.3
uoluisse magnum magnificũ est prolog. 1.57
uolucres uermes prærodentes pubescentes uuas 310.15
uoluptas quando uiuere cœpit uita desijt 238.31
uoluptates publice notantur 625.28
Volusij L. senectus 120.1
uomicæ morbi remedia 376.16 & 379.4 & 403.12 & 370.39 & 436.20 & 440.41 & 442.18 & 523.43 & 536.4
uomitiones à canibus primum monstratæ 523.22
uomitiones quando excogitatæ & quibus inimicæ 213.22
uomitionibus crebris utile 368.40
uomitiones mouentia 359.23 & 360.43 & 362.34 & 367.18 & 375.39 & 376.49 & 394.31 & 402.15 & 413.44
uomitioni utilia 361.22 et 379.12.406.1
uomitus utilitas 551.26
uomitus causa & quibus accidat 205.47
uomitum sistentia 370.45 & 371.12 372.3.374.13.20.376.16.379.20
uomitum incitantia 410.2 & 422.23 424.34 & 428.22 & 429.4.29 445.31 & 452.22 & 467.24 & 469.3.43 & 470.3 & 481.35 & 490.11 & 561.1 & 566.33 & 581 20 & 598.7
Vopiscus Cæsar quid apud censores 299.3
Vopisci qui 108.48
uortex quid 16.18
uota suscipientes Parthorum qua herba utuntur 387.15
uotorum quando præcipuus locus 131.49
uotum quod frequentissimum 121.23
uox quibus insit quibusq; non 211.47
uocis consideratio ibidem
uox quibusdam sexto mense inest 212.17
uocis resonantis mirum 634.33.36
uoci nocentia 360.40
uocem firmantia 376.12
uoce carentes homines 68.16
uox quãdo roboratur exiliorq; fit 212.18.11
uox in theatris quo deuoratur ibid. 12
uoci qui dentes necessarij 111.3
uox omnium diuersa 212.25
uoci contraria 567.8
uoci proficua 409.12 & 412.27.38 445.29 & 472.20 & 566.33 & 603.42 & 604.42
uox nos distinguit à feris 212.26
uox explanatio animi ibidem
upupæ auis consideratio 176.1
upupæ in medicinis usus 536.20
uranoscopus piscis 564.32 & 571.38
urbanæ arbores cur dicantur 270.33
urbanæ tribus quæ 311.48
urbanarum arborum medicinæ lib. 23
urbes in deorum tutela 493.34
urbium oppugnatio quibus uerbis ibidem 33
urceolaris herba quæ 403.10
uræa cybia 572.12
uredinis malum 334.12
uredo frigore constat ibidem 25
uredo non fit nisi plena luna ibidem 27
urenæ pisces 572.13
urica satorum uitium & cur accidit 32.43
urica uermis 525.48
urinæ mira uis in animalibus 139.42
urinæ tormina quo tolluntur 364.36
urinæ differentiæ ususq; in medic. 498.6
urinæ auguria circa ualetudinem ibidem 22
urinæ uarij colores quid signent ibidem
urinã quæ continent 371.48 & 501.39
urina hominum apes medentur 388.11
urinari cõtra solẽ aut lunã nõ decet 498.29
urina quibus prosit arboribus 310.14
urina semina aspergenda ante satũ 324.17
urinæ noxia 408.43 & 432.31
urinæ profluuia cohibentia 497.43
urinam mouentia 359.18 & 360.12 17.19 & 361.5.20 & 363.14.38 364.19 & 365.22 & 367.24.368 1.8.12.31 & 369.48 & 371.12.50 372.12.47 & 373.9.17.42 et 374 35 & 378.5 & 379.12.22.47.49 380.11 & 392.36.47 & 393.17 47 & 394.11.26.31 & 396.21.35 397.8.13.21.36 & 402.29 & 403 27 & 404.20 & 405.17.49 & 406.33.40.47 et 407.7.12.20 & 408.48 & 413.15.25.30 & 414 14 & 415.43 & 417.7.17.27 & 421.35 & 423.23 & 424.24.37 425.44 & 427.42 et 428.5.7.12 16.42 & 429.39 & 430.11 et 432 18.37 & 433.6.8.21.46 et 434.30 435.20.27.39.48 & 436.11.437 24 & 438.25 & 439.8.17.50 ibid. 440.41 & 441.2 & 442.16.23 40 & 446.34 & 468.10 et 471.E 18.26.42 & 476.9 & 480.15 & 481.11 & 483.14.27 & 485.29 488.33.49 & 489.30.31.490.40 497.50 & 639.34

urinum ouum quod 183.3
urion terræ genus 579.42
urſinum, id eſt ſyluestre allium 352.12
urſorum conſideratio 138.41
urſi ſine calciatu longo itinere fatihiſcunt 210.40
urſi ne mordeant 600.13
urſorum in medicinis uſus 510.14.36 & 512.34.39 & 513.3
urſi ubi non ſint 148.30.42
urſorum partus informes 138.44 & 184.28 & inde
urſi ægroti formicarum ouis ſanantur 530 16 & 136.18
urſorum coitus qualis 138.41 & 184.17
urſam parientem rarius uiderunt homines 138.45 & 184.29
urſorum ſomnus grauiſsimus 138.48
urſorum coctas carnes creſcere 139.3
urſi qua herba ſeſe purgant ibidem 7
urſo caput inualidiſsimum ibidem 9
urſos non gigni in Africa ſecundum Plinium ibidem 17
urſorum cibus qui 186.47
urticæ herbæ conſideratio, & medicinæ ex ea 402.6
urticæ folia mordacia 271.41
urticæ non mordentis medicinæ 402.35
urticæ ſemen ubi optimum ibidem 30
urticæ magnitudo mira 390.15
urticæ differentiæ uſuſq; ibidem 17
urticæ uſus in cibis religioſus ibidem 23
urticæ oleum 253.42.402.6 & 390.21
urtica anſerũ pullis mortifera 183.22.24
urticæ piſcis in medicinis uſus 570.33 & 571.38
urticæ piſcis conſideratio 163.31
uri feræ quales 130.10
urorum ferarum in medicinis uſus 507.9
urorũ cornua maxima, ac eorũ uſus 199.35
uſuræ excogitatio 577.21
uſus efficaciſsimus rerum omnium magiſter 464.36
uterus unde dictus 206.41
Vticæ Apollinis templum memorabile ex qua materia 282.38
Vtica quo anno ædificata ibidem 39
uuarum differentiæ unde ſumptæ 239.17
uuæ paſſæ unde dictæ ibidem 26
uuæ lanatæ ubi ibidem 48
uuarum uaria nomina ibidem 38 & 241.5
uuarum locus qualis eſſe debet 240.21
uua cum ſole circumagitur 241.20
uuæ inſignes ibidem 22
uuæ quæ in uite ſeruabiles ibidem 23
uuarum conſeruandarum ratio 256.34.45 & 257.6
uuæ ne à ueſpis tangantur 257.11
uuarum acini quales 260.10
uuarum ſuccus qualis ibidem 49
uuarum cutis 261.15
uuæ uariæ quomodo ex eadem uite 300.44
uua ſine ligno intus qualiter fiat 301.1
uua terræ proxima potentior 303.2
uuæ ne alicui animali obnoxiæ ſint 305.42
uuas pubeſcẽtes uoluoces prærodunt 310.16
uuas pubeſcentes ne uermes rodant ibidem
uuarũ preſſura qualiter fieri debet 337.45
uuas ne aues tangant 358.38
uuæ medicinæ conſideratio 416.4
uuæ quibus nocent ibidem
uuæ ſaluberrimæ quæ ibidem 13
uuas galli ne edant ibidem 17
uuarum nuclei medicinæ ibidem 18
uua theriacæ quibus proſit ibidem 23
uuæ paſſæ conſideratio, & medicinæ ex ea ibidem 26 & 376.29
uua pituitaria quæ 416.42
uuæ pictura mira 611.35
uua homini tantum eſt 203.44
uuæ ſaucium remedia 366.21 & 370 43 & 373.20 & 374.42 et 378.16 402.10.30 & 409.11 & 425.12 426.39 & 427.23 & 429.17.23 431.19 & 434.18 & 441.29 & 496.11 & 497.38 & 534.24 & 564.10 & 566.32 & 599.21 & 600.10 & 623.40
uua piſcis, & ex ea medicinæ 570.47 & 572.13
Vulcani feſtum 322.12
Vulcani Aethiops filius 100.14
Vulcatij Gurgitis interitus 122.34
uulnus quibus inflammatur 449.5
uulnera quando aggrauantur 495.2
uulneribus capitis quid medetur 433.50 & 460.18
uulnera ne inflammentur 446.31
uulnera quomodo conglutinanda ibidem
uulnerum corporum remedia 359.44 & 363.36 & 336.13 & 367.5 & 372.32 & 375.13 & 376.20.28 & 377.30 & 393.30.37 & 394.8 & 395.5.13 & 402.37 & 406.18 & 431.21.31 & 435.13.16 & 444 7.10 & 490.13.47 & 491.5 & 480.19.37.38 & 482.37 & 483 29 & 486.47.50 & 489.41.498 38 & 520.43 & 521.42 et 415.25 43 & 445.32.35 & 446.31.450 43 & 451.44 & 453.44 & 470 34 & 476.11 & 502.19.597.46 & 600.10.12 & 602.38 & 608 50 & 622.46
uulpes quibus inimicæ 187.22 & 187.32
uulpes quales gallos non attingant 517.29
uulpes futura præſagiunt 136.30
uulpes ubi non ſint 148.39
uulpes marinæ earumq; aſtus 163.21
uulpis in medicinis uſus 507.44 & 508.22.44 & 510.6.35 & 511.7 & 513.7 & 516.32
uulpes quo cibo necentur 428.15
Vulſini populi pulſati propter ſtatuarum ſigna 591.38
uulturum alitum conſideratio 169.31
uultures ubi nidificant, quorumq; nidos nemo attigit ibidem
uultures biduo præſentiunt futura cadauera ibidem 34
uultures unguento fugantur 213.10
uultures ſiſeris ſemen edunt 361.29
uultures quo oculos ſuos ſanant 363.30
uulturum in medicinis uſus 525.9 & 529 29 & 534.3 & 536.10
Vulturnus uentus 14.34 & 15.18.27.29
Vulturnus, id eſt, Eurus uentus qualis, & quibus aptus 339.43.47
uulua quid 206.42
uuluæ mulieris remedia 360.38 & 361.4 362.20 & 367.26 & 368.37.41 369.36 & 370.40 & 371.14.50 372.5 & 374.20.30.47 et 376.43 377.32 & 378.20 & 379.48.380 44 & 392.36 & 393.11.33.394 24 & 395.20.27 & 396.23.37.48 397.45 & 401.14 & 402.10.16 19 & 404.9 & 408.40 & 410.5 412.5.50 & 420.12.31 et 421.42 47 & 422.34.48 & 423.11.32 424.2.3 & 426.27.428.47.429 43 & 430.5.11 & 431.25.432.19 25.28.43.48 & 433.4.11.22.47 434.13.19 & 435.29.40 & 436 19 & 429.17.29 & 440.23.442 31 & 447.3.8.13.15 et 477.38.41 43.45.50 & 478.23 et 480.15 & 482.47 & 496.40 & 498.36 & 499.6 & 501.33 & 502.22 & 504 11 & 535.40.41.46.48 et 521.20 560.45 & 599.21 & 622.48 & 638.31.36 & 639.35
uxorẽ perimere ob quid permiſſum 245.45

X

Xanthos gemma 660.10
Xanthus hiſtoricus 448.46
Xenocratis ſtatuarij opera 596.9
Xenocrates ſcriptor 612.1
Xenon pictor 619.19
Xenophili muſici felicitas 121.26
Xenophon dux circa agros colendos, quid 312.35
Xenophilon de ſementis tempore 330.7
Xenophontis ſympoſium 595.40
Xerſes quomodo ingentem exercitum numerat 53.43
Xerxes Helleſpontum ponte iunxit, illacq; exercitum duxit 57.25
Xerſis aduentu platanus mutata in oleam 308.11
Xerſis Darius pater per Boſphorum Thracium duxit exercitum 57.31
Xerſes ingentem hominum numerum epulo excipit 585.30
Xerſis filij quot ibidem 32
xylina lina 343.25
xylocinnamomum quid 222.20
xylobalſamum quid & ubi 224.31
xylon frutex 343.25
xiphiæ cometæ genus 10.13
xiphia piſcis qualis 572.11.13
xiphia piſcis naues perforat 559.32
xiphion herba qualis 460.1.3 & 470.50 & 472.20 & 473.1
xyphij herbæ medicinæ 478.6
xyris ſylueſtris 394.46
xyſtios gemma 656.26

Z

Zachalias hiſtoricus 660.6
zancles quis 203.7
Zarmocenidas magus 531.43
zamiæ quid 273.20
ζάελως & unde 318.4

Zaratus magus 531.42
zathenes gemma 661.27
zea genus frumenti ubi prouenit 318.1.47 & 320.38.45
zea frumenti genus, & ex ea med. 411.12
Zenodorus statuarius quando 592.33
Zenonis statua 596.50
Zenonis libris Carneades responsurus helleborum sumpsit 452.23
Zephyria oua quæ 183.36
Zephyrus uentus qualis, quando & quibus aptus 339.39
Zephyro flante quæ agenda ibidem
Zephyrus uentus 14.36
zeros gemma 657.14
Zeti simulachrum 628.15
zeugitæ arundines 278.35
zeus piscis 155.31
Zeuxis statuarius 593.14
Zeuxidis pictoris cum Parrhasio certamen 631.36
Zeuxidis opera mira ibidem
Zeuxis pictor quando ibidem 17.22
Zeuxis tabulam pingens quinq; nudas uirgines ante se habuit ibidem 37
zygia aceris arboris genus 269.31
zingiber aroma 216.15
zythum potus genus 414.45
zizipha arbor 255.15
zizipha quando seritur 292.45
Zizipha corona 386.5
zmilacis gemma 661.28
Zmilus architectus 633.39
zodiacus circulus qualis 1.42 & 23.37
Zodiaci descriptio 7.16
Zœlicum linum 343.8
zona Orionis quando oritur 333.46
zonarum quinq; terræ consideratio 21.24
zoophthalmos herba 462.10
zopyros herba 442.44
Zopyrus sculptor 587.18
zopissa picis genus, & ex ea med. 434.24
zopissa resinæ genus 268.30
Zoroastres risit quo natus est die 111.11
Zoroastri cerebrum palpitabat ibidem
Zoroastres quo tempore floruit ibid. 531.35
Zoroastrem annis uiginti in desertis caseo uixisse 209.36
Zoroastres magicæ uanitatis inuētor 531.33
Zoroastris libri ibidem 37
Zoroastres de tēpore seminandi quid 328.7
zoronisios gemma 661.29
zoster morbus 474.48
zostera quid 234.17
zura paliuri semen 440.39

Prioris Elenchi Finis.

INDICIS PLINIANI PARS SECVNDA

GEOGRAPHICA CONTINENS.

Abamons 73.6
abala oppid. 97.7
abalites sinus 98.49
Abali populi 88.13
abantias quæ & Eubœa 56.14
abaortæ populi 89.13
Abarimon regio Scytharum 105.21
abdera Hispaniæ op. 33.16
abdera insula 57.18
abdera Thraciæ op. 53.40
abratæ po. 51.23
abellinum op. 39.8
abesamus op. 96.8
abeste op. 90.44
abydos opp. Hellesponti 54.27 & 79.21
abydus oppidum Memnonis regia 70.9
abydi lapis cælo lapsus colitur 28.22
abila mons Afr. 32.37.65.19
abila op. 72.3
abisontes po. 47.1
abnoba mons 58.3
abobrica op. insigne 62.10
aboccis op. 99.38
abolani po. 39.39
aborienſe op. 66.27
aborigines in Latio antiqui populi 38.24
abreeni populi 77.19
abrincatui po. Lugdunensis Galliæ 61.29
abrotonum op. 66.18
absylæ gens 82.8
absyrtides insulæ 48.37
absyrtium insula 47.21
absitris 93.27
abubucendo op. 96.6
abziritanum op. 66.31
abzoæ po. 84.42
alacandrum flumen 42.31
acamas promontorium 78.5
acanthon mons 49.44
acanthus Cariæ quæ & Dulopolis 75.18
acanthus oppidum 53.16 & & 755.18 & 553.33
acanthus insula 80.26
acapeulæ po. 82.5
acarnania mersa in Ambracio sinu 26.9
acarnania regio 49.26.32
acarne op. 52.38
acchitæ po. 97.2
accisi po. 82.49
accitana colonia 35.14
ace op. quæ & Ptolomonis 72.9
acedici po. 43.37
acelum op. Venetorum 46.13
aconta mons 36.18
acerani po. 39.9
acerræ op. 44.26
aceruetis Thraciæ urbs quæ & Calatis 53.50
acerræ uariæ umbræ qd 44.26
acesines fluuius Indiæ Scythiæ 88.32 58.35
acesinus fl. gemmifer 665.4
acestei po. 41.41
achæi po. Græciæ Colchiæ uicini 52.3 82.10
achæorum portus 58.29
achæorum statio Cynoscena 54.28
achaia libertate donata à Domitio Nerone 5.125
achaia mersa in sinu Corinthiaco 26.16
achaiæ descriptio 50.25
achais op. quæ Heraclea 86.14
achana fluuius 96.39
acharitanum op. 66.31
achates fl. gemmaq; 665.34
acheloi fluuij gemma 667.45
achelous fl. ex Pindo 49.35
aceron Epiri fluuius Italiæ 40 & 49.23
acherontini po. ibipem
acherusia Italiæ palus 39.2
acherusia specus 81.5
achillea insula 78.44
achilleon op. 77.26
achilleos Dromos peninsulæ 58.31
achillis insula 59.43
achillis ædem nulla auis transuolat 175.18
achillis tumulus 58.30.77.28
achisarmi po. 100.43
achne insula 78.5
acholai op. 97.18
acidula aqua inebrians 29.32
acienses po. 39.39
acila Arabū emporium 96.42
acinippo op. 34.4
acina op. 100.2
acis inf. quæ & Sipheus 56.22
aciris fluuius 42.30
acitauones pop. aliàs Centrones 47. 2
acytos insula rotūdiss. 56.47
acmodæ insulæ 61.3
acmonenses po. 75.32
acolitanum op. 66.30
aconæ portus 81.5
aconitum uenenum ubi ibidem
acontius mons 51.47
acrabathena op. 71.20
acra Iapygia promont. 42.44
acragas op. 41.37
acre op. 59.4
acrenses po. 41.41
acritas promontorium 50.39
acroceraunium promontorium 42.37 & 49.20
acroceraunij montes ubi; prologo 48.2 & 4910
acrocorinthus, id est, Corinthi arx 50.19
acrotadus insula 91.39
acrothon op. ubi 53.14
actania insula 60.22
acte, id est Attica 51.31
actium colonia 49.27
actrida op. 97.21
adana op. 74.5
adua fluuius 28.44 & 44.50 & 46.21
adesa op. 75.2
adiabaræ po. 100.27
adiabenæ regio 70.46 & 83.31.33 & 85.10
adiabeni po. 83.3194.40
adyliſius mons 51.47
adipson locus 98.14
adirmachidæ po. 67.32
adonis fluuius 72.22
adramyteos op. 77.12.17 & 226.26
adastria colonia 79.22
adrianus ager 43.50.44.13
adria colonia 43.50
adriaticū mare 44.47.48.31
adriatici maris insulæ 48.30
adriaticū mare quantū à Proponte distet 54.14
adrumentū op. 66.5.102.49
adulitarum op. 98.46
aduliton op. 98.36.46
adunicates po. 36.16
aea oppidum 82.2
aeant sinus 98.2
aeantion oppidum 357.26 & 77.28
aeantiū promontorium 52.36
aeas fluuius 47.49
aecani po. 44.28
aeculani po. 43.16
aedepsum op. 59.9
aegæ oppidum 52.45 & 74.1 & 77.4

aegeæ insulæ 78.37
aegeum mare quod 54.35
aegeũ mare unde dictum ibidem
aegiales fons 51.38
aegilia insula 56.16
aegialos, id est Achaia 50.25
aegida op. 46.9
aeginium op. 52.45
aegialia insula 55.5
aegilodes sinus 50.46
aegilos ins. quæ capraria 40.43
aegimori insulæ 67.49
aegina insula 55.20
aegineticum æs 589.6
aegion op. 50.28
Aegipani Aethiopiæ oppidum 100.49
Aegipanes in Africæ & Aethiopiæ confinio 101.20
aegypanum ferarum lasciuia 64.15 & 68.11.20
Aegyptus rubro mari depressior 98.9
Aeg. Pyramides 632.16
aegyptus non cernit Septentriones 22.9
aegyptus non quatitur terræmotu 24.30
aegypti pars quondam mare fuit 25.6
aegypti alumen 623.9
aegypti Labyrinthus 633 11.21.36
aegypti electrum 647.35
aeg. smaragdi quales 650.24
aegypti Opalus 652.12
aeg. non sentit austros 15.1
aeg. fulminibus infestatur 15.26
aegypti descriptio 68.26
aegypti mensura ac termini ibid.
aegyp. cur insula credita ibid. 31
aegyp. Delta cur dicta ibid. 32
aeg. in nomos, id est, in præfecturas diuiditur ibidem 35
aeg. ditionis terminus 69.47
aegypti mensura ibidem
aegypti oppida quot ibidem 50
aeg. nauigatio 70.2
aegypti antiquitas ibid. 5
aeg. ad Indiam nauigatio 91.43
aegyptium mare triplex 98.10
aeg. serui profugi quale oppidum ædificarunt 90.39
aeg. ad rubrũ mare iter 98.4
Reliqua quære parte prima
aegira insula 80.8
aegira oppidum 50.28
aeglia insula 55.22
aegos fluuius 18.18 & 54.24
aegostenienses populi 51.33
aeguſa insula, quæ & aethusa 41.49
aelana op. 70,38
aelaniticus sinus ibidem 37.98
Aelius Gallus solus Rom. Arabiã arma intulit 97.31
aemathia eadem quæ Macedonia 52.42
aeminius fluuius 62.30
aemona colonia 46.3 48.13
aemonia op. Norici 48.6
aemoniæ mutata nomina 52.10
aemus mons 49.19.53.32 34 & 54.6
aenare insula 79.2
aenaria insula 40.47 546.29 & 276.24
aenienses populi 49.36
aennum oppidum 98.18
aenona ciuitas 46.3
aenos op. 53.44
aeolia insula ardens 30.31.42.1
Aeolus rex quando & ubi regnauit 47.2.8.10
Aeolus cur rex uentorũ ibid. 40
aeolis regio Asiæ 75.10 76.46 & 77.15
aeoli po. in Cappadocia gens Græca 81.20
aeolidis finis 75.10
aeoliæ insulæ septem 42.1
aeoliæ sulphure abũdant 622.8
aeoliæ insulæ unde dictæ 42.2
aeolium locus 54.30
aequesilici populi 35.35
aequiculani populi 43.31
aeria oppidum 36.31
aeria insula 57.19
aeria, id est, Creta insula 55.27
aesolani po. 34.39
Aesopus amnis 79.23
aesculapij delubrum 51.7
aesculapij fons Athenis 28.50
aesis fluuius 44.5
aesius fluuius 80.7
aesolani populi 39.39
aethalia insula 40.45
aethalia ins. quæ Chios 78.44
aetharia quæ Aethiopia 101.14
aethiopiæ insula 79.8
Aethiopes Atabuli ubi 100.25
aethiopum color, tortiq; capilli, à solis æstu proueniũt 23.41
aethiopes Hesperij 101.33
aethio. minio tinguntur 583.17
aethiopes Daratitæ 64.30
aethiopes Perorsi 64.29.68.5
aethiopes Aroteres 98.43
aethiopum Meroe caput 23.26
aethiopes Tarelei 68.10
aeth. gentis descriptio 68.4
aethiopum regio prima quæ 100.1
aethiopes fabulosi habiti antequã uisi 104.49
aethiopum emporium cum Troglodytis commune, Aduliton 98.40
aethiopia unde dicta 100.14
aethiopia ad Troiana usq; tempora clara 99.42
aethiopiæ mensura ibid. 44
aethiopiæ diuersa nomina 100.31
aethiopiæ monstra ibidem
aethiopiæ arena 629.49
aethiopia Aegyptiorũ armis attrita 94.41
aethiopiæ magnes 637.17
aethiopiæ magnitudo 101.10
aethiopiæ situs ibidem 15
aethiopiæ duæ 78.7
aethiopici maris insulæ plures 101.23
aethiopici smaragdi 650.40
Reliqua quære parte prima
aetoliæ populi, oppida, fluuijq; 49.36 & inde
aethria insula eadem cum Thasso 57.19
aethrea insula 78.23
aethusa insula, quæ & aeguſa 41.48
aetnæ montis descriptio 41.29
aetnæ montis incendiũ 30.2.16
aetnenses populi 41.41
aex scopulus 50.35
Africæ propriæ descriptio 65.45
Africa quæ proprie dicitur bisariam diuiditur 66.8
africa tertia orbis pars 32.72
africa ubi ibidem 29
africa & Lybia eadem 63.30
africa quibus animalibus careat 148.41
africa paucorũ sinuum 63.31
africæ nomina ineffabilia ibid. 33
africa fertilis in Athlantis radicibus 64.10
africæ gentes castella inhabitant 63.35
africæ qui uenti sereni nubiliq; 16.35
africæ propriæ mensura 68.2
africæ itinera serpentes feræq; infestant 66.11
africæ propriæ quot populi, coloniæ, oppida 66.25
africæ adiacentes insulæ 67.41
africæ alumen 623.9.
africæ solitudines ubi 68.6
africæ totius mensura 102.20
africæ parietes ex terra 621.9
africæ noctes æstate roscidæ 18.46
africæ descriptio 63.30 & sequentibus 8. capitibus
Reliqua quære parte prima
agacluri populi 97.25
agagammatæ populi 82.45
agamede op. 79.11
agandæi po. 83.3
aganippe fons 51.46
agamzus op. 85.20
agasus portus 43.7
agatha op. 36.3
agathyrsum (siue ut alij legunt agathirnum Siciliæ) oppidum 41.39
agathyrsi po. 39.12
agathussa quæ Telo ins. 56.44
agedi po. 82.49
agesinates po. 61.43
agyri po. 41.41
agla op. 33.28
agoce op. 99.28
agra regia Leanitarum 97.11
agragantiũ bitumen 622.34
agranum op. 93.36
agre op. 51.18
agrei po. 97.2
agrigentum op. 41.37
agrigentinus sal mirus 553.25
agriophagi po. 101.5
agrippenses Bithyniæ po. 80.16
Agrippæ M. error de Beticæ mensura 34.11
agrippinensis colonia 66.27
agrospi po. 100.47
aguntum op. 48.6
aiacis sepulchrum 77.29
alabanda op. librorum 75.43
alabandæ cristallus 654.42
alabastros fluuius 77.13
alabastrũ op. 70.12 & 654.33
alachroæ po. 66.20
alana op. 99.27
aleniticus sinus qui Aelaniticus 98.37
alani po. 58.15
alasi op. 67.22
alazon fluuius 83.39
alba op. Italiæ 43.31
alba Hispaniæ op. 33.36
alba Galliæ op. Heliorum 36.21
alba Pompeia op. Liguriæ 38.14
alba longa op. Latij 39.8
alba fluuius Hispaniæ 34.48
albanenses po. 35.21
Albaniæ descriptio 83.47
albaniæ op. ibid. 48
albani po. quales 39.38 & 107.25
albani po. à Iasone 84.43
albani Latij po. 39.34
albaniæ po. à pueritia statim cani 103,27
albaniæ po. noctu plusquam interdiu cernunt 103.28
albanso fluuius 84.48
albanus mons 39.13 & 39
albanum mare quod 84,44
albenses po. 39.39 & 43.30
albium Iugaunum 37.32
albion, id est, Britannia insula 60.45
albis fluuius 60.34
albonenses po. 47.16
album promontorium 32.31 & 72.10
albula, id est Tyberis fl. 38.8
alchione mons 53.9
albubabes fluuius 44.2
alces fluuius 80.16
alea op. 51.18
aleij campi 74.2
alele urbs 67.9
alcon fluuius 76.34
aleria colonia à quo 41.21
aletini populi 43.24
aletrini po. 43.18
aletium op. 42.42

aletri-

Aletrinates po. 3.9.43.18
Aleu insula 46.37
Alexandria Characenæ 95.28
Alexandriæ dies horarum quatuordecim 23.21
Alexandria Troadis oppidum 77.20
Alexandria Aegypti difficulter aditur 77.48 & 633.4
Alexandriæ Aegypsi obeliscus 631.20
Alexandria opp. iuxta Caspium mare 85.12
Alexãdria Margiana ubi 85.45
Alexandria iuxta Bactrũ 86.8
Alexandria Sagdiana ibidem
Alexandriæ nomos 67.34
Alexandriæ Aegypti descriptio 70.17 & 102.47
Alexandria Ciliciæ opp. 74.1
Alexandria Indiæ opp. 90.47
Alexandria Carmaniæ oppidum 91.19 & 92.23
Alexandriæ & Zuliopolis distantia 91.46
Alexandria ad Tigrin fluuium 95.26
Alexandriæ & Siciliæ distantia 102.21
Alexander Epirotes ubi obijt 43.17
Alexandria Arion 87.26
Alexãdri Magni aræ & termini 86.9 & 87.32
Alexandro Romanorum legatio missa 38.31
Alexand. Magni itineris mẽsores Diognetus & Aeton 87.26
Alex. Magni nauigatio 91.15
Alexandri Magni Bucephala oppidum equi sepulchrũ 89.16
Alex. Darium ubi uicit 85.11
Reliqua quære parte prima
Alexandropolis op. 93.5
Alexia oppidum 603.20
Alfaterni populi 39.9 & 43.37
Alfellani populi 43.19
Aliacmon fluuius 18
qui & Haliacmon 52.47
369.18 & 547.3
Aliæu insulæ 98.43
Almon oppidum 52.17
Aloeos fluuius 547.5
Aliphiræi populi 51.23
Allatenses populi 53.3
Allifani populi 39.9
Allobrogum regio 36.12
Allobrogica uua qualis 240
12.15
Almodessos siue Halmydissus alijs Salmydessos 54.8
Almopij populi 53.1
Alone insula sponte nata 25.38
Aloni populi 93.24
Alontigiceli pop. 53.47
Alopes op. 52.7 & 78.23
Alopeconesos insula oppidũ 57
27 & 345.5
Alopece insula 59.11
Alostigi populi 33.47
Alpesa oppidum 34.5
Alpes Romano imperio saluberrime 35.46
Alpes ab Hannibale exuperatæ 625.12
Alpes sæpe tremuerunt 24.29
Alphion lacus 548.39
alpium crystallus 646.40
alpium longitudo 46.24
alpium altitudo quanta 20.9
alpium geminæ fauces 45.26
alpium incolæ 46.32
alpium trophæum 46.47
alpium Saliñca qualis 385.17
Alpinæ gentes à quo uictæ 46.49
Alphæus fluuius 28.48 & 50
36 & 51.22 & 550.38
Alsa fluuius 45.43
Alsium opp. 37.14.44
Altinum opp. 45.2.41
Alumtium Siciliæ opp. 41.39
Aluona oppidum 4.18
Alutæ gentes 47.17
Alutraenses populi 46.7
Amalchium, id est Oceanus Septentrionalis 64.4
amandræ locus 89.19
Amantini populi 53.4.48.21
Amantes pop. 48.1.18.21
amanus mons 72.39 &
95.44 & 103.12
amani montis portæ 73.50
amanum portus 62.4
Amarbi populi 84.31
Amasia op. 81.24.36
Amasis Aegypti rex 70.5
Amisi populi 83.3
Amastris oppidum 81.18
Amathus oppidum 78.8
Amatæ populi 89.12
Amathæi populi 97.22
Amathus oppidum Cypri 78.9
Amathusa insula quæ & Cyprus ibidem 7
Amaxitos op. Baridis 75.33
amaxitus locus Troadis 77.20
amazonicus mons Tauri pars 74.42
amazonũ opus Ephesus 76.22
amazonius mons 82.35
amazonum connubia cum Mæotidis accolis 82.38
amazonum gens ubi 84.27.47
Ambiani populi Galliæ 62.21
Ambilatri populi Galliæ 61.37
Ambitri pop. 79.46
Ambracia oppidum 49.25
ambraciæ portus maris recessu in sicco relictus 25.28
ambracius sinus 26.9.40.22
Ambryssus op. 50.2
Amelas oppidum 75.2
ameria oppidum quãdo & à quibus condita 44.28
Amerini populi ibidem 16
amerinis spectata arma cælestia 18.12
ameriola oppidum 39.36
amyclæ op. 50.44
amyclæ à serpentibus deletæ 38 & 136.37
Amilus fl. 126.19
amymone fons 51.3
Amisius fluuius 60.34
amisium op. 81.12.37.42
Amithoscuta regio 46.42
amiternum op. 39.38
amiternini populi 43.34
amitinenses populi 38.1
amizon op. 75.43
ammienses po. 62.46
ammonis delubrum ac oraculum ubi Quere Hammon 100.9
Ammanethus insula 96.37
Amnon fluuius ibidem 39
amometi de Attacoris lib. 86.42
amordis populi 86.9
amorgos insula 56.49
ampeloessa op. 72.3
ampelops op. 53.11 & 55.34
ampeli pisces quales 559.46
ampelusia promont. 53.37
amphilochium quæ & Argos oppidum 49.32
amphimalla op. 55.33
amphipolis op. 53.18 & 170.2
amphissa op. 50.1
ampræ populi 97.22
ampreutæ populi 81.47
ampsaga fluuius 65.33.35
amyci partus 80.19
ana fluuius 33.21 & 62.34
anactoria opp. 76.9
anætia oppidum 73.7
anagnini pop. 39.9
anagnutes populi 61.8
anaiticus lacus 277.37
analitæ pop. 97.17
anapauomenos fons 29.17
anaphe insula 25.37 & 57.2
anariaci populi 85.40
anassus fluuius 45.43
Anatiliorum regio 36.11
anatalia opp. 37.21
anatis fluuius 64.22
anaudoma oppidum 99.7
anazarbeni populi 74.10
anchiale oppidum 74.3
anchialum op. 54.7
anchorarius mons 234.3
ancyra oppidum 79.41.48
anclacæ po. 82.47
Ancon colonia 44.5.10
Anconæ situs & gnomon à Pola distantia 22
46.11
Anconis promontorium quod 44.5
andanis fluuius 92.22
andaræ pop. 88.14
andatine oppidum, Aethiopiæ 100.47
andegaui populi 61.35
andera opp. 77.32
anderæ po. 100.30
andologenses pop. 35.16
andorisippo opp. 34.11
andria op. 79.41 Vide andyra
andriaca op. 74.47
andricus fluuius 73.50
andri insulæ mira aqua 29.33
androcalis oppidum 99.27
androgyni populi 105.43
andromeda ubi beluæ obiecta 77.50
andros Britanniæ insula 61.4
andrus insula Cycladũ una 56.16
anemo fluuius 44.33
anemurũ oppidum 74.13
anemurij op. ibidem 9.79.13
angaris mons 71.8
angulani populi 43.31
anydros insula 79.3
anichia op. 51.49
anio fluuius ubi 43.43
annestum op. 97.33
Annibalis castra portus 42.20
Annibalis meretricius amor 43.6
Annibalis insula 40.30
Annibalis turres 22.34
Annibal Prusam condidit 80.4
Annibalis speculæ 621.23
ansancti specus 26.34
antacæ populi 82.45
antandros oppidum 77.14
& 275.37
antandros insula 56.17
antarados insula & opp. 72.25
antariani populi 86.29
antæi oppidum & regia Tingi 63.39.43
antemna oppidum 39.37
antemus fluuius 82.16
antes mons 50.45
anthanæ op. 50.45
anthedon portus 51.8
anthedon oppidum 51.41.71.7
anthemus op. 53.11 & 93.28
anthemusa insula 78.41
anthemusia oppidum 73.20
anthinæ insulæ 78.50
antiphellos opp. 74.42
anthium op. 54.8
antibacchiæ insulæ 98.40
antichthones ubi crediti 89.36
anticyræ insulæ Helleborus 453.28
antycira opp. 50.1
antidalei populi 97.2
antilibanus mons 72.19
antiphellum op. 564.45
antigonia oppidum Macedoniæ 62.48
antigonenses po. Achaiæ 49.11
antigonea op. Arcadiæ 51.15
antigonia Troadis op. 77.20
Antiochia regio 70.46
Antiochia oppidum 72.31
& 73.18.23 & 75.38.41
80.24 & 85.47.94.44
Antiochiæ Syriæ descriptio 72
31 & 385.31

Antiochia oppidum iuxta Caſpium 85.13
Antiochia op.ubi 94.44
antiochi inſula Sidyma 79.18
antiochia Piſidiæ 74.17.38.41
antiochida,maris partem Antiochus à ſe appellauit 20.48
antiochenſes po 53.3
antipodes ubi crediti 59.26
Reliqua quære parte prima
antipolis oppidum 36.17
antipolis,id eſt Ianiculũ 39.38
antirium promontoriũ 49.40
antirrhius 26.11
antiſſa oppidum 79.10
antiſſa inſula Lesbo adiuncta 16.2.19
antium colonia 30.27
antixeni populi 89.19
antobroges po. 61.45
antoniopolitæ po. 76.5
antropophagi Scythiæ 59.13 & 86.30
antropophagi po. 102.24.& 165.21.24
anxa oppidum 42.43
anxani populi Italiæ 43.28
anxantini populi 43.28
anxur oppidum, id eſt Terracina 38.38
Aornos locus 49.11
Aorſi populi 58.14.& 86.2
Aoti po. 53.35
aous fluuius 47.49
apamia oppidum 72.42.& 73. 24. & 90.29.& 75. 27. & 77. 42& 79.33. & 86.20.& 93.30. 94. 29.45
apamena regio 76.12
apamena Bithyniæ colo. 80.16
apameſtini populi 43.23
apartheni po. 82.50
apate oppidum 87.9
apaturos op. 82.32
appellæi populi 86.20
apennini ſylua Sila 40.12
apẽnini mõtis deſcriptio 37.34
apennini montes 43.46
apenninũ ſæpe tremuiſſe 24.29
apenninus regio 148.37
apeſantus mons 51.2
aphas fluuius 49.35
aphle uicus 95.4
aphrodiſias oppidum 54.3
aphrodiſienſes po. 75.46
aphrodiſias inſula 92.42
aphrodiſias oppidum 63.11
aphrodiſias regio 77.9
aphrodiſias promontorium 75.17
aphrodiſium oppidum 29.27
aphrodiſium flumen Pyrrheæ feminas ſteriles facit ibidem
aphroditis op. 70.30
aphroditopolitis præfectura 68.37
apia,id eſt,Pelopõneſus 50.7
apidanus fluuius 53.15
apiennates po. 44.27
apilas fluuius 52.45
apinæ oppidi prouerbiũ 43.18
apiolæ oppidum à Tarquinio captæ 39.46
apyre op. 52.25
apis uicus nobilis 67.33
apitami populi 96.36
appini po. 75.26
apolloniæ & Hydruntis diſtantia 42.46
apollonia Macedoniæ oppidũ Corinthiorũ colonia 47.49 & 53.15
apollonia Thraciæ oppidum 53 28.54.8
apollonia Cyrenaicæ oppidum 66.40
apollonia Idumeæ op. 71.11
apollonia Troadis oppidum quæ & Aſſos 77.14.34
apollonia Ponti inſula 84.10
apolloniatarum inſula 59.41
apolloniatarum crater bitumine ſcatens 30.28
apolloniaticum bitumen 622.32
apolloniatæ populi 30.28 & 77.37
apolloniatæ Cariæ po. 75.46
apollonobieritæ po. 76.5
apollonidienſes po. 77.38
apollinis templum Actij 49.27
apollinis Pheſtij portus ibid.47
apollinis oraculum Delphicum ibidem 50
apollinis promontorium 69 28.49
apollinis urbs 70.7
apollinis Clarij templũ 76.29
apollinis Clarij ſpecus mirus 29.41
apollinis & Marſyæ certamen ubi 75.29
apollinis Didymæi aræ ubi & à quo erectæ 86.13
apollinis Didymæi oraculum 76.8
apollopolitæ perfectura Aegypti Nomes 69.35
apros colonia 54.18
apruſa fluuius 44.32
apruſtani populi 42.31
apta Iulia Vulgientium oppidum 37.20
apteron oppidum Cretæ 59.33
apula lana qualis 145.41
apulæ oppidum quod & Varia 42.42
apuliæ deſcriptio 43.5
apuli Italiæ populi 36.35
apuliæ inſulæ 48.33
apuliæ uentus Atabulus fruges & plantas frigore exurens 307.15
apulorum genera tria 43.10
apuſcidamus lacus Africæ 547.29
aquæ Sextiæ 36.20 & 54.61
aquæ Statyellorum 37.38 & 546.1
aquæ Therinæ Siculæ 41.37
aquæ Tarbille 61.39
aquæ Puteolanæ 39.1 & 546.1
aquæ Poſidianæ 546.5
aquæ Hellopiæ 56.11
aquæ Ciceronianæ 546.9
aquæ Simeſſanæ 546.28
aquæ Auariæ 546.29
aquæ Sidicinæ 546.30
aquæ Venatrauæ 546.31
aquæ Stabiannæ 546.30
aquæ Albulæ 546.34
aquæ Cutiliæ 546.35 & 551.10
aquæ Maitraci 547.24
aquæ Euboeæ 548.6
aquæ Egeſtanæ 551.18
aquæ Lariſſanæ 551.18
aquæ Liparenſes ibidem
aquæ Troadas ibid.
aquæ Magneſianæ ibidem
aquæ Mylanæ 550.16.551 18.19
aquæ Lucinij 546.7
aquæ Pegaſeæ 552.34
aquenſes po. 38.1
aquicaldenſes po. 35.4
aquileia oppidum & eius flumen 45.44
aquiloni po. 43.16
aquinates ſaltus 44.38
aquinum op. 39.7
aquitania ubi 61.17
aquitaniæ populi per totum 39.36
aquitani po.à quibus prouincia cognominata eſt ibid.38
araba oppidum 100.48
arabes Aſcitæ quales 99.8 (20
arabes Autei Gnebadeiq; 98.13
arabes populi 91.13.& 93.18
arabes Maſei ibid.24
arabes Orei qui 81.19
arabes Rhetani ibid.21
arabes Scenitæ 73.26
arabis oppidum à Vnauore conditum 93.23
arabum habitus qualis 97.40
arabum fines quò protenduntur 99.12
arabiæ deſcriptio 70.33 & 92.28 & 95.44
arabia felix 70.34 & 73.28
arabiæ Lygdinus lapis 63.3
arabia ubi non ſterilis 70.35
arabiæ deſerta 99.34 & 101.4
arabiam ſolus Rom. Aelius Gallus arma intulit 97.31
arabia citerior ſub quo paralello ſita 103.4
arabiæ Opalus 652.12.31
arabia Eudæmon quæ 95.24
arabiæ ſitus 95.48.102.45
arabiæ populus felix 96.1
arabia Merorum quæ 73 12.22
arabiæ menſura 97.13
arabici ſinus deſcriptio & 92.38 5.32
arachoſiorum oppidum 87.27
arachotæ po. 89.21 & 90 44.21
arachthus fluuius 44.25
aracynthus mons 49.44
arachoſia regio, oppidum fluuius 90.43
arados op. 71.25
arados inſula 29.21 & 75.50
arecomicorum gens 36.25
arethyrea regio 50.33
aramei po. 86.16
aranditani po. 62.46
aranium oppidum 100.17.22
arapotes alij legunt Aharotes 70.18
ararauceles po. 66.48
araris flumen 36.2.66
araſenſes po. 79.49
aratiatici po. 84.31
aratia inſula Neptuno ſacra 93.43
arauiſi 48.17
arauſio colonia ſecundanorum 36.19
araxis fluuij ortus ubi 82 23.& 85.15
araxum promontorium 50.31 & 55.12
arba inſula 47.21
arbalo op. 193.10
arbelitis regio 89.11.94.43
arbiorum gens 19.11 & 92.40
arbis fluuius 92.35.107.15 & 149.29
arcades in lupos uerti 134.21
arcades in Latio 38.24
arcadiæ deſcriptio,nomina, oppida,populi 51.13 per totum
arcadiæ gemmæ 653.24
arcadiæ flumina 51.20
arcadiæ montes ibid.21
arcadia Cretæ op. 550.30
arcadiæ aſini quales 142.40
archelais colonia 81.23
archeopolis op. 76.37
archidemia fons 41.34
archippe oppidum, Fucino lacu hauſtum in Marſis 43.38
archous fluuius 94.46
arcilachitæ po. 58.45
arcobrienſes po. 35.10
arconeſus inſula 57.25
arconneſos op. 99.25
ardanus ager 27.12
ardea oppidum à Danae conditum 30.23.& 606.37 & 616.20
ardentes montes rubore ignis ſpeciem præbentes 100.23
arcatæ po. 53.36

arelate colonea Sextanorum 36.18
aremorica regio 61.17
arene op. 50.42
arethusa siue arethissa ut alijs placet, lacus omnia pondera illata sustinens 29.3.94.18
arethusii populi 53.2 & 72.50
arethusa Eubœæ fons 56.11
arethusa op. 53.17.97.30
arethusa fons Syracusanus 20 48 & 41.33. et fons Bœotiæ 51. 46 & Eubœæ fons 56 10
aretini ueteres 38.1
aretini fidentes 38.1
aretini zulienses ibid.
aretini populi 38.14
aretium oppidum Italiæ 620 39 & 622.3
aretini uasa ibidem
aretij oppidi uua 241.7
aretij murus qualis 622.3
areuæ fluuius 35.27
areuaci po. 62.16
areus fluuius 80.7
argennos insula 78.39
argenteus fluuius 36.15
argentini Italiæ po. 43.23
argenus fluuius 92.27
argetæ po. ibidem 4
argeus mons 81.27
argiæ insulæ 78.30
argemissæ 79.15 & 150.38
arginusa insula 78.49
argyræ insulæ 89.31
argyrippa op. 43.13
argyruntium op. 48.19
argiuæ Iunonis templum 39.21
argolicus sinus qui 50.48
argyne op. 49.46
argo nauis in Hadriaticum 46.1
argonautæ unde in Italiam ibidem
argos Italiæ op. 43.12
argos Græciæ op. 49.32 & 194.35.& 124.3.7
argos Hippium op. 43.12.51.1
argos Pelasgicum 52.10
argos regio 51.27
arrene regio 94.25
aria insula Marti sacra 84.12
aria regio 102.46
ariacæ po. 86.18
ariacos op. 79.26
ariana regio 90.49 & 91.8
ariani po. 93.1
arianorum populorum mira herba 444.49
aricanda op. 73.24
arycandus fluuius ibid. 46
ariciæ arua carbonum cõtactu ardent 30.45
arifia oppidum 39.8
arienates po. 44.28
arij po. 89.21.23 & 93.1
arij po. armis præstant 97.37
arimaspi po. 59.14 & 86 20 & 109.19
arimi po. 77.41
ariminum colonia & fluuius 44.31
arimphei populi 82.40 & 84.23
arion Alexandria oppidum, alij legunt ariorum puto legedum. Alexandria quæ olim Area 87.26
arisbe oppidum 77.26 & 79.9
aristera insula 55.18
aristeum oppidum 54.6
arius fluuius 91.1
armalchar, id est Euphrates fluuius 93.35
armedon insula 55.47
armeniarum duarum descriptio capitibus 8 & 9. per totum 83.10 & seq.
armeniæ minoris terminus 81 31.83.27
armeniæ purpurissum 609.40
armeniæ alumen 623.9
armeniæ cotes 630.13
armeniæ Sardonyches 652.38
armeniæ maioris descriptio 81 28 & 83.27
armeniæ utriusq; oppida ibidem 83.25
armeniæ maioris mensura ibidem 27
armeniæ portæ 74.39
armenocalybes populi 81.44 & 83.42
armine oppidum 81.14
armisthæ populi 47.38
armozæi po. 92.40
armus fluuius 65.42
armuzia regio 82.23
arnates po. 44.16
arne op. 52.16
arnus fluuius 383
arocelitani 35.10
arocha fluuius 42.22
aroei arabes 93.21
arosapes fluuius 91.1
aroteres Scythæ 54.2 & 84 47
Arthyopes 98.42
arpani po. 43.19
ari oppidum 43.12
arpinates po. 39.9
arra oppidum 97.16
arræi populi 53.36
arrebai 34.33
arreno regio 94.25
arruci op. 33.35
arechi po. 82.35
aroei po. 93.21
arrotrebæ po. 62.9
arrotrebarum promontorium 63 4.62.28
arsa op. 34.7
arsacia regio 93.4
arsagalitæ po. 89.20
arsamote op. 83.26
arsanus fluuius 73.10
arsanias fluuius ibid.
arsenaria op. 65.24
arsia fluuius 37.12.16 & 46 11 & 47.12 & 48.28
arsicodani po. 47.9
arsinoe oppidum & in ea obeliscus 631.33
arsinoe op. 66.39.43 & 70 12.38 & 746 & 78.9
arsinoitæ po. 68.44.47 & 70.3 & 632.18
artabrum promontorium 3120 & 62.22
artabrum gens 62.28
artacabane oppidum 91.2
artacæon insula cum oppido 80.27
artacaena op 91.1
artace portus 79.24
artaxata op. 85.27
artaxatæ populi 85.13.16
artemisium op. 56.11
artemisia insula 40.43
artemisius mons 51.21
artemita Acheloi insula 49.34
artemita op. 93.21
artemius mons 51.3.
artabatitæ ferarum quadrupedum more uagantium 101.7
artheidon insula 79.7
arthitæ 47.38
artemites insula 56.29
artigi op. 33.27
artigula insula 100.3
artynia stagnum 79.28
aruerni po. 61.44
arunci Beticæ po. 34.5
arunda op. ibidem
asathæ po. 100.38
asachei populi 129.45
asampatæ po. 83.1
asana fluuius 64.42
asangæ po. 88.42
asar oppidum 100.45
ascalum colonia 44.4
ascalo op. 71.18 & 103.5
ascandalis op. 75.2
ascania insula 57.2
ascaniæ insula Troadis 79.6
ascaniæ Phrygiæ locus 79.37
ascanius lacus 89.5 & 555.45
ascanius portus 77.3
ascanium fluuius 79.35
ascantici populi 82.45
ascia loca in quibus in die umbra nulla 23.14
aschilace po. 77.18
ascitæ arabes quales 99.8
ascomarci populi 82.46
ascriuium op. 47.39
asculum colonia 44.4
asdathæ po. 654.38
asæi po. 86.20
asel oppidum 100.46
aseni populi trium urbium incolæ 89.15
asgilia insula 96.25.
asiæ consideratio à capite nono, quinti libri usq; ad finẽ 68.23
asia tertia orbis pars, prologo 32.27
asia ubi prologo ibid.29
asia ubi ab Europa seiungitur 54 25 & 57.30 & 59.7.79 20 & 80.22
asiæ mensura 68.24 & inde
asiæ propriè dictæ descriptio 794
asiæ gentes quæ interierinẽ 77.40
asiæ è regione insulæ 77.45
asiaticum mare 79.4
asiæ finis 80.22
asiæ montes 76.40
asiæ diuisio 79.4
asia & Europa quantum inter se distent 81.21
asiæ quot populi 80.22
asiæ boues quales 143.50
asiæ alabastrites 650.49
asiæ coraliticus lapis 631.4
asiæ crystallus 646.26
asiæ & Europæ propinquitas 80.35
asiam Isicus & Sinopicus sinus peninsulã efficiunt 18.18
asia quibus maribus cingitur 84.16.
asiæ termini & populi 103.32
asia deuicta à Cyro 577.36
asiæ partes & populi compendio 102.5
asiaticum mare quod 74.30
Reliqua quære parte prima
asido oppidum 33.40
asine op. 50.40
asines fluuius 1.29
asineus sinus 50.40 & 55.15
asirinates populi 44.17
asoi populi 89.20
asophis regio 50.33
asopus fluuius 75.23
aspagonæ po. 89.25
aspelia insula 78.6
aspendum oppidum 74.25 & 552.23
asphaltites lacus 29.2 et 71.26 32 & 110.30
asphaltites unde dictus 71.32
aspis insula 55.23.78.19
aspledon op. 51.48
asseriates 46.18
assesiates po. 47.18
assyrani po. 58.45
assyria & Caspium mare quantũ distent 94.42
assyriorum initium ubi 89.10
assyria postea Adiabene dicta 70.46
assorini populi 14.14
assos oppidum 27.7.77.14 et 637.34
astabores Nili nomen 69.18
astacenus sinus 80.10.12

aſtaces fluuius 29.29
aſtacum op. 80.9
aſta op. 37.38 & 620.39
aſta regia colonia 33.39
aſtapus, id eſt, Nilus fluuius 69 14 & 107.19
aſteria inſula 56.27 & 78.23
aſteris inſula 55.12
aſterion mons 51.3
aſtice regio 54.7
aſtigi op. 33.44
aſtigitanus conuentus 33.6
aſtigitana colonia 33.41
aſtipalea inſ. 57.2.140.12
aſtyre op. 77.8
aſtomorum gens 106.37
aſtrabe inſula 56.46
aſtromela op. 36.9
aſtron fluuius 77.12
aſtura fluuius & inſula 38.28 & 40.46
aſtures po. 34.28
aſturum populorum termini 33.4
aſturũ Hiſpaniæ cõuentus 34.38
aſturum po. duodecim 35.30
aſturum regio 62.7.16
aſturica urbs magnifica 35.30
aſturia auro abundat 387.13
aſturiæ prouinciæ mẽſura 62.50
aſtuſapes Nili nomen 69.17
aſulani po. 39.9
aſum op. 55.36
aſura op. 73.38
aſuciandæ populi 82.47
atabyria inſula 78.23
atabuli Aethiopes ubi 100.26
atacorum gens 59.25
atalante inſula Eubœæ quondam iuncta 25.49
atargatis dea ubi 72.42
atarnea op. 77.7
atax fluuius 36.1
atellani po. 39.9
atelpos fluuius 82.8
atinates populi 39.10.11 & 43.30
atintanis Græca gens 37.44
ater mons 67.10
aternus fluuius 37.13 & 43 27.49
atheſis fluuius 45.13
ateſte op. 46.13
athamas mons 52.22
athamantes populi Aetoborum 49.36
athane op. 96.27
athenæ op. Arabiæ 97.29
atharrabites Aegypti nemus 68.39
athenarum deſcriptio 51.36
athenarũ murus qualis 62.46
athenienſiũ uẽtus Scirõ 14.44
athenienſium dies 23.33
atheniẽſis portus maris receſſu in ſicco relictus 35.28
athenis Aeſculapij fons 29.1
athenarum arx Cecropia 124.3
Reliqua quære parte prima

athenopolis op. 36.14
athos mons quò umbram ciacula= tur ſuam 57.13.16.106.50
athos mons perfoſſus 53.12
atina op. 46.20
atyras fluuius 54.15
atys amnis 41.37
atlante inſula 57.8
atlantia, id eſt Aethiopia 100.4
atlantis inſ. 101.32
atlantis montis ſitus, deſcriptio 64.32.49 et 654 & deinde de altitudo ſyluæ, terræ, et mira 65.1 & deinde 101. 29 Dicitur etiam Pyris 64.45
atlanticum mare quod 40.15
atlanticum mare ubi incipit 99.1
atlanticum mare multas abſtulit terras 26.8
atlanticus Oceanus ab atlante uicino monte nomen accepit 64.7
atlantici maris plumbũ 602.41
atlantici Galliæ populi 36.23
atlantæ po. 68.11
atrax fluuius 37.39
atrax op. 52.18
atraces populi Aetoliæ 37.39
atramitæ po. 97.5.7
atrani po. 43.18
atrebates po. 62.20
atria Thuſcorum op. 45.6
atriaticum mare unde ibid.
atribis op. 70.29
atharrabitis præfectura 68.39
atropateni op. 85.22
attacori 86.41.43
attalenſes po. 77.38 & 79.49
attalia op. 77.5
attali arabes ubi 94.9
attanos ſinus 86.41
attaſini po. 86.1
attelebuſa inſula 78.13
attena op. 99.39
attene Arabiæ regio 96.21
atticæ deſcriptio 51.30
attidiates pr. 44.17
attinates po. 43.19
attuſa op. 79.13
attubi op. Beticæ 33.43
auatici po. 36.10
auanticorum gens 36.28
auchetæ po. 59.11 & 82.50
audariſtenſes po. 53.3
auellani po. 39.10
auenio op. 36.20
auernus lacus 39.1.547.28
aufidus fluuius 43.5
aufidenates po. 43.32
aufinates po. 43.33
augylæ po. 66.16 & 68 8.17
augurina op. Beticæ 33.26
auguſta Firma op. ibidem 41
auguſta Taurinorum 45.25 & 37.9
auguſta noua 35.28
auguſta gemella op. 33.43
auguſta oppidum Tricaſtinorum 36.21
auguſta prætoria 37.9 & 45.25
auguſta Vagiemorum 37.38
auguſta Bracarum 62.14
auguſta Zulia 36.8
auguſta Emerita 62.41
auguſtani po. 35.3.30
auguſti Imperatoris Italiæ deſcri= ptio 37.20
auguſti trophæum in Alpibus 46.47
auguſti colonia Cartemua 65.17 Ruſconiæ ibid. 31. Ruſacus ibid. 32. Sulue ibid. Succubar ibidem 33
Reliqua quære parte prima
auguſtobrienſes po. 62.46
auguttiri po. 91.5
auimenſe op. 66.31
aulerci po. 61.32
aulis oppidum 52.2.56.10 & 621.10
aulis op. Dianæ templum habuit 282.43
aulocreneis uallis 75.30
aulocrene mons 76.11
aulocrene regio 284.44
aulos op. 50.37
aulon Cilicius, maris pars 78.10
aunios inſula 62.12
aurelia op. 34.9
auricornu promont. 153.48
aurumini quæ & ſaturnini 38.5
aurum uehentes fluuij 578.50 579.1
aurunci po. 38.24
auriſpi op. 100.42
auſci po. 61.41
auſeris fluuius 37.43
auſetani po. 34.46.35.2
auſones po. ubi 38.25
auſonij maris inſulæ 48.32
auſonium mare ubi 40.19
auſonum gens 42.14
auſtageni po. 30.11
auſtrania inſula quæ & Gleſſaria 60.22.648.14
auſtrimus polus 88.23
autaridæ po. 96.49
autei po. Arabiæ 98.13.22
autololes po. 64.25 & 65.17
autololum inſulæ 101.43
automate inſ. 25.39 & 56.50
automela op. 89.3
autrigonum gens 35.26
auximates po. 39.10 & 44.6
axantos inſula 61.4
axatiara op. 33.35
axenus, id eſt Euxinus pontus 57 36 & 80.35
axiacæ po. 58.26
axius fluuius 52.48.50
axion fluuius 75.12
aza op. 83.25
azali po. 48.16
azanium mare 92.30
azarei po. 98.17
azibinta inſula 57.4
azochis op. 93.27
azones po. ibid.25
azotus op. 71.8
azuritanum op. 66.27

B

Babba oppidum 64.2
babanenſes po. 35.17
Babylonia regio 70.44 & 92.33 & 94. 247 & 102.47.103.5
babylonicum bitumen 622.31
babyloniæ fertilitas 93.45
babyloniorum dies 23.33
babyloniæ campus ardens 30.25
babylonis muri ex bitu. 623.2
babylonis urbis deſcrip. 93.38
babylonis ſitus 73.40
babylon Chaldææ caput ibid.42
Reliqua quære parte prima
babytace op. 94.49
bacaſcami po. 97.23
Bacchi aræ prope indum fluuium 86.9
Reliqua quære parte prima
bacchiæ inſulæ 98.43
bacchilitæ op. 97.22
bachina inſula 79.5
bactri po. 85.49.86.5
bactrum op. & fluuius 85.37 86.6 & 552.32
bacuntius fluuius 49.20
badanatha op. 97.18
bæbro op. 33.28
bætica regio 32.47
bæticæ menſura 34.18 (33.4
bætica unde dicta ciuſq; fertilitas
bæticæ conuentus quatuor 33.6
bæticæ oppida quot ibid.7
bæticæ Municipia & Coloniæ quot ibidem
bæticæ finis Murgis ibidem 15
bæticæ inſulæ adiacentes 63.5
Reliqua quære parte prima
bætis op. 28.6 & 33.39 flu. 33 34.35
bætis miri putei 28.7
bætarreni po. 72.47
bagada op. 99.19
bagrada fluuius 65.50 et 130.2
bagans hortus 229.23
baiarum portus 38.50
balanea op. 72.27
balari po. 41.10
balbura oppidum 75.3
balcea op. 77.32
baleares inſulæ unde 40.22
baleares funda bellicoſæ ibid.23
balearis terra ſerpentes necat 632.45
baleares inſulæ cuniculis abun= dant 40.22 & 147.41
balearium inſularum aues 180 33.43
balearicum mare ubi 40.18.

baleſium op. 42.50
balſa oppidum 62.38.67.22
balſenſes po. 62.48
baltia inſula 60.8.650.2 647.32
bambice op. 72.43
bambotum fluuius 64.30
banaſa colonia 64.2
bannomana inſula 60.2
bantini po. 42.32
banurri po. 65.27
baracum op. 67.22
baragaza op. 99.1
baramalacum op. 97.20
baraomatæ po. 89.15
baraſci po. 97.9
barbatia op. 96.13
barbeſula op. & flumen 33.3
barce promont. 64.27
barce op. 66.44
barcino colonia 34.47
barderate op. 37.36
barduli po. 62.50
barea regio 35.6
bargeni po. 99.10
bargyla op. 75.36
bargyletici campi 76.13
bargylus mons 72.26
bargus fluuius 54.33
barion op. 43.4
Baris locus 80.1
barra op. Orobiorum 45.35
baſabocates po. 61.42
baſag inſula 96.38
baſilia inſula 60.8
baſilicus ſinus 76.7
baſilide po. 58.41 & 59.12
baſetuniæ regio 33.29
baſta op. 42.44
baſterbini po. 43.24
baſtenæ po. 58.18.60.33
baſtitani po. 35.17
baſtuli po. 34.31.35.18
baſtulorum gens ubi 33.16
batauorum inſula 60.37
batani po. 61.27
bateni po. 86.5
batraſabbes op. 96.27
batum flumen 40.5
batha op. 99.7
bathea ponti 28.38
bathymi po. 96.30
bathynias fluuius 54.15
bathis fluuius 81.48
batinu fluuius 44.1
baucidias inſula 55.19
bauli op. 38.50 & 166.13 15
bauilum Hiſpaniæ locus 375.6
bauma op. 99.29
beata gens ubi 59.17
bebeis lacus 52.26
bebiani Ligures 43.17
bebriacenſes po. 180.41
bebricum gens 77.41
becare portus 92.13.15
bechires po. 81.40
bedeſis fluuius 44.33
begerri po. 61.39
belbina inſula 55.19
belendi po. 61.40
belerides inſulæ 41.9
belgica gens ubi 61.16
belgites po. 48.17
belippo op. 34.9
bellitani po. 35.6
bellouaci po. 61.22
belon op. 33.12 & 63.40
belus riuus 8.49.642.50
belum oppidum 72.45.49
beli Iouis templum 93.41
belunum op. 46.13
bembinadia op. 51.19
benacus lacus 28.45 & 46.23
benaci lacus piſces 156.14
beneuentum colonia 43.15
beneuenti ſalſamenta 560.1
beni po. 53.31
berbeſula fluuius, & op. 34.10
bercorcates po. 61.41
berdrigei po. 85.50
berecinthius tractus 75.40
berecynthus mons buxo abundãs 269.47
beregrani po. 44.6
berenice op. 23.3 & 66.39 & 98.20.27.33
bergomũ op. à quib. 45.32.35
bergos inſula 61.11
berytus colonia 72.22 & 103 6 & 257.6
bermius mons 52.22
bernenſes po. 46.15
beroea op. 53.32 et 73.6
beræenſes po. 72.50
beroſus collis 29.35
berreſa op. 99.32
beſaro op. 34.9
besbicos inſula 80.29
besbicus quondam Bithyniæ coniuncta 25.50
beſippo portus 33.10
beſippo op. 34.10
beſsi po. 53.28
beta op. 99.18
betaſi po. 61.23
betholene Toparchia 71.20
beton itineris Alexandri menſor 87.24 et 88.23
betulo op. 34.48
betulonienſes po. 35.4
beturia regio 33.48
beturia op. 34.5
bibaga inſ. aliàs Bibaclon 89.33
byblis inſula 56.46
byblos op. 72.23
byblum oppidum 103.7
bidini po. 41.41
biendum portus 62.6
bigrantinus lacus 155.9
bilbilis op. Hiſpaniæ 601.32
bilis fluuius 81.6
bipedimui po. 61.41
biſaltæ po. 53.18.28
biſanthe op. 53.47
biſgargitani po. 35.2
biſtonũ gens ſtagnumq; 53.41
bithyæ fœminæ 105.50
bithyniæ deſcriptio 79.18
bithyniæ terminus ibidem 29
bithyni po. ubi ibid. 43 et 80.22
bithynia inſula 80.28
bithynion oppidum 80.16
bituriges liberi 61.43.342.46
bituriges po. uela texũt 342.47
byzantium ubi 54.13
byzãtij regionis fertilitas 80.15
byzantium quãtum à Dyrrachio diſtet 54.14
byzantium quantum ab Iſtro diſtet 57.48
byzatium Africæ regio 66.3
byzia arx 34.18
byzon Thraciæ oppidum 54.1 & 174.26
blanda op. 40.5
blande flumen 34.48
blaſcon inſula 40.33
blemmyæ po. quales 68.18
blerani po. 38.22
bliteræ op. ſeptumanorum 36.18
boagrius fluuius 52.7
bocalium op. 51.16
bocchiana op. 99.18
bocchi regis regia ubi 65.24
boccori po. 62.48
bodincus, id eſt padus fl. 45.20
bodincanogum op. 45.21
bæbeis lacus 52.26
bœa oppidum 50.49
bœotiæ deſcriptio 50.41
bœotiæ fontes nobiles 51.45
bœotia regio, & eius op. 50.3
bœoti po. olim Hiſates 52.2
bogudiana regio 65.24
boij po. 45.31.61.32
boij ubi interierunt in Italia 44.39
boij Lauden oppidum condiderunt 45.31
boin op. 67.21
boion op. 52.9
boiorum tribus 44.39
boiorum deſerta 48.7
bolani po. 39.39
bolbitinum Nili oſtium 70.28
bolbulæ inſula 79.2
bolingæ po. 89.12
bomaræi po. 85.50
bombos fluuius 74.12
bomitæ op. 72.39
bononia colonia Felſina 44.34
bononia princeps Hetruriæ ibid. 35
booſcœte op. 79.33
borcani po. 43.19
borcobæ op. 54.3
borcoſtoma Danubij fluminis oſtium 58.10
borgodi po. 96.25
borion promontorium 66.24
boryſthenes fluuius 57.45 & 58.27.35 & 59. 11. 34 & 550.23.40
boryſthenes lacus, populique 38.27
boryſthenis piſces 153.25
bormannico op. 36.21
boron op. 99.20
borru fluuius 91.5
boſenſes 41.10
boſphorus Thracius ubi 54.10 & 57.35 & 80.13.23
boſphori quondã terra 26.11
boſphori Cimmerij latit. 59.8
boſphori Cimmerij deſerta 57 23 & 82.27
boſphori duo, Cimmerius et Thracius quantum diſtent 57.39 & 82.27
boſphori Thracij marg. 160.19
boſphorus unde dictus 80.43
botiæi po. 54.31
botris op. 72.23 & 103
bouianum colonia 43.33
bouillæ op. 39.12
bracarum conuentus 34.28 62.12
bracarum urbes 35.34
bracari Vibali po. ibid. 35
braccata Gallia 35.45
brachmanæ po. 87.41
bragæ inſulæ 96.33
brana op. 34.10
branchidarum oraculum 76.7
branchoſi po. 89.9
brattia inſula 48.42
brauron op. 51.40
bregmenteni po. 77.37
breuci po. 48.16
breuni po. 46.50
bryazon fl. 80.7 & 547.33
brygion op. 53.10
bryges po. 79.42
brigantinus lacus Rhetiæ 155.90
brigiani po. 47.3
brileſſus mons 51.38
briletũ op. 205.10 & 206.26
bryllon op. 79.35
briſabritæ po. 89.18
bryſani po. 86.46
bryſæ po. 53.30
britanniæ inſulæ deſcrip. 60.42
britanniæ dies maxima 23.31
britanniæ margaritæ 160.29
britanniæ plumbi copia 603.26
britanniæ plures inſulæ dictæ ſunt 60.45
britanniæ menſura ibidem
britannicus Oceanus 61.47
britanniæ æſtus quanti 27.45 Reliqua quæ re parte prima
britium op. 62.21
brixentes po. 47.2
brixia colonia 46.12
brixia fluuius 95.16
brixillum 44.35
brullitæ po. 76.50
brumbeſtini 43.23
brundulum portus 45.15
brunduſium oppidum & eius portus 42.50.43.1.23.33

brundisii specula 603.96
brundisii mirus fons 29.31
brundisii portus 48.33
brutius ager ubi 39.49
brutij cultores plures ibidem
brutium littus 36.33 & 38.5
bubassius regio 75.16
bubastitis præfectura 60.38
bubetani po. 39.39
bubeium natio 67.19
bubon op. 76.4 & 624.21
buca op. 43.27
bucephala oppidū Alexandri magni equi monumentum 89.16 & 143.33. & inde
bucephalon portus 51.8
buccina insula 41.50
budini po. 59.12
budoræ insulæ 55.43
buges lacus 58.39.42 & 59.13
bulenses po. 50.1
bulla Regia op. 65.41
bullidensis colonia 53.4
buliones po. 48.1
buluba 67.22
bupraſium 50.31
bura 26.19 & 50.1 et 93.24
burchana insula 60.20
burgundiones po. 60.30
burniſtæ po. 47.16
burnum op. 47.39
burſaonenſes po. 35.10
buſiris op. 79.30 & 6.32.24
buſiritæ præfectura 68.41
butos op. 70.29
butua op. 47.39
butua insula 55.45
butrium op. 44.34
buthrotum colonia 49.12
butuntinenſes po. 43.23
buxentum op. 40.4
buzæ po. 89.9
buzeri po. 81.40
buzigeus mons 52.22

C

Cabalaca op. 38.40
cabalia reg. 75.3.80
cabaris inſul. 96.40
cabellio op. 36.22
caberon fluuius 91.6
caburæ fontis mirum 548.47 & 559.38
cacidiri po. 86.20
cacirini po 41.41
cadara peninſula 149.26
cadeumna op. 99.26
cadiſcus mons 55.38
cadmus mons 76.41
cadruſi op. 90.48
caduceni po. 76.3
caduſcili po. 61.45 & 85.27 & 342.46
caduſia regio 84.31
caduſi populi 86.2
cæcilia caſtra 62.43
cæciæ insulæ 55.22
cæcinos fluuius 42.22
cæcorum op. 80.14
cæcubus ager 26.44 & 38.44
cæleſtini po. 44.28
cælina op. 46.20
cælos portus 54.30 & 57.23
cælium op. 42.50
cælius hiſtoricus 46.25
cæne insula 41.48
cænys promont. 40.11
cænina op. 39.35
cænici po. 53.31
cænica regio 54.17
cænites portus 51.5
cære oppidum 37.48
cæretanus fluuius ibidem 47
cæneum promontorium 56.6
cæſani populi 97.30
cæſar auguſtanus cõuĕtus 34.27
cæſar auguſtana colonia 35.3
cæſar auguſtani qui olim Anazarbeni populi 74.10
cæſarea Mauritaniæ 34.35 & 65.24
cæſarea Cappadociæ quæ olim Mazara 81.28
cæſarea Paleſtinæ 71.11 & 103.6
cæſarea minoris Armeniæ 83.15
cæſarea Decapolis 72.3
cæſariana colonia 33.40 & 242
cæſarienſes Ioniæ po. 76.49
cæſarienſis Mauritania 65.24
cæſaris in Aegypto col. 77.46
cæſarobricenſes po. 62.47
cagulatæ po. 97.8
caieta portus 38.39
caicus amnis 77.6
caimas fluuius 87.41
cayſter fluuius 76.25
calabriæ deſcriptio 42.36.38
calabriæ nomina, ſitus, mẽſu. ibid.
calabriæ insulæ 48.32
calaguritani po. 35.7.10
calaminæ insulæ mirum 26.46
calamiſſus op. 44.48
calamos op. 72.24
cala flumen 48.19
calaris ſeu potius Caralis oppidū 31.15
calathuſa insula 57.25
calatiæ 39.11
calatis op. 53.50.57.46
calauria insula 55.18
caledonia ſylua 60.49
calenti op. lateres qual. 621.43
calenus ager ubi 33.29
caleni aqua mira ibidem 31
calenum op. 39.11
calete insula 57.26
caleti po. uela texunt 342.47
callet op. 33.45.34.10
caletranus ager 38.7
calicadnus 74.7.11
callichorum flumen 81.5
calydon op. 49.38
calydonia ſylua 60.49
callidromus 52.15
calydna insula 57.4 & 78.29 & 191.10
calydna op. 75.12
calingarum gens 97.42 & 107.12
calingij po. 97.27
calingon promont 88.37
calinipaxa op. 87.36
calipolis op. 54.27
caliordi po. 58.47
calypſus insula 42.24
callenſes po. 34.4
caliſſæ po. 88.13
callipolis 56.23
colliopiæ fons 76.28
calliope op. 93.3
calliroe op. 73.19
calliroe fons 51.38 & 71.36
calliſte insula 56.49
caloſtoma Danubij fluminis oſtium 58.9
calpæ portus Africæ 80.30
calpæ mons Europæ 32.37.45 & 33.13
calpas portus 81.1
calapis amnis 48.19
calucones po. 47.1
calucula op. 33.45
camacæ po. 86.19
camaldunum po. 23.26
camari insula 96.41
camatullicorum op. 36.13
cambalidus mons 95.6
cambyſes fluuius 84.49
cambiſu op. 98.3
cambolecti po. 36.23
cambolectri po. 61.43
cambuſis oppidum 99.39
camæ po. 86.19
camelidæ insulæ 78.38
camelani po. 44.20
camelorum fons 97.26
camarina op. 41.47
camerium po. 93.37
camertes populi 44.17
camina insula 57.1
camyrum op. 78.21
cammanene regio 81.30
campania 36.39
campaniæ laus 36.44 & 38.49
campaniam qui tenuerint populi 38.42
campania etiam hyeme fulmina habet 16.32
campanum ſulphur 622.10
Reliqua quære parte prima
camponi po. 61.40
camuni po. 46.37
campſconyſis flumen 81.48
cana op. 92.6
canaius fluuius 77.7
canaria insula 102.8
canarij Mauritaniæ populi 65.6
canas op. 73.1
canatha op. 72.1
cane op. 77.7
caſtreum promont. 53.9
canauna regio 96.36
canchlei po. 70.36
candauiæ montes 47.47
candebæa palus 651.11
candæi po. 98.25
candyba op. 75.1
candrogari populi 100.48
canis fluuius 96.29
canina capita habentes homines 100.31 & 101.7
canum ciuitas 70.30
cannenefatum insula 60.38
cannenſes po. 43.20
canopicum oppidum 66.37
canopicum Nili oſtium 68.24 30 & 70.18.22.28
canopitanum op. 66.31
canopos insula 77
canopus ſydus cæleſte 90.16
cantabria Magnetem gignit 602.1
cantabria montem ferreum habet 602.6
cantabriæ plumbum 602.49
cantabra fluuius Indiæ 88.32
cantabri po. 41.35.29.34 41 & 35.25.29
cantabrorum regio 62.6
cantaces po. 90.48
canteci po. 73.2
canucha fluuius 87.47
canuſium oppidum 43.50.12 & 145.11
canuſii purpuriſſum 699.30
canuſii lana qualis 145.11
capaſtites præfectura 68.40
capenates populi 38.2
caperenſes po. 62.47
capeus ſinus 96.19
caphareum promont. 56.8
capheris insula 57.25
caphyis Arcadiæ lucus 284.35
capillati Alpium po. 37.28 & 46.45
capina insula 96.35
capiſſa oppidum 90.42
capiſſenæ po. ibidem
capitalia mons 88.48
capitolium ex præda à quo cœptum 39.37
Reliqua quære parte prima
capitulum op. 39.11
capotes mons 73.6
cappadociam qui Græci incolunt 81,19
cappadocia oppida & fluuij 91 8. per totum & ibid. 22
cappadociæ ſitus, & termini, uel menſura 83.5. & inde & 103.12
cappadociæ mira herbá 44.47
cappad. Alabaſtrite 630.50
cappadocum gens 81.30 & inde 77.40 & 83.5
cappadox fluuius 81.30
cappagum op. 34.16
capraria insula 40.29

capraria fortunatorum insularũ una 102.6
capraſia oſtium padi 45.8
capreæ inſulæ 41.1
capretæ po. 77.41
caprus fluuius 75.23
capſotani po. 66.35
capua colonia unde 39.7
Reliqua quære parte prima
capitibus carentes hom. 68.18
carabis fluuius 86.40
caræi populi 97.30
caralis ſiue Caluris 31.15
caralitani po. 41.11
caralitanum promont. 41.6
carambis promont. 50.48 & 81.12 & 173.28
carambucis fluuius 84.22
caranitis præfectura 73.5
caraſeni po. 58.45
caraſtaſci po. 82.47
carbileſi po. 53.29
carbileti po. ibid.30
carbonaria portus 45.12
carbruſa inſula 57.25
carbulo op. 33.34
carcaſum op. 36.22
carcathiocerta op. 83.26
carchedonij Smaragdi 651.4
carcinites ſin. 58.38 & 59.40
carcine op. 58.39
cardalena regio 96.35
cardamyle op. 50.44
cardamine inſula 98.23
cardaua op. 97.4
carditenſes po. 72.49
cardia op. 54.22.31
cardines mundi ubi 59.19
carduchi qui & Cordueni 82.27
carene op. 77.7
carentini po. 43.28
cares iuxta Tanaim 82.42
carenſes 53.11
careſus fluuius 77.23
careſa inſula 55.47
caretha inſula 70.13
caria regio 75.10.37.49 & 76.13.44
cariæ oppida 75.33
cariæ Lychnites 654.1
cariæ boues quales 243.50
cariandra inſula & op. 75.36
carietes po. 35.21
carina op. 79.41
carini Germaniæ po. 60.30
carynia op. 248.3
carioſuelites po. 61.34
caripeta op. 97.35
cariſa op. 34.8
cariſanum caſtellum 18.8
cariſſa op. 81.17
caryſtium marmor 56.12 & 637.39
caryſtos inſula 54.39
caryſtos op. 56.11
carmacæ po. 82.45
carmani po. 182.46
carmania regio 90.41 & 92.21
carmaniæ ora 91.21 & 92.12
carmaniæ op. 92.23
carmania Alabaſtritem gignit 630.49
carmaniæ murrhina 646.15
carmaniæ gemma 654.39
carmaniæ menſura 92.20
carmaniæ promontorium 91.26
carmelum promontorium, & oppidum 72.6
carnapæ po. 82.49
carne op. 72.28
carnorum regio ubi 45.44 & 46.33 & 48.5
carnis op. 40.20
carnon op. 51.17 & 97.20
carnunti po. 58.19
carnuntum oppidum Pannoniæ 648.25
carnus op. 97.5
carnuti populi 61.32 & 648.25
carpaſium op. 78.9
carpathium unde 75.4
carpathos inſula 55.40 & 57 5 & 78.24
carpathium mare quod 57.5 et 78.24
carpetana regio 34.32.35.19
carpetani po. ibid.
carpentoracto op. 36.22
carpetana iuga 33.4
carpi op. Africæ 66.1
carræ op. 73.19 & 552.38
carrea op. 37.37
carrei po. 97.18
carſeolani populi 43.31
carſulani po. 44.17
cartadulorum regio 106.31
cartana op. 90.46
carteia 33.12 & 34.19
cartenna colonia 65.27
carteria inſula 79.5
carthago noua Hiſpaniæ Pænorũ opus 34.44.35.13 & 40.24
carth. colonia Africæ 66.1
carthago magna ibidem
carthago quantum ab Oceano 76.37
carthago op. à Tyrijs 72.12
carthago ſub quo parallelo 102.49
carthaginenſis Hiſpaniæ conuentus 35.13
cartris peninſula 60.19
caſmarri po. 100.43
caſandra op. 92.43
caſcandrus inſula 92.37
caſilinum op. 148.14
caſinas ager 29.14
caſinum op. 39.11
caſyrus mons 95.14
caſiri po. 86.44
caſius mons 70.35 & 71.2 & 72.33 per totum
caſii Iouis delu. 55.28 & 71.2
caſii montis mira altitu. 72.34
caſmonates po. 37.30
caſos inſula 56.47 & 57 6 & 78.25
caſpaſium fluuius 86.21
caſpia gens 85.33
caſpius mons 74.41
caſpium mare ex Oceano oriri 83.35 & 84.37
caſpium quando mare primum 85.6
caſpium mare, et Aſſyria quantũ diſtent 94.42
caſpij maris menſura 84.29
caſpij maris forma ibid.38
caſpij maris deſcriptio generalis 21.33.84.50
caſpij & Pontici maris inter ſe diſtantia 84.5.7
caſpij maris, & Cimmerij Boſphori diſtantia 84.5
caſpium in mare, ex Indico ſub eodem ſydere nauigatur 20.47
caſpij po. 85.1
caſpiæ portæ 74.40 & 83 47 & 85.2 & 89. 11 & 103.11 & 552.31
caſpiarum portarum incolæ 84.27
caſſandria colonia 18.24 & 53 11 & 103.28
caſſera op. 53.16
caſsiopei po. 49.12
caſsiope op. 54.46
caſsios fluuius 84.48
caſsipolis op. 74.2
caſsiterides inſula 63.124.18
caſtabala op. 74.10
caſtabalenſes canibus bella gerũt 140.21
caſtalius fons 49.50
caſtana op. 52.36
caſthenes ſinus 54.12
caſtra cæcilia 52.438
caſtra Cornelia locus 65.50
caſtra gemina op. 33.45
caſtra Iulia 62.43
caſtra uinaria 33.28
caſtrimonienſes po. 39.12
caſtrum nouum op. 37.47 & 44.1
caſtrum conſilium 42.17
caſtulonenſes 35.15.36
caſuentillani po. 44.17
caſuentum fluuius 42.13
catabanes populi ſiue Catabani
catabani po. 96.50 (70.34
catabathmos uallis & op. ubi 66 47 & 67.27
cataceti po. 83.3
catadupi loca 69.22
catadupi po. 99.16
catana op. 41.30.32 (103.12
cataonia reg. 81.16.29.83.14
cataractæ Euphratis 73.17
cataractæ Nili locus 69.22
cataræi po. 96.25
catari 48.17
catenates po. 47.1
cathei montes 82.47
catili po. 46.33
catina op. 51.17.103.16
catizi, id eſt Pygmæi 54.4
catoni po. 83.3
caturiges po. 37.19 et 45.36 46.44.47.3
cauarum ager 36.19.20
cauarum oppidum Valentia 36.19
caucadæ po. 82.48
caucaſiæ portæ 83.47
caucaſus mons 74.39 & 82 22.25 & 82.39.84.45 49 & 86.16 & 88.30
caucaſi gemmæ 654.38
caucaſi 84.35 & 85.48
caucaſi portæ 43.47.84.1.7
caucaſus et Graucaſus idem mõs 86.17
caucenſes po. 35.25
cauchæ campi 94.32
cauchorum gentes quales 60.31 38 et 263.42 et 264.4
caudini po. 42.17
caulonis oppidi ueſtigia 42.17
caunos op. 75.15 et 103.13 200.3
caunus patria Protogenis 615.3
caurarani po. 97.29
cauraſiarum gens 33.38
caurenſes po. 62.47
cauros inſula 50.17
ceæ inſulæ caprificus trifera. 273.48
ceæ inſula 26.20 et 55.50 194.49 et 547.9
cea ueſtis 56.3
cebenna mons 35. 47 et 61.19
cebrenia op. 77.20
cecinna fluuius 37.44
cecryphalos inſula 55.19
cecropia op. 124.3
cedræi po. 70.36
celaduſſa quæ et Rhene inſula 56.29
celaduſſæ inſulæ 49.40
celæ inſulæ 79.7
celei op. 48.25
celendyritis regio et op. 74.4
celæne op. 75.27 et 80.41 547.20
celerini po. 35.6
celegeri po. 48.25
celeſtini po. 44.28
celete po. Thraciæ 53.32
celſenſes po. 35.6
celtæ po. in Hiſpaniam 33.17
celtica conuentus 33.35
celtica oppida quæ 33.50.34.4
celtiberi p. 34.33.39. et 35.29
celtiberiæ caput 35.19
celtiberiæ finis Clunia 35.28

celtiberiæ insulæ 63.3
celtiberiæ asinæ 143.4
celtica regio Galliæ 61.16
celtici ignobilis ac barbara appellatio, sed libera gens 35.33
celtici populi Hispaniæ 62.10
celticæ gentes 62.35
celticum promontorium 9.28
cemelion oppidum 37.28
cenchreæ portus 50.15 et 51.8
cendeuia palus 72.8
cenesseri op. 97.23
cenicenses po. 36.23
cenomani po. 61.33
cenomanorum ager 46.12.14
ceos insula 56.7
centauri po. 124.38
centuripini po. 41.40
cephaledis op. Siciliæ 41.39
cephalenia insula 55.6
cephaleniæ pisces qual. 559.48
cephalonesus insula 59.46
cephalotomi po. 82.20
cephisia fons 51.38
cephisius lacus 647.39
cephisus fluuius 29.27 & 49.50 & 52.3.5
cephisi fluuij prodigiũ 278.33
cepi oppidum 82.31
cepari op. 62.10
ceramicos locus Athenarum 620 12 & 626.47
ceramicus sinus 75.35.78.34
ceramus op. 75.44
ceranæ op. 79.41
ceraunius mõs 74.43.261.42
cerastis insula 78.6
cerasus op. 81.39
ceraunici montes 82.43
ceraunі po. 47.34
ceraunus op. & flumen 81.32
ceraunij Armeniæ mõtes 82.43
cerbalus fluuius 43.7
cerbani po. 97.2
cerberion op. 82.33
cercetæ po. 82.20
cerceti montes 52.23
cercetius mons 79.42
cerciæ op. & insula 79.1
cercina insula 67.44
cercinitis insula ibidem 46
cerealis op. quæ Ebura 33.26
cerinthus op. 56.9
cermorum op. 53.18
cerne insula 101.30.169.50
cernetani po. 39.11
cernetum op. ibidem
cerretani Hispaniæ po. 34.46 3.52
cerone fons 546.48
cesium op. 547.8
cesena op. 44.35
cesi po. 88.40
cessero op. 36.22
cestia gens 30.23
cestria op. 49.21
cetrini populi ibidem 12
cetius fluuius 77.35
cetriboni po. 88.40
cetuma op. 99.32
centrones po. 47.2
chabriæ castra 71.2
chadæi po. 96.31
chadisia op. & fluuius 81.32
chæronia op. 51.49
chalastra op. 53.6
chalæon portus 48.49
chalce insula & op. 78.28
chalcedon op. ubi 80.13
chalcedonij po. cur cæci ibid. 14
chalceritis insula 84.12
chalcia inf. fertilissima 288.48
chalcis op. 74.44
chalcidene regio ibidem 45
chalcis op. 49.39 & 56.13 & 73.37 & 97.30
chalcis insula 49.39 & 55.5
chalcitis insula 80.30
chalchodontis insula 56.12
chaldæi po. ubi 96.12 et inde
chaldaici lacus 94.34.95.4
chaldonis promont. 96.18
chalybes po. 81.38 & 99.10
chalonitis regio 93.46.94.39 & 41.4
chambades mons 74.36
chaones po. 49.11
chaonia regio ibidem
charax op. 94.4.7.34 & 95 12.14.24 et 96.9.10.13 & 97.13.15
characenæ regio 96.9.10.13
charadrus op. 72.28
charandra sinus 98.16
charbanus mons 94.48
chariati po. 97.18
charybdis periculũ maris 41.22
charien fluuius 82.6
charmarum gens 89.5
charmei po. 97.19
charoneæ scrobes 26.34
chateni po. 96.20
chatti po. 60.33
chatramotitæ po. 97.2
chelidoniæ insulæ 29.12 & 78 14 & 166.49
chelidonium promont. 74.28
chelonates promont. 50.32
chelonitis insula 96.38
chenolophagi po. 92.34 & 152.41
cheronesus Heracleotarum oppidum 57.46
cherronesus Thracica 53.48 & 54.11.20 & 557.14.20
cherronesi peninsulæ descriptio 54.22
cherronesi Thraciæ oppida 54 23 promontorium ibid. 27
cheruſci po. 60.33
chesius amnis 78.42
chia insula 78.44
chiana gens 91.30
chione nympha 78.45
chios insula 77.44 et 103.14
chiũ marmor 78.46.629.25
chij insulæ mirum 559.38 & 653.38 Reliqua quære parte prima
chilmanense op. 66.28
chimæra castellum 49.20
chimæra mons ardens 30.8 74.43
chimærion mons 52.22
chirogylium insula 78.17
chisiotosagi po. 87.40
chitis insula 654.25
chytri op. 78.9
chytophoria op. 76.34
chlamydia insula 56.27
chlorus fluuius 74.1
choani po. 97.30
choara Parthiæ sinus 85.30
choraspes fluuius 94.33 & 548.35
choaspites gemma 658.48
choatras mons 74.36
choatræ po. 85.49
choma fluuius 75.2
chomari po. 85.49
chorasmij po. 86.1
choromandarum gens 106.33
chorsari, id est Persæ 86.16
chrysa op. 77.8
chrysæ insulæ 89.31
chrysæ sinus 86.40
chrysei po. 88.40
chrysoceras promont. 54.12
chrysopolis op. 80.18
chrysorrhoas 71.48 & 76.1 & 80.8 et 82.8
cyanæ op. 75.2
cyane fons 41.34
cyaneæ insulæ 59.39 et 84.10
cyanos fluuius 82.2
cibarci 62.8
cybeles sacerdotes unde Galli dicantur 80.3
cibilitani po. 62.47
cibyra op. 74.5
cybiratarum montes 75.5
cybiratica op. ibidem 20
ciboton op. ibidem 28
cybotus mons 26.14
cicæ insulæ 63.13
cychri po. 547.46
cicynethos insula 57.10
cyclades insulæ ubi, & unde dictæ 56.16 & 103.14
cycladũ insularũ nomina 57.11
cicimeni po. 82.38
cyclopis insula 78.27
cyclopum scopuli tres 41.31
cycones po. 86.44
cyconum flumen 24.5
cyconum regio 53.45
cydamum op. 67.17
cydara fluuius 90.12
cydnus fluuius 74.4.546.41
cydon op. 55.33 & 151.1
cydonea insula 79.14
cydoniæ fons 29.39
cydonia insula 29.39
cygnus oppidum 82.9
cygnum oppidum 82.1
cylbiani montes 75.25
cylbiani agri minium 583.23
cylbiani po. 76.25.49
cyllenes sinus 50.32
cileni po. 62.11
cilices po. 77.18
ciliciæ regionis descriptio 23.47 & inde
ciliciæ terminus 74.40
ciliciæ finis 74.9
ciliciæ portæ 74.2.39.103.12
cilicium mare 75.24 & 78 10 & 103.7
cilicij maris insulæ 78.2
cilla op. 77.7
cillaba op. 67.9
cyllanticus tractus 80.2
cyllene mons & op. 51.20 & 450.13
cimbri populi Alpes exuperant 625.17
cimbri à canib. defensi 140.23
cimbrorũ promontoriũ 20.44 & 60.31.32
cyme op. 77.3
cimmerium op. 82.28
cimmerium Italiæ op. 39.1
cimmerij populi ubi 84.27
cimmerius Bosphorus 57.39 & 82.27
cimmerij Bosphori descriptio 82 28 per totum
cimmeris op. 77.14
cimmerum op. 59.6
cimmerij Bosphori & Caspij maris distantia 84.5
ciminia sylua 27.13
cimolis op. 81.11
cimolus insula 56.46
cimolia terra 624.8. et deinde
cymothoe fons 50.30
cynædopolis insula 68.36
cynetha op. 51.17
cynethum, quæ & Cynthia insula 56.27
cynethus insula 56.42
cynomolgi po. 101.7.136.36
cynara insula 56.46
cingulani po. 39.12 & 44.41
cynips fluuius, regioq; 66.18
cyniria op. 78.9
cinium op. 40.27
cincenses po. 35.11
cynocephali ubi 101.7 & 105 26 & 106.24
cynocephalorũ lacte uiuentes homines 100.31
cynopolis op. 70.30
cynopolitis præfectura 68.39
cynos fluuius 96.26
cynossema, id est Hecubæ tumulus 54.28
cynthia insula 56.26
cynthus mons ibidem 28
cynas op. 52.4
cios fluuius, & op. 79.35
cyparisia insula 78.42

cypariſſa op. 50.38
cypariſsius ſinus ibidem
cyphanta portus 50.50
cypriæ inſulæ 78.13
cyprus Syriæ iuncta aliquando 25.50
cypri achates 657.30
cypri alumen 623.4
cypri inſ. cotes quales 630.13
cypri criſtallus 646.26
cypri adamas 649.35
cyprij ſmaragdi 650.26
cypri Opalus 652.13
cypri inſulæ deſcriptio 74.8. & 78.2 & 102.17
cyprus nouē regnorū ſedes 78.3
cypri menſura ibidem 4
cypri uaria nomina ibidem 5
Reliqua quære parte prima
cypſela op. 53.46
circeij inſula 25.27. et 38.22 24.28.36 & 39.6
circius mons 75.36
cyrenaica regio ubi 66.24 & 102.48
cyrenaicæ rupes Auſtro ſacra 14.4
cyrenaicæ ſolitudines 102.29
cyrenaicæ prouinciæ deſcriptio 66.37. per totum
cyrenaici agri magnitudo ibidem
cyrenaicæ finis ubi ibidem
cyrenaicæ menſura ibid. 28
cyrenæ quid contra locuſtas 197.38
cyrenæ oppidum 66.40.46 & 345.19 & inde
Reliqua quære parte prima
cyreneum promont. 55.39
cyrus fluuius 83.20.22.38. & 84.45.48. & 85.37. & 86.26
cyri regis aræ, & finis 86.9
Reliqua quære parte prima
cyrus ubi ſepultus 93.15
cyrnaba fluuius 86.41
cyrnos inſula, id eſt Corſica 41 38 & 55.5
cyrni populi Indiæ 106.49
cyropolis regio 93.12
cyrreſtica regio 83.13
cyrreſtica op. ibidem
cyrrum op. ibidem
cyrrheſtæ po. 52.47
cirrha op. 49.48
cirrhei Phocidis campi ibidem
cirta colonia 65.41
cyſamum op. 55.32
ciſeruſa inſula 78.28
ciſianthi po. 84.27
cizicenæ terræ natura 621.17
ciſipadum gens ubi 66.29
ciſori po. 101.3
ciſpij po. ibidem 4
ciſſa inſula 48.37
cyſſos op. Thraciæ 54.24
cyſſiros inſula 57.24
cyſtæ po. 99.25
ciſthene op. 77.7
cythnos inſula 56.26
citarij po. 41.41
cithariſta promont. 16.13
cyte op. 59.3
cytæum op. 55.34
cithenus mons 85.29
cythera inſula & op. 55.24
cytheron mons 51.44
cytnon op. 52.9
cytinos op. 55.37
cytis inſula 98.29
citium op. 78.8
citorus mons 81.11
ciuitates mari abſorptæ 26.29
ciuitates à minutis animalibus deletæ 139.33. per totum
ciuitas habens ſexagintaquinque templa intra muros 96.50 & 97.6
cyzice fons 547.21
cizici delubri deſcriptio 634. 27.37
cizicum op. 79.25. et 80.25
clæon fons 547.20
clampetiæ locus 40.6
clariæ po. 53.35
clarij Apollinis templum 76.29
clarij Apoll. ſpecus mirus 29.41
claritas Iulia op. 33.43
claſsica colonia 36.15
claterna op. 44.37
clatos op. 55.36
claudia op. Norici 48.6
claudiæ præfecturæ pagi 38.4
claudij Imperatoris colonia 47 28 & 72.9
cl. Cæſaris Archelais col. 81.23
claudius mons 48.18
claudiopolis op. 73.14
clazomene op. 76.34
clazomenij po. 82.42
clazomenis piſces qual. 559.45
cleone oppidum 50.28. & 51. 19. & 53.15
clibanus mons 42.23
clibanus op. 74.14
clides inſulæ 78.11
clylipenus ſinus 60.17
cliternia op. 43.9
cliternini po. 43.31
clitorium op. 51.19
clitorius fons 547.10
clodia foſſa 45.16
clodij forum 38.4. & 44.37
cloſtra Romana 38.28
cluana op. 44.4
cludros fluuius 75.40
clunia op. 35.18
clunienſis conuentus 34.28. & 35.20
clupea oppidum 66.2. & 67. 47 & 102.49
clupeæ oppidi terra ſcorpiones necat 624.49
cluſini po. 38.2
cluſiolum op. 44.26
cluſium op. 633.43
cnemis op. 52.6
co oppidum 87.14
cobum fluuius 28.7
conanicus lacus 552.48
cocondæ po. 89.9
cocoſſates po. 61.39
cocillum op. 77.7
cocinthum promont. 42.28
codanus ſinus 60.13
cœle regio 70.43
cœle Syria regio 72.19
cœleſyriæ deſcriptio ibidem 40 per totum
cœlos portus 54.30. et 57.23
cogamus fluuius 76.4
colaicum promont. 90.13
colapiani po. 48.16
colarni po. 62.47
colchicæ regionis deſcriptio 81. 48 & inde 82.11
colchiæ ſolitudines 83.41
colchis auro fertilis 577.41
colchi in Dalmatia aliquando 48.1
claſsitæ po. 93.26
colchis minium habet 583.22
colchinium op. 47.39
colentum inſula 47.23
colentini po. 47.31
colycantiorum gens 77.41
colinia, id eſt Cyprus 78.7
colippo op. 62.20
collatini po. 43.19
colone op. 78.18
collatia op. 39.37
colligat op. Aethiopiæ 100.47
colocaſsitis inſula 98.38
collycæ ſpecus Aſiæ 556.6
collodis inſula 41.9
colobona op. 33.39
colonia equeſtris 61.25
colonia Agrippinenſis ibid. 27
colonia Rauriaca 61.25
colonia Patritia 33.33
colonia Aemilenſis 33.36
colonis inſula 55.18
colopena regio 81.25
colophon op. 29.41
colophonij canes ad bellum alebant 140.21
coloſſæ op. 49.41. & 54.8
colpe op. 76.38
colubæ po. 88.13
columbaria inſula 40.44
colubraria inſula 40.25
columna regia 40.10
comagene urbs 30.6
comagene regio 70.45. & 73. 13.17.22. & 81.29. & 83 10. & 85.10
comana op. 81.23
comata Gallia 62.15.43
comenſes po. 49.49
comenſis lapis 640.14
commani po. 85.50
comini po. 43.37
commone inſula 79.1
complutenſes po. 35.11
compſani po. 43.17
compſa op. 80.14
comum oppidum ab Orebijs originem habere 45.32
comum ferro nobile 601.30
concordia Iulia op. 34.2
concordia colonia 45.42
concordienſes po. 62.48
concubienſes po. 44.18
condigramma op. 91.7
coniſium op. 77.32
conimbrica op. 62.21
cononienſes po. 36.25
conopon diabaſis inſula 58.10
conſaburenſes po. 35.18
conſoranni po. 61.41
conſtantia Iulia op. 33.37 & 34 4. & 63.41
conſuaneres po. 47.1
conſuaranorum gens 53.49
conſentia op. 40.7
conſtantia Iulia Hiſpaniæ 34.4
conſtantia Iulia Africæ 63.41
conſilinum caſtrum 42.17
conteſtania 34.34.38
contributa Iulia op. 34.3
cõtributæ coloniæ Beticæ 62.43
copæ op. 51.48
cophantus mons ardens 30.23
cophee op. Antiochiæ 90.43
cophes fluuius 89.23. et 95.7
cophetes fl. 87.29. et 89.23
coptitæ præfectura 68.36
coptos oppidum 92.4. et 98.21 & 650.25
coraceſium op. 74.9
coraceſius Tauri montis pars ibidem 38
coralius fluuius, qui & Sangerius 81.3
corambis op. 99.23
corani po. 39.12
coranitæ po. 97.30
coraſiæ inſulæ 56.45
coraxicus mons 74.42. & 83.23 & 84.49
coraxi po. 82.14
coaxorum gens 28.27
corcyra inſula 78.27
cordiluſa inſula 78.27
corduba op. 33.33
cordubenſis conuentus 33.6.30 & 34.6
cordulæ portus 81.49
corenſe littus 33.10
coreſſus op. 56.3
coretis lacus 58.39.42
corfinienſes po. 43.229
coricæ inſulæ 55.42
coryceon promont. 76.30
coricus mons Cretæ 55.38 & 550.34
corycus mons 348.13. 548.10
corycos oppidum 74.6
ſpecus 548.10.11
corydalla op. 74.45
corymbia inſula 78.23
corinenſes populi 43.19

corinæum promont. 76.33
corinæum oppidum 76.34 & 78.8
corinium op. 74.19
corinthi gemmæ 652.26
corinthi portus 50.26
corinthi arx, quæ Acrocorinthus 58.19
corinthiacus sinus ubi 50.13 & 20.22
corycus oppidum ubi 50.18 548.11
coriolani po. 39.39
coryphanta op. 80.7
coryphas op. 77.9
coriphasium op. 53.5
cormalos fluuius 77.12
corneates po. 48.17
corne collis 285.3
corneliani po. 43.17
cornelij forum 44.37
cornelia castra locus 65.50
corniculum op. 39.36
corolia op. 97.4
corone op. 50.40
coronea op. 51.49
coroneus sinus ibid.
coronei po. 53.5
corpilli po. 53.31
corseæ insulæ 78.37
corsi po. 40.36.& 41.10
corsicæ insulæ descriptio 40.36
corsicæ mensura ibidem 37
corsicæ ciuitates, & coloniæ ibidem 42
corsicæ oppidum, id est Thebæ 50.4
corsicæ insulæ mira gẽma 662.24
Reliqua quære parte prima
cortonenses po. 35.11
corticata insula 62.12
cortonenses po. 38.2
cos insula 78.32.33.& 103. 14. & 195.2. & 514.9
cosanum littus 40.43
coscinus op. 75.46
cosenus fluuius 64.26
cosyra insula 41.48.et 67.49
cosyri po. 87.40
cosoagus fluuius 87.47
cossa op. Volcientium 37.47
cossæi latrones populi 95.1
cossæi po. 95.5
cossetania regio 35.43
cossyra insula 67.49
costobocci po. 82.39
cotes op. 95.5
cothon insula 55.15
cotinussa insula 63.1
cotieri po. 86.19
cotyorum op. 81.38
cotonis insula 5.55
cottaion op. 49.41
cottæ po. 82.38
cotta op. 559.33
cottianæ ciuitates 46.44 & 47.5
cottona regio 92.15
cragus mons 74.38
crambussa insula 78.17
cranda po. 100.4
crania mons 49.43
cranon oppidum 52.38.& 52.21.38 & 547.22
crasspedites sinus 80.8
crateis flu. Syllæ mater 40.10
crathis fl. 42.29.et 556.50
cratis fluuius Syllæ mater 40. 10 & 6.8
craugiæ insulæ duæ 55.22
cremyon op. 51.34
cremniscos op. 58.23
cremona op. 46.12
creon mons 79.19
cressa portus 75.15
creta nympha 55.26
creta unde dicta ibidem 24
creta insula quibus animalibus careat 148.38
creta centum urbium 55.24
cretæ insulæ descriptio 55.25 & 103.10
cretæ labyrinthus à quo factus 633.16
cretæ insulæ mensura 55.30
cretæ oppida ibidem 34
cretæ mõtes 55.18.et 549.30
cretæ fontes calidi emerserunt 25.42
cretæ aliquot insulæ 48.41
cretensi insulæ nata alijs meliora 456.18
creticum mare quod 25.42.& 40.20.et 55.30.et 55.24
crexa insula 47.21
crya op. fugitiuorum 75.13
crialon op. 70.14
cridinum fluuius 86.1
cryeon insulæ tres 78.13
crynis fluuius 80.17
crinouolum op. 44.28
cryon op. 76.44
cryptos, id est Cyprus 78.7
crissæus sinus 49.47
crisa op. 50.1
critensi po. 100.29
crithote op. 54.24
criumetopon Tauricæ promontorium 95.1 & 173.28
criu metopon Cretæ 55.32.39
crobyzi po. 58.26
crocala insula 89.33
crocylea insula 55.7
crocodilon oppidum & flumen 72.5
crocodilopolitæ nomos 68.46
crocodilus mons 73.49
crommyonesos insula 79.6
cromma op. 81.9
cronia regio 49.29
cronium promontorium 60.7
cronium mare 61.13
crotalus fluuius 42.22
croto op. 27.33.& 42.28
crunæ promontorium 82.25
crunos op. 54.1
crusa insula 78.35
crustumerium op. 39.36
crustuminus ager 27.14. & 38.7.13
crustumium fluuius 44.31
ctesiphon Parthorũ op. 93.46 & 94.33
ctesiphontes op. 94.39
cubi po. 61.43
cubulterini po. 39.12
cucios fons 98.45
culici Flamonienses finitimi Venetis populi 46.18
cullu op. 65.40
cumania castellum 83.49
cumara op. 99.18
cumæ oppidum 38.50. & 39.2
cumi po. 100.48
cumeron promont. 44.5
cuneus promontorium Lusitaniæ 62.38
cunici po. 44.3
cunicularie insulæ 41.3
cupidinis fons 547.21
cupra op. 44.3
cuprenses po. 44.7
curenses po. 43.35
curetis regio Epiri 49.26
cureti po. 55.26
curetis, id est, Creta insula 55.18
curias op. 78.8
curictæ po. 47.18
curiga oppidum, quod olim Vcultuniacum 34.3
curitis oppidum terra absorptum 26.24
curubis op. 67.1
cutiliæ lacus ubi 43.44
cutiliæ aquæ mirum 26.45 & 546.35 & 551.10

D

Daabanegoris reg. 96.34
Daci populi Daciæ 54.45
ijdem cum Getis 58.13 & 60.33
daci pulsi ab Iazygibus 58.17
dactyli Idæi po. 124.15
dædala op. 75.12
dædaleon insulæ duæ 78.17
Reliqua quære parte prima
dahæ po. 86.18
dale op. 77.32
dalion op. 101.2
dalmatia regio 48.12
dalmatiæ specus, ubi assidue uentius gignitur 14.2
dalmatia aurum fert 579.6
dalmatiæ termini 48.13
dalmatæ po. 47.29
damanitani po. 37.11
damascena regio 70.44
damascus oppidum 71.48 & 73.38
damascus alabastritem gignit 630.48
damea oppidum, quæ & Apamia 77.43
damnia regio 96.42
dandagula op. 88.37
dandari po. 82.39
dancon portus 98.3
dangula op. 90.48
danubius non influit Adriaticum 46.1
danubij pisces quales 153.23
danubij fluuij descriptio 58.4 & 547.41
danubij nullus amnis in Adriaticũ effunditur 45.50
danubium qui amnes influant 48.13
danubij ostiorum nomina 58.6
danubij magnitudo 58.11
daorizi po. 47.34
daphnusa insula 78.49
daphissa mons 52.22
daphnidis insula 98.39
daphnus oppidum 52.4.& 76.36
daræ po. 64.29
daras fluuius 92.41
darat fluuius 64.26
daratitæ Aethiopes 64.30
dardani populi gens fera 49.17
dardani po. 52.50
dardani Aemathiam infestant 52 44.50
dardani Mesiæ po. 48.25
dardania insula 57.21
dardanium op. 77.26.38
dardæ po. 88.16
dardorum gens 43.14
darium Zaponortene regionis locus celebris 85.40
dariũ Alexander ubi uicit 85.11
dari populi 88.44
daritis Arianæ regionis pars 91.8
daron op. 100.35.45
daremæ po. 99.11
darræ gens 96.38
dascylos op. 79.32
dascusa oppidum 73.8.& 83.28
daselis op. 99.26
dasibari fluuius 67.22
dassaretæ po. 49.16.& 49.17
daucelli po. 100.29
daulis regio 50.2
daulotes fons 96.39
daunia prouincia 43.5.11
debris oppidum, mirus eius fons
decapolitana regio 71.47 per totum & 72.20
deceates po. 37.29
deciani po. 43.23
deciatum regio 36,17
decij forum 43.35
deculani po. 43.18
decuma op. 33.34
decuni po. 47.29
deitania regio 34.34
delos nata 25.36

deli insulæ pisces qual. 559.47
deli æs 589.7.13
deli insulæ mirus fons 29.23
delos insula qualis 56.38 & 103.14
delos unde dicta 56.24
delphaica insula 80.27
delphicum Apollinis oraculum 49.49
delphorũ oraculum quale 26.37
delphi op. 49.48.& 52.5
delphini portus 37.33
delta Aegyptus cur dicta 68.32
delta Nili figura 45.16.& 68.32.45.50.& 70.50. 98.4
demetrias oppidum 52.20
demonnesos insula 80.28
denda municipium 47.47
dendros insula 55.22
denna oppidum 99.26
denselatæ po. 49.18.et 53.27
deorum insulæ 63.4
derangæ op. 89.9
derasidæ insulæ 26.5.et 76.21
derbices po. 86.4
derceta dea ubi 71.10.& 72.44
deremistæ po. 47.35
derra op. 53.8
dertona colonia 37.36
dertusani po. 35.2
derxene regio 37.7
desiliates 47.34
desticos insula 57.24
desuuiatium regio 36.11
deuelton op. 54.9
deueltum stagnum ibidem
deuade insula 96.37
deximontani po. 91.33
dia op. 19.5
dia insula 56.32
diabetæ insulæ 78.7
diablindi po. 61.35
dianæ Ephesiæ templum 25.29
Susis 95.5
Reliqua quære parte prima
dianenses po. 35.17
dianium op.stipendiariũ 34.37
dianium insula 40.23
diaphanes fluuius 73.49
diareusa insula 78.50
diarrhytum 65.48
dibitach op. 94.39
dicæa op. 53.8.43
dicæarchia colonia 39.1
dictæus mons 55.38
didymæi Apollinis aræ ubi, & à quo 86.13
didymæi Apollinis oraculũ 76.8
didymæ insula 42.10 & 78.18 & 79.7
diduri po. 84.45
diensis colonia 53.5
Reliqua quære parte prima
diethusa insula 57.25
digba oppidum 94.14
digeri po. 53.28
diglitus, id est, Tigris fluuius 94.17
dymæ colonia 50.31
dimastos insula 78.28
dimastus mons 56.21
dimuri po. 89.13
dinaretum promontorium 78.5
dindari po. 47.35
dindymis op. 79.26
dindymus mons ibidem
dinia op. 36.28
dio op. 56.9
diobesi po. 53.29
diocæsaria op. 81.27
diodori insula 98.48
diognetus itineris Alexandri mensor 87.24
diomedeæ insulæ 48.33.48 & 180.2
diomedis equorum stabulum 53.41
diomedis oppida in Italia 43.13
diomedes quas gentes in Italia deleuit ibidem
diomedes Spinam oppidum condidit 45.7
diomedis promont. 47.25
diomedis insula 214.19
diomedis limen 456.24
Reliqua quære parte prima
dionysiada insula 55.32
dionysia insula 55.5
dionysia, quæ prius Chareta 78.13
dionysiopolis op. 54.1.5
dionysiopolitæ po. 75.31
dionysius Siciliæ Italiam adijcere uoluit 42.21
dionysius geographus 56.13
dionysius geographus ubi natus, quo tempore, qui & in orientem missus 95.36
dioryctus lacus Leucadis 49.31
diotecnosia fons 30.34
dioscurias op. 82.15.19
dioscoron insula 42.23
dioscurida insula 94.48
dioshieritæ populi & 80.49
diospage op. 93.28
diospolitis præfectura 68.36
diospolis magna op. 70.7
diospolis op. 72.92.& 75.24 & 124.4
dipsium Argos 51.5124.7
dirce fons 51.45
direa op. 99.19
diretini po. 47.35
dirini po. 43.50
dyriodoris fluuius 83.49
dyris, id est Atlas mons 64.45
dyrrachium op. 43.2.& 47.47 & 53.7
dyrrachij pisces quales 559.46
discera natio 67.20
ditiones populi 47.29
dium op. 55.36
doberienses po. 53.3
dochi po. 100.29
docleatæ po. 47.34
dodonæ mirus fons 29.19
dodonæi templi tintinnabula 633 49.& circa
dodonæi Iouis templum ubi 49 13.43
dolates po. 44.17
doliche insula 56.37
dolichistæ insulæ 78.16
doloncæ po. 53.33
dolionis op. 79.26
dolopes po. 49.36
domada op. 97.17
domazanes po. 99.11
domibus carentes po. 84.23
donacesa mons 52.22
donysa insula 56.44
dora fons 96.39
dorica gens in Cappadocia 81.19
doridis op. 75.32
dorilaum op. 76.43
dorylæi po. 75.26
dorion oppidum 50.42.& 76.33
doris regio 48.9.& 52.8.9.13. & 75.10.19.& 103.14 & 618.33
dorisci gens 91.3
doryscum promont. 51.39
doriscus locus Thraciæ 53.43
doron op. 74.6
dorus fluuius 72.6
dotion op. 52.38
draco mons 76.41
draconon insula 57.25
dramasa quæ 88.24
drangæ po. 88.33.& 91.4
draus fluuius 48.14.15
drepane insula 54.49
drepani op.corallium 560.10
drepanum promontoriũ 41.29.38 & 99.4
drilon locus 385.3
drilo amnis 47.40
drymæa regio 50.2
drimati po. 96.43
drymodis, id est Arcadia 51.14
drymusa 79.3
drinius fluuius 48.28
dryopes po. 49.13
dryopis regio 52.10
dryusa insula 78.41
dromises insula continenti addita 26.3
dromos Achilleos 58.31
druentia fluuius 36.6
drugeri po. 53.31
duatus sinus 96.37
dudini po. 47.13
dulichium insula 55.6
dulopolis op. 75.18
dumana op. 99.19
dumna insula 61.11
duria fluuius 44.49.& 58.18
durinæ op. 95.26
durius fluuius 62.32

E

EBlitei montes 96.30
Ebode op. 97.25
ebora op. 62.44
ebroduntij po. 36.28.& 47.2
ebura cerealis op. 33.26
eburini po. 4.32
eburo op. 62.21
eburonices 61.33
ebusus insula 40.22
ebusus non generat cuniculos 41.32 & 148.33
ebusi terra serpentem fugat 41.30 & 624.50
ebusus insula nobiles habet ficus 258.29
ecbathana oppidum 72.7.& 85.16. & 93.16.& 94 48. & 547.15
ecdippa op. 72.10
echinades insulæ 55.5
echinades insulæ quõ natæ 25.25
echinus op. 49.26.& 52.13
echinusa insula 56.46
econia op. 52.8
ecestienses 41.42
ecrectice regio 81.8
ectini po. 47.4
edenates po. 47.3
edessa op. 73.19
edetaria regio 34.38
edones po. 86.9
edonis op. 77.14
edoni po. 53.31
edonus mons 54.32
edosa op. 99.29
edron portus 45.15
egadda op. 71.43
egelesta 552.49
egestæ aquæ 551.18
egilium insula 40.43
egnatia op. 43.4
egnatiæ oppidi mirum 30.46
egouarri po. 62.8
egra op. 97.17.33
eguituri po. 47.4
eion littus 82.30
elæa insula 80.30
elæa op. 55.32.59.34.78.37
elamitæ po. 97.8
elonaticus sinus 97.12
elaphites insulæ 48.46.78.49
elaphonesos insula 80.25
elaphusa insula 55.1
elatea op. 52.5
elatium op. 73.37
elatus mons 55.10.& 130.38
elatum fluuius 546.37
eldamarij po. 93.23
elea op, 77.5
elector amnis, qui & Padus 647.10
electrides insulæ 48.38.& 62.4 & 647.12
electrum in qua insula 60.22 & 61.5
elegia op. 73.9.10
eleon op. 51.50.& 53.10

elephantis insula 70.1
elephantis regio 270.49 & 445.3
eleti populi 53.29
eleusa oppidum 74.11 insula 55.20
eleussa insula 78.11.& 79.5
eleus op. 54.30.& 76.33
eleusin op. 51.35.& 55.49
eleuterne op. 55.37
eleutheræ oppidum 51.37 & 593.39
eleutheros fluuius 72.24
eliee op. 26.19
elimais regio 93.12.& 95.13
Elimæi po. 102.47
eliorum ager 50.33
elis quãtũ distet à Sicyone 22.37
elis op. 50.32
elis oppidum ædem Mineruæ habet 641.40
elmon op. 51.17
elongosine locus 94.18
elorum fluuius 41.35
elorum castellum 559.36
elusates po. 61.41
emanici po. 34.4
emeritensis cõuentus 62.39
emeritæ oppidi coccum 162.50
emeum op. 99.24
emischabiles fons 97.26
emmaum op. 71.19
emodi montes 74.35.et 86.46 & 87.22 90.19
enagora insula 78.17
encheleæ op. 47.13
enœcadloæ po. 58.24
enderudini pop. 58.34
engadda op. 71.43
enguini populi 41.42
eniandos op. 74.11
eningia insula 60.16
enipeus fluuius 52.26
enipi natio 67.19
enisspe oppidum 51.18
enneacrunos fons 51.38
enosis insula 41.8
entellini pop. 41.42
eodanda insula 96.38
eos mons 98.20
eous Oceanus 84.17
epageritæ pop. 82.22
epagris insula 56.19
epei ager 50.35
ephesus 76.26
epetini po. 47.31
epei qui & Elij 50.34
Reliqua quære parte prima
ephestia oppidum 57.16
ephesus oppidum 76.22 & 28.48
ephesium miniũ quale 583.34
ephyra oppidum, id est, Corinthus 50.18
ephyre insula 55.17
ephyri populi 49.36
epicnemidij po. 52.3
epidamnum op. 47.47
epidaphne Antiochiæ 72 31 & 51.37
epidarum opp. 78.9
epidaurus insula 26.5
epidaurum colonia 47.38
epidaurum oppidum 50.50 & 56.7
epidires opp. 98.28
epigranea fons 51.45
epimaranitæ po. 96.30
epiphanenses po. 72.50
epiphania oppidum 73.23 & 74.10
epiri mensura 52.39
epiri initium 48.1
epiri termini, populi, loca 49 10.15
epiri boues quales 143.35
epiropia insula 55.18
epis op. 99.32
episibrium castrum 33.28
epitheris op. quare 98.30
epitus mons 53.9
epium oppidum 51.19
epopos mons 15.46
eporedicæ quid 45.28
eporedia oppidum cur conditum 45.27
eporredia op. 385.16
equestris colonia 61.25
eranusa insula 42.25
erasinus fluuius 28.50. & 50. 50
eratonos insulæ 98.24
erebinthus insula 80.30
eretria op. 56.10
eresos op. 79.11
ergauicenses populi 35.8
eresij po. 77.17
ergetini po. 41.42
erginus fluuius 54.19
eryannos fluuius 77.12
erycini populi 41.42
ericusa insula 42.11.& 54.50
eridanus Hispaniæ fluuius secundum quosdam 647.15
eridanus Rhodanus à quibusdam appellatur ibidem 16
eridanus fluuius, qui & Padus 647.9
eridani, id est, Padi fluuij descriptio 44.43 & 45.6
eridanum Padi ostium 45.6
erymanthus fluuius & mons 51. 22
erymne oppidum 52.37
erineos oppidum 50.28 & 52.9
erythia insula 63.10.12
erythia insula unde dicta ibidem
erythræ oppidum 51.48.et 76.33. & 79.5. & 620. 42
erithra rex 92.25
erithris amnis 547.5
erythræ regis sepulchrum ubi 96.46
erythræum mare quod 92.25
eryx mons 41.38
erizena regio Asiæ 179.40
erranoboa fluuius 87.47
esar oppidum 100.33.36
esbonitarum po. 70.34
esca 97.34
escamus fluuius 48.27
escua oppidum 33.29
esermini po. 43.34
essedones populi 59.13.& 82 44.& 86.18
esseni Iudææ 71.37
estiæ promontorium 80.19
esubiani populi 47.42
etaxalos insula 96.31
etheleus fluuius 79.39
ethini populi 66.35
etimi populi 41.42
ethusa insula 26.3
euanthia oppidum 75.41
euazæ populi 82.38
eubœæ insulæ descriptio 56.1.4
eubœæ magnitudo ibidem
eubœæ pisces quales 559.46
eubœæ Bœotia iuncta 25.49
eubœæ Euripus qualis 28.21 & 52.2
eubœæ urbes 56.9
eubœæ nomina plura 57.12
eubœæ calidæ aquæ 548.6
Reliqua quære parte prima
euburiates po. 37.30
eucarpeni po. 75.26
euchatæ po. 86.19
eudemia insula 57.12
eudæmõ Arabia quæ dicta per totum 95.24
eudon fluuius 75.42
euenus fluuius 94.38. & 77.10.35
euganei populi 46.16
euganei unde dicti 46.41
euganeorum populi quot oppida 46.36
eugoa oppidum 99.30
euhydra op. 72.15
euhippia op. 76.22
eulæus lacus 91.35
eulæus fluuius, ex quo reges bibũt 91.35. & 95.13.26. & 548.35
eumenetica regio 76.13
eumenia op. 75.40
eumenia Thraciæ oppidum 54.3
euonymitorum regio Aethiopum 100.1
euonus insula 57.13
eupatoria op. 81.20
eupalia op. 49.47
euphorbeni po. 75.32
euphratis flu. descriptio 73.40
euphratis ortus 73.4
euphrate fluuio Mesopotamia inundatur 93.20.35
euphrates Seleuciã perlabitur ib.
Euphratis ostium 73.23.24.& 83.26.& 91.35.& 94.4 & 97.28
Euphratis cursus & nauigatio 94.10
Euphrates & Tigris quantum distent 94.35.& 96.10
Euphrates deductus 93.34
Reliqua quære parte prima
Eupilis lacus 46.26
Euranium op. 75.35
Eurianassa insula 78.49
Eurymedon flu. 74.25
Euripus in Hellesponto 57.32
Euripus Tauriminitanus 28.2
Euripus Bœotiæ 56.4
Eurome oppidum 75. 43
Europa tertia orbis pars 32.27
Europæ sinus primus . ibidem 40.45
Europæ sinus secundus 42.26 & inde
Europæ sinus tertius qui 49.4
Europæ sinus quartus ex magnus 57.26
Europa ubi 32.40
Europa secũda orbis pars cur credita ibidem
Europæ laus ibid.
Europæ ab Asia diuisio 54.16 57.30.et 79.20.et 80.37
europæ omnis mensura 63.16 per totum
europæ magnitudo 102.27.33
europa & Asia quantum inter se distent 79.21
europæ & Asiæ propinquitas 80 43 & 106.35
europa quota terræ pars 102. 27.33
europum op. Syriæ 73.26
europus op. 52.48.& 93.4
eurotæ fluuij simulacrũ 595.34
eurotas fluuius 50.46
eurotos fluuius 52.31
euthene op. 75.32
eutanæ oppidum 75.33
eutychia insula 57.10
eutyhides sculptor 595.34
euxinus pontus 57.36
euxini ponti descriptio, & nomẽ unde 80.35.& inde
euxini ponti mensura ibidem 47

F

Fabaria insula 60.20
fabienses populi 39.13
fabraterni noui 39.14
fabraterni ueteres ibidem
fagifulani po. 43.34
falarienses po. 44.7
falerni agri ubi 38.45.39.13
Reliqua quære parte prima
falisca colonia 37.49
falisci po. 29.26.& 106.8
fallienates po. 44.27
fama Iulia op. 34.2
faneſiorum insulæ 60.10
fanum fortunæ colonia 44.17
fluentia

Fauentia Hiſpaniæ op. 33.27 34.47
fauentia Italiæ op. 44.36
fauentini po. 44.36
fauonienſes po. 44.21
felix Iulia colonia 72.22
felix gens ubi 59.17
felicitas Iulia op. 62.44
feliginates po. 44.25
felſina colonia 44.34
fræ gentes ubi 82.14
ferentinates po. 39.13
ferentinum op. 38.3
feritor fluuius 73.82
feroniæ lucus 37.50
fertini po. 46.14
ferreus mons totus 602.7
fertilia loca 40.9.& 87.14.et 89.31.et 90.9.& 97.37
feſcennia op. 38.3
feſulæ op. ibidem
fibularenſes po. 35.11
ficana 39.35
ficaria inſula 41.8
ficolenſes po. 39.14.43.34
fidenates po. 39.39.& 43.35
fidentia op. 33.26
fidentini po. 44.36
firmanorum caſtellum 44.3
firmum Iulium 33.15
flamonienſes po. 46.17
flauaticus ſinus 46.6.8
flauates 47.17
flauia colonia à quo 71.12
flauiobriga colonia 62.4
flauiopolis colonia 54.17
flauium opp. 48.6
flauona op. 47.17
fleuum Rheni fluuij oſtiũ 60.39
florius fluuius 62.9
fluentini po. 38.3
flumina gẽmifera quæ 663.3
flumina mira plura 38.40
flumina aurum uehentia 538.50 571.1
flumina quare nõ refluunt uti maria 27.48
flumina terrã ſubeuntia 28.47
focunates po. 46.50
fœderati Tarragenſes po. 35.9
fœminæ tantũ ubi regnant 83.6
fontium multitudo ubi 49.14
fons aquæ regiæ 49.20
fons peſtifer Germa.44 49.29
fontes miri 29.15
fons Iouis mirus ibidem16
Reliqua quære parte prima
forath op. 96.10
forentani populi 39.14 & 43.20 & 46.18
foretij populi 39.39
formiæ op. 38.39.& 40.46
formio amnis 45.46
forauguſtana ciuitas 35.14
foroappi po. 36.14
forobremitiani po. 44.19
forocornelienſis ager 45.8
foroflaminenſes po. 44.18
forofului op. 37.37
foroiulienſes po. 45.3.et 46.18
foroſempronienſes po. 44.19
foropopulienſes 39.13
forouibienſium ager 44.24
foroclodij 33.4
foroneronienſes po. 36.24
forum Clodij op. 44.36
forum Cornelij op. ibidem
forum Decij op. 43.35
forum Iulij 33.31.& 36.15.24
forũ Lucinij 44.36.& 45.32
forum Liuij ibid.
forum nouum 43.35
forum Popilij 44.36
forum Truentinorum ibidem
forum Voconij 36.24
forum Vibij 45.24
forum Romanum 39.26
foſſæ inſula 41.13
foſſaclodia op. 45.15
foſſiones port. Philiſtinus 45.12
fortunales po. 34.4
fortunatæ inſulæ 63.3
fortunatæ inſulæ quæ,ubi,& quot 101.44. per totum
frabaterni po. 39.14
fratuertium op. 42.49
fregellani po. 39.14
fregenæ op. 37.49
freginates po. 39.14
frentana regio 43.10
frento fluuius 43.9
frentani po. ibidem 10.30
friſi po. 443.36
friſiorum inſulæ 60.38
friſiabonũ gentis inſulæ ibidem
friſiabones po. 61.23
fruſinates po. 93.13
fucinus lacus 28.44.& 43.20.& 15.2. & 63.47
fucenſes po. 43.30
fulginates po. 44.18
fulſinates po. 47.18
fundanus lacus 38.39
fut fluuius 64.45

G

Gabale promont. 72.28
gabales po. 61.44
gabe op. 72.2
gabellus fluuius 44.49
gabenos regio 72.46
gabinenſis agri mirum 26.41
gabini po. 39.15
gabri po. 28.49
gadagalenſes po. 99.15
gaddara op. 71.50
gades oppidum à Tyrijs conditũ 72.13
gades nauigãdi terminus 20.42
gades quantũ ab urbe Romana diſtent 342.27
gades quantum à Sardinia diſtent 41.7
gadis inſula 63.5
gadium op. 21.2.67.10
gadir uel gadira inſula 63.12
gaditanus conuentus 33.6
gaditana Iulia op. 64.4
gades inſulæ 33.11
gaditani freti longitudo latitudoq; 32.28.42
gaditano freto Oceanum non ingredi terras 59.48.& 60.1
gaditanum fretum ubi 32.28 & 42.4 & 102.19
gaditanus Oceanus qualis 28.4
gaditani Oceani piſces quales 149.46 & 150.3.9
gagaude inſula 100.2
gage op, 74.45
gagis fluuius 63.8.32
galanis op. 26.16
galaſa op. 72.1
galata regio 141.45
galatha inſula 41.48
galathani po. 41.42
galatha inſula 41.49 & 67.47
gaathæ terra qualis 624.49
galatiæ deſcriptio 41.3.& 79.43 & 81.9.30
galatiam Galli quondam incoluerunt 79.45
galatiæ terminus 80.17
galba Imperator quid in Narbonenſi 36.28
galeci 35.35
galletia regio 62.14
galletiæ regionis menſura 63.15
galilæa regio 71.17
galla op. 67.23
gallas op. 99.24
gallatiæ Opalus 652.13
gallecia aurum habet 580.3
galleti populi 61.29
galliani ſaltus 44.37
galliæ deſcriptio 61.14,per tot.
gallia Togata ubi 44.11
gallia Lugdunenſis per totum
gallia Comata 61.15. & 200.2
galliæ menſura 61.18
galliæ terræmotu minime quatiuntur 24.30
galliæ corallium 560.9
galliæ plumbum 603.18.26
galliæ uitrum 643.21
galliæ ſal 553.10
gallici Oceani piſces maximi 149.35
gallicus Oceanus 61.47
gallica ora ab Ancona incipit 44.11
gallicum mare ubi 20.42,& 28.14.& 40.17.& 61.47
gallus ager Ariminum 44.10
gallus fluuius, à quo Galli Cybeles ſacerdotes dicti 80.3.& 621.7
gallus fluuius 80.3.& 81.3.& 546.3R
gallici maris inſulæ 40.33
galli Gallatiã incoluerũt 79.45
gallorum genera tria 61.15
Reliqua quære parte prima
gallipolis Senonum 42.43
gallitæ po. 47.4
galitalutæ po. 89.12
galmodeceſis op. 88.12
gamala op. 26.16.& 71.24
gambreues po. 99.26
gamphaſantes populi quales 68.12
gamphaſantes nudi ibid.17
gandari po. 86.1
gangaridum gens 88.2
gangis fluminis inſula 88.11
gangis fluminis ortus magnitudo, fertilitas, & quot flumina recipit 87.44. per totum 88.16.& deinde
ganges flu.aurum fert 579.1
ganges fl,gemmifer 663.4
gangis fons ubi 106.38
gangis anguillæ quales 144.21 153.25
gangis latitudo profunditasq; 87.50
ganges ab Euphrate quantum diſtet 31.18
gangre op. 81.17
garama op. 67.14.17
garamantes po.ubi 66.14.& 68. 12.23. & 68.6. & 102.30
garamantes à quo Romano uicti 67.14
garamantes ſine coniugijs 68.16
garamantes latrones 67.23
garamantidis,quæ & Sandaſtros 653.36
garamantum iter difficile ibidem
garamantum boues quales 143.46
garamantici carbunculi 663.37
gardæi populi 53.4
garganus mons 43.8.et 44.6
gargane portus 43.8
garaphie fons 51.46
gargara mons,& op. 77.12
garnæ portus 43.8
garode inſula & op. 100.46
garpheti po. 96.37
garſauritis regio 81.19
garumna fluuius 61.16
gaſani po. 96.36
gaudos inſula 55.45
gaugamela op. 93.26
gaugdæ po. 53.35
gaulopes po. 96.19
gaulos inſula 41.48.et 67.47
gaurani montes 38.46
gaurare inſula 91.29
gaza op. 71.7.& 96.5.& 98.49
gazatæ po. 72.46
gazacena regio 81.25
gazelum op. 81.15
gaziura op. 81.15
gebanitæ po. 96.50
gebes fluuius 79.32

gedranitæ po. 97.22
gedrosia nyctegreton herbam habet 387.14
gedrosi populi 89.21.& 90 45.& 102.46 et 149.29 & 216.46
gedrusi populi 91.4
gela op. Siciliæ 553.27
gelas fluuius 41.36
gelani po, 41.42
gelduba castellum 349.49
gelæ po. 86.2
gelon fons 547.21
geloni po. 59.11
gemellenses po. 35.14
gemelli colles 41.31
gendos fluuius 80.8
genesera lacus 71.28
genetarum po. 81.38
gensoa op. 99.30
gentes feræ 82.14
gentes à minutis animalibus deletæ 136.15
genua op. 33.32.37
genusini po. 43.20
georaris insula 55.5
georgi po. 58.34
geranea op. 51.35
gerania 50.46.& 54.3
gerestum promontorium 56.5 10,59
geretæ po. 89.20
gergithos op. 77.8
geryones 63.14
germaniæ descriptio per totum
germaniæ æs 588.22
germ.miri fontes 547.23.41
germaniæ sal 553.10
germaniæ succinum 648.19
germanicum mare 61.5
germaniam septentrionalis oceanus contingit 20.44
germania Scythiæ contermina 130.9
germaniæ mensura 58.19.& 60.24
germaniæ gentes 60.12.30
germ.legionum castra 63.23
germaniæ fons pestifer 449.30
germani Hispaniæ po. 35.18
germani de genere Scytharum 58.21
germanorũ confinium ibidem 19
germani genera quinq; 60.30
Reliqua quære parte prima
germanicopolis op. 79.33
gerontia insula 57.11
gerra oppidum. 96.20
gerraicus sinus ibid.
gerro quod adipson 98.13
gerrhus fluuius 58.40.41
gerundenses po. 35.3
gesclitron locus 105.16
gesoriacum littus 60.46
gesoriacus pagus 61.21
gessorienses po. 35.3
gessus fluuius 76.17
getæ populi 53.35
getæ populi à Romanis Daci dicti 58.13
gethone insula 57.21 & 79.3
getta op. 72.7
getuli po. 64.43
getulæ gentes 65.17
getulia Cæsariensis 388.34
getulia regio 66.36 & 131.5
getulica purpura ubi 101.43 & 161.29 & 609.29
gyaros insula 56.42 & 130 36 & 148.11
gigarta op. 72.23
gigarto fons 78.43
gygemoros mons 54.33
gygeum stagnum 76.2
giguri po. 35.31
gymnasiæ insulæ 40.25
gymnetes po. 68.4 & 107.4
gymnites po. 100.27
gynæcocratumeni Amazonibus nubunt 82.37
gynecopolitis præfectura 68.42
gindarenos op. 72.46
gingla op. 73.22
gyrei po. 97.24
gyri mons 67.23
gyrton op. 52.37
gissa insula 47.22
gystate op. 99.19
gytheates sinus 50.47
gythium op. 103.15
glanicus fluuius 38.41
glanis fluuius 38.9.15
glanum op. 36.23
glari po. 96.36
glaucus fluuius 75.11.40 & 78.18 & 82.5
glessaria insula 60.21 & 61.5 & 648.14
glinditiones po. 47.35
glissas op. 51.48
gnebadei Arabes 98.22
gnidi Veneris simulachrum nobilissimum 627.29
gnidi oppidi pensile ambulacrum 633.7
gnidos oppidum 48.43 & 75.18 & 78.20.103.14
gnomonis consideratio 39.42 & 103.16.31
gnosus op. 55.35
goboea portus 96.33
gogiarei po. 89.9
golgi op. 78.9
gomphi op. 52.19
gonos op. 54.19
gophnitica toparchia 71.20
gophna op. 99.18
gora op. 99.17
goralus fons 96.37
gordyæi po. 93.24
gordiæi montes 84.1 & 93.24
gordiniæ op. 52.49
gorditanum promont. 41.7
gordiu come 79.32
gordium op. 79.44
gorgades insulæ, ac Gorgonum domus, & earum historia 101 35 & inde
gortyna 55.35
grabei po. 47.42
graccuritani po. 35.9
gracula Turanius scriptor 32.32
græcæ gentes in Cappadocia 81.19
græcæ gentes tres tantum iure dicuntur in Asia ibidem
græciæ fabulositas ac literarũ claritas ubi 49.9
græcia ubi Italiæ proximior 42 46
græcia unde dicta 51.30
græcia magna 38.49
græci plura Italiæ loca tenuerunt 40.1
græci in gloriã suam effusi 37.2
græci Hispaniæ incolæ 62.13
græcorum mendacia portentosa 63.48
Reliqua quære parte prima
græcienſe mare quod 54.40
græciochantæ po. 94.1
graiæ Alpium fauces 45.26
gramen Parnasi quale 446.27
granicus fl. 77.24 & 79.24
granius fluuius 91.32
granucomatæ tetrarchia 72.46
graucasus & Caucasus idem mõs 86.27
graucomon 99.24
grauij conuentus 62.12
grauiscarum oppidi corallium 560.10
grauiscæ op. 37.47
gregari po. 82.49
grephis op. 51.49
grylliosolius fluuius 77.9
gryniа op. 77.5
grumentini po. 42.32
gugerni po. 61.27
gumbritæ po. 89.15
gunugi colonia 65.28
guttalus fluuius 60.33
guttones po. 60.30
guttones electrũ habẽt 647.28

H

Habessus op. 74.47
Hadranitani po. 41.44
Hadru..entum op. 102.49
Hæ..ues insulæ quot 61.3
Hæmus mons 550.26
halcyone op. 52.8
halesini po. 41.43
halesus fluuius 76.29
haliacmon fl. 52.47 & 547.3
haliartus op. 51.37
halycarna op. 49.49
halicarnassus oppidum 75.33 & 78.31 & 621.49 & 629.29
halicyenses po. 41.43
halydienses po. 75.45
halys fluuius ubi 81.16.23
halysarna op. 49.43
halisserne op. 77.33
halix op. 74.6
halyzæa op. 49.32
halizones po. 79.30
halmiris lacus 58.8
haloneſos insula 75.22
halone insula & op. 79.1 & 80.26
halonneſos insula 98.22
haloritæ po. 52.47
halos op. 52.15
hamaxobij po. 58.14
hamirei po. 97.22
hammanientes po. 67.3
hammæum littus 96.37
hammodara op. 99.23
hammonis fons miræ naturæ 29.19
hammonis oraculum ubi 66.38 & 100.9
hammonij po. 97.29
harenarum insulæ ubi 88.44
harmastis op. 83.40
harmatopolitæ po. 77.38
harmatotrophi populi 85.50
harpasca op. 27.27 et 75.47
harpasus fluuius 75.47
hasbitæ po. 67.2
hasi Galliæ populi 61.22
hebata op. 93.32
hebdomecõtacometas op. 99.24
hebrus fluuius 53.30.33.44
hebrus fl. aurũ fert 579.1
hecatompylos oppidum 85.31 & 87.25 & 93.4
hecubæ tumulus 54.28
hedypnus amnis 95.11
hedui po. 61.32.33 et 290.24
hegua op. 28.33
helbo insula 78.19
helgas oppidum 79.33
helena insula 55.49.386.47
helicon mons herbis laudatur 452.12
helia oppidum 40.2
heliæ oppidi corallium 560.9
helice op. 50.27
helicon mons 51.45
helium Rheni ostium 60.39
heliopolis op. 72.37
heliopolitis præfectura 68.40
helos locus 50.39 & 76.33
hellas regio 50.13
hellas regio, & eius situs, terminiq; 51.31.33
hellas oppidum 52.10.15
hellen rex 52.12
hellenis regio à quo dicta 52.13
hellenes populi unde dicti 52.12
hellene insula 55.49
helleni populi 62.12
hellesponti descriptio 57.27
hellesponti mensura ibidem 31 & 80.23
hellesponti angustiæ 54.24
hellespontus quondam terra 26 11
hellesponti longitudo, latitudoq; 54

54.36
helleſpontus ubi primum ſe conci-
tat 77.40 & 79.18
helleſpontij populi 97.15
& 105.29
hellopes po. 49.13
hellopiæ aquæ 56.11
helmodenes po. 97.25
heluctij po. 61.25
heluinus fluuius 44.2
heluorum gens 36.21
hemaſini po. 47.37
hemerte inſula 79.8
hemeſa op. 74.37
hemiſeni po. 72.46
hemuatæ po. 97.17
henenſes po. 41.43
heneti populi, à quibus Veneti
81.9 & 648.20
heniochi populi ubi 81.47.82
10.18.20 & 86.5
heniochi populi à quibus 82.18
& 84.2
heniochorum gens 81.47
heniochij montes 83.23
heordenſes po. 53.1
heordeæ op. 52.49
hephæſtij montes ardentes 30
20 & 74.44
hephæſtiades inſulæ 42.1
hephæſtium ciuitas 74.44
heptaphonon locus cur dictus
634.36
heptaporus fluuius 77.23
heraclea op. 86.3
heraclea quæ aliquando Siris di-
cta 42.30
heraclea Syriæ op. 72.29
heraclea Cariæ oppidum 75.43
76.16
heraclea Ponti op. 388.19
heraclea Ponti oppidum lauro a-
bundat 264.10
heraclea Macedoniæ oppidum 52
46 & 53.5
heracleæ Ponti oppidi Iouis aræ
284.40
heraclea Sintica 53.5
heraclea Thraciæ op. 53.40.50
heraclea Galliæ op. 36.8
heraclea Græciæ oppidum 10
16 & 52.46
heraclea Tauricæ op. 58.48
heraclea Cretæ 55.34
heracleum promontorium & flu-
men 81.48
heracleum op. 82.25
heracleopolitis præfectura 68
43 & 633.22
heracleotes tractus 77.9
heracleoticus labyrint. 633.11
heracleoticũ Nili oſtium 70.31
heraclia Epiri op. 49.26
heras Lutra inſula 41.9
heratia inſula 56.45
herbanum op. 38.3
herbeſſenſes po. 41.43
herbitenſes po. ibidem
herbulenſes po. ibidem
hercyniæ ſyluæ magnitudo
264.10
hercinius ſaltus 58.15. 60.35
herciniæ ſyl. miræ aues 180.24
herciniũ iugum 60.35
herculanum op. 39.1
herculis termini in occid. 32.37
herc. columnæ cur creditæ ibidem
herculis columnæ in occidente
20.42 & 31.7 & 63.38
& 102.50
herculem in Hiſpania fuiſſe fabu-
loſum 33.19
herculis petra 559.43
herculis patria 50.43
herculis lapidei campi in Gallia
36.10
herculis portus 38.4 & 40.9
herculis inſulæ duæ 41.7
hercules per Alpes 45.27
& 46.39
herculis oppidum in Aegypto 68
44 & 70.12
herculis aræ, & finis uſq; in indũ
fluuium 63.46 & 86.9
Reliqua quære parte prima
hercuniates po. 48.17
heræa op. 51.36
hermeſia op, 76.36
hermandus fluuius 90.44
herminei ſmaragdi 659.9
hermione op. 51.3
hermiones po. 60.32
hermiſium op. 59.8
hermonaſſa op. 82.31
hermonius ager 55.17
hermonthitis præfectura 68.36
hermopolitis præfectura ib. 40
hermus fluuius 76.42
hermunduri po. 60.32
hernicus ager 39.10
herodum regio & op. 71.22
heroopoliticus ſinus 70.37
heroum op. 97.15 & 98.2
herticei po. 83.2
heſidrum fluuius 87.34
heſperidum horti, & eorum fabu-
læ expoſitio 63.44 &
66.42 & 636.11
heſperides inſulæ 101.39
heſperionceras promontorium
101.18.41
heſpenium promont. 64.32
heſperiæ po. 191.26
heſperij po. 101.8
heſperij montis campi noctu ni-
tent 30.26
heſperij Aethiopes 101.19
heſtiæa regio 546.48
hetruria regio 36.31
hetruriæ deſcriptio 37.42
hetruria à ſacrifico ritu dicta 37
41
hetruriæ diuerſa nomina ibid. 40
hetruriæ terminus Tiberis ibidẽ
38.8
Reliqua quære parte prima
hetruſci 37.45
hyampolis op. 52.6
hyantes po. 52.2
hybanda inſula 26.4
hiberna Pannonica 58.16
hiberniæ inſulæ deſcriptio 60
42 & deinde
hyblæ oppidi mel 191.10
hyblenſes po. 41.40
hydaſpes fluuius 87.31. 88.32
hyda op. 75.18
hydiſſenſes po. 75.45
hydras locus 92.11
hydrelitæ po. 75.25
hydreuma 91.48. & 92.1
& deinde
hydruntum op. 42.45
hydruntis portus 43.1
hydruſſa inſula 55.50
56.18.21
hiera inſula 25.39 & 42.6
& 56.50.57.2. & 79.11
hiera inſula ſemper ardẽs 30.30
hiera ſycaminon op. 99.50
hiera op. 79.11
hieromiaces fluuius 71.50
hieras fluuius 80.17
hierapytinna 55.34.44
hierapolis oppidum ibidẽ & 72
43 et 73.35 et 559.41
hierapolis Cretis 55.34
hierapolitæ po. 75.25
hierapolenſes 77.37
hierapolis ſpecus 26.35
hiericus op. 71.19
hierocepia inſula 41.48
hieroneſos inſula 41.48
hierapolitæ po. 75.25
hieromiacæ po. 71.50
hieros fluuius 77.13
hieros op. & flumen 82.24
hieroſolyma 71.21 et 103.5
hyi po. 95.2
hylas fluuius 79.35
hylatæ po. 72.47
hylea regio 58.42
hylæ op. 51.48
hyleum mare 58.33
hyllis regio 47.27
hilleuionum gens 60.25
hyllum op. 76.44
hymani po. 47.13
himantopondes populi quales
68.12.20
himera oppidum cum fluuio 41
39
hymettus mons 51.38 &
621.47
hymetti mõtis mel quale 191.10
hymos inſula 78.28
hynidi po. 75.44
hypæpeni po. 76.40
hypalus, id eſt Fauonius 92.9
hypanis fluuius uermem per diem
tantũ uiuentẽ generat 199.5
hypanis fluuius ubi 58.40.41
& 59.11 & 550.46
hypaſis fluuius 23.2 et 87
31 & 88.32
hypaton op. 99.31
hypea inſula 56.48
hyperborei populi ubi 59.18
& 86.43.44
hypere inſula 56.48
hyperia fons 52.18
hyperis fluuius 91.30
hypobarus fluuius 647
hiporeæ po. 100.30
hipparenum op. 93.49.50
hippi op. 76.35
hippimi po. 75.45
hippus mons 80.6
hippium Argos op. 43.12
hippo Diarytus, uel Dilutus 65
47 & 102.49
hippo Caucaſiarum 33.38
hippo Hiſpaniæ op. 33.28
hippo Italiæ op. 40.8
hippo Iudææ op. 71.29
hippo Regius oppidum 65.42
& 102.49
hippo Themyſcyræ 82.2
hippocrene fons 51.46
hippon Dion op. 72.1
hipponenſis ſinus 65.47
hipponneſos inſula 78.35
hippopodum inſula 60.10
hippos fluuius 82.2
hippuris inſula 57.2
hippurus portus 90.2
hippuriſſuſa inſula 57.2
hypſa amnis 41.37
hypſaliti po. 53.31
hypſizorus mons 53.9
hyrcanus mons 74.41
hyrcani po. 84.32 et 85.40
& 93.1
hyrcanium mare 74.32 et 84
27.29 & 82.14
hyrcani maris forma 84.30
hyrcani Ioniæ po. 76.48
hyrcanium mare quomodo ex o-
ceano irrumpit 84.27
hyrcanium mare ex Scythico o-
ceano 84.28
hyrcanij maris menſura ibidem
30 & inde
Reliqua quære parte prima
hyreſeon op. 51.50
hyric op. ibidem
hyrie inſula 55.9
hirienſes po. 74.19
hyrini po. 43.20
hyrmine locus 50.31
hirminium fluuius 41.36
hirpiæ po. 106.8
hirpini po. 42.36.43.5
hirpinorum regio ſecunda 42
36
hirpinorum ſpecus mirus 26.34
hyrri po. 60.17
hyſiæ op. 50.28
hiſpalis colonia 33.36
hiſpalenſis conuentus 33.7 &
34.49
hiſpalum promontorium 98.31

Hiſpali mirus puteus 28.8
Hiſpaniæ deſcriptio & nomina 32.46
Hiſpaniæ ulterioris deſcriptio ibidem
Hiſpaniæ citerioris deſcriptio 61.48 per totum
Hiſpaniæ breuis deſcriptio 62 33 & inde
Hiſpaniam quæ gentes habitarũt 33.13
Hiſpa. à Græcis habitata 62.13
Hiſpania metalli omnis ferax ibidem 15
Hiſpaniæ diuiſio 32.48
Hiſpaniæ laus 663.18
Hiſpaniæ ſal 552.49
Hiſpaniæ citerioris oppida quot 33.24
Hiſpaniæ coloniæ quot 34.30
Hiſpania Iberia dicta à Græcis 34.43
Hiſpania auri fertilis 579.1
Hiſpania argenti fertilis ibidem
Hiſpaniæ minium 582. & inde
Hiſpaniæciterioris mẽſura 35.35
Hiſpania omnis fertilis metallo ibidem 40
Hiſpania quibus abundet ibidem & inde
Hiſpaniæ totius menſura 62.30
Hiſpaniæ finis 62.1
Hiſpaniæ plumbum 603.26
Hiſpaniæ purpuriſſum 609,43
Hiſpaniæ parietes ex terra 621 43
Hiſpaniæ alumen 623.8
Hiſpaniæ magnes 637.21
Hiſpaniæ uenti 15.32
Hiſpaniæ uitrum 643.21
Reliqua quære parte prima
Hiſpanarum gentium numerus 34.45
Hiſpanum mare ubi 40.6
Hiſpanenſe Rhodani os 36.7
Hiſpellum op. 44.16
Hiſti populi 88.19
Hiſtonium op. 43.27
Hytanis fluuius 91.23
Holophyxos op. 53.11
Holopyxos op. 55.37
Homeri ſepulchrum 56.41
Reliqua quære parte prima
Homines ſacri ab hominibus illæſi ubi 84.25
Reliqua quære parte prima
Homolium op. 52.38
Homona op. 74.16
Homonadum gens 74.15
Horatæ po. 89.1
Horiſius fluuius 79.28
Hormenium op. 52.35
Hordonienſes po. 43.20
Hormia op. 74.12
Hortanum op. 38.3
Hortenſes populi alij 44.25
Hoſtilia uicus iuxta Padum, & ibi mirum de apibus 388.13
Humana carne ueſcentes 86.45
Reliqua quære parte prima

I

Iader inſula 48.40
Iadera colonia 47.22.48
Iadoni po. 62.8
iætenſes po. 41.44
ialyſum op. 78.21
iamnes oppida 71.8
iamno op. 40.28
ianiculum op. 39.37
iapidum regio ubi 45.44 & 46.7 et 47.15.20 48.5
iapidiæ regionis finis 47.20
iapygia Acra promont. 42.44
iapix op. & regio 43.4
iaſi po. 48.15
iaſius ſinus 75.35 et 76.6
iaſon in Italia 39.48
iaſos fluuius 48.15
iaſonium fluuius 81.41
iaſus op. 75.37
iatij po. 85.50
iaxartes fluuius 84.32 & 85 37 & 86.10
iaxartes & Tanais idem quibus exiſtimatus 86.11
iazyges po. 58.18
iberia & Hiſpania eadem 34 43 & 647.15
iberia regio 81.47 et 83.40
iberiæ fœniculũ optimum 380.2
ibericum mare ubi 40.16
iberi fontes 62.6
iberi in Hiſpania 33.28
ibertes fluuius 78.43
iberum gens 83.37
iberus fluuius 34.41 et 83.42
icarium mare quod 55.41
icarium mare unde 57.36
icarius mons 51.38
icaros inſula 56.3 & 78.37
icarius mons 51.38
icarus fluuius 86.25
icaruſa fluuius 82.24
icatalæ po. 82.46
ichanenſes po. 41.44
ichara inſula 96.19
ichnæ op. 52.50
ichnuſa inſula, id eſt Sardinia 41.12
ichtyoeſſa inſula 56.36
ichthiophagi po. 11.21 & 96 30.35.38 & 99.10 & 253.33
ichthys promontoriũ 50.36
iconiũ op. 74.11.21 et 79.41
icoſion op. 65.31
icoſitani po. 34.37
ictimulorum aurifodinæ 580.6
ida mõs Troadis 5.23 et 77.13
idæ magnes 637.14
idæi Dactyli po. 124.15
idæus Cretæ mons 55.38
idalium op. 78.9
idomenenſes po. 53.3
idubeda fluuius 34.40
idumæa reg. Syriæ pars 70.49
idumææ deſcriptio 71.4.16 & 103.5
iebba op. 72.7
ietenſes po. 41.44
ieterus fluuius 48.27
igilgili op. 65.32
iguini po. 44.19
ilerdenſes po. 35.7
ilergaonũm regio 34.41
ilergetum regio 34.44
illetia inſula 79.2
iletia op. 52.21
iliberri op. 33.27
illici op. 34.36
illicitanus ſinus ibidem
ilienſes po. 41.10
ilionenſes po. 39.10
ilipa op. 33.36
ilipula op. 33.27
illipula 33.46
iliſanite op. 97.22
illiberis op. 35.50
illyrici deſcriptio 47.11 & deinde
illyrici gentes ignobiles ibid. 14
illyrici maris inſulæ ibidem 8
illyrici pars Pannonia 48.10
illyrici longitudo & latitudo maxima 48.27
illyrici ora plures habet inſulas ibidem 35
illyrici qui proprie dicti 47.43
illyrij mirus fons 29.18
illyris inſula 78.13
illyris regio 105.47
illiturgi op. 33.31
iliſſus fluuius 51.39 et 57.15
ilium urbs 77.25
ilium quondã iuxta mare 25.31
Reliqua quære parte prima
illurco op. 33.29
illuro op. 34.48
ilorcitani po. 35.18
ilorci 33.22
ilua inſula 40.44 et 601.28
ilumberitani po. 35.12
imacarenſes po. 41.44
imaduchi po. 82.46
imaus mons 74.30.87.22.39 & 103.19
imbarus mons 74.13
imbraſus fluuius 78.42
imbros inſula 57.19
imitis fons 82.50
imites fluuius 82.48
imitui po. 82.50
inachus fluuius 50.50
inachium op. 51.5
inarime inſula 40.48
india tertia mundi pars 87.15
india neq; æs, neq; plumbum habet, ſed hæc gemmis permutat 603.25
india terrarum omnium maxime gemmifera ibidem et 663.4
indiæ margaritæ 630.1
indiæ fons mirificus 547.10
indiæ initium 86.46
indiæ menſura fertilitasq; 87.1 & deinde
indiæ urbes innumeræ 87.8 & 14.27
indiæ ingentia flumina quamplurima 87.18
india opalos gemmas habet 652 11
indiæ carbunculi 653.4
indiæ purpuriſſum 609.19
indiæ montes 87.21
indiæ gentes plures per totum 88.10
indiæ alabaſtrites 630.49
indiæ ſolitudines 88.1 & 91.14
indiæ metalla 88.16.49
indiæ emporia 88.36 et 89.4
indiæ in Aegyptum nauigatio 91.43
indiæ cryſtallus 646.25.40
indiæ in occidentem nauigatio an poſsibilis ſit 99.6 & inde per totum
indiæ ſuccinum 548.30
indi fluuij deſcriptio 88.29 per totum
indi nunquam emigrauere finibus ſuis 87.16
indi à fonte primo ad finem diſtantia 87.18
indi elephantes quales 88.10 & inde
indi fluuij ortus, & flumina quæ recipit 88.30 & inde
indi fluuij magnitudo 88.43
indi fluminis montes duo diuerſæ naturæ 27.18
indi palmis exprimunt uina 97 36
indico mari ſub eodem ſidere in Caſpium nauigatur 20.46
indicus oceanus 84.17
indorum uetuſtas 87.17
indorum uaria exercitia 88.4 & inde
indorum color qualis ibidem 25
Reliqua quære parte prima
indigetes po. 34.45
induſtria op. 37.37 et 45.21
ingaunum op. 37.32
ingeuonum gens 60.30
inferum mare quod 40.18
inferum mare 37.13
inopus fons 29.23
inſanus lacus Troglodytarum 547.17
inſubres po. 45.30.38
inſulæ fortunatæ 101.48
inſularum Europæ deſcriptio 54 44 per totum
inſulæ fluitantes ſemper 26.44 per totum
inſularum rotundiſſima 56.46
inſula Solis ubi 90.13 et 91.22
inſulæ ante Aſiã 77.44 per to:
inſulæ plures odoriferæ 97.7
inſulæ inferi maris 40.18

insulæ enatæ sponte 25.33 & 56.49
insulæ Ponti 59.34 *per totum*
insulæ nouiter natæ 25.33 & *inde*
insulæ Gallici oceani 60.36
insulæ Africæ 67.40 *per totum*
insulæ continenti adiunctæ 26.1 *per totum*
insulæ plures Aethiopici maris 101.21 *per totum*
insulæ harenarum ubi 88.44
intemelium op. 37.31
interamna op. 44.26
interamnæ oppidani quater fœnum secant anno 333.26
interamnates po. 39.15 & 43.35 & 44.19
interausenses po. 62.48
intercatienses po. 35.24
iol op. 65.29
iolcos op. 52.35
iomanes fluuius 87.38 & 88.24.40
ionici po. in Cappadocia 81.20
ionia regio 75.10
ioniæ descriptio 75.22. 76.6
ioniæ finis ibid. 46
ioniæ oræ insulæ 78.37
ionium mare quod 54.41
ionium mare ubi 41.28
ionij maris insulæ 48.32
ioppe oppidum antiquissimum 7.8
ioppica Iudææ toparchia ibid. 20
ioppe oppidum & insula 77.49 & 103.6
iordanis fluuius 71.18.23 *per totum*
ios insula 56.40 & 57.1
iouis fons 29.16.19
ipasturgi op. 33.31
iramine op. 46.19
iria op. 37.63
irinæ insulæ 55.17
iris fluuius 81.24.33
irrhesia 57.12
isara fluuius 36.6
isarci po. 46.50
isari po. 87.40
isaurica gens 74.13
isaura op. ibidem 14
iscia insula 41.14
iseum Cæsareæ 69.6
isidis op. 70.29
isidis portus 98.46
ismaron op. 53.42
ismenus fluuius 51.45
ispalenses po. 35.12
issa insula 47.21
issatis op. 85.31 & 93.2
issi po. 83.3
issicus sinus 31.31 & 73.50 & 81.18
issos op. 74.1 & 103.12
isteuones po. 60.32
isthmos Thraciæ 54.19
isthmi fauces 53.9.16
isthmos Peloponnesi 50.10 & 17.23
isthmos Neptuni delubrum habet 51.9
istri po. 36.36
istriæ regionis descriptio 46.4 & *deinde*
istria unde dicta 45.47
istriæ lana 145.12
istriæ mensura 46.5
istriæ oppida ibidem 9
istri à Tuditano domiti ibidem 8
istri fluuij ortus, cursus, magnitudo, quas gentes prætermeet, et quot flumina recipiat 58.2
istri fines 35.37
istri fluminis ostium quantum ad os Ponti distet 45.10 & 57.45
ister fluuius ubi 48.5
ister fluuius quantum à Byzantio distet 57.48
ister fluuius in Adriaticum non influit 45.48
istri fluminis in Adriaticum ueenæ defluunt ibidem
istropolis op. 54.39 & 58.1
istrorum agri 48.37
isueli po. 101.4
isura insula 96.32
italiæ descriptio 36.30
italiæ laus, potentia, ingens multitudo, fertilitas, &c. ibidem 35 47.6
italia querno folio similis 37.5
italiæ labyrinthus 633.40
italia transpadana 45.22
italia crebra habet fulmina 16 29
italiæ longitudo 37.9
italiæ mensura 63.20
italiæ latitudo quanta 37.11 & 46.28
italia ubi latissima 46.30
italiæ uitrum 643.16 & *inde*
italia ubi longissima 42.44
italia ubi angustissima 42.20
italia ubi Græciæ prox. 42.46
italiæ umbilicum ubi 43.45.
italia in undecim regiones diuisa 37.22
italiæ prima regio 39.7
italiæ secunda regio 42.35
italiæ regio tertia ubi 42.31
italiæ regio quarta 43.25
italiæ regio quinta ibidem 47
italiæ regio sexta 44.9
italiæ regio septima 37.40
italiæ regio octaua 44.30
italiæ regio nona 37.38
italiæ regio decima 45.40
italia quæ habeat 36.41
italia quantum ab alijs prouincijs distet 37.16
italia communis omnium gentium patria 36.41
italiæ populi compendio 36.34
italia metallorum fertilis 47.9 & 580.5
italiæ insulæ plures 40.37
italiæ finis ubi 44.32 & 45.47 & 46.11
italia quæ sidera non cernat 22.9
italiæ dies horarum quindecim 22.26
Reliqua quære parte prima
italica oppida 33.36
itanum promont. 55.44
itani po. 34.46
itesui po. 61.35
ithaca insula 55.6
ithacesiæ Vlyssi specula 41.15
ithomæ op. 50.41
itucci po. 34.10
ituræi populi 72.44
iturisenses po. 35.12
iubæ regis regia 65.29
iudæa Syriæ pars 70.43.49 & 71.15
iudææ bitumen 622.29
iudæa Peræa quæ 71.17
iudææ toparchiæ decem 71.17
Reliqua quære parte prima
iulia Norici op. 48.8
iulia fidentia 33.26
iulia uirtus 33.43
iulia claritas ibidem
iulia fama 34.2
iulia concordia ibid.
iulia contributa 34.3
iulia constantia 10.27 & 33.37 & 35.3
iulia restituta 34.2
iulia apta 36.20
iulia castra 62.43
iulia felicitas 62.44
iulia liberalitas 62.45
iulia Gaditana 63.8
iulia traducta 63.40
iulia campestris 64.2
iulia felix 72.22
iulia pietas 46.10
iuliani po. 35.2
iulida op. 56.2
iulias Iudææ op. 71.29
iulienses po. 33.28 & 35.3 & 46.16 & 75.26
iulij Octauianorũ colonia 36.15
iulij Genitor op. 33.38
iuliobrica op. 34.42
iuliobrigensium portus 62.5
iuliopolis op. 79.32 & 80.16
iuliopolis ab Alexandria distantia 91.46
iulis op. 56.2
iulium Hispaniæ op. 33.15
iulium forum in Hispania 33.31
iulium præsidium 62.43
iulium castrum 34.9
iunonia insula 101.46
iunonis promontorium 33.11
iunonis Argiuæ templum 39.48
iunonis insulæ 63.11
iunonis Laciniæ ara 30.47
iouis Dodonæi templũ ubi 45.31
iouis fons mirus 29.16
iouis Olympij delubrum 50.35
iouis Lycæi delubrum 50.35
iouis Hammonis fons miræ naturæ 29.19
iouis Cesij templum 54.48 & 71.2
iouis Beli templum 93.41
iouis lucus indigetis 38.26
iouis oppidum in Aegypto 70.9
iura mons optimas abietes gignit 281.2
iura mons 35.47 & 61.69
izgi po. 87.40

L

Labanis insula 96.40
Labeates po. 47.42
labetia op. 97.34
labyrinthus Aegyptius 70.13 & 633.9
labicanus ager 39.16
laboriæ pars Cãpaniæ 320.25
laborini cãpi 38.46.288.34
lacedæmonium marmor quale 630.18
lacedæmon terræmotu corruit 24.5
lacedæmonijs doci imperij amissionem minantur 11.16
lacetani po. 34.46 *et* 35.12
lacibi op. 34.16
lacinium promont. 87.8.11 & 42.23.27.38
lacinienses po. 47.16
lacippo op. 34.10
lacobricenses po. 35.25
laconia 69.6
laconicum op. 33.31
laconica purpura 161.29 & 606.29
laconicus ager 50.43
laconici smaragdi 659.28
laconia 103.15
laconicũ Hispaniæ flumen 33.31
laconimurgi op. 34.3
lacus quare non refluunt uti maria 27.44
lacuum miracula 29.39
lacus salis plurimi ubi 552.20
lacus septingentos fecit Agrippa 636.34
lacus Acherusiæ 49.23
lacus Cutiliæ 43.44
lacus Sertussæ 547.16
lacus Vadimonis 26.45
lacus Asphaltides 29.1
lacus Benacus 28.45
lacus facinus 28.44 & 43.38 549.17
lacus Larius 28.44 *et* 29.46 & 46.23
lacus Lemanus 28.45 *et* 36.5
lacus Manduriæ 29.4
lacus Mincius 28.45 *et* 46.23
lacus Seuinus 28.45. 46.24
lacus Synnaus 29.40
lacus Thrasimenus 30.49
lacus Verbanus 18.44.46.23

lacus Velinus 18.48 & 29.5
lacus Salis 552.33
lacus Tarquiniensis 26.49
lacus Auernus 39.1
lacus Fundanus 38.39
lacus Lucrinus 38.50.635.11
lacus Buges 50.39
lacus Eupilis 46.24
lacus Halmyris 58.8
lacus Lernæ 51
lacus Lycomedis 66.15
lacus Mandalus 98.38
lacus Maræotis 17.13.18.21
lacus Mœridis 68.48.70.14
lacus Nilidis 69.4
lacus Pantanus 43.9
lacus Pandosia 49.26
lacus Rubrensis 36.1
lacus Regillus 576.22
lacus Syrbonis 71.5
lacus Taurorum 59.3
lacus Cludorius 547.10
lacus Alphion 546.39
lacus Conanicus 552.22
lacus Massesylûm 69.7
lacus Medorum 547.30
lacus Monoleus 98.31
lacus Oxus 86.5
lacus Tarentinus 552.21
lade insula 78.38
ladon fluuius 51.22
læanitæ po. 97.11
læana insula 97.11.13
lænitícus sinus 97.13
læpia op. 34.8
læstrigonum sedes ubi 38.40
læstrigones po. 106.34
læstrigonij campi 41.32
lagia insula 56.27
lagnum sinus 60.18
lagoos fluuius 82.47
laus Ilipula 33.27
laguſa insula 78.18
laguſſæ insulæ 79.7
lalasis op. 74.13
laletani po. 34.45
lambe insula 98.20
lambrus fluuius 44.50.46.24
lamiæ insulæ 79.6
lamia op. 51.49 & 52.6
lamiani horti 610.16
laminitanus ager 32.50
laminitani po. 35.17
lampeus mons 51.21
lampe op. 51.19
lamponia insula 57.22
lampsemandus insula 78.35
lampsacus op. 54.27. 79.22
lancienses po. 35.31.62.49
laniſe insula 57.4
lanos promontorium & flumen 86.40
lanuenses po. 43.28
lanuuij oppidi pictura 614.27
laodicea oppidum 72.28 & 75.23 & 93.14.21 & 104.27
laodiceæ lana qualis 147.14
laodiceni op. 73.1
lapethos op. 78.8
lapidei campi in Gallia 36.10
lapytharum sedes ubi 52.24
lapsias fluuius 80.17
larendani po. 96.49
larymna op. 52.6 75.16
larine fons 51.38
larinum op. 439
larinates po. 43.20
lariſſa Arabiæ op. 97.30
lariſſa oppidum 52.19 & 77 2.16 & 158.12
lariſſæi po. 73.2
larius lacus 28.44 & 29.39 & 46.23 & 157.46 & 179.23
larnenſes po. 35.12
larnum fluuius 34.48
larnos insula 57.24
laſia insula 55.19 & 56.18 78.15 et 79.7
laſos op. 55.37
laſtigi po. 34.5
late insula 78.38
laterra stagnum 154.5
latinienſes po. 39.40
latinus ager 38.14 & 39.10
latium ubi 36.30 & 38.15 22 & 43.45
latij antiqui termini 38.48
latij uarij incolæ 39.34
latij quot po. interiere 39.43
latmus mons 76.15 et 101.8
latopolitis præfectura 68.40
latouici po. 48.17
latris insula 60.17
lauinij po. 39.15
latuſates po. 61.4
laud fluuius 65.21
laurentum op. 38.16
laus fluuius & op. 40.4
laus Pompeia op. 45.32
lacus Thoſpites 94.23
lazi po. 81.47
lea insula 57.1
lea op. 100.36
lebade op. 76.58
lebadea op. 51.42
lebadia op. 150.39
lecedos op. 76.30
lebena op. 55.35
lebinthus insula 65.45
lebuini populi ignominioſa appellatio 35.32
lethæum op. 51.25
lecheæ locus 50.14.25
lectum promontorium 77.15 & 79.38
legionũ Germa. caſtra 63.23
lelantus fluuius 56.11
lelegis op. 76.8
leleges po. 51.3
lelegum gens 77.41
lemanus lacus 28.45 & 36.5
lemnos insula 57.15 & 608.24
lemni labyrinthus 63.37
lemouices po. 61.43
leonicenſes po. 35.9
leontini po. 41.33
leontini Siciliæ campi fertiliſsimi 322.7
leontopolis op. 70.29
leontopolitis præfectura 68.39
leontos op. 72.22
lepethymius mons 79.13
lepidi Regium 44.37
lepontij po. 46.38 et 47.1
lepria inſula 79.1
lepreos op. 51.18
leprion op. 50.37
lepſia inſula 78.31
lepteacra promont. 100.19
leptis op. 66.19 et 72.13
lerina inſula 40.36
lerne lacus 51.1
lero inſula 40.35
leros inſula 56.24 et 78.31
leſbos inſula 78.47 79.8 & inde
leſbium marmor 629.17
letandros inſula 56.42
lete op. 53.6
lethon fluuius 66.42
letoia op. 55.14
leucadia 54.55 et 55.3.4
leucatas Bithyniæ promontorium 80.11
leucadium littus 49.28
leucadia peninſula ibidem 29
leucadij po. 73.1
leucas inſula 26.20
leucas op. 49.31
leucaſia inſula 41.13
leucatas promont. 80.11
leucates promont 49.29
leucæthiopes po. 68.2
leuce inſ. 55.43.44. 59.44
leuce promõtorium & oppidum 76.46
leuci po. 61.24
leucogei colles 323.36 et 546 46 & 622.10
leucola inſula 78.15.646.39
leucolla promontorium 74.25
leucolithi po. 74.19
leucopetra promontorium 37.8 & 40.13
leucophrys inſula 79,16
leucoſia inſula 25.50
leucoſyri po. ubi 81.31
leucopolis op. 75.33
leucothea op. 70.7
leucothea inſula 41.1
leucothea fons 78.43
leuctra op. 50.45
leui po. 45.30
leuni po. 62.15
leuomne mons 53.9
leupas portus 98.5
leuphitorga op. 100.14
lexianæ po. 97.2
lexouij po. 61.29
libani montis deſcrip. 72.17 per totum & 95.47
libarna op. 37.37
liber pater Quære Bacchus
liberi patris fons in Andro 33
liberi patria 51.43
liberalitas Iulia op. 62.45
liberini po. 33.27
libethra fons 52.63
libya & Africa eadem 63.30
libyæ Maræotis deſcriptio 67.30
libyægyptij po. 68.2
libyca Rhodani ora 36.6
libycum mare 63.30
libyci po. 45.28
libyphœnices qui 66.3
libiſoca op. 35.14
libyſonis turris 41.11
libyſſa op. 80.10
libiſtos op. 54.3
liburni in Italia 36.35 & 44.2
liburnia regio 37.16
liburniæ lana 147.21
liburniæ deſcriptio 46.6 & 47.24
liburni po. 47.12
liburnorum oppida 47.15
liburnicæ inſulæ 48.41
lycabettus mons 51.39
lichades inſulæ 55.47
licaones po. 75.26
lycaonia regio 74.18 & 80.2 & 104.30
lycaoniæ tetrarchia 75.28.80.1
lycaſtus oppidum 55.36 & 81.32
licates po. 47.2
lyceus mons 51.20
lycei Iouis delubrum ibidem
licheni po. 97.9
lycide op. 77.33
lyciæ deſcriptio 74.27.43
lyciæ quot oppida ibidem 50
lyciæ finis ibidem
lyciæ Creta 624.12
lyciæ mira ſaxa 637.35
lyciæ poſt terræmotum ſerenitas 27.11
lycij maris inſulæ 78.13
Reliqua quære parte prima
lycium mare 74.27
licini forum oppidum 44.36 & 45.32
lycomedis lacus 66.15
lycon op. 70.11
lycopolitis præfectura 68.37
lycos fluuius 72.23 & 73 10 & 547.14
lycus fluuius 28.50 & 73.50 & 75.23 & 76 21 & 79.28 & 81.24 33 & 93.27
lyctus op. 55.36
lydda op. 71.19
lydorum dux Marſias Marſo condidit in Italia 43.45

Lydiæ descriptio 75.47
Reliqua quære parte prima
Lgauorum regio 36.16
lygdanum op. 77.34
ligeris fluuius 61.30
lygos op. 54.13
ligures Apuliæ po. 43.17 & 46.45
ligures Ingauni 37.25
ligures populi 36.31 & 37.28
ligures Vagienni 46.45
ligurum finis 44.41
liguriæ finis ubi 37.25.28 33.39.49
liguriæ oræ mensura 38.39
Reliqua quære parte prima
ligustica ora 37.28
ligusticum mare ubi 40.17 & 46.45
lilæa op. 50.1.5
lyleus fluuius 80.17
lilybeum promontorium 41.24 27.38 & 103.8
lilybeum op. 31.15
limæa fluuius 62.31
limera op. 50.50
limia fluuius 62.15
lymira fluuius & op. 74.45 & 547.31
lymphorta op. 91.5
lyncestæ po. 53.4
lyncestis mira aqua 29.32
lindus op. 78.21
lingones po. 61.24
linitima op. 99.29
linus fons 546.38
lipara insula unde dicta 42.3
liparæ lumen 623.10
liparus rex quando 42.4
liparis fluuius 74.12
lipareorum insulæ 42.1
liquentia fluuius 45.41
liria fluuius 36.2
liris fluuius 29.11 & 38.25.41
lyrnesus op. 74.26 & 77.11
lyrnesos insula 79.17
lyssa Bacchantium 33.18
lisbona op. 153.23
lysias op. 75.40
lysimachia op. 54.19.23 & 77.7
lissa op. 63.38
lissa insula 48.40
lissum op. 47.44
lystreni po. 79.50
lytarmis promont. 84.21
liternum op. 38.50
liternum oppidum, Scipionis exilij locus 242.10
liuiopolis op. 81.43
liuij forum 44.36
lixos colonia 63.43.48 & 64.22
lixos fl. 63.48 et 64.1.4.24
locri op. 27.10 & 40 13 & 119.30
locri Græciæ po. 49.6 et 52.2
locri Italiæ fons 40.13
locris nullo non die apparet arcus 18.48
longopori po. 101.3
longulani po. 39.40
lopadusa insula 41.48 & 67.47
lopsi po. 47.17
lopsica op. 47.19
loreni po. 76.3
loryma locus 75.16
lotophagites insulæ 67.42
lotophagorum ora 66.20
lubienorum gens 83.45
luca colonia 37.43
lucaniæ cultores plures 39.50
lucanus ager ubi 39.49 & 42 32 & 43.11
lucanum littus 36.33
lucani à quo subacti 43.11
lucani populi à Samnitibus orti 40.1
lucensis conuentus Hispaniæ 34 28 & 35.32 & 62.8
lucenses po. 43.30
lucentum op. 34.37
luceria op. 43.12
lucrinus lacus 38.50 & 627.1
lucus Augusti op. 36.26
lucus Feroniæ 37.50
lucus Iouis indigetis 38.26
lugdunensium littus 149.49
lugdunensis & Celtica regio eadem 61.17
lugdunensis Gallia ibidem 61.28 per totum
lugdunum colonia 61.35
luna oppidum, & eius portus 37.42
lunæ oppidum habet uina nobilia 243.45
lunense marmor 626.23 & 629.37
lunensis silex qualis 683.5
lupia op. 42.50
lusitaniæ descriptio 62.20
lusitaniæ mensura 62.17
lusitania aurifertilis 580.3
lusitaniæ plumbum 602.42
lusitaniæ crystallus 646.30
lusitania regio 32.49
lusitania unde dicta 33.19
lustria op. 33.9
lusi fons 547.5
lutius Samnitum dux 40.1
lutra Heras insula 40.9
luxia fluuius 33.10
luteuani po. 36.23

M

MAcæ po. 67.3 & 91.27 & 96.43
macria insula 78.7 & 79.8
macarõ, id est Creta insula 55.28 & 59.44
maccocalinge op. 87.41
macedoniæ descriptio 47.45 & 52.41 & inde
macedoniæ longitudo latitudoq; 54.33
macedoniæ magnes 637.19
macedoniæ imperium 52.42 & 53.20
macedonia antè Aemathia dicta 52.43
macedoniæ situs 53.1
macedoniæ terminus ibidem 18
macedonicum mare quod 54.39
macedones Caueni 76.3
macedones Hircani 76.48
macedones Pæmaneui 77.18
macedones Ioniæ po. 76.3.48 & 77.18
macedones qui in Mesopotamia 93.20
macedonũ regũ sepulcra 52.45
macedonum portus 92.40
macestos fluuius 79.29
machærûs arx 71.36
machia insula 56.48
machlyæ Androgyni populi 105.43
machorbe portus 96.31
maci po. 90.48
macina op. 36.22
macinium op. 49.44
macistus mons 76.13
macistum op. 51.18
macomades po. 66.5
macra fluuius 37.40
macra insula 56.13 & 49.46
macrales po. 39.40
macria insula 78.13
macris, id est Euboea ins. 56.13
macris insula 25.50 & 56.37 78.15.18.46
macrobij Macedoniæ 53.15
macrobij Africæ 100.28
macrobiorum ætas 107.6.10
macrocephali po. 81.39
macrocremnij montes 58.24
macron Tichos, quod Bisanthe oppidum 53.45.47
macrones po. 81.40 et 83.43
macua op. 99.27
macurebi op. 65.34
madaurense op. 66.31
meander fluuius 75.39.48 & 76.10
meander fluuius flexuosus 75 48 & 76.13
meander limo fertilis 76.14
meandri fluminis mirũ 25.13
mæandria op. 49.21
mæandropolis op. 75.39
mæandrum quæ ingrediantur flumina 75.28
mædi po. 53.28
mænalus mons 51.21
mæones iuxta Tanaim 82.41
mæoniæ caput 76.37
mæoniæ descriptio 75.48
mæonij po. 76.2.4
mæotæ po. 59.14
mæotis palus unde dicta ibidem
mæotis oceani sinus 21.1
mæotis paludis descriptio 82.12 & inde
mæotis palus 21.1 & 58.40 & 113.41
mæotis 58.37.40
mæotis mensura 59.13
mæotin circa gentes 82.27
mæotici po. 82.35
magæa fons 41.34
magarsos op. 74.2
magasen op. 99.26
magelli po. 37.30
magellini po. 41.44
magi po. 93.15
magna Græcia 42.14
magnesia insula 26.15
magnesia Ioniæ op. 76.19
magnesiæ magnes 637.20
magnesiæ descriptio 52.34
magnetes po. 76.48
magnopolis op. 81.27
magnus portus 65.25
magnum promont. 62.23
mago op. 40.28
magoa op. 95.12
magog op. 72.43
magora op. 99.29
magoras siue Macras fl. 72.22
magusa op. 99.29
magusum op. 97.34
malacha fluuius & op. 33.14 & 65.22
malchu insula 99.4
malea promontorium 51.25 & 55.16 & 103.5
maleuentum op. 43.16
maleus indiæ mons 23.10 & 88.21
maliacus sinus 52.7
maliande regio 79.30
mallus mons 87.43
malli po. 74.2 & 87.42
mallos op. 74.2 & 99.28
maltecoræ po. 88.45
malthace insula 55.1
maluana portus 65.22 & 99.20
mama op. 99.24
mamblia op. 99.32
mamertini po. 41.28
mamertina uina 243.39
mammisæa tetrarchia 72.48
mamuda op. 99.23
manain fluuius 91.5
manates po. 39.40
mandagræum flumen 86.21
mandagandeni po. 77.18
mandalum lacus 98.38
mandarei po. 83.4
mandei po. 87.42
mandetrium op. 47.30
mandrorum gens 107.8
mandrum fluuius 86.1
manduria op. 29.4
mania op. 93.4
mantezium, id est oraculum 76 22.28 & 81.36
mantinea op. 51.2.15

mantua op. 46.14
maraces op. 49.37
marane op. 97.4
marathe insula 55.1
marathesium op. 76.18
marathon campus 51.40
marathos op. 72.25
marathussa insula 79.3
marathusa op. 55.37
maratiani po. 86.1
marchadæ po. 98.3
marchubij po. 66.36
mardani po. 93.22
mardi po. 85.49 & 95.2
mardorum gens 85.49
mardum flumen 86.1
mandrueni po. 85.50
marcu insula 98.24
mare unde terras ingrediatur 59.46
mare congelatũ 60.5.61.12
mare rubrum quare 92.25
maris rubri oleæ 29.9
maris mediterranei descriptio 40.14
maris mediter. insulæ ibid. 20
maris rapacitas insatiabilis 80.33
maris in terras ingressus ibi. 40
Reliqua quære parte prima
Maria cur terram ingressa prolo go 32.38
Maria unde terram intrant 40.14
marium denominatio ibidem
mare mortuum ubi 60.6
maris rubri sinuum nomina 70.37
maris rubri ad Nilum fossa 98.3
mareotæ po. 67.30
mareotis lacus insulæ plures 70 23 & inde
mareotis Lybiæ descrip. 67.31 & 68.43
marcotis mensura ibidem 32
mareotis lacus 70.13.18
margiana regio 85.43
margis fluuius 48.26
margo fluuius 85.46
mariaba oppidum 87.6.97.35 20.27.34
mariamitani po. 72.47
mariana colonia 40.40
mariani po. 93.11
maryandini sinus 81.3
marici po. 45.30
marigeri po. 100.44
marium op. 78.9
marma op. 87.4
marmarides populi 66.48 & 67.30
marmor Hispanicum 35.41
marmor Chium 78.46
marmor Cizicenum 89.25
maron op. 41.31
marohæ po. 88.46
maronea op. 53.42
marrucini agri portentũ 25.13
marrucini po. 43.28
maruuij po. 43.29
marsatiorum oppidum 60.38
marsi Apuliæ po. 43.18
marsi po. 43.29.105.39
marsi populi à Circes filio 105 39.448.33
marsias fluuius 72.42 & 73 22 & 75.29 & 547.10
marsiæ & Apollinis certamen ubi 75.30
martis Aria sacra 84.13
marucæi po. 85.50
masada castellum 71.44
masatat fluuius 64.26
masati po. 64.26
massagetæ po. 86.18
massala op. 97.21
massalioticũ Rhodanios 36.8
masei po. 93.24
massesylorum gens 65.16 & 69.9
massæsylum lacus 69.8
massesulorum finis 65.25
masiæ lateres quales 62.42
masice uicus 73.40
masici montes 38.45
masilia ora 36.12
massyli po. 76.35
massycites mons 74.46
masilia 46.15
mastaurenses po. 76.50
mastya op. 81.9
mastusia promont. 54.28
mastusia mons 57.14.76.40
masuæ po. 88.47
matelgæ op. 67.11
mateolani po. 43.21
mathathæi po. 97.24
mathitæ po. 100.30
matiani po. 86.2
matini po. 43.21
matium op. 55.44 & 81.48
mattiaci fontes 547.24
mattilicates po. 44.20
mauin op. 68.11
mauitania reg. 34.33
mauma op. 99.30
mauri po. bellis attenuati 65.15
mauritaniæ descriptio 63.36 & 65.23 & 102.50
mauritaniæ margaritæ 109.25
mauritaniæ mensura 65.35
mauritania duplex 65.23.35
mauritania Cæsariensis ibid. 24
mauritania quinq; Romanorum colonias habet 63.41
mauritaniæ insulæ 101.8
mauortha op. 71.14
mauruſii po. 65.15
maxala op. 67.23
maxula colonia 66.1
mazaca oppidum 31.19 & 81.27
mazacæ po. 82.45
mazeras fluuius 85.41
meciberna op. 53.10
medeon op. 51.49
mediæ prouinciæ descriptio 85 18 & 93.2
mediæ smaragdi 651.11
mediæ prouinciæ caput 85.18
mediæ termini 95.19
mediomatrici po. 61.24
mediolanum oppidum à quibus 45.31
mediterranei maris diuisio 40 14 & inde
mediterranei maris inf. 40.21
mediterranei sinus gẽtes 83.6
medmassa op. 75.34
medimini po. 100.32
medoaci fluminis portus 45.15
medoe insula 100.46
medorum soboles iuxta Tanaim 82.30
medorum regio 83 34
medra portus 40.10
medubricenses po. 62.49
medullia op. 39.36
medulli po. 47.2
megabari po. ubi 100.26
megala insula 79.6 & 80.30
megalepolis op. 51.16
megalopolitanorum ager 30.26
megallæ po. 88.40
megara colonia 51.32.15
megari Indiæ po. 89.12
megaris insula 40.50
megaris op. 41.33
megaris regio 51.31
megaris oppidi fatalis oleaster 281.17
megarice oppidum 58.48 & 80.8
megaricus sinus 55.23
megaticos mons 99.21
megeda op. 99.19
megisba stagnum 90.9
megista insula 78.15
melæna insula 55.7
mellaria op. 34.6
melanphyllos insula 78.41
melanphyllus mons 34.33
melanchlæni po. 82.14
melanthium fl. 81.41
melæna insula 48.43
melanæa op. 51.17
melane insula 79.1
melas fluuius 29.27 & 53. 46 & 74. 9 & 81 40 & 546.49
melas sinus ibid. 46.47. & 54 22.30
melano insula 78.36
melcomani po. 47.35
meldi po. 61.34
meletes fluuius 76.39
melibœa op. 52.37
meligunis insula 42.4
melita insula 48.44.48
melita insula 48.44.41.47
melitæi catuli ibidem
melita op. 51.41 & 81.26
melitea op. 52.39
melitene regio 81.27
melitene op. 73.9
mellaria uicus 33.12
meloessa insula 42.25
melogonis insula 42.4
meli insulæ Alumen 643.10 & 29.41
melos insula sulphuris fertilis 622.9
melos insula 25.37 & 56 46 & 608.39
melphes fluuius 40.4
melpum op. 45.37
melzitanum op. 66.30
memnonis regio 70.9
memphis Pyramides 632.19
memphis op. 68.49 & 70.12 & 632.23
memphitæ po. 68 ibid. 44.47
memphites marmor 630.26
memphis oppidum aliquando iuxta mare 25.30
menæchmus op. 56.14
menanini po. 41.45
menapij po. 61.21
menaria insula 40.44
menariæ insulæ 40.33
mendæ op. 53.10
mendesicum Nili hostium 70.29
mendesium op. 226.28
mendesium præfectura 68.40
mendeterum op. 28.29
menelaitis præfectura 68.42
menynx insula 67.41.43 & 161.29
menyngis insulæ purp. 161.29
menini po. 36.23
menissinorum gens 107.19
memnones po. 100.28
menoba fluuius & oppidum 33 14.35.38
menobardi po 83.33
menocaleni po. 46.33
mentesani Ortani 34.32 & 35.18
mentesani Bastuli 35.18
menosca op. 62.4
menotharus fluuius 82.48
mentonomon Germaniæ æstuarium 647.29
mentores po. 47.12
mephitis ædes 26.35
mercurij promontorium 41.25 & 65.46
mercurij op. 70.11
mergentini po. 44.22
meritus mons 54.32
merobrica op. 62.38
meroe Aethiopum caput 23.6
meroe insula 70.17.99.33 & 100.7
meroe inf. quæ gignit 100.5
meroes dies maxima 23.19
meroæ op. 99.20
meropc, uel meropis insula 78.32
meropia insula 62.22
merorum Arabia quæ 73 12.22

merucra op. 33.45
merula fluuius 37.31
merus mons 89.23.276.35
meſæ po. 89.12
meſagebes po. 100.30
meſammones po. 66.49
meſate op. 57.25
meſe inſula 40.35
meſembria op. 54.7
meſene Tigri perfunditur 94 38.94
meſene regio ibidem
meſenes op. 94.29
meſobatanæ po. 95.8
meſopotamiæ deſcriptio 93.6
meſopotamia regio 70.44 & 95.23 & 102.47
meſopotamiæ præfectura à quibus 73.20
meſopotamiæ initium 83.18
meſopetamia Euphrate fluuio inundatur 73.44
meſopotamia uicatim diſperſa 93.19
meſſana op. 28.11 & 41.28 & 550.15
meſſanicus fluuius 45.4
meſſapia peninſula 42.39
meſſapia op. 42.42
meſſeis fons 52.26
meſſene op. 50.41
meſſenia regio ibid.
meſſeniani po. 82.38
metagonitis.i.Numidia 65.38
metapinum Rhodani os 36.7
metallinenſis colonia 62.42
metapontum op. 42.31
metaurus flu. 40.9 & 44.15
metaurus Siciliæ fluuius 41.50 & 44.15
metaurenſes populi alij 44.24
methydrium op. 51.18
methymna op. 79.10
methone op. 50.29.52.36
methora op. 88.25
methoricum op. 91.5
methurides inſulæ 55.23
metina inſula 40.33
metopium op. 226.28
metropolitæ po. 75.21.76.49
metubaris inſula 48.18
meuanates po. 44.20
meuaniæ op.murus 622.3
meuanienſes po. 44.20
mezæi 47.29
mya inſula 78.35
myanda op. 74.9
mycale inſula 78.39
mycaleſius op. 51.46
mycaleſſus op. 51.50
mycene op. 51.2
michos regio 98.22
myconij populi capillis carent 200.3
myconos inſula 56.22
mictis inſula 56.22
midæi po. 75.26
midaion op. 79.42
midoe regio 98.22
mieza op. 52.49
mygdones populi 53.1.16 & 77.36
mygdonia cur dicta 79.40 & 85.12
mylaſa op. 75.38
mylæ oppidum 28.11 & 41.40
mylæ inſulæ 55.42
mylæ promontorium 74.7
mileſii po. 79.25
miletopolis op. 58.19.79.28
miletopolitæ po. 77.17
miletos inſula 78.39
miletos Cretæ op. 55.34
miletus Ioniæ caput 76.8 & 77.10
milichiæ fontes 41.34
myliæ po. 74.24 & 80.1
milus mons 106.22
mimallis inſula 56.47
mimas mons 76.30.33.34
mincius fluuius 28.45 & 44 50 & 46.23
myndos op. 75.35
minæi po. 97.19.37 & 97.35
mineruæ promont. 39.5
myneus fluuius 52.17
minium oppidum & fluuius 62 21.30
minoum op. 55.33
minois inſula 56.31
minturnæ colonia 38.41
myonneſos inſula 78.50
myos hormos 98.28
myra op. 74.48
myriandros op. 31.13.72.38
myrina op. 55.36 & 57.17
myrmeres po. 76.46
myrmecium op. 59.8
myrmidones po. 52.12
myrlea op. 79.34
mirobrica op. 34.9
mirobrigenſes po. 62.48
myrrhina op. 77.3
mydſon op. 99.22
myrtilis op. 62.39
myrtoum mare quod 51.12 & 54.37
myſecros fluuius 98.5
miſenus portus & op. 38.50
myſi po. 76.45.79.42
myſia regio 772.32
myſiæ initium & finis 79.34
myſiæ mira herba 444.50
myſi Theutraniam antiquitus tenuere 76.45
myſi po. 77.30
myſomacedones po. 76.50
myſotmolitæ po. 76.5
myſtia op. 42.17
myſtus inſula 55.6
miſua op. 66.1
miſulani pu. 66.35
myſius mons 79.27
mytilene op. 79.1
mytilenæi Achilei oppidi conditores 77.27
mythridatis latebræ ubi 82.22
myus op. 76.15
mizi po. 96.43
modogaica gens 88.11
modubæ po. 88.12
modundæ op. 100.48
moduſa op. 92.14
mœchindira op. 99.18
mœnus fluuius 153.23
mœni piſces quales ibidem
mœridis lacus 68.48 & 70 14 & 633.15
mœſia ſylua 148.26
mœſia prouincia 48.23
mœſica gens 49.18
monophthalmi po. 105.17
molycria op. 49.39
molindæ po. 88.12
moloſſi po. 50.13
mona inſula 23.25 & 61.3
monadi populi à Diomede deleti 43.13
monapia inſula 61.4
monœci portus Herculis 37.28
monedes po. 88.21
moneſi po. 61.40
monolcus lacus 98.31
mons Claudius 49.18
monoſceli po. 106.27
montes cur à natura facti 625.8
montes perfoſſi 630.44
montes ſemper ardentes per totum 30.15
montes ardentes ubi 100.20
mons ardens 42.8 & 67.10
Reliqua quære parte prima
montani Italiæ populi 44.7 & 46.45
mopſopia 74.23
mopſos op. 74.3
morges op. 76.24
morgetes po. 39.50
morgus fluuius 44.49
moryllij po. 53.3
morimaruſa mare quod 60.6
morimene regio 81.30
morinorum gens 60.46.61.21
morini po.uela texũt 342.47
morinorum portus 63.21
moriſeni po. 53.36
moroſgi op. 62.4
morus fluuius 58.18
moruntes po. 88.47
moſa fluuius 60.36.40
moſcheni po. 83.33
moſchicus mons 74.42
moſchorum tractus 83.42
moſſylitis promontoriũ & portus 99.1
moſsinus fluuius 75.39
moſsini Troadis po. 77.37
moſſyni populi ubi 81.38
mulucha fluuius 65.25
mulelacha op. 64.24
mulona op. 99.31
munda op. 33.44 & 62.32
mundæ oppidi lapides quales 638.2
munienſes po. 39.40
mundi cardines ubi 59.19
murannimal op. 97.28
murgentini po. 41.44
murgis op. 33.15 & 34.18
murtiæ aræ 27.12
muſagores inſulæ 55.46
muſarum patria 81.40
muſæi populi albæ portentum 257.36
muſis fluuius 83.22
muſsini po. 66.35
mutienſes po. 41.45
mutienſis agri Inſulæ ſemper fluctuantes 27.44
mutina op. 44.35.626.40
mutinæ oppidi uaſa 620.40
mutinæ portentum 25.6
mutinenſis ager ardens 30.44
mutucumenſes po. 39.40
mutuſcæi po. 43.36
mutuſtratini po. 41.44
muzirum emporium 92.10
muza portus 92.7

N

Nabar fluuius 65.34
nadabes gens ibidem
nabathæi po. 70.38.95.43 & 96.2 & 97.15
nagia op. 96.50
namarini po. 62.8
nannagi natio 67.21
nannetes po. 61.32
nantuates po. 47.2
naparæ po. 82.45
napæi po. 86.20
napata op. 100.24.99.40
napatha op. 100.4
nar fluuius 38.15 & 550.18
naracuſtoma Danubij oſtiũ 58.9
narbo op. 36.1
narbonenſes quid circa uuas ſuas 290.35
narbonenſis prouinciæ deſcriptio 35.43 & 36.29 per totum
narbonenſis uentus peculiaris 14.47
narbonenſis longitudo 36.29
narbonenſis prouincia triũ dierum nauigatione ab urbe Romana 342.28
Reliqua quære parte prima
nareæ po. 88.47
nareſii po. 47.36
nariandus op. 75.36
narycion op. 52.7
narnienſes po. 44.20
naro fluuius 47.38
naron Illyrij locus 385.3
narona colonia 47.32
narraga fluuius & oppidum 93.49
nartes po. 44.19
narthecuſa inſula 78.28
naſamones populi 66.49 & 67.2.105.42
naſaudum op. 99.18
naſcus

naſcus op. 97.4
naſotiani po. 86.2
nathabur fluuius 67.21
natiſo fluuius 45.43
nacabudes po. 66.34
naubarum op. 58.39
naucratis op. 70.30 & 555.48
naucraticum Nili oſtium 70.30
naucratitis præfectura 68.42
nauectabæ po. 100.48
nauilubio fluuius 62.8
naui po. 100.47
naulochus op. 50.1
naulochos inſula 55.46
naulochum oppidum 50.1 & 76.16
naulochum promontorium 80.19
naunes po. 46.50
naupartum op. 49.42
nauportus fluuius 46.31
nauſtathmus portus 41.35
naxij po. 41.45
naxium marmor 630.10
naxos op. 41.29
naxus inſula 56.31.37.40
nazerinorum tetarchia 72.42
nea inſula 25.38 & 57.12
nea op. 27.4
neapaphos op. 78.12
neandros op. 77.8
neapolis Africæ op. 66.1.18
neapolis Syriæ op. 71.13
neapolis oppidum coralijs abundat 569.10
neapolis Cariæ op. 75.36
neapolis Thraciæ oppidum 53.38
neapolis Italiæ oppidum 39.2 & 103.30
neapolis Italiæ qua parte terræ motui obnoxia 24.44
neapolitani Sardiniæ populi 41.10
neapolitanum ſulphur 622.10
neapolitani Galatiæ populi 79.50
Reliqua quere parte prima
nebriſſa op. 33.38
necanidon gens 92.13
neæ op. 98.3.77.21
neæthus fluuius 42.29
negligimela op. 67.19
nelo fluuius 62.9
nemaloni po. 47.3
nemauſienſis ager 151.43
nemauſum op. 36.24
nemæa regio 51.19
nemanturi po. 47.4
nemetes po. 61.26
neminia fons mirus 29.30
nemora incolentes 84.24
neocæſaria op. 81.24.31
neon Tichos op. 77.4
neoris fluuius 83.40
nepet op. 38.4
nephronitæ à quibus deleti 83.1
neptuni ludi in Iſthmo 51.9
neptuni delubrum apud Iſthmon ibidem
neptuni templum Bithynia habet 80.20
neptuno ſacra inſula 92.40
Reliqua quære parte prima
nequinum op. 44.20
nereæ po. 89.9
neretini po. 43.21
neriæ po. 62.10
nerigon inſula 61.12
neriphus inſula 57.16
neripi po. 83.3
neritis peninſula 49.29
neritum op. 49.32
neron inſula 646.28
neruesiæ uicus 455.36
neruij po. 61.22
neruſi po. 47.4
neſactium op. 47.18
neſei po. 89.10
neſis Campaniæ inſula 354.38
neſſa op. 97.23
neſum op. 56.9
neſtus fluuius 53.405.29 & 130.42
netini Siciliæ po. 42.40
neuri po. 61.11
neuris inſula 80.25
nicanoris op. 93.23
nicæa op. 37.36 & 80.5
nicephorion fluuius 94.28
nicephorion op. 93.29
nicephorium oppidum 73.20 & 94.28
nicia fluuius 44.49
nicomedia op. 80.11.103.34
nicopolis oppidum 80.10
nicopolitana op. 49.28
niger fluuius 65.3 & 66.36 & 67.20 & 68.8
niger mons 67.20
nigri fluuij natura Nilo ſimilis 68.8 & 133.44
nigri fons 79.12
nigræ po. 101.5
nigritæ po. 68.4
nilides lacus 69.4
nili lapis 655.7
nili fluuij deſcriptio 68.29 50.69 & inde
nilus terræ partiũ terminus prologo 32.30
nili aqua quãdo amara 550.24
nili ortus incertus 69.1
nili fons & origo ibidem 6 & 133.44
nilus ubi ſe condit 69.10 & inde
nili nomen Aſtabores ibidem 17
nilus fœtifer 107.28
nilus fluuius Aſtapus dicitur 69.14
nili inſulæ 69.15
nili arena qualis 621.21
nilus ubi primũ dicitur 69.18
nili nomina plura 69 ibidem 14 & inde
nilus ubi lenis 59.23
nili inſulæ marmor 629.45
nili augmentum unde 29.23 & 69.26
nili ad locum ſuum reditus quando 69.38 & inde
nilum auctum nauigare nefas 69.40
nili iuſtam incrementum quod ibidem 41
nilus ſolus ſine aura ibidem 47
nilus quantum terræ Aegypto adiecerit 25.26
nili figura Δ 45.16 & 68 32 & 69.50 & 98.14
nili cataractæ accolis auditum auferunt 99.39
nili nauigatio ubi 70.1
nili oſtia quot & eorum nomina ibidem 70.28
nili ad mare rubrum foſſa 98.14
Reliqua quære parte prima
nymphais inſula 78.15
nympharum cubile ubi 91.21
nymphæus fluuius 38.28
nymphæus mons 30.29 & 42 & 52.21
nymphæum promontorium 47 43.39 & 94.25
nymphæum locus 47.50.75 5 & 619.44
nymphæum op. 59.4
nymphæa inſula 78.33.44
ninas op. 93.20
ninus oppidum iuxta Caſpium 85.13
niobe fons 50.3
niphates mons 47.36
nyſa Cariæ oppidum 71.50 & 75.41
nyſa Indiæ op. 89.23
nyſa mons 140.14
niſæa regio 93.5
nyſibis op. 85.13
nyſicaſtes po. 100.50
niſyros inſula 78.24.29
nyſiron mons 78.33
niſitæ po. 100.50
niſiues po. 66.35
niſſos op. 53.10
nitibrum op. 67.20
niteris natio 67.19
nitritis præfectura 68.42
niuaria inſula 102.7
noa op. 99.18
nobundæ po. 89.9
nocheti po. 96.25
nœga op. 62.7
nœla op. 62.11
nocœni po. 41.45
nogrus fluuius 81.48
nola op. 39.8
nomades Scythæ 58.34 & 59 12.84.41.86.45.99.25
nomades Numidiæ 65.39
nomades lacte & ferina carne uiuunt 97.35
nomades Arabes 71.34
nomades Arabici 96.1.11.25 & 97.37 & 100.27.31
nomades Parthi qui 93.2
nomades po. unde dicti 65.39
nomades quales 100.27.31
nomades iuxta Euphratem 94.18
nomentani populi 39.16 & 43.35
nomi qui 68.35.37 & 632.18
nomos in quos Aegyptiæ præfecturæ diuiduntur 68.35
nonacris oppidum 28.34 & 51.22 & 547.49
nonagria inſula 56.18
nœni po. 41.45
norbani po. 39.16
norbanenſis po. 43.23
norbe op. 39.38
norbenſis colonia 62.42
noreca op. 46.30
norenſes po. 41.11
norici deſcriptio 48.4
norici oppida plura ibidem
norici populi qui 46.33
norici ferrum 601.43
noſcopium op. 75.2
notitæ po. 94.1
notium mare quod 40.18
notium op. 76.30 & 78.29
noua Auguſta op. 35.28
nouana op. 44.4
nouanus fluuius 29.26
nouaria op. 45.29
nouarienſis agricolæ circa uites mos 305.35
nouum op. 65.30
noctium diuerſitas ſub uarijs parallelis 103.2
Reliqua quære parte prima
nubei po. 95.47 & 100.39
nuceria op. 39.5
nucerinus ager 39.4
nuceriæ oppidi portentum 275.32
nucerini po. 44.21
nuditanum op. 33.29
numana op. 44.5
numantia op. 62.16
numantia à Scipione deleta 585.49
numantini po. 35.24
numeſtrani po. 42.33
numicius fluuius 38.26
numidiæ deſcriptio 65.37 per totum 102.49 & 103.8
numidiæ menſura 66.6
numidia nihil præter marmor, ſtrasq; inſigne habet 65.43 629.39
numidiæ finis 66.6
numinienſes po. 39.40
nupſia op. 98.19
nupſis op. 99.25
nurſini po. 43.35

O

OBigene op. 80.2
Obliuionis fluuius 62.31
Obrima fluuius 75.28
Obucula op. 33.46
obulco op. 33.32
ocale op. 51.50
oceanus ubi terras ingreditur 32.27.42 & 58.43
oceanus Septentrionalis quis 60.4
oceani Gaditani pisces quales 149.38.46 & inde
oceanus Septentrionalis Britannicus Gallicusq; 61.46
oceanus quibus partibus cingit Asiam 84.28
oceani insulæ plures per totum 62.25
oceani sinus quatuor 32.45
oceanum Scythicum dulcem esse 86.22
Reliqua quære parte prima
ocelenses 63.49
ocelis 92.6.9
ocha ciuitas 56.9
ochani po. 85.49
ochema Thion 30.32. 64.31
ochus fluuius 86.7 & 552.32
ocila portus 222.5
ocra 46.20
ocriculum 38.13
ocriculani 44.21
octauianorũ Iulia colonia 36.15
octodurenses po. 46.43
octulani po. 93.41
oculum unicũ habentes 105.17
Reliqua quære parte prima
odessus op. 54.5
odia insula 56.42
odomantes po. 53.30 ibid.19
odombocræ po. 89.1
odoriferæ insulæ plures 97.7
odorum merces quò deferunt ibidem 97.5
odrysarum gens 53.30
oeandenses po. 79.50
oeanthe op. 49.46
oeasitæ po. 68.45
oecalicæ po. 68.10
oecalices po. 101.3
oechalia oppidum 50.42 & 56.10
oechaliæ expugnatio 618.38
oedipodia fons 51.45
oeense oppidum 66.18 & 67.25
oenei po. 47.37
oenium nemus 75.1
oenoa op. 51.35
oenoe insula 56.45
oenoanda op. 75.3
oenone insula 55.22
oenotri populi 39.50 & 41.15
oenotrides insulæ 41.14
oenussa insula 78.49
oenussæ insulæ 55.15
oescus fluuius 48.27
oesima op. 53.38
oetæi po. 86.20
oeta mons 52.9 & 618.33
oeta mons Hellebrorum habet 452.11.12
ogygia insula 43.24
ogyris insula 96.46
oglasa insula 40.4
olabi po. 100.31
olachas fluuius 547.33
olane padi portus 49.94
olarso locus 62.3
olarsonis littus 35.37
olbia oppidum 74.26 & 80.6
olbia fluuius 58.35
olbiopolis op. 58.29
olchinium op. 47.39
oleastro op. 34.10
olenum op. 50.31
oliaros insula 56.30
olymna op. 57.5
olympera op. 79.27
olympia oppidum & in ea mirũ 634.35
olympia op. 28.49 & 52 16 & 103.15
olympus Lyciæ op. 74.44 & 76.41
olympus Lyciæ mons 384.13
olympus Arcadiæ 547.28
olympus Lesbi mons 79.13
olympus Thessaliæ mons 52.23 27 & 148 48
olympus Hellesponti mons 79 24 & 80.4
olympij Iouis delubrum 50.35
Reliqua quære parte prima
olynthos op. 53.40 & 197.9
olynthi oppidi mira terra 336.47
olyros op. 52.1
olysippo op. 62.37.44 & 142.30 & 653.26
olysiponensium legatio ad Tyberium principem 149.41
olysiponense promontorium 62.23
olizon op. 52.37
ollius fluuius 28.45 & 44 49.46.24
olliculani po. 38.41
olme op. 74.7
oloessa insula 78.23
oloros op. 52.47
olostræ po. 89.10
oluros castellum 50.27
omani po. 96.7
omanæ oppidum & portus Carmaniæ 96.28
ombitis præfectura 68.35
ombrios insula 102.3
ommæ op. 96.8
omirra locus 73.12
omoenus insula 96.31
oncheslos op. 51.42
onchobrice insula 96.31
onenses po. 35.4
oningis op. 33.46
onisa insula 55.44
onoba Martialium 33.32
onobrisantas po. 61.39
onochonus fluuius 52.26
onuphitis præfectura 68.41
onus insula 56.45
oonæ insulæ 61.9
opharus fluuius 82.47
opharitæ po. ibidem
opharium fluuius 83.2
ophiogenes populi 105.30 & 494.45
ophiophagi po. 98.25
ophiusa insula 40.31 & 55 45 & 56.21 & 58.25 & 78.22 & 80.36
ophradus fluuius 91.3
opitergini montes 45.41
opitergium op. 46.13.30
opuntinus sinus 52.4
opoton op. 71.48
oppidum quod primum in orbe constructum 124.2 & inde
opus oppidum 52.4 & 142.18
orani po. 32.45
ora solis insula 101.48
oratelli po. 47.4
oraturæ po. 88.49
orbelus mons 53.2
orbis terræ in tres partes diuisio 32.27
orbis per paralellos diuisio 102 44 per totum
Quære Paralelli terræ plures
orcades insulæ quot 61.1
orcheni po. 93.50.94.37
orchomenum op. 51.18 & 148.31.52.17
orchomenus fluuius 52.17 & 547.6 & 653.24
ordabæ po. 89.12
ordesus portus 58.27
oroymnus mons 79.13
oreges mons 74.36
orei Arabes qui 83.19
orestæ po. 53.4
orestis portus 40.10
oretana iuga 33.3
oretani po. 34.33.35.18
oretum gens 23.9
oreum op. 56.9
orga fluuius 75.28
orge fons 327.6
organagæ po. 89.13
organa insula 91.27
orge fons miræ naturæ 327.8
orgocyni po. 58.45
oricos insula 26.6
oricum op. 45
orientis murrina 646.14
orientis crystallus ibid.25
Reliqua quære parte prima
origeni po. 62.6
orines Toparchia 71.21
origens 91.23
ortani po. 35.18
oritanum op. 56.11
oritæ populi 91.10 & 107.15
ornithon op. 72.15
oroatis flu. 91.33 & 92.43 & 95.15
orobij po. 45.32
oromansaci po. 61.21
oromenus mons 552.35
oroanda op. 74.18.36
orandicus tractus 80.2
orontes fluuius 28.47 & 72 32.38
orontes po. 93.25
oropus oppidum 51.41 & 621.20
orosines fluuius 54.8
orsa mons portusq; 96.34
orsei po. 133.41
orsii po. 89.18
orsima op. 99.30
ortacea fluuius 95.16
ortagurea op. 53.42
orthe op. 62.18
orthophantæ po. 94.1
orthosia oppidum 72.24 & 75.40
orthosiæ lichnites 653.6 & 654.1
orthosiæ regionis crystallus 646.26 & 654.1
orthospanum op. 53.2
ortygia insula 56.27
ortygia op. 76.24
ortona op. 42.26
ortopula op. 47.19
oruros op. 93.33
orzulæ po. 88.13
osca op. 33.28
oscenses po. 35.8
osci po. ubi 38.25.49
oseriates po. 48.17
osericta insula 947.48
osintigi regio 34.7
osyris templum in Aegypto 70.9
osisimij po. 61.30.31
osquidates po. 61.40.42
ossa mons 52.23.27.547 28
osset op. 33.37
osigerdenses po. 35.9
osigetania fluuius 33.24
osigi regio 33.30
ossonoba op. 33.9.62.38
osteodes insulæ 41.49
ostia colonia 38.25
ostippo op. 33.45
ostracine regio 71.3
ostrani po. 44.21
otene regio 85.15
otesini po. 44.37
othrionei po. 53.4
othrys mons 52.24
othronienses 75.45

otris op. 73.43
oxoys insula 55.4
oxubiorum regio 36.16 & 37.29
oxus lacus & fluuius 86.4.5 26 & 552.39
oxyrhynchitis præfectura 68.39
oxiopum op. 77.33
oxij po. 386.5
ozolæ po. Græciæ 49.46

P

Pacensis colonia 36.15
pacensis conuentus 62.39
pachynus prom. 41.14.17.25
pacyris fluuius 58.38
pactia insula 56.31
pactyæ insulæ 78.15
pactyæ op. 54.21
pactius fluuius 43.4
pactolus fluuius 76.1
pactolus flu. aurifer 579.1
padi fluminis descriptio 44.31 41 & 45.1.133.41
padum non esse dicit Herodotus 215.24
padus fluuius Eridanus 647.9
padi oppida nobilia 37.36
paduſa fluuius dictus 43.3
padi ostia 45.4
padus flu. aurifer 579.1
padũ flumina ingrediẽtia 45.7
padi fauces 45.48
padi mirus fons 29.21
padus flu. Nilo similis 45.16
padus fluuius ubi nauigabilis ibidem 5.26
padi incolæ 46.24
paduſa 45.3
padinates po. 44.37
pæonia regio 52.44.103.36
pæoniæ gentes 53.1
pæstum op. 40.2
pæstanus sinus 41.13
pagæ op. 50.5
pagæi po. 51.33
pagarum op. 51.31
pagaſæi fontes 552.34
pagaſa op. 52.20
pagaſicus sinus 52.18.57.10
pagida riuus 72.7
pagoargas op. 99.30
pagræ op. 72.48
pagungæ desertus 88.46
palæbyblos fluuius 72.23
palæogones po. 89.39
palæotrium 53.14
palæpaphos op. 78.8
palæscamander stagnum 77.23
palæscepsis op. 77.28
palæstinæ descriptio 70.41 & 71.4.94.43
palæstinæ finis 71.12
palæstinæ Syriæ descriptio 72.21
palamedium op. 77.14
palantium op. Arcadiæ 51.16
palatium Romæ unde 51.16
palæmyndus op. 75.36
paleſimundum op. 90.8.10
paletyrus op. 72.14
palybotra op. 88.24.28
palybotri po. 88.18.24.31
palionenſes po. 43.23
palmurum promont. 40.3
pallantias palus 68.22
pallantini po. 35.25
pallene op. 53.9
pallenenſes Iſthmus 53.10
pallon op. 97.28
palma op. 40.26
palmaria inſula 40.46
palmenſis Piceni ager 44.1 & ibidem 12
palmyra op. 73.29 & 96 7. per totum
palmirenæ ſolitudines 73.27 52.26 & 94.9.96.1
palois op. 99.25
palſitium op. 46.20
palſus fluuius 64.28
paltos op. 72.28
palus Pomptina 38.36
pamiſus fluuius 50.41 & 52 26 & 54.5
pamphagi po 101.6
pamphyliæ deſcriptio 74.13 22 & 75.8
pãphyliæ caſtella plura ibi. 80.1
pamphyliũ mare 74.22.78.2
pan Luſitaniæ præfectus 33.19
panætolium mons 49.44
panchryſos op. 98.27
panda op. 86.9
pandataria inſula 40.47
panda gens 89.6
pandi po. 91.6
pandoræ po. 107.5
pandoſia urbs 42.33
pandoſia lacus 40,26
paneas op. 72.2
paneas fons 71.24
pangeus mons 53.29.40 & 124.26
panhormum op. 41.38
panhormum Cretæ op. 55.34
panhormus portus 50.28 & 55.34
paniſſa fluuius 54.8
pannoniæ deſcriptio 48.9
pannonica hyberna ubi 58.16
pannonia glandifera 49.9
panopolis op. 70.10
panopolitis præfectura 68.41
pantaenſes po. 77.38
pantanus lacus 43.9
pantagies fluuius 41.33
panticapenſes po. 82.43
panticapes fluuius 58.34
panticapeum op. 57.48 & 59.4
pantomatrium op. 55.33
paphlagoniæ mira aqua 29.31
paphlagonum gens ubi 81.7
paphos op. 78.7
paradiſus fluuius 74.12
paradiſus op. 72.48.12
parætacene regio 94.41
parætaceni po. 93.17
paralelli terræ plures 102.42
paralellus primus 102.45
paralellus ſecundus 103.3
paralellus tertius 103.10
paralellus quartus 103.18
paralellus quintus 103.25
paralellus ſextus 103.32
paralellus ſeptimus 103.41
paraſangæ po. 88.41
paraſinos op. 27.7
paredoni po. 85.28
parenta op. 99.23
pareatæ 51.24
parentium op. 46.9
paretrinij po. 66.47 & 67.32.34
pari piſces quales 559.47
paria inſula 77.49
parianæ coloniæ 54.25
pariapiani po. 90.48
paricani po. 86.1
paridion 75.16
paridrus mons 74.41
pariedri montes 82.15.22.41
pariræ po. 91.21
paſſadardas caſtellum 93.25
parium op. 105.30
parium colonia 79.22.635.13
pariũ marmor 56.31.627.11
parma op. 44.35 (27
parnaſi mõtis gramẽ quale 446
parnaſſus mons 49.49
Reliqua quære parte prima
paros Illyrij inſula 47.21
paros inſula 56.30.34
paros inſula ſyluam cæduam habet nil ferentem 273.36
paropamiſi po. 86.7 (45
paropamiſſadæ po. 89.21.90.
paropamiſſus mõs 87.22.88.
paropamiſus fluuius 60.4 (30
paropamiſus mons 74.35
paropini po. 41.45.50
parapotamia regio 64.38
parorei po. 53.1
paros op. 47.21
paroſpus fluuius 90.8
parparus mons 51.3
parrhaſiæ op. 51.17
parrhaſini po. 86.1
partalis regio 88.2
parthenie inſ. 76.34.78.40
parthenie inſula 76.30
parteni po. 47.74
parthenion locus 53.42
parthenis fluuius 94.27
parthenius portus 40.45
parthenius mons 51.21
parthenium promont. 59.50
parthenium op. 51.18.77.33
Reliqua quære parte prima
parthenoaruſa inſula 78.42
parthenon locus 593.15
parthenopolis oppidum ibidem & 54.3 & 80.7
parthenope op. unde 38.3
parthenope Syren ibidem
parthia regio 30.11 & 92.50
parthiæ Choara ſitus 85.29
parthiæ deſerta ibidem
parthiæ prouinciæ caput ibid. 31
parthiæ termini 95.19
parthiene regio 31.12 & 93.5
parthyenæ po. 102.46
partheni po. 47.37
parthi & Scythæ exæquo uiuunt 92.49
parthi Nomades qui 93.1
parthi ubi ſiti 73.32.93.2.10 & 103.4
parthorũ regna ubi 73.32.85.8
parthorum regna quæ & quot 92.46
parthorum regni caput 93.47
parthorũ Seleucia op. ad Euphraten 73.33.39
Reliqua quære parte prima
parthuſi po. 95.2
paſargadas op. 91.36
paſitigris fl. 94.32 & 95.4
paſſala inſula 78.35
paſſalæ po. 88.13
paſtona op. 73.9
paſtos op. 53.39
pataga op. 99.19
patage inſula 56.48
patara 31.14 & 74.48
patales inſula 23.26 & 88.34 & 89.10.30 & 91.38
patami po. 95.48
patauinæ aquæ miræ 29.10
patauium op. 46.13
patauinus ager 45.14.103.43
pateria inſula 57.26
pathiſſus fluuius 58.17
pathmos inſula 56.44
patis op. 99.26
patræ colonia 50.20.29 & 103.22
patrocles præfectus 87.10
pauſilypum uilla 40.49.165.
pauſinus fluuius 47.20(40
pauſulani po. 44.7
paxæ inſula 54.50
paxos inſula 55.7
pedalic op. 74.5
pedalium promont. 75.11
pedani po. 39.41
pedaſum op. 75.35
pedaſus op. 77.12
pedatritæ po. 89.10
pediculi 36.34
pediculorum gentis origo & opidum 43.3
pediculorum ager 43.2
pedna inſula 79.15
pedopiles fluuius 81.5
peguſa op. 75.19
pegaſeum ſtagnum 76.26
pege op. 67.22
peiſo lacus 48.7
pela inſula 79.3

pelago-

pelagones po. 53.1
pelagonia regio 52.45
pelasgi po. 38.41.39.50
pelasgi in Latio 38.24
pelasgia insula 79.8
pelasgia, id est Pelopõnesus 50.7
pelasgicum regio 52.10
pelasgis, id est Arcadia 51.15
pele insula 566.45
pelenaria op. 99.29
pelendeones po. 35.22 & 62.15
peleſtini po. 44.22
peligni po. 36.34 & 44.13 & 103.44
pelios mons 52.24
pelinna op. 52.18
pella colonia 52.48
pella op. 72.1 & 556.48
pella Alexandri Magni patria 95.28 & 103. 29 & 622 34
pellacon fluuius 93.23
pellana op. 51.17
pellaon op. 46.19
pellæus pagus 95.28
pellenæorum caſtellum 50.27
pellenæus mons 78.46
pelopia op. 76.21
peloponneſi ceruix 50.5
peloponneſi deſcrip. 50.6
peloponneſi ſitus & forma ibidem 7
peloponneſi diuerſa nomina 50.6
peloponneſi magnitudo 50.9 & 51.26
peloponneſum inſulam facere qui tentauerunt 51.15
peloponneſum quæ circundent 51.20
peloponneſus ſeptuagintaſex mõtes habet 51.28
peloponneſi latitudo ibid.27
pelorus promontorium 40.12
pelori ab Italia interuallum ibid.
pelori promontorij deſcriptio 41.23.27.40
pelteni po. 74.19 & 75.32
peltuinates po. 43.31
peluſiacum Nili oſtium 70.29 & 71.2
peluſium op. 102.47
peluſiaca uia 98.12
pemma op. 99.25
peneus fluuius 52.27.38
penius fluuius 29.28
pentapolis regio 66.38
pentapolitana regio, id eſt, Cyrenaica ibidem
pentedactylos mons 98.22
peparethos inſula 57.13
peræa Iudæa 71.17
percote op. 79.21
peragenitæ op. 51.24
perga op. 74.24
pergamena iuriſdictio 77.36
pergamum Aſiæ op. 77.34
620.40
pergamena uaſa 620.40
pergamum Cretæ op. 55.33.
pergamũ op. 77.32 et 172.35
pergamum quis ſtrauit 642.21
perrhebi po. 49.13
perimulæ promont. 88.38 & 159.31
perinthus op. 45.15
perirhuſa inſula 79.3
periſterides inſulæ 79.5
perorſi Aethiopes 64.29 & 65.8 & 68. 5 & 101.8
perperenne op. 77.9
perpereni po. 77.39 & 548.5
perſæ in Hiſpania 33.17
perſæ Chorſari dicuntur 86.15
perſæ mare rubrum accoluere 93.11
perſæ ubi ſiti 94.19.102.45
perſarum regia Suſa 94.47
perſarum regna ubi 85.8
Reliqua quære parte prima
perſicus ſinus cur dictus 92.37
perſici regni caput quod 93.13
perſici maris coralium 560.8
perſici maris deſcriptio 92.28
perſicus Sinus 92.22
perſici ſmaragdi 650.42
perſarum aſylum 95.11
perſis regio 91.12.93
perſidis citima 103.4
perſis in luxum diues 92.45
perſis in Parthorum nomen tranſ Lata 92.45
perſidis regionis initium ibid.42
perſidis termini 96.20
perſidem contra inſulæ 92.43.2
perſopolis op. 93.13 & 183.4
peruſia op. 38.4.12
peſici po. 35.31.62.7 & 86.19
peſinus op. 79.49
perſuri po. 62.20
petaliæ inſulæ 57.8
peteon op. 51.50
petilia op. 42.22
petra urbs 73.8.38 & 96 4.7.10.105.47
petræa finitima Syriæ 655.41
petrini Siciliæ po. 41.45
petrogori po. 62.45
peuce inſula 58.7 & 59.45
peuces oſtium Danubij 58.6
peucetia peninſula 42.39
peucetiæ po. 47.13
peucetius dux 42.39
peucini Germaniæ po. 60.33
peucolais op. 92.12
peucolaitæ po. 89.19
peucolatis op. 87.30
phæacia inſula 54.48
phæcaſia inſula 57.47
phæſtius Apollo 49.47
phæſtum op. 55.35 & 49.27
phalacra promont. 241.37
phalacrum promont. 55.1
phalanges po. 100.37
phalanna op. 52.38
phalara op. 52.8
phaleicum fons 29.1
phalera op. 51.36
phalaſarna op. 55.24
phalera portus 51.36
phaleſina op 53.42
phaliges po. 100.43
phamizonium op. 81.36
phanagoria op. 82.32
phanaræa caſtellum 81.35
phanæ inſula 79.2
phanturitis præfectura 68.36
pharæ op. 55.36
pharbæthitis præfectura 68.38
pharbæthos op. 70.29
pharia op. 48.43
pharnacum gens 106.3
pharmacuſa inſula 57.4
pharmicas flumen 80.17
pharnacea op. 81.4 & 42 84.12
pharnacotis fluuius 90.3
pharniticum Nili oſtium 70.28
pharphariades mons 74.36
pharſalia op. 103.29
pharſalici campi & op. 52.20
pharſalici belli portentũ 69.45
pharos inſula & op. 77.46
pharos inſula Illyrici 47.21
pharos inſula quantũ ab Alexandria diſtat 231.47
pharos inſula plus olim ab Aegypto diſtabat 25.26
phari inſulæ ingens turris 632.50
pharuſi po. 64.29 & 68 4.101.4
phaſauia op. 67.9
phaſuiticum Nili oſtium 70.28
phaſelidenſes unguentis delectati 226.24
phaſelis regio 30.18
phaſelis op. 64.26
phaſis fluuius 81.49 & 8627 & 138.14
phaſis op. 82.1
phatarei po. 83.2
phateruneſos inſula 57.24
phathnitis præfectura Aegypti 68.35
phauſya op. 85.20 et 548.12
phazanij po. 67.9
phæatia inſula 54.48
phæſtum op. 49.47
phecaſia inſula 56.35
phegium mons 26.16
phellus op. 74.47
phelluſa inſula 79.15
pheneum locus 450.12 & 550.32
pheneum op. 15.16
pheneus palus 51.22
pheræ locus Achaiæ 50.44
pheræ op. 50.30 & 51 47 & 52.18
phiala Nili locus 144.34
phialæ fons 69.29.
phicari po. 82.46 & 654.8
phycus promontorium 55.40 & 66.44
phygela op. 76.18
phila inſula 40.35
philæ inſulæ 69.49
phyle inſula 56.49
phylace op. 52.39
phylacei po. 52.47
philadelphia op. 71.49
philadelpheni po. 76.4
philadelphi mater quæ 98.20
philenorum aræ 66.21
phileros op. 53.6
philippi colonia 53.39 & 54.18
philippopolis op. 53.34
philipporum oppidi portentum 275.35
philipporum oppidi roſa qualis 392.43
philiſcum op. 73.48
philiſtinor. foſſæ 45.12
philiſtides inſula 55.27
philocalia op. 81.43
philomelienſes po. 74.19
philos inſula 92.43
philotera op. 98.18
phina op. 52.47
phinopolis op. 54.10 et 80.21
phinthia fons 547.30
phyrites fluuius 76.26
phirſtimus fluuius 91.31
phyſcella op. 53.11
phinthienſes po. 41.45
phintonis inſula 41.3
phlegra op. 53.9
phlegræi campi 39.2
phlegræus ager Campaniæ 320.25
phligone op. 51.49
philiſtinæ foſſiones 45.13
phlius caſtellum 50.32
phocæa regio 76.47 et 77.3
phocæ inſulæ 55.46
phocaria inſula 55.48
phocis regio 49.6.7
phocidis campi 49.48.50
phocuſa inſula 58.35
phoda op. 97.18
phœbe inſulæ 80.26
phœnice regio 72.5 & 72.28 103.7 & 642.49
phœnice inſula 40.35 & 56 41 & 79.16
phœnices in Hiſpania 33.17
phœnix fluuius 52.26
phœnicis regionis finis 72.28
phœnicum maria quot 70.50 et 70.32 & 152.31
phœnicum gentis laus & inuentio 70 41 & 71.1
Reliqua quære parte prima
phœnicuſa inſula 42.11
pholegandros inſula 56.36
pholoe mons & op. 51.20
phorontis op. 75.44
phryges po. 79.42

phry-

phrygiæ descriptio 75.8 & inde 76.44
phrygiæ Ascaniæ locus 79.36
phrygiæ termini ibid.37
phrygiæ op. 76.21
phryx fluuius, unde Phrygia dicitur 76.43.79.38
phthemphi præfectura 68.42
phthia op. 52.6
phthiotæ po. 52.13
phthiotidis montes 52.21
phthirophagi po. 82.7
phthuris op. 99.38
pialæ po. 86.20
piceni regionis descriptio 43 48 per totum
piceni initium ubi 43.47
piceni à Sabinis orti ibid.48
picentinus ager ubi 39.48
picenũ regio ubi 44.3.103.43
picentium littus 36.33
picentia 39.49
picentes po. 36.35
Reliqua quære parte prima
pictones po. 61.37
pydaras fluuius 54.15
pidibotæ po. 99.24
pydna op. 53.8
piden op. 99.22
pidosus insula 78.34
pieres po. 52.50
pieria regio 52.46.102.18
pieria op. 70 47 & 72.32
pierus mons 52.23.12
pietas Iulia op. 46.10
pygmæi in Thracia ubi 54.4
pygmæi à gruibus fugati ibidem
pygmæi in Caria 75.42
pygmæi ubi in India 88.27 & 100.22
Reliqua quære parte prima
pigüntiæ castella 47.32
pilæ insulæ 98.48
pylæmenia gens 81.8
pyle op. 51.17
pylene op. 49.42
pylos op. 50.34.39
piloros op. 55.36
pinara insula 55.5
pinara op. 74.50
pinaritæ po. 72.48
pinarus fluuius 73.50.73.50
pinasus mons 77.35
pindicitora op. 99.30
pindis op. 99.29
pindus mons 49.13.52.24
pindus mons & oppidum 529.24
pingus fluuius 48.27
pinenses po. 43.33
pion mons 76.25
pioniæ op. 77.32
picnitæ po. 77.18
pyræei portus mirum 25.28
pyræ op. 38.40
pyramides turres ubi 70.24 & 632.10
pyramus fluuius 74.1
pyratas propter ubi speculæ factæ 22.35
pyræi po. 47.43
pyræeus Athen. portus 55.21
pyrene Corynthi fons 50.19
pyrenea Venus 34.49
pyrenæi montes quales 32.47 25.46.49 & 33.1.34 & 35.41. 36.1 & 61.17 & 61.1.27 & 63.1 & inde
pyrenæus saltus 61.40
pyrenes mulieris fabula 33.19
pyræus portus 51.36
Reliqua quære parte prima
pyrgenses po. 51.23
pyrgi op. 37.47
pyrnos op. 75.15
pyrogeri po. 55.31
pyrpyle insula 56.27
pyrrha op. 26.19 & 50.2 & 52.36 & 56.9
pyrrha Lyciæ op. 74.47
pyrrha Cariæ op. 75.43
pyrrha insula 79.9.11
pyrrhe insula 78.36
pyrrheum nemus 267.39
pisa Achaiæ op. 50.35
pysæ Hetruriæ oppidum 37.43 103.37
pisanæ aquæ miræ 29.13
pisaurum fluuius & oppidum 44.16
piscenæ po. 36.24
piscium corijs uestiti homines 92.36
pisinates po. 44.28
pisidia regio 73.47 & 79 40.80.1 & 103.13
pisidæ po. 74.17
pisistrati insulæ 78.50
pistira insula 79.5
pistorium op. 38.4
pisuertes po. 44.22
pitane op. 11.45 & 77.6 621.42
pitara op. 100.1
pitane op. 50.45
pitaium op. 75.33
pithecusa insula unde dicta 25 45 & 40.48
pithecusa insula in Campano sinu orta 25.45
pityusa insula 55.27 & 78.16
pityusæ insulæ unde & ubi 40. 21
pityusa op. 76.9
pythonos come 173.38
pythopolis op. 80.6
pitinatis ager 29.25
pityodes insula 80.30
pityonesus insula 55.20
pytionia insula 55.1
pityus op. 82.10.19
pityusa op. 76.9
pitulani po. 44.21
pitulum op. 39.35
pyxirates fluuius 81.45
pyxirates, id est Euphrates fluuius 73.7
pyxus op. 40.4
placentia op. 44.35.103.45
placentinus fl. Tribia ibidem. 48
platiæ insulæ 55.46
placia op. 58.50.79.26
planaria insula 40.42.10.49
planasia insula 40.45
planctæ insulæ 84.10
plangenses po. 44.28
platanistus promont. 50.38
plataneus fluuius 80.7
plantanistum op. 74.24
platage insula 56.49
platèa insulæ 79.6
platea insula 56.3
plateæ op. 51.47
plateis insula 55.19
platetusula 79.7
pleuron op. 49.53
Plinius in orbis descriptione Augustum sequitur 37.21
Reliqua quære parte prima
plenienses po. 44.7
plitaneæ insulæ 79.6
plotæ insulæ 55.13
plumbarij po. 62.49.62.48
plumbi copia ingens 63.3
pluuialia insula 101.47
podalia op. 75.2
pœessa insula 78.23
pœssa op. 56.3
pœmaneni po. 77.18
pœnorum per alpes transitus 45.27
pœni in Hispania 33.18
pœninæ Alpium fauces 45.28
pœnorum origo unde 33.15
pola colonia 46.9.30.47.20
polemonion op. 81.41
polendos insula 57.26
polentia op. 37.628.32
polentini Piceni po. 44.8
polychnæi po. 77.18
polydora insula 80.27
polydori tumulus ubi 53.44
polyægos insula 56.49
polymedia op. 77.15
polyrhenium op. 55.35
polytelia op. 93.28
politiceorgas regio 77.10
politorium op. 39.35
polentia op. 40.26 & 145.11
pollustini po. 39.41
pometia op. 39.35
pompelonenses po. 35.12
pompeij mortis signũ ubi 69.45
pompeij op. 39.3
pompeia Alba 37 38
pompeia laus 45.31
pompeij tumulus 71.2
Reliqua quære parte prima
pompeiopolis op. 74.5.81.21
pomponiana insula 40.35
ponamus fluuius 90.6
poneropolis op. 53.33
pontiæ insulæ 40.46
pontia insula 41.14
pomptina palus ubi 38.36
pontinæ paludes 465.27
pontus Euxinus Axenus dictus 53.37
ponti Euxini descriptio & nomẽ unde 80.35
ponti Euxini mensura 57.27 80.47
ponti insulæ 54.45 et 84.10
ponti æstus nunquam reciprocatur 59.48
ponti oris latitudo 31.28
ponti castores 560.43
ponti insulæ quot 84.19
ponti rex Pharnaces 586.46
ponti alumen 623.9
pontificensis connentus 33.32 57.27 & inde
ponti opalus 652.12
pontici maris descr. 57.27
pontici maris forma 57.27
pontici maris circuitus quot passuum milia continet ibid. 40
pontici & Caspij maris inter se distantia 21.33 & 84.2
populonia insula 40.45
populonium op. 37.45
procifera fluuius 37.33
porosclene insula 148.30 & 79.1
porphyrione insula 80.26
porphyris inf. 55.16.78.25
portæ Caucasiæ 83.48 & 85.3
porthmum op. 56.9
porthmos quid 40.15
portunata insula 47.22
portus Besippo 33.13
portus Citharista 36.31
portus Herculis 37.28 et 40.9
portus Sabatius 37.32
portus Delphini 37.33
portus Lunæ 27.42
portus Baiarum 38.50
portus Parthenius 40.45
portus Vlyxis 41.32
portus Nauistathaus 41.35
portus Vatreni 45.4
portus Atriæ 45.11
portus Brundulus 45.15
portus Medeon ibidem
portus Apollinis 49.46
portus Chaleon 49.48
portus Panhormus 50.28.54.
portus Cænites 51.5 (31
portus Phalera 51.36
portus Piræus 51.36
portus Stentoris 53.44
portus Senum 54.12
portus Mulierum 54.12
portus Cœlos 54.31
portus Symbolos 58.50
portus Taurorum 59.3
portus Victoriæ 62.5
portus Biendium 62.6
portus Vesci 62.6
portus Rutubus 64.25
portus Cressa 75.15
portut Rusardir 65.21

portus Magnus 65.25
portus Oreſtis 45.15
portus Berenices 92.3
portus Becare 92.13 & 98.13
portus Machorbæ 96.31
portus Orſæ 96.34
portus Schœnus 51.34
portus Romatinus 45.43
portus Amanum 62.4
portus Salina 42.41
portus Telamonis 37.46
portus Tarentinus 42.50
portus Hydruntinus 43.1
portus Garne 43.8
portus Anthedon 51.8
portus Bucephalus ibidem
portus Lecheæ 50.26
portus Cyphanta 50.50
portus Argenus 91.20
portus Ocila 222.5
portus Oſtienſis 281.33 & 637.1
portus Morinorum 63.21
portus Amyci 80.14. 284.11
portus Arone 81.5
portus Liquentiæ 45.42
portus flumen 96.41
poſidium Macedoniæ oppidum 53.17
poſidium oppidum aliud 72.29
poſingæ po. 89.9
poſidea op. 77.4
poſsideum promontorium & oppidum 76.7 & 77.49
poſsidonia op. 40.2
poſsidonia op. 40.2
poſsideus alueus 77.49
potamos op. 51.40
potentia oppidum 37.37 & 44.5
potentini po. 42.32
potniæ loci mirum 456.25
potniæ op. 52.49
potidæa op. 18.24 & 53.10
præfectura Claudia 38.4
præneſte Fortunæ templum à quo 642.42
præneſtini po. 39.16
præpeſinthus inſula 56.23
præſamarci po. 62.11
præſidium Iulium 62.43
præter caput ſaxi iter ubi 67 27
præti po. 88.13
prætutianus ager 44.1
prætutiana regio 44.3.12
praſiane inſula 88.34 &
pratitæ po. 85.8 & 93.2
praſii po. 88.27
priantæ po. 53.32
priaponneſos inſula 76.25
priapos inſula 79.2.23
priapos op. 78
priapus op. 57.32
priene op. 76.16
prille fluuius 37.45
primnis oppidum 99.25 & 99.38
primoeſſa inſula 55.4
prion mons 78.33
prytaneum locus 634.32
priuernates po. 39.16
probalinthos op. 51.35
proceraſtis op. 80.35
prochyta inſula 25.48 & 40.47
proconneſus inſula 80.5
procuſe inſula 79.2
progne inſula 78.28
prophthaſia op. 87.27
propontidis deſcriptio 53.37 & 57.33
propontidis piſces quales 154.5
propontidis magnitudo & inde 57.27
propontidis menſura 80.23
propontidis inſulæ ibidem 31
propontidis op. 79.23
proſda op. 99.23
proſopitis præfectura 68.4
prote inſula 40.35 et 55.13
proteſilai turris delubrumq; 54 29
protropi 43.17
pruſam oppidum Hannibal condidit 80.4.6
pſammate fons 51.4
pſammathus op. 50.46
pſelchis op. 99.38
pſeſii po. 82.36
pſeudopylæ inſulæ 98.47
pſeudoſtoma Danubij oſtium 58 10.25
pſile inſula 79.3
pſylli populi contra ſerpentes 135.29 & 494.46
pſylli Africæ populi ubi 66.14 & 195.32
pſillis fluuius 81.1
pſyra inſula 78.35
pſytalia inſula 55.49
pſophis op. 51.15
ptelea op. 67.23
ptelcon op. 50.42 & 51.50 & 52.1 & 76.33
ptenethis præfectura 68.42
pteros inſula 96.39
pterophoros regio 59.15
ptychia inſula 55.1
pthoemphane oppidum 100.42 & 97.49
ptoembari po. 100.41
ptolemais oppidum ubi 23.4 & 98.41 & 103.7 & 643.1
ptolemais oppidum 66.39.43 & 70.10
ptolemais colonia 72.9 & 643.1
ptolemæum op. 98.17
pucinum caſtellum 45.45
pullariæ inſulæ 48.37
pumas fluuius 87.42
purpura Getulica ubi 101.43
puteoli oppidum 93.1 & 103 32 & 546.1
puteolanus ſpecus 26.33
puteolanus ſinus 40.46
puteolanũ purpuriſſum 609.28

Q

Quariates po. 36.16
Querquerni po. 35.35
Quatuorſignani po. 61.39
Querquetulani po. 39.41
Quiza Xenitana op. 65.26

R

Rachia legatus 90.7
Rætia regio 60.25
Rætus dux 46.35
Ræti po. 34.40 & 46.16 & 48.5
Rætica oppida 46.16
Ræti Thuſcorum po. 46.34
ramiſi po. 95.47
rani po. 82.46
raphane op. 85.21
rapſa op. 67.19
ranungæ po. 88.46
rataneum op. 47.32
rauẽnæ nocturna lãpas 641.10
rauenna, & eius fluuius 44.33 & 45.2.3.47
raui po. 97.24
rauricum op. 58.3
raurici po. 58.3 & 61.25
rauriaca colonia 61.25
reate op. 43.42
reatini po. 43.36
reatini agri mirus fons 26.41
reatina palus 29.9
regiæ aquæ fons 49.20
regiates po. 44.37
regienſes po. ibidem
regillus lacus 576.22
regina op. 34.8
regnum fœminarum 89.5
regum expertes homines 88.47
remi po. 61.24
reſiſtos colonia 54.25
reſtituta Iulia op. 32.2
rhacotes olim locus, ubi Alexandria hodie 70.18
rhadata op. 99.19
rhamnus op. Cretæ 55.36
rhammei po. à quo 97.21
rhamnus pagus 51.39 & 626.35
raphana op. 71.49
raphea op. 71.7
rhebas fluuius 81.1
rhedones po. 61.35
rhegia columna locus 40.10 & 41.20
rhegium Italiæ op. 37.9 & 40.10.41.42. et 103.30
rhene inſula 56.28
rhemnia op. 99.19
rhenus Italiæ fluuius 44.49
rhenus Germaniæ fluuius 60 35.36.40
rheni piſces 153.19
rhenus Bononienſis fluuius optimos habet calamos 277.50
rheni fluuij Germaniæ inſulæ 60.37
rheni fluuij accolæ qui 46.42 & 61.25
rheni oſtiorum nomina 60.39
rheni fluuij inſulæ 61.27
rheni po. 61.25
rheſperia inſula 79.2
rheſus fluuius 77.23
rhetaui Arabes 73.21
rhetea littora 77.26
rheteum op. ibidem
rhimnea inſula 96.32
rhimnici po. 86.19
rhimoſoli po. 28.46
rhyndacus fl. 77.17 & 79.29 28 & 103.34
rhinocolura op. 71.7
rhion promontorium 49.42 50.29
rhypara inſula 78.43
rhitymna op. 55.32
rhytion op. 55.36
rhizinium op. 47.39
rhizus op. 52.38
rhoali po. 73.25
rhoa fluuius 82.8
rhoas op. 75.24
rhoda op. 36.4
rhodani fluuij deſcriptio ibidem 5
rhodani ora duo quæ ibid. 7
rhodanus fluuius unde dictus ibidem 4
rhodani foſſa à quo ibid. 9
rhodani fontis accolæ 46.42
rhodanus fluuius 28.45
rhodapha op. 86.35
rhodi menſura & op. 78.20
rhodi diebus omnibus ſol uidetur 18.48
rhodi diuerſa nomina 78.23
rhodus aquilam non habet 173.10
rhodi inſulæ deſcriptio 25.30 & 78.20
rhodus inſula 57.6 & 103.14
rhodos inſula nata 25.30
rhodiorum inſulæ 78.20
rhodos op. 78.21
Reliqua quære parte prima
rhodiopolis op. 74.44
rhodius oppidum & fluuius 77.24
rhodope mons 48.27 & 50. 19 & 53.2.33
rhoduſa inſula 59.46
rhoduſæ inſulæ duæ 80.30
rhœſus amnis 81.1
rhœdias fluuius 52.49
rhœgæ inſulæ 78.17
rhoſii montes 72.38
rhoſos op. ibidem
rhudia op. 43.4
rhuma op. 99.30
ricinenſes po. 44.8
ricnea inſula 61.4
rinuci po. 61.23
rippepora op. 32.33
riphearma op. 97.24

riphæi montes 59.19.74 & 34.57.49 & 82.12.40 & 84.15.22
rira fluuius 54.8
riſadir portus 64.25
rode fluuius 58.27
Romæ deſcriptio 36.43.30.8
Romæ nomen alterũ ignotũ ibid.
Romá quot portas habuit à principio 39.22
Romæ ambitus quantus ibid.23
Romæ mõtes, regiones, computa ibidem 25
Romæ magnæ nulla urbs comparari poteſt ibidem 31
Roma terrarum caput 36.31
Roma quãtũ à mari diſtet 37.13
Romæ palatium unde 51.16
Reliqua quære parte prima
Romanæ portæ triginta ſeptem 39.26
Romanis de rebus primus externorum Theophraſtus ſcripſit 38.30
Romana legatio ad magnum Alexandrum 38.2
Ro.imperij tenue initium 38.22
Romanum forum 39.26
Roma à Gallis capta 38.32
Romani imperij in oriente termini 93.33
Reliqua quære parte prima
Romana cloſtra 38.28
Romatinum fluuius & portus 45.43
Romulenſis colonia 33.36
rubeas promontorium 60.6
rubico fluuius 44.32
rubrenſis lacus 36.1
rubrum mare quale 92.23
rubrum mare quantum à Peluſio diſtet 70.39
rubri maris ſinuum nomina 70.37
rubri maris diuiſio 92.23
rubri maris frutices 29.9
rubri maris ad Nilum foſſa 98.3
rubri maris coraſsium 560.8
rubro mari Aegyptus depreſsior 98.8
rubricatum fluuius 34.44
Rubuſtini po. 43.21
Rupuſci po. 46.1
ruſacus colonia 65.32
ruſardir op. 65.21
ruſcino op. 36.1
ruſconiæ colonia 65.31
ruſcurium op. 65.31
ruſellana colonia 37.50
ruſicade op. 65.40
ruſſpina op. 66.5
Rutheni Galliæ po. 36.24 & 346.22
Rutheni Aquitaniæ po. 61.44
rutuli in Latio 38.24
rutuba fluuius 37.31
rutubis portus 64.24
ruzaſus op. 60.30

S

Saarpare op. 86.6
Sabæi ditiſsimi 97.39
Sabæ op. 92.9
Sabæi Arabum populi ubi 96 41 & 97.3
Sabæorũ inſulæ plures 396.38
ſabis fluuius 92.23
Sabarbares po. 66.35
ſabaria colonia 48.8
ſabatium uadum portus 37.32 & 46.29
ſabata op. 94.44
ſabatra op. 97.4
Sabelli po. 43.32
Sabini unde dicti 36.36.43.44
Sabini agri lapis ardens 30.46 & 636.6
Sabin.ſitus 43.39.45.46
Sabola op. 97.5 & 219.33
Reliqua quære parte prima
Sabrata op. 66.6 & 67.10
ſacæ Scythæ dicti 86.18
Sacæ po. 85.15
Sacaſſani po. 83.42
Sacili op. 33.33
Sacrana op. 33.45
ſacrum promont. 62.33.35
ſacri homines ab omnibus illæſi ubi 84.25
ſadanus inſula 99.5
ſadarus fluuius 91.7
Sæpona op. 34.5
Sagaleſſos op. 74.18
ſaganos fluuius 92.4
ſagaricus ſinus 38.27
ſagis Padi portus 45.8
Saguntia opp. 34.10.40 & 35.27
ſaguti ſinus 64.23
Sai op. 99.36
Saiace op. 97.23
Sais op. 70.30
ſaitis præfectura 68.41
Saitæ po. 95.2
ſala fluuius & op. 64.23
ſalæ gens 82.6
ſalabaſtræ po. 89.1
ſalacia op. 62.38.45
Salamina op. 78.12
ſalaminæ ſal 553.18
ſalaminæ inſulæ 78.13
ſalamis inſula 55.49 & 78.8
Salaphitanum op. 66.32
Salapia op. 43.6
ſalarienſis colonia 35.15
Salaſi po. 46.37 & 326.12
Salaſsi po. 47.2
ſalaſſorum Auguſta 45.25
ſalde colonia 65.32
Saleubiæ op. 33.14.34.5
ſale ſtagnum 76.37
ſalentinum promontorium 43 8 & 48.1
Salentini po. 30.46 & 36.34 40.19.42.40 & 43.24 & 44.18
Salernum op. 39.49
Salyi po. 36.20
ſalis flumina ubi 552.32
Salamani po. 93.24
Salobriaſæ po. 89.10
Salona op. 47.33
Salſos fl. 92.41
Saltuares inſulæ unde 26.48
Saluia op. 44.8
Salutarienſis Cæſaris 34.9
Samarabriæ po. 89.18
Samaria regio 71.4.8 & 103.5
Sambracate inſ. 46.40
Sambruceni po. 89.18
Sambri op. 99.40
Samius Labyrinthus 596.6
Sammei po, 97.22
ſammoniũ promontoriũ 55.31 & 56.6
Samnites po. 40.1 & 43.32
Same inſula 54.42.et 55.7.8
Samornion op. 76.42
Samos inſ. 56.38 & 78.39 & 103.19
Samoſatæ ſtagni mirum 30.6
Samoſata op. 30.6.73.18.21
Samothrace inſ. 57.19.661.9
Samothraciæ qui dij coluntur 627.21
Sanagenſes po. 36.25
Sandaliotis.i.Sardinia 41.12
Sandrizetes po. 48.15
Sandura op. 99.17
Sandus idem qui Indus fl. 88.30
Sandalion inſ. 78.38. 79.14
Sangarius fl. 8.3 & 80.3
Sannigarum gens 82.9
Saniſera op. 40.28
Sannorum gens 81.41
Santonum littus 150.1
ſaoces mons 57.20
Sapæi po. 53.30 & 83.2
Sapen op 100.34
Saphar op. 92.8
Sapirene inſ. 98.19
Sapis flu. 44.33
Saranates po. 86.1
Sardabala fl. 65.34
ſardemiſus mons 74.25
Sardiates po. 47.30
Sardiana iuriſdictio 76.2
Sardiniæ deſcript. 41.2
Sardiniæ alumen 623.9
Sardinia quantũ diſtet ab Africa ibid. 6
Sardiniæ creta 624.32
Sardiniæ à Gadibus diſtantia. ibid. & 41.7
Sardinia Sandaliotis unde dicta. 41.12
Sardis op. 75.10. 103.19
Sardoum mare quod 40.20
Sardonum regio 35.49
Sarepta op. 72.15
Sargauraſane regio 81.19
Sarmatæ po. 53.3.54.2.59.13
Sarmatæ Sauromatæ ijdem pop. 58.13.& 85.5
Sarmatæ montes incolũt 58.17
Reliqua quære parte prima
Sarmaticæ inſulæ 54.45. & 58.25
Sarmatiæ menſura 59.33
Sarnaca op. 77.33
Sarnus fl. 39.4
Saronicus ſinus 50.13
Saronicus ſinus unde dictus 51.6
Sarophages po. 89.14
Saros fl. 74.2
ſarpedon promont. 74.7
ſarpedon mons 74.38
Saraceni po. 97.16
Sarſinates po. 44.22
Saruntes po. 46.42
Sarus fl. 81.24
Saſina portus 42.41
Saſonis inſ. 48.46
Saſuri po. 88.13
Saſſumini po. 61.41
Satarchi po. 58.47
Sataros op. 74.49
Satarnei po. 82.50
ſatyri homines quales 19 & 106.31
ſatyrorum laſciuia 64.14
ſatyrorum terra qualis 10.20
Satricum op. 39.35
Saturchei po. 83.4
Saturni promont 24.35
Saturni puteus 547.30
Reliqua quære parte prima.
Saturnia opp.ubi 39.36
Saturnini po. 38.5
Saunites po. 43.32
Sauo flu. 38.49
Sauromatæ pop.ubi 59.13 & 82.21.37 & 84.46
Sauromatides Amazonæ 84.47
Saus fl. 46.3.48.14.16
Saximæ po. 99.11
Scadira inſ. 57.11
Scalabis colonia 62.43
Scalabitanus conuentus 62.40
Scaldis fl. 60.22 & 61.16
Scamander fl. 77.21
Scamandria op. ibid.25
Scammos op. 99.27
Scandia inſ. 61.11
Scandinauia inſ. 60.14
Scantate op. 97.23
Scantiæ aquæ 30.43
Scapos inſ. 57.25
Scaptia op. 39.35
Scarabantia op. 48.8
Scardona op. 47.24
Scardonitanus conuentus 47.15
Scarphia inſ. 55.47
Scarphia op. 52.7
Scatebra fl. 29.14
Sceaceriges flu. 82.26
Scelati po. 64.26
Sceneos locus 99.5
Scenitæ po. 70.34 & 94.8 & 96.2.12.41
Scepſis regio 77.10 et 103.26
Schœnus portus 51.34

ſchœnos op. 51.50
ſcheria inſula 54.48
ſcherini po. 41.46
ſchinuſa inſula 56.35
ſchœnus ſinus 75.17
ſcyathus inſula 57.14
ſcydra op. 52.49
ſcylace op. 74.28
ſcylacœum ſinus 42.18
ſcylla ſcopulus 41.11
ſcylla inſula 57.25
ſcyllæ monſtri mater 40.18
ſcylletium peninſula 42.18
ſcylleum op. 40.10
ſcioeſſa mons 50.30
ſciopodes po. 106.28
Scip. rogus in Hiſpania 33.22
Reliqua quære parte prima
ſcyreticum metallum 548.9
ſcyri po. 60.17
ſcyri inſulæ mirus lapis 637.34
ſcyronia ſaxa 51.34
ſcyros inſula 56.21
ſcirtari po. 47.36
ſcytala inſula 98.19
ſcytharum po. deſcriptio 58.12
ſcytharum nomen in Germanos tranſit 58.12.22
ſcytharum mores 105.11
ſcytharum po. 86.15
ſcythæ Sacæ dicti ibid.18
ſcythæ põto contermini 48.26
ſcythæ Thraciæ po. 53.36
ſcythæ Aroteres 54.2
ſcythæ à ſeruis orti 58.14
ſcythæ Taurici ibidem 32
Scythæ, & Parthi exæquo uiuunt 93.49
ſcythæ equitatus gloria ſtrepunt 141.35
ſcythæ per bella equabus uti malunt 142.29
ſcythæ po. ubi 84.26
ſcythæ gens ſæuiſsima humanis ueſcitur corporibus 86.31
ſcythæ anthropophagi 105.20
ſcythiæ mira animalia 130.8
ſcythia nõ habet fulmina 16.26
ſcythia ubi inhabitabilis 86.19
ſcythiæ omnis menſura 58.21
ſcythici arcus forma in mari pontico 59.2
ſcythici ſmaragdi quales 650 19.23.25
ſcythici Oceani inſulæ 60.2
ſcythicus mons 74.44
ſcythici Oceani gentes 84.14
ſcythicum Oceanum dulcem eſſe 86.22
ſcythicum promont. ibid.30
ſcythiæ immanes feræ ibid.32
Reliqua quære parte prima
ſcythopolis op. 71.49
ſcythotauri po. 58.46
ſcodra op. 47.39
ſchœnos menſuræ genus 70.24
ſcolos op. 51.5
ſcopelos inſula 79.3.7.80.26
ſcopæ inſula 78.19
ſcopius fluuius 53.2 & 80.17
ſcordiſci po. 48.18
ſcotuſa op. 53.38
ſcotuſſæi po. 53.5
ſcultenna fluuius 44.49
ſea op. 99.29
ſebaſte op. 71.14
ſebaſteni po. 79.50
ſebaſtia op. 81.25
ſebaſtopolis op. 77.3 & 81.25 & 82.9.19
ſebennitis præfectura 68.40
ſebenniticum Nili oſtium 70.28
ſebinus lacus 46.24
ſecandæ po. 100.47
ſecundani coloni 36.19
ſecuſiani po. 61.35
ſecuſſes po. 46.32
ſedetani 35.3.5
ſediboniates po. 61.38
ſeduni po. 47.2
ſegaſmala op. 99.26
ſegede op. 33.25
ſegeſta op. 37.33
ſegeſtica inſula 48.20
ſegeſte op. 46.20
ſegiſamaiulienſes po. 35.22
ſegiſamonenſes po. 35.22
ſegienſes po. 34.13
ſegmenta mundi quæ 102.42
ſegobrica op. 640.20
ſegobrigenſes po. 35.19
ſegouia op. 35.28
ſegouellanorum regio 36.12
ſeguſio op. 45.24
ſelachuſa inſula 55.23
ſelambina op. 33.16
ſeleucia op. ubi & à quo 85.19
ſeleuciam Euphrates perlabitur 73.39.41 & 73.47 & 93.6
ſeleucia ad tigrin 73.33
ſeleucia opp. 70.47 & 72.32.48 & 75.41 & 93.21.94.310.30.85.14 95.14 & 102.18.47
ſeleucenſes po. 8
ſeleucus quæ maria unire tentat 84.6
ſeleucida mare 20.48
Seleuci regis dux quis 87.10
Reliqua quære parte prima
ſelymbria op. 54.15
ſelinuntes duo 76.28
ſelinuntij po. 41.46
ſelinus fluuius 77.36
ſelinus op. 41.37
ſelli po. 49.13
ſelletæ po. 53.32
ſembobitus op. 100.36.44
ſemellitani po. 41.45
ſeminethos op. 75.38
ſemberritarum inſula 100.37
ſemberritarum op. 500.45
ſemiramidis aræ, & finis ubi 86.9 & 96.8
ſemirus fluuius 42.22
Sendica regio 58.43
ſenenſis colonia 37.50
ſenia op. 47.19
ſennates po. 61.42
ſenogallia op. 44.16
ſenonum Gallipolis 42.43
ſenones Melpum oppidum delent 45.37
ſenones Romam capiunt 44.39
ſenones po. 61.32
ſenta ſpecus Dalmatiæ 14.4
ſentimates po. 44.22
ſepari po. 47.31
ſepiuſſa inſula 78.36
ſepias promont. 52.37
ſepinates po. 43.34
ſeptẽ fratres mõtes quare 65.20
ſeptempedani po. 44.8
Septentrio. gentes quales 23.43
Septentrion. Oceanus 61.46
Septentrionis frigora 84.19
ſeptumani coloni 36.18
ſequana fl. 61.16.46
ſequani po. 61.25
ſerbi po. 82.35
ſeren op. 99.27
ſeres po. quales 36.39 & 90.20
ſeres po. optimum ferrum habent 601.40
ſeria op. 34.2
ſericus Oceanus 84.35
ſeriphus inſula 56.22
ſerippo op. 34.5
ſerpentibus ueſcentes homines 68.15 & 98.25
Reliqua quære parte prima
ſerapilli po. 48.15
ſerretes po. ibidem
ſerri po. 82.19
ſerrium mons 53.43
ſeſamum op. 81.10
ſeſanum op. 99.18
ſeſamo oleum palmiſq; exprimitur 97.36
ſeſsites fluuius 44.50
ſeſtianæ aræ 62.10
ſeſtinates po. 44.23
ſeſtos op. 54.27
ſetabitani po. 35.16
ſetæ po. 88.16
ſethroitis præfectura 68.38
ſetinus ager 38.44
ſetini po. 39.16
ſeuendum op. 100.47
ſeuini po. 43.40
ſeuinnus lacus 28.45
ſeuo Germaniæ mons 60.12
ſeurbi po. 62.14
ſeutluſa inſula 78.28
ſextiæ aquæ op. 646.1
Sexti Firmum op. 33.14
Sexſignani po. 61.39
ſyagros inſula 97.9
ſyagrum promontorium 91.38 & 96.48
ſiambis inſula 61.4
ſibaræ po. 89.14
ſybaris fluuius 42.29 & 546.50 & 547.1
ſybaris urbs ubi 42.29 & 270.45
ſybaris oppidi deletio 112.38
ſibde op. 75.34
ſybillates po. 61.40
ſiby op. 97.8
ſybota inſula 55.3
ſycaminon oppidum 72.6 & 99.50
ſicania. i. Sicilia inſula 41.17
ſicani alij po. 39.41
ſicca colonia 65.41
ſyce inſula 79.2
ſicendus lacus 148.36
Siciliæ deſcrip. 41.16
Siciliæ ſal 552.48 & 553.27
Siciliæ magnitudo 41.18
Sicilia Italiæ quondam iuncta 25.49 & 41.19
Siciliæ uaria nomina 41.17
Sicilia quantum ab Italia diſtet 41.20
Siciliæ promontoria quãtum inter ſe diſtent 41.25
Siciliæ bitumen 622.33
Siciliæ oppida quot 41.26
Siciliæ ſmaragdi 651.12
Sicilia minor inſula 56.33
Siciliæ & Alexandriæ diſtantia 103.13
Siciliæ piſces quales 559.36
Siciliæ corallium 560.9
Reliqua quære parte prima
ſicynus inſula 56.45
ſicyon op. uetuſtiſsimũ 124.48
ſicyon op. 60.28 & 103.21
ſicyon quantum diſtet ab Eli 22.37
ſicyon metallorum omninm officinarum patria 625.48
ſycion Africæ locus 647.41
ſicoris fluuius 35.7
ſiculum fretum 40.21.49 & 54.41
ſiculi in latio 38.24
ſicuti freti inſulæ 41.47
ſiculotæ po. 47.36
ſicum op. 47.27
ſicuſam inſula 79.3
ſide op. 74.24
ſidenum flumen 81.40
ſideni po. ibidem
ſideris fluuius 85.41
ſidicinum op. 39.8
ſidicini agri lapis ardens 30.46
ſidyma inſula 78.8
ſydima op. 74.41
ſidon op. uitri opifex 72.15
ſidonis bitumen 622.29
ſydopta op. 99.30
ſiduſa inſula 79.3
ſidus op. 51.34
ſyene inſula 69.48.99.11.15
ſyene op. 60.48.70.2 & 631.19
ſyenes op. ſitus 23.7 & 99.39
ſyenitæ po. 99.16

ſiga fluuius 65.22
ſigania fluuius 82.8
ſigæum promontorium 54.28
ſigæum op. 71.21 & 80.24
ſignia mons 75.28
ſignini po. 39.16
ſilarus fl. 29.8.38.42.49
ſilbiani po. 75.32
ſileni po. 89.13
ſilices po. 93.26
ſilimnus inſula 61.4
ſilis, id eſt Tanais fluuius 82 41 & 86.11
ſilis fluuius 45.40
ſila ſylua 40.12
Sylla legatus ſociali bello Stabias oppidum delet 39.44
ſyluas incolentes 84.24
ſylua locum continuo mutans 26.45
ſiluini po. 43.21
ſiluorum gens 83.44
ſilurum gens 61.1
ſymbari po. 100.37
ſymbolum portus 58.50
ſyme inſula 78.26
ſimena op. 74.43
ſymæthus fluuius 41.32
ſimyra op. 72.18.23 & 73.7
ſimituenſe op. 66.28
ſimois fluuius 77.22
ſymplegades inſulæ inter ſe concurrentes & quare 59.38
ſymplegades inſ. 84.10
ſindæ op. 74.21
ſindica op. 82.26
ſyndraci po. 90.47
ſingæ po. 88.45
ſingara opp. 73.21
ſingilia opp. 33.28
ſingos op. 53.12
ſingulis fluuius 33.34.40
ſynhietæ po. 83.3
ſynnada opp. 75.25
ſinnaus lacus 29.40
ſinonia inſula 40.46
ſinope colonia 81.14 & 608 13 & 103.27
ſinope Italiæ op. 38.42.81.17
ſintica Heraclea op. 53.5
ſinueſſa Sinope dicta 38.41
ſinueſſanus ſpecus 26.33
ſinueſſanæ aquæ 546.26
ſinus Oceani præcipui quatuor 32.44
ſiphæ op. 15.50.3
ſyphacis regia 65.23
ſyphnus inſula 56.22.48 & 640.12
ſipilum op. 26.14.76.38 36 & 76.48.103.19
ſipontum op. 43.7
ſyracuſæ colonia 41.33.103.13
ſyracuſis quotidie uidetur ſol 18.48
ſirbitũ regio 100.49.101.13
ſirbonis lacus 71.4
ſyrbotæ po. 100.32.107.18
ſyrecæ po. 49.11
Syrenis ſepulchrũ 39.3.41.13
ſyrenum ſedes ubi 33.5
ſyrenum promontorium 25.50
Syriæ Paleſtinæ deſcriptio 70 42 & 71.4
Syriæ diuerſa nomina ibidem 43
Syriæ Cyprus iuncta aliquando 25.49
Syriæ menſura 70.46
Syriæ Antiochiæ deſcrip. 72.30
Syriæ portæ 72.38
Syriæ Bitumen 622.29
Syriæ terminus 72.40
Syriæ Alabaſtrites 630.49
Syria cœle 62.19 & 102.47
Syriæ boues quales 143.50
Syriæ inſula 76.27
Syriani po. 85.46
Reliqua quære parte prima
Syrieni po. 89.8
ſyrium fl. 80.16
ſyrictæ po. 106.37
ſyrios fluuius 80.7
ſyris idem qui Nilus fl. 69.19
ſyris fluuius & op. 42.30
ſyros ſerpentes non attingunt 148.47.
ſymethij po. 41.46
ſiros inſula 56.29
ſirnides inſulæ 55.46
ſyrini po. 42.33
ſyrite inſula 26.4
ſyrmate po. 86.5
ſyrmium op. 48.21
ſyrnos inſula 56.43
ſyrtes iuxta ſuſa 95.15
ſyrtis maioris circuitus 66.24 48 & 67.3
ſyrtium æſtus unde 28.1
ſyrtium ſinus 66.10
ſyrtium magnitudo ibidem 11
ſyrtium inter ſe diſtantia 66 18 & 95.15
ſiſapo op. 34.7
ſiſaponenſis regio; & in ea minium 583.39
ſiſcia op. 48.13.19
ſiſolenſes po. 39.41
ſithonij po. 53.36
ſitia op. 33.31
ſitiogagus fluuius 91.31
ſycion op. 50.28
ſitone op. 53.16
ſittace op. 94.43
ſittace regio 93.10 & 94.43
ſittianorum gens 65.41
ſminthium templum 77.15
ſmyrna op. 76.24 & 79 5 & 103.19
ſmyrnæus conuentus 76.47
ſodij po. 83.45
ſodinus fluuius 91.8
ſogdiani po. 86.7
ſogiontij po. 47.3
ſolanidæ inſulæ 96.35
ſoleadæ po. 89.18
ſoletum op. 43.49
ſolymnia inſula 57.12
ſolymi po. 74.17
ſolymorum gens Aſiæ 77.40
ſolinates po. 44.27
ſolis promontorium 64.25
ſolis ora inſula 101.48
ſolis fons mirus 29.20 & 66.38
ſolis inſula ubi 90.13.91.22
ſolis op. 70.15 & 168.1
ſolis op. à quibus 99.12
Reliqua quære parte prima
ſolitudines palmirenæ 73.27 30.36 & 94.9
ſolitudines Septentrionales 84 19 & 86.31
ſollinates po. 44.27
ſolæ op. 74.5 & 78.8 & 103.12
ſolonates po. 44.37
ſolorius mons 33.3
ſoluenſe op. 48.7
ſolus op. 41.49
ſonautes fluuius 81.6
ſondræ po. 89.17
ſontini po. 42.33
ſonus fluuius 87.47
ſophene regio 70.45 et 85.10
ſopheni po. 83.32
ſophonia inſula 26.5
ſora op. 39.8
ſoractes mons 26.32.106 9 & 547.47
ſorachia op. 96.8
ſorani Valerij pœna 39.20
ſoraram fluuius 91.6
ſorgæ po. 80.14
ſoroactia op. 96.8
ſortira op. 81.36
ſoſirate op. 95.14
ſottiates po. 61.41
ſpalathra op. 52.37
ſpalei po. 83.4
ſparta op. 50.45
ſpecus miri in orbe 26.36
ſpeluncæ locus 38.39
ſperchius fluuius 52.14
ſperchios opp. 52.0
ſphagiæ inſulæ 55.14
ſphingion animal ubi 100.4
ſpina op. 45.6 & 45.26
ſpineticum padi oſtium 45.6
ſpyntuma opp. 99.29
ſpircum promontorium 51 7.55.22
ſpirceſtoma Danubij oſ ibidem 58.10
ſpoletini po. 44.22
ſpondolici po. 83.3
ſporades inſulæ & earum nomina 54.44.56.35 & 57.11
ſtabiæ oppidum à Sylla deletum 39.43
ſtabiarum locus 546.30 & 559.43
ſtabulum opp. 77.22
ſtadia op. 75.19
ſtadiſis op. 99.39
ſtagira op. 53.16
ſtagiræ op. portentum 275.36
ſtaticllæ op. 546.1
ſtatyelli po. 37.29
ſtatones po. 38.5
ſtatonenſis agri mirum 26.45
ſtatonienſis lapides 641.6
ſtauri po. 85.41
ſtellendena regio 73.36
ſtenæ deiræ inſula 98.22
ſtentoris portus 53.40
ſtephane mons 52.22
ſtephane inſula 39.16
ſtephane op. 39.16 & 81.12
ſtymphalis fluuius 29.15
ſtymphalum op. 51.15
ſtipendiaria op. 34.9 et 62.45
ſtipendiarij po. 35.4.16
ſtiria inſula 78.12
ſtyx palus 547.44
ſtygis paludis aqua qualis 20.35
ſtobi op. 52.46
ſtœchades inſulæ 40.33
ſtoidis inſula 92.39
ſtonos op. 46.41
ſtrapellini po. 43.22
ſtratoclia op. 82.32
ſtratonis turris 71.11
ſtratonicæ op. 75.44
ſtratonicea op. 93.28
ſtratos fluuius 85.42
ſtratos urbs 49.32
Strategiæ Armeniæ maioris 83.30
ſtratonis inſula 98.44
ſtrymon fluuius tribulos cibis utiles habet 390.46
ſtrymon fluuius 53.19
ſtrymonis regio 79.30
ſtrongylæ inſulæ 42.7 & 56 32 & 78.17
ſtrongyles inſulæ alumẽ 623.10
ſtrophades inſulæ 55.13
ſtulpini po. 47.17
ſtura fluuius 44.49
ſturiorum inſulæ 60.38
ſturium inſula 40.35
ſuanenſes po. 38.4
ſuanetes po. 47.1
ſuani po. 82.7
ſuarrani po. 44.23
ſuari po. 88.21
ſuarni po. 84.1
ſuaſa op. 99.30
ſubi fluuius 34.43
ſublaqueum op. 43.44
ſublicius pons Romæ 634.38
ſubocrini po. 46.32
ſubſolani montes 106.31
ſubur fluuius 64.4.24
ſubur op. 34.44
ſucubo op. 33.29
ſuccaſani po. 39.15
ſuccaſſes po. 61.42
ſuchæ op. 98.34
ſuccubar op. 65.33
ſucro fluuius 34.37 & 40.24

ſudertani po. 38.7
ſuel op. 33.14
ſuelleni po. 97.16
ſuelteri po. 36.14
ſuemus fluuius 54.33
ſuertæ po. 89.14
ſueſſa op. 39.7 & 110.47
ſueſſiones po. 61.24
ſueſſulani po. 39.17
ſuetri po. 36.16
ſueconi po. 61.24
ſueui po. 58.18 & 60.32
ſuffenates po. 43.36
ſuillates po. 44.23
ſuinum fluuius 44.2
ſuitæ uel cuitæ po. 82.50
ſulcenſes po. 41.8
ſulcitani po. 41.10
ſulmo op. 39.38
ſulmonenſes 43.29
ſummaræ op. 100.48
ſunium promontorium 51.39
ſuperequani po. 43.29
ſuræ po. 88.44
ſurdaonum gens 34.7
ſuriates po. 44.27
ſurium opp. & fluuius 29.6 & 82.3
ſurium op. 48.41
ſurrentini montes 38.46
ſurrentium promont. 64.28
ſurrentum op. 39.5 & 620.39
ſuſa op. à quo 9.36
ſuſiana regio 9.32 & 93.10 & 95.9 & 102.46
ſuſis Dianæ templum 95.9
ſutrina colonia 38.1

T

Tabæ op. 74.6
Tabidium op. 67.18
tabin mons 86.34
tabracha op. 65.42
tacape op. fertiliſsimũ 326.48
tacapæ po. 66.6
tacapenſis Africæ ager fertilis 274.4
tacatua op. 65.42
tacompſon op. 96.16.22
tader fluuius 73.11.34.36
tadiates po. 43.37
tadinates po. 44.23
tadnos fons 98.19
teanum op. 39.8
tænarum op. 31.15 & 50.40 & 151.42
tænarius lapis qualis 638.4 & 640.9
tænarum promontorium 66.45 & 50.40
tagæ po. 86.5
tagaſtenſe op. 66.33
tagori po. 83.3
tagus fluuius 34.32.46 & 62.32 & 142.30
tagus fluuius aurum fert 34.32 & 62.32 & 578.50
tagi accolæ 35.19 & 62.34
taygetus mons 50.46 & 632.11 & 640.41
taygetus mons, quando corruit 24.7
talabrica op. 62.20
talarienſes po. 41.46
taluctæ po. 88.13
tama op. 100.1
tamarici po. 62.10
tamarici fontes 547.35
tamaſeus op. 78.8
tammacum op. 97.34
tamna opp. multis inſigne templis 96.50
tamuda fluuius & op. 65.20
tanagra op. 52.1 & 172.26
tanais fluuius 57.49
tanais oſtium 58.1
tanais & Iaxartes idem fluuius 86.10
tanais fl. terræ terminus 32.42
tanais incolæ 82.36
tanaim Silin Scythæ no. 82.40
tanaitæ à quibus deleti 83.2
tanarus fluuius 44.48
taniticum Nili oſtium 70.28
tanetani po. 44.39
tantalis op. 26.15
tantarene op. 99.18
taphiaſſus mons 49.39
tapſius inſula 55.4
taphiæ inſulæ 55.4
taphiuſa locus 639.26
taphra Africæ op. 66.18
taphræ op. 58.47
taphri locus 59.9.10
taphros fretum 41.4
tapyri po. 85.40
tapori po. 62.50
taprobane margaritis abundat 159.30
taprobana inſula 107.10
taprobanes inſ. deſcrip. 89.29
taprobanes menſura ibid.36
tapſagum op. 67.21
tarachiæ inſula 55.1
taranæi po. 95.48
tarbeli po. 61.39
tardaſtili po. 444.41
tareli po. 68.10
tarentinus ſinus 42.36
tarentinus portus 42.50
tarentum op. 42.40
tarentum ſcapis nobile 589.15
tarenti ſal 552.20
tarenti lana qualis 145.6
tarichea op. 71.29
Reliqua quære parte prima
targines fluuius 42.22
tarinates po. 43.36
tariona caſtellum 47.26
tariotarum regio ibidem
tarnæ fons 76.1
tarnæ po. 61.45
tarquinienſis lacus inſ. 26.49
tarquinienſes po. 38.5
tarraconenſis deſcrip. 62.3
tarraconenſis regio 32.48
tarraconenſis conuentus 34.28 & 34.27
tarraco colonia 34.44.35,1
tarragenſis colonia 35.9
tarſatica op. 47.19
tarſos op. 74.2 & 103.12
tartarum padi oſtium 45.13
tarteſſos op. 33.12 & 63.12
tarus fluuius 44.49
taſcodunitari po. 36.25
taueni po. 97.16
tauium op. 79.48
tauri lygdinus lapis 631.2
taulanti po. 47.43
taurania op. 39.45
tauroentum op. 40.9
taurica regio 58.43
tauricæ menſura 59.33
tauricæ po. plures 58.44
taurici Scythæ ubi 58.32
taurini po. 38.2
taurinorum origo 45.25
tauriſani montes 45.41
tauriſani po. 46.19
tauriſci, id eſt Carni 46.33
tauriſci po. 46.20
taurus mons 70.45.72.10.74.21.27.36 & 83.12.84.35.95.20 & 103.12
taurus Nili alueus 77.49
tauri montis diuerſa nomina 44.37
taurorum portus lacus & oppida 59.3
taurorum fontis ad Beroſum mirificus 29.36
taurorum promonton 58.50
Reliqua quære parte prima
taurominitanus Eurip. 28.2
tauromenium colonia 41.29
taurunum op. 48.21
tatu inſula 100.6
taxilæ pop. 98.10
tazata inſula 86.18
taxila op. 89.18
teanum Sidicinum 39.8
teanum Apulorum 43.10
teani 35.3.45.10
tearus fluuius 54.8
teari po. 35.3
teatini po. 43.29
tebaſeni po. 80.1
techedia inſula 57.4
tectoſagum op. 36.25
tectoſagij po. ubi 36.22
tectoſages po. qui 79.47
tecum flumen 35.50
tedanum op. 47.20
tegamum alueus 77.49
teganon inſula 78.27
tegea op. 51.15
tegium op. 77.32
telamon portus 37.46
telandria op. 98.19
telandros op. 75.2
telchio op. 82.18
teleboides inſulæ 53.3
telmeſſos op. 74.50 & 75.4.11
telini po. 39.7.17
tellene op. 39.35
telmeſſum op. 75.35
telos inſula, & in ea unguentum 56.43
tembaſa op. 74.21
tembrogius fluuius 81.3
temenitis fons 41.34
temerinda 82.41
temeſe op. 40.6
temnas op. 76.45
tempe deſcriptio 52.28
temperies mira 86.42
tempſis tmoli montis cacumen 120.20
tempſa op. 40.6
tenedus inſula 79.16
tenedi inſulæ mirus fons 29.22
tenenum mare 161.49
tenos inſula 56.21
tentyritis præfectura 68.36 & 135.22
tentyris op. 70.29
tenupſis op. 100.40
teos inſula 79.4
tephene op. 71.20
teracina oppidum, id eſt Anxur 38.38
teredon uicus 96.11
terei regis regnum ubi 54.6
tereſi fortunales po. 34.4
tergedum op. 100.2
tegeſtinus ſinus 45.45
tergeſte colonia ibidem
tergilani po. 42.33
terias fluuius 41.32
terina op. 40.7
terinæus ſinus 42.7
termera op. 73.36
termes op. 35.28
termes mons 76.41
terræ origo, & principium ubi 19.40 & 32.8
terræ totius longitudo 31.5
terræ diuiſio in tres partes 32.28
terræ totius latitudo 31.28
terræ menſura ubi, & à quo reperta 9.8.37
terræ menſura 31.6 & 101.10
terræ per parallelos diuiſio 102.44 *per totum. Quære Paralleli terræ*
terra quota mundi pars 39.11
terræ circuli. Quære Parallelι terræ
terræ termini qui 32.29
terra aurea argenteaq; 89.32
Reliqua quære parte prima
terſos fluuius 82.8
teſſara op. 99.24
tetragonis op. 90.46
tetrarchiæ plures 72.2.20
tetraunolochus op. 54.5
teuchira op. 66.43
teurnia op. 48.6
teuthria inſula 48.34
thauites præfectura 68.36

teutobodiaci po. 79.47
teutoni po. 60.31
thali po.ubi 82.23
thaludæi gens 96.34
thalussa inſ. 78.49
thamar fl. 96.39
thamnitica toparchia 71.20
thamudei po. 96.34
thapſus op. 66.5
tharne op. 205.10
tharſus op. 103.12
thaſiæ regio 83.40
thaſi inſulæ marmor 629.16
thaſi inſulæ Opalus 655.42
thaſſos inſ. 57.17
thathicæ op. 99.17
thaumaciæ op. 52.38
theangela op. 75.34
thebæ Græ.op. 52.19
thebæ Italiæ op. 42.34
thebæ Bœotiæ 51.43
thebæ Bœotiæ à quibus 72.16
thebæ alabaſtritem gignunt 630.48
thebæ Aegyptiæ 634.6
thebæ Aegypti oppidum portarum centum 70.7
thebæ Troadis op. 77.8
Reliqua quære parte prima.
thebaicus lapis qualis 630.35
thebais regio quæ 68.34
thebis op. 50.4
theganuſa inſ. 55.15
thelpuſa op. 51.17
themiſcyra op. 81.36
themiſones po. 75.25
themiſteas promont. 92.42
thenæ op. 66.9
thena op. 99.25
theodoſia op. 59.3
theonochema mõs ardẽs 30.32
theonochema promont. 64.31
Theophraſtus primus exterorũ de Rom.ſcripſit 38.30
Reliqua quære parte prima
Theopompus Romã à Gallis captam ſcripſit 38.32
thera inſ. 25.38
theramne op. 50.45
terapne Cretæ op. 55.37
theraſia inſ. 42.25
therion aræ inſ. 78.29
thermaicus ſinus 53.7
thermæ colonia 41.37
thermæ op. 53.7
thermeuſis inſ. 57.12
thermodon fluuius & oppidum 81.34 & 655.12
thermopylarũ anguſtiæ 52.14
thermopolitis præfect. 68.41
therothoæ po.unde 99.9
theſpiæ op. 51.42
theſpiarum fons 546.37
theſprotiæ lacus 49.22
teuthraniæ op. 77.33
theſprotiæ gemmæ 623.33
theſprotiæ fl. 49.21
theſprotis regio 49.11
theſſaliæ deſcript. 49.8
theſſaliæ menſura 52.39
theſſalia quæ Hemonia 52.10 & 103.20
theſſaliæ montes plures 52.21
theſſaliæ oppida 52.23
theſſaliæ creta 624.20
theſſaliæ flumina 52.15
theſſalis regio 79.30
theſſalica op. 76.19
Reliqua quære parte prima.
theſſaloce op. 76.20
theſſalonica op. 53.7 & 76.19 & 103.29
theudalis op. 65.48
theudenſe op. 66.32
theutraniæ mirum 25.31
thia inſ. 25.40 & 57.1
thiamis op. 49.21
thyatira op. 55.5. 76.21
thiatireni po. 77.36
thibiorum gens 106.1
thydonos op. 75.43
thimanei po. 97.16
thymbre op, 77.33
thynnias inſ. 84.10
thyni po. 53.32
thynos op. 74.3
thymnias inſ. 75.16
thymnias ſinus ibidem
thinnias op. 54.9
thiphicenſe op. 66.32
thirides inſulæ 55.15
thiri po. 86.43
thirea locus 50.47
thirreus lapis 29.46
thiſanuſa op. 75.16
thisbe op. 51.48
thiſſus op. 53.15
thoiar op. 67.43
thoſpites lacus 94.23
thomna Arabiæ op. 219.37
thoranos inſ. 54.49
thraces populi ubi 48.26 & 49.8 & 103.36
thracius Boſphorus ubi 54.10 & 57.34 & 80.23
thraciæ deſcript. 53.25
thraciæ longitudo latitudóque 55.14
Reliqua quære parte prima
thriaſus op. 51.41
thriaſii po. 51.24
thrion op. 50.42
thronium op. 52.6
thuben op. 67.20
thule inſ. 23.49
thumata op. 96.13
thunuſidenſe op. 66.28
thurini Quære parte prima.
thurium op. 42.29
thurij po 103.30
thuſci à ſacrificijs dicti 38.42
thuſci debellarunt oppida Vmbrorum 44.14
thuſcorũ proles Rhæti 46.34
thuſſagetæ po. 59.12
tiana op. 81.27
tiare op. 77.34
tiaris locus ubi tubera mira proueniunt 343
thareni po. 81.38
tiberis fl. nauium magnarum capax 36.30
tiberina oſtia 36.31
tiber fl.futuri præſcius 38.21
tiberis amœnitas ibid.18
tiberis auctus 38.15.20
tiberis regio 39.6
tiberis ortus,nomina 38.8
tiberias op. 71.30
Tiberij arces ubi 40.50.41.1
tibigenſe op. 66.28
tibertini po. 44.24
tybis,id eſt december 92.18
tiburtes po. 43.36
Reliqua quære parte prima.
tichis fl. 34.49
tichos Neon. 77.4
ticinus flu.& op. 44.50
ticinus flu.unde 28.44 & 48.11
ticinum op.à quibus conditum 45.30
tyde caſtellum 62.12
tydij po. 82.47
tifernus fl. 43.10
tifata op. 39.35
tigrin Euphrates ubi incurrat. 73.41
tifernum op. 38.12
tygauæ op. 65.34
tifernates po. 44.23
tigenſe op. 66.33
tigranocerta op. 83.26
tigris fluuij deſcriptio 28.50 & 70.45 & 86.33 & 94.11
tigris,id eſt ſagitta 94.18
tigris fluuius ſe in ſpecu mergit ibid. 28.35
tigris fluuij ortus 83.18
tigris fluuij lacus 91.35
tigris fl.in duos alueos diuiditur 94.30
tigris in Euphratem mergitur. 73.42
tigris mari Perſico infertur 94.35
tigris & Euphrates quantũ diſtent 94.35
Reliqua quære parte prima.
Tigulia op. 37.33
tigulorum op. 38.33
tiliauentum fl. 45.42
tylo inſula,& in eo miræ arbores 217.25.18
tylos inſula & oppidũ 95.43 & 96.21
tyrus Herculis templum habet. 648.34
tmolus fl. ſolus coticulam lapidẽ habet 490
topazos inſula,unde nomen lapidi 98.22.23
timachus flu. 48.27.29.23
timauus fluuius 45.45
timaui inſulæ fontesq; miri 29.24 & 48.36
timaui fluuij inſulæ 48.36
tymbriani po. 74.19
timici op. 65.34
timolus 75.50
timoniacenſes po. 79.50
tymphei po. 49.36 et 53.5
tinia 38.10
tinda op. 53.41
tyndaris op. 41.39
tingi op.à quo 63.36 et 64.1
tingitaniæ prouinc. deſcriptio. 65.13
tynidrumenſe op. 66.28
tintes præfectura 68.36
typanei po. 51.25
tiparenus inſula 55.18
tipaſa op. 65.30
tiphicenſe op. 66.32
tiquadra inſula 40.30
tyra fluuius & op. 58.24
tyra gens 98.3
tyracienſes po. 41.46
tyragetæ po. 58.25
tiricenſe op. 66.32
tyrij po.in Hiſpania 63.13
tyrium purpuriſſum 617.19
tyrrheni po. 37.41
tyrintha op. 51.2
tyris op. 42.24
tyriſſei po. 42.48
tyriſtaſis op. 54.23
tyritaceum op. 82.1
tyrrhenũ mare quod 40.18.20
tyrus quondam inſula 72.4.10
tyrus conchilio, & purpura nobilis ibidem 13
tyrus op. 72.10 & 103.6
tiſſinenſes po. 41.46
titanus fluuius & op. 77.5
titium fl. 46.9 & 47.23
tium op. 81.11
tlos op. 75.2
tmolus mons 75.50.et 103.20
tmoli montis uinũ quale 76.4
tmoli montis incolæ diu uiuunt 120.19
toani po. 97.2
tochari po. 86.44
togata Gallia ubi 44.11
togienſes po. 46.19
togiſonus fluuius 45.14
tolen op. 100.33
tolerienſes po. 39.42
toletani po. 35.19
toliſtobogi po. 79.45
toliſtobogorum op. 79.49
tollentinates po. 44.8
toloſani po. 36.25 et 61.45
tomala op. 97.5
tomarus mons 49.14.43
tomos op. 53.50 & 103.42
tomabei po. 97.2
tonderos fluuius 90.50.& 91.1
topazion in quâ inſula 98.23
topiris op. 53.39

Toralliba insula 89.33
Toretæ po. 82.26
Tornadotus fl. 94.45
Tornates po. 61.41
Torone op. 53.12 & 158.7 & 163.43
Tortuni po. 51.24
Toxandri po. 51.24
Trachiotis op. 74.11
Trachea op. 76.24
Trachin op. 52.15
Trachia inſ. 55.1
Trachonitis regio 72.2
Tractari po. 58.45
Tragia inſ. 57.4
Tragurium inſ. 47.21
Traguriũ oppidũ & in eo mar/mor ibid.27
Trallicon op. 75.47
Reliqua quære parte prima
Trallis op. 75.41.103.20
Tranſpadana regio 45.23
Tranſpadani po. quib. agros pingues faciunt 46.18
Trapeza promont 77.39 & 79.20
Trapezopolitæ po. 75.46
Trapezus op. 81.43.45
Traſimeni lacus mirac. 25.19
Traſimenus lacus ardens 30.49
Trebani po. 39.17 & 43.43
Trebia fl. 44.48
Trebiates po. ibid.23
Trebulani po. 39.17.43
Trecaſſes po. 61.35
Trepſedorum gens 77.41
Treres po. 52.50
Trepſilion inſ. 78.39
Treuentinates po. 43.34
Treueri po. 61.25
Triacenſes po. 44.8
Triarij po. 81.35
Triare regio 83.40
Triballi populi ubi 48.25 52.45. 103.42. 105.47
Tribochi po. 61.20
Tribulium op. 47.30
Tricraſtinorum gens 36.21
Trica op. 43.14
Tricca op. 52.20
Tricæ op. prouerb. 43.14
Trichone op. 50.2
Tricolli po. 36.12
Tricorium 36.11
Tricoriphos mons 96.35
Tridentini po. 46.15
Tridentinæ alpes 45.15
Trienſes po. 53.3
Trieris op. 72.24
Trimachi po. 48.25
Trimontium op. 53.34
Trinacria. i. Sicilia 41.17
Trinium fl. 44.26
Triocalini po. 41.46
Triopia op. 75.19
Tripolis cur dicta 72.24
Tripolis caſtellũ & flu. 81.42
Tripolitani po. 76.4
Triquetra, id eſt Sicilia 41.17
Tritea op 50.2
Tritium op. 35.26
Triton palus fluuiusq; & 69.20 66.22
Triulatti po. 47.4
Triumphale op. 33.31
Triũpilini uenal. po. 46.36.48
Troas op. 77.1.2
Troadis finis ibi. 15. 79.34
Reliqua quære parte prima.
Trocini 79.46
Trocinorum op. ibid.48
Trœzene op. 51.4
Trœzene Cariæ op. 75.44
Trogiliæ inſulæ 78.39
Trogilia op. 76.16
Troglodytæ po. 58.15. et 67.6 & 68.6.15 & 107.16
Troglodytarũ emporiũ 98.40
Troglodytæ bis anno umbras habent 23.16
Troglodytarũ mirus fõs 29.19
Troglodytæ elephantum uenatu aluntur 129.26
Troglodytæ teſtu. ado. 152.41
Troglodytæ quales 99.9
Trogloditæ ubi, & qua utuntur aqua 100.23
Troglodyticæ fluuius 98.16
Troglodytici ſinus 97.47
Troglodyticũ hydreuma 92.1
Troglodyticæ Mychos 98.20
Troglodytice nõ cernit Septentriones 22.9
Troglodytices umbra 23.16
Tropina locus 88.39
Truentum flu. & op. 44.1
Truentinorum forum ibid.36
Tuberum fl. 91.20
Tuburbis colonia 66.26
Tuburnicenſe op. ibidem 28
Tubuſuptus op. 65.33
Tucca op. 65.32
Tucci colonia 33.42
Tuder op. 44.14
Tudertibus ſpectata arma cæleſtia 18.12
Tuditanus Iſtros domuit 46.8
Tuficani po. 44.23
Tugienſis ſaltus 33.21
Tunicenſe op. 66.32
Tungri po. 61.2
Turcæ po. 82.39
Turdulorũ gens ubi 34.5
Turiaſſonenſes po. 35.8
Turium flumen 34.39
Turmentini po. 43.22
Turmodigi po. 34.22
Turobrica op. ibid.4
Turocelum op. 44.27
Turones po. 61.35
turris Libyſonis 41.11
Turrus fl. 45.43
Tuſca fl. 65.43.45
Tuſci po. 38.49
Tuſculani agri mirum 27.13
Tuſculani po. 39.17
Tuſcanienſes po. 38.5
Tuſdritanum op. 66.32
Tuſcorum templum 39.48
Tuſcum mare 40.17
Tutienſes po. 39.42
Tutini po. 43.24
Tyris inſ. 42.24

V

Vacca fl. 62.20
Vaccei po. 34.32 62.16
Vacunæ nemus 43.44
uada Volaterrana 37.44
Vadei po. 97.9
uadum Sabatium portus 37.32
Vadicaſſes po. 61.34
Vadimonis lacus mirum 26.45
Vafriæ op. 44.26
Vagenſe op. 66.29.23
Vagi ferarum more homines 101.8
Vagienni po. 37.29. et 46.44
Valdanus fl. 48.22
Valẽtia colonia 34.39 et 36.19
Valentini po. 41.10. et 43.24
Valentinum op. 37.37
Valerienſes po. 35.16
Valij pop. 101.4
Vallei po. 52.47
Valli po. 82.1
Vama fl. 87.47
Vamacures po. 66.35
Vangiones po. 61.26
Vannienſes po. 46.17
Vannianum regnum 58.18
Varamus fl. 45.44
Varciani po. 48.17
Vardæi po. 47.36
Varduli po. 35.20
Vardulorum oppida 62.3
Varetatæ po. 86.50
Varetum fl. 81.15
Varia op. 34.42 & 43.42
Varini po. 60.30
Varuani po. 46.18
Varubarini po. 47.17
Varus fl. 36.17. & 37.39
Vaſio op. 36.26
Vaſcones po. 34.46
Vaſconum ſaltus 62.3
Vaſſei po. 61.42
Vaticanus ager 38.14
Vatrenus fl. 45.8
Vbij po. 61.27
Vbiſci po. 61.38
Vceni po. 47.3
Vcitana oppida duo 66.29
Vcultuniacum op. 34.3
Vdini po. 84.43
Veamini po. 47.4
Veca portus 62.7
Vectери po. 44.38
Vectis inſ. 61.4
Vectones po. 34.32 & 62.16
Vegium op. 47.19
Veientani po. 38.6
Veiens ager 27.12. & 38.13
Veij op. quo die à Camillo captũ 45.38
Vel op. 66.19
Velauri po. 47.5
Velia op. 40.2 & 41.14
Veliates po. 37.39 & 44.38
Velienſes po. 35.23. & 39.42
Velini lacus 43.40
Velino lacu cotidie arcus cæleſtis apparet 18.48
Veliterni po. 39.17
Vellatés po. 61.41
Velleiacium op. 120.40
Vellocaſſes po. 61.29
Venafrũ op. 39.7
Venami po. 61.39
Venaria inſ. 40.44
Vendiatiorum gens 37.28
Venedi po. 60.16
Venelli po. 61.34
Veneni po. 37.29
Veneria op. 33.39
Veneris op. 70.8.10 & 74.8
Venetiæ ſitus & gnomon 23.3
Venetia x. Italiæ regio 46.14
Veneti à Troianis orti ibid.
Veneti Galliæ po. 36.35. 61.29
Veneti po. ab Henetis 81.11
Venetorum inſulæ 61.47
Venitulani po. 39.42
Venidates po. 46.18
Vennenſes po. 35.22
Vennonetes po. 46.41
Venus Pyrenæa 34.49
Venuſia op. 43.12
Venuſini po. 43.22
Veragri po. 47.2
Verbanus lacus ubi 46.23
Vercellæ op. à quibus 45.28
Veretini po. 43.24
Vergentum op. 33.37
Vergoanum op. 40.36
Vergunni po. 47.4
Vernodubrum fl. 35.50
Veromandui po. 61.22
Verona op. 46.16.23
Vercellenſis ager aurifodinas habet 580.19
Vertacomacori po. 45.29
Vertobriga op. 34.2
Verucini po. 36.14
Veſatana regio 35.8
Veſci op. 33.27
Veſcellani po. 43.18
Veſei portus 62.7
Veſentini po. 38.6
Veſionicates po. 44.24
Veſpaſiani colonia 71.12
Veſperies op. 62.4
Veſtini po. 36.35
Veſulus mons 45.41
Veſuuius mons 39.4
Veſuni po. 65.18
Vetrones po. 62.36
Vetriolum op. 44.26
Vettionenſes po. 44.25
Vetulionenſes po. 38.6
Vetuloniæ aquæ 29.13
Vfens fl. 38.38
Vianenſes po. 36.20

Viana op. 48.6
uibali po. 35.34
uibelli po. 37.30
uiberi po. 47.2
uibienſes po. 35.12
uibiforum op. 45.24
uibo Valentia 40.8.& 41.15
uibienſes po. 35.12
uibonenſis ſinus 40.6
uicellenſes po. 39.42
uicetia op. 46.13
uictoriæ portus 63.3
uidugaſſes po. 61.34
uienna Allobrogum op. 36.19
uienna Narbonẽſis op. 103.46
uigenſe op. 66.33
uimitellarij po. 39.42
uindelici po. 46.34
uindinates po. 44.25
uior fl. 64.46
uirgao op. 33.26
uirgilienſes po. 35.20
uiroueſca op. 35.26
uirtus Iulia op. 33.43
uirucinates po. 47.1
uirunum op. 48.6
uiſtula fl. 58.21
uiſtillus fl. 60.30
uiſurgis fl. ibid.34
uitis fl. 44.33
uiuentani po. 44.25
ulbaneſtes po. 61.23
ulia op. 34.8
uliacus ſinus 61.9
ulyſsis ſpecula ubi 41.15
ulyſsis portus 41.32
uluernates po. 39.18
ulubrenſes po. 39.18
ulurtini po. 43.22
uluſuburitanum op. 66.33
umbilicus, id eſt Gnomon 103.8
umbræ po. 89.9
umbrorum dies 23.34
Reliqua quære parte prima
umbranici po. 36.26
umbriæ deſcript 44.10
umbria 36.31
umbriæ tractus 37.46
umbri unde dicti 44.13
umbri po. quales 36.44
umbri exacti à Pelaſgis 37.40
umbro fl. 37.46
undecumanorũ colonia 43.33
uoconij forum 36.23
uocontiorum regio 36.12
uocontiorũ gẽs fœderata 36.26
uolane padi portus 45.9
uolaterrana uada 37.44
uolaterrani po. 38.6
uolſci po. 46.15
uolſcientium gens 37.46
uolſcorum littus 36.32
uolſci po. 38.24
uolcæ tectoſages 36.4.22
uolcentini po. 42.33
uolſinenſes po. 38.6
uolubile op. 64.3
uomanum flumen 43.50
uoturi po. 75.45
ura locus 73.27
uranopolis op. 53.24
urbes à mari abſorptæ 26.19
urbi gens 91.6
urbinates po. 44.24
urbubuma op. 99.30
urci op. 34.33
urgo inſ. 40.42
urgia op. 32.47
uri po. 89.13
urium fl. 33.10
urpanus fl. 48.22
urſentini po. 42.33
urſo op. 33.43
uſalitanum op. 66.38
uſar fl. 65.35
uſidicani po. 44.28
uſibalci po. 101.3
uſtica inſ. 41.50
uthina colonia 66.26
utica op. 27.47
utidorſi po. 84.46
utus fl. 48.27
uulcani inſulæ 42.2
uulgientium gens 36.20
uulturnus fl. & op. 38.49
uulturni maris uitrea harena. 643.17
uxama op. 35.27

X

Xanthus fluu. & op. 74.48
Xenitana Quiza op. 65.26
Xerſes Athon perfodit 53.22
Reliqua quære parte prima
xylenepolis op. 91.16
xylopolitæ po. 53.5
xyſtiani po. 75.45
Xoitis præfectura 68.40

Z

Zacynthus 55.6.9
Zageræ po. 99.11
Zagrus mons 94.40
Zamareni po. 97.23
Zamenſe op. 66.33. & 547.9
Zamnes po. 99.31
Zanclæi po. 41.46
Zapauortene regio 85.39
Zarax op. 50.50
Zarangæ po. 91.4
Zaraſparum op. ibidem
Zariaſpa op. 85.37. 86.6
Zela op. 81.27
Zelia quæ 79.23
Zephyre inſ. 55.47
Zephyrium promont. 13.54
Zephyrium op. 50.4 & 74.3
Zephyriũ inſ. 26.2 & 56.46
Zerbis fl. 93.25
Zetis op. 92.23
Zeugitana regio 67.45
Zeugma op. 70.48
Ziela op. 81.33
Zigere op. 54.3
Zygæ po. 82.39
Zilis regio 63.41
Zimyra regio 637.23
Zingi po. 82.36
Zyras fl. 54.2
Zizama op. 67.23
Zizerus fluuius, promontoriũq; 91.40
Zoelæ po. 35.31
Zœlium op. 340
Zone mons 53.43
Zonus fl. 84.32
Zoroanda locus 94.22
Zotelis fl. 85.46
Zoton op. 99.24
Zurachi po. 96.25

FINIS.

Lapsus humana incuria commissos sic corrige.

Pagina 92 *uers.* 45 *nomen* 103. 43 Vicetia 120. 15 Pompeio 233. 5 *uetustissimus* 234. 22 Nota 360. 16 Cerastis 404. 41 *contractionibus* 406. 8 *fœminum* 428. 50 *dipsadis* 450. 24 *faunorum* 478. 16 *gerunto* 483. 3 *uictorq;* 500. 19 *sternutat* 529. 39 Bubonis oculorũ cinis, *collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur* 587. 16 *redditu* 595. 9 *leæna* 606. 48 Pictorum

BASILEAE, PER HIER. FROBENIVM,
ET NIC. EPISCOPIVM,
M D LV.

FRO BEN.